

# משנה תורה - ספר זמנים (מ)

והוא ספר שלישי - נחלתו עֲדוֹתֵיךָ לְעוֹלָם כִּי שָׁשׂוֹן לְבִי הִמָּה  
רבנו משה בן מיימון זצ"ל

---

● [הלכות שבת](#) ● [הלכות עירובין](#) ● [הלכות שביתת עשור](#) ● [הלכות שביתת יום טוב](#) ● [הלכות חמץ ומצה](#) ● [הלכות שופר וסוכה ולולב](#) ● [הלכות שקלים](#) ● [הלכות קידוש החודש](#) ● [הלכות תעניות](#) ● [הלכות מגילה וחנוכה](#)

---

## [הלכות שבת](#)

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים עשר](#) [פרק שלשה עשר](#) [פרק ארבעה עשר](#) [פרק חמשה עשר](#) [פרק ששה עשר](#) [פרק שבעה עשר](#) [פרק שמונה עשר](#) [פרק תשעה עשר](#) [פרק עשרים](#) [פרק אחד ועשרים](#) [פרק שנים ועשרים](#) [פרק שלשה ועשרים](#) [פרק ארבעה ועשרים](#) [פרק חמשה ועשרים](#) [פרק ששה ועשרים](#) [פרק שבעה ועשרים](#) [פרק שמונה ועשרים](#) [פרק תשעה ועשרים](#) [פרק שלשים](#)

## [הלכות עירובין](#)

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#)

## [הלכות שביתת עשור](#)

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#)

## [הלכות שביתת יום טוב](#)

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#)

## [הלכות חמץ ומצה](#)

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#)

## [הלכות שופר וסוכה ולולב](#)

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#)

## הלכות שקלים

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#)

## הלכות קידוש החודש

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים עשר](#) [פרק שלשה עשר](#) [פרק ארבעה עשר](#) [פרק חמשה עשר](#) [פרק ששה עשר](#) [פרק שבעה עשר](#) [פרק שמונה עשר](#) [פרק תשעה עשר](#)

## הלכות תעניות

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#)

## הלכות מגילה וחנוכה

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#)

---

## הלכות שבת

יש בכללן חמש מצוות. שתי מצוות עשה. ושלוש מצוות לא תעשה. וזהו פרטן:

א) לשבת בשביעי. ב) שלא לעשות בו מלאכה ג) שלא לענש בשבת. ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת. ה) לקדש את יום השבת בזכירה:

## הלכות שבת - פרק ראשון

**א** שְׁבִיתָהּ בַּשְּׁבִיעִי מִמְּלָאכָה מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לד-כא) 'וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת'. וְכָל הָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה בְּטַל מְצוֹת עֲשֵׂה וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ה-יד) 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה'. וְיָמָּה הוּא חַיֵּב עַל עֲשִׂית מְלָאכָה. אִם עֲשֵׂה בְּרָצוֹנוֹ בְּזָדוֹן חַיֵּב כְּרַת. וְאִם הָיוּ שָׁם עֲדִים וְהִתְרָאָה נִסְקָל. וְאִם עֲשֵׂה בְּשִׁגְגָה חַיֵּב קָרְבַּן חֲטָאת קְבוּעָה:

**מגיד משנה** שבייתה בשביעי ממלאכה מ"ע וכו' ומהו חייב וכו'. כל חלקי זאת הבבא מבוארים במשנה בכ"מ ועקרון בשבת ובכריתות ובסנהדרין:

**ב** כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת שֶׁהָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה חַיֵּב הָרִי זֶה חַיֵּב כְּרַת. וְאִם הָיוּ שָׁם עֲדִים וְהִתְרָאָה חַיֵּב סָקִילָה. וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג חַיֵּב חֲטָאת:

**ג** וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה פְּטוֹר הָרִי זֶה פְּטוֹר מִן הַכְּרַת וּמִן הַסָּקִילָה וּמִן הַקָּרְבָּן אֲבָל אָסוּר לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ דָּבָר בְּשַׁבָּת וְאָסוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים וְהוּא הִרְחָקָה מִן הַמְּלָאכָה. וְהָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּזָדוֹן מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוּת. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵין עוֹשִׂין כֶּךָ וְכֶךָ אוֹ אָסוּר לַעֲשׂוֹת כֶּךָ וְכֶךָ בְּשַׁבָּת הָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ דָּבָר בְּזָדוֹן מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוּת:

**מגיד משנה** (ב-ג) כל מקום שנאמר בה' שבת וכו'. זה מבואר סוף פי' האורג (שבת דף ק"ז) מימרא דשמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מתלת ואיתא פ"ק (ד' ג'). ובהנהו תלת יכתוב בהן רבינו מותר לכתחלה. ומ"ש

והעושה אותה בזדון מכין אותו מכת מרדות הוא מפני שעובר על ל"ת של דבריהם בדבר שיש לו עיקר מן התורה והוא בן מרדות ויש לזה סמך בהרבה מקומות ומהם ריש פ' תולין (שבת קל"ח) לוקין מכת מרדות מדרבנן. ופ' כירה (שם מ'): גם כן מכת מרדות מדרבנן:

**ד** וְכֹל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר מִתֵּר לַעֲשׂוֹת כָּד וְכָד הָרִי זֶה מִתֵּר לְכַתְּחֻלָּה. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵינוֹ חַיֵּב כְּלוּם אוֹ פְטוֹר מְכֻלּוּם אֵין מְכִין אוֹתוֹ כְּלָל:

**מגיד משנה** וכל מקום שנאמר אינו חייב כלום וכו'. זה כלל הרב לכונת לשונו והוא בעניינים שאין לומר בהן מותר ורשאי וכמו שמבואר כל אחד במקומו:

**כסף משנה** כל מקום שנאמר אינו חייב כלום או פטור מכלום וכו'. נראה מדברי רבינו שכשאומר אינו חייב אינו מותר לכתחלה אבל יש צד איסור בעשייתו אלא שאין מכין אותו:

**ה** דְּבָרִים הַמִּתְּרִים לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבַּת וּבְשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ אֶפְשָׁר שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּגִלְלוֹן מְלֹאכָה וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה. אִם לֹא נִתְּכַּוֵּן לְאוֹתָהּ מְלֹאכָה הָרִי זֶה מִתֵּר. כִּיצַד. גּוֹרֵר אָדָם [א] מִטָּה וְכֹסֵא וְסִפְסָל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן [ב] בְּשַׁבַּת וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְּכַוֵּן לְחַפֵּר חֲרִיץ בְּקִרְקַע בְּשַׁעַת גְּרִירָתוֹ. וּלְפִיכָד אִם חָפְרוּ הַקִּרְקַע אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ בְּכָד לְפִי שֶׁלֹּא יִתְּכַוֵּן. וְכֵן מְהִלָּד [ג] אָדָם עַל גְּבִי עֲשָׂבִים בְּשַׁבַּת וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְּכַוֵּן לַעֲקֹר אוֹתוֹ. לְפִיכָד אִם נֶעְקְרוּ אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְרוֹחֵץ יָדָיו בְּעֵפֶר הַפְּרוֹת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְּכַוֵּן לְהַשִּׁיר הַשָּׁעַר. לְפִיכָד אִם נָשָׂר אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְכֵן פֶּרֶצָה דְּחוּקָה מִתֵּר לְהַכְּנִס בָּהּ בְּשַׁבַּת אֶף עַל פִּי שֶׁמִּשִּׁיר צְרוּרוֹת. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁאֵין מִתְּכַוֵּן כְּגוֹן זֶה הָרִי זֶה מִתֵּר:

**מגיד משנה** דברים המותרין לעשותן בשבת ובשעת עשייתן וכו'. זה מחלוקת ר' שמעון ורבי יהודה ונפסקה הלכה בגמ' פ' המצניע (שם צ"ד) ובמקומות אחרים כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר: **כיצד גורר אדם מטה כסא וספסל וכו'.** ברייתא פ' ב"מ (שבת דף כ"ט ב') וכו"ש והעולה שם מגרסת הספרים ורש"י ז"ל דבין גדולים בין קטנים מותר. וזהו שסתם רבינו ז"ל:

**ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכו'.** פי במה טומנין (שם דף נ"ב) וכו"ש : **פרצה**  
**דחוקה וכו'.** מימרא דשמואל פ"ק דכתובות (דף ו') ופי' אחרון דנדה (דף ס"ד)  
וכרבי שמעון :

**כסף משנה** כתב הרמ"ך כיצד גורר אדם וכו' נראה שהוא גורס אבל בגדולים  
ד"ה מותר ולכך לא מפליג ומתיר בכל ענין ולא נהירא דא"כ מאי מקשה  
מההיא דגורר אדם לימא דההיא כר"ש דמתיר בכל ענין שאין מתכוין אפי'  
בגדולים דדמי לפסיק רישיה ובספרים מדוייקים נמצא מחלוק' בקטנים אבל  
בגדולים ד"ה אסור דדמי לפסיק רישיה וצ"ע עכ"ל :

**לחם משנה** **ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכו'.** קשה דבפרק במה טומנין (דף נ')  
אוקמוה הא דתני שם גבי נתר וחול אבל לא יחוף שיערו בהם כר' יהודה דלר"ש  
דסבר דבר שאינו מתכוין מותר חופף את ראשו וכיון דרבינו פסק כר"ש למה  
לא כתב שחופף ראשו בנתר אע"פ שמשיר שער. ועוד תימא דנזיר ושבת דמו  
בגמרא זה לזה ומ"ש נזיר חופף ומפספס הוי בנתר וחול דאי אינו אלא בידים  
לא מקשי גמרא מידי מנזיר דשאני התם דאינו אלא בידים אבל בנתר לעולם  
אסור ורבינו כתב בפי' ה' מה' נזירות נזיר חופף על שיערו בידו וחוכך בצפורניו  
ולא הזכיר נתר משמע דנתר אסור. וע"ק דשם כתב לא יחוף באדמה והוא פי'  
בנזיר בפ"י המשנה דהוי נתר ותימא הוא בגמרא מוכח דנתר מותר כדכתיבנא.  
ונראה לתרץ לכל זה דרבינו סובר דרבי ישמעאל דקאמר בפי' ג' מינין (נזיר דף  
מ"ב) בנתר הא מתני' דחופף ומפספס לא יחוף באדמה מפני שמשרת (את  
השער) פליג את"ק דהיינו ר"ש קאמר חופף ומפספס אפי' באדמה דהיינו נתר  
משום דלא הוי פסיק רישיה ואתא ר' ישמעאל לומר דנהי דבדבר שאינו  
מתכוין מותר אבל לא יחוף בנתר מפני שהיא ודאי משרת והוי פסיק רישיה  
ופסק רבינו כר' ישמעאל כמ"ש בפ"י המשנה והלכה כר' ישמעאל וטעמא  
משום דבגמ' שקיל וטרי אליביה דשאלו שם מפני שהיא משרת תנן וכו' משמע  
דהלכה כותיה. וא"כ אע"פ דדבר שאינו מתכוין מותר כר"ש בהא דנתר פסק  
דאסור דהוי פסיק רישיה כר' ישמעאל ולכך כתב בנזיר דחופף בידו דוקא ומה  
שלא הזכיר חפוף הראש בעפר הפירות היינו משום דמאי דהוה ס"ד מעיקרא  
חילוק בין ראש לידו הוא משום דהוה ס"ד דיד לא הוי פסיק רישיה כדכתבו  
התוס' דיד אינו ודאי משיר אבל הוא ז"ל שכתב בפי' כ"ה מהלכות אלו דביד  
ודאי משיר א"כ הוי ראש ויד שוין וברור הוא :

**אָבֵל עָשָׂה מַעֲשֵׂה וְנַעֲשִׂית בְּגִלְלוֹ מִלְּאֲכָה שְׂוֵדָאִי תַעֲשֶׂה בְּשָׂבִיל**  
**אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְכַּוֵּן לָהּ חֲבִיב. שְׁהַדְבָר יְדוּעַ שְׂאִי**  
**אֶפְשָׁר שְׁלֹא תַעֲשֶׂה אוֹתָהּ מִלְּאֲכָה. פִּיצַד. הָרִי שְׁצָרִיךְ לְרֹאשׁ**

עוֹף לְצַחֵק בּוֹ הַקָּטָן וְחִתָּךְ רֵאשׁוּ בְשֶׁבֶת אֶף עַל פִּי שְׂאִין סוֹף  
מִגְמָתוֹ [ד] לְהַרְיֵגַת הָעוֹף בְּלֶבֶד חֵיב שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שְׂאִי אֶפְשָׁר  
שֶׁיִּחְתָּךְ רֵאשׁ הַחַי וְיִחְיֶה אֶלָּא הַמּוֹת בָּא בְשֶׁבִילוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא  
בְּזָה :

**מגיד משנה** עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה וכו'. זה מבואר בכמה מקומות ומהם פרק הבונה (שבת דף ק"ג) מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. ויש מי שכתב שאם לא היה נהנה מאותה מלאכה שנעשת בשביל אותו מעשה אף על פי שהמלאכה ההיא הכרחית להעשות בשבילו מותר לעשות המעשה וזה דעת בעל הערוך. ויש מי שכתב פטור אבל אסור :

**א** \* כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב [ה] עליה. כיצד. הרי שכבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן או לפתילה כדי שלא יאבד או כדי שלא ישרף או כדי שלא יבקע חרש של נר. מפני שהכבוי מלאכה והרי נתכונן לכבות ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי ולא כבה אלא מפני השמן או מפני החרש או מפני הפתילה הרי זה חייב. וכן המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים או המכבה את הגחלת כדי שלא יזוקו בהן רבים חייב ואף על פי שאינו צריך לגוף הכבוי או לגוף ההעברה אלא להרחיק ההזקק הרי זה חייב. וכן כל פיוצא בזה :

**ההראב"ד** כל העושה מלאכה בשבת. כתב הראב"ד ז"ל ר"ח ז"ל פסק כר"ש שהוא פטור מדאמרינן פרק נוטל רבא כר"ש ס"ל דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה :

**מגיד משנה** כל העושה מלאכה בשבת אע"פ שלא צריך וכו'. דין זה מחלוקת ר' יהודה ור"ש בהרבה מקומות. ועיקרו פ' המצניע (שבת צ"ג ב') במשנה וסתם המשנה שם כר' יהודה דמחייב. ובהשגות א"א ר"ח ז"ל פסק כר"ש וכו' פטור עליה ע"כ. ומדברי ההלכות שכתבו פרק כירה נראה שפוסקים כר' יהודה וכשמואל דס"ל הכין. ויש לי סעד לסברא זו מפני שידוע דמאן דמחייב דבר שאין מתכוין כ"ש שיחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה. ומאן דפטור דבר שאינו מתכוין אינו הכרח שיפטור מלאכה שאינה צריכה לגופה כדאיתא פרק

כירה (שם מ"א:) ושתייהן מחלוקת ר"י ור"ש ונחלקו רב ושמואל בפסק ההלכה ורב סבר כר"י לחייב ואפילו באין מתכוין ושמואל כר"ש בדבר שאינו מתכוין אבל לא בשאינו צריך לגופה ואיך נקל אנחנו משניהם ומ"מ דעת אחרונים ז"ל כך הוא כר"ש עד שהרמב"ן ז"ל דחק לומר שאף כונת ההלכות היתה לפסוק כר"ש וזה דעת הרשב"א ז"ל והאריכו בזה. ופירשו מה שאמרו פרק אחרון (שבת דף קנ"ז) בכל השבת כלה הלכה כר"ש לבר ממוקצה וכ"ו שהוא כולל אפילו מלאכה שאינה צריכה לגופה ולא דיני מוקצה בלבד: **כיצד הרי שכבה את הנר מפני שהוא צריך וכו'.** פסק כסתם משנה דפרק במה מדליקין (שבת כ"ט:) וכ"ו יהודה ודלא כר' יוסי דס"ל התם כר' שמעון. וכבר כתבתי שדעת האחרונים לפסוק כר' שמעון ומיהו לדברי הכל איסורא איכא: **וכן המעביר קוץ ד"א ברשות וכו'.** זה נלמד ממימרא דרבינא דפי' כירה (שם מ"ג) ושם נראה דרבינא ס"ל כר"י במלאכה שאינה צריכה לגופה והוא מסקנא דגמי' שם: **או המכבה את הגחלת וכו'.** פי' של עץ ומימרא דשמואל הוא שם וכ"ו יהודה ולדברי הפוסקים כר"ש במקום שיש נזק לרבים כגון זה מותר לכתחלה וכ"כ הרמב"ן ז"ל:

**כסף משנה** כל העושה מלאכה וכו'. כתב הרמ"ך אע"פ שהרי"ף פסק כן לא נראה לר"ח ולכל רבותי מפני כמה סתומות דהוא כר"ש כגון צידת נחש ומפיס מורסא וההיא דכל המזיקים נהרגין וההיא דכחס על הנר דמוקי ליה הכא כר"ש דיקא מתניתין כותיה ותו מדאמרינן בפי' נוטל (שבת קמ"א:) רבא כר"ש ס"ל דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והרי"ף גופיה הביא ההיא דר' יוחנן דאוקמא לר' יוסי כר"ש והוא הביא ג"כ הא דכל פטורי דשבת וכ"ו בר מהני תלת דפטור ומותר וההיא אזלא כר"ש עכ"ל ויתבאר בסמוך: **מ"ב** ההפרש שיש בין מלאכה שאינה צריכה לגופה ובין פסיק רישיה ולא ימות הוא דגבי פסיק רישיה אינו מכוון למלאכה כל עיקר אלא שהיא נעשית בהכרח. כגון שסגר פתח ביתו והיה שם צבי שהוא לא כיון לשמירת הצבי אלא שהמלאכה נעשית בהכרח. אבל מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא מתכוין לגוף המלאכה אלא שאינו מכוין לתכליתה. מיסוד ה"ר אברהם החסיד בשם אביו ז"ל ע"כ: **או המכבה את הגחלת וכו'.** כתב הרמ"ך הל"ל בד"א בגחלת של עץ אבל בגחלת של מתכת מותר וזה מפורש בהדיא בגמי' ותמיהא לן נמי כיון שפסק הלכה כר' יהודה אמאי התיר צידת נחש ומפיס מורסא עכ"ל. ולענין מ"ש הל"ל בד"א בגחלת של עץ אין דבריו מכוונים שהרי לא בא רצונו פה לבאר חילוקי דיני המכבה עד שיצטרך לחלק בין גחלת של עץ לשל מתכת ואין לומר שמקשה לו שהל"ל המכבה גחלת של עץ דסתם גחלת של עץ משמע ומ"מ תמיהתו זאת היתה למיעוט השגחתו בדברי רבינו שבפי"ב שהוא מקומו כתב חילוק שבין מכבה גחלת של עץ לשל מתכת, ומ"ש כיון שפסק כרבי

יהודה אמאי התיר צידת נחש ומפיס מורסא כבר תירצה ה"ה בפירושו על  
בבא דהמפיס שחין בשבת:

**לחם משנה** כל העושה מלאכה בשבת וכו'. כתב הרב המגיד ויש לי סעד  
לסברא זו וכו' כונת דבריו לתת טעם לדברי ההלכות ואמר דאליבא דרב דס"ל  
דבדבר שאינו מתכוין אסור כל שכן מלאכה שאינה צריכה לגופה ואפי'  
לשמואל דאמר דבר שאינו מתכוין מותר מ"מ במלאכה שאינה צריכה לגופה  
מודה דחייב לכך פסק במלאכה שאינה צריכה לגופה דלא כר"ש ודלא כרבא  
דס"ל כותיה בריש פ' נוטל (דף קמ"א): גבי הוציא תינוק מת וכיס תלוי  
בצוארו דס"ל דאינו חייב משום תינוק וזה דעת רבינו ז"ל וא"ת איך פסק  
בפ' י"ח המוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו דחייב משום הכיס דמשמע דאם  
הוא מת אינו חייב לא משום תינוק ולא משום כיס וכסברת רבא ד תינוק כדין  
מת אפילו שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה וזה נתבאר חייב משום תינוק  
מ אי לא לישמעין רבותא דאפילו במת דחייב. וי"ל דבמת חייב משום כבר  
דדברי רבינו בהלכות אלו אבל בחי הודיענו רבינו דאע"פ דאינו שום כיס מיהא  
חייב:

**ח** כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשה לו מלאכה אחרת שלא  
נתכוון לה פטור עליה לפי שלא נעשית מחשבתו. פיצד. זרק  
אבן או חץ בחברו או בבהמה כדי להרגו והלך ועקר אילן  
בהליכתו ולא הרג הרי זה פטור. הרי זה קל וחומר אם נתכוון  
לאסור קל ונעשה אסור חמור. כגון שנתכוון לזרק בכרמלית  
ועברה האבן לרשות הרבים שהוא פטור. וכן כל פיוצא בזה.  
נתכוון לעשות דבר המותר ועשה דבר אחר כגון שנתכוון לחתוך  
את התלוש וחתך את המחבר אינו חייב כלום. וכן כל פיוצא  
בזה:

**מגיד משנה** כל המתכוין לעשות מלאכה וכו'. זה מבואר פ' ספק אכל חלב  
בכריתות (דף [י"ט] ע"א) ומתבאר מדין נתכוין ללקוט שיתבאר בסמוך: ק"ו  
אם נתכוין לזרוק בכרמלית ועברה האבן ברה"ר שהוא פטור וכו'. זה פשוט  
ומתוך לשון רבינו יראה שכוונתו שהכרמלית קרובה אליו ורה"ר רחוקה ממנו  
וא"כ הוא אפי' ברה"ר כה"ג פטור כמו שהתבאר פ' י"ג שמי שנתכוון לזרוק  
ד' זרק ח' פטור. ואפשר שהוצרך להשמיענו בכאן הוא כשחשב בשעת  
הזריקה שינוח החפץ בכל מקום שירצה דבכי הא חייב ברה"ר כמבואר שם



וכאן מפני שלא נתכוון לזרוק אלא בכרמלית פטור ומ"מ עיקר כוונתו היא שהזרוק עומד ברה"י וכרמלית ורה"ר לפניו ונתכוון לזרוק מרה"י לכרמלית וזרק ברה"י וזה מוכרח: **נתכוין לעשות דבר המותר וכו'.** זה מחלוקת אביי ורבא פרק כלל גדול (שבת דף ע"ג) ובהרבה מקומות ופסק כרבא, ויש שפירשו נתכוון לחתוך תלוש זה וחתך מחובר זה ועיקר הפירוש הוא נתכוון לחתוך איזה דבר כסבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר ואפ"ה פטור ולזה הסכים רמב"ן:

**כסף משנה** **כגון שנתכוין לזרוק בכרמלית וכו'.** כתב הרמ"ך אם כדבריו כן הוא שלא נחה האבן במקום שהוא רוצה שתנוח אפילו נתכוין לזרוק לרה"ר ועברה האבן אמה אחת יותר פטור דהא לא איתעבידא מחשבתו והכי הוה ליה לפרש נתכוין לזרוק בכרמלית ונמצא אותו מקום רה"ר פטור אע"ג דאיתעבידא מחשבתו כיון דלא נתכוין לזריקה דאיסורא פטור עכ"ל וכבר נתיישב זה בדברי ה"ה:

**לחם משנה** **כל המתכוין לעשות מלאכה וכו'.** כונת רבינו לומר דכיון דבנתכוין לדבר חמור ועשה דבר חמור אמרי' דפטור כ"ש כאן דנתכוין לדבר קל ועשה דבר חמור והקשה הרב המגיד דתיפוק ליה אפי' שיהיה הכל ברה"י ויהיה כונתו מתחלה לזרוק ד"א וזרק שמנה פטור משום דמלאכתו לא נעשה בשלימות ונעשה יותר ממחשבתו ואין הטעם משום שחשב לעשות מלאכה זאת ונעשה מלאכה אחרת, וזה הוקשה לו ז"ל מפני שהבין מתוך לשונו דרה"י וכרמלית ורה"ה עומדים בשורה זה אחר זה כרמלית ורה"ה ואין הכרמלית בצד ר"ה דכן משמע הלשון שאמר האבן שעברה לרה"ה דפטור ועברה משמע דעברה על הכרמלית והלכה לרה"ה ותירץ הוא ז"ל דאפשר דכאן אמר בכ"מ שתרצה תנוח. ובענין זה נתבאר בפ"י דרה"ה חייב אבל כאן מפני שהוא כרמלית פטור. ויש לתמוה בתירוץ זה דאם כונתו דחשב דינוח אפי' ברה"ה א"כ אמאי פטור. ואם כונתו דבכ"מ שתרצה תנוח בכרמלית ולא ברה"ה א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי חייב כה"ג אפי' ברה"ה הרי נעשה יותר ממחשבתו. ונראה לומר דכונתו שם בדין זרק ארבע שלא ינוח בפחות מד' אבל אם ינוח משם והלאה אין חשש דבכ"מ שתרצה תנוח ומפני כן אמרו שם דכיון דמחשבתו הראשונה היתה שלא תנוח בפחות מד' הרי מחשבתו באיסור והפועל ג"כ באיסור וא"כ הוא חייב משום דהרי חשב דאם תרצה לנוח מכאן והלאה דאין בזה חשש אבל כאן בכרמלית שחשב שלא ינוח בפחות מכרמלית אבל אם ינוח לרה"ה אין חשש כיון דמה שחשב מתחלה שלא ינוח פחות אין בזה איסור דאורייתא ומפני כן פטור דכל עיקר כונתו אינו אלא שלא יפחות ממהלך הכרמלית אבל אם הוא יותר אין עיקר כונתו לזה נהי דאם נח ברה"ה אין לו חשש בזה אבל מ"מ עיקר כונתו בכרמלית היא ושלא יפחות מהכרמלית וזהו שכתב ולא

נתכוין לזרוק אלא בכרמלית וכו'. עוד כתב ומי"מ עיקר כונתו וכו' כונתו דאע"פ שתירץ הקושיא מי"מ אינו מספיק לו תירוץ זה ולכן כתב דלא הוי רה"י וכרמלית ור"ה בשורה זה אחר זה כדהוה ס"ד מעיקרא אלא דרה"י באמצע וזה מכאן וזה מכאן גם שלשון רבינו שכתב ועברה אינו מבואר כן: **הרי זה ק"ו וכו'.** ולמה שהקשה הרב המגיד דא"כ אפי' בר"ה כה"ג פטור י"ל דאה"נ אלא רבינו לא כתב אלא הדבר שהוא בא בק"ו שהוא נתכוין לקל ונעשה חמור ולכך כתב זה אבל ההוא דהתם הוי נתכוין חמור ונעשה חמור אלא שנעשה יותר ממחשבתו ודבר זה לא אתי בק"ו אלא מה שי"ל לזה דמה שהוקשה לו לרבינו הוא דאין הטעם כאן משום שחשב לעשות מלאכה אחת ועשה אחרת דאפי' במלאכה אחת גופה כיון שעשה יותר ממחשבתו פטור כדכתיבנא: **נתכוין לעשות דבר המותר וכו'.** תימא דהא כלל רבינו בריש הפ' דכ"מ שאמרנו בשבת שפטור הוא פטור אבל אסור והוא מימרא דשמואל סוף פ' האורג (דף ק"ז) כל פטורי דשבת פטור אבל אסור וכו' ודין זה מחלוקת דאביי ורבא פ' כלל גדול (דף ע"ב:) דאמרי' התם נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור לחתוך את התלוש וחתך את המחובר רבא אמר פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא נתכוין לחתיכה דאיסורא אביי אמר חייב דהא קא מכוין לחתיכה דעלמא ע"כ, וא"כ כיון דאמרו פטור ראוי להיות פטור אבל אסור כפי הכלל המסור בידינו דכל פטור פטור אבל אסור. מיהו לזה י"ל דאין כלל דברי שמואל אמורים אלא בדברים השנויים במשנה וכן כתבו התוספות בריש פרק קמא (דף ג') שתירץ ר"י בשם ר' אברהם בד"ה בר מהני תלת וכו' ע"ש. אבל מכל מקום נ"ל קשה דאפילו בנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר דבהא כ"ע מודו דפטור דכיון דלא איתכוין לחתיכה אמרו שם בגמרא (דף ע"ג) ואלא לאביי שגג בלא מתכוין היכי דמי וכו' משא"כ בשבת דנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור אבל אסור אבל נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר חייב וכו' נתבאר משם בגמרא דנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור אבל אסור ואף ע"פ שזה נאמר בגמרא בדברי אביי בהא רבא מודה דלא פליג אלא בחיוב דנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אם הוא חייב אבל בנתכוין להגביה כ"ע מודו דפטור ואין בזה מחלוקת דלכ"ע פטור אבל אסור א"כ כ"ש בנתכוין לחתוך את התלוש דאיתכוין לחתיכה דהוא פטור אבל אסור ורבינו מיקל ביותר ואמר דאפי' נתכוין לחתוך את התלוש אינו חייב כלום הפך הנראה מסוגיית הגמרא כדפרישית. ועוד דלפי דברי רבינו נתכוין שתים וזרק ארבע דאיכא מחלוקת אביי ורבא דרבא אמר פטור ואביי אמר חייב וכן בסבור שהוא רה"י ונמצא רה"ר דאמר רבא פטור הכל הוא פטור לגמרי דאלי"כ תיקשי דבגמרא עבדי צריכותא ואמרי אי אשמעינן נתכוין לחתוך את התלוש בההוא קאמר רבא דהא לא קא מכוין לחתיכה דאיסורא וכו' ואי הך פטור

בזרק ארבע הוי פטור אבל אסור הא אצטריך רבא לאשמועי' דלא הוי כחתיכה דהתם מותר לגמרי והכא פטור אבל אסור אלא ודאי הך פטור הוי נמי מותר לגמרי וכן הך דכסבור שהוא רה"י ונמצא רה"ר דהוי פטור לגמרי מזה הטעם עצמו וזה דוחק דכל הני הוו שלא כדברי כל פטור סתם האמור בגמרא ומי הכריחו לרבינו בכל זה. ועיי' דבפ"ב מה' שגגות כתב נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר בלא כונה פטור ממלאכת מחשבת וכו' ומדכתב פטור משמע פטור אבל אסור מיהו זה אינו כלום דהכלל דמסר לנו רבינו הוא בכ"מ דה' שבת שיאמר פטור הוא פטור אבל אסור אבל התם אפשר שיהא מותר לגמרי ומ"ש פטור הוא פטור מקרבן דבדידיה קא עסיק באותן ההלכות ומה לנו להודיע אם מותר וקל להבין ומ"מ קשה מה שהקשינו :

**ט** נתכוין ללקט תאנים שחורות ולקט לבנות או שנתכוין ללקט תאנים ואחר כך ענבים ונהפך הדבר ולקט הענבים בתחלה ואחר כך תאנים פטור אף על פי שלקט כל מה שחשב הואיל ולא לקט כסדר שחשב פטור שבלא כונה עשה שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת :

**מגיד משנה** נתכוין ללקוט תאנים שחורות וכו'. זה מבואר שם בכריתות (דף י"ט) [ע"א] במשנה ובגמרא וכו' יהושע. ופירוש דברים אלו הם לענין קרבן וכגון שהוא שוגג בשבת או במלאכה כמו שיתבאר :

**ז** \* הוי לפניו שתי גרות דולקות או כבויזות נתכוין לכבות זו וכפה את זו להדליק זו והדליק את זו חייב שהרי עשה מן המלאכה שחשב לעשותה. הא למה הוא דומה למי שנתכוון ללקט תאנה זו ולקט תאנה אחרת. או למי שנתכוון להרג את זה והרג את זה שהרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה :

**ההראב"ד** היו לפניו שתי גרות וכו'. א"א המחבר הזה הביא הדברים כפשטן וכאשר עיינתי בגמרא במקומן בכריתות לא מצאתים שיתקיימו כן וכו' : (ויתר דברי ההשגה עיין בכ"מ) :

**מגיד משנה** היו לפניו שתי גרות וכו'. זהו פשט הברייתא (שם [דף כז] ע"ב) והר"א ז"ל מפרשה בפנים אחרות בהשגות ואין לי להאריך ולכשיבנה ב"ה יבא מורה צדק :

**לחם משנה** **היו לפניו שתי נרות דולקות וכו'.** דברי רבינו תמוהין דבפי ספק אכל (כריתות דף י"ט ע"ב) הקשו לשמואל דאמר דמתעסק פטור מהא דנתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים ענבים ולקט תאנים שחורות ולקט לבנות דמשמע דבחד מינא כ"ע מודו דחייב ותירצו כגון שאבד מלקט מלבו ובמסקנא (דף כ' ע"ב) אמר רבא ליקדם איכא בינייהו והא תניא היו לפניו שתי נרות דולקות (ארוכות) ונתכוין לכבות זו וכבה את זו להדליק את זו והדליק את זו חייב להדליק ולכבות וכבה והדליק בנשימה אחת חייב ע"כ. משמע מכאן דלשמואל דקאמר מתעסק פטור אפי' בחד מינא פטור היכא דנתכוין ללקוט תאנה זו ולקט תאנה זו ומה שאמר במתני' נתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים היינו ליקדם כדקאמר שהיה בדעתו ללקוט שניהם ונהפך לו הדבר שבדעתו ללקוט תאנים תחלה ולקט ענבים תחלה וכו' דוקא דהווי שני מינים פטור אבל מין א' חייב אבל בשאינו ליקדם אלא נתכוין ללקוט תאנה זו ולקט אחרת פטור וזה פשוט ומוכרח בהך סוגיא וא"כ איך כתב רבינו דנתכוין לכבות את זו וכבה את זו להדליק את זו כו' דחייב הא למה"ד למי שנתכוין ללקוט תאנה זו ולקט תאנה אחרת הא בין בדין ההדלקה ובין נתכוין ללקוט תאנה זו שהביא לדמיון משמע מן הסוגיא הנזכרת דפטור כדכתיבנא ואע"פ שלשון הברייתא קאמרה גבי נרות היו לפניו שתי נרות (ארוכות) ונתכוין לכבות את זו וכבה את זו וכו' חייב משמע פשט הדברים כדברי רבינו לפי גרסתו דגורס חייב הפך גרסת רש"י שגורס שם פטור וא"כ י"ל דכתב כן לפי גירסתו, זה אינו דע"כ אפי' לפי גירסתו מוכרחים אנו לומר דמה שאמרה הברייתא נתכוין לכבות וכו' היינו להקדים כמו במתניתין שהיה בדעתו לכבות זו אחר זו ונהפך לו הדבר דאל"כ תקשי לשמואל דאמר דמתעסק פטור וכדכתב הראב"ד ז"ל בהשגות והשיג על רבינו כן וצריך ליישב על כל פנים דעת רבינו: **עוד** ק' קצת הדמיון שהביא מנתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב דמה דמיון הוא זה אפילו שמתעסק יהיה פטור שם ראוי להיות חייב כדאמרו שם בגמרא גבי מילת התינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה חייב. מיהו לזה דרבינו פסק בפי' זה דמקלקל בחבורה פטור שכתב כל המקלקלין פטורין ואוקימנא בגמרא מתני' כמ"ד מקלקל בחבורה פטור ועוד דלא כתב כן רבינו לומר דכי היכי דהתם חייב הכא נמי חייב אלא דכי היכי דהתם נעשה מה שחשב הי"נ נעשה מה שחשב אבל לקושיא הא' צ"ע: **וני"ל** לתרץ דרבינו הוקשה לו מה שהוקשה לתוסי' בפי' כלל גדול (דף ע"ב:) על ההיא דנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר דרבא אמר פטור משום דלא איכוון לחתיכה דאיסורא ואביי אמר חייב משמע דלכ"ע מיהו היכא דנתכוין לחתיכה דאיסורא כגון לחתוך מחובר זה וחתך אחר חייב ואמאי לשמואל דאמר מתעסק פטור אפילו נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך אחר פטור ותירצו הכא איירי כגון שנתכוין לחתוך איזה דבר כסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר

ורבינו לא רצה לתרץ כך דמשמע ליה דפליגי אביי ורבא על שמואל ופסק כוותיה ולדידהו ברייתא דהיו לפניו שתי נרות דולקות וכו' דקאמר שם חייב אין פירושה ליקדים כמו שהוא לשמואל אלא כפשטה היא דחייב דכיון דנתכוין לדבר איסור חייב וכן מתני' דנתכוין ללקוט ענבים ולקט תאנים וכו' כפשטה הוא ואע"ג דרבא תירץ שם ליקדים אליבא דשמואל תירץ וליה לא ס"ל דאיהו גופי' אקשי לעיל לרב נחמן על הא דשמואל מההוא דתינוקות וא"כ כולה סוגיא דבפי' ספק אכל דמתאמרא אליבא דשמואל לא נקטינן כוותיה. עוד הקשו שם התו' מרבא גופיה דקאמר נתכוין לזרוק ארבע וזרק ח' פטור והא התם נתכוין לזריקה דאיסורא ופטור. וקושיא זו איתא לדעת רבינו דהוא פסק כאן דנתכוין ללקוט תאנה זו ולקט מזו חייב ובפי"ג כתב נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' פטור ויש לתרץ לדעת רבינו דשאני היכא דנתכוין ללקוט מחובר זה ולקט זה אז חייב דפעולת הלקיטה היא אחת והרי נעשית אלא שהיא בנושאים מחולקים אבל נתכוין לזרוק ארבע וזרק ח' נעשית פעולה מחולקת דהוא היה רוצה לזרוק ד' והיתה הזריקה ח' היא מחלוקת לגמרי ולכך פטור והבן זה. וכ"ת כיון דרבינו אינו מפרש הברייתא דהקדימה דין זה של הקדימה מנין יצא לו דהיכא דנהפך הדבר פטור גבי תאנים שחורות ולבנות וי"ל מגופא דברייתא דאמר להדליק ולכבות וכבה והדליק בנשימה אחת חייב משמע הא בשתי נשימות פטור וה"ה לשחורות ולבנות דהוי כמו הדלקה וכבוי. ומה שאמר אבל אם נתכוין להדליק ראשונה וכו' פשוט הוא דלא איירי בגוונא דלעיל דהיינו שתי נרות דולקות או כבויות אלא כאן איירי בחד דלוק וחד כבוי ולא הוצרך רבינו לפרש ואע"פ דלשון אבל משמע דאיירי על חלוקה קמייתא. והראב"ד בהשגות תיקן החלוקה זו שכתב נר א' דלוק ונר א' כבוי וכתב שמה שכתוב בפנים שיבוש, ונראה שטעמו משום מ"ש שנראה דאיירי בגוונא דחלוקה קמייתא ומ"מ אתי לגירסת ספרינו שפיר דדבר ברור כמ"ש, כנ"ל לפרש לשון רבינו ודבריו אין בהם נפתל ועקש. איברא דהרב המגיד כתב ועיקר הפ"י הוא נתכוין לחתוך איזה דבר כסבור שהוא תלוש נראה דמשמע דס"ל דרבינו מפי' כפי' התוספות ולא ס"ל דפליגי אביי ורבא עליה דשמואל כדכתבתי. ומ"מ אני אומר דהדבר מוכרח כמ"ש אלא שהרב המגיד לא כתב אלא עיקר הפירוש הוא זה ואע"פ שאין דעת רבינו כן מ"מ לענין הדין יש לסמוך על זה אבל אין כונתו לומר שרבינו יסבור כן:

**יא** אָבֵל אִם נִתְּפֵן לְהַדְלִיק רֵאשׁוֹנָה וּלְכַבּוֹת שְׁנֵיה אַחֲרֵיהּ וְנִהְפֵד הַדָּבָר וְכָבֵה רֵאשׁוֹנָה וְאַחַר כֶּד הַדְלִיק שְׁנֵיה אַחֲרֵיהּ פְּטוֹר. כָּבֵה זֶה וְהַדְלִיק זֶה בְּנִשְׁימָה אַחַת חֵיב. שְׂאָף עַל פִּי שְׂלֵא הַקְדִּים הַהַדְלָקָה הָרִי זֶה לֹא אַחַר אוֹתָהּ אֶלָּא שְׂתִיחֶן כְּאַחַת

וּלְפִיכֶם חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְכָל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּמִתְעַסֵּק  
וְלֹא נִתְכַּוֵּן לָהּ פְּטוּר :

**מגיד משנה** **אבל אם נתכוין וכו'.** באותה ברייתא שם : **כבה זו והדליק זו וכו'.**  
ברייתא (דף י"ט ע"א) : **וכל העושה מלאכה במתעסק ולא נתכוין לה פטור.**  
זה מימרא שם, (שבת דף צ"ב ע"ב) ובכמה מקומות :

**כסף משנה** **(י-יא) היו לפניו שתי נרות וכו'.** כתב הראב"ד אמר אברהם  
המחבר הביא הדברים כפשטן וכאשר עיינתי בגמ' במקומן בכריתות לא  
מצאתים שיתקיימו כן דרב יהודה אותביה לשמואל מרא דשמעתא ממתני'  
דא"ר יהודה אפי' נתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים וכו' ר"א מחייב חטאת  
ור' יהושע פוטר והא הכא דמתעסק הוא ור' יהושע לא קא פטר אלא ממינא  
למינא אבל בחד מינא ר' יהושע נמי מחייביה וא"ל שיננא שבוק מתניתין ותא  
אבתראי הב"ע שאבד מלקט מלבו אלמא בחד מינא מתעסק הוא ופטור וא"כ  
היינו נתכוין לכבות את זו וכבה את זו אלא ע"כ מתניתין בלהקדים היא שאם  
נתכוין לכבות את זו תחלה וכבה את זו או להדליק את זו תחלה והדליק את  
זו חייב דכיון דחדא מלאכה היא וחדא מינא בהקדמת זו לזו לאו שינוי  
מחשבה היא אבל בכיבוי והדלקה אם שינה בהקדמה פטור וכן תאנים וענבים  
דא"ר יהודה ליקדם קאמר נתכוין ללקוט תאנים תחלה וליקט ענבים ר'  
יהושע פוטר אבל בחד מינא ליקדם חייב, ואני תמה איך חשב כזאת שאם  
חשב ללקוט תאנים ואחר כך ענבים ונהפך הדבר יהיה פטור וכשחשב להדליק  
את זו והדליק את זו יהיה חייב זה שעשה כל מלאכה שחשב לעשות פטור וזה  
שלא עשה כלום יהיה חייב זהו תמהון לבב (עכ"ל) : **אבל אם היה אחד דלוק**  
**ואחד כבה ונתכוין להדליק ראשונה ולכבות שניה אחריה ונהפך הדבר וכבה**  
**ראשונה ואח"כ הדליק שניה אחריה פטור.** אמר אברהם זהו שהשגתי אני  
אבל כל מה שבפנים שבוש הוא עכ"ל :

**לחם משנה** **אבל אם נתכוין להדליק ראשונה וכו' פטור וכו'.** כלומר היו לפניו  
שתי נרות אחת דלוקה ואחת כבויה וכונתו לכבות את הדלוקה ולהדליק את  
הכבויה וכל אחת מהן יקראו ראשונה בערך הפעולה תתחיל ממנה ואם יתחיל  
מלאכת הכבוי מהדלקה אז תקרא היא ראשונה ואם תתחיל מלאכת הדלקה  
מהכבויה אז תקרא היא ראשונה :

**יב** **כָּל הַמִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה וְנִעְשִׂית בְּיֹתֵר עַל כְּוִנָּתוֹ חֵיב.**  
**בְּפָחוֹת מִכְּוִנָּתוֹ פְּטוּר. פִּיצֵד. הָרִי שְׁנִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא מִשָּׂא לְאַחֲרָיו**

וּבֹא לוֹ לְפָנָיו חֵיב שְׁהָרִי נִתְכַּוֵּן לְשִׁמְרָה פְּחוּתָה וְנַעֲשִׂית שְׁמִירָה מְעֵלָה. אָבֵל אִם נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא לְפָנָיו וּבֹא לוֹ לְאַחֲרָיו פְּטוֹר שְׁהָרִי נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא בְּשִׁמְרָה מְעֵלָה וְהוֹצִיא בְּשִׁמְרָה פְּחוּתָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :

**מגיד משנה** כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשית ביותר על כונתו חייב פחות מכוונתו פטור. פי' המצניע מבואר. ובהשגות אמר אברהם אין לשונו יפה בזה אבל היה לו לומר המתכוין לעשות מלאכה מעולה ועשאה פחותה פטור אבל פחות מכוונתו אינו פטור שהרי אם כתב שם משמעון חייב והוא פחות מכוונתו אלא שלא קלקל מעשיו, עד כאן. ואני רואהו בכאן חפץ להשיג שדקדוק לשון רבינו באמרו ונעשית הוא שלא נעשית בדרך כוונתו אלא בשנוי. וכשהשנוי הוא יותר על הכונה חייב וכשהוא פחות פטור. ושם משמעון לא נשתנית מחשבתו כלל אלא שלא נגמרה ולא היה לו אפשר לכתוב שמעון אם לא יכתוב שם תחלה וכ"ש שכבר ביאר רבינו כל זה בביאור שהזכיר בדינים: כיצד הרי שנתכוין להוציא וכו'. זה שם במשנה ומפורשת בגמרא:

**לחם משנה** אבל אם נתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור וכו'. הי"ה דלאחריו ובא לו לאחריו פטור כדקאמר רב אשי בפי' המצניע (דף צ"ב:) ורבינו לא חייש להביא דכבר אמר שם רב אשי דלא מבעיא קאמר והוא פשוט יותר:

**ג** הָיָה חָגוּר בְּסִנֵּר וְהִשְׁלִיךְ הַמֶּשֶׁא בֵּין בְּשָׂרוֹ וְחִלּוּקוֹ בֵּין שְׂבָא זֶה הַמֶּשֶׁא שֶׁדָּרְכוֹ לְהוֹצִיאוֹ בְּדֶרֶךְ הַזֵּאת לְפָנָיו בֵּין שְׂבָא לְאַחֲרָיו חֵיב שֶׁכֵּן דָּרְכוֹ לְהִיּוֹת חוּזֵר :

**מגיד משנה** היה חגור בסינר והשליך וכו'. זה מבואר במשנה (שם דף צ"ב:) באמת אמרו וכו' שכן ראוי להיות חוזר. ופירש"י ז"ל שאם נתן לו דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייב שדרכו להיות חוזר סביבותיו ומתחלה ידע שסופו להתהפך ע"כ:

**ד** כָּל הַמִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּהּ וְהִתְחִיל בָּהּ וְעָשָׂה בְּשַׁעוֹר חֵיב. אִף עַל פִּי שְׂלֵא הַשְּׁלִים כָּל הַמְּלָאכָה שְׁנִתְכַּוֵּן לְהַשְׁלִימָהּ. כִּיצַד. הָרִי שְׁנִתְכַּוֵּן לְכַתֵּב אֲגֵרֶת אוֹ שֶׁטֶר בְּשִׁבְתָּהּ אִין אוֹמְרִים לֹא יִתְחִיב זֶה עַד שֶׁיִּשְׁלִים חִפְצוֹ וְיִכְתֹּב כָּל הַשֶּׁטֶר אוֹ

כָּל הָאֲגָרֹת אֵלֶּא מְשִׁיכְתָּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת חֵיב. וְכֵן אִם נִתְּכֹן לְאַרְג בְּגָד שָׁלֵם מְשִׁיֶּאֱרָג שְׁנֵי חוּטִין חֵיב וְאַף עַל פִּי שְׁכֹנְתוֹ לְהַשְׁלִים הַבְּגָד הוֹאִיל וְעָשָׂה כְּשִׁעוֹר בְּכֹנָה חֵיב. וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בְּזָה :

**טו** כָּל מְלֹאכָה שֶׁהִיחִיד יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ לְבַדּוֹ וְעָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁנַיִם בְּשִׁתְּפוּת בֵּין שְׁעָשָׂה זֶה מְקַצְתָּהּ וְזֶה מְקַצְתָּהּ כְּגוֹן שְׁעָקֵר זֶה הַחֶפֶץ מִרְשׁוֹת זֶה וְהִנִּיחוֹ הַשְּׁנֵי בְּרִשׁוֹת אַחֶרֶת בֵּין שְׁעָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁנֵיֶהֱם כְּאֶחָד מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף כְּגוֹן שְׁאַחֲזוּ שְׁנֵיֶהֱם בְּקִלְמוֹס וְכִתְּבוּ אוֹ אַחֲזוּ כְּכָר וְהוֹצִיאוּהוּ מִרְשׁוֹת לְרִשׁוֹת הֲרִי אֵלּוּ <sup>[ח]</sup> פְּטוּרִין :

**מגיד משנה (יד-טו) כל המתכוין לעשות מלאכה וכו'.** זה מבואר בהרבה מקומות בשבת ומהם פ' המצניע בגמ' (שם צ"ב): **וכן כל מלאכה שהיחיד יכול לעשותה וכו'.** מפורש במשנה וברייתא בהמצניע (דף צ"ב צ"ג). **ומ"ש כגון שעקר החפץ מרשות זה וכו'.** מבואר במשנה בפ"ק:

**טז** וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ לְבַדּוֹ עַד שְׁיִצְטָרְפוּ כְּגוֹן שְׁנַיִם שְׁאַחֲזוּ קוֹרָה וְהוֹצִיאוּהָ לְרִשׁוֹת הַרְּבִים הוֹאִיל וְאֵין כַּח בְּאֶחָד מֵהֶן לַעֲשׂוֹתָהּ לְבַדּוֹ וְעָשׂוּ אוֹתָהּ בְּשִׁתְּפוּת מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף שְׁנֵיֶהֱם חֵיבִין וְשִׁעוֹר אֶחָד לְשְׁנֵיֶהֱם. הָיָה כַּח בְּאֶחָד לְהוֹצִיא קוֹרָה זֶה לְבַדּוֹ וְהַשְּׁנֵי אֵינּוּ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ לְבַדּוֹ וְנִשְׁתַּתְּפוּ שְׁנֵיֶהֱם וְהוֹצִיאוּהָ. זֶה הִרְאִישׁוֹן שְׁיָכוֹל חֵיב וְהַשְּׁנֵי מְסִיעַ הוּא וּמְסִיעַ אֵינּוּ חֵיב כְּלוּם. וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בְּזָה :

**מגיד משנה ואם אין אחד מהם יכול לעשותה כו'.** סתם משנה (שם בהמצניע צ"ב): **ודלא כר"ש.** ומ"ש ושיעור אחד לשניהם. הוא בגמ' (שם צ"ב): **היה כח באחד להוציא קורה זו לבדו וכו'.** בגמרא (שם צ"ב): **בביאור:**

**כסף משנה (טו-טז) כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדה וכו' ואם אין היחיד יכול לעשותה לבדה עד שיצטרפו כו' ושיעור אחד לשניהם.** בפ' המצניע (שבת צ"ב): **תנא זה יכול וזה יכול ר"מ מחייב ור' יהודה ור"ש**



פוטרים זה אינו יכול וזה אינו יכול ר"י ור"מ מחייבים ור"ש פוטר זה יכול וזה אינו יכול ד"ה חייב, ובגמ' (דף צ"ג) זה יכול וזה אינו יכול ד"ה חייב הי מנייהו חייב אמר רב חסדא זה שיכול דאי זה שאינו יכול מאי קא עביד א"ל רב המנונא דקא מסייע בהדיה א"ל מסייע אין בו ממש ואמרינן בתר הכי אמר מר זה יכול וזה יכול חייב איבעיא להו בעינן שיעור לזה ושיעור לזה או דילמא שיעור אחד לכולם רב חסדא ורב המנונא חד אמר שיעור לזה ושיעור לזה וחד אמר שיעור אחד לכולם אמר רב נחמן בר יצחק אף אן נמי תנינא צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורים לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבים ואמאי ליבעי שיעור צידה לזה ושיעור צידה לזה לאו משום דאמרי' שיעור א' לכולם ופירש רש"י שיעור צידת צבי לכל א' וא' וכתבו התוס' אמר מר זה יכול וזה יכול ר' מאיר מחייב איבעיא להו וכו' תימא לר"ח דאמאי בעי לה אליבא דר"מ ומצי למבעי בזה אינו יכול וזה אינו יכול אליבא דרבי יהודה דקיימא מתניתין כוותיה ונראה דגרסא זו טעות וגרסינן זה אינו יכול וזה אינו יכול עכ"ל וזו היא גירסת רבינו :

**לחם משנה** ואם אין א' מהן יכול לעשותה לבדו וכו'. פסק כר' יהודה דפ' המצניע (דף צ"ג) ודלא כר"ש דבגמרא אמרי' שם לר"ש תלתא מיעוטי כתיבי נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול נוחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול ור"י חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול] וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד ור"ש יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב ע"כ. וק' דכיון דרבינו פסק כר"י ה"ל למפסק דיחיד שעשאה בהוראת ב"ד פטור והוא פסק בפ"י מה' שגגות דיחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב שכתב שם וכן אם הורו ועשו מיעוט הקהל על פיהם ונודעה השגגה הרי ב"ד פטורים ואלו המיעוט שעשו חייבים וכל אחד ואחד מביא חטאתו ע"כ. נראה דפסק דחייב כחכמים דפליגי עליה דר' יהודה בריש הוריות וא"כ איך פסק כאן כר' יהודה דהא אי לרבי יהודה הוה ס"ל חייב לא מיתוקם סברתיה כלל דאיהו מוקי חד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד. ונ"ל לתרץ זה עם קושיא אחרת דאיכא בפשטא דשמעתתא דאמאי קאמר בגמרא איכא תלתא מיעוטי חד לעוקר ומניח וחד לזה יכול וזה יכול וחד ליחיד שעשאה בהוראת ב"ד לימא דלר' יהודה לא הוי אלא תרי מיעוטי חד לזה יכול וזה יכול וחד לזה עוקר וזה מניח וכדקאמר שם לר"מ דתרי מיעוטי הוו ונימא דר' יהודה אית ליה דיחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב. ולתרץ קושיא זו אומר דודאי אצטריכו בגמרא למימר הכי משום דברי הוריות (דף ב') אמרינן דר' יהודה אית ליה דיחיד שטעה בהוראת ב"ד פטור דאמרו שם על מתני' אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי יהודה אבל חכמים אומרים יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב מאי רבי יהודה דתניא וכו' ולהכי איצריכו בגמרא לומר דלר' יהודה תלתא מיעוטי הוו אבל אי לא הוה משכח תלמודא

דלרי יהודה אית ליה פטור הוה מצי למימר לדידיה דתרי מיעוטי הוה כדקאמר לר"מ. ורבינו ראה לפסוק כאן כר' יהודה בהא דזה אינו יכול וזה אינו יכול משום דר"מ מסייע ליה אבל בהא דיחיד שעשאה בהוראת ב"ד פסק דחייב כחכמים משום דאמרו שם בהוריות זו דברי ר' יהודה אבל חכמים אומרים וכו' ומדקאמר לשון אבל משמע דהיינו כחכמים וכן דקדקו התוספות הרבה פעמים בגמרא ומפני כן פסק דחייב והשתא משנינן דתרי מיעוטי כתיבי חד לזה יכול וזה יכול וחד לעוקר ומניח והא דלא משני גמרא הכי הוא משום דמשכח לר' יהודה דאמר בהדיא פטור כדכתיבנא אבל לדידן דק"ל דלא כרבי יהודה אלא כחכמים לא משנינן הכי:

**יז** כָּל הַמְקַלְקֵלִין פְּטוּרִין. פִּיצַד. הָרִי שְׁחָבֵל [א] בְּחִבְרוֹ אוּ בְּבִהְמָה דְּרִיךְ הַשְּׁחֲתָה וְכֵן אִם קָרַע בְּגָדִים אוּ שָׂרְפָן אוּ שָׁבַר כְּלִים דְּרִיךְ הַשְּׁחֲתָה הָרִי זֶה פְּטוּר. חָפַר גּוּמָא וְאִינוּ צָרִיךְ אֶלָּא לַעֲפָרָה הָרִי זֶה מְקַלְקֵל וּפְטוּר. אֶף עַל פִּי שְׁעָשָׂה מְלֶאכֶה הַזֹּאִיל וְכוּנְתוֹ לְקַלְקֵל פְּטוּר:

**מגיד משנה** כל המקלקלין פטורים כיצד הרי שחבל בחבירו וכו'. משנה פרק האורג (דף ק"ה) ופ"י בשחבל וקרע שלא בחמתו הא בחמתו חייב לדעת רבינו כמו שיתבאר פ' שמיני ועשירי ואחד עשר ושנים עשר: חפר גומא ואינו צריך אלא לעפרה וכו'. מימרא פ' כלל גדול (שם ע"ג): וטעם הקלקול הוא לר' יהודה כדאיתא התם. ואפ"י לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב ה"מ מתקן האי מקלקל הוא ע"כ. ומכאן שאם היתה הגומא במקום שאין בו קלקול אע"פ שאינו צריך לה חייב עליה לדעת רבינו ז"ל שפסק כר"י וזה פשוט:

**כסף משנה** חפר גומא וכו'. כתב הרמ"ך הל"ל ה"מ בבית אבל בשדה חייב דהא פסק כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עכ"ל. וי"ל שלא הוצרך רבינו לפרש כן דמתוך דבריו משמע וכמה שכתב הרב המגיד:

**יח** כָּל הַמְקַלְקֵל עַל מְנַת לְתַקּוֹן חֵיב. פִּיצַד. הָרִי שְׁסִתֵּר כְּדִי לְבָנוֹת בְּמִקוּמוֹ אוּ שְׁמַחַק כְּדִי לְכַתֵּב בְּמִקוּם שְׁמַחַק אוּ שְׁחָפַר גּוּמָא כְּדִי לְבָנוֹת בְּתוֹכָהּ יְסוּדוֹת וְכָל פִּיוּצָא בְּזֶה חֵיב. וְשִׁעוּרָן כְּשִׁעוּר הַמְתַּקֵּן:

**מגיד משנה** כל המקלקלין על מנת לתקן וכו'. זה משנה בהאורג (שם ק"ה):  
והמקלקל על מנת לתקן שיעורו כמתקן ע"כ:

**יט** כל העושה מלאכה בשבת מקצתה בשוגג ומקצתה בזדון בין שהזיד ולבסוף שגג בין ששגג ולבסוף הזיד פטור עד שיעשה שיעור המלאכה כלה מתחלה ועד סוף בזדון ואחר כך יהיה חייב פרת. ואם יהיה בעדים והתראה חייב סקילה. או שיעשה שיעור מלאכה כלה בשגגה מתחלה ועד סוף ואחר כך יהיה חייב חטאת קבועה:

**מגיד משנה** כל העושה מלאכה בשבת וכו'. משנה בהזורק בשבת (דף ק"ב):

## הלכות שבת - פרק שני

**א** דחוייה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצוות. לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת <sup>[א]</sup> על פי רופא אמן <sup>[ב]</sup> של אותו מקום. ספק שהוא צריך לחלל עליו את השבת ספק שאינו צריך. וכן אם אמר רופא לחלל עליו את השבת ורופא אחר אינו צריך מחללין עליו את השבת שספק נפשות דוחה את השבת:

**מגיד משנה** דחוייה היא שבת אצל סכנת נפשות וכו'. במשנה פ' אחרון דיומא (דף פ"ג) כל ספק נפשות דוחה שבת: ספק שהוא צריך לחלל עליו את השבת ספק אינו צריך וכן אם אמר רופא וכו'. כבר נתבאר זה בגמ' שם. והיכא שהרופאים יותר משנים ונחלקו יתבאר פ"ב מהלכות שביתת עשור:

**כסף משנה** דחוייה היא שבת וכו'. בפ' כיצד צולין (פסחים ע') איפליגו תנאי טומאה אם דחוייה היא בציבור או הותרה ופירש"י דחוייה אע"ג דאכשר

רחמנא למיתי בטומאה לאו היתר גמור הוא אלא היכא דלא משתכחי טהורים וכיון דלאו היתר גמור הוא בעיא ציץ לרצויי. ומשמע בגמרא דהלכה כמ"ד דחוויה היא וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' ביאת המקדש ומשמע דכי היכי דאיפליגו בטומאה הי"נ איפליגו בשבת לגבי חולה אם היא דחוויה או הותרה וקי"ל כמ"ד דחוויה וכ"כ הרשב"א והר"ן שהשבת דחוויה היא אצל חולה ולא הותרה:

**ב** אַמְדוּהוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכַדֵּךְ וְכַדֵּךְ לְשִׁמוֹנָה יָמִים אִין אוֹמְרִים נִמְתִּין עַד הָעֶרֶב כְּדִי שְׁלֹא לְחַלֵּל עָלָיו שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת אֶלָּא מִתְחִילִין מֵהַיּוֹם שֶׁהוּא שַׁבָּת וּמְחַלְלִין עָלָיו אֶפְלוּ מֵאָה שַׁבָּתוֹת כָּל זְמַן שֶׁהוּא צָרִיךְ וַיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה אוֹ סַפֵּק סַכָּנָה מְחַלְלִין. וּמְדַלִּיקִין לוֹ אֶת הַנֵּר וּמְכַבִּין מִלְּפָנָיו אֶת הַנֵּר וְשׁוֹחֲטִין לוֹ וְאוֹפִין וּמְבַשְׁלִין וּמְחַמְּמִין לוֹ חֲמִין בֵּין לְהַשְׁקוֹתוֹ בֵּין לְרַחֲצוֹת גּוּפוֹ. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר שַׁבָּת לְגַבֵּי חוֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סַכָּנָה הֲרִי הוּא כָּחַל לְכָל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן:

**מגיד משנה** אַמְדוּהוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וכו'. מפורש בגמ' (שם פ"ד): מימרא על המשנה: מדליקין וכו'. כל זה מבואר, ופרטי המלאכות שהזכיר הדלקת הנר פרק מפנין (שבת דף קכ"ח): גבי חיה: מכבין הנר. פי' ב"מ (שם כ"ט): שוחטין ואופין ומבשלין. פי' דחולין (דף ט"ו): ומחממין לו חמין וכו'. ברייתא פי' אחרון דיומא (דף פ"ד): מחממין לו חמין בין להשקותו בין להברותו:

**ג** כְּשֶׁעוֹשִׂים דְּבָרִים הָאֵלּוּ אִין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא עַל יְדֵי נְכָרִים וְלֹא עַל יְדֵי קְטָנִים וְלֹא עַל יְדֵי עֶבְדִים וְלֹא עַל יְדֵי נָשִׁים כְּדִי שְׁלֹא תִּהְיֶה שַׁבָּת קְלָה בְּעֵינֵיהֶם. אֶלָּא עַל יְדֵי גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲכָמֵיהֶם. וְאָסוּר <sup>[ג]</sup> לְהִתְמַהֵמֵהּ בְּחֻלּוֹל שַׁבָּת לְחוֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סַכָּנָה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יח-ה) 'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם' וְלֹא שְׂיָמוֹת בָּהֶם. הָא לְמַדְתָּ שְׂאִין מְשַׁפְּטֵי הַתּוֹרָה נִקְמָה בְּעוֹלָם אֶלָּא רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשָׁלוֹם בְּעוֹלָם. וְאֵלּוּ הָאֶפִיקוֹרוֹסִים שְׂאוֹמְרִים שְׂזָה חֻלּוֹל שַׁבָּת וְאָסוּר עֲלֵיהֶן הַכְּתוּב אוֹמֵר (יחזקאל כ-

**כה** וְגַם אֲנִי נֹתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמְשַׁפְּטִים לֹא יִחִיו בְּהֵמָּה׃

**מגיד משנה** כשעושין דברים וכו'. ברייתא שם וגיר' ההלכות והגאונים ואין עושין דברים הללו לא ע"י נכרים ולא ע"י קטנים אלא בגדולי ישראל ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י נכרים מפני שמצטרפין לדעת אחרת. ומה שכתב רבינו כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם נראה שהוא פירוש למה שאמרו מפני שמצטרפין לדעת אחרת ואע"פ שכלל רבינו עמהם קטנים ונכרים אין הטעם הזה אלא לנשים ועבדים: ואסור להתמהמה וכו'. מבואר שם. ובירושלמי הזריז הרי זה משובח והשואל הרי זה שופך דמים: ומ"ש שנאמר אשר יעשה וכו'. שם מימרא דשמואל ומסקנא דגמרא שם דמהתם ילפינן לה: הא למדת שאין וכו'. דברי רבינו ז"ל:

**כסף משנה** כשעושים דברים האלו אין עושין אותם לא ע"י נכרים ולא ע"י קטנים וכו'. גירסת רבינו בברייתא עבדים במקום נכרים לדעת רבינו שפירש מפני שמצטרפים לדעת אחרת היינו שלא תהא שבת קלה בעיניהם ה"ט שייך בנשים ועבדים ולא בנכרים וקטנים כמ"ש הרב המגיד משום דקטנים כשיגדלו ילמדו וידעו חומר שבת ואיסורו וטעמא דאין עושין ע"י נכרים וקטנים שמא יאמרו הרואים בקושי התירו פקוח נפש ואין מתירים אותו לכתחלה ע"י המחוייבים במצות דילמא יבא הדבר שכשלא ימצאו נכרי או קטנים לא ירצו לחלל שבת ע"י גדולי ישראל. ודלא כהר"ן שכתב שהטעם שכתב רבינו שלא תהא שבת קלה בעיניהם קאי גם לקטנים דא"כ יקשה אמאי פלגינהו תנא דברייתא בתרתי ונקט קטנים בהדי נכרים ואיכא למידק בדברי רבינו שכתב שאין עושין דברים הללו אלא על ידי גדולי ישראל וחכמיהם דמשמע ע"י שאר ישראלים לא וקשה דהא לא מיעטה הברייתא אלא קטנים ונשים ועבדים דוקא לכך נ"ל דגדולי ישראל וחכמיהם דנקט רבינו גדולים למעט קטנים ישראל למעוטי נכרים וחכמיהם למעוטי נשים דדעתן קלה: כתב הרמ"ך שזה הטעם שנתן בע"י נכרים שלא תהא שבת קלה בעיניהם וכי אין שבת קלה לנכרים ולדבריו חכם אחד יכול לצוות לנכרים שיעשה והטעם הברור בעבור שאינם זריזים ואתו למפשע עכ"ל. ובמה שביארתי דברי רבינו אין מקום לתמיהתו:

**ד** החושש בְּעֵינָיו וְהוּא שְׂיִהְיֶה בְּשִׁתְיָהֶם אוּ בְּאַחַת מֵהֶם צִיר אוּ שְׂהִי דְּמַעוֹת שׁוֹתְתוֹת מֵהֶן מֵרַב הַכָּאֵב אוּ שְׂהִי דָם שׁוֹתְתָה מֵהֶן אוּ שְׂהִי בְּהֶן קְדַמַּת וְכִיּוֹצֵא בְּחֻלָּאִים אֵלוֹ הָרִי זֶה בְּכָלֵל

חולים שיש בהן סכנה ומחללין עליו את השבת ועושים לו כל צרכי רפואה :

**מגיד משנה** החושש בעיניו והוא וכו'. מימרא בע"ז פרק אין מעמידין (דף כ"ח:) ופרטי החליים שכתב שם בגמרא ואמרינן התם לאפוקי סוף אוכלא ופצוחי עינא דאין מחללין. וטעם החלול בחליים האחרים משום דשוריניי דעינא בליבא תלו כדאיתא התם :

**ה** וכן אם יש מכה בחלל גופו מן השפה ולפנים בין בפיו בין במעיו בין בכבדו וטחולו או בשאר מקומות כל שיש בחללו הרי זה חולה שיש בו סכנה ואינו צריך אמד שחליו כבד הוא לפיכך מחללין עליו את השבת מיד בלא אמידה. ומכה שהיא בגב <sup>[ד]</sup> היד וגב הרגל הרי היא כמכה של חלל ואינה צריכה אמד ומחללין עליה את השבת. והחם שמסמר את הבשר כמכה של חלל דמי ומחללין עליו את השבת וכן כל חלי שהרופאים אומרים שזה יש בו סכנה אף על פי שהוא בעור הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת על פיהם :

**מגיד משנה** וכן מי שיש לו מכה בחלל וכו'. ומכה שהיא בגב היד וגב הרגל. הכל מבואר שם (דף כ"ח) מימרות פסוקות. ובהלכות הובאו פ' ח' שרצים ובחדושי הרשב"א ז"ל פי' מכה של חלל שנתקלקל אחד מן האברים הפנימים מחמת מכה שיש בו או מחמת בועה שנעשית בו אבל מיחושים אינן נקראין מכה ואין מחללין עליהם את השבת אלא אי"כ הוא מיחוש שיש בו מכה. מורי הרב נר"ו. וכתב הרמב"ן ז"ל פי' מכה של חלל דקא אמרינן אינה צריכה אומד לומר שאפי' אין שם בקיאים וחולה נמי אינו אומר כלום עושים לו כל שרגילין לעשות לו ממאכלים ורפואות ומחללין שבת ואין נשאלין כלל. אבל כשיודעין ורגילים באותו חולי שהוא ממתין ואין צריך חלול ודאי אסור לעשות לו וכ"ש בחולה או ברופא אומרים אינו צריך דאין מחללין אע"פ שהיא מכה של חלל הא במכה שאינה של חלל נשאלים בבקי או בחולה ואין מחללין עד שיאמר אחד מהם צריך הוא לחלול זה או שנעשה אצל אחד מהם ספק נפשות עכ"ל : **וכן כל חולי שהרופאים אומרים וכו'.** זה פשוט ביומא (דף פ"ב) ובכמה מקומות :

**ז** הבולע נימה של מים מחמין לו חמין בשבת ועושין לו כל צרכי רפואה מפני שהיא סכנת נפשות. וכן מי שנשכו כלב שוטה או אחד מזוחלי העפר שממיתין אפלו היו ספק ממיתין ספק אין ממיתין עושין לו כל צרכי רפואה להצילו:

**ז** חולה שאמדוהו רופאים להביא לו גרוגרת אחת ורצו עשרה בני אדם והביאו לו עשר גרוגרות בבת אחת כלן פטורין מקלום. ואפלו הביאו בזה אחר זה ואפלו הבריא בראשונה שהרי כלם ברשות הביאו:

**מגיד משנה (ז-ז) הבולע נימא של מים מחמין לו וכו'.** פרק קמא דע"ז (דף י"ב): ופירש"י ז"ל נימא עלוקה: וכן מי שנשכו כלב שוטה או אחד מזוחלי וכו'. מפורש בגמ' פ' אחרון דיומא (דף פ"ד) שנשיכת הכלב השוטה ממיתה. ושאר זוחלין פ' כל כתבי (שבת דף קכ"א): חולה שאמדוהו רופאים להביא לו גרוגרת אחת ורצו עשרה בני אדם. מימרא פ' ר' ישמעאל במנחות (דף ס"ד):

**ח** חולה שהיה צריך לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עקצין ושלש גרוגרות בעקץ אחד כורתין העקץ שיש בו שלש אף על פי שאין צריכין אלא לשתיים כדי שלא ירבו בבצירה אלא יכרתו עקץ אחד ולא יכרתו שנים. וכן כל כיוצא בזה:

**מגיד משנה חולה שהיה צריך לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עוקצים ושלש גרוגרות וכו'.** שם בעיא דאפשיטא:

**כסף משנה חולה שהיה וכו'.** כתב הר"ן בפ"ב דביצה דפשיטא לן דשתיים בעוקץ אחד ושלש בעוקץ אחד שתיים מייתנין שלש לא מייתנין דלרבווי בשיעורא אסור וכ"כ הרשב"א בפ"ק דחולין וכ"כ הרא"ש בתשובה:

**ט** המבשל לחולה בשבת ואכל החולה והותיר אסור לבריא לאכל מן המתר גזרה שמה ירבה בשבילו. אבל השוחט לחולה

בְּשַׁבַּת מִתֵּר לְבָרִיא לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חַי שְׂאִין בְּדָבָר תּוֹסֶפֶת כְּדִי  
שֶׁנֶּגְזַר שְׂמָא יִרְבֶּה בְּשִׁבִילוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :

**מגיד משנה** **המבשל לחולה בשבת ואכל החולה והותיר אסור לבריא לאכול**  
מן וכו'. פסק הלכה בגמ' פ"ק דחולין (דף ט"ו): ומ"מ הסכימו המפרשים ז"ל  
שלמוצאי שבת מותר לבריא לאלתר ואין צריך להמתין בכדי שיעשו ודברי  
רבינו ז"ל אינן אלא בשבת עצמו ופשוט הוא: **אבל השוחט לחולה בשבת**  
**מותר לבריא לאכול ממנו בשר חי וכו'.** גם זה שם פסק הלכה אמר רב דימי  
הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא מ"ט כיון דא"א לכזית  
בשר בלא שחיטה כי קא שחיט אדעתא דחולה קא שחיט: **ובהשגות** אמר  
אברהם והוא שיהיה לו חולה מבעוד יום ע"כ. באור דבריו דאי לאו הכי אסור  
משום מוקצה וכבר נזכר כן שם בגמ' למעלה מזה. ומ"מ עיקר הדבר דלדידן  
דקי"ל כר"ש אין מוקצה בשבת אלא מוקצה מחמת איסור שדחה בידיים כגון  
נר שהדליקו באותה שבת אבל אם לא דחאו בידיים כגון בכאן מותר ואף על  
פי שהבהמה היתה מוקצה מחמת איסור שחיטה לא דחאה הוא בידיים וזה  
דעת הרב ר' יונה ז"ל וזהו שלא הזכיר רב דימי כן וכ"נ מן ההלכות שלא הביאו  
אלא מימרא דרב דימי בלבד. ודעת קצת המפרשים כדברי הר"א ז"ל:

2 חוֹלָה שְׂאִין בּוֹ סַכְנָה עוֹשִׂין לוֹ כֹּל צָרְכָיו עַל יְדֵי נִכְרִי. [ה] כִּיצַד.  
אוֹמְרִין [ו] לְנִכְרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ וְהוּא עוֹשֶׂה. לְבַשֵּׁל לוֹ וּלְאֵפוֹת  
וּלְהַבִּיא רְפוּאָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת וְכִיּוּצָא בְּאֵלוֹ. וְכֵן כּוֹחַל [ז] עֵינָיו  
מִן הַנִּכְרִי בְּשַׁבַּת אֶף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם סַכְנָה. וְאִם הָיוּ צָרִיכִים  
לְדַבְּרִים שְׂאִין בְּהוֹן מְלֹאכָה עוֹשִׂין אוֹתָן אֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל. לְפִיכָד  
מַעֲלִין אֲזַנִּים בְּשַׁבַּת וּמַעֲלִין אֲנָקְלִי וּמְחַזְרִין אֶת הַשֶּׁבֶר וְכָל  
כִּיּוּצָא בְּזָה מִתֵּר :

**מגיד משנה** **חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י נכרי כיצד אומרין**  
וכו'. מימרא פ' מפנין (שבת דף קכ"ט) ופירוש דוקא בדבר שיש בו ממנו חולי  
לכל גופו של אדם כגון חיה ל' יום וכגון לכחול העין בסוף האוכלא שהוא נופל  
למשכב או מצטער וחולה ממנו אבל חושש והוא מתחזק והולך כבריא אין  
מתירין לו אפילו שבות דדבריהם ואפילו ע"י נכרי ולא עוד אלא דברים שאין  
בהם מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סמנין ע"כ כתב הרשב"א  
ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל ודברים ברורים הם יתבארו בדברי רבינו פ' כ"א: **וכן**  
**כוחל עיניו מן הנכרי בשבת אע"פ שאין שם סכנה וכו'.** פרק שני דביצה (דף



כ"ב) מימרא דאמימר ומעשה שם : ואם היו דברים שאין בהם מלאכה עושין אותן אפילו ישראל וכו'. לפיכך מעלין אזנים. פי' גידי האוזן פעמים שיורדין למטה ומתפרקים הלחיים וצריך להעלותן. ודעת רבינו שאין סכנה בדבר, והדין פרק אין מעמידין (ע"ז דף כ"ח:) ושם שני לשונות איכא מ"ד ביד אבל לא בסם ואיכא מאן דאמר בסם אבל לא ביד. וכתב הרשב"א ז"ל נראה שדעת רבינו כלישנא קמא דאמר דוקא ביד ובפרק כ"א יתבאר. ורש"י ז"ל פירש פירוש אחר : ומעלין אונקלי. שם ואמרינן מאי אונקלי אסטומכא דליבא פי' אלמעידה עד כאן בהלכות : ומחזירין את השבר. פי' חבית (שבת קמ"ז קמ"ח) פסק הלכה בגמרא, וכבר נתבאר לך בדברי רבינו שכל שבות מותר בחולי שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הגוף בין שבות דאמירה לנכרי בין שבות הנעשה על ידי ישראל אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שבות גמור וזהו שלא התירו לכחול אלא מן הנכרי אף על פי שאין בכוחל אלא משום שבות כנוצר פי' כ"ג אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנת אבר אחד אלא בסכנת נפשות. אבל הרמב"ן ז"ל חלוק בדין הראשון ואומר שלא התירו כל שבות בחולי שאין בו סכנה אלא דוקא שבות שיש בו שנוי ונעשה כלאחר יד אבל שבות הנעשה ע"י ישראל והוא נעשה כדרכו לא התירו והביא ראיה לזה ממה שאמרו פרק המילה (שם קל"ד) אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת ר' שמעון ב"א אומר משום ר"מ טורפין והוא ז"ל פוסק כת"ק אבל אם יש בו סכנת בטול אותו אבר שנשבר מותר ע"כ דבריו. נראה מהם שהוא מפרש מעלין אזנים שיש בהם סכנה. וכן פירש"י ז"ל וכן דעתו באונקלי שאם לא כן יהיו אסורין בלא שנוי אע"פ שאין אלא משום שבות או יפרש שיש בהן סכנת אבר. ומ"מ מדברי ההלכות נראה שאין הלכה כת"ק דאמר אין טורפים יין ושמן לחולה אלא כר"מ וזהו שלא הביאום בהלכות ולא הוצרכו לכתוב אהיתר דר"מ מפני שכבר נתבאר בכמה מקומות שהשבותין מותרין בחולי שאין בו סכנה ואף הסוגיא שבפי' המילה לכאורה ריהטא כר"מ ואף מדברי רבינו נראה כן ודעת הרשב"א ז"ל כדעת הרמב"ן ז"ל:

**כסף משנה** חולה שאין בו סכנה וכו'. כתב הטור כל צרכי חולה בדבר שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לנכרי ועושה כיון שאין בו סכנת הגוף אפי' יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין באיסור דרבנן אע"ג דעביד מעשה אבל בחולי שאין בו סכנת אבר נסתפק א"א הרא"ש אם מותר לחלל עליו בשבות דאית ביה מעשה דשמא לא התירו אלא אמירה לנכרי אבל לא שבות דאית ביה מעשה אלא בסכנת אבר. אבל הרמב"ם כתב חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י נכרי ואם היו צריכים לדברים שאין בהם מלאכה עושין אותם אפילו ע"י ישראל לפיכך מעלים אזנים ומעלים אונקלי בשבת וכל כיוצא בזה עכ"ל. יראה מדברי הטור שרבינו פשט ספקו של

הרא"ש לקולא שהרי התיר לעשות ע"י ישראל צרכים שאין בהם מלאכה אע"פ שכל רפואה אסורה משום שבות: **ואיכא** למידק היכי מצי למימר דרבינו שרי שבות הנעשה ע"י ישראל שאם כן היאך כתב שכוחל עיניו מן הנכרי בשבת ומאי איריא מן הנכרי ואפילו מן הישראל הוה ליה למישרי כיון דכוחל לא מיתסר אלא מדרבנן כדאיתא בס"פ המצניע (שבת דף צ"ה). וה"ה כתב וז"ל כבר נתבאר בדברי רבינו שכל שבות מותר בחולי שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הגוף בין שבות דאמירה לנכרי בין שבות הנעשה ע"י ישראל אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שבות גמור וזהו שלא התירו לכחול אלא מן הנכרי אע"פ שאין בכוחל אלא משום שבות אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפילו בסכנת אבר אחד אלא בסכנת נפשות עכ"ל. ומתוך דבריו נראה שנתיישב ספק זה דהא דשרינן שבות הנעשה ע"י ישראל אע"פ שאין בו סכנה היינו בחולי הכולל כל הגוף והא דלא שרינן למכחל אלא מנכרי אע"פ שיש בו סכנת אבר משום דאינו חולי הכולל כל הגוף ולפי זה צריך לומר דהעלאת אזנים ואנקלי והחזרת שבר הם חלאים כוללים כל הגוף שאל"כ לא היו מתירים לעשות ע"י ישראל ואין דבריו ברורים אצלי שהרי מ"ש רבינו שכוחל עיניו מן הנכרי דמשמע אבל לא מישראל וגם מ"ש ואם היו צריכים לדברים שאין בהם מלאכה עושין אותן אפילו על ידי ישראל אחולה שאין בו סכנה דקתני ברישא קאי ולא נרמז בלשונו חילוק בין סכנת אבר לחולי הכולל כל הגוף ולפיכך נ"ל דבכלל חולה שאין בו סכנה הוי בין חולי שהוא כולל כל הגוף בין שאינו כולל בין שיש בו סכנת אבר בין שאין בו בכל גוונא לא התירו שבות הנעשה ע"י ישראל מיהו ה"מ בשבות שיש בו עיקר מלאכה שהוא נסמך לה כגון כוחל שהוא אסור מפני שהוא ככותב או לעשות שום רפואה בסם דאיכא למיסר משום שחיקת סמנין אבל שבות שאין לו עיקר מלאכה שהוא נסמך עליה מותר אפילו ע"י ישראל ומטעם זה התירו להעלות אזנים ואנקלי ולהחזיר השבר שדברים אלו לא נאסרו מפני שאינן דומים למלאכה וגם ליכא למגזר בהו משום שחיקת סמנים שאין דברים הללו נעשים בסמנין וזהו שכתב כאן ואם היו צריכים לדברים שאין בהם מלאכה עושין אותן ע"י ישראל ובפכ"א כתב ומותר לכפות כוס על הטבור בשבת ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אנקלי שכל אלו וכיוצא בהם אין עושין אותן בסמנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו צער מהן עכ"ל. ומעתה לא נפשטה ספיקו של הרא"ש מדברי רבינו לקולא אלא לחומרא ולא עוד אלא דמאי דפשיטא להרא"ש והר"ן דביש בו סכנת אבר הותר שבות הנעשה על ידי ישראל לדעת רבינו כל שהוא דבר הדומה למלאכה או מידי דאיכא למגזר ביה משום שחיקת סמנין אסור ע"י ישראל ולא הותר על ידי ישראל אלא דבר שאינו דומה למלאכה ואינו נעשה ע"י סמנין:

**לחם משנה** **חולה שאין בו סכנה וכו'.** כתב ה"ה בשם הרמב"ן דדוקא בדבר שיש בו ממנו חולי לכל גופו כגון חיה ל' יום וכגון לכחול העין בסוף האוכלא וכו'. משמע מדבריו דאפי' באבר אחד היכא דכולל הגוף דנפל למשכב אז מותר שבות אבל אם אינו כולל כל הגוף ואין בו סכנה אפי' שבות ע"י נכרי אסור שכן נראה מלשונו שכתב אפי' שבות מדבריהם ואפי' ע"י נכרי ואם כונתו זאת קשה דהרי כתב ודברים ברורים הם ויתבארו בדברי רבינו בפי' כ"א משמע דרבינו סבירא ליה הכי ולמטה כתב בסברתו ז"ל אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפי' שבות גמור וזה ודאי דאינו כולל הגוף דאי כולל כל הגוף אפי' שבות על ידי ישראל מותר כמ"ש כאן וכגון לכחול את העין וכו' אלא ודאי דאינו כולל וא"כ אמאי מותר כחול ע"י נכרי דאפי' שבות לא הותר לנכרי כמו שנתבאר כאן לכך יש לפרש דמאי דקאמר הכא דאפי' ע"י נכרי היינו מלאכה גמורה אבל שבות ע"י נכרי מותר כיון דיש בו מיחוש באבר אחד אע"פ שאין בו סכנה. אי נמי י"ל דהכא איירי דיש לו מיחוש באבר אחד וכולל כל הגוף ומפרש אסור שבות ע"י ישראל ומאי דכתב רבינו למעלה וכגון לכחול את העין וכו' היינו דוקא ע"י נכרי דעל חלוקת חולה שאין בו סכנה מפרש כן דביאר רבינו ההיתר ע"י נכרי ואע"פ דהשוה אותו לחיה כל שלשים דמשמע דאפי' שבות ע"י ישראל מותר דומיא דחיה לא אשוי ליה אלא לומר דע"י נכרי דוקא דמיא לחיה לאפוקי בחושש והולך ומתחזק ודוחק. ומי"מ יש תימה בדברי ה"ה במ"ש אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנת אבר אחד דמשמע דשבות בישראל הותר ובע"ז פרק אין מעמידין (דף כ"ח:): אמרינן רב יהודה שרא למכחל עינא בשבת וכו' נפק שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת מ"ט שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו ע"כ. ופירש"י עין שמרדה שרוצה לצאת כאדם המורד ויוצא ע"כ. ומבואר דמאי דקאמר בגמרא שורייני דעינא וכו' הוא דכיון דשורייני דעינא תלו באובנתא דליבא הוה ליה סכנת נפשות ומהאי טעמא התיר רבינו למעלה לחלל עליו את השבת ולעשות עליו מלאכה גמורה ע"י ישראל ואם כדברי ה"ה דבסכנת אבר אחד שבות התירו אמאי קאמר בגמרא דמותר לכוחלה משום האי טעמא דשורייני וכו' בלאו האי טעמא נמי כיון דאיכא סכנת אבר דעין רוצה לצאת מותר ולכחול את העין שבות כמ"ש רבינו בפי' כ"ג. וי"ל דהך מותר לכוחלה היינו משחק ואתווי דרך רשות הרבים דומיא דמותר לכוחלה דאמר לעיל דפירש בגמרא דהוא משחק ואתווי וכו'. ויש לדקדק בדברי רבינו איך לא חילק לעיל כשכתב והחושש בעיניו וכו' בין תחילת אוכלא לסוף אוכלא כמו שחילק בגמרא שם בפרק אין מעמידין ויש לתרץ דהא דקאמר הכא וכן כוחל עיניו מן הנכרי היינו סוף אוכלא ופצוחי עינא:

**יא** היוֹלֶדֶת כְּשִׁכּוּרַעַת לִילֵד הָרִי הִיא בְּסִכְנַת נַפְשׁוֹת וּמַחְלָלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת. קוֹרְאִין לָהּ חֲכָמָה מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם וְחוֹתְכִים אֶת הַטְּבוֹר וְקוֹשְׁרִין אוֹתוֹ. וְאִם הִיְתָה צְרִיכָה לָנֶר בְּשָׁעָה שֶׁהִיא צוֹעֶקֶת בְּחֻבְלָיָהּ מִדְּלִיקִין לָהּ אֶת הַנֵּר. וְאַפְלוּ הִיְתָה סוּמָא מִפְּנֵי שְׂדַעְתָּהּ מִתִּישְׁבֶּת עָלֶיהָ בַּיָּנֵר וְאָף עַל פִּי שְׂאִינָהּ רוּאָה. וְאִם הִיְתָה צְרִיכָה לְשֶׁמֶן וְכִיוּצָא בּוֹ מְבִיאִין לָהּ. וְכָל שְׂאֵפְשָׁר לְשָׁנוֹת מְשַׁנִּין בְּשַׁעַת הַבָּאָה כְּגוֹן שְׂתַבִּיאָ לָהּ חֲבָרְתָּהּ כְּלֵי תְלוּי בְּשַׁעְרָה. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר מְבִיאָהּ כְּדַרְכָּה :

**מגיד משנה** **היולדת כשכורעת לילד הרי היא בסכנת נפשות וכו'.** משנה פ' מפנין (שבת דף קכ"ח:) וחתיכת הטבור מחלוקת שם ופסק הלכה בגמרא (שם קכ"ט:) שהוא מותר. **ואם היתה צריכה לנר וכו'.** ברייתא שם ומפרש בגמרא אפי' סומא דאמרה אי איכא מידי חזיין חברותי ועבדין לי: **ואם היתה צריכה לשמן וכיוצא בו מביאין לה וכו'.** ברייתא שם: **וכל שאפשר לשנות משנין וכו'.** שם מבואר השנוי הזה ואמרו כמה דאפשר לשנויי משנין. וכתב הרמב"ן ז"ל ושמעינן מינה דכל צרכי חולה אע"פ שיש בו חולי סכנה היכא דאפשר למעבד לה למלאכה בשנוי שלא יתחלל בה שבת משנין ואין מחללין והוא שלא יתאחר צרכו של חולה כלל בשנוי זה, ותנן נמי גבי מילה (שם דף קל"ג) ונותנים עליה אספלנית וכמון לא שחק מערב שבת לועס בשיניו ונותן לא טרף יין ושמן נותן זה בעצמו וכו'. וש"מ אע"פ שסכנה היא לו אין מחללין את השבת לעבור על דברי תורה אלא עושין המלאכות בשינוי בדבר שהוא משום שבות ובלבד שיעשה כל צרכו של חולה בזריזות עכ"ל. ומלשון רבינו ז"ל נראה שאין חולה שיש בו סכנה בכלל השנוי אלא החיה וזהו שכתב הרי היא בסכנת נפשות ולא הזכיר השינוי בחולי שיש בו סכנה וכתב למעלה כללו של דבר שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל הדברים וכו'. והטעם בזה נראה מפני שכאב היולדת וחבליה הם כדבר טבעי לה ואין אחת מאלף מתה מחמת לידה ולפיכך החמירו לשנות במקום שאפשר ולא החמירו בחולה. ודין המילה הוא לפי דעת רבינו מפני טענה אחרת מפני שהן מכשירין שהיה אפשר לעשותן מערב שבת כמו שהזכיר רבינו פרק שני מהלכות מילה:

**כסף משנה** **היולדת כשכורעת לילד וכו'.** וכל שאפשר לשנות משנין בשעת הבאה כגון שתביא לה חברתה כלי תלוי בשערה. ברייתא פרק מפנין (שבת קכ"ח:) אם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה לה שמן בידה ואם אין סיפק ביד מביאה בשערה ואם אין סיפק בשערה מביאה בכלי ובגמרא מביאה

בשערה ותיפוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין סחיטה בשער ר"א אמר אפילו תימא יש סחיטה בשער מביאה לה בכלי דרך שערה כמה דאפשר לשנויי משנינן. ופירש"י דרך שערה כורכת הכלי בראשה בשערה ופסק רבינו בפ"ט דאין סחיטה בשער. ונראה שטעמו מפני שהוא ז"ל סובר דר"א לאו לאפלוגי ארבה ורב יוסף אתא אלא לומר דאפי' אי הוה סחיטה בשער שפיר תני מביאה בשערה. וכתב רבינו כאן שתביא לה כלי התלוי בשערה משום דאף על גב דאין סחיטה בשער איסורא מיהא איכא וכמ"ש ה"ה בפ"ט וא"כ מוטב לעשות הוצאה ע"י שינוי מבלי איסור אחר מלהוסיף עליו איסור אחר :

**יב** אין מילדין את העובדת פוכבים ומזלות בשבת ואפלו בשכר ואין חוששין לאיבה ואף על פי שאין שם חלול. אבל מילדין את בת גר תושב מפני שאנו מצוין להחיותו. ואין מחללין עליה את השבת :

**מגיד משנה** אין מילדין וכו'. בפי' אין מעמידין (דף כ"ז) מבואר בגמרא. ואמרו שם הטעם שיכולה להשמט ולומר לה שיש בזה חלול ולדין דנטרי שבתא מחללין עליהו שבתא לדידכו לא : אבל מילדין בת גר תושב וכו'. זה פשוט שהרי אנו מצווין להחיותו כדאיתא פרק אחרון דע"ז :

**יג** חיה משיתחיל הדם להיות שותת עד שתלד ואחר שתלד עד שלשה ימים מחללין עליה את השבת ועושין לה כל צרכיה. בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה איני צריכה. ומשלשה עד שבעה אם אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת. ואם שתקה ואין צריך לומר אם אמרה צריכה אני שמחללין עליה את השבת. ומשבעה ועד שלשים יום הרי היא כחולה שאין בו סכנה ואפלו אמרה צריכה אני אין עושין לה מלאכה אלא על ידי נכרים :

**מגיד משנה** חיה משיתחיל דם וכו'. בגמרא פרק מפנין (שבת דף קכ"ט) יש מחלוקת אביי אמר משעה שתשב על המשבר ר"ה בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד וסבור רבינו שהוא השיעור הקודם ופוסק בספק נפשות להקל. וכן עיקר אע"פ שלא פסקו כן בהלכות : ואחר שתלד עד שלשה

**ימים וכו'.** זמנים אלו מפורשים שם כנהדרעי, ומבואר בהלכות וכתב רב אחא דכל שלשה אפי' היא ורופאים אומרים לא צריכה מחללין דהיא בריותא לאו בריותא הוא ועבדינן לה מדורה ומחמין לה חמין וכל צרכי דעבדינן לחיה עבדינן. והרמב"ן ז"ל נחלק עליו ואמר שלא נאמרו דברים אלו אלא כשאין שם חכמה ובקי וצרכי החיה ידועים לכל אבל יש שם ואומרים לא צריכה אין מחללין והרבה שבחול אינן עושות מדורה וחמין בכל יום ע"כ דבריו :

**לחם משנה** **חיה משיתחיל הדם להיות שותת וכו'.** בגמרא פרק מפנין (דף קכ"ח:) אמרינן כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני וכו' ואמרו בגמרא מאימתי פתיחת הקבר וכו' משעה שהדם שותת ויורד וכו' עד מתי פתיחת הקבר אמר אביי שלשה ימים. ומריהוט הלשון משמע דשלשה ימים דקאמר היינו משעת התחלת יציאת הדם ואיך כתב רבינו ג' ימים אחר שתלד. ויש לומר דרבינו יצא לו כן דאי אפשר לומר משעת יציאת הדם דאפשר דיתחיל הדם ושותת שני ימים כמו שכתב בהלכות איסורי ביאה ואם כן אין שיעור בדבר לכך פירש רבינו שהוא משעה שהתחיל הדם להיות שותת [ואחר שתלד ג' ימים כצ"ל] עוד שם בגמרא רבא אמר משמיה דרב יהודה שבעה ואמרי לה שלשים. וקשה בדברי רבינו דכיון דפסק דסכנת נפשות להקל אמאי לא פסק כמאן דאמר שלשים. י"ל דסבירא ליה דלא פליגי וכמ"ש התוס' באביי ורבא ואמרי לה לא פליגי וכולהו כנהרדעי קיימי עוד שם אמרי נהרדעי חיה שלשה וכו' שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת ואם כן היא גירסת רבינו קשה דמשמע דלחלל את השבת בשבעה בעינן שתאמר היא צריכה אני אבל אם שתקה לא והוא ז"ל כתב דשתקה הוי כאומרת צריכה אני ונראה לומר דגירסתו היא כגירסת רא"ש בפסקיו דכתב דנהרדעי אמרי חיה שלשה שבעה ושלשים שבעה אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה וכו' וכך היא גירסת רבינו ואם היות שאפשר ליישב בדוחק הרבה גירסתנו לפי דברי רבינו אין ראוי לפרש כן בדעת רבינו ז"ל:

**יד** עושיין מדורה לחיה ואפלו בימות החמה מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקרים. אבל אין עושיין מדורה לחולה להתחמם בה. הקיז דם ונצטנן עושיין לו מדורה אפלו בתקופת תמוז. ומרחיצין את הנולד בשבת ביום שנולד אחר שחותכין את טבורו אפלו בחמין שהוחמו בשבת. ומולחין אותו ומלפפין אותו מפני שסכנה היא לו אם לא יעשו לו כל אלו. וכן

## מְרַחֲצִים אוֹתוֹ לְפָנֵי הַמַּיְלָה וְלֵאחֶר הַמַּיְלָה וּבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמַיְלָה בְּחַמִּין שֶׁהוֹחֲמוּ בְשַׁבַּת מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה :

**מגיד משנה** עוֹשִׂין מְדוּרָה לַחִיָּה וְכוּ'. מימרא שם ופ"י ר"ז תוך שלשה או תוך שבעה בשלא אמרה איני צריכה ולמטה בסמוך יתבאר : **אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה.** בגמרא אר"י אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא אתמר אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז עכ"ל הגמרא. וסובר רבינו דהא דאייתי שמואל דהקיז דם לא בא אלא לדחות מה שאמרו בימות החמה לא מפני שהחיה הרי היא כהקיז דם דודאי שפעה דם הרבה ומחמת כן הצנה קשה לה הרבה אבל מה שאמרו לחולה לא כדקאי קאי, ודעת הרמב"ן ז"ל שהביא זה לדחות דאפילו לחולה בימות החמה עושין דלא גרע מהקיז דם ונצטן וכן מבואר בהלכות וכן פירש"י ז"ל. ובהשגות א"א ובפרק יום הכפורים (יומא פ"ד) תניא בהדיא מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו וכו' ואפשר דבחולה שיש בו סכנה היא עכ"ל, ומדבריו נראה שסובר שדברי רבינו הם בחולה שאין בו סכנה ודחק באפשר דההיא דפרק יה"כ שיש בו סכנה הוא. ובודאי מוכרח הוא שם וסיפא דההיא ברייתא וספקו דוחה את השבת וכבר כתבה רבינו למעלה בראש הפרק בדין חולה שיש בו סכנה וכן יראה מדברי הר"א ז"ל דלחיה כל ל' עושין לה מדורה דכל ל' לענין מדורה [חולה] שיש בה סכנה [היא] ואני הייתי סבור לפרש דחיה דוקא תוך שבעה וכמו שכתבתי למעלה וחולה לדעת רבינו אפי' יש בחולי סכנה אין בצנה סכנה ואפשר בבגדים. ומחממין לו חמין מלתא אחריתא ואין דומה לעשיית מדורה אבל אני מבטל דעתי מפני דעתו לפי שאם הוא שיש בו סכנה הא משמע דלכל צרכיו מחללין ואע"פ שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה : **הקיז דם ונצטן וכו'.** מימרא כבר זכרתיה : **מרחיצין את הולד בשבת ביום שנולד וכו'.** מימרא סוף פרק מפנין (שבת קכ"ט) : **וכן מרחיצין אותו לפני המילה וכו' ולאחר המילה וביום השלישי ואפילו בחמין שהוחמו בשבת מפני הסכנה.** פסק הלכה בגמרא פרק מילה (קלד :) ומבואר בהלכות כדברי רבינו ז"ל. וכן הסכימו האחרונים. ובהשגות א"א נ"ל שאין מחממין לו חמין אלא ע"י נכרי חוץ מאחר המילה ויום השלישי ובהדיא גרסינן בפסחים לא שנא בריא ול"ש חולה אין מחממין לו חמין להברותו למולו עכ"ל. ואני מוסיף שאפי' לומר לנכרי להחם לקודם המילה אין עושין וכן כתבו ז"ל לפי שמכשירי המילה אינן דוחין את השבת ואפי' ע"י נכרי במלאכה גמורה אלא תדחה המילה וכן דעת רבינו ז"ל בביאור פרק שני מהלכות מילה ושם כתב ואין מחממין לו חמין קודם המילה ואם מלו ונשפכו החמין מחממין לפי שלאחר מילה סכנה היא לו, וכאן אין כונתו וכונתו

ההלכות לומר להחם לו חמין ואפ"י ע"י נכרי קודם המילה אלא להרחיצו בחמין שהוחמו בשבת כגון שחממן נכרי מאליו או עבר ישראל ואמר לו או עבר ישראל וחממן הוא בעצמו או הוחמו למי שיש בו סכנה בכל אלו מרחיצין אותו לפי שכל אלו מותרין אפ"י לבריא דבר תורה ואין בהם אלא משום גזרת מרחצאות ובמקום מצוה לא העמידו גזרתם וכן כתבו ז"ל. ודעת רבינו מבואר כן בפרק שני מהלכות מילה ומ"מ לאחר מילה בו ביום אם נשפכו החמין וכן ביום השלישי מחממין לכתחלה מפני שסכנה היא לו. ונראה מדברי רבינו שביום שני אין מחממין ובאמת בגמרא לא הוזכר אלא יום שלישי ואחר מילה שר"ל בו ביום וכן דעת קצת מפרשים ז"ל אבל דעת קצתם דכל שכן יום שני ויום שלישי לרבותא נקטינהו וזה דעת הרשב"א ז"ל וכ"נ דעת הרב רמב"ן ז"ל:

### **כסף משנה (יג-יד) חיה משיתחיל הדם להיות שותת וכו' ומרחיצין את**

**הולד וכו' אחר שחותכים את טבורו.** במשנה פרק מפנין (שבת קכ"ח): קושרים את הטבור רבי יוסי אומר אף חותכים וכתב הר"ן אר"נ הלכה כר"י: **עושין מדורה לחיה וכו'.** כתב ה"ה שהיה סבור לפרש דברי רבינו דאפ"י בחולה שיש בו סכנה קאמר וכו' וכתב שהוא מבטל דעתו מפני דעת הראב"ד שהוא מפרשה בשאין בו סכנה לפי שאם יש בו סכנה משמע דלכל צרכיו מחללין ואע"פ שאין במניעת הדבר שעושין לו סכנה. ואני אומר דמדברי רש"י משמע דכל שאין במניעת אותו דבר סכנה אין מחללין עליו את השבת ואפשר שרבינו סבור כן ומיירי בחולי שיש בו סכנה וכמו שהיה סבור הרב המגיד:

### **לחם משנה וכן מרחיצין אותו לאחר המילה וכו'.** כתב הראב"ד נראה לי שאין

מחממין לו חמין אלא ע"י נכרי וכו' משמע מלשון זה דע"י נכרי מותר כלומר לומר לו שיחם וכן משמע שהבין ה' המגיד שכתב ואני מוסיף שאפ"י לומר לנכרי וכו' וקשה דבפרק שני מהל' מילה כתב שם הראב"ד ז"ל בהשגה דמחממן נכרי לצורך עצמו ולא שיאמרו שיחם, והוא הפך זה עיין שם x:

**טו** **הָאִשָּׁה שֶׁיָשְׁבָה עַל הַמִּשְׁבֵּר וַיִּמְתָּה מִבֵּיאִין סִפִּין בְּשֶׁבֶת אֶפְלוּ דָרְךָ רְשׁוֹת הַרְבִּים וְקוֹרְעִין אֶת כְּרִסָּהּ וּמוֹצִיאִין אֶת הַנֹּלָד שְׁמָא יִמָּצֵא חַי שְׁסִפֵּק נִפְשׁוֹת דְּזוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶפְלוּ לָזָה שְׁאִין חִזְקָתוֹ חַי:**

**טז** **מִפְּקָחִין פְּקוּחַ נֶפֶשׁ בְּשֶׁבֶת וְאִין צָרִיךְ לְטַל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין. וְהַמְּקָדִים לְהַצִּיל הַנֶּפֶשׁ הָרִי זָה מִשֶּׁבֶת. כִּי צַד. רָאָה תִּינוּק שֶׁנִּפְּל**



לַיָּם פּוֹרֵשׁ מְצוּדָה וּמַעֲלֵהוּ וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא צָד הַדְּגִים עִמּוֹ. \*  
שָׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוּק בַּיָּם וּפָרֵשׁ מְצוּדָה לְהַעֲלוֹתוֹ וְהַעֲלָה דְּגִים  
בְּלֶבֶד פֶּטוֹר מִכְּלוּם. נִתְּכֹן לְהַעֲלוֹת דְּגִים וְהַעֲלָה דְּגִים וְתִינוּק  
פֶּטוֹר אֶפְלוּ לֹא שָׁמַע שֶׁטָּבַע הוֹאִיל וְהַעֲלָה תִינוּק עִם הַדְּגִים  
פֶּטוֹר:

**ההראב"ד** שמע עד הדגים פטור. כתב הראב"ד ז"ל הנך מילי פלוגתא דרבה  
ורבא נינהו במנחות. ורבא לקולא דאמר זיל בתר מעשיו והוא פסק כרבא  
אע"ג דתלמיד הוא לגביה דרבה עכ"ל:

**מגיד משנה** (טו-טז) האשה שישבה על המשבר ומתה מביאין סכין בשבת  
אפי' דרך רה"ר וכו'. מימרא בערכין (דף ז') סוף פרק הכל מעריכין: מפקחין  
פיקוח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין וכו'. כיצד ראה תינוק  
שנפל לים וכו'. ברייתא פרק בתרא דיומא (דף ס"ד): כבתראה, וזה דעת  
הרשב"א ז"ל בס"פ תולין:

**לחם משנה** שמע שטבע תינוק בים וכו' והעלה דגים בלבד פטור מכלום וכו'.  
זה לא נתבאר בגמרא אבל רבינו אמרו מסברא דנפשיה דכיון דהוא פרש  
מצודה להעלותו מצוה קא עביד ואפי' שהעלה דגים מה בכך ופטור מכלום:

**יז** נפל תינוק לבור עוקר חלקיה ומעלהו ואף על פי שהוא מתקן  
בה מדרגה בשעת עקירתו. ננעל דלת בפני תינוק שובר הדלת  
ומוציאו ואף על פי שהוא מפצל אותה כמין עצים שראויין  
למלאכה שפא יבעת התינוק וימות. נפלה דלקה ויש שם אדם  
שחוששין שפא ישרף מכבין אותה להצילו מן האש ואף על פי  
שהוא כובש דרך ומתקנה בשעת כבוי. וכל הקודם להציל הרי  
זה משבח ואינו צריך לטל רשות מבית דין בכל דבר שיש בו  
סכנה:

**מגיד משנה** נפל תינוק לבור עוקר חוליא וכו'. ברייתא פרק יוה"כ ביומא (דף  
ס"ד): ננעל דלת וכו'. שם באותה ברייתא ובגמ' עביד צריכותא לכולהו:  
נפלה דליקה ויש שם אדם חושש וכו'. באותה ברייתא שם: וכל הקודם וכו'.  
באותה ברייתא:

**לחם משנה** ננעל דלת בפני תינוק וכו'. ביומא בפי יום הכפורים (דף פ"ד): אמרו בגמרא אע"ג דקא מכוין למיתבר בשיפי ובשאר החלוקות לא הזכירו כונה. ותימה על רבינו איך לא הזכירם כמו שהזכירם בגמרא. ונראה דהוא ז"ל סבור דודאי אם עשה כן בכונה אסור ומפני כן בשאר החלוקות לא הזכיר בגמרא כונת מעשה ומה שאמר בגמרא אע"ג דקא מכוין למיתבר וכו' מפרש הוא ז"ל דאינו מכוין לכך ממש אלא דמעשיו מוכיחין דדעתו לעשות עצים למלאכה דהרי להוציא את התינוק היה די בשבירת הפתח ולא היה צריך לפצל את הפתח בפיצולים הרבה כמין עצים דקים לכך הודיענו דאף על פי כן מותר אבל בפורש מצודה ועוקר חוליא לא שייך לומר בהם מעשיו מוכיחים דאין כאן הוכחת מעשיו שיוכיח בפורש המצודה אם נתכוין לדגים או בעוקר חוליא אם נתכוין לתקן דרגא ומפני כן לא הזכירו בהם בגמרא כונה דלא שייך בהם הוכחה במעשיו דהכא וזהו שכתב רבינו שהוא מפצל אותה וכו': **נפלה דליקה וכו'**. בגמרא שם מכבין ומפסיקין (הדליקה) מפני הדליקה בשבת. והקשו מכבין ומפסיקין למה לי ותירצו דאפי' לחצר אחרת. ופירש רש"י דליקה בחצר זו ונפשות בחצר אחרת והם חולים או קטנים ע"כ. ויש תימה על רבינו איך לא הזכיר אפי' בחצר אחרת כמו שאמרו בגמרא. ונראה שמ"ש שחוששין שמא ישרף כלומר אפי' שאינו בחצר זו ממש אלא אפילו בחצר אחרת חוששין שמא ישרף האדם אשר בחצר אחרת דהוא קטן או חולה אפי' מכבין:

**יח** מי שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מִפְּלֵת סִפֵּק הוּא שֶׁסִּפֵּק אֵינוֹ שֶׁסִּפֵּק חַיִּין עָלָיו. מְצֻאוֹהוּ חַי אֶף עַל פִּי שְׁנֵתְרוּצֵץ וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיִבְרָא מִפְּקָחִין עָלָיו וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְחַיִּי אוֹתָהּ שְׁעָה:

**מגיד משנה** מי שנפלה עליו וכו'. משנה שם (פ"ג) ומבואר בגמ' (דף פ"ה) דאפי' ספק ספקא כגון ספק יש אדם אם לאו ואם יש שם ספק ישראל ספק עובד כוכבים ומזלות ואם הוא ישראל ספק חי ספק מת מחללין. ורבינו ז"ל לא חשש להזכיר זה מפני שיזכיר בסמוך ואפי' תשעה עובדי כוכבים ומזלות ואחד ישראל מפקחין. וכן ממה שיזכיר מצאוהו חי מתבאר שאין ידוע להם אם הוא חי אם מת: **מצאוהו חי וכו'**. שם במשנה ובגמרא:

**לחם משנה** מי שנפלה עליו מפולת וכו'. כתב ה"ה ומבואר בגמרא דאפי' ספק ספקא כגון ספק שיש אדם וכו' בגמרא אמרו לא מיבעיא ספק הוא שם ספק אינו שם דאי איתיה חי הוא דמפקחין אלא אפי' ספק חי וכו'. ובאמת נראין דברי הגמרא לכאורה שכל ספק וספק בפני עצמו הוא וה"ק לא מבעיא ספק זה דא"ל דאי איתיה חי הוא אלא אפי' ספק חי ספק מת מפקחין וא"כ יש

תימה בדברי ה"ה מי הכריע לומר דהאי תלת ספיקי הוו בחדא מלתא. ונראה לומר שהוכרח לומר כן דאלייכ אין כאן לא מבעיא דאע"ג דבספק הוא שם ספק אינו שם אית ביה טיבותא חדא דאי איתיה חי בספק חי ספק מת איכא טיבותא אחריתי דע"כ הוא שם ע"כ הוכרח לומר דהם תלת ספיקי בחדא מלתא ורבינו הזכירם מפני שכתב מצאוהו חי משמע דהוא ספק חי ספק מת וכן הספק האחר ספק עובד כוכבים ומזלות ספק ישראל הוזכר בדברי רבינו :

**ט** בְּדָקוּ עַד חֲטָמוּ וְלֹא מָצְאוּ בּוֹ נִשְׁמָה מִנִּיחִין אוֹתוֹ שָׁם שְׁכָבָר מֵת. בְּדָקוּ וּמָצְאוּ עֲלֵיוֹנִים מֵתִים לֹא יֹאמְרוּ כְּבָר מֵתוֹ תַּחְתּוֹנִים אֶלָּא מִפְקָחִין עַל הַכֹּל שְׁאֵפְשָׁר בְּמַפְלַת שְׁיָמוֹת הָעֲלִיּוֹן וַיְהִיָּה הַתַּחְתּוֹן חַי :

**מגיד משנה** בדקו עד חוטמו וכו'. פירוש וחוטמו בכלל וברייתא היא שם (פ"ה) ופסק כת"ק : בדקו ומצאו וכו'. שם בברייתא :

**כסף משנה** בדקו עד חוטמו ולא מצאו בו נשמה וכו'. כתב הרב המגיד שפסק רבינו כת"ק ואינו כן דלפי נוסחא דידן בגמרא פסק כ"א וטעמו משום דספק נפשות להקל :

**ב** \* הִיְתָה חֲצַר שְׂיֵשׁ בָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת וַיִּשְׂרְאֲלִים אֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶחָד וְאֶלֶף עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת וְנִפְלָה עֲלֵיהֶם מַפְלַת מִפְקָחִין עַל הַכֹּל מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל. פִּרְשׁ אֶחָד מֵהֶם לְחֲצַר אַחֲרַת וְנִפְלָה עָלָיו אוֹתָהּ חֲצַר מִפְקָחִים עָלָיו שְׁמָא זֶה שְׁפִרְשׁ הָיָה יִשְׂרָאֵל וְהַנְּשֹׂאָרִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת :

**ההראב"ד** היתה חצר נעקרו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל י"מ בהך מפקחין מפני שהחזק שם ישראל אבל פירשו מהם ארבעה או חמשה ופירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו אין מפקחין שלא החזק שם ישראל, עכ"ל :

**כסף משנה** היתה חצר שיש בה עובדי כוכבים ומזלות וכו'. שאלו חכמי לוניל וז"ל נראה מן הכתוב בספר בעיר שישראל ועובדי כוכבים ומזלות דרים בה מחצה על מחצה ומפקחין אבל ברובה עובדי כוכבים ומזלות לא ומימינו לא שמענו חידוש גדול כזה כי כך קבלנו מהא דאמרינן בכתובות וביומא אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב אפילו רובה עובדי כוכבים ומזלות מפקחין.

והשיב תמה אני על דבר זה שקבלתם וכי יש באותו המקום ספק בעולם והלא דברים ברורים הם שם שכך הם דברי שמואל דסבר שאפי' רוב העיר עובדי כוכבי' ומזלות מפקחין אבל אנו אדברי ר"י סמכינן דאמר ט' עובדי כוכבים ומזלות וישראל אחד ביניהם באותה חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין ואוקימנא בשפירשו כולם שהרי לא נשאר שם קבוע ולפיכך אם פירש אחד מהם לחצר אחרת אין מפקחין דכל דפריש מרובא פריש וה"ה לזה שפירש מעיר שרובה עובדי כוכבים ומזלות שאין מפקחין עליו גם רב חלק על שמואל בדוקיא זו שדק מעיר שהיא מחצה על מחצה שאמרנו שתינוק שנמצא בה ישראל ואמר שזה להחיותו ולא ליחסו ולא איירי בפיקוח נפש כלל ואפי' תימא דרב לא שמענו לו מחלוקת בדבר זה שהוא הפיקוח על זה שפירש מעיר שרובה עובדי כוכבים ומזלות ולא מפני שלא דק כשמואל נאמר שחולק עליו מ"מ אפי' תימא הכי הוי ר"י חולק בפירוש על זה ואמר בתשעה עובדי כוכבים ומזלות ואחד ישראל באותה חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין והנה הלך בפיקוח נפש אחר הרוב במקום הזה והדבר ידוע ששמואל ור"י הלכה כר"י עכ"ל, והשיג עליו הרמ"ה אטו מי פליגא דר"י אדשמואל ולא רמינן להו אהדדי בפי' יוה"כ ופרקינן ל"ק הא דפרוש כולהו הא דפרוש מקצתייהו דהיכא דפריש כולהו לחצר אחרת ונפלה מפולת שם על אחד מהם הולכים אחר הרוב ואין מפקחין דכיון דפרוש מחצר דהוי קביעי בה איעקר קביעותייהו ואין כאן קבוע כי היכי דנימא כמחצה על מחצה דמי וספק נפשות להקל אלא אזלינן בתר רובא ואי פרוש מקצתייהו לחצר אחרת אכתי לא איעקר קביעותייהו וה"ל פלגא ופלגא והאי דפריש מפלגא פריש וספק נפשות להקל והיינו דאמר שמואל אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב תדע דכי אמר שמואל בדפרוש מקצתייהו מדאקשינן עליה והאמר מר מצא בה תינוק אם רוב עובדי כוכבים ומזלות וכו' ואסיקנא כי איתמר דשמואל ארישא איתמר וכו' וש"מ דשמואל בדפרוש מקצתייהו קאמר דהא התם בדפרוש מקצתייהו עסיקינן דקתני מצא בה תינוק מושלך ולא אזלינן בתר רובא דאמר ולפיקוח נפש אינו כן. ותו תמיהא לן למאי דקאמר בתשובה דידיה דאוקימנא לר"י בשפירשו כולם שהרי לא נשאר שם קבוע ולפיכך אם פירש אחד מהם בחצר אחרת אין מפקחין דכל דפריש מרובא פריש מאי קסבר אי קסבר דכיון דפרוש כולהו ליכא קבוע ל"ל עד דפריש חד מנייהו לחצר שלישית אפי' נפלה מפולת על אחד מהם בחצר שניה נמי אין מפקחין דכיון דליכא קבוע זיל בתר רובא ואי קסבר דהדור לקביעייהו בחצר שניה אפי' אחד מהם נמי והא דקאמר עלה וה"ה לזה שפירש מעיר שרובה עובדי כוכבים ומזלות שאין מפקחין עליו מי דמי התם פרוש כולהו וליכא קבוע עכ"ל. והשיבוהו כגמרתך כן גמרתנו דלא פליגי שמואל ור"י. ונ"ל לדעת הרב שכתוב בספריו אלא כי איתמר דשמואל ארישא איתמר כלומר לעולם כי אמר שמואל אין הולכין בפיקוח נפש אחר רוב כלומר

דאפיי רובא עובדי כוכבים ומזלות מפקחין לייש פרוש כולהו לייש פרוש מקצתייהו דאעייג דבשאר איסורין שבתורה כגון תשע חנויות היכא דפרוש כולהו והאחד מוכר נבלה ובעת עקירת כולן פירשה אחת מהן ונפל אזלינן בתר רובא מפקחין. והיינו דאמרין כי איתמר דשמואל ארישא אתמר אם רוב עובדי כוכבים ומזלות עובד כוכבים ומזלות אמר שמואל ולפקח עליו את הגל אינו כן דלא חשבינן ליה כעובד כוכבים ומזלות ומפקחין עליו את הגל ואעייפ שרובה עובדי כוכבים ומזלות ור"י פליג עליה ברובה עובדי כוכבים ומזלות ופרוש כולהו מחצר זו והלכו לחצר אחרת ובעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת דאין מפקחין לפי שלא נשאר שם קבוע ואמרין כי פריש מרובא פריש שדין פיקוח נפש כדין שאר איסורים שבתורה כגון ט' חנויות דאי פרוש כולהו ולא נמצא שם קבוע דאזלינן בתר רובא והיינו דקאמר אלא כי איתמר דשמואל וגם במקצת ספרינו המדוקדקים נמצא שם כתוב אלא. והנה אראה לך כי לא הבינות כל דבריו כי אתה הקשית עליו מאי קסבר אי קסבר כיון דפרוש כולהו ליכא קבוע למה לי עד דפריש חד מנייהו לחצר שלישיית אפיי נפלה מפולת בחצר שניה נמי אין מפקחים ואי קסבר דהדור לקביעייהו וכו' כי חשבת כי הרב מפרש דפריש חד מנייהו לחצר שלישיית ולא היא כי רבינו הרב לא הזכיר חצר שלישיית בספרו כי אם חצר שניה כלומר שפירשו כל התשעה עובדי כוכבים ומזלות וישראל אחד שהיו עומדים בחצר אחרת לתשע חצרות או לעשר ובעת עקירתן כולן פירש אחד מהם לחצר אחרת היינו חצר שניה ונפלה עליו מפולת שם דאין מפקחין דאמרין כי פריש מרובא פריש, עכ"ל:

**לחם משנה** היתה חצר שיש בה עובדי כוכבים ומזלות וכו'. וקאי על החלוקה הראשונה דעל הספקות האמורות איכא ג"כ הך ספקא אם שאין זה מוכרח בדבריו ז"ל אבל צ"ל כן מפני שהיו מוזכרים בדברי רבינו הספקות האמורים בגמרא:

**כא** נַעְקְרוּ בְּלֵן מְחָצֵר זו לילך לחצר אחרת ובעת עקירתם פירש אחד מהן ונכנס לחצר אחרת ונפלה עליו מפלת ואין ידוע מי הוא אין מפקחין עליו. שפירושן שפירשו כלם אין כאן ישראל וכל הפורש מהן כשהן מהלכין הרי הוא בחזקת שפירש מן הרב. לפיכך אם היתה הרב ישראל אף על פי שפירשו כלם ופירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו מפלת מפקחין:

**מגיד משנה (כ-כא) היתה חצר שיש וכו'.** מימרא דר"י שם (פ"ד:) תשעה

עובדי כוכבים ומזלות ואחד ישראל באותה חצר מפקחין וכו'. וכתב רבינו פירש אחד מהן מחצר זו לחצר אחרת ונפלה עליו אותה חצר מפקחין עליו שמא זה שפירש הוא הישראל והנשארים עובדי כוכבים ומזלות. נעקרו כלם מחצר זו לחצר אחרת ובעת עקירתן פירש אחד מהם ונכנס לחצר אחרת ונפלה עליו ואין ידוע מי הוא אין מפקחין עליו שכיון שנעקרו כלן אין כאן ישראל קבוע וכל הפורש מהן כשהן מהלכים ה"ז בחזקת שפירש מן הרוב לפיכך אם היה הרוב ישראל אע"פ שנעקרו כלן ופירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו החצר מפקחים עליו עכ"ל רבינו. ובגמרא שם אמר שמואל לא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב והקשו התם היכי דמי אי דאיכא תשעה עובדי כוכבים ומזלות ואחד ישראל פשיטא דה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ותירצו לא צריכא דפריש חד מנייהו לחצר אחרת מהו דתימא כל דפריש מרובא פריש קמ"ל דלא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב והקשו והאמר ר"י תשעה עובדי כוכבים ומזלות ואחד ישראל באותה חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין לא קשיא הא דפרוש כלהו הא דפרוש מקצתייהו. ועוד שם בגמרא אבל זה לבדו נכתב בהלכות. ונ"ל שדעת רבינו לפרש דפרוש כלהו ובעת פרישתן בעודן מהלכין נכנס אחד מהם לחצר אחרת בכה"ג אין מפקחין וזו היא דר"י לפי שבטל הקביעות הא דפרוש מקצתייהו ונשארו האחרים במקומן ואותו מקצת שפירש נכנס לחצר אחרת בין שיהיה המקצת רוב כלם או אחד מהם מפקחין עליו וזו היא דשמואל. וא"ת אכתי פשיטא דהרי זה כתשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח ספקו אסור מדין קבוע. יש לי לומר דהתם אירע הספק בקבוע אבל כאן בעת פרישתו ספקו אם היה ישראל אם עובד כוכבים ומזלות לא היה צריך לנו בדבר ולא אירע הספק עד שנפלה עליו מפולת בחצר אחרת וה"ז דומה למה שאמרו גבי חנויות ובנמצא הלך אחר הרוב ומן הדין היה שלא לפקח והודיענו שמואל שמפקחין ואין הולכין אחר הרוב. זה נ"ל לדעת רבינו. ויש מי שפירש בהפך דפרוש כלהו ואחד מכלן בעת מהלכין נכנס לחצר אחרת מפקחין מפני שהוחזק ישראל בכאן ואין צ"ל פירש מן החצר וזו היא דשמואל. פירשו מקצתן כגון ד' או ה' ופירש אחד מאלו לחצר אחרת אין מפקחים שלא הוחזק באלו ישראל וזו היא דר"י. וזה דעת הרמב"ן ז"ל וכן דעת הראב"ד בהשגות וכתב הרמב"ן ז"ל שכונת רבינו היתה לפרש כך אלא שלא פסק כשמואל מסוגיא דשמעתא דהוינן עלה ומי אמר שמואל הכי וכו'. והאריך לפרש הסוגיא ללמוד דלא כשמואל אלא הולכין בפקוח נפש אחר הרוב וכן פירש"י ז"ל וגירסתם לא צריכא דפרוש לחצר אחרת והרמב"ן ז"ל פסק כשמואל וכפי פירוש שכתבתי ואמר שכן דעת ההלכות לפסוק כשמואל ומה שני"ל כתבתי ואחר כן מצאתי כדברי להרב ר' אהרן הלוי ז"ל בפירושו

להלכות וזכיתי להסכים לדעתו והכרח הוא לפי גירסת ההלכות שאמרו ל"צ דפריש חד מנייהו כמ"ש למעלה ודבר ברור הוא וכן מצאתי בתשובה לרבינו שהוא מפרש הא דפרוש כלהו אהא דר' יוחנן וכמו שכתבתי אלא שכתב דפליג אדשמואל בעלמא דסבר ר"י דלא כותיה כמו שאכתוב פט"ו מהל' א"ב:

**כסף משנה** כתב הרמ"ך נעקרו כולם וכו' וכי תימא אמאי לא פסק כשמואל דהא ליכא מאן דפליג עליה ור"י ס"ל כותיה ועוד תמיה מ"ש בסמוך לפיכך אם היה הרוב ישראל וכו' משמע הא מחצה על מחצה לא וזה דבר שא"א דודאי במחצה על מחצה מצילין ובגמ' בעי אפי' ברוב עובדי כוכבים ומזלות אם יש שם קבוע פשיטא דמחללין וכ"ש במחצה על מחצה עכ"ל, ומדברי ה"ה יתיישב:

**לחם משנה** נעקרו כולם כו'. קשה טובא בדברי רבינו דבפרק ט"ו מאיסורי ביאה כתב האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי כוכבים ומזלות בין שיהיו רוב עובדי כוכבים ומזלות או רוב ישראל הרי זה ספק לענין יוחסין קידש אשה צריכה גט מספק מי שהרגו אינו נהרג עליו ע"כ. משמע דאית ליה גבי מצא תינוק מושלך בשוק דאמרינן קבוע כמחצה על מחצה וכמו שאמר שם ה"ה וזה דבר תימה דא"כ אמאי ברוב עובדי כוכבים ומזלות אין מפקחין עליו דדוקא מחצה על מחצה מפקחין כדמשמע בגמרא וכמו שכתב כן וכן כתב דלא כשמואל ופסק כר' יוחנן דברוב עובדי כוכבים ומזלות אין מפקחין ואמאי קבוע הוא והתוספות בפרק קמא דכתובות (דף ט"ו) הוקשה להם קושיא זו בד"ה דילמא אזלא איהי לגבייהו ותירצו שם וכן גבי תינוק מושלך בעיר לא חשיב קבוע הואיל ולא נמצא בבית וכ"נ דעת הראב"ד ז"ל בהשגות שכתב שם בה' איסורי ביאה דאם היו רוב עובדי כוכבים ומזלות קרוב אני להכשיר וטעמו דלא משמע ליה קבוע כדכתבנו ונסתלק מעליו תרעומת הרב המגיד שנתרעם עליו שם אבל לרבינו שאינו סובר כן קשה טובא. וע"ק דהא דמצא תינוק מושלך למאי מדמינן ליה לדעת רבינו לפרוש כולהו או לפרוש מקצתייהו אי לפרוש כולהו מה הקשו ביומא (דף פ"ד:) לשמואל מדידיה אדידיה הא האי דקאמר שמואל מפקחין הוא היכא דפרוש מקצתייהו כדשני גמרא לעיל אבל היכא דפירשו כולהו לא והכא הוי פירשו כולהו ואי הוי פרוש מקצתייהו אם כן איך כתב רבינו בתשובה שחולק רבי יוחנן על שמואל הא רבי יוחנן לא איירי אלא היכא דפירשו כולהו והכא הוי פרוש מקצתייהו ואע"ג דרבינו גורס בגמרא אלא כי איתמר דשמואל ארישא איתמר וכמ"ש הרב בעל כסף משנה מ"מ לגמרא עצמה קשה ל"ל למימר דחולק אהדדי ממאי דקאמר מעיקרא לימא דרבי יוחנן אמר היכא דפרוש כולהו והכא הוי פרוש מקצתייהו כדקאמר מעיקרא ולא פליגי. מיהו לקושיא זו נ"ל לומר דהכא הוי פירשו כולהו ומ"מ פריך גמרא שפיר דשמואל דקאמר לפקח עליו את הגל

ארוב ישראל קאי כדכתב רש"י משמע דבמחצה על מחצה אין מפקחין ואמאי מחצה על מחצה הוי כפרוש מקצתייהו דהוי קבוע ומטעם מחצה על מחצה אמרו דקאמר שמואל דמפקחין. מיהו רבינו כתב בתשובה הביאה הרב בעל כסף משנה דהא דקאמר רב להחיותו אבל ליחסו לא קאי אמחצה על מחצה וע"כ עלה קאי שמואל דקאמר לפקח עליו את הגל ואי הוי פרוש כולהו הדרא קושיא לדוכתא כדכתיבנא. ונ"ל לתרץ הכל ולומר דודאי הוי בפרוש מקצתייהו מדפריך גמרא כדכתיבנא ומפני כן כתב רבינו דהוי קבוע בה' איסורי ביאה וכשתירץ הגמרא אלא ארישא איתמר סובר דאע"ג דהוי קבוע מ"מ בקבוע גרוע כי הא לא ס"ל לר' יוחנן דמפקחין דא"כ אמאי נקט חצר לימא עיר אחת שהיו בה רוב עובדי כוכבים ומזלות ומיעוט ישראל ונפל מפולת על א' מהם מפקחין מדלא קאמר הכי משמע דבקבוע גרוע כי הא אין מפקחין ולהכי קאמר אלא דהדר ממאי דקאמר מעיקרא. ובפ"ק דכתובות (דף ט"ו) גרסי' בספרים דידן אלא. תדע שיש לחלק בין קבוע לקבוע דהא היכא דפרוש מקצתייהו כתב הרב המגיד דלא הוי קבוע גמור אלא הוי דומה לשל מצא ודוקא בפיקוח נפש קאמר שמואל דהקלו אע"ג דמ"מ בעי בפיקוח נפש קבוע משמע דיש לחלק בין קבוע לקבוע והבן תירוץ זה שאם תדקדק דברי רבינו בתשובה נראה דכיון לזה. ומ"מ קשיא לי על זה דכיון דלשמואל היכא דפרוש מקצתייהו לא הוי בעלמא קבוע אלא בפיקוח נפש דוקא א"כ נימא דלרבי יוחנן דלפי האמת לא חשיב ליה קבוע גבי פיקוח נפש כ"ש בעלמא ומנין לו מה שכתב בפרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה וצ"ע: **לפיכך אם היה רוב ישראל וכו'.** קשה דמשמע מכאן דמחצה על מחצה אין מפקחין עליו את הגל, וע"ק דאין קשר ללשון זה שכתב רבינו לפיכך וכו' דבלאו הדין הקודם היכא דרובא ישראל אזלינן בתר רובא ולא בעינן טעמא דקבוע ואין עסק לדון זה עם הנזכר. מיהו אפשר לתרץ דפירוש דברי רבינו הוא דמאחר דאמרנו דבשנעקרו והיה אחד מהם ישראל קבוע אין לכך שום מציאות בנעקרו שיפקחו עליו את הגל אלא אם הוא רוב וה"ה כשהוא מחצה על מחצה ולא אתא למעוטי אלא פחות ממחצה ולא חשש לבאר כאן שסמך על מ"ש בפרק ט"ו מהלי איסורי ביאה. ומ"מ קשה קצת לשון אע"פ שנעקרו שכתב רבינו דלשון אע"פ משמע לא מיבעי היכא דלא נעקרו וכו' אלא אפי' היכא דנעקרו וכו' דהיכא דלא נעקרו היה ראוי לומר טפי דאין מפקחין משום דהוי מחצה עובדי כוכבים ומזלות דהוי קבוע אלא שי"ל דהאי דקאמר אע"פ הוא בערך החלוקה הקודמת כלומר ל"מ היכא דלא נעקרו דאפי' ברוב עובדי כוכבים ומזלות מפקחין אלא אפי' נעקרו דברוב עובדי כוכבים ומזלות אין מפקחים ברוב ישראל מפקחין ובגמרא בהאי דתירצו הא דפרוש כולהו וכו' כתבו התוספות ונראה לפרש [דפרוש כולהו לחצר אחרת ויצאו גם משם ולא נשאר בהם] (עד) [אלא] אחד וכו'] ויש לתמוה דאם כדבריהם דיצאו כלם מן החצר ולא נשאר בהם עוד



אלא אחד ומפני כן לא איקרי קבוע אמאי לא אוקמה בגמרא בכי האי גוונא בחצר ראשון דיצאו כלם ולא נשאר אלא אחד ובהכי לא הוי קבוע וצ"ע. ולשון הרב המגיד שכתב בענין זה הכל מבואר וצ"ל שלדעת הרמב"ן ז"ל דכתב דרבינו לא פסק כשמואל דלא סבירא ליה האי חילוק שחילק הרב המגיד בין הך דפירש אחד מהם לחצר אחרת להא דט"י חנויות דאי ס"ל ז"ל חילוק זה א"כ מאין יצא לו לרבינו דין זה דפירש אחד מהם לחצר אחרת לדעתו ז"ל דפסק דלא כשמואל ומפרש מילתיה דרבי יוחנן דאמר ט"י עובדי כוכבים ומזלות ואחד ישראל מפקחין אפ"י בדפרוש כולהו ונעקרו כולם לילך לחצר אחרת ואם הלך אחד מהם לחצר אחרת אז אין מפקחין אבל באותה חצר מפקחין דלא כשמואל משום דזה מוכרח מכח הסוגיא כמ"ש הוא ז"ל אף דין פירש אחד מהם לחצר אחרת לא הוזכר כאן וא"כ מאין לו לרבינו דין זה היה לו לדמות זה לנמצא וכחילוק הרב המגיד אלא דעכ"פ אינו שוה לו להרמב"ן כלל חילוק זה אתי שפיר דכתב רבינו בדין זה דין כל קבוע:

**כב** \* הַמְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר וְלֹא יָדַע מַתִּי הוּא יוֹם שַׁבָּת מוֹנֶה מִיּוֹם שְׁטָעָה שְׁשָׁה וּמְקַדֵּשׁ שְׁבִיעִי [ח] וּמְבַרֵךְ בּוֹ בְּרִכּוֹת הַיּוֹם וּמְבַדֵּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּבְכֹל יוֹם וְיוֹם וְאַפְלוּ בְּיוֹם זֶה שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ וּמְבַדֵּיל בּוֹ מִתֵּר לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּדִי פְּרֻנְסָתוֹ בְּלֶבֶד כְּדִי שְׁלֵא יָמוּת. וְאַסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר עַל פְּרֻנְסָתוֹ שְׁכָל [ט] יוֹם וְיוֹם סִפֵּק שַׁבָּת הוּא. וְאִם יָדַע שֶׁהוּא שְׁמִינִי לְיַצִּיאָתוֹ אוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר לְיַצִּיאָתוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה הַמִּנְיָן הָרִי זֶה מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מְלֶאכָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהָרִי הַדְּבָר וְדַאי שְׁלֵא יָצֵא בְּשִׁירָא בְּשַׁבָּת. וּשְׁאָר הַיָּמִים חוּץ מִיּוֹם זֶה עוֹשֶׂה כְּדִי פְּרֻנְסָה בְּלֶבֶד:

**ההראב"ד** **המהלך עד באותו יום.** כתב הראב"ד פי' יום אחד יתר על שביעיות אותו יום נותר בכל מלאכה, עכ"ל:

**מגיד משנה** **המהלך במדבר וכו'.** מימרא פרק כלל גדול (שבת ס"ט:) ובחדושי הרמב"ן ז"ל פירשו רבותינו הצרפתים ז"ל שמותר לו לילך חוץ לתחום אפילו באותו יום שהוא מקדש לפי שתחומין מדבריהם ואפילו למ"ד תחומין דאורייתא כיון שאינו איסור סקילה לא החמירו וזהו שלא אמרו דמינכר ליה בתחומין. ואין לומר ששאר הימים אינו הולך חוץ לתחום שא"כ לעולם יעמוד במדבר ויחלל שבתות וימות בארץ גזרה ע"כ: **ואם היה יודע וכו' מימרא שם.**

ובהשגות א"א פירוש יום אחד וכו'. ופשוט הוא שזו כונת הלשון ולא ניתן ליכתב:

**כג** עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֹלוֹת שְׁצָרוּ עַל עֵירוֹת יִשְׂרָאֵל אִם בָּאוּ עַל עֶסְקֵי מָמוֹן אִין מְחַלְלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת וְאִין עוֹשִׂין עִמָּהֶן מְלַחְמָה. וּבְעִיר הַסְּמוּכָה לְסַפֵּר אֶפְלוּ לֹא בָּאוּ אֶלָּא עַל עֶסְקֵי תְבוֹ וְקֵשׁ יּוֹצְאִין עֲלֵיהֶן בְּכָלִי זֵין וּמְחַלְלִין <sup>[נ]</sup> עֲלֵיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת. וּבְכָל מְקוֹם אִם בָּאוּ עַל עֶסְקֵי נְפֹשׁוֹת אוֹ שְׁעָרְכוּ מְלַחְמָה אוֹ שְׁצָרוּ סִתָּם יּוֹצְאִין עֲלֵיהֶן בְּכָלִי זֵין וּמְחַלְלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת. וּמְצֹה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל שְׂיִכּוּלִין לָבוֹא וְלָצֵאת וְלַעְזֹר לְאַחִיהֶם שְׁבַמְצוֹר וְלְהַצִּילָם מִיַּד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֹלוֹת בְּשַׁבָּת. וְאִסוּר לָהֶן לְהַתְמַהֵמָה לְמוֹצְאֵי שַׁבָּת. וְכִשְׂיִצְלוּ אֶת אַחִיהֶן מִתֵּר לָהֶן לְחֹזֵר בְּכָלִי זֵין שְׁלָהֶן לְמְקוֹמָם בְּשַׁבָּת כְּדִי שְׁלֹא לְהַכְשִׁילוֹן לְעֵתִיד לָבוֹא :

**מגיד משנה** עובדי כוכבים ומזלות שצרו על וכו'. ובעיר שסמוכה לספר. מימרא וברייתא היא בעירובין פ' מי שהוציא והו (דף מ"ה): **ובכל מקום וכו'.** שם: **וכשיצילו את אחיהם וכו'.** שם משנה וגמרא (דף מ"ד מ"ה):

**כסף משנה** עובדי כוכבים ומזלות שצרו וכו'. אע"פ שלא נזכר בגמרא דין צרו סתם כתבו רבינו משום דספק נפשות להקל:

**לחם משנה** או שצרו סתם וכו'. קשה מאין הוציאו רבינו. וי"ל דק"ל דיוקא אדיוקא על עסקי ממון [אין יוצאין] אבל סתמא יוצאין אימא סיפא על עסקי נפשות אין אבל סתמא לא ותירץ נעשה סתמא כעל עסקי נפשות ומכאן הוציאו רבינו:

**כד** וְכֵן סְפִינָה הַמְטַרְפֶּת בַּיָּם אוֹ עִיר שֶׁהִקִּיפָה פְּרָקוֹם אוֹ נָהָר מְצֹה לָצֵאת בְּשַׁבָּת לְהַצִּילוֹן בְּכָל דָּבָר שְׂיִכּוּל לְהַצִּילוֹן. וְאֶפְלוּ יַחִיד הַנֶּרְדָּף מִפְּנֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֹלוֹת אוֹ מִפְּנֵי נָחַשׁ אוֹ דָּב שֶׁהוּא רוֹדֵף אַחֲרָיו לְהַרְגוֹ מְצֹה לְהַצִּילוֹ. וְאֶפְלוּ בְּעֲשִׂית כַּמָּה מְלֹאכוֹת בְּשַׁבָּת וְאֶפְלוּ לְתַקֵּן כְּלֵי זֵין לְהַצִּילוֹ מִתֵּר. וְזוֹעֲקִים

עֲלִיָּהוּ וּמִתְחַנְנִים בְּשַׁבַּת וּמִתְרִיעִין עֲלֵיהוּ לְעֹזֵר אוֹתָם. וְאִין  
מִתְחַנְנִים וְלֹא זוֹעֲקִין עַל הַדָּבָר בְּשַׁבַּת :

**מגיד משנה** וכן ספינה המטורפת בים וכו'. תוספתא ומשנה וברייתא  
בתעניות (דף י"ט) פרק סדר תעניות האלו (האמור): וצועקין ומתחננים וכו'.  
משנה שם ופסק כתנא קמא: ואין צועקין על הדבר וכו'. שם (דף י"ט וכ"ב):  
כתנא קמא:

**כסף משנה** ואפילו יחיד הנרדף וכו'. נראה דה"ק בין שהוא נרדף מפני עובדי  
כוכבים ומזלות רבים בין שהוא נרדף מפני יחיד שרודף אחריו להרגו מצוה  
להצילו:

**לחם משנה** ומתריעין עליהם לעזור אותם וכו'. הך תרועה לא הוי בשופר  
כדכתב רבינו בפרק שני מלכות תעניות והאי תרועה לא הוי אלא בפה:

**כה** צרין על עירות העובדי כוכבים ומזלות שלשה ימים קודם  
לשבת. ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום ואפלו בשבת עד  
שכובשין אותה ואף על פי שהיא מלחמת הרשות. מפי  
השמועה למדו **(דברים כ-ב)** 'עד רדתה' ואפלו בשבת. ואין צריך  
לומר במלחמת מצוה. ולא כבש יהושע יריחו אלא בשבת:

**מגיד משנה** צרין על עירות וכו'. ברייתא פ"ק דשבת (דף יט):. ומ"ש אע"פ  
שהיא מלחמת הרשות, מפורש בספרי:

**כסף משנה** צרין על עירות וכו'. בפ"ק דשבת (דף י"ט) ת"ר אין צרין על  
עירות של עובדי כוכבים ומזלות פחות מג' ימים קודם השבת ואם התחילו  
אין מפסיקין וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפי' בשבת. ובירושלמי שם אין  
מקיפין על עיר של עובדי כוכבים ומזלות פחות מג' ימים קודם לשבת הדא  
דתימר במלחמת הרשות אבל במלחמת חובה אפילו בשבת שכן מצינו שלא  
נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב כה תעשה ששת ימים וכתוב וביום השביעי  
תסובו וכו' וכתוב עד רדתה אפילו בשבת ואיתא נמי בפ"ב דמ"ק ירושלמי:

**לחם משנה** ואין צ"ל במלחמת מצוה. כלומר דשם אפי' בשבת עצמו מתחילין  
וכדקאמר בירושלמי ובפ"ו מהל' מלכים שכתב צרין על עירות בשבת היינו  
במלחמת מצוה דוקא ומה שאמר בסוף דבריו בין במלחמת מצוה בין רשות  
קאי אמאי דקאמר עד רדתה אפי' בשבת דאיירי אפי' ברשות אבל לעולם

דברשות בעינין ג' ימים קודם וסמך על מה שאמר כאן. ועם זה נתיישב מה שאמר כאן עם מ"ש שם ולא נצטרך לומר דט"ס יש שם כמ"ש הרב הגדול בעל כ"מ:

## הלכות שבת - פרק שלישי

**א** מתר להתחיל מלאכה מערב שבת אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת. שלא נאסר עלינו לעשות מלאכה אלא בעצמו של יום. אבל פשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מתר לנו להנות במה שנעשה בשבת מאליו:

**מגיד משנה** מותר להתחיל במלאכה מע"ש וכו' כיצד פותקין וכו'. ברייתא פ"ק (שבת י"ח) ופ"י פותקין פותחין עושין נגר קטן משפת מעין לגנה, ל' רש"י ז"ל:

**ב** כיצד. [א] פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשכה והיא מתמלאת והולכת כל היום פלו. ומניחין מגמר תחת הפלים והן מתגמרין והולכין כל השבת פלה. ומניחים קילור על גב העין ואספגנית על גבי המכה ומתרפאין והולכין כל השבת פלה. ושורין דיו וסמנין עם חשכה והן שורין והולכין כל השבת פלה. ונותנין צמר ליורה ואונין של פשתן לתנור והם משתנין והולכין כל השבת פלה. ופורשים מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשכה והן נצודין והולכין כל השבת פלה. וטוענין בקורות בית הבד ובעגולי הגת עם חשכה והמשקין זבין והולכין כל השבת פלה. ומדליקין את הנר או את המדורה מבערב והיא דולקת והולכת כל השבת פלה:

**מגיד משנה ומניחין מוגמר תחת הכלים וכו'.** באותה ברייתא שם, ופירש"י ז"ל לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין על הבגדים שיהא ריחן נודף ע"כ: **ומניחין קילור וכו'.** באותה ברייתא. **ושורין דיו וסמנין וכו'.** במשנה (שם י"ח:) מחלוקת ב"ש וב"ה ופסק כב"ה: **ונותנין צמר ליורה וכו' ואונין של פשתן לתוך התנור וכו'.** ג"ז במשנה וכב"ה. ובפ"י זה יתבאר שאין נותנין הצמר אלא ליורה עקורה מעל גבי האש ופיה טוח בטיט כנזכר בגמ' (שם י"ח:). ופ"י צמר ליורה לצבוע ואונין של פשתן אגודת של פשתן מנופץ ונותנין אותה בקדרה בתנור להתלבן, לשון רש"י ז"ל: **ופורשים מצודות וכו'.** במשנה וכב"ה: **וטוענין בקורת בית הבד וכו'.** משנה שם (דף י"ח). ויש מי שהקשה על דברי רבינו למה לא חלק בין מחוסרין דיכה למחוסרין שחיקה, דמחוסרין דיכה אסור כדאיתא בגמרא (דף י"ט:). לדעת ר"י. ואני אתרץ שנינו במשנה ושורין (פ"י ב"ש וב"ה) שטוענין בקורת בית הבד ובעגולי הגת. ואמרינן עלה בגמרא מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי א"ר יוסי בר' חנינא ר' ישמעאל היא דתניא השום והבוסר והמלילות שרסקן מבע"י ר' ישמעאל בר' יוסי אומר יגמור משתחשך ר"ע אומר לא יגמור רא"א ר' אלעזר בן שמוע היא דתנן חלות דבש שרסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ור"א מתיר. והקשו בגמ' ר"א מ"ט לא אמר כר' יוסי בר' חנינא ותירצו לאו אתמר עלה אמר רבה בר בר חנה אר"י במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי במחוסרין שחיקה והני נמי כמחוסרין דיכה דמו הורה ר' יוסי בר' חנינא כרבי ישמעאל. ע"כ בגמ'. ובהלכות הביאו א"ר יוסי בר' חנינא ר' ישמעאל היא וכו'. ואתמר עלה אמר רבה בר בר חנה עד כי פליגי במחוסרין שחיקה הורה ר' יוסי בר' חנינא כר' ישמעאל ע"כ בהלכות. והקשו על ההלכות איך הביאו דברי ר' יוחנן והם חולקים על ר' יוסי בר' חנינא לפי שמשנתנו הם מחוסרין דיכה ולדעת ר"י אין צ"ל לר"ע אלא אפ"י לר' ישמעאל אסור והם פסקו כר' יוסי בר' חנינא שמעמיד מחלוקתם אפילו במחוסרין דיכה ומתני' כר' ישמעאל והלכתא כוותיה. אלו דבריהם ז"ל וזה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א. ועם דבריהם יעלה לנו תירוץ למה שסתם רבינו בכאן את דבריו ולא חלק אבל עדיין יקשה לנו מ"ש פכ"א שחלק בדין שום ובוסר בין מחוסרים דיכה למחוסרין שחיקה וכר"י וכדעת ההלכות. וכן ראיתי בספר העתים. ואני אפרש ויהיו דבריהם קיימין. דע שדעת ההלכות ורבינו ז"ל הוא דיגמור דר' ישמעאל ר"ל יגמור ממש בשבת בידיים גומר שחיקתן והלשון מורה כן שאמר יגמור משתחשך. ולא כדברי רש"י ז"ל. ואלו המפרשים שפרשו יגמור מאחר שרסקן וצברן בכובד יניחם בכלים ויצאו מעצמם וזה דוחק גדול אלא ודאי יגמור בידיים. וכ"כ רבינו בבירור פ"י כ"א ומשנתנו דטוענין היא ענין אחר שאין עושין בו דבר משתחשך ור' יוסי בר' חנינא כי קאמר מתניתין ר' ישמעאל היא לאו למימרא דבמחוסרין דיכה ס"ל דשרי ר' ישמעאל לדוך ולגמור בשבת דא"כ לא הוה גזרי

רבנן במידי אלא ודאי מדאורייתא כל שרסקן מותר לגמור ואתו רבנן וגזרו כל שמחוסרין דיכה לכ"ע ובמחוסרין שחיקה נחלקו. אי"נ דמדאורייתא נמי אסור כל שמחוסרין דיכה. וא"ת אי"כ מאי קאמר ר' יוסי בר' חנינא ר' ישמעאל היא אחר שאין הענינים שוים יש לי לומר דהרי הן מחוסרין דיכה לטוענן ע"ש ולהתיר מה שיצא מהם כמחוסרין שחיקה לגמור משתחשך. וכי אקשו לר' אלעזר מ"ט לא אמר כר' יוסי בר' חנינא תירצו והודיעו דרבי יוסי בר' חנינא לאו מכ"ש מייתי לה אלא בדרך דמיון שמשוה מחוסרין דיכה לענין טעינה מבע"י למחוסר שחיקה לגמון ומפני כך העמידה ר' אלעזר כר' אלעזר בן שמוע שהוא מדבר בדומה לזה ממש. ויש לי ראייה לזה הפירוש מה שאמרו הורה ר' יוסי כר' ישמעאל ואם איתא דר' ישמעאל היינו דין משנתנו ויגמור דקאמר ר"ל טעינה מבערב היה להם לומר הורה כמשנתנו. ועוד למה לן לאשמועיןן פשיטא דהלכה כב"ש וב"ה. וא"ת להודיענו דאפילו במחוסרים דיכה שלא כדעת ר"י ליתא דודאי אפילו לר"י הלכה כסתם מתניי. וע"ק לפירוש המפרשים ז"ל לר"י היכי אפשר דת"ק ור' ישמעאל כלהו ס"ל דלא כב"ש וב"ה. וכ"ת דס"ל דלא אמר מעולם ב"ש וב"ה מאי דוחקין לאוקמיה הכי אלא ודאי יגמור דקאמר ר' ישמעאל ולא יגמור דת"ק יגמור ממש הוא. ואל יקשה עליך הדין הנזכר פכ"ב התחלתו שום שרסקו דהתם או במחוסר דיכה הוא או איסור שחיקתו מפני תערובת הגריסין הוא ואחר שנתערב. זו שטה נכונה למדתיה מלשון רבינו ז"ל כתבתיה לזכות דעתו ודעת ההלכות והמקום ידינני לזכות: **ומדליקין את הנר ואת המדורה וכו'.** (שם דף כ') מבואר. בפ' זה יתבאר דין הנר והמדורה:

**לחם משנה** **וטוענין בקורת בית הבד וכו'.** פ"ק דשבת (דף י"ט) אמרו על מתניי דושוין אלו ואלו שטוענים וכו' מאי שנא כולהו וכו' מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא וכו' ר' ישמעאל היא דתנן השום והבוסר וכו'. ויש לתמוה בדברי הרב המגיד במה שכתב ור' יוסי בר' חנינא כי קאמר מתניי כר' ישמעאל לאו למימרא דבמחוסרין וכו' דהיכי תיסק אדעתין לומר דר' יוסי כר' חנינא ס"ל דמאי דקאמר ר' ישמעאל הוא אפי' במחוסרין דיכה ומותר בידיים והיכא אשכח תנא דסבר במידי דאתי ממילא במחוסרין דיכה שפיר דמי דהא הך מחוסרין דיכה דהכא הוא אפי' בידיים מותר בשבת ואנן בעינן לאשכוחי תנא דסבר דממילא מותר כדברי ב"ש וכי תימא דמאי דמתרץ ר' יוסי בר' חנינא הוא דמאי דקאמר מתניי שטוענין בית הבד אפי' בידיים בשבת. אין זה במשמע. דמתניתין כולה בערב שבת איירי ועוד דאין זה עולה על הדעת לומר דהטענת בית הבד מותר בשבת. ונראה לומר דמכל שכן קא דייק דהא אשכחן לר' ישמעאל דבמחוסרין דיכה אפי' בידיים מותר כ"ש מידי דאתי ממילא דהוי מותר בשבת דהא אי עביד ליה בשבת אינו חייב חטאת אע"ג דלרבי ישמעאל מותר גמור הוי ולבית שמאי ובית הלל איסורא דרבנן מיהא הוי מ"מ למדנו

מכ"ש דאינו חייב חטאת אי עביד לה בשבת וכסברת ב"ש. עוד כתב הרב המגיד דא"כ לא הוה גזרי רבנן מידי וקשה דלמה שתירץ א"י מדאורייתא נמי אסור כל שמחוסרין דיכה א"כ לא גזרי רבנן מידי והוה לן לגזור מחוסרין שחיקה אטו מחוסרין דיכה. ועוד קשה למה שתירץ דמדאורייתא אסור דא"כ דאי עביד ליה בשבת בידיים אסור א"כ איך אמרו בגמרא קורות בית הבד וכו' דאי עביד ליה בשבת לא מיחייב חטאת הא כיון דאמרת דאיכא איסורא דאורייתא במחוסרין דיכה היכא דעביד בידיים א"כ הוי חייב חטאת. אלא שי"ל דאע"ג דאסור מדאורייתא אינו חייב חטאת דדומה לחצי שיעור מן התורה ואינו חייב כלום. ובכה"ג נוכל לתרץ קושיא הראשונה דכיון דאין בדבר חיוב חטאת מן התורה אלא איסור בעלמא לא קשיא לן אם כן לא הוה גזרי רבנן אבל מעיקרא דבמחוסרין שיחוק היה חייב חטאת מש"ה הוה קשה לן היכי לא גזרי רבנן מחוסרים שיחוק אטו מחוסרין דיכה. א"י ל"ל לקושיא הראשונה דמאי דקאמר א"י הכי פירושו אף דאין זו קושיא לומר דלא הוה גזרו רבנן מ"מ י"ל דמחוסרין דיכה אסור מדאורייתא והשתא לא גזרו רבנן כלל והך א"י סותר העיקר הראשון דאמר דאפי' לא הוה גזרי וכו' וכן מוכח שם בדברי התוספות בד"ה ר' ישמעאל אומר יגמור דמקשה למתיר דפליגי בהאי ואם תאמר היכי קאמר הגמרא והני נמי כמחוסרין דיכה דמי דלפי דברי הרב המגיד משמע דפי' והני מחוסרין דיכה דמתניתין דמחוסרין דיכה דבידיים הוי דאין כאן מדרגות בין מחוסרין דיכה דממילא לאין מחוסרין דבידיים א"כ כיון דלא שאני בין בידיים לממילא והכל הוא מותר א"כ קשה דלא הוה גזרי רבנן במידי לפי תירוץ הראשון של הרב המגיד. וי"ל דמתני' דקאמר שטעונין וכו' ודאי דוקא ממילא אבל בידיים אסור ובכי הא גזרי רבנן בידיים דאסור ומאי דקאמר הני במחוסרין דיכה ה"ק הני דמתניתין כמחוסרין דיכה דמו וכיון דהוי מחוסרין דיכה דממילא ור' ישמעאל לא איירי אלא באין מחוסרין דיכה בידיים דלא אשכחן לר' ישמעאל דאיירי במחוסרין דיכה ממילא דמותר והיכי מוקמת מתניתין כוותיה דאפשר לומר דבמחוסרין דיכה אע"ג דממילא אסור. ואין הכונה לומר והני במחוסרין דיכה דבידיים כדהוה סליק אדעתיה ולקושיא שהקשה הרשב"א לדעת ההלכות יתורץ במה שכתב הרא"ש ז"ל דר' יוסי בר חנינא אית ליה דמתני' לא חשיב מחוסרין דיכה ע"כ. וזו היא דעת ההלכות ז"ל דמתני' לא חשיב מחוסרין דיכה ור' יוסי בר חנינא אית ליה דר' יוחנן דאמר דמחלוקת ר' ישמעאל ור' אלעזר באין מחוסרין ומש"ה הביאו דברי רבי יוחנן בהלכות והרשב"א והרמב"ן ז"ל שהקשו עליו נראה להם דאין לאוקמי מתניתין במחוסרין דיכה :

**ג** מניחין קדרה על גבי האש או בשר בתנור או על גבי גחלים והן מתבשלים והולכין כל השבת ואוכלין אותה בשבת. ויש בדבר זה דברים שהן אסורין גזרה שמה יחתה בגחלים בשבת:

**מגיד משנה** מניחין קדרה ע"ג האש. שם מבואר ועל הדרכים שיתבארו בסמוך: ויש בדבר זה דברים שהן אסורין וגזירה שמה יחתה בגחלים בשבת. שם בגמרא מפורש דאפילו ב"ה אית להו הך גזרה:

**ד** כיצד. תבשיל [ב] שלא בשל כל צרכו וחסמין שלא הוחמו כל צרכו או תבשיל שבשיל כל צרכו וכל זמן שמצטמק הוא יפה לו אין משהין אותו על גבי האש בשבת אף על פי שהנח מבעוד יום גזרה שמה יחתה בגחלים כדי להשלים בשולו או כדי לצמקו. לפיכך אם גרף האש או שפסה אש הכירה באפר או בנערת פשתן הדקה או שעממו הגחלים שהרי הן כמכסות באפר או שהסיקוה בקש או בגבבא או בגללי בהמה דקה שהרי אין שם גחלים בוערות הרי זה מתר לשהות עליה. שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל ואין גוזרין שמה יחתה באש:

**מגיד משנה** כיצד תבשיל שלא בשל כל צרכו וכו'. פי' אין בכל דברי רבינו שבפרק זה עסק להטמנה כלל ואין כונתו שתהיה הקדרה טמונה בגחלים קטומים וכמו שיתבאר פי"ד. אלא הדינין שכתב כאן הם הנזכרים בגמרא פי' כירה (שם ל"ו): ושלא כפירש"י ז"ל שפירשם לענין הטמנה. ומוכרח הוא שם שאין כאן עסק להטמנה. ומדברי ר"ח ורבינו האי נראה שאפילו נגיעת הקדרה באש לא וכן אנו נוהגים והדינין האלו שהזכיר רבינו בכאן הם כדעת ההלכות וקצת הגאונים ז"ל שדין משנתנו דכירה הוא לשהות ודבריו מבוארים בהלכות ולפנינו אכתוב שטה אחרת: לפיכך אם גרף האש וכו' הרי זה מותר לשהות וכו'. פירוש אמרו בירושלמי הגורף עד שיגרוף כל צרכו. מן מה דתני הגורף צריך לטאט בידו הדא אמרה עד שיגרוף כל צרכו ע"כ. וכבר באר רבינו לפנינו שא"א שלא ישארו שם ניצוצות וכירה מתוך שהבלה מועט אינה ראויה להתחמם בניצוצות מעטים ומפני כך אין לחוש לחתוי. ודע שאפילו תבשיל שלא הגיע לשליש בשולו מבעוד יום מותר להשהותו ע"ג כירה גרופה או קטומה או באחד מדרכים אלו וכ"כ הרשב"א ז"ל וזה דעת רבינו ז"ל:



**כסף משנה** לפיכך אם גרף וכו' שהרי הסיח דעתו וכו'. כתב הרמ"ך צ"ע היאך הסיח דעתו שהרי בדעתו לאכלה בלילה ומי לא עסקינן דאין לו תבשיל אחר כי אם זה וטעם הנכון משום דעביד כיון דגרף או קטם דלא אתי לחתויי וכן פירשו רבותי עכ"ל. וי"ל לדעת רבינו דקים להו לרבנן שכל שגרף הוא מסיח דעתו:

**לחם משנה** לפיכך אם גרף האש וכו'. הרי זה מותר לשהות עליה שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל ואין גוזרין שמא יחתה באש. כתב הרב המגיד ודיו שאפ"י תבשיל שלא הגיע לשליש בישולו [מבעוד יום מותר להשהותו] ע"ג כירה גרופה או קטומה וכתב שזה דעת הרשב"א ז"ל. וקשה דלמטה בלשון המתחיל וכן כל תבשיל וכו' כתב והרשב"א ז"ל כדעת אחרים כלומר דמאכל בן דרוסאי משהין אותו ע"ג כירה שהיא גרופה וקטומה. ונראה להגיה בדברי הרב המגיד ז"ל למטה והרא"ה ז"ל כדעת אחרים. או שנאמר שמה שכתב כאן וכ"כ הרשב"א ז"ל הוא נמשך למה שכתב וזה דעת רבינו כלומר כתב כן הרשב"א לסברת רבינו ז"ל:

**ה** בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּכִירָה שֶׁהִבְלָה מֵעֵט. אָבֵל הַתְּנוּרָה אֶף עַל פִּי שֶׁגָּרַף הָאֵשׁ אוֹ כֶּסֶה בְּאֶפֶר אוֹ שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ אוֹ בְּגִבָּא אֵין מְשֻׁהֵין בְּתוֹכוֹ וְלֹא עַל גִּבּוֹ וְלֹא סוּמְכִין לוֹ תַּבְּשִׁיל שֶׁלֹּא בְּשֵׁל כָּל צָרְכוֹ אוֹ שֶׁבְּשֵׁל כָּל צָרְכוֹ וּמְצַטְמֵק וְיִפָּה לוֹ. הוֹאִיל וְהִבְלוּ חֵם בְּיוֹתֵר אֵינוֹ מְסִיחַ דְּעֵתוֹ וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַחְתֶּה בְּזוֹ הָאֵשׁ הַמְּעוּטָה אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵשׁ קֶשׁ וּגְבָבָא אוֹ מְכָסָה:

**מגיד משנה** במה דברים אמורים בכירה שהבלה מועט וכו'. במשנה שם (דף ל"ח:) מפורשים דיני התנור ובגמרא וכדעת ההלכות:

**כסף משנה** בד"א בכירה שהבלה וכו'. אע"פ שהוא אש קש וכו'. כתב הרמ"ך צ"ע מאין הוציא זה דמתניתין לא אסר כן כי אם תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא דאגב חמימות התנור הקש והגבבא בוערות ואיכא למיגזר אבל אם גרף וקטם דעביד היכר אפילו בתנור וליכא חילוק בין תנור לכירה כי אם לסמוך היכא דלא גרף דבתנור אסור בכירה מותר ובקש ובגבבא לא צריך קטימה דלאלתר הויא קטימא עכ"ל. ודברי הפוסקים הם כדברי רבינו ופשטא דמתניתין הכי מוכח:

וְלָמָּה אָסְרוּ לְשֹׁהוֹת בְּתַנּוּר אֶף עַל פִּי שְׁגָרוֹף. מִפְּנֵי שֶׁהַגּוֹרֵף אֵינוֹ גּוֹרֵף אֶלָּא רַב הָאֵשׁ וְעֲצָמָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְגַרֵף כָּל הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא תִשָּׂאֵר נִיצוֹץ אַחַת מִפְּנֵי שֶׁהֵבִילוּ חֵם שְׂמָא יַחְתָּה כְּדִי לְבַעַר הַנִּיצוֹצוֹת הַנִּשְׂאָרוֹת בְּתַנּוּר :

**מגיד משנה** ולמה אסרו לשהות וכו'. זו סברת רבינו וטעמו נכון :

הַכֹּפֶחַ הֵבִילוּ רַב מֵהֵבֵל הַכִּירָה וּמַעֲט מֵהֵבֵל הַתַּנּוּר. לְפִיכֹךְ אִם הִסִּיקוּהוּ בְּגַפְתָּ אוֹ בְּעֲצִים הָרִי הוּא כְּתַנּוּר וְאִין מִשְׁהִין בְּתוֹכוֹ וְלֹא עַל גַּבּוֹ וְלֹא סוּמְכִין לוֹ תַּבְּשִׁיל שֶׁלֹּא בְּשַׁל כָּל צָרְכוֹ אוֹ מִצְטַמֵּק וְיִפָּה לוֹ אֶף עַל פִּי שְׁגָרוֹף אוֹ כֶּסֶה בְּאֶפֶר. וְאִם הִסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ אוֹ בְּגַבְבָּא הָרִי הוּא כְּכִירָה שֶׁהִסְקָה בְּקֶשׁ וּגְבַבָּא וּמִשְׁהִין עָלָיו. וּמִתָּר לְסַמְךָ לְכִירָה מִבְּעָרֵב וְאֶף עַל פִּי שֶׁאֵינָה גְרוּפָה וְקִטוּמָה. וְאֵיזוֹ הִיא כִּירָה וְאִי זֶה כֹּפֶחַ כִּירָה מְקוּם שְׁפִיתָת שְׁתֵּי קְדָרוֹת כֹּפֶחַ מְקוּם שְׁפִיתָת קְדָרָה אַחַת :

**מגיד משנה** הכופח הבלו רב מהבל הכירה וכו'. ג"ז מפורש שם במשנה ובגמ' וכדעת ההלכות : ומותר לסמוך לכירה מבערב ואף על פי שאינה גרופה. בעיא דאיפשטיא שם מכח ברייתא : ואי זו היא כירה ואי זו היא כופח וכו'. בגמרא שם :

**כסף משנה** הכופח הבלו רב וכו'. כתב הרמ"ך צ"ע למה אוסר לסמוך היכא דגרף וקטם ואביי דאסר לסמוך בלא גרף איירי ותניא כותיה דאביי והוא מוקי למתני' בשלא גרף ובכה"ג קא אסר לסמוך דהוי סמיכת כופח ותנור כע"ג כירה עכ"ל. וגם בזה דברי הפוסקים כדברי רבינו :

**לחם משנה** הרי הוא ככירה שהוסקה בקש וכו' ומשהין עליו. וא"ת בפרק כירה (דף לח :) אמרו כופח שהסיקוהו בקש וגבבא סומכין לו וכו' אבל משהין מנין לו לרבינו. וי"ל דרבינו סובר כן דמדקאמר מתני' הרי הוא ככירה משמע דדמי לכירה ממש וכי היכי דבכירה משהין בשהסיקוהו בקש ובגבבא הכא נמי כן. ומה שאמר רבינו דבכופח אע"ג שגרף וכסה היכא שהסיקוהו בגפת ועצים לא מהני האי הוי משום דמפרש מתני' דבגפת ועצים הרי הוא כתנור דהוא אפי' בגרף וקטום וכדברי רב אדא בר אהבה ואע"ג דאביי דקי"ל כוותיה מפרשה בשאינו גרף וקטום הרי כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו וז"ל ואע"ג דאביי

אוקי מתניתין בשאינה גרופה וקטומה ולסמוך ותניא כותיה מ"מ בפירושא דמתניי הלכה כרב אדא בר אהבה וכו' ע"ש. בפי יציאות השבת (דף י"ח) אמרו בסיפא דברייתא אבל אין נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום. ויש תימה על רבינו איך לא הזכירו גם בריש פרק כירה (דף ל"ז) אמרו קטמה ונתלבתה סומכין לה ומקיימין עליה וכו' ורבינו לא הזכירו וצ"ע:

**ח** תבשיל חי שלא בשל כלל או שבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו מתר לשהותו על גבי האש בין בכירה וקפח בין בתנור. וכן כל תבשיל שבשל ולא בשל כל צרכו או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אם השליך לתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל חי ומתר לשהותו על האש אף על פי שלא גרף ולא פסה. מפני שכבר הסיח דעתו ממנו ואינו בא לחתות בגחלים:

**מגיד משנה** **תבשיל חי שלא בשל כלל או שבשל כל צרכו וכו'.** זה מבואר פ"ק (שם י"ח) האי קדרה חייתא אי בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי ע"כ. ופי' תבשיל חי או בשיל לגמרי מותר לשהותו. **וכתב רבינו דוקא מצטמק ורע לו.** והכרח הוא לפי שטת ההלכות ורבינו שפסקו כמ"ד בפי כירה (שם ל"ז): שאפילו לשהות אסור מצטמק ויפה לו אלא בגרוף או **קטום בשיל ולא בשיל** פי' שלא נתבשל כל צרכו אע"פ שמצטמק ורע לו אסור אא"כ גרף או קטום גזירה שמא יחתה להשלים בשולו ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי שנעשה הכל כחי שהסיח דעתו ממנו. זהו פירוש הסוגיא לדעת רבינו וההלכות ומוכרח הוא לפי שיטתם: **וכן תבשיל וכו'.** כבר נתבאר זה ויש בכל מה שהזכרתי שטה אחרת לקצת הגאונים ז"ל והם פוסקים שכל שהגיע לשליש בשולו שהוא נקרא מאכל בן דרוסאי בגמרא לפי דעתם משהין אותו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה ואפילו מצטמק ויפה לו. וכן תבשיל חי שלא התחיל להתבשל כלל מותר אבל התחיל להתבשל ולא הגיע לשליש בשולו אסור ואם השליך לתוכו אבר חי מותר וכן הדין בתנור ואצ"ל בכופח. והדינים האלו שהזכרנו מגריפה וקטימה וחלוקי התנור והכירה והכופח על תבשיל חי כולם הם בחזרה בשבת בדוקא ועל הדרך שנזכרו בדברי רבינו בשהייה וגם האחרונים ז"ל נחלקו בזה. ודעת הרמב"ן ז"ל כדעת ההלכות ורבינו. והרשב"א ז"ל כדעת אחרים:

**כסף משנה** וכל תבשיל שבישל ולא בישל כל צרכו וכו' ואם השליך לתוכו אבר חי וכו'. לכאורה נראה דדוקא במשליך לתוכו אבר חי שא"א להתבשל בלילה משום דמסיח דעתיה מיניה אבל בפירוש המשנה כתב רבינו וז"ל וכשתתבשל בשיל ולא בשיל ישימו בו בעת הטמנתו דבר חי כגון בשר או ירק ויהא מותר להשהותו ע"ג גחלים מפני שהוא מסיח דעתו עכ"ל. נראה מדבריו שאפי' נתן בה דבר שאפשר להתבשל מבעוד יום כמו ירק וכיוצא בו שרי דכיון שעשה מעשה המוכיח שמסיח דעתו ממנה מידכר ולא אתי לחתויי דומיא דשרי לשהות ע"ג כירה קטומה וסגי לה בקטימה כל דהו משום דכיון דעבד בה היכרא מידכר ליה ולא אתי לחתויי:

**לחם משנה** תבשיל חי שלא בשל כלל וכו'. פ"ק (דף י"ח: ) אמרו האי קדרה חייתא וכו' אי בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור ע"כ. ונראה דדעת קצת הגאונים ז"ל דכל זה נאמר להחזיר ואי בשיל שרי להחזיר ואי בשיל ולא בשיל אסור להחזיר ולדידהו מצי איירי אפי' במאכל בן דרוסאי דאפי' הכי אסור להחזיר אבל אי איירי להשהות ע"כ צ"ל דלא הוי כמאכל בן דרוסאי וכמ"ש שם התוספות והוא דוחק אבל לדעתם ז"ל אתי שפיר דאיירי בכולל. ואין כן דעת רבינו ז"ל ומפני כן כתב הרב המגיד ופירש תבשיל חי מותר לשהותו וכו' כלומר שלא כדברי הגאונים ז"ל שפירשו מותר להחזירו ולדעתם ז"ל תבשיל חי מותר להחזירו וכן תבשיל שלא הגיע לבישולו וזהו שכתב הרב המגיד ז"ל למטה והדינים האלו שהזכרנו מגרופה וקטומה כו' כלם הם בחזרה בשבת ואע"פ שכתב שם דהרשב"א ז"ל מן הדעת הזה הרי למעלה כתב ודע שאפילו תבשיל שלא הגיע לשליש בישולו וכו' וסיים וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל והוא הפך זה. לכך נראה ודאי דהך שכתב למטה והרשב"א ז"ל כדעת אחרים הוא טעות וצ"ל והרא"ה ז"ל וכבר כתבתי למעלה להכרח זה ממה שכתב בלשון המתחיל לפיכך אם גרף וכו'. מ"מ אין לשון הרב המגיד ז"ל מדוקדק במה שכתב וחילוקי התנור וכו' על תבשיל חי דתבשיל חי אין חילוק כדברי רבינו בענין השהייה דבכל גוונא מותר:

**ט** כָּל תַּבְשִׁיל שֶׁאָסוּר לְשִׁהוּתוֹ אִם עָבַר וְשָׁהָה אוֹתוֹ אָסוּר לְאָכְלוֹ עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת וַיִּמְתֵּן בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ. וְאִם שָׁכַחוּ. אִם תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא בָשַׁל כָּל צָרְכּוֹ הוּא אָסוּר עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת. וְאִם תַּבְשִׁיל שֶׁבָשַׁל כָּל צָרְכּוֹ הוּא \* וּמְצַטְמֵק וְיָפָה לוֹ מִתֵּר לְאָכְלוֹ מִיַּד בְּשַׁבָּת:

**ההראב"ד ומצטמק ויפה לו וכו'.** א"א בחיי ראשי סוגיא דגמ' לא מסתגי הכי דהוא מפרש עבר ושהה מאי אשוכח ומצטמק ויפה לו וסבר בעיא ולא איפשיטא ולקולא ולא היא דפלוגתא דר"מ ור' יהודה היא וקי"ל בפירקין דבתר גזירתא אפילו לר"מ בשוכח נמי אסור וכי איבעיא להו בששה בשוגג ומצטמק ויפה לו מאי א"ר יהודה דילמא בשוכח הוא דמחמיר אבל בשוגג ומצטמק ויפה לו לא מחמיר ולא קניס שוגג אטו מזיד ולא איפשיטא ולקולא :

**מגיד משנה כל תבשיל שאסור לשהותו וכו'.** ואם שכחו אם תבשיל שלא בשל כל צרכו וכו'. ג"ז כדעת ההלכות והם גורסים בבעיא שניה עבר ושכח וקא מיבעיא להו כי קנסו אף על השוכח דוקא בשלא נתבשל כל צרכו אבל נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו לא או דילמא לא שנא. ואתינן למפשטה מדאמרי' ר' יוסי הלך בצפורי מצא חמין שנשתהו ע"ג כירה ולא אסר להם ביצים מצומקות ואסר להם מאי לאו לאותה שבת אלמא מצטמק ויפה לו אסור. ודחינן לא לשבת אחרת שיזהרו שלא יעשו כן לשבת אחרת אע"פ שהיו שוכחין ולא איפשיטא ולקולא. ובהשגות הקשה הר"א ז"ל אי בשוכחים מ"ש לשבת אחרת ואיך שייך איסור בשכחה והוא ז"ל פירשה בשוגג כסבור שהוא מותר וגורס עבר ושהה ובשוגג. וטפי קשה לפירושו לשון עבר לפרשו על השוגג כיון דל"ג שכח. והרמב"ן ז"ל מפרשה בשוגגין או בשוכחין והכל מותר במצטמק ויפה לו. ולפי השטה האחרת שכתבתי למעלה אין לכל זה מקום לפסק הדין שהרי אפילו לכתחלה אינו אסור לשהות אלא מה שלא הגיע לשליש בשולו והתם ודאי אם שכח או שגג ועבר והשההו אסור :

**כסף משנה כל תבשיל שאסור להשהותו אם עבר ושיהה אותו וכו'.** כתב הטור כל דבר שאסור לשהותו אם עבר ושיהה אותו או ששכח ושיהה אותו במקום שלא היה לו להשהותו אסור לכל אפילו למי שלא שיהה אותו והרמב"ם חילק בשכח בין תבשיל שלא בישל כל צרכו ובין מצטמק ויפה לו כשלא בישל כל צרכו אסור עד מ"ש ובמצטמק ויפה לו התיר ובעבר ושיהה אסור בשניהם ואיני יודע למה חילק ביניהם דהא בגמרא מייתי מעבר ושיהה לשכח עכ"ל. והרמ"ך כתב לא הבנתי פירושו כי הוא לא פסק לא כר"ם ולא כר"י ואם לא פי' מילתא דר"י בדיעבד תימה לן אמאי אסר דיעבד משום בעיא דעבר ושיהה הא קי"ל דכל תיקו דרבנן לקולא ודבריו ודברי הר"י בזה צ"ע. ולבאר זה אכתוב סוגיא דגמרא והכי איתא בעו מר' חייא בר אבא שכח קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו ואסיקנא דלא יאכל משום דגזרו ביה רבנן ולדעת הר"י ורבינו אף בהגיע למאכל בן דרוסאי מיבעי ליה וכגון שלא נגמר בישולו לרוב בני אדם דאי נגמר בישולו ומצטמק ויפה לו היינו בעיא דבסמוך ואי מצטמק ורע לו מישראל שרי ותו איבעיא לן עבר ושיהה מאי ולא איפשיטא וכתב הרא"ש דהאי בעיא כגוונא דבעיא קמייתא היא ומיבעיא ליה אף לאחר

גזירה אי גזרינן דוקא לאותם ששיהו אבל לבני בית לא וסובר הטור דלחומרא נקטינן. ולפיכך כתב אסור לכל אפיי למי שלא שיהה אותו ומדברי הרי"ף נראה שהוא גורס עבר ושכח במקום עבר ושיהה והוא מפרש בעיא זו בשנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו דאע"ג דקנסו על השוכח דילמא הי"מ בשלא נתבשל כל צרכו אבל נתבשל כל צרכו אף על פי שהוא מצטמק ויפה לו לא קנסו ולא איפשיטא ולקולא וכן דעת רבינו. ולפי שלא עלה פירוש זה על דעת הטור הוקשה לו על רבינו למה חילק בין עבר לשכח דהא בגמרא מייתי מעבר ושיהה לשכח כלומר דאיבעיא קמייתא אמרינן בגמרא נפק ודרש המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא ואסיקנא דה"ק ול"ש בין מזיד לשוכח בכל גוונא אסור כי היכי דלא ליתי לאיערומי הרי שפושט בשכח ושיהה אסור כמו בעבר ושיהה דהוי מזיד וא"כ אין לחלק ביניהם. ואין זו קושיא לפי מאי דמפרשי הרי"ף ורבינו בעיא שניה במצטמק ויפה לו דהא דלא מפלגינן בין עבר לשכח היינו דוקא בשלא נתבשל כל צרכו אבל בנתבשל כל צרכו אלא שנצטמק ויפה לו ע"כ מפלגינן ביניהו מדאיבעיא לן במצטמק ויפה לו עבר ושכח מאי אלמא דפשיטא ליה שאם עבר במזיד אסור דהא לא איבעיא להו אלא בעבר ושכח ובעיין דעבר ושכח כיון דלא איפשיטא נקטינן לקולא ובזה נסתלקו תמיהת הטור והרמ"ך :

**לחם משנה** כל תבשיל שאסור לשהותו וכו'. בפרק כירה (דף ל"ח) גבי שכח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת מהו ופשטינן לה לאיסורא כרב נחמן בר יצחק וימתין למוצאי שבת בכדי שיעשו. עוד שם איבעיא להו עבר ושהה מאי וכו' ולא איפשיטא ולקולא. ורבינו גורס בעיא שניה עבר ושכח ופירש דבעיא ראשונה איירי בתבשיל שלא בישל כל צרכו ופשטינן לאיסורא ושניה איירי דמצטמק ויפה לו וכ"נ דעת הראב"ד ז"ל לפרש הך בעיא שניה במצטמק ויפה לו אלא שהוא גורס בבעיא שניה עבר ושהה והטעם כמבואר בהשגות. ולפי דעת המפרשים ז"ל שפירשו שכשהגיע לשליש בישולו משהין אותו ואפיי מצטמק ויפה לו אין כאן מקום לבעיא שניה דהרי לכתחלה מותר לשהות ואם לא בישל כל צרכו הא פשטינן לה לאיסור בבעיא ראשונה והם ז"ל פירשו בעיא שניה דקודם גזרה בעי להו כמ"ש התוס' ז"ל וכ"ז נתבאר בדברי הרב המגיד ז"ל :

כָּל שֶׁמֶתַר לְשִׁהוּתוֹ עַל גְּבֵי הָאֵשׁ כְּשֶׁנּוֹטְלִים אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת [ג] אָסוּר לְהַחְזִירוֹ לְמְקוֹמוֹ. וְאִין מַחְזִירוֹ לְעוֹלָם אֶלָּא עַל גְּבֵי כִּיָּרָה גְרוּפָה אוֹ מְכֶסֶה אוֹ בְּכִיָּרָה וְכִפָּח שֶׁהֶסְקוּ בְּקֶשׁ וּגְבָבָא. וְהוּא שְׁלֵא הֵנִיחַ הַקְּדוּרָה עַל גְּבֵי הַקְּרָקַע אֲבָל מְשִׁהֲנִיחָה [ד] עַל

גְּבִי קִרְקַע אֵין מְחִזִּירִין אוֹתָהּ. וְאַפְלוּ עַל גְּבִי כִּירָה גְרוּפָה אוֹ  
מְכֶסֶה. וְאֵין מְחִזִּירִין לַתְּנוּר וְלֹא לְכַפֵּחַ שֶׁהִסְקוּ בְּגַפְתָּ אוֹ  
בְּעֵצִים אֶף עַל פִּי שֶׁגֵּרַף אוֹ כֶּסֶה מִפְּנֵי שֶׁהִבְלֹן חֵם בְּיוֹתֵר. וְכָל  
שְׂאִין מְחִזִּירִין עָלָיו אֵין סוּמְכִין לוֹ בְּשַׁבָּת :

**מגיד משנה** **כל שמותר לשהותו וכו'.** ביאור דברי רבינו הוא שתבשיל חי שלא בשל כלל או בשל כל צרכו ומצטמק ורע לו או השליך לתוכו אבר חי שכל אלו משהין אותן ע"ג האש אע"פ שלא גרף ולא כסה כמו שנתבאר דוקא השהיה התיירו אבל להחזיר כיון שאינו גרוף ואינו מכוסה לא וזה מוכרח בגמ' (דף ל"ו ל"ז) דלכל הלשונות אין מחזירין אלא בגרוף וקטום וכ"כ הרמב"ן ז"ל להחזיר בלא גרוף וקטום אסור לעולם אפילו מצטמק ורע לו וזה ברור ולפיכך כתב רבינו ואין מחזירין לעולם אלא ע"ג כירה גרופה וכו' ודברים פשוטים הם שם. ובהשגות א"א כמדומה לי שבוש הוא זה וצ"ל כל שאסור ע"כ. הבין הרב ז"ל דברי רבינו בדרך אחרת ואינו אלא כמ"ש. והתמה עוד בדבריו שתקן הדבר אפילו לפי דעתו במקולקל ומה צורך לכתוב שהאסור בשהייה אסור בחזרה והלא ק"ו הוא: **והוא שלא הניח הקדרה וכו'.** לפי הנמצא בדברי רבינו ז"ל פסק מימרא (שם לח:): כפשטה דאמר רב תדאי לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחן על גבי קרקע אסור ולא חלק בין דעתו להחזיר לאין דעתו להחזיר. אבל לכל הגאונים ראיתי שפסקו עוד כלישנא קמא דהתם דאיתמר בתר הכי להחמיר שאפי' עודן בידו אם אין דעתו להחזיר אסור ואין בדבריהם ז"ל הכרח אבל עליהם סמכו האחרונים ז"ל. ודע שאם לא הגיע לשליש בישולו לעולם אסור להחזיר שלא הותר לבשל לכתחלה בשבת בגרוף וקטום וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ופשוט הוא: **ואין מחזירין לא לתנור.** פירוש דברי רבינו הם אפילו שתבשיל שבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו או השליך בתוכו אבר חי שמותר לשהותו בתנור ואסור להחזירו דאי במצטמק ויפה לו כבר נתבאר לדעתו שאסור אפילו לשהותו וכ"ש להחזירו וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל שאסרו להחזיר לתנור ולכופח שהסיקוהו בגפת ועצים אפילו בגרוף וקטום וזה דעת ההלכות: **וכל שאין מחזירין עליו אין סומכין עליו בשבת.** בזה נחלקו עליו קצת מפרשים ז"ל ואמרו בסמיכת כופח אע"פ שהסיקוהו בגפת ועצים מותר לסמוך לו כל שהוא גרוף וקטום ולא אסרו סמיכה בגרוף וקטום אלא בתנור בלבד וזה דעת הרשב"א ז"ל:

**כסף משנה** **כל שמותר לשהותו על גבי האש וכו'.** והוא שלא הניח הקדרה על גבי הקרקע וכו'. הרמ"ך תמה למה פסק כלישנא קמא ואף כלישנא קמא לא פסק דאפילו לא הניחם על גבי קרקע אסור אם אין דעתו להחזיר ע"כ, והדין בגמרא (שבת ל"ח:): איבעיא לן אם לא הניחה בקרקע אלא שתלאה

במקל או שהניחה על גבי מטה או שפינהו ממיחם למיחם ועלו בתיקו. ומדברי רבינו שהשמיטה נראה שסובר דכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן לקולא ואע"פ שפסק כמ"ד הניחה ע"ג קרקע אסור היינו משום דרובא דאמוראי ס"ל הכי. אך קשה שלא חילק בין דעתו להחזיר לאין דעתו להחזיר ובין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא צריך לחלק ביניהם ואפשר שסובר דכיון דאמוראי קמאי לא חילקו בכך לא חיישינן ליה משמיה דאביי דמפליג ביניהו :

**לחם משנה** **כל שמותר לשהות וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל בהשגות שבוש הוא. ואילו דברי המגיד הם כדברי הראב"ד ז"ל דכונת רבינו הוא איירי אפילו בכל אופן אפילו שיהיה התנור גרוף וקטום. ואע"פ שהרב פירש דבריו ואמר ואין מחזירין לעולם אלא ע"ג וכו' מ"מ הוקשה לו דלא היה לו לכלול בתחלת לשונו כל שמותר וכו' וה"ל למימר חוץ מכירה שהכירה גרופה וקטומה : **והוא שלא הניח הקדירה ע"ג קרקע וכו'.** בפרק כירה (דף ל"ח) אמרי בעי ר' ירמיה תלאן במקל מהו הניחן ע"ג מטה וכו' תיקו. ורבינו לא הזכירם ונראה דהוא ז"ל פוסק אותם לקולא כמו שפוסק הבעיא דשכח דלעיל ולא הוצרך לפרשה מפני שכבר כתב והוא שלא הניח הקדירה ע"ג קרקע משמע דבהנחה ע"ג קרקע תליא מלתא אבל מה ששאלו בגמרא מפני ששם אמרו ועודן בידו מותר דמשמע דכשאינן בידו אע"פ שלא הניחן ע"ג קרקע אסור ולא נקט הניחן ע"ג קרקע אלא למעוטי אינן בידו. או אפשר דעודן בידו לאו דוקא אלא כל שאינן על גבי קרקע עודן בידו קרי ליה ומפני כן נסתפק השואל בגמרא אבל רבינו שכתב והוא שלא הניחו וכו' אין לטעות בלשון כלל ולכן לא הוצרך לפרש :

**יא** **אָסוּר לְהַכְנִיס מִגְרָפָה לְקַדְרָה בְּשֶׁבֶת וְהִיא עַל הָאֵשׁ לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה בְּשֶׁבֶת מִפְּנֵי** <sup>[ה]</sup> **שְׂמִיטָה בְּהַ וְזֶה מִצְרָכֵי הַבְּשׂוּל הוּא וְנִמְצָא כְּמִבְּשֵׁל** <sup>[ו]</sup> **בְּשֶׁבֶת. וּמִתֵּר לְהַחְזִיר מִכִּירָה לְכִירָה אֲפִלּוּ מִכִּירָה שֶׁהִבְלָה מֵעַט לְכִירָה שֶׁהִבְלָה מִרְבֵּה אֲבָל לֹא מִכִּירָה לְטְמִינָה וְלֹא מִטְמִינָה לְכִירָה :**

**מגיד משנה** **אסור להכניס מגרפה לקדירה והיא על האש.** יתבאר פ"ט שהמגיס חייב כמבשל וברייתא היא ביום טוב (דף ל"ד) פ' המביא כדי יין ושם אכתוב דעת קצת מפרשים ז"ל שלא אמרו אלא בהגסה ראשונה וכאן נראה שרבינו כתב זה ממה שאמרו סוף פ"ק (שבת י"ח ב') ודילמא מגיס. ונ"ל שאין דברי רבינו אמורין במבושל כל צרכו דהתם ודאי אפילו מחזירן ע"ג האש ומבשלו פטור כמו שיתבאר פ"ט כיון שכן אין לגזור בהכנסת מגרפה אבל באינו מבושל ודאי יש לחוש לדעתו ז"ל שכתב פ"ט. ובהשגות א"א הפריז על



מדותיו שאסור להוציא אפילו מן הקדרה במגרפה עכ"ל. ומה שני"ל כתבתי והוא שכל שאין בהגסה ממש חיוב הכנסת המגרפה מותר וכל שיש בהגסה חיוב אסור להכניסה ובפ"ט אכתוב עוד בזה: **ומותר להחזיר מכירה כו'.** ירושלמי סוף פ' במה טומנין:

**כסף משנה** אסור להכניס מגריפה לקדרה בשבת והיא על האש וכו'. נ"ל שמ"ש רבינו והיא על האש לאו דוקא אלא כל שהעבירה מרותחת מעל האור היא על האש קרי לה וכן דעת הטור ורבינו ירוחם: **כתב הרמ"ך** אסור להכניס מגריפה וכו'. נ"ל לפרש בד"א בתבשיל שלא בישל כל צרכו אבל בישל כל צרכו מותר וכן המנהג. מ"מ צ"ע לפירושו שפירש והלא מגיס ומקרב הבישול א"כ היאך מותר לסמוך קדירה חיתא אפי" לא גרף לד"ה ואמאי לא גזרו דילמא מגיס וצ"ע. ונראה לפרש והלא מגיס והוא צובע כדרך הצובעים שמגיס הבגדים לקלוט הצביעה וי"ל כיון דקדרה חיתא מסח דעתיה ולא מגיס, עכ"ל:

**לחם משנה** אסור להכניס מגריפה וכו'. כתב הרב בעל מגיד משנה ויצא לו כן ממה שאמרו בגמרא (דף י"ח) וניחוש שמא מגיס וכו'. ובאמת שיש תימה בדברי רבינו דכיון דבגמרא מאי דגזרו ודילמא מגיס אפילו בעקורה מעל האש אמאי הצריך רבינו שיהיה על האש דהא מקושיית הגמרא משמע דבמגיס אפילו בעקירה חייב חטאת. והרב בעל מגיד משנה ז"ל כתב דכל היכא דבמגיס חייב בהכנסת המגריפה אסור. ונראה דמה שאמרו בגמרא ודילמא מגיס הוא משום צובע כמ"ש שם התוס' וכיון דטעמא משום צביעה אפילו בעקירה איכא הך טעמא אבל כשהטעם הוא משום בישול אז בעינן שיהא ע"ג האש. ומה שאמר הרב המגיד כאן משום דכי היכי דהתם בגמרא גזרו משום דאתי לידי הגסה הכא נמי כתב רבינו לא יכניס משום דאפשר דאתי לידי הגסה וזהו שכתב מפני שמגיס בה:

**יב** לא ימלא אדם קדרה עססיות ותורמוסין או חבית של מים ויתנו לתוך התנור ערב שבת עם חשכה וישקה אותן. שאלו וכל כיוצא בהן אף על פי שלא בשלו כל עקר כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן מפני שאינן צריכים בשול הרבה ודעתו עליהן לאכלן לאלתר. ולפיכך אסור לשהותן בתנור. ואם עבר ושהה אסורין עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו:

**מגיד משנה** לא ימלא אדם קדרה עססיות ותורמוסין וכו'. ברייתא פ"ק לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניחנה לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם עשו כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו ע"כ. ופירש רבינו שהטעם באלו מפני שהן קלי הבשול ודינן כדין תבשיל שלא בשל כל צרכו, ומכאן אתה למד דלאו דוקא תנור דה"ה כירה וכופח שאין משהין עליהם אלא על הצד שמשהין תבשיל שלא בשל כל צרכו. ואחרים פירשו שטעם האיסור בעססיות והתורמוסין מפני שהן צריכין בשול הרבה ואין היום והלילה די להם והוא רוצה לאוכלם במוצאי שבת ויש לחוש שמא יחתה בהם בשבת כדי שיהיו מוכנים לו למוצאי שבת מיד וזהו הטעם בנחתום שרוצה שיהיו חמין למוצאי שבת כדי ללוש בהן וזהו שהזכירו נחתום ע"כ דבריהם :

**כסף משנה** לא ימלא אדם קדרה עססיות וכו'. מה שפירש בו הרמ"ך כתבו ה"ה בשם אחרים :

**יג** תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום ושהה אותו בשבת אם בשר גדי [1] הוא וכיוצא בו מתר. שאם יחתה בגחלים יתחרך הבשר שאינו צריך אלא חמימות האש בלבד. ואם בשר עז או בשר שור הוא אסור שפא יחתה בגחלים לבשלו. ואם טח פי התנור בטיט מתר. שאם בא לפתח התנור ולחתות תפנס הרוח ויתקשה הבשר ויפסד ויצטין התנור ויפסיד הבשר :

**מגיד משנה** תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום ושהה אותו בשבת וכו'. פירוש דין זה הוא אפילו כשהבשר חי ובצלי וכן כתבו ז"ל ואין לחוש לחתוי מפני הטעם שהזכיר רבינו שבחמימות התנור די להם. וחלוק מיני הבשר בגמ' (שבת י"ח ב') איכא דאמרי דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברחא נמי ושריק שפיר דמי וברחא ולא שריק רב אשי שרי רב ירמיה מדיפתי אסר ופירוש שריק פי התנור טוח בטיט ובהלכות קא פסקי רבוואתא כרב אשי ואיכא מאן דפסק כר' ירמיה ואנן נמי כר' ירמיה ס"ל. ופירוש ברחא תיש, וכתב רבינו בשר עז או של שור לפי שכ"ש הוא :

**יד** וכן כל דבר שחרוץ מפסדת אותו אין גוזרין עליו שפא יגלהו ויחתה. ומפני זה נותנין אונין של פשתן לתוך התנור עם חשכה שאם גלהו יפסדו :

**מגיד משנה** ומפני זה נותנין אונין וכו'. משנה (שם י"ז ב') ב"ש אומרין אין נותנין אונין של פשתן בתוך התנור אלא כדי שיהבילו ובי"ה מתירים וכבר נזכר דין זה בראש הפרק. והטעם שכתב כאן רבינו שאם גילהו יפסיד מבואר בגמ':

**טו** נתן גדי שלם לתוך התנור הרי הוא כבשר עז או כבשר שור ואסור לשהותו שפמא יחיתה בגחלים אלא אם כן טח התנור. ומתך לשלשל כפש הפסח לתנור עם חשכה ואף על פי שאינו טח מפני שבני חבורה זריזים הן:

**מגיד משנה** נתן גדי שלם לתוך התנור. שם (כ' א') בגמ' משלשלים את הפסח לתנור עם חשיכה משום דבני חבורה זריזין הם והקשו הא לאו הכי לא והאמר מר גדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי ותירצו התם מינתח הכא לא מינתח ע"כ. ומותר לשלשל וכו' כבר הזכרתי זה בסמוך:

**טז** אין צולין בשר [ח] ובצל וביצה על גבי האש [ט] אלא כדי שיצולו [ז] מבעוד יום ויהיו ראויין לאכילה. ואם נשארו אחר כן על האש בשבת עד שיצולו הרבה מתך מפני שהן כמצטמק ורע לו שאם יחיתה יחרף אותן שעל גוף האש הם. ומפני זה מניחין מגמר תחת הפלים עם חשכה שאם יחיתה בגחלים ישרף המגמר ויעשן הפלים:

**כסף משנה** אין צולין בשר וכו'. כתב הרמ"ך הוא הלך בדרך הירושלמי והניח הגמרא שלנו דבגמרא שלנו מקשה רבה לשהות תנינא ומייתי ליה מהא דאין צולין ולא משני ליה התם אם יחתה יחרוך אלמא מי שהתיר לצלות צלי התיר לשהות הקדרה והוא התיר צלי ואסר קדרה ובפ"ק דשבת (דף כ') נמי חזינן דאמר תניא נמי הכי חנניה אומר וכו' אלמא דצלי ומבושל אחד הם מ"מ יש להביא סיוע לדבריו דרב גופיה דאסר התיר לשהות בצלי כמאכל בן דרוסאי דהכי א"ר אלעאי אמר רב כמה כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי וצ"ע נמי אמאי לא מוכיח פרק כירה דמתני' להחזיר תנן אבל לשהות משהין מהא דאין צולין כדמוכח רבא לקמן וכל זה סיוע לדבריו עכ"ל:

**לחם משנה** אין צולין בשר ובצל וכו'. בגמרא (דף י"ח:) אמרו ללישנא בתרא ולרב אשי דשרי והתנן אין צולין בשר ובצל וכו' כלומר דלר' ירמיה דאסר אוקמינן לה בברחא ולא שריק. וא"כ לכאורה יש לתמוה דכיון דאנן פסקינן לר' ירמיה הך

דינא ליתא אלא בברחא ולא שריק אבל בכל השאר מותר ואיך כתב דין זה בכל בשר הנה דמשמע כונתו בין בשר גדיא בין בשר עזיא. ונראה דדעתו ז"ל דמתני' איירי בכל בשר ומפני שהוא בשרא אגומרי גזרו וכמו שתירצו בגמרא לדעת רב אשי ולמסקנא דגמרא הך תירוצא נמי סליק לר' ירמיה דאין סברא לומר דמתני' איירי בברחא ולא שריק אלא בכל בשר איירי וטעמא דבשרא אגומרי שאני :

**יז** הא למדת שכל דבר שאנו אוסרין בענין זה אינו אסור משום שהוא נעשה בשבת אלא גזרה שמה יחתה בגחלים. לפיכך אין נותנין צמר ליורה אלא אם כן היתה עקורה מעל האש שמה יחתה בגחלים. והוא שיהיה פיה טוח בטיט שמה יגיס בה משחשכה :

**מגיד משנה (טז-יז) אין צולין בשר בצל וביצה וכו'.** משנה כלשונה שם (י"ט ב') ופירוש דין זה הוא בכל בשר וכשהבשר עצמו מונח על גוף האש וכל שהוא ראוי לאכילה מפורש שם בגמ' כמאכל בן דרוסאי ומדברי רבינו פ"ט נראה שהוא חצי בשול אבל פירש"י ז"ל שליש בישול : **ומפני זה מניחין מוגמר תחת וכו'.** בגמרא (שם י"ח :) מוגמר וגפרית לא מחתי בהו ואי מחתי בהו סליק בהו קוטר : **לפיכך אין נותנין צמר וכו'.** גם זה שם צמר ליורה ליגזר שמא יחתה ביורה עקורה. ודלמא מגיס ביורה עקורה וטוחה :

**יח** אין נותנין את הפת בתנור עם חשכה ולא חררה על גבי הגחלים אלא [כ] כדי שיקרמו פניה שיהם מדבקים בתנור או באש. ואם נשארו אחרי כן עד שיגמר אפיתן מתר שאם יחתה יפסיד אותן. ואם נתן סמוך לחשכה וחשכה ועדין לא קרמו פניה. אם במזיד אסור לאכל מהן עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו. ואם בשוגג מתר לו לרדות ממנה מזון שלש סעדות של שבת. וכשהוא רוזה לא ירדה במרדה כדרך שהוא עושה בחל אלא בספין וכיוצא בה :

**מגיד משנה** **אין נותנים את הפת בתנור וכו'.** משנה (שם י"ט :) כלשונו ואין נותנין פת בתנור עם חשיכה ולא חררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה ר' אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה ובגמרא (דף כ') איבעיא להו תחתון

דהאיך לגבי תנור או דלמא תחתון דהאיך לגבי אור ת"ש דתניא ר' אליעזר אומר כדי שיקרמו פנים המדובקים בתנור. ורבינו פסק כר' אליעזר אם מפני שסובר שהוא מפרש דברי ת"ק או מפני ששאלו בגמרא מה היא כונתו נראה שהלכה כמותו: **ואם נתן סמוך לחשיכה וכו' אם במזיד וכו'.** דין המזיד פשוט הוא ולמד מן הברייתא הנזכרת למעלה גבי עססיות ותורמוסין וק"ו הוא. ודין השוגג ברייתא פרק כל כתבי (שבת קי"ז): שכח פת בתנור וקדש עליה היום מציל מהן מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין:

**כסף משנה** אין נותנין את הפת בתנור עם חשיכה וכו'. כתב ה"ה שרבינו פסק כר"א ואעפ"י שבפ"י המשנה פסק דלא כר"א איכא למימר דהדר ביה. ולפי זה ט"ס יש בנסחאותינו בספרי רבינו שכתוב בהם כדי שיקרמו פניה שאינם מודבקים בתנור וצריך להגיה המודבקים: **כתב** הרמ"ך תימה הוא זה דהא איהו גופיה פסק לעיל דכל תבשיל שלא בשל כל צורכו אם עבר ושיחה אסור לאוכלו ובלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ולא גרף ולא קטם לדברי כל המפרשים אסור וכשהתירו חכמים לרדות מזון ג' סעודות לא התירו כי אם למי שלא עשה איסור בשהיה כגון שקרמו פני הפת קודם שחשכה אבל למי שעשה איסור מני"ל לאכול אפי' ירדה אותו הנכרי מאליו עכ"ל:

**לחם משנה** אין נותנין את הפת בתנור עם חשיכה וכו'. בפ"י יציאות השבת (דף כ') אמרו איבעיא להו וכו'. ומה שאמר רבינו או באש קאי לחררה דעל זה לא שאלו בגמרא אלא דוקא לגבי פת בתנור שאלו איכא למימר תחתון האיך דגבי תנור או האיך וכו' והוא פשוט: **ואם נתן סמוך לחשיכה וכו'.** כתב ה"ה פשוט הוא ונלמד מן הברייתא וכו' גבי עססיות ותורמוסין וכו' וק"ו הוא. רוצה לומר דהתם במזיד אסור לערב בכדי שיעשו דהיה ראוי התם להתיר כיון שהם חיים דומיא דתבשיל חי ולא יתבשלו מהרה דהרי כתב הרב המגיד לעיל בשם אחרים ז"ל שהם צריכים בישול הרבה:

**יט** עושה אדם מדורה מכל דבר שירצה בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה ומדליקה מבעוד יום ומשתמש לאורה או מתחמם כנגדה בשבת. וצריך שידליק רב [ט] המדורה קדם חשיכה עד שתהא שלהבת עולה מאליה קדם השבת. ואם לא הדליק רבה אסור להנות בה בשבת גזרה שפא יחיתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת. ואם הדליק עץ יחידי צריך להדליק רב [מ] עביו ורב הקפו מבעוד יום:

**מגיד משנה** עושה אדם מדורה מכל דבר וכו'. ברייתא פרק במה מדליקין (שם כ"א) כל אלו שאמרו אין מדליקין בשבת אבל עושין מהן מדורה וכו': וצריך שידליק רוב המדורה וכו'. במשנה (שם י"ט כ') מאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שתאחז האור ברובן ובגמרא תני רבי חייא כדי שתהא שלהבת עולה מאליה. ומה שכתב ואם לא הדליק וכו' הוא מכח הברייתא דעססיות וכ"ש זה שבכאן בעוד שיהנה יש לחוש שמא יחתה: ואם הדליק עץ יחידי וכו'. מסקנא דגמרא:

**ב** בַּמָּה דְּדַבְּרִים אֲמֹרִים בְּגִבּוּלֵין אָבֵל בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחִיזִין אֶת הָאֹר בְּעֵצִים בְּמִדּוֹרַת בֵּית הַמּוֹקֵד עִם הַשְּׂכָה וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יַחְתָּה בְּגִחְלִים שְׁהַכְּהִינִים זְרִיזִין הֵן:

**מגיד משנה** במה דברים אמורים בגבולין אבל במקדש וכו'. משנה כתובה למעלה ובגמרא כהנים זריזים הם:

**כסף משנה** במה דברים אמורים בגבולין אבל במקדש וכו'. במשנה (שבת דף כ') מסיים רבי יהודה אומר אף בחמין כל שהן. והטור ורבינו ירוחם משמע דסברי דרבי יהודה אינו חולק על ת"ק אלא לטעמיה קאמר ות"ק מודה לו אבל רבינו מאחר שהשמיטו משמע דסבר דלאפלוגי אתי והלכה כת"ק:

**כא** הִיתָה מְדוּרָה שֶׁל קִנִּים אוֹ שֶׁל גִּרְעִינִין [ג] אִינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק הָרֹב אֶלָּא כִּינֹן שֶׁהִתְחִיל בָּהֶן הָאִשׁ קֹדֶם הַשְּׁבֵת מִתָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. מִפְּנֵי שֶׁהָאִשׁ נִתְּלִית בָּהֶן בְּמַהֲרָה וְאִינוֹ צָרִיךְ לְחַתּוֹת. לְפִיכֵךְ אִם אָגַד הַקִּנִּים אוֹ הִנִּיחַ הַגִּרְעִינִין בְּחוֹתְלוֹת הָרִי הֵן פְּעֻצִים וְצָרִיךְ שְׁתַּעֲלֶה בָּהֶן שְׁלֵהֶבֶת מֵאֲלֵיהָ קֹדֶם הַשְּׁבֵת:

**מגיד משנה** היתה מדורה של קנים וכו'. שם (דף כ') אמר ר"ה קנים צריכין רוב אגדן אין צריכין רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות אין צריכין רוב מתקיף לה רב חסדא אדרבא אפכא מסתברא אתמר נמי אמר רב כהנא אמר רב קנים שאגדן צריכות רוב עייכ בגמרא לפי גרסת הגאונים וקצת ספרים ולפיכך פסק רבינו כרב חסדא. ופירוש חותלות סלים שעושין מלולבין:

**כב** מְדוּרָה שֶׁל זֶפֶת או שֶׁל גְּפְרִית או שֶׁל רָבָב או שֶׁל קִירָה או שֶׁל קֶשׁ או שֶׁל גְּבָבָא אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק רַבָּה [ס] קִדְּם הַשַּׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהָאֵשׁ מְדַלְקֶת אוֹתָם בְּמַהֲרָה :

**מגיד משנה** **מדורות זפת או גפרית וכו'.** שם תני רב יוסף ארבע מדורות אין צריכות רוב של זפת ושל גפרית של רבב ושל קירה במתניתא תנא אף של קש ושל גבבא. ופי' רבב שומן:

## הלכות שבת - פרק רביעי

**א** יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאֵם טָמֵן בְּהֵן הַתְּבַשִּׁיל הוּא מִתְחַמֵּם וּמוֹסִיפִין בְּבִשּׁוּלוֹ כְּעֵין הָאֵשׁ. כְּגוֹן הַגָּפֶת וְזָבֵל וּמְלַח וְסִיד וְחוּל או זָגִין וּמוֹכִין וְעִשְׂבִים בְּזֵמַן שֶׁשְׁלֶשֶׁתָּן לַחִים וְאֶפְלוּ מִחַמַּת עֶצְמָן. וּדְבָרִים אֵלוֹ נִקְרְאוּ דְּבַר הַמוֹסִיף הֶבֶל. וְיֵשׁ דְּבָרִים שְׂאֵם טָמֵן בְּהֵן הַתְּבַשִּׁיל יִשְׁאַר בְּחֻמֵּימוֹתוֹ בְּלֶבֶד וְאֵינָן מוֹסִיפִין לוֹ בִּשּׁוּל אֶלָּא מוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלְּהַצְטִיב. כְּגוֹן זָגִין וּמוֹכִין וְעִשְׂבִים יִבְשִׁין וְכִסּוֹת וּפְרוֹת וְכִנְפֵי יוֹנָה וְנִעְלָת הַפִּשְׁתָּן וְנִסְרֵת חֲרָשִׁים וְשִׁלְחִין וְגַזֵּי צֶמֶר. וּדְבָרִים אֵלוֹ נִקְרְאוּ דְּבַר שְׂאֵינּוֹ מוֹסִיף הֶבֶל :

**מגיד משנה** **יש דברים שאם טמן וכו'.** פירוש דיני הטמנה אלו הם בכל תבשיל באי זה צד שיהיה וכן כתבו ז"ל וכן דעת רבינו ודינין אלו משנה פרק במה טומנין (שבת דף מ"ז:) אין טומנין לא בגפת ולא בזבל וכו' בין לחין בין יבשין לא בתבן ולא בזגין וכו' בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן יבשין ע"כ. ובקצת ספרי רבינו לא נזכר תבן ובגמ' איבעיא להו לחין מחמת עצמן או דילמא מחמת דבר אחר וכו' ובהלכות וסליקא מחמת עצמן. ומלשון רבינו שכתב אפי' מחמת עצמן נראה שדעתו שיותר הם מחממין בשלחין מחמת ד"א וכל שכן שאסור ורש"י ז"ל פירש בהפך ופירש גפת פסולת של בית הבוד, זגין פסולת של יקב, מוכין כל דבר רך כגון צמר גפן ותלישי צמר לשון רש"י ז"ל:

**ויש דברים שאם טמן בהם וכו'.** משנה (שם דף מ"ח) טומנין בכסות ובפירות וכו' ובנסורת של חרשים רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה טומנין בשלחין ומטלטלין אותן בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן. ופסק רבינו כסתם משנה דלא כר' יהודה ודין טלטול השלחין וגיזי צמר יתבאר פרק ט"ו :

**כסף משנה** **יש דברים שאם טמן בהם וכו'.** כגון הגפת. בגמרא (שבת מ"ז): איבעיא לן גפת של זיתים תנן אבל דשומשומין ש"ד או דילמא דשומשומין תנן וכ"ש דזיתים ת"ש דאמר רבי זירא קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים ש"מ של זיתים תנן לעולם אימא לך לענין הטמנה דשומשומין נמי אסור לענין אסוקי הבלא דזיתים מסקי הבלא דשומשומין לא מסקי הבלא, ובעיין לא איפשיטא וכיון דמידי דרבנן הוא ה"ל למינקט בה לקולא. ורבינו שסתם דבריו ולא חילק משמע דנקיט לה לחומרא ויש לתמוה עליו. ואפשר שטעמו משום דלא דחי לה בדרך דילמא אלא בלעולם אימא לך משמע דקושטא דמילתא הכי איתיה, אי נמי מפני שהוא קרוב לבא לידי איסור תורה החמירו בספיקו וכמו שכתב הר"ן בפי' כירה גבי הניח קדרה על גבי קרקע ועודה בידו ודעתו שלא להחזיר :

**לחם משנה** **הגפת וזבל וכו'.** בגמרא (דף מ"ז) איבעיא לן גפת של זיתים [נתן אבל בשומשומין שפיר דמי] או דילמא של שומשומין [נתן וכל שכן דזיתים] ולא איפשיטא ורבינו דלא חלק משמע דס"ל דבכל גפת אסור. ותימה שהיה לו לפסוק לקולא כיון דהוא מדרבנן דמן התורה מותר להטמין בדבר המוסיף הבל אפי' בשבת כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה דומיא דשכח על גבי כירה לעיל. ונראה דפוסק כן מפני דבגמרא אמר לעולם אימא לך הטמנה בשומשומין וכו' ואע"ג דאיתמר בדרך דחיה משום דאמרו לעולם וכו' משמע ליה לרבינו לפסוק כן ועוד דמתניתין סתמא קתני : **ואפילו מחמת עצמן.** שם (דף מ"ט) איבעיא להו לחין מחמת עצמן או לחין מחמת דבר אחר, ופי' רבינו דלחין מחמת דבר אחר אית לן למיסר טפי מלחין מחמת עצמן, ויש תימה בדברי רבינו מאחר דהך בעיא לא איפשיטא איך פסק לחומרא במידי דרבנן הפך מנהגו והיה לו לפסוק לקולא כמו שפסק הרא"ש ז"ל. ונראה דמתניתין משמע ליה לחין בכל גוונא. וא"ת לדעת רבינו דכי אמר לו לחין מחמת עצמן אסור כל שכן מחמת דבר אחר איך רצו בגמרא לפשוט הך בעיא מדהזכירו במתניתין מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה הא אפשר לאשכוחי להו מחמת דבר אחר ואסור מכ"ש. אבל לרש"י ז"ל דכי אמרינן דאית לן למיסר לחין מחמת עצמן ולא מחמת דבר אחר אתי שפיר. ונראה לומר דרצה לפשוט הבעיא משום דמתניתין דומיא קתני וכי היכי דמוכין דוקא מחמת דבר אחר דמחמת עצמן אי אפשר הכי נמי אחריני דוקא מחמת ד"א ולא מחמת עצמן :



**ב** מן הדין הִיָּה שְׁטוּמְנִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל מִבְּעוֹד יוֹם וַיִּשְׁאַר הַתְּבַשִּׁיל טָמוֹן בְּשַׁבָּת. שְׁהָרִי מִשְׁהִיִּן עַל גְּבִי הָאֵשׁ בְּשַׁבָּת. אָבֵל אָסְרוּ חֲכָמִים לְהִטְמִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל מִבְּעוֹד יוֹם גְּזֵרָה שְׁמָא תִּרְתִּיחַ הַקְּדָרָה בְּשַׁבָּת וַיִּצְטַרֵּף לְגִלוּתוֹ עַד שֶׁתִּנּוּחַ הִרְתִּיחָה וַיִּחְזֹר וַיִּכְסֶה בְּשַׁבָּת וְנִמְצָא טוּמוֹן בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא אָסוּר. לְפִיכָךְ מִתֵּר לְהִטְמִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁסֶּתֶם קְדָרוֹת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת כְּכָר רְתִחוֹ וְנָחוּ מִבְּעֻבּוּעַן וְכִיּוֹן שֶׁנָּחוּ שׁוֹב אֵינָן רוֹתְחִין :

**מגיד משנה** **מן הדין היה שטומנין בדבר המוסיף וכו'.** מימרא סוף פרק במה מדליקין (שם ל"ד) כגרסת הגאונים ז"ל אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא ירתיח א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי ליגזר אמר ליה סתם קדרות בין השמשות רותחות הן ואמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא יטמין ברמץ א"ל אביי ויטמין א"ל גזירה שמא יחתה בגחלים ע"כ גרסתם ז"ל. ופירש רבינו שידוע היה להם שבין השמשות טומנים בכל דבר וזו היא כוונת המשנה שאמרה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין את החמין וכ"כ הרי"ף בתשובה בביאור כדברי הגאונים וכבר השיבו עליו כל האחרונים ז"ל שאין זה דבר מתקבל שמבעוד יום אסור ובין השמשות מותר ועוד שהוא מפרש רותחות שכבר נחו מרתחתן, לפיכך פירש הראב"ד ז"ל בהשגות גזירה שמא ירתיח, דכיון דאטמין בדבר המוסיף גלי אדעתיה דרותח קא בעי ליה לאורתא וזמנין דמפסיק רתיחתו מפני אורך זמנו ומרתיחו משחשיכה. והקשה אביי אי הכי בין השמשות נמי ליגזור בדבר שאינו מוסיף שכיון ששהה מלהטמין נראה שרותח רוצה אותו בלילה. אמר ליה סתם קדרות בין השמשות רותחות הן לאורתא ולא תפסק רתיחתן ע"כ, וגם זה פירוש דחוק. ועוד קשה לגרסא זו שיקרא רמץ דבר שאינו מוסיף, ולפיכך הם גורסין בראשונה בדבר שאינו מוסיף משחשיכה ובשניה בדבר המוסיף מבעוד יום וכן גרסת רש"י ז"ל. ופירש רמץ אפר המעורב בגחלת עכ"ל רש"י ז"ל:

**לחם משנה** **מן הדין היה שטומנים וכו'.** וא"ת כי יכסה אותן מאי הוי הא כתב רבינו לקמן דבשנתגלו מותר לכסותן. וי"ל היינו דוקא בדבר שאינו מוסיף ועוד שנתגלו מחמת עצמן אבל כשהוא בעצמו גילם אסור ועוד שהוא כדבר המוסיף הבל דגזרו חכמים מפני שלא יבא להרתיחה על האש כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה אסור:

**ג** וְכֹן מִן הַדִּין הָיָה לְטָמוֹן הַתְּבַשִּׁיל בְּדָבָר שְׂאִינוּ מוֹסִיף הֶבֶל  
בְּשֶׁבֶת עֲצָמָה. אֲבָל אֶסְרוּ חֻכְמִים דָּבָר זֶה גְזָרָה שְׂמָא יִטְמִין  
בְּרַמְץ וַיְהִיָּה בּוֹ נִיצוּצוֹת שֶׁל אֵשׁ וְנִמְצָא חוֹתָהּ בְּגַחְלִים. לְפִיכָד  
אֶסְרוּ לְהִטְמִין דָּבָר חֵם בְּשֶׁבֶת וְאֶפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִינוּ מוֹסִיף  
הֶבֶל:

**מגיד משנה** **וכן מן הדין היה וכו'.** כבר הזכרתי זה:

**לחם משנה** **וכן מן הדין היה לטמון התבשיל וכו' אבל גזרו חכמים.** וא"ת א"כ  
איך אמרו בפרק במה טומנין (דף נ"א) וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא  
אותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר השתא אקורי קא מקיר לה  
ארתוחי קא מרתח לה, דלדעתו ז"ל הטעם שאסרו להטמין בדבר שאינו  
מוסיף הבל בשבת הוא משום גזירה שמא יטמין ברמץ ומאן דכר שמיה  
דרתיחה כאן, בשלמא לרש"י ז"ל דסבר דטעמא דאיסור הטמנה בדבר שאינו  
מוסיף הבל משום גזירה שמא ירתיח ניחא דרצה הגמרא לתת טעם דאין לומר  
כן משום דהשתא אקורי וכו' אבל לדידיה אין כאן מקום לטעם זה כלל.  
ונראה לומר דרבינו סובר דהטעם דגזרינן הוא משום דאחרי כן יחתה בגחלים  
כדי להרתיח. ומה שאמר רבינו ונמצא חותה בגחלים ר"ל שאחרי כן יחתה  
בגחלים להרתיח ומשום הכי אמרו בגמרא בדפינה ממיחם למיחם בשבת  
אע"ג דאיכא למגזר שיטמין ברמץ אין חשש בזה דהא לא יחתה אחרי כן  
להרתיח דהשתא אקורי מקיר וכו' אבל אין משמע כן מדברי רבינו בפירוש  
המשנה ששם כתב דבשעה שמניע האפר הוא חותה בגחלים משמע דמוכרח  
לעשות כן בעת הנעת האפר. והשתי גזרות ביאר רבינו ז"ל שם בדרך אחרת,  
ע"ש:

**ד** סָפֵק חֲשִׁכָה סָפֵק אֵינָה חֲשִׁכָה מִתָּר לְטָמוֹן אֶת דָּבָר חֵם.  
וּמִתָּר לְטָמוֹן אֶת דָּבָר הַצּוֹנֵן בְּשֶׁבֶת בְּדָבָר שְׂאִינוּ מוֹסִיף כְּדִי  
שְׂלֵא יִצְטַיֵן בְּיוֹתֵר אוֹ כְּדִי שְׂתַפּוּג צָנָתוֹ. חֲמִין שְׂטָמָנָן מְעָרֵב  
שֶׁבֶת וְנִתְגַּלּוּ [ב] בְּשֶׁבֶת מִתָּר לְכִסּוּתוֹ. שְׂהָרִי אֵינוּ מוֹסִיף. וּמִתָּר  
לְהַחֲלִיף הַכֶּסוּי בְּשֶׁבֶת. כִּי־צַד. נוֹטֵל כֶּסוּת וּמְנִיחַ כְּנִפֵי יוֹנָה אוֹ  
נוֹטֵל כְּנִפֵי יוֹנָה וּמְנִיחַ הַכֶּסוּת:

**מגיד משנה** **ספק חשיכה ספק אינה חשיכה מותר לטמון את דבר חם.** משנה  
(שם דף ל"ד) כתבתיה: **ומותר לטמון את דבר הצונן וכו'.** מימרא בפי במה

טומנין (שם נ"א) וברייתא ג"כ שם : חמין שטמנן מע"ש וכו'. משנה שם כסהו ונתגלה מותר לכסותו : ומותר להחליף הכסוי וכו'. ברייתא אע"פ שאמרו אין טומנין וכו' אם בא להוסיף מוסיף, כיצד הוא עושה רשב"ג אומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין או נוטל את הגלופקרין ומניח את הסדינין. ומתוך דברי רבינו נראה שרשב"ג בא לפרש שלא התירו להוסיף אלא על ידי חלוף הכסוי בטוב ממנו. אבל להוסיף כסוי על כסוי אסור. ואחרים התירו ופירשו בדרך אחרת וכן כתבו להתיר הרמב"ן והרשב"א ז"ל :

**כסף משנה** ומותר להחליף הכיסוי בשבת כיצד נוטל כסות ומניח כנפי יונה וכו'. כתב ה"ה שנראה מדברי רבינו שרשב"ג בא לפרש שלא התירו להוסיף אלא על ידי חלוף וכו'. ולי נראה שאין בדברי רבינו הכרע דהא אפשר שיותר היה ראוי לאסור להחליף הכיסוי בטוב ממנו ממה שראוי [לאסור] להוסיף כסוי על כסוי וכמו שמבואר בדברי הר"ן והטור וא"כ רבינו דנקט מותר להחליף הכיסוי בטוב ממנו לרבותא נקטיה ומיניה נשמע דמותר להוסיף כסוי על כסוי :

**לחם משנה** ומותר לטמון את דבר הצונן וכו'. ואם תאמר אמאי לא גזרו הטמנת הצונן לדעת רבינו אטו שלא יטמין ברמץ וי"ל דודאי לא יטמין דכיון דיש בו גחלים הוא אינו רוצה שיחם דאין דעתו אלא שתפיג צינתו בלבד ואפילו שיטמון לא יחתה אחרי כן להרתיח דאין כונתו בכך :

**ה** פְּנֵה הַתְּבַשִּׁיל או הַמִּים הַחֲמִין מְכָלִי לְכָלִי אַחַר מִתָּר לְהַטְמִין הַכָּלִי הָאֶחָד בְּשֶׁבֶת בְּדָבָר שְׂאִינוּ מוֹסִיף. כְּמוֹ הַדָּבָר הַצּוֹנֵן. שֶׁלֹּא אֶסְרוּ לְהַטְמִין בְּשֶׁבֶת אֶלָּא דָּבָר חֵם שֶׁהוּא בְּכָלִי רֵאשׁוֹן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ אֶבֶל אִם פְּנָהוּ מִתָּר :

**מגיד משנה** פינה את התבשיל וכו'. באותה ברייתא שם. וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם שהוחמו מע"ש אבל פינה ממיחם למיחם מותר :

**ו** מְנִיחִין מִיחֵם עַל גְּבִי מִיחֵם בְּשֶׁבֶת וְקִדְרָה עַל גְּבִי קִדְרָה וְקִדְרָה עַל גְּבִי מִיחֵם וּמִיחֵם עַל גְּבִי קִדְרָה וְטַח פִּיהֶם בְּבִצֵּק לֹא בְּשֶׁבֶל שְׂיֹחֲמוּ אֶלָּא בְּשֶׁבֶל שְׂיַעֲמָדוּ עַל חֲמָם. שֶׁלֹּא אֶסְרוּ אֶלָּא לְהַטְמִין בְּשֶׁבֶת אֶבֶל לְהַנִּיחַ כְּלִי חֵם עַל גֵּב כְּלִי חֵם כְּדִי שְׂיִהְיוּ

עוֹמְדִין בְּחַמִּימוֹתָן מִתֵּר. אֲבָל אֵין מְנִיחִין כָּלִי שֵׁישׁ בּוֹ דְבַר צוֹנָן  
עַל גְּבִי כָּלִי חֵם בְּשֶׁבֶת שְׁהָרִי מוֹלִיד בּוֹ חֵם בְּשֶׁבֶת וְאִם הַנִּיחוֹ  
מִבְּעָרְבַּ מִתֵּר וְאִינוֹ כְּטוֹמֵן בְּדַבַּר הַמוֹסִיף :

**מגיד משנה** מניחין מיחם על גבי מיחם וכו'. ברייתא כלשונה שם ואל תחוש  
לגרסת הספרים שגורסין אבל לא מיחם על גבי קדרה אלא הכל מותר וכן היא  
גרסת הגאונים ז"ל והתוספתא ופירוש מיחם של נחשת קדרה של חרס : אבל  
אין מניחין כלי שיש בו דבר צונן וכו'. שם (דף מ"ח) ההוא גברא דאנח כוזא  
דמיא אפומא דקומקומא נוהיה רבה אמר ליה ר' זירא מאי שנא ממיחם ע"ג  
מיחם אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד ע"כ. ופירשו  
ז"ל שהקומקום היה חם כ"כ שהיה בו כדי לחמם הכוזא שהיה בו צונן ולא  
שיעור להפשיר בלבד שאם לא כן מותר היה אפילו נגד המדורה כמבואר פרק  
כ"ג. וכן מורה בכאן לשון רבינו : ואם הניחו מבערב וכו'. זה פשוט שאם היה  
זה כטומן בדבר המוסיף ודאי בשבת היה אסור אפילו בדבר חם כמו שנתבאר  
שאסור להטמין דבר חם בשבת אפילו באינו מוסיף וזה ברור :

## הלכות שבת - פרק חמישי

**א** הַדֶּלֶת נֵר בְּשֶׁבֶת אֵינָה רְשוּת אִם רָצָה מְדַלֵּק וְאִם רָצָה אֵינוֹ  
מְדַלֵּק. וְלֹא מְצֹנָה שְׁאִינוֹ חֵיב לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ עַד שִׁיעֲשֶׁנָּה כְּגוֹן  
עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת אוֹ נְטִילַת יָדַיִם לְאַכִּילָה אֶלָּא זֶה חוֹבָה. וְאֶחָד  
אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חֵיבִין לְהִיּוֹת בְּבִתְיָהוּן נֵר דָּלוּק בְּשֶׁבֶת. אֲפֹלוּ  
אֵין לוֹ מָה יֵאכֹל שׁוֹאֵל עַל הַפְתָּחִים וְלוֹקֵחַ שְׁמֹן וּמְדַלֵּק אֶת  
הַנֵּר שְׁזָה בְּכֹלל עֲנֵג שֶׁבֶת. [א] וְחֵיב לְבַרֵּךְ קִדְּם הַדֶּלֶקָה בְּרוּךְ  
אֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ  
לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שֶׁבֶת. כְּדָרָךְ שְׁמַבְרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חֵיב  
בָּהֶם מְדַבְּרֵי סוּפְרִים :

**מגיד משנה** הדלקת נר בשבת אינה רשות וכו'. מימרא פ' במה מדליקין (שבת כ"ה): אמר רב יהודה הדלקת נר בשבת חובה והוא מפני כבוד השבת. ומ"ש רבינו כגון נטילת ידים לאכילה רוצה לומר הנטילה מצוה שיכול להמנע ממנה שאינו מחוייב לאכול פת בכל יום או דבר שצריך נטילה אבל הדלקת הנר חובה ופשוט הוא: וחייב לברך קודם הדלקה וכו'. כך כתוב בסדר רב עמרם וכן הסכימו כל האחרונים ז"ל:

**ב** מותר להשתמש בנר של שבת. והוא שלא יהא הדבר צריך עיון הרבה. אבל דבר שצריך לדקדק בראיתו אסור <sup>[ב]</sup> להבחינו לאור הנר גזרה שפא יטה:

**מגיד משנה** מותר להשתמש בנר של שבת וכו'. פירוש שאינו כנר של חנוכה שאינו יכול להשתמש לאורה אלא רשאי הוא וזה פשוט ונלמד ממימרא שיש שם (כ"א): גבי נר חנוכה: אבל דבר שהוא צריך עיון גדול וכו'. זה יתבאר בארוכה לפנינו בפרק זה:

**ג** המדליק צריך להדליק מבעוד יום קודם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים לפי שהן מצויות בבתים והן העסוקות במלאכת הבית. ואף על פי כן צריך האיש להזהירן ולבדק אותן על כך ולומר להן ולאנשי ביתו ערב שבת קודם שתחשך הדליקו את הנר. ספק חשכה ונכנס השבת ספק לא נכנס אין מדליקין:

**מגיד משנה** המדליק צריך שידליק וכו'. מימרא שם (ל"ה): אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שמשא בריש דקלי אדליקו שרגא: ונשים מצוות על דבר זה. במשנה (שם לא): על שלש עבירות נשים מתות וכו' ואחת מהן הדלקת הנר: אף ע"פ כן צריך האיש וכו'. משנה (שם ל"ד) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה: ספק חשיכה כו'. משנה (שם) ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנר אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין:

**כסף משנה** המדליק צריך להדליק מבעוד יום וכו'. רבינו לא הזכיר פה דין תוספת מחול על הקדש וכתב ה"ה בפ"א מהלכות שביתת עשור דטעמא משום

דלית ליה תוספת דבר תורה אלא לעינוי יוה"כ לבד דס"ל דהלכה כמאן דדריש לקראי לדרשא אחרינא עכ"ל, ומשמע לי דדבר תורה שכתב לאו דוקא דמדרבנן נמי לית ליה תוספת דאלי"כ הוה ליה להשמיטו :

**ד** משתשקע החמה עד שיִראו שלֶּשָׁה כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִים [ג] הוּא הַזְּמַן הַנִּקְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא סֶפֶק מִן הַיּוֹם סֶפֶק מִן הַלַּיְלָה וְדָנִין בּוֹ לְהַחְמִיר בְּכָל מְקוֹם. וּלְפִיכָךְ אֵין מִדְּלִיקוֹן בּוֹ. וְהַעוֹשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּעָרֵב שֶׁבַת וּבְמוֹצָאֵי שֶׁבַת בְּשׁוּגְג חֵיב חֲטָאת מְכָל מְקוֹם. וְכוֹכָבִים אֵלוּ לֹא גְדוֹלִים הַנִּרְאִים בַּיּוֹם וְלֹא קִטְנִים שְׂאִין נִרְאִין אֶלָּא בַּלַּיְלָה אֶלָּא בֵּינוֹנִים. וּמְשִׁירָאוּ שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים אֵלוּ הַבֵּינוֹנִים הֵרִי זֶה לַיְלָה וְדָאֵי :

**מגיד משנה** משתשקע החמה עד שיראו וכו'. ברייתא שם (דף ל"ד:) איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכו' ועל ברייתא זו מחלוקת אמוראין בפירושה. ורבינו פסק כרבה וכן בהלכות ואמרו שם בתר הכי (ל"ה:) אר"י אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה ודאי לילה. ודע שר"ת והרמב"ן ז"ל פירשו ששתי שקיעות הן הראשונה משתשקע החמה מעובי הרקיע ונסתלקה זריחתה מעל הארץ והיא מהלכת כל עובי הרקיע וזהו מהלך ד' מילין כמוזכר בפסחים (דף צ"ד), והשקיעה השנית האמורה כאן היא סוף השקיעה שכל זמן שהיא כנגד חלונה ועדין אינה מהלכת אחורי כפה פני מזרח מאדימין כנגד מקומה של חמה, וזהו שאמרו כאן משתשקע החמה מששקעה כבר ושם בפסחים אמרו משקיעת החמה והביאו ראיות לזה שיום הוא משהחמה נעלמת ממנו עד סוף השקיעה הזאת ובתחלת השנית וכן הדברים נראין. וכתבו הם שהוא מהלך שלשת מילין ועוד ובזמן הזה הוא תוספת מחול על הקדש רצה להוסיף כולו מוסיף ולא נתבאר זה בדברי הראשונים ז"ל. אבל הרשב"א ז"ל הקשה על זה מן הירושלמי והניח הדבר בצ"ע: **ודנין בו להחמיר וכו'.** ברייתא שם (שבת ל"ד:): **והעושה מלאכה וכו'.** מימרא שם (ל"ה:): העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך. ופירש רש"י ז"ל כגון דעביד ליה כל בין השמשות דליכא לספוקי להאי בתחלתו ולהאי בסופו עכ"ל. ונ"ל פירוש לפירושו שלא בא אלא למעט אם עשה מלאכה בכניסת שבת בתחלת בין השמשות ובמוצאי שבת בבין השמשות אחר אותו זמן שעשאה בכניסה דבכי האי גונא לא מיחייב חטאת בהכרח לפי שבין השמשות יש בו ספק שמא מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה כנזכר שם ומבואר בדברי רבינו

פרק שני מהלכות מחוסרי כפרה. אבל איחר בכניסה והקדים ביציאה או שעשאה בזמן אחד בין בכניסה בין ביציאה אע"פ שלא עשאה כל בין השמשות ודאי חייב חטאת בהכרח וזה מבואר כנ"ל: **וכוכבים אלו לא כוכבים גדולים וכו'.** מימרא שם (שבת ל"ה): כלשונה:

**כסף משנה** משתשקע החמה וכו'. כתב הרמ"ך למה התחיל בדברי רבא וסיים בדברי רבי יוחנן אם רוצה לפסוק כרבא הל"ל משתשקע החמה עד שיכסיף התחתון והעליון ולא עוד דאם רוצה לפסוק כרבי יוחנן הל"ל משיראו שני כוכבים עד שיראו שלשה גם יש לתמוה על הר"י שהביא הכל ונראה שרבא ור' יוחנן חולקין וצ"ע וי"ל שרב יהודה אמר שמואל אמרה לתרוייהו ש"מ חד שיעורא הוא עכ"ל:

**לחם משנה** משתשקע החמה וכו'. דברי ר"ת ז"ל שהביא ה"ה הוא מפני שהוא ז"ל סובר כסברת חכמי ישראל שגלגל קבוע ומזל חוזר. ר"ל שגלגל השמש לעולם הוא קבוע אבל המזל שהוא גוף השמש הולך ממזרח למערב ואחר כך בלילה ינקב הרקיע ועולה למעלה וחוזר אחורי השמים אל מזרח וזו היתה סברת חכמי ישראל ומפני כן כתב שיש שתי שקיעות האחת כשינקב הרקיע והיא מהלכת כל עובי הרקיע וזהו מהלך ג' מילין. והשקיעה האחרונה היא כשהלך השמש כל עובי הרקיע וחוזר אחורי הכיפה זהו כונת דברי ר"ת ז"ל. אבל קשה שהרי כבר אמרו בגמרא (פסחים דף כ"ד) שבדבר זה נצחו חכמי יון לחכמי ישראל והיא סברא בדוקה וחכמי ישראל עצמן חזרו וקבעו דינים על סברת חכמי יון שאמרו בלינת המים בפסח שהמים בלילה מתחממים מפני שהשמש הולך למטה מהארץ ולכך לא ישאבו המים בלילה וא"כ איך קבע בסברא הזאת ר"ת ז"ל אחר שהיא נדחית וצ"ע. גם יש קצת תימה בדברי רבינו איך לא הזכיר כאן מה שאמרו בגמרא כוכב אחד יום ב' לילה אחר שכך הלכה כדמשמע מדברי ה"ה ז"ל:

**ה** פְּתִילָה שְׂמֵדְלִיקוּן בְּהַ לְשֶׁבֶת אֵין עוֹשִׁין אוֹתָהּ מְדַבֵּר שְׁהָאוּר  
מְסַכְסַכְתָּ בּוֹ כְּגוֹן צָמֵר [ד] וְשֹׁעַר וּמְשִׁי וְצָמֵר הָאֶרֶז [ה] וּפְשִׁתוֹן  
שְׁלֵא נִפְּץ וְסִיב שֶׁל דְּקָל וּמִינֵי הָעֵץ הַרְכִּים וְכִיּוֹצָא בְּהוֹן. אֶלָּא  
מְדַבֵּר שְׁהָאוּר נִתְּלִית בּוֹ. כְּגוֹן פְּשִׁתָּהּ [ו] נְפוּצָה וּבְגֵדֵי שֵׁשׁ וְצָמֵר  
גְּפוֹן וְכִיּוֹצָא בְּהוֹן. וְהַמְדְּלִיק צָרִיד שְׂיִדְלִיק בְּרַב הַיּוֹצָא מִן  
הַפְּתִילָה:

**מגיד משנה** פתילה שמדליקין אותה לשבת וכו'. מימרא שם (כ"א) פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מה טעם מפני שהאור מסכסכת בהן. ואלו שהזכיר רבינו מהם מפורשין במשנה (שם כ'): בלשון אחר ונתבארו בגמ': והמדליק צריך שידליק וכו'. מימרא סוף פרק קמא כלשונה:

**ו** הכורך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו. אם להעבות [א] הפתילה כדי להוסיף אורה אסור. ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל למטה מתר:

**מגיד משנה** הכורך דבר שמדליקין וכו'. ברייתא שם (כ"א) כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו בד"א להדליק אבל להקפות מותר ופירש רבינו להדליק להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה, וכן כתוב בהלכות זה הלשון. להקפות להקשות הפתילה. וכן פירש"י ז"ל כדי שתהא הפתילה צפה ולא תטבע בשמן ויצף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא עכ"ל:

**לחם משנה** הכורך דבר שמדליקין בו וכו'. כתב הרא"ש בריש פרק במה מדליקין פירש"י להקפות ששמים האגוז תחת הפתילה וכו' עד וי"ל דבכונה תליא מילתא כו'. ולדעת רבינו ז"ל אי אפשר לתרץ טעמא דכרך דבר שאין מדליקין על גבי דבר שמדליקין דדעתו ז"ל אינו משום גזירה אלא מפני שאינו דולק כמו שכתב למטה גבי שמנים ועוד אם כן דבתר כונה אזלינן איך הקשו בשבת פרק הבונה (דף ק"ג) במה שאמרו אם ליפות הקרקע כל שהן אטו כלהו לאו ליפות הקרקע נינהו ופירש"י הרי הקרקע מתיפה מאליו, ע"כ. והשתא לפי דברי רבינו נימא ג"כ התם דבתר כונה אזלינן דומיא דהכא וכיון שאין הכונה ליפות צריך כדי לבשל ביצה קלה דהרי לדעתו ז"ל אין הטעם כאן משום גזירה. ואפשר לדחות זה דהכא הוא דבר דרבנן ומפני כן הקלו ואזלינן בתר כונה. אבל ה"ה כתב וכן פירש"י משמע שרצה להסכים פירש"י עם פירוש רבינו ז"ל. לכך נראה דדברי רבינו הם כדברי רש"י דמה שכתב ואם להקפות הפתילה כלומר משימים האגוז תחת הפתילה כדי שתהא הפתילה צפה ולא תטבע בשמן אבל לא ששמים אותה בתוכה ממש כדי שלא תטבע וכמ"ש הרי"ף ז"ל אם שלשון רבינו שכתב הכורך דבר שמדליקין וכו' ואח"כ כתב אם להקשות משמע כדברי הרי"ף דקאי אכורך דבר שאין מדליקין בדבר שמדליקין וכו':



**ז** נֹתַנִּין גְּרָגִיר שֶׁל מֶלַח וּגְרִיס שֶׁל פּוֹל עַל פִּי הַיָּם בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת  
שְׂיֵהָיָה דוֹלֵק בְּלֵיל שַׁבָּת. וְכָל הַפְּתִילוֹת שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּהֵן  
בְּשַׁבָּת עוֹשִׂין מֵהֵן מְדוּרָה בֵּין לְהַתְחַמֵּם כְּנִגְדָּה בֵּין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ  
לְאוּרָה בֵּין עַל גְּבֵי מְנוּרָה בֵּין עַל גְּבֵי קֶרֶקַע. וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא  
לַעֲשׂוֹתָן פְּתִילָה לְיָר בְּלֶבֶד :

**מגיד משנה** נותנין גרגיר של מלח וכו'. תוספתא פ"ב: וכל הפתילות וכו'.  
ברייתא כבר הזכרתיה (פ"ג):

**ח** שֶׁמֶן <sup>[ח]</sup> שְׁמַדְלִיקִין בּוֹ לְשַׁבָּת צָרִיד שְׂיֵהָא נִמְשָׁד אַחַר  
הַפְּתִילָה אֲבָל שְׁמַנִּין שְׂאִין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה כְּגוֹן זָפֶת  
וְשַׁעוּה וְשֶׁמֶן קִיק וְאַלְיָה וְחֶלֶב אֵין מְדַלִּיקִין בְּהֵן. וּמִפְּנֵי מָה אֵין  
מְדַלִּיקִין בְּפְתִילוֹת שְׂאִין הָאוּר נְתִילִית בְּהֵן וְלֹא בְּשֶׁמְנִים שְׂאִין  
נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה גְּזָרָה שְׁמָא יְהִיָּה אוּר הַיָּר אֶפְל וַיִּטָּה <sup>[ט]</sup>  
אוֹתָהּ בְּשַׁעוּה שְׂיֵשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה :

**מגיד משנה** שמן שמדליקין בו וכו'. מימרא שם שמנים שאמרו חכמים אין  
מדליקין בהן מה טעם מפני שאין נמשכין אחר הפתילה ואלו שהזכיר רבינו  
הם במשנה (שם כ'): כלשונו. ופירוש שמן קיק נחלקו בו בגמרא ויש מי שפי  
שמן קיקיון ובגמ' אמרו על המשנה שהזכירה פיסול פתילות ושמנים בלא  
הפסק ע"כ פיסול פתילות מכאן ואילך פיסול שמנים פשיטא שעה איצטריכא  
ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא קמ"ל. ופירשו בתשובת הגאונים ז"ל קמ"ל  
לפתילה מותרת שעה להדליק בה אבל במקום שמן לא, ומתוך פירוש זה  
אסרו נרות ארוכים של שעה שעושין פתילה של פשתן וכורכין עליה שעה  
וזה בהסכמה מהם ז"ל וזה דעת רבינו. וכן כתוב בתשובה לרב אלפסי ז"ל  
שעה איצטריכא ליה שאם עשה פתילות שעה בנר ונתן עליה שמן והדליקה  
מותרת ולא גזרינן פיסול פתילות אטו פיסול שמנים ומה"ט נהגו כ"ע שלא  
להדליק נר של שעה בשבת עכ"ל. וזה דעת רבינו. ומתוך כך לא הביא היתר  
שעה לעשותה פתילה שכיון שלא נזכר פסולה בפתילות פשוט הוא שמותר,  
וכל שעומדת במקום שמן אסור. ויש תימה בדבר היאך תעשה פתילה משעוה  
ואפשר שהיו יודעין בה הם איזה אימון ועושין ממנה פתילה. ויש בזה ג"כ  
פירוש אחר לאחרונים ז"ל וקבלת הגאונים תכריע: **ומפני מה אין מדליקין**

**וכו'.** מימרא (שם כ"א) כתבתיה בפ' זה ופרשה רבינו ז"ל שכיון שאין מאירין כראוי יש לחוש שמא יטה וזה פשוט ומבואר שם גבי נר חנוכה:

**כסף משנה** **שמן שמדליקין בו לשבת צריך שיהא נמשך אחר הפתילה כו'.** כתב הרב המגיד שעוה אצטריכא ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא קמ"ל ופירשו בתשובות הגאונים קמ"ל לפתילה מותרת שעוה להדליק אבל במקום שמן לא. ומתוך פירוש זה אסרו נרות ארוכים של שעוה וכו' וזה דעת רבינו עכ"ל. ואני איני רואה שום הכרע בדברי רבינו דאי משום שלא כתב דין זה דנרות של שעוה להיתרא מאחר שלא נזכר בהדיא בגמרא אין כאן הכרע שהרי אין דרכו לכתוב אלא מה שהוזכר בגמרא בהדיא:

**ט** **חלב שהתיכו וקרבי דגים שנמוחו נותן לתוכן שמן כָּל שהוא ומדליק. אבל שמנין שאין מדליקין בהן אפלו ערבן בשמנים שמדליקין בהן לא ידליק מפני שאין [א] נמשכין:**

**מגיד משנה** **חלב שהתיכו וכו'.** מימרא שם כלשונה ובלא שמן אסור והטעם שם לפי שגזרו חלב מהותך אטו שאינו מהותך וקרבי דגים שנמוחו אטו לא נמוחו וכי איכא שמן לא גזרו: **אבל שמנים שאין מדליקין בהן וכו'.** בעיא שם בעא מיניה אביי מרבה שמנים וכו' אמר ליה אין מדליקין אמר ליה מה טעם לפי שאין מדליקין וגרסא אחרת לפי שאין נדלקין. פי' נמשכין כדברי רבינו ואף לגרסא אחרת ראיתי לגאון שפירש לפי שאין מדליקין בהן בפני עצמן וכשישלם השמן שבתוכן שוב אין מדליקין לפי שאין נמשכין אחר הפתילה עכ"ל, וגם זה כדברי רבינו שכתב מפני שאין נמשכין:

**י** **אין מדליקין בעטרון מפני שריחו רע שפמא יניחנו ויצא וחובה עליו לישב [ב] לאור הניר. ולא בצרי מפני שריחו טוב שפמא יקח ממנו מן הניר ועוד [ג] מפני שהוא עף. ולא בנפט לבן ואפלו בחל מפני שהוא עף ויבוא לידי סכנה:**

**מגיד משנה** **אין מדליקין בעטרון וכו'.** במשנה (שם כ"ד): ר' ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרון מפני כבוד השבת וחכמים מתירין ובגמרא (דף כ"ה): מ"ט אמר רבא מתוך שריחו רע גזירה שמא יניחנו ויצא א"ל אביי ויצא א"ל שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה וכו' ומתוך כך פסק כר' ישמעאל וכ"נ דעת ההלכות: **ולא בצרי מפני שריחו טוב וכו'.** ברייתא (שם כ"ה כ"ו) תניא רשב"א אומר אין מדליקין בצרי ואסיקנא חד מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק

ממנו, ופירש"י ז"ל עף ונדבק בכותלי הבית ומדליק את הבית: **ולא בנפט לבן אפילו בחול**. ברייתא (שם כ"ו) אין מדליקין בנפט לבן בחול ואין צ"ל בשבת ואמרו בגמרא מפני שהוא עף:

**יא** מתר להדליק לכתחלה בשאר שמנים כגון שמן צנון ושמשמן ולפת וכל פיוצא בהן. אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד:

**מגיד משנה** מותר להדליק לכתחלה וכו'. משנה וברייתא (שם כ"ד: וכ"ו) אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין:

**יב** לא יתן אדם כלי מנקב מלא שמן על פי הנר בשביל שיהא מנטף. ולא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה לתוכה בשביל שתהא שואבת. גזרה שמא יקח מן השמן שבכלי שהרי לא נמאס בנר. ואסור להנות בשבת מן השמן שהדלק בו ואפלו כבתה הנר ואפלו נטף מן הנר מפני שהוא מקצה מחמת אסור. ואם חבר הכלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובחרסית וכיוצא בהן מתר:

**מגיד משנה** לא יתן אדם כלי מנוקב. משנה (שם כ"ט:): לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה ע"פ הנר בשביל שתהא מנטפת אפילו היא של חרס ור' יהודה מתיר אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד. לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה כדי שתהא שואבת ור' יהודה מתיר. ובגמ' תנא אם חברה בסיד ובחרסית מותר. והא אנו יוצר תנן מאי יוצר כעין יוצר. וידוע שהלכה כתי"ק. ומ"ש רבינו אפילו כבתה. משנה וברייתא פ' כירה (שם דף מ"ד) אכתבם פ' כ"ו:

**לחם משנה** גזרה שמא יקח מן השמן וכו'. קשה דאמאי לא כתב רבינו דהטעם הוי משום מכבה דהא מסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה כמ"ש בפ"י ובן פירש"י ז"ל בגמרא. וי"ל דס"ל דאינו מכבה ממש כיון שאין השמן הנותר בכלי [שדולק]:

**יג** אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת שהרי מבטל הכלי מהיכנו. ואם נתנו מבעוד יום מתר. ונותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל בו ניצוצות מפני שאין בהן ממש והרי לא בטלו מלטלו. ואסור לתן לתוכו [מ] מים ואפלו מערב שבת מפני שהוא מקרב [נ] כבוי הניצוצות :

**מגיד משנה** אין נותנין כלי תחת הנר כו'. משנה פ' כירה (שם מ"ב:) אין נותנין כלי תחת הנר לקבל השמן ואם נתנו מבעוד יום מותר ונתבאר הטעם בגמ' מפני שמבטל כלי מהיכנו. ופירש"י ז"ל שהיה מוכן מתחלה לטלטלו ועכשיו עושהו מוקצה: ונותנין כלי תחת הנר כו'. משנה שם (מ"ז:) נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה אמרו בגמ' ניצוצות אין בהם ממש: ואסור ליתן מים וכו'. משנה זכרתיה. ובגמרא מפרש דאפי' בע"ש אסור מפני שמקרב את כביו. ופירש"י ז"ל זימן כבוי להדיא וה"ל מכבה ממש אי ה"ל בשבת, עכ"ל:

**יד** אין פולין לאור הנר ולא קורין לאור הנר ואפלו גבוה שתי קומות ואפלו עשרה בתים זה על גב זה והנר בעליונה לא יקרא ולא יפלה לאורה בתחתונה שקמא ישכח ויטה. ואם היו שנים קורין בענין אחד מתרין לקרות לפני הנר שכל אחד מהן מזכיר חברו אם שכח. אבל לא בשני ענינים שכל אחד מהן טרוד בענינו:

**מגיד משנה** אין פולין לאור הנר וכו'. משנה פ"ק (שם י"א) לא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר. וברייתא (שם י"ב) כלשון רבינו ואמר רבא אפילו גבוה שתי קומות אפי' עשרה בתים זה על זה: ואם היו שנים קורין וכו'. בגמרא חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי והא תניא לא אחד ולא שנים א"ר אלעזר לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני ענינים:

**טו** התינוקות קורין לפני רבן לאור הנר מפני שהרב משמרו. אבל הוא לא יקרא מפני [ס] שאין אימתו עליו. ויש לו לראות בספר לאור הנר עד שיראה ראש הפרשה שהוא צריך להקרותו. ואחר כך נותן הספר בידו והם קוראין לפניו:

**מגיד משנה** **התינוקות קורין וכו'.** במשנה (שם י"א וי"ב) באמת אמרו החזן רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא. ובגמרא אמר רבה בר שמואל אבל מסדר ראשי פרשיות וכולה פרשה לא ותינוקות של בית רבן אפילו כולה פרשה מסדרין מפני שאימת רבן עליהם ע"כ בהלכות. ופי' הרשב"א ז"ל אפילו אין רבן עליהם מסדרין דכל שעה אימתו עליהם והכריח כן מן הסוגיא לפי דעתו ז"ל ואין נראה כן דעת רבינו :

**טז \*** **כלים הדומים זה לזה ואינן נכרין אלא בעיון הרבה** אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהן שפא ישפח ויטה. לפיכך שמש [ע] שאינו קבוע אסור לו לבדק כוסות וקערות לאור הנר מפני שאינו [פ] מכירן. בין בנר של שמן זית בין בנר של נפט שאורו רב. אבל שמש קבוע מתר לו לבדק לאור הנר כוסות וקערות מפני שאינו צריך עיון הרבה. ואם היה נר של שמן זית אין מורין לו לבדק ואף על פי שהוא מתר, גזרה שפא יסתפק ממונו :

**ההראב"ד** **כלים הדומים זה לזה ואינן ניכרין וכו' לפיכך שמש שאינו קבוע** וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בלבול גדול אני רואה בכאן לפי הגמרא, והמבין יעין :

**מגיד משנה** **כלים הדומים זה לזה ואינן ניכרין אלא וכו'.** בגמרא (דף י"ב) אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבגד אשתו אמר רבא לא אמרן אלא דבני מחוזא אבל דחקליתא מידע ידע ודבני מחוזא לא אמרן אלא דזקנות אבל דילדות מידע ידע ע"כ. ומפני שאין בכל הארצות מלבושים שוים כתב רבינו כלים הדומים וכו' ופשוט הוא : **לפיכך שמש שאינו קבוע וכו'.** גרסת רבינו שם (י"ב:) כך היא תני חדא שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע איבעית אימא הא והא בשמש קבוע ולא קשיא הא בדמשחא הא בדנפטא איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי רב הונא אמר הלכה ואין מורין כן רבי ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן, ופירושו פשוט לפי גרסא זו דלכלהו לישני שמש שאינו קבוע אינו בודק כלל ומאי דאיבעיא להו הוא אי קיי"ל כלישנא קמא ושמש קבוע יכול לבדוק אפילו בדמשחא או כלישנא בתרא ודוקא בדנפטא. ופסק רבינו כרב הונא מפני שהביאו שם מעשה המוכיח דרב אשי הכי סבירא ליה ויש בזה גרסאות אחרות ופירושים אחרים. וגם בהלכות יש חילוף זה בגרסא ובפסק הדין וגרסת רבינו ופירושו המחורין שבכולן. ובהשגות א"א בלבול

גדול אני רואה בכאן לפי הגמרא והמבין יעיין, ע"כ. ולא שת לבו לחלון הגרסאות:

**כסף משנה** **כלים הדומים זה לזה וכו'.** לפיכך שמש שאינו קבוע אסור לו לבדוק כוסות וקערות לאור הנר וכו'. רבינו כתב דמשחא אסור משום שמא יסתפק ממנו ובדנפטא כתב שאורו רב כדברי הרי"ף והרא"ש ומשמע שהוא ז"ל מפרש דנפטא כיון שאורו רב לא חיישינן להטיה וגם לשמא יסתפק לא חיישינן משום דמאיס אבל בדמשחא אי לאו דאיכא למיחש שמא יסתפק משום הטיה לא הוה גזרינן דאף ע"ג דלא נפיש נהוריה כדנפטא מ"מ כיון דנפיש נהוריה טובא לא הוה גזרינן ואע"פ שהתירו להדליק בדמשחא ולא חששו שמא יסתפק ממנו הכא ע"י שהוא מתקרב לנר ביותר חיישינן טפי כנ"ל לדעת רבינו. ומ"מ יש לדקדק בדבריו ז"ל שא"א לישבם ע"פ גירסת הרי"ף דכיון דלגירסתו אמרינן ואיבעית אימא הא והא בשמש שאינו קבוע ול"ק הא בדמשחא הא בדנפטא הרי מתיר בהדיא שמש שאינו קבוע בדנפטא והיאך יעלה על דעת רבינו לאסרו, וכן א"א לישבם ע"פ גירסת רש"י לגמרי דא"כ היאך כתב בשמש קבוע בדמשחא אין מורין דהא בשאינו קבוע הוא דאמרינן בגמרא הכי ועוד דלכשת"ל דגריס ואי בעית אימא הא והא בשמש קבוע כדגריס רש"י אי אפשר לומר שמפרש כפירוש רש"י דהא לרש"י שמש שאינו קבוע קיל משמש קבוע ולרבינו הוי איפכא לכך נ"ל שגירסת רבינו מורכבת משתי הגרסאות שהוא ז"ל גורס ואבע"א הא והא בשמש קבוע כרש"י ובעיא גורס כהרי"ף שמש קבוע בדמשחא מאי וה"פ הא והא בשמש קבוע ול"ק הא בדמשחא הא בדנפטא כלומר אבל שמש שאינו קבוע אפי" בדנפטא אסור ואיבעיא לן הא דאסרינן לשמש קבוע בדמשחא דוקא להורות כן אבל להלכה שרי ואין מוחין ביד העושה כן או דילמא אסור גם מדינא ומוחין ביד העושה כן. ועי"ל כמו שפירש ה"ה דקא מבעיא ליה אי הלכה כלישנא קמא דשרי לקבוע לבדוק בסתמא ואפילו בדמשחא משמע או הלכה כלישנא בתרא דאסור בדמשחא אפילו לקבוע:

**לחם משנה** **לפיכך שמש שאינו קבוע וכו'.** כתב ה"ה ופסק רבינו כרב הונא מפני שהביאו שם (דף י"ב:) מעשה המוכיח דרב אשי הכי סבירא ליה ע"כ. ונראה שלפי פ"י רבינו צריך לפרש דמה שאמרו בגמרא קם שמעיה קא בדיק לנהורא בשרגא ר"ל שמעיה דר' ירמיה קא בדיק לנהורא בשרגא מלבוש של ר' ירמיה עצמו דהוי שמש קבוע. ויש בכל זה גירסא אחרת ופירוש אחר לרש"י ז"ל ע"ש: **ואע"פ שהוא מותר גזירה שמא יסתפק ממנו.** זהו פירושו ואין מורין כן. ר"ל לדעתו ז"ל אין מורין לו לבדוק גזירה שמא יסתפק ממנו דאלי"כ אין טעם למה אין מורין כן. עוד אמרו בגמרא דבמדורה אפילו עשרה בני אדם אסור. ורבינו ז"ל לא הזכירו ולא עוד אלא שכתב למעלה במדורה הוא מותר

להשתמש לאורה דמשמע אפילו לקרות כנגדה עם היות שאפשר לומר דאין זה שמוש קריאה אלא שמוש אחר אבל שמוש קריאה שהוא טרוד בקריאתו ואתי להטות לא אבל הוא ז"ל סתם הדברים יותר מדאי וצ"ע. עוד חילקו שם בגמרא בנר בין אדם חשוב לשאינו חשוב והוא ז"ל לא הזכירו והוא תימה :

**יז** נר [צ] שְׁאֲחֹרֵי הַדֵּלֶת אָסוּר לְפָתַח הַדֵּלֶת וְלַנְעַל כְּדָרְכּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּהוּ אֶלָּא יִזְהַר בְּשַׁעָה שְׁפוּתָתָּ וּבְשַׁעָה שְׁנוּעֵל. וְאָסוּר לְפָתַח אֶת הַדֵּלֶת כְּנֶגֶד [ק] הַמְדוּרָה בְּשַׁבַּת כְּדִי שִׁתְּהָא הָרוּחַ מְנַשְּׁבֵת בָּהּ וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁסָּ אֶלָּא רוּחַ מְצוּיָהּ. וּמְנִיחִין הַנֵּר שֶׁל שַׁבַּת עַל גְּבֵי אֵילָן הַמְחַבֵּר לְקַרְקַע וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ :

**מגיד משנה** **נר שאחורי הדלת אסור לפתוח הדלת וכו'.** בגמרא פרק כל כתבי (שם ק"כ:) תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבתה כבתה. לייט עלה רב ואסיקנא דאפילו לר"ש דשרי דבר שאין מתכוין פסיק רישיה הוא ואסור, ופיר"ח ז"ל שהנר קבוע אחרי הדלת ובפתיחתו יכבנו : **ואסור לפתוח הדלת וכו'.** שם אמר שמואל פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת לייט עלה אביי, ואסיקנא דברוח מצויה פליגי אביי גזר אטו שאינה מצויה דאסור לכ"ע ושמואל לא גזר וקיי"ל כאביי וכ"פ בהלכות : **ומניחין הנר של שבת וכו'.** מימרא הובאה פ' כירה (שם דף מ"ה) מניחין נר ע"ג דקל בשבת ואין מניחין נר ע"ג דקל ביו"ט, ופירוש בשבת שיניחנו בע"ש ויעמוד שם בשבת וטעמא דבשבת בדיל מן הנר ולא יבא להשתמש במחובר. ביו"ט אינו נבדל ממנו ואסור שמא יבא להשתמש במחובר. ודין יו"ט כתוב פ"ד מהלכות יו"ט :

**יח** כָּל מְדִינֹת וְעִירוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹקְעִין בָּהֶן שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת בְּעֶרְבַּ שַׁבַּת. וּבְמָקוֹם גְּבוּהָ הֵיוּ תּוֹקְעִין כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ כָּל אַנְשֵׁי הַמְּדִינָה וְכָל אַנְשֵׁי הַמְּגָרָשׁ שְׁלָהּ :

**מגיד משנה** **כל מדינות ועירות של ישראל וכו'.** ברייתא פרק ב"מ (שם ל"ה:) שש תקיעות תוקעין ע"ש, ופירש"י אף התרועות במנין התקיעות תוקע ומריע ותוקע שבאחרונה : **ובמקום גבוה היו תוקעין.** שם מפורש מקום צנוע יש לו בראש גגו ששם מניח שופרו :

**יט** תְּקִיעָה רֵאשׁוֹנָה נִמְנָעוּ הָעוֹמְדִים בְּשָׂדוֹת מִלְחָרֵשׁ וּמִלְעָדָר וּמִלְעָשׂוֹת מִלֶּאכָה שְׁבַשְׂדָּה. וְאִין הַקְּרוֹבִין רִשְׁאִין לִכְנֹס לְעִיר עַד שְׂיָבוֹאוּ רְחוֹקִים וַיִּכְנָסוּ כָּל־סָבִיב אַחַת. וְעַד־יִן הַחֲנִיּוֹת פְּתוּחוֹת וְהַתְּרִיסִין מִנְחִין. הַתְּחִיל לְתַקֵּעַ שְׁנֵי נִסְתַּלְקוּ הַתְּרִיסִין וְנִנְעְלוּ הַחֲנִיּוֹת. וְעַד־יִן הַחֲמִין וְהַקְּדָרוֹת מִנְחִין עַל גְּבֵי כִּירָה. הַתְּחִיל לְתַקֵּעַ תְּקִיעָה שְׁלִישִׁית סֶלֶק הַמְּסַלֵּק וְהַטְּמִין הַמְּטָמִין וְהַדְּלִיקוּ אֶת הַנְּרוֹת וְשׁוֹהָה כְּדִי לְצַלּוֹת דָּג קָטָן אוֹ כְּדִי לְהַדְּבִיק פֶּת בַּתְּנּוֹר. וְתוֹקֵעַ וּמְרִיעַ וְתוֹקֵעַ [ה] וְשׁוֹבֵת :

**מגיד משנה** **תקיעה ראשונה נמנעו העומדים וכו' עד ושובת.** ברייתא כלשונה שם ופירש"י ז"ל מלעדור לחפור. ויכנסו כלן כאחד שלא יחשדו הנכנסין באחרונה לומר שנתעסקו במלאכה אחר ששמעו קול השופר שאין הכל מכירין מי רחוקין ומי קרובים. תריסין, הם דלתות החנויות ומסלקים אותן ומניחין ע"ג יתדות ומוכרין עליהן תבלין ושאר חפצים ולערב מחזירין אותן לפתחים. חמין, מים חמין למזוג בהן יין לשתות. סלק המסלק. קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה. והטמין המטמין את הראוי למחרת. כדי להדביק פת בתנור. ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהרין התקיעות כדי להוסיף מחול על הקודש, עכ"ל. ויש מי שהקשה והא ק"ל דרדיית הפת אסורה מדברי סופרים כמבואר פ' כ"ב וכאן נראה שכל שקרמו פניה מבעוד יום מותר לרדותה משחשיכה. וכן קשה לזה מה שזכר בבאור פ"ג בבבא המתחלת אין נותנין את הפת בתנור וכו'. ודחק הרמב"ן ז"ל שהוא מותר כל שקרמו פניה מבעוד יום לרדות מזון שלש סעודות ובסכין על הדרך הנזכר פרק שלישי בשוכח. ולי"נ שהוא מותר לרדות בסכין כל מה שירצה ולא אסרו רדיית הפת אלא ברודה במרדה שהוא כדרכו והיא עצמה מדבריהם. אם היתה רדיית הפת אסורה מן התורה היה שנויה אסור מדברי סופרים. ועכשיו שהיא עצמה מדרבנן בשנוי מותר גמור. ומה ששאלו פ"ק ויתבאר פ"ט בשכח והדביק פת בשבת שהתירוהו לרדות קודם שיבוא לידי איסור מלאכת שבת ומשמע הא לאו הכי לא התם דוקא במרדה שהוא כדרכו דקא מבעיא להו היכא דא"א בשנוי אם מותר כדרכו כדי שלא יבא לידי מלאכה גמורה ונתבאר שהוא מותר, כך נ"ל:

**לחם משנה** **תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדות וכו'.** כתב הרב המגיד ומה ששאלו בפ"ק ויתבאר פ"ט וכו' קשיא דמה הוקשה לו ז"ל דהא בשוגג אינו מותר לו לרדות אלא מזון שלש סעודות ולא יותר אפי' בשינוי כמבואר



לעיל בדברי רבינו ומפני כן שאלו בגמרא (דף ג' : וק"יז:) בששכח והדביק בשבת אם מותר לרדות יותר מג' סעודות אפילו בשינוי כדי שלא יבא לאיסור סקילה או לא. ונראה לומר דמה שאסרו ביותר ממזון ג' סעודות שלא לרדות הוא משום קנס כדי שלא יבא לעשות במזיד ויאמר שוכח אני וא"כ לפ"ז מה ששאל רב ביבי הוא דמי אמרי' דקנסינן ליה ביותר משלש סעודות אפי' שאפשר דיבא לידי סקילה או לא וזה א"א דבגמרא לעיל אמרו ואבע"א לעולם לא תפשוט כאן בשוגג כאן במזיד כלומר לא תפשוט דרב ביבי להתיר דברייתא דאמר מותר להחזירה היא בשוגג טעמא דבשוגג מותר משום דטעמא דאסרו במזיד הוא משום קנס ובשוגג לא קנסו והברייתא דאמרה אסור הוא דהושיט במזיד קנסו רבנן אבל דרב ביבי א"א לפשוט ולומר דכיון דהוא בשוגג מותר לרדות שלא יבא לידי איסור סקילה דרדיית הפת שבות הוא דאין טעמא משום קנס וכן פי' רש"י ז"ל שם א"כ ודאי דהבעיא היא מטעם הדין ולא מטעם קנס. ועוד י"ל דכיון דטעמא הוא משום קנס דשכח והדביק בשבת לא היה לנו לקנוס דדוקא בשוגג דעם חשיכה גזרו שלא יעשה הדבר במזיד ויאמר שוכח אני כיון דהוא דבר דרבנן שהוא קל דמן התורה כיון שנעשית ממילא שפיר דמי אבל כששכח בשבת לא יעשה הדבר במזיד ויאמר שוכח אני כיון דהאי איסור הוא חמור ויבא לידי סקילה וזה מבואר בדברי התוס' בפ' כל כתבי (דף קכ"ב) בד"ה ואם בשביל ישראל אסור וכו' שכתבו שם אע"ג דישראל המבשל בשבת וכו' ע"ש. אבל להרמב"ן ז"ל אין מכל זה קושיא כלל דהוא סבור דשוכח וקרמו פניה מבעוד יום הכל אסור מדין שבות יותר ממזון ג' סעודות ואין לדעתו ז"ל הטעם משום קנס דבקרמו פניה נמי אסור אלא משום דהוא שבות. ומ"ש הרב המגיד ויש מי שהקשה וכו' כונת הקושיא היא דכיון דבפכ"ב אמרו דמדביק פת בתנור מבעוד יום וכו' לא ירדה במרדה אלא בסכין משמע דהרדיה אסורה וכמ"ש לעיל בדבור המתחיל אין נותנין פת בתנור וכו' ולא ירדה במרדה וכו' אע"ג דכל זה איקרי השוכח מ"מ אין בזה כלום דאין לחלק בין לא קרמו פניה בענין רדיית המרדה אם לא שהיא אסורה מד"ס דכיון דטעם שלא קרמו הוא משום קנס לרדות בשינוי או במרדה אין זה קנס אלא ודאי שהטעם הוא מפני שהוא שבות וכו' :

**ב** תְּקִיעָה רֵאשׁוֹנָה תּוֹקֵעַ אוֹתָהּ בְּמִנְחָה. וְהַשְּׁלִישִׁית קָרוֹב לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה. וְכֵן תּוֹקֵעִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים לְהַתִּיר הָעַם לְמַעֲשֵׂיהֶן :

**מגיד משנה** **וכן תוקעין במוצאי שבת וכו'.** זה דקדק רבינו מהמשנה שבפרקא קמא דחולין (דף כ"ו:) שהובאה פרק אלו קשרין (שבת קי"ד:) ואמרו יום טוב

שחל להיות ע"ש תוקעין ולא מבדילין מוצ"ש מבדילין ולא תוקעין. והקשו שם ונתקע כי היכי דנדעו דשרי בשחיטה לאלתר ותירצו שהתקיעה שבות ואין דוחין שבות להתיר. והוציא רבינו מזה שבמוצ"ש אחר תוקעין. ושמעתי שכן פסק ר"ז ז"ל. והאחרונים חלקו בזה ואמרו דרישא דההיא כ"מ שיש תקיעה אין הבדלה. וזהו שמעולם לא דברו מתקיעות מוצ"ש אבל בכאן היתה הקושיא מפני שראוי לתקוע כדי שידעו שהשחיטה נתרת ויתעסקו בשמחת יו"ט, אבל בשאר מוצאי שבתות מה לנו אם יחדלו ממלאכה ע"כ דבריהם. וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

**כא** יום הכפורים שחל להיות בערב שבת לא היו תוקעין. חל להיות במוצאי שבת לא תוקעין ולא מבדילין. יום טוב שחל להיות בערב שבת תוקעין ולא מבדילין. חל להיות לאחר השבת מבדילין ולא תוקעין:

**מגיד משנה** יוה"כ שחל להיות וכו'. שם יוה"כ שחל להיות בערב שבת לא תוקעין ובמוצאי שבת לא היו מבדילין. ויתבאר בהלכות קדוש החדש שבזמננו שאין מקדשין על פי הראיה אין יוה"כ חל לעולם לא בערב שבת ולא במוצאי שבת: **יום טוב שחל להיות וכו'.** משנה שם (חולין שם) כתבתיה:

## הלכות שבת - פרק ששי

**א** אסור לומר לנכרי לעשות לנו [א] מלאכה בשבת אף על פי שאינו מצוה על השבת. ואף על פי שאמר לו מקדם [ב] השבת. ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת. ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות בעצמן:

**מגיד משנה** אסור לומר לנכרי לעשות לנו מלאכה וכו'. מבואר בכמה מקומות. ומ"ש ואע"פ שאמר לו מקדם השבת הוא מוסכם וראיה מדין האגרת

שיתבאר בפרק זה. והמפרשים ז"ל הוכיחו כן ממקום אחר: **ומה שכתב אף על פי שאינו צריך וכו'.** גם זה פשוט ומוסכם ויתבאר מהדינים שיבואו בפרק זה:

**ב** נְכָרִי שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה מֵעֲצָמוֹ בְּשַׁבַּת אִם בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל עָשָׂה [א] אוֹתָהּ אָסוּר לְהַנּוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה עַד מוֹצְאֵי שַׁבַּת וַיִּמָּתִין בְּכַדֵּי שְׂתַעֲשֶׂה. וְהוּא שְׁלֵא יְהֵא הַדָּבָר בְּפִרְהֶסְיָא עַד שְׂיִדְעוּ בּוֹ רַבִּים שֶׁדָּבָר זֶה בְּשַׁבִּיל פְּלוֹנֵי הוּא נַעֲשֶׂה בְּשַׁבַּת. וְאִם בְּשַׁבִּיל עֲצָמוֹ בְּלִבָּד עָשָׂה מִתָּר [ב] לְהַנּוֹת בָּהּ בְּשַׁבַּת:

**מגיד משנה** **נכרי שעשה מלאכה מעצמו וכו'.** זה מבואר במשנה פרק כל כתבי (שבת דף קכ"ב) כמו שיתבאר. ודע שבו ביום אסור לכל בכל דבר שיש בינו במחובר וכן מוכחת הסוגיא שבפ' אין צדין (ביצה כ"ד): אבל לערב נחלקו המפרשים ז"ל אם צריך לישראל אחר להמתין בכדי שיעשו ודבריהם וראיותיהם ארוכים ופשט מימרא שבפרק אין צדין שאומרת ולערב כדי שיעשו מורה כדברי רבינו שאפילו אחר צריך להמתין בכדי שיעשו. **ומ"ש והוא שלא יהא הדבר הזה מפורסם וכו',** למד מדין הקבר שיתבאר בפרק זה:

**ג** כִּיצַד. נְכָרִי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִם בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. עָשָׂה נְכָרִי כְּבֶשׂ לִירֵד בּוֹ מִן הַסְּפִינָה יֵרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וְאִם בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. מֵלֵא מִיָּם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ מִשְׁקָה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל [ה] וְאִם בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. לִקַּט עֲשָׂבִים לְהַאֲכִיל לְבְּהֶמְתּוֹ מִנִּיחַ יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לְאָכַל מִהֵן. וְהוּא שְׁלֵא יְהֵא אוֹתוֹ הַנְּכָרִי מִכִּיר לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁמָא יִרְבֶּה בְּמִלְאֲכָתּוֹ בְּשַׁבִּילוֹ וְנִמְצָא עוֹשֶׂה בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן [ו] כָּל דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְהַרְבּוֹת בּוֹ לֹא יִהְיֶה בּוֹ בְּשַׁבַּת אֲלָא אִם כֵּן אֵינוֹ מִכִּירוֹ: [ז]

**מגיד משנה** **כיצד נכרי שהדליק את הנר וכו'.** משנה כלשונה פרק כל כתבי (שבת קכ"ב): **עשה נכרי כבש לירד בו וכו'.** שם במשנה כלשונו: **מילא מיס להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור.** שם ואמרו קצת מפרשים ז"ל אפילו כשמילא בשביל ישראל אינו אסור אלא לבהמת

ישראל שלא היה לה באפשר לירד אבל לשתות מהם ישראל מותר שלא ההנהו בדבר שאם רצה היה מטפס ויורד לבור מטפס ועולה ע"כ דבריהם ז"ל, ודין ליקט העשבים קשה להם שהרי הבהמה עצמה היתה יכולה לאכול מהם במחובר ודחקו לתרץ כגון שיש נהר מפסיק. ואין זה עיקר אלא ודאי אפילו לשתות מהם ישראל אסור וזה דעת רבינו: **ליקט עשבים וכו'.** ברייתא שם נכרי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. מלא מים וכו' בד"א בשאינו מכירו אבל מכירו אסור והקשו שם ממעשה דר"ג והזקנים שהיו באין בספינה ועשה נכרי כבש לירד בו וירד אחריו ר"ג וזקנים ואמרו והא ר"ג מכירו הוה ותירץ אמר אביי שלא בפניו הוה רבא אמר אפילו תימא בפניו נר לאחד נר למאה והלכה כרבא. ובודאי אפילו במכירו כל שלא בפניו שאין לחוש שמא ירבה בשבילו הוא מותר וכאביי וכו"כ ז"ל וגם זה אפשר שהוא נכלל בדברי רבינו שכל שאין לחוש שמא יעשה בשביל ישראל מותר. ומכל מקום בהלכות לא הביאו הא דאביי ואפשר שדעתם ז"ל דרבא לא מודה לאביי אלא תולה הכל במכירו וחילק בין דבר שיש בו כדי להרבות לדבר שאין בו. ודע שמהדינין הנזכרים יש ללמוד שפת שאפה נכרי בשביל עצמו או בשביל נכרי אחר מותר לישראל אלא א"כ מכירו ויודע שצריך לו שיש לחוש שמא ירבה בשבילו. וכ"כ הרמב"ן ז"ל פירות שתלשן לצורך עצמו אסורין משום מוקצה ודברים התלושים שאפאן ובשלן מותרין והוא שראוין מתחלתן לכוס הא לאו הכי מוקצין הן ואסורין למי שיש לו מוקצה בהך ע"כ. וכ"כ הרשב"א ז"ל והוסיף לאסור אף הנולד כגון משקין הבאין ע"י סחיטת נכרי. ועשבים שהתירו לתת לבהמה אינו לתת לה בידיים אלא לעמוד בפניה כדי שתלך שם ותאכל כדאיתא בגמרא. וכך יתבאר פרק כ"א שאסור להעמיד ממש בהמתו על המוקצה:

**כסף משנה** **ליקט עשבים להאכיל לבהמתו וכו'.** רבינו והרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא דברי רבא לבד וכתב ה"ה אפילו במכירו כל שלא בפניו שאין לחוש שמא ירבה בשבילו מותר וכאביי וכו'. נראה מדבריו ומדברי הר"ן שהם סוברים דרבא מודה לאביי דשלא בפניו ודאי שרי דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו אלא שבא לומר דאפילו בפניו נמי שרי אם הוא מידי דליכא לאפושי ביה בשביל ישראל וכך הם דברי הרמ"ך ותמה על דברי רבינו והרי"ף וכתב עוד הרב המגיד שאפילו במכירו אינו אסור אלא א"כ הנכרי יודע שישראל צריך לאותו דבר ומשמע דאפילו בפניו נמי שרי וכן בדין לפי שיטתו דבעינן מכירו ובפניו ודאי שאם אינו יודע שישראל צריך לאותו דבר ליכא למיחש למידי. ולא נהירא דאם איתא דהרי"ף ורבינו הווי סברי הכי לא היו משמיטים דברי אביי אלא ודאי שהם מפרשים דרבא פליג על אביי ואסור אפילו שלא בפניו שמאחר שמכירו אפילו שלא בפניו איכא למיחש שמא ירבה בשבילו וכ"נ שהוא דעת התוספות: **כתב** הרמ"ך נכרי שעשה מלאכה וכו'. צריך לפרש

מ"ט אסור לישראל אחר ואם מבשל בשוגג מותר לישראל אחר כ"ש זה ור"ת והראב"ד וכל הפוסקים אומרים דמותר לישראל אחר עכ"ל. ודברי הרמ"ך תמוהים שהרי דברי רבינו מבוארים במשנה וגמרא ומה שהוא פשוט אצלו דמבשל בשוגג מותר לישראל אחר איני יודע מנין לו ואפילו לפי דבריו לא דמו דבישראל ליכא למיגזר שפעם אחרת יבשל בשביל ישראל אחר משא"כ בנכרי, וצ"ל שכל דברי הרמ"ך אינם אלא לענין המתנה בכדי שיעשו ועכ"ז קשה מה שהקשיתי עליו שיש לחלק בין מבשל בשוגג לנכרי שעשה מלאכה :

**לחם משנה** ליקט עשבים להאכיל לבהמתו וכו'. כתב ה"ה וגם זה אפשר שהוא נכלל בדברי רבינו וכו', ובאמת אין לשונו משמע כן שכתב והוא שלא יהא אותו הנכרי מכיר לאותו ישראל והיה לו להשמיענו כל שאינו לפניו אפי' מכירו. עוד כתב ועשבים שהתירו לתת לבהמה אינו לתת לה בידים אלא לעמוד בפניה וכו' וא"ת בפ"ב בבבא המתחלת אבל השוחט וכו' כתב הוא ז"ל לדעת רבינו דאין מוקצה אלא מחמת איסור ודחאו בידים כמו הדליק נר דהוי דחאה בידים ומוקצה של עשבים אין כאן דחאה בידים כלל. וי"ל דהרי תירצו התוס' בגמרא דהך מוקצה דמחובר אפי' ר"ש מודה ע"ש בפ' כל כתבי (ד' קכ"ב) :

**אָבֵל דָּבַר שְׂאִין בּוֹ לְהַרְבּוֹת וּלְמַעַט כְּגוֹן נֵר וְכַבֵּשׂ הַזֵּאִיל וְעָשָׂה בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ נִהְיֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל בְּשֶׁבֶת וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפִירוֹ. נֵר הַדְּלוּק בְּמִסְפָּה בְּשֶׁבֶת. אִם רֹב יִשְׂרָאֵל אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה שֶׁהַמְדְּלִיק עַל דַּעַת הָרֹב מְדְלִיק. וְאִם רֹב נְכָרִים מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה. מְחַצָּה לְמַחְצָה אָסוּר. נִפְלָה דְלִקָּה בְּשֶׁבֶת וּבָא נְכָרִי לְכַבּוֹת אִין אוֹמְרִין לוֹ כִּפְּהָ וְאֵל תִּכְבֶּה מִפְּנֵי שְׂאִין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵינוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :**

**מגיד משנה** נר הדלוק במסיבה וכו'. ברייתא שם. ויש מי שכתב שאם עשאו לצורך עצמו בידוע אפילו היו שם כמה ישראלים מותר דלעולם עיקר דעתו אינו אלא לעצמו וצ"ע: נפלה דליקה בשבת וכו'. במשנה (דף קכ"א) נכרי שבא לכבות וכו', וכלשון רבינו: וממ"ש וכן כל כיוצא בזה יראה שדעתו כדעת התוס' שהתירו בנכרי המלקט עשבים ומאכיל לבהמתו של ישראל שאין הישראל חייב למנעו. והביאו ראייה ממשנה זו, אבל במערים אסור :

**כסף משנה** נפלה דליקה בשבת וכו'. כתב הרמ"ך למה הניח הא דא"ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד וה"ל לכתוב נמי דקטן שבא

לכבות אין שומעין לו וצ"ע למה הניח הכל עכ"ל. ואני אומר שדבריו מורים על מיעוט השגחתו בדברי רבינו שהרי בפ"ב כתב הכל:

**לחם משנה** **נר הדלוק וכו'.** כתב ה"ה ויש מי שכתב וכו' ואחרי כן שדין זה צ"ע וטעמו הוא מפני שדין זה אינו מוכרח בגמרא בהלכות שבת (דף קכ"ב) דאפשר דמעשה דר"ג וזקנים היו מחצה נכרים בספינה ומחצה ישראל ומפני כן כשעשה הנכרי הכבש ירדו בו הזקנים אבל אם היו כלם ישראלים לא. ומ"ש שם בגמרא התם כי מחממי אדעתא דרובא מחממי לאו למימרא דאם ידענו שנכרי הדליק לעצמו דשרי דליכא למימר אדעתא דרובא אלא ר"ל שאפ"י שידענו שהדליק בשביל עצמו אסור כיון שיש רוב ישראל אבל במחצה על מחצה מותר אם יש הוכחה שהדליק בשביל עצמו וכן מעשה דשמואל דהביאו שם בגמרא בההוא נכרי דאדליק שרגא וגו' היו מחצה על מחצה ישראל כמ"ש שם התוס' ועכ"ז אין הכרח לדין זה ומפני כן כתב הרב ז"ל וצ"ע: **שהמדליק על דעת הרוב מדליק.** מכאן קשה לדברי הג"ה שכתב מותר לומר לנכרי או לשפחה מדוע לא עשית כן בשבת שעבר אע"פ שע"י כך יעשה לשבת הבאה דהא מכאן משמע דאפ"י שיעשה הנכרי מעצמו כשהרוב ישראל אסור כ"ש כשהדליקה השפחה בבית שיש שם ישראל שאסור וצ"ע:

**ה** **מת שיעשו לו נכרים ארון וחפרו לו קבר בשבת או הביאו לו חלילין לספד בהן. אם בצנעה ימתין בכדי** <sup>[ט]</sup> **שיעשו למוצאי שבת ויקבר בו. ואם היה הקבר בסרט"א גדולה והארון על גביו וכל העוברין והשבים אומרים שזה שהנכרים עושין עכשו בשבת לפלוני הוא. הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית. מפני שהוא בפרהסיא. ומתוך לקבר בו ישראל אחר והוא שימתין בכדי שיעשה. וכן כל פיוצא בזה:**

**מגיד משנה** **מת שעשו לו נכרים תכריכין וארון וכו'.** פ' שואל במשנה (דף קנ"א). עשו לו ארון חפרו לו את הקבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית. ובגמרא הקשו אמאי אסור לעולם לימא בכדי שיעשו אמר עולא בעומד בסרט"א. פ"י שהוא מקום פרהסיא. והקשו הא תינח קבר ארון מאי איכא למימר. א"ר אבהו במוטל על קברו. והנה התבאר בכאן כל מה שהזכיר רבינו חוץ ממ"ש **ומותר לקבור בו ישראל אחר והוא שימתין בכדי שיעשה** שלמד מן התוספתא שאמרו עשו לו ארון וחפרו לו את הקבר לא יקבר בו אותו ישראל ולישראל אחר מותר ומפרש רבינו לאותו ישראל אסור לעולם ושנעשה בפרהסיא לישראל אחר מותר. ודוקא בכדי שיעשו וזה

כפי שטתו שכתבתי למעלה. ואחרים פירשוה בשלא נעשה בפרהסיא ולאותו ישראל אסור לאלתר עד כדי שיעשו ולישראל אחר מותר למוצאי שבת לאלתר ואפילו בו ביום אם היה אפשר. ולדבריהם נכרי שהדליק את הנר בשבת בשביל ישראל מותר לישראל אחר להשתמש לאורו. ואין זה פשט המשניות. אבל אם צריך לערב ישראל אחר כדי שיעשו זה צריך הכרע. ובהשגות א"א לא הכל מודים לו שיהא ישראל אחר צריך להמתין בכדי שיעשו ולפי הטעם שהוא מפרש לפנים בהמתנה זו דומה שאין ישראל אחר צריך להמתין, ע"כ. ומ"ש רבינו בטעם המתנה זה מוסכם הוא מרוב המפרשים ז"ל ואעפ"כ צריך אפילו לישראל אחר להמתין שלא חלקו בדבר שנעשית בו מלאכה גמורה בשביל ישראל וכן דעת רש"י ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל בתורת האדם שלו:

**כסף משנה** מת שעשו לו נכרים ארון וכו'. וכתב הראב"ד לא הכל מודים לו שיהא ישראל צריך להמתין וכו'. טעמו לומר שרבינו כתב דטעמא שצריך להמתין בכדי שיעשו שא"ת יהא מותר מיד שמא יאמר לנכרי לעשות לו וימצא הדבר מוכן מיד. וטוען הראב"ד דהכא כיון שאסור לאותו ישראל שנעשה בשבילו תו ליכא למיגזר מידי:

**ו** נְכָרֵי שְׁהִבִּיא חֲלִילִין בְּשַׁבַּת לְמַת אָף עַל פִּי שְׁהִבִּיאָן מֵצַד הַחוּמָה יִמְתִּין לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת בְּכִדֵי שְׁיָבֹא מִמְּקוֹם קָרוֹב וְאַחַר כֵּן יִסְפְּדוּ בְּהֵן. שְׁמָא בְּלִילָה הִבִּיאוּם מִמְּקוֹם אַחַר עַד הַחוּמָה וּבְבִקָּר נִכְנְסוּ בְּהֵן. וְאִם יָדַע בְּנִדְאֵי שְׁמִמְּקוֹם פְּלוֹנֵי הִבִּיאוּם בְּשַׁבַּת יִמְתִּין בְּכִדֵי שְׁיָבֹאוּ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם [ט] אַחַר הַשַּׁבַּת. וְהוּא שְׁלֵא יְהֵא הַדָּבָר בְּסִרְטָא גְדוֹלָה כְּמוֹ שְׁאַמְרֵנוּ:

**מגיד משנה** נכרי שהביא חלילין בשבת וכו'. במשנה (שם דף קנ"א) נכרי שהביא חלילין לא יספוד בהן ישראל א"כ באו ממקום קרוב ובגמרא מאי ממקום קרוב אמר רב מקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. ואמרינן התם דדייק מתניתין דמסכת מכשירין כותיה דשמואל וזה פי רבינו ז"ל לא יספוד בהן ישראל לאלתר א"כ באו ממקום קרוב. ושאלו בגמרא מאי ממקום קרוב כלומר מה היא כונת המשנה ופירש רב שכונתה לא יספוד בהן לאלתר א"כ ראה אותן באין ממקום קרוב שא"א שלא יהא בשעת הספד שיעור שיבאו משם שאין ההספד ממש בשעה שחשיכה ואם באו ממקום קרוב מסתמא יש בו שיעור. וזה הוא שאמר ממש כלומר כונת המשנה כפשטה היא ובא שמואל וחלק עליו ואמר אין צ"ל באו בחצי היום אלא אפילו ראינום באים בבקר השכם אין אומרים לולא שבאו ממקום

קרוב לא היה נכנסים בבקר אלא חוששין שמא באו בלילה וחוף לחומה לנו. ולפיכך כיון שאינו יודע צריך להמתין כדי שיבאו ממקום קרוב וקיי"ל כותיה דשמואל דדיקא מתניתין כותיה. **ומה שכתב רבינו ואם ידע וכו'** כך דעת קצת המפרשים ז"ל שאפי' דבר המצוי במקום קרוב אם בא מרחוק צריך להמתין בכדי שיבא ממקום שבא. ויש מי שהקל בהמתנה שיעור חוף לתחום. ויש בסוגיא זו פירושים אחרים וזה כדעת הגאונים ז"ל:

**כסף משנה** **נכרי שהביא חלילין וכו'.** כתב הרמ"ך כתב בכאן שני דברים האחד כדברי הרי"ף ואין רבותי מודים לו דכל ספק דרבנן לקולא וספק תחומין ספק דרבנן הוא, והאחר כתב שלא כדברי המפרשים ומפורש בהדיא בברייתא בגמרא דלא בעינן אלא בכדי שיבואו מחוץ לתחום אפי' יבאו מרחוק בעשר פרסאות והלשון מוכיח דקתני כדי שיבואו ממקום קרוב ולא קתני בכדי שיבאו משם וצ"ע עכ"ל:

**לחם משנה** **נכרי שהביא חלילין בשבת וכו'.** ביאור דברי ה"ה ז"ל דהוא מפרש דעת רבינו כרב (פי' שואל דף קנ"א) דאמר מקום קרוב ממש ר"ל אפי"כ ראה שאלו החלילין באו ממ"ק ר"ל מחוץ לתחום שהוא מ"ק ור"ל קרוב מפני שכשהחשיך אינן מספידין מיד דדרך להמתין מעט משחשיכה ואותו המעט של המתנה הוא שיעור כדי הבאת החלילין מחוץ לתחום ובערך זה נקרא מ"ק שיספיק אותו הזמן מועט להביאם משם. וז"ש ה"ה שא"א שלא יהיה בשעת הספד וכו' כלומר בשעה הראויה להספד א"א שלא יהיה מעט קודם שיעשו ההספד. ויש מקצת ספרי דפוס שכתוב א"א שיהיה בשעת הספד והוא טעות וצ"ל שלא יהיה. זו היא סברת ה"ה ולדידיה אתיא מתני' כפשטה שר"ל אפי"כ ראו שבאו ממ"ק ודלא כשמואל שפי' אפי"כ המתין בעת שחשכה כדי שיבואו ממ"ק אלא מתני' כפשטה היא וז"ש מקום קרוב ממש ושמואל סבר דהך מקום קרוב דמתני' אינו מ"ק כמ"ש רב שר"ל מ"ק מחוץ לתחום שיספיק אותו הזמן להביאם משם אלא המ"ק הוא העיר או הכפר היותר קרוב לעיר זו שמאותה העיר מביאים החלילין ואפי' שראינו אותו בא ממ"ק שאמר רב שיספיק בזמן המועט אשר בין משהחשיך להספד כדי להביאם משם עכ"ז צריך להמתין כדי שיבאו מן הכפר או מן העיר הקרובה שממנו מביאין החלילין משום דאפשר דאעי"פ שראינו עתה שמביא אותם מן המקום ההוא קודם לכן הביאם לשם בשבת זה עצמו ולא מבעיא כשראינו שהביאם משם בחצי יום שבת דחיישינן דילמא הביאם עד שם משהאיר הבקר ועד עתה ואחרי כן הביאם בפנינו משם אלא אפי' שראינו שהביאם משם בהאיר הבקר והיה ראוי לומר שקודם השבת היו שם יש לחוש שמא ליל שבת הלך נכרי זה והביאם ממקום אשר הם באים עד הבקר ועתה בבקר הביאם משם בפנינו וז"ש ה"ה א"א לולא שממ"ק באו כלומר לולא שבאו ממ"ק שאנו רואים



אותו שהוא בא שהוא הנקרא מ"ק כדברי רב לא היה נכנס בבקר אלא חוששין וכו' וצריך להמתין כדי שיבאו ממ"ק ר"ל מהעיר או הכפר היותר קרוב אשר מהם מביאים החלילין ולפי"ז אין המ"ק שכתב קודם ה"ה כדברי שמואל דומה למ"ש לבסוף אלא האחד הוא מ"ק אליבא דרב והאחרון הוא כשמואל ובזה יתיישב דבריו אלו של ה"ה דלכאורה היה נראה דסותר מ"ש באחרונה צריך להמתין כדי שיבא ממקום קרוב למ"ש בראשונה לולא שבאו ממקום קרוב:

**ז** עיר שישָׁרָאֵל וְנִכְרִים דָּרִין בְּתוֹכָהּ וְהִיתָה בָּהּ מְרֻחָץ הַמְּרֻחָצֶת בְּשַׁבָּת. אִם רַב נִכְרִים מִתֵּר לְרֻחָץ בָּהּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד. וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל יִמְתִּין בְּכַדֵּי שְׂיַחְמוּ חֲמִין. שְׂבִשְׁבִיל הָרֵב הוֹחֲמוּ. מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה יִמְתִּין בְּכַדֵּי שְׂיַחְמוּ חֲמִין. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזָה:

**מגיד משנה** עיר שישָׁרָאֵל וְנִכְרִים דָּרִין בָּהּ. משנת מכשירין הובאה שם כלשונו. ומ"ש מפני שכשהוחמו בשביל הרוב הוחמו מבואר בגמרא פ' כל כתבי (דף קכ"ב):

**ח** יִשְׂרָאֵל שְׂאֵמֵר לְנִכְרֵי לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה זֹו בְּשַׁבָּת אֶף עַל פִּי שְׂעֵבֵר וּמִכִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת מִתֵּר לוֹ לְהִנּוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה לְעָרֵב אַחֵר שְׂיַמְתִּין בְּכַדֵּי שְׂתַעֲשֶׂה. וְלֹא אֶסְרוּ בְּכָל מְקוֹם עַד שְׂיַמְתִּין בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ אֶלָּא מִפְּנֵי דְבָר זֶה. שְׂאִם תֵּאמֵר יֵהָא מִתֵּר מִיָּד שְׂמָא יֵאמֵר לְנִכְרֵי לַעֲשׂוֹת לוֹ וְיִמְצָא הַדְּבָר מוֹכֵן מִיָּד. וְכִיּוֹן שְׂאֶסְרוּ עַד שְׂיַמְתִּין בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ לֹא יֵאמֵר לְנִכְרֵי לַעֲשׂוֹת לוֹ שְׂהָרֵי אֵינוֹ מְשַׁתְּכֵר כְּלוּם מִפְּנֵי שְׂהוּא מְתַעַכֵּב לְעָרֵב בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשֶׂה דְבָר זֶה שְׂנַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת:

**מגיד משנה** ישראל שאמר לנכרי לעשות לו מלאכה. זה נלמד מפני שלא מצינו בו איסור בגמרא ואין זה חמור כישראל העושה מלאכה במזיד שאסורה לו לעולם כמו שיתבאר בפרק זה ואולי במקום אחר מבואר ההיתר. ומ"מ מ"ש ימתין בכדי שיעשה פשוט דלא גרע מאם עשאו נכרי מאליו לצורך ישראל:

**ט** דָּבַר שְׁאִינוּ מְלַאכָה וְאִין אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבַּת אֶלָּא מְשׁוּם שְׁבוֹת מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לֹמַר לְנִכְרֵי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבַּת. וְהוּא שְׂיִהְיֶה שָׁם מְקַצֵּת חֲלִי אוֹ יִהְיֶה צָרִיךְ לְדָבַר צָרָךְ הַרְבֵּה אוֹ מְפִנֵי מְצֻנָּה:

**מגיד משנה** **דבר שאין בו מלאכה ואין אסור לעשות בו.** זה מוסכם מן הגאונים ז"ל שדוחין שבות דשבות לגבי אמירה לנכרי במכשירי מילה אף ע"פ שאין דוחין את השבת. ולמדו כן ממ"ש פ' הדר (עירובין דף ס"ז) שמותר לומר לנכרי להביא חמין לתינוק דרך מבוי שאינו מעורב וזה בהסכמה מהם ז"ל. ומכאן למד רבינו לכל המצות כולן. והנראה לי מלשון רבינו שהוא מפרש מעשה דפ' הדר שלא ביום מילה אלא קודם לה או אחריה הרבה. ואעפ"כ התירו משום צער התינוק שהחמין יפין לו ודברי הגאונים ז"ל בדין המילה כ"ש הוא. וי"ח ואומרים דמילה שאני דניתנה שבת לידחות אצלה אבל בשאר מצות אסור וכן סוברין שאינו מותר אלא במקום חולי גמור ודברי רבינו עיקר. ובהשגות א"א אם היה מקצת חולי הוא עצמו עושה שהרי גונח יונק חלב בשבת וכן אמרו הלכה מחזירין את השבר. וכן אמרו במקום הפסד כגון צינור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו, ע"כ. וכל אלו שכתב כבר נתבארו בדברי רבינו. ואמנם כונתו בכאן שאין כאן חולי כולל כל הגוף ולא סכנת אבר אלא קצת צער. וזהו **שכתב מקצת חולי או מצטער**, ועוד שזה מה שעושה בו הוא כדרכו. ודע שאין מדמין דבר לדבר בעניני השבותים ואין לך בס להתיר אלא מה שהתירו חכמים ולגבי מילה לא התירו שבות גמור ולגבי לוקח בית בא"י התירו וכן כתבו ז"ל:

**לחם משנה** **דבר שאינו מלאכה וכו'.** נראה מכאן דבענין המילה לא התירו אלא שבות דשבות אבל שבות גמור לא התירו והא דכתב ה"ה ז"ל בפ"ב בבבא המתחלת וכן מרחיצין אותנו לפני המילה דבמים חמין שעבר ישראל וחממן הכשירו קודם המילה מפני דאינו אלא משום גזירת מרחצאות דמשמע דאע"ג דהוי שבות התירו בענין מילה וא"כ ה"נ בעלית האילן דהוא משום גזירה שמא יעלה ויתלוש לא היה להם להעמיד גזירתם במקום שבות והיה ראוי שהישראל עצמו יתירו לו להעלות באילן להביא הסכין. וי"ל דהתם בחמין שהוחמו דומיא דשבות דהגזירה התם היא משום מרחצאות ומרחצאות עצמן היא גזירה כמבואר בדברי רבינו פכ"ב ע"ש כתב ה"ה שזה מה שעושה בו הוא כדרכו לכאורה נראה דפירוש דבריו כך אפי' כדבריק דפירוש דברי רבינו איירי בחולי כולל כל הגוף מ"מ יש כאן חלוק בין הכא לגונא דהתם על ידי שינוי והכא כדרכו. וקשה לזה דהא הוא ז"ל כתב לעיל בפ' שני בדבור המתחיל חולה שאין בו סכנה וכו' דהוי כולל כל הגוף אפי' ישראל עצמו עושה בלי שינוי לכך נראה דפ"י דבריו כן אפי' שתאמר שגונח אינו כולל כל הגוף דומיא דמקצת

חולי שכתב כאן רבינו יש חילוק דמה שהותר כשאינו כולל ע"י ישראל ובשינוי אבל ע"י נכרי הודיענו דאפי' בלא שינוי מותר. וצ"ל לדעת הראב"ד ז"ל דהמעשה דפי' הדר (דף ס"ז) הוא מפרשו כפירוש הגאונים דאיירי בחמין הצריכין למילה אבל אם יש בו חולי אפי' הוא עצמו עושה ובגמרא אמרו שם מי א"ל זיל אחים וכו' כלומר שהוא שבות גמור ולדעת הראב"ד ז"ל כל שיש בו חולי אפי' שבות גמור ע"י ישראל התירו א"כ ודאי דברי המעשה האמורים אחר המילה מטעם חולי ומצטער כדברי רבינו דבהכי מותר אפי' ע"י עצמו כמו שהשיג הוא עצמו על רבינו ז"ל אלא איירי במכשירי מילה וכדעת הגאונים ז"ל כתב הי"ה ז"ל ומתוך כך פירשו ז"ל אפשר דבשדה אפי' שדרכו ליטול באריסות לפי זה אסור להשכירו ע"ש משום דמיחזי כנוטל שכר שבת:

**ז** פיצד. אומר ישראל לנכרי בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי להביא לו שופר. או ספין למילה. או מביא לו מחצר לחצר שאין ערוב ביניהן מים חמין [כ] להרחיץ בהם קטן ומצטער. וכן כל פיוצא בזה:

**יא** הלוקח בית בארץ ישראל מן הנכרי מתר לו לומר לנכרי לכתב לו שטר בשבת. שאמרה לנכרי בשבת אסורה מדבריהם ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה. וכן הלוקח בית מהם בסוריא, שסוריא בארץ ישראל לדבר זה:

**מגיד משנה** הלוקח בית בארץ ישראל וכו'. מימרא פ' מרובה (ב"ק דף פ') כלשונה: וכן כל הלוקח בית מהם בסוריא שסוריא בארץ ישראל לדבר זה. פ"ק דגיטין (דף ח'):

**יב** פוסק אדם עם הנכרי על המלאכה [ט] וקוצץ דמים והנכרי עושה לעצמו ואף על פי שהוא עושה בשבת מתר. וכן השוכר את הנכרי לימים הרבה מתר אף על פי שהוא עושה בשבת. פיצד. כגון ששכר הנכרי לשנה או לשתיים שיכתב לו או שיארג לו. הרי זה כותב ואורג בשבת ומת' פאלו קצץ עמו שיכתב לו ספר או שיארג לו בגד שהוא עושה בכל עת שירצה. והוא שלא יחשב עמו יום יום:

**ההראב"ד** כיצד כגון ששכר לשנה או לשנים. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה לא נהיר ולא צהיר שאף על פי שאינו מדקדק עמו כשהוא בטל מ"מ אותה מלאכה משתרשא ליה ואינו דומה לקבלנות, עכ"ל:

**מגיד משנה** פוסק אדם עם הנכרי על המלאכה וכו'. זה מבואר במשנה פרקא קמא (שבת י"ז): שנינו שם ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובכולן ב"ה מתירין עם השמש. ואפילו ב"ש לא אסרו כשהוא עושה בשבת אלא כשאין שהות ביום לעשות ונראה כאילו אומר עשה בשבת וקי"ל כב"ה ובכמה מקומות דין זה פשוט. ומ"ש רבינו קצץ דמים בדוקא נלמד מדין האגרת שיתבאר בפרק זה, וכתב הרשב"א ז"ל ודוקא בביתו של נכרי אבל בביתו של ישראל אפי' בקבולת מטלטלין אסור. ירושלמי תני אומנין נכרים שהיו עושין עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתיהם מותר בד"א בקבולת אבל בשכירות אפי' בתוך בתיהם אסור. בד"א בתלוש אבל במחובר לקרקע אסור, ע"כ: וכן השוכר נכרי לימים הרבה וכו'. בהשגות א"א דבר זה לא נהיר ולא צהיר כו' ואין זה דומה לקבלנות, ע"כ. ול"נ שיצא לרבינו מהברייתא הנזכרת בפרק מי שהפך במסכת מ"ק (דף י"ב) שאמרו בה היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע מסייעין אותו וכו' ויתבאר פרק שמיני מהל' יו"ט. וסובר הרב ז"ל שהטעם לפי שהן קבלנין וצ"ע:

**ג** בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים [מ] בְּצִנְעָה שְׂאִין מְכִירִים הַכֹּל שְׂזֹז הַמְּלָאכָה הַנְּעִשִׂית בְּשֶׁבֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא. אָבֵל אִם הִיְתָה יְדוּעָה וּגְלוּיָהּ וּמְפֹרָסָמָת אֲסוּרָה שְׁהֲרוּאָה אֶת הַנְּכָרִי עוֹסֵק אֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׁקֶצֶץ וְאוֹמֵר שְׁפֹלוֹנִי שְׁכָר הַנְּכָרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בְּשֶׁבֶת:

**מגיד משנה** בד"א בצנעה שאין הכל מכירין וכו'. מימרא פ' מי שהפך אמר שמואל מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר. ואסיקנא התם ה"מ בשבתות וי"ט והוא דליכא מתא דמקרבא להתם. ובע"ז ספ"ק (דף כ"א) לא ישכיר אדם מרחצו לנכרים מפני שנקראת על שמו ונכרי זה עושה מלאכה בו בשבתות וי"ט אבל שדהו לנכרי מאי שרי דאמרי אריסותיה קא עביד מרחץ נמי אמרי אריסותא קא עביד אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי. הא למדת שהכל תלוי ברואין וכן הסכימו ז"ל:

**יד** לְפִיכֶם הַפּוֹסֵק עִם הַנְּכָרִי לְבָנוֹת לוֹ חָצְרוּ אוֹ כָּתְלוּ אוֹ לְקַצֵּר אֶת שְׂדֵהוּ אוֹ שֶׁשְּׁכָרוּ שָׁנָה אוֹ שְׁתַּיִם לְבָנוֹת לוֹ חָצַר אוֹ לְטַע לוֹ כָּרִם. אִם הִיְתָה הַמְּלָאכָה בַּמְּדִינָה אוֹ בְּתוֹךְ <sup>[ט]</sup> הַתְּחוּם אָסוּר לוֹ לְהִנְיָח לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבַּת מִפְּנֵי הַרְוָאִים שְׂאִינָם יוֹדְעִים שֶׁפָּסֵק. וְאִם הִיְתָה הַמְּלָאכָה חוּץ לַתְּחוּם מִתֵּר שְׂאִין שֶׁם יִשְׂרָאֵל שְׂיִרְאָה אֶת הַפּוֹעֲלִין כְּשֶׁהוּ עוֹשֶׂין בְּשַׁבַּת :

**טו** וְכֵן מִתֵּר לְאָדָם לְהַשְׁכִּיר כְּרָמוֹ אוֹ שְׂדֵהוּ לְנְכָרִי אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא זוֹרְעַן וְנוֹטְעַן בְּשַׁבַּת. שֶׁהַרְוָאָה יוֹדֵעַ שֶׁשְּׁכוּרֵינָּה הֵן אוֹ בְּאֲרִיסוֹת נָתַן לָהֶן. וְדָבָר שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל בְּעַלְיוֹ קָרוּי עָלָיו וְאִין דָּרָךְ רַב אֲנָשֵׁי אוֹתוֹ הַמְּקוֹם לְהַשְׁכִּירוֹ אוֹ לְתַנּוֹ בְּאֲרִיסוֹת אָסוּר לְהַשְׁכִּירוֹ <sup>[ט]</sup> לְנְכָרִי. מִפְּנֵי שֶׁהַנְּכָרִי עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם מְלָאכָה בְּשַׁבַּת וְהוּא נִקְרָא עַל שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל בְּעַלְיוֹ :

**מגיד משנה** **וכן מותר לאדם וכו' דבר ששם הישראל וכו'.** ברייתא וסוגיא פרקא קמא דע"ז זכרתיה למעלה. ויש מי שכתב שכיון שמותר להשכיר שדהו לנכרי לפי שהרואין תולין באריסות אף מותר לשכור הנכרי בקבולת לחפור לו שדהו או לנטוע לו כרמו ואפילו תוך התחום לפי שהרואין תולין באריסות. וכשאמר שמואל מקבלי קבולת בתוך התחום אסור לא אמר אלא בקבולת בנין. ודבר זה מחלוקת בין האחרונים ז"ל. ויש מי שאסר כדעת רבינו לפי שלא התיירו אלא כשהאמת כן הוא כמו שיאמרו הרואים כלומר שהם יתלו בשכירות ואריסות וכן הוא הענין ואם יחקרו הדבר ימצאו הנכרי נוטל פירות ודבר הנראה הוא אבל כשאין הנכרי נוטל בפירות אלא שהישראל קוצץ עמו במלאכה אין מתירין על סמך שיתלו הרואים בדבר שאינו שיאמרו שכורה היא לנכרים וישראל נוטל פירותיה למחר וא"ת נתיר על סמך שיאמר קבולת היא זה אינו שאם היינו דנין שהרואין תולין אותו בקבולת אפילו לבנות את הבית היה מותר וזה ברור כנ"ל: **ומ"ש רבינו דבר ששם הישראל וכו' ולא פרט מרחץ,** לפי שאין דין זה תלוי במהות הדברים אלא לפי המקומות יש שדרכן להשכיר פורני ויש שאין דרכן וכן במרחץ אלא שדברו חכמים בהווה לפי מנהג ארצם. וכן כתבו ז"ל דעכשיו שנהגו במקומותינו להשכיר בין מרחץ בין פורני מותר :

**טז** \*מִתֵּר [ט] לְהַשְׂאִיל כָּלִים וּלְהַשְׁכִּיר לְנֹכְרֵי וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּהֶן מְלָאכָה בְּשַׁבַּת מִפְּנֵי שְׂאִין אָנוּ מְצוּיִם עַל שְׁבִיתַת [פ] הַכָּלִים. אָבֵל בְּהִמָּתּוֹ וְעִבְדּוֹ אָסוּר מִפְּנֵי שְׂאֵנוּ מְצוּיִן עַל שְׁבִיתַת בְּהִמָּה וְעִבְדָּה :

**ההראב"ד** ומותר להשאיל כלים ולהשכיר לגוי. א"א אין הכל מודים בשכירות הואיל ונהנה כאלו עושה מלאכה לישראל וכל יום ו' אסור שמא יכנס בו שבת, עכ"ל :

**מגיד משנה** מותר להשאיל ולהשכיר כלים וכו'. מתוך דברי רבינו שהשוה שכירות לשאלה נראה שדעתו ז"ל שכשם ששאלה מותרת אפילו בע"ש כך השכירות מותר והוא שיצא מביתו קודם שחשיכה כמו שיתבאר לפנינו. ויש שהקשו מן הברייתא ששנינו שם לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש וברביעי ובחמישי מותר. כיוצא בו אין משלחין אגרות ביד נכרי בע"ש ובד' ובה' מותר אמרו עליו על יוסף החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי לעולם. ומתוך כך פירשו ז"ל דבכלים שעושין בהם מלאכה שכירות חלוק משאלה דאסור להשכיר מע"ש לנכרי דמיחזי כנוטל שכר שבת ואפילו בהבלעה אסור להשכיר מע"ש. וזה דעת הר"א ז"ל בהשגות אבל בהלכות לא הביאו זאת הברייתא מדעתם שאינה הלכה דאתיא כבית שמאי דאית להו שביתת כלים ואע"פ ששנינו (שם י"ח:) ב"ש אומרים לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ישאלנו ולא ילונו ולא יתן לו במתנה אלא אם כן יגיע לביתו ושם שנו שבי"ה מתירין כדי שיצא מפתח ביתו אלמא אפילו ב"ש לא הצריכו אלא כדי שיגיע לביתו. יש לומר דזהו בשאלה והלואה ושאר הנזכרים באותה ברייתא אבל בשכירות שהישראל נהנה החמירו ב"ש כל יום ששי ומיהו בחמישי מותר לפי שאין אנו מוזהרין אלא על מלאכתנו שלא תעשה בכלינו וזה דעת ב"ש ואינה הלכה : ויש מי שהקשה אם כן היאך הביאו בגמרא סתם כהלכה פסוקה. ואני אומר יגיד עליו רעו כיוצא בו דאגרות האמור שם ששנינו שם ברייתא אחרת חולקת על זו כמו שיתבאר לפנינו. כך נראה לי דעת רבינו וההלכות ונכון הוא :

**יז** הַמְשִׁיתֶיךָ עִם הַנֹּכְרִי בְּמְלָאכָה או בְּסִחוּרָה או בְּחִנוּת. אִם הִתְנוּ בְּתַחֲלָה שְׂיִהְיֶה שְׂכָר הַשַּׁבַּת לְנֹכְרֵי לְבַדּוֹ אִם מֵעַט אִם הִרְבֵּה וּשְׂכָר יוֹם אַחַר כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבַּת לְיִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ מִתֵּר. וְאִם לֹא הִתְנוּ בְּתַחֲלָה. כְּשִׁיבּוֹאוֹ לְחַלֵּק נוֹטֵל הַנֹּכְרִי שְׂכָר הַשַּׁבַּת כְּלָן לְבַדּוֹ וְהַשְּׂאֵר חוֹלְקִין אוֹתוֹ. וְאִינוּ מוֹסִיף לוֹ כְּלוּם

כַּנְגֵד יוֹם הַשַּׁבָּת אֶלָּא אִם כֹּן הִתְנוּ בַּתְחִלָּה. וְכֵן אִם קִבְּלוּ שָׂדֶה  
בְּשִׁתְפוּת דִּין אֶחָד הוּא :

**מגיד משנה** **המשתתף עם הנכרי במלאכה וכו'.** ברייתא בסוף פ' קמא דע"ז (דף כ"ב) ישראל ונכרי שקבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לנכרי טול חלקך בשבת ואני חלקי בחול ואם התנו מתחלה מותר ואם באו לחשבון אסור, ע"כ. ורבינו ז"ל לא הזכיר באו לחשבון. נראה שהוא מפרש כפירש"י ז"ל שפירש דה"ק אם לא התנה מתחלה וגם לא אמר לו טול אתה חלקך בשבת ואני בחול אלא שעמד זה ונטל את חלקו מעצמו בשבת ולסוף באו לחשבון אסור דנכרי שלוחיה הוה. ואיבעיא להו התם סתמא מאי כלומר שנטלו סתם בלא תנאי ובלא חשבון ולא איפשטא. וכתבו ז"ל דלחומרא עבדינן ואסור. ומתוך כך סתם רבינו ואסר כשלא התנה ואמר שהנכרי נוטל שכר בשבתות :

**לחם משנה** **המשתתף עם הנכרי במלאכה וכו'.** כתב הרב המגיד וכו' נראה שהוא מפרש כפירש"י ז"ל דה"ק דאם לא התנה מתחילה וגם לא אמר טול אתה חלקך בשבת וכו' קשה דמה לנו אם אמר לו אחר השתוף טול חלקך בשבת דאפי" אמרו כיון שהוא אחר השיתוף לא מהני ולא יזיק ג"כ דמה לנו אם אמרו אח"כ וי"ל דאם אמרו אח"כ פשיטא דאסור משום דודאי מזיק באומר לו אח"כ טול חלקך בשבת שגילה בדעתו שרוצה שיהיה הוא שלוחו ליטול חלקו בשבת כדי שהוא יטול חלקו בחול ומה שהודיענו אפי" שלא אמר לו כן הי"פ אח"כ שאין כאן גילוי דעת, וזה דוחק :

**יח** וְאִם לֹא הִתְנוּ וּבָאוּ לְחַלֵּק הַשָּׂדֶה וְלֹא הָיָה שְׂכָר שַׁבָּת יָדוּעַ  
יִרְאֶה לִי שֶׁהַנְּכָרִי <sup>[צ]</sup> נוֹטֵל לְבָדוֹ שְׂבִיעִית הַשָּׂדֶה וְהַשָּׂדֶה חוֹלְקִין.  
הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְנְכָרִי לְהַתְעַסֵּק <sup>[ק]</sup> בָּהֶן אֵף עַל פִּי שֶׁהַנְּכָרִי נוֹשֵׂא  
וְנוֹתֵן בְּשַׁבָּת חוֹלֵק עִמּוֹ בַּשָּׂדֶה וְכֵן הוֹרוּ כָּל הַגְּאוּנִים :

**מגיד משנה** **ואם לא התנו וכו'.** סברת רבינו נכונה ופשוטה : הנותן מעות לנכרי וכו'. סברת הגאונים ז"ל בדין העסק נראית פשוטה שהרי אין המלאכה הזאת מוטלת על ישראל לעשותה שנאמר שהנכרי עושה שליחותו וכן אין העסק ניכר ממי הוא ולמה יאסר :

**יט** לא יתן אדם בערב שבת כלים לאמן נכרי לעשותו אף על פי שפסק עמו. אלא בכדי שיצא בהן מביתו קדם שחשכה. וכן לא ימכר אדם חפציו לנכרי ולא ישאלנו ולא ילוננו ולא ימשכנו ולא יתן לו במתנה אלא בכדי שיצא באותו חפץ מפתח ביתו קדם השבת. שכל [ה] זמן שהוא בביתו אין אדם יודע אימתי נתן לו וכשיצא הנכרי מביתו בשבת וחפץ ישראל בידו יראה כמי שהלונהו לנכרי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת :

**מגיד משנה** לא יתן אדם כלים וכו'. משנה (שבת י"ז): וכולן ב"ה מתירים עם השמש וכבר זכרתי למעלה, ומ"ש רבינו קודם חשיכה ובמשנה עם השמש לפי שכבר ביאר שמשמשקע החמה עד שיראו ג' כוכבים הוא בין השמשות שהוא ספק חשיכה: וכן לא ימכור וכו' וכן לא ימשכנו וכו'. ברייתא (שם י"ח): כבר זכרתי למעלה גבי מותר להשאיל וכו' :

**כ** הנותן אגרת לנכרי להוליכה לעיר אחרת אם קצץ עמו שבר הולכה מתר. ואפלו נתנה לו ערב שבת עם חשכה. והוא שיצא בה מפתח ביתו קדם השבת. ואם לא קצץ אם יש במדינה אדם קבוע [ש] שהוא מקבץ האגרות ושולח אותם לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו מתר לתן לנכרי האגרת. והוא שיהיה שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה קדם השבת. שמה זה שמקבל האגרות ושולחן ביתו סמוך לחומה הוא. ואם אין שם אדם קבוע לכך אלא הנכרי שנותנין לו האגרת הוא שמוליכה לעיר אחרת אסור לשלח ביד נכרי האגרת לעולם אלא אם כן קצץ לו דמים :

**מגיד משנה** הנותן אגרת לנכרי וכו'. שם ברייתא (דף י"ט). ת"ר אין משלחין אגרות ביד נכרי בע"ש אא"כ קצץ לו דמים בש"א וכו' והוינן בה ואמר רב ששת ה"ק ואם לא קצץ בית הלל אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה. והקשו והא אמרת רישא אין משלחין פירוש בלא קציצה. לא קשיא הא דקביע דואר במתא הא דלא קביע דואר במתא. ובהלכות שמעינן השתא דהיכא



דקצץ כו' כדברי רבינו ז"ל, עוד שם דואר אדם ידוע כל כתב אליו יובל והוא משכיר ומשלח אגרות לכל מי שנשתלחו אליו, ע"כ. ומכאן אתה למד דברייתא דלעיל כיוצא בו אין משלחין אגרות אינה וכמ"ש למעלה. ואני הייתי סבור לפרשה בלא קצץ ובליכא דואר ואעפ"כ בחמישי מותר שלא אסרו אלא בע"ש וזה שהזכירו בזו בע"ש אלא שאין דעת רבינו וההלכות נראה כן :

**כסף משנה הנותן אגרת לנכרי וכו'.** מדברי רבינו נראה שהוא מפרש שהבי דואר הוא במקום שממנו שולחים האגרות ולא כדפירש"י, ונראה עוד מדבריו שמה שאמרו כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה היינו לומר שמאחר שאין אנו יודעים היכן הוא ביתו של הבי דואר צריך שיהיה שהות ביום כדי שילך לבית היותר רחוק והוא הבית הסמוך לחומה, וקשה על זה דא"כ ה"ל ב"ה לחומרא. ויש לדקדק בלישנא דברייתא דב"ש אמרי כדי שיגיע לביתו וב"ה אמרי כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה במאי עסקינן אי בשודע הישראל היכן הוא בית הבי דואר או בשאינו יודע אי בשאינו יודע היכי אמרי ב"ש כדי שיגיע לביתו והא לא ידע היכן הוא ביתו והיאך ישער בו ואי בשודע אמאי אמרי ב"ה כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ליסגי בכדי שיגיע לביתו. ואפשר לומר דבשאינו יודע ביתו עסקינן וב"ש אסרי כל שאינו יודע ביתו משום דחיישי שבעודו מבקש לידע ביתו יקדש היום ונמצא נכרי זה הולך בשליחותו של ישראל בשבת וב"ה סברי דאפי' אם אינו יודע ביתו שרי בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומה מהצד היותר קרוב לבית ישראל הנותן האגרת דכיון שזו אינה אלא חששא בעלמא תלינן להקל והוי האי שמא שכתב רבינו כמו ההיא דחיישינן שמא חוץ לחומה לנו לפירוש הרי"ף ורבינו. ואם נדקדק לשון רבינו שפתח בעיר וסיים במדינה דשם מדינה הוא מחוז שיש בו עיירות הרבה אפשר לפרש שאותו בי דואר יושב באחת מהעיירות שבמחוז ההוא וכל בני העיירות של אותו מחוז שולחים אגרותיהם לאותו בי דואר והוא משלחם למי שנשתלחו לו ואפי' שהם חוץ למחוז והשתא מיירי שאחד מבני עיר אחת מעיירות המחוז שולח אגרת לבי דואר שבעיר אחרת מאותו המחוז כדי שישלחנה למחוז אחר וב"ש אסרי לשלוח אגרת מעיר זו לבי דואר שבעיר אחרת אלא א"כ זה השליח יודע ביתו של הבי דואר (וב"ה מתירין אם) יש שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה שהבי דואר יושב בה דתלינן להקל שמא ביתו סמוך לחומה הוא. ודרך זה בפירוש רבינו כפתור ופרח: **כתב הטור** אם אין אדם ידוע בעיר לקבל הכתבים אין משלחין אותו בע"ש אלא קצץ ובד' ובה' מותר והרמב"ם כתב לא קצץ אסור לשלח לעולם עכ"ל. פי' אסור לשלח לעולם אפילו בד' ובה' שהרי לא חילק בין ע"ש לד' וה' וזה דעת הרי"ף ג"כ שגם השמיט ברייתא דשריא בד' ובה'. ולפי דעתם ז"ל צ"ל דהא דת"ר אין משלחין אגרות ביד נכרי בע"ש לאו דוקא ע"ש אלא כל שאין המלאכה

נעשית קודם השבת קרי ליה עייש אפילו מיום ראשון. אינ נקט עייש  
לאשמועינן דבשקצץ אפילו בעייש מותר :

**לחם משנה** הנותן אגרת לנכרי להוליכה לעיר אחרת וכו'. עיין בפסקי מוהר"ר  
לוי ו' חביב ז"ל אשר שם הרב מוהר"י בי רב ז"ל חולק עמו בהבנת לשון זה  
וארכו הדברים ביניהם ואין צורך כאן להאריך :

**כא** נְכָרִי שֶׁהֵבִיא חֶפְצָיו בְּשַׁבַּת וְהִכְנִיסוֹן לְבֵית יִשְׂרָאֵל מִתֵּר.  
וְאָפְלוּ אָמַר לוֹ הַנִּיחֵן בְּזוּיָת זֶה הָרִי זֶה מִתֵּר. וּמִזְמַנִּין אֶת הַנְּכָרִי  
בְּשַׁבַּת וְנוֹתְנִין לְפָנָיו מְזוֹנוֹת [ת] לְאָכְלוֹ. וְאִם נִטְלָן וְיָצָא אֵין  
נִזְקָקִין לוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵינוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לְפָנֵי  
הַכֶּלֶב בְּחֶצֶר וְאִם נִטְלָן וְיָצָא אֵין נִזְקָקִין לוֹ :

**מגיד משנה** נכרי שהביא חפציו בשבת וכו'. דע שאמירה לנכרי במלאכת  
הנכרי מותרת גמורה ר"ל שמותר לישראל לומר לנכרי לעשות מלאכת הנכרי  
עצמו. וכ"כ המפרשים ז"ל ודקדקו כן במכילתא וכ"ש מ"ש רבינו. והנראה  
מלשונו הוא שחפצים אלו הוא מפקידן אצל ישראל ואין בזה שום איסור  
ואפי' יביאם לישראל ויהיו דברים האסורין בטלטול כיון שהם ביד הנכרי  
רשאי לומר לו לפנותן לאיזה מקום שירצה ואין כאן שבות דשבות כיון שהם  
ביד הנכרי : ומזמנין את הנכרי בשבת. מימרא כלשונה פרק שני דביצה (דף  
כ"א :) : ונותנין לפניו מזונות וכו'. ברייתא פ"ק דשבת ת"ר נותנין מזונות לכלב  
בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו כיוצא בו נותנין מזונות לפני נכרי בחצר  
אם נטלן ויצא אין נזקקין לו. ומ"ש רבינו לאכלן לפי שבמפרש להוציא אסור  
וכן אמרו בירושלמי אין נותנין מזונות לנכרי ע"מ לצאת וכן פירשו ז"ל. וכתבו  
ז"ל שההיתר כדי לאכלן הוא שאנו חושבים אותו כמזונותיו עלינו מפני דרכי  
שלום ואינו כחזיר שאסור כמבואר פכ"א :

**כב** מִי שֶׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם וְהָיוּ עִמּוֹ מְעוֹת נוֹתְנֵן  
כִּיסוֹ לְנְכָרִי לְהוֹלִיכּוֹ לוֹ וּלְמוֹצָאֵי שַׁבַּת לוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ. וְאִף עַל פִּי  
שְׁלֹא נָתַן לוֹ שְׂכָר עַל זֶה. וְאִף עַל פִּי שֶׁנָּתְנוּ לוֹ מִשְׁחֻשְׁכָּה מִתֵּר  
מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בְּהוֹל עַל מְמוֹנוֹ וְאִי אֶפְשָׁר שִׁישְׁלִיכְנוּ. וְאִם לֹא  
תִּתִּיר לוֹ דָּבָר זֶה שֶׁאֵין אֲסוּרוֹ אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים יָבּוֹא  
לְהֵבִיאוֹ בְּיָדוֹ וְעוֹבֵר עַל מְלָאכָה שֶׁל תּוֹרָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים

## בְּכִיסוֹ אָבֵל מְצִיָּאָה לֹא יִתֵּן לְנֹכְרֵי אֶלְא מוֹלִיכָה בְּפָחוֹת פָּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת :

**מגיד משנה** **מי שהיה בא בדרך וכו'.** משנה פרק אחרון (שבת דף קנ"ג) מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי ובגמרא מאי טעמא שרו ליה רבנן למיהב כיסיה לנכרי קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאיתווי [ארבע אמות] ברשות הרבים. ובתוספות כתבו מכאן יש ללמוד למי שמתירא מן הלסטין או מן השלטון שהוא מותר לטלטל המעות כדי להחביאן דמשום הפסד התירו לו לטלטלן ונחלקו עליהם הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ונתן טעם הרשב"א ז"ל לאיסור ואמר שבכאן לא התירו לו דבר קל משום הפסד ממונו אלא כדי שלא יעבור על דבר חמור. אבל במתירא מן הלסטין אין מתירין לו טלטול כדי שלא יבא לידי טלטול. ע"כ דבריו ז"ל: **במה דברים אמורים בכיסו אבל מציאה וכו'.** מימרא שם. **ומה שכתב אבל יוליכנה** יתבאר דעתו ודעת החולקין פי כ'. ושם יחלק בין מציאה הבאה לידי למציאה שלא באה לידי:

**כסף משנה** **מי שהיה בא בדרך וקדש עליו היום.** מדברי רבינו שכתב וקדש עליו היום נראה שסובר כמו שכתב הרא"ש דהא דתנן נותן כיסו לנכרי אף משתחשך קאמר: **בד"א בכיסו אבל מציאה לא יתן לנכרי אלא מוליכה בפחות מארבע אמות.** עיין בדברי רבינו ובדברי ה"ה בפרק עשרים. כתב הרשב"א בתשובה מה שהוקשה לכם בגמרא לא משמע הכי כבר השיב עליו הראב"ד כן אלא שהרמב"ן הצילו מעט ונתן טעם לדבריו שבכיסו מתוך שהוא בהול על ממונו נחפז ללכת ושמא יוליכנו ד' אמות לפיכך לא התירו לו לכתחלה להוליכה פחות מארבע אמות ולאסור לגמרי לא רצו לפי שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו והתירו לו נכרי. אבל גבי מציאה אסרו לו נכרי לפי שאדם מעמיד עצמו עליה והתירו להוליכה פחות מארבע אמות דלא אוושא מילתא כולי האי ובדרך שהתירו במוצא תפילין להכניסן בשעת הגזרה בפחות פחות מד' אמות. ואינו מחוור כלל דכיון שאמרו אבל מציאה לא אם איתא דהולכה פחות מד"א שרי הוו אמרי אבל מוליכה פחות מד"א עכ"ל: **והרמ"ך** כתב מי שהיה בא בדרך וכו' בד"א בכיסו וכו' תימה דבגמרא משמע דבכיסו אם אין עמו נכרי ולא חמור מוליכה פחות מד' אמות אלמא דבמוליכה איכא למיגזר יותר והוא התיר במציאה להוליכה ולא לתתה לנכרי ובהדיא חזינן בפ' המוצא תפילין דבמציאה לא התירו להוליכה כי אם בסכנה דקתני ובסכנה מוליכה פחות פחות מארבע אמות. ויש לתרץ דמשום בזיון דכתבי הקדש אדם בהול עליהם ככיסו ומש"ה התירו במציאה דכיון דאין אדם בהול עליה לא אתי למיעבר בתחלה ד"א וצ"ע. ועוד יש לתמוה נמי אמאי התיר

להוליכה פחות פחות מד"א דעביד טלטול דהוי שבות שיש בו מעשה ובהזאה לא התירו שבות כזה ודחינן פסח ואסרו אמירה לנכרי דהוא שבות דאמירה דמוטב שיאמר לנכרי דלא עביד כ"א אמירה מלהוליכה דקא עביד טלטול ואיכא למיגזר שמא יוליכנה ארבע אמות ואיכא שני איסורים דרבנן וצ"ע, עכ"ל:

**כג** יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בְּשַׁבַּת אִם עָבַר וְעָשָׂה בְּזָדוֹן אָסוּר לוֹ לְהִנּוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה לְעוֹלָם. וְשָׂאָר יִשְׂרָאֵל מִתּוֹר לְהִם לְהִנּוֹת בָּהּ לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא-יד) 'וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִיא', הִיא קֹדֶשׁ וְאִין מְעַשְׂיָהּ קֹדֶשׁ. כִּי צַד. יִשְׂרָאֵל שֶׁבִשְׁל בְּשַׁבַּת בְּמִזִּיד. לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת יֵאָכַל לְאַחֲרִים אָבֵל לוֹ לֹא יֵאָכַל עוֹלָמִית. וְאִם בִּשְׁל בְּשִׁגְגָה לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת יֵאָכַל בֵּין הוּא בֵּין אַחֲרִים מִיָּד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :

**מגיד משנה** **ישראל שעשה מלאכה בזדון וכו'.** ברייתא פרק מרובה (בבא קמא דף ע"א) ובפרקא קמא דחולין (דף ט"ו) ובכתובות (דף ל"ד) ובהרבה מקומות. המבשל בשבת וכו'. רבי יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית. ויש בברייתא דעות אחרות. והכריחו המפרשים ז"ל שפירוש דברי ר"י כך הוא בשוגג יאכל למו"ש בין לו בין לאחרים ובו ביום אסור לכל. במזיד לא יאכל עולמית הוא אבל אחרים אוכלין. וכן כתוב בהלכות פרק כירה ושם נפסקה הלכה כר"י וכן כתבו הגאונים ז"ל. וכן הכריע הרמב"ן ז"ל. ומ"מ מ"ש רבינו מ"ד כלומר שא"צ להמתין בכדי שיעשו הוא נמשך אחר הטעם הנזכר למעלה ואין לחוש לו במה שנעשה על ידי ישראל בשוגג או במזיד. וי"ח בזה ואומרין שהוא כדי שלא יהנה במעשה שבת. והרמב"ן ז"ל כדעת זה הוא סובר והצריכו בכאן אפילו בשוגג המתנה כדי שיעשו. וה"ר יונה ז"ל דעתו כדעת רבינו והרשב"א ז"ל לא הכריע בזה כלום :

**לחם משנה** **ישראל שעשה מלאכה בשבת וכו'.** כתב ה"ה ויש חולקים בזה ואומרין שהוא כדי שלא יהנה במעשה שבת וכו' והרמב"ן ז"ל כדעת זה. אע"ג שהוא ז"ל כתב בפי' זה בלשון המתחיל מת שעשו לו נכרים וכו' וכ"כ הרמב"ן ז"ל בתורת האדם שלו דמשמע משם דהוצרך הרמב"ן לתת טעם אמאי אסור לאחרים בכדי שיעשו מפני שלא חלקו בדבר וכפי מ"ש כאן בשמו דהטעם כדי שיעשו הוא מפני שלא יהנה במלאכת שבת לא היה צריך לטעם ההוא דהיה לו לומר דאסור לאחרים מפני שלא יהנה במלאכת שבת י"ל דאין שייך לומר שם טעם זה דהתם הבישול נעשה ע"י נכרי וכיון שהנכרי לא נצטוה על הבישול

לא נעשה הדבר באיסור אבל כאן שנעשה הדבר ע"י ישראל נעשה הדבר באיסור מן התורה שייד לומר שלא יהנה במלאכת שבת. וא"ת אמאי לא אמרינן דאחרים לא יאכלו עולמית היכא דנעשה במזיד כיון שהוא אינו אוכל עולמית משום דאין לנו לחלק בינו לאחרים כמו שאין אנו מחלקין לעיל בענין שיעור כדי שיעשו. וי"ל דאין ראוי לומר שלאחרים יהיה אסור עולמית שהוא איסור חמור מטעם לא חלקו שהוא טעם קל דבשלמא לומר דימתינו אחרים בכדי שיעשו אהני הך טעמא דלא חלקו אבל לאיסור חמור כי האי לא אהני, וכ"ת א"כ נימא כאן בכדי שיעשו ואמאי אמרו שהוא לא יאכל עולמית ולאחרים מותר מיד וי"ל דכיון דאפי" היינו אומרים סוף סוף היה מתבטל טעם דלא חלקו משום דישאל לא יאכל עולמית ואין אוכלין בכד"ש א"כ אין לנו לאסור לאחרים מהך טעמא דלא חלקו בכד"ש דסוף סוף נתבשל ואין אנו מקיימים אותו וא"כ ראוי להעמיד דבריו על הדין ולומר דלאחרים מותר מיד כדן. וא"ת אמאי לא קנסינן כאן שוגג דלא יעשנו במזיד ויאמר שוגג אני י"ל דלא אתי למיעבד במזיד כיון דהוא איסור סקילה וכמ"ש לעיל בשם התוס' בפי' כל כתבי :

**כז** פירות שִׁיִצְאוּ [א] חוץ לַתְּחוּם וְחִזְרוּ. בְּשׁוּגְגַ יֵאָכְלוּ בְּשַׁבָּת שֶׁהָרִי לֹא נֶעֱשָׂה בְּגוֹפֶן מִעֲשָׂה וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ. בְּמִזִּיד לֹא יֵאָכְלוּ עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת :

**ההראב"ד** פירות שיצאו. כתב הראב"ד ז"ל דוקא שלא חזרו למקומן אבל חזרו למקומן אפילו במזיד יאכלו והכי אסקה רב פפא בעירובין, עכ"ל :

**מגיד משנה** פירות שיצאו חוץ לתחום וכו'. ברייתא הובאה פ' מי שהוציא אוהו (עירובין מ"א מ"ב) ותירצו בגמרא כך. פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו במזיד לא יאכלו בד"א בשלא במקומן אבל במקומן אפילו במזיד יאכלו רבי אליעזר בן יעקב ורבי נחמיה אומרין לעולם אסורין עד שיחזרו למקומן שוגגין. ורבינו ז"ל פסק כמותן לפי שהן שנים לגבי ת"ק ועוד שמשנת ראב"י קב ונקי. ובהשגות א"א דוקא שלא חזרו וכו' רב פפא בעירובין, ע"כ. וביאור דבריו כך היא, גרסינן התם (שם מ"א ב') אמר רב פפא פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן מאי טעמא אנוסין ניהו איתביה רב יוסף ברבי שמעיה לר"פ רבי נחמיה וראב"י אומרים לעולם אסורין עד שיחזרו למקומן שוגגין בשוגג אין במזיד לא. ותירצו תנאי היא דתניא פירות וכו'. ופירוש ור"פ ס"ל כת"ק וא"כ יש לנו לפסוק כת"ק אחר שר"פ סובר כמותו. ועוד אני מוסיף להקשות על דברי רבינו ז"ל שהוא בעצמו פסק כר"פ פרק ה' מה' יו"ט בביאור. ונ"ל בתירוץ כל זה שאין גרסת רבינו

תנאי היא אלא ההיא בשבת היא. והטעם בזה לפי שדברי ר"פ בהכרח הם ביו"ט שאדם יכול להוליכן ברשות הרבים תוך התחום והמקשה היה סבור שדברי ר' נחמיה ור' אליעזר היה ביו"ט ואמרו לו דבשבת היא ולא נחלקו אלא לענין אכילה ולא לענין הגבלת התחומים ואין דברי ר"פ תלויין בהן. כן נ"ל לדברי רבינו ונכון הוא אילו היו הספרים מודים לו. והרשב"א ז"ל כתב בהפך מכולם והעמיד דבריהם דוקא ביו"ט אבל בשבת כיון שהעבירן ישראל ד"א ברה"ר או שהחזירן מרה"ר לרה"י לא יאכלו. וכבר ראיתי שדעת הר"א ז"ל בזה כדברי רבינו לפרשם בשבת וצ"ל לפי דבריהם ביצאו ע"י נכרי אי נמי אפילו ע"י ישראל החמירו בתחומין דדבריהם יותר מארבע אמות דרשות הרבים דאורייתא לפי שדבריהם צריכין חזוק וזה צ"ע. ומ"מ כונת דבריהם על ידי ישראל היא ודאי כיון שחלקו בין שוגג למזיד :

**כסף משנה** פירות שיצאו חוץ לתחום וכו'. כתב הרמ"ך תימה אמאי לא פסק כר"פ דהוא בתרא ורב אלפס פסק כוותיה וה"ל לשוויי חילוק בין הוציאם הוא עצמו להוציאם אחר כמו שפירשו רבותי, עכ"ל. וכבר נתבאר טעם רבינו בדברי הרב המגיד :

**לחם משנה** פירות שיצאו חוץ לתחום וכו'. בפרק חמישי מהלכות יום טוב כתב רבינו פירות שיצאו חוץ לתחום וכו' ולא הזכיר שם אם הם מותרים באכילה ואם הם אסורים. ויש תימה איך לא הזכיר זה ואם הם מותרים באכילה וסובר שמה שאמרו בגמרא לא נאמר אלא לענין תחומין למה הוצרכו לדחוק בגמרא לתרץ לפי גירסת רבינו דהיא בשבת אפי' שיהיה ביו"ט לישני התם לאכילה הכא לתחומין. ונראה שרבינו סמך שם על מ"ש כאן דכיון דבשבת מותרים כ"ש ביו"ט. ומ"ש ה"ה שדברי ר"פ הם בהכרח ביו"ט משום דאי בשבת ל"ל חוץ לתחום אפילו שיהיה תוך לתחום אינו יכול להוליכה כיון שעובר ברה"ר אלא ודאי דאיירי ביו"ט ולענין תחומין ודברי רבי נחמיה ורבי אלעזר איירי בשבת לדברי רבינו ולא יאכלו. וא"ת אמאי נקט חוץ לתחום אפי' בתוך התחום נמי אסור משום דהעבירן ד' אמות ברשות הרבים כבר תירץ ה"ה ז"ל דמשום העברה ברה"ר אינו אסור אבל משום תחומין אסור דעשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר משל תורה :

**כה** השוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְשֹׁמֵר לוֹ אֶת הַפְּרָה וְאֶת הַתִּינוֹק לֹא יִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל שַׁבָּת. לְפִיכָךְ אֵין אַחֲרֵיּוֹת שַׁבָּת עָלָיו. וְאִם הָיָה הַשְּׂכִיר שְׂכִיר שַׁבָּת אוֹ שְׂכִיר שָׁנָה נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מִשְׁלָם. לְפִיכָךְ

אַחֲרֵי שֶׁבֶת עָלְיוֹ. וְלֹא יֹאמֶר לוֹ תָּנוּ לִי שְׂכָרִי שֶׁל שֶׁבֶת אֶלָּא  
אוֹמֵר לוֹ תָּנוּ לִי שְׂכָרִי שֶׁל שָׁנָה אוֹ שֶׁל עֶשְׂרֵה יָמִים :

**מגיד משנה** השוכר את הפועל וכו'. ברייתא הובאה פי' הזהב (מציעא נ"ח)  
כלשונו עד אחריות שבת עליו. ובהלכות פרק השואל הובאה כולה:

## הלכות שבת - פרק שביעי

**א** מְלָאכּוֹת שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶן סְקִילָה וְכָרֵת בְּמִזִּיד אוֹ קָרֶבֶן  
חֲטָאת בְּשִׁגְגָה. מֵהֵן אָבוֹת וּמֵהֵן תּוֹלְדוֹת. וּמִנֵּן כָּל אָבוֹת  
מְלָאכּוֹת אֲרֻבַּעִים חֲסֵר אַחַת. וְאֵלוֹ הֵן. הַחֲרִישָׁה. וְהִזְרִיעָה.  
וְהִקְצִירָה. וְהָעֲמֹר. וְהִדִּישָׁה. וְהִזְרִיחָה. וְהִטְחִינָה.  
וְהִתְקַדָּה. וְהִלִּישָׁה. וְהִאֲפִיחָה. וְהִגְזִיזָה. וְהִלְבִּינָה. וְהִנְפוֹץ.  
וְהִצְבִּיעָה. וְהִטְוִיחָה. וְעֲשִׂית הַנִּירִין. וְהִנְסַכְת הַמַּסְכָּה. וְהִאֲרִיגָה.  
וְהִבְצִיעָה. וְהִקְשִׁירָה. וְהִתְפַּרְרָה. וְהִתְפַּיֶּרֶת. וְהִקְרִיעָה. וְהִבְנִינָה.  
וְהִסְתִּירָה. וְהִכָּאָה בְּפִטְיֵשׁ. וְהִצִּידָה. וְהִשְׁחִיטָה. וְהִתְפָּשְׂטָה.  
וְהִתְעַבְּדָה. וּמְחִיקַת הָעוֹר. וְחִתּוּכּוֹ. וְהִתְיַבָּה. וְהִמְחִיקָה.  
וְהִשְׂרִטוּט. וְהִתְבַּעְרָה. וְהִכְבּוּי. וְהִתְהוּצָאָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת :

**מגיד משנה** מלאכות שחייבין עליהן כו'. זה מפורסם בגמ' ועיקרו פי' כלל  
גדול: ומנין כל אבות מלאכות וכו'. משנה שם (שבת ע"ג) וכולן נזכרו שם  
בלשון האדם הפועל כאמרם הזורע החורש. ורבינו הזכיר שם הפעולה וכולן  
שם במשנה חוץ מן השרטוט ונזכר שם במקומו המולח העור. והקשו (שם  
ע"ה:) היינו מולח היינו מעבד ואמר ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אפיק חדא  
מנייהו ועייל שרטוט ע"כ. ובאור מהות מלאכות אלו וענינם יתבאר בפרקים  
הבאים.

**ב** כָּל אֱלוֹ הַמְּלָאכוֹת וְכֹל שֶׁהוּא מְעַנֵּנָם הֵם הַנִּקְרָאִין אַבוֹת מְלָאכוֹת. כִּיצַד הוּא עֲנִיָּן. אֶחָד הַחוֹרֵשׁ אוֹ הַחוֹפֵר אוֹ הַעוֹשֶׂה חֲרִיץ חֲרִי זֶה אֵב מְלָאכָה. שְׁכָל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן חִפְיָהּ בַּקְרָקַע וְעֲנִין אֶחָד הוּא :

**מגיד משנה** כיצד הוא ענינם החורש או החופר וכו'. בגמ' (שם ע"ג ב') תנא החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן :

**כסף משנה** כל אלו המלאכות וכל שהוא מענינם וכו'. כתב הרמ"ך תימה הוא אם כל אלו אבות אמאי חשיב ארבעים חסר אחת הי"ל לחשוב יותר מחמשים ועוד דאמרינן מלאכה דהוה במשכן חשיבא קרי לה אב דלא הוה במשכן קרי לה תולדה וחופר וחורץ ומבריך ומרכיב ובוצר ומוסק לא היו במשכן שלא היה צורך המשכן לחפור ולחרוץ וגם לא היו צריכים להבריך ולהרכיב וליטע אילנות ולא לגדור תמרים ולמוסק זיתים והי"פ כולם מלאכה אחת הם וכולן תולדה מזורע ולאשמועינן אתא דאינו חייב אלא אחת על שתי תולדות ועל אב ותולדה וההיא דאמר זומר חייב משום נוטע לא מסייע ליה דמפרשינן ליה כמו שפירשוה המפרשים וצ"ע, עכ"ל:

**ג** וְכֵן הַזּוֹרֵעַ זְרָעִים אוֹ הַנוֹטֵעַ אֵילָנוֹת אוֹ הַמְּבָרִיךְ אֵילָנוֹת אוֹ הַמְּרַכֵּב אוֹ הַזּוֹמֵר. כָּל אֱלוֹ אֵב אֶחָד הֵן מְאָבוֹת מְלָאכוֹת וְעֲנִין אֶחָד הוּא. שְׁכָל אַחַת מֵהֶן לְצַמַּח דְּבַר הוּא מִתְכַּוֵּן :

**מגיד משנה** וכן הזורע כו'. גם זה שם תנא הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כלן מלאכה אחת הן :

**ד** וְכֵן הַקּוֹצֵר תְּבוּאָה אוֹ קִטְנִית אוֹ הַבּוֹצֵר עֲנָבִים אוֹ הַגּוֹדֵר תְּמָרִים אוֹ הַמוֹסֵק זֵיתִים אוֹ הָאוֹרֵה תְּאֲנִים. כָּל אֱלוֹ אֵב מְלָאכָה אַחַת הֵן. שְׁכָל אַחַת מֵהֶן לְעַקֵּר דְּבַר מְגַדּוּלָיו מִתְכַּוֵּן. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ שְׁאֵר הָאָבוֹת :

**מגיד משנה** וכן הקוצר תבואה או קטנית וכו'. תנא הקוצר והבוצר והגודר והמוסק והאורה כלן מלאכה אחת הן. ודע שכוונת רבינו היא שכל מלאכה שהיא דומה לאב בדמיון גמור אלא שחלוקה ממנה באיכות הפעולה או



באיכות הנפעל הרי זו אב כמותה אבל מלאכה הדומה לה במקצת זו היא הנקראת תולדה. והמשל בזה הקוצר והבוצר שהם בדמיון גמור אלא שחלוקין הנפעלים וכן הזורע והנוטע וכן החורש והחופר שהם חלוקי איכות הפעולה אבל הם בדמיון גמור. עליהם אמרו כולם מלאכה אחת הם. שאם באנו לחלק בהן נחלק במיני הזרעים גם כן ובמיני הכלים אשר יעשה בהם וכיוצא בזה. אבל בשאין שם אלא קצת דמיון כגון המחתיך את הירק שאינו דומה לטחינה רק בהעשות מגוף אחד גופים רבים אע"פ שהטחינה משנה הגוף הראשון לגמרי ואין החתוך כן זו הוא תולדה והיקש זה ניתן לכלן. זהו דעת רבינו. ויש מי שפירש כלן מלאכה אחת הן שהן תולדות לאב אחד ואע"פ שאין לנו בזה אלא שינוי השמות הפירוש הראשון נראה עיקר וזהו חידוש הברייתות:

**לחם משנה** הקוצר תבואה וכו' כל אלו אב מלאכה אחת הן. כתב ה"ה ודע שכונת רבינו היא שכל מלאכה שהיא דומה וכו' נראה דזומר דומה לזורע באיכות הפעולה שכוונת הזומר היא כדי שיצמח אף על פי שהם הפכים בפעולות. עוד כתב אע"פ שאין לנו בזה כלל אין לנו חילוק בין שנאמר שהוא אב ממנה או שהוא תולדה שאין חילוק בזה לענין החטאות מ"מ זה עיקר. וא"ש לפ"ז שהודיענו חידוש שהוא אב כמותה אבל אם הודיענו שהיא תולדה אין בזה חידוש:

**ה** התולדה היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות. כיצד. המחתיך את הירק מעט לבשלו הרי זה חיב שזו המלאכה תולדת טחינה. שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה. וכל העושה דבר הדומה לזה הרי זה תולדת טוחן. וכן הלוקח לשון של מתכת וסף אותו כדי לקח מעפרו כדרך שעושים צורפי הזהב הרי זה תולדת טחינה:

**מגיד משנה** התולדה היא המלאכה הדומה וכו'. כיצד המחתיך ירק וכו'. בגמ' (שבת ע"ד:) אמר רב פפא האי מאן דפריס סלקא חייב משום טוחן: וכן הלוקח לשון של מתכת וכו'. וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה וכו'. פי המצינע (שם צ"ה). מסקנא דגמי מחבץ חייב משום בורר מגבן חייב משום בונה, ע"כ:

**כסף משנה** כיצד המחתיך ירק וכו'. כתב הרמ"ך ה"ל לפרש דוקא ירק שאינו נאכל חי אבל ירק הנאכל חי כגון שום וכיוצא בו מותר לחתכו כמו הפת כי היכי דלא תיקשי ליה יה"כ שמותר בקניבת ירק וצ"ע, עכ"ל:

**ו** וְכֵן הִלּוּקֵם חָלַב וְנָתַן בּוֹ קִיבָה כְּדִי לְחַבְצוֹ הָרִי זֶה חֵיב מְשׁוּם תּוֹלְדֵת בּוֹרֵר שְׁהָרִי הַפְּרִישׁ הַקּוּם מִן הַחֶלֶב. וְאִם גָּבְנוּ וְעָשְׂהוּ גְבִינָה חֵיב מְשׁוּם בּוֹנָה. שְׁכָל הַמְקַבֵּץ חֶלֶק אֶל חֶלֶק וְדַבֵּק הַכֹּל עַד שְׂיַעֲשׂוּ גּוּף אֶחָד הָרִי זֶה דּוֹמָה לְבִנְיָן. וְכֵן לְכָל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה מֵאֵלוֹ הָאֲבוֹת יֵשׁ לָהֶן תּוֹלְדוֹת עַל דֶּרֶךְ זֶה שְׂאֲמָרְנוּ. וּמִגּוּף הַמְלֹאכָה הַנַּעֲשִׂית בְּשַׁבַּת תִּדַע מֵעֵין אִי זֶה אָב הִיא וְתוֹלְדֵת אִי זֶה אָב הִיא :

**ז** אֶחָד הָעוֹשֶׂה אָב מֵאֲבוֹת מְלֹאכוֹת אוֹ תוֹלְדָה מִן הַתּוֹלְדוֹת בְּמִזִּיד חֵיב כְּרֵת. וְאִם בָּאוּ עֲדִים נִסְקָל. בְּשׁוֹגֵג חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. אִם כֵּן מֵהַפְּרִשׁ יֵשׁ בֵּין הָאֲבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת. אִין בִּינִיָּהוּ הַפְּרִשׁ אֶלָּא לְעִנְיָן הַקְּרָבָן בְּלִבָּד. שְׁהָעוֹשֶׂה בְּשׁוֹגֵג אִם עָשָׂה אֲבוֹת הֶרְבֵּה בְּהַעֲלִים אֶחָד חֵיב חֲטָאת אַחַת עַל כָּל אָב וְאָב. וְאִם עָשָׂה אָב וְתוֹלְדוֹתָיו בְּהַעֲלִים אֶחָד אִינוֹ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת :

**מגיד משנה** אחד העושה אב וכו'. זה פשוט בכמה מקומות בגמרא : אם כן מה הפרש יש וכו' כיצד הרי שחרש וזרע וכו'. בגמרא (שם ע"ז:) מנינא (פי' דארבעים אבות מלאכות חסר אחת) למה לי ליתניננהו ולא למניננהו ואמר ר' יוחנן שאם עשאו כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ופירוש דברים אלו ביודע שהוא שבת ושגג במלאכות כמו שמבואר בהלכות שגגות פרק שביעי :

**ח** כִּיצַד. הָרִי שְׁחָרֵשׁ וְזָרַע וְקָצַר בְּשַׁבַּת בְּהַעֲלִים אֶחָד חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת. וְאֶפְלוּ עָשָׂה הָאֲרַבְעִים חֲסֵר אַחַת בְּשִׁגְגָה כְּגוֹן שְׂשַׁכַּח שְׂאֵלוֹ הַמְלֹאכוֹת אֲסוּרוֹת לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבַּת חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה חֲטָאת אַחַת. אֲבָל אִם טָחוּ וְחִתְּדוּ הִירָק וְשָׁף לְשׁוֹן שֶׁל מִתְּכַת בְּהַעֲלִים אֶחָד אִינוֹ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת. שְׁהָרִי לֹא עָשָׂה אֶלָּא אָב אֶחָד וְתוֹלְדוֹתָיו. וְכֵן כָּל כְּפִיּוּצָא בְּזֶה :

**מגיד משנה** אבל אם טחן וחתך את הירק וכו'. זה מחלוקת ר' אליעזר ור"ע פי' אמרו לו בכריתות (דף ט"ז) במשנה וקיי"ל כר"ע דאמר אינו חייב אלא אחת

ובגמרא פרק כלל גדול (שבת ע"ה): גבי מתניתין לאפוקי מדרי' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב וזה פשוט:

**ט** העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלים אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד. הרי שזרע ונטע והבריך והרפיב וזמר בהעלים אחד אינו חייב אלא חטאת אחת שכלן אב אחד הן. וכן כל פיוצא בזה:

**מגיד משנה** העושה מלאכות הרבה וכו'. משנה פ' כלל גדול (שם ס"ח) העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה א' אינו חייב אלא א':

## הלכות שבת - פרק שמיני

**א** החורש כל שהוא חייב. המנכש בעקרי האילנות והמקרסם עשבים או המזרד את השריגים כדי ליפות את הקרקע הרי זה תולדת חורש ומשיעשה כל שהוא חייב. וכן המשוה פני השדה כגון שהשפיל התל ורדדו [א] או מלא הגיא חייב משום חורש. ושעורו כל שהוא. וכן כל המשוה גמות שעורו כל שהוא:

**מגיד משנה** החורש כל שהוא וכו'. משנה פ' הבונה (שם ק"ג) החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב ובגמ' ת"ר התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלוא פי הגדי אם להסק כדי לבשל ביצה קלה אם ליפות את הקרקע כל שהוא. ומפני כך כתב רבינו כדי ליפות את הקרקע כל שהוא. ופירש"י ז"ל מקרסם קוצץ ענפים יבשים מן האילן מזרד זרדים לחים של שנה זו, עכ"ל: **וכן המשוה פני השדה וכו'.** פ' כלל גדול (שם ע"ג): אמר רב ששת היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש ע"כ. וכבר נתבאר שהחורש בכל שהוא: **וכן כל המשוה גומות וכו'.** זה בהרבה מקומות ומהם פ' המצניע (שם צ"ה):

**לחם משנה** **המנכש בעיקרי האילנות וכו'.** מ"ש (במסכת מ"ק דף ב' :) המנכש והמשקה מים לזרעים וכו' רב יוסף אמר משום זורע ופסק רבינו כרב יוסף היינו מנכש כדי שיצמח אבל הך מנכש הוא ליפות את הקרקע. ומ"ש כדי ליפות את הקרקע אכולהו קאי. והמנכש ומזרד והמקרסם וא"ת אמאי לא הוי מנכש ליפות קרקע אב כמו חורש כיון שהם דומים באיכות הפעולה דומיא דזומר שהוא כמו זורע מפני שהוא מאיכות פעולתו. י"ל דאי אפשר לצמיחה מבלתי זימור אבל זה אעפ"י שלא ייפה הקרקע כל כך אין בזה הפסד, ואינו מוכרח כל כך :

**ב** **הזורע כל שהוא ח"ב.** הזומר את האילן כדי שיצמח הרי זה מעין זורע. אבל המשקה צמחיו ואילנות בשבת הרי זה תולדת זורע וח"ב בכל שהוא. וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהן [ג] במים הרי זה תולדת זורע וח"ב [ג] בכל שהוא :

**מגיד משנה** **הזורע כל שהוא חייב.** שנינו פרק המצניע (שם צ"ב) המצניע לזרע והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא מכאן שהזורע בכל שהוא ובפרק הבונה (שם ק"ג) החורש כ"ש למאי חזי לביזרא דקרא. פירוש לגרעין של דלעת וגם מכאן שהזריעה בכל שהוא ועוד שלא נזכר בה שיעור : **הזומר את האילן וכו'.** ברייתא (שם ע"ג :) הזכרתיה פרק ז'. וכבר ביארתי שם שבאור מעין זורע הוא שהוא אב כמותה : **אבל המשקה צמחים וכו'.** מימרא פ"ק דמ"ק איתמר המנכש והמשקה מים לזרעים בשבת משום מאי מתרינן ביה רבא אמר משום חורש ורב יוסף אמר משום זורע ופסק רבינו כר"י. ואמרו שם בטעמו מפני שכוונתו כוונת הזורע והיא להצמיח הפרי : **וכן השורה וכו'.** מהסוגיא שבזבחים (דף צד :) פרק דם חטאת :

**כסף משנה** **אבל המשקה צמחים כו'.** כתב הרב המגיד מימרא פרק קמא דמ"ק אתמר המנכש וכו' (עיין במ"מ). ופסק רבינו כרב יוסף עכ"ל. ויש לתמוה שהרי במנכש פסק רבינו בסמוך כרבה דהוי תולדת חורש. ואפשר שרבינו מפרש דתרי גווני מנכש הוה וההוא דמ"ק הוי משום זורע דהיינו שעוקר העשבים רעים והוא סבה שיצמחו ביותר העשבים הטובים והאי הוא דהוי תולדת זורע ומנכש דנקט רבינו הכא היינו שחופר בעיקרי האילנות האי הוא דהוי תולדת חורש. ומ"מ יש לתמוה למה השמיט רבינו מנכש דמ"ק : **וכן השורה חטים כו' מהסוגיא שבפרק דם חטאת (זבחים צ"ד) :**

**לחם משנה** **הזומר את האילן וכו' ה"ז מעין זורע.** בגמרא פ' כלל גדול (ע"ג :) א"ר אמי זומר חייב משום נוטע והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע

והקשו משום זורע אין משום נוטע לא אימא אף משום זורע ע"כ. לפום ריהטא משמע דזומר חייב משום נוטע בלבד מדאמר בכל הני משום זורע ונוטע ובהך לא קאמר אלא משום נוטע וא"כ קשה איך כתב כאן ה"ז מעין זורע דמשמע דחייב משום זורע. ואפשר לומר דמ"ש מעין זורע ר"ל אבל אינו חייב אלא משום נוטע ומפני שנוטע חייב משום זורע אמר ה"ז מעין זורע. ועוד י"ל דלפי תירוץ הגמרא כי היכי דאמרינן בהך משום זורע ר"ל אף משום זורע גם משום נוטע ר"ל אף משום נוטע תדע לך דזורע חייב משום נוטע ונוטע חייב משום זורע אם כן ראוי להיות דזומר חייב משום זורע:

**ג** הקוצר כגרוגרת ח"ב. ותולש תולדת קוצר הוא. וכל העוקר דבר מגדולו ח"ב משום קוצר. לפיכך צרור שעלו בו עשבים וכשות שעלה בסנה ועשבים שצמחו על גב החבית. התולש מהן ח"ב שזה הוא מקום גדולו. אבל וזו התולש מעציץ שאינו נקוב פטור מפני שאין זה מקום גדולו. ועציץ נקוב בכדי שרש קטן הרי הוא כפארץ והתולש ממנו ח"ב:

**מגיד משנה** הקוצר כגרוגרת חייב וכו'. ברייתא פרק הבונה (שבת ק"ג) הזכרתיה בפרק זה שאמרו אם לאכילה כגרוגרת וקוצר שתמו לאכילה הוא. וכל העוקר דבר פרק שמנה שרצים (ק"ז): מבואר בגמ': ולפיכך צרור וכו' פי המוציא (שם פ"א): אמר רשב"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש ממנו בשבת חייב חטאת. ובפי' שמנה שרצים (שם ק"ז ק"ח) האי מאן דתליש כשותא מהיזמי והיגי חייב משום עוקר דבר מגדולו האי מאן דתליש פטרא מאונא דחצבא חייב משום עוקר דבר מגדולו. מיתיבי התולש מעציץ נקוב חייב משאינו נקוב פטור התם לאו היינו רביתיה הכא היינו רביתיה: אבל התולש וכו'. משנה פ' המצניע הזכרתיה בסמוך. ומ"ש בכדי שרש קטן נלמד ממימרא דרבא האמורה (שם ע"ה) גבי חמש מדות בכלי חרס. ניקב בשרש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים פירוש לפי שהוא כמחובר ואין הכשר במחובר וכן הדין לענין שבת וכן פירשו ז"ל:

**לחם משנה** הקוצר כגרוגרת חייב ותולש תולדת קוצר הוא וכו'. נראה דהחילוק בין תולש לקוצר שקוצר בכלי ותולש ביד:

**ד** כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו כגון אספסתא וסלקא. הקוצרו בשגגה ח"ב שתי חטאות. אחת מפני שהוא

קוצר ואחת מפני שהוא נוטע. וכן הזמר והוא צריך לעצים  
חייב משום קוצר ומשום נוטע. גבשושית של עפר שעלו בה  
עשבים, הגביהה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות חייב משום  
תולש. היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ חייב משום זרע.  
תאנים שיבשו באביהן וכן אילן שיבשו פרותיו בו. התולש מהן  
בשבת חייב אף על פי שהן כעקורין לענין טמאה:

**מגיד משנה כל זרע וכו'.** פי כלל גדול (שם ע"ג): האי מאן דקטיל אספסתא  
בשבת חייב שתיים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע האי מאן דקניב סלקא  
חייב שתיים וכו': **וכן הזמר וכו'.** שם זומר וצריך לעצים חייב שתיים אחת  
משום קוצר ואחת משום נוטע: **גבשושית של עפר וכו'.** פרק המוציא (שבת  
פ"א): פרפיסא היה מונח ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתדות חייב משום תולש היה  
מונח ע"ג יתדות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע ע"כ, ופי' רבינו פרפיסא  
גבשושית. ורש"י ז"ל כתב ול"נ דהאי חייב לאו דוקא אלא אסור משום דדמי  
לתולש דאי חייב משום תולש קאמר היכי שרו רבנן לצורך קינוח איסור כרת  
וסקילה, עכ"ל. ונראה שלא היה גורס בההיא דצורר חייב חטאת אלא חייב  
בלבד. ורבינו לא הזכיר היתר קנוח בצורר שעלו בו עשבים והוא מבואר שם  
במימרא דרשב"ל הזכרתיה למעלה. ואפשר שדעת רבינו ז"ל היא שההיתר  
הוא כשהצורר מונח על גבי יתדות ונסמך על מה שהזכיר פרק ט' היה לפניו  
צורר וכו'. ואע"פ שלא נזכר שם צורר שעלו בו עשבים כיון שמונח על גבי  
יתדות אין איסור מחמת עשבים: **תאנים שיבשו באיביהם וכו'.** בהעור  
והרוטב (חולין קכ"ז) מימרא תאנים שצמקו באיביהן מטמאות טומאת  
אוכלין במקומן והתולש מהן בשבת חייב חטאת, ע"כ. וגם האילן נזכר שם  
בסוגיא:

**כסף משנה גבשושית של עפר וכו'.** כתב ה"ה על דברי רש"י נראה שלא היה  
גורס בההיא דצורר חייב חטאת אלא חייב בלבד עכ"ל. ול"נ שאפשר שגורס  
בההיא דצורר התולש ממנו חייב חטאת, ומה שפירש דחייב לאו דוקא אהיה  
ע"ג קרקע והניח ע"ג יתדות פירשה דאם איתא דחייב חטאת לא הוו שרו  
משום קינוח כיון דפסיק רישיה הוא אבל התולש אע"ג דחייב חטאת לא  
קשיא לן אמאי שרו רבנן כיון שכשמקנח אינו מכוין לתלוש הא קי"ל דדבר  
שאין מתכוין מותר וכיון דלאו פסיק רישיה הוא שהרי אפשר לקנח בו ולא  
יתלשו העשבים שרי: **כתב הרמ"ך** וגרוגרת אחד משלשה בביצה לא דק  
בחשבון כי במסכת עירובין (דף פ"ב): אמרינן ד"ח גרוגרות הוו שתי סעודות  
לשיעור עירוב ושיעור עירוב הוו שתי ידות לככר משלשה לקב שהם ה' ביצים

(ושליש) ועוד שהוא בעצמו פירש אכילת פרס שלש ביצים (חסר שליש ביצה) נמצא שבביצה אחת איכא יותר מגי גרוגרות. ונראה כי חשבנו עשה ע"ד הקירוב, עכ"ל:

**לחם משנה** **וכן הזומר והוא צריך לעצים וכו'.** אבל א"צ לעצים פטור אע"ג דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב כבר כתבו שם התוס' דאפי' ר"י מודה בהא ע"ש: **גבשושית של עפר וכו'.** כתב ה"ה שלא היה גורס בההיא דצורר חייב חטאת אלא חייב בלבד. ובפרק המוציא (דף פ"א:) אמרו שם אמר רב הונא אסור לפנות בשדה ניר בשבת מ"ט אילימא וכו' ואלא משום עשבים והא אמר ריש לקיש צורר שעלו בו עשבים מותר לקנח בה והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אלא (משום) דילמא נקט מעילאי ושדי בתתאי ע"כ. עוד שם אמר רב פפי ש"מ מדריש לקיש האי פרפיסא שרי לטלטולי מתקיף לה רב כהנא וכו' ע"כ. ונראה דדעת ה"ה ז"ל במ"ש דאינו גורס בההיא דלעיל חייב חטאת משום דא"כ איך אמר מותר לקנח בו וזה א"א דיש לחלק בין מותר לקנח משום דהוי דבר שאינו מתכוון. אבל הכא בעקירת הצורר מן הקרקע אם היה אסור מן התורה ודאי דהיה אסור לקנח דהוי פסיק רישיה. ונ"ל דכונת ה"ה ז"ל דאיהו ז"ל גריס בתלישת עשבים מן הצורר חייב חטאת ה"ה בתלישת הצורר מן הקרקע דשויים הם אבל מ"מ אין זה מוכרח דהתם אינו תלוש ממש והכי כתב רש"י ז"ל ולא אמרינן צורר זה העשבים שעליו וכו' אבל הכא תולש עשבים ממש מ"מ ה"ה ז"ל הקשה לו כפי דעתו ז"ל דסובר דתרווייהו שויים. עוד כתב ואפשר שדעת רבינו ז"ל הוא שההיתר הוא וכו' נראה דדעתו ז"ל הוא דרבינו מפרש הך מימרא דר"ל כשהונחה ע"ג יתידות ולא הוצרך להזכיר שצורר שעלה בו עשבים דאין כאן איסור כלל משום עשבים דודאי לא יתלשו ואין זה חידוש אבל אם היה מפרשה במונחת ע"ג קרקע היה לו להזכירה רבותא טפי להודיענו היתר עקירת הצורר מן הקרקע משום קינוח. ולדעתו ז"ל מ"ש בגמרא האי פרפיסא שרי לטלטולי אין הכונה לטלטולי מעל הקרקע כמו שהוא לפי פירוש רש"י ז"ל שמפרש מימרא דריש לקיש אפי' במונחת על גבי קרקע אלא הוא ז"ל מפרש הך פרפיסא לפי שיטתו דאיירי על גבי יתידות דומיא דמימרא דר"ל דא"כ היכי נשמע מדברי ריש לקיש דאמר במונח על גבי יתידות מותר היתר עקירת הצורר מן הקרקע. ויש תימה בדברי הרב המגיד שאם בדעתו ז"ל שרבינו מפרש מימרא דר"ל במונחת על גבי יתידות מאי הקשו בגמרא בסוגיא שהזכרתי לרב הונא דאמר אסור לפנות בשדה ניר בשבת מדריש לקיש הא ר"ל לא איירי אלא במונח על גבי יתידות ומאי דקאמר רב הונא שלא יפנה בשדה ניר משום דניחוש שמא יקח מן הקרקע צורר והוי תלישה גמורה. וכ"ת לא חיישינן שיעשה איסור חמור זה אינו דהא לפי תירוץ הגמרא חיישינן שיעשה השואת גומות. ונראה לומר בדוחק שהוא ז"ל מפרש הסוגיא כן אמאי אמרת דאסור לפנות בשדה ניר משום דחיישת

דילמא יתלוש צרור מן הקרקע הא אשכחן לריש לקיש דלענין קינוח לא חייש לתלישה דאי חייש לתלישה אמאי קאמר דמותר לקנח בצרור מונח על גבי יתידות ניחוש שמא יתלוש העשבים א"ו דס"ל לריש לקיש דלא חיישינן להא דהוא יהיה מוזהר דלא יתלוש הכא נמי יהיה מוזהר שלא יתלוש מן הקרקע לקנח אלא צרור תלוש או צרור שאין בו עשבים ותירצו דאע"ג דלא חיישינן לתלישה דהוא יזהר בכך מ"מ חיישינן לאשוויי גומות דזה דבר מצוי שיקח צרור אחד מכאן וישליכנו למקום אחר וישוה גומות ולא אשכחן לריש לקיש דלא חייש אלא בענין תלישה דכוותיה גבי תלישת צרור לא ניחוש אבל לאשוויי גומות מיהא חיישינן :

**ה** התולש עלשין המזרד זרדין. אם לאכילה שעורו כגרוגרת. ואם לבהמה שעורו כמלוא פי גדי. ואם להסקה שעורו כדי לבשל ביצה. המעמר אכלין אם לאכילה שעורו כגרוגרת. ואם עמר לבהמה שעורו כמלוא פי גדי. ואם להסקה שעורו כדי לבשל ביצה. וביצה האמורה בכל מקום היא ביצה בינונית של תרנגולין. וכל מקום שנאמר כדי לבשל ביצה הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצה \* וגרוגרת אחד משלשה בביצה. ואין עמור אלא בגדולי קרקע :

**ההראב"ד** וגרוגרת וכו'. א"א קרוב הוא ואינו מכוון :

**מגיד משנה** התולש עולשין וכו'. ברייתא פרק הבונה (שבת ק"ג) כתבתיה למעלה בפרק זה : המעמר אוכלין אם לאכילה שיעורו כגרוגרת וכו'. זה נלמד מדין המנכש והקוצר : וביצה האמורה בכל מקום וכו'. פרק המוציא (שם פ' ב') מי שמיע לך ביצה קלה מהו ביצת תרנגולת ואמאי קרו לה רבנן ביצה קלה שיערו חכמים אין לך קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת. ומאי שנא כל שיעורי דשבת כגרוגרת והכא כביצה. אמר ליה הכי אמר ר"נ כגרוגרת מביצה קלה, ע"כ : וגרוגרת אחד משלשה בביצה. זה למד רבינו ממה שהזכיר פ"א מהלכות עירובין ש"ח גרוגרות הן שש ביצים ושם אבאר מאין יצא לו זה : ואין עמור אלא בגידולי וכו'. פרק כלל גדול (שם ע"ג) : אמר רבה האי דכניף מלחא ממלחא חייב משום מעמר אביי אמר אין עמור אלא בגידולי קרקע ופסק כאביי דהוא בתרא :

**כסף משנה** ואין עמור אלא בגדולי קרקע. כתב הרמ"ך למה הניח רבא ופסק כאביי ורבא אמר האי דכניף מלחא חייב משום מעמר אע"ג דלא הווי גידולי



קרקע ואע"ג דרבא גופיה אמר אין דישה אלא בגידולי קרקע אין לנו לפרשה כפשטה כי היכי דלא תקשי דרבא אדרבא וצ"ע, עכ"ל. ואין בזה השגה כי ספר מוטעה נזדמן להרמ"ך שהיה כתוב בההיא דכניף מלחא רבא באל"ף ואינו אלא בה"א וכמ"ש הרב המגיד :

**לחם משנה** **וביצה האמורה בכל מקום וכו'.** בפרק המוציא (דף פ' :) אמרו מי שמיע לך ביצה קלה וכו' משמע מדברי הגמרא דבכ"מ שנאמר לבשל ביצה קלה היא ביצת תרנגולת דמשי"ה קרי לה קלה שקלה להתבשל אבל שבכ"מ שנאמר לבשל ביצה סתם שיהיה ביצת תרנגולת זו לא שמענו. ונראה לומר דכיון דגלי בבישול ביצה קלה במקום אחד שהיא [ביצת תרנגולת] הוא הדין דבישול ביצה האמורה בכל מקום ילפינן מיניה :

**1** **הַמְקַבֵּץ דְּבִלָּה וְעִשָּׂה מִמֶּנָּה עֲגוּלָה או שְׁנֵקֵב תְּאֲנִים וְהַכְּנִיס הַחֶבֶל בָּהֶן עַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ גוּף אֶחָד. הֲרִי זֶה תּוֹלְדֵת מְעַמֵּר וְחֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :**

**כסף משנה** **המקבץ דבילה וכו'.** כתב הרמ"ך דוקא שקבצם ממקום שנפלו שם מן האילן אבל אם קבצם בבית לא כדאמרינן במס' יו"ט דמעמיד ערימה לא הוי גמר מלאכה, עכ"ל :

**2** **הַדָּשׁ כְּגֵרוּגָרַת חֵיב וְאִין דִּישָׁה אֶלָּא בְּגִדוּלֵי קֶרְקַע. וְהַמְפָּרֵק הֲרִי הִיא תּוֹלְדֵת <sup>[ה]</sup> הַדָּשׁ וְחֵיב וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. הַחוּלֵב אֶת הַבְּהֵמָה חֵיב מִשּׁוּם מְפָרֵק <sup>[ו]</sup> וְכֵן הַחוּלֵב בְּחֵי שְׂיֵשׁ לוֹ עוֹר חֵיב מִשּׁוּם מְפָרֵק. וְהוּא שְׂיֵהָיָה צָרִיךְ לָדֵם שְׂיֵצָא מִן הַחֲבוּרָה. אֲבָל אִם נִתְפָּנוּ לְהִזְיֵק בְּלֶבֶד פְּטוֹר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. וְאִינוּ חֵיב עַד שְׂיֵהָיָה בְּדָם אוּ בְּחֶלֶב שֶׁהוּצִיא כְּגֵרוּגָרַת :**

**ההראב"ד** **וכן החובל וכו' כגרוגרת.** כתב הראב"ד וכי המשקין שיעורן כגרוגרת והלא חלב כדי גמיעה ושאר המשקין שיעורן חלוקין, עכ"ל :

**מגיד משנה (ו-ז) המקבץ דבלה ועשה ממנה עגול או שנקב תאנים וכו'.** הדש כגרוגרת חייב וכו'. פרק המצניע (שם דף צ"ה) ת"ר החולב והמתבץ והמגבן כגרוגרת חייב וכו'. ואמרינן עלה חולב חייב משום מפרק. והמפרק הוא תולדת הדש. ומכאן ששעור הדש הוא כגרוגרת : **ואין דישה אלא בגדולי קרקע**

**והמפרק הרי הוא וכו'.** פרק כלל גדול (שם דף ע"ה) ת"ר הפוצע חלזון רבי יהודה אומר פציעה בכלל דישה אמרו לו אין פציעה בכלל דישה אמר רבא מאי טעמייהו דרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע: **החולב את הבהמה וכו'.** ברייתא פרק המצניע [דף צ"ה] ת"ר החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת והמכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב לוקה את הארבעים דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינן אלא משום שבות. ונחלקו הראשונים ז"ל בביאור ברייתא זו יש מהן מי שסובר שחכמים נחלקו על כולן שאינן אלא משום שבות. ויש מי שפירש שלא נחלקו אלא מהמכבד ואילך. וכן הכריע ר"ח ז"ל בראיות וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה. וזה דעת רבינו. ולדבריהם אע"פ שאמרו שאין דישה אלא בגידולי קרקע בהמה נקראת גידולי קרקע ומבואר בקצת מקומות בגמרא מההיא דאמרינן שלהי פרק הפרה (ב"ק נ"ד): גבי ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע וע"ש בתוס'. ולזה אפשר שכתב רבינו החולב את הבהמה חייב וכו': **וכן החובל בחי וכו'.** דין החבלה שיהיה בה חיוב מבואר במשנה (שבת דף ק"ז) כמו שיתבאר, אבל מה **שכתב שהוא מפני שהוא מפרק והיא תולדה דדש** הוא מסברתו ז"ל וכמו שכתבתי למעלה שאע"פ שאין דישה אלא בגידולי קרקע זהו דוקא למעט חלזון וכיוצא בו ר"ל דגים הגדלים בים שאינם נקראים גידולי קרקע אבל בהמה חיה ועוף קרויים הם גידולי קרקע. זה דעת רבינו ז"ל וחלקו עליו. ורש"י פי' שהחיוב בחבלה הוא מפני שהוא צובע. ויש מי שפירש שהוא מפני נטילת נשמה שבאותו מקום. ולדברי שניהם אין צריך כגרוגרת אלא בפחות מכאן חייב: **והוא שצריך לדם וכו'.** פרק האורג (שם דף ק"ז) תני רבי אבהו קמי רבי יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר אמר ליה ר"י פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואת"ל משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו וזה מבואר: **והוא שיהא בדם כו'.** כיון שדעת רבינו שהחובל הוא משום מפרק ודאי שיעורו כגרוגרת וכמו שנזכר למעלה ששעור הדש כגרוגרת אבל כבר כתבתי דעות אחרים:

**כסף משנה החולב את הבהמה וכו' וכן החובל בחי וכו'.** כתב הרמ"ך לא הבנתי דבריו שהוא כתב בסמוך דמפרק תולדת דש הוא וכתב אין דישה אלא בגידולי קרקע ועוד דאי חולב הוי כחובל ושניהם תולדת מפרק אמאי אינו חייב כל חובל שיצא ממנו דם אפילו אין לו עור ואע"ג דחבורה חוזרת כמו בחולב אע"ג דחוזר ובירושלמי מפורש בהדיא המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום ולזה הפירוש איכא לאפלוגי בין חבורה חוזרת לאינה חוזרת משום דחוזרת ליכא נטילת נשמה וחבורת חלזון חוזרת מ"מ צ"ל לפירושו ההיא דמסכת חולין (דף מ"ו ב) דאמרינן ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם וצ"ע, עכ"ל: **ואינו חייב עד שיהיה בדם או בחלב שהוציא**

**כגרוגרת. כתב הראב"ד א"א וכי המשקין וכו' שיעורן חלוקים עכ"ל. ואין זו השגה דהתם לענין הוצאה מרשות לרשות ומה ענין זה לענין הוצאת דם או חלב ממקום חבורם בחי והטעם ששיעורן כגרוגרת משום דחשיבי אוכל דהא חזו ללפת בהם את הפת :**

**ח בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּחוּבֵל בְּבִהְמָה וְחִיָּה וְעוֹף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם. אָבֵל הַחוּבֵל בְּחִבְרוֹ אֵף עַל פִּי שְׁנֵתְכֹן לְהִזִּיק חֵיב מִפְּנֵי נַחַת רוּחוֹ שֶׁהָרִי נִתְקַרְרָה דְּעֵתוֹ וְשָׂכָכָה חֲמָתוֹ וְהָרִי הוּא כְּמִתְקָן. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְדָם שֶׁהוֹצִיא מִמֶּנּוּ חֵיב :**

**מגיד משנה בד"א בחובל בבהמה וחיה וכיוצא בהן וכו'.** פירוש דעת רבינו הוא לחייב אף בחובל בבהמה של חברו דרך נקמה שאע"פ שאינו צריך לדם חייב מפני שנתקררה דעתו וכמו שיתבאר פרק י' גבי הקורע בחמתו ובפרק י"ב גבי המבעיר גדישו של חברו. והדין הזה יצא לו מסוגיא שבפי האורג (שם ק"ה ב') ששנינו שם הקורע בחמתו ועל מתו פטור וכל המקלקלין פטורין והקשו מברייתא דתניא הקורע בחמתו ובאבלו על מתו חייב ואע"פ שחלל שבת יצא ידי קריעה ודחקו בתירוץ מתו (וחמתו). ולבסוף תירצו גבי חמתו הא ר' יהודה הא ר"ש מתני' ר"ש דפטר מלאכה שאינה צריכה לגופה ברייתא ר' יהודה דמחייב. פירש"י ז"ל שזה התירוץ עולה אפילו לקושית מתו (וחמתו) והקשו אימר דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה ותיירצו הא נמי מתקן הוא דקא עביד נחת רוח ליצרו ואקשינן וכה"ג מי שרי והא תניא ר"ש ב"א אומר הקורע כליו בחמתו כו' יהי בעיניך כעובד גלולים ותיירצו לא צריכא דקא בעי למירמי אימתא אינשי ביתיה. וממ"ש מתקן הוא דקא עביד נחת רוח ליצרו למד רבינו שכיון שהוא פוסק כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה שהוא חייב עליה כל שהוא עושה הדבר דרך נקמה וכעס הרי זה נקרא מתקן אצל יצרו וחייב. ומ"ש וכה"ג מי שרי לא רצו להקשות על הדין שאמרו שהוא מתקן אצל יצרו אלא לומר ובחול נמי מי שרי כלומר שהיה להם לומר בברייתא ודבר זה אף בחול אסור וכמו שהזכירו בכיוצא בזה בברייתא פרק המצניע (שם צ"ד:) גבי נוטל פי הזוג ואזכירה פרק ט'. ועוד שבכאן שנו קורע בחמתו אצל קורע באבלו על מתו ונראה שכשם שבחול זה מותר כך מותר זה ולא היה להם לשנות סתם דבר שהוא אף בחול כעובד גלולים ותיירצו שהברייתא מדברת בדבר שהוא מותר גמור בחול או שחלק ממנו מותר גמור בחול וכגון דקא בעי למרמי אימתיה אינשי ביתיה ולפיכך לא הזכירו איסור קצת הדבר בחול ולענין חיוב שבת כולן שוין. כנ"ל לדעת רבינו. אבל רש"י ז"ל והמפרשים האחרונים פירשו שהוא מקשה על התירוץ לומר דכיון דלא שרי

לאו מתקן הוא ותירצו דברייתא דמחייב בגוונא דשרי הוא בדוקא וכגון דקא עביד למירמא אימתא אינשי ביתיה. וזה דעת ההשגות וכ"כ שם א"א כמה נפלאים דבריו ומתמיהים אסופותיו שהרי אפילו קריעת בגדיו אם לא להטיל אימה קראוהו עובד גלולים כ"ש חובל בחבירו ואפילו לנקמה, ע"כ:

**ט** שְׂמוֹנָה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה הֵן שְׁיֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת לְעֵנָן שְׁבֵת כְּמוֹ חֲיָה וּבְהֶמָּה וְעוֹף. אָבֵל שְׂאֵר שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים אִין לָהֶן עוֹר. לְפִיכָךְ הַחוּבֵל בְּהֶן פְּטוֹר. וְאֶחָד הַחוּבֵל בְּבְהֶמָּה חֲיָה וְעוֹף אוֹ בְּשְׂמוֹנָה שְׂרָצִים וְעֵשָׂה בְּהֶן חֲבוּרָה וְיֵצֵא מֵהֶם דָּם אוֹ שְׂנֵצֶרֶר הַדָּם אֶף עַל פִּי שְׂלֵא יֵצֵא חַיֵּב:

**מגיד משנה** **שמנה שרצים האמורים בתורה וכו'.** משנה (שם דף ק"ז) שמנה שרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור וכו' חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב: **ואחד החובל בבהמה חיה ועוף או וכו'.** בברייתא שם אי זו היא חבורה שאינה חוזרת נצרך הדם אע"פ שלא יצא. מדברי רבינו נראה ששאר שקצים ורמשים אפ"י הוציא מהן דם פטור אבל בפרק א"ט גבי ריאה שהאדימה אמרו בגמרא מי לא תניא ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם. ופירש"י ז"ל ושאר המפרשים שאינו חייב בחבלתן בצרירת הדם עד שיצא. אבל אם הוציא דם חייב. וכתב רש"י ז"ל הך מתני' לא ידענא היכא מיתניא. וכבר הקשו מזה לרבינו ז"ל ואפשר שהוא סבור דההיא ברייתא אתיא דלא כהלכתא לפי ששנינו במשנה החובל בהם פטור סתם ולא חלקו בין יצא מהן דם ללא יצא. ואף לדברי רש"י ז"ל שפירש שחיוב החבלה משום צובע צריכין אנו לומר כן. ומכל מקום אין זה משמעות הסוגיא ודברי רבינו צ"ע:

**לחם משנה** **ואחד החובל בבהמה חיה ועוף וכו'.** כתב ה"ה ואף לדברי רש"י שפירש חיוב החבלה משום צובע צריכין אנו לומר כן. וטעמו דכיון דהטעם הוא משום דאיכא צביעת העור היכא דאינו עור מותר אפ"י שיצא דם אבל למאן דמפרש נטילת נשמה אין אנו צריכין לומר כן כמ"ש התוס' בפי' כלל גדול (דף פ"ה) כי היכי וכו' ע"ש. ומה שלא אמר רבינו טעם נטילת נשמה אע"פ שאמרו אותה שם בגמרא בפי' כלל גדול הוא משום דלא אמרוהו לענין חבורה באבר וכו' אלא לענין מיתה בהחלט כמו בחלזון אבל חבורה אין לומר נטילת נשמה מאותו מקום כדעת המפרשים ז"ל דזה דוחק:

**ז** הסוּחַט אֶת הַפִּירוֹת לְהוֹצִיא מִימֵיהֶן חֵיב מְשׁוּם מְפָרֵק. וְאִינוּ חֵיב עַד שְׂיִהְיֶה בַּמְשָׁקִין שְׁסַחַט כְּגִרוּגְרָת. וְאִין חֵיבִים מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל דְּרִיכַת זִיתִים וְעֵנְבִים בְּלֶבֶד. וּמִתָּר <sup>[n]</sup> לְסַחַט אֲשָׁכּוּל שֶׁל עֵנְבִים לְתוֹךְ הָאֶכָּל. שְׁמִשְׁקָה הִבָּא לְאֶכָּל אֶכָּל הוּא וְנִמְצָא כְּמִפְרָק אֶכָּל מֵאֶכָּל. אֲבָל אִם סַחַט לְכָלִי שְׂאִין בּוֹ אֶכָּל הָרִי זֶה דוֹרְךָ וְחֵיב. וְהַחֹלֵב <sup>[n]</sup> לְתוֹךְ הָאֶכָּל אוֹ הַיּוֹנֵק בְּפִיו פְּטוֹר וְאִינוּ חֵיב עַד שְׂיִחְלַב לְתוֹךְ <sup>[n]</sup> הַכָּלִי :

**מגיד משנה** **הסוחט את הפירות וכו'.** פ' חבית משנה (שבת קמ"ג ע"ב) אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין. ואמר רבא דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד וכן תנא דבי מנשה. ושיעור כגרוגרת כבר נתבאר שהדש הוא בכגרוגרת: **ומותר לסחוט אשכול של ענבים וכו'.** (שם קמ"ד:) אמר רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אלמא קסבר משקה הבא לאוכל כאוכל הוא. ובהלכות פירשו הקדרה יש בה אוכל והקערה אין בה אוכל ושם בהלכות פירשו מימרא דשמואל אפי' בשבת ודרב חסדא דוקא ביו"ט אבל בשבת אסור לחלוב אפי' לתוך הקדרה ויש דעות אחרות לאסור הכל בשבת ויש מתירין הכל ודברי ההלכות עיקר: **והחולב לתוך האוכל או היונק בפיו פטור ואינו חייב וכו'.** כבר נתבאר זה שמה שהתיר רב חסדא לא התיר אלא ביו"ט וכדעת ההלכות. אבל יש תימה בדברי רבינו למה לא כתב ההיתר בהל' יו"ט וצ"ע. **ומ"ש היונק בפיו פטור** מפורש בפרק אע"פ בכתובות (דף ס') דיונק מפרק כלאחר יד הוא ואיסורו מדרבנן:

**יא** הַזוֹרָה או הַבוֹרֵר כְּגִרוּגְרָת חֵיב. וְהַמְחַבֵּץ הָרִי הוּא תוֹלְדֵת בּוֹרֵר. וְכֵן הַבוֹרֵר שְׁמָרִים מִתּוֹךְ הַמְשָׁקִין הָרִי זֶה תוֹלְדֵת בּוֹרֵר אוֹ תוֹלְדֵת מְרַקֵּד וְחֵיב. שְׂהַזוֹרָה וְהַבוֹרֵר וְהַמְרַקֵּד דוֹמִין עֲנִינֵיהֶם זֶה לָזֶה. וּמִפְּנֵי מָה מְנוּ אוֹתָן בְּשִׁלְשָׁה מִפְּנֵי שְׁכָל מְלֹאכָה שְׁהִיתָה בַּמְשָׁכָן מוֹנִין אוֹתָהּ בְּפְנֵי עֲצָמָה :

**מגיד משנה** **הזורה או הבורר כגרוגרת חייב והמחבץ וכו'.** פרק המצניע (שבת צ"ה) מחבץ חייב משום בורר וכבר נזכרה למעלה ברייתא השנויה שהמחבץ כגרוגרת והזורה והבורר והמרקד שיעור אחד להם לפי שענין אחד הם וכמ"ש.

ופירש"י ז"ל מחבץ עושה כלי כמין גומא ונותן הקום לתוכו ומי החלב שהן נסיובי נוטפין, עכ"ל: **וכן הבורר את השמרים וכו'.** פ' תולין (שם קל"ח) אמר רב כהנא שימר חייב חטאת ואמרינן משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר ר"ז אמר משום מרקד: **ומפני מה מנו אותם וכו'.** פרק כלל גדול (שם ע"ג ע"ד) היינו זורה היינו בורר היינו מרקד אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל מלתא דהואי במשכן אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב לה:

**ב** הבורר אכל מתוך פסלת או שהיו לפניו שני מיני אכלין וברר מין ממין אחר בנפה ובכברה ח"ב. בקנון או בתמחוי פטור. ואם ברר בידו לאכל לאלתר מתר:

**מגיד משנה** הבורר אוכל מתוך פסולת וכו'. דברי רבינו ז"ל בדינין אלו הם כפירוש ר"ח ז"ל שפי' הסוגיא והברייתא שבפרק כלל גדול (שם ע"ד) דבורר לאכול לאלתר ביד מותר אוכל מתוך פסולת בדוקא ובקנון בתמחוי פטור אבל אסור בנפה ובכברה חייב חטאת ובורר לבו ביום אפילו ביד חייב חטאת ופסולת מתוך אוכל לעולם חייב וכן הסכים הרמב"ן ז"ל וכן נראה מן ההלכות שפסולת מתוך אוכל לעולם חייב ושני מיני אוכלין הרי הן כאוכל מתוך פסולת ולבאר זה מן הגמרא יאריכו הדברים:

**ג** והבורר פסלת מתוך האכל ואפלו בידו אחת ח"ב. והבורר תרמוסין מתוך פסלת שלקהו ח"ב מפני שהפסלת שלקהו ממתקת אותו כשישלקו אותו עמהם ונמצא כבורר פסלת מתוך אכל וח"ב. הבורר אכל מתוך פסלת בידו להניחו אפלו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר [ט] וח"ב. היו לפניו שני מיני אכלין מערבין בורר אחד מאחר ומניח לאכל מיד. ואם ברר והניח לאחר זמן אפלו לבו ביום כגון שברר בשחרית לאכל בין הערבים ח"ב:

**מגיד משנה** והבורר תורמוסין וכו'. מימרא דחזקיה שם: הבורר אוכל מתוך פסולת וכו'. אוקימתא דאביי שם. ופירוש לאלתר כתב ר"ח ז"ל שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד ע"כ. ודע שלדבריו ודברי רבינו אוקימתא דאביי ופלוגתא דרב אשי ורב ירמיה כולן לאלתר הן: היו לפניו שני מיני אוכלין וכו'. שם וכפי מה שנתבאר:

**כסף משנה (יב-יג) הבורר אוכל וכו' עד לאכול בין הערבים חייב.** כתב הרמ"ך לדבריו איכא חילוק בין שבת ליום טוב דביו"ט מותר אפילו פסולת מתוך אוכל ובקנון ותמחוי כב"ה וצ"ע מי דחקו להחמיר כ"כ בשבת יותר מיו"ט בפרק כלל גדול (שבת דף ע"ד) פריך קשיא דרב אשי אדרב אשי ומתרץ כאן בקנון ותמחוי כאן בנפה וכברה ואפילו בקנון פטור אבל אסור, עכ"ל:

**לחם משנה והבורר תורמוסין וכו'.** פי' למ"ש בגמרא פי' כלל גדול (דף ע"ד) שאני תורמוסין דשלקי ליה שבעא זימני ואי לא שלקי ליה מיסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי, כלומר כיון דאי שלקי הפסולת עמם היה נמוח וא"א להתבשל א"כ הפסולת עיקר והוי ליה כבורר פסולת מתוך אוכל:

**יד** המְשַׁמֵּר יין או שֶׁמֶן או מַיִם וְכוּן שְׁאֵר הַמְשַׁקֵּין בַּמְשַׁמֵּרֵת שְׁלֵהוֹן חַיֵּב. וְהוּא שְׁיִשְׁמֵר כְּגֵרוּגָרָת. אֲבָל מְסַנְנִין יין שְׁאִין בּו שְׁמָרִים או מַיִם צְלוּלִין בְּסוּדָרִין וּבְכַפִּיפָה מְצָרִית כְּדִי שְׂיֵהָא צְלוּל בְּיוֹתֵר. וְנוֹתְנִין מַיִם עַל גְּבִי שְׁמָרִים בְּשִׁבִיל שְׂיִצּוּלוֹ. וְנוֹתְנִין בִּיצָה טְרוּפָה לְמַסְנַנְתָּ שֶׁל חֶרְדָּל כְּדִי שְׂיִצְלֵל. חֶרְדָּל שְׁלֵשׁוּ מְעַרְבֵי שֶׁבֶת. לְמַחֵר מְמַחָה וְשׁוֹתָה בֵּין בֵּינָה בְּכָלִי. וְכוּן יֵין מְגַתּוֹ כָּל זְמַן שֶׁהוּא תּוֹסֵס טוֹרֵף חֲבִית בְּשִׁמְרִיהָ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסּוּדָרִין. שְׁעָדִין לֹא נִפְרָשׁוּ הַשְּׁמָרִים מִן הַיֵּין יָפָה יָפָה וְכָל הַיֵּין כְּגוּף אֶחָד הוּא. וְכוּן הַחֶרְדָּל וְכָל פְּיוּצָא בּוּ:

**מגיד משנה משמר יין או שמן זית או מים וכן שאר משקין במשמרת שלהן חייב והוא שישמר כגרוגרת.** כבר נתבאר זה: אבל מסננין יין וכו'. פי' תולין (שם קל"ט:) משנה נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית ונותנין ביצה במסנת של חרדל, ע"כ. ופירש הרשב"א ז"ל מסננין את היין יין עכור שאינו צלול שאם היה צלול אף במשמרת היה מותר כמו שיתבאר וגם אין בו שמרים כלל ע"כ דבריו ז"ל. וכתב רבינו בפירוש המשנה טבע הביצים שטורפין אותן ונותנין אותם בדברים העכורים ויזככו אותם ויבדילו העב מן הדק, עכ"ל. ובגמ' אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולים לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא מיתיבי רשב"ג אומר טורד אדם חבית יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש (ומסיק לפני האורחים ואינו חושש) תרגמה זעירי בין הגתות שנו, ע"כ: **חרדל שלשו מע"ש וכו'.** פסק הלכה (שם דף מ')

חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בין ביד בין בכלי, ע"כ: **וכן יין מגתו וכו'.**  
כבר נתבאר זה:

**לחם משנה המשמר יין או שמן או מים וכו'.** יש לתמוה על רבינו איך כתב כאן דמים צלולין מסננין אותם בסודרין וכן בפכ"א כתב לפיכך אע"פ שמותר לסנן יין צלול וכו' או מים צלולין בסודרין וכו' הא אמר זעירי בגמרא דאפי' במשמרת מסננין. וכן יש לתמוה במ"ש כאן וכן יין מגתו כל זמן שהוא תוסס וכו' ונותן לתוך הסודרין דהא בגמרא (דף קל"ט): אמרו דאפי' משמרת מסננין דהיינו ברייתא בטורד אדם חבית יינה ושמריה וכו' שהעמידו בגמרא בין הגיתות שם באותה ברייתא מפורש משמרת. ונראה שהוא ז"ל מפרש דכל משמרת דכאן בגמרא ל"ד משמרת אלא סודרין ולא הוצרך לפרש בגמרא דסמיך אמתני' וכן הברייתא סמיך אמתני'. ופי' כן משום דאי לא אמרת הכי קשה טובא בהא דמקשה גמרא לזעירי מדרשב"ג לימא ליה דלטעמיך קשה ברייתא אמתני' דבמתני' אמרו דוקא בסודרין אבל משמרת לא וברייתא אמרה משמרת. אלא ודאי דמשמרת הנזכר בברייתא היינו סודרין וסמך אמתני' וכן במשמרת שהזכיר זעירי. זה נראה בדעתו ז"ל אבל אין כן דעת הרשב"א ז"ל וכמו שהביא דבריו ה"ה ז"ל שהוא מפרש הך משמרת דהיא מדוייקת ולא חשש ה"ה לומר שאין כן דעת רבינו שהוא פשוט:

**טו הטוחן כגרוגרת חייב.** וְכֹל הַשּׁוֹחֵק תְּבַלִּין וְסַמְנִין בְּמִכְתָּשֶׁת הָרִי זֶה טוֹחַן וְחַיֵּב. הַמְּחַתֵּךְ יָרֵק תְּלוּשׁ הָרִי זֶה תוֹלְדֵת טוֹחַן. וְכֵן הַנוֹסֵר עֲצִים [כ] לְהַנּוֹת בְּנִסְרֵת שְׁלֵהוֹן אוֹ הַשֶּׁף לְשׁוֹן שֶׁל מִתְּכֵת חַיֵּב מְשַׁיְשׁוֹף כָּל שֶׁהוּא. אֲבָל הַמְּחַתֵּךְ עֲצִים אֵינוֹ חַיֵּב עַד שְׂיִדְקֶדֶק מֵהוֹן כְּדִי לְבַשֵּׁל כְּגֵרוּגְרֵת מִבִּיצָה:

**מגיד משנה הטוחן כגרוגרת חייב וכו'.** כל אלו השיעורין שהן במלאכת האוכלין נראה שהן שוין וכגרוגרת. ובפרק כלל גדול (שם ע'): קצר וטוחן כגרוגרת וזה מבואר: **וכל השוחק תבלין.** זה מבואר בהרבה מקומות שחיקת סמנין. ובדאי שהוא משום טוחן: **המחתך ירק תלוש וכו'.** פרק כלל גדול (שם ע"ד): מימרא נזכרה פרק שביעי: **וכן הנוסר עצים וכו'.** שם אמר רב מנשה האי מאן דסלית סלתי חייב משום טוחן. וחלוקי השיעורין למד רבינו מחלוקיהן בהוצאה וכמו שיתבאר פ"ח שהוצאת האוכלין כגרוגרת והמתכות בכל שהוא והעצים כדי לבשל כגרוגרת מביצה קלה:



**לחם משנה** | **וכן הנוסר עצים ליהנות בנסורת שלהן וכו'.** כלומר דלא יהא שלא ליהנות לא מעצים ולא מהנסורת דזה מקלקל הוא אלא שדעתו ליהנות מהנסורת או מהעצים שיהו מנוסרים דבהא ודאי חייב אע"פ שאין דעתו ליהנות מהנסורת עצמו לדעתו ז"ל שפסק שהמלאכה הצריכה לגופה חייב :

**טז** **המרקד כגרוגרת חייב.** \* **הלש כגרוגרת חייב המגבל את העפר הרי זה תולדת לש.** וכמה שעורו כדי לעשות פי כור של צורפי זקב. ואין גבול באפר \* ולא בחול הגס ולא במרסן ולא בכיוצא בהן. והנותן זרע שמשמין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים חייב משום לש. מפני שהן מתערבין ונתלין זה בזה :

**ההראב"ד** **הלש כגרוגרת וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל כמדומה לי שטעה בזה. שהוא סובר שאם נתן בהם מים וגיבול שאינו חייב משום לישה כמו שהוא חייב בזרע שומשמין וזרע פשתן. ואינו כן שלא אמרו אפר אינו בר גיבול אלא שאינו מחוסר גיבול ובנתינת מים לבד חייב, עכ"ל :

**מגיד משנה** | **והמרקד כגרוגרת חייב וכו'.** כבר הזכרתי זה : **הלש כגרוגרת חייב וכו'.** כבר הזכרתי שכל אלו הן כגרוגרת ואמרו פרק המוציא (שבת דף פ' :) מאי שנא דכל שיעורי שבת בכגרוגרת : **והמגבל את העפר הרי זה וכו'.** מבואר פ"ק (שם דף י"ח) בברייתא וסוגיא שלדברי הכל חייב בגיבול עפר. והשיעור למד רבינו משיעור ההוצאה שהמוציא טיט כשיעור הזה חייב כמבואר פרק י"ח : **ואין גיבול באפר וכו'.** מהסוגיא שבפרק מי שהחשיך (שם קנ"ה :) נראה בביאור שאין חיוב גיבול דבר תורה במורסן שכך אמרו שם אמר אביי אמריתה קמי דמר מתניי דנותנין מים למורסן אבל לא גובלין מני ואמר לי ר' יוסי ברבי יהודה היא דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל דילמא עייכ לא קאמר ר' יוסי התם אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל במורסן דלאו בר גיבול הוא אפילו ר' יוסי מודה פירוש דזהו גיבולו בנתינת מים ואסור. תניא בהדיא אין נותנין מים למורסן דברי רבי ור' יוסי בר' יהודה אומר נותנין ואידחי סברא דמ"ד דבמורסן דלאו בר גיבול הוא אפילו ר' יוסי מודה דנתינת מים אסור ואדרבה מותר. והטעם משום דאינו בר גיבול ולכך אפי' גבול לא יהא בו חיוב אלא אסור מדבריהם ומתוך כך הותר נתינת מים ואם היה גיבולו דבר תורה היה אסור נתינת מים מדבריהם. והסברא הראשונה היתה דעת אביי בפרקא קמא ושם לא העלו בדחייתא. ולפי זה מה שנזכר בברייתא (דף י"ח) פ"ק גבי אפר אינו חייב עד שיגבול ר"ל הדבר הראוי לגיבול אבל באפר

לדברי רבי יוסי בר' יהודה אינו חייב בשום צד והלכה כמותו ויעיד על זה מה שאמרו ביו"ט פרק המביא וקיטמא שרי ופירושו בהלכה שהאפר אינו בר גיבול ולפיכך מותר לגבלו ביום טוב, ע"כ. ובהשגות א"א כמדומה אני וכו' ובנתינת מים לבדה חייב, ע"כ. וכדעתו דעת האחרונים ז"ל: **והנותן זרע שומשמן וכו'.** בזבחים פרק דם חטאת (דף צ"ד): גבי שריית בגד במים בשבת אלא זרע פשתן מ"ט פירוש מ"ט חייב השורה זרע פשתן במים ושקלו וטרו בהא ואסיקו משום דקא עביד לישא כמבואר שם:

**כסף משנה** **המרקד וכו'.** כתב הרמ"ך צ"ע דהא מתרץ בגמ' (שבת דף ע"ח) הא דמגבל וכו' שאין אדם טורח לעשות טיט כ"כ מעט אם לא יעשה לפי כור ולדברים אחרים ומש"ה אזלין לשופכים ברביעית אבל אם הוא מגובל חשוב שיעור פי כור וחייב המוציא ואע"פ שעשה זה המגבל מלאכה חשובה כיון דאין דרך העולם לגבל ממנו בתר דשכיחא אזלין ולקולא. וצ"ע, עכ"ל:

**לחם משנה** **המגבל את העפר וכו'.** בפ"ק (דף י"ח) אמרו אצל מתניתין דאין שורין דיו עם סממנין וכו'. מאן תנא נתינת מים לדיו היא שרייתן אמר רב יוסף רבי היא דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי רבי ר' יוסי אומר אינו חייב עד שיגבל א"ל אביי ודילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל דיו דלאו בר גיבול הוא אימא ליחייב לא ס"ד דתניא אחד נותן את האפר וכו'. ומ"ש ה"ה כאן נראה דדעת אביי לומר דשרייתו זו היא גיבולו בין בדיו בין באפר בין במורסן בין בכל דבר דלאו בר גיבול דחייב על השרייה ומכח קושיא דבפי מי שהחשיך (דף קנ"ה) אדחיה ליה הך סברא דאביי ואמרינן דבדבר דלאו בר גיבול בגיבול חייב מד"ס ובשרייה מותר וכ"פ רבינו א"כ יצא לנו מכאן לדעת רבינו דבדיו דלאו בר גיבול בגיבולו חייב ובשרייתו מותר גמור א"כ קשה דהוא עצמו כתב למעלה בריש פ"ג ושורין דיו וסממנין עם חשיכה דמשמע דבשבת אסור אפי' שרייה אלא שי"ל דהטעם דבדיו אסור בנתינת מים הוא משום צובע דל מהכא טעמא דלישה וכמ"ש רבינו עצמו בסוף פ' ט' העושה עין הצבע ה"ז תולדת צובע וכו'. ומ"מ עדיין יש לתמוה בדברי ה"ה במ"ש שם עם מ"ש כאן דשם נראה שהוא מפרש הסוגיא כולה לענין צביעה וה"ק מאן תנא דנתינת מים בדיו חייב משום צובע ותירץ רבי היא דאשכחנא דאמר דנתינת מים בלישה חייב משום לש ה"ה כאן בנתינת מים בצביעה חייב משום צובע והקשה אביי אפי' ר' יוסי היא דע"כ לא קאמר ר' יוסי התם אלא בקמח שהוא בר גיבול ואי הכא הוא שייך גיבול ה"א דאינו חייב בצביעה אלא בשלש משום דדעתיה אלישה אבל דיו דלאו בר גיבול ולא אתי כלל לידי חיוב לישה בנתינת מים לבד חייב משום צובע והקשו דהרי מצינו דר"י דאמר באפר עד שיגבל והשוה אפר לקמח א"כ אפי' במידי דלאו בר גיבול גיבולו איקרי גיבול וחייב עליה

וא"כ נימא דעתיה אלישה ותירצו מאי אפר עפר כלומר ולעולם דאפר אינו חייב כלל משום לישה אבל דיו דלאו בר גיבול חייב משום צובע. ולפי זה א"ש סוגיא דמי שהחשיך דאביי דהוא סבר דבדבר דלאו בר גיבול אינו חייב ומה שחייב בדיו הוא משום צובע. זה נראה פשט הסוגיא לפמ"ש שם ה"ה ז"ל שלא הזכיר שם בדיו אלא צביעה. ויש לתמוה אמאי כתב כאן דסוגיא דמי שהחשיך אתיא דלא כאביי הוא לפי פשט זה שהוא עתיד לבאר בפ"ט אתי כאביי וע"ק שכתב כאן דאי דחו להו דברי אביי ואי אידחו א"כ אפי' בדיו לר' יוסי אינו חייב בנתינת מים וא"כ איך כתב רבינו בפרק ט' דמין צבע חייב דהיינו כדברי אביי דסבר דאפי' ר"י מודה לכאורה ונראה דברים הפכיים. ונ"ל דאביי ודאי במאי דקאמר דדיו דלאו בר גיבול וכן מורסן וכן כל דבר דלאו בר גיבול שרייתו זו היא גיבולו וחייב אנתנית מים ובדיו חייב בנתינת מים צביעה ולישה דשרייתו זו היא גיבולו ודחו אותו בגמ' משום ברייתא דאפר דר"י אצריך שם גיבול והוא דחה ואמר מאי אפר עפר וה"ק ע"כ לא קאמר ר"י דצריך גיבול אלא בקמח דשייך בו גיבול ואי הוה בדיו שייך גיבול בנתינת מים לא היה חייב כלל אבל השתא דאינו בר גיבול בנתינת מים נגמרה בו מלאכת הצביעה וחייב משום צביעה וה"ה משום לישה ולא חשש ה"ה להזכיר בפ"ט לישה מפני שסמך על מ"ש כאן ובפ' מי שהחשיך דחו דברי אביי ולא דחו אותם אלא לענין לישה דלא אמרינן להתחייב בלישה שרייתו זו היא גיבולו אבל בענין צביעה לא אשכחהו שידחו דאפי' דאינו בר גיבול מ"מ אין החיוב משום הלישה אלא משום הצביעה ומפני כן נגמרו דברי אביי בענין הצביעה ופסק רבינו כמותו בזה. ומ"ש ה"ה כאן ולא העלה בדחייתא ר"ל בענין שהוא רצה להשוות הלישה והצביעה ואמר דאפי' בלישה שרייתו היא גיבולו וחייב והא אידחי מכח הקושיא דמי שהחשיך אבל בענין צביעה אנו לא מצינו סוגיא מנגדת לאביי בהא. זו היא דעת רבינו ז"ל. וא"ת מ"מ ה"ל לה"ה להסכים דברי אביי עם הסוגיא של פרק מי שהחשיך ולפרש כפי הראשון שפירשתי בהך סוגיא דפ"ק וי"ל דאין זה פשט הסוגיא דמדהשוה אביי אפר לדיו משמע דכי היכי דבדיו אמר שרייתו זו היא גיבולו וחייב ה"נ באפרו. עוד דהוא דוחק לומר דהך סוגיא דיציאות השבת אידחי לה בהחלט דהשתא לא דחי אלא בענין דיו דמתני' כר"י וכדברי אביי אבל מ"מ בענין האפר מסכים עמה. ודע שהראב"ד ז"ל יתרץ הסוגיות כמו שתירצו שם התוס' בפ' יציאות השבת ע"ש. ומ"ש ה"ה שבסוגיא שבפ' מי שהחשיך נראה בביאור שאין חיוב בגיבול דבר תורה במורסן וכ"ו הוא משום דכיון דהותר התם נתינת מים במורסן משמע דגיבולו מותר מן התורה דאי גיבולו אסור מן התורה ראוי היה להם לגזור בשרייתו דא"כ לא הוה גזרי רבנן במידי וז"ש ומתוך כך הותר נתינת מים ואם היה גיבולו וכ"ו:

## הלכות שבת - פרק תשיעי

**א** האופה כגרוגרת חייב. אֶחָד הָאוֹפֶה אֶת הַפֶּת אוֹ הַמִּבְשֵׁל אֶת הַמֵּאֶכֶל אוֹ אֶת הַסִּמָּנִין אוֹ הַמְחַמֵּם אֶת הַפִּיִּם הַכֹּל עֲנִין אֶחָד הוּא. שְׁעוֹר הַמְחַמֵּם אֶת הַפִּיִּם כְּדִי לְרַחֵץ בָּהֶן אֵיבָר קָטָן. \* לְשְׁעוֹר מִבְשֵׁל סִמָּנִין כְּדִי שִׁיְהִיוּ רְאוּיִין לְדַבֵּר שְׁמִבְשָׁלִין אוֹתָן לוֹ:

**ההראב"ד** ושיעור מבשל סממנים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כדי לצבוע בהם בגד קטן פי סבכה, עכ"ל:

**מגיד משנה** האופה כגרוגרת חייב אחד האופה את הפת וכו'. בגמרא (שבת דף ע"ד:) שביק תנא דידן בישול סמנין דהוה במשכן וכו'. ושיעור הגרוגרת כבר הזכרתיו:

**כסף משנה** שיעור המחמם וכו'. כתב הרמ"ך לא ידעתי מאין הוציא וצ"ע, עכ"ל:

**לחם משנה** ושיעור מבשל סממנין וכו'. כלומר הוא עושה סמנין אלו כדי לצבוע ירוק שיהיו ראויים למין צביעת ירוק. כלומר שצבעו שום דבר מירוק שהוא הצבע שהיה רוצה:

**ב** הנותן ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ונתגלגלה חייב. שֶׁהַמִּבְשֵׁל בְּתוֹלְדֵת הָאוֹר כְּמִבְשֵׁל בְּאוֹר עֲצָמָה. וְכֵן הַמְדִּיחַ בְּחַמִּין דָּג מְלִיחַ הִשָּׁן אוֹ קוֹלֵיִס הָאֶסְפָּנִין וְהוּא דָּג דַּק וְרַף בְּיוֹתֵר הָרִי זֶה חַיֵּב. שֶׁהִדְחָתוֹ בְּחַמִּין זֶה הוּא גָמֵר בְּשׂוּלָן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן:

**מגיד משנה** שיעור המחמם את המים וכו'. הנותן ביצה בצד המיחם וכו'. במשנה בפרק כירה אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל וכו' ובגמ' (שם ל"ח:) גלגל מאי אמר רב יוסף גלגל חייב חטאת: **וכן המדיח בחמין וכו'.** משנה פ' חבית (שם קמ"ה:) כל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן מליח ישן וקולייס האספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. ובגמ' הדיח חייב חטאת, ע"כ:

**ג** המפקיע את הביצה בבגד חס או בחול ובאבק דרכים שהן חמים מפני השמש אף על פי שנצילית פטור. שתולדות חמה אינם כתולדות האש. אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור. וכן המבשל בחמי טבריה וכיוצא בהם פטור. המבשל על האור דבר שהיה מבשל כל [א] צרכו או דבר שאינו צריך בשול כלל פטור:

**מגיד משנה** המפקיע את הביצה וכו'. פ' כירה (שם ל"ח:) במשנה ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה. ובגמ' אמר רב נחמן בחמה כ"ע לא פליגי דשרי בתולדת אור כ"ע ל"פ דאסיר כי פליגי בתולדת חמה מר סבר גזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור ומר סבר לא גזרינן ופסק רבינו כת"ק והיתר החמה מבואר פרק כ"ב: **וכן המבשל בחמי טבריא וכו'.** בגמרא אמר רבינא ש"מ המבשל בחמי טבריא בשבת חייב ואסיקנא מאי חייב נמי דקאמר מכת מרדות דרבנן: **המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו וכו'.** פרק חבית (שם קמ"ה:) במשנה כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת ואמרו בגמ' כגון מאי אמר רב ספרא כגון תרנגולתיה דר' אבא. ופ"י כגון מאי הוא מבושל כל צרכו בביאה בחמין מלפני השבת כדי שיהא מותר לשהותו בחמין בשבת כגון תרנגולתיה דר' אבא שהיתה מלוחה ביותר והיה די לה בביאה בחמין ומכאן שהמבשל דבר המבושל אפילו באור ממש פטור שאם היה בו משום בשול אפילו בחמי האור היה חייב. ודעת הרשב"א ז"ל וקצת מהמפרשים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בו משום חיוב בשול דבר תורה ומ"מ באור ממש אסור וזה נלמד מדין חזרת מצטמק ורע לו כנוצר פ"ג ופשוט הוא. **ומה שכתב וכן דבר שאינו צריך בשול הוא ונלמד ממה שנחלקו פרק כירה (שם מ"ב) שמן אם יש בו משום בשול אם לאו מכאן שדבר שאינו צריך בשול אין בו בשול לדברי הכל:**

**כסף משנה** המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו וכו' פטור. נראה מדברי רבינו שכל שלא נתבשל כל צרכו אע"פ שהגיע למאכל בן דרוסאי שייד ביה בישול וחיובי מיחייב. והרמ"ך כתב נראה מדבריו שאם אינו מבושל כל צרכו אע"פ שנתבשל כמאכל ב"ד חייב משום מבשל, וק"ל א"כ לדבריו היאך מותר לשהות ע"ג כירה גרופה וקטומה דבר הצריך לו לאכול בלילה ניחוש דילמא מגיס כדגזרינן בצמר ליורה דבעינן עקורה וטוחה אלא לאו ש"מ דכל דבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אם מבשלו יותר אין בו משום מבשל כדאמרינן כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת ותרנגולת דר' אבא מפרשי לה שלא כדברי הר"ף, עכ"ל:

**ד** אֶחָד נָתַן אֶת הָאוֹר וְאֶחָד נָתַן אֶת הָעֵצִים וְאֶחָד נָתַן אֶת הַקְּדָרָה וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם וְאֶחָד נָתַן אֶת הַבֶּשֶׂר וְאֶחָד נָתַן אֶת הַתְּבָלִין וּבָא אַחֵר וְהִגִּיס כֻּלָּם חִיבִים מְשׁוּם מְבֻשֵׁל. שְׂכָל הַעוֹשֶׂה דָּבָר מְצַרְכֵי הַבִּישׁוּל הָרִי זֶה מְבֻשֵׁל. אָבֵל אִם שָׁפַת אֶחָד אֶת הַקְּדָרָה תַּחֲלָה וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַמַּיִם וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַבֶּשֶׂר וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַתְּבָלִין וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הָאוֹר וּבָא אַחֵר וְנָתַן עֵצִים עַל הָאוֹר וּבָא אַחֵר וְהִגִּיס. שְׁנַיִם הָאֲחֵרוֹנִים בְּלֶבֶד חִיבִין מְשׁוּם מְבֻשֵׁל:

**ההראב"ד** אחד נתן את האור וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בגמרא מוקי לה בקדרה חדשה ומשום לבון רעפים נגעו בה:

**מגיד משנה** אחד נתן את האור וכו'. ברייתא במסכת ביצה פרק המביא (דף ל"ד) ובגמ' שופת את הקדרה מאי קא עביד. פירוש אחר שהיא ריקנית. ותירצו הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה, ע"כ. וחיוב ההגסה יש מי שכתב שאין חייב בה אלא בהגסה ראשונה שאינו מתבשל מהרה אלא בהגסה זו אבל משהגיס פעם אחת דבלא מגיס מתבשל אף המגיס פטור דמאי עבד ולזה נוטה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל ובודאי לדברי הכל כל שאין בבשולו חיוב אין חיוב בהגסתו ר"ל שאין חיוב בהגסת מבושל כל צרכו לדעת רבינו. ולא בהגסת מבושל כמאכל ב"ד לדעת אחרים ז"ל: **אבל וכו' שם**:

**כסף משנה** אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים וכו'. כתב מורי הרב הגדול כמה"ר יעקב בי רב תנצב"ה בזה"ל צריך לעיין שני דברים א' באומרו שנים האחרונים בלבד חייבים ולמה לא יהיה חייב גם מי שנתן את האור וא"ת מפני שלא עשה דבר אותו שנתן את האור שאם לא היה נותן האחר אח"כ את

העצים האור היה נכבה והתבשיל לא היה מתבשל אימא רישא ותקשה מדידיה אדידיה אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים וכו' כולם חייבים ואמאי נותן את האור לא עשה דבר. וע"ק דבגמרא מסקינן שהאחרון בלבד חייב וכלם פטורים דגרסינן התם במס' יו"ט פרק המביא (ביצה ל"ד) תנן התם אחד מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדרה ואחד מביא את המים ואחד מגיס כלם חייבים והתניא האחרון חייב וכלם פטורים ל"ק הא דאייתי אור מעיקרא הא דאייתי אור לבסוף. ופ"י רש"י ז"ל אייתי אור מעיקרא כלהו עבדי מעשה אייתי אור לבסוף איהו הוא דעבד והנך לא עבדי מידי. א"כ תימה על הרב ז"ל איך פסק שנים האחרונים חייבין. וא"ת התם בגמרא נמי תקשה מ"ט האחרון בלבד חייב וכלם פטורים דהא אפ"י שתאמר דאייתי אור לבסוף ואפ"י נותן העצים הקדים עצמו לנותן את האור באופן שסוף כל המלאכות היתה נתינת האור הרי מגיס שע"כ הוא אחר נתינת האור והיה ראוי שיאמר שנים האחרונים חייבים הא ל"ק דהא דאמרינן בגמ' האחרון חייב וכלם פטורים אינו אלא בערך הנותנים כי המגיס פשיטא שהוא חייב שהוא אחר שהרתיח הקדרה וזו היא מלאכה בפני עצמה שבאה אחר כך דאינה סמוכה למלאכות האחרות א"כ לפי זה יפה דנו השתי ברייתות אי דאייתי אור מעיקרא כלם חייבין דהא כלהו עבוד מעשה אי דאייתי אור לבסוף אחר כל הנותנים הנותן האחרון חייב וכלם פטורים אבל על הרב קשה שכפי מה שסידרם הוא ז"ל נותן את האור ונותן העצים והמגיס כלם חייבים ג' האחרונים הל"ל. וכדי ליישב לשון הרב ז"ל יש מי שמחליף הגירסא ומטעה הספר שאומר שלא זכר הרב ז"ל נתינת האור בחלוקה השנית וזאת הסברא דחוויה היא מצד עצמה ובפרט שמצינו התוספתא שמביא אלו השני חלוקות שהביא הרב ז"ל כתוב בה שנים האחרונים חייבים וז"ל התוספתא במסכת שבת פרק י"ב אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ובא אחר והגיס כלם חייבים, אחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ואחד הביא את האור ואחד נתן את העצים ובא אחר והגיס שנים האחרונים חייבים עכ"ל התוספתא. א"כ נראה שלשון הרב ז"ל אמת ואין בו טעות כלל וצריך הבנה וסיעתא דשמיא. ולהבין לשונו צריך לעורר בו שני דברים ובהם נבין כונת הרב ז"ל. אחת שבחלוקה הראשונה כתב אחד נתן ואחד נתן וכן כולם לבד בהגיס שכתב ובא אחר והגיס ובחלוקה השנית כתב ובא אחר ובא אחר וכן כולם וצריך לדעת למה שינה ועוד שבחלוקה הראשונה כתב ואחד נתן את העצים ובחלוקה השנית כתב ואחד נתן עצים על האור וצריך לדעת ג"כ למה שינה אבל האמת הוא ששינה ודק בלישניה כדי להשיב הקושיא שעליו וזה פירושו שבחלוקה הראשונה כלם באו ביחד ובבת אחת ומפני זה כלם חייבים ואפ"י אותנו שהביא האור לפי שהאור

והעצים כלם נתנום בבת אחת וזהו שדייק בלשונו אחד נתן ואחד נתן כלומר וכלם נתנום ביחד לבד המגיס שבא אח"כ בפני עצמו ולפיכך כתב ובא אחר והגיס. אבל בחלוקה השנית כתב בא אחר בא אחר כמ"ש בחלוקה הראשונה במגיס לפי שהיא מלאכה בפני עצמה כלומר שלא היו שם ביחד אלא שבא זא"ז ולפיכך נותן את האור אינו חייב שלא עשה דבר ולא היה התבשיל מתבשל והאור היה מתכבה לולא נותן העצים וז"ש הרב ז"ל בחלוקה השנית ובא אחר ונתן את העצים על האור שכיון בזה שהאור והעצים לא נתנום ביחד. אבל בחלוקה הראשונה שבאו כלם ביחד לא כתב על האור מפני שלא היתה קדימה ביניהם אלא שניהם ביחד העצים והאור א"כ צדק הרב ז"ל באומרו שנים האחרונים חייבים. וזו היא ג"כ כונת התוספתא שבחלוקה הראשונה כתב בכל המלאכות אחד נתן ואחד נתן וכן כלם וכן בחלוקה השנית חוץ מן האור שכתב בחלוקה השנית ואחד הביא את האור לפי שלא נשתתף עמהם לעשות מלאכתו אלא הוא לבדו נתן את האור ואח"כ בא אחר ונתן את העצים כי זה הוא שעשה המלאכה לא נתן את האור כמו שפירשתי, וזהו שדייק לשון התוספתא ואמר אחד נתן ואחד נתן וכו' גם בחלוקה השנית ולא כתב בא אחר בא אחר כמ"ש הרמב"ם ז"ל בחלוקה השנית כדי לגלות לנו כי אין חשש אפי' שבאו כלם יחד כי זהו מורה לשון אחד נתן ואחד נתן כמו שפירשתי לבד בנתינת האור שכתב ואחד הביא את האור כי זה ודאי צריך שיהיה בפני עצמו ולא שיצטרף עם שנותן את האור ולפיכך כשהגיע לנתינת האור כתב ואחד הביא את האור ועתה כל אחד ואחד על מקומו יבא בשלום הגמרא והתוספתא והרב עכ"ל. והנה מצאתי אני ספר מוגה שכתוב בו בדברי רבינו בבבא דסיפא ובא אחר ונתן את העצים ובא אחר ונתן את האור לגירסא זו ניחא שאין חיוב כ"א בשנים האחרונים בלבד דנתן עצים קודם שיתן חברו את האור אין שם רמז בישול כלל. ואין נראית בעיני נוסחא זו מפני שאינה מכוונת לא עם הגמרא ולא עם התוספתא :

**לחם משנה** **אחד נתן את האור וכו' כולם חייבים משום מבשל וכו' אבל אם שפת וכו'.** תימה דאמאי חייב המגיס והנותן עצים ונותן את האור אינו חייב דומיא דלעיל שחייב נותן את האור וגם קשה בשופת את הקדרה אמאי אינם כולם חייבים דומיא דאור דחייב משום בישול אע"ג דעדיין לא בשל מפני שבא אחר הבישול הי"נ הנותן את הקדרה והמים והשאר יהיו חייבים כל אחד מפני שעתידי לבא הבישול. מיהו לזה יש לומר דפטור משום דעשה שלא כסדר ודי לן שיהיה חייב כל אחד ואחד אע"פ שכל אחד לא עשה פעולה בשלמות היכא שיהיו כסדר אבל אין לנו להחמיר ולומר דאפילו עשו שלא כסדר שהם חייבים מ"מ קושיא ראשונה צ"ע. ועיין בהגהות מהר"ם מפדוואה שעמד על זה וכן בפסקי מוהר"ר לוי ן' חביב. וע"ק בדברי רבינו בנותן את האור ונותן את העצים אמאי לא כתב שחייבים משום מבעיר ונראה דה"ה אלא מ"ש כאן



הוא שכלם חייבים משום מלאכה אחת שהוא הבישול והראיה על זה שבבישול סמנין כתב רבינו בריש הפ' שחייבים משום מבשל וכתב הרב המגיד שהוא הדין שחייבים משום צובע, ועוד יש לומר דמשום מבעיר אינו חייב אלא בצריך לאפרו כמו שאמרו בגמרא וכאן אינו צריך לאפרו אלא לבישול וכבר לוקה על הבישול:

**ה** הניח בשר על גבי גחלים אם נצלה בו כגרוגרת אפלו בשנים ושלשה מקומות ח'ב. לא נצלה בו כגרוגרת אבל נתבשל פלו ח'צי בשול ח'ב. \* נתבשל ח'צי בשול מצד אחד פטור. עד שיהפך בו ויתבשל ח'צי בשול משני צדדין. שכח והדביק פת בתנור בשבת ונזכר מתר לו לרדותה קודם שתאפה ויבוא לידי מלאכה:

**ההראב"ד** נתבשל חצי בשול וכו'. א"א חצי בשול הוא כמאכל בן דרוסאי, ע"כ:

**מגיד משנה** הניח בשר על גבי גחלים וכו'. פרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נ"ז) אמר ר' יוחנן הניח בשר על גבי גחלים הפך בו חייב לא הפך בו פטור הי"ד אילימא דאי לא הוה מהפך ביה לא בשיל פשיטא אלא דאי לא הוה מהפך ביה הוה בשיל אמאי לא מחייב לא צריכא דאי לא מהפך ביה בשיל מצד אחד כמב"ד ואי מהפך ביה בשיל משני צדדין כמב"ד וקמ"ל דכל מצד אחד כמב"ד ולא כלום הוא, ע"כ. ועוד שם אמר רבא ואם נצלה בו כגרוגרת במקום אחד חייב איכא דאמרי אמר רבא אפילו בבי' גי' מקומות. ופסק רבינו כלשון אחרון. ופירשו כמאכל בן דרוסאי חצי בשול. אבל רש"י ז"ל פי' ליסטים היה והיה מבשל מאכלו שלישי, עכ"ל: שכח והדביק וכו'. פ"ק דשבת (דף ג' ד') מימרא הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה ולמעלה מזה בסוגיא מפורש דלאו דוקא הדביק במזיד אלא אפילו בשוגג וכן פירשו ז"ל ולזה כתב רבינו שכח וכ"ש הדביק במזיד:

**כסף משנה** הניח בשר ע"ג גחלים וכו'. כתב הרמ"ך לא ידעתי מאין הוציא זה דמ"ש בישול מצלי וגם לא ידעתי מאי חצי בישול שהוא חייב כי נתבשל כמב"ד כולא בישול הוא לגבי שבת ואם לא נתבשל כמב"ד אמאי חייב לענין שבת וצ"ע עכ"ל. והנה הי"ה כתב מקום מוצאו:

**לחם משנה** שכתב והדביק פת בתנור בשבת וכו'. כתב הרב המגיד ולמעלה מזה בסוגיא מפורש דלאו דוקא הדביק במזיד וקשה מאין יצא לו כן מן הסוגיא. ומה שכתב רבינו שכח אע"פ שבגמרא לא מצינו שום מציאות חילוק לשוגג היינו משום דאמר שלא יבא לידי חיוב חטאת ומפני כן הקשו בגמרא (דף ד') אי דהדר ואידכר אינו חייב חטאת. אבל רבינו שכתב כדי שלא יבא לידי מלאכה אין קשה לו כלל:

**1** הַמְתִּיךְ אֶחָד מִמֵּינֵי מִתְּכוֹת כָּל שֶׁהוּא או הַמְּחַמֵּם אֶת הַמִּתְּכוֹת [ב] עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה גְּחֻלַּת הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִבֶּשֶׁל. וְכֵן הַמְּמַסֵּס אֶת הַדּוֹנֵג או אֶת הַחֶלֶב או אֶת הַזֶּפֶת וְהַכֶּפֶר וְהַגְּפְרִית וְכִיּוֹצֵא בָהֶם הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִבֶּשֶׁל וְחֵיב. וְכֵן הַמְּבַשֵּׁל כְּלֵי אֲדָמָה עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ חֶרֶס חֵיב מְשׁוּם מִבֶּשֶׁל. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר בֵּין שְׂרֵפָה גּוֹף קֶשֶׁה בְּאֵשׁ או שֶׁהַקֶּשֶׁה גּוֹף רַךְ הָרִי זֶה חֵיב מְשׁוּם מִבֶּשֶׁל:

**מגיד משנה** הַמְתִּיךְ אֶחָד מִכָּל מֵינֵי מִתְּכוֹת וכו'. ירושלמי ופרק קמא דיבמות (דף ו') מה לי בשול פתילה מה לי בשול סמנין וכו': **וכן הממסס וכו'.** שם (שבת ע"ד:) האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל מהו דתימא כיון דהדר ואקיש אימא לא קמ"ל: **וכן המבשל כלי אדמה וכו'.** שם האי מאן דשדא סיכתא חייב משום מבשל. וראיתי בספר העתים שיש גאונים פירשו שהוא מבשל כלי אדמה דקין. ורש"י ז"ל פירש יתד של עץ לח, וכבר הזכרתי למעלה יותר מבואר מזה גבי שופת קדרה: **כללו של דבר וכו'.** כבר נתבאר:

**לחם משנה** **בין שריפה גוף קשה באש או שהקשה גוף הרך וכו'.** קשה דבפי כלל גדול (דף ע"ד) אמרו האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל והקשו פשיטא ותירצו מהו דתימא לשרורי מנא קא מכוין קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט ע"כ. ופירש"י דמירפא רפי ע"י חום האור והמים שבתוכו ולאחר שיצאו מימיו קמיט מתקשה וכי רפי ברישא הוי בישולו ע"כ. משמע דבסיכתא אי לאו דרפי בתחלה לא הוה חייב ואיך כתב שבכ"מ שהקשה גוף הרך שחייב וי"ל דהוא סובר דכל דבר לח שמתבשל אע"פ שמתקשה חייב משום בישול דומיא דאופה ומה שאמרו בסיכתא שהוא כלי אדמה לפי דעתו ז"ל הפירוש מהו דתימא שאינו עושה שום מלאכה שהרי הם חזקים שהם מתחזקים יותר קמ"ל שחייב על הבישול מפני שבתחלה האש מרפה אותם ונעשה לח ואח"כ מקשה אותם ומש"ה חייב אבל לעולם דבכל דבר לח חייב בקישויו:

**ז** הגוזז צמר או שער בין מן הבהמה בין מן החיה בין מן החי בין מן המית אפלו מן השלח שלקח חתב. כמה שעורו כדי לטוות ממנו חוט שארכו כרחב הסיט כפול. וכמה רחב הסיט כדי למתח מן בהן של יד עד האצבע הראשונה כשיפתח ביניהן בכל כחו והוא קרוב לשני שלישי זרת. התולש כנף מן העוף הרי זה תולדת גוזז. הטוה את הצמר מן החי פטור שאין דרך גזיזה בכך ואין [ג] דרך נפוץ בכך ואין דרך טויה בכך:

**מגיד משנה** הגוזז את הצמר או שער וכו'. תוספתא הגוזז מן החיה מן הבהמה מן העופות אפילו מן השלח מלא הסיט כפול חייב ע"כ. וכמה רוחב הסיט פירוש פשוט. ופרק האורג (שבת ק"ה:) במשנה שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטוה כמלא רוחב הסיט כפול והאורג ב' חוטין שיעורו כמלא הסיט. ובגמ' (שם ק"ו) רב יוסף מחוי כפוף ר' חייא בר אמי מחוי פשוט. ורבינו פיי מלא הסיט רוחב שבין גודל לאצבע, ופירוש כפוף שאינו פושט אצבעותיו ככל הצריך אלא כפוף ופירוש פשוט שהוא פושטן. ופסק כן רבינו שאין לחייב אלא בראיה ברורה. והזרת הוא ג' טפחים לפי שהאמה היא בת ו' טפחים ויש בה שתי זרתות במדת הזרת האמור בכתוב ולא המשוער ביד. שהמשוער ביד מלא הסיט יותר הוא משני שלישים במורגש ונמצא שרוחב הסיט כפול הוא ד' טפחים זה דעת רבינו. ורש"י ז"ל פירש סיט שהוא הפסק בין אצבע לאמה כמה שאדם יכול להרחיבן, ע"כ. ובגמרא פירש רב יוסף אחוי האי הסיט כפול דמתניתין כפול ממש בריוח קצר שבין אצבע לאמה משער שתי פעמים. מחוי פשוט שבין גודל לאצבע פעם אחת והוא כפול דמתני' שיש בזה כפלים כאותן שבין אמה לאצבע, עכ"ל: **התולש כנף מן העוף ה"ז תולדת וכו'.** פי כלל גדול (שם ע"ד:) התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב ג' חטאות ארשב"ל תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך ממרט חייב משום ממחק, ע"כ: **הטוה את הצמר מן החי פטור שאין דרך וכו'.** שם אר"י הטוה צמר מעל גבי בהמה בשבת חייב ג' חטאות משום גוזז ומשום מנפץ ומשום טויה רב כהנא אמר אין דרך טויה בכך ואין דרך גזיזה בכך ואין דרך נפוץ בכך עכ"ל:

**ח** הנוטל צפרניו או שערו או שפמו או זקנו הרי זה תולדת גוזז וחתב. והוא שפיטל בכלי. אבל אם נטלן בידו בין לו בין לאחר [ד] פטור. וכן החותך יבילת מגופו בין ביד בין בכלי פטור

בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחַר. וּמִתֵּר לְחִתּוֹךְ יִבְלֶת בְּמִקְדָּשׁ בְּיַד אֲבָל לֹא בְכָלִי.  
וְאִם הִיְתָה יִבְשָׁה חוֹתְכָה אַף בְּכָלִי וְעוֹבֵד עֲבוֹדָה:

**מגיד משנה** הנוטל צפרניו או שערו או שפמו או זקנו הרי זה וכו'. משנה פרק המצניע (דף צ"ד:) הנוטל צפרניו זו בזו או בשניו וכן שערו וכן זקנו וכן שפמו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת ר"א מחייב חטאת וחכמים אוסרים משום שבות ובגמ' מחלוקת ביד אבל בכלי ד"ה חייב: **וכן החותך יבלת מגופו וכו'.** הכלי שכתב רבינו הוא מתמיה אצלי כי לפי הסוגיא שבסוף עירובין (דף ק"ג) נראה בביאור שהיבלת הלחה החותכה בכלי הרי הוא כחותך צפרניו בכלי שהוא חייב וזה נ"ל כמוכרח שם ודברי רבינו צל"ע: **ומותר לחתך יבלת במקדש ביד אבל לא וכו'.** במשנה שם חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה ואם בכלי כאן וכאן אסור. ובגמרא הקשו ממה ששנינו גבי קרבן פסח חתיכת יבלת אינה דוחה את השבת. ותירצו חד אמר הא והא בלחה הא ביד הא בכלי וחד אמר הא והא ביד הא בלחה והא ביבשה. ושאלו למאן דאמר הא ביד הא בכלי מאי טעמא לא אמר הא בלחה והא ביבשה. והשיבו יבשה אפילו בכלי נמי שריא פרוכי מפרכא. ופסק רבינו כמ"ד הא והא בלחה הא ביד הא בכלי ויבשה אפילו בכלי שרי:

**ט** הנוטל שְעָרוֹ בְכָלִי כְּמָה יִטַל וְיִהְיֶה חַיֵּב. שְׁתֵּי שְעָרוֹת. וְאִם לְקַט לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְחוֹרוֹת אֶפְלוֹ אַחַת חַיֵּב. צִפְרוֹן שְפִרְשָׁה רְבֵה וְצִיצִין שֶׁל עוֹר שְפִרְשׁוֹ רֶבֶן אִם פִּרְשׁוֹ <sup>[ה]</sup> כְּלָפִי מֵעֵלָה וּמְצַעְרוֹת אוֹתוֹ מִתֵּר לְטַל אוֹתָן בְּיָדוֹ אֲבָל לֹא בְכָלִי. וְאִם נִטְלָן בְכָלִי פְטוֹר. וְאִם אֵינָן מְצַעְרוֹת אוֹתוֹ אֶפְלוֹ בְיַד אֲסוּר. וְאִם לֹא פִרְשׁוֹ רֶבֶן אֶפְלוֹ מְצַעְרוֹת אוֹתוֹ אֲסוּר לְנִטְלָן בְּיָדוֹ וְאִם נִטְלָן בְכָלִי חַיֵּב:

**מגיד משנה** הנוטל שערו בכלי וכו'. פי' המצניע (שבת צ"ד:) הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר אחת ומודים חכמים לר' אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה: **צפורן שפירשה רובה וכו'.** (שם) תניא רשב"א אומר צפורן שפירשה רובה וציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת. אמר ר' יהודה הלכה כרשב"א אמר ר' יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו:

**כסף משנה** צפורן שפירשה רובה וכו'. נוסחא משובשת נזדמנה להרמ"ך בדברי רבינו ולפיכך תמה עליו ונוסחת ספרים דידן בספרי רבינו מכוונת:

**י** המלִבֵּן אֶת הַצָּמֶר או אֶת הַפְּשֵׁתָן או אֶת הַשָּׁנִי. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן מִמֶּה שֶׁיֵּדָרְכֶן לְהַתְּלִיבֵן חַיֵּב. וְכַמָּה שְׁעוּרוֹ כְּדִי לְטוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד אָרְכוֹ כְּמֵלֵא רַחֵב הַסֵּיט כְּפוּל שֶׁהוּא אָרְךְ אַרְבָּעָה טַפְחִים:

**מגיד משנה** המלִבֵּן את הצמר וכו'. במשנה פרק האורג שעור המלִבֵּן כתבתיה בפרק זה:

**לחם משנה** אורך ארבעה טפחים. דעתו לומר קרוב לד"ט שהרי למעלה כתב קרוב לשני שלישי זרת:

**יא** המְכַבֵּס בְּגָדִים הָרִי הוּא תוֹלְדֵת מְלִבֵּן וְחַיֵּב. וְהַסּוֹחֵט אֶת הַבְּגָד עַד שְׂיִוְצִיא הַמִּים שָׁבוּ הָרִי זֶה <sup>[נ]</sup> מְכַבֵּס וְחַיֵּב. שֶׁהַסְּחִיטָה מְצַרְכֵי כְּבוֹס הִיא כְּמוֹ שֶׁהַהֲגָסָה מְצַרְכֵי הַבְּשׂוּל. וְאִין סְחִיטָה בְּשַׁעַר <sup>[נ]</sup> וְהוּא הַדִּין לְעוֹר שְׂאִין חַיֵּבִין עַל סְחִיטָתוֹ:

**מגיד משנה** המכבס בגדים הרי זה תולדת מלִבֵּן וחיֵב וכו'. זה מוזכר בהרבה מקומות. ופירש רבינו שהוא תולדת מלִבֵּן ופשוט הוא: הסוחט את הבגד וכו'. בהרבה מקומות דלמא אתי לידי סחיטה ופירשו קצת המפרשים ז"ל שהסחיטה בבגד יש בה שני פנים האחד כשהיא ממים שהבגד בסחיטה זו מתלִבֵּן וזו היא תולדת המלִבֵּן והשני כשהיא משאר משקין כגון יין ושמן שאין הבגד מתלִבֵּן בהן ואסורה מפני תולדת הדש לפי שהוא מפרק ומוציא המשקין המובלעין וזו אינה אסורה אלא כשהמשקין היוצאין אינן הולכין לאבוד. ולזה נראה שנוטה דעת הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל כתב סוף פי' שמונה שרצים כך ראוי לומר בכל סוחט פירות תולדת מפרק בצריך למשקים ושיעורן כגרוגרת ואין דישה אלא בגידולי קרקע כלומר בפירות וכיוצא בהן. והסוחט בגד תולדת צובע כדרך מלִבֵּן והוא נמי בכל שמכבס בין במים בין ביין כדאמרינן התם לאכלה ולא למשרה ולא לכביסה והוא שמתכבס הבגד בכך מעט ושיעורו כמלא רוחב הסיט כפול בחוטין ובארוג ג' על ג' כשיעורן להוצאה וכענין הזה כתב הרב משה הספרדי ז"ל. ושנינו בתוספתא המכבס והסוחט מלאכה אחת ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר צבעים שבירושלים קבעו

סחיטה מלאכה בפני עצמה עכ"ל וכן דעת רבינו וכמ"ש: **ואין סחיטה בשער וכו'.** פרק מפנין (שבת קכ"ח) רבה ור"י דאמרי תרוייהו אין סחיטה בשער ע"כ, ומיהו איסורא איכא:

**כסף משנה** **המכבס בגדים הרי הוא תולדת וכו' והסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו וכו'.** כתב ה"ה פירשו קצת המפרשים שהסחיטה בבגד יש בה שני פנים וכו'. אבל הרמב"ן כתב ספ"ח שרצים כך ראוי לומר בכל סוחט פירות תולדת מפרק וכו'. ואיני יורד לעומק דעת הרמב"ן במאי דמרכיב בגד אתרי ריכשי אצובע ואמלבן. ומ"מ במ"ש שכן דעת רבינו לענין דסוחט הוי משום מלבן פשוט הוא בדברי רבינו אבל מ"ש דביין נמי שייך כיבוס לכאורה משמע מדברי רבינו בהפך דבמים דוקא חייב אלא שבפרק כ"ב כתב הסוחט כסות חייב מפני שהוא מכבס לפיכך אסור לדחוק מטלית או מוך וכיוצא בהם בפי האשישה וכיוצא בהם לסתמה שמא יבא לידי סחיטה ומדלא פירש דבאשישה מליאה מים דוקא מיירי אפשר לומר דבשאר משקים נמי חייב דסתם אשישה שאר משקין יש בה וא"כ צ"ל שמ"ש כאן עד שיוציא המים שבו לאו דוקא מים:

**לחם משנה** **והסוחט את הבגד וכו'.** כתב ה"ה והסוחט בגד תולדת צובע כדרך מלבן וכו'. צ"ל שמ"ש תולדת צובע הוא מפני שהמלבן הוא כמין צובע אבל אינו אלא תולדת מלבן, ומה שהכריח מן התוספתא שאמרה המכבס והסוחט מלאכה אחת היא משום דחילק בין מים ליין ושמן וכו'. ומ"ש ה"ה וכן דעת רבינו הוא משום דלא חילק:

**יב** **הַמְנַפֵּץ אֶת הַצֶּמֶר או אֶת הַפְּשֵׁתָן או אֶת הַשָּׁנִי וְכִיּוֹצֵא בָהֶן חֵיב.** וְכַמָּה שְׁעוּרוֹ כְּדֵי לְטוֹוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד אֶרְכּוֹ אֶרְבָּעָה טַפָּחִים. וְהַמְנַפֵּץ אֶת הַגִּידִים עַד שְׁיַעֲשׂוּ כְּצֶמֶר כְּדֵי לְטוֹוֹת אוֹתָן הֲרִי זֶה תוֹלְדֵת מְנַפֵּץ וְחֵיב:

**מגיד משנה** **המנפץ את הצמר וכו'.** משנה פ' האורג (שם ק"ה): נזכר בפרק זה: **והמנפץ את הגידים וכו'.** ירושלמי:

**יג** **הצובע חוט שְׁאָרְכוֹ אֶרְבָּעָה טַפָּחִים או דָּבָר שְׁאֵפֶשֶׁר לְטוֹוֹת מִמֶּנּוּ חוּט כְּזֶה חֵיב.** וְאִין הַצּוֹבֵעַ חֵיב עַד שְׁיִהְיֶה צָבֵעַ הַמְתַּקִּים. אֲבָל צָבֵעַ שְׁאִינוֹ מְתַקִּים כָּלֵל כְּגוֹן שְׁהַעֲבִיר סָרְק או שֶׁשֶׁר עַל

גְּבִי בְּרָזַל אוֹ נְחֹשֶׁת וְצָבְעוּ פָּטוֹר. שְׁהָרִי אֶתְּהָ מִעֲבִירוֹ לְשַׁעֲתוֹ  
וְאִינוֹ צוֹבֵעַ כְּלוּם. וְכָל שְׂאִין מְלֹאכְתּוֹ מִתְּקִימַת בְּשֶׁבֶת פָּטוֹר :

**מגיד משנה** **הצובע חוט שארכו וכו'.** משנה פרק האורג נזכרה בפרק זה : ואין  
**הצובע וכו'.** זה נלמד מדין הכותב שאינו אלא בדבר המתקיים כמבואר פרק  
י"א ובמשנה פ' הבונה (שם ק"ב:) זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו  
מתקיימת בשבת חייב, ע"כ :

**ד** **הַעוֹשֶׂה עֵין הַצָּבֵעַ הָרִי זֶה תוֹלְדֵת צוֹבֵעַ וְחַיֵּב. פִּיצֵד. כְּגוֹן**  
**שָׁנְתוֹ קִנְקִנְתּוֹם לְתוֹךְ מִי עֲפָצָא שְׁנַעְשָׂה הַכֹּל שְׁחוֹר. אוֹ שָׁנְתוֹ**  
**אִיסְטִיס לְתוֹךְ מִי כְּרָכִם שְׁנַעְשָׂה הַכֹּל יָרֵק. וְכֵן כָּל פִּיוֹצָא בְּזָה.**  
**וְכִמָּה שְׁעוֹרוֹ כְּדִי לְצָבֵעַ בּוֹ חוֹט שְׂאֲרָכּוֹ אֲרָבְעָה טְפָחִים :**

**מגיד משנה** **העושה עין וכו'.** נראה שרבינו ז"ל מפרש מ"ש בפרק קמא (שם  
י"ח) מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו להתחייב משום צובע. ויש  
לפרש כל הסוגיא בדרך זו שמה שאינו בר גיבול נגמרה בו מלאכת הצביעה.  
ומה שהוא בר גיבול דעתו על הלישה ואין בו צביעה וזה דוחק וצ"ע. ובהשגות  
א"א בשול סמנין דגמרינן מיניה מבשל תיפוק לי משום צובע המים ואני לא  
הייתי סבור שיתחייב משום צובע עד שיצבע דבר שנגמרה בו מלאכת הצבע  
אבל צביעת מים שאינה לצורך לא ושריית דיו וסמנין משום לש באו לה ולא  
משום צבע המים כמו שריית הכרשינין וכעין מים וקמח או מים ועפר, עכ"ל.  
ודברי רבינו נכונים בעיקר דינו. ואי משום מבשל סמנין שהקשה הראב"ד ז"ל  
תיפוק לי משום צובע אה"נ וחייב שתים אבל אנן ילפינן שהבשול מלאכה  
וחייבין עליה :

**טו** **הַטּוֹוָה אֲרָךְ אֲרָבְעָה טְפָחִים מִכָּל דְּבַר הַנְּטוּוָה חַיֵּב. אֶחָד**  
**הַטּוֹוָה אֶת הַצָּמֶר אוֹ אֶת הַפְּשִׁתָּן אוֹ אֶת הַנּוֹצָה אוֹ אֶת הַשְּׁעָר**  
**אוֹ אֶת הַגִּידִין. וְכֵן כָּל פִּיוֹצָא בְּהוֹ. \* הַעוֹשֶׂה אֶת הַלְּבָד הָרִי זֶה**  
**תוֹלְדֵת טוּוָה וְחַיֵּב. וְהוּא שְׂיִלְבֵּד דְּבַר שְׂאֲפָשָׁר לְטוּוֹת מִמֶּנּוּ חוֹט**  
**אֲרָךְ אֲרָבְעָה טְפָחִים בְּעַבִּי בִּינוּנִי :**

**ההראב"ד** **העושה את הלבד וכו'.** א"א איני מכיר טויה בעשית הלבדין לפי  
שהוא לוקח צמר מלובן ומנופץ ושוטחו על גבי בגד ונותן מוך על מוך עד  
שנעשה עבה ומטפוחו במים וכורכו עם הבגד ומהדקו עד שמתחבר ומתקשה

ונעשה הלבד, ואם זה החבור קורא לו טויה איני יודע. ונראה יותר שהוא כמגבן שהוא תולדת בונה ושיעורו איני יודע ואולי ברוחב ובאורך כאותן קליעות שעושות בנות העניים על מצחיהם, עכ"ל:

**מגיד משנה** **הטויה אורך וכו'.** משנה פרק האורג (שם דף ק"ה): נזכרה בפרק זה: **העושה את הלבד וכו'.** ירושלמי:

**טז** **העושה שני בתי נירין חייב.** העושה נפה או כברה או סל או סבכה או שפרג מטה בחבלים הרי זה תולדת עושה נירין ומשיעשה שני בתים באחד מכל אלו חייב. וכן כל העושה שני בתי נירין בדבר שעושין אותו בתים כגון אלו חייב:

**מגיד משנה** **העושה שני וכו'.** משנה פרק האורג (שם דף ק"ה): העושה שני בתי נירין בנירין ובקירוס בנפה ובכברה בסל חייב. ופירש"י ז"ל שני בתי נירין שנתן שני חוטין של שתי בנירה אחת שקורין ליצי"א, עכ"ל:

**לחם משנה** **העושה שני בתי נירין חייב וכו'.** נראים דברי רבינו שהבתים עושה וכן צריך לפרש פירוש בית שכתב שני חוטים בבית ניר וכו' כלומר שני בתי נירין שבכל בית ניר מהם הוא ראוי לתת שני חוטים אבל הוא לא עשה אלא הבתים. וכן נראה מדברי הרב המגיד שהסכים פ"י רש"י עם רבינו. ובמה שכתב רבינו בענין השובט הביא הרב המגיד פירושים על דברי רבינו. ולכאורה נראה שהם חלוקים וכן במסך הביא פ"י רש"י שנקרא אורדי"ר ורבינו כתב שהוא מתיחת חוטים אם לא שנאמר שענין מתיחת החוטים נקרא בלשונם אורדי"ר. וכן הביא פירוש רש"י בענין המדקדק ורבינו פירש מדקדק בענין אחר וכל זה בא שלא בדקדוק שלא היה ראוי לכותבם אחר שנראה שהם חלוקים:

**יז** **דָּרָךְ הָאוֹרְגִין שְׁמוֹתֵחִין הַחוּטִין תַּחֲלָה בְּאֶרֶךְ הִירִיעָה וּבְרַחְבָּהּ וּשְׁנַיִם אוֹחֲזִין זֶה מִכָּאן וְזֶה מִכָּאן וְאֶחָד שׁוֹבֵט בְּשֵׁבֶט עַל הַחוּטִין וּמִתְקֵן אוֹתָן זֶה בְּצַד זֶה עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה כְּלָה שְׁתֵּי בְּלֵא עָרַב. וּמִתִּיחַת הַחוּטִין כְּדָרָךְ הָאוֹרְגִין הִיא הַנְּסַכְתַּת הַמְּסַכְתַּת וְזֶה הַמּוֹתֵחַ נִקְרָא מִסָּךְ. וְכִשְׁכּוֹפְלִין אוֹתָהּ וּמִתְחִיל לְהַכְנִיס הַשְּׁתֵּי בְּעָרַב נִקְרָא אוֹרְגִ:**



**מגיד משנה** דרך האורגים שמותחין וכו'. פרק כלל גדול (שם ע"ג וע"ה): במשנה המיסך ובגמ' ר"י מוסיף את השובט והמדקדק אמרו לו שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג. ופירש רש"י ז"ל מיסך אורדי"ר בלעז. ובגמרא השובט משהו השתי בכרכר, מדקדק כשמותח חוט הערב ומכה בכרכר עליו במקומות מקומות לישבן שלא יהא מתוח יותר מדאי שהמתיחה מעכבתו מהתחבר יפה על האריגה, עכ"ל. וכל אלו שיעור אחד להם:

**יח** המיסך חייב והיא מלאכה מאבות מלאכות. והשובט על החוטין עד שיפרכו ויתקנס הרי זה תולדת מיסך. וכמה שיעורו משיתקו רחב שתי אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברחב שתי אצבעות חייב. בין שארגו בתחלה בין שהיה מקצת הבגד ארוג וארג על הארוג שיעורו שני חוטין. ואם ארג חוט אחד והשלים בו הבגד חייב. ארג בשפת היריעה שני חוטין ברחב שלשה בתי נירין חייב. הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ברחב שלשה בתי נירין:

**מגיד משנה** וכן האורג שני חוטין וכו'. משנה פרק האורג (שם ק"ה): והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט. ופירש רבינו ז"ל שתי אצבעות מפני שלא אמרו כמלא רחב הסיט אלא כמלא הסיט ואין נראה כן מדברי רש"י ז"ל כמו שאכתוב למטה. ועוד שם במשנה וחכ"א בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטין ע"כ: ואם ארג חוט אחד וכו'. ברייתא פרק הבונה (שם קד): ארג חוט אחד והשלימו לבגד חייב והעמידה רב אשי אפילו כחכמים ולהשלים שאני: ארג בשפת היריעה וכו'. ברייתא פ' האורג (שם ק"ה) ובשפה שני חוטין וכו' כלשון רבינו. ופ"י רש"י ז"ל יש שאורגים סביב [הבגד] השפה באורך הבגד כולו מין אחר של (ערב) [שת] ורוחב ברוחב הבגד כשיעור ג' בתי נירין והאורג שני חוטין חייב הא למה זה דומה כלומר להכי מיחייב באריגה כי האי ולא אמרינן כמלא רוחב הסיט כדמשערינן במתני' באורג באמצע הבגד זה דומה לאורג צלצול קטן חגורה קצרה שאינו רחב יותר מג' בתי נירין, עכ"ל:

**יט** המדקדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע את הנימין הרי זה תולדת אורג ושיעורו משיעשה קליעה בארץ שתי אצבעות:

**ב** הבוצע שני חוטין חִיב. ובוצע הוא המפריש את הארוג. בין שהוציא הערב מן השתי או שהעביר השתי מעל הערב הרי זה בוצע וחִיב. והוא שלא יהא מקלקל אלא יתפנון לתקון כְּדָרְךָ שְׁעוֹשִׁין אֵלוֹ שְׂמֵאֲחִין אֶת הַבְּגָדִים הַקְּלִים בְּיֹתֵר שְׁבוֹצְעִין וְאַחַר כֵּךְ מֵאֲחִין וְחוֹזְרִין וְאוֹרְגִין חוֹטִין שְׁבָצְעוּ עַד שְׁיַעֲשׂוּ שְׁנֵי הַבְּגָדִים אוֹ שְׁנֵי הַקְּרָעִים אֶחָד. וְהַסּוֹתֵר אֶת הַקְּלִיעָה לְתַקּוֹן הַרִי זֶה תוֹלְדֵת בּוֹצֵעַ וְשַׁעוֹרוֹ כְּשַׁעוֹר הַבּוֹצֵעַ:

**ההראב"ד** **הבוצע וכו' עד הקרעים.** כתב הראב"ד ז"ל זה הפירוש נוטה לקורע ע"מ לתפור וכבר הוא שנוי במשנה ואנו מקובלים בוצע כמו פוצע והוא לשון חתוך שחותך ב' חוטין שאחר שהשלים אריגתו חותך את הארוג מן המשורר שבמסכת ואפילו לא חתך ממנו אלא שני חוטין חייב בחתיכה זו, עכ"ל:

**מגיד משנה** **(יט-כ) המדקדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה ה"ז תולדת אורג.** ברייתא פרק כלל גדול (שם דף ע"ה:) זכרתיה למעלה: **וכן הקולע וכו'.** **הבוצע שני חוטין וכו'.** במשנה פרק כלל גדול (שם דף ע"ג) והבוצע שני חוטין. ופירש"י ז"ל מנתק לצורך וזה כדברי רבינו. ובהשגות א"א זה הפירוש נוטה וכו' חייב בחתיכה זו, עכ"ל. ואני אומר שפירושו נוטה ודומה למכה בפטיש שהוא גמר מלאכה וכבר שנוי במשנה. ומה שאמר שפירוש רבינו נוטה לקורע על מנת לתפור י"ל שאין דומה קורע החוטין עצמן וחותך אחת לשנים לזה שאינו חותכן אלא מפריד הארוג:

## הלכות שבת - פרק עשירי

**א** הקושר קשר של קימא והוא מעשה אֶמֶן חִיב. כגון קשר הגמליו וקשר הספניו וקשרי <sup>[א]</sup> רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצעניו בשעת <sup>[ב]</sup> עשייתו. וכן כל פיוצא בזה. אבל הקושר קשר

שֶׁל קִימָא וְאִינוּ מַעֲשֵׂה [ג] אֲמֹן פֶּטוּר. וְקָשֶׁר שְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא  
וְאִינוּ מַעֲשֵׂה אֲמֹן מִתֵּר לְקָשֶׁרוֹ לְכַתְחֻלָּה :

**מגיד משנה** הקושר קשר של קיימא וכו'. משנה (שבת קי"א:) ואלו קשרים שחייבין עליהם קשר הגמלין קשר הספנין ובגמרא ברייתות וביאורן בהלכות ומתבאר מהן מה שהזכיר רבינו ז"ל:

**כסף משנה** אבל הקושר קשר של קיימא וכו'. כתב הרמ"ך נראה כי הוא הולך בשיטת הרי"ף ואין נראין דבריו ולא היו רגילין לפרש כן רבותי ונראין דבריהם דכיון שהמלאכה חזקה וקיימת ונעשית בלא שום שינוי מה לי עשאה אומן מה לי עשאה הדיוט ודברי ר"ש הם עיקר וצ"ע עכ"ל:

**ב** כִּיצַד. נִפְסְקָה לוֹ רְצוּעָה וְקִשְׁרָהּ, נִפְסְקָה הַחֶבֶל וְקִשְׁרוֹ, אוֹ  
שְׁקִשְׁרָה חֶבֶל בְּדָלִי אוֹ שְׁקִשְׁרָה רֶסֶן בְּהֶמָּה הָרִי זֶה פֶּטוּר. וְכֵן כָּל  
כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ הַקִּשְׁרִים שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט וְכָל אָדָם קוֹשֵׁר אוֹתָן  
לְקִימָא. וְכָל קָשֶׁר שְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא אִם קָשֶׁרוֹ קָשֶׁר אֲמֹן הָרִי  
זֶה אֲסוּר :

**לחם משנה** כיצד נפסקה לו רצועה וקשרה וכו' או שקשר רסן בהמה ה"ז פטור וכו'. בריש פ' אלו קשרים (דף קי"א:) אמרינן מאי קשר הגמלין וקשר הספנין אילימא קיטרא דקטרי בזממא וקיטרא דקטרי באיסטרידא האי קשר שאינו של קיימא הוא וכו' ופירש"י ז"ל קיטרא דקטרי בזממא זהו קשר הרצועה שקושרים בטבעת. ולכאורה נראה דהיינו רסן בהמה וא"כ קשה דרבינו כתב שהוא קשר של קיימא דאינו מעשה אומן ובגמרא אמרו קשר שאינו של קיימא הוא דמשמע שהוא מעשה אומן. ונ"ל דכל דבר דאינו מעשה אומן קשר שאינו של קיימא קרי ליה בגמרא א"נ דרסן אינו מעשה אומן אבל הוא קשר של קיימא כקיטרא דקטרי בזממא ושמא דלאו היינו רסן דהוזכר בדברי רבינו:

**ג** קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְתָּחֵי הַחֲלוּק אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פְתָחִים,  
וְחוּטֵי סִבְכָה אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא רְפוּי בְּרֹאשָׁהּ, וְרְצוּעוֹת מְנַעַל  
וְסַנְדָּל [ד] שְׁקוֹשְׁרִין אוֹתָן עַל הָרֶגֶל בְּשַׁעַת מְלָבוֹשׁ, וְנוֹדוֹת יָיִן  
וְשָׂמֹן אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי אֲזָנַיִם, וְקִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר אֶף עַל פִּי

שֵׁיכוֹלָהּ לְהוֹצִיא הַבָּשָׂר וְלֹא תִתִּיר הַקֶּשֶׁר. וְקוֹשְׁרֵי דְלֵי  
בְּמִשְׁיחָה אוֹ בְּאַבְנֵט וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֲבָל לֹא [ה] בְּחֶבֶל. וְקוֹשְׁרֵי לְפָנֵי  
הַבְּהֵמָה אוֹ בְּרִגְלָהּ בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא תִצָּא אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ [ו] לָהּ שְׁנֵי  
אֶסְרוֹת. וְחֶבֶל שֶׁהָיָה קָשׁוֹר בְּפִרְהָ קוֹשְׁרוֹ בְּאַבוּס. הָיָה קָשׁוֹר  
בְּאַבוּס קוֹשְׁרוֹ בְּפִרְהָ. אֲבָל לֹא יָבִיא חֶבֶל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וַיִּקְשֶׁר  
בְּפִרְהָ וּבְאַבוּס. וְאִם הָיָה חֶבֶל גֵּרָדִי שֶׁמִּתֵּר לְטִלְטְלוֹ הָרִי זֶה  
מֵבִיא וְקוֹשֶׁר בְּפִרְהָ וּבְאַבוּס. מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלוֹ הַקֶּשָׁרִים מַעֲשֶׂה  
הַדְּיוֹט הֵן וְאֵינָן שֶׁל קִימָא אֶלָּא פֶּעַם קוֹשֶׁר וּפֶעַם מִתִּיר וּלְפִיכָךְ  
מִתֵּר לְקֶשֶׁר אוֹתָן לְכַתְּחֵלָהּ. חוֹתְלוֹת שֶׁל תְּמָרִים וְשֶׁל גְּרוֹגְרוֹת  
מִתִּיר וּמִפְּקִיעַ וְחוֹתֵךְ וְנוֹטֵל וְאוֹכֵל:

**מגיד משנה קושרת אשה וכו'.** משנה קושרת אשה מפתחי חלוקה וחוט  
שבכה ושל פסיקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות יין ושמן וקדרה של בשר.  
ובגמ' מפתחי חלוקה פשיטא לא צריכא דאית ליה תרתי דשי וכו' חוטי שבכה  
ושל פסיקיא פשיטא לא צריכא דרויח מהו דתימא שלופי משלפא ליה קמ"ל  
דאשה חסה על שיערה ומישרא שריא ליה, ע"כ. ופירש"י ז"ל סבכה קופי"א  
בלעז ושל פסיקיא אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקשרו בהן ובגמ' קמ"ל  
דאשה חסה על שיערה שמא תצא בדוחק וינתק שיערה ודפסיקיא נמי איכא  
לשנויי כה"ג מהו דתימא מחתה לה דרך רגלה ויוצאה קמ"ל דלא עבדא הכי  
משום צניעותא. עכ"ל. וגבי רצועות מנעל וסנדל יש בגמ' הרבה צדדין מהן  
לחיוב ומהן לפטור ומהן להיתר והרבה פירושים נאמרו בהן. וביאור רבינו  
שהמותרים הם שקושרים אותם על הרגל בשעת מלבוש שאלו ודאי אינן  
מעשה אומן ולא של קיימא, ועוד בגמ' ונודות יין ושמן פשיטא לא צריכא  
דאית ליה תרתי אוני ופי' רש"י ז"ל אזנים שכופלין לתוכו ובאחד מהן יכול  
להוציא היין, עכ"ל. ומ"ש רבינו בקדרה של בשר ג"כ בגמ': **וקושר דלי  
במשיחה וכו'.** משנה שם (קיי"ג) וקושרין דלי בפסיקיא אבל לא בחבל ופירש"י  
ז"ל קושרין דלי בפסיקיא על פי הבור דפסיקיא ודאי לא מבטל לה התם אבל  
לא בחבל דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהדלי תלוי וקשור שם תמיד  
עכ"ל. ונתבאר בגמרא שאפילו חבל דגרדי שאינו מבטלו אסור גזירה אטו חבל  
דעלמא ולזה סתם רבינו ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל כתבו בתוס' דלא מיירי  
בדליים שלנו שאין קבועים בבור אלא בדליים הקבועים אבל שלנו אפילו חבל  
דעלמא דלאו דגרדי אינו קשר של קיימא כיון שאינו עשוי לעמוד שם זמן  
מרובה עכ"ל: **וקושרין בפני בהמה וכו'.** במשנה (שם קיי"א): ראב"י אומר  
קושרין בפני בהמה בשביל שלא תצא. ובגמ' (דף קיי"ב): פשיטא לא צריכא

דאית ליה תרתני איסרי מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטל ליה קמ"ל: **וחבל שהיה קשור וכו'.** (שם קי"ג) אמר רב מביא אדם מתוך ביתו חבל וקושרו בפרה ובאבוס. איתיביה חבל שבאבוס קושרו בפרה ושבפרה קושרו באבוס ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשרנו בפרה ובאבוס התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי ע"כ. ופירש"י ז"ל וקושרו בפרה ובאבוס ראשו אחד בפרה וראשו השני באבוס ולא חיישינן כשיתיר שמא לא יתיר אלא קשר שבראשה ויבטל החבל באבוס שהוא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא של קיימא, עכ"ל. **ומ"ש רבינו מפני שכל אלו הקשרים וכו' פשוט הוא לפי מה שנתבאר.** ובהשגות א"א זה הטעם אינו מספיק וכי קשר הדלי מעשה אומן הוא וגם אינו של קיימא שהרי הוא חבל של גמי אלא הטעם שהוא חס עליה שלא תשבר בכח הפרה ובודאי לא יניח אותם יום שלם אבל בדלי יניח אותם יום או יומים ומש"ה גזרינן עכ"ל. ודברי תימה הם בעיני אם קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן אינו מותר אי זה קשר הוא מותר. ומ"ש שאינו של קיימא שהרי הוא חבל של גמי ג"כ מתמיה שאין קשר של קיימא תלוי באיכות החבל אלא במהות הקשר ולמה שקושרין אותו ולדבריו אין קשר של קיימא אלא בדבר חזק הרבה שיעמוד זמן זמנים. והטעם שכתב גם כן אינו שיש חבלים שגם הסוסים לא ישברום ואולי שאין לגרדי חבלים חזקים כ"כ ודברי רבינו פשוטים. אבל צ"ע במ"ש בחבל גרדי שמותר לטלטל ונראה מדבריו שאיסור שאר החבלים הוא משום טלטול ובגמרא גבי קושרין דלי נראה כדברי רש"י ז"ל שחלוק החבלים הוא מפני ביטול ועיקר: **חותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר ומפקיע וחותר ונוטל ואוכל.** פ' חבית (שם קמ"ז) תני חדא חותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר ומפקיע וחותר ואוקימנא לה כרבנן ופי' רש"י ז"ל חותלות כלים של כפות תמרים ועשוין כמין סלים, מתיר את הכסוי הקשור בחבל. מפקיע סותר שלשלת החבל בכלי, עכ"ל:

**כסף משנה ואם היה חבל גרדי שמותר לטלטלו כו'.** כתב הרמ"ך מה מועיל טלטול כיון דפסקינן כרבנן דגזרי חבל גרדי אטו חבל דעלמא והוא גופיה פסק הכי לעיל ועוד דטעם חבל גרדי שמתיר רבי יהודה משום דלא מבטל ליה והכי מוכרח בגמרא אבל חבל אחר אע"פ שמותר לטלטלו אסור לקשרו שמא יבטלנו וצ"ע עכ"ל:

**לחם משנה ואם היה חבל גרדי וכו'.** קשה דבגמרא (דף קי"ג) אמרו בפירוש אילימא חבל בעלמא וכו' קשר של קיימא הוא אלא חבל דגרדי וכו' ושמא טעמא דחבל גרדי אינו משום שאינו קש"ק וכבר הוקשה זה בדברי ה"ה. וע"ק אמאי לא גזרו כאן חבל גרדי אטו חבל דעלמא כמו גבי דלי וכ"ת שאין כאן איסור אלא משום מוקצה לדעת רבינו הרי לעיל גבי דלי נמי אין האיסור אלא

דרבנן שהרי כתב רבינו שמקשר חבל בדלי הוא פטור שר"ל אבל אסור מדרבנן וי"ל דשאני התם דהעיקר הוא הקשר מדאורייתא אבל הכא במוקצה עיקרו הוא מדרבנן ומפני כן לא גזרו. והרא"ש ז"ל כבר תירץ על זה בהשגות ואמר שחבל גרדי שאמרו הוא מפני שאינו חזק ויש לחלק בין דלי לפרה כמ"ש שם :

**ד** כָּל שְׂרָאוֵי לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה מִתֵּר לְקֶשֶׁר אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. לְפִיכָךְ אִם נִפְסְקָה רְצוּעַת סִנְדָּלוֹ בְּכַרְמְלִית <sup>[1]</sup> נוֹטֵל גָּמִי לַח הַרְאוֹי לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה וְכוּרְךָ עָלָיו וְקוֹשֶׁר הַגָּמִי. נִשְׁמָטָה לוֹ רְצוּעַת מְנַעַל וְסִנְדָּל אוֹ שְׁנִשְׁמַט רֹב הַרְגַל מִתֵּר לְהַחְזִיר הַרְצוּעוֹת לְמִקוֹמָן וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִקְשֶׁר :

**מגיד משנה** כל שראוי למאכל בהמה וכו'. (שם קי"ב) רבי ירמיה הוה קא אזיל בתריה דר' אבהו בכרמלית פסיק רצועה דסנדליה א"ל שקיל גמי לח דחזי למאכל בהמה וכריך עלויה ע"כ. עוד שם אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף בחצר איפסיק רצועה דסנדליה א"ל מאי אעביד ליה א"ל שבקיה ומאי שנא מדרי' ירמיה התם לא מינטר הכא מינטר. ורבינו ז"ל לא כתב חילוק זה אלא הביא הדין הראשון כפשוטו. ואולי דעתו כדעת קצת מפרשים שסוברים דהא דרב יוסף אתיא דלא כהלכתא שסובר שכלי שנשבר אינו ראוי לטלטלו א"כ עושה מעין מלאכתו הראשונה וכו"י ואין הלכה כן וכמו שיתבאר בפרק כ"ה : נשמטה לו רצועת מנעל וסנדל או שנשמט רוב הרגל מותר להחזיר הרצועות וכו'. תוספתא :

**כסף משנה** כל שראוי למאכל בהמה וכו'. כתב הרמ"ך הל"ל אבל בחצר אסור דילמא מבטל ליה והוי קשר של קיימא והכי מפרש בגמ' וא"ת יטלטלנו דהא עושה מעין מלאכה שמא מיירי בחצר שאינה מעורבת ומנטיר לה וזה הרב לא פירש לא כדברי ר"ש ולא כדברי רב שרירא ונראין דבריו מדבריהם עכ"ל :

**לחם משנה** לפיכך אם נפסקה רצועת סנדלו בכרמלית וכו'. ה"ה תמה על רבינו למה לא חילק בין חצר לכרמלית וכתב שהוא סובר שאין חילוק בהם והא דרב יוסף דלא כהלכתא אתיא. וקשה דא"כ אמאי הזכיר רבינו בכרמלית אדרבא מדהזכיר בכרמלית משמע דס"ל כרב יוסף דדוקא בכרמלית אבל לא בחצר ואולי שהזכיר כן מפני שאמר אח"כ לשון הגמרא שהמעשה אירע בכרמלית ודוחק. ומ"ש ה"ה ז"ל ואולי דעתו כדעת המפרשים אע"פ שלכאורה נראה שהוא מוכרח בגמ' הטעם שאפשר דמה שאמרו בגמרא התם לא מינטר וכו' הוא לומר דמש"ה הקשירה אסורה בחצר וחזר אביי והקשה לו והא מנא

הוא כלומר נהי דאסרת לקושרו מ"מ אמאי אסרת לטלטלו ולזה דחי ליה ואמר דמדקא מתרץ ר' יוחנן ש"מ הלכה כר"י ולפי פירוש זה לדידן דלית לן כר"י מ"מ אסור לקושרו בחצר משום דהתם לא מינטר הכא מינטר דלא הוצרך רב יוסף למימר דהלכה כרב יהודה אלא לאסור הטלטול אבל הקשירה בלאו הכי אסירא לכך כתב ה"ה שאין זה פי' הגמרא אלא טעם איסור הקשר הוא מפני הטלטול והא בהא תליא וכדשרי הטלטול הוא הדין הקשירה ומפני כן כתב הדבר בלשון אולי:

**ה** הַעֲנִיבָה [ח] מִתְּתָרַת לְפִי שְׂאִינָה מִתְּחַלְּפֶת בְּקִשְׁיָרָה. לְפִיכֶךָ הַחֶבֶל שֶׁנִּפְסַק מִקֶּבֶץ שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְכוּרְךָ עָלָיו מְשִׁיחָה וְעוֹנֵב עֲנִיבָה:

**מגיד משנה** העניבה מותרת לפי שאינה מתחלפת בקשירה וכו'. ברייתא שם (קיי"ג) חבל דלי שנפסק לא יהיה קושרו אלא עונבו ר' יהודה אומר כורך עליו גונדא או פסיקיא ובלבד שלא יענבו. והלכה כתי"ק. ומעשה העניבה ידוע:

**כסף משנה** העניבה מותרת וכו'. כתב הרמ"ך אפילו קשר מותר כמתני' דאמרינן קושרין דלי בפסיקיא וכי קתני ובלבד שלא יענבו אחבל קאי ולא אפסיקיא דהיינו משיחא ותימא אמאי פסק כרבנן דאמרי לא יהא קושרו אלא עונבו וצ"ע עכ"ל:

**לחם משנה** וכורך עליה משיחה ועונב עניבה. אע"ג דבגמרא (דף כ"ג) לא אמרו רבנן אלא עניבה אבל תרתי בבת אחת משיחה ועניבה אפשר דלא. י"ל דכיון דהתירו עניבה כריכת המשיחה אין איסור כלל. אי"נ שרבינו ז"ל מפרש שמה שאמר ר' יהודה ובלבד שלא יענבו קאי אמשיחה וכיון דר' יהודה ס"ל שכורך משיחה ובלבד שלא יענב אותה מכלל דרבנן סברי כריכת משיחה ועניבתה שרי דאם לא כן במאי פליגי:

**י** מִתָּר לְקֶשֶׁר קֶשֶׁר שְׂאִינֵנו שֶׁל קִימָא לְדַבֵּר מִצְוָה. כְּגוֹן שֶׁיִּקְשֶׁר לְמִדָּד שְׁעוֹר מְשַׁעוּרֵי הַתּוֹרָה. נִימַת כְּנֹר שֶׁנִּפְסַק קוֹשְׁרֵין אוֹתָהּ בְּמִקְדָּשׁ אֲבָל לֹא בְּמִדִּינָה. וְלֹא יִקְשֶׁר נִימָא לְכַתְּחִלָּה אֶפְלוּ בְּמִקְדָּשׁ:

**מגיד משנה** מותר לקשור קשר שאינו של קיימא וכו'. במשנה פרק מי שהחשיך (שם קנ"ז) מדבריהם למדנו שמודדין ופוקקין וקושרין בשבת

ונתבאר בגמי' שהוא בדוקא לדבר מצוה. ופירש"י קושרין קשר שאינו של קיימא וכדעת רבינו ומוכרח הוא שלא התירו אלא מה שהוא פטור אבל אסור: **נימת כנור שנפסקה וכו'.** משנה פרק המוצא תפילין (עירובין ק"ב ק"ג) קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה ואם בתחלה כאן וכאן אסור. והקשו עליה מהא נימת כנור שנפסקה לא יהא קושרה אלא עונבה. ונאמרו הרבה לשונות בתירוצה. ופסק רבינו כלישנא קמא דאמר הא רבי שמעון הא רבנן:

**ז** **כָּל קֶשֶׁר** [ט] שְׁחִיבִין עַל קִשּׁוּרוֹ כִּדְ חִיבִין עַל הַתְּרוֹ. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁהַקּוֹשֵׁר אוֹתוֹ פְּטוֹר כִּדְ הַמֵּתִיר אוֹתוֹ פְּטוֹר. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁמֵּתֵר לְקִשְׁרוֹ כִּדְ מֵתֵר לְהַתְּירוֹ:

**מגיד משנה** כל קשר שחיבין על קשורו כד חיבין על היתרו וכל קשר שהקושר אותו פטור כד וכו'. במשנה פרק אלו קשרים (שבת קי"א): וכשם שהוא חיב על קשורו כד הוא חיב על היתרו, עכ"ל:

**ח** הַפּוֹתֵל חֲבָלִים מִן הַהוֹצֵין וּמִן הַחֲלָף אוֹ מְחוּטֵי צָמֵר אוֹ מְחוּטֵי פִּשְׁתָּן אוֹ חוּטֵי שֶׁעַר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת קוֹשֵׁר וְחִיב. וְשַׁעוֹרוֹ כִּדִּי שֶׁיַּעֲמֵד הַחֲבֵל בְּפִתְיֻלְתּוֹ בְּלֹא קִשְׁיָרָה שְׁנִמְצֵאת מְלֹאכְתּוֹ מִתְקַיְמָת. וְכֵן הַמִּפְרִיד אֶת הַפְּתִיל הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מֵתִיר וְחִיב. וְהוּא שֶׁלֹּא יִתְפַּוֵּן לְקַלְקֵל בְּלִבָּד. וְשַׁעוֹרוֹ כִּשְׁעוֹר הַפּוֹתֵל:

**כסף משנה** הפותל חבלים וכו'. . וכן המפריד את הפתיל וכו'. . כתב הרמ"ד התופר ב' תפירות וכו' תימה למה לא כתב שיהא חיב שתיים משום קושר ומשום תופר כדברי הירושלמי שזה בודאי עשה שתי מלאכות קושר ותופר עכ"ל:

**ט** הַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תַּפְיֵרוֹת חִיב. וְהוּא [ט] שֶׁקֶשֶׁר רִאשִׁי הַחוּט מִכָּאן וּמִכָּאן כִּדִּי שֶׁתַּעֲמֵד הַתַּפְיָרָה וְלֹא תִשְׁמַט. אֲבָל אִם תִּפְרֵ יִתֵּר עַל שְׁתֵּי תַּפְיֵרוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא קֶשֶׁר חִיב שֶׁהָרִי מִתְקַיְמָת הַתַּפְיָרָה. וְהַמּוֹתֵחַ חוּט שֶׁל תַּפְיָרָה בְּשַׁבַּת חִיב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצַרְכֵי הַתַּפְיָרָה:



**מגיד משנה (ח-ט) הפותל חבלים מן ההוצין וכו'.** התופר שתי תפירות וכו'. משנה פרק כלל גדול (שם ע"ד): התופר שתי תפירות ובגמרא והא לא קיימא אמר רבי יוחנן והוא שקשרן, ע"כ. ופירש רבינו לשלש תפירות אין צריך קשר לפי שהרי בלא קשר מתקיים ופשוט הוא: **והמותח חוט של תפירה וכו'.** מימרא שם (ע"ה). אמר רב המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת. ופירש רש"י ז"ל בגד התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטי התפירות נמשכין ומותח את ראש החוט להדק ולחבר החתיכות זו היא תפירתו וחייב, עכ"ל. ורבינו פירש טעם אחר לפי שהמתיחה היא מצורך התפירה:

**הקורע כדי לתפר שתי תפירות על מנת לתפר שתי תפירות ח"ב.** אבל הקורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל. הקורע בחמתו או על מת שהוא ח"ב לקרע עליו ח"ב מפני שמישב את דעתו בדבר זה וינחם יצרו והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וח"ב. והפותר בית הצואר בשבת [כ] ח"ב:

**מגיד משנה הקורע כדי וכו'.** שם במשנה (שם ע"ג) והקורע על מנת לתפור שתי תפירות. ופרק האורג (שם ק"ה) כל המקלקלין פטורין: **הקורע בחמתו וכו'.** ברייתא שם. וכבר בארתי הענין בארוכה פרק ח' וכתבתי שם דעת החולקין עליו: **הפותח בית הצואר וכו'.** מימרא כלשונה פרק במה טומנין (שם מ"ח) ופירש"י ז"ל צואר של חלוק לכתחלה חייב חטאת דהשתא קא משוי ליה מנא, עכ"ל:

**כסף משנה והפותח בית הצואר וכו'.** כתב הריטב"א בפ"ק דמכות פירש"י פותח בית צואר ממש שעשה פתח חדש לחלוק בשבת חייב חטאת מפני שתיקן כלי, פירוש דנהי דלא מחייב משום קורע דקורע שלא ע"מ לתפור הוא מיחייב משום תקון כלי דהוי גמר מלאכה ותולדה דמכה בפטיש והקשו עליו וכו'. והנכון כמו שפ"י ר"ת דלאו בפותח פתח חדש לגמרי אלא שכבר נפתח בחול אלא שסגרו ע"י תפירת חוט או בגד כדרך שעושים מכבסי בגדים או כמו שהיו הנשים רגילות לקשור בצרפת ופתח בשבת אותו חוט או בגד שהיה שם חייב חטאת משום גמר כלי עכ"ל:

**יא** המַדְבֵּק נִירוֹת או עוֹרוֹת בְּקוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הָרִי  
זֶה תוֹלְדֵת תּוֹפֵר וְחֵיב. וְכֵן הַמְּפָרֵק נִירוֹת דְּבוּקִין או עוֹרוֹת  
דְּבוּקִין וְלֹא נִתְפָּנוּ לְקַלְקֵל בְּלֵבֵד הָרִי זֶה תוֹלְדֵת קוֹרַע וְחֵיב:

**מגיד משנה** המדבק ניירות וכו'. . וכן המפרק ניירות וכו':

**יב** הַבּוֹנֵה כָּל שֶׁהוּא חֵיב. הַמְּשֹׁה פְּנֵי הַקְּרָקַע בְּבֵית כְּגוֹן  
שֶׁהִשְׁפִּיל <sup>ל</sup> תַּל או מְלֵא גּוּמָא או גִּיא הָרִי זֶה בּוֹנֵה וְחֵיב. אֶחָד  
נָתַן אֶת הָאָבֶן וְאֶחָד נָתַן אֶת הַטֵּיט הַנּוֹתֵן הַטֵּיט חֵיב. וּבִנְדָבָר  
הַעֲלִיּוֹן אֶפְלוּ הַעֲלָה אֶת הָאָבֶן וְהַנִּיחָה עַל גְּבֵי הַטֵּיט חֵיב. שֶׁהָרִי  
אֵין מְנִיחִין עָלֶיהָ טֵיט אַחֵר. וְהַבּוֹנֵה עַל גְּבֵי כְּלִים פְּטוּר:

**מגיד משנה** הַבּוֹנֵה כֹּל שֶׁהוּא חֵיב וכו'. משנה פרק הבונה (שם ק"ב): הבונה  
כל שהוא חייב: המשוה פני הקרקע וכו'. פרק כלל גדול (שם ע"ג): מימרות  
כתבתים פרק ח': אחד נתן את וכו'. פרק הבונה (שם קב) אמר שמואל המצדד  
את האבן חייב משום מכה בפטיש מיתבי אחד נותן את האבן ואחד נותן את  
הטיט הנותן את הטיט חייב ולטעמיך אימא סיפא ר' יוסי אומר אפילו העלה  
והניחה על גבי דימוס של אבנים חייב אלא ג' בניני הוו תתאה בעי צדודי  
ועפרא מציעא בעי נמי טינא עילאה בהנחה בעלמא, ע"כ. ורבינו ז"ל הזכיר  
שם הבנינים. וראיתי מי שהקשה עליו למה לא הזכיר התחתון ואינה קושיא  
שכבר הזכיר למטה בפרק זה המצדד את האבן ביסוד הבנין. וזו היא מימרא  
דשמואל בבנין התחתון וכן פירש"י ז"ל ומוכרח הוא. והרמב"ן ז"ל מפרש  
שזה הבנין שלישי אין חייבים בו בהנחה בלבד בלא צרור ועפר אלא לדעת ר'  
יוסי אבל לדעת חכמים דברייתא לא אלא הרי הוא כתחתון ודעת התוספות  
שכל אלו החלוקים מוסכמים בלא מחלוקת. וכן נראה מן התוספתא וזה דעת  
רבינו: והבונה על גבי וכו'. בירושלמי אמרו היכן מצינו בנין במקדש שהיו  
נותנים קרשים על גבי אדנים ושאלו הדא אמרה בנין על גבי כלים בנין ודחו  
אדנים בקרקע הן ומכאן למד רבינו זה:

**לחם משנה** אחד נתן את האבן וכו'. כתב הרב המגיד והרמב"ן ז"ל מפרש בזה  
וכו'. קשה דלדידיה ז"ל איך אמרו בגמרא (דף ק"ב): וליטעמיך הא פליגי רבנן  
עליה דר' יוסי וכמו שהקשו התוס' בריש פרק הבונה. ונראה שהוא ז"ל מפרש  
דבגמרא הקשו לשמואל מדרבנן ואפילו מר' יוסי דאי כר' יוסי אתי הא אמר  
ר' יוסי דבהנחה בעלמא סגי לגבי דימוס דלא מצינו דפליג ר' יוסי אדרבנן אלא

גבי דימוס לבד אבל בשאר מודה דבעינן טיט ולזה אמרו ולטיעמיך כלומר אפילו לדידן לפחות תרי אופני בנין איכא דהא ר"י הזכיר בדבריו הנחה על גבי דימוס ולא הזכיר הנחה סתם וא"כ כי היכי דאת אמרת ור' יוסי ורבנן פליגי בעילאי ובמציעי כ"ע מודו דבעינן טיט ובתתאי כולי עלמא מודו דבעינן צדוד כוותיה. זה נראה ליישב דעת הרמב"ן ז"ל:

**יג** העושה אהל קבוע הרי זה תולדת בונה וחייב. וכן העושה כלי אדמה כגון [מ] תנור וחבית קדם שישרפו הרי זה תולדת בונה וחייב. וכן המגבן את הגבינה הרי זה תולדת בונה. ואינו חייב עד שיגבן כגרוגרת. המכניס יד הקרדס בתוך העץ שלו הרי זה תולדת בונה. וכן כל פיוצא בו. וכן התוקע עץ בעץ בין שתקע במסמר בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד הרי זה תולדת בונה וחייב:

**מגיד משנה** העושה אהל וכו'. ברייתא פרק תולין (שם קל"ח) אהל קבוע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת ופשוט הוא בהרבה מקומות שהוא משום בונה: **וכן העושה וכו'.** פ' כלל גדול (שם ע"ד): אמר אב"י האי מאן דעביד חביתא חייב ז' חטאות תנורא חייב ח' חטאות ואחד מהם הוא בונה. וכן פירשו הגאונים ז"ל וכן הוא בירושלמי. והענין שאע"פ שאמרו אין בנין בכלים זהו בכלים שנתפרקו להחזירן כמו שנתבאר פרק כ"ב. אבל העושה כלי מתחלתו אין לך בנין גדול מזה ואין נקרא זה בנין בכלים שהרי אינו כלי אלא עושה כלי. והשמועות מוכיחות כן כמ"ש הגאונים ז"ל ועיקר: **וכן המגבן וכו'.** ברייתא פרק המצניע (שם צ"ה) המגבן כגרוגרת ואמרו עליה מגבן חייב משום בונה. וכבר כתבתי פ"ח מה שנחלקו קצת הראשונים לומר שאינו אלא משום שבות: **המכניס יד בקרדום וכו'.** פ' הבונה (שם ק"ב): עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר חייב משום בונה ושמאל אמר חייב משום מכה בפטיש ופסק רבינו כרב באיסורי: **וכן התוקע וכו'.** סוף פ' כירה (שם מ"ז) ברייתא גבי מלבנות המטה לא יתקע ואם תקע חייב חטאת:

**כסף משנה** (יא-יג) המדבק ניירות וכו'. . וכן המפרק ניירות וכו'. . וכן העושה כלי אדמה וכו'. כ' הרמ"ך בספר יראים לא פי' כן והביא ראיה שאין בנין בכלים בשום ענין ויש לנו סיוע עוד לדבריו ההיא דפרק בכל מערבין (עיירובין ל"ה) דמוקי לה במגדל של עץ וקסברי אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים עכ"ל. וכבר כתב בזה הרב המגיד:

**לחם משנה** **וכן המגבן את הגבינה וכו'.** כתב ה"ה וכבר כתבתי פ"ח מה שנחלקו קצת הראשונים וכו'. אלו המפרשים ז"ל נראה שמפרשים מאי דקאמר משום בונה שהוא דומה ענין לבונה אבל לא תולדה אלא שבות דומה למה שפירש"י ז"ל בסוף פרק המוציא (דף פ"א) גבי פרפיסא שאמרו שם בגמרא חייב משום תולדה ופירש"י ז"ל שם והך חייב לאו דוקא ע"ש, ומ"מ מ"ש לא ראיתי לו כן בפרק שמיני בשם המפרשים ז"ל x:

**ד** **הַעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בְּלוּל שֶׁל תְּרַנְגוּלִים כְּדִי שְׂיִכְנֶס לָהֶן הָאוּרָה חֲזֵב מְשוּם [ג] בּוֹנָה. הַמְחַזֵּיר דְּלֶת שֶׁל בּוֹר וְשֶׁל דוֹת וְשֶׁל יִצְיַע חֲזֵב מְשוּם בּוֹנָה :**

**מגיד משנה** **העושה נקב כל שהוא וכו'.** בהבונה (שם ק"ב): העושה נקב בלול של תרנגולים רב אמר חייב משום בונה ושמאל אמר חייב משום מכה בפטיש והלכה כרב, ומפורש שם דעבדין ליה לאורא: **והמחזיר דלת וכו'.** בסוף עירובין (דף ק"ב): דלת של בור ושל דות ושל יציע לא יחזיר ואם החזיר חייב חטאת:

**כסף משנה** **העושה נקב כל שהוא כו'.** כתב ה"ה שפסק כרב. ויש לתמוה שלקמן בסמוך כתב העושה נקב בין בעץ בין בבנין ה"ז תולדת מכה בפטיש ובריש פרק כ"ג כתב העושה נקב שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל ה"ז חייב משום מכה בפטיש:

**לחם משנה** **העושה נקב כל שהו וכו'.** בגמרא (דף ק"ב): איכא פלוגתא רב אמר משום בונה ושמאל אמר משום מכה בפטיש ופסק רבינו כרב, וקשה דלמטה נראה שפסק כשמאל שכתב והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בבנין בין במתכת וכו' הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב דלרב הוי משום בונה כמבואר בגמרא במ"ש גבי קודח בשלמא לרב מיחזי כחר חורתא וכו' אבל זה איירי בנקב העשוי להכניס ולהוציא דאלי"כ ה"ז מותר מן התורה כמ"ש בסמוך ובפרק כ"ג וכן קשה שבריש פרק כ"ג כתב בנקב לול של תרנגולים שהוא תולדת מכה בפטיש וחייב כוותיה דשמאל. ונראה שהוא ז"ל מפרש דמ"ש רב חייב משום בונה כלומר אפ"י משום בונה וה"ה משום מכה בפטיש דהוי גמר מלאכה אלא שהוא מוסיף ואומר שחייב משום בונה דלדידיה אתי מתניי דהקודח כל שהו כפשטה. וכן מצינו דומה לזה בפי' תולין (דף קל"ח) גבי מ"ש בגמרא משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר ר"ז אמר משום מרקד ושם פירש"י ז"ל דרבה דאמר משום בורר ה"ה משום מרקד אלא שר"ז פליג ארבה וכן רבינו בפ"ח נראה שפירש כן שכתב בפ"ח ה"ז תולדת בורר או

תולדת מרקד ונראה שפסק כרבה כדפרישית שם : וא"ת אמאי לא כתב שם חייב שתיים משום בורר ומרקד דומה למ"ש למעלה בזומר וצריך לעצים שחייב שתיים. וי"ל דהוא סבור דבורר ומרקד דמו להדדי ואין ראוי שיהיה חייב שתיים ולא הוי אלא לענין התראה וז"ש בגמרא משום מאי מתרינן ביה וכו'. ומ"מ סתם כאן רבינו הרבה בזה שהיה לו לכתוב חייב משום בונה ומשום מכה בפטיש אלא שהוא סמך על מ"ש לקמן והדברים סתומים :

**טו** הסותר כֹּל שֶׁהוּא חֵיב. וְהוּא שֶׁיִסְתֵּר עַל מְנַת לְבָנוֹת. אָבֵל אִם סֵתֵר דְּרָךְ הַשְּׁחָתָה פְּטוֹר. הַסּוֹתֵר אֶהְל קָבוֹעַ אוֹ שֶׁפִּירַק עַץ תִּקְוֶעַ הָרִי זֶה תוֹלְדֵת סוֹתֵר וְחֵיב וְהוּא שֶׁיִתְכַּוֵּן לְתֵקוֹן :

**מגיד משנה** **הסותר כל שהוא חייב וכו'.** משנה פ' כלל גדול (שבת ע"ג) גבי אבות מלאכות והוא בסותר ע"מ לבנות כדאיתא בפ' ב"מ (דף ל"א:) בגמרא. והפטור דרך השחתה מבואר פרק האורג (שם ק"ז) כבר הזכרתיו : **הסותר אהל קבוע וכו'.** זה פשוט וכבר אמרו משום סתירת אהלים נגעו בה. וכן פריקת העץ התקוע שכל מה שיש בו בנין יש בו סתירה :

**טז** הַמִּכָּה בְּפִטִּישׁ הַכָּאָה אַחַת חֵיב. וְכֹל הָעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁהוּא גִמֵּר מִלֵּאכָה הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִכָּה בְּפִטִּישׁ [ס] וְחֵיב. כִּיצַד. הַמְּנַפֵּחַ בְּכֵלִי זְכוּכִית וְהָצָר בְּכֵלִי צוּרָה אֶפְלוּ מִקְצַת הַצּוּרָה וְהַמְּגַרֵּד כֹּל שֶׁהוּא וְהָעוֹשֶׂה נִקֵּב כֹּל שֶׁהוּא בֵּין בָּעֵץ בֵּין בְּמִתְכֶת בֵּין בְּבִנְיָן בֵּין בְּכֵלִים הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִכָּה בְּפִטִּישׁ וְחֵיב. וְכֹל פֶּתַח שֶׁאִינוֹ עֲשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא אֵין חֵיבִין עַל עֲשִׂיתוֹ :

**מגיד משנה** **המכה בפטיש הכאה וכו'.** פרק כלל גדול (שם ע"ג) גבי אבות מלאכות. ובגמרא (דף ע"ה:) רבא ור"ז דאמרי תרוייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש. ופירש"י ז"ל מכה בפטיש הוי גמר מלאכה שכן האומן מכה בסדן בשעת גמר מלאכה. ואין זה עיקר אלא כמו שפירש ר"ח ז"ל שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותו וכן על האבן שבבנין להשוותה לחברותיה והיינו גמר מלאכה וזה נכון : **כיצד המנפח בכלי זכוכית וכו'.** מימרא פרק כלל גדול הצר בכלי צורה והמנפח בכלי זכוכית חייב, ופירוש רבינו הצר צורה כולה או מקצתה בכלי צורה שהוא עומד לצורה וחשיבותו לכך. ובברייתא בפרק הבונה (שם ק"ג:) והצר בכלי צורה כל שהוא והמגרד כ"ש והקודח כ"ש : **וכל פתח וכו'.** פרק חבית (שם קמ"ו) מימרא דבר

תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין דעביד לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא ע"כ. וגזרת חכמים מבוארת פרק כ"ג:

**יז המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאין עושין שהן מתכוונים ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרופא. ואם הפיסה להוציא ממנה הלחה שפה הרי זה מתר:**

**מגיד משנה** **המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה וכו'.** ברייתא הובאה סוף האורג (שם ק"ו) אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר חדא וכו' ואידך המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה ליחה פטור ואידך הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור. וראיתי מי שהקשה על רבינו שפסק בשני אלו מותר כאן ובסוף פרק זה שהרי בפרק ח' שרצים שנינו הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור ובגמרא מאן תנא א"ר יהודה אמר רב ר"ש היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. איכא דמתני לה אהא המפיס מורסא מאן תנא א"ר יהודה אמר רב ר"ש היא. איכא דמתני לה אהא הצד נחש וכו' מאן תנא אר"י אמר רב ר"ש היא ע"כ. ואחר שרבינו פסק בפרק ראשון כר"י במלאכה שאינה צריכה לגופה שחייב עליה למה לא חייב באלו כשם שחייב למטה בפרק זה בצד שלא לצורך ושלשתן השוו בגמרא שהם כר"ש בדוקא. ונ"ל בתירוץ זה שרבינו ז"ל סבור שאין הלכה אלא כלישנא קמא ששנו הא דאר"י אמר רב על משנתנו דהצד שלא לצורך אבל אינך אפילו לר"י אתיין ויעיד ע"ז דשמואל אמר בהנהו פטור ומותר ואיהו הוא דפסק כר"י וכמ"ש פרק ראשון והטעם שהפסת המורסא הוא גמר מלאכה כשהוא להרחיב פי המכה ושלא כדברי רש"י ז"ל שכתב משום בונה. וכשהוא להוציא ממנה ליחה אינה גמר מלאכה וא"א לבא בה חיוב מכה בפטיש שהוא גמר מלאכה בשום פנים וכן צידת הנחש שאינו צד כדרכו אלא מתעסק בו וכמו שיתבאר למטה, א"י דכיון דרבים נזוקין בו חשיב ליה כסכנת נפשות וכ"כ קצת המפרשים ז"ל בלשון הזה. ודעת רבינו האי ובעל ההלכות כדברי רבינו בהיתר שני אלו ועיקר. בספר הבתים יראה לי שאין זה מלאכה שצריכה לגופה כי מלאכה שצריכה לגופה הוא עושה המלאכה בעצמה ובכונה אבל דברים אלו אין כונתו למלאכה שכל כונתו הוא להוציא לחה ולהנצל כו' וכ"נ דעת הר"ם שכתב רמשים המזיקים וכו' עכ"ל:

**כסף משנה** המפיס שחין וכו'. כתב הרמ"ך תימה מאי מכה בפטיש שייד בזה והלא אין זה גמר מלאכה והוה ליה לפרש משום בונה כדפירש"י, עכ"ל:

**יח** המסתת את [ע] האבן כל שהוא חייב משום מכה בפטיש. המצדד את האבן ביסוד הבנין ותקנה בידו והושיבה במקום הראוי לה חייב משום מכה בפטיש. הלוקט יבולת שעל גבי בגדים בידו כגון אלו היבולות שבכלי צמר חייב [פ] משום מכה בפטיש. והוא שיקפיד עליהן. אבל אם הסירו דרך עסק הרי זה פטור. המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הצמר הקבן הנתלה בה כדרך שהאמנין עושין חייב חטאת. ואם אינו מקפיד מתר:

**מגיד משנה** המסתת את האבן וכו'. כבר הזכרתי זה למעלה: המצדד את האבן וכו'. מימרא פרק הבונה (שם ק"ב): כתבתיה למעלה: הלוקט יבולת וכו'. כלל גדול (ע"ה): אמר ר"י האי מאן דשקיל אקופי מגלימיה חייב משום מכה בפטיש וה"מ דקפיד עליהו ע"כ: המנער טלית חדשה וכו'. פרק חבית (שם קמ"ז) אמר ר"ה המנער טליתו בשבת חייב ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה ולא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וסומקי לית לן בה והוא דקפיד עליהו. עולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקא נפצי גלימייחו אמר להו קא מחללי רבנן שבתא אמר להו רב יהודה נפוצו ליה באפיה אנן לא קפדינן ולא מידי ע"כ. ונ"ל לפרש לדברי רבינו מ"ש שם אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף אמר ליה הב לי כומתאי חזא דאיכא טלא עליה הוה קא מחסם למיתבה ניהליה אמר ליה נפוץ שדי אנן לא קפדינן מידי. שהענין היה בחשש אביי מפני הטל שהוא מצהיב ע"ג הבגד השחור לבן. ובחידושי הרשב"א ז"ל פירש"י ז"ל משום האבק ומשום מלבן. ובתוספות הקשו שלא מצינו ליבון בכיוצא בזה. אבל ר"ח ז"ל פירש מנער מן הטל כההיא דרב יוסף דבסמוך ומשום מכבס ולמאן דקפיד הוי פסיק רישיה ולמאן דלא קפיד ליכא אלא דבר שאין מתכוין שאינו כבוס גמור עכ"ל. ולכל הפירושים חוץ מפירוש רבינו קשה סומקי אמאי לית לן בה. ובהשגות מפרשים כפ"ח ז"ל ודברי רבינו עיקר:

**כסף משנה** המצדד את האבן וכו'. כתב הרמ"ך והוא שישים בפניה צרורות ועפר כמו שמפרש בגמרא ותימה היאך הניח הוא מלפרש זה עכ"ל: הלוקט יבולת וכו'. נראה מדברי רבינו שהוא מפרש הא דאמרינן והוא דקפיד עליהו היינו לומר שלא יסירם בכוונה כדי ליפות אלא כמתעסק אבל כל שמסירם

בכוונה אע"פ שלא היה נמנע מללבושו אם לא היה מסירה חייב: **המנער טלית חדשה וכו'.** נראה מדברי רבינו שהמנער חייב משום מכה בפטיש כמו יבולת שע"ג הבגדים אבל מספקא לי אם הוא מפרש והוא דקפיד עליה כמו שפירש בלוקט יבולת. ולענין עד אימתי נקראת חדשה לענין זה נראה מדברי רבינו דהיינו שלא נשתמשו בה כ"כ אלא עדיין היא בחידושה כמו בשעה שהאומנים מתקנים אותם:

**לחם משנה** **המסתת את האבן וכו'.** גם זה במחלוקת דרב ושמואל בפ' הבונה (דף ק"ב:) ופסק דלא כרב אע"ג דהלכתא כרב באיסורי משום דר' יוחנן ס"ל התם כוותיה דשמואל:

**ט** **הצד דבר שדרך מינו לצוד אותו חייב.** כגון חיה ועופות ודגים. והוא שיצוד אותו למקום שאינו מחסר צידה. כיצד. כגון שדרך אחר צבי עד שהכניסו לבית [צ] או לגנה או לחצר ונעל בפניו. או שהפריח את העוף עד שהכניסו למגדל ונעל בפניו. או ששלה דגים מן הים בתוך ספל של מים הרי זה חייב. אבל אם הפריח צפור לבית ונעל בפניו. או שהפריח דג ועקרו מן הים לברכה של מים. או שדרך אחר צבי עד שנקנס לטרקלין רחב ונעל בפניו הרי זה פטור. שאין זו צידה גמורה שאם יבוא לקחתו צריך לרדף אחריו ולצוד אותו משם. לפיכך הצד ארי אינו חייב עד שיכניסנו לכפה שלו שהוא נאסר בה:

**מגיד משנה** **הצד דבר שדרך מינו לצוד וכו'.** בפרק האורג (שבת דף ק"ו) ר"י אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב וחכ"א צפור למגדל וצבי לגינה לחצר ולביברין רשבי"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל מחוסר צידה פטור שאינו מחוסר צידה חייב אמר שמואל הלכה כר"ש בן גמליאל. ושם אמר שמואל הצד ארי בשבת פטור עד שיכנסנו לגדורדקי שלו ופירש"י ז"ל בית משמר העשוי לו כעין סהר:

**לחם משנה** **אבל אם הפריח צפור לבית ונעל לפניו וכו'.** בפרק האורג (דף ק"ז:) אמרינן בגמרא דדוקא בצפור דרור אבל בשאר צפור לא ויש תימה על רבינו איך לא הזכירו:



**ב** כָּל מְקוֹם שָׁאֵם יְרוּץ בּוֹ יִגִּיעַ לַחֲיָה בְּשַׁחֲיָה אַחַת. אוֹ שֶׁהָיוּ הַכְּתָלִים קְרוּבִין זֶה לָזֶה עַד שֶׁיִּפְּל צֶל שְׁנֵיהֶם לְאִמְצַע כְּאֶחָד הָרִי זֶה מְקוֹם קָטָן. וְאִם הַבְּרִיחַ הַצָּבִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְתוֹכוֹ חֲבִיב. וּמְקוֹם שֶׁהוּא גָדוֹל מְזֶה הַמְּבָרִיחַ חֲיָה וְעוֹף לְתוֹכוֹ פְּטוֹר :

**מגיד משנה** כל מקום שאם ירוץ בו יגיע לחיה וכו'. שם בגמרא חלקו בין ביבר קטן לביבר גדול ואמרו היכי דמי ביבר קטן כל היכא דכי רהיט בתריה ומטי ליה בחד שחיא ביבר קטן ואידך ביבר גדול. אי"נ כל היכא דנפלה טולא דכותלי אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול ע"כ. ופירשו המפרשים בחד שחיא כל שמגיע בריצה אחת ואינו צריך לישב בינתים, עכ"ל:

**לחם משנה** או שהיו הכותלים קרובים וכו'. כלומר הכותלים ד' אמות וכל אחד מהם גבוה אמה או פחות עד שהצל מגיע עד אמה אם היה מגיע צל של שניהם כאחד לא היה מגיע אלא אמה מכאן ואמה מכאן ובשתי האחרות לא הוה צל אבל אם לא היה בין שניהם אלא שתי אמות אז יקרא שצל של שניהם מגיע לאמצע כאחד שהצל של כותל זה מגיע עם צל של כותל זה. וא"ת אין זה שיעור שלפעמים יהיה המרחק אשר ביניהם גדול וכל הכותלים יגיעו זה עם זה מפני שהכותלים גבוהות הרבה דרך משל שכותל זה יהיה גבוה עשר אמות וכן הכותל שני ואפ"י יהיה המרחק שביניהם כ' אמות יגיעו צל הכותלים זה עם זה לזה כתבו התוס' בפרק האורג (בד"ה היכא דנפלי) ואמרו היה להם שיעור הכותלים שוה והיו יודעים שיעורם ע"כ. כלומר דעל אותו השיעור אמרו דנפלי טולא אהדדי. ואע"פ שא"א להגיע צל של שני הכותלים כאחד. (גם מ"ש בגמרא שלא) [שאילת] היה אפשר להגיע צל של שניהם כאחד היה מגיע זה עם זה שם :

**כא** אֶחָד שְׁמֹנֶה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה וְאֶחָד שְׂאָר שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים שֵׁישׁ לְמִינָן צִידָה הַצָּד אֶחָד מִכֶּלֶן בֵּין לְצַרְף בֵּין שְׁלֵא לְצַרְף אוֹ לְשַׁחַק בְּהוֹן חֲבִיב הוֹאִיל וְנִתְפָּוֶן לְצוּד וְצָד. שְׁמֵלְאָכָה שְׂאִינָה צְרִיקָה לְגוּפָה חֲבִיב עָלֶיהָ. הַצָּד אֶת הַיָּשׁוּן וְאֶת הַסּוּמָא חֲבִיב :

**ההראב"ד** אחד שמנה שרצים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כבר נכתבה דעת ר"ח ז"ל, עכ"ל:

**כב** המְשַׁלַח כְּלָבִים כְּדִי שְׂיִצְוֶדוּ צְבָאִים וְאַרְנָבִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן  
וּבְרַח הַצְּבִי מִפְּנֵי הַכָּלָב וְהָיָה הוּא רוֹדֵף אַחַר הַצְּבִי אוֹ שְׂעָמַד  
בְּפָנָיו וְהִבְהִילוּ עַד שֶׁהִגִּיעַ הַכָּלָב וַתִּפְּשׂוּ הָרִי זֶה תוֹלְדֵת הַצֶּדֶד  
וְחַיֵּב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה כְּדָרְךָ הַזֶּה בְּעוֹפּוֹת :

**מגיד משנה (כא-כב) אחד שמנה שרצים האמורים בתורה וכו'.** במשנה שם  
(ק"ז) שמנה שרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים  
ורמשים החובל בהן פטור וכבר הזכרתי למעלה שמ"ש שלא לצורך פטור הוא  
כר"ש ורבינו ז"ל סבור שאין הלכה כמותו וכמבואר למעלה: **הצד את הישן**  
**ואת הסומא חייב.** בהאורג (שם ק"ו): ת"ר הצד צבי סומא וישן חייב חגר  
וחולה פטור. מאי שנא הני ומאי שנא הני. הני עבידי לרבווי והני לא עבידי  
לרבווי. ופירש"י ז"ל סומא וישן עבידי לרבווי לישמט כשמרגישין ידי אדם.  
ועוד שם והתניא חולה חייב א"ר ששת לא קשיא כאן בחולה מחמת אישתא  
כאן בחולה מחמת אובצנא. ופירש ר"ח ז"ל אובצנא כגון שהיו עייפים מחמת  
כלב או מחמת דבר אחר הרי זה חייב. והן דברי רבינו במ"ש המשלח כלבים  
וכו'. אבל רש"י ז"ל פירש בהפך אובצנא עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו נצוד  
ועומד הוא עכ"ל:

**כג** צְבִי שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת וְנָעַל אֶחָד בְּפָנָיו חַיֵּב. נִעְלוּהוּ שְׁנַיִם  
פְּטוּרִין. אִם אֵין אֶחָד יָכוֹל לְנַעַל וְנִעְלוּהוּ שְׁנַיִם חַיֵּבִין. יָשַׁב אֶחָד  
עַל הַפֶּתַח וְלֹא מִלְּאָהוּ וַיֵּשֶׁב הַשְּׁנַיִ וּמִלְּאָהוּ הַשְּׁנַיִ חַיֵּב. יָשַׁב  
הָרֵאשׁוֹן וּמִלְּאָהוּ וּבָא הַשְּׁנַיִ וַיֵּשֶׁב בְּצַדוֹ אָף עַל פִּי שְׂעָמַד  
הָרֵאשׁוֹן וְהִלֵּךְ לוֹ הָרֵאשׁוֹן חַיֵּב וְהַשְּׁנַיִ לֹא עָשָׂה [ק] כְּלוּם וּמִתָּר  
לוֹ לֵישֵׁב בְּמִקוּמוֹ עַד הָעָרֵב וְלוֹקַח הַצְּבִי. לָמָּה זֶה דוֹמָה לְנוֹעַל  
בֵּיתוֹ לְשֹׁמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי שְׂמוֹר בְּתוֹכוֹ שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם. נִכְנְסָה  
לוֹ צִפּוֹר תַּחַת כְּנָפָיו יוֹשֵׁב וּמִשְׁמָרָה עַד שֶׁתַּחֲשֵׁף וּמִתָּר :

**מגיד משנה צבי שנכנס לבית וכו'.** שם משנה כלשון רבינו: **ישב אחד על**  
**הפתח וכו'.** משנה כלשונה: **ישב הראשון ומלאהו וכו'.** שם ישב הראשון על  
הפתח ומלאהו ובא השני וישב אע"פ שעמד הראשון והלך לו חייב הראשון  
והשני פטור הא למה זה דומה לנועל ביתו לשומר ונמצא צבי שמור בתוכו.  
ואמר שמואל בגמרא (דף ק"ז) דהאי פטור מותר הוא. וכתב הרמב"ן ז"ל  
שמדברי התוספתא נראה שפירוש המשנה כך הוא לנועל את ביתו לשומר

ולא נודע לו שהיה שם צבי כלל ונמצא שצבי היה שם והוא שמור בתוכו שמותר לו להעמיד הפתח נעול עד חשכה וכן אם ישב על הפתח ונמצא שצבי היה בבית מותר לו לישוב מפני שקדמה צידה למחשבה ע"כ דבריו. והרשב"א ז"ל כתב שבירושלמי נראה שהתירו לנעול לכתחלה לשמור ביתו וצבי שבתוכו דכיון שהוא צריך לשמור ביתו אע"פ שע"י כך נצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד עכ"ל. ואין להקל כל כך : **נכנסה לו צפור כו'.** שם מימרא כלשונה ופירש"י כנפיו כנפי כסותו :

**לחם משנה** **ישב הראשון ומלאהו וכו'.** כתב ה"ה וכתב הרמב"ן ז"ל שמדברי התוספתא נראה שפירוש המשנה כך הוא וכו' מפשט הלשון משמע דהרמב"ן ז"ל סבור דמי שבא לשמור את ביתו ולא נודע שהיה שם צבי ועמד על הפתח אע"פ שמפני כך נעשה הצידה מותר כיון שלא היה בכונה אבל אם היה בכונה היה אסור אפי' לשני שעמד שם וקשה דמתניתין במאי אוקימתה לדבריו ז"ל דאי שאין כונה לשני לשמור הצבי אלא לשמור פתחו ומפני כן אמרו שהוא פטור א"כ אפי' בראשון נמי אם אין לו כונה לצוד את הצבי אע"פ שהצבי נצוד מעצמו הרי הוא פטור שהרי קדמה צידה למחשבה כמו שכתב הוא ז"ל וא"כ הוה ליה לתנא לאשמועינן מילתא אפי' בראשון אם אין לו כונה ואי מתניתין ביש לו כונה לשני זה א"א שהרי כתב הוא ז"ל שפירוש הא למה זה דומה וכו' שאמרו במשנה אינו אלא בשאין לו כונה וגם בדברי הרשב"א ז"ל קשה שנראה שהוא מפרש מתניי שיש לו כונה לשמור ביתו בצבי שבתוכו ומפני כן התירו לשני דא"כ אפי' הראשון נמי כיון דאין לו כונה אע"פ שהוא מעצמו נצוד מותר כמ"ש הוא ז"ל אע"פ שעל ידי כך נצוד הצבי כו' ואפי' היה לומר שאירי כולה מתניתין להרמב"ן בשאין כונה כלל ולהרשב"א ביש להם כונה לשמור את הבית וגם על הצבי ומ"מ הראשון חייב כיון שהוא צד בראשונה אע"פ שאין לו כונה כלל לדעת הרמב"ן ולא אל הבית לבד לדעת הרשב"א אבל השני פטור כיון שאינו אלא שומר ממה שצד הראשון ודומה לשומר שכבר ניצוד מאתמול כלומר שהיה צבי בבית נצוד מאתמול ומצא השומר פתח פתוח בשבת ועמד על הפתח כדי שלא יברח שזה מותר שאינו אלא שומר אבל צידה גמורה לדעתם ז"ל נראה דאסור ומפני כן חייבו במשנה השני. ומה שבא בדברי הרמב"ן שקדמה צידה למחשבה וכן בדברי הרשב"א שע"י כך ניצוד הצבי נאמר לשון צידה בשילוח אבל אין הכונה אלא על השמירה כמו שנראה מתחלת לשון הרמב"ן שכתב שצבי היה שמור בתוכו וכו' וכן הרשב"א שכתב לשמור ביתו וצבי שבתוכו ולכן לא דקדקו בהזכירם בסוף לשון צידה והכונה על השמירה אבל הצידה אסור. זה נראה בדעתם ז"ל :

**כז** הַצֵּד צָבִי זָקֵן אוֹ חָגֵר אוֹ חוֹלָה אוֹ קָטָן פְּטוֹר. הַמְפָּרֵק בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף מִן הַמְצוּדָה פְּטוֹר. הַצֵּד חַיָּה וְעוֹף <sup>[ח]</sup> שֶׁבְּרִשּׁוֹתָיו כְּגוֹן אֲנָזִין וְתִרְנַגּוּלִין וְיוֹנֵי (עֲלִיָּה) פְּטוֹר. הַצֵּד דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ צִידָה כְּגוֹן חֲגָבִים הַגָּזִין צָרְעִין וְיִתּוּשִׁין <sup>[ט]</sup> וּפְרַעוּשִׁין וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ הֲרִי זֶה פְּטוֹר :

**מגיד משנה** **הצד צבי זקן וכו'.** ברייתא (דף ק"ו:) כתבתיה למעלה: **המפרק בהמה חיה ועוף וכו'.** תוספתא פ' י"ג. ואני תמיה למה לא אמרו מותר ואולי מפני איסור טלטול אבל אם אינו מטלטל נראה שמותר לפתוח הבית בפני הצבי: **הצד חיה ועוף וכו'.** בשמנה שרצים חיה ועוף שברשותו הצדן פטור. ובמקצת ספרי רבינו יש כגון אווזין ותרנגולין ויוני עליה פטור וט"ס הוא דיוני עליה אינם ברשותו כדאיתא בהדיא פרק אין צדין (ביצה דף כ"ד) הצד יוני שובך ויוני עליה שקננו בטפיחין ובבירה חייב. ופרק שלוח הקן (חולין דף קל"א). וכן מבואר סוף פרק כ"א דיוני הרדסאות הוא שהן ברשותו והן הגדלים בבתים כאווזין ותרנגולין. ואמרו בירושלמי לא אמרן אלא שברשותו הא אינן ברשותו חייב אמר רבי יוסי הדא אמרה שור שמרד הצדו בשבת חייב ע"כ. וכתבו הרשב"א ז"ל: **הצד דבר שאין במינו נצוד וכו'.** בהאורג (שם ק"ו): הצד חגבין הגזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שבמינו נצוד חייב כל שאין במינו נצוד פטור. ופרעושים מבואר בברייתא בשמנה שרצים (שם ק"ז): הצד פרעוש ר' יהושע פוטר והטעם שאין במינו נצוד. ופירוש פטור אבל אסור. ובחידושי הרשב"א ז"ל ובתוספות כתבו שאם מתירא שמא ישכנו וכ"ש אם נושך יכול להסירו דאינו אלא כמתעסק מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים עכ"ל. ובפרק י"א אבאר מהו פרעוש:

**כח** רְמָשִׁים הַמְזִיקִין כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעִקְרָבִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אֵף עַל פִּי שְׂאֵינָן מִמִּיתִין הוֹאִיל וְנוֹשְׁכִין מִתָּר לְצוּד אוֹתָם בְּשַׁבָּת. וְהוּא שֶׁיִּתְּכּוֹן לְהִנְצִל מִנְּשִׁיכָתָן. כִּי צָד הוּא עוֹשֶׂה. <sup>[י]</sup> כּוֹפֶה כְּלִי עֲלִיהֶן אוֹ מְקִיף עֲלִיהֶן אוֹ קוֹשֶׁרֶן כִּדִּי שְׁלֵא יִזְיקוּ :

**מגיד משנה** **רמשים המזיקין וכו'.** מימרא דשמואל בהאורג (שם ק"ז) כתבתיה למעלה ואידך הצד נחש וכו' ואם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן כופין קערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל עקרב שלא תשוד עכ"ל:

## הלכות שבת - פרק אחד עשר

**א** השוחט חייב. ולא שוחט בלבד אלא [א] כל הנוטל נשמה לאחד מכל מיני חיה ובהמה ועוף ודג ושרץ בין בשחיטה או בנחירה או בהכאה חייב. החונק את החי עד שימות הרי זה תולדת שוחט. לפיכך אם העלה דג מספל של מים [ב] והניחו עד שמת חייב משום חונק. ולא עד שימות אלא כיון שיבש בו כסלע בין סנפיריו חייב שעוד אינו יכול לחיות. הושיט ידו למעי הבהמה ודלדל עבר שבמעי חייב:

**מגיד משנה** השוחט חייב ולא שוחט בלבד אלא כל הנוטל וכו'. בכלל גדול השוחט ובגמרא שוחט משום מאי חייב אמר שמואל משום נטילת נשמה: החונק את החי עד שימות וכו'. לפיכך אם העלה וכו'. בגמרא (שם ק"ז ע"ב) בשמונה שרצים אמר שמואל השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב אמר ר' יוסי בר אבין ובין סנפיריו אמר רב אשי לא תימא יבש ממש אלא אפי' דעבד רירי. ונראה שאין רבינו גורס מן הים. ורשיי ז"ל פירש השולה דג שהיה נצוד ועומד מבעוד יום, ופשוט הוא שאין בכאן דין צידה כלל: הושיט ידו למעי בהמה וכו'. מימרא כלשונה. ופירש הרמב"ן ז"ל שהוא חייב משום נטילת נשמה ועל דרך זה פירש הסוגיא שעל מימרא זו וכן עיקר, וזהו דעת רבינו. ופירש"י ז"ל דלדל עקר שהפילתו על ידי דלדול זה עכ"ל:

**לחם משנה** השוחט חייב ולא שוחט בלבד וכו' בין בשחיטה או בנחירה או בהכאה חייב וכו'. פ' כלל גדול (דף ע"ה) מחלוי רב ושמואל רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום נטילת נשמה ופירשו שם דברי רב דכוונתו אף משום צובע. ורבינו נראה שפסק כשמואל וכמו שמשמע מדברי ה"ה ודבר תימה הוא דהיה לו לפסוק כרב באיסורי וכמו שכתב ה"ה לעיל פרק עשירי גבי לול של תרנגולים אלא דאפשר שהוא ז"ל סובר דטעמיה דרב קלישא דהוא עצמו אמר

בגמרא מילתא דאמרי אימא בה מילתא וכו' ואע"פ שנתן טעם מ"מ לכאורה נראה קצת דחוק ומפני כן לא פסק כמותו :

**ב** רְמָשִׁים שֶׁהוּן פְּרִין וְרַבִּין מְזַכֵּר וְנִקְבָּה אוֹ נְהוּין מִן הָעֶפֶר כְּמוֹ הַפְּרָעוּשִׁין הַהוֹרֵג אוֹתָן חֵיב כְּהוֹרֵג בְּהֵמָה וְחֵיָה. אָבֵל רְמָשִׁים שֶׁהוֹיָתוּ מִן הַגְּלָלִים וּמִן הַפְּרוֹת שֶׁהִבְאִישׁוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן כְּגוֹן תּוֹלְעִים שֶׁל בֶּשֶׂר וְתוֹלְעִים שֶׁבְּתוֹךְ הַקְּטָנִיּוֹת הַהוֹרֵגֵן פְּטוּר :

**מגיד משנה** **רמשים שהן פריין ורבין מזכר ונקבה וכו'.** מפורש בסוגיא שם במסקנא דרב יוסף ורב אשי סברי שדעת חכמים הוא שכל דבר שפרה ורבה חייבין עליו דומה לאילים מאדמים שהיו נשחטין במשכן וחייבין על הריגת פרעושין אע"פ שאין בהן גידין ועצמות. ופרעוש כתב הרמב"ן ז"ל יש שפירשו אותו המין השחור הנקרא בורגו"ת והוא הווה מן העפר בימות החמה ואע"פ שאינו פרה חייבין עליו כמי שהוא פרה ורבה מזכר ונקבה שכן ההורג עכבר שהשריץ מן העפר חייב ולא פטרו מאילים מאדמים אלא כגון כינה שהיא מן הזיעה וכן תולעים שבאשפות ובדברים המוסרחים וזה דעת הרמב"ם ז"ל. ולי משמע בעכבר שהשריץ מן העפר חייבים עליו ודאי מפני שמינו פרה ורבה הוא אלא שהוא כמינין הסריסין אבל מינין שאין בהן מפריה ורביה כלל כגון בורגו"ת פטור ולכתחלה נמי מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת הן, עכ"ל. וזה דעת הרשב"א ז"ל וכתב שהפרעוש מין רחש אחר הוא שפרה ורבה ולא הבורגו"ת עכ"ל :

**לחם משנה** **רמשים שהן פרים ורבים וכו'.** צ"ל לפי דברי רבינו והרמב"ן ז"ל שמה שאמרו בגמרא (דף ק"ו:) והרי פרעוש דפרה ורבה רצונו לומר דהוי כמו פרה ורבה כיון דאינו מזיעת אדם כמו כנה והוכרחו לומר מכח ההיא דעכבר והוא פשוט. ומה שכתב רבינו דתולעים של בשר וכו' שהם דומים לכנים דהוי אתי משום זיעה אע"פ שלענין ההריגה חילקם במ"ש דמותר להרוג את הכנים בשבת ובתולעים כתב דהורגן פטור אבל אסור היינו משום דדי לנו לדמותם לענין שאינם חייבים חטאת בלבד מפני דאינם דומים זה לזה בשוה :

**ג** הַמְּפֹלָה כִּלְיוֹ בְּשֶׁבֶת מוֹלֵל אֶת הַכְּנִים וְזוֹרְקוֹ. וּמִתֵּר לְהַרְגֵּן אֶת הַכְּנִים בְּשֶׁבֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּן מִן הַזְּעָה :

**מגיד משנה** **המפלה כליו בשבת וכו'.** ברייתא פ"ק (שם דף י"ב) המפלה כליו מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר וכו' אמר רב הונא הלכה מולל

וזורק וזהו כבודו אפילו בחול רבה מקטע להו רבא שדי לקנא דמיא. וכתבו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שמעינן מינה דמשום כבודו בלחוד קאמר אבל אם בא להרוג ואפילו בשבת מותר וזה דעת רבינו ועוד שם תניא רשב"א אומר אין הורגין את המאכולת בשבת דברי ב"ש ובי"ה מתירין, ע"כ:

**ד** חִיָּה וְרִמְשׁ שֶׁהוּ נֹשֵׁכִין וּמְמִיתִין וְדַאי כְּגוֹן זָבוּב שֶׁבְּמִצְרַיִם וְצִרְעָה שֶׁבְּנִינְוָה וְעִקְרָב שֶׁבְּחַדְיִיב וְנַחֲשׁ שֶׁבְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְכָלֵב שׁוֹטָה בְּכָל מָקוֹם מִתֵּר לְהִרְגוֹ בְּשֶׁבֶת כְּשִׁירָאוֹ. וְשֶׁאֵר כָּל הַמְּזִיקִין אִם הֵיוּ רְצִין אַחֲרָיו מִתֵּר לְהִרְגוֹ וְאִם הֵיוּ יוֹשְׁבֵין בְּמִקוֹמָן אוֹ בּוֹרְחִין מְלַפְּנָיו אָסוּר לְהִרְגוֹ. וְאִם דּוֹרְסוֹ לְפִי תַּמוּ בְּשַׁעַת הַלּוּכּוֹ וְהוֹרְגוֹ מִתֵּר:

**מגיד משנה** **חיה ורמש שנושכין וממיתין וכו'.** דברי רבינו בכאן **עד אסור להרוג** הם כדברי ההלכות ממש בפרק כל כתבי וזה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל בעיקרי הדין אבל כתבו שהיתר אלו המנויין בשאין רצין דוקא הוא כר"ש שפטר מלאכה שאצ"ל אבל לר"י אסור הוא שאין זה פקוח נפש גמור כיון שאין רצין אחריו וזה שלא כדברי רבינו שפסק כר"י ופסק כאן כן. ונראה שדעתו ז"ל שפקוח נפש הוא בהראותן בלבד: **ואם דורסן לפי תומו וכו'.** שם (שבת קכ"א:) נחש דורסו לפי תומו עקרב דורסו לפי תומו, ופירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דורסו ואפי' במתכוין אלא שהוא עושה לפי תומו שמראה עצמו כאילו אינו מתכוין וכל זה משום דקי"ל כר"ש במלאכה שאצ"ל ואע"פ שרבינו פסק כר"י, כפירוש הזה נראה מלשונו, ושלא כדברי רש"י ז"ל שכתב שא"צ ליזהר ממנו שלא ידרסנו אלא דורסו לפי תומו ונראה מדבריו שלא התירו אלא משום דבר שאין מתכוין וכר"ש ואין זה עיקר:

**כסף משנה** **חיה ורמש שהם נושכין וממיתין וכו'.** בס"פ כל כתבי (דף קכ"א:): אמר ריב"ל כל המזיקים נהרגין בשבת מתלב רב יוסף חמשה נהרגים בשבת ואלו הם זבוב שבמצרים וכו' מני אילימא רבי יהודה הא אמר מלאכה שאצ"ל חייב עליה אלא לאו ר"ש והני הוא דשרו אחריני לא ותירץ רב יוסף ברצו אחריו וד"ה, ופירש"י כל המזיקים ההורגים נהרגין בשבת וקס"ד ואפי' אין רצין אחריו ומשום דס"ל כר"ש דמלאכה שאצ"ל מדרבנן הוא דאסירא והכא לא גזור. נהרגים בשבת ואפילו אין רצין אחריו משום דס"ל דסתמן הורגין הם. הא אמר חייב עליה והיכי שרי במלאכה גמורה כשאין רצין אחריו דליכא פקוח נפש. ד"ה ואפילו לר"י והא דחמשה נהרגין כשאין רצין ור"ש עכ"ל. ואע"פ שהתוספות חולקים על פירוש זה דעת הר"י ורבינו כפירש"י וכתב

ה"ה שזה דעת הרמב"ן והרשב"א בעיקר הדין אבל כתבו שהיתר אלו המנויים בשאין רצין דוקא הוא וכו' וזה שלא כדברי רבינו כלומר שרבינו יפרש דכי אמרינן ברצו אחריו וד"ה היינו לומר דכי שרי ריב"ל שאר מזיקין ברצו אחריו ולד"ה שרי והא דתניא חמשה נהרגים אפילו בלא רצו אחריו היא ור"י נמי שרי בהו לפי שהיזקן מצוי הוי פקוח נפש בהראותן בלבד. ונראה מדברי רבינו דהני חמשה לאו דוקא דהוא הדין לכל חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי ולפי זה כי אמרינן דשאר מזיקין אם רצו אחריו נהרגים בשאינם ודאי ממיתים וכיון שהם ספק ממיתים ברצים אחריו הוי ספק פקוח נפש ושרי דאלי"כ לא הוה שרי לר"י דמחייב במלאכה שאצ"ל: **ושאר כל המזיקין אם היו רצים אחריו מותר.** כתב הרמ"ך אע"פ שהרי"ף פירש כדבריו אין נראין דקי"ל כר"י דמלאכה שאצ"ל חייב עליה למה נתיר מלאכה משום צערא דבשאר מזיקין אין בהם סכנה וזה דבר ידוע כי צרעה ופרעוש וכיוצא בהם אע"פ שמזיקים אין הורגים אי"כ למה הותרה הריגתן וצ"ע עכ"ל. ויש לתמוה על הרמ"ך איך עלה על דעתו שרבינו מתיר להרוג פרעוש שאע"פ שהוא מצער אינו מזיק ועוד שרבינו בעצמו כתב בסמוך שההורג פרעוש כהורג בהמה וכפמ"ש לדעת רבינו אף צרעה נמי אסור להרוג אפילו רצה אחריו שלא התיר רבינו להרוג שאר כל המזיקין אם היו רצים אחריו אלא כשהם ספק ממיתים אבל אם ודאי אינם ממיתים כגון צרעה וכיוצא בה לא:

**לחם משנה** **חיה ורמש שהם נושכין וממיתין ודאי וכו'.** לדברי רבינו דסבור דאפילו ר' יהודה דאמר (דף קכ"א:) מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב מותר להורגם משום פיקוח נפש דמה שלא תירצו בגמרא כשהקשו מני אילימא ר' יהודה וכו' משום דרצה להעמיד דרצו אחריו ודברי הכל דאתיא ככ"ע והוא פשוט: **ואם דורסן לפי תומו וכו'.** מ"ש ה"ה ואע"פ שרבינו פסק וכו' טעמו דדעת רבינו דהכא משום פיקוח נפש התירו דומה דלעיל:

**ה** **הַמְפָּשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדִי לַעֲשׂוֹת קָמֵעַ חֵיב. וְכֵן הַמְעַבֵּד מִן הָעוֹר כְּדִי לַעֲשׂוֹת קָמֵעַ חֵיב. וְאֶחָד הַמוֹלֵחַ וְאֶחָד הַמְעַבֵּד שֶׁהַמְּלִיחָה מִן עֶבֶד הוּא נִדָּה וְאִין עֶבֶד בְּאֶכְלִין. וְכֵן הַמוֹחֵק מִן הָעוֹר כְּדִי לַעֲשׂוֹת קָמֵעַ חֵיב. וְאִי זֶהוּ מוֹחֵק זֶה הַמְעַבֵּיר שְׁעָר אוֹ הַצָּמֵר מֵעַל הָעוֹר אַחַר מִיתָה עַד שְׁיִחְלִיק פְּנֵי הָעוֹר:**

**מגיד משנה** **המפשיט מן העור לעשות קמיע חייב וכו'.** משנה פ' המוציא (שם ע"ח:) עור כדי לעשות קמיע. ובגמרא (שם ע"ט) לעבדו בכמה לא שנא, והסוגיא מוכחת שהוא הדין בהפשטתו וכל המלאכות הנעשות בעור כך



שיעורן כשם שהמלאכות הנעשות בצמר יש להם שיעור אחד. ומ"ש ואחד המולח שהמליחה מין עבוד. בכלל גדול (שם ע"ה): היינו מולח היינו מעבד וכבר הזכרתיו פרק ז': ואין עבוד באוכלין וכו'. שם רבא אמר אין עבוד באוכלין: וכן המוחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב וכו'. (שם ע"ג) המוחקו ופירש"י ז"ל מגרד שערו. ומ"ש רבינו עד שיחליק, לפי שאמרו בגמרא ממרח רטיה חייב משום ממחק כמו שיתבאר וממרח הוא מחליק:

**כסף משנה** **ואחד המולח ואחד המעבד.** בפרק כלל גדול (שבת דף ע"ה): מולח היינו מעבד:

**1** המפרק דוכסוסטוס מעל הקלף הרי זה תולדת מפשיט וחיב. ( המפרק מן העור כדי לעשות קמע חיב). הדורס על העור ברגלו עד שיתקשה או המרככו בידו ומושכו ומשוה אותו כדרך שהרצענין עושין הרי זה תולדת מעבד וחיב. המורט נוצה מן האברה הרי זה תולדת מוחק וחיב. וכן הממרח <sup>[ח]</sup> רטיה כל שהוא או שענה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחין עד שיחליק פניהם חיב משום מוחק. וכן <sup>[ט]</sup> השף בידו על העור המתוח בין העמודים חיב משום מוחק:

**מגיד משנה** **המפרק דוכסוסטוס מעל הקלף הרי וכו'.** . והדורס על העור ברגלו וכו'. זה נראה מההיא דפ"ק דיו"ט גבי נותנין את העור לפני הדורסן משמע שהוא תולדה: המורט נוצה מן וכו'. ברייתא (שבת ע"ד): הזכרתיה פ"ט התולש וכו': וכן הממרח רטיה וכו'. (שם ע"ה): מימרא והממרח בשבת חייב משום ממחק: וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים חייב וכו'. מימרא שם השף בין העמודים בשבת חייב משום ממחק. ובירושלמי פירשו השף העור על גבי העמוד ולזה הסכים הרמב"ן ז"ל ועיקר:

**2** המחיתך מן העור כדי לעשות קמע חיב. והוא שיתכון <sup>[ט]</sup> למדת ארכו ומדת רחבו ויחיתך בכונה שהיא מלאכה. אבל אם חתך דרך הפסד או בלא כונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק הרי זה פטור. הקו"טם את הכנף הרי זה תולדת מחיתך וחיב. וכן המגרד ראשי כלונסות של ארז חיב משום <sup>[ח]</sup> מחיתך. וכן כל חתיכה שיחיתך חרש עצ מן העצים או חרש מתכת מן

## הַמִּתְכּוֹת חַיֵּב מְשׁוּם מְחַתֵּךְ. הַנוֹטֵל קִיסָם שֶׁל עֵץ מִלְּפָנָיו וְקִטְמוֹ לְחֻצֵץ בּוֹ שְׁנָיו אֹו לְפִתְחָ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת חַיֵּב:

**מגיד משנה** המחתך מן העור כדי לעשות קמיע חייב וכו'. (שם ע"ט) וכבר הזכרתי שכל מלאכות העור שיעור אחד להן: והקוטם את הכנף וכו'. ברייתא (שם ע"ד:) הזכרתי פרק תשיעי התולש וכו' ופירש"י ז"ל התולש את הכנף נוצה גדולה מכנף עוף חי, והקוטמו לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק ומניחו בכסת או בכר ולצד זנבו שהוא קשה הוא מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר וכסת, משום מחתך דקפיד עד מקום שהוא ראוי, עכ"ל: וכן המגרד וכו'. הנוסחא המדוקדקת בגמ' (שם ע"ה) המגרד ראשי כלונסות בשבת חייב משום מחתך ולא המגרר ברי"ש. וכן נ"ל מוכרח מדברי רבינו שכתב למעלה פ' עשירי והמגרד כ"ש חייב משום מכה בפטיש וכן עיקר שהרי המגרר במגרה קודח ונוקב הוא אבל כאן הוא מגרד וכן הביאהו בערוך ופירש"י ז"ל מגרד ראשי כלונסות שיהיו שוין וחדין: הנוטל קיסם של עץ מלפניו וכו'. פרק המביא ביו"ט (ביצה ל"ג א' וב') אמר רב יהודה אוכלי בהמה אין בהם משום תקון כלי איתביה רב כהנא לרב יהודה מטלטלין עצי בשמים להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו ומריח בו ולא יקטמנו להריח בו ואם קטמו פטור אבל אסור לחצוץ בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת א"ל השתא פטור אבל אסור קשיא לי חייב חטאת מבעיא אלא כי תניא ההיא בקשין וחסורי מחסרא וה"ק מוללו ומריח בו וקוטמו ומריח בו בד"א ברכין אבל בקשין לא יקטמנו ואם קטמו פטור אבל אסור לחצוץ בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת תני חדא קוטמו ומריח בו ותניא אידך לא יקטמנו להריח בו א"ר זירא אמר רב חסדא לא קשיא הא בקשין הא ברכין מתקיף לה רב אחא בר יעקב בקשין אמאי לא מאי שנא מהא דתנן שובר אדם את החבית וכו' ועוד הא רבה ורבין דאמרי תרווייהו כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא פי' מקלות גדולות ואע"ג דחזי לקתא דנרגי וחציני אע"פ שהיה קשה והיה ראוי לעשות ממנו בית יד לסכין ולקרדום ולפסיל ופרקינן אלא לא קשיא פי' הני ברייתות אהדדי ותרווייהו בקשין הא ר"א הא רבנן דתניא ר"א אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו וחכ"א לא יטול אלא מאבוס של בהמה ושויין שלא יקטמנו קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו את הדלת בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד ביו"ט סופג את הארבעים דברי ר"א וחכ"א אחד זה ואחד זה אינן משום שבות ר"א דקאמר התם חייב חטאת הכא אמר פטור אבל אסור פירש ר"א דהחמיר בקוטמו לכלי חייב חטאת הכא בקוטמו להריח בו פטור אבל אסור רבנן דקאמרי התם פירוש בקוטם לכלי פטור אבל אסור הכא פירוש בקוטם להריח מותר לכתחלה ע"כ שם. והנה כל הסוגיא הזאת מתמהת אצלי על דברי רבינו

שכתב חייב. ואי אפשר לפרש דכי אמרי רבנן גבי קטמו לחצוץ בו שיניו שהוא משום שבות דלא קיימי אלא אאבוס של בהמה שהוא רך אבל בקשין אפילו רבנן מודו וכדי להעמיד הברייתא הראשונה שהקשו ממנה לרב יהודה אפילו כרבנן ומחייבת חטאת לפי שאין זה משמע הסוגיא משום פנים דכיון דקיי"ל כר"י שהיה מפשח להריח מקלות קשים נראה בביאור שאפילו בקוטם לכלי אין שם חיוב חטאת ומעיקרא כי מקשו לר"י מההיא ברייתא בדין הוא דהוה מצי לתרוצי ר"א היא והכרח הוא שהוא שלא כהלכה דקאמר ואם קטמו להריח פטור אבל אסור ורב יהודה הוה מפשח אלותא לכתחלה. אלא דקושטא דמלתא קאמר ליה דאפי' ר"א לא מחייב אלא בקשין, ומ"ש בברייתא שניה קטמו לחצוץ בו שיניו אקיסם שהוא קשה קא מהדר וכן פירש"י ז"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל. ופירש"י ז"ל שחכמים סוברים שאחד שבת ואחד יו"ט אינן אלא משום שבות דקטימה תיקון כלאחר יד ולא תיקון מעליא הוא אא"כ מחתכו וממחקו בסכין, עכ"ל. ואם דברי רבינו הם בקוטם בסכין היה לו לבאר וחפשתי כל צדדי סוגיא זו ולא מצאתי דבר נאות ישען בו רבינו ז"ל. ובהלכות ג"כ נראה כדפירש"י ז"ל:

**לחם משנה הנוטל קיסם של עץ וכו'.** כתב ה"ה וא"א לפרש דכי אמרי רבנן גבי קטמו לחצוץ בו שיניו וכו' קשה דא"כ דפלוגתא דר"א ורבנן הוא ברכים ור"א סבר חייב ורבנן סברי פטור אבל אסור איך א"ר יהודה אין בהם משום תיקון כלי דאפי' לדברי רבנן אסור וא"כ איך פסק רבינו דמותר לעשות כלי מרכים דלא כרבנן ולא כר"א דאיך רצו להעמיד מתני' כרבנן דבמתני' אמר רבי פטור אבל אסור ורבנן סברי מותר כרב יהודה ואם כרב יהודה סבור כן דלא כחכמים ודלא כר"א משום ברייתא כמו שהקשה ה"ה ז"ל. ומ"מ י"ל בדוחק דמברייתא דלעיל דהקשו ממנה לרב יהודה משמע הכי כפי מה שתירצוה בגמי שלא הזכירו שם איסור עשיית כלי ברכים ופסק רב יהודה כמותה אבל זה דוחק:

**ח** כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רְאוּי לְמֵאֲכֹל בְּהֵמָה כְּגוֹן תְּבֹן וְעֶשְׂבִים לְחַיִּים וְהוֹצִין וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מִתֵּר לְקֹטֵם אוֹתָן בְּשֶׁבֶת מְפָנִי שְׂאִין בְּהֵן תִּקּוֹן כְּלִים. וּמִתֵּר לְקֹטֵם עֲצֵי בְּשָׂמִים לְהַרְיֵחַ בְּהֵן אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן קָשִׁים וַיִּבְשִׁין. וּמִפְּשֵׁחַ [ט] מֵהֵן כָּל מֵה שֶׁיִּרְצֶה בֵּין שְׂפָשֶׁח עֵץ גְּדוֹל בֵּין שְׂפָשֶׁח עֵץ קָטָן :

**מגיד משנה כל דבר שהוא ראוי למאכל וכו'.** כבר נתבארה כל הבבא הזאת ביאור שלם למעלה:

**ט** הכותב שְׁתִּי אוֹתִיּוֹת חֵיב. המוחק כָּתַב עַל מְנַת לְכָתֹב בְּמָקוֹם הַמּוֹחֵק שְׁתִּי אוֹתִיּוֹת חֵיב. הכותב אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה כְּשֵׁתִים [1] פְּטוֹר. מֹחֵק אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה וַיֵּשׁ בְּמָקוֹמָהּ כְּדִי לְכָתֹב שְׁתִּים חֵיב. כָּתַב אוֹת אַחַת וְהִשְׁלִים בָּהּ אֶת הַסֵּפֶר חֵיב. הכותב עַל מְנַת לְקַלְקֵל הָעוֹר חֵיב שְׁאִין חֵיבוֹ עַל מְקוֹם הַכָּתֵב אֶלָּא עַל הַכָּתֵב. אָבַל הַמּוֹחֵק עַל מְנַת לְקַלְקֵל פְּטוֹר. נִפְלָה דִּיּוֹ עַל גְּבִי סֵפֶר וּמֹחֵק אוֹתָהּ. נִפְלָה שְׁעוֹה עַל גְּבִי הַפְּנִקֶס וּמֹחֵק אוֹתָהּ. אִם יֵשׁ בְּמָקוֹמָהּ כְּדִי לְכָתֹב שְׁתִּי אוֹתִיּוֹת חֵיב :

**מגיד משנה** **הכותב שתי אותיות וכו'.** בכלל גדול (שבת ע"ג) במשנה גבי אבות מלאכות והכותב שתי אותיות והמוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות : **הכותב אות אחת וכו'.** ברייתא (שם ע"ה :) כלשון רבינו : **כתב אות אחת והשלים בה את הספר חייב.** בהבונה (שם ק"ד :) תנא כתב אות אחת והשלים בה את הספר חייב : **הכותב על מנת לקלקל וכו'.** תוספתא : **נפלה דיו על גבי וכו'.** גם זה שם בתוספתא :

**י** הכותב אוֹת כְּפוּלָה פְּעַמִּים וְהוּא שֵׁם אֶחָד כְּמוֹ דָּד תֵּת גַּג רָר שֵׁשׁ סָס חַח חֵיב. וְהַכּוֹתֵב בְּכָל כָּתֵב וּבְכָל לְשׁוֹן חֵיב וְאֶפְלוּ מִשְׁנֵי סִימְנִיּוֹת :

**מגיד משנה** **הכותב אות כפולה וכו'.** במשנה וסוגיא שם בגמרא (שם ק"ג :) וכו' יהודה. ונראה מדברי רבינו שאינו חייב אלא כשהן שם אחד ר"ל שיש להם כונה כגון אלו גג דד שכתב אבל אא דאאזרד וכיוצא בהן שאינן מלה אינו חייב וכן נראה מן הגמ' : **והכותב בכל כתב וכו'.** משנה (שם ק"ג) הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משני שמות בין משני סימניות בכל לשון חייב. ופירש רבינו האי שני סימניות שאינן אותיות ידועות בכתב שהן נקראות סימנין בעלמא כגון נוניין הפוכים דכתיבי גבי ויהי בנסוע הארון כדמפורש פרק כל כתבי (שם קט"ו :) . אבל רשיי ז"ל פירש האחת בדיו והשנית בסקרא ודחה הרשב"א ז"ל פירוש זה :

**לחם משנה** **הכותב אות כפולה וכו' חייב.** ר"ל שיהיה שם בענין אחד כמו דד שהוא יחיד מדדים שפירושו שדים, וכן חח מחחים וכו' :

**יא** הכותב אות אחת סמוך לכתב או כתב על גבי כתב והמתכונן לכתב חיית וכתב שני זיניין וכן כיוצא בזה בשאר אותיות והכותב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה שהרי אין נהגין זה עם זה או שכתב שתי אותיות בשני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור. כתבן בשני כתלי זוית או בשני דפי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב:

**מגיד משנה** **הכותב אות אחת סמוך וכו'.** משנה (שם ק"ד): כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב ע"ג כתב נתכוין לכתוב חיית וכתב שני זיניין אחד בארץ ואחד בקורה כתב על שני כותלי הבית ע"ג שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור ע"כ. עוד שם למעלה כתב בדיו בסם בסקרא בקומוס ובקנקנתום וכל דבר שהוא רושם על שני כותלי זויות על שני לוחי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב ע"כ: **והמתכוין לכתוב חיית וכו'.** כבר נתבאר במשנה: **הכותב אות אחת בארץ וכו'.** שם במשנה הכתובה למעלה: **כתבן בשני כותלי זוית או בשני דפי פנקס ונהגין זה עם זה חייב.** במשנה הכתובה למעלה:

**יב** לקח גויל וכיוצא בו וכתב עליו אות אחת במדינה זו והלך באותו היום וכתב אות שניה במדינה אחרת במגלה אחרת [כ] חייב. שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ואין מחסרין מעשה לקריבתו:

**מגיד משנה** **לקח גויל וכיוצא בו וכו'.** בגמרא א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה והקשו והא אנן תנן על שני כותלי הבית על שני דפי הפנקס ואין נהגין זה עם זה פטור ותירצו התם מחוסר מעשה דקריבה הכא לא מחוסר מעשה דקריבה. וניל פירושו לדעת רבינו שאפי' כל האותיות הם באמצע המגלות אתה יכול לקרבן בלא קציצה שהרי הגויל וכיוצא בו דבר הנכרך הוא ואתה יכול לקרב האותיות שיהיו נהגות. ואפשר שזהו פי' הירושלמי שאמרו בתירוץ קושיא זו תפתר בסיד דק פי' שהמגלות הם מסיד דק ואדם יכול לכרכן ולקרב האותיות שבאמצעיתם יפה. כך נ"ל לפי לשון רבינו אבל רש"י ז"ל פירש כגון אות אחת על שפת לוח זו בטבריא ואות אחת על שפת לוח זה בצפורי ואתה יכול לקרבן שלא במעשה עכ"ל. ולרבינו האי בשם הראשונים יש ענין אחר בזה:

**יג** הכותב אות אחת אף על פי שקורים ממנה תבה שלמה פטור. כיצד. כגון שכתב מי וט והכל קורין אותה מעשר. או שכתבה במקום מנין שהרי היא כמו שכתב ארבעים הרי זה פטור. המגיה אות אחת ועשה אותה שתים כגון שחלק גג החיית ונעשית שני זיניין חיב. וכן כל פיוצא בזה:

**מגיד משנה הכותב אות אחת וכו'.** במשנה כתב אות אחת נוטריקון ר"י בן בתירא מחייב וחכמים פוטרים ע"כ: **המגיה אות אחת וכו'.** בגמרא תני הגיה אות אחת חייב והקשו השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב ותירצו א"ר ששת הביע כגון שנטלו לגגו של חיית ועשאו שני זיניין רבא אמר כגון שנטלו לתגו של ד ועשאו ר ע"כ והביא רבינו אוקימתא דרב ששת:

**יד** הכותב בשמאלו או לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו פטור. אטר שכתב בימינו שהיא לו כשמאל כל אדם פטור. ואם כתב בשמאלו חיב. והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאלו חיב. קטן אויחז בקלמוס וגדול אויחז בידו וכותב חיב. גדול אויחז בקלמוס וקטן אויחז בידו וכותב פטור:

**מגיד משנה הכותב בשמאלו או וכו'.** כולם נזכרים במשנה הכתובה למעלה חוץ משמאלו שמבואר בגמרא (שם ק"ג) שהקשו על המשנה שאמרה בין בימינו בין בשמאלו חייב כנזכר למעלה. בשלמא אימינו מיחייב אלא אשמאלו אמאי והא אין דרך כתיבה בכך ותירץ ר' ירמיה באטר שנו והקשו ותהוי שמאל דידיה כימין דכ"ע ואשמאל לחייב אימין לא ליחייב אלא אמר אביי בשולט בשתי ידיו, ע"כ: **אטר שכתב וכו'.** כבר הזכרתי זה בסמוך: **והשולט בשתי וכו'.** גם זה נזכר בסמוך: **קטן אויחז וכו'.** תוספתא: **גדול אויחז בקולמוס וכו'.** ג"ז בתוספתא:

**טו** אין הכותב חיב עד שיכתב בדבר הרושם ועומד כגון דיו ושחור וסקרא וקומוס וקנקנתום וכיוצא בהם. ויכתב על דבר שמתקיים הכתב עליו כגון עור וקלף וניר ועץ וכיוצא בהם. אבל הכותב בדבר שאין רשומו עומד כגון משקין ומי פרות. או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו

עוֹמֵד פְּטוֹר. אֵינּוּ חַיֵּב עַד שְׁיִכְתֹּב בְּדָבָר הָעוֹמֵד עַל דָּבָר הָעוֹמֵד.  
וְכֵן אֵין הַמּוֹחֵק חַיֵּב עַד שְׁיִמְחַק כְּתָב הָעוֹמֵד מֵעַל דָּבָר הָעוֹמֵד:

**מגיד משנה** **אין הכותב חייב עד וכו'.** משנה שם (ק"ד): כתובה למעלה. ומ"ש  
רבינו ויכתוב על דבר שמתקיים מפורש בתוספתא זה הכלל כתב דבר של  
קיימא בדבר שאינו ש"ק או דבר שאינו ש"ק בדבר שהוא ש"ק פטור עד  
שיכתוב דבר של קיימא בדבר שהוא ש"ק ע"כ. וכבר כתבתי פרק ט' משנה שם  
(ק"ב): מוכחת שבכל מלאכת שבת בעיני דבר המתקיים:

**טז** הכותב על בשרו חייב מפני שהוא עור אף על פי שחמימות  
בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק.  
אבל המשרט על בשרו צורת כתב [מ] פטור. הקורע על העור  
כתבנית כתב חייב משום כותב. הרושם על העור כתבנית כתב  
פטור. המעביר דיו על גבי סקרא חייב שתיים אחת משום כותב  
ואחת משום מוחק. העביר דיו על גבי דיו וסקרא על גבי  
סקרא או סקרא על גבי דיו פטור:

**מגיד משנה** **הכותב על בשרו וכו'.** משנה הכותב על בשרו חייב המסרט על  
בשרו ר"א מחייב ור' יהושע פטר ע"כ. וידוע שר"א ור' יהושע הלכה כר"א:  
**הקורע על העור וכו'.** ירושלמי ותוספתא ובמקצת נוסחי התוספתא נמצא  
הפך מדברי רבינו שהקורע פטור והרושם חייב ועיקר הנוסחא הוא כדברי  
רבינו לחייב הקורע ולפטור הרושם וכדברי הירושלמי: **המעביר דיו ע"ג**  
**סקרא וכו'.** פרק המביא תניין (דף י"ט) בגיטין איתמר המעביר דיו ע"ג סקרא  
בשבת ר"א ור"ל דאמרי חייב שתיים אחת משום כותב ואחת משום מוחק דיו  
על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא פטור סקרא על גבי דיו אמרי לה חייב מוחק  
הוא ואמרי לה פטור מקלקל הוא ע"כ. ופסק רבינו כלשנא בתרא שלא  
לחייבו. ופירוש דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא כתב על גבי כתב הנזכר  
למעלה וכן מפורש בירושלמי ופשוט הוא:

**יז** רושם תולדת כותב הוא. פיצד. הרושם רשמים וצורות  
בכתל ובששור וכיוצא בהן כדרך שהצירין רושמים הרי זה חייב  
משום כותב. וכן המוחק את הרשום לתקן הרי זה תולדת  
מוחק וחיוב. המשרטט כדי לכתב שתי אותיות תחת אותו

שְׂרֵטוּט חֵיב. חֲרָשֵׁי הָעֵצִים שֶׁמַּעֲבִירִין חוּט שֶׁל סִקְרָא עַל גְּבִי  
הַקּוֹרָה כְּדִי שְׁיִנְסֹר בְּשׂוּה הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מְשֻׂרְטֵט. וְכֵן הַגְּבָלִים  
שְׁעוֹשִׂים כֵּן בְּאַבְנִים כְּדִי שְׁיִפְצֹל הָאָבֶן בְּשׂוּה. וְאַחַד הַמְשֻׂרְטֵט  
בְּצַבֵּעַ אוֹ בְּלֹא צַבֵּעַ הָרִי זֶה חֵיב:

**מגיד משנה** **רושם תולדת כותב וכו'.** משנה בהבונה (שבת ק"ג) אמר ר' יוסי  
לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכן כותבין על קרשי המשכן לידע  
אי זהו בן זוגו. ופירש רבינו בפירוש המשנה שדעת ר"י היא שהרושם הוא אב  
בפני עצמו. וכתיבת שתי אותיות בלבד הוא משום רושם לפי שכך היו עושין  
במשכן. ואין הלכה כמותו אלא תולדת הכותב הוא והאריך בזה שם ורש"י  
ז"ל פירש פירוש אחר: **המשרטט כדי לכתוב וכו'.** בגמרא בכלל גדול (שם  
ע"ה:) הזכרתיו פרק ז'. והשיעור הוא שכל אלו הדברים הם מפני הכתיבה  
ושיעור אחד להם: **חרשי העצים וכו'.** וכן **הגבלים וכו':**

## הלכות שבת - פרק שנים עשר

**א** הַמְּבַעִיר כֹּל שֶׁהוּא חֵיב. וְהוּא שְׂיֵהָא צָרִיד לְאַפֵּר. אֲבָל אִם  
הַבְּעִיר דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה [א] פְּטוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. וְהַמְּבַעִיר  
גְּדִישׁוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ אוֹ הַשּׁוֹרֵף דִּירְתוֹ חֵיב אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁחֵית.  
מִפְּנֵי שֶׁכְּוֹנְתוֹ לְהִנָּקֵם מְשׁוֹנְאוֹ וְהָרִי נִתְקַרְרָה דַּעְתּוֹ וְשִׁכְּחָה  
חֲמָתוֹ וְנִעְשָׂה כְּקוֹרֵעַ עַל מְתוֹ אוֹ בְּחֲמָתוֹ שֶׁהוּא חֵיב וּבְחוּבֵל  
בְּחֵבְרוֹ בְּשַׁעַת מְרִיבָה שֶׁכָּל אֱלוֹ מִתְקַנִּים הֵן אֵצֶל יִצְרָן הָרַע. וְכֵן  
הַמְּדַלִּיק אֶת הַנֵּר אוֹ אֶת הָעֵצִים בֵּין לְהִתְחַמֵּם בֵּין לְהָאִיר הָרִי  
זֶה חֵיב. **ב** הַמְּחַמֵּם אֶת הַבְּרָזֵל כְּדִי לְצַרְפוֹ בְּמִים הָרִי זֶה תוֹלְדֵת  
מְבַעִיר וְחֵיב:

**ההראב"ד** **המחמם וכו'.** כתב הראב"ד ולמה לא משום מבשל כמו סיכתא  
לאתונא דמרפא רפי והדר קמיט, עכ"ל. א"א והמחמם את הברזל והמצרפו



במים אינו מכבה אבל הוא מכה בפטיש שגומר את חסומו מ"מ חיוב אין בו דצרוף דרבנן הוא, עכ"ל:

**מגיד משנה** המבעיר כל שהוא חייב והוא שיהיה וכו'. בהאורג (שבת ק"ו) תני ר' אבהו קמי דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר אמר ליה פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם תמצא לומר משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו. והא אגן תנן וכולא סוגיא. ורבו הפירושים בסוגיא זו והעיקר שהדין שהזכיר רבינו בכאן אמת הוא שאע"פ שאין תועלת האפר כנגד קלקול חפצים חייב וזה נראה דעת הרמב"ן ז"ל. ובהשגות א"א ואם הבעיר תחת תבשילו חייב שתים ע"כ. ואפשר שכן הוא וכבר הזכיר רבינו פרק ט' שהנותן העצים תחת הקדרה חייב משום מבשל ומ"מ אין זה בכל שהו אא"כ יש בו שיעור כדי לבשל כגרוגרת מביצה קלה שכיון שמשום מבשל אנו מחייבין אותו א"א בפחות משיעור תבשיל: **והמבעיר גדישו וכו'**. כבר הזכרתי פרק ח' גבי חובל דעת רבינו וטעמו בזה ודעת החולקים עליו: **וכן המדליק וכו'**. זה פשוט ומבואר פרק ספק אכל חלב (כריתות נ"ז ע"ב) שהמדליק את הנר חייב: **המחמם את הברזל וכו'**. ובהשגות א"א ולמה לא משום מבשל כו' דצרוף דרבנן הוא, עכ"ל. ומ"ש לחייבו משום מבשל אינו נ"ל שכל דבר שהוא עצמו נעשה אור ושורף אין ראוי לומר המבשל אלא מבעיר וכבר הזכירו גחלת של מתכת בלשון אש גמור וזה נראה ברור. אבל מ"ש שחיוב הצרוף הוא מפני מכה בפטיש זהו דעת רש"י ז"ל וזה תימה שאין עושין כן בגמר מלאכה ומכל מקום יש לדקדק במ"ש ז"ל שהצרוף הוא מדבריהם ומפשט הסוגיא שבפרק כירה (שבת מ"א) נראה שהצרוף הוא דבר תורה וכל שאינו מתכוין הוא מותר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואפילו למאן דסבר כר"י במלאכה שאינה צריכה לגופה וכמו שיתבאר פרק כ"ב גבי מיחם שפנה ממנה מים מפני שאפשר שלא הגיע לצרוף ואינו בהכרח גמור שיצרף אבל ביומא (דף ל"ד:) פ' אמר להם הממונה גבי טבילה שנינו ר' יהודה אומר עשיות של ברזל היו מחמין מעיוה"כ ומטילין לתוך צונן בשביל שתפוג צנתן והקשו והרי מצרף ותירץ רב ביבי בשלא הגיע לצרוף ואביי תירץ אפילו תימא שהגיע לצרוף דבר שאין מתכוין מותר והקשו ומי אמר אביי הכי והא אמר אביי הלכה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. ותירצו הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא צרוף בעלמא דרבנן הוא ושבות היא ואין שבות במקדש. ע"כ. נראה מזו הסוגיא בבאור שהצרוף מדבריהם. ויש לדחותה ולומר שהיא לדעת אביי בלבד ואין הלכה כמותו אלא כרב ביבי דאמר דוקא שלא הגיע לצרוף. אבל הרמב"ן ז"ל דחה ואמר שאין בעשיות צרוף כמו בגחלת לפי שהן חמות הרבה ומפשירות המים ואין מצטרפות לגמרי אלא במים צוננים ולזה יראה לי דעת רבינו נוטה במ"ש פ"ב מהל' יוה"כ מלבנין עשיות של ברזל באש מבערב וכו'. עוד כתב הרמב"ן ז"ל ואי קשיא הא דאמריי פ"א דמילה (שבת קל"ד)

ממתיקין את החרדל בגחלת ואוקימנא בשל מתכת אלמא ליכא צרוף גמור במתכת איכא למימר שאני חרדל שאינו מצרף ואין צירוף אלא במים עכ"ל. עוד כתב שמדברי הגאונים ז"ל נראה שסוברים שהצירוף הוא מן התורה ודברי רבינו הם כדעת זו, וממ"ש שהיו מחממין מבערב יוה"כ ולא היו מחממין ביום הכפורים יש ללמוד שיש בחמום חיוב לפי שאין שבות במקדש אע"פ שיש לדחות זו היא שטת רבינו :

**כסף משנה** המבעיר כל שהוא חייב וכו'. כתב הרמ"ך כל זה לדעת רבי שמעון אבל לדעת רבי יהודה הא איצטריך הבערה גבי בת כהן וכיון שכן הבערה הרי היא ככל המלאכות שאם הקלקול יותר (מהיזקן) [נ"ל מהנאתן] פטור ובודאי המבעיר קורה אחת משום האפר מקלקל ויש שמפרשים כפירושו ואין נראים דבריהם, עכ"ל:

**לחם משנה** המחמם את הברזל וכו'. כתב ה"ה ומ"ש לחייבו משום מבשל וכו' משמע דסבור דכיון דנעשה אש ושורף אין לחייב משום מבשל. וקשה שהרי בפרק ט' חייב רבינו משום מבשל שכתב המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת הרי זה מתולדת מבשל. לכן נראה דמ"ש ה"ה ז"ל דבדין הוא לחייבו משום מבעיר לבסוף שנעשה אש שכל מבשל משום הפועל הראשון דמרפא רפי חייב ודלא כהראב"ד ז"ל דסבור דלעולם אינו חייב אלא משום מבשל בלבד. עוד כתב ומפשט הסוגיא דבפרק כירה (דף מ"א) נראה וכו' וקשה דמאין נראה לו כן מפשט הסוגיא דהתם אפשר לישבה דצרוף דהתם מדרבנן וזהו שהקשו והלא מצרף ותירצו דאתיא כר"ש דאמר דדבר שאינו מתכוין מותר. וי"ל דמשמע לו כן משום דאלת"ה אמאי לא תירצו דאתיא אפי' כר"י וע"כ לא קאמר ר"י אלא בדבר שאיסורו מדאורייתא אבל דבר שאיסורו מדרבנן מודה לר"ש דאפוש במחלוקת בין ר"י ובין ר"ש לא מפשינן אלא ודאי דאיסור הצרוף מדאורייתא, ואולי שזהו כונתו במ"ש וכל שאינו מתכוין הוא מותר לר"ש וכו' כלומר דזהו הוכחה דהצירוף הוא מדאורייתא מדלא אוקמוה אלא כר"ש כדפירשתי. אבל קשה לזה שביומא (דף ל"ד) כשתירץ אביי ואמר אין שבות במקדש אמאי לא קאמר דאפי' שבות ליכא דר"י מודה בזה הצירוף. עוד כתב ואפילו למאן דסבר וכו' מפני שאפשר שלא הגיע לצירוף ואינו בהכרח גמור וכו' משמע דכונתו לתת טעם למה לא הוי כפסיק רישיה דהוא אסור אפי' לר"ש וכתב שאינו בהכרח גמור שצירוף וכו' וקשה דהרי הוא עצמו כתב למטה בלשון המכבה את הגחלת דבענין צירוף כל שאינו מתכוין מותר וא"ל דהוי פסיק רישיה ואפילו ר"י מודה בזה מהטעם שכתב שם עם שיש מקום עיון להבין דבריו כמו שאנו עתידים לבאר בעז"ה ועוד קשה במ"ש דדעת רבינו כדעת הרמב"ן ומחלק בין ההיא דעששיות להך דגחלת דהתם צרופו מדרבנן משום שהן מחממות הרבה וכאן בגחלת צירופו דאורייתא דלפי פירושו

שפירש בדברי רבינו דבצירוף דבר שאין מתכוין מותר אפילו לר"י אמאי לא תירצו שם בגמרא ביומא כההיא דעששיות דבצירוף כמו ההוא דבר שאינו מתכוין מותר לגמרי אליבא דכ"ע דאפילו ר"י מודה בזה כמ"ש הוא ז"ל ג"כ בההיא דפ' כירה שהקשו והלא מצרף קשה אמאי לא תירצו כן לפי סברתו דאמר דבענין צירוף כל שאינו מתכוין מותר לכ"ע והוה מצי לאוקומי אפי' כר"י. ולכל זה יש לתרץ ולומר דכוונת חילוק שכתב ה"ה למטה בענין הגחלת כך הוא דבענין צירוף הגחלת אין לומר פסיק רישיה והטעם דמלאכת הצירוף אינה במשכן וכל מלאכות ממשכן ילפינן להו וכיון דאינה במשכן אגן ל"ל למילף לה בשום מקום. אבל רבינו כתב דיש ללמוד מפני שכן עושים לוטשי הברזל שכשכוונתם לעשות כלי תחלה מחממים הברזל ואח"כ מצרפין אותו במים וכיון דהלוטשים שכוונתם לעשות כלי עושים כן הויא מלאכה ג"כ ואין לנו לומר שהיא מלאכה אלא מפני שעושה אותה הלוטש דמכוין לעשות את הכלי. א"כ כיון דהטעם במלאכה הזאת מפני הכוונה האחרונה שהיא לעשות הכלי, כשאין כונתו לכך אין ראוי שתקרא מלאכה ואינו חייב כיון שאינה מפורשת במשכן ונתבטל הטעם אשר בעבורו קראוה מלאכה שהיא בכוונה. וכל זה יובן דוקא בגחלת של מתכת שאין כאן תיקון כלל שאינו כלי ואין החיוב בא אלא מחמת הכונה אשר לו דאם אין לו כונה אין הצירוף מועיל בגחלת דמה לי שיהיה מצרף או לא אבל במיחם שנתנו לתוכו צונן שיש שם תיקון כלי בההיא שעתא שמחזק הכלי אז ודאי ראוי לחייבו אע"פ שאין לו כונה לצירוף כיון דנעשה צירוף המועיל לתיקון הכלי מאליו וז"ש ה"ה למטה שכל שהוא מפני תיקון כלי מי שאינו מתקנו פטור כלומר כיון דהוא גחלת ואין כאן תיקון כלי כלל פטור. ועם זה נסתלק קושיית הראב"ד ז"ל דהרי זה מלאכה שאין זה צריכה לה כיון דאינה מלאכה כלל. ואחר שביארנו זה נתיישבו כל הקושיות דהוצרך ה"ה גבי מיחם לומר דלא הוי פס"ר דמ"ש ואינו בהכרח גמור וכו' דא"כ כיון דהוא כלי ומתקנו בצירופו חייב אע"פ שאינו מתכוין כמו שביארנו. ומזה הטעם לא תירצו בגמ' בפ' כירה דבהך צירוף דמיחם מודה ר"י דלא מודה ר' יהודה אלא בצירוף דגחלת כמ"ש ה"ה אבל לא בצירוף כי הך דיש כאן תיקון כלי וכן מפני כן לא תירצו בגמ' מההיא דעששיות דאפי' ר"י מודה דהתם בעששיות הם כלים אע"פ שרש"י פירש שם שהם חתיכות של ברזל מ"מ כלים נמי במשמע. תדע לך שבפ' מי שהחשיך (קנ"ד:) הקשו לר"ה דאמר היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית וכו' מביא כרים וכסתות ומניח וכו' ואמרו מיתבי היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות וכו' ותירצו התם בכולסה ופירש"י ז"ל חתיכות רחבות של זכוכית [שאינם כלים] ע"כ. והוזכר בדברי ה"ה פרק כ"א משמע מהתם דהוה ס"ד דמקשה דעששיות שהם כלים דהכי משמע פשט עששיות והמתרץ תירץ לו בדרך אוקימתא ומפני שהם כלים לא מצי לתרץ דדבר שאינו מתכוין מותר דכיון דיש כאן תיקון כלי

חייב מיד כדפרישית. עוד כתב ה"ה בסוף דבריו בלשון המכבה את הגחלת אינו דומה לקטימת קיסם שהזכרנו בפרק י"א וכו' וקשה דהתם הוי מותר לגמרי כמו שמבואר שם והכא פטור אבל אסור והיה ראוי להיות מותר דומיא דהתם כיון דהם שוים וי"ל דאסור משום הכיבוי שכן כתב רבינו המכבה את הגחלת ומשום שהוא מקלקל וכל המקלקלים פטורים אבל מחמת הצירוף אין כאן איסור כלל התם נמי אין שם איסור כלל דקיטמו להריח:

**ב** הַמְכַבֵּה כָּל שֶׁהוּא חָיֵב. \* אֶחָד הַמְכַבֵּה אֶת הַנֵּר וְאֶחָד הַמְכַבֵּה אֶת הַגַּחְלֵת שֶׁל עֵץ. אֲבָל הַמְכַבֵּה גַּחְלֵת שֶׁל מִתְּכַת פְּטוּר. וְאִם נִתְּכַן לְצַרֵּף חָיֵב. שֶׁכֵּן לוֹטְשֵׁי הַבְּרָזָל עוֹשִׂים מְחַמִּים אֶת הַבְּרָזָל עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה גַּחְלֵת וּמְכַבִּין אוֹתוֹ בְּמַיִם כְּדֵי לְחַסְמוֹ. וְזֶהוּ לְצַרֵּף שֶׁהַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חָיֵב וְהוּא תוֹלְדֵת מְכַבֵּה. וּמִתָּר לְכַבּוֹת גַּחְלֵת שֶׁל מִתְּכַת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְקוּ בָּהּ רַבִּים. הַנּוֹתֵן שֶׁמֶן לְתוֹךְ הַנֵּר הַדוֹלֵק חָיֵב מִשׁוּם מְבַעֵיר. וְהַמְּסַתֵּפֵק מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבִּנְר חָיֵב מִשׁוּם מְכַבֵּה:

**ההראב"ד** אחד המכבה וכו'. כתב הראב"ד ואם הוא מכבה למה אינו חייב אע"פ שאינו מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות הוא ואפילו לא יהא צריך לצרופו והא איהו כר"י ס"ל, ועוד מה בין גחלת של מתכת לגחלת של עץ והלא בשתייהם לדבריו יש בהן משום מבעיר ומשום מכבה ובפרק מילה אמרינן ממתקין החרדל בגחלת של מתכת ביי"ט אבל לא בגחלת של עץ ועוד דבמסכת יומא אמרינן צירוף דרבנן הוא וחיובא ליכא וביו"כ שרי ליה בטבילת כ"ג משום מצוה ואפילו לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור, עכ"ל:

**מגיד משנה** המכבה כל שהוא חייב אחד וכו'. רבינו הולך לשטתו שפסק כר"י בחיוב מלאכה שאצ"ל שאילו לר"ש המכבה כחס על הנר פטור ואינו חייב אלא כחס על הפתילה וצריך להבהבה שהוא עושה פחס כדאיתא בפרק במה מדליקין (שם כ"ט ב') בהדיא בגמרא וכבר כתבתי כן פרק ראשון: אבל המכבה גחלת וכו'. פי' כירה (מ"ב) אמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים אבל לא גחלת של עץ. ואקשינן אי כר"ש אפי' של עץ נמי ותירצו דכר"י ס"ל בדין מלאכה שא"צ לגופה שחייב עליה. ומדברי רבינו שכתב שהכל תלוי בכונתו נראה שכל שאינו מתכוין אין ראוי לומר בו פסיק רישיה ולא ימות הוא וליחייב מפני שכשהוא מתכוין הוא עושה מלאכה וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי דומה

לקטימת קיסם שהזכרנו פי"א שכל שאינו קוטמו לחצוץ בו שניו אעי"פ שראוי לכך בקטימתו פטור שכל שהוא מפני תקון כלי מי שאינו מתקנו פטור ואפי' לר"י המחייב בדבר שאין מתכוין. וקרובים לזה דברי הרמב"ן ז"ל והדבר מוכרח לומר כן לפי שטת רבינו: **ומותר לכבות וכו'.** כבר הזכרתי זה ולדברי הפוסקים כר"ש אפילו גחלת של עץ מותר. ויש בהשגות שטה אחרת בענינים אלו: **הנותן שמן וכו'.** ברייתא פרק שני דיום טוב (ביצה דף כ"ב) הנותן שמן לתוך הנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה ע"כ. ונראה שחייב הכבוי הוא כרבי יוסי בדוקא:

**כסף משנה** **המכבה כו' ואם נתכוין לצרף חייב.** כתב הרמ"ך תימה אם צירוף מן התורה היכא מותר לכבות גחלת של מתכת הא הוי פסיק רישיה ובגמרא לא אמרו כ"א אסור אבל לא אמרו חייב ובפרק אמר להם הממונה (יומא ל"ד). מפורש בהדיא דצירוף דרבנן הוא, עכ"ל:

**א** **דלוקה שנפלה בשבת המכבה אותה מפני אבוד ממון חייב שאין אבוד ממון דוחה שבת אלא אבוד נפשות. לפיכך יצאו בני אדם כדי שלא ימותו ויניחו האש תלהט ואפלו שורפת כל דירתו בלה:**

**ההראב"ד** **דליקה שנפלה וכו'.** א"א חיוב אין כאן כר"ש משום דאינו צריך לפחם שלו:

**מגיד משנה** **דליקה שנפלה בשבת וכו'.** גם זה כר"י בדוקא דאי לר"ש פטור אבל אסור וכן מבואר בירושלמי פרק כל כתבי ופשוט הוא ופרק כ"ג אכתוב שיש בזה כעין סיוע לפסוק כר"י. **ומ"ש רבינו שאין אבוד ממון דוחה את השבת אלא אבוד נפשות,** ר"ל שאם היה שם אבוד נפשות שא"א להצילן אלא על ידי כיבוי מכבין את הדליקה. ופשוט הוא שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש ומבואר פרק שני ופי' יו"ט שחל אמרו מהו לכבות את הדליקה ביו"ט היכא דאיכא סכנת נפשות לא תבעי לך דאפי' בשבת שרי כי תבעי לך היכא דאיכא אבוד ממון וכו' ע"כ:

**ד** **מתר לעשות מחצה בכל הפלים בין מלאים בין ריקנים כדי שלא תעבר הדליקה. אפלו כלי חרש חדשים** <sup>[ב]</sup> **מלאים מים עושין מהן מחצה אף על פי שודאי מתבקעין ומכבים. שגרם**

כְּבוֹי מִתֵּר. וְכוֹפִין קַעֲרָה עַל גְּבֵי הַנֵּר בְּשֶׁבִיל שְׂלֵא תֵאָחַז  
בְּקוֹרָה:

**מגיד משנה** מותר לעשות מחיצה וכו'. במשנה בכל כתבי (שבת ק"כ) ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה ר' יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים מפני שאינן יכולין לקבל את האור ומתבקעין מאליהן ומכבין את הדליקה ואמרינן בגמרא דרבנן סברי גרם כיבוי מותר ור"י סבר גרם כבוי אסור וידוע שהלכה כרבנן: **וכופין קערה ע"ג הנר וכו'.** (שם קכ"א) במשנה כופין קערה על הנר שלא יאחוז האור בקורה ע"כ:

**ה** תִּבְּה שְׂדָה וּמִגְדָּל שְׂאֵחַז בְּהֵן הָאֹר מִבֵּיא עוֹר גְּדִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ  
מְדַבְּרִים שְׂאִין הָאֹר מְלַהֲטָת אוֹתָן וּפּוֹרְשׁוֹ עַל הַקְּצָה שְׂעֵדִין  
לֹא נִשְׂרָף כְּדִי שְׂלֵא תֵעָבֵר שָׁם הָאֵשׁ:

**מגיד משנה** תיבה שידה ומגדל וגו'. במשנה (שם ק"ד) ר"ש בן ננס אומר פורסין עור של גדי ע"ג תיבה שידה ומגדל שאחז בהן האור מפני שהוא מחרד והלכה כמותו:

**ו** טְלִית שְׂאֵחַז בְּהָ הָאֹר פּוֹשְׂטָה וּמִתְכַּסֶּה בְּהָ וְאִם כְּבִתָּה  
כְּבִתָּה. וְכֵן סִפֵּר תוֹרָה שְׂאֵחַז בּוֹ הָאֹר פּוֹשְׂטוֹ וְקוֹרָא בּוֹ וְאִם  
כְּבָה כְּבָה. וְנוֹתֵן מִים מִן [ג] הַצַּד שְׂעֵדִין לֹא נִתְלָה בּוֹ הָאֹר וְאִם  
כְּבִתָּה כְּבִתָּה. שְׂכַח נֵר דְּלוּק עַל גְּבֵי טַבָּלָא מְנַעַר אֶת הַטַּבָּלָא  
וְהוּא נוֹפֵל וְאִם כְּבָה [ד] כְּבָה. אֲבָל הַנִּיחוֹ מִבְּעָרְבֵי אָף עַל פִּי שְׂכָבָה  
אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ:

**מגיד משנה** טלית שאחז וכו'. בגמ' א"ר יהודה טלית שאחז בה האור מצד אחד נותנין מים מצד אחר ואם כבתה כבתה מיתבי טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ס"ת שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה. פירוש ואילו נתינת מים לא שרו בברייתא ותירצו הוא דאמר כר"ש. והקשו אימר דאר"ש מפני שהוא מחרד גרם כיבוי מי אמר ותירצו אין מדקתני סיפא ר' יוסי אוסר וכו' מכלל דתי"ק שרי ע"כ. והנה דברי רבינו מבוארים לפסוק כר"י וכר"ש ורבנן דסברי גרם כיבוי מותר אבל בהלכות לא הביאו אלא הברייתא והשמיטו הא דר"י. ופסקו כר"ש ודלא כר'

יוסי. ויש תימה כיון שכן למה לא כתבו הא דרב יהודה ותירצו הראב"ד והרמב"ן ז"ל דהא דרב יהודה אינה הלכה לפי שהוא מדמה מחיצת מים ממש למחיצת כלים חדשים מלאים ואינו כן אלא אפי' רבנן ור"ש אוסרין מחיצת מים ממש והביאו ראיה לזה ממה ששנינו פ' כירה (מ"ז:): נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה ואמרי' עלה בגמ' לימא תנן סתמא כר' יוסי דאמר גורם לכבוי אסור ודחו ותסברא אימר דאר"י בשבת בע"ש מי אמר וכ"ת הכי נמי בשבת והא תניא ולא יתן לתוכו מים אפי' בע"ש אלא א"ר אשי אפילו תימא רבנן שאני הכא מפני שמקרב את כיבוי ע"כ. ופירשו הם שזה כיון שנותן מים להדיא אפי' רבנן אסרי ונמצאו רב יהודה ורב אשי חולקין וקי"ל כרב אשי דהוא בתרא זהו דעתן ז"ל. והרשב"א ז"ל פסק כרב יהודה ופסק כרב אשי ואמר שאינן חולקין לפי שפירוש מקרב את כבוי שא"ר אשי הוא שאם אתה מתירו לעשות כן בע"ש אתי למעבד אפי' בשבת ופעמים שעם נתינתו יפלו הניצוצות והוא משים הכלי ומכבה אותו. אי"נ דהכא אין שום דבר מפסיק בין הניצוצות והמים אלא האויר והמים תחת הניצוצות ממש אבל בטלית אין המים תחת האש כדי לכבותו כשיפול אלא מן הצד ואין האש נופלת לתוך המים להדיא ע"כ דבריו והאחרון נראה עיקר. ורבינו ז"ל פסק כר"י וכתב פ' חמישי דין לא יתן לתוכו מים כלל כדעת הרשב"א ז"ל: **שכח נר וכו'.** בכל כתבי (שם ק"כ): ת"ר נר שע"ג טבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה אמרי דבי ר' ינאי לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור ע"כ. ובסמוך לזו הביאו בגמרא תנא נר שאחורי וכו' לייט עליה רב וכבר הבאתי פרק חמישי. וכבר הקשו המפרשים היאך התירו לנער הטבלא והלא הכרח הוא שישפך השמן והמחסר השמן חייב משום מכבה כנזכר למעלה ואע"פ שאינו מתכוין פסיק רישיה ולא ימות הוא. ויש מי שתירץ שכל שאינו נהנה מאותה מלאכה אפי' פסיק רישיה כל שאינו מתכוין מותר וכדעת בעל הערוך שהזכרתי פ"א. ויש מי שתירץ הכא בנר של שעה וכיוצא בו ושני תירוצים אלו בהשגות והאחרון עיקר. ועוד כתב בהשגות א"א בהא כבוד הרב יהא במקומו מונח דלא אתמר לייט עלה רב אהא אלא אנר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבה ע"כ. נראה שר"ל כבוד הרב אלפסי ז"ל ונזדמנה לו נוסחת הלכות שלא הביאו זאת דנר שעל גבי טבלא או שדחאוה מהלכה אבל בנוסחי ההלכות שלנו מפורשת היא כלשון הגמרא:

**כסף משנה** **טלית שאחז בה האור כו'.** כתב הרמ"ך רב אלפס לא הביא זה אע"ג דאתיא כת"ק ופסק כת"ק משום דהוי פסיק רישיה וחזינא לאביי דקא לייט על כל פסיק רישיה כגון נר שאחורי הדלת וכגון ההיא דפותח דלת כנגד המדורה וכיון שכן אסור לעשות מחיצה בכלים שודאי מתבקעין דה"ל כלא

יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה ניצוץ האש אי"נ הרי הוא מכבה ממש לבסוף, ותימה למה התיר זה ונר שעל גבי טבלא אע"ג דהוי פסיק רישיה, עכ"ל:

**ז** נְכָרֵי שְׂבָא לְכַבּוֹת אֵין <sup>[ה]</sup> אֹמְרִים לוֹ כִּבֵּה וְאֵל תִּכְבֶּה מִפְּנֵי שְׂאִין שְׂבִיתתו עָלֵינוּ. אָבֵל קָטָן שְׂבָא לְכַבּוֹת אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְהוּא שְׂיִהֵיהּ עוֹשֶׂה עַל דַּעַת אָבִיו. אָבֵל מְדַעַת עֲצָמוּ אֵין בֵּית דִּין מְצוּיִן לְהַפְרִישׁוֹ. <sup>[ו]</sup> וּבְדִלְקָה הִתִּירוּ לוֹמַר כָּל הַמְּכַבֶּה אֵינוֹ מִפְּסִיד :

**מגיד משנה** **נכרי שבא וכו'.** משנה (שם דף קכ"א) נכרי שבא לכבות אי"א לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עלינו אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עלינו. ובגמרא שמעת מינה קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו בתמיה. ותירצו אי"ר יוחנן בקטן העושה על דעת אביו. ופירש"י ז"ל בקטן היודע להבחין שכבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו והקשו ודכותה גבי נכרי דקא עביד לדעתיה דישראל מי שרי. ותירצו נכרי לדעתא דנפשיה עביד. ופירש רש"י ז"ל אפי' יודע שנזח לו לישראל להנאת עצמו נתכוין שיודע שלא יפסיד עכ"ל. והזכרתי פירש"י ז"ל לבאר מהו עושה על דעת אביו: **ובדליקה התיירו וכו'.** מימרא שם כלשונה:

**ח** הוֹצָאָה וְהַכְנָסָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת מְלָאכָה מְאָבוֹת מְלָאכוֹת הִיא. וְאֵף עַל פִּי שְׂדָבֵר זֶה עִם כָּל גּוֹפֵי תוֹרָה מִפִּי מִשֶּׁה מְסִינֵי נֶאֱמָרוּ. הֵרִי הוּא אֹמֵר בְּתוֹרָה (שמות ל"ו) 'אִישׁ וְאִשָּׁה אֵל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהִבִּיא'. הָא לְמַדְתָּ שֶׁהִבְאָה מְלָאכָה קוֹרָא אוֹתָהּ. וְכֵן לְמָדוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה שֶׁהִמְעִבִיר בְּרְשׁוֹת הָרַבִּים מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוּף אַרְבַּע הֵרִי הוּא כְּמוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת וְחִיָּב :

**מגיד משנה** **הוצאה מרשות וכו'.** בכלל גדול (שם ע"ג) גבי אבות מלאכות המוציא מרשות לרשות ובהזורק (שם צ"ו): מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופא היכא כתיבא אי"ר יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וכו'. וכתב רבינו האי ז"ל דלא גרסי' היכא כתיבא וטעות הוא דמעיקרא לא אסתפק להו אלא מנלן דהויא מלאכה ומהדרינן משום דכתיב לא יעשו מלאכה ויכלא העם מהביא אלמא הבאה דהיינו הוצאה קרויה



מלאכה וזה דעת רבינו. וכתב הרשב"א ז"ל והוא הנכון: **וכן למדו מפי וכו'.**  
שם בהזורק מסקנא דגמרא כל ד' אמות ברה"ר גמרא גמירי לה:

**לחם משנה הוצאה והכנסה מרשות לרשות מלאכה מאבות היא וכו' והרי**  
**הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב וכו'.** בריש פרק הזורק (דף צ"ו): אמרו  
דהוצאה אב והכנסה תולדה ורבינו הזכירם כאחד דמשמע דכלם אב והוא  
תימה אלא שלא חש לבאר מפני שאין בזה חילוק לענין הדין שבין שיהיה אב  
כמו זומר בערך זורע או תולדה כמו מחבץ בערך בורר אם עשה שניהם כאחד  
אינו חייב אלא אחת כמו שכתב רבינו בפרק שביעי ואין לנו בזה אלא חילוף  
השמות ומה שהוצרכו בגמרא לומר שהיא תולדה הוא לומר שאינו אב אחד  
כמפרר ולא כאחת שיהיה חייב שנים אלא תולדה דידה וה"ה אב מעין דידה  
דלא איכפת לן לענין הדין וא"צ לבאר. כתב ה"ה וכתב רבינו האי ז"ל דלא  
גרסינן היכא כתיבא וטעות הוא דמעיקרא לא אסתפק להו אלא מנלן וכו'.  
וקשה קצת דאמאי לא גרסינן היכא כתיבא ואמרינן דהכי קאמר היכא  
כתיבא שהיא אסורה מלאכה זו ואם תאמר דלא גריס כן דברור לנו כן הלכה  
למשה מסיני כפי האמת נמי דגרסינן מנלן מאי קמבעיא הל"מ הוא. וי"ל דכי  
אמרינן היכא כתיבא ר"ל נהי דהיא מלאכה אבל היכן איסורה וזה א"א דכל  
שאר המלאכות לא נתברר בתורה שהן אסורות אלא דילפי ממשכן והך  
מלאכה במשמע אבל כד אמרינן מנא לן ר"ל נהי דילפי ממשכן היינו דוקא  
המלאכות אבל זאת אין כאן מלאכה כלל דהיא גרועה כמו שכתבו התוס' לזה  
תירצו משום דבעינן ולא יעשו. או אפשר דרבינו האי מחק הגירסא ואמר מנלן  
משום דהוא גריס דכתיב לא יעשו כל מלאכה וכו' ואי הוה גריס היכא כתיבא  
זה אי אפשר דפירוש היכא כתיבא ר"ל מנלן לנו שזאת המלאכה אסורה והא  
לא ילפינן לה מקרא דויכלא העם וכו' אבל אי גרסינן מנלן דהיא מלאכה אתי  
שפיר ולפי זה לפי גרסתנו דבגמרא דילפינן לה בגונא אחריתי מצינן למיגרס  
היכא כתיבא:

**ט** אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא פשעור  
המועיל. מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים  
לרשות היחיד. ויעקר מרשות זו ויניח ברשות שניה. אבל אם  
עקר ולא הניח או הניח ולא עקר או שהוציא פחות מכשעור  
פטור. וכן המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים  
אינו חייב עד שיעקר פשעור מצד זה ויניחנו מצד אחרת:

**מגיד משנה** אין המוציא וכו'. שיעורי הדברים לענין הוצאה יתבאר פי"ח. ומ"ש רבינו שאינו חייב עד שיעקור ויניח מבואר במשנה ראשונה דשבת ובהרבה מקומות ויתבאר פי"ג. וכן דין המעביר מבואר בהרבה מקומות והוא תולדת המוציא :

**ז** הזורק מרשות לרשות או המושׁיט הרי זה תולדת מוציא וחיב. וכן הזורק או המושׁיט בידו מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי זה תולדת מוציא וחיב. והזורק כל אחר יד פטור :

**מגיד משנה** הזורק מרשות לרשות וכו'. כבר הזכרתי למעלה מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא וכן ההושטה מרה"ר לרה"י או בהפך אם עקר כל החפץ מרשות זו והניח ברשות אחרת דרך הושטה פשוט הוא שהוא חייב ומבואר בגמרא פי המצניע (שם צ"א :) גבי היה מגרר ויוצא דלדעת ר' יוחנן שהלכה כמותו כמבואר בסמוך אינו חייב דרך גרירה שהוא דרך הושטה אלא בהעסקת כל החפץ מרשות לרשות : וכן הזורק וכו'. כל זה פשוט שהם תולדת הוצאה לפי שבמשנה לא נזכר אב מלאכה אחר הדומה להם : והזורק כל אחר יד פטור. מבואר פי מי שהחשיך (שם דף קנ"ג :) דזריק ליה כל אחר יד. ופירש"י ז"ל שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחוריו :

**כסף משנה** הזורק מרשות לרשות או המושׁיט וכו'. כתב הרמ"ך ה"ל לכתוב דבדיוטא אחת חייב שכך היתה הושטת הלויים ותימה למה פשט כל מושׁיט והלא חכמים מודים בשתי גזוזטראות דזו בצד זו חייב, עכ"ל. ואני אומר שזה מורה על מיעוט השגחתו בדברי רבינו שהרי רבינו כתב חלוק זה בסוף פי"ג :

**לחם משנה** הזורק מרשות לרשות וכו'. כתב הרב המגיד ומבואר בגמרא פרק המצניע (דף צ"א) וכו' הוה למילף ליה מהוצאה גופה דבעינן הוצאת כל הקופה כמבואר לקמן וכתב הושטה שהוא תולדה דידה להיות כמותה אלא מפני שמצא הדבר מפורש בגמרא הביא ראיה משם :

**יא** המוציא מקצת החפץ מרשות משתי רשויות אלו לרשות שנייה פטור. עד שיוציא את כל החפץ פלו מרשות זו לרשות זו. קפה שהיא מלאה חפצים אפלו מלאה חרדל והוציא רפה מרשות זו לרשות זו פטור עד שיוציא את כל הקפה וכן כל הדומה לזה [1] שהכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד :

**מגיד משנה** ה**מוציא מקצת חפץ וכו'**. מהמשנה שבפ' המצניע (צ"א:) ומוסכם בגמ' שם כמו שיתבאר בסמוך: **קופה שהיא מלאה פירות כו'**. משנה שם קופה שהיא מלאה פירות ונתנה על האסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות בחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה. ובגמ' אמר חזקיה לא שנו אלא בקופה מלאה קשואין ודלועין אבל מלאה חרדל חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד ור' יוחנן אמר אפי' מלאה חרדל פטור אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד ואמרו שם דרבא ס"ל כר' יוחנן ואביי כחזקיה. ולפיכך פסק רבינו כר' יוחנן ורבא. ועד שיוציא את כל הקופה. פירש"י ז"ל אא"כ הוציא בראשונה את כל הקופה ע"כ. באור דבריו שאם אחר שהניח הקופה מקצתה ברשות זו ומקצתה ברשות זו עקרה וגמר להוציאה אינו חייב לפי שלא היתה בשעת עקירה שניה הוצאה בבת אחת שכבר היה מקצת הכלי ברה"ר:

**יב** ה**מוציא בין בימינו בין בשמאלו בין בתוך חיקו או שְׂיָצָא** בְּמַעוֹת צְרוּרִין לוֹ בְּסֻדְיָנוּ חֵיב מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא כְּדָרְךָ הַמוֹצִיאִין. וְכֵן הַמוֹצִיא עַל כְּתָפוֹ חֵיב אֶף עַל פִּי שֶׁהַמְּשֹׂאוֹי לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה טַפְחִים בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. שֶׁכֵּן הָיָה מִשָּׂא בְּנֵי קֹהֵל בְּמִשְׁכָּן לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה שְׁנָאִים **(במדבר ז-ט)** 'בְּכֶתֶף יִשְׂאוּ'. וְכָל הַמְּלָאכוֹת מִמִּשְׁכָּן לֹמְדִין אוֹתָן:

**מגיד משנה** ה**מוציא בין בימינו בין משמאלו וכו'**. במשנה (שם צ"ב) ה**מוציא בין בימינו בין בשמאלו חייב בתוך חיקו ועל כתפו חייב שכן משא בני קהת** ובגמרא א"ר אלעזר ה**מוציא משאו למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת**. ופירש"י ז"ל מעבירו בידו באויר ואינו מניחו על כתפו וגבוה מעשרה מן הארץ דאי במניח על כתפו מתניי היא ומאי הוה משמע לן ע"כ דבריו. ורבינו ז"ל פ"י שדברי ר"א הם להשמיענו שמתניי אינה דוקא בשאין כתפו למעלה מעשרה. ולענין הדין דעתם שוה:

**יג** אֲבָל הַמוֹצִיא לְאַחַר יָדוֹ בְּרִגְלוֹ בְּפִיו וּבְמַרְפָּקוֹ בְּאֲזָנוֹ וּבְשִׁעְרוֹ וּבְכִיס שֶׁתְּפֹרַר בְּבִגְדוֹ וּפִי הַכִּיס לְמַטָּה בֵּין בֶּגֶד לְבֶגֶד, בְּפִי בִגְדוֹ בְּמִנְעָלוֹ וּבְסַנְדָּלוֹ פְּטוֹר שְׂלֵא הוֹצִיא כְּדָרְךָ הַמוֹצִיאִין:

**מגיד משנה** א**בל המוציא לאחר ידו וכו'**. במשנה לאחר ידו ברגלו בפיו במרפקו באזניו בשערו באפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו בשפת חלוקו במנעלו ובסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין. ופירשו המפרשים בפיו

שלא דרך אכילה הא בשעה שהוא אוכל ומתכוין להוציא כך חייב כדאיתא בהדיא סוף פרק הזורק (שם ק"ב) ומבואר פי"ג. ובמרפקו פירשיי ז"ל אצילי ידיו שקורין אישילייש :

**לחם משנה** אבל המוציא לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו וכו'. כתב ה"ה ז"ל ופירשו המפרשים בפיו שלא כדרך אכילה וכו' ונתבאר זה בדברי רבינו בפ"ו שלאחר זה שכתב מפני שמחשבתו משימה פיו וכו'. וקשה דגם השאר דלאחר ידו ורגלו ובמרפקו אמאי לא אמרו שם דאי חשב להוציא חייב דומיא דאכילה. וי"ל דשאני אכילה דדרך אכילה בכך וחשב להוציא. וכמ"ש שם התוס' ז"ל ועוד כמ"ש רש"י ז"ל שם ואחשבה להוצאה זו וכו' ע"ש :

**ד** המוציא משאוי על ראשו. אם ה"ה משאוי כְּבֵד כְּגוֹן שֶׁק מְלֵא או תְּבָה וּמְגִדָּל וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן שֶׁהוּא מְשִׁים עַל רֵאשׁוֹ וְתוֹפֵשׁ בְּיָדוֹ חֵיב. שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמוֹצִיאִין וְנִמְצָא כְּמוֹצִיא עַל כֶּתְפוֹ או בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם לָקַח חֲפֶץ קַל כְּגוֹן שֶׁהֵנִיחַ בְּגֵד או סֶפֶר או סֶכֶן עַל רֵאשׁוֹ וְהוֹצִיאוֹ וְהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז בְּיָדוֹ הֲרִי זֶה פְטוֹר שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמוֹצִיאִין. שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֵב הַעוֹלָם לְהוֹצִיא הַחֲפָצִין מִנְּחִין עַל רֵאשֵׁיהֶם. \* הַמְעַבֵּיר חֲפֶץ מִתְּחִלַּת אֲרֻבַּע לְסוֹף אֲרֻבַּע בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים אֶף עַל פִּי שֶׁהֶעֱבִירוֹ לְמַעְלָה מִרֵאשׁוֹ חֵיב :

**ההראב"ד** המעביר חפץ וכו'. א"א אין זה הפירוש נכון למה שאמר דרך עליו. אלא כך פירושו האדם העומד במקומו ונוטל חפץ מצד ימינו ומניחו בצד שמאלו לסוף ד' אמות אע"פ שכשהגיע לנגד עצמו הרי הוא כמי שהניחו באמצע שהוא מקום פטור כיון שלא הניחו חייב ואם הניחו או עכבו בידו שם מעט פטור כמו שאמרו אדם עומד על האסקופה ונוטל מבעה"ב עכ"ל :

**מגיד משנה** המוציא משאוי על ראשו אם היה משאוי כבד וכו'. בגמרא (שם צ"ב) אמר רב משום ר' חייא המוציא משאוי על ראשו בשבת פטור. וא"ת אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתם אצל כל אדם ע"כ. וראה רבינו לחלק בין משאוי כבד התפוס ביד שהוא דרך הוצאתו למשאוי קל שאינו תפוס ביד ואינו דרך הוצאתו אלא לבני הוצל ובאותו פטר ר"ח בדוקא. וכן פירשיי ז"ל אנשי הוצל היו נושאים כדי מים ויין על ראשם ואין אווזים אותם בידם עכ"ל : המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף וכו'. פ"ק (דף ח' ט') אמר רבא המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' ברי"ה אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב. והקשו ממנה לדין הנזכר פי"ד היה עומד במקום פטור ונטל החפץ מרה"י והניחו ברה"ר פטור.

ותירצו התם נח הכא לא נח. ופירש"י ז"ל שהעבירו דרך עליו שהגביהו למעלה מעשרה דלא שליט ביה אוירא דר"ה והוי מקום פטור חייב כי אנחיה ואע"ג דדרך מקום פטור אזל. ותירצו התם לא נח במקום פטור והוה ליה עקירה מרה"ר והנחה לרה"ר הכא נח במקום פטור ביד העומד שם עכ"ל. ופירושו כדברי רבינו. ובהשגות פירשו פירוש אחר והסכים אליו הרשב"א ז"ל. ולדברי הכל דינו של רבינו ז"ל אמת:

**לחם משנה** המוציא משאוי על ראשו וכו' והוא אינו אוחז בידו. אין פירוש ואינו אוחז בידו דומה לתופש בידו שאמר קודם דהתם הוא תופש בידו למשאוי שהיה על ראשו אבל הכא כוונתו לומר המשאוי בראשו ואינו כדרך המוציאים שמוציאים אותנו בידו ולא בראשו, אבל אין כוונה לומר שאינו תופס בידו לחפץ שהוא בראשו דא"כ הוא משמע דכשהוא תופש בידו למשאוי אפילו שהוא דבר קל והוא בראשו חייב דא"כ היה לו לרבינו לחלק הכל בדבר קל ועוד דכל שהוא בראשו שלא כדרך הוצאה הוא שכ"כ למטה שאין דרך רוב העולם להוציא חפצים וכו' אלא עיקר הדברים כמו שפירשתי וכ"נ מדברי רש"י ז"ל שם בגמרא הביאו ה"ה ז"ל אלא שבא בדבריו הלשון מוטעה והוא טעות דפוס:

**טו** \* מתר לאדם לטלטל ברשות הרבים בתוך ארבע אמות על ארבע אמות שהוא עומד בצדו. ויש לו לטלטל בכל המרבע הזה. ובאמה שלו מודדין. ואם היה נגס באיבריו נותנין לו ארבע אמות כבינוניות של כל אדם. ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה (שמות טז-כט) 'שבו איש תחתיו שלא יטלטל חוץ למרבע זה אלא במרבע זה שהוא כמדת ארץ אדם כשיפשוט ידיו ורגליו בו בלבד יש לטלטל:

**ההראב"ד** מותר לאדם לטלטל וכו'. א"א והוא שיהא לשם מקום קביעות כגון ששבת שם או שיצא חוץ לתחום בין לאנסו בין לרצונו עכ"ל:

**מגיד משנה** מותר לאדם לטלטל ברה"ר וכו'. דין הטלטול בפחות מד' אמות להיתר מבואר בהרבה מקומות. ובהשגות אמרו שלא התירו אלא במקום הדחק ואינו מחוור אלא בכל גוונא מותר. וכן דעת התוס' ולא אמרו במקום הדחק בדוקא אלא במעביר הרבה בפחות פחות מארבע כמו שיתבאר בפי' כי ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ועיקר. ומ"ש רבינו שהוא עומד בצדו יצא לו ממה ששינונו פי' מי שהוציאוהו (עירובין מ"ה) מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשכה

יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי ר"י בן נורי וחכ"א אין לו אלא ד"א ר' אליעזר אומר והוא באמצען ר' יהודה אומר לאי זה רוח שירצה ומודה ר' יהודה שאם ברר לו שאינו יכול לחזור בו ואמרו בגמ' דחכמים סבירא להו ד' לכל רוח שהן ח' על ח' ואמר רבא מחלוקת להלך אבל לטלטל דברי הכל ד"א ותו לא וקי"ל במהלך כר"י בן נורי כמבואר (דף מ"ח) הני ד"א היכא כתיבן כדתניא שבו איש תחתיו וכו'. וכתבו מקצת המפרשים ז"ל שלטלטל בבת אחת קאמר שאסור לעקור מתחלת ח' ולהניח בסוף ח' אבל ודאי כיון ששמונה אלו מקומו הן מותר לו לטלטל בכל השמונה ובלבד שלא יטלטל בבת אחת יותר מד"א. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ואפשר שזה דעת רבינו שלא כתב לרוח אחת בדוקא אבל ממ"ש פכ"ז בשבת מי שיצא חוץ לתחום נראה שרבינו סבור שאין מקומו של אדם אלא ד' אמות לרוח אחת כר' יהודה. ולזה נתכוין בכאן שכתב והוא עומד בצדן ולא כתב לכל רוח וכן נראה דעת ההלכות שלא הזכירו ח' על ח' ושם אבאר פכ"ז: **ובאמה שלו וכו'.** מסקנא דגמ' (שם מ"א) לעולם באמה דידיה יהיבין ליה דאי לא עוג מלך הבשן היכי יתיב ודקא קשיא לך מ"ט לא קתני לה גבי יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם לא פסיק ליה משום דאיכא ננס באיבריו ופירש"י ז"ל שגופו בינוני ואמתו קצרה ולא סגי ליה באמה דידיה ובעו למיתב ליה באמה של קדש ע"כ. והיא בת ששה טפחים וכ"כ הרשב"א ז"ל. ורבינו כתב בינונית של כל אדם והוא השיעור הנזכר:

**כסף משנה** מותר לאדם לטלטל ברה"ר בתוך ד"א וכו' שלא יטלטל אלא במרובע זה שהוא במדת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו בו בלבד יש לו לטלטל. בפרק מי שהוציא והו (עירובין מ"ח) גופו ג"א ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו דברי ר"מ ר' יהודה אומר גופו ג' אמות ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו ומניח תחת מראשותיו מאי בינייהו ד' אמות מצומצמות. ופירש רש"י דלר"י הו מצומצמות ולר"מ הו מרווחות. ויש לתמוה על רבינו שסתם דבריו ולא פירש. ועוד יש לתמוה עליו שכתב שהוא כמדת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו והיינו כרבי מאיר ולמה פסק כר"מ לגבי ר"י. ואפשר שהוא ז"ל מפרש שכדי לפשוט ידיו ורגליו הו ד' אמות מצומצמות וכמו שפירשו הר"י והרא"ש וס"ל דכיון דאסיקנא בריש עירובין (דף ג'): דבטפחים עצבות משחינן לחומרא ממילא הוה ליה ארבע אמות מצומצמות ודלא כר' יהודה:

**טז** היו שנים מקצת ארבע אמות של זה לתוך ארבע אמות של זה מביאין ואוכלין באמצע. ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו. ואם היו שלשה והאמצעי מבלע ביניהם.

הוא מתר עמהן והן מתרין עמו ושנים החיצונים אסורים זה עם זה :

**מגיד משנה** היו שנים וכו'. פי מי שהוציאוהו (שם מ"ה) כלשון רבינו ופירש הוא ז"ל בפי המשנה זו המשנה כוללת לשבת ויו"ט והוא כי האדם בשבת מותר הטלטול בארבע אמות ובכאן מדבר כשאירע השיתוף לשני בני אדם ונשתמשו במקום המשותף וזה מבואר עכ"ל:

**לפיכך** מתר לאדם לעקר חפץ מרשות הרבים ולתנו לחברו שעמו בתוך ארבע אמות. וכן חברו לחברו האחר שבצדו אפלו הן מאה. ואף על פי שהחפץ הולך כמה מילין בשבת מתר. \* מפני שקל אחד מהן לא טלטל אלא בתוך ארבע אמות שלו :

**ההראב"ד** מפני שכל אחד וכו'. א"א כל זה לא התירו אלא במקום הדחק ע"כ :

**מגיד משנה** לפיכך מותר לאדם לעקור חפץ מרה"ר וכו'. משנה ריש פרק המוצא תפילין (שם דף צ"ה :) ר' יהודה אומר נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו חוץ לתחום אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה. והקשו בגמ' (דף צ"ז :) וכי לית ליה לרי"י הא דתנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. פי שאפי' בייט אין מוליכין הבהמה והכלים חוץ לתחום בעליהם. ומסקנא דשמעתא רב אשי אמר הכא בחבית דהפקר ומים דהפקר עסקינן ומאן אמרו ליה ר' יוחנן בן נורי דאמר חפצי הפקר קונין שביטה ומאי לא תהלך זו יותר מרגלי בעלים לא יהלכו אלו יותר מכלים שיש להם בעלים ע"כ. ובהלכות לא הביאו סוגיא זו גם רבינו לא הזכיר כי אם המשנה כפשוטה. והכוונה להם בזה הוא שענין התחומין מתבאר במקומו ופשוט הוא דלא עדיף שבת להיתר מיו"ט ואם ביו"ט הכלי שיש להם בעלים לא ילך חוץ לתחום כל שכן בשבת וידוע שאין הלכה כריב"נ. וכן דעת הראב"ד והרי"ז ז"ל. אבל הרמב"ן ז"ל כתב שאין הלכה כרבי יהודה משום דאושא מלתא ואפילו במוצא תפילין אסור כה"ג כל שכן בדבר הרשות ע"כ דבריו :

**לחם משנה** לפיכך מותר לאדם לעקור חפץ מרה"ר וכו'. מותר מפני שכל אחד מהן לא טלטל אלא בתוך ד"א שלו וכו'. כתב ה"ה וידוע דאין הלכה כרי"י בן נורי וכן דעת הראב"ד וכו'. וכ"נ מאחר שלא השיג הראב"ד ז"ל לרבינו כאן משמע דהוא סבור כמותו. אבל מה שהוא תימה שבפרק ה' מהלכות יו"ט כתב

הראב"ד ז"ל עצמו שהלכה כריב"נ שקונין שביתה כמ"ש הרב המגיד בלשון המתחיל וחפצי הפקר ודבר תימה הוא זה, וצ"ע:

**יח** הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּרֻבָּע שֶׁהוּא אֲרֻבַּע אַמּוֹת עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת נִמְצָא מְטַלְטֵל בְּאַרְדָּ אֲלֶכְסוֹנוֹ [ח] שֶׁל מְרֻבָּע זֶה חֲמִשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה. לְפִיכָךְ אֵין הַמַּעֲבִיר אוֹ הַזּוֹרֵק בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים חָיֵב עַד שְׂיַעֲבִיר חוּץ לְחֲמִשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ מִתְחַלֵּת אֲרֻבַּע לְסוּף אֲרֻבַּע אוֹ הַמַּעֲבִיר אֲרֻבַּע אַמּוֹת חָיֵב הוּא מִתְחַלֵּת הָאֲלֶכְסוֹן שֶׁל אֲרֻבַּע אַמּוֹת עַד סוּפוֹ וְאִם הֶעֱבִיר פְּחוֹת מִזֶּה פְּטוּר:

**מגיד משנה** הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם וכו'. לפיכך אין המעביר או הזורק וכו'. פרק מי שהוציא והו (שם נא). אמר ר' אחא בר יעקב המעביר ד' אמות ברה"ר אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסון. ומדברי רש"י ז"ל נראה כפירוש רבינו שלעולם אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסון. וכן כתב ר"ת ז"ל וכן הסכים הרשב"א ז"ל לפי שיש מן המפרשים שאומרים שכשהוא מעביר ד' אמות ביושר כנגד פניו בד' אמות בלבד חייב. וכן יש מי שאומר שלא אמרו הן ואלכסון אלא במעביר באלכסון העולם אבל לרוחות העולם אפי' הן בלא אלכסון. ודעת רבינו ז"ל עיקר. והוא סובר דדוקא חיובא ליכא אבל איסורא איכא בד' אמות בלבד. והוכרח בזה ממה שאמרו אינו חייב ולא אמרו מותר דהוה ליה רבותא טפי ולשון אינו חייב מורה איסור וזהו שלא הזכירו כן על המשנה שהזכרתי למעלה. ועוד שאל"כ חכמים לא היו עושים כלל סייג לתורה. אלא ודאי בעינן דבר תורה הן ואלכסון ופחות מכאן מותר גמור וחכמים התירו ד' אמות בלבד בלא אלכסון כלל שאם היו מתירין הן ואלכסון פחות משהו דילמא נגע באיסורא דאורייתא אלא העיקר כדברי רבינו ז"ל. ואע"פ שמדברי הרשב"א ז"ל נראה שהוא סבור שכל שהוא פחות מהן ואלכסון מותר גמור עיקר הדין כדברי רבינו ז"ל:

**לחם משנה** הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם וכו'. פ"י שאינו חייב חטאת אבל איסור מיהא איכא כמו שביאר למטה היו ביניהם יותר מד' אמות ועדיין הן בתוך ה' אמות פטור. ומ"ש ה"ה והוא סובר דדוקא חיובא ליכא אבל איסורא איכא בד"א בלבד ר"ל שלא יהיה יותר מחמש אמות וג' חומשי אמה, וז"ש בלבד. אבל אם הוא ד"א בלא אלכסון מותר וז"ש למטה וחכמים התירו ד"א בלבד בלא אלכסון כלל, וצריך לבאר בלא אלכסון מפני שנבין שאין בפירושו דפירש ד' אמות בלבד שהזכיר קודם:



**יט** נמצא כאן שלש מדות. כיצד. העוקר חפץ מרשות הרבים במקום זה והניחו במקום אחר ברשות הרבים אם היה בין שני המקומות עד ארבע אמות \* הרי זה מתר. \* היה ביניהן יותר מארבע אמות ועדין הן בתוך חמש אמות ושלישה חמשי אמה פטור. היה ביניהן חמש אמות ושלישה חמשי אמה בשוה הרי זה חייב שהרי העביר החפץ חוץ לאלקסונו של מרבע:

**ההראב"ד** הרי זה מותר. א"א כל זה במקום הדחק, ע"כ: **היה ביניהם יתר וכו'.** א"א זה אינו מחוור במקום הדחק אמאי אסור, עכ"ל:

**מגיד משנה** נמצאו כאן שלש מדות וכו'. כבר נתבארו מדברי מדות אלו. ובהשגות שטה אחרת בענינים אלו והוא שהתיר ד' אמות אינו אלא במקום הדחק ובמקום הדחק מותר הן ואלכסון פחות משהו. ודעת רבינו ז"ל המחוור שבכולן:

**כסף משנה** נמצא כאן ג' מדות וכו'. כתב הרמ"ך לא ידעתי מאין הוציא אלו הג' מדות דכיון דפירש כפשטה הא דאמרי' במס' עירובין (דף נ"א) המעביר ד' אמות ברה"ר אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסון א"כ מה חילוק יש בין ד' אמות לה' אמות אי ד' אמות מותר חמש מותר ואי ה' פטור ד' פטור ולפי ההלכה כל פחות מד' אמות פטור אבל אסור דהכי מסקינן. גם מה שפירש דאינו חייב עד ה' אמות וג' חומשי אמה לא נהיר לן דכיון דחזינן מערי הלויים לא היה לנו לתת פאות כי אם כשהולך בפאות כמו בערי הלויים דלא יהבינן יותר מאלפים אמה כ"א באלכסון העיר אבל אם הולך כנגד העיר לא וכן המעביר מלפניו או מלאחוריו לא יהבינן אלכסון העיר דלא לישתמיט תנא וליתני המעביר ה' אמות וג' חומשי אמה. ותמיהא לן נמי לדבריו א"כ עמוד גבוה י' צריך שיהיה רחב ה' וג' חומשים דתרוייהו חזינן מזה יהיה לכם כזה יהיו כל שובתי שבת ואיהו גופיה כתב פי"ד דתל הגבוה י' ורחבו ד' חייב עכ"ל:

## הלכות שבת - פרק שלשה עשר

**א** אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות חייב עד שיעקר חפץ מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר ויניח על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים :

**מגיד משנה** אין המוציא מרשות לרשות וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם פ"ק דשבת (דף ד') בדרך פשיטות הא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה. ובפ"ד אכתוב דעת מי שסובר דברה"י לא בעינן הנחה ע"ג מקום ארבעה :

**ב** ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה. לפיכך אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות שניה חייב. וכן אם הקה עומד באחת משתי רשויות אלו ופשט ידו לרשות שניה ועקר החפץ ממנה או מיד אדם העומד בה והחזיר ידו אליו חייב. ואף על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל והוא בידו הרי הוא כמנח בארץ :

**מגיד משנה** ידו של אדם חשובה לו וכו'. בסוף אותה סוגיא (שם דף ה') אמר רבא ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה וכן אמר ר' יוחנן וכו' : וכן אם היה עומד באחת וכו'. משנה (שם דף ב') העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או נטל מתוכה והוציא העני חייב ובעה"ב פטור פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעל הבית חייב והעני פטור ע"כ לשון המשנה. ובירושלמי מפרש שאין חיוב בבעה"ב אלא כשידו של עני תוך י' לר"ה ולזה נראה שהסכים הרשב"א ז"ל וי"ח :

**ג** הקה אוכל ויוצא מרשות לרשות וחשב להוציא האוכל שבפיו מרשות לרשות חייב. מפני שמחשבתו משימה פיו מקום ארבעה אף על פי שלא הוציא כדרך המוציאין. וכן מי שהקה עומד באחת משתי רשויות אלו והשתין מים או רקק ברשות שניה חייב שהרי עקר מרשות זו והניח ברשות שניה ומחשבתו

עוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ עֶקֶר מַעַל גְּבִי מְקוֹם אֲרֻבָּעָה. הִזָּה עוֹמֵד  
בְּרִשׁוֹת זֹו וּפִי אִמָּה בְּרִשׁוֹת שְׁנֵי הַשְּׁתֵּי בְּהַ פְּטוֹר :

**מגיד משנה** **היה אוכל ויוצא וכו'.** סוף פרק הזורק (שם ק"ב) גבי אוכל והוציאו שחייב והקשו ואמאי והא אין דרך הוצאה בכך אלא כיון דקא מיכוין מחשבתו משויא ליה מקום: **וכן מי שהיה עומד וכו'.** בעירובין פרק אחרון (דף צ"ח צ"ט) משנה לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברה"ר ברה"ר וישתין ברה"י וכן לא ירוק ר' יהודה אומר אף מי שנתלש רוקו בפיו לא יהלך ארבע אמות עד שירוק ע"כ במשנה, ובגמרא השתין ורק אמר רב יוסף חייב חטאת וכו' מחשבתו משויא ליה מקום. עוד שם בעי רבא הוא ברה"י ופי אמה ברה"ר מהו בתר עקירה אזלינן או בתר הוצאה אזלינן תיקו ונראה מדברי רבינו שאין דברי ר' יהודה הלכה: **היה עומד ברשות זו וכו'.** בעיא כבר הזכרתיה ומשום דסלקא בתיקו פסק רבינו פטור שאין לחייב על הספק:

**לחם משנה** **וכן מי שהיה עומד באחת משתי רשויות אלו וכו'.** [לא] כתב כאן רבינו וחשב להוציא אף על גב דבגמרא אמרו כאן מחשבתו משויא ליה מקום כי היכי דאמרו גבי אוכל. והטעם שהוא ז"ל כתב גבי אוכל חייב משום דלא אמרינן מסתמא חשב לכך דאפשר דאין כוונתו להוציא אבל הכא שהוא משתין ודאי שחשב להוציא מרשות שלא רצה להשתין כאן ולכך לא כתב כאן חשב:

**ד** הִזָּה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשׁוּיֹת וּפְשִׁט יָדוֹ לְרִשׁוֹת שְׁנֵי וְנָטַל מִשָּׁם מִים מַעַל גְּבִי גוּמָא מְלֵאָה מִים וְהוֹצִיָּא חֵיב. שְׁהַמִּים כֵּלָן כְּאֵלוֹ הֵן מִנְחִין עַל הָאֲרֶץ. אָבֵל אִם הִזָּה כָּלִי צָף עַל גְּבִי מִים וּפְרוֹת בְּתוֹךְ הַכָּלִי וּפְשִׁט יָדוֹ וְלָקַח מִן הַפְּרוֹת וְהוֹצִיָּא [א] פְּטוֹר. שְׁהֵרִי לֹא נָחוּ הַפְּרוֹת עַל גְּבִי הָאֲרֶץ וְנִמְצָא שְׁלֵא עֶקֶר מַעַל גְּבִי מְקוֹם אֲרֻבָּעָה. וְאִין צָרִיד לֹמַר אִם הִיוּ הַפְּרוֹת צָפִין עַל פְּנֵי הַמִּים וְהוֹצִיָּא שְׁהוּא פְּטוֹר. וְכֵן אִם הִזָּה [ב] שְׁמֹן צָף עַל פְּנֵי הַמִּים וְקָלַט מִן הַשְּׁמֹן וְהוֹצִיָּאוּ פְּטוֹר :

**מגיד משנה** **היה עומד באחת וכו'.** פ"א דשבת (דף ה' א' ובי) א"ר יוחנן הכניס ידו לחצר חברו והכניס וקבל מי גשמים והוציא חייב והקשו עליה ותירצו לא תימא קבל אלא קלט, פירוש שהוא עושה העקירה ואסקה רבא כגון שקלט מעל גבי גומא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא מים ע"ג מים היינו הנחתן

אגוז ע"ג מים לא היינו הנחתו. בעי רבא אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים מהו בתר אגוז אזלינן והא נייח או דלמא בתר כלי אזלינן והא לא נייח תיקו, ע"כ. וכבר הזכרתי למעלה שרבינו כותב פטור במה שנשאר בתיקו: **וכן אם היה שמן וכו'.** שם (ה'): שמן ע"ג מים מחלוקת ר"י בן נורי ורבנן וקי"ל כרבנן דסברי שאין השמן כמונח כשהוא ע"ג מים:

**ה** כָּבֵר אֱמָרְנוּ שְׂאִין הַמוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת חֵיב עַד שְׂיַעְקֹר וַיִּנְיֵחַ. אֲבָל אִם עָקַר וְלֹא הִנִּיחַ אוֹ הִנִּיחַ וְלֹא עָקַר פְּטוּר. לְפִיכָךְ מִי שֶׁהִקִּיהַ עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשׁוּיֹת וּפְשַׁט יָדוֹ לְרְשׁוֹת שְׁנֵיהֶם וְחִפֵּץ בְּיָדוֹ וּנְטָלוֹ אַחַר מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁנִּתֵּן אַחַר לְיָדוֹ חִפֵּץ וְהִחֲזִיר יָדוֹ אֵלָיו [ג] שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים שְׁזָה עָקַר וְזָה הִנִּיחַ:

**מגיד משנה** **כבר אמרנו שאין וכו' לפיכך מי שהיה עומד וכו'.** במשנה שם (דף ב') פשט העני את ידו לפניו ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורים ע"כ:

**ו** בַּמָּה דְּבָרִים אֱמוּרִים כְּשֶׁהִיָּתָה יָדוֹ לְמַעְלָה מִשְׁלֶשָׁה. אֲבָל הִיָּתָה יָדוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֶשָׁה סָמוּךְ לְאֶרֶץ הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ בְּאֶרֶץ וְחֵיב:

**מגיד משנה** **במה דברים אמורים בשהיתה ידו וכו'.** פרק המצניע (שם צ"ב) ורמי דאביי אדאביי ורמי דרבא אדרבא דאיתמר המוציא פירות לרה"ר אביי אמר ביד חייב בכלי פטור ורבא אמר ביד פטור בכלי חייב ואמרינן איפוך. והקשו וביד חייב והא תנן פשט בעל הבית את ידו וכו' שניהם פטורין ותירצו התם למעלה מג' הכא למטה משלשה, ע"כ. ורבינו ז"ל מפרש איפוך דרבא אמר ביד חייב בכלי פטור ואביי אמר ביד פטור בכלי חייב ומשנתנו לרבא למעלה מג' היא וקי"ל כרבא וכן פירשו מקצת המפרשים ז"ל. ופירש"י ז"ל ביד חייב משיצאו הפירות אע"פ שאגוד גופו ברה"י ולא אמרינן אגד גופו שמיא אגד. בכלי פטור כל זמן שיש בבית מקצת הכלי, עכ"ל. ויש מי שפירש איפוך דכלי בלבד הוא דמפרש אבל יד כדקאי קאי דאביי אמר בין ביד בין בכלי חייב ורבא אמר בין ביד בין בכלי פטור וקי"ל כרבא, ודעת רבינו האי כדעת רבינו ועיקר:

**כסף משנה** במה דברים אמורים בשהיתה ידו למעלה מג' וכו'. כתב הרמ"ך תימה הוא זה שיהא חייב אם הוציא ידו מלאה פירות למטה מג' אע"ג דלא נחה דהא קי"ל דידו בתר גופו גרירא ולא גרעה ידו המדובקת בגופו מלכתא ומתנא דפטור אע"ג דנחה בארץ. ועוד דר' אבהו (שבת דף ה') דמוקי למתניי בשלשל ידו למטה מג' וקבלה ולא מקשה ליה מידי אלא איכפל תנא לאשמועינן כל הני אלמא דאפי' למטה מג' אם לא הניחה ביד העני פטור דבעינן אפי' בתוך ג' סמוך לארץ שיעקור ויניח ותימה גדול מאין הוציא מ"ש כאן וצ"ע עכ"ל. וכבר כתב ה"ה בזה: **כתב** עוד הרמ"ך נראה כי הוציא הא מההיא דפרק המצניע (שם צ"ב) דתירץ התם למטה מג' ולא נהירא דלדעת אביי הוא דאמר הכי אבל לדעת רבא אפי' למטה מג' פטור דידו בתר גופיה גרירא וכ"כ הראב"ד ויש להביא לו סיוע מהא דאמר רבא תוך ג' הנחה על גבי משהו וכי אמר איפוך אכלי הוא דאמר איפוך דקשיא דאביי אדאביי אבל איד לא אמר איפוך והכי אמרי' דרבא אמר בין ביד בין בכלי פטור ואביי אמר בין ביד בין בכלי חייב והכי פירשו רבותי. והרז"ה הלך בשיטת רבינו משה עכ"ל:

**ז** הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת אֵלוֹ וּפָשַׁט חֲבֵרוֹ יָד מִרְשׁוֹת שְׁנֵיהֶם וְנָטַל חֶפֶץ מִיָּד זֶה הָעוֹמֵד בְּרְשׁוֹתָו וְהַכְּנִיסוֹ אֶצְלוֹ אוֹ שֶׁהוֹצִיא חֶפֶץ מֵאֶצְלוֹ וְהֵנִיחַ בְּיָד זֶה הָעוֹמֵד. זֶה הָעוֹמֵד לֹא עָשָׂה כְּלוּם שֶׁהָרִי חֲבֵרוֹ נָתַן בְּיָדוֹ אוֹ נָטַל מִיָּדוֹ וְחֲבֵרוֹ חָיֵב שֶׁהָרִי עָקַר וְהֵנִיחַ:

**מגיד משנה** היה עומד באחת משתי רשויות אלו וכו'. משנה שם (דף ב') הזכרתיה בראש הפרק. ומ"ש זה העומד לא עשה כלום כן הוא האמת שאין לומר בכאן פטור אבל אסור כיון שלא עשה שום דבר וכן מפורש בסוגיא דהנך פטורי אינן פטור אבל אסור אלא פטור ומותר כיון דלא עשה מעשה. וכתב הרשב"א ז"ל יש מי שהורה שאסור לעשות כן משום ולפני עור לא תתן מכשול, עכ"ל:

**ח** הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת אֵלוֹ וְנָתַן חֲבֵרוֹ חֶפֶץ בְּיָדוֹ אוֹ עַל <sup>[ד]</sup> גִּבּוֹ וְיָצָא בְּאוֹתוֹ הַחֶפֶץ לְרְשׁוֹת שְׁנֵיהֶם וְעָמַד שָׁם חָיֵב. מִפְּנֵי שֶׁעֲקִירַת גּוּפוֹ בְּחֶפֶץ שֶׁעָלָיו כְּעֲקִירַת חֶפֶץ מְאוֹתָהּ רְשׁוֹת וְעָמִידָתוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֶפֶץ כְּהֵנַחַת הַחֶפֶץ בְּקֶרְקַע שֶׁעָמַד בָּהּ. לְפִיכָּךְ אִם יָצָא בְּחֶפֶץ שֶׁבְּיָדוֹ אוֹ עַל גִּבּוֹ וְלֹא עָמַד בְּרְשׁוֹת שְׁנֵיהֶם אֶלָּא

חָזַר וְנִכְנַס וְהוּא בְּיָדוֹ אֶפְלוֹ יָצָא וְנִכְנַס כָּל הַיּוֹם כְּלוּ עַד שְׁיָצֵא  
הַיּוֹם פְּטוֹר. לְפִי שְׁעָקָר וְלֹא הִנִּיחַ. וְאֶפְלוֹ עָמַד לְתַקּוֹן הַמִּשְׁאוּי  
שְׁעָלָיו עָדִין הוּא פְּטוֹר עַד שְׁיַעֲמַד לְנוּחַ:

**מגיד משנה** היה עומד באחד משתי רשויות אלו וכו'. (שם דף ג') בעא מיניה  
רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו  
כעקירת חפץ דמי ומיחייב או לא אי"ל חייב ותנ"ה: **לפיכך אם יצא בחפץ  
שבידו וכו'.** שם (דף ה') היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויצא כל היום כולו  
אינו חייב עד שיעמוד אמר אביי והוא שעמד לפוש מדאמר מר המעביר ד"א  
ברה"ר ועמד תוך ד"א עמד לפוש פטור לכתף חייב חוץ לד"א עמד לפוש חייב  
לכתף פטור:

**לחם משנה** **לפיכך אם יצא בחפץ שבידו וכו'.** בפי יציאות השבת (דף ה'): אמר  
רבי אלעאי אמר רבי יוחנן היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויצא כל היום כלו  
אינו חייב עד שיעמוד אמר אביי והוא שעמד לפוש וכו'. ופירש רבינו לפי  
הנראה דאע"ג דעקר לצאת בשבת כיון שלא הניח פטור דהוי עקירה בלא  
הנחה וכן נראה מדברי ה"ה שכתב על דברי רבינו המימרא הזאת של רבי  
אלעאי משמע שהוא סבור דרבינו מפרש הכי. וזה תימה דאי"כ איך אמרו  
בגמרא אח"כ מאי קמ"ל שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך הא אמרה  
רבי יוחנן חדא זימנא דבעקירה ראשונה לא היתה כוונתו לצאת אלא הכוונה  
היא לעקירת היתר כמו שפירש רש"י ז"ל שם ואם כפירוש רבינו אין טעם רבי  
אלעאי כן דאפילו עקירה ראשונה באיסור וכוונתו לצאת אין טעם הפטור אלא  
מפני שלא הניח ובאמת שלפירוש רש"י ז"ל ג"כ תפול קושיא זאת דאפילו  
נאמר כפירוש ז"ל דכדברי רבי אלעאי הם כשעקר ללכת מזוית לזוית היכי  
קאמר דטעמיה הוא מפני שלא היתה העקירה של איסור אין הטעם אלא מפני  
שלא הניח דהא אפ"י שהיתה עקירה של איסור פטור דעקר ולא הניח פטור  
כסתם מתניתין דר"פ ואדרבה אם טעמא של רבי אלעאי הוא מפני שהיתה  
עקירה של היתר היה לו להשמיענו דאפ"י הניח לבסוף הוא פטור כיון  
שהעקירה היתה בהיתר. אבל מ"מ לפירוש רבינו שמפרש דברי רבי אלעאי כן  
תפול הקושיא עצמה בהחלט. ונ"ל דהם ז"ל מפרשים מלתיה דרבי אלעאי  
דאמר היה טעון אפילו יצא הוא בעקירה לבסוף דסוף היום הניח והודיענו  
רבי אלעאי שאפ"י שיצא ונכנס כיון שעקר ללכת מזוית לזוית לא אמרינן  
דיוצא ונכנס הוא כמו עקירה בעצמה וחייב כיון דכבר הניח לבסוף אלא הוא  
פטור כיון דעקירה היתה בהיתר עד שיעמוד ואח"כ יעקור ואז יהיה חייב  
בהנחה דלבסוף דדברי ר' אלעאי בהנחה בסוף כמו שביארתי ועל זה הקשו  
בגמרא מאי קמ"ל שלא היתה עקירה ראשונה וכו' כלומר ודאי דפשט רבי

אלעאי כך הוא שהניח לבסוף וטעמו משום דהעקירה היתה של היתר דאי טעמו הוא משום דלא הניח מאי למימרא הא מתניתין היא בריש פרקין פשט העני וכו' עד סוף המשנה א"ו טעמא משום דהעקירה היא של היתר וכו'. זו היא דעת רבינו ורש"י ז"ל ודעתם שוה ועל פי זה פסק רבינו דכשעקר עקירה של איסור ולא הניח לבסוף אפי' יצא ונכנס כל היום פטור כיון שלא הניח דיוצא ונכנס לא איקרי עמידה כדמשמע מדברי ר' אלעאי דאין כאן עקירה בתר עמידה לחיוב אבל אין זה פירוש המשנה. ומ"ש ה"ה שם היה טעון וכו' אין כונתו לומר דזהו פירושא אלא דיצא לו כן מההיא מימרא. והשתא א"ש דלא הזכיר רבינו מימרא של ר' אלעאי מפני שכבר הזכירה לקמן במ"ש עקר החפץ מזוית זו וכו' דבגמרא אמרו דהיינו הך אלא דמר אמר האי לישנא ומר אמר האי לישנא ומ"ה לא הזכיר אבל אם דבריו אלו שכתב הוי פירוש המימרא קשה דבגמרא אמרו דהיא היא ורבינו הזכירם תרוייהו ודקדק רבינו בלשונו שכתב אפילו יצא ונכנס כל היום כלומר עד שיצא היום ור' אלעאי לא הזכיר במימרא עד שיצא היום והטעם מפני שר' אלעאי איירי שהניח בסוף היום כמו שפירשתי אבל רבינו איירי שלא הניח כלל וז"ש עד שיצא היום כלומר שיצא יום שבת מבלי עשות שום הנחה כלל:

**ט** וְכֹן מִי שֶׁהִיְתָה חֲבִילָתוֹ עַל כְּתָפוֹ <sup>[ה]</sup> וְרָץ בָּהּ אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם אֵינּוּ חֲזֵב עַד שְׁיַעֲמֹד. וְהוּא שְׁיִהְיֶה רָץ בָּהּ. אֲבָל אִם הִלָּךְ מְעַט מְעַט הָרִי זֶה כְּעוֹקֵר וּמְנִיחַ וְאִסוּר. לְפִיכָךְ מִי שֶׁקָּדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם וְחֲבִילָתוֹ עַל כְּתָפוֹ רָץ בָּהּ עַד שְׁיִגְיַע לְבֵיתוֹ וְזוֹרְקָה שָׁם כְּלֹאֲחֵר ד':

**מגיד משנה** וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו לפיכך וכו'. פרק מי שהחשיך (שם קני"ג): אמר רב אדא בר אהבה היתה חבילתו מונחת על כתפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו דוקא רץ אבל קלי קלי לא מ"ט כיון דלית ליה היכרא אתי למיעבד עקירה והנחה. ופירוש ומתוך כך אסור קלי קלי כלומר במהלך מעט מעט שלא ינוח אבל כל זמן שלא נח פטור הוא דמהלך לאו כעומד דמי. וזהו שכתב רבינו אבל אם הלך מעט מעט הרי זה כעוקר ומניח ואסור ולא כתב וחיוב ופשוט הוא. והקשו בגמ' סוף סוף כי מטי לביתיה אי אפשר דלא קאי וקא מעייל מרה"ר לרה"י ותירצו דזריק ליה כלאחר יד ע"כ. ופירש"י ז"ל כלאחר יד שלא כדרך זריקה כגון מכתפו לאחריו עכ"ל. וכתב הרמב"ן ז"ל דה"ה מי שהחשיך לו בדרך וכיסו בידו שיכול לרוץ בו ולעשות כדרך שהוא עושה בחבילה:

**כסף משנה** **וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו וכו'.** הרי זה כעוקר ומניח ואסור. כתב הרמ"ך מדרבנן אבל מן התורה אינו חייב עד שינוח לגמרי דהא אפילו עומד לפוש חשבינן כמהלך, ובגמרא מפרש בהדיא אבל קלי קלי לא מכל מקום כיון דלית ליה היכרא אתי למעבד עקירה והנחה אבל לא אמר דהוי כעוקר ומניח עכ"ל. ואיני יודע מה מלמדנו שהדברים מבוארים בדברי רבינו:

**לחם משנה** **וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו וכו'.** קשה דאפי' שרץ בה מ"מ מחמת עקירה שעקר פטור אבל אסור כמ"ש הא עקר ולא הניח פטור ואיך כתב הוא שאם הלך מעט הרי זה כעוקר ומניח ואסור דמשמע דאלי"ה אלא שרץ מותר וי"ל שהך שהיתה חבילתו על כתפו דקאמר היינו שהיתה על כתפו מע"ש דאין כאן עקירה כלל אבל במ"ש אח"כ בלפיכך משקדש עליו היום וכו' משמע דלעיל איירי אפילו בשבת ואולי י"ל דאה"נ דאסור מחמת העקירה אבל בהולך מעט מעט הוא אסור מחמת הנחה מלבד איסור העקירה ודוחק והראשון עיקר: **אבל אם הלך מעט מעט הרי זה כעוקר ומניח ואסור.** דע דלרבינו אין פירוש דברי הגמרא דאמרו אתי למיעבד עקירה והנחה כמ"ש רש"י ז"ל שהוא דגזרינן משום דלאו אדעתיה דילמא עביד הכי אלא פירושו כך מפני שדבר זה נראה כעוקר ומניח וכיון שאתה מתיר לו דבר זה יסבור שהותר לו עקירה והנחה ואתי למיעבד:

**עַקֵּר הַחֶפֶץ מִרְשׁוֹת הַרְבִּים וְהִלֵּךְ בּוֹ פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעָמַד וְחָזַר וְהִלֵּךְ פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעָמַד אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ פְּטוּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁעְמַד לָנוּחַ. אֲבָל אִם עָמַד לְתַקּוֹן מִשָּׂאוֹ הָרִי זֶה כְּשִׁיעְמַד חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת חֵיב. וְהוּא שִׁיעְמַד חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת לָנוּחַ. אֲבָל אִם יַעְמַד לְתַקּוֹן מִשָּׂאוֹ עֲדִין הוּא כְּמֵהִלֵּךְ וְאִינוּ חֵיב עַד שִׁיעְמַד לָנוּחַ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת:**

**מגיד משנה** **עקר חפץ מרשות הרבים והלך בו.** זו היא מימרא (שם דף ה' :) דאמר מר המעביר ארבע אמות וכו' שהזכרתי למעלה:

**יא** **הָיָה קָנָה אוֹ רִמָּח וְכִיוּצָא בּוֹ** <sup>[1]</sup> **מִנְחָה עַל הָאָרֶץ וְהִגְבִּיחָהּ הַקָּצָה הָאֶחָד וְהָיָה הַקָּצָה הַשֵּׁנִי מִנְחָה בְּאָרֶץ וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו וְחָזַר וְהִגְבִּיחָהּ הַקָּצָה הַשֵּׁנִי שֶׁהָיָה מִנְחָה בְּאָרֶץ וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו עַל**



דָּרָךְ זֶה עַד שֶׁהֶעֱבִיר הַחֶפֶץ כְּמָה מִיָּלִין פְּטוֹר. לְפִי שֶׁלֹּא עָקַר  
הַחֶפֶץ כָּלֹּ מֵעַל גְּבִי הָאָרֶץ. וְאִם מִשְׁךְ הַחֶפֶץ וַיִּגְרָרוּ עַל הָאָרֶץ  
מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוּף אַרְבַּע חֵיב שֶׁהַמְגַלְגֵּל עוֹקֵר הוּא:

**מגיד משנה** **היה קנה או רומח וכו'.** שם פ"ק (ח'): אמר רב יהודה האי זירזא  
דקני רמא וזקפיה רמא וזקפיה לא מיחייב עד דעקר ליה, ופירוש רבינו בה  
פשוט וכן פירש רש"י ז"ל: **ואם משך החפץ וגררו מעל גבי הארץ וכו'.** זה יצא  
לרבינו מהברייתא המוזכרת בהמצניע (צ"א): במקומות רבים גבי הגונב כיס  
בשבת היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת ואיסור גניבה  
באין לו כאחד, ופירושה פטור מתשלומי גניבה אם אבדה לפי שהוא מתחייב  
משום שבת בהוצאתו דרך גרירה ואין אדם מת ומשלם כמבואר פ"ג מהל'  
גניבה ומכאן שהגרירה עקירה גמורה וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב  
הרמב"ן ז"ל והכי נמי מוכח בפסחים בפי' כיצד צולין (דף פ"ה): בנגררין  
דעקירה והנחה היא, עכ"ל:

**לחם משנה** **ואם משך החפץ וכו'.** כתב ה"ה ופירושה פטור מתשלומי גניבה  
אם אבדה כלומר דאם הגניבה בעינא הדרא למרא אע"פ שהוא חייב מיתה  
אבל אבדה פטור מהכל דקם ליה בדרבה מיניה:

**יב** [נ] עָקַר הַחֶפֶץ מְזוּיָה זֶה לְהַנִּיחוֹ בְּזוּיָה אַחֲרַיִת שֶׁנִּמְצְאוּ זֶה  
הָעֵקֶר עֵקֶר הַמִּתְרָת וְנִמְלָךְ בְּדָרָךְ וְהוֹצִיאוּ לְרֵשׁוֹת שְׁנֵיהֶם  
פְּטוֹר. מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיָּתָה עֵקֶר הָרֵשׁוֹנָה לְכַךְ וְנִמְצְאוּ כָּאֵן  
הַנְּחָה בְּלֹא עֵקֶרָה. וְכֵן הָעוֹקֵר חֶפֶץ וְהַנִּיחוֹ עַל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהוּא  
מִתְלַךְ וּבָעֵת שֶׁיִּרְצֶה חֲבֵרוֹ לְעַמֵּד נָטְלוּ מֵעַל גְּבִי חֲבֵרוֹ הָרֵי זֶה  
פְּטוֹר שֶׁהָרֵי יֵשׁ כָּאֵן עֵקֶרָה בְּלֹא הַנְּחָה:

**מגיד משנה** **עקר חפץ מזויה זו להניחו וכו'.** שם פ"ק (שבת ה'): א"ר יוחנן  
המפנה חפצים מזויה לזויה ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה  
משעה ראשונה לכך: **וכן העוקר חפץ וכו'.** פרק מי שהחשיך (שם קנ"ג): גבי  
מניח כיס על החמור תנא כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו  
הימנה והקשו א"ה אפילו חבירו נמי אמר רב פפא כל שבגופו חייב חטאת  
בחבירו פטור אבל אסור כל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמתו מותר  
לכתחלה, ע"כ:

**לחם משנה** **וכן העוקר חפץ והניחו על חבירו וכו'.** קשה דהך פטור שכתב רבינו נראה דקאי למי שעקר החפץ והניחו ע"ג חבירו וא"כ אמאי קאמר שהניחו כשהוא מהלך ונטלו ממנו כשהוא מהלך אפי' שהניחו עומד ונטלו כשהוא עומד פטור דאין כאן איסור כלל ומבואר בדברי הי"ה פ"ב והוא פשוט וכדאמרו בגמרא והוצרכו לומר כן מפני שרצו לתקן למי שהחשיך לו בדרך ואם גורם לחבירו איסור אין ראוי שיתקן בכך אבל הוא ז"ל אין כוונתו לתקן למי שהחשיך אלא להוציא לנו הדין. וי"ל דנקט הכי לרבותא דלא מבעיא כשהניח ונטלו כשהוא עומד דאסור אלא אפי' דנטלו כשהוא מהלך דהו"א דמותר קמ"ל דאסור. אבל אין לפרש דהך פטור קאי אחבירו ומפני כן נקט מהלך ועומד דאל"כ חייב דעביד עקירה והנחה אבל השתא עביד עקירה דמשים עליו כשהוא מהלך והוא עוקר ואין כאן הנחה דנטלו כשהוא עומד ולמעלה שהצריכו עד שיעמוד לענין העקירה הוא מפני שהיתה התבילה על כתפו מע"ש אבל כאן הניחהו בשבת וכן כל שהצריך עמידה הוא דוקא כשהיה עליו מע"ש דזה ודאי אין לו שחר מצד עצמו. ועוד דלא איקרי עקירה כלל ובהדיא כתב רבינו בפ"ב גבי חמור שמניחו כשהיא מהלכת ונטלו כשהיא מהלכת שאין כאן לא עקירה ולא הנחה ע"ש ויתבאר לך ביטול פירוש זה :

**ג** **הזורק חפץ מרשות לרשות או מתחלת ארבע לסוף ארבע**  
**ברשות הרבים וקדם שינוח קלטו אחר בידו או קלטו כלב או**  
**נשרף פטור. מפני שאין זו הנחה שנתפנו לה. לפיכך אם נתפנו**  
**בשעת זריקה לכך חיב :**

**מגיד משנה** **הזורק חפץ מרשות לרשות וכו'.** סוף הזורק (שם ק"ב) אמר רבא זרק בפי הכבשן או בפי הכלב חייב והא אנו תנן קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרף פטור התם לא קא מכוין הכא קא מכוין, ואמרו שם מ"ט מחשבתו משויא ליה מקום :

**לחם משנה** **הזורק חפץ מרשות לרשות וכו'.** סוף פי' הזורק (דף ק"ב) פירש"י ז"ל קלטה אחר וכגון שנעקר ממקומו וקבל וזה דעת רבינו והוא מוכרח דהכי כתב למטה הזורק ונחה בתוך ידו של חבירו והתם חייב אפי' שלא נתכוין לזרוק בתוך ידו כמבואר בגמרא שם דאמרו דלא אחשבה לידיה וכו' :

**יד** הזורק חפץ מרשות לרשות והיה קשור בחבל ואגדו בידו. אם יכול למשך החפץ אצלו פטור. שהרי אין כאן הנחה גמורה ונמצא כמי שעקר ולא הניח:

**מגיד משנה** הזורק חפץ מרשות לרשות וכו'. מפורש בסוגיא שם לכתא ומתנא אגדו בידו הוא פי' ופטור וביאור זה כדברי רבינו:

**לחם משנה** הזורק חפץ מרשות לרשות וכו'. אין להקשות דמטעם זה ג"כ אין כאן עקירה דכיון דנעקר מידו לענין עקירה איקרי עקירה:

**טו** הזורק ונחה בתוך ידו של חברו. אם עמד חברו במקומו וקבלה הזורק חייב שהרי עקר והניח. ואם נעקר חברו ממקומו וקבלה פטור. זרק ורץ הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו ברשות אחרת או חוץ לארבע אמות פטור כאלו נעקר אחר וקבלו. שאין ההנחה גמורה עד שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בו בשעת עקירה:

**מגיד משנה** הזורק ונחה בתוך ידו של חברו כו'. פ"ק (שם דף ה') א"ר יוחנן זרק ונח בתוך ידו של חברו חייב ואר"י עמד במקומו וקבל חייב. נעקר ממקומו וקבל פטור. בעי ר"י זרק ונעקר הוא ממקומו וקבלה מהו מאי קא מבעיא ליה אמר רב אדא שני כחות באדם אחד כשני בני אדם דמי ופטור או דלמא כאדם אחד דמי ומיחייב תיקו. ופירש"י ז"ל עמד המקבל במקומו וקבלו חייב הזורק. פטור הזורק דלא עביד הנחה. מאי קא מיבעיא ליה מאי זה טעם יפטר הא עבד עקירה והנחה. כשני בני אדם דמי ופטור דהוה ליה שנים שעשאוה דכיון שלא הניח את החפץ לילך עד מקום הלוכו ולנוח אלא רץ אחריה ועכבה הויא לה עקירה קמייתא בלא הנחה, עכ"ל. ורבינו ז"ל כותב פטור במקום תיקו וזה דרכו באלו הספקות ומוכרח הוא:

**לחם משנה** הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד וכו'. ואפילו בפחות מג' אי לא נח על גבי משהו פטור. ומה שלא חילק רבינו דכל דלמטה משלשה בין היכא דלא נח או נח הוא מפני שהשמיענו שלמעלה מג' אף על פי שנח על גבי משהו כלומר באויר כדברי רש"י או על עץ משהו אשר בקרקע אז פטור משום דבעינן הנחה על מקום ד' אבל פחות מג' אפילו שאינו על מקום ד' כלבוד דמי:

**טז** הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים ורשות הרבים באמצע אף על פי שעבר החפץ באויר רשות הרבים [ח] פטור. והוא שיעבר למעלה משלשה טפחים אבל אם עבר בפחות משלשה סמוך לארץ ונח על גבי משהו אף על פי שנקקר או נתגלגל ויצא החפץ מרשות היחיד לרשות הרבים אחרת הרי הוא כמי שנשארו עומד ברשות הרבים ולפיכך חייב. וכן הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע פטור. ואם עבר החפץ בפחות משלשה סמוך לארץ ונח על גבי משהו אף על פי שחזר ונתגלגל ויצא לרשות הרבים השנייה הרי הוא כמי שנשארו עומד ברשות היחיד ולפיכך חייב:

**מגיד משנה** הזורק מרה"י לרה"י וכו'. משנה פרק הזורק (שם צ"ו) הזורק מרה"י לרה"י ורה"י באמצע ר"ע מחייב וחכמים פוטרין ואמרו עלה במסקנא דגמי (דף צ"ו) אמר רב חלקיה תוך שלשה דברי הכל חייב למעלה מי ד"ה פטור משלשה ועד יי מחלוקת ותניא נמי הכי. ושם באותו פרק אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו. ופירש"י ז"ל דרב חלקיה סובר בתוך שלשה אפילו בלא הנחה כלל הרי הוא כמונח וחייב ופליגא דרבא ופסק ר"ח ז"ל כרב חלקיה משום דתניא כוותיה ולזה הסכים הרמב"ן ז"ל ויש פוסקים כרבא דהכי משמע סוגיין דהתם וזה דעת רבינו ז"ל: **וכן הזורק מרשות הרבים וכו'.** שם (צ"ו) תנו רבנן הזורק מרה"י לרה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרין וקי"ל כחכמים. **וכתב רבינו שאם עבר בפחות משלשה ונח על גבי משהו ד"ה חייב** ופשוט הוא לפי שיטתו שפסק כרבא בזורק מרה"י לרה"י ור"ה באמצע, ולפי השיטה האחרת אפילו לא נח כל תוך שלשה חייב:

**יז** המעביר ארבע אמות ברשות הרבים זו עם רשות הרבים השנייה חייב מפני שארבע אמות בשתי רשויות הרבים מצטרפים מפני שלא נח החפץ ברשות שביניהן:

**מגיד משנה** המעביר ארבע אמות ברה"י וכו'. שם הזורק מרה"י לרה"י ורה"י באמצע ארבע אמות חייב פחות מארבע אמות פטור מאי קמ"ל הא קמ"ל רשויות מצטרפות וכו':

**יח** המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע חייב. ואפלו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים. שכן היתה עבודת הלויים במשכן מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה ורשות הרבים בין שתי העגלות וכל עגלה ועגלה רשות היחיד היא:

**מגיד משנה** המושיט מרה"י לרה"י וכו'. משנה שם (צ"ו) שתי גזוזטאות זו כנגד זו ברה"ר המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכן היתה עבודת הלויים שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין, ע"כ. ופי' גזוזטאות הם רה"י. ופי' דיוטא אחת שהיו שתיהן בשוה בעליה אחת האחת נמשכת אחר חברתה ורשות הרבים ביניהן עכ"ל רבינו בפירוש המשנה ועוד האריך:

**יט** במה דברים אמורים כשהיו שתי רשות היחיד בארץ רשות הרבים כמו שהעגלות מהלכות ברשות הרבים זו אחר זו. אבל אם היו שתי הרשיות בשני צדי רשות הרבים אף המושיט מרשות היחיד זו לרשות היחיד שפנגדה פטור:

**כ** שכח ופשט ידו והיא מלאה פרות והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה ונזפר קדם שיכניס והרי ידו תלויה באויר רשות הרבים מתר להחזירה אליו לחצרו. אבל להכניסה לאותה החצר השניה אסור. כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה. ואם הוציא ידו במזיד הרי זה אסור להחזירה אצלו אלא קנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשך:

**מגיד משנה** שכח ופשט ידו והיא מלאה פירות וכו'. סוגיא ובעיא פ"ק (שם דף ג' וד') והרבה אוקימתות נאמרו בגמ' שם ודעת רבינו בכל זה כדעת ההלכות ופי' בשהוציאה תוך י' נאמרו הדברים דאי למעלה מי' בכל גונא ודאי מותר להחזירה וכן נראה בגמ' בהדיא ונתבאר זה בדברי רבינו במ"ש באויר רה"ר ויתבאר לפנינו פי' י"ד שאין רה"ר תופסת למעלה מעשרה וזה ברור. ובמ"ש רבינו ואם הוציא במזיד הרי זה אסור כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל

דדוקא כשהוציאם מבע"י במזיד דאפילו משליך אותם בשבת אין בו חיוב מן התורה כיון שההוצאה נעשית מע"ש אבל הוציא במזיד משחשכה התירו לו להחזירו לאותה חצר שאם יקנסוהו להיות ידו תלויה שמא ישליך הפירות בארץ ויבא לידי חיוב גמור, ודקדקו כן מן הסוגיא :

**כסף משנה** שכתב הרמ"ך ה"ל לכתוב דוקא למטה מעשרה אבל למעלה מעשרה לא קנסו. והכי אזלא סוגיא דשמעתא דאין כרמלית (למטה) [למעלה] מעשרה ועוד דקאמר אידי ואידי בלמטה מעשרה עכ"ל :

**לחם משנה** שכתב ופשט ידו וכו'. רבינו פסק כאוקימתא בתרייתא דכאן לחצר זו כאן לחצר אחרת ומ"מ פסק במזיד דאסור משום דקנסו ליה כאוקימתא ראשונה ומה שחילקו בין לחצר זו לחצר אחרת ר"ל ואידי ואידי בשוגג :

**כא** המתכונן לזרק שמונה אמות ברשות הרבים ונח החפץ בסוף ארבע חב שחרי נעשה כשעור המלאכה ונעשית מחשבתו. שהדבר ידוע שאין זה החפץ מגיע לסוף שמונה עד שיעבר על כל מקום ומקום מכל השמונה. אבל אם נתכונן לזרק ארבע ונח החפץ בסוף שמונה פטור. לפי שנח במקום שלא חשב שתעבר בו וכל שכן שתנוח. לפיכך אם חשב בעת זריקה שינוח החפץ בכל מקום שירצה חב :

**מגיד משנה** המתכונן לזרוק שמנה אמות וכו'. בהזורק (שם צ"ז): פשיטא נתכונן לזרוק ח' וכו' ויש שם גרסאות חלוקות וכן בפי כיצד הרגל (ב"ק כ"ו): ולפי גי' רש"י ז"ל אפילו נתכונן לזרוק שמנה וזרק ארבע אם לא חשב בעת הזריקה שינוח החפץ בכ"מ שירצה פטור. זה דעת רבינו האי גאון ז"ל וקצת הגאונים וגירסת הספרים ושטת הגמרא כדברי רבינו :

**כב** זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות פטור. זרק חוץ לארבע אמות ונתגלגל לתוך ארבע אמות אם נח על גבי משהו חוץ לארבע אמות ואחר כך נתגלגל ונכנס לתוך ארבע אמות חב ואם לא נח כלל הרי זה פטור :

**מגיד משנה** זרק לתוך ד"א וכו'. משנה שם (שבת דף ק') זרק לתוך ד"א ונתגלגל חוץ לד"א פטור חוץ לארבע אמות ונתגלגל תוך ארבע אמות חייב

ובגמי' הקשו גבי חייב אמאי והא לא נח א"ר יוחנן והוא שנח ע"ג משהו. וכתב הרשב"א ז"ל הא דתני זרק תוך ארבע ונתגלגל חוץ לארבע מסתברא שהוא בזרק לתומו על דעת שתנוח באי זה מקום שירצה דאי לא אלא שנתכוין לזרוק בדוקא תוך ארבע פשיטא ומאי איריא נתגלגל ה"ל נתכוין לזרוק ב' וזרק ארבע פטור וכיון שכן רישא נמי כיון דבכה"ג הוא דוקא כשנח משהו תוך ארבע וחזר ונתגלגל הא לאו הכי אמאי פטור הא נח מכחו חוץ לארבע וכן פירשו בתוספות דדוקא בשנח תוך ארבע. ולפי זה ה"ה דהוה מצי לאקשוויי ארישא אמאי והא לא נח ולוקמה בשנח על גבי משהו אלא שהוא נוח לו לחזר אחר פטור כנ"ל ע"כ דבריו. אבל הרב ברצלוני כתב פטור מ"ט שלא היתה מחשבתו חוץ לד' אמות ע"כ:

**לחם משנה** זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור וכו'. כתב ה"ה וכתב הרשב"א ז"ל הא דקתני וכו' קשה דאמאי אינו מפרש הוא ז"ל דמ"ש בגמרא (דף צ"ז:) והא לא נח אפי' ארישא נמי קאי וכבר אמרו בתוס' דאין לומר דפריך ארישא משום דאמרו תנ"ה אבל הראיה היא לסיפא. ומ"מ קשה דנימא דפריך ארישא ותירץ אתרווייהו ומייתי תנ"ה אסיפא בלבד אלא שי"ל שרוצה לפרש אסיפא בלבד כיון דתנ"ה אינו אלא אסיפא בלבד. ומ"ש דלפי שנוח לו לחזר אחר פטור ר"ל דגדול קושית אמאי חייב ליהוי פטור דכח המחייב הוא גדול:

## הלכות שבת - פרק ארבעה עשר

**א** אַרְבַּע רְשׁוּיּוֹת לְשַׁבָּת. רְשׁוּת הַיְחִיד וְרְשׁוּת הַרְבִּים וְכַרְמְלִית וּמְקוֹם פְּטוֹר. אֵי זֶה הִיא רְשׁוּת הַרְבִּים מְדַבְּרוֹת וְעִירוֹת וְשׁוּקִים וְדַרְכֵי הַמַּפְלְשִׁין לָהֶן. וּבִלְבָד שְׂיֵהָיָה רַחֵב הַדֶּרֶךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וְלֹא יִהְיֶה עָלָיו תִּקְרָה. וְאֵי זֶה רְשׁוּת הַיְחִיד תֵּל שְׁגָבוֹהָ עֶשְׂרֵה טַפְחִים וְרַחֵב אַרְבָּעָה טַפְחִים עַל אַרְבָּעָה טַפְחִים אוֹ יִתֵּר עַל כֵּן. וְכֵן חֲרִיץ שֶׁהוּא עֵמֶק עֶשְׂרֵה וְרַחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יִתֵּר עַל כֵּן. וְכֵן מְקוֹם שֶׁהוּא מְקוֹף אַרְבַּע מַחְצוֹת גְּבָהוֹן עֶשְׂרֵה

וּבִינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ יִתֵּר עַל כֶּן אֶפְלוּ יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה  
מִיָּלִין אִם הֶקֶף לְדִירָה כְּגוֹן מְדִינָה הַמְּקַפֶּת חוֹמָה שְׂדֵלְתוֹתֶיהָ  
נִנְעָלוֹת בְּלִילָה וּמְבוֹאוֹת שְׁיֵשׁ לָהֶן שְׁלֶשָׁה כְּתָלִים וְלַחֵי בְרוּחַ  
רְבִיעִית. וְכֵן חָצַר וְדִיר וְסֹהַר שֶׁהֶקְפּוּ לְדִירָה כְּלָן רְשׁוֹת הַיְחִיד  
גְּמוּרָה הֵן :

**מגיד משנה** **ארבע רשויות לשבת וכו'.** ברייתא (שבת דף ו') כלשונו: **אי זהו**  
**רה"ר המדברות והיערים והשווקים וכו'.** מ"ש רבינו המדברות והיערים  
בכלל רה"ר הוא דבר מתמיה אצלי שהרי פ"ק [ו.] שנינו אי זהו רה"ר סרטיא  
ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה והקשו וליחשב נמי  
מדבר דהא תניא אי זהו רה"ר סרטיא וכו' והמדבר ותירץ אביי לא קשיא כאן  
בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר כאן בזמן הזה. ופירש"י ז"ל בזמן ההוא  
חשובה רה"ר בזמן הזה אינו מקום הלוך לרבים עכ"ל. ופירוש ברייתא דקתני  
בה המדבר הא קמ"ל דאי איכא רבים מצויין עכשיו במדבר תדיר ג"כ הוא  
בכלל רה"ר וא"כ רבינו ז"ל לא היה לו להזכיר מדברות ויערים בסתם ואין כן  
דעת רש"י ז"ל שפירש [ג:] כרמלית לשון יער וכרמל שאינו לא הלוך תדיר  
לרבים ולא תשמיש ליחיד עכ"ל. והרשב"א ז"ל כתב בכלל כרמלית מדברות  
והיערות ודברי רבינו צ"ע. **ומ"ש רבינו ובלבד שיהא רחב הדרך ט"ז אמה**  
מבואר בהזורק (שם דף צ"ט) דקמ"ל ר"ה ט"ז אמה דגמרינן לה ממשכן  
והרשב"א ז"ל כתב מבואות הרחבים ט"ז אמה אע"פ שמקצתן מתקצרין ואין  
בו ט"ז אמה הרי זה רה"ר שא"א לרה"ר להתלקט במלקט. לפיכך מבואות  
המפולשין לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברחבן ט"ז אמה הרי הן  
רה"ר גמורים היה ארכן מפולש לרחב רה"ר אין זה רה"ר עכ"ל. וסברא זו  
שכשארכה לאורך רה"ר הרי הן כמוהו אע"פ שאין רחבן ט"ז אמה היא סברת  
התוס' ואינה מוכרחת בגמ'. ודע שיש מן הגאונים והאחרונים סוברין שאין  
רה"ר אלא במקום שבוקעין בו ששים רבוא כדגלי המדבר. ואין לזה רמז בגמ'  
ואינו עיקר וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל. **ומ"ש רבינו ולא יהיה עליו תקרה.**  
מימרא בהזורק (שם דף צ"ח): **ואי זהו היא רה"י וכו'.** כל אלו החילוקים שכתב  
רבינו בביאור רה"י גמורה הם במקומות חלוקים בגמ' מהם בברייתא הנזכרת  
בפ"ק (שם דף ו') ובעירובין יארך לכתבם בפרט וכולם מוסכמים לענין טלטול  
שאינו נקרא רה"י להיות מותר גמור לטלטל בו אלא אלו שהזכיר וכיוצא בהן.  
ובענין חיוב ההוצאה מרה"ר להם יש מי שכתב שמבואות שיש להם שלש  
כתלים אפילו בלא לחי הזורק לתוכן מרה"ר חייב ואין כן דעת רבינו ויתבאר  
לפנינו :



**כסף משנה** | **אי זהו רשות הרבים וכו'.** כתב הרב המגיד מ"ש רבינו המדברות והיערים בכלל ר"ה הוא דבר מתמיה וכו' ע"כ בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר וכו'. כתב ה"ר אברהם בנו של רבינו שי"מ בזמן שישראל חונים במדבר והיו מחנותיהם סדורים בו היה לגבן כמו בקעה ושדה ומאי דדמי להו ובזמן הזה שאין ישראל דרים בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו הוא רה"ר וטעמא דמסתברא הוא, ולענין יערים לא דמי לים ובקעה שהים אין תשמישו נוח כיער והבקעה והאצטוונית וקרן זוית אע"פ שיש רשות לרבים להכנס לתוכן אין להם צורך בהם כיער שהכל צריכים לעצים ולהם דרך עליו כמדבר: **ואי זהו רה"י וכו' וכן מקום שהוא מוקף ד' מחיצות וכו' אפי' יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה וכו'.** לאו למימרא שאם לא הוקף לדירה לא הוי רה"י כלל דהא גרסי' בפ"ק דשבת (דף ז') א"ר יוחנן קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואפי' כור ואפי' כורים הזורק לתוכו חייב וכתבו רבינו ברפ"ו, אלא היינו לומר שכל שלא הוקף לדירה אם הוא יותר מבית סאתים אסור מדרבנן לטלטל בו אלא בד' ככרמלית אע"פ שהוא רה"י גמור לחייב הזורק לתוכו וכך הם דברי רבינו בפ"ו אבל פה מיירי ברה"י גמורה כלומר שמותר לטלטל בתוכה אפי' מדרבנן ולפיכך כתב שאם הוא רחב הרבה כלומר שהוא יותר מבית סאתים צריך שיהא מוקף לדירה כדי שיהא מותר לטלטל בכולו: **ומ"ש כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות בלילה.** איכא למידק דבפרק בתרא דעירובין (דף ק"א) אמתניתין דלא יעמוד אדם ברה"י ויפתח ברה"ר פריך ורבנן אמר ר"מ רה"ר ומהדרו אינהו כרמלית דאמר רבה בב"ח ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבים עליה משום רה"ר. ומשמע דהשתא דנעולות בלילה הוי כרמלית י"ל דאה"נ דכי דלתותיה ננעלות בלילה הויא רה"י גמורה אפילו להתיר לטלטל בכולה אם לא היו דרים בה רבים ולא קרי לה כרמלית אלא משום דכיון דדיירי בה רבים הויא לה חצר של רבים שלא עירבו שאסור לטלטל מתוכה לבתים ומבתים לתוכה כשם שאסור לטלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית וכן פירש"י שם. ומשמע לי דהא דבעינן שיהו דלתותיה ננעלות בלילה דוקא בשיש לה שני פתחים זה כנגד זה שנמצא מדינה זו מפולשת משער לשער שאם אין לה אלא פתח אחד מה צורך שינעלו בלילה בלאו הכי הויא רה"י כדן כל חצרות שבעולם דלא מצרכינן שיהו דלתותיהם ננעלות בלילה וכן נראה מדברי רש"י בריש עירובין. ונראה דה"ה נמי אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו רה"ר הוא והא פשיטא שלא הצריכו לינעל דלתותיה בלילה אלא כדי להוציאה מדין רה"ר כדאמרינן אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר וכיון דכשאינו מפולש משער לשער לא הוי רה"ר כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה בלא נעילת דלתות בלילה הוי רה"י ומה"ט נ"ל עוד דלא מצרכינן דלתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו

דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו כל דיני רה"ר אבל אם חסר אחד מהם הוי רה"י גמור אע"פ שאין דלתותיה נעולות בלילה: **כתב** הרמ"ך ואיזה רה"י וכו' עד גמורה. תימה הוא כיון שיש לו ג' מחיצות רה"י גמורה היא בלא לחי והרי מפורש בהדיא אינו צריך אלא לחי הזורק לתוכו חייב עכ"ל: **ומ"ש וכן חצר וכו'**. נ"ל שהוצרך לכתבם לאשמועינן דסתמם מוקפים הם לדירה וכדפירש"י בפ"ב דעירובין (דף י"ח) אמאי דתנן ר' יהודה אומר עד בית סאתים וכו' אבל אם היה דיר או סהר או חצר או מוקצה אפילו בית חמשה כורין אפי' בית עשרת כורין מותר:

**לחם משנה** איזו היא רשות הרבים וכו'. כתב ה"ה והרשב"א ז"ל כתב וכו' לפיכך מבוי וכו'. ביאור לפיכך דכיון דמבוי שנתקצר הוי כרשות הרבים האי נמי כמבוי שנתקצר דמי:

**ב** אֶפְלוּ כְּלִים כְּגוֹן [א] סְפִינָה אוּ מְגֻדֵל שֶׁל עֵץ וְכוּנֶרֶת וְכוּיֹצֵא בְּהוֹן אִם יֵשׁ בְּהוֹן אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה בְּגִבָּה עֲשָׂרָה אוּ יִתֵּר עַל זֶה הָרִי הוּן רְשׁוּת הַיְחִיד גְּמוּרָה:

**ג** עָבִי הַכְּתָלִים שֶׁל רְשׁוּת הַיְחִיד כְּרְשׁוּת הַיְחִיד. לְאַחֲרִים עוֹשָׂה מְחֻצָּה לְעֲצָמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אֲוִיר רְשׁוּת הַיְחִיד כְּרְשׁוּת הַיְחִיד עַד לְרִקִיעַ. אֲבָל אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים אִינוֹ כְּרְשׁוּת הָרַבִּים אֲלָא עַד עֲשָׂרָה טַפְחִים. וּלְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרָה בְּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים מְקוּם פְּטוֹר הוּא:

**מגיד משנה** עובי הכותלים של וכו'. בפי הזורק (דף צ"ט) קל וחומר לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן: **אוויר רה"י כרה"י וכו'**. פ"ק דשבת (דף ז') מפני שרה"י עולה עד לרקיע ואוויר רה"ר שאינו תופס למעלה מעשרה אלא מקום פטור הוא שם מבואר:

**ד** אי זו היא פרמלית תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן וגבהו משלשה ועד עשרה. שהפרמלית אינה תופשת אלא עד עשרה ואינה רחבה פחות מארבעה על ארבעה. וכן חריץ שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן ועמק משלשה עד עשרה. וכן מקום שהקוף בארבע מחצות גבהו משלשה ועד

עֲשֶׂה וּבִינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ יִתֵּר עַל כֹּן. וְכֹן קָרוּ <sup>[ב]</sup>  
זוֹת הַסְּמוּכָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁמִּקֵּף שְׁלֹשׁ  
מַחְצוֹת וְהָרוּחַ הַרְבִּיעִית רִשׁוֹת הַרְבִּים כְּגוֹן מְבוּי שְׂאִין לוֹ לְחֵי  
אוּ קוֹרָה בְּרוּחַ רְבִיעִית וְכֹן הַיָּמִים וְהַבְּקָעָה בֵּין בַּיְמוֹת הַחֲמָה  
בֵּין בַּיְמוֹת הַגְּשָׁמִים כָּל אֵלוֹ כְּרַמְלִית הֵן :

**מגיד משנה** **אי זהו כרמלית וכו'.** חלקי הכרמלית כולן מהן מבוארים (שם דף  
ו') בברייתא הנזכרת ובגמרא וכולן מוסכמים חוץ ממקום שהוקף בשלש  
מחיצות שדעת הרבה מהמפרשים ז"ל שדבר תורה הוא רשות היחיד והזורק  
לתוכו חייב ופירשו קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים בית הסמוך לרה"ר וקרן  
אחד נכנס לרה"ר וקרן אחד יוצא מפני שהקרן היוצא מעכב מלעבור שם אלא  
דרך אלכסון ע"כ. ופייז אבאר דעותיהם ז"ל. ופירוש בקעה שדות שאינן  
מוקפין מחיצה עשרה :

**ה** **אָוִיר הַכְּרַמְלִית הֵרִי הוּא כְּכַרְמְלִית עַד עֲשֶׂה טְפָחִים.**  
וּלְמַעַלָּה מֵעֲשֶׂה טְפָחִים בְּאָוִיר הַכְּרַמְלִית הֵרִי הוּא מְקוֹם  
פְּטוֹר. לְפִיכָךְ מַעַל פְּנֵי הַיָּמִים שְׂבִימִים וְשִׁבְנֵהָרוֹת עַד עֲשֶׂה  
טְפָחִים כְּאָוִיר כְּרַמְלִית. וּלְמַעַלָּה מֵעֲשֶׂה מְקוֹם פְּטוֹר. אָבֵל כָּל  
הַעֲמֵק הַמְּלֵאָה מִיַּם הֵרִי הוּא כְּקַרְקַע עֶבֶה :

**מגיד משנה** **אוויר כרמלית וכו'.** (שם דף ז') ותופסת עד עשרה דעד עשרה הוא  
דהויא כרמלית טפי מ"י לא הויא כרמלית. ופ"י כרמלית כבר הזכרתי למעלה  
לשון רש"י ז"ל שכתב שהוא מלשון כרמל ויש שפירשו מלשון ארמלות שר"ל  
אלמנות שזהו כאשה אלמנה שאין לה בעל ואין לה שלמות גדרים. ובירושלמי  
תני ר' חייא כרמלית כרמל רך מל לא לח ולא יבש אלא בינוני והכא אינה לא  
כרה"י ולא כרה"ר : **לפיכך מעל פני המים וכו'.** מחלוקת אמוראים בהזורק  
(שם ק') : ופסק כרב חסדא ורבה בר רב הונא דסברי כרמלית משפת מיא  
משחינן ומיא ארעא סמיכתא היא וכן פסקו בהלכות משום דהוּוּ להוּ תרי  
לגבי רב הונא דפליג עלייהו התם :

**ו** **בּוֹר שֶׁבְּכַרְמְלִית הֵרִי הוּא כְּכַרְמְלִית אֶפְלוּ עֲמֵק מְאָה אָמָה**  
**אִם אֵין בוֹ אַרְבָּעָה.** רִשׁוֹת הַרְבִּים שֶׁהִיָּתָה עָלֶיהָ <sup>[ג]</sup> תִּקְרָה אוּ  
שְׂאִין בְּרַחֲבָה ט"ז אָמָה הֵרִי הִיא כְּכַרְמְלִית. <sup>[ד]</sup> אֶצְטַבָּא שְׂבִין

הַעֲמוּדִים הָעוֹמְדִים בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים הָרִי הִיא כְּכַרְמְלִית. וְצָדִי  
רִשׁוֹת הַרְבֵּים כְּכַרְמְלִית. אָבֶל בֵּין הָעֲמוּדִים הוֹאִיל וְרְבִים  
דוֹרְסִין בִּינֵיהֶן הָרִי הֵן רִשׁוֹת הַרְבֵּים :

**ההראב"ד בור שבכרמלית הרי וכו'.** א"א ברייתא זו הטעתו דתניא פרק  
הזורק הזורק מן הים לסרטיא או מסרטיא לים פטור ר"ש אומר אם יש מקום  
עמוק עשרה ורחב ד' חייב. הוא סבר מדפליג את"ק מכלל דת"ק אכל כרמלית  
קאמר. ולא היא לא אמר ת"ק אלא בבור שבים דכוליה ים כרמלית הוא  
הואיל והמים צפים על פיו אבל בור שביבשה ועל שפתו כרמלית רה"י גמורה  
היא משמעתא דפרק בכל מערבין נתנו בבור אפילו עמוק מאה אמה ע"ש. ולא  
עוד אלא אפילו סלע שבים גבוה ד' ורחב ד' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן  
הים לתוכה וכן ספינה שבים, ע"כ:

**מגיד משנה הבור שבכרמלית וכו'.** בספרי רבינו הראשונים שבאו בארץ הזאת  
היה כתוב כך הבור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית ואפי' עמוק מאה אמה  
ורחב ד' ונוסחא זו נזדמנה לו לר"א ז"ל ולפיכך השיג עליו דודאי עמוק י' ורחב  
ד' בכ"מ שיהיה רה"י גמור הוא והזורק מרה"י לתוכו חייב. וכבר שאלו חכמי  
לוני"ל דבר זה מרבינו והשיב להם שעיקר נוסחאתו כך הבור שבכרמלית הרי  
הוא ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ד'. ואף זה צ"ע מאין לו  
לרבינו שלא יהא דינו כמקום פטור כדין חריץ שאין בו ד' על ד' ועמקו מגי' ועד  
התהום שנזכר לפנינו שהוא מקום פטור וכי יהיה דינו חמור משאם היה  
ברה"י וזו הקושיא הקשה עליו הרשב"א ז"ל וצ"ע: **ר"ה שהיתה עליו תקרה**  
**וכו'.** בהזורק (שם צ"א) אמר רב המעביר ד' אמות ברה"י מקורה פטור לפי  
שאינו דומה לדגלי מדבר ומדקאמר פטור משמע אבל אסור כדין הכרמלית  
וכן כשאינו בו ט"ז אמה אי אפשר לדונו כרה"י שהרי אינו מוקף מחיצות ולא  
כמקום פטור שהרי יש ברחבו יותר מדי' על ד' ויתבאר לפנינו שאין זה מקום  
פטור א"כ בהכרח דינו ככרמלית וזה פשוט. ובהשגות א"א נ"ל במקום נשאר  
רשות] הרבים קבוע בו ודבריו סתומים ודברי רבינו פשוטים: **אצטבא שבין**  
**העמודים וכו'.** (שם דף ז') א"ר יוחנן בין העמודים נדון ככרמלית מ"ט כיון  
דלא מסתגי להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר רב יהודה אצטבא שלפני  
העמודים תדון ככרמלית אצטבא הוא דלא ניחא תשמישתיה אבל בין  
העמודים כרה"י דמיא. ופסק רבינו כרב יהודה דהוא בתרא ועוד שבברייתא  
לא הזכירו בכלל הכרמלית אלא האסטוונית. אבל הרשב"א ז"ל פסק כר'  
יוחנן וכ"כ אצטבאות שברה"י שהתגרין יושבים בהם ולפניהם עמודים  
שהתגרין תולין בהם פרקמטיא העומדת לימכר אין האצטבאות ולא מה שבין  
העמודים נדונים משום רה"י, עכ"ל. וצדי רה"י הוא מחלוקת חכמים ור"א

פי' כל גגות בעירובין (דף צ"ד) ופסק כחכמים. וכתב הרשב"א ז"ל אי זהו צדי רה"ר בית הסמוך לרה"ר וכותליו בולטין ונכנס ובנה והניח בין הכותלים קצת מקום פטור סמוך לרה"ר, עכ"ל:

**כסף משנה** בור שבכרמלית וכו'. כתב ה"ה ואף זה צ"ע מאין לו לרבינו שלא יהא דינו כמקום פטור וכו' עד וזו הקושיא הקשה עליו הרשב"א. ול"נ דיש לתרץ שדעת רבינו דבכרמלית ליכא מקום פטור משום דמצא מין את מינו ונעור וכמ"ש הר"ן בפ"ק בשם קצת מפרשים:

**לחם משנה** אצטבא שבין העמודים העומדים ברשות הרבים הרי היא כרמלית. כתב ה"ה ועוד שבברייתא לא הזכירו בכלל הכרמלית אלא האסטוונית וכו' כלומר האסטוונית שהוא אצטבא הזכירו אבל מה שבין העמודים לא ואע"ג דלא הזכירו ג"כ צידי רשות הרבים מ"מ היה להם להזכיר מה שבין העמודים כיון דנחית להזכיר האצטבא:

**א** אי זהו מקום פטור. מקום שיש בו פחות מארבעה על ארבעה <sup>[ה]</sup> וגבהו שלשה עד לרקיע שכל פחות משלשה הרי הוא פאָרץ. אפלו <sup>[ו]</sup> קוצים וברקנים או גללים ברשות הרבים גבהו שלשה ואין רחבן ארבעה על ארבעה הרי הן מקום פטור. וכן חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה ועמקו משלשה עד התהום. וכן מקום המקף שאין בו ארבעה על ארבעה אפלו היה ארכו אסף מיל ורחבו ארבעה פחות שעורה וגבהו משלשה ולמעלה הרי זה מקום פטור. וכן אור רשות הרבים או אור פרמלית למעלה <sup>[ז]</sup> מעשרה הרי הוא מקום פטור:

**מגיד משנה** אי זהו מקום פטור מקום שיש בו פחות מד' וכו'. מפורש שם (שבת ח') פחות מג' מדרס דרסי לה רבים. ודין קוצים וברקנים וגללים ג"כ מסקנא שם דפחות משלשה אינן חולקין רשות לעצמן. ודע שמקום פטור אינו אלא כשהוא ברה"ר או בכרמלית אבל אם הוא תוך רה"י כיון שרה"י מקיפו הרי הוא כמוהו שאויר רה"י עולה עד לרקיע כמו שנתבאר: **וכן חריץ שאין בו ד' וכו'.** לדעת רבינו שכתב למעלה בדין הבור שהוא בכרמלית שהוא ככרמלית אין דין זה אלא בחריץ שברה"ר בדוקא ואי אפשר לעשותו כרה"ר לחייב הזורק מרה"י לתוכו. אבל לדעת הרשב"א ז"ל הוא בין בכרמלית בין ברה"ר אבל ברה"י דברי הכל אינו חולק רשות וזה פשוט: **וכן מקום המוקף ושאין בו**

ד' וכו'. זה יצא לרבינו ז"ל ממה שאמרו (שבת ח'): אסקופה מקום פטור וכגון דלית ביה ד' על ד' וכי הא דכי אתא רב דימי אי"ר יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"י ולבני רה"ר לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו. ופירש רבינו שאין ד' ברחב וד' באורך וכן מוכיח בסוגיא במ"ש באסקופת מבו. ואין ספק שארכה יותר מד' אלא שאין רחבה ד' וכן נראה פ' חלון (עירובין ע"ז) גבי כותל שבין שתי חצרות. זהו פירוש רבינו וכן מוכיח בבירור בשמועה דזרק כוורת דפ"ק (שבת דף ח') שאינו ר"ל תשבורת ד' על ד' אלא שיש בו ממש רחב ד' על ד'. ודע שאם המקום עגול אם אפשר לרבע בו ד' על ד' הרי זה רה"י ואם לאו אע"פ שיש בו בתשבורת יותר מכן אינו רה"י כמבואר באותה שמועה וכן הדין בשאר התמונות כמשולשות וכיוצא בהן, וכל מקום שהזכיר רבינו עמוד רחב ד' אם הוא עגול ר"ל שיש באלכסונו חמשה ושלשה חומשין כדי לרבע בו ד' על ד' ואם הוא מרובע כבר יש באלכסונו כן: **וכן אויר רה"ר וכו'.** מבואר (שם פ"ק):

**לחם משנה** **שכל פחות משלשה וכו'.** כלומר לא מבעיא כל הני דבעינן גבוהים ג' אלא אפילו קוצים וברקנים דלא דרסי רבים עליהו והוה ס"ד דאפי' פחות מג' הוי מקום פטור קמ"ל דבעינן ג'. וזה מוכרח בגמרא דאין לומר דאשמעינן דאפילו הני הוו מקום פטור דאדרבה כל הני ראוי להיות מקום פטור טפי מאחריני כמבואר שם: **וכן מקום המוקף שאין בו ד' על ד' וכו'.** כתב ה"ה וכן מוכיח בבירור בשמועה דזרק כוורת, כלומר שאין הכוונה תשבורת של ד' על ד' שהם ט"ז אמות מאמה אורך ואמה רוחב כשתעשה אותם לט"ז ואם לא יהיו מרוחב יש למוד אותם מן האורך שאם יהיו ד' על ד' מן האורך דהוי כמו ד' באורך על ד' מרוחב דא"כ אמאי אמרו בגמרא (דף ח') דאורך בת ו' טפחים בת ד' לבד סגי אלא ודאי בעינן שיהיה ד' על ד' מרובע באורך ורוחב והוא פשוט:

**ח** מקום שיש בגבהו תשעה טפחים מצמצמים לא פחות ולא יותר ברשות [ח] הרבים הרי הוא פרושות הרבים. ואין משגיחין על מדת ארכו ומדת רחבו בין רחב בין קצר מפני שרבים מכתפין עליו. אבל אם היה יותר על תשעה או פחות אם היה בו ארבעה על ארבעה או יותר הרי הוא פרמלית. ואם אין בו ארבעה על ארבעה הרי הוא מקום פטור:

**מגיד משנה** **מקום שיש בגבהו ט' טפחים וכו'.** אמר עולא עמוד ט' ברי"ה ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב מ"ט פחות מג' מדרס דרסי ליה

רבים משלשה ועד ט' לא מדרס דרסי ליה ולא כתופי מכתפי עלויה תשעה ודאי מכתפי עלויה. ופירש"י ז"ל וכיון דצריך לרבים הוא רה"ר הוא בין רחב בין קצר וזה דעת רבינו ומוכרח כן ממה שלא הזכיר שיעור הרוחב כלל. אבל הראב"ד ז"ל כתב בפירושו דוקא ברחב ד' ודוקא שמכתפין עליו אבל בשאין מכתפין עליו ואע"ג דראוי לכתף עליו לא. וכתב הרשב"א ז"ל שראוי לחוש לדברי רבינו:

**ט** גג הסמוך לרשות הרבים בתוך עשרה טפחים הואיל ורבים מכתפין עליו אסור לטלטל בגג עד שיעשה לו סלם קבוע להתירו. עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה הרי זה רשות היחיד. \* נעץ בגבהו יתד כל שהוא אפלו אינה גבוהה שלשה הואיל וראוי לתלות ביתד ולהשתמש בו הרי זה ממעטו ונעשה פרמלית. ואין מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפלו מלאהו כלו יתדות הרי זה ממעט גבהו. שהרי תולין באותן היתדות ומשתמשים בהן:

**ההראב"ד** נעץ בגבהו יתדות וכו'. א"א לא כיון יפה לפרש השמועה כי השמועה בשנעץ על ראש העמוד והוא מפרש מן הצד. ואין שמועתו עולה יפה לפי הגמ' שלנו וגם לשונו אין יפה לו שהוא אמר אפילו אינו גבוה שלשה טפחים ולדברו מאי גבוה ארוכה מבעי ליה, ע"כ:

**מגיד משנה** גג הסמוך לרה"ר וכו'. מימרא בכיצד משתתפין (עירובין פ"ד). וכתב הרשב"א ז"ל גג הסמוך לרה"ר בתוך י' ולמעלה מ"י לחצר ורבים משתמשין בו ומורגלין להניח שם כלים קטנים כובעין וסודרין וכיוצא בזה הרי זה כרה"ר ואסור לבעל הגג להשתמש בו מחצרו עד שיעשה לו סולם קבוע מחצרו. עשה לו סולם קבוע הרי זה מיוחד לו וסלק את הרבים ממנו ומותר להכניס ולהוציא לחצר ולבית ומהם לו אי זהו סולם קבוע כל שקבעו שם בין לחול בין לשבת קבעו לשבת ולא לחול אין זה קבוע ומה בין זה לעמוד ברה"ר שאינו גבוה י' וגג זה גבוה מצד החצר י' למה הדבר דומה לבור ברה"ר עמוק ז' וחוליא ג' משלימתו ל"י שהחוליא נדונת רה"י אע"פ שאינה גבוהה מרה"ר יותר מג' עכ"ל. ורבינו כתב איסור טלטול הוא בד"א: עמוד ברה"ר וכו'. פי' חלון בעירובין (דף ע"ח) אמר רב הונא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ונעץ בו יתד כל שהוא מיעטו אמר רב אדא בר אהבה ובגבוה ג' אביי ורבא דאמרי תרווייהו אע"פ שאין גבוה ג' מ"ט לא משתמש ליה רב אשי אמר אפי' שגבוה

ג' מ"ט אפשר דתלי ביה מידי אמר ליה רב אחא לרב אשי מלאו כולו ביתדות מהו א"ל לא שמיע לך הא דאר"י בור וחוליתה מצטרפין לעשרה אמאי והא לא משתמש ליה אלא מאי אית לך למימר דמנח ביה מידי ומשתמש ה"נ דמנח ביה מידי ומשתמש ע"כ. ואין דברי רבינו עולין לפי גירסא זו ונראה שהוא גורס במימרא דרב אשי אפי' אין גבוה ג' וזה פירוש השמועה נעץ בו בגבהו ובגבוה ג' כשגבוה היתד מן הקרקע ג' הוא שממעט לפי שהוא רשות בפ"ע שהוא מקום פטור אבל פחות מג' כיון שהוא ברה"ר אינו ממעט אע"פ שאין גבוה ג' ממעט לפי שאין נוח לו להשתמש בעמוד ואין חושבין לו אלא מן היתד ולמעלה. ורב אשי נתן טעם אחר שדין הוא שימעט היתד שהרי בני רה"ר משתמשין בו ותולין בו והרי הוא כאילו קרקע רה"ר מגעת עד שם. מילאו כולו ביתדות מהו לדידך דאמרת דטעמא משום תשמיש בני רה"ר היכא שמילא כולו יתדות אין נוח לתלות בו דבר א"נ שלא מעטו אלא עד שלש בדוקא ואמר לו שממעט לפי שמניח דף ביתדות ומשתמש בו. זהו פירושה לדעת רבינו בדוחק ולפי גירסת הספרים רב אשי חולק על כולם והלכה כמותו ופירושה בשנעץ ברוחב היתד על גבו וזהו פסק הדין אם נעץ ברחב גבו יתדות בין יתד אחד בין הרבה בין גבוהין שלש בין אינן גבוהין אין ממעטין את רחבו שעדיין ראוי להשתמש בו אם יתד יחידי הוא לתלות בו אי זה דבר אם יתדות הרבה להניח דף עליהם ולהשתמש על גביו עכ"ל רשב"א ז"ל. וזה דעת הראשונים והאחרונים ז"ל:

**כסף משנה** **נעץ בגבהו יתד כל שהו וכו' עד בהם.** כתב הרמ"ך לא הבנתי פירושו וגירסתו לא מצאתי כן עכ"ל:

**לחם משנה** **גג הסמוך לר"ה וכו'.** וא"ת לא יהיה מט' מצומצמים היה ראוי להיות כרמלית אם רחב ארבעה כמ"ש למעלה גבי עמוד וצ"ל דשאני גג דלעולם תוך עשרה ראוי לכתף עליו. א"נ דהאי תוך יי ר"ל ט' מצומצמים: **עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ה"ז רה"י.** כתב ה"ה בסוף דבריו היכא שמילא כולו יתדות וכו' א"נ שלא מיעטו אלא עד שלשה בדוקא. פירוש דשאלו לרב אשי (עירובין דף ע"ח) דאמר דטעם המיעוט הוא מפני שבני רה"ר משתמשין בו היכא שמילא כל העמוד מלמטה עד ראשו אין כאן טעם זה דהרי א"א לבני רה"ר להשתמש ואין קושיא זו תפול בכל העמוד אלא אם נאמר דטעמא של רב אשי דאמר מפני שבני רה"ר כו' הוא אפי' לגבוה יותר מג' ולפי זה ודאי שמקשה לו דאין כאן כלל מיעוט בכל העמוד כיון דטעם המיעוט אינו אלא מפני טעמו של רב אשי אבל אם אין אלא למטה מג' אין קושיא זו אלא למטה מג' דלגבוה מג' אע"פ שא"א להשתמש ממעט מפני שהוי רשות בפני עצמו כמ"ש הרב קודם. ומתחלה היה סבור ה"ה קודם א"נ שטעמו של רב אשי הוא לכל העמוד ואח"כ אמר א"נ כלומר אע"ג דתאמר דטעמו של רב אשי אינו



אלא למטה מגי אבל יותר מגי מודה רב אשי דטעמא הוא מפני שהוא רשות בפני עצמו י"ל דמאי דאמרו בגמרא מלאו כולו לאו דוקא כל העמוד אלא כל המקום מלמטה עד ג' אבל ביותר משלשה ודאי מודה רב אשי דממעט מטעם דהוי רשות בפ"ע. עוד י"ל דה"ק אי"נ אע"פ דהך מלאהו כולו קאי אכל העמוד כדקאמינא דמאי דקאמר בגמ' דלדברי רב אשי אינו ממעטו אלא מעשרה ועד שלשה מפני דהוי רשות בפ"ע ומעשרה ועד ג' ודאי ממעטו אבל משלשה ולמטה אינו ממעטו מפני דאין הטעם אלא מפני השמוש ואין כאן שמוש כלל ואין הפרדה אלא למטה מגי ולא לכל העמוד כדהוה קס"ד לפירוש ראשון. ופירוש זה עיקר בלשון דא"ש מיעטו שכתב ה"ה ומתיישב יותר:

**י** חוּרֵי רְשׁוֹת הַיְחִיד הֵרִי הֵן כְּרְשׁוֹת הַיְחִיד. [ט] אֲבָל חוּרֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים אֵינָם כְּרְשׁוֹת הַרְבִּים אֲלָא הֵרִי הֵן כְּפִי מִדְתָּן. כִּיצַד. חוּר בְּצַד רְשׁוֹת הַרְבִּים אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְגִבּוֹף עֲשָׂרָה הֵרִי הוּא רְשׁוֹת הַיְחִיד. וְאִם אֵין גִּבּוֹף עֲשָׂרָה הֵרִי זֶה כְּרַמְלִית. וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה הֵרִי זֶה מְקוֹם פְּטוֹר. וְהוּא שְׁגִבּוֹף שְׁלֹשָׁה. שְׁכָל הַפְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה הֵרִי הוּא כְּאֶרְץ:

**מגיד משנה** חורי רה"ר וכו'. פרק קמא דשבת (דף ז'): איתמר חורי רה"י כרה"י דמו חורי רה"ר אביי אמר כרה"ר דמו ורבא אמר לאו כרה"ר דמו ע"כ. וקיי"ל כרבא. ומ"ש רבינו כיצד חור בצד רה"ר וכו', פשוט ומבואר בהלכות. וכתב הרשב"א ז"ל ומהו שיקרא חור רה"י חור שבכותלים של רה"י ועוברים כלפי פנים עכ"ל. וחורי הכרמלית הרי הן נדונין לפי גבהן ורחבן כדין חורי רה"ר:

**כסף משנה** חורי רה"ר וכו'. וכתב הרשב"א ומהו שיקרא חור רה"ר, טעות סופר הוא וצריך להגיה ומהו שיקרא חור רה"י:

**יא** רְשׁוֹת הַיְחִיד וּמְקוֹם פְּטוֹר מִתָּר לְטַלְטַל בְּכֵלָן אֲפֹלוּ הָיָה אֶרְץ כָּל אַחַת מִשְׁתִּיָּהוּן כְּמָה מִיָּלִין מְטַלְטַל בְּכֵלָה. אֲבָל רְשׁוֹת הַרְבִּים וְהַכְּרַמְלִית אֵין מְטַלְטַלִּין בָּהֶן אֲלָא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִם הֶעָבִיר אוֹ הוֹשִׁיט אוֹ זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים חֵיב וּבְכְרַמְלִית פְּטוֹר. שְׁאֲסוֹר הַכְּרַמְלִית מִדְּבָרֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁהִיא דוֹמָה לְרְשׁוֹת הַרְבִּים שְׁמָא תַתְּחִלָּן בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים. לְפִיכָךְ אִם

לא הִיָּה צָרִיךְ לְגוֹף הַהוֹצָאָה כְּגוֹן שֶׁהַעֲבִיר קוֹץ בְּכַרְמְלִית כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְקוּ בוּ רַבִּים הָרִי זֶה מִתֵּר. וְאֶפְלוּ הַעֲבִירוּ כְּמֵה אַמּוֹת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה:

**מגיד משנה** רשות היחיד ומקום פטור מותר לטלטל בהן וכו'. זה פשוט בהרבה מקומות ומבואר בברייתא פ"ק (שם ו'): לפיכך אם לא היה צריך לגוף ההוצאה וכו'. מימרא שם פי' כירה (שם מ"ב) אמר רבינא הילכך קוץ ברה"ר מוליכו פחות מד' אמות ובכרמלית אפילו טובא ע"כ. ופירוש דוקא כגון קוץ שיש בו היזק לרבים אבל דבר אחר אע"פ שאינו צריך לגוף ההוצאה אסור וכל שכן לדעת רבינו שפסק כרבי יהודה לחיוב במלאכה שאינה צריכה לגופה וכן נראה מפירש"י ז"ל:

**לחם משנה** לפיכך אם לא היה צריך לגוף ההוצאה וכו'. אע"ג דהוא פסק למעלה דמלאכה שאצ"ל חייב כמו מלאכה הצריכה מ"מ יש הפרש בין צריכה לשאינה צריכה להא מילתא:

**יב** כִּשֵׁם שֶׁמִּתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל מְקוֹם פְּטוֹר כֶּךָ מִתֵּר לְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד אוּ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר לְכַרְמְלִית. וּמוֹצִיאִין לוּ מִרִשּׁוֹת הַיְחִיד וּמִרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַכַּרְמְלִית:

**מגיד משנה** כשם שמותר לטלטל וכו'. ברייתא שם פרקא קמא (דף ו') ומימרא אמר ר"י מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"י ולבני רה"ר לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו, ע"כ: כשם שאסור לטלטל וכו'. פרקא קמא (שם ו') בברייתא הנזכרת:

**יג** כִּשֵׁם שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַכַּרְמְלִית כֶּךָ אֲסוּר לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד אוּ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים אוּ לְהַכְנִיס לְכַרְמְלִית מִרִשּׁוֹת הַיְחִיד אוּ מִרִשּׁוֹת הָרַבִּים. וְאִם הוֹצִיא אוּ הַכְנִיס פְּטוֹר:

**מגיד משנה** המוציא מרה"י לרה"ר וכו'. זה פשוט ויתבארו דינין אלו ממה שאכתוב למטה. ופירוש כשהוא פטור במוציא מרה"ר לרה"ר וכרמלית באמצע דוקא כשלא העבירו בין שתי רשויות הרבים ד' אמות הא לאו הכי

חייב לפי שהן מצטרפות כל זמן שלא נח החפץ בכרמלית כמבואר פי"ג: **וכן המושיט וכו'.** כל זה פשוט לפי שהכרמלית דבר תורה הרי היא כמקום פטור ואין איסורה אלא מדבריהם:

**יד** המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות הרבים וכרמלית באמצע פטור. וכן המושיט או הזורק מזו לזו וכרמלית באמצע פטור. המוציא חפץ מרשות הרבים לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והכניסו לרשות היחיד. או שהוציאו מרשות היחיד לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והוציאו לרשות הרבים הרי זה פטור:

**טו** המוציא [א] מרשות היחיד לרשות הרבים ועבר על מקום פטור שהיה ביניהן בהליכתו חיב. שמהלך אינו כעומד. ואין צריך לומר בזורק שעבר החפץ במקום פטור שאינו חשוב כמי שנח שם. [ב] היה עומד במקום פטור ונטל חפץ מרשות היחיד או מאדם העומד שם והניחו ברשות הרבים או ביד אדם העומד שם פטור. וכן אם הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד ועמד במקום פטור, פטור:

**מגיד משנה** **המוציא מרה"י וכו'.** פ"ק (שם ה' ו') ת"ר המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב וכן עזאי פוטר ואמרי שם טעמא דרבנן משום דמהלך לאו כעומד דמי אבל עמד בסטיו פטור. ופי' חנות הוא רה"י ופלטיא רה"ר וסטיו הוא כרמלית כמו שנתבאר בדין האצטבאות למעלה. ורבינו ז"ל כתב מקום פטור לרבותא ולא מבעיא כרמלית ושם אמרו אחד המכניס ואחד המוציא ואחד המושיט ואחד הזורק חייב ומכלל דברים אלו דוקא מרה"י לרה"ר דרך כרמלית הא מרה"י לרה"י דרך כרמלית פטור. ודבר פשוט הוא לא ניתן ליכתב: **היה עומד במקום פטור וכו'.** במימרא (שם ח'): שהזכרתי למעלה ובלבד שלא יחליפו ולפיכך כתב רבינו פטור אבל אסור:

**טז** עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה ואין בעקרו ארבעה ויש בגבה הקצר שלו שלשה הרי הוא רשות היחיד ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו חיב. תל המתלקט גובה

עֲשֶׂרָה טַפְחִים מִתּוֹךְ אֶרֶךְ אַרְבַּע אַמּוֹת הָרִי הוּא רְשׁוֹת הַיְחִיד  
וְאִם זָרַק מִרְשׁוֹת הַרְבֵּים וְנָח עַל גְּבִי חֵיב :

**מגיד משנה עמוד בר"ה וכו'.** עיקר הנוסחא האמתית בספרי רבינו כך היא. עמוד ברה"ר גבוה יי ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בגובה הקצר שלו ג' הרי הוא רה"י וכו' וברייתא היא בהזורק (שם ק"א) עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה ואין בעיקרו ארבעה ויש בקצר שלו שלשה וזרק ונח על גביו חייב. ופירש"י ז"ל ויש בקצר שלו שלשה גובה שלשה ואפי' שלשה קאמר וכל שכן פחות מכן דהוה ליה כלבוד. והרשב"א ז"ל כתב אמרו בתוס' שלא יתכן שא"כ ה"ל כנעץ קנה ברה"ר דפליגי רבנן עליה דר' יוסי משום דה"ל מחיצה שהגדיים בוקעין בה. והם ז"ל פירשו דבעובי קאמר כלומר אם בצד הקצר שלו יש לו ג' טפחים בעובי ע"כ. ודברי רבינו הם כפירש"י ז"ל ויש לחלק בין זו להיא דנעץ קנה. והרשב"א ז"ל הסכים לדעת התוס' בספרו דדוקא יש בעובי הקצר ג' הא פחות מכן אינו כרה"י: **תל המתלקט גובה י' טפחים מתוך אורך וכו'.** בהזורק (שם דף ק') אמר רב תל המתלקט י' מתוך ד' וזרק ונח על גביו חייב. ופירש"י ז"ל כל שהוא מדרון ומתלקט והולך גבהו מעט מעט עד שמגיע לעשרה מתוך ארבע אמות הרי הוא זקוף והוי רה"י במקום גבהו ודוקא נקט מתוך ארבע אמות דאי מתוך חמש אמות הרי הוא כשאר רה"ר דניחא תשמישתיה להלוך עכ"ל:

**נעץ קנה בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד אֶפְלוּ גְבוּהַ מֵאָה אֶמָּה וְזָרַק מִרְשׁוֹת הַרְבֵּים וְנָח עַל גְּבִי חֵיב.** שְׂרָשׁוֹת הַיְחִיד עוֹלָה עַד לָרְקִיעַ. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְרְשׁוֹת הַרְבֵּים וְזָרַק וְנָח עַל נוֹפוֹ פְּטוּר. שְׂאִין הַנוֹף הוֹלֵךְ <sup>[ט]</sup> אַחַר הָעֵקֶר :

**מגיד משנה נעץ קנה ברה"י וכו'.** בפ"ק (שם דף ז'): אמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב מפני שרה"י עולה עד לרקיע ואמרו עלה לימא רב חסדא דאמר כרבי וכו'. ואמר אביי ברה"י דכ"ע לא פליגי כדרב חסדא וכו' ומימרא זו בהלכות. ויש שהקשו והא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' כמבואר ריש פ"ג. ומדברי רש"י ז"ל וקצת הגאונים ז"ל נראה דברה"י אע"ג דבעינן עקירה מע"ג מקום ד' הנחה ע"ג כל שהוא הוי הנחה. וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ותמה על רבינו שלא ביאר זה ריש פ"ג: **אילן שהוא עומד ברה"י וכו'.** שם (דף ח'): תשלום מימרא דאביי שהזכרתי בסמוך הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק ונח על נופו דרבי דמחייב

סבר שדי נופו בתר עיקרו ורבנן פטרי דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו והלכה כרבנן :

**לחם משנה** **אילן שהוא עומד ברה"י וכו' (אלא) אחר העיקר.** הך אלא הוא ט"ס דרבינו פסק כרבנן דאמר שדי נופו בתר עיקרו לכך צריך להגיה שאין הנוף הולך אחר העיקר :

**יח** נַעַץ קָנָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וּבְרֵאשׁוֹ טְרַסְקַל וְזָרַק וְנָח עַל גְּבִיּוֹ פְטוּר שְׂאִין רִשּׁוֹת הַרְבִּים אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה. הַזּוֹרֵק אֶרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְנָח הַחֶפֶץ בַּפֶּתֶל. כְּגוֹן שֶׁזָרַק חֶלֶב אוֹ בָצֵק וְנִדְבַק בַּפֶּתֶל. אִם נִדְבַק לְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים כְּזוֹרֵק בְּאֹוִיר. שְׁלִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים מְקוּם פְטוּר הוּא. נִדְבַק לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טַפְחִים כְּזוֹרֵק בְּאֶרֶץ וְחֵיב. זָרַק לְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרָה וְנָח בְּחוּר כֹּל שֶׁהוּא פְטוּר :

**מגיד משנה** **נעץ קנה ברה"י וכו'.** בהזרק (שם ק"א) תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה ברה"י ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב. ותני עלה וחכמים פוטרין. ופ"י בין זרק מרה"י לתוכו בין זרק מרה"י פטור. והטעם לפי שזה אפי' גבוה הקנה י' והטרסקל רחב ד' אינו כרה"י אלא אמרי' גוד אחית מחיצתא במחיצה שהגדיים בוקעין בה וכן מבואר שם. ועל מ"ש רבינו שאין רה"י תופסת אלא עד י', כתוב בהשגות א"א אפי' עד י' בזה פטור דרה"י לא הוי דלא אמרינן גוד אחית מחיצתא דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה ורה"י נמי לא הוי אלא כרמלית הוי דאין ראוי לכתף עליו ע"כ. ואני אומר שלא נתכוין רבינו לחלק בדין בין אם הטרסקל תוך י' או למעלה שא"כ היה לו לכתוב נעץ קנה גבוה יותר מעשרה. אלא נתינת טעם כתב למה אין דין קנה זה כשהוא ברה"י כרה"י כמו שהוא כרה"י בהיותו שם כנזכר למעלה ואמר שאין אויר רה"י עולה עד לרקיע אלא עד י' וכיון שאין האויר תופס אלא עד י' בדין הוא שכל דבר גבוה יתר מג' יחלוק בו רשות בין תוך י' בין למעלה מעשרה. וכבר הזכיר רבינו דין זה בבאור הכרמלית ומקום פטור כנ"ל: **הזורק ד"א ברה"י.** משנה (שם דף ק'): הזורק ד"א בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ. והזורק בארץ ד"א חייב. ובגמרא והא לא נח א"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו ע"כ. ופ"י ודוקא בדבילה שמינה שכיון שהוא תוך י' על פני הכותל חייב אבל אם נחה בחור שבר"ה כ"ש פטור שחורי רה"י אינן כר"ה כמבואר למעלה: **זרק למעלה מעשרה ונח בחור כל שהוא פטור וכו'.** ברייתא שם זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל

שהוא ר"מ מחייב וחכמים פוטרין ומפרש התם דטעמא דר"מ משום דס"ל חוקקין להשלים והרי חור זה כאילו רחב ד' ודינו כדין רה"י והזורק מרה"ר לתוכו חייב וחכמים לית להו חוקקין ולפיכך פטור:

**יט** זרק קנה או רמח מרשות היחיד ונתקע ברשות הרבים כשהוא עומד פטור. שהרי מקצתו במקום פטור. זרק כלי מרשות היחיד לרשות הרבים והיה אותו [מ] כלי גדול ויש בו ארבעה על ארבעה בגבה עשרה פטור. מפני שקלי זה רשות היחיד גמורה ונמצא כמוציא מרשות היחיד לרשות היחיד:

**מגיד משנה** זרק קנה או רומח וכו'. זה מבואר פ"ק (שם דף ח') בשמועה דזרק כוורת דאמר רבא אפי' אינה רחבה ו' פטור אי אפשר לקרומית של קנים שלא יעלו למעלה מי' ע"כ. ופירש"י ז"ל שהוא אויר מקום פטור וכיון דלא ניחא כולה ברה"ר לא הויא הנחה לאיחיובי עכ"ל. וזה מבואר: **זרק כלי מרה"י לרה"ר וכו'.** זו היא מימרא דזרק כוורת שהזכרתי ושם אמרו שאם לא היה גבוה עשרה בין כפאה על פיה בין זרקה ופיה למעלה חייב. ולפיכך סתם רבינו:

**כ** בור תשעה ברשות הרבים ועקר חליא מקרקעיתו והשלימו לעשרה. אף על פי שעקירת החפץ ועשיית המחצה באין כאחת פטור. מפני שלא היתה המחצה עשרה בתחלה. היה הבור עשרה והשליך בו חליא ומעטו מעשרה פטור. שהרי הנחת החפץ וסלוק המחצה באין כאחת:

**מגיד משנה** בור ט' ברה"ר וכו'. בהזורק (שם דף צ"ט:) בעי רבי יוחנן בור תשעה ועקר הימנה חוליא והשלימה לעשרה מהו עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו ומיחייב או לא מיחייב ואת"ל כיון דלא הויא עשרה מעיקרא לא מיחייב בור י' ונתן לתוכה חוליא ומיעטה מהו הנחת חפץ וסלוק מחיצה כהדדי נינהו ומיחייב או לא מיחייב ולא איפשיטא. ופירש"י ז"ל עקר הימנה חוליא והניחה בר"ה: **היה הבור עשרה וכו'.** בעיא דלא איפשיטא הזכרתי בסמוך. וכבר כתבתי שרבינו כותב פטור באלו הספקות וכ"ש בזו שאביי פוטר כמו שאזכיר בסמוך. ומפרש בגמ' דדוקא חוליא פטור משום דמבטל ליה התם אבל חפץ אחר דלא מבטל ליה התם ודאי חייב ובסמוך אבאר זה:

**כא** הזורק דף ונח על גבי יתדות ברשות הרבים ונעשה רשות היחיד אפלו היה כלי על גבי הדף <sup>נ</sup> פטור. שהרי עשיית המחצה עם נוחת הכלי באין כאחת:

**מגיד משנה** הזורק דף ונח ע"ג יתדות וכו'. שם בעי רבא זרק דף ונח ע"ג יתדות וחפץ על גביו מאי כיון דבהדי הדדי קא אתו כהנחת חפץ ועשיית מחיצה דמי או דילמא כיון דלא אפשר דלא מדליא פורתא והדר ניח כעשיית מחיצה והנחת חפץ דמי תיקו. וכתב הרשב"א ז"ל צריך לי תלמוד שהרי הוא מחיצה שהגדיים בוקעין בה ואינה מחיצה ע"כ. ובספרו העמידה בכותל המוקף לרשות היחיד ואין בקיעת גדיים מבטלת שהרי הוא כחורי רשות היחיד:

**כב** בור שהוא עמק עשרה ורחב שמונה ברשות הרבים וזרק מחצלת מרשות הרבים וחלקה הבור ברחבו לשנים פטור. שהרי עם הנחת הכלי בטלו המחצות ונעשה כל מקום מהן פחות מארבעה על ארבעה:

**מגיד משנה** בור שהוא עמוק י' וכו'. (שם דף ק') אמר אביי בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה שמונה וזרק לתוכה מחצלת חייב חלקה במחצלת פטור לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלא מחיצתא כ"ש חוליא (דמבטל לה) דמבטלא מחיצתא לר' יוחנן דמיבעי ליה חוליא מחצלת פשיטא דלא מבטלא מחיצתא ע"כ. ורבינו ז"ל פסק כאביי דהוא בתראה. וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא דמבטל ליה המחצלת התם הא לאו הכי אפילו אביי מודה ורישא דקתני חייב ה"ה דאי מבטל ליה וממעטו מעשרה דפטור אלא דאורחא דמלתא נקט דאדם עשוי לעשות מחיצה במחצלת ואינו עשוי למעט העומק במחצלת עכ"ד. ורבינו ז"ל לא חילק בין מבטל ליה ללא מבטל ליה וכתב המחזור שבגמרא כלשונו:

**כג** בור ברשות הרבים עמק עשרה ורחב ארבעה מלא מים וזרק לתוכו חפץ ונח על גבי המים ח"ב. שאין המים מבטלין המחצות. היה מלא פרות וזרק לתוכו פטור. שהרי מעטו הפרות את שעורו:

**מגיד משנה** בור ברה"ר וכו'. שם אמר אבבי בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה ארבעה מלאה מים וזרק לתוכה חייב מלאה פירות וזרק לתוכה פטור מאי טעמא מיא לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצתא ע"כ. ויש מן הגאונים שכתבו שאין פירות מבטלין מחיצות אלא דוקא כשבטלן שם ואין דעתו לפנותו, ואין זה עיקר אלא בכל גונא מבטלין מחיצות כיון שהם היו שם קודם זריקה נמצא שכשזרק לא היו שם מחיצות ניכרות וזה דעת רבינו וכן העלה הרמב"ן. והרשב"א ז"ל כתב דדוקא בפירות של טבל שא"א לטלטלן בשבת וכן כתב בספרו. וחלוק המים והפירות נראה שה"ה בכל דבר שאדם מסתכל ורואה בתוכו דינו כמים והם הדברים הלחים הרבה והדברים היבשים דינו כפירות. והטעם בזה לפי שאין המחיצות ניכרות:

**כז** רַקַּק מִים שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְרַבִּים מְהַלְכִין בּוֹ. אִם אֵין בְּעַמְקוֹ עֶשְׂרָה טַפְחִים הֲרִי הוּא כְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. בֵּין שְׁהִיָּה רָחֵב אֶפְלוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בֵּין שְׁלֹא הִיָּה בְּרַחְבּוֹ אַרְבַּעַה טַפְחִים. שְׁהֲרִי רַב הָעַם מְדַלְגִין עָלָיו וְאֵין מְהַלְכִין בְּתוֹכוֹ. הוֹאִיל וְאֵין בְּעַמְקוֹ עֶשְׂרָה הֲרִי הוּא רִשּׁוֹת הַרְבִּים. וְאִם יֵשׁ בְּעַמְקוֹ עֶשְׂרָה אוֹ יִתֵּר הֲרִי הוּא כְּכַרְמְלִית כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים. וְהוּא שֵׁישׁ בְּרַחְבּוֹ אַרְבַּעַה טַפְחִים אוֹ יִתֵּר עַל כֵּן. שְׁאֵין כְּרַמְלִית פְּחוּתָה מְאֻרְבָּעָה:

**מגיד משנה** רקק מים שהוא עובר ברשות הרבים וכו'. משנה (ק':) וסוגיא דגמרא בב' אוקימתות כדברי רבינו ז"ל והדברים פשוטים שם:

## הלכות שבת - פרק חמשה עשר

**א** עוֹמֵד אָדָם בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וּמְטַלְטֵל בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד כְּלָה. \* וְעוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד וּמְטַלְטֵל בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וּבְלִבָּד שְׁלֹא יוֹצִיא חוּץ לְאַרְבַּעַה אַמּוֹת. וְאִם הוֹצִיא פְּטוֹר מִפְּנֵי שֶׁהוּא



בְּרִשׁוֹת אַחֲרֵת. וְכֵן עוֹמֵד אָדָם בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וּפּוֹתֵחַ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וּפּוֹתֵחַ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד. בְּהֵמָה שֶׁהִיָּתָה רָבָה בַּחוּץ וְרֵאשָׁה בְּפָנִים אוֹבְסִין אוֹתָהּ. וּבְגִמְלָה עַד שֶׁיְהֵא רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּפָנִים הוֹאִיל וְצִנְאוֹרוֹ אָרְךְ :

**ההראב"ד** **ועומד וכו'.** עד פטור. א"א שבוש הוא זה ובגמרא מסייע מזה לרבא דאמר המעביר חפץ מתחלת ד' אמות לסוף ד' אמות אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב. וכבר פירשתי למעלה דברי רבא שהם דומין למשנתנו זו, עכ"ל :

**מגיד משנה** **עומד אדם ברה"ר וכו'.** משנה פ' המוצא תפילין (עירובין צ"ח): ונמצא בקצת ספרי רבינו בסיום זאת הבבא ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות ואם הוציא פטור מפני שהוא ברשות אחרת ופטור. וזה אינו אמת שהרי מבואר שם בגמרא אליבא דרבא דאמר המעביר חפץ דרך עליו חייב שכבר פסק רבינו כמותו פי"ב שהוא חייב וכן כתב הר"א ז"ל בהשגות ופשוט הוא שם וא"א לפרש הסוגיא בדרך אחרת. ובקצת ספרי רבינו נמצא חייב מפני שהוא ברשות אחרת. וזה אמת אלא שאין משמע לשונו מכוון והיה לו לומר אע"פ שהוא ברשות אחרת: **וכן עומד אדם ברה"י וכו'.** במשנה (שם ק"א) מחלוקת רבי מאיר דס"ל שאין אדם עומד ברה"י ומטלטל ברשות הרבים וכן בהיפך ורבינו פסק כרבנן. ובגמרא (שם ק"א) דינין באיכות המנעול אם הוא עומד למעלה מעשרה ובמהותו אם הוא רחב ד' לענין ליטול מפתח מאי זה רשות אחרת שיהיה ולפתוח ולנעול בו על איזה דרך יותר ויאסר. ורבינו ז"ל לא הזכירם לפי שהכל מבואר בדבריו בחלוק הרשויות וענינם זה עם זה וכל מבין יכול להבין מדבריו מה שזכר שם: **בהמה שהיתה בחוץ וראשה בפנים וכו'.** פרק עושין פסין (שם כ'): מסקנא דגמרא. ופירש"י ז"ל אובסין שתוחב לה מספוא הרבה על כרחא עד בית הבליעה יותר מכדי אכילתה עד שנעשית כאבוס במעיה ואם אינו אוחז בצוארה אינו יכול לתחוב עכ"ל. וכן מבואר שם שהאבוס הוא באחיזת הבהמה :

**ב** לא יעמד אדם בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וַיִּשְׁתֶּה בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים. בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וַיִּשְׁתֶּה בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד. אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתָהּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהִיָּה שׁוֹתָהּ בְּכָלִים נָאִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן. גְּזָרָה שְׂמָא יוֹצִיאִם. אֲבָל אִם הָיוּ כָּלִים שְׂאִינָן נָאִים שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לָהֶן. אוֹ שֶׁהִיָּה הַבּוֹר

בְּכַרְמְלִית אָף עַל פִּי שְׁהַכְּלִים נְאִים. מְכַנֵּס רְאֵשׁוּ בְּלֶבֶד [א] וְשׁוֹתָהּ בְּמִקּוֹמוֹ וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶכְנִיס רְאֵשׁוּ וְרָבוּ :

**מגיד משנה לא יעמוד אדם ברה"י וכו' במה דברים אמורים כשהיה שותה בכלים נאים וכו'.** בפרק המוצא תפילין (שם צ"ט) לא יעמוד אדם ברה"י וכו'. כלשון רבינו עד למקום שהוא שותה, ובגמרא הקשו ממה שאמרו חכמים דעומד אדם ברה"י ומטלטל ברשות אחרת והכא בעינן ראשו ורובו לימא דמתניתין דהכא כרבי מאיר ותירץ רב יוסף בחפצין הצריכים לו ודברי הכל. איבעיא להו כרמלית מאי מי בעינן ראשו ורובו או לא ואמר אביי היא היא ואמר רבא היא גופא גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה ע"כ. ורבינו ז"ל פירש בחפצים הצריכין לו חפצים נאים שהוא צריך להם. ונראה שלדבריו שאר טלטולין חוץ משתיה אפילו כלים נאים מותר לטלטלן וזהו שלמעלה בהיתר הטלטול לא חלק כלל לפי שלא גזרו שמא יוציאם אלא בכלים נאים ובשותה בהן שהוא מקרבן לפיו. אבל רש"י ז"ל פירש בחפצים הצריכין לו אפילו רבנן מודו דגזרינן בהו דמתוך שהוא צריך להם יכניסם אצלו הלכך משקין הללו צריכין לו וגזרינן עכ"ל. וכן כתב הרשב"א ז"ל וז"ל בקוצר עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"י וכו' במה דברים אמורים בחפצים שאין צריכין לו להמשך במקום שהוא אבל בחפצים הצריכין לו אסור חוששין שמא ישכח וימשוך אצלו כיצד היה צריך למים אסור שמא ישכח וימשכס אצלו וישתה בין שהמים נתונין בכלים נאים בין בכלים שאינן נאים וכן כל כיוצא בזה באוכלין ובמלבושין לפי שהן חפצים הצריכין לו במקומו. היה צריך לטלטל בפנים מפתח זה מותר שאין צריך למפתח במקום שהוא עומד בו וכן כל כיוצא בזה הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה מותר ע"כ. וכדבריהם נראה מן ההלכות שלא הביא אוקימתא דרב יוסף אלא המשניות כפשטן דמשמע דבכל שתיה יש לחוש. אבל לשון הגמרא מתחוויר יותר לדעת רבינו שאם בכל שתיה אסור היה לו לרב יוסף לומר שאני מים דצריכין לו ומדקאמר בחפצים הצריכין לו משמע דלאו בכל גווני שהיה אסור. ולמעשה ראוי להחמיר כדעת רש"י והרשב"א ז"ל:

**לחם משנה לא יעמוד אדם ברה"י וכו'.** פי' המוצא תפילין (דף צ"ט) על מתניתין דלא יעמוד אדם ברה"י וכו' הקשו בגמרא רישא רבנן וסיפא ר' מאיר ותירצו בחפצין שצריכין לו ודברי הכל ע"כ. ופירושה לפי דעת רבינו כפי הנראה מדברי ה"ה ז"ל דהכא בחפצין הצריכין בהם כלים נאים וברישא נמי איירי בכלים נאים ואפי"ה מותר לטלטלן אלא דהחילוק הוא דהכא מקרבן לפיו משא"כ בשאר טלטולים דרישא. ותימה כיון דסוף סוף יש לחלק בין רישא לסיפא צ"ל דשאני בסיפא דמים מקרבן לפיו למה לי לאוקמה בכלים

נאים אפילו שאינם כלים נאים מ"מ מצי לשנויי דאתי ככ"ע משום דשאני הכא דמקרבן לפיו מאחר דסוף סוף הוכרחנו לכך. וי"ל דהמקשה כשהקשה היה סבור דבין רישא בין סיפא איירי בכולל בין בכלים נאים בין בכלים שאינם נאים וברישא מתיר בכל אפילו בכלים נאים ובסיפא אוסר בכל אפילו בכלים שאינם נאים ומפני כן הקשה דאע"ג דיש חילוק בין רישא לסיפא דהכא מקרבן לפיו וברישא לא מ"מ ליהוי כלים נאים דרישא דומיא דכלים שאינם נאים וכיון דבסיפא אוסר בשאינן נאים ברישא אמאי אינו אוסר בנאים דדי לנו לעלות מדרגה אחת בין רישא לסיפא. ותירץ דסיפא איירי בכלים נאים ובכי הא דוקא אוסר אבל בכלים שאינם נאים אפילו בסיפא מותר וברישא בכלים נאים אוסר דהשתא אין אנו מעלים אלא מדרגה אחת בסיפא. והשתא אתי שפיר דלא הוזכר בדברי המתיר חילוק דמקרבן לפיו דכבר היה סליק אדעתיה דמקשה ולא הוצרך המתיר להזכירו :

**ג** עומד אדם ברשות הרבים וקולט מן האויר מן המים המקלחין מן הצנור או מן הכתל ושותה. ובלבד שלא יגע בצנור או בכתל ויקלט מעל גבן. ואם נגע אם היה מקום שנגע בו למעלה מעשרה בפחות משלשה סמוך לגג הרי זה אסור. שנמצא כעוקר מעל הגג שהוא רשות היחיד. וכן אם היה בצנור ארבעה על ארבעה בין שהיה הצנור בתוך עשרה בין שהיה למעלה מעשרה וקלט ממנו מים הרי זה אסור. ולמה אינו חייב מפני שלא נחו המים אלא הרי הן נזחלין והולכין :

**מגיד משנה** עומד אדם ברה"ר וכו'. (שם צ"ט:) משנה קולט אדם מן המזחילה למעלה מעשרה טפחים ומן הצנור ומכל מקום ושותה כך היא הגרסא בהלכות x. ובגמרא קולט אין אבל מצרף לא. מ"ט אמר ר"נ הכא במזחילה פחות משלשה סמוך לגג עסקינן דכל פחות משלשה סמוך לגג כגג דמי תניא אידך לא יעמוד אדם ברה"ר ויגביה ידיו למעלה מעשרה בפחות משלשה סמוך לגג ויצרף אבל קולט הוא ושותה מן הצנור ומכל מקום ושותה תנא ואם יש בצנור ארבעה על ארבעה אסור מפני שמוציא מרשות לרשות, ע"כ. וזהו הפירוש לדעת רבינו. קולט תופס כלומר מקבל את המים היורדין מן האויר ושותה. ושתיה זו בכל גונא מותרת בין למטה מעשרה בין למעלה מעשרה ולא הזכירו במשנה למעלה אלא משום דאיכא למידק מינה מצרף לא ואינו אוסר הצרף אלא דוקא בלמעלה כמו שהזכיר. ומכל מקום בא לרבות הכותל. ושאלו בגמרא מ"ט אסור הצרף שהרי זה המקום אחר

שאין בצינור ובמזחילה רחב ארבעה מקום פטור הוא. ותירצו הכא במזחילה פחות משלשה וכו'. פירוש מכותל שאין בו אלא י"ג טפחים שכל שהמזחילה למעלה מעשרה היא תוך שלשה סמוך לגג ודינה כגג. אבל כשהמזחילה תוך עשרה אפילו היא תוך שלשה לגג אין דינה כגג. וני"ל טעם הדבר לפי שרה"ר תופס עד עשרה ואין פחות משלשה לגג ממעט דין רה"ר שאין זה לבוד גמור ואם באנו לדונו כגג נמצא חומרו קולו לענין הזורק מרה"י אבל כל שהוא למעלה מעשרה והוא פחות משלשה נחמיר בו כגג. תאנא ואם יש בצינור ד' על ד' בין שהוא למעלה מעשרה בין שהוא תוך עשרה בין רחוק בין סמוך לגג הי"ז אסור שדין הצינור כרשות בפני עצמו ונמצא מוציא מרשות לרשות. וביאר רבינו למה אינו חייב כשהצינור רחב ד' והוא למעלה מעשרה שהרי היא רה"י גמורה ותירץ לפי שהמים נזחלין כמ"ש. כני"ל פירוש סוגיא זו נכון ויש שיטות אחרות ומדבריהם שכל תוך שלשה סמוך לגג אפילו תוך עשרה סמוך לרה"ר אסור לצרף. וכ"כ הרשב"א ז"ל בספרו :

**לחם משנה** **עומד אדם ברה"ר וכו'.** אע"ג דכל למעלה מעשרה תוך ג' כלבוד דמי מ"מ קליטה מן האויר הותרה דחשוב כגג דמ"מ אין זה ממש כגג לגמרי לענין הקליטה ולא דמי כשיש בצינור ד' על ד' דאז אפי' קליטה אסורה משום דהתם הצינור רשות בפני עצמו ופשוט :

**ד** ז"ז שְׁלִפְנֵי הַחֲלוֹן יוֹצֵא בְּאוֹר שֶׁעַל רְשׁוֹת הַרְבֵּי. אִם הָיָה לְמַעַלָּה מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו שְׂאִין רְשׁוֹת הַרְבֵּי תוֹפֵסֶת אֶלָּא עֶשְׂרֵה טַפְחִים. לְפִיכֵךְ מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֶּתֶל עַד עֶשְׂרֵה טַפְחִים הַתְּחִתּוֹנִים :

**מגיד משנה** **ז"ז שלפני החלון וכו'.** משנה (שם צ"ח:) ז"ז שלפני החלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת. ובגמ' האי ז"ז דנפיק היכא אילימא דנפיק לרה"ר ליחוש דילמא נפיל ואתי לאיתויי אלא דנפיק לרשות היחיד פשיטא אמר אביי לעולם דנפיק לרה"ר מאי נותנין עליו כלים הנשברים תני"ה ז"ז היוצא לרה"ר נותנין עליו קערות וכוסות וצלוחיות ומשתמש בכותל עד עשרה התחתונים אם יש שם ז"ז אחד למטה הימנו אינו משתמש אלא כנגד חלונו בלבד. וגרסת רבינו היכי דמי אי דאית ביה ד' אפילו כנגד חלון לא ישתמש אי דלית בהו ד' מאי איריא כנגד חלון אפילו בכותל כולו נמי. אביי אמר תחתון דאית ביה ד' ועליון דלית ביה ד' וחלונו משלימתו לד' כנגד חלון משתמש דחורי חלון הוא דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור ע"כ. ופירוש הסוגיא לדעת רבינו, ז"ז הוא דף היוצא מכותל רה"י. והעמידו אביי בשיוצא על אויר רה"ר ולמעלה מעשרה

בדוקא וכמו שאמרה הברייתא לפי שאויר רה"ר למעלה מעשרה מקום פטור ולפיכך מניחין עליו כלים שאם יפלו ישברו. ואין לחוש שמא יביאם לכשיפלו. ובאה הברייתא ואמרה אם יש שם זיז אחר. פי' ואפי' למעלה מעשרה דאי התחתון בתוך עשרה הוה ליה כרמלית אם רחב ד' אינו משתמש בעל העליון אלא כנגד חלון בלבד. והקשו היכי דמי אי דאית ביה ד' בעליון אפילו כנגד חלונו לא ישתמש לפי שהוא רשות בפני עצמו אפי' בלא צרוף חלון והתחתון ג"כ רשות אחרת ואסר עליו. ונראה מדברי רבינו שאפי' אין בתחתון ד' אוסר עליו. וכן נראה שאסור להשתמש בתחתון ממה שאמר ואסרו זה על זה אי דלית בהו ד' הרי אין לאחד מהם שום רשות אלא מקום פטור ולמה יאסרו זה על זה ישתמשו בשניהם. ותירץ אביי שהתחתון רחב ד' וישנו רשות בפני עצמו ואוסר על העליון אלא שכיון שאין העליון רשות בפני עצמו מה שהוא כנגד החלון מותר שהוא כחורי חלונו. וכל היתרין אלו בכלים הנשברים כדברי אביי שלא מצא היתר למשנתנו אלא בכך. זה פירוש הסוגיא לפי גרסת רבינו. וכתב הרשב"א ז"ל אפילו היו כמה זיזין לאדם אחד משתמש בכל הכותל. ופירוש אם יש שם זיז אחר לאדם אחר ואפשר שאף רבינו לכך נתכוין. ויש גרסא אחרת לרש"י ז"ל ולשאר המפרשים שגורסין היכי דמי אי דלית ביה ד' אפילו כנגד חלון נמי לא ישתמש אי דאית ביה ד' מאי איריא כנגד חלון אפילו ככולי כותל נמי. ופסק הרשב"א ז"ל זה לשונו היה זיז אחר לאדם אחר תחתיו רחב ד' ואין העליון רחב ד' העליון אסור לפי שאויר התחתון עד לרקיע ועליון באוירו של תחתון למה הדבר דומה למוציא זיז על חצר חברו שאסור להשתמש בו בכלים ששבתו בתוך ביתו עד שיערבו. היו שניהם רחבים ד' זה משתמש בשלו וזה משתמש בשלו למה"ד לבית ועליה של שנים היה התחתון רחב ד' והעליון אינו רחב ד' אם הוא כנגד החלון ותוך שלשה לחלון החלון משלימו לד' והרי הוא כחורי רה"י ואם לא היה כנגד החלון אסור להשתמש עליו כמו שביארנו ע"כ. ולכשתדקדק בלשון רבינו ובלשונו תמצא שלדעת רבינו זיזין אלו אוסרין זה על זה אפילו אינן זה כנגד זה. ולדעת הרשב"א ז"ל דוקא בזה כנגד זה. ועוד חלוק אחר מבואר במה שאמרו נגד החלון ודעת רבינו נ"ל עיקר. עוד כתב הרשב"א ז"ל שכל שרחב ד' נותנין עליו אפילו כלים שאינן נשברים וגם זה שלא כדעת רבינו. עוד כתב ואם היה דף אחד לבדו יוצא על אויר כרמלית כל שהוא גבוה עשרה לעולם מותר בין רחב בין קצר ואפילו כלים שאינן משתברין שאין גוזרין בכרמלית. ובזה יודה רבינו ועיקר:

**לחם משנה** זיז שלפני החלון וכו'. יש תימה בדברי רבינו לפירוש ראשון של ה"ה ז"ל שפירש דאין טעמו של רבינו במ"ש שאין שתי רשויות משתמשים וכו' מטעם עירוב דאפילו לחד גברא אסור. והוא דבר תימה דאמאי אין אדם משתמש בשתי רשויות שלו וכן לפירוש שכתב ואפשר וכו' שנראה שכוונת רבינו מטעם עירוב קשה מאד דאמאי אין כל אחד משתמש בשלו דנהי דאסור

כל אחד בשל חבירו מטעם דאין עירוב אבל כל אחד בשלו אמאי לא כיון שהם שני זיזין מחולקים ואין זה כנגד זה כמ"ש ה"ה ז"ל בדעת רבינו דאין לומר שאויר למטה עולה עד לרקיע ואוסר על האחד דהרי הם זה שלא כנגד זה וא"כ ראוי שיהיה כל אחד מותר להשתמש בזיז שלו דכל אחד מהם עולה אוירו עד לרקיע דאויר רה"י עולה עד לרקיע. אלא ש"ל בדוחק שאולי לא אמרו שאויר רה"י עולה עד לרקיע אלא כשהוא מוקף במחיצות אבל כאן שהם שתי רשויות במקום בלתי מוקפין למחיצות לא וכל זה מן התימה. ועוד קשה דבמזחילה למעלה מעשרה כשהיה למטה משלשה ואין בה ד' אמאי מותר אפילו לצרף הרי הם שתי רשויות דהמזחילה רשות אחד והגג רשות אחר. והנה למעלה מעשרה כרה"ר דאין משתמשין שתי רשויות ברשות אחד דודאי אפי' אין התחתון ד' אוסר על העליון. מיהו י"ל דהא דאמרינן דאין משתמשין בשתי רשויות היינו בזה למטה מזה ואפי' הם זה שלא כנגד זה אם היו כנגד היו למטה כל אחד מחבירו אבל במזחילה והיא בשפת הגג היא להלן מהגג ואינה למטה מהגג ואין אומרינן כאן דאין משתמשין וכו' כיון דהרשות האחד הוא להלן מרשות חבירו כשהוא פחות משלשה אנו חושבין אותו רשות שלהלן כאילו נדבק לזה ונעשה רשות של גג יותר והכל רשות אחד. ודע שהרשב"א ז"ל גורס כגירסת רש"י ז"ל ויש חילוק הרבה בינו ובין דברי רבינו ז"ל. ומ"ש ה"ה ופירוש אפילו למעלה מעשרה וכו' אם רחב ד' וכו' אינו משתמש בעל העליון וכו' אפשר דה"ק ה"ל כרמלית והיינו דוקא אם רחב ד' דאם אינו רחב ארבעה הוי מקום פטור ואח"כ תפש מלשון הברייתא שאמר אינו משתמש אלא כנגד חלונו והולך ומפרש דהך אינו משתמש הוא בעל העליון וז"ש אינו משתמש בעל העליון וכו' ואח"כ כתב והקשו וכו'. או אפשר דה"ק ופירוש ואפילו למעלה מעשרה תדע לך דאי בתוך עשרה א"כ הוי כרמלית אם הוא רחב ופשיטא דאין משתמשין שתי רשויות שהם מחולקין כאלו שהאחד הוא כרמלית והאחר הוא רה"י כרשות אחד אלא ודאי מה שהוצרך להודיענו הוא שאפילו שהם שתי רה"י שהם דומים אין משתמשין זה בזה וז"ש דאי וכו' ודאי דאינו משתמש בעל העליון אלא כנגד חלונו והך אינו משתמש לפי זה מקושר עם מה שלמעלה. ובאמת שאין ראיה זו מוכרחת ד"ל דאפילו שיהא התחתון בתוך עשרה הוצרך להודיענו דהעליון משתמש כנגד החלון דלא נימא דאפילו כנגד החלון לא ישתמש אחר שהם רשויות מחולקים ע"כ נראה דהך לשון דאי התחתון שכתב ה"ה אינו ראיה, אלא פירוש לדבריו שכתב ואפילו כלומר הטעם שאני כותב ואפילו דמשמע דהך חלוקה מחודשת יותר הוא משום דאי למטה מעשרה הוא פשוט יותר דהוי כרמלית והם שתי רשויות מחולקים ואינו משתמש שכתב אחרי כן הוא תפיסה בלשון הברייתא בפירוש ראשון ועיקר. ומ"ש ה"ה ולכשתדקדק הוא להודיענו חלוקים אחרים שיש מלבד חילוק הדינים שנפל מחמת חילוף הגירסאות שזה מבואר :

**ה** בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיָה זֵיז אֶחָד יוֹצֵא בְּאוּר. אָבֵל אִם הָיוּ יוֹצְאִים בְּכֶתֶל שְׁנֵי זֵיזִין זֶה לְמִטָּה מִזֶּה אָף עַל פִּי שְׁשֻׁנֵיהֶם לְמַעַלָּה מִעֲשָׂרָה. אִם יֵשׁ בְּזֵיז הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹפְנֵי הַחֲלוֹן רַחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו. מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְהֵזִיז שְׁתַּחֲתִּיּוֹ רְשׁוּת אַחֲרָת. וְאָסְרוּ זֶה עַל זֶה. שְׂאִין שְׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת מִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּרְשׁוּת אַחַת :

**ו** אֵין בְּעֲלִיּוֹן אַרְבָּעָה וְאֵין בְּתַחֲתוֹן אַרְבָּעָה. מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֻׁנֵיהֶן וְכֵן בְּכָל הַכֶּתֶל עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים הַתַּחֲתוֹנִים. הָיָה בְּתַחֲתוֹן אַרְבָּעָה וְהָעֲלִיּוֹן אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֲלִיּוֹן אֶלָּא כִּנְגַד חֲלוֹנוֹ בְּלֶבֶד. אָבֵל בְּשָׂר בְּזֵיז שְׁבִשְׁנֵי צְדָדֵי הַחֲלוֹן אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִפְּנֵי זֶה שְׁתַּחֲתִּיּוֹ שְׁחָלַק רְשׁוּת לְעֲצָמוֹ :

**ז** כָּל זֵיז הַיּוֹצֵא עַל אוּר רְשׁוּת הַרְבִּים שְׁמַתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו. כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵין נוֹתֵנִין עָלָיו וְאֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּלֵי חָרֶס וְזְכוּכִית וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׂאֵם יִפְלוּ לְרְשׁוּת הַרְבִּים יִשְׁבְּרוּ. אָבֵל שְׂאֵר כְּלִים וְאֶכְלִין אֲסוּרִים שְׂמָא יִפְלוּ לְרְשׁוּת הַרְבִּים וַיְבִיאֵם :

**ח** שְׁנֵי בְּתִים בְּשְׁנֵי צְדָדֵי רְשׁוּת הַרְבִּים זָרַק מִזֹּל לָזוּ לְמַעַלָּה מִעֲשָׂרָה פָּטוּר וְהוּא שְׂיָהִיו שְׁנֵינֵיהֶם שְׁלוֹ אוֹ שְׂיָהִיָּה בֵּינֵיהֶם עֵרוֹב. וְאִפְּלוּ בְּגָדִים וְכְלֵי מַתְכוֹת מִתָּר לְזָרַק. וְאִם הָיָה זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה וְלֹא הָיָה בְּשׁוּה אֲסוּר לְזָרַק בְּגָד וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שְׂמָא יִפֹּל וַיְבִיאֵנּוּ. אָבֵל כְּלֵי חָרֶס וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן זָרַק :

**מגיד משנה שני בתים בשני צדי רה"ר וכו'.** בפרק כיצד משתתפין (דף פ"ה): שני גגין בשני צדי רה"ר אמר רב אסור לזרוק מזה על זה ושמואל אמר מותר ואמרו שם כגון דמידלי חד ומתתי חד זמנין דמגנדר ואתי לאיתויי ע"כ. וק"י"ל כרב באיסורי דגזר דילמא מגנדר ואתי לאתויי כיון שאין הגגין שוין. ודוקא בכלים שאין נשברים הא בכלים המשתברין אין לחוש כדברי רבינו. וכן כתבו ז"ל. ומה שכתב רבינו והוא שיהיו שניהם שלו או עירבו פשוט הוא שאם לא

כן אסור לטלטל מרשות היחיד של אדם אחד לרשות של אדם אחר כמו שיתבאר בהלכות עירובין וכן פירשו ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל ואם היתה כרמלית עוברת ביניהם כיון שהגגין שלו כל הצדדין מותרין:

**ט** בור ברשות הרבים וחלון על גביו <sup>[ב]</sup> הבור וחליתו מצטרפים לעשרה וממלאין ממנו בשבת. במה דברים אמורים כשהיה סמוך לכתל בתוך ארבעה טפחים שאין אדם יכול לעבר שם. אבל אם היה מפלג אין ממלאין ממנו אלא אם כן היתה חליתו גבוהה עשרה שנים הדין כשיצא מן החליא יצא למקום פטור:

**מגיד משנה** בור ברשות הרבים וכו'. בהמוצא תפילין (שם צ"ט): בור ברה"ר וחוליתו גבוהה עשרה טפחים חלון שעל גביו ממלאין ממנו בשבת ובגמרא במאי עסקינן אילימא בסמוכה למה לי חוליא עשרה א"ר חמא במופלגת מן הכותל ד' טעמא דיש בחוליתה עשרה אבל אין בחוליתה י' קא מטלטל מרה"י לרה"י דרך רה"ר ר' יוחנן אמר לעולם בסמוכה והא קמ"ל דבור וחוליתה מצטרפין לעשרה, ע"כ. ופירש"י ז"ל דר' יוחנן אמר לא כדס"ד דתהוי חוליא עשרה לבד מבור אלא הכא בבור ברה"ר וחוליתו סביביו סך הכל עשרה עד קרקעיתו הוי רה"י, ע"כ. ונתבאר דברי רבינו:

**לחם משנה** בור ברה"ר וחלון ע"ג הבור וכו'. נראה דבעינן שלא יהיה סמוך לכותל ד' טפחים דכיון דאדם יכול לעבור שם קרי רה"ר והרי מעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר ד' והוי כאילו הבור אין כאן והוא רה"ר רחב ט"ז אמה אבל כשאינו יכול לעבור אדם אז הוי כאילו הבור הוא סמוך ממש לכותל. וא"ת אמאי גבי אמת המים העוברת בין החצירות וחלונות פתוחות אליה כתב רבינו בד"א בשאינה מופלגת מן הכותל שלשה טפחים וכו' היה לו לשער שם בארבעה טפחים סמוך לכותל כמו ששיער בכאן. וי"ל דשאני התם דהריעותא היא מחמת האמה עצמה דכשהיא מופלגת מן הכותל ג' כיון שהיא בין החצרות שהוא כרמלית הוי כרקק מים בכרמלית שהוא כרמלית אבל הכא אין הריעותא מחמת הבור דהבור רה"י הוא אלא מפני שמעביר דרך רה"ר וכיון שאין יכול אדם לעבור שם דין הוא דיהא מותר ודוק:

**י** אשפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים וחלון על גבה שופכין לה מים בשבת. במה דברים אמורים באשפה של רבים



שָׂאִין דְרָכָה לְהַפְנוֹת. אָבֵל שֶׁל יְחִיד אֵין שׁוֹפְכִין עָלֶיהָ שְׂמָא  
תַּתְּפִינָה וְנִמְצְאוּ שׁוֹפְכִין כְּדֶרֶךְ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים :

**מגיד משנה** אשפה ברה"ר וכו'. שם אשפה ברה"ר וכו' כלשון רבינו. ובגמי  
הקשו ולא חיישינן שמא תנטל אשפה והא אמר רבא וכו'. ותירצו לא קשיא  
הא דרבים הא דיחיד. וזה מבואר. וכתב הרשב"א ז"ל ולמה אין חוששין שמא  
יתגלגל מה שמשליך לתוכה וילך ויטלנו באשפה כמו שחשש בשני גגין כנזכר  
למעלה לפי שאין מטילין לאשפה כלי אשר חפץ בו אלא מים או שברי כלים,  
עכ"ל:

**יא** \* אַמַּת הַמַּיִם שְׁהִיא עוֹבְרַת בְּחֶצֶר אִם יֵשׁ בְּגָבְהָ עֶשְׂרֵה  
טַפָּחִים וּבְרַחְבָּהּ אַרְבַּעָה או יוֹתֵר עַל כֵּן עַד עֶשְׂרֵה אַמּוֹת אֵין  
מְמַלְאִין מִמֶּנָּה בְּשֵׁבֶת אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחֻצָּה גְבוּהָה עֶשְׂרֵה  
טַפָּחִים בְּכַנְיָסָה וּבִיצִיאָה. וְאִם אֵין בְּגָבְהָ עֶשְׂרֵה או שָׂאִין  
בְּרַחְבָּהּ אַרְבַּעָה מְמַלְאִין מִמֶּנָּה בְּלֹא מְחֻצָּה :

**ההראב"ד** אמת המים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל הפסין הללו תחת גידודי  
שאמרו בגמרא בענין לשון ים שנכנס לחצר. ואני רואה זה המחבר כולל ומערב  
ענין בענין סובר שהם ענין אחד והמה רחוקים ונפרדים, שלקח עתה לשון ים  
ואמת המים ועירבן וטרפן זה בזה ויש הפרש גדול ביניהם, שהוא אמר אם  
אין בגבהה עשרה וברחבה ארבעה טפחים אף על פי שיש בפרצתה יותר מעשר  
מותר למלאות ממנה כי הוא מדבר בשיש כותל על גביו מה שא"כ בלשון ים  
ואם היא עמוקה עשרה ורחבה ד' אע"פ שאין בפרצתה יותר מעשר אמות  
אסור למלאות ממנה מה שא"כ בלשון ים, והטעם מפני שהאמה נכנסה  
ויוצאה וחולקת רשות לעצמה ואפי' כותב שעל גבה אינה מתירה למלאות לפי  
שהיא בעצמה נפרצה במלואה למקום האסור לה והכותל שע"ג אינו נחשב לה  
והלשון נכנס לחצר ואינו יוצא והוא כבור שבחצר ומחיצות החצר מתירות  
אותו וכיון שאין פרצתו יותר מעשר הכל מותר והאמה לא דקדקו בה על  
טלטול החצר עצמו בין פרצת י' ליותר על י' הכל מותר מפני שיש כותל על גבה  
שמתיר החצר והיא עצמה נעשית מחיצה בינה ובין החצר שהרי עמוקה עשרה  
ואין החצר נאסר מפני האמה. והלשון דקדקו בו על טלטול החצר עצמו שאם  
יש פרצתו יתר על עשר היאך הוא מותר והלא הפרצה אוסרתה והלשון עצמו  
אוסרה שהרי נפרצה לו במילואה ולפיכך העמידה בשיש לו גידודי והם קצת  
מחיצות על שפת הלשון שמשלימה לעומק עשרה נמצאת החצר מוקפת מד'  
רוחותיה ואינו אסור אלא למלאות מן הלשון. וזהו עיקר פירוש דאית ליה

גידודי בין הלשון בין החצר. והלשון הוא לשון זכר והחצר הוא לשון נקבה והחכם יבין, עכ"ל:

**מגיד משנה** **אמת המים שהיא עוברת בחצר וכו'.** דינין אלו עד כצוצרה שהיא למעלה מן המים הוציא רבינו מן המשנה שבכיצד משתתפין (שם פ"ז) והברייתא והסוגיא שעליה (דף פ"ו) והמימרא דרב יהודה ומברייתא דלשון ים שבפ"ק (שם י"ב) ודימה לשון ים לאמת המים והשיגוהו בזה ודעת האחרונים כדעת ההשגות ואין דברים אלו מצויין כדי להאריך בהן. ודעת הרשב"א ז"ל בספרו תמצאנו:

**כסף משנה** **אמת המים שהיא עוברת בחצר וכו' אם נשאר מצד הפרצה פס מכאן ופס מכאן וכו'.** בפ"ק דעירובין (דף י"ב) ת"ר לשון ים הנכנס לחצר אין ממלאין ממנו בשבת אא"כ יש לו מחיצה גבוה עשרה טפחים בד"א שפרצתו יותר מעשרה אבל עשרה א"צ כלום ובגמרא ומימלא הוא דלא מלינן הא טלטולי מטלטלין והא נפרצה במילואה למקום האסור לה הבי"ע דאית ביה גידודי. ודברי רבינו נוטים לדברי רשב"ם שכתבו התוספות שפירוש דאית ליה גידודי שלשון הים הפיל הקרקע ונשאר גידודים גבוהים עשרה בשפת הים ואותם הגידודים מתירים לטלטל בחצר אבל למלאת מן הים לחצר אסור דמקום המים נפרץ במילואו לים:

**יב** הָיָה בְּרַחֲבָהּ יִתֵּר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת אָף עַל פִּי שְׂאִין בְּגִבְהָהּ עֶשְׂרֵה אִין מִמְּלֵאִין מִמֶּנָּה עַד שְׁיַעֲשֶׂה לָּהּ מְחֻצָּה. שְׂכָל יִתֵּר עַל עֶשֶׂר פְּרָצָה הִיא וּמִפְסָדֵת הַמְּחֻצּוֹת. וּמָהוּ לְטַלְטֵל בְּכָל הַחֲצָר. אִם נִשְׁאָר מִצַּד הַפְּרָצָה פֶּס מְכָאן וּפֶס מְכָאן בְּכָל שְׂהוּא אוּ פֶס רַחֵב אַרְבָּעָה טַפְחִים מְרוּיחַ אַחַת מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַחֲצָר וְאִין אָסוּר אֲלָא לְמִלְאוֹת מִן הָאֲמָה בְּלֵבַד. אָבֵל אִם לֹא נִשְׁאָר פֶּס כָּלֵל אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַחֲצָר שְׂהָרִי נִפְרָצָה חֲצָר לַיָּם שְׂהוּא בְּרַמְלִית:

**לחם משנה** **ומהו לטלטל בכל החצר וכו'.** קשה דנראה מכאן דאפילו יתר על עשרה דפס מכאן ופס מכאן הוא מותר לטלטל בחצר או פס שני טפחים. וזה תימה שהרי כתב רבינו לקמן בפרק י"ו כל מחיצה שיש בה פרוץ כעומד אינה מחיצה אבל אם היה פרוץ וכו' ובלבד שלא יהיה הפרצה יתר על עשר וכו'. וכן לקמן בפרק י"ז כתב נפרץ הפרצה מצד כלפי ראשו אם נשאר עומד בראשו פס רחב וכו' והוא שלא תהיה הפרצה יתר על עשר וכו' נימא דשאני התם משום

דנפרץ מכרמלית שהוא הים אבל הני דאמרינן דלא מהני פס ד' טפחים ביותר מעשר איירי כשנפרץ לרה"ר. ואמרינן בגמרא פ"ק דעירובין (דף י"ב) אמר רב יהודה אמר שמואל חצר ניתרת בפס אחד וכו' לשון ים הנכנס לחצר הוה ואתא לקמיה דרב יהודה ולא אצרכיה אלא פס אחד וכו' משמע דהך איירי בשהפרצה בפחות מעשר דביותר מעשר מחיצה גמורה בעינן וא"כ יש תימה בדברי רבינו איך לא הזכיר פס משהו להתיר המים כשהפרצה בפחות מעשר:

**יג** וְהִיאֲדָּ מְעַמִּידִין אֶת הַמְּחֻצָּה בְּמַיִם. אִם הִיְתָה לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם צָרִיד <sup>[ג]</sup> שְׁיִהְיֶה טַפַּח מִן הַמְּחֻצָּה יוֹרֵד בְּתוֹךְ הַמַּיִם. וְאִם הִיְתָה הַמְּחֻצָּה כְּלָה יוֹרֵדֶת בְּתוֹךְ הַמַּיִם צָרִיד שְׁיִהְיֶה טַפַּח מִמֶּנָּה יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם. כְּדִי שְׁיִהְיוּ הַמַּיִם שְׁבֻחָצֵר מְבֻדְּלִין אֶף עַל פִּי שְׂאִין הַמְּחֻצָּה מִגַּעַת עַד הַקְּרָקַע הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה טַפָּחִים הָרִי זֶה מִתְּתָרֶת. וְלֹא הִתִּירוּ מְחֻצָּה תְּלוּיָה אֶלָּא בְּמַיִם בְּלִבָּד. שְׂאִסוֹר טְלָטוּל בְּמַיִם מְדַבְּרִיהֶם וְהִקְלוּ בְּמְחֻצָּה שְׂאִינָה אֶלָּא כְּדִי לַעֲשׂוֹת הַכֶּר:

**כסף משנה** ומ"ש רבינו שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים. כ"כ הרי"ף שצריך כדי שתחלק בין המים שברשות הרבים למים שברשות היחיד כמחיצה של בור שצריכה להיות משוקעת בתוכה לחלק בין רשותו לרשות חבירו. והטעם משום דס"ל דהלכה כרב יהודה דאמר (עירובין דף פ"ו) גבי בור שבין שתי חצרות אין ממלאין ממנו מים בשבת אא"כ עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים בש"א מלמטה ובה"א מלמעלה למטה למטה מן המים למעלה למעלה מן המים. ומפרש בגמרא אהא דא"ר יהודה למעלה למעלה מן המים צריך שישקע במים ראשי קנים טפח: ומה שכתב ואם היתה המחיצה כולה יורדת בתוך המים צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים. וטעמו מדאמרי"ה התם בגמרא אהא דאמר ר"י למטה למטה מן המים דצריך שיראו ראשי הקנים למעלה מן המים טפח, ומשמע ליה ז"ל דה"ה למחיצת אמת המים העוברת בחצר:

**יד** אמת המים העוברת בין החצרות וְחִלּוֹנוֹת פְּתוּחוֹת אֵלֶיהָ. אִם אֵין בָּהּ כְּשַׁעוֹר מְשֻׁלְשָׁלִין דְּלִי מִן הַחִלּוֹנוֹת וּמְמַלְאִים מִמֶּנָּה בְּשֻׁבָת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשְׂאִינָה מְפֻלְגָת מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים. אֲבָל אִם הִיְתָה מְפֻלְגָת מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים

אין מְמַלְאִים מְמַנָּה אֶלָּא אִם כֹּן הָיוּ פְּסִין יוֹצְאִין מִן הַכְּתָלִים  
מִכָּאן וּמִכָּאן שְׁנַמְצָא הָאִמָּה כְּאֵלוּ הִיא עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ הַחֲצֵר :

**ההראב"ד** אמת המים וכו' עד בתוך החצר. כתב הראב"ד כל זה שבוש והלכה  
למעשה אם אין בה ד' טפחים כשיעור ואין באגפיה כשיעור משלשל וממלא  
ואם יש באגפיה כשיעור או שיש בה כשיעור לא ימלא אלא אם כן פסין יוצאין  
מן הכותלים מכאן ומכאן ולא יהיה ביניהם שלשה טפחים ויהיו הפסין גבוהין  
עשרה, עכ"ל:

**לחם משנה** אמת המים העוברת בין החצרות וכו'. בפרק כיצד משתתפין (דף  
פ"ז) משנה אמת המים שהיא עוברת בחצר וכו' בשבת. ובגמ' שם תניא אידך  
אמת המים וכו' במאי עסקינן אילימא באמת המים גופה וכו' ואלא באגפיה  
ולהחליף והא כי אתא רב דימי וכו' ותירצו דהתם רשויות דאורייתא הכא  
רשויות דרבנן והא רבי יוחנן ברשויות דרבנן נמי אמר וכו' ההיא זעירי אמרה  
ולזעירי קשיא הא זעירי מוקי לה באמת המים גופה ורב דימי תנאי היא וכו'  
עוד הקשו שם לזעירי ותיהוי כי חורי כרמלית ותירצו שם אמוראי אליבא  
דידיה ע"כ. שם בפ"ק (דף י"ב) ת"ר לשון ים הנכנס לחצר אין ממלאין ממנו  
בשבת אא"כ יש לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים בד"א שפרצתו ביותר מעשר  
אבל עשר אין צריך כלום והקשו מימלא הוא דלא ממלינן הא טלטולי  
מטלטלין והא נפרצה חצר במלואה למקום האסור לה ותירצו הבי"ע דאית בה  
גידודי ע"כ, ורבינו דימה לשון ים לאמת המים והוא ז"ל מפרש מתניתין  
דכיצד משתתפין אמת המים שהיא עוברת וכו' דאיירי באמת המים שיש  
בגובהה עשרה וברחבה ארבעה ופרצתו עד עשר ומפני כן אמרו דצריך מחיצה  
גבוהה עשרה טפחים. וברייתא דפ"ק דלשון ים וכו' מפרש הוא ז"ל שאין  
בגובהה עשרה ומפני כן אמרו לשון ים דאינו כאמת המים שיש בגובהה עשרה  
וברחבה ד' והוי רשות לעצמה ומפני כן אמרו דכשפרצתו עד עשר אין צריך  
כלום אבל ביותר מעשר צריך מחיצה גבוהה עשרה טפחים והקשו דבטלטול  
דכל החצר אמאי מותר ביותר מעשר דהכי משמע דמימלא הוא דלא ממלינן  
וכו' ואמאי נפרצה חצר במלואה וכו' כלומר דברייתא סתמא איירי דמדסתים  
תנא וקאמר ביותר מעשר דאין ממלאין שהוא אפילו שלא נשאר פס מכאן ופס  
מכאן כלל אלא שנפרצה במלואה לגמרי ואמאי הא נפרצה חצר במלואה  
למקום האסור לה ותירץ דאית בה גידודי כלומר דאית ביה פס מכאן ופס  
מכאן ולא נפרצה לגמרי. זהו כוונתו ז"ל וא"ש מה שהקשו נפרצה חצר  
במלואה דהוא מדייק הך במלואה. ובענין אמת המים העוברת בין החצרות  
וחלונות פתוחות וכו' נראה דפסק רבינו דלא כרב דימי דאמר באגפיה  
ולהחליף דא"כ היה לו לפרש ולחלק בין שלשה לפחות משלשה כדברי ת"ק.

לכ"נ ודאי דפסק כזעירי דמוקי לה באמת המים גופה ופסק כרשב"ג דאמר פחות מארבעה משלשל דלי וכו', וז"ש אם אין בה כשיעור. וכבר ביאר רבינו דשיעור כרמלית הוא ארבעה ואם זו היא כונת רבינו ראוי לומר בכונתו ז"ל דאפילו ברשויות דרבנן אין מחליפין כיון דהוא פסק כזעירי דמוקי לה באמת המים גופה ומבואר בגמ' סברת זעירי דאפילו ברשויות דרבנן מחליפין וא"כ קשה שהרי ה"ה כתב בסוף פרק זה ומתוך דברים אלו אתה למד שלא אסרו להחליף וכו' ובסוף כתב וזה דעת רבינו. לכן נראה לומר דרבינו ז"ל סבור דזעירי דמוקי מתניתין באמת המים גופה דפשטה דמתניתין הכי משמע מדמקשא גמרא מעיקרא במאי עסקינן אילימא באמת המים וכו' ומ"מ אין כונתו לפסוק כזעירי לומר דאפילו ברשויות דרבנן אסור להחליף דזה א"א מכח ההיא דהזורק (דף ק'): במחלוקת דרב הונא ורב חסדא לענין ספינה כמ"ש ה"ה ז"ל בסוף פרק זה ומפני כן דחה רבינו דעת זעירי בהא מכח ההוא דהתם. ומ"מ עדיין ק"ק בדברי רבינו שהך בד"א בשאינה מופלגת מן הכותל וכו' שכתב לא הוזכר בגמרא ונראה דאמרו ז"ל מסברא דנפשיה וסברא נכונה היא דכל פחות משלשה כלבוד דמי וביותר משלשה בפסין סגי מפני הטעם שכתב הוא ז"ל שנמצא האמה כאילו היא וכו' :

**טו** כְּצוֹצְרָה שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִן הַיָּם וְחִלּוֹן בְּתוֹכָהּ עַל גְּבֵי הַמַּיִם. אֵין מְמַלְאִים מְמַנָּה בְּשֶׁבֶת אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ מְחַצָּה גְבוּהָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים עַל גְּבֵי הַמַּיִם כְּנֶגֶד הַחִלּוֹן שֶׁבְּצוֹצְרָה. או תְּהִיָּה הַמְּחַצָּה יוֹרֶדֶת מִן הַצּוֹצְרָה כְּנֶגֶד הַמַּיִם וְרוֹאִין אוֹתָהּ כְּאֵלוּ יֵרְדָה וְנִגְעָה עַד הַמַּיִם. וְכַשֵּׁם שֶׁמְמַלְאִין מִזֹּו שֶׁעָשׂוּ לָהּ מְחַצָּה כֶּךָ שׁוֹפְכִין מְמַנָּה עַל הַיָּם. שֶׁהָרִי עַל הַכְּרָמְלִית הֵן שׁוֹפְכִין :

**מגיד משנה** **כצוצרה שהיא למעלה מן המים וכו'.** שם בכיצד משתתפין (פ"ז): כצוצרה שהיא למעלה מן הים אין ממלאין ממנה בשבת א"כ עשו לה מחיצה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה ע"כ. ופ"י רבינו כצוצרה הוא המקום המקורה יוצא מן כותל רה"י על מעיינות המים והנהרות כמו גג ונוקבין בו נקב וממלאין מאותו הנקב מן המעין או מן הנהר, ואינו מותר למלאת עד שיעשה מחיצה מעל הנקב היורד למטה כמו כוורת ואז נאמר גוד אחית או תהיה המחיצה למעלה מן המים ואז נאמר גוד אסיק ונחשוב כאילו תהיה השאיבה כלה תוך המחיצה ע"כ: **ומ"ש כך שופכין ממנה וכו'.** בגמ' (דף פ"ח) שתי לשונות פסק כלישנא בתרא דאמר התם לא תימא למלאת הוא דשרי אבל לשפוך אסור אלא אפילו לשפוך נמי שרי והטעם מפני שהוא כחו בכרמלית ולא גזרו בו וכמו שכתב רבינו :

**לחם משנה** **כצוצרה שהוא למעלה וכו'.** הא דלא נצטרך כאן שתהא המחיצה שקועה טפח במים או שתהא המחיצה תחת המים וטפח למעלה מן המים דומיא דלעיל יתורץ זה במ"ש התוס' בפי' כיצד משתתפין על מתניתין דגזוזטרא וז"ל ולא רצה לפרש הכל תחת הגזוזטרא עד סוף הדבור (דף פ"ז):

**טז** חָצַר שְׁהִיא פְּחוּתָה מֵאַרְבַּע אַמוֹת עַל אַרְבַּע אַמוֹת אֵין שׁוֹפְכִין בְּתוֹכָהּ מִים בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹצְאִין לְרִשׁוֹת הַרְבֵּים בְּמִהְרָה. לְפִיכֵךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גּוּמָה מְחֻזְקַת סְאֲתִים בְּתוֹךְ הַחָצֵר אוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים בְּצַד הַחָצֵר כְּדִי שְׂיִהְיוּ הַמַּיִם נִקְבָּצִים בְּתוֹכָהּ. וְצָרִיךְ לְבָנוֹת עָלֶיהָ כֶּפֶה מִבַּחוּץ כְּדִי שֶׁלֹּא תִרְאֶה הַעוֹקָה הַזֹּאת בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים. וְהַחָצֵר וְהַאֲכֻסְדָּרָה מְצֻטָּרְפִין לְאַרְבַּע אַמוֹת. וְכֵמָּה הוּא הַמְּקוֹם שֶׁמְחֻזְקִים סְאֲתִים חָצֵי אִמָּה עַל חָצֵי אִמָּה בְּרוּם שְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אִמָּה:

**לחם משנה** **חצר שהיא פחותה מד' אמות על ד' אמות וכו'.** קשה בדברי רבינו דמאחר דהוא כתב דביב בימות הגשמים דשופך ושונה ואינו נמנע מפני דסתם צינורות מקלחין הן וגם אדם רוצה שיבלעו במקומן האריך וקטין בימות הגשמים נמי אמאי אין שופכין בהם סתם צינורות מקלחין ואדם רוצה שיבלעו המים במקומן דהרי יש כאן בליעה כמבואר שם בגמרא. ומדברי רבינו כפי שביאר ה"ה נראה דהאריך וקטין אפילו בימות הגשמים אסור וצריך להתיישב בזה וצ"ע. עוד כתב רבינו טעם בדבר מפני שהם יוצאים לרשות הרבים במהרה אין כונתו לתת טעם בפחות מארבע אמות ולא בארבע אמות דאם כן היה ראוי שיאמר מפני שאין אדם רוצה להחליף. אלא כונתו לתת טעם שהוא אסור מפני שיוצאים במהרה ולחלק בין פחות מארבע אמות לארבע אמות אז נחלק מפני טעם חילוף: **וצריך לבנות עליה כיפה מבחוץ וכו'.** ק"ק דאיך תלה הטעם משום חשדא היה לו לתלות מפני שלא תהיה ברי"ה ועיין בב"י. כתב ה"ה וכן מוכחת לכאורה מימרא דרב נחמן וכו', כונתו לומר דאביי דאמר (עירובין דף פ"ח:) הילכך אפילו כור ואפילו כורים לא פליג עליה דר"נ ומפני כן הכריח ואמר דאי אביי דקאמר אפילו כור ואפילו כורים בימות הגשמים היכא שמחזקת סאתים אבל אם אינה מחזקת סאתים בתוכה אלא במילואה אי"ש וחילק ר"נ בין סאה לסאתים ובסאה נותנין לו מלואו ובסאתים נותנין לו אפילו כורים והא דנקט ר"נ בימות הגשמים מחזיק סאתים נותנים לו סאתים לאו דוקא סאתים דאפילו יותר נותן אלא משום דבעי למנקט בימות החמה נותנין לו סאתים נקט נמי הכא אבל אי מאי

דקאמר אביי אפילו בפחות מסאתים בימות הגשמים נותנין לו כורים לא היה לו לר"י לחלק בין סאה לסאתים דבסאה אין לומר דנקט סאה דנותנין לו סאה אטו דנקט סאה גבי ימות החמה דכ"כ לא היה לו להאריך אלא היל"ל בימות הגשמים מחזיק סאתים נותנים לו אפילו כורים ובימות החמה וכו' אלא ודאי פירוש דברי אביי אינו אלא כשמחזיק סאתים בימות הגשמים :

**יז** היתה העוקה פחותה מסאתים שופכין לה במלואה. היתה מחזקת סאתים שופכין לה אפלו ששים סאה של מים. ואף על פי שהמים יתגברו ויפוצו מעל הגומה לחוץ. במה דברים אמורים בימות הגשמים שהחצרות מתקלקלות וסתם צנורות מקלחין ולא יבואו הרואים לומר שזה משתמש ברשות הרבים והמים יוצאים מכחו ברשות הרבים. אבל בימות החמה אם היתה מחזקת סאתים אין שופכין לה אלא סאתים. היתה פחותה מסאתים אין שופכין לה כל עקר :

**יח** ביב ששופכין לו מים והו נזחלין והולכין תחת הקרקע ויוצאין לרשות הרבים. וכן צנור ששופכין על פיו מים והו נזחלין על הכתל ויורדין לרשות הרבים. אפלו היה ארץ הכתל או ארץ הדרך שתחת הארץ מאה אמה אסור לשפך על פי הביב או על פי הצנור מפני שהמים יוצאין מכחו לרשות הרבים. אלא שופך חוץ לביב והו יורדין לביב :

**יט** במה דברים אמורים בימות החמה אבל בימות הגשמים שופך ושונה ואינו נמנע. שסתם צנורות מקלחין הו ואדם רוצה שיבולעו המים במקומן. היה שופך על פי הביב והמים יוצאין לכרמלית הרי זה מתר ואפלו בימות החמה שלא גזרו על כחו בכרמלית. לפיכך מתר לשפך על כתלי הספינה והם יורדין לים :

מגיד משנה (טז-יט) חצר שהיא פחותה מארבע אמות וכו'. שם חצר שהיא פחותה מארבע אמות אין שופכין לתוכה מים אא"כ עשו לה עוקה מחזקת

סאתים מן הנקב ולמטה בין מבפנים בין מבחוץ אלא שמבחוץ צריך קמור ומבפנים אין צריך קמור רבי אליעזר בן יעקב אומר ביב שהוא קמור ד' אמות ברה"ר שופכין לתוכו מים בשבת וחכ"א אפילו גג או חצר מאה אמה לא ישפוך על פי הביב. אבל שופך הוא לביב והן יורדין לביב החצר והאכסדרא מצטרפין לד' אמות. ובגמ' אין שופכין לתוכה מ"ט אמר רבה לפי שאדם עשוי להסתפק סאתים מים בכל יום בד' אמות אדם רוצה לזלפן פחות מד' אמות שופכן אי איכא עוקה שרי ואי לא אסיר ור' זירא נתן טעם אחר. ואמרו מאי בינייהו אמר אביי אריך וקטין איכא בינייהו דלרבה בעי ד' על ד' אמות ולרבי זירא אפילו אריך וקטין. והביאו ברייתא סיוע לרבה דתניא חצר שאין בה ד' אמות על ד' אמות אין שופכין לתוכה מים בשבת. והעמידה ר' זירא כרבנן דפליגי עליה דר"א בן יעקב אבל לר"א בן יעקב אפילו אריך וקטין אינה צריכה עוקה. עוד בגמ' וחכ"א אפילו גג וכו' תאנא בד"א בימות החמה אבל בימות הגשמים שופך ושונה ואינו נמנע מ"ט אדם רוצה שיבלעו מים במקומן פירוש אינו מקפיד. ואמרי התם מאי ליחוש ליה אי משום קלקול חצרו הא מקלקלה וקיימא אי משום דאמרת גזירה שמא יאמרו צינורו של פלוני מקלח מים בשבת סתם צינורות מקלחין הם. אמר ר"נ בימות הגשמים עוקה מחזקת סאתים נותנין לה סאתים סאה נותנין לה סאה בימות החמה מחזקת סאתים נותנין לה סאתים סאה אין נותנין לה כל עיקר גזרה דלמא אתי למעבד סאתים א"ה בימות הגשמים נמי לגזור התם למאי ליחוש אי משום קלקול וכו' עד מקלחין הן אמר אביי הילכך אפילו כור ואפילו כורים שרי, ע"כ. והנה רבינו פסק כרבנן דרבים נינהו ולפיכך כתב כלשון הברייתא חצר שהיא פחותה מד' אמות על ד' אמות להוציא אריך וקטין. ופי' אריך וקטין שאין שופכין לתוכה כגון שמנה על שתיים שאע"פ שתשבורתן כתשבורת ד' על ד' אין שופכין בלא עוקה. ויש פי' אחר וזה עיקר. ופי' מבחוץ צריך לקמור שאם העוקה מבחוץ צריך לכסותה ולבנות עליה כיפה כמ"ש רבינו. ובמחלוקת הביב כבר כתבתי שרבינו פסק כחכמים. ועל דין הביב לבד הזכירו בגמרא תנא בד"א בימות החמה אבל בימות הגשמים וכו'. ואמרו התם בימות הגשמים למאי ניחוש וכן פירשו קצת מפרשים שעל דין הביב בלבד היא ברייתא זו וכן מוכחת לכאורה מימרא דרב נחמן שדבר בעוקה בימות הגשמים. סאה נותנין לו סאה. פי' כל פחות מסאתים דינו כסאה שאין נותנין לתוכה אלא מלואה. ואמר אביי הלכך כיון דבימות הגשמים לא גזרינן אפילו כור ואפילו כורים נותנין לתוכה כל שמחזקת סאתים אבל אם מחזקת פחות ודאי אפילו בימות הגשמים אין נותנין לתוכה אלא מלואה דאי לא רב נחמן למה היה מחלק בין סאתים לפחות מסאתים ומשנתנו דקתני עוקה מחזקת סאתים בכל זמן היא. זהו פירוש הסוגיא לדעת רבינו. ויש בה שטות אחרות ופסק הלכה כר"א בן יעקב והוא דעת הרשב"א ז"ל. וכתב כל שיש בתשבורתה י"ו אמה אינה צריכה



עוקה וכן בימות הגשמים אפילו קטנה אינה צריכה עוקה. ובימות החמה אם יש לה עוקה מחזקת סאתים נותן לתוכה אפילו כור ואפילו כורים. אינה מחזקת סאתים אין נותנין לתוכה כל עיקר. ובדין הביב כל שהוא קמור ד' אמות ברה"ר אפילו בימות החמה שופכין לתוכו וכר"א בן יעקב זהו דעתו ז"ל. ודברי רבינו נראין להחמיר: **היה שופך על פי הביב וכו'.** זה למד רבינו ממ"ש פ' הזורק (שבת ק'): גבי ספינה כחו בכרמלית לא גזרו רבנן. ודע שהוא הדין לחצר שאם היא סמוכה לכרמלית אפילו היא קטנה אינה צריכה עוקה אפילו בימות החמה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. וכן דעת רבינו שהזכיר רה"ר גבי חצר ופשוט הוא שכך דעתו ועיקר:

**כ \*** לא ימלא אדם מים מן הים והוא בתוך הספינה אלא אם כן עשה מקום ארבעה על ארבעה יוצא מן הספינה על הים. במה דברים אמורים כשהיה תוך עשרה אבל אם היה למעלה מעשרה מן הים מוציא זיו כל שהוא וממלא. שהרי דרך מקום פטור ממלא ואינו צריך לזיו זה אלא משום הפך:

**ההראב"ד** לא ימלא וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זהו כרב חסדא ורבה דאמרי מיא ארעא סמיכתא היא, עכ"ל:

**מגיד משנה** לא ימלא אדם מים מן הים וכו'. בהזורק אתמר ספינה רב הונא אמר מוציא ממנה זיו כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי מוציא ממנה זיו ד' וממלא רב הונא קסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור הוא ובדין הוא דזיו נמי לא ליבעי אלא כי היכי דתהוי ליה היכרא רב חסדא ורבה סברי כרמלית משפת מיא משחינן ומיא ארעא סמיכתא היא ואי לא עביד מקום ד' קא מטלטל מכרמלית לרה"י, ע"כ. והלכה כרב חסדא ורבה. וכתב רבינו אם הזיו למעלה מעשרה משפת המים אף רב חסדא ורבה מודים שבכל שהוא די שהרי מקום פטור הוא והרי שפת המים להם כמו קרקעית הים לרב הונא וכמבואר שם בגמרא. ומתוך דברים אלו אתה למד שלא אסרו להחליף דרך מקום פטור כמבואר פרק י"ד בבבא המתחלת היה עומד במקום פטור אלא מרה"י לרה"י שהם רשויות של תורה אבל מרה"י לכרמלית דרך מ"פ מותר לכתחלה כמבואר בסוגיא זו לדעת ר' הונא וכן הורו מגדולי המורים וזה דעת רבינו. אבל הרשב"א ז"ל הסכים לדעת אחרים שאפי' ברשות של דבריהם אסור להחליף ולפיכך אפילו הזיו למעלה מעשרה צריך שיהא בו ד' על ד'. ושאלו המפרשים ז"ל מקום ד' זה מהו מועיל שהרי אם הוא תוך עשר לשפת הים דינו ככרמלית והספינה רה"י. ופירש רבינו האי

ז"ל שדרך הזיז הוא ממלא כלומר שזה הזיז חלול באמצעותו ומשלשל כליו דרך שם וממלא וכיון שהוא מקום חשוב אמרינן כוף הצדדים וגוד אחית מחיצתא כאילו הן עד שפת המים והכל רה"י ואע"פ שבכצוצרה שהיא על גבי המים צריך מחיצה עשרה בספינה הקילו מפני שאינו יכול לעשות שם מה שיעשה בביתו ע"כ דבריהם. ורבינו ז"ל כבר ביאר זה באמרו שהרי דרך מקום פטור ממלא נראה מזה שדרך הזיז נכנס הדלי :

**כסף משנה** לא ימלא מן הספינה וכו'. כתב הרמ"ך תמיהה לן היאך סתם דבריו ובמסכת עירובין (דף פ"ז ב') מפרש בהדיא גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אלא א"כ עשו לה מחיצה עשרה, ומשום האי קושיא מפרש רבינו יעקב דהאי מימרא דרב הונא בעושה מקום ארבע מן הנקב שבאמצע הגזוזטרא קאמר אבל הגזוזטרא רחבה ארבע אמות שהם כ"ד טפחים וישאר מכל צד עשרה טפחים עכ"ל :

**כא** הקורא בספר בכרמלית ונתגלגל מקצת הספר לרשות הרבים ומקצתו ביזו. אם נתגלגל לחוץ לארבע אמות הופכו על הכתב ומניחו. גזרה שפא ישמט כלו מידו ויעבירונו ארבע אמות. נתגלגל לתוך ארבע אמות גוללו אצלו. וכן אם נתגלגל לרשות היחיד גוללו אצלו. הנה קורא ברשות היחיד ונתגלגל לרשות הרבים אם נח בה הופכו על הכתב. ואם לא נח אלא הנה תלוי באויר רשות הרבים ולא הגיע לארץ גוללו אצלו :

**מגיד משנה** הקורא בספר בכרמלית וכו'. משנה בהמוצא תפילין (עירובין צ"ז :) הקורא בספר על האסקופה נתגלגל הספר מידו גוללו אצלו ובגמי (דף צ"ח) הביאו ברייתא זו דתניא תוך ד' אמות גוללו אצלו חוץ לד' אמות הופכו על הכתב ואוקים אביי באסקופת כרמלית ורה"י עוברת לפני תוך ארבע אמות דאי נפל ומייתי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת לא גזור רבנן. ועוד שם מתוך הסוגיא דדוקא כתבי הקודש אבל שאר דברים מכי נחו להו אסור אפי' תוך ד' אמות וכן כתב הרשב"א ז"ל. וכתב רבינו וכן אם נתגלגל לרה"י גוללו אצלו ודבר פשוט הוא שהרי אין לחוש בשום צד ברה"י לחיוב חטאת : היה קורא ברה"י וכו'. שם (צ"ז ב') היה קורא בראש הגג וכו' ואוקמוה (דף צ"ח) הכי, היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו הגיע לעשרה טפחים הופכו על הכתב. בד"א בכותל משופע אבל בכותל שאינו משופע אפי' למטה משלשה גוללו אצלו שרי יהודה אומר אפי'

אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו מ"ט בעינן הנחה ע"ג משהו ע"כ. ופ"י בכותל משופע לפי שנח בו :

**כב** המעביר קוץ כדי שלא יזקו בו רבנים. אם היה ברשות הרבנים מוליכו פחות פחות מארבע אמות. ואם היה בכרמלית מוליכו כדרך אפלו מאה אמה. וכן מת שהסריח ונתבזה יתר מדאי ולא יכלו שכנים לעמד מוציאין אותו מרשות היחיד לכרמלית. היורד לרחץ בים כשהוא עולה מנגב עצמו שפא יעביר מים שעלו ארבע אמות בכרמלית :

**מגיד משנה** המעביר קוץ כדי שלא יזקו וכו'. מימרא דרבינא פ' כירה (שבת דף מ"ב) כתבתיה פי"ד : וכן מת שהסריח ונתבזה וכו'. פ' המצניע (שם דף צ"ד ב') ההוא שכיבא דהוה בדרוקרת שרא להו רב הונא ור"נ בר יצחק לאפוקי לכרמלית וכו' ואמרו שם דלרה"ר אסור לכרמלית מותר גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה. ופירש רבינו כבוד הבריות כבוד החיים שהסריח ומזיק להם בריחו וכן פירש הראב"ד ז"ל. ונחלקו המפרשים ז"ל אם צריך ככר או תינוק להוצאתו ואכתוב דבריהם פכ"ו : היורד לרחוץ בים כו'. פ' תולין (שם קמ"א) אמר רב יהודה מאן דסחי במיא לינגיב נפשיה ברישא והדר ליסליק דילמא אתי לאתויי ד"א בכרמלית אי הכי כי נחית נמי קא דחי כחו ארבע אמות בכרמלית ואסור כחו בכרמלית לא גזרו :

## הלכות שבת - פרק ששה עשר

**א** מקום שלא הקף לדירה אלא שיהיה תשמישו לאויר כגון גנות ופרדסים וכגון המקיף מקום מן הארץ לשמרו וכיוצא בהן. אם יש בגבה המחצות עשרה טפחים או יתר הרי הוא ברשות היחיד לחיב המוציא והזרק והמושיט ממנו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו. ואין מטלטלין בכלו אלא

אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ בַּיִת סְאֲתִים <sup>[א]</sup> אוֹ פָחוֹת. אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ יִתֵּר עַל  
בַּיִת סְאֲתִים אֲסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית :

**מגיד משנה** מקום שלא הוקף לדירה וכו'. דין המקום הזה שהוא כרשות  
היחיד גמור דבר תורה הוא מבואר בהרבה מקומות ומהם פ"ק דשבת (דף ז')  
א"ר יוחנן קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אפי' כור ואפי' כורים  
(מחזיק) הזורק לתוכו חייב מחיצה היא אלא שמחוסרת דיוורין ע"כ. ודין  
הטלטול גם כן בהרבה מקומות ועיקרו במשנה (עירובין כ"ג) בעושיין פסין וכר'  
עקיבא ובגמרא שם :

**ב** וְכֵן עֲמוּד שְׁגִבוֹהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרָחֵב עַד בַּיִת סְאֲתִים  
מְטַלְטְלִין עַל כָּלּוֹ. הָיָה רָחֵב עַל בַּיִת סְאֲתִים אִין מְטַלְטְלִין בּוֹ  
אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. סָלַע שְׁבִים הָיָה גְבוּהָ פָחוֹת מֵעֲשָׂרָה  
מְטַלְטְלִין מִתּוֹכוֹ לַיָּם וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ שֶׁהִכֵּל כְּרַמְלִית. הָיָה  
גְבוּהָ עֲשָׂרָה אִם הָיָה רָחֵבוֹ מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים עַד בַּיִת סְאֲתִים  
הוֹאִיל וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָלּוֹ אִין מְטַלְטְלִין לֹא מִתּוֹכוֹ לַיָּם וְלֹא  
מִן הַיָּם לְתוֹכוֹ. הָיָה יִתֵּר מִבַּיִת סְאֲתִים אָף עַל פִּי שֶׁהוּא רְשׁוּת  
הַיִּחִיד הוֹאִיל וְאֲסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית  
הֲרִי זֶה <sup>[ב]</sup> מִתֵּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכוֹ לַיָּם וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ שְׁזָה דְּבָר  
שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא וְלֹא גָזְרוּ בּוֹ :

**מגיד משנה** וכן עמוד שגבוה י' וכו'. בהרבה מקומות מהם פ"ק דשבת (דף ט')  
גבי תל ופי' כל גגות (עירובין דף פ"ט) : סלע שבים היה גבוה פחות מעשרה. פי'  
הדר (שם ס"ז) : ברייתא סלע שבים גבוה עשרה ורחב ד' אין מטלטלין מתוכו  
לים ולא מן הים לתוכו פחות מכאן מטלטלין עד כמה עד בית סאתים. ופירש  
רב אשי דה"ק דיותר מבית סאתים מטלטלין מתוכו לים מ"ט הם אמרו והם  
אמרו הם אמרו קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אין מטלטלין בו  
אלא בארבע אמות והם אמרו אין מטלטלין מרשות היחיד לכרמלית בית  
סאתים דשרי לטלטולי בכוליה לא שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומהים  
לתוכו יותר מבית סאתים דאסור לטלטולי בכוליה שרו רבנן מ"ט דילמא  
אמרי רה"י הוא ואתי לטלטולי בכוליה. והקשו מאי שנא פירוש למאי אלימא  
האי תקנתא לדחות האחרת מפניה ותירצו תוכו שכיח מתוכו לים ומים לתוכו  
לא שכיח עד כאן. ומדברי רבינו נראה שלא התירו אלא לים אבל אם היה

קרפף יותר מבית סאתים סמוך לכרמלית שביבשה אסור לטלטל מתוכו לכרמלית וכן דעת הראב"ד. אבל בתוספות פירשו שה"ה לכרמלית שביבשה והתירו מכאן לגנה שפתוחה אצל כרמלית לטלטל מפתח מכרמלית לתוכה כיון שהיא יתירה מב"ס. וכתב הרשב"א ז"ל ולזה הדעת נוטה. וסלע פחות מארבעה אפילו היה ארכו אלף אמה כבר נתבאר פי"ד שהוא מקום פטור:

**לחם משנה** **סלע שבים וכו'.** כתב ה"ה ומדברי רבינו נראה שלא התירו אלא לים וכו'. צ"ע מהיכן יצא לו כן מדברי רבינו ואפשר דמדכפל רבינו ואמר הרי זה מותר לטלטל מתוכו לים משמע לו כן דלא היה לו לומר אלא הרי זה מותר לטלטל דכבר אמר לעיל מתוכו לים אלא משמע דדוקא מתוכו לים מותר לטלטל:

**ג** כָּמָה הִיא בֵּית סֵאָה חֲמֵשִׁים אָמָה עַל חֲמֵשִׁים אָמָה. נִמְצָא בֵּית סֵאָתִים מְקוֹם שָׁיֵשׁ בְּתִשְׁבְּרָתוֹ חֲמִשָּׁת אֲלָפִים אָמָה. וְכָל מְקוֹם שָׁיֵשׁ בּוֹ כַּמְדָּה הַזֹּאת בֵּין שְׁהִיָּה מְרַבֵּעַ שְׁהוּא שְׁבַעִים אָמָה וְשִׁירִים עַל שְׁבַעִים אָמָה וְשִׁירִים בֵּין שְׁהִיָּה עָגֹל בֵּין שְׁאָר הַצּוּרוֹת הָרִי זֶה נִקְרָא בֵּית סֵאָתִים:

**מגיד משנה** **כמה בית סאה וכו'.** פי עושין פסין (שם כ"ג): כמה הם סאתים כחצר המשכן ושם אמרו שהוא מאה על חמשים והתשבורת חמשת אלפים וכן הוא מספר הכאת מאה בחמשים. ופירוש שבעים אמה ושירים שבעים אמה וחמש שביעיות בקרוב. ומ"ש בין שהיה מרובע וכו'. מבואר בגמרא בפסק הלכה:

**ד** מְקוֹם שְׁלֹא הֶקֶף לְדִירָה שָׁיֵשׁ בּוֹ בֵּית סֵאָתִים אִם הָיָה אָרְכוֹ פִּי שְׁנַיִם כְּרֻחָבוֹ כְּדִי שְׁיִהְיֶה מְאָה עַל חֲמֵשִׁים כְּחֻצֵּי הַמִּשְׁכָּן <sup>ג</sup> מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָלּוֹ. אֲבָל אִם הָיָה אָרְכוֹ יִתֵּר עַל שְׁנַיִם כְּרֻחָבוֹ אֲפֹלוֹ אָמָה אֵין מְטַלְטֵלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. שְׁלֹא עָשׂוּ בֵּית סֵאָתִים שֶׁתְּשִׁמִּישׁוּ לְאֹוִיר כְּשֶׁאָר הַחֲצֵרוֹת אֶלָּא מְחֻצֵּר הַמִּשְׁכָּן:

**מגיד משנה** **מקום שלא הוקף לדירה שהיה בו בית סאתים וכו'.** שם במשנה ובגמרא אם ארכה יותר משנים ברחבה אין מטלטלין לתוכה:

**ה** מקום שהקוף שלא לשם דירה אם פּרַץ בו פּרָצה יִתַר על עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּגִבֵּה עֶשְׂרֵה טַפְחִים וְגֹדֵר בָּהּ לְשֵׁם דִּירָה עַד עֶשְׂרֵה מִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. וְאַפְלוּ [ד] פּרַץ אִמָּה וְגֹדֵרָה לְשֵׁם דִּירָה וּפְרָץ אִמָּה וְגֹדֵרָה לְשֵׁם דִּירָה עַד שְׁהַשְׁלִימָה לְיִתֵּר מֵעֶשֶׂר מִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ אֵף עַל פִּי שְׂיִישׁ בּוֹ כַּמָּה מִיָּלִין :

**מגיד משנה** מקום שהוקף שלא לשם דירה וכו'. (שם כ"ד) אמר שמואל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה פורץ בו פרצה יותר מעשר וגודרו ומעמידו על עשר ודין. ופירש רבינו וגודרו לשם דירה. ורש"י ז"ל פירש שלא הוקף לדירה ואחר כך בנה אצלו דירה ואמר לקמן הוקף שלא לדירה ולבסוף פתח לו פתח לדירת ביתו לא מהני כיצד הוא עושה פורץ פרצה יותר מעשר דהוי כמי שאין בו מחיצות וגודר וסותם אותה פרצה ומעמידה על עשר והוי פתח ולבסוף הוקף לדירה שנפתחה לו עכ"ל. ורבינו כתב מימרא כפשטה ונראה מדבריו שהכל תלוי בכונת הגדרים אם נעשו על דעת דירה. ונראה שא"א שתועיל כוונתו אא"כ היה בדעתו לעשות ממנו בית ראוי לדור אבל אם היה דעתו לקרפף ואינו סמוך לבית דירה היאך יאמר רבינו שגדרתו לשם דירה יועיל והוא מכין לדבר שא"א ודבריו צריך לי עיון. והרשב"א ז"ל כתב גבי קרפף אי זהו מוקף לדירה כל שפתח לתוכו פתח דירה ואח"כ הוקף ובמימרא זו כתב שטת רש"י ז"ל: **ואפילו פרץ אמה וכו'.** שם בעיא דאיפשיטא שמועיל:

**ו** מקום יִתַר מִבֵּית סָאתִים שֶׁהִקֹּף לְדִירָה אִם נִזְרַע רַבּוֹ הָרִי הוּא כְּגִנָּה וְאַסּוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. נִזְרַע מְעוּטוֹ אִם נִזְרַע מִמְּנוֹ בֵּית סָאתִים מִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. וְאִם הָיָה הַמְּקוֹם הַזֶּה יִתַר מִבֵּית סָאתִים אֲסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. [ה] נִטַּע רַבּוֹ הָרִי הוּא כְּחֶצֶר וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. נִתְּמַלָּא מִיָּם אֲפְלוּ הָיוּ עִמְּקִים הַרְבֵּה אִם הָיוּ רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ הָרִי הֵן כְּנִטְעִים וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. וְאִם אֵינָן רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת :

**מגיד משנה** מקום יתר מבית סאתים שהוקף לדירה וכו'. (שם כ"ג כ"ד) קרפף יתר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא כגנה ואסור נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר. ונאמרו שם לשונות והלשון האחרון כך הוא הא נזרע מיעוטו שרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרו אלא בית סאתים אבל

יתר מבית סאתים אסור. ובנטע רובו הרי הוא כחצר העלו שם אע"פ שאינו נטוע שורות שורות הרי הוא כחצר ולפיכך סתם רבינו. ודע כשנזרע שאסור לטלטל בו אף במה שלא נזרע אסור לפי שנפרץ במלואו למקום האסור לו ולזה כתב רבינו אסור לטלטל בכולו: **נתמלא מים אפילו היו עמוקים וכו'.** (שם כ"ד א' וב') נתמלא מים הכי אמרינן משמיה דרבא מים כנטעים דמו אמר אמימר לא אמרן אלא דחזו לתשמישתן אבל לא חזו לתשמישתן אסור והעלו שם דכי חזו לתשמישתן אפי' יש בעמקן יתר מבית סאתים מותר. וכתב הרשב"א ז"ל כשאמרו שכשאינן ראויים לתשמיש הרי הן כזרעים בשיש בעמקן עשרה טפחים אבל פחות מכאן הרי הן כטיט בחצר רקק הוא זה ורקק אינו חולק רשות לעצמו בשום מקום עד כאן:

**מקום שהקף שלא לשם דירה שיש בו בית שלש סאין וקרו בו בית סאה קרויו מתירו** [נ] שפי תקרה יורד וסותם. נפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו. חצר מתרת כשהיתה והקרפף אסור כשהיתה. שאין אויר החצר מתירו:

**ההראב"ד מקום שהוקף וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אינו תופס דרך הגמרא אלא אפילו קרפף ובית סאתים שנפרץ במלואו לחצר הקרפף אסור מפני שאין אויר מחיצות מתירו והחצר מותרת כשהיתה, עכ"ל:

**מגיד משנה מקום שהוקף שלא לשם דירה וכו'.** (שם כ"ה ע"ב) קרפף בית שלש וקירו בו בית סאה רבה אמר אויר קירויו מתירו ר' זירא אמר אין אויר קירויו מתירו לימא בפלוגתא דרב ושמואל דאתמר אכסדרא בבקעה רב אמר מטלטלין בכולה אמרי' פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם ואמרו אי דעביד כאכסדרה הכי נמי פי דכ"ע כרב הכא במאי עסקינן דעביד כי ארזלא. ונ"ל פירושו לדעת רבינו אי דעביד כאכסדרה שיש לה ג' מחיצות כמבואר פי"ז כ"ע מודו דפי תקרה יורד וסותם הב"ע דעביד כי ארזלא כמלונה שעושין שומרי גנות ופרדסין שנועצין ד' קונדסין ופתוח מכל צדדיו דבכי הא אפילו רב מודה דבכרמלית דהיינו בקעה אין קירויו זה מתיר אבל בקרפף שדינו כרה"י דבר תורה נחלקו אם קירויו זה מתיר ופסק רבינו כדברי המיקל ולפיכך סתם רבינו. אבל הרשב"א ז"ל כתב דדוקא כשקירה ע"ג שתי מחיצות דבוקות זו לזו הא לאו הכי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ודברי רבינו נראין לי עיקר: **נפרץ במלואו לחצר וכו'.** (שם כ"ה:) קרפף שנפרץ במלואו ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת וקרפף אסור זו היא גרסת רבינו. וכשכתב נפרץ במלואו בקרפף של

יותר מבית סאתים הוא ולא בזה שדבר עתה שהוא מבית שלש ויש בו קירווי מבית סאה. ועיקר המימרא להודיענו שהחצר מותרת כשהיתה ואינה חשובה כנפרצת במלואה למקום האסור לה. והטעם לפי שזה דינו כרה"י גמור דבר תורה והחצר עומדת בפני עצמה. ובאמת שאין הסוגיא ששם נוחה לפי זה. לפיכך כתב הרשב"י ז"ל קרפף בית סאתים שלא הוקף לדירה ונפרץ במלואו לחצר אם יש באויר רוחב המחיצה שנפרצה כדי ליתר הקרפף על בית סאתים חזר הקרפף ליאסר בטלטול אלא בד"א אע"פ שהקרפף והחצר לאדם אחד שאויר מקום המחיצה מצטרף עם הקרפף ומייתרו בד"א בשנפרץ הקרפף במלואו וכותליו נכנסין בתוך חלל החצר או שהיו כותלי החצר שבצד זה ושבצד זה יתירים על רוחב הקרפף ד' אמות ואם לאו אין זה נפרץ במלואו שכל שנראה מבחוץ אע"פ ששורה מבפנים נדון משום לחי :

**כסף משנה** **מקום שהוקף וכו'.** עד שפי תקרה יורד וסותם. כתב הרמ"ך ה"ל לפרש דעביד כארזלא דאי עביד כאכסדרה ד"ה מותר ובעביד כארזלא הלכה כדברי המיקל עכ"ל: **נפרץ במלואו לחצר עד שאין אויר החצר מתירו.** כתב הרמ"ך לא ידעתי ליישב דברי רבינו לפי הגרסא הכתובה בספרינו דאקשי בגמרא וכי אויר המותר אוסר ונפרצה החצר כנגדו אין כתוב בספרנו ורש"י ל"ג ליה ואם כדבריו כן הוא דבקרפף יותר מבית סאתים מאי מקשי בגמרא והא איכא מקום מחיצות וכו' וצ"ע מ"ך :

**לחם משנה** **נפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו וכו'.** פירוש דברי רבינו שנפרץ הקרפף במלואו לחצר והחצר נפרץ במקום אחר כנגדו כזה (א). (חסר ציור) ונקט נפרץ כנגדו להשמיענו שפרוץ מצד אחד לגמרי ומצד אחר כנגדו החצר מותר והקרפף אסור והוא ז"ל גורס במימרא דגמרא (דף כ"ח :) ונפרצה חצר כנגדו. וכתב ה"ה ז"ל ועיקר המימרא להודיענו וכו' נראה שהוא ז"ל סבור כדעת רבינו דהך מימרא איירי בקרפף יותר מבית סאתים והחידוש הוא לענין החצר וגורס בגמרא ונפרצה חצר כנגדו ואם שינוי הגירסא הוא כדברי רבי זירא דאמר ומודינא בקרפף וכו' ופירוש דבריו כשהקרפף יותר מבית סאתים זה ודאי אין מובן כלל לטעמו שאמר הואיל ואויר חצר מיותר וכן אין לומר בזה ומודינא לענין החצר דמעולם לא היה בענין זה מחלוקת כלל. לכך נראה באמת שאין שינוי הגירסא והפירוש אלא בדברי רב חסדא שהביאו שם ואמרו דאמר רב חסדא קרפף שנפרץ במלואו לחצר וכו' ומ"מ תימה גדול הוא זה דאם פירוש דברי רב חסדא כשהקרפף יותר מבית סאתים אין מובן כלל בגמרא דקאמר מ"ט דאית ליה גיפופי וכו' ואין כאן מקום לראית הגמרא כלל דאין הטעם משום ייתור אויר המחיצות דהרי יותר מבית סאתים הוא ואע"פ שה"ה כתב שאין הסוגיא נוחה לפי זה באמת שאין ראוי לומר על זה אינו נוחה דזה (סאתים הוא) [אין לו מובן כלל]. לכן נראה לומר דה"ה ז"ל סבור דדעת



רבינו דפירש בדברי רב חסדא כפירוש דברי רשיי ז"ל שהוא בקרפף בית סאתים מצומצם וראית הגמרא כדברי רשיי ז"ל אבל מ"ש רבינו נפרץ במלואו וכו' איירי בקרפף יותר מבית סאתים ואין כונת רבינו להשמיענו אלא שהחצר מותר אבל הקרפף היה יותר מבית סאתים וז"ש והקרפף אסור כשהיה וזהו שכתב ה"ה וכשכתב נפרץ וכו'. ומפני שי"ל על דברי רבינו דלמה לא הודיענו חדוש גדול יותר שכשהקרפף בית סאתים מצומצם ונפרץ אויר מחיצות מייתר וזהו דין הגמרא והוא חידוש יותר. ולתרץ קושיא זו כתב ה"ה ועיקר המימרא להודיענו וכו' כלומר הוא סבור שאע"פ שדברי רב חסדא הם בקרפף בית סאתים מצומצם ויתור אויר מחיצות אסור הקרפף והחצר מותר ומ"מ לא כתב רבינו דין זה מפני שהוא סבור שאין עיקר חידוש רב חסדא בדין זה אלא היתר החצר ואיסור הקרפף בייתור אויר מחיצות כתבו אגב היתר החצר לכך לא הוצרך רבינו להזכירו מ"מ כתב ע"ז דאין נראה באמת כן הסוגיא דהא שם הוצרך ר"ז להודיענו דין זה ונשאו ונתנו בדין זה. ופירש דברי ר"ח כדי שילמד דין זה א"כ ראוי לו להזכירו וזהו שכתב. ובאמת שאין הסוגיא נוחה לפירושו זה מ"מ יש חילוף בין רבינו ז"ל ורשיי ז"ל בענין הגירסא שרבינו גורס ונפרצה חצר כנגדו. עוד כתב ה"ה בתוך דבריו והטעם שזה דינו כרה"י וכו' והחצר עומדת בפ"ע כ"כ מפני שהוקשה לו דאיך התיר כאן החצר אע"פ שנפרצה למקום האיסור הרי לעיל במקום יתר מבית סאתים שהוקף וכו' כתב ואסור לטלטל בכולו כלומר ואפילו במה שלא נזרע מפני שנפרץ למקום האסור לו וכן כשהיה המקום הזרוע יותר מבית סאתים אסור לטלטל בשאר מפני שנפרץ למקום האסור לו לזה כתב דשאני הכא שהחצר עומדת בפ"ע דהחצר הוא מקום אחד והקרפף מקום אחר ואינו במקום יתר מבית סאתים שנזרע רובו שאסור לטלטל בכל השאר מפני שהכל מקום אחד. עוד הביא ה"ה דברי הרשב"א ז"ל שכתב בד"א שנפרץ הקרפף במלואו וכותליו נכנסים בתוך חלל החצר וכו' פירוש הצורה כגון זה (ב) או שהיו כותלי החצר שבצד זה וכו' אסורה כגון זה (ג) (חסר ציור) דאז כיון שהיתור שבכותלי החצר הוא ד' אמות אינו נדון משום לחי דהכי אמרינן בפ"ק דעירובין (דף י') לחי המושך עם דפנו של מבוי פחות מד' אמות נדון משום לחי וכו' ארבע אמות נדון משום מבוי ואם כן כיון שהוא אין לו דין לחי אבל כשהוא פחות מארבע אמות הרי הוא כלחי נראה מבחוץ ושוה מבפנים שצורתו זה (ד) (חסר ציור) שכשעומד תוך המבוי אינו רואה כלום ונראה שהוא כותל המבוי אבל כשעומד מבחוץ רואה אותו ה"נ הוי רואה מבחוץ ושוה מפנים וז"ש ואם לאו כלומר שהוא פחות מד' אמות אין זה נפרץ וכו' והוא פשוט:

**ח** הָיָה יִתְרַם מִבֵּית סָאֲתִים וּבָא לְמַעְטוֹ בְּאֵילָנוֹת אֵינוֹ מְעוּט. [ח]  
בְּנֵה בּוֹ עֲמוּד בְּצַד הַכֶּתֶל גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה וָרֶחֶב שְׁלֹשָׁה אִו יִתְרַם הָרִי  
זֶה מְעוּט. פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה אֵינוֹ מְעוּט שְׁכָל פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה כְּלָבוֹד  
דְּמִי. וְכֵן אִם הִרְחִיק מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרֵה מְחַצָּה הָרִי זֶה  
מְעוּט. פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה לֹא עֶשְׂרֵה כְּלוּם :

**כסף משנה** בנה בו עמוד בצד הכותל וכו'. עד פחות מג' אינו מיעוט. כתב  
הרמ"ך כל מ"ש כאן לא הלך בשיטת הגירסא הכתובה בספרינו דמועיל ואינו  
מועיל כתוב בספרינו וכן ראוי לפרש ופירושו וגרסתו לא הבנתי. גם מה שכתב  
שאם בנה עמוד בצד הכותל בפחות מג' לא הוי מיעוט לא הבנתי דהא אפילו  
טח פניה בטיט ואינו יכול לעמוד בפניו אמרינן דהוי מיעוטא וצ"ע, עכ"ל :

**לחם משנה** וכן אם הרחיק מן הכותל ג' וכו'. כתב ה"ה ופסק רבינו כלישנא  
קמא וכו' אע"ג דהיה ראוי לפסוק כלישנא בתרא ועוד דהוא לקולא פסק  
כלישנא קמא משום דסתמא דגמרא קאמר לה וזהו שאמר דקים לן כלישנא  
קמא דבגמרא, ר"ל דבגמרא קאמר לה וכ"כ הרא"ש ז"ל בפסקיו. ופסק רש"י  
ז"ל דלית הלכתא וכו' משום דלישנא קמא סתמא דגמרא קאמר שם :

**ט** טח אֶת הַכֶּתֶל בְּטִיט אַף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד בְּפָנָי [ח]  
עֲצֵמוֹ הָרִי זֶה מְעוּט. הִרְחִיק מִן הַתֵּל שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרֵה מְחַצָּה  
הוֹעִיל. עֶשְׂרֵה מְחַצָּה עַל שְׁפֵת הַתֵּל אֵינוֹ מוֹעִיל שְׁהַעוֹשָׂה מְחַצָּה  
עַל גְּבֵי מְחַצָּה אֵינוֹ מוֹעִיל. נִבְלָעָה מְחַצָּה הַתְּחִתוֹנָה וְהָרִי  
הָעֲלִיוֹנָה קִיָּמַת. הוֹאִיל וְנִעֲשִׂית הָעֲלִיוֹנָה לְשֵׁם דִּירָה וְהָרִי אֵין  
שָׁם נִרְאָה אֶלָּא הִיא הָרִי זֶה הוֹעִיל וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּה :

**מגיד משנה** (ח-ט) היה יותר מבית סאתים וכו'. מפורש בגמרא (שם כ"ה)  
מעטו באילנות אינו מיעוט. וכתב הרשב"א ז"ל שהטעם מפני שדרך לטעת  
אילנות בקרפפות לפיכך אפילו היו האילנות גבוהים עשרה ורחבים ד'  
שחולקים רשות לעצמם אין ממעטין. עוד כתב לפיכך יראה לי שהבורות  
שבגנה אפי' עמוקין עשרה ורחבין ד' תשמיש הגנה הם ואין ממעטין וכן בית  
כנוס המים להשקות הגן אינו ממעט ומן הטעם שאמרנו עכ"ל : **בנה עמוד בצד**  
**הכותל וכו'.** שם בנה בו עמוד גבוה עשרה ורחב ד' הוי מיעוט פחות מג' לא הוי  
מיעוט מג' ועד ארבעה רבה אמר הוי מיעוט כיון דנפק מתורת לבוד רבא אמר

לא הוי מיעוט כיון דליכא מקום ארבעה לא חשיב. ופסק רבינו כרבה דהוא מיקל ויש מי שפסק כרבא שפחות מארבעה אינו מיעוט ולזה הסכים הרשב"א ז"ל: **וכן אם הרחיק מן הכותל וכו'.** גרסת רבינו שם כך היא הרחיק מן הכותל ד' ועשה מחיצה הוי מיעוט פחות מג' אינו מיעוט משלשה ועד ארבעה רבה אמר מיעוט רבא אמר אינו מיעוט רבה בר שמואל מתני לה לקולא טחו בטיט ויכול לעמוד בפני עצמו הוי מיעוט אין יכול לעמוד בפני עצמו רבה אמר הוי מיעוט רבא אמר לא הוי מיעוט הרחיק מן התל ארבעה ועשה מחיצה הועיל פחות מג' או שעשה מחיצה על שפת התל רב חסדא ורב המנונא חד אמר מועיל וחד אמר אינו מועיל. בעי רבה בר רב חנן נבלעו מחיצות התחתונות ועליונות קיימות מהו ואיפשיט דמועיל. וזהו פירוש הסוגיא לדעתו ז"ל שכל מיעוט שהזכירו הוא בנתמעט הקרפף מיותר מבית סאתים ע"י הבנין והבנין הזה אפי' פחות מעשר אמות ושלא לשם דירה ופסק רבינו כלישנא קמא דכ"ע מודו דפחות מג' לאו כלום הוא דלא כרבה בר שמואל דס"ל דבפחות מג' פליגי וטעמא משום דקיי"ל כלישנא קמא דגמרא וכן פסקו ז"ל. וטחו בטיט מילתא באפי נפשיה היא ופסק רבינו כרבה דאמר הוי מיעוט ולקולא בשל דבריהם. אח"כ אמרו הועיל ולא הועיל והוא בעושה מחיצות עשר אמות לשם דירה ושלא נתמעט הקרפף כלל ופסק כמ"ד דמחיצה ע"ג מחיצה אינו מועיל אא"כ נבלעה התחתונה וכבעיא דרבה בר חנין: **ויש בכאן שאלה לדעת רבינו הוא** אומר שאם מיעט במחיצה סמוכה לכותל תוך ג' לא עשה כלום וטעמא משום לבוד והיאך יאמר שכשטח את הכותל בטיט יהא מיעוט והלא כ"ש הוא שאין ראוי להיות מיעוט. ויש להשיב שכשהמחיצה תוך ג' לכותל כבר ניכר שיש בשטח קרפף זה יותר מבית סאתים שהרי המחיצה הזו מוקפת שטח הקרפף מכל צד והיא בעצמה אינה ראויה למעט כל שהוא תוך ג' אבל כשטח הכותל בטיט אין טיחה זו מוקפת השטח והרי זה כאילו מעיקרו לא היה בו יותר מבית סאתים. כך נ"ל לדעת רבינו וגרסתו ויש גרסא אחרת שגורסין הועיל ולא הועיל בכל חוץ מגבי טחו בטיט שגורס רש"י ז"ל מיעוט ואינו מיעוט וכבר בארתי פירוש מלות אלו שהועיל ולא הועיל שהועיל הוא במקיף עשר לשם דירה ומיעוט הוא מיעוט השטח ופסקו כרבא דאמר פחות מד' אינו מועיל והגרסא יותר נכונה אלא שיש לפסוק כרבה ולקולא:

**לחם משנה** **הרחיק מן התל ג' וכו'.** רבינו ז"ל גורס בגמרא (דף כ"ה) או שעשה מחיצה על שפת התל (ופירשו למטה לאותן הדברים על התל למטה מן התל) ופירוש על התל ר"ל הדרים על ראש התל וכתב רבינו שעושה מחיצה ע"ג מחיצה אינו מועיל כו'. אין הכוונה במחיצה ע"ג מחיצה כמו מחיצה תוך מחיצה דא"כ אפילו הרחיק מן התל שלשה אמאי הועיל הרי יש כאן שתי מחיצות אחת תוך האחרת אלא ר"ל שהיא מחיצה על גבי מחיצה ממש כשהיא על שפת התל כיון שהמחיצה אחרת של הקרפף היא למטה ממנה שזה

במקום גבוה יותר שהוא סמוך לתל שהוא גבוה א"כ הוי מחיצה למעלה מן המחיצה איקרי מחיצה ע"ג מחיצה אבל כשהוא רחוק מן התל הוי כמחיצה תוך מחיצה ושרי וזה מוכרח ופשוט לדעת רבינו ולדעת רש"י ז"ל:

**י** רְחֵבָה שְׁאֲחוּרֵי בְּתִים יִתְּרָה עַל בַּיִת סְאֲתִים אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע. וְאֶפְלוּ הָיָה פֶּתַח הַבַּיִת פְּתוּחַ לְתוֹכָהּ. וְאִם פֶּתַח הַפֶּתַח לְשֵׁם וְאַחַר כֶּךָּ הִקְיֶפָה הָרִי זֹו כְּמִקְפֶּת [ט] לְדִירָה וּמִתֵּר לְטַלְטַל בְּכֻלָּהּ:

**מגיד משנה** רחבה שאחורי הבית כו'. (שם כ"ד) אמר רב כהנא רחבה שאחורי הבתים אין מטלטלין בה אלא בד' אמות א"ר נחמן אם פתח בה פתח מותר לטלטל בכולה ולא אמרן אלא שפתח ולבסוף הוקף אבל הוקף ולבסוף פתח לא ע"כ. ופירוש רבינו בה מבואר:

**לחם משנה** רחבה שאחורי בתים וכו'. בעירובין (דף כ"ד) הקשו פשיטא ואמרו ל"צ דאית ביה בי דרי מהו דתימא אדעתא דבי דרי עבדיה קמ"ל. ותימה על רבינו איך לא הזכיר כלל מכל זה אבל סמך במה שסתם הדברים ויובן בדרך כלל אפי' דאיכא בי דרי לשם:

**יא** רְחֵבָה [י] הַפְּתוּחָה לַמְּדִינָה מֵצַד אֶחָד וּמֵצַד אַחֵר פְּתוּחָה לְשִׁבִיל הַמְּגִיעַ לְנֶהָר. עוֹשֶׂה לָּהּ לְחֵי מֵצַד הַמְּדִינָה וְיִהְיֶה מִתֵּר לְטַלְטַל בְּכֻלָּהּ וּמִתוֹכָהּ לַמְּדִינָה וּמִן הַמְּדִינָה לְתוֹכָהּ:

**מגיד משנה** רחבה הפתוחה למדינה מצד אחד וכו'. מעשה (שם כ"ד): ההיא רחבה דהוה בפומבידתא והוה חד גיסא פתיח למתא וחד גיסא פתיח לשביל של כרמים ושביל של כרמים סליק לגודא דנהרא ואמרו שם היכי ליעביד ולא מצאו שם תקנה אלא כדאמר רבא ליעביד לחי מהך גיסא דלהדי מתא מיגו דמהני למתא מהני נמי לרחבה טלטולי במתא גופא שרי ברחבה גופא שרי מרחבה למתא וממתא לרחבה פליגי בה רב אחא ורבינא וקיי"ל כדברי המיקל. ויש בזה לפי דעת המפרשים צדדין דבלאו הכי מועיל ורבינו ז"ל תפס המחווור שבגמרא ודינין אלו אינן מצויין להאריך בהם ואין מהם בהלכות כלום:

**יב** יָחִיד שְׁשֻׁבֵת בְּבִקְעָה וְעֹשֶׂה מְחָצָה סְבִיב לוֹ אִם יֵשׁ בָּהּ עַד בַּיִת סְאֲתִים מִתֵּר לְטַלְטַל בְּכֻלָּהּ. וְאִם הִיתָה יִתֵּר עַל בַּיִת

סָאֲתִים אֵינּוּ מְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמוֹת. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵלִים אוֹ יֶתֶר עָלֵיהֶן שְׁשֻׁבְתוֹ בְּבִקְעָה הָרִי הֵן שִׁירָא וּמִתֵּר לָהֶם לְטַלְטֵל בְּכָל צָרְכָן אֶפְלוּ כַּמָּה מִיָּלִין. וְהוּא שְׁלֹא יִשְׂאֵר מִן הַמְּחֻצָּה שֶׁהִקִּיפוּ בֵּית סָאֲתִים פְּנוּי בְּלֹא כְּלָים. אֲבָל אִם נִשְׂאֵר בֵּית סָאֲתִים פְּנוּי בְּלֹא כְּלָים וְלֹא הָיוּ צָרִיכִים לוֹ אֲסוּרִים לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחֻצָּה אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמוֹת. וְאִין הִקְטָן מִשְׁלִים לְשִׁירָא:

**מגיד משנה** יחיד ששבת בבקעה וכו'. משא ומתן הרבה יש בזה פירקא קמא (שם ט"ז י"ז) ומסקינן יחיד נותנין לו בית סאתים שנים נותנין להם בית סאתים שלשה נעשו שיירא ונותנין להם כל צרכן ובלבד שלא יהיה ב"ס פנוי מכלים הוצרכו לחמש והקיפו לשבע אפילו בחמש אסורין. ומ"ש רבינו ואין הקטן משלים בשיירא בירושלמי כך איתא אין הנכרי משלים בשיירא קטן מהו שישלים בשיירא ע"כ. ורבינו פסק להחמיר בקטן וכ"ש בנכרי:

**יג** שְׁלֹשָׁה שֶׁהִקִּיפוּ כְּדִי צָרְכָן וְקִנּוּ שְׁבִיתָה וְאַחַר כֵּן מִתְּאַחַד מֵהֶן הָרִי הֵם מִתְּרִין לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. קִנּוּ שְׁנַיִם שְׁבִיתָה בְּיֶתֶר מִבֵּית סָאֲתִים וְאַחַר כֵּן בָּא לָהֶם שְׁלִישִׁי אֲסוּרִין לְטַלְטֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמוֹת כְּשֶׁהָיוּ קִדְּם שְׁיָבוּא זֶה. שֶׁהִשְׁבִּיתָה [כ] הִיא הַגּוֹרְמַת לֹא הַדִּיּוּרִין:

**מגיד משנה** שלשה שהקיפו כדי צרכן כו'. שם (י"ז) איתמר שלשה ומת אחד מהם שנים ונתוספו עליהם רב הונא ור' יצחק חד אמר שבת גורמת וחד אמר דיורין גורמין ופסק רבינו כרב הונא דהתם מוכח דרב יהודה הכי ס"ל וכן פסקו ז"ל:

**יד** שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הַמְּקַפִּין שְׁלֹשָׁה לְשֵׁם דִּירָה זֶה בְּצַד זֶה וּפְתוּחִים זֶה לְזֶה שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים רְחֻבִים וְהָאֲמֻצְעֵי קֶצֶר שְׁנַמְצָאוּ לְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים פְּסִין מְכָאן וּמְכָאן וְהָיָה יָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה נֶעֱשׂוּ כְּשִׁירָא וְנוֹתְנִין לָהֶם כָּל צָרְכָן. הָיָה הָאֲמֻצְעֵי רְחֵב וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים קֶצֶרִים שְׁנַמְצָא הָאֲמֻצְעֵי בְּפִסִּין

מְשַׁנֵּי רוּחוֹתָיו הָרִי הוּא מְבַדֵּל מְשַׁנֵּים הַחִיצוֹנִים. לְפִיכֵךְ אִם שָׁבַת יְחִיד בְּזָה וְיְחִיד בְּזָה וְיְחִיד בְּזָה אֵין נוֹתְנִין לָהּ כָּל צָרְכָּךְ אֲלֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית סָאתִים בְּמִקְוֵמוֹ. הִיָּה יְחִיד בְּזָה וְיְחִיד בְּזָה וְשְׁנַיִם בְּאֶמְצָעֵי אוֹ שְׁנַיִם בְּזָה וְשְׁנַיִם בְּזָה וְאֶחָד בְּאֶמְצָעֵי נוֹתְנִין לָהּ כָּל צָרְכָּךְ :

**מגיד משנה** **שלשה מקומות המוקפין וכו'.** בכל גגות (עירובין צ"ג) אמר רב יהודה שלשה קרפפות זה בצד זה ושנים החיצונים מגופפים והאמצעי אינו מגופף ויחיד בזה ויחיד בזה נעשו שיירא ונותנין להם כל צרכן ודאי אמצעי מגופף ושנים החיצונים אינם מגופפין ויחיד בזה ויחיד בזה אין נותנין להם כל צרכן איבעיא להו שנים באמצעי ויחיד בזה ויחיד בזה שנים בזה ושנים בזה ויחיד באמצעי מהו תיקו. והלכתא בעיין לקולא ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל כשנותנין להם כל צרכן באי זה מקום שירצו ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי מכלים כדאיתא פ"ק וכשהם יחידים נותנין בית סאתים לכל אחד במקומו כדברי רבינו ורבינו לא הזכיר בכאן ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי מכלים וגם בגמרא לא נזכר. ויש לחלק ולומר שאפילו בית סאתים פנוי בקרפפות שכבר היו מוקפין נותנין להם כל צרכן שלא אמרן אלא כשאין מוקפין. אבל בתוספתא מפורש כך בשיירא ששבתה בגנה מוקפת גדר גבוה עשרה וכיון שכן י"ל שרבינו סמך על הנזכר למעלה וקצר במובן :

**טו** כָּל מְחַצֶּה שְׂאִינָה יְכוֹלָה לְעַמֵּד בְּרוּחַ מְצוּיָה אֵינָה מְחַצֶּה. \*  
וְכָל מְחַצֶּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְנַחַת אֵינָה מְחַצֶּה. וְכָל מְחַצֶּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה אֲלֵא לְצְנִיעוֹת בְּלִבָּד אֵינָה מְחַצֶּה. וְכָל מְחַצֶּה שְׂאִין בְּגִבְהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר אֵינָה מְחַצֶּה גְמוּרָה. גְדוּד חֲמֻשָּׁה וּמְחַצֶּה חֲמֻשָּׁה מְצַטְרְפִין :

**ההראב"ד** **וכל מחיצה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל נ"א העשויה לנחת, עכ"ל :

**מגיד משנה** **כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד וכו'.** מימרא פרק הישן בסוכה (דף כ"ד:) כלשון רבינו: **וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה.** כך נמצא ברוב ספרי רבינו ובהשגות א"א נוסחא אחרינא העשויה לנחת ע"כ. וגרסאות הן פרק עושין פסין (עירובין כ"ו). ופירוש שאינה עשויה לנחת שאינה עשויה להניח שם דבר או לנוח שם. ופירוש העשויה לנחת לנחת בה כלים ולא לדור בתוכה. ודע שכשאמרו אינה מחיצה ר"ל מענין מוקפת לדירה וביותר

מבית סאתים וכך פירש הרשב"א ז"ל דודאי בפחות מבית סאתים מחיצה היא וכן ג"כ דבר תורה מחיצות גמורות הן. ואין נ"ל כן מלשון רבינו ולפיכך הוא גורס שאינה עשויה לנחת. ואע"פ שהמחיצות העשויות מאליהן כתל וסלע מועילות אלו העשויות בידי אדם ללא תועלת סופן ליבטל ואינן כלום וכן הדין במחיצה העשויה לצניעות. זה נראה לי בדעתו ז"ל: **וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות וכו'.** שם מימרא האי מחיצה דאדרכלין לא שמה מחיצה כיון דלצניעותא בעלמא עבידא לא הויא מחיצה. ופי' אדרכלין חוצבי אבנים שעושין בה מחיצה שאוכלין בראש הבנין לצניעות: **וכל מחיצה שאינה גבוהה וכו'.** זה בכמה מקומות. **וכתב רבינו אינה מחיצה גמורה** לפי שבפחות מכן הויא מחיצה וחולקת רשות כמבואר בדיני הכרמלית ומקום פטור: **גידוד ה' וכו'.** בכל גגות (צ"ג:) והלכתא גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין. ופי' גידוד קרקע עולם גבוה מהסמוך לו:

**לחם משנה** **וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה וכו'.** פירוש לגירסת רבינו שאם עשויה לנחת בה כלים הוי מחיצה. ולדעתו ז"ל אינה מחיצה אלא שאינם עשויה לא לנחת בה כלים ולא לנוח אדם שם כלל וכיון דלא נעשה לשום דבר מפני כן לדעתו אינה מחיצה כלל ולא כדעת הרשב"א ז"ל שכתב שבפחות מבית סאתים הוי מחיצה ולכך לא כתב רבינו אינה מחיצה גמורה אלא כתב אינה מחיצה כלל וז"ש ה"ה ז"ל ואין נראה לי כך מלשון רבינו: **וכל מחיצה שאין בגובהה עשרה טפחים או יותר אינה מחיצה גמורה.** כתב ה"ה וכתב רבינו אינה מחיצה גמורה לפי שבפחות מכן הויא מחיצה וכו' וא"ת א"כ איך כתב כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה היה לו לכתוב אינה מחיצה גמורה דהא מחיצה איקרי לענין שנפרץ לים דבפס מכאן ופס מכאן סגי כמבואר למעלה בפרק ט"ו. וי"ל דאיקרי מחיצה משום דיש לו שלש מחיצות אחרות אבל אם היו כל המחיצות בפס מכאן ופס מכאן לא מהני ואין לדעת רבינו לדבר כאן אלא במחיצות המועילות בפני עצמן וכמ"ש ה"ה למטה ולא בא רבינו להזכיר בכאן אלא המחיצה שבעצמה בלא חברותיה היא מחיצה וכן כשכתב אינה מחיצה ר"ל שבפני עצמה אינה מחיצה אבל כשכתב אם אין בגובהה עשרה שאינה מחיצה גמורה מפני שארבע מחיצות כאלה בדיני כרמלית חולקים רשות ואין צריך סיוע חברותיה:

**טז** **כל מחצתה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחצתה.** אבל אם היתה פרוץ פעומד הרי זו מתקרת. ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות. אבל עשר אמות הרי היא כפתח. אם היתה לפרצה זו צורת פתח אף על פי

## שֵׁשׁ בָּהּ יוֹתֵר מְעַשֵּׂר אֵינָהּ מִפְסֹדֵת הַמְחֻצָּה. וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא הַפְרוּץ מְרַבֵּה עַל הָעוֹמֵד :

**מגיד משנה** כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה וכו'. פ"ק (שם ט"ו.) משנה שיירא שחנתה בבקעה הקיפוח כלים בהמה מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא גדר גבוה עשרה טפחים ולא יהיו פרצות יתרות על הבנין כל פרצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יתר מכן אסור. ובגמרא (דף ט"ז:) הלכתא פרוץ כעומד מותר: **ואם היה לפרצה זו צורת פתח וכו'.** למד זה רבינו ז"ל מהמשנה הראשונה שאמרה אם יש לו צורת פתח אע"פ שרחב מעשר אמות אינו צריך למעט וכ"פ פ"ז. **ומ"ש רבינו והוא שלא יהא פרוץ מרובה על העומד** לפי שדעתו ז"ל שבהוא יתר מעשר עם צה"פ כעשר בלא צה"פ מה עשר בלא צ"פ פרוץ מרובה על העומד לא אף יתר מעשר בצ"פ פרוץ מרובה על העומד לא. ואע"פ שנראה מסוגיא (דף י"א) שעל משנה זו דמאן דאית ליה כי האי מתניי חצר שרובה פתחים וחלונות נותרת בצורת הפתח וברייתא דקא אמרה בפתחים ובלבד שיהיה עומד מרובה על הפרוץ היינו בפתחים שאינן עשויין כתקנן כדאיתא התם. רבינו ז"ל תפס לו פשט הברייתות ופשט מימרא דר"י דאמר לכלאים התירו ולא לשבת. וסובר דאפי' מאן דאית ליה מתניי אית ליה הכין ומבוי שאני דבקורה בעלמא סגי ליה ואינו סומך על דחיות הנזכרות שם. זהו דעתו ז"ל. ובפרצה עשר ויש לה צ"פ אפשר שהוא ז"ל יודה שאפי' פרוץ מרובה על העומד כשר הוא. וכן הכשיר הוא ז"ל גבי סוכה פ"ד מהל' שופר וסוכה. ואולי שהוא מחלק בין סוכה לשבת בענין זה ומפרש ההיא ברייתא דסוכה כפשטה וכבר כתבתיה שם. אבל התוספי' והרשב"א ז"ל סבורים דכל שיש שם צ"פ עשוי כתקנו אפי' פרוץ מרובה על העומד בארבע מחיצות ובכולן צ"פ הן כעומדים. ודע שאף לדעת רבינו יש צ"פ מועילה אפי' בפרוץ מרובה על העומד כגון ברוח שלישית כמבואר פ"ז בדין הכשר המבוי המפולש. וכן לפעמים שפרוץ מרובה בלא צ"פ מועיל כגון בפסי ביראות כמבואר פ"ז. ולא בא רבינו להזכיר בכאן אלא המחיצה שבעצמה בלא חברותיה היא מחיצה וזה פשוט וברור:

**לחם משנה** אם היה לפרצה זו צורת פתח וכו'. כתב ה"ה דאע"פ שנראה מסוגיא שעל משנה זו דמאן דאית ליה כי האי מתניתין וכו'. בפ"ק דעירובין (דף י"א) אמרו דרב מתניי והרחב מעשר ימעט (ואם יש לו צורת פתח צריך למעט) אמר רב יוסף מדברי רבינו נלמוד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצורת פתח מ"ט הואיל יותר מעשר וכו' ואמרו שם לימא מסייע ליה כלומר לרב דאמר צריך למעט דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהיה עומד מרובה על הפרוץ. ופירש רש"י אלמא עומד מרובה על הפרוץ



בעינן ואע"ג דאיכא צורת פתח בכולהו וסיעתא לרב ותירץ רב כהנא כי תניא ההיא בפתחי שימאי כלומר פתחים שאינם עשויים כתקנם אבל עשויים כתקנם בצורת פתח מתיר וליכא סיעתא לרב דאמר צריך למעט משמע מכאן דאנן דאית לן דלא כרב מוקמינן להך מתניתין כרב כהנא דאמר בפתחי שימאי אבל בפתחים העשויים כתקנן ניתרת בצורת פתח ומפני זה הוקשה בעיני ה"ה ז"ל. וקשה דמאי קושיא היא זו דמינה היא ילפינן דבפרצה יתר מעשר ופרוץ מרובה על העומד ניתרת בצורת פתח ושלא כדברי רבינו, נימא דלעולם כדברי רבינו ומ"ש בגמרא דברייתא איירי בפתחי שימאי ולעולם מתנינן במתניתין אינו צריך למעט משום דהם פתחים עשויים כתקנן ומשום דרב יוסף רצ"ל אליבא דרב דחצר שרובה פתחים אפילו פרוץ פחות מעשר צריך למעט דע"כ רב יוסף בפחות מעשר איירי כמ"ש התוס' דאי לא אפילו בעומד מרובה צריך למעט ולהכי אמר כהנא דבפחות מעשר בצורת פתח מתיר אבל יותר מעשר ופרוץ מרובה על העומד אינו מתיר אפילו בצורת פתח ובכי הא מודה מתניתין. ונראה דמשמע לו מתניתין דאמר א"צ למעט אפילו שיש לו יותר מעשר ופרוץ מרובה על העומד וכ"כ רבינו לקמן בפרק י"ז אבל אם היה לו צורת פתח אפילו היה גבוה מאה אמה או רחב מאה אמה וכו' :

**יז** בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּזִמְן שֶׁהִפְרָצוֹת מְשֻׁלְטָה טְפָחִים וְלִמְעָלָה. אָבֵל אִם הָיוּ הִפְרָצוֹת כָּל פְּרָצָה מִהֶן פְּחוּתָה מְשֻׁלְטָה הָרִי זֹו מִתְתַּרְת. וְאָף עַל פִּי שֶׁהִפְרוּץ מְרַבָּה עַל הָעוֹמֵד. שֶׁכָּל פְּחוּת מְשֻׁלְטָה הָרִי הוּא כְּלָבוֹד :

**מגיד משנה** בד"א בזמן שהפרצות וכו'. זה פשוט ומתבאר מן המשנה (שם ט"ו) : שנזכר בסמוך :

**יח** כִּיצַד. הָרִי שֶׁהִקִּיף בְּקַנִּים וְאִין בֵּין קִנָּה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹטָה טְפָחִים. אוֹ שֶׁהִקִּיף בְּחֻבָּלִים וְאִין בֵּין חֻבָּל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹטָה טְפָחִים. הָרִי זֹו מְחַצָּה גְמוּרָה. אָף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁתֵּי בְּלֹא יַעֲרֵב אוֹ יַעֲרֵב בְּלֹא שְׁתֵּי. וְצָרִיךְ שִׁיְהִיָּה גְבֵה הַקִּנָּה עֲשָׂרָה אוֹ שִׁיְהִיָּה מִן הָאָרֶץ עַד סוֹף עֲבֵי הַחֻבָּל הָעֲלִיוֹן עֲשָׂרָה אִם הִקִּיף בְּחֻבָּלִים. שְׂאִין מְחַצָּה פְּחוּתָה מִעֲשָׂרָה. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלוֹ הֵלְכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי הֵן :

**מגיד משנה** כיצד הרי שהקיף בקנים ואין בין קנה לקנה וכו'. משנה שם מקיפין שלש חבלים זה למעלה מזה ובלבד שלא יהיו בין חבל לחבירו ג' טפחים שיעור חבלים עבין יתר על טפח כדי שיהא הכל עשרה טפחים. מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים בשיירא דברו דברי ר"י וחכ"א לא דברו בשיירא אלא בהווה כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה דברי ר' יוסי בר"י וחכ"א אחד משני דברים ופסק רבינו כחכמים בשני הדברים. ואמרו שם בגמרא חכמים היינו ת"ק. פירוש דאמר אחד משני דברים. ותירצו איכא בינייהו יחיד בישוב. ובהלכות דרבנן בתראי סברי יחיד בישוב שרי לטלטולי בתוך מחיצה של שתי או ערב כדין המדבר והלכתא כותייהו ע"כ. פירוש לדעת רבינו והרב אלפסי ז"ל לענין בית סאתים ויחידים ושיירא כבר נתבאר למעלה:

**יט** [ט] צורת פתח האמורה בכל מקום היא אפלו קנה וכיוצא בו מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. גבה שני הלחיים עשרה טפחים או יתר והקנה וכיוצא בו שעל גביהן אף על פי שאינו נוגע בשני [מ] הלחיים אלא יש בגביהן כמה אמות הואיל וגבה הלחיים עשרה הרי זו צורת [נ] פתח. וצורת פתח שאמרו צריכה שתהא בריאה לקבל דלת אפלו דלת של קש:

**מגיד משנה** צורת פתח האמור בכ"מ וכו'. פ"ק (שם י"א:) תנא צורת פתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. צריכין ליגע או אין צריכין ליגע. רב ששת אמר צריכין ליגע ר"נ אמר אין צריכין ליגע ופסקו בהלכות כר"נ. וכן הסכימו האחרונים ז"ל וכדעת רבינו. ומ"ש רבינו גובה השני לחיים עשרה, כן מוכיח שם בברייתא דכיפה שאזכיר בסמוך: וצורת פתח שאמרו וכו'. שם א"ר חסדא צ"פ שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי לעמוד בה דלת ואפילו דלת של קשין. אמר רשב"ל צ"פ צריכה היכר ציר והסוגיא ששם לפי דעת ההלכות דוחה זו דצריכה היכר ציר אבל צריכה דלת של קשין ודברי רבינו וההלכות עיקר:

**כסף משנה** וצורת פתח שאמרו צריכה שתהא בריאה לקבל דלת. כתבו הגהות הנה לא הזכיר המחבר הא דאמר ר"ל צורת פתח שאמרו צריכה היכר ציר וכן הרי"ף דלגו וע"כ כתב הר"מ וכו', ונראה ליה לפרש הא דגרסינן בגמרא אשכחיה רב אחא לתלמידוי דרב אשי אמר להו תני מר מידי בצורת פתח פירוש וכי הוא מצריך היכר ציר או לא אמרו ליה ולא כלום כלומר לא תוסיף מאומה על צורת פתח אלא קנה מכאן וקנה מכאן על גביהן ותו לא וכן

הביא מן הברייתא שלא הזכירה היכר ציר וכתב הריב"ש אין צריך היכר ציר וכמו שפסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וראוי לסמוך עליהם אף על פי שיש חולקים :

**ב** פתח שצורתו כפה אם יש בארץ רגלי הכפה עשרה טפחים הרי זה צורת פתח. וצורת פתח שעשה אותה [ס] מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית אלא באמצע :

**מגיד משנה פתח שצורתו כיפה וכו'.** שם נלמד ממחלוקת ר"מ וחכמים גבי מזוזה כדאיתא התם. ופסק כחכמים. וסבר רבינו דלא בעינן רחב ד' לענין צורת פתח ולענין מזוזה. ועד כאן לא הזכירו שם רחב ד' אלא משום ר"מ דאית ליה חוקקין להשלים ואינו סובר כן במה שאינו רחב ד' שאין לו שיעור אבל בשיש ברגליה עשרה ודאי אינה צריכה רחב ד' כך כנ"ל. והרשב"א ז"ל לא כתב כן : **וצורת פתח שעשה מן הצד לא עשה ולא כלום.** שם. ובהלכות פירש רבינו האי גאון ז"ל כגון שעשה מצדה של כותל דהוי ליה פתחא בקרן זוית ופתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ע"כ. וזה דעת רבינו שכתב שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית אלא באמצע. אבל הרשב"א ז"ל כתב שאין דברים אלו מחוורין אלא אפילו בראש הכותל צורת פתח גמור הוא. ופי' מן הצד קנה מכאן וקנה מכאן וקשר קנה באמצע ואינו פתח עד שיעמיד קנה על גביהן עכ"ד :

**כסף משנה וצורת פתח שעשה אותו מן הצד וכו'.** אף על פי שהרי"ף ורבינו לא פירשו מן הצד כפירוש רש"י מכל מקום לענין דינא משמע דאף לדידהו אם חיבר קנה העליון לשני הקנים מצדיהן לא מהני דלישנא דקנה על גביהן משמע על גביהן ולא מצדיהן :

**לחם משנה וצורת פתח שעשה אותה מן הצד וכו'.** קשה לפי פירוש רבינו ז"ל דאם הוא בקרן זוית היכי קאמר בגמרא (דף י"א) במאי עסקינן אילימא מן הצד וכו' אלא על גבן וכו' דהיכי הוי לדעתו ז"ל על גבן הפך דעל הצד שפירשו קרן זוית בשלמא להרשב"א ניחא דמן הצד לא הוי על גבן אבל לרבינו אפילו שיהיה קנה על גביהן מ"מ כיון דהוי בקרן זוית מן הצד איקרי :

**כא** בכל עושין מחצה בין בכלים בין באכלים בין באדם אפלו בבהמה ושאר מיני חיה ועוף והוא שיהיו כפותים כדי שלא ינודו :

**מגיד משנה** **בכל עושין מחיצה וכו'.** משנה (שם ט"ו) בכל עושין לחיים ואפי' בדבר שיש בו רוח חיים ובהרבה מקומות מתבאר זה. ומ"ש רבינו והוא שיהיו כפותין וכו', אבהמה ושאר מיני חיה ועוף קאי שהן נדין שלא לדעת ובעינין מחיצה יכולה לעמוד ועומדת ומהסוגיא שבפי' הישן (סוכה כ"ג) הוציא זה אע"פ שאינה מוכרחת. אבל באדם א"צ שיהי' כפות כמו שמוכח בסמוך: **מחיצה העומדת מאליה וכו'.** פ"ק דעירובין (דף ט"ז) מבואר בסוגיא כלשון רבינו ז"ל: **מחיצה שנעשית בשבת וכו'.** פרק עושין פסין (דף כ"ה) כל מחיצה שנעשית בשבת בין שוגג בין מזיד שמה מחיצה ואתמר עלה א"ר נחמן בר יצחק לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור. ואמרו שם כי איתמר דר"נ אמזיד איתמר ובפרק מי שהוציאוהו (שם מ"ג מ"ד) אמרו נחמיה נפק חוץ לתחום אמר לו ר"נ לרב חסדא עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס. והביאו שם ברייתא דקתני נפל דופנה ביום טוב לא יעמיד בה אדם וכו' והקשו עליה מההיא דקתני עושה אדם את חבירו דופן. ותירצו אדם אדם לא קשיא כאן לדעת כאן שלא לדעת והקשו והא רב חסדא לדעת הוה. ותירצו רב חסדא שלא מן המניין הוא ע"כ. וכמדומה לי שרבינו דימה דין שאר מחיצות בשוגג למחיצת אדם שכשם שמחיצת אדם אין בה איסור עשייה כך שאר המחיצות בשוגג ואעפ"כ אמרו במחיצת אדם שאם היה נעשית לדעת נחמיה אע"פ שהעומדים לא ידעו היה אסור לו ליכנס מדבריהם שלא היתה מחיצה. וכן הדין במחיצת שוגג שאם נעשית על דעת לטלטל בה אסורה. וידוע הוא שיש חלוק בכאן בין לדעת בין שלא לדעת לשוגג ומזיד, זה נ"ל להעמיד דברי רבינו ז"ל. אבל הרשב"א ז"ל כתב שכל שנעשית בשגגה אפילו נתכוין העושה לטלטל בה הרי זה מותר לטלטל בה. וכתב שאינו יודע עיקר לדברי רבינו. ומ"ש נ"ל:

**כב** **מחצת העומדת מאליה הרי זו כשרה.** ומחצת הנעשית בשבת הרי זו מחצת. ואם נעשית בשגגה מתר לטלטל בה באותה שבת. והוא שתעשה שלא לדעת המטלטל. אבל אם נתכוון אדם לזו המחצת שתעשה בשבת כדי לטלטל בה אף על פי שעשה אותה העושה בשגגה אסור לטלטל בה באותה שבת. וכן אם נעשית במזיד אף על פי שלא נתכוון זה לטלטל בה הרי זה אסור לטלטל בה:

**כג** **מתר לעשות מחצת של בני אדם בשבת שיעמד זה בצד זה** ובלבד שלא ידעו אלו העומדין שבשביל לעשותן מחצת

הַעֲמִידוֹן. וְלֹא יַעֲמִיד אוֹתוֹן אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחֲצָה  
זוֹ אֶלָּא יַעֲמִיד אוֹתוֹן אַחֵר שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ:

**מגיד משנה** מותר לעשות מחיצה כו'. כבר הזכרתי זה בסמוך ועוד מבואר שם  
בגמרא:

**כסף משנה** מותר לעשות מחיצה של בני אדם וכו' ולא יעמיד אותם אדם  
שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו. נראה שלמד כן מדאיתא בפרק מי  
שהוציאוהו (עירובין מ"ד:) הנהו בני גנא דאעילו מיא במחיצה של בני אדם  
נגדינהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת. ומפרש רבינו דהנהו  
דאעילו מיא הם העמידו מחיצת האנשים ומש"ה קרי לה לדעת:

**לחם משנה** מותר לעשות מחיצה של בני אדם בשבת וכו'. פרק מי שהוציאוהו  
(דף מ"ד) הביאו ברייתא דסוכה דאמרה נפל דופנה (בי"ט) לא יעמיד בה אדם  
בהמה וכלים והקשו עליה מההיא דקתני עושה אדם את חבירו דופן כדי  
שיאכל וכו' ותירצו אדם אדם לא קשיא כאן לדעת כאן שלא לדעת והקשו  
והא דרבי נחמיה בריה דרב חנילאי לדעת הוה ותירצו שלא מדעת הוה והקשו  
רב חסדא מיהו לדעת הוה ותירצו רב חסדא שלא מן המנין הוה, ע"כ. וממ"ש  
ה"ה ואעפ"כ אמר במחיצת אדם שאם היה נעשית לדעת דר' נחמיה וכו' נראה  
שהוא סובר דפירוש הגמרא לדעת רבינו ז"ל כך הוא והא דר' נחמיה לדעת ר'  
נחמיה עצמו הוה וכיון שהוא היה צריך לאותן המחיצות ליכנס תוך התחום  
היה ראוי שיעשה שלא לדעתו כיון שאתה אמרת דלדעת אסור וסוברת הגמרא  
דכיון שיהיה לדעת העומדים שם בין שיהיה לדעת הצריך לאותה מחיצה בין  
לאחר הכל שוה ודין אחד הוא שהכל מיקרי לדעת ואסור. כ"נ דברי ה"ה ז"ל.  
והוכרח לפרש כן מפני שרבינו הצריך שני תנאים שלא ידעו אלו העומדים ועוד  
שלא יעמיד אותה אדם שהוא רוצה, וע"ז יש לתמוה דהרי הסוכה כשנפל  
דופנה ביו"ט א"צ אלא שיהיה שלא לדעת העומדים אבל לדעת הצריך לאותה  
מחיצה לא איכפת לן כלל וזה ברור שם דאמרו עושה אדם את חבירו דופן וכו'  
דמשמע דהוא עצמו הצריך לאותה מחיצה יכול לעשותו דופן. וכן מבואר  
בדברי רבינו פ"ד מהל' סוכה שכתב שם בסוף הפרק עושה אדם את חבירו  
דופן וכו' ושם כתב והוא שיעשה אותו שלא לדעת זה שנעשה דופן ולא הצריך  
שם התנאי האחר שהצריך כאן שלא יעמיד אדם לדעתו וכו' משמע דאין צריך  
תנאי זה כלל וזה פשוט. וא"כ מה שתירצו בגמרא כאן לדעת כאן שלא לדעת  
ר"ל כאן לדעת מי שהעמיד שם ומפני כן אמרו נפל דופנה של סוכה לא יעמיד  
בה אדם וכו' ומ"ש עושה אדם את חבירו דופן וכו' הוא שלא לדעת מי שהועמד  
שם ואפילו שיהיה לדעת מי שעושה המחיצה מותר וזה מוכרח בפירוש  
הגמרא. והשתא קשה לדעתו ז"ל דאיך הקשו שם והא ר' נחמיה לדעת הוה

אפילו שר' נחמיה עצמו היה יודע בדבר כיון שמי שהיו שם לא היו יודעים מאי איכפת לן דכן תירץ המתרץ גבי סוכה במה שאמר כאן לדעת כאן שלא לדעת שאפילו (שלא) יהיה לדעת הצריך לאותה המחיצה מותר כמ"ש וא"כ תימה על המקשה מאי הקשה על דברי המתרץ. לכך היה נראה לומר דמה שהצריך רבינו שלא יעמיד אדם שהוא רוצה להשתמש וכו' למד כן מעובדא דהנהו ביני גננא דאעילו וכו' וכמו שכתב הרב מוהרי"ק בסימן שצ"ב בטור אורח חיים וז"ל, והוא ז"ל מפרש דהנהו דאעילו מיא הם העמידו מחיצת אנשים ומש"ה קרי להו לדעת ע"כ. ואפשר שהרב המגיד ז"ל סבר כן כדעת רבינו ולפי"ז היה מפרש קושיית והא ר' נחמיה לדעת הוה כדברי רש"י ז"ל שרצה לומר לדעת העומדים שם. ומ"ש ה"ה ואעפ"כ אמרו שאם נעשית לדעת דר' נחמיה וכו' אינו רוצה לומר שבקושיית והא רבי נחמיה לדעת הוה אמרו כן אלא מעובדא דהנהו גננא וכמו שפירשתי משמע הכי דאם היה נעשית לדעת ר' נחמיה היה אסור. זה נראה לי לפרש בדברי הרב המגיד ז"ל ומכל מקום דוחק גדול הוא לפרש לשונו כן, וצ"ע:

**כד** אילן שהוא מִסֵּךְ עַל הָאָרֶץ אִם אֵין נוֹפוֹ גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים מִמֶּלֶא בֵּין בְּדָיו וְעָלָיו תָּבֹן וְקֹשׁ וְכִיּוּצָא בְּהֹן וְקוּשְׁרוֹן בְּאָרֶץ עַד שְׁיַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָהּ וְלֹא יִתְנַדְּג וּמְטַלְטֵל תַּחַת כָּלוּ. וְהוּא שְׂיִהְיוּ תַּחְתָּיו עַד בֵּית סְאֵתִים. אָבֵל אִם הָיָה יֵתֵר מִבֵּית סְאֵתִים אֵין מְטַלְטֵלִין תַּחְתָּיו אֶלָּא בְּאֶרְבַּע אַמּוֹת מִפְּנֵי שְׁתַּחְתָּיו מְקוּם שְׁלֹא הֶקֶף לְדִירָה הוּא:

**מגיד משנה** אילן שהוא מִסֵּךְ עַל הָאָרֶץ וכו'. בהמוצא תפילין (שם צ"ט ק') אילן שהוא מִסֵּךְ עַל הָאָרֶץ אִם אֵין נוֹפוֹ גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ ג' טפחים מטלטלין תחתיו ובגמרא אמר רב הונא בריה דרב יהושע אין מטלטלין בו יתר מבית סאתים משום דהויא דירה שתשמישה לאויר וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה אלא בית סאתים, ע"כ: **וממלא בין בדיו וכו'**. מבואר בסוכה בהישן (דף כ"ד כ"ה) דעביד ליה בהוצא ודופנא:

## הלכות שבת - פרק שבעה עשר

**א** מְבוּי שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁלֶשֶׁה כְּתָלִים הוּא הַנִּקְרָא מְבוּי סְתוּם. וּמְבוּי שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּתָלִים בְּלֶבֶד זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְהָעַם נִכְנָסִין בְּרוּחַ זֶה וְיוֹצְאִין בְּשִׁכְנֻגְדָּה הוּא הַנִּקְרָא מְבוּי הַמְּפֹלֵשׁ :

**ב** הַיָּאֵד מִתִּירִין מְבוּי הַסְּתוּם. עוֹשֶׂה לוֹ בְּרוּחַ רְבִיעִית <sup>[א]</sup> לְחֵי אֶחָד אוֹ עוֹשֶׂה עָלָיו קוֹרָה וְדִיו. וְיִתְחַשֵּׁב אוֹתָהּ קוֹרָה אוֹ אוֹתוֹ לְחֵי כְּאֵלוֹ סְתָם רוּחַ רְבִיעִית וְיִעֲשֶׂה רְשׁוּת הַיְחִיד וְיִהְיֶה מִתֵּר לְטֹלְטֵל וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים הֵיא הָרוּחַ הַרְבִּיעִית וּלְפִיכָךְ דֵּי לָהּ בְּלָחֵי אוֹ קוֹרָה :

**מגיד משנה (א-ב) מבוּי שיש לו שלשה כתלים וכו'.** דע שדעת רבינו היא שדין מבוּי שלו שלשה מחיצות דבר תורה כדין כרמלית וכבר ידעת שדין הכרמלית ד"ת הוא כדין מקום פטור ושניהם דין אחד להם מן התורה שמטלטלין בהם אפילו באלף אמות ומכניסין מתוכן לרשות היחיד ומרה"י לתוכן וכן מרה"י וחכמים גזרו בכל זה בכרמלית. וכל זה מבואר פי"ד ולא הוצרכתי לשנותו כאן אלא מפני שראיתי רבנים מקשים בספריהם מדברי רבינו לדבריו וזה לשון אחד מהם. הגה"ה, בפ"ד כתב דלא מקרי רה"י כי אם בג' מחיצות ולחי ברוח רביעית וכאן כתב דבג' מחיצות מותר לטלטל דין תורה וכתב נמי דאם עשה לחי או קורה ברוח רביעית מיקרי רה"י ולקמן כתב במבוּי שהכשרו בקורה דהזורק לתוכו פטור דלא מיקרי רה"י וצ"ע גדול ליישב דבריו, עכ"ל. ודברי רבינו מבוארים שמ"ש בכאן שדין תורה בשלשה מחיצות מותר לטלטל הוא כדין כל כרמלית שבעולם כמו שנתבאר. **וכן מ"ש ויעשה רה"י ויהיה מותר לטלטל בכולו** כבר הזכיר שאינה כרה"י גמורה ולא שהזורק לתוכו יהיה חייב. והענין שהחכמים שגזרו בכרמלית בזה שיש לו לחי או קורה עשאוהו כרה"י לכל דבריו אבל ד"ת אינו כרה"י להתחייב עליו עד שיהיו לו ד' מחיצות או שיהיה הכשרו בלחי שהוא עומד במקום מחיצה כמו שנתבאר פי"ד ויתבאר למטה. ואני תמה איך נפל ספק בדברים פשוטים כאלו. ומ"מ לענין הדין אפשר שאין דברי רבינו מחוורין אלא כל שיש לו ג' מחיצות ד"ת הוא כרה"י גמורה בלא שום ד"א ולמטה אבאר דעתו ודעת החולקין עליו

ז"ל. ומ"ש רבינו בהכשר המבוי הסתום פ"ק דעירובין (י"א): משנה ובהרבה מקומות:

**ג** וְהֵיֶאֱדָּ מִתִּירִין מְבוּי מְפֻלֵּשׁ. עוֹשֶׂה לוֹ צוּרַת פְּתַח מְכָאן וְלַחֵי אוֹ קוֹרָה מְכָאן. וּמְבוּי <sup>[ב]</sup> עָקָם תּוֹרְתוֹ כְּמְפֻלֵּשׁ:

**מגיד משנה** והיאך מתירין מבוי המפולש וכו'. ממה שסתם רבינו את לשונו נראה שהוא סבור שאפילו מפולש לרה"ר מכאן ומכאן הכשרו בצורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן. וזה דעת ההלכות שם אבל י"ח בזה ואומרים שאין הכשרו בכך אלא כשאחד מן הצדדין הוא מפולש לכרמלית אבל אם מפולש בשני צדדיו לרה"ר צריך דלת ראויה לנעול אע"פ שאינה ננעלת מכאן ולחי או קורה מכאן ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ולמטה בדין שני כותלים ברה"ר אבאר דעותיהם. ופי' מפולש לרה"ר מכאן ומכאן בשאינו רחב ט"ז אמות אבל רחב זהו רה"ר גמורה. וכבר כתבתי ריש פי"ד סברת מי שאומר שיש רה"ר גמורה בלא רוחב ט"ז כשאורך המבוי לאורך רה"ר: **ומבוי עקום תורתו כמפולש**. שם (דף ו') איתמר מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש ושמאל אמר תורתו כסתום וקי"ל כרב. ופירוש מבוי עקום עשוי כמין ג"ס כזה (עיין בסוף הספר ציור א). וכבר ידעת חלוק הסברות בדין המפולש. וכתב הרשב"א ז"ל א"צ לעקמומיתו כלום אלא בשני ראשיו ועוד כתב היה עקום ומפולש כמין חיית יראה לי שהוא כסתום ואינו צריך אלא לחי או קורה מכאן ומכאן ע"כ:

**כסף משנה** והיאך מתירין מבוי מפולש וכו'. פסק כרב דאמר פ"ק דעירובין (דף ו') הלכה כת"ק דאמר כיצד מערבין מבואות המפולשין לרה"ר צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן וכן פסק הרי"ף. וכתב הריב"ש בתשובה שמפולש לכרמלית הוי כמפולש לרה"ר:

**ד** \* מְבוּי שֶׁהוּא שְׁוֵה מְתוּכוֹ וּמְדֻרוֹן לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים אוֹ שְׁוֵה לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים וּמְדֻרוֹן לְתוּכוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לַחֵי וְלֹא קוֹרָה שְׁהָרִי הוּא מְבַדֵּל מִרִשּׁוֹת הָרַבִּים:

**ההראב"ד** מבוי שהוא שוה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דוקא במדרון המתלקט עשרה מתוך ארבע שהוא כמחיצה והכי איתא בתוספתא, עכ"ל:

**מגיד משנה** מבוי שהוא שוה מתוכו וכו'. ברייתא בהזורק (שבת דף ק') מבוי שהוא שוה לתוכו ונעשה מדרון לרשות הרבים או שוה לרשות הרבים ונעשה



מדרון לתוכו אותו מבוי אינו צריך לא לחי ולא קורה ר' חנינא בן גמליאל אומר תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב, ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל רישא נמי שהוא בדין מבוי במתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות הוא ובהדיא קתני בתוספתא מבוי ששורה לרה"י ועשוי מדרון לרה"י אם יש בו גובה עשרה טפחים בתוך ד' אמות אינו צריך לחי וקורה ובכיוצא בזה שנויה שם בשוה לרה"י ועשוי מדרון לרה"י ואח"כ הביאו דין התל דר' חנינא וזו היא הברייתא עצמה שהביאו כאן בגמרא אלא שדרך בעלי הגמרא לקצר בלשון הברייתות בהרבה מקומות ע"כ דבריו. וכן פסק בספרו דדוקא מתלקט עשרה מתוך ארבע אמות:

**ה** **מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחד כלה לאשפה של רבים אינו צריך כלום. שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות** <sup>[ג]</sup>  
**ואין חוששין שמא יעלה הים שרטון:**

**מגיד משנה** מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחד כלה לאשפה וכו'. פ"ק דעירובין (דף ח'). מעשה במבוי שצדו אחד כלה לים וצדו השני כלה לאשפה ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בו לא איסור ולא היתר איסור לא אמר ביה דהא קיימין מחיצות היתר נמי לא אמר שמא תבטל האשפה ויעלה הים שרטון. ואמר שם וחכמים אוסרין. ואמרו דאשפה דיחיד הוא דאי דרבים לא חיישינן שמא תנטל. עוד שם מרימר פסק לה לסורא באיזלי אמר לא חיישינן שמא יעלה הים שרטון. כך היא גירסת רבינו חננאל ז"ל וגרסת רבינו. ופירש סורא מבואות המפולשין שלה היו כלין מצד אחד לים ושם אין לחוש לפי שאין הים בת טלטול עם המבוי ואין לחוש שמא יעלה הים שרטון כלומר שיתרחק הים ממקומו וישאר אותו מקום רפש וטיט ויטלטלו מן המבוי לו. אבל לצד אחר היה צריך מחיצה והיה עושה אותה ברשתות והיו קלים להסירם בחול ולהניחם בערב שבת. זה נראה לי בפירוש השמועה לפי גרסתם. ולפי דבריהם כשאמרו וחכמים אוסרין לא אסרו אלא משום אשפה של יחיד שעשויה לינטל ולא משום חשש צדו של ים. אבל רש"י ז"ל והאחרונים גורסים בהא דמרימר חיישינן שמא יעלה הים שרטון. ופירשו דהוה פסיק לה לצד הים. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכן פסק בספרו:

**1** **מבוי מפלש שהוא כלה לאמצע רחבה של רבים. אם לא**  
**היה מכון כנגד פתח** <sup>[ד]</sup> **הרחבה הרי זה כסתום ואינו צריך מצד**  
**הרחבה** <sup>[ה]</sup> **כלום. אבל אם היה כלה לצדדי הרחבה אסור. ואם**

הִיְתָה שֶׁל יְחִיד אֶף לְאִמְצָעָה אֲסוּר. פְּעָמִים בּוֹנֶה מְצַד אֶחָד וְנִמְצָא כָּלָה לְצַדָּה שֶׁל רְחֻבָּה :

**ההראב"ד** **מבוי מפולש וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל מסתברא אם יש דיורין ברחבה ועירבו בני הרחבה או בני החצר עם בני המבוי שהכל מותר בין באמצע בין מן הצד דהלכה כרב ששת דאמר דעירוב משוי להו חד מינא ומחיצות דהכי מהני להתם, עכ"ל :

**מגיד משנה** **מבוי מפולש שהיה כלה לאמצע רחבה.** שם (עירובין ז' ח') משא ומתן של הלכה הרבה והעולה מכלל ההלכות היא כדעת רבינו וטעם דברים אלו כשהוא כנגד פתח הרחבה הרי זה ככלה שם. ופתח הרחבה הוא לרה"ר או לכרמלית וכשהוא כלה לצדי הרחבה כגון זה (עיין בסוף הספר ציור ב'). הרי הוא כמבוי עקום דקי"ל שתורתו כמפולש אבל כשהוא באמצע רחבה ואין פתח רחבה כנגדו אינו נראה עקום וצורתו כגון זה (עיין בסוף הספר ציור ג'). וכיון שאין כותל המבוי נמשך בשוה עם כותל הרחבה אינו נראה כעקום ואם היתה רחבה של יחיד יש לחוש כמו שכתב רבינו. ויש בדין זה הרבה חלוקין למפרשים ז"ל בין יש דיורין ברחבה בין אין דיורין. ואם יש שם דיורין בין ערבו ללא ערבו ואין דברים אלו מצויים להאריך כמו שכתבתי כמה פעמים :

**כסף משנה** **מבוי מפולש שהיה כלה לאמצע רחבה וכו'.** כתב ה"ה העולה מכלל ההלכות הוא כדעת רבינו. משמע שעל הלכות הרי"ף הוא אומר, ולא דק שהרי"ף לא כתב אלא מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרץ חצר כנגדו לרה"ר חצר מותר ומבוי אסור ולא כתב שום חילוק בזה והוא עצמו כתב גבי נפרץ המבוי במילואו לחצר שההלכות לא הזכירו הסוגיא שלמעלה מזו וכו' :

**אין המבוי נתר בלחי או קורה עד שיהיו בתיים ונחצרות** פתוחות לתוכו ויהיה ארכו מארבע אמות ולמעלה ויהיה ארכו יתר על רחבו. אבל מבוי שארכו כרחבו הרי הוא <sup>[1]</sup> כחצר ואינו נתר אלא בשני לחיים משני רוחותיו כל לחי במשהו. או בפס רחב ארבעה מרוח אחת :

**מגיד משנה** **אין המבוי נותר בלחי או קורה כל שארכו יתר על רחבו ובתיים ונחצרות** פתוחין לתוכו. ופירוש בתיים ונחצרות יתבאר בסמוך. עוד שם משך מבוי בכמה רב יוסף אומר בדי טפחים אביי אמר בדי אמות וקי"ל כאביי כדאיתא בהלכות.

וכתב הרשב"א ז"ל אי זה הוא ארכו של מבוי זהו כניסתו ומה שאינו דרך כניסתו קרוי רחבו ואע"פ שרחבו יתר מארכו עכ"ל: **אבל שארכו וכו'.** מבואר (שם י"ב) הרי הוא כחצר ושם מבואר הכשר החצר או בפס ד' מרוח אחת או בשני לחיין משהו לכאן ולכאן:

**כסף משנה** אין המבוי נותר בלחי או קורה כו'. נראה שלדעת רבינו היינו טעמא משום דכל שיש בו פחות מכן אינו דומה אלא לחצר וכ"כ הרשב"א בתשובה שהטעם שאמרו אין מבוי נותר בלחי או קורה אא"כ בתים וחצרות פתוחים לתוכו מפני שכל שהוא עשוי יותר לדירה ולתשמישי הצנע צריך יותר מחיצות גמורות ולפיכך החצרות שדרך של בני אדם להשתמש בהם בתשמישי הצנע ולאכול בהם צריכות מחיצות יותר גמורות, וכן הדין במבואות שאין בתים וחצרות פתוחים לתוכן דיוריהם מועטים והם משתמשים בהם יותר שאינם בושים כ"כ לאכול ולהשתמש בהם ולפיכך הרי הם כחצר כי לפי ריבוי הדיורין מתמעט תשמיש המבוי ומחיצה כל דהו סגי:

**ח** חצר שארכה יתר על רחבה הרי היא כמבוי ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו כגון שלא היתה בו אלא בית [1] אחד או חצר אחת וכן מבוי שאין בארכו ארבע אמות אינו נתר אלא בשני לחיין או בפס ארבעה ומשהו:

**מגיד משנה** חצר שארכה יתר וכו'. (שם י"ב:) אי ארכה יתר על רחבה הי"ל מבוי ומבוי בלחי וקורה סגיא וכמה אפילו משהו. ופירוש חצר זה יש לה ג' דפנות כמבוי סתום. וכתב הרשב"א אי זהו שנדון משום חצר כל שאין דרך כניסתו יתר על רחב תוכו. ויש מגדולי המורים שאמרו שאינה נדונית משום חצר אלא כל שהיא מרובעת ואין ארכה יתר על רחבה ואין רחבה יתר על ארכה, עכ"ל. והראשון נראה מדברי רבינו וכן עיקר שכל שרחבה יתר על ארכה יש לה דין חצר: **ומבוי שאין בתים וחצרות וכו'.** נראה שרבינו ז"ל מפרש בתים וחצרות או חצרות ולפי דבריו ז"ל י"ל דשמואל דאמר בפי הדר (שם ע"ד) אפילו בית אחד וחצר אחת או חצר קאמר ולא ק"ל כותיה. אבל צ"ע ממ"ש פ"ה מהל' עירובין ועוד שבפירוש מוכח בשבת (ק"ל קל"א) פ' ר"א דמילה שרב בתים וחצרות קא בעי כמו שנוזכר שם בסוגיא שאכתוב פ"ה מהלכות עירובין. ולפיכך נ"ל שביאור לשונו שכתב כאן כך הוא כגון שלא היה בו אלא בית אחד אע"פ שיש בו כמה חצרות או שלא היה בו אלא חצר אחת אע"פ שיש בו כמה בתים ויהיה דעת רבינו שהבתים צריך שיהו פתוחין למבוי.

אבל רש"י ז"ל פי' בתים וחצרות שני בתים לכל חצר ושתי חצרות לכל מבוי. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. עוד כתב כל פתח ופתח מאלו צריך שיהא ברחבו ד' טפחים או יותר וכן מוכיח פ"ק בסוגיא במשך מבוי גבי פלוגתא דאביי ורב יוסף. עוד כתב צריך שיהיו דיורין אוכלין בכל בית ובית מהם שמקום הפת גורם ולא מקום לינה היה הבית האחד לאב והבית השני לבן אע"פ שהבן מקבל פרס משלחן אביו ואוכל בביתו של עצמו הרי הן נדונין כשנים וכן הרב ותלמיד המקבל פרס משלחן רבו ע"כ דבריו. הוציאם מסוגיא דפי' הדר (עירובין ע"ב ע"ג) כפי דעתו ז"ל: **וכן מבוי וכו'.** מבואר פרק קמא כאביי כדאיתא לעיל:

**ט** **מבוי שאין ברחבו שלשה** [ח] **טפחים אינו צריך לא לחי ולא קורה ומתר לטלטל בכלו.** **שכל פחות משלשה הרי הוא כלבד.** **\* מבוי שהכשירו בקורה אף על פי שמתר לטלטל בכלו כרשות היחיד הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו פטור.** **שהקורה משום הכר היא עשויה.** **אבל אם הכשירו בלחי הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו חייב שהלחי הרי הוא כמחצה ברוח רביעית:**

**ההראב"ד** **מבוי שהכשירו בקורה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל הא מילתא קשיא לי טובא כיון שמותר לטלטל בכולו אלמא במבוי שיש לו שלשה מחיצות קאמר וקי"ל דשלש מחיצות דאורייתא א"כ הכשירו בקורה אמאי פטור וכי באו חכמים להקל בשל תורה להטעינו קורה עכ"ל:

**מגיד משנה** **מבוי שאין ברחבו וכו'.** כבר בארתי שם (י"ב) וכמה א"ר אחילאי ואי תימא רב יחיאל עד ד'. פי' ובפחות מכן אינו צריך כלום. ואחר כן אמרו ואיבעית אימא דרב אחילאי גופא תנאי היא ולזה לא פסקה רבינו אלא בפחות מג' ומדין לבד. אבל הרשב"א ז"ל פסק וכך כתב ויש מגדולי המורים שהורו שכל שאינו רחב ד' או שאין בפתחו ד' אין צריך כלום ולזה הדעת נוטה עכ"ל: **מבוי שהכשירו בקורה וכו'.** כבר בארתי בראש הפ' שדעת רבינו ז"ל הוא שדין תורה הוא שכל שיש בו שלש מחיצות הוא ככרמלית ואפי' מוכשר בקורה ובמוכשר בלחי דינו כדין רה"י גמורה דבר תורה ויצא לו ממה שאמרו (שם י"ב): הכשירו בלחי הזורק לתוכו חייב. הכשירו בקורה הזורק לתוכו פטור. לחי משום מחיצה קורה משום היכר. ומפרש רבינו בג' מחיצות ולחי ואינו גורס בסוגיא (שם י"א): דילמא קא סברי ב"ש ארבע מחיצות דאורייתא וכו' מיחייב אלא אסור. וכך היא גרסת ר"ח ז"ל. ויש לרבינו פירוש לפי שטתו

בגרסא זו והסוגיא שבפרק כל גגות (שם צ"ד) דקאמר בחצר שנפרצה ברוח רביעית דאמרו ליה רבנן לר"א מי לא מודית היכא דטלטל מתוכה לרשות הרבים דפטור מפני שהיא ככרמלית ע"כ. ופשטו של לשון זה מורה כדברי רבינו ובאמת שיש לו לידחק בפירוש הסוגיא שבפ"ק ובעלי התוס' והרשב"א ז"ל סבורים דכל שיש לו ג' מחיצות רה"י גמורה דבר תורה ונדחקו בפ"י סוגיא זו דכל גגות. ויש מחלקים בין פתוח לרה"י לפתוח לכרמלית. והר"א ז"ל בהיות פשוט אצלו דג' מחיצות כרה"י גמורה דבר תורה. כתב בהשגות א"א הא מילתא קשיא לי טובא וכו' להטעינו בקורה עכ"ל. ומדבריו נראה שלא דקדק בדברי רבינו שהוא סבור שדבר תורה הוא ככרמלית. ועוד אני תמה לפי דעתו בדברי רבינו למה לא השיגו פי"ד :

**כסף משנה** מבוין שאין ברחבו ג' טפחים וכו'. נראה שאע"פ שבתוכו רחב כמה אם אין בפתחו שלשה טפחים אינו צריך כלום דחשיב כסתום: מבוין שהכשירו בקורה וכו'. כתב הרמ"ך זה תימה דבגמרא (עירובין י"א:) מסיק אליבא דב"ה דמשתים הוא דמיחייב לזרוק והוא אמר דאפילו בשלשה הזורק לתוכו פטור כיון דהכשירו בקורה ואי מוקים לה בשפתוחה לרה"י דחשבינן לה ככרמלית אפילו יש לה ג' מחיצות כמ"ש בפ"ד א"כ יהא אסור לטלטל שלא באו חכמים להקל כשתקנו עירובין אלא להחמיר כדאמרינן (שם י"ב:) וכי כבר עושה אותה רה"י וצ"ע. וע"כ משוינן חילוק בין פתוח לרה"י לפתוח לכרמלית דבפרק כל גגות (שם צ"ד) אמרינן בחצר שנפרצה לרה"י דלרבנן המטלטל מתוכה לרה"י פטור נמצא שאע"פ שיש לו ג' מחיצות נקרא כרמלית ובפ"ק אמרינן דלזרוק משתים הוא דמיחייב אלמא דרה"י הוא בשתי מחיצות ע"כ:

**שני כְּתָלִים בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים וְהָעַם עוֹבְרִים בֵּינֵיהֶם כִּיצַד מְכַשֵּׁיר בֵּינֵיהֶם. עוֹשֶׂה דְּלָתוֹת מִכָּאן [ט] וְדְּלָתוֹת מִכָּאן וְאַחַר כֵּן יַעֲשֶׂה בֵּינֵיהֶם רִשׁוֹת הַיְחִיד. וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְנַעַל הַדְּלָתוֹת בְּלִיָּקָה אֲבָל צָרִיךְ שְׂפִיָּהוּ רְאוּיּוֹת לְהַנְעִיל. הָיוּ מְשַׁקְּעוֹת [י] בְּעֶפְרָ מִפְּנֵה אוֹתָן וּמִתְקַנְּן לְהַנְעִיל. אֲבָל צוּרַת פְּתַח אוֹ לְחֵי וְקוֹרָה אֵינָן מוֹעִילִין בְּהַכְשֵׁר רִשׁוֹת הַרְבֵּים :**

**מגיד משנה** שני כותלים ברה"י וכו'. שם (דף ו') ת"ר כיצד מערבין רה"י וכו'. ושקלו וטרו בה אמר רב יהודה ה"ק כיצד מערבין מבואות המפולשין לרה"י עושה צ"פ מכאן ולחי או קורה מכאן חנניא אומר ב"ש אומרים עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשהוא יוצא ונכנס נועל ב"ה אומר עושה דלת מכאן ולחי

וקורה מכאן. אתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כחנניא איבעיא להו לחנניא ואליבא דב"ה צריך לנעול או אין צריך לנעול. ואסיקנא ראויות לינעל אע"פ שאינן ננעלות. ובהל' פסקו כרב דפסק כת"ק דמבואות המפולשין בצ"פ מכאן ולחי או קורה מכאן סגי. וזה דעת רבינו כמ"ש בראש הפרק אבל ברה"ר גמורה צריך דלתות מכאן ומכאן. וכ"ד ההלכות. וסובר רבינו דלא בעינן ננעלות בלילה שכחן של מחיצות יפה דרבים לא מבטלו ליה וכדעת מי שאמר כן פ' עושין פסין (עירובין כ' כ"ב) וסובר שזו הסוגיא שאמרו לחנניא אליבא דב"ה וכו' היא משום דנפקא מינה לדין בהכשר רה"ר ושערי דנהרדעא שהיו סתומים עפר ואמר להם רב נחמן פנו העפר כדי שיהו ראויין לינעל שערי רה"ר גמורה היו. אבל בהלכות דבעינן ננעלות בלילה וכר"י ולא הביאו מסוגיא דצריך לנעול כלל. ודברי רבינו עיקר לפסוק דלא כר"י מכח ההיא דעושין פסין. והרשב"א ז"ל פסק כשמואל דמבואות המפולשין לרה"ר מכאן ומכאן צריך דלת מכאן ולחי או קורה מכאן. אי זה דלת אמרו דלת הראויה לנעול. ואינו צריך לנעול. ובהכשר רה"ר כתב כיצד הוא מכשירו עושה לו דלתות ננעלות בלילה והרי זה רה"י. עוד כתב ויראה לי שא"צ דלתות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן לחי או קורה ודלת ננעלת בלילה הי"ז רה"י שאין רה"ר אלא המסור לרה"ר בכל עת והואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה וחוסמת היא את העוברים שם בלילה אין זה רה"ר עכ"ל:

**כסף משנה** שני כותלים ברה"ר והעם עוברים ביניהם וכו'. כתב הרשב"א בתשובה ר"ח פסק הלכה כשמואל (עירובין ו'): מדשקלו וטרו אמוראי אליביה אי צריך לנעול או לא וכן נראה כדבריו מדאמרינן לימא קסבר ר' נחמן דלטעמיה קאמר ולא לטעמיה דשמואל בלחוד וההיא דרב (שם ח'): דמבוי העשוי כנדל מסתבר לי דאינה ראייה כ"כ דדילמא צדו אחד פתוח לכרמלית הוה דבכי הא ודאי כ"ע מודו דאינו צריך דלת כדאיתא בסמוך וכן פסק הרמב"ם כחנניא דמצריך דלת וראויות לינעל אע"פ שאין ננעלות, אלא שאני תמה במקצת דבריו שכתב שצריך שני דלתות שכתב בפרק י"ז שני כותלים ברה"ר והעם עוברים ביניהם וכו' הנה שהרב ז"ל סבור שלא העמידו ברייתא במבואות המפולשים לרה"ר אלא משום הא דר' יוחנן הא לא דר' יוחנן ברייתא ברה"ר גמורה כפשוטה. ואיהו ז"ל סבר שאין הלכה כר"י אלא כר' אלעזר תלמידו דקאי כרבנן בפ' פסין (שם כ' כ"ב) דאמר כאן הודיעוך כחן של מחיצות כאן הודיעוך וס"ל והילכך אפילו לרה"ר מערבא ופסק נמי כחנניא דבעי דלת מכאן וכו' אלא שאני תמה היאך הצריך דלתות דהא לחנניא בדלת מכאן ולחי או קורה מכאן סגי ליה. ושמא הרב סבור דהא דאמרינן הא בדלתות מערבא בשתי דלתות קאמר דלת מכאן ודלת מכאן ואפשר דהא לתירוצא לדחנניא הוא דאמרינן הכי ואילו כן אכתי תיקשי לדחנניא דאילו לדחנניא לא בעי אלא דלת מכאן ולחי או קורה מכאן ודלתות דקאמרי

רשויות בעלמא ודלתות דעלמא קאמרי ומשום דבעי לאקשווי אדר"י דאמר ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות נקט איהו נמי דלתות וצ"ע. ועוד צל"ע במה שפסק דרה"ר גמורה מערבא בלא נעילת דלתות כפשטא דברייתא דהא משמע לקמן (שם ז') דבמבואות המפולשים לרה"ר וסרטיא פליגי מדאמר רב יוסף משמיה דרב יהודה מחלוקת בסרטיא וסרטיא מכאן וכו' דאלמא לאו ברה"ר גמורה היא מתניתא אלא במבואות המפולשים לסרטיא מכאן ומכאן והרי"ף פסק כן כר"י ומתניתא לאו ברה"ר גמורה והא דרב יוסף משמיה דרב יהודה משמיה דשמואל נ"ל ראייה גמורה וכמו שכתבתי ואולי מ"ש שני כותלים ברה"ר והעם עוברים ביניהם היינו מבואות המפולשין לרה"ר וכן נראה ממ"ש בפ"א דעירובין מדינה שהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים שיש לה דלתות וננעלות בלילה כולה רה"י היא זהו דין תורה עכ"ל אלמא נעולות בעינן כר' יוחנן עכ"ל הרשב"א :

**יא** \*] מותר [כ] לְטַלְטֵל בְּמַבּוּי תַּחַת הַקּוֹרָה [ט] אוּ בֵּין הַלְחָיִים. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשֶׁהָיָה סָמוּךְ לְרִשׁוֹת הַרְבֵּים. אָבֵל אִם הָיָה סָמוּךְ לְכַרְמְלִית אָסוּר לְטַלְטֵל תַּחַת הַקּוֹרָה אוּ בֵּין הַלְחָיִים עַד שְׁיַעֲשֶׂה לְחֵי אַחַר לְהַתִּיר תּוֹךְ הַפֶּתַח שֶׁהָיָה מְצָא מִן אֶת מֵינוּ וְנִעוֹר :

**ההראב"ד** מותר לטלטל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל שיבוש הוא זה כי תחת הקורה לעולם מותר אבל בין הלחיים פליג רבא דאי פתוח לרה"ר מותר ואיכא מאן דפסק כאב"י דבין לחיים אסור, עכ"ל :

**מגיד משנה** מותר לטלטל במבוי תחת הקורה או בין לחיים וכו'. שם מחלוקת אמוראים ויש בזה שטות הרבה. וכבר העלה הרשב"א ז"ל כדברי רבינו שכל שהם פתוחין לר"ה בכל עת אפי' בלחי רחב ד' מותר להשתמש בכולו וכל שפתוחין לכרמלית אפילו תחת הקורה אסור שלא כדברי הר"א ז"ל שכתב בהשגות. א"א שבוש הוא זה תחת הקורה לעולם מותר וכו' ואינו אלא כדברי רבינו וכ"נ מלשון ההלכות. וכתב הרשב"א ז"ל היתה הקורה רחבה ד' ובריאה לקבל מעזיבה אפי' פתוח לכרמלית יראה לי שמותר להשתמש תחתיה לפי שפי התקרה יורד וסותם עכ"ל :

**כסף משנה** מותר לטלטל במבוי תחת הקורה וכו'. כתב ה"ה שכדברי רבינו נראה מן ההלכות. ואני אומר שמדקדוק דברי הרי"ף נראה שאינם אלא כמו שפירשם הרא"ש שכתב והלכתא מותר להשתמש תחת קורת המבוי ובין

לחיים נמי מותר כרבא והני מיילי דפתוח לרה"ר אבל פתוח לכרמלית לא, משמע דלא קאי הנ"מ אלא אבין לחיים דאי לא כן הכי הל"ל והלכתא מותר תחת הקורה ובין לחיים כרבא והנ"מ דפתוח לרה"ר וכו' :

**יב** בַּכּל עוֹשִׁין לְחַיִּים אֶפְלוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים וְאֶפְלוּ בְּאִסּוּרֵי הַנְּיָהּ. עֲבוּדָה זָרָה עֲצָמָה אוֹ אֲשֶׁרָה שְׁעֲשֶׂה אוֹתָהּ לְחַי כְּשֶׁר \* שֶׁהִלְחִי עֵבְיוֹ [מ] כָּל שֶׁהוּא. גְּבֵה הִלְחִי אֵין פְּחוֹת מֵעֲשֶׂרָה טַפְחִים רְחִבּוֹ וְעֵבְיוֹ כָּל שֶׁהוּא :

**ההראב"ד** **שהלחי עביו כל שהוא וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אם עביו כל שהוא גבהו מיהת צריך שיעור שיהא גבהו י' אלא בין לחי בין קורה מותר דמשום היכר הוא והאיכא היכר והרי אם עשה לאשירה סולם בין שתי חצרות מערבין אחד דכל שאיסור דבר אחר גרם לו מותר והכי איתא פרק חלון ואע"ג דאמרינן בגמרא מ"ד עושים לחי אשרה אבל קורה כתותי מיכתת שיעורא לאו פלוגתא היא בהדיא אלא אפשר דלא אמר בקורה ומשום אפשר לא מדחיא מימרא דאמורא. ועוד דאיתנהו להנך טעמי דכתבין ואת"ל דפליגי לאו מטעמא דכתב איהו דהא גבי לחי נמי שיעורא בעינן לגבהה כדכתיבנא אלא הי"ק לחי אע"ג דחשבת לחי כקש נדף אפשר להעמידו בצד הכותל ע"י קשירה אבל קורה כי הויא כקש נדף לא קיימא כלל ובעיא ממ"נ דבר העומד וכיון דהוי מיכתת לא קאי כלל :

**מגיד משנה** **בכל עושין לחיים וכו'.** משנה (שם ט"ו) בכל עושים לחיים אפילו בדבר שיש בו רוח חיים ור"מ פוסל. ופסק רבינו כת"ק ודוקא כשהבעלי חיים קבועין ואינם נדים אבל אם נדים לא כמו שנתבאר למעלה פרק ט"ז בבבת בכל עושין מחיצה וידוע שהלחי משום מחיצה : **ואפילו באיסורי הנאה וכו'.** פ' חלון (עירובין פ' ב') איתמר רב חייא בר רב אשי אמר רב עושין לחי אשרה רשב"ל אומר עושין קורה אשרה. מ"ד עושין קורה אשרה כ"ש לחי מ"ד עושין לחי אבל קורה כתותי מיכתת שיעוריה ע"כ. ופסק רבינו כמ"ד לחי דוקא וכ"פ הרשב"א ז"ל בחדושו. ופי' רבינו דלחי כיון דעביו ורחבו כל שהוא אין אומרינן כתותי מיכתת שיעוריה אבל הקורה כיון שיש לרחבה שיעור לא. וזה פירוש השמועה לפי הנראה. אבל הר"א ז"ל הרבה בזה דברים ואמר. א"א ואם עביו כל שהוא גבהו מיהת צריך שיהא י' אלא בין לחי בין קורה מותר וכו' ואע"ג דאמרי' בגמרא מ"ד לחי וכו' לאו פלוגתא היא בהדיא אלא אפשר דלא אמר בקורה ואת"ל דפליגי וכו'. הי"ק לחי אע"ג דחשבה ליה כקש נדף אפשר להעמידה בצד הכותל ע"י קשירה אבל קורה כי הוי כקש נדף לא קיימא כלל



ובעינין ממ"נ דבר העומד וכיון דהאי מיכתת לא קאי כלל עכ"ל. ואיני צריך להשיב על פירושו ועל דבריו אלא במה שהקשה לדברי רבינו מגובה הלחי והתירוץ בזה שיש נקודות וקוים ושטחים וכל זה לקוח בדמיון ואין מציאות בפועל לנקודה אלא בקו והקו לא ימצא אלא בשטח והשטח לא ימצא אלא בגולם והגולם הוא שיש לו ג' רחקים שהם ששה צדדים וזה מבואר. ולפיכך כל מה שיצטרך לרחקיו שיעור כקורה ושופר וכיוצא בהן אין עושין אותן מאשרה לפי שהוא כמכותת וחסרת השיעור. וכל מה שאין צריך לרחקיו שיעור אלא לארכו בלבד הרי הוא כקוים ומותר בכל דבר. וזה דעת רבינו ז"ל ועיקר דברי הר"א ז"ל מן המתמיהין: **גובה הלחי אין פחות מעשרה טפחים וכו'.** משנה פ"ק (שם י"ד ב') לחיים שאמרו גבהן עשרה טפחים רחבן ועביין כל שהוא ר' יוסי אומר רחבן ג' טפחים, ואין הלכה כר"י כדמסיק בגמרא. וכתב הרשב"א ז"ל הגביהו למעלה מן הקרקע פחות מג' טפחים שאין בארכו אלא ז' טפחים ומשהו כשר שכל לבוד רואין אותו כמלא עכ"ל:

**יג** בכל עושין קורה אבל לא <sup>[ג]</sup> באשרה לפי שיש לרחב הקורה שיעור. וכל השעורין אסורים מן האשרה. וכן רחב הקורה אין פחות מטפח ועבקה כל שהוא. והוא שתהיה <sup>[ס]</sup> בריאה לקבל אריח שהוא חצי לבנה של שלשה טפחים על שלשה טפחים. ומעמידי קורה צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה וחצי <sup>[ע]</sup> לבנה:

**מגיד משנה** **בכל עושין קורה אבל לא באיסורי הנאה.** כבר נתבאר זה בסמוך: **וכמה רוחב הקורה וכו'.** במשנה (שם י"ג): קורה שאמרו רחבה לקבל אריח והאריח חצי לבנה של שלשה טפחים דיה לקורה שתהא רחבה טפח כדי לקבל אריח ובריאה לקבל אריח ר' יהודה אומר רחבה אע"פ שאינה בריאה ואין הלכה כר' יהודה, ובירושלמי נראה שצריך שתהא בריאה כדי לקבל דימוס של אריחין שוכבין ארכו לאורך הקורה ואילו קורה של עשר אמות צריך שתהא בריאה כדי לקבל כ' אריחין שאורך האריח ג' טפחים ורחבו טפח וחצי וכ"כ הר"א ז"ל. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. עוד כתב ויראה לי שדי אם יכולה לקבל י"ח אריחין לפי שקורה ט' אמות ושני משהויין מתרת מבוי רחב י' אמות מדין לבוד ע"כ. ואין בגמי שלנו מכל זה כלל ולזה לא כתב רבינו רק לשון המשנה: **ומעמידי קורה וכו'.** מחלוקת אמוראי בגמרא (שם י"ד) ופסק כרב חסדא דאמר מעמידי קורה צריכין שיהיו בריאין לקבל קורה ואריח. וכן פסקו ז"ל. ויש מי שפיי שמעמידין הכותל שהקורה עומדת עליו. ויש מי שפירש יתדות היוצאות מן הכותל שאין ברחבן טפח ולא בארכן שלשה והקורה קצרה

ונשענת עליהם וזה עיקר. ויש מן המפרשים שכתבו שאם היתה הקורה רחבה ד' אינו צריך שתהא בריאה והוכיחו כן לדעתם מן הסוגיא. ואין נראית כן דעת רבינו ז"ל וההלכות ולראשון הסכים הרשב"א ז"ל:

**כסף משנה** **וכן רוחב הקורה אין פחות טפח.** אע"ג דבפ"ק דעירובין (דף י"ד) גבי שתי קורות המתאימות קתני אם מקבלות אריח טפח ומחצה אין צריך להביא קורה אחרת. כתב רבינו אין פחות מטפח משום דאמאי דתנן בההוא פרקא הקורה שאמרו רחבה לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג' טפחים דיה לקורה שתהא רחבה טפח כדי לקבל אריח לאורכו פריך טפח טפח ומחצה בעי ומשני כיון דרחבה לקבל טפח אידך חצי טפח מלבין ליה בטינא משהו מהאי גיסא ומשהו מהאי גיסא:

**ד** כִּמָּה יִהְיֶה פֶּתַח הַמְּבוּי וְיִהְיֶה דִּי לְהַכְשִׁירוֹ בְּלַחֵי אוֹ קוֹרָה. גְּבוּהוֹ אֵין פְּחוֹת מֵעֶשְׂרָה טַפְחִים וְלֹא יִתֵּר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה וְרַחְבּוֹ עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים שְׁלֹא הָיָה לוֹ צוּרַת פֶּתַח. אָבֵל אִם הָיָה לוֹ צוּרַת פֶּתַח אָפְלוּ הָיָה גְבוּהָ [פ] מֵאַה אַמָּה אוֹ פְּחוֹת מֵעֶשְׂרָה אוֹ רַחֵב מֵאַה אַמָּה הָרִי זֶה מִתֵּר:

**מגיד משנה** **כמה יהיה פתח מבווי כו'.** דע שהמבוי שהכשרו בלחי אין גובה יתר על כ' אמה פוסלו, שהרי הלחי סמוך לקרקע הוא ואין גבהו אלא י' ומה לנו אם המבוי גבוה כמה. וזה פשוט. ורבינו ז"ל שכתב ויהיה די להכשרו בלחי או קורה לא הזכיר לחי אלא מפני פסול גבוה פחות מעשרה ורחבה יתר מעשר. והדינין האלו הם במשנה ובגמ'. שנינו שם (ב') מבוי שהוא גבוה למעלה מכ' אמה ימעט ר' יהודה אומר אינו צריך הרחב מעשר אמות ימעט אם יש לו צ"פ אע"פ שרחב מעשר אינו צריך למעט ובגמרא היה פחות מעשרה טפחים חוקקין בו להשלימו לעשרה: **בד"א בשלא היה לו צורת פתח וכו'.** כבר נתבאר במשנה שהזכרתי למעלה הכשר הצ"פ ברחב יתר מעשר. ובגמרא (דף י"א) תניא מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט ואם יש לו צורת פתח אינו צריך למעט. ומתוך כך סובר רבינו שה"ה לפחות מעשרה שצורת פתח מועילה בו ונחלקו עליו ואמרו שאין מחיצה פחותה מעשרה טפחים וכ"ש צורת פתח וזה דעת הרשב"א ז"ל:

**טו** וְכֵן אִם הָיָה בְּקוֹרָה שֶׁל מְבוּי כִּיּוֹר וְצִיּוֹר עַד שְׁיֵהִיוּ הַכֹּל מִסִּתְּפָלִין בָּהּ אָף עַל פִּי שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה כְּשִׁרָה.

שְׁהַקוֹרָה [צ] מְשׁוּם הֶכֶר עֲשׂוּיָה וְאִם הֵיְתָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים  
אֵינָה נִפְרָת וְאִם יֵשׁ בָּהּ צִיּוֹר וְכִיּוֹר מְסַתְּכָלִים בָּהּ וְנִמְצָא שָׁם  
הֶכֶר :

**מגיד משנה** **וכן אם היה בקורה וכו'.** זה כתב רבינו בפירוש אמלתרא שהוזכר  
בגמ' (דף ג') ואמרו עלה בגמרא מאי אמלתרא ר' חמא אמר קיני במערבא  
אמרי פסקי דארזא מ"ד פסקי דארזא כ"ש קיני ומ"ד קיני אבל פסקי דארזא  
לא. ופסק רבינו כמ"ד קיני. פירוש צורת קיני יונים וכיוצא בהן. והרשב"א  
ז"ל פסק כמ"ד פסקי דארזא וכן כתב היתה למעלה אם עשה בסמוך לה  
חתיכות ארזים חשובים כשר שכל שיש לה דבר חשוב יש לו קול וכן אם עשה  
לה צורות נאות וכיורין כשרה שהכל מסתכלין בה עכ"ל. עוד כתב חתיכות  
ארזים וכיורים אלו בלא קורה אע"פ שיש להם היכר אין מתירין את המבוי  
ע"כ. ופשוט הוא :

**כסף משנה** **ואם יש בה ציור וכיור וכו'.** בגמרא (עירובין י"א) איבעיא לן אי  
מהניא לרחב יותר מעשר ולא איפשיטא ואף על גב דמידי דרבנן הוא נקטי לה  
הפוסקים לחומרא משום דמסתברא טעמא לאיסורא כמ"ש הרא"ש  
דאמלתרא מהניא בגבוה משום דדבר חידוש הוא ומסתכל כלפי מעלה  
לראותה ואגב זה רואה הקורה והאי טעמא לא שייך ברחבה וזהו דעת רבינו  
שלא הזכיר אמלתרא ברחבה :

**טז** **מבוי שֶהָיָה גְבוֹה מִן הָאֲרֶז עַד קַרְקַעִית קוֹרָה עֲשָׂרִים אַמָּה**  
**וְעָבִי הַקוֹרָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים כְּשֶׁר [ק].** הָיָה גְבוֹהוּ יִתֵּר מֵעֲשָׂרִים  
וּבָא לְמַעְטוֹ בַּקוֹרָה שְׁמַנִּיחַ אוֹתָהּ לְמַטָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּרַחְבָּהּ  
טַפַּח כְּקוֹרָה. הָיָה גְבוֹהוּ פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה חוֹקֵק בּוֹ מִשָּׁךְ אַרְבַּע עַל  
אַרְבַּע אַמּוֹת [ה] וּמֵעַמִּיק כְּדִי לְהַשְׁלִימוֹ לְעֲשָׂרָה :

**מגיד משנה** **מבוי שהיה גבוה מן הארץ וכו'.** מחלוקת אמוראים שם (ג')  
ומסקנא כרבא דאמר חלל מבוי תנן. וכן פסקו ז"ל דכל שאין חלל המבוי  
מקרקעיתו ועד קרקעית הקורה יותר מעשרים כשר: **היה גובהו יותר מכ'**  
**וכו'.** בגמרא (ד' :) היה גבוה מכ' אמה ובא למעטו כמה ממעטו. והקשו כמה  
ממעט כמה שצריך לו אלא רחבו בכמה רב יוסף אמר טפח אביי אמר ד'.  
ובהלכות פירשו בא למעטו ממעטו בקורה שרחבה טפח ודיו דקורה משום  
היכר הוא והיכר של מטה כהיכר של מעלה כדתנן (י"ג :) דיה לקורה שתהא  
רחבה טפח עכ"ל. וזה דעת רבינו ז"ל. והרשב"א ז"ל כתב שכונתם ז"ל שמשים

קורה למעלה מיי טפחים ולמטה מכו'. והקשה אי"כ היאך יאמר אביי בד' תיפוק ליה משום קורה תחתונה ועוד קושיות אחרות ובאמת שאין סוגית הגמרא מתישב לפירוש זה ולפיכך פי' הוא ז"ל שמגביה את המבוי ועושה אצטבא על פתח מבוי רחבה טפח כדעת רב יוסף וכן מפורש בירושלמי. ואני אומר כבודו במקומו מונח שלא נתכוון בכונת הרב אלפסי ז"ל שלא היתה כונתו וכונת רבינו ז"ל אלא קורה שמשים על שפת המבוי כדי שיהא מעליונית קורה זו עד קרקעית הקורה פחות מעשרים ועל זה אמרו בהלכות שהיכר של מטה די ברחב טפח כהיכר של מעלה ואם על קורה אחרת למעלה מעשרה מה היינו צריכין להיכר של מעלה. וסעד לדברי מצאתי בספר העתים שהוא מחזר אחר דברי ההלכות בכ"מ וכותב לשונו וכתב כך צריך שיהא באותה אצטבא או באותה הקורה שמניח על שפת המבוי למטה בקרקע טפח עכ"ל. עוד שם היכר של מטה כהיכר של מעלה כשם של מעלה דיה טפח כך הקורה שממעט בה למטה דיה טפח עכ"ל, וזה מבואר: **היה גבוה פחות מ' וכו'.** (שם דף ה') היה פחות מעשרה חוקק בו להשלימו לעשרה וכו' משכו בכמה רב יוסף אמר בד' טפחים אביי אמר בד' אמות וק"ל כאביי כדאיתא בהלכות:

**יז** **נפרץ** [ש] **בו פרצה מצדו כלפי ראשו אם נשאר עומד בראשו**  
**פס רחב ארבעה טפחים מתר והוא שלא תהיה הפרצה יתר על**  
**עשר. ואם לא נשאר פס ארבעה אסור אלא אם כן היתה**  
**הפרצה פחות משלשה שכל פחות משלשה כלבוד:**

**מגיד משנה** **נפרץ בו פרצה מצדו כלפי ראשו וכו'.** שם איתמר מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו איתמר משמיה דרב אמר ורב אסי אם יש שם פס ד' מתיר בפרצה עד י' ואם לאו פחות מג' מתיר ג' אינו מתיר ע"כ. ונ"ל שכונת ההל' ורבינו שאותה מימרא שהזכירו שם (ה' ו') מבוי שנפרץ מצדו בעשר מראשו בד' ואמרו שם כגון שנפרץ בקרן זוית וכו' חולקת היא על הא דרב אמר ורב אסי וכלה סוגיא דאיתא התם ליתא לענין הלכתא. ופירוש קרן זוית הנזכר שם לדעתם ז"ל מן הצד כנזכר פט"ז. וכן גידודי שאמרו שם פירוש לדעתם פסין ועל כן לא נכתב זה בהל' ולא הזכירו רבינו ז"ל, והרשב"א ז"ל הטיל שלום ביניהם וכתבן בספרו בפנים אחרים:

**יח** **נפרץ המבוי במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו לרשות**  
**הרבים הרי זה אסור מפני שהוא מבוי מפלש. והחצר מתרת**

שְׁהַחֲצֵר שְׂרָבִים בּוֹקְעִין בָּהּ וְנִכְנָסִין בָּזוּ וַיּוֹצְאִין בָּזוּ הָרִי הַיָּא  
רְשׁוֹת הַיָּחִיד גְּמוּרָה :

**מגיד משנה** נפרץ המבוי במלואו וכו'. שם (ח') גופא אמר רבי ירמיה בר אבא  
אמר רב מבוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת ומבוי  
אסור ומפורש שם חצר מותרת אפי' היכא דקא דרסי בה רבים דתניא חצר  
שהרבים נכנסין לתוכו בזו ויוצאין בזו רה"י לשבת. ובהלכות ומבוי אסור  
משום דה"ל מבוי מפולש לרה"ר וזה דרך רבינו ולא הזכירו כלל הסוגיא  
שלמעלה מזו שהיא מחלקת בין עירבו ללא עירבו ובתנאין אחרים. והרבה מן  
המפרשים ז"ל פסקום. והרשב"א ז"ל הזכירם בספרו ואין דברים הללו  
מצויין כדי להאריך בהם :

**כסף משנה** נפרץ המבוי במילואו לחצר וכו'. כתב ה"ה שם גופא אמר רב  
ירמיה בר אבא אמר רב מבוי שנפרץ במילואו לחצר וכו' ובהלכות ומבוי אסור  
משום דה"ל מבוי המפולש לרה"ר וזהו דרך רבינו ולא הזכירו כלל מסוגיא  
שהיא למעלה מזו שהיא מחלקת בין עירבו ללא עירבו ובתנאים אחרים עכ"ל.  
ותמהני עליו שנראה מפשט לשונו שגם רבינו לא הזכיר התנאים האחרים והא  
ליתא שכבר הזכירם בראש הפרק גבי מבוי מפולש שהיה כלה לאמצע רחבה  
ומה שלא חילק בין עירבו ללא עירבו הוא מפני שאין אותו פרק מקום דין חצר  
ומבוי אם אוסרים זה על זה אם לא וממ"ש בהלכות עירובין הוא נלמד :

**ט** מבוי שְׁהִיּוּ <sup>[ת]</sup> לוֹ שְׁבִילִים מְצַד זֶה וְשְׁבִילִים מְצַד אַחַר  
שְׁנַמְצָאוּ מְפַלְשִׁין לְרְשׁוֹת הָרְבִים אֶף עַל פִּי שְׂאִינָן מְכֻוְּנִין זֶה  
כְּנֻגָד זֶה הָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן מְבֹי מְפַלֵּשׁ. כִּי צַד מְכַשְׁרִין אוֹתוֹ.  
עוֹשֶׂה צוּרַת פְּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׁבִילִים שְׁבִצַד הָאֶחָד.  
וְכֵן לְפֶתַח הַגְּדוֹל. וְעוֹשֶׂה לְכָל הַשְּׁבִילִים שְׁבִצַד הַשְּׁנַי לְחֵי אוֹ  
קוּרָה :

**מגיד משנה** מבוי שהיו לו שבילין מצד זה וכו'. שם (ח') איתמר מבוי שהוא  
עשוי כנדל פירוש שרץ הוא שהוא בהרבה רגלים אמר אביי עושה צורת פתח  
לגדול ואינך כלהו משתרו בלחי או קורה א"ל רבא כמאן כשמואל דאמר מבוי  
עקום תורתו כסתום והא ההוא מבוי עקום דהוה בנהרדעא וחשו לה לדרב  
דאמר תורתו כמפולש אלא אמר רבא עושה צ"פ לכולהו מחד גיסא ואינך  
כולהו משתרו בלחי וקורה ע"כ. וכבר הזכרתי למעלה שדעת רבינו שאפי' מבוי  
המפולש בשני צדדיו ברשות הרבים די להכשירו בצורת פתח מכאן וקורה או

לחי מכאן וזו היא צורת המבוי (עיין בסוף הספר ציור ד'). אבל הרשב"א ז"ל כתב שאם היו מפולשין כאן וכאן לרה"ר צריך דלת מצד אחד ולחי או קורה מכאן כמו שפירשתי למעלה בדין מבוי מפולש :

**ב** מבוי שצדו אחד ארוך וצדו השני קצר מניח <sup>[א]</sup> את הקורה כנגד הקצר. העמיד לחי בחצי המבוי הפנימי שהוא לפניו מן הלחי מתר לטלטל בו והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי אסור :

**מגיד משנה** מבוי שצדו האחד ארוך וצדו השני קצר. שם איתמר מבוי שצדו אחד ארוך וצדו הב' קצר פחות מד' אמות מניח את הקורה באלכסון ד' אמות מניח את הקורה כנגד הקצר ורבא אמר אחד זה ואחד זה אינו מניח את הקורה אלא כנגד הקצר וק"ל כרבא וכן פסקו ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל בא להתיר כנגד האלכסון אין לו תקנה אלא או במחיצה או בצ"פ עשה צורת הפתח אפי' באלכסון מותר שהפתח משום מחיצה עכ"ל : **העמיד לחי בחצי מבוי וכו'.** (עירובין י"ד :) תנא עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי פשיטא מהו דתימא דילמא אתי לאשתמושי בכוליה קמ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל וה"ה לקורה ובהדיא תנו בתוספתא העמיד לחי או קורה באמצע מבוי אין לו אלא עד מקום לחי וקורה. ומיהו דוקא בשיש באותו חצי מבוי המוכשר תורת מבוי שלא יהא ארכו פחות מארבע אמות ושיהא ארכו יתר על רחבו ושיהיו בתים וחצרות פתוחין לתוכן הא לאו הכי צריך לחי מכאן ולחי מכאן אי"נ פס ארבע כחצר עכ"ל :

**כא** מבוי שהוא רחב עשרים אמה עושה פס גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות שהוא שעור משך המבוי ומעמידו באמצע ונמצא כשני מבואות שיש בפתח כל אחד מהן עשר אמות. או מרחיק <sup>[ב]</sup> שתי אמות מכאן ומעמיד פס שלש אמות ומרחיק שתי אמות מכאן ומעמיד פס שלש אמות מכאן ונמצא פתח המבוי עשר אמות והצדדין הרי הן כסתומין שהרי עומד מרבה על הפרוץ :

**מגיד משנה** מבוי שהוא וכו'. שם (דף יי) תני לוי מבוי שהוא רחב עשרים אמה נועץ קנה באמצעיתו ודיו רב ושמואל ולוי דאמרי אין הלכה כאותה משנה

אלא היכי עביד אמר אביי עושה פס גבוה עשרה במשך ד' אמות ומעמידו לארכו של מבוי פירוש ונעשה כשני מבואות ונותן קורה על שניהם או לחי בזה ולחי בזה. וכתב הרשב"א ז"ל ואם הכשירו בקורה צריך שתהא הקורה נתונה על הפס ההוא אמצעו או למעלה ממנו תוך ג' הא לאו הכי לא משום דבעינן קורה על גבי מבוי זהו דעתו ז"ל. עוד כתב וכן צריך שיהא בכל מבוי ומבוי משני אלו שהפס מפסיק ביניהם בתים וחצרות פתוחים לתוכו וכל תנאי מבוי ע"כ דבריו ז"ל: **או מרחיק שתי אמות וכו'.** שם (י'): עביד כדרב יהודה דאמר רב יהודה מבוי שיש לו ט"ו אמה מרחיק שתי אמות ועושה פס שלש אמות. ובהלכות והיכא דרחב עשרים אמה עביד הכי מהאי גיסא ומהאי גיסא ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל וכן הדין אף במרחיק שתי אמות ושני טפחים ועושה פס שתי אמות וארבעה טפחים מצד זה ומצד זה שכל שהפס רבה על האויר שבינו ובין הכותל נדון משום עומד ומכאן אתה דן לכל כיוצא בזה עכ"ל ודבר פשוט הוא:

**כב** לחי הבולט מדפנו של מבוי כשר. [ג] וְלַחֵי הָעוֹמֵד מֵאֲלִיוֹ אִם סָמְכוּ עָלָיו מִקֶּדֶם הַשֵּׁבֶת כָּשֶׁר. וְלַחֵי שֶׁהוּא נִרְאָה מִבְּפָנָיִם לַחֵי וּמִבְּחוּץ [ד] אֵינּוּ נִרְאָה לַחֵי. או שְׁהֵיָה נִרְאָה מִבְּחוּץ לַחֵי וּמִבְּפָנָיִם נִרְאָה שֶׁהוּא שָׁוֶה וּכְאֵלוֹ אֵין שָׁם לַחֵי. הֲרִי זֶה נִדוֹן מִשּׁוּם לַחֵי. לַחֵי שֶׁהִגְבִּיהוּ מִן הַקְּרָקַע שְׁלֹשָׁה טַפְחִים או שְׁהִפְלִיגוּ מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה לֹא עָשָׂה כָּלוּם. אֲבָל פְּחוֹת מְשֻׁלְּשָׁה טַפְחִים כָּשֶׁר שְׁכָל פְּחוֹת מְשֻׁלְּשָׁה כְּלָבוּד. לַחֵי שֶׁהֵיָה רָחֵב הַרְבֵּה. בֵּין שְׁהֵיָה רָחֵבוֹ פְּחוֹת מִחֲצֵי רֵחֵב הַמְּבוּי בֵּין שְׁהֵיָה רָחֵבוֹ כְּחֲצֵי רֵחֵב הַמְּבוּי כָּשֶׁר וְנִדוֹן מִשּׁוּם לַחֵי. אֲבָל אִם הֵיָה יָתֵר עַל חֲצֵי רֵחֵב הַמְּבוּי נִדוֹן מִשּׁוּם עוֹמֵד מְרַבֵּה עַל הַפְּרוּץ:

**מגיד משנה** לחי הבולט מדפנו של מבוי כשר וכו'. שם (ה') אמר רב הונא לחי הבולט מדפנו של מבוי פחות מד' אמות נדון משום לחי ואינו צריך לחי אחר להתירו ד' אמות נדון משום מבוי וצריך לחי אחר להתירו, אותו לחי היכן מעמידו אמר רב פפא מוקים לה באידך גיסא רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפי' תימא דמוקים ליה בהדיה דמטפי ביה או דמבצר ביה ולא אמרן אלא במבוי שמנה אבל במבוי שבע נותר בעומד מרובה על הפרוץ רב אשי אמר אפי' תימא במבוי שמנה אין צריך לחי מה נפשך אי עומד נפיש נותר בעומד מרובה על הפרוץ אי פרוץ נפיש נדון משום לחי מאי אמרת דכי הדדי נינהו הי"ל ספק דדבריהם וספק דדבריהם להקל. עכ"ל ההלכות מן הגמרא. עוד שם והלכתא

כרב אשי. ומשמעה של שמועה מורה שבמבוי תשע לחי של ד' אמות אינו כשר בו לפי שאינו נדון משום לחי כל שיש בו ד' אמות ואינו מכשיר משום עומד שהרי הוא מועט מן הפרוץ. ואין כן דעת רבינו שסתם דבריו בכאן ובסמוך כתב לחי שהיה רחב הרבה וכו' נראה מדבריו שהוא סובר דרב אשי לאו דוקא נקט מבוי שמנה אלא הי"ה לכל מבוי ומשום דרב הונא נקט שמנה וכ"ש לדידן דקי"ל דעומד כפרוץ כשר ולא אמר רב אשי מאי אמרת כי הדדי נינהו אלא להכשירו אפי' למ"ד עומד כפרוץ אסור ואין זה מתישב אצלי שאם כך היתה סברת רב אשי הי"ל אפי' יתר מד' אמות נדון משום לחי ויחלוק על מימרא דרב הונא דאמר ד' אמות נדון משום מבוי ודברי רבינו צ"ע. והרשב"א ז"ל כך פסק דכל שאין עומד כפרוץ ויש בעומד ד' אמות אינו נדון משום לחי וצריך לחי אחר להתירו. ורש"י ז"ל פירש דהא דלחי הבולט כשלא נעשה לשם לחי הוא דאמרינן דכי הוי ד' אמות אינו נדון משום לחי אבל עשאו לשם לחי קול יוצא עליו כיון שהלחי משום מחיצה משום דרבה בסתימתו לא גרע. וזה מסכים בדין רבינו בלחי שאינו עומד מאליו. ועם כל זה היה לו ז"ל לחלק. ויראה לי שרבינו מפרש שצריך לחי אחר להתירו לאותו לחי הבולט ולא למבוי וקסבר ההוא מותר להשתמש בין לחיים ואף זה צ"ע. ופי' לחי הבולט שהוא בולט מחודו של כותל לרחבו של מבוי: **ולחי העומד מאליו וכו'.** (שם ט"ו) ובהלכות לחי העומד מאליו אביי אמר הוי לחי רבא אמר לא הוי לחי בדלא סמכו עליה כ"ע ל"פ דלא הוי לחי כי פליגי בדסמכו עליה מאתמול וקי"ל כאביי דאמר הוי לחי ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל כיצד העמיד לחי במבוי וניטל בשבת אפי' היה שם אילן וכיוצא בו ואפי' נטעו הוא בידיים אינו מועיל כיון שלא סמך עליו מע"ש לא העמיד שם לחי אחד או שהיה שם ונפל מע"ש אילן זה מתיר משום לחי וכן כל כיוצא בזה. ויראה לי שהקורה העומדת מאליה כאותן שנותנין קורה מכותל לכותל לחזק את הכותלים אינה קורה שהקורה משום היכר ואין כאן היכר ע"כ דבריו: **ולחי שהוא נראה מבפנים לחי וכו'.** שם (ט' י') נראה מבפנים ושוה מבחוץ נדון משום לחי והוא כגון זה (עיין בסוף הספר ציור ה). שבחוץ אינו מובדל מן הכותל כלל. נראה מבחוץ ושוה מבפנים נחלקו בו והלכתא משום לחי והוא כזה (עיין בסוף הספר ציור ו). שבפנים נראה שהוא ממשך הכותל: **לחי שהגביהו מן הקרקע וכו'.** (שם י"ד) אמר רבה עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע שלשה או שהפליגו מן הכותל ג' לא עשה ולא כלום. ופי' אם הגביהו פחות מג' אע"פ שאין בו אלא ז' ומשהו כשר שכל לבוד רואין אותו כמלא. וכן כתב הרשב"א ז"ל ופשוט הוא: **לחי שהיה רחב הרבה וכו'.** כבר בארתי זה בסמוך בדין לחי הבולט:



**כג** קוֹרָה שְׁפָרַס עָלֶיהָ מִחֻצְלַת הָרִי בְּטָלָה שְׁהָרִי אֵינָה נִכְרֶת. לְפִיכֵן אִם הִיְתָה הַמִּחֻצְלַת מְסֻלְקֶת מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים אוֹ יֵתֵר אֵינָה מְחֻצָּה. נֶעֶץ שְׁתֵּי יְתָדוֹת בְּשְׁנֵי כְּתָלֵי מְבוֹי מִבְּחוּץ וְהֵנִיחַ עָלֵיהֶן הַקוֹרָה לֹא עָשָׂה כְּלוּם. שְׁצָרִיךְ לְהִיּוֹת הַקוֹרָה עַל גְּבֵי הַמְבוֹי לֹא סָמוּךְ לוֹ :

**מגיד משנה** קורה שפרס עליה מחצלת וכו'. (שם דף י"ז) אמר רב ששת הניח קורה על גבי מבוי ופרש עליה מחצלת והגביה מן הקרקע ג' קורה אין כאן דהא מכסיא מחיצה אין כאן דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה ע"כ: **נעץ שתי יתדות וכו'.** (שם ח' :) ובהלכות נעץ שתי יתדות בשני כותלי מבוי מבחוץ והניח קורה על גביהן לא מהני ולא מידי משום דבעינן קורה ע"ג מבוי וליכא והוא כזה (עיין בסוף הספר ציור ז) :

**כד** קוֹרָה הַיּוֹצֵאָה מְכַתֵּל זֶה וְאֵינָה נוֹגַעַת בְּכַתֵּל הַשְּׁנִי וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת אַחַת יּוֹצֵאָה מְכַתֵּל זֶה וְאַחַת יּוֹצֵאָה מְכַתֵּל זֶה וְאֵינָן מְגִיעוֹת זוֹ לְזוֹ פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה אֵינּוּ צָרִיךְ לְהֵבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. הִיָּה בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה צָרִיךְ לְהֵבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת :

**מגיד משנה** קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל השני וכו'. ברייתא (שם י"ד) כלשון רבינו, ופירושו אפילו רחוקה מכל אחד מן הכותלים בג' וכגון שסמוכה ע"ג יתדות שאין ברחבן טפח כשרה שיש דין לבוד אפילו משני צדדים וזה פשוט :

**כה** וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת הַמְתַּאיֵמוֹת לֹא בָּזוּ כְּדִי לְקַבֵּל אֶרֶץ וְלֹא בָּזוּ כְּדִי לְקַבֵּל אֶרֶץ אִם יֵשׁ [ח] בְּשִׁתֵּיהֶן כְּדִי לְקַבֵּל אֶרֶץ אֵינּוּ צָרִיךְ לְהֵבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. הִיְתָה אַחַת לְמִטָּה וְאַחַת לְמַעְלָה רוֹאִין [ט] אֶת הָעֲלִיּוֹנָה כְּאֵלוֹ הִיא לְמִטָּה וְהַתְּחִתוֹנָה כְּאֵלוֹ הִיא לְמַעְלָה. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תִהְיֶה עֲלִיּוֹנָה לְמַעְלָה מְעֻשְׂרִים וְלֹא תְּחִתוֹנָה לְמִטָּה מְעֻשְׂרָה. וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתָהּ שְׁיִרְדָּה זוֹ וְעֲלָתָה זוֹ בְּכוֹנֵה עַד שִׁיעֲשׂוּ זוֹ בְּצַד זוֹ :

**ההראב"ד** **וכן שתי קורות וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל לשון הגמרא אם מקבלות אריח לרחבו. פירוש דבעינן שיהיו סמוכות בתוך טפח ומחצה עכ"ל:

**מגיד משנה** **וכן שתי וכו'.** שם וכן שתי קורות המתאימות לא בזו לקבל אריח ולא בזו לקבל אריח אם מקבלות אריח לרחבו טפח א"צ להביא קורה אחרת אם לאו צריך להביא קורה אחרת. פי' רבינו אם יש בין שתיהן רחב טפח ובשארין בין זו לזו ג' טפחים. ופירוש אחר יש: **היתה אחת וכו'.** שם היתה אחת למעלה ואחת למטה ר' יוסי בר"י אמר רואין את העליונה כאילו היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למעלה ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מכ' אמה והתחתונה למטה מ"י. **וכתב רבינו ולא יהא ביניהם ג',** לפי שאפי' במתאימות אם היה ביניהם מרחק ג' אין מצטרפות זו לזו. ומתוך דברי רבינו נראה שכל שהן תוך כ' אמה ולמעלה מ"י אפי' יש ביניהם במרחק גובה יותר מג' מצטרפות. וקשה לי בזה שהרי רבינו פסק פרק ה' מהלכות סוכה כרבה דאמר פרק הישן (סוכה כ"ב) דכל דבר שאין בגו טפח אין רואין אותו כאילו ירד. ושם הקשו עליו מברייתא זו. ואמר תריץ ואימא הכי ובלבד שלא תהא תחתונה למטה מעשרה אלא למעלה מעשרה והעליונה סמוכה לה פחות מג' א"נ ובלבד שלא תהא עליונה למעלה מעשרים אלא בתוך כ' והתחתונה סמוכה לה פחות מג' אבל ג' כיון דלית ביה טפח לא אמרינן חבוט רמי עכ"ל הגמרא שם והיאך הביא רבינו ברייתא כפשטא ולא כתב אוקימתא זו וצ"ע. והרשב"א ז"ל פסק בספרו כדברי האוקימתא ועיקר:

**כסף משנה** **וכן שתי קורות המתאימות וכו'.** היתה א' למטה וא' למעלה וכו'. כתב ה"ה מתוך דברי רבינו נראה שכל שהן תוך כ' אמה ולמעלה מעשרה וכו' וק"ל בזה וכו' עד וצ"ע. נראה שהוא מפרש ז"ל מ"ש רבינו ולא יהיה ביניהם שלשה טפחים במרחק משך דוקא קאמר כדמשמע סיפא דלישניה וע"כ הקשה עליו מדאותביה מהאי ברייתא לרבא דאמר כי לית ביה טפח לא אמרינן חבוט רמי ושני תריץ ואימא הכי ובלבד שלא תהא תחתונה למטה וכו'. ואני אומר שאפשר לדחוק ולומר שבכלל מ"ש ולא יהיה ביניהם ג' טפחים הוא שגם במרחק הגובה לא יהיה יותר מג' ואם זאת היתה כוונתו יפה עשה שפסקה כיון דלא קאמר ר"י בר' יהודה רואין אלא בפחות מג' ליכא מאן דפליג בהא ואע"ג דאביי אמר בפ"ק דעירובין (דף י"ד) דר"י בר' יהודה סבר לה בהא כאבוה דאית ליה רואין נקטינן כרבא דפרק הישן דאוקמה בפחות משלשה ואם נפשך לומר שלא נתכוון אלא למרחק המשך ולא למרחק הגובה אכתי איכא למימר דשפיר פסק כר"י ב"י דאע"ג דאמר אביי דסבר לה כאבוה דאית ליה רואין ולא קי"ל כאבוה שאני התם שהקורה פסולה מחמת עצמה שהיא של קש או של קנים הילכך לא אמרינן רואין אותה כאילו היא של מתכת אבל בדרי"י בר"י שאין פיסולה מחמת עצמה אלא מחמת מקומה

אפשר דאמרינן בה רואין וכדאמרינן בעלמא גוד אסיק גוד אחית והא דאוקימנא לה בפרק שני דסוכה (שם כ"ב) בפחות מג' לרווחא דמילתא הוא דתריץ הכי אבל הוה אפשר ליה לתרוצי דכי אמר רבא דלא אמרינן חבוט רמי אלא ביש בגגה טפח ה"מ כשהוא צריך לאהל כגון גבי סוכה או גבי טומאה אבל כשאינו צריך אלא להיכר בעלמא כגון גבי קורה אפילו אין בו אמרינן ביה חבוט רמי :

**כו** הִיתָה הַקּוֹרָה [ח] עֲקָמָה רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאֵלוּ הִיא פְּשׁוּטָה. עֲגָלָה רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאֵלוּ הִיא מְרַבֶּעֶת. וְאִם הָיָה בְּהֶקְפָּה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים יֵשׁ בָּהּ רֹחַב טַפַּח. הִיתָה הַקּוֹרָה בְּתוֹךְ הַמְּבוּי וְעֲקָמָה חוּץ לַמְּבוּי. אוּ שְׁהִיתָה עֲקָמָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים אוּ לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה. רוֹאִין כֹּל שְׂאֵלוּ יִנְטֵל הָעֵקוּם וְיִשְׁאַרוּ שְׁנֵי רְאֲשֵׁיהָ אִין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַבְיֵא קוֹרָה אַחֲרָת. וְאִם לֹאוּ צָרִיךְ לְהַבְיֵא קוֹרָה אַחֲרָת :

**מגיד משנה** היתה הקורה וכו'. שם (עירובין י"ג:) במשנה עקומה וכו' כלשון רבינו וכתב הרשב"א ז"ל דדברי הכל היא וכן דעת רבינו לפסוק כמשנה זו ושלא לומר שהיא כר"י ואין הלכה כמותו. ודע שמה שאמרו אם היה הקיפה ג' טפחים יש בה רחב טפח אינו מדוקדק בחשבון אלא פחות מטפח הוא כחלק מכ"ב על דרך הקרוב ולא דקדקו בשל דבריהם והקילו בו : היתה הקורה וכו'. (שם י"ד) א"ר זירא היא בתוך מבווי וכו' כלשון רבינו :

**כז** בְּאֵר שֶׁעָשָׂה לָהּ שְׁמוֹנָה פְּסִין מְאַרְבַּע זְוִיּוֹת שְׁנֵי פְּסִין דְּבוּקִין בְּכָל זְוִיּוֹת הָרִי אֵלוּ כְּמַחְצָה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַפְּרוּץ מְרַבֶּה עַל הָעוֹמֵד בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ. הוֹאִיל וְאַרְבַּע הַזְוִיּוֹת עוֹמְדוֹת הָרִי זֶה מִתֵּר לְמַלְאוֹת מִן הַבְּאֵר וּלְהַשְׁקוֹת לְבִהְמָה. וְכַמָּה יְהִיָּה גְבֵה כָּל פֶּס מֵהֵן עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרַחְבּוֹ שְׁשֶׁה טַפְחִים וּבֵין כָּל פֶּס לְפֶס כְּמֵלֵא שְׁתֵּי רְבָקוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה בְּקָר אַחַת נִכְנָסֶת וְאַחַת יוֹצֵאָה. שְׁעוֹר רֹחַב זֶה אִין יִתֵּר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה וּשְׁלִישׁ :

**מגיד משנה** באר שעשה וכו'. שם פי שני (י"ז) עושין פסין לביראות ד' דיומדין נראין כשמנה דברי ר"י ר"מ אומר וכו' וידוע שהלכה כר"י. עוד שם במשנה

גבהן עשרה טפחים ורחבן ו' ועביין כל שהוא וביניהן כמלא שתי רבקות של שלשה שלשה בקר דברי ר"מ ר"י אומר של ארבעה ארבעה קשורות ולא מותרות אחת נכנסת ואחת יוצאה. ובארו שם בגמ' (דף י"ט:) ששיעורו של ר' יהודה הוא שלש עשרה אמה ושליש:

**כח** הָיָה בְּמָקוֹם אֶחָד מִן הַזְּוִיּוֹת אוֹ בְּכָל זְוִיַּת מֵאַרְבַּעְתָּן אָבֹן גְּדוֹלָה אוֹ אֵילָן אוֹ תֵּל הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ חֲבִילָה שֶׁל קָנִים. רוֹאִין כֹּל שֶׁאֵלוֹ יִחַלֵּק וַיֵּשׁ בוֹ אִמָּה לְכָאן וְאִמָּה לְכָאן בְּגִבָּה עֲשָׂרָה נְדוּן מְשׁוּם זְוִיַּת שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי פְּסִין. חֲמֵשָׁה קָנִים וְאִין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה וַיֵּשׁ בֵּינֵיהֶן שְׁשָׁה טַפָּחִים לְכָאן וְשְׁשָׁה טַפָּחִים לְכָאן נְדוּנִים מְשׁוּם זְוִיַּת שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי פְּסִין:

**מגיד משנה** **היה במקום אחד וכו'.** (שם) היתה שם אבן מרובעת רואין אותה כל שאילו תחלק ויש בה אמה מכאן ואמה מכאן נדון משום דיומד ואם לאו אינו נידון משום דיומד, עוד שם היה שם אילן או גדר או מחיצת קנים נדון משום דיומד: **חמשה קנים ואין בין זה לזה שלשה וכו'.** שם בעא מיניה אביי מרבה מחיצת קנים קנה קנה פחות משלשה נדון משום דיומד או לא ופשט ליה רבה דנדון משום דיומד ואף עייג דדחי ליה אביי קיימא לן כפשיטותיה דרבה. ופירוש דיומד דו עמוד כלומר שני עמודין אחד לכאן ואחד לכאן לשני רוחות וסמוכין זה לזה:

**כט** מִתֵּר לְהַקְרִיב אַרְבַּע הַזְּוִיּוֹת הָאֵלוֹ לְבֵאֵר. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה פָּרָה רֵאשָׁה וְרֵבָה לְפָנִים מִן הַפְּסִין וְשׁוֹתָה. אֵף עַל פִּי שְׁלֵא יֵאָחֵז רֵאשׁ הַבְּהֵמָה עִם הַכָּלִי שֶׁבּוֹ הַמַּיִם הוֹאִיל וְרֵאשָׁה וְרֵבָה בְּפָנִים מִתֵּר אֶפְלוֹ לְגַמְל. הָיוּ קְרוּבִים יִתֵּר מִזֶּה אָסוּר לְהַשְׁקוֹת מֵהוֹן אֶפְלוֹ לְגָדִי שֶׁהוּא כָּלוּ נִכְנָס לְפָנִים. וּמִתֵּר לְהַרְחִיק כָּל שֶׁהוּא וּבִלְבַד שְׁיִרְבֶּה בְּפָסִים פְּשׁוּטִים שְׁמַנִּיחִין אוֹתָן בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא בֵּין פֶּס לַחֲבָרוֹ יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה וְשְׁלִישׁ:

**מגיד משנה** **מותר להקריב ארבע הזויות אלו וכו'.** משנה (שם י"ז:) מותר להקריב לבאר ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה. ושם (דף י"ט)

אמרו בגמרא כמה ראשה ורובה של פרה שתי אמות. ומ"ש רבינו אע"פ שלא יאחוז ראש הבהמה עם הכלי. בעיא שניה בגמרא (דף כ'): ולפום בעיא קמייתא פשוט הוא שאינו צריך לאחוז וכדברי רבינו. ומ"ש ואפי' של גמל. מפורש בירושלמי כשיעור הזה ואפי' גמל וכלו מבחוץ מותר פחות מכשיעור אפי' גדי וכולו מבפנים אסור ע"כ: ומותר להרחיק כל שהוא וכו'. משנה (שם י"ז י"ח) מותר להרחיק כל שהוא ובלבד שלא ירבה בפסים. פי' כל שהוא כל כמה שהוא רוצה. ובגמרא (דף י"ט): בעא מיניה אביי מרבה יותר מייג אמה ושליש לר' יהודה מהו פשוטין עביד או בדיומדין מאריך א"ל תניתוה דפשוטין עביד ודחה אביי הראיה. מיהו קי"ל כמאי דהוה פשיט רבה. ופי' פשוטין שהוא משים בין הפסים שבזויות פסים פשוטים גבהן עשרה ורחבן מבואר בירושלמי כל שהוא כדי שלא יהא ביניהם לזוית יותר מייג ושליש:

**ל** לא התירו הפסים האלו אלא בארץ ישראל ולבהמת עולי רגלים בלבד והוא שיהיה באר מים חיים של רבים. אבל בשאר ארצות אדם ירד לבאר וישתה או יעשה לו מחצה מקפת לבאר גבוהה עשרה טפחים ויעמד בתוכה וידלה וישתה. ואם היה הבאר רחב הרבה שאין אדם יכול לירד בו הרי זה ידלה וישתה בין הפסין:

**מגיד משנה** לא התירו הפסין האלו וכו'. במשנה (שם כ"ב): ר' יהודה בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד ולשאר עושין חגורה גבוהה עשרה טפחים. ופי' באר מים חיים ובור מים מכונסין. ומפורש בגמרא (דף כ"ג) הלכה כריב"ב. עוד שם לא הותרו פסי ביראות אלא לבאר מים חיים בלבד. עוד שם (דף כ"א) לא הותרו פסי ביראות אלא לבהמה בלבד. ופירשו מאי בהמה בהמה של עולי רגלים אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד. אם היו רחבין אפי' לאדם נמי ע"כ:

**לא** וכן בור הרבים ובאר היחיד אפלו בארץ ישראל אין ממלאין מהן אלא אם כן עשו להן מחצה גבוהה עשרה טפחים:

**לב** הממלא לבהמתו בין הפסים ממלא ונותן בכלי לפניה. ואם היה אבויס ראשו נכנס לבין הפסים והיה גבוה עשרה

וְרָחַב אַרְבָּעָה לֹא יִמְלֵא וַיִּתֵּן לְפָנֶיהָ שְׁמָא יִתְקַלְקַל הָאָבוּס  
וַיּוֹצִיא הַדָּלִי לְאָבוּס וּמִן הָאָבוּס לְקַרְקַע רְשׁוֹת הַרְבֵּים אֶלָּא  
מִמְלֵא וְשׁוֹפֵךְ וְהִיא שׁוֹתָה מֵאֵלֶיהָ :

**מגיד משנה** **הממלא לבהמתו וכו'.** (שם דף כ'): ברייתא לא ימלא אדם מים ויתן לפני בהמתו אבל ממלא הוא ושופך והיא שותה מאלוה. והקשו א"כ מה הועילו ראשה ורובה של פרה. ותירצו אמר אביי הכא באבוס העומד ברה"ר עסקינן גבוה עשרה ורחב ארבעה וראשו אחד נכנס לפסים גזרה דילמא חזי ליה לאבוס דמקלקל ומפרק ודרי לדוולא בהדיה וחזי לאידך גיסא דמקלקל ומנח ליה וקא מפיק מרה"י לרה"ר. והקשו וכה"ג מי מיחייב. והא לא היתה עקירה משעה ראשונה לכך וכל שאין בו חיוב מן התורה אין ראוי לגזור מחמתו ותירצו דילמא הדר מעייל ליה וקא מעייל מרה"ר לרה"י ע"כ. ורבינו ז"ל תפס החשש הראשון שהיא הסבה הקודמת לאיסור ולא רצה להאריך :

**לג** **הזורק מרשות הרבים לבין הפסין חייב הואיל ויש בכל**  
**זוית וזוית מחצה גמורה שישי ביה גבה עשרה ויותר מארבעה**  
**על ארבעה ונהרי הרבוע נכר ונראה ונעשה כל שביניהם רשות**  
**היחיד. ואפלו הנה בבקעה ואין שם ביניהם באר שנהרי בכל**  
**רוח ורוח פס מכאן ופס מכאן. ואפלו היו רבים בוקעין ועוברין**  
**בין הפסין לא בטלו** [ט] **המחצות ונהרי הן פחצרות שנהריים**  
**בוקעין בהן והזורק לתוכן חייב. ומתן להשקות הבהמה ביניהן**  
**אם הנה ביניהן באר :**

**מגיד משנה** **הזורק מרה"ר לבין הפסין וכו'.** (שם :) א"ר אלעזר הזורק לתוך פסי ביראות חייב והקשו פשיטא ותירצו לא צריכא דעבד כעין פסי ביראות ברה"ר וזרק לתוכו והקשו הא נמי פשיטא. ותירצו לא צריכא אף ע"ג דקא בקעי בה רבים ע"כ: **ומותר להשקות הבהמה ביניהן אם היה ביניהן באר וכו'.** שם (כ"ב) במשנה רבי יהודה אומר אם היתה דרך הרבים מפסקת יסלקנה לצדדין וחכ"א אינו צריך. ובגמרא ר"י ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו כאן הודיעך כחן של מחיצות דלא אתו רבים ומבטלי להו ואמרי שם דר"י אמר כאן ולא ס"ל דאיהו בעי דלתות ננעלות בלילה אבל רבי אלעזר ס"ל הכי ורבינו פסק כמותו :

**לד** חָצַר שְׂרָאשָׁה אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפְּסִין מִתֵּר לְטַלְטַל מִתּוֹכָהּ לְבֵין הַפְּסִין וּמִבֵּין הַפְּסִין לְתוֹכָהּ. הָיוּ שְׂתֵי חֲצֵרוֹת אֲסוּרִין עַד שְׂעִיבָבוּ. יָבִישׁוּ הַמַּיִם בְּשַׁבַּת אֲסוּר לְטַלְטַל בֵּין הַפְּסִין שֶׁלֹּא נִחְשְׁבוּ מִחֻצָּה לְטַלְטַל בְּתוֹכָן אֲלֵא מִשּׁוֹם הַמַּיִם. בָּאוּ לוֹ מַיִם בְּשַׁבַּת מִתֵּר לְטַלְטַל בֵּינֵיהֶן. שְׁכַל מִחֻצָּה שֶׁנַּעֲשִׂית בְּשַׁבַּת שְׂמָה מִחֻצָּה. מְבוּי שֶׁנִּטְלָה קוֹרְתוֹ אוֹ לַחֲיוֹ בְּשַׁבַּת אֲסוּר [1] לְטַלְטַל בּוֹ אֶף עַל פִּי שְׁנַפְרָץ לְכַרְמְלִית :

**מגיד משנה** **חצר שראשה אחד וכו'.** ברייתא שם (כ') חצר שראשה אחד נכנס לבין הפסים מותר לטלטל מתוכה לבין הפסים ומבין הפסים לתוכה ושתים אסורות ואם עירבו מותרות ואע"ג דרב הונא עביד בה אוקימתא רבינו ז"ל פסק כרבה דפליג עליה וכפשט הברייתא: **יבשו המים בשבת וכו'.** שם בעא מיניה אביי מרבה יבשו מים בשבת מהו א"ל כלום נעשית מחיצה אלא משום מים אין כאן מים אין כאן מחיצה. עוד שם אמר אביי באו מים נמי לא קא מיבעיא לי דהא תניא כל מחיצה שנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה ע"כ. ופ"י באו מים אפ"י יבשו מערב שבת ופשוט הוא: **מבוי שנטלה קורתו או לחיו וכו'.** פ' כל גגות (עירובין צ"ד) משנה וכן מבוי שניטלה קורתו או לחיו מותרים באותה שבת ואסור לעתיד לבא ד"ר יהודה. ר' יוסי אומר אם מותרין וכו'. ופ"י בגמרא (דף צ"ה) ר' יוסי אומר כשם שאסורים לעתיד לבא אסורין לאותה שבת אמר רב הלכה כר' יוסי. ושמואל אמר הלכה כר' יהודה ופירשו שם דשמואל דאמר הלכה כר' יהודה לא אמר אלא בנפרץ לכרמלית וקי"ל כרב ואפילו נפרץ לכרמלית אסור ולפיכך סתם רבינו ז"ל וכן בהלכות לא הביאו אלא הא דרב:

**לה** אֲכַסְדָּרָה בְּבִקְעָה מִתֵּר לְטַלְטַל בְּכֻלָּהּ וְאֶף עַל פִּי שֶׁהִיא בֵּית שְׁלֹשׁ מִחֻצוֹת וְתִקְרָה. שְׁאֲנוּ רוֹאִין כְּאֵלוּ פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם רוּחַ רְבִיעִית. וְהַזֹּרֵק מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְתוֹכָהּ פְּטוּר כְּזוֹרֵק לְמְבוּי סְתוּם שִׁישׁ לוֹ קוֹרָה. בֵּית אוֹ חָצֵר שֶׁנִּפְרָץ קָרוֹ זְוִית שְׁלָהּ בְּעֶשֶׂר אַמּוֹת הָרִי זֶה אֲסוּר לְטַלְטַל בְּכֻלּוֹ אֶף עַל פִּי שְׁכַל פְּרָצָה שֶׁהִיא עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת כְּפֶתַח. אִין עוֹשִׂין פְּתַח בְּקָרוֹ זְוִית. וְאִם הִיתָה שָׁם קוֹרָה מְלַמְעָלָה עַל אֶרֶץ הַפְּרָצָה רוֹאִין

# אוֹתָהּ שְׂיָרְדָה וְסִתְמָה וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֵלּוֹ וְהוּא שְׁלֵא תִהְיֶה בְּאֶלְכֶסוֹן :

**ההראב"ד** **אכסדרה בבקעה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל כל זה שבוש, עכ"ל :

**מגיד משנה** **אכסדרה בבקעה.** שם (צ"ד:) אכסדרה בבקעה רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד'. בעשר כ"ע לא פליגי כי פליגי ביותר מעשר. איכא דאמרי ביותר מעשר כ"ע ל"פ כי פליגי בעשרים. ומן ההלכות נראה שפוסקין כלשון הראשון וקרב דהלכתא כותיה באיסורי. והביאו הא דרב בלבד בסתם משמע דאפי' יתר מעשר וזה דעת רבינו. והטעם לדבריהם הוא לפי שמחלוקת לשונות אלו הוא בשל דבריהם כמבואר פי"ד שאיסור הכרמלית מדבריהם והולכין בו אחר המיקל ויש מי שפוסק כלשון אחרון דכל שנפרץ מלואו ברוח אחת והוא יתר מעשר אין אומרים בו פי תקרה יורד וסותם וכן פסק הרשב"א ז"ל בספרו. ודעת ההלכות ורבינו נראה עיקר וגם בספר העתים לא הביא אלא דברי רב כפשטן: **והזורק מרשות וכו'.** כבר הזכרתי בפרק זה דעת רבינו בכ"מ שיש לו ג' מחיצות שאינו רה"י גמור דבר תורה כיון שאין לו לחי ואף כאן נמשך אחר שטתו ז"ל וכבר כתבתי שיש חולקין עליו ולזה כתב בהשגות א"א זה שבוש ע"כ: **בית או וכו'.** (שם צ"ד) במשנה חצר שנפרצה משתי רוחותיה וכן בית שנפרץ משתי רוחותיו ר' יוסי אומר אסורין אפי' לאותה שבת כדאיתא התם ובגמרא הקשו גבי חצר שסתמו אינו מקורה. במאי עסקינן אילימא בעשר מ"ש מרוח אחת דאמרינן פתחא הוא משתי רוחות נמי לימא פתח הוא אלא ביתר מעשר א"ה אפי' מרוח אחת נמי אמר רב לעולם בעשר וכגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. עוד הקשו גבי בית מ"ש מרוח אחת דאמרינן פי תקרה יורד וסותם משתי רוחות נמי לימא פי תקרה יורד וסותם אמרי בי רב משמיה דרב כגון שנפרץ בקרן זוית וקירוי באלכסון דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם ע"כ בהלכות מלשון הגמרא. ופירש"י ז"ל דהא דאמרי בי רב אפי' בעשר הוא באוקימתא דחצר דאי משום פתחא אין עושין אותו בקרן זוית ואי משום פי תקרה כגון שקירוי באלכסון, ופירוש בקרן זוית שהפרצה אוכלת בשני רוחות. כך פירש"י ז"ל ורוב המפרשים. ופירוש קירוי באלכסון, פירש"י ז"ל בשיפוע כעין גגי רעפים שלנו. והקשו עליו. ופירשו כגון שנפרץ גם הקירוי עם הפרצה ונשאר מקורה באלכסון. ויש מי שפירש בהפך שאם נפרץ גם הקירוי אמרינן פי תקרה יורד וסותם אבל הכא הוא שהתקרה נשארה שלימה ולא אמרינן אמצע התקרה שהוא באלכסון יורד וסותם. אלו דבריהם ז"ל ולשון הגמרא נאות יותר לפירוש השני וכוונת רבינו אינה מבוארת :



**כסף משנה** **בית או חצר אחר שנפרץ וכו'.** כתב ה"ה פירש"י בשיפוע וכו' ויש מי שפ"י בהפך וכו' וכוונת רבינו אינה מבוארת עכ"ל. ול"נ בדברי רבינו דמדלא כתב שנפרץ בקרן זוית וכתב שנפרץ קרן זוית שלה נראה שאינו מפרש קרן זוית שאוכל בשתי רוחות כדברי רש"י אלא שנפרץ מן הצד קרי ליה קרן זוית וכמ"ש הרי"ף בפ"ק דעירובין, ומדכתב שנפרץ קרן זוית שלה וע"ז כתב והוא שלא תהיה באלכסון נראה עוד דקרן זוית לאו היינו אלכסון כפי התוס' שהרי על שהפרצה היא בקרן זוית כתב שאם היתה קורה מלמעלה לאורך הפרצה מותר והוא שלא תהיה הקורה באלכסון ולפירושם כיון שהפרצה היא בקרן זוית א"א להיות קורה לאורך הפרצה כי אם בקרן זוית דסתם חצר אינו מקורה, גם אינו כיש מי שפירש שכתב ה"ה שהרי גם אחצר נמי קאי כדכתב בהדיא ודברי דיש מי שפירש לא שייכי אלא בבית ומה"ט נמי יש להוכיח מטעם אחר שאינו מפרש כפירש"י דא"כ הל"ל והוא שלא יהיה הקירווי באלכסון דבקורה לא שייכי דברי רש"י, אלא נראה לי שהוא מפרש דקירווי באלכסון היינו שהקורה מונחת לאורך הפרצה באלכסון:

**לו** **האצבע שמשערין בה בכל מקום היא רחב הגודל של יד.** והטפח ארבע אצבעות. [כ] וכל אמה האמורה בכל מקום בין בשבת בין בסכה וכלאים היא אמה בת ששה טפחים. ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים דחוקות זו לזו. ופעמים משערין באמה בת ששה שוחקות ורווחות וזה להחמיר. כיצד. משך מבוי בארבע אמות שוחקות וגבהו עשרים אמה עצבות. רחב הפרצה עשר אמות עצבות. וכיוצא בהן לענן סכה וכלאים:

**מגיד משנה** **האצבע שמשערין וכו'.** שיעור הטפח מפורש במנחות (דף מא:): פרק התכלת ארבע בגודל חמש באצבע שש בקטנה: **וכל אמה וכו'.** פ"ק דעירובין (דף ג'): אמר אביי משמיה דרב נחמן אמת מבוי ואמת סוכה באמה בת חמשה אמת כלאים בת ששה ואמרו שם שכונתו להחמיר והקשו והא איכא מינייהו שהשיעור המיעוט הוא קולא ותירצו רוב אמות קאמר. ורבא משמיה דר"נ אמר אחד זה ואחד זה באמה בת ששה. אלא הללו שוחקות והללו עצבות. ומפרש רבינו אחד זה ואחד זה בין מבוי בין סוכה בין כלאים בת ששה אלא שהללו של כלאים שוחקות שהוא חומרא ואף במבוי. והסוכה אם השוחקות חומרא משערין בהם שלא כווננו אלא להחמיר וזה דעת הרי"ז הלוי ז"ל ועיקר. וכתב הרשב"א ז"ל ושיעור יתרון השוחק על העצב יראה לי

שהוא חצי אצבע לאמה והביא סמך לדבריו מפרק כיצד צולין בפסח שני  
והאריך בספרו: בזה

## הלכות שבת - פרק שמונה עשר

**א** המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד אינו חייב עד שיוציא ממנו שעור שמועיל כלום. ואלו הן שעורי ההוצאה. המוציא אכלי אדם כגרוגרת. ומצטרפין זה עם זה. והוא שיהיה כגרוגרת מן האכל עצמו חוץ מן הקלפים <sup>[א]</sup> והגרעינין והעקצין והסבין והמרסן:

**מגיד משנה** המוציא וכו'. פרק כלל גדול (שבת ע"ו): משנה המוציא אוכלים כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה מפני ששויים בשיעוריהם חוץ מקליפיהם וגרעיניהם וסובן ומורסן. ופ"י אוכלין אוכלי אדם, וכן פירש"י ז"ל ומוכרח הוא שם:

**ב** יין כדי רבע רביעית ואם היה קרוש בכזית. חלב בהמה טהורה כדי גמיעה וחלב טמאה כדי לכחל עין אחת. חלב אשה ולבן ביצה כדי לתן במשיפה. שמן כדי לסוד אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו. טל כדי לשוף את הקילורין. וקילור כדי לשוף במים. ומים כדי לרחץ פני מדוכה. דבש כדי לתן על ראש הכתית. דם ושאר כל המשקין וכל השופכין כדי רביעית:

**מגיד משנה** יין כדי רובע רביעית. ריש פ' המוציא יין כדי מזיגת הכוס ופירשו בגמרא (שם ע"ז) רובע רביעית פירוש רביעית לוג שהוא ביצה ומחצה. עוד שם תנא יין יבש בכזית דברי ר' נתן ע"כ: **חלב בהמה טהורה וכו'.** (שם ע"ו): במשנה חלב כדי גמיעה. וכתב הרמב"ן ז"ל אין שיעורו ידוע לנו אבל פירשו כדי גמיעה של אדם בינוני והוא פחות אפי' מכדי לוגמיו ואצ"ל מרביעית:

וחלב בהמה טמאה וכו'. . חלב אשה וכו'. ברייתא (שם ע"ז): כלשון רבינו. ופירש"י ז"ל במשיפה של קילור שרגילין לשופו בחלב אשה עכ"ל: **שמן כדי לסוך אצבע וכו'**. משנה ומסקנא בגמרא (שם ע"ח) שמן לסוך בו אבר קטן של קטן בן יומו: **טל כדי לשוף וכו'**. כל הבבא הזאת היא בירושלמי וסמך עליו רבינו ואע"פ שאין נוסחאות הגמרא הבבלית כן וכבר השיגו עליו למה לא כתב כדי לשוף את הקילור שכך הוא בגמרא שלנו. ונ"ל שהוא פוסק כאב"י דאמר בגמרא שלנו שלא שיערו במים כדי לשוף את הקילור אלא במי גליל שהן ידועים שמועילין לעין אבל לא בשאר מים. ואע"ג דרבא פליג עליה הירושלמי מכריע, זהו דעתו ז"ל: **דבש וכו'**. משנה וגמרא (שם ע"ז): תנא דבש כדי ליתן על פי כתית ופירש רש"י ז"ל כתית מכת הסוסים והגמלים מחמת משאן והכי אמרינן בהמפקיד (ב"מ ל"ח) דבש והדביש למאי חזי לכתיתא דגמלי. אבל רבותי פירשו כתית מכה שעל גבי היד וגב הרגל עכ"ל: **דם ושאר משקין וכו'**. משנה (שבת ע"ו): ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית ובגמ' (ע"ח) דם וכל מיני משקין ברביעית. ופירש"י ז"ל שופכין מים סרוחים. ואמרו בגמרא חזו לגבל בהן את הטיט:

**ג** תָּבֵן תְּבוּאָה כְּמֵלֵא פִי פָּרָה. תָּבֵן קִטְנִיּוֹת <sup>[ב]</sup> כְּמֵלֵא פִי גָמֶל. וְאִם הוֹצִיא תָּבֵן קִטְנִיּוֹת לְהֶאֱכִילוֹ לְפָרָה כְּמֵלֵא פִי פָּרָה. שְׁהֶאֱכִילָהּ עַל יְדֵי הַדְּחָק שְׁמָה אֶכְיָלָה. עֶמִיר כְּמֵלֵא פִי טָלָה. עֶשְׂבִים כְּמֵלֵא פִי גָדִי. עֵלִי שׁוּם וְעֵלִי בְּצָלִים אִם הָיוּ לַחִים כְּגֵרוּגְרָת מְפִנֵי שֶׁהֵן אֶכְלִי אָדָם. וַיִּבְשִׁים כְּמֵלֵא פִי גָדִי. וְאִין מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה לְחֻמּוֹר שֶׁבָהֶן אֲבָל מְצַטְרְפִין לְקַל שֶׁבָהֶן. כִּיצַד. הוֹצִיא תָּבֵן תְּבוּאָה וְקִטְנִית. אִם יֵשׁ בְּשִׁנְיָהֶם כְּמֵלֵא פִי פָּרָה פְּטוֹר. כְּמֵלֵא פִי גָמֶל חֵיב. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה לְעֵנִין הַשְּׁבֵת:

**מגיד משנה** **תבן תבואה וכו'**. בכלל גדול (שם ע"ו) משנה תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל ובגמרא אמר רב יהודה מאי עצה תבן של קטנית. עוד שם כי אתא רבין אמר המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל דכ"ע ל"פ דחייב כי פליגי במוציא עצה מלא פי פרה לפרה ור' יוחנן אמר פטור אכילה על ידי הדחק לא שמה אכילה רבי אושעיא אמר חייב אכילה ע"י הדחק שמה אכילה ע"כ. ופסק רבינו כרבי אושעיא שהלכה כמותו לגבי ר"י: **עמיר כמלא פי טלה וכו'**. שם באותה משנה עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן. ובגמרא אמר ר' יוסי בר' חנינא אין מצטרפין לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן ע"כ. ופירש"י ז"ל עמיר קשין של

שבלין. פי טלה נפיש מפי גדי הילכך עמיר לא חזי לגדי אבל עשבים הואיל וחזו בין לטלה בין לגדי מיחייב כמלא פי גדי. לחין הראויין לאדם כגרוגרת דזה שיעור לכל מאכל אדם בשבת אבל כמלא פי גדי לא דגדי לא חזו ליה לחין עכ"ל. ובגמרא אין מצטרפים לחמור שבהן פירש"י ז"ל מי ששיעורו גדול הוי קל ואינו מצטרף להשלים חמור דהא לא חשוב אבל החשוב משלים את הקל לכשיעור עכ"ל. כדעת רבינו :

**ד** המוציא עצים כדי לבשל כגרוגרת מביצת התרנגולים טרופה בשמן ונתונה באלפס. המוציא קנה כדי לעשות קלמוס המגיע לראשי אצבעותיו. ואם היה עבה או מרצף שיעורו כעצים :

**מגיד משנה** המוציא עצים כדי לבשל כגרוגרת וכו'. בפי ר"ע (שם פ"ט): המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה. ובהמוציא (שם פ'): קנה כדי לעשות קולמוס אם היה עבה או מרוצף כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באלפס. ובגמרא תנא כדי לעשות קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו. עוד שם תנא טרופה בשמן ונתונה באלפס. ופירשו ביצה קלה ביצת תרנגולת וקרו ליה ביצה קלה לפי ששיעורו חכמים אין לך קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת. והקשו ומאי שנא כל שיעורי דשבת כגרוגרת והכא כביצה. ופירש ר"נ כגרוגרת מביצה קלה ע"כ :

**ה** המוציא תבלין כדי לתבל ביצה ומצטרפין זה עם זה. פלפל כל שהוא. עטרן כל שהוא. ריח טוב כל שהוא. ריח רע כל שהוא. מיני בשמים כל שהן. ארגמן טוב כל שהוא. בתולת הורד אחת. מיני מתכות הקשים כגון נחשת וברזל כל שהן. מעפר המזבח ומאבני המזבח וממקק ספרים וממקק מטפחות שלהן כל שהן. מפני שמצניעין אותם לגניזה. גחלת כל שהוא. והמוציא שלהבת פטור :

**מגיד משנה** המוציא תבלין וכו'. פרק ר"ע (שם פ"ט): משנה תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפים זה עם זה. ומ"מ נראה לפי הגמרא שאין מצטרפין אלא בשכולן מיני מתיקה וכן פירש"י ז"ל (עיין כאן בשיטמ"ק). ויש לרבינו שם פירוש אחר: **פלפל כל שהוא וכו'**. משנה (שם צ') וברייתא וגמרא כלשון רבינו.

ופירש"י ז"ל ארגמן צבע שצובעין בו ארגמן ולי נראה שגם הוא ראוי להריח. בתולת הורד עלה של ורד בחור אחת. מקק אכילת תולעת האוכל בספרים ומרקבן שמו מקק. שמצניעין אותו לגנוז שכל דבר קדש טעון גניזה עכ"ל: **גחלת כל שהוא והמוציא וכו'.** ביי"ט (ביצה ל"ט) פרק משילין ברייתא:

**1** **המוציא זרעוני גנה שאין נאכלין לאדם שעורן פחות מפרוגרת.** מזרע קשואין שנים. ומזרע הדלועין שנים. מזרע פול המצרי שנים. המוציא סבין כדי לתן על פי כור של צורפי זקב. המוציא מרסן אם לאכילה שעורו פרוגרת. לבהמה שעורו כמלא פי גדי. לצביעה כדי לצבע בגד קטן. לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיקו פרוגרת. ומשמימתיקו כמלא פי גדי. אבל הלוף והחרדל והתרמוסין ושאר כל הנכבשין בין שמימתיקו בין עד שלא ימתיקו פרוגרת:

**מגיד משנה** **המוציא זרעוני גינה וכו'.** פרק ר"ע (שבת צ"א ו"ב) משנה זרעוני גינה פחות מכפרוגרת ר' יהודה בן בתירא אומר חמשה זרע קשואין שנים זרע דלועין שנים זרע פול המצרי שנים. ע"כ. ורבינו ז"ל אינו פוסק כרבי יהודה וסובר דהך סיפא דזרע קישואין וכו' דברי ת"ק היא והלכה כמותו: **המוציא סובין כדי ליתן וכו'.** בהמוציא (שם ע"ח): משנה כלשון רבינו פירש"י ז"ל במקום שאין פחמים צורפין הזהב באש של סובין, עכ"ל: **המוציא מורסן אם לאכילה וכו'.** תוספתא פ"ט עד לולבי זרדין וכו' אבל הלוף וכו':

**2** **המוציא גרעינין. אם לאכילה חמש. ואם להסקה הרי הן כעצים. ואם לחשבון שתים. ואם לזריעה שתים.** המוציא אזור לאכלים פרוגרת. לבהמה כמלא פי גדי. לעצים כשעור העצים. להזיה כשעור הזיה:

**מגיד משנה** **המוציא גרעינין אם לאכילה חמש וכו'.** ברייתא ס"פ ר"ע (שם צ'). ואין גרסתו כגרסת קצת ספרים שגורסין אם לאכילה כמלא פי חזיר וכמה מלא פי חזיר אחת ופירש"י ז"ל גרעינין גרעיני תמרה עכ"ל: **המוציא אזור וכו'.**

**ח** המוציא קלפי אגוזין וקלפי רמונים אסטיס ופואה ושאר הצבעין כדי לצבע בהן בגד קטן כסבכה שמניחין הבנות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום או נתר אלכסנדריא או ברית קימוניא ואשגל ושאר כל המנקין כדי לכבס בהן בגד קטן כסבכה. הוציא סמנין שרויין כדי לצבע בהן דגמא לאירא:

**מגיד משנה** המוציא קליפי אגוזים וכו'. משנה פרק ר"ע (שם פ"ט): קליפי אגוזים קליפי רמונים אסטיס ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה: וכן המוציא מי רגלים וכו'. שם מי רגלים נתר ובורת קמוניא ואשגל כדי לכבס בהן בגד קטן פי סבכה ובגמרא (דף צ"ו) תנא מי רגלים בן ארבעים יום. נתר תנא נתר אלכסנדריא ולא נתר אנטיפטרי, ע"כ: הוציא סמנין וכו'. ברייתא (שם ע"ט) פרק המוציא כלשון רבינו ופירש"י ז"ל דוגמא לאירא כלומר מעט כעין שמראין לדוגמא רוצה אתה כזה, עכ"ל:

**ט** המוציא דיו על הקלמוס שעורו כדי לכתב ממנו שתי אותיות. אבל אם הוציא הדיו בפני עצמו או בקסת צריך שיהיה בו יתר על זה כדי שיעלה ממנו על הקלמוס כדי לכתב שתי אותיות. הנה בקסת כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת או בדיו לבדו כדי אות אחת ובקלמוס כדי אות אחת הרי זה ספק. הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך ח"ב. כתיבתן זו היא הנחתן. הוציא אות אחת וכתבה וחרז והוציא אות שניה וכתבה פטור. שפבר חסרה האות הראשונה:

**מגיד משנה** המוציא דיו על הקולמוס וכו'. משנה פרק המוציא (שם ע"ח): דיו כדי לכתוב שתי אותיות. ובגמרא (דף פ"ו) תנא שתי אותיות בדיו שתי אותיות בקולמוס שתי אותיות בקלמרין. פי' קלמרין קסת הסופר. בעי רבא אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס אות אחת בקלמרין מהו תיקו. ויש לרש"י ז"ל בזה פי' אחר שלא כדרך רבינו: הוציא שתי אותיות וכו'. שם מימרא כלשון רבינו: הוציא אות אחת וכו'. שם מימרא אמר רבא הוציא אות אחת וכתבה וחרז והוציא אות אחת וכתבה פטור בעידנא דאפקא לבתרייתא חסר לה שיעור דקמייתא, ע"כ:

**ז** המוציא כחל בין לרפואה בין לתכשיט כדי לכחל עין אחת. ובמקום שאין דרך להתקשט אלא בכחילת שתי עינים והוציאו להתקשט עד שיוציא כדי לכחל שתי עינים. זפת וגפרית כדי לעשות נקב. שענה כדי לתן על פי נקב קטן. דבק כדי לתן בראש השפסף. רבב כדי למשח תחת רקיק כסלע:

**ההראב"ד** המוציא כחול וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה כתב במקום עירניות האמור בגמרא ופירושו לא נהיר אבל עירניות שאינן צנועות ולעולם מתקשטות שתי עינים, עכ"ל:

**מגיד משנה** המוציא כחול וכו'. משנה (שם ע"ח): כחול כדי לכחול עין אחת. ובגמרא הקשו הא לא כחלי פי' אלא שתי עינים א"ר הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת. מיתיבי אמר רשב"א כחול אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לקשוט בשתי עינים ותירצו כי תניא ההיא בעירניות ע"כ. ופירש"י ז"ל עירניות בנות כפרים אינן צריכות צניעות כל כך ואינן מכסות פניהן וכוחלות שתי עיניהן, עכ"ל: זפת וגפרית וכו'. משנה (שם ע"ח) כלשון רבינו. ופירש"י ז"ל כדי לעשות נקב קטן כלי שנותנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק להוציא בו עכ"ל: שענה כדי ליתן בו וכו'. שם כלשון רבינו. ובגמרא (דף פ') כדי ליתן על פי נקב קטן של יין. ופירש"י ז"ל למעוטי של שמן ודבש שהיין זב דרך נקב קטן יותר מדבש ושמן עכ"ל. ולא חשש רבינו לכתוב זה שהכל נכלל בלשון קטן: דבק כדי ליתן וכו'. במשנה (שם דף ע"ח. ודף פ') ובגמרא בראש השפסף שבראש קנה של ציידין. ופירש"י ז"ל מושיבין נסר קטן ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליו ונדבק בו וצריך לתת שם הרבה שיהא העוף נדבק בו, עכ"ל: רבב וכו'. ברייתא (שם ע"ח):

**יא** המוציא אדמה כדי לעשות חותם האגרת. טיט כדי לעשות פי כור. זבל או חול דק כדי לזבל כרישה. חול גס כדי לערב עם מלא כף של סידין. חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. שער כדי לגבל טיט לעשות פי כור של צורפי זהב. סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות. עפר ואפר כדי לכסות דם צפור קטנה. צרור אבן כדי לזרק בבמהמה ותרגיש. והוא משקל עשרה זוזים. חרס כדי לקבל בו רביעית:

**מגיד משנה** המוציא אדמה וכו'. משנה (שם פי ב') כלשון רבינו ופסק כחכמים, ופירש"י ז"ל אדמה ארזילא, עכ"ל: טיט וכו'. ברייתא שם כלשון רבינו: זבל וחול דק וכו'. משנה כלשון רבינו כדברי חכמים. ופירש"י ז"ל כרישא קפלוט: חול הגס וכו'. משנה וברייתא כלשון רבינו: חרסית וכו'. במשנה (ע"ח) חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב ופירש רש"י ז"ל חרסית לבינה כתושה. ובקצת ספרי רבינו נמצא סיד חרסית ואין כן בספרים מדוקדקים אלא חרסית כדי לעשות וכו' כלשון המשנה: שיער כדי לגבל טיט וכו'. ברייתא שם פי ב' כלשון רבינו ופירש"י ז"ל שיער יפה לטיט, עכ"ל: סיד כדי לסוד וכו'. משנה שם וברייתא כלשון רבינו: עפר ואפר וכו'. צרור אבן וכו'. משנה (שם דף פ"א) צרור אבן כדי לזרוק בעוף ר"א בן יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה. ובגמרא א"ר יוחנן והוא שמרגשת בה וכמה שיעורה תניא ראב"י אומר משקל עשרה זוזים ע"כ, ולכך פסק רבינו כראב"י: חרס כדי לקבל בו וכו'. במשנה (שם פ"ב) ג' מחלוקות רבי יהודה ור"מ ורבי יוסי ופסק כרבי יוסי דידוע שהלכה כמותו אצל כל אחד מאלו:

**יב** המוציא חבל כדי לעשות און לקפה. גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולקברה. הוצין כדי לעשות און לכפיפה מצרית. סיב כדי לתן על פי משפך קטן של יין. מוכין כדי לעשות בו פדור פאגוז. עץם כדי לעשות תרוד. זכוכית כדי לגרוד בה ראש הפרכר או עד שיפצע שתי נימין כאחת:

**מגיד משנה** המוציא חבל כדי לעשות וכו'. משנה (שם ע"ח) כלשונה: גמי וכו'. משנה כלשונה כת"ק: הוצין וכו' סיב וכו' מוכין וכו'. כלם בברייתא (שם ע"ח) כלשון רבינו. ופירש"י ז"ל הוצין של לולבי דקל כפיפה מצרית סל העשוי מצורי דקל. סיב גדל סביב הדקל. על פי משפך לסנן את היין שמעכב את הפסולת, עכ"ל: עצם כדי לעשות תרווד וכו'. משנה (שם פ"א) כלשונה כדברי ת"ק. ולשון רש"י תרווד כף קוליר"א: זכוכית כדי לגרוד בה ראש הכרכר או עד שיפצע שתי נימין כאחת וכו'. משנה וברייתא כלשון רבינו:

**יג** המוציא שתי נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה תיב. הוציא אחת מן הקשה שבחזיר תיב. נצרי דקל והו חוטי העץ שתיים. חורי דקל והו קלפי החריות אחת. מצמר גפן ומצמר פלד וצמר גמלים וארנבים וחה שבים ושאר כל הנטוין כדי לטוות



חוט אַרְךְ אַרְבַּעַה טַפְחִים. הַמוֹצֵיא מִן הַבֶּגֶד אוֹ מִן הַשֶּׁק אוֹ מִן הָעוֹר כְּשֶׁעוֹרָן לְטַמְּאָה כֶּד שְׁעוֹרָן לְהוֹצֵאָה. הַבֶּגֶד שֶׁלְשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה. הַשֶּׁק אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה. הָעוֹר חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה :

**מגיד משנה** **המוציא שני נימין וכו'.** ברייתא סוף ר"ע (שם צ'): המוציא שני נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב מפני שמצניעין אותן לנשבין מקשה של חזיר אחת צורי דקל שתים תורי דקל אחת ע"כ. ופירש רש"י ז"ל לנשבין לצוד עופות. מקשה של חזיר נימין קשין שבשדרה של חזיר עכ"ל: **מצמר גפן וכו'.** תוספתא פרק המוציא: **המוציא מן הבגד וכו'.** בהמוציא (שם ע"ט) הביאו משנה דתנן הבגד שלשה על שלשה למדרס השק ארבעה על ארבעה העור חמשה על חמשה ותני עלה כשיעורן לטומאה כך שיעורן להוצאה, ע"כ. והעור הוא משנגמר עיבודו הנקרא קרטבלא בלשון הגמרא כדאיתא התם ומבואר בסמוך:

**ד** **המוציא עור שלא נתעבד כָּל אֶלָּא עֲדִין הוּא רַךְ שְׁעוֹרוֹ כְּדִי לְצוֹר מְשֻׁקֶלֶת קִטְנָה שְׁמִשְׁקָלָה שְׁקָל. הִיא מְלוּחַ וְעֲדִין לֹא נַעֲשָׂה בְּקִמַח וְלֹא בְּעַפְצָה שְׁעוֹרוֹ כְּדִי לַעֲשׂוֹת קִמֵּעַ. הִיא עָשׂוּי בְּקִמַח וְעֲדִין לֹא נִתְעַבַּד בְּעַפְצָה שְׁעוֹרוֹ כְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו אֶת הַגֵּט. נִגְמַר עִבּוּדוֹ שְׁעוֹרוֹ חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה :**

**מגיד משנה** **המוציא עור וכו'.** שם שלש עורות הן מצה כמשמעו דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו לצור בו משקולת קטנה וכמה אמר אביי רבעא דריבעא דפומבדיתא. חיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדתנן העור כדי לעשות קמיע. דפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט: **נגמר עיבודו וכו'.** זהו קרטבלא הנזכר בגמרא. אבל רש"י ז"ל פירש קרטבלא שבשלוהו ברותחין ומתקשה לישוב עליו, עכ"ל:

**טו** **המוציא קֶלֶף מְעַבֵּד כְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו פְּרֻשֵׁת שְׁמַע עַד וּבְשַׁעְרֵיהָ. דוֹכְסוּסְטוּס כְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו מְזוּזָה. נִיר כְּדִי לְכַתֵּב עָלָיו שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכָסִין שֶׁהֵן גְּדוּלוֹת מְאוֹתִיּוֹת שְׁלָנוּ. הַמוֹצֵיא קֶשֶׁר מוֹכָסִין חַיֵּב אֶף עַל פִּי שְׁכָבֵר הֶרְאָהוּ לְמוֹכֵס וְנִפְטָר בּוֹ שְׁהָרִי רְאִיָּה הִיא לְעוֹלָם. הַמוֹצֵיא שֶׁטָּר פְּרוּעַ**

וַיָּיָר מִחֹק כְּדֵי לְכַרְךָ עַל פִּי צְלוּחִית קִטְנָה שֶׁל פְּלִיטוֹן. וְאִם יֵשׁ בְּלִבְךָ שְׁלוֹ כְּדֵי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין חַיֵּב:

**מגיד משנה** **המוציא קלף וכו'.** משנה שם (דף ע"ח): כלשונה: **דוכסוסטוס כדי לכתוב וכו'.** ברייתא (שם ע"ט): **ופירש"י** ז"ל דוכסוסטוס קלף שנטלה קליפתו העליונה עכ"ל: **נייר כדי לכתוב וכו'.** משנה (שם ע"ח) נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין ותנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות ומפורש שהם גדולות משלנו. ולשון רש"י ז"ל קשר של מוכסין יש לך שנותן את המכס לראש הנהר במקום אחד או מוחל לו במתנה והוא מוסר לו חותם להראות למוכסין שמחלו לו המכס: **המוציא קשר מוכסין וכו'.** משנה ובגמרא ת"ר המוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו למוכס חייב משהראהו למוכס פטור ר' יהודה אומר אף משהראהו למוכס חייב מפני שהוא צריך לו. ופסק רבינו כרבי יהודה מפני שהמשנה שנויה סתם דמשמע דבכל גונא הוא חייב כדברי ר"י וכו': **המוציא שטר פרוע וכו'.** ברייתא (שם ע"ח): וגמרא כלשון רבינו ודין השטר פרוע הוא כדברי ת"ק דברייתא אחרת שהביאו שם והלכה כמותו:

**טז** **המוציא בהמה חיה ועוף אף על פי שהן חיים חייב.** אָבֵל אָדָם חַי אֵינּוּ מִשְׁאוּוֹי. וְאִם הָיָה כְּפוּת אוֹ חוֹלָה הַמוֹצֵיא אוֹתוֹ חַיֵּב. וְהָאִשָּׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ בְּזִמְן שְׁנוּטֵל אַחַת וּמְנִיחַ אַחַת:

**מגיד משנה** **המוציא בהמה חיה ועוף וכו'.** פרק המצניע (שבת צ"ד) המוציא בהמה חיה ועוף לרשות הרבים בין חייך בין שחוטין חייב ר' נתן אומר על שחוטין חייב על החיין פטור שהחי נושא את עצמו ואמרו שם ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר' נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשיהו אבל אדם חי נושא את עצמו אפי' רבנן מודו ע"כ. **ופירש"י** ז"ל דמשתמטין כלפי מטה ומכבידין עצמן להשתמט מיד הנושאן: **ואם היה כפות וכו'.** שם ומודה ר' נתן בכפות. **וכן החולה נלמד ממ"ש שם והני פרסאי כמאן דכפיתו דמו וכו':** **והאשה מדדה וכו'.** פי מפנין (שם קכ"ח ב') האשה מדדה את בנה אמר ר' יהודה וכו' אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אם היה גורר אסור עד כאן וק"ל ס"פ חלון בעירובין (דף פ"א פ"ב) כל מקום ששנה ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים. **ופירש"י** ז"ל מדדה את בנה אוחזתו בזרועותיו ומאחריו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך. שנוטל אחת ומניח אחת שהתינוק מניע רגליו כשמגביה אחת ומניח אחת אבל גורר אסור מפני שנושאתו עכ"ל:

**יז** המוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום הכיס שאין הכיס טפלה לתינוק. אבל אם הוציא את הגדול אף על פי שהוא מלבש בכליו וטבעותיו בידו פטור שהכל טפלה לו. היו כליו מקפלין על כתפו הנושא אותו חייב:

**מגיד משנה** המוציא תינוק חי וכו'. פרק נוטל (שבת קמ"א קמ"ב) אמר רבה הוציא תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו חייב ותניא המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו פטור שאילו הוציאן כמות שהן חייב. ופירש"י ז"ל שאילו הוציאן כמות שהן שהיה עליון אחוז בהן ולא מלובש חייב הנושא עכ"ל כדברי רבינו:

**יח** המוציא חגב חי כל שהוא. ומת בגרוגרת. צפרת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא מפני שמצניעין אותה לרפואה. וכן כל פיוצא בה. המת והנבלה והשרץ כשעור טמאתן כד שיעור הוצאתן. מת ונבלה כזית ושרץ כעדשה:

**מגיד משנה** המוציא חגב חי כל שהוא וכו'. משנה כלשונה סוף פרק ר"ע כדברי ת"ק. ומפורש בגמרא דלדברי ת"ק דוקא חגב חי טהור אבל טמא אינו בכל שהוא. ורבינו כתב המשנה כלשונה ובגמ' מפרש מהו צפורת כרמים ואינו ברור אצלנו: המת והנבלה והשרץ וכו'. משנה פ' המצניע (שם צ"ג צ"ד). וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ור"ש פוטר. ומפרש בגמרא שפטור ר"ש הוא מפני מלאכה שאינה צריכה לגופה. וכבר נתבאר פרק ראשון לפסוק כסתם משנתנו שבכאן ויש חולקין עליו כמו שכתבתי שם:

**יט** היתה שם כזית מצמצם והוציא ממנו כחצי זית חייב שהרי הועיל במעשיו שנתמעט השעור מלטמא. אבל אם הוציא כחצי זית מכזית ומחצה פטור. וכן כל פיוצא בזה בשאר הטמאות:

**מגיד משנה** היה שם כזית מצומצם וכו'. (שם צ"ד:) בגמרא תנן וכן כזית מן המת הא חצי זית פטור והא תניא חצי זית חייב. ופירש רב ששת הא דתניא חייב דאפיק חצי זית מכזית הא דתניא פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה.

ופסק רבינו כרב ששת אע"ג דרב נחמן פליג עליה התם דלא אמרו הלכתא כותיה דר"נ אלא בדיני :

**ב** בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁאִינוֹ חַיֵּב אֶלָּא עַל הַהוֹצָאָה כְּשֶׁעוֹר, כְּשֶׁהוֹצִיא סֶתֶם. אֲבָל הַמוֹצִיא לְזֶרַע אוֹ לְרִפּוּאָה אוֹ לְהִרְאוֹת מִמֶּנּוּ דִּגְמָא וּלְכָל כִּיּוֹצֵא בְּזָה חַיֵּב בְּכָל שְׁהוּא :

**מגיד משנה** **במה דברים אמורים שאינו וכו'.** משנה ריש פרק המצניע (שם דף צ"ב) ובגמרא ל"ל למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב עליו בכל שהוא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהצניעו ושכח למה הצניעו וקא מפיק ליה בסתמא מהו דתימא בטולי בטלה למחשבתו קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה ע"כ :

**כא** הַמְצַנִּיעַ דְּבַר לְזַרְיָעָה אוֹ לְרִפּוּאָה אוֹ לְדִגְמָא וְשָׁכַח לָמָּה הִצְנִיעוֹ וְהוֹצִיאוֹ סֶתֶם חַיֵּב עָלָיו בְּכָל שְׁהוּא שְׁעַל דְּעַת מַחְשְׁבָּה רִאשׁוֹנָה הוֹצִיא. וְשָׁאֵר הָאָדָם אֵין חַיֵּבִין עָלָיו אֶלָּא כְּשֶׁעוֹרוֹ. זָרַק זֶה שֶׁהוֹצִיא כְּבָר לְתוֹךְ הָאוֹצָר אֶף עַל פִּי שְׁמִקּוּמוֹ נִכְרַ כְּבָר בְּטָלָה מַחְשְׁבָתוֹ הִרְאשׁוֹנָה. לְפִיכָךְ אִם חָזַר וְהִכְנִיסוֹ אֵינוֹ חַיֵּב עַד שְׁיִכְנִיס כְּשֶׁעוֹר :

**מגיד משנה** **המצניע דבר וכו'.** כבר נתבאר זה בסמוך : **זרק זה שהוציאו כבר בתוך האוצר וכו'.** שם במשנה חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו. ובגמרא (שם צ"א :) הקשו פשיטא ופירש"י דכיון שלא זרעו בטלה מחשבתו קמייתא והוי ליה ככל אדם ותירץ אביי הב"ע כגון שזרקו לאוצר ומקומו ניכר מהו דתימא כיון דמקומו ניכר במלתא קמייתא קאי קמ"ל מדזרקיה לאוצר בטוליה בטליה. ופירש"י ז"ל מתניי בשלא נמלך עליו בפירוש אלא שזרקו לאוצר וכו' ע"כ. ומתוך לשון רבינו נ"ל שחזר והכניסו ר"ל הוציאו ומפורש פ"ק (דף ב' :) תנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה וה"ה לההוצאה הכנסה. ומ"מ אין זה מעלה ומוריד לענין הדין :

**כב** דְּבַר שְׁאִין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְהִצְנִיעוֹ וְאֵינוֹ רְאוּי לְהִצְנִיעַ כְּגוֹן דָּם הַנִּנְדָּה אִם הִצְנִיעוֹ אֶחָד וְהוֹצִיאוֹ חַיֵּב. וְשָׁאֵר הָאָדָם פְּטוּרִין

עָלִיו. שְׂאִין חֵיבִין אֶלָּא עַל הוֹצָאת דְּבַר הַכֹּשֶׁר לְהַצְנִיעַ וּמְצַנִּיעִין כְּמוֹהוּ :

**מגיד משנה** **דבר שאין דרך בני אדם וכו'.** משנה פרק כלל גדול (שבת ע"ה): עוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו המוציאו בשבת חייב וכו'. כך פירושה כל דבר הראוי להצניע שהוא מדבר שמצניעין ומצניעין כמוהו שיש בזה שיעור חשוב אצל בני אדם כל אדם חייב עליו ואפי' עשיר שאינו חשוב אצלו זה. וזה כלל לכל השיעורים הנזכרים בפי' זה וע"כ לא כתבו רבינו ראש המשנה בדין בפני עצמו. וכל שאינו כשר להצניעו שאינו ממין הראוי להצניעו ואין מצניעין כמוהו נ"ל פירושו שהוא ממין ראוי אלא שהוא פחות מכשיעור אינו חייב אלא המצניעו. ורבינו ז"ל לא כתב ואין מצניעין כמוהו לפי שכבר נתבאר למעלה בבבת המצניע דבר וכו' ואמרו בגמרא גבי כל הכשר להצניעו לאפוקי דם נדה וכ"ש עצי אשרה רב עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה אבל דם נדה מצנע ליה לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצנע ליה. ופסק רבינו כרב מתנא. ומכאן שדם נדה או עצי אשרה וכיוצא בהן בשום שיעור אין חייבין עליהן :

**כג** **המוציא חצי שיעור פטור.** וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור. הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא החצי האחר חייב. ואם קדם והגביה החצי הראשון קדם הנחת החצי השני נעשה כמי שנשטרף ופטור. הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי אחר והעבירו על הראשון בתוך שלשה חייב. שהמעביר כמי שהניח על גבי משהו. אבל אם זרקו אינו חייב עד שפניו שם על גבי משהו :

**מגיד משנה** **המוציא חצי שיעור פטור וכו'.** משנה בהמצניע (שם צ"ג): ובכמה מקומות: **הוציא חצי שיעור וכו'.** בהמוציא (שם פ') אמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והניחה נעשית כמי שנקלטה או נשרפה ופטור והקשו אמאי והא מנחא ותירצו ה"ק אם קדם והגביה את הראשונה קודם הנחת שניה נעשית כמי שנקלטה או שנשרפה ופטור ע"כ. ופירש"י ז"ל ואמאי והא מנחא וכיון דבהעלם אחת הוא מצטרפי לכי גמרה הוצאה עכ"ל. וכן עיקר שאם היתה לו ידיעה לחצי שיעור נפשיטא דפטור] כמבואר פ"ו מהלכות שגגות ויתבאר בסמוך שהכוונה בהעלם אחת בדוקא: **הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי אחר וכו'.** שם אמר רבא

הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב והקשו ואמאי הא לא נחה ותירצו כגון שהעבירה בתוך שלשה והקשו והא אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו. ותירצו ל"ק כאן בזורק כאן במעביר ע"כ. ופירש"י מעביר לא צריך דהא מנחא בידו וידו סמוכה לקרקע עכ"ל כדברי רבינו :

**כד** הוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור בהעלם אחת לרשות אחת ח"ב. לשתי רשויות אם יש ביניהן רשות שח"בין עליה פטור. היתה ביניהן פרמלית הרי הן פרשות אחת וח"ב חטאת :

**מגיד משנה** הוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור וכו'. שם ת"ר הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחת חייב בשתי העלמות פטור ר' יוסי אומר בהעלם אחת לשתי רשויות פטור לרשות אחת חייב אמר רבא והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפי' כרמלית אבל פסלא לא רבא אמר אפי' פסלא. ורבינו פסק כר' יוסי משום הנך אמוראי ופסק כרבא להחמיר משום דאביי ורבא תלמידיו הוו זהו דעתו ז"ל. ופי' והוא שיש חיוב חטאת ביניהן ששתי רשויות הרבים אלו מופסקות ברה"י שהזורק מאחת מהן לאותו רשות חייב חטאת :

**כה** המוציא פחות מכשיעור וקדם שיניחו נתפח וחזר כשיעור. וכן המוציא כשיעור וקדם שיניח צמק וחזר פחות מכשיעור פטור :

**מגיד משנה** המוציא פחות מכשיעור וקודם שיניחו נתפח וחזר וכו'. זה מבואר בסוגיא שבהמצניע (שבת דף צ"א) אזכרה בסמוך : וכן המוציא כשיעור וקודם שיניח צמק וחזר פחות וכו'. גם זה באותה סוגיא :

**כו** המוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה קדם הנחה וחשב עליה לזריעה או לרפואה שאינו צריך שיעור הרי זה ח"ב כמחשבתו של עת הנחה. הוציא פחות מכגרוגרת לזריעה וקדם הנחה חזר וחשב עליה לאכילה פטור. ואם תפחה קדם הנחה ונעשית

כְּגֵרוּגְרַת קָדָם שְׂיִמְלֹךְ עָלֶיהָ לְאֲכִילָה חַיִּיב. שְׂאֲפֵלוּ לֹא חֹשֵׁב הִיָּה  
מִתְחַיֵּב עַל מַחְשָׁבַת הַהוֹצָאָה :

**מגיד משנה** **המוציא כגרוגרת וכו'.** שם בעיא הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה  
ונמלך עליה לזריעה מהו הכא ודאי כי אשתיק ולא חשב עליה אמחשבה  
קמייתא לא מיחייב או דילמא בתר השתא אזלינן ומיחייב ואת"ל בתר השתא  
אזלינן ומיחייב וכו'. ופסק רבינו כאת"ל וכן דרכו ז"ל ובכאן נתבאר דין וכן  
המוציא כשיעור הנזכר למעלה דקאמרי אמחשבה קמייתא לא מיחייב:  
**הוציא פחות מגרוגרת.** שם אמר ר"נ הוציא כגרוגרת לאכילה ונמלך עליה  
לזריעה לזריעה ונמלך עליה לאכילה חייב והקשו פשיטא דבכל גונא איכא  
שיעורא ותירצו קמ"ל דלא בעינן עקירה והנחה בחדא מחשבה. עוד שם בעי  
רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עליה לאכילה מהו התם  
(במימרא דרב נחמן) הוא דמיחייב משום דבכל גונא איכא שיעורא אבל הכא  
כיון דבעידנא דאפקה לא הוה ביה שיעור אכילה לא מיחייב או דילמא כיון  
דאילו אישתיק ולא חשיב עליו מיחייב אמחשבה דזריעה הא נמי מיחייב  
את"ל מיחייב וכו'. ופסק רבינו כאת"ל ולא הוצרך להביא מימרא דרב נחמן.  
ובכאן התבאר דין הוציא פחות מכשיעור שלמעלה. **וכתב רבינו ואם תפחה  
קודם הנחה ונעשה כגרוגרת קודם שימלך עליה** לפי שכך לשון הבעיא מורה  
דקאמרה ותפחה ונמלך עליה ומוכרח הוא :

**כז** הוֹצִיא כְּגֵרוּגְרַת לְאֲכִילָה וְצִמְקָה וְחִזְרָה וְתַפְחָה קָדָם הַנְּחָה  
הָרִי זֶה סָפֵק אִם נִדְחָה אוֹ לֹא נִדְחָה. זֶרֶק כְּזֵית אֹכְלִין לְבֵית  
טָמֵא וְהַשְּׁלִים כְּזֵית זֶה לְאֹכְלִים שְׁהִיוּ שָׁם וְנִעְשָׂה הַכֹּל כְּבִיצָה  
הָרִי זֶה סָפֵק אִם נִתְחַיֵּב עַל כְּזֵית מִפְּנֵי שְׁהִשְׁלִים הַשְּׁעוֹר לְעֲנִין  
טָמֵא אוֹ לֹא נִתְחַיֵּב :

**מגיד משנה** **הוציא כגרוגרת וכו'.** בעיא שם הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה  
וחזרה ותפחה מהו יש דיחוי אצל שבת או לא תיקו : **זרק כזית אוכלין וכו'.**  
שם זרק כזית תרומה לבית טמא מהו למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי  
לענין טומאת אוכלין כביצה בעינן ואסיקנא לעולם לענין שבת וכגון דאיכא  
פחות מכביצה אוכלין וכזית משלימו לכביצה מאי מדמצטרף לענין טומאה  
מיחייב נמי לענין שבת או דילמא כל לענין שבת כגרוגרת בעינן ואתו  
למיפשטה ולא איפשיטא. ואני תמה למה כתב רבינו אוכלין סתם ולא כתב  
אוכלי תרומה כלשון הבעיא ומשמע דלא מספקא להו אלא תרומה דאילו

חולין כיון שאין טומאתן אוסרתן אינה חשובה כלום וכן ראיתי לבעלי התוס' והרמב"ן והרשב"א ז"ל שפירשו דדוקא תרומה :

**כת** \* המוציא פחות מכשעור אף על פי שהוציא בכולו פטור. שהכלי טפלה לו ואין פונתו להוצאת הכלי אלא להוצאת מה שבתוכו והרי אין בו פשעור. לפיכך אם הוציא אדם חי שאינו כפות במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו. וכן כל כיוצא בזה. המוציא קפת הרוכלים אף על פי שיש בה מינין הרבה ואפלו הוציאן בתוך כפו אינו חייב אלא אחת. שם הוצאה אחת היא :

**ההראב"ד** המוציא פחות מכשעור וכו'. כתב הראב"ד בירושלמי מפרש כהלין תותים שהן צריכים לכלים, עכ"ל :

**מגיד משנה** המוציא פחות מכשעור וכו'. משנה (שם דף צ"ג:) המוציא אוכלין פחות מכשעור בכלי פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפלה לו את החי במטה פטור כו' מפני שהמטה טפילה לו. ובהשגות א"א בירושלמי מפרש כהלין תותים שהן צריכים לכלים עכ"ל. ואיני רואה כן דרך גמרתנו אלא כל מידי דמבטל ליה לגביה אע"פ שאינו צריך לו פטור. והכין משמע בהדיא פרק נוטל (שם קמ"א): : המוציא קופת הרוכלין וכו'. משנה פרק ר"ע כלשונה (שם צ'). ומ"ש ואפילו הוציא בתוך כפו. פשוט הוא ומבואר. ובירושלמי תמהו פשיטא שהכל בהעלם אחת. ותירצו צריכא לר' אליעזר :

## הלכות שבת - פרק תשעה עשר

**א** כל כלי המלחמה אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא אם היו כלים שהן דרך מלבוש כגון שריון וכובע ומגפנים שעל הרגלים



הרי זה פטור. ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש כגון למח וסיף וקשת ואלה ותריס הרי זה [א] חייב:

**מגיד משנה** כל כלי המלחמה אין יוצאין בהן וכו'. פרק במה אשה יוצאה (שבת דף ס"ו) משנה לא יצא האיש לא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת. וכתב רבינו לפי שהן דרך מלבוש וכן פירש"י ז"ל ופשוט הוא. עוד שם (דף ס"ג) לא יצא האיש לא בסיף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת. ובגמרא (דף ס"ב) קסדא אמר רב סנורתא. ופירש רש"י כובע עור תחת כובע המתכת וכן פירש רבינו כובע. עוד שם מגפיים פוזמקי פירש"י אנפלאות של ברזל כמ"ש רבינו. עוד שם (דף ס"ג) מאי אלה קופלא ופירש"י ז"ל מס"א בלע"ז:

**ב** אין יוצאין בסנדל [ב] מסמר שסמרו לחזקו. ואפלו ביום טוב גזרו עליו שלא יצא בו. ומתיר לצאת באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של כסף ושל זהב כמו [ג] שהמלכים עושין. מפני שהוא תכשיט וכך שהוא תכשיט מתיר. והוא שלא יהא רפוי שפא יפל בראשות הרבים ויבוא להביאו:

**מגיד משנה** אין יוצאין בסנדל המסומר וכו'. שם (דף ס"ו) לא יצא האיש בסנדל מסומר ובגמרא (דף ס"ו): מבואר דאפילו ביו"ט אסור. ועוד שם אמר שמואל לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר. ושם נחלקו אמוראים כמה הם לנוי. וכן נאמרו שם צדדין אחרים להתיר כשחפהו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו ודרך אחרת. ומבואר כל זה בהלכות. ורבינו לא הזכיר אלא מימרא דשמואל מפני שאין בינינו אלא מסומרים לחזק ואין רגילות באותה של נוי וגם בגמרא לא העלו פסק אי זה מהן הוא נקרא לנוי אלא א"ל איפה לרבה בר בר חנה אתון דתלמידי דר"י אתון עבידו כר"י אנן נעביד כר"ח ומתוך כך קצר רבינו: **ומותר לצאת וכו'**. (שם נ"ט): אמר רב ששת קמרא שרי איכא דאמרי דארוקתא ואמר רב ספרא מידי דהוה אטלית מוזהבת. ואיכא דאמרי דאניסכא מידי דהוה אאבנט של מלכים. ופירש"י קמרא אבנט חשוב. ארוקתא עושין אותה רצועה ומשובצת זהב ואבנים טובות קבועות בה. אניסכא כולו טס של זהב, עכ"ל. ובהלכות קמרא הוא חגור שבמתנים. ורבינו פירש אניסכא שחתיכות נסכא קבועות בו וכן עיקר. ומכאן הביא ראייה ר"ת ז"ל שאין גוזרין בתכשיטי האיש שמא יראם לפי שהאיש אינו מתפאר בתכשיטיו כמו שהאשה עושה שדעתה קלה וכן מפורש בירושלמי וזה דעת רבינו כמו שיתבאר בדין הטבעת שיש עליה חותם ועיקר. **ומ"ש רבינו והוא**

שלא יהיה רפוי וכו'. נלמד מהסוגיא שבראש הפרק. ורבינו כתב כלישנא בתרא דאניסכא שריא וכ"ש דארוקתא וכן מפורש בהלכות:

**ג** טבעת שיש עליה חותם מתכשיטי האישה היא ואינה מתכשיטי האשה. ושאין עליה חותם מתכשיטי אשה ואינה מתכשיטי האישה. לפיכך אשה שיצאת בטבעת שיש עליה חותם. ואיש שיצא בטבעת שאין עליה חותם חיבין. ומפני מה הן חיבין והרי הוציאו אותן שלא כדרך המוציאין שאין דרך האישה להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה לו וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה. מפני שפעמים נותן האישה טבעתו לאשתו להצניעה בבית ומנחת נותנה באצבעה בעת הולכה. וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל האמן ומניח אותה באצבעו בעת הולכה עד חנות האמן ונמצאו שהוציאו אותן כדרך שדרך להוציאן ולפיכך חיבין:

**מגיד משנה** טבעת שיש עליה חותם מתכשיטי האישה היא ואינה וכו'. (שם נ"ז) לא תצא אשה לא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאת אינה חייבת חטאת. עוד שם (דף ס"ב) לא תצא אשה לא במחט הנקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ואם יצאת חייבת חטאת. ובגמרא על המשנה זו אמר עולא וחלופיהן באיש אלמא קסבר עולא כל מידי דחזי לאיש לא חזי לאשה וכל מידי דחזי לאשה לא חזי לאיש והקשו על זה ותירצו אלא אמר רב יוסף קסבר עולא נשים עם בפני עצמן הן. והקשו והא הוצאה כלאחר יד היא ותירץ רבא פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להולכה לקופסא ומניחתה בידה עד שמגעת לקופסא ופעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להולכה לאומן ומניחה בידו עד שמגיע אצל אומן ע"כ. וביאור זה בדברי רבינו מפורש דעולא דאמר וחלופיהן באיש קאי אטבעת שאין עליה חותם ואמחט שאינה נקובה שהאשה פטורה והאיש חייב חטאת ובטבעת שיש עליה חותם ובמחט נקובה האיש פטור והאשה חייבת חטאת ולא עוד אלא שבטבעת שיש עליה חותם האיש מותר אפילו לכתחלה לפי שהוא לו תכשיט ואין דרך האישה להראותו והקשו בגמרא בדין הטבעות היאך תהיה האשה חייבת ביש עליה חותם והאיש באין עליה כשהוציאוה באצבעותיהן והלא אין דרך הוצאה בכך ואין חיוב חטאת אלא במי שמוציא

כדרך המוציאין כמו שמבואר פי"ב. ותירץ רבא שדרך ההוצאה זו היא לטבעת בחול לפעמים באצבעות ולפיכך יש בה חיוב בשבת. זה דרך ההלכות ורבינו בדברים אלו ולזה הסכימו רוב המפרשים האחרונים ועיקר. אלא שנחלקו בדין המחטין שדינן שוה בנשים ובאנשים. ולא דיבר עולא אלא בטבעות בלבד וכן פירש"י ז"ל וכן פירש רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל. וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ועכשיו שלא הוזהרו בכך אנשים ואפילו נשים הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין:

**ד** לא תצא אשה בטבעת שאין עליה חותם אף על פי שהיא מתכשיטיה גזרה שמה תוציאה <sup>[ה]</sup> ברשות הרבים להראות לחברותיה כדרך שהנשים עושות תמיד. ואם יצאת בה פטורה. אבל האיש מתר לצאת בטבעת שיש עליה חותם מפני שהוא תכשיט ואין דרכו להראות. ונהגו כל העם שלא יצאו בטבעת כלל:

**מגיד משנה** לא תצא אשה בטבעת וכו'. כבר נתבאר בסמוך: אבל האיש מותר לצאת בטבעת וכו'. גם זה נזכר בסמוך. וכתב רבינו ז"ל ונהגו העם שלא יצאו בטבעות כלל ומנהג חסידים הוא באותן ארצות ואילו היה אפשר להחזיר כל המקומות לאותו מנהג היה טוב מאד:

**ה** אשה שיצאה במחט נקובה חייבת והאיש פטור. ואיש שיצא במחט שאינה נקובה חייב והאשה פטורה מפני שהיא מתכשיטיה ואינה אסורה אלא גזרה שמה תראה לחברותיה. זה הכלל כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שמוציאין אותו דבר חייב. וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו והיה רפוי ואפשר שיפל במהרה ויבא להביאו ברשות הרבים. וכן אשה שיצאת בתכשיטין שדרךן לשלף אותן ולהראותן הרי אלו פטורין. וכל דבר שהוא תכשיט ואינו נופל ואין דרכה <sup>[ו]</sup> להראותו הרי זה מתר לצאת בו. לפיכך אצעדה שמניחין אותה בזרוע או בשוק <sup>[ז]</sup> יוצאין בה

בְּשֶׁבֶת וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה דְבוּקָה לְבֶשֶׁר וְלֹא תִשְׁמַט. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא  
בְּזֶה:

**מגיד משנה** אשה שיצאה במחט וכו'. גם זה נזכר בסמוך: זה הכלל כל היוצא וכו'. החלק הראשון פשוט שעל זה אמרו במשניות ובגמרא חייב חטאת. והחלק הב' בכל דבר שהוא רפוי וכו' מפורש בסוגיא בראש הפרק. וכן גבי מוך שבאזנה ומוך שבסנדלה כמו שיתבאר בפרק זה. וכן תכשיטי האשה שדרכן לשלוף וכו' כבר נתבארו בפרק זה ועוד יתבארו לפנינו. והחלק השלישי הם קצת מן הדברים שהאשה יוצאה כמו שיתבאר וכל זה פשוט: **לפיכך אצעדה וכו'.** במשנה (שם ס"ג) בירית טהורה ויוצאין בה בשבת אמר רב יהודה בירית זו אצעדה מתיב רב יוסף בירית טהורה ויוצאין בה בשבת ואילו אצעדה טמאה היא. אלא א"ר יוסף קסבר רב יהודה בירית במקום אצעדה עומדת, ורש"י ז"ל פי' אצעדה של זרוע והיא טמאה דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד וכתיב תתחטאו אתם ושביכם. בירית במקום אצעדה עומדת בירית בשוק במקום אצעדה שבזרוע עומדת להחזיק בתי שוקים שלא יפולו ויוצאין בה דצורך לבישה היא ומשלף ואחוויי נמי ליכא למיחש דלא מגלי שוקה, עכ"ל. ומדבריו נראה שאצעדה שבזרוע אין יוצאין בה דילמא משלפא ומחויא ורבינו סבור דרב יוסף לא בא לברר ולחלק בין זו לזו אלא בדין הטומאה אבל לענין שבת כדקאי קאי דאפילו אצעדה שבזרוע מותר וקאמר הכי בירית לענין שבת להתיר במקום אצעדה עומדת שכשם שהאצעדה מותרת בשבת כך הברית. ולענין טומאה יש בהן חלוק, וכתב רבינו והוא שתהיה דבוקה וכו' כמו שנתבאר פעמים:

וְלֹא תִצֵּא אִשָּׁה בְּחֻטֵי צֶמֶר אוּ בְּחֻטֵי פִשְׁתָּן אוּ בְּרִצּוּעוֹת [ח] הַקְּשׁוּרוֹת לָהּ עַל רֹאשָׁהּ שֶׁמָּא תַחֲלֹץ אוֹתָהּ בְּשַׁעַת טְבִילָה וְתַעֲבִירָהּ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים. וְלֹא בְּצִיץ שֶׁמִּנְחַת בֵּין עֵינֶיהָ וְלֹא בְּלַחֲיִים שֶׁל זָהָב שֶׁיּוֹרְדִין מִן הַצִּיץ עַל לַחֲיֶיהָ בְּזִמּוֹ שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין זֶה בְּזֶה. וְלֹא בְּעֶטְרָה שֶׁל זָהָב שֶׁמִּנְחַת בְּרֹאשָׁהּ וְלֹא [ט] בְּכַבָּלִים שֶׁיּוֹצְאִין בָּהֶן הַבְּנוֹת בְּרַגְלֵיהֶן כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסְעוּ פְּסִיעָה גָּסָה שֶׁלֹּא יִפְסִידוּ בְּתוּלֵיהֶן. כָּל אֵלוֹ אֲסוּרִין לָצֵאת בָּהֶן בְּשֶׁבֶת שֶׁמָּא יִפְלוּ וַיִּתְּבִיאוּ בְּיָדָהּ:

**ההראב"ד** בחוטי צמר וכו'. כתב הראב"ד זה שבוש אע"פ שהן תפורין זה בזה אם אינם תפורין לשבכה לא תצא לא בטוטפות ולא בסרביטין, עכ"ל:

**מגיד משנה** **לא תצא אשה וכו'.** במשנה ובגמ' (נ"ז) לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול בהן עד שתרפם וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם בשבת לא תצא דילמא מתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתיא לאיתויינהו ד"א ברה"ר ע"כ ופירש"י שבראשה אכולהו קאי אחוטים וארצועות ופשוט הוא: **ולא בציץ וכו'.** במשנה (שם) ולא בטוטפות ולא בסרביטין בזמן שאין תפורין ובגמרא טוטפת המקפת מאוזן לאוזן סרביטין שמגיעין עד הלחיים. ושם תניא יוצאה אשה בשבכה המוזהבת ובטוטפות ובסרביטין הקבועים בה ומכאן שהותר לצאת בהן בקבועים בשבכה וכן כתב רבינו לפנינו ויוצאה בציץ ולחיים של זהב בהן בזמן שהן תפורים בשבכה שעל ראשה כדי שלא יפולו וכאן כתב בזמן שאין תפורים זה בזה הא תפורים מותר. והטעם שהוא מפרש שהאיסור הוא משום דילמא נפול ואתי לאיתויי ולפיכך אם תפורים זה בזה אין לחוש ואם קבועים בשבכה אין לחוש. וזהו שהזכירו במשנה תפורים ובברייתא קבועים. אבל רש"י ז"ל פ"י שהאיסור הוא דילמא שלפה ומחויא ופ"י שאין תפורים בשבכה וטעמא משום דלא שלפא שבכה דמיגליא רישא וזה דעת ההשגות וכ"כ שם. אמר אברהם זה שבוש שאע"פ שהן תפורים זה בזה וכו'. וכבר הזכרתי טעם דברי רבינו: **ולא בעטרה של זהב שמונחת בראשה וכו'.** במשנה (שם נ"ז ונ"ח) ולא בעיר של זהב ובגמרא מפרש ירושלים דדהבא ופ"י רבינו עטרה וכן מוכיח בפרק אחרון דסוטה (דף מ"ט: ) דאמרו שם גזרו על עטרות כלות ופירשו ג"כ שם ירושלים דדהב והנה בכאן שהן קרויות עטרות. עוד שם (שבת ס"ג.) כבלים טמאים ואין יוצאין בהן. ופירשו בגמרא שהן כמו בירית אלא שהן בשתי שוקים ומטילים שלשלת ביניהן ועושין אותם כדי שלא יפסעו פסיעה גסה כמפורש שם. ונראה מדברי רבינו שהן נטלים על ידי השלשלת שביניהן ומתוך כך רפויין. אבל רש"י ז"ל פירש שהשלשלת קבועה בהן ומפני כן נאסרו שמא תראה השלשלת ולא תגלה שוקיה שהרי בירית במקומה עומדת:

**לֹא תִצֵּא אִשָּׁה בְּקִטְלָא שֶׁבְצִוְאָרָה וְלֹא בְּנִזְמֵי הָאָף וְלֹא בְּצִלּוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן הַקְּבוּעָה עַל זְרוּעָה. וְלֹא בְּפִיס הַקָּטָן הָעֵגֶל שֶׁמְנִיחִין בּוֹ שֶׁמֶן הַטּוֹב וְהוּא הַנִּקְרָא כּוּבֵלֶת. וְלֹא בְּפֶאֶה שֶׁל שֵׁעָר שֶׁמְנַחֵת עַל רֹאשָׁה כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה בְּעֵלֶת שֵׁעָר הַרְבֵּה. וְלֹא בְּכַבּוּל שֶׁל צֶמֶר שֶׁמְקַפֵּת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁמְנַחֵת בְּפִיהָ בְּמָקוֹם שֵׁן שֶׁנֶּפֶל. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל זָהָב שֶׁמְנַחֵת עַל שֵׁן שֶׁחַר אוֹ אָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּשָׁנֶיהָ. אֲבָל שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף מִתֵּר מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ נִכָּר.**

כָּל אֱלוֹ אֲסוּרִין לְצֵאת בְּהֵן שְׁמָא יִפְלוּ וּתְבִיאִם בְּיָדָהּ אוּ תַחֲלָץ  
וּתְרָאָה לְחַבְרוּתֶיהָ :

**מגיד משנה** לא תצא אשה בקטלא וכו'. שם (נ"ז וס"ב) במשנה לא בקטלא ולא בכובלת ולא בנזמים ולא בצלוחית של פליטון. עוד שם ולא בכבול לרשות הרבים ע"ש (דף ס"ד): יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית לחצר משמע הא לרשות הרבים אסור וכן מפורש בגמרא שם. עוד שם שן תותבת ושן של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים וידוע שהלכה כחכמים ובגמרא תניא לא שנא אלא בשל זהב אבל בשל כסף דברי הכל מותר. ובגמרא (שם נ"ט): מאי קטלא מנקטא פארי ובהלכות ושמה בלשון ישמעאל מכנסה. נזמים נזמי האף ובכבול נחלקו בגמ' (דף נ"ז): והעלו בהלכות כמ"ד כפה של צמר ופירוש חוטי דעמרא דגדילן ועבדן כהוצא ורחבה שתי אצבעות כדאמרינן כפה של צמר היה מונח בראש כ"ג ועליו ציץ נתון שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת ע"כ בהלכות:

**ח** כָּל שְׁאֲסָרוּ חֲכָמִים לְצֵאת בּוֹ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים אֲסוּר לוֹ לְצֵאת  
בוֹ אֶפְלוּ בְּחֶצֶר <sup>[א]</sup> שְׂאִינָה מְעַרְבֶת. חוץ מְכַבּוּל וּפָאָה שֶׁל שְׁעָר  
שְׂמִתָּר לְצֵאת בְּהֵן לְחֶצֶר שְׂאִינָה מְעַרְבֶת כְּדִי שְׁלֹא תִתְגַּנֶּה עַל  
בְּעָלָהּ. וְהִיוּצֵאת בְּצִלּוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן <sup>[ב]</sup> שְׂאִין בָּהּ בְּשֵׁם כָּלָל  
חִיָּבֶת :

**מגיד משנה** כל שאסרו חכמים וכו'. שם (ס"ד): אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר חוץ מכבול ופאה נכרית ואע"ג דפליגי עליה התם הלכה כרב דמוכחת מתניי כותיה כדאיתא בהלכות ומבואר בגמרא שהיתר שני אלו כדי שלא תתגנה על בעלה כמ"ש רבינו ופירש רבינו שאינה מעורבת שאם במעורבת הרי היא כבית ואם אסור אפילו בבית דרך מלבוש שמא ישכח ויצא היה להם להזכיר בית שהוא רבותא גדולה וכן נראה ממה שאמרו לצאת בו לחצר נראה שבבית מותר. והטעם נ"ל שהם אסרו לצאת בהן לחצר מפני שידוע שאין מוציאים שום דבר מן הבתים לחצרות שאינן מעורבות מפני גזרת חכמים כמבואר פ"א מהלכות עירובין. ואלו שהן דרך מלבוש ותכשיט בדין היה שיהיו מותרים להוציאן שהרי אפילו ברה"ר לא נאסרו אלא מפני חשש שמא יטלטלם ד' אמות ברה"ר ובחצר אין בו אותו חשש אבל חשו חכמים שאם אתה מתיר להוציאן לחצר דרך תכשיט יאמרו אף לרה"ר מותר שהרי שאר דברים כשם שאסורין להוציאן לרה"ר כך אסורים להוציאן לחצר. ואלו שהן מותרין להוציאן לחצר הרי הן כמלבוש

גמור ואף להוציאן לרה"ר מותר ומפני כך גזרו להוציאן לחצר ושלא להתקשט בהן בחצר מפני חשש זה והכל גזרה אחת היתה כך נ"ל טעם הענין. והרבה מפרשים בזה כדעת רבינו שבבית ובחצר מעורבת מותרות להתקשט בהם אבל הרמב"ן ז"ל והרשב"א הסכימו לאסור אפילו בבית דרך מלבוש ותכשיט שמא ישכח ויצא ופירשו לחצר אפילו מעורבת. אבל דרך טלטול ביד מותר שאין לחוש שמא ישכח ויצא בהן שאין דרכו בחול בכך. וכתב הרשב"א ז"ל ולפיכך אסור לצאת אפילו בחצר מעורבת ובמבואות המשותפין ומפתח תיבתו תלויה לו בחגורו, עכ"ל. והביא ראיה לזה מן הירושלמי וראוי לחוש לדבריהם: **והיוצאת בצלוחית וכו'.** (שם ס"ב:) וחכמים פוטרים ובגמרא במה דברים אמורים בשיש בה בושם אבל אין בה בושם חייבת חטאת, ע"כ:

**ט** יוצאה אשה בחוטי שער הקשורים לה על ראשה מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין ואינה חולצתן אם ארעה לה טבילה עד שנגזר שפא תביאם לרשות הרבים. בין שהיו החוטין שלה בין של חברתה בין של בהמה. ולא תצא הזקנה בשל ילדה ששבח הן לה ושפא תחלץ ותראם לחברותיה. אבל ילדה יוצאת בחוטי זקנה. וכל שהוא ארוג יוצאת בו על ראשה:

**מגיד משנה** יוצאת אשה בחוטי שיער וכו'. משנה (שם ס"ד:) יוצאה אשה בחוטי שיער בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה ומפורש בגמרא בראש הפרק שהטעם מפני שאין חוטי שער חוצצין: **לא תצא וכו'.** שם תנא ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה וילדה בשל זקנה והקשו בשלמה זקנה בשל ילדה שבח הוא לה אלא ילדה בשל זקנה גנאי הוא לה ותירצו כדי נסבה. ומפרש רבינו לחנם ובלא אמת לקחה תנא דברייתא ואגב גררא דזקנה בשל ילדה דודאי בילדה אין לחוש שמא תראה שגנאי הוא לה: **וכל שהוא ארוג וכו'.** מימרא (שם נ"ז):

**כסף משנה** **ולא תצא הזקנה בשל ילדה וכו'.** וכתב ה"ה ותירצו כדי נסבא ומפרש רבינו לחנם ובלא אמת לקחה תנא דברייתא וכו'. ויש לתמוה דא"כ תני שיקרא משום איידי וכן לא יעשה. ויותר נכון לומר שגרסא אחרת היתה לו לרבינו בגמ':

**לחם משנה** **לא תצא הזקנה בשל ילדה וכו'.** כתב ה"ה מפרש רבינו לחנם וכו'. קשה דלפי הנראה כאן פסק רבינו דכל מידי דמגניא לא אתיא לאחוויי

ולמעלה פסק ולא בשן של זהב והיינו כחכמים דלית להו כל מידי דמגניא וכו' כמו שמבואר פרק במה אשה (דף ס"ה) דמזה הטעם אסרו שן של זהב משום דמחכו עלה אבל שן של כסף אינו ניכר ומותר כמו שפירשיי ז"ל שם בשם רבותיו וכ"נ מדברי רבינו שכתב אבל של כסף מותר מפני שאינו ניכר. וע"ק לפי רבינו דפי' גנאי הוא לה ולא אתא לאחווי דהא בגמרא אמרו איפכא וצריכא דאי אשמעינן דידה משום דלא מאיס כלל ולא מחכו עליה וכו' משמע דכל היכא דמגניא טפי אתי למישלפא. וא"כ מאי פריך הגמרא גנאי הוא לה מאחר שבתחילה אמרו השיטה איפכא וצ"ע:

**י** יוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּחוּטִין שֶׁבְצוּאָרָה מִפְּנֵי שְׂאִינָה חוֹנֶקֶת עֲצָמָה בָּהּ וְאִינָן חוֹצְצִין. וְאִם הָיוּ צְבוּעִין אֲסוּרִים שְׂמָא תְּרָאָה אוֹתָן לְחִבְרוּתֶיהָ. וְיוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּכָלִיל שֶׁל זָהָב בְּרֵאשָׁה שְׂאִין יוֹצֵאָה בּוֹ אֶלָּא אִשָּׁה חֲשׂוּבָה שְׂאִין דִּרְכָּה לְחֶלֶץ וּלְהִרְאוֹת. וְיוֹצֵאָה בְּצִיץ וּבְלַחֲיִים שֶׁל זָהָב בְּזָמַן שֶׁהוּא תְּפוּרִין בְּשִׁבְכָה שֶׁעַל רֵאשָׁה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְלוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהֵם:

**מגיד משנה** יוצאה אשה בחוטין שבצוארה וכו'. שם גבי אמר רב הונא וכולן בראש הבנות שנינו. פי' חוטי צמר וחוטי פשתן כמפורש שם ואמרו למעוטי צואר דלא לפי שאין אשה חונקת את עצמה. וכתב רבינו ואם היו צבועין אסורין וכו', לפי שאמרו (שם ס"ה) אבוה דשמואל לא שבק להו לבנתיה דנפקן בחוטי משום דמיני צבעונין הוו ומפורש בגמרא ובהלכות דדוקא חוטין אבל חבקינן שבצואר כגון קטלא וכיוצא בה חוצצין דאשה חונקת את עצמה כדי שתראה בעלת בשר וכן הזכיר רבינו פי"ב מהל' מקואות ולפיכך אין יוצאין בהו כדאיתא בגמרא ורבינו לא הזכיר בכאן איסור ההוצאה לפי שסמך על מ"ש ולא בקטלא שבצוארה. וגרסתו בגמרא כגרסת רשיי ז"ל: ויוצאה אשה בכליל וכו'. מסקנא דגמרא (שם נ"ט): כלילא שרי ואפי' דאניסכא וכדאיתא בהלכות. ופי' טס של זהב שמנחת על פדחתה וקושרתו מאוזן לאוזן: ויוצאה בציץ ולחיים וכו'. ברייתא (שם נ"ז): הזכרתיה למעלה בדין ולא בציץ כו'. ולא הזכיר רבינו בכאן בלחיים בזמן שהן תפורין זה בזה שמותר כפי שיטתו שהוא מפרש תפורין שבמשנה זה בזה מפני שהוא סומך על מ"ש למעלה ושם כתבתי דעת החולקים עליו:

**יא** יוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּמוֹד שֶׁבְּאַזְנָה וְהוּא שְׂיֵהִיָּה קָשׁוּר בְּאַזְנָה. וּבְמוֹד שֶׁבְּסַנְדְּלָה וְהוּא שְׂיֵהִיָּה קָשׁוּר בְּסַנְדְּלָה. וּבְמוֹד נַט



שְׁהִתְקִינָה לְנִדְתָהּ וְאָף עַל פִּי שְׂאִינֹו קָשׁוּר <sup>[מ]</sup> וְאֶפְלוּ עֲשֵׂתָהּ לוֹ  
בֵּית יָד <sup>[נ]</sup> שְׂאֵם נָפַל אֵינָה מְבִיאָה אוֹתוֹ מִפְּנֵי מְאִיסוֹתוֹ :

**מגיד משנה** **יוצאה אשה וכו'.** משנה שם (ס"ד ס"ה) יוצאה אשה במוך שבאזנה ובגמרא והוא שקשור לה באזנה ובמוך שבסנדלה ובגמרא והוא שקשור לה בסנדלה. ובמוך שהתקינה לנדתה ובגמרא אמר רבא אע"ג דאינו קשור לה כיון דמאיס לא אתי לאיתויי ושם שאפ"י עשתה לו בית יד מותר :

**יב** וְיוֹצֵאָה <sup>[ס]</sup> בְּפִלְפֵל וּבְגִרְגִיר מֶלַח וּבְכָל דָּבָר שֶׁתִּתֵּן לְתוֹךְ פִּיהָ  
מִפְּנֵי רֵיחַ הַפֶּה. וְלֹא תִתֵּן <sup>[ט]</sup> לְכִתְחֻלָּה בְּשַׁבָּת. יוֹצֵאוֹת הַנְּשִׂים  
בְּקִיסְמִין שְׂבָאֲזִינִיָּהוּ וּבְרַעְלוֹת שְׂבָצֻנְאָרָן אוֹ שְׂבָכְסוֹתָן וּבְרִדִיד  
הַפְּרוּף וּפּוֹרְפֵת בְּתַחֲלָה בְּשַׁבָּת <sup>[פ]</sup> עַל הָאָבֶן וְעַל הָאֶגוּז וְיוֹצֵאָה.  
וְלֹא תַעֲרִים <sup>[צ]</sup> וְתַפְרֹף עַל הָאֶגוּז כְּדִי לְהוֹצִיאוֹ לְבָנָה הַקָּטָן. וְכֵן  
לֹא תַפְרֹף עַל הַמְטָבֵעַ לְכִתְחֻלָּה מִפְּנֵי שְׂאֵסוּר לְטִלְטָלוֹ. וְאִם  
פְּרָפָה <sup>[ק]</sup> יוֹצֵאָה בּוֹ :

**מגיד משנה** **ויוצאה אשה בפלפל וכו'.** משנה (שם ס"ד:) יוצאה אשה בפלפל ובגרגיר של מלח וכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר. ורבינו לא כתב ואם נפל לא תחזיר מפני שנסמך על מה שביאר בדין הרטיה וחזרתה פרק כ"א. ויש מחלקים ביניהם ומעמידין משנה זו כפשטה. ובגמרא (דף ס"ה) פלפל לריח הפה. גרגיר מלח לדורשני פ"י לחולי השיניים. וכל דבר זנגבילא אי נמי דרצינא: **יוצאות הנשים בקיסמין וכו'.** שם הבנות יוצאות בחוטין ואפ"י בקיסמין שבאזניהם ערביות רעולות מדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו בהוה. ופירש"י ז"ל הבנות קטנות שמנקבות את אזניהן ואין עושים להם נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטים או קסמים באזניהם שלא יסתמו נקבי אזניהם עכ"ל. ורעלות פירשו בהלכות שמן בלשון ערבי גרץ. פרופות פירש רש"י ישראליות שבמדי מתעטפות בטליתות ותולה רצועה בשפתה האחת כנגד צוארה ובשפתה השניה כורכת אבן או אגוז וקושרה הרצועה בכרך ואין נופלת מעליה עכ"ל: **ופורפת לכתחלה וכו'.** במשנה שם ופורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת והקשו בגמרא (דף ס"ה:) והא אמרת רישא פורפת ותירץ אביי סיפא אתאן למטבע ופירש"י ז"ל אתאן למטבע דלאו בר טלטול הוא אבל אבן שהקצה לכך ראויה לטלטול עכ"ל: **ולא תערים וכו'.** בעיא שם מהו שתערים ותפרוף

על האגוז כדי להוציאה לבנה קטן ולא איפשיטא ופסק רבינו לחומרא : **וכן לא וכו'.** כבר נתבאר בסמוך :

**יג** **יוצא אדם בקיסם שבשניו ושבסנדלו לרשות הרבים.** ואם נפל לא יחזיר. ובמוך ובספוג שעל גבי המכה ובלבד שלא יכרך עליהן חוט או משיחה שהרי החוט והמשיחה חשובין אצלו ואינם מועילין למכה. ויוצא בקלפת השום ובקלפת הבצל שעל המכה ובאגד שעל גבי מכה וקושרו ומתירו בשבת. ובאספלנית ומלוגמא ורטיה שעל גבי המכה ובסלע שעל הצינית ובביצת החרגול ובשן השועל ובמסמר הצלוב. ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל :

**מגיד משנה יוצא אדם וכו'.** תוספתא הובאה רובה בהלכות פי' במה אשה יוצאין במוך : **ויצא בקליפת וכו'.** שם באותה תוספתא יוצאין בקליפת השום ובקליפת בצל שע"ג מכה ואם נפל לא יחזיר וא"צ לומר שלא יתן לכתחילה בשבת יוצאין באגד שע"ג המכה וקושרו ומתירו בשבת אספלנית שפרשה מן האגד מחזירה עם האגד יוצאין באספלנית ובמלוגמא וברטיה שע"ג המכה ואם נפל לא יחזיר ואין צ"ל שלא יתן לכתחלה בשבת ע"כ. וכתוב בהלכות הא דקתני אם נפל לא יחזיר קא חזינן בגמרא דעירובין (דף ק"ב:) הלכה מחזירין את הרטיה ותמן ברירנא לה עכ"ל. ואף רבינו לא הזכיר בכאן אלא מה שהוא מענין הוצאה אבל החזרה והנתינה לכתחלה שהם אפילו ברה"י ומשום רפואה סמך על מ"ש בעניינים אלו פכ"א : **ובסלע שעל כו'.** משנה שם (שבת ס"ה) יוצאים בסלע שע"ג הצינית. עוד שם (דף ס"ז) יוצאים בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב משום רפואה דברי ר' יוסי ע"כ ונפסקה הלכה בגמרא כר"י שכל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי וכתב רבינו בפירוש המשנה צינית חולי הנקרא בערבי סלעא וחכמים קורין אותה בת ארעא לעובי חמרה וקושי עצמה וסלע כמו פשוט מפותח מכסף או נחשת או זולתו כי סגולת התועלת הוא בפתוח עכ"ל. עוד כתב חרגול מין חגב את החרגול למינהו וזה יועיל לחולשת עצם הירכים בסגולה, ושן של שועל חי יתלו אותו על מי שארך שנתו להקיצו ואם משועל מת יעשה להפך וכמו זה יאמרו בעלי הסגולות כי כשיוקח מסמר מעץ הצלוב ויתלו אותו על גרגרת מי שיש לו קדחת שלישית יועיל לו ע"כ. וכל זה ביאור למה שנזכר בגמרא :

**יד** יוצאת האשה באבן תקומה ובמשקל אבן תקומה שנתכון ושקלו לרפואה. ולא אשה עברה בלבד אלא אפלו שאר הנשים שמה תתעבר ותפיל. [ה] ויוצאין בקמע ממחה. ואי זה הוא קמע ממחה זה [ש] שרפא לשלשה בני אדם או שעשהו [ת] אדם שרפא שלשה בני אדם בקמעין אחרים. ואם יצא בקמע שאינו ממחה פטור. מפני שהוציאו דרך מלבוש. וכן היוצא בתפלין פטור:

**מגיד משנה יוצאה אשה וכו'.** שם (ס"ז): ת"ר יוצאין באבן תקומה בשבת משום ר"מ אמרו אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמה תפיל ולא שנתעברה אלא שמה תתעבר ותפיל אמר רב יימר והוא דאיכוון ותקל ובהלכות דאיכוון ותקל לרפואה והלכה כר"מ כדאיתא התם ופירש רש"י ז"ל אבן תקומה נשים עוברות נושאות אותה שלא יפילו וקורין אותה קונטניה בלעז עכ"ל: **ויוצאין בקמיע וכו'.** במשנה שם (דף ס') ולא בתפלין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ואם יצא אינו חייב חטאת ונתבאר בגמרא (דף ס"א) דאי אתמחי גברא אע"ג דלא אתמחי קמיע יוצאין וכ"ש אי אתמחי קמיע ולא אתמחי גברא כדתניא התם אי זהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושילש מדברי רבינו שהוא מפרש לגי בני אדם בדוקא אבל לאדם אחד גי פעמים אין זה נקרא מומחה ונראה כדבריו ממ"ש רב פפא שם חד קמיע לתלתא גברי קמיע אתמחי גברא לא אתמחי אבל רש"י והרשב"א ז"ל פירשו דלאו דוקא לתלתא גברי דהוא הדין לחד גברא תלתא זמני והאריכו להעמיד זה. עוד שם בברייתא אחד קמיע של כתב אחד קמיע של עקרים ואפי" חולה שאין בו סכנה ולא שנכפה אלא שלא יכפה וכו' ורבינו הזכיר קמיע סתם ואדם סתם ודי בכך:

**טו** מי שיש ברגלו מכה יוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה [א]. ואם אין ברגלו מכה לא יצא בסנדל יחיד. ולא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול. ולא תצא אשה במנעל רפוי ולא במנעל חדש שלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום. [ב] ואין [ב] הקטע יוצא בקב שלו. אנקטמין של עץ אין יוצאין בהן בשבת מפני שאינן מדרכי המלבוש. ואם יצאו פטורין:

**מגיד משנה מי שיש ברגלו מכה וכו'.** במשנה (שם ס') ולא בסנדל יחיד בזמן שאין ברגלו מכה ובגמרא (דף ס"א) הא יש ברגלו מכה נפיק בהי מיניהו א"ר הונא באותה שיש בה מכה ר' חייא בר רב אמר באותה שאין בה מכה ופסק

רבינו כחייא בר רב וכן פסקו בהלכות: **ולא יצא קטן וכו'.** סוף פרק תולין (שם קמ"א:) לא יצא קטן במנעל של גדול אבל יוצא בחלוק של גדול ולא תצא אשה במנעל מרופט ואין יוצאין במנעל חדש ובאי זה מנעל אמרו במנעל של אשה תני בר קפרא ל"ש אלא שלא יצאתה שעה אחת מבע"י אבל יצאתה שעה אחת מבע"י מותר ע"כ. ורבינו ז"ל פירש מרופט רפוי וכן פירשו בהלכות והטעם לפי שהיא מקפדת בכך ודילמא שלפא ומתיא ליה ד"א ברה"ר. אבל רש"י ז"ל פירש מרופט קרוע מלמעלה דגנאי הוא לה וכי חייכי עלה שלפא ומתיא ליה עכ"ל: **ואין הקטע יוצא וכו'.** פרק במה אשה (שבת ס"ה ס"ו) משנה הקטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ר' יוסי אוסר והעלו בגמ' הלכה כר"י. עוד במשנה אנקטמין טהורין ואין יוצאים בהן ובמשנה עוד סמוכות שלו טמאים מדרס ויוצאים בהם בשבת ומתוך זה העלו המפרשים שכל שא"א לו לילך כלל בלתי אותו דבר מותר לצאת בו וכן התיר ר"ת ז"ל למי שנכווצו גידי שוקיו לצאת במקלו שבידו ע"כ בחדושי הרשב"א ז"ל. ובגמרא (שם ס"ו:) גבי אנקטמא הרבה פירושים וכתב רבינו בפירוש המשנה כמו מנעל מעץ עכ"ל:

**טז** **יוצאין בפקריון ובציפה** [א] **שבראשי בעלי חטטין. אימתי בזמן שצבעו בשמן וכרכו או שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום. אבל אם לא עשה בהן מעשה ולא יצא בהן קדם השבת אסור לצאת בהן:**

**מגיד משנה** **יוצאין בפקריון וכו'.** בבמה טומנין (שבת נ') תניא יוצאין בפקורין ובציפא (צמר) בזמן שצבעו בשמן וכרכו במשיחה לא צבעו בשמן ולא כרכו במשיחה אין יוצאין בהם ואם יצא בהם שעה אחת מבע"י אע"פ שלא צבעו בשמן ולא כרכו במשיחה מותר לצאת בהם ע"כ. ומתוך מ"ש רבינו שבראשי בעלי חטטין נ"ל שהוא מפרש כפי רב האי שהוא מפרש פאה נכרית שעושה איש קרח לכסות את ראשו כמי שיש לו שיער ע"כ. אבל רש"י ז"ל פי פקורין פשתן סרוק שנותנין אותה ע"ג המכה ולא משום רפואה אלא שלא ישרטו מלבושיו את המכה עכ"ל:

**יז** **יוצאין בשק עבה וביריעה ובסגוס עבה ובחמילה מפני הגשמים. אבל לא בתבה ולא בקפה ולא במחצלת מפני הגשמים. הכר והקסת אם היו רפין ודקין כמו הבגדים מתר להוציאן מנחין על ראשו בשבת דרך מלבוש. ואם היו קשין הרי הן כמשאוי ואסורין:**

**מגיד משנה** יוצאין בשק עבה וביריעה ובסגוס וכו'. ברייתא בנדרים פרק הנודר מן הירק (דף נ"ה:) ותוספתא הובאה בהלכות כלשון רבינו בפרק במה אשה: **הכר והכסת וכו'.** פרק חבית בי סדיא רב אסר ושמואל שרי ברכין כולי עלמא לא פליגי דשרי בקשין כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי במיצעי ואסיקנא דהא דרב אסר לאו קושטא הוא הלכך קי"ל דכל היכי דאינם קשין מותרין:

**כסף משנה** **הכר והכסת אם היו רכים ודקים וכו'.** בס"פ חבית (שבת קמ"ו): בי סדיא רב אסר וכו' עיין במ"מ. ובתר הכי מסיק הגמ' דרב ושמואל לא פליגי כלל דבמיצע נמי שרי רב. ופירש"י לבדין ועשוין לקפלן תחתיו במקום הכר או הכסת. ומשמע בגמ' דלענין להביאו דרך רה"ר כשהוא מעוטף בו אתמר וכן פירש"י וכך הם דברי רבינו:

**יח** יוצאין בזוגין הארוגין בפגדדים. ויוצא העבד בחותם של טיט שבצוארו אבל לא בחותם של <sup>[ד]</sup> מתכת שפא יפל ויביאנו. המתעטף בטליתו וקפלה מכאן ומכאן בידו או על כתפו אם נתפנו לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור. ואם קבצן להתנאות בהן <sup>[ה]</sup> כמנהג אנשי המקום במלבושן מתר:

**מגיד משנה** יוצאין בזוגין הארוגין וכו'. שבת (ס"ו ס"ז) ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה ואמרו בגמרא באריג בכסותו ודברי הכל: **ויוצא העבד בחותם של טיט שבצוארו וכו'.** שם (דף נ"ח) יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו והקשו מברייתא דתניא לא יצא העבד בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו ותירצו הא דיוצא בשל טיט הא דלא יצא בשל מתכת ומכאן שבכסות אף של טיט אסור. ורבינו ז"ל לא הוצרך לפרש אחר שהזכיר בצוארו בדוקא. ודע שיש מפרשים מעלין מן הסוגיא דאפילו בחותם של טיט אם עשאו העבד לעצמו אינו יוצא בו ולא התירו אלא של טיט ועשאו רבו שיש לו אימה להסירו. וכן יש להחמיר: **המתעטף בטליתו וכו'.** פרק חבית (שבת קמ"ז) על קפול הטלית אמרו שם א"ר פפא נקוט האי כללא בידך כל אדעתא לכנופי אסור כל להתנאות שפיר דמי ע"כ. ופירש רבינו לכנופי לקבץ כנפיו כדי שלא יתקרעו וכו' ה"ה כדי שיוכל ללכת מהר שכל שאינו להתנאות אסור, ופירוש אחר יש וזה עיקר:

**כסף משנה המתעטף בטליתו וכו'.** נראה שרבינו מפרש לישנא דגמרא דקאמר גבי מרזב אסור כפשטיה דאיסורא איכא אבל לא חיוב חטאת ומפני כך הקדים דין המתעטף בטליתו וכו' לדין היוצא בטלית מקופלת:

**יט** היוצא בטלית מקפלת ומנחת על כתפו חיב. אבל יוצא הוא בסודר שעל כתפו אף על פי שאין <sup>[נ]</sup> נימה קשורה לו באצבעו. וכל סודר שאינו חופה ראשו ורבו אסור לצאת בו. היתה סכנית קצרה שאינה רחבה קושר שני ראשיה למטה מכתפים ונמצאת כמו אבנט ומתר לצאת בה:

**מגיד משנה היוצא בטלית מקופלת וכו'.** מימרא שם כלשונו: **אבל יוצא וכו'.** ברייתא ופסק הלכה בגמרא כלשונו: **וכל סודר וכו'.** (שם קמ"ז): א"ר יוחנן האולירין מביאין בלורי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשו ורובו סכניתא א"ר יוחנן צריך לקשר שני ראשיה למטה מכתפים. ופי' הבלנין מביאים סדינין שהנשים מסתפגות בהן לבית המרחץ דרך מלבוש ובלבד שיהיו רחבים כל כך שיתכסה בהם ראשו ורובו סכניתא הוא כלי צמר ארוך וצר שמתעטפין בה הראש ומעט מן הכתפים כשיוצאין מבית המרחץ:

**כסף משנה ומה שכתב רבינו אבל יוצא הוא בסודר שעל כתפו.** משמע דאפילו במקופל ומונח על כתפו שרי דבגונא דחייב בטלית התיר בסודר וטעמא משום דשאני סודר שדרך לבישתו בכך ודלא כרבינו ירוחם שכתב מותר לצאת בסודר המעוטף כעין מעיל ומשמע מדבריו שאם אינו מעוטף אסור: **ומה שכתב וכל סודר שאינו חופה ראשו ורובו וכו'.** נראה שרבינו מפרש דהא דא"ר יוחנן האולירין מביאין בלורי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשו ורובו היינו לומר שתהיה רחבה כדי לכסות בה ראשו ורובו וכל שהיא רחבה אע"פ שלא כיסה בה ראשו ורובו שרי:

**כ** מתר להתעטף בטלית שיש בשפתותיה מלל אף על פי שהן חוטין ארכין ואף על פי שאינן נוי הטלית מפני שהן בטלים לגבי הטלית ואינו מקפיד עליהן בין היו בין לא היו. לפיכך היוצא בטלית שאינה מציצת כהלכתה חיב מפני שאותן החוטין <sup>[נ]</sup> חשובין הן אצלו ודעתו עליהן עד שישלים חסרונו ויעשו ציצית. אבל טלית המציצת כהלכתה מתר לצאת בה בין

בַּיּוֹם בֵּין בְּלִילָהּ. שְׂאִין הַצִּיצִית הַגְּמוּרָה מִשְׂאֵי אֶלָּא הָרִי הִיא מְנוּי הַבְּגָד וּמִתְכַּסִּיּוֹ כְּמוֹ הָאֶמְרָא וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. וְאֵלוּ הֵיוּ חוּטֵי הַצִּיצִית שֶׁהִיא מְצִיָּצֵת כְּהַלְכָתָהּ מִשְׂאֵי הָיָה חָיֵב הַיּוֹצֵא בָּהּ אֶפְלוּ בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׂאִין מְצוֹת עֲשֵׂה שְׂאִין בָּהּ כְּרַת דּוּחָה שַׁבָּת:

**מגיד משנה** מותר להתעטף בטלית וכו'. פרק תולין (שם קל"ט): מתעטף אדם בכילה ובכסכסיה ויוצא לר"ה ואינו חושש והקשו ומ"ש מדרב הונא היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה בשבת חייב חטאת ותירצו ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי ע"כ. ופי' כסכסיה רצועות התלויות בה כך פירש"י ז"ל ורבינו כתב שיש בשפתה וכו' שכך הם כסכסי הכילה: אבל טלית מצוייצת וכו'. היה מי שסובר שהטלית המצוייצת אסור לצאת בה בלילה מפני שאין הלילה זמן ציצית ונמצא יוצא בציצית שלא במקום מצוה. ורבינו הכריח שאין היתר ההוצאה מפני המצוה אלא מפני שהמצוה עושה הציציות נוי לטלית והרי אינו מוציא אלא דבר שאינו משאוי כלל שאם היה הדבר משאוי אלא שהתירוהו במקום מצוה לא היתה מצות עשה שאין בה כרת דוחה שבת אלו דברי רבינו. והיתר היציאה בטלית המצוייצת פשוט ומבואר סוף פרק הקומץ רבה במנחות (דף ל"ז ל"ח) ושם נזכר שאם נפסק חוט אחד מן הציצית בכרמלית שיכול ללבשו עד ביתו ואינו צריך לפושטו שם שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה של דבריהם:

**כא** לא יצא החיט בשבת במחט התחובה לו בבגדו. ולא נגר בקיסם שבאזנו. ולא גרדי באירא שבאזנו. ולא סורק במשיחה שבאזנו. ולא שלחני בדינר שבצוארו. ולא צבע בדיגמא שבאזנו. ואם יצא פטור [ח] אף על פי שיצא דרך אפנותו מפני שלא הוציא כדרך המוציאין:

**מגיד משנה** לא יצא החייט וכו'. ברייתא פרק קמא דשבת (י"א): כלשונה וסופה אם יצא פטור אבל אסור דברי ר"מ ר"י אומר אומן דרך אומנתו חייב ורבינו פסק כר"מ. ונ"ל שהביאו לזה סוגית הגמרא שלמעלה מברייתא זו ששנינו שם לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא ולא הבלר בקולמוסו והביאו על משנה זו משנה דלא יעמוד אדם בר"ה וישתה ברה"י ושאלו כרמלית מהו ואמר אביי אסור ורבא אמר היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה והלכה כרבא כמו שמבואר פט"ו והקשו על רבא שאמר שאין גוזרין גזרה לגזרה מהמשנה ששנינו לא יצא החייט וכו' מאי לאו

דתחובה בבגדו פיי ואפילו בשבת פטור מן התורה אבל אסור מדבריהם מפני שאינו דרך הוצאה ואעפ"כ גזרו עליו בע"ש ושמענו שגוזרין גל"ג כזה ותירץ רבא לא דנקיט לה בידיה שאם הוציא כן בשבת חייב חטאת. עוד הקשו מברייתא לא יצא חייט במחט התחובה לו בבגדו מאי לאו בע"ש. ותירצו לא בשבת דוקא. והקשו מדתניא לא יצא החייט במחט התחובה לו בבגדו ע"ש עם חשיכה. ותירץ הא מני ר"י היא דאמר אומן דרך אומנתו חייב ומפני שלא העמידו הברייתא הראשונה והמשנה כר' יהודה ועוד שהקשו דרך פשיטות מאי לאו דתחובה לו בבגדו כלומר שאין בהוצאתה דרך כך בשבת חיוב חטאת כמבואר למעלה למד רבינו שאין הלכה בזו כר' יהודה כנ"ל. ופיי קיסם פרש"י קיסם ארוך ושוה ובו משוה את הנסרים. סורק במשיחה הוא קושר הקוצים שקורין קרדוני"ש. גרדי באירא הוא צמר או צמר גפן שסותם בה פיי קנה וכו'. עכ"ל:

**כב** הַזָּב שֶׁיֵצֵא בְּכִיס שְׁלוֹ חַיֵּב מִפְּנֵי שֶׁאֵין דָּרָךְ כִּיס זֶה לְהוֹצִיאֹ אֶלָּא כְּדָרָךְ הַזֹּאת וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַהוֹצָאָה אֶלָּא כְּדִי שְׁלֵא יִתְלַכְּלוּ בְּגָדָיו [ט] שֶׁהַמְּלָאכָה שֶׁאֵינָה צָרִיכָה לְגוּפָהּ חַיֵּב עָלֶיהָ :

**מגיד משנה** **הזב שיצא וכו'.** שם תני חדא לא יצא הזב בכיס שלו ואם יצא פטור אבל אסור ותניא אידך חייב חטאת ובאו להעמיד הא דפטור כר"מ דלעיל בסמוך והא דחייב כר"י. והקשו אימר דשמעת ליה לר"מ דפטור במידי דלאו אורחיה במידי דהיינו אורחיה מי שמעת ליה. ומתוך כך אביי ורבא אמרי הא דאמר חייב כר"י דאמר מלאכה שאצ"ל חייב עליה והא דתני פטור כר"ש דאמר דפטור עליה. וכבר נזכר פרק ראשון דעת רבינו לפסוק כר"י ודעת החולקין עליו :

**כג** הַמוֹצֵא תַּפְּלִין בְּשַׁבַּת בְּרִשׁוֹת הַרְּבִים כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה. לּוֹבֵשׁוֹן כְּדָרְכּוֹ, [י] מִנִּיחַ שֶׁל יָד בְּיָדוֹ שֶׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ וְנִכְנָס וְחוֹלְצֵן בְּבֵית וְחוּזֵר וְיוֹצֵא וְלוֹבֵשׁ זֹג שְׁנֵי וְחוֹלְצֵן עַד שֶׁיִּכְנָס אֶת כְּלוֹ. וְאִם הָיוּ הַרְּבִה וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדִי לְהִכְנִיסוֹ דָּרָךְ מִלְּבוּשׁ הָרִי [כ] זֶה מַחְשִׁיךְ עָלֶיהֶם וּמְכַנִּיסוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת. וְאִם הָיָה בֵּימֵי הַגְּזֵרָה שֶׁמִּתְיָרָא לִישֵׁב וּלְשַׁמְרֵן עַד הָעֶרֶב מִפְּנֵי הַכּוֹתִים מִכֶּסֶן [כ] בְּמִקּוֹמָן וּמִנִּיחָן וְהוֹלֵךְ :



**מגיד משנה** **המוצא תפילין וכו'.** בעירובין (צ"ה): המוצא תפילין מכניסן זוג זוג רבן גמליאל אומר בד"א בישנות אבל בחדשות פטור מצאן צבותים או כרוכות מחשיך עליהם ומביאן ובסכנה מכסן והולך לו ר"ש אומר נותנן לחבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה ופרשו בגמי צבתים זוי זוי כרוכות דכריכי טובא. והקשו אמאי מחשיך עליהן ניעיילינהו זוג זוג ותירצו כל שאילו מכניסן זוג זוג כלות קודם שקיעת החמה מכניסן זוג זוג ואם לאו מחשיך עליהן ומביאן. והקשו על מ"ש ובסכנה מכסן והולך לו מדתניא בסכנה מוליכן פחות פחות מד"א. ותירצו משנתנו בסכנת כותים פי' שגזרו גזרה על מצות תפילין ברייתא בסכנת ליסטים. ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני ובסכנה מכסן והולך לו בד"א בסכנת כותים אבל בסכנת ליסטים מוליכן פחות פחות מארבע אמות ר"ש אומר נותנן לחבירו וחבירו לחבירו וכו'. ורבינו פסק כת"ק דלא כר"ג וכן נראה מן ההלכות וכן פסקו ז"ל. ופסק כדברי האומר בהולכה פחות מד' וכדברי ר"ש ואפילו בדבר הרשות כמבואר פי"ב ושם כתבתי שהרמב"ן ז"ל חלוק בזה דנתנה לחבירו:

**כז** \* הָיָה מִתְיָרָא לְהַחֲשִׁיךְ עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הַלְּסָטִים נוֹטֵל אֶת כָּלֹן כְּאַחַת וּמוֹלִיכֵן פְּחוֹת פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת אוּ נוֹתֵנֵן לְחֻבְרוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת וְחֻבְרוֹ לְחֻבְרוֹ עַד שְׁמַגִּיעַ לְחֻצֵר הַחִיצוֹנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁהָיוּ בָּהֶן רְצוּעוֹתֵיהֶן וְהוּן מְקוֹשְׁרֵין קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שְׁוֹדָאֵי תְּפִלִּין הֵן אֲבָל אִם לֹא הָיוּ [מ] רְצוּעוֹתֵיהֶן מְקוֹשְׁרוֹת אֵינוּ נִזְקָק לָהֶן:

**ההראב"ד** **היה מתיירא וכו'.** כתב הראב"ד אני ראיתי ג"כ שטעה במקום אחר בזה שהוא סבור החדשות שר' יהודה אומר מפני שחושש שמא קמיעין הן ואינו כן כי בודאי אין אדם טורח לעשות קמיע כעין תפילין אלא חדשות שאינן מקושרות לפי שאין קושרין בשבת ותפילין שאינן מקושרין מחשיך עליהם שלא בשעת הגזרה ושלא בסכנת ליסטים ומביאן לערב שלא לזלזל בקדושתן כמו שמצילין כל כתבי הקדש מן האיבוד, עכ"ל:

**מגיד משנה** **במה דברים אמורים כשהיו בהן רצועותיהן והיו מקושרין וכו'.** דברי רבינו בזה הוא כדברי ההלכות שכתבו בחדשות מ"ט לא דחיישינן שמא קמיע נינהו אבל ישנות כיון דמקושרין נינהו לא טרחי אינשי כולי האי בקמיעי עכ"ל. ודע שהם דיעות בגמי (עירובין צ"ו צ"ז) רבא סבר דטעמא דחדשות הוא מפני חשש קמיעים דטרח אינש בקמיע ולדבריו המוצא תכלת בשוק אפילו מצא חוטין פסוקין ושזורין פסולה דטרח אינש לזייף כולי האי וכ"כ רבינו

בעיקר הנוסחא הראשונה שלו פ"ב מהל' ציצית. ובאמת שאין מסקנת השמועה כדברי ההלכות ולא כדבריו אלו אלא דכולי עלמא לא טרח איניש לעשות קמיע כעין תפילין וכן המוצא חוטי תכלת בשוק פסוקין ושזורין כשרה דלא טרח לזייף כולי האי וטעמא דתפילין חדשות שאינו נזקק להן הוא מפני שא"א לו לקשרן בשבת ולהכניסן ולפיכך אינו מכניסן אבל להחשיך עליהן מחשיך שלא בשעת הסכנה וכן כתוב בהשגות כאן ואף רבינו נשאל על דין הציצית מחכמי לונז'ל ז"ל והשיב להן ודאי אמת כדבריכם ובעיקר העתקתי לנוסחא שלי טעיתי וכך הן הדברים וכזה תקנו הנוסחא אפי' מצא חוטין פסוקין פסולה ואם שזורין כשרה עכ"ל:

**כה** המוצא ספר תורה יושב ומשמרו ומחשיך עליו. ובספנה מניחו והולך לו. ואם היו גשמים יורדין מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו ונקנס בו:

מגיד משנה **המוצא ספר תורה וכו'.** תוספתא פ"ח:

**כו** לא יצא החיט במחטו בידו ולא הלבקר בקלמוסו ערב שבת סמוך לחשכה שפא ישכח ויוציא. וחיב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשכה שפא יהיה שם דבר שכוין ויצא בו בשבת. מתר לצאת בתפלין ערב שבת עם חשכה הואיל וחיב אדם למשמש בתפלין בכל עת אינו שוכחן. שכח ויצא בהן לרשות הרבים ונזכר שיש לו תפלין בראשו מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו או לבית המדרש:

מגיד משנה **לא יצא החיט וכו'.** משנה פ"ק דשבת (דף י"א) כבר כתבתי למעלה. וכתב רבינו במחט שבידו שאם היתה תחובה לו בבגדו אין לחוש לפי שאין גוזרין גלייג כני"ל: **וחיב אדם וכו'.** שם (י"ב) תניא חנניה אומר חיב אדם למשמש בבגדו ע"ש עם חשיכה: **ומותר לצאת וכו'.** שם תנא דבי ר' ישמעאל יוצא אדם בתפיליו ע"ש עם חשיכה מ"ט כיון דאמר רבה חיב אדם למשמש בתפיליו בכל שעה וכו' הלכך מידכר דכיר להו: **שכח ויצא בהן וכו'.** סוף פ"ק דיו"ט (ביצה ט"ו) היה בא בדרך ותפיליו בראשו ושקעה עליו חמה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו וכו' כדאיתא בהלכות פ' המוצא תפילין:

## הלכות שבת - פרק עשרים

**א** אָסוּר לְהוֹצִיא מִשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת שְׁנֵי אַמָּוֹת (שמות כג-יב)  
'לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל בְּהֵמָתְךָ. אֶחָד שׁוֹר וְחֲמֹר וְאֶחָד  
כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. וְאִם הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא  
מְצִינָה עַל שְׁבִיתָתָהּ אֵינוֹ לוֹקֵה לְפִי שֶׁאֲסוּרוֹ בָּא מְכַלְל עֲשֵׂה.  
לְפִיכָךְ הִמְחִימָר אַחַר בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבָּת וְהָיָה עָלֶיךָ מִשְׁאוֹי פְּטוּר :

**מגיד משנה** **אסור להוציא משא על וכו'.** בב"ק פרק שור שנגח את הפרה (דף  
נ"ד): משנה אחד שור ואחד כל בהמה בשבת וכן חיה ועוף כיוצא בהן אלא  
שדבר הכתוב בהווה: **ואם הוציא על הבהמה וכו'.** מסקנא דגמרא מי שהחשיך  
(שבת קנ"ד) א"ר יוחנן המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום בשוגג לא  
מיחייב חטאת במזיד נמי לא מיחייב סקילה בלאו נמי לא מיחייב דה"ל לאו  
שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו  
ומפרש שם דאפי' למ"ד לאו כזה לוקין עליו הכא אין לוקין עליו ורבינו פוסק  
כדברי האומר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו כמוזכר באלו הן  
הלוקין במכות וכו"ע. וביאור דבריו שבכאן לפי הנ"ל כך הוא. איסור הבהמה  
בהוצאת המשאוי הוא מכלל עשה שנזכר בתורה למען ינוח שורך וחמורך וכו'  
שהוא עשה מפורש לבהמה והקשה רבינו והלא לאו מפורש בתורה גבי בהמה  
וילקה עליו. ותירץ שהלאו ההוא אינו בא למלאכת הבהמה בלא סיוע האדם  
אלא למלאכות שהאדם והבהמה שותפין בהן ויש בכלל זה החרישה וכו' שאף  
היא בכלל זה אלא שכיון שלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך כולל אף  
בבהמה מלאכה שהעושה אותה במזיד נהרג עליה והיא החרישה אפי' בשאר  
מלאכות הבהמות אע"פ שהאדם שותף בהן כגון מחמר אינו לוקה לפי שיש  
בלאו זה אזהרה למלאכה שיש בה מיתת ב"ד. ופירש רבינו כן ולא כדברי רש"י  
ז"ל שכתב שהלאו הזה נתן לאזהרת מיתת ב"ד מפני שכתוב בו אזהרה לאדם  
לפי שאין פירוש זה מחוור שאם לא היה באזהרת הבהמה שום צד מיתת ב"ד  
אע"פ שהזכירה בלאו אחד עם האדם היה לוקה על הבהמה שהרי אין בה צד  
מיתה. אלא ודאי עיקר הפירוש כדברי רבינו שאף בבהמה יש צד לאזהרת

מיתת ב"ד ומפני כך אינו לוקה על שאר מלאכות. וזה נ"ל מבואר בלשונו שהוא סובר שבמחמר יש לאו ואין לוקין עליו שאל"כ לא הוצרך לומר ונמצא לאו זה שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. והרמב"ן ז"ל סבר בדעת רבינו שאין במחמר לאו כלל שלא תעשה כל מלאכה לא בא אלא למלאכות שחייבין עליהן מיתה כגון חרישה והקשה עליו בזה. ומה שני"ל בזה כתבתי ואע"פ שלא מנה רבינו לאו המחמר במנין המצות הוא מפני שכבר מנה לא תעשה כל מלאכה והכל בכלל יש מלאכות שחייבין עליהן מיתה ויש שאפילו מלקות אין בהם והוא מחמר כמו שנתבאר :

**לחם משנה** לפיכך המחמר אחר בהמתו בשבת והיה עליה משאוי וכו' פטור. לפי דעת ה"ה לשון פטור הוא זר עד מאד שהרי רבינו כתב בפ"א שבכ"מ שיאמר פטור אסור מדברי סופרים ולפי דעת ה"ה הרי עובר בלאו ואיסורו איסור תורה אלא שאינו לוקה ופירוש פטור ממלקות ולא הל"ל אלא אינו לוקה כמ"ש לעיל. אבל לפי מה שהבין הרמב"ן ז"ל בדברי רבינו ניחא אומרו לפיכך המחמר אחר בהמתו וכו' כלומר מאחר דאחוצאת המשאוי בשבת אינו לוקה משום הכי ג"כ אינו לוקה שאם היה איסור מלקות משום מקרא הכא ג"כ הוא לוקה דהרי הוציא משאוי וכ"ש הוא הכא דהיא מלאכה שהאדם והבהמה שותפין שיהיה חייב מלקות :

**ב** וְהָלֹא לָאוּ מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ-ג) 'לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אֲתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמֶתְךָ', שֶׁלֹּא יִחַרֶשׁ בָּהּ וְכִיּוֹצֵא בַחֲרִישָׁהּ. וְנִמְצָא לָאוּ שֶׁנֶּתַן לְאִזְהָרֵת מִיִּתַת בַּיִת דִּין וְאִין לֹקִין עָלָיו :

**ג** אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהִשְׁאִיל אוֹ לְהִשְׁכִּיר בְּהֵמָה גִּסָּה לְנֹכְרִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּהּ [א] מְלָאכָה בְּשַׁבָּת וְהָרִי הוּא מְצֻוֶה עַל שְׁבִיתַת בְּהֵמָתוֹ. אָסְרוּ חֲכָמִים לְמַכּוֹר בְּהֵמָה גִּסָּה לְנֹכְרִי שֶׁמָּא יִשְׁאִיל אוֹ יִשְׁכִּיר. וְאִם מָכַר קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ וּמִחֲזִירָהּ. וְאִפְלוּ שְׁבוּרָה אִין מוֹכְרִין. וּמִתָּר לוֹ לְמַכּוֹר לָהֶם [ב] עַל יְדֵי סְרִסוּר שֶׁהִסְרִסוּר אִינוֹ מִשְׁכִּיר וְאִינוֹ מִשְׁאִיל :

**מגיד משנה** אסור לישראל וכו'. מפורש פ"ק דע"ז (דף ט"ו) מסקנא דגמרא שם שהשאלה והשכירות אסורין בבהמה גסה העושה מלאכה : ואסרו חכמים וכו'. משנה פ"ק דע"ז (דף י"ד) : ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה עגלים

וסייחים שלמים ושבורים ר' יהודה מתיר בשבורה בן בתירא מתיר בסוס ואין הלכה כר"י: **ואם מכר וכו'.** פי השולח בגיטין (דף מ"ד) מימרא המוכר בהמה גסה לנכרי קונסין אותו עד עשרה בדמיה ויש לשון אחר עד מאה בדמיה ופסק רבינו כדברי המיקל ושם נזכר בגמרא דטעמא משום דהדרא ליה וזהו שכתב ומחזירה: **ומותר למכור להם וכו'.** שם פ"ק דע"ז (דף ט"ו) רב אחא שרא לזבוני חמרא אידא דספסירא משום דספסירא לא משאיל ולא מוגר:

**כסף משנה** **אסרו חכמים למכור בהמה גסה וכו'.** כתב הר"ן בפרק קמא דע"ז ומקשו הכא למה לן טעמא דמחמר בלאו מחמר נמי כגון דלא שמעה לקליה איכא משום שביתת בהמתו. וראיתי מי שתירץ דכיון דאיסור נסיוני היכא דמתרמי דמזבן לה סמוך לשקיעת החמה חשש רחוק הוא ודבר שאינו מצוי דוקא אי איכא לאו דמחמר שהוא לאו דגופיה חששו אבל שביתת בהמתו בלחוד כיון שהדבר רחוק כ"כ לא חששו. ואפשר שלזה כיון הרמב"ם שכתב גבי איסור מכירה גזירת שאלה ושכירות ולא הזכיר נסיוני כלל מפני שהוא סובר שמה שאנו חוששין למחמר ולא לשביתת בהמתו בנסיוני גופיה אתי אליבא דמ"ד דמחמר חייב חטאת אבל לדידן דקי"ל דמחמר פטור כדאיתא בפי' מי שהחשיך כי היכי דלא חיישינן לשביתת בהמתו בנסיוני ה"נ לא חיישינן בלאו דמחמר דכיון דהאי לאו והאי לאו כי היכי דלהאי לא חיישינן מפני שהדבר רחוק ה"נ ללאו דמחמר לא חיישינן דלא שני לן בין לאו דגופיה ללאו דבהמתו כל היכא דהוי לאו גרידא עכ"ל וגם הריב"ש בתשובה כתב שזה דעת רבינו:

**ד** ומתן למכר להם סוס שאין הסוס עומד אלא לרכיבת <sup>ג</sup> אדם לא למשאוי והחי נושא את עצמו. וכדרך שאסרו למכר לנכרי כך אסרו למכר לישראל החשוד למכר לנכרי. ומתן למכר להם פרה לשחיטה ושוחט אותה בפניו. ולא ימכר סתם אפלו שור <sup>ד</sup> של פטם שמה ישהא אותו ויעבד בו:

**מגיד משנה** **ומותר למכור להם סוס.** במשנה כבן בתירא ובגמ' תניא בן בתירא מתיר בסוס מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת אר"י הלכה כב"ב: **וכדרך שאסרו וכו'.** מימרא שם כלשונו: **ומותר למכור וכו'.** ברייתא (שם כ'): בהמה ע"מ לשחוט ושוחט דברי ר' יהודה ר"מ אומר אינו מוכר לו אלא שחוטה. ורבינו פסק כר"י מפני שידוע שר' מאיר ור"י הלכה כר"י. ונ"ל ראייה לדבריו ממה שאמרו (דף ט"ו) רב הונא זבין ההיא פרה לנכרי א"ל רב חסדא מ"ט עבד מר הכי א"ל אימא לשחיטה זבנה ודקדקו בזה שם, ואע"פ

שהמפרשים פירשו שמכר לטבח שקונה לשחיטה ולחרישה מ"מ אם איתא דהלכה כר"מ דאפילו ע"מ לשחוט ושוחט אסור היכי עדיף טבח הקונה לכך ולכך מאיש אחר שקונה בפירוש ע"מ לשחוט ועושה כן. ועוד מ"ט דרב הונא דאמר אימר לשחיטה זבנה אם איתא דהלכה כר"מ זהו דעת רבינו. אבל בהלכות פסקו כר"מ משום דסתם מתניתין כותיה וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וגם הוא כתב כן וכתב שאם הקונה טבח הקונה לשחיטה אע"פ שלפעמים לוקח גם כן לחרישה וכן לנכרי שעושה סעודה שיש לתלות שלשחיטה רוצה אותה מותר אפילו בסתם, ואלו דברים תמה אצלי שלא יהא יותר מותר על מנת לשחוט ושוחט בפניו ממוכר סתם לאנשים אלו על סמך לומר שלשחיטה רוצים אותה: **ולא ימכור סתם וכו'.** (שם ט"ז) בעיא שור של פטם מהו ונראה ממסקנת הגמרא שאסור:

**לחם משנה** ומותר למכור להם פרה לשחיטה ושוחט אותה לפניו וכו'. כתב ה"ה ועוד מ"ט דרב הונא וכו' לפי הנראה היינו קושיא דלעיל ומאי ועוד וי"ל דה"ק אפילו תאמר שיש חילוק בין טבח לקונה בפירוש לכך וטבח עדיף מ"מ הלשון דאמר אימור לשחיטה זבנה לא אתי שפיר דאפילו לשחיטה זבנה בפירוש לא סגי אלא טעמא לא הוי אלא משום דהוא טבח והיה לו לומר טבח הוא לשחיטה זבנה:

**ה** מקום שנהגו למכר להן בהמה דקה מוכרין. מקום שנהגו שלא למכר אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם חיה גסה כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה אלא על ידי סרסור:

**מגיד משנה** מקום שנהגו וכו'. משנה (שם י"ד): כלשונה. ופירש"י ז"ל מקום שנהגו למכור כגון מקום שלא נחשדו על הרביעה והכי מפורש בגמ', עכ"ל: **ובכל מקום וכו'.** מימרא שם (דף ט"ז). ומסקנא חיה גסה היא כבהמה גסה למכירה. ועכשיו בדורות האלו במקומות אלו נהגו היתר בדברים אלו ואין להם על מה שיסמוכו לפי שכיון שע"י סרסור מותר אפשר להם בסרסור:

**י** מי שחשש בדרך ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו והיתה עמו בהמה. מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה לעמד נוטלו מעליה כדי שלא תעמד והוא עליה וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה. ואסור לו להנהיגה ואפלו בקול כל זמן

שְׁהַכִּיס עֲלֶיהָ כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחַמֵּר בְּשֶׁבֶת. וּגְזֵרַת חֲכָמִים הִיא  
שֶׁלֹּא יִנִּיחַ כִּיסוֹ עַל גְּבִי בְּהִמָּה אֶלָּא אִם אֵין עִמּוֹ נְכָרִי:

**מגיד משנה** מי שהיה מחשיך בדרך וכו'. בשבת (דף קנ"ג): ראש פרק מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי אם אין עמו נכרי מניחו על החמור. ובגמרא טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי לנכרי יהיב ליה מאי טעמא חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אין אתה מצווה על שביתתו אמר מר מניחו על החמור והלא מחמר תנא כשהיא מהלכת מניחו עליה כשהיא עומדת נוטלו הימנה. **וכתב רבינו ואסור לו להנהיגה אפילו בקול** ונראין דבריו שהרי החמור הזו טעונה ואע"פ שאינה עושה עקירה והנחה מ"מ אין לו להנהיגה שהרי אם הוא היה עושה כיוצא בזה היה אסור וכשהוא מנהיג בקול כמי שעשה המעשה דמי, ואע"פ שהרשב"א ז"ל כתב עליו ואינו מחוור בעיני כלל שהרי כיון שאינו מניח עליה עד שתהא מהלכת אינו מחמר עוד דהא אמרינן כל שבחבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה עכ"ל. ואני אומר שאין כוונת הגמרא להתיר אלא כשהוא אינו עושה מעשה כלל אבל כשהוא מנהיג מה תועלת יש כשהבהמה אינה עושה עקירה והנחה ומפני כך למה יהיה מותר להנהיגה הוא אלא ודאי לא התירו בכך אלא משא הבהמה שאסור מן התורה להטעינה וכשאינה עושה עקירה והנחה מותר לכתחלה זה נ"ל לדעת רבינו:

**כסף משנה** מי שהחשיך בדרך ולא היה עמו נכרי וכו' לא היתה עמו בהמה ולא נכרי ולא אחד מכל אלו מהלך בו פחות פחות מד"א. שם בגמרא (שבת קנ"ג): אין עמו לא נכרי ולא חש"ו מאי א"ר יצחק עוד אחרת היתה שם ולא רצו חכמים לגלותה מאי היא מוליכה פחות פחות מד"א ולא רצו חכמים לגלותה משום דאתי לאיתויי ד"א ברה"ר. וכתבוה הרי"ף והרא"ש להא דר' יצחק משמע דס"ל דהא דלא רצו חכמים לגלותה היינו היכא דאיכא חד מהני אבל היכא דליכא חד מהני ודאי מגלין את הסוד דאל"כ מאחר שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אתי לאיתויי ד"א ברה"ר. והכי משמע מדבעינן בגמרא אין שם לא נכרי ולא חש"ו מאי משמע שדעתו היה שיגלה הסוד וגם מדחזינן שר' יצחק גילה אותו משמע דכל היכא דליכא חד מהני שרי וכ"נ ממ"ש רש"י גבי הא דאמרינן בו ביום גדשו סאה וזה דעת רבינו שפסקה להא דר"י:

**ז** הָיָה עִמּוֹ חֵרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן מִנִּיחַ כִּיסוֹ עַל הַחֲמֹר וְאִינוּ נוֹתְנוּ  
לְאַחַד מֵהֶן מִפְּנֵי שֶׁהֵן אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. הָיָה עִמּוֹ חֵרֶשׁ וְשׁוֹטֵה  
וְאֵין עִמּוֹ בְּהִמָּה נוֹתְנוּ לְשׁוֹטֵה. שׁוֹטֵה וְקָטָן נוֹתְנוּ לְשׁוֹטֵה. חֵרֶשׁ  
וְקָטָן נוֹתְנוּ לְאִי זֶה מֵהֶן שְׂיִרְצָה. לֹא הִיָּתְהָ עִמּוֹ בְּהִמָּה וְלֹא נְכָרִי

וְלֹא אֶחָד מִכָּל אֱלֹהֵי מְהֻלָּךְ בּוֹ פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת.  
וְאַפְלוּ מְצִיָּאָה שְׁבָאָה לִידוֹ מְהֻלָּךְ בָּהּ [נ] פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע  
אַמּוֹת. אֲבָל קִדְם שְׁתַּבּוּא לִידוֹ אִם יָכוֹל לְהַחֲשִׁיד עָלֶיהָ מַחֲשִׁיד  
וְאִם לֹא מוֹלִיכָה פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת :

**מגיד משנה** היה עמו וכו'. שם בגמרא חמור חרש שוטה וקטן אחמור מנח ליה  
לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם והני לאו אדם. חרש ושוטה  
לשוטה. שוטה וקטן לשוטה. איבעיא להו חרש וקטן מאי איכא דאמרי לקטן  
יהיב ליה א"ד לחרש יהיב ליה. ולזה כתב רבינו חרש וקטן נותנו למי שירצה.  
וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ושאר מפרשים שכשהוא נותנו לאחד מאלו  
מניחו עליו כשהוא מהלך ונוטלו הימנו כשהוא עומד הא לאו הכי אסור דודאי  
לא גרע מבהמה ואסור הוא להאכילו בידים כמבואר סוף הלכות מאכלות  
אסורות אלו דבריהם. ורבינו סתם בכאן דבריו ונראה לדעתו שמותר לתת  
לאלו בכל צד. ונ"ל טעם לדבריו שאין אנו מצווים על שביתת אלו כמו שאנו  
מצווים על שביתת בהמתנו וזה פשוט ולא נאסרו אלא להאכילן בידים ולפי  
זה כשנותנו לאחד מאלו אינו נותנו בשבת שיהא כמאכילו בידים אלא מע"ש  
הוא נותן להם קודם שקדש היום והן עושין המלאכה בשבת ואצל מי שהחשיך  
לו בדרך לא החמירו. ומ"מ אפשר שרבינו כתב דברי הגמ' כפשטן ואף הוא  
סובר כדעת המפרשים ז"ל: **לא היתה עמו וכו'**. שם (קנ"ג:) עוד אחרת היתה  
ולא רצו לגלותה מטלטלו פחות פחות מד"א ואמאי לא רצו חכמים לגלותה  
דלמא אתי לאתויי ד"א ומכאן למד רבינו שאין ההיתר הזה אלא כשאין לו  
צד היתר אחר. **וכתב רבינו שאפילו מציאה שבאת לידו וכו'** ובפ"ו כתב ג"כ  
שמציאה אינו נותנה לנכרי אבל יוליכנה פחות פחות מד"א והוא כשבאה לידו  
וכשאינו יכול להחשיך עליה. וכבר נחלקו עליו כל המפרשים ז"ל בזה ואמרו  
שכשם שאסור לתתה לנכרי כך אסור להוליכה וגם הוא ז"ל נשאל על זה  
והשיב שלא חלקו בגמרא בין כיס למציאה להולכת פחות פחות מד"א שזו  
ההולכה צנעה גדולה יש בה ולא אוושא מלתא כמו שנתבאר בהמוצא תפילין  
(עירובין צ"ז:) ואין צריך דבר אחר ולא איש אחר לסעדו ולא יכיר בו אדם  
ולא יהא נחפז ולפיכך לא נחוש לו שלא יעביר ד"א ברה"ר זה דעתי בדבר זה  
והרוצה לחלוק על זה יחלוק, עכ"ל. דימה הרב דין זה לדין הנזכר למעלה  
בפ"ט במציאת התפילין ולזה כתב שאם לא באת לידו אם יכול להחשיך  
מחשיך שלא התירו ההולכה במקום שאפשר להחשיך אלא בתפילין בדוקא  
וביכול להכניסן זוג זוג כנזכר למעלה. ומ"מ [מפני] שאף הוא עצמו מודה שאין  
דבריו מוכרחים לפיכך יש להחמיר כדברי שאר המפרשים ז"ל:



**כסף משנה** ומ"ש רבינו ואף מציאה שבאת לידו מהלך בה פחות פחות מד"א אבל קודם שתבוא לידו וכו' ואם לאו מוליכה פחות פחות מד"א. נשאל רבינו מחכמי לונל דבגמרא לא משמע הכי והשיב להם כמ"ש ה"ה והרמ"ה השיג על תשובתו וכבר כתבתי בפ"ז מה שכתב הרמב"ן להליץ בעד רבינו:

**ח** מִתֵּר לְמִשְׁךְ אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִתְגַּ וְרָסוּן שְׁלָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה רְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַרְסוֹן. כְּגוֹן [ח] שִׁיר לְסוּס וְאַפְסָר לְגַמֵּל [ח] וְחִטָּם לְנֶאֱקָה וְסוּגָר לְכָלֵב. אֲבָל אִם הוֹצִיא בְּהֵמָה בְּמִתְגַּ שְׁאִין מִשְׁתַּמְרֵת בּוֹ כְּגוֹן שְׁקֶשֶׁר חֶבֶל בְּפִי הַסּוּס אוֹ בְּמִתְגַּ שְׁאִינָה צְרִיכָה לוֹ אֶלָּא מִשְׁתַּמְרֵת בְּפָחוֹת מִמֶּנּוּ. כְּגוֹן שְׁהוֹצִיא חֲמֹר בְּשִׁיר שֶׁל סוּס אוֹ חֲתוּל בְּסוּגָר הֲרִי זֶה מִשְׁאוּי. שְׁכָל [ט] שְׁמִירָה מְעַלָּה אוֹ שְׁמִירָה פְּחוּתָה מִשְׁאוּי הוּא לָהּ:

**מגיד משנה** מותר למשוך את הבהמה וכו'. (שבת דף נ"א:): ריש פרק במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה יוצא גמל באפסר נאקה בחטם והסוס בשיר. ובגמרא חיה בסוגר. ופי' אפסר קבישטר"י. נאקה בהמה ידועה. בחטם מפרש בגמ' זממא דפרזלא מורא"ל בלעז. נוקב את חוטמו ומכניסו בתוכו והוא כמין טבעת. סוגר קולא"ר. שיר. כמין אצעדה סביב צוארו וטבעת קבועה בה ומכניסין בה רצועה או חבל ומושכין הבהמה עכ"ל רש"י ז"ל: אבל אם הוציא בהמה וכו'. החלק הראשון בשאינה משתמרת בכך מוסכם הוא בגמ' (שם נ"א נ"ב) והחלק השני בשמירה מעולה מחלוקת תנאים ואמוראים רב סובר שכל נטירותא יתירתא הוי משוי ושמואל סבר דלא הוי משוי ופסקו בהלכות וכל הגאונים כרב באיסורי וכ"פ רבינו ועיקר אף על פי שיש מן האחרונים פוסקים בזו כשמואל:

**ט** לֹא יִקְשֶׁר גַּמְלִים זֶה בְּזֶה וְיִמְשֹׁךְ אֶפְלוֹ הָיוּ קְשׁוּרִין מְעַרְבֵי שַׁבָּת אֵינָן נִמְשָׁכִין בְּשַׁבָּת. אֲבָל מְכַנֵּס הוּא חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ וְהוּא שְׁלֵא יֵצֵא [ח] חֶבֶל מִתּוֹךְ יָדוֹ טַפַּח. וְצָרִיךְ שְׁיִהְיֶה הַחֶבֶל שְׁמִפִּי הַבְּהֵמָה עַד יָדוֹ גְבוּהָ מִן הָאֲרֶץ טַפַּח אוֹ יוֹתֵר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִמְשֹׁךְ הַגַּמְלִים הַקְּשׁוּרִים זֶה בְּזֶה מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמִי שְׁמוּלִיכָן לְשׁוֹק שְׁמוּכָרִין בּוֹ הַבְּהֵמוֹת אוֹ שְׁמִשְׁחָקִין בְּהוֹן שָׁם.

וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֵצֵא בְּהֶמָּה בְּזוּג שְׂבָצוֹאֲרָה וְאֶפְלוּ הִיָּה פְּקוּק  
שְׂאִין לוֹ קוֹל :

**מגיד משנה** לא יקשור גמלים וכו'. במשנה (שם נ"ד) לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכניס חבלים לתוך ידו ובגמ' אמר שמואל ובלבד שלא יצא חבל מתחת ידו טפח והקשו והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח ותירץ רבינא כי תניא ההיא בחבלא דביני ביני ופירש"י לא יצא חבל מתחת ידו טפח דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזי מאפסר הגמל בחבלא דביני ביני שבין ידו לגמל צריך שיגביהנו מן הקרקע דאי לא לא מתחזי נטירותא דבהמה אלא כמשוי בעלמא, עכ"ל: ומפני מה וכו'. שם (מ"ט) אמר רב מנשה משום דמיחזי כמאן דאזיל לחנגא. ומכאן נראה שאפילו קשורים מע"ש אסור כמ"ש רבינו :

⚡ **לא תצא בהמה בזוג שבכסותה ולא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא ברצועה שברגלה ולא בסלם שבצוארה.** ואין חמור יוצא <sup>[כ]</sup> במרדעת אלא אם כן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטוטלת התלויה לו בדבשתו או בזנבו אלא אם כן היתה קשורה בזנבו וחוטרתו. ולא יצא הגמל עקוד יד ולא עקוד רגל וכן שאר כל הבהמות :

**מגיד משנה** לא תצא בהמה וכו'. משנה (שם נ"ד): ולא בזוג אעפ"י שהוא פקוק ובגמ' משום דמיחזי כמאן דאזיל לחנגא: לא תצא בהמה בזוג שבכסותה וכו'. ברייתא בפי כמה אשה (שם נ"ח) כלשון רבינו: ולא ברצועה שברגלה וכו'. בגמרא (דף נ"ד): סולם בי לועא למאי עבדי לה להיכא דאית לה מכה דלא הדר חייך ליה. ופירש"י בי לועא שקושרו אצל הלחי. דלא הדר חייך ליה שלא יוכל להחזיר צוארו לצד המכה לחככה בשניו וקושרין בצוארו דפין וחשובין הן יותר מקשישין שעל גבי השבר ואי נפלי חייס עליהו ומייתי להו בשגגה עכ"ל ועוד בגמרא רצועה דעבדי לה לגיזרא. ופירש"י בהמה שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה בזה קושרין לה רצועות עבות למעלה מפרסת רגל מקום שמנקשין זה בזה עכ"ל. ובהלכות כתוב פי' זה ופי' אחר וזה עיקר: ואין חמור יוצא במרדעת אלא וכו'. משנה אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו. ובגמרא (שם נ"ג) אמר שמואל אינה קשורה לו מע"ש וכתב הרשב"א ז"ל שאסור הקשירה בשבת כדי שלא ישתמש בצדי הבהמה וכ"כ מן הירושלמי עכ"ל: ולא יצא הגמל וכו'. משנה (דף נ"ד) לא יצא הגמל במטוטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר הבהמות ובגמרא תנא לא יצא הגמל במטוטלת

הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטוטלת הקשורה לו בזנבו ובחוטרתו ופירשיי ז"ל מטוטלת כמין כר קטן מלא מוכין נותנים לו תחת הזנב וחוטרתו חלדרוב"א שיש לכל הגמלים על גביהם עכ"ל. ובגמרא א"ר הונא עקוד יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור ופירשיי ז"ל יד ורגל אחת מן הידים ואחת מן הרגלים הכל ביחד יד על גבי זרוע אחת מידינו כופף כלפי מעלה כדי שלא יהיו לו אלא שלש רגלים לברוח עכ"ל ורבינו ז"ל הזכיר עקוד יד ועקוד רגל שר"ל יד אחת או רגל אחת והכל בכלל זה :

**יא** אין התרנגולים יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהם. ואין הכבשין יוצאין בעגלה שתחת אלה שלהן. ואין הכבשות יוצאות בעצים שמניחים להן בחטמן כדי שיתעטשו ויפלו התולעין שבמחן. ואין העגל יוצא בעל קטן שמניחין לו על צוארו כדי שיפגע ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה שמניחין לה בפיה כדי שלא תשד או שלא תאכל. לא תצא הפרה בעור הקופר שמניחין לה על דדיה כדי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישנה. ולא תצא ברצועה שבין קרניה בין לנוי בין [מ] לשמר. עז שחקק לה בקרניה יוצאה באפסר הקשור בחקק בשבת. ואם תחבו בזקנה אסור שפא תנתחנו ויביאנו בידו ברשות הרבים. וכן כל פיוצא בזה :

**מגיד משנה** אין התרנגולים וכו'. משנה (שם דף נ"ד :) אין התרנגולין יוצאים בחוטים ולא ברצועה שברגליהן ואין הזכרים יוצאים בעגלה שתחת האליה שלהן ואין הרחלות יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון ולא פרה בעור הקופר ולא ברצועה שבין קרניה. ובגמ' בחוטין דעבדי להו סימנא כי היכי דלא ליחלפו. ברצועות כי היכי דלא ליתברו מאני. בעגלה כי הכי דלא לחמטן אליתיהו. ופירשיי ז"ל שלא ילקו בסלעים ובטרשים. חנונות אסיק רב הונא עץ אחד יש בכרכי הים ויחנן שמו מביאין קיסם ממנו ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה. גימון אמר רב הונא בר נירא. פי עול קטן. עור הקופר כי היכי דלא לימצוה יאלי. ופירשיי שרץ הוא שנימיו חדים כמחט וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יינקוה שרצים. ולא ברצועה שבין קרניה לרב בין לנוי בין לשמר אסור לשמואל לשמר מותר וכבר כתבתי למעלה שהלכה כרב. עוד ברייתא בגמ' (דף נ"ג) ולא הפרה בחסם שבפיה : **עז שחקק לה וכו'.** שם (נ"ב) תנא דבי מנשה עז שחקק בקרניה יוצאה באפסר בשבת. בעי רב יוסף

תחב לה בזקנה מהו תיקו. ופסק רבינו לחומרא ופירש"י ז"ל שקשר שערות הזקן כמין נקב ותחב האפסר לתוכו עכ"ל. ופי' ואין האפסר שמירה יתירה לעז שהרי מנתח הוא ומורד. והוי יודע שכל בהמה שעסקיה רעים אע"פ שאין בנות מינה צריכות לאותה שמירה והיא צריכה מותרת לצאת בה וכן כתבו ז"ל:

**יב** [ג] הזכרים יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות. ובעור הקשור להם על לביהם כדי שלא יפלו עליהם זאבים. \* ובמטלניות המרקמות שמיפין אותן בהן. והרחלות יוצאות ואליהן שלהן קשורה למעלה על גבן כדי שיעלו עליהן הזכרים. או קשורה למטה כדי שלא יעלו עליהם הזכרים. ויוצאות מלפפות במטלניות כדי שיהיה הצמר שלהן נקי. העזים יוצאות ודדיהן [ס] קשורות כדי שייבש מהן החלב. אבל אם קשרן כדי שלא יצא החלב עד שייחלב אותו לערב הרי אלו לא יצאו:

**ההראב"ד** ובמטלניות המרוקמות. א"א אין זה נכון דהא אמרינן בין לנוי בין לשמר אסור, ע"כ:

**מגיד משנה** הזכרים יוצאין בעור וכו'. משנה (שם נ"ב): הזכרים יוצאין לבובין ובגמי' (דף נ"ג): מאי לבובין תותרי ופירשו בהלכות מטלניות מרוקמות שמיפין ומקשטים בהן את הבהמה עולא אמר עור שקושרין לה כנגד לביהן שלא יפלו עליהן זאבים ר' נחמן בר יצחק אמר עור שקושרין כנגד זכרותן שלא יעלו על הנקבות. ופסק רבינו כשלש דעות אלו לפי שאינן חלוקים בדין: והרחלות יוצאות ואליה וכו'. (שם נ"ב) במשנה רחלות יוצאות שחוזות כבולות וכבונות ובגמרא שחוזות שאוחזים אליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן זכרים. כבולות שכובלין אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו הזכרים עליהן. כבונות שמכבנים אותן למילת ע"כ: העזים יוצאות ודדיהן קשורות וכו'. משנה וגמרא רב ורבי יוחנן העלו הלכה העזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלוב דרב פסק כרבי יהודה דמתנני' דאמר הכין ורבי יוחנן פסק כת"ק דברייתא דאמר הכין. ופירש"י ז"ל שכשהוא ליבש מהדקין אותו יפה ואין לחוש שמא יפול אבל כשהוא לחלוב אין מהדקין אותו כ"כ. וה"ר יונה פירש לחלוב אסור מפני שאין דרכן לצאת כן בחול שתכף שהחלב רבה חולבין אותו אבל בשבת א"א לחלוב וקושרין להן בגד והוה ליה משאוי:

**יג** אין חמור יוצא <sup>[ט]</sup> באַכף אף על פי שְקשור מערב שַבַּת. וְלֹא יֵצֵא הַסּוֹס בְּזָנֵב שׁוּעַל וְלֹא בְּזֵהוּרִית שְׂבִין עֵינָיו. וְלֹא תֵצֵא בְּהֵמָה בְּקִרְסָטֵל שְׂבִפְיָהּ וְלֹא בְּסַנְדָּל שְׂבִרְגְלָהּ וְלֹא בְּקִמְעַ שְׂאִינוּ מִמָּחָה לְבִהֵמָה. אֲבָל יוֹצֵאָהּ הִיא בְּאַגָּד שְׁעַל גֵּב הַמָּכָה וּבְקִשְׁקָשִׁים שְׁעַל גְּבֵי הַשֶּׁבֶר. וּבְשִׁלְיָהּ הַמְדוּלְדֶלֶת בָּהּ. וּפּוֹקֵק לָהּ זוּג שְׂבִצוּאָרָה וּמְטִילָת בּוּ בְּחָצֵר. וְנוֹתֵן לוֹ <sup>[פ]</sup> מְרֻדְעַת עַל הַחֲמוֹר בְּשַׁבַּת וּמְטִיל בְּחָצֵר. אֲבָל אֵין <sup>[צ]</sup> תּוֹלִין לָהּ קִרְסָטֵל בְּפִיָּהּ בְּשַׁבַּת :

**מגיד משנה** אין חמור יוצא באוכף וכו'. ברייתא ולא באוכף אע"פ שקשורה לו מע"ש : **ולא יצא הסוס וכו'.** ברייתא שם (נ"ג) ולא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו ולא סייחין בקרסטלין שבפיהן ולא בהמה בסנדל שברגליה ולא בקמיע אע"פ שהוא מן המומחה. ופירשו בגמרא אע"פ שהוא מומחה לאדם כל שאינו מומחה לבהמה אבל יוצא הוא באגד שעל גבי מכה ובקשקשין שעל גבי השבר ובשליא המדולדלת בה ופוקק לה זוג שבצוארה ומטיילת בחצר. ופירש"י ז"ל זנב שועל שתולין לו בין עיניו שלא ישלוט בו עין הרע. זהורית לנוי. בסנדל שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקוה האבנים וכל הני משום דלאו שמירת גופה והוי משוי וסנדל משום דלמא משתליף. קשקשין. בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותם שם והם מעמידין העצם שלא ינוד אנה ואנה עד שיתחבר עכ"ל. והקשו המפרשים ממה שאסרו זהורית נראה שכל נוי בבהמה אסור וכ"נ ממה שאסרו רצועות הפרה בין קרניה אפילו לנוי ואילו גבי זוג נתבאר למעלה שלא אסרו אלא משום דמיחזי כמאן דאזיל לחנגא. ויש מי שתירץ דנוי הרגיל לכל בחול אפילו בשבת שרי ולכך הוצרכו לאיסור הזוג אותו טעם ולא אסרו אלא כעין זהורית ורצועה שאינו נוי הרגיל לכל בחול : **ונותן מרדעת וכו'.** שם מהו ליתן מרדעת ע"ג חמור בשבת והעלו מרדעת מותר. קרסטל רב שרי ושמואל אסר והלכתא כותיה דשמואל בהא כדאיתא בהלכות :

**יד** כָּשֶׁם שְׂאָדָם מְצוּהָ עַל שְׂבִיתָתָהּ בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבַּת כֶּךָ הוּא מְצוּהָ עַל שְׂבִיתָתָהּ עֲבָדוֹ וְאֵמָתוֹ וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּן בְּנֵי דַעַת וְלִדְעַת עֲצָמוֹן עוֹשִׂין מְצוּהָ עֲלֵינוּ לְשַׁמְרוֹן וּלְמַנְעוֹן מִעֲשִׂיַת מְלָאכָה בְּשַׁבַּת שְׁנֵאמַר <sup>(שמות כג-יב)</sup> 'לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנְפְּשׁ בֶּן אֲמָתֶךָ וְהָגְר'. עֶבֶד וְאִמָּה שְׂאָנוּ מְצוּוֹין עַל שְׂבִיתָתָנוּ הֵם עֲבָדִים שְׂמָלוּ

וְטָבְלוּ לְשֵׁם עֲבָדוֹת וְקִבְּלוּ מִצּוֹת שֶׁהָעֲבָדִים חִיְבִין בָּהֶן. אָבֵל עֲבָדִים שֶׁלֹּא מָלוּ וְלֹא טָבְלוּ אֶלָּא קִבְּלוּ עָלֵיהֶן שֶׁבַע מִצּוֹת שֶׁנִּצְטְווּ בְּנֵי נַח בְּלִבְד הָרִי הֵן כָּגֵר תּוֹשֵׁב וּמִתְרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת לְעֲצֻמָּן בְּפִרְהֶסְיָא כְּיִשְׂרָאֵל בְּחַל. וְאִין מְקַבְּלִין גַּר תּוֹשֵׁב אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג. הוֹאִיל וְגַר תּוֹשֵׁב עוֹשֶׂה מְלָאכָה לְעֲצֻמוֹ בְּשַׁבָּת וְגַר צָדֵק הָרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר. בְּמֵי נְאֻמָּר וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן אֲמֹתָד וְהִגֵּר. זֶה גַּר תּוֹשֵׁב שֶׁהוּא לְקִיטוֹ וְשִׁכִּירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ בֶּן אֲמֹתוֹ. שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לְיִשְׂרָאֵל רַבּוֹ בְּשַׁבָּת אָבֵל לְעֲצֻמוֹ עוֹשֶׂה. וְאֶפְלוּ הָיָה הִגֵּר זֶה עֲבָדוֹ הָרִי זֶה עוֹשֶׂה לְעֲצֻמוֹ :

**מגיד משנה** **כשם שאדם מצווה וכו'.** שנאמר למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר העבד והאמה וכו' הוֹאִיל וְגַר תּוֹשֵׁב וכו'. דַּע שִׁישׁ שְׁלֹשָׁה מִיְנֵי עֲבָדִים חוּץ מֵעֶבֶד עִבְרִי שֶׁהוּא כִּישְׂרָאֵל אַחֵר לְכָל דְּבָרֵינוּ לְבַד שִׁישׁ צַד שְׁמוֹתָר בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית. הָאֶחָד הוּא עֶבֶד שְׂמֵל וְטָבֵל לְשֵׁם עֲבָדוֹת וְהוּא חַיִּיב בְּכָל מִצְוֹת לִיִּת כַּדִּין יִשְׂרָאֵל גְּמוּר וּבְכָל מִיַּע שֶׁהַנְּשִׂים חַיִּיבוֹת לְפִי שְׁדִינּוּ כַּדִּין אִשָּׁה. הַשְּׁנִי עֶבֶד עֵרֶל שֶׁהַתְּנָה שֶׁלֹּא יִטְבֹּל וְלֹא יִמּוֹל אִלָּא יִשְׁמֹר שֶׁבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטְווּ בְּנֵי נַח וְזֶה נִקְרָא עֶבֶד תּוֹשֵׁב וְנִקְרָא בְּקִצָּת מִקּוֹמוֹת עֶבֶד עֵרֶל וְדִינוֹ כְּגַר תּוֹשֵׁב. וְהַשְּׁלִישִׁי הוּא עֶבֶד עֵרֶל שֶׁעוֹבֵד עִכּוּמִיז שְׁלוֹ. וְנִיִּל מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ שֶׁכְּתֹב פִּי"ד מֵהַל' א"ב וּפ"י מֵהַלְכוֹת ע"ז שֶׁזֶה אֲסוּר לְקִיּוּמוֹ כִּלְל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְכֵן הוּא הָאֲמֵת. וְהַכּוֹנֵה לְרַבִּינוּ בְּכַאֵן הוּא בְּשְׁנֵי חֲלָקִים הָרֵאשׁוֹנִים. הָאֶחָד וְהוּא שְׂמֵל אֲסוּר בְּכָל מְלָאכָה וּמוֹזָהָר עֲלֵיהּ וְנִעֲנַשׁ כְּמוֹ שֶׁאֲמַרָה תּוֹרָה לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אֶתְּהָ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעֶבֶדְךָ וְאֲמֹתְךָ וּמְלִבְד זֶה בִּהְיוֹתוֹ בְּרִשׁוֹת אֲדוֹנָיו דַּעַת רַבִּינוּ שֶׁהָאֲדוֹן מוֹזָהָר עֲלָיו כְּמוֹ שְׁמוֹזָהָר עַל בִּהְמָתוֹ. וְהַשְּׁנִי רַבּוֹ מוֹזָהָר עֲלָיו בְּמִלְאכָתָר רַבּוֹ אֲבֵל הוּא מוֹתֵר בְּמִלְאכָתָר עֲצֻמוֹ. וְכֵן הוּא דִּין גַּר תּוֹשֵׁב שֶׁהוּא שִׁכִּירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְהַחֲלָק הַשְּׁלִישִׁי לֹא הִזְכִּירוּ רַבִּינוּ כִּלְל. וְלִמְטָה אֲבָר דִּינוֹ. וְכֵל זֶה יֵצֵא לְרַבִּינוּ מִמִּי"ש פֶּרֶק הַחוֹלֵץ בִּיבְמוֹת (דף מ"ח) דְּכ"ע מִיָּהָת וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן אֲמֹתָד בַּעֲבַד עֵרֶל הַכְּתוּב מְדַבֵּר מֵאִי מִשְׁמַע דַּתְנִיָּא וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן אֲמֹתָד בַּעֲבַד עֵרֶל הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֶתְּהָ אֲוֹמֵר בַּעֲבַד עֵרֶל אֲוֹ אִינוּ אִלָּא בַּעֲבַד מֵהוּל כִּשְׁהוּא אֲוֹמֵר לְמַעַן יִנוּחַ עֲבָדְךָ וְאֲמֹתְךָ כְּמוֹךָ הָרִי עֶבֶד מֵהוּל אֲמוֹר הָא מֵהָ אֲנִי מְקִיִּים וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן אֲמֹתָד בַּעֲבַד עֵרֶל הַכְּתוּב מְדַבֵּר וְהִגֵּר זֶה גַּר תּוֹשֵׁב אֶתְּהָ אֲוֹמֵר זֶה גַּר תּוֹשֵׁב אֲוֹ אִינוּ אִלָּא גַּר צַדֵּק. כִּשְׁהוּא אֲוֹמֵר וְגַרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ הָרִי גַּר צַדֵּק אֲמוֹר הָא מֵהָ אֲנִי מְקִיִּים וְהִגֵּר זֶה גַּר תּוֹשֵׁב. וּבְכַרִּיתוֹת פֶּרֶק ד' מַחוֹסְרֵי כִפְרָה (דף פ"א ט"ז) שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא ר"ש אֲוֹמֵר אֶחָד גַּר תּוֹשֵׁב אֶחָד עֶבֶד וְאִמָּה הַתּוֹשְׁבִים עוֹשִׂים

מלאכה בשבת לעצמם כישראל בחול א"ר אדא בר אהבה הלכה כר"ש. ודעת רבינו שעבד עכומ"ז האמור ביבמות הוא עבד ואמה התושבים הנזכרים בכריתות כדברי ר"ש ואותם הם שנחלקו רבי ישמעאל ור"ע שם בהחולץ אם מותר לקיימן והעלו שאפילו ר"ע מודה שאם התנה עם רבו כשלקחו שלא ימול שמותר לקיימו ואף אם לא התנה מגלגל עמו י"ב חדש כנזכר שם ומבואר פרק י"ד מהלכות א"ב. אבל בעכומ"ז אין ספק שאין מגלגלין עמו אפילו יום אחד ואין מקיימין אותו ולא נחלק רבי ישמעאל שמותר לקיים בביתו עובד כומ"ז שאפילו חניה בקרקע אסורה לתת להם וכל זה פשוט. אלא ודאי עבד ערל זה הוא תושב הנזכר בכריתות ונקרא עבד ערל מפני שאינו נימול ואותו שמל וטבל הוא שנאמר עליו למען ינוח עבדך ואמתך כמוך ורבו מוזהר עליו אפילו כשיעשה העבד מלאכת עצמו שעל זה אמרו הרי עבד מהול אמור ולאזהרת רבו אמרו שאם לאזהרת העבד עצמו כבר נזכר בלא תעשה כל מלאכה אתה ובנדך ובתך ועבדך ואמתך. ואם לענשו בעשה אבל לא להזהיר רבו עליו כבר דין העבד שמל וטבל מבואר שהוא בכל דיני תורה כאשה אלא ודאי לאזהרת רבו נאמר למען ינוח. שלא כדברי הר"א ז"ל שכתב בהשגות שכיון שהוא בר עונשין אין רבו מוזהר עליו. וכבר הוכחתי דעת רבינו אלא שקשה לי קצת מה שנמצא בספריו שהוא מביא לעבד מהול מקרא של וינפש בן אמתך. ובגמרא מעמידו בעבד ערל ומוכיח עבד מהול מלמען ינוח כמ"ש וצריך לי בזה עיון.

**וכתב רבינו גר תושב שהוא לקיטו ושכירו.** וכמדומה לי דלאו דוקא אלא אפילו אינו שכירו אסור מן התורה לומר לו לעשות מלאכה לצורך ישראל שהרי כל שעושה אותה המלאכה בשביל ישראל הרי הוא כשכירו באותו דבר. ולא מצינו היתר אלא בעושה מלאכת עצמו. ורבינו שכתב שכירו ולקיטו דבר בהווה וכ"כ הרשב"א ז"ל בספרו והשיג על דברי רבינו שכתב שכירו ולקיטו לפי שסבור שבדוקא כתב כן. ואע"פ שאין טענותיו מכריחות כן הוא האמת.

**ומ"ש רבינו ואין מקבלין גר תושב** מבואר בארוכה פי"ב מהל' א"ב ולפי מה שאמרנו עבד תושב וגר תושב אינם עושין מלאכה דבר תורה בשביל שום ישראל בין רבו בין שאינו רבו אבל עושין מלאכת עצמן כישראל בחול ועבד שמל וטבל הוא מוזהר שלא לעשות שום מלאכה ואף רבו מוזהר על שביתתו לדעת רבינו. ויש לי לבאר החלק השלישי כגון השפחות הנכריות והישמעאליות העומדות בבית ישראל בגיותן בלתי קבלת מצות כלל. וכתב הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם ז"ל אני אומר עבד ערל עובד כומ"ז שלו אינו גר תושב ואינו בכלל איסור לא הזכירה תורה אלא תושבים שהרי קבלו עליהם שבע מצות והזהירה תורה על שביתתו בשבת לצורך ישראל אבל אלו אינם בכלל, ע"כ. וכן נראה מדברי רבינו בביאור. אבל הרשב"א ז"ל כתב שכל עבד ערל אפילו עובד כומ"ז במשמע (הברייתא) שאל"כ יאמר הכתוב גר תושב שאינו קנוי לישראל וכ"ש עבד תושב הקנוי לו שאסור. ואני אומר אין מזהירין

מדין ק"ו ועוד שאין זה ק"ו שהייתי אומר חסה התורה על ממונן של ישראל שלא יהא עבדו הקנוי לו בטל ממלאכה לפיכך הזהירה תורה ואסרתו. עוד כתב היה להם לומר בהחולץ בעבד תושב הכתוב מדבר ולא בעבד ערל. וכבר דחיתי זה שאצל עבד מהול נקרא התושב ערל. אבל בעובד עכומ"ז לא נחלקו שם ולא הזכירו שיהיה מותר לקיימו כמו שהזכירו שם בעבד ערל על הדרך שהזכרתי למעלה. וזה נ"ל ברור שהוא מוכרח כדעת רבינו והרמב"ן ז"ל. ועולה לנו מזה לדעתם שצרכי חולה שאין בו סכנה שנעשין על ידי נכרים וכן מת ביו"ט ראשון שנקבר על ידי נכרים הכל מותר ע"י עבדים אלו הנכרים ולדעת הרשב"א ז"ל אסור ולהיות הדבר הזה מצוי תמיד הארכתי בו כ"כ:

**לחם משנה** **כשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו וכו'.** כתב ה"ה ואם לעונשו בעשה אבל לא להזהיר רבו עליו כבר דין וכו'. קשה דא"כ בלא תעשה כל מלאכה וכו' קשה ג"כ לישתוק מעבדך דהרי הוה עבד לאשה מג"ש דלה לה מאשה וכ"י שאני לא תעשה כל מלאכה דהוי לאו ואין מזהירין [מדין ג"ש] אבל איסור עשה ילפינן ומשי"ה פריך ואם לענשו בעשה וכו'. הא ליתא חדא דאף על גב דמדין ק"ו אין עונשין מדין ג"ש עונשין. ועוד דא"כ מאי הקשה הוא עצמו למטה להרשב"א ז"ל באומרו ואני אומר אין מזהירין מדין ק"ו הא הרשב"א לא הוקשה אלא מעשה דהיינו וינפש בן אמתך דלישתוק מבן אמתך ולימא וינפש הגר דהיינו גר תושב וא"כ הרי עשה ילפינן מן הדין כמ"ש הוא עצמו כאן דבודאי הרשב"א מעשה הוקשה לו אשר בשעריך דלא תעשה כל מלאכה לא הוקשה להרשב"א דהא בגר צדק איירי כמו שמפורש בברייתא וצ"ע:

## הלכות שבת - פרק אחד ועשרים

**א** נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה (שמות כב-יב) (שמות לד-כא) 'תִּשְׁבֹּת' אֶפְלוּ מִדְּבָרִים שְׂאִיֵּן מְלֹאכָה חֵיב לְשַׁבֵּת מֵהֶן. וְדְבָרִים הַרְבֵּה הֵן שְׂאִסְרוּ חֻכְמִים מְשׁוּם שְׁבוּת. מֵהֶן דְּבָרִים אֲסוּרִים מִפְּנֵי שְׁהֵן דּוֹמִים לְמְלָאכּוֹת וּמֵהֶן דְּבָרִים אֲסוּרִים גְּזֵרָה שְׂמָא יָבּוּא מֵהֶן אֲסוּר סְקִילָה. וְאֵלוּ הֵן:



**מגיד משנה** **נאמר בתורה תשבות אפי' מדברים וכו'.** כוונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבארו עניניהן ושיעוריהן ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינן מלאכות כל היום לכך אמרה תורה תשבות. וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה שלו ובאו חכמים ואסרו הרבה דברים. או תהיה כוונת רבינו שיש לשבותין של דבריהם סמך מן התורה מתשבות. וזה דרך הברייתות שבמכילתא:

**לחם משנה** **נאמר בתורה תשבות אפילו מדברים שאינם מלאכה חייב לשבות מהן וכו'.** [כתב ה"ה] כונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכות וכו' או תהיה כוונת רבינו וכו'. אפשר לומר דפירוש ראשון הוא שמה שנאמר בתורה תשבות הוא שאסרה תורה מיני שבות ולזה באה התורה ואמרה תשבות והדבר נמסר לחכמים. והפי' השני הוא שלא באה התורה לאסור מיני שבות אלא למלאכות גמורות אבל חכמים סמכו בשבות על מקרא זה. ואם נפרש דברי ה"ה כך קשה דלפירוש הראשון נמצאו כל מיני שבות מן התורה דהא למוד דחול מועד מדאורייתא סבירא להו הכי דהתורה אסרה חול המועד במלאכה ונמסר הדבר לחכמים. לכך נראה לפרש בדברי ה"ה כך שהפי' האחד הוא שהתורה אסרה מלאכות גמורות אבל בפחות מהשיעור לא מפני שהתורה לא אסרה קודם אלא המלאכות כפי השיעורים והענינים שנתבארו אבל המלאכות עצמם בפחות מן שיעור החיוב לא נאסר מן התורה לכך אמרה תורה תשבות. וזהו שכתב אפילו מדברים שאינם מלאכה כלומר אינן מלאכה להתחייב בהן ומה שכתב ודברים הרבה הן שאסרו חכמים לא נכלל זה בענין תשבות אלא ענין אחר בפני עצמו הוא שחכמים אסרו דברים אחרים שלא נזכרו בתשבות. והפי' השני שכתב ה"ה הוא כמו שכתבתי לעיל וזה הפירוש בדבריו הוא עיקר שהוא מדוקדק בלשונו שכתב על פי הדרך שנתבארו עניניהם ושיעוריהם:

**ב** **כָּל הַמְשֹׁה גְמוֹת הָרִי זֶה חֵיב מְשׁוּם חוֹרֵשׁ. לְפִיכָךְ אָסוּר לְהַפְנוֹת בְּשֵׁדָה הַנִּירָה בְּשֶׁבֶת גְּזָרָה שְׁמָא יִשְׁוֶה גְמוֹת. הַמְפְנָה אֶת הָאוֹצָר בְּשֶׁבֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיד לוֹ לְדַבֵּר מִצְוֶה כְּגוֹן שְׂיִכְנִיס בּוֹ אוֹרְחִים אוֹ יִקְבֵּעַ בּוֹ מְדָרֵשׁ לֹא יִגְמַר אֶת כָּל הָאוֹצָר שְׁמָא יָבֹא לְהִשְׁוֹת גְמוֹת. טֵיט שְׁעַל גְּבִי רָגְלוֹ מְקַנְחוּ בַכֶּתֶל אוֹ בְּקוֹרָה אֲבָל לֹא [א] בְּקַרְקַע שְׁמָא יָבֹא לְהִשְׁוֹת גְמוֹת. לֹא יִרְקַע בְּקַרְקַע וְיִשׁוּף בְּרָגְלוֹ שְׁמָא יִשְׁוֶה גְמוֹת. וּמִתַּר לְדָרֵס הָרֶק שְׁעַל גְּבִי קַרְקַע וְהוֹלֵךְ לְפִי תָמוּ :**

**מגיד משנה** **המשוה גומות וכו' לפיכך אסור להפנות וכו'.** דין השוואת גומות שהוא משום חורש הוא דוקא בשדה אבל בבית חייב משום בונה כמבואר פרק שמיני ופרק עשירי. ורבינו כתב בכאן ההשוואה בשדה שבגללה נאסר להפנות כדאיתא פרק המוציא (שבת פ"א): אמר רב הונא אסור להפנות בשדה הניר בשבת. ואסיקנא טעמא דילמא שקיל מעילאי ושדי לתתאי ומיחייב משום דאמר רבא היתה לו גומא וטממה וכו' כדאיתא פ"ח. ופירש"י ז"ל שדה ניר חרישה ראשונה ועומד לזריעה עכ"ל: **המפנה את האוצר וכו'.** היתר פנוי האוצר לצורך מצוה יתבאר פרק כ"ו בארוכה וכאן הזכיר רבינו איסור הגמרא והוא מבואר פרק מפנין (שם קכ"ו) דמפרש שמואל מתניתין דקתני אבל לא את האוצר שלא יגמור לאוצר כולו פירש"י ז"ל דילמא אתי לאשוויי גומות: **טיט שעל גבי רגלו וכו'.** פ' תולין (שם קמ"א) מחלוקת אמוראים ופסק כרבא דאמר מקנחו בכותל ואין מקנחו על גבי קרקע דילמא אתי לאשוויי גומות. ושם מבואר דלדברי הכל מותר לקנחו בקורה וכן פסקו בהלכות כרבא וכן דעת הרמב"ן ז"ל ועיקר. ופירשו המפרשים ז"ל שמא ישכח ויכוין להשוות הגומות דאי לאו הכי כבר נתבאר פרק ראשון שכל דבר שאינו מתכוין ואינו הכרח שיעשה מותר: **ולא ירוק וכו'.** פרק כל כתבי (שם קכא): רוק דורסו לפי תומו, ופירוש דורסו לפי תומו כתבתיו פ"א:

**ג** נָשִׁים הַמְשַׁחֲקוֹת בְּאַגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוֹצֵא בְהֵן אֲסוּרוֹת לְשַׁחֵק בְּהֵן בְּשֶׁבֶת שְׁמָא יָבֵאוּ לְהַשְׁוֹת גְּמוֹת. וְאֲסוּר לְכַבֵּד [ב] אֶת הַקֶּרְקַע שְׁמָא יִשְׁוֶה גְּמוֹת אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה רְצוֹן בְּאַבְנִים. וּמִתֵּר לְזַלֵּף מִים עַל גְּבֵי הַקֶּרְקַע וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִשְׁוֶה גְּמוֹת שְׁהָרִי אִינוֹ מְתַפְּוֹן לְכָד. אִין סָכִין אֶת הַקֶּרְקַע וְאֶפְלוּ הָיָה רְצוֹן בְּאַבְנִים וְאִין נוֹפְחִין אוֹתוֹ וְאִין מְדִיחִין אוֹתוֹ אֶפְלוּ בְּיוֹם טוֹב כָּל שָׁכֵן בְּשֶׁבֶת. שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שְׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל וְיָבֵא לְהַשְׁוֹת גְּמוֹת בְּזֵמַן שְׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ רְצוֹן:

**מגיד משנה** **נשים המשחקות באגוזים וכו'.** פ' המוצא תפילין (עירובין ק"ד) אמר רב נשים המשחקות באגוזים אסור. עוד שם נשים המשחקות בתפוחים אסור ומפרש התם דלמא אתי לאשוויי גומות: **ואסור לכבד את הקרקע וכו'.** בהמצניע (שבת צ"ה) אמרימר שרא זילחא במחוזא אמר טעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשוויי גומות הכא ליכא גומות, עוד שם רבה אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבע ביתו בשבת מביא עריבה מלאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ידיו בזוית זו רגליו בזוית זו

זו ונמצא הבית מתרביץ מאליו אמר ליה לאו אדעתאי. תנא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאיזנא דסבירא לן כר"ש פירוש דאמר דדבר שאין מתכוין מותר שרי אפילו לכתחלה ע"כ בגמרא. ונ"ל מדברי רבינו שהוא מפרש זלחא כיבוד וריבוץ ועיקר המלה הוא רבוץ אלא שאין דרך ריבוץ אלא אחר כיבוד ובשביל הכיבוד הוא שהתיר דוקא במחוזא שהיתה רצפת אבנים כל העיר כמו שפירשו ז"ל. אבל מפני הריבוץ לא היה צריך לזה הטעם דודאי בכל גונא מותר כיון דקיי"ל כרבי שמעון והטעם שהמרביץ אינו מכוין להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה אבק. אי"נ שאמימר לא התיר אלא ריבוץ ודוקא במחוזא שהיא רצפת אבנים ולדידן ריבוץ מותר בכל מקום וכיבוד דוקא בכעין מחוזא וזה דעת רש"י ז"ל והתוספות שאין הכיבוד בכלל היתרא דר"ש וכ"נ ממה שגזרו בכמה מקומות שמא יבא להשוות גומות אע"ג דהלכה כר"ש אבל הגאונים ובהלכות פסקו שהכיבוד מותר מדר"ש ולא חלקו כלל וזה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל אף על פי שמזיז עפר וצרורות וקליפין האסורין לטלטל יראה לי שמותר מפני שהם לו כגרף של רעי עכ"ל. וכן נהגו במקומותינו: **אין סכין וכו'.** בפרק כירה (שבת מ' :) מעשה בתלמידו של ר"מ שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע אמר לו אין מדיחין. לסוך לו קרקע אמר לו אין סכין. ופירש"י ז"ל דילמא אתי לאשוויי גומות (ע"י תוי"ט פסחים פ"ה מ"ח), ע"כ. ובתוספתא פ"ז אין סכין ואין נופחין ואין מדיחין בקרקע ביום טוב ואצ"ל בשבת. ופירוש לדעתו אע"פ שהכיבוד מותר ברצוף אלו הדברים אסורים וגזרו בהם לפי שאין בהם צורך כמו בכיבוד:

**כסף משנה נשים המשחקות באגוזים וכו'.** כתב רבינו ירוחם לדברי הפוסקים כרבה מותר לשחוק באגוזים ע"ג מחצלת דליכא אשוויי גומות וכ"כ הרמב"ם ולא גזרינן שמא ישחוק בהם ע"ג קרקע דא"כ הויא גזירה לגזירה עכ"ל. ואני לא מצאתי כן בדברי רבינו בפירוש אבל יש לדקדק ממ"ש בסמוך שהתיר לכבד קרקע המרוצף ולא גזר אטו שאינו מרוצף: **וממ"ש** רבינו שטעם האיסור הוא משום אשוויי גומות וכן ממה שכתב בסמוך שמותר למלאת בגלגל מבור שבחצר וכתב שטעם האיסור כשאינו בחצר הוא משום שמא ימלא לגנתו ולחרבתו ובפי' כ"ד גבי משמר פירותיו כתב שהטעם שלא יטפח ולא ירקד הוא שמא יטול צרור ויזרוק ד' אמות ברשות הרבים וכל דברים אלו הם שינויי דשני רבה (עירובין ק"ד) דאמר לא אסרו אלא קול של שיר ובהדיא כתב בפכ"ג שאסור להשמיע קול של שיר בשבת משמע הא קול שאינו של שיר מותר: **ואסור לכבד את הקרקע וכו'.** כתב הריב"ש בתשובה שיש לתמוה על רבינו שנראה מדבריו שלא אסר הכיבוד משום פסיק רישיה שא"כ לא הי"ל לומר שמא וא"כ הוא תמה למה אסרו דהא קיי"ל כר"ש והוא עצמו כתב בזילוף שהוא מותר ואינו חושש שמא ישוה גומות שהרי אינו מתכוין

לכך ובודאי ג"כ אפשר בריבוץ שישה גומות שאל"כ לא היה צ"ל שהרי אינו מתכוין לכך ואם ר"ל שהכיבוד לאו פסיק רישיה הוא אלא שחששו שמא ישה גומות בידים בכוונה וילמד דבר מעניינו ממ"ש בפרק ההוא בסמוך לזה אבל בריבוץ אין לחוש שהרי אינו מכוון לכך א"כ נראה מדבריו שבכיבוד הוא מכוין לכך וא"כ למה אנו צריכים שישה בידיו כיון שהוא מכוין ואפשר השואת גומות בכיבוד א"כ לכ"ע אסור ועוד שלא נאמרה גזירה זו אלא באוצר כדאמרינן בפי מפנין (שבת קכ"ו קכ"ז) ובלבד שלא יגמור את האוצר דילמא אתי לאשוויי גומות שכן דרך מכבדי אוצר לפנותם מפני האורחים ועוד דא"כ טעמא דרבנן בכיבוד משום שבות הוא מטעם זה שמא יבא להשוות בידים והוא הדין והוא הטעם בריבוץ וא"כ מהו זה שאמרו בשילהי אותה סוגיא (שם צ"ה) והאידנא דקי"ל כר"ש שרי לכתחלה ומה ענין גזירה זו לדרי"ש. ונראה שהיתה כוונת הרב ז"ל לומר שהמכבד מכוין ליפות קרקע הבית ולתקנו ואע"פ שהכיבוד לאו פסיק רישיה הוא מ"מ הכוונה שיש לו בכיבוד הבית ליפותו ולתקנו חשיבא כוונה לענין השואת גומות אבל בריבוץ אינו מכוון ליפות הקרקע כי אם ללחלח האויר או שלא יעלה האבק ולזה אף אם אפשר שישה גומות מותר שהרי אינו מכוין לכך. ואשר אמרו והאידנא דקי"ל כר"ש שרי לכתחלה אריבוץ בלחוד קאי אבל הכיבוד אסור דהרי הוא כמתכוין אלא שמפני שאינו מכוין גמור אינו כי אם שבות. זה נראה שהיתה כוונת הרב ז"ל בזה אבל כל הפוסקים שאסרו הכיבוד לא אסרוהו אלא משום פסיק רישיה עכ"ל:

**לחם משנה** **ואסור לכבד את הקרקע וכו'.** כתב ה"ה אי נמי שאמימר לא התיר אלא לריבוץ ודוקא במחוזא משמע דכיבוד אפילו דכענין מחוזא היה אוסר וקשה דא"כ אפילו לדידן דקי"ל כר"ש שמעון מהיכא תיתי לן היתר כיבוד בשלמא ריבוץ שרי בכ"מ דהוא לא היה אוסר אלא משום משוי גומות והשתא דקי"ל כר"ש דבר שאינו מתכוין מותר אלא כיבוד הא אמימר לא שרי אפילו ברצפת אבנים דליכא אשוויי גומות. וי"ל דלא היה אוסר אמימר כיבוד ברצפת אבנים אלא מפני שהיה גוזר אטו היכא דליכא רצפת אבנים דהוא אסור משום אשוויי גומות אבל השתא דקי"ל כר"ש בהשוואת גומות מותר מפני שאינו מתכוין ולא אסרו הכיבוד במקום דליכא רצפה אלא משום שלא יבא להשוות בכוונה א"כ מסתייה דאסור היכא דליכא רצפה ולא גזרינן באיכא רצפה דהוי גזרה לגזרה:

**ד** חָצַר שְׁנַתְקַלְקְלָה בְּמִימֵי הַגְּשָׁמִים מִבֵּיא תִבְּן וּמְרֻדָּה בָּהּ. וְכִשְׁהוּא מְרֻדָּה לֹא יֵרְדָה לֹא בְּסֵל וְלֹא בְּקֶפֶה אֶלָּא בְּשׂוּלֵי הַקֶּפֶה שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל וְיָבֵא לְהַשְׁוֹת [ג] גְּמוֹת :

**מגיד משנה חצר שנתקלקלה.** בהמוצא תפילין (עירובין ק"ד) כלשון רבינו ומפרש רבינו הטעם מפני השואת הגומות :

**ה** הַמְשָׁקָה אֶת הַזְרָעִים חֵיב מְשׁוּם זֹרַע. לְפִיכֵךְ אָסוּר לְשָׂאב מִן הַבּוֹר בְּגִלְגַּל גְּזֵרָה שְׁמָא יִמְלֵא לְגִנְתּוֹ וּלְחֻרְבָּתוֹ. וּמִפְּנֵי זֶה אִם הָיָה הַבּוֹר שֶׁל גְּלִגַּל בְּחָצֵר מִתֵּר לְמִלְאוֹת מִמֶּנּוּ בְּגִלְגַּל :

**מגיד משנה המשקה את הזרעים וכו'.** לפיכך אסור לשאוב מן הבור. וכו'. דין השקאת הזרעים מבואר פ"א ואיסור השאיבה בהמוצא תפילין אמרו בגמרא ממלאין מבור הגולה בגלגל במקדש אין אבל במדינה לא מ"ט ואסיקנא גזרה שמא ימלא לגנתו ולחורבתו אמימר שרא למימלא בגלגל במחוזא אמר טעמא מאי גזור רבנן משום גנתו וחורבתו הכא לא גנה איכא ולא חורבה איכא כיון דחזא דקא תרו בה כיתנא אסר להו ע"כ. ומדברי אמימר כתב רבינו שבור בחצר מותר ועד כאן לא חזר ואסר אמימר אלא באותן שבחוץ שהיו שואבין מהן בגלגל וממלאין בריכות וחריצין ושורין בהן פשתן. אבל בחצר מותר :

**כסף משנה לפיכך אסור לשאוב מן הבור בגלגל וכו'.** כתב ה"ה ומדברי אמימר כתב רבינו שבור שבחצר מותר וע"כ לא חזר ואסר אמימר אלא באותם שבחוץ שהיו שואבים מהם וממלאים בריכות וחריצין ושורים בהם פשתן עכ"ל. ול"נ דבחוץ לחצר נמי שרי רבינו כל היכא שאין סמוך גנה וחורבה ולא בריכות לשרות פשתן אלא דרבינו מילתא פסיקתא נקט דסתם בור שבחצר אין דרך למלאות ממנו לשום דבר מאלו ותדע שאם היתה גנה בחצר מי לא חייש רבינו שמא ימלא לה אלא ודאי כדאמרן שלא דבר אלא בהווה :

**ו** הַתּוֹלֵשׁ חֵיב מְשׁוּם קוֹצֵר. לְפִיכֵךְ אָסוּר לְרֻדוֹת דְּבִשׁ מִפְּנֵי תֵּשֶׁת בְּשֶׁבֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּתוּלֵשׁ. [ד] אֵין עוֹלִין בְּאֵילָן בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ וְאֵין נִתְּלִין בְּאֵילָן וְאֵין נִסְמְכִין בְּאֵילָן. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישֵׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כְּלוּ. וְאֵין מְשַׁתְּמְשִׁין בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע כָּלֵל גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְּלֵשׁ :

**מגיד משנה** **תולש חייב משום קוצר וכו'.** דין התלישה מבואר פ"ח ודין רדיית הדבש ברייתא היא בהמצניע (שבת צ"ה) ופסק כחכמים וכבר הזכרתיה פ"ח בדין החולב וכתב הרשב"א ז"ל בד"א בזמן שדבוקות בכורת וצריך לרדות לפי שנראה כעוקר דבר מגדולו אבל נתלשו מן הכורת וכן דבש הצף בכורת מותר אפילו בשבת ואצ"ל ביו"ט וכן דעת התוס' מההיא דכירה (שם מ"ג:) ואמרו לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות. וכן מורה לשון רבינו שאינו נאסר בשאינו צריך רדיה: **אין עולין באילן וכו'.** משנה ביו"ט פ' משילין (ביצה ל"ו:) ופרק המוצא תפילין (עירובין ק'): ברייתא אין עולין באילן ואין נסמכין באילן ולא יעלה מבע"י לישוב שם כל היום כלו, עוד שם תני חדא אחד אילן לח ואחד אילן יבש ותניא אידך ביבש מותר. ותירצו שיש יבש שבימות החמה מותר. והקשה והא רב איקלע למקום אחד ואסר אפי' בכל יבש בכל זמן. ותירצו רב בקעה מצא וגדר בה גדר. וכתבו המפרשים ז"ל שעל אותו גדר אנו סומכין לאסור בכל אילן וזה דעת רבינו: **ואין משתמשין וכו'.** זה מבואר בכמה מקומות:

**ז** פירות שנשרו בשבת אסור לאכלן עד מוצאי שבת גזרה שפא יתלש. הדס המחבר מתר להריח בו שאין הנניתו אלא להריח בו והרי ריחו מצוי. אבל אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה אסור להריח בו במחבר גזרה שפא <sup>[ה]</sup> יקץ אותו לאכלו:

**מגיד משנה** **פירות שנשרו בשבת וכו'.** פ"ק דיו"ט (ביצה ב' ג') פירות הנושרין טעמא מאי גזרה שמא יעלה ויתלוש: **הדס המחובר וכו'.** מימרא בסוכה פ' לולב הגזול (דף ל"ז:): אמר רבא הדס במחובר מותר להריח בו אתרוג במחובר אסור להריח בו מ"ט הדס דלריחא עביד אי שרית ליה לא אתי למקצייה אתרוג דלאכילה קא עביד אי שרית ליה אתי למקצייה ע"כ. והיא גרסת ההלכות:

**ח** אילן שהיו שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה טפחים אסור לישוב עליהן. ואם אינן גבוהין שלשה הרי הן פארא. היו באין מלמעלה משלשה לתוך שלשה מתר <sup>[ו]</sup> להשתמש בהן. היו גבוהין שלשה אף על פי שצדן אחד שוה לארץ או שיש חלל תחתיהן שלשה אסור לישוב עליהן:

**מגיד משנה** אילן שהיו שרשיו גבוהים וכו'. בהמוצא תפילין (עירובין צ"ט): אילן שהיו שרשיו גבוהין מן הארץ ג"ט לא ישב עליהן. ובהלכות אבל אם אינן גבוהין ג' טפחים הרי הן כקרקע ומותר לישב עליהן ע"כ. ופשוט הוא: היו באין מלמעלה וכו'. (שם ק') אתמר שרשי אילן הבאין מלמעלה מגי לתוך ג' רבה אמר מותרין רב ששת אמר אסורים ובהלכות והלכתא כרבה דהא רב יוסף שרא ליה לאביי כותיה דרבה: היו גבוהין וכו'. שם אתמר שרשי אילן הגבוהין מן הארץ ג' טפחים אם יש חלל תחתיהן ג' טפחים אע"פ שצדו אחד שוה לארץ הי"ז לא ישב עליהן ע"כ:

**ט** אין רוכבין על גבי בהמה בשבת גזרה שפמא יחתוך זמורה להנהיגה. ואין נתלין בבהמה ולא יעלה מבעוד יום לישב עליה בשבת. ואין נסמכין לצדי בהמה. [ט] וצדי צדדין מתרין. עלה באילן בשבת בשוגג מתר לירד. במזיד אסור לירד. ובבהמה אפלו במזיד ירד משום צער בעלי חיים. וכן פורקין המשאוי מעל הבהמה בשבת משום צער בעלי חיים:

**מגיד משנה** אין רוכבין וכו'. במשנה בים טוב פרק משילין (ביצה דף ל"ז): ולא רוכבין על גבי בהמה ומפרשי בגמרא גזרה שמא יחתוך זמורה: ואין נתלין וכו'. פ' המוצא תפילין בברייתא שכתבתי למעלה בדין האילן: ואין נסמכים וכו'. פ' מי שהחשיך (דף קנ"ה) והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרים והוא כלל בין לאילן בין לבהמה וכן מוכרח שם. וזו היא כונת רבינו. והטעם ששניהם מטעם אחד נאסרו שהוא חתיכת המחובר. ופ"י צדי האילן כגון שנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה מבע"י היתד נקרא צדדין והכלכלה נקראת צדי צדדין וכן מבואר בגמ' שם וכן כל כיוצא בזה: עלה באילן וכו'. בהמוצא תפילין (עירובין ק') תני חדא עלה אסור לירד ותניא אידך עלה מותר לירד ותירצו הא דתני אסור בשעלה משחשכה הא דתני מותר בשעלה מבעוד יום ואב"א הא והא בשעלה משחשכה והא דתני אסור בשעלה במזיד והא דתני מותר בשעלה בשוגג. הילכך פסק הדין שאם עלה מבע"י אפ"י במזיד על דעת לישב שם בשבת מותר לירד. עלה משחשכה במזיד אסור לירד בשוגג מותר לירד וכ"כ ז"ל ולזה כתב רבינו עלה באילן בשבת לומר שאם היתה העליה מבע"י בכל צד היה מותר לו לירד. וכתבו ז"ל שלא התירו באלו הצדדין הנזכרים אלא באדם עצמו מפני שהוא עושה איסור בעמידתו שם אבל הניח חפץ באילן אפ"י מבעוד יום אסור להורידו בשבת וכבר בארתי זה פ"ה בדין מניחין וכו' וכתב רבינו ובבהמה אפ"י במזיד ירד ודברים נראין הן ומתבארין

מן הדינין הבאים : **וכן פורקין את המשוי וכו' כיצד וכו'.** במי שהחשיך (שבת קנ"ד) :

**כ** **כיצד.** היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו. הנה בא מן הדרך בליל שבת ובהמתו טעונה. כשיגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הנטלן בשבת ושאין נטלן מתיר החבלים והשקין נופלן. היו בשקין דברים המשתברין. אם היו שקין קטנים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן והשקין נופלן על הכרים. שהרי אם ירצה לשלף הפר שולף מפני שהשקים קטנים וקלים ונמצא שלא בטל הכלי מהיכנו. היתה טעונה עששיות של זכוכית מתיר השקים והן נופלן שאף על פי שישברו אין בכך הפסד גדול שהרי הכל להתכה עומד ולהפסד מעט לא חשו. היו השקים גדולים ומלאים כלי זכוכית וכיוצא בהם פורק בנחת. ומכל מקום לא יניחן שם על גבי בהמה משום צער בעלי חיים :

**מגיד משנה** **היה בא מן הדרך וכו'.** משנה שם (קנ"ג) הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הנטלים בשבת ושאין נטלים מתיר החבלים והשקים נופלן : היו בשקים וכו'. כל מה שהזכיר רבינו בכאן עד המדבק פירות הוא בכלים שאין נטלן כגון שמלאכתן לאיסור ומבואר זה בלשונו ומוכרח בגמ' שם ודינין אלו (שם קנ"ד) : א"ר הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ומתיר החבלים ונופלן השקים שלא ישבר והעמידו שם מימרא דרב הונא בכלים שאין נטלן והקשו והא קא מבטל כלי מהיכנו ותירצו בשליפי זוטרי והקשו והא תניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות מתיר החבלים והשקין נופלן ואע"פ שמתברין פי' ולא התירו להביא כרים וכסתות וא"כ קשיא לרב הונא ותירצו התם בבולסא מהו דתימא להפסד מועט נמי חשו קמ"ל ופירש"י ז"ל בולסא חתיכות רחבות של זכוכית שאין כלים ועושין אותן לחלונות וסופן להתחתך בחתיכות קטנות ולא הויה בשבירתן אלא הפסד מועט שניצוצות נתזין בשבירתן שאין ראויות לכלום לפיכך לא התירו להניח כרים תחתיהם. וכתבו המפרשים דה"ה שהיה יכול להעמיד הברייתא בשאר כלים שאין נטלן אלא שהם משואות גדולות שהרי רב הונא לא התיר אלא דוקא משואות קטנות כמו שאמרנו בשליפי זוטרי



אלא דלישנא דברייתא הכריחם להעמידם בכך והקשו ז"ל אחר דבשליפי זוטרי הוא מ"ט לא התירו להביא כרים תחתיהם אפי' לא יהיה שם הפסד כלל שהרי אין כאן בטול כלי מהיכנו שכשירצה לשלוף שולף כמ"ש רבינו והרבה תירוצין נאמרו בזה. וכתב הרשב"א ז"ל יראה לי שלא התירו אפי' בטול לשעתו אלא בהפסד מרובה ומתוך דבריו יתבאר דברי רבינו אלא שהוסיף רבינו להתיר בשקים גדולים הפריקה בנחת שמפני הפסד מרובה התירו לטלטל ואפי' בטול כלי מהיכנו זהו דעתו ז"ל:

**לחם משנה** **היו בשקים דברים המשתברים וכו'.** כתב ה"ה מפני הפסד מרובה התירו לטלטל ואפילו ביטול כלי מהיכנו. האמת היה נראה דטעות נפל בספרים והיה ראוי לומר לא התירו לטלטל וכו' כלומר דלא התירו לטלטל הכלים לפורקן אפילו לשים כלי תחתיהן ולבטלו מהיכנו לא התירו. ואם כך היא הגירסא (כמ"ש בספרינו) יש לפרשה כך מפני הפסד מרובה התירו לטלטל כלומר לפרוק בנחת דהרי הוא מטלטל קצת עכ"פ ואם א"א לפרוק ישים כלי תחתיהן ויבטל כלי מהיכנו. ודקדק כן ה"ה מלשון רבינו שכתב ומ"מ לא יניחם שם וכו' דלשון ומ"מ משמע דאם א"א לפרוק בנחת יבטל כלי מהיכנו ולא יניחם ע"ג בהמה ובכי הא מיתרצי הקושיא שהקשו המפרשים דלוקמה הברייתא (דף קכ"ד:) במשואות גדולות דלא רצו להעמידה בכך משום דמשואות גדולות אם א"א בענין אחר יבטל כלי מהיכנו ורצה להעמיד הברייתא אפילו שא"א בענין אחר ולהכי תירצו בבולסא ומ"מ קשה כשהקשו והא קא מבטל מהיכנו לרב הונא ל"ל לאוקמיה בשליפי זוטרי לוקמיה דא"א בענין אחר אם לא שנאמר שרצה להעמיד אפילו שאפשר בענין אחר וכל זה דוחק:

**יא** **הַמְדַבֵּק פְּרוֹת עַד שְׂיַעֲשׂוּ גוֹף אֶחָד חֵיב מְשׁוּם מְעַמֵּר. לְפִיכָּךְ מִי שֶׁנִּתְפָּזְרוּ לוֹ פְּרוֹת בְּחִצְרוֹ מְלַקֵּט עַל יָד עַל יָד וְאוֹכֵל. אֲבָל לֹא יִתֵּן לֹא לְתוֹךְ הַסֵּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֶּפֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל. שְׂאֵם יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל שְׂמָא יְכַבְּשִׁם בְּיָדוֹ בְּתוֹךְ הַקֶּפֶה וְיָבֵא לְיָדֵי [ח] עַמּוֹר. וְכֵן אֵין מְקַבְּצִין אֶת הַמְּלַח וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּמַעֲמֵר:**

**מגיד משנה** **המדבק פירות וכו'.** דין הדבוק נזכר בפרק שמיני. ודין הפזור בפי חבית (שבת קמ"ג:) ת"ר נתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ע"כ. ופירש רבינו מפני חשש עמור והוא חשש רחוק וטעמו צ"ע ובחדושי הרשב"א

ז"ל כתב מורי הרב ז"ל בהלכותיו כגון שנתפזרו בחצרו אחת הנה ואחת הנה אבל במקום אחד מלקט ונותן לתוך הסל וכו' והרמב"ן פירש כגון שנפלו בחצרו בתוך צרורות ועפרורית שבחצר והיינו דנקט חצרו לפי שביתו עשוי הוא להתכבד ואין צרורות ועפרורית מצויין בו והטעם משום דמיחזי כבורר וקצת נראה כן מן התוספתא ע"כ דבריו. ולזה כתב בספרו כך נתפזרו לו פירות בחצר אחת הנה ואחת הנה מלקט על יד ואוכל ולא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה והורו רבותי שאם נפלו במקום אחד נותן אפי' לתוך הסל נתפזרו לו בין צרורות ועפרורית שבחצר מלקט אחד אחד ואוכל ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה ע"כ: **וכן אין מקבצין את המלח וכו'.** פרק ח' כתבתי מחלוקת (שם ע"ג:) דרבא דמחייב ליה חיוב חטאת ואביי דפטר משום דאין עמור אלא בגדולי קרקע אבל לדברי הכל אסור:

**לחם משנה** המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר וכו'. כתב ה"ה והורו רבותי שאם נפלו וכו'. קשה דלפי הנראה הם שני פירושים על הברייתא דנתפזרו בחצר: הרשב"א ז"ל פירש אחת הנה ואחת הנה והרמב"ן פירש כגון שנפלו בחצר ולפירוש הרשב"א אי פירוש נתפזרו אחת הנה ואחת הנה ע"כ אם נפלו במקום אחד דליכא טירחא נותן לתוך הסל וא"כ תימה איך כתב והורו רבותי דלפי מ"ש קודם נתפזרו לו אחת הנה ואחת הנה ע"כ יוצא דין זה כמו שכתבתי. והאמת שהיה ראוי לומר הך והורו רבותי אחר לשון לתוך הסל וגירסת הלשון כך נתפזרו לו וכו' לא יתן לתוך הסל ואם נפלו במקום אחד ינתן אפילו לתוך הסל. והורו רבותי שאם נתפזרו לו בין צרורות וכו' והוא הפירוש האחר של הרמב"ן ז"ל אבל היותו במקום הזה אין לו טעם. ואולי פירוש הלשון כך לפי גירסתנו בדברי ה"ה שלפי פי' הרשב"א שנתפזרו אחת הנה כו' אפשר לומר שבמקום אחד מלקט ונותן לתוך כפו דדוקא בנתפזרו אחת הנה כו' הכא מלקט ואוכל אבל לעולם דלא יתן לתוך הסל אבל התוס' אין גורסין ואוכל כמו שהכריחו הם שם אם לא שנוכל לתרץ לקושייתם נעשה לתוך כפו כמו לתוך הסל. ואולי הרשב"א היה גורס ואוכל וסובר זה ובזה יתיישב לשונו שכתב והורו רבותי וכו':

**ב** מפרק ח"ב משום דש. והסוחט זיתים וענבים ח"ב משום מפרק. לפיכך אסור לסחט תותים ורמונים הזאיל ומקצת בני אדם סוחטים אותם כזיתים וענבים שפא יבוא לסחט זיתים וענבים. אבל שאר פרות כגון [ט] פרישין ותפוחים ועוזרדין מתר לסחטן בשבת מפני שאינן בני סחיטה:

**מגיד משנה** **מפרק חייב משום דש וכו'.** מבואר פרק שמיני: לפיכך אסור לסחוט תותים וכו'. משנה פרק חבית (שבת דף קמ"ג): אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין. ומבואר בגמרא (דף קמ"ה) דבזיתים וענבים יש חיוב דבר תורה בתותים ורמונים אסורין מדבריהן ובשאר פירות שאינן עומדין כלל למשקין מותר לכתחלה וכן מבואר בהלכות:

**יג** כְּבִשְׂיֵן וְשִׁלְקוֹת שְׁסַחְטָן. אִם לְרַכֵּךְ גּוֹפֵן מִתֵּר וְאִם לְהוֹצִיא מִימֵיהֶן <sup>[נ]</sup> אָסוּר. וְאִין מְרַסְקִין אֶת הַשֶּׁלֶג שְׂיִזּוּבוּ מִימֵיו. אֲבָל מְרַסֵּק הוּא לְתוֹךְ <sup>[כ]</sup> הַקְּעָרָה אוֹ לְתוֹךְ <sup>[כז]</sup> הַכּוֹס. הַשּׁוֹם וְהַבֶּסֶר וְהַמְּלִילוֹת שְׁרַסְקוֹן מִבְּעוֹד יוֹם. אִם מְחַסְרִין דִּיכָּה אָסוּר לוֹ לְגַמֵּר דִּיכְתָן בְּשַׁבָּת. וְאִם מְחַסְרִין שְׁחִיקָה בְּיַד מִתֵּר לוֹ לְגַמֵּר שְׁחִיקְתָן בְּשַׁבָּת. לְפִיכֵךְ מִתֵּר לְגַמֵּר שְׁחִיקַת הָרִיפּוֹת בְּעֶץ הַפְּרוּר בְּתוֹךְ הַקְּדָרָה בְּשַׁבָּת אַחַר שְׁמוֹרִידִין אוֹתָהּ מֵעַל הָאֵשׁ:

**מגיד משנה** **כבשים ושלקות וכו'.** שם אתמר כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר ושמואל אמר אחד זה ואחד זה לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור רבי יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת. ופסק רבינו כשמואל בענין מימיהן והטעם משום דשמואל ורב הוון תרי לגבי ר' יוחנן שלא לחייב חטאת בסוחט למימיהן וכ"כ ז"ל. ופ"י כבשים דבר הכבוש בין או בחומץ כד פירש"י ז"ל: **ואין מרסקין את השלג וכו'.** ברייתא סוף במה טומנין (שבת נ"א): ואין מרסקין לא את השלג ולא את הברד וכו' כלשון רבינו. וכתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שבתוספתא התיירו אפילו לרסק בתוך הקערה וכתב הרשב"א ז"ל שטעם האיסור כדי שיזובו מימיו משום גזירת סחיטת פירות העומדים למשקים נגעו בה. וכ"נ מדברי רבינו שהביאה אצל דין הסחיטה ומדבריהם למדנו שאין בהם איסור נולד לפיכך מותר ליתן קדרה או מאכל שקרש שמנינותה בחמה או כנגד המדורה ואין כאן נולד וכ"כ הרמב"ן ז"ל: **השום והבוסר וכו'.** כבר בארתי דין זה בארוכה פ"ג כדעת ההלכות ורבינו:

**יד** הַמּוֹלֵל מְלִילוֹת מוֹלֵל בְּשֵׁנוּי כְּדִי שְׁלֵא יֵרָאֶה כְּדָשׁ. הַיּוֹנֵק בְּפִיו פָּטוּר. וְאִם הָיָה גּוֹנֵחַ מִתֵּר לוֹ לִינֵק <sup>[מ]</sup> בְּפִיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא

מִפֶּרֶק כְּלֹאֲחֵר יָד וּמִשּׁוּם צַעֲרוֹ לֹא גָזְרוּ וְאָף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם  
סִכְנָה :

**מגיד משנה** המולל מלילות מולל בשנוי כדי שלא יהא כדש. ברייתא פ' מפנין (שם קכ"ח) מולל ואוכל ובלבד שלא ימלול וכו'. ודע שיש מפרשים שמלילה זו היא לרכך האוכל בדוקא הא להוציאו מן הקשין אסור בשבת אפ"י ע"י שנוי וביו"ט מותר ע"י שנוי ודעת רבינו כדעת ההלכות שבשבת מותר בשנוי וביו"ט מותר אפילו כדרכו כמ"ש פ"ג מהלכות יו"ט וכ"כ מן התוספתא כדבריהם ועיקר: **היונק בפיו פטור וכו'.** בפרק אע"פ בכתובות (דף ס') תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן אמר רב יוסף הלכה כר' מרינוס ומבואר בארוכה דין זה בהלכות פ' חבית:

**טו** פְּרוֹת שֶׁזָבוּ מֵהֶן מִשְׁקִין בְּשֶׁבֶת. אִם זֵיתִים וְעֵנָבִים הֵן אֲסוּר לְשִׁתּוֹת אוֹתָן הַמִּשְׁקִין עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת גְּזָרָה שְׁמָא יִתְכַּוֵּן וְיִסְחֹט אוֹתָן בְּשֶׁבֶת. וְאִם תּוֹתִים וְרְמוֹנִים הֵן. אִם הִכְנִיסוּ לְאֲכִילָה מִשְׁקִין שֶׁזָבוּ מֵהֶן מִתְּרִין. וְאִם הִכְנִיסוּ לְדַרְכּוֹ מִשְׁקִין שֶׁזָבוּ מֵהֶן אֲסוּרִין עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת:

**מגיד משנה** פירות שזבו מהן משקין בשבת וכו'. משנה פ' חבית (שבת קמ"ג) מחלוקת ר"י וחכמים ופסק הלכה כדברי רבינו כמבואר בהלכות וכ"כ ז"ל:

**טז** זֵיתִים וְעֵנָבִים שֶׁרִסְקוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת וַיֵּצְאוּ מֵהֶן מִשְׁקִין מֵעֶצְמוֹ [ג] מִתְּרִין. וְכֵן חֲלוֹת דְּבִשׁ שֶׁרִסְקוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת מִשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן בְּשֶׁבֶת מִתְּרִין. שְׂאִין כָּאֵן מְקוּם לְגִזְרָה שֶׁכָּבַר רִסְקוֹן מִבְּעֶרֶב:

**מגיד משנה** זיתים וענבים וכו' וכן חלות דבש וכו'. שם במשנה חלות דבש שרסקו מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ר"א מתיר ובגמרא (קמ"ה:) זיתים וענבים שרסקו מע"ש יצאו מעצמן אסורין ר' אליעזר ור"ש מתירין (ובהלכות) ופסק בעל הלכות משמיה דרב צמח בן פלטוי ריש מתיבתא דהלכתא כר"א ור"ש ע"כ וכ"ש כר"א דמתני' בחלות דבש דמעיקרא אוכל והשתא נמי אוכל כדאיתא בגמ':

**יז** זֹרֶה וּבוֹרֵר [ס] מַאֲבוֹת מְלֹאכוֹת הֵן לְפִיכָךְ אֵף עַל פִּי שְׁמֵתָר לְמַלְל מְלִילוֹת בְּרֵאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו. כְּשֶׁהוּא מְנַפֵּחַ מְנַפֵּחַ בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כָּחוֹ. אֲבָל לֹא בְקִנּוֹן וְלֹא בְתַמְחוּי גְזֵרָה שְׁמָא יִנְפֶה בְנִפְהָ וּבְכִבְרָה שֶׁהוּא חָיֵב. וְהַמְשַׁמֵּר שְׁמֵרִים תּוֹלְדֵת בּוֹרֵר אוֹ מְרַקֵּד הוּא. לְפִיכָךְ אֵף עַל פִּי שְׁמֵתָר לְסִינּוֹ יִין צָלוּל אוֹ מִים צָלוּלִין בְּסוּדְרִין אוֹ בְכִפְיָה מְצָרִית. לֹא יַעֲשֶׂה גּוֹמָא בְּסוּדֵר שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל וַיֵּבֵא לְשִׁמְרָה בְּמִשְׁמֵרֵת. וְכֵן אֲסוּר לְתַלּוֹת אֶת הַמְשַׁמֵּרֵת כְּדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל שְׁמָא יֵבֵא לְשִׁמְרָה. וְכֵן הַמְחַבֵּץ תּוֹלְדֵת בּוֹרֵר הוּא. לְפִיכָךְ אֵף עַל פִּי שְׁנוֹתְנִין שְׁמִשְׁמִין וְאַגּוּזִים לְדַבֵּשׁ לֹא יַחְבֵּצִים בְּיָדוֹ :

**מגיד משנה זורה ובורר מאבות מלאכות וכו'.** דין המלילה בראשי אצבעות נתבאר בפי' זה ודין מנפח פי' ק דיו"ט (י"ב:) ברייתא מנפח מיד ליד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי. וכתבו המפרשים ז"ל דלאו דוקא קנון ותמחוי אסור אלא אפילו בבי' ידיו אסור כמ"ש (שם י"ד) כיצד מנפח ואסיקנא בידו אחת ובכל כחו. וז"ש רבינו ביד אחת דוקא וכן מבואר בהלכות פי' מפנין: **המשמר שמרים וכו'.** דין השמרים ודין הקנון נתבארו פי"ח ודין הגומא פי' תולין (קל"ט:) ומסננין את היין וכו' א"ר שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא ופירש"י ז"ל שלא יעשה גומא מן הסודר בפי הכלי כעובדין דחול עכ"ל כדברי רבינו: **וכן אסור וכו'.** במשנה (שם קל"ז:) אין תולין את המשמרת ובגמרא תלה מאי א"ר יוסף תלה חייב חטאת ואסיק אביי דלא אלא לוקה מכת מרדות מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ותי"כ: **וכן המחבץ וכו'.** דין המחבץ מבואר פי"ח ודין השומשמן והאגוזים תוספתא פי"ג נותנים שומשמן ואגוזים לתוך הדבש ובלבד שלא יגבל:

**יח** הַמְחַתֵּךְ אֶת הַיָּרֵק דֵּק דֵּק כְּדִי לְבַשְּׁלוֹ הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת טוֹחוֹן [ט] וְחָיֵב. לְפִיכָךְ אֵין מְרַסְקִין לֹא אֶת הַשֵּׁחַת וְלֹא אֶת הַחֲרוּבִין לְפָנֵי בְּהֵמָה בֵּין דֵּקָה בֵּין גָּסָה מְפָנֵי שְׁנִרְאָה כְּטוֹחוֹן. אֲבָל מְחַתְּכִין אֶת הַדְּלוּעִין לְפָנֵי הַבְּהֵמָה וְאֶת הַנְּבֵלָה לְפָנֵי הַכְּלָבִים שְׂאִין טְחִינָה בְּפָרוֹת. וּמִתִּירִין אֱלָמוֹת שֶׁל עֶמִיר לְפָנֵי בְּהֵמָה וּמְפַסֵּס בְּיָדוֹ אֱלָמוֹת קִטְנוֹת אֲבָל לֹא אֱלָמוֹת גְּדוֹלוֹת מְפָנֵי הַטָּרַח שֶׁבָּהוֹן :

**מגיד משנה** **המחתך את הירק וכו' לפיכך אין מרסקין וכו'.** דין חתיכת ירק מבואר פ"ח ודין הרסוק משנה פי' מי שהחשיך כדברי ת"ק כלשון רבינו ופי' שהאיסור מפני שנראה כטוחן: **אבל מחתכין וכו'.** (שם קנ"ו): במשנה מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים. ובמקצת ספרי רבינו ראיתי שאין טחינה אלא בפירות. ובמקצתן שאין טחינה בפירות. ולא הבנתי אחת מן הנוסחאות אבל הראשונה נראית יותר. ועוד אני תמה למה לא כתב רבינו דוקא נבלה הקשה שא"א להם לאכלה בלא חתיכה דשוויי אוכלא משוינן אבל אם היתה רכה מיטרח במה שהוא דבר ראוי לא טרחינן וכאוקמתיה דרב יהודה התם (שם קנ"ה) ורבינו לא הזכיר מכל זה כלל וצ"ע: **ומתירין אלומות של עמיר לפני הבהמה ומפספס בידו אלומות קטנות אבל לא גדולות מפני טורח שבהן וכו'.** במשנה שם מתירין פקיעי עמיר לפני הבהמה ומפספסים את הכיפין אבל לא את הזירין. וא"א לישיב הנמצא בספרי רבינו לא לפי אוקימתא דרב הונא ולא לפי אוקימתא דרב יהודה דאיתמר התם וצ"ע:

**כסף משנה** **המחתך את הירק דק דק כדי לבשלו ה"ז תולדת טוחן וחייב.** ובפ"ח כתב רבינו המחתיך את הירק מעט לבשלו הרי זה חייב שזו המלאכה תולדת טחינה. נראה שרבינו מפרש דדוקא נקט (שבת ע"ד): סילקא שחותכין אותה דק דק לבישול וה"ה לשאר ירקות שחותכין אותם דק דק לבישול ואפשר דאפי' הן נאכלות כמו שהן חיות אם חתך אותן דק דק לבישול אסור. ואפשר דאפי' איסור דרבנן לית בהו ואין דרך טחינה בכך והיינו דכדי לומר דמיתסר לרסקן מדרבנן משום דמיחזי כטוחן אהדר אשחת וחרובין לפני הבהמה ומיהו יש לדחות דלישנא דמתנני דפי' מי שהחשיך נקט: **כתב הרשב"א** שנשאל אם מותר לפרר פירורי לחם לפני התרנגולים בשבת אם יש לחוש לאיסור טחינה כמו בפריס סילקא ואם באנו לומר דשלא לצורך היום קאמר אלא כדי לבשלו בערב כמ"ש הרמב"ם בפכ"א צ"ע אי טוחן ממש קאמר איך נתיר מלאכה דאורייתא מפני עוף ובהמה והשיב מסתברא דהא דפריס סילקא דוקא במחתך דק דק כדי לאוכלו למחר או אף לבו ביום לאחר שעה לפי שדרך סילקא לחתכו דק דק בשעת בישולו וכל שדרכו בכך ומניחו לאחר שעה [חייב] הא לאוכלו מיד שרי שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו חתיכות גדולות או קטנות וכדאמר"י פי' כלל גדול (שבת ע"ד) היו לפניו שני מינין בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת דאלמא כל שאוכל מיד כדרך שבני אדם אוכלין אע"פ שיש באותו צד בעצמו חיוב חטאת כשמניח לאחר זמן ואף לבו ביום מותר והכי נמי דכוותיה ולפיכך אף לפרר לפני התרנגולים שמזונותם עליך להאכילם מיד מותר דשוויי אוכלא משוינן עכ"ל: **לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין וכו'.** כתוב בתשובת הרשב"א ששאלו השואל הלא עיקר טחינה

בפירות וחרובין עצמן פירות הן והיאך כתב לפי שנראה כטוחן ועוד דבפרק מי שהחשיך (שבת קנ"ה) משמע דטעמא דאין מרסקין משום דמיטרר באוכלא לא טרחין וכרב יהודה דק"ל כוותיה. והשיב לו כל מה שהקשית על הרמב"ם הדין עמך לפי דעתי עכ"ל. ול"נ דמשום טעמא דמיטרר באוכלא לא סגי אלא לשחת וחרובין שהם רכים אבל לקשים דלית בהו משום מיטרר באוכלא משמע דשרי לפיכך נתן רבינו טעם משום טוחן דה"ט שייך אף בקשים ואע"ג דבגמרא אסיקנא לרב הונא בקשים מדאסרה מתניתין לרסק שחת וחרובין דרכיכי אלמא לא טרחין באוכלא ולא שני דטעמא משום טוחן היינו משום דמשמע ליה לגמרא דבההוא פירקא לאו בדיני טוחן עסיק תנא אלא בדיני מיטרר באוכלא או שוויי אוכלא וכדקתני רישא מתירין פקיעי עמיר: **אבל מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים.** בפרק מי שהחשיך (שבת קנ"ה): אמרין דלרב יהודה דק"ל כוותיה וסבר דמיטרר בדבר שהוא אוכל לא טרחין צריך לאוקמי הא דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים נבלה דומיא דדלועין מה דלועין דאשוני אף נבלה דאשוני והיכי משכחת לה בבשר פילי א"נ בגורייתא זוטרי ופירש רש"י א"נ כלבים דקאמר בגורייתא זוטרי דכל נבלה קשה להם ותמה ה"ה על רבינו למה לא כתב דהא דשרי לחתך את הנבלה לפני הכלבים דוקא בנבלה הקשה שא"א להם לאכלה בלא חתיכה דאוכלא משוינן אבל אם היתה רכה מיטרר במה שהוא דבר ראוי לא טרחין. ואני אומר שאפשר לומר שסמך על מה שכתב בסמוך דמיטרר באוכלא לא טרחין דממילא משמע דלא שרי אלא בדלועין ונבילה הקשים ואע"פ שרבינו לא כתב בהדיא דמיטרר באוכלא לא טרחין כיון דבמ"ש אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח שבהם צריך לפרש משום דמיטרר באוכלא לא טרחין הוי כאילו כתבו בהדיא: **ועל מ"ש לפי שאין טחינה בפירות כתב ה"ה שבקצת נוסחאות כתוב שאין טחינה אלא בפירות וכתב שלא הבין אחת משתייהן אבל זו שגורסין אלא נראית יותר ולא פירש מפני מה נראית לו יותר. ונראה לי שטעמו מפני שהנוסחא שאין כתוב בה אלא א"א להעמידה כלל דהיכי קאמר שאין טחינה בפירות והא שחת וחרובין פירות נינהו וקא אסר לחתכם משום דנראה כטוחן ואין לומר דה"ק מ"ט שחת וחרובין אינו אסור לחתכם אלא מפני שנראה כטוחן אבל אינו חייב מפני שאין טחינה בפירות דא"כ לא ה"ל להפסיק ביניהם באבל מחתכין את הדלועין לפני הבהמה וכו' לפיכך נראה לו לה"ה שעיקר הנוסחא שאין טחינה אלא בפירות כלומר ומש"ה אסור לרסק שחת וחרובין דפירות נינהו אבל דלועין ונבלה מותר לחתכם דלאו פירות נינהו הילכך לא מיחזי כטוחן אלא שקשה לו דדלועין נמי פירי נינהו ולא גרעי מירק ומפני כך כתב שלא הבין אחת מהנוסחאות. ול"נ דיותר נכון לגרוס שאין טחינה בפירות וטעמא הוא דיהיב לפטורא דמרסק שחת וחרובין כדפרישית ואע"פ שהפסיק**

ביניהם דמחתכין את הדלועין איכא למימר דבתר דסיים כל הני דיני אהדר למהיב טעמא לפטורא דמרסק שחת וחרובין : ומתירין אלומות של עמיר לפני בהמה וכו'. בפ' מי שהחשיך (שבת קנ"ה) תנן מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין. ופירש"י פקיעי עמיר קשין של שבלים שאגדן מתירין אותם שיהו נוחים לבהמה לאוכלם. מפספסין שכן דרך שמפזרין לבהמה העשבים ויפים לה לאוכלם שכשהם דחוקים מתחממים ואינה מריחה הריח כ"כ וקצה בהם. ובגמרא א"ר הונא הן הן פקיעין הן הן כיפין פקיעין תרי כיפין תלתא זירין דארזא והכא קאמר מתירין פקיעי עמיר ומפספסין וה"ה לכיפין אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר אמר רב חסדא מ"ט דרב הונא קסבר למטרח באוכלא טרחינן לשוויי אוכלא לא משוינן. ופירש רש"י הן הן פקיעין הן הן כיפין כולם קשים של שבלים הן מיהו פקיעין שאינם קשורים אלא בשני ראשים כיפין שלשה זירין דארזא ענפים לחים של ארז שמזרדין אותם ובעודם לחים ראויים לבהמה ורוב בני אדם מניחין אותם לעצים רב יהודה אמר הן הן פקיעין הן הן זירין פקיעין תרין זירין תלתא כיפין דארזא וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספסי לא וכיפין פספסי נמי מפספסינן אבל לא את הזירין לפספסי אלא להתיר אמר רבא מ"ט דרב יהודה קסבר שוויי אוכלא משוינן מיטרח באוכלא לא טרחינן ופירש"י הן הן פקיעין הן הן זירין שתיהם בקשין של שבלים ומה שהתיר בזה התיר בזה ודקתני אבל לא את הזירין אפספוס קאי וה"ק מתירין פקיעי עמיר דכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא ומתירו לשוויי אוכלא ומשום צער בהמה שרי אבל פספוס לא דסגי ליה בהתרה ואיתעביד אוכלין ופספוס לתענוג בעלמא הוא ומיטרח באוכל בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא טרחינן ומפספסין את הכיפין דארזא דבלאו פספוס לא הוי אוכלא אבל לא את הזירין לפספס אלא להתיר אגדיהן בפקיעין דהתרת אגדיהן שוויי אוכלא הוא ואיתותב רב הונא וסליק בקשיא וקם לה הלכתא כרב יהודה. ובקצת נוסחי הר"ף כתוב בסברת ר"י אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר וכתב הר"ן דטעמא מפני שכיון שקשור בשלשה מקומות הוי טירחא יתירא ואסור אבל רש"י גורס כמ"ש בתחלה וכן גרסת רבינו לפי דעתי ואע"פ שכתב ה"ה שא"א ליישב דברי רבינו לא כאוקימתא דרב הונא ולא כאוקימתא דר"י לא נהירא שאפשר ליישב ולומר שרבינו מפרש דלרב הונא פקיעין וכיפין תרווייהו אלומות גדולות נינהו אלא דפקיעין קשורין בשני ראשים וכיפין בג' ראשים וזירין הן אלומות קטנות שדומות לענפי האילן הרכים והיינו דקאמר זרין דארזא וה"ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין וה"ה לכיפין ואע"ג דבלאו התרה לא חזו לאכילה גמורה כיון דחזו לאכילה קצת שפיר דמי למיטרח בהו דלא מיתסר למיטרח אלא במידי דלא חזי לאכילה כלל דוקא דשוויי אוכלא לא משוינן וזירין שהם אלומות קטנות כיון דבלא



התרה כלל חזו לאכילה גמורה אסור להתירם משום דהוי טירחא שלא לצורך כלל ולפי"ז טעמא דרב חסדא לא קאי אזירין ורב יהודה סבר דפקיעין וזירין תרוייהו אלומות גדולות אלא דפקיעין קשורים בשני ראשים וזירין קשורים בג' וכיפין הם אלומות קטנות כענפי האילן שהם רכים והיינו דאמר כיפין דארזא וה"ק מתירין פקיעי עמיר שהן אלומות גדולות הקשורות בשני ראשים אבל פספוסים לא כיון דבלאו הכי חזו לאכילה מיטרח טירחא יתירא באוכלא לא טרחינן דכיון דגדולות נינהו הוי פספוס דידהו טירחא יתירא. וכיפין שהן אלומות קטנות פספוסים נמי מפספסין משום דלית בהו טירחא יתירא אבל לא את הזירין שהן אלומות גדולות לפספוסים ואע"ג דאתי בק"ו מפקיעין ושאינם קשורים אלא שני קשרים ואפי"ה אין מפספסין מ"מ איצטריך למתני דאין מפספסין למידק מינה אבל מתירין ואע"ג דטירחא גדולה היא שהם קשורים ג' קשרים דכיון דאם אינו מתירם לא חזו לאכילה מיטרח טירחא יתירא כדי לשוויי אוכלא טרחינן וקיי"ל כר"י ולפיכך סתם וכתב דאלומות קטנות מפספסין דהיינו כיפין אבל אלומות גדולות בין פקיעין בין זירין מתירין ואין מפספסין:

**ט** חבילי פאה ואזוב וקורנית וכיוצא בהן שהכניסו למאכל בהמה מסתפק מהן וקוטים ואוכל בראשי אצבעותיו [ט] אבל לא בידו הרבה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל ויבא לדוק:

**מגיד משנה** חבילי פאה וכו'. ברייתא פרק מפנין (שם קכ"ח) ודוקא הכניסו למאכל בהמה אבל הכניסו לעצים אין מסתפק מהם בשבת כמבואר פרק כ"ו:

**ב** הצריך לדוק פלפלים וכיוצא בהן לתן לתוך המאכל בשבת הרי זה כותש ביד [ט] הסכין ובקערה אבל לא במכתשת מפני שהוא טוחן. לפיכך אסור לבריא להתרפאות בשבת גזרה שפא ישחק הסממנין:

**מגיד משנה** הצריך לדוק פלפלים וכו'. פ' תולין (דף קמ"א) א"ר יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא דסכינא שרי תרתי אסור רבא אמר כיון דקא משני אפילו טובא נמי. ובהלכות איכא מאן דמוקים לה בשבתא איכא מאן דמוקים לה ביו"ט. ומסתברא כמאן דמוקים לה בשבתא ע"כ וכן הכריע רבינו. וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתבו תוספתא דתניא אין כותשין את המלח במדוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו

חושש. אין מרסקין דבלה וגרוגרת ואת החרובים לפני הזקנים בשבת אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש ע"כ: **לפיכך וכו' כיצד לא יאכל וכו'.** משנה בח' שרצים (שם ק"ט) אין אוכלין אזוביון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוב רועה כל האוכלים אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים וכוס עקרין וכו' ופי' כל הדינים האלו הן בבריא שאינו נופל למשכב ולא חולה כמו שהזכרתי פרק שני:

**כא** כיצד. לא יאכל דברים שאינן מאכל בריאים כגון אזוביון ופיאה. ולא דברים המשלשלים כגון לענה וכיוצא בהם. וכן לא ישתה דברים שאין דרך הבריאים לשתותן כגון מים שבשלו בהן סממנין ועשבים:

**כב** אוכל אדם אכלין ומשקין שדרך הבריאים לאכלן ולשתותן כגון הכספרא והכשות והאזוב אף על פי שהן מרפאין ואוכלן כדי להתרפאות בהם מתר הואיל והם מאכל בריאים. שתה חלתית מקדם השבת והרי הוא שותה והולך מתר לשתותו בשבת [אפלו] במקומות [שלא] נהגו הבריאים לשתות החלתית. ושותין זיתום המצרי בכל מקום:

**מגיד משנה** שתה חלתית מקודם השבת וכו'. ושותין זיתום המצרי בכ"מ. כך היא הנוסחא האמיתית בדברי רבינו והטעם שכיון שהתחיל אם יפסוק ולא ישתה בשבת יחלה ומבואר זה פרק כ"ב והדין מבואר פ' תולין (שבת ק"מ) בגמרא ודין הזיתום פ' ח' שרצים (שם דף ק"י) נחלקו בגמרא בפירוש מי דקלים רב"ח אמר תרי דקלים איכא במערבא ונפיק עינא דמיא מבינייהו כסא קמא מרפי ואידך משלשל. אמר עולא לדידי שתי לי שכרא דבבלאי ומעלי מנייהו ורב יוסף אמר זיתום המצרי ופי' רשיי ז"ל וקרי ליה מי דקלים על שם שמקל החולי עכ"ל. ופסק רבינו דלא כרב יוסף ויש לי לפרש דרב יוסף לא בא לחלוק ולפרש מי דקלים זיתום המצרי אלא אדעולא קאי דאמר דשכרא דבבלאי מעלי. ואמר רב יוסף דזיתום המצרי מעלי ולהודיע לנו הרפואה ולדברי הכל זיתום המצרי מותר שהרי משקה בריאים הוא כנ"ל ויעיד על פי זה מה ששנינו בברייתא (שם קנ"ז) במי שהחשיך ושותים זיתום המצרי ולמה יאמר רב יוסף שהברייתא חולקת על המשנה:

**כג** וְכֹן שְׁמַנִּים שְׁדָרְדָּה הַבְּרִיאִים לְסוּדָּה בְּהֶן מִתָּר לְסוּדָּה בְּהֶן בְּשֶׁבֶת וְאָף עַל פִּי שְׁנִתְכֹּן לְרַפּוּאָה. וְשָׂאִין הַבְּרִיאִים סָכִין בְּהֶן אֲסוּרִין. הַחוּשֵׁשׁ בְּמִתְנִיו לֹא יִסוּדָּה יִין וְחֹמֶץ אֲבָל סָדָּה הוּא אֶת הַשָּׁמֶן. וְלֹא שָׁמֶן [ק] וְרַד אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סָכִין אוֹתוֹ. וּמִתָּר לְסוּדָּה שְׁמֶן וּמְלַח בְּכָל מָקוֹם. נִגְפָה יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ צוּמְתָה בֵּינָן וְאִינוֹ צוּמְתָה בְּחֹמֶץ. וְאִם הִזָּה עָנַג [ר] אָף בֵּינָן אֲסוּר :

**מגיד משנה** **וכן שמנים וכו'.** זה נלמד מהדין שיתבאר בסמוך: **החושש במתניו וכו'.** (שם קי"א) במשנה החושש במתניו לא יסוד יין וחומץ אבל סד את השמן ולא שמן ורד בני מלכים סכין שמן ורד על גבי מכותיהן שכך דרכן לסוד בחול ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים. ובגמרא (שם קי"א:) אמר רב הלכה כר"ש ולא מטעמיה דאילו ר"ש סבר אע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר אי שכיח שרי אי לא שכיח לא ובאתריה דרב שכיח משחא ובהלכות וכן הלכתא ע"כ: **ומותר לסוד שמן ומלח וכו'.** בפרק במה אשה (שם ס"ו): מימרא מותר לסוד שמן ומלח בשבת: **נגפה ידו או רגלו וכו'.** (שם ק"ט) אמר מר עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי ופשטו חלא לא ואמר רבא והני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא נמי מסי להו פי' ואסור בכל ענוג כמוזכר עוד שם ופירש"י נגפה נכשלה ולקחה כמו פן תגוף עכ"ל:

**כד** הַחוּשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו לֹא יִגְמַע בְּהֶן אֶת הַחֹמֶץ וְיִפְלֹט אֲבָל מְגַמַּע הוּא וּבוֹלֵעַ. הַחוּשֵׁשׁ בְּגָרוֹנוֹ לֹא [ש] יַעֲרַעְנוּ בְּשָׁמֶן אֲבָל בּוֹלֵעַ הוּא שָׁמֶן הַרְבֵּה וְאִם נִתְרַפָּא נִתְרַפָּא. אִין לּוּעֲסִין אֶת הַמִּסְטָכִי וְאִין שְׁפִין אֶת הַשְּׁנַיִם בְּסַם בְּשֶׁבֶת בְּזָמַן שְׁנִתְכֹּן לְרַפּוּאָה. וְאִם נִתְכֹּן לְרִיחַ הַפָּה מִתָּר :

**מגיד משנה** **החושש בשניו וכו'.** משנה (שם קי"א) החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא והקשו בגמרא והא תניא לא יגמע ופולט אבל יגמע ובולע ותירץ אביי כי תנן נמי מתני' לא יגמע ופולט תנן: **החושש בגרונו וכו'.** תוספתא בהלכות שם ובגמרא בברכות (דף ל"ו) פרק כיצד מברכין: **אין לועסין וכו'.** תוספתא נכתבה בהלכות שם:

**כה** אין נותנין יין לתוד העין אבל נותן הוא על גב [ת] העין. ורק תפל אפלו על גב העין אסור. קילור ששרה אותו מערב שבת מעבירו על גב עינו בשבת ואינו חושש. מי שלקה באצבעו לא יכרד עליו גמי כדי לרפאותו ולא ידחקנו בידו כדי להוציא ממונו דם :

**מגיד משנה** אין נותנין יין. (שבת ק"ח:) מימרות יין בתוד העין אסור על גבי העין מותר רוק תפל אפי עיג העין אסור. ופירש"י ז"ל רוק תפל לא טעם כלום משנעור משנתו עכ"ל: **קילור ששרה אותו**. שם אמר שמואל שורה אדם קלורין מע"ש ונותן ע"ג עינו בשבת ואינו חושש בר לואי הוה קאי קמי דמר עוקבא חזייה דקא עמיץ ופתח א"ל כולי האי ודאי לא שרא מר שמואל. ורבינו לא הוצרך להזכיר איסור העמיצה והפתיחה לפי שלא הזכיר היתר אלא במעביר על גבי העין ומכלל דבריו שהעמיצה והפתיחה אסורין: **מי שלקה באצבעו וכו'**. בעירובין (ק"ג:) פרק אחרון משנה כהן שלקה באצבעו כורד עליה גמי במקדש אבל לא במדינה אם להוציא דם כאן וכאן אסור:

**כו** אין נותנין חמין ושמן על [א] גבי המכה. ולא על גבי מוד ששל גבי המכה. ולא על גבי מוד לתנו על המכה בשבת. אבל נותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד למכה. ונותנין [ב] מוד יבש על גבי המכה. ואם היה עתיק אסור מפני שהוא כרטיה :

**מגיד משנה** אין נותנין חמין ושמן וכו'. פרק המילה (שבת דף קל"ד:) ברייתות אין נותנין חמין ושמן ע"ג מוד ליתן ע"ג מכה בשבת אין נותנין חמין ושמן ע"ג מוד שע"ג מכה בשבת אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה בשבת אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה: **ונותנין מוד יבש כו'**. שם נותנים על גבי המכה מוד יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין קשיא מוד אמוד ל"ק הא בחדתי הא בעתיקי. ובהלכות הא דקתני נותנים מוד יבש בחדתי הא דקתני ולא כתיתין יבשין בעתיקי. אבל רש"י ז"ל פי' חדתי שלא היו ע"ג מכה מעולם מסו עתיקי לא מסו עכ"ל. ודעת רבינו כדברי ההלכות :

**כז** \* רטיה שפרשה על גבי כלי מחזירין אותה. ואם פרשה על גבי קרקע אסור להחזירה [ג]. ומניחין רטיה על גבי המכה

לְכַתְּחֻלָּהּ בַּמִּקְדָּשׁ שְׂאִין אֲסוּר שְׁבוֹת בַּמִּקְדָּשׁ. וּבְכָל מְקוֹם  
מְקַנְחִין פִּי הַמִּכָּה וְאִין מְקַנְחִין אֶת הַרְטִיָּה שְׂמָא יִמְרַח :

**ההראב"ד** רטיה שפרשה כו' עד ומניחין רטיה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כל זה  
שבוש אלא מחזירין אותו אפילו מעל גבי קרקע, עכ"ל :

**מגיד משנה** רטיה שפרשה וכו'. בעירובין (דף ק"ב:) פרק אחרון ת"ר רטיה  
שפרשה מעל גבי המכה מחזירין אותה בשבת ר"י אומר הוחלקה למטה  
דוחקה למעלה למעלה דוחקה למטה ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה  
וחוזר ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא  
ממרח ואם מרח חייב חטאת א"ר חסדא לא שנו אלא שפירשה ע"ג כלי אבל  
פרשה ע"ג קרקע דברי הכל אסור ואסיק רב אשי הלכה כת"ק כדאיתא  
בהלכות בפרק מילה : ומחזירין רטיה לכתחלה במקדש וכו'. כך היא הנוסחא  
האמתית בספרי רבינו. ובמשנה שם מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה  
אם בתחלה כאן וכאן אסור, ע"כ. ופירוש מחזירין אפי' בפירשה ע"ג קרקע  
אבל לא במדינה כשפירשה ע"ג קרקע כדי להעמיד משנתנו כת"ק דברייתא  
דלעיל. וכתב רבינו לכתחילה לומר שרשאי ליטלה ולהחזירה וזה מבואר פ"ק  
דיו"ט. והר"א ז"ל מצא בספרי רבינו נוסחא אחרת ומניחין רטיה לכתחילה  
במקדש וכתב בהשגות א"א זה שבוש אלא מחזירין אפילו מע"ג קרקע ע"כ.  
וכן הוא האמת וכן הוא בספרי רבינו המדוקדקים ונוסחא משובשת נזדמנה  
להרב ז"ל : ובכ"מ וכו'. מבואר למעלה בברייתא :

**כח** סכין וממשמשין בבני מעים בשבת והוא שישוד וימשמש  
בבת אחת כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ואין  
מתעמלין בשבת. אי זה הוא מתעמל זה שדורסים על גופו בלח  
עד שייגע ויזיע או שיהלך עד שייגע ויזיע. שאסור [ד] ליגע את  
עצמו כדי שייזיע בשבת מפני שהיא רפואה. וכן אסור לעמד  
בקרקע דימוסית שבארץ ישראל מפני שמעמלת ומרפאת :

**מגיד משנה** סכין וממשמשין וכו'. פרק חבית (שבת קמ"ז) ת"ר סכין  
וממשמשין בבני מעים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי  
עביד ר' חמא בר"ח אמר סך ואח"כ ממשמש ור' יוחנן אמר סך וממשמש בבת  
אחת ופסק רבינו כר"י : ואין מתעמלין וכו'. במשנה סכין וממשמשין אבל לא  
מתעמלין. ופ"י רבינו אי זהו מתעמל כו' אבל רש"י ז"ל פירש סכין שמן בשבת  
וממשמשין ביד כל הגוף להנאה אבל לא מתעמלין לשפסף בכח עכ"ל. ופירוש

רבינו עיקר: **אסור לעמוד וכו'.** (שם קמ"ז): מימרא כלשון רבינו ופירש רש"י ז"ל דימוסית שם נהר שמלוחים מימיו שמעמלת ומחממת ומרפאה עכ"ל:

**כט** אין רוחצין במים שמשלשלין ולא בטיט שטובעין בו ולא במי משקה הבאוישים ולא בים סדום ולא במים הרעים שבבים הגדול מפני שכל אלו צער הן וכתוב **(ישעיה נח-יג)** 'וקראת לשבת ענגי'. לפיכך אם לא נשתקה בהם אלא עלה מיד אף על פי שיש לו חטטין בראשו מתר:

**מגיד משנה** **אין רוחצין במים וכו'.** במשנה (שם דף קמ"ז) אין יורדין לפילומא ויש גורסין לקירדומא. ובהלכות פירשו בקעה ויש בה מים ותחתיו טיט כמו דבק ואם ירד אדם שם חוששין שמא יטבע באותו הטיט וידבק ואינו יכול לעלות עד שמתקבצין בני אדם ומעלין אותו משם. ויש מי שאומר הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותן המים משלשלין בני מעיו ע"כ. ושני הפירושים האלו כתב רבינו במלות קצרות כמנהגו הטוב: **ולא במי משרה וכו'.** פרק שמונה שרצים (שם ק"ט) ברייתות ושקלא וטריא והעולה משם הוא כדברי רבינו בהסכמת כל המפרשים לבד שקצתם מחמירין במים הרעים שבים הגדול שאפי' לא נשתהא אסור וזה דעת הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל הסכים לדברי רבינו שכל שלא נשתהא מותר וכן עיקר דלא גרע מים רעים שבים הגדול ממי משרה ואם מי משרה מותרין בשלא נשתהא כדאיתא התם כ"ש מים רעים שבים הגדול ולדברי הכל במים היפים שבים הגדול אפי' נשתהא מותר כדאיתא התם:

**ל** אין מתגרדין במגרדת ואם היו ידיו מלכלכות בצואה או בטיט גורד כדרך ואינו חושש. סכין ומפרכין לאדם לענג אבל לא לבהמה. ואם היה לה צער מתר להסיר צערה בסיכה ופרוד. בהמה <sup>[ה]</sup> שאכלה פרשינן הרבה מריצין אותה בחצר בשביל שתתרפא. ואם אחזה דם מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן ואין חוששין שפא ישחק לה סמנין:

**מגיד משנה** **אין מתגרדין וכו'.** פרק חבית (שם קמ"ז): ת"ר אין גורדין במגרדת בשבת רשב"ג אומר אם היו ידיו מלכלכות בטיט או בצואה גורד כדרכו ואינו חושש ובהלכות והלכתא כוותיה ע"כ. ופירש"י מגרדת שקורין

אשטריו"ל דהוי עובדין דחול עכ"ל: **סכין ומפרכין וכו'**. פרק במה בהמה (שם נ"ג) סכין ומפרכין לאדם ואין סכין ומפרכין לבהמה ואסיקנא התם בגמרא דליכא מכה ומשום תענוג אבל אי איכא מכה ומשום צער סכין ומפרכין נמי לבהמה וכן מבואר בהלכות. ופירש"י סכין שמן ומפרכין גלדי מכה עכ"ל: **בהמה שאכלה כרשינין וכו'**. שם תניא בהמה שאכלה כרשינין הרבה לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפא ורבי יאשיה מיקל דרש רבא הלכה כר' יאשיה ופירש"י ז"ל ע"י אכילה מרובה אחזה חולי וצריכה להשתלשל ולהוציא רעי עכ"ל. ומבואר שם דלר' יאשיה אין הלכה כאותה ברייתא שאמרה בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותו במים כדי שתצטנן אבל אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן אלא לר"י אפי' בהמה מותר להעמידה במים ואין חוששין לשחיקת סמנין וכן מבואר בהלכות:

**לא** אין מקיאין את האכל בשבת. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּסַם שְׂמָא יִשְׁחַק סְמָנִין אֲבָל לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּלְהַקִּיא מִתֵּר. וְאֲסוּר לְדַחֵק כְּרִסּוֹ שֶׁל תִּינּוֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא הָרְעִי שְׁלוֹ שְׂמָא יָבֵא לְהַשְׁקוֹתוֹ סְמָנִין הַמְשַׁלְּשִׁין. וּמִתֵּר לְכַפּוֹת כּוֹס עַל הַטְּבוֹר בְּשֶׁבֶת כְּדֵי לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מִתֵּר לִיַּחֲנֵק וּלְלַפֵּף אֶת הַקֶּטָן וּלְהַעֲלוֹת אֲזָנָיִם בֵּין בְּיָד בֵּין בְּכַלִּי. וּלְהַעֲלוֹת [ח] אֲנָקְלִי. שֶׁכָּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּסְמָנִין כְּדֵי לְחוֹשׁ לְשַׁחֲקָהּ וַיֵּשׁ לוֹ צֶעַר מִהֶן:

**מגיד משנה** אין מקיאין את האוכל וכו'. במשנה (שם קמ"ז) אין עושין אפיקטוזין ובגמרא אר"י לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר ע"כ: **ואסור לדחוק וכו'**. זה לא מצאתי מבואר אא"כ יהיה פירוש לאסוכי ינוקא שזכרו בכל הכלים (שבת קכ"ג) ויפסוק רבינו כמאן דאוסר. והביאני לזה לפי שלא מצאתי בחיבורו דין אסוכי שהזכרתי. וא"כ הוא יש לתמוה למה לא פסק כרב ששת דשרי וצ"ע: **ומותר לכפות כוס וכו'**. פרק במה אשה (שם ס"ו): סחופי כסא אטבורא בשבתא שפיר דמי וענין הכוס הזה מבואר במלאכת הרפואה: **וכן מותר ליחנק וכו'**. שם מותר ליחנק בשבת עוד שם לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי. ופירש"י ז"ל ליחנק מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בגרונו תולין אותו בראש שיהא צוארו נפשט ודומה לחניקה. לפופי לכרכו בבגדים וקושרין בחגורה רחבה ומתיישבות פרקי אבריו שהם רכים ונשמטים בחבלי הלידה עכ"ל: **ולהעלות אזנים וכו'**. פרק אין מעמידין (ע"ז כ"ח): מימרא הזכרתיה פ"ב ושם הזכרתי שתי לשונות חד אמר ביד אבל לא בסם וח"א בסם

אבל לא ביד ורבינו כתב בין ביד בכלי ונראה מדבריו שבסם אסור וכבר זכרתי זה שם ודין האונקלי ג"כ נתבאר פרק שני :

**כסף משנה** מותר להעלות אזנים בין ביד בכלי וכו'. בפ"ב דע"ז (דף כ"ח) תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם איכא דאמרי בסם אבל לא ביד מ"ט מיזרף זריף. וכתב ה"ה שנראה מדברי רבינו שהוא פוסק כלישנא קמא דבסם אסור וכן כתב הר"ן. וק"ל מנ"ל לרבינו למישרי בכלי ועוד קשה היאך כתב שכל אלו וכיוצא בהם אין עושים אותם בסמנים דמשמע שאין דרך לעשותם בסמנים ובגמ' משמע שדרך העולם לעשותם בסמנים מדאיצטריך לומר אבל לא בסם ועוד למה לא כתב רבינו בהדיא אבל לא בסם. לפיכך נ"ל שגורס בכלי במקום בסם וה"ג תני רב שמואל בר יהודה בין ביד בכלי א"ד ביד אבל לא בכלי מ"ט מיזרף זריף ופסק כלישנא קמא דמיקל משום דמיד דרבנן הוא ולקולא וסובר שאין דרך להעלותם בסם ומש"ה ליכא למיגזר בהו משום שחיקת סמנים :

**לב** המרקד מאבות מלאכות. לפיכך אין פוברים את התבן בכברה ולא יניח הכברה שיש בה תבן במקום גבוה בשביל שירד המץ מפני שהוא כמרקד. אבל נוטל התבן בכברה ומוליך לאבוס אף על פי שירד המץ בשעת הולכה שהרי אינו מתכוון לקד :

**מגיד משנה** המרקד מאבות מלאכות כו' לפיכך וכו'. דין המרקד מבואר פ"ח ודין התבן פרק תולין (שבת ק"מ) משנה אין כוברים את התבן בכברה ולא יתננו על מקום גבוה בשביל שירד המוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס ע"כ :

**לג** מגבל חייב משום לש. לפיכך אין מגבלין קמח קלי הרבה שפא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומתיר לגביל את הקלי מעט מעט. אבל תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה שהרי הוא כחול והיא הנקראת שתית מתיר לגביל ממנה בחמץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת. והוא שיהיה רך אבל קשה אסור מפני שנראה כלש וצריך לשנות. כיצד. נותן את השתית ואחר כך נותן את החמץ :



**מגיד משנה** **מגבל חייב משום לש וכו'.** לפיכך אין מגבלין וכו'. דין הגבול פרק שמיני ודין גבול הקמח במי שהחשיך (שם קנ"ה קנ"ו) ת"ר אין גובלין את הקלי ויש אומרים גובלין מאן יש אומרים א"ר חסדא ר' יוסי ברי יהודה היא וה"מ הוא דמשני היכי משני א"ר חסדא על יד על יד. ושון שבוחשין את השתית. והקשו והא אמרת אין גובלין ותירצו לא קשיא הא בעבה הא ברכה. וה"מ הוא דמשני היכי משני א"ר יוסף בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן את השתית בשבת נותן את השתית ואח"כ את החומץ ע"כ. ופסקו בהלכות כר' יוסי ברי יהודה משום דאמרו היכי משני וכו' אלמא דהלכתא כוותיה. ודע שרש"י מפרש שזהו שתית וזהו קלי ולזה הקשו כשאמרו ושון שבוחשין את השתית בשבת והא אמרת אין גובלין. וכוונת הגמרא משום דרישא דברייתא אין גובלין את הקלי דברי רבי. ותירצו קלי דרישא בעבה שתית דסיפא ברכה ולדברי הכל מותר לבחוש מן הרכה כל צרכו ע"י שנוי בנתינת החומץ באחרונה ולדברי ר"י בר"י אפי' בעבה אלו דבריהם ז"ל וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. אבל רבינו ז"ל מפרש שאין השתית קלי לפי שהשתית הוא מקמח תבואה שלא הביאה שליש כמו שהזכיר ונראה שהוא אינו גורס והא אמרת אין גובלין אלא והא תניא אין גובלין וזה נכון בפירוש השמועה :

**לחם משנה** **מגבל חייב משום לש וכו'.** כתב ה"ה אבל רבינו מפרש וכו' ונראה שהוא אינו גורס והא אמרת וקשה וכו' וקשה לדברי רבינו דמפרש דשתית וקלי שני דברים היכי אמרו (דף קכ"ו) כתוב אפינקסיה דלוי וכו' ולית חילא בידא למיסר מדרי' יוסי בר"י הא ר' יוסי בר"י לא איירי אלא בקלי ואינהו הוו גבלי שתיתא ושתיתא עבה לכ"ע אסור. וי"ל דרבינו סובר דיש מחלוקת דר"י בר"י ג"כ בשתית אע"ג דבגמרא לא אייתי ליה ובאותה ברייתא דאמר אין גובלים את השתית וכו' שם פליג ר"י בר"י אע"ג דבגמרא לא הוזכר זה :

**לד** **המֶרְסוֹן אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רְאוּי** <sup>[ח]</sup> **לְגָבֹול אֵין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ שְׂמָא יְבֹוא לְגַבֵּל הָעֶפֶר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ.** <sup>[ט]</sup> **וְנוֹתְנִין מִים עַל גְּבֵי מְרָסוֹן וּמוֹלִיךְ בּוֹ הַתְּרֹד שְׂתֵי וְעֶרְב. אֲבָל אֵינוֹ מְמָרְס בְּיָדוֹ שְׂלֵא יִרְאֶה כְּלָשׁ. אִם לֹא נִתְעַרְב מְנַעְרוֹ** <sup>[י]</sup> **מְכָלִי לְכָלִי עַד שְׂתֵי עֶרְב וְנוֹתֵן לְפָנֵי הַתְּרַנְגוּלִין אוֹ לְפָנֵי הַשְּׁוֹרִים. וּמִתֵּר לְעֶרְב הַמְרָסוֹן עַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָלִי אֶחָד וּמְחַלֵּק אוֹתוֹ בְּכָלִים הַרְבֵּה וְנוֹתֵן לְפָנֵי כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה וּמְעַרְב בְּכָלִי אֶחָד אֶפְלוֹ כּוֹר וְאֶפְלוֹ כּוֹרִים :**

**מגיד משנה** **המורסן אע"פ וכו'.** שם משנה ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין ואמרינן בגמרא דמותר לתת מים ומשני ושאלו היכי משני ובארו שתי

וערב ואמרו והא לא מיערב שפיר. א"ר יהודה מנערו מכלי לכלי וכן אמרו שם אפי' קב או קביים עולא אמר אפי' כור או כורים ובהלכות והלכתא כעולא:

**לה** אין מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת כדרך שהוא מאכיל בחל שפא יבוא לידי פתישת קטניות או לידי לישת קמח וכיוצא בו. כיצד. לא יאכיל <sup>וכ</sup> הגמל בשבת מאכל שלשה או ארבעה ימים ולא ירביץ עגל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו כרשינין ומים בבת אחת. וכן לא יתן לתוך פי יונים ותרגולים למקום שאינן יכולין להחזיר. אבל מאכיל הוא את הבהמה מעמד ומשקה אותה מעמד או נותן לתוך פיה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן במקום שיכולה להחזיר. וכן מאכיל העוף ביזו במקום שיכול להחזיר ואין צריך לומר שיתן לפניו והו אוכלין:

**מגיד משנה** אין מאכילין וכו' כיצד וכו'. שם (קנ"ה): משנה אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין אין מאמירים את העגלים אבל מלעיטין ומהלקטין לתרגולים, ובגמרא מאי אין אובסין אין עושין לה אבוס בתוך מעיה ופירש"י ז"ל ולא דורסין שדורס בתוך גרונה את השעורים עכ"ל. וזהו במקום שאינה יכולה להחזיר וכבר נתבאר איסור זה בדברי רבינו. עוד בגמרא אי זו היא המראה ואיזוהי הלעטה המראה מרביצה ופותח את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה אותה מעומד ונותן כרשינין בפני עצמן ומים בפני עצמן. עוד מפרש שם שאין מותר להאכיל לעופות ולבהמה שמזונותם עליו אלא למקום שיכולה להחזיר. ושאלו מזונותם עליו אפילו לתת לפניו אסור וכדעת רב יהודה וכדאיתא בהלכות:

**לו** במה דברים אמורים במי שמזונותיו עליו כגון בהמתו וחייתו ויוני הבית ואנזין ותרגולין. אבל מי שאין מזונותיו עליו כגון חזיר ויוני שובך ודבורים לא יתן לפניו לא מזון ולא מים. ומתיר לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים <sup>[מחברים]</sup> והיא אוכלת. אבל לא יעמיד אותה על גבי דבר שהקצה אבל

עוֹמֵד בְּפָנֶיהָ כְּדֵי שְׂתַחֲזִיר פְּנֵיהָ לְדַבֵּר הַמְקַצָּה וְתֹאכַל מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב:

**מגיד משנה** ומותר לאדם להעמיד וכו'. סוף כל כתבי (שם קכ"ב) אמר רבי חנינא מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אבל לא על גבי מוקצה. ואמרו דבמוקצה קאי לה באפה ואזלה איהי ואכלה:

## הלכות שבת - פרק שנים ועשרים

**א** רְדִית הַפֶּת אֶף עַל פִּי שְׂאִינָה מְלֹאכָה אָסְרוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים שְׂמָא יְבוֹא לְאַפּוֹת. הַמְדַבֵּיק פֶּת בְּתַנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם מְצִיל מִמָּנָה מְזוֹן שְׁלֹשׁ סְעֵדוֹת וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם. וְאֶף עַל פִּי שְׂהַרְדִּיָּה אֵינָה מְלֹאכָה כְּשֶׁהוּא מְצִיל לֹא יִרְדֶּה בְּמִרְדֶּה אֶלָּא בְּסַכִּין כְּדֵי לְשַׁנּוֹת:

**מגיד משנה** רדיית הפת אע"פ וכו'. בכל כתבי (שבת קי"ז): ובפרק חמישי הארכתי אי זו היא רדייה אסורה: המדביק פת בתנור וכו'. ברייתא שם מבוארת:

**ב** מִפְּנֵי מָה אָסְרוּ חֲכָמִים לְכַנֵּס בְּמִרְחָץ בְּשַׁבָּת. מִפְּנֵי הַבְּלָגִין שֶׁהֵיוּ מְחַמֵּין חֲמִין בְּשַׁבָּת וְאוֹמְרִין מְעַרְבֵי שַׁבָּת הוֹחֲמוּ. לְפִיכָד גִּזְרוּ שֶׁלֹּא יִכְנֹס אָדָם לְמִרְחָץ בְּשַׁבָּת אֶפְלוּ לְהִזְיַע. וְגִזְרוּ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוֹפּוֹ בְּחֲמִין וְאֶפְלוּ בְּחֲמִין שֶׁהוֹחֲמוּ מְעַרְבֵי שַׁבָּת. אֲבָל פָּנָיו יִדְּיוּ וְרַגְלָיו מִתָּר. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּחֲמִי הָאוּר גִּזְרָה מִשּׁוּם מִרְחָץ. אֲבָל בְּחֲמִי טְבִירָא וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן מִתָּר לְהִשְׁתַּטֵּף בְּהוֹן כָּל גּוֹפּוֹ. וְאֶסוּר לְרַחֵץ בְּמִים חֲמִין שֶׁבְּמַעְרוֹת מִפְּנֵי שֶׁהַמַּעְרָה יֵשׁ בָּהּ הֶבֶל וְיִבוֹא לִידֵי <sup>[א]</sup> זְעָה וְנִמְצָאת כְּמִרְחָץ:

**מגיד משנה** ומפני מה אסרו חכמים וכו'. מימרא פרק כירה (שם מ') בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת התחילו הבלנין להחם חמין בשבת אסרו להם את החמין והתירו להם את הזיעה. ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואומרין מזיעין אנו אסרו להם את הזיעה והתירו להם חמי טבריא. עוד שם חמין שהוחמו מע"ש אמר רב למחר רוחץ כל גופו אבר אבר ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ורגליו ותניא כוותיה דשמואל: **בד"א בחמי האור וכו'.** כבר נתבאר זה: **ואסור לרחוץ וכו'.** פרק חבית (שם קמ"ז) משנה הרוחץ במי מערה דיעבד אין לכתחילה לא. ודברי רבינו מבוארים שם בהלכות בארוכה ומכלל דבריהם שהזיעה אסורה בכ"מ אבל דעת האחרונים שבחמי טבריא וכיוצא בהן אפי' הזיעה מותרת ולא אסרו הרחיצה במי מערה לכתחלה אלא במערה שיש בה חמי האור שהוחמו מע"ש ומכניסין אותן במערה להעמיד חומן מערב שבת לשבת וזה דעת הרמב"ן וה"ר יונה והרשב"א ז"ל והראשון דעת הגאונים ז"ל:

**לחם משנה** מפני מה אסרו ליכנס במרחץ בשבת וכו'. דברי רבינו מתמיהין לפי סוגית הגמרא שבפרק חבית (דף קמ"ז) שהרי בגמרא משמע שבמי מערה רחיצה אסורה שטיפה שריא הוא כר"ש דאמר דמותר להשתטף בחמין אבל לדין דקי"ל כר"י דאסור להשתטף בחמין כמו שפסקו בפרק כירה בהדיא (דף ל"ט) וכן רבינו עצמו בראש הפרק פסק כן שכתב וגזרו שלא ישתטף כל גופו בחמין נראה במי מערה אפילו שטיפה אסור וכן מבואר בגמרא פרק כירה דבחמי טבריא אפילו רחיצה שריא שאמרו שם (דף מ') התירו להם חמי טבריא ר"ל אפילו ברחיצה כמבואר שם וכן מבואר בהלכות, והשתא קשה בדברי רבינו תרתי. חדא דבחמי טבריא כתב מותר להשתטף דמשמע דלרחוץ אסור ובגמרא מוכח איפכא והיה לו לומר דאפילו לרחוץ מותר כמו שכתבתי. ועוד דבמי מערה כתב אסור לרחוץ דמשמע דלהשתטף מותר ובגמרא מוכח איפכא דלא נאמר כן אלא לר"ש אבל אנן דקי"ל כר"י אסור אפילו להשתטף. וע"ק בדברי רבינו דכיון שהוא מפרש דמי מערה הוי כמי טבריא ולא אסרו במי מערה אלא מפני שיש בו הבל א"כ איך אמרו בגמרא מני ר"ש היא הא ככ"ע מצי אתי דע"כ לא אסרו התם אלא בחמי האור אבל בחמי טבריא לא אסרו להשתטף דדוקא לרחוץ אסור משום ההבל אבל לא יספיק טעמא דמטללא לאסור אפילו להשתטף. ואפשר שהוא סבור דכיון דמי מערה מטללא דמיא ממש לחמי האור ושויס הם:

**ג** מִתְחַמֵּם אָדָם כְּנֶגֶד הַמְדוּרָה וְיוֹצֵא וּמְשִׁתֵּטֵף כָּל גּוּפוֹ בְּצוּיָן.  
אָבֵל אֵינוֹ מְשִׁתֵּטֵף כָּל גּוּפוֹ בְּצוּיָן וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְדוּרָה מִפְּנֵי

שְׁמִפְשִׁיר מִים שְׁעָלְיו וְנִמְצָא כְרוּחָךְ כָּל גּוֹפּוֹ בְּחַמִּין. [ב] הַמְבִיא  
סִילוֹן שֶׁל צוֹנָן בְּתוֹךְ מִים חַמִּין אֶפְלוּ בְּתוֹךְ חַמֵי טְבָרְיָא הָרִי  
אֵלוּ כְּחַמִּין שֶׁהוּחֲמוּ בְּשַׁבַּת וְאַסוּרִין בְּרַחֲצָה וּבְשִׁתְיָה :

**מגיד משנה** מתחמם אדם וכו'. ברייתא שם כלשון רבינו. ופי' רבינו ונמצא  
כרוחץ כל גופו בחמין. פי' שאין ההפשרה אסורה בעצמה כמו שיתבאר אלא  
מפני רחיצת הגוף וכן העלה הרמב"ן ז"ל: **המביא סילון של צונן וכו'.** שם  
משנה (דף ל"ח): מעשה שעשו אנשי טבריא שהביאו סילון של צונן לתוך אמה  
של חמין אמרו להם חכמים כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה:

**ד** מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל  
שיחמו אלא כדי שתפוג צנתו. וכן מניח פד' [ג] של שמן כנגד  
המדורה כדי שיפשר לא שיחם. וסד' אדם ידו במים או בשמן  
ומחמם כנגד המדורה. והוא שלא יחמו המים שעל ידו עד  
שתהא כריסו של תינוק נכוית בהן. ומחמם בגד ומניחו על גבי  
מעים בשבת:

**מגיד משנה** מביא אדם קיתון של מים וכו'. ברייתא שם (מ':) קרוב ללשון  
רבינו ושם מימרא אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו  
מותר. היכי דמי סולדת אמר רבא כל שכריסו של תינוק נכוית הימנו,  
והמפרשים נחלקו בפי' דברים אלו רש"י ז"ל פירש שמותר להפשר כנגד  
המדורה וקרוב לה אפי' במקום שאם יונח שם הרבה יתבשל לגמרי שכיון  
שהוא נזהר שלא יעמוד שם אלא שיעור ההפשר מותר ויזהר שלא יוחמו  
הידיים בכדי שיהא כריסו של תינוק נכוית מהם. וקצת מפרשים אמרו שלא  
התירו ההפשר אלא במקום שא"א לבא בו לעולם לידי בישול ושיעור יד  
סולדת על מקום ההפשרה הוא ולא על המים המופשרים. וכתב הרשב"א ז"ל  
שאף לדברי רש"י ז"ל על גבי המדורה ממש אסור להפשר ודעתו ז"ל להחמיר  
כדברי שאר המפרשים ז"ל ודעת רבינו כדברי רבינו שלמה ז"ל. וכן דעת  
הרמב"ן ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל שלדברי הכל תבשיל שנתבשל מע"ש ונצטן  
מותר לחממו כנגד המדורה אפי' במקום שהיס"ב והוא שלא יתן ע"ג המדורה  
או ע"ג כירה ואם יש קדרה נתונה על האש מותר לחמם על גבי תבשיל  
שנתבשל כל צרכו מע"ש שכיון שהקדרה מפסקת הרי זה כמחמם כנגד  
המדורה ומותר. אבל אסור להטמינו תחת הבגדים הנתונים ע"ג המיחם אבל  
מטיב עליו כלי כדי לשמרו מן העכברים ואינו חושש אלו דבריו ז"ל:

**ה** אַמְבַּטִּי שֶׁל מְרַחֵץ שֶׁהִיא מְלֵאָה מִיַּם חַמִּים אֵין נוֹתֵנִין לָהּ מִיַּם צוּגָן שֶׁהִרִי מְחַמְמָן הַרְבֵּה. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ פֶּדָּה שֶׁל שֶׁמֶן מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַבְשָׁלוֹ. אֲבָל נוֹתֵן הוּא מִיַּם חַמִּין לְתוֹךְ אַמְבַּטִּי שֶׁל צוּגָן :

**מגיד משנה** **אמבטי של מרחץ וכו'.** שם (דף מ"ב) ברייתא ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי ב"ש ב"ה אומרים אפילו צונן לתוך חמין מותר בד"א בכוס אבל באמבטי חמין בתוך צונן אבל לא צונן בתוך חמין והעלו שם דספל אין דינו כאמבטי אלא הרי הוא ככוס. ואמבטי זה כלי הוא וכן פירשוהו הגאונים ז"ל. והטעם שאסור לתת צונן לתוך חמין שבו מפני שהמים שבו עומדין לרחיצה ואדם מתממן הרבה וזהו שכתב רבינו אמבטי של מרחץ וכן עיקר: **וכן לא יתן וכו'.** שם (דף מ') מעשה שרבי אסר:

**לחם משנה** **אמבטי של מרחץ וכו'.** כתב ה"ה והטעם שאסור לתת צונן לתוך חמין שבו מפני שהמים שבו עומדים לרחיצה כלו' דאם היו עומדים לשתיה לא ניחא להו דיחומו הרבה כמ"ש רש"י ז"ל ואפי' בכלי ראשון שריא וזה שכתב רבינו של מרחץ:

**ו** מִיַּחַם שֶׁפָּנָה מִמֶּנּוּ מִיַּם חַמִּין מִתֵּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מִיַּם צוּגָן כְּדִי לְהַפְשִׁיךְו. וּמִתֵּר לְצַק מִיַּם חַמִּין לְתוֹךְ מִיַּם צוּגָן אוֹ צוּגָן <sup>[ד]</sup> לְתוֹךְ הַחַמִּין וְהוּא שְׁלֵא יְהִי בְּכֹלֵי רֵאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַמְמָן הַרְבֵּה. וְכֵן קִדְרָה רוֹתַחַת אֶף עַל פִּי שֶׁהוֹרִידָה מֵעַל הָאֵשׁ לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ תְּבַלִּין אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכָהּ מֶלַח <sup>[ה]</sup> שֶׁהַמֶּלַח אֵינוֹ מְתַבְּשֵׁל אֶלָּא עַל גְּבִי אֵשׁ גְּדוּלָה. וְאִם יֵצֵק הַתְּבַשִּׁיל מִקְדָּרָה לְקַעְרָה אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹתַחַת בְּקַעְרָה מִתֵּר לוֹ לִתֵּן לְתוֹךְ הַקַּעְרָה <sup>[ו]</sup> תְּבַלִּין שֶׁכִּלִּי שְׁנֵי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל :

**מגיד משנה** **מיחם שפנה ממנו מים וכו'.** שם (דף מ"א) אוקמתא על המשנה מיחם שפנה ממנו מים לא יתן לתוכו מים מועטין כדי שיוחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשיר ואעפ"י שנדחית אוקמתא זו שם הדין אמת הוא ואין כאן משום צירוף כמו שהזכרתי פ"ב: **ומותר לצוק וכו'.** כבר נתבאר זה למעלה: **וכן קדרה רותחת וכו'.** משנה (דף מ"ב): האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן לתוך הקערה ולתוך התמחוי. ואמרו

שם בגמרא בלישנא בתרא דמלח אפי' בכלי ראשון לא בשלה וכ"פ בהלכות  
ופירש"י ז"ל שכשהוא נותן תבלין לתוך הקערה דוקא אחר שהרותחין בתוכה  
אבל לתת לתוך הקערה תבלין תחלה ולערות עליהן רותחין אסור מפני שעירו  
כלי ראשון מבשל והרי הוא לענין זה ככלי ראשון וכן יראה מלשון רבינו. אבל  
קצת מפרשים התירו אפי' עירו כלי ראשון לפי שאינו מבשל. וזה נראה דעת  
הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל להלכה אבל למעשה ראוי להחמיר כדברי רש"י  
ז"ל:

**כסף משנה (ה-ו) אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין וכו'.** בפרק כירה  
(שבת דף מ"א) תנן מיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אבל נותן  
הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן ובגמרא מאי קאמר אמר אביי ה"ק  
המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטים בשביל שיחמו  
אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן  
לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין  
אסור ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי ב"ש ב"ה  
אומרים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין מותר בד"א בכוס אבל  
באמבטי חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין ור"ש בן מנסיא אוסר א"ר נחמן  
הלכה כר"ש בן מנסיא סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי א"ל אביי  
תני ר' חייא ספל אינו כאמבטי ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דספל הרי הוא  
כאמבטי ואמר ר"נ הלכה כר"ש בן מנסיא אלא בשבת רחיצה בחמים ליכא  
מי סברת ר"ש אסיפא קאי ארישא קאי וב"ה מתירין בין חמין לתוך צונן ובין  
צונן לתוך חמין ור"ש אוסר צונן לתוך חמין לימא ר"ש בן מנסיא דאמר כב"ש  
ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא לרבא  
דלא קפיד אמיא מדתני ר' חייא מערה אדם קיתון לתוך ספל של מים בין  
חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין. ופרש"י חמין לתוך צונן דקא סבר תתאה  
גבר ואין המים מרתיחין את הצונן אלא מפשירין. ולא צונן לתוך חמין  
שהתחתונים מרתיחין את העליונים דתתאה גבר. בכוס דלשתיה בעי להו ולא  
ניחא ליה שיוחמו ועוד דכלי שני הוא אוסר אפילו חמין לתוך צונן. ספל הרי  
הוא כאמבטי ואע"ג דכלי שני הוא הואיל ולא לשתייה אלא לרחיצה אסירי  
דניחא ליה שיוחמו הרבה וגזרינן. מי סברת ר"ש אסיפא קאי דלא שרי ת"ק  
אלא חמין לתוך צונן ואתא איהו ואסר אף חמין לתוך צונן. ארישא קאי  
לשתיה וצונן לתוך חמין דשרו ב"ה אסר. וכתב הרי"ף ומסקנא דשמעתין  
דהלכה כב"ה דקאמר א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא לאבא דלא קפיד  
מדתני ר"ח וכו' ואעפ"י שיש חולקים על הרי"ף ופוסקים כר"ש בן מנסיא  
דפסק ר"נ כוותיה כבר נתן הרא"ש טעם לשבח לסברת הרי"ף וכן דעת רבינו.  
וכך פירוש דבריו אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין אין נותנים לה

מים צונן אבל נותן הוא ממים שבזה האמבטי לתוך אמבטי אחר של צונן כדברי ב"ה: **ומ"ש מיחם שפינה ממנו מים חמין וכו'** היינו מתניתין שכתבתי בסמוך וכדאוקמה אביי דה"ק ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור אבל לר"ש דקי"ל כוותיה שרי. **ומ"ש ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן וכו' והוא שלא יהיו בכלי ראשון** הוא כב"ה דשרי בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין בכוס שהוא כלי שני. ויש לתמוה היאך סתם וכתב והוא שלא יהיו בכלי ראשון דהא במיחם שרי אפילו צונן לתוך חמין והוא שיהיו הצונן מרובים כדאוקי אביי מתניתין דהכא קאמר מיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטים בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן. ולפיכך נ"ל דרבינו סבר דלא נקטינן כאביי אלא כאוקימתא קמייתא דרב אדא דאוקי מתניתין דה"ק מיחם שפינה מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן ואע"ג דמצרף לית לן בה דמתניתין מני ר"ש היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר דכיון דמוקי מתניתין אליבא דהלכתא עדיף טפי מאוקימתא דאביי דאוקמה כר' יהודה דלא קיי"ל כוותיה ומאי דאתקיף אביי לרב אדא מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני מיחם שפינהו קתני אינו כדאי לדחות אוקימתיה דכמה משניות מוקמינן להו בענין יותר רחוק מזה ואביי נמי לאו למדחייה אתא אלא לתרוצי שפיר טפי לישנא דמתניתין דבדוקא קתני שפינהו דהיינו שפינהו למיחם עצמו ומדקתני מיחם שפינהו ולא קתני מיחם שפינה ממנו מים אלמא בשפינה ממנו מים לעולם אסור ומש"ה איצטריך לאוקמי מתניתין כר"י אע"ג דלא קיי"ל כוותיה הילכך לאוקמי מתני' דמאי פינהו שפינה ממנו כדאוקי רב אדא דהוי אליבא דהלכתא עדיף טפי ועוד דהא רב דאמר ל"ש אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ע"כ כרב אדא משמע ליה וכדפירש"י ושמואל דאמר אפילו שיעור לצרף מסתמא לא פליג ארב באוקמתא דמתניתין ואע"ג שבפירוש המשנה כתב רבינו כאוקמתא דאביי כבר מצינו בהרבה מקומות בחיבור שחזר ממ"ש בפירוש המשנה ועוד שאפילו נאמר שפירוש המשנה כאוקמתא דאביי כיון דאתיא דלא כר"ש לית הלכתא כוותה. והשתא לפי דבריו פה לא נצטרך לומר דהאי אמבטי הוי כלי שני ולא הוי כאידך אמבטי דאיתא בההוא פרקא דקאמר בקשתי להניח פך באמבטי כדברי התוס' וגם לא נצטרך לחלק בין אמבטי שהוא כלי ראשון לשאר כלי ראשון כדברי הר"ן דאמבטי ודאי כלי ראשון ודין כל כלי ראשון שוה לו דלא שרי אלא חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דמתניתין דמיחם שפינהו לא בפינהו מיירי כלומר ועדיין יש בו מים חמין דכל כה"ג אסור לתת לתוכו צונן כלל דהיינו אמבטי אלא בשפינה ממנו מים מיירי ולאשמועינן דאע"ג דמצרף לית לן בה **ומ"ש רבינו אמבטי של מרחץ** נ"ל לפי זה דלאו



דוקא של מרחץ אלא משום דברייתא תני אמבטי נקט אמבטי אבל הוא הדין לכל כלי ראשון וזהו שכתב אח"כ ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה הרי דבכל כלי ראשון אסור ואפילו אינו עשוי לרחיצה כאמבטי שהרי הפסיק בין דין דאמבטי לדין זה דמיחם שפינה ממנו מים חמין ואין לומר שמה שכתב והוא שלא יהיו בכלי ראשון בנותן צונן מועטין לתוך חמין מרובין דוקא אבל צונן מרובין אה"נ דשרי אפילו בכלי ראשון ולא הוצרך רבינו לכתבו משום דדבר פשוט הוא דמ"מ ה"ל לכתבו כדי לאשמועינן דלא גזרינן ביה ועוד כיון דמתניי אתיא לאשמועינן הא מילתא אליבא דאביי לא ה"ל להשמיטו. ומיהו אפשר שסמך על מ"ש והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה דמשמע דבצונן מועטין מיירי שהן מתחממן הרבה אבל בצונן מרובין שרי. ודבר ברור הוא שמ"ש והוא שלא יהיו בכלי ראשון לא קאי אלא אצונן לתוך חמין אבל חמין לתוך צונן בכלי ראשון נמי שרי. והרב המגיד כתב מיחם שפינה ממנו מים שם אוקמתא על המשנה ואע"פ שנדחת ראייה זו שם הדין דין אמת הוא עכ"ל. נראה מדבריו שתופס דברי רב אדא לדחויים וא"כ למה לו לומר שאע"פ שנדחו דבריו הדין דין אמת הוא תיפוק ליה משום דלאביי נמי דאמר דמתניתין אסרה הא אמר דהיינו לר' יהודה אבל לר"ש דקי"ל כוותיה מישרי שרי ועוד אי ס"ל לרבינו כאביי למה השמיט דין מיחם שפינהו מעל האור שמותר לתת לתוכו מים אלא ודאי כמ"ש עיקר. עוד כתב הרב המגיד גבי אמבטי של מרחץ והטעם שאסור לתת צונן לתוך חמין שבו מפני שהמים שבו עומדים לרחיצה ואדם מחממן הרבה וזהו שכתב רבינו אמבטי של מרחץ עכ"ל. ולפי דבריו בשאר כלי ראשון דלאו לרחיצה מותר ליתן צונן לתוך חמין לרבינו. וקשה שהרי כתב אח"כ מיחם שפינה ממנו מים חמין וכו' ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון משמע דבכל כלי ראשון אסור אע"ג דלאו לרחיצה הילכך כמו שכתבתי עיקר. ומ"ש רבינו אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין, נראה דמלאה דנקט אורחא דמילתא נקט ולא דוקא דכיון דטעמא מפני שהוא כלי ראשון אפילו אינה מלאה נמי :

**אין שורין את החלתית בין בפושרין בין בצונן אבל שורה אותו בתוך החמץ. ואם שתהו ביום חמישי וששי הרי זה שורה בשבת בצונן ומניחו בחמה עד שיחם ושותה. כדי שלא יחלה אם פסק מלשותות :**

**מגיד משנה** אין שורין את החלתית וכו'. פרק תולין (דף ק"מ) משנה אין שורין את החלתית בפורין אבל נותנין לתוך החומץ ובגמרא בעא מיניה ר"י מרינאי מהו לשרות את החלתית בצונן א"ל אסור והקשו והא אנו תנו בפורין הא בצונן מותר א"ל מתניתין יחידאה היא ופ"י ואין הלכה כמותו אלא אף בצונן אסור: **ואם שתה יום חמישי וכו'.** שם כיון דאשתי חמשא ומעלי שבתא אי לא שתי בשבתא מסתכן:

**ח** דָּבַר שְׁנַתְּבִשֵׁל קֶדֶם הַשֶּׁבֶת אוּ נִשְׂרָה בְּחַמִּין מִלְּפָנֵי הַשֶּׁבֶת אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא עֶכְשָׁו צוּנָן מִתֵּר לְשֵׁרוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשֶׁבֶת. וְדָבַר שֶׁהוּא צוּנָן מִעֲקָרוֹ וְלֹא בָּא בְּחַמִּין מֵעוֹלָם מְדִיחִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשֶׁבֶת אִם לֹא הִיָּתָה הַדְּחָתוֹ גָּמַר מִלְּאֲכָתוֹ אֲבָל אֵין שוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין:

**מגיד משנה** דבר שנתבשל וכו'. במשנה פרק חבית (דף קמה:) כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בשבת חוץ מן המליח הישן וקוליס האספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. ופירש רש"י ז"ל כל שבא בחמין כלומר שנתבשל שורין אותו בחמין שיהיה נמוח וכל שלא בא בחמין כגון בשר יבש שאוכלים אותם חי ע"י הדחק מדיחים אותו ולא אמרינן זהו בשולו אבל לא שורין, עכ"ל. ודין המליח מבואר פ"ט:

**ט** מִתֵּר לְהַחֵם בְּחַמָּה אֶף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְהַחֵם בְּתוֹלְדוֹת חַמָּה שְׂאִינּוּ בָּא לְטֵעוֹת מִחַמָּה לְאוּר. לְפִיכָךְ מִתֵּר לִתֵּן מִיָּם צוּנָן בְּשֶׁמֶשׁ כְּדִי שְׂיַחֲמוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מִיָּם יָפִים לְתוֹךְ מִיָּם רָעִים בְּשֶׁבִיל שְׂיִצְנּוּ. וְנוֹתְנִין תְּבִשִׁיל לְתוֹךְ הַבוֹר בְּשֶׁבִיל שְׂיִהָא שְׂמוֹר:

**מגיד משנה** מותר להחם בחמה וכו'. שם (דף קמ"ו:) במשנה ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו ופרק כירה (דף ל"ט) בחמה כ"ע ל"פ דשרי וכו' כמו שכתבתי פ"ט: **וכן נותנין וכו'.** פרק חבית (דף קמ"ו:) משנה נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו:

**י** מְעַרְבֵי אָדָם מִיָּם וּמְלַח [א] וְשֶׁמֶן וְטוֹבֵל בּוֹ פֶּתוֹ אוּ נוֹתְנֵנוּ לְתוֹךְ הַתְּבִשִׁיל. וְהוּא שְׂיַעֲשֶׂה מְעַט אֲבָל הַרְבֵּה אֲסוּר מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה

כְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִמְּלָאכֶת הַתְּבַשִּׁיל. וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה מִי מְלַח עֲזִין [ח] וְהוּן שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מְלַח וְשְׁלִישׁ מִים מְפָנִי שְׁנִרְאָה כְּעוֹשֶׂה מוֹרִיס. [ט] וּמִתֵּר לְמִלַּח בִּיצָה אָבֵל צָנוּן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אָסוּר מְפָנִי שְׁנִרְאָה כְּכּוֹבֵשׁ כְּבָשִׂים בְּשֶׁבֶת וְהַכּוֹבֵשׁ אָסוּר מְפָנִי שֶׁהוּא כְּמִבְשֵׁל. וּמִתֵּר לְטֵבֵל צָנוּן [י] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּמִלַּח וְאוֹכֵל:

**מגיד משנה מערב אדם מים ומלח וכו'.** בשמונה שרצים (דף ק"ח:) אין עושין מי מלח מרובים אבל עושה הוא מי מלח מועטין וטובל בהן פתו ונותן לתוד התבשיל. ונזכר שם שר' יוסי אוסר אפילו מועטין אלא אם כן עושה בשנוי ואין הלכה כמותו כדאיתא פרק קמא דעירובין (י"ד:) ומבואר כאן בהלכות. וכאן מבואר בגמרא שמי מלח הם מים ושמן ומלח: **וכן לא יעשה מי מלח וכו'.** שם (שבת קח:) אין עושין מי מלח עזין וכמה אמר אביי תרתי תלתי מלחא ותלתא מיא למאי עבדי ליה אר"א למורייהו: **ומותר למלוח ביצה וכו'.** שם תני יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת אביי אמר צנון אסור ביצה מותרת. ובהלכות והלכה כאביי. ושם מבואר שאפילו הצנון מותר לטבלו במלח:

**כסף משנה וכן לא יעשה מי מלח עזין וכו' מפני שנראה כעושה מורייהו.** נראה שטעמו משום דסתם מורייהו עבדי ליה לזמן מרובה לכבוש בו דגים ומשום דמיחזי ככובש כבשים אסור ומי מלח עזין דאסרינן אפילו במועטים דאי במרובין דוקא מאי איריא עזין אפילו אינן עזין נמי וכ"כ הר"ן:

**יא** מִתֵּר לְעֵרֵב יֵין וְדָבֵשׁ וּפְלִפְלִין בְּשֶׁבֶת לְאַכְלָן [כ] אָבֵל יֵין וּמִים וְשֶׁמֶן אֶפְרָסִמוֹן אָסוּר שְׁאִין זֶה רְאוּי לְאַכִּילַת בְּרִיאִים. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה:

**מגיד משנה מותר לערב דבש ויין ופלפלין וכו'.** פרק (חבית) [נתולין] (שבת ק"מ, ע"ז ל') ת"ר אלונתית יין ישן ופלפלין ומים צלולין ואפרסמון ומפורש שם שהאלונתית הוא לרפואה:

**יב** חֲרָדֵל שְׁלֵשׁוּ מֵעֵרֵב שֶׁבֶת לְמַחֵר מִמַּחוּ בֵּין בֵּינָה בְּכָלִי וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דָּבֵשׁ וְלֹא יִטְרֹף [ט] אֶלָּא מֵעֵרֵב. שְׁחֲלִים שְׁטֵרְפוֹן מֵעֵרֵב שֶׁבֶת לְמַחֵר נוֹתֵן לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן וְחֲמֵץ וְתִבְלִין וְלֹא יִטְרֹף

אָלָא מְעָרַב. [מ] שׁוּם שְׂרִסְקוּ מְעָרַב שֶׁבֶת לְמַחַר נוֹתְנוּ לְתוֹךְ  
הַגְּרִיסִין וְלֹא יִשְׁחַק אֶלָּא מְעָרַב :

**מגיד משנה** **חרדל שלשו מע"ש וכו'.** מסקנא דגמרא שבת שם כלשון רבינו :  
**שחלים שטרפן וכו'.** שם כלשון רבינו : **שום וכו'.** שם כלשון רבינו וכבר  
כתבתי בדין זה פ"ג :

**כסף משנה** **חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בין ביז בין בכלי.** מדברי  
תרומת הדשן נראה דלאו למימרא דלערבו בכף שרי אלא דוקא לנערו בכלי  
עצמו הוא דשרי ואין זה במשמע דברי רבינו אלא בכף נמי שרי והוא שלא  
יטרוף בכח :

**ג** הנוטל שער מגוף האדם חייב משום גזוז. לפיכך אסור לרחץ  
את הידים בדבר שמשיר את השער ודאי כגון אהלה וכיוצא  
בו. ומותר לחף את הידים בעפר לבונה ועפר פלפלין ועפר יסמין  
וכיוצא בהן ואינו חושש שמא ישיר שער שעל ידו שהרי אינו  
מתכוין. ערב דבר שמשיר את השער ודאי עם דבר שאינו משיר  
ודאי אם היה הרב מדבר המשיר אסור לחף בו ואם לאו מותר :

**מגיד משנה** **הנוטל שער וכו' לפיכך אסור לרחוץ וכו'.** דין נטילת השער מבואר  
פ"ט ודין הרחיצה פרק במה טומנין (דף נ' :) מבואר שאינו אסור אלא בדבר  
שודאי משיר דהוי"ל פסיק רישיה ולא ימות ואע"ג דקי"ל כר"ש דדבר שאין  
מתכוין מותר בזה שודאי משיר אסור ושם מבואר שהאהלה משיר את השער  
בודאי : **ומותר לחוף את הידים וכו'.** שם אמר רב יהודה עפר לבינתא שרי.  
וכתב רבינו האי יש שמפרש לבנה ממש. ויש מפרשים לבינתא עפר של לבונה  
ונקראת כנדא"ר לבא"ין בלשון ישמעאל וכך אנו סוברין עכ"ל. וזה דעת רבינו.  
עוד שם כוספי דיסמין שרי עפר פלפלי שרי : **עירב דבר שאינו משיר את השער**  
**וכו'.** בכאן מצאתי נוסחאות חלוקות בספרי רבינו. בקצתן כתוב אם היה הרוב  
מדבר שאינו משיר ודאי מותר לחוף ואם לאו אסור. ובקצתן אם היה הרוב  
מדבר המשיר ודאי אסור לחוף ואם לאו מותר וזאת הנוסחא האחרונה נראה  
אמתית לפי מסקנת הגמ' שא"ר נחמיה בריה דרב יוסף כל היכא דליכא רובא  
אהלה שפיר דמי. וכן נראה מן ההלכות :

**יד** אָסוּר לְרֹאוֹת בְּמִרְאָה שֶׁל מִתְּכֶת [ג] בְּשֶׁבֶת גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׂרִי  
בָּהּ נִימִין הַמְדַלְדְּלִין מִן הַשְּׁעָר וְאֶפְלוּ קְבוּעַ בְּכַתֵּל. אָבֵל מִרְאָה  
שְׂאִינָה שֶׁל מִתְּכֶת מִתֵּר לְרֹאוֹת בָּהּ אֶפְלוּ אִינָה קְבוּעָה :

**מגיד משנה** **אסור לראות במראה של מתכת כו'.** מחלוקת תנאים פרק שואל  
(דף קמ"ט) והעלו בהלכות כדברי רבינו. ואע"פ שיש חולקין כן עיקר. וכן  
הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. מדבריהם למדנו שמותר לנשים להסתכל  
במראה של זכוכית בשבת ואע"פ שאינה קבועה ואינן חוששות :

**טו** הַמְכַבֵּס חַיֵּב מְשׁוּם מְלַבֵּן. וְהַסּוֹחֵט כְּסוּת חַיֵּב מִפְּנֵי שֶׁהוּא  
מְכַבֵּס. לְפִיכֵךְ אָסוּר לְדַחֵק מְטָלִית אוֹ מוֹדֵד וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בְּפִי  
הָאִשִּׁישָׁה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ כְּדִי לְסַתְּמָה שְׁמָא יָבֵא לִיְדֵי סְחִיטָה. \*  
וְאִין מְקַנְחִין בְּסַפּוּג אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה שְׁלֵא יִסְחֹט.  
וְאִין מְכַסִּין חֲבִית שֶׁל מַיִם וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בְּבָגֵד שְׂאִינוּ מוֹכֵן לָהּ  
גְּזֵרָה שְׁמָא יִסְחֹט :

**ההראב"ד** **ואין מקנחין וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל הצרפתים מפרשים כן וקשיא  
לי ביש לו בית אחיזה מאי הוי א"א לקנוח בלא סחיטה. ואני אומר כיון שיש  
לו בית אחיזה ה"ל כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים אבל כשאין לו  
בית אחיזה אסור לסוחטו עכ"ל :

**מגיד משנה** **המכבס חייב משום מלבן כו' לפיכך אסור לדחוק מטלית וכו'.**  
דין הכבוס וסחיטת הכסות כתבתיה בארוכה פ"ט ודין איסור דחיקת  
המטלית פי תולין (קמ"א) אמר רבא לא ליהדוק אינש אודרא אפומא דשישא  
דילמא אתי לידי סחיטה ע"כ : **ואין מקנחים בספוג וכו'.** פרק נוטל (דף קמ"ג)  
משנה ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו  
ופירש"י ז"ל לפי שכשאוחז נסחט בין אצבעותיו. וזה דעת רבינו ובהשגות א"א  
הצרפתים מפרשים כן וקשיא לי וכי יש לו בית אחיזה מאי הוי אי אפשר  
לקנוח בלא סחיטה ואני אומר כיון שיש לו בית אחיזה הויא ליה כצלוחית  
מלאה מים שמריק ממנה אבל כשאין לו בית אחיזה אסור לסוחטו עכ"ל.  
וכתב רבינו בפירוש המשנה ספוג ידוע והוא כמו צמר נעשה בחוף הים ושואב  
המים, עכ"ל : **ואין מכסין חבית וכו'.** בפרק במה טומנין (דף מ"ח) חזייה דהוה  
פריס סודרא אכובא דמיא וכו' שם מתבאר זה :

**טז** נִשְׁבְּרָה [טז] לו חֲבִית בְּשֶׁבֶת מִצִּיל מִמָּנָה מֵה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשֶׁבֶת לוֹ וּלְאוֹרְחָיו וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפֹּג בֵּינָן אוֹ יִטְפַּח בְּשֶׁמֶן שְׂאֵם יַעֲשֶׂה כְּדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל שֶׁמָּא יָבֹא לַיָּדִי סְחִיטָה. וְכִיצַד מִצִּיל מִמָּנָה. מִבֵּיא כְּלֵי וּמְנִיחַ תַּחְתֵּיהָ. וְלֹא יָבִיא כְּלֵי אַחַר וַיִּקְלַט כְּלֵי אַחַר וַיִּצָּרֶף גִּזְרָה שֶׁמָּא יָבִיא כְּלֵי דְרָךְ רְשׁוֹת הָרַבִּים. נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים מִבֵּיא כְּלֵי אַחַר וְקוֹלֵט כְּלֵי אַחַר וּמְצָרְפוֹ לְרֵאשׁוֹן. וְלֹא יִקְלַט וְאַחַר כְּךָ יִזְמִין אֶלָּא יִזְמִין וְאַחַר כְּךָ יִקְלַט. וְאִם [טז] הָעָרִים בְּדָבָר זֶה מִתָּר :

**מגיד משנה** **נשברה לו חבית וכו'.** (דף קמ"ג:) ראש פרק חבית שנשברה מצילין הימנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג. ובגמרא תנא לא יספוג בין ולא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ופירש"י ז"ל לא יספוג לא יניח ספוג במקום היין לחזור ולהטיפו בכלי גזרה שמא יסחוט. לא יטפח מכניס בו כפו והשמן נדבק בו עכ"ל: **וכיצד מציל וכו'.** ברייתא בכל כתבי (דף קי"ז:) הדין והטעם מפורש שם מלבד ההערמה שהיא במחלוקת תנאים שם. ופסק רבינו כדברי האומר מערימין להקל בשל דבריהם:

**יז** טֵיט שֶׁעַל גִּבֵּי בְּגָדוֹ מְכַסְּסוֹ מִבְּפָנָיִם וְאִינוֹ מְכַסְּסוֹ מִבַּחוּץ גִּזְרָה שֶׁמָּא יִכָּבֵּס. וּמִתָּר לְגַרְדּוֹ בְּצַפְרָן וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִלְבְּנוּ. \* הַמְכַסְּסֵס אֶת הַסּוּדָר אֶסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבְּנוֹ אֲבָל הַחֲלוּק מִתָּר מִפְּנֵי שֶׁאֵין כּוֹנֵתוֹ אֶלָּא לְרַכְכוּ :

**ההראב"ד** **המכסכס את הסודר וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל טעה בזה דבין סודר בין חלוק מותר וכ"פ הרב ז"ל עכ"ל:

**מגיד משנה** **טיט שעל בגדו וכו'.** פרק תולין (דף קמ"א) אמר רב כהנא טיט שע"ג בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ וברייתא טיט שעל בגדו מגררו בצפורן: **המכסכס את הסודר וכו'.** שם (דף ק"מ) רב אחא בר יוסף עאל לבי רב חסדא בעא מיניה מהו לכסכסוי כתניתא בשבתא לרכוכי קא מכוין ושפיר דמי או דילמא לאולודי חיורא קא מכוין ואסור א"ל לרכוכי קא מכוין ושפיר דמי כי נפק א"ל ר"נ בר יצחק מאי בעא מר מיניה אמר ליה בעאי מיניה מהו לכסכסוי כתניתא ואמר לי שפיר דמי. א"ל ותבעי ליה למר סודרא. א"ל

סודרא לא איבעי לי דבעאי מרב הונא ופשט לי. ובמקצת ספרים יש ופשט לי לאיסורא. א"ל ותפשוט ליה למר מסודרא א"ל התם מיחזי כאולודי חיורא הכא לא מיחזי כאולודי חיורא ע"כ בגמרא. ולגרסת הספרים דגרסי ופשט לי לאיסורא דברי רבינו מבוארים שהסודר אסור והכתונת שהוא חלוק מותר. ואף לגרסא האחרת פירש"י ז"ל שהסודר אסור ופשט לי לאיסורא קאמר דאי להיתרא כ"ש כתניתא להיתרא דטפי איכא למיחש בסודרא משום אולודי חיורא מכתניתא. זהו דעתו ז"ל. והרמב"ן ז"ל פירש בהפך דסודרא פשט ליה לרב הונא להיתרא ואכתי הוה מבעיא ליה כתניתא וזהו שבהלכות לא כתבו דין סודר לפי שאינו חלוק מכתניתא ושניהם מותרין. וזהו דעת ההשגות וכן כתוב שם א"א טעה בזה דבין סודר בין חלוק מותר. וכ"פ הרב ז"ל ע"כ. ואני אומר אם הגרסא היא כמו שכתובה בספרי רבינו שלמה ז"ל א"ל התם מיחזי כאולודי חיורא הדבר נראה מוכרע כדבריו ודברי רבינו דהתם בהכרח אסודר קאי ולא אכתניתא דהווי מיירו בה ואמר אמאי לא פשיט ליה מסודר. אבל במקצת הספרים כתוב הכא מיחזי כאולודי חיורא התם לא מיחזי וכו' וזה היא הגרסא הכתובה בחדושי הרמב"ן ז"ל. ולפי גרסא זו אין בפירושה הכרע רק משקול הדעת אי זה מהן יש לחוש יותר לאולודי חיורא ואם דעתו אינה מכרעת אוחזי אני דברי רבינו ורש"י ז"ל למעשה. ופירוש מכסכס פירש"י ז"ל כשנתכבס הרי הוא קשה ומשפשפו בין שתי ידו והוא מתרכך ואף ליבון שלו מצהיל ע"י השפשוף ע"כ דבריו :

**לחם משנה** **המכסכס את הסודר וכו'.** כתב ה"ה אבל במקצת הספרים כתוב הכא מחזי [כאולודי] חיורא התם לא מיחזי [כאולודי] חיורא וכו'. ולפי גרסא זו אין בפירושה הכרע רק משיקול הדעת וכו'. וקשה דהיכי אמר דאין בפירושה הכרע ודאי דהדבר מוכרח כפירוש הרמב"ן ז"ל דהתם בהכרח אסודר קאי ולא אכתניתא. ואפשר דט"ס נפל כאן וצ"ל דהגרסא היא הכא מיחזי כאולודי חיורא הכא לא מיחזי כאולודי חיורא ולפי"ז אין הכרע דתרווייהו נאמר בהם הכא :

**יח** מנעל או סנדל שנתלכלך בטיט ובצואה מתר לשכשכו במים אבל לכבסו אסור. ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים חדשים אבל סכין (אותם) ומקנחין את הישנים. [פ] כר או כפת שקה עליהן צואה או טנוף מקנחו [צ] בסמרטוט. ואם היתה על של עור נותנין עליה מים עד שתקלה :

**מגיד משנה** **מנעל וסנדל וכו'.** בזבחים פ' דם חטאת (דף צ"ד:) דרש רבא מותר לכבס את המנעל וחזר בו ואמר שכשודך מותר כבוס אסור והובא בהל' פי תולין: **ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים חדשים אבל סכין אותן ומקנחין את הישנים** ע"כ בספרי רבינו. והם דברים מתמיהים שהרי שם פרק תולין (שבת קמ"א) ליכא מ"ד דישן מותר ולא חדש אדרבא אמרו מגרדין מנעל חדש אבל לא ישן וכ"ש דמסקנא התם כדתני ר' חייא אין מגרדין מנעל חדש ולא מנעל ישן ולא יסודך רגלו שמן והוא בתוך המנעל וכו'. ואם אין לרבינו נוסחא אחרת בדברים אלו איני יודע להלום דבריו. ובהשגות א"א גם בזה טעה ע"כ: **כר או כסת וכו'.** משנה פרק נוטל (דף קמ"ב:) היתה עליו פירוש על הכר לשלשת מקנחה בסמרטוט היתה של עור נותנין עליה מים עד שתכלה ופירש"י ז"ל לשלשת שום דבר מאוס כגון רוק או רעי או צואה מקנחה בסמרטוט ולא יתן עליה מים דהתם כר של בגד הוא ובגד שרייתו במים זהו כבוסו. היתה הלשלשת זו על כר של עור דלאו בר כבוס הוא נותן עליה מים עד שתכלה ומיהו כבוס ממש לא עכ"ל. והביא ראייה דכבוס ממש אפילו בשל עור אסור מההיא דמנעל דזבחים דלעיל:

**ט** **מי שנתלכלכה ידו בטיט מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה** ובמפה הקשה העשויה לאחוזה בקווצים. אבל לא במפה שמקנחין בה את הידים שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל ויבוא לכבס את המפה:

**מגיד משנה** **מי שנתלכלכה ידו בטיט וכו'.** תוספתא מי שרחץ במים מסתפג באלונטית וכו' ופרק חבית (דף קמ"ז:) אמר רבי יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטיתו ומביאה בידו לתוך ביתו:

**כ** **מי שרחץ במים מסתפג באלנטיתו ומביאה בידו ואין חוששין שפא יסחט.** וכן מי שנשרו כליו במים מהלך בקהן ואין חוששין שפא יסחט. ואסור לו לשטחון ואפלו בתוך ביתו גזרה שפא יאמר הרואה הרי זה כבס כסותו בשבת ושטחה ליבשה. [ק] וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפלו בחדרי חדרים אסור:

**מגיד משנה** **וכן מי שנשרו כליו וכו'.** (שם קמ"ו:) משנה מי שנשרו כליו בדרך מהלך בהם ואינו חושש הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם



ובגמרא א"ר יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפ"י בחדרי חדרים אסור. והקשו ממשנתנו דתנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. ותירצו תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר"א ור"ש אוסרים והעלו בהלכות שהלכה כרב והביאו ראיה לזה וכן דעת רבינו ומקצת מן הגאונים חלוקים בזה ודברי ההלכות ורבינו עיקר:

**כא** שְׁתֵּי מְטֵהֲרוֹת זֹו עַל גַּב זֹו נוֹטֵל אֶת הַפֶּקֶק מִבֵּינֵתָיִם וּמִשִּׁיקוֹן וּמִחֲזִיר אֶת הַפֶּקֶק לְמִקוֹמוֹ מִפְּנֵי שְׂאִינֹו בָּא לְיָדֵי סְחִיטָה שְׁהָרִי דַּעְתּוֹ שְׂיִצְאוּ הַמִּים. וּפּוֹקֵקִין אֶת הַבֵּיב בְּסוּדְרִין וּבְכָל דָּבָר הַמְטִלְטֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצּוּפוּ הַמִּים עַל הָאֶכְלִים וְעַל הַכְּלִים. אָבֵל אֵין פּוֹקֵקִין אֶת הַבֵּיב כְּדֵי שְׂיִרְדּוּ הַמִּים לְבוֹר שְׂמָא יִסְחֹט בְּעֵת שְׂדוּחַק שְׁהָרִי הַפֶּקֶק שְׂרוּי בְּמִים:

**ההראב"ד** שתי מטהרות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא כיון יפה לטעם התוספתא אלא מפני שהוא מקפיד על המים שיורדים מן הגג שלא יצאו לרה"ר דרך הביב אלא לכנסן לתוך בורו שבחצר ומקפיד על הפקק שיהא מהודק ביותר על פי הביב עכ"ל:

**מגיד משנה** שתי מטהרות וכו'. תוספתא בעירובין פ"ח:

**כסף משנה** שתי מטהרות זו ע"ג זו וכו'. תוספתא דעירובין פ"ח. איכא למידק אמאי לא חייש ברישא שמא יסחוט כיון שהפקק שרוי במים ותו במציעתא אמאי לא חיישינן שמא יסחוט כדחיישינן בסיפא, ונ"ל דברישא שכוונתו להשיק שתי מטהרות אלו כשמחזיר הפקק למקומו אין לחוש שידחוק הפקק בנקב דאדרבה מחזירו בענין שלא ימלא כל הנקב דאם כן תפסוק השקתן והיינו דקתני שהרי דעתו שיצאו המים ובמציעתא אינו פוקק אלא מפני שחושש שמא יצאו מים רבים ויצופו על האוכלים ועל הכלים אבל אם יצאו מים מועטים אינו חושש ולפיכך אינו דוחק את הפקק הרבה הילכך לא חיישינן שיסחטנו אבל בסיפא שפקק כדי שירדו המים לבור מקפיד אפילו על מעט מים שלא ילכו חוץ לבור ולפיכך הוא דוחק הפקק וחיישינן שמא יסחטנו כשהוא דוחקו:

**כב** אָסוּר לְתַקּוֹן בֵּית יָד שֶׁל בְּגָדִים וּלְשַׁבְּרָם שְׂבָרִים שְׂבָרִים כְּדָרְךָ שְׂמִתְקַנּוּן בְּחַל הַבְּגָדִים כְּשֶׁמְכַבְּסִין אוֹתָן. וְכֵן אֵין

מְקַפְּלִים הַבְּגָדִים בְּשֶׁבֶת כְּדָרֶךְ שְׁעוֹשִׁין בְּחַל בַּבְּגָדִים כְּשֵׁיכְבָּסוּ אוֹתָן. וְאִם לֹא הָיָה לוֹ כְּלֵי אַחַר לְהַחֲלִיפוֹ מִתֵּר לְקַפְּלוֹ וּלְפָשְׁטוֹ וּלְהַתְּכִסּוֹת בּוֹ כְּדֵי שְׂיִתְנַאֶה בּוֹ בְּשֶׁבֶת. וְהוּא שְׂיִהְיֶה בְּגָד חֲדָשׁ לְבָן שְׁהָרִי הוּא מִתְמַעֵךְ וּמִתְלַכְּלֵךְ מִיָּד. וְכִשְׂיִקְפֹּל לֹא יִקְפֹּל אֶלָּא אִישׁ אֶחָד אָבֵל לְקַפֵּל בְּשָׁנִים אֶסוּר :

**מגיד משנה** **אסור לתקן בית יד וכו'.** זו קיטורי בית יד שהזכירו פי יו"ט שחל (ביצה כ"ג) ואמרו שמעשה אומן הוא ואסור: **וכן אין מקפלין.** פ' אלו קשרים (שבת ק"יג) משנה מקפלים את הכלים אפי' ד' וה' פעמים ובגמרא אמרי דבי ר' ינאי לא שנו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא וחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועים לא ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא ע"כ:

**כג** הַצּוֹבֵעַ מֵאַבּוֹת מְלֹאכוֹת לְפִיכֶךָ אֶסוּר לְאַשָּׁה לְהַעֲבִיר סָרֶק עַל פְּנֵיהָ מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּצוֹבֵעַת. וְהִתּוֹפֵר מֵאַבּוֹת מְלֹאכוֹת לְפִיכֶךָ אֶסוּר לְמִלְאוֹת הַכֶּר וְהַכֶּסֶת הַחֲדָשִׁים בְּמוֹכִין גְּזָרָה שְׁמָא יִתְפַּר. אָבֵל מוֹכִין שֶׁנִּשְׁרָוּ מִן הַכֶּר אוֹ מִן הַכֶּסֶת מַחֲזִירִין אוֹתָן בְּשֶׁבֶת :

**מגיד משנה** **הצובע מאבות מלאכות וכו'.** דין הצובע פ"ז. ואיסור העברת הסרק. ברייתא בהמצניע (דף צ"ה) אשה לא תעביר סרק על פניה משום שצובעת: **והתופר מאבות מלאכות לפיכך אסור למלאות וכו'.** בבמה טומנין (דף מ"ח) מימרא וברייתא אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביו"ט ואצ"ל בשבת נשרו מחזירין אותן בשבת ואצ"ל ביו"ט:

**כד** הַקּוֹרֵעַ מֵאַבּוֹת מְלֹאכוֹת. לְפִיכֶךָ מִי שֶׁנִּסְתַּבְּכוּ בְּגָדָיו בְּקוֹצִים מִפְּרִישָׁן בְּצִנְעָה וּמִתְמַהֲמָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרַע. וְאִם נִקְרָעוּ אֵינּוּ חֵיב כְּלוּם שְׁהָרִי לֹא נִתְכַּוֵּן. וּמִתֵּר לְלָבַשׁ בְּגָדִים חֲדָשִׁים וְאִם נִקְרָעוּ נִקְרָעוּ. פּוֹצְעִין אֶת הָאֵגוּז בְּמִטְלִית וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא תִקְרַע :

**מגיד משנה** **הקורע מאבות מלאכות וכו' לפיכך מי שנסתבכו וכו'.** ירושלמי פ' כלל גדול. **ומותר ללבוש וכו':** ופוצעין את האגוז וכו'. ברייתא כלשונה ביו"ט פרק המביא (דף ל"ד):

**כה** התוקע חָיַב מְשׁוּם בּוֹנֵה. לְפִיכֹךְ כָּל הַדְּלָתוֹת הַמְּחַבְּרוֹת לְקַרְקַע לֹא נוֹטְלִין אוֹתָן וְלֹא מְחַזְּרִין גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע. אֲבָל דְּלַת שְׂדֵה תַּבָּה וּמְגֻדֵל וּשְׂאָר דְּלָתוֹת הַכְּלִים נוֹטְלִין וְלֹא מְחַזְּרִין. וְאִם נִשְׁמַט צִיר הַתְּחַתּוֹן שְׁלֵהוּ דּוּחְקִין אוֹתוֹ לְמַקּוּדָּשׁ מְחַזְּרִין אוֹתוֹ. אֲבָל צִיר הָעֲלִיוֹן שֶׁנִּשְׁמַט אֲסוּר לְהַחְזִירוֹ בְּכָל מְקוֹם גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע:

**מגיד משנה** **התוקע חייב משום בונה וכו' לפיכך כל הדלתות וכו'.** ברייתא פ' כל הכלים (דף קכ"ב:) ובהלכות ת"ר דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל נוטלין ולא מחזירין. של לול של תרנגולין פי' דמחברי בארעא כדאיתא התם בגמרא לא נוטלין ולא מחזירין גזרה שמא יתקע ע"כ בהלכות. ותמה אני למה הוצרכו לגזרה דשמא יתקע במה שמחובר לקרקע שהרי בלא תקיעה חייב משום בונה כמבואר פרק עשירי: **ואם נשמט ציר התחתון וכו'.** בהמוצא תפילין (עירובין ק"ב:) מחזירין ציר התחתון במקדש אבל לא במדינה העליון כאן וכאן אסור ובגמרא ת"ר ציר דלת תיבה וּמְגֻדֵל במקדש מחזירין במדינה דוחקין העליון כאן וכאן לא יחזיר גזירה שמא יתקע ואם תקע חייב חטאת ע"כ. ומדברי רבינו שציר העליון במדינה אסור לדחקו וכן העלו ז"ל:

**לחם משנה** **התוקע חייב משום בונה וכו'.** קשה דאמאי נוטלין דהא מיחזי כסותרן אע"ג דאין בנין ואין סתירה בכלים ומאי שנא ממנורה של חוליות שכתב רבינו שאין מחזירין מפני שנראה כבונה ה"נ מיחזי כסתירה דאי שייך בנין שייך סתירה כדמוכח בגמ' וצ"ע:

**כו** אין גוֹדְלִין אֶת שְׁעַר הָרֵאשׁ וְאִין פּוֹקְסִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה כְּבוֹנָה. וְאִין מְחַזְּרִין מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת וְלֹא כֶּסֶא הַמְּפָצֵל וְלֹא שְׁלַחַן הַמְּפָצֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה כְּבוֹנָה. וְאִם הֶחֱזִיר פְּטוּר שְׂאִין בְּנֵן בְּכֵלִים וְאִין סְתִירָה בְּכֵלִים. וְאִם הָיָה רְפוּי מִתֵּר לְהַחְזִירוֹ. וְאִין מִתְקַנֵּין חֲלִיּוֹת שֶׁל שְׂדֵרָה שֶׁל קָטָן זֶה בְּצַד זֶה מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה כְּבוֹנָה:

**מגיד משנה** **ואין גודלין שער הראש וכו'.** פ' המצניע (שבת צ"ד:) הגודלת והפוקסת חכמים אוסרין משום שבות. ואסיקנא בגמרא משום דמיחזי כבונה ופירש"י ז"ל פוקסת יש מרבתי אומרים מתקנת שעה במסרק, עוד כתב

פירוש אחר וזה נראה מדברי רבינו : **ואין מחזירין וכו'**. סוף פ' כירה (ד' מ"ז) : מפורש בגמרא ובהלכות וכרשב"ג דאמר אם היה רפוי מותר : **ואין מתקנין חוליות וכו'**. פרק חבית (דף קמ"ז) משנה אין מעצבין את הקטן ובגמרא בחומרי שדרא דמיחזי כבונה :

**כז** העושה אהל קבוע חייב משום בונה. לפיכך אין עושין אהל עראי לכתחלה ולא סותרין אהל עראי גזרה שפא יעשה או יסתר אהל קבוע. ואם עשה או סתר אהל עראי פטור. ומתיר להוסיף על אהל עראי בשבת. כיצד. טלית שהיתה פרוסה על העמודים או על הכתלים והיתה כרוכה קדם השבת אם נשאר ממנה גג טפח מתוח הרי זה מותר את כלה בשבת עד שיעשה אהל גדול. וכן כל פיוצא בזה :

**מגיד משנה** העושה אהל קבוע וכו' לפיכך אין עושין וכו'. פרק תולין (דף קל"ז) : ובהרבה מקומות הכל מודים שאין עושין אהל עראי לכתחלה ביו"ט וא"צ לומר בשבת. ושם (דף קל"ח) מתבאר שהסתירה ג"כ אסורה מדבריהם מההיא דאמר חזינא להו וכו' : **ומותר להוסיף וכו' כיצד טלית שהיתה פרוסה וכו'**. פ' המוצא תפילין (עירובין ק"ב) הנהו דכרי דהוו ליה לרב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתו לקמיה דרב א"ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פרסא עלויה מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי :

**כח** אין תולין את הכלה שהרי נעשית תחתיה אהל עראי. ומתיר להניח מטה <sup>[ה]</sup> וכסא וטרסקל ואף על פי שיעשה תחתיהן אהל שאין זה דרך עשית אהל לא קבע ולא עראי :

**מגיד משנה** אין תולין וכו'. פרק תולין (שבת קל"ח) : הרבה מימרות : **ומותר להניח וכו'**. שם (דף קל"ח) אבל מטה וכסא וטרסקל מותר לנטותה לכתחלה וכתבו המפרשים שפריסת השלחן ע"ג ספסליו מותרת מפני שאין משתמשין באויר שתחתיו. עוד כתב הרשב"א ז"ל ומטה שלנו בזמן שהיא מסורגת בחבלים אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים אסור לפרוס עליהם מפני שזה כעשיית אהל לפי שמשתמשין באויר שתחת המטה בנתינת סנדליו וכיוצא בהן וכן אסור לסלק מעליה הבגד התחתון מפני שהוא כסותר אהלים אבל אם אין בין חבל לחבל ג' טפחים הכל כלבוד ואין בו משום אהל ובין כך ובין כך אם

היה כר או כסת או בגד פרוש עליה מערב כשיעור טפח למחר מותר לפרוס על כל המטה משום דהוי כמוסיף על אהל עראי עכ"ל:

**כט** כָּל אֶהֱל מִשְׁפָּע שְׂאִין בְּגָגוֹ טַפַּח וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְגָגוֹ רֹחַב טַפַּח הָרִי זֶה אֶהֱל עֲרָאִי וְהַעוֹשָׂה אוֹתוֹ לְכַתְּחֻלָּה בְּשֶׁבֶת פָּטוּר. טְלִית כְּפוּלָה שְׁהִיּוּ עָלֶיהָ חוּטִין שְׁהִיא תְלוּיָה בְּהוֹן מִעֲרָב שֶׁבֶת מִתֵּר לְנִטוּתָהּ וּמִתֵּר לְפָרְקָהּ וְכֵן הַפְּרֻכָּת:

**מגיד משנה** כל אהל משופע וכו'. פ"ק דסוכה (דף י"ט): שפועי אהלים למסקנא לאו כאהלים דמו ויש גרסא פרק המוצא תפילין (עירובין ק"ב): קשה לזה ואינה בגרסת הגאונים ולדברי הכל דינו של רבינו אמת שאין בזה אהל גמור דבר תורה: **טלית כפולה וכו'**. פרק תולין (שבת קל"ח) תני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור כרד עליו חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה בשבת, ובהלכות פירשו כגון טלית שקשורה בין שני כותלים והיא משולשלת ומגעת לארץ נכנס בין שני קצותיה וישן תחתיה בצל ואין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה לפיכך פטור אבל אסור ואם היו עליה חוטים מאתמול ונטה אותה היום מותר: **וכן הפרכת וכו'**. שם וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו. ופירש"י ז"ל שהטעם שאין זה אלא מחיצה ואין אהל אלא העשוי כעין גג וכל שאינה מחיצה מתרת מותר לעשותה אבל מחיצה המתרת לא כנזכר סוף פ"ד מהלכות שופר וסוכה:

**ל** כָּלֵת חֲתָנִים שְׂאִין בְּגָגָה טַפַּח וְאִין בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְגָגָה רֹחַב טַפַּח. הוֹאִיל שְׁהִיא מְתַקְנֶת לְכָךְ מִתֵּר לְנִטוּתָהּ וּמִתֵּר לְפָרְקָהּ וְהוּא שְׁלֵא תְהֵא מְשֻׁלְשֶׁלֶת מֵעַל הַמָּטָה טַפַּח. פְּקַק הַחֲלוֹן [ש] בְּזָמַן שְׁהוּא מְתַקֵּן לְכָךְ אֵף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ קָשׁוּר וְאִינּוֹ תְלוּי מִתֵּר לְפָקַק בּוֹ הַחֲלוֹן:

**מגיד משנה** כילת חתנים וכו'. שם (דף קל"ח ע"ב) ובהמוצא תפילין (עירובין ק"ב) כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה בשבת ולא אמרן אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסור וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן אלא שאין בפחות מג' סמוך לגגה טפח אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אסורה ולא אמרן אלא דלא נחתא מפוריא טפח אבל נחתא מפוריא טפח אסורה. וכתב הרשב"א ז"ל נחתא מפוריא טפח אסורה דכיון שהכילה פרוסה לצל הויא לה מטה העשויה כעין גג באמצע כילה אבל מטה דידן אע"ג דנחתא

סדינין מפוריא טפח לית לן בה. וכ"כ הרב מורי נר"ו עכ"ל: **פקק החלון וכו'.** פרק כל הכלים (שבת קכ"ה): משנה פקק החלון ר"א אומר וכו' וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו ואמרו בגמרא (דף קכ"ו) בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן ופירש"י ז"ל מוכן מאתמול לכך וכתב הרשב"א ז"ל מתוקן ומוכן לכך במחשבה קאמר:

**לא** כּוֹבֵעַ שְׁעוֹשִׁין עַל הָרֹאשׁ וַיֵּשׁ לוֹ שֶׁפָּה מִקְפֶּת שֶׁהִיא עוֹשָׂה צֵל כְּמוֹ אֵהָל עַל לְבוּשׁוֹ מִתֵּר לְלִבְשׁוֹ. וְאִם הוֹצִיא מִן הַבְּגָד סָבִיב לְרֹאשׁוֹ אוֹ כְּנָגֵד פָּנָיו כְּמוֹ אֵהָל וְהָיָה מְהַדְק עַל רֹאשׁוֹ וְהָיְתָה הַשֶּׁפָּה שֶׁהוֹצִיאָהּ קִשָּׁה בְּיוֹתֵר כְּמוֹ נֶגַע [ת] אֲסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֵהָל עֲרָאִי:

**מגיד משנה** **כובע שעושים על הראש וכו'.** פרק תולין (דף קל"ח): ובהמוצא תפילין (עירובין ק"ב): סינא שרי. והקשו והא תניא סינא אסור. ותירצו לא קשיא הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח. והקשו אלא מעתה אפיק בגלימא טפח ה"נ דמיחייב. ותירצו אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק ופר"ח ז"ל כדברי רבינו. אבל רש"י ז"ל פ"י אלא לא קשיא דטעמא לאו משום אהל הוא אלא משום דלמא נפיל ואתי לאתויי וכל דמיהדק ליכא למיחש. והרשב"א ז"ל העלה פרק תולין כדברי רש"י ז"ל ובהמוצא תפילין כדברי ר"ח ז"ל וכן עיקר:

**לב** \* הַנוֹטָה פְּרֻכָּת וְכִיּוֹצָא בָּהּ צָרִיךְ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֵהָל בְּשַׁעֲה שֶׁנוֹטָה לְפִיכָךְ אִם הָיְתָה פְּרֻכָּת גְּדוֹלָה תוֹלִין אוֹתָהּ שְׁנַיִם אֲבָל אֶחָד אֲסוּר. וְאִם הָיְתָה כְּלָה שְׂיֵשׁ לָהּ נֶגַע אֵין מוֹתְחִין אוֹתָהּ וְאֶפְלוּ עֲשָׂרָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִגְבֶּה מְעַט מְעַל הָאֶרֶץ וְתַעֲשֶׂה אֵהָל עֲרָאִי:

**ההראב"ד** **הנוטה פרוכת.** כ' הראב"ד ז"ל אין דעתי נוחה בכל זה שלא באו לכאן משום אהל וזה אינו אלא מפני שהוא בכסכיו והם לולאות וצריך לכוין הלולאות כנגד היתדות שבכותל ושני בני אדם יכולים לכוין בלא שנוי הקפול שלו אבל אדם אחד לא. וכילה שהיא גדולה בכסכהא אפילו עשרה בני אדם אין יכולין לכוין שלא במתוח הקפול שלו ויראה כנוטה אהל לכתחילה א"נ כמשפט אקמטרן לתקנו עכ"ל:

**מגיד משנה** הנוטה פרוכת וכו'. שם פרק תולין (שבת קל"ח): הא דתניא הגוד בכסכיו מותר לנטותו בשבת לא שנו אלא בשני בני אדם אבל באדם אחד אסור וכילה אפ"י בעשרה בני אדם אסור א"א דלא מימתחא פורתא ע"כ. ופירושים אחרים יש ומהם יש בהשגות:

**לחם משנה** הנוטה פרוכת וכו' ואם היתה כילה שיש לה גג אין מותחין אותה ואפ"י עשרה שא"א שלא תגבה מעט מעל הארץ ותעשה אהל עראי. קשה דלמה לי יש לה גג אפילו אין לה גג תעשה אוהל עראי ועוד מאי שלא תגבה מעט מעל הארץ אם ר"ל שמגביהין אותה לתלותה ובהגבהתה א"א שלא יגביהנה מעט אין זה משמעות הלשון דדומיא דפרוכת דלעיל קתני דאיירי בשעת התליה וצ"ע:

**לג** בַּגְד שְׂמֹכֶסֶה בּוֹ פִּי הַחֲבִית לֹא יִכְסֶה בּוֹ אֶת פְּלֵה מִפְּנֵי שְׂנַעֲשָׂה אֶהֱל אֶבֶל מְכֶסֶה הוּא [א] מְקַצֵּת פִּיהָ. הַמְסִינֵן בְּכַפִּיפָה מְצָרִית לֹא יִגְבִּיהָ קַרְקָעִית הַכַּפִּיפָה מִן הַכְּלִי טַפַּח כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶהֱל עֲרָאֵי בְּשֻׁבֹת:

**מגיד משנה** בגד שמכסה בו וכו'. שם (דף קל"ט): אמר רבא האי פרונקא אפלא דכובא שרי אכולא כובא אסיר. ובהלכות פירשו פרונקא מטלית ופ"י רש"י ז"ל שהטעם משום עשיית אהל וכדברי רבינו. וכתב הרשב"א ז"ל ולפי דברי רש"י ז"ל נצטרך לפרש שלא יהא הכובא מלאה שאם כן אין כאן אהל אלא בשחסר טפח דהוי אהל. והוא ז"ל הכריע שאין בכסוי כלים משום אהל ולא אסרינן כאן אכולא כובא אלא משום דמיחזי כמשמרת שכן דרכו בחול ואפלא דכובא שרי דלאו הכי אורחיה וכן פ"י הראב"ד ז"ל ע"כ דבריו: **המסנין בכפיפה כו'**. שם ומסנין את היין בכפיפה מצרית אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקע של כלי טפח ופירש רש"י ז"ל טפח כמדת אהל וזה כדעת רבינו. ויש מי שפירש דמשום שנוי קאמר ולא משום אהל וזה דעת ה"ר יונה ז"ל:

## הלכות שבת - פרק שלשה ועשרים

**א** העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל הרי זה חייב משום מכה בפטיש. לפיכך גזרו על כל נקב אפלו היה עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד שפא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו. ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש ואין מוסיפין בו. אבל פותחין נקב ישן. והוא שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים שאם היה למטה מן השמרים הרי זה עשוי לחזק ואסור לפתחו:

**מגיד משנה** העושה נקב שהוא עשוי וכו' לפיכך גזרו על כל נקב וכו' מפני זה אין נוקבין וכו'. דין נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא מבואר פי עשירי. וגזרת חכמים. מימרא פי חבית (שבת קמ"ו:) כתבתיה שם. ודין נקב החבית. שם פרק חבית ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף ויש אומרים אין מוסיפין. אמר רבי יוחנן הלכה כיש אומרים ושון שנוקבין נקב ישן לכתחלה. אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק אסור. ואסיק רבא דאפי' למטה מן היין נמי זהו לשמר והיכי דמי לחזק כגון שנקבה למטה מן השמרים ע"כ. ופירש"י ז"ל לא שנו אלא במקום שתימה זו אינה עשויה אלא לשמר את ריח היין שלא יצא ויתקלקל כיון דלאו סתימה מעליתא עבדי לה לאו כלום הוא. אבל לחזק שיחזק את הכלי שלא יצא יינו למטה מן השמרים אצל שוליו שכל כובד היין נשען שם סתימה מעליתא הוי וכי הדר נקיב לה הויא כפותח לכתחלה עד כאן לשונו:

**ב** נוקבין מגופה של חבית להוציא ממנה יין ובלבד שינקבנה מלמעלה אבל מצדה אסור מפני שהוא כמתקן כלי. [א] שובר אדם את החבית לאכל ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי. ומביא אדם חבית של יין ומתיז את ראשה בסוף לפני האורחין ואינו חושש. שאין פונתו אלא להראות נדיבת לבו:

**מגיד משנה** נוקבין מגופה של חבית וכו'. משנה שם (דף קמ"ו) אין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין ולא יקבנה מצדה. ובגמ' א"ר הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד דברי הכל אסור והיינו דקתני ולא יקבנה



מצדה ופירוש מצדה של מגופה ורב חסדא אמר וכו'. ופסקו בהלכות כרב הונא: **שובר אדם את החבית וכו'.** משנה פרק חבית ופירש"י ז"ל ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי לנקבה יפה בפה נאה עכ"ל: **ומביא אדם חבית כו'.** ברייתא שם. ואמרו בגמרא משום דלעין יפה קא מכוין:

**ג** וְכַשֵּׁם שֶׁאָסוּר לְפִתּוֹחַ כָּל נֶקֶב כֶּךָ אָסוּר לְסִתָּם כָּל נֶקֶב. לְפִיכָךְ אָסוּר לְסִתָּם נֶקֶב הַחֲבִית וְאֶפְלוּ בְדָבָר שֶׁאִינוֹ מִתְמַרְחֵ וְאִינוֹ בָּא לְיַד סְחִיטָה כְּגוֹן שֶׁיִּסְתָּם בְּקִיסָם אוֹ בְּצִרוֹר קֶטָן. אֲבָל אִם הֵנִיחַ שָׁם אֶכֶל כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ וְנִמְצָא הַנֶּקֶב נִסְתָּם מִתָּר. וּמִתָּר לְהַעֲרִים בְּדָבָר זֶה:

**מגיד משנה** **וכשם שאסור לפתוח וכו'.** פרק תולין (דף קל"ט) אמרו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי מרבנן דשקיל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא ואמר אנא לאצנועי קא מכונינא ואזיל ונייס במברא ועבר להך גיסא וסייר להו פירי ואמר למינם קא מכונינא. אמר להו הערמה מדרבנן וצורבא מדרבנן לא אתי למיעבד לכתחלה ע"כ. **ורבינו כתב ומותר להערים בדבר זה** ולא חלק בין תלמיד חכם לאדם אחר. ואולי שהוא סובר שלא אמר וצורבא מדרבנן בדוקא אלא משום ההעברה במברא וזהו שלא הזכיר רבינו הדין ההוא כלל לפי שאין צורבא מדרבנן מצוי. **ומ"ש אפי' בדבר שאינו מתמרח וכו' נלמד מכאן ויתבאר עוד** בפרק זה:

**ד** כָּל דָּבָר שֶׁהוּא גֵמֵר מְלֹאכָה חֵיב עָלָיו מְשׁוּם מִכָּה בְּפִטְיֵשׁ. וּמִפְּנֵי זֶה הַגּוֹרֵר כָּל שֶׁהוּא אוֹ הַמְתִּיקוֹן כְּלִי בְּאִיזָה דָּבָר שֶׁיִּתְקַן חֵיב. לְפִיכָךְ אָסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר בְּשִׁבְתַּי בֵּין בְּכִלֵי שִׁיר כְּגוֹן כְּנֹרֹת וּנְבָלִים בֵּין בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים. אֶפְלוּ לְהַכּוֹת בְּאֶצְבַּע עַל הַקָּרְקַע אוֹ עַל הַלּוּחַ אוֹ אַחַת כְּנֶגֶד אַחַת כְּדָרְךָ הַמְשׁוֹרְרִים אוֹ לְקַשְׁקֵשׁ אֶת הָאֵגוֹז לְתִינוּק אוֹ לְשַׁחַק בוֹ בְּזוּג כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּק כָּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בוֹ אָסוּר גְּזֵרָה שְׁמָא <sup>[ב]</sup> יִתְקַן כְּלִי שִׁיר:

**מגיד משנה** **כל דבר שהוא גמר מלאכה חייב עליו משום וכו' לפיכך אסור להשמיע קול של שיר וכו'.** חיוב גמר מלאכה מבואר פרק עשירי ואיסור השמעת הקול פרק המוצא תפילין (עירובין ק"ד) ושם העלו בהלכות כמאן

דאמר לא אסרו אלא בקול של שיר בלבד אבל מותר להקיש על השער וכל כיוצא בזה ואע"פ שיש אוסרין כן עיקר:

**כסף משנה** לפיכך אסור להשמיע קול של שיר בשבת. עיין במה שכתבתי בר"פ כ"א גבי נשים המשחקות באגוזים: אפילו להכות באצבע וכו' או אחת כנגד אחת וכו' אסור. אין להקשות על זה מדתנן בפרק קמא דיומא (דף י"ט): שהיו מכין לפני כהן גדול באצבע צרידא דשאני מקדש שאין בו משום שבות:

**ה** אין מספקין ולא מרקדין ואין מטפחין בשבת גזרה שפא יתקן כלי שיר. [ג] ולספק כלאחר יד מתר. אין שטין על פני המים גזרה שפא יתקן חבית של שטין. ברכה שבחצר מתר לשוט בתוכה שאינו בא לעשות חבית של שטין והוא שיהיה לה שפה מקפת שלא יעקר ממנה המים. כדי שיהיה הכר והפרש בינה ובין הים:

**מגיד משנה** אין מספקין ולא מטפחין וכו'. משנה ביום טוב פרק משילין (ביצה דף ל"ו): ופירש רש"י ז"ל אין מטפחין ביד ואין מספקין על ירך ואין מרקדין ברגל וכולן לשמחה ולשיר ובגמרא מפרש גזירה שמא יתקן כלי שיר. ומה שכתב רבינו ולספק כלאחר יד מותר הוא בירושלמי וכתוב בהלכות שם: אין שטין על פני המים גזירה שמא יתקן וכו'. שם במשנה והטעם בגמרא. ופי' רש"י ז"ל חבית של שטיין כלי של גומא שאורגים אותו ועושין אותו כמין חבית ארוכה ולמדין בו לשוט עכ"ל: בריכה שבחצר מותר וכו'. פי' כירה (שבת מ' מ"א) תניא לא ישוט אדם בברכה מלאה מים ואפי' עומדת בחצר וחלקו בגמרא בין אית לה גדודי ללית לה ופירש בהלכות דאי אית לה גידודי שרי ופירוש אחר יש. ופירוש גידודי שפתות גבוהות:

**כסף משנה** ולספק כלאחר יד מותר. כתב כן מדאמר' בירושלמי רבי יונה אמר אחורי ידיהון שרי דהא איתחבור ביומוי דרבי והווי מטפחין אחורי ידיהון בשבתא עבר ר"מ ושמע קלהון אמר רבותינו הותרה שבת שמע רבי קליה אמר מי זה שבא לרדותנו בתוך ביתנו שמע ר"מ קליה דרבי וערק. וכתב הר"ף דמשמע דלר"מ אסור לטפח כלאחר יד אעפ"כ פסק כר' יונה דבתרא הוא דס"ל כרבנן דבי רבי דהווי מטפחי אחורי ידיהון. וסמ"ג כתב דיש לסמוך על דברי רבי משום דהווי שכיחי רבים גביה ומחדדן שמעתתיה. ואיכא למימר עוד דאפילו ר"מ שרי לטפח כלאחר יד ולא אמר רבותינו הותרה שבת אלא משום דסבר דהווי מטפחין כדרכם והיינו דכי א"ל רבי מי זה בא לרדותנו בתוך

ביתנו ערק ר"מ דכיון דאהדר ליה הכי ידע ר"מ דכלאחר יד הוו עבדי דשרי וערק מכיסופא דאיגלאי מילתא דאוכחינהו שלא כדין :

**1** אין חותכין שפופרת של קנה מפני שהוא כמתקן כלי. היתה חתוכה אף על פי שאינה מתקנת [ד] מתר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין ואין חוששין שפא יתקן. ואסור להניח עלה של הדס וכיוצא בו בתוך הנקב של חבית כדי שיקלח את היין מפני שהוא כעושה מרזב בשבת. ואין שוברין את החרס ואין קורעין את הנר מפני שהוא כמתקן כלי :

**מגיד משנה** אין חותכין שפופרת של וכו'. פרק חבית (דף קמ"ו:) מחלוקת אמוראים ותנאים ומבואר שם דמחתך לכתחלה כ"ע ל"פ דאסור דהא מתקן אהדורא כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דחתוכא ולא מיתקנא מאן דאסר גזרינן דלמא אתי למיחתך לכתחלה ומאן דשרי לא גזרינן וקמו להו שמואל ור' יוחנן בחדא שטתא דשרי וקיימא לן כוותיהו : **ואסור להניח עלה של הדס וכו'.** שם אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור ובהלכות פי' אסור ליתן עלה של הדס בתוך הנקב של חבית לקלח בו היין כדי שלא יהא שותת בדפני החבית ע"כ. מ"ט רב ירמיה מדפתי אמר משום מרזב פירש"י ז"ל גזירה שמא יכין מרזב רב אשי אמר גזירה שמא יקטום מאי בינייהו איכא בינייהו דאקטים ומנח ע"כ. ופסק רבינו כרב ירמיה להחמיר וצ"ע דרב אשי בתראי : **ואין שוברין וכו'.** משנה ביו"ט פרק המביא (ביצה ל"ב) ופירש"י ז"ל כשצולין דגים על האסכלא חותכין קנים או שוברין חרסים או חותכין נייר ושורין במים וסודרין הדגים על הנייר וכו' עכ"ל :

**כסף משנה** **ואסור להניח עלה של הדס וכיוצא בו בתוך הנקב של חבית וכו'.** כתב ה"ה פסק רבינו כר' ירמיה להחמיר וצ"ע דרב אשי בתרא הוא עכ"ל. ול"נ שטעם רבינו משום דהא דגזר שמא יקטום אתי דלא כהלכתא דכי קטים מאי הוי והא אסיקנא בפי' המביא כדי יין (ביצה ל"ג:) דרב יהודה מפשח ויהיב לן אלותא אלותא ורב אשי דאמר גזירה שמא יקטום לפרושי טעמא דשמואל אתא ולא משום דס"ל הכי וכיון דלטעמיה דרב ירמיה מיתוקמא שפיר מימרא דשמואל אליבא דהלכתא לא דחינן לה :

זְמוּרָה שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטַפִּיחַ מִמְּלֵאִין בְּהַ בְּשַׁבָּת. וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה אֵין מִמְּלֵאִין בְּהַ גְּזֵרָה שְׁמָא יִקְטֹם אוֹתָהּ וַיִּתְקַעָה. אֲסוּר לְחוֹף כְּלֵי כֶסֶף בְּגֵרְתִּיקוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבֵּן כְּדָרְדָר שֶׁהָאֲמֵנִין עוֹשִׂין וְנִמְצָא כְּמִתְקוֹן כְּלֵי וְגוֹמֵר מְלֹאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת. אֲבָל חוֹפְפִין אוֹתוֹ בְּחוּל וּבְנִתְר. וְכֵן כָּל הַכְּלִים חוֹפְפִין אוֹתוֹ בְּכָל דָּבָר. \* וְאֲסוּר לְהַדִּיחַ קְעָרוֹת וְאֶלְפָסִין וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקוֹן אֶלָּא אִם כֹּן הִדִּיחוֹ לְאָכֵל בְּהוֹן סְעֵדָה אַחֲרֵת בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. אֲבָל כְּלֵי שְׂתִיָּה כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת מִתְר לְהַדִּיחוֹ בְּכָל עֵת שֶׁאֵין קָבַע לְשְׂתִיָּה. וְאֵין מְצִיעִין אֶת הַמְּטוֹת בְּשַׁבָּת כְּדֵי לִישֹׁן עֲלֵיהוֹן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲבָל מְצִיעִין מְלִילֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת :

**ההראב"ד** **ואסור להדיח וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל כל זה אינו אסור אלא מפני שהוא טורח לחול, עכ"ל:

**מגיד משנה** **זמורה שהיא קשורה בטפיח וכו'.** פי' כל הכלים (שבת קכ"ו): משנה זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת ובגמרא קשורה אין שאין קשורה לא ואסיק רב אשי טעמא גזירה שמא יקטום ופירש"י ז"ל זמורה של גפן שהיא קשורה בטפיח ששואבים בה מן הבור או מן המעין עכ"ל: **אסור לחוף כלי כסף וכו'.** פי' במה טומנין (דף נ"י) בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון והעלו שם דאפי' כלי כסף בנתר וחול מותר. ופי' רש"י ז"ל חפין משפשפים את הכלים לצחצחן בגרתקון כמין עפר שגדל בחביות של יין והוא עיקר תקון כלי כסף עכ"ל: **ואסור להדיח קערות וכו'.** פרק כל כתבי (דף קי"ח) ת"ר קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ואילך שוב אינו מדיח אבל כוסות קיתוניות וצלוחיות מדיחן והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתיה ע"כ. ובהגות א"א כל זה אינו אסור אלא מפני שהוא טורח לחול ע"כ. ואף רבינו ז"ל כד הוא סבור שתקון זה אינו אסור אלא מפני שהוא לצורך חול: **ואין מציעין את המטות וכו'.** משנה פרק אלו קשרים (דף קי"ג) ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת ע"כ:

**ח** אָסוּר <sup>[ח]</sup> לְהִטְבִּיל כְּלִים טְמֵאִין בְּשַׁבַּת מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקוֹן כְּלִי. אָבֵל אָדָם טְמֵא מִתֵּר לְטַבֵּל מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּמִיקָר. וְאִין מִזִּין עָלָיו בְּשַׁבַּת. הַמְטַבֵּיל כְּלִים בְּשַׁבַּת בְּשׂוֹגֵג יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. בְּמִזִּיד לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת. וּמִתֵּר <sup>[ח]</sup> לְהִטְבִּיל אֶת הַמַּיִם הַטְּמֵאִים בְּשַׁבַּת. כִּי צַד יַעֲשֶׂה. נוֹתֵן בְּכִלֵי שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה כְּגוֹן כְּלֵי אֲבָנִים וּמְטַבֵּיל הַכְּלִים בַּמְקוֹה עַד שֶׁיַּעֲלֶה מִי הַמְקוֹה עָלֵיהֶן וַיִּטְהָרוּ:

**מגיד משנה** **אסור להטביל כלים וכו'.** ביו"ט פ' יו"ט שחל (ביצה י"ז י"ח) משנה וברייתא ומסקנא שם: **המטביל כלים וכו'.** ברייתא שם (דף י"ז:): (ומשנה פרק אין תורמין ויש לשם ירושלמי שמתיר כלים קטנים ולא חשש לו רבינו ובפ"ב דביצה מוכח דכולהו אסירי משום טעמי דאיתא התם ולזה לא חילק רבינו). [כל זה בס"א אינו וישנו בכ"מ]: **ומותר להטביל את המים וכו'.** שם במשנה ושון שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרם. ודע שטבילת כלי תשמיש הנקחים מן הנכרי אסורה בשבת מפני שהוא כמתקן כלי ועוד אזכיר זה פ"ד מהלכות י"ט:

**כסף משנה** **המטביל כלים וכו'.** פרק ב' דתרומות ויש שם ירושלמי דמתיר כלים קטנים ולא חש לו רבינו משום דבמסכת ביצה מוכח דכולהו אסירי משום טעמי דאיתא התם ולזה לא חילק רבינו:

**לחם משנה** **אסור להטביל כלים טמאים בשבת וכו'.** כאן פסק כרבא (ביצה דף י"ח) (ובפי' י"ח) [ובהל' י"ט פ"ד] פסק כרב ביבי דאמר שמא ישהא ועיין בפסקי מהר"ר לוי' חביב שעמד על זה ותירץ תירוץ נכון:

**ט** <sup>\*</sup> אִין מְגַבְיָהִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת בְּשַׁבַּת מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּמִתְקוֹן דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה מְתֻקָּן:

**ההראב"ד** **אין מגביהין וכו'.** א"א ואפילו ליתן לכהן בו ביום:

**מגיד משנה** **ואין מגביהין תרומות וכו'.** משנה פרק משילין (ביצה דף ל"ו:): ובפרק במה מדליקין (שבת דף ל"ד) ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים:

**ב** מעבד מאבות מלאכות הוא. והמרבד עור בשמן כדרך שהעבדנים עושים הרי זה מעבד וחיב. לפיכך לא יסוד אדם רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל החדשים. אבל סך הוא את רגלו שמן ולובש מנעלו או סנדלו אף על פי שהו חדשים. וסך כל גופו שמן ומתעגל על גבי קטבליא חדשה ואינו חושש. במה דברים אמורים כשהיה השמן מעט כדי שיצחח העור בלבד אבל אם היה בבשרו שמן הרבה כדי שירבד העור הרי זה אסור מפני שהוא כמעבדו. והכל בחדשים אבל בישנים מתר:

**מגיד משנה** מעבד מאבות מלאכות וכו' לפיכך לא יסוד וכו'. דין העבוד פי"א ודין הסיכה ברייתא פרק תולין (דף קמ"א:) תני ר' חייא אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן ולא יסוד את רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל אבל סך את רגלו שמן ומניחה בתוך המנעל או בתוך הסנדל. (אבל) וסך את כל גופו שמן ומתעגל על גבי קטבליא ואינו חושש ואמר רב חסדא לא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל לעבדו אסור ע"כ בגמרא ובהלכות ורבינו ז"ל התיר בישנים. ופירוש קטבליא עור שלוק:

**יא** הממרח רטיה בשבת חיב משום מוחק את העור. לפיכך אין סותמין נקב בשענה וכיוצא בה שפא ימרח ואפלו<sup>(נ)</sup> בשמן אין סותמין את הנקב גזרה משום שענה:

**מגיד משנה** הממרח רטיה וכו' לפיכך אין סותמים וכו'. מרוח הרטיה פי"א וסתימת הנקב פרק חבית (דף קמ"א:) משנה אם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח. ובגמרא משחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי סבר לא גזרינן. ובהלכות והלכה כרב ואם תשאל והלא כבר נתבאר למעלה בפ"ז שאסור לסתום כל נקב אפילו בקיסם או בצרור ואם כן למה צריכין אנו בשמן לגזירת שעוה ובשעוה עצמה לגזרת מרוח. תשובתך אין סתימה זו כסתימה של מעלה שהסתימה של מעלה היא שנכנסת תוך הנקב ובעובי הכלי וסתימה זו היא על פני הכלי ומגבו ואינה אסורה מפני עצמה אלא מפני גזרת מרוח:

**כסף משנה** הממרח רטיה בשבת וכו' לפיכך אין סותמין נקב בשעוה וכו'. כתב ה"ה ואם תשאל והלא נתבאר למעלה בפרק זה וכו' עד ואינה אסורה מפני עצמה אלא מפני גזירת מירוח. ואפשר דסי"ל לרבינו דסתימת נקב החבית אסורה בכל דבר משום דהוי כבונה ואם סתמו בשעוה אסור משום ממרח ג"כ והא דבמשחא שרי שמואל היינו לומר שאין בו משום ממרח אבל אה"נ דאסור משום דהוי כבונה:

**יב** כותב מאבות מלאכות. לפיכך אסור לקחל בפוך וכיוצא בו בשבת מפני שהוא ככותב. ואסור ללוות ולהלוות גזרה שפא יכתב. וכן אסור לקנות ולמכר ולשכר ולהשכיר גזרה שפא יכתב. לא ישכר אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחברו לשכר לו פועליו. אבל לשאל ולהשאיל מתר. שואל אדם מחברו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני:

**מגיד משנה** כותב מאבות מלאכות לפיכך אסור לכחול וכו'. משנה בפרק המצניע (דף צ"ד:) הכוחלת חכמים אוסרין משום שבות ובגמרא כוחלת משום כותבת ופיי רש"י ז"ל שמוליכה מכחול סביב לעין כאדם המוליך קולמוס סביב האות עכ"ל: ואסור ללוות ולהלוות גזרה שפא יכתוב וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומהם פ' שואל (דף קמ"ח) ושם בגמרא מבואר הטעם: לא ישכור פועלים בשבת וכו'. משנה שם (דף ק"ג) כלשונה: אבל לשאול ולהשאיל וכו'. משנה שם (דף קמ"ח) שואל אדם מחברו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכן אשה מחברתה ככרות ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת ע"כ. ואמרו בגמרא מ"ט השאילני לא אתי למיכתב הלויני אתי למיכתב. ובהלכות פירשו משום דהלויני לזמן מרובה משמע ולפיכך אתי למיכתב, ע"כ:

**לחם משנה** כותב מאבות מלאכות וכו' מפני שהוא ככותב וכו'. יש כאן קושיא עצומה דאינו מסכים כלל עם דברי הגמרא וע"ק מדידה אדידה. ועיין בשלטי הגבורים שהוא מקשה אותה שם:

**יג** אַחַד הַמוֹכֵר בִּפְהָ אוּ בְּמִסְיָרָה אָסוּר. [ואסור לשקל] בֵּין בְּמֵאזְנִים בֵּין שְׁלֵא בְּמֵאזְנִים. וְכֵשֶׁם שְׁאָסוּר לְשָׁקֵל כֶּף אָסוּר לְמִנּוֹת וְלְמִדָּד בֵּין בְּכָלִי מִדָּה בֵּין בִּיד בֵּין בְּחָבֵל:

**מגיד משנה** אחד המוכר בפה או במסירה אסור וכו' ואסור לשקול בין וכו'. זה מבואר וממה שיתבאר בהלכות יום טוב יש להוכיח כן. והמדידה מבואר סוף פרק מי שהחשיך (שבת דף קנ"ז):

**יד** אין דנין בשבת ולא חולצין ולא מניבמין ולא מקדשין גזרה שפא יכתב. ואין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין מפני שהוא כמקח וממכר. ואין מגביהין תרומות ומעשרות שזה דומה למקדיש אותן פרות שהפריש. ועוד מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין מעשרין את הבהמה גזרה שפא ירשם בסיקרא. ומקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביום טוב שזו מצות היום היא. וכשם שאין מקדישין כך אין מקדשין מי חטאת:

**מגיד משנה** אין דנין בשבת ולא חולצין וכו'. פרק משילין (ביצה ל"ו ל"ז) משנה ובגמ' גזרה שמא יכתוב ובתוספתא שאין מגרשין. ובסי העתים שאסורין צבור להחרים שום דבר בשבת אלא א"כ הוא לצורך השבת דומה להתר נדרים כנזכר פ"ז מהלכות שבועות: ואין מקדישין ולא מעריכין וכו'. שם במשנה ובגמרא משום מקח וממכר פירוש ואע"ג דמקח וממכר גופיה אינו אסור אלא גזרה שמא יכתוב לאו גזרה לגזרה הוא אלא כולה חדא גזרה היא כך מפרשין ז"ל: ואין מגביהין תרומות ומעשרות שזה דומה וכו'. כבר נזכר דין זה למעלה וחזר רבינו ושנאו כאן לפי שיש שתי סבות לאיסורו כמ"ש והאחת היא מענין הנזכר למעלה שהוא מפני איסור מכה בפטיש והאחרת מפני מה שנכתב כאן שהוא מפני איסור הכתיבה לפי שרבינו כותב על הסדר של דבריהם מפני האבות על סדר חיוב האבות מלאכות: ואין מעשרין את הבהמה גזרה שמא ירשום וכו'. משנה פ' אחרון דבכורות (דף נ"ז נ"ח) ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא יו"ט וא"א לעשר ביו"ט ואמרו בגמרא משום סיקרא וזה מבואר והוזכר ג"כ פ"ק דחגיגה בגמרא (דף ח'): ומקדיש אדם וכו'. מימרא פ' שואל (שבת קמ"א): כלשונה ואמרו מפני שהן חובות הקבוע להם זמן ולזה כתב רבינו שזה מצות היום היא: וכשם שאין מקדישין כך אין מקדשין וכו':

**טו** המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום טוב בשוגג יאכל ממה שהתקין. במזיד לא יאכל עד מוצאי שבת. ויבין כך:



וּבִין כֶּךָ תִּקַּן אֶת הַפְּרוֹת. וְכֵן הַמְּקַדֵּישׁ אוֹ הַמְּעַרֵּץ אוֹ הַמַּחְרִים  
בַּשַּׁבָּת בֵּין בְּשׁוּגְג בֵּין בְּמִזִּיד מִה שֶׁעָשָׂה [ח] עָשׂוּי וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר  
בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמְּקַנֶּה לַחֲבֵרוֹ בַּשַּׁבָּת קָנָה. מְעַשְּׂרִין אֶת הַדְּמָאֵי  
בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֲבָל לֹא אֶת הַנִּדְאֵי :

**מגיד משנה** **המגביה תרומות** [ו] **מעשרות בשבת או ביום טוב בשוגג וכו'.**  
משנה בתרומות (דף מ"ט) הובאה בגמרא פרק יום טוב שחל (דף י"ז): **וכן**  
**המקדיש או המעריך או המחרים וכו'.** ירושלמי שם כתוב בהלכות: **מעשרין**  
**את הדמאי בין השמשות אבל לא וכו'.** משנה בבמה מדליקין (שבת דף ל"ד):

**טז** **מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי או למעשר עני של**  
**נדאי לא יטלם בשבת אף על פי שייחד מקומן מקדם השבת**  
**והרי הן ידועין ומנחין בצד הפרות.** ואם הקה פהן או עני  
למודים לאכל אצלו יבואו ויאכלו. ובלבד שיודיע לפהן שזו  
שאני מאכילך תרומת מעשר ויודיע לעני שזו שאני מאכילך  
מעשר עני :

**מגיד משנה** **( מי שקרא שם וכו'.** משנה פ"ד דדמאי). [ס"א אינו והוא מן הכסף  
משנה]:

**כסף משנה** **מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי וכו'.** משנה פ"ד דדמאי:

**יז** **אסור להפיס ולשחק בקביא בשבת מפני שהוא כמקח**  
**וממכר.** ומפיס אדם עם בנאו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד  
מנה קטנה מפני שאין מקפידין :

**מגיד משנה** **אסור להפיס ולשחק בקוביא וכו'.** משנה וגמרא פרק שואל (דף  
קמ"ח קמ"ט) ופ"י להפיס להטיל גורלות לחלק מי הגיע כל מנה והשחוק  
בקוביא אפילו בחול אסור משום גזל מדבריהם כמו שמבואר פרק ששי  
מהלכות גזלה וכן מבואר כאן בגמרא: **ומפיס אדם עם בניו וכו'.** שם (דף  
קמ"ט): מבואר בגמרא באוקמתא ונתנו טעם כדרב דאמר מותר לאדם  
להלוות לבניו ולבני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית ויש סוברין שכיון  
שארין הלכה כרב כדאיתא פרק אי זהו נשך (בבא מציעא ע"ה) ולא היא דילמא

אתי למסרך אף ההפסה אסורה במנה גדולה כנגד קטנה. ואני אומר דע"כ לא נדחית ההיא דרב אלא גבי רבית שחוששין מן התורה וחוששין דלמא אתי לסרוכי. אבל קוביא שאינה אסורה אלא מדבריהם בבניו ובניו ביתו לא גזרו. ותדע לך שכן הוא דהא מתניתא לית לה פתרי לחלק בהפסה בין בניו ובניו ביתו לאחר אלא בכך ואיך נדחה משנתנו מהלכה אלא ודאי כדעת רבינו עיקר כך נ"ל:

**כסף משנה** ומפיס עם בניו ועם בני ביתו על מנה וכו'. כתב ה"ה ויש סוברים דכיון שאין הלכה כרב וכו' ואני אומר דע"כ לא נדחית ההיא דרב אלא גבי רבית וכו' עד ואיך נדחה משנתנו מהלכה. ול"נ דאפי' את"ל דמימרא דרב אידחיא לה גם לענין קוביא משום דילמא אתי לסרוכי משכחת לה למתניתין פתרי דבבניו ובניו ביתו לא שרי להפיס אלא במנות שוות דוקא ועם אחרים אפי' בשוות לא משום דשמואל דאמר בני חבורה המקפידין זה על זה עוברים משום מדה ומשקל ומנין ואף על גב דאטעמא דיהבינן משום בני חבורה המקפידים זה על זה מקשה א"ה אפי' בניו ובניו ביתו היינו משום דהוה ס"ד דמקשה דבבניו ובניו ביתו איכא למיחש לבני חבורה המקפידים זה על זה ואהדר ליה דבבניו ובניו ביתו איכא קפידא כיון שהכל שלו וכדבר יהודה אמר רב מותר להלוות בניו ובניו ביתו ברבית אלמא כיון שהכל שלו איכא משום רבית וה"נ איכא משום מקפידים זה על זה כיון שהכל שלו וכך הם דברי רש"י ואע"ג דהא דאמר רב מותר להלוות בניו ובניו ביתו ברבית דחייא לה בדוכתא כיון דלא נדחית אלא משום דילמא אתי לסרוכי אלמא דמדינא איכא איסורא מפני שהכל שלו ואם כן שפיר מייתי ראיה שכיון שהכל שלו איכא משום בני חבורה המקפידין זה על זה וכי פריך בתר הכי א"ה אפי' מנה גדולה כנגד קטנה נמי היינו משום דסלקא דעתיה דס"ל כההיא דרב דאמר מותר להלוות בניו ובניו ביתו ברבית כיון דמייתי מינה והוה מצי לאהדורי ליה דאע"ג דלא ס"ל כוותיה משום דחיישין דילמא אתי לסרוכי מ"מ שפיר מייתי ראיה מיניה כיון דמדינא איכא משום רבית כשהכל שלו ה"ה דליכא משום מקפידין זה על זה וכדפרישית אלא שהשיב לו לפי מה שעלה על דעתו שהמתרץ היה סובר דק"ל כדבר דאפי' מייתבא מתניתין דחסורי מחסרא והכי קתני. ועי"ל דודאי ידע דמתני' מייתבא שפיר לדידן דכל היכא דהכל שלו איכא משום קפידא אע"ג דלא ק"ל כרב וכדפרישית לעיל ולא אקשי ליה א"ה אפילו מנה גדולה כנגד קטנה נמי אלא לאותובי לרב יהודה ממתניתין שאע"פ שהכל שלו חייש משום קוביא ואהדר ליה דלרב יהודה צ"ל מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני מפיס עם בניו ובניו ביתו אפילו מנה גדולה כנגד קטנה וכו' אבל לדידן דלא ק"ל כוותיה מתני' במנות שוות דוקא היא דכיון שהכל שלו איכא קפידא לכ"ע כדפרישית אבל גדולה כנגד קטנה לא משום קוביא שאע"פ שהכל שלו אסור משום דילמא אתי לסרוכי ועם אחרים מנות שוות נמי לא משום

דמקפידין זה על זה. ועי"ל דאה"נ דבהאי שקלא וטריא ס"ל לגמרא כדרב דאמר מותר להלוות בניו ובני ביתו ברבית מיהו כיון דחזינן דאיזחייא לה בדוכתא ע"כ צריך לאוקומי מתניתין במנות שוות דוקא וכדפרישית:

**יח** אָסוּר לְחַשֵּׁב חֶשְׁבוֹנוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן בְּשַׁבַּת בֵּין שְׁעָבֵר בֵּין שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת גְּזֵרָה שְׁמָא יִכְתֹּב. לְפִיכָךְ חֶשְׁבוֹנוֹת שְׂאִין בְּהוּ צָרִיךְ מִתֵּר לְחַשְׁבֹּן. פִּי צַד. כִּפְּמָה סְאִין תְּבוּאָה הָיָה לָנוּ בְּשָׁנָה פְּלוּגִית, כִּפְּמָה דִּינָרִין הוֹצִיא בְּחֲתָנוּת בְּנוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ שְׁהוּ בְּכָלֵל שִׁיחָה בְּטֵלָה שְׂאִין בְּהוּ צָרִיךְ כָּלֵל, הַמְּחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשַׁבַּת כִּמְחַשֵּׁב בְּחַל:

**מגיד משנה** אסור לחשוב חשבונות שהוא צריך להן בשבת בין וכו'. שם (שבת ק"כ:) ברייתות מחשבין חשבונות שאינן צריכין ואין מחשבין חשבונות שצריכין ומבואר בברייתא אחרת שהצריכין בין שעברו בין שעתידין להיות אסור לחשבן של מה לך ושל מה בכך מותרין. וכתב רבינו הרי הן בכלל שיחה בטלה כלומר שאין שיחה בטלה ראויה ליראי חטא. ופרק כ"ד יתבאר שאסור לכל אדם להרבות בשיחה בטלה בשבת:

**יט** [ט] אָסוּר לְקָרוֹת בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת בְּשַׁבַּת שֶׁלֹא יִהְיֶה כְּדָרְךְ חַל וְיָבֵא לְמַחֵק. מוֹנֶה אָדָם פְּרָפְרוֹתָיו וְאֵת אוֹרְחָיו מִפְּיוֹ אָבֵל לֹא מִן הַפֶּתַח כְּדִי שֶׁלֹא יִקְרָא [י] בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת. לְפִיכָךְ אִם הָיוּ הַשְּׁמוֹת חֲקוּקִין עַל הַטְּבֵלָה אוֹ עַל הַפֶּתַח מִתֵּר לְקָרוֹתָן מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ מִתְחַלֵּף בְּשִׁטְר. וְאָסוּר לְקָרוֹת בְּכֶתֶב הַמְּהִלָּךְ תַּחַת הַצּוּרָה וְתַחַת [כ] הַדְּיוּקָנִי בְּשַׁבַּת. אִף לְקָרוֹת בְּפִתּוּבִים בְּשַׁבַּת בְּשַׁעַת בֵּית הַמְּדָרָשׁ [ג] אָסוּר גְּזֵרָה מְשׁוּם בְּטוּל בֵּית הַמְּדָרָשׁ שֶׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְקוֹרֵא וְיִמְנַע מִבֵּית הַמְּדָרָשׁ:

**מגיד משנה** אסור לקרות וכו'. פרק כל כתבי (דף קי"ו:) ופרק שואל (דף קמ"ט) מבואר שאין קורין בשטרי הדיוטות ופירש"י ז"ל כגון של חשבונות או אגרות השלוחות למצוא חפץ עכ"ל. והרשב"א ז"ל כתב ולענין קריאה באגרות שלום בשבת אסור גזרה משום קריאה בשטרי הדיוטות שהם שטרי מקח וממכר. וכ"ש לדברי רבינו שלמה שפירש שטרי הדיוטות אגרות שלום עכ"ל.

וראיתי כתוב בשם הרמב"ן ז"ל שמותר לקרות באגרות של שלום וכן נהגו. וכתב רבינו בפירוש המשנה טעם מה שאסרו למנות מן הכתב גזרה שמא יקרא אגרות שלום בשבת והוא אסור כי לבד ספרי הנבואות ופירושיהן אסור לקרות בשבת וביו"ט ואפילו היה אותו הספר בחכמה מן החכמות עכ"ל. ומכאן אתה למד שדעת רבינו בפירוש שטרי הדיוטות כדעת רש"י ז"ל הנזכר למעלה: **מונה אדם את אורחיו וכו'.** משנה שם (דף קמ"ח קמ"ט) וכלשונה ובגמרא מ"ט רב ביבי אמר גזרה שמא ימחוק אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות ופסקו בהלכות כאביי. ופירוש אבל לא מן הכתב יש מי שכתב שלא אסרו אלא בקורא בפיו מן הכתב אבל להסתכל בכתב ולמנות במחשבתו מותר וה"ר יונה כתב דבין כך ובין כך אסור: **לפיכך אם היו השמות חקוקין על הטבלא וכו'.** דברי רבינו לפי הנראה לי הם בחקוקין על הטבלא ועל הכותל לא בכתובים לפי שהכתובים ודאי אסור וכן מוכחת הסוגיא שם ואף בחקוקים על הטבלא נחלקו עליו קצת המפרשים ואמרו דטבלא ושטר מיחלפי אחר ששניהם מיטלטלין. ולבאר הסוגיא לפי דעות אלו יאריכו הדברים: **ואסור לקרות בכתב וכו'.** שם ת"ר כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקני אסור לקרותו בשבת. ופירש"י ז"ל כגון בני אדם הצרים בכותלים חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם על שם מעשיהם כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין תחתיהן זו צורת חיה פלונית וצורת פלוני ופלוני אסור לקרותו בשבת גזרה שמא יקרא בשטרי הדיוטות עכ"ל: **אף לקרות בכתובים וכו'.** פרק כל כתבי (דף קט"ו) ומפני מה אין קורין בהם מפני בטול בית המדרש ובגמרא (דף קט"ז:) אמר רב לא שנו אלא בזמן בית המדרש אבל שלא בזמן בית המדרש קורין ושמאל אמר אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין והלכה כרב באיסורי. ופירוש דרכם היה שהיו דורשין לעם בשבתות ומלמדים לעם חקי האלהים ותורותיו והיה תועלת גדולה לכלם בזה וזה היו עושין קודם אכילה ואפי' על החכמים הגדולים היה הרב מקפיד כשלא היו באין לשמוע דבריו לפי שהקבוץ ההוא ברוב עם היה חוזק הדת ושמירת גדריו:

**ב** [מ] נְפִלָה דְּלִקְהַּ בְּחֶצֶר בְּשַׁבַּת אֵינוֹ מֵצִיל כָּל מָה שְׂיֵשׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֶרֶת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמְּבֹוֹי אֵף עַל פִּי שְׂעָרְבוּ גְזָרָה שְׂמָא יְכַבֵּה הַדְּלִקְהַּ כְּדִי שְׂיֵצִיל מִפְּנֵי שְׂאָדָם בְּהוֹל עַל מְמוֹנֹו. לְפִיכָךְ גְּזָרוּ שְׂלֵא יֵצִיל אֶלָּא מְזוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְאוֹתוֹ שַׁבַּת [נ] וְכָלִים שְׂצָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשַׁבַּת וּבְגָדִים שְׂיִכּוֹל לְלַבֵּשׁ. שְׂנִמְצָא מִתְּיָאֵשׁ מִן הַכֹּל וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי כְּבוּי. וְאִם [ס] לֹא עָרְבוּ אֵף מְזוֹנוֹ וְכָלִיו אֵינוֹ מֵצִיל:

**מגיד משנה** נפלה דליקה בחצר וכו'. במשנה שם (דף קי"ז) מצילין מזון ג' סעודות הראוין לאדם הראוין לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בליל שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון ב' סעודות במנחה מצילין מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון ג' סעודות והלכה כתי"ק. עוד שם (דף ק"כ) להיכן מצילין אותם לחצר מעורבת. בן בתירא אומר אף לחצר שאינה מעורבת והלכה כתי"ק. עוד שם ולשם הוא מוציא את כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ר' יוסי אומר י"ח כלים. והלכה כתי"ק. עוד שם וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים באו והצילו עמי ע"כ במשנה. ובגמרא שאלו מכדי בהיתרא קא טרח ליציל טפי. ותירץ רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבוויי ע"כ. וכתבו בתוס' דדוקא בחצר שנפלה שם הדליקה איכא למיחש דלמא אתי לכבוויי אבל בחצר אחרת מותר להציל כל דבר דליכא למיחש לכבוויי. וכתב הרמב"ן ז"ל וזו סברא בלא ראייה והרשב"א ז"ל הסכים לדברי התוס' ואף מדברי רבינו שכתב נפלה דליקה בחצר נראה כן :

**כא** ומה הוא מציל למזונו. אם נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון שלש סעודות. הראוי לאדם הראוי לבהמה לבהמה. נפלה בשחרית מצילין מזון שתי <sup>ע</sup> סעודות. במנחה מצילין מזון סעודה אחת :

**כב** במה דברים אמורים במציל בכלים הרבה או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה וחוזר וממלא אותו שנית הוא שאין מציל אלא מה שהוא צריך לו. אבל אם הוציא כלי אחד בהוצאה אחת אף על פי שיש בו כמה סעודות מתר :

**מגיד משנה** בד"א במציל בכלים הרבה וכו'. פ"י בין בכלים הרבה בפעם אחת בין בכלי אחד בהרבה פעמים אינו מותר להציל אלא מזון ג' סעודות אבל בכלי אחד בפעם אחת מותר להציל כמה ומבואר זה שם (דף ק"כ) ששנינו במשנה מצילים סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות וכו' ושאלו בגמרא והא תנא ליה רישא שלש סעודות ותו לא. ותירץ רב הונא ל"ק כאן בבא להציל כאן בבא לקפל. ופ"י בהלכות להציל בכלי אחד לקפל בשנים ושלשה כלים ע"כ :

**כג** כִּיצַד. מִצִּיל סֵל מְלֵא כְּכָרוֹת אָף עַל פִּי שְׁיִשׁ בּוֹ כַּמָּה סְעֵדוֹת.  
וְעִגּוּל שֶׁל דְּבִלָּה וְחֻבֵּית שֶׁל יַיִן. וְכֵן אִם פָּרַשׁ טְלִיתוֹ וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל  
מֵה שְׁיִכּוֹל לְהוֹצִיא וְהוֹצִיָּאָה מְלֵאָה בְּבֵת אַחַת מִתֵּר :

**מגיד משנה** **וכן אם פרש טליתו וכו'.** שם בעיא פרס טליתו וקפל והניח מאי  
ואסיקנא כבא להציל דמי וש"ד. ופירשו בתוס' שהביא כלים הרבה וקפל  
טליתו עליהן והוציא הטלית מקופל על הכלים המלאים. אבל הרמב"ן ז"ל  
פירש שזה אסור הוא כיון שהמזון בכלים מוחלקין ולא התיירו אלא במביא  
כלים מלאים ומערן בתוך הטלית ואח"כ הוציא הטלית מלאה אוכלין וכ"נ  
מדברי רבינו ועיקר :

**כד** וְאוֹמֵר לְאַחֲרִים בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִצִּיל  
מִזּוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ אוֹ כָּלִי אֶחָד שְׁמַחֲזִיק אֶפְלוֹ דְּבַר גְּדוֹל וְהֵרִי  
הוּא שֶׁל מִצִּיל. וְאִם לֹא רָצָה הַמִּצִּיל לְקַחְתּוֹ וּנְתַנּוּ לְבַעֲלָיו מִתֵּר  
לוֹ לְטַל מִמֶּנּוּ אַחַר הַשֶּׁבֶת שְׂכָר עֲמָלוֹ וְאִין זֶה שְׂכָר שֶׁבֶת שְׁהֵרִי  
אִין שָׁם מְלֵאכָה וְלֹא אֲסוּר שְׁלֵא הוֹצִיאוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם מְעָרָב :

**מגיד משנה** **ואומר לאחרים וכו'.** משנה שם ואומר לאחרים באו והצילו לכם  
ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת ובגמרא חשבון מאי עבידתיה  
מהפקרא קא זכו. ותירצו אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן אמר רבא  
חסידי אגרא דשבתא שקלי אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן דלא  
ניחא ליה דליתנהי מאחריני ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח וה"ק ואם  
פקחין הן דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת  
ע"כ. ולשון רבינו **שכתב ואין זה שכר שבת שהרי אין שם לא מלאכה ולא**  
**איסור שבת וכו' אין במשמע ששכר שבת מותר בעושה דברים המותרים שהרי**  
סוף פ"י מבואר שלשמור את התנוק אסור לקבל שכר שבת א"כ היה שכיר  
שבוע או שנה כמבואר שם אלא כונת רבינו בכאן לומר שלא הותר בכאן שום  
דבר איסור מפני הפסד הממון כדי שנאמר שלא יהא מותר אלא להציל  
למפסיד :

**כה** הִצִּיל פֶּת נְקִיָּה אֵינּוּ חוֹזֵר וּמִצִּיל פֶּת שְׁאִינָה נְקִיָּה. אֲבָל אִם  
הִצִּיל פֶּת שְׁאִינָה נְקִיָּה חוֹזֵר וּמִצִּיל פֶּת נְקִיָּה. וּמִצִּיל בְּיוֹם  
הַכְּפוּרִים מֵה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשֶׁבֶת אִם הָיָה יוֹם הַכְּפוּרִים בְּעָרָב

שֶׁבֶת אָבֵל אֵינּוּ מְצִיל בְּשֶׁבֶת לְיוֹם הַכְּפוּרִים. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר לְיוֹם טוֹב. וְלֹא מְשֻׁבֶּת זֶה לְשֶׁבֶת הַבָּאָה. וּמָה שֶׁהוּא מְצִיל לְלִבְשׁ. לֹבֵשׁ כָּל מָה שֶׁהוּא יָכוֹל לְלִבְשׁ וְעוֹטֵף כָּל מָה שֶׁהוּא יָכוֹל לְעֵטֵף וּמוֹצִיא וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים בּוֹאוּ וְהִצִּילוּ לָכֶם. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לֹבֵשׁ וּמְתַעֲטֵף בְּכֻלּוֹ וּמוֹצִיא. וְהֵרִי הוּא שְׁלוֹ כְּמוֹ הַמַּאֲכָל שֶׁהֵרִי מִן הַהֶפְקֵר הֵן זֹכִיין :

**מגיד משנה** **הציל פת נקיה וכו'.** שם (דף קי"ז) ת"ר הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה פת הדראה מציל פת נקיה: **ומציל ביוה"כ וכו'.** שם ומצילין מיוה"כ לשבת אבל לא משבת ליוה"כ ואצ"ל משבת ליו"ט ולא משבת לשבת הבאה. **וכתב רבינו אם היה יוה"כ בע"ש** לומר שאם היה בחמישי ודאי אין מצילים שהרי אפשר לו להכין ביום הששי וזה פשוט. ודע שבזמן הזה שאין אנו מקדשין עפ"י הראיה לעולם אין יוה"כ חל לא בע"ש ולא באחד בשבת כנזכר בפרק ח' מהלכות עירובין וזה הדין לא נאמר אלא להם שהיו מקדשין עפ"י הראיה והיה באפשר לחול בכל ימי השבוע. וכתב הרשב"א ז"ל מדלא קאמר ולא מיוה"כ למוצאי יוה"כ ש"מ דמצילין והכי איתא בירושלמי דיוה"כ כל עמא מודו שמצילין מזון סעודה אחת מפני הסכנה ע"כ. עוד בירושלמי תני מצילין לחולה ולזקן כבינוני ולרעבתן כבינוני ע"כ: **ומה שהוא מציל ללבוש וכו'.** משנה כבר כתבתיה למעלה ושם במשנה (דף ק"כ) נזכר וחוזר ולובש ומוציא. וגם בברייתא לובש ומוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא ופושט ואפ"י כל היום כלו דברי ר"מ. וזה לא נזכר בדברי רבינו בביאור וכתב הרשב"א ז"ל והא דלא שרינן הכי באוכלין ומשקין משום דהתם כיון דבידו הוא מוציא מתוך שהוא בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבווי אבל הכא כיון שאין מתירו אלא דרך לבישה רמי אנפשיה ומידכר:

**כסף משנה** **ומה שהוא מציל ללבוש וכו'.** כתב ה"ה שם במשנה ובברייתא לובש כל מה שהוא יכול ללבוש ופושט וחוזר ולובש ומוציא וזה לא נזכר בדברי רבינו בביאור. ואני אומר שלא בביאור ולא ברמז לא נזכר בדבריו זה ואדרבה משמע מתוך דבריו שאינו פושט וחוזר ולובש ומוציא שהרי כתב נפלה דליקה בחצר וכו' לפיכך גזרו שלא יציל אלא מזון שהוא צריך לו לאותו שבת וכלים שצריך להשתמש בהם בשבת ובגדים שיכול ללבוש שנמצא מתיאש מן הכל ואינו בא לידי כיבוי. נראה מדבריו שאינו יכול להציל אלא בגדים שהוא יכול ללבוש בלבד ואינו פושט וחוזר ולובש ומוציא כשם שאינו יכול להציל אלא מזון שלש סעודות לבד ואינו מציל וחוזר ולובש ומוציא שטעמו מפני שהוא סובר דכי תנן במתניתין פושט וחוזר ולובש ומוציא דברי ר' יוסי הם ות"ק פליג

עליה דאלי"כ הכי הי"ל למתני לובש כל מה שהוא יכול ללבוש וחוזר ולובש ומוציא כדקתני ר"מ בברייתא וס"ל דר"מ לא היינו ת"ק דמתניתין והלכה כת"ק דמתני':

**כו** מִתֵּר לְהַצִּיל כָּל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֶרֶת שֶׁבָּאוֹתוֹ הַמְּבֹוֹי וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא עִרְבוּ. וּבִלְבָד <sup>[פ]</sup> שְׂיִהְיֶה לְמְבֹוֹי שְׁלֹשׁ מְחִצּוֹת וְלַחֵי אֶחָד. וְהוּא שְׂיִהְיֶוּ כְּתוּבֵין אֲשׁוּרִית וּבְלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ <sup>[צ]</sup> אֲבָל אִם הָיָה כְּתוּבֵין בְּכָל לָשׁוֹן אוֹ בְּכֶתֶב אֶחָד אֵין מְצִילֵין אוֹתָן אֶפְלוּ הָיָה שָׁם עִרוּב. וּבַחֹל אֶסוּר לְקָרוֹת בְּהֵם אֶלָּא מִנִּיחָן <sup>[ק]</sup> בְּמָקוֹם הַתְּרָף וְהוּן מְתַאבְּדֵין מְאַלְיָהוּן:

**מגיד משנה** מותר להציל וכו'. משנה (דף קט"ו וק"כ) ריש פי כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה וכו' להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בן בתירא אומר אף למפולש. ובגמרא מסקנא אמר רב אסי שלש מחיצות ולחי אחד זהו מבוי שאינו מפולש שלש מחיצות בלא לחי זהו מבוי מפולש ופסקו בהלכות כת"ק דמתני' וכ"פ ר"ח שלא כדברי בן בתירא וכדעת רבינו וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. וכתב הרשב"א אמרו בירוש' דלר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אם אינו יכול להציל כתבי הקדש אלא בכבוי מכבה לפי שאין דבר של שבות עומד בפני כתבי הקדש ע"כ. ומתוך שלא נזכר זה במשנה ולא בגמרתנו אני אומר שיש בזה כעין סיוע לרבינו ז"ל שהוא פוסק בכמה מקומות דלא כר"ש ולפי שאין הלכה כמותו סתמו במשנה ולא הזכירו כבוי בשום צד. ומ"מ אפשר שדעת משנתנו שלא כל השבותין נדחין מפני כתבי הקדש שהרי לא התירו הצלתן למבוי המפולש אע"פ שאיסורו מדבריהם וזה נ"ל עיקר לדעת הפוסקים כר"י: **והוא שיהיו כתובים וכו'.** בגמרא (דף קט"ו) אתמר היו כתובים תרגום ובכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה רב חסדא אמר מצילין. ופסקו בהלכות כרב הונא דהוא רביה דר"ח. ובגמרא שם דבעינן כתב אשורית ולשון הקודש הא לאו הכי מניחן במקום התורפה והם מתאבדין מאליהן. ומ"מ כתבו ז"ל שכל הכתובים ביונית מצילים שהרי שנינו במסכת מגילה (דף ח') שהספרים הותרו ליכתב יונית. וכ"כ רבינו פ"א מהל' תפילין ומזוזה וס"ת. ושם כתב רבינו וכבר נשתכח היום כתב יוני מן העולם ואבד זכרו לפיכך אין כותבין היום אלא אשורית עכ"ל. ולפיכך לא כתב רבינו בכאן דין היונית. ותרגום שלנו של אונקלוס ושל יונתן בן עוזיאל הרמב"ן והרשב"א ז"ל הסכימו שמצילין אותן היום וכן תורה שבע"פ לפי שהותרו לכתוב בזמננו משום עת לעשות ליי הפרו תורתך:



**כז** הָיוּ כְּתוּבֵינּוּ בְּסֵם וּבְסִיקְרָא אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ כְּתַב שֶׁל קִימָא הוֹאִיל וְהוּן כְּתוּבֵינּוּ אֲשׁוּרִית וּבְלָשׁוֹן קִדְשׁ <sup>[ה]</sup> מְצִילִין אוֹתָן. גְּלִיוֹן שֶׁל סְפָרִים שְׁלֹמֶעֱלָה וְשְׁלֹמֶטָה וְשִׁבְיִן פְּרָשָׁה לְפָרָשָׁה וְשִׁבְיִן דָּף לְדָף וְשִׁבְתַּחֲלַת הַסֵּפֶר וְשִׁבְסוֹף הַסֵּפֶר אֵין מְצִילִין אוֹתָן. הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמַעִין אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בְּהוּן אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם <sup>[ש]</sup> וּמַעֲנִינּוֹת הַרְבֵּה שֶׁל תּוֹרָה אֵין מְצִילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלָקָה :

**מגיד משנה** **היו כתובין בסם וכו'.** (שבת דף קט"ו): בעיא שם דאיפשיטא: גליון של ספרים וכו'. בעיא שם (דף קי"ו) ולא איפשיטא אלא שפשט הברייתא מודה שאין מצילין וכו"נ מן ההלכות: **הברכות והקמיעין וכו'.** ברייתא שם (דף קט"ו): כלשונה ופירש"י ז"ל מטבע הברכות שתקנו חכמים כגון י"ח ושאר ברכות ומענינות הרבה מפרשיות שהיו כותבים בקמיעות פסוקי לחש כגון כל המחלה וכו' עכ"ל:

**כח** סֵפֶר תּוֹרָה שְׂיֵשׁ בּוֹ לְלֶקֶט שְׂמוּנִים וְחֲמִשׁ אוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ תִּבּוֹת שְׁלֵמוֹת וְאַפְלוֹ בְּכָלְלוֹן <sup>(בראשית לא-מז)</sup> 'יִגַּר שְׁהֲדוּתָא'. וְכֵן אִם הִיְתָה בָּהּ פְּרָשָׁה שְׂאִין בָּהּ שְׂמוּנִים וְחֲמִשׁ אוֹתִיּוֹת וַיֵּשׁ בָּהּ הַזְּכָרוֹת כְּגוֹן <sup>[ת]</sup> <sup>(במדבר י-לה)</sup> 'וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרוֹן'. מְצִילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלָקָה. וּמְצִילִין תִּיקַּ הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר וְתִיקַ תְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין <sup>[א]</sup> אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בְּתוֹכָן מְעוֹת :

**מגיד משנה** **ס"ת וכו' אם היתה בו וכו'.** לשון ההלכות שם כלשון רבינו ומבואר בברייתא וסוגית הגמרא. ומ"ש מתוך תיבות שלמות הוא כדעת רב הונא שם דלא כרב חסדא והכונה שהלקוט הוא מתיבות שלמות שלא נמחקו אבל אם אין שם תיבות שלמות אלא אותיות מפוזרות אין מצילין. ומבואר שם בגמרא שמנין זה כמנין אותיות פ' ויהי בנסוע הארון. ושיש בה הזכרות ואין בה שמונים וחמש אותיות שמצילין הוא כשנמחקו ממנה אותיות או אות אחת: **מצילין תיק הספר וכו'.** משנה כלשונה שם (דף קט"ז):

## הלכות שבת - פרק ארבעה ועשרים

**א** יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה. ומפני מה נאסרו משום שְנַאֲמַר [\(ישעיה נח-ג\)](#) 'אם תָּשִׁיב מִשְׁבֶּת רְגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפְצֶיךָ בְּיוֹם קִדְשִׁי וְנֹאֲמַר [\(ישעיה נח-ג\)](#) 'וְכַבַּדְתּוּ מַעֲשׂוֹת דְרָכֶיךָ מִמְצוֹא חֲפְצֶיךָ וְדַבֵּר דְבָר'. לְפִיכֵךְ אָסוּר לְאָדָם לְהִלָּךְ בְּחֲפְצָיו בְּשַׁבָּת וְאֶפְלוּ לְדַבֵּר בְּהֵן כְּגוֹן שֶׁיִּדְבֵּר עִם שֶׁתִּפּוּ מֵה יִמְכַר לְמַחֵר אוֹ מֵה יִקְנֶה אוֹ הֵיאָךְ יִבְנֶה בֵּית זֶה וּבָאֵי זֶה סְחוּרָה יִלָּךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי. כָּל זֶה וְכִיוּצָא בּוֹ אָסוּר שְנַאֲמַר וְדַבֵּר דְבָר דְבוּר אָסוּר הִרְהוּר מִתֵּר :

**מגיד משנה** יש דברים שהן אסורין בשבת וכו'. לפיכך אסור וכו'. פי שואל (שבת ק"ג) מבואר ושם העלו בפסק ההלכה דבור אסור הרהור מותר :

**ב** אסור לאדם לפקד גנותיו ושדותיו בשבת כדי לראות מה הן צריכין או היאך הן פרותיהן. שְהֵרִי זֶה מְהִלָּךְ לַעֲשׂוֹת חֲפְצוֹ. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם שֶׁיֵּצֵא בְשַׁבָּת עַד סוֹף הַתְּחוּם וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לַעֲשׂוֹת חֲפְצָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. שְהֵרִי נִמְצָא הַלּוֹכוֹ בְשַׁבָּת לַעֲשׂוֹת חֲפְצָיו :

**מגיד משנה** אסור לאדם לפקוד גנותיו וכו'. ברייתא בעירובין (דף ל"ח:) בפרק בכל מערבין לא יהלך אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה ע"כ: וכן אסור לאדם שיצא וכו'. משנה שם (שבת ק"ג) אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות וכו'. ובגמרא העמידו המשנה לדעת רבי יהודה דוקא בפירות מחוברין אבל בפירות התלושין מותר ואין שם חולק. ושם (דף קנ"א) בברייתא מחשיכין על התחום להביא בהמה היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה. ויש נוסחאות אין מחשיכין על התחום והגרסא הראשונה עיקר והיא בתוספתא וכן בהלכות. וכתבו בתוסי' שלהביא פירות מחוברים וכיוצא בו לא אסרו אלא במחשיך על התחום משום דמוכחא מלתא אבל בתוך התחום דלא מינכרא מלתא כגון הולך לגנתו ולחורבתו שבתוך התחום להחשיך ולתלוש פירות

ועשבים מותר ואי קשיא ברייתא דלעיל דלא יהלך אדם בתוך שדהו וכו' ועוד שנינו באותה הברייתא וכן לא יטייל אדם על פתח מדינה כדי שתחשך ויכנס למרחץ מיד י"ל דהתם הוא תוך שדה שהיא צריכה לניר ולעבוד מינכרא מלתא וכן מטייל לפתח המדינה שהמרחץ שם מינכרא מלתא ואתי לידי חשדא ע"כ ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. וכן נ"ל מדברי רבינו שכתב עד סוף התחום ולא עוד אלא שלא הביא בבאור דין הטיוול על פתח המדינה :

**ג** בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים בְּשֶׁהַחֲשִׂידָּה עַל הַתְּחוּם לַעֲשׂוֹת דָּבָר שְׂאִסוּר בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹתוֹ. אָבָל אִם הַחֲשִׂידָּה לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁמִּתֵּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת הֵרִי זֶה מִתֵּר. פִּיּוּט. אֵין מִחֲשִׂיכִין עַל הַתְּחוּם לְהִבִּיא פְּרוֹת מִחֲבָרִין אוֹ לְשָׁכֵר פּוֹעֲלִין. אָבָל מִחֲשִׂידָּה הוּא לְשֹׁמֵר פְּרוֹת שְׁהֵרִי מִתֵּר לְשֹׁמֵר בְּשַׁבָּת. וּמִחֲשִׂידָּה לְהִבִּיא בְּהֵמָה אוֹ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין. שְׁהֵבְהֵמָה קוֹרָא לָהּ וְהִיא בָּאָה אַף עַל פִּי שֶׁהִיא חוּץ לַתְּחוּם. וּפְרוֹת תְּלוּשִׁין אֵלוֹ הֵיוּ שֶׁם מְחֻצּוֹת הָיָה מִתֵּר לְהִבִּיאָן בְּשַׁבָּת. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לְחִבְרוֹ לְכָרֵךְ פְּלוֹנִי אֲנִי הוֹלֵךְ לְמִתְּחַר שְׂאֵם הֵיוּ שֶׁם בּוֹרְגָנִים הָיָה הוֹלֵךְ לְשֶׁם בְּשַׁבָּת. וְכֵן כָּל פִּיּוּטָא בְּזֵה :

**מגיד משנה** **וכן אומר וכו'.** מימרא דרב יהודה (דף ק"ב:) כלשונה ופירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שאומר לו לשם אני הולך למחר בא עמי דאי לא מאי קאמר פשיטא ע"כ. ופירוש דין הבורגנין מבואר ריש פרק כ"ח :

**ד** מִתֵּר לְאָדָם לֹמֵר לְפוֹעֵל הַנְּרָאָה <sup>[א]</sup> שְׁתַּעֲמַד עִמִּי לְעָרֵב. אָבָל לֹא יֵאמֵר לוֹ הֵיחָא נִכּוֹן לִי לְעָרֵב שְׁנִמְצָא עוֹשֶׂה חֶפְצוֹ בְּשַׁבָּת. וְאִסוּר לְרוּץ <sup>[ב]</sup> וּלְדַלֵּג בְּשַׁבָּת שְׁנִימְצָא <sup>[ישעיה נח-ג]</sup> 'מַעֲשׂוֹת דְּרִכְיָד' שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַלּוֹכֵךְ שֶׁל שַׁבָּת כְּהַלּוֹכֵךְ שֶׁל חַל. וְיִוֹרֵד אָדָם לְבוֹר וְשִׁיחַ וּמַעְרָה אֲפֵלוֹ הֵן מֵאָה אִמָּה וּמְטַפֵּס וְיִוֹרֵד וְשׁוֹתֶה וּמְטַפֵּס וְעוֹלָה. וְאִסוּר לְהִרְבּוֹת בְּשִׁיחָה בְּטִלָּה שְׁנִימְצָא <sup>[ישעיה נח-ג]</sup> 'וְדַבֵּר דְּבָרִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה דְּבוּרָךְ שֶׁל שַׁבָּת <sup>[ג]</sup> כְּדְּבוּרָךְ שֶׁל חַל :

**מגיד משנה** **מותר לאדם וכו'.** שם (דף ק"ט) ר"י בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב א"ר יוחנן הלכה כרבי"ק מ"ט ודבר דבר

דבור אסור הרהור מותר. ופירש"י אע"פ ששניהם יודעים שע"מ לשכרו לפעולתו כיון דלא מפרש בהדיא שפיר דמי ע"כ דבריו. וז"ש רבינו אבל לא יאמר לו היה נכון לי לערב וכן נראה מן הגמרא: **ואסור לרוץ וכו'.** פ' אלו קשרים (דף ק"יג:) מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול מאי היא דלא ליפסע פסיעה גסה ופ"ק דברכות (דף ו':) א"ר זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי דשבתא לפרקא אמינא קא מחללי שבתא כיון דשמענא להא דריב"ל דאמר לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה ואפי' בשבת אנא נמי רהיטנא ע"כ: **ויורד אדם לבור שיח וכו'.** ברייתא בהמוצא תפילין (עירובין ק') כלשונה: **ואסור להרבות בשיחה וכו'.** באלו קשרים (שבת ק"יג:) שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. ופירש"י ז"ל כגון מקח וממכר וחשבונות והקשו עליו דהני ממצוא חפצך נפקא. אבל בירושלמי מפורש שאפילו שיחה בטלה להרבות אסור ששם אמרו א"ר חייא בר בא רשב"י כד הוה חמי לאימיה משתעיא סגין הוה א"ל אימא שבתא היא וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכדברי רבינו:

**ה** מתר לרוץ בשבת לדבר מצוה כגון שירוץ לבית הכנסת או לבית המדרש. ומחשבין חשבונות של מצוה ומודדין [ד] מדידה של מצוה כגון מקוה לידע אם יש פשעור או בגד לידע אם מקבל טמאה. ופוסקין צדקה לעניים. והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואפלו לטרטיאות וטרקלין של כותים לפקח על עסקי רבים בשבת. ומשדכין על התינוקת ליארס [ה] ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אמנות. ומבקרין חולין ומנחמים אבלים. והנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעק [ו] ורפואה קרובה לבוא. ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. ואומר לו לך למקום פלוני לא מצאת שם הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים. ובלבד שלא יזכר לו סכום מקח. שכל אלו וכיוצא בהן מצוה הן ונאמר [\(ישעיה נח-יג\)](#) 'עשות חפציה' וכו' חפצך אסורין חפצי שמים מתרין:

**מגיד משנה** מותר לרוץ וכו'. פ"ק דבכורות (דף ו':) כבר נזכר למעלה: ומחשבין חשבונות וכו'. מימרא פ' שואל (שבת ק"נ) חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת. ובמשנה פ' מי שהחשיך (דף קנ"ז) גבי שעור טומאה ומודדין

ופירשו בגמרא דוקא מדידה של מצוה כעין מה שהזכיר רבינו. עוד פרק השואל פוסקין צדקה לעניים בשבת הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת הולכין לטרטיאות ולקרקסאות לפקח על עסקי רבים בשבת. ודע שלא הותר שום שבות בשביל עסקי רבים לא אמירה לנכרי ולא שבות אחר לבד הפיקוח והתעסקות בדברים בלא מלאכה ואסור בצרכי יחיד משום ודבר דבר וזה היתר לדבר מצוה או לצורך רבים אבל אמירה לנכרי במלאכה וכ"ש שבות אחר ע"י ישראל ודאי לא וזה מוכרח בגמרא ומבואר בדברי רבינו מענין מקומו כן. עוד שם משדכין על התינוקת ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ופרק קמא (דף י"ב) אין מנחמין אבלים ואין מבקרין חולים בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין. עוד שם ת"ר הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ר"מ אומר וכו' ופסק רבינו כת"ק: **ומחשיכין על התחום וכו'.** משנה פרק שואל (דף קנ"א) כלשון רבינו ומפורש בגמרא (דף ק"ג) להביא לו ארון ותכריכין אע"פ שאין עשויין שאם בעשויין אפי' גבי חי מותר כמו שנתבאר למעלה: **ואומר לו לך למקום וכו'.** ברייתא שם (דף קנ"א) ואומר לו לך למקום פלוני לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא לי במאתים ר' יוסי בר"י אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח. ופי' אומר לו לך למקום פלוני שאומר לו בשבת לך למחר למקום פלוני אבל ודאי אינו אומר לו שילך בשבת. ומדברי רש"י ז"ל נראה שר"י בר"י חולק על ת"ק שכך כתב סכום מקח מנה מאתים עכ"ל. אבל רבינו כתב דברי ת"ק ודברי ר"י. ונ"ל לפי דבריו שפי' סכום מקח סך ידוע שלא להוסיף עליו ות"ק הזכיר שמותר לומר לו לתת בו כמה שירצה ואינם חולקין וטעם דברי ר' יוסי שמא לא יתנו לו באותו סך ונמצא שהאמירה היתה לבטלה והמניעה ממנו א"נ שאין באמירה הסך הידוע אלא הצלת ממונו ולא התירו כנ"ל לדעת רבינו. והרמב"ן ז"ל כתבו בספר תורת האדם וכתב והלכתא כת"ק, סבור הרב ז"ל שהם חולקין וכדעת רש"י ז"ל:

**מפליגין ביים הגדול בערב שבת לדבר מצוה ופוסק עמו לשבת ואינו שובת. ומפירין נדרים בשבת בין לצרף שבת בין שלא לצרף [ח] שבת. ונשאלין לחכם על הנדרים שהן לצרף השבת ומתירין אף על פי שהיה להן פנאי להתירן קדם השבת שדברים אלו מצוה הן:**

**מגיד משנה** מפליגין ביים וכו'. ברייתא פרק קמא (דף י"ט) ויתבאר דין זה בארוכה פרק ל': **ומפירין נדרים וכו'.** ונשאלין לנדרים וכו'. משנה במי

שהחשיך (דף קנ"ו) ומסקנא בהל' שההפרה מותרת אפי' בדברים שאינן לצורך השבת והשאלה דוקא בדברים שהם לצורך השבת, והטעם מפני שאין לשאלה עת קבוע ויש להפרת האב והבעל זמן ידוע כל אותו היום ששמעו ולא מעת לעת כמבואר פי"ג מהלכות נדרים ואם לא יפרו בשבת שוב לא יוכלו להפר וכן מבואר בגמרא ובהלכות. **ומ"ש אע"פ שהיה להם פנאי להתירם** מבואר בגמרא שם :

**ז** אין עונשין בשבת אף על פי שהעניש מצות עשה אינה דוחה שבת. כיצד. הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת שנתאמר [\(שמות לה-ג\)](#) 'לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת' זו אזהרה לבית דין שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שרפה והוא הדין לשאר ענשין :

**מגיד משנה** אין עונשין בשבת וכו'. בסנהדרין (דף ל"ה) בפרק אחד דיני ממונות וכבר מנה רבינו זה במנין המצות בספר המצות ובפתיחת משנה תורה בכלל הלאוין שלא לענוש בשבת. ובפתיחת הלכות אלו נמצא במקצת ספרים שלא להתענות בשבת והוא ט"ס ועיקר הנוסחא הוא שלא לענוש :

**ח** מתר לאדם לשמור פרותיו בשבת בין תלושים בין מחברין. ואם בא אדם לטל מהן או בהמה וחיה לאכל מהן גוער בהן ומכה בהם ומרחיקן. והלא דבר זה מחפציו הוא ולמה הוא מתר. מפני שלא נאסר אלא להקנות לעצמו חפצים שאינן עתה מצויים או להשתפר ולהרויח ולהטפל בהנאה שתבוא לידו. אבל לשמור ממונו שכבר בא לידו עד שיעמד כמות שהוא מתר. הא למה זה דומה לנועל ביתו מפני הגנבים :

**מגיד משנה** מותר לאדם לשמור פירותיו וכו'. משנה פי' שואל (דף ק"ט) הזכרתי ועוד יתבאר בסמוך וכתב רבינו והלא דבר זה וכו' ודבריו הם ונראים ממנו ז"ל :

**ט** המְשַׁמֵּר זְרָעוֹ מִפְּנֵי הָעוֹפּוֹת וּמִקְשָׁאיוֹ וּמִדְלָעָיו מִפְּנֵי הַחִיָּה  
לֹא יִסְפֵּק וְלֹא יִרְקֹד כְּדָרְךָ שְׁעוֹשֶׂה בְּחַל גְּזֵרָה שְׁמָא יִטַּל צְרוּר  
וְיִזְרַק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּיּים :

**מגיד משנה** **המשמר זרעיו וכו'.** ברייתא סוף עירובין (ק"ד) הדין והטעם.  
ופירוש מקשאו ומדלעיו שגוף הפירות קרויין קשואין ודלועים ומקום  
שגדלים ונולדין בו קרויין מקשואין ומדלעין :

**י** כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת לֹא גָזְרוּ עָלֵיהֶן בֵּין  
הַשְּׂמֻשׁוֹת אֶלָּא בְּעֶצְמוֹ שֶׁל יוֹם הוּא שֶׁהֵן אֲסוּרִין אֲבָל בֵּין  
הַשְּׂמֻשׁוֹת מִתְּרִין. וְהוּא שְׂיִהְיֶה שֶׁם דְּבַר מְצֻנָּה אוֹ דְחַק. כִּי צַד.  
מִתֵּר לוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת לְעֲלוֹת בְּאֵילָן אוֹ לְשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם  
לְהַבִּיא לּוֹלֵב אוֹ שׁוֹפֵר. וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאֵילָן אוֹ מוֹצִיא מִן  
הַפְּרָמְלִית עֲרוּב שְׁעֵשָׂה. וְכֵן אִם הָיָה טְרוּד וְנִחְפָּז וְנִצְרָךְ לְדַבֵּר  
שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת הֵרִי זֶה מִתֵּר. אֲבָל אִם לֹא  
הָיָה שֶׁם דְּחַק וְלֹא דְבַר מְצֻנָּה אֲסוּר. לְפִיכָךְ אֵין מְעַשְׂרִין אֶת  
הַנּוֹדָאֵי בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֶף עַל פִּי שְׂאֲסוּר הַפְּרָשֶׁת הַמְּעַשֵּׂר בְּשֵׁבֶת  
מִשּׁוּם שְׁבוּת. אֲבָל מְעַשְׂרִים אֶת הַדְּמָאֵי :

**מגיד משנה** **כל הדברים שהן אסורין משום שבות וכו'.** בעירובין (דף ל"ד:) פי'  
בכל מערבין א"ר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וסתם  
משנה שם גבי עירוב שנתנו בכרמלית כמותו. וקשה לזה מה ששנינו פרק במה  
מדליקין (שבת ל"ד:) ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי  
ואין מטבילין את הכלים ואין בדברים אלו אלא משום שבות. לפיכך תירצו  
ז"ל שלא התירו השבותים בבין השמשות אלא במקום מצוה כזו ובעירוב  
וכיוצא בה וכדברי רבינו. והוסיף ז"ל **אם היה טרווד ונחפז וכו'.** ונ"ל שיצא לו  
ממה שהוא סבור ששם עירב אדם עירובי תחומין לדבר הרשות שעירובו עירוב  
כמבואר פרק ששי מהלכות עירובין ואעפ"כ אמרו שלא גזרו עליו משום שבות  
אלמא כל שהוא דחוק בין השמשות מותר. וראיתי מי שהקשה ממה שאמרו  
שאר מערבים ערובי תחומין בבין השמשות ופ"ו מהלכות עירובין יתבאר  
תירוץ דבר זה ודעת רבינו באותו דין :

**כסף משנה** כל הדברים שהם אסורים משום וכו'. כתב הר' אברהם בנו של רבינו בתשובה דאע"ג דרבינו סתם אמר כל דבר שהוא שבות לא גזרו עליו בין השמשות ולא חילק בין דבר מצוה לדבר הרשות מאחר דמייתי לה בגמרא (עירובין ל"ד:) גבי עירובי תחומין וקי"ל אין מערבין אלא לדבר מצוה ילפינן דרבינו לא שרי אלא לדבר מצוה. ומ"ש דה"ה לאסר היה טרוד או נחפז למד כן מדתנן (שבת ל"ד) ספק חשיכה מערבין עירובי חצירות ואין בהנחתן מצוה אלא שנטרד ונחפז ולא הניח מבעוד יום עכ"ל:

**יא** קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב או טלטל בכרמלית אין בית דין מצוין להפרישו. וכן אם הניחו אביו אין ממחין בידו:

**מגיד משנה** קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות וכו'. מדברי רבינו שכתב בכאן היה נראה שאם היה עושה קטן מלאכה גמורה מצוה על בית דין להפרישו ואין כן האמת אלא אפי' עושה מלאכות גמורות ועובר על שאר לאוין שבתורה אין מצווין עליו להפרישו וזו מסקנת הגמרא לפי הנראה ביבמות (דף קי"ד) פ' חרש ואף רבינו עצמו כתב כן סוף הלכות מ"א בבאור ופי"ב מהלכות אלו בדין קטן שבא לכבות מדעת עצמו שאין ב"ד מצווין להפרישו וכן הוא האמת א"כ צ"ע למה פרט כאן דבר שהוא משום שבות ולא מצאתי טעם נכון בזה והדבר צריך לי תלמוד:

**כסף משנה** קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות וכו' אין בית דין מצווין להפרישו וכו'. כתב ה"ה מדברי רבינו שכתב כאן היה נראה שאם היה עושה קטן מלאכה גמורה מצוה על ב"ד להפרישו ואין כן האמת וכו' עד והדבר צריך לי תלמוד. ואפשר לומר שמ"ש כאן רבינו משום שבות לא נקט משום שבות משום רישא דאין ב"ד מצווים להפרישו אלא משום סיפא דקתני ואם הניחו אביו אין ממחין בידו דהיינו דוקא באיסורי דרבנן אבל באיסורי תורה ממחין ביד אביו שלא יניחנו לעשות איסור:

**יב** אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחל. ומפני מה נגעו באסור זה. אמרו ומה אם הזקירו נביאים וצווי שלא יהיה הלויכה בשבת כהלויכה בחל ולא שיחת השבת כשיחת החל שנקאמר (ישעיה נח-יג) 'ודבר דבר' קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחל כדי שלא יהיה כיום חל



בְּעֵינָיו וַיָּבֹא לְהַגְבִּיחַ וּלְתַקֵּן כְּלִים מִפְּנֵה לְפָנֶיהָ אוֹ מִבַּיִת לְבַיִת  
אוֹ לְהַצְנִיעַ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁהָרִי הוּא בָּטֹל וַיּוֹשֶׁב בְּבֵיתוֹ  
וַיִּבְקֶשׁ דָּבָר שְׂיִתְעַסֵּק בּוֹ וַנִּמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבֵת וּבָטֹל הִטְעַם שְׁנֵאמַר  
בְּתוֹרָה (שְׁמוֹת כב-יב) (דְּבָרִים ה-יג) 'לְמַעַן יִנוּחַ':

**ההראב"ד** אסרו חכמים לטלטל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל עוד אמרו אטו  
טלטול לאו צורך הוצאה הוא ועוד בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו  
שאמרו שלשה כלים קטנים נטלים על השלחן נמצא כי מפני חיוב ההוצאה  
אסרו בטלטול מה שאסרו שהוא גדר להוצאה עכ"ל:

**מגיד משנה** אסרו חכמים לטלטל וכו'. רבינו כתב בכאן טעמים נכונים מאד  
באיסור הטלטול ולא נזכרו בגמרא ובהשגות הזכיר הר"א ז"ל טעם אחר  
שהוא מפני גדר ההוצאה כמ"ש בגמרא (שבת קכ"ד): בכל הכלים אטו טלטול  
לאו צורך הוצאה הוא בתמיה ולא הזכיר רבינו טעם זה לפי שאע"פ שבתחלה  
נאסר הטלטול מפני גדר ההוצאה בימי נחמיה בן חכליה שלא היו נוהרין  
בהוצאה אח"כ התירו קצת כלים כמוזכר בגמרא (שם קכ"ג): ונאסרו השאר  
מפני הטעמים שכתב רבינו. ומ"ש אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא רצו לומר  
כי סבה ראשונה לאסור הטלטול מפני גדר ההוצאה ואע"פ שבטל הטעם לא  
בטלה גזרה. ואפשר שרבינו הזכיר טעמים אלו שחדש הוא ז"ל ולא לומר שאין  
שם טעם אחר וזה נראה יותר:

**ג** וְעוֹד כְּשִׁיבְקָר וַיִּטְלֹטֵל כְּלִים שְׁמֹלֵאכְתָן לְאִסוּר אֶפְשָׁר  
שְׂיִתְעַסֵּק בָּהֶן מְעַט וַיָּבֹא לְיַד מְלָאכָה. וְעוֹד מִפְּנֵי שְׁמֹקְצַת הָעַם  
אֵינָם בְּעֵלֵי אֲמָנוּת אֶלָּא בְּטֹלִין כָּל יְמֵיהֶן כְּגוֹן הַטִּילִין וַיּוֹשְׁבֵי  
קָרְנוֹת שְׁכָל יְמֵיהֶן הֵן שׁוֹבְתִים מִמְּלָאכָה וְאִם יִהְיֶה מִתֵּר לְהִלְדֵּי  
וּלְדַבָּר וּלְטֹטֵל כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים נִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבֵת שְׁבִיתָה הַנִּפְקֶרֶת.  
לְפִיכֵן שְׁבִיתָה מִדְּבָרִים אֵלוֹ הִיא שְׁבִיתָה הַשְּׁוֹה בְּכָל אָדָם.  
וּמִפְּנֵי דְבָרִים אֵלוֹ נִגְעוּ בְּאִסוּר הַטֹּטֹל. וְאִסְרוּ שֶׁלֹּא יִטְלֹטֵל  
אָדָם בְּשָׁבֵת אֶלָּא כְּלִים הַצָּרִיךְ לָהֶם כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר:

## הלכות שבת - פרק חמשה ועשרים

**א** יש כלי שְמֵלֵאכְתּוֹ לְהִתֵּר וְהוּא הַכֶּלִי שְׁמֵתֵר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשַׁבַּת דְּבַר שְׁנַעֲשֶׂה לוֹ בְּחַל. כְּגוֹן כּוֹס לְשִׁתּוֹת בּוֹ וּקְעָרָה לֶאֱכֹל בָּהּ וְסַכִּין לְחִתּוֹךְ בּוֹ בְּשֵׁר וּפֶת וְקַרְנָס לְפָצֵעַ בּוֹ אֶגּוּזִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן:

**מגיד משנה** יש כלי שמלאכתו להיתר והוא הכלי שמותר וכו'. חלוקות אלו מבוארות בגמרא פרק כל הכלים (שבת קכ"ב קכ"ג) בביאור ופירוש כלים אלו שהם להיתר בשנעשו לכך כמבואר שם בקורנס של אגוזים לפצוע בו את האגוזים אבל של נפחים אע"פ שראוי לאגוזים קרוי מלאכתו לאיסור וכן מורה לשון רבינו:

**לחם משנה** ויש כלי שמלאכתו וכו'. נראה בגמרא (שבת קכ"ד) דדבר זה באותה משנה (ביצה דף ל"ב:) דאין סומכין את הדלת ואת הבקעת ביו"ט וכו' אתי דלא כהלכתא ורבינו פסקה בהלכות יו"ט. וכן הרב אלפסי הביאה בפי משילין וכו' ושם הביא תירוץ אב"י דאמר הא ב"ש הא ב"ה ואנא עבידנא כב"ש והוא דלא כהלכתא וא"כ הוא תימה. ועיין בהר"ן ז"ל כי הוא תירץ זה: **סליקו להו הלכות שבת, שבח לאל אשר ביום השביעי שבת.**

**ב** ויש כלי שְמֵלֵאכְתּוֹ לְאִסוּר וְהוּא הַכֶּלִי שְׁאִסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשַׁבַּת דְּבַר שְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ. כְּגוֹן מְכַתְּשֵׁת וְרִיחִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן שְׁאִסוּר לְכַתֵּשׁ וְלְטַחֵן בְּשַׁבַּת:

**ג** כָּל כֶּלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְהִתֵּר בֵּין הָיָה שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל חֶרֶס אוֹ שֶׁל אֶבֶן אוֹ שֶׁל מִתְּכֶת מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבַּת. בֵּין בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ שֶׁל כֶּלִי בֵּין לְצַרְךָ מְקוֹמוֹ [א] בֵּין לְצַרְךָ גּוּפּוֹ. וְכָל כֶּלִי שְׁמֵלֵאכְתּוֹ לְאִסוּר בֵּין הָיָה שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל חֶרֶס אוֹ שֶׁל אֶבֶן אוֹ שֶׁל מִתְּכֶת מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבַּת בֵּין לְצַרְךָ גּוּפּוֹ בֵּין לְצַרְךָ מְקוֹמוֹ אֲבָל בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ שֶׁל כֶּלִי אִסוּר:

**מגיד משנה** כל כלי שמלאכתו להיתר בין שהוא של עץ וכו'. כך היא מסקנא בגמרא שם (דף קכ"ד) גבי מתני' כל הכלים נטלים לצורך ושלא לצורך ר' נחמיה אומר אינם נטלין אלא לצורך. אמר רבא לצורך דבר שמלאכתו להיתר

בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ושלא לצורך ואפי' מחמה לצל ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ואתא ר' נחמיה למימר וכו' וקיי"ל כתי"ק וכן העלו בהלכות. ודע שמדברי רבינו נראה שאין לטלטל שום כלי שלא לצורך כלל ואף הרשב"א ז"ל כן העלה פ' כירה שיש להחמיר שלא ליטול כלי ללא צורך וכן בדין שהרי בגמרא נחלקו אביי ורבה על רבא ואמרו דאפי' כלי שמלאכתו להיתר אינו מותר בשביל עצמו של כלי דהיינו מחמה לצל. ופירשו שלא לצורך דמשנתנו לצורך מקומו ורבא בא והתיר ופי' דלא לצורך אפי' מחמה לצל ואם דעת רבא היא להתיר אפי' שלא לצורך כלל לא היה לו להזכיר מחמה לצל אלא היה לומר שלא לצורך דמשנתנו דהיינו שלא לצורך כלל. וכן הדברים מוכרעים שם לפי דעתנו. ויש מפרשים מתירין כלי שמלאכתו להיתר אפי' שלא לצורך כלל ואין להם על מה שיסמוכו:

**ד** כִּיצַד. מְטַלְטֵל הוּא אֶת הַקְּעָרָה שֶׁל עֵץ לֶאֱכֹל בָּהּ אוּ לְיֹשֵׁב בְּמִקוּמָהּ. אוּ כְּדֵי שְׁלֹא תִגָּנֵב. וְזֶה הוּא בְּשִׁבְלֵי עֲצָמָהּ. וְכֵן אִם טֹלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחֲמָה כְּדֵי שְׁלֹא תִתְיַבֵּשׁ וְתִשָּׁבֵר אוּ מִן הַגְּשָׁמִים כְּדֵי שְׁלֹא תִתְפַּח וְתִפְסֹד הָרִי זֶה מְטַלְטֵל בְּשִׁבְלֵי עֲצָמָהּ וּמִתֵּר מִפְּנֵי שְׁמֵלֵאכְתָּהּ לְהִתֵּר:

**מגיד משנה** **כיצד מטלטל הוא וכו'.** כל זה נתבאר למעלה וצדדים אלו מבוארים שם:

**ה** וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא הָרְחִים אוּ הַמְּכַתְּשֵׁת לְשִׁבֵּר עָלֶיהָ אֲגוּזִים אוּ לְעֵלוֹת עָלֶיהָ לְמָטָה וְזֶה הוּא לְצַרְךָ גּוּפוֹ אוּ לְיֹשֵׁב בְּמִקוּמוֹ. אֲבָל אִינוּ מְטַלְטְלָהּ כְּדֵי שְׁלֹא תִשָּׁבֵר וְלֹא כְּדֵי שְׁלֹא תִגָּנֵב. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה:

**מגיד משנה** **וכן מטלטל הוא את וכו'.** גם זה נתבאר למעלה. וכתבו המפרשים ז"ל כשהוא מטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו אין אומרים כיון שסלקו מאותו מקום שצריך לו לשומטו מיד ומניחו במקומו אלא כיון שמטלטלו לצורך מקומו מניחו באי זה מקום שירצה ויש ראיות לזה ועיקר:

וְכָל שְׂאִינוֹ כְּלֵי כְּגוֹן אֲבָנִים וּמַעוֹת וְקַנִּים וְקוֹרוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן אֲסוּר לְטַלְטֵלָן. אֲבָן גְּדוֹלָה אוֹ קוֹרָה גְּדוֹלָה אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא נְטֻלַת בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלֵי עָלְיָהּ מְטַלְטְלִים אוֹתָהּ. דְּלִתּוֹת הַבַּיִת אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּלִים לֹא הוֹכְנוּ לְטַלְטֵל לְפִיכֶךָ אִם נִתְפָּרְקוּ אֶפְלוּ בְּשַׁבַּת אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְכֵן הָעֶפֶר וְהַחוּל וְהַמֵּת אִין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן. וּבֵן שְׂמוֹנָה חֵי הָרִי הוּא כְּאֲבָן וְאֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ :

**מגיד משנה** **כל שאינו כלי וכו'.** זה מבואר בכמה מקומות ובפרק כל הכלים גבי טלטול לצורך גופו היכא דאיכא תורת כלי עליו היכא דליכא תורת כלי עליו לא ע"כ: **אבן גדולה וכו'.** סוף עירובין (דף ק"ג) ההיא שריתא פ"י קורה דהוה בי ר' פדת והווי שקלי ליה עשרה ושדו לה אדשא אמר זו תורת כלי עליה ההיא אסיתא וכו'. והוזכרו בהלכות פרק כל הכלים והקשו המפרשים ז"ל מההיא דאמרי' בסוף במה מדליקין (שבת דף ל"ה) שכוורת בת ג' כורים נחלקו רבא ורב יוסף אם מותר לטלטלה ובת ד' שוין שאסור לטלטלה. ותירצו בתוס' דכוורת אין דרכה לטלטלה וכל שגדול כל כך אסור לטלטלה בשבת. אבל קורה זו דרכה לטלטלה בכל שעה לסגור הדלת אף בשבת מטלטלין אותה כיון שיש תורת כלי עליה עכ"ל הרשב"א ז"ל. ומדברי ההלכות ורבינו שלא הזכירו כלל הא דפי' במה מדליקין נ"ל שהן סבורים שמימרות אלו חלוקות ורבה ורב יוסף הוא שמחמירין בטלטול ואין הלכה כמותן וכן עיקר: **דלתות הבית אע"פ שהן וכו'.** פרק כל הכלים (דף קכ"ב:) משנה גבי היתר טלטול דלתות הכלים אמרו משא"כ בדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן. ופי' רבינו אע"פ שהן כלים לא הוכנו לטלטול. אבל רש"י ז"ל פירש אינן מן המוכן לטלטל לפי שאינן כלי עכ"ל: **וכן העפר והחול והמת אין מזיזין אותן ממקומן וכו'.** דין העפר והחול מפורשין בגמרא פ' כירה (דף ל"ט) ובשאר מקומות והמת משנה פ' שואל (דף קנ"א). ודין בן שמנה ברייתא פרק ר' אליעזר דמילה (דף קל"ה) בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. ופירש"י ז"ל שחלב הרבה בדדיה מביאה לידי חולי, עכ"ל:

מִתֵּר לְטַלְטֵל הַכְּלֵי אֶפְלוּ שְׁלֵא לְצַרְךָ תִּשְׁמִישׁוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכֶה שְׁלֵא נַעֲשֶׂה לְתִשְׁמִישָׁהּ. כִּיצַד. נוֹטֵל אָדָם קָרְנֵס לְפָצַע בּוֹ אֶגּוּזִים. קוֹרְדוֹם לְחִתְנָךְ בּוֹ דְּבַלָּה. מְגַרָּה לְגַרְרָ בָּהּ אֶת

הַגְּבִינָה. מִגְרָפָה לְגֵרֶף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגְרוֹת. אֶת הַרְחַת וְאֶת הַמְזִלְג  
לִתֵּת עָלָיו אֶכָּל לְקַטֵּן. אֶת הַכּוֹשׁ וְאֶת הַכַּרְכָּר לְתַחֵב בּוֹ. מַחַט  
שֶׁל סִקָּאִין לְפִתּוֹחַ בּוֹ אֶת הַדְּדָלֶת. אֶת הַמְּכַתְּשֶׁת לַיִשֵּׁב עָלֶיהָ. וְכֵן  
כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה :

**מגיד משנה** מותר לטלטל הכלי אפילו שלא לצורך תשמישו אלא לעשות וכו'.  
כלים אלו הוזכרו במשנה שם פרק כל הכלים (דף קכ"ב): וכפי אוקמתא דרבא  
בכלי שמלאכתו לאיסור שמותר לצורך גופו ולצורך מקומו ומלות אלו  
מבוארות הן. ופ"י מחט של סקאין מחט גדולה שתופרין בה השקים: **ומטלטל**  
**אדם מחט של וכו'.** במשנה מחט של יד ליטול בה את הקוץ ובגמרא אסיק  
רבא דדוקא נקובה אבל נטל חררה או עוקצה אינה כלי. ואוקים ברייתא  
דתניא שאפ"י מחט שאינה נקובה מטלטלין בשבת בגולמי זמנין דממליך  
עלייהו ומשוי ליה מנא וזה מבואר:

**ח** וּמְטַלְטֵל אָדָם מַחַט שֶׁל יָד הַשְּׁלֵמָה לְטַל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ. אֲבָל  
אִם נָטַל הַקְּצָה הַנְּקוּבָה שְׁלָה אוֹ הַקְּצָה הַחֵד שְׁלָה אֵין מְטַלְטְלִין  
[ב] אוֹתָהּ. וְאִם הִיְתָה גֵלָם וְעַדִּין לֹא נִקְבָּה מִתֵּר לְטַלְטְלָהּ :

**ט** כָּל כְּלֵי שְׁמַקְפִּיד עָלָיו שְׁמָא יִפְחֲתוּ דְמִיּוּ כְּגוֹן כְּלִים הַמְּקַצִּים  
לְסַחֲוֶרָה וְכְלִים הַיְקָרִים בְּיוֹתֵר שְׁמַקְפִּיד עָלֶיהֶן שְׁמָא יִפְסְדוּ  
אֲסוּר לְטַלְטְלָן בְּשֶׁבֶת וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא מְקַצָּה מַחֲמַת חֲסָרוֹן  
כִּיס. כְּגוֹן הַמְּסָר הַגְּדוֹל וְיֵתֵד שֶׁל מַחֲרָשָׁה וְסַפִּין שֶׁל טְבַחִים  
וְחָרֵב שֶׁל אוֹשְׁכָפִים וְחֲצִין הַחֲרָשִׁים וְקָרְנָס שֶׁל בְּשָׂמִים וְכִיּוֹצֵא  
בְּהֵן :

**מגיד משנה** כל כלי שמקפיד עליו שמה (קכ"ג ב') ר' יוסי אומר כל הכלים  
ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. ומפורש בגמרא פרק מי  
שהחשיך (דף קנ"ז) שזהו מוקצה מחמת חסרון כיס ואסור. ופרטי כלים  
שהזכיר רבינו הם בפרק כל הכלים (דף קכ"ג): בהסכמת הכל חוץ מקורנס של  
בשמים שהוא מחלוקת לשונות (שם דף קכ"ג) ופסק רבינו כהלכות. **ופירוש**  
**מסר גדול** מגרה גדולה העשויה לקצץ קורות גדולות, **וחצין של חרשים**  
דולדלייה בלעז כך פירש"י ז"ל:

**ז** כָּל כְּלֵי שֶׁהִקְצָה מִחֻמַּת הָאִסוּר אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ. כְּגוֹן [ג] נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשַׁבַּת וְהַמְנוֹרָה שֶׁהִיָּה הַנֵּר עָלֶיהָ וְשִׁלְחָן שֶׁהָיוּ עָלָיו מְעוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁכָּבָה הַנֵּר אוֹ שֶׁנִּפְלוּ הַמְעוֹת אֲסוּר לְטַלְטֵלָן. שֶׁכָּל כְּלֵי שֶׁהִיָּה אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשּׁוֹת נֶאֱסָר לְטַלְטֵלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כְּלָה אֶף עַל פִּי שֶׁהִלְךְ הַדָּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאִסוּר:

**מגיד משנה** **כל כלי שהוקצה מחמת איסור וכו'.** פרק מי שהחשיך (דף קנ"ז) בגמרא העלו דמוקצה מחמת איסור אסור כגון נר שהדליקו בו בשבת. ויתר הדברים שהזכיר רבינו מפורשים בגמרא פרק כירה (דף מ"ד:) במסקנא ומבוארין בהלכות. ודין המעות הוא בשהניח שם אבל בשוכח יתבאר דינן בפרק זה. ודע שדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא שתנאי מועיל בנר שהדליקו בו בשבת כיון שעשוי להכבות. והוא שיתנה מע"ש שאינו מסתלק הימנו ולכשיכבה יהא מותר לטלטלו והביאו ראיה לזה מן הירושלמי:

**כסף משנה** **כל כלי שהוקצה מחמת האיסור וכו'.** משמע מדברי רבינו דכלים המוקצים מחמת איסור אסור לטלטלם אפילו אם הוצרך להם לגופן ולמקומן ולאפוקי ממ"ש המרדכי בפרק כירה. והטעם משום דכלי שמלאכתו לאיסור לא איתקצאי לבין השמשות שהרי היה מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו אבל נר שהדליקו בו שבין השמשות היה אסור לטלטלו כלל אפי' לצורך גופו ומקומו דבעודו דולק פשיטא דאסור לטלטלו בכל גוונא כדאמר'י בפ' נוטל (שבת קמ"ב:) במניח אבן ע"פ החבית ומעות על הכר דבמניח נעשה בסיס לדבר האיסור הילכך איתקצאי כה"ג לכוליה יומא:

**יא** אֲבָל כְּלֵי הַמְקָצָה מִחֻמַּת מְאוּסוֹ כְּגוֹן נֵר יִשָּׁן שֶׁל נֶפֶט [ד] וְכְלֵי הַצּוּאָה וְכִיּוּצָא בָּהֶן מִתֵּר לְטַלְטֵלָן בְּשַׁבָּת אִם הֶצְרַךְ לָהֶן:

**מגיד משנה** **אבל כלי וכו'.** פי' מי שהחשיך (דף קנ"ז) פסק הלכה כמבואר בהלכות:

**יב** כָּל הַכְּלִים הַנִּטְלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ דְלִתּוּתֵיהֶן כְּגוֹן דְּלִתּוֹת שְׂדֵה תְּבָה וּמַגְדֵּל בֵּין שְׁנֵתְפָּרְקוּ בְּשַׁבָּת בֵּין שְׁנֵתְפָּרְקוּ קֶדֶם הַשַּׁבָּת מִתֵּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דְּלִתּוֹת. וְכֵן כָּל הַכְּלִים הַנִּטְלִין בְּשַׁבָּת

שְׁנֵשְׁבְרוּ בֵּין קִדְם הַשְּׁבֵת בֵּין בְּשֶׁבֶת שְׁבָרִיהֶן נְטָלִין וְהוּא שְׂיֵהִיו  
שְׁבָרִיהֶן עוֹשִׂין מַעֲיִן מְלֹאכְתָּן. כִּיצַד. שְׁבָרִי עֲרָבָה לְכִסּוֹת בְּהֶן  
אֶת פִּי הַחֲבִית. שְׁבָרִי זְכוּכִית לְכִסּוֹת בְּהֶן אֶת פִּי הַפֶּךְ. וְכֵן כָּל  
כִּיּוֹצֵא בְּזָה. אֲבָל אִם אֵין הַשְּׁבָרִים רְאוּיִין לְמְלֹאכָה כָּלֵל אֲסוּר  
לְטַלְטֵלָן :

**מגיד משנה** כל הכלים הניטלין בשבת. במשנה פי' כל הכלים ניטלין (דף  
קכ"ב): ובגמרא כל הכלים ניטלין ודלתותיהן עמהן אע"פ שנתפרקו בחול  
ניטלין בשבת: **וכן כל הכלים וכו'.** משנה (שם קכ"ד): כל הכלים שניטלין  
בשבת שבריהם ניטלין ובלבד שיהו עושיין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות  
בהן את החבית ושברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך רבי יהודה אומר ובלבד  
שיהו עושיין מעין מלאכתן וכו' ובגמרא אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת  
אבל מע"ש דברי הכל מותרים הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבע"י. ופסקו  
בהלכות כת"ק וכן דעת רבינו וכן עיקר. אע"פ שיש מן הגאונים ז"ל שפסקו  
כר"י כמו שכתוב שם :

**ג** כל כסויי הכלים נטלים בשבת והוא שיש תורת כלי עליהן.  
\* הִזָּה כְּלִי מְחַבֵּר בְּקִרְקַע כְּגוֹן חֲבִית הַטְּמוּנָה בְּאֶרֶץ. אִם יֵשׁ  
בְּכִסּוּי שְׁלָה בֵּית אַחִיזָה מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ וְאִם לֹא אֵין מְטַלְטֵלִין  
אוֹתוֹ. וְכֵן כִּסּוּיֵי הַקְּרָקְעוֹת כְּגוֹן בּוֹרוֹת וְחֲרִיצִין אֵין מְטַלְטֵלִין  
כִּסּוּי שְׁלָהן אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה. כִּסּוּי הַתְּנוּרָה אֶף עַל  
פִּי שְׂאִין לוֹ בֵּית אַחִיזָה מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ :

**ההראב"ד** היה כלי מחובר לקרקע וכו'. כתב הראב"ד כן פסק הרב ז"ל  
ותמהנו עליו בהא דאמר רבינא כמאן מטלטלים האידנא כסויא דתנורא  
במתא מחסיא אע"ג דאין לו בית אחיזה כראב"י הא ודאי כר"י הוא דאיהו  
הוא דמייתי סיעתא למילתיה דכלים וחברינהו בארעא כתלושין דמו שהתנור  
באפייתו תלוש ולבסוף חברו הוא ש"מ הלכה כר' יוסי. כן היינו סבורים ימים  
על ימים עד שחזרתי וראיתי ראש הברייתא על שברי תנור ישן שהן ככל  
הכלים הנטלים בחצר אלמא בשאינן מחוברים מיירי ור' יוסי העיד על כסויו  
שאינו צריך בית יד ור"ל שאע"פ שחברו כתלוש הוא ורצה לגלות מהיכן יצא  
לו ההיתר תחלה ומשם למד, עכ"ל:

**מגיד משנה** כל כסויי וכו'. שם (דף קכ"ו:) משנה כל כסויי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת א"ר יוסי בד"א בכסויי קרקעות אבל כסויי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת ובגמרא אר"י והוא שיש תורת כלי עליהן. דכ"ע כסויי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין אי לא לא כסויי כלים אע"ג דאין להם בית אחיזה כי פליגי בכלים וחבריהו בארעא דת"ק סבר גזרינן ור' יוסי סבר לא גזרינן ע"כ, ובהלכות דהלכה כת"ק. עוד שם (דף קכ"ה) העיד ר' יוסי משום ראב"י על כסוי תנור שאין צריך בית יד אמר רבינא כמאן מטלטלין האידנא כסויי דתנורי במתא מחסיא אע"ג דאין להם בית אחיזה כמאן כראב"י ע"כ. וכל זה נכתב בהלכות וכדעת רבינו. והקשו עליהם ז"ל שהרי כסוי התנור הוא כסוי כלי המחובר לקרקע שנחלקו בו ר' יוסי ות"ק כנזכר למעלה. ובהלכות פסקו כת"ק שהוא מצריך בית אחיזה וכאן פסקו כרבינא ומדברי רבינו נתבאר תירוץ זה שאין תנור ככלים וחבריהו בארעא לפי שפי' וחבריהו הוא כגון חבית שטמונה בארץ שחופרים גומא וטומנים כל גופה בתוכה ואינה נראה ממנה אלא פיה ובהנהו הוא דגזר ת"ק אטו בור ודות אבל בתנור שכולו מגולה אע"פ ששוליו מחוברין בקרקע אפי' ת"ק מודה שאינו צריך בית אחיזה ומעדותו של ר' יוסי למדנו כן. וכל זה ביאר רבינו באמרו כגון חבית הטמונה בארץ וכן העלה הרשב"א ז"ל מדברי רבינו ופירוש תורת כלי פירש"י ז"ל שיהא ראוי לתשמיש אחר והקשו עליו. ופי' מעשה שנראה וראוי ותקונו מוכיח עליו שהוא ראוי לכך:

**יד** שְׁנֵי דְּבָרִים אֶחָד אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ וְאֶחָד מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ וְהוּן סְמוּכִים זֶה לְזֶה אוּ זֶה עַל זֶה אוּ זֶה בְּזֶה וּבְזֶמַן שְׁמַטְלֵטְלִין [ה] אֶחָד מֵהוֹן יְטַלְטֵל הַשְּׁנַיִם. אִם הָיָה צָרִיךְ לְדַבֵּר שְׁמַתֵּר לְטַלְטֵלוֹ מְטַלְטֵלוֹ וְאִף עַל פִּי שְׁדַבֵּר הָאָסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ. וְאִם צָרִיךְ לְטַלְטֵל דְּבַר הָאָסוּר לֹא יְטַלְטֵלְנוּ בְּאוֹתוֹ דְּבַר הַמֵּתֵר:

**מגיד משנה** שני דברים אחד אסור לטלטלו וכו'. דין זה מבואר בהלכות פרק כירה מהכרח השמועות. ורבינו כתב הענין מבואר הרבה וכן כתבו בתוס' וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ופי' פגה פירש"י תאנה שלא נתבשלה כל צרכה וטמונה בתבן להתבשל ותבן הוי מוקצה לטיט עכ"ל. ולשון הגמרא (שבת קנ"ו) פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלת. ופירש"י ז"ל בעירובין פרק חלון (דף ע"ז) והוא שכבו עכשיו הגחלים הא בשלא כבו לא דמתוך שנהפכין מכבה את העליונות ומבעיר התחתונות כדאיתא בכריתות (דף כ') וכ"כ הרשב"א ז"ל. ודין זה דחותה גחלים שהוא מכבה ומבעיר מבואר בדברי רבינו סוף פ"ז מהלכות שגגות:



**טו** כיצד. פגה שהיתה טמונה בתבן וחררה שהיתה על גבי גחלים <sup>[1]</sup> תוחבן בכוש או בכרכר ונוטלן ואף על פי שהתבן והגחלים ננערים בשבת בשעת נטילה. וכן לפת או צנונות שהיו טמונים בעפר ומקצת העלים מגלים שומטן בשבת בעלה שלהן ואף על פי שהעפר ננער. אבל אם היה כפר או תינוק על גבי האבן או על גבי הקורה לא יטלטל האבן או הקורה בכפר או בתינוק שיש עליה. וכן כל פיוצא בזה:

**מגיד משנה** **וכן לפת וכו'.** ברייתא פרק במה טומנין. וכתבו המפרשים דוקא מקצת העלין מגולין אבל אין מקצתן מגולין כיון שהיתה הגומא מכוסה אם תוחב בהן כוש או כרכר מיחזי כעושה גומא אבל בתבן וגחלים אין בהם משום גומא:

**כסף משנה** **(יד-טו) שני דברים אחד אסור לטלטלו וכו'.** כיצד פגה שהיתה טמונה בתבן וחררה שהיתה על גבי גחלים וכו'. כתב ה"ה פירש"י והוא שכבו עכשיו הגחלים הא בשלא כבו לא וכו'. ורבינו שכתב חררה שע"ג גחלים אפשר דאפי' בלא כבו נמי מתוקמא שפיר שמאחר שאינה טמונה אינו חותה בגחלים בנטילת החררה אלא שמנענען דהוי טלטול מן הצד ושרי וברייתא דקתני שטמנה בגחלים לא טמנה קאמר אלא שהניחה ע"ג גחלים אלא דאידי דנקט בפגה שטמנה נקט נמי בחררה שטמנה ולא דוקא אי נמי אידי דבכבו שרי אפי' טמנה נקט טמנה אבל אה"נ דהיכא דלא כבו לא שרי אלא בהניחה ע"ג גחלים:

**טז** נוטל אדם את בנו שיש לו געגועין עליו והאבן בידו אבל לא דינר שאם יפל הדינר יטלנו האב בידו. כלכלה שהיתה נקובה וסתם נקב שלה באבן מתר לטלטלה שהרי האבן נעשית כדפן. \* היתה הכלכלה מלאה פרות והאבן בתוך הפרות אם היו הפרות רטבים כגון ענבים ותותים נוטל אותה כמות שהיא שאם ינער הפרות יטנפו בעפר ובמקום הפסד לא גזרו:

**ההראב"ד** **היתה הכלכלה כו' שאם ינער הפירות יטנפו.** כתב הראב"ד ז"ל אני לא מצאתי כן בגמרא שאפילו בפירות המיטנפין חזר והקשה ולנערינהו נעורי וחזר ותירץ בשהיתה האבן דופן לכלכלה ואפילו בפירות שאינן מיטנפין

אבל אם לא היתה האבן דופן לכלכלה אפילו פירות המיטנפין אפשר לנער אותן בתוך הכלכלה עצמה עד שתהיה עליונה וינערנה לחוץ ולא יצטרך לטלטל האבן עם הכלכלה:

**מגיד משנה** נוטל אדם את בנו וכו'. ריש פרק נוטל (דף קמ"א:): נוטל אדם את בנו והאבן בידו ובגמרא אמרו דבי רבי ינאי בתינוק שיש לו געגועין על אביו. ופירוש נטילה זו היא בחצר ואע"ג דכיון דתינוק הוא הוה ליה כאילו האב נוטל את האבן כיון שיש לו געגועין ואיכא חשש חולי התירו לו טלטול כזה. ושם מבואר דדינר אסור דאי נפיל אתי לאיתויי ומטלטל ליה להדיא: **כלכלה שהיתה וכו'**. שם במשנה נוטל אדם כלכלה והאבן בתוכה והקשו בגמרא (דף קמ"ב) אמאי ותהוי כלכלה בסיס לדבר האסור. ותירץ רבי יוחנן הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן. והקשו ונשדינהו לפירי ונשדי לאבן ונינקטינהו. ותירצו בפירות המיטנפין והקשו ולינערינהו נעורי ותירצו א"ר חייא בר אשי אמר רב הכא בכלכלה פחותה עסקינן דאבן עצמה נעשית דופן לכלכלה ע"כ בגרסת ספרינו ואין מכל זה בהלכות כלום. והנה לפי גרסא זו אוקימתא דר' יוחנן בטלה וקמה לה הא דרב ורבינו פסק כשתיהן והוא תמה ולזה השיגו הר"א ז"ל בהשגות. ונראה שגרסת רבינו היא שאין בה ולינערינהו נעורי ורב חייא בר אשי בשם רב עושה אוקימתא אחרינא ושתיהן אמת. וה"ג רב חייא בר אשי בשם רב אמר וזהו שלא הזכירו גבי הא דרב אלא. וא"א להעמיד דברי רבינו בדרך אחרת:

**יז** חבית ששכח אבן על פיה מטתה על צדה והיא נופלת. היתה בין החביות והאבן עליה מגביהה למקום אחר ומטה על צדה שם והאבן נופלת. וכן השוכח מעות על הכר וצריך לכר נוער את הכר והן נופלות. ואם צריך למקום הכר נוטל את הכר והמעות עליו. אבל אם הניח המעות מערב שבת על הכר או הניח האבן על פי החבית הרי אלו אסורין לטלטלן ואפלו נטלו המעות והאבן שהרי נעשו בסיס לדבר האסור:

**מגיד משנה** חבית ששכח אבן על פיה וכו'. משנה שם (דף קמ"ב) האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות, ובגמרא ל"ש אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטל ועודן עליו, עוד שם לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור. **וכתב רבינו ואפי' ניטלו המעות והאבן כמו שנתבאר למעלה מההיא דכירה:**

**יח** הָאָבֹן שְׁבִקְרוּיָהּ אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת הֲרִי הִיא כְּמִקְצֵת הַקְרוּיָהּ וּמִתֵּר לְמַלְאוֹת בָּהּ וְאִם לֹא אֵין מְמַלְאִין בָּהּ. בְּגֵד שֶׁעַל הַקֶּנֶה שׁוֹמְטוֹ מֵעַל הַקֶּנֶה :

**מגיד משנה** **האבן שבקרויה וכו'.** משנה פרק כל הכלים (דף קכ"ה) האבן שבקרויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאים בה בשבת ואם לאו אין ממלאין בה. ופירש רש"י ז"ל קרויה דלעת יבשה חלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שואבת אלא שצפה ונותנין בה אבן להכבידה. אם ממלאין בה ואינה נופלת שקשורה יפה ואם לאו הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטלין את הקרויה דשוייה בסיס לאבן שבתוכה עכ"ל: **בגד שעל הקנה וכו'.** פרק תולין (דף ק"מ:) א"ר חסדא האי כתניתא משלפי לדידה מקניא שרי קניא מינה אסור אמר רבא ואם כלי קיואי הוא מותר. ופירש"י ז"ל כתונת כשסוחטין אותו לנגבה תוחבין אותה מבית יד לבית יד וכשנוטלה בשבת משלפה מן הקנה ולא הקנה ממנה דלא חזי לטלטולי דלהסקה קאי. כלי קיואי קנה של אורגים דתורת כלי עליו שרי עכ"ל. ורבינו לא הוצרך להזכיר הא דרבא דכלי קיואי לפי שיתבאר ראש פרק כ"ז שקני האורג מותר לטלטל כדבר שמלאכתן לאיסור לצורך גופן ולצורך מקומן :

**יט** פְּרוֹת שְׁאֲסוּר לֶאֱכֹל כְּגוֹן פְּרוֹת שְׁאֵינָם מְעַשְׂרִין אֶפְלוּ הֵן חִיבִין בְּמַעֲשֵׂר מִדְּבָרֵיהֶם אוֹ מְעַשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ אוֹ תְּרוּמָה טְמֵאָה אוֹ מְעַשֵׂר שְׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתוֹן אֲסוּר לְטַלְטְלוֹן. אֲבָל הַדְּמַאי הוֹאִיל וְרֵאוי לְעֲנִיִּים וְכֵן מְעַשֵׂר שְׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁפָּדְאוֹן אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן הַחֹמֶשׁ מִתֵּר לְטַלְטְלוֹן :

**מגיד משנה** **פירות שאסורין לאכלן וכו'.** משנה ריש פ' מפנין, מפנין תרומה טהורה, ומפרש בגמ' (קכ"ז:) אפי' ישראל. ודמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו. ומפרש בגמ' אע"פ שלא נתן את החומש. אבל לא את הטבל מפרש בגמ' אפילו טבל מדרבנן. ולא מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו. וביאור ענינים אלו בספר זרעים ודין איסור טלטול תרומה טמאה מבואר יותר מזה בפרק נוטל כמו שיתבאר :

**ב** מְטַלְטֵל יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּמָה אֶף עַל פִּי שְׂאִינָה רְאוּיָה לוֹ. וּמְטַלְטֵלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה אוֹ עִם הַחֲלִין אִם הָיוּ שְׂנִיָּהֶם בְּכָלִי אַחַד. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים בְּשֶׁהִיָּתָה הַטְּהוֹרָה לְמִטָּה וְהָיוּ פְּרוֹת הַמְּתַטְנְפִין בְּקַרְקַע שְׂאֵם יְנַעַר אוֹתָן יִפְסְדוּ. אָבֵל אִם הָיוּ אֶגּוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן נוֹעַר הַכָּלִי וְנוֹטֵל הַטְּהוֹרָה אוֹ הַחֲלִין וּמִנִּיחַ הַטְּמֵאָה. וְאִם הָיָה צָרִיף לְמָקוֹם הַכָּלִי בֵּין שְׁהֵטְהוֹרָה לְמַעְלָה בֵּין שְׁהִיָּתָה לְמִטָּה מְטַלְטֵל הַכֹּל כְּאַחַד :

**מגיד משנה** ומטלטלין תרומה טמאה וכו'. משנה פרק נוטל (דף קמ"א קמ"ב) ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין. ובגמרא א"ר חסדא לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לה לטהורה ושביק לה לטמאה והקשו וכי טהורה למטה נמי לישדינהו ולינקטינהו ותירצו בפירות המיטנפין מיתיבי מטלטלין וכו' בין שטהורה למעלה וטמאה למטה בין שטהורה למטה וטמאה למעלה ותירץ רב חסדא דמתני' לצורך גופו ברייתא לצורך מקומו וזה מבואר :

**כסף משנה** מטלטל ישראל התרומה וכו' במה דברים אמורים כשהיתה הטמאה למטה. כך כתוב בנוסחי דידן בספרי רבינו וכך נראה שהיתה נוסחת הר"ן בדברי רבינו וכתב שלא נתבררה. ואני מצאתי בספר מוגה שנמחקה תיבת הטמאה ונכתב במקומה הטהורה והוא הנוסחא הנכונה כי היא מכוונת עם דברי הגמרא :

**כא** נִדְבָךְ שֶׁל אַבְנִים שֶׁחָשַׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם אִם לְמַדּוּם מִתָּר לֵישֵׁב עָלֵיהֶן לְמַחֵר וְאִם לָאוּ אֶסוּר. חֲרִיּוֹת שֶׁל דָּקֵל שֶׁגִּדְרוּ לְעֵצִים וְנִמְלְדוּ עָלֵיהֶן מִעֶרֶב שַׁבָּת לִישִׁיבָה מִתָּר לְטַלְטְלוֹ. וְכֵן אִם <sup>[1]</sup> יָשַׁב עָלֵיהֶן מִבְּעוֹד יוֹם מִתָּר לְטַלְטְלוֹ :

**מגיד משנה** נדבך של אבנים וכו'. פי' כל הכלים (קכ"ה :) פעם אחת הלך רבי למקום אחד מצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר. ונחלקו שם אם הצריכן רבי מעשה ואיכא מאן דאמר שאמר להם צאו ולמדום. ופי' סדרום כדי לישב עליהן. ופסק רבינו כן ואין מכל זה בהלכות כלום ובסמוך אבאר הטעם : חריות של דקל וכו'. פרק במה טומנין

(שבת דף נ"ו) חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה צריך לקשר רבן שמעון בן גמליאל אומר אין צריך לקשר ואמרו שם רב אמר קשר כתנא קמא ושמואל אמר חשב סגי כרבן שמעון בן גמליאל ורב אשי אמר ישב סגי אף על פי שלא חשב ושלא קשר ונסתייעו דברי רב אשי שם. והלכה כמותו כדאיתא בהלכות. ופירשו ז"ל דלרב אשי כ"ש חשב אע"פ שלא ישב וזה דעת רבינו. מכאן למדנו שמחשבה בלחוד סגי. ונ"ל שלכך השמיטו בהלכות ההיא דנדבך משום דמהכא שמעינן שא"צ מעשה ובמחשבה בלחוד סגי וא"כ יש לתמוה על רבינו למה פסק למעלה כמאן דמצריך מעשה שכתב אם למדום. ונ"ל שדעת רבינו דשאני חריות דאיכא דקיימי לישיבה ואיכא דקיימי לעצים וכאן לא נאסרו אלא מפני מחשבתו שגדרן לעצים. וזהו שהזכיר כן בדוקא ומפני כך מחשבת ישיבה מוציאה מידי מחשבה דלעצים. אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי לישיבה ולפיכך צריך מעשה להוכיח שהן לישיבה כנ"ל לדעת רבינו:

**כסף משנה** **חריות של דקל וכו'.** כתב ה"ה ומכאן למדנו שמחשבה בלחוד סגי. ונ"ל שלכך השמיטו בהלכות ההיא דנדבך משום דמהכא שמעינן שא"צ מעשה ובמחשבה לחוד סגי ואם כן יש לתמוה על רבינו למה פסק למעלה כמאן דמצריך מעשה שכתב אם למדום. ונ"ל שדעת רבינו וכו' עד להוכיח שהם לישיבה. ולי"נ שאע"פ שהשמיט רבינו דין נדבך אין ספק שהוא מחלק בין חריות לאבנים דהא רב אסי גופיה דאמר גבי חריות ישב אע"פ שלא חשב אמר גבי נדבך צאו ושפספום וא"כ ע"כ יש לחלק בין חריות לאבנים וטעמא דנדבך כדפירש"י צאו ולמדום סדרום והושיבום כדי שלא נצטרך ליגע בהם למחר לפי שאין הזמנה אפי" במעשה חשוב מועיל לאבן לעשותה כלי ור' אמי לטעמיה דאמר לעיל אין אבן נעשית כלי בהנחה. ושפספום מן הטיט שיהא נאות לישב ולמחר תלמדום דבמעשה כל דהו נעשה כלי דהשתא לכ"ע באבנים לא סגי בחשב. ולא השמיטה הרי"ף להא דנדבך אלא מפני שסמך לו על מ"ש בפרק נוטל אמתניי דאבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת א"ר הונא ל"ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האיסור ומזה נלמוד דלא סגי לאבן בחשב דסתם אסור במניח אפי" חשב עליה:

**כב** **הק"ש שְׁעַל הַמָּטָה לֹא יִנְעֲנְעוּנוּ בְּיָדוֹ אֲבָל מִנְעֲנְעוּ בְּגוּפוֹ. וְאִם**  
הוא מְאָכַל בְּהֶמָּה מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו פֶּר אוֹ סָדִין  
וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מִנְעֲנְעוּ בְּיָדוֹ שְׁהָרִי נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁיֵּשֵׁב עָלָיו מִבְּעוֹד  
יוֹם. הַמְּכַנִּיס קֶפֶה שֶׁל עֶפֶר בְּבֵיתוֹ אִם יַחַד לָהּ קָרוֹן זְוִית מִעָרֵב  
שֶׁבֶת מְטַלְטְלוֹ בְּשֶׁבֶת וְעוֹשֶׂה בּוֹ כֹּל צָרְכָּיו:

**מגיד משנה** הקש שעל המטה וכו'. משנה פרק תולין (שבת דף קמ"א) הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ואם הוא מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו וממה שהתירו בשיש עליו כר או סדין נסתייע רב אשי פרק במה טומנין (שם דף נ') ולזה כתב רבינו שהרי נעשה כמי שישב עליהם מבעוד יום: **המכניס קופה וכו'**. פרק במה טומנין אמר ר"י מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו דרש מר זוטרא והוא שייחד לו קרן זוית:

**כג** אסור לבטל כלי מהיכנו מפני שהוא כסותר. פיצד. לא יתן כלי תחת הַנֶּר בַּשֶּׁבֶת לְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁמֶן הַנוֹטֵף. שֶׁהַשֶּׁמֶן שֶׁבִּנְרָא אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ וְכִשְׂיִפּוֹל לְכָלִי יֶאֱסַר טַלְטוּל הַכָּלִי שֶׁהִיא מִתֵּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. לְפִיכָךְ אֵין נוֹתְנִין כָּלִי תַּחַת [ח] הַתְּרַנְגָּלוֹת לְקַבֵּל בִּיצָתָהּ. אֲבָל כּוּפָה הוּא הַכָּלִי עָלֶיהָ. וְכֵן כּוּפָה הַכָּלִי עַל [ט] כָּל דָּבָר שֶׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ שֶׁהִרִי לֹא בִטְלוֹ שְׁאֵם יַחְפֵּץ יִטְלְנוּ:

**ההראב"ד** אבל כופה הוא הכלי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בירושל' ובלבד שלא יגע בביצה:

**מגיד משנה** אסור לבטל וכו'. כבר נתבאר זה פ"ה ושם מבואר שאם נתנו מבע"י מותר להניחו שם ומשנה היא בפרק כירה (דף מ"ב): **לפיכך אין וכו'**. שם אע"פ שאמרו אין נותנים כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה עליה את הכלי בשביל שלא תשבר. ולרב יוסף אליבא דרב חסדא בכל דבר מותר לכפות וכן הלכה. ודלא כר"י דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל וכ"כ בהלכות פרק מי שהחשיך. ובהגהות אמר אברהם בירושלמי ובלבד שלא יגע בביצה ע"כ. ולא ידעתי טעם וכי המוקצה והנולד אסור ליגע בהן כל שאינו מנענע הא ודאי לא ואפשר שמא ינענע הביצה על ידי הכלי:

**כד** \* נותנין כלי תחת הדלף ואם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע. והוא שיהיה הדלף ראוי לרחיצה אבל אם אינו ראוי אין נותנין ואם נתן מתר לטלטלו במים המאוסין שבו. שאין עושין גרף של רעי לכתיחלה:

**ההראב"ד** נותנין כלי תחת הדלף וכו'. כתב הראב"ד ז"ל איני יודע מהו זה שאין ראוי לכאן זה הטעם. וסוגית הגמרא כך היא נותנין כלי תחת הדלף

בשבת בדלף הראוי ואם נתמלא הכלי שופך ושונה כדי שלא יעשה לכלוך בבית ויהיה גרף של רעי ואם הוא בבית שאינו דר שם ואם יעשה בו לכלוך אין קפידא אם יש לחוש לו להפסד הבית יכניס שם מטתו כדי שיהא לו הלכלוך גרף של רעי ויהא מותר לשפוך לחוץ כמעשה דבי רחייא דאביי ואם אין שם הפסד לא יכנס שאין עושין גרף של רעי לכתחלה עכ"ל:

**מגיד משנה** **נותנין כלי תחת וכו'.** משנה פרק משילין (ביצה ל"ה ול"ו): נותנין כלי תחת הדלף בשבת ובגמרא תנא אם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע והעמידוה שם ופי' כירה דוקא בדלף הראוי אבל אם אינו ראוי לא. **וכתב רבינו ואם נתן מותר לטלטלו כו'** ובגמרא בי רחייא דאביי דלוף אתא לקמיה דרבה א"ל זיל עייל פוריידך להתם כי היכי דלהוי גרף של רעי ואפקיה א"ל וכי עושים גרף של רעי לכתחלה אדהכי והכי נפל בי רחייא דאביי אמר תיתי לי דעברי אדמר. ומפורש ב"יט פ"ב (דף כ"ח): שאין עושין גרף של רעי לכתחלה. ובאמרם לכתחלה למד רבינו שאם עבר ועשה מותר לטלטלו שאם אסור למה אין עושין אותו לכתחלה ומה הפסד יש בעשייתו אם לא היה מותר לטלטלו לכשנעשה. והמפרשים למדו ממעשה זה דבמקום הפסד ואין שם דירה יכול לשום מטתו שם כדי שיהא כגרף של רעי וזה לא נתבאר בדברי רבינו וצ"ע למה לא ביאר זה ודברי ההשגות בכאן. דברים ברורים:

**כסף משנה** **נותנין כלי תחת הדלף וכו'.** ה"ה תמה על רבינו מדין היוצא מעובדא דבי רחייא דאביי. ול"נ דאפשר שרבינו מפרש דכי אותביה אביי וכי עושין גרף של רעי לכתחלה שתיק ליה אלמא קבלה מיניה והא דאמר אביי תיתי לי דעברי אדמר דברי אנינות בעלמא היו ולא משום דדינא הכי. **ומ"ש רבינו והוא שיהיה הדלף ראוי לרחיצה וכו'.** כתב עליו הטור ולא נהירא דהא דמוקי לה בגמ' הכי היינו לר' יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ואין הלכה כמותו עכ"ל. כלומר דבגמ' אותיבנא לר"י מדתנן נותנין כלי תחת הדלף בשבת ושני הב"ע בדלף הראוי וא"כ לדידן דק"ל דלא כר"י אפי' בדלף שאינו ראוי שרי. ואפשר היה לומר דטעמא דרבינו משום דבפרק כירה (שבת מ"ג) אליבא דרב חסדא דפליג אדר"י אוקימנא לה נמי בדלף הראוי משום דאם אינו ראוי הוי מבטל כלי מהיכנו וזהו דעת הר"ן בפי' משילין אבל מתוך לשון רבינו משמע דטעמיה משום דאין עושין גרף של רעי. וא"ת כיון דאם נתן מותר לטלטלו במים המאוסים שבו אמאי דחקינן בפי' כירה לאוקומי מתניתין דקתני נותנין כלי תחת הדלף בשבת בדלף הראוי דוקא כי היכי דלא תיקשי לר"ח דאוסר לבטל כלי מהיכנו הא אפי' אי הוי דלף שאינו ראוי אינו מבטל כלי מהיכנו שהרי מותר לטלטלו י"ל דאף ע"ג דה"מ לשנויי הכי רצה לתרץ לו לפום מאי דהוה ס"ד דמקשה דבדלף שאינו ראוי חשיב מבטל כלי מהיכנו. א"נ משום דמתניתין סתמא קתני נותנין כלי תחת הדלף

דמשמע דאפי' במקום שאסור לטלטל גרף של רעי כגון במקום שאין אדם שם מותר ליתן כלי תחת הדלף מש"ה אוקמה בדלף הראוי דאילו דלף שאינו ראוי לא פסיקא מילתא להתיר בכל מקום ליתן כלי תחת הדלף שהרי במקום דלא שרי לטלטולי משום גרף של רעי אסור ליתן כלי תחת הדלף מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו :

**כה** חבית [1] שֶׁל טָבַל שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵבִיא כְּלֵי וּמְנִיחַ תַּחְתֵּיהָ הוֹאֵיל וְאִם עֶבֶר וְתִקְנוּ מִתְקַן הָרִי הוּא כְּמִתְקַן. וְנוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת מִפְּנֵי שְׂאִין בְּהֵן מִמֶּשׁ וּמִתֵּר לְטַלְטֵל הַכְּלֵי. קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה אֵין סוּמְכִין אוֹתָהּ בְּסַפְסֵל אוּ בְּאַרוּכוֹת הַמָּטָה אֶלָּא אִם בֵּן הָיוּ רְוָחִים וְכָל זָמַן שֶׁיִּחַפֵּץ יִטְלֵם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְטַל כְּלֵי מֵהִיכְנוֹ. פּוֹרְסִין מִחֻצְלַת עַל גְּבֵי אֲבָנִים בְּשֶׁבֶת אוּ עַל גְּבֵי כְּוֹרֵת דְּבוּרִים בְּחֻמָּה מִפְּנֵי הַחֻמָּה וּבְגִשְׁמִים מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים וּבְלִבְד שֶׁלֹּא יִתְכַוֵּן לְצוּד שְׁהָרִי נוֹטְלָה בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצָה. וְכוּפִין אֶת הַסֵּל בְּשֶׁבֶת לְפָנֵי הָאֲפְרוּחִים בְּשֶׁבִיל שֶׁיַּעֲלוּ עֲלָיו וְיִרְדּוּ שְׁהָרִי מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ כְּשֶׁיִּרְדּוּ מֵעֲלָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה :

**מגיד משנה** חבית של טבל שנשברה מביא כלי ומניח תחתיה ואמרו שם הטעם מפני שהטבל מוכן הוא אצל שבת ואם עבר ותקנו מתוקן : ונותנין כלי תחת הנר וכו'. ג"ז שם (דף מ"ז:) משנה נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ואמרו טעמא דאינו מבטל כלי מהיכנו דניצוצות אין בהם ממש ובעודן בתוכו מותר לטלטלן : קורה שנשברה וכו'. ג"ז שם (דף מ"ג) הקשו למי שאוסר בטול כלי מהיכנו ממה שאמרו וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה. ותירץ דרפי דאי בעי שקיל ליה : פורסין מחצלת על גבי אבנים וכו'. ברייתות הובאו שם. ופי' ובלבד שלא יתכוין לצוד ואינו הכרח שיהיו ניצודים שאם לא כן כבר מבואר פרק ראשון שאע"פ שאינו מתכוין אסור אלא אפשר שיהיו ניצודין ואפשר שיברחו וכ"כ ז"ל ומבואר הוא : וכופין את הסל וכו'. גם זה במשנה (דף קכ"ח:) במפנין והובאה שם. ופי' האפרוחים ושום בהמה חיה ועוף חיים אינן מותרין בטלטול לפי שאינן ראויין :

**כו** בְּהֵמָה שֶׁנִּפְלָה לְבוֹר אוּ לְאַמַּת הַמַּיִם אִם יָכוֹל לִיתֵן לָהּ פְּרָנְסָה בְּמִקוּמָהּ מִפְּרָנְסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצְאֵי שֶׁבֶת וְאִם לֹא



מְבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמְנִיחַ תַּחְתֵּיהֶּם וְאִם עָלְתָה עָלְתָה. וְאִף עַל  
פִּי שֶׁמִּבְטֵל כָּלִי מֵהִיכָנוּ שְׁהָרִי מִשְׁלִיכוּ לְבוֹר לְתוֹךְ הַמַּיִם מִפְּנֵי  
צַעַר בְּעַלְי חַיִּים לֹא גָזְרוּ. וְאָסוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בְּיָדוֹ. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין  
בְּהֶמָּה וְחַיָּה וְעוֹף בְּחֶצֶר אֲבָל דּוֹחִין אוֹתָן עַד שְׂיִכְנָסוּ. וּמְדַדִּין  
עֲגָלִים וְסִיחִים. \* תְּרַנְגוּלַת שְׁבַרְחָה אֵין מְדַדִּין אוֹתָן מִפְּנֵי שֶׁהִיא  
נְשַׁמָּטת מִן הַיָּד וְנִמְצָאוּ אֲגַפְיָה נִתְלָשִׁין אֲבָל דּוֹחִין אוֹתָהּ עַד  
שְׂתַכְנָס :

**ההראב"ד תרנגולת שברחה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל זה הטעם אינו אבל מפני  
שהיא מקפיא נפשה והיא ניטלת ביד עכ"ל:

**מגיד משנה בהמה שנפלה לבור וכו'.** מימרא פרק מפנין ומסקנא שם אפשר  
בפרנסה יפרנסנה ואי לא מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה והקשו והא קא  
מבטל כלי מהיכנו. ופירש רבינו שהרי משליכו לבור בתוך המים ביאור דבריו  
ואינן ראויים להשתמש בהן בעוד המים עליהן. אבל רש"י ז"ל פירש מפני  
שכשהן תחת הבהמה אינו יכול לטלטלו. וכתב הרשב"א ז"ל ולא דמי לכופין  
את הסל לפני האפרוחין שמותר משום דהתם לא קיימי אפרוחין אלא לפי  
שעה ויכול הוא להפריחן אבל הכא דלמא לא תעלה ודלמא קא מבטל כלי  
מהיכנו קאמר עכ"ל. ועם דברי רבינו אין כאן קושיא כלל: **וכן אין וכו'.** משנה  
וברייתות שם ומסקנא שם שאין עוקרין בהמה חיה ועוף ואפי' בחצר ואצ"ל  
ברה"ר אבל מדדים אותן בחצר אבל לא ברה"ר גזירה שמא יגביהם.  
והתרנגולת אפי' בחצר אין מדדין אותה אבל דוחין אותה. **וכתב רבינו ומדדין  
עגלים וסייחין** כלשון המשנה וה"ה לכל בהמה חיה ועוף חוץ מן התרנגולת  
כמבואר שם וגם בדברי רבינו מבואר שפרט תרנגולת. ופי' מדדין אוחזן בגופן  
ורגליהן נוגעין בארץ ומסייען לילך. ואיסור התרנגולת אמרו בגמרא משום  
דמקפיא נפשה. ופי' רבינו נשמטת מן היד ונמצאו אגפיה נשמטין ונתלשין.  
ובהשגות א"א זה הטעם אינו אבל מפני שהיא כמקפיא נפשה והיא ניטלת ביד  
ע"כ. וכדבריו פירש"י ז"ל מגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטלה ע"כ,  
ואיני רואה קושיא על דברי רבינו בזה:

## הלכות שבת - פרק ששה ועשרים

**א** כָּל כְּלֵי הָאוֹרֵג וְחֻבְלָיו וְקִנְיָם שֶׁלוֹ מִתֵּר לְטַלְטֵלָן כְּכֹלֵי שְׂמֵלֶאכֶתוֹ לְאַסוּר חוּץ מִכְבֵּד [א] הָעֲלִיּוֹן וְכִבֵּד הַתַּחְתּוֹן לְפִי שְׂאִין נְטֻלִין מִפְּנֵי שֶׁהוּן תְּקוּעֵיוֹ. וְכֵן הָעֲמוּדִים שֶׁל אוֹרֵג אֲסוּר לְטַלְטֵלָן שְׂמָא יִתְקַן הַגְּמוּת שֶׁלָּהוּן. וְשָׂאֵר כְּלֵי הָאוֹרֵג מִתְּרִין :

**מגיד משנה** **כל כלי האורג החבלים והקנים וכו'.** פ' אלו קשרים (שבת קי"ג) אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת ואפי' כובד העליון וכובד התחתון אבל לא את העמודים. ושם בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר לואי כובד העליון וכובד התחתון מהו לטלטלן בשבת א"ל אין מטלטלן מ"ט לפי שאין ניטלין. ופסק רבינו כר' יהודה דלא כשמואל משום דמשמע דמדקא בעא מיניה ר' יוחנן דעדיף מיניה הוה וקי"ל ר' יוחנן ושמואל הלכה כר"י. וכתב רבינו ששאר כלי האורג הן ככלים שמלאכתן לאיסור והכובדין הרי הן כאילו אין עליהם תורת כלי אבל רש"י ז"ל פ"י כלי קיואי מותר לטלטלן דחזו לתשמיש אחר ואשמעינן דאין גרדי מקפיד עליהן ולא הוי כלי שמלאכתו לאיסור עכ"ל. וכובדין נראה שהוא סבור שהם ככלים שמלאכתן לאיסור. ודברי רבינו נראין לי עיקר דהא משמע פרק כל הכלים (דף קכ"ב קכ"ג) בהדיא דכל דמיוחד לאיסור אף על פי שאין מקפיד עליו אם משתמשין בו תשמיש אחר הוי כלי שמלאכתו לאיסור ואם מקפיד עליו שמא יפחת מדמיו הוה ליה מוקצה מחמת חסרון כיס כמו שמבואר: **וכן העמודים וכו'.** מפורש שם (דף קי"ג) הדין והטעם:

**ב** מְכַבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה וְכִיּוֹצָא בָּהוֹן שְׂמִכְבְּדִין בָּהוֹן אֶת הַקְּרָקַע הָרִי הֵן כְּכֹלֵי שְׂמֵלֶאכֶתוֹ לְהִתֵּר שְׂהָרִי מִתֵּר לְכִבֵּד בְּשַׁבָּת. לְבָנִים שֶׁנִּשְׂאָרוֹ מִן הַבְּנִין הָרִי הֵן כְּכֹלֵי שְׂמֵלֶאכֶתוֹ לְהִתֵּר מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְהַסֵּב עֲלֵיהוֹן שְׂהָרִי שְׂפִין אוֹתוֹן וּמִתְקַנִּין אוֹתוֹן. וְאִם צָבַר אוֹתוֹן הָרִי הַקָּצֵם וְאַסוּר לְטַלְטֵלָם :

**מגיד משנה** **מכבדות של תמרה וכו'.** פרק כל הכלים (דף קכ"ד:) מפורש אמר רב דמכבדות של תמרה הן ככלי שמלאכתו לאיסור. ובהלכות והאידינא דקי"ל כר"ש ומותר לכבד את הבית הויין להו מלאכתן להיתר ואלו הן דברי רבינו. ואע"פ שבפכ"א כתב שאסור לכבד את הבית אלא אם כן הוא רצוף באבנים

מ"מ כיון שברצוף מותר הם מלאכתן להיתר: **לבנים שנשארו מן הבנין וכו'.** שם אמר ר"נ הני לבני דאישתיור מבנינא שרי לטלטולינהו משום דמיחזי למזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו. ופירשיי ז"ל דאישתיור שהשלים בנינו ונותרו דהא השתא לא קיימי לבנין אלא לישב עליהן ותורת כלי יש עליהן עכ"ל:

**ג** חָרַס קִטְנָה מִתֵּר לְטַלְטְלָהּ אֶפְלוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים הוֹאִיל וּרְאוּיָהּ הִיא בְּחֻצֵּר לְכִסּוֹת בָּהּ פִּי כָּלִי קָטָן. מְגוּפַת חֲבִית שְׁנַתְּכַתְתָּהּ הִיא וּשְׁבָרֶיהָ מִתֵּר לְטַלְטְלָהּ וְאִם זָרְקָהּ לְאַשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם אֲסוּר לְטַלְטְלָהּ. כָּלִי שְׁנַתְּרוּעֵעַ לֹא יִתְלַשׁ מִמֶּנּוּ חָרַס לְכִסּוֹת בּוֹ אוֹ לְסִמּוֹךְ בּוֹ:

**מגיד משנה** **חרס קטנה מותר לטלטלה וכו'.** שם חרס קטנה מותר לטלטלה ואסיק רבא אפיי ברה"ר כיון שראויה לכסות בה כלי בחצר וכתבו המפרשים ז"ל ודוקא חרס דאתי משברי כלים אבל אבן דלא אתי משברי כלים לא ופשוט הוא: **מגופת חבית שנתכתתה היא ושבריה וכו'.** שם (דף קכ"ד קכ"ה) מגופה שנתכתתה היא ושבריה מותר לטלטלן בשבת ואם זרקן באשפה מבע"י אסור ומפורש שם דדוקא מבע"י אבל זרקה בשבת כיון שבין השמשות היה תורת כלי עליה מותר: **כלי שנתרועע וכו'.** שם (דף קכ"ד): גבי מגופת חבית שנתכתתה ולא יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה ובהלכות פירוש לא יספות לא יחתוך:

**ד** מִתֵּר לְהַכְנִיס <sup>[ב]</sup> לְבֵית הַכֶּסֶּא שְׁלֹשׁ אַבְנִים מְקוֹרְזוֹת לְקַנֵּחַ בָּהֶן וְכַמָּה שְׁעוֹרָן כְּמֵלֵא הַיָּד. אֲבָל אֲדָמָה שֶׁהִיא קְרוּבָה לְהַתְּפָרֵךְ אֲסוּר לְטַלְטְלָהּ לְקַנֵּחַ בָּהּ. וּמִתֵּר לְהַעֲלוֹת אַבְנִים לַגַּג לְקַנֵּחַ בָּהֶן. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים וְנִשְׁתַּקְּעוּ בְּטֵיט אִם רְשׁוּמָן נִכָּר מִתֵּר לְטַלְטֵל. אָבֹן שְׁיֵשׁ <sup>[ג]</sup> עֲלֶיהָ טָנוּף שְׂוֹדַאי לְקַנֵּחַ הִיא מִתֵּר לְטַלְטְלָהּ וְאֶפְלוּ הִיא גְּדוּלָּה:

**מגיד משנה** **מותר להכניס לבית הכסא וכו'.** פי' המוציא (שבת פ"א) ת"ר בשבת ג' אבנים מקורזלות מותר אדם להכניס לבית הכסא ונחלקו שם בשיעורן ואמרו בברייתא אחרת שם נמנו וגמרו כמלא היד וכ"פ בהלכות. ופי' מקורזלות חדות שהן ראויות לקנח ושיעור כמלא היד הוא בין שלשתן: **אבל**

**אדמה וכו'.** שם א"ר יהודה אבל לא את הפיאס. ופירשו בהלכות אדמה שהיא קרובה להתפרך ע"כ. ופירש"י ז"ל דהואיל ומיפרכא לא חשיב לקנוח ואתי לטלטל: **ומותר להעלות וכו'.** בעיא (שם ע"א וב') ופירש"י ז"ל אי חיישינן לטרחא יתירתא כשהוא מעלן לגג או לא ופשטו שמותר: **ירדו עליהם גשמים וכו'.** שם (פ"א) א"ל אביי לר' יוסף ירדו עליהם גשמים ונטשטשו מהו א"ל אם רשומן ניכר מותר ע"כ גרסת ההלכות. ופירשו ירדו גשמים על האבנים המקורזלות ונטבעו בקרקע מהו מי חיישינן שמא יהא כסותר או כטוחן או לא עכ"ל. ויש לרש"י ז"ל גירסא אחרת בזה ופ"י אחר: **אבן שיש עליה טנוף וכו'.** שם א"ר ששת אם יש עליה עד מותר. ופ"י רבינו כפ"י ההלכות וגם בזה יש לרש"י ז"ל פירוש אחר ודברי הגאונים עיקר:

**ה** הָיָה לְפָנָיו צָרוּר וְחָרָשׁ מְקַנֵּחַ בְּצָרוּר [ד] וְאִם הָיָה הַחָרָשׁ מְאוּגָנִי כָּלִים מְקַנֵּחַ בְּחָרָשׁ. הָיוּ לְפָנָיו צָרוּר וְעֵשָׂבִים אִם הָיוּ עֵשָׂבִים רַכִּים מְקַנֵּחַ בְּהֵן וְאִם לָאוּ מְקַנֵּחַ בְּצָרוּר:

**מגיד משנה** **היו לפניו צרוור וחרס וכו'.** מחלוקת שם (דף פ"ב) פסק כהלכות ופ"י רש"י ז"ל מקנח בצרוור בשבת ואע"ג דלאו בר טלטול הוא ואינו מקנח בחרס משום סכנה. באוגני כלים שהן חלקים ואינן מקרעין הבשר עכ"ל: **היו לפניו צרוור וכו'.** ג"ז שם מחלוקת ופסק כמ"ד מקנח בעשבים ואין מקנח בצרוור והקשו שם מדתניא המקנח בדבר שהאור שולטת בו שניו נושרות ותירצו לא קשיא הא בלחין הא ביבשין. ופירש"י ז"ל לחין אין אור שולט בהן וכ"נ מדברי רבינו אבל בהלכות מצאתי בהפך ודוקא עלין יבשין אבל לחין משירין השנים וכ"כ בספר העתים:

**י** שִׁירֵי מַחְצְלָאוֹת שֶׁבְּלוּ הָרִי הֵן כְּכֹלֵי שְׁמַלְאֲכָתוֹ לְהִתֵּר מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִין לְכִסּוֹת בְּהֵן הַטְּנוּף. אָבֵל שִׁירֵי בְּגָדִים שֶׁבְּלוּ שְׂאִין בְּהֵן שְׁלֵשָׁה עַל שְׁלֵשָׁה אָסוּר לְטַלְטֵלָן שְׂאִינָן רְאוּיִין לֹא לְעֲנִיִּים וְלֹא לְעֹשִׂירִים. שְׁבָרֵי הַתְּנוּר מִתֵּר לְטַלְטֵלָן וְהָרִי הֵן כְּכֹל הַכָּלִים שְׁמַלְאֲכָתוֹן לְהִתֵּר. כִּיָּרָה שֶׁנִּשְׁמָטָה אַחַת מִיִּרְכּוֹתֶיהָ אָסוּר לְטַלְטֵלָהּ שְׂמָא יִתְקַע:

**מגיד משנה** **שירי מחצלאות שבלו וכו'.** פרק כל הכלים שם (דף קכ"ה) אמר שמואל קרומים של מחצלת מותר לטלטלן בשבת מ"ט מחצלת גופא למאי חזיא לכסויי בה עפרא האי נמי חזיא לכסויי בה טנופא. ובהלכות פירשו שירי

מחצלאות שבלו וכתב הרמב"ן ז"ל אם היו קרומיות מבע"י וזרקן אסורין דהוו להו כצוררות שבחצר ודמיא לשברי חביות שזרקן לאשפה מבעוד יום דאסירי עכ"ל: **אבל שירי בגדים וכו'.** שם שירי פרוזמיות אסור לטלטלן אמר אביי במטלניות שאין בהן שלש על שלש דלא חזו לא לעניים ולא לעשירים. ופירשו בהלכות בלאות של טליתות וכדאמרין במסכת סוכה תכלתא לפרוזמא דאינשי ביתיה ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל נראה משום דפחות מכן לא חזו כלל וסתמן אדם משליכן לאשפה. אבל ראיתי בשם הראב"ד ז"ל דהכא בשירי טלית של מצוה עסקינן דאינו מקנח בו טנוף הא שירי טליתות דעלמא אפי' פחות מכן מותר דלא גרע מחרס קטנה שראויה לקנח ע"כ. ורבינו סובר דבכל טליתות אסור וקצת מפרשים סוברים כדברי הראב"ד ז"ל: **שברי תנור מותר לטלטלן וכו'.** מחלוקת תנאים שם ופסק כר' מאיר כדאיתא בהלכות וכמבואר פ' כ"ה דכל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין והוא שעושין מעין מלאכה: **כירה שנשמטה אחת מירכותיה וכו'.** פרק תולין (דף קל"ח): כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה שתים אסור לטלטלה רב אמר אפי' אחת אסור לטלטלה גזירה שמא יתקע. ובהלכות והלכה כרב ע"כ. ופי' רש"י ז"ל ירכותיה פטופטין שלה כעין רגלים:

**ז** **סלם** שֶׁל עֲלִיָּה אָסוּר לְטַלְטְלוֹ שְׂאִין עָלָיו תּוֹרַת כָּלִי. וְשֶׁל שׁוּבָךְ מִתֵּר לְהַטּוֹתוֹ. אֲבָל לֹא יוֹלִיכוּ מִשׁוּבָךְ לְשׁוּבָךְ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל וְיָבֹא לְצוּד. קָנָה שְׂמוֹסְקִין בּוֹ הַזֵּיתִים אִם יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כָּלִי הֲרִי הוּא כְּכֹלִי שְׂמֵלֶאכְתּוֹ לְאִסוּר. קָנָה שֶׁהִתְקִינוּ בְּעַל הַבַּיִת לְהַיּוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ אִם יֵשׁ תּוֹרַת כָּלִי עָלָיו הֲרִי הוּא כְּכֹלִי שְׂמֵלֶאכְתּוֹ לְהִתֵּר:

**ההראב"ד** **סולם של עליה וכו'.** כתב הראב"ד אין כאן מקום לזה. עכ"ל:

**מגיד משנה** **סולם של עליה וכו'.** זה למד רבינו מיו"ט שאסרו בו סולם של עליה אפילו בהטיה כדאיתא פ"ק דיו"ט (דף ט') וכ"ש בשבת וסולם של שובך הותר שם בהולכה מחלון לחלון בחצר אבל לא ברה"ר לדעת רבינו כמבואר פרק חמישי מהלכות יו"ט ומשם למד דבשבת אפי' בחצר אסור ששם לא התירו אלא משום שמחת יו"ט כמ"ש שם. ובשבת אינו יכול לצוד ולא ליטול יונים מן השובך ולפיכך אסור. זה דעת רבינו ובהשגות א"א אין כאן מקום לזה ע"כ: **קנה שמוסקין וכו'.** פ' כל הכלים (שבת קכ"ג) משנה קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אינו מקבל טומאה בין כך ובין כך ניטל בשבת. **וכתב רבינו אם יש עליו תורת כלי בדוקא.** ולמד כן מדין קנה

שהתקינו בעל הבית שיתבאר בסמוך דבעיא תורת כלי ויש מחלקין ביניהם דשאני התם שעשוי לשמש את הקרקע ודעת רבינו עיקר: **קנה שהתקינו וכו'.** ברייתא שם (דף קכ"ז) קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו רשב"ג אומר מתוקן אע"פ שאינו קשור א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואמרו שם דבעינן שיהא עליה תורת כלי וכן העלו בהלכות. ופירוש תורת כלי זכרתיו פכ"ה בבבת כל כסויי הכלים:

**ח** דַּלַּת שְׁהִיָּה לָהּ צִיר אָף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ עֵתָה צִיר שְׁהַכִּינָה לְסִתָּם בָּהּ מְקוֹם מְקַצָּה וְהִיא נִגְרָרֶת שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בָּהּ. וְכֵן חֲדָקִים שְׁסוֹתְמִין בָּהֶן הַפְּרָצָה. וְכֵן מַחְצָלֶת הַנִּגְרָרֶת. בְּזָמַן שְׁקִשׁוּרִין וְתִלּוּיִין בְּפִתְל סוֹתְמִין בָּהֶן וְנוֹעְלִים בָּהֶם וְאִם לָאוּ אֵין נוֹעְלִין בָּהֶן. וְאִם הָיוּ גְבוּהִים מֵעַל הָאָרֶץ נוֹעְלִין בָּהֶן:

**מגיד משנה** **דלת שהיה וכו'.** בהמוצא תפילין (עירובין ק"א) משנה הדלת שבמוקצה וחדקין שבפרצה ומחצלת אין נועלין בהן אא"כ היו גבוהין מן הארץ ובגמרא ורמינהי דלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלויין נועלין בהן בשבת ואצ"ל ביו"ט אלמא לא בעי גבוהין ותירץ רבא הא דלא בעי גבוהין בשהיה להן ציר ואע"ג דהשתא לית להו ציר מוכח מלתא. ומתני' דבעו גבוהין בשלא היה להן ציר מעולם כך נראה פי' השמועה וכן פירשו ז"ל. ולפי זה יקשה לשון רבינו שלא חלק בגבוהין אלא שאין צריכין תליה וקשירה ולא אמר אע"פ שלא היה להן ציר והסוגיא שלשם מוכחת בפירוש דגבוהים אע"פ שלא היה להם ציר מותרין ואפשר שאף לזה נתכוין רבינו:

**ט** דַּלַּת שְׁהִיָּה לָהּ לּוּחַ אֶחָד שְׁשׁוּמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעְלִין בָּהּ אִם לֹא הָיָה לָהּ לְמִטָּה כֵּן כְּמוֹ אֶסְקָפָה שְׁמוּכִיחַ עָלֶיהָ שְׁהִיא כְּלִי מוּכָן לְנִעִילָהּ אֵין נוֹעְלִין בָּהּ. וְאִם יֵשׁ לְמִטָּה אֶסְקָפָה נוֹעְלִים בָּהּ. וְכֵן נִגְרָר שְׁיֵשׁ בְּרֵאשׁוֹ קְלִסְטָרָא שְׁמוּכַחַת עָלָיו שְׁהוּא כְּלִי מוּכָן לְנִעִילָהּ וְאֵינוּ קוֹרָה כְּשֶׁאָר כָּל הַקּוֹרוֹת נוֹעְלִין בּוּ בְּשַׁבָּת:

**מגיד משנה** **דלת שהיה וכו'.** שם תני ר' חייא דלת אלמנה נגררת ואין נועלין בה בשבת. היכי דמי דלת אלמנה א"ד דלית לה כשימא פירשו בהלכות אסקופא התחתונה שאין לה כן א"ד דחד שיפא פי' בהלכות לוח אחד ופסק רבינו כשני הלשונות להקל שאינה אסורה אלא כשהיא של לוח אחד ואין לה

כן וכן עיקר: **וכן נגר וכו'.** משנה שם (ק"א ק"ב) נגר שיש בראשו קלוסטרא ר"א אוסר ור' יוסי מתיר. ובגמרא בניטל באגדו כ"ע ל"פ דשרי כי פליגי בשלא נטל באגדו ר' יוסי סבר כיון שיש בראשו קלוסטרא תורת כלי עליו ומר סבר כיון שאין ניטל באגדו לא. ובהלכות והלכה כר"י ופירש"י ז"ל נגר לאקיבל"ה בלעז שתוחבין אותה באסקופא לנעול הדלת. שיש בראשו קלוסטרא שראשו עבה וראוי לכתוש בו פלפלין ותורת כלי עליו עכ"ל:

**2** [ה] **נְגַר שְׂאִין בְּרֵאשׁוֹ קְלִסְטָרָא אִם הָיָה קָשׁוּר וְתִלּוּי בְּדֻלָּת נּוֹעֲלִין בּוֹ. וְכֵן \* אִם הָיָה נְטָל וְאֶגְדוֹ עִמוֹ. אַבָּל אִם הָיָה אֶגְדוֹ קְבוּעַ בְּדֻלָּת וְהָיָה הַנְּגַר נִשְׁמָט כְּמוֹ קוֹרָה וּמְנִיחִין אוֹתוֹ בְּזוּיֹת וְחוֹזְרִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ בְּעֵת שְׁרוּצִין הָרִי זֶה אָסוּר לְנַעַל בּוֹ שְׂאִין עָלָיו תּוֹרַת כְּלֵי וְאֵינוֹ אֶגְדוֹ וְאֵין בּוֹ אֶגְדָּ לְהוֹכִיחַ עָלָיו :**

**ההראב"ד** **אם היה ניטל ואגדו עמו וכו'.** כתב הראב"ד אינו תופס דרך הגמרא אלא אם אינו קשור בדלת והוא קשור בבריח יפה שהיא ניטל עם הבריח מפני האגד אע"פ שנוטלין הבריח והנגר ומניחין אותם בזוית מותר לנעול בו שדינו כדין בריח ואין בו לא משום מוקצה ולא משום בונה אבל אם אינו נאגד יפה אלא פעמים שנשמטים זה מזה אין נועלין בו משום מוקצה או משום בונה. עכ"ל:

**מגיד משנה** **נגר וכו'.** משנה וברייתא (שם דף ק"ב) נחלקו ואמר ר"י נגר שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ אף במדינה מותר אלא אי זהו נגר הנגרר שבמדינה אסור ובמקדש מותר כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית אמר שמואל הלכה כר' יהודה אמר רבא והוא שקשור בדלת. והקשו והא ר' טבלא איקלע למחוזא חזייה לההוא נגרא דהוה תלי בעיבורא דדשא ולא אמר להו מידי ותירצו ההוא ניטל באגדו הוה. ומדברי רבינו שכל שניטל באגדו א"צ שיהא קשור אפי' בעיבורא דדשא ודר' טבלא מעשה שהיה כך היה. ומדברי ההשגות דבעי נמי שיהא קשור בבריח הדלת וכבר כתבו בתוס' כדברי רבינו וכן הוכיח הרשב"א ז"ל **וכתב רבינו אבל אם היה אגדו וכו' שאין תורת כלי עליו** האריך בזה להפריש בין זה לדין פקק החלון שנתבאר פכ"ב שאע"פ שאינו קשור ואינו תלוי מותר לפקוק בו את החלון. והחלוק שביניהם משום דהתם יש כל שהוא מתוקן לכך יש תורת כלי עליו וכאן כיון שאין בנגר זה אחת מן הדברים הנזכרים אין עליו תורת כלי ואסור אלא א"כ קשור ותלוי וכן פסקו בהלכות והמפרשים ג"כ כתבו חילוק זה ואליו נתכוין רבינו:

**כסף משנה** נגר שאין בראשו וכו'. נראה מדברי רבנו שהוא מפרש דניטל באגדו היינו שמתיר ראש החבל שבדלת שנמצא הנגר מיטלטל עם החבל ואינו ניטל באגדו היינו שמתיר ראש החבל שבנגר שנמצא הנגר מיטלטל בלא חבל וכל שהוא מיטלטל עם החבל הקשור בו אפי' אין ראש החבל השני קשור בשום מקום שרי דהיינו ניטל באגדו ודאמרינן בעובדא דרבי טבלא דהוה תלי בעיבורא דדשא לאו דוקא אלא מעשה שהיה כך היה. והנה מצאתי להריטב"א שכתב בשם התוס' דניטל באגדו היינו שעשה לו בראשו קשר אחד שהיו נוטלין אותו בקשר ההוא ותולין אותו בכותל כשאר כלים ולפיכך מתיר בו דכלי גמור הוא וכל שהוא כלי גמור לא מיחזי כבונה הילכך אע"פ שאינו קשור לא בדלת ולא בעיבורא דדשא נועלין בו והא דאמרינן דהוה תלי בעיבורא דדשא מעשה שהיה כך היה דבלאו הכי נמי שרי עכ"ל. ונכון לומר שכך היה מפרש רבינו אלא דק"ל הא דאמר רבא והוא שקשור בדלת ומשמע דדוקא דלת מדפריך ליה מעובדא דתלי בעיבורא דדשא וכיון דכי קשור בדלת אגדו מוכיח עליו מאי איריא דלת הא כל כה"ג בכל דוכתא שרי כדמסיק ההוא ניטל באגדו הוה. ולכן נ"ל שדעתו כמו שפירשתי תחלה וליישב קושיא זו נ"ל שענין הנגר הוא על שני דרכים הא' שראש החבל הקשור בדלת אין מתירין אותו אבל ראש החבל השני קושרים אותו בנגר בעת שרוצים לנעול וכשפותחים מתירים אותו ונוטלים הנגר לבדו ומניחים אותו בקרן זוית. השני שראש החבל הקשור בנגר אין מתירין אותו אבל ראש החבל השני קושרין אותו בדלת בעת שרוצין לנעול וכשפותחים מתירים אותו מהדלת ונוטלין הנגר ואגדו עמו ומניחים אותו בקרן זוית ורבא איירי בנגר שהוא בדרך הראשון דכיון שהנגר ניטל בלא אגד אפילו קשור ותלוי במקום אחר אסור דהא כיון שהוא עשוי ליטלו משם בלא אגד זה מוכיח עליו ועובדא דר' טבלא קס"ד שהיה בנגר העשוי כדרך זה ומש"ה פריך לרבא מיניה ושני דעובדא דרבי טבלא לאו בנגר העשוי בדרך זה הוא אלא בנגר העשוי כדרך השני שהוא ניטל ואגדו עמו ומשום הכי שרי בתלי בעיבורא דדשא והוא הדין למונח בקרן זוית כמו שנתבאר :

**יא** מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קֶטְנָה אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ שְׁמָא יַחְזִירָנָה בְּשַׁבָּת. הָיוּ בָּהּ חֲדָקִים וְהִיא נִרְאִית כְּבַעֲלַת חֲלִיּוֹת. אִם הִיָּתָה גְּדוּלָּה הִנְטָלַת בְּשֵׁתֵי יָדַיִם אָסוּר לְטַלְטְלָהּ מִפְּנֵי כְּבֻדָּהּ. הִיָּתָה קֶטְנָה מְזוּ מִתֵּר לְטַלְטְלָהּ :

**מגיד משנה** מנורה של חוליות וכו'. מסקנא בגמרא בכירה (שבת מ"ו) הילכך דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה גדולה נמי ואית בה חידקי אסורה גזירה משום גדולה דחוליות כי פליגי בקטנה ואית בה חידקי מר סבר גזרינן ומ"ס



לא גזרינן וקי"ל כמאן דשרי דס"ל כר"ש דלית ליה מוקצה. ושם נתבאר שגדולה היא שניטלת בשתי ידים. וכתב הרשב"א ז"ל בספרו דהא דהכא אין צריך לומר בשאינה רפויה כלל אלא אפי' רפויה ואינה רפויה אסור לטלטלה. אבל רפויה לגמרי אפילו להחזירה מותר וכבר נתבאר בדברי רבינו בפרק כ"ב:

**כסף משנה** **מנורה של חוליות בין גדולה בין קטנה וכו'.** יש לתמוה על דברי רבינו דהא משמע בגמרא (שבת מ"ו) דהא דאסור ר' יוחנן דאית בה חידקי לאו מטעם מוקצה הוא אלא משום דגזרינן אטו של חוליות וא"כ הו"ל לאסור בקטנה בעלת חדקים כר' יוחנן. וע"ק שכתב היו בה חדקים וכו' אם היתה גדולה וכו' אסור לטלטלה מפני כובדה דהיינו לטעמא דרב יוסף ורבה דאמרי תרווייהו הואיל ואדם קובע לו מקום והא אידחי ליה האי טעמא ואסיקנא דטעמא משום דגדולה דאית בה חידקי גזרינן אטו של חוליות ובקטנה לא גזרינן. ונראה שטעמו של רבינו שפסק כר"ל מדאמר בפרק כל כתבי (דף קכ"א קכ"ב) בפמוטות של בית אביך והוא ז"ל מפרש כפירש"י דאסור בגדולות וכר"ל דאמר ניטלת בשתי ידיו אסור לטלטלה ומשמע ליה ז"ל דמשום כובדה הוא דאסור ולא משום חידקי כדאמרי' התם בסמוך קרונות של בית רבי מותר לטלטלם בשבת וא"ל בניטלין באדם אחד או בשני בני אדם א"ל כאותן של בית אביך ומשמע ודאי דקרונות לא מישתרי אלא מפני כובדן וא"כ ה"ה לפמוטות וצ"ל שיש שום חילוק בין ההוא שריתא דהוה בי ר' פדת וההיא אסיתא דהווי בי מר שמואל דשרו לטלטלם משום דתורת כלי עליהם כדאיתא בפרק בתרא דעירובין (דף ק"ב) וכתבו רבינו בפכ"ה לקרון ופמוט ומ"מ יש לדקדק במ"ש אם היתה גדולה הניטלת בשתי ידיו אסור לטלטלה משום כובדה דכיון דמשום כובדה הוא דאסור לה מאי איריא אית ביה חידקי אפי' לית בה חידקי נמי. וי"ל דאה"נ דגדולה אפי' לית בה חידקי אסור לטלטלה ולא נקט אית בה חידקי אלא לאשמועינן דאפי"ה אם היא קטנה שרי:

**יב** מְנַעַל שֶׁעַל גַּבֵּי הָאָמוּם <sup>[ח]</sup> שׁוֹמְטִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. מְכַבֵּשׁ שֶׁל בְּעָלֵי בְּתִים מִתִּירִין אֲבָל לֹא כּוֹבְשִׁין. וְשֶׁל כּוֹבְסִין לֹא יִגַע בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֶּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן פִּיס. וְכֵן גַּזִּי צָמַר אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַפֵּיד עֲלֵיהֶן. לְפִיכָךְ אִם יִחַדּוּ לְתַשְׁמִישׁ מִתִּירִין. וְהִשְׁלַחִין מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ בֵּין שֶׁהוּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁל אֶמֶן מִפְּנֵי שֶׁאִינוֹ מְקַפֵּיד עֲלֵיהֶם:

**מגיד משנה** **מנעל שע"ג אמום וכו'.** סוף פ' תולין (דף קמ"א:) תני חדא שומטים מנעל מע"ג האמום ותניא אידך אין שומטין ובהלכות הביאו הא

דשומטין לבד ומוכרח הוא בגמרא ואפילו אינו רפוי. ובהלכות אמום דפוס של מנעל ע"כ: **מכבש של בעלי בתים וכו'.** משנה שם (דף קמ"א) מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בו ר' יהודה אומר אם היה מותר מע"ש מתיר את כולו ושומטה ופירוש מכבש ידוע מתירין שנוטל את היתד והוא נותר דהיינו צורך שבת שנוטל את הכלים אבל לא כובשין דהיינו צורך חול עכ"ל פירוש רש"י ז"ל. **ושל כובסין לא יגע בו** פירש רבינו ז"ל מפני שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס וכן נ"ל עיקר ולא כדברי רש"י ז"ל שפי' מפני שהוא רוצה לתקן הבגדים ותוחבו בחזקה ומהדק והתרה שלו דומה לסתירה. ואם כדבריו קשה לי למה נחלק ת"ק על ר' יהודה באם היה מותר מע"ש ודאי משמע דפליגי. ואפשר לדבריו דת"ק גזר דאי שרית ליה ליטול כליו במותר יבא להתירו: **וכן גזי צמר אין מטלטלין אותן וכו'.** משנה פ' במה טומנין (דף מ"ט). טומנין בגזי צמר ואין מטלטלין אותן. ובגמרא ל"ש אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן וכן בהלכות. ויש שם אוקימתא אחרת ומשמע מינה דגזי צמר שאינן מן האוצר כל שטמן בהן אע"פ שלא יחדן להטמנה מותר לטלטלן וכשהן מן האוצר צריכין יחוד וכן דעת הרשב"א ז"ל בשם רבו ז"ל ודברי רבינו כדברי ההלכות: **השלחין מותרין לטלטלן וכו'.** במשנה שם (דף מ"ט) טומנין בשלחין ומטלטלין אותן והעלו בהלכות בשם הגאונים ז"ל שאפי' שלחין של אומן מטלטלין אותן. ופירש"י ז"ל שלחין עורות תרגום והפשיט ואשלח:

**יג** כָּל דָּבָר מְטֻנֵּן כְּגוֹן רְעִי וְקִיא וְצוֹאָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן אִם הָיוּ בְּחֶצֶר שְׂיֻשְׁבִין בָּהּ מִתֵּר לְהוֹצִיָּאן לְאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַכֶּסֶא וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא גֶרֶף שֶׁל רְעִי. וְאִם הָיוּ בְּחֶצֶר אַחֲרֵת כּוֹפִין עֲלֵיהֶן כְּלֵי כֶּדִי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקֶּטָן וַיִּתְלַכְלַךְ בְּהֵן. רַק שֶׁעַל הַקֶּרְקַע דּוֹרְסוֹ לְפִי תַמּוֹ וְהוֹלֵךְ. <sup>[1]</sup> מְטֻלְטְלִין כְּנוֹנָא מְפִנִי אֶפְרוֹ אֵף עַל פִּי שְׂיֻשׁ עֲלִיו שְׂבָרֵי יַעֲצִים מְפִנִי שֶׁהוּא כְּגֶרֶף שֶׁל רְעִי. וְאִין עוֹשִׂין גֶרֶף שֶׁל רְעִי לְכַתְחֻלָּה בְּשַׁבָּת. אֲבָל אִם נַעֲשֶׂה מֵאֲלִיו אוֹ שֶׁעֶבֶר וְעֲשֶׂהוּ מוֹצִיָּאין אוֹתוֹ:

**ההראב"ד** **מטלטלין כנונא וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אינו תופס דרך הגמרא כלל והגמרא שהאפר מוכן הוא שהיה בו מקצת אפר שהוסק מע"ש ומקצת אפר שהוסק בשבת וכלי שנעשה בסיס לאיסור ולהיתר מותר לטלטלו עכ"ל:

**מגיד משנה** כל דבר מטונף וכו'. סוף פי' כל כתבי (דף קכ"א): מבואר זה גבי צואה של קטן וכפי גרסת ההלכות שם עיקר: **רוק שע"ג קרקע וכו'.** שם רוק דורסו לפי תומו ופי' דורסו לפי תומו כתבתיו פי"א כדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: **מטלטלין כנונא מפני אפרו אע"פ שיש עליה שברי עצים מפני שהוא כגרף של רעי.** דין זה סוף כירה (דף מ"ז) ואיני יודע לתרץ הסוגיא אשר שם לפי מ"ש רבינו מפני שהוא כגרף של רעי אא"כ נאמר דה"פ אלא אמר רבא במחתא באפרא ליכא משום גרף של רעי משום דמיכסי והוא עיקר הטעם אבל בכנונא שהוא כלי שעושין אותו להתחמם בו והוא מגולה הרי הוא כגרף של רעי ומטלטלין אותו וכבר הושג רבינו מזה ואיני יודע לו תירוץ אחר. וגם זה דחוק ונראה שעקר הנוסחא ראויה להיות בספריו מפני שראוי לגרף של רעי כלומר האפר שהזכיר ראוי לכסות גרף של רעי ונמצא הכנונא בסיס לאפר שמותר בטלטול ולעצים שאסורין ובסיס לדבר המותר והאסור מותר לטלטלו וכן פירשו ז"ל. אי נמי משום דשברי עצים לא חשיבי ובטלי וכן עיקר דכל דחשיב אף על פי שיש עמו דבר המותר לא בטיל ואסור לטלטלו: **ואין עושין גרף של רעי וכו'.** כבר הזכרתיו זה בפרק כ"ה בבבא נותנין כלי תחת הדלף:

**יד** [ח] שָׁמֶן שְׂיֹצֵא מִתַּחַת הַקּוֹרָה שֶׁל בַּיִת הַבַּד בְּשַׁבָּת וְכוּן תְּמָרִים וְשִׁקְדִים הַמוֹכְנִים לְסַחֲרָה מִתֵּר לְאֶכְלָם בְּשַׁבָּת. וְאֶפְלוֹ אוֹצֵר שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ תְּבוּאָה צְבוּרָה מִתְחִיל לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת שְׂאִין שׁוֹם אֶכָּל שֶׁהוּא מְקַצֶּה בְּשַׁבָּת כָּלֵל אֶלָּא הַכֹּל מוֹכֵן הוּא. חוץ מְגֵרוֹגְרוֹת וְצְמוּקִין שֶׁבְּמִקְצֵה בְּזֵמַן שְׂמִינֵיבָשִׁים אוֹתָם הוֹאִיל וּמִסְרִיחוֹת בֵּינֵתִים וְאִינָם רְאוּיִין לְאֶכִּילָה הֵרִי הוּן אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת מִשׁוּם מְקַצֶּה. חֲבִית שֶׁנִּתְגַּלְתָּה וְאֲבִטִיחַ שֶׁנִּשְׁבְּרָה אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֶכִּילָה נוֹטְלָן וּמִנִּיחוֹ בְּמִקּוֹם הַמְּצָנֶע. כִּיּוֹצֵא בּוֹ קִמַּע שְׂאִינּוֹ מִמַּחֶה אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן יוֹצֵאִין בּוֹ מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ. מוֹתֵר הַשָּׁמֶן שֶׁבִּנְרָ וְשֶׁבְּקַעֲרָה שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהוּן בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת אֲסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֶּה מִחֲמַת אֲסוּר:

**מגיד משנה** שמן היוצא מתחת הקורה וכו'. פ"ק (דף י"ט): שמן של בדין ומחצלות של בדין רב אסר ושמואל שרי תמרי דעסקא פלוגתא דר' יהודה. ור"ש ובהלכות שמן של בדין שיוצא מתחת הקורה בשבת. והלכתא כשמואל דקאי כר"ש דלית ליה מוקצה לענין שבת ע"כ. ופי' תמרי דעסקא העומדים

לסחורה וכ"ש לכלים המוכנים לסחורה ושאים הוא צריך להם שמותר לטלטלם שהרי פירות אלו הותרו אפי' באכילה. ומ"ש רבינו אפי' אוצר של תבואה או תבואה צבורה. מבואר ריש פ' מפנין (דף קכ"ז) דלר"ש דלית ליה מוקצה בשבת מותר להתחיל באוצר ובתבואה צבורה להסתפק מהן. ומ"ש רבינו חוץ מגרוגרות וצמוקים מבואר פ' כירה (דף מ"ה) אמר שמואל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקים בלבד ובהלכות הביאו ירושלמי דאמר מאי שנא הני הואיל ומסריחות בינתים ע"כ: חבית שנתגלתה וכו'. תוספתא פט"ו. ועיקר הנוסחא ואבטיח שנקרה כלומר שנקר בה נחש וכן הוא בתוספתא: מותר השמן שבנר ושבקערה וכו'. פ' כירה (דף מ"ד) מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ור"ש מתיר ונפסקה הלכה פ' מי שהחשיך (דף קנ"ז) כר"ש חוץ ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בשבת:

**טו** \* אוצר של תבואה או של פדי יין אף על פי שמתר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה כגון שפנהו להכנסת אורחין או לקבץ בו בית המדרש וכיצד מפנין אותו. כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות עד שגומרין. ולא יכבדו קרקעיתו של אוצר כמו שבארנו אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו:

**ההראב"ד** אוצר של תבואה וכו'. כתב הראב"ד זה המחבר מזכי שטרא לבי תרי שמפרש משנתנו כרב חסדא וכשמואל עכ"ל:

**מגיד משנה** אוצר של תבואה ושל כדי יין וכו'. (דף קכ"ז) ר"פ מפנין אפי' ד' וה' קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחין ומפני בטול ביהמ"ד אבל לא את האוצר ובגמ' השתא חמש מפנין ארבע מיבעיא ופי' שמואל ד' וה' כדאמרי אינשי ואיכא מאן דגרסי ואי בעי אפי' טובא מפנין ואין זו גרסת רב אחא משבחא ולא גרסת רבינו ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה ויש שם אוקימתא אחרת וזו עיקר לדעת רבינו. ומדקתני מפני האורחים ומפני בטול ביהמ"ד למד רבינו דדוקא להני אבל לדבר הרשות לא דאי לא ה"ל למיתני סתמא וזה מוכרח שם. ומ"ש וכיצד מפנין אותו כל אחד ואחד ממלא ד' או ה' קופות הכין משמע בגמרא דכל חד וחד מפני לנפשיה: ולא יכבד קרקעיתו. משום אשוויי גומות. וכתב רבינו כמו שביארנו והוא ריש פכ"א. ומ"ש אלא נכנס ויוצא בו מדברי הגמרא (דף קכ"ז) נראה שבמקום שאינו רשאי לפנות היא הכונה ויאמר רבינו שלדברי הרשות אסור להתחיל ולפנות אלא עושה בו שביל

וכן כתב הרמב"ן ז"ל שרבותיו מעמידין ברייתא אין מתחילין באוצר תחלה אבל עושה בו שביל בדבר הרשות וא"א לפרש בדבר מצוה דכיון שגומרין אע"פ שאין מכבדין מה צורך יש בשביל ומה ענין לו בכאן והברייתא מוכחת כמו שכתבתי. ודע שנסתלקה מכאן השגת הר"א ז"ל שכתב א"א זה המחבר מזכי שטרא לבי תרי הוא שמפרש משנתנו כרב חסדא וכשמואל ע"כ. ועם גרסת רב אחא משבחא שאינו גורס בדשמואל אפי' טובא נמי דברי רבינו הם כשמואל בדוקא ואף לגרסא האחרת יש להעמיד דבריו בחדא כרב חסדא ובחדא כשמואל וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

**כסף משנה** אוצר של תבואה או של כדי יין וכו'. אין לפרש שמ"ש אסור להתחיל בו לפנותו הוא ממאי דפריש רב חסדא (שבת קכ"ו) מאי דתנן אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה דהא רב חסדא אליבא דר' יהודה דאית ליה מוקצה אמרה ואנן קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ותו דלרב חסדא אליבא דר' יהודה אפי' לצורך מצוה לא יתחיל את האוצר אלא טעמו מדת"ר אין מתחילין באוצר אבל עושה בו שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו ומפרש רבינו דלדבר הרשות הוא דאילו לדבר מצוה מישראל שרי וכדי שלא יעלה על דעתנו דמשום מוקצה הוא דאסרינן להתחיל באוצר כתב אף על פי שמותר להסתפק ממנו אסור להתחיל לפנותו אלא לדבר מצוה כלומר דנהי דלית לן מוקצה היינו כשרוצה להסתפק ממנו אבל אם אינו רוצה אלא לפנותו אסור להתחיל בו אם לא לדבר מצוה: ומ"ש רבינו כל אחד ממלא ד' או ה' קופות. שם (דף קכ"ז) איבעיא להו הני ד' או ה' קופות אע"ג דאית ליה אורחים טובא או דילמא הכל לפי האורחים ואת"ל הכל לפי האורחים חד גברא מפני לכולהו או דילמא כל חד מפני לנפשיה. ובעיא קמייתא הא איפשיטא באת"ל ואידך בעיא לא איפשיטא וכתב הרי"ף וכיון דאיסורא הוא עבדינן לחומרא. ומ"מ נ"ל דהא דאמרינן כל חד מפני לנפשיה לאו למימרא שהאורחים צריכים לפנות אלא אחרים יכולים לפנות לצרכם ובלבד שלא יפנה כל אחד יותר מארבע וחמש קופות:

**טז** כָּל שֶׁהוּא רְאוּי לְמֵאֲכֹל בְּהֶמָּה וְחִיָּה וְעוֹף הַמְּצוּיִין מְטֻטְּלִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת. כִּי צָד. מְטֻטְּלִין אֶת הַתְּרֵמוֹס הַיָּבֵשׁ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכֹל לְעֵזִים אֲבָל לֹא אֶת הַלֶּחֶם. אֶת הַחֶצֶב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכֹל לְצְבָאִים. אֶת הַחֶרְדָּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכֹל לְיוֹנִים. אֶת הָעֵצָמוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוּן מֵאֲכֹל לְכִלְבִּים. וְכֵן כָּל הַקְּלָפִין <sup>[טז]</sup> וְהַגְּרָעִינִין הֶרְאוּיִין לְמֵאֲכֹל בְּהֶמָּה מְטֻטְּלִין אוֹתוֹ. וְשֵׁאִינֶן

רְאוּיִן אוֹכֵל אֶת הָאֶכֶל וְזוֹרְקוֹ לְאַחֲרָיו וְאָסוּר לְטַלְטֵלוֹ.  
מְטַלְטֵלִין בְּשָׂר תְּפוּחַ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֶכֶל לְחַיָּה. וּמְטַלְטֵלִין בְּשָׂר  
חַי בֵּין תְּפֵל בֵּין מְלִיחַ מִפְּנֵי שֶׁרְאוּי לְאָדָם. וְכֹן דָּג מְלִיחַ. אֲבָל  
הַתְּפֵל אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ :

**מגיד משנה** כל שהוא ראוי למאכל וכו' כיצד וכו'. דין התורמוס משנה שם  
(דף קכ"ו): כלשון רבינו ובגמרא (דף קכ"ז קכ"ח) דוקא יבש אבל לח כיון  
דמריר לא אכלה. עוד בגמרא ת"ר מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל  
לצביים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים וכתובה בהלכות. ואני תמה  
היאך כתבו היתר בחרדל שהרי במשנה (דף קכ"ו): שנינו ולא את הלוף ולא  
את החרדל והיא סתם משנה בלא מחלוקת וטעמא דתנא דמתני' משום דרוב  
חרדל למאכל אדם קאי וכיון דהשתא לא חזי ליה אף ע"ג דהוא נמי מאכל  
ליונים אסור בטלטול דמידי דחזי ליה מקצה ליה מיונים וכ"כ הרשב"א ז"ל  
ופסק כתנא דמתני' וצ"ע. ודין העצמות ברייתא שם (דף קכ"ח) ומטלטלים  
את העצמות מפני שהוא מאכל לכלבים. ומ"ש ושאינן ראויין אוכל את האוכל  
וזורקן לאחריו מבואר סוף פרק נוטל (דף קמ"ג) רב ששת זריק להו בלישניה  
רב פפא זרק להו אחורי המטה אמרו עליו על זכריה בן אבקולס שהיה מחזיר  
פניו לאחורי המטה וזורקו. פירוש וטעם לאחוריו כדי שלא יעשו כגרף של רעי  
לפי שאין עושין גרף של רעי לכתחלה וכן נראה שם. ודין בשר תפוח ברייתא  
פרק מפנין (דף קכ"ח): כלשון רבינו. ודין הדג והבשר ברייתא מפורשת שם  
(דף קכ"ח):

**כסף משנה** כל שהוא ראוי למאכל בהמה וכו' את החצב מפני שהוא מאכל  
לצבאים וכו'. כתב ה"ה ואני תמה היאך כתבו היתר בחרדל שהרי במשנה  
שנינו לא את הלוף ולא את החרדל והיא סתם משנה בלא מחלוקת עכ"ל. ואני  
אומר דאי משום הא לא איריא דרשב"ג דמתיר בלוף ה"ה דמתיר בחרדל  
כדמשמע בברייתא וכמ"ש התוספות וכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה  
כמותו אלא הכי ה"ל לאקשוויי דכיון דאוקימנא לרשב"ג בשטה לא קי"ל  
כוותיה והרי"ף כפי נוסחאות שלנו נראה שפוסק כתי"ק דמתניתין שכתב דלית  
הלכתא כרשב"ג וכתב עוד ואין מטלטלין את החרדל דקי"ל בהא כסתם  
משנה. אבל ה"ה כתב שדעתו כדעת רבינו וגם הר"ן כתב כן ויישב דעתם  
דמשמע דס"ל דתנא דמתני' ותנא דברייתא לא פליגי אהדדי אלא מר כי  
אתריה ומר כי אתריה באתריה דתנא דברייתא היו רגילין לגדל יונים  
ובאתריה דתנא דמתני' לא היו רגילין בהם אבל לכ"ע אין מטלטלין אלא מה  
שהוא ראוי לבהמה חיה ועוף המצויים אצל רוב בני אדם עכ"ל. וכך מבואר  
דברי רבינו שכתב שהוא ראוי למאכל חיה ועוף המצויים מטלטלין אותו

בשבת וכו' אין מטלטלין שברי זכוכית וכו' מפני שאין אלו וכיוצא בהן מצויים  
אצל רוב בני אדם :

**יז** אין מטלטלין שברי זכוכית אף על פי שהן מאכל לנעמיות.  
ולא חבילי זמורות אף על פי שהן מאכל לפילים. ולא את הלוח  
אף על פי שהן מאכל לעורבים. מפני שאין אלו וכיוצא בהן  
מצויין אצל רב בני אדם :

**מגיד משנה** אין מטלטלין שברי זכוכית וכו'. שם במשנה התיר רשב"ג את  
הלוח ובגמרא התיר שברי זכוכית והעמידו דבריו בשטה דקסבר כל ישראל  
בני מלכים וראויים לגדל עופות שאינן מצויין ואין הלכה כמותו כמבואר  
בהלכות. ואיסור חבילי זמורות מוסכם בברייתא שם :

**יח** חבילי קש וחבילי זרדין אם התקינן למאכל בהמה  
מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן. חבילי סיאה  
פואה ואזוב וקורנית. הכניסן לעצים אין מסתפק מהם בשבת.  
למאכל בהמה מסתפק מהן. וכן באמינתא וכן בפייגס וכן  
בשאר מיני תבלין :

**מגיד משנה** חבילי קש וכו'. שם (דף קכ"ו) : משנה כלשון רבינו והטעם דבעינן  
התקינן משום דסתמן להסקה קיימי ואע"ג דחזו למאכל בהמה בסתמא לא  
קיימי להכי : חבילי סיאה פואה ואיזוב וקורנית וכו'. ברייתא שם (דף קכ"ח)  
כלשון רבינו. ומיני עשבים הם ראויים להסקה וראויים למאכל בהמה לפיכך  
הכל הולך אחר מחשבתו. וכן בשאר מיני תבלין שהן כיוצא באלו :

**יט** אין גורפין מאכל מלפני הפטם בין באבוס של כלי בין [1]  
באבוס של קרקע. ואין מסלקין לצדדין מפני הרעי גזרה שפא  
ישוה גמות. נוטלין מלפני החמור ונותנין לפני השור. אבל אין  
נוטלין מלפני השור ונותנין לפני החמור מפני שהמאכל שלפני  
השור מטנף ברירו ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עלים  
שריחם רע ומאוסין ואין הבהמה אוכלתן אסור לטלטלן.

לְפִיכֶן תֵּלְאֵי שֶׁל דָּגִים אָסוּר לְטַלְטְלוֹ וְשֶׁל בְּשָׂר מִתֶּר. וְכֵן כָּל  
כִּיּוֹצֵא בְּזֶה :

**מגיד משנה** אין גורפין מאכל מלפני הפטם וכו'. משנה פרק תולין (דף ק"מ)  
גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי ר' דוסא וחכמים  
אוסרין ובגמרא מפרש דחכמים אתרווייהו פליגי. עוד שם אמר רב חסדא  
מחלוקת באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע דברי הכל אסור פי' ורבנן גזרו  
של כלי אטו קרקע וכולה חדא גזרה היא ופי' המשנה שור שמפטמין אותו  
וגורפין מלפניו בשבת לתת בתוכו תבן ושעורין ע"כ לשון רש"י ז"ל: **ונוטלין**  
**מלפני החמור וכו'.** משנה שם ומסקנא דגמרא מקמי חמרא לגבי תורא  
שקלינן מקמי תורא לגבי חמרא לא שקלינן. **וכן עלין וכו'.** שם אמר רב חסדא  
האי הוצא דירקא אי חזי למאכל בהמה שרי לטלטולי ואי לא אסיר. אמר רב  
האי תלאי דבשרא שרי לטלטולי דכוורי אסור. ופירשו בהלכות תלאי דבשרא  
העץ שתולין בו הבשר מטלטלין אותו דתורת כלי עליו דרגילות הוא דכוורי  
לא אלא כל שנשתמש בו זורקו לבין העצים ע"כ כתב הרשב"א ז"ל וכן עיקר:

**ב** אף על פי שְאָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַמֵּת בְּשֵׁבֶת סָכִין אוֹתוֹ  
וּמְדִיחִין אוֹתוֹ וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִזְיִזוּ בוֹ אֵיבָר. וְשׁוּמְטִין אֶת הַכֶּר  
מִתַּחְתּוֹ כִּדִּי שְׂיֵהֶיָה מְטָל עַל הַחֹל בְּשֵׁבִיל שְׂיִמְתִּין וְלֹא יִסְרִיחַ.  
וּמְבִיאִין כְּלֵי מִיָּקָר וְכְלֵי מִתְכּוֹת וּמְנִיחִין לוֹ עַל כְּרִסּוֹ כִּדִּי שֶׁלֹּא  
יִתְפַּח. וּפּוֹקְקִין אֶת נְקָבָיו שֶׁלֹּא יִכָּנַס בְּהֶן הָרוּחַ. וְקוֹשְׂרִין אֶת  
הַלְּחֵי לֹא שְׂיַעֲלָה אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף. וְאִין מְעַמְצִין אֶת עֵינָיו  
בְּשֵׁבֶת :

**מגיד משנה** **אע"פ שאסור לטלטל וכו'.** כל זאת הבבא משניות וברייתא פי'  
שואל (דף קכ"א) קרוב ללשון רבינו. ופירש"י ז"ל לא יזיז בו אבר לא יגביה  
לא את ידו ולא ריסי עיניו. וקושרין את הלחי של מת שהיה הולך ונפתח  
קושרין את לחיו כדי שלא יפתח פיו יותר ולא שתעלה להסגר ממה שנפתחה  
דהיינו מזיז אבר אלא שלא תוסיף להפתח. כלי מיקר כגון כלי זכוכית. ואין  
מעמצין משום דדמי למזיז בו אבר עכ"ל:

**כא** [כ] **מת המטל בחמה מניח עליו כפר או תינוק** [כ] **ומטלטלו.**  
וְכֵן אִם נִפְלָה דִּלְקָה בְּחֶצֶר שְׂיִישׁ בָּהּ מֵת מְנִיחַ עָלָיו כְּפָר אוֹ



תִּינוּק וּמְטַלְטְלוּ. וְאִם אֵין שָׁם כֶּכֶר וְלֹא תִינוּק מְצִילִין אוֹתוֹ מִן הַדְּלִיקָה מְכַל מְקוֹם שְׁמָא יָבֵא לְכַבּוֹת [מ] מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהוּל עַל מְתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׂרָף. וְלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל בְּכֶכֶר אוֹ תִינוּק [נ] אֶלֶּא לְמַת בְּלִבָּד מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בְּהוּל עַל מְתוֹ :

**מגיד משנה** **מת המוטל בחמה וכו'.** פ' כירה (דף מ"ג): אתמר מת המוטל בחמה א"ר יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה רב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. היכא דאיכא ככר או תינוק כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דליכא וקי"ל כרב באיסורי. עוד שם אין מצילין את המת מפני הדליקה אריב"ל שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה. ואסיקנא בדליכא ככר או תינוק פליגי והלכה כריב"ל ואפי' לרב מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויו. ומבואר בהלכות: **ולא התירו וכו'.** מימרא פ' נוטל (דף קמ"ב): במסקנא ולא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד:

**כב** הָיָה מְטַל בְּחַמָּה וְאֵין לָהֶם מְקוֹם לְטַלְטְלוֹ אוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִזְיֹז מִמְקוֹמוֹ בְּאֵין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְיוֹשְׁבִים מְשֻׁנֵי צְדָדִיו. חֵם לָהֶם מְלַמְטָה זֶה מְבִיא מְטָתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ וְזֶה מְבִיא מְטָתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ. חֵם לָהֶם מְלַמְעָלָה זֶה מְבִיא מְחַצְלָת וּפּוֹרֵשׁ עַל גְּבִיו. וְזֶה מְבִיא מְחַצְלָת וּפּוֹרֵשׁ עַל גְּבִיו. זֶה זֹקֵף מְטָתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ וְזֶה זֹקֵף מְטָתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ וְנִמְצָא מְחַצָּה עֲשׂוּיָה מְאֵלֶיהָ. שְׁהָרִי מְחַצְלָת זֶה וּמְחַצְלָת זֶה גְּגִיחֵן סְמוּכוֹת זו לְזוֹ וְשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶם עַל הַקְּרָקַע מְשֻׁנֵי צְדֵי הַמַּת :

**מגיד משנה** **היה מוטל בחמה וכו'.** שם (דף מ"ג): תנא שילא בר מרי מת המוטל בחמה באין שני בני אדם ויושבין בצדו חם להם מלמטה זה מביא מטה ויושב עליה וזה מביא מטה ויושב עליה חם להם מלמעלה מביאין מחצלת ופורסין עליהן זה זוקף מיטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה. וכתבו המפרשים ואע"פ שאין עושין אהל עראי לכתחלה כיון שמשנה שהוא עושה אותו מלמעלה למטה בשביל המת התירו:

**כסף משנה** **היה מוטל בחמה ואין להם מקום לטלטלו וכו'.** נראה מדברי רבינו שאין שם אהל אלא מהמחצלאות בלבד וזוקף מטתו דקאמר לא להיות עומדת זקופה והמחצלת עליה כדפירש"י אלא לומר שזוקפה ומסירה משם

אם ירצה לפי שאינה צריכה לו עוד ולפי זה מאי דמצרכינן שישבו תחלה עד שיחם להם ואז יביאו מטות וישבו עליהם אע"פ שאין צורך לאהל במטות היינו כדי שיהא נראה דפריסת מחצלאות לא כדי לעשות אהל בחיבור שתיהן היתה אלא כדי לפרוס כל אחד על עצמו להגן מפני החמה שהרי גם כשחם להם מלמטה הביא כל אחד מטתו וישבו עליהם. ואפשר שאם רצה להניח מחצלת על המטה אינו רשאי לדעת רבינו ומש"ה אמרו שזוקף מטתו כלומר ולא יניחנה שם כי היכי דתהוי הוכחה שלא נתכוון בפריסת המחצלאות לעשות אהל משתיהן אלא להגן עליהם מפני החמה שהרי כשחם לו מלמטה הביא מטה וישב עליה וכשעמד זקפה משם והלך לו: ומ"מ יש לדקדק למה פסק רבינו דבאין שני בני אדם ויושבים בצדו וכו' הא בלאו הכי יכולים לעשות מחיצה דהא בגמרא איתא למימרא זו אמאי דא"ר יצחק אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ואמר להו רב ששת פוקו אמרו לר' יצחק כבר תירגמה רב הונא לשמעתך בבבל דאמר רב הונא עושין מחיצה למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת מאי היא דאמר רב שמואל בר יהודה מת המוטל בחמה באין שני בני אדם ויושבין בצדו חם להם מלמטה וכו' משמע דלמ"ד כלי ניטל אפי' לצורך דבר שאינו ניטל עושין מחיצה למת בשביל מת כמו שמותר לעשות בשביל חי ומאחר דקי"ל כמ"ד כלי ניטל אפי' לצורך דבר שאינו ניטל תו לא ה"ל למיפסק כהאי מימרא ואפשר שמטעם זה השמיטה הרי"ף וא"כ יש לתמוה על רבינו שכתבה. ואפשר דס"ל לרבינו דנהי דרב ששת סבר דטעמא דבעינן שיבאו שני בני אדם וישבו בצדו הוא משום טלטול הכלים שיהו ניטלים לצורך החי ולא לצורך המת וכדרבי יצחק מיהו אגן דלא קי"ל כוותיה מפרשים דטעמא לאו משום כלים הוא דלצורך המת ניטלים אלא טעמא כדי שתהא המחיצה נעשית מאליה דאין עושין אהל עראי ובשביל צער החי התירו לעשותם בשינוי כזה אבל מפני המת לא התירו. ואפשר דרב הונא נמי משום עשיית מחיצה קאמר וכדדייקא לישניה ולא לענין טלטול כלים ורב ששת הוא שרצה לפרש דבריו משום טלטול וכדרי' יצחק וליתא. ולפי זה מה שהשמיטה הרי"ף לאו משום דלא ס"ל הכי אלא משום דמשמע ליה שדבר פשוט הוא שאין מותר לעשות אהל עראי אלא לצורך החי:

**כג** מת שְהסְרִיחַ בְּבֵית וְנִמְצָא מִתְבַּזֶּה בֵּין הַחַיִּים וְהֵם מִתְבַּזִּים מִמֶּנּוּ [ס] מִתֵּר לְהוֹצִיאוֹ לְכַרְמְלִית. גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שְדוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂבִתוֹרָה שְׁהוּא (דברים יז-יא) 'לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאלִי. וְאִם הָיָה לְהִן מְקוֹם אַחַר

לְצֵאת בּוֹ אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֶלָּא מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּמִקוֹמוֹ  
וְיוֹצֵאִין הֵם :

**מגיד משנה** **מת שהסריח בבית וכו'.** בהמצניע (דף צ"ד:) ההוא שכבא דהוה בדווקרת שרא להו ר"נ בר יצחק לאפוקיה לכרמלית ואסיקנא טעמא גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה. ופ"י הראב"ד ז"ל דכבוד החיים קאמר מפני שהיה מסריח וכדי לסלק מהם ריחו התירו. וזה דעת רבינו ועיקר. ונחלקו המפרשים ז"ל אם צריך ככר או תינוק לטלטלו יש מי שאומר שצריך שכל שנוכל לתקן ולגרוע איסור הטלטול נתקן והרמב"ן ז"ל אמר שאינו צריך כדי שלא יהא מרבה בהוצאה והרשב"א ז"ל הכריע כדעת האחרים בזה:

## הלכות שבת - פרק שבעה ועשרים

**א** הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה בְּשַׁבָּת לּוֹקֵה שְׁנַאֲמַר [\(שמות טז-כט\)](#)  
'אַל יֵצֵא אִישׁ מִמִּקְמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי'. מְקוֹם זֶה הוּא תַּחוּם הָעִיר. וְלֹא נִתְּנָה תּוֹרָה שְׁעוֹר לְתַחוּם זֶה אֲבָל חֲכָמִים הֶעֱתִיקוּ שְׁתַּחוּם זֶה הוּא חוּץ לְשָׁנַיִם עָשָׂר מִיל <sup>[א]</sup> כְּנֶגֶד מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לֹא תִצְאוּ חוּץ לַמַּחְנֶה. וּמַדְבְּרֵי סוּפְרִים שְׁלֹא יֵצֵא אָדָם חוּץ לָעִיר אֶלָּא עַד אֶלְפִים אֲמָה אֲבָל חוּץ לְאֶלְפִים אֲמָה אָסוּר. שְׁאֶלְפִים אֲמָה הוּא מְגֵרֵשׁ הָעִיר :

**ב** נִמְצְאָתָ לָמַד שְׁמֵתָר לְאָדָם בְּשַׁבָּת לְהֵלֵךְ אֶת כָּל הָעִיר כְּלָה אֶפְלוּ הֵיטָה כְּנִינָה. בֵּין שְׁהֵיטָה מְקַפֵּת חוּמָה בֵּין שְׁלֹא הֵיטָה מְקַפֵּת חוּמָה. וְכֵן מֵתָר לוֹ לְהֵלֵךְ חוּץ לָעִיר אֶלְפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מְרַבְּעוֹת <sup>[ב]</sup> כְּטַבְּלָה מְרַבְּעֵת כְּדִי שְׁיִהְיֶה נִשְׁכָּר אֶת הַזְּוִיּוֹת. וְאִם יֵצֵא חוּץ לְאֶלְפִים אֲמָה מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרַדוֹת עַד שָׁנַיִם

עֶשֶׂר מִיל. אָבֵל אִם יֵצֵא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יִתֵּר עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר  
מִיל אֶפְלוּ אִמָּה אַחַת לֹקָה מִן הַתּוֹרָה :

**מגיד משנה (א-ב) היוצא חוץ לתחום המדינה וכו'.** שיעור התחומין שהם אלפים אמה מדבריהם וי"ב מיל דבר תורה הוא מבואר בהלכות סוף פ"ק דעירובין ולמדו שיעור זה דיי"ב מיל מן הירושלמי וכן הסכמת הגאונים ז"ל לחייב דבר תורה על יותר מי"ב מיל. ויש מן האחרונים ז"ל שחלקו על זה ואמרו בההיא סוגיא דסוף פ"ק (עירובין י"ז): דלוקין על עירובי תחומין היא לדעת ר"ע דאמר תחומין דאורייתא אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו אין שם תחומין כלל מן התורה ואפילו בכמה פרסאות והאריכו להוכיח כן ולדעת זו הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ודין העיר שהיא כד"א בכמה מקומות מבואר שאין העיר נחשבת: **ומ"ש רבינו אלפים אמה לכל רוח מרובעות.** משנה פ' מי שהוציא והו (דף מ"ט): אלפים אמה לכל רוח עגולות דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס וחכ"א מרובעות כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר את הזויות והלכה כחכמים. וכן הסכימו ז"ל ונחלקו המפרשים בפירוש דבר זה יש מי שאומר שלעולם הוא רשאי לילך אלפים ושמונה מאות אמה כמדת האלכסון אפי' הולך אל עבר פניו או לעבר פני העיר ויש מי שהורה שאין לו אלפים ושמונה מאות אמה אלא כשהולך באלכסון תחומי העיר או באלכסון תחומי מקומו אבל במהלך אל עבר פניו או אל עבר פני תחומי העיר אין לו אלא אלפים אמה בלבד וכן נראה מדברי רבינו וכן עיקר. דלפי דברי האחרים אין כאן מרובעות שהרי כשהוא מהלך לעבר פניו יש לו אלפים ת"ת אמה וכשהוא מהלך באלכסון אין לו ג"כ יותר נמצא שחוט המקיף סופי תחומו יהיה עגול בהכרח וחכמים הזכירו מרובעות כך נראה לי. ועוד שהיה להם לומר כדי שיהא נשכר את האלכסון אלא ודאי מדהזכירו זויות משמע שאינו נשכר האלכסון אלא לזויות:

**המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה טפחים הרי זה ספק** [א] **אם יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה. אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה הרי זה כמהלך על הארץ ויש אסור תחומין שם:**

**מגיד משנה** **המהלך חוץ לתחום למעלה וכו'.** פרק מי שהוציאוהו (דף מ"ג) בעי רב חנניה יש תחומין למעלה מעשרה טפחים או אין תחומין למעלה מעשרה בעמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה לא תבעי לך דארעא סמיכתא היא כי תבעי לך בעמוד גבוה עשרה ואין רחב ארבעה ולא איפשיטא. ולזה כתב רבינו הרי הדבר ספק ולא ביאר ספק זה אם הוא לקולא או לחומרא. ובתשובה ביאר שכל מה שיהיה מן התחומין מן התורה ספיקו להחמיר ומה שהוא מדבריהם ספיקו להקל כמו שאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא. ושם כתב שאין תחומין דבר תורה בימים ובנהרות ולא בכרמלית וכל התחומין בהן מדברי סופרים כמו שהאריך שם ולדעת האחרונים שאין תחומין מן התורה כל למעלה מעשרה ספק של דבריהם ולקולא מכלל דבריהם למדנו שכל שהלך בים למעלה מעשרה לכשיגיע לנמל יורד ואינו נמנע ויש לו אלפים אמה מן המקום שפגע תחלה בו למטה מעשרה וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ומכלל זה שההליכה בנהרות ויש ספק אם הם למעלה מעשרה אם לאו מותרת לפי שהוא ספק בשל דבריהם וכן התיר רבינו בתשובה. ומ"מ כתב הרשב"א ז"ל שמי שהוא בין השמשות ביבשה לכתחלה אסור לצאת אפילו למעלה מעשרה לפי שיש לו חזקת ביתו. זהו דעתו ז"ל:

**כסף משנה** **המהלך חוץ לתחום למעלה מי' טפחים וכו'.** כתב ה"ה בתשובה ביאר שכל מה שיהיה מן התחומים מן התורה וכו'. תשובה זו היא בספר הכל בו ובתשובה אחרת ביאר רבינו שהטעם שאין בימים ובנהרות איסור תחומין דאורייתא לפי שהם כרמלית והטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן ולא יתכן שיהיה המעביר ע"פ המים אסור מדרבנן והמהלך לוקה מן התורה וכ"ש שלא יעלה בדעת שיהא בהליכה במים איסור תחומין דאורייתא ממחנה ישראל שהוא רה"ר והלא ידוע שאיסור הטלטול שיש חיוב סקילה אמרו בו המעביר ד' אמות ברה"ר מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר כן בלי ספק המהלך י"ב מיל על פני המים המועטים פטור לפי שאינו דומה למחנה ישראל עכ"ל. ולפי דברי רבינו ביבשה תוך י"ב מיל כיון דלא מיתסר אלא מדרבנן נקטינן בעיין לקולא דאין תחומין למעלה מעשרה וחוץ ליי"ב מילין כיון דמיתסר מדאורייתא למעלה מעשרה הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא וכ"כ בהדיא בתשובה: **לדעת** רבינו כל שהלך בים למעלה מעשרה כשיגיע לנמל יורד ואינו נמנע ויש לו אלפים אמה מהמקום שפגע בו למטה מעשרה וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ומתניי (עירובין מ"א): פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשכה וכו' במהלכת למטה מעשרה היא והכי מוקי לה בגמ' (דף מ"ג):

**ד** מי ששבת בדיר שבמדבר או בסהר או במערה וכיוצא בהן מרשות היחיד מהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבוע. וכן השבת בבקעה אפלו היה [ד] ישן בשעה שנקנס השבת שלא קנה שביתה יש לו להלך ממקומו אלפים אמה לכל רוח ברבוע. היה מהלך בבקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות בינוניות וזה הוא תחום שבת:

**מגיד משנה** מי ששבת בדיר וכו'. מפורש פרק מי שהוציאוהו (עירובין מ"א מ"ב) גבי שבת בדיר וסהר ובמערה. וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשהרשות היחיד מותר לטלטל בו כגון שהוא מוקף לדירה או פחות מבית סאתים אבל אם לא היה מוקף לדירה והיה יתר על בית סאתים כיון שאינו מותר לטלטל בו אלא בארבע אמות כנוצר פי"ז אין לו אלא ארבע אמות ומשם ולהלן מודדין לו אלפים אמה. וכיוצא בזה כתב רבינו בפ"ז מהל' עירובין אלא שנראה מדבריו שאין חלוק זה אלא במערב ושם אבאר: **וכן השבת בבקעה וכו'.** משנה שם (דף מ"ה) מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשכה יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי ר"י בן נורי וחכ"א אין לו אלא ד' אמות ונפסקה הלכה בגמרא כר"י בן נורי. וכתב רבינו בבקעה לפי שהיא כרמלית כמבואר פי"ד ורה"ר כך דינו. וכתב הרשב"א ז"ל שאלפים אמה אלו נמדדין חוץ לארבע אמות שלו ויש לו הארבע אמות לכל רוח ואין סברא זו מוכרחת: **היה מהלך בבקעה וכו'.** מימרא (שם דף מ"ב) אמר שמואל שבת בבקעה וכו' כלשון רבינו:

**ה** המהלך אלפים אמה שיש לו להלך ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה אינו מהלך אלא עד סוף מדתו. ואין אומרין הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד מהלך את כלה. בפה דברים אמורים בשפלתה מדתו במקצת העיר או במקצת המערה אבל אם היתה אותה רשות היחיד מבלעת בתוך אלפים אמה שלו תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות ומשלימין לו את השאר:

**מגיד משנה** המהלך אלפים אמה וכו'. סוף כיצד מעברין (דף ס"ו) אריב"ל היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר כלתה מדתו בסוף העיר נעשית כל העיר כד' אמות ומשלימין לו את השאר וכן פסקו בהלכות בשם הגאונים ז"ל. וכתב הראב"ד ז"ל שאם כלתה מדתו בין העיר לעבורה

דינו להקל שאף על פי שעבור העיר כעיר להקל אמרו ולא להחמיר וכ"כ הרשב"א ז"ל ודבר פשוט הוא שהרי בסוף העיר וחצי העיר הזכירו ולא הזכירו בזה עבור כלל:

**ז** כיצד. הרי שהיה אֶלֶף אֶמָה מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ אִם מִחוּץ לְעִיר עד מְדִינָה או מְעָרָה שְׁיֵשׁ בְּאַרְכָּה אֶלֶף אֶמָה או פָּחוֹת מֵאֶלֶף מְהֵלֵךְ אֶת כָּל הַמְּדִינָה או הַמְּעָרָה שְׁפָגַע בָּהּ וּמְהֵלֵךְ חוּצָה לָהּ אֶלֶף אֶמָה פָּחוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת:

**ח** אבל אם היה במְדִינָה או בַּמְּעָרָה שְׁפָגַע בָּהּ בְּתוֹךְ מְדִתּוֹ אֶלֶף אֶמָה וְאֶמָה אֵינּוּ מְהֵלֵךְ בָּהּ אֶלָּא אֶלֶף אֶמָה בְּלִבָּד שֶׁהוּא תִשְׁלוּם אֲלֵפִים אֶמָה שְׁיֵשׁ לוֹ:

**ט** מי שְׁכָלְתָה מְדִתּוֹ בְּחֻצֵי הָעִיר אֶף עַל פִּי שְׁאִינּוּ מְהֵלֵךְ אֶלָּא עד סוֹף מְדִתּוֹ מִתֵּר לְטַלְטַל בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי זְרִיקָה. וְכֵן מִי שְׁשָׁבַת בְּבִקְעָה וְהִקִּיפוּהוּ נְכָרִים מְחַצָּה בְּשָׁבַת אֵינּוּ מְהֵלֵךְ בָּהּ אֶלָּא אֲלֵפִים אֶמָה לְכָל רוּחַ אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּחַצָּה. וּמִתֵּר לוֹ לְטַלְטַל בְּכָל הַמְּחַצָּה עַל יְדֵי זְרִיקָה אִם הִקִּיפוּהוּ לְשֵׁם דִּירָה:

**מגיד משנה** מי שכלתה מדתו וכו'. ברייתא פי מי שהוציא והו (דף מא:): היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר מותר לטלטל בכל העיר כלה ובלבד שלא יעבור התחום ברגליו ופירשו בגמרא מותר לטלטל ע"י זריקה ולא גזרינן שמא ימשך אחר חפצו ונפסק זה בהלכות: **וכן מי ששבת בבקעה וכו'.** שם (דף מ"ב) אמר שמואל שבת בבקעה והקיפיה נכרים מחיצה בשבת מהלך אלפים אמה ומטלטל בכולה ע"י זריקה ורב הונא פליג התם וקי"ל כשמואל כדאיתא בהלכות. וכתב רבינו שהיתר הטלטול הוא בשהקיפיה לשם דירה ופשוט הוא כנזכר פט"ז וכ"כ ז"ל:

**ט** מי שהיה בא בְּדֶרֶךְ לְכַנֵּס לְמְדִינָה בֵּין שְׁהִיָּה בָּא בְּיָם בֵּין שְׁהִיָּה בָּא בְּחָרְבָה. אִם נִכְנָס בְּתוֹךְ אֲלֵפִים אֶמָה קָרוֹב לְעִיר

קָדָם שְׂיִכְנַס הַשָּׁבֶת אַף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּיעַ לְמִדְיָנָה אֶלָּא בְּשַׁבָּת  
הָרִי זֶה יִכְנַס וַיְהִלֵּךְ אֶת כָּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלֻפִּים אִמָּה לְכָל רוּחַ :

**ז** \* הָיָה בָּא לְמִדְיָנָה וַיֵּשֶׁן בְּדֶרֶךְ וְלֹא נִעוֹר אֶלָּא בְּשַׁבָּת <sup>[ה]</sup>  
וּכְשֶׁנִּעוֹר מָצָא עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ <sup>[ו]</sup> הַתְּחוּם הָרִי זֶה יִכְנַס לָהּ וַיְהִלֵּךְ  
אֶת כָּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלֻפִּים אִמָּה לְכָל רוּחַ. מִפְּנֵי שְׂדַעְתוֹ הִיָּתָה  
לְהִלֵּךְ לְמִדְיָנָה זֹו וּלְפִיכָךְ קָנָה שְׁבִיתָה עִם בְּנֵי הַמִּדְיָנָה כְּמוֹתוֹ \*  
שְׁהָרִי נִכְנַס עִמָּהוּן בְּתְחוּם :

**ההראב"ד** **היה בא למדינה וכו'.** א"א או שישב ולא ידע שהוא סמוך לעיר  
ע"כ: **שהרי נכנס וכו'.** א"א חסר מכאן מי שישב לו בדרך ולא ידע עד שחשכה  
יש לו אלפים אמה לכל רוח וכן חפצי הפקר קונין כר"י בן נורי ויש להם אלפים  
אמה לכל רוח, ע"כ:

**מגיד משנה (ט-י) מי שהיה בא בדרך וכו'.** משנה שם (דף מ"ה) מי שהיה  
יושב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר הואיל ולא היתה כונתו לכך לא יכנס  
דברי ר"מ ר' יהודה אומר יכנס מעשה היה ונכנס ר' טרפון בלא מתכוין. וק"ל  
כר' יהודה שאע"פ שלא היה סבור להיות בתוך התחום ולקנות שביתה עם בני  
העיר כיון שדעתו היה לילך לעיר קנה שביתה עמהם וזהו מה שהזכיר רבינו  
היה בא למדינה וישן בדרך ולא נעור וכו' וכן פירשו בהלכות בשם רב אחא  
משבחא ותפסו פירוש זה בעיקר וכ"כ הרשב"א ז"ל אלא שאמר שאם היה  
נעור והוציא בשפתיו ואמר תהא שביתתי במקומי הרי עיקר שביתתו מאנשי  
העיר ויש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח וכן דעת הראב"ד ז"ל ורבינו לא  
הזכיר זה אבל נכון הוא. והחלק הראשון שכתב רבינו במהלך לעיר כל שכן  
הוא מיושב בדרך ואינו יודע שהוא בתוך התחום וג"כ הוציא רבינו זה ממה  
ששנינו שם (מ"א:) פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשכה אמרו לו לר"ג מה  
אנו לירד אמר להם מותר שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום קודם  
שחשכה. ופירש רבינו שקנו שביתה עם אנשי העיר וכ"כ הרשב"א ז"ל והוא  
פשוט:

**יא** \* **מי ששיצא חוץ לתחום אפלו אמה אחת לא יכנס שְׁהָאֲרַבַּע**  
**אַמוֹת שְׂיִישׁ לוֹ לְאָדָם תְּחִלָּתוֹן מִמָּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ. לְפִיכָךְ**  
**כִּיּוֹן שְׂיִצָּא חוּץ מִתְחוּמוֹ אִמָּה או יִתֵּר יֵשֵׁב בְּמִקוּמוֹ וְאֵין לוֹ**



לְהִלֵּךְ אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמוֹת [1] מְעַמִּידַת רַגְלָיו וְלַחוּץ. וְכֵן מִי שֶׁהִחְשִׁיד חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה אֶפְלוּ אִמָּה אַחַת הָרִי זֶה לֹא יִכְנַס לָהּ אֶלָּא מִהֵלֶךְ מִמְּקוֹם שֶׁנִּכְנַס עָלָיו הַשֶּׁבֶת וְהוּא עוֹמֵד בּוֹ אֲלֵפִים אִמָּה בְּלִבָּד. וְאִם כָּלְתָה מְדָתוֹ בְּמִקְצַת הָעִיר מִהֵלֶךְ עַד סוֹף מְדָתוֹ כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. \* הֵיטָה רַגְלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ הַתַּחוּם וְרַגְלוֹ אַחַת חוּץ לְתַחוּם הָרִי זֶה יִכְנַס :

**ההראב"ד** מי שיצא חוץ וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה המחבר בכל מה שכתב לא הועיל כלום מכדי קי"ל הבלעת תחומין מילתא היא בין שיצא לדבר מצוה בין שיצא מאונס כדאמרי נהרדעי אי פקח הוא עייל לתחומא וכיון דעל על. מעתה מי שיצא חוץ לתחום אמה או מי שהחשיך לו חוץ לתחום אמה שהוא אנוס בריחוק אמה אמאי לא יכנס הרי יש לו לילך ד"א לאיזה צד שירצה ונאמר כיון דעל על הילכך לא משכחת לה אלא אליבא דר' יהודה וכשבירר לו לצד החיצון, עכ"ל: היתה רגלו אחת וכו'. כתב הראב"ד ז"ל איכא מ"ד כיון דקם ליה כיחידאי הי"ז לא יכנס, עכ"ל:

**מגיד משנה** מי שיצא חוץ לתחום וכו'. משנה שם (דף נ"ב:): מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס ר"א אומר שתים יכנס שלש לא יכנס מי שהחשיך חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס ר"ש אומר אפי' ט"ו אמה יכנס שאין המשיחות ממצין את המדות מפני הטועין ובהלכות והלכתא כתי"ק. וכתב רבינו טעם לדברי ת"ק במחלוקתו של ר' אליעזר משום דקי"ל דהבלעת תחומין מילתא היא כלומר שאם היה קצת מה שהוא יכול להלך עכשיו מובלע בתוך התחום שיצא ממנו הרי הוא כאילו לא יצא כמו שיתבאר לפנינו בבבת מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת וא"כ בכאן כיון שיש לו ד"א והוא לא הרחיק אלא אמה יש לשאול למה לא יכנס ופירש רבינו ושאין לו הד' אמות אלא כלפי פניו כשהיה מהלך וכרבי יהודה דאמר דאין לו אלא ד"א לרוח אחת במשנה שהזכרתי פ"ב. ואעפ"כ יש לתמוה דהא ר' יהודה לאי זה רוח שירצה אמר ואמרו שם ומודה ר' יהודה שאם ברר שאינו יכול לחזור בו וא"כ זה שלא ברר לו עדין יכול לברור. ומדברי רבינו נראה שכיון שזה מהלך ורוצה לילך נראה כבורר אל עבר פניו. וזה דחוק. והרשב"א ז"ל כתב שדעת רבינו הוא בשברר לצד החיצון אלא שהיה לו לפרש. גם בהשגות העמידו סברת ת"ק כר' יהודה ובשברר לצד חיצון. ולענין הדין פסקו מן האחרונים ז"ל שיש לו ד' אמות לכל רוח כמו שכתבתי פ"ב. וכן פסקו כר"ש שמן הסתם אין המודדים מכוונים המדות וחוץ למקום הציון יש חמש עשרה אמה, מתוך דברים אלו יצא להם שאם הוא עומד בתשע עשרה אמה ואפי' אחת מרגליו בתוך עשרים אמה

יכנס. היו שתי רגליו חוץ לתשע עשרה לא יכנס. ואם יודע שהמודדין כוונו וצמצמו המדה בטלו החמש עשרה ודין ארבע וחמש כדין תשע עשרה ועשרים וזה דעת הרשב"א ז"ל ודעת רבינו כדעת הגאונים ז"ל: **וכן מי שהחשיך חוץ לתחום המדינה וכו'.** זה נמצא בכל ספרי רבינו וכבר כתבתי בסמוך המשנה שממנה יצא לרבינו דין זה שהוא פוסק כת"ק כמו שפסקו בהלכות. אבל מ"ש **ואם כלתה מדתו בחצי העיר וכו'** הוא דבר מתמיה בפשט המאמר שהיאך תכלה מדתו במקצת העיר ואפילו לתחלת העיר אינה מגעת שהרי רחוק הוא מסוף תחום העיר אמה. ואין לומר שעל עיר אחרת נתכוין רבינו. לפיכך י"ל שכך היה כוונת הלשון ואם החשיך תוך התחום וכלתה מדתו במקצת העיר וכו' והענין שכל שהוא מתכוין לשבות במקום שהוא עומד בין השמשות אע"פ שיודע שהעיר בתוך התחום שלו או שאינו מהלך לעיר אין העיר נחשבת לו כדי אמות א"כ מובלעת תוך תחומו כמו שנתבאר כבר למעלה. וחפתי כל צדדי לשון זה ולא מצאתי דבר נאות לפרש בו כזה: **היתה רגלו אחת וכו'.** בגמ' (דף נ"ב:) יש שתי לשונות במימרא דרבי חנינא ולישנא בתרא יכנס וכן פסקו בהלכות. וכ"כ הרשב"א ז"ל. ובהשגות א"א איכא מ"ד כיון דקם כיחידאה דתניא וכו' הרי זה לא יכנס ע"כ. וכוונתו ששם הקשו והתניא הרי זה לא יכנס ותירצו רבי חנינא הוא דאמר כאחרים וכו'. ומכל מקום כיון שרבי חנינא פוסק כאחרים למה לא נפסוק גם אנו כן ועוד דקי"ל הלכה כדברי המקל בעירוב אלא ודאי אין לאותה סברא עיקר והעיקר כדעת רבינו:

**כסף משנה** מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה אחת לא יכנס שהד' אמות שיש לו לאדם תחלתן ממקום שהוא עומד בו. איני יודע מה טעם הוא זה שאעפ"כ נמדוד הארבע אמות לצד תחומו ונמצא נכנס תוך התחום וצ"ע: **וכן מי שהחשיך חוץ לתחום המדינה וכו'.** כתב הרב המגיד ואין לומר שעל עיר אחרת נתכוין רבינו איני יודע למה דחק ה"ה פירוש זה:

**יב** מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו כגון שהוציא והו נכרים או רוח רעה או ששגג ויצא אין לו אלא ארבע אמות. חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות. החזירוהו כאלו לא יצא. ואם נתנוהו ברשות היחיד כגון שנתנוהו נכרים בדיר [ח] וסתר ומערה או בעיר אחרת יש לו להלך את פלה. וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה ונזכר והוא בתוכן מהלך את [ט] פלה:

**מגיד משנה** מי שיצא חוץ לתחום וכו'. (דף מ"א:) ר"פ מי שהוציא והו נכרים או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות החזירוהו כאילו לא יצא. ומבואר בגמרא

דדוקא החזירוהו אבל חזר לדעת אין לו אלא ד' אמות, תשלום המשנה הוליקוהו לעיר אחרת נתנוהו בדיר או בסהר ר"ג ור"א בן עזריה אומר מהלך את כלה ר' יהושע ור"ע אומר אין לו אלא ד' אמות. ויש מן הגאונים שפסקו כר"י ור"ע ובהלכות פסקו כר"ג וראב"ע כמ"ש שם בארוכה וכן הסכימו האחרונים ז"ל וכן דעת רבינו. **ומ"ש וכן אם יצא לאחת מאלו בשגגה וכו'.** פשוט הוא שם בגמרא דשוגג והוציאוהו נכרים דין אחד להם וכ"כ ז"ל:

**ג** יצא חוץ לתחום לדעת אף על פי שחזר שלא לדעת כגון שהחזירוהו נכרים [1] או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות. וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת אף על פי שהוא בתוך רשות היחיד כגון דיר וסהר אין לו אלא ארבע אמות. המפרש ב"ם הגדול אף על פי שהוא חוץ לתחום ששבת בו מהלך את כל הספינה כלה ומטלטל בכלה:

**מגיד משנה יצא חוץ לתחום לדעת וכו'.** מימרא בגמרא יצא לדעת והחזירוהו נכרים אין לו אלא ד' אמות: **וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת וכו'.** נ"ל שיצא לרבינו זה ממ"ש במשנה הוליקוהו נתנוהו ובהא הוא דאמרינן דסברי ר"ג ור"א דמהלך את כולה הא יצא לדעת אפילו אינהו מודו דאי לאשמועינן כחו דר"י ור"ע דאסרי נקט הוליקוהו והלא כחא דהיתרא עדיף טפי בכל דוכתא וגם הרמב"ן ז"ל כתב כדברי רבינו והרשב"א ז"ל הקשה עליהם ממ"ש שם אמר שמואל יצא לדעת אין לו אלא ד' אמות והקשו פשיטא השתא מי שהוציאוהו נכרים אין לו אלא ארבע אמות יצא לדעת מבעיא ואם כדבריהם ז"ל מאי קושיא דילמא אין לו ארבע אמות לעולם קאמר ואפילו נתנוהו בדיר וסהר דחמיר טפי יוצא לדעת ממי שהוציאוהו נכרים. ואני אומר אין זו קושיא דהא שמואל כי קאמר אין לו אלא ארבע אמות לא משמע מינה אם הוא בדיר וסהר מה יהיה דינו ושמואל לישנא דמתניתין דקתני במי שהוציאוהו אמר הוא ביוצא לדעת ולפיכך יש להקשות פשיטא ותו דהא שמואל הוא דפסק התם כר"י ורבי עקיבא דאפילו הוציאוהו נכרים ונתנוהו בדיר וסהר וא"כ אפי"י יאמר כאן בפירוש אין לו אלא ד' אמות ואפי"י אם הוא בדיר וסהר יש להקשות עליו פשיטא. כך נ"ל להעמיד דברי רבינו והרמב"ן ז"ל ועיקר: **המפרש ב"ם הגדול וכו'.** במשנה שם מעשה שבאו מפלדרסין והפליגה ספינתן בים ר"ג וראב"ע הלכו את כולה ונפסקה הלכה כן בגמרא (דף מ"ב:)

**יד** \* מי שְׁיָצָא חוץ לְתַחוּם שְׁלֹא לְדַעַת וְהִקְיָה בְּמַחְצָה בְּשַׁבַּת יֵשׁ לוֹ לְהִלָּךְ כָּל אוֹתָהּ הַמְּחַצָּה וְהוּא שְׁלֹא תִהְיֶה יָתֵר עַל אֲלָפִים אִמָּה. וְאִם הָיָה תַּחוּם שְׁיָצָא מִמֶּנּוּ מִבְּלֵעַ מְקַצָּתוֹ בְּתוֹךְ הַמְּחַצָּה שֶׁנַּעֲשִׂית שְׁלֹא לְדַעַתוֹ הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ לְהִלָּךְ אֶת כָּל הַמְּחַצָּה הָרִי זֶה נִכְנָס לְתַחוּמוֹ וְכִיּוֹן שְׁיִכְנָס הָרִי הוּא כְּאִלוֹ לֹא יָצָא :

**ההראב"ד** מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל איך הוא מערבב העניינים ומבלבל אותם ואינן דומין זה לזה כי מי שיצא שלא לדעת ועשו לו מחיצה בשבת או שהותר בבני אדם שלא לדעתם או נכרים עשו לו הרי הוא חוזר לתחומו אפילו כמה מפני ששבת בה בין השמשות אבל אם שבת בבקעה שהיא שלשה אלפים אמה והקיפוח נכרים בכולה אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לפי שלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום, עכ"ל :

**מגיד משנה** מי שיצא חוץ לתחום וכו'. שם (דף מ"ג:) נחמיה משכתיה שמעתיה ונפק חוץ לתחום א"ל רב חסדא לר"נ נחמיה שרוי בצער אמר לו לך עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס. ושם מבואר שאם נעשית לו בשבת מחיצה הרי הוא כמי שיצא שלא לדעת והוא בדיר וסוהר וכ"כ בהלכות. וכתב רבינו והוא שלא יהיה יותר מאלפים אמה. ונראה שאע"פ שאם היה בדיר וסוהר מהלך את כולן ואפי' יש בהן כמה כיון שיצא שלא לדעת בכאן שלא היו שם מחיצות מבעוד יום אינו רשאי לילך אלא אלפים אמה. והטעם נ"ל שרבינו סבור שיוצא שלא לדעת יש לו די' אמות וכל מה שנחשב לו כדי' אמות אם שבת שם נחשב לו ג"כ כשיצא כדי' אמות וזהו דיר וסוהר אבל בנתון במקום שלאחר מכאן נעשית בו מחיצה שהרי אם שבת שם לא היה נחשב לו המקום ההוא כארבע אמות אפי' לאחר היקף המחיצה הנזכרת למעלה בדיון. וכן מי ששבת בבקעה כאן שלא שבת כ"ש שלא יחשב לו כדי' אמות ודי' אם נתיר לו אלפים אמה כהיתרו אם שבת שם. זהו דעת רבינו. והראב"ד והרשב"א ז"ל נחלקו עליו ואמרו דטפי עדיף נאנס ויוצא שלא לדעת מאם שבת שם לפיכך מהלך אפי' כמה. אלו דבריהם ז"ל ואינן מוכרחין. ודין מחיצה של בני אדם שהזכרתי נתבאר פי"ז :

**טו** כָּל מִי שְׁאִין לוֹ לְזוּז מִמְּקוֹמוֹ אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אִם נִצְרָךְ לְנִקְבֵי הָרִי זֶה יוֹצֵא וּמְרַחֵק וְנִפְנָה וְחוֹזֵר לְמְקוֹמוֹ. \* וְאִם נִכְנָס לְמְקַצָּת תַּחוּם שְׁיָצָא מִמֶּנּוּ בָּעֵת שֶׁיִּתְרַחֵק לְהַפְנוֹת הוֹאִיל וְנִכְנָס יִכְנָס וְכְאִלוֹ לֹא יָצָא. וְהוּא שְׁלֹא יָצָא בְּתַחֲלָה

לְדַעַת אֲבָל אִם יֵצֵא לְדַעַת אֶף עַל פִּי שְׁנַכְנַס אִין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע  
אַמוֹת :

**ההראב"ד** **ואם נכנס וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל וכן כל מי שיוצא באונס וד"א  
שלו מובלעות יכנס כדאמרי נהרדעי, עכ"ל:

**מגיד משנה** **כל מי שאין לו וכו'.** שם (דף מא:) בעו מיניה מרבה הוצרך לנקביו  
מהו אמר להו גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה אמרו נהרדעי אי פקח  
הוא עייל לתחומא וכיון דעל על. ופירוש בשיצא שלא לדעת וכן פירשו ז"ל  
וכמ"ש רבינו שאם ביצא לדעת כבר נתבאר למעלה שאפילו החזירוהו נכרים  
אין לו אלא ד"א ומוכרח הוא:

**טז** **כל מי שיצא ברשות בית דין כגון העדים שפאו להעיד על**  
**ראית הלבנה וכיוצא בהן ממי שמתר לו לצאת לדבר מצוה יש**  
**לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו. ואם הגיע**  
**למדינה הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח**  
**חוץ למדינה:**

**מגיד משנה** **כל מי שיצא ברשות וכו'.** ברי"ה (דף כ"ג) משנה פ' אם אינן מכירין  
גבי עדים שהיו באין בעדות הלבנה מחוץ לתחום בראשונה לא היו זזין משם  
כל היום התקין ר"ג הזקן שיהיו מהלכין אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד  
אלא אף חכמה הבאה לילד והבא להציל מן הגייס ומן הנהר ומן הדליקה ומן  
המפולת הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח והובאה פרק  
מי שהוציאווהו (דף מ"ה) ובאר רבינו שמה שאמרו הרי אלו כאנשי העיר ר"ל  
שאין העיר נחשבת להם לכלום והענין שכיון שהלכו ברשות הרי המקום  
שהגיעו לו כאילו קנו בו שביתה בין השמשות ודבר ברור הוא:

**יז** **היה יוצא ברשות ואמרו לו והוא הולך בדרך כפר נעשית**  
**המצוה שיצאת לעשות יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח.**  
**ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מבלע בתוך אלפים**  
**אמה שיש לו ממקומו הרי זה חוזר למקומו וכאלו לא יצא.**  
**וכן היוצאין להציל נפשות ישראל מיד עובדי כוכבים ומזלות**  
**או מן הנקר או מן המפלת יש להם אלפים אמה לכל רוח**

מִמָּקוֹם שֶׁהֶצִּילוּ בוֹ. וְאִם הָיְתָה יַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת  
תִּקְיָפָה וְהָיוּ מִפְּחָדִים לְשֵׁבֶת בַּמָּקוֹם שֶׁהֶצִּילוּ בוֹ הָרִי אֵלוֹ  
חוֹזְרֵי בְּשֵׁבֶת לְמָקוֹמָן וּבְכָלֵי זֵינָן :

**מגיד משנה** **היה יוצא ברשות וכו'.** במי שהוציאוהו (דף מ"ד :) משנה מי שיצא  
ברשות ואמרו לו כבר נעשה מעשה יש לו אלפים אמה לכל רוח אם היה בתוך  
התחום כאילו לא יצא, ופירש רב שימי בר חייה ה"ק אם היו תחומין שנתנו  
לו חכמים מובלעים בתוך תחומו שלו כאילו לא יצא מתחומו ויש שם  
אוקימתא אחרת וזו נפסקה בהלכות: **כל היוצאין להציל נפשות וכו'.** כבר  
נתבאר זה למעלה בקרוב. **ומ"ש ואם היתה יד עובדי כוכבים ומזלות וכו'.**  
שם במי שהוציאוהו (דף מ"ה) משנה וגמרא מפורש כן:

## הלכות שבת - פרק שמונה ועשרים

**א** כָּל בֵּית דִּיָּרָה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַמְּדִינָה אִם הָיָה בֵּינוּ וּבֵין  
הַמְּדִינָה שְׁבַעִים אָמָה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אָמָה שֶׁהוּא צָלַע בֵּית  
סְאֵתִים הַמְרַבֵּעַת אוֹ פְּחוֹת מְזָה הָרִי זֶה מְצַטְרֵף לְמְדִינָה וְנֶחְשָׁב  
מִמֶּנָּה. וְכִשְׁמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אָמָה לְכָל רוּחַ מוֹדְדִין חוּץ מִבֵּית  
דִּיָּרָה זֶה :

**כסף משנה** **כל בית דירה שיוצא מן המדינה וכו'.** כתב הרב המגיד על דברי  
הרשב"א שהוא תמיה למה אמרו אין בורגנין בבבל וכו'. ואני אומר דלנסחי  
דידן בגמרא ניחא להרשב"א דמסיים בה ולא בשאר ארצות משום דשכיחי  
גנבי וההיא ברייתא דוהבורגנין איכא לאוקמה באתרא דלא שכיחי גנבי :

**ב** הָיָה בֵּית זֶה קָרוֹב לְמְדִינָה בְּשֵׁבַעִים אָמָה וּבֵית שְׁנֵי קָרוֹב  
לְבֵית רֵאשׁוֹן בְּשֵׁבַעִים אָמָה וּבֵית שְׁלִישֵׁי קָרוֹב לְשְׁנֵי בְּשֵׁבַעִים  
אָמָה וְכֵן עַד מִהְלֵךְ כְּמָה יָמִים הָרִי הַכֹּל כְּמְדִינָה אַחַת

וְכַשְׁמוֹדְדִין מוֹדְדִין מְחוּץ לְבֵית הָאֲחֵרוֹן. וְהוּא שְׁיִהְיֶה בֵּית דִּירָה זֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יִתֵּר :

**מגיד משנה (א-ב) כל בית דירה שיוצא מן המדינה וכו'.** מדברי רבינו שכתב כאן ושכתב למטה מבואר שדעתו שאין נותנין קרפף לעיר אחת כלומר שאם אין שם בית דירה תוך שבעים אמה ושירים אין מודדין אלא מקיר העיר. ומחלוקת היא במשנה בכיצד מעברין (עירובין נ"ז) ששנינו שם נותנין קרפף לעיר דברי ר"מ וחכ"א לא אמרו קרפף אלא בין שתי עירות ופסק רבינו כחכמים דרבים נינהו ועוד דסוגיין כותייהו ויש מי שפסק כר"מ משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב ועוד ששנינו בנדדים (דף נ"ו:) הנודר מן העיר מותר ליכנס בתחומה ואסור ליכנס בעיבורה ויש מי שדחה דההיא דנדדים בתוך עיבורה ממש קאמר תוך בורגנין הסמוכין לה המעוברים עמה. ואני אומר דההיא דנדדים כפשטא היא ואפילו אין שם בורגנין אלא כיון שאילו היו שם היו נחשבין מכלל העיר הרי הריוח ההוא הוא כעיר בלשון בני אדם. וזהו שהביאו שם ראיה מדכתוב ויהי בהיות יהושע ביריחו מאי ביריחו אילימא ביריחו ממש והא כתיב ויריחו סוגרת ומסוגרת אלא בעיבורה ומי איכא למימר דלרבנן דסבירא להו דאין נותנין קרפף לעיר אחת קשה להו ההוא קרא אלא אפי' רבנן מודו דבלשון בני אדם ולשון הכתוב כעיר מיקרי. וזהו ששנויה שם בלא מחלוקת. כך נ"ל. ומן הטעם הזה הביא רבינו בהלכות נדרים בפ"ט אותה משנה כפשטה. ומ"ש כאן בדין בית דירה מוסכם הוא ומבואר במשנה פרק כיצד מעברין ובגמרא שם (דף נ"ה:): ומ"ש וכן עד מהלך כמה ימים מפורש פרק עושין פסין (דף כ"ה) ובהלכות ושם אמרו אין בורגנין בבבל. ופירש"י ז"ל שאם יש שם בורגנין העושין סוכות לשמור פירות מחוץ לעיר אינן מתעברין עם העיר לפי שאינן קבועין כדמפרש התם משום דשכיחי בדקי שטפי מיא ששוטפין אותן וזה לא נזכר בדברי רבינו לפי שדי במה שהזכיר בית דירה והרשב"א ז"ל כתב וז"ל לא היה עשוי לדירה או שהיה עשוי לדירת עראי אין עושין אותו עיבור לעיר לפיכך הבורגנין שעושין שומרי הפירות בגנות ופרדסין ושומרי העיר חוץ לעיר אינן נמדדין עם העיר מפני שהן עראי מפני הגנבים ומפני הגשמים ששוטפין אותו עכ"ל: ואני תמיה אי"כ למה אמרו אין בורגנין בבבל והלא אפי' בשאר ארצות אין בורגנין, ועוד שבפירוש שנינו (דף נ"ה:) בברייתא שאכתוב בסמוך והבורגנין אלא ודאי לא אמרו אלא בבבל דוקא ולזה לא כתב רבינו דבר זה וכן נראה עיקר. וכתב רבינו והוא שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות מפורש פ"ק דסוכה (דף ג') וכן גם כן בכיצד מעברין (עירובין נ"ה:):

**ג** וְכֹן בַּיִת הַכְּנֻסֶת שֵׁשׁ בּוֹ בַּיִת דִּירָה לְחַזְנֵי וּבַיִת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת שֵׁשׁ בּוֹ בַּיִת דִּירָה לְכַהֲנֵיהֶם וְהַאֲזָרוֹת שֵׁשׁ בָּהֶן בַּיִת דִּירָה וְהַגָּשֶׁר וְהַקָּבֵר שֵׁשׁ בָּהֶן בַּיִת דִּירָה וְשֵׁלֶשׁ מַחְצוֹת שָׂאִין עָלֶיהָ תִּקְרָה וַיֵּשׁ בָּהֶן אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אַמּוֹת \* וְהַבְּרֻגָּנִין וְהַבַּיִת הַבְּנוּי בָּיָם וְשֵׁתֵי מַחְצוֹת שֵׁשׁ עָלֶיהֶן תִּקְרָה וּמַעְרָה שֵׁשׁ בְּנֵי עַל פִּיהָ וַיֵּשׁ בָּהּ בַּיִת דִּירָה. כָּל אֵלּוּ מְצֻטְרָפִין עִמָּה אִם הָיוּ בְּתוֹךְ שְׁבָעִים אִמָּה וְשִׁירִים. וּמֵאוֹתוֹ הַבַּיִת הַיּוֹצֵא רוֹאִין כְּאֵלּוּ חוּט מְתוּחַ עַל פְּנֵי כָּל הַמְּדִינָה וּמוֹדֵדִין חוּץ לְאוֹתוֹ הַחוּט אֲלֵפִים אִמָּה :

**ההראב"ד** והבורגנין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בעיא ולא אפשיטא היא ולחומרא, עכ"ל:

**מגיד משנה** וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה וכו'. כל מה שכתב רבינו בבבא זו ברייתא מפורשת שם בכיצד מעברין חוץ משתי מחיצות שיש עליהן תקרה שהיא בעיא שם ולא איפשיטא ופסק רבינו להקל משום דספיקא דרבנן לקולא ויש מחמירין ואמרו בגמרא בית שבים למאי חזי אמר רב פפא להכניס לתוכו כלים שבספינה :

**ד** וְאֵלּוּ שָׂאִין מְצֻטְרָפִין עִמָּה. שֵׁתֵי מַחְצוֹת שָׂאִין עָלֶיהֶן תִּקְרָה אַף עַל פִּי שְׁדָרִין בִּינֵיהֶן. וְהַגָּשֶׁר וְהַקָּבֵר וּבַיִת הַכְּנֻסֶת וּבַיִת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת וְהַאֲזָרוֹת שָׂאִין בָּהֶן בַּיִת דִּירָה וְהַבּוֹר וְהַשִּׁיחַ וְהַמַּעְרָה וְהַשׁוֹבֵד וּבַיִת שֶׁבְּסַפִּינָה כָּל אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אִין מְצֻטְרָפִין עִמָּה :

**ה** הָיוּ שֵׁתֵי [א] עִירוֹת זו סְמוּכָה לְזוֹ אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן מַאֲה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת וְשָׁלִישׁ כְּדִי שְׁיִהְיֶה שְׁבָעִים אִמָּה וְשִׁירִים לְזוֹ וְשְׁבָעִים אִמָּה וְשִׁירִים לְזוֹ חוֹשְׁבִין שְׁתֵּיהֶן כְּעִיר אַחַת וְנִמְצְאוּת כָּל עִיר מֵהֶן מְהַלְכֶת אֶת כָּל הָעִיר הַשְּׂנִיָּה וְחוּצָה לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה. \* הָיוּ שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשֻׁלְּשִׁין אִם יֵשׁ בֵּין הָאֲמָצְעִי וּבֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַחִיצוֹנִים אֲלֵפִים אִמָּה אוֹ פָּחוֹת מִכָּאן וּבֵין



הַשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים מֵאַתֵּים שְׁלֹשׁ וְשְׁמוֹנִים פְּחוֹת שְׁלִישׁ כְּדִי  
שְׂיִהְיֶה בֵּין כָּל אֶחָד מֵהֶן וּבֵין הָאֲמָצְעִי כְּשֶׁתִּרְאֶה אוֹתוֹ כְּאִלוֹ  
הוּא בְּיַנְיָהוּן מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אִמָּה וְשְׁלִישׁ הָרִי שְׁלֹשָׁתָן  
כְּמִדְיָנָה אַחַת וּמוֹדֵדִין אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מְחוּץ לְשֹׁלְשָׁתָן.  
עִיר שְׁהֶקְפָּה וּלְבִסוֹף יִשְׁבָּה מוֹדֵדִין לָהּ מִיִּשְׁבַּתָּהּ. יִשְׁבָּה  
וּלְבִסוֹף הֶקְפָּה מוֹדֵדִין לָהּ מְחוֹמוֹתֶיהָ:

**ההראב"ד** **היו שלשה כפרים וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל כמדומה אני שטעה  
טעות גדול שהוא נותן ד' פעמים ע' אמות ושירים ביניהם שהרי נתן לחיצונים  
קמ"א ושליש בין כל חיצון ואמצעי ע' אמות ושירים הרי רפ"ג פחות שליש  
אמה שהרי אמרו בין חיצון לאמצעי אלפים אמה ובין חיצון לחיצון ד' אלפים  
אמה ולא נתנו שיעור קמ"א ושליש אלא לאויר שיהיה בין ב' החיצונות  
לאמצעי חוץ מגוף האמצעי שאם יהיה שם יותר אין נחשבים שלשתם כאחת,  
עכ"ל:

**מגיד משנה** **היו שתי עיירות זו סמוכה לזו וכו'.** זהו מה שהזכרתי בראש פרק  
זה וחכ"א לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות ובגמרא אתמר רב הונא אמר  
נותנין קרפף לזו וקרפף לזו וחייא בר רב אמר אין נותנין אלא קרפף אחת  
לשתי עיירות בלבד ופסקו המפרשים כרב הונא והביאו לזה ראיה וה"ה אם  
היו ג' או ד' מקומות עומדין כשורה שנותנין בין כל שניהם השיעור הזה ונמצא  
אחד מהם מהלך מחוץ למקום הרחוק אלפים אמה וזה ברור ופשוט וכן כתבו  
ז"ל ומתבאר בדברי רבינו במה שיבא בסמוך: **היו שלשה כפרים שהן**  
**משולשין וכו'.** משנה שם וכן ג' כפרים המשולשין אם יש בין שני החיצונים  
מאה וארבעים ואחת ושליש עושה האמצעי שלשתן להיות כאחת ופירשוה רב  
הונא ור"ח בגמרא (דף נ"ז: ) לא משולשין ממש אלא כל שאילו מכניס אמצעי  
ביניהן ואין בין זה לזה אלא מאה וארבעים ואחת ושליש ונראה כשהן  
משולשים א"ל אביי לרבא כמה יהא בין חיצון לאמצעי אלפים א"ל רבא  
לאביי כמה יהא בין חיצון לחיצון א"ל כמה יהא מאי נפקא לך מינה כל שאילו  
מכניס אמצעי ביניהן ואין בין זה לזה אלא קמ"א ושליש. א"ל ואפילו [ד']  
אלפים אמה א"ל אין ופירש"י ז"ל כל שאילו מכניס אמצעי ביניהן ה"ק אם  
אויר שיש בין שנים החיצונים כדי להתמלאות באמצעי ולעמוד אויר הנשאר  
בין אמצעי לחיצונות מכאן ומכאן עד קמ"א לכאן וקמ"א לכאן דהיינו שני  
קרפפות לשתיהן רואין כאילו הוא נתון ביניהם והרי כולן אחת והיוצא מאחת  
מהן מודד מחומת חברותיה אבל אם רב האויר יותר על כן לא אמרו רואין  
א"ל אלפים הואיל ויכול לבא מזו לזו בלא עירוב אמרינן רואין עכ"ל. ויש

אחרים שפירשו כן וזה מבואר בדברי רבינו. ויש פי' אחר לומר שאין נותנין בין שני החיצונים אלא השיעור האמצעי וקמ"א ושליש דדי אם נראה האמצעי כאלו הוא ביניהם אבל שנקל ונתן לו קרפף ואיהו קאי לברא לא ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. וזה דעת הר"א בהשגות וכתב על רבינו א"א כמדומה לי שטעה בזה טעות גדול והאריך בזה ודע שאין בפי' ההוא צד הכרח מן הגמרא והרשב"א ז"ל כתב כן אלא שכתב דהכין מסתבר טפי ומחזורתא דשמעתא הכי. ואני אומר דברי רבינו ורש"י ז"ל עיקר שאם נקל לראות האמצעי כאילו הוא ביניהן ואפילו הוא ד' אלפים ועוד לא נקל בו לתת לו קרפף ומה נפשך אם רואין אותו כאילו הוא ביניהן אף קרפף יש לו ואם אין לו קרפף כיון שאינו ביניהן אף לא יהיה נחשב גופו כאילו הוא ביניהם וגם מן השמועה נראה לי כן אלא שאין רצוני להאריך. סוף דבר אין בדברי רבינו טעות לא קטן ולא גדול וצורת כפרים אלו (עיין בסוף הספר ציור ח). וכ"כ ז"ל והן מובן מלשון רבינו: **עיר שהוקפה וכו'.** ברייתא פי' עושין פסין (דף כ"ו). עיר חדשה מודדין לה מישיבתה ישנה מודדין לה מחומתה אי זו חדשה ואי זו ישנה חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה ישנה שישיבה ולבסוף הוקפה, ובאור זה לדעת רבינו שכיון שאין נותנין קרפף לעיר אחת אפי' תהיה החומה קרובה לבתים כיון שאין בחומה בית דירה אין מודדין אלא מישוב הבתים ולדעת האומרים שנותנין קרפף לעיר אחת כמ"ש בראש הפרק מודדין מישיבתה ומוסיפין עד שיעור קרפף ואם החומה קרובה או רחוקה הרי היא כאילו אינה ועיר שישיבה ולבסוף הוקפה מודדין לה החומה ואין נותנין קרפף כדעת רבינו ולדעת אחרים נותנין הקרפף מחוץ לחומה, הארכתי בזה מפני דברים שראיתי לרשב"א ז"ל:

**1** עיר שְהִיְתָה אֶרְכָּה או מְרַבֶּעַת הוֹאִיל וַיֵּשׁ לָהּ אַרְבַּע זְוִיּוֹת שְׁוֹת מְנִיחִין אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא וּמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ. הִיְתָה עֲגָלָה עוֹשִׂין לָהּ זְוִיּוֹת וְרוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוֹ הוּא בְּתוֹךְ הַמְּרַבֶּעַ וּמוֹדְדִין חוּץ מְצַלְעוֹת אוֹתוֹ מְרַבֶּעַ אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ שֶׁנִּמְצָא מִשְׁתַּכֵּר הַזְּוִיּוֹת:

**2** וְכֵן אִם הִיְתָה הָעִיר מְשֻׁלְּשֶׁת אוֹ שְׁיֵשׁ לָהּ צְלָעוֹת רַבּוֹת מְרַבֶּעִין אוֹתָהּ וְאַחַר כֵּן מוֹדְדִין חוּץ לְמְרַבֶּעַ אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְכִשְׁהוּא מְרַבֶּעָה מְרַבֶּעָה בְּרַבּוּעַ הָעוֹלָם כְּדִי שְׁתֵּהא כָּל רוּחַ מִמֶּנָּה מְשׁוֹכָה כְּנֶגֶד רוּחַ מְרוּחוֹת הָעוֹלָם וּמְכוּוֹנָת כְּנֶגְדָּה:

**מגיד משנה (ו-ז) עיר שהיתה ארוכה וכו'.** שם (דף נ"ה.) ת"ר כיצד מעברין את הערים ארוכה כמות שהיא עגולה עושין לה זויות מרובעת אין עושין לה זויות היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד רואין אותה כאילו היא שוה ודקדקו בגמרא ארוכה כמות שהיא פשיטא ותירצו לא צריכא דארוכה וקטנה מהו דתימא נעביד פותיה כארכה קמ"ל. מרובעת אין עושין לה זויות פשיטא לא צריכא דמרבעא ולא מרבעא לרבוועו ש"ע מהו דתימא נרבעה בריבועו ש"ע קמ"ל. עוד אמרו שם (דף נ"ו.) ת"ר הבא לרבעה מרבעה ברבועו של עיר נותן צפונה לצפון של עיר ודרומה לדרום עולם. וכתב רבינו שמשולשת ובעלת צלעות רבות מרבעין אותה וכ"כ ז"ל דכל שאינה מרובעת מרבעין אותה. ופי' היתה רחבה מצד אחד וכו' כגון זה (עיין בסוף הספר ציור ט). ורואין את הקצר כאילו הוא שוה עם הרחב:

**ח היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד רואין אותה כאילו היא כלה רחבה.** היתה עשויה כמין ג"ס או שהיתה עשויה כקשת אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה מוודדין לה מן היתר ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת כאילו הוא מלא בתים. ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים <sup>[ב]</sup> אין מוודדין לה אלא מן הקשת:

**מגיד משנה היתה עשויה כמין ג"ס או שהיתה עשויה כקשת וכו'.** שם (דף נ"ה) ברייתא היתה עשויה כמין קשת או כמין גאס רואין אותה כאילו מלאה בתים וחצרות ומודד ממנה ולהלן אלפים אמה. ואתמר עלה א"ר הונא עיר עשויה כקשת אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים מוודדין לה מן היתר ואם לאו מוודדין לה מן הקשת. ופי' דין זה דרב הונא ה"ה בעשויה כמין גאס וכ"נ מדברי רבינו וכ"כ ז"ל ורבינו כתב הדין הזה כלשון הגמרא ובאור זה כתב הרשב"א ז"ל זה לשונו היו בין שני ראשיה ד' אלפים אמה אין מוודדין לה אלא מן הקשת כיצד היה הולך מביתו של צד הימני שבקשת לבית שבצלע השמאלי שבקשת דרך חלל הקשת מוודדין מפתח ביתו כאילו כל צלע משני צלעי הקשת עיר לעצמה ולפיכך חלל הקשת עולה לו מן החשבון בא לצאת מביתו אל היתר וממנו ולחוץ מוודדין לו מצד היתר הסמוך לצלע אשר שם ביתו אלפים אמה לכל רוח שכל צלע וצלע כעיר אחת עכ"ל. ובס' העתים פירשו שהן כיושבי צריפין ומוודדין לכל אחד מפתח ביתו וכ"נ מדברי רש"י ז"ל:

**כסף משנה** היתה עשויה כמין ג'ם או שהיתה עשויה כקשת וכו'. אמרינן בגמרא (עירובין נ"ה:): כמה יהא בין יתר לקשת רב הונא אמר אלפים אמה רבא בריה דרבה בר רב הונא אמר אפילו יותר מאלפים אמה ואמר אביי כוותיה דרבא מסתברא דאי בעי הדר אתי דרך בתים והרי"ף ורבינו לא הזכירו דין זה. ונראה דמדסתמו ולא חילקו ממילא משמע דאפי' יש בין יתר לקשת יותר מאלפים אמה נמי וכדאמר אביי דמסתברא:

**ט** עיר שיושבת על שפת הנחל. אם יש לפניה דקה רחב ארבע אמות על שפת הנחל כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השניה ויעשה הנחל פלו בכלל המדינה מפני הדקה הבנויה מצדו. ואם לא היתה שם דקה אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם:

**מגיד משנה** עיר היושבת על שפת הנחל וכו'. (דף ס"א.) א"ר הונא עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש לפניה דקה ד' אמות מודדין לה משפת הנחל ואם לאו אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן ופירשו בהלכות כי רוב העתים הנחל יבש ומשתמשין בו שאינו מתמלא אלא בשעת הגשם ושם פירשו השמועה כדברי רבינו וכן דעת הגאונים ז"ל אבל רש"י ז"ל פירש דעיר היושבת על שפת הנחל בעיתא תשמישתא מפני שטיפת הנחל ואי לא עבוד דקה לאו הוי ישוב קבוע והווי להו כיושבי צריפין ואין מודדין לכל אחד אלא מפתח ביתו ואם עשו דקה הרי דירת העיר קבועה ומודדין להם מקיר החומה ומן הדקה הזו ולהלן ולעולם הנחל נחשב מכלל האלפים. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ודע שלדעת רבינו והגאונים ז"ל כשאין שם דקה אין מודדין לכל אחד מפתח ביתו אלא מקיר העיר וז"ש רבינו ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם. לא אבדו בשלא עשו דקה אלא שיעור רחב הנחל. ופ"י דקה אצטבא:

**י** יושבי צריפין אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן. ואם יש שם שלש חצרות של שני שני בתיים הקבועו כלם ומרבעין אותה ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח כשאר העירות:

**מגיד משנה** יושבי צריפין אין מודדין להן אלא מפתח וכו'. שם (דף נ"ה:): אמר רב הונא יושבי צריפין אין מודדין להם אלא מפתח בתיהם אמר רב אשי אם יש שם שלש חצרות של שני שני בתים הוקבעו. ופירוש שעושין אהלים מן

ההוצין והערבה ואינן קבועין ולפיכך אין להם דין עיר ואם יש שם שלש חצרות של שני שני בתים קבועין בין של אבן בין של נסרים בתים וחצרות אלו עושין את כולן קבע והרי להם דין עיר כד פירש"י ז"ל:

**יא** אין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמֻשִׁים אֲמָה לֹא פְּחוֹת וְלֹא יִתֵּר וּבְחֶבֶל שֶׁל פִּשְׁתָּן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּשֵׁךְ יוֹתֵר מִדָּאִי. הַגִּיעַ לְגִיּא אִם הָיָה רְחִיב חֲמֻשִׁים אֲמָה שֶׁיִּכּוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל הַמָּדָה מִבְּלִיעוֹ וְהוּא שְׂיֵהָיָה בְּעַמְקוֹ פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֶלְפִים:

**מגיד משנה** אין מוֹדְדִין וכו'. משנה שם (דף נ"ז נ"ח) כלשון רבינו. ובגמרא תנא לא פחות מפני שמרבה ולא יתר מפני שממעיט. ופירש"י ז"ל כשהחבל קצר יכול למתחו ומאריך המדה וכשהוא ארוך כבדו מכפילו באמצעיתו ונקצר עכ"ל: **ובחבל של פשתן וכו'.** בגמרא (דף נ"ח) תני רב יוסף ג' חבלים הם וכו' של פשתן למדידה ונפסקה כן בהלכות: **הגיע לגיא אם היה רחבו וכו'.** משנה וברייתא שם (דף נ"ז נ"ח) הגיע לגיא אם יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה מבליעו ואם לאו הולך למקום שיכול להבליעו ומבליעו וצופה וחוזר למדתו אם היה גיא מעוקם מקדר ועולה מקדר ויורד הגיע לכותל אין אומרים יקוב את הכותל אלא אומדו והולך לו והקשו והא אנו תנן מבליעו וחוזר למדתו וגרסת הגאונים והא תניא מודד מדידה יפה. והיא גרסת רבינו. ותירצו התם דניחא תשמישתיה הכא לא ניחא תשמישתיה א"ר יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו אבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה. וכמה עומקו של גיא א"ר יוסף אלפים והקשה אביי מדתניא עמוק מאה ורחב נ' מבליעו ואם לאו אין מבליעו. ותירצו רב יוסף דאמר כאחרים דתניא אחרים אומרים אפי' עמוק אלפים ורחב נ' מבליעו א"ר א"ר יוסף אפי' יתר מאלפים כמאן דלא כרבנן ולא כאחרים התם שאין חוט המשקולת יורד כנגדו הכא בשחוט המשקולת יורד כנגדו ושאלו כי חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי ארבעה וכן תני רמי בר יחזקאל ארבעה. כן מצאתיה בהלכות ובספר העתים ובקצת ספרים ארבע (אמות). עוד שם במשנה (ד' נ"ז): הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום. ובגמרא (דף נ"ח): אמר רבא לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה מתוך ארבע אבל בהר המתלקט עשרה מתוך חמש מודדו מדידה יפה רב הונא בריה דרב נתן מתני לה לקולא אמר רבא לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה מתוך חמש אבל הר המתלקט עשרה מתוך ארבע אומדו והולך לו. והלכתא כרב הונא בריה דרב נתן. פיסקא ובלבד שלא יצא חוץ לתחום. מ"ט א"ר כהנא גזרה שמא יאמרו מדת תחומין באה לכאן. עוד במשנה אם אינו יכול להבליעו

בזו אר"מ שמעתי שמקדרין בהרים. ובגמ' כיצד מקדר תנא תחתון כנגד לבו ועליון כנגד מרגלותיו. אמר אביי נקטינן אין מודדין אלא בחבל של ד' אמות ע"כ לשון הגמרא. ופירושה הנראה מדברי רבינו זהו ואכתבנו על סדר הדינין שכתב. **הגיע לגיא וכו' זו היא ברייתא. ומ"ש והוא שיהיה פחות מד' אלפים** כתב הרשב"א ז"ל שלמד כן מדין עיר העשויה כקשת. ומפני שלא ראיתי בדברי רבינו זכר כלל למה שאמרו בגמרא וכי חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר אבימי ד'. אני סבור שרבינו מפרש ד' אלפים ועד כמה עומקו של גיא היתה השאלה ומפני שהזכירו בסמוך יתר מאלפים לא הוצרך לפרש ד' אלפים ויש בזה פירוש אחר ואם לא היתה כן כונת רבינו יש לתמוה למה לא כתב הא דאבימי:

**יב** בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים שְׁהָיָה <sup>ג</sup> חוֹט הַמְּשַׁקֵּלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. אָבֵל אִם אֵין חוֹט הַמְּשַׁקֵּלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ אֵינּוּ מִבְּלִיעוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה עֲמָקוֹ אֲלֵפִים אוֹ פָּחוֹת מִכֵּן:

**מגיד משנה** ומ"ש בד"א שהיה חוט המשקולת וכו' הוא מבואר בהא דלישנא בתרא דרב יוסף וכשאין חוט המשקולת וכו' דק"ל כאחרים:

**יג** הָיָה גֵּיָא מְעַקָּם מְקַדָּר וְעוֹלָה מְקַדָּר וְיֹרֵד. הָיָה גֵּיָא רְחֵב מִחֻמְשֵׁים שְׂאֵינּוּ יָכוֹל לְהִבְלִיעוֹ הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִבְלִיעוֹ וּמִבְּלִיעוֹ וְצוֹפָה כְּנֶגְדּוֹ מִדָּתוֹ וְחוּזָר:

**מגיד משנה** ומ"ש היה גיא מעוקם זהו בברייתא כלשונו. ואין בדברי רבינו זכר כלל בדין הגיא למתלקט עשרה מתוך חמש או מתוך ארבע משום דהנהו בהרים דוקא נינהו וכן עיקר כמו שאבאר. וכן מימרא דשמואל בכותל דוקא היא כמו שאכתוב. ומ"ש היה גיא רחב יותר מחמשים וכו' זהו בברייתא ואם לאו הולך למקום וכו' ובסוף דינין אלו יבאר ויכתוב רבינו מה ששנינו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום:

**יד** \* הַגֵּיעַ לְכַתֵּל אֵין אוֹמְרִים יִקָּב אֶת הַכֶּתֶל אֶלָּא אוֹמְד רְחֵבוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מוֹדְדוֹ מְדִידָה יָפָה. וְאִם הָיָה חוֹט הַמְּשַׁקֵּלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ מוֹדְד רְחֵבוֹ מְדִידָה יָפָה:

**ההראב"ד** הגיע לכותל וכו'. מסתברא אם א"א לאמדו מבליעו, עכ"ל:

**מגיד משנה** ומ"ש הגיע לכותל זהו ברייתא הנזכרת. ומ"ש ואם אפשר להשתמש בו וכו' זהו ברייתא שהקשו ממנה לפי גרסת הגאונים והעמידוה בדניחא תשמישתיה ואז מודדו מדידה יפה שמודד כל הכותל מדידה יפה. ומ"ש ואם היה חוט המשקולת יורד כנגדו מודד ברחבו מדידה יפה. הוא מימרא דשמואל. פ"י שכיון שהוא זקוף כל כך יכול הוא למדוד רחבו בראש הכותל ומודד הרחב לבד מדידה יפה:

**טו** הגיע להר אם היה הר מתלקט ממנו גבוה עשרה טפחים בארץ חמש [ד] אמות מבליעו וחוזר למדתו. ואם היה גבוה הרבה עד שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משך ארבע אמות אומדו והולך לו. ואם אינו יכול להבליעו כגון שהיה רחבו יותר מחמשים מקדורו מעט מעט. וזה הוא שאמרו מקדורין בקהרים:

**מגיד משנה** ומה שכתב הגיע להר אם היה הר וכו'. זהו משנתנו וכפרושא דרבה ללישנא דרב הונא בריה דרב נתן דהלכתא כותיה. ואפשר דה"ה למתלקט יי מתוך שש שמבליעו להאי לישנא. ויש אומרים מודדו מדידה יפה ורבינו לא הזכיר זה לפי שכתב בכותל שאם אפשר להשתמש בו מודדו מדידה יפה ונראה דה"ה להר. ומ"ש ואם היה גבוה הרבה וכו' זה מבואר בלישנא דרב הונא שהזכרתי. ומ"ש ואם אינו יכול וכו' במשנה מבואר:

**טז** כיצד מקדורין בקהרים או בגיאיות שאינו יכול להבליעו. או חזין שנים חבל של ארבע אמות העליון או חזי קצתו מכנגד מרגלותיו והתחתון או חזי בקצה השני כנגד לבו וחוזר העליון לעמד במקום התחתון והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל וכן מתגלגלים והולכין עד שמודדין את פלו. וכשילך המודד להבליע הקר או הגיא לא יצא חוץ לתחום שלא יראו אותו העוברים ויאמרו מדת תחומין באה לכאן:

**מגיד משנה** ומה שכתב כיצד מקדורין וכו'. בגמרא מבואר ברייתא ומימרא דאביי. ומ"ש וכשילך המודד וכו' זהו ששנינו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום

ואמרו בגמרא מ"ט וכו' זהו דעת רבינו והוא הנכון מכל הנאמר בפ"י סוגיא זו ויש לרשב"א שיטה אחרת שהוא סובר שהגאיות בכלל מה שאמרו מתלקט עשרה מתוך חמש או מתוך ארבע וכ"כ היה מודד והגיע לגיא או לגדר אם היה מתלקט עשרה מתוך יתר מחמש תשמישו בנחת והרי הוא כקרקע חלק ומודדו מדידה יפה. היה מתלקט עשרה מתוך חמש אין תשמישו בנחת כקרקע חלקה ולפיכך אם יכול להבליעו בחלב של נ' אמה מבליעו ואין שפועו ומדרונו עולה לו מן החשבון ואם אינו יכול להבליעו מקדר ועולה מקדר ויורד היה מתלקט עשרה מתוך ארבע אינו מצמצם לקדר ולהבליע אלא אומדו והולך לו עכ"ל. ומכאן שאין לו קדור או הבלעה בגיא אלא במתלקט עשרה מתוך חמש. ואח"כ כתב אימתי מבליעין בזמן שאין יותר מאלפים אמה אפי' לא היה תשמישו בנחת אינו מבליעו אלא מ' חמש ויהיה בעמקו אלפים יכול להבליעו בחבל של נ' ואפי' בחבל בזה ממש. ואם נאמר שיבליענו במקום אחד היה להם לפרש. אלא וד' ומ"מ ההיא דאבימי פירש"י ז"ל פי' אחר שלא כדברי רבינו. והרשב"ד' אמות שעומק הגיא זקוף כל כך אינו ראוי להלוך ואע"פ ששאר הגיא חוט המשקולת יורד

**12** אין סומכין אלא על <sup>[ה]</sup> מדידת אדם ממחה שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מחזקין ובא ממחה ומדד רבה בתחום מהן ומעט בתחום. שומעין לו בתחום שרבה. וכן אם באו שנים ממחין ומדדו התחום אחד רבה ואחד מעט שומעין למרבה. ובלבד שלא ירבה יתר ממדת אלכסונה של עיר:

**כסף משנה** היו לנו תחומי העיר מוחזקין וכו' שומעין לו בתחום שריבה. נראה לכאוי' שדעתו לומר שאין שומעין לו בתחום שמיעט וא"א לומר כן שהרי אמרו בגמרא אימא אף למקום שריבה וכ"כ רבינו ז"ל בפ"י המשנה וא"כ צ"ל שמ"ש שומעין לו בתחום שריבה לרבותא נקטיה דאע"פ שהוא מיקל שומעין לו וכ"ש ששומעין לו בתחום שמיעט דהוי להחמיר: מה שכתב ה"ה בשם הרשב"א שלא הל"ל אלא תקע"ב טעמו משום דאמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא ולפי זה כשתמדוד מצלע העיר אלף ותכ"ח אמה ותבא למדוד מקרן אלכסון של עיר יהיו אלפים משום דתרי חומשי דאלף ותכ"ח הם תקע"ב. ומ"ש ה"ה וראוי להיות כתקפ"ה אמה טעמו לפי שנאמר שהראשון מדד מקרן אלכסון העיר אלפים וכשנמדוד מצלע העיר תכלה מדת האלפים ההם לסוף אלף ותט"ו לפי שתשבורת אלפים על אלפים הם ד' סכומים שכל סך הוא אלף פעמים אלף הנקרא בלעז קווינט"ו לפי שבאלפים יש מאתים עשירות וכל עשירית מהם יעלה בתשבורת עשרים אלפים סך



ארבע אלפים פעמים אלף שהם ד' סכים ואלף תט"ו פעמים אלף ותט"ו עולה שני סכים ושלש אלפים ורנ"ה כיצד באלף ותט"ו יש קמ"א עשיריות וחצי וכל עשירית מהם עולה י"ד אלפים וק"נ וקמ"א פעמים וחצי ד' אלפים וק"נ עולה ד' סכים ואלפים ורנ"ה הרי שירבה על הראשון תקפ"ה ורבינו לא דק בה' אמות ולחומרא הוא דלא דק ואפשר דמשום דלפי חשבון אמתא ותרי חומשי האמור בגמרא עולה התוספת לתקע"ב ולחשבון חכמי הגמרא עולה תקפ"ה כתב תק"פ בקירוב:

**יח** כיצד. בַּעַת שְׁיִרְבֶּה זֶה נֹאמֵר שְׁמָא הָרֵאשׁוֹן מְקָרָן אֶלְכָסוֹן שֶׁל עִיר מְדַד הָאֲלָפִים וּלְפִיכָךְ מַעֲט מְדָתוֹ וְנִמְצָא צָלַע הַתְּחוּם בֵּינוֹ וּבֵין הַמְּדִינָה פְּחוֹת מֵאֲלָפִים. וְזֶה הָאֲחֵרוֹן מְדַד אֲלָפִים מְצָלַע הַמְּדִינָה. וְאִין מַחְזִיקִין עַל הָרֵאשׁוֹן שֶׁטָּעָה בְּיוֹתֵר עַל זֶה. לְפִיכָךְ אִם רַבָּה זֶה הָאֲחֵרוֹן יִתֵּר עַל הָרֵאשׁוֹן אֶפְלוּ בְּחֻמְשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים אֲמָה בְּקֵרוֹב שׁוֹמְעִין לוֹ. בְּיוֹתֵר עַל זֶה אִין שׁוֹמְעִין לוֹ:

**ההראב"ד** לפיכך אם ריבה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אני מוצא או ד' מאות או ו' מאות, עכ"ל:

**מגיד משנה (יז-יח) אין סומכין וכו'.** משנה (דף נ"ח נ"ט) אין מודדין אלא מן המומ בגמרא במקום שריבה אין למקום שמיעט לא אימא אף למ בגמרא היינו קמייטא ותירצו הי"ק ריבה אחד ומיעט אחד שומעין לזה בגמרא. ופירש רבינו מן המומחה מן הבקי וכן פירש"י ז"ל וכן נרא פירוש אחר וזה עיקר, ואם כונת רבינו כשכתב היו לנו תחומי שבת מו הוא לפי שאין זה נופל על הלשון בשום פנים ומ"מ דברי רבינו בדין שאם מדד ורבה באחד מן התחומין שומעין לו ומוציאין את הקרן השני במכוין עכ"ל. וזהו פירוש למ"ש בגמרא אף למקום שריבה שאף במוע בעומקו של גיא להולך משפתו אל שפתו יותר מאלפים אמה. היה בו קדרו. ואלו דברים מתמיהין אצלי היאך אפשר שמתלקט עשרה מתוך של מאתים. ואולי דעתו שבתחלה מתלקט כך ואח"כ זקוף מאד ואין אי לא הוזכר דין ההתלקטות בגיא ולא דין האלפים בהר וכדברי רבינו. "א פירש ד' אמות דכל שיורד חוט המשקולת כנגדו בעומקו של גיא כותלי הגיא משתפעין והולכין עד קרקעיתו של גיא הרי זה כאילו כל כנגדו ע"כ וזהו פירוש נכון: חה ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר שומעין למקום שריבה ושאלו קום שריבה. עוד שם ריבה לאחד ומיעט לאחד שומעין

למרבה. והקשו שריבה. אמר אביי ובלבד שלא ירבה יותר ממדת העיר באלכסונה. ע"כ ה מן הירושלמי דגרסינן התם הא ההדיוט שריבה אין שומעין לו. ויש חזקין וכו' היתה על פי מה שאמרו בגמ' אימא אף למקום שריבה תימה זה הם אמת וכן הסכימו כל המפרשים ז"ל. ועוד כתב הרשב"א ז"ל המועט כנגד המרובה לפי שמחזיקין את המועט במוטעה ואת המרובה ט הולכים כנגד המרובה: **וכן אם באו שנים מומחין ומדדו התחום וכו'.** כבר נזכר זה בסמוך ויש פירוש אחר במימרא דאביי וזה עיקר. **וכתב רבינו לפיכך אם רבה זה האחרון יותר על הראשון אפי' בחמש מאות ושמונים אמה בקרוב שומעין והקשו על חשבון זה.** ובהשגות כתוב אמר אברהם אני מוצא או ד' או ו' מאות ע"כ. והרשב"א ז"ל הקשה שלא היה לו לומר אלא ה' מאות וע"ב וכתב ושמה הרב ז"ל כל שהוא יתר משבעים אמה אע"פ שאינן ממלאין עד שמונים לא דק והודיע הענין באמרו שמונים בקרוב עכ"ל. ואני אפרש. דע שהחשבון שהזכירו ז"ל כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא אינו מדוקדק דיותר מעט הוי האלכסון וזה מבואר במופת בחכמת התשבורת. והכלל האמתי הוא שהאלכסון הוא גדר מרובע שתשבורתו כפל מהמרובע הראשון שהאלכסון יוצא ממנו כגון מרובע ה' על ה' שתשבורתו כ"ה אלכסונו גדר מרובע שתשבורתו נ' וא"כ בהכרח הוא יותר מז' לפי שתשבורת ז' על ז' אינם אלא מ"ט. ויש לזה מופת. ולפי"ז אם הראשון טעה במדת האלכסון ע"ד חשבון רבותינו ז"ל יהיה אמת כדברי הרשב"א ז"ל. אבל אין לנו לקחת החשבון ההוא אחר שאינו אמת אלא בשיעורים שהזכירו הם אבל בטעות שטעה זה הראשון היאך נחזיק זה השני בטועה והוא מכויין על האמת ואם הראשון לא טעה כך היה שיעור התחום כמו שזה אומר וזה דבר ברור. לפי החשבון האמתי יהיה חמש מאות ופ"ה ועוד וזהו שכתב הר"א ז"ל בהשגות אע"פ שלא דקדק לפי שתשבורת אלף וארבע מאות וט"ו הוא ב' חשבונות ועוד ותשבורת אלפים שהוא אלכסונו הוא כפלו שהוא ד' חשבונות. ולא נעלם זה מעיני רבינו אבל רצה להחמיר באותן ה'. ונ"ל ששבש הספרים הוא וראוי להיות כחמש מאות ופ"ה אמות. ואם יש ספר שנסחתו כך הוא האמת לפי שאין דרך רבינו לכתוב בקרוב בחשבון שיוכל להוסיף או לגרוע ממנו ואפי' אמה אחת:

**יט** אָפְלוּ עֶבֶד אֶפְלוּ שִׁפְחָה נְאֻמָּנִין לֹמֵר עַד כָּאן תְּחִימֵי הַשְּׁבֵת. וְנֶאֱמָן הַגָּדוֹל לֹמֵר זָכוֹר אֲנִי שֶׁעַד כָּאן הָיִינוּ בְּאִים בְּשֵׁבֶת כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן. וְסוּמְכִין עַל עֵדוּתוֹ בְּדָבָר זֶה. שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהַקֵּל מִפְּנֵי שֶׁשְּׁעוֹר אֲלֵפִים אִמָּה מִדְּבָרֵיהֶם:

**מגיד משנה** אפילו עבד אפי' שפחה נאמנין לומר ע"כ תחום השבת וכו'. משנה שם (דף נ"ח:) כלשון רבינו: ונאמן הגדול לומר זכור אני שעד כאן היינו באים וכו'. משנה בכתובות פרק האשה (דף כ"ח). ומ"ש שלא אמרו חכמים וכו' מבואר בגמרא בכיצד מעברין (עירובין נ"ח נ"ט):

## הלכות שבת - פרק תשעה ועשרים

**א** מִצוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדֵּשׁ <sup>[א]</sup> אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדַבָּרִים שֶׁנֶּאֱמַר **(שמות כ-ח)** 'זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. כָּלֹמֵר זָכְרָהּ וְזָכִירָתָהּ שָׁבַח וְקִדּוּשׁ. וְצָרִיךְ לְזָכְרָהּ בְּכַנְיָסְתָּהּ וּבִיצִיאָתָהּ. בְּכַנְיָסְתָּהּ בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם וּבִיצִיאָתָהּ בְּהַבְדָּלָה:

**ב** וְזֶה הוּא נִסַּח קִדּוּשׁ הַיּוֹם. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָנוּ וְשַׁבַּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ זָכוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ זָכָר לִיצִיאַת מִצְרָיִם כִּי בָנוּ בְּחֵרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים וְשַׁבַּת קִדְּשָׁתָּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָתָנוּ בְּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ הַשַּׁבָּת:

**ג** וְזֶה הוּא נִסַּח הַהַבְדָּלָה <sup>[ב]</sup>. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְּשׁ לְחַל וּבֵין אֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים וּבֵין יוֹם הַשַּׁבָּעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְּשׁ לְחַל:

**מגיד משנה (א-ג)** מצות עשה מן התורה וכו'. מדברי רבינו נראה בביאור שהוא סובר שההבדלה ג"כ דבר תורה והכל בכלל זכור. וראיתי המפרשים ז"ל חלוקים בזה יש סוברים כדברי רבינו ואע"ג דבגמרא פי' ערבי פסחים (דף ק"ו) אין שם אלא זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה וכו' מ"מ ילפינן

ליה מדכתיב ולהבדיל כמ"ש פרק ידיעות הטומאה (שבועות י"ח): ולשון מכילתא זכור את יום השבת קדשהו בברכה ובביאור אמר זכרהו על היין ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו. וי"א שההבדלה אינה אלא מד"ס אבל הקידוש הוא דבר תורה. ודע שלדברי הכל אחד אנשים ואחד נשים חייבין הם בקידוש היום ומימרא מפורשת היא נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. ונפקא לן מזכור ושמור והבדלה נמי אם היא דבר תורה נפקא לן חיובא דנשים מהתם ואם היא מדבריהם דומיא דקידוש תקנוה ורבינו ז"ל סתם כאן וכיון שלא הזכיר בהן פטור מכלל שהן חייבות ופרק י"ב מהלכות עבודת כוכבים ומזלות וחקותיהם כתב רבינו וכל מצות עשה שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה נשים פטורות חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בלילי פסחים ואכילת פסח והקהל ושמחה שאף הנשים חייבות ע"כ. ונסח הקידוש ידוע הוא. ונסח ההבדלה נחלקו בו שם פ' ערבי פסחים (דף ק"ג ק"ד) והעלו בגמרא כדברי רבינו. וזה מוסכם:

**ד** עקר הקידוש בַּלִּילָה. אִם לֹא קִדַּשׁ בַּלִּילָה בֵּין בְּשׁוּגְג בֵּין בְּמִזִּיד מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ. וְאִם לֹא הִבְדִּיל בַּלִּילָה מִבְּדִיל לְמַחֵר וּמִבְּדִיל וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף יוֹם [ג] שְׁלִישִׁי. אָבֵל אֵינוּ מְבָרֵךְ עַל הָאוֹר אֶלָּא בְּלִיל מוֹצָאֵי [ד] שַׁבַּת בְּלִבָּד:

**מגיד משנה** עיקר הקידוש בלילה וכו'. שם (דף ק"ו) עיקר קדושה בלילה הוא ואמרו שם (דף ק"ה) מי שלא קדש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו. ויש מי שכתב שפרשת ויכלו שנהגו לומר כמו שיתבאר אינה אלא במקדש בליל שבת כדינו: **ואם לא הבדיל בלילה וכו'.** שם (דף ק"ו) אמרו בני ר' חייא מי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך כל השבת כולה עד כמה א"ר זירא עד רביעי בשבת ונחלקו בדין זה הגאונים ז"ל שיש מהן גורסין בסוף השמועה (דף ק"ז) כלישנא בתרא מבדיל והולך כל היום כולו וכ"נ מן ההלכות ורבו סברות הגאונים ז"ל בזה. ודברי רבינו מחוורין אע"פ שדעת האחרונים כדעת ההלכות. ותשעה באב שחל להיות באחד בשבת העלה הרמב"ן ז"ל שאין כאן הבדלה על הכוס אלא בתפלה בלבד ואינו צריך להבדיל בליל מוצאי תשעה באב: **אבל אינו מברך וכו'.** שם (דף ק"ו) מפורש. א"ר יעקב אבל לא על האור:

**כסף משנה** עיקר הקידוש בלילה וכו' ומבדיל והולך עד סוף יום הרביעי. קשה דבגמרא משמע דעד יום הרביעי ולא עד בכלל ומצאתי ספר מוגה שכתוב בו עד סוף יום ג' והיא הגירסא הנכונה:

**ה** אָסוּר לְאָדָם לֶאֱכֹל אוֹ <sup>[ה]</sup> לְשֵׁתוֹת יַיִן מִשְׁקָדֶשׁ הַיּוֹם עַד שְׂיִקְדָּשׁ. וְכֵן מִשְׂיָצָא הַיּוֹם אָסוּר לוֹ לְהִתְחִיל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אוֹ לְטַעַם כָּלוּם עַד שְׂיִבְדִּיל. וְלִשְׁתּוֹת מִמֵּם מִתֵּר. שְׂכַח אוֹ עָבַר וְאָכַל וְשָׁתָה קֹדֶם שְׂיִקְדָּשׁ אוֹ קֹדֶם <sup>[ו]</sup> שְׂיִבְדִּיל הֵרִי זֶה מִקְדָּשׁ וּמִבְדִּיל אַחֵר שְׂאָכַל:

**מגיד משנה** אסור לאדם לאכול או לשתות יין משקדש היום וכו'. כך היא הנסחא בקצת הספרים ויראה מזה שלשתות מים מותר קודם קידוש כמו קודם הבדלה. ויש שכתוב בהן או לשתות סתם. ואף לזאת הנסחא אפשר שדעת רבינו ממ"ש בסיום הבבא ולשתות מים מותר שאף קודם קידוש מותר. ובגמ' (דף ק"ה) גבי הבדלה מפורש רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא ויש לדמות קידוש להבדלה כדברי רבינו והרשב"א ז"ל השיב שקודם קידוש אפי' לשתות מים אסור והביא ראיה מן הירושלמי וכן נהגו: **וכן משיצא היום וכו'.** אכילה ושתיה מפורשין שם ועשיית מלאכה פ' שואל בשבת (דף ק"נ): אסור לאדם לעשות חפצו קודם שיבדיל והיתר שתית המים הזכרתיו בסמוך: **שכח או עבר וכו'.** בערבי פסחים (דף ק"ז) טעם מקדש טעם מבדיל:

**ב** מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים <sup>[ז]</sup> לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְלְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן. וְאָף עַל פִּי שְׂהַבְדִּיל בְּתַפְלָה צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמֵאַחֵר שְׂיִבְדִּיל וַיֹּאמֶר בֵּין קֹדֶשׁ לְחַל מִתֵּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֵף עַל פִּי שְׂלֹא הַבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה וְאַחֵר כָּךְ מִקְדָּשׁ. <sup>[ח]</sup> וַאֲיֵנו נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שְׂיִקְדָּשׁ:

**מגיד משנה** מדברי סופרים וכו'. הקידוש פשוט שאינו מן התורה על היין ויתבאר לפנינו שאם מתאוה לפת יותר מן היין מקדש על הפת. וההבדלה מבואר בברכות (דף ל"ג) פרק אין עומדין שמדבריהם היא על הכוס: **ומאחר שיבדיל ויאמר וכו'.** פרק שואל (שבת ק"נ). כי הוינן בי רב כהנא אמרינן המבדיל בין קדש לחול ומסלתינן סלתי וכן מימרא אחרת שם כיוצא בזו ונחלקו המפרשים אם צריכה שם ומלכות ובהלכות כתבו שצריכה וכן כתב שם כלומר אינו צ"ל בין אור לחושך וכו' אלא בא"י אמ"ה המבדיל בין קדש לחול. וכתבו הגאונים ז"ל שאם התפלל והבדיל בתפלה יכול לעשות מלאכה ואין צריך לברכה אחרת ולזה הסכימו מן האחרונים ז"ל ועיקר: **וכשהוא מקדש וכו'.** פ' אלו דברים בברכות (דף נ"א): ב"ה אומרים מברך על היין

ואח"כ מברך על היום. ומה שכתב ואינו נוטל וכו'. שם בפי ערבי פסחים (דף ק"ו) נטל ידיו לא יקדש ויתבאר בסמוך :

**ז** כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה. לֹקַח כּוֹס שֶׁהוּא מְחַזֵּיק רְבִיעִית אוּ יִתֵּר וּמְדִיחוֹ מִבְּפָנָיו וְשׁוֹטְפוֹ מִבְּחוּץ וּמְמַלְאֶהוּ יַיִן וְאוֹחֲזוֹ בְּיָמָיו וּמִגְבִּיהוּ מִן הַקְּרָקַע טַפַּח אוּ יִתֵּר וְלֹא יִסַּע בְּשִׂמְאֵל. וּמְבָרֵךְ עַל הַגָּפֶן וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וּמְנַהֵג פְּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת בֵּית־חֶלֶה [ט] פְּרֻשֶׁת (בראשית ב-א) 'וַיִּכְלוּ' וְאַחַר כֵּן מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ [י] וְשׁוֹתֶה מֵלֹא לְגִמְיוֹ וּמְשַׁקֶּה לְכָל בְּנֵי חֲבוּרָה וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל יָדָיו [כ] וּמְבָרֵךְ הַמוֹצֵיא וְאוֹכֵל :

**מגיד משנה** **כיצד הוא עושה וכו'.** דברים אלו שכתב רבינו נאמרו בגמרא פי' שלשה שאכלו (ברכות נ"א) גבי כוס של ברכה ומפרש רבינו דכוס של ברכה הוא כוס שאומרים עליו קידוש היום או ברכת המזון כמוזכר פי"ז מהלכות ברכות ולא עוד אלא שעקר הדבר הוא לדעת רבינו בכוס של קידוש כמ"ש. ורש"י ז"ל פי' כוס של ברכה ברכת המזון : מנהג פשוט הוא בכל ישראל לקרות בתחלה פרשת ויכלו וכו'. כן נהגו ויש להם סמך ממ"ש בפי' כל כתבי (שבת קי"ט) שאפילו יחיד צריך לומר ויכלו ולפיכך סמכוהו כל הכוס : ושותה מלא לוגמיו ומשקה לכל בני חבורה ואחר כך נוטל וכו'. מסקנא בערבי פסחים (דף ק"ז) המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא וכן בהלכות ופירשו מלא לוגמיו שאם יסלקנו לצדדין נראה כמלא לוגמיו ומדברי הגאונים ז"ל נראה שאין כל בני החבורה צריכין מלא לוגמם :

**ח** אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעֻדָּה. כִּיצַד. לֹא יִקְדֹּשׁ בְּבֵית זֶה וַיֵּאכַל בְּבֵית אַחֵר. אֲבָל אִם קִדֵּשׁ בְּזָוִית זוּ אוֹכֵל [ג] בְּזָוִית שְׁנִיָּה. וְלָמָּה [מ] מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֻסֶת מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין שָׁם :

**מגיד משנה** **אין קידוש אלא במקום סעודה כיצד לא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר וכו'.** מסקנת ההלכות וכל הפוסקים שם (דף ק"א) כשמואל דאמר הכי אין קידוש אלא במקום סעודה. ואמרו שם סבור מינה ה"מ מבית לבית אבל מפנה לפנה לא אמר להו רב ענן בר תחליפא זמנין סגי אין הוה קאימנא קמיה דמר שמואל ואפי' מאגרא לארעא הוה מקדש ע"כ בגמרא ובהלכות.

וזהו כפשוטו מתמיה על דברי רבינו ז"ל שכתב אבל אם קידש בזוית וכו' אבל ראיתי בספרי הגאונים ז"ל שכתבו לקדש בבית ולצאת לחצר בסעודה אם רואה את מקומו מותר שנעשה כמקום אחד ואינו דומה כמפנה לפנה ואם אינו רואה את מקומו נעשה כמפנה לפנה ואסור עכ"ל. מתוך כך נראה שהם מפרשים בית בית דירה ויש בה חדרים ועליות מבית דירה לבית דירה אחר היו סבורים שיצטרך קידוש אחר אבל מפנה לפנה כגון מחדר לחדר בבית דירה אחת לא. ובא רב ענן והעיד שאפי' בבית דירה אחת מן הגג לחצר היה מקדש. ויעיד על זה הפירוש שאם היה פירוש מפנה לפנה בחדר בעליה אחת היאך היה מוציאה מידי כונתם רב ענן כשהיה רואה שמואל מקדש מארעא לאגרא. ולפי זה הפי' נאמרו דברי רבינו ז"ל ויש בזה פירוש אחר: **ולמה מקדשין בבית הכנסת מפני האורחים שאוכלים וכו'.** שם מבואר ועכשיו נהגו לקדש שם ואף על פי שאין אורחים אוכלים לפי שכיון שנתקן לא זזה תקנה ממקומה, וכתבו ז"ל שלא היו אוכלין בבהכ"נ ממש דהא קי"ל דבתי כנסיות אין אוכלין בהן כמבואר פי"א מהלכות תפילה אבל בבית הסמוך לבהכ"נ והיו יושבין שם בעת שמיעת הקידוש וכן כל כיוצא בזה:

**ט** הָיָה מִתְאַוָּה לַפֶּת יוֹתֵר מִן הַיַּיִן אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יַיִן הָרִי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה וּמְבַרֵךְ הַמּוֹצֵא וּמְקַדֵּשׁ וְאַחַר כֵּן בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וְאִין <sup>[ג]</sup> מְבַדִּילִין עַל הַפֶּת אֶלָּא עַל הַכּוֹס:

**מגיד משנה** היה מתאוה לפת יתר מן היין או שלא היה וכו'. שם (דף קו) א"ר ברונא אמר רב נטל ידיו לא יקדש אמר להו רב יצחק וכו'. אכתי לא נח נפשיה דרב ושכחינן שמעתתיה זמנין סגיאין הוא קאמינא קמיה דרב זמנין דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא זמנין דחביבא ליה חמרא מקדש אחמרא. וזה פירוש רבינו נטל ידיו לקדש קס"ד שלא יקדש כלל אלא אחרים מקדשין לו ואפשר שהיו סבורין שאין מקדשין על הפת. ואמר להו רב יצחק דרב היה מקדש על הפת כשהיה חביב לו ואם כן כשנטל ידיו מקדש על הפת וזה פירוש נכון וכן כתבו מן האחרונים ויש מי שפירש דהא דר"י פליגא לגמרי אדרב ברונא שאין הדבר תלוי בנטילה אלא בחביבות וע"ז נהגו ליטול ידיהם ולקדש אחר כך בין ע"כ:

**כסף משנה** היה מתאוה לפת וכו' מי שנתכוין לקדש על היין בלילי שבת וכו'. כתב הר"ן שנראה מדברי הר"י שהיא מפרש כך נטל ידיו לא יקדש משום דכיון דאין נוטלים ידים לפירות גלי דעתיה דחביבא ליה ריפתא וס"ל לרב ברונא דאין מקדשין על הפת הילכך לא יקדש שעל הפת א"א לקדש ואי מקדש אחמרא נמצא מקדש על שאינו חביב ואסיקנא דליתא דהא רב כל אימת

דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא ומיהו נפקא לן מדרב ברונא דנטל ידיו לא יקדש על הפת דבמאי דאמר דמכי משא ידיה גלי דעתיה דריפתא חביבא ליה מהא לא איתותב ונראה שכך היה מפרש רבינו ג"כ:

**ז** מי שנתכונן לקדש על היין בלילי שבת ושכח ונטל ידיו קדם שיקדש הרי זה מקדש על [ט] הפת ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לסעדה. ומצוה [ע] לברך על היין ביום השבת קדם שיסעד סעדה שניה. וזה הוא הנקרא קדושא רבה. מברך בורא פרי הגפן בלבד ושותה ואחר כך יטל ידיו ויסעד. \* ואסור לו לאדם שיטעם כלום קדם [פ] שיקדש. וגם קדוש זה לא יהיה אלא במקום סעדה:

**ההראב"ד** ואסור לו לאדם וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בחיי ראשי אם מסברא אמרה לא סבר מימיו סברא פחותה מזו ולפי שקראוהו קדושא רבא יצא לו, ואינו כלום שכבר נתקדש היום בכניסתו על היין קודם שיטעום ואילו בא לקדש על הפת מי לא מקדש ותחשב המוציא במקום ברכת היין ויאכל וכשדרשו אין לי אלא בלילה ביום מנין ת"ל את יום אסמכתא היא דעיקר קדושא בליליא כתיב מדכתיב את יום ולא כתיב ביום אי"נ דאי לא קדיש בליליא קאמר, עכ"ל:

**מגיד משנה** מי שנתכוין לקדש על היין בלילי שבת ושכח וכו'. כבר ביארתי זה בסמוך: ומצוה לברך על היין ביום השבת קודם שיסעוד סעודה וכו'. שם (דף ק"ו) ת"ר זכור את יום השבת זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה ביום מנין ת"ל זכור את יום ביום מאי מברך אמר רב יהודה בורא פרי הגפן ושם קראוהו קדושא רבה והוא לכנוי כמו שקורין לסמיא סגי נהור: ואסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיקדש וכו'. בהשגות אי"א בחיי ראשי אם מסברא אמרה וכו'. ואני אומר שרבינו למד כן ממה שקראוהו קידוש ואמרו בסתם שאסור לסעוד קודם קידוש. ומעתה אשיב על דברי הר"א ז"ל מ"ש ואילו בא לקדש ביום על הפת מי לא מקדש אני אומר דלא. והטעם בזה לפי שבלילה שהוא מזכיר קדושת היום די היכר בכך ואם חביב עליו פת יותר יקדש על הפת קודם שיטעום אבל ביום שאין ההיכר אלא כשמברך בפה"ג קודם סעודה שלא כדרכו בחול אם בא לקדש על הפת איזה היכר יש כאן וזה נ"ל נכון. ומה שאמר אסמכתא בעלמא דעיקר קדושה בלילה הוא אף רבינו ז"ל סובר כן. וכ"כ למעלה עיקר הקידוש בלילה אבל חכמים דרשו לקדש ביום ואינו בדין שיוכל למלא כריסו ולאכול ואחר כך יברך על היין ויאכל סעודה



אחרת שאם אתה מתיר לו לטעום אף אתה מתירו לאכול כל צרכו שאם לא כן נתת דבריך לשיעורין. ומה שכתב א"י דאי לא קדיש בלילה קאמר, זו באמת סברא פחותה מסברת רבינו והיא מבוארת הסתירה חדא דהא ברייתא לא משמעה הכין ותו דבסמוך ממש אמרו ביום מאי אמר רב יהודה בפ"ה ואי לא קדיש בלילה ודאי מזכיר הוא קידוש שבת על הכוס כדמוכח התם בהדיא. ועוד ששם (דף ק"ה) שאל רבינא מר"י מי שלא קדש בערב שבת מהו שיקדש כל היום כולו והשיבו מדאמרי בני רבי חייא מי שלא הבדיל במו"ש מבדיל והולך וכו' ה"נ מי שלא קדש מקדש והולך. ולא הביאו שם ברייתא זו להוכיח כן. ועוד ששם הקשו על זה מברייתות אחרות ותירצום והיה להם להביא זו לסיוע אלא ודאי אין דברי הר"א ז"ל בזה הפירוש נכונים כלל:

**יא** יש לו לאדם לקדש על [א] הכוס ערב שבת מבעוד יום אף על פי שלא נכנסה השבת. וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום אף על פי שעדין היא שבת. שמצות זכייה לאמרה בין בשעת כניסתו ויצירתו בין קדם לשעה זו כמעט:

**מגיד משנה** יש לו לאדם לקדש וכו'. פרק תפלת השחר (ברכות כ"ז): אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש על הכוס מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס. ופירשו שאע"פ שמבע"י קדש או הבדיל מותר לו לערב לאכול בקידוש זה ולאכול ולעשות מלאכה בהבדלה זו. וזה דעת קצת מן הגאונים וכ"כ מן האחרונים וכדברי רבינו וכן עיקר:

**יב** מי שהיה אוכל בערב שבת וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה [ק] פורס מפה על השלחן ומקדש וגומר סעדתו ואחר כך מברך ברפת המזון. [י] היה אוכל בשבת ויצא [ה] השבת והוא בתוך סעדתו גומר סעדתו ונוטל ידיו ומברך ברפת המזון על הכוס ואחר כך מבדיל עליו. ואם היה בתוך השתיה פוסק ומבדיל ואחר כך חוזר לשתיתו:

**ההראב"ד** היה אוכל בשבת וכו'. כתב הראב"ד ז"ל והוא שאין לו אלא אותו הכוס, עכ"ל:

**יג** הָיָה אוֹכֵל וְגָמַר אֶכְיָלְתוּ עִם הַכְּנָסֶת שֶׁבֶת מְבָרֵךְ בְּרַכַּת  
הַמְּזוּן תִּתְחַלֵּה וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ עַל כּוֹס שְׁנֵי. וְלֹא יִבְרַךְ וַיִּקְדֵּשׁ עַל  
כּוֹס אֶחָד שֶׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מְצוֹת בְּכּוֹס אֶחָד. שְׁמֵצוֹת קִדּוּשׁ  
וּמְצוֹת בְּרַכַּת הַמְּזוּן שְׁתֵּי מְצוֹת שֶׁל תּוֹרַה הֵן :

**מגיד משנה (יב-יג) מי שהיה אוכל ע"ש וכו'.** מסקנא דגמ' פ' ערבי פסחים  
(דף ק') דאמר שמואל גבי דין זה פורס מפה ומקדש. ובהלכות כתבו ואח"כ  
שרי המוציא וגומר לסעודתו ומברך ברכת המזון. ואינו מחוור שאם היה צריך  
המוציא ליבעי ברכה על מה שאכל א"ו אין כאן המוציא וכדברי רבינו שלא  
הזכירו וכ"כ ז"ל. וגדולה מזו אמרו בירושלמי פרק קמא דברכות שאם כבר  
בירך על היין בתוך הסעודה כשהוא מקדש עכשיו על הכוס אינו מברך ברכת  
היין שהרי כבר נפטר ממנה: **היה אוכל וכו'.** שם (דף ק"ה) לענין מיפסק אי  
קא אכלי ואתו מעיקרא לא פסיק אבל אתחולי לא מתחיל ומפסיק נמי לא  
אמרן אלא באכילה אבל בשתיה פסיק ושתיה נמי לא אמרן אלא בחמרא  
ושכרא אבל מיא לית לן בה והיתר המים לא הוצרך רבינו לבארו בכאן שאף  
להתחיל לשתות מים מותר כנזכר למעלה בפרק זה. **ומ"ש ונוטל ידיו ר"ל**  
**מים אחרונים ומבואר ענינם פ"ו מהלכות ברכות. ומה שכתב ומברך ברכת**  
**המזון על הכוס ואח"כ מבדיל עליו ר"ל שבהמ"ז וההבדלה הם על כוס אחד**  
**למד זה רבינו מן המשנה שבפ' אלו דברים (ברכות נ"א:)** ב"ש אומרים נר  
ומזון וכו' ואמרו בגמרא לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל  
ההבדלה שהיא בסוף ופירשוה בהלכות ביושב ואוכל במוצאי שבתות וחשך  
היום ומשמע מהתם שמברך הכל על כוס אחד. אבל בהשגות כתוב אמר  
אברהם בשאין לו אלא אותו כוס ע"כ. וכ"כ קצת המפרשים ז"ל. והכריחם  
לזה מה שאמרו פרק ערבי פסחים (דף ק"ב: ) גבי מזון וקידוש שא"א אותן על  
כוס אחד לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות כמבואר בסמוך והקשו על  
זה והעלו דקדושה ואבדלתא חדא מלתא היא ויכול לאמרן על כוס אחד ברכת  
המזון וקדושה תרי מיילי נינהו, והם מפרשים דברכת המזון הוא למפרע למה  
שאכל וקידוש להבא ועיולי יומא וה"ה לברכת המזון עכ"ל אחד מן המפרשים  
ז"ל. ורבינו ז"ל סבור דברכת המזון והבדלה הכל הוא על מה שעבר שחיוב  
ההבדלה אינו בשביל הזמן ההוא והעתיד שהוא חול אלא בשביל הזמן שעבר  
שהיה שבת. ומ"מ מדברי הגאונים ז"ל נראה שאם יש לו שני כוסות שעל אחד  
מברך ברכת המזון ועל האחר מבדיל ועיקר: **היה אוכל בשבת ויצא וכו'.** וגמר  
**סעודתו.** כבר הזכרתי זה בסמוך:

**יד** אין מְקַדְּשִׁין אֱלֹא עַל הַיַּיִן הָרְאוּי לְנִסְךְ עַל גְּבֵי הַמְּזִבַּח.  
לְפִיכֶךָ \* אִם נִתְעַרַב בּוֹ דְּבַשׁ אוֹ שָׁאֹר אֶפְלוּ כְּטַפַּת הַחֶרֶדֶל  
בְּחֻבֵּית גְּדוֹלָה אֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו. כֶּךָ אָנוּ מוֹרִין בְּכָל הַמְעַרְב.  
וַיֵּשׁ מִי שֶׁמִּתִּיר לְקַדֵּשׁ עָלָיו וְאוֹמֵר לֹא נֶאֱמַר הַיַּיִן הָרְאוּי לְנִסְךְ  
עַל גְּבֵי הַמְּזִבַּח אֱלֹא לְהוֹצִיא יַיִן שְׁרִיחוֹ רַע אוֹ מְגֵלָה אוֹ [ש]  
מִבְּשֵׁל שְׂאִין מְקַדְּשִׁין עַל אֶחָד מֵהֶן :

**ההראב"ד** **אם נתערב כו' ויש מי כו'.** כתב הראב"ד אמת הוא זה וכן מכוון  
בירושלמי שמקדשין ביין קונדיטון, עכ"ל:

**מגיד משנה** **אין מקדשין אלא על היין וכו'.** פרק המוכר פירות בבבא בתרא  
(דף צ"ז) אמר רב אין אומרין קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי  
המזבח ושקלו וטרו התם והעלו שכל מה שכשר לניסוך בדיעבד לכתחלה  
אומר עליו קידוש ומה שאינו כשר בדיעבד לניסוך אין מקדשין עליו ואמרו  
לאפוקי מאי והעלו להוציא שריחו רע או מגולה והעלו חכמי המערב שהוא  
הדין לנתערב בו דבש שאף הוא פסול לנסכים ואפילו בדיעבד ואע"פ שלא  
פרטוהו כיון שהזכירו בדומה די בכך, והגאונים האחרים סבורים שלא מעטו  
לקדוש אלא יין הפסול מחמת עצמו אבל יין שנתערב בו דבש הדבש הוא  
שאסרו מפני שפסלו הכתוב מעל גבי המזבח ולא נתמעט לקידוש וכן עיקר  
ולזה הסכימו האחרונים. ומבואר בירושלמי שיוצאים בקונדיטון ויש בו דבש  
ופלפלין וכן כתוב בהשגות ויין מבושל אף על פי שלא נזכר בגמרא מיעוטו גבי  
קידוש דעת כל הגאונים ז"ל שאין מקדשין עליו וכמו שכתב רבינו ולא כן  
רוכלא נחשוב וניזיל. ויש מהן מי שכתב שאין מברכין עליו אלא שהכל ואין  
כן דעת רבינו שלא הזכיר כן בהל' ברכות והאחרונים הסכימו שמקדשין עליו  
משום דעלויי עלייה ואף המעושן הכשירו וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

**טו** יַיִן שֶׁטַעְמוֹ טַעַם חֶמֶץ אֶף עַל פִּי שְׁרִיחוֹ רִיחַ יַיִן אֵין מְקַדְּשִׁין  
עָלָיו. וְכֵן שְׂמָרִים שֶׁנִּתְּנוּ עָלֵיהֶן מִים אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בְּהֶן טַעַם יַיִן  
אֵין מְקַדְּשִׁין עָלֵיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁנְתָּן עַל הַשְּׂמָרִים  
שֶׁלְּשָׁה מִים וְהוֹצִיא פְּחוֹת מֵאֲרַבְּעָה. אָבֵל אִם הוֹצִיא אֲרַבְּעָה  
הָרִי זֶה יַיִן מְזוּג וּמְקַדְּשִׁין עָלָיו :

**מגיד משנה** **יין שטעמו חומץ וכו'.** כך העלו בהלכות פרק ערבי פסחים שהכל  
הולך אחר הטעם וריחיה חמרא וטעמיה חלא חלא וריחיה חלא וטעמיה

חמרא חמרא. ועיקר דין בהמוכר פירות: **וכן שמרים שנתן עליהם וכו'.** שם ובהלכות פרק ערבי פסחים שמרים שיש בהם טעם יין קיוהא בעלמא הוא ואין מברכין עליו בפ"ה. ופירשו ז"ל שיש בהן טעם יין ולא שיעור יין שאם הטיל שלשה והוציא ארבעה הרי זה יין מזוג וכמ"ש רבינו ומוכרח הוא שם. וכתב הרשב"א ז"ל דה"מ לפורצני הנדרכין בגת ע"י קורה שהקורה דוחקת הרבה ומוציאה הכל אבל הנדרכין ברגל לא אלא אע"פ שלא מצא כדי מדתו תורת יין עליו:

**טז** \* כְּלֵי שֶׁהָיָה מְלֵא יַיִן אֶפְלוּ מִחֲזִיק כִּפְמָה רְבִיעִיּוֹת אִם שָׁתָה מִמֶּנּוּ מֵעַט הָרִי זֶה פְּגָמוֹ [ת] וְנִפְסָל וְאִין מְקַדְּשִׁין עַל הַשָּׂאָר מִפְּנֵי [א] שֶׁהוּא כְּשִׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת:

**ההראב"ד** כלי שהיה מלא וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ודוקא מן הכוס עצמו, עכ"ל:

**מגיד משנה** כלי שהיה מלא יין וכו'. שם פסחים (דף ק"ו) מסקנא דגמרא טעמו פגמו ר' יעקב בר אידי קפיד אחביתא פגומה. ובהשגות אמר אברהם דוקא מן הכוס עצמו עכ"ל. ודברים סתומים הם ונראית כונתו ששתה מאותו הכלי שהוא מלא יין עם הכלי עצמו וא"כ היא כונתו כן הוא האמת וזהו דעת רבינו ולא היה צריך לאמרו ואם רצה לומר שאם אחר שטעמו ערה ממנו לכוס אחר שמברך על הכוס השני אינו אמת וילפינן לה מדרי' יעקב ואע"פ שיש שם פירוש אחר זהו דעת רבינו ועיקר:

**יז** יַיִן שֶׁרִיחוֹ רִיחַ הַחֲמֵץ וְטַעְמוֹ טַעַם יַיִן מְקַדְּשִׁין [ב] עָלָיו. וְכֵן יַיִן מְזוּג. וְכֵן יַיִן צְמוּקִים מְקַדְּשִׁין עָלָיו וְהוּא שְׂיָהּיו צְמוּקִים שֵׁישׁ בָּהֶן לְחִלּוּחִית שָׂאם יִדְרֹךְ אוֹתָן יֵצֵא מֵהֶן דְּבָשׁוֹ. וְכֵן יַיִן חָדָשׁ מִגִּתּוֹ מְקַדְּשִׁין עָלָיו. וְסוּחֵט אָדָם אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים וּמְקַדְּשׁ עָלָיו בְּשַׁעֲתוֹ. [ג] מְדִינָה שָׂרָב יֵינָה שְׂכָר אָף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּסוּל לְקַדוּשׁ מִתֵּר [ד] לְהַבְדִּיל עָלָיו הוֹאִיל וְהוּא חֲמַר הַמְדִינָה:

**מגיד משנה** יין שריחו חומץ וכו'. כבר נתבאר זה למעלה: יין מזוג ויין צמוקים וכו'. בהמוכר פירות (ב"ב צ"ו) ומבואר בהלכות פרק ערבי פסחים ושם נזכר בשם הגאונים ז"ל מ"ש רבינו והוא שיהיו צמוקים שיש בהן לחלוחית וכו': **וכן יין חדש וכו'.** שם בהמוכר פירות (דף צ"ז) ומבואר בהלכות

בערבי פסחים : **מדינה שרוב יינה שכר וכו'.** בערבי פסחים (דף ק"ז) מסקנא שאין מקדשין על השכר ושם נזכר שאמימר הבדיל על השכר מפני שהיה חמר מדינה. ויש מן הגאונים שאמרו שה"ה לקידוש. ויש מהם שחלקו ואמרו דכיון שמקדשין על הפת היא קודמת לשכר אע"פ שהוא חמר מדינה אבל לענין הבדלה הואיל ואין מבדילין על הפת מבדילין על השכר אם חמר מדינה הוא וכן העלה ה"ר ר' יצחק אבן גיאת ז"ל וכדברי רבינו ועיקר :

**יח** כַּשֶׁם שֶׁמִקְדָּשִׁין בְּלֵילֵי שַׁבַּת וּמִבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת כִּדְּמִקְדָּשִׁין בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים וּמִבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵיהֶן וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוֹרִים שְׁכַלְס שַׁבָּתוֹת ה' הֵן. וּמִבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים לְחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד וּבְמוֹצָאֵי שַׁבַּת לְיוֹם טוֹב. אֲבָל אֵין מִבְדִּילִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְשַׁבַּת :

**יט** נִסַּח קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם וְרוּמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן בָּחַר בָּנוּ וַיַּגְדִּלְנוּ רָצָה בָּנוּ וַיַּפְאֲרֵנוּ. וַתִּתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חֲגִים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קִדָּשׁ הַזֶּה אֶת יוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה אוֹ חַג הַשְּׁבוּעוֹת אוֹ חַג הַסִּכּוֹת זְמַן חַרוּתֵנוּ אוֹ זְמַן מִתֵּן תּוֹרַתֵנוּ אוֹ זְמַן שִׂמְחַתֵּנוּ בְּאַהֲבָה זָכַר לִיצִיאַת מִצְרַיִם כִּי בָנוּ בְּחֵרְתָּ וְאוֹתֵנוּ קִדְשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים וּמוֹעֲדֵי קִדְשָׁךְ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן הִנְחַלְתָּנוּ בְּרוּךְ אַתָּה ה' מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמַנִּים. וְאִם חָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת מִזְכִּיר שַׁבַּת וְחוֹתֵם כְּדָרְךְ שְׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה מִקְדָּשׁ הַשַּׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְמַנִּים :

**כ** בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר. וַתִּתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קִדָּשׁ הַזֶּה <sup>[ח]</sup> זְכָרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קִדָּשׁ בְּאַהֲבָה זָכַר לִיצִיאַת מִצְרַיִם כִּי בָנוּ בְּחֵרְתָּ וְאוֹתֵנוּ קִדְשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים וַדְּבָרְךְ אָמַת וְקִים לְעַד בְּרוּךְ אַתָּה ה' מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזְכָּרוֹן. וְאִם חָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת חוֹתֵם מִקְדָּשׁ הַשַּׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזְכָּרוֹן כְּדָרְךְ שְׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה :

**כא** בְּלִילֵי יוֹם טוֹב מְקַדְּשׁ עַל הַיַּיִן כְּבִשְׁבֶּת. וְאִם אֵין לוֹ יַיִן אוֹ שְׁהִיָּה מִתְאַוָּה לְפֶת מְקַדְּשׁ עַל הַפֶּת. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב מְקַדְּשׁ קִדּוּשָׁא רַבָּא כְּדָרְךָ שְׁמַקְדְּשׁ בְּשֶׁבֶת :

**מגיד משנה (יח-כא) כשם שמקדשין וכו'.** כל זאת הבבא מבוארת במקומות הרבה ועקרון פ' ערבי פסחים (דף ק"ג ק"ד ודף ק"ה) וכבר נתבאר פ"ו דין מוצאי יו"ט לשבת שאין מבדילין. ונוסח קידוש יו"ט **ומה שכתב כשהוא מתאוה לפת שמקדש על הפת אם ירצה.** דברים פשוטים הם. ודע שאין קידוש יו"ט דבר תורה :

**כב** כִּיצַד מְבָרְכִין בְּלִילֵי יוֹם טוֹב שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּאַחַד בְּשֶׁבֶת. בְּתַחֲלָה מְבָרְךָ עַל הַגֶּפֶן. וְאַחַר כֶּן מְקַדְּשׁ קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב. וְאַחַר כֶּן מְבָרְךָ עַל הַיַּיִן. וְאַחַר כֶּן מְבָדִיל וְחוֹתֵם בְּהַבְדֵּלָה הַמְבָדִיל בֵּין קִדְּשׁ לְקִדְּשׁ. וְאַחַר כֶּן מְבָרְךָ שְׁהַחֲיֵנוּ :

**מגיד משנה כיצד מברכין בלילי יו"ט וכו'.** מסקנא דגמרא שם (דף ק"ג) יקנה"ז פ"י יין קידוש נר הבדלה זמן. ובשביעי של פסח שאין אומרים זמן אומר יקנה"ה :

**כג** כָּל לַיְלֵי יוֹם טוֹב וּבְלִיל יוֹם הַכְּפוּרִים אוֹמְרִים <sup>[א]</sup> שְׁהַחֲיֵנוּ. וּבְשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח אֵין מְבָרְכִין שְׁהַחֲיֵנוּ מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ רָגַל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְכָבֵר בְּרַךְ עַל הַזְּמַן בְּתַחֲלַת הַפֶּסַח :

**מגיד משנה כל לילי יום טוב ויום הכפורים אומר שהחיינו וכו'.** בעירובין ס"פ בכל מערבין (דף מ' :) והלכתא אומרים זמן בר"ה ויוה"כ. ופ"י ביוה"כ אין אומרו על הכוס והכי איתא התם והלכתא זמן אומרו אפילו בשוק. ונהגו במקומותינו שש"צ מוציא ס"ת ואומר זמן וכל הקהל עונין ויוצאין בכך ובימים טובים אומרו על הכוס אחר קידוש וכבר נתבאר כן בסמוך בדברי רבינו : **ובליל שביעי וכו'.** כבר נתבאר זה. ופירוש בשמיני של חג מברכין זמן לפי שהוא רגל בפני עצמו כדאיתא בסוכה פ' לולב וערבה (דף מ"ז) מימרא כתובה בהלכות. ורבינו כתב כל ימים טובים חוץ משביעי של פסח ודי בכך :

**כז** סֶדֶר הַבְּדֵלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. מְבָרְךָ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כֶּךָ עַל הַבְּשָׂמִים [ח] וְאַחַר כֶּךָ [ט] עַל הַנֵּר. וְכִיצַד מְבָרְךָ עַל הַנֵּר, בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ. וְאַחַר כֶּךָ מְבָדִיל:

**מגיד משנה** **סדר הבדלה וכו'.** כך היא מסקנת הגמרא פרק אלו דברים (ברכות דף נ"א):

**כה** אֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר עַד [ו] שְׂיֵאוֹתוֹ לְאוּרוֹ כְּדִי שְׂיִכִיר בֵּין מְטַבֵּעַ [כ] מְדִינָה זֹו לְמְטַבֵּעַ מְדִינָה אַחֶרֶת. וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת שְׂסֻתָם מְסַבְּתוֹן לְעִבּוּדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת. וְאֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר שֶׁל עִבּוּדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת וְלֹא עַל הַנֵּר שֶׁל מֵתִים:

**מגיד משנה** **אין מברכין על הנר וכו'.** משנה אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו ונחלקו שם (דף נ"ג): בפירוש זה ואמר רבא יאותו ממש פירש"י ז"ל שעומד בסמוך וכמה חזקיה אמר עד שיכיר בין מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי עולא אמר בין איסר לפונדיון ופסק רבינו כחזקיה ופירש שצריך לעמוד בסמוך שאם היו בידו שתי מטבעות אלו יכיר בין זו לזו: **ואין מברכין על הנר של וכו'.** במשנה שם (דף נ"א): אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עובדי כוכבים ומזלות ע"כ, ושאלו בגמרא (דף נ"ב): בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ"ט לא א"ר יהודה הכא במסבת עובדי כוכבים ומזלות עסקינן מפני שמסבת עובדי כוכבים ומזלות לעבודת כוכבים ומזלות והקשו מדתני סיפא של עבודת כוכבים ומזלות מכלל דרישא לאו בעובדי כוכבים ומזלות עסקינן ותירצו מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עובדי כוכבים ומזלות מפני שמסבת עובדי כוכבים ומזלות לעבודת כוכבים ומזלות, וזו היא גרסת רבינו אבל ההלכות היו גורסים גירסא אחרת שכ"כ שם נר משום דלא שבת בשמים משום דסתם הסבת עובדי כוכבים ומזלות לעבודת כוכבים ומזלות. ודע שאם הדליק נכרי נר בשבת אין מברכין עליו במ"ש ואצ"ל אם הדליקו ישראל בשבת בעבירה בין בשוגג בין במזיד דאור שלא שבת מעבירה אין מברכין עליו ולא הוצרך רבינו לבאר זה מפני שכבר ביאר שאין מברכין על נר של נכרי ואפילו נכרי מנכרי במו"ש כמו שיתבאר. וישראל שהדליק אינו דבר מצוי ודינו מתבאר ממה שיתבאר באור של חיה ודיני הבשמים מבוארים בפ"ט מהל' ברכות: **ואין מברכין לא על הנר של וכו'.** כבר נזכר זה בסמוך:

**כו** יִשְׂרָאֵל שֶׁהַדְּלִיק מֵעֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת אוֹ עֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת מִיִּשְׂרָאֵל מְבָרְכִין עָלָיו. עֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת מֵעֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. הִזָּה מְהֵלֵךְ חוּץ לְכַרְדָּ וְרָאָה אוֹר אִם רַב אֲנִשֵׁי הַכַּרְדָּ עֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת אֵינוֹ מְבָרְךְ וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל מְבָרְךְ. אוֹר שֶׁל כְּבִשָּׁן שֶׁל תַּנּוּר וְשֶׁל [מ] כִּירִים לְכַתְחֵלָה לֹא יְבָרְךְ עָלָיו. הַגְּחָלִים אִם כְּשֵׁי־כְנִיס קִיסָם בֵּינֵיהֶן דּוֹלֵק מֵאֲלֵיו מְבָרְכִין עָלֵיהֶן. אוֹר שֶׁל בֵּית הַמְדַרְשׁ אִם יֵשׁ שָׁם אָדָם [מ] חָשׁוּב שֶׁמְדַלִּיקִים בְּשִׁבְלוֹ מְבָרְכִין עָלָיו. שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת אִם יֵשׁ שָׁם חֲזָן שֶׁהוּא דָר שָׁם מְבָרְכִין עָלָיו. וְאַבּוּקָה לְהַבְדִּילָה מִצָּוָה מִן הַמְּבָחָר. [נ] וְאֵין מְחַזְרִין עַל הָאוֹר כְּדָרְךְ שֶׁמְחַזְרִין עַל כָּל הַמַּצּוֹת אֲלָא אִם יֵשׁ לוֹ מְבָרְכִין עָלָיו :

**מגיד משנה** **ישראל שהדליק וכו'.** ברייתא כלשונה שם ופ"י עובד כוכבים ומזלות שהדליק מישראל לדעת רבינו דוקא כשאינו במסבה שאם לא כן כבר נתבאר שסתמה לעבודת כוכבים ומזלות: **היה מהלך חוץ לכרד וכו'.** ברייתא שם קרוב ללשון רבינו ופירשו ז"ל כשיכול להשתמש לאורו ושם בגמרא העלו דמחצה על מחצה מברך ודבר שאינו מצוי הוא ע"כ לא נזכר בהלכות גם לא בדברי רבינו: **אור של תנור וכו'.** ברייתות שם תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ותירצו ל"ק הא בתחלה הא בסוף וכיוצא בזה ממש באור של תנור וכירים והרבה פירושים נאמרו בזה ועיקר כדברי רבינו האי ז"ל שפירש בתחלה אין מברכין עליו עד שלא אחז האור ברוב העצים משום דסליק קוטרא ולא צייל נהורא אבל לסוף צייל נהורא וציית נורא ומברכין עליו ע"כ: **הגחלים אם וכו'.** שם (דף נ"ג): גחלים לוחשות מברכין עליהם עוממות אין מברכין עליהם ושאלו היכי דמי לוחשות והשיבו כל שאילו מכניס קיסם ביניהם ודולק מאליו: **אור של וכו'.** רבינו היה גורס כגירסת ההלכות שכתבו (דף נ"ג) תני חדא אור של בה"מ מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין ל"ק הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב ולא מצאתיה ברוב ספרי הגמרא. ויש שפירשו הפך מדברי רבינו אי איכא אדם חשוב נמצא שלכבודו נעשה ואין מברכין עליו והיכא דליכא מוכחא מלתא דלהאיר נעשה ומברכין עליו וי"מ כדברי רבינו: **ושל בה"כ וכו'.** זה נמצא בספרים ולא נזכר בהלכות ורבו בו הגרסאות והפירושים ודברי רבינו אמת. ובארצותינו שאין החזן דר שם נהגו להדליק נר מיוחד בבהכ"מ כדי להבדיל עליו: **ואבוקה להבדלה מצוה וכו'.** פרק ערבי פסחים (דף ק"ג): כלשון רבינו.



ופי' אבוקה כמו חבוקה שיש בה עצים הרבה ומאורות הרבה : ואין מחזרין על האור כדרך שמחזרין וכו'. מימרא פרק אלו דברים (ברכות נ"ג:) כלשון רבינו. ובחדושי הרשב"א ז"ל כתב הראב"ד כ"ש על הבשמים דאינה אלא הנאה לנפשיה ואור לרבותא נקטיה וה"מ במוצאי שבתות אבל על אור ששבת במוצאי יוה"כ איכא למימר דמהדר וכו' :

**כז** אור שֶהֶדְלַק בְּשַׁבַּת לְחוּלָה וּלְחִיָּה מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. אור שֶהֶקְדַּח מִן הָעֵצִים וּמִן הָאֲבָנִים מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶהִיא הִיָּתָה תְּחִלַּת בְּרִיתוֹ בְּיַדֵּי אָדָם. אָבֵל אֵין מְבָרְכִין <sup>[ס]</sup> עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכְּפוּרִים שְׁאֵין מְבָרְכִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכְּפוּרִים אֶלָּא עַל אור שֶשַׁבַּת. אָף עַל פִּי שֶהֶדְלַק לְחוּלָה אוֹ לְחִיָּה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים מְבָרְכִין עָלָיו שֶהָרִי שַׁבַּת מְעַבְּרָה :

**מגיד משנה** אור שהודלק וכו'. ברייתא שם (דף נ"ב נ"ג) אור של חיה ושל חולה מברכין עליו ואמרו שם ששבת ממלאכת עבירה ומכלל זה שאם הודלק בשבת שלא בהיתר שאין מברכין עליו כמ"ש למעלה : אור וכו'. פרק מקום שנהגו (פסחים נ"ד) תני חדא אור היוצא מן העצים ומן האבנים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו ל"ק כאן במוצאי שבת כאן במוצאי יוה"כ ושם מוכרח שבמוצאי יוה"כ אין מברכין עליו וכתב הרמב"ן ז"ל שישראל שהדליק מנכרי שאין מברכים עליו במוצאי יום הכפורים שאע"פ שבמוצאי שבת מברכין עליו כבר אמרו בגמרא שעל תוספת ההיתר הוא מברך וה"ל כאור היוצא מן העצים אבל ביוה"כ א"מ אלא על אור ששבת ממש או על אור שהודלק ממנו וכן נהגו במקומותינו להדליק במוצאי יוה"כ מעששיות של בהכ"נ ע"כ דבריו. ונראה שזו היא כונת רבינו שהזכיר אור ששבת ביוה"כ בדוקא ואמר שאין מברכין אלא עליו :

**כח** יום טוב שֶחָל לְהִיּוֹת בְּאֲמָצַע שַׁבַּת אוֹמֵר בְּהַבְדָּלָה הַמְבַדֵּיל בֵּין קֶדֶשׁ לְחַל וּבֵין אור לְחֶשֶׁד וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים וּבֵין יוֹם הַשְּׂבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שְׁאוֹמֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת שְׂסֻדֵּר הַהַבְדָּלוֹת הוּא מוֹנֶה. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ לֹא עַל הַבְּשָׂמִים וְלֹא עַל הַיָּר. וְכֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכְּפוּרִים :

**מגיד משנה** יו"ט שחל להיות וכו'. בחולין סוף הכל שוחטין (דף כ"ו): מימרא שם כלשון רבינו: ואינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים וכו'. זה מבואר ומוסכם והמנהג שלא לברך על הבשמים לא במוצאי יו"ט ולא במו"ש ליו"ט כנזכר למעלה שהוא מברך יקנה"ז. וכבר נתנו טעם לפי שאין הנפש דואבת אלא ביציאת שבת שהיתה נחה מכל מלאכה ומ"מ כשחל יו"ט להיות באחד בשבת עונג יו"ט עולה בבשמים. וכתב רבינו ואינו צריך לפי שברכת הריח ברכת הנאה היא ומברך אותה בכל עת ובכל זמן כמבואר בהלכות ברכות:

**כט** וְלָמָּה מְבָרְכִים עַל הַבְּשָׁמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ <sup>[ט]</sup> דוֹאֶבֶת לִיְצִיאַת שַׁבַּת מִשְׁמַחִין אוֹתָהּ וּמִיִּשְׁבִּין אוֹתָהּ בְּרִיחַ טוֹב:

## הלכות שבת - פרק שלשים

**א** אַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּשַׁבַּת. שְׁנַיִם מִן הַתּוֹרָה. וּשְׁנַיִם מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים וְהֵן מִפְּרָשִׁין עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. שַׁבַּתוֹרָה <sup>(שמות כ-ז)</sup> יְזָכוֹר' וְ (דברים ה-א) 'שְׁמור'. וְשֶׁנֶּתְפָרְשׁוּ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים כְּבוֹד וְעֹנֶג שֶׁנֶּאֱמַר <sup>(ישעיה נח-יג)</sup> 'וְקִרְאתָ לַשַּׁבַּת עֹנֶג וְלִקְדוֹשׁ ה' מְכַבֵּד':

**ב** אֵיזָהוּ כְּבוֹד זֶה שֶׁאֱמָרוּ חֲכָמִים שֶׁמְצֹוּהָ עַל אָדָם לְרַחֵץ פָּנָיו וְדִּיּוֹ וְרַגְלָיו בְּחַמִּין בְּעֶרְב שַׁבַּת מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבַּת <sup>[א]</sup> וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית וְיוֹשֵׁב בְּכַבֵּד רֹאשׁ מִיַּחַל לְהַקְבִּילַת פָּנָיו הַשַּׁבַּת כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא לְקִרְאת הַמֶּלֶךְ. וְחֲכָמִים הִרְאִישׁוּנִים הָיוּ מְקַבְּצִין תַּלְמִידֵיהֶן בְּעֶרְב שַׁבַּת וּמִתְעַטְפִּים וְאוֹמְרִים בּוֹאוּ וְיִצְא לְקִרְאת שַׁבַּת הַמֶּלֶךְ:

**מגיד משנה (א-ב) ארבעה דברים נאמרו בשבת וכו'.. אי זהו וכו'.** פ' במה מדליקין (שבת כ"ה): אמר רב חנן אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין רשות ואני אומר מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי ע"ש מביאין לו עריבה מלאה חמין ורוחץ בה פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצים ע"כ: **וחכמים הראשונים וכו'.** בכל כתבי (דף קי"ט) ר' חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא:

**ג** **וּמְכַבֵּד הַשֶּׁבֶת שְׂיִלְבֹּשׁ כְּסוּת נְקִיָּה. וְלֹא יִהְיֶה מְלַבּוֹשׁ הַחַל כְּמְלַבּוֹשׁ הַשֶּׁבֶת. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחְלִיף [ב] מְשַׁלְּשֵׁל טְלִיתוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְלַבּוֹשׁוֹ כְּמְלַבּוֹשׁ הַחַל. וְעֶזְרָא תִּקֵּן שֶׁיְהִי הָעָם מְכַבְּסִים בְּחַמֵּי־שֵׁי מִפְּנֵי כְבוֹד הַשֶּׁבֶת:**

**מגיד משנה ומכבוד השבת וכו'.** פרק אלו קשרים (שבת דף קי"ג) וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול אמר רב הונא יש לו להחליף יחליף אין לו להחליף ישלשל בבגדו ופרש"י ז"ל ישלשל כלפי מטה שיראו ארוכין: **ועזרא תיקן וכו'.** ב"ק בפי' מרובה (דף פ"ב):

**ד** **\* אָסוּר לְקַבֵּעַ סְעֻדָּה וּמִשְׁתָּהּ בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת מִפְּנֵי כְבוֹד הַשֶּׁבֶת. וּמִתֵּר [ג] לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת עַד שֶׁתַּחֲשֹׁד. וְאִף עַל פִּי כֵן מִכְבוֹד הַשֶּׁבֶת שֶׁיִּמְנַע אָדָם מִן הַמְנַחָה וּלְמַעַלָּה מִלְקַבֵּעַ סְעֻדָּה כְּדִי שֶׁיִּכְנַס לַשֶּׁבֶת כְּשֶׁהוּא מְתַאַוֶּה לְאָכַל:**

**ההראב"ד אסור לקבוע סעודה ומשתה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל דוקא שאסור לקבוע מן המנחה ולמעלה, עכ"ל:

**מגיד משנה ואסור לקבוע וכו'.** בגיטין פרק השולח (דף ל"ח): שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בע"ש ואחת בשבת פירוש בזמן בית המדרש ושתיהן נעקרו. וכתבו המפרשים ז"ל אע"פ שמותר לאכול עד שתחשך ואפילו להתחיל נמי ה"מ לצורך שעה אבל לעשות כך תמיד לא דמיחזי כמזלזל בכבוד שבת. ובהשגות א"א דוקא שאסור לקבוע מחצות ולמעלה ע"כ. ונראה מלשון רבינו שסעודה ומשתה שאינו נוהג בימות החול אסור לעשותו בע"ש וכל היום בכלל האיסור והוכיח כן ממימרא דגיטין ולאכול ולשתות בלא קביעת סעודה אפילו סעודה שרגיל בחול כל היום מותר להתחיל ומבואר

כן פי' ערבי פסחים (דף צ"ט:) וכו' יוסי. ולקבוע סעודה שנהג בה בחול מצוה להמנע מתשע שעות ולמעלה לפי שסבור רבינו דאע"ג דק"ל כר"י דאמר אוכל והולך עד שתחשך דהיינו דוקא בלא קביעות סעודה כנ"ל לדעת רבינו ונכון הוא:

**כסף משנה** אסור לקבוע סעודה ומשתה בע"ש וכו' ואעפ"כ מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה וכו'. כתב הטור על דברי רבינו ונראה דאף קודם המנחה אין לקבוע דע"ש סתמא קאמר דגרסינן בפרק השולח (גיטין ל"ח:) שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בע"ש ואחת וכו' ושתייהן נעקרו עכ"ל. ומתוך דברי ה"ה נתיישב זה דרבינו מפרש ההיא דפרק השולח דוקא בקביעות סעודה שאינו רגיל בה בימות החול: ומתוך דברי ה"ה תבין דמן המנחה דקאמר רבינו היינו מתשע שעות ולמעלה ודלא כהראב"ד שכתב שהוא מחצות ולמעלה. ויש סעד לדברי ה"ה מדתנן בר"פ ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך ואסיקנא (פסחים דף ק"ז:) דסמוך למנחה קטנה קאמר אלמא דבהכי סגי ליכנס תאב לסעודת הלילה ומיהו חצי שעה קודם לזמן מנחה קטנה בעינן כמו בע"פ ומש"ה שבקיה ללישנא דרבינו דנקט מנחה וכתב מתשע שעות למימרא דמן המנחה ולמעלה דקתני חצי שעה סמוך לה קאמר:

**ה** מְסִדֵּר אָדָם שֶׁלְחָנוּ בְּעֶרְבֵי שַׁבָּת וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיךְ אֱלֹא לְכַזֵּית. וְכֵן מְסִדֵּר שֶׁלְחָנוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיךְ אֱלֹא לְכַזֵּית. כְּדֵי לְכַבְּדוֹ בְּכִנְיֻסָּתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וְצָרִיךְ לְתַקֵּן בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. וַיְהִיָּה נֵר דְּלוּק וְשֶׁלְחָן עָרוּךְ לְאָכַל וּמִטָּה מְצַעֵת שְׁכָל אֱלוֹ לְכַבּוֹד שַׁבָּת הֵן:

**מגיד משנה** מסדר אדם וכו'. מימרות כל כתבי (שבת קי"ט:) לעולם יסדר אדם שלחנו בע"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכזית ולעולם יסדר אדם שלחנו במו"ש ואע"פ שאינו צריך אלא לכזית: וצריך שיתקן וכו'. ברייתא שם שני מלאכי השרת וכו':

**ו** אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו לקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית ח"ב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו שזה הוא כבודו. חכמים הראשונים מהם מי שהיה <sup>[ד]</sup> מפצל העצים לבשל בהן. ומיהו מי שהיה מבשל או

מולח בֶּשֶׂר או גוֹדֵל [ח] פְּתִילוֹת או מְדַלֵּיק גְרוֹת. וּמֵהֵן מִי שֶׁהָיָה יוֹצֵא וְקוֹנֶה דְּבָרִים שֶׁהוּן לְצַרְדָּה הַשֶּׁבֶת מִמֶּאֱכָל וּמִשְׁקָה אֵף עַל פִּי שְׂאִין דַּרְכוֹ בְּכָד. וְכָל הַמְרַבֶּה בְּדָבָר זֶה הָרִי זֶה מְשַׁבַּח :

**מגיד משנה** אע"פ שהיה וכו'. שם (דף קי"ט) רב ספרא מחריד רישא רבא מלח שיבוטא דג ששמו כן רב הונא מדליק שרגא רב פפא פתיל פתילתא רבה ורב יוסף מצלחי ציבי ר' אבא זבין בתליסר אסתירי פשיטא בשרא וכו' :

**ז** איִזְהוּ עֲנֵג זֶהוּ שְׂאֲמָרוּ חֲכָמִים שְׂצָרִידָה לְתַקּוֹן תַּבְּשִׁיל שְׁמֹן בְּיוֹתֵר וּמִשְׁקָה מִבֶּשֶׂם לְשֶׁבֶת הַכֹּל לְפִי מְמוֹנֹו שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמְרַבֶּה בְּהוֹצָאת שֶׁבֶת וּבִתְקוֹן מֵאֲכָלִים רַבִּים וְטוֹבִים הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת אֶפְלוֹ לֹא עָשָׂה אֶלָּא שֶׁלֶק וְכִיוּצָא בּוֹ מִשׁוּם כְּבוֹד שֶׁבֶת הָרִי זֶה עֲנֵג שֶׁבֶת. וְאֵינוֹ חַיֵּב לְהַצִּיר לְעַצְמוֹ וְלִשְׂאֵל מֵאַחֲרִים כְּדִי לְהַרְבוֹת בְּמֵאֲכָל בְּשֶׁבֶת. אָמְרוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים עָשָׂה שֶׁבֶתְךָ חֹל וְאֵל תִּצְטָרְדָה לְבָרִיּוֹת :

**מגיד משנה** אי זהו וכו'. שם (דף קי"ח:) במה מענגו בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וכו' : ואם אין וכו'. שם אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו זהו תענוג. ובערבי פסחים (דף קי"ב) אע"פ שאמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אבל עושה הוא דבר מועט ומאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא :

**ח** מִי שֶׁהָיָה עֲנֵג וְעָשִׂיר וְהָרִי כָּל יָמָיו כְּשֶׁבֶת צָרִידָה לְשָׁנוֹת מֵאֲכָל שֶׁבֶת מִמֵּאֲכָל הַחֹל. וְאִם אֵין אֶפְשָׁר לְשָׁנוֹת מִשְׁנָה זְמַן הָאֲכִילָה אִם הָיָה רָגִיל לְהַקְדִּים מֵאַחֵר וְאִם הָיָה רָגִיל לְאַחֵר מִקְדִּים :

**מגיד משנה** מי שהוא וכו'. בכל כתבי (שבת קי"ט) אי"ל בני ר"פ בר אבא לרב פפא אנן דשכיחא לן בשרא וחמרא בכל יומא במאי נישנייה אמר להו אי רגיליתו לאחורי אקדימו אי רגיליתו לאקדומי אחרו :

**ט** חַיֵּב אָדָם [ו] לְאָכֵל שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת בְּשֶׁבֶת אַחַת [ז] עֲרֻבִית וְאַחַת שְׁחָרִית וְאַחַת [ח] בְּמִנְחָה. וְצָרִידָה לְהַזְהִיר בְּשִׁלְשׁ סְעֻדוֹת אֵלוֹ שֶׁלֹּא יִפְחַת מֵהֵן כָּלֵל. וְאֶפְלוֹ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה סוֹעֵד שְׁלֹשׁ

סְעֻדוֹת. וְאִם הָיָה חוֹלָה מְרַב הָאֲכִילָה אוֹ שֶׁהָיָה מְתַעֲנֶה תְּמִיד פְּטוֹר מִשְׁלֹש סְעֻדוֹת. וְצָרִיךְ לְקַבֵּעַ כָּל סְעֻדָּה מִשְׁלֹשֶׁתָן עַל הַיַּיִן [ט]

וְלִבְצַע עַל שְׁתֵּי כְּפָרוֹת. וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים :

**מגיד משנה** **חייב אדם לאכול שלש סעודות וכו'.** שם (דף קי"ז:) ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש ר' חדקא אומר ארבע וקי"ל כת"ק. ומ"ש רבינו ערבית שחרית ומנחה נ"ל שדעתו ז"ל שמצוה לעשותם באלו הזמנים ודבר זה מחלוקת בין הגאונים ז"ל שבעל הלכות כתב שאפילו מפסיק בשחרית באמצע סעודתו ומברך בהמ"ז ואחר כך מברך המוציא וחוזר ואוכל שאר דברים. וכתב רמב"ן והרשב"א ז"ל שלפ"ז לא הוזכרו בחיוב הזמנים האלו גבי הצלה וקערות שאכל בהן כמו שהזכרתי פכ"ג אלא אורחא דמילתא נקט. ובספר העתים האריך בזה והעלה שמצוה לעשותן באלו הזמנים והוכיח כן ועיקר. ונחלקו המפרשים האחרונים אם יכול להשלימן במיני פירות ודעת ר"ת דלא וכן נראה מדברי רבינו: **וצריך להזהר וכו'.** שם (דף קי"ח) מבואר שהזכירו כן גבי עני העובר ממקום למקום שבת נותנין לו מזון שלש סעודות: **ואם היה חולה וכו'.** זה מצאתי בדברי הגאונים ז"ל ופשוט הוא שלא אמרו אלא לעונג שבת ולזה יהיה צער. ומ"ש **או שהיה מתענה וכו'** כגון תענית חלום כנזכר פ' ראשון מהלכות תענית או על עיר שהקיפוח עובדי כוכבים ומזלות כמו שיתבאר לפנינו: **וצריך לקבוע וכו'.** בברכות (מ"ב:) בכיצד מברכין אמרו גבי שבתות וי"ט שאדם קובע סעודותיו על היין ובכל כתבי (שבת קי"ז:) חייב אדם לבצוע על שני ככרות בשבת. וכתב גאון כל זמן שהוא סועד. ובערבי פסחים כתוב בהלכות בשם הגאונים דבימים טובים נמי חייב לבצוע על שני ככרות והאריכו בטעם זה:

**כסף משנה** **ואם היה חולה מרוב אכילה או שהיה מתענה תמיד פטור משלש סעודות.** מדברי ה"ה נראה שלא היה גורס תמיד שהוצרך להעמידה בתענית חלום וגירסת תמיד היא הנכונה: **וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין.** מדברי הטור נראה שמפ' דברי רבינו דהיינו לומר שיקדש גם בסעודה שלישית על היין קודם סעודה כמו בשאר סעודות. ואין זה במשמע דבריו אלא היינו לומר שישתה יין בסעודה כי זהו פירוש קובע סעודתו על היין לא לענין שיקדש קודם סעודה ובפירוש כתב רבינו ספכ"ט ומצוה לברך על היין ביום השבת קודם שיסעוד שניה וזהו הנקרא קידושא רבה משמע בהדיא דבסעודה שניה דוקא קאמר ולא בשלישית:

**ז** אֲכִילַת בָּשָׂר וְשֵׁתִית יִין בְּשַׁבַּת עֲנֵג הוּא לוֹ. וְהוּא שְׁהִיתָה יָדוֹ מִשְׁגָּת. וְאָסוּר לְקַבֵּעַ סְעֵדָה עַל הַיַּיִן בְּשַׁבַּת וּבְיָמִים טוֹבִים [ט] בְּשַׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ. אֲלֵא כֹּךְ הָיָה מְנַהֵג הַצַּדִּיקִים הָרֵאשׁוֹנִים מִתְפַּלֵּל אָדָם בְּשַׁבַּת שְׁחָרִית וּמוֹסָף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיָבֹא לְבֵיתוֹ וְיִסְעֵד סְעֵדָה שְׁנֵיָה וְיִלְךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ יִקְרָא וְיִשְׁנֶה עַד הַמְּנַחָה וְיִתְפַּלֵּל מְנַחָה וְאַחַר כֹּךְ יִקַּבֵּעַ סְעֵדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיַּיִן וְיֵאכֹל וְיִשְׁתֶּה עַד [כ] מוֹצָאֵי שַׁבַּת :

**מגיד משנה** **אכילת בשר וכו'.** פי ערבי פסחים (דף ק"ט) הוזכרו בשר ויין גבי שמחת הרגל. ובפי כל כתבי (שבת קי"ט) גבי שבת אנו דשכיחא לן בשרא וחמרא וכבר כתבתיה למעלה: **ואסור לקבוע וכו'.** בגיטין פרק השולח (דף ל"ח:) בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסייהו חדא דקבעי סעודתא בשבתא בעידן בי מדרשא. ובימים טובים מבואר פי יו"ט שחל (ביצה ט"ז:) כרי' יהושע דאמר חלקהו חציו לה' וחציו לכם דלא כרי' אליעזר דאמר או כולו לה' או כולו לכם. ובפרק אלו דברים בפסחים (דף ס"ח:) אמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג:

**יא** אָסוּר לוֹ לְאָדָם שְׁיַהְלֵךְ בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשְׁלֹש פְּרָסָאוֹת מִתְחַלֵּת הַיּוֹם כְּדִי שְׁיִגִיעַ לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב וְיָכִין סְעֵדָה לְשַׁבַּת. שְׁהָרִי אֵין אֲנָשִׁי בֵיתוֹ [ט] יוֹדְעִין שְׁהַיּוֹם יָבֹא כְּדִי לְהַכִּין לוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיָה מִתְאַרְחַ אֶצֶל אַחֵרִים שְׁהָרִי מְבִיָּשׁוֹן מִפְּנֵי שְׁלֵא הַכִּינוּ לָהּוֹן דְּבָר הָרְאוּי לְאוֹרְחִין :

**מגיד משנה** **אסור לו לאדם להלך וכו'.** פרק לולב וערבה (סוכה מ"ד) מימרא לא יהלך אדם בערבי שבתות יותר משלש פרסאות ואמרו שם שתי לשונות ולשון אחרון שאפ"י לביתו אסור וא"צ לומר לאושפיזו, וכתב רבינו מתחלת היום ומוכרח הוא:

**כסף משנה** **אסור לו וכו'.** ונ"ל דהיינו כשהוא במקום שיוכל להכין צרכי שבת אבל אם הוא במקום שא"א להכין צרכי שבת מוטב שיבא לביתו אולי יוכל להכין משישאר שם שודאי לא יוכל להכין ואפילו בהולך להתארח אצל אחרים מותר מטעם זה. ואם אינו עומד במקום יישוב בטוח מותר לו לילך כמה פרסאות עד שיגיע למקום יישוב בטוח:

**יב** אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת וְלִזְעַק וּלְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּשַׁבָּת וְאֶפְלוּ בְּצָרָה מִן הַצָּרוֹת שֶׁהֻצְבּוּר מִתְעַנֵּין וּמִתְרִיעִין עֲלֵיהֶן אִין מִתְעַנֵּין וְלֹא מִתְרִיעִין בְּשַׁבָּת. וְלֹא בְיָמִים טוֹבִים. חוּץ מֵעִיר שֶׁהִקְיִפוּהָ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת אוֹ נֶהָר אוֹ סְפִינָה הַמְטָרְפֹת בָּיָם שֶׁמִתְרִיעִין עֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת לְעֲזָרוֹ וּמִתְחַנְנִין וּמְבַקְשִׁין עֲלֵיהֶן רַחֲמִים :

**מגיד משנה** אסור לו לאדם להתענות וכו'. מבואר בהלכות פ"ק דשבת ופרק סדר תעניות האלו האמור וקרוב לזה נתבאר פ"ב :

**יג** אִין צָרִין עַל עֲזָרוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת פְּחוֹת מִשְׁלֶשָׁה יָמִים קִדָּם הַשַּׁבָּת. כִּדִּי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַת אַנְשֵׁי הַמְּלַחְמָה עֲלֵיהֶן וְלֹא יִהְיוּ מְבַהֲלִים וּטְרוּדִים בְּשַׁבָּת. אִין מְפֻלְיָגִין בְּסְפִינָה פְּחוֹת מִשְׁלֶשָׁה יָמִים קִדָּם הַשַּׁבָּת כִּדִּי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַתוֹ עָלָיו קִדָּם הַשַּׁבָּת וְלֹא יִצְטַעַר יִתֵּר מִדָּאִי. וְלִדְבַר מְצוּהַ מְפֻלְיָג בָּיָם אֶפְלוּ בְּעָרְבַת שַׁבָּת. וּפּוֹסֵק עִמּוֹ לְשַׁבָּת וְאִינוּ שׁוֹבֵת. וּמְצוּר לְצִידוֹן וְכִיּוֹצֵא בָהֶן אֶפְלוּ לְדְבַר הַרְשׁוּת מִתֵּר לְהַפְלִיג בְּעָרְבַת שַׁבָּת. וּמְקוֹם שֶׁנֶּהְגּוּ [מ] שֶׁלֹּא יִפְלִיג בְּעָרְבַת שַׁבָּת כָּלֵל אִין מְפֻלְיָגִין :

**מגיד משנה** אין צרין וכו'. פ"ק (שבת י"ט) ת"ר אין צרין על עיירות של עובדי כוכבים ומזלות פחות משלשה ימים קודם לשבת. וכתב רבינו כדי שתתישב וכו' מבואר טעם זה בהלכות: (ומפני זה) אין מפליגין וכו'. שם ת"ר אין מפליגין בספינה בפחות משלשה ימים קודם לשבת בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר ופוסק עמו ע"מ לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידן אפילו בע"ש מותר ונחלקו הגאונים בטעם איסור זה והעלו בהלכות שהוא מפני שהוא עונג שבת כמ"ש רבינו בכאן ולזה כתב בתשובה שלא נאסר אלא בימים המלוחים בשביל מה שיארע בהן מן הצער והבלבול והקיא אבל בנהרות מותר ע"כ. ועכשיו נהגו להפליג אפילו בים הגדול בע"ש ובשבת. והרמב"ן ז"ל חיפש ללמד עליהם זכות והוא עצמו כתב שבעל נפש יחוש לעצמו גם הרשב"א ז"ל כתב שאין דבריו נכונים. ופירוש ופוסק עמו עם הנכרי בעל הספינה ע"מ לשבות ואינו צריך שישבות. וכתב רבינו ומקום שנהגו וכו' פי' מקום שנהגו פסחים (דף נ':) בני בישן נהגו דלא



הוּו אֲזוּלִי מִצּוֹר לְצִדָּן בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא אַתּוּ בְּנִיּהוּ לְקַמְיָה דְרִי יוֹחַנָן אֲמַרִי אֲבַהֲתִין הוּו אֲפֻשֶׁר לְהוּ אֲנִן לֹא אֲפֻשֶׁר לָן אֲמַר לְהוּ כְּבַר קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֲבוֹתֵיכֶם שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאֵל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אֲמֶךָ ע״כ. וְכַתֵּב הֲרַשְׁבִּי״א ז״ל וְאוֹתָן קְרוֹנוֹת שְׁמוֹשְׁכִין אוֹתָן בְּהַמוֹת אַע״פ שְׁנַכְנַס שֵׁם מִתְחַלֵּת הַשְּׁבוּעַ אֲסוּר מִן הַטַּעַם שֶׁאֲסוּרוֹ לְרַכּוֹב בַּשַּׁבַּת גְּזִירָה שְׁמַא יַחֲתוֹךְ זְמוּרָה לְהַנְהִיג הַבְּהֵמָה עַכ״ל:

**כספ משנה** אין מפליגין וכו'. כתב רבינו בתשובה שדעת חכמי בבל לאסור ההליכה בנהרות דכיון דבעיא דאם יש תחומין למעלה מעשרה לא איפשיטא וקיי״ל דתחום י״ב מיל הוי דאורייתא א״כ הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא והוא ז״ל השיב דביבשה דאיכא איסור תחומין דאורייתא אה״נ דכיון דבעיין לא איפשיטא נקטינן לחומרא אבל במים שאין שם איסור תחומין דאורייתא משום דלא דמי למחנה ישראל כיון דלא מיתסר אלא מדרבנן נקטינן בעיין לקולא דאין תחומין למעלה מעשרה ואפילו היכא דמספקא לן אם הם למעלה מעשרה אם לאו מותר להלך בהם עד שיתאמת לנו שבגבהן פחות מעשרה טפחים שאז אסור להלך בהם חוץ לתחום מדרבנן ודבריו אלה בנהרות של מים מתוקים דאילו של מים מלוחים בכל גונא אסור מפני ביטול עונג שבת: **סליק הלכות שבת**

**יד** תִּשְׁמִישׁ הַמָּטָה מֵעֲנֵג שַׁבַּת הוּא. לְפִיכָךְ עוֹנֵת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים מְשַׁמְשִׁין מְלִילֵי שַׁבַּת לְלִילֵי שַׁבַּת. וּמִתָּר לְבַעַל בְּתוּלָה לְכַתְּחֵלָה בְּשַׁבַּת וְאִין בְּזָה לֹא מְשׁוּם חוֹבֵל וְלֹא מְשׁוּם צָעַר לָהּ:

**מגיד משנה** תשמיש המטה וכו'. פרק אף על פי בכתובות (דף ס״ב:) עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה מע״ש לע״ש: **ומותר לבעול בתולה לכתחלה בשבת וכו'.** שם פרק קמא (דף ז׳) והלכתא מותר לבעול לכתחלה בשבת:

**טו** הַשַּׁבַּת וְעִבּוּדָתָהּ כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת כָּל אַחַת מִשְׁתִּיהֶן שְׁקוּלָה כְּנֻגְדַּ שְׁאָר כָּל מְצוֹת הַתּוֹרָה. וְהַשַּׁבַּת הִיא הָאוֹת שְׁבִין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבִינֵינוּ לְעוֹלָם. לְפִיכָךְ כָּל הָעוֹבֵר עַל שְׁאָר הַמְצוֹת הֲרִי הוּא בְּכָלֵל רְשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל. אָבֵל הַמְחַלֵּל שַׁבַּת בְּפְרָהֶסְיָא הֲרִי הוּא כְּעוֹבֵד עִבּוּדָתָהּ כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת וּשְׁנֵיהֶם כְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת

לְכָל דְּבָרֵיהֶם. לְפִיכֶן מְשַׁבַּח הַנְּבִיא וְאוֹמֵר [\(ישעיה נב-ב\)](#) 'אֲשֶׁרִי אָנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יַחְזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ וְגוֹ'. וְכָל הַשּׁוֹמֵר אֶת הַשַּׁבָּת כִּהְלַכְתָּהּ וּמְכַבְּדָהּ וּמַעֲנִיגָהּ כְּפִי כָחוֹ כָּבֵר מִפְּרֹשׁ בַּקִּבְלָה שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה יִתֵּר עַל הַשָּׂכָר הַצָּפוֹן לְעוֹלָם הַבָּא. שְׁנַאֲמַר [\(ישעיה נח-יד\)](#) 'אֵז תִּתְעַנֵּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בִּמְתִי אַרְצָ וְהִאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִי ה' דִּבְרָה'.

**מגיד משנה** השבת ועבודת כוכבים ומזלות כל אחת מהן שקולה כנגד כל שאר מצות התורה וכו'. מסקנא דגמרא פי הכל שוחטין (חולין ה') שהעובד כוכבים ומזלות ומחלל שבתות בפרהסיא הרי אלו מומרין לכל התורה כולה והרי הם כעובדי כוכבים ומזלות גמורים. ומבואר בהרבה מקומות. וטעם השבת לפי שהוא מורה על החדוש וכופר בחדוש כופר בכל התורה כולה ולפיכך צריך להאמין ולקבוע בנפשו אמונת החדוש ולשמור השבת שהוא אות נאמן עליו:

שְׁלִיק                      הַלְכוֹת                      שַׁבָּת

---

## הלכות עירובין

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת וְהִיא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים וְאֵינָה מִן הַמִּנְיָן:

וּבְאֹר                      מְצֹה                      זו                      בְּפָרְקִים                      אֵלוֹ:

## הלכות עירובין - פרק ראשון

**א** חָצַר שֵׁשׁ בָּהּ שְׁכָנִים הֶרְבֵּה כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּבֵית לְעֶצְמוֹ דִּין תּוֹרָה הוּא שְׂיֵהִיו כְּלֹן מִתְּרִין לְטַלְטֵל בְּכָל הַחֲצָר וּמִבְּתִים לְחֲצָר וּמִהַחֲצָר לְבְּתִים מִפְּנֵי שְׁכָל הַחֲצָר רְשׁוֹת הַיְחִיד אַחַת וּמִתְּרֵי לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. וְכֵן הַדִּין בְּמַבּוּי שֵׁשׁ לוֹ לְחֵי אִו קוֹרָה שְׂיֵהִיו כָּל בְּנֵי הַמַּבּוּי מִתְּרִים לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ וּמִחֲצָרוֹת לְמַבּוּי וּמִמַּבּוּי לְחֲצָרוֹת שְׁכָל הַמַּבּוּי רְשׁוֹת הַיְחִיד הוּא. וְכֵן הַדִּין בְּמִדְּיָנָה שֶׁהִיא מְקַפֶּת חוֹמָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים שֵׁשׁ לָהּ דְּלָתוֹת וְנִנְעָלוֹת בְּלִילָה שְׁכָלָה רְשׁוֹת הַיְחִיד הִיא. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה :

**מגיד משנה** **חצר שיש בה שכנים וכו'.** אע"פ שכבר נתבארו גדרי הרשויות ודיניהם מה שהוא מן התורה ומה שהוא מדבריהם. ראיתי להזכיר מהם מקצת בדרך קצרה. רשויות שבת שלשה דבר תורה. השנים רה"ר ורה"י והשלישי מקום שאינו לא רה"ר ולא רה"י ודינו דבר תורה שהוא מקום פטור שמותר לטלטל ממנו לרה"י וממנו לרה"ר. והרשות הזו הוא נחלק מדבריהם לשתי רשויות האחד הוא כרמלית רצוני לומר מה שנקרא כרמלית והשני מה שנקרא מקום פטור כמבואר פי"ד מהלכות שבת. וחכמים גזרו על כרמלית והחמירו בו לעשותו נכרי אצל רשויות אלו והחמירו שלא לטלטל בו אלא בארבע אמות כדין רה"ר. ודעת רבינו כמבואר פי"ז שכל מה שהוא רה"י גמור דבר תורה והוקף לדירה לא גזרו בו חכמים להצריך בו מחיצות יותר ולא החמירו במבואות אלא במבוי שהוא כרמלית דבר תורה ואז הצריכו לחי או קורה כנזכר שם. ודע שדיני הרשויות בהתחלק איכותן ומהותן נזכר שם אבל במה שהוא חוץ מהן ר"ל אם יש להן בעלים הרבה או אחד נזכר כאן. ומעתה אבאר דברי רבינו. ודין החצר מבואר בכמה מקומות ופשוט הוא: **וכן הדין במבוי וכו'.** דע שדין תורה מבוי בלא לחי וקורה דין המבוי הזה כדין מקום פטור כמבואר פי"ז לפי שזה המבוי מבוי סתום הוא שהכשרו בלא לחי וקורה. ולפי זה רבינו היה לו לכתוב בכאן אפילו בלא לחי כיון שדבריו הם בדין תורה אלא שרבינו לא רצה להאריך לבאר בכאן מה שהחמירו חכמים בענין המחיצות מוסף על דין תורה ודי לו במה שבאר בהל' שבת וכאן באר ענין העירוב מהו ואינו תוספות במחיצות הרשויות וזה ברור בדבריו וכבר הארכתי בזה בפתיחת באור הלכות אלו: **וכן הדין וכו'.** גם בזה לא דקדק רבינו בדין המחיצות לפי שאינו מקומו וכתב שיש לה דלתות ננעלות בלילה ופי"ז מהלכות שבת בדין שני כותלים ברה"ר וכו' נתבאר שם שדי בראויות לינעל אע"פ שאינן ננעלות ממש ושם מבואר דין זה בארוכה. וראיתי מי שהקשה על דברי רבינו ממה שקראו פרק המוצא תפילין (עירובין ק"א) כרמלית

לירושלים שהיו לה דלתות ננעלות בלילה ואין זה כלום דהתם לאו דוקא כרמלית מפני המחיצות דודאי דינה כחצר אלא מפני שלא עירבו ואסור מדבריהם לטלטל מן הבתים למבואות קרי לה כרמלית וכן פירש"י ז"ל ומוכרח הוא:

**לחם משנה** **חצר שיש בה שכנים הרבה וכו'.** כתב ה"ה ודעת רבינו כמבואר בפרק י"ז שכל מה שהוא רה"י גמור דבר תורה [והוקף לדירה] לא גזרו בו חכמים וכו'. ק' דבתחלת הלכות אלו כתב לפי שיש בין הלכות וכו' עד אומרו כגון שיהיה למקום אחד תורת רה"י או תורת מקום פטור דבר תורה ויחמירו בו חכמים וכו'. נראה משום שאפילו בדבר שהוא רה"י מן התורה החמירו וכאן כתב שעל זה לא החמירו: **וכן הדין במבוי וכו'.** כתב ה"ה ולפי זה רבינו היה לו לכתוב בכאן אפילו בלא לחי כיון שדבריו הן בדין תורה וכו'. ואין לפרש דכוונתו לומר שהיה לו לכתוב כאן מבוי בלא לחי ושיהיה לשון רבינו כמ"ש בס"פ וזה אי אפשר דהרי כתב שכל המבוי רה"י הוא ואם היה כותב בלא לחי מדין תורה לא היה רה"י בלא לחי ורבינו בדין תורה איירי. אלא כוונת ה"ה כך היא שכיון שכונת רבינו הוא לומר הדבר שמותר לטלטל מדין תורה היה לו לכתוב במבוי בלא לחי שהוא מותר לטלטל בדין תורה אע"פ שאינו רה"י כדין כל כרמלית שבעולם ולמה כתב מבוי בלחי שהוא רה"י מן התורה דמשמע דבלא לחי שהוא כרמלית אינו מותר לטלטל וזה פשוט בדברי ה"ה ז"ל: **וכן הדין במדינה וכו'.** כתב ה"ה וראיתי מי שהקשה על דברי רבינו ממה שקראו פרק המוצא תפילין כרמלית וכו', קשה דהיכן ראה בדברי רבינו שלא קראו כרמלית דהוא לא כתב אלא שמותר לטלטל בה מדין תורה ואפילו שהיא כרמלית מותר לטלטל. וי"ל דמדכתב וכן הדין משמע דדמי ממש לחלוקה הקודמת והוא כתב למעלה שכל המבוי רה"י א"כ האי דקאמר וכן נמי כונתו כן שהיא רה"י:

**ב** אָבֵל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים <sup>[א]</sup> אָסוּר לְשַׁכְּנֵים לְטַלְטֵל בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד שֵׁישׁ בָּהּ חֲלוּקָה בְּדִיּוּרֵין עַד שִׁיעָרְבוּ כָּל הַשְּׁכָנִים כֶּלֶן מִעָרֵב שֶׁבֶת. אֶחָד חָצֵר וְאֶחָד מְבוּי וְאֶחָד הַמְּדִינָה. וְדָבָר זֶה תִּקְנַת שְׁלֵמָה וּבֵית דִּינּוֹ:

**מגיד משנה** **אבל מדברי סופרים וכו'.** פרק עושין פסין (דף כ"א:) שלמה תקן עירובין וידים:

**ג** וְכֵן יוֹשְׁבֵי אֱהָלִים אוֹ סֹכוֹת אוֹ מַחֲנֶה שֶׁהִקִּיפוּהוּ מִחֻצָּה אֵין מְטַלְטְלִין מֵאֱהָל לְאֱהָל עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ בְּלֶן. אֲבָל שִׁירָא שֶׁהִקִּיפָה מִחֻצָּה אֵין צְרִיכִין לְעָרֵב אֶלָּא מוֹצִיאִין מֵאֱהָל לְאֱהָל בְּלֹא עֵרוֹב לְפִי שֶׁהוּ בְּלֶן מְעַרְבִין וְאֵין אוֹתוֹן אֱהָלִים קְבוּעִין לָהֶן :

**מגיד משנה** וכל יושבי אהלים או סוכות או וכו'. דברי רבינו בכאן הם לומר שהאהלים שבמחנה הקבוע ועומד באותו מקום ימים צריכין הן לערב אבל אהלים שבשיירא שהשיירא הולכת לדרכה ונחו שם מפני השבת ועשו אהלים פטורים הם מלערב לפי שאינן קבועין. ומבואר כן בירושלמי תני אהלים שבמחנה צריכין עירוב שבשיירא אין צריכין עירוב. ופרק ששי מהלכות מלכים ומלחמותיהן כתב וכן פטורין מלערב ערובי חצירות במחנה וכו'. והוא דין המשנה בסוף פ"ק דעירובין (דף י"ז) ששנינו ארבעה דברים פטורין במחנה ואחד מהם לערב. ואין סתירה בדברי רבינו לפי שדין המשנה הוא במחנה ההולך למלחמה וכשהן חונים ימים חונים להלחם ומפני כן הקלו להם אבל דין הירושלמי הוא באנשים החונין שלא להלחם. כך נ"ל לתרץ דברי רבינו אבל המפרשים כתבו שהגרסא בתוספתא בהפך שפוטרת במחנה ומחייבת בשיירא ונוסחת ספרי הירושלמי משובשת וכתבו שמחנה נקרא כל שיש בו עשרה שנאמר עד למחנה גדול כמחנה אלהים וכמה הוא מחנה אלהים עשרה פחות מכן שיירא ולא כתבו ודוקא מחנה יוצא למלחמה. ומהמשנה נראה ודאי דוקא יוצא למלחמה ובגמ' הביאו ברייתות מחנה יוצאת למלחמת הרשות וכו' ודברי רבינו נראין :

**ד** וּמִפְּנֵי מָה תִּקֵּן שְׁלֵמָה דְּדָבָר זֶה. כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ הָעַם וַיֹּאמְרוּ כְּשֵׁם שֶׁמִּתֵּר לְהוֹצִיא מִן הַחֲצֵרוֹת לְרַחוּבוֹת הַמְּדִינָה וּשְׂוֹקֶיהָ וּלְהַכְנִיס מֵהֶם לְחֲצֵרוֹת כֶּדֶּ מִתֵּר לְהוֹצִיא מִן הַמְּדִינָה לְשָׂדֶה וּלְהַכְנִיס מִן הַשָּׂדֶה לְמְדִינָה. וַיַּחֲשְׁבוּ שֶׁהַשְּׂוֹקִים וְהַרְחוּבוֹת הוֹאִיל וְהוּן רְשׁוֹת לְכָל הָרִי הוּן כְּשִׂדוֹת וּכְמִדְבָּרוֹת וַיֹּאמְרוּ שֶׁהַחֲצֵרוֹת בְּלֶבֶד הוּן רְשׁוֹת הַיְחִיד וַיִּדְמוּ שֶׁאֵין הַהוֹצָאָה מִלְּאֲכָה וּשְׂמִתֵּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הָרַבִּים :

**מגיד משנה** ומפני מה תקן שלמה דבר זה וכו'. דברי רבינו בטעם תקנת שלמה פשוטים וברורים הם וראויים אליו :

**לחם משנה** ומפני מה תקן שלמה דבר זה וכו' כך מותר להוציא מן המדינה לשדה ולהכניס מן השדה למדינה ויחשבו שהשוקים והרחובות הואיל והן רשות לכל הרי הן כשדות וכו'. קשה דכיון דיאמרו דהחצרות הם רה"י א"כ למה צריך עירוב מן הבתים לחצר דלא אתו למטעי ולומר דמותר להוציא מרה"י לרה"ר דהא סברי דהחצרות רה"י, וי"ל דאם לא יעשו כן תשתכח תורת עירוב מן התינוקות דאינם יודעים מה הוא הנעשה במבוי כמ"ש רבינו לקמן. ומה שהחמירו בעירוב יותר מבשיתוף דבעירוב צריך פת ובשיתוף לא. הרי פירש רש"י ז"ל הטעם בפרק הדר (דף ע"ה) דעירוב משום דירה ודירתו של אדם אינו נמשך אלא אחר (היין) [נהפך] אבל שיתוף אינו אלא לשיתוף רשות החצרות וחצר לאו בית דירה ועירוב החצרות זו עם זו ודאי דאינו צריך היכא דאיכא שיתוף כדפירש רש"י ז"ל שם :

**ה** לְפִיכֹךְ תִּקַּן שְׁכָל רְשׁוֹת הַיְחִיד שֶׁתְּחַלֵּק בְּדִיּוּרָיו וַיֵּאָחֵז כָּל אֶחָד וְאֶחָד בָּהֶן רְשׁוֹת לְעֲצָמוֹ וַיִּשְׂאֵר מִמֶּנָּה מְקוֹם בְּרְשׁוֹת כָּלֹן וַיֵּד כָּלֹן שָׁוָה בּוֹ כְּגוֹן חֲצֵר לְבֵתִים. שֶׁנֶּחֱשָׁב אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁיֵּד כָּלֹן שָׁוָה בּוֹ כְּאֵלוֹ הוּא רְשׁוֹת לְרַבִּים. וְנֶחֱשָׁב כָּל מְקוֹם וּמְקוֹם שֶׁאֵחָז כָּל אֶחָד מִן הַשְּׂכֵנִים וְחִלְקוֹ לְעֲצָמוֹ שֶׁהוּא בְּלִבֵּד רְשׁוֹת הַיְחִיד. וַיְהִי אֲסוּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת שֶׁחֵלֵק לְעֲצָמוֹ לְרְשׁוֹת שֶׁיֵּד כָּלֹם שָׁוָה בּוֹ. כְּמוֹ שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הַרַבִּים. אֲלָא יִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל אֶחָד בְּרְשׁוֹת שֶׁחֵלֵק לְעֲצָמוֹ בְּלִבֵּד עַד שֶׁיַּעֲרְבוּ כָּלֹן אֶף עַל פִּי שֶׁהֵכֵל רְשׁוֹת הַיְחִיד :

**ו** וימה הוא <sup>[ב]</sup> העירוב הזה. הוא שיתערבו במאכל אחד שפניחין אותו מערב שבת. כלומר שכלנו מערבין ואכל אחד לכלנו ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחברו אלא כשם שיד כלנו שוה במקום זה שנשאר לכלנו כך יד כלנו שוה בכל מקום שיאחז כל אחד לעצמו והרי כלנו רשות אחד. ובמעשה הזה לא יבואו לטעות ולדמות שמתר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים :

**ז** הערוב שעושים בני החצר זה עם זה הוא הנקרא ערובי חצרות. וְשֶׁעוֹשִׂין אֲנָשִׁי מְבוֹי זֶה עִם זֶה אוֹ כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה הוּא הַנִּקְרָא שְׂתוּף :

**מגיד משנה** הערוב שעושים בני החצר זה עם זה וכו'. זה מבואר במקומות רבים במסכת עירובין :

**ח** אין מערבין <sup>[א]</sup> בחצרות אלא בפת שלמה בלבד. אפלו כפר מאפה סאה והיא <sup>[ב]</sup> פרוסה אין מערבין בה. היתה שלמה והיא כאיסר מערבין בה. וכשם שמערבין בפת תבואה כך מערבין בפת ארז ובפת עדשים אבל לא בפת דחן. ושתוף בין בפת בין בשאר אכלים. בכל אכל משתתפין חוץ מן המים בפני עצמן או מלח בפני עצמו. וכן כמהין ופטריות אין משתתפין בהן שאינן חשובין כאכלים. ערב מים עם מלח נעשה כמוריס ומשתתפין :

**מגיד משנה** אין מערבין וכו'. פרק חלון (דף פ'): משנה בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח דברי ר"א רבי יהושע אומר ככר הוא עירוב אפי' מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בה ככר כאיסר והוא שלם מערבין בו והלכה כר' יהושע וכן פסקו ז"ל. ושם (דף פ"א) הזכירו ברייתא דרבי יהושע מודה שבכל מערבין עירובי תחומין ובכל משתתפין שתופי מבואות ולא אמרו לערב בפת אלא בחצר בלבד : **וכשם שמערבין וכו'.** שם ובהלכות אמר שמואל מערבין בפת אורז אבל לא בפת דוחן אמר רב מערבין בפת של עדשים. וטעם שאין מערבין בפרוסה אמרו בגמרא משום איבה פירוש שלא יאמר האחד אני מערב בשלמה וחברי בפרוסה ושאלו ערבו כולם בפרוסה מהו ופשטו שאינו עירוב גזרה שמא יחזור דבר לקקולו. ונראה מן הגמרא שאם אין הככר חסר אלא כדי חלתו שמערבין בו שאין כאן איבה שהרואה תולה בשלמה היתה ותקנה והפריש ממנה חלתה והוא שלא יהא אלא כדי חלת נחתום שהוא אחת ממ"ח. ולא נזכר זה בהלכות גם לא נתבאר בדברי רבינו ואולי לפי שאינו מצוי או שיש להם שטה אחרת בזה : **בכל אוכל וכו'.** (דף כ"ו:) ראש פרק בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח. ופירוש מערבין עירובי תחומין ואמרו בגמרא (דף כ"ז) לא שנו אלא מים בפני עצמן ומלח בפני עצמו דאין מערבין אבל מים ומלח מערבין ומבואר בהלכות כן : **וכן כמהין וכו'.** שם

מפורש על משנתנו אין למדין מן הכללות אף במקום שנאמר בהן חוץ דהא איכא כמהין ופטירות שאין מערבין וזה ג"כ בהלכות:

**ט** וְכַמָּה שְׁעוֹר הָאֶכָּל שְׁמִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ. כְּגֵרוּגְרַת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבֹוּי אוֹ מִבְּנֵי הַמְּדִינָה. וְהוּא שְׂיָהִי שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה אוֹ פָּחוֹת. אֲבָל אִם הָיוּ מְרַבִּים עַל זֶה שְׁעוֹרוֹ שְׂתֵי סְעֻדוֹת שֶׁהָיוּ כְּשִׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה גְרוּגְרוֹת שֶׁהָיוּ כְּשֵׁשׁ בֵּיצִים בִּינוֹנוֹיּוֹת. אֲפֹלוּ הָיוּ הַמִּשְׁתַּתְּפִין אֲלָפִים וּרְבֻבוֹת שְׂתֵי סְעֻדוֹת לְכֻלָּן:

**מגיד משנה** וכמה שיעור וכו'. פ' חלון (דף פ'): כמה הוא שיעור בזמן שהן מרובין שתי סעודות לכולן בזמן שהן מועטין כגרוגרת כלהוצאת שבת לכל אחד ואחד ופירשו בגמרא מרובין הם י"ח ומי"ח ואילך שתי סעודות הן י"ח גרוגרות וכתב רבינו שהם שש ביצים בינוניות ולמד כן ממ"ש פרק כיצד משתתפין (דף פ"ב): בתחומין ששיעור עירובי תחומין מזון שתי סעודות והם שש ביצים לדעת ר"י בן ברוקא והלכה כמותו לפי ששם הזכירו דבריו בלשון חכמים:

**כסף משנה** וכמה שיעור האוכל שמשתתפין בו וכו'. שיעורו שתי סעודות שהן כ"י"ח גרוגרות שהם כשש ביצים בינוניות בפרק כיצד משתתפין (עירובין פ"ב): במשנה במזון ב' סעודות דעירוב ר"י בן ברוקא אומר מככר בפונדיון מד' סאין בסלע ר"ש אומר משתי ידות לקב חציה לבית המנוגע וחצי חציה לפסול בה את הגויה ובגמרא תנא וחצי חציה לטמא טומאת אוכלים ותנא דידן מ"ט לא תני טומאת אוכלים משום דלא שוו שיעורייהו להדדי דתניא כמה שיעור חצי פרס שיעור שתי ביצים חסר קימעא דברי רבי יהודה וכו' ופסק רבינו כר"י בן ברוקא משום דאמרינן בגמרא (דף פ"ג) גבי כמה הוא שיעור חצי פרס א"ר חסדא זו דברי ר' יהודה ורבי יוסי אבל חכ"א כביצה ומחצה שוחקות זהו חצי פרס מאן חכמים ר"י בן ברוקא. ומשמע לרבינו דמדאפקיה בלשון חכמים הלכתא כוותיה וכ"כ ה"ה והוא מדברי הרשב"א בת"ה ועוד דסתם לן כוותיה בסוף פאה כמו שכתבו התוספות בפ' כל כתבי (שבת קי"ח) וקשה דא"כ ה"ל לפסוק דלטמא טומאת אוכלין הוי שיעורו ג' רביעי ביצה דהא תנא וחצי חציה לטמא טומאת אוכלין ואילו רבינו ז"ל פסק בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין דלטמא טומאת אוכלין שיעורו כביצה והכי נמי אמרינן בכל דוכתא והיינו כר"ש. וי"ל דכי אמרינן ותנא דידן מ"ט לא תני טומאת אוכלים משום דלא שוו שיעורייהו דתניא וכו' ה"פ חצי חציה לפסול את הגויה לאו דברי הכל היא דהא איכא מ"ד דהוי פחות מחצי חציה ואיכא מ"ד דהוי יותר והשתא לדידן



דקי"ל כר"י בן ברוקא כי חזינן בכל דוכתא דקאמר דלטמא טומאת אוכלין  
הוּו שיעורא כביצה אמרינן דאתי שפיר כוותיה דאיהו לית ליה הא דתנא חצי  
חציה לטמא טומאת אוכלין אלא טפי מחצי חציה הוי דהיינו כביצה :

**ז** כָּל אֹכֵל שֶׁהוּא נֹאכֵל כְּמוֹת שֶׁהוּא כְּגוֹן פֶּת וּמִיָּנִי דָּגָן וּבֶשֶׂר חֵי  
אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בּו שְׁעוּרוֹ מִזֶּוֹן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת. וְכֹל שֶׁהוּא לִפְתָּן וְדָרְדָּר  
הָעַם לֵאכֹל בּו פֶּתָן כְּגוֹן יֵין מִבֶּשֶׂל וּבֶשֶׂר צָלִי וְחֹמֶץ וּמוֹרִיס  
וְזִיתִים וְאִמָּהוֹת שֶׁל בְּצָלִים שְׁעוּרוֹ כְּדִי לֵאכֹל בּו <sup>[ה]</sup> שְׁתֵּי  
סְעֻדוֹת :

**מגיד משנה** **כל אוכל שהוא נאכל וכו'.** פרק בכל מערבין (דף כ"ט): אמר  
שמואל כל שהוא לפתן כדי לאכול בו וכל שאינו לפתן כדי לאכול ממנו בשר  
חי כדי לאכול ממנו בשר צלי רבה אמר כדי לאכול בו ורב יוסף אמר כדי  
לאכול ממנו ובהלכות והלכתא כרבה וכ"פ ז"ל. **וכתב רבינו כגון יין מבושל**  
**וכו'** ומפורשין הם בגמרא שאמרו שם (דף כ"ט) אמר רב מערבין בשתי  
רביעיות של יין והקשו ומי בעינן כולי האי והתניא רשב"א אומר יין כדי  
לאכול בו חומץ כדי לטבל בו זיתים ובצלים כדי לאכול בהן שתי סעודות  
ותירצו כי קאמר ר"ש בחמרא מבשלא ופירשו שם אמר רב חומץ כדי לטבל  
בו שתי סעודות של ירק. איכא דאמרי אמר רב ירק הנאכל בשתי סעודות ולא  
נזכרו לשונות אלו בהלכות גם לא בדברי רבינו אלא ברייתא כפשטה ונראה  
שהן פוסקין כלשון ראשון וכפשט הברייתא דמשמע דבעינן דוקא טבול מזון  
שתי סעודות. והרשב"א ז"ל כתב והחומץ לטבל בו ירק של שתי סעודות  
ויראה ששיעורו רביעית וכן יראה לי שהיין המבושל בקנוח הסעודה הוא בא  
ולא לטבל בו ולפיכך שיעורו כדי שמביאין ממנו לקנוח שתי סעודות. עכ"ל:

**יא** נִשְׁתַּתְּפוּ בֵּינָן חֵי שְׁעוּרוֹ שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת לְכֶלֶן. וְכֹן בְּשֶׁכָר שְׁתֵּי  
רְבִיעִיּוֹת. בֵּיצִים שְׁתֵּים וּמִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן וְאֶפְלוּ הֵן חִיּוֹת.  
וְרִמּוֹנִים שְׁנַיִם. אֶתְרוֹג אֶחָד. חֲמֹשֶׁה אֶגּוֹזִים. חֲמֹשֶׁה  
אֶפְרִסְקִים. לִיטְרָא שֶׁל יֶרֶק בֵּין חֵי בֵּין שְׁלוּק \* וְאִם הָיָה בְּשִׁיל  
וְלֹא בְּשִׁיל אֵין מְעַרְבִין בּו לְפִי שְׁאִינוּ רְאוּי לֵאכִילָהּ. עֶכְלָא  
תְּבַלִּין. קֵב תְּמָרִים. קֵב גְּרוּגְרוֹת. מָנָה דְּבִלָּה. קֵב תְּפוּחִין. כְּשׁוֹת  
כְּמִלּוּא הִיד. פּוֹלִין לַחִין כְּמִלּוּא הִיד. חִזִּין לִיטְרָא. וְהִתְרַדִּין הָרִי  
הֵן בְּכֹלֵל הִיֶּרֶק וּמְעַרְבִין בָּהֶן. עָלֵי בְּצָלִים אֵין מְעַרְבִין בָּהֶן. אֶלָּא

אִם הַבְּצִילוֹ וְנַעֲשֶׂה אֶרֶץ כָּל עֲלֵה מִהֶן זָרַת. אֲבָל פְּחוֹת מִכָּאן  
אֵינּוּ אֹכֵל. וְכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים הָאֲמֹרִין כְּלַפְתָּן הוּא. וּלְפִיכֶךָ נִתְּנוּ  
בְּהֶן שְׁעוֹרִין אֱלוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֶן. \* וְכָל הָאֲכָלִין מִצְטָרְפִין  
לְשַׁעוֹר הַשְּׁתוּף :

**ההראב"ד** ואם היה בשיל ולא בשיל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא נאמר זה  
אלא בתרדין, עכ"ל: **וכל האוכלין מצטרפין וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אני איני  
אומר כן שלא אמרו כל האוכלין מצטרפין למזון שתי סעודות לעירוב אלא  
לעירובי תחומין ששיעורו בשתי סעודות אבל שתופי מבואות אין שיעורן קצוב  
לשתי סעודות אלא למרובין אבל למעטין כגרוגרות לכל אחד ואחד. והטעם  
כי ערובי תחומין שתי סעודות לאיש אחד ולפיכך כל האוכלים מצטרפים אבל  
שתופי מבואות שהם לאנשים הרבה איך יצטרפו והלא אמרו החולק את  
עירובו אינו עירוב וא"א זה מביא יין וזה מביא שמן וזה מביא חומץ ויתנם  
בכלי אחד. עוד אמרו נתמעט האוכל מוסיף מהמין הראשון ומזכה וא"צ  
להודיע אבל ממין אחר צריך להודיע ואם לכתחלה הוא בא מכמה מינין למה  
הקפידו עליו בסוף בשני מינים אלא ש"מ בתחלה אינו בא אלא ממין אחד  
מיהו בסוף הקלו בה שאם נתמעט אפילו ממין אחד מוסיף ומזכה ואינו צריך  
להודיע. ושמעתא דבעל הבית שהיה שותף לשכניו מוכחת להדיא דבעינן  
דברים שיהו חבורין זה לזה דוק ותשכח, עכ"ל:

**מגיד משנה** **נשתתפו ביין חי שיעורו וכו'.** דין היין נתבאר בסמוך ודין השכר  
שם (דף כ"ט:) שכר מערבין בו והעלו שיעורו שתי רביעיות ודין הביצים ג"כ  
שם (דף ל') מערבין בביצים חיות וכמה שתים: **רימונים שנים וכו'.** ברייתא  
שם (דף כ"ט) עשרה אגוזים חמשה אפרסקים ושני רמונים ואתרוג אחד.  
ובספרי רבינו מצאתי חמשה אגוזים וטעות סופרים הוא: **ליטרא ירק וכו'.**  
שם ליטרא ירק ולמעלה מזה אמרו שם מערבין בתרדין חיין והקשו האמר רב  
חסדא סלקא חייא קטיל גברא ותירצו התם דבשיל ולא בשיל וכן מבואר עוד  
שם דבבשיל ולא בשיל אין מערבין וסובר רבינו שה"ה לכל ירק. ובהשגות א"א  
לא נאמר כזה אלא בתרדין עכ"ל. ודברי רבינו נראין בטעמן שאין אדם אוכל  
ירק בשיל ולא בשיל: **עוכלא תבלין וכו'.** כל שיעורים אלו מבוארין שם בגמרא  
(דף כ"ח וכ"ט) ברייתות ומימרות חוץ מן התבלין שיש חולקין ואומרין דאין  
מערבין בהם: **כל האוכלין מצטרפין לשיעור השתוף.** משנה במעילה והביאווה  
שם (דף כ"ט) כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה כחצי פרס ובמזון שתי  
סעודות לעירוב. ופירש רבינו שנכלל בזה עירוב תחומין ושתוף מבואות וכן  
פירשו בתוספות. ובהשגות חלקו בזה ואמרו שלא נאמר אלא בעירוב תחומין  
בדוקא והאריכו בזה והרשב"א ז"ל לא הכריע בדין זה דבר:

**יב** לִיטְרָא הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם מְלֵא שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת. וְעֵכְלָא חֲצִי רְבִיעִית. וּמְנָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם מְאָה דִּינָר. וְהַדִּינָר שֵׁשׁ מְעִין. וְהַמְעָה מְשֻׁקֵּל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁעוֹרוֹת. וְהַסֵּלַע אַרְבָּעָה דִּינָרִין. וְהַרְבִּיעִית מַחְזָקֶת מִן הַמֵּיִם אוֹ מִן הַיַּיִן מְשֻׁקֵּל שְׁבַעָה עֶשֶׂר דִּינָרִין וְחֲצִי דִּינָר בְּקֶרוֹב. נִמְצָא הַלִּיטְרָא מְשֻׁקֵּל חֲמִשָּׁה וְשִׁלְשִׁים דִּינָר. וְהַעֲכָלָא מְשֻׁקֵּל תְּשַׁעָה דִּינָרִין פְּחוֹת רְבִיעַ:

**מגיד משנה** **ליטרא האמורה בכל מקום וכו'.** דע ששעורי המשקין והאוכלין הנמדדין לא נתבאר משקלן בגמרא לפי שאין כל הדברים השוין בכמות שוין במשקל ואע"פ שהן ממין אחד אבל הגאונים דקדקו בזה מדעתם ולקחו הבינוני הנמדד ועלה להם משקלו כשעור מה שכתבו. ורבינו היה מן המדקדקים והזכיר בפירוש המשנה של מנחות שדקדק במדת החלה כל יכלתו ועלתה לו משקלה כך וכך מקמח מצרים וכמ"ש פרק ששי מהלכות בכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין, והיתה כונת הגאונים בזה בהיות נקלה יותר ידיעת המשקל מידיעת המידות וכן מפורש מתשובותיהם שזה לא נתבאר בגמרא אלא שכל אחד מהם שיער לפי דעתו. ואמנם מה שזכר מבאור משקל הליטרא והעוכלא אפשר שיש מזה סמך פרק המוכר את הספינה (בי"ב צ') ויש שם גרסאות חלוקות. ודע שט"ז שעורות הם משקל חצי ארגיני"ש במשקל שלנו ובזה תדע כל השיעורין כמה הם למשקל שלנו:

**יג** סָאָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם שְׁשֶׁת קַבִּין. וְהַקֵּב אַרְבָּעָה לוּגִין. וְהַלּוּג אַרְבַּע רְבִיעִיּוֹת. וְכִבָּר בְּאַרְנוֹ מִדַּת הַרְבִּיעִית וּמְשֻׁקֵּלָהּ. וְאֵלוֹ הַשְּׁעוֹרִין שְׁאָדָם צָרִיד לְזָכֵר אוֹתָן תְּמִיד:

**מגיד משנה** **סאה האמורה בכל וכו'.** זה מבואר בגמרא בכמה מקומות:

**יד** אֶכֶל שֶׁהוּא מִתֵּר בְּאַכִּילָה אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר לָזֶה הַמְעָרֵב הָרִי זֶה מְעָרֵב בּוֹ וּמְשַׁתֵּתֵף בּוֹ. כִּיצַד. מְשַׁתֵּתֵף הַנְּזִיר בְּיַיִן וְיִשְׂרָאֵל בְּתַרוּמָה. וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֶכֶל זֶה אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֵא יֵאָכְלֵנוּ מְעָרֵב בּוֹ וּמְשַׁתֵּתֵף בּוֹ. שְׁאֵם אֵינוֹ רְאוּי לָזֶה הָרִי הוּא רְאוּי לְאַחַר:

**מגיד משנה** אוכל שהוא וכו'. משנה שם (עירובין דף כ"ו): מערבין לנוזר בין ולישראל בתרומה ובגמרא (דף ל'). אמר רב הונא שבועה שלא אוכל ככר זה מערבין לו בה ככר זה עלי אין מערבין לו. ואמרו רוב המפרשים דאין הלכה כמותו אלא בכל גונא מערבין כדמוכתן ברייתות התם וכן הסכים הרשב"א ז"ל, ופירש עירובי תחומין ושתופי מבואות דין אחד להם:

**טו** אָבֵל דָּבַר הָאָסוּר לְכָל כָּגוֹן טָבֵל אֶפְלוּ טָבֵל שֶׁל דְּבָרֵי סוּפְרִים. וְכֵן מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ כְּהֶגֶן. וְכֵן מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהֶקְדָּשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ כְּהֶלְכָה. אֵין מְעַרְבִין וּמְשַׁתְּתֵפִין בָּהֶן. אָבֵל מְעַרְבִין וּמְשַׁתְּתֵפִין בְּדָמַי מִפְּנֵי שְׂרָאוּי לְעֵנִיִּים. וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְרוּמָתוֹ. וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהֶקְדָּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ אַף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן אֶת הַחֶמֶשׁ שְׂאִין הַחֶמֶשׁ מְעַכֵּב. וּמְעַרְבִין בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי שֶׁהוּא רֵאוּי שָׁם לְאֲכִילָה אָבֵל לֹא בְּגִבּוּלִין:

**מגיד משנה** אבל דבר האסור וכו'. משנה שם (דף ל"א) מבואר בגמרא:

**טז** כִּיצַד מְעַרְבִין בְּחִצְרוֹת. גוֹבִין חֲלָה אַחַת שְׁלֵמָה מִכָּל בַּיִת וּבַיִת וּמִנִּיחִין הַכֹּל בְּכָלִי אֶחָד בְּבַיִת אֶחָד מִפְּתֵי הַחִצָּר אֶפְלוּ בְּבַיִת הַתָּבֶן אוֹ בְּבַיִת הַבֶּקֶר אוֹ בְּבַיִת הָאוֹצָר. אָבֵל אִם נָתַנוּ בְּבַיִת שֶׁעַר אֶפְלוּ בַּיִת שֶׁעַר שֶׁל יָחִיד אוֹ בְּאַכְסָדְרָה אוֹ בְּמִרְפֶּסֶת אוֹ בְּבַיִת שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵינוֹ עָרוּב. וְכִשְׁמֻקְבֵּץ הָעָרוּב מְבַרְדֵּי בְרוּדֵי אַתָּה הִי אֱלֵהֵינוּ מִלֶּדֶד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת עָרוּב. וְאוֹמֵר בְּעָרוּב זֶה יִהְיֶה מִתֵּר לְכָל בְּנֵי הַחִצָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיֵס מִבַּיִת לְבַיִת בְּשֵׁבֶת. וַיֵּשׁ לְקָטָן לְגִבּוֹת עָרוּבֵי חִצְרוֹת. וּבַיִת שֶׁמִּנִּיחִין בּוֹ עָרוּב אֵינוֹ צָרִיד לְתַן אֶת הַפֶּת. וְאִם הָיוּ רְגִילִין לְהַנִּיחַ בּוֹ אֵין מְשַׁנִּין אוֹתוֹ מִפְּנֵי דִרְכֵי שְׁלוֹם:

**ההראב"ד** כיצד מערבין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל במקומות הללו נהגו בעירובי חצרות שגובין מעט מעט קמח מכל בית ועושין אותו חלה אחת מצה ומשמרין

אותה כל השנה קסברי ככר שלם לכולהו קאמר ובאמת אם באו לערב בפרוסות אינו עירוב ומסתברא דבעינן כגרוגרות לכל אחד ואחד באותה חלה עכ"ל:

**מגיד משנה כיצד מערבין.** בהשגות א"א במקומות הללו וכו'. ובדברי הגאונים ראיתי שמקיימים המנהג הזה לגבות קמח ולעשות חלה שלימה ואף במקומותינו נוהגים כן והסכימו בו האחרונים ז"ל ולא נזכר בגמרא ולא בדברי רבינו סתירת זה המנהג או קיומו. ומ"ש הר"א ז"ל ומסתברא דבעינן כגרוגרת וכו' הוא מפני שדעתו ודעת האחרונים שאף לערובי חצרות בעינן שיעור אפי' בככר שלם ושיעורו כשיעור השתוף למועטים כגרוגרת לכל אחד למרובין מ"ח מזון שתי סעודות ודחקו עצמן בלשון המשנה (דף פ' : ) שאמרה ככר כאיסר והוא שלם מערבין בו ואמרו ובלבד שיהו שם ככרות הרבה כגרוגרת לכל אחד. ורבינו הזכיר המשנה כפשטה שדי לכל אחד בככר כאיסר ואפילו הן מועטין שאין בו כגרוגרת ואף בדברי הגאונים לא מצאתי שיהא שיעור ערובי חצרות אלא בככרות שלמים או כשגובין קמח לעשות ממנו חלה שלימה וכן נראה: **ומניחין הכל בכלי אחד וכו'.** משנה בכיצד משתתפין (פ"ה : ) הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו. בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות ה"ז עירוב והדר שם אוסר עליו. ובגמרא יש מימרא דרב יהודה דמשמע מינה דהנותן עירובו בבית שער דיחיד עירובו עירוב ולא נזכרו בהלכות. ורבינו כתב אפילו בבית שער דיחיד וזה תימה ואין ספק אצלי שכך היתה גרסת רבינו שם אמר רב יהודה כ"מ שאמרו חכמים הנותן את עירובו אין עירובו עירוב הדר שם אינו אוסר עליו חוץ מבית שער דיחיד ואולי שלזה לא הוצרכו להזכיר בהלכות מימרא זו לפי שבסתם בית שער נכלל בית שער דיחיד ולזה כתב רבינו פ"ד גבי האוסר על חבירו מי שהיה לו בחצר חבירו בית שער שהרבים דורסין בו וכו' דמשמע הא של יחיד אוסר ואע"פ שבהלכות לא חלקו בפ' הדר גבי האוסר על חבירו אולי מפני שאינן מאריכין בדברים שאינן מצויים שידור אדם בבית שער כנ"ל ולזה פסק רבינו פ"ד בעשרה בתים זה לפנים מזה שהבית הפנימי והסמוך לו נותנין עירוב וכו"י דאמר פ' הדר (דף ע"ה : ) שבית שער דיחיד אוסר כמו שיתבאר שם. וראיתי לרשב"א ז"ל שהביא הגירסא כל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו שם אין עירובו עירוב חוץ מבית שער דיחיד והעמיד דברי רבינו בדרך אחרת א"א להולמה. ודין בית שאין בו ד"א מבואר פ"ק דסוכה (דף ג') : **וכשמקבץ העירוב מברך וכו'.** זהו מוסכם שכל המצות כלן אע"פ שהן מדבריהן מברכין עליהן חוץ מאותן המבוארות פ"א מהלכות ברכות: **ויש לקטן לגבות עירובי חצרות וכו'.** מימרא (עירובין ל"א : ) אמר רב הונא קטן גובה את העירוב והוא הדין לנשים ועבדים: **ובית שמניחין בו את העירוב אינו וכו'.** פרק מי שהוציא והו (דף מ"ט.) אמר שמואל

בית שמניחין בו את העירוב אינו צריך ליתן את הפת ואסיקו טעמא משום דכמאן דדיירי הכא כלהו הוא. ודע שפסק הלכה הוא שהעירוב משום דירה לפיכך אין מערבין ולא משתתפין בכלים ומערבין בפת ומשתתפין באוכלין אע"פ שאין בהם שוה פרוטה ומניחין העירוב אפילו בבית של קטן ואם היה העירוב משום קנין היו דינין אלו בהפך ובדברי רבינו מבואר כל זה למבין: **ואם היו רגילין להניח בו אין משנין וכו'.** בגיטין פרק הנזקין (דף נ"ט.) משנה מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום:

**כסף משנה** כיצד מערבין עירובי חצרות וכו'. כתב ה"ה ורבינו הזכיר המשנה כפשטה שדי לכל בככר כאיסר ואפילו הוא מעט שאין בו כגרוגרת. וכן נראה עוד ממ"ש רבינו בפרק זה להלן לקח אחד מבני החצר פת אחד ואמר ה"ז לכל בני החצר או שהיה אוכל כשתי סעודות ואמר ה"ז לכל בני המבוי משמע בהדיא דלבני חצר לא בעינן מזון שתי סעודות: **ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר וכו'.** אבל אם נתנו בבית שער אפילו בבית שער של יחיד וכו'. כתב ה"ה שאין ספק אצלו שרבינו היה גורס במימרא דרב יהודה כל מקום שאמרו הנותן עירובו אינו עירוב הדר שם אינו אוסר עליו חוץ מבית שער דיחיד דלפי זה הנותן את עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב והדר שם אוסר עליו. וכתב שהרשב"א קיים גירסא דידן לרבינו והעמיד דבריו בדרך אחרת א"א להולמם עכ"ל. ול"נ דשפיר גריס רבינו כגירסא דידן ומיהו ס"ל דלא קי"ל הכי מדגרסינן בס"פ הדר (עירובין ע"ה:) אמר רב יהודה אמר שמואל עשרה בתים זה לפניו מזה פנימי נותן את עירובו ודיו ור' יוחנן אמר אפילו חיצון חיצון בית שער הוא חיצון של פנימי במאי קמיפלגי מר סבר בית שער דיחיד שמה בית שער ומר סבר לא שמה בית שער כלומר דין בית יש לו והדר שם אוסר וקי"ל כר"י. וכיון דלא קי"ל כר"י בר שמואל במאי דאמר דהדר בבית שער של יחיד אינו אוסר עליו אלמא כי תנן והדר שם אוסר לא שנא בית שער דרבים מבית שער דיחיד ממילא דגם במאי דאמר הנותן את עירובו בבית שער דיחיד אינו עירוב לא קי"ל כוותיה דבית שער דמתניתין בכל בית שער בין דרבים בין דיחיד וקתני דהנותן עירובו שם אינו עירוב והדר שם אינו אוסר וא"כ שפיר כתב רבינו שהנותן את עירובו בבית שער אפילו אם הוא בית שער של יחיד אינו עירוב. ומ"ש בפ"ד גבי האוסר על חבירו מי שהיה לו בחצר חבירו בית שער שהרבים דורסים בו אינו אוסר עליו לרבותא נקט הכי לומר שאע"פ שהוא של רבים לא אסרו וכ"ש אם הוא של יחיד. א"נ דבפ"ד לא בית שער של רבים קאמר אלא בית שער שרבים דורסים בו ובית שער של יחיד נמי במשמע דאף בבית שער דיחיד דורסים רבים כשבאים ליכנס לביתו וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שהשמיט מימרא דרב יהודה בר שמואל ולא כתב אלא המשנה כצורתה הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת

אינו עירוב והדר שם אינו אוסר עליו ולא חילק בין בית שער דרבים לבית שער דיחיד:

**לחם משנה** **כיצד מערבין בחצרות וכו'.** כתב הרב המגיד שדי לכל בככר דאיסר ואפילו הן מועטין וכו' כלומר אפילו (הדבר) [נהכר] קטן שאין בו כגרוגרת לכל אחד ואחד. והנכון להגיה בדבריו ואפילו הוא מועט:

**ו** **וכיצד משתתפין במבוי.** גובה אכל פגרוגרת מכל אחד ואחד או פחות מפגרוגרת אם היו מרבין. ומניח הכל בכלי אחד בחצר מחצרות המבוי או בבית מן הבתים אפלו <sup>נ</sup> בית קטן או אכסדרה או מרפסת הרי זה שתוף. אבל אם הניחו באויר מבוי אינו שתוף. ואם הניח הכלי בחצר צריך להגביה הכלי מן הקרקע טפח כדי שיהיה נפר. ומברך על מצות ערוב. ואומר בזה השתוף יהיה מתר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי בשבת:

**מגיד משנה** **וכיצד משתתפין במבוי וכו'.** כבר נתבאר זה ומבואר בכיצד משתתפין (עירובין פ"ה): שהשתוף יש להניחו בבית שער אכסדרה ומרפסת ובחצר שבמבוי ומפורש בהלכות שמניחין אותו אפילו בבית קטן פחות מארבע אמות ומבואר בגמרא שאם הניחו באויר מבוי שאינו שתוף: **ואם הניח הכלי בחצר וכו'.** פרק חלון (דף ע"ט): אמר שמואל חבית של שתופי מבואות צריך להגביה מן הקרקע טפח ופירשוה הגאונים בין משלהן בין מאחר המזכה להן משלו כמו שיתבאר אבל האחרונים פירשוה דוקא במזכה להן משלו ומשום הקנאה בהגבהה אבל אם היתה החבית משל בני מבוי אינה צריכה להגבהה וסמכו בזה על התוספתא דקתני אם היתה משלו מגביהה מן הארץ. ומ"מ יש סיוע לדברי הגאונים ז"ל מהברייתא שהביאו שם בגמרא (דף פ.). משתתפין במבוי מביאין את החבית אם משלו צריך לזכות אם משלהן צריך להודיע ומגביהה מן הקרקע משהו ואם איתא דכשהיא משלהן אינו צריך להגביה היה להם לסמוך דין ההגבהה למשלו וכך היה ראוי לשנות אם משלהן צריך להודיע אם משלו צריך לזכות ולהגביהה. והרשב"א הסכים לדעת האחרונים ז"ל:

**כסף משנה** **ואם הניח הכלי בחצר צריך להגביה הכלי מן הקרקע טפח וכו'.** מדסתם רבינו דבריו משמע דבין במזכה משלו בין כשהעירוב שלהן קאמר וכדברי הגאונים וכתב הריטב"א דלדבריהם בשהם שותפים בחבית ששנינו

שאר צריכין לערב כ"ש שצריך שתהא גבוהה משאר חביות להיכרא: **ודע** שאין לדקדק מדברי רבינו שאינו צריך להגביה אא"כ הניח הכלי בחצר אבל אם הניח בבית לא דמ"ש ולא כתב כן אלא כדי שלא לכתוב שצריך להגביה מן הקרקע טפח סמוך למ"ש קודם לכן הניחו באויר המבוי אינו שיתוף דהוה משמע שאם הגביה מן הקרקע טפח אפילו הניחו באויר מבוי הוי שיתוף:

**יח** חֲלָקוּ אֶת הָעֵרוֹב אוֹ אֶת הַשְּׂתוּף אֶף עַל פִּי שְׂהוּא <sup>[ז]</sup> בְּבֵית אֶחָד אֵינוֹ עֵרוֹב. אָבֵל אִם מְלָאוּ אֶת הַכְּלִי מִן הָעֵרוֹב וְנִשְׂאָר מִמֶּנּוּ מַעַט וְהִנִּיחוּהוּ בְּכָלִי אַחַר מִתָּר:

**מגיד משנה** **חלקו העירוב וכו'.** מימרא דשמואל פרק מי שהוציא אוהו (דף מ"ט). החולק את עירובו אינו עירוב והקשה מדתניא חמשה שגבו את עירובו ונתנוהו בשני כלים ב"ה אומרים ה"ז עירוב ותירצו עד כאן לא קאמרי ב"ה התם אלא דמליה למניה ואייתר אבל דפלגיה מיפלג לא. ובכאן דברי רבינו מבוארים ופירוש אפילו בשנתמלא הכלי והותירו לא התירו אלא כששני הכלים בבית אחד וכן נראה שם למעלה מזה ואף לשון רבינו נראה כן וכ"כ הרשב"א ז"ל:

**יט** הַמְּשַׁתְּפִין בְּמַבּוּי צְרִיכִים לְעֵרֵב <sup>[ח]</sup> בְּחֻצוֹת כְּדִי שְׂלֵא יִשְׁכָּחוּ הַתֵּינּוֹקוֹת תּוֹרַת עֵרוֹב. שְׂהָרִי אֵין הַתֵּינּוֹקוֹת מְכִירִין מֵהַ נַעֲשָׂה בְּמַבּוּי. לְפִיכֵךְ אִם <sup>[ט]</sup> נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַבּוּי בְּפֶת סוּמְכִין עָלָיו וְאֵין צְרִיכִין לְעֵרֵב בְּחֻצוֹת שְׂהָרִי הַתֵּינּוֹקוֹת מְכִירִין בְּפֶת. בְּנֵי חֲבוּרָה שְׂהָיוּ מְסֻבִּין וְקֻדְשׁ עָלֵיהֶן הַיּוֹם פֶּת שְׁעַל הַשְּׁלַחַן סוּמְכִין עָלֶיהָ מְשׁוּם עֵרוֹבֵי חֻצוֹת. וְאִם רָצוּ לְסַמֵּךְ עָלֶיהָ מְשׁוּם שְׂתוּף סוּמְכִין אֶף עַל פִּי שְׂהוּ מְסֻבִּין בְּחֻצָּר:

**מגיד משנה** **המשתתפין במבוי וכו'.** בפ' הדר (דף ע"א:) ברייתא מחלוקת ר"מ ורבנן ואמרו שם הלכה כר"מ ונאמרו שם שתי לשונות ונחלקו המפרשים בפסק דברים אלו והנכון כדברי רבינו שכל שנשתתפו במבוי בפת סומכין עליו משום עירוב וכן העלה הרשב"א ז"ל וכתב אלא שנהגו לערב בפת ולשתף ומניחין שתי עוגות בבית שבחצר אחת משום עירוב ואחת משום שתוף עכ"ל: **בני חבורה שהיו מסובין וקדש וכו'.** בכיצד משתתפין (דף פ"ה:) א"ר יהודה אמר שמואל בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום פת שעל השלחן סומכים עליו משום עירוב ואמרי לה משום שתוף אמר רבה ולא פליגי כאן



שמסובים בבית כאן שמסובים בחצר. והטעם לפי שהשתוף הוא אפילו בחצר אבל העירוב אינו אלא בבית בדוקא כמו שנתבאר. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרשה בבני חבורה שקנו פת בשתוף והיו מסובים ואוכלים ממנו אבל הרשב"א ז"ל מפרשה בבני חבורה שהיו מסובים אצל אחד שזמן לאכול משלו. ואע"פ שהמערב משלו צריך לזכות כמו שיתבאר בסמוך בכאן סתמו כפרושו שכל שזמן לאכול על השלחן הרי זה זכה להם את הכל:

**כסף משנה** המשתתפין במבוי צריכים לערב בחצרות וכו'. בפרק הדר (עירובין ע"א:) מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי שלא לשכח תורת עירוב מן התינוקות שיאמרו אבותינו לא עירבו דברי ר"מ וחכ"א מערבין או משתתפים פליגי בה רב נחומי ורבה חד אמר בפת כ"ע לא פליגי דבחדא סגי כי פליגי ביין וחד אמר ביין כ"ע ל"פ דבעינן תרתי כי פליגי בפת א"ר יהודה אמר רב הלכה כר"מ ורב הונא אמר מנהג ור' יוחנן אמר נהגו. ורבינו מלבד מ"ש פה כתב בפ"ה מבוי שעירבו כל חצרות שבו כל חצר לעצמה ואח"כ נשתתפו כולם במבוי שכח אחד מבני חצר ולא עירב עם בני חצרו לא הפסיד כלום שהרי כולם נשתתפו על השיתוף סומכין ולא הצריכו לערב בחצרות עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות והרי עירבו בחצרות. נראה מדבריו שאפילו לא עירבה כל חצר לעצמה אם נשתתפו בפת סומכים עליו וא"צ לערב כלל. ואע"פ שכתב עוד בפרק הנזכר נשתתפו במבוי ושכחו כולם לערב בחצרות אם אין מקפידין על פרוסתן סומכים על השיתוף בשבת ראשונה בלבד ואין מתירין להם דבר זה אלא מדוחק כבר העמידה ה"ה בשעירבו ביין ומאי פרוסתן פרוסה דעלמא שאילו נשתתפו בפת סומכים עליו משום עירוב. ולפי זה נראה שרבינו פוסק כר"מ וכדפסק רב ולא חיישינן לדרבי יוחנן דאמר נהגו כיון דסתמא דמתניתין כר"מ וכמ"ד דבפת כ"ע לא פליגי דבחדא סגי וכן פירש ה"ה כאן ואפשר שפוסק כחכמים וכמ"ד ביין כ"ע לא פליגי דבעי תרתי דסתם מתניתין כחכמים דבנשתתפו ביין הוא דכה"ג מודו רבנן דצריך לערב בחצרות מפני התינוקות שאינם מכירין ביין שמשתתפים בו במבוי אבל כשמשתתפים בפת מתוך שהפת חיי האדם עיניהם תלויות בו ומתוך כך מכירין כשמשתתפין במבוי בו ולפי זה סומכין על השיתוף בפת במקום עירוב אבל לא שייך למימר סומכים על עירוב במקום שיתוף דעירוב שעירבה כל חצר לעצמה היאך יתיר לטלטל במבוי והרי אפילו מחצר לחצר שלא דרך מבוי אסור לטלטל ולכן לא הזכירו רבינו מיהו היכא שהחצרות פתוחות זו לזו ועירבו דרך פתחיהם אפשר שמותר לטלטל במבוי על סמך עירוב זה:

**ב** לקח אחד מִבְּנֵי הַחֲצֵר פֶּת אַחַת וְאָמַר הֲרִי זֶה לְכֹל בְּנֵי הַחֲצֵר אוֹ שֶׁהוּא אֶכְּל כְּשֵׁתִי סְעֵדוֹת וְאָמַר הֲרִי זֶה לְכֹל בְּנֵי הַמְּבֹי אֵינוֹ

צָרִיךְ לְגַבּוֹת מְכַל אֶחָד וְאֶחָד. אָבֵל צָרִיךְ לְזָכוֹת לָהֶן בּוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. וַיֵּשׁ לוֹ לְזָכוֹת עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבָתּוֹ הַגְּדוֹלִים וְעַל יְדֵי עֶבְדּוֹ הָעֵבְרִי וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ. אָבֵל לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבָתּוֹ <sup>נ</sup> הַקְּטָנִים וְלֹא עַל יְדֵי עֶבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים מִפְּנֵי שֶׁיֵּדוֹן כְּיָדוֹ. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְזָכוֹת לָהֶן עַל יְדֵי שִׁפְחָתוֹ הָעֵבְרִית אֲף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטָנָה. שֶׁהַקְּטָן זֹכֶה לְאַחֲרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים. וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְבָנֵי הַחֲצֵר אוֹ לְבָנֵי הַמְּבוּי שֶׁהָרִי זָכָה לָהֶן וְעָרַב עֲלֵיהֶן שִׁזְכוֹת הִיא לָהֶן וְזָכִין לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו :

**מגיד משנה** לקח אחד וכו'. פרק חלון (עירובין דף ע"ט :). משנה וגמרא. ומ"ש אע"פ שהן קטנים שהקטן זוכה לאחרים וכו' מבואר בגיטין פרק התקבל (דף ס"ד ס"ה). וי"מ שכשאמרו בבניו קטנים וגדולים הכונה שהם סמוכים על שלחן אביהם נקראים קטנים אע"פ שהם גדולים בשנים ואם אינן סמוכין על שלחן אביהם נקראים גדולים אע"פ שהן קטנים בשנים דמו זה למציאה כמבואר סוף פרק י"ז מהלכות גזלה ואבדה. ואחרים חלקו ופירשו המשנה כפשטה וזה נראה דעת רבינו ועיקר. וכתב הרשב"א ז"ל וכשהוא מזכה אם בקי בהלכה הוא צריך לזכות לכל בני החצר והמבוי ולכל מי שנתוסף מיום זה ואילך במבוי שאם לא כן פעמים שנתוספו דיורים ויאסרו עליהן עכ"ל. ובפרק חמישי אבאר. ומ"ש רבינו ואינו צריך להודיע, פסק הלכה בגמרא (דף פ"א) כר' יהודה דאמר הכין :

**כסף משנה** ויש לו לזכות ע"י בנו וכו' וע"י אשתו. משנה פרק חלון (עירובין פ"ט :). וכתבו שם התוס' בשילהי נדרים מוקי לה כגון שיש לה בית באותו חצר דמיגו דזכיא לנפשה זכיא לאחרני אבל אם אין לה בית בחצר לא. והר"ן כתב בפ"ב דביצה דהא דאוקימנא בנדריים בשיש לה בית באותו חצר ה"מ לר"מ דאמר אין קנין לאשה בלא בעלה כדאיתא בפ"ק דקדושין אבל לרבנן דפליג עליה התם לא צריכינן שתהא לה חצר באותו מבוי. וזה דעת רבינו והר"ן שכתבו משנתנו כצורתה : וכן יש לו לזכות להם ע"י שפחתו העברית וכו'. ה"ה עבדו העברי הקטן אלא משום דבפרק התקבל (גיטין ס"ד ס"ה) הוכחנו כן משפחה דאמרינן האי שפחה היכי דמיא אי דאתיא שתי שערות מאי בעיא גביה מש"ה נקט שפחה מטעם שנתן שהקטן זוכה לאחרים שייך נמי בעבד עברי קטן, ויותר נכון לומר דלא נקט עבד עברי קטן משום דלא משכחת לה דאינו נמכר בגנבתו כיון דקטן הוא וגם אינו יכול למכור עצמו :

**כא** אין מערבין ולא משתתפין בשבת אלא מבעוד יום. ומערבין ערובי חצרות ושתופי מבואות בין השמשות אף על פי שהוא ספק מן היום ספק מן הלילה. ולעולם צריך שיהא הערוב או השתוף מצוי ואפשר לאכלו כל בין השמשות. לפיכך אם נפל עליו גל או אבד או נשרף או שהיה תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו ערוב. משחשכה הרי זה ערוב. ואם ספק הרי זה ערוב שספק הערוב כשר :

**מגיד משנה** אין מערבין ולא משתתפין בשבת אלא וכו'. משנה פרק ב"מ (דף ל"ד). ספק חשיכה ספק אינה חשיכה מערבין והעמידוה בגמרא בעירובי חצרות אבל ודאי חשיכה אין מערבין: ולעולם צריך שיהיה העירוב או השיתוף מצוי ואפשר לאכלו כל וכו'. משנה פרק בכל מערבין (עירובין ל"ה). נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאה מבע"י אינו עירוב משחשיכה הי"ז עירוב אם ספק נחלקו שם ומסקנא שספק העירוב כשר ואע"פ שהמשנה בעירובי תחומין שוין הם להן עירובי חצרות בדבר זה ופשוט וכ"כ ז"ל :

**לחם משנה** אין מערבין ולא משתתפין אלא מבעוד יום. כתב הרב המגיד והעמידוה בגמרא בעירובי חצירות כלומר אבל בעירובי תחומין ודאי דאין מערבין דאסמכוה רבנן עירובי תחומין אקראי כדפירש רש"י ז"ל שם. ולמטה כתב הרב המגיד ואף על פי שהמשנה בעירובי תחומין שוים להם עירובי חצרות בדבר זה והטעם דכ"ש הוא דכיון דבעירובי תחומין כן כ"ש עירובי חצרות ולמעלה בלשון המתחיל שהוא מותר וכו' שכתב ופירש עירובי תחומין ושיתופי מבואות דין אחד להם טעמו דמערבין סתמא קאמר ואם כן כל עירוב במשמע בין עירובי תחומין בין עירובי חצרות :

**כב** נתן הערוב או השתוף במגדל ונעל עליו ואבד המפתח קדם שחשכה אם אי אפשר לו להוציא הערוב אלא אם כן עשה מלאכה בין השמשות הרי זה כמי שאבד ואינו ערוב שהרי אי אפשר לאכלו. הפריש תרומת מעשר או תרומה גדולה והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשך אין מערבין בה שעדין היא טבל כל בין השמשות וצריך שתהיה סעדה הראויה מבעוד יום :

**מגיד משנה** נתן העירוב או השיתוף במגדל ונעל עליו ואבד וכו'. גם זה שם (דף ל"ד): נתנו במגדל וכו' ומסקנא העלו המפרשים כדברי רבינו שאם צריך למלאכה גמורה אינו עירוב ואם אין בו אלא משום שבות הרי זה עירוב שכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות כל שיש צורך מצוה כמבואר פכ"ד מהלכות שבת ועוד יתבאר זה פ"ו גבי עירובי תחומין: **הפריש תרומת מעשר או תרומה גדולה והתנה עליה שלא יהיה תרומה וכו'.** משנה הובאה שם (דף ל"ו). לענין טבול יום וכו' אמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימים אם אמר עירבו לי בו לא אמר כלום והעלו שם הטעם משום דבעינן סעודה הראויה מבע"י ויתבאר כיוצא זה פ"ו בדיני עירובי תחומין:

## הלכות עירובין - פרק שני

**א** אֲנָשֵׁי הַחֶצֶר שֶׁעָרְבוּ כָּלֵן חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא עָרַב עִמָּהֶן בֵּין מִזִּיד בֵּין שׁוֹכַח הָרִי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶן. וְאִסוּר לְכַלֵּן לְהוֹצִיא מִבִּתְיָהֶן לְחֶצֶר אוֹ מִחֶצֶר לְבִתְיָהֶן. בְּטֵל לָהֶן זֶה שֶׁלֹּא עָרַב רְשׁוֹת חֶצְרוֹ בְּלִבָּד הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבִּתְיָהֶן לְחֶצֶר וּמִחֶצֶר לְבִתְיָהֶן אֲבָל לְבֵיתוֹ אִסוּר. בְּטֵל לָהֶן רְשׁוֹת בֵּיתוֹ וּרְשׁוֹת חֶצְרוֹ הָרִי כֻּלָּם מִתְרִין. הֵן מִפְּנֵי שֶׁעָרְבוּ וְהָרִי בְּטֵל לָהֶן רְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְחֶצְרוֹ. וְגַם הוּא מִתֵּר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ רְשׁוֹת וְהָרִי הוּא כְּאוֹרַח אֶצְלָם וְהָאוֹרַח אֵינּוּ אוֹסֵר:

**מגיד משנה** אנשי חצר שעירבו כולן חוץ מאחד שלא עירב וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ועיקרו פרק הדר (עירובין ס"ט): אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב וכו'. מבואר בסוגיא שעל משנה זו: **בטל להם זה שלא עירב רשות חצרו בלבד הרי אלו מותרים להוציא ולהכניס מביתו לחצר ומחצר לביתו אבל וכו'.** במשנה הנזכרת אנשי וכו' ביתו אסור מלהכניס ומלהוציא לו ולהם שלהן מותר לו ולהם והעמידוה בגמרא כמ"ד המבטל רשות חצרו רשות ביתו לא בטל וכשבטל רשות חצרו ולא בטל רשות ביתו בפירוש היא משנתנו והכי קי"ל דרבנן סברי הכין כדאיתא סוף עושין פסין (עירובין כ"ו): **בטל להם**

**רשות חצרו וכו'.** ג"ז מבואר שם (דף ס"ט:) ובעושיין פסין (דף כ"ו): היכא דגלי גלי:

**כסף משנה** **ביטל להם זה שלא עירב רשות חצרו בלבד וכו' אבל לביתו אסור.** בפרק חלון (עירובין ע"ט.) אמתניי דמתבן שבין שתי חצרות תניא בית שבין שתי חצרות ומילאהו תבן וכו' נתמעט התבן מעשרה טפחים שניהם אסורים כיצד הוא עושה נועל ביתו ומבטל רשותו ומתמה בגמרא תרתי ה"ק או נועל ביתו או מבטל רשותו ואיבעית אימא לעולם תרתי כיון דדש ביה אתי לטלטולי. ופירש"י לעולם תרתי ולענין היתר חבירו בחדא סגי מיהו לדידיה בעי למיעבד הרחקה דלא ליתו לטלטולי וה"ה דס"ל להאי תנא בכל מבטלי רשות צריך לנעול. ועל פי זה כתב הטור שאם ביטל רשותו סתם לא ביטל רשות ביתו הילכך צריך לנעול ביתו שלא יבא להוציא באיסור ולא יפתחנו אלא כשרוצה לצאת ולבא וינעלנו מיד אחרי צאתו ובואו עכ"ל. ורבינו שלא הזכיר שצריך לנעול ביתו י"ל שסובר כמ"ש התוס' לחלק בין ההיא דפרק חלון להא דאנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב א"נ שפסק כלישנא קמא דק"י"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב ואו נועל לביתו דקאמר לאו למימרא שינעול ממש אלא היינו לומר שלא יוציא ויכניס לביתו וזה בכלל מ"ש אבל הוא אסור:

**ב** **המבטל רשותו סתם רשות חצרו בטל רשות ביתו לא בטל.** **והמבטל רשותו לבני חצר צריך לבטל לכל אחד ואחד** [א] **בפירוש ואומר רשותי מבטלת לך ולך ולך. והיורש מבטל רשות אף על פי שמת מורישו בשבת שהיורש קם תחת מורישו לכל דבר. ובטול רשות בשבת מתר לקתחלה:**

**מגיד משנה** **המבטל רשותו סתם וכו'.** ג"ז מבואר שם דדוקא היכא דגלי אבל סתמא אין הבית בכלל: **והמבטל רשותו לבני חצר צריך לבטל לכל וכו'.** בעיא פי הדר (דף ע'): ואיפשיטא דצריך. ובעושיין פסין (דף כ"ו): ג"כ יש אוקימתא דרבנן סברי הכין וק"י"ל כוותיהו. ופירוש ואם לא בטל לכל אחד בפירוש אף למי שבטל לא עשה כלום וכן מוכרח שם. ומדברי רש"י ז"ל שבפרק פסין נראה שאם היו כולן עומדים ואמר רשותי מבוטלת לכולכם שדי בכך. ולשון רבינו בזה צריך תלמוד: **והיורש מבטל רשות אע"פ שמת מורישו וכו'.** בעיא שם (דף ע'). יורש מהו שיבטל רשות היכא דלא הוה מצי לערובי מאתמול כגון שבאה לו הירושה בשבת וק"י"ל כר' נחמן דאמר מבטל וכ"פ ז"ל: **ובטול רשות וכו'.** במשנה שם (דף ס"ט:) וכב"ה:

**ג** בְּטָלוּ אֵלּוּ הַמְעַרְבִין רְשׁוּתָן לְזֶה שְׁלֹא עֵרַב. הוּא מִתֵּר שְׁהָרִי  
נִשְׁאַר לְבַדּוֹ. וְהֵם אֲסוּרִין שְׁלֹא נִשְׁאַר לָהֶן רְשׁוּת. וְאִין אוֹמְרִים  
יְהִיו כְּאוֹרְחִים אֲצֵלוֹ שְׁאִין רַבִּים אוֹרְחִין אֲצֵל אֶחָד :

**מגיד משנה** **בטלו אלו המערבין וכו'.** משנה שם נתנו לו רשותן הוא מותר והן  
אסורים ואמרו בגמרא ואמאי הם אסורים אינהו נמי ליהוו אורחין לגביה  
ותירצו חד לגבי חמשה הוי אורח חמשה לגבי חד לא הוו אורחים. וכתב  
הרשב"א ז"ל ויראה לי שאם היו שנים לבד ובטל האחד אצל חברו כך הדין  
שהמבטל אסור אף בשל חברו וחבירו מותר בשל עצמו וכן רבים שלא עירבו  
שנתנו רשות לרבים שעירבו לפי שהיחיד נעשה אורח אצל רבים אבל הרבים  
אינן נעשין אפילו אצל הרבים ולא היחיד אצל היחיד עכ"ל:

**ד** הָיוּ אֵלּוּ שְׁלֹא עֵרְבוּ שְׁנַיִם אוֹ יֶתֶר. אִם בְּטָלוּ רְשׁוּתָם לַמְעַרְבִין  
הַמְעַרְבִין מִתֵּרִין וְאֵלּוּ שְׁלֹא עֵרְבוּ אֲסוּרִין. וְאִין הַמְעַרְבִין  
יְכוּלִים לְבַטֵּל רְשׁוּתָם לְשְׁנַיִם שְׁלֹא עֵרְבוּ שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן אוֹסֵר  
עַל חֲבֵרוֹ. וְאִפְלוּ חִזַּר הָאֶחָד שְׁלֹא עֵרַב וּבִטֵּל רְשׁוּתוֹ לְשְׁנַיִם שְׁלֹא  
עֵרַב הָרִי זֶה אוֹסֵר שְׁבִשְׁעָה שְׁבִטְלוּ לוֹ הַמְעַרְבִין אֲסוּר הָיָה. \*  
אֶחָד שְׁעֵרַב אִינוֹ מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד שְׁלֹא עֵרַב אֲבָל הָאֶחָד  
שְׁלֹא עֵרַב מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד שְׁעֵרַב :

**ההראב"ד** **אחד שעירב וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל והוא שמת הג' שעירב זה עמו  
אבל אם הוא חי צריך לבטל לשניהם, עכ"ל:

**מגיד משנה** **היו אלו שלא עירבו שנים או יתר אם בטלו רשותם למערבין וכו'.**  
ברייתא שם (דף ע"ו) שנים שלא עירבו נותנים רשותם לשנים שעירבו וכתב  
רבינו ואלו שלא עירבו אסורים וכבר נתבאר זה למעלה בדברי הרשב"א ז"ל:  
ואין המערבין יכולים לבטל רשותם לשנים שלא עירבו שכל אחד וכו'.  
ברייתא שם ואין שנים שעירבו נותנין רשותם לשנים שלא עירבו ומפורש שם  
לא צריכא דהדר חד מנייהו ומבטל ליה לחבריה מהו דתימא לישתרי קמ"ל  
כיון דבעידנא דקא מבטל לא הויא ליה שריותא בהאי חצר לא: **אחד שעירב**  
**אינו מבטל רשותו לאחד שלא וכו'.** ברייתא שם אחד שלא עירב נותן רשותו  
לאחד שעירב אבל אין אחד שעירב נותן רשותו לאחד שלא עירב. ורבינו הביא  
הברייתא כלשונה ויש בזה תמה שהרי בגמרא הקשו מרישא למאן דאמר  
המבטל רשות צריך לבטל לכל אחד ואחד ואינו מספיק בבטולו לאחד וכך

היא הקושיא שם היכי דמי אחד שעירב אי דליכא אחרינא בהדיה מאן עירב אלא פשיטא דאיכא אחרינא בהדיה וקתני לאחר שעירב ותירצו הבי"ע דהוה ומית ומבואר זה בהלכות וא"כ היה לו לרבינו לבאר שאין הבטול לאחד שעירב מועיל אלא כשאין חבירו שעירב עמו קיים וכבר הושג מזה. ואפשר שסמך לו רבינו על מה שכבר באר למעלה שצריך לבטל לכל אחד ואחד וצ"ע:

**ה** כָּשֶׁם שֶׁבַעַל הַבַּיִת זֶה מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְבַעַל הַבַּיִת זֶה בְּחֶצֶר אַחַת כֶּךָ. <sup>[ב]</sup> מְבַטֵּלִין מִחֶצֶר לְחֶצֶר. וּמְבַטֵּלִין וְחוֹזְרִין וּמְבַטֵּלִין. כִּיצַד. שְׁנַיִם שְׁשָׁרוּיִים בְּחֶצֶר וְלֹא עֵרַב. אֶחָד מֵהֶן <sup>[ג]</sup> מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְשֵׁנֵי וְנִמְצָא הַשְּׁנַיִ מְטַלְטֵל בְּרְשׁוּתוֹ שֶׁבַטֵּל לוֹ חֲבֵרוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה צָרְכּוֹ. וְחוֹזֵר הַשְּׁנַיִ וּמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְרֵאשׁוֹן וּמְטַלְטֵל הָרֵאשׁוֹן בְּרְשׁוּתוֹ שֶׁבַטֵּל לוֹ. וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים. וַיֵּשׁ בְּטוֹל רְשׁוּת בְּחֶרֶבָה כְּדָרֶךְ שֶׁהוּא בְּחֶצֶר:

**מגיד משנה** **כשם שבעל הבית זה מבטל רשותו לבעה"ב זה בחצר אחת וכו'.** שם (דף ס"ו:) אמר שמואל אין בטול רשות מחצר לחצר ואין בטול רשות בחורבה ור' יוחנן אמר יש בטול רשות מחצר לחצר ויש בטול רשות בחורבה וקי"ל כר"י. ובאור זה כך הוא ששתי חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרה"ר אע"פ שאין אחת אוסרת על חברתה אם רצתה האחת לבטל רשותה אצל השניה היא מותרת וחברתה אסורה. ואצ"ל שיש בטול אם היתה זאת לפניו מזו שהפנימיות אוסרות על החיצונה שיש בהן בטול וזה מבואר שם: **ומבטלין וחוזרין ומבטלין כיצד שנים ששויין בחצר ולא וכו'.** מחלוקת רב ושמואל (דף ס"ח:) ופסק כרב וכן פסקו בהלכות ויש חולקין וכבר הכריע הרשב"א ז"ל כדברי ההלכות: **ויש בטול רשות בחורבה כדרך שהוא וכו'.** כבר נזכר זה וענינו שאם היו שני בתים פתוחים לחורבה אחת שאוסרין זה על זה אם לא עירבו ביטול מועיל ביניהם כדרך שמועיל בחצר:

**י** מִי שֶׁבַטֵּל רְשׁוּתוֹ וְחִזֵּר וְטַלְטֵל בְּרְשׁוּתוֹ שֶׁבַטֵּל. אִם בְּמִזִּיד הוֹצִיא הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלֶיהֶן שֶׁהָרִי לֹא עֹמֵד בְּבַטּוּלוֹ. וְאִם <sup>[ד]</sup> בְּשׁוּגָג הוֹצִיא אֵינּוּ אוֹסֵר שֶׁהָרִי הוּא עֹמֵד בְּבַטּוּלוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁלֹּא קָדְמוּ וְהִחֲזִיקוּ אֵלָיו שֶׁבַטֵּל לָהֶן. אֲבָל אִם קָדְמוּ וְהִחֲזִיקוּ וְהוֹצִיאוּ אִם חִזֵּר הוּא וְהוֹצִיא בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד אֵינּוּ אוֹסֵר עָלֶיהֶן:

**מגיד משנה** מי שביטל רשות וחזר לטלטל ברשותו שביטל וכו'. משנה (דף ס"ט): שם מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד הרי זה אוסר דברי ר"מ ר"י אומר מזיד אוסר שוגג אינו אוסר ומשמע ממתני' (דף ס"ח ס"ט) דגבי צדוקי ומאוקימתא דאוקימו עלה לא קשיא כאן קודם שהחזיקו וכו' דלאחר שהחזיקו אינו אוסר בשום צד לענין הלכתא וכן דעת ההלכות וכן הכריע הרשב"א ז"ל:

**לחם משנה** מי שבטל רשותו וכו'. צ"ל שמ"ש רבינו למעלה וגם הוא מותר מפני שלא נשאר לו רשות איירי בשקדמו הם והחזיקו דאל"כ הרי כשהוא מטלטל לא עמד בביטולו. ועל מה דפסק רבינו כר"י דאמר במזיד אוסר בשוגג אינו אוסר. לכאורה קשה דבגמרא (דף ס"ח:) כתנאי מי שנתן רשות וכו' כלומר דאית ליה לר"מ דאמר בין בשוגג בין במזיד אוסר דמבטלין וחוזרין ומבטלין. ור' יהודה דאמר במזיד אוסר בשוגג אינו אוסר דאין חוזרין ומבטלין. ודחו דכ"ע סברי אין מבטלין וחוזרין ומבטלין והכא בקנסו שוגג אטו מזיד וכו'. והשתא קשה בדברי רבינו דאם נאמר דלא דחינן הכי בגמרא אלא לשמואל אבל לרב דאית ליה דמבטלין וחוזרין ומבטלין הוי תנאי ואתיא כר"מ קשה דאם כן איך פסק הוא כרב דחוזרין ומבטלין וכר"י דהוי דלא כוותיה. ואם נאמר דדחוי הגמרא הוי אפילו אליבא דרב כ"ש דקשה דע"כ ר"י סבר דאין חוזרין ומבטלין וא"כ איך פסק הוא דחוזרין ומבטלין כר"י. ועוד לכאורה נראה דהוא מוכרח דס"ל לרב תנאי דאי לא תיקשי לרב ברייתא דפי חלון (דף מ"ט) דאמרינן התם הוא אסור וחבירו מותר פשיטא לא צריכא וכו' והא קמ"ל דמבטלין וחוזרין ומבטלין וכ"כ שם התוס' דרב ס"ל תנאי ואולי י"ל דהך לימא כתנאי לא הוי אלא אי טעמא דאין מבטלין וחוזרין ומבטלין הוי משום דכיון דבטליה לרשות וכו' כדאמרו שם לעיל בגמרא אבל אי טעמא משום דלא ליהויין מילתייהו דרבנן כחוכא ואיטלולא מצו סברי כ"ע דמבטלין וחוזרין ומבטלין כרב וצריך להתיישב בדבר:

**שְׁנֵי בְּתִים בְּשָׁנֵי צְדֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים וְהַקִּיפּוֹם נְכָרִים מְחַצָּה בְּשֶׁבֶת אֵין מְבַטְלִין זֶה לְזֶה הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְעָרֵב מֵאִמָּשׁ. אֶחָד מְבַנֵּי חֲצַר שְׁמֵת וְהֵנִיחַ רְשׁוֹתוֹ לְאֶחָד מִן הַשּׁוֹק. אִם מֵת מִבְּעוֹד יוֹם הָרִי הַיּוֹרֵשׁ שְׁאִינוֹ מְבַנֵּי הַחֲצַר אוֹסֵר עֲלֵיהֶם. וְאִם מֵת מִשְׁחַשְׁכָּה אִינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם. וְאֶחָד מִן הַשּׁוֹק שְׁמֵת וְהֵנִיחַ רְשׁוֹתוֹ לְאֶחָד מְבַנֵּי הַחֲצַר. אִם מִבְּעוֹד יוֹם מֵת אִינוֹ**



אוֹסֵר עֲלֵיהֶם שְׁהָרִי כֶּלֶן מְעַרְבִים. וְאִם מִתּוֹ מִשְׁחַשְׁכָּה אוֹסֵר  
עֲלֵיהֶם עַד שְׂיִבְטֵל רְשׁוֹת מוֹרִישׁוֹ <sup>[ה]</sup> לָהֶן :

**מגיד משנה** שני בתים בשני צדי רה"ר וכו'. בעיא שם (דף ס"ז) דאיפשיטא דאין מבטלין: אחד מבני חצר שמת וכו'. ברייתא שם אחד מן החצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק מבע"י אוסר משחשכה אינו אוסר ופי' אחד מן החצר עירב עם בני החצר וכשמת משחשכה כיון שהותר למקצת שבת הותר לכולו ואין היורש אוסר אבל כשמת מבע"י הרי היורש אוסר וכבר נתבאר למעלה שהיורש מבטל. וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשבא זה היורש ודר עמהם בשבת הא לאו הכי אינו אוסר כמו שיתבאר פ"ד שמקום הפת אוסר. עוד כתב דוקא כשהניחו לאחד מן השוק הוא שאוסר כשמת מבע"י אבל אם הניחו לאחד מבני חצר שעירב עמהם הכל מותר שאע"פ שלא עירב עמהם על דירה זו כיון שעירב עמהם ונכנס השבת לאחר שמת המוריש הרי חל העירוב על כל מה שיש לו בחצר ופשוט הוא שם. עוד כתב אחד מבני חצר שלא עירב ומת משחשכה הרי היורש אוסר עד שיבטל אע"פ שהיה דר באותה חצר ועירב עמהם לפי שלא נכנס רשות המוריש בתוך עירובו של יורש. עוד כתב ויראה שאפילו לא היה היורש דר באותה שבת עמהם אוסר עד שיבטל שכל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת עד שיבטל: אחד מן השוק שמת וכו'. בברייתא הנזכרת מבואר כן וגם בזה כתב הרשב"א ז"ל דוקא כשבא היורש לדור בשבת הוא שאוסר הא לאו הכי לא כנזכר למעלה:

**כסף משנה** אחד מבני חצר שמת והניח רשותו וכו'. כתב הרב המגיד בשם הרשב"א דוקא שהניחו לאחד מן השוק הוא שאוסר אבל אם הניחו לאחד מבני החצר שעירב עמהם הכל מותר וכו'. משמע מדבריו שאפילו קודם שמת המוריש אינו אוסר דכיון שזכה מבע"י בבית מורישו הכל נכנס בכלל עירובו וכ"נ מדברי הרא"ש ואם משחשכה מת כיון דסתם מוריש זה לא עירב לפי שהיה מן השוק והיורש אינו יכול לערב עכשיו אף על פי שהיורש הזה עירב מבעוד יום עם שכניו בעבור ביתו לא אמרינן שיכנס בית זה שירש עכשיו בכלל עירובו דכיון דכשחשכה היה אסור כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת:

**ח** יִשְׂרָאֵל וְגַר שְׂשֻׁרוּיִים בְּמַעְרָה אַחַת וּמֵת הַגֵּר מִבְּעוֹד יוֹם אֶף  
עַל פִּי שְׁלֹא הִחֲזִיק יִשְׂרָאֵל אַחַר בְּנִכְסָיו עַד שְׁחַשְׁכָּה הָרִי זֶה  
הַמִּחֲזִיק אוֹסֵר עַד שְׂיִבְטֵל שְׁהָרִי הוּא כְּיֹרֶשׁ. וְאִם מִתּוֹ הַגֵּר  
מִשְׁחַשְׁכָּה אֶף עַל פִּי שְׁהִחֲזִיק יִשְׂרָאֵל אַחַר בְּנִכְסָיו אִינוּ אוֹסֵר  
עָלָיו אֶלָּא בְּהִתְרוֹ הָרֵאשׁוֹן הוּא עוֹמֵד :

**מגיד משנה** **ישראל וגר ששרויין וכו'.** ברייתא (דף ע'.) והעמידו כן בגמרא ישראל וגר ששבתו במגורה אחת פ"י רש"י כמין גורן וחלוק לחדרים מת הגר מבע"י אף על פי שלא החזיק ישראל מבע"י אלא משחשכה הרי זה אוסר מת הגר משחשכה כיון שלא היה לו להחזיק מבע"י אלא משחשכה הרי זה אינו אוסר ומפורש שם שבטול מועיל במקום שהוא אוסר. וענין הגר שנכסיו כהפקר על איזה דרך הוא מבואר בהלכות זכייה ומתנה :

**ט** **ישראל הדר עם העובד כוכבים ומזלות או עם גר תושב** בחצר אינו [נ] אוסר עליו שדירת העובד כוכבים ומזלות אינה דירה אלא כבהמה הוא [נ] חשוב. ואם היו שני ישראלים או יתר ועובד כוכבים ומזלות שכן עמהן הרי זה אוסר עליהם. ודבר זה גזרה שלא ישפנינו עובד כוכבים ומזלות עמהן שלא ילמדו ממעשיו. ולמה לא גזרו בישראל אחד ועובד כוכבים ומזלות אחד. מפני שאינו דבר מצוי. שהרי יפחד שפא יתיחד עמו ויהרגנו וכבר אסרו להתיחד עם העובד כוכבים ומזלות :

**מגיד משנה** **ישראל הדר עם וכו'.** (דף פ"א:) ריש פרק הדר עם וכו' ראב"י אומר לעולם אינו אוסר עד שיהיו שני ישראל אוסרין זה על זה. ונפסקה בגמרא (דף ס"ב:) הלכה כן ושם נתבאר הטעם שהזכיר רבינו בבאור. ופירש דוקא בשאין הישראלים אוכלין על שלחן אחד וצריכין לערב אבל אם היו אוכלין על שלחן אחד אין העובד כוכבים ומזלות אוסר עליהן. וזה ברור ומבואר בדברי רבינו. ודין גר תושב שהוא בזה כעובד כוכבים ומזלות מבואר בירושלמי :

**לחם משנה** **ישראל הדר עם העובד כוכבים ומזלות או עם גר תושב בחצר אינו אוסר עליו וכו'.** כתב ה"ה ופירוש דוקא כשאין הישראלים אוכלים על שלחן אחד עד אומרו וזה ברור ומבואר בדברי רבינו כוונתו להוכיח דכשהישראלים אוכלים על שלחן אחד א"צ עירוב דאין עובד כוכבים ומזלות אוסר והוכיח כן ממ"ש רבינו דטעם האיסור שאין עירוב מועיל במקום עובד כוכבים ומזלות ואילו איסור העובד כוכבים ומזלות אין תלוי בעירוב איך תלה הטעם שאין עירוב מועיל במקום עובד כוכבים ומזלות משמע דדוקא כשצריך עירוב העובד כוכבים ומזלות אוסר דאין עירוב מועיל במקום עובד כוכבים ומזלות אבל אי לא אינו אוסר :

2 שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת הַשּׁוֹכְנִים בְּחָצֵר אַחַת וְעָרְבוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים לְעַצְמָן לֹא הוֹעִילוּ כָלוּם. וְכֵן אִם בְּטָלוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת אוֹ בְּטָל לָהֶן אוֹ בְּטָלוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים זֶה לָזֶה וְנַעֲשׂוּ כְּיַחֲד עִם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת לֹא הוֹעִילוּ כָלוּם. שְׂאִין עֲרוּב מוֹעִיל בְּמָקוֹם עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת. וְאִין בְּטוּל [ח] רְשׁוּת מוֹעִיל בְּמָקוֹם עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת. וְאִין לָהֶן תִּקְנָה אֶלָּא [ט] שְׂשִׁכְרוּ מִמֶּנּוּ רְשׁוּתוֹ וַיַּעֲשֶׂה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת כְּאֵלוֹ הוּא אוֹרַח עִמָּהֶן. וְכֵן אִם הָיוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת רַבִּים מִשְׂכִּירֵין רְשׁוּתָם לְיִשְׂרָאֵלִים וְהַיִּשְׂרָאֵלִים מְעָרְבִין וּמִתְרִין. וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד שְׂשִׁכַר מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת מְעָרַב עִם שְׂאָר הַיִּשְׂרָאֵלִים וַיִּתְרוּ כֻּלָּם. וְאִין כָּל אֶחָד צָרִיךְ לְשַׁכַּר מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלּוֹת :

**מגיד משנה** שני ישראלים וכו'. שם (דף ס"ב) אמור רבנן אין מועיל עירוב במקום עובד כוכבים ומזלות ואין ביטול רשות מועיל במקום עובד כוכבים ומזלות עד שישכיר: **וכן אם העובדי כוכבים ומזלות רבים וכו'.** זה פשוט ומתבאר שם: **וישראל אחד ששכר וכו'.** זה מבואר שם (דף ס"ו) חמשה ששרויין בחצר אחת אחד שוכר ע"י כולם וכו'. וכתב הרשב"א ז"ל ישראל שהשאל או שהשכיר ביתו לעובד כוכבים ומזלות אינו אוסר שלא השאל והשכיר לו על דעת שיאסור עליו ועוד האריך בטעם זה:

**לחם משנה** ישראל אחד ששכר מן העובד כוכבים ומזלות וכו'. כתב ה"ה וכתב הרשב"א ז"ל ישראל שהשאל או שהשכיר ביתו לעובד כוכבים ומזלות וכו' קשה דאפילו אם השאל לישראל נמי לא השאילו על דעת שיאסור עליו כמ"ש התוספות (דף ע"ב בד"ה ומודין) באותם הבחורים הבאים ללמוד תורה כמבואר בהגה"ה ריש פרק ד' וז"ל שם ועוד שאינו משאל להם רשותו לאסור עליו ולא זה על זה ע"כ. וי"ל דהרשב"א ז"ל סבור דדוקא בעובד כוכבים ומזלות אמרינן הכי משום דאי הוי שאלה גמורה אין לו תקנה אלא בשכירות והוא דוחק גדול דהעובד כוכבים ומזלות אינו רוצה להשכיר דמטעם זה התירו השכירות בעובד כוכבים ומזלות מפני שהוא דבר דוחק כמבואר בגמרא ובספרי הפוסקים אבל בישראל אפילו הוי שאלה לא הוי דוחק דהוא יערב עמהם דהא הוא צריך לערב ג"כ עכ"פ:

**יא** שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זֹז לְפָנַיִם מִזֹּז וַיִּשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבַיִם וּמִזְלוֹת דָּרִים בְּפָנֵימִית וַיִּשְׂרָאֵל אַחַר בְּחִיצוֹנָה. אוֹ שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבַיִם וּמִזְלוֹת בְּחִיצוֹנָה וַיִּשְׂרָאֵל אַחַר בְּפָנֵימִית הָרִי זֶה אוֹסֵר עַל הַחִיצוֹנָה עַד שֶׁיִּשְׁכַּח מִמֶּנּוּ. שֶׁהָרִי רִגְלֵי שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים [1] וְעוֹבֵד כּוֹכָבַיִם וּמִזְלוֹת מְצוּיִים שָׁם. וְהַפָּנִימִי מִתָּר בְּפָנֵימִית :

**מגיד משנה** **שתי חצרות זו וכו'.** שם (דף ס"ה:) אמר רב ישראל ועובד כוכבים ומזלות בפנימית וישראל בחיצונה בא מעשה לפני רבי ואסר ושם פנימי במקומו מהו אמר להן מותר. עוד שם ישראל ועובד כוכבים ומזלות בחיצונה וישראל בפנימית מהו ואמרו שה"ה. ואע"פ שיש חולקים בדברים אלו מפני הסוגיא ששם כבר הכריחו האחרונים כדברי רבינו ועיקר :

**יב** שׁוֹכְרִין מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבַיִם וּמִזְלוֹת אֶפְלוּ [2] בְּשַׁבָּת. שֶׁהַשְּׂכִירוֹת כְּבָטוּל רְשׁוּת הִיא שְׂאִינָה שְׂכִירוֹת וְדָאִית אֶלָּא הֶכָר בְּלָבַד. לְפִיכָד שׁוֹכְרִין מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבַיִם וּמִזְלוֹת אֶפְלוּ בְּפָחוֹת מְשׁוּה פְּרוּטָה. וְאִשְׁתּוּ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבַיִם וּמִזְלוֹת מִשְׁכָּרְת שְׁלֵא לְדַעְתּוֹ. וְכֵן שְׂכִירוֹ וְשִׁמְשׁוֹ מִשְׂכִּירִין שְׁלֵא לְדַעְתּוֹ. וְאֶפְלוּ הָיָה שְׂכִירוֹ אוֹ שִׁמְשׁוֹ יִשְׂרָאֵלִי הָרִי זֶה מִשְׂכִּיר שְׁלֵא לְדַעְתּוֹ. שָׂאֵל מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבַיִם וּמִזְלוֹת מְקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֲפָצָיו וְהַשְּׂאִילוֹ הָרִי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בְּרְשׁוּתוֹ וּמִשְׂכִּיר שְׁלֵא לְדַעְתּוֹ. הִיוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבַיִם וּמִזְלוֹת זֶה שְׂכִירִים אוֹ שִׁמְשִׁים אוֹ נָשִׁים רַבִּים אִם הַשְּׂכִיר אֶחָד מֵהֶן דִּיו :

**מגיד משנה** **שוכרין מן וכו'.** מבואר שם (ס"ב וס"ה ס"ז) ששוכרין ואפ"י בשבת ושוכרין אפילו בפחות מש"פ: **ואשתו של וכו'.** פ' חלון (דף פ') ההוא עכומ"ז דאמרי ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו וקא בעי מהו למיגר מדביתהו ופשטו שאשתו משכרת שלא מדעתו ומכאן דשלא מדעתו הוא אפילו בששאלוהו וסרב והרשב"א כתב שלא מדעתו אפ"י בעל כרחו: **וכן שכירו וכו'.** זה מבואר פ' הדר (דף ס"ו) מה מערב אפילו שכירו ולקיטו אף שוכר אפילו שכירו ולקיטו. **ומ"ש רבינו ואפילו שכירו ישראל וכו'.** וכן מ"ש שאל מן העכו"ם **וכו'.** מבואר שם (דף ס"ב ס"ד) במעשה דהמן בר ריסתק שלא היה רוצה להשכיר ואמרו ניזיל חד מינייהו ולשאל מיניה דוכתא וליתיב ביה מידי וה"ל

כשכירו ולקיטו ושם אמרו היו לו חמשה שכירין ולקיטין מהו והשיבו אם אמרו שכירו ולקיטו להקל יאמרו להחמיר:

**יג** שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים וְעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת הַדָּרִים בְּחָצֵר [ט] אַחַת וְשָׁכְרוּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת בְּשַׁבַּת חוּזֵר הָאֶחָד וּמְבִטֵל רְשׁוּתוֹ לְשָׁנִי [מ] וּמִתֵּר. וְכֵן אִם מֵת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת בְּשַׁבַּת מְבִטֵל הַיִּשְׂרָאֵלִי לַיִּשְׂרָאֵלִי הָאֲחֵר וְיִהְיֶה מִתֵּר לְטַלְטֵל:

**מגיד משנה** שני ישראלים וכו'. שם (דף ס"ח:) מחלוקת שמואל ורי"י וקיי"ל כרי"י וכן בשמת עובד כוכבים ומזלות פסק כמ"ד מבטלין וכן פסקו ז"ל:

**לחם משנה** שני ישראלים ועובד כוכבים ומזלות הדריים בחצר א' ושכרו מן העובד כוכבים ומזלות בשבת חוזר האחד ומבטל רשותו לשני ומותר. אף על גב שזה שביטל רשות בשעה ששכר לא היה יכול לערב ודמי למערבין שביטלו רשותם לשנים שלא עירבו שאפילו חזר הוא וביטל רשותו לשני שלא עירב הרי זה אוסר שבשעה שביטל וכו' כמ"ש רבינו בראש הפרק מ"מ לא דמי שבידו לבטל רשות:

**יד** עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת שֶׁהִשְׁפִּיר [ט] לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת אִם אֵין הָרְאשׁוֹן יָכוֹל לְהוֹצִיא הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת הַשְּׁנִי עַד שֵׁשְׁשִׁים זָמַן שְׁכִירוֹתוֹ שׁוֹכְרִין מְזָה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת הַשְּׁנִי [ס] שֶׁהָרִי נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים. וְאִם יֵשׁ רְשׁוּת לְרְאשׁוֹן לְהוֹצִיא הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת הַשׁוֹכֵר מִמֶּנּוּ בְּכָל עֵת שִׁירָצָה. אִם לֹא הָיָה הַשְּׁנִי עוֹמֵד וְשָׁכְרוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים מִן הָרְאשׁוֹן הָרִי אֵלוֹ מִתֵּרִין:

**מגיד משנה** עובד כוכבים ומזלות שהשכיר וכו'. שם (דף ס"ה:) ר"ש בן לקיש ותלמידי ר' חנינא איקלעו לההוא פונדק דלא הוה שוכר והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה היכא דלא מצי מסלק להו לא מבעי לך דהא לא מצי מסלק ליה כי תבעי לך דמצי מסלק ליה מאי כיון דמצי מסלק ליה אגרינן מיניה או דלמא השתא מיהו הא לא סלקיה אמר להו ריש לקיש נשכור ולכשנלך אצל רבותינו שבדרום נשאל להם אתו שאלו לרבי אפס אמר להם יפה עשיתם ששכרתם. וכתב הרשב"א ז"ל שאפילו לא היה משכיר יכול לסלקו יראה לי שאם היה לו במה שהשכיר שום תפיסת יד שהיו לו קצת כלים או אפילו אין

בו אלא שיש לו רשות להניח שם שום כלים שוכרין אפילו מן המשכיר שאינו גרוע משכירו ולקיטו עכ"ל:

**טו** חצר שישארלים ועובד כוכבים ומזלות שרויין בה והיו חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו ערוב דרך חלונות. אף על פי שהן מתרין להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הן אסורין להוציא מבית לבית דרך פתחים מפני העובד כוכבים ומזלות עד שישכיר. שאין רבים נעשים בערוב כתיב במקום העובד כוכבים ומזלות:

**מגיד משנה** חצר שישארלים ועובדי כוכבים ומזלות וכו'. דברי רבינו הם ממ"ש פ' הדר (דף ע"ד ע"ה) מבוי שצדו אחד עובד כוכבים וצדו אחד ישראל אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים במבוי א"ל אביי לרב יוסף אמר רב אפילו בחצר א"ל אין ואסיקנא דקסבר אסור לעשות יחיד במקום עובד כוכבים ומזלות. ובאר רבינו שחדושו של רב הוא שאף על פי שעירוב זה מועיל דרך חלונות אינו מועיל דרך פתחים שאם לא היו יכולים לערב דרך חלונות פשוט היה שלא היה מועיל דרך פתחים שכבר נתבאר שאין עירוב מועיל במקום עובד כוכבים וכתב רבינו בכאן דין החצר ופ"ה כתב דין המבוי. ויש לאחרונים בזה שטה אחרת ודברים אחרים ולדברי כולם דינו של רבינו אמת ופירושו נראה ג"כ:

**טז** ישראל שהוא מחלל שבת [טז] בפרהסיא או שהוא עובד עבודת כוכבים ומזלות הרי הוא כעובד כוכבים ומזלות לכל דבריו. ואין מערבין עמו ואינו מבטל רשות אלא שוכרין ממנו כעובד כוכבים ומזלות. אבל אם היה מן האפיקורוסין שאין עובדין עבודת כוכבים ומזלות ואין מחללין שבת כגון [טז] צדוקין וביתוסין וכל הכופרים בתורה שבעל פה, כללו של דבר כל מי שאינו מודה במצות ערוב, אין מערבין עמו לפי שאינו מודה בערוב. ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כעובד כוכבים ומזלות. אבל מבטל הוא רשותו לישראל הכשר וזו היא

תִּקְנָתוֹ. וְכֵן אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל אֶחָד כְּשֶׁר וְזֶה הַצְּדוּקִי בְּחֶצֶר הָרִי  
זֶה אוֹסֵר עָלָיו עַד שְׂיִבְטַל לוֹ רְשׁוּתוֹ:

**מגיד משנה** ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא. ברייתא שם (דף ס"ט):  
ישראל המשמר שבתו בשוק מבטל רשות ושאינו משמר שבתו בשוק אינו  
מבטל רשות, פ"י בשוק בפרהסיא להוציא מחלל בסתר וכן מבואר בהלכות:  
אבל אם היה וכו'. שם (דף ס"ט): מבואר במעשה דר"ג שצדוקי מבטל רשות  
וכתב רבינו וה"ה לביתוסי ששניהם דין אחד להם בכל הגמרא וענין טעותם  
אחד הוא כידוע: כללו של דבר וכו'. זהו להוציא רשעים וכן מפורש ריש פרק  
הדר (דף ס"א): שמי שאינו מודה בעירוב הרי דינו בזה כעובד כוכבים ומזלות  
ומבואר בפרק בכל מערבין (דף ל"א): שכותי אינו מודה בעירוב:

**כסף משנה** אבל אם היה מן האפיקורסים וכו' כגון צדוקים וביתוסים וכו'  
ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כעובד כוכבים ומזלות. מדברי רבינו נראה דלא  
מהני שכירות בישראל וכן דעת הר"מ והמרדכי וכ"נ מדברי רש"י בפרק הדר  
במשנת צדוקי שהיה דר במבוי ודלא כהרא"ש דסבר דשכירות מהני נמי  
בישראל:

## הלכות עירובין - פרק שלישי

**א** חלון שפין שתי חצרות אם יש בו ארבעה טפחים על  
ארבעה טפחים או יתר על זה והיה קרוב מן הארץ בתוך עשרה  
טפחים. אפלו פלו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך עשרה או פלו  
בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה אם רצו יושבי שתי  
החצרות לערב פלו ערוב אחד הרשות ביזן ויעשו כחצר אחת  
ויטלטלו מזו לזו. ואם רצו מערבין שני עירובין אלו לעצמן  
ואלו לעצמן. היה החלון פחות מארבעה או שהיה פלו למעלה  
מעשרה מערבין שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן:

**מגיד משנה** **חלון שבין שתי וכו'.** (עירובין ע"ו) ראש פ' חלון שבין שתי חצרות ארבעה על ארבעה בתוך עשרה מערבין שנים אם רצו מערבין אחד פחות מארבעה על ארבעה או למעלה מעשרה מערבין שנים ואין מערבין אחד ובגמרא טעמא דכוליה למעלה מעשרה אבל מקצתו בתוך עשרה מערבין שנים אם רצו מערבין אחד תנינא להא דת"ר כולו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך עשרה כולו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה מערבין שנים אם רצו מערבין אחד. עוד שם (דף ע"ו:) לא שנו אלא חלון שבין שתי חצרות אבל חלון שבין שני בתים אפילו למעלה מעשרה נמי אם רצו מערבין אחד מ"ט ביתא כמאן דמליא דמי ובהלכות וכן הלכתא ע"כ. וזה מבואר וכתב הרשב"א ז"ל תוספתא חלון שהוא ארבעה עשו לה סריגות בטלה וכן בירושלמי כיוצא בזה:

**ב** בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּחִלּוֹן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת אָבָל שְׁבִין שְׁנֵי בָּתִּים אָפְלוּ הָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. וְכֵן חִלּוֹן שְׁבִין בֵּית לְעֵלְיָה אִם רָצוּ מְעַרְבִין עָרוּב אָחַד אָפְלוּ שְׁאִין בֵּינֵיהֶם סֵלָם. וְהוּא שְׁיֵהָיָה בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. <sup>[א]</sup> הָיָה חִלּוֹן עָגַל אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְרַבֵּעַ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה הָרִי הוּא כְּמַרְבָּע:

**מגיד משנה** **וכן חלון שבין וכו'.** שם בעיא לול פתוח מבית לעליה צריך סולם קבוע להתירו או לא ואסיקו אחד סולם קבוע ואחד סולם עראי אינו צריך: **היה חלון עגול וכו'.** שם (דף ע"ו:) א"ר יוחנן חלון עגול צריך שיהא בהיקפו כ"ד טפחים ושנים ומשהו מהן בתוך עשרה שאם ירבענו נמצא משהו מהן בתוך עשרה ודקדקו שם בחשבון זה והעלו דבשבסר נכי חומשא סגיא. וגם זה החשבון אינו מדוקדק בכוון ולזה כתב רבינו אם יש בו כדי לרבע. ולא הוצרך לכתוב שיהיה מקצת הרבוע בתוך עשרה לפי שפשוט הוא מאחר שאנו צריכין לרבע שאם הוא בין שתי חצרות צריך שיהא מקצתו בתוך עשרה. ובספרי הרשב"א ז"ל מצאתי חלון עגול צריך שיהא בהקפו י"ז פחות חומש כדי שאם ירבענו יהא בו ארבעה על ארבעה וצריך שיהיה בענין שאם ירבענו יהא צלע התחתון של המרובע משהו בתוך עשרה וכיצד הוא עושה צריך שיהא מן הנקודה התחתונה של הקף ארבעה טפחים בגובה כנגד צלע המרובע בתוך עשרה כדי שיהא צלע התחתון של המרובע משהו בתוך עשרה עכ"ל. ולא הבנתי בשום פנים ענינו במה שאמר וכיצד הוא עושה וכו' ואיני צריך לכתוב במה שהוקשה לי בו שמבואר הוא לכל מבין ואולי טעות סופרים הוא:



**ג** כֹּתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת אוּ מִתְּבֵן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת פְּחוֹת  
מְעֻשָּׂרָה טַפְחִים מְעַרְבִין עֵרוֹב אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם. הָיָה  
גְּבוּהַ עֲשָׂרָה אוּ יִתֵּר עַל כֵּן מְעַרְבִין שְׁנֵי עֵרוֹבִין אֵלּוּ לְעֻצְמוֹן וְאֵלּוּ  
לְעֻצְמוֹן. וְאִם הָיָה בֵּינֵיהֶם סֵלֶם מְכָאן וְסֵלֶם מְכָאן הָרִי הוּ  
כְּפֻתָח. וְאִם רָצוּ מְעַרְבִין אֶחָד. וְאֶפְלוּ הָיָה הַסֵּלֶם זְקוּף וְסָמוּךְ  
לְכֹתֵל שְׁהָרִי אִין יְכוּלִין לְעֻלוֹת בּוּ עַד שְׁיִמְשֹׁךְ וְיִתְרַחֵק מִתְּחֻתּוֹ  
מִן הַכֹּתֵל הָרִי זֶה מִתִּיר. וְאֶפְלוּ לֹא הָיָה מְגִיעַ רֹאשׁ [ב] הַסֵּלֶם  
לְרֹאשׁ הַכֹּתֵל אִם נִשְׁאַר בֵּינֵיהֶן פְּחוֹת מְשֻׁלְּשָׁה הָרִי זֶה מִתִּיר  
וּמְעַרְבִין אֶחָד אִם רָצוּ:

**מגיד משנה** **כותל שבין שתי חצרות וכו'.** משניות שם (דף ע"ו וע"ט): כותל  
שבין שתי חצרות גבוה עשרה ורחב ארבעה מערבין שנים וכו' מתבן שבין שתי  
חצרות גבוה עשרה טפחים מערבין שנים ואין מערבין אחד נתמעט התבן  
מעשרה טפחים מערבין אחד ואין מערבין שנים. ומתבאר מן הגמרא שמה  
שומר במשנה גבי כותל רחב ארבעה לא מעלה ולא מוריד לענין עירוב שנים  
או אחד אלא לדבר אחר שהוזכר במשנה שם וכן הכריח הרשב"א ז"ל שם.  
ואני אומר משנת מתבן תוכיח שלא הזכירו רחב ארבעה ולזה לא הזכירו רבינו  
בכאן רחב כלל אלא אפילו משהו: **ואם היה ביניהם סולם וכו'.** שם (דף ע"ח)  
אמר רב סולם זקוף ממעט ואסיק רב הונא דכותל עשרה סגי בסולם בשבעה  
ומשהו לפי שלא ישאר בין ראשו לראש הכותל שלשה:

**ד** הָיָה הַכֹּתֵל רָחֵב אַרְבָּעָה וְעֻשָּׂה סֵלֶם מְכָאן וְסֵלֶם מְכָאן אָף  
עַל פִּי שְׁהַסֵּלְמוֹת מְרַחֲקִים זֶה מִזֶּה אִם רָצוּ מְעַרְבִין אֶחָד. אִין  
בְּרַחֵב הַכֹּתֵל אַרְבָּעָה אִם אִין בֵּין הַסֵּלְמוֹת שְׁלֹשָׁה מְעַרְבִין אֶחָד.  
הָיָה בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה מְעַרְבִין שְׁנַיִם:

**מגיד משנה** **היה הכותל רחב ארבעה ועשו סולם מכאן וסולם וכו'.** שם (ע"ז):  
אמר אביי כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה טפחים והניח סולם רחב  
ארבעה מכאן וסולם רחב ארבעה מכאן ואין בין זה לזה שלשה ממעט ולא  
אמרן אלא שאין בו ארבעה אבל יש בו ארבעה אפילו טובא נמי ע"כ. ופירוש  
ואין בין זה לזה שאין מכוונין זה כנגד זה. ולא ראיתי בספרי רבינו זכר לרוחב  
הסולם אבל הרשב"א ז"ל כתב רחב ארבעה כלשון המימרא. עוד כתב באיזה  
סולם אמרו שיש בו ארבעה חווקין ואם היה סולם כבד שזרועותיו ושליבותיו

גסות וכבדות אעי"פ שאין בו ארבעה חווקין ממעט לפי שכובדו קובעו. ולמטה  
אבאר בכונת רבינו :

**ה** בְּנֵה מִצְבָּה עַל גְּבִי מִצְבָּה בְּצַד הַכֶּתֶל. אִם יֵשׁ בְּתַחְתּוֹנָה  
אַרְבָּעָה מְמַעֵט. אִין בְּתַחְתּוֹנָה אַרְבָּעָה וְאִין בֵּינָה לְבֵין הָעֲלִיוֹנָה  
שְׁלֹשָׁה מְמַעֵט. וְאִם רָצוּ מְעַרְבֵין אֶחָד. וְכֵן בְּמַדְרָגוֹת שֶׁל עֵץ  
שְׁסֻמָּכֹן לַכֶּתֶל :

**מגיד משנה** בנה מצבה ע"ג מצבה בצד הכותל אם יש בתחתונה ארבעה וכו'.  
א"ר ביבי בר אביי בנה אצטבא ע"ג אצטבא אם יש באצטבא התחתונה  
ארבעה ממעט א"י אין בתחתונה ארבעה ויש בעליונה ארבעה ואין בין זה לזה  
שלשה ממעט. עוד שם סולם ששליבותיו פורחות אם יש בשליבה התחתונה  
ארבעה ממעט אין בשליבה התחתונה ויש בשליבה העליונה ארבעה ואין בין  
זה לזה שלשה ממעט ורבינו לא הזכיר ויש בעליונה ארבעה ואפשר שלא היה  
בגרסתו והמפרשים נחלקו בפירושו ואין מכל זה בהלכות כלום ולזה לא  
הארכתי בו : וכן במדרגות של עץ שסמכן וכו'. זהו סולם ששליבותיו פורחות  
שהזכרתי :

**לחם משנה** בנה מצבה על גבי מצבה וכו'. וא"ת מאי שנא מצבה מזיז דבזיז  
אמרין אם נשאר פחות מעשרה מן הזיז עד הכותל ופחות מעשרה לקרקע  
דהוי מיעוט, ויש לומר דשאני זיז דיוצא מן הכותל עצמה ולכך הוי מיעוט אבל  
מצבה הוא דבר נפרד מן הכותל : אין בתחתונה ארבעה וכו'. וא"ת לדברי  
רבינו דס"ל דאין בעליונה וכו' א"כ כשאין בתחתונה ארבעה למה לי שיהיה  
פחות משלשה לעליונה מי הוא הממעט אם העליונה אפילו שיהיה נפרדת ואם  
התחתונה אפילו שיהיה ג"כ נפרדת. וי"ל דכשיש פחות משלשה בין עליונה  
לתחתונה חשבינן לתרוייהו כאילו היא אחת ויש בה ארבעה כיון דהם פחות  
משלשה בין זה לזה :

**1 \*** כֶּתֶל גְּבוּהַ שְׁבִין שְׁתֵי חֲצֵרוֹת וְזִז יוֹצֵא בְּאִמְצָעִיתוֹ אִם  
נִשְׁאַר מִן הַזִּז עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל פְּחוֹת מְעַשְׂרָה מְנִיחַ סֵלֶם לְפָנָי  
הַזִּז וּמְעַרְבֵין אֶחָד אִם רָצוּ. אָבֵל אִם הִנִּיחַ הַסֵּלֶם בְּצַד הַזִּז  
אִינוֹ מְמַעֵט. הָיָה הַכֶּתֶל גְּבוּהַ תִּשְׁעָה עָשָׂר טַפְחִים מוֹצִיא זִז  
אֶחָד בְּאִמְצָע וּמְעַרְבֵין אֶחָד אִם רָצוּ שְׁהָרִי מִן הַזִּז עַד הָאָרֶץ  
פְּחוֹת מְעַשְׂרָה וּמִן הַזִּז הָעֲלִיוֹן עַד רֹאשׁ הַכֶּתֶל פְּחוֹת מְעַשְׂרָה.

הָיָה הַכֹּתֵל גְּבוּהַ עֶשְׂרִים טַפְחִים צָרִיךְ שְׁנֵי זֵיזִין זֶה שְׁלֹא כְּנֶגֶד  
זֶה. עַד שְׂיִהְיֶה בֵּין הַזֵּיזִים הַתַּחְתּוֹן וּבֵין הָאֶרֶץ פְּחוֹת מֵעֶשְׂרֶה וּבֵין  
הַזֵּיזִים הָעֲלִיּוֹן וּבֵין רֹאשׁ הַכֹּתֵל פְּחוֹת מֵעֶשְׂרֶה. וּמְעַרְבֵין אֶחָד אִם  
רָצוּ:

**ההראב"ד** **כותל גבוה וכו'.** כתב הראב"ד יש כאן שבוש ולשון הגמרא כך הוא  
זיז רחב ארבעה טפחים שיוצא מן הכותל והניח עליו סולם כל שהוא מיעטו,  
פי' בטל הזיז שאינו ראוי לעמוד עליו והסולם ג"כ אינו כלום ולא אמרן אלא  
דאותביה עליויה אבל אותביה בהדיה ארווחי מרווח ליה פירוש לזיז והזיז  
ממעט את הכותל שהרי הוא רחב ארבעה טפחים ואמר ר"נ כותל י"ט צריך  
זיז באמצע להתירו, עכ"ל:

**מגיד משנה** **כותל גבוה שבין שתי חצרות וזיז יוצא וכו'.** שם (דף ע"ז ע"ח) א"ר  
נחמן אמר רבה בר אבהו זיז שיוצא מן הכותל והניח עליו סולם כל שהוא  
מיעטו ולא אמרן אלא דאותביה עליויה אבל אותביה בהדיה ארווחי ארווחיה.  
עוד שם אמר רבה בר אבהו כותל י"ט צריך זיז אחד להתירו כותל עשרים  
צריך שני זיזין להתירו א"ר חסדא והוא שהעמידן זה שלא כנגד זה ע"כ.  
ורבינו מפרש מימרא ראשונה שמצרכת סולם בשהזיז גבוה יותר מעשרה מן  
הקרקע לפיכך בלא סולם אין מיעוטו כלום אבל אם היה פחות מעשרה  
לקרקע ופחות מעשרה לכותל אינו צריך סולם וזהו שלא הזכירו סולם  
במימרא השנית וכן אם היה רחוק עשרה לראש הכותל מה מועיל לו סולם  
לא יהא אלא שהתחלת הכותל תהיה משם וזה ברור ולזה כתב רבינו דינין  
אלו כן. ויש לרש"י ז"ל בזה שטה אחרת גם למפרשים אחרונים יש פירוש  
אחר שהם מצריכין שיהיה הזיז רחב ארבעה ומפרשים שיותר הוא מועיל  
כשאין בה סולם והמימרא הראשונה לבטל כח הזיז נאמרה וזה לשון  
הרשב"א ז"ל זיז רחב ארבעה על ארבעה שהניח סולם כל שהוא עליו מיעט  
כחו של זיז שהסולם אינו ראוי למעט את הכותל לפי שאינו רחב כל צרכו  
והזיז אינו ראוי לפי שהסולם סמוך עליו נתן את הסולם סמוך לזיז אינו  
ממעט כחו של זיז אדרבה כל שהסולם מונח בצדו הרחיב את הזיז עכ"ל. וכ"כ  
בדין מימרא שניה שרוחב הזיזין ארבעה על ארבעה וזו היא שיטת ההשגות.  
ויש לתמוה לפירוש זה למה לא בארו בגמרא זיז רחב ארבעה על ארבעה ואין  
מכל זה בהלכות כלום:

**דְּקָל שְׁחַתְּכוּ וּסְמְכוּ עַל רֹאשׁ הַכֹּתֵל וְעַל הָאֶרֶץ מְעַרְבֵין אֶחָד**  
**אִם רָצוּ וְאִינוּ צָרִיךְ לְקַבְּעוּ בְּבִנְיָן. וְכֵן הַסֵּלִם כְּבָדוּ קוֹבְעוּ וְאִינוּ**

צָרִיךְ לְחַבְרוֹ בְּבִנְיָן. הָיוּ קִשְׁיֵין מְבַדִּילִין בֵּין שְׁתֵּי הַחֲצוֹת וְסֵלֶם מְכָאן וְסֵלֶם מְכָאן אִין מְעַרְבִין אַחַד שְׁהָרִי אִין כֶּף הַרְגֵל עוֹלָה בְּסֵלֶם לְפִי שְׂאִין לוֹ עַל מָה שְׂיִסְמֵךְ. הָיָה סֵלֶם בְּאַמְצֵעַ וְקִשְׁיֵין מְכָאן וְקִשְׁיֵין מְכָאן אִם רָצוּ מְעַרְבִין שְׁנַיִם :

**מגיד משנה** דקל שחתכו וסמכו וכו'. שם (דף ע"ח) א"ר חייא דקלים שבבבל אינן צריכין קבע מ"ט כובדן קובען א"ר אושעיא סולמות שבבבל אין צריכין קבע מ"ט כובדן קובען מ"ד סולמות כל שכן דקלים מ"ד דקלים אבל סולמות לא ע"כ. ופסק רבינו ז"ל כדברי המיקל ולא חלק רבינו ז"ל בין סולמות שבבבל לסולמות אחרים לפי שידוע שאם הסולם קל אין לומר בו כובדו קובעו ומבואר בדבריו שאינו ממעט בלא קביעה בבנין ואם נקבע בבנין כל סולם ממעט ולזה לא הוצרך רבינו לכתוב שהמצרי אינו ממעט לפי שהמצרי הנזכר בגמרא שאין לו ארבעה חווקין שאינו ממעט הוא בשאינו קבוע בבנין כמו שאמרו שם משום דהוה ליה דבר הניטל בשבת ואם קבוע בבנין הרי אינו ניטל ושם אמרו שהמצרי סולם קל הוא וא"כ מבואר בדברי רבינו ז"ל שהסולם קל שלא נקבע בבנין אינו ממעט כך נראה לי : היו קשין מבדילין בין שתי החצרות וסולם מכאן וכו'. שם בעא מיניה רב יוסף מרבא סולם מכאן וסולם מכאן וקשין באמצע מהו א"ל אין כף הרגל עולה בכאן ע"כ. ופי' זה מבואר בדברי רבינו וכן הסכימו ז"ל : היה סולם באמצע וכו'. שם קשין מכאן וקשין מכאן וסולם באמצע מהו א"ל הרי כף הרגל עולה בהם ורבינו כתב לשון הבעיא זה פירושה אם המחיצה כולה של קשין זולתי מקום קביעות ראשי הסולמות שהוא מאבן או כיוצא בו שהוא חזק להעמידן כשאדם עולה בהן מהו מי אזלינן בתר סולמות או בתר המחיצה שאינה בריאה ופשט ליה דדי בכך דמחיצת קשין מחיצה היא והסולמות בריאין וראויין לעלות בהן וזהו פירוש נכון ומסכים לדברי רבינו :

**ח** הָיָה אֵילָן בְּצַד הַכֶּתֶל וְעָשָׂהוּ סֵלֶם לְכַתֵּל. אִם רָצוּ מְעַרְבִין אַחַד הוֹאֵיל וְאֶסוּר שְׁבוֹת הוּא שְׁגָרָם לוֹ שְׁלֵא יַעֲלֶה בְּאֵילָן. עָשָׂה אֲשֶׁרָה סֵלֶם לְכַתֵּל אִין מְעַרְבִין אַחַד מִפְּנֵי שְׂאֶסוּר לְעֵלוֹת עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה שְׁהָרִי הִיא אֲסוּרָה בְּהִנְיָה :

**מגיד משנה** היה אילן בצד הכותל ועשהו סולם לכותל וכו'. שם (דף ע"ח): בעא מיניה רב יוסף מרבה עשאו לאילן סולם מהו תיבעי לרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ותיבעי לרבנן עשאה לאשרה

סולם מהו תיבעי לר' יהודה דאמר מותר לקנות בית באיסורי הנאה תיבעי לרבנן א"ל אילן מותר ואשרה אסורה מתקיף ליה רב חסדא אדרבא אילן שאיסור שבות גרם לו ניתסר אשרה שאיסור דבר אחר גרם לו נישתרי אתמר נמי כי אתא רבין א"ר אלעזר ואמרי לה א"ר אבהו א"ר יוחנן כל שאיסור שבות גרם לו אסור כל שאיסור דבר אחר גרם לו מותר ר"נ בר יצחק מתני הכי אילן פלוגתא דר' ורבנן פירוש דלרבי מותר אשרה פלוגתא דר' יהודה ורבנן פי' דלר"י מותר ע"כ בגמרא. ורבינו ראה לפסוק כרבה בהיתר האילן ואיסור האשרה לפי שדברי ר"נ בר יצחק שהוא אחרון מסכימים לדבריו משום דקי"ל כרבי כמבואר פכ"ד מהלכות שבת ולא קי"ל כר"י כמו שיתבאר פי"ו ויש פוסקין בהפך וכר' יוחנן ודברי רבינו נראים :

**ט** כְּתֵל שְׁגִבּוּהָ עֶשְׂרֵה וּבֹא לְמַעְטוֹ כְּדִי לְעַרְבַּ עִירֹב אֶחָד אִם יֵשׁ בְּאֶרֶץ הַמְּעוֹט אַרְבַּעַה טַפְחִים מְעַרְבִין אֶחָד. סֵתֵר מְקַצֵּת הַכְּתֵל עַד שֶׁנִּתְמַעַט מֵעֶשְׂרֵה. צִדּוֹ הַקָּצֵר נוֹתֵנִין אוֹתוֹ לְחֹצֵר זוֹ וּשְׂאֵר הַכְּתֵל הַגָּבוּהָ לְבֵין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת :

**ההראב"ד** **כותל שגבוה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל זאת הגירסא אינה בספרינו ואיני יודע מהו באורך עשרה טפחים ואולי הוא ברוחב ארבעה טפחים, עכ"ל:

**מגיד משנה** **כותל שגבוה עשרה ובא למעט כדי לערב עירוב אחד אם יש באורך המיעוט עשרה טפחים מערבין אחד.** כך נמצא בספרי רבינו והשיגוהו ממ"ש עשרה שאין במימרא אלא ארבעה וחפשתי בספרי רבינו ומקצתן מצאתי בהן ארבעה טפחים וכך היא הנוסחא האמתית ומימרא היא שם (דף ע"ז) בא למעטו אם יש למיעוטו ארבעה מותר להשתמש בכל הכותל כולו ואם לאו אין משתמש אלא כנגד המיעוט והקשו מה נפשך אי אהני מיעוטא אפילו בכל כותל כולו אי לא אפילו כנגד המיעוט נמי לא ותירץ רבינא כגון שעקר חוליא מראשו. ומ"ש רבינו **סתר מקצת הכותל** הוא פירוש לדברי רבינא :

**לחם משנה** **כותל שגבוה עשרה ובא למעטו וכו'.** אפשר דמיעוט זה הוא מובן לראש הכותל ממ"ש ה"ה לקמן ובסמוך אבאר: **סתר מקצת הכותל וכו'.** לכאורה נראה כוונת רבינו שסתר מקצת הכותל דאותו מקצת משתמשין בו השתי חצרות והשתא אסור להשתמש. ואם כן קשה דלא הל"ל לחצר זו אלא לשתי חצרות לכך נראה לפרש שסתר במקצת הכותל מקצת העובי באופן שבמקצת הכותל לצד אחד מן החצר האחת הוא פחות מעשרה והוא שוה לו וזהו שכתב נותנין אותו לחצר זו :

**י** נִפְרָץ הַכֶּתֶל הַגְּבוּהָ שְׁבִינֵיהֶן. אִם הָיְתָה הַפְּרָצָה עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוּבִין. וְאִם רָצוּ מְעַרְבִין אֶחָד מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּפֶתַח. הָיְתָה יִתֵּר מֵעֶשֶׂר מְעַרְבִין עָרוּב אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוּבִין :

**מגיד משנה** **נפרץ הכותל הגבוה וכו'.** משנה שם (דף ע"ו): נפרץ הכותל עד עשר אמות מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד מפני שהוא כפתח יתר מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים:

**יא** הָיְתָה הַפְּרָצָה פְּחוּתָה מֵעֶשֶׂר וּבָא לְהַשְׁלִימָהּ לְיִתֵּר מֵעֶשֶׂר חוֹקֵק בְּכֶתֶל גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה טְפָחִים וּמְעַרְבִין עָרוּב אֶחָד. \* וְאִם בָּא לְפָרֹץ לְכַתְּחֻלָּהּ פְּרָצָה יִתֵּר מֵעֶשֶׂר בְּכָל הַכֶּתֶל צָרִיךְ לְהִיּוֹת גְּבוּהַ הַפְּרָצָה מְלֵא קוֹמָתוֹ :

**ההראב"ד** **ואם בא לפרוץ וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אף זו לא מצאתיה בענין הזה וצריכה תקון, עכ"ל:

**מגיד משנה** **היתה הפרצה וכו'.** שם (דף ע"ח): חקקו להשלים לכותל בכמה א"ל בעשרה חקקו כולו בכותל בכמה א"ל מלא קומתו ומ"ש התם מסתלק ליה הכא לא מסתלק ליה ופירשה רבינו בפרוץ פרצות כמבואר בדבריו. ונ"ל פירוש למה שאמרו התם מסתלק וכו' שזו היא כונתם כשבא להשלים פרצתה פחותה מעשר ליותר מעשר מעשיו מוכיחין שהוא רוצה להסתלק מענינו שהיו יכולין לערב שנים שאלי"כ למה הוא מרבה בפרצה ולזה די בגובה עשרה אבל כשבא לפרוץ בתחלה צריך מלא קומתו שיראו החצרות כאחד בהיות אדם עובר מזו לזו בלא דוחק ואם לא כן אין מעשיו מורין על כוונת סלוק אלא שרוצה להשתמש עם בני החצר השניה ואירע לו שחקק יותר מעשרה כך נ"ל לדעת רבינו. ויש בזה שטה אחרת למפרשים שדברי הגמרא הם בדין הסולם ושיעורו:

**יב** חָרִיץ שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצָרוֹת עֶמֶק עֶשְׂרֵה וְרָחַב אַרְבָּעָה או יִתֵּר מְעַרְבִין שְׁנֵי עָרוּבִין. פְּחוּת מִכָּאן מְעַרְבִין אֶחָד וְאִין מְעַרְבִין שְׁנַיִם. וְאִם מֵעֵט עֶמְקוֹ בְּעֶפֶר אוּ בְּצָרוּרוֹת מְעַרְבִין אֶחָד וְאִין

מְעַרְבִין שְׁנַיִם שְׁסֵתֶם עֶפֶר וְצִרְרוֹת בְּחָרִיץ מְבַטְלִין הֵן. אָבֵל אִם  
מְלֶאֱהוּ תִבֶן אוֹ קֵשׁ אֵין מְמַעְטִין עַד שְׂיִבְטַל :

**מגיד משנה** **חריץ שבין שתי חצרות וכו'.** משנה חריץ שבין שתי חצרות עמוק  
עשרה ורחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחד אפילו מלא תבן או קש  
מלא עפר או צרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים ואמרו בגמרא גבי עפר  
וצרורות שאפילו בסתם בטלן אצל חריץ משום דלמיסתם קאי ואמרי גבי  
תבן או קש אי בטליה חייץ ואי לא לא חייץ :

**לחם משנה** **חריץ שבין שתי חצרות וכו'.** קשה דמאי שנא כותל גבוה עשרה  
ומיעטו שמערבין אחד ואם רצו שנים ובחריץ עמוק עשרה אם מיעטו אמרינן  
שאין מערבין שנים. וי"ל דבפחות מעשרה הוי טעמא משום דהוי כפתח ולכך  
מערבין אם רצו אחד או שנים אבל הכא ליכא למימר כן :

**יג** וְכֵן אִם מַעַט רָחֲבוּ בְּלוּחַ אוֹ בְּקִנָּה שֶׁהוֹשִׁיטוּ בְּאַרְךָ כָּל  
הַחָרִיץ מְעַרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעַרְבִין שְׁנַיִם. וְכָל הַדָּבָר הַנֶּטֶל  
בְּשַׁבַּת כְּגוֹן הַסֵּל וְהַסֶּפֶל אֵין מְמַעְטִין בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן חִבְרוּ  
בְּאַרְץ חִבּוּר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשַׁמְטוֹ עַד שְׂיַחֲפֹר בְּדָקָר :

**מגיד משנה** **וכן אם מיעט וכו'.** במשנה נתן עליו נסר שהוא רחב ארבעה  
טפחים וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד  
פחות מכאן מערבין שנים ואין מערבין אחד. ובגמרא (דף ע"ה) אמר רבה לא  
שנו דבעינן ארבעה אלא שנתנו לרחבו פירוש אורך הנסר לרחב החריץ אבל  
לארכו אורך הנסר לאורך החריץ ורחבו נמצא רחבו אפילו כל שהוא נמי שהרי  
מיעטו מארבעה: **וכל דבר הניטל וכו'.** שם בראש הפרק כמה ספל ממעט  
והקשו אמאי דבר הניטל בשבת הוא וכל דבר הניטל בשבת אינו ממעט ותירצו  
לא צריכא דחבריה בארעא ומסקנא דבעי מרא וחצינא. ופירוש רבינו זה  
בחריץ והאחרונים פירשו בכותל והם סבורים שכל שיש במיעוט רוחב ארבעה  
אף על פי שאינו מגיע לראש הכותל ולא בסמוך לו בשלשה כיון שאין מופלג  
עשרה די בכך ולא אמרו סולם צריך שבעה אלא כשאינו רחב ארבעה ורבינו  
ז"ל לא חלק ונראה מדבריו שכל מיעוט צריך שיהיה בפחות משלשה לראש  
הכותל :

**לחם משנה** **וכן אם מיעט רחבו בלוח או בקנה שהושיטו באורך כל החריץ**  
**וכו'.** בגמרא פ' חלון (דף פ"ט) על מתניי דנתן עליו נסר שרחב ארבעה טפחים

מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד אמרו שם לא שנו אלא שנתנו לרחבו אבל לארכו אפילו כל שהו נמי ע"כ וממאי דקאמר כל שהו נמי משמע דאפילו כל שהו יש בה דין זה דאם רצו מערבין אחד ואם רצו שנים ורבינו לא כתב כן אלא בנתן לרחבו כתב מערבין אחד אם רצו או שנים ובנתן לארכו כתב מערבין אחד ואין מערבין שנים ולכאורה הוא דבר תימה ונראה דטעמו דסברא היא דנתן לארכו הוי הכל אחד ומערבין אחד : **וכל הדבר הניטל בשבת כגון הסל** [והספל] **אין ממעטין בו וכו'.** כתב ה"ה ופירש רבינו וזה בחריץ והאחרונים וכו' כלומר הטעם דפירשו האחרונים הענין בכותל הוא מפני שהם סוברין דאפי' שהמיעוט רחוק מראש הכותל כיון שיש בו ארבעה ממעטו וזהו שאמרו בגמרא דע"ז כמה ספל ממעט וכו' אבל רבינו פירש הדבר בחריץ דבכותל א"א לפרש דהוא סבור דכל מיעוט צריך שיהיה בפחות משלשה סמוך לראש הכותל. ויש לתמוה על דברי ה"ה דבבנה מצבה ע"ג מצבה כתב רבינו אם יש בתחתונה ארבעה ממעט והך איירי שהוא רחוק מן המצבה עליונה שנים וכ"ש כשהוא רחוק מראשו של כותל שלשה וא"כ לדברי ה"ה אפילו שיהיה המיעוט ארבעה לא מהני אם לא יהיה סמוך לשלשה לראשו של כותל. ונראה לתרץ דלא כתב כן ה"ה אלא במיעוט דומיא דספל שחיברו בטיט אבל מיעוט דמצבה שהוא בנין אפילו שיהיה רחוק משלשה מראשו של כותל מהני. אבל לשון ה"ה קשה לזה שכתב כל מיעוט וצ"ע :

**ד** נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החריץ מערבין אחד ואם רצו מערבין שני ערובין. וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו אם הושיט לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו מערבין ערוב אחד. ואם רצו מערבין שני ערובין אלו לעצמן ואלו לעצמן. היו זו בצד זו ואינן בשוה אלא אחת למעלה מחברתה אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים הרי הן ככצוצטרא אחת ומערבין אחת. ואם יש ביניהם שלשה או יותר מערבין שנים אלו לעצמן ואלו לעצמן :

**מגיד משנה** **נתן לוח שרחב ארבעה וכו'.** זו היא המשנה שכתבתי למעלה : **וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו וכו'.** במשנה הנזכרת (דף ע"ח ע"ט) ובגמרא אמר רבה הא דאמרת זו כנגד זו אין זו שלא כנגד זו לא וזו למעלה מזו נמי לא שנו אלא שיש בין זה לזה שלשה אבל אין בין זה לזה שלשה גזוזטרא עקומה היא. ופירש"י ז"ל זו למעלה מזו לא סגי להו בנסר ארבעה ופירוש אין בין זה לזה שלשה גובה שלשה. וכתב הרשב"א ז"ל מכח התוספתא שאם אין ביניהם



מרחק ארבעה אינו צריך נסר מזו לזו אלא אף בלא נסר מערבין אחד ואין מערבין שנים כל שהן זו כנגד זו:

**טו** כְּתַל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת שֶׁהוּא רָחַב אַרְבַּעַה וְהָיָה גְבוּהָ עֶשְׂרֵה טַפְחִים מִחֲצַר זֶה וְשׁוּה לְקַרְקַע חֲצַר שְׁנֵיהֶם נֹתְנִין רָחֲבוֹ לְבִנֵי הַחֲצַר שֶׁהוּא שׁוּה לָהֶן וַיִּחָשֵׁב מִחֲצָרָן. הוֹאִיל וְתִשְׁמִישׁוֹ בְּנַחַת לְאֵלוֹ וְתִשְׁמִישׁוֹ בְּקֶשֶׁה לְאֵלוֹ נֹתְנִין אוֹתוֹ לְאֵלוֹ שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ לָהֶן בְּנַחַת. וְכֵן חֲרִיץ שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת עֲמַק עֶשְׂרֵה טַפְחִים מִצַּד חֲצַר זֶה וְשׁוּה לְקַרְקַע חֲצַר שְׁנֵיהֶם נֹתְנִין רָחֲבוֹ לְחֲצַר שֶׁהִיא שׁוּה לָהּ. מִפְּנֵי שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ נַחַת לָזֶה וְקֶשֶׁה לָזֶה נֹתְנִין אוֹתוֹ לְאֵלוֹ שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ לָהֶן בְּנַחַת:

**מגיד משנה** **כותל שבין שתי חצרות וכו'.** מימרא שם (דף ע"ז) כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה טפחים וצדו אחד שוה לארץ נותנין אותו לזה ששוה לארץ הוה ליה לזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקשה ונותנין לזה שתשמישו בנחת. ופירש רש"י ז"ל כל כמה דלא גבוה עשרה קרי שוה לארץ וכ"כ הרשב"א ז"ל וברור הוא. **וכתב רבינו שהוא רחב ארבעה** לפי שאם אין ברחב הכותל ארבעה מותר הוא לשניהם להשתמש בו אפילו מן הבתים אפילו שעירבו כל אחת בפני עצמה וכן מבואר שם בגמרא. וכבר נזכר פי"ד מהלכות שבת שמקום שאינו רחב ארבעה על ארבעה הוא מקום פטור. ודע שרחב ארבעה על ארבעה ולא עירבו עירוב אחד זו שתשמישה בנחת מותרת לו אפילו מן הבתים כיון שעירבה לעצמה וזו שתשמישה קשה אסורה בו אף מן החצר וכשתשמיש שניהם שוה מותרות בו שניהם מן החצרות ואסורות מן הבתים אלא אם כן עירבו עירוב אחד וחלק זה יתבאר בסמוך בבבת היה כותל וכו': **וכן וכו'.** מימרא שם כיוצא בכותל וענינה כענינה:

**טז** הָיָה הַכְּתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי הַחֲצוֹת נְמוּדָּה מִחֲצַר הָעֲלִיּוֹנָה וְגְבוּהָ מִחֲצַר הַתְּחִתּוֹנָה שְׁנַמְצָאוּ בְּנֵי הָעֲלִיּוֹנָה מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּעֵבְיוֹ עַל יְדֵי שְׁלִשׁוּל וּבְנֵי הַתְּחִתּוֹנָה מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּעֵבְיוֹ עַל יְדֵי זְרִיקָה שְׁנִיָּהֶן אֲסוּרִין בּוֹ עַד שִׁיעָרְבוּ שְׁתֵּיהֶן עֲרוּב אֶחָד. אָבָל אִם לֹא יֵעָרְבוּ אִין מִכְּנִיסִין מֵעֵבִי כְּתַל זֶה לְבִתִּים וְאִין מוֹצִיאִין מִהַבְּתִים לְעֵבְיוֹ:

**מגיד משנה** **היה כותל וכו'.** זה מחלוקת רב ושמואל בפרק כיצד משתתפין (דף פ"ג:) דרב אמר שניהם אסורין בו ושמואל אמר נותנין אותו לזה שבשלשול וקיי"ל כרב באיסורי. **וכתב רבינו אין מכניסין מעובי כותל זה לבתים** בדוקא לפי שמן החצרות שניהם מותרין אפילו בלא עירב אחד ומבואר בהלכות פרק חלון והוא כלל לכל שיד שניהם שוה בו וכמו שכתבתי למעלה:

**יז** **שני בתים** <sup>[ג]</sup> **שביניהן חרבה שהיא רשות היחיד אם יכולין שניהם להשתמש בחרבה על ידי זריקה אוסרין זה על זה. ואם הנה תשמישה לזה בנחת והאחר אינו יכול לזרק לה מפני שהיא עמקה ממנו הרי זה שהיא לו בנחת משתמש בה על ידי זריקה:**

**מגיד משנה** **שני בתים שביניהם חורבה וכו'.** מבואר בכיצד משתתפין (דף פ"ה) שדין החורבה כדין הכותל שבין שתי חצרות ואף ע"פ ששם נתבאר דדין שלא נזכרו בדברי רבינו ראה ז"ל לקצר ולהודיע עיקר הענין ואין בהלכות מכל זה. וחורבה זו יש מי שפירש כשהיא בדוקא של בעלי הבתים אבל חורבה של אחרים אסורה היא בכל צד. ויש מי שכתב אף של אחרים שכיון שאין שם בית דירה אינו אוסר ולזה הסכים הרשב"א ז"ל:

**לחם משנה** **שני בתים שביניהן חורבה וכו' ואם היה תשמישה לזה בנחת וכו'.** אין כוונתו במ"ש תשמישה לזה בנחת ר"ל בזריקה ולאחר בשלשול דזה אי אפשר דשניהם אוסרים זה על זה. אלא הכוונה היא תשמישה בנחת פחות מעשרה ומ"ש למטה משתמש בחורבה ע"י זריקה לאו דוקא זריקה דגבוה עשרה אלא זריקה למרחוק וכן פירש"י ז"ל לשון זריקה בפרק כיצד משתתפין (דף פ"ה) גבי שני בתים ושלש חורבות ביניהם וכו':

**יח** **כל גגות העיר אף על פי שזה גבוה וזה נמוך עם כל החצרות ועם כל הקרפיפות שהקפו שלא לשם דירה שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים עם עבי הכתלים שבין החצרות עם המבואות שיש להן לחי או קורה בלן רשות אחת הן ומטלטליו בכלן בלא ערוב פלים ששבתו בתוכן. אבל לא פלים ששבתו בתוך הבית אלא אם כן ערבו:**

**מגיד משנה** כל גגות העיר וכו'. (דף פ"ט) ריש פרק כל גגות העיר רשות אחד וכו' ר"ש אומר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית ומפורש בגמרא (דף צ"א:) בברייתא שהמבוי ג"כ רשות אחת עם אלו הרשויות ושם נחלקו אם אמרה ר"ש אפילו בשעירבו החצרות לעצמן דאיכא מאן דסבר דגזר בשעירבו שמא יבוא להוציא כלי הבית ושמאל ור' יוחנן סברי אפילו בשעירבו וק"ל כותייהו ושם (דף צ"א) נפסקה הלכה כר"ש:

**יט** [ד] כיצד. כלי ששבת בתוך החצר בין ערבו אנשי החצר בין לא ערבו מתר להעלותו מן החצר לגג או לראש הכתל. ומן הגג לגג אחר הסמוך לו אפלו היה גבוה ממנו כל שהוא או נמוך. ומן הגג האחר לחצר שניה ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית. ומגג שלישי למבוי. ומן המבוי לגג רביעי עד שיעבירונו כל המדינה כלה דרך גגות וחצרות או דרך גגות וקרפיפות או דרך חצרות וקרפיפות או דרך שלשתן מזה לזה ומזה לזה. ובלבד שלא יכנס בכלי זה לבית מן הבתים אלא אם כן ערבו אנשי כל המקומות האלו ערוב אחד:

**כ** וכן אם שבת הפלי בבית והוציאו לחצר לא יעבירונו לחצר אחרת או לגג אחר או לראש הכתל או לקרפף אלא אם כן ערבו אנשי כל המקומות שמעבירין בהן כלי זה ערוב אחד:

**כא** בור שבין [ה] שתי חצרות אין ממלאין ממנו בשבת אלא אם כן עשו לו מחצה גבוהה עשרה טפחים כדי שיהיה כל אחד ואחד דולה מרשותו. והיכן מעמידין את המחצה. אם היתה למעלה מן המים צריך שיהיה טפח מן המחצה יורד בתוך המים. ואם היתה המחצה כלה בתוך המים צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים כדי שתהיה נפרת רשות זה מרשות זה:

**מגיד משנה** בור שבין שתי חצרות וכו'. משנה שם פרק כיצד משתתפין (דף פ"ו) בור שבין שתי חצרות אין ממלאין ממנו בשבת וא"כ עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה בין מתוך אוגנו אמר רבן שמעון בן גמליאל ב"ש אומר מלמטה ובי"ה אומר מלמעלה ונחלקו בגמרא רב הונא ורב יהודה בפירוש מלמטה ומלמעלה ודעת הגאונים לפסוק כרב יהודה דבעי מחיצה עשרה ושיהיה לכל הפחות טפח ממנה בתוך המים וכן שיהיה ממנה לכל הפחות טפח למעלה מן המים וכמ"ש רבינו ויש מן האחרונים שפסקו שא"צ שיהיה ממנה כלל בתוך המים אלא אפילו רחוקה מהם כל שיש שם מחיצה עשרה בתוך הבור אף על פי שהמים עמוקים הרבה מותר ופירשו השמועה בפירוש מסכים לזה ובהלכות כדעת רבינו :

**לחם משנה** אם היתה למעלה מן המים וכו'. הוא ז"ל לא גריס בפי כיצד משתתפין (פ"ו): אלא משום דקל הוא וכפירש"י ז"ל ולא כפירוש התוס' ז"ל וכגירסתם ע"ש וא"כ איתא לדרב יהודה ויפה פסק :

**כב** וכן אם עשו על פי הבור קוֹרָה רְחֵבָה אַרְבָּעָה טְפָחִים זָה מְמַלֵּא מִצַּד הַקּוֹרָה וְזָה מְמַלֵּא מִצַּדָּה הָאַחֵר וְכֹאֵלוּ הַבְּדִילָה חֶלֶק זֶה מְחַלֵּק זֶה אֵף עַל פִּי שְׁהַמִּים מְעַרְבִין מְלֻמָּטָה קַל הוּא שְׁהַקְלוּ חֲכָמִים בְּמִים :

**מגיד משנה** וכן אם עשו על פי הבור וכו'. שם (דף פ"א): מימרא קורה ארבעה מתרת במים והקשו והא תותי קורה עריבו מיא ומפרק קל הוא שהקלו במים. ופירש הרשב"א ז"ל שכיון שהיא רחבה ארבעה אומרים פי תקרה יורד וסותם ועוד שאין הולך יותר מארבעה טפחים. עוד כתב ויראה לי שהמחיצה עשרה בזמן שהיא רחבה ארבעה מותרת לדברי הכל מן הטעם הזה שאין הדלי הולך יותר מארבעה טפחים ולפיכך מותר אף על פי שא"א במחיצה פי מחיצה יורד וסותם עכ"ל:

**כג** \* בַּאֵר שֶׁבְּאֲמָצַע הַשְּׁבִיל בֵּין שְׁנֵי כְּתָלֵי חֲצֵרוֹת אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מְפֻלְגָת מִכְּתָל זֶה אַרְבָּעָה טְפָחִים וּמִכְּתָל זֶה אַרְבָּעָה טְפָחִים שְׁנֵיהֶם מְמַלְאִין מִמְּנָה וְאִין צָרִיכִין לְהוֹצִיא זִיזִין עַל גְּבֵה שְׁאִין אָדָם אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ אֲוִיר :

**ההראב"ד** **באר שבאמצע וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל והוא שחוליית הבור גבוהה עשרה טפחים שאין אויר רה"ר אוסרו ורשות חבירו נמי אינו אוסרו דרך אויר אבל אין חוליתו גבוהה עשרה טפחים אין ממלאין ומתני' היא במסכת עירובין פרק המוצא תפילין, עכ"ל:

**מגיד משנה** **באר שבאמצע השביל וכו'.** שם (דף פ"ד פ"ה) א"ר יהודה אמר שמואל בור שבין שתי חצירות מופלגת מכותל זה בארבעה ומכותל זה בארבעה זה מוציא זיז כל שהוא וממלא וזה מוציא זיז כל שהוא וממלא ואמרו שם דלרב לא בעי זיז כלל לפי שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר. ומדברי רבינו **שכתב אע"פ שהיא מופלגת וכו'** אתה למד שהוא מפרש דמופלגת ארבעה לרבותא נקטוה וכ"ש בפחות מכן וכן משמע דבריו הוא שהמלוי אינו דרך שביל אלא דרך חלון ולזה נקרא דרך אויר. וממה שסתם רבינו נראה שאע"פ שהחצרות פתוחות לשביל מותר למלא דרך חלונות. ובהשגות א"א והוא שחוליית הבור גבוהה עשרה טפחים וכו'. ואני תמה בזה שהרי רבינו ז"ל לא הזכיר רה"ר כאן אלא שביל רה"ר וא"כ למה היה לו להזכיר חוליא גבוהה ודין המשנה בהמוצא תפילין מבואר בדבריו פט"ו מהלכות שבת ושם הזכיר מה שהוא תלוי במהות הרשויות ולא באיסור הבעלים זה על זה וכאן הזכיר מה שהוא תלוי באיסור בעליהן זה על זה ופשוט הוא לכל מעיין בדברי רבינו ובחלוקה שחלקן וסדרן. ואילו שת הרי"א ז"ל לבו אליה לא השיגו בכאן. ויש במימרא זו שטה אחרת לרשב"א ז"ל בשם רש"י ז"ל לומר דדוקא בשאין החצרות פתוחות לשביל שאם היו פתוחות כל שלא עירבו שניהם אסורין בו וכ"כ דאע"פ שאין הדיורין פתוחין כל שיהיה תוך ארבעה לזה ולזה אין ממלאין ממנו עד שיעשו לו מחיצה עשרה מלמעלה או מלמטה לפי שרשות שניהם שולטת בו ולדבריו בדוקא נקט שמואל מופלגת מכותל זה וכו' :

**כז** **חצר קטנה שֶׁנִּפְרָצָה בְּמִלּוֹאָה לְחָצֵר גְּדוּלָה מִבְּעוֹד יוֹם.**  
**אֲנָשֵׁי גְדוּלָה מְעַרְבִין לְעֶצְמָן וּמִתְּרִים שְׁהָרִי נִשְׁאַר לָהֶן פְּצִימִין מִכָּאן וּמִכָּאן. וְאֲנָשֵׁי קֶטְנָה אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבִּתְיָהֶן לְחָצֵר שְׁלָהֶן עַד שְׂיַעֲרְבוּ עִם בְּנֵי הַגְּדוּלָה עֲרוּב אֶחָד. שְׂדֵי־וִירִין שְׁלֵ גְדוּלָה חֲשׂוּבִין כְּקֶטְנָה וְאִין דִּי־וִירֵי קֶטְנָה חֲשׂוּבִין כְּגְדוּלָה :**

**מגיד משנה** **חצר קטנה שנפרצה במלואה וכו'.** משנה שם פרק כל גגות (דף צ"ב) חצר גדולה שנפרצה לקטנה גדולה מותרת וקטנה אסורה מפני שהיא

כפתחה של גדולה והעמידה שם (דף צ"ג:) בשנפרצה מבעוד יום הא בשבת הואיל והותרה שבת הותרה ומבואר בהלכות:

**כה** \* שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שְׁעָרָבוּ עָרוּב אֶחָד דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שְׁבִינִיָּהּן או דֶּרֶךְ הַחֲלוֹן [1] וְנִסְתַּם הַפֶּתַח או הַחֲלוֹן בְּשַׁבָּת כָּל אַחַת וְאַחַת מִתְּרַת לְעֲצָמָה הוֹאִיל וְהִתְרָה מִקְצַת שַׁבָּת הִתְרָה כֻּלָּה. וְכֵן שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שְׁעָרָבָה זו לְעֲצָמָה וְזו לְעֲצָמָה וְנִפְל הַכֶּתֵּל שְׁבִינִיָּהּן בְּשַׁבָּת אֵלּוּ מִתְּרִים לְעֲצָמָן וּמוֹצִיאִין מִבִּתְיָהּן וּמְטַלְטְלִין עַד עֶקֶר הַמְּחֻצָּה. וְאֵלּוּ מְטַלְטְלִין כֵּן עַד עֶקֶר הַמְּחֻצָּה הוֹאִיל וְהִתְרָה [2] מִקְצַת שַׁבָּת הִתְרָה כֻּלָּה. וְאִם עַל פִּי שְׁנַתּוֹסְפוֹ הַדִּיּוּרִין שְׁהַדִּיּוּרִין הִבָּאִין בְּשַׁבָּת אֵינָן אוֹסְרִין. נִפְתַּח הַחֲלוֹן וְנַעֲשֶׂה הַפֶּתַח בְּשִׁגְגָה או שְׁעָשׂוּ נִכְרִים לְדַעְתָּן חֲזָרוּ לְהִתְרוֹ. וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינּוֹת שְׁהִיוּ קְשׁוּרוֹת זו בְּזוֹ וְעָרְבוּ וְנִפְסְקוּ אֲסוּר לְטַלְטֵל מִזוֹ לְזוֹ וְאִפְלוּ הָיָה מִקְפּוֹת מְחֻצָּה. חֲזָרוּ וְנִקְשְׁרוּ בְּשׁוּגְגַת חֲזָרוּ לְהִתְרוֹ:

**ההראב"ד** שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש דלעצמה לא צריכא למימר אלא אפילו מזו לזו שהיא קודם סתימה. עכ"ל:

**מגיד משנה** שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שְׁעִירָבוּ וכו'. שם עירב דרך הפתח ונסתם הפתח עירב דרך חלון ונסתם חלון מהו א"ל שבת הואיל והותרה הותרה: **וכן שתי חצרות וכו'.** שם (דף צ"ג צ"ד) אתמר כותל שבין שתי חצרות ונפל רב אמר אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וזה מטלטל עד עיקר מחיצה וקיי"ל כשמואל כדאיתא בהלכות: **נפתח החלון וכו'.** דעת רבינו הוא שכשנסתם החלון כל אחת מותרת לעצמה ואע"פ שהעירוב מונח באחת מהן ואי אפשר לחצר שניה ליטלו אבל מזו לזו דרך חורין או דרך אויר ע"ג הכותל לא וכשחזר ונפתח החלון חזרו להיתרן להשתמש מזו לזו והאיסור מזו לזו כשנסתם החלון למד רבינו מדין הספינות שהביא בסמוך שדין מבואר פרק הזורק (שבת ק'): ששנינו שם ספינות הקשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו ואם אינן קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו ופירשו בגמרא (דף ק"א:) לערב ולטלטל מזו לזו וכדתניא ספינות הקשורות מזו לזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון שכל מחיצה שנעשה

בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה והקשו והאמר ר"נ לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור ותירצו כי אתמר דר"נ אמזיד אתמר ופירש רש"י ז"ל משום קנסא וכי קתני חזרו להיתרן הראשון אשוגגין ומוטעין ואנוסין. וכי קתני מזידין אשמה מחיצה קאי ולזרוק כר"נ ע"כ. ובכאן מבוארים דברי רבינו בדברי הספינה ומהם למד לדין החצרות. ובהשגות כתוב בדין החצרות א"א זה שבוש דלעצמן לא צריכא למימר אלא אפילו מזו לזו כמו שהיו קודם סתימה ע"כ. ואף דעת הרשב"א ז"ל כן ואמר שאינו דומה לספינות לפי שהספינות כשהותרו ראויה כל אחת לנוד ממקומה ולהתרחק זו מזו ואסור להוליך מזו לזו שהרי הים שהיא כרמלית מפסקת ביניהם לפיכך אפילו עכשו שלא זזו אין מטלטלין מזו לזו אלא א"כ חזרו ונקשרו מה שא"כ בחצרות ע"כ דבריו. ואני אומר שראיית רבינו היא ממה שאמרו אם אינן קשורות אע"פ שמוקפות והוא מפרש מוקפות מחיצה. אבל ראיתי לרש"י ז"ל ולשאר המפרשים שפירשו מוקפות סמוכות וכן חולקין עליו בדין המזיד שמדברי רבינו נראה שאין היתרן בשחזרו ונקשרו במזיד והם מתירין ומפרשים בדרך אחרת:

**לחם משנה ואע"פ שנתוספו הדיורין וכו'.** אין להקשות ממ"ש ה"ה בשם הרשב"א לעיל פרק שני דכשבא זה היורש לדור עמהם בשבת אוסר דאמאי אוסר הא הוי הוספת דיורין בשבת ומותר דיש לחלק דשאני התם שהוא היורש עצמו בעל הבית ומפני כן אוסר אבל הכא הוספת דיורין בעלמא הוא אבל גבי ישראל וגר השרויים במערה שכתב רבינו בפ"ב הוי הוספת דיורין והתוס' בעירובין (דף ע"ט:) גבי ש"מ דיורין וכו' כתבו יש דיורין וכו' ע"ש: **נפתח החלון וכו'.** כתב ה"ה ואני אומר שראיית רבינו היא וכו'. לכאורה נראה דבא לתרץ החילוק שחילק הרשב"א בין דין זה לדין הספינות ואם כן קשה דסוף סוף עדיין טעמו של הרשב"א ז"ל במקומו עומד דהספינות אע"פ שכל אחת מהן מוקפת מחיצה מ"מ ראויה כל אחת לנוד והים מפסיק ביניהן. ואם נאמר דמ"ש ה"ה מוקפות מחיצה ר"ל שיש היקף של מחיצה מקיף לשתי הספינות ביחד מ"מ קשה דאם זה ההיקף מקשרן וא"א לנוד כל אחת מחברתה היינו קשורות והיכי קאמר אם אינן קשורות ואם אפשר לנוד ואינו מקשרן הדרא קושיא לדוכתא וטעמו של הרשב"א במקומו מונח. והיה נראה לומר דאין כוונת ה"ה לדחות טעמו של הרשב"א אלא לתת טעם לדברי רבינו דאיך מדמה חצירות לספינות דבחצירות איכא מחיצות מה שא"כ בספינות לכך כתב שהוא מפרש שמוקפות מחיצות. אבל אין כל זה נראה בהמשך לשונו וצ"ע:

## הלכות עירובין - פרק רביעי

**א** אֲנָשִׁי חָצַר שֶׁהָיוּ כָּלָם אוֹכְלִין עַל שֶׁלַחַן אֶחָד אָף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית בְּפָנָי עֲצָמוּ אִין [א] צְרִיכִין עֲרוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּן כְּאֲנָשִׁי בֵּית אֶחָד. וּכְשֶׁם שֶׁאִין אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל אָדָם וּבְנֵי בֵּיתוֹ וְעַבְדָּיו אוֹסְרִין עָלָיו וְאִינוֹ צָרִיךְ לְעָרֵב עִמָּהוּן כֶּדָּ אֱלוֹ כְּאֲנָשִׁי בֵּית אֶחָד הוּן מִפְּנֵי שֶׁהוּן כָּלָן סוּמְכִין עַל שֶׁלַחַן אֶחָד :

**מגיד משנה** אֲנָשִׁי חָצַר שֶׁהָיוּ כוֹלָן אוֹכְלִים עַל שֶׁלַחַן א' תּמִיד וכו'. זה מבואר פ' הדר (דף ע"ב ע"ג) במשנה בגמ' שם כמו שיתבאר :

**כסף משנה** אֲנָשִׁי חָצַר שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין עַל שֶׁלַחַן אֶחָד וכו'. נראה שאפילו הם חלוקים בעיסתן קאמר דאינם אוסרים זה על זה כיון שאוכלין על שלחן אחד וטעמא משום דקיי"ל כרב דאמר מקום פיתא גרים וכיון דמקום פיתא דכולהו הוי במקום אחד חשיבי כאנשי בית אחד. ונראה דעל שלחן אחד דנקט רבינו לאו דוקא דאפילו אוכלין על שני שלחנות נמי מאחר דמקום פיתא דכולהו הוי בבית אחד חשיבי כאנשי בית אחד :

**ב** וְכֵן אִם הֶצְרַכּוּ לַעֲשׂוֹת עֲרוֹב עִם אֲנָשִׁי חָצַר אַחֲרֵת עֲרוֹב אֶחָד לְכָלָן וּפֶת אַחַת בְּלִבָּד מוֹלִיכִין לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁמְעַרְבִין עִמּוֹ. וְאִם הָיָה הָעֲרוֹב בָּא אֶצְלוֹ אִינְן צְרִיכִין לְעָרֵב כְּמוֹ הַבֵּית שֶׁמְנִיחִין בוֹ הָעֲרוֹב שֶׁאִינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן אֶת הַפֶּת שֶׁכָּל אֱלוֹ הַבָּתִּים כְּבֵית אֶחָד הוּן חֲשׂוּבִין :

**מגיד משנה** וְכֵן אִם צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת עֲרוֹב וכו'. זה מבואר ג"כ שם (דף פ"ד) בדין חמש חבורות ששבתו בטרקלין וכו' כמו שיתבאר למטה : וְאִם הָיָה הָעֲרוֹב בָּא אֶצְלוֹ גַם זֶה בְּרֹר וּפְשׁוּט בְּמִשְׁנֵה שֶׁם (דף עב:) וְכֵן כָּתְבוּ ז"ל וְהַכֹּלל הָרִי הֵן כְּבַעַל הַבֵּית אֶחָד :



**ג** וְכֹן אֲנָשֵׁי חֵצֵר שְׁעָרָבוּ נַעֲשׂוּ כָּל־כְּבֵית אֶחָד. וְאִם הֵצְרְכוּ לְעָרֵב עִם חֵצֵר שְׁנֵיָה כְּכָר אֶחָד בְּלִבָּד הוּא שְׁמוּלִיכִין עַל יָדֵי כָּל־לְמָקוֹם שְׁמַעְרָבִין בּוֹ. וְאִם הָיָה הָעָרוֹב בָּא אֶצְלָן אֵינָן צָרִיכִין לִיתֵן פֶּת :

**מגיד משנה** וכן אנשי חצר שעירבו וכו'. זה מבואר במה שיבוא בסמוך. ומה שכתב ואם היה העירוב בא אצלם מתבאר ממה שאמרו פרק הדר (דף ע"ג) והא אחין דכמאן דעריבי דמו ונתבאר גבי אחין שאם העירוב בא אצלן שאינן צריכין ליתן עירוב :

**ד** חֲמִשָּׁה שָׁגְבוּ אֶת הָעָרוֹב לְהוֹלִיכֹוּ לְמָקוֹם שְׁמַנְיָחִין בּוֹ הָעָרוֹב כְּשֵׁהֶם מוּלִיכִין אֵינָן צָרִיכִין לְהוֹלִיךְ עַל יָדֵי חֲמִשָּׁתָן אֲלָא כְּכָר אַחַת שְׁפִינָן שָׁגְבוּ כָּל־נַעֲשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד :

**מגיד משנה** חמשה שגבו את העירוב וכו'. ברייתא פרק מי שהוציא והו (דף מ"ט): ובעיא פרק הדר (דף ע"ג) חמשה שגבו את עירובן כשהן מוליכין את עירובן למקום אחר עירוב אחד או אין עירוב אחד לכולן ואיפשיטא דעירוב אחד לכולן :

**ה** הָאֵב וּבְנוֹ וְהָרֵב וְתַלְמִידוֹ שֶׁהוּן שְׁרוּיִין בְּחֵצֵר אֵינָן צָרִיכִין לְעָרֵב מִפְּנֵי שֶׁהוּן כְּבֵית אֶחָד. וְאִף עַל פִּי שְׁפַעְמִים אוֹכְלִין עַל שְׁלַחַן אֶחָד וּפְעָמִים אֵינָן אוֹכְלִין הָרֵי הוּן כְּבֵית אֶחָד :

**מגיד משנה** האב ובנו הרב ותלמידו וכו'. שם בעיא האב ובנו הרב ותלמידו כרבים דמו או כיחידים דמו צריכין לערב או אין צריכין לערב ופשטו האב ובנו הרב ותלמידו בזמן שאין עמהם דורין הרי הן כיחידים ואין צריכין לערב :

**ו** הָאֲחִים שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם לוֹ בֵּית בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְאֵינָן סוּמְכִין עַל שְׁלַחַן אֲבִיהֶן. וְכֹן הַנָּשִׁים אוֹ הָעֶבְדִּים שְׁאֵינָן סוּמְכִין עַל שְׁלַחַן בְּעֻלְיָהוֹן אוֹ רַבָּן תְּמִיד אֲבָל אוֹכְלִין הֵם עַל שְׁלַחַנוֹ בְּשֹׁכֵר מְלֹאכָה שְׁעוֹשִׂין לוֹ אוֹ בְּטוֹבָה יָמִים יְדוּעִין כְּמִי שְׁסוּעֵד אֶצְל חֲבֵרוֹ שְׁבוּעַ

או חדש. אם אין עמקו דיוורין אחרים בחצר אינו צריכין לערב. ואם ערבו עם חצר אחרת ערוב אחד לכלו. ואם בא הערוב אצלן אין נותנין פת. ואם היו דיוורין עמקו בחצר צריכין פת לכל אחד ואחד כשאר אנשי החצר מפני שאינן סומכין על שלחן אחד תמיד:

**ההראב"ד** האחים שכל אחד וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זו הפסקא כתב תחת הפסקא שבמשנת האחין השותפין שהיו אוכלין על שלחן אביהם וישנים בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד והעמידו במקבלי פרס ואין הדרך שלו נכון על מקבלי פרס השנוי בברייתא בענין נשים ועבדים אבל פירוש מקבלי פרס שהאב והבעל והאדון נותנין להם פרנסתם ואוכלין אותה בבתיהם דכיון שהם נזונים ממקום אחד ואוכלים בבתיהם הם חלוקין במקצת ואחדים במקצת, עכ"ל:

**מגיד משנה** האחים שכל אחד וכו'. שם (דף ע"ב:) משנה האחין שאוכלים על שולחן אביהם וישנין בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד לפיכך שכח אחד מהם ולא עירב מבטל רשותו אימתי בזמן שהיו מוליכין את עירובן למקום אחר אבל אם היה העירוב בא אצלן או שאין עמהם דיוורין בחצר אינם צריכין לערב ואמרו בגמרא על מה שאמרו צריכין עירוב לכל אחד ואחד שמעת מינה מקום לינה גורם ופירוש ודלא כרב דאמר מקום פתא גרים ודחה רב לעולם מקום פתא גרים ובמקבלי פרס שאנו ופירש רבינו מקבלי פרס שאין אוכלין בהתמדה אצל אביהם אלא לפעמים כמו שיסעוד אדם נכרי אצל חבירו שבוע או חדש אלא שאלו הם מרבים לסעוד בזמנים חלוקים על שולחן אביהם יותר מהנכרי שאינו אלא באקראי בעלמא ויש להם בתים בחצר שאוכלין שם שאר ימות השנה ולזה בזמן שיש שם דיוורין אחרים האוסרים נחשבים כחלוקים בזמן שאין שם דיוורין נחשבים כאחדים. וראיתי מי שהקשה על דברי רבינו מאין הוציא אורח שאוסר על בני חצר בזמן שיש דיוורין אחרים בחצר וכן מאין לו שהשמש שעומד בשכר עם רבו שיאסור בזמן שיש דיוורין בחצר וזה חידוש גדול עכ"ד. ואני אומר לא נתכוין בכוונת רבינו שלא אמר רבינו שהסועד אצל חבירו אוסר ובבאור כתב למטה בפרק זה אבל האורח אינו אוסר לעולם כמו שביארנו עכ"ל. אלא נתינת טעם אמר למה האחים אוסרין בזמן שיש שם דיוורין אפילו בימים שסועדים אצל אביהן וכתב שכל שאינן אוכלים בקבע עדיין דירתן קיימת בבתיהן שבחצר לפי שאין זה עקירת דירה שהאדם הסועד אצל חבירו חדש או ימים אין דירתו עקורה ממקומה וכבר כתבתי טעם למה בזמן שאין עמהם דיוורין הם כאחדים לפי שהם מרבים בזמנים חלוקים לסעוד עם אביהם וכן אין דעת רבינו בעבדים שאם לא יהיה

להם בית דירה חלוק בחצר שיאסרו וזה נ"ל ברור בדבריו. ומ"מ יש פירוש אחר בענין מקבלי פרס שמפרשין שנוטלים המנות מאביהם ואוכלין אותן בבתיהן וכן פירש"י ז"ל והאחרונים ולשון זה בהשגות. ולשון המשנה שאמרה שאוכלין ולא אמר שסומכין קשה לי קצת לפירושים. ודין הנשים והעבדים שהזכיר רבינו מחלוקת בגמ' (דף ע"ג) ואמרו ר' יהודה בן בתירא מתיר בנשים ואוסר בעבדים ר"י בן בבא מתיר בעבדים ואוסר בנשים ופסק רבינו כדברי שניהם להקל לפי שהלכה כדברי המיקל בעירוב לפיכך יש לפסוק בנשים כדברי המיקל וכן בעבדים ויש פוסקין כר"י בן בבא משום דרב מפרש טעמיה התם ולדבריהם הנשים אע"פ שמקבלות פרס ואין שם דיורין אחרים הרי הן כנכריות ואוסרות זו על זו וזה דעת הרשב"א ז"ל ודברי רבינו נראין :

**לחם משנה** **האחים שכל אחד מהם יש לו בית בפני עצמו וכו'.** אם אין עמהן דיורין אחרים בחצר אינן צריכין לערב. ה"ה כתב בטעם איסור זה על זה מפני שאוכלים אצל אביהם בזמנים חלוקים יותר מהנכרים ויש להם בתים (שאינו אלא באקראי בעלמא) בחצר וכו'. וא"ת למה לא אמר ה"ה דטעם האיסור הוא מפני שיש להם בית בחצר לבד אפילו שאינם אוכלים אצל אביהם אלא כאיש נכרי דבטעם זה מספיק לחלק בין הך לאורח בעלמא דאין לו בית בחצר בסוף השתא נמי הך טעמא עיקר דאי לאו הכי תיקשי מאורח שאוכל בהתמדה אצל בעל הבית שאינו אוסר אלא ע"כ צ"ל מפני שאין לו בית וכיון דהך טעמא עיקר ל"ל אחרינא. ויש לומר דמדנקט האחים שהיו אוכלים על שולחן אביהם משמע דדרכם לאכול יותר מן הנכרי דאי לא לימא אנשים שהיו סמוכין על שולחן איש אחד מדנקט אחים משמע דדוקא הני דכך דרכן לסעוד אצל אביהם פעמים הרבה. ועוד לשון הגמרא (דף ע"ב:) שאמר מקבלים פרס הזקיקו לזה דפירושו שהם בשכירות אצלו ומשמע בסתמא מדתלה הענין דמקבלין פרס ולא אמר שאוכלין על שלחנו לפעמים :

**חמש חבורות ששבתו בטרקלין אָחד.** אם הָיה מְפָסִיק בֵּין כָּל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה <sup>ב</sup> מְחַצָּה הַמַּגְעָת לְתַקְרָה הָרִי כָּל חֲבוּרָה מִהֶן כָּאֵלוֹ הִיא בְּחֶדֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אוֹ בְּעֲלִיָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה לְפִיכָךְ צָרִיכִין פֶּת מִכָּל חֲבוּרָה. וְאִם אֵין הַמְּחַצּוֹת מַגְיעוֹת לְתַקְרָה כְּפֶר אָחַד לְכֻלָּן שְׁכָלָן כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אָחַד חֲשׂוּבִין :

**מגיד משנה** **חמש חבורות ששבתו בטרקלין.** משנה (דף ע"ב) ומסקנא כדברי רבינו כמבואר בהלכות ופירוש כל שאין מחיצות מגיעות לתקרה הרי הן כאחדים לכל דבר שאינן צריכין עירוב ואם בא עירוב אצלן אינן צריכין לערב

ואם עירבו לחצר אחרת עירוב אחד לכולן וההפך כשהמחיצות מגיעות וכתב הרשב"א מגיעות שהן תוך שלשה לתקרה שכל תוך שלשה כלבוד דמי, ודקדק מלשון המשנה שאם עשו מקצתן מחיצות מגיעות ומקצת לא עשו אותן שעשו הן כמחולקים ושלא עשו כמשותפים, וטרקלין הוא בית ארוך ורחב:

**ח** מי שיש לו בחצר חבירו בית שער שרבים דורסין בו או אכסדרה או מרפסת או בית הבקר או בית התבן או בית העצים או אוצר הרי זה אינו אוסר עליו עד שיהיה לו עמו בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכל בו פתו ואחר כך יהיה אוסר עליו עד שיערב עמו. אבל מקום לינה אינו אוסר. לפיכך אם קבע לו מקום לאכל בו בבית שער או באכסדרה ומרפסת אינו אוסר עליו לפי שאינו מקום דירה:

**מגיד משנה** מי שיש לו בחצר חבירו וכו'. שם ת"ר מי שיש לו בית שער אכסדרה ומרפסת בחצר חבירו אינו אוסר עליו בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות הרי זה אוסר עליו ר' יהודה אומר לא אסרו אלא מקום בית דירה בלבד ושאלו מאי מקום בית דירה רב אמר מקום פתח ושמואל אמר מקום לינה וקי"ל כר' יהודה וכדרב וכדאיתא בהלכות. וכבר כתבתי למעלה פרק ראשון למה כתב רבינו בית שער שהרבים דורסין בו: **לפיכך אם קבע לו וכו'.** משנה בכיצד משתתפין (דף פ"ה): שהדר בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו אוסר ובבית התבן ובית הבקר ובית האוצרות אם דר שם אוסר וכתבתי פרק ראשון:

**כסף משנה** מי שיש לו בחצר חבירו בית שער וכו'. נתבאר בפ"א:

**ט** עשרה בתים זה לפניו מזה הבית [ג] הפנימי והשני לו הם שנותנין את הערוב והשמונה בתים החיצונים אינן נותנין את הערוב הואיל ורבים דורסין בהן הרי הן כבית שער והדר בבית שער אינו אוסר. אבל התשיעי אין דורסין בו רבים אלא יחיד לפיכך אוסר עד שיתן ערובו:

**מגיד משנה** עשרה בתים זה לפניו מזה וכו'. פרק הדר (דף ע"ה): אמר שמואל עשרה בתים זה לפניו מזה פנימי נותן את עירובו ודיו ור' יוחנן אמר

חיצון והקשו חיצון בית שער הוי ותירצו אימא חיצון של פנימי במאי קא מיפלגי מר סבר בית שער דפנימי הוי בית שער ומר סבר בית שער דפנימי לא הוי בית שער ופסק רבינו כר"י וכמ"ש פרק ראשון:

**ז** שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּבִינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה בְּתִים פְּתוּחִים זֶה לָזֶה וּפְתוּחִים לְחֲצֵרוֹת וְהִבִּיאוּ בְּנֵי חֲצֵר זו עָרוּבָן דָּרָךְ הַבַּיִת הַפְּתוּחַ לָהֶן וְהִנְיחוּהוּ בְּבֵית אֲמָצְעֵי. וְכֵן הִבִּיאוּ בְּנֵי הַחֲצֵר הָאַחַר עָרוּבָן דָּרָךְ הַפְּתוּחַ לָהֶן וְהִנְיחוּהוּ בְּבֵית הָאֲמָצְעֵי. אוֹתָן הִשְׁלֹשָׁה בְּתִים אֵינָן צָרִיכִין לִתֵּן אֶת הַפֶּת. הָאֲמָצְעֵי מְפַנֵּי שְׁהִנְיחוּ בּוֹ הָעָרוּב וְהַשְּׁנַיִם שְׁמֻצְדָּדִיו מְפַנֵּי שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן בֵּית שַׁעַר לְאַנְשֵׁי חֲצֵר:

**מגיד משנה** שתי חצרות וביניהם ג' בתים וכו'. שם (ע"ה) אמר רב שתי חצרות ושלשה בתים ביניהם זה בא בדרך זה והניח עירובו בזה וזה בא בדרך זה והניח עירובו בזה זה נעשה בית שער לזה נעשה בית שער לזה אמצעי הו"ל בית שמניחין את העירוב וכל בית שמניחין בו את העירוב אינו צריך ליתן בו את הפת:

**יא** שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּשְׁנַיִם בְּתִים פְּתוּחִין זֶה לָזֶה בִּינֵיהֶן וְהִבִּיאוּ אֵלּוּ עָרוּבָן דָּרָךְ הַבַּיִת הַפְּתוּחַ לָהֶן וְהִנְיחוּהוּ בְּבֵית הַשְּׁנַיִם הַסְּמוּדָּד לְחֲצֵר הָאַחֶרֶת וְהִבִּיאוּ אֵלּוּ עָרוּבָן דָּרָךְ הַפְּתַח הַסְּמוּדָּד לָהֶן וְהִנְיחוּהוּ בְּבֵית הָאַחַר. שְׁתֵּיהֶן לֹא קִנּוּ עָרוּב. שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן הִנְיַח עָרוּבוֹ בְּבֵית שַׁעַר שֶׁל חֲצֵר אַחֶרֶת:

**מגיד משנה** שתי חצרות ושני בתים פתוחים וכו'. שם (דף ע"ו) בעיא דאיפשטא:

**יב** אֶחָד מְבַנֵּי הַחֲצֵר שְׁהִיָּה גּוֹסֵס אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ יָכוֹל לְחִיּוֹת בּוֹ בַּיּוֹם הַרִּי זֶה אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצֵר עַד שְׁיִזְכּוּ לוֹ בְּפֶת וַיַּעֲרְבוּ עֲלָיו. וְכֵן קָטָן אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ יָכוֹל לְאָכַל כְּזֵית הַרִּי זֶה אוֹסֵר עַד שְׁיַעֲרְבוּ עֲלָיו. אֲבָל הָאוֹרַח אֵינוֹ אוֹסֵר לְעוֹלָם כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ:

**מגיד משנה** אחד מבני חצר שהוא גוסס וכו'. תוספתא:

**יג** אֶחָד מִבְּנֵי חָצַר שֶׁהֵנִיחַ בֵּיתוֹ וְהֵלֵךְ וְשָׁבַת בְּחָצַר אַחֲרַת אֶפְלוֹ הִיָּתָה סְמוּכָה לְחָצְרוֹ. אִם הִסִּיעַ מִלְּבוֹ וְאִין דָּעָתוֹ לְחֹזֵר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבַּת הָרִי זֶה אֵינוֹ <sup>[ד]</sup> אוֹסֵר עָלֶיהוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּיִשְׂרָאֵל. אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶפְלוֹ הֵלֵךְ לְשַׁבַּת בְּעִיר אַחֲרַת אוֹסֵר עָלֶיהוֹ עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמָּנוֹ מְקוֹמוֹ שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבֹא בְּשַׁבַּת :

**מגיד משנה** אחד מבני חצר שהניח ביתו וכו'. משנה בפי' כיצד משתתפין (דף פ"ו) המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד נכרי ואחד ישראל הרי זה אוסר דברי ר"מ ר' יהודה אומר אינו אוסר ר' יוסי אומר נכרי אוסר ישראל אינו אוסר שאין דרך ישראל לבא בשבת ר"ש אומר אפילו הניח את ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר שכבר הסיח. ובגמרא אמר רב הלכה כר"ש דוקא בתו אבל בנו לא כדאמרי אינשי נבח בך כלבא עול נבח בך גורייתא פוק ע"כ. ולזה פוסק רבינו כר"ש בדין הישראל ולא חלק בין בנו לבתו לפי שלא אמרו אלא לדבר בהוה המצוי שדרך בני אדם לשבות אצל בתן מאצל בן ולעולם אם הסיח לבו אפילו הלך לשבות אצל נכרי אינו אוסר ובשלא הסיח לבו אפילו אצל בתו הרי זה אוסר. ויש מי שפירש שכל שהסיח דעתו אפילו נמלך וחזר באמצע שבת אינו אוסר. וכן נראה ששבת הואיל והותרה הותרה. ובדין הנכרי פסק רבינו כר' יוסי וכר"י דאמר פי' מי שהוציא והו (דף מ"ו): דר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי אפילו בעירובין וכ"ש דהו להו ר"מ ורבי יוסי תרי לגבי רבי יהודה באיסור הנכרי והוי ליה רבי יהודה יחיד לגבייהו. וממ"ש רבינו שהרי אפשר שיבא בשבת נראה דדוקא כשהוא במקום קרוב דהיינו מהלך יום אחד שיכול לבא בשבת הוא שאוסר אבל אם היה רחוק אינו אוסר וכן כתבו ז"ל. ויש פוסקין כר' יהודה ודברי רבינו עיקר :

**לחם משנה** אבל נכרי אפילו הלך לשבות בעיר אחרת אוסר עליהן כו' שהרי אפשר שיבא בשבת. לא קשה ממאי דכתב הרשב"א לעיל פרק שני דדוקא כשבא זה היורש ודר עמהם דהתם נמי ניחוש שמא יבא לדור בשבת די"ל דשאני התם דמעולם עדיין לא דר בבית זה ואין לחוש שיבא אבל הכא שדירתו כאן יש לחוש :

**יד** בעל החצר שהשכיר מבתי חצרו לאחרים והניח לו פלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן אינן אוסרין עליו הואיל ויש לו תפיסת יד בכל בית מהן נעשו הכל כאורחין אצלו. ב"מ

דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּשֶׁהֵנִיחַ שָׁם דָּבָר שְׁאֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ בְּשֶׁבֶת כְּגוֹן  
טָבַל וְעִשְׂשִׁיּוֹת. אָבֵל אִם נִשְׂאָר לוֹ בְּכָל בַּיִת מִהֶן כָּלִים שְׂמֵתָר  
לְטַלְטֵלָן הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר שְׂיוּצִיאֵם הַיּוֹם וְלֹא יִשְׂאָר לוֹ שָׁם  
תְּפִיסַת יָד הָרִי אֵלֹו אוֹסְרִין עָלָיו עַד שְׂיַעֲרְבוּ:

**מגיד משנה בעל החצר שהשכיר וכו'.** שם (פ"ה:): משנה ר' יהודה אומר אם יש שם תפיסת יד של בעה"ב הר"ז אינו אוסר ואמרו בגמ' (דף פ"ו) דבר שניטל בשבת אוסר שאינו ניטל בשבת אינו אוסר תנ"ה יש לו טבל ועששיות וכל דבר שאינו ניטל בשבת אינו אוסר ופירש"י עששיות של ברזל חתיכות גדולות ע"כ. ונ"ל שכל דבר שראוי לטלטלו לצורך מקומו בכלל דבר שניטל הוא ולזה בארו טבל ועששיות שאין עליהם תורת כלי:

**כסף משנה בעל החצר שהשכיר מבתי חצרו לאחרים והניח לו כלים או סחורה וכו'.** פסק כר' יהודה עירובין (דף פ"ה:): משום דמפרשי אמוראי למלתיה אלמא הלכתא כוותיה וטעמא משום דקים להו דלפרושי מלתא דת"ק אתא ואפילו אי אתא לאיפלוגי הא קי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב:

**לחם משנה אבל אם נשאר לו בכל בית וכו'.** קשה דאימא כיון שהותרה מקצת שבת הותרה כלה כמו באחד מבני החצר שהניח ביתו וכו' שכתב בסמוך שכל שהסיח דעתו הרי זה אינו אוסר וכתב ה"ה אפילו שנמלך וחזר באמצע השבת הכא נמי נימא הכי כיון שהסיח דעתו מלהוציאן אע"פ שיוציא אמאי אסור כיון שהותרה הותרה וצ"ע:

**טו** אֲנָשֵׁי הַחֲצָר שֶׁשְׂכָחוּ וְלֹא יָעֲרְבוּ אִין מוֹצִיאִים מִבֵּיתֵיהֶם לְחֲצָר  
וְלֹא מִחֲצָר לְבֵיתֵיהֶם אָבֵל מְטַלְטְלִין הֵן כָּלִים שֶׁשְׂבָתוֹ בְּחֲצָר בְּכָל  
הַחֲצָר וּבְכָל הַנְּחָשֵׁב עִם הַחֲצָר. וְאִם הִיָּתָה שָׁם מְרַפֶּסֶת אוֹ עֲלִיָּה  
וְעָרְבוּ אֲנָשֵׁי הַחֲצָר לְעֲצָמָן וְאֲנָשֵׁי הַמְרַפֶּסֶת לְעֲצָמָן. אֲנָשֵׁי  
הַמְרַפֶּסֶת אוֹ אֲנָשֵׁי הָעֲלִיָּה מְטַלְטְלִין כָּלִים שֶׁשְׂבָתוֹ בְּבֵיתָהֶן בְּכָל  
הַמְרַפֶּסֶת וּבְכָל הַנְּחָשֵׁב עִמָּה אוֹ בְּכָל רֹחַב הָעֲלִיָּה וּבְכָל הַנְּחָשֵׁב  
עִמָּה. וְאֲנָשֵׁי הַחֲצָר מְטַלְטְלִין בְּכָל הַחֲצָר וּבְכָל הַנְּחָשֵׁב עִמָּה.  
וְכֵן אִם הָיָה יָחִיד דָּר בְּחֲצָר וְיָחִיד דָּר בְּעֲלִיָּה וְשָׂכָחוּ וְלֹא יָעֲרְבוּ.  
זֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הָעֲלִיָּה וְהַנְּחָשֵׁב עִמָּה וְזֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הַחֲצָר  
וְהַנְּחָשֵׁב עִמָּה:

**מגיד משנה** **אנשי חצר ששכחו ולא עירבו וכו'.** פרק כל גגות (דף צ"א) ובהרבה מקומות: **ואם היתה שם מרפסת או עליה וכו'.** משנה פ' כיצד משתתפין (דף פ"ג): אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שגבוה עשרה טפחים למרפסת פחות מכן לחצר ופירש רבינו שלא עירבו אלו עם אלו אבל בני החצר עירבו לעצמן וכן בני המרפסת. ולענין כלים ששבתו בבתים הוא דין המשנה וכן הוא מוכרח שאם בשלא עירבו כלל ולכלים ששבתו בחצר בכל גוונא מותר לטלטל מן החצר למרפסת לפי שכולן רשות אחת הן כמו שנתבאר פ"ג והרי הן בכלל גגות וחצרות שהם רשות אחד וכן מבואר בגמרא פרק כל גגות (דף צ"א) במסקנא שהחצר והמרפסת רשות אחת אלא ודאי פירוש רבינו עיקר וכן כתבו ז"ל:

**טז** **כיצד.** הסלע או תל וכיוצא בו שבתוך החצר אם אין גבוהין עשרה טפחים הרי אלו נחשבין בין החצר ובין המרפסת ושניהן אסורין להוציא שם כלים שבבתים. ואם גבוהין עשרה והיה ביניהן ובין המרפסת פחות מארבעה טפחים הרי אלו נחשבין עם המרפסת שהרי הן שוין לה ובני מרפסת מתרין בהם. ואם היו רחוקין מן המרפסת ארבעה טפחים או יותר על כן אף על פי שגבוהין עשרה הרי אלו בכלל החצר והמרפסת לפי ששניהן אפשר להשתמש בהן על ידי זריקה. לפיכך שניהן אסורין להוציא לשם כלי הבתים עד שיערבו. היתה מצבה רחבה ארבעה טפחים לפני המרפסת אין המרפסת אוסרת על בני החצר שהרי נחלקה מהן:

**מגיד משנה** **כיצד הסלע או תל שבתוך החצר.** שם (דף פ"ג): במשנה הנזכרת חולית הבור והסלע שהם גבוהים עשרה טפחים למרפסת פחות מכן לחצר בד"א בסמוכה אבל במופלגת אפילו היא גבוהה עשרה טפחים לחצר אי זו היא סמוכה כל שאינה רחוקה ארבעה טפחים ע"כ. ופירשו בגמרא (דף פ"ד) אליבא דהלכתא דלחצר ששנו במשנתנו בין ברישא בין בסיפא אף לחצר קאמר ושניהם אסורים בו ודין הבור יתבאר לפנינו: **היתה מצבה רחבה ארבעה טפחים וכו'.** פרק כיצד מערבין (דף נ"ט ס') אמר שמואל אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכח אחד מהן ולא עירב אם יש שם דקה ארבעה אין אוסרין זה על זה ואם לאו אוסרין זה על זה ויש שם על מימרא זו אוקימתות. ורבינו כתבה כפשטה ומדבריו נראה שהוא מפרש שהמצבה הזאת מתרת הרשויות



שהן בחצר שנאמר עליהן למעלה שהן אסורין ודברים אלו בהלכות בקצור מופלג:

**כסף משנה** כיצד הסלע או התל שבתוך חצר וכו'. מדנקט בסיפא דלישנא אף על פי שגבוהים עשרה משמע שכל שמופלגים ארבעה ממרפסת יכולים בני מרפסת להשתמש עליהם בזריקה ובני חצר ג"כ יכולים להשתמש עליהם ג"כ בזריקה בין שגבוהים עשרה בין שאינן גבוהים עשרה הילכך שתי הרשויות שולטות בהם ואוסרות זו על זו ומרישא דלישניה שכתב אם אינם גבוהים עשרה טפחים הרי אלו נחשבים בין החצר והמרפסת ושניהם אסורים ולא חילק בין אם מופלגים ארבע לאינם מופלגים משמע נמי שאע"פ שהם מופלגים מן המרפסת ארבעה ואינם גבוהים עשרה טפחים רשות מרפסת שולטת בהם מהטעם שכתבתי דבכל גונא בני מרפסת יכולים להשתמש בהם על ידי זריקה הילכך כל היכא דאפשר לבני חצר להשתמש עליהם שניהם אסורים ולא משכחת לה צד היתר אלא בגבוהים עשרה ואינם מופלגים ארבעה דהשתא הוה לבני מרפסת בנחת ולבני חצר בזריקה ונותנין אותה לזה שבנחת. ופשטא דמתניי (עירובין פ"ג:) כוותיה מוכחא דקתני בד"א בסמוכה אבל במופלגת אפי' גבוה עשרה טפחים לחצר ומשמע דה"ק בד"א דגבוה עשרה טפחים למרפסת בסמוכה אבל במופלגת בין גבוה עשרה טפחים בין פחות מעשרה לחצר כלומר אף לחצר כדמוקי בגמרא הרי בהדיא דלא משכח לה צד היתרא אלא בשני תנאים גבוהים עשרה טפחים וסמוכים דאז בני מרפסת מותרים הא פחות מגבוה עשרה אפילו הם סמוכים או מופלגים אע"פ שגבוהין עשרה הוי אף לחצר ושניהם אסורים:

**ז** זיזין היוצאין מן הכתלים. כל שהוא למטה מעשרה טפחים הרי זה נחשב מן החצר ובני החצר משתמשין בו. וכל שהוא בתוך עשרה טפחים העליונים הסמוכין לעליה. אנשי עליה משתמשין בו והנשאר בין עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים מן הזיזין היוצאין שם שניהן אסורין בו ואין משתמשין בהן בכלים שבבתים אלא אם כן ערבו:

**מגיד משנה** זיזין היוצאים מן הכותלים וכו'. בכיצד משתתפין (דף פ"ד) ברייתא אנשי חצר ואנשי עליה ששכחו ולא עירבו אנשי חצר משתמשין בעשרה התחתונים ואנשי עליה משתמשין בעשרה העליונים כיצד זיז יוצא מן הכותל למטה מעשרה אנשי חצר משתמשין בו למעלה מעשרה אנשי עליה

משתמשין בו ומסקנא דגמרא אליבא דהלכתא הא דביני ביני אסור וברייתא  
זו בהלכות:

**יח** בור שפחצר אם היתה מלא פרות טבליים שאסור לטלטלן  
בשבת וכיוצא בהן הרי הוא וחליתו כסלע או תל שפחצר. אם  
היתה גבוהה עשרה והיתה סמוך למרפסת הרי הוא נחשב עם  
המרפסת. אבל אם היתה מלא מים אין בני חצר ולא בני  
מרפסת מכניסין ממנו לבתים עד שיערבו:

**מגיד משנה** בור שבחצר אם היה מלא וכו'. בגמרא גבי חולית הבור אמר אביי  
בור מלא פירות עסקין והקשו והא חסרא ותירצו בדטבלא ומבואר שם  
דבור מלא מים דלמא חסיר ואפילו גבוה עשרה אסור:

**יט** שתי חצרות זו לפניו מזו ואנשי הפנימית יוצאין ונכנסין  
ועוברין על החיצונה. עירבה הפנימית ולא עירבה החיצונה  
הפנימית מתרת והחיצונה אסורה. עירבה החיצונה ולא עירבה  
הפנימית שתייהן אסורות. הפנימית מפני שלא עירבה  
והחיצונה מפני אלו שלא ערבו שעוברין עליהן. ערבו זו לעצמה  
וזו לעצמה זו מתרת בפני עצמה וזו מתרת בפני עצמה אבל  
אין מטלטלין מזו לזו:

**מגיד משנה** שתי חצרות זו לפניו מזו וכו'. משנה פרק הדר (דף ע"ה) שתי  
חצרות זו לפניו מזו עירבה הפנימית ולא עירבה החיצונה פנימית מותרת  
והחיצונה אסורה החיצונה ולא הפנימית שתייהן אסורות עירבה זו לעצמה וזו  
לעצמה זו מותרת בפני עצמה וזו מותרת בפני עצמה ר"ע אוסר את החצונה  
מפני שדריסת הרגל אוסרתה וקי"ל כת"ק דכל שלא עירבה הפנימית הו"ל  
רגל האסורה במקומה ואוסרת על החיצונה וכשעירב הפנימית הו"ל רגל  
המותרת במקומה ואינה אוסרת שלא במקומה. וכבר כתב רבינו טעם זה  
למטה בבאור ומבואר מזה שאם היה יחיד דר בפנימית וכל שהוא כיחיד כגון  
רבים הסמוכים על שלחן אחד שאין צריכין עירוב ביניהן שאינן אוסרים על  
החיצונה ויתבאר בסמוך בדברי רבינו:

**ב** שָׁכַח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב הַפְּנִימִית בְּהִתְרָה עוֹמְדָת. שָׁכַח אֶחָד מִן בְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב עִמָּהֶן אֶף הַחִיצוֹנָה <sup>(ה)</sup> אֲסוּרָה מִפְּנֵי אֵלוּ בְּנֵי הַפְּנִימִית שֶׁלֹּא עָלָה לָהֶן עָרוּב שֶׁהֵן עוֹבְרִין עֲלֵיהֶן :

**מגיד משנה** שֶׁכַּח אֶחָד מִן הַפְּנִימִית. שֵׁם מִשְׁנֵה שֶׁכַּח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב עִמָּהֶם פְּנִימִית מוֹתֵרֶת וְחִיצוֹנָה אֲסוּרָה מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת וּרְבִינוּ לֹא הִזְכִּיר דִּין שֶׁכַּח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה לְפִי שִׁפְשׁוּט הוּא לְפִי מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר וְלֹא נִזְכַּר בְּמִשְׁנֵה אֲלֵא מִפְּנֵי דִין שֶׁכַּח הַפְּנִימִית :

**כא** עָשׂוּ שְׁתֵּיהֶן עָרוּב אֶחָד אִם הִנִּיחוּהוּ בְּחִיצוֹנָה וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עָרַב בֵּין שְׁהֵיָה מִבְּנֵי הַחִיצוֹנָה בֵּין מִבְּנֵי הַפְּנִימִית שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת עַד שֶׁיִּבְטַל לָהֶן שְׁהֵרִי בְּאַרְנוּ שֶׁמִּבְּטָלִין מִחֲצָר לְחֲצָר. וְאִם הִנִּיחוּ עָרוּבָן בְּפְנִימִית וְשָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַחִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב הַחִיצוֹנָה אֲסוּרָה וּפְנִימִית מִתְּרַת בְּמִקוּמָהּ. שָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת עַד שֶׁיִּבְטַל לָהֶן :

**מגיד משנה** עָשׂוּ שְׁתֵּיהֶן עָרוּב אֶחָד וְכוּ'. מִשְׁנֵה וּבְרִייתָא שֵׁם (דף ע"ה:) נִתְנוּ אֶת עָרוּבָן בְּחִיצוֹנָה וְשֶׁכַּח אֶחָד בֵּין מִן הַפְּנִימִית בֵּין מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת נִתְנוּ אֶת עָרוּבָן בְּפְנִימִית וְשֶׁכַּח אֶחָד מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת דְּבָרֵי רִ"ע וְחִכּ"א בְּזוּ פְּנִימִית מוֹתֵרֶת וְחִיצוֹנָה אֲסוּרָה וְקִי"ל כַּחֲכָמִים. וְכָתַב רְבִינוּ עַד שֶׁיִּבְטַל וְכוּ'. לְפִי שֵׁשׁ בְּטוֹל מִחֲצָר לְחֲצָר כַּמְבוּאָר פ"ב :

**כב** הָיָה אֶחָד דָּר בְּחֲצָר זֶה וְאֶחָד דָּר בְּחֲצָר זֶה אֵינָן צָרִיכִין לְעָרַב אֲלֵא כָּל אֶחָד מֵהֶן מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל חֲצָרוֹ. וְאִם הָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת בְּפְנִימִית אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶחָד הֲרִי הוּא כְּרַבִּים וְאוֹסֵר עַל הַחִיצוֹנָה עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מְקוּמוֹ :

**מגיד משנה** הִיָּה אֶחָד דָּר וְכוּ'. שֵׁם וְאִם הֵיוּ שֶׁל יַחֲדִים אֵינָן צָרִיכִין לְעָרַב. וְכִבֵּר כָּתַבְתִּי לְמַעֲלָה שֶׁאִם הִיתָה הַפְּנִימִית בְּלֵבֵד לִיחִיד אֵינָה אוֹסֵרֶת : וְאִם הִיָּה

**עובד כוכבים בפנימית וכו'.** שם (דף ע"ה): אמר ר"א עובד כוכבים הרי הוא כרבים ואוסר ושם נתבאר הטעם:

**לחם משנה** **היה אחד דר בחצר זו וכו'.** עיין בטור בבית יוסף: **סליקו להו הלכות** **עירובין** **בס"ד**

'(אמר' המעתיק בהלכות שביתת עשור מצאתי שתי מהדורות ורוב הדברים שבמהדורה זאת כתובים במהדורה האחרת ובשינוי לשון גם יש בזה מה שאין בזה ולפיכך הוכרחתי להעתיק שתיהם על סדר לשונות הרמב"ם ז"ל):

**כג** שלש חצרות הפתוחות זו לזו ורבים בכל חצר מהן. ערבו שתיים החיצונות עם האמצעית היא מתרת עמה והן [נ] מתרות עמה ושתיים החיצונות אסורות זו עם זו עד שיעשו שלשתן ערוב אחד. הנה בכל חצר מהן אחד אף על פי שרבים דורסין בחיצונה אינן צריכין לערב שכל אחד מהן מתר במקומו. היו שנים בפנימית הואיל והן אסורין במקומו עד שיערבו הרי הן אוסרין על היחידים שבאמצעית ושבתחיצונה עד שיערבו שנים שבפנימית. זה הכלל רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה ורגל המתרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליהן:

**מגיד משנה** **שלוש חצרות הפתוחות זו לזו וכו'.** משנה פרק מי שהוציאווהו (דף מ"ה): אר"ש למה הדבר דומה לשלוש חצרות שפתוחות זו לזו ופתוחות לרה"ר עירבו שתיהן עם האמצעית היא מותרת עמה והן מותרות עמה ושתיים החיצונות אסורות זו עם זו אמר רב הלכה כר"ש ע"כ בהלכות אבל בגמרא (דף מ"ח): נשאו ונתנו בזה וגירסת רש"י ז"ל כך היא ואמאי כיון דעירבו חיצונות בהדי אמצעית הוו להו חדא לישתרו ותירץ רב יהודה כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ובזו ורב ששת תירץ תירוצו אחר והעלה הרשב"א ז"ל מן הסוגיא ההיא שאם נתנו העירוב באמצעית בבית אחד ובכלי אחד או בשני כלים בבית אחד וכגון שהיה הכלי האחד מלא והותיר שאינו נקרא חולק את עירובו כנזכר פי' ראשון הרי שלשתן מותרות זו עם זו ואולי לזה כתב רבינו עד שיעשו שלשתן עירוב אחד: **היה בכל אחד מהן וכו'.** סוף הדר (דף ע"ה): מחלוקת תנאים ופסק כשמואל. ודע שזה הדין הוא בשלוש חצרות זו לפני זו ומזו והחיצונה בלבד הוא שפתוחה לרה"ר ורגלו הפנימית דרך עליה והדין

שהוזכר בסמוך הוא בשכולן פתוחות לרה"ר וזהו שיש שם שתיים חיצונות וכאן אין כי אם אחת חיצונה וזהו מוכרח מן הגמרא ומובן מלשון רבינו אלא שהיה לו לבאר יותר: **היו שנים בפנימיות וכו'.** ג"ז כשמואל דאמר גבי שלשה חצרות לעולם מותרות עד שיהו שנים בפנימית ואחד בחיצונה: **זה הכלל וכו'.** כבר נתבאר למעלה שהלכה הזו נזכרת בגמרא שם (דף ע"ה):

**כז** \* שְׁתֵּי כְּצוּצְטְרִיּוֹת זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה שֶׁהֵן לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם אַף עַל פִּי שֶׁעֲשִׂתָּהּ כָּל אַחַת מֵהֶן מְחַצָּה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים יוֹרֶדֶת מְכַל אַחַת וְאַחַת. אִם הָיוּ שְׁתֵּי הַכְּצוּצְטְרִיּוֹת בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְמַלְאוֹת עַד שֶׁיִּעָרְבוּ שְׁתֵּיהֶן עָרֹב אֶחָד מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּכְצוּצְטְרָא אַחַת. וְאִם הָיָה בֵּין הָעֲלִיוֹנָה וְהַתְּחִתּוֹנָה יוֹתֵר עַל עֲשָׂרָה טְפָחִים וְעָרְבָה זֶה לְעֶצְמָהּ וְזֶה לְעֶצְמָהּ שְׁתֵּיהֶן מְתָרוֹת לְמַלְאוֹת:

**ההראב"ד** שתי כצוצטריות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא מיחוורא הא מילתא אלא בשעשאן זו שלא כנגד זו, עכ"ל:

**כסף משנה** שתי כצוצטריות זו למעלה מזו וכו'. נר' שרבינו מפרש שהגזוזטראות מכוונות זו כנגד זו ואין בני העליונה יכולים למלאת אא"כ יכנס הדלי דרך התחתונה ומש"ה אסרי אהדדי ומפרש מופלגת גבוה יי דכל שהן בתוך יי הרי הן כגזוזטרא אחת ולפיכך הצריך שיערבו יחד והרב המגיד יישב דברי רבינו על הגמ' ואיני רואה להם יישוב:

**כח** \* לֹא עֲשִׂתָּהּ הָעֲלִיוֹנָה מְחַצָּה וְעֲשִׂתָּהּ הַתְּחִתּוֹנָה אַף הַתְּחִתּוֹנָה אֲסוּרָה לְמַלְאוֹת מִפְּנֵי דְלִי שֶׁל בְּנֵי הָעֲלִיוֹנָה שֶׁהֵן אֲסוּרִין שְׁעוֹבֵר עָלֶיהָ. עֲשִׂתָּהּ הָעֲלִיוֹנָה מְחַצָּה וְלֹא עֲשִׂתָּהּ הַתְּחִתּוֹנָה הָעֲלִיוֹנָה מְתָרֶת לְמַלְאוֹת וְהַתְּחִתּוֹנָה אֲסוּרָה. וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּנֵי הַתְּחִתּוֹנָה עִם בְּנֵי הָעֲלִיוֹנָה בְּמַחְצָה שֶׁעָשׂוּ שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת לְמַלְאוֹת עַד שֶׁיִּעָרְבוּ עָרֹב אֶחָד:

**ההראב"ד** לא עשתה העליונה וכו'. כתב הראב"ד לא מיחוורן הני מילי דאי לא אשתתפו במחיצה אדרבה זו נועלת בפניה וזו אינה נועלת ואי נשתתפו תרווייהו אסרי אהדדי ואי לא לא, עכ"ל:

**מגיד משנה (כד-כה) שתי כצוצטראות וכו.** דין הכצוצטרא וענין מחיצתם מבואר ענינה פט"ו מהלכות שבת וכאן כתב רבינו מה שעירוב מעלה ומוריד בו ומשנה היא בכיצד משתתפין (דף פ"ז:): שתי כצוצטראות זו למעלה מזו עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה שתיהן אסורות עד שיערבו ובגמרא אמר רב לא שנו אלא בסמוכה אבל במופלגת עליונה מותרת ותחתונה אסורה. עוד אמרו שם דמשנתנו דקתני שתיהן אסורות כשעשו מחיצה עליונה בשותפות וזה פירוש הדברים לדעת רבינו אע"פ שלשון הגמ' נדחק בו הוא מפרש מופלגת גבוהה עשרה טפחים וה"ק לא שנו דבעינן עירוב שתיהן כאחד בשעשתה העליונה וכ"ש בשעשתה התחתונה וכ"ש בשעשו שתיהן אלא בסמוכה אבל במופלגת אם עשו לשתיהן ועירבה כל אחת לעצמה כולן מותרות ואם עשו לאחת מהן אם עשו לעליונה היא מותרת כיון שהיא מופלגת ואם עשו לתחתונה ולא לעליונה אסורה אף התחתונה ואצ"ל העליונה שאפי' בלא תחתונה אסורה כיון שאין לה מחיצה. ומ"ש שם דמשנתנו היא בשעשו העליונה בשותפות היא אוקימתא אחרת דמוקמי מתניתין אפי' במופלגת והאיסור הוא מפני השותפות ורש"י ז"ל פירש מופלגת במשך ולא בגובה ושעור ההפלגה ד' טפחים ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ודעתו בפסק הדברים כתוב בספרו והוא חולק בכל הפרטים עם רבינו גם בהשגות יש דעת אחרת ולפרש דברי רבינו באתי:

**כו** שלש דיאטות זו למעלה מזו עליונה ותחתונה של אחד ואמצעית של אחד לא ישלשל מן העליונה לתחתונה דרך אמצעית שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות אחר. אבל משלשל הוא מן העליונה להתחתונה שלא דרך אמצעית:

**מגיד משנה שלש דיוטות זו למעלה מזו וכו.** תוספתא קרוב ללשון רבינו:

**כז** שתי דיאטות זו כנגד זו וחקצר אחת תחתיהן ששופכין לתוכה המים לא ישפכו לתוכה עד שיערבו שתיהן ערוב אחד. עשו מקצתן עוקה בחצר לשפך בה המים ומקצתן לא עשו. אלו שעשו שופכים לעוקה שלהן ואלו שלא עשו לא ישפכו לחצר עד שיערבו. ואם עשו אלו עוקה ואלו עוקה כל אחת משתיהן שופכת לעוקה שלהן אף על פי שלא ערבו:

**מגיד משנה** שתי דיוטות זו כנגד זו וכו'. ענין העוקה מבואר פרק ט"ו מהלכות שבת וכאן כתב רבינו מה שהוא לענין עירוב ומשנה היא בכיצד משתתפין שתי דיוטות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה ומקצתן לא עשו את שעשו עוקה מותרין ואת שלא עשו עוקה אסורין ובגמרא (דף פ"ט) אמר רבה לא שנו אלא שלא עירבו אבל עירבו מותרין. **ומה שכתב רבינו לא ישפכו עד שיערבו** הוא בחצר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר שאם בפחות מכן אין עירוב מועיל בלא עוקה מחזקת סאתים כמבואר פט"ו מהלכות שבת. וכבר כתבתי שכל דברי רבינו בכאן אינן אלא לבאר מה שהוא לענין עירוב אם היה של אדם אחד או אם היה של בעלים חלוקים מה יהיה משפטו:

## הלכות עירובין - פרק חמישי

**א** אֲנָשִׁי מְבוּי שֶׁהָיָה בְּיַנְיָהוּן שְׂתוּף בְּמֵאֲכָל אֶחָד לְעֵנָן סְחוּרָה כְּגוֹן שֶׁקָּנוּ יַיִן בְּשִׁתְּפוּת או שָׁמֶן או דָּבֶשׁ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן אֵינָן צְרִיכִין שְׂתוּף אַחַר לְעֵנָן שֶׁבֵּית אֶלָּא סוּמְכִין עַל שְׂתוּף שֶׁל סְחוּרָה. וְהוּא שֶׁיְהִיָּה הַמִּין שֶׁהוּא שִׁתְּפוּי בּו מִין אֶחָד וּבְכָלִי אֶחָד. אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן שִׁתְּפוּ לְזֶה בְּיַיִן וּלְאַחַר בְּשָׁמֶן או שֶׁהָיָה הַכֹּל יַיִן וְהָיָה בְּשָׁנֵי כָּלִים הָרִי אֵלוֹ צְרִיכִין שְׂתוּף אַחַר לְעֵנָן שֶׁבֵּית :

**מגיד משנה** אנשי מבווי שהיה ביניהם שיתוף במאכל אחד לשם סחורה וכו'. במשנה פרק הדר (עירובין דף ע"א) בעל הבית שהיה שותף עם שכניו לזה ביין ולזה ביין אינן צריכין לערב לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב ובגמרא אמר רב ובכלי אחד דתרתני בעינן מין אחד ובכלי אחד. ופירוש לערב לשתף שאין לפרש עירובי חצרות לפי שאינו אלא בפת וכתב הרשב"א ז"ל דהוא הדין לבני חצר אם היו שותפין בפת :

**ב** אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבֹרָחִים שֶׁבִקֵּשׁ מִחֲבֵרוֹ יֵין אוֹ שֶׁמֶן קִדְּם הַשַּׁבָּת  
וְלֹא נָתַן לוֹ [א] בְּטַל הַשַּׁתְּוֹף. שֶׁהָרִי גָלָה דַעְתּוֹ שֶׁאֵינֶן כָּלָן כְּשֶׁתִּפְּוּ  
שֶׁאֵין מִקְפִּידִין זֶה עַל זֶה. אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבֹרָחִים שֶׁרָגִיל לְהַשְׁתַּתֵּף  
עִם בְּנֵי הַמְּבֹרָחִים וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף. בְּנֵי מְבֹרָחִים נִכְנָסִין לְבֵיתוֹ וְנוֹטְלִין  
מִמֶּנּוּ שֶׁתּוֹף בְּעַל כָּרְחוֹ. וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבֹרָחִים שֶׁאֵינֶן רוֹצֵה  
לְהַשְׁתַּתֵּף כָּלָל עִם בְּנֵי הַמְּבֹרָחִים כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן :

**ההראב"ד** אחד מבני המבורח וכו'. כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שלא נשנית הברייתא  
הזו אלא במזכה להם משלו דכיון דמאתמול אי בעי מיניה לא יהיב ליה לא  
גמר ומקנה בעידן דקני שביתה אבל בהנך דמשתתפי בדידהו לא שייכי הא  
מילתא דמנתיה מיהא קיימא בשתוף, עכ"ל :

**מגיד משנה** אחד מבני מבוי מבוי שבקש מחבירו וכו'. ברייתא פ' הדר (דף ס"ח)  
אחד מבני מבוי שבקש יין ושמן ולא נתנו לו בטל השיתוף. ומ"ש קודם השבת  
למד ממ"ש שם למעלה מזה זמנין דבעו לה מאתמול ולא אפשר למיתבה להו  
ולא הוי שיתוף דתניא אחד מבני מבוי וכו' אבל רש"י ז"ל פירש יין ושמן מן  
השיתוף כן פירש הראב"ד והוסיף עוד להקל שלא אמרו אלא באחד המזכה  
לכולן משלו דאיגלאי מלתא שאין הזכוי זכוי גמור ולזה הסכים הרשב"א ז"ל :  
אחד מבני מבוי וכו'. מימרא דשמואל פ' חלון (דף פ'). אחד מבני מבוי שרגיל  
להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף בני מבוי נכנסין לתוך ביתו ונוטלין ממנו  
שתופו בע"כ ואמרו שם רגיל אין שאינו רגיל לא : ואחד מבני מבוי וכו'. זה  
מבואר בירושלמי וזה באור הענין לדעת רבינו כשהוא רגיל אם באו לביתו  
ונטלו עירובן עירוב וכשאינו רגיל אינן יכולין לבא לביתו ולרדת לנכסיו אבל  
כופין אותו בב"ד להשתתף עד שיאמר רוצה אני או שב"ד יורדין לנכסיו :

**כסף משנה** אחד מבני המבורח שבקש מחבירו יין ושמן וכו'. משמע מלשון  
רבינו שאם השכנים מקפידים בחול שלא לתת אחד לחבירו וזה דבר תימה.  
ואפשר לומר דדוקא בשבקש יין ושמן משל שיתוף הוא דקאמר וכדפירש"י  
ומה שלא פירש דבשל שיתוף קאמר לשון הברייתא שבפרק הדר העתיק  
כמנהגו. ומ"ש שבקש קודם השבת נ"ל דהיינו לומר שאם קודם שבת הוה  
אפשר למיתבה ניהליה אע"פ שאחר שנכנס השבת א"א למיתבה ניהליה הוי  
עירוב מאחר שבשעת קניית העירוב הוה אפשר למיתבה ניהליה. וכתב ה"ה  
שרש"י הוסיף עוד להקל שלא אמרו אלא באחד המזכה את כולם משלו  
דאיגלאי מילתא שאין הזכוי זכוי גמור ולזה הסכים הרשב"א עכ"ל. וכן  
משמע דהא ההוא מבואה דאביי במזכה משלו הוא ועלה מייתי הא דתניא



אחד מבני מבוי שבקש יין ושמן ודלא כדכתבו התוס' והרא"ש דאפי' בשכל אחד נותן חלק בעירוב הוא:

**א** אחד מבני המבוי שהיה לו אוצר של יין או שמן וכיוצא בהן הרי זה מזכה ממנו מעט לכל בני המבוי להשתתף בו ומערב בו עליהם. ואף על פי שלא הפרישו ולא יחדו אלא הרי הוא מערב באוצר הרי זה שתוף:

**מגיד משנה** אחד מבני מבוי שהיה לו אוצר וכו'. פרק הדר (דף ס"ח) תניא אין משתתפין באוצר והקשו והא תניא משתתפין ותירצו דברייתא דמשתתפין כב"ה ואידך כב"ש ופירוש משתתפין באוצר כדברי רבינו וכן מוכיח שם:

**ד** חצר שיש לה שני פתחים לשני מבואות אם נשתתפה עם אחד מהן בלבד נאסרה במבוי השני ואינה מוציאה ומכניסה בו. לפיכך אם זכה אחד בשתוף לכל בני המבוי ושתף עליהן צריך להודיע לאנשי החצר זו. שאינן משתתפין אלא מדעתן שאינה זכות להן שפא במבוי השני רוצים להשתתף ולא בזה:

**ההראב"ד** חצר שיש לה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל מאחר דקי"ל כר"ש בשלש חצירות שעירבו שתיים החיצוניות עם האמצעית היא מותרת עמהן והן מותרין עמה איזו חובה יהיה לה אם תשתתף עם זו ותשתתף עם האחרת שלא מדעתו והלא מותרת עם שתיהן ובאמת שבוש הוא זה, עכ"ל:

**מגיד משנה** חצר שיש לה שני פתחים לשני מבואות וכו'. כבר נתבאר פי ראשון שהמזכה בשתוף לבני המבוי שאינו צריך להודיעם אבל בחצר זו שיש לה שני פתחים לשני מבואות דעת רבינו כדעת ההלכות שאמרו פרק חלון שצריך להודיעם. ומבואר בסוגיית הגמרא (דף פ"א:) שיש שם חילוק בין חצר זו לחצר אחרת אלא שיש מפרשים שהסוגיא ההיא אליבא דמ"ד שחצר זו אם עירבה עם שני המבואות הן אסורין עמה והיא אסורה עמהן ומש"ה צריך להודיעה שמא עם האחר היא רוצה להשתתף וא"א לה להשתתף בשניהם אבל לדין דקי"ל שאם נשתתפה עם שניהם מותרת עמהם והם מותרים עמה כמבואר בסמוך בדברי רבינו למה צריך להודיעם והרי אע"פ שנשתתפה עם זה יכולה היא להשתתף עם האחר ולזה הקשו על דברי רבינו. ואני אומר שדעתו הוא שכל שיש לחצר זו דרך אחרת אין אומרים זכות הוא לה כשיהיה

לה שני דרכים דשמה אינה חפצה בשיתוף שני מבואות דאוושי לה אינשי שבני המבואות יהיה להם מקום מיוחד יוכלו שניהם לשום בו כליהם ולהתחבר שם ביחד ולפיכך אין זה זכות גמור לעשותו שלא מדעתו וזהו שכתב שאינה זכות להם אבל כשהיא פתוחה למבוי אחד בלבד זכות הוא לה בהכרח ועכשיו תהיה סוגית הגמרא אליבא דהלכתא ודברי ההלכות ודברי רבינו קיימין אע"פ שנראה שיש להלכות טעם אחר לומר שנשתתפה עם שניהם אינה מותרת עם שניהם ושלא כדברי רבינו ומה שנראה לי לדעתו כתבתי :

**ה** אֲשֶׁתוֹ שֶׁל אָדָם מְעַרְבֶת לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ וְהוּא שְׁלֹא יֵאָסֵרוּ עַל שְׂכָנָיו. אָבֵל אִם אוֹסֵר אֵינָה מְעַרְבֶת עָלָיו וְלֹא מְשַׁתְּתֶפֶת עָלָיו אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ. **כ** כִּיצַד אוֹסֵר. כְּגוֹן שֶׁאָמַר אֵינִי מְעַרְבֶת עִמָּכֶם אוֹ אֵינִי מְשַׁתְּתֶפֶת עִמָּכֶם :

**ההראב"ד** **כיצד אוסר וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל פירוש אחר מפרשים בו כשהוא אוסר שאין להם פתח אחר לא לו ולא להם אלא למבוי זה או לחצר זה מערבת אשתו עליו שלא מדעתו אבל יש להם או לו יציאה אחרת אינה מערבת שלא מדעתו. ולפירוש שלו הלא הטורזינא לא רצה להשכיר, עכ"ל :

**מגיד משנה** **אשתו של אדם מערבת לו וכו'.** שם (דף פ"י) אמר שמואל אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו מיתבי נשים שנתערבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובן עירוב ואין שתופן שיתוף ותירצו ל"ק הא דאסר עליהו הא דלא אסר עליהו ופירש רבינו בזה נלמד מדבריו ויש לרש"י ז"ל ולאחרונים פירוש אחר והוא כתוב בהשגות א"א פירוש אחר מפרשים בו כשהוא אוסר שאין להם פתח אחר לא לו ולא להם אלא למבוי זה או לחצר זו מערבת עליו אשתו שלא מדעתו אבל אם יש להם או לו יציאה אחרת אינה מערבת לו שלא מדעתו ע"כ. ופירוש זה נראה יותר מן הסוגיא אשר שם :

**כסף משנה** **אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו וכו'.** נראה שרבינו מפרש הא דאמרינן בגמ' (עירובין פ"י) הא דאסר שהוא מתכוין לאסור על שכניו והיינו ברייתא דנשים שעירבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובן עירוב ומאי שלא מדעת בעליהן היינו על כרחם הא דלא אסר שלא היה מתכוין לאסור עליהם ובהא אמר שמואל אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו ומאי שלא מדעתו דקאמר שאינו יודע הדבר אבל אם יודע ומוחה אינה מערבת ולפי זה כי קאמר ה"נ מסתברא מייתי ראיה מדאמר בני מבוי נוטלים ממנו בע"כ אבל אשתו אינה מערבת בע"כ וא"כ ע"כ לומר דמאי דאמר הכא מערבת שלא מדעתו היינו שלא מידיעתו אבל יודע ומיחה לא וצ"ל שאינו גורס רגיל אין

שאינו רגיל לא דאין לו ענין לפי שטה זו ומאי דנקט שמואל רגיל הוא משום דאם אינו רגיל אפילו בני מבוי אין נוטלין על כרחו אלא כופין אותו ב"ד עד שיאמר רוצה אני או ב"ד יורדים לנכסיו וכמ"ש ה"ה בראש הפרק גבי אחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי וכו'. ודעת הרי"ף נראה שהוא כדעת רבינו וזהו שלא פירש דהא דאשתו מערבת שלא מדעתו היינו דוקא בדלא אסר שסמך על מ"ש אידך מימרא דשמואל דאמר בני מבוי באים ונוטלין ע"כ דמשמע אבל אשתו על כרחו לא ואם כן ע"כ לומר דכי אמרינן אשתו מערבת שלא מדעתו היינו שלא מידיעתו אבל לא על כרחו: ויש לדקדק למה כתב רבינו דאשתו מערבת לו גבי חצר שיש לה שני פתחים לשני מבואות ונ"ל דלרבנותא נקט הכי לאשמועינן דאפי"ג בכה"ג אשתו מערבת לו שלא בידיעתו:

**1 \*** נשתתפו אנשי חצר זו עם אחד משני המבואות אם במין אחד נשתתפו אפלו כלה אותו המין הרי זה עושה שתוף אחר ומזכה להן ואינו צריך להודיעם פעם שניה. \* ואם בשני מינין נשתתפו ונתמעט האכל מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיען. ואם פלו מזכה להם וצריך להודיעם. \* נתוספו שכנים בחצר זו מזכה להם וצריך להודיעם:

**ההראב"ד** נשתתפו אנשי חצר וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה ההפרש שבוש שאינם יכולים להשתתף אלא במין אחד, עכ"ל: ואם בשני מינין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל גם זה שבוש, עכ"ל: נתוספו שכנים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש דהא קי"ל כר"ש בהא דאין כאן חובה, עכ"ל:

**מגיד משנה** נשתתפו אנשי חצר וכו'. משנה וסוגיא דגמרא שם ומסקנא שם ובהלכות כדברי רבינו וכל זה נמשך אחר הפסק שהזכרנו בסמוך שחצר שבין שני מבואות צריך להודיעם וכפי דעתם ז"ל וכבר כתבתי שיש חולקים ודברי רבינו וההלכות עיקר. ובהשגות אם במין אחד נשתתפו א"א גם זה שבוש הוא שאין יכולין להשתתף אלא במין אחד ואם בשני מינין נשתתפו גם זה שיבוש ע"כ. וזה כסברתו שכתב פ"א שאין האוכלין מצטרפין לשתוף אלא לעירוב תחומין בלבד. וכבר כתבתי שדעת התוס' כדברי רבינו שכולן מצטרפין:

**כסף משנה** נשתתפו אנשי חצר זו עם אחד משני המבואות אם במין אחד נשתתפו וכו'. משנה פרק חלון (דף פ' :) נתמעט האוכל מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיע נתוספו עליהם מוסיף ומזכה וצריך להודיע אע"פ שהעירוב שלו

משום דדילמא לא ניחא להו בהאי פיתחא דבחצר שבין שני מבואות היא מתניי לדעת רבינו ובגמרא במאי עסקינן אילימא במין אחד מאי איריא נתמעט אפיי כלה נמי אלא בשני מינים אפיי נתמעט נמי לא דתניא כלה האוכל ממין אחד א"צ להודיע משני מינים צריך להודיע אבע"א ממין אחד מאי נתמעט נתמטמט ואבע"א משני מינים כלה שאני ופירש"י ממין אחד שחוזר ומערב מן המין הראשון משני מינים שעירב בשניה שלא ממין ראשון. אבל רבינו מפרש דמאי דאמרינן ממין אחד ומשני מינים אתחלת עירוב קאי :

**ז** נשתתפה חצר זו עם בני המבוי זה מפתח זה ועם בני המבוי השני מן הפתח האחר מתרת עם שניהן והן מתרין עמה ושני המבואות אסורין זה עם זה. לא ערבה עם אחד מהם אוסרת על שניהן :

**ח** היתה חצר זו רגילה בפתח אחד והפתח השני אינה רגילה. זה שרגילה להפנס ולצאת בו אוסר ושאינה רגילה בו אינו אוסר. ערבה עם מבוי שאינה רגילה בו הותר המבוי האחר לעצמו ואינו צריך לערב עמה :

**ט** ערבו בני המבוי שהיא רגילה בו לעצמן והיא לא ערבה עמו ולא עם בני המבוי האחר שאינה רגילה בו וגם לא ערבו בני המבוי שאינה רגילה בו. דוחין אותה אצל זה המבוי שאינה רגילה מפני שלא ערב. הואיל והיא לא ערבה והוא לא ערב דוחין אותה אצלו כדי שלא תאסר על מבוי זה שערב לעצמו :

**מגיד משנה (ז-ט) נשתתפה חצר זו עם בני המבוי וכו'.** פ' מי שהוציא והו (דף מ"ט) אמר שמואל חצר שבין שני מבואות עירבה עם שניהן אסורה עם שניהן לא עירבה עם שניהן אוסרת על שניהן באחד רגילה ובאחד אינה רגילה זה שרגילה בו אסור וזה שאינה רגילה בו מותר ואמר רבה בר רב הונא אם עירבה עם שאינה רגילה בו הותר רגילה לעצמו ואמר שמואל אם עירב רגיל לעצמו וזו שאינה רגילה בו לא עירבה והיא עצמה לא עירבה דוחין אותה אצל שאינה רגילה בו כופין על מדת סדום. ונתבארו כל דברי רבינו חוץ מעירבה עם שניהן

שאין הלכה כשמואל אלא כרב דפסק כר"ש התם (דף מ"ו): ולדבריו עירבה עם שניהן מותרת עם שניהן וכן פסקו ז"ל:

**י** חָצֵר שֵׁישׁ לָהּ פֶּתַח לְמַבּוּי וּפֶתַח אַחֵר לְבִקְעָה אוּ לְקַרְפֵּף יִתֵּר מִבֵּית סְאֲתִים הוֹאִיל וְאָסוּר לְטַלֵּט לְמַחְצֵר לְאוֹתוֹ הַקַּרְפֵּף אֵינוֹ סוֹמֵךְ אֶלָּא עַל פֶּתַח שֶׁל מַבּוּי לְפִיכָךְ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמַּבּוּי עַד שֶׁיִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן. אֲבָל אִם הָיָה הַקַּרְפֵּף בֵּית <sup>[ב]</sup> סְאֲתִים אוּ פָחוֹת אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמַּבּוּי שֶׁעַל הַפֶּתַח הַמְיֻחָד לוֹ סוֹמֵךְ הוֹאִיל וּמִתֵּר לְטַלֵּט בְּכָל הַקַּרְפֵּף:

**מגיד משנה** חצר שיש לה פתח אחד למבוי וכו'. פי הדר (דף ס"ז): פתוח לקרפף ישראל בית סאתים אינו אוסר יותר מבית סאתים אוסר. ופירוש כל זה בשלא הוקף לדירה שאם הוקף לדירה אפ"י יותר מבית סאתים אינו אוסר ובאור זה מובן מדברי רבינו:

**יא** אֶחָד מִבְּנֵי מַבּוּי שֶׁהִלֵּךְ לְשַׁבֵּת בְּמַבּוּי אַחֵר אֵינוֹ אוֹסֵר עָלֶיהֶן. וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי מַבּוּי שֶׁבָּנָה מִצָּבָה רְחֹבָה אֲרֻבָּעָה טַפְחִים עַל פֶּתְחוֹ אֵינוֹ אוֹסֵר עָלֶיהֶן שֶׁהָרִי הַפְּרִישׁ עֲצָמוֹ מֵהֶן וְחָלַק רְשׁוֹתוֹ:

**מגיד משנה** אחד מבני המבוי שהלך לשבות וכו'. זה פשוט שדין המבוי כדין החצר ודין החצר מבואר פרק רביעי: וכן אחד מבני המבוי וכו'. מימרא פי' כיצד מעברין (דף נ"ט): א"ר חסדא אחד מבני מבוי שעשה דקה על פתחו אינו אוסר על בני מבוי:

**יב** אֲנָשֵׁי מַבּוּי שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ מִקְצָתָן וְשָׁכְחוּ מִקְצָתָן וְלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ מִבְּטָלִין רְשׁוֹתָן לְאֵלוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ. וְדִינָם לְעֵנִין בְּטוֹל רְשׁוֹת כְּדִין אֲנָשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן אוּ שְׁנַיִם וְלֹא עָרְבוּ. וּכְבָר אֶמְרָנוּ שֶׁכָּל אָדָם עִם אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ הַסְּמוּכִים עַל שְׁלֹחָנוּ כְּאִישׁ אֶחָד הֵן חֲשׂוּבִין בֵּין לְעָרוּבֵי חֲצֵרוֹת בֵּין לְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת:

**מגיד משנה** אנשי מבוי שנשתתפו וכו'. זה מפורש בפרק הדר (דף ע"ג:) מדברי המשנה ומבואר בגמרא שיש בטול רשות במבוי:

**יג** מבוי שעירבו כל חצרות שבו כל חצר וחצר בפני עצמה ואחר כך נשתתפו כלן במבוי. שכח אחד מבני החצר ולא ערב עם בני חצרו לא הפסיד כלום. שהרי כלם נשתתפו ועל השתוף סומכין ולא הצריכו לערב בחצרות עם השתוף אלא שלא לשכח לתינוקות תורת ערוב והרי ערבו בחצרות. אבל אם שכח אחד מבני המבוי ולא נשתתף אסורים במבוי ומתירין כל בני חצר לטלטל בחצרן שהמבוי לחצירות כחצר לבתים:

**מגיד משנה** מבוי שעירבו כל החצרות וכו'. משנה שם עירבו בחצרות ונשתתפו במבוי ושכח אחד מבני חצר ולא עירב מותרין כאן וכאן, מבני מבוי ולא נשתתף מותרין בחצרות ואסורין במבוי שהמבוי לחצרות כחצרות לבתים ואמרו שם בגמרא בהיתר שכחת אחד מבני חצר הטעם שהזכיר רבינו:

**יד** נשתתפו במבוי ושכחו כלן לערב בחצרות. אם אין מקפידין על פרוסתן סומכין על השתוף בשבת הראשונה בלבד. ואין מתירין להן דבר זה אלא מדחק:

**ההראב"ד** נשתתפו במבוי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ירושלמי הוא רבי יעקב בר אחא ורבי זעירא בשם מר עוקבן נסמכים על שתופי מבוי בשבת האחד מדוחק רבי בא בשם ר"י כגון אנשי ברדליא שאין מקפידין על פרוסתן. רבי יוסה בר בון בשם ר' אילא כגון אנשי ברדליא שהם מקפידין על פרוסתן, עכ"ל:

**מגיד משנה** נשתתפו במבוי וכו'. זה מבואר בירושלמי ונכתב בהשגות. ופירוש מקפידין על פרוסתן לא על פרוסת השתוף נאמר שהרי אם נשתתפו בפת סומכין עליו משום עירוב כנזכר פרק ראשון אלא כאן בשנשתתפו ביין או בדברים אחרים והתירום שבת ראשונה מדוחק ופרוסתן פרוסה דעלמא:

**טו** מבוי שלא נשתתפו בו אם ערבו חצרות עם הבתים אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ככרמלית. מאחר שעירבו חצרות עם הבתים נעשה המבוי כאילו אינו פתוח לו אלא בתים

בְּלִבְד בְּלֹא חֲצֵרוֹת. וּלְפִיכָךְ אֵין מְטַלְטְלִין בְּכֶלֶן. וְאִם לֹא עִרְבוּ  
אֲנָשֵׁי הַחֲצֵרוֹת מְטַלְטְלִין בְּכֶלֶן כְּלָיִם שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכּוֹ כְּחֲצֵר שֶׁלֹּא  
עִרְבוּ בָּהּ:

**ההראב"ד** מבוי שלא נשתתפו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל מחסרון דעת כתב כל  
זה. חדא דהא קי"ל הלכה כר"ש בין עירבו בין לא עירבו חצר ומבוי רשות  
אחת הן דר' יוחנן ושמואל הכי סבירא להו. ועוד טעה בפירוש השמועה עצמה  
דרב אשי הכי אסיק טעמא להא מילתא דלא אסר רב בעירבו אלא משום  
בתים דכיון דעירבו שכיחי מאני דבתים בחצר ומשום הנך גזרו אפילו בכלים  
ששבתו במבוי שלא לטלטל אותם בתוך המבוי ויהיה להם ככרמלית וכל שכן  
שינהגו איסור בכלי החצר כל זה לדעת רב ואין הלכה כמותו. וזהו פירוש  
אותה שמועה ומי שאינו מפרש כן תועה מדרך השכל, עכ"ל:

**מגיד משנה** מבוי שלא נשתתפו בו אם עירבו וכו'. מימרא פר"א דמילה (שבת  
ק"ל) ולפי שהושג רבינו מפירושה ומפסק הדין אאריך בה, שנינו שם אמר רב  
מבוי שלא נשתתפו בו עירבו חצרות עם בתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות  
לא עירבו חצרות עם בתים מותר לטלטל בכולו א"ל רב חנינא חוזאה לרבה  
מאי שנא כי קי"ל הכי אלא אפילו עירבו רשות אחת הן כמבואר פ"ג ולזה דחו  
הא דרב מהלכה. וכתוב זה בהשגות עד שאמרו ומי שאינו מפרש כן תועה  
מדרך השכל. ואני אין הכרעתי מכרעת אבל רואה אני לשון הגמרא רחוק  
לפירושם כמו לפירושו וכל האחרונים כדעת הר"א ז"ל:

**טז** עוֹבֵד כּוֹכְבִים אוּ צְדוּקֵי הַשְּׂרוּי בְּחֲצֵר שֶׁבַּמְבוּי דִּינּוּ עִם בְּנֵי  
הַמְבוּי כְּדִינּוּ עִם בְּנֵי הַחֲצֵר שֶׁשׁוֹכְרִים מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוּ  
מֵאֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ וְשׁוֹתוֹ שֶׁבַּמְבוּי. אוּ מִבֵּיטֵל לָהֶן הַצְּדוּקֵי. וְאִם  
הָיָה בַּמְבוּי עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד אֵינּוּ צָרִיךְ שְׁתוּף. וְדִין  
יִשְׂרָאֵל אֶחָד וְדִין רַבִּים שֶׁהֵן סוּמְכִין עַל שְׁלָחוֹן אֶחָד דִּין אֶחָד  
הוּא:

**מגיד משנה** עובד כוכבים או צדוקי ששרוי בחצר שבמבוי וכו'. פי הדר (דף  
ס"א): מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי וכן בכמה מקומות מוכיח  
שם שהמבוי לענין זה כחצר ודברים פשוטים הם:

**יז** עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁהָיָה דָר בְּמִבּוּי אִם יֵשׁ לוֹ בְּחֻצְרוֹ פֶּתַח אֶחָד לְבִקְעָה אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמִּבּוּי. וְאִפְלוּ הָיָה פֶּתַח קָטָן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְאִם עַל פִּי שְׁמוֹצִיא גְּמָלִים וּקְרוֹנוֹת דָּרָךְ הַפֶּתַח שֶׁבְּמִבּוּי אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן שָׂאִין דְּעֵתוֹ אֶלָּא עַל פֶּתַח הַמְיָחָד לוֹ שֶׁהוּא לְבִקְעָה. וְכֵן אִם הָיָה פְּתוּחַ לְקִרְפָּף שֶׁהוּא יִתֵּר עַל בֵּית סְאֲתִים הָרִי זֶה כְּפְתוּחַ לְבִקְעָה וְאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן. הָיָה בֵּית סְאֲתִים אוֹ פְּחוֹת אֵינוֹ סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שִׁישְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ :

**מגיד משנה** **עובד כוכבים שהוא דר במבוי וכו'.** שם (דף ס"ז) אמר שמואל עובד כוכבים שיש לו פתח ארבעה על ארבעה פתוח לבקעה אפילו מכניס ומוציא גמלים וקרונוות כל היום כולו דרך מבוי אינו אוסר על בני מבוי מ"ט בההוא פתחא דמיחדא ליה טפי ניחא ליה : **וכן אם היה פתוח לקרפף וכו'.** שם (דף ס"ז) : איבעיא להו פתוח לקרפף מהו ת"ש דא"ר חנן אפילו פתוח לקרפף רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו עובד כוכבים בית סאתים אוסר יותר מבית סאתים אינו אוסר ישראל בית סאתים וכו'. כדאיתא לעיל :

**יח** מִבּוּי שֶׁצָדוּ אֶחָד עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְצָדוּ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים וְהָיוּ חֲלוֹנוֹת פְּתוּחוֹת מִחֻצֵּר לְחֻצֵּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעָרְבוּ כֶּלֶן דָּרָךְ חֲלוֹנוֹת. אִם עַל פִּי שֶׁנֶּעֱשׂוּ כְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֶחָד וּמִתְרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דָּרָךְ חֲלוֹנוֹת הָרִי אֵלוֹ אֶסוּרִין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִבּוּי דָּרָךְ פְּתָחִים עַד שִׁישְׁכְּרוּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים. שָׂאִין נַעֲשִׂים כְּיָחִיד בְּמִקּוֹם עוֹבֵד כּוֹכְבִים :

**מגיד משנה** **מבוי שצדו אחד עובד כוכבים וכו'.** מימרא פרק הדר (דף ע"ד) כתבתיה פרק שני בדין החצר ע"ש :

**יט** כִּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בְּמִדְיָנָה. כָּל חֻצֵּר וְחֻצֵּר מְעַרְבֶת לְעַצְמָהּ שְׁלֵא לְשַׁכַּח הַתִּינוּקוֹת. וְאַחַר כֵּן מִשְׁתַּתְּפִין כָּל אֲנָשֵׁי הַמְּדִינָה כְּדָרָךְ שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בְּמִבּוּי. וְאִם הָיְתָה הַמְּדִינָה קִנְיָן יָחִיד אֶפְלוּ נַעֲשִׂית שֶׁל רַבִּים מִשְׁתַּתְּפִין כֶּלֶן שְׁתוּף אֶחָד וַיִּטְלָטְלוּ בְּכָל



הַמְדִינָה. וְכֵן אִם הִיְתָה שֶׁל רַבִּים וַיֵּשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד מִשְׁתַּתְּפִין  
כָּלֵן שְׂתוּף אֶחָד :

**מגיד משנה** **כיצד משתתפין וכו'.** פירוש זה הענין במדינה מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים ויש לה דלתות שהוא רשות היחיד גמורה כנזכר פרק ראשון ומפני זה אין מערבין אותה לחצאין לפי שכיון שכל העיר רה"י גמורה ואינה מחוסרת שום תיקון מחיצות ואפילו מדבריהם הרי היא כמבוי אחד ואין מערבין חצי מבוי המוכשר כולו בדין מחיצות אבל אם לא היתה העיר כולה מוכשרת במחיצות ובאו להכשיר חציה ולערבה הרשות בידם. וזה ברור שאפילו במבוי אחד יכול להעמיד לחי לחציו כנזכר פרק י"ז מהלכות שבת וכ"כ הרמב"ן ז"ל וכן מובן מלשון רבינו בביאור. וחלוקי עיר של יחיד ושל רבים מבוארים בגמרא פרק כיצד מעברין (עירובין דף נ"ט) ומוסכמים מכל המפרשים ז"ל. וכתב הרשב"א ז"ל אי זו היא עיר של יחיד כל שבנאה היחיד לעצמו וישכירנה לרבים או שמכרה אחר מכאן לרבים או שבנאה להושיב בה דיורין ומשייר לעצמו דרכים פלטיות וסרטיות כדרך שהמלכים עושים עכ"ל:

**ב** אָבֵל אִם הִיְתָה שֶׁל רַבִּים וַיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים שְׁהַעֵם נִכְנָסִין בָּזָה וַיּוֹצְאִין בָּזָה אֶפְלוּ נַעֲשִׂית שֶׁל יָחִיד אִין מְעַרְבִין אֶת כֻּלָּהּ אֶלָּא מִנִּיחִין מִמָּנָה מְקוֹם אֶחָד אֶפְלוּ בֵּית אֶחָד בְּחֶצֶר אַחַת וּמִשְׁתַּתְּפִין הַשָּׂאָר. וַיְהִיו אֵלוּ הַמִּשְׁתַּתְּפִין כָּלֵן מִתְרִין בְּכָל הַמְדִינָה חוּץ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁשָּׂירוּ. וַיְהִיו אוֹתָן הַנִּשְׂאָרִים מִתְרִין בְּמְקוֹמָן בְּשְׂתוּף שֶׁעוֹשִׂין לְעֶצְמוֹן אִם הָיוּ הַנִּשְׂאָרִים רַבִּים. וְאַסוּרִין לְטַלְטֵל בְּשָׂאָר כָּל הַמְדִינָה :

**כא** וְדָבָר זֶה מְשוּם הֶכֶר הוּא כִּי שִׂידְעוּ שֶׁהָעָרוֹב הַתִּיר לָהּ לְטַלְטֵל בְּמְדִינָה זוֹ שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִין בָּהּ. שֶׁהָרִי הַמְקוֹם שֶׁנִּשְׂאָר וְלֹא נִשְׁתַּתְּף עִמָּהּ אִין מְטַלְטֵלִין בּוֹ אֶלָּא אֵלוּ לְעֶצְמוֹן וְאֵלוּ לְעֶצְמוֹן :

**כב** מְדִינָה שֶׁל רַבִּים שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד וְסֵלָם בְּמְקוֹם אֶחָד מְעַרְבִין אֶת כֻּלָּהּ וְאִינָה צְרִיכָה שִׁיּוּר שְׂאִין הַסֵּלָם שֶׁבַחֻמָּה חָשׁוּב כִּפְתַּח. הַבְּתִים שֶׁמִּנִּיחִין אוֹתוֹ שִׁיּוּר אֶף עַל פִּי שְׂאִינָן

פְּתוּחֵינּוּ לְעִיר אֶלְא אַחֲזִירֶיהֶן לְעִיר וּפְנִיָהֶם לְחוּץ עוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׂיֹר וּמְעַרְבִין אֶת הַשָּׂאָר :

**מגיד משנה** **מדינה של רבים וכו'.** שם (דף נ"ט:) סולם מכאן ופתח מכאן מהו ואסיקו סולם תורת מחיצה עליו:

**כג** הַמְזַכֶּה בְּשִׁתּוֹף לְבָנֵי הַמְּדִינָה. אִם עָרְבוּ כָּלֵן עֲרוּב אֶחָד אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעֵן שְׂזִכּוֹת הוּא לָהֶן. וְדִין מִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמְּדִינָה אוֹ מִי שֶׁהִלֵּךְ לְשִׁבְתָּ בְּעִיר אַחֲרַת אוֹ עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁהִיָּה עִמָּהֶן בְּמְדִינָה דִין הַכֹּל כְּדִינָם בְּחֹצֵר וּמְבוּי :

**מגיד משנה** **המזכה בשתוף וכו'.** מ"ש רבינו אם עירבו כולן עירוב אחד להוציא כמשערבין לחצאין שאין רצונן להיות משותפין ועל הדרך שיתבאר למטה ודבר ברור הוא ועיקר הלשון נראה שראוי להיות אם עירב לכולן עירוב אחד: **מי ששכח ולא נשתתף עם המדינה וכו'.** גם זה פשוט:

**כד** מְדִינָה שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ כָּל יוֹשְׁבֵיהָ חוּץ מִמְבוּי אֶחָד הֵרִי זֶה אוֹסֵר עַל כָּלֵן. וְאִם בָּנוּ <sup>[ג]</sup> מִצָּבָה עַל פְּתַח הַמְּבוּי אֵינוֹ אוֹסֵר \* לְפִיכָּךְ אֵין מְעַרְבִין מְדִינָה <sup>[ד]</sup> לְחֻצָּאִין <sup>[ה]</sup> אֶלְא אוֹ כֶּלֶה אוֹ מְבוּי מְבוּי. וּבּוֹנֶה כָּל מְבוּי וּמְבוּי מִצָּבָה עַל פְּתָחוֹ אִם רָצָה לְחַלֵּק רְשׁוֹתוֹ מִהֶן כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָסֵר עַל שָׂאָר הַמְּבוּאוֹת :

**ההראב"ד** **לפיכך אין מערבין וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל פירוש אפילו ע"י דקה שאין דקה מועלת במקום דריסת הרבים, עכ"ל:

**מגיד משנה** **מדינה שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד וכו'.** גם זה שם בכיצד מעברין (דף נ"ט ס') וכבר הזכרתי ענין מדינה זו למעלה:

## הלכות עירובין - פרק ששי

**א** מי שִׁיָּצָא מן המדינה בערב שבת והניח מזון שְׁתֵּי סְעֵדוֹת רְחוֹק מן המדינה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְקָבַע שְׁבִיתוֹ שָׁם. אף על פי שְׁחָזַר לְמַדִּינָה וְלֹן בְּבֵיתוֹ נִחְשָׁב אוֹתוֹ כְּאִלוֹ שֶׁבֵּת בְּמָקוֹם שֶׁהֵנִיחַ בוֹ שְׁתֵּי הַסְּעֵדוֹת. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא עֲרוּבֵי תְּחוּמִין :

**מגיד משנה** מי שיצא מן המדינה וכו'. דין מדת המדינה מבואר פי' כיצד מעברין (עירובין סי') שנינו שם נתנו חוץ לעבורה של עיר מה שנשכר הוא מפסיד והקשו בגמרא ותו לא והתניא נתנו חוץ לעבורה אפילו אמה אחת משתכר את האמה ומפסיד את העיר כולה מפני שמדת העיר עולה למדת התחום ותירצו לא קשיא כאן שכלתה מדתו בחצי העיר כאן שכלתה מדתו בסוף העיר דאריב"ל היה מודד ובא וכו' כדאיתא פרק כ"ז מהלכות שבת וכבר כתבתי שם שאם כלתה בין העיר לעבורה דינו כמו שכלתה לסוף העיר :

**ב** ויש לו להלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה לכל רוח. לפיכך כשהוא מהלך ממקום ערובו למחר אלפים אמה כנגד המדינה אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדתו. ואם היתה המדינה מבלעת בתוך מדתו תחשב המדינה כלה כְּאַרְבַּע אַמּוֹת וַיִּשְׁלִים מִדָּתוֹ חוּצָה לָהּ :

**ג** כיצד. הרי שהניח את ערובו ברחוק אָלֶף אָמָה מִבֵּיתוֹ שֶׁבַּמְּדִינָה לְרוּחַ מְזָרְחַ נִמְצָא מְהֵלֵךְ לְמָחָר מִמָּקוֹם עֲרוּבוֹ אֶלְפִים אָמָה לְמִזְרָח. וּמְהֵלֵךְ מִמָּקוֹם עֲרוּבוֹ אֶלְפִים אָמָה לְמַעֲרָב. אָלֶף שָׁמֹן הָעֲרוּב עַד בֵּיתוֹ וְאָלֶף אָמָה מִבֵּיתוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה. וַאֲיֵנוּ מְהֵלֵךְ בַּמְּדִינָה אֶלָּא עַד סוֹף הָאָלֶף. הִיא מִבֵּיתוֹ עַד סוֹף הַמְּדִינָה פְּחוֹת מֵאָלֶף אֶפְלוֹ אָמָה אַחַת שֶׁנִּמְצָאת מִדָּתוֹ כְּלָתָה חוּץ לְמַדִּינָה תִּחְשָׁב הַמְּדִינָה כְּלָה כְּאַרְבַּע אַמּוֹת וַיִּהְיֶה חוּצָה לָהּ תִּשָּׁע מַאֲוֹת שֵׁשׁ וְתִשְׁעִים אָמָה תִּשְׁלוּם הָאֶלְפִים :

**ד** לְפִיכֶךָ אִם הִנִּיחַ עֲרוּבוֹ בְּרַחוּק אֲלֵפִים אִמָּה מִבֵּיתוֹ שְׁבַמְדִּינָה הַפְּסִיד אֶת כָּל הַמְּדִינָה כֶּלֶה. וְנִמְצָא מִהֲלֶךְ מִבֵּיתוֹ עַד עֲרוּבוֹ אֲלֵפִים אִמָּה וּמֵעֲרוּבוֹ אֲלֵפִים וְאִינוּ מִהֲלֶךְ מִבֵּיתוֹ בַּמְּדִינָה לְרוּחַ מְעַרְב אֲפֵלוֹ אִמָּה אַחַת. הַמְּנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אֲפֵלוֹ הִיְתָה מְדִינָה גְדוֹלָה [א] כְּנִינָה וְאֲפֵלוֹ עִיר חֲרָבָה אוֹ מְעָרָה הֶרְאוּיָה לְדִיּוּרִין מִהֲלֶךְ אֶת כֶּלֶה וְחוּצָה לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ:

**מגיד משנה** **המניח עירובו ברשות היחיד וכו'.** מחלוקת ר"ע וחכמים שם (דף ס"א) וק"ל כרבנן דאמרי הנותן את עירובו בעיר גדולה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה ונחלקו אמוראים בנותן עירובו בעיר חריבה ובמערה שאין בה דיורין אבל ראויה לדירה אם נחשבות מן המדה אם לאו ופסק רבינו כרבי אליעזר ויש מי שפסק כן ויש מי שפסק כשמואל דאמר כל שאין בהן דיורין אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ובשאינו ראוי לדירה דברי הכל אין לו ממקום עירובו אלא אלפים ובין שיהיה המקום ההוא גדול או קטן נחשב הוא מן המדה ובפרק שביעי אבאר בזה:

**ה** הַמְּנִיחַ עֲרוּבוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה שְׁשֶׁבֶת בָּהּ לֹא עָשָׂה כְּלוּם וְאִין מוֹדְדִין לוֹ מִמְּקוֹם עֲרוּבוֹ אֲלָא הֵרִי הוּא כְּבָנֵי הַמְּדִינָה כֶּלֶן שְׁיֵשׁ לָהֶן אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לְמְדִינָה. וְכֵן אִם נָתַן עֲרוּבוֹ בְּמִקְוֹמוֹת הַמְּצֻטְרָפִין לְעִיר שְׁמוֹדְדִין הַתְּחוּם חוּץ מֵהֶם הֵרִי זֶה כְּנֹתְנוֹ בְּתוֹךְ הָעִיר. נָתַן עֲרוּבוֹ חוּץ לְתְּחוּם אִינוֹ עֲרוּב:

**מגיד משנה** **המניח את עירובו וכו'.** שם (דף ט'): במשנה הנותן את עירובו בעבורה של עיר לא עשה כלום וכן כל שכן בעיר עצמה ופשוט הוא: **נתן את עירובו חוץ לתחום וכו'.** שם (דף ס'): אם נתנו חוץ לתחום מה שנשכר הוא מפסיד והקשו חוץ לתחום ס"ד אלא אימא חוץ לעבורה של עיר ופירש רבינו חוץ לתחום ס"ד והרי אין עירובו עירוב וכן פירש"י ז"ל וגם הרשב"א ז"ל כ"כ בחידושו חוץ לתחום ס"ד אם חוץ לתחום ממש נתנו לא עשה ולא כלום הוא כיון שהוא בביתו דכל שאין עירובו עירוב הרי הוא כתחום ביתו כמ"ש עכ"ל. אבל בספרו הארוך כתב נתנו חוץ לתחום מה שנשכר הוא מפסיד ופירשו בגמרא דהא דקתני חוץ לתחום לאו חוץ לתחום ממש דהיינו חוץ לאלפים אמה קאמר דאילו שבת בתוך העיר ונתן את עירובו חוץ לאלפים אמה לא יזוז

ממקומו שהרי הוא חוץ לתחום עירובו עכ"ל. ובה יש סתירה בדבריו ז"ל  
ודברי חידושו עיקר וכדעת רבינו:

**1** אין מערבין ערובי תחומין אלא לדבר מצוה כגון שהיה  
רוצה לילך לבית האבל או למשתה של נשואין או להקביל פני  
רבו או חברו שפא מן הדרך וכיוצא באלו. או מפני היראה כגון  
שהיה רוצה לברח מן העובדי כוכבים או מן הלסטים וכיוצא  
בזה. ואם ערב שלא לאחד מכל אלו אלא לדברי הרשות הרי  
זה ערוב:

**מגיד משנה** אין מערבין ערובי תחומין וכו'. פרק כיצד משתתפין (דף פ"ב)  
א"ר יוסף אין מערבין אלא לדבר מצוה. והקשו מאי קמ"ל תנינא לכל מי שילך  
לבית האבל או לבית המשתה ותירצו מהו דתימא אורחא דמלתא נקט קמ"ל.  
ויתר החילוקים שכתב רבינו מבוארים פרק בכל מערבין (דף ל"ו): ובמקומות  
אחרים: **ואם ערב שלא לאחד מאלו אלא לדבר הרשות הרי זה ערוב.** זה לא  
נמצא מבואר ויש מן המפרשים חלוקים בזה. רש"י ז"ל ובהלכות גדולות  
והרמב"ן ז"ל כתב בלקוטיו שנראה כדברי רבינו לפי שמצינו ערובי תחומין  
מתירין אפילו לדברי האומר תחומין דאורייתא אלמא עירוב בין בפת בין  
ברגליו מן הדין הוא מתיר וכאן אני קורא בו ממקומו דכתיב אל יצא איש  
ממקומו וכיון שכן אע"פ שהחמירו עליו שלא לערב לכתחלה לדבר הרשות אם  
ערב ודאי קונה לו מקומו דכאן הוא מקומו כאן הוא ביתו ועוד עובדא דר"י  
ברי אשתותא פרק מי שהוציאהו (דף נ"ב) נטיא לדידיה עכ"ל. והרשב"א ז"ל  
הסכים לדעת האחרים וכתב בד"א בנותן את עירובו אבל אם הלך ברגליו  
וקנה שם שבתה בין השמשות בין לדבר מצוה בין לדבר הרשות יש לו ממקום  
שבתה אלפים אמה לכל רוח עכ"ל:

**2** כל שמשתתפין בו מערבין בו ערובי תחומין. וכל שאין  
משתתפין בו אין מערבין בו תחומין. וכמה שעור ערובי  
תחומין מזון שתי סעדות לכל אחד ואחד. ואם היה לפתן כדי  
לאכל בו שתי סעדות. כמו השתוף:

**מגיד משנה** כל שמשתתפין בו מערבין בו וכו'. ריש פרק (דף כ"ו) בכל מערבין  
ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח. ופי' מערבין ערובי תחומין ומשתתפין  
שתופי מבואות ושם מבואר ששויין הן לדבר זה. וכבר נזכרו פרטי הדברים

בדין השתוף פ"א: וכמה שיעורי עירובי תחומין וכו'. משנה בכיצד משתתפין (דף פ"ב): ופרק ראשון נתבאר שיעור שתי סעודות שהן שש ביצים. ודין הלפתן מימרא פרק בכל מערבין (דף כ"ט): נזכרה פרק ראשון:

**ח** וְצָרִיךְ שְׂיִהְיֶה הוּא וְעִרוּבוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד כְּדִי שְׂיִהְיֶה אֶפְשָׁר לוֹ לְאָכְלוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. לְפִיכֵךְ אִם נִתְּכֹן לְשֶׁבֶת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהֵנִיחַ עִרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד. אוּ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וְהֵנִיחַ עִרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אֵינוֹ עִרוּב. שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא מִרִשׁוֹת הַיְחִיד לְרִשׁוֹת הַרְבִּים בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֶלָּא בְּעֵבֶרָה:

**מגיד משנה** וצריך שיהא הוא ועירונו במקום אחד וכו'. משנה שם פרק בכל מערבין (דף ל"ג): נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים הרי זה עירוב ופירשו בגמרא באילן דקאי ברה"ר ואע"פ שמשתמש באילן הא מני רבי היא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ושם מבואר דלרבי נתכוין לשבות בכרמלית ועירונו ברה"י או ברה"ר וכן בהפך זה הרי זה עירוב ולא נזכר בדברי רבינו בפירוש מניח עירונו ברה"ר ונתכוין לשבות ברה"ר מה דינו אבל מכלל דבריו שעירונו עירוב. והרשב"א ז"ל כתב דדוקא בשלא נתכוין לשבות רחוק מעירונו שמונה אמות לפי שהנותן את עירונו יש לו ארבע אמות וכשמטלטלו ומביאו אצלו אינו צריך לטלטלו אלא פחות מארבע אמות אבל נתכוין לשבות ברחוק שמונה אמות אין עירונו עירוב שאין מתירין לו להביאו דרך רה"ר פחות פחות מארבע אמות ששבות הקרוב למלאכה גמורה היא ולא התירו וקרוב לזה יתבאר בדין נתנו בראש הקנה לפנינו ובגמרא אמר רבא לא שנו אלא באילן העומד חוץ לעבודה של עיר אבל עומד בתוך עבודה של עיר אפילו למעלה מעשרה הרי זה עירוב דמתא כמאן דמליא דמיא. ועוד שם חלוק אחר ולא נזכר בדברי ההלכות מהם כלל ולא בדברי רבינו נראה שהם סבורין שאינן כהלכה וסוגיא דשמעתא גבי בור (דף ל"ד): משמע לכאורה דאין הלכה כאותן דברים מדלא אוקמו לה בהכי אבל האחרונים פסקו כן וכ"כ הרשב"א ז"ל ובספרו מבואר דעתו בארוכה:

**ט** אֲבָל אִם נִתְּכֹן לְשֶׁבֶת בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהֵנִיחַ עִרוּבוֹ בְּכַרְמְלִית. אוּ שְׂנִתְּכֹן לְשֶׁבֶת בְּכַרְמְלִית וְהֵנִיחַ עִרוּבוֹ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד אוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים הֲרִי זֶה עִרוּב. שְׂבֻשְׁעַת קִנְיַת הָעִרוּב שֶׁהוּא בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת מִתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מְכָל

אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה. שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק:

**כסף משנה** שכל דבר שהוא מדברי סופרים וכו'. נתבאר בפרק כ"ד מהלכות שבת:

2 נתנו במגדל ונעל ואבד המפתח אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה הרי זה ערוב. שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה אלא מלאכה. \* נתנו בראש הקנה או הקנדס הצומחין מן הארץ אינו ערוב גזרה שפא יתלש. ואם היו תלושין ונעוצין הרי זה ערוב:

**ההראב"ד** נתנו בראש הקנה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אגן קונטס תנן והוא בד של עץ ארוך ויש הרבה כזה והוא טעה במה שאמר בגמרא תלוש ונעוץ לא ונדמה לו שעל הקנה ועל הקונטס אמרו ולא אמרו אלא על הקנה, עכ"ל:

**מגיד משנה** נתנו במגדל ונעל וכו'. משנה שם (דף ל"ד): נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח ה"ז עירוב ויש בגמרא אוקימתות והעלו המפרשים ז"ל דלדידן דקי"ל כרבי כל דמצי שקיל ליה לעירוב בלא מלאכה דאורייתא עירובו עירוב וכדברי רבינו: **נתנו בראש הקנה וכו'**. משנה שם (דף ל"ד): נתנו בראש הקנה או בראש הקונדס כל זמן שהוא תלוש ונעוץ אפילו גבוה מאה אמה הרי זה עירוב והטעם לפי שהן דקין ואין בהן ארבעה על ארבעה הן מקום פטור ובגמרא תלוש ונעוץ אין לא תלוש ונעוץ לא והא אמרת רישא כרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ואסיק רבא גזירה שמא יקטום ופירשו המפרשים דאע"ג דאין בו אלא משום שבות כיון שהוא שבות הקרוב לבא לידי מלאכה גמורה אפילו רבי אוסר ומכאן למדו דין נתכוין לשבות ברחוק שמונה אמות ברה"ר שהזכרתי למעלה. אבל רבינו כתב בפירוש המשנה הכריח רבי בכאן שיהיו הקנה והקונדס תלושין ונעוצין ולא יהיה מחובר לקרקע אע"פ שהוא בין השמשות שהיא שעת קניית העירוב מותר לו להשתמש במחובר באותה שעה גזירה שמא יקטום גזירה שמא יחתוך אותו קנה והוא מחובר לקרקע והוא איסור סקילה מפני שיתערב לו בקנה התלוש ממקום צמיחתו שהוא מותר לחתכו וכמו כן הקונדס עכ"ל. ולפי זה אפשר שאין מכאן ראיה לדין רה"ר. ובהשגות כתוב שטעה רבינו במלת קונדס שכתב שצומח דאגן קונטס תנן והוא בד של עץ ארוך והוא טעה במ"ש בגמרא תלוש

ונעוץ אין לא תלוש ולא נעוץ לא ונדמה לו שעל הקנה ועל הקונטס אמרו ולא אמרו לא תלוש לא אלא על הקנה בלבד. ורבינו כתב בפירוש המשנה קונטס הוא שבת דק יעשו ממנו הרמחים ושם הרומח קונטס וקונדס הכל שוה עכ"ל. וזהו הטעם שגזרו בהן שמא יקטום לפי שמתחלפין בתלושין ואינו כן בשאר אילנות המחוברין. והרשב"א חלק במיני הקנין מכח סוגיא אשר שם ולא נזכרה בהלכות לפי שאין אנו בקיאים בהן ובשמותיהן:

**יא** \* כָּל הַמְּנִיחַ עֵירוּבוֹ יֵשׁ לוֹ בְּמִקּוֹם עֵירוּבוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. לְפִיכָךְ הַמְּנִיחַ עֵירוּבֵי תְּחוּמֵינִי שְׁלוֹ בְּסוֹף הַתְּחוּם וְנִתְּגַלְגַּל הָעֵירוּב וְיֵצֵא חוּץ לְתְּחוּם בְּתוֹךְ שְׁתֵּי אַמּוֹת הָרִי זֶה עֵירוּב וְכֹאֵלוֹ לֹא יֵצֵא מִמְּקוֹמוֹ. וְאִם יֵצֵא חוּץ לְשְׁתֵּי אַמּוֹת אֵינוֹ עֵירוּב שְׁהָרִי נֶעְשֶׂה חוּץ לְתְּחוּם וְהַמְּנִיחַ עֵירוּבוֹ חוּץ לְתְּחוּם אֵינוֹ עֵירוּב מִפְּנֵי שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ אֶל עֵירוּבוֹ:

**ההראב"ד** כל המניח עירובו וכו'. כתב הראב"ד זה שנה משנתנו כר' אליעזר דאמר באמצען ואינו כן אלא כר' יהודה, עכ"ל:

**מגיד משנה** כל המניח את עירובו וכו'. מימרא דרבא שם (דף ל"ה:): הנותן את עירובו יש לו ארבע אמות ומפרש רבינו יש לו ארבע אמות שתים לרוח זו ושתיים לרוח זו לפי שלא אמרו יש לו ארבע אמות לכל רוח ומוכרח מדברי רבינו פירוש זה כמו שיתבאר בסמוך: לפיכך המניח עירובי תחומין שלו וכו'. משנה שם נתגלגל חוץ לתחום נפל עליו גל או נשרף תרומה ונטמאת מבע"י אינו עירוב משחשכה הרי זה עירוב ובגמרא לא שנו אלא שנתגלגל חוץ לארבע אמות אבל בתוך ד"א הנותן את עירובו יש לו ד"א והקשו על דברי רבינו שהזכיר שתי אמות שד"א לכל רוח קאמר או לאי זה רוח שירצה ותלו ענין זה במחלוקת התנאים שנחלקו בדין ד"א שיש לו לאדם כמה הן כנזכר פרק י"ב בהלכות שבת במשנה פרק מי שהוציאוהו (דף מ"ה) ואמרו שרבינו שנה המשנה כר"א דאמר והוא באמצען ואין הלכה כמותו. וכ"כ בהשגות א"א זה שנה משנתנו כר"א דאמר והוא באמצען ואינו כן אלא כר"י עכ"ל. ופירוש כר"י דאמר לאיזה רוח שירצה גם הרשב"א כתב כן על דברי רבינו. וכבודם במקומו מונח שאין דעת רבינו לפסוק כר"א שבפירוש כתב פי"ב מהלכות שבת בתוך ארבע אמות על ארבע אמות שהוא עומד בצדן וכן מבואר פי"ז בדין התחומין שאינו סבור כר"א וכמ"ש שם אבל בכאן עיקר דבריו הוא שאינו מדמה דין העירוב לדין הטלטול. ונ"ל שרבא כיון שלא הזכיר ארבע אמות לכל רוח אינו ר"ל אלא שתים מכאן ושתיים מכאן וכשהזכיר חוץ לד"א



ר"ל חוץ למקום ד"א שיש לו אעי"פ שאינן חוץ לתחום אלא שתיים ולפעמים אמה אחת וכגון שהניח עירובו קרוב מסוף תחומו אמה אחת ולזה כתב רבינו המניח עירובי תחומין בסוף התחום כך נ"ל בדעתו ז"ל:

**יב** נְתַגְלַגַל הָעֵרוֹב וַיֵּצֵא שְׂתֵי אַמּוֹת חוּץ לַתְּחוּם או אָבֵד או נִשְׂרַף או שְׁהִיָּה תְרוּמָה וְנִטְמָאת מִבְּעוֹד יוֹם אֵינוֹ עֵרוֹב. מִשְׁחֻשְׁכָּה הָרִי זֶה עֵרוֹב. שְׂקֻנִית הָעֵרוֹב בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. וְאִם סָפַק הָרִי זֶה עֵרוֹב שְׂסַפֵּק הָעֵרוֹב כְּשֵׁר. לְפִיכָךְ אִם נֶאֱכַל הָעֵרוֹב בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת הָרִי זֶה עֵרוֹב:

**מגיד משנה** **נתגלגל העירוב וכו'.** משנה שם (ל"ה) כתבתיה בסמוך וסוף המשנה אם ספק ר' יוסי ור"ש אומרים ספק עירוב כשר: **לפיכך אם נאכל העירוב וכו'.** זה פשוט שאין חלוק בין נאכל לנשרף ולא כתבו רבינו אלא מפני מה שיזכיר בסמוך:

**יג** אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם <sup>[ג]</sup> צֵא וְעָרַב עֲלֵינוּ. אֶחָד עָרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם וְאֶחָד עָרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת. וְזֶה שְׂעָרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם נֶאֱכַל עֵרוֹבוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְזֶה שְׂעָרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת נֶאֱכַל עֵרוֹבוֹ מִשְׁחֻשְׁכָּה שְׁנִיָּהֶם קִנּוּ עֵרוֹב. שְׂבִין הַשְּׂמֻשׁוֹת סָפַק הוּא וְסָפַק הָעֵרוֹב כְּשֵׁר. אֵף עַל פִּי כֹן סָפַק חֻשְׁכָּה סָפַק לֹא חֻשְׁכָּה אֵין מְעַרְבִין עֵרוֹבֵי תְּחוּמִין לְכַתְּחֻלָּה וְאִם עָרַב הָרִי זֶה עֵרוֹב:

**מגיד משנה** **אמרו לו שנים צא וערב עלינו.** מימרא דרבא סוף ב"מ (שבת ל"ד) והובאה פרק הדר (עירובין ע"ו) והוא כלשון רבינו ופירשה הוא ז"ל בעירובי תחומין וכן פירש"י ז"ל והקשו עליהם דהא אוקימנא התם בב"מ מתניתין דדייקינן מינה ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מערבין בעירובי תחומין וכתב הרמב"ן ז"ל בתירוץ זה ואפשר שאין מערבין אבל אם עירב עירובו עירוב וזה כדעת רבינו ורש"י ז"ל. והטעם נ"ל דלכתחלה אין מערבין שאין לו לבא לבית הספק שיהיה התחלת העירוב בספק והרשב"א ז"ל הקשה על זה ממה שיתבאר בסמוך שאם עירב בתרומה ספק טמאה ספק טהורה שאינו עירוב אלמא לא אמרינן ספק עירוב כשר אלא כשהיתה לו חזקת כושר ברורה וכתב ומכאן נלמוד למי שעירב ספק יום ספק לילה שאינו עירוב. ואני אומר שכבר נשמר רבינו מזה שטעם ספק התרומה שאינו עירוב משום דבעינן

סעודה הראויה מבעוד יום וליכא דאדרבה פשיטא לן שלא היתה ראויה זו לאכילה ואעי"פ שאסורה מחמת ספק מ"מ לגבי אכילה חזר הספק כודאי אבל בשהיתה טהורה ונסתפק אימתי נטמאה הרי היתה טהורה מבעוד יום וראויה ואעי"פ שבשעת קניה ספק לנו אם היתה ראויה אם לאו הרי זה ספק עירוב וכשר וכן הדין במערב בין השמשות והכין מסתברא לי מסוגיין דבפרק בכל מערבין (דף ל"ו) דלדידן דקי"ל תחומין מדרבנן ספק העירוב אפילו לא הויה ליה חזקה ברורה כל שאין חזקה כנגדו כשר וכן בדין דהוה ספק דרבנן ולקולא וזו היא אוקימתא דרב הונא בר חיננא שחלק בין תחומין לטומאה כדאיתא התם ויעיד על זה שטעם ספק טהורה ספק טמאה שאינו עירוב הוא משום סעודה הראויה מה שאמרו אם היו לפניו שתי ככרות ומבואר בסמוך כך נ"ל להעמיד דברי רבינו ורש"י ז"ל. ולשון המימרא מורה דבעירובי תחומין הוא מדקאמר אמרו לו שנים וא"א שני עירובין לשנים אלא בעירובי תחומין ומ"מ ר"ח ז"ל פירש הא דרבה בעירובי חצרות בדוקא ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ומפרשים אמרו לו שנים צא וערב עלינו צא וגבה העירוב מבני חצרותינו. ויש תמה בדברי הרשב"א ז"ל שפירשה בעירובי חצרות וכתב שאם עירב בחצרות בתרומה ספק טמאה וספק טהורה שאינו עירוב וכתב בדין עירוב תחומין שאינו עירוב בין השמשות למדו ממה שאמרו בתרומת ספק שאינו עירוב ואומר אני לדבריו עירובי חצרות יוכיחו. ודברי רבינו ורש"י ז"ל עיקר ונ"ל יותר :

**יד** נִפְלַעַל הָעֵרֹב גַּל מִבְּעוֹד יוֹם אִם יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ בְּלֹא עֲשִׂית מְלֹאכָה הָרִי זֶה כְּשֶׁר שְׁמַתָּר לְהוֹצִיאוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת שֶׁהִיא שְׁעַת קִנְיַת הָעֵרֹב. וְאִם נִפְלַעַלְיוֹ גַּל מִשְׁחֻשְׁכָּה הָרִי זֶה עֵרֹב וְאִף עַל פִּי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא בְּעֲשִׂית מְלֹאכָה. סָפֵק מִבְּעוֹד יוֹם נִפְלַעַל אוֹ מִשְׁחֻשְׁכָּה הָרִי זֶה כְּשֶׁר שְׁסָפֵק הָעֵרֹב כְּשֶׁר :

**מגיד משנה** נפל על העירוב גל וכו'. משנה (עירובין ל"ה) כתבתיה למעלה והעמידה בגמרא בדבעי מרא וחצינא שא"א להוציאו בלא עשיית מלאכה ומפורשים שם כל החלוקים שהזכיר רבינו :

**טו** אֲבָל אִם עָרַב בְּתְרוּמָה שֶׁהִיא סָפֵק טְמֵאָה אֵינוֹ עֵרֹב שְׂאִינָה סְעֵדָה הָרְאוּיָה. וְכֵן אִם הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כְּפָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זֶה הִיא

מִשְׁתִּיחֶן וְאָמַר עֲרוּבֵי בִטְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא אֵינוֹ עֲרוּב.  
שָׂאִין כָּאן סְעֵדָה הָרְאוּיָה לְאֲכִילָה :

**מגיד משנה** אבל אם עירב בתרומה וכו'. ברייתא שם (דף ל"ה :) וכבר הארכתי למעלה בטעם זה : וכן אם היו וכו'. בעיא דאיפשטא שם ואמרו שם בעינן סעודה הראויה מבעי"י וליכא כמו שכתב רבינו :

**טז** אָמַר כֶּכֶר זֶה הַיּוֹם חָל וּלְמַחֵר קִדָּשׁ וְעָרַב בָּהּ הָרִי זֶה עֲרוּב.  
שְׂבִין הַשְּׂמֻשׁוֹת עֲדִין לֹא נִתְקַדְּשָׁה וְדַאי וְרְאוּיָה הִיתָה מְבַעוֹד  
יוֹם. אָבָל אִם אָמַר הַיּוֹם קִדָּשׁ וּלְמַחֵר חָל אֵין מְעָרְבִין בָּהּ  
שְׂאִינָה רְאוּיָה עַד שֶׁתְּחַשֵּׁד. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ תְּרוּמָה וְהִתְנָה עָלֶיהָ  
שֶׁלֹּא תִתְּהֶיָה תְּרוּמָה עַד שֶׁתְּחַשֵּׁד אֵין מְעָרְבִין בָּהּ. שֶׁהֲרִי הִיא  
טָבֵל כָּל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְצָרִיד שֶׁתְּתִיָּה הַסְּעֵדָה רְאוּיָה מְבַעוֹד  
יוֹם :

**מגיד משנה** אמר כבר זו היום חול וכו'. שם בעיא דאיפשטא ונזכר שם הטעם כמ"ש רבינו : היום קדש וכו'. שם זה בעיא דאיפשטא ונזכרה טעמה בדברי רבינו : וכן אם הפריש וכו'. משנה הובאה שם (דף ל"ז :) ומפרש רב פפא טעמא משום דבעינן סעודה הראויה מבעי"י וליכא וכמ"ש רבינו. וכל אלו הדינין הם ג"כ בעירובי חצרות וכבר נתבארו קצתם פרק ראשון ומהם יש ללמוד לכיוצא בהן :

**יז** הַנוֹתֵן עֲרוּבוֹ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אֵינוֹ <sup>[ד]</sup> עֲרוּב לְפִי שְׂבִית  
הַקְּבָרוֹת אָסוּר בְּהִנָּיָה וְכִיּוֹן שְׂרוּצָה בְּקִיּוֹם הָעֲרוּב שֶׁסְּ אַחַר  
קִנְיָה הָרִי נֶהְנָה בּוֹ. נִתְּנוּ בְּבֵית הַפָּרֶס הָרִי זֶה עֲרוּב וְאֶפְלוּ הָיָה  
כֹּהֵן מְפִיגֵי שְׂיָכוֹל לְכַנֵּס שֶׁסְּ בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ אוֹ שְׂיִנְפָח וְהוֹלֵךְ :

**מגיד משנה** הנותן את עירובו בבית הקברות וכו'. מחלוקת ר"י וחכמים שם (דף כ"ו :) במשנה ששם אמרו לכהן בבית הפרס ר"י אומר אפילו בבית הקברות ומסקנא דגמרא (דף ל"א) בהא קא מיפלגי מר סבר פירוש ר"י כיון דקנה ליה עירוב לא ניחא ליה דמינטרא ומ"ס ניחא ליה אי מיצטריך ליה אכיל ליה ופסק רבינו כרבנן וכסתם מתני'. והרשב"א ז"ל הקשה בזה ממ"ש ריב"ל פרק מי שהוציאוהו (דף מ"ו :) הלכה כדברי המקיל בעירוב ואפילו יחיד

במקום רבים. וכבר כתב הרמב"ן ז"ל שדעת הגאונים ז"ל שלא לפסוק כן במקום רבים והביא ראיות שאין ריב"ל מוסכם ושרבים חלוקים עליו. עוד הקשה ממ"ש שמואל פרק חלון (דף פ"א:) גבי עירובי חצרות שא"צ להודיע לדעת ר"י הלכה כר"י ולא עוד אלא כל מקום ששנה ר"י בעירובין הלכה כמותו ויש לדחות דבעירובי חצרות בלבד קאמר אי"נ דלא קי"ל כשמואל אלא כר' יוחנן דאמר הלכה כסתם משנה כנ"ל לדעת רבינו והרשב"א ז"ל פסק כר' יהודה: **נתנו בבית הפרס וכו'.** (דף כ"ו:) במשנה הנזכרת והטעמים שהזכיר מפורשים בגמרא (דף ל'): וענין בית הפרס ודינו מבוארים ריש פ"י מהלי טומאת מת:

**יח** רבים שרצו להשתתף בעירובי תחומין מקבצין כָּלָן ערוֹבן שְׁתֵי סְעֻדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּמְנִיחִין אוֹתוֹ בְּכָלִי אֶחָד בְּמָקוֹם שְׂרִיצוֹ. וְאִם עָשָׂה אֶחָד עָרוֹב עַל יְדֵי כָּלָן צָרִיךְ לְזָכוֹת לָהֶן עַל יְדֵי אַחֵר. וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעַם שְׂאִין מְעַרְבִין לוֹ לְאָדָם עָרוֹבֵי תְּחוּמֵינָן אֲלֵא לְדַעְתּוֹ שְׂמָא אֵינּוּ רוֹצֶה לְעַרְבַּ בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שְׂרָצָה זֶה. וְאִם הוֹדִיעוּ מִבְּעוֹד יוֹם אֶף עַל פִּי שְׂלֵא רָצָה אֲלֵא מִשְׁתַּחֲשָׁד הָרִי זֶה עָרוֹב. וְאִם לֹא הוֹדִיעוּ עַד שְׁחַשְׁכָּה אֵינּוּ יוֹצֵא בּוֹ שְׂאִין מְעַרְבִין מִשְׁתַּחֲשָׁד:

**מגיד משנה** **רבים שרצו להשתתף וכו'.** (דף פ"ב) ריש פרק כיצד משתתפין בתחומין מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני עירי לכל מי שילך לבית האבל או לבית המשתה ושם (דף פ"ב:) מבואר ששיעור מזון שתי סעודות הוא לכל אחד ואחד: **ואם עשה אחד וכו'.** פרק חלון (דף פ"א:) במשנה מבואר ומוסכם שאין מערבין לו לאדם עירובי תחומין אלא מדעתו: **ואם הודיעו מבע"י אע"פ שלא רצה אלא משתחשד וכו'.** בכיצד משתתפין (דף פ"ב) כל שקבל עליו מבעוד יום מותר משחשכה אסור שאין מערבין משחשכה ובגמרא שמעת מינה אין ברירה דאי יש ברירה תגלי מלתא למפרע דמבע"י הוה ניחא ליה, פירוש דקס"ד דאע"פ שהודיע מבע"י כל שלא קבל עליו אלא משחשכה אינו עירוב וא"ר אשי הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני דבהודיעוהו מותר אע"פ שלא נתרצה עד שחשכה וכן פירש"י ז"ל ויש שם פירוש אחר וזה עיקר וכדעת רבינו:

**יט** כָּל הַזֹּכֶה בְּעִרְוֵי חֲצֵרוֹת מְזַכֵּן עַל יָדוֹ בְּעִרְוֵי תַּחֲוּמִין.  
וְכָל מִי שֶׁאֵין מְזַכֵּן עַל יָדוֹ עִרְוֵי חֲצֵרוֹת אֵין מְזַכֵּן עַל יָדוֹ  
עִרְוֵי תַּחֲוּמִין :

**מגיד משנה** כל הזוכה בעירובי חצרות מזכין על ידו וכו'. פי' חלון (דף פ') מסקנא דגמרא נקטינן אחד עירובי תחומין ואחד עירובי חצרות צריך לזכות. ופשוט הוא שהם שוין בזוכין שאותן שאינן ראויין בעירובי חצרות אינן ראויין בתחומין וכ"כ ז"ל :

**כ** נוֹתֵן אָדָם מְעָה לְבַעַל הַבַּיִת כְּדִי שְׂיִקַּח לוֹ פֶּת וַיַּעֲרַב לוֹ בָּהּ  
עִרְוֵי תַּחֲוּמִין. אָבֵל אִם נָתַן לְחֲנוּנִי אוֹ לְנַחְתּוֹם וְאָמַר לוֹ זֶכֶה  
לִי בְּמַעֲהָ זֹה אֵינוֹ עִרֹב. וְאִם אָמַר לוֹ עִרֹב עָלַי בְּמַעֲהָ זֹה הֲרִי זֶה  
לוֹקַח בָּהּ פֶּת אוֹ אֶכֶל מִן הָאֶכָּלִין וּמְעָרַב עָלָיו. וְאִם נָתַן לוֹ כָּלִי  
וְאָמַר לוֹ תֵּן לִי בָּזֶה אֶכֶל וְזֶכֶה לִי בּוֹ הֲרִי זֶה לוֹקַח אֶכֶל וּמְעָרַב  
עָלָיו בּוֹ :

**מגיד משנה** נותן אדם מעה לבעל הבית כדי שיקח לו וכו'. שם (דף פ"א:) משנה נותן אדם מעה לחנוני או לנחתום כדי שיזכה לו בעירוב דברי ר"א וחכ"א לא זכו לו מעותיו ומודים בשאר כל אדם שזכו לו מעותיו שאין מערבין לו לאדם אלא מדעתו אי"ר יהודה בד"א בער"ת וכו' ובגמרא מאן שאר כל אדם בעה"ב ואמר שמואל לא שנו פירוש דבחנוני לא זכו לו מעותיו אלא מעה אבל כלי קונה ואמר שמואל לא שנו אלא דאמר זכה לי אבל ערב לי קונה ע"כ. וכל דברי רבינו מבוארים ודלא כר"א לפי שהוא יחיד במקום רבים וכמ"ש למעלה וטעם החנוני שאינו מזכה כשנתן לו מעה ואמר לו זכה לי לפי שהחנוני מוכר הפת ואין בעל המעה קונה אותה עד שימשוך כמבואר בהלכות מכירה וכיון שלא אמר לו ערב לי נראה שמשלו הוא רוצה לקנות תחת המעה ואינו קונה אבל כשאמר ערב לי הרי הוא עושהו שלוחו לערב עליו וקונה פת מאחר ומערב לו אבל בפת של עצמו לא שאין שליח קונה ומקנה וכשנתן כלי כל המטלטלין קונים זה את זה כנזכר בהלכות מכירה פ"ה. ופירשה רבינו בעירובי תחומין ויש מפרשים אותה בעירובי חצרות ודברי רבינו עיקר :

**כא** מְעָרַב אָדָם עִרְוֵי תַּחֲוּמִין עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטָנִים וְעַל  
יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים בֵּין מִדְּעֵתָן בֵּין שְׁלֵא מִדְּעֵתָן. לְפִיכָד

אם ערב עליהן וערבו לעצמן יוצאין בשל רבן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא על ידי אשתו אלא מדעתן. ואף על פי שהן אוכלין אצלו על שלחנו. ואם ערב עליהן ושמעו ושתקו ולא מחו יוצאין בערובו. ערב על אחד מהן וערבו הן לעצמן אין לה מחאה גדולה מזו ויוצאין בערוב עצמן. קטן בן שש שנים או פחות יוצא בערוב אמו ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו:

**מגיד משנה מערב אדם עירובי תחומין וכו'.** פרק כיצד משתתפין (דף פ"ב:)  
ת"ר מערב אדם ע"י בנו ובתו הקטנים על ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתם בין שלא מדעתן וכולן שעירבו ועירב רבן עליהן יוצאים בשל רבן אבל אינו מערב לא ע"י בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא ע"י אשתו אלא מדעתם ופירשו שם בגמרא שאם שמעו ולא מיחו פירוש מיד יוצאין בעירובו וכתב הרשב"א ז"ל ואפילו לא הודיעם עד שחשכה. ועוד אמרו בגמרא שאם ערב לעצמו עירוב אחר שאין לה מחאה גדולה מזו ונתבארו דברי רבינו: **קטן בן שש שנים וכו'.** שם א"ר אסי קטן בן שש יוצא בעירוב אמו:

**כב** הרוצה לשלח ערובו ביד אחר להניחו לו במקום שהוא רוצה לקבל שביתתו שם הרשות בידו. וכשהוא משלחו אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן ולא ביד מי שאינו מודה במצות ערוב. ואם שלח אינו ערוב. ואם שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם כשר כדי שיוליכו הפשר ויניחו במקום הערוב הרי זה כשר. ואפלו שלחו על הקוף או על הפיל. והוא שיהיה עומד מרחוק עד שיראה זה הפסול או הבמה שהגיעו אצל הפשר שאמר לו להוליך את הערוב. וכן רבים שנשתתפו בערובי תחומין ורצו לשלח ערובן ביד אחר הרי אלו משלחין:

**מגיד משנה הרוצה לשלח עירובו וכו'.** פרק בכל מערבין (דף ל"א:)  
משנה השולח את עירובו ביד חרש שוטה וקטן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב אם אמר לאחר לקבלו ממנו הרי זה עירוב ובגמרא וליחוש דלמא לא

ממטי ליה ותירצו בעומד ורואה והקשו עוד וליחוש דלמא לא מקבל ליה מיניה ותירצו חזקה שליח עושה שליחותו ושם אמרו שכל שעומד ורואהו אפילו נתנו לקוף או לפיל להוליכו ואמר לאחר לקבלו הרי זה עירוב: **וכן רבים וכו'.** זה פשוט ומבואר בפי' כיצד משתתפין (דף פ"ב):

**כג** אָחַד אִו רַבִּים שְׁאַמְרוּ לְאַחַד צֵא וְעַרְב עֲלֵינוּ וְעַרְב עֲלֵיהֶן בְּאֵי זֶה רוּחַ שְׁרָצָה הָרִי זֶה עֲרוֹב וְיוֹצֵאִין בּוֹ שְׁהָרִי לֹא יִחַדּוּ לוֹ רוּחַ. הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ עַרְב עָלַי בְּתַמָּרִים וְעַרְב עָלָיו בְּגִרוֹגְרוֹת. בְּגִרוֹגְרוֹת וְעַרְב עָלָיו בְּתַמָּרִים. אָמַר לוֹ הַנִּיחַ עֲרוֹבִי בְּמַגְדָּל וְהַנִּיחוּ בְּשׁוֹבֵךְ. בְּשׁוֹבֵךְ וְהַנִּיחוּ בְּמַגְדָּל. בְּבֵית וְהַנִּיחוּ בְּעֵלְיָה בְּעֵלְיָה וְהַנִּיחוּ בְּבֵית אֵינוֹ עֲרוֹב. אָבָל אִם אָמַר לוֹ עַרְב עָלַי סֵתֶם וְעַרְב עָלָיו בֵּין בְּגִרוֹגְרוֹת בֵּין בְּתַמָּרִים בֵּין בְּבֵית בֵּין בְּעֵלְיָה הָרִי זֶה עֲרוֹב:

**ההראב"ד** אחד או רבים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל שנה משנתנו כמ"ד יש ברירה, עכ"ל:

**מגיד משנה** אחד או רבים וכו'. זה פשוט ומתבאר מהברייתא שבפרק מי שהוציא והו (דף נ') או שאמר לעבדיו צאו וערבו עלי וכו' כמו שאכתוב פי' שמיני. ובהשגות א"א שנה משנתנו כמ"ד יש ברירה ע"כ וכן הוא האמת דק"ל בדרבנן יש ברירה ואפילו לא ידעו עד שחשכה יוצאין באותו עירוב וכדעת רבינו וכן פסקו ז"ל: **האומר לחבירו ערב לי וכו'.** פי' התקבל בגיטין (דף ס"ה): האומר לשלוחו ערב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרות בגרוגרות ועירב לו בתמרים תני חדא עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב אמר רבה ל"ק הא דאין עירובו עירוב כרבנן דאמרי קפידא הוי אידך כר' אליעזר דאמר מראה מקום הוא לו. רב יוסף אמר הא והא רבנן כאן בשלו כאן בשל חבירו ופירשו ז"ל אם העירוב משל משלח אינו עירוב אם הוא משל שליח עירובו עירוב שנוח לו למשלח במה שיתן לו שליח א"ל אביי אלא הא דתניא האומר לשלוחו ערב לי במגדל ועירב לו בשובך ועירב לו במגדל תני חדא עירובו עירוב ותניא אידך אינו עירוב התם מאי שלו ומאי של חבירו איכא ותירץ התם נמי איכא פירי דמגדל ופירי דשובך ע"כ בגמרא. ומשמע ודאי דרבא לית ליה סברא דרב יוסף לחלק בין שלו לשל חבירו דאי ס"ל הכין הוה מוקים לתרוייהו כהלכתא והוה מוקים להו בצדדין חלוקים כי היכי דלא ליפלגו. ופסק רבינו כרבא חדא דהוה בתרא ועוד דאביי משמע דהכי ס"ל ורב יוסף

איצטריך לדחוקי ולמימר דעירב לו במגדל מפירי דמגדל קאמר והרשב"א ז"ל פסק בספרו כרב יוסף ודברי רבינו נראין לי: **אבל אם אמר וכו'.** זה דבר פשוט נלמד משם:

**כד** \* כָּשֶׁם שְׁמִבְרָכִין עַל עִירוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת כָּךְ מְבָרְכִין עַל עִירוּבֵי תְּחוּמֵינָן. וְאוֹמֵר בְּזֶה הָעִירוּב יִהְיֶה מִתֵּר לִי לְהֵלֵךְ לְמָקוֹם זֶה אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. וְאִם הָיָה אֶחָד מְעָרֵב עַל יְדֵי רַבִּים אוֹמֵר בְּזֶה הָעִירוּב יִהְיֶה מִתֵּר לְפִלוֹנִי אוֹ לְבָנֵי מָקוֹם פְּלוֹנִי אוֹ לְבָנֵי עִיר זֹו לְהֵלֵךְ מִמָּקוֹם זֶה אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ:

**ההראב"ד** **כשם שמברכין וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל והיכן צונו לערב בתחומין, בשלמא עירובי חצרות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר אלא הא קולא נפקא מיניה לשבת ולא חומרא ואע"פ שאין מערבין אלא לדבר מצוה אין המצוה נוגעת לעירוב והיאך יאמרו וצונו על מצות עירוב:

**מגיד משנה** **כשם שמברכים וכו'.** זה ממה שאמרו (פסחים ז') כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. וכן כתב בספר העתים ומוסכם הוא מן הגאונים ז"ל. ובהשגות א"א והיכן צונו לערב בתחומין וכו' ואיך נאמר וצונו על מצות עירוב עכ"ל. ואני אומר דיותר ראוי לברך על עירובי התחומין מעל עירובי חצרות אם מטעם קולא וחומרא הוא לפי שידוע שדבר תורה מותר להוציא מן הבתים לחצרות ולמבואות בלא שום עירוב וחכמים אסרו זה גזרה משום הוצאה מרה"י לרה"ר והתירו ע"י עירוב ואנו מברכין וצונו לומר שאין אנו רשאים לטלטל בלא עירוב וצונו שכשנרצה להוציא מן הבית לחצר שנערב וה"ז כמצות נט"י ושחיטה וכיוצא בהן, אף בעירובי תחומין ידוע שמן התורה מותר ללכת שלש פרסאות בלא עירוב כמבואר פכ"ז מהלכות שבת וחכמים אסרו יותר מאלפים אמה לכל רוח והתירוהו על ידי עירוב תחומין וכשנרצה ללכת ממוקום בתינו לצד אחד יותר מאלפים אין אנו רשאים בלא עירוב וא"כ יש לנו לברך על כך. ולא עוד אלא שבחצרות ע"י עירוב נעקר לגמרי איסור של דבריהם להוצאת הבתים ובעירובי תחומין עדיין גזרתם קיימת שלא ללכת יותר מאלפים אמה לכל רוח אלא שהעתיק שביתתו ממוקומו למקום עירובו ומה שנשכר לצד עירובו מפסיד לצד האחר. ולפעמים מפסיד יותר במדת המדינה כנזכר בראש הפרק ונתבאר שאם מטעם קולא וחומרא הוא שיותר ראוי לברך על עירובי תחומין כנ"ל:



## הלכות עירובין - פרק שביעי

**א** מי שִׁיָּצָא מֵעֶרְב שַׁבַּת חוץ לְמַדִּינָה וְעָמַד בְּמָקוֹם יָדוּעַ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אוּ בְּסוּפוֹ וְאָמַר שְׁבִיתָתִי בְּמָקוֹם זֶה וְחָזַר לְעִירוֹ וְלֹן שָׁם. יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ לְמַחֲר מְאוֹתוֹ מְקוֹם אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְזֶה הוּא עֶקֶר עֲרוּבֵי תְּחוּמִין לְעֶרְב בְּרַגְלָיו [א]. וְלֹא אָמְרוּ לְעֶרְב בְּהִנָּחַת מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת בְּלֶבֶד בְּמָקוֹם אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֵצֵא וְלֹא עָמַד שָׁם אֶלָּא לְהַקֵּל עַל הָעֹשֶׂיר שֶׁלֹּא יֵצֵא אֶלָּא יִשְׁלַח עֲרוּבוֹ בְּיַד אַחַר וַיִּנְיחוּ לוֹ :

**מגיד משנה** מי שיצא מע"ש חוץ למדינה וכו'. משנה שם (עירובין מ"ט): מחלוקת ר"מ ור' יהודה וקי"ל כר"י וכאוקימתיה דרב נחמן (דף נ"א): ובברייתא דתניא ר"י אומר אחד עני ואחד עשיר מערבין ברגל ויצא עשיר חוץ לתחום פירש"י ז"ל חוץ לתחום לאו דוקא אלא בסוף התחום ואי דוקא חוץ לתחום בתוך ארבע אמות קאמר עכ"ל. וי"ל חוץ לעיר ללכת לתחום ויאמר שביתתי תהא במקומי וזהו עיקרו של עירוב והתירו חכמים לבעל הבית לשלח עירובו ביד בנו או ביד שלוחו בשביל להקל עליו :

**ב** וְכֵן אִם נִתְכַּוֵּן לְקַבֵּעַ שְׁבִיתָתוֹ בְּמָקוֹם יָדוּעַ אֶצְלוֹ כְּגוֹן אֵילָן אוּ בַּיִת אוּ גֵדֵר שֶׁהוּא מְכִיר מְקוֹמוֹ וַיֵּשׁ בֵּינוֹ וַיִּבְנוּ כְּשֶׁחֲשָׁכָה אֲלָפִים אֲמָה אוּ פָחוֹת וְהִחֲזִיק בְּדֶרֶךְ וְהֵלֵךְ כְּדִי שְׁיִגִיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם וַיִּקְנֶה בוֹ שְׁבִיתָה אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ וְלֹא עָמַד שָׁם אֶלָּא הִחֲזִירוּ חֲבֵרוֹ לָלוֹן אֶצְלוֹ אוּ שֶׁחָזַר מֵעֲצָמוֹ לָלוֹן אוּ נִתְעַכַּב. לְמַחֲר יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ עַד מְקוֹם שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹ וּמְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. שְׁכִינֹן שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לְקַבֵּעַ שָׁם שְׁבִיתָתוֹ וְהִחֲזִיק בְּדֶרֶךְ נֶעֱשֶׂה כְּמִי שֶׁעָמַד שָׁם אוּ שֶׁהִנִּיחַ עֲרוּבוֹ שָׁם :

**מגיד משנה** **וכן אם נתכוין לקבוע שביתתו וכו'.** זה מוסכם מר"מ ור"י לפי אוקימתא דר"נ דכל שאינו מהלך עד מקום שקנה שביתה דברי הכל עני אין עשיר לא וכל התנאים והחולקים שכתב רבינו מפורשים שם:

**ג** בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים <sup>[ג]</sup> בְּעֵנֵי שְׂאִין מְטָרִיחִין אוֹתוֹ לְהַנִּיחַ עָרוּב אוֹ בְּרַחוּק כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה בָּא בְּדַרְדָּר וְהָיָה יָרָא שְׂמָא תַּחְשָׁד. וְהוּא שְׂיִשְׂאָר מִן הַיּוֹם כְּדִי לְהַגִּיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה קִדְּם שֶׁתַּחְשָׁד אִם רָץ <sup>[ג]</sup> בְּכָל כַּחוֹ וְהָיָה בֵּינוּ וּבֵין אוֹתוֹ מְקוֹם כְּשֶׁתַּחְשָׁד אֲלַפִּים אִמָּה אוֹ פָּחוֹת. אָבֵל אִם לֹא הָיָה רַחוּק וְלֹא עָנִי אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׂאָר מִן הַיּוֹם כְּדִי שְׂיִגִיעַ אֶפְלוֹ רָץ בְּכָל כַּחוֹ <sup>[ג]</sup> אוֹ שֶׁהָיָה בֵּין הַמְּקוֹם שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְשִׁבְתָּהּ בּוֹ וּבֵין הַמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁחֲשָׁכָה יִתֵּר מֵאֲלַפִּים אִמָּה אוֹ שֶׁלֹּא כְּוֵן הַמְּקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה. הֵרִי זֶה לֹא קָנָה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוֹם וְאִין לוֹ אֶלָּא אֲלַפִּים אִמָּה לְכָל רוּחַ מְמָקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁחֲשָׁכָה:

**ההראב"ד** **או שהיה בין המקום וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אם יש בין המקום שהוא עומד משחשכה ומקום שנתכוין לשבות בו יותר מן אלפים אמה הרי הוא כמי שיצא חוץ לתחום ואין לו אלא ארבע אמות במקומו, עכ"ל:

**מגיד משנה** **במה דברים אמורים בעני וכו' או ברחוק וכו'.** כל אלו התנאים מפורשים שם וכתב הרשב"א ז"ל אי זהו עני כל שיוצא מביתו שלא על דעת לערב וחשכה לו בדרך ואילו היה בידו פת יצא מביתו על דעת לקנות שביתה באחד מן המקומות אפילו עני הרי זה עשיר לדבר זה שאין לך עני שאין לו בביתו אוכלים שיכול לערב בהן עכ"ל. ודקדק כן מן הסוגיא ואין נראה כן מלשון רבינו. ונראה מדברי רבינו שאם אמר שביתתי במקום פלוני והמקום ההוא רחוק יותר מאלפים אמה ממקומו קנה שביתה במקומו ואין בדבריו כלום ויש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח. ובהשגות כתוב א"א אם יש בין המקום וכו' ובסמוך אכתוב הסוגיא ודעת רבינו בזה:

**ד** מִי שֶׁעָמַד מִבְּעוֹד יוֹם בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וְקָנָה שָׁם שְׁבִיתָה אוֹ שֶׁהָיָה בָּא בְּדַרְדָּר וְנִתְכַּוֵּן לְשִׁבְתָּהּ בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד הַיְדוּעַ אֶצְלוֹ וְקָנָה שָׁם שְׁבִיתָתוֹ הֵרִי זֶה מְהֵלֵךְ אֶת כָּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלַפִּים אִמָּה

לְכָל רוּחַ. וְאִם הִיְתָה רְשׁוּת הַיְחִיד זֶה מְקוֹם שֶׁלֹּא הֵקֵף לְדִירָה אוֹ תֵל אוֹ בִקְעָה אִם הָיָה בָּהּ בֵּית סָאתִים אוֹ פְחוֹת מִהֶלֶךְ אֶת פְּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְאִם הִיְתָה יוֹתֵר עַל בֵּית סָאתִים אֵין לוֹ בָּהּ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת וְחוּצָה מֵהֵן אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְכֵן אִם הֵנִיחַ עֵרוּבוֹ בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא הֵקֵף לְדִירָה :

**מגיד משנה** מי שעומד מבעוד יום ברשות היחיד וכו'. שם (דף נ'): ברייתא מי שבא בדרך וכו' שביתתי במקום פלוני מהלך עד שמגיע לאותו מקום הגיע לאותו מקום מהלך את כולו וחוצה לו אלפים אמה בד"א במקום המסויים כגון ששבת בתל שהוא גבוה עשרה טפחים והוא מארבע אמות עד בית סאתים וכן בבקעה עמוק עשרה טפחים והוא מד"א עד בית סאתים אבל במקום שאינו מסויים אין לו אלא ד"א וכבר כתבתי פכ"ז מהל' שבת שדעת הרשב"א הוא שאפילו שבת שם בבין השמשות אם היה רה"י יותר על בית סאתים ולא הוקף לדירה אין לו אלא ד"א. ומדעת רבינו שלא נאמר חילוק זה אלא דוקא בקונה שם שביתה ע"י עירוב כגון שהלך שם וחזר או שאמר שביתתי במקום פלוני או שהניח עירוב פת שם אבל בשובת ממש כל שהוא רה"י הרי הוא לו כד"א ויראה כן ממה שלא הזכירו בראש הפרק גבי שבת תוך דיר וסחר ומערה מוקפין לדירה ולא חלקו בהן וכאן חלקו ואפשר שהחמירו בעירוב שלא לעשותו כשובת ממש ואף סוגיא שבסוף כיצד מעברין (דף ס"א): מראה שאין חילוק בשובת אבל בנותן את עירובו דברי הכל כל שאינו מוקף לדירה אין לו אלא ד"א כנזכר שם ונתבאר פ"ו :

**ה** הקונה שביתה ברחוק מקום ולא סיים מקום שביתתו לא קנה שביתה שם. כיצד. ה"ה ב' ב' ד' ו' א"מ ר' שביתתי במקום פלוני או בשדה פלונית או בבקעה פלונית או ברחוק א"מ או אלפים ממקומי זה הרי זה לא קנה שביתה ברחוק ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשכה :

**ההראב"ד** הקונה שביתה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אף זה אינו כן אלא הולך עד אותו מקום ממקום שהוא בתוך תחומו ואם רצה לילך מאותו מקום ואילך מחמירין עליו ואם בא למדוד מצפוננו מודדין לו מדרומו, עכ"ל :

**מגיד משנה** הקונה שביתה ברחוק מקום וכו'. שם במי שהוציא והו (דף מ"ט): מי שבא בדרך והיה ירא שמא תחשך והוא מכיר אילן וכו' ובגמרא מאי לא

אמר כלום אמר רב לא אמר כלום כל עיקר דאפילו לתחתיו של אילן לא מצי אזיל ושמואל אמר לא אמר כלום לביתו אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל ונעשה תחתיו של אילן חמר גמל בא למדוד מן הצפון מודדין לו מן הדרום מן הדרום מודדין לו מן הצפון תניא כותיה דרב בד"א בשסיים ארבע אמות שקבע אבל לא סיים ד"א שקבע לא יזוז ממקומו לימא תהוי תיובתיה דשמואל ותירצו אמר לך שמואל הכא במאי עסקינן כגון דאיכא ממקום רגליו ועד עיקרו תרי אלפי וארבע גרמידי אי סיים ד"א מצי אזיל ואי לא לא מצי אזיל ופסקו בהלכות הלכה כשמואל משום דתניא כותיה כדאיתא התם וזהו פירוש דברי שמואל לדעת רבינו ושמואל אמר לא אמר כלום לביתו כלומר שאינו יכול להלך מן האילן לביתו ואפילו הוא בתוך אלפים אמה לאילן אבל לתחתיו של אילן מצי אזיל דקסבר שמואל במקומו קנה שביתה ויש לו להלך אלפים אמה עד תחתיו של אילן אבל כיון שמגיע תחת האילן אין לו לזוז ממקומו לפי שלא קנה שביתה באילן לפי שנעשה כחמר גמל שכשאתה אומר קנה שביתה בצפון מודדין לו ואומרים שבדרום קנאה ואם אתה אומר בדרום אומרים שבצפון קנאה ואין שביתתו ברורה לפיכך לא קנה שם שביתה כלל ונתבארו דברי רבינו שכתב כאן. וקרוב לזה בעיקר הדין כתוב בספר העתים אמר לך שמואל הבי"ע כגון דאיכא וכו' אינו ר"ל לא יזוז ממקומו כלל כדברי הר"א ז"ל שכתב למעלה אלא לכשיגיע לשם לא יזוז ממקומו לפי שלא קנה שם שביתה אלא א"כ סיים ד"א שקבע והן בתוך אלפים אמה ממקום רגליו וזה דעת רבינו. ויש בדברים אלו שטה אחרת למפרשים האחרונים כשטת ההשגות כתובה על ספר הרשב"א ז"ל:

**אָמַר שְׁבִיתִי תַּחַת אֵילָן פְּלוֹנִי אוֹ תַּחַת סֵלַע פְּלוֹנִי אִם יֵשׁ תַּחַת אוֹתוֹ [ד] אֵילָן אוֹ אוֹתוֹ סֵלַע שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת אוֹ יֵתֵר לֹא קָנָה שְׁבִיתָה שְׁהָרִי לֹא כִּוֵּן מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ. שְׂאֵם בָּא לְשֵׁבֶת בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אֵלּוּ שְׂאֵם בְּאַרְבַּע אַמּוֹת הָאַחֲרוֹת הוּא שְׂקָנָה שְׁבִיתָה :**

**מגיד משנה** אמר שביתתי תחת אילן פלוני וכו'. הן הן דברי שמואל שהזכרתי וכפי הפירוש שכתבתי ואמרו שם (דף נ'): אי"ר הונא לא שנו אלא באילן שתחתיו שמונה אמות אבל באילן שתחתיו שבע אמות הרי מקצת ביתו ניכר. וזה סיוע לדברי רבינו לפי שלדברי שאר המפרשים לא נאמר זה אלא לדברי רב בלבד ואין הלכה כמותו ועוד שלא היה לו לומר לא שנו בסתם אחר שלדברי שמואל אין מקום לזה:

**ז** לְפִיכֶם צָרִיךְ לְהִתְכַּוֵּן לְשֶׁבֶת בְּעֶקְרוֹ אוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שְׁבִדְרוֹמוֹ אוֹ שְׁבַצְפוֹנוֹ. וְאִם הָיָה תַּחְתּוֹ פְּחוֹת מִשְׁמוֹנֶה אַמּוֹת וְנִתְכַּוֵּן לְשֶׁבֶת תַּחְתּוֹ קִנָּה שְׁהָרֵי אֵין שָׁם שְׁעוֹר שְׁנֵי מְקוֹמוֹת וְהָרֵי מְקַצֵּת מְקוֹמוֹ מְסִיָּם. הָיוּ שְׁנַיִם בָּאִים בְּדֶרֶךְ אֶחָד מֵהוּ מִכִּיר אֵילָן אוֹ גֵּדֵר אוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא קוֹבֵעַ בּוֹ שְׁבִיתָה וְהַשְּׁנַיִם אֵינוֹ מִכִּיר. זֶה שְׁאֵינוֹ מִכִּיר מוֹסֵר שְׁבִיתָתוֹ לַמִּכִּיר וְהַמִּכִּיר מִתְכַּוֵּן לְשֶׁבֶת הוּא וְחִבְרוֹ בְּמְקוֹם שֶׁהוּא מִכִּיר :

**מגיד משנה** **היו שנים באין בדרך וכו'.** ברייתא שם היו שנים אחד מכיר ואחד שאינו מכיר זה שאינו מכיר מוסר שביתתו למכיר והמכיר אומר תהא שביתתנו במקום פלוני ע"כ:

**ח** אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶחָד מֵהוֹן לְהוֹלִיךְ לָהֶן יַעֲרוֹבוּ לְמְקוֹם יָדוּעַ וְהִחֲזִיק בְּדֶרֶךְ וְהִחֲזִירוֹ חִבְרוֹ וְלֹא הוֹלִיךְ יַעֲרוֹבוּ. הֵן לֹא קִנּוּ שְׁבִיתָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁהָרֵי לֹא הֵנִיחַ שָׁם יַעֲרוֹבוּ וְאֵין לָהֶן לְהִלְךְ מִמְּדִינָתָן אֶלָּא אֶלְפִים אֶמָּה לְכָל רוֹחַ. וְהוּא קִנָּה שָׁם יַעֲרוֹב שְׁהָרֵי הוּא בָּא בְּדֶרֶךְ וְנִתְכַּוֵּן לְשֶׁבֶת שָׁם וְהִחֲזִיק בְּדֶרֶךְ. לְפִיכֶם יֵשׁ לוֹ לְהִלְךְ לְאוֹתוֹ מְקוֹם לְמַחֵר וְלְהִלְךְ מִמֶּנּוּ אֶלְפִים אֶמָּה לְכָל רוֹחַ :

**מגיד משנה** **אנשי העיר ששלחו אחד מהם וכו'.** משנה (דף נ"ב:) מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה והחזירו חבירו הוא מותר לילך וכל בני העיר אסורין דברי ר"י והלכה כר"י ובגמרא מאי שנא הוא ומאי שנא אינהו אמר רב הונא הבייע כגון שיש לו שני בתים וביניהם שני תחומי שבת הוא כיון דנפק ליה לאורחא הוה ליה עני והנך עשירים נינהו. ומדברי רבינו נראה שכשאמרו שיש לו שני בתים אורחא דמלתא נקט אבל הרשב"א ז"ל כתב שכל שלא אמר בפירוש שביתתי במקום פלוני כיון שהחזירו חבירו אם אין לו בית שם כל שחזר ולא הלך אני אומר נמלך שלא לילך שם עד שיאמר בפירוש שביתתי במקום פלוני וזו סברא שלו ז"ל:

**ט** זֶה שְׁאֵמְרָנוּ שֶׁצָרִיךְ הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוֹם שְׁיַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ. לֹא שְׁיִצֵּא וְיִלְךְ בְּשָׂדֵה אֶלָּא אֶפְלוּ יֵרֵד מִן הָעֲלִיָּה לִילְךְ

לְאוֹתוֹ מְקוֹם וְקָדָם שְׂיֵצֵא מִפֶּתַח הַחֲצֵירוֹ חִבְרוּ הָרִי זֶה  
הַחֲזִיק וְקָנָה שְׁבִיתָהּ. וְכָל הַקּוֹנָה <sup>נח</sup> שְׁבִיתָהּ בְּרוּחֵי מְקוֹם אֵינוֹ  
צָרִיךְ לֹאמֹר שְׁבִיתָתִי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי אֶלָּא כִּינּוֹן שְׁגִמַר בְּלִבּוֹ  
וְהַחֲזִיק בְּדָרְךְ כָּל שֶׁהוּא קָנָה שָׁם שְׁבִיתָהּ. וְאִין צָרִיךְ לֹאמֹר מִי  
שְׂיֵצֵא בְּרִגְלָיו וְעָמַד בְּמְקוֹם שְׁקוֹנָה בּוֹ שְׁבִיתָהּ שְׂאִינוֹ צָרִיךְ  
לֹאמֹר כָּלוּם אֶלָּא כִּינּוֹן שְׁגִמַר בְּלִבּוֹ קָנָה :

**מגיד משנה** זה שאמרנו שצריך הקונה וכו'. שם מעשה שבקיה עד דנחית  
דרגא וכו': וכן כל הקונה שביטה וכו'. שם מסקנא דגמרא כרב יוסף ואלביא  
דרבי יוסי בן רבי יהודה :

**2** הַתְּלִמִּידִים שֶׁהוֹלְכִין וְאוֹכְלִין בְּלֵילֵי שַׁבַּת בְּשָׂדוֹת וּבְכַרְמִים  
אֶצֶל בְּעָלֵי הַבָּתִּים שֶׁפִּתּוּן מְצוּיָה לְעוֹבְרֵי דְרָכִים הַבָּאִים שָׁם  
וּבָאִים וְלִגְנִים בְּבֵית הַמְּדֻרָשׁ. מְהֻלְכִין אֶלְפִּים אִמָּה לְכָל רוּחַ  
מִבֵּית הַמְּדֻרָשׁ לֹא מִמְּקוֹם הָאֶכֶלָּה. שְׂאֵלוֹ מְצָאוּ סְעֻדָתוֹ בְּבֵית  
הַמְּדֻרָשׁ לֹא הָיוּ יוֹצְאִין לְשָׂדֵה וְאִין דְּעֵתוֹן סוּמְכָת לְדִירָה אֶלָּא  
עַל בֵּית מְדֻרָשׁ :

**מגיד משנה** התלמידים שהולכין ואוכלין בליל שבת וכו'. פרק הדר (דף ע"ג):  
הני בני בי רב דכרכי ריפתא בבגא ואתו בייתי בבי רב כי משחינן להו תחומא  
מבגא משחינן להו או מבי רב משחינן להו ופשטו מבי רב משחינן להו דאנן  
סהדי דאי איכא דמייתי להו ריפתא להכא הוה ניחא להו טפי:

## הלכות עירובין - פרק שמיני

**א** אִין מְנִיחִין שְׁנֵי עִרוּבִין אֶחָד בְּמִזְרַח וְאֶחָד בְּמַעְרָב כְּדִי  
שְׂיִהְיֶה בְּמִקְצַת הַיּוֹם עַל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעִרוּבִין וּבְשָׂרָה הַיּוֹם עַל

הַעֲרוֹב הַשְּׁנִי. שְׂאִין מְעַרְבִין שְׁנֵי עֲרוֹבֵין לְיוֹם אֶחָד. טָעָה וְעָרַב לְשֵׁתֵי רוּחוֹת כַּמְדָּמָה הוּא שְׂמַעְרָבִין לְשֵׁתֵי רוּחוֹת. אוֹ שְׂאָמַר לְשְׁנַיִם צָאוּ וְעָרְבוּ עָלַי אֶחָד עָרַב עָלָיו לְצַפּוֹן וְאֶחָד עָרַב עָלָיו לְדָרוֹם מְהֵלֶךְ כְּרָגְלֵי שְׁנֵיהֶם:

**מגיד משנה** אין מניחין שני עירובין אחד במזרח וכו'. פרק בכל מערבין (דף ל"ח) אמרו לו חכמים לר"א אי אתה מודה שאין מערבין ליום אחד חציו לצפון וחציו לדרום אמר להם אבל וכו': טעה ועירב. פ' מי שהוציא והו (דף נ: טעה ועירב לשתי רוחות כמדומה הוא שמערבין לשתי רוחות או שאמר לעבדיו צאו וערבו עלי אחד עירב עליו לצפון ואחד עירב עליו לדרום מהלך לצפון כעירובו לדרום לדרום כעירובו לצפון ואם מצעו עליו את התחום לא יזוז ממקומו ע"כ:

**ב** כִּיצַד מְהֵלֶךְ כְּרָגְלֵי שְׁנֵיהֶם. שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהֵלֶךְ אֶלָּא בְּמִקּוֹם שֵׁישׁ לְשְׁנֵיהֶם לְהֵלֶךְ בּוֹ. נָתַן הָאֶחָד עָרוֹב בְּרַחוּק אֶלְף אַמָּה לְרוּחַ מְזָרְחַת וְהַנִּיחַ הַשְּׁנִי מֵהֵן עָרוֹבוֹ בְּרַחוּק חֲמִשׁ מֵאוֹת אַמָּה לְרוּחַ מְעָרַב. אֵין זֶה שְׂעָרְבוּ עָלָיו מְהֵלֶךְ בְּמַעְרַב אֶלָּא אֶלְף אַמָּה כְּרָגְלֵי מִי שְׂעָרַב עָלָיו בְּמְזָרְחַת. וְלֹא יְהֵלֶךְ בְּמְזָרְחַת אֶלָּא אֶלְף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אַמָּה כְּרָגְלֵי מִי שְׂעָרַב עָלָיו בְּמַעְרַב. לְפִיכָךְ אִם עָרַב אוֹ עָרְבוּ עָלָיו שְׁנֵי עֲרוֹבֵין אֵלוֹ אֶחָד בְּרַחוּק אֶלְפִים אַמָּה לְמְזָרְחַת וְאֶחָד בְּרַחוּק אֶלְפִים אַמָּה לְמַעְרַב הָרִי זֶה לֹא יִזְוֶז מִמְּקוֹמוֹ:

**ג** מְעָרַב אָדָם שְׁנֵי עֲרוֹבֵין בְּשֵׁתֵי רוּחוֹת [א] וּמִתְנַה וְאוֹמֵר אִם אֵרַע לִי דָבָר מְצֹנָה אוֹ נִלְחָצְתִּי לְמַחֵר וְנִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זוֹ זֶה הָעֲרוֹב הוּא שְׂאֲנִי סוֹמֵךְ עָלָיו וְהָעֲרוֹב שְׂבָרוּחַ הַשְּׁנִית אֵינוֹ כָּלוּם. וְאִם נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זוֹ הַשְּׁנִית זֶה הָעֲרוֹב הוּא שְׂאֲנִי סוֹמֵךְ עָלָיו וְשְׂבָרוּחַ הָרֵאשׁוֹנָה אֵינוֹ כָּלוּם. וְאִם נִצְרַכְתִּי לְשֵׁתֵי הָרוּחוֹת יֵשׁ לִי לְסַמֵּךְ עַל אֵיזָה עָרוֹב שְׂאֲרָצָה וְלֵאִיזָה שְׂאֲרָצָה אֵלֶיךָ. וְאִם לֹא אֵרַע לִי דָבָר וְלֹא נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ מֵהֵן אֵין שְׁנֵי הָעֲרוֹבֵין הָאֵלוֹ עָרוֹב וְאֵינִי סוֹמֵךְ עַל אֶחָד מֵהֵן אֶלָּא הָרִינִי כְּבָנִי עִירִי שֵׁישׁ לוֹ אֶלְפִים אַמָּה לְכָל רוּחַ מְחוּץ לְחוֹמָה:

**מגיד משנה מערב אדם שני עירובין בשתי רוחות וכו'.** בכל מערבין (דף ל"ו): משנה מתנה אדם על עירובו ואומר אם באו עובדי כוכבים ומזלות למזרח עירובי למערב למערב עירובי למזרח אם באו מכאן ומכאן למקום שארצה אלך לא מכאן ולא מכאן הריני כבני עירי אם בא חכם למזרח עירובי למזרח למערב וכו' וקיי"ל כמתני' דיש ברירה בשל דבריהם וכו"נ מן ההלכות וכן פסקו ז"ל:

**ד** כַּשֵׁם שְׁאֲסוּר לְצֵאת חוּץ לְתַחוּם בְּשַׁבַּת כֶּךָ אָסוּר לְצֵאת בְּיוֹם טוֹב וּבְיוֹם הַכְּפוּרִים. וְכַשֵׁם שֶׁהַמוֹצֵיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת בְּשַׁבַּת חָיֵב כֶּךָ הַמוֹצֵיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת בְּיוֹם הַכְּפוּרִים חָיֵב. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב מִתֵּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת. לְפִיכֵךְ מְעַרְבִין עֲרוּבֵי חֲצוֹת וּמְשַׁתְּתִפִּין בְּמְבוֹאוֹת לְיוֹם הַכְּפוּרִים כְּשַׁבַּת. וּמְעַרְבִין עֲרוּבֵי תַּחוּמִין לְיוֹם הַכְּפוּרִים וּלְיָמִים טוֹבִים כְּדָרְךָ שֶׁמְעַרְבִין לְשַׁבַּת:

**מגיד משנה כשם שאסור לצאת חוץ לתחום וכו'.** דין התחומין שהן שוין ביום הכפורים ובימים טובים כשבת מוסכם פ' בכל מערבין (דף ל"א) ופשוט שם ויתבאר מן הדינין הבאין, ודין עירובי חצרות שהוא נוהג ביוה"כ מחלוקת אבל פסק ההלכה שכשם שעירוב והוצאה לשבת כך עירוב והוצאה ליוה"כ ונזכר זה בהרבה מקומות ומסקנא בכריתות פרק אמרו לו (דף נ"ד פ"ו): וביו"ט משמע פרקא קמא דיו"ט (דף י"ב): דב"ה סבירא להו דאין עירוב והוצאה ליו"ט וכן היא מסקנת ההלכות פרקא קמא דיו"ט ויתבאר יותר מזה פ"א מהלכות שביתת יו"ט והרשב"א ז"ל חלוק בזה וכתב בספרו אין מוצאין מחצר לחצר כלים שאין בהם צורך ליו"ט אא"כ עירבו שעירוב והוצאה ליו"ט כמו שיש עירוב והוצאה לשבת ושם אבאר הסוגיא לפי דעתו ולפי דעת רבינו:

**ה** יוֹם טוֹב שֶׁחָל לְהִיּוֹת סָמוּךְ לְשַׁבַּת בֵּין מְלַפְנֵיהָ בֵּין מְלֹאחֶרֶיהָ אוֹ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת יֵשׁ לוֹ לְעֶרֶב שְׁנֵי עֲרוּבִין לְשֵׁתֵי רוּחוֹת וְסוּמְךָ עַל אֵי זֶה מֵהֵן שְׁיַרְצֶה לְיוֹם הָרֵאשׁוֹן וְעַל הָעֲרוּב שֶׁבְּרוּחַ הַשְּׁנֵי לְיוֹם הַשְּׁנִי. אוֹ מְעַרֵב עֲרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת וְסוּמְךָ עָלָיו לְאַחַד מִשְׁנֵי יָמִים וּבְיוֹם הַשְּׁנִי יִהְיֶה כְּבָנֵי הָעִיר וְכֹאֲלוֹ לֹא עָשָׂה עֲרוּב וְיֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אֲמָה לְכָל



רוח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּת אֲבָל  
בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ [ג] הַשָּׁנָה הָרִי הוּן כְּיוֹם אֶחָד וְאִינוּ  
מְעַרְב לְשָׁנֵי יָמִים אֶלָּא לְרוּחַ אַחַת :

**ההראב"ד** יו"ט שחל להיות וכו'. כתב הראב"ד ואיך לא פירש ולא חילק  
בדבר והלא העמידוה בגמרא דמנח לה בסוף אלף אמה לכאן ובסוף אלף אמה  
לכאן דאי לא יו"ט ושבת לא מצי לערב בשתי רוחות :

**מגיד משנה** יום טוב הסמוך לשבת וכו'. בפ' בכל מערבין (דף ל"ח) משנה ר"א  
אומר יו"ט הסמוך לשבת בין מלפניו בין מלאחריו מערב אדם שני עירובין  
ואומר עירובי בראשון למזרח ובשני למערב בראשון למערב ובשני למזרח  
עירובי בראשון ובשני כבני עירי וחכמים נחלקו ונפסקה הלכה בגמרא כר"א  
וכן הדין בשני ימים טובים של גלויות וכן מפורש שם ונזכר בהלכות אבל לא  
בשני ימים טובים של ראש השנה :

**1** וְכֵן מִתְּנָה אָדָם עַל עֲרוּבוֹ וְאוֹמֵר עֲרוּבֵי לְשַׁבַּת זוֹ אֲבָל לֹא  
לְשַׁבַּת אַחֶרֶת. אוֹ לְשַׁבַּת אַחֶרֶת אֲבָל לֹא לְשַׁבַּת זוֹ. לְשַׁבָּתוֹת וְלֹא  
לְיָמִים טוֹבִים לְיָמִים טוֹבִים וְלֹא לְשַׁבָּתוֹת :

**מגיד משנה** וכן מתנה אדם וכו'. כמדומה לי שמבואר זה בתוספתא ופשוט  
הוא :

**2** אָמַר לַחֲמֹשֶׁה הָרִינִי מְעַרְב עַל אֵיזָה מִכֶּם שְׁאֲרָצָה רְצִיתִי  
אֵלֶיךָ לֹא רְצִיתִי לֹא אֵלֶיךָ. אֵף עַל פִּי שְׁרָצָה [ג] מִשְׁחַשְׁכָּה יֵלֶךְ. דְּבָר  
שֶׁהוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים יֵשׁ בּוֹ בְּרָרָה. וְכֵן הִמְעָרַב לְשַׁבָּתוֹת שֶׁל  
כָּל הַשָּׁנָה וְאָמַר רְצִיתִי אֵלֶיךָ לֹא רְצִיתִי לֹא אֵלֶיךָ אֶלָּא אֶהְיֶה כְּבָנֵי  
עִירִי כָּל שַׁבָּת שְׁיִרְצָה יֵלֶךְ אֵף עַל פִּי שְׁרָצָה מִשְׁתַּחֲשָׁד :

**מגיד משנה** אמר לחמשה הריני מערב וכו'. שם (דף ל"ז:) מוכיח דלדידן  
דקי"ל בדרבנן יש ברירה אפילו רצה משחשכה עירובו עירוב דאיגלאי מלתא  
למפרע דבין השמשות זהו שקנה שביתה שם וכ"כ ז"ל: **וכן המערב לשבתות**  
**וכו'.** גם זה שם במחלוקת וקי"ל כמ"ד אפילו רצה משחשכה עירובו עירוב  
ומטעם יש ברירה :

**ח** המערב לשני ימים טובים של גליות או לשבת יום טוב אף על פי שהוא ערוב אחד לרוח אחת לשני הימים צריך שיהיה הערוב במקומו מצוי בליל הראשון ובליל שני כל בין השמשות. כיצד הוא עושה. מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת ומחשיך עליו ונוטלו בידו ובא לו אם היה ליל יום טוב. ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשיך [ד] ואוכלו אם היה ליל שבת או מביאו אם היה ליל יום טוב. מפני שהן שתי קדשות ואינן כיום אחד כדי שנאמר מליל ראשון קנה הערוב לשני ימים:

**ההראב"ד** **המערב לשני ימים וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל טעה בזה שאפילו בשני י"ט של ר"ה אע"פ שהן קדושה אחת צריך שיהא העירוב קיים בליל שני ובמקומו, לחומרא אמרינן שהן קדושה אחת אבל לקולא לא אמרינן, עכ"ל:

**מגיד משנה** **המערב לשני י"ט של גליות וכו'.** (דף ל"ח) אמר להם ר"א אי אתם מודים לי שאם עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני נאכל עירובו בראשון אין יוצא בשני אמרו לו אבל אמר להן אי"כ שתי קדושות הן ורבנן הכא לחומרא והכא לחומרא. ופירש"י ז"ל משום דמספקא להו אי קדושה אחת הן אי שתי קדושות הן: **כיצד הוא עושה וכו'.** במשנה כיצד יעשה מוליכו בראשון מחשיך עליו נוטלו ובא לו והשני מחשיך עליו ואוכלו ובא לו ע"כ ופירש רבינו שזהו בשני י"ט או ביו"ט שלפני השבת אבל ביו"ט שלאחר השבת אי"א להביאו בליל שבת ופשוט הוא ומוכרח וכן פירש"י ז"ל ויו"ט אחר השבת דלא אפשר בהכי מוליכו בראשון וחוזר והולך שם בשני לראות אם קיים העירוב ומחשיך עליו ואם רוצה יאכלנו או יביאנו אח"כ עכ"ל. ומכאן שאם היה במקום המשתמר שרשאי הוא להשאירו שם ולא אמרו נוטל בידו אלא דרך עצה אם לא היה במקום המשתמר וכ"כ הרשב"א ז"ל ופשוט הוא. **וממ"ש רבינו מפני שהן שתי קדושות ואינן כיום אחד** נראה שדעתו שבשני י"ט של ר"ה שהן כיום אחד נאכל בראשון יוצא עליו בשני. ועל זה כתוב בהשגות אי"א טעה בזה שאפילו בשני י"ט של ר"ה שהם קדושה אחת לקולא לא דבעינן שיהא העירוב קיים בליל שני ובמקומו לחומרא אמרינן שהן קדושה אחת לקולא לא אמרינן ע"כ. ואני אומר לא טעה רבינו דאם איתא דאמרינן קדושה אחת לחומרא ולא לקולא מאי קא מקשה ר"א לרבנן מנאכל עירובו בראשון שאין יוצא בשני ולימרו ליה אינהו וליטעמיך שני י"ט של ר"ה מאי איכא למימר ולמאי איצטריכו למימר דספוקי מספקא להו וכמ"ש

למעלה אלא ודאי כל שהן בקדושה אחת לכל דבריהם הוא ואפילו לרבנן דעד כאן לא מספקא להו לרבנן ונקיטי הכא לחומרא והכא לחומרא אלא ביו"ט ושבט אבל בשני י"ט של ר"ה פשיטא להו דקדושה אחת הן ואפילו לקולא ולזה הסכים הרשב"א ז"ל בספר קצר שלו וכ"כ ר' פנחס הלוי באזהרות שלו ועיקר:

**ט** נֶאֱכַל הָעֵירוֹב בְּרֵאשׁוֹן קִנְהָ הָעֵירוֹב לְרֵאשׁוֹן וְאִין לוֹ עֵירוֹב לְשָׁנִי. עֵרֵב בְּרֵגְלִיו בְּרֵאשׁוֹן צָרִיךְ לְעֵרֵב בְּרֵגְלִיו בְּשָׁנִי וְהוּא שְׂיִלְךְ וְיַעֲמַד בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וְיִחַשֵׁב בְּלִבּוֹ שְׂיִקְנֶה שָׁם שְׁבִיתָהּ. עֵרֵב בְּפֶת בְּרֵאשׁוֹן אִם רָצָה לְעֵרֵב בְּרֵגְלִיו בְּשָׁנִי הֵרִי זֶה עֵירוֹב. וְאִם רָצָה לְעֵרֵב בְּפֶת צָרִיךְ לְעֵרֵב [ה] בְּאוֹתָהּ הַפֶּת עֲצָמָה שְׂעֵרֵב בָּהּ בְּרֵאשׁוֹן:

**מגיד משנה** נאכל העירוב וכו'. זה מבואר שם וכבר נזכר: עירב ברגליו וכו'. שם (דף ל"ח:) עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני והקשו והא קא מכין מיום טוב לשבת ותירצו מי סברת דאזיל ואמר מידי דאזיל ושתיק וקאים ולא אמר. ולזה כתב רבינו ויחשוב בלבו. ומ"ש צריך לערב ברגליו ר"ל בדוקא שאינו יכול לערב בפת כמו שיתבאר בסמוך: עירב בפת וכו'. שם (דף ל"ט:) עירב בפת בראשון מערב ברגליו בשני עירב ברגליו בראשון אין מערבין בפת בשני לפי שאין מערבין בתחלה בפת, עירב בפת בראשון מערב בפת בשני אמר שמואל ובאותה הפת והטעם משום הכנה. וכתב הרשב"א שאם עירב בפת חדשה אינו עירוב:

**ז** יוֹם הַכְּפוּרִים שְׁחָל לְהֵיוֹת עֶרֶב שֶׁבֶת אוֹ לְאַחַר שֶׁבֶת בְּזִמְן שְׂמֻקְדָּשִׁין עַל פִּי הָרְאִיָּה יִרְאֶה לִּי שֶׁהוּא כְּיוֹם אֶחָד וְקִדְשָׁה אַחַת הֵם:

**מגיד משנה** יום הכפורים וכו'. זו סברת רבינו גלוית הטעם שכיון שכל שאסור בשבת אסור ביום הכפורים דין הוא שיהו קדושה אחת. וכתב רבינו בזמן שמקדשין על פי הראיה לפי שבזמנים אלו לעולם לא יחול יוה"כ סמוך לשבת. ולסברת רבינו הסכים הרשב"א ז"ל וכן לשונו יוה"כ ושבת יש מי שהורה שקדושה אחת הן ונראין דבריו עכ"ל. אלא שהיה לו לפרש באיזה זמן:

**יא** זֶה שְׁאִמְרָנוּ שְׁיֵשׁ לוֹ לְעֶרֶב שְׁנֵי עֲרוֹבֵין בְּשִׁתֵּי רוּחוֹת לְשָׁנֵי הַיָּמִים וְהוּא שְׁיִהְיֶה אֶפְשָׁר לוֹ לְהִגִּיעַ לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵי הָעֲרוֹבֵין בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. אָבֵל אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִגִּיעַ לְעֶרֶב שֶׁל יוֹם הַשְּׁנִי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֵין עֲרוֹב הַשְּׁנִי עֲרוֹב. שְׁהָעֲרוֹב מְצֻתוֹ שְׁיִהְיֶה בְּסַעֲדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם וְזֶה הוּאִיל וְאִינוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְזֶה הָעֲרוֹב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הֲרִי זֹו אֵינָה רְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם :

**מגיד משנה** **זה שאמרנו שיש וכו'.** שם (דף ל"ח:) הקשו על מה ששנינו מערב אדם שני עירובין והא בעינא סעודה הראויה מבע"י ותירצו מי סברת דמנח ליה בסוף אלפים אמה לכאן ובסוף אלפים אמה לכאן דמנח ליה בסוף אלף אמה לכאן ובסוף אלף אמה לכאן ע"כ. וזה מבואר :

**יב** כִּיצַד. הֲרִי שְׁהֵנִיחַ עֲרוֹבוֹ בְּרַחוּק אֲלֵפִים אִמָּה מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְזָרְח וְסַמָּךְ עָלָיו לַיּוֹם רִאשׁוֹן וְהֵנִיחַ עֲרוֹב שְׁנֵי בְּרַחוּק אִמָּה אַחַת אוֹ מְאָה אוֹ אֶלֶף בְּרוּחַ מְעַרְב וְסַמָּךְ עָלָיו לַיּוֹם שְׁנִי אֵין זֶה הַשְּׁנִי עֲרוֹב. שְׁהֲרִי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֵין זֶה הָעֲרוֹב הַשְּׁנִי רְאוּי לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לְפִי שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ אֵלָיו שְׁהֲרִי לֹא נִשְׁאַר לוֹ בְּרוּחַ מְעַרְב כְּלוּם :

**מגיד משנה** **כיצד הרי שהניח וכו'.** כבר נתבאר בסמוך :

**יג** אָבֵל אִם הֵנִיחַ עֲרוֹבוֹ בְּרַחוּק אֶלֶף וְחֲמִשׁ מְאוֹת אִמָּה מִבֵּיתוֹ בְּרוּחַ מְזָרְח וְסַמָּךְ עָלָיו לַיּוֹם רִאשׁוֹן וְהֵנִיחַ עֲרוֹב שְׁנֵי רַחוּק מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מְעַרְב בְּתוֹךְ חֲמִשׁ מְאוֹת אִמָּה וְסַמָּךְ עָלָיו לַיּוֹם שְׁנִי הֲרִי זֶה עֲרוֹב. שְׁהֲרִי אֶפְשָׁר לוֹ שְׁיִגִּיעַ לוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן :

**יד** יוֹם טוֹב שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת אִינוּ עוֹשֶׂה עֲרוֹב בַּיּוֹם טוֹב לֹא עֲרוֹבֵי חֲצֵרוֹת וְלֹא עֲרוֹבֵי תְּחוּמֵין אֶלָּא מְעַרְב הוּא בַּיּוֹם חֲמִישִׁי שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת בְּחֲמִישִׁי וְעֶרֶב שֶׁבֶת מְעַרְב מִיּוֹם רְבִיעִי עֲרוֹבֵי תְּחוּמֵין

וְעִרּוּבֵי חֲצָרוֹת. וְאִם שָׁכַח וְלֹא עָרַב הָרִי זֶה מְעַרְב עִרּוּבֵי חֲצָרוֹת  
בְּחֻמֵּי שְׂבִי וּבְעָרְב שֶׁבֶת וּמִתְנַה אֲבָל לֹא עִרּוּבֵי תְּחוּמֵינָּה :

**מגיד משנה** **יום טוב שחל להיות וכו'.** במסכת יום טוב פרק יום טוב שחל (דף  
ט"ז י"ז): תנו רבנן יום טוב שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא עירובי  
תחומין ולא עירובי חצרות ונחלקו שם ונפסקה הלכה כן: **ואם חלו שני וכו'.**  
זה פשוט ויתבאר מהדין שיבא בסמוך: **ואם שכח ולא וכו'.** שם (דף י"ז) מניח  
אדם עירובי תחומין מיו"ט לחבירו ומתנה וכל שכן עירובי תבשילין ורבא  
אמר מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה אבל עירובי תחומין  
לא דמיקני שביתה ביום טוב לא. ובהלכות והלכתא כותיה דרבא דבתרא הוא  
ומסתברא לן דהני מילי בעירובי תחומין דמיקני שביתה הוא אבל עירובי  
חצרות דבטול רשות הוא מניח אדם עירובו ביום טוב ראשון ומתנה ונימא  
הכי וכו' כדברי רבינו:

**טו** **כִּיצַד מִתְנָה.** אֹמֵר בְּחֻמֵּי שְׂבִי אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב אֵין בְּדַבְרֵי  
כְּלוּם וְאִם לָאוּ הָרִי זֶה עָרוּב. וְלִמְחַר חוּזַר וּמְעַרְב וְאֹמֵר אִם  
הַיּוֹם יוֹם טוֹב כְּבָר עָרַבְתִּי מֵאֲמֶשׁ וְאֵין בְּדַבְרֵי הַיּוֹם כְּלוּם וְאִם  
אֲמֶשׁ הָיָה יוֹם טוֹב הָרִי זֶה עָרוּב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשָׁנֵי  
יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת אֲבָל בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה  
הָרִי הֵן כְּיוֹם אֶחָד וְאֵינוֹ מְעַרְב לָהֶן אֲלֵא מְעַרְב יוֹם טוֹב: סְלִיק  
הַלְכוֹת עִרּוּבֵינָּה

**מגיד משנה** **במה דברים אמורים בשני ימים טובים של וכו'.** גם זה שם  
בהלכות ומבואר בפרק קמא דביצה (דף ו'): כן גבי עירובי תבשילין וכל שכן  
גבי עירובי חצרות: **סליק הלכות עירובין**

---

**הלכות שביתת עשור**

יש בכללן ארבע מצות. שתי מצות עשה. ושתי מצות לא תעשה. וזהו פרטן:

א) לשבת בו ממלאכה. ב) שלא לעשות בו מלאכה. ג) להתענות בו. ד) שלא לאכל ולשתות בו:

ובאור כל המצות האלו בפרקים אלו:

## הלכות שביתת עשור - פרק ראשון

**א** מצות עשה לשבת ממלאכה בעשור לחדש השביעי שנאמר (ויקרא כג-לב) 'שבת שבתון הוא לכם'. וכל העושה בו מלאכה בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר (במדבר כט-ל) 'ובעשור וגו' (במדבר כט-ל) 'כל מלאכה לא תעשו'. ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה. אם עשה ברצונו בנדון חייב כרת. ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה:

**מגיד משנה** מצות עשה מן וכו'. זה מבואר בכתוב ונזכר בגמרא בכמה מקומות: ומהו חייב על עשיית וכו'. משנה פרק קמא דכריתות (דף נב ע"ב):

**לחם משנה** מצות עשה לשבות ממלאכה בעשור לחדש השביעי וכו'. קשה דנראה דזהו השבת שבתון האחר הכתוב בתורה חוץ ממה שדרש לקמן שבת לענין אכילה ושבתון לעניינים אלו דתרי שבת שבתון כתיבי וחד דריש לקמן והאי אתי לעשה ואם כן קשה ל"ל שבתון בשבת לבד סגי דהא לקמן דריש תרוייהו שבת שבתון וכאן לא דריש. עוד קשה לי דבשבת פרק אלו קשרים (דף קי"ד): אמרו שם אמר רב מנא תנא מנין ליום הכפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק ת"ל שבתון שבות למאי אילימא למלאכה והא כתיב כל מלאכה לא תעשו אלא לאו לקניבת ירק ש"מ ע"כ. ואי ביוה"כ נמי איכא שבתון שהוא יתירא אמאי לא דרשינן נמי לקניבת ירק דאסור ביוה"כ משום דאי למלאכה הא כתיב כל מלאכה לא תעשו אי"ו דאתי לקניבת ירק ולא שדינן

ליה לעשה ולא תעשה כמו גבי שבת דלא רצה רב הונא לומר דאתי כר"י דאמר הכי התם וכבר הקשה רש"י ז"ל שם קושיא זו ותירץ דשבתון דיוה"כ אתי לענוי. אבל רבינו ז"ל דפסק דאתי למלאכה ופסקה לדרב הונא קשה טובא. וי"ל דס"ל (דרי' ז"ל אמר) דודאי דשבתון דיוה"כ לא לקניבת ירק דא"כ לשתוק מדשבת ואנא ידענא מכ"ש דיוה"כ. וכי תימא נימא איפכא דיוה"כ אתי לאסור קניבת ירק ושבתון דשבת אתי לעשה י"ל דבלאו הכי אית לן עשה בשבת מביום השביעי תשבות כמ"ש רבינו ז"ל בריש הלכות שבת וטפי עדיף לאוקמי עשה ביוה"כ דליכא שם עשה בתורה מפורש. ועיין לעיל דרבינו יתרא כתירוץ התוספות דאסמכתא בעלמא ע"ש:

**ב** כָּל מְלָאכָה שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָה בְּשַׁבַּת סְקִילָה חִיבִין עַל זְדוּנָה בְּעִשׂוֹר כָּרְת. וְכָל שְׁחִיבִין עָלָיו קָרְבַּן חֲטָאת בְּשַׁבַּת חִיבִין עָלָיו קָרְבַּן חֲטָאת בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכָל דָּבָר שְׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבַּת אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְלָאכָה אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְאִם עָשָׂה מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת כְּדָרְךָ שְׂמִכִין אוֹתוֹ עַל הַשַּׁבַּת. וְכָל שְׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבַּת אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכָל שְׁאֲסוּר לְאָמְרוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכַתְחֵלָה בְּשַׁבַּת כֶּךָ אָסוּר בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר אֵין בֵּין שַׁבַּת לְיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּעִנְיָנִים אֵלוֹ אֶלָּא שְׁזָדוֹן מְלָאכָה בְּשַׁבַּת בְּסְקִילָה וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּכָרְת:

**מגיד משנה** וכל שחייבין וכו'. פי"ק דמגיל' (ז'): משנה אין בין שבת ליוה"כ אלא שזה זדונו בהכרת וזה זדונו בסקילה. ובמשנה זו נתבאר כל מה שהזכיר רבינו עד ומותר לקנב וכו' :

**לחם משנה** כללו של דבר וכו'. בפ"ק דמגלה (דף ז'): משנה אין בין שבת ליוה"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת ע"כ. וקשה שהרי יש ביניהם קניבת ירק מן המנחה ולמעלה שביה"כ מותר ובשבת אסור. ונראה שלתראץ זה כתב רבינו ז"ל אין בין שבת וכו' בענינים אלו כלומר שכוונת המשנה היא בדברים שהם מלאכה דומים לאלו אבל קניבת ירק אין בו איסור מלאכה שאין איסורו אלא משום שבות וכדכתב ה"ה ז"ל ואע"פ שבקניבת ירק יש חילוק אין חשש בזה :

**ג** וּמִתֵּר לְקִנּוּב אֶת הַיָּרֵק בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. וּמֵהוּ הַקִּינּוּב שְׂיִסִּיר אֶת הָעֲלִים הַמְעֻפְּשׂוֹת וַיִּקְצֹץ הַשָּׂאֵר וַיִּתְקַן אוֹתוֹ לְאֲכִילָה. וְכֵן מְפַצְעִין בְּאַגּוּזִין וּמְפָרְכִין בְּרַמּוֹנִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה מִפְּנֵי עֲגַמַת נֶפֶשׁ. וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת אֲסוּר בְּקִנְיַת יָרֵק <sup>[א]</sup> וּבְפָצִיעַת אֲגוּזִים וּבְפָרִיכַת רַמּוֹנִים כָּל הַיּוֹם. וַיִּכְבֵּר נְהַגוּ הָעַם בְּשִׁנְעָר וּבַמְעָרֵב שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אַחַת מִכָּל אֱלוֹי בְּיוֹם הַצּוּם אֲלָא הָרִי הוּא כְּשֶׁבֶת לְכָל דְּבָרָיו :

**מגיד משנה ומותר לקנב וכו'.** פי' אלו קשרים (שבת קט"ו:) יוה"כ מותר בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה ופירש רבינו מהו הקנב שיסיר העלים המעופשות וכו' וכן פירש"י ז"ל כדבריו והביאו רביה שקניבה הוא חתיכה ממה שאמרו פרק כלל גדול (דף ע"ג:) האי מאן דקניב סלקא חייב שתיים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. ופירוש שחותך סלקא מן המחובר וחוזרת ומצמחת כמבואר פי"ח מהלכות שבת וביוה"כ הותר בתלוש שאין בו אלא משום שבות. והקשו על פירושם דאי להסיר העלים הרעים היינו בורר והיינו מלאכה גמורה. ויש לי לתרץ לדעתם דלא מקרי בורר אלא מתוך פסולת גמור או מין אוכל ממין אוכל אחר כנזכר פי"ח מהלכות שבת אבל זה הכל מין אוכל אחד ואין העלין האלו פסולת גמור ולא ראויין להקרא פסולת ואפשר שראויין לאכילה ע"י הדחק וכיון שכן אין בזה אלא משום שבות בשבת והותר ביוה"כ ואע"פ שאמרו מחבץ חייב משום בורר וכן משמר התם בדברים לחים. ופירוש יקצץ השאר אינו ר"ל דק דק שא"כ הרי זה תולדת טוחן כנזכר פי"ז מהלכות שבת. אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל פירשו הדחת ירק ואמרו שנזכר בירושלמי שמותר להדיח כבשין ושלקות וכן נזכר בתוספתא ואמרו שזו היא קניבת ירק האמור בגמרא שלנו: **וכן מפצעין וכו'.** מימרא פרק אלו קשרים מפצעין באגוזים ומפרכין ברמונים מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש ופירוש דוקא מן המנחה ולמעלה אבל קודם לכן לא דנראה כמתקן לצורך היום אי"נ דילמא אתי למיכל אבל מן המנחה ולמעלה כיון שהוא סמוך לערב דומה כמי שיש לו פת בסלו ולא אתי למיכל. ופירוש מפני עגמת נפש שחשו חכמים שלא יצטרך לערב לתקן הכל ותהיה נפשו עגומה: **ויוה"כ וכו'.** מחלוקת שם (דף קי"ד:) בקניבת ירק ופסק כדברי האוסרים דאינון בתראי ותניא כותייהו: **וכבר נהגו וכו'.** יש בגמרא (דף קט"ו:) רמז למנהג זה וכו' שאמרו דרבא חזא לבני ביתו דהוו מקדמי לפני המנחה ואסר להו וכדי שיאמינוהו אמר להם אתא אגרתא ממערבא דאסור. ולפי שנהגו כן לא נזכרו דינין אלו בהלכות:



**לחם משנה** ומותר לקנב את הירק וכו'. כתב ה"ה וכיון שכן אין בזה אלא משום שבות בשבת והותר ביוה"כ וא"ת היכי קאמר דבשבת אין איסורן אלא משום שבות שאין איסורן אלא דרבנן הא איסורן מן התורה כמו שדרשו בפרק אלו קשרים מיתור דשבתון בברייתא שהבאתי. וי"ל דה"ק אי לאו דרבייה קרא לא היה איסורו אלא משום שבות שאין איסורו אלא מדרבנן וכיון שכן היכא דגלי גלי שהוא בשבת אבל ביום הכפורים דלא גלי מותר: **ויום הכפורים וכו'.** כתב ה"ה פסק כדברי האוסרים דאינהו בתראי עכ"ל. פירוש דבריו דר' מנא ורב הונא אחרונים יותר מר' יוחנן והלכה כבתראי ואע"ג דתניא כוותיה דר"י מ"מ כבר הביא שם ר' מנא סייעתא לדבריו דברייתא אע"ג דדחאה ר"י מ"מ ר' מנא סבר דלאו דחוויה היא ומש"ה אפשר דכתב ה"ה דתניא כוותיה אע"ג דברייתא דהוי סייעתא לר"י הוי מפורשת יותר בלי שום פקפוק מ"מ משום דאינך בתראי פסק כוותיהו ומ"ש ותניא כוותיהו נמי תניא כמו לר"י וכיון דאיכא ברייתא דמסייעא לכאן וברייתא דמסייעא לכאן נכריע כדברי האחרונים דהלכה כבתראי. זה נראה פי' דברי ה"ה אע"פ שהוא קצת דחוק:

**ד** מְצוֹת עֲשֶׂה אַחֲרַת יֵשׁ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים וְהִיא לְשֶׁבֶת בּוֹ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה שְׁנֵאמַר [\(ויקרא טז-כט\)](#) 'תַּעֲנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם'. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ אִי זֶה הוּא עֲנוּי שֶׁהוּא לְנֶפֶשׁ זֶה הַצּוּם. וְכָל הַצָּם בּוֹ קִיִּם מְצוֹת עֲשֶׂה. וְכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בּוֹ בְּטַל מְצוֹת עֲשֶׂה וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵאמַר [\(ויקרא כג-כט\)](#) 'כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בְּעַצֶּם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָהּ'. מֵאַחַר שֶׁעֲנַשׁ הַכָּתוּב כָּרַת לְמִי שֶׁלֹּא נִתְעַנָּה לְמַדְנוֹ שֶׁמְזַהְרִין אָנוּ בּוֹ עַל אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה. וְכָל הָאוֹכֵל אוֹ הַשּׁוֹתֵה בּוֹ בְּשׁוֹגֵג חֵיב קָרְבָּן חֲטָאת קְבוּעָה:

**מגיד משנה** מצות עשה וכו'. מבואר בכתוב ופי' יוה"כ ביומא (ע"ד): העלו דעינוי זה הוא מאכילה ושתיה ודרשו כן וזהו שכתב רבינו מפי השמועה למדנו וכו'. וכל האוכל וכו'. שם ברייתא לא ענש א"כ הזהיר והוכיחו כן. וחיוב החטאת פ"ק דכריתות (דף ב').:

**לחם משנה** מצות עשה אחרת יש וכו'. דעת רבינו ז"ל דאין עשה מן התורה אלא באכילה אבל בשאר עינויים מרבינן ליה מקרא דשבתון וכדתני רבה ורב יוסף שהוזכר בגמרא בריש פרק יוה"כ (דף ע"ד) וסבר דתני רב יוסף פליג אמאי דאמרו בגמרא (דף ע"ו) הני ה' עינויים כנגד מי א"ר חסדא כנגד ה'

ענויים כו' דאין דעתו של רב יוסף אלא לרבות הדבר משום שבתון וכו' וענויים דריש להו כדדריש להו הברייתא אשר שם שאמרו תניא אידך תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה וכו' אביא פיגול ונותר וכו' וא"כ דריש להו כי הך ברייתא וליכא אלא חד איסור ענוי מפורש בתורה שהוא איסור האכילה אבל השאר מרבינן ליה משבתון ולכך כתב רבינו ז"ל שהיא מצות עשה אחת שנאמר תענו וכו' דכל שאר הענויים האמורים בכתוב דריש להו רבינו כדדריש להו הברייתא. והר"ן ז"ל יישב הברייתא של רב יוסף דלא פליג אדרב חסדא דקאמר הני חמשה ענויים וכו' ע"ש: **מאחר שענש הכתוב וכו'**. מג"ש מפיק ליה בגמרא ורבינו קצר בלשונו דמשמע דמהעונש לבד שמענו האזהרה ואינו כן אלא מן הג"ש ולא חש רבינו ז"ל לבאר:

**ה** וכן למדנו מפי השמועה שפסול לרחץ בו או לסוך או לנעל את הסנדל או לבעל. ומצוה לשבת מכל אלו פסולת ששבת מאכילה ושתייה [ב] שפאמר (ויקרא טז-לא) (ויקרא כג-לב) שבת שבתון שבת לענין (אכילה) ושבתון לענינים אלו. ואין חיבין פרת או קרבן אלא על אכילה ושתייה. אבל אם רחץ או סך או נעל או בעל מכין אותו מכת מרדות:

**מגיד משנה** וכן למדנו וכו'. דע שזה אינה מצוה מיוחדת מן התורה שא"כ היה ראוי לימנות במנין המצות ואין לומר שהוא בכלל להתענות לפי שאין דעת רבינו להוכיחה אלא משבת שבתון אבל זה לרבינו הוא מפי השמועה ונקרא דברי סופרים אחר שהוא ענין מיוחד בפני עצמו וזהו דעתו בסה"מ ודברים ארוכים הם אבל העירותי על דעתו ז"ל והרוצה לעמוד על תוכן דעתו יע"ש. ומ"ש כאן הוא בפי יוה"כ (יומא ע"ד): תנו רבה ורב יוסף בשאר ספרי דבי רב מנין ליוה"כ שאסור ברחיצה ונעילת הסנדל ובסיכה ותשמיש המטה ת"ל שבתון שבות. ופירוש מפי השמועה למדו פרטי דברים אלו כמו שיתבאר פ"ב ושם מבואר שאינו ענוש כרת אלא על אכילה ושתייה בלבד. ומ"ש **מכת מרדות** כבר הוכחתי כן פ"א מהלכות שבת:

**כסף משנה** וכן למדנו מפי השמועה שאסור לרחוץ בו או לסוך וכו'. כתב הרא"ש בשם ר"י וריב"א דהני ענויים אע"ג דבגמרא מפיק להו מקראי אסמכתא בעלמא נינהו והביא כמה ראיות לדבר ומה"ט מקילינן בהו ואמרינן (יומא ע"ג): המלך והכלה ירחצו את פניהם והחיה תנעול את הסנדל דברי ר"א וחכמים אוסרים ומדאסרי רבנן ע"כ בדליכא סכנה עסקינן ואי איסור נעילת הסנדל מדאורייתא היכי שרי ר"א ובגמרא (דף ע"ז): נמי אמרינן ומי

שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ומי שידי מלוכלכות בטיט וצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש ואי סיכה ורחיצה דאורייתא נינהו היכי מקילינן בהו הכי אלא ודאי מדרבנן נינהו. והר"ן הקשה על זה וכתב שנראה לו דכלהו מדאורייתא נינהו אלא דכיון דלאו בכלל עינוי דכתיבי בקרא בהדיא באורייתא נינהו אלא מריבויא דשבתון אתי וכדאיתא בגמרא קילי טפי ומסרם הכתוב לחכמים והם הקילו בהם כפי מה שראו והתירו כל שאינו נעשה להתענג וכן דעת הרמב"ם דכלהו מדאורייתא נינהו אלא דלא מיחזורא לי מהא דתניא לקמן התינוקות מותרים בכלם חוץ מנעילת הסנדל ומוכח בגמרא דמותרים בכולם דקאמר היינו דמותר לגדולים לרחצם ולסוכן והא הני ודאי לתענוג עבדי ואי מנעי הני מינייהו חד יומא לא מסתכני ואי מדאורייתא היכי שרי והא כתיב לא תאכלום וקרין ביה לא תאכלום להזהיר גדולים על הקטנים ועוד מדפסיק ותני התינוקות מותרים בכולם ולא אשכחנא בשום דוכתא חינוך בהני כדאשכחן בתענית משמע שעד שהגיעו לפרקן מותרים בכולם ואפילו ע"י גדולים ובשלמא אי דרבנן נינהו שפיר אא"א דאורייתא נינהו היכי שרי עכ"ל. ול"נ דאפילו לדעתו דאפילו הגיעו לחינוך מותרים בכולם איכא למימר דלא קשה מידי דאע"ג דאסירי מדאורייתא כיון דלא מפרשי בהדיא בקרא והם דברים המסורים לחכמים ראו שלא להחמיר על התינוקות בכך דכיון דאכילה ושתיה דכתיבי בקרא בהדיא מותר להאכילם ולהשקותם בידיים כ"ש שאר דברים ואע"פ שבשהגיעו לחינוך צריך לחנכן באיסור דאכילה ושתיה לא ראו לחנכן לדברים אלו מאחר שאינם מפורשים בכתוב וכיון דרביתיה דינוקא נינהו לא גזרו בהו רבנן. ולדעת הטור שכתב שכדרך שמחנכים אותם באכילה ושתיה כך מחנכין אותם ברחיצה וסיכה אתי שפיר טפי דההיא דהתינוקות מותרים בכולן בשלא הגיעו לחינוך היא וההיא דלהזהיר גדולים על הקטנים בשהגיעו לחינוך :

**לחם משנה** **וכן למדנו מן השמועה וכו'.** כתב ה"ה ונקרא דברי הסופרים אחר שהוא ענין מיוחד בפני עצמו ע"כ. ביאור דבריו דאע"פ שמן הראוי היה למנותו מצות עשה שהרי קרא דשבתון רבה שעינוי הכתוב הוא בה מ"מ לא מנאו רבינו ז"ל מצות עשה מפני שהוא ענין מיוחד וכו' כלומר שאין זה במשמעות ענוי הכתוב אבל זה הוא דבר אחר מיוחד בפני עצמו שרבה אותו הכתוב מקרא דשבתון ולא שגלה לנו הכתוב שאלו הענויים נכנסים בכלל הענוי שאין זה ענוי הנזכר בכתוב אלא הוא ענין מיוחד שרבה הכתוב מחדש :

**1** **כָּשֶׁם שְׁשָׁבוֹת מְלֹאכָה בּוּ בֵּין בְּיָוִם וּבֵין בְּלֵילָהּ כָּךְ שָׁבוֹת לְעֵנוּי**  
**בֵּין בְּיָוִם בֵּין בְּלֵילָהּ. וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף מַחֵל עַל הַקֶּדֶשׁ בְּכַנְיֻסָּתוֹ**

וּבִיצִיאתוֹ שְׁנַאמֵר (ויקרא כג-לב) 'וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרְבִי. כָּלֹמֵר [ג] הַתְּחִיל לָצוּם וּלְהַתְּעַנּוֹת מֵעָרַב תַּשְׁעָה הַסְּמוּד לְעֵשְׂרִי. וְכֵן בִּיצִיאתָה שׁוֹהָה בְּעֲנוּיוֹ מְעַט מְלִיל אֶחָד עָשָׂר סְמוּד לְעֵשְׂרִי שְׁנַאמֵר מֵעָרַב וְעַד עָרַב (ויקרא כג-לב) 'תִּשְׁבְּתוּ שְׁבֻתְכֶם':

**מגיד משנה כשם ששבות וכו'.** זה פשוט ומבואר שם (יומא דף פ"א ע"ב): **וצריך להוסיף וכו'.** מדברי רבינו נראה שאין תוספת דבר תורה אלא בעינוי אבל לא בעשיית מלאכה לא ביוה"כ ולא בשבתות וזהו שכתב מתחיל לצום ולהתענות וזהו שלא נזכר בדבריו בהלכות שבת תוספת כלל מן התורה. ובפרק יוה"כ נראה שהדבר במחלוקת תנאים ששם יש מי שדרש יכול יהא מוזהר על תוספת מלאכה ת"ל וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה על עצומו של יום הוא מוזהר ואינו מוזהר על תוספת מלאכה וברייתא אחרת שנו שם ועניתם את נפשותיכם וכו' מכאן שמוסיפין מחול על הקדש וכו'. ימים טובים מנין תלמוד לומר תשבתו שבתות מנין ת"ל שבתכם הא למדת שכל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקדש. ושם אמרו דאיכא מאן דמוקים לה להאי קרא לדרשא אחריתא והיא ידועה בגמרא שכל האוכל ושותה בתשיעי ונתענה בעשירי מעלה עליו הכתוב כאילו נצטוו להתענות ט' ועשירי והתענה ולזה כתב רבינו תוספת בענוי בלבד. אבל ההלכות נראה דעתם לפסוק כדברי הברייתא ששונה תוספת לכל יום קדש והביאו משני הברייתות מקצתן כאילו הן ברייתא אחת ופרק קמא דראש השנה (דף ט"ו) אמרו דר' ישמעאל דורש תוספת מועניתם ור"ע דורש לכל האוכל ושותה וסובר רבינו שהם חולקים וידוע דהלכה כר"ע מחבירו. אבל דעת שאר המפרשים שתוספת יש מן התורה אפילו בשבתות וימים טובים וכן נראה מן ההלכות: **וכן ביציאתו וכו'.** שם (ע"ב) מפורש:

**לחם משנה וצריך להוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו.** דברי ה"ה ז"ל הם קשים שהוא ז"ל כתב שפסק כברייתא האמורה ביוה"כ יכול (לא יהא בכלל עונש אבל) יהא מוזהר על התוספת מלאכה וכו' וזה א"א שהרי גם שם באותה ברייתא (דף פ"א) אמרו יכול (לא יהא מוזהר על תוספת מלאכה אבל) יהא מוזהר על תוספת ענוי וכו' ונראה שם באותה הברייתא שאין איסור תוספת לא במלאכה ולא בענוי. ועוד קשה דאם הוא דורש קרא דועניתם לדרבי חייא בר רב מדיפתי כנראה מדברי ה"ה ז"ל איך הוא כתב הדרשה של ברייתא אחרת הנזכרת שם שאוסרת תוספת בשבת ויו"ט שכך שנו שם יכול יתחיל ויתענה וכו' ת"ל וכו' ואין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין ת"ל תשבתו אין לי אלא ימים טובים שבתות מנין ת"ל שבתכם וכו' ע"כ. הרי מבואר שם

שיש תוספת בשבתות וימים טובים וכיון דהוא דריש הדרשה כאותו הברייתא איך כתב שאין איסור תוספת בשבתות וימים טובים. וגם קשה דאיך כתב שפסק כר"ע דבפרקא קמא דר"ה (דף ט"ו) הקשו ור"ע האי ועניתם מאי עביד ליה וכו' ותירצו לכדברי חייא בר רב מדיפתי משמע דלר"ע אין איסור תוספת אפילו בענוי דאם יש תוספת בעינוי מאי מקשה האי קרא מאי עביד ליה הא מבעי ליה לאיסור תוספת בעינוי. וכבר הקשה החכם מהר"י ׳ לב ז"ל בפסקיו הראשונים (דף קמ"ב) כל אלו הקושיות ושם תירץ תירוץ דחוק כאשר תחזינה עיניך שם והם באמת דברים דחוקים ועוד קשה על דבריו דכפי העולה מכלל דבריו דרבינו סובר דהאי ועניתם לא אתי לדרי' חייא בר רב מדיפתי ואע"פ שהגמרא תירץ כן לדעת ר"ע הוא לרווחא דמלתא וא"א לומר כן שהרי רבינו ז"ל כתב בפ"ג מה' נדרים וכן הנודר שיצום יום ראשון או יום שני כל ימיו ופגע בו יום זה והרי יו"ט או ערב יוה"כ הרי זה חייב לצום ואצ"ל פגע בו ראש חדש פגע בו חנוכה ופורים וכו' הואיל ואיסור הצום בהם מדברי סופרים צריכים חיזוק וכו' הרי מבואר שם שבערב יוה"כ איסור הענוי בו הוא מן התורה וזה הדבר לא יצא לו לרבינו ז"ל ממקום אחר אלא מהא דר' חייא בר רב מדיפתי וכ"כ הרב בית יוסף ז"ל בריש הלכות ראש חדש ואע"פ שהוא הקשה שם דמ"מ לא היה לו לרבינו ז"ל לקרותו מן התורה דאין דרשה זו כר' חייא בר רב מדיפתי אלא אסמכתא בעלמא אין זו קושיא כלל דדרשא דרבי חייא בר רב מדיפתי מיתורא דקרא דרשינן ליה וכדאמרו בפ"ק דר"ה ור"ע האי ועניתם וכו' מאי עביד ליה מיבעי ליה לדרבי חייא וכו' משמע דמיתורא דרשינן ליה וא"כ דרשה גמורה היא וא"כ כיון שהוא פסק כר' חייא בר רב מדיפתי וכמו שנתבאר א"כ ראוי לקרותו מן התורה וא"כ למדנו מכאן שפסק כר' חייא בר רב מדיפתי ודלא כמהר"י ׳ לב ז"ל. ואני אומר לתרץ לשון ה"ה דרבינו וה"ה ז"ל גרסי בברייתא יכול לא יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה וכו' ת"ל כי כל הנפש אשר לא תעונה וכו' יכול לא יהיה בכלל עונש אבל יהיה מוזהר ת"ל וכל מלאכה לא תעשו וכו' אבל אזהרה לענוי יום עצמו לא למדנו וכו' ולא גרסינן יכול לא יהא מוזהר על תוספת מלאכה אבל יהא מוזהר על תוספת עינוי ודין הוא וכו' כדאיתא בספרינו וכן מצאתי הגירסא בגמרא מכתובת יד כאשר כתבתי. ומשמע ליה לרבינו ז"ל דמדמיעט רחמנא אפילו מאזהרה למלאכה ולא מיעט לענוי אלא מכרת לבד משמע דמן התורה איסורא מיהא איכא ואע"ג דיליף רבינא אזהרה בעינוי מעצם עצם וא"כ ליכא למימר מדאיצטריך קרא בעינוי למעוטי מכרת משמע דאיסור לאו איכא דהא איצטריך לג"ש ועוד כיון דאזהרה גופא לא ילפינן לה אלא ממלאכה וכיון דשם אינו מוזהר על התוספת כ"ש הכא. י"ל דרבינו לא פסק כן אלא כדתנא דבי ר' ישמעאל דאמר שם נאמר כאן עינוי וכו' או כרב אחא ורב פפא האמורים שם ומיישבים הברייתא כפשטא ולהכי ודאי כיון דמיעט קרא

מכרת משמע דאיסורא מיהא איכא והברייתא כר' חייא בר רב מדיפתי ס"ל הכי דאיסורא דעינוי מפקינן ליה מדאיצטריך קרא למעוטי מכרת ולהכי קרא דוענייתם מפיק לדרשא דכל האוכל ושותה וכן לר"ע בפ"ק דר"ה הקשו האי וענייתם מאי עביד ליה כלומר לאיסורא דתוספת עינוי כדדריש ר' ישמעאל א"א מדאיצטריך קרא דבחריש דהא מהכא נפקא לן תוספת בשבתות וי"ט אלא ודאי דריש לה לכדרי' חייא מדיפתי ומ"מ מפיק ליה איסור עינוי מדמעטיה רחמנא מכרת. ואע"ג דרבינו ז"ל לא הביא קרא דבעצם היום הזה ללמוד משם דמדמיעט רחמנא מכרת משמע דאיסורא איכא כדיליף הברייתא מ"מ תפש הדרשה של אותה הברייתא בענין זה כיון שהיא דרשה פשוטה דמשמע ודאי פשט הכתוב וכן דרך רבינו ז"ל בכמה מקומות לתפוס הדרשה היותר פשוטה אע"ג דלא אתיא כסברתו של אותו שאומר הדין מכ"מ כיון דלענין הדין אין הפרש ביניהם תפס לו הדרך הפשוט. וא"ת א"כ איך אמרו בגמרא (דף פ"א:) [והאין] תנא דעצם עצם האי בתשעה וכו' הא לפי מה שפירש רבינו ז"ל מודה דלתנא דעצם עצם לא נפיק לן איסור כלל בתוספת עינוי וא"כ מאי קשיא ליה מאי עביד ליה הא איצטריך לומר איסור תוספת בעינוי דלא מפקינן לזה מהאי קרא. וי"ל דרבינו לא גריס האי תנא דעצם עצם מאי עביד ליה וכו' אלא ה"ג תני ר' חייא בר רב מדיפתי וכו' וכן מצאתי בגמרא כתיבת יד ועל כן צריך אתה לומר שגירסת הר"י רבו ז"ל כך היא דאלי"כ איך כתב הברייתא של עצם עצם והברייתא האחרת של תשבתו שבתכם בברייתא אחרת הא קאמר בגמרא דפליגי דהא קאמר האי תנא דעצם עצם כלומר דלא מצי דריש כי הך ברייתא דתשבתו שבתכם וכו' וכדפירש"י ז"ל באיסור בתוספת ענוי מפקינן ליה מדאיצטריך קרא למעוטי מהאזהרה וא"כ על כרחין בגמרא מוכח דתנא דעצם עצם דריש כרבי חייא בר רב מדיפתי ואיך כתב שתי הברייתות כאילו הם אחת אלא ודאי דלא גריס אלא תני ר' חייא בר רב מדיפתי וכו' והוא סובר דתנא דעצם עצם אפשר דמודה להך דרשה דוענייתם משום דלא מפיק ליה איסורא מהתם כדפרישנא לעיל מפיק ליה מהכא אבל רבינו ז"ל לא פסק כמ"ד דיליף עצם עצם אלא כי אחריני כדפרישית וסובר דאותה הברייתא סובר כדרי' חייא בר רב מדיפתי ולהכי פסקה לה היא דרבי חייא בר רב מדיפתי בהלכות נדרים פ"ב כדפרישית ובזה נתיישבו כל דבריו על נכון והוא נראה באמת שזה גירסתו של ה"ה ז"ל ומפני כן סתם דבריו דנראה לו דבריו פשוטים כפי גירסתו ולכך כתב ששם יש מי שדרש יכול מוזהר וכו' ולא הזכיר יכול יהא מוזהר וכו' ולא ע"י תוספת ענוי דליתיה בגירסתו כדפרישית וגם כתב ואיכא מאן דמוקים ליה להאי קרא לדרשה אחרינא ואם היה בגירסתו כגירסת רש"י ז"ל האי תנא בעצם עצם לא היה לו לומר ואיכא מאן דמוקים אלא היה לו לומר והתנא דקאמר יכול יהא מוזהר וכו' מוקי לה לקרא לכל האוכל ושותה אלא ודאי דלא גריס והאי תנא דעצם עצם וכו' זה

נראה לי פירוש דבריו וגירסתו: **וצריך להוסיף מחול על הקדש וכו'.** בדברי רבינו ז"ל קשה דכמאן פסק אי כתנא דעצם עצם אפילו תוספת עינוי ליכא כלל ואי כתנא דדריש הוספה מועניתם וכו' אפילו תוספת מלאכה ובשבתות וימים טובים נמי והך פשרה שעשה רבינו ז"ל דמפיק תוספת ענוי ולא השאר מנא ליה וזו הקושיא עצמה קשה בדברי ה"ה שכתב ולזה כתב רבינו ז"ל תוספת בעינוי וכו' דמאי לזה הוא שכתב דאמאי הטיל פשרה זו רבינו ז"ל. ונראה לתרץ דרבינו ודאי ראה דרבי עקיבא ורבי ישמעאל בפרק קצא דראש השנה (דף ט"ו) פליגי לגמרי דלרבי עקיבא לית ליה תוספת כלל אפילו בעינוי ולרבי ישמעאל אית ליה תוספת בעינוי ובמלאכה ובשבתות וימים טובים וראוי היה לנו לפסוק כרבי עקיבא דרבי עקיבא הלכה כוותיה מחבירו אלא משום דגבי עינוי איפסיק גמרא דלא כוותיה דאמרו במסכת ביצה פ' המביא (דף ל') דהא תוספת יוה"כ דאורייתא וקא חזינן לנשי דאכלי ושתו וכו' משמע דפשיטא ליה לגמרא דתוספת עינוי דאורייתא ולכך פסק רבינו ז"ל דלא כרבי עקיבא בהא אבל בתוספת מלאכה ביוה"כ ושבתות וימים טובים הדרינן לכללין דהלכה כרבי עקיבא מחבירו. וא"ת מנא ליה לגמרא דרבי עקיבא אפילו בעינוי לית ליה תוספת דבעי התם ורבי עקיבא האי ועניתם מאי עביד ליה וי"ל משום דבפסחים פ' מקום שנהגו (דף נ"ד:) אמרו ביוה"כ ספקו אסור ופירוש הברייתא הוי ספק בין השמשות והוקשו להם לתוספות ז"ל דאפילו תוספת נמי אסור כדהקשו שם בר"ה מפני קושיא זו הוכרח הגמרא לומר דרבי עקיבא לית ליה תוספת בעינוי וההיא ברייתא אתיא כרבי עקיבא דאי ליכא תנא דלית ליה תוספת בעינוי ההיא ברייתא אמאן תרמייה. ועוד ברייתא דפי' יוה"כ דמיעט תוספת מאזהרה דענוי דמשמע דלית ליה תוספת אמאן תרמייה אלא ודאי דרבי עקיבא לית ליה תוספת בענוי והברייתות אתו כוותיה ומפני זה הקשו בגמרא ואמרו ורבי עקיבא האי ועניתם מאי עביד ליה אבל רבינו ז"ל לא פסק כוותיה בעינוי משום טעמא דכתיבנא ולכך הטיל הפשרה דע"כ מסוגיא דהמביא דאית ליה תוספת בענוי ובמלאכה ודאי דהדרין לכללין דהלכה כרבי עקיבא מוכרחים אנו להטיל פשרה ולומר דרישא דקרא דועניתם להוספה דרשינן אבל תשבתו שבתכם לא דרשינן והם הם דברי רבינו ז"ל וא"ת להרי"ף ז"ל כיון דבגמרא אמרו דהאי תנא דעצם עצם מוקי קרא דועניתם לדרשה אחרינא א"כ איך הביא שתי הברייתות כאילו הם אחת דכמאן מפרש הרי"ף ז"ל לההיא שמעתתא אי כרשי"י ז"ל דמפרש דמאי דבעי גמרא הוא דתנא דעצם עצם הא אית ליה תוספת מדאיצטריך קרא למעוטי עונש ואזהרה ולמה לי ועניתם וכו' קשה על הרי"ף ז"ל הקושיא בעצמה דאית לנו על הגמרא דהאי תנא דעצם עצם למה ליה קרא דועניתם להך דרשה וכיון דהוא דריש מיעוט דכרת מבעצם היום הזה ממילא נפקא תוספת ולמה לי ועניתם להני ואי מפרש כפירוש רבינו ז"ל דר"ל והאי תנא

דעצם עצם כלומר ע"כ האי תנא לא סבר תוספת דכיון דמעטיה מאזהרה מעטיה מכל דס"ל דכיון דמעטיה מכרת ואזהרה מעטיה נמי אפילו מאיסורא ומשום הכי בעי בגמרא דמאי עביד להאי ועניתם כיון דלית ליה תוספת מ"מ קשה איך הביא שתי הברייתות יחד. וי"ל דודאי דכפירוש רבינו ז"ל מפרש ומש"ה כשהביא הברייתא לא הביא המיעוט מאזהרה אלא המיעוט מכרת לבד ומאי דקאמר גמרא דהך תנא דעצם עצם לית ליה תוספת הוא משום דמעטיה מאזהרה. וכיון דהרי"ף לא מעטיה מאזהרה דלא הביא לשון הברייתא אלא בכרת אם כן שפיר מצי סבר דרשה דועניתם וא"ת להרי"ף מ"מ קשה למה לי קרא דועניתם תיפוק ליה תוספת מדאיצטריך מעוטא גבי כרת כדכתב רש"י ז"ל וי"ל דהרי"ף ז"ל סבר דקרא דועניתם דקאמר תוספת אע"ג דתוספת יוה"כ ממילא נפקא איצטריך קרא לסיפיה דהיינו תשבתו שבתכם לומר דאיכא תוספת בשבתות וימים טובים דהיינו כ"מ שיש שבות ורש"י ז"ל דקאמר מדאיצטריך קרא למעט מעונש ואזהרה נפקא ליה תוספת ומשום הכי בעי הגמרא דלמאי איצטריך הך ועניתם לא בעי רש"י ז"ל לומר כדברי הרי"ף ז"ל דכולה קרא דועניתם לסיפיה דתשבתו שבתכם אתא דלא היה לו לכתוב דין זה ביוה"כ אלא משום דנפיק שום רבותא ביוה"כ ולכך הוצרך לומר דרשה דרבי חייא בר רב מדיפתי. ומ"מ קשה קצת לפירוש הרי"ף ורבינו ז"ל דאמאי אמרינן דהיכא דמעטיה רחמנא מאזהרה מעטיה מהכל אפילו מעשה נימא דבעשה קאי והרב מהר"י ן' לב ז"ל יישב זה הלשון ע"ש :

**נְשִׁים שְׂאוּכָלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שְׁחֻשְׁכָּה וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שְׂמֻצָּה לְהוֹסִיף מַחַל עַל הַקֹּדֶשׁ אֵין מִמַּחִין בְּיָדָן שְׂלֵא יָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּיָדָן. שְׁהָרִי אֵי אֶפְשָׁר שְׁיִהְיֶה שׁוֹטֵר בְּבֵית כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִזְהִיר נָשָׁיו. וְהִנֵּחַ לָהֶן שְׁיִהוּ שׁוֹגְגִין וְאֵל יְהוּ מְזִידִין. וְכֵן כָּל הַדּוּמָה לָזֶה :**

**מגיד משנה נשים שאוכלות וכו'.** ביו"ט פרק המביא (דף ל'): תוספת יוה"כ דאורייתא וקא חזינן לנשי דאכלו ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי ואמרו שם טעמא מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. **וכתב רבינו וכן כל הדומה לזה ומבואר שם והכונה בכל דבר שאינו מפורש בכתוב ונהגו בו היתר ומסור לכל.** והקשו המפרשים והיאך אפשר להן לצמצם שלא יוסיפו כלום ותירצו נראה מכאן דתוספת עינוי של יוה"כ יש לו שיעור ולא ידעינן ליה ותירוץ אחר יש שאין פורשות אלא מחמת ספק בין השמשות ולא קודם לכן וכבר כתבתי פ"ה מהלכות שבת שזמן תוספת קודם לבין השמשות:



## הלכות שביתת עשור - פרק שני

**א** האוכל ביום הכפורים מאכלין הראויין לאכל לאדם ככותבת הגסה שהיא פחות מכביצה <sup>[א]</sup> כמעט הרי זה חיב. וכל האכלים מצטרפין לשעור זה. וכן השותה משקין הראויין לשתיית אדם כמלוא לגמיו של שותה כל אחד ואחד לפי לגמיו חיב. וכמה מלוא לגמיו כדי שישלקם לצד אחד ויראה מלא לגמיו. ושעור זה באדם בינוני פחות מרביעית. וכל המשקין מצטרפין לשעור זה. והאכילה ושתייה אין מצטרפין לשעור אחד:

**מגיד משנה** **האוכל ביוה"כ וכו'.** משנה פרק יוה"כ (יומא ע"ג): האוכל ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה חייב כל האוכלין מצטרפין לככותבת ובגמרא שאלו באיכות כותבת זו אם לחה אם יבשה וכן דקדקו בשיעורה והעלו שהיא פחותה מכביצה דהא איכא מאן דאמר יתירה על כביצה ומשקל הביצה לפי מה שכתב רבינו פ"א מהל' עירובין היא ל"ה ארגיניץ ועוד כמו שמבואר למחשב לפי מה שכתבתי שם: **וכן כל וכו'.** שם במשנה והשותה מלא לוגמיו חייב וכל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו ומבואר בגמרא (דף פ'): דלאו מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו יסלקם לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו, ושם נתבאר שבאדם בינוני שהוא פחות מכדי רביעית וכן מבואר שם שכל אדם משערים בעצמו והכל לפי מה שהוא אדם:

**לחם משנה** **האוכל ביוה"כ מאכלין הראויין לאדם ככותבת הגסה וכו' הרי זה חיב.** כתב ה"ה בגמרא שאלו באיכות הכותבת וכו' בנסחא דידן ליתא להך בעיא אלא במאי דקאמר עצם כשעורה אי הוי כגרעיניה אבל לא ככותבת ובגמרא אמרו דמאן דבעי ככותבת לא בעי ההיא משום דלחה שבולת מיקרי שלא בקליפתה חושלא מיקרי אלא שהיה לו להרב המגיד הנסחא האחרת:

**ב** אֶחָד הָאוֹכֵל אֶכְלִים הַמִּתְּרִים אוֹ שְׂאֵכֵל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין כְּגוֹן פֶּגוּל וְנוֹתֵר וְטָבֵל וְנִבְלוֹת וְטִרְפוֹת וְחֵלֵב אוֹ דָם הוֹאִיל וְאֶכֵל אֶכְלִים הָרְאוּיִין לְאָדָם הֵרִי זֶה חֵיב כְּרַת מְשׁוּם אוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים :

**מגיד משנה אחד האוכל אוכלים וכו'.** ברייתא שם (דף ע"ד): נזכרו בה הטבל והפגול והנותר ושאר המאכלים האסורים :

**ג** אֶכֵל אוֹ שְׁתֵּה פְחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה אֵינוֹ חֵיב כְּרַת. אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר <sup>[ב]</sup> מִן הַתּוֹרָה בְּחֻצֵי שְׁעוֹר אֵין חֵיבִין כְּרַת אֶלָּא עַל כְּשִׁעוֹר. וְהָאוֹכֵל אוֹ הַשׁוֹתֶה חֻצֵי שְׁעוֹר מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת :

**מגיד משנה אכל או שתה פחות מכשעור וכו'.** שם (דף ע"ג): חצי שיעור ר' יוחנן אמר אסור מן התורה ור"ל אמר מותר מן התורה וק"ל כר"י. **וכתב רבינו מכין אותו מכת מרדות** וק"ו הוא מדין אסורין של דבריהם שכתבתי פרק ראשון מהלכות שבת :

**לחם משנה אכל או שתה פחות משיעור זה וכו'.** ואע"פ דחצי השיעור אסור מן התורה פסק רבינו ז"ל בהלכות שבועות פ"ד דחייל עליה שבועה וכבר אמרו התוס' ז"ל שם בשבועות דטעמא משום דכיון שאינו מפורש בתורה חייל עליה שבועה. ומוכרח הוא שם בגמ' (שבועות כ"ג): כן דאמרו דר' יוחנן לא מוקי מתניתין בחצי שיעור כריש לקיש משום דבעי לאוקמי מתניתין ככ"ע משמע אי לאו הך טעמא מצי לאוקמי ולא חייל שבועה אע"ג דאית ליה חצי שיעור אסור מן התורה וטעמא כדכתיבנא. ואע"ג דבפרק יוה"כ (דף נ"ג): הוה ס"ד דמקשה דאפילו על איסורא דרבנן לא חייל שבועה מ"מ צ"ל במסקנא דאפילו על אסור תורה שאינו מפורש לא חייל דמוכרח לומר כן מכח סוגיא דשבועות :

**ד** אֶכֵל מְעַט וְחָזַר וְאֶכֵל אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֶכְיָלָה רֵאשׁוֹנָה עַד סוּף אֶכְיָלָה אַחֲרוֹנָה כְּדִי אֶכְיָלַת שְׁלֹשׁ בַּיָּצִים הֵרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפוֹת לְכַשְׁעוֹר וְאִם לָאוֹ אֵין מִצְטָרְפוֹת לְכַשְׁעוֹר. שְׁתֵּה מְעַט וְחָזַר וְשְׁתֵּה אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת שְׁתֵּיָה רֵאשׁוֹנָה עַד סוּף שְׁתֵּיָה אַחֲרוֹנָה כְּדִי שְׁתֵּיָת רְבִיעִית מִצְטָרְפִין לְשְׁעוֹר וְאִם לָאוֹ אֵין מִצְטָרְפִין :

**מגיד משנה** **אכל מעט וחזר ואכל מעט וכו'.** תוספתא אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. ופירש רבינו שאכילת פרס הוא שלש ביצים וכן עיקר וי"מ ארבע ביצים ולדברי רבינו הסכים הרשב"א ז"ל: **שתה מעט וחזר ושתה אם וכו'.** גם זה בתוספתא והוא הדין לכל איסורין שבתורה כמבואר פי"ד מהלכות מאכלות אסורות. ויש מי שכתב שאף שיעור השתייה בכדי אכילת פרס ולמדו כן ממה שאמרו בכריתות פרק אמרו לו (דף נ"ג פ"ה) כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה בכדי אכילת פרס כיצד שתה וחזר ושתה אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין יותר מכן אין מצטרפין וכתב רבינו דין זה פ"ח מהל' שאר אבות הטומאה וי"ל שעשו חזוק בטומאת גויה של דבריהם וכן נראה בכריתות דשמואל מחמיר טפי בשיעור אוכלים טמאין ומשקין טמאין משאר איסורין ואע"ג דאיתותב התם יש לנו ללמוד שיש לחלק ביניהם לשאר איסורין ושלא לדחות תוספתא זו וגם הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל כתבה בהלכותיו:

**לחם משנה** **כדי אכילת שלש ביצים וכו'.** פ"ח מהלכות שאר אבות הטומאה גבי חצי פרס לפסול הגויה כתב שם רבינו ז"ל דהוי כביצה ומחצה שוחקת והכי איתמר בגמרא בעירובין וא"כ קשה דכאן היה לומר שלש ביצים שוחקות כיון דבחצי ביצה ומחצה שוחקות. ושמא י"ל דהחצי דהוי התם לאו חצי מדוייק אלא יותר מחצי מעט: **שתה מעט וחזר ושתה וכו'.** קשה כיון דשיעורא הוי רביעית היכי שייך לומר מתחלת השתייה עד סופה הא כיון דפסק עבר השיעור דהשתיה רביעית הוי ובשלמא הכא אינו קשה דמלא לוגמיו הוי פחות מרביעית באדם בינוני. ואפשר דהך שיעורא הוי לאדם בינוני. אבל בפי"ד ממאכלות אסורות דיהיב הך שיעורא לשאר איסורים דשיעורם רביעית היכי שייך. וי"ל דשייך היכא דשתה מהרה ופסק ואחר כך שתה דאנו משערים אם יש מתחלת השתיה עד סופה כשיעור שתיית רביעית בריוח כדרך שבני אדם שותים ודוחק: **שתה מעט וכו'.** כתב ה"ה וי"ל דעשו חיזוק בטומאת הגויה של דבריהם. קשה דבפרק יוה"כ (דף פ'): אמרו מתקיף לה רבא ככותבת בכדי אכילת פרס בכדי אכילת פרס א"ל רב פפא הנח לטומאת גויה דלאו דאורייתא היא ע"כ. משמע דאע"ג שהיה ראוי להצטרף חצי פרס ביותר מכדי אכילת פרס משום דכותבת שהוא פחות ממנו הוא בכדי אכילת פרס מ"מ לא רצו חכמים להחמיר בשיעור ההצטרפות מפני שהוא מדרבנן. ולפי דעת ה"ה ז"ל קשה דא"כ איך החמירו בשיעור צירוף השתיה מפני שהוא מדרבנן אדרבה מזה הטעם היה להם להקל כמו שהקלו באכילה וכן קשה הראיה שהביא מכריתות משמואל דמחמיר טפי בשיעור דרבנן וכו' כלומר דשם אמר דחצי פרס דאוכלין ומשקין מצטרף אפילו כל היום כלו ובלבד שיאכל כל כזית וכזית בכדי אכילת פרס ואין זו ראייה דאין

הטעם התם משום חומרא דטומאת גויה אלא מפני ששיעור חצי פרס הוא גדול לכך אמרו שההצטרפות הוא כל היום כלו אבל בעלמא שהשיעור כזית די שיהיה שיעורו בכדי אכילת פרס ראייה לדבר זה שהרי גם כאן הצריך שבכל כזית וכזית יהא בכדי אכילת פרס. מיהו לזה י"ל דמ"מ כפי חשבון כזית בכדי אכילת פרס בחצי פרס שהוא ביצה ומחצה לא היה הצטרפותו חצי היום וא"כ היה להם לחכמים לתת שיעור ההצטרפות כפי חשבון כזית בכדי אכילת פרס אלא ודאי שבטומאת הגויה החמירו ולקושיא ראשונה י"ל דבטומאת הגויה הקלו מצד והחמירו מצד בענין צירוף האכילה הקלו ואמר שאע"פ שהוא חצי פרס מ"מ אין הצטרפותו אלא בכדי אכילת פרס כמו כזית של שאר איסורין אבל בענין צירוף השתיה ראו חכמים להשוות שיעור השתיה עם צירוף האכילה מפני שכיון שטומאת הגויה היא מדבריהם אתו לזלזולי ואם יראו שהקלו בשתייה שהוא כדי שיעור רביעית אתו לזלזולי ג"כ באכילה להקל בה דומיא דשתייה אבל בשאר אסורין שבתורה אע"פ שיקלו בשתייה לא יקלו באכילה כיון שהוא מן התורה ואם כן טעם זה דקאמר ה"ה שהוא מדבריהם אהני להחמיר מצד ולהקל מצד: **כתב** ה"ה וי"ל שעשו חיזוק בטומאת הגויה שהיא מדבריהם וכן קשה על זה תרתי דהא במתניתין ובברייתות תני נמי שתה רביעית יין ונכנס למקדש וקאמר דהצירוף הוי בכדי אכילת פרס והא התם דהוי איסור תורה ומ"מ בעי צירוף בכדי אכילת פרס ולא רביעית א"כ משמע דמתניתין לא סבירא ליה כדברי התוספתא ואין לחלק כמו שחילק ה"ה ואע"ג דר' יוסי פליג אהא דשיעור שתייה בכדי אכילת פרס גבי שתה רביעית יין ונכנס למקדש הלכתא כותיה דר' יוסי ולא משום הך טעמא פליג דר' יוסי נמי סבר דאי הוה צירוף הצירוף יהיה בכדי אכילת פרס אבל לית ליה צירוף כלל כדנפיק ליה התם מקרא ותו קשיא דבגמרא בפי' יוה"כ הקשו דאמאי לא יהבו רבנן בטומאת הגויה יותר משיעור בכדי אכילת פרס כיון דהוי שיעורו חצי פרס ותירצו משום דהוי של דבריהם הקילו והוא הפך דברי ה"ה ז"ל שעשו חיזוק. מיהו לזה י"ל דלמיהב ליה שיעור חדש יותר מכדי אכילת פרס סמכינן אטעמא שהיא של דבריהם והקילו אבל בהא דיהבי בשתייה אכילת פרס אין זה שיעור חדש דהא מצינו הך שיעורא באכילה:

**ה** אַכַּל אֶכְלִים שְׂאִינָן רְאוּיִין לְמֵאֲכַל אָדָם כְּגוֹן עֲשָׂבִים הַמָּרִים  
או שְׂרָפִים הַבְּאוּשִׁין או שְׂשֻׁתָה מִשְׁקִין שְׂאִינָן רְאוּיִין לְשֻׁתָה  
כְּגוֹן צִיר או מוֹרִיס וְחֶמֶץ חֵי אֶפְלוּ אֶכַּל וְשֻׁתָה מִהֶן הַרְבֵּה הָרִי  
זֶה פְטוּר מִן הַכֶּרֶת. אֶבֶל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת:

**מגיד משנה** **אכל אוכלין שאינן וכו'.** משנה יומא (פ"א) אכל אוכלים שאינן ראויין לאכילה ושתה משקים שאינם ראויין לשתיה והשותה ציר ומורייס פטור. ובגמרא (שם פ"א:) אמר רבי דחומץ משיב את הנפש וראוי לשתיה ואמרו שם דלית הלכתא כרבי. והכאת מרדות כבר כתבתי ענינה:

**לחם משנה** **אכל אוכלין שאינן ראויין למאכל אדם וכו' או ששתה משקין שאינן ראויין לשתיה וכו' אפילו אכל ושתה מהן הרבה הרי זה פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות.** שם על משנה דשתה ציר או מורייס פטור אמרו בגמרא (דף פ"א:) הא חומץ חייב וכו' מתניתין רבי היא דתניא רבי אומר חומץ משיב את הנפש דרש רב גידל וכו' אין הלכה כרבי לשנה נפקו כ"ע מזוגו ושתו חלא שמע רב גידל ואקפיד אמר אימור דאמרי אנא דיעבד לכתחלה מי אמרי אימור דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אימור דאמרי אנא חי מזוג מי אמרי ע"כ. ולכאורה נראה דה"ק אפילו כשאמרתי אני דיעבד לא אמרתי אלא מעט ואפילו מעט לא אמרתי אלא חי אבל מזוג מי אמרתי דודאי חייב ולכך פסק רבינו ז"ל דחייב במזוג. אבל תימה שהיה לו לפסוק בהרבה שחייב וא"כ איך כתב אפילו שתה מהן הרבה פטור וכבר הוקשה זה להרב בית יוסף ז"ל ותירץ שם תירוצים יפים ואני אתרץ דרבינו נראה לו דפשט דברי רב גידל משמע דהכי קאמר אימור דאמרי אנא אין הלכה כרבי בפורתא אבל בטובא אפילו רבנן מודו דחייב דאין לפרש דמאי דקאמר אבל טובא מי אמרי שר"ל אבל בטובא ודאי דהלכה כרבי דחייב אע"ג דרבנן פליגי עליה אפילו בטובא דודאי רב גידל היה לו לפסוק כרבי לגמרי או כרבנן לגמרי ומפני שנראה לרבינו ז"ל פשט דברי רב גידל כך לכך הוקשה לו בגמרא דכיון דאמר רב גידל דרבנן מודו בטובא דחייב א"כ אמאי קאמר בגמרא הא חומץ חייב מתניי רבי היא וכו' דמשמע דה"ק מדנקט מתניתין ציר או מורייס ולא נקט חומץ משמע דחומץ חייב וא"כ מתניתין אתי כרבי ואמאי מוקי מתניתין כרבי אפילו כרבנן נמי מצי אתי דהא רבנן מודו בטובא דחייב וא"כ להכי נקט במתניתין ציר או מורייס ולא חומץ לומר דבציר או מורייס בין מעט בין הרבה פטור אבל בחומץ כשיהיה הרבה הוא חייב ומכח קושיא זו אפרש פשט דברי רב גידל כך אימור דאמרי אנא דיעבד לכתחלה וכו' אימור דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי כלומר רב גידל אקפיד ואמר אני לא אמרתי שמותר אלא בדיעבד אבל לכתחילה לא אמרתי ואפילו לפי דבריהם שהבינו לי שאמרתי אפילו לכתחלה אם אמרתי שמותר לכתחלה לא אמרתי אלא בפורתא אבל בטובא מי אמרתי שלכתחלה מותר ואפילו כדבריהם שהשיבו לי שאמרתי בין רב בין מעט אימור דאמרתי אני כן בחי אבל במזוג מי אמרתי ולפי זה לא נפקא לן איסור בהרבה לרבנן אלא לכתחלה אבל בדיעבד אית להו לרבנן דמותר ולהכי מתניתין דקאמר בדיעבד שתה ציר או מורייס דפטור בדיעבד דמשמע חומץ לא ודאי דאתיא דלא כרבנן דאית להו דאפילו טובא מותר ומשום הכי קאמר

מתניתין מני רבי היא ולא רבנן. ופסק רבינו ז"ל כן דבהרבה בדיעבד מותר כרבנן אבל לכתחלה אסור וזהו שאמר אפילו שיה וכו' אבל במזוג פסק רבינו ז"ל דאפי' בדיעבד חייב משום דמשמע ליה דמאי דקאמר גמרא מזוג מי אמרי ר"ל דאפילו בדיעבד אסור משום דלא פירש רבינו ז"ל בפורתא וטובא דטובא בדיעבד לרבנן מותר אלא כדי לתרץ הקושיא דהיכי קאמר מתניתין ר' היא כדפרישית אבל במזוג אפילו יסבור רבנן דחייב אין כאן קושיא נוקמא מתניתין כרבנן ואימא ציר או מוריסי פטור אבל חומץ מזוג חייב דציר ומוריסי לא שייד ביה מזוג כדי שנאמר דמתניתין במזוג איירי ולכן לא נקט חומץ ואי"כ כיון שאין קושיא כלל כשנפרש במזוג מי אמרי דר"ל אפילו בדיעבד אסור לכך פירש רבינו ז"ל כן כפשטו. זה נ"ל לתרץ לדעת רבינו ז"ל:

**ו** שְׁתֵּה חֹמֶץ מְזוּג בְּמִים <sup>ג</sup> חָיִב. הַכּוֹסִס פְּלִפְלִין וְזִנְגָבִיל יָבֵשׁ וְכִיּוֹצָא בְּהֶן פְּטוּר. אֲבָל זִנְגָבִיל רְטֹב חָיִב. אֲכָל עָלֵי גִפְנִים פְּטוּר. לּוּלְבֵי גִפְנִים חָיִב. וְאֵלוּ הֵן לּוּלְבֵי גִפְנִים כֹּל שֶׁלְּבָבוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵרֵאשִׁי הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכְּפוּרִים. יִתֵּר עַל זֶה הַרִי הֵן כְּעֵצִים וּפְטוּר. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצָא בְּאֵלוֹ:

**מגיד משנה** שְׁתֵּה חֹמֶץ מְזוּג וכו'. שם מבואר חילוק בין חי למזוג: **הכוסס פלפלין זנגביל יבש וכיוצא בהן פטור אבל זנגביל רטוב חייב.** כך היא הנוסחא בקצת ספרי רבינו ולפי"ז נראה דאין חילוק בפלפלין בין רטובין בין יבשין ואינו כן דודאי מבואר בגמרא שם דפלפלין רטובין חייב. וכי"כ רבינו פ"ח מהלכות ברכות שראוין הן לאכילה ופשוט הוא לפיכך עיקר הנוסחא אבל רטובין חייב: **אכל עלי וכו'.** שם ת"ר אכל עלי גפנים פטור לולבי גפנים חייב אלו הן לולבי גפנים שחייב עליהם אמר ר' יצחק מגדלאה כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ ותניא כוותיה:

**ו** אֲכָל צָלִי בְּמֶלַח מְצֻטָּרף הַמֶּלַח <sup>ד</sup> לַבָּשָׂר. צִיר שֶׁעַל גְּבִי יָרֵק מְצֻטָּרף. מִפְּנֵי שֶׁמְכַשְׁיֵרֵי הָאֲכָל הַמְעַרְבִים עִם הָאֲכָל כְּאֲכָל הֵן חֲשׂוּבִים. הִיָּה שְׂבַע מֵאֲכִילָה גִסָּה שֶׁאֲכָל עַד שֶׁקָּץ בְּמִזּוּנוֹ וְאֲכָל יִתֵּר עַל שְׂבַע פְּטוּר כְּמִי שֶׁאֲכָל אֶכְלִין שְׂאִינָם רְאוּיִין לְאֲכִילָה. שְׂאָף עַל פִּי שֶׁזָּה הַמֵּאֲכָל הִיתֵר רְאוּי לָרַעַב אֵינוֹ רְאוּי לְכָל מִי שֶׁשְׂבַע כְּזֶה:

**מגיד משנה** **אכל עלי במלח וכו'.** שם (דף פ' :) אמר רב פפא אכל אומצא דמלחא מצטרף וכו': **ציר שעל וכו'.** שם ארשב"ל ציר שע"ג ירק מצטרף לכותבת ביוה"כ פשיטא מהו דתימא משקה הוא קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא: **היה שבע וכו'.** שם אמר ריש לקיש האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור מ"ט אשר לא תעונה כתיב ופירוש משכחת לה כגון בתחלת הלילה שהוא שבע מסעודת הערב:

**ח** חוּלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סִכְנָה שְׁשָׂאֵל לְאָכֵל <sup>[ה]</sup> בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אֵף עַל פִּי שְׁהַרּוּפָאִים הַבְּקִיאִין אוֹמְרִין אֵינוֹ צָרִיךְ מְאָכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ עַד שְׂיֵאמֵר דִּי <sup>[ו]</sup>. אָמַר הַחוּלָה אֵינִי צָרִיךְ וְהַרּוּפָא אוֹמַר צָרִיךְ מְאָכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו <sup>[ז]</sup>. וְהוּא שְׂיִהֵיָה רוּפָא בְּקִי. רוּפָא אָחַד אוֹמַר צָרִיךְ וְאָחַד אוֹמַר אֵינוֹ צָרִיךְ מְאָכִילִין אוֹתוֹ. מְקַצֵּת הַרוּפָאִין אוֹמְרִין צָרִיךְ וּמְקַצֵּתוֹ אוֹמְרִין אֵינוֹ צָרִיךְ הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב אוֹ אַחַר הַבְּקִיאִין. וּבְלִבְדֵּי שְׁלֵא יֵאמֵר הַחוּלָה צָרִיךְ אֲנִי. אֲבָל אִם אָמַר צָרִיךְ אֲנִי <sup>[ח]</sup> מְאָכִילִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַחוּלָה שְׂהוּא צָרִיךְ וְנִחְלְקוּ הַרוּפָאִים וְהָיוּ כְּלָם בְּקִיאִין וְיֵאלּוּ שְׂאֲמָרוּ אֵינוֹ צָרִיךְ כְּמִנְיָן שְׂאֲמָרוּ צָרִיךְ מְאָכִילִין אוֹתוֹ:

**מגיד משנה** **חולה שיש בו סכנה וכו'.** במשנה (דף פ"ב) חולה מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר די. ובגמרא (דף פ"ג) אמר ר' ינאי חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך מאכילין אותו עפ"י עצמו מ"ט לב יודע מרת נפשו רופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך מאכילין אותו על פי רופא מ"ט תונבא הוא דנקט ליה ספק נפשות להקל ושם נשאו ונתנו לדעת ר' ינאי והעמידו מתניתין דקתני מאכילין אותו על פי בקיאים בשחולה אומר איני צריך ורופאים שנים כמותו ושנים אומרין צריך דלא אזלינן בתר רוב דעות אבל מקילים ומאכילין אותו ואחר כן אמרו מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני אפילו איכא מאה דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן ולדעת מר בר רב אשי לא עבדינן ההיא אוקמתא ולזה סובר רבינו שהולכין אחר רוב דעות כמו שאכתוב בסמוך ומ"ש כאן הוא כמר בר רב אשי וק"ל כותיה וכ"פ ז"ל: **אמר החולה איני צריך וכו'.** כבר נזכר זה בדברי רבי ינאי. **וכתב רבינו ובלבד שיהיה בקי לפי** שהזכירו במשנה בקיאים: **רופא אחד אומר צריך וכו'.** זה מוסכם מבואר שם דספק נפשות להקל ופירוש דוקא בשאין החולה אומר איני צריך אבל חולה אומר איני צריך ורופא אומר כמותו אין מאכילין אותו על פי רופא אחד שאין דבריו של אחד במקום שנים וכן מבואר בגמרא בסוגיא דר' ינאי וכן כתבו ז"ל

ודברי רבינו בחולה שנשתתק או שאומר איני יודע: **מקצת הרופאים אומרים צריך וכו'.** כבר כתבתי שדעת רבינו שהולכים אחר רוב דעות ומצינו בדיני נפשות שיש בהן אומד והולכין בהן אחר הרוב כגון בשהכהו באבן ויש להם לאמוד אם יש בה כדי להמית במקום שהכהו ואם נחלקו הולכין אחר הרוב אף כאן עושין כן וכן כתוב בשאלתות. **ומ"ש רבינו אחר הרוב או אחר הבקיאין** נ"ל פירוש דבריו או אם שוין במנין הולכין אחר הבקיאין אחר שאינן שוין בבקיאות בין להחמיר בין להקל וכתב זה לפי שאמרו ע"פ בקיאין ולא אמרו על פי רופאים אלמא בשוין הבקיאות מכריע וכ"כ הרמב"ן ז"ל. אבל בשאין המניין שוין הולכין אחר הרוב אלא שהרמב"ן כתב שאם היה יחיד מופלג אומר צריך ורופאים שאין חכמים כל כך ומומחין אומרין אינו צריך הולכים להקל כדברי היחיד כיון שמיקל. עוד כתב דכל היכא דאיכא שנים אומרים צריך אפילו מאה אומרים אינו צריך הולכין על פי המקילין כיון שהם שנים תרי כמאה ומאה כתרי וכ"פ מקצת הגאונים ז"ל וכן הסכימו מן האחרונים וכל זה שלא כדעת רבינו: **ואם נחלקו הרופאים וכו'.** זה מבואר שם דכל היכא דכי הדדי נינהו הולכים להקל וכתבו מן האחרונים ז"ל כשמאכילין את החולה מאכילין אותו פחות פחות מכשיעור בכדי אכילת פרס כדי להקל עליו וא"כ אמדוהו שהוא צריך כשיעור בכדי אכילת פרס ונראין הדברים וכן מוכיח בכריתות (דף נ"ג) פ"ה) פרק אמרו לו. וכתוב בירושלמי חולה אמר יכולני לצום ורופא אומר איני יודע ר' אבהו בשם ר"י נעשה ספק נפשות וספק נפשות להקל ודוחה וכתבוהו מקצת בעלי הלכות. וכתב הרמב"ן ז"ל ומסתברא ה"מ דחולה אומר יכולני לצום אבל רופא אומר יכול וחולה אומר איני יודע שומעין לרופא דאינו יודע דחולה לאו כלום הוא דאיהו מנא ידע רובן של חולין אינן יודעין ובקיאין בחליין הלכך לרופא שומעין שאמר יודע אני ע"כ דבריו:

**לחם משנה** **מקצת הרופאים וכו' אחר הרוב או אחר הבקיאין וכו'.** כתב ה"ה ז"ל נ"ל פירוש דבריו או אם שוים במנין וכו' כלומר דלעולם אזלינן בתר המנין ועדיף טפי מנין מבקיאות ודלא כהרמב"ן ז"ל ואם אין שם מנין הולכים אחר הבקיאות והטעם שפירש כן מפני שרבינו ז"ל הזכיר הרוב בתחלה דכיון שכתב הולכים אחר הרוב משמע בתחלה צריך אתה לבקש הרוב ואם לא תמצא מנין זיל בתר הבקיאות ואם היה דעתו כדעת הרמב"ן ז"ל היה לו לומר איפכא הולכים אחר הבקיאות או אחר הרוב: **מקצת הרופאים אומרים צריך ומקצת אומרים אינו צריך הולכין אחר הרוב וכו'.** טעמו דסבר דאית ליה דאזלינן בתר רוב דעות משום דס"ל דלרב אשי (דף כ"ג) ליכא פירכא דפשיטא דספק נפשות להקל דאיצטריך סד"א כיון דכשהוא אמר צריך עדיף ממאה ה"ה היכא דאמר לא צריך קמ"ל. כן כתב הרב בית יוסף ז"ל בטור א"ח בשם הרמב"ן ז"ל. וקשה א"כ לעיל נמי לר' ינאי דאית ליה דחולה כשאמר איני



צריך עדיף מרופא משום דלב יודע וגוי מאי פריך פשיטא נימא דאשמעינן דס"ד דעדיף מרופא כשאמר אינו צריך. וי"ל דלאו משום דעדיף מרופא כשאמר צריך מאכילין אותו דטעמא דלב יודע מרת נפשו לא עביד ליה אליבא דר' ינאי אלא כחד רופא והוי כחד לגבי חד וספק נפשות להקל ולהכי פריך דהיכא דאיכא אחרינא בהדיה ואיכא תרי רופאים כנגדו הוו תרי לגבי תרי דאיהו לא הוי אלא כחד רופא פשיטא דמאכילין אותו דספק נפשות להקל. ולסברא שהביא הטור ז"ל שם דחאה הרמב"ן ז"ל שם דאפילו היכא דאיכא רוב אזלינן בתר הבקיאות דמדקאמרה מתניתין מאכילין אותו על פי בקיאים משמע דאזלינן בתר בקיאות א"כ אמאי הוצרך הגמרא לומר דלא אזלינן בתר רוב דעות נימא דאזלינן ואע"ג דאיכא תלתא אזלינן בתר בקיאות וזהו שאמרה משנתנו מאכילין אותו ע"פ בקיאים כלומר דאם השנים בקיאים עדיף איהו ותרי אחריני דהיכא דאיכא בקיאות לא אזלינן בתר רוב דעות :

**ט** עברה שהריחה [ט] לוחשין לה באזנה שיום הכפורים הוא. אם נתקרה דעתה בזכרון זה מוטב ואם לאו מאכילין אותה עד שתתישב נפשה. וכן מי שאחזו בלמוס מאכילין אותו עד שיאורו עיניו. ואפלו נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד ואין משהין אותו עד שימצאו דברים המתרין :

**מגיד משנה** עוברה שהריחה וכו'. במשנה שם (יומא פ"ב) עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתשוב נפשה ובגמרא ובהלכות היא עוברה דהריחה אתו לקמיה דרבי אמר להו זילו לחישו לה דהאינדנא יוה"כ הוא וכו' : **וכן מי שאחזו בולמוס וכו'.** (שם פ"ג) במשנה בולמוס מאכילין אותו דברים טמאים עד שיאורו עיניו. פירוש בולמוס חולי שמחשיך מאור עיניו של אדם מחמת רעב ויש בו סכנה ומבואר בגמרא שמאכילין אותו הקל הקל ראשון ונזכר בדברי רבינו פרק י"ד מהלכות מאכלות אסורות וכאן כתוב משנתנו שהיא ביום הכפורים כמבואר שם :

**קטן** בן תשע שנים [י] ובן עשר שנים מחנכין [כ] אותו לשעות. כיצד. הנה רגיל לאכל בשתי שעות ביום מאכילין אותו בשלש. הנה רגיל בשלש מאכילין אותו בארבע. לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות. \* בן אחת עשרה שנה בין זכר בין נקבה מתענה ומשלים מדברי סופרים כדי לחנכו במצות :

**ההראב"ד בן י"א שנה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל גירסא זו לא מצאנו בספרים שיהיו הזכר גם הנקבה שוים אלא הכל לפי הבריאות. הזכר לפי זמנו והנקבה לפי זמנה. והלכה כרב הונא ורב נחמן דקיימי בחדא שיטה ולא פליגי אהדדי אלא מר מיירי בתינוק ומר מיירי בתינוקת, עכ"ל:

**מגיד משנה קטן בן ט' שנים ובן י' שנים מחנכין אותו וכו'.** דברי רבינו בדברים אלו כדברי ההלכות ממש שכתבו חינוך בבן תשע ובן עשר והשלמה מדבריהם בני אחת עשרה בין בתינוק בין בתינוקת שלא חלקו בשל דבריהם והשלמה מן התורה בתינוקת בת שתיים עשרה ובתינוק בן שלש עשרה והוא שהביאו סימנין כמבואר בפ"ב מהלכות אישות וכדין לשאר דברים וכבר נחלקו עליהם בדין השלמה של דבריהם ורבו בזה הסברות יש מי שאומר שאין כאן השלמה כלל מדבריהם ויש מי שאומר שיש השלמה בתינוקת מדבריהם בשנת י"ב ואין השלמה בתינוק מדבריהם כלל ויש מי שאמר שיש השלמה בתינוק בשנת י"ג ובתינוקת בשנת י"ב וזה דעת ההשגות. והגרסאות מתחלפות בזה. ונ"ל שדעת ההלכות ורבינו לומר ששנת י"א אינה בדין ההשלמה מדבריהם ואע"פ שאין נראה כן מלשון רבינו כן מוכרח מן הגמ' וממימרא (דאע"פ) [דנערה]. שאל"כ נמצאת השלמה בתינוק שלש שנים לפני חיובו מן התורה וכן כתב הרשב"א ז"ל שדעת ההלכות משעבר שנת י"א בדוקא ופירוש דברי רבינו הוא בן ט' שנים ששלמו תשע שנים וכן בן עשר ששלמו לו עשר וכן בבן י"א ששלמו:

**לחם משנה קטן בן תשע שנים או בן עשר מחנכין אותו לשעות וכו'.** כתב ה"ה ונראה לי דדעת ההלכות ורבינו ז"ל וכו' שאל"כ נמצאת השלמה בתינוק שלש שנים לפני חיובו ע"כ. ולעמוד יפה על כונת רבינו ז"ל עיין בהרי"ף והר"ן ז"ל שבכל הולך רבינו ז"ל כפי אותו הגירסא ואותו הפירוש. ונראה דלאותה הגירסא ולאותו הפירוש לא גרסינן בגמרא (דף פ"ב) בשלמא לרב הונא ור"נ לפני שנה ולפני שתיים לפני שנה לדבריהם ולפני שתיים לדבריהם כדאיתא בספרינו וגם רש"י ז"ל נראה דלא גריס ליה אלא הכי גריס בשלמא לרב הונא ור"נ ניחא וכן גורס הרא"ש ז"ל וצריך להתיישב בפירוש הסוגיא לדעתו ואין כאן מקומו. וכלל הדבר שרבינו הולך בשיטת הרי"ף רבו ז"ל. ומה שאמר שאל"כ נמצאת וכו' כלומר דבגמרא תירצו לרב הונא ור"נ מאי חינוך השלמה וקאמר דשנה או שתיים סמוך לפרקן משלימין דהיינו שתי שנים לפני חיובו מן התורה ואם אנו פוסקים כר' יוחנן דתינוק לייג שנים משלים מדאורייתא וכרב הונא ור"נ דמשלימין מדרבנן בן י"א וכדכתב הרי"ף ז"ל אי"כ לא יתישב המשנה דקאמרה שנה אחת או שתיים בשום פנים דהא הוי שלש שנים לפני חיובו שחיוב התינוק הוא מבן י"ג ויום אחד ושנת י"א וי"ב וייג משלימים מדרבנן אי"כ הרי שלש שנים. אלא ודאי שר"ל בן י"א שנשלמה שנת י"א

והשתא הוי שתי שנים שהם י"ב וי"ג שמשלים מדרבנן ושנת י"ד מדאורייתא :  
**קטן בן תשע שנים ויום אחד וכו'.** הרב רבינו נסים ז"ל כתב בפירוש ההלכות  
על דברי הר"ף ורבינו ז"ל ולרב הונא לפרושי דמתניתין דקתני מחנכין אותו  
וכו' מאי חינוך השלמה וכדאסקינן בסוגיין בגמרא ופרקן היינו שנת י"ג וכו'.  
וני"ל דהך פירוש דפירש הר"ן ז"ל לדברי הר"ף ז"ל ורבינו ז"ל אינו אלא כפי  
האמת שאמרו מאי חינוך השלמה אבל למאי דסי"ד מעיקרא שאמרו תנן  
התינוקות וכו' ואמרו בשלמא לרב הונא ור"נ ניחא וכו' הוי הפירוש כדברי  
רש"י דלרב הונא ור"נ מוקמינן מתניתין דהוי לפני שנה דדבריהם וה"ק  
מתניתין לפני שנה דדבריהם דהוי לפני שנים דדברי תורה אלא דלדברי  
הר"ף ורבינו ז"ל לר"נ מתניתין איירי בבריא ולא בחולה כיון דלהר"ף ורבינו  
בן י"ב הוי ההשלמה מדברי תורה לדידהו דהיינו שנת י"ג דסבירא להו דתוך  
זמן כלאחר זמן א"כ החינוך של חולה שהוא בשנת י"א לא היא לפני שנים  
דדברי תורה דצריך שיהיה שלש שנים ואינו כן אלא י"א י"ב לבד אבל שנת  
י"ג דהשלמה מדברי תורה בשלמא לרש"י ז"ל דלר"נ בהשלמה מדברי תורה  
בתינוק הוי בשנת י"ד ניחא אבל לרבינו א"א ליישב אלא בבריא (והוי שנת  
שהוא שנת תשע י"ב) והשתא עשר וי"א וי"ב שהם שלש קודם ההשלמה דדבר  
תורה דהיינו שנת י"ג שהיא ההשלמה מדברי תורה אבל לרב הונא איירי  
בחולה כדברי רש"י ז"ל דבן תשע דהיינו שנת עשר הוי חינוך נמצא דאיכא  
שלש שנים שהם עשר ואחת עשרה ושנים עשרה קודם השלמת התורה שהיא  
שנת י"ג וקאמר שפיר לפני שנים זה נראה לי בפירוש דברי הר"ן ז"ל שמפרש  
דברי ההלכות ורבינו ז"ל דאי מאי דכתב הרב רבינו נסים ז"ל הוי לפי מאי  
דסי"ד א"כ דהוה ידע דפירוש דמתניתין הוי חינוך השלמה מאי מקשה בתר  
הכי מברייתא דרבה בר שמואל התם נמי הוי חינוך השלמה כמתניתין אלא  
ודאי לא פירש הר"ן ז"ל כן אלא לפי המסקנא. וא"ת למה לו להר"ן ז"ל לפרש  
דמתניתין הוי פירוש לרב הונא ור"נ דחינוך השלמה הא לא אמרו כן בגמרא  
אלא בברייתא דרבה בר שמואל אבל מתניתין לדידהו הוי כפשטא דה"ק לפני  
שנה של דבריהם דהיינו לפני שנים של דברי תורה כדהוה סבר המקשה ומאן  
נייד מההיא אוקימתא דאוקימנא לרב הונא ורב נחמן ואמאי הוצרכו לידחק  
ולומר דמתניתין הוי חינוך השלמה וכ"ת הר"ן לא פירש כן על דברי המשנה  
זה אינו דודאי מפשט דברי הר"ן ז"ל מוכיח דעל מתניתין קאי ולא הזכיר  
הברייתא כלל. וי"ל דכיון דהר"ן ז"ל ראה דברייתא דרבה בר שמואל מתרץ  
לה במסקנא דסוגיין הוי חינוך השלמה משמע ליה דלפום מאי דמסקינן  
מתניתין נמי הוי חינוך השלמה והדרינן ממאי דהוה פרשינן מעיקרא דלפני  
שנה דדבריהם דהוי שנים של תורה משום דמסתמא ברייתא לפרושי  
מתניתין אתא וכיון שכן ודאי דפירוש מתניתין הכי הוי. זה נ"ל טעם לדברי  
הר"ן ז"ל והוא ביאור דברי ההלכות ורבינו ז"ל. עוד כ' ה"ה ז"ל וני"ל שדעת

ההלכות ורבינו לומר דשנת י"א אינה בדין ההשלמה מדבריהם ואע"פ שאין נראה כן מלשון רבינו ז"ל וכו'. מ"ש שאין נראה כן מלשון רבינו ז"ל הוא מפני שכתב בת י"ב שנה ויום אחד ובן י"ג ויום אחד וכו' ולמעלה כתב בן י"א ולא הזכיר יום אחד כמ"ש למטה ומ"ש מוכרח מן הגמרא שאל"כ נמצאת השלמה בתינוק שלש שנים לפני חיובו מן התורה קשה דאפילו יהיה חיוב התינוק שלש שנים לפני חיובו מאי איכפת לן אי משום דבגמרא אמרו שנה או שתיים סמוך לפרקן דמשמע דוקא שתיים אבל לא שלש קשה דנימא דהאי סמוך לפרקן הוי שנת י"ג וקרי ליה פרקן משום דהוי פרק לעונת נדרים כדכתב הר"ן ז"ל בפירוש הלכות וע"כ אנו צריכים לומר כך ליישב מתניתין לרבי יוחנן דאל"כ מאי סמוך לפרקן הא הפרק הוי שנת י"ג בתינוק אלא על כרחין קרי פרקן לעונת נדרים דהיינו שנת שלש עשרה כדכתב הרב רבינו נסים ז"ל א"כ גם כן נימא הכי לדידן. ואולי יש לומר דהכרח הרב המגיד הוא דהא מצינו דפליגי בהשלמה בדרבנן בגמרא ואי איתא דרבי יוחנן לית ליה השלמה דדבריהם כלל אם כן מאי דאיתמר דהשלמה דרבנן איתמר והבו דלא לוסף עלה ור"נ כשהזכיר לעיל השלמה דדבריהם וכן רב הונא לא אשכחן בהו אלא שתי שנים לפני ההשלמה של תורה ואין לחדש ולהוסיף עוד ולומר דהוי שלש :

**יא** בַּת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד וּבֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיּוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת הָרִי הֵן כְּגֹדֹלִים לְכָל הַמְּצוֹת וּמְשַׁלְּמִין מִן הַתּוֹרָה. אָבָל אִם לֹא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת עֲדִין קִטְנִים הֵן וְאֵינָם מְשַׁלְּמִין אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. קִטָּן שֶׁהוּא פְּחוֹת מִבֶּן תִּשְׁעֵי אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים כְּדִי שְׁלֹא יָבֹא לַיָּדֵי סַכְּנָה :

**מגיד משנה** קטן שהוא פחות וכו'. שם התינוקות אין מענין אותן וכו' :

## הלכות שביתת עשור - פרק שלישי

**א** אָסוּר לְרוּחַץ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בֵּין בְּחֻמִּין בֵּין בְּצוּנָן. בֵּין כָּל גּוּפוֹ בֵּין אֵיבָר אֶחָד אֶפְלוֹ אֶצְבַּע קִטְנָה אָסוּר לְהוֹשִׁיטָהּ בְּמַיִם. וְהַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן רוֹחֲצִין אֶת פְּנֵיהֶן. <sup>[א]</sup> כֹּהֵן כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְגַּנֵּה עַל בְּעָלָהּ. וְהַמֶּלֶךְ כְּדִי שֶׁיִּרְאֶה בְּיָפְיוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה לג-יז\)](#) 'מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תִתְחַזְּקֶנָה עֵינָיָהּ'. וְעַד כִּמָּה נִקְרָאת כֹּהֵן עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם :

**מגיד משנה** אסור לרוחוץ ביוה"כ וכו'. שם (ע"ז:): ת"ר אסור לאדם לרוחוץ מקצת גופו ככל גופו. ומ"ש רבינו בין בחמין בין בצונן ואפילו אצבע קטנה מפורש פ' מקום שנהגו (פסחים נ"ד:): והמלך והכלה וכו'. משנה פרק יוה"כ (ע"ג:): והמלך והכלה ירחצו את פניהם ובגמרא נתבאר הטעמים שהזכיר רבינו ושם נתבאר ג"כ שכלה היא כל ל' יום:

**ב** <sup>[ב]</sup> מִי שֶׁהָיָה מְלַכְלֵךְ בְּצוּאָה אוֹ טֵיט רוּחֵץ מְקוֹם הַטְּנָפֶת כְּדָרְכוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. <sup>[ג]</sup> וּמְדִיחָה אִשָּׁה יָדָה אַחַת בְּמַיִם וְנוֹתְנַת פֶּת לְתִינוּק. <sup>[ד]</sup> וְהַחוּלָה רוּחֵץ כְּדָרְכוֹ אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְסַכֵּן. וְכָל חֲיָבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדָרְכוֹ בֵּין <sup>[ה]</sup> בְּתִשְׁעָה בְּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים :

**מגיד משנה** מי שהיה מלוכלך וכו'. שם (דף ע"ז:): ואם היה מלוכלך בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש: ומדיחה אשה ידה אחת במים. שם רשב"ג אומר מדיחה האשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק ואינה חוששת: והחולה רוחץ וכו'. זה למד רבינו מדין הסיכה שאמרו ואם היה חולה סך כדרכו: וכל חייבי טבילות וכו'. מחלוקת תנאים במס' תענית (דף י"ג) ופסק כתנא קמא דאמר הכין וכן פסקו רוב האחרונים ז"ל:

**לחם משנה** ומדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק. בגמרא (דף ע"ז) אמרו משום שיבתא ופירש"י רוח רעה השורה על [הלחם הנלקח] בידים [שלא נטלן] שחרית. והתוספות פירשו בענין אחר ואמרו בתוספות דלפי פירושם אין לנו צריכים לזהר דאותה רוח רעה אינה מצויה בינינו. אבל ודאי לפי פירוש רש"י ז"ל דהוי רוח רעה של שחרית מצוי ומצוי אלא שקשה קצת על רבינו ז"ל דבהלכות תפלה פ"ד כשהזכיר נטילת שחרית לא משמע דחייש לרוח רעה מדלא הזכיר עירווי על הידים שלש פעמים כדכתב הטור ז"ל באורח חיים סימן ד' דלהעביר רוח רעה שעליהם צריך לערות עליהם שלש פעמים ונפקא ליה מהא דאמר רבי נתן בפי' ח' שרצים (דף ק"ט) בת חורין היא זו וכו' ומדרבינו

ז"ל לא הזכיר כן בהלי תפלה משמע דלא חייש לרוח רעה דאין אותו רוח רעה מצויה בינינו וא"כ כיון שהוא סובר כן לא היה לו לכתוב האי דינא דמדיחה אשה ידה אחת וכו' שהוא בא על אותו השורש דקאמרו משום שיבתא ולפירוש רש"י ז"ל הוי רוח רעה של שחרית ואם הוא מפרש כפירוש התוספות קשה טפי דלדידהו אין אותה רוח רעה מצוי: **וכל חייבי טבילות וכו'.** כבר ביארתינו בהלכות יסודי התורה:

**ג** **מי שְׁרָאָה קָרִי בְּזִמְן הַזֶּה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים.** אִם לֹח הוּא מְקַנֵּחַ בְּמִפָּה וְדִיו. וְאִם יָבֵשׁ הוּא אֹו שְׁנֵתִלְכֶלֶךְ רוּחָךְ <sup>[נ]</sup> מְקוֹמוֹת הַמְלָכְלֶכִין בְּלִבָּד וּמִתְפַּלֵּל. וְאָסוּר לוֹ לְרַחֵץ כָּל גּוּפוֹ אֹו לְטָבֵל. שְׂאִין הַטּוֹבֵל בְּזִמְן הַזֶּה טָהוֹר מִפְּנֵי טְמֵאת מֵת וְאִין הֶרְחִיצָה מְקָרִי לְתַפְלָה בְּזִמְן הַזֶּה אֶלָּא מְנַהֵג וְאִין מְנַהֵג לְבִטֵּל דְּבָר הָאָסוּר אֶלָּא לְאָסֵר אֶת הַמִּתָּר. וְלֹא אָמְרוּ שְׁהַרְוֹאָה קָרִי בְּיוֹם הַכְּפוּרִים טּוֹבֵל אֶלָּא כְּשֶׁתְּקַנּוּ טְבִילָה לְבַעֲלֵי קָרְיִין וְכָבֵר בְּאֶרְנוּ שְׁבִטְלָה תְּקַנָּה זֹו:

**מגיד משנה** **מי שראה קרי וכו'.** בגמרא (יומא פ"ח) ובהלכות הרואה קרי ביוה"כ יורד וטובל וכו'. ורבינו כתב שלא נאמרו הדברים אלא כשהיה מחוייב בעל קרי לטבול וזהו בזמן תקנת עזרא אבל בזמן הזה אין בעל קרי בכלל חייבי טבילות שהרי אינו חייב כמבואר פ"ד מהלכות תפלה ולפיכך אינו רשאי לטבול ביום הכפורים ודברים ברורים הם:

**ד** **טֵיט שֶׁהוּא לֹח בְּיוֹתֵר כְּדִי שְׂיַנְיַח אָדָם יָדוֹ עָלָיו וְתַעֲלָה בָּהּ לְחִלּוּחִית שְׂאִם הַדְּבִיק אֹוְתָה לְיָדוֹ הָאֶחָרֵת תִּדְבֵּק בָּהּ לְחִלּוּחִית אָסוּר לִישֵׁב <sup>[נ]</sup> עָלָיו. לֹא יִמְלֵא אָדָם כְּלִי חֶרֶשׁ מִיִּם וְיִצְטַיֵּן בּוֹ שְׁהַמִּים נִזְחָלִים מִדְּפָנָיו. אֶפְלוּ כְּלִי מִתְּכוֹת אָסוּר שְׂמָא יִנְתָּזוּ מִיִּם עַל בְּשָׂרוֹ. וּמִתָּר לְהַצְטַיֵּן בְּפָרוֹת:**

**מגיד משנה** **טיט שהוא לח וכו'.** שם (דף ע"ח) תני יהודה בר גרוגרות אסור לישיב על גבי הטיט ביום הכפורים אמר ריב"ל ובטיט המטפח אמר אביי ובטופח על מנת להטפוח: **לא ימלא אדם וכו'.** שם (דף ע"ח) אמר רבא כסא דכספא מליא אסיר חסיר שרי דפחרא בין מליא בין חסיר אסיר מאי טעמא מישחל שחיל רב אשי אמר אפילו כסא דכספא אסיר מאי טעמא אתי

לאזדרבויי. ובהלכות פירשו שמא יתנועעו המים שבתוכו וינתזו על בשרו:  
ומותר להצטנן וכו'. שם אמר רב יהודה מותר להצטנן בפירות:

**ה** לוקח אדם מטפחת [ח] מערב יום הכפורים ושורה אותה  
במים ומנגבה מעט ומניחה תחת הכגדים ולמחר מעבירה על  
פניו ואינו חושש ואף על פי שיש בה קר הרבה:

**מגיד משנה** לוקח אדם מטפחת וכו'. שם ובהלכות קרוב ללשון רבינו:

**לחם משנה** לוקח אדם מטפחת וכו'. קשה טובא דבגמרא (דף ע"ח) חלקו בין  
תשעה באב ליוה"כ לדבר זה דביוה"כ יעשה כמין כלים נגובים מבערב משום  
דלא ליתי לידי איסור סחיטה אבל בתשעה באב אין צריך לעשותה כמין  
נגובים כן משמע בגמרא בפרק יוה"כ לפי גירסת הרי"ף ז"ל והיא גירסת רבינו  
ואם כן למה רבינו ז"ל בפ"ה מהלי תעניות גבי תשעה באב לא הזכיר זה אלא  
סתם ואמר בתשעה באב אסור ברחיצה כיוה"כ היה לו לחלק כדכתיבנא וכן  
חלק בהדיא הרי"ף ז"ל בפ"י יוה"כ ואע"ג דכתוב בדפוס וויניציא ואסיקנא  
דבערב תשעה באב שורה במים וכו' ודאי דאינו דברי הרי"ף ז"ל אלא ט"ס  
הוא או שום הגהה מאיזה תלמיד שאותם הדברים הם בנויים על הגירסא  
שכתב רש"י ז"ל ששמע ודברי הרי"ף ז"ל הם כגירסא דאית ליה כרש"י ז"ל  
והם דברים חלוקים הרבה וא"כ ודאי דהך ואסיקנא שכתוב שם הוי סותר  
הגירסא שכתב הרי"ף ז"ל קודם ובודאי דלאו דברי הרי"ף ז"ל הם ובדפוס  
קושטנדינא ליתא ובודאי דדעת הרי"ף ז"ל הוא דבערב תשעה באב שורה  
במים ולא יעשה כמין כלים נגובים וביוה"כ יעשה כמין כלים נגובים. ותו  
קשיא דבפי' מקום שנהגו (דף נ"ד): אמרו אין בין תשעה באב ליוה"כ אלא שזה  
ספקו אסור וכו' ומשמע התם בגמרא דלכל הדברים שוים דכל איסור דאיכא  
ביוה"כ איכא בתשעה באב והא איכא הך איסור דמטפחת דאיכא ביוה"כ  
דצריך לעשות כמין כלים נגובים משא"כ בתשעה באב דאין צריך לעשותה  
כמין כלים נגובים מיהו הא לא קשיא כלל דמה שצריך לעשותה כמין כלים  
נגובים בערב יוה"כ הוא משום דלא ליתי לידי איסור סחיטה משא"כ בתשעה  
באב שהוא מותר במלאכה וא"כ כיון דזה הוא החילוק אינו אלא איסור  
דמלאכה והרי כבר הוזכר בברייתא אחרת דיש חילוק בין תשעה באב ליוה"כ  
שזה אסור במלאכה וזה מותר וא"כ דין זה בכלל. ולקושיא קמייתא י"ל  
בדוחק דבגמרא אמרו שם איפכא אמרת לן ואותבינך סחיטה וכו' וסובר רבינו  
ז"ל דה"ק את הוה אמרת לן בתשעה באב עושה כלים נגובים וביוה"כ שורה  
במים ומאי דהוה אמרת בתשעה באב הוה ניחא לן אלא מאי דאמרת ביוה"כ  
דשורה במים בלא עשיה דכלים נגובים הוה קשה לן דהא איכא איסור סחיטה

וא"כ היה לך להשוות יוה"כ לתשעה באב וכיון דהם היו סוברים להשוות יוה"כ לתשעה באב לכך פסק רבינו ז"ל דהם שוים ודוחק:

**1** ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה או לקרות בבית המדרש עובר במים עד צוארו ואינו חושש ועושה מצוה שהלך לעשותה וחוזר במים למקומו. שאם לא תתיר לו לחזור אינו הולך ונמצא נכשל מן המצוה. וכן ההולך לשמר פרותיו עובר במים עד צוארו ואינו חושש ובלבד שלא יוציאו ידיהם מתחת שולי מעיליהם כדרך שעושים בחל:

**מגיד משנה** **ההולך להקביל וכו'.** שם (דף ע"ב:) ת"ר הרוצה להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שגדול ממנו בחכמה עובר במים עד צוארו ואינו חושש וכן מבואר שם בהולך לדרשה ושם מבואר שאפילו בחזירתן מותרין כדי שלא תהא מכשילן וכמ"ש רבינו ושם איבעיא להו הרב אצל תלמיד מאי ולא איפשטא הלכך אזלינן לחומרא. וכ"נ מדברי רבינו וכ"כ הר"י יצחק ר' גיאות ז"ל: **וכן ההולך לשמור וכו'.** שם שומרי גנות עוברין עד צוארן במים ואינן חוששין: **ובלבד שלא יוציאו וכו'.** שם מהו למעבר למשאל שמעתא אמרו ליה עובר ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו:

**2** אסור לנעל מנעל וסנדל אפלו ברגלו אחת. ומותר לצאת בסנדל של שעם <sup>[ט]</sup> ושל גמי וכיוצא בהן. וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא בו <sup>[י]</sup> שהרי קשי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יחף. התינוקות אף על פי שהן מתרין באכילה ובשתיה <sup>[כ]</sup> ורחיצה וסיכה מונעין אותן ממנעל וסנדל:

**מגיד משנה** **אסור לנעול מנעל וכו'.** זה פשוט ומבואר בגמרא שאפילו ברגלו אחת אסור: **ומותר לצאת בסנדל של שעם וכו'.** שם (דף ע"ה:) בשם ריב"ל שהתיר לצאת בסנדל של שעם ביום הכפורים ומבואר בהלכות. ויש מי שאסר לצאת בהן לר"ה בין בשבת בין ביוה"כ משום איסור הוצאה כיון דלאו מנעל נינהו ואין זה עיקר אלא מותר לצאת בהן וכן נראה מן ההלכות ומקצת האחרונים ז"ל: **וכורך אדם בגד וכו'.** גם זה שם ובהלכות רבה בר רב הונא כריך סודרא אכרעיה ונפיק: **התינוקות אע"פ שהן מותרין וכו'.** שם (דף



ע"ח:) ת"ר תינוקות מותרין בכלן חוץ ממנעל וסנדל. ושם מבואר שהטעם מפני ששאר דברים כשסכין אותו ורוחצין אותו רבה ומתגדל אבל בנעילת הסנדל אסורין דכיון דאין להן בהן גדולין גזרו בהן חכמים:

**לחם משנה** ומותר לצאת בסנדל של שעם וכו'. הרי"ף ז"ל בהלכות הביא בעיא של סנדל של שעם ופשיטותא להיתרא וכתב שם הרי"ן ז"ל דאית ליה דבשל עץ נמי מותר לצאת ביוה"כ ודלא כרש"י דאית ליה דבשל עץ הוי מנעל ושל שעם וקש לא הוי מנעל וקשה על הרי"ן ז"ל מאין לו על דברי הרי"ף ז"ל כן דהוא לא הזכיר אלא היתר בשל שעם ושל קש ומי אמר לו דבשל עץ לית ליה דרש"י ז"ל אימא דאית ליה דרש"י ז"ל דאסור לצאת ביוה"כ ותו קשיא על הרי"ף ז"ל מ"ש בגמרא (דף ע"ח:): דכ"ע מנעל הוא משמע דכולהו איקרו מנעל וא"כ אסור לצאת ביוה"כ וכבר הקשה לו הרב בעל המאור כן והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות האריך בתירוץ קושיא זו והעולה מדבריו הוא דר' יוסי ור"מ כוליהו אית להו דהוי מנעל בין של עץ בין של קש ורבנן דנפקי בשל שעם והוא הדין בשל עץ אית להו כרבנן דפליגי אר"ע בפרק במה אשה דאמרו שם (דף ס"ו) על מה שאמר ר"ע בברייתא דסנדל של סיידין טמא מדרס ויוצאין בו בשבת וחולצין בו דלא הודו ופירשו בגמרא דלא הודו לו היינו ר' יוחנן בן נורי וכולהו אמוראי כר"י בן נורי אית להו. וקשיא טובא דהוא ז"ל עצמו הכריח שם מסוגיא דמחצלת של שיפא ושל קש דפרקא קמא דסוכה (דף ט"ז ודף כ') דלית הלכתא כר"י בן נורי דמשמע מההיא סוגיא דבכל כלי קש ושיפא אפילו מילי דלאו אורחיהו לעשות מקש דמטמא הראוי למדרס והראוי למת למת. ועוד דלר"י בן נורי קב הקטע לא ליטמא כיון שאינו של עור דבגמרא פרק במה אשה (דף ס"ו) משמע דמדמה ליה לסנדל של סיידין וכיון דרבי יוחנן אית ליה דסנדל של סיידין דאינו מטמא ה"ה בקב הקטע ואנן קי"ל דקב הקטע מטמא היכא דאית ליה בית קיבול כדאיתא במתניתין (דף ס"ה:): והביאה הרי"ף ז"ל בפרק במה אשה ואי כר"י בן נורי אע"ג דאית ליה בית קיבול כתייתין היכי משוי ליה מנא כדהקשה אביי בפרק יוה"כ דכיון דאין עליו תורת מנעל אע"ג דאית ביה בית קיבול כתייתין לא מטמא. ועוד קשה על רבינו ז"ל דהולך בשיטת הרי"ף ז"ל אי מפרש כן כדברי הרי"ף ז"ל כדפירש הרמב"ן ז"ל דהוא בהדיא פסק בפרק כ"ה מהלכות כלים דלא כר"י בן נורי בסנדל של סיידין דטמא מדרס וכן קב הקטע ואם כן פסק כהנהו רבנן דנפקי בשל שעם דאית להו כר"י בן נורי דהיינו לא הודו לו דר' יוסי אי אפשר דהא קי"ל כרבא דאמר דר' יוסי נמי אית ליה דהוי מנעל ומש"ה אסור לצאת ביוה"כ ולא קי"ל כותיה א"כ איך כתב הרמב"ן ז"ל דהנהו רבנן סברי כר"י בן נורי. וי"ל דר"י בן נורי קאמר דלא הוי כלי לענין טומאה ובודאי דכ"ש דלא הוי לענין חליצה וגם לענין יציאה בשבת שלא יוכלו לצאת בו אלא דאנן לא קי"ל כר"י בן נורי לענין טומאה מההיא סוגיא דפ"ק דסוכה דמחצלת של

שיפה שכתב הרמב"ן ז"ל וגם מההיא דקב הקטע דמתניתין דקאמר דמטמא מדרס ומ"מ בשאר דברים קי"ל כותיה משום דהנהו רבנן דנפקי בשל שעם הוו סברי כותיה בשאר דברים ואית להו דלא הודו לו לענין חליצה ולענין יציאה בשבת אע"ג דלית להו כותיה גבי טומאת מדרס. זה נ"ל ליישב דברי הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות במה שפ"י בדברי הר"י ז"ל והמעין יעין שם כי נ"ל דא"א ליישבו בענין אחר. ולענין מה שהקשינו דמי הכריחו להר"ן לומר דהר"י לא יסבור כדברי רש"י ז"ל טעמו מבואר שם בדברי הרמב"ן ז"ל דכיון דרבינו ז"ל פסק לענין חליצה בפרק מצות חליצה דסנדל של עץ לא הוי סנדל הוא הדין נמי לענין יוה"כ דאין לומר דהחמירו בחליצה כדדחה שם הרמב"ן ז"ל דזה נראה לו להר"ן ז"ל דוחק ומטעם זה רצה לומר ג"כ דרבינו אית ליה כדברי הר"י ז"ל דכיון דאיהו סבר כדברי הר"י ז"ל לענין חליצה שכן כתב בהלכות יבום וחליצה דאין חולצים בסנדל של עץ הוא הדין ליוה"כ ומשום הכי ודאי דהר"י ז"ל לית להו פירוש רש"י ז"ל ודלא כאחד מהגדולים שכתב בטור אורח חיים בהלכות יוה"כ שדברי רבינו ז"ל הם סתומים ולא ידע היכן נוטים דודאי דדבריו נוטים לדברי הר"י ז"ל דההכרח שיש על הר"י ז"ל לומר דאית ליה דסנדל של עץ הוי שוה לשל שעם משום דפסק בפרק מצות חליצה דאין חולצים בו ההכרח עצמו יש לנו על דברי הרמב"ם ז"ל ונוסף לנו הכרח על הרמב"ם ז"ל דהוא כתב בפ"י מהלכות כלים דסנדל של סיידין הוי של עץ ולפירוש רש"י ז"ל מוכרח לומר דהוי של קש כאשר תראה בדברי הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות וע"ש. ומ"מ קשה דמנעל התפור בפשתן דאית לן דאין חולצים בו משום דבעינן כולו תחש אם כן יהא מותר לצאת בו ביוה"כ כיון דאי שרית מנעל שאינו של עור ביוה"כ משום דרחמנא מעטיה גבי חליצה מתחש א"כ תפור בפשתן נמי הא מעטיה רחמנא מתחש ויהא מותר לצאת ביוה"כ ובשלמא למי שמפרש דלכתחילה אין חולצין בו אבל בדיעבד חליצתו כשרה ניחא אבל רבינו כתב בהלכות יבום דבדיעבד חליצתו פסולה וא"כ לדבריו קשה ואולי לא מדמינן כולי האי יוה"כ לחליצה דמכל מקום אמרינן גבי חליצה קפיד רחמנא דלהוי כולו תחש אבל ביוה"כ די לנו שיהא של עור לאסור אפילו שיהא תפור בפשתן דמ"מ מנעל מיקרי :

**ח** מִתֵּר לְכָל אָדָם לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל מִחֲמַת עֶקְרָב וְכִיּוֹצֵא בָּהּ  
כְּדִי שְׂלֵא תִשָּׁכְנוּ. וְהַחֲיָה מִתְּרַת לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל מִשּׁוּם צָנָה נֹט  
כָּל שְׂלֵשִׁים יוֹם. וְהַחֹלָה כִּיּוֹצֵא בָּהּ אֶף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם סַכָּנָה :

**מגיד משנה** **מותר לנעול וכו'.** שם (יומא דף ע"ח:) אמר שמואל אם מחמת עקרב מותר: **והחיה מותרת לנעול וכו'.** במשנה (דף ע"ג:) המלך והכלה ירחצו את פניהם והחיה תנעול את הסנדל דברי ר"א וחכמים אוסרין ואמרו בגמרא (דף ע"ח:) דטעמיה דר' אליעזר בחיה משום צנה ושם מבואר שחכמים אוסרים אכולא משנה קיימי אפילו מלך לרחוץ פניהם אוסרין. ודעת ההלכות שהלכה כר"א בכולן הואיל ופירשו בגמרא דבריו וכן דעת רבינו וזה דעת הרמב"ן ז"ל ועיקר. ופירש רבינו שהיא נקראת חיה כל שלשים שעד אותו זמן היא כחולה שאין בו סכנה כנזכר פרק שני מהלכות שבת וכ"כ הרמב"ן ז"ל ודין החולה שכתב רבינו הוא לומד מחיה ונלמד גם כן מדין הסיכה שיתבאר בסמוך:

**לחם משנה** **והחיה מותרת לנעול את הסנדל וכו'.** כתב ה"ה ז"ל ושם מבואר שחכמים אוסרים אכולא משנה קיימי וכו'. לכאורה נראה דהדין עמו דבהדיא הביאו בברייתא (דף ע"ח:) מחלוקת רבי חנינא בן תרדיון ורבנן דמלך וכלה וחיה. ועיי"כ יש לתמוה על הר"ן ז"ל שכתב שנסתפקו בתוספות דאי במתניתין רבנן פליגי אכולהו דודאי אכולהו פליגי דרבנן דמתניתין הווי רבנן דברייתא כיון דהווי בר פלוגתייהו ר"א דהיינו ר"א דמתניתין. ומ"מ יש לתת טעם למה הוצרך ה"ה ז"ל לכתוב כן ונראה דכוונתו להכריח דהלכה כר"א ודלא כרבנן משום דרבנן פליגי אכולהו ובכולהו מפרש בגמרא טעמא דהיתרא משמע דהלכתא כרבי אליעזר:

**ט** **אָסוּר לְסוּךְ מִקְצַת גּוּפוֹ** <sup>[מ]</sup> **כְּכֹל גּוּפוֹ בֵּין סִיכָה שֶׁל תְּעַנּוּג בֵּין סִיכָה שְׂאִינָה שֶׁל תְּעַנּוּג. וְאִם הָיָה חוֹלָה אָף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ סַפְּנָה אוֹ שְׂיֵשׁ לוֹ חֲטָטִין בְּרֹאשׁוֹ סָךְ כְּדַרְכּוֹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ:**

**מגיד משנה** **אסור לאדם לסוך וכו'.** שם (דף ע"ז:) ברייתא אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש. ובירושלמי סיכה בין שהיא של תענוג ובין שאינה של תענוג אסורה ונתבאר דברי רבינו:

**לחם משנה** **אסור לסוך וכו'.** כתב ה"ה ז"ל ובירושלמי וכו'. מה שקשה על ה"ה ז"ל על מ"ש בהלכות תשעה באב כתבתי בהלכות תעניות. ועוד י"ל על הרב בעל הטורים דאית ליה דביום הכפורים אסור סיכה של תענוג ושאינה של תענוג ובתשעה באב של תענוג דוקא כמו שביארתי שם א"כ בפרק מקום שנהגו (דף נ"ד:) דאמרו בברייתא אין בין יוה"כ לתשעה באב וכו' דמשמע דבכל מה שאסור ביום הכפורים אסור בתשעה באב דהא איכא סיכה שאינה

של תענוג דביוס הכפורים אסור ובתשעה באב מותר. אח"כ ראיתי הירושלמי בפרק יוה"כ וכתוב שם בברייתא דאמרה דביוה"כ בין סיכה של תענוג בין שאינה של תענוג אסור דבתשעה באב ותענית צבור של תענוג אסור ושאינה של תענוג מותר והוא מבואר בההיא כמו שכתבתי דלא כדברי הי"ה ז"ל וצ"ע: **סליקו להו הלכות שביתת עשור. אודה לאל בנבל עשור.**

**2** יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלַיְלַי יוֹם הַכְּפוּרִים כְּדִי שְׂיִהְיֶה לוֹ בִּשְׁתַּת פְּנִים מֵאֲשֶׁתּוֹ וְלֹא יָבֹא לַיָּדַי תְּשֻׁמִּישׁ הַמָּטָה. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת <sup>[ג]</sup> שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֹא לְהַדְלִיק שָׁמָּה יִרְאֶה אֶשְׁתּוֹ וְתִשָּׂא חֵן בְּעֵינָיו וְיָבֹא לַיָּדַי תְּשֻׁמִּישׁ. וְאִם חָל יוֹם הַכְּפוּרִים לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת חֵיבִין הַכֹּל לְהַדְלִיק בְּכָל מְקוֹם שְׁהַדְלָקַת נֵר בְּשַׁבַּת חוּבָה: סְלִיק הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשְׂרִי

**מגיד משנה** **יש מקומות שנהגו להדליק את הנר וכו'.** משנה (פסחים דף נ"ג): פרק מקום שנהגו וסבות המנהגים בגמרא מבוארות בהלכות שם כדברי רבינו ושם מבואר שאסור לשנות מנהג המקום: **עוד** במשנה ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי חולה ולא הוצרך רבינו להזכיר זה שכיון שביאר שהמקומות שנהגו שלא להדליק הוא מפני שמא יראה את אשתו ותשא חן בעיניו משמע שלא נמנעו אלא בביתו שאשתו מצויה שם אבל במקומות אחרים לא נמנעו וזה ברור: **ואם חל יום הכפורים להיות בשבת חייבין וכו'.** שם רבי שמעון בן אלעזר אומר יום הכפורים שחל להיות בשבת מקום שלא נהגו להדליק מדליקים ענה רבי יוחנן אבתריה וחכמים אוסרים ובירושלמי נפסקה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ולזה פסק כן רבינו: **סליק הלכות שביתת עשור**

---

## הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שְׁתִּים עֶשְׂרֵה מְצוֹת. שֵׁשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה. וְשֵׁשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ פֶרֶטׁן :

א) לְשֶׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֶאכָה. ג) לְשֶׁבֶת בְּשִׁבְעֵי שֶׁל פֶּסַח. ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֶאכָה. ה) לְשֶׁבֶת בְּיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת. ו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֶאכָה. ז) לְשֶׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן הַשָּׁנָה. ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֶאכָה. ט) לְשֶׁבֶת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסִּכּוֹת. י) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֶאכָה. יא) לְשֶׁבֶת בְּשִׁמְיֵי שֶׁל חַג. יב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֶאכָה :

ובְּאִיר מְצוֹת אֱלֹהִים בְּפִרְקִים אֱלֹהֵינוּ :

## הלכות שביתת יום טוב - פרק ראשון

**א** שֵׁשֶׁת יָמִים הָאֱלֹהִים שָׁאֲסָרוּן הַכְּתוּב בְּעֲשִׂית מְלֶאכָה שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן וְשִׁבְעֵי שֶׁל פֶּסַח וְרֵאשׁוֹן וְשִׁמְיֵי שֶׁל חַג הַסִּכּוֹת וּבְיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת וּבְאַחַד לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא הַנִּקְרָאִין יָמִים טוֹבִים. וְשִׁבִּיתָת כִּלְוֹן שָׁוָה שֶׁהוּא אֲסוּרִין בְּכֹל מְלֶאכֶת עֲבוּדָה חוּץ מִמְּלֶאכָה שֶׁהִיא לְצַרְדֵּי אֲכִילָה שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב-טז) 'אֵדָא אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכֹל נַפְשֵׁי וְגוֹ' :

**מגיד משנה** שֵׁשֶׁת יָמִים אֱלֹהִים שָׁאֲסָרוּן הַכְּתוּב וְכוּ'. לְכֹל יָמִים אֱלֹהִים יֵשׁ לֵאמֹר מִפּוֹרְשֵׁין בְּסֹדֵר אֱמֹר אֵל הַכְּהֻנִּים שְׁכָתוּב בְּכֹל אֶחָד מֵהֵן כֹּל מִלֶּאכֶת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ. וּמִדְּבָרֵי רַבִּינוּ שֶׁבְכָל מִלֶּאכֶת עֲבוּדָה סֵתֵם אִינָה מִלֶּאכֶת אוֹכֵל נֶפֶשׁ וְלֹא הוּצַרְךָ רַבִּינוּ לְהַבִּיא מִקְרָא לְהִיתֵר מִלֶּאכֶת אוֹכֵל נֶפֶשׁ אֲלֵא מִפְּנֵי רֵאשׁוֹן וְשִׁבְעֵי שֶׁל חַג הַמְצוֹת שֶׁבְשִׁבְעֵי נֶאֱמַר בְּפִי רֵאֵה אֲנִי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לְהִי אֱלֹהִים לֹא תַעֲשֶׂה מִלֶּאכָה וְעַל שְׁנֵיהֶם נֶאֱמַר בְּפִרְשֵׁת בֵּא אֵל פְּרַעַה כֹּל מִלֶּאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בְּהֵם וְלִכְךָ הוּצַרְךָ לְהַזְכִּיר כְּתוּב שֶׁל הִיתֵר אוֹכֵל נֶפֶשׁ הָאֱמֹר שֵׁם אֵדָא אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכֹל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לְכֵם :

## לחם משנה **ששת ימים האלו שאסרון הכתוב בעשיית מלאכה וכו' ושבתת**

**כלן שוה וכו'.** כתב הרב המגיד ז"ל ומדברי רבינו דבכל מלאכת עבודה וכו' ופירש דבריו הרב מוהר"ר לוי ׳ חביב בפסקיו (דף פ"ב) שדקדק כן הרה"מ ז"ל ממה שכתב הרב כל השובת ממלאכת עבודה (באחד מהן) הרי קיים מצות עשה ואם אמת הדבר שבכלל מלאכת עבודה אוכל נפש איך קיים מ"ע גם מה צריך להאריך ולומר כל השובת ממלאכת עבודה היה לו לומר כל השובת ממלאכה וכו' ע"ש. ויש לתמוה על דברי ה"ה ז"ל טובא דאיך כתב דבראשון ושביעי של פסח שהוצרך להביא קרא דאך אשר יאכל משום שנאמר בהם כל מלאכה דבלאו הכי הרי נכתב בהם בפרשת אמור מלאכת עבודה. ואם כן אין במשמע מלאכת עבודה אלא שאר מלאכות חוץ ממלאכת אוכל נפש, וכי תימא דאע"פ כן הוי מצי למטעי כיון שנכתב בפרשת בא אל פרעה כל מלאכה. מ"מ קשה דא"כ לשתוק בפרשת אמור מעבודה אלא ודאי מדקאמר עבודה משמע דאתא למעוטי אוכל נפש. ויש לומר דאי לאו קרא דאך אשר יאכל לכל נפש הוה אמינא דכל מלאכה במשמע אפילו אוכל נפש וקרא דכתיב בראשון ושביעי של פסח מלאכת עבודה אתא לומר אפילו מלאכות החשובות לכם עבודה וחסרון כיס כמו דבר האבד שדרשו בת"כ וכתבו רש"י ז"ל בפירוש החומש והוה אמינא אפילו אוכל נפש במשמע לקיים הכתוב שאמר כל מלאכת ומלאכת עבודה איצטרך להך אבל השתא גלי לן קרא דאוכל נפש מותר ומלאכת עבודה אתי כפשטו דלא הוי אוכל נפש וכן דרשא דחסרון כיס דרשינן הך דרשא משום דממשמעותיה דקרא נפקא לן הכי כמו שכתב רש"י ז"ל מלאכות החשובות לכם עבודה ואע"ג דאתא למעוטי אוכל נפש מ"מ איכא למדרש הך דרשא ממשמעות הכתוב ואם תאמר לישתוק קרא מאשר יאכל לכל נפש וכו' ולימא בפרשת בא אל פרעה כל מלאכת עבודה לא יעשה בהם וכו' הא לא קשיא דע"כ איצטרך קרא דאך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם למדרש לכם ולא לכלבים כדדרשינן לקמן. עוד יש לתמוה על מה שתמה מהר"ר לוי ז"ל בפסקיו על ה"ה ז"ל, דאם כוונתו לדייק מלשון רבינו ז"ל שכתב כל השובת ממלאכת עבודה. יראה לומר שלא דקדק כך ה"ה ז"ל מדברי רבינו ז"ל דאפשר דלא קפיד בלישניה ולישנא דקרא נקט אלא משום דקשיא דתינח דהביא ראייה הרב לראשון ושביעי מקרא דאך אשר יאכל אבל לשאר ימים טובים מאי איכא למימר וכי תימא ליגמר מראשון ושביעי לא היא דאדרבה כל היכא דאפשר לקיומי לאו דכל מלאכת עבודה לא תעשו מקיימין ויש לנו לומר דכל מלאכה במשמע אפילו אוכל נפש ושאי התם בראשון ושביעי דגלי קרא לכך כתב דבמלאכת עבודה לא משמע אוכל נפש :

**ב** כָּל הַשׁוֹבֵת מִמְּלֶאכֶת עֲבוֹדָה בְּאֶחָד מֵהֶן הָרִי קַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהָרִי נֹאמֵר בְּהֵן [\(ויקרא כג-כד\)](#) [\(ויקרא כג-לט\)](#) 'שֶׁבֶתוֹן' כְּלוֹמַר שֶׁבֶת. וְכָל הָעוֹשֶׂה בְּאֶחָד מֵהֶן מְלָאכָה שְׁאִינָהּ לְצַרְדָּא אֲכִילָה כְּגוֹן שֶׁבְנָה אוֹ הָרִס אוֹ אָרְג וְכִיּוֹצָא בְּאֵלוֹ הָרִי בְּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה. שֶׁנֶּאֱמַר כָּל מְלָאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂה. [\(שמות יב-טז\)](#) 'כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בְּהֵם'. וְאִם עֲשֵׂה בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה:

**מגיד משנה** **כל השובת ממלאכת עבודה וכו'.** מבואר בכ"מ שיום טוב עשה ולא תעשה. ומהם פרק קמא דיו"ט (ביצה דף ח' :). וכן המלקות מבואר בכמה מקומות ומהן פרק אלו הן הלוקין (מכות כ"א):

**ג** הָעוֹשֶׂה אֲבוֹת מְלָאכֹת הַרְבֵּה בְּיוֹם טוֹב בְּהִתְרָאָה אַחַת כְּגוֹן שֶׁזָּרַע וּבָנָה וְסָתַר וְאָרְג בְּהִתְרָאָה אַחַת אֵינֵנו לֹקֵה אֶלָּא אַחַת. חֲלוּק מְלָאכֹת לְשֶׁבֶת וְאֵין חֲלוּק מְלָאכֹת לְיוֹם טוֹב:

**מגיד משנה** **העושה אבות מלאכות הרבה וכו'.** פ' אלו הן הלוקין (דף כ"א): אמר רבה חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליום טוב, וענין חילוק מלאכות לשבת הוא לענין חטאת ובשוגג כמבואר פ"ז מהל' שבת:

**ד** כָּל מְלָאכָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ בְּשֶׁבֶת אִם עֲשֵׂה אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא לְצַרְדָּא אֲכִילָה לֹקֵה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת וְהַהֲבָעָרָה <sup>[א]</sup> שְׁמִתוֹדָא שֶׁהִתְרָה הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב לְצַרְדָּא אֲכִילָה הִתְרָה שֶׁלֹּא לְצַרְדָּא אֲכִילָה. לְפִיכָד מִתַּר בְּיוֹם טוֹב לְהוֹצִיא קָטָן <sup>[ב]</sup> אוֹ סִפֵּר תּוֹרָה אוֹ מִפְתִּיחַ וְכִיּוֹצָא בְּאֵלוֹ מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת. וְכֵן מִתַּר לְהַבְעִיר אֵף עַל פִּי שְׁאִינֵנו לְצַרְדָּא אֲכִילָה. וְשָׂאָר מְלָאכֹת כָּל שֵׁישׁ בּוֹ צַרְדָּא אֲכִילָה מִתַּר כְּגוֹן שְׁחִיטָה וְאַפְיָה וְלִישָׁה וְכִיּוֹצָא בְּהֵן. <sup>[\*]</sup> וְכָל שְׁאִין בְּהֵן צַרְדָּא אֲכִילָה אֲסוּר כְּגוֹן כְּתִיבָה וְאַרְיֵגָה וּבִנְיָן וְכִיּוֹצָא בְּהֵן:

**ההראב"ד** וכל שאין בהן וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זהו להחם כו' בירו' לא תאסור ולא תשרי עכ"ל:

**מגיד משנה** כל מלאכה שחייבין עליה בשבת וכו'. המכוון אצלי בדעת רבינו כך הוא מלאכה שחייבין עליה בשבת ואותה מלאכה היא שלא לצורך אכילה אם עשה אותה ביו"ט לוקה חוץ מן ההוצאה וההבערה שאע"פ שאינן לצורך אכילה אינו לוקה ואפילו עשאן שלא לצורך אכילה. ופירוש מלאכה שהיא שלא לצורך אכילה נתבאר בדברי רבינו שכולל כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושתייה וא"כ היה מן הדין שיהיו הבערה והוצאה נאסרין כמו כתיבה ואריגה אלא שמתוך שהותרו לצורך אכילה הותרו שלא לצורך. ונראה טעם לשני אלו, ההוצאה לפי שאף היא באוכל ומשקה ואע"פ שהיא בדברים אחרים אמרינן מתוך, והבערה אע"פ שאינה באוכלין ומשקין כתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת בשבת הוא דאסור הא ביו"ט שרי וכן דרשו לפי שביום השבת מיותר הוא דהא בשבת מיירי קרא לעיל מיניה וביום השביעי וכו' והיה די באמרו לא תבערו אש בכל מושבותיכם אבל שאר מלאכות שאינן לצורך אכילה כגון הכתיבה וההריסה והאריגה והבנין אפילו עשאן לאכילה לוקה ושאר המלאכות שהן באכילה כגון שחיטה ואפייה אפילו עשאן שלא לאוכלן אינו לוקה כמו שיתבאר בפרק זה ושאם בשל לכותים או לצורך חול אינו לוקה. ולבאר יחוד ההוצאה וההבערה מן הגמרא שנינו פ"ק דיו"ט (ביצה י"ב) ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הלולב ולא את הקטן ולא את הסיית לרה"ר ובי"ה מתירין ואסיקו דבי"ה סברי דאמרינן מתוך. ופירש"י ז"ל דדבר תורה מותרת לגמרי בכל דבר אלא שבהוצאת אבנים וכיוצא בהן אסורה מדבריהם משום טרחא וכן נראה מן ההלכות וזה דעת רבינו. ולא הוצרך להזכיר איסור דבריהם בהוצאת אבנים לפי שכתב בפרק זה שכל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביו"ט אלא לצורך אכילה ודין ההבערה שם (דף י"ב:) מבואר דסבר ר"י דכי היכי דאמרי ב"ה מתוך בהוצאה הכי נמי בהבערה. ויש בזה שיטה אחרת לקצת מפרשים אחרונים שהן סוברין שלא הותרו אלו שלא לצורך כלל אא"כ יש בו צורך היום קצת כקטן ולולב או צורך מצוה אבל כשאין בו צורך מצוה ולא צורך הדיוט ביומו כלל כהוצאת אבנים לוקה עליה ואפילו לבי"ה וג"כ כתבו שיש עירובי חצרות ליום טוב ואין מוציאין מחצר לחצר כלים שאין בהם צורך ליום טוב אא"כ עירבו. ולדברי רבינו וההלכות אין עירוב חצרות ביום טוב כנזכר פ"ח מהלכות עירובין אבל מה שאינו לצורך אסור לטלטלו ביו"ט כשבת כמו שהזכרתי ומבואר פרק כ"ה מהלכות שבת שאפילו כלי שמלאכתו להיתר אסור לטלטלו שלא לצורך כלל כמו שכתבתי שם. ובהשגות בדין ההבערה שלא לצורך א"א זהו להחם חמין לרגליו ולהדליק נר של אבטלה כגון להדליק נר לכבוד בירושלמי אמרו לא תאסור ולא תשרי, ע"כ. וענין הירושלמי כך הוא מהו להדליק נר של אבטלה



חזקיה אמר אסור מתניתא פליגא על חזקיה לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת בשבת אי אתה מבעיר אבל מבעיר אתה ביו"ט אמר ר' אבינא תני תמן ב"ש אוסרין ובי"ה מתירין ר' נחום אחוי דר' אילא בעא קמיה ר"י א"ל לא תאסור ולא תשרי, ע"כ. ופירוש דברי רב אבינא הן דס"ל דב"ש ובי"ה בדין ההוצאה במתוך פליגי וכי היכי דאמרי בי"ה מתוך בהוצאה הי"נ בהבערה ואע"ג דר"י אמר בירושלמי לא תאסור ולא תשרי לא סמך עליו רבינו כיון דבגמרתנו ר"י עצמו השוה אותן כמו שכתבתי. כל זה נ"ל לדעת רבינו :

**לחם משנה** **כל מלאכה שחייבים עליה בשבת וכו'.** נראה דכוונת הי"ה ז"ל שהוקשה לו בדברי רבינו דמשמע מדבריו דאפילו בבנייה ואריגה אם עשה לצורך אכילה מותר שכך כתב כל מלאכה וכו' אם עשה שלא לצורך משמע דאם עשאה לצורך מותר אפילו בנייה ואריגה וזה א"א שהרי הוא כתב למטה שכל שאין בה צורך אכילה אסור כגון כתיבה ואריגה משמע אפי" עשאה לצורך וכ"כ למעלה וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה כגון שבנה וכו'. לכך תירץ דלשון רבינו ז"ל כמו הפוך וכוונתו לומר כל מלאכה שאינה לצורך אכילה שעשה אותה ביו"ט לוקה כיון שעיקרה אינה לצורך אע"פ שעשאה לצורך אכילה חוץ מההוצאה וההבערה שאפילו שעשאם שלא לצורך מותר ולזה הוקשה לו מאי שנא הוצאה והבערה מכתובה ואריגה וכי היכי דכתיבה ואריגה אפילו לצורך אכילה אסור כן היה לנו לאסור בהוצאה והבערה ותירץ בהוצאה לפי שהיא כאוכל ומסקה וכו'. כך הוא פשטן של דברי הי"ה ז"ל ויש לתמוה בדבריו חדא דנראה מדבריו דטפי יש לנו להתיר בשחיטה ואפי"ה מבהוצאה והבערה שהרי הוצרך לבקש שם טעם ואם כן איך אמרו בגמרא בביצה (דף י"ב) גבי השוחט עולת נדבה לוקה דאמר לך מני ב"ש דאמר לא אמרינן מתוך וכו' הא אפילו כב"ש לא אתי דאפוישי מחלוקת בין ב"ש לבי"ה לא מפשינן ועד כאן לא פליגי ב"ש עלייהו דבי"ה אלא בהוצאה דאפילו לצורך אכילה יש לנו להתיר בדוחק ומשום הכי לא אמרינן מתוך אבל בשחיטה ואפי"ה לא. ועוד קשה דאיך כתב בהבערה דנפקא לן מיתורא דביום השבת דא"כ איך דרשינן בפ"ק דיבמות (דף ו' :) מהאי קרא דלא תבערו וכו' לר"י ללאו ולר"נ לחלק משום יתורא דקרא דכן אמרו שם מה ת"ל וכו' הא אצטריך קרא להתיר ביו"ט הבערה ולומר דוקא ביום השבת לא תבערו אבל ביו"ט מותר ואמאי כוליה קרא להכי הוא דאתא. ועוד קשה דכיון דדרשינן היתר ההבערה ביו"ט מביום השבת א"כ ודאי דבלא מתוך הותרה הבערה דהא בפרק ביצה (דף י"ב) אמרינן ממאי דב"ש ובי"ה פליגי וכו' כלומר דילמא לעולם לבי"ה לא אמרינן מתוך וטעם ההיתר הוא משום דאמר קרא לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת משמע דאי דרשינן הכי לא אמרינן מתוך א"כ לדברי הי"ה ז"ל דדריש היתר הבערה מביום השבת לא אמרינן בהבערה מתוך ובגמרא לא משמע הכי דהרי ר"י התיר שם הבערה מטעם דמתוך

דאמרינן התם ואף ר"י וכו' עד אומרו דאי בית הלל וכו' ה"נ מתוך שהותרה הבערה וכו'. ועוד קשה מאי טעמא דרשינן השתא בהבערה הך ביום השבת בהוצאה לא דרשינן ביום השבת כדמשמע בגמרא דלפי המסקנא לא דרשינן ליה ממאי דאקשיה רב יוסף אלא מעתה לפלוג באבנים וכו'. ועוד קשה במאי דקאמר ושאר המלאכות שהם באכילה כגון שחיטה ואפיה וכו' אפילו עשאן שלא לאכילה אינו לוקה וכו' דמשמע דהותרו הדברים שלא לצורך אכילה כשחיטה ואפיה מתוך שהותרה לצורך אכילה. וזה תימה שהרי רבינו ז"ל כתב לקמן המבשל ביו"ט לכותי אינו לוקה וכו' שאילו באו לו אורחים וכו' ולדברי ה"ה ז"ל תיפוק ליה מטעם דמתוך וזו היא קושיית התוס' שהקשו על רש"י ז"ל בפ"ק דביצה (דף י"ב). ועוד קשה במה שכתב בדין ההוצאה שהיא מותרת לגמרי לדברי רבינו ז"ל אפילו שלא לצורך כמו לצורך דאמאי דהרי שחיטה ואפיה דינן לנו טעם בהיתר יותר מהוצאה כמו שנראה מדברי ה"ה נאסר לכותי ולכלבים כמ"ש רבינו ז"ל לקמן מקרא דלכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים וכ"ש הוצאה שלא לצורך דהא היתר הוצאה גופא לצורך אכילה לא נפקא לן אלא מקרא דאך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם והרי שם מיעט הכתוב לכם דמשמע לכותי ולכלבים אסור ואיך יש לנו להתיר הוצאה שלא לצורך. וי"ל לקושיא ראשונה דה"ק גמרא ודאי דכפי האמת אפילו כב"ש לא אתיא משום דע"כ לא קאמר ב"ש אלא בהוצאה אבל שתשוה הוצאה לשחיטה עכ"פ אתיא דלא כהלכתא דהיינו דלא כב"ה. ולקושיא השניה נראה לי דודאי יש לנו לדרוש קרא ללאו או לחלק דכל היכא דאנו יכולים לאוקמי לדרשא דקרא לגופיה מוקמינן ולא לדיוקא וא"כ ראוי לומר דאתי קרא לאשמועינן דין בשבת שהוזכר בפירוש ולא שיודיענו הכתוב ביו"ט שלא הוזכר בו אלא מדיוקא וא"כ ע"כ ללאו אתא או לחלק דהאי לחודיה אי אפשר לומר דאתא דא"כ ישתוק מביום השבת. ולקושיא השלישית י"ל דודאי בהוצאה כד נפקא לן מקרא דלא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת לא אמרינן טעם מתוך שהרי התיר שם הכתוב הוצאה ביו"ט אפילו שלא לצורך שהרי משא שלא לצורך הוא וקאמר קרא דביו"ט שרי ודייקינן משא דאסור בשבת דהכי משמע דיוקא א"כ אין לומר מתוך אבל בהבערה דנפקא לן מלא תבערו אמרינן תפסת מועט תפסת ואמרינן הא ביו"ט שרי אוכל נפש לבד אבל שלא לצורך אסור לכך איצטריך טעמא דמתוך. ולקושיא רביעית י"ל דבהוצאה לא דרשינן ביום השבת למעוטי יו"ט משום דעיקר הוצאתה היא מויעבירו קול במחנה כמ"ש שם רש"י ז"ל, ולשאר הקושיות צ"ע:

**ה** כָּל מְלָאכָה שְׁאֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת מֵעֶרְבַּיּוֹם טוֹב וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ הַפְסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן אִם נַעֲשִׂית מִבְּעָרְבַּי אָסְרוּ חֻכְמַיִם לַעֲשׂוֹת

אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב אֶף עַל פִּי שְׁהִיא לְצַרְךָ אֲכִילָה. וְלָמָּה אֶסְרוּ  
דָּבָר זֶה גְזֵרָה שְׁמָא יִנִּיחַ אָדָם מְלָאכֹת שְׁאֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב  
יוֹם טוֹב לְיוֹם טוֹב וְנִמְצָא יוֹם טוֹב כְּלוּ הוֹלֵךְ בְּעֵשִׂית אוֹתָן  
מְלָאכֹת וְיִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאי לֶאֱכֹל:

**ההראב"ד** כל מלאכה שאפשר וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אין לזה טעם אלא מפני שהוא מכוי מלאכתו ביו"ט ומרבה הטורח ליום קדש עכ"ל:

**לחם משנה** כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יו"ט וכו'. בפ' ביצה (דף ג') כתבו התוס' ז"ל (בד"ה גזרה) בשם רבינו נתנאל מקינון דבירושלמי יש אך אשר יאכל לכל נפש וכו' אותם מלאכות שמשימור ואילך הם מותרות דהיינו מלישה ואילך. ועם זה מתורץ הקושיא שהקשה ה"ה ז"ל להראב"ד ז"ל שהרי טעמו מספיק דלא ממעטינן אלא משעת לישה אבל ברירה טחינה והרקדה שהוא קודם לישה לא. ומה שכתב למטה ה"ה ז"ל על מה שאמר ואני אומר וכו' ועדיין צ"ע. הוא מפני שהוקשה לו למה אין תולשין ירק שאין זו מלאכת הנעשה לימים רבים אלא שעכ"פ עדיין אנו צריכים לטעמו של הרמב"ם ז"ל:

**1** וּמָזָה הַטַּעַם עֲצָמוֹ לֹא אֶסְרוּ הַהוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב וְאֶף עַל פִּי שְׁכָל הַהוֹצָאָה הִיא מְלָאכָה שְׁאֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב \* וְלָמָּה לֹא אֶסְרוּהָ כְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּשְׂמַחַת יוֹם טוֹב וְיִוָּלֵךְ וְיָבִיא כָּל מֵה שְׁיִרְצָה וְיִשְׁלִים חֲפָצָיו וְלֹא יִהְיֶה כְּמִי שְׂיִדְיוֹ אֶסְרוֹת. אֲבָל שְׂאָר מְלָאכֹת שְׁאֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב הוֹאִיל וְיִשׁ בָּהֶן עֶסֶק אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב:

**ההראב"ד** ולמה לא אסרוה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא אמרו זה אלא כנגד ומשלוח מנות ומשלוח כלים איש לרעהו שהן מותרין ביו"ט וכל אלה אינן צריכין לזה הטעם אלא מפני שהוא כבוד היום יותר מאמש עכ"ל:

**2** כִּיצַד. אֵין קוֹצְרִין וְלֹא דָשִׁין וְלֹא זוֹרִין וְלֹא בּוֹרְרִין וְלֹא טוֹחְנִין אֶת הַחֲטִים וְלֹא <sup>[א]</sup> מְרַקְדִין בְּיוֹם טוֹב שְׁכָל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם אֶפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְאֵין בְּכַף הַפְּסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן:

**ח** אָבֵל לָשִׁין [ד] וְאוֹפִין וְשׁוֹחֲטִין וּמִבְּשָׁלִין בְּיוֹם טוֹב. שְׂאֵם עֲשֵׂה אֱלוֹ מִבְּעָרְבֵי יֵשׁ בְּכַד הַפְּסֵד אוֹ חֲסָרוֹן טַעַם. שְׂאִין לָחֵם חֵם אוֹ תִבְשִׁיל שְׂבֻשֵׁל הַיּוֹם כְּלָחֵם שְׂנֵאָפָה מֵאֲמֵשׁ וּכְתִבְשִׁיל שְׂנִתְבְּשֵׁל מֵאֲמֵשׁ. וְלֹא בָשָׂר שְׂנִשְׁחַט הַיּוֹם כְּבָשָׂר שְׂנִשְׁחַט מֵאֲמֵשׁ. וְכֵן כָּל כִּיּוּצֵי בָּאֱלוֹ. [ה] וְכֵן מִכְשִׁירֵי אֲכָל נֶפֶשׁ שְׂיֵשׁ בְּהֵן חֲסָרוֹן אִם נַעֲשׂוּ מִבְּעָרְבֵי עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב. כְּגוֹן שְׁחִיקַת תִּבְלִין וְכִיּוּצֵי בְּהֵן :

**ההראב"ד** ואופין ושוחטין וכו'. א"א בכל אלה אין טעם למ"ד אין תולשין ירק ואין מלקטין פירות ביו"ט מן האילן שהרי בני יומן יפין יותר. והירושלמי סומך אותו על אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וסמך ליה ושמרתם את המצות שהיא מלאכה בתלוש עכ"ל: כסף משנה פ"א יד בני ההיל שנתנו קמה לישראל וכו'. כתב הרב המגיד ואני מקיים הגירסא ומקיים דבריו וכי אמרינן ופליגא לאו אהא דרב קאי וכו' עד אע"פ שלא הסכים לדעת הרב. תמהני שלפי מה

**מגיד משנה (ה-ח) כל מלאכה שאפשר לעשותה וכו'.** דעת רבינו שכל מלאכות שהן באוכלין ומשקין מותרות גמורות דבר תורה כגון הקצירה והטחינה וכיוצא בהן אלא שחכמים אסרו אותן מפני הטעם שהזכירו כדי שלא ימנע משמחת יו"ט ולזה אסרו כל דבר שאין בו הפסד אם נעשה מעריו"ט והניחו היתר מה שיהיה בו הפסד אם נעשה מבערב. ובהשגות א"א בכל אלה אין טעם וכו' שהיא מלאכה בתלוש, ע"כ. ואני אומר שטעם רבינו מספיק יותר מהטעם שהזכיר הוא לפי שדעת רבינו שכל שבעיקר המלאכה אין הפסד אע"פ שבחלק ממנה יש הפסד אסרוה חכמים ר"ל שכיון שבקצירת חטים וכיוצא בהן אין הפסד אם נקצרו מבערב אע"פ שבתלישת קצת ירק וקצת פירות יש הפסד לא רצו להתיר התלישה שהיא תולדת קצירה לחצאין, אבל הטעם שהזכיר הוא שלא הותר אלא בתלוש אינו מספיק לאסור ברירה טחינה והרקדה. וגם לדברי רבינו קשה שהרי התירו שחיקת תבלין מפני שיש בהן הפסד ואע"פ שהיא תולדת טחינה האסורה וא"כ יתירו גם כן תלישת דברים שיש בהן הפסד אם נתלשו מבערב. וי"ל שהקילו במכשירין לפי שאינן נאכלין בעצמן ואין המכוון בהם אלא לתקן דברים אחרים ורבו בזה הסברות ויש מי שסובר שהטחינה והקצירה אסורין דבר תורה מפני שעושין מהן לימים הרבה ונתלו בזה בסוגיות הגמרא ואע"פ שאינן מוכיחות, ואני אומר שמלאכת עבודה כולל כל מה שדרך העבד לעשות לאדוניו ואין רוב בני אדם עושין אותה

לעצמן אלא שוכרין אחרים לעשותן לפי שהוזהרנו במלאכות אלו לזכור כי היינו עבדים והיינו עושין מלאכות אלו לאדונינו אבל כל מלאכה שדרך רוב בני אדם לעשותה כל אחד בביתו לעצמו לא הוזהרנו לפי שאינה מלאכת עבדים אלא אף האדונים עושין אותה ולזה כל מלאכה שאדם עושה ממנה לעצמו לימים הרבה דרך לעשותה על ידי אחרים כגון הברירה והקצירה והטחינה וההרקדה אבל האפיה והלישה והשחיטה והבשול אין אדם מכין מהן לימים הרבה ורוב בני אדם עושין אותן לעצמן. כך נראה לי ועדיין צ"ע:

**ט** אין אוֹפִין וּמְבַשְׁלִין בְּיוֹם טוֹב מֵה שְׂיֵאָכֵל בְּחַל. וְלֹא הִתְרָה מְלֹאכָה שֶׁהִיא לְצַרְךָ אֲכִילָה אֲלָא כְּדֵי לְהַנּוֹת בָּהּ בְּיוֹם טוֹב. עֲשֵׂה כְּדֵי לְאָכֵל בְּיוֹם טוֹב וְהוֹתִיר מִתֵּר לְאָכֵל הַמוֹתֵר בְּחַל:

**מגיד משנה** אין אוֹפִין וכו'. זה מחלוקת בפרק אלו עוברין (פסחים דף מ"ו): האופה מיו"ט לחול רב חסדא אומר לוקה ורבה אמר אינו לוקה וקיי"ל כרבה ומלקות הוא דליכא הא איסורא איכא וכן כתבו ז"ל: עשה כדי לאכול וכו'. זה פשוט ונלמד מדין מי שלא ערב עירובי תבשילין כמו שיתבאר עוד בפרק זה:

**לחם משנה** עשה כדי לאכול ביום טוב והותיר וכו'. קשה דמשמע מכאן דדוקא כשעשה לאכול ביום טוב אז אם הותיר מותר לאוכלו בחול אבל כשעשה לאכול בחול משמע דאסור ולמטה כתב ואם הערים אסור ואפילו בשבת וכו' מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד משמע דבמזיד אפילו אפה מיו"ט לחול מותר לאכול. והרב מהר"ר לוי ׳ חביב תירץ שם במקום הנזכר (דף פ"ב) מיום טוב לחול אסור ולא כתב רבינו מפני שהחמירו במערים אלא לתת טעם שבשבת אחר יום טוב שהזכיר למה הערמה אסורה ומזיד מותר ונתן טעם לדבר לחלק בין אפה מיום טוב לחול לאפה מיום טוב לשבת ע"ש:

**י** מִמְלָאָה אִשָּׁה קִדְרָה בְּשָׂר אֶף עַל פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה אֲלָא לְחִתִּיכָה אַחַת. מִמְלָא נְחִתּוּם חֲבִית שֶׁל מַיִם אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ צְרִיךְ אֲלָא לְקִיתוֹן אֶחָד. וּמִמְלָאָה אִשָּׁה תַּנּוּר [1] פֶּת אֶף עַל פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה אֲלָא לְכַכָּר אֶחָד. שֶׁבְזָמַן שֶׁהִפֵּת מְרַבָּה בְּתַנּוּר הִיא נְאֻפִית [2] יָפָה. וּמוֹלַח אָדָם כְּמָה חֲתִיכוֹת בְּשָׂר בְּבֵת אַחַת אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ צְרִיךְ אֲלָא לְחִתִּיכָה אַחַת. וְכֵן כָּל כְּיוֹצֵא בְּזָה:

**מגיד משנה** **ממלאה אשה קדרה וכו'.** ברייתא פרק י"ט שחל (ביצה י"ז) כלשון רבינו וכתב הרשב"א ז"ל כדי שיאכלו משמנים. לפיכך יראה לי שאפילו ליתן בקדרה חתיכה אחר חתיכה אפילו לאחר שהניח קדרה על גבי האש מותר, עכ"ל: **וממלא נחתום וכו'.** באותה ברייתא כלשון רבינו. וכתב הרשב"א ובלבד שיתן את הכל קודם שהניח חבית על גבי האש עכ"ל. והטעם לפי שאין המים טובים יותר כשיש בכלי הרבה. ולפיכך דעתו ז"ל שאסור להוסיף עליהן שלא לצורך אבל מעיקרא חד טרחא הוא ושרי: **וממלאה אשה תנור של פת וכו'.** מחלוקת שם ונפסקה שם הלכה כרשב"א דאמר ממלאה אשה תנור פת מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא. וה"ר יונה כתב שלא התירו אלא בתנורים קטנים וצרים אבל לא בפורני גדולה כעין שלנו, עכ"ל: **ומולח אדם כמה חתיכות וכו'.** מימרא פ"ק (שם י"א): אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת אחת אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. עוד שם רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא. ורבינו ז"ל הזכיר מימרא דשמואל ולא כתב דרב אדא בר אהבה ואפשר שהוא סבור שהן חולקין ששמואל לא התיר אלא בבת אחת ורב אדא בר אהבה התיר בזו אחר זו ומערים ואומר בכל אחד בזו אני רוצה וקיימא לן כשמואל. והרשב"א ז"ל פסק כרב אדא וכתב במקום הפסד ממונו שלא יסריח הבשר התירו לו הערמה זו, עכ"ל:

**יא** **המבשל או האופה ביום טוב כְּדִי לֶאֱכֹל בּוֹ בַּיּוֹם או שְׂזֵמֶן אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ וְנִשְׁאַר הַתְּבַשִּׁיל וְהַפֶּת הָרִי זֶה מִתֵּר לֶאֱכֹל לְמַחֵר בֵּין בָּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶת. וּבְלִבְד שְׁלֹא יַעֲרִים. וְאִם הָעֲרִים אָסוּר וְאֶפְלוּ בְּשֶׁבֶת שְׁאַחַר יוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהִחְמִירוּ בְּמַעֲרִים יוֹתֵר מִן הַמִּזִּיד:**

**מגיד משנה** **המבשל או האופה ביו"ט וכו'.** ברייתא פרק יו"ט שחל (דף י"ז): גבי מי שאכל עירובי תבשילין שלו קודם אפיה אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור ואמר רב אשי דטפי החמירו במערים מבמזיד ויתבאר דין זה פי' ששי ומשם למד רבינו דכ"ש במערים לצורך חול שאסור וכן כתבו המפרשים ז"ל:

**יב** **מִי שֶׁהִיָּתָה לוֹ בְּהֵמָה מְסֻכָּנָת לֹא יִשְׁחֹט אוֹתָהּ בַּיּוֹם טוֹב אֲלָא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁיִּכּוֹל לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה כְּזִית צְלִי מִבְּעוֹד יוֹם. כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁחֹט בַּיּוֹם טוֹב מֵה שִׁיאֲכֹל בָּחַל. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזָה:**

**מגיד משנה** מי שהיתה לו בהמה מסוכנת וכו'. פ' אין צדין (דף כ"ה) בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ ידוע שיכול לאכול ממנה כזית עלי מבעוד יום ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית שחיתתה. וק"ל כת"ק ופירשו כל שיש שהות ביום כדי לאכול אע"פ שאינו אוכל מותר דמשום הפסד ממונו התירו לו בכך. וכן מבואר פרק אלו עוברין (מ"ו). אבל בריאה לא ישחטנה אא"כ צריך לאכול ממנה ביו"ט וכן כתבו ז"ל:

**יג** אין אופין ומבשלין ביום טוב כדי להאכיל כותים [ח] או כְּלָבִים שְׁנֵאֵמַר (שמות יב-טז) 'הוא לבדו יַעֲשֶׂה לָכֶם לָכֶם וְלֹא לְכוֹתִים לָכֶם וְלֹא לְכָלְבִים. לְפִיכָךְ מְזַמְּנִין אֶת הַכוֹתִי בְּשֶׁבֶת וְאִין מְזַמְּנִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב גְּזָרָה שְׁמָא יִרְפֶּה בְּשֶׁבִילוֹ. אֲבָל אִם [ט] בָּא הַכוֹתִי מֵאֱלֹו אוֹכֵל עִמָּהוּן מֵה שְׁהוּן אוֹכְלִין שְׁכָבֶר הַכִּינוּהָ :

**מגיד משנה** אין אופין ומבשלין ביו"ט וכו'. פרק יו"ט שחל (ביצה כ"א): קי"ל כמאן דדריש לכם ולא לכותים וזה מוסכם מכל הפוסקים אבל בדין הכלבים נחלקו ודעת רבינו כדעת ההלכות שפסקו כר"י הגלילי דאמר התם לכם ולא לכלבים ואין נפש בהמה מותר להכין לה ויש חולקין בזה. ודעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל כדעת רבינו וכדעת ההלכות ועיקר. ולזה כתב הרשב"א ז"ל לפיכך אין מוציאין תבן ותבואה מרשות לרשות להאכיל לבהמתו שההוצאה מלאכה גמורה היא ולא התירו אצל בהמה אלא טלטול לבד שהוא מדברי סופרים, עכ"ל. וזה כפי שיטתו שכתבתי למעלה בדין ההוצאה אבל לדעת רבינו בדין ההוצאה מותר גמור הוא אבל אפיה ובישול לצורך בהמה אסור: **לפיכך מזמנין את הכותי וכו'.** מימרא שם (דף כ"א) דר"י בן לוי והרבה אמוראים סוברין כן והוא כלשון רבינו ונראה שממה שאמרו אין מזמנין ולא אמרו אין מאכילין דקדק רבינו שלא אסרו אלא במזמנין אותו אבל בבא מאליו אין לחוש לו וזהו שאמרו שם מרימר ומר זוטרא כי מקלע להו כותי ביומא טבא אמרי ליה אי ניחא לך במאי דטריחא לן מוטב ואי לא טריחא יתירא אדעתא דידך לא טריחנן, וסובר שאין האמירה הזו מעלה ומורידה בהיתר הדבר. אבל הרשב"א כתב שהאמירה מעכבת:

**יד** בהמה שחציה של כותי וחציה של ישראל מתר לשחטה ביום טוב שאי אפשר לאכול ממנה כזית בשר בלא שחיתה. אבל עסה שחציה לכותים וחציה לישראל אסור לאפות אותה

מִפְּנֵי שְׂיָכוֹל לְחַלֵּק הַבָּצֵק. \* בְּנֵי הַחֵיִל שֶׁנִּתְּנוּ קָמַח לְיִשְׂרָאֵל  
לַעֲשׂוֹת לָהֶם פֶּת בַּיּוֹם טוֹב. אִם כְּשֵׁנוֹתֵינוּ פֶת מִמֶּנָּה לְתִינוּק אִין  
מִקְפִּידִין מִתָּר לְאֵפוֹתוֹ לָהֶן בַּיּוֹם טוֹב שְׂכָל פֶּת וּפֶת רָאוּי  
לְתִינוּק. עֵסֶת [1] הַכְּלָבִים בְּזִמָּן שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה נֶאֱפִית  
בַּיּוֹם טוֹב:

**ההראב"ד בני החיל וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל יפה אמר אע"פ שלא הסכים  
לדעת הרב ז"ל:

**מגיד משנה בהמה שחציה וכו'.** מימרא דרב חסדא שם (דף כ"א) קרוב ללשון  
רבינו: **אבל עיסה חציו של וכו'.** באותה מימרא שם הדין והטעם קרוב לשונה  
ללשון רבינו: **בני החיל וכו' שנתנו קמח וכו'.** שם בעו מיניה מרב הני בני באגא  
דשדו עלייהו קמחא דבני חילא מהו לאפותה ביו"ט אמר להו חזינן אי כי יהבי  
ריפתא לינוקא לא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי ואי לא אסיר ופסק  
רבינו כן. אבל בהלכות כתוב וליתא להא דרב אלא בין כך ובין כך אסור דאמר  
ריב"ל מזמנין את הכותי בשבת ואין מזמנין את הכותי ביו"ט גזירה שמא  
ירבה בשבילו. ודעת הרבה מפרשים כדברי ההלכות והביאם לזה מה  
שהאריכו שם בסוגיא על הא דרב והביאו ברייתא דפלוגתא דתנאי בדין  
הכלבים ונשאו ונתנו אליבא דמאן דאמר לכם ולא לכלבים ואמרו אחר כך  
ופליגא דריב"ל וכו' ופירשו דעל הא דרב קאי וכן פירש"י ז"ל ועל כן הקשו על  
דברי רבינו שפסק כרב וכו' ובגמ' מפרש דפליגי ויש מי שהעמיד דברי  
רבינו באמרו שלא היה בגירסת ספרי רבינו ופליגא. ואני מקיים הגירסא  
ומקיים דבריו וכי אמרו ופליגא לאו אהא דרב קאי דלא דמיין להדדי דההיא  
דרב אם לא היו אופין כל הפת להם לא היו יכולין לאפות ממנו פת אחת ולתתו  
לתינוק אבל בזמון הכותי לא יגרע חלק הישראל אם לא יזמנהו שהרי משל  
ישראל הוא נותן לו ופת התינוק הוא מבני החיל וכי אמרו ופליגא נ"ל דאמאי  
דסליק מיניה קאי דא"ל אביי לרב יוסף למאן דאמר לכם ולא לכלבים הני  
סופלי לחיותא היכי שדינן להו ביו"ט א"ל חזיין להסקה א"ל תינח ביו"ט  
בשבת מאי איכא למימר א"ל מטלטלין להו אגב ריפתא ולזה אמרו שהשואת  
הטלטול בשבת למלאכה דיו"ט דכיון שאינן עושין מלאכה בשביל בהמה  
ביו"ט אין מטלטלין בעבורה בשבת אלא על ידי פת דלא כריב"ל שהוא התיר  
טלטול לצורך כותי בשבת אע"פ שמלאכה אסורה מחמתו ביו"ט. וזה נ"ל נכון  
לדעת רבינו ודינו קיים ויש לו בזה הודאת בעל הריב שכך כתבו בהשגות א"א  
יפה אמר אע"פ שלא הסכים לדעת הרב ז"ל: **עיסת הכלבים וכו'.** משנה פ"ק  
דחלה הובאה שם והקשו אמאי והא אפשר למפלגה בלישה וחלק הכלבים  
יאסר ותירצו שאני כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבלה וקיי"ל כמאן דאמר



הואיל. וכתבו בעטור והרשב"א ז"ל דלדידן דאית לן הואיל אפילו אין לו נבלה  
עכשיו מותר הואיל ואפשר שתזדמן לו ולזה סתם רבינו :

**כסף משנה** בני החיל שנתנו קמח לישראל וכו'. כתב הרב המגיד ואני מקיים  
הגירסא ומקיים דבריו וכי אמרינן ופליגא לאו אהא דרב קאי וכו' עד אע"פ  
שלא הסכים לדעת הרב. תמהני שלפי מה שפירש הרב המגיד דברי רבינו דרב  
מיירי בשלא יכולים לאפות ממנו פת אחת ולתתו לתינוק גם הרי"ף לא יחלוק  
על זה וכ"כ שם הרי"ן דבכה"ג ודאי שרי דבדידה קא טרח ואם כן היאך הביא  
ראיה לקיים דינו של רבינו מדכתב הראב"ד יפה אמר אע"פ שלא הסכים  
לדעת הרב ולדברי הראב"ד משמע ודאי דרבינו מיירי אפילו שיכולים לאפות  
פת אחת ולתתו לתינוק דבכה"ג הוא דפליג עליה הרי"ף. ושם י"ל שה"ה  
מפרש שמ"ש הראב"ד אף ע"פ שלא הסכים לדעת הרב לאו לענין דינא קאמר  
דכפי מה שפירש ה' המגיד דברי רבינו הדין שוה לשניהם אלא לענין פירושא  
דופליגא קאמר דלהרי"ף קאי אהא דרב ולרבינו לא קאי אהא דרב :

**לחם משנה** בני החיל וכו'. כתב ה"ה ז"ל ויש מי שהעמיד דברי רבינו ז"ל  
באומרו שלא היה (שם) בגירסת רבי ופליגא וכו' וזו היא סברת הרי"ן ז"ל  
וסובר דלא דמיין אהדדי כמ"ש ה"ה וקשה לדעת זו דמ"מ יש סתירה בדברי  
רבינו ז"ל עם מ"ש פי כ"ו מהל' שבת. שכאן פסק כר' יוסי דאמר לכם ולא  
לכלבים ומבואר בגמרא (דף כ"א :) דלדברי ר' יוסי הני סופלי פירוש גרעינים  
ואסור לטלטלן בשבת אלא ע"י פת דכן אמרו שם תינח ביו"ט בשבת מאי  
איכא למימר מטלטלין להו אגב ריפתא והוא ז"ל כתב במקום הנזכר וכן כל  
הקליפין והגרעינים הראויים למאכל בהמה מטלטלין אותם דמשמע דשרו  
בטילטול ובשלמא לה"ה ז"ל דסבר דופליגא קאי אהך ולדעת ריב"ל לא בעינן  
טלטול אגב ריפתא אליבא דר' יוסי ניחא דאיהו פסק כריב"ל אבל לדעת זו  
קשה. וצ"ל דגרעינין דכתב רבינו ז"ל בהלכות שבת הם ראויים למאכל בהמה  
בלי שום תיקון אוכל והני גרעינין שהוזכרו בגמרא (דף כ"א) אינן ראויים  
למאכל בהמה אלא ע"י תיקון גדול כמו שכתבו שם התוס'. ובמה שכתב ה"ה  
ז"ל דופליגא קאי אמאי דסליק מיניה קשה דמנא ליה לגמרא דופליגא דאם  
התיר ריב"ל לטלטל לצורך כותי אע"פ שאסור לעשות מלאכה ביו"ט בעבורו  
היינו משום דמאי דמטלטל חזי למאכל אדם אבל הני גרעינין לא חזו למאכל  
אדם כלל וא"כ לטלטלם בעבור בהמה אסור כיון שאסור לעשות מלאכה  
בעבורה ביו"ט. ונראה לתרץ דמ"מ איכא שיורי כוסות דלא חזו למאכל  
דאסירי בהנאה וא"כ לא היה ראוי לטלטל לצורך הכותי כלומר כששותה  
הכותי פעם אחת ואיכא שיורי כוסות ומוזגין לו פעם אחרת אלא ודאי דמותר  
לטלטל לצורך הכותי. אבל על זה קשה דע"כ צריך אתה לומר דלא חייש ר' י  
יהושע לשיורי כוסות דא"כ כשהשמש מצניע הכוס כדכתב רש"י ז"ל אמאי

מותר לטלטלו הא השתא לא הוי לצורך כותי. ועוד אפילו דנאמר דחייש שיורי כוסות מטלטלין אגב הכוס כמו שאמרו בגמרא לטלטולינהו אגב כסא ומנין לגמרא לומר דפליג רבי יהושע בן לוי לדלעיל וצריך עיון: **עיסת הכלבים וכו'.** כתב ה"ה ז"ל דלדין דאית לן הואיל אפילו אין לו נבלה מותר וכו'. ולזה סתם רבינו ז"ל. וקשה על זה דאפילו מאן דאית ליה הואיל מ"מ איסורא מיהא איכא ולא אהני טעמא דהואיל אלא לאפטורי ממלקות כמו שנראה ברור בדברי רבינו ז"ל שכתב שאין אופין ומבשלין לא לצורך כותי ולא לצורך כלבים. וי"ל דהך קושיא גופא איכא בגמרא בפ"ק דביצה (דף כ"א) וחדא מתרצת חברתה דשם אמרו ומי אית ליה לרב חסדא הואיל כלומר דמשום האי טעמא שרי לאפות אותה ביו"ט והשתא קשה דהיכי קאמר ומי אית ליה לרב חסדא וכו' דמשמע דאי אית ליה טעמא דהואיל אתי שפיר דאפילו מאן דאית ליה טעמא דהואיל מ"מ איסורא מיהא איכא לכך נראה לומר דודאי כיון דהך עיסה מעורבת של רועים ושל כלבים אין ראוי לומר שיהא איסורה כל כך וכאילו היתה כולה של כלבים משום האי טעמא דהא אפשר למפלג וכו' תדע דאין זה הטעם כל כך ברור דהא רב חנילאי מכחיש ליה להך טעמא וא"כ כשמבשל הכל לכלבים אמרינן התם הואיל ואינו לוקה אלא שאסור הכא דמעורבת עם עיסת הרועים מעלינן ליה דרגא ואמרינן דמותר לגמרי וזהו שאמרו ומי אית ליה לרב חסדא הואיל דאי הוה סבירא ליה התם הואיל הוה אתי שפיר הכא כדפרישית אבל השתא דלית ליה התם הואיל אלא שהתם לוקה הכא מעלינן ליה דרגא ואמרינן אסור לכל הפחות וא"כ איך קאמרת דמותר וא"כ השתא דאית לן הואיל הכא דמעורבת עם עיסה של רועים מותר. זה נ"ל ליישב דעת הרשב"א ורבינו ז"ל:

**טו** **הַמְבִשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב לְכוֹתִים אוֹ לְבִהְמָה אוֹ לְהַנִּיחַ לְחַל אֵינוֹ לּוֹקֵה שְׂאֵלוֹ** [כ] **בָּאוּ לוֹ אוֹרְחִים הָיָה אוֹתוֹ תַבְשִׁיל רְאוּי לָהֶן. עֲשֵׂה לְנַפְשׁוֹ וְהוֹתִיר מִתֵּר לְהַאֲכִיל מִמֶּנּוּ** [ט] **לְכוֹתִים וְלְבִהְמָה :**

**מגיד משנה** **המבשל ביו"ט וכו'.** פרק אלו עוברין (מ"ו): ושם פרק יו"ט שחל (ביצה כ"א). אתמר האופה מיו"ט לחול וכו' כמש"כ למעלה ואמרו שם דטעמיה דרבה דאמר אינו לוקה משום דאי מקלעי ליה אורחים חזי להו. והשוה רבינו דין המבשל לכותי או לבהמה לדין מבשל לצורך חול ופשוט הוא ויש לזה סמך מן הגמ' ואין להאריך: **עשה לנפשו וכו'.** ג"ז פשוט ונלמד מהנזכר למעלה בכותי הנכנס מאליו:

**לחם משנה** **המבשל ביו"ט וכו'.** האי בישול לבהמה איירי במאכל הראוי לאכילת אדם דאי לאו הכי לא שייך טעמא דהואיל ומקלעי אורחין כיון דאינו

ראוי למאכל אדם ובודאי דלוקה אבל מטעם דמתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ראוי להתיר אפילו שאינו ראוי למאכל אדם כלל וא"כ קשה על רבינו ז"ל איך לא הזכיר טעם מתוך כמ"ש למעלה. ואפשר היה לומר דרבינו ז"ל ס"ל דלכם ולא לכותים ולא לכלבים אהדריה ללאו קמא כמ"ש התוספות בפ"ק (דף י"ב) וא"כ נתבטל טעם מתוך דודאי דאי לא אתא לכם הוה מותר מטעם מתוך אבל השתא דכתוב אהדריה לאיסוריה לכך איצטריך טעמא דהואיל לומר דאינו לוקה אבל עובר בעשה דלכם. וא"ת א"כ איך אמרו שם בגמרא דהשוחט עולת נדבה לוקה אתי דלא כב"ה הא אפילו כב"ה אתי דלכם אהדריה לאיסור אפיה ושחיטה לאיסוריה דלאו ונתבטל טעמא מתוך וא"כ היה ראוי לעבור בלאו אי לאו טעמא דהואיל אבל בעולה דלא שייך הואיל ודאי דלקי. x וי"ל דכיון דשייך טעמא דהואיל בכל מקום ומתוך שהותר לאו זה בכל מקום משום טעמא דהואיל הותר נמי הכא אע"ג דליכא הכי ואינו עובר (הכא נמי אמרינן דאינו עובר מתוך שהותר לאו זה בכל מקום משום טעמא דהואיל) משום הכי ודאי דלא לקי לכך אמר דאתי דלא כבית הלל:

**טז** רְחִיצָה וְסִיכָה הֵרִי הֵן בְּכֹל אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְעוֹשִׁין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב שְׁנַאֲמַר (שמות יב-טז) 'אֵךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכֹל נַפְשֵׁי לְכֹל שְׂצָרִיךְ הַגּוֹף. לְפִיכֶךְ מְחַמֵּין חֲמִין בְּיוֹם טוֹב וְרוֹחֵץ בְּהֵן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. אֲבָל כָּל גּוֹפּוֹ אֲסוּר מְשׁוּם גְּזֵרַת מְרַחֵץ. וְחֲמִין שֶׁהוֹחֲמוּ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב רוֹחֵץ [מ] בְּהֵן כָּל גּוֹפּוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא גָזְרוּ עַל דָּבָר זֶה אֶלָּא בְּשֶׁבֶת בְּלֵבָד :

**מגיד משנה** רחיצה וסיכה וכו'. מה שהוצרך רבינו להזכיר בדין הרחיצה והסיכה היא לחמם מים כדי לרחוץ או שמן כדי לסוך ומבואר בדבריו ברחיצה וה"ה לסיכה. וכן כתבו ז"ל שאם לומר בצונן אפילו בשבת מותר לאדם לסוך כל גופו לתענוג כנזכר פ' כ"א מהלכות שבת וזה פשוט: לפיכך מחמין וכו'. במשנה פרק יום טוב שחל (ביצה דף כ"א:) בית שמאי אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתיה ובית הלל מתירין וקי"ל כבית הלל. ובהלכות ודוקא לרגליו אבל כל גופו לא והביאו ראיה מפ' כירה ומפורש שם בכירה (דף מ') דאפילו אינו רוחץ כל גופו בבת אחת אלא אבר אבר אסור ומוסכם: וחמין שהוחמו וכו'. שם בהלכות בשם גאון וכן הסכמה מן הגאונים ואפילו לרחוץ כל גופו כאחת. וכן עיקר. ודין רחיצה בחמי טבריא שוה ביו"ט כשבת ומבואר ענינם פרק כ"ב מהלכות שבת:

**יז** כָּל שְׁאֲסוּר בְּשַׁבַּת בֵּין מְשׁוּם שֶׁהוּא דוֹמָה לְמִלְאכָה אוּ מְבִיא לַיָּדִי מִלְאכָה בֵּין שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת הָרִי הוּא אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב אֲלָא אִם כֵּן הָיָה בּוֹ צַרְדָּן אֲכִילָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. אוּ דְבָרִים שֶׁהֵם מִתְּרִים בְּיוֹם טוֹב כְּמוֹ שְׂוִיתָבְאָר בְּהִלְכוֹת אֱלוֹ. וְכָל שְׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבַּת אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב אֲלָא לְצַרְדָּן אֲכִילָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. וְכָל שְׂמִתָּר בְּשַׁבַּת מִתְּרָ בְּיוֹם טוֹב. **\*** וַיֵּשׁ בְּיוֹם טוֹב מֵה שְׂאִין בְּשַׁבַּת אֲסוּר מְקַצֶּה **נ** שֶׁהַמְּקַצֶּה אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב וּמִתְּרָ בְּשַׁבַּת מְפָנִי שְׂיוֹם טוֹב קַל מִשְׁבַּת אֲסוּרוֹ בּוֹ הַמְּקַצֶּה שְׂמָא יָבוֹא לְזַלְזֵל בּוֹ :

**ההראב"ד** **ויש ביו"ט מה שאין וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל לא הכל שוין בזה עכ"ל:

**מגיד משנה** **כל שאסור בשבת וכו'.** זה פשוט ומוסכם ושנינו פ"ק דמגילה (דף ז':) אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **ויש ביו"ט מה שאין וכו'.** דין המוקצה להיותו נוהג ביו"ט הוא כדעת הרב אלפסי ז"ל שפסק פ"ק שיש מוקצה ביו"ט וכדאוקימתא דר"נ דריש פ"ק (ביצה ב'): דאמר יו"ט דקיל ואתי לזלזולי ביה סתם לן תנא כרבי יהודה דמחמיר שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי סתם לן תנא כרבי שמעון דמקל. ויש מן הגאונים חולקין ואומרין שאין מוקצה ביו"ט יותר משבת. ולזה כתב בהשגות א"א לא הכל שוין בזה ע"כ. וכבר הכריע בעל המאור והרמב"ן והרשב"א ז"ל כדברי ההלכות ורבינו והביאו ראיות לזה ועיקר:

**לחם משנה** **ויש ביו"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה.** נראה דרבינו פסק כרב נחמן דאמר יו"ט דקיל אתי לזלזולי ביה וכו' וקשה דא"כ איך פסק לקמן כהכנה דרבה דמשמע דרבה סבירא ליה דמוקצה דאורייתא כדפירש"י ז"ל והם דברים הפוכים דלר"נ מוקצה דרבנן. וי"ל דודאי אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל דסבירא ליה לרבה דמוקצה דאורייתא דא"כ קשה דהא רבה גופיה הדר ביה בפרק אלו עוברין (דף מ"ח:): וסבירא ליה דמוקצה לאו דאורייתא כמו שהקשה הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות לכך מפרש כפירוש בעל המאור שכתב שאין בהכנה זו דרבה סרך מוקצה אלא שאין מותר בשבת דבר שנברא ביו"ט מאתמול ולא ביו"ט דבר שנברא בשבת מאתמול ואין בזה סרך מוקצה אלא גזרת הכתוב כך היא ע"כ. ונתבארו דברי רבינו ז"ל ומפני כן פסק כרבה דלאו טעמא משום מוקצה ופסק כרב נחמן אע"ג דהקשו עליו בגמרא משום דלא

דחו דבריו אלא במה שהעמיד מתניתין בתרנגולת העומדת לגדל ביצים אבל בענין הדין ודאי דכדבריו כן הוא ומוכרח הוא מכח המשניות סתומות דפליגי אהדדי. זה נ"ל ברור בדעת רבינו ז"ל:

**יח** כיצד. תרנגולת העומדת לגדל ביצים ושור העומד להרישה ויוני שובך ופרות העומדין לסחורה כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן ואסור לאכל מהן ביום טוב עד שיכין אותם מבערב ויחשב עליהם לאכילה. אבל בשבת הכל מוכן אצל שבת ואינו צריך הקנה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב כך הנולד אסור:

**מגיד משנה** כיצד תרנגולת וכו'. כל אלו שהזכיר הם סוף פ"ק דשבת (דף י"ט): מחלוקת ר' יהודה שאוסרן משום מוקצה ור' שמעון מתיר שאין לו מוקצה וכבר נתבאר שהלכה כר' שמעון בשבת וכו' יהודה ביום טוב ופירוש בשבת מותר מה שראוי מהם בלא מלאכה כגון הפירות וכן כתוב בהלכות פרק משילין ושאר הדברין כגון ששחטו לחולה כדעת רבינו הנזכר בפרק ב' מהלכות שבת: **וכשם שהמוקצה וכו'.** דין הנולד מפורש בסוגיא דפ"ק (ביצה דף ב'). ובהרבה מקומות:

**לחם משנה** **וכשם שהמוקצה אסור ביו"ט.** קשה קצת דאיך קאמר כך הנולד וכו' דנולד כל שכן הוא ממוקצה דהא איכא מאן דלית ליה מוקצה ואית ליה נולד בריש פ"ק דביצה:

**יט** חל מכין לשבת וחל מכין ליום טוב אבל אין יום טוב מכין לשבת ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך ביצה שנולדה ביום טוב אחר השבת אסורה. ואף על פי שהתרנגולת עומדת לאכילה. הואיל וימאמש נגמרה הביצה נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. ואסרוה בכל יום טוב גזרה משום יום טוב טוב [ס] שאחר שבת. וכן ביצה שנולדה בכל שבת אסורה גזרה משום שבת שאחר יום טוב:

**מגיד משנה** **חול מכין וכו'.** מימרא דרבה שם (דף ב'): כלשונה וקימא לן כותיה כדאיתא בהלכות: **לפיכך ביצה וכו'.** (דף ב') משנה ביצה שנולדה ביום טוב בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרין לא תאכל ובגמרא יש הרבה

אוקימתות. ובהלכות ואוקמה רבה (דף ב' :) אפילו בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל להיות אחר השבת ומשום הכנה דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה. ואמרו שם דכל יום טוב אסורה גזירה משום יום טוב אחר שבת וכן בכל שבת גזירה משום שבת אחר יום טוב :

**ב** וְכִשֶׁם שְׁאֲסוּר לְאֶכְלָהּ כִּדְ אֲסוּר לְטַלְטְלָהּ וְאֶפְלוּ נִתְעַרְבָה בְּאֶלְף כֶּלֶן אֲסוּרוֹת שְׁהָרִי לְמַחֵר יִתְרוּ הַכֹּל וְכֹל דְּבָר שְׂיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין אֶפְלוּ בְּאֶלְף אֶלְפִים אֵינּוּ בְּטֵל. הַשּׁוֹחֵט תִּרְנַגְלַת בְּיוֹם טוֹב וּמִצָּא בָּהּ בְּיָצִים גְּמוּרוֹת הָרִי אֵלוּ מִתְרוֹת. שְׂאִין זֶה דְּבָר מְצוּי תְּמִיד וְדָבָר שְׂאִינוּ מְצוּי אֶלָּא אֶקְרָאֵי בְּעֶלְמָא לֹא גְזָרוּ בּוֹ :

**מגיד משנה** **וכשם שאסור וכו'.** ברייתא שם (דף ג' :) אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לכסות בה את הכלי או לסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר וספקא אסורה נתערבה באלף כולן אסורות ואסיק רב אשי וספקא ספק נולדה בחול ספק נולדה ביו"ט משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל. ולא כתב רבינו ספק יו"ט ספק חול שכיון שאין לה בטול פשיטא שספקא אסורה ופרק שני כתב וכל ספק מוכן אסור וספקא שנתערבה באחרות יש מי שהורה שכולן מותרות וכי קתני נתערבה באלף כולן אסורות אודאי קאי ויש מי שאסר ולדעת המתירין הסכים הרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי רבינו וענין דבר שיש לו מתירין יתבאר בארוכה פט"ו מהלכות מאכא"ס. והתר כפיית הכלי על הביצה מבואר פרק כ"ה מהל' שבת : **השוחט תרנגולת וכו'.** ברייתא שם (דף ב' :) כלשונה ושם נזכר שהטעם משום דמלתא דלא שכיחא היא ופירוש אפילו ביו"ט שלאחר השבת מותרת דכל שלא יצאה מחוץ אין זה הכנה גמורה וכן הכריחו ז"ל :

**לחם משנה** **וכשם שאסור לאכלה כד וכו'.** כתב ה"ה ולא כתב רבינו ז"ל ספק יו"ט ספק חול שכיון שאין לה ביטול פשיטא דספיקא אסורה. ותימה דהא בגמרא פ"ק דביצה (דף ג') הקשו לרבי יצחק ורב יוסף מברייתא דאמרה וספיקא אסורה דאמאי אסורה דספיקא דרבנן היא ואעפ"כ ניחא ליה סיפא דקאמר באלף כלן אסורות משום דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל כדמוכח שם בגמרא בפירוש. וגם רב פפא דתירץ האי תנא דליטרא קציעות משמע התם דהכי סבירא ליה והטעם הוא מפני שאע"פ שאין לו ביטול היינו מפני שבודאי אילו נתערבה יש איסור ודאי והוא דבר שאין לו מתירין משום הכי לא בטיל אבל ספק יו"ט ספק חול יש לנו ספק באיסור עצמו ואינו איסור

ודאי ואם כן ראוי להקל. ונהי דרב אסי דחה סברא זו שם בגמרא ואמר דהם שויים וכי היכי דבביטול מחמירין ה"ה בספקא אסורה אבל שיאמר מפני כן ה"ה ז"ל פשיטא בהיות שעלה על דעת המקשה ורב פפא בהפך זה לא יצדק כלל. ונ"ל דרבינו ז"ל דפסק כרבה דאית ליה הכנה דאורייתא ודאי דספיקא אסורה מפני דהוי ספק דאורייתא ואתי מקל וחומר מהדין שכתב אבל אין זה במשמע לשון ה"ה ז"ל שהוא הכריח הדבר מפני שאין לה ביטול וזה אינו הכרח כלל והיה לו לומר משום דהוי ספיקא דאורייתא ועוד שהביא ה"ה ואסיק רב אסי וכו' ולפי זה לא היה צריך ליה כלל דלדידיה טעמא משום ספיקא דאורייתא. ועוד ביו"ט בעלמא היה לו להשמיענו דספיקו אסור דהוא ספק מדרבנן שהוא לקולא ואולי להנצל מזה כתב ה"ה ובפרק שני כתב וכל ספק מוכן יאסר וכו' וכל זה דוחק:

**כא** זֶה שְׁאָנוּ עוֹשִׂין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ כָּל יוֹם טוֹב מֵאֵלוּ שְׁנֵי יָמִים מְנַהֵג הוּא. וְיוֹם טוֹב שְׁנֵי מִדְּבָרֵי סוּפְרִים הוּא וּמִדְּבָרֵי שְׁנֵי חֲדָשֵׁי בְּגָלוֹת. וְאֵין עוֹשִׂין בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אֶלָּא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּלֵבַד. וּבְהִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֲדָשׁ מְסַפֵּר זֶה נְבִאָר עֶקֶר מְנַהֵג זֶה וּמֵאֵי זֶה טַעַם עוֹשִׂין רֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים בְּכָל מְקוֹם:

**מגיד משנה** זה שאנו וכו'. שם (דף ד':) והשתא מאי טעמא עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בדיכס. וענין ר"ה שהוא שני ימים טובים בכ"מ מפורש בהלכות ויש חולקים, ודברי ההלכות ורבינו עיקר וכן נוהגין היום אף בארץ ישראל לעשות שני ימים ר"ה:

**כב** יוֹם טוֹב שְׁנֵי אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים כָּל דְּבָר שְׁאָסוּר בְּרֵאשׁוֹן אָסוּר בְּשְׁנֵי. וְכָל הַמְחַלֵּל יוֹם טוֹב שְׁנֵי וְאֶפְלוּ שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה בֵּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת בֵּין בְּמִלְאָכָה בֵּין שְׂיָצָא חוּץ לְתַחוּם מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת אוֹ מִנְדִּין אוֹתוֹ אִם לֹא יִהְיֶה מִן הַתְּלִמִּידִים. וּכְשֶׁם שֶׁהָרֵאשׁוֹן אָסוּר בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית וְחִיָּב בְּשִׂמְחָה כֶּד הַשְּׁנֵי וְאֵין בִּיגִיחוֹ הַפְּרֵשׁ אֶלָּא לְעֲנִין מֵת בְּלֵבַד:

**מגיד משנה יום טוב וכו'.** זה פשוט ומבואר בכ"מ: **וכל המחלל וכו'.** פרק מקום שנהגו רב נתן בר אסיא אתא מבי רב לפומבדיתא ביו"ט שני דעצרת שמתיה רב יוסף וכו' איכא דאמרי נגדיה א"ל אביי ונשמתייה מר דרב ושמואל דאמרי תרוייהו מנדין על שני ימים טובים של גליות ותירץ ה"מ אינש דעלמא אבל צורבא מרבנן דטבא ליה עבדי ליה דבמערבא מימנו אנגדא ולא מימנו אשמתא. ופסק רבינו כלשון אחרון וכן בהלכות, ועוד מבואר ענין מכת מרדות והנדוי פ"ז מהלכות ת"ת: **וכשם שהראשון.** דין ההספד מפורש במ"ק פ' משקין (דף ח'). וחלוק דיני המת פ"ק דביצה (דף ו'): אמר רבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאישתהי אבל לא אשתהי משהינן ליה ורב אשי אמר אפילו לא אשתהי מ"ט יו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אפילו למיגד ליה גלימא ולמיגז ליה אסא פירוש וכ"ש לחפור לו קבר. ורבו הסברות לחלק בדינין אלו והמחורר הוא כדעת רבינו שביו"ט ראשון אין ישראל מתעסקין בו כלל אפילו לטלטלו אלא מה שמותר בו בשבת ועממין מתעסקין בו אפילו לא נשתהא וביו"ט שני אפילו לא נשתהא ויש שם עממין ישראל מתעסקין בו לכל עניניו כאילו הוא חול ממש, וכן העלה הרמב"ן ז"ל. וכתבו מקצת הגאונים ז"ל ומותר ללוות את המת ביו"ט ראשון בתוך התחום ומינה ביו"ט שני אפילו חוץ לתחום. אם מותר להם לחזור למקומן כל שיש שם פחות מד' אלפים שהוא הבלעת תחומין הנזכר פ' כ"ז ליוצא ברשות צ"ע ונראה להקל:

**לחם משנה וכל המחלל יו"ט שני ואפילו של ראש השנה בין בדבר וכו'.** כלומר לא מבעיא בשל גליות דמכין אותו מכת מרדות בלבד וליכא ביה איסור לאו אלא אפילו ביו"ט שני של ר"ה ליכא ביה איסור לאו אלא מכין אותו מכת מרדות ואע"ג דבגמרא לא הזכירו הכאת מכת מרדות אלא ביו"ט שני של גליות מ"מ משמע ליה לרבינו ז"ל דה"ה ביו"ט שני של ראש השנה דאין סברא לעבור בלאו כיון שהוא מדברי סופרים: **וכשם שהראשון אסור בהספד ותענית וחייב בשמחה כך השני וכו'.** כתב ה"ה ז"ל וכתבו מקצת הגאונים וכו' ומינה ביו"ט שני כו'. צריך עיון האי דקאמרו מינה דמשמע דכונתו לומר מן הדין הזה יצא לנו עוד דין אחר ופירוש זה אי אפשר כפי הנראה דאינו נמשך דין זה מהראשון כלל x: **ואין ביניהם הפרש אלא לענין המת בלבד כיצד וכו'.** אשני ימים טובים של ראש השנה קאי דבשל גליות איכא מכחל עינא ג"כ דבשני מותר ובראשון אסור כדכתב רבינו ז"ל לקמן:

**כג** פיצד. הַמֵּת בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן יִתְעַסְקוּ בְּקִבּוּרָתוֹ הַכּוֹתִים וּבְיוֹם טוֹב שְׁנֵי יִתְעַסְקוּ [ע] בּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צָרְכָיו כְּגוֹן



עֲשִׂיתָ הַמָּטָה וּתְפִירַת הַתְּכָרִיכִין וּקְצִיצַת הַבְּשָׁמַיִם וְכָל כַּיּוֹצֵא  
בְּזֶה. שְׁיֹס טוֹב שְׁנֵי לְגַבֵּי הַמַּת כָּחַל הוּא חָשׁוּב וְאַפְלוּ בְּשְׁנֵי  
יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה :

**כד** שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אֵלוּ שֶׁל גְּלִיּוֹת שְׁתֵּי קִדְשׁוֹת הֵן וְאֵינֶן  
כְּיוֹם אֶחָד לְפִיכָד דָּבָר שֶׁהָיָה מְקַצֵּה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אוֹ שְׁנֹלָד  
בְּרִאשׁוֹן אִם הֵכִין אוֹתוֹ לְשְׁנֵי הָרֵי זֶה מִתָּר. כַּיֵּצֵד. [פ] בִּיצָה  
שְׁנֹלָדָה בְּרִאשׁוֹן תִּתְּאָכֵל בְּשְׁנֵי. חֲתִיָּה וְעוֹף שֶׁנִּצְוָדוּ בְּרִאשׁוֹן יִתְּאָכְלוּ  
בְּשְׁנֵי. דָּבָר הַמִּתְּחַבֵּר לְקִרְקַע שֶׁנִּנְעָקֵר בְּרִאשׁוֹן יִתְּאָכֵל בְּשְׁנֵי. וְכֵן  
מִתָּר לְכַחַל אֶת הָעֵינַן בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם חֲלִי.  
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת אֲבָל שְׁנֵי  
יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה קִדְשָׁה אַחַת הֵן וְכִיוֹם אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִים  
לְכָל אֵלוּ הַדְּבָרִים אֲלָא לְעֵינַן הַמַּת בְּלִבָּד. אֲבָל בִּיצָה שְׁנֹלָדָה  
בְּרִאשׁוֹן [צ] שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲסוּרָה בְּשְׁנֵי. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה.  
שֶׁבֶת הַסְּמוּכָה לְיוֹם טוֹב וְנֹלָדָה בִּיצָה בְּאֶחָד מֵהֶן אֲסוּרָה  
בְּשְׁנֵי. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה וְאַפְלוּ נֹלָדָה בְּיוֹם שְׁנֵי לֹא תִתְּאָכֵל  
בְּשֶׁבֶת הַסְּמוּכָה לוֹ :

**מגיד משנה** שני ימים טובים אלו וכו'. שם (דף ד': ודף ה':) מסקנא כרב  
דאמר שני ימים טובים של גליות נולדה בזה מותרת בזה דשתי קדושות ניהו  
ומשם יש ללמוד לדבר המחובר. ופרק שני יתבאר אם צריך להמתין בכדי  
שיעשו וי"א שהמחובר שנתלש ביו"ט ראשון אינו מותר עד מוצאי יו"ט שני  
בכדי שיעשו והעיקר כדברי רבינו וכן הסכים הרשב"א ז"ל בראיות: **וכן מותר**  
**לכחול וכו'.** פרק יו"ט שחל (דף כ"ב) אמימר שרא למכחל עינא ביו"ט שני של  
ר"ה והעלו בהלכות שאין הלכה כמותו אלא ביו"ט שני של גליות וכן הסכימו  
ז"ל. וכתב רבינו אע"פ שאין שם חולי והטעם לפי שהנאת הגוף היא וצרכי  
חולה שאין בו סכנה העלה הרמב"ן ז"ל שאין מתירין לו מלאכות גמורות על  
ידי ישראל אפילו ביו"ט שני אבל כל שבות מתירין לו. וכבר נתבאר פרק שני  
מהלכות שבת דעתו ודעת רבינו בשבות עיי ישראל בחולה שאין בו סכנה:  
**במה דברים אמורים בשני יו"ט וכו'.** פ"ק (דף ד': ודף ה':) מחלוקת וקי"ל  
כמאן דאמר דקדושה אחת הן ומפורש בהלכות פרק יו"ט שחל שאסור לכחול  
העין ביו"ט שני של ר"ה: **שבת הסמוכה ליו"ט וכו'.** שם (דף ד') אתמר שבת

ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ופסק רבא הלכה כרב וכן הדין לאפרוח ולדבר מחובר שנעקר בזה אסור בזה אבל דבר שאין במינו במחובר שיתבאר פרק שני שאפילו בא מחוץ לתחום מותר בו ביום למי שלא באו בשבילו ואסורין למי שבאו בשבילו ואם באו ביו"ט מותרין בשבת הסמוכה לו אפילו למי שבאו לו וכן הדין בשני ימים טובים של ר"ה וכן כתבו ז"ל:

**לחם משנה** שני ימים טובים אלו של גליות שתי קדושות הן ואינם כיום אחד. כתב ה"ה ויש אומרים שהמחובר שנתלש ביו"ט וכו' והעיקר כדברי רבינו ז"ל. משמע דהוא סבור בדעת רבינו ז"ל שדעתו ז"ל כדעת רש"י ז"ל דמיד ביו"ט שני הוא מותר. וקשה לזה שהרי כפי טעמו שכתב בפרק ששי מהלכות שבת משום גזרה שלא יאמר לכותי לעשות וכו' משמע דהוא סובר כדעת התוספות ז"ל דצריך להמתין עד מוצאי יו"ט שני דזהו טעמם של תוספות ז"ל וכפי טעם זה נמשך כן כמו שכתבו התוספות בפרק בכל מערבין (דף ל"ט:): בד"ה אי משכחת להו לא תימא וכו' דכפי פירוש רש"י ז"ל טעמו הוא מפני שלא יהנה ממלאכת שבת וצריך עיון. ואילו לא היה כותב ה"ה כן בדעת רבינו ז"ל היינו אומרים דהוא סבור עד מוצאי יו"ט שני ומה שכתב כאן שמותר בשני הוא מפני דנצוד מאליו כמו שכתבו שם התוספות ז"ל אבל אחר שכתב ה"ה מה שכתב אי אפשר לומר כן:

## הלכות שביתת יום טוב - פרק שני

**א** אפרוח שנולד ביום טוב <sup>[א]</sup> אסור מפני שהוא מקצה. ועגל שנולד ביום טוב <sup>[ב]</sup> אם היתה אמו עומדת לאכילה מתר מפני שהוא מוכן על גבי אמו ואלו שחט אמו היתה זה שבמעיה מתר ביום טוב אף על פי שלא נולד:

**מגיד משנה** אפרוח שנולד ביו"ט אסור וכו'. שם (ביצה ד'). אתמר אפרוח שנולד ביו"ט רב אמר אסור ושמאל אמר מותר אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד ביו"ט אמר להו הואיל ומוכן אגב אמו לשחיטה

אמרו ליה וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה שתיק רב אמר רבא ואיתימא רב יוסף מאי טעמא שתיק רב נימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים ונשאו ונתנו בזה והעלו כן. מכאן אתה למד שמה שכתב רבינו אם היתה אמו עומדת לאכילה לא בא למעט אם היתה טרפה לפי שהטרפה עומדת היא לכלבים אלא בא למעט אם היתה עומדת לחרישה או לחלבה שאסורה בין לאדם בין לכלבים משום מוקצה כנזכר פרק ראשון. ודין העגל שמותר ביומו כתוב בהלכות והוא דקים ליה שכלו חדשיו וגוי ומבואר זה בדברי רבינו פי' ד' מהל' מאכלות אסורות ועגל שנולד בשבת יש מי שאסרו אותו ביו"ט הסמוך לו ויש מתירין ואפילו ביומו מותר לחולה וכן עיקר ולזה הסכים הרשב"א ז"ל:

**לחם משנה** אפרוח שנולד ביו"ט וכו'. מותר ביו"ט אע"פ שלא נולד (ר"ל) דעגל זה עדיין לא נולד וא"כ לא היה ראוי להתירו כמו אפרוח דכל שלא נולד אינו מותר משום שרץ מ"מ מותר הוא בשחיטת אמו אע"פ שלא נולד: כתב ה"ה ז"ל ויש מתירין ואפילו ביומו מותר לחולה. האי ואפילו משמע דהיא סברא דיש מתירין וקשה דאפילו לדעת יש אוסרין איך אסור לחולה שיש בו סכנה דהא מותר לעשות כל מלאכה בעבורו ואם הוא חולה שאין בו סכנה היכי קאמר דמותר ואיך שוחטין אותו בשבת. ואפשר דהיכא דעבר ושחט קאמר. או אפשר דהך דאפילו ביומו כ"ע מודו ביה דמותר אבל אין נראה כן מלשון ה"ה ז"ל:

**ב** בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום הרי אלו מוכנין ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל הרועות ולנות חוץ לתחום אם <sup>[ג]</sup> באו ביום טוב אין שוחטין אותן ביום טוב מפני שהן מקצין ואין דעת אנשי העיר עליהם:

**מגיד משנה** בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום וכו'. סוף משילין (דף מ'). אין שוחטין את המדבריות אבל שוחטין את הביתיות ובגמי נחלקו תנאים בפירוש מדבריות וביתיות וכן נחלקו בעיקר הדין. ומבואר בהלכות כדברי רבינו שכל שלנות בתוך התחום קרויות ביתיות ואם אין לנות בתוך התחום קרויות מדבריות וקיימא לן דיש מוקצה ביום טוב:

**ג** וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב אסור לשחטה ביום טוב.

לְפִיכֶן אֲסוּר [נד] לְרֹאוֹת מוֹמֵי קִדְשִׁים בַּיּוֹם טוֹב גְּזֵרָה שְׁמָא  
יִתִּירִם הֶחֱכֶם בְּמוֹמָן וַיָּבֵא זֶה לְשָׁחוּט בּוֹ בַּיּוֹם. אָבֵל רוֹאֶה הוּא  
הַמוֹם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וּלְמַחֵר מִתִּיר אוֹ אוֹסֵר:

**ההראב"ד** **וכן בהמת קדשים וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל ואפילו נולד בו מום מעיו"ט אין רואין אותו לכתחילה ביו"ט עכ"ל:

**מגיד משנה** **וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביו"ט הואיל וכו'.** דעת רבינו הוא שאפילו מומין שנולדו מערב יו"ט אין רואין אותן ביו"ט ותדע לך שהרי אמר אבל רואה מערב יו"ט ולמחר מתיר או אוסר ואם היה מותר לראות ביו"ט מומין שנולדו בערב יו"ט לא היה צריך לראותן מבערב וזה ברור. **ומה שכתב שנולד בה ביו"ט** ר"ל שמה שאסרו שלא לראות מומין בכלל היה מפני מומין שנולדו ביו"ט שאין שוחטין עליהן מדין מוקצה ולזה אסרו אף בנולדה מעיו"ט כל זמן שלא ראה אותן חכם מבערב. ולא נתבאר בדברי רבינו אם עבר ובקר זה שנולדו בו מבערב מה דינו ונחלקו המפרשים בזה יש מתירין לשחטו ויש אוסרין וגם בהלכות לא נזכר זה החילוק. ודע שיש נותנין טעם אחר לאסור ראיית המומין יש מי שאמר מפני שיבא לטלטל לפעמים מה שאינו ראוי כלומר שאם ימצא שאין המום מום נמצא שאין הבהמה ראויה ואי אפשר שלא יטלטלנה ויש מי שכתב משום דמחזי כמתקן:

**לחם משנה** **וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביו"ט וכו' אסור לשוחטה ביו"ט.** כתב ה"ה ולא נתבאר בדברי רבינו ז"ל אם עבר ובקר זה שנולדו בו מערב מה דינו. קשה קצת דהרי נתבאר בדברי רבינו ז"ל דאפילו בדיעבד לא מהני דאי לא תימא הכי אמאי השמיענו בסמוך בבכור שנולד ומומו עמו שאם עבר וראה הרי זה שוחט ואוכל לישמענין רבותא אפילו במומין שנולדו מבערב:

**ד** \* **בְּכוֹר שֶׁנּוֹלַד וּמוֹמוֹ עָמוּ הָרִי זֶה מוֹכֵן וְאֵין מְבַקְרִים אוֹתוֹ בַּיּוֹם טוֹב. וְאִם עָבַר וְרָאָה מוֹמוֹ וּבִקְרוֹ וְהִתִּירוֹ הָרִי זֶה שׁוֹחֵט וְאוֹכֵל. בְּכוֹר שֶׁנִּפְּלַל לְבוֹר עוֹשֶׂה לוֹ פְּרִנְסָה בְּמִקּוֹמוֹ שֶׁהָרִי אֵינוֹ יְכוֹל לְהַעֲלוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשַׁחֲטָה בַּיּוֹם טוֹב. [ה] (ויקרא כב-)**  
**כח** 'אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ שֶׁנִּפְּלוּ לְבוֹר מֵעֵלָה אֶת הָרֹאשׁוֹן עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹחֵטוֹ. וּמֵעַרְיִם וּמֵעֵלָה אֶת הַשְּׁנִי עַל מְנַת לְשַׁחֲטוֹ וְשׁוֹחֵט אֶת אֵי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה. מִשּׁוֹם צֶעַר בְּעֲלֵי חַיִּים הִתִּירוֹ

לְהַעֲרִים. בְּהֵמַת חֲלִין שְׁנִפְלָה מִן הַגַּג וְעַמְדָּה מֵעַת לְעַת וְהָרִי  
הִיא צְרִיכָה בְּדִיקָה שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב וְתִבְדָּק אֶפְשָׁר  
שֶׁתִּמָּצֵא כְּשֶׁרָה וְתֵאָכֵל:

**ההראב"ד** בכור שנולד וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ולמה אין רואין אותו לכתחלה  
שמא לא יהיה מום קבוע ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי לו שאי אפשר בלא  
טלטול או שמא לא ידקדק בראייתו מפני שמחת יו"ט עכ"ל:

**מגיד משנה** בכור שנולד ומומו וכו'. כך היא מסקנא דגמרא בפרק אין צדין  
(דף כ"ו:) ושם נזכרו דינין אלו בהלכות והטעם שזה מוכן לפי שלא היה לו  
חזקת איסור מעולם ועוד שהיה מוכן אגב אמו ולכתחלה אין מבקרין אותו  
משום נולד מערב יו"ט וכולה חדא גזרה היא. כך יש לומר לפי טעם רבינו:  
**בכור שנפל לבור וגו'.** מפורש שם (דף כ"ז) דלדין דקיי"ל כמ"ד אין רואין  
מומין אפילו נפל לבור לא ירד מומחה לבור לראות אם יש בו מום כדי  
להעלותו אלא עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות: **אותו ואת בנו שנפלו  
לבור וכו'.** פ' משילין (דף ל"ז). ברייתא אותו ואת בנו ר' אליעזר אומר מעלה  
את הראשון על מנת לשחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות ר'  
יהושע אומר מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו וחוזר ומעלה  
השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט וק"ל דר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר'  
יהושע. ובירושלמי נראה דאפילו אינו שוחט אחד מהם מותר ורבינו הביא  
ברייתא כפשטה בגמרא שלנו וכ"כ הרשב"א ז"ל שראוי להחמיר ולשחוט אחד  
מהם: **בהמת חולין וכו'.** דין באיזה צד היא צריכה בדיקה מבואר פרק תשיעי  
מהלכות שחיטה. **ומ"ש שמותר לשוחטה ביו"ט** בעיא פרק המביא (דף ל"ד)  
ולא אפשר ויש מי שפסק בה להחמיר ורבינו פסק להקל וכבר הוכיח  
הרשב"א ז"ל כדבריו בספרו:

**לחם משנה** בכור שנולד ומומו עמו הרי זה מוכן וכו'. כתב הרב המגיד ז"ל  
ולכתחילה אין מבקרין אותו משום נולד מערב יו"ט. וא"ת אמאי לא קאמר  
דגזרינן אטו היכא דנולד הבכור קודם יו"ט והמום ביו"ט דהשתא לא צריך  
לומר חדא גזרה היא. וי"ל דלא רצה לגזור אלא אטו שנולד הוא ומומו ביחד  
והוא בעי"ט אבל לגזור אטו כשנולד הוא בעי"ט ומומו ביו"ט אין סברא  
לגזור. עוד כתב וכולא חדא גזרה היא (כך י"ל) לפי טעם רבינו וקשה דלפי  
טעם יש מי שאמר שכתב קודם לכן דטעמא משום מוקצה הוי גזרה לגזרה  
משום דגזרינן דלמא לא ימצא בו מום ויטלטלנו ואפילו יטלטלנו אין בו אלא  
איסור מוקצה שהוא ג"כ איסור מרבנן שהוא גזרה. ועוד למה לא כתב למעלה  
הך וכולה חדא גזרה היא כשגזר בעי"ט אטו נולדו ביו"ט. וי"ל דהשתא הוי

שלש גזרות דהוא גזרה אטו נולד בערב ונולד בערב אטו נולד ביו"ט ונולד ביו"ט גזרה שמא יתירם החכם ולכך הוקשה לו לה"ה ז"ל יותר כאן ואמר כולה חדא גזרה היא. וזהו דוקא שצריך לטעם רבינו ז"ל אבל הטעם יש מי שאמר אינו אלא גזרה לגזרה דלא צריכנא למימר גזרה אטו כולה מערב יו"ט כמו שהוא לדעת רבינו ז"ל:

**ה** אָוּזִין <sup>[ח]</sup> וְתִרְנַגּוּלִין וְיוֹנִים שֶׁבְּבֵית הָרִי אֵלוּ מוֹכְנִין וְאִין צָרִיכִין זִמּוֹן. אֲבָל יוֹנֵי שׁוּבָד וְיוֹנֵי עֲלִיָּה וְצַפְרִים שֶׁקָּנְנוּ בְּטַפְיַחִין אוּ בְּכִירָה וּבַפְרִדָּס הָרִי אֵלוּ מְקַצָּה. וְצָרִיךְ לְזַמּוֹן מִבְּעָרֵב וְלוֹמַר אֵלוּ וְאֵלוּ אֲנִי נוֹטֵל וְאִינוּ צָרִיךְ <sup>[ח]</sup> לְנַעֲנֵעַ:

**מגיד משנה** אווזין ותרנגולים ויונים וכו'. ברייתא שם אמר ר"ש בן אלעזר מודים ב"ש וב"ה וכו' בד"א ביוני שובד ויוני עליה וצפרים שקננו בטפוחין ובביראות אבל אווזין ותרנגולין ויוני הרדסאות מותרין מפני שהן ברשות אדם ואינן צריכין זימון והוא בהלכות פ"ק: **אבל יוני שובד וכו'.** משנה פ"ק (דף י') גבי יוני שובד בית שמאי אומרים לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום ובית הלל אומרים עומד ואומר זה וזה אני נוטל וקי"ל כבית הלל. ודע שדעת קצת מפרשים שמשנתנו וכל הדינין שיתבארו בדין הזימון הם ביוני שובד שאינן יכולין לפרוח אלא שהם מדדין או מפריחין מעט ואינם מחוסרים צידה ומותר ללקחן אלא שצריכין זימון אבל מפריחין מחוסרין צידה ואסור לצודן ואין זימון מועיל להן ונתלו בזה בסוגיא דאין צדין ויש מתירין בזימון בכל גונא לפי שאין יוני שובד צריכין צידה מעליא וכן דעת העטור והרשב"א כתב כדברי האוסרין ומדברי רבינו יראה כדעת העטור:

**ו** זִמּוֹן שְׁחוּרִים וּלְבָנִים וּמְצָא שְׁחוּרִים בְּמָקוֹם לְבָנִים וּלְבָנִים בְּמָקוֹם שְׁחוּרִים אֲסוּרִים שֶׁאֲנִי אוֹמֵר שְׁמָא אוֹתָן שֶׁזִּמּוֹן פָּרְחוּ לָהֶן וְאֵלוּ אַחֲרֵיהֶן הֵן וְכָל סַפֵּק מוֹכֵן אֲסוּר. זִמּוֹן שְׁנַיִם וּמְצָא שְׁלֹשָׁה הַכֹּל אֲסוּר. שְׁלֹשָׁה וּמְצָא שְׁנַיִם מִתְרִין. זִמּוֹן בְּתוֹדָה הֵקוּן וּמְצָא לְפָנָי הֵקוּן אִם אִין שָׁם בִּקְוֹן אֲלָא הוּ וְאִינֹן יְכוּלִין לְפָרַח אִף עַל פִּי שְׁיֵשׁ שָׁם קוֹן אַחַר בְּקָרוֹן זְוִית בְּתוֹדָה חֲמֻשִׁים אִמָּה הָרִי אֵלוּ מִתְרִין שֶׁאִין הַמְדָּדָה מְדָדָה אֲלָא כְּנָגֵד קִנּוּ בְּשׁוּהָ:

**מגיד משנה** **זימן שחורים ולבנים וכו'.** שם (דף י'): זימן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים שנים ומצא שלשה אסורין שלשה ומצא שנים מותרין בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים ואם אין שם אלא הם מותרין ע"כ במשנה. ובגמרא שחורים ומצא לבנים וכו' פשיטא ותירץ רבה הב"ע כגון שזימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים מהו דתימא איתהפוכי איתהפוך קמ"ל דהנך אזלו לעלמא והני אחריני נינהו. **וכתב רבינו וכל ספק מוכן אסור** ומחלוקת תנאים היא פ' אין צדין (דף כ"ד) ונפסקה הלכה שם כמי שאוסר. ודע שכל דין מוקצה ונולד בכלל זה והטעם מפני שהוא דבר שיש לו מתירין או שרצו חכמים להחמיר בספק זה. והרשב"א ז"ל חלק ואמר שכיון שהמוקצה והנולד מדבריהם הולכין בספיקן להקל ולא אמרו אסור אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה כגון ספק נצוד ביו"ט ספק נצוד מערב יו"ט אבל שאר ספקות מותרין זו היא סברתו בספרו. ואני תמה מזה שאם כן ספק ביצה אם נולדה ביו"ט או מערב יו"ט למה היא אסורה ובודאי שאסורה היא כמו שכתבתי פרק ראשון וכן פסק הוא עצמו ז"ל ועוד דברייתא דאין צדין סתמא מתניא ספק מוכן רבן גמליאל מתיר ור' יהושע אוסר ואמר שמואל הלכה כר' יהושע וכולא סוגין דפ"ק מוכתא דספק נולד להחמיר ודבריו צ"ע. ונראין דברי רבינו שלא חלק: **זימן שנים ומצא שלשה וכו'.** כבר נזכר זה: **זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן אם אין וכו'.** שם (דף י' י"א). במשנה הנזכרת ובגמרא ואם אין שם אלא הם מותרין היכי דמי אי במפריחין איכא למימר הנך אזלו לעלמא והני אחריני נינהו אלא במדדין והיכי דמי אי דאיכא קן בתוך חמשים אמה אידדויי אידדו אי דליכא קן בתוך חמשים אמה פשיטא דמותרין דאמר רב עוקבא כל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה ותירצו לעולם דאיכא קן בתוך נ' אמה וקיימא בקרן זוית מהו דתימא אידדויי אידדו קמ"ל כל היכא דכי מדדה הדר חזי ליה לקנינה מדדי ואי לא לא מדדי ע"כ ונתבארו דברי רבינו:

**לחם משנה** **זימן שחורים ולבנים ומצא שחורים.** כתב ה"ה ז"ל לא אמרו אסור אלא בדבר שקרוב ליגע בשל תורה. ואין להקשות עליו מזימן שחורים ומצא לבנים דהוי ספק אם אלו הם או לאו דאינו קרוב ליגע בשל תורה דהתם טעמא הוא משום דאזלינן בתר רובא דעלמא כדאמרינן בגמרא (דף ו') ועל מה שתמה עליו ה"ה ז"ל שאם כן ספק ביצה אם נולדה וכו' יש לתרץ דאע"ג דיו"ט בעלמא אינו נוגע כלל בדבר של תורה מכל מקום ביו"ט אחר השבת נוגע בדבר של תורה וכולה חדא גזרה היא. ויש לתמוה לדברי ה"ה ז"ל דלא סבירא ליה חילוק זה של הרשב"א ז"ל א"כ איך הקשו בגמרא פ"ק דביצה (דף ג') אלא לרב יוסף ולרבי יצחק דאמר משום גזירה ספקא דרבנן הוא וכל ספקא דרבנן לקולא דא"כ בין לרבה בין לר' יצחק ורב יוסף לכ"ע תקשי מתניתין דפי' אין צדין (דף כ"ד) דקתני דמצודות חיה ועוף וכו' דקאמר דספק מוכן אסור

דאמאי ספקא דרבנן הוא ולקולא בשלמא להרשב"א ניחא דספק מוכן דהתם טעמא דאסור דקרוב ליגע בדבר של תורה אבל לה"ה ז"ל דאינו סבור כן אלא דברייתא סתם מתניא ובכל ספק מוכן איירי קשה. וי"ל דלא אמר כן ה"ה ז"ל אלא לפי המסקנא דקאמר רב אשי דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל וה"ה בספקו אסור דהשתא טעמא דספק מוכן הוא משום דבר שיש לו מתירין או שרצה להחמיר בדבר שיש לו מתירין אבל המקשה שהקשה לרב יצחק ורב יוסף היה סבור החילוק שחילק הרשב"א ז"ל ולא דחק רבינו כפירוש הרשב"א ז"ל אלא שלפי האמת אינו כן במסקנא בתירוצא דרב אשי:

**ז** \* **דגים שְׁבִיבְרִין גְּדוּלִים וְכֵן חִיָּה וְעוֹף שְׁבִיבְרִין גְּדוּלִים כָּל שֶׁהוּא מְחֹסֵר צִידָה עַד שְׁאוּמְרִים הֵבֵא מְצוּדָה וְנִצּוּדְנוּ הָרִי זֶה מְקַצֶּה וְאִין צָדִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב וְאִם צָד לֹא יֹאכְלוּ. וְכָל שְׂאִינוּ צָרִיד מְצוּדָה הָרִי זֶה מוֹכֵן וְצָדִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ. וְכֵן חִיָּה שְׂקֻנְנָה בְּפִרְדָּס הַסָּמוּךְ לָעִיר יִלְדֶיהָ כְּשֶׁהוּן קִטְנִים שְׂאִינוּ צָרִיכִין צִידָה אֵינָם צָרִיכִים זְמוּן מִפְּנֵי שְׂדַעְתוֹ עֲלֵיהֶן:**

**ההראב"ד** **דגים שבביברים וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל זה אינו נכון שהרי חיה ועוף שהתירו אינו אלא ביברים קטנים ואפילו הכי דגים אין צדים והטעם מפני שהם מכוסין מן העין עכ"ל:

**מגיד משנה** **דגים שבביברין גדולים וכן חיה ועוף שבביברין גדולים וכו'.** ר"פ אין צדין (דף כ"ג כ"ד.) אין צדין דגים מן הביברין ביו"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין חיה ועוף ונותנים לפניהם מזונות רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל מחוסר צידה אסור שאינו מחוסר צידה מותר ואמרו בגמ' הלכה כרשב"ג ואמרו שם היכי דמי מחוסר צידה אמר שמואל כל שאומרין הבא מצודה ונצודנו וזה לבדו נכתב בהלכות. ויש מחלקין בפירוש מחוסר צידה בין חיה לעופות מחמת אוקימתא דרב אשי דלעיל מימרא דשמואל ודעת ההלכות ורבינו להשוותן ועיקר. והנה דעת רבינו דרשב"ג אדגים חיה ועופות קאי וזה הכלל אכולא קאי ותנא קמא שהיה מחלק ביניהם אין הלכה כמותו אבל הר"א סבור דרשב"ג לא קאי אלא אחיה ועופות אבל דגים בכל ביבר אסורין. ולזה כתב בהשגות א"א אינו נכון וכו'. וכ"ד הרשב"א ז"ל. ואני אומר שרבינו נסמך על מה שיתבאר שהסוכר אמת המים מערב יו"ט ולמחר השכים ומצא בה דגים שמותרין ומה בין זה לביבר קטן ואם ביבר קטן שאינו צריך למצודה דגים שלו אסורין אלו למה מותרין אלא ודאי כל שאינו מחוסר צידה מותרין ואמת המים אפילו ארוכה כמה כיון שאינה רחבה כל



כך דגים שבתוכה כנצודין הן וכן הדין בביברים קטנים וכן דעת רש"י ז"ל בספר האורה שלו: **וכן חיה שקיננה בפרדס וכו'.** שם (דף כ"ה.) חיה שקיננה בפרדס אינה צריכה זימון ומסקנא דגמרא ובהלכות דילדיה כשהן קטנים וכן בפרדס סמוך לעיר אינן צריכין זימון ואם הפרדס רחוק מן העיר צריכין זימון הא לאו הכי אסורין. ועל זה דוקא בקטנים אבל אם היו צריכין צידה אפילו קרובין וזימנן אסורין לצודן ביום טוב. וכל זה מבואר בלשון רבינו בקצור:

**לחם משנה** **דגים שבביברין גדולים וכן וכו' הרי זה מוקצה וכו'.** כתב ה"ה ז"ל ויש מחלקין דעת רבינו ז"ל כפירוש רש"י ז"ל שכתב דשיעורא דביבר גדול וביבר קטן היינו שיעורא דרב אשי ומפני כן כתב בהלכות שבת פרק עשירי שיעורא דרב אשי וכאן כתב שיעורא דשמואל לומר לך דאידי ואידי חד שיעורא הוא וסברת יש מחלקין היא סברת התוספות בדיבור המתחיל הבא מצודה וכו' (דף כ"ד). ועוד חלק רבינו ז"ל על המפרשים שהוא סבור דרשב"ג קאי אכולהו ופליג את"ק וזהו שאמרו בגמרא הלכה אבל אפילו שהקשה הלכה מכלל דפליגי סבור דרשב"ג לא קאי אדגים כמו שכתבו המפרשים ז"ל ומה שהקשה לו רב יוסף ומאי נפקא לן מינה הוא אפילו כפי דבריך דאת אמרת דלא פליגי אבל ר"י סבר דלעולם פליגי זו היא דעת רבינו ז"ל:

**ח** **מצודות חיה ועופות ודגים שפּרסן מערב יום טוב לא יטל מהן ביום טוב אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב ולמחר השקים ומצא בה דגים הרי אלו מתרין שכבר נצודו מערב יום טוב והרי הן מוכנין:**

**מגיד משנה** **מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מעיו"ט לא יטול וכו'.** משנה שם (דף כ"ד) כלשון רבינו ונחלק רשב"ג ואמר שבספק מותרין והלכה ספק מוכן אסור כמו שנתבאר למעלה ומבואר בגמרא שאם מצא המצודות מקולקלות מעיו"ט בידוע שמערב יו"ט ניצודו ולא נזכר בהלכות וגם לא הזכיר רבינו לפי שדבר הכרחי הוא ופשוט הוא ולא נזכר בגמרא אלא בגמרא שאם אין ידוע שהוא אסור: **הסוכר אמת המים מעיו"ט וכו'.** מימרא שם (דף כ"ה.) כלשון רבינו והטעם שכתב שכבר נצודו וכו' מבואר בהלכות:

**ט** **בית שהיא מלא פרות מוכנין ונפחת נוטל ממקום הפחת. העומד על המקצה מערב יום טוב בשנה השביעית שכל הפרות**

## הַפֶּקֶר צָרִיךְ שְׂיִרְשָׁם וַיֹּאמֶר מִכָּאן וְעַד כָּאן אֲנִי נוֹטֵל וְאִם לֹא רָשָׁם לֹא יִטַּל :

**מגיד משנה** **בית שהוא מלא פירות וכו'.** משנה פרק המביא כדי יין (דף ל"א): בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת נוטל מן הפחת ר"מ אומר אף פוחת לכתחלה ונוטל ולא קיי"ל כר"מ. וכבר שאלו המפרשים כיון שהיה סתום מעיו"ט נמצא שהפירות היו מוקצין מחמת הבית והיאך הותרו בשנפחת ביו"ט. וכתב הרשב"א ז"ל יראה לי שלא נאמרו דברים הללו אלא בבית רעוע שדעתו שיפחת. אבל הרמב"ן ז"ל כתב שאפילו בריא ונפחת ביו"ט מותר לפי שאין הפירות מוקצין מחמת עצמן ואינם בסיס לדבר האסור וכן עיקר וזה דעת ההלכות ורבינו: **העומד על המוקצה מעיו"ט וכו'.** משנה שם (דף ל"ד) אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני נוטל למחר וחכ"א עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן. ופירש"י ז"ל בשביעית שאין מעשר נוהג בה ואינו מחוסר אלא הזמנה והוא הדין במעושר ובשאר שני שבוע אלא אורחא דמילתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות וצמוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכתן עכ"ל. וכן נראה בבאור מן הגמרא שם והטעם ג"כ ששבת קובעת למעשר בשאר שני שבוע אפילו אכילת עראי כנזכר בהלכות מעשרות פרק חמישי. ורבינו כתב דין זה ביו"ט בדוקא ולא בשבת לפי שאין לנו מוקצה בשבת לפי דעת ההלכות ודעתו כנזכר פ"א:

**לחם משנה** **העומד על המוקצה מערב יו"ט וכו'.** כתב ה"ה ז"ל ורבינו כתב דין זה ביו"ט בדוקא ולא בשבת וכו'. וקשה דהא בגרוגרות וצימוקים מודה ר"ש וא"כ אע"ג דקיי"ל כוותיה בשבת מ"מ בגרוגרות וצמוקים איכא מוקצה וא"כ אמאי לא תני דין זה אפילו בשבת בגרוגרות וצמוקים דהשתא בגרוגרות וצמוקים איירי כדמשמע (דף ל"ד): מדברי רש"י ז"ל שכתב סתם מוקצה הוי גרוגרות וצמוקים. וי"ל דלא רצה רבינו ז"ל להודיענו אלא הדין שיהא כולל בכל מוקצה שבעולם ובשבת לא היה יכול להשמיענו אלא בגרוגרות וצמוקים דוקא ולכך לא הזכיר דין זה בשבת. ומה שכתב רש"י ז"ל דסתם מוקצה הוי גרוגרות וצימוקים לאו למימרא דהך מוקצה הוי גרוגרות וצמוקים בדוקא אלא הכי קאמר משום דסתם מוקצה הוי גרוגרות וצמוקים לכך נקט בשביעית להודיענו דין כולל בכל מוקצה שיהיה כולל אפילו גרוגרות וצמוקים. עוד כתב ה"ה והטעם ג"כ כונתו לומר דצריך עוד לתת טעם לבאר דברי רש"י ז"ל דסוף סוף תקשי אמאי לא נקט בשאר שני שבוע ואכיל אכילת עראי לכך קאמר דאפילו אכילת עראי לא מצי אכיל משום דשבת קובעת למעשר:

כּוֹתֵי שְׁהִבִּיא תְּשׁוּרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב אִם יֵשׁ מְאוֹתוֹ הַמִּין [ח] בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע אוֹ שְׁהִבִּיא חֲיָה אוֹ עוֹפוֹת אוֹ דְּגָיִם שְׁאֶפְשָׁר לְצוּדָן בּוֹ בְּיוֹם הַרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין עַד לְעָרֵב וַיִּמְתֵּינן בְּכַדִּי שְׁיַעֲשׂוּ. וְאֶפְלוּ הַדָּס וְכִיּוֹצָא בּוֹ אֵינּוּ מְרִיחַ בּוֹ לְעָרֵב עַד שְׁיִמְתֵּינן בְּכַדִּי שְׁיַעֲשׂוּ. וְאִם אֵין מְאוֹתוֹ הַמִּין בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע אוֹ שְׁהִיִּתָה צוּרְתוֹ [ט] מוֹכַחַת עָלָיו שְׁמֵאֲתָמוֹל נֶעְקַר אוֹ נְצוּד אִם [י] הִבִּיאוּ מִתּוֹךְ הַתְּחוּם מִתֵּר וְאִם הִבִּיאוּ מִחוּץ לַתְּחוּם הַרִי זֶה אֲסוּר [כ]. וְהָבֵא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מִחוּץ לַתְּחוּם מִתֵּר [ל] לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר :

**מגיד משנה** **כותי שהביא תשורה לישראל.** פ' אין צדין (דף כ"ד כ"ה). אמר רב פפא הלכה כותי שהביא דורון אם יש מאותו המין במחובר אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו ואם לאו בתוך התחום מותרין חוץ לתחום אסורין והבא לישראל זה מותר לישראל אחר. ובהלכות גרסינן פרק בכל מערבין (עירובין מ') ההיא ליפתא דאתאי למחוזא חזייה רבא דמכמשא אמר הא ודאי מאתמול עקירא מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכל שכן הא דאדעתא דכותים אתו הנהו בני גננא דגזו להו כותים אסא ביו"ט לאורתא שרא להו רבא לאורוחי לאלתר אתו ושיילוה לרבה אמר להו בעינן בכדי שיעשו ע"כ. ופירוש הבא בשביל ישראל במחוץ לתחום כשם שאסור לו כך אסור לכל בני ביתו דאדעתא דכולהו אתי וכן מוכיח שם בעירובין וכשמותרין לישראל אחר דוקא תוך ארבע אמות וכל העיר כארבע אמות אבל להוציאן לא לפי שחפצי הכותי קונין שבייתה ויתבאר זה פ' חמישי. ופירוש כדי שיעשו יש מי שכתב כדי שילך לפרדס או לגן שממנו היו הפירות וילקוט ויביא כאן. ויש מי שכתב שאם הוא רחוק שרי כשיעור שהיית חוץ לתחום. והראשון נראה יותר וכן כתב רבינו פרק עשירי מהלכות שבת. ודבר שאין במינו במחובר שהביאו כותי השרוי בעיר מותר ואין חוששין שמא היום בא אלא אומרים כאן נמצאו וכאן היו. היו הפירות מחוץ לעיר ואין ידוע אם מחוץ לתחום אם לאו בזה נחלקו המפרשים ודעת הגאונים ז"ל שחוששין שמא באו מחוץ לתחום וכן דעת רבינו פרק ששי מהלכות שבת בדין החלילין :

**לחם משנה** **ואם הביאו מחוץ לתחום אסור וכו'.** מדלא הזכיר רבינו ז"ל בכדי שיעשו משמע דס"ל כפירוש רש"י בפ' אין צדין (כ"ד): בדיבור המתחיל ולערב בכדי שיעשו וכו' שכתב שם דל"צ להמתין בכדי שיעשו היכא שבא מחוץ לתחום :

**יא** עֲצִים שֶׁנִּשְׁרָו מִן הַדֶּקֶל בְּיוֹם טוֹב אָסוּר לְהַסִּיקוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּ נוֹלָד. וְאִם נִשְׁרָו לְתוֹךְ הַתְּנוּר מִרְבֵּה עֲלִיהֶן עֲצִים מוֹכְנִין וּמְסִיקִין. עֲרַמַת הַתְּבֵן וְאוֹצֵר שֶׁל עֲצִים אֵין מִתְחִילִין בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב אֲלָא אִם כֵּן הֵכִין מְבַעֲרֵב מִפְּנֵי שֶׁהוּ מְקַצֵּה. וְאִם הָיָה הַתְּבֵן מְעַרֵב בְּקוֹצֵים שֶׁהָרִי אֵינוֹ רְאוּי אֲלָא לְאֵשׁ הָרִי זֶה מוֹכֵן:

**מגיד משנה** **עצים שנשרו מן הדקל ביו"ט וכו'.** פ"ק מפורש שם (ביצה ד':) שאפילו נשרו בשבת אסור להסיק בהן ביו"ט וכבר נתבאר זה פי ראשון ששבת ויו"ט דינן לכל דבר שבמחובר כיום אחד: **ואם נשרו בתוך התנוור וכו'.** שם מימרא כלשון רבינו ואמרו שם דמשום שהן נשרפין מותרים בבטול ברוב מה שאין כן בדבר אחר שיש לו מתירין שאינו בטל כנזכר פרק ראשון: **ערימה של תבן ואוצר וכו'.** משנה פרק המביא (ביצה ל'). מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה ובגמ' בלישנא בתרא אמר רב כהנא זאת אומרת אין מתחילין באוצר תחלה מני רבי יהודה היא והקשו אימא רישא מתחילין בערימת התבן אתאן לר"ש ותיירצו כולה ר"י היא ורישא בתיבנא סריא והקשו והא חזי לטינא פ"י ואינו עומד להסקה ותיירצו דאיתא ביה קוצים וכתב הרשב"א ז"ל ואנן קיי"ל במוקצה ביו"ט כר' יהודה: **אין מבקעין עצים וכו'.** משנה שם (דף ל"א): **ופירשוה בגמרא אין מבקעין עצים מן הסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט לפי שאינו מן המוכן.** ופי' רש"י ז"ל סואר של קורות סדר של קורות המושכבין לארץ שלא יתעקמו ועומדין לבנין עכ"ל:

**לחם משנה** **ערמת התבן ואוצר של עצים וכו'.** וא"ת הרי הוכן התבן למאכל בהמה. י"ל דודאי אם הוכן לכך ה"נ דאינו מוקצה דכיון דהוכן לדבר אחד הוי מוכן לדבר אחר כמו שכתב רבינו ז"ל בפ' זה אלא הכי איירי בערמת התבן דאסח דעתיה מיניה והוא אצור שם לימים רבים:

**יב** אֵין מְבַקְעִין עֲצִים מִסּוּוֹאֵר שֶׁל קוֹרוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוּ מְקַצֵּה. וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהִיא נוֹלָד. וְכֵן כְּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב אֵין מְסִיקִין בָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁהוּ נוֹלָד. אֲבָל מְסִיקִין בְּכִלִּים שְׁלֵמִים אוֹ בְּכִלִּים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מְעַרֵב יוֹם טוֹב שֶׁהָרִי הוֹכְנֵנוּ לְמִלְאָכָה אַחֲרַת מְבַעֲרֵב. \* פְּיוּצָא בּוֹ אֶגּוּזִים וְשִׁקְדִים שֶׁאֲכָלוּ מְעַרֵב יוֹם טוֹב מְסִיקִין בְּקַלְפֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב. וְאִם אֲכָלוּ בְּיוֹם טוֹב אֵין מְסִיקִין בְּקַלְפֵיהֶן. וְיֵשׁ נִסְחָאוֹת שֶׁיֵּשׁ

בְּהוֹשָׁע אֶכְלֹן מִבְּעָרְבַי אִין מְסִיקִין בְּקִלְפֵיהוֹן שְׁהָרִי הַקָּצוֹ וְאִם  
אֶכְלֹן בְּיוֹם טוֹב מְסִיקִין מִפְּנֵי שְׁהוֹן מוֹכְנִין עַל גַּב הָאֶכְלֹן :

**ההראב"ד** **כיוצא בו אגוזים ושקדים כו' ויש נוסחאות כו'.** כתב הראב"ד ז"ל  
מעולם לא שמענו זאת הנוסחא :

**מגיד משנה** **וכן כלים שנשברו ביו"ט וכו'.** פרק במה מדליקין (שבת דף כ"ט).  
אמר רב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה ור"ש מתיר  
וקי"ל כר"י במוקצה ביו"ט וכפי דעת רבינו וההלכות כנזכר פ"א וכן נזכר  
בהלכות פ' המביא שאין מסיקין בשברי כלים : **אבל מסיקין בכלים וכו'.** כבר  
נזכר זה למעלה מסיקין בכלים שם בבמה מדליקין (דף כ"ט). שאלו לרב יוסף  
לרב יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים כיון דאדליק בהו  
פורתא הוו להו שברי כלים וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך ואהדר ליה  
דעביד להו כרב מתנה דאמר עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עליהן  
עצים מוכנין ומסיקין. ומתוך זה כתב הרשב"א ז"ל כשאמרו מסיקין בכלים  
ובלבד שלא יהא מהפך בהן לאחר שאחזה בהן האור ואכלה בהן קצתם לפי  
שנעשה שברי כלים והרי הן כנוול וכשהוא מהפך באיסור הוא מהפך ואם רבה  
עליהם עצים מוכנין מותר להפך בה שבהיתר הוא מהפך עכ"ל. ולא נזכר זה  
בהלכות ולא בדברי רבינו ואפשר שהיה להם גרסא אחרת או פירוש אחר בזה :  
**או כלים שנשברו מעיו"ט וכו'.** זה מבואר בירושלמי ופשוט הוא וכן כתבו  
ז"ל. ודע ששבר כלי העושה מעין מלאכתו הראשונה הרי הוא כלי גמור ושלים  
ומסיקין בו וכן כתבו ז"ל : **אגוזים ושקדים וכו'.** שם מסיקין באגוזים ואין  
מסיקין בקליפתן דברי ר' יהודה ור"ש מתיר מסיקין בתמרים ואין מסיקין  
בגרעיניהן דברי ר"י ור"ש מתיר ושם מצא רבינו נוסחאות אלו שכתב.  
ובהשגות כתב על הנוסחא השנית. א"א מעולם לא שמענו זאת הנוסחא ע"כ.  
ובאמת שהראשונה נראית עיקר וכן נראה מספרינו אבל אין אומרין למי שלא  
ראה את החדש יבא ויעיד אלא למי שראה את החדש ורבינו ז"ל ראה הנוסחא  
וכתבה :

**לחם משנה** **מסיקין בכלים שלמים וכו'.** לומר דכלים שלמים אע"ג דלא הוכנו  
להסקה מ"מ הוכנו למלאכה אחרת וכן כלים שנשברו מעיו"ט אפילו תאמר  
שלא הוכנו להסקה לשום מלאכה הוכנו. זהו הנראה מדברי רבינו ז"ל אבל  
רש"י ז"ל פ"י בגמ' דכלים שנשברו להסקה קיימי ולא צריך לדידיה טעמא  
דלמלאכה אחרת הוכנו :

**יג** קוץ [מ] רַטב הָרִי הוּא מְקַצָּה מִפְּנֵי שְׂאֵינוּ רְאוּי לְהַסְקָה. לְפִיכֶךָ אָסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁפוּד לְצָלוֹת בּוֹ בְּשֶׁר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :

**מגיד משנה** **קוץ רטוב וכו'.** שם בהמביא (ביצה ל"ג.) חיזרא ר"נ אסר ורב ששת שרי ברטיבא כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי ביבשתא והלכתא יבשתא שרי רטיבא אסור ובהלכות חיזרא פי' מין ממיני הקוצים ר"נ אסר ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר כמין שפוד לצלות בו את הצלי עכ"ל :

**יד** נוטלין עצים הסמוכים לדפני הסכה [נ] ומסיקין בהן. אבל אין מביאים מן השדה [ס] אפלו היו מכנסין שם מבערב. אבל מגבב הוא בשדה מלפניו ומדליק שם. \* ומביאין מן המכנסין שברשות היחיד ואפלו היתה מקפת שלא לשם דירה ובלבד שיהיה לה פותחת ותהיה [ע] בתוך תחום שבת. ואם חסר אחד מכל אלו הרי הן מקצה :

**ההראב"ד** **ומביאין מן וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל ואיכא למימר דסמוך לעיר נמי בלא פותחת מוכן הוא אבל לסוף התחום שהוא רחוק בעי ר' יוסי פותחת עכ"ל :

**מגיד משנה** **נוטלין עצים הסמוכין לדפני הסוכה וכו'.** שם משנה (דף ל':) אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה. ומה שכתב רבינו הסמוכין לדפני הסוכה מפורש בגמרא מאי שנא מן הסוכה דלא משום דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי קא סתר אהלא ותירצו אמר רב יהודה אמר שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות: **אבל אין מביאין עצים מן השדה וכו'.** במשנה (דף ל"א.) ומביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף ואפילו מן המפוזר ובגמ' אמר שמואל מתניתין יחידאה היא ואין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף: **אבל מגבב הוא בשדה מלפניו וכו'.** שם במשנה (דף ל"ג.) ר' אליעזר אומר אבל מגבב הוא מן החצר ומדליק שכל מה שבחצר מוכן הוא וחכ"א מגבב משלפניו ומדליק. ונראה שרבינו מפרש שחכמים לא הזכירו חצר לפי שהן סוברין שבכל מקום יכול לגבב משלפניו ולהדליק שם ולא נאסרו אלא להביאן וזהו שאמרו במשנה של מעלה ובגמרא מביאין ואין מביאין ויש פירוש אחר בזה: **ומביאין מן המכונסין שברשות היחיד ואפילו היתה מוקפת וכו'.** זהו קרפף שכתבתי למעלה שמביאין מן המכונסין שבו ואמרו שם במשנה איזהו קרפף כל שהוא

סמוך לעיר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו תוך תחום שבת ושאלו בגמי ר' יוסי אי לקולא קאמר דקאמר ר' יהודה כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפילו בתוך תחום שבת נמי או דלמא לחומרא קאמר וכו' ואסיקו דלקולא קאמר והלכתא כותיה. ויש מי שפירש דכל שהוא סמוך לעיר לא בעי ר' יוסי פותחת. וכתב הרשב"א ז"ל סמוך לעיר בתוך שבעים אמה ושירים יותר מכן בתוך התחום בעינן פותחת וזה דעת ההשגות והפריזו עוד שנראה מהם שכל שהוא בתוך חצי התחום לא בעינן פותחת. וכן כתוב שם: א"א ואיכא למימר וכו'. ורבינו ז"ל סובר שבכל גונא בעינן פותחת וכן נראה מן העיטור ואין הכרע באחד מן הפירושים ודברי רבינו נ"ל יותר:

**כסף משנה** **נוטלים עצים הסמוכים לדופני הסוכה וכו'.** אמאי דמקשה בגמי (ביצה ל'): דסתר אהלא ושני שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות אמר רב מנשיא אפילו תימא בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא באיסורייתא וכתבו הרי"ף משום דמשמע ליה דפליגי ופסק כשמואל: **ודע** דגרסינן בגמי תני ר' חייא בר יוסף אין נוטלים עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור"ש מתיר דלית ליה מוקצה מי דמי התם אדם יושב ומצפה מתי תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו אמר ר"נ בר יצחק הכא בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עלויה. והרי"ף ורבינו השמיטו כל האי שקלא וטריא משום דאליבא דר"ש היא והם פסקו ביו"ט כר"י דאית ליה מוקצה. ומ"מ יש לתמוה למה השמיט רבינו הא דתניי ואם התנה עליה הכל לפי תנאו כיון דאפילו לר"י נמי איתא וכמו שכתבו הר"ן והטור ומשמע דע"כ הכי הוא דלר"י איצטריך דאי לר"ש מאי איריא התנה כי לא התנה נמי שרי. ואפשר לומר שרבינו מפרש דלר"ש איצטריך התנה להיכא שהיתה בריאה מעיו"ט דבלא התנה לא שרי אלא כשהיתה רעועה מבע"י דוקא אבל לר"י אפילו התנה נמי לא דסבר רבינו דבמוקצה לא מהני תנאה:

**לחם משנה** **ומביאים מן המכונסים שברשות היחיד וכו'.** רבינו ז"ל לא גריס בגמרא (דף ל"א) ש"מ דר' יוסי תרתי לקולא קאמר אלא ש"מ לקולא קאמר וסובר דכונת הבעיא היא לספוקי במלתיה דר' יהודה אבל במלתיה דר' יוסי לעולם הוא פשוט לו דצריך פותחת בדוקא אבל מה שמסתפק הוא אם ר"י בעי תרתי ור' יוסי מיקל דלחד סגי או דר' יהודה בסמוך לעיר סגי ואתא ר' יוסי להחמיר ולומר דבעי פותחת ופשיט גמרא דמדקאמר כל שנכנסים לו בפותחת משמע דסתם קרפף לית ליה פותחת ור' יוסי לקולא קאמר דהוא פשוט: **ובלבד שיהיה לה פותחת ותהיה בתוך תחום שבת ואם חסר אחד מכל אלו הרי הן מוקצה.** משמע דאם הוא חוץ לתחום אע"ג דאית ליה פותחת הוי מוקצה דאסוחי אסח דעתיה מיניה שכן כתב ואם חסר אחד מכל אלו. וקשה

דא"כ איך כתב לעיל דמה שהביא כותי מחוץ לתחום מותר לישראל אחר הא מוקצה הוא כמ"ש כאן וכיון שהוא מוקצה אסור לכולי עלמא כמו בדין זה שכתב שהוא מוקצה שהוא אסור לכל העולם. וגם קשה ממה שכתב לעיל בחיה שקיננה בפרדס הסמוך לעיר ילדיה כשהם קטנים וכו' דמשמע מהתם דדוקא סמוך לעיר שהוא שבעים אמה אינם צריכים זימון אבל יותר צריכים זימון וטעמא הוא כדמפורש בהלכות דפרדס הסמוך לעיר חזי ליה כל יומא ודעתיה עלויה אבל בפרדס שאינו סמוך לעיר לא חזי ליה כל יומא ולא דעתיה עלויה והוי מוקצה א"כ כאן נמי חוץ לתחום אסוחי אסח דעתיה והוי מוקצה ויהא אסור לכל. ועוד אפילו חוץ לתחום נמי יהא אסור כאן דומיא דחיה שקננה בפרדס שאפילו תוך לתחום כיון שאינו סמוך לעיר אסוחי אסח דעתיה. וי"ל דהכא הרי ידע שיש לו עצים חוץ לתחום ואסח דעתיה מנייהו וכן בחיה שקננה ידע שיש לו עפרים רחוק מן העיר ואסח דעתיה מנייהו אבל בכותי לא ידע בהבאת כותי מחוץ לתחום כדי שנאמר אסח דעתיה מנייהו ועם היות שלא עלה בלבו שיביאו לו מחוץ לתחום מ"מ לא דמי להכא דיידע שיש לו חוץ לתחום ועם כל זה אסח דעתיה אבל התם העדר ידיעה לא מקרי אסח דעתיה ומה שהקלו בעצים המכונסים בקרפף ואמרו דכיון שהוא תוך התחום שרי יש לומר דאע"ג דהתם אסור שאני מוקצה דבעלי חיים דחמיר טפי כמו שכתבו התוספות ריש פ' ביצה. ורש"י ז"ל כתב בגנה הסמוכה לעיר ידע בה ודעתיה עלויה ולכאורה נראה דאין פירושו כפירוש ההלכות ז"ל אבל דעת רבינו ז"ל נראה כפירוש ההלכות ועוד דכיון שהוא רבו הולך בשיטתו :

**טו** עלי קנים ועלי גפנים אף על פי שהן מְכַנְסִין בְּקַרְפֵּי פִּינּוֹן שְׁהָרוּחַ מִפְּנֵי אוֹתָן הָרִי הוּן כְּמַפְזְרִין וְאַסוּרִין. וְאִם הַנִּיחַ עֲלֵיהֶן כָּלִי כְּבֵד מֵעָרַב יוֹם טוֹב הָרִי אֵלּוּ מוֹכְנִין :

**מגיד משנה** **עלי קנים ועלי גפנים וכו'.** שם (דף ל"א :) אמר רבא עלי קנים ועלי גפנים אע"פ דמכנפי להו כיון דמדלי להו זיקא ומבדר להו כמפוזרין דמו ואסורין ואי אתנח מנא עלייה שפיר דמי ע"כ וכן בהלכות :

**טז** בְּהֵמָה שְׁמֵתָה בְּיוֹם טוֹב אִם הִיְתָה מְסַכְּנַת מֵעָרַב יוֹם טוֹב הָרִי זֶה מְחַתְּכָה לְכָלֵבִים. וְאִם לָאוּ הוּאִיל וְלֹא הִיְתָה דְעֵתוֹ עֲלֶיהָ הָרִי זֶה מְקַצָּה וְלֹא יִזְיָזְנָה מִמְּקוֹמָהּ. בְּהֵמַת קִדְשִׁים שְׁמֵתָה וְתָרוּמָה שְׁנִטְמַאת לֹא יִזְיָזְנָה מִמְּקוֹמָה :



**מגיד משנה** **בהמה שמתה ביו"ט אם היתה וכו'.** משנה פי' אין צדין (דף כ"ז): וגמי' ומסקנא שם ובהלכות דבמסוכנת בבהמת חולין מותר לדברי הכל ודוקא מסוכנת אבל חולה לא כיון שיש לנו מוקצה ביו"ט: **בהמת קדשים וכו'.** שם מפורש דבהמת קדשים אפילו מסוכנת לא יזיזנה והטעם משום דלא קיימא לכלבים כיון שהיא של קדשים. ודין התרומה ג"כ מבואר שם:

**לחם משנה** **בהמה שמתה ביו"ט וכו' הרי זה מוקצה.** עיין בהר"ן פרק אין צדין דשם תירץ קושיא חזקה שיש בגמרא לפי דברי רבינו ז"ל והעמיד מחלוקת ר"י ור"ש בחולה וזהו שכתב ה"ה ז"ל אבל בחולה לא כיון שיש לנו מוקצה ביו"ט:

**דגים ועופות וחיה שהן מקצה אין משקין אותן ביום טוב ואין נותנין לפנייהם מזונות שפא יבא לקח מהן. וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מקצה אסור לטלטלו:**

**מגיד משנה** **דגים ועופות וחיה וכו'.** ריש פרק אין צדין דגים (דף כ"ג): ופי' האורג בשבת (דף ק"ו): בברייתא גבי חיה ועופות וכבר נתבאר למעלה בפי' זה באי זה צד הן מוקצין וכן פירש"י ז"ל שטעם איסור המזונות מפני שהן מוקצין. וכן מפורש בירושלמי שהטעם שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן וכן עיקר. ודע שאע"פ שאסור באלו שבמינן ראויין לאכילה אלא שהן מוקצין אינו אוסר בבהמה טמאה ועופות טמאין: **וכל שאסור וכו'.** זה מפורש בהרבה מקומות:

**ח** **המכניס עפר מערב יום טוב אם יחד לו בחצרו קרן זווית הרי זה מוכן ומתיר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו. וכן אפר שהסק מערב יום טוב מוכן. ושהסק ביום טוב כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה מתיר לטלטלו שעדין איש הוא. ואם לאו אסור לטלטלו מפני שהוא נולד. מי שהיה לו דקר נעוץ מערב יום טוב ונתקו ביום טוב והעלה עפר אם היה אותו עפר תיחוח הרי זה מכסה בו ומטלטלו. אבל אם העלה גוש עפר הרי זה לא יכתש אותו ביום טוב:**

**מגיד משנה** המכניס עפר מערב יו"ט וכו'. פ"ק (ביצה ח'). אמר ר"י מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו דרש מר זוטרא והוא שיחד לו קרן זוית ע"כ וכן בהלכות: **וכן אפר שהוסק וכו'.** שם (דף ב' ודף ח') אפר כירה מוכן הוא ואמרו בגמרא כשאמרו אפר כירה מוכן הוא לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט אבל ביו"ט אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר: **מי שהיה לו דקר נעוץ וכו'.** שם (דף ז' ח') מלשון רבינו שכתב כאן וראש פ"ג נראה בבאור שאין מותר לשחוט על סמך דקר נעוץ שכך כתב ונתקו וכו' וכ"כ פ"ג ואם אין לו עפר מוכן או אפר כירה וכו' וכן נראה מן הגמרא, ובדיעבד שכתב רבינו שהוא מכסה בעפר תיחוח בדוקא מפורש שם בגמרא ובהלכות:

**לחם משנה** ושהוסק ביו"ט כל זמן וכו'. ואם תאמר לפי הנוסחאות שאמרו למעלה באגוזים שאם אכלן ביו"ט מסיקים מפני שהם מוכנים ע"ג האוכל הכא נמי נימא דהאפר אע"פ שאינו חם הוא מוכן ע"ג האש. וי"ל דשאני הכא דנשתנה האש ונהפך צורתו לצורת האפר אבל לעיל דהקליפה והאוכל חשובים ליה כאוכל וכשנפרד הקליפה מן האוכל הוי כאוכלא דאפרת לעולם בין בעת שהקליפה מחוברת עם האוכל בין אחר שנפרד ממנו לעולם בצורה הראשונה היא עומדת:

## הלכות שביתת יום טוב - פרק שלישי

**א** מי שהיה לו עפר מוכן או אפר מוכן שמתר לטלטלו הרי זה שוחט חיה ועוף ומכסה דמם. ואם אין לו עפר מוכן או אפר הרי זה לטלטלו הרי זה לא ישחט ואם עבר ושחט לא [א] יכסה דמם עד לערב. וכן בר"ה שהוא ספק אם חיה היא אם בהמה אין שוחטין אותה ביום טוב ואם שחט לא יכסה דמה עד לערב. אפלו היה לו עפר מוכן או אפר. שפא יאמר הרואה חיה ונדאית היא ולפיכך כסה דמו ביום טוב ויבוא הרואה להתיר חלבו:

**מגיד משנה** **מי שהיה לו עפר מוכן וכו'.** פ"ק (ביצה ב'). משנה ב"ה אומרים לא ישחוט אלא א"כ היה לו עפר מוכן ושם מפורש ששוחט על סמך אפר כירה: **וכן בריה וכו'.** ברייתא שם (דף ח') כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין דמו ומסקנא דגמרא שמא יאמרו חיה הוא ויבואו להתיר חלבו וכמ"ש רבינו וכן מפורש בהלכות:

**לחם משנה** **מי שהיה לו עפר מוכן וכו'.** לעיל סוף פרק שני כתב הרב המגיד זה לשונו מדברי רבינו ז"ל נראה בביאור שאין מותר לשחוט וכו' וקשה דמדבריו שכתב שאין מותר לשחוט על סמך וכו' משמע דאם שחט יחפור בדקר ויכסה אלא שאין שוחטין לכתחילה. ומדברי רבינו ז"ל לא נראה כן שהרי כתב ונתקו משמע דאפילו שחט לא יחפור בדקר אלא שאם נתקו בדיעבד יכסה אבל לא יחפור בדקר לכתחילה וזהו הפך מה שכתב ה"ה ז"ל שאין מותר לשחוט וכו' וכן הוא הפך מן המשנה יו"ט (דף ב') דאם שחט לא בעינן נתק בדיעבד אלא ינתקנו לכתחילה וא"כ תימה הוא מאי דקאמר ה"ה ז"ל שכך כתב ונתקו וגם מה שדקדק מ"ש כאן אינו דקדוק דמהכא לא משמע אלא שלא ישחוט על סמך דקר נעוץ אבל אם שחט שלא יכסה בדקר נעוץ לא משמע מהכא. מיהו אפשר לדחות זה דאפילו אם שחט משמע דלא יכסה דאם לא כן איך קאמר ואם שחט לא יכסה וכו' ואמאי נכסייה בדקר נעוץ ואם נאמר שהוא סבור בדברי רבינו ז"ל שמה שכתב כאן ונתקו הוא לשחוט לכתחילה ולז"א שהוציא זה רבינו ז"ל מפני שהוא ראה בגמרא דאין לשחוט על סמך דקר נעוץ אלא שאם שחט יכסה בדקר נעוץ ולכך כתב שלשחוט לכתחילה בעינן שינתק בדיעבד אבל לא ינתקנו לכתחילה אבל לעולם דאם שחט שינתק לכתחילה דהכל מקרי בדיעבד בין ששחט כבר אפילו שינתקנו לכתחילה בין שנתק מאליו אפילו שירצה לשחוט לכתחילה. ולפ"ז דקדק יפה ג"כ ממה שכתב כאן רבינו ז"ל ואמר אין לו עפר מוכן וכו' דמשמע דלשחוט לכתחילה אפילו שיהיה לו דקר נעוץ לא מהני דאם לא כן היה לו לומר ואם אין לו עפר או אפר או דקר נעוץ מ"מ קשה דא"כ דדברי רבינו ז"ל במ"ש כאן ואם אין לו וכו' הוא אפילו שיש לו דקר נעוץ א"כ איך כתב ואם עבר ושחט לא יכסה ואמאי לא יכסה בדקר נעוץ כיון דעבר ושחט הא הוי בדיעבד: **וכן בריה שהוא ספק אם היא חיה וכו' ביו"ט.** וקשה כי היכי דבשחט חיה ועוף ונתערבו דמן אע"ג דאיכא חד ודאי דטעון כסוי מ"מ לא יכסה בשתי דקירות משום דטרח טירחא יתירה הכא נמי דינא הוא דלא נכסייה אע"ג דמספקא לן אי חיה היא וטעון כסוי מ"מ דילמא בהמה היא וטרח טירחא יתירה וכי היכי דדחי טעון כסוי ודאי משום טרחה יתירה ודאי ה"נ לידחי כסוי ספק ומשום טרחא יתירה ספק דטפי אית לן למימר דלא תטרח טרחה יתירה כאן א"כ אמאי צריך להאי טעמא דגזרה משום התרת חלבו בלא טעמא דגזרה אית לן למימר משום טרחא יתירה כדפרישית וכן פירש"י ז"ל בגמ' יו"ט (דף

ח'). דטפי אית לן למימר בכוי משום טרחא יתירה מהיכא דשחט חיה ועוף ונתערבו דמן וא"כ בזה תתחזק הקושיא יותר. וי"ל דנקט בגמרא טעמא דגזרה לאסור אפי"י היכא דאיכא דם צפור ושחט כוי סמוך לו ומכסה הכל בדקירה אחת דהשתא ליכא משום טעמא דטרחא לכך איצטריך טעמא דגזרה לומר דאפי"ה אסור משום גזרה שמא הרואה יראה ששחט כוי ומכסה אותו ואינו רואה שם דם צפור ואפילו רואהו אינו יודע שהוא דם צפור ששחט אלא סבור שהוא כוי או דם אחר שאינו טעון כסוי וסבור שטרח בשביל הכוי ויבא להתיר חלבו :

**ב** וְכֵן הַשּׁוֹחֵט חֲזָה וְעוֹף מִעֶרֶב [ב] יוֹם טוֹב לֹא יִכְסֶה דָּמָם בְּיוֹם טוֹב. שְׁחַט בְּהֶמָּה חֲזָה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב וְנִתְעָרַב דָּמָם לֹא יִכְסֶה אוֹתוֹ עַד לְעָרֵב. וְאִם הָיָה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר וַיִּכּוֹל לְכַסּוֹת הַכֹּל בְּדִקְרִיָּה אַחַת הָיָה זֶה יִכְסֶהוּ :

**מגיד משנה** **וכן השוחט חיה ועוף מעיו"ט וכו'.** שם (דף ח'): אמר רבא שחט צפור מעיו"ט אין מכסין אותו ביו"ט: **וכן השוחט וכו'.** ברייתא שם שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו ביו"ט ואמרו שם לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת אבל יכול לכסותו בדקירה אחת מותר :

**ג** הַשּׁוֹחֵט בְּהֶמָּה בְּיוֹם טוֹב מִתֵּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צֶמֶר לְמָקוֹם הַסְּכִין בְּיָדוֹ. וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִזְיָזְנוּ מִמְּקוֹמוֹ אֶלָּא יִשְׂאֵר שָׁם מְסֻבָּךְ כְּשֶׂאֵר צֶמֶר הַצְּנוֹאֵר. אֲבָל בְּעוֹף לֹא יִמְרֹט מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּרְכוֹ וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ בְּיוֹם טוֹב :

**מגיד משנה** **השוחט בהמה ביו"ט מותר לו לתלוש וכו'.** יצא זה לרבינו ממה שאמרו בבכורות פרק הלוקח בהמה (דף כ"ד): ששנינו שם השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו ואמרו בגמרא כנגדו ביו"ט מהו ואמרו שמותר דתולש לאו היינו גוזז והקשו מדתניא התולש כנף חייב ואמר ר"ל חייב משום גוזז ותירצו שאני הנך דהיינו אורחיה ומתוך כך למד רבינו האיסור בעוף שדרכו בתלישה וכן דעת הרב ר' יונה ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל חלק בזה ואמר שכיון שסופו לתלוש אחר שחיטה ביו"ט אף קודם שחיטה מותר וכבר כ' הרשב"א ז"ל שראוי להחמיר כדברי רבינו. ואני אומר שכן בדין שכיון שקודם שחיטה אינו אוכל וכמו שאמרו בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה אינו ראוי

לדחות איסור אלא דברים המכשירין בהכרח והיא השחיטה אבל התלישה כיון שאין הכרח לעשותה קודם השחיטה אינו מן הדין שתדחה עד שיהיה אוכל גמור כנ"ל:

**לחם משנה השוחט בהמה ביו"ט מותר לו לתלוש צמר במקום סכין.**  
בבכורות פרק הלוקח בהמה (דף כ"ה) אמרינן במסקנא אלא לעולם דבר שאין מתכוין אסור ותולש לאו היינו גוזז וביו"ט היינו טעמא דשרי וכו'. נראה משם דלשמואל דבר שאין מתכוין מותר ואין צריך לטעמא דעוקרו מגדולו כלאחר יד אלא אפילו שהוא אורחיה מותר משום דהוא דבר שאינו מתכוין וא"כ קשה על רבינו ז"ל שהוא פסק ריש הלכות שבת כשמואל דאמר דבר שאינו מתכוין מותר וא"כ הכא אפילו בעוף שהוא אורחיה מותר משום דהוי דבר שאינו מתכוין. וי"ל דמה שאמרו בגמרא וביום טוב היינו טעמא דשרי הוא אפילו שהוא מתכוין לתלוש מטעם דמתכוין כלאחר יד [בדבר שאינו אורחיה] כמו שכתבו התוספות ז"ל ודברי רבינו ז"ל בכאן הוא כשמתכוין ולכך נתן טעם דאורחיה אבל כשאינו מתכוין ודאי דמותר כמ"ש רבינו ז"ל בריש הלכות שבת. ומה שכתב ה"ה אבל הרמב"ן ז"ל חלק וכו' ליישב דברי הגמרא לפירוש הרמב"ן ז"ל כתב בבית יוסף ז"ל ומה שאמר שם בגמרא שאני כנף דהיינו אורחיה לאו דוקא כנף דבכל עוף הוי אורחיה אפילו הצואר אלא מאי דקאמר כנף הוא משום דאותיב ליה מכנף. ומה שלא התיר רבינו בעוף משום מלאכה שאינה צריכה לגופה דהוא מותר לכתחילה משום שמחת יו"ט כמו חופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה יש ליתן הטעם משום דאין התלישה הכרח ליעשות קודם השחיטה כמ"ש ה"ה ז"ל ועוד עיין שם הטעם בבית יוסף:

**ד** הַמִּפְשִׁיט עוֹר בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב לֹא יִמְלָחֶנּוּ שְׁזָה עֲבוּד הוּא וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שְׁלֹא לְצַרְךָ אֲכִילָה. אֲבָל נוֹתְנוּ לְפָנֵי בֵּית הַדְרִיסָה כְּדֵי שְׂיִדְרְסוּ עָלָיו וְלֹא יִפְסֹד. וְלֹא הִתִּירוּ דָּבָר זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂמֵחַת יוֹם טוֹב כְּדֵי שְׁלֹא יִמְנַע מִלְשָׁחַט. וּמִתֵּר לְמִלַּח בְּשָׂר לְצָלֵי עַל גְּבֵי הָעוֹר. וּמִעָרִימִים בְּדָבָר זֶה. כִּי צָד. מוֹלַח מְעַט בְּשָׂר מִכָּאן וּמְעַט מִכָּאן עַד שְׂיִמְלַח הָעוֹר כֻּלּוֹ:

**מגיד משנה המפשיט עור בהמה ביו"ט וכו'.** פ"ק דיו"ט (דף י"א). משנה ב"ש אומרים אין נותנין את העור לפני הדורסן ולא יגביהנו אא"כ יש עמו בשר וב"ה מתירין ואמרו בגמ' טעמא דהתירו כן משום תחלתו כדי שלא ימנע משמחת יו"ט: **מותר למלוח וכו'.** שם תנא ושויין שמולחין עליו בשר לצלי אמר אביי לא לנו אלא לצלי אבל לקדרה לא פשיטא לצלי תנן הא קמ"ל דאפילו

לצלי כעין קדרה אסור כלומר שאם מולח הרבה אפילו לצלי אסור. ירושלמי מערים ומלח הכא ומלח הכא עד דמלח ליה כוליה כלומר ממלח על גבי העור מעט כאן ומעט בכאן עד דמלח כוליה עייכ בהלכות. ופיי כל היתרין אלו בשנשחט ביו"ט אבל נשחט מעיו"ט והופשט מעיו"ט לא וכן נזכר בגמרא גבי נתינה לפני הדורסן וכן מורה לשון רבינו שכתב המפשיט עור בהמה ביו"ט ויש אומרים שאפילו נשחט מעיו"ט והופשט ביו"ט אסור וזה דעת הרשב"א ז"ל ומפירוש רש"י נראה כדברי רבינו שכך כתב מעיו"ט שהופשט מבערב:

**ה** בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּמוֹלַח לְצָלִי שְׂאִינוּ צָרִיךְ מְלַח הַרְבֵּה אָבֵל לְקַדְרָה אָסוּר לְמַלַּח עַל הָעוֹר. וְכֵן אֵין מוֹלַחִין אֶת הַחֲלָבִים וְאֵין מְהַפְּכִין בָּהֶן וְאֵין <sup>ג</sup> שׁוֹטְחִין אוֹתָן בְּרוּחַ עַל גְּבֵי יְתָדוֹת מִפְּנֵי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה:

**מגיד משנה** וכן אין מולחין את החלבים. שם ת"ר אין מולחין את החלבים ואין מהפכין בהן משום ר' יהושע אמרו שוטחן על גבי יתדות אמר רב מתנה הלכה כר' יהושע איכא דאמרי אין הלכה כר' יהושע וכתב בהלכות וסוגיין בעלמא דהלכתא כלישנא בתרא עייכ:

**לחם משנה** בד"א במולח לצלי שאינה צריך מליחה הרבה וכו'. מה שלא כתב רבינו ז"ל לצלי כעין קדרה הוא משום דנכלל בדבריו במה שכתב שאינו צריך מלח הרבה מפני דאינו ראוי לאכילה ואע"ג דעור לפני הדורסן אינו ראוי לאכילה הרי תירצו בגמרא דחזי למזגא עלויה ולא חשש רבינו ז"ל לתת טעם לחלק מהכא להתם:

**ו** הַמִּפְּשִׁיט אֶת הַבְּהֵמָה לֹא יִרְגֵּיל בְּיוֹם טוֹב. פִּיצֵד הוּא הַמְּרַגֵּיל. זֶה הַמוֹצֵיא כָּל בֶּשֶׂר מִרְגָּל אַחַת כְּדִי שְׂיוֹצִיא כָּל הָעוֹר שְׁלֵם וְלֹא יִקְרַע. מִפְּנֵי שְׁטוּרְחַ בְּהַפְּשִׁיט זֶה טָרַח גְּדוֹל וְאֵין בּוֹ צָרִיךְ לַמּוֹעֵד. וְכֵן אָסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּית יָד בְּבֶשֶׂר וְהוּא שְׂיַעֲשֶׂה בְּסַכִּין שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל. וּמִתָּר לַעֲשׂוֹת סִימָן בְּבֶשֶׂר:

**מגיד משנה** המפשיט עור בהמה ביו"ט וכו'. בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ג). תנו רבנן אין מרגילין ביו"ט כיוצא בו אין מרגילין בבכור וכו': וכן אסור לעשות בית יד בבשר והוא שיעשה בסכין שלא יעשה כדרך

שהוא עושה בחול. (ביצה כ"ח.) אמר רבינא ובידא שרי: ומותר לעשות וכו'. שם אמר רב הונא מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא:

**כסף משנה** המפשיט את הבהמה לא ירגיל ביו"ט וכו'. נראה מדברי רבינו שכל שאינו מפשיט בענין שמוציא כל הבשר מרגל אחד מותר ואע"פ שכל עור הגוף שלם מלפניו ומאחריו כמו שנוהגים היום שהרי אין בזה טורח יותר מאילו היה פותחו מלפניו ואדרבה כשהוא שלם מלפניו ומאחריו הוא יותר נוח להפשיט וכו"נ ממה שפירש בפ' העור והרוטב (חולין קכ"ג.) אהא דתנן המרגיל כולו חיבור וכו':

**ל** מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור. אבל אין טופלין אותן בסיד ובחרסית ולא באדמה ואין גוזזין אותן במספרים. וכן אין גוזזין את הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את האכל שיש בו קוצים כגון קנודס ועכביות בתספורת:

**מגיד משנה** מולגין את הראש וכו'. פרק המביא (דף ל"ד.) ת"ר מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור אבל אין טופלין אותן בחרסית ולא באדמה ואין גוזזין אותן במספרים. וכתב הרשב"א יש מן הגאונים שהורה שלא התירו למלוג כל בהמה אלא ראש ורגלים בלבד אע"פ שמתכוין לאכול עורה של בהמה לפי שאין עושין אלא המפונקין ביותר ואסרו לעשות זה כדרך שאסרו לגמר את הכלים ועוד שנראה יותר כמעשה חול. ויש מורי הוראה שאמרו שלא אמרו ראש ורגלים בלבד אלא שדברו בהווה ולזה הדעת נוטה, עכ"ל: וכן אין גוזזין הירק וכו'. בברייתא הנזכרת אין גוזזין את הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את הקונדס ואת העכביות:

**לחם משנה** כגון קונדס ועכביות בתספורת. הטעם בגמרא (דף ל"ד) מפני שיש טורח בתיקון ועשיית מלאכה שאינה לצורך אכילה עשה ול"ת. וא"ת היכי הוי ל"ת הא מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ונהי דעשה איכא משום לכם ולא לכותי אבל לא תעשה ליכא. ואפשר דלכם אהדריה כמו שפירש למעלה וטעמא דהואיל הדר אפקיה והכא משום דליכא טעמא דהואיל יתיב בדוכתיה לא שייך הכא לומר טעמא דהואיל משום דאסור בהנאה. ועוד אפשר לתרץ כאן דשאני שרפה דאחשבה רחמנא מלאכה דכתיב באש ישרף ואהדריה קרא. וכיוצא בזה כתב רש"י ז"ל בפרק אין צדין (דף כ"ז.) על מתניי דבהמה שמתה אין גורפין:

**ח** מִתֵּר לְלוֹשׁ עֵסָה גְדוֹלָה [ד] בְּיוֹם טוֹב. [א] וְהִלֵּשׁ עֵסָה מִעֶרֶב יוֹם טוֹב אֵינּוּ מִפְּרִישׁ מִמְּנָה חֲלָה [ה] בְּיוֹם טוֹב. וְאִם לָשָׂה בְּיוֹם טוֹב מִפְּרִישׁ מִמְּנָה חֲלָה וְנוֹתְנָה לִכְהֵן. וְאִם הִיְתָה עֵסָה טְמֵאָה אוֹ שְׁנִטְמָאת הַחֲלָה לֹא יִבְשַׁל אֶת הַחֲלָה שְׂאִין מִבְּשָׁלִין בְּיוֹם טוֹב אֲלֹא לֶאֱכֹל וְזוֹ לְשֶׁרְפָה עוֹמְדָת. וְכֵן אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב שְׂאִין שׁוֹרְפִין קִדְשִׁים שְׁנִטְמָאוּ בְּיוֹם טוֹב. שְׁשֶׁרְפַת קִדְשִׁים שְׁנִטְמָאוּ מִצּוֹת עֲשֵׂה שְׁנִטְמָמַר (וַיִּקְרָא ז-יט) 'בְּאֵשׁ יִשְׂרָף' וְעֲשִׂית מְלֹאכָה שְׂאִינָה לְצַרְדָּךְ אֲכִילָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה וְאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה:

**ההראב"ד** והלש עיסה מערב יו"ט וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ואנו מחלקין בין עיסת הארץ לעיסת ח"ל דעיסת ח"ל כיון דקיי"ל כשמואל דאמר אוכל והולך ואחר כך מפריש אין כאן משום מתקן טבלים ביו"ט דהלכה כרבא דהוא בתרא דפליג אדאבוה דשמואל:

**מגיד משנה** ומותר ללוש עיסה וכו'. פרק יו"ט שחל (דף כ"ב:) תניא ב"ש אומרים אין עושין פת עבה ביו"ט ובי"ה מתירין מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרי ליה פת עבה משום דנפישא בלישא: והלש עיסה מעיו"ט וכו'. פ"ק (דף ט"ו). אמר רבה גלגל עיסה מעיו"ט מפריש ממנה חלה ביו"ט ואבוה דשמואל פליג ופסק בהלכות כאבוה דשמואל ויש חולקין והוא דעת ההשגות וכבר הכריע הרשב"א ז"ל כדברי ההלכות. ומ"ש רבינו ונותנה לכהן כבר מבואר פי' ה' מהל' בכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין כיצד דין החלה והחלוק שבין ארץ ישראל וח"ל ובזמן הזה אינה נתנת לכהן אלא בח"ל כמבואר שם. וכתב הרשב"א ז"ל שלא אמרו אינו מפריש ביו"ט אלא בשנגמר גלגול העיסה והלישה לגמרי מעיו"ט אבל אם גמר הלישה היה ביו"ט מפריש ממנה ביו"ט בזמן הזה שכל העיסה טמאה מחמת טומאת מת והאריך בזה: ואם היתה עיסה טמאה וכו'. פרק אלו עוברין (פסחים מ"ו). כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט פירוש של פסח ר' אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה וכן פסקו בהלכות ושם מבואר שאי אפשר לשרוף אותה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט כמו שנתבאר פי' במה מדליקין (דף כ"ג:) וגם כן אי אפשר לאפותה לפי שאין ראויה לאכילה. ופשוט הוא שבשאר יו"ט שמפרישה ומניחה עד הערב. ודע שאין חלה טמאה עומדת לשרפה אלא בארץ אבל בח"ל אי איכא כהן קטן או גדול שטבל לקריו אוכל אותה לפי שאינה אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו. וכן מבואר פרק חמישי מהלכות חלה בבאור וכן כתוב



בהלכות פרק אלו עוברין. ורבינו ז"ל לא בא להזכיר בכאן אלא איסור  
השריפה והאפיה בחלה שאינה ראויה לאכילה:

**ט** כיצד יעשה בה. יניחנה עד הערב וישלף אותה. היה יום טוב  
של פסח שאם יניחנה תחמיץ לא יפריש את החלה בצק אלא  
יאפה [ח] את כל העסה הטמאה ואחר כך יפריש החלה לחם:

**י** אין אופין [ח] בפורני חדשה גזרה שמה תפחת ותפסיד הלחם  
וימנע משמחת יום טוב. אין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין  
את האפר שבהן. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם  
כן גרף מתר. וסותמין פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנקר  
והוא שרפכו מאמש \* אבל לגבל טיט ביום טוב אסור. [ח] ומתת  
לגבל את האפר לסתם בו פי התנור:

**ההראב"ד** אבל לגבל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כבר כתבנו בהלכות שבת שכל  
זה שבוש עכ"ל:

**מגיד משנה** אין אופין בפורני חדשה וכו'. ברייתא סוף המביא (ביצה ל"ד).  
אין אופין בפורני חדשה שמה תפחת. ופירש רבינו מפני הפסד הלחם וימנע  
משמחת יו"ט והרשב"א ז"ל פירש ונמצא טורח שלא לצורך ודברי רבינו  
עיקר: אין גורפין תנור וכירים וכו'. משנה שם (דף ל"ב). אין גורפין תנור  
וכירים אבל מכבשין. ובגמרא תני ר' חייא בר' יוסף קמיה דר"י ואם אי אפשר  
לו לאפות א"כ גורפו מותר דביתהו דר' חייא נפל אריחא לתנורא ביו"ט אמר  
לה ר' חייא חזי דאנא רפתא מעליא בעינא מינד א"ל רבא לשמעיה טווי לי בר  
אוזא ואזדהר מחרוכא וכל זה בהלכות. ולזה כתב הרשב"א ז"ל ואם אי אפשר  
לו לצלות אלא בדוחק ומתירא שמה יחרוך הצלי אם יגע בלבנה והעפר שבתוך  
התנור גורף ואינו נמנע אם נפל שם ביו"ט ע"כ. ורבינו לא חלק בין נפל ביו"ט  
לנפל מעיו"ט לפי שמעשה דרבי חייא כך היה ולא דוקא ביו"ט ולפיכך לא  
הזכיר רבינו כלל מעשה זה. וכתב הרשב"א ז"ל ולגרוף את התנור מן האפר  
והגחלים לאחר הסקה יראה לי שהוא מותר ואע"פ שהוא מכבה אי אפשר  
בלא כן וכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש כך מותר לכבות לצורך אוכל  
נפש והרי זה כמניח בשר על הגחלים, עכ"ל. וכן נהגו: וסותמין פי התנור וכו'.  
שם אמר ליה רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מהוצל דמר שרקין ליה תנורא  
ביומא טבא א"ל אנן אריקתא דפרת סמכינן כלומר אין אנו גובלין טיט ביו"ט

אלא אריקתא דפרת סמכינן והוא הטיט והרפש שסביבות הנהר אמר רבא והוא דסיירה מאתמול ע"כ בהלכות: **ומותר לגבל את האפר וכו'.** שם אמר רבינא קיטמא שרי, ובהלכות שהאפר אינו בר גיבול ולפיכך מותר לגבול ביו"ט לטוח בו פי תנור על האוכל או על הצלי ע"כ וכן פירש"י ז"ל. ובהשגות א"א כבר כתבנו בהלי שבת שכל זה שבוש עכ"ל. דעתו ז"ל שהאפר משעת נתינת המים חייבין על גיבולו והוא מפרש וקיטמא שרי לסתום התנור באפר יבש וכבר דחה הרשב"א ז"ל פירוש זה והכריח שלגבל האפר מותר. ונתן טעם לדבר שאפילו יהיה אפר בר גיבול כיון שמתייבש לשעתו ואי אפשר לגבולו מעיו"ט מותר לגבולו ביו"ט ונמצאו דברי רבינו שבכאן קיימין. אבל דין האפר אם יש חיוב בגיבולו בשבת כבר כתבתי פרק שמיני מהלכות שבת מה שנראה לי בסיום לרבינו ולדעת ההלכות:

**לחם משנה תנור וכירים.** כתב ה"ה ז"ל ורבינו לא חלק בין נפל ביו"ט וכו'. וא"כ היכא דנפל בעיו"ט אמאי שרי הא הוי מכשירין דאפשר לעשותן מעיו"ט וי"ל דדילמא היה סבור שלא יתחרך המאכל בעבור זה והשתא ראה שמתחרך:

**יא תנור וכירים חדשים אין סכין אותן בשמן ביום טוב. ואין טשין אותן במטלית. ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות בהן מותר ואמפיגין אותן בצונן בלחוד קאי שהוא מפיגן בצונן להפיג חומן. אין מלבנין את הרעפים וכו'.** משנה שם (דף ל"ג) אין מלבנין את הרעפים לצלות עליהן ביו"ט ובגמרא מאי קא עביד אמר ר' יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבדקן ואמרי לה מפני שצריך לחסמן. ורבינו לא הזכיר חדשים לפיכך נראה שהוא מפרש ואמרי לה דאפילו ישנים אסור מפני שמחסמן בכל שעה שמלבנן. ולפי שאמרו מפני שצריך לבדקן אמרו מפני שצריך לחסמן אי נמי דה"ק מפני שצריך ללבנן כל כך עד שיתחסמו וזהו שבהלכות לא הביאו אלא משנה כפשטה ולא חלקו בין חדשים לישנים לפי שהן פוסקין כלשון אחרון וכפי מה שפרשתי אבל הרשב"א ז"ל פסק ג"כ

**מגיד משנה תנור וכירים חדשים וכו'.** ברייתא שם (דף ל"ד). ת"ר תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הנטלין בחצר אבל אין סכין אותן שמן ואין טשין אותם במטלית ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן ואם בשביל לאפות בהן מותר ואמפיגין אותן בצונן בלחוד קאי שהוא מפיגן בצונן להפיג חומן. **אין מלבנין את הרעפים וכו'.** משנה שם (דף ל"ג) אין מלבנין את הרעפים לצלות עליהן ביו"ט ובגמרא מאי קא עביד אמר ר' יוחנן הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבדקן ואמרי לה מפני שצריך לחסמן. ורבינו לא הזכיר חדשים לפיכך נראה שהוא מפרש ואמרי לה דאפילו ישנים אסור מפני שמחסמן בכל שעה שמלבנן. ולפי שאמרו מפני שצריך לבדקן אמרו מפני שצריך לחסמן אי נמי דה"ק מפני שצריך ללבנן כל כך עד שיתחסמו וזהו שבהלכות לא הביאו אלא משנה כפשטה ולא חלקו בין חדשים לישנים לפי שהן פוסקין כלשון אחרון וכפי מה שפרשתי אבל הרשב"א ז"ל פסק ג"כ

כלשון אחרון וכתב דוקא רעפים חדשים: ומסיקין ואופין בפורני וכו'. ברייתא כלשונה שם (דף ל"ד.) ופירוש אנטיכי יורה גדולה ואין חוששין שמא יאמרו לחול הוא עושה:

**לחם משנה** **אין מלבנין את הרעפים** x וכו'. כתב הרב המגיד דלדעת רבינו ז"ל אין חילוק בין חדשים לישנים. ונראה דלדעתו ז"ל מה שתירצו בגמרא פרק המביא (דף ל"ד.) הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים נגעו בה היינו ללישנא דמשום דצריך לבדקן אבל ללישנא דצריך לחסמן אפילו שלא יהיה חדשה והשתא ניחא מה שהשיג הראב"ד ז"ל על רבינו ז"ל בפ"ט מהל' שבת במ"ש אחד נתן את האור וכו' שהשיג שם עליו הראב"ד ז"ל דבגמרא מוקי לה בקדירה חדשה ואמאי לא הזכירה שלפי מ"ש ה"ה ז"ל כאן ניחא דלא הזכיר שם רבינו ז"ל קדירה חדשה משום דהוא ז"ל סבור כלישנא דצריך לחסמן ולהאי לישנא אין חילוק בין חדשים לישנים כמו שפסק כאן וה"ה ז"ל לא הליץ שם בעד רבינו ז"ל שסמך על מה שכתב כאן. ומ"ש ה"ה ז"ל אי נמי דהכי קאמר מפני שצריך ללבון כל כך וכו'. ביאור דבריו דבתחלה קאמר כל ליבון מחסם והיינו איסורא דמחסמן והשתא דקאמר דאע"ג דכל ליבון אינו מחסם מ"מ צריך לליבון גדול שיחסם והאי ליבון של רעפים דעביד השתא ליבון גדול הוא ומחסם או אפילו שלא יהיה לבון גדול כל כך אפשר דאסור מפני שמסייע לחסום:

**יב** **אין עושין גבינה** [ט] **ביום טוב שאם גבן מערב יום טוב אין** **בזה חסרון טעם אבל דכין את התבלין** [י] **כדרךן שאם ידוך** **אותן מבערב יפוג טעמן.** **אבל מלח אינו נדוך ביום טוב אלא** **אם כן הטה המכתש** [כ] **או שידוך בקערה וכיוצא בה כדי** **שישנה.** **שאם שחק המלח מערב יום טוב לא יפוג טעמו.** **ואין** **שוחקין את הפלפלין** [כז] **ברחים שלהן אלא דך אותן במדוכה** **ככל התבלין:**

**מגיד משנה** **אין עושין גבינה וכו'.** שבת פרק ר"א דמילה (דף קל"ד.) אי"ל אביי לרבה מהו לגבן אי"ל אסור ומאי שנא מלישה התם לא אפשר הכא אפשר. פירוש לא אפשר דלא מעליא כולי האי אם נעשית מבערב: **אבל דכין את התבלין וכו'.** משנה וגמ' פ"ק דיו"ט ופסקו בהלכות בשם הגאונים דתבלין נידוכין כדרךן והמלח נדוך בשינוי וכן עיקר. וכן כל הנידוכין נידוכין כדרךן כגון כורכום ושום ושחלים וכיוצא בהן ועושין קונדיטון ביו"ט וכל זה בכלל דברי רבינו: **ואין שוחקין את הפלפלין וכו'.** פרק יו"ט שחל (ביצה כ"ג.) ר'

אליעזר ב"ע מתיר לשחוק את הפלפלין בריחים שלהם וחכמים אוסרים וכתב הרשב"א ז"ל יראה לי שאסור לטחון את החרדל בריחים שלו שהרי זה דומה לשחיקת הפלפלין בריחים שאסורה אבל נדוך הוא כדרכו:

**כסף משנה** אבל דכין את התבלין וכו'. בפ"ק דביצה (דף י"ד.) תנן בש"א תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומרים תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ובגמרא דכ"ע מיהת מלח בעיא שינוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר כל התבלין מפיגין טעמן ומלח אינה מפיגה טעמה מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי אי נמי במוריקא. ופירש"י כל הקדרות כל מין תבשיל צריכות מלח הילכך מאתמול הוי ידע דאיבעי ליה לדוכה ואין כל הקדרות צריכות תבלין ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול למחר. מפיגים טעמם ממירים טעמם אם ידוכם מאתמול. דידע מאתמול מאי קדרה בעי לבשולי ללישנא קמא בעי שינוי ללישנא בתרא לא בעי שינוי. א"נ תבלין של מוריקא איכא בינייהו שיש קדרה שמתבלין אותה בכרום ואינו מפיג טעמו אם נדוך מבע"י והוא לא היה יודע מה יבשל למחר ללישנא בתרא בעי שינוי ללישנא קמא לא בעי שינוי. ואיתא תו בגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפילו מלח והא אמרת מלח בעיא שינוי הוא דאמר כי האי תנא דתניא אמר רבי מאיר לא נחלקו ב"ש וב"ה על הנידוכין שנידוכין כדרכן ומלח עמהם לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה שבש"א בפך ובעץ הפרור לצלי אבל לא לקדרה ובה"א לכל דבר. ופירש"י דלבי"ה מלח נידוך כדרכו בלא שום שינוי ואיתא תו בגמ' א"ל רב לרב אחא ברדלא כי דייקת אצלי אצלו ודוך ופירש"י הטה המדוכה על צדה דסבר כשמואל דאמר נידוכת כדרכה במדוך ומיהו שינויא זוטא בעי. ואיתא תו בגמרא רב ששת שמע קל בוכנא אמר האי לאו מגויה דביתאי ודילמא אצלו דשמעיה דהוה צליל קליה ודילמא תבלין הוו תבלין נבוחי מנבח קלייהו פי' כשמשתברים הגרעינים נשמע קולם כמנבחים קרושיני"ט. ופסק הרי"ף כרב יהודה אמר שמואל דאמר כל הנידוכים נידוכין כדרכן ואפילו מלח וכתב והא דרב דאמר אצלי ודוך אוקמוה רבוותא במלחא אבל תבלין לא בעו הצלאה ומסתייע הדין סברא מהא דאמרינן רב ששת שמע קול בוכנא וכו' והשמיט הרי"ף דברי רב הונא ורב חסדא ותמה הר"ן למה השמיטה דהא כי היכא דבעינא אמתניתין דכ"ע מלח מיהא בעי שינוי מ"ט ויהבי טעמא רב חסדא ור"ה מר כדאית ליה ומר כדא"ל ה"נ איכא למבעי אהך מסקנא מ"ט מלח בעי הצלאה טפי מתבלין ואיצטריכין לטעמייהו דרב חסדא ורב הונא וא"כ הוה ליה להרי"ף להביאם בהלכות. אבל נ"ל דמאי דא"ל רב אצלי ודוך חומרא בעלמא הוא דאיהו ודאי כרב יהודה אמר שמואל דאמר כתנא דברייתא ס"ל דאי כתנא דמתני' היכי סגי בהצלאה והא מדוך

של עץ בעי אלא ודאי לחומרא בעלמא אמר דלמלח ליצלי פורתא ולישנא דרב ששת נמי דאמר האי לאו מגו ביתאי הוא הכי מוכח לומר שהוא מחמיר על עצמו דבמילתא דאיסורא ממש לא שייך האי לישנא וכיון דמשום חומרא בעלמא עבדי הכי דילמא לא מחמרי אלא במלח דלעולם אית בה תרתי שכל הקדרות צריכות לה ושאינה מפגיגה טעמה אבל בחדא מינייהו לא מחמרי ומוריקא נמי וידע מאי קדרה בעי בשולי אף על גב דאית בה תרתי אפשר שלא החמירו בו דכיון דחומרא בעלמא היא וכדרבנן אין לנו בה אלא מלח ומן הטעמים שכתבנו ועוד מפני שהיא נידוכת יפה בהצלאה מפני דקותה משא"כ בתבלין עכ"ל. וקשה לי קצת על דבריו דאי חומרא הוא דהוה מחמרי הנך אמוראי במלח לדוכה ע"י שינוי ולא מן הדין לא ה"ל להרי"ף להביא אלא מימרא דרב יהודה דאמר כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפילו מלח דמשמע דמלח נמי לא בעיא שינוי כלל ולא ה"ל להביא דברי הנך אמוראי דמצלו אצלווי כיון דחומרא בעלמא הוא ולא מדינא. לכך נ"ל שהרי"ף פסק כמ"ד כל התבלין מפגיגין טעמן ומלח אינה מפגיגה טעמה שמאחר שהדבר ניכר לחוש שהוא כן נקיטין כוותיה וכיון שכן ע"כ אית לן למימר דכי אמר ר"ה אפילו מלח נידוך כדרכו לא כדרכו לגמרי קאמר אלא לומר דלא בעי שינוי רבה כדמצריך תנא דמתניתין דאפילו לב"ה אסור לדוכה במדוך של אבן דליתא אלא במדוך של אבן נמי שרי ומש"ה קאמר כל הנידוכין נידוכין כדרכן ואפילו מלח אבל מ"מ מאחר שאינו מפגיג טעמו שינוי זוטא מיהא בעי דהיינו דליצלי אצלווי והיינו דקאמר רב אצלי ודוך והיינו נמי עובדא דרב ששת. וכן נראה מדברי רבינו שכתב דכין את התבלין כדרכן שאם ידוך אותם מבערב יפיג טעמם אבל מלח אינו נידוך ביו"ט אא"כ הטה המכתש או שידוך בקערה וכיוצא בה כדי שישנה שאם שחק המלח מעיו"ט לא יפיג טעמו. ומיהו לפי דרך זה הוה ליה להרי"ף ולרבינו לכתוב דמוריקא בעי הצלאה כיון שאינו מפגיג טעמו ובשלמא לרבינו שהזכיר במלח טעמא דאינו מפגיג טעמו איכא למימר דממילא משמע דמוריקא כיון שאינו מפגיג טעמו דינו שוה למלח אבל להרי"ף שלא הזכיר טעמא דהפגת טעם קשיא וגם לרבינו קשה לפי מ"ש ה"ה דסבר דכרכום דינו כשום דמשמע דאינו צריך שינוי כלל ואפשר שהם סבורים שיש בו קצת הפגת טעם ואע"ג דבגמ' אמרינן דאינו מפגיג טעמו היינו לומר שאינו מפגיג טעמו כ"כ כמו תבלין אבל מ"מ מפגיג טעמו קצת ונהי דלמאי דהוה ס"ד דמלח בעי שינוי רבה לא הוה מדמינן לה לתבלין כיון שאין הפגת טעמו דומה לשלהם אבל למאי דאסיקנא דמלח לא בעי אלא שינוי כל דהו אלא שחיקה לא חמירא כולי האי הילכך כיון דכרכום מפגיג טעמו קצת אין להשוותו למלח. כנ"ל לומר להעמיד דברי ה"ה ודברי הרי"ף :

**לחם משנה** **אין עושין גבינה ביו"ט וכו'.** פ' ר"א דמילה (דף קל"ד.) אי"ל אביי לרבה וכו' מאי שנא מלישה התם אפשר הכא לא אפשר. וא"ת איך עלה בדעת

ה"ה ז"ל בפרק ראשון כשהשיג על הראב"ד ז"ל שכתב שהטעם שלא הותר בתלוש אינו מספיק לברירה ובטחינה וכו' דמשמע דהוא סבור בדעתו ז"ל דאינו מחלק בין אפשר ללא אפשר דזה אי אפשר דהרי בגמרא חילקו כאן במגבן בין אפשר ללא אפשר. ועוד גבי שחיקת תבלין אמרו בגמרא בפ"ק (דף י"ד) דטעמא משום דלא אפשר לעשותן מעיו"ט דמפיגין טעמן. וי"ל דהוא ז"ל סבור בדעתו דאין חילוק בין אפשר ללא אפשר לאסור או להתיר הדבר מן התורה דמה שחלקו בגמרא בין אפשר ללא אפשר היינו מדרבנן כמו שכתב הר"ן ז"ל בר"פ אין צדין ולכך הקשה דמאחר דנראה כונתו לאסור הכל מן התורה דאין ההיתר אלא מושמרתם דהיינו לתלוש מאי שנא דכל השאר אסור מן התורה ועוד דהכי מוכח מהירושלמי כמו שכתב הר"ן ז"ל שם בר"פ אין צדין א"כ מה טעם לאסור ברירה טחינה והרקדה מן התורה. עוד אפשר לומר דאפילו שהוא ז"ל סבור דטחינה והרקדה הותרה מן התורה אלא שרבנן אסרוה משום דאפשר כמו מגבן מ"מ הקשה עליו ה"ה ז"ל דכיון דסוף סוף צריך לטעם רבינו ז"ל וטעמו לבד אינו מספיק א"כ מוטב שיאמר טעם רבינו ז"ל בכל ואין אנו צריכים לטעמו כלל. עוד אמרו שם בפרק ר"א דמילה למעלה מזה א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא מבשרא אגומרי פירוש שצולין אותו ביו"ט אע"ג דמכבה א"ל התם לא אפשר הכא אפשר ע"כ. נמצאת מכאן תשובה גדולה לה"ה ז"ל במה שכתב פרק ראשון שדעת רבינו ז"ל שכיון שבקצירה אין הפסד אע"ג דבקצת ממנה יש הפסד לא פלוג רבנן ומשום הכי אסרו תלישת ירק אע"ג דלא אפשר שיהיה נכלל בכלל הקצירה, והשתא קשה דא"כ בשרא אגומרי אע"ג דלא היה אפשר לנו לאסור כיון שהכיבוי נאסר כמו שכתב רבינו ז"ל בפרק שלאחר זה וכשם שאין מכבין את האש כך אין מכבין את הנר ואם כבה לוקה א"כ ראוי לנו לאסור בשרא אגומרי אע"ג דאפשר כיון דמלאכת הכבוי נאסרה אע"ג דמכבה כלאחר יד הוא מ"מ ראוי לאסור כמו תלישת ירק כלאחר יד שאסור משום שנאסרה הקצירה. ועוד קשה ממה שכתב רבינו ז"ל ואם כבה לוקה כיון דהותר מלאכת הכבוי לצורך אכילה דהיינו בשרא אגומרי וגם לגרוף את התנור כמו שכתב הרשב"א ז"ל לעיל בפרק זה. א"כ נימא מתוך שהותר הכבוי לצורך הותר נמי שלא לצורך. ויש לומר דבשלמא בתלישת ירק אמרינן דכיון דנאסרה קצירה שהיא לצורך אכילה נאסר תלישת ירק אע"פ שהוא לצורך אכילה משום דלא פלוג רבנן אבל לא נאסור בעבור כן דמשום שנאסר כבוי שלא לצורך יאסר כבוי לצורך דלא שייך לומר אהא לא פלוג רבנן כיון שהם שני ענינים חלוקים דהאי לצורך והאי שלא לצורך דבשלמא בשהכל לצורך אמרינן לא פלוג וכן אין ראוי לומר מתוך שהותר כבוי דלא הותר הכבוי לגמרי אלא כבוי כלאחר יד ומשום הכי לא שייך לומר מתוך : אחרי כתבי [זה] ראיתי להרי"ף ז"ל בפ"ק דביצה דגריס בהך דר"א דמילה מאי שנא מבשרא אגומרי התם ליכא כבוי הא איכא כבוי.

ומפני כן היה נראה לומר דרבינו ז"ל גריס כן והשתא לא קשה כלל מכל מה שהקשינו אלא שמכל מקום קשה דאם כך היא גירסת רבינו ז"ל איך כתב לקמן בפרק ד' ומותר לעשן תחת הפירות וכו' כמו שמותר לצלות בשר על האש ע"כ, ואם הוא גורס כגירסת הרי"ף ז"ל איך כתב למעלה אין מעשנים מפני שהוא מכבה וכאן כתב מידי דהוה אבשרא אגומרי משמע דסבירא ליה דבשרא אגומרי מכבה דלגירסת הרי"ף ז"ל בהא דאמרי מידי דהוה אבשרא אגומרי פליג אמאי דאמרי לעיל דאסור משום מכבה דסבירא ליה דלאו מכבה ומפני כן אמר דהוי כמו בשרא אגומרי דלא הוי מכבה כמו שמפורש כל זה שם בהר"ן ז"ל בפירוש ההלכות, ועם היות שאמר לדחות זה ואמר שמה שכתב רבינו ז"ל משום מכבה לאו כבוי ממש הוא דוחק הוא כל זה. ואם תראה פירוש הרי"ן ז"ל בדעת ההלכות הנך רואה שאי אפשר לומר כן בדברי רבינו ז"ל ואין כל זה במשמע דבריו: **אבל דכין את התבלין וכו' אבל מלח אינו נדוך.** קשה דודאי האי מלח לא הוי מכשיר אוכל נפש כמו שהכריח הרי"ן ז"ל בפ"ק דביצה דאל"כ כיון דאפשר לעשותו מבערב למה הותר על ידי שינוי הא לא אשכחן דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מעיו"ט דלישתרו בשינוי וא"כ על כרחין אוכל נפש עצמו הוא וא"כ קשה כיון דשחיקת תבלין כתב ה"ה ז"ל לעיל בפרק ראשון דהווי מכשירין שהרי כתב ונ"ל שהקלו במכשירין לפי שהן נאכלין וכו' א"כ אמאי לא תירצו בפ"ק דביצה (דף י"ד) כשאמרו דכולי עלמא מלח בעיא שינוי מאי טעמא אמאי לא חלקו דתבלין הן מכשירין והקלו במכשירין ומשום הכי לא בעיא שינוי אבל מלח דהוי אוכל נפש בעיא שינוי שהקלו במכשירין טפי כמ"ש ה"ה ז"ל בפרק ראשון. ועוד קשה דהרי מצינו כאן בהפך דהקלו באוכל עצמו טפי דהא מלח (מפני) שאפשר לעשותו מבערב מותר ביו"ט ע"י שינוי אבל מכשירין דאפשר לעשותן מעיו"ט לא אשכחן דלישתרי על ידי שינוי כמ"ש הרי"ן ז"ל. מיהו לזה יש לומר דהוא ז"ל סבור כהראב"ד ז"ל דס"ל דדיכת מלח הווי מכשירין ומ"מ מותר על ידי שינוי משום דכל הקדירות צריכות מלח ולא סגי בלאו הכי וכן כתב בשמו הרי"ן ז"ל בפרק המביא שכתב גבי ביקוע. ותירץ הראב"ד ז"ל כיון דאי אפשר בלא עצים לאפות ולבשל עשו אותו כדיכת מלח שהתירו אותה ע"י שינוי ע"כ. אבל מ"מ קשה דאיך כתב דהקלו במכשירין יותר מבאוכל נפש עצמו דהא בגמרא בפי' אין צדין (דף כ"ח:) דרשי רבנן הוא ולא מכשיריו ואוכל נפש מותר אבל מכשירין אסור והכי קי"ל כרבנן. וא"כ קשה איך נקל יותר במכשירין מבאוכל נפש עצמו דאין סברא לומר כן וכמו שכתב הרי"ן ז"ל גבי משחזת. וי"ל דמ"ש ה"ה ונראה לומר דהקלו במכשירין לאו משום דראוי להקל במכשירין יותר מבאוכל נפש דאדרבה יותר יש להקל באוכל נפש אלא דמפני שהוא הקשה שם דכי היכי דבתלישת ירק אמרינן דאע"ג דלא אפשר אסורה מפני שהיא תולדת קצירה ולא פלוג רבנן ג"כ נימא בשחיקת תבלין שהוא תולדת טחינה

שיהיה אסורה משום דלא פלוג רבנן לכך תירץ דלא דמי דבשלמא בתלישת ירק כיון דהקצירה והתלישה הכל הוא אוכל כיון דהכל דבר אחד דהוא אוכל אמרינן לא פלוג רבנן בין אוכל לאוכל אבל הכא טחינה הוי כאוכל ושחיקת תבלין הוי מכשירין א"כ אין הכל דבר אחד: **אבל דכין את התבלין וכו'.** כתב ה"ה ז"ל וכן כל הנדוכין נדוכין כגון כרכום וכו'. ודבר תימא הוא זה שהרי בגמרא להאי טעמא דמפיגין טעמן אמרינן דמוריקא הוי כמו מלח דאינו מפיג טעמו וכבר תמה על זה הרב ב"י בטור א"י ס"י תקנ"ד ע"ש. והנראה לי לתרץ בזה דכיון דקיימא לן כשמואל דכל הנדוכין נדוכין כדרכן דמשמע אפילו מוריקא דהכי כייל לישנא דכל ומלח לא בעיא שינוי גמור אלא שינוי קצת א"כ כיון דהוא דבר קל כל כך ראוי לנו לומר דבשל סופרים הלך אחר המקל כמו שכתבו שם התוס' ונקטינן כקולא דכל חד ואפילו בקדירה קדירה דמי לבישול א"נ מוריקא נדוכין כדרכן לבד מלח לכל הטעמים אסור. וא"ת כיון דלא נפקא לן מידי בין טעם דכל הקדירות צריכות מלח וטעם דמפיגין טעמן למה כתב רבינו ז"ל טעמא דמפיגין טעמן. ויש לומר דנראה לו טעם ברור יותר דהוא דבר נראה לחוש כמו שכתב הרב ב"י ז"ל:

**יג** | אין כותשין את הריפות במכתשת גדולה. אבל כותשין במכתשת קטנה שזה הוא השינוי שלה. ובארץ ישראל אפלו בקטנה אסור שהתבואה שלהן <sup>[מ]</sup> טובה היא ואם כותשין אותם מערב יום טוב אין בכך הפסד:

**ההראב"ד** | אין כותשין את הריפות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אין הדעת נוחה מזה הטעם אבל אנשי בבל עיקר תבשיליהן דייסא שאוכלין בו הלחם והיו עושין אותה במדוכה מכתשת גדולה ומכתשת קטנה הרי היא להם שינוי גדול אבל אנשי ארץ ישראל די להם כל הימים בקטנה ואין בה שינוי עכ"ל:

**מגיד משנה** | אין כותשין את הריפות וכו'. פ"ק (דף י"ד) ת"ר אין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת ואמרו דברייתא משמע דאפי' במכתשת קטנה אסור והקשו והא תניא אין כותשין במכתשת גדולה אבל כותשין בקטנה ותירץ רבא לא קשיא הא לן והא להו פ"י לן מותר בקטנה וכן מוכרח בגמ' שם ולזה כתוב בהלכות גבי ברייתא ראשונה הא מתניתא אוקימנא לבני א"י אבל לדידן כותשין במכתשת קטנה וזה דעת רבינו שבכל מקום חוץ מא"י מותר לכתוש בקטנה ונתן טעם לאסור בני א"י מפני שהתבואה שלהם טובה. ובהשגות א"א אין הדעת נוחה מזה הטעם וכו'. ולפי דבריו כל מקום שאין רגילין הרבה



בדייסא הרי הוא כא"י. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ודעת רבינו כדעת ההלכות ואין באחד מן הפירושין הכרע:

**לחם משנה** ובא"י אפילו הקטנה אסור וכו'. וא"ת ואמאי אינו מותר על ידי שינוי כמו גבי מלח דאע"ג דאפשר לעשותו מבערב מותר על ידי שינוי ועוד בחוצה לארץ למה לי מכתשת קטנה כיון דאי אפשר לעשותו מעיו"ט לא בעי שינוי. מיהו לזה יש לומר דמכתשת גדולה מחזי כעובדי דחול ודמי לריחים של פלפלין דאסור משום האי טעמא. ולקושיא הראשונה יש לומר דאפשר דבמלח הקלו משום דכל הקדרות צריכות מלח והוא דבר מוכרח כמו שכתבנו:

**יד** הקמח אף על פי שרקדו מערב יום טוב והסיר ממנו הסבין אין מרקדין אותו פעם שניה ביום טוב אלא אם כן נפל בתוכו צרור או קיסם וכיוצא בהם. ואם שנה מתר. כיצד. כגון שירקד מאחורי הנפה או שרקד על גבי השלחן וכיוצא בשינוי זה:

**ההראב"ד** הקמח אע"פ שרקדו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אני אומר שהלכה כרבי יהודה ורב פפיאס שאמרו שונין ואם נפל בו צרור או קיסם אסור ואם שינה מותר עכ"ל:

**מגיד משנה** הקמח אע"פ שרקדו מעיו"ט וכו'. מדברי רבינו אתה למד שהרקדה ראשונה אסורה ביו"ט וכן העלה הרשב"א ז"ל ואפילו בשינוי אסור ויתבאר לך ממ"ש רבינו פ' ראשון כיצד אין קוצרין וכו' ולא מרקדין וכן נהגו ועיקר אבל לרקד פעם שנייה שנינו פ' אין צדין (דף כ"ט:) ת"ר אין שונין קמח ביו"ט משום ר' פפיאס ור' יהודה בן בתירא אמרו שונין ושויין שאם נפל לתוכו צרור או קיסם שמותר לשנותו שם דרש רב הונא זוטי אפתחא דנהרדעא שונין קמח ביו"ט אמר להו רב חמא פוקו ואמרו ליה שקילא טיבותיה דההוא גברא ושדייה אחזרא פוק חזי כמה מהולאתא רקדן בנהרדעא דביתהו דרב יוסף הוה נהלא קמחא אגבא דמהולתא אמר לה חזי דאנא רפתא מעליא בעינא מינד ומתוך כך יש פוסקין כרבי פפיאס ור' יהודה ששונין בלא שינוי. וזה דעת ההשגות שכתבו א"א אני אומר הלכה כרבי יהודה ורבי פפיאס וכו'. ביאור דבריו שאסור לסלק הצרור ביד אבל יכול לשנות הקמח ויש לו סמך בגמרא. אבל הרשב"א ז"ל פ"י שמותר לסלקו ביד וזה נראה דעת רבינו שלא כתב איסור הנטילה ביד. ומה שהצריך רבינו שינוי בשלא נפל שם צרור נסמך על

מה שאמרו שם דביתהו דרב אשי הוה נהלא קמחא אפתורא אמר רב אשי הא דידן ברתייה דרמי בר חמא אי לאו דחזאי בבי נשא לא הות עבדא. וזה המעשה נכתב בהלכות ומשמע דדוקא בשינוי והרשב"א ז"ל ובעל העטור הסכימו ששונין בלא שינוי:

**לחם משנה** **הקמח אע"פ שרקדו וכו'.** כתב ה"ה ז"ל מדברי רבינו ז"ל אתה למד שהרקדה ראשונה אסורה ביו"ט ע"כ. וצריך לתת טעם למה אסורה ע"י שינוי וכן טחינה אמאי לא הותרה על ידי שינוי והרי בבורר התירו אפילו כדרכו בקינון ותמחוי. ומ"ש ה"ה ויתבאר לך וכו' לאו למימר דדייקינן מהתם לחודיה דאפילו בשינוי אסור מדקאמר אין מרקדין דהא אמר שם אין בוררין ובשינוי מותר וכן דשין ודש כלאחר יד מותר כגון מולל מלילות אלא הכי קאמר ומדאמר שם רבינו ז"ל דכל הרקדה אסורה וכאן לא נאמר שינוי אלא להרקדה שנייה משמע דבראשונה אסורה אפילו בשינוי. עוד כתב ה"ה ז"ל וזה נראה דעת רבינו ז"ל שלא כתב איסור הנטילה ביד עיין טעמו בבית יוסף ז"ל סימן תקי"ו עוד כתב הרב ז"ל וזה המעשה נכתב בהלכות משמע לכאורה דכונתו להביא סיוע לרבינו ז"ל ממה שנכתב זה בהלכות וקשה דהלא נכתב ג"כ המעשה האחר דדביתהו דרב יוסף וכו' דאמר אנא ריפתא מעליא בעינא וזהו סיוע למפרשים ז"ל ואדתידוק מסיפא תידוק מרישא ואולי י"ל דדעת ה"ה ז"ל לתרץ דברי ההלכות כדברי הרא"ש ז"ל דנהי דשינוי גדול כמו אגבא דמהולתא לא צריך אבל אפתורא ודאי צריך ולא פליגי עובדי אהדדי וסובר ה"ה דזו היא דעת רבינו ז"ל שכתב שירקד מאחורי הנפה או שירקד כו' כלומר או לפחות שירקד על גבי השלחן. זה נראה לומר שהבין ה"ה בדברי רבינו אע"פ שהרא"ש ז"ל לא הבין כן שכתב ודלא כהרמב"ם ז"ל שדימה שניהם יחד שכתב ואם שינה וכו' ע"ש. מ"מ דעת ה"ה כך הוא:

**טו** מוֹלְלִין מְלִילוֹת וּמְפָרְכִין קְטָנִית בְּיוֹם טוֹב וּמְנַפְחִין עַל יַד עַל יַד בְּכָל כָּחוֹ וְאוֹכְלִין וְאֹפְלִין בְּקִנּוּן אוֹ בְּתִמְחוּי אֲבָל לֹא בְּנִפְחָה וְלֹא בְּכַבְרָה. וְכֵן הַבּוֹרֵר קְטָנִיוֹת בְּיוֹם טוֹב בּוֹרֵר כְּדָרְכּוֹ בְּחִיקּוֹ וּבְתִמְחוּי אֲבָל לֹא בְּנִפְחָה וְלֹא בְּטַבְלָה וְלֹא בְּכַבְרָה:

**מגיד משנה** **מוללין מלילות וכו'.** פ"ק (דף י"ב.) אמר רבא מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביו"ט וסובר רבינו שבי"ט מוללו כדרכו בלא שינוי וכן דעת ההלכות. ומה שאמרו שם כיצד מולל והצריכו שינוי הוא בשבת בדוקא כנזכר פרק כ"א מהלכות שבת וכמו שכתבתי שם ואע"פ שיש חולקין כן עיקר. ודין הנפוח מפורש שם בברייתא מנפח על יד על יד ואוכל ואפילו בקנון ותמחוי

אבל לא בנפה וכברה ובשבת צריך שינוי כמו שנזכר פי' כ"א : **וכן הבורר קטנית וכו'.** שם (דף י"ד :) משנה הבורר קטנית ביו"ט ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי אבל לא בנפה וכברה ולא בטבלא ובגמ' תניא רשב"ג אומר מחלוקת בשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח הפסולת והקשו פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא למאן דשרי לא צריכא דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא. ופירוש בורר כדרכו שנוטל הפסולת וזו היא ברירה כדרכה שהתירו ב"ה בשהאוכל מרובה בשיעור ואין בברירת הפסולת טורח יותר מברירת האוכל. וכתב הרשב"א ז"ל שמה שאמרו אבל לא בנפה הוא מפני שיש בה בשבת חיוב חטאת ולא רצו להתירה ביו"ט. ומתוך הטעם הזה יצא לו שכל מה שיש בו בשבת חיוב חטאת כגון בורר שלא לאכול לאתרוג אלא להניח לבו ביום אפילו ביו"ט אסור וכן הדין בשני מיני אוכלין וכבר נתבאר פרק שמיני מהל' שבת במה יש חיוב חטאת בשבת. ואני אומר כבוד הרב במקומו מונח שאין כל מה שיש בו בשבת חיוב חטאת אסור ביו"ט שהרי ברירת פסולת מתוך האוכל אפילו ביד יש בזה חיוב חטאת בשבת כנזכר פי"ח מהל' שבת וביו"ט מותרת על הדרך שנתבאר ולא אסרו נפה וכברה אלא משום דמחזי כבורר לימים מרובים וכן פירש"י ז"ל וזהו שלא הזכירו כלל ביו"ט בורר לאתרוג או לבו ביום אלא הרי דינו כאופה ומבשל שמוותר לאכול בו ביום ולשון דברי ב"ה מורה כן שאמרו בורר כדרכו ולא חלקו וזהו שבהלכות ובדברי רבינו לא נזכר חלוק זה כלל כנ"ל ועיקר :

**טז** בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים כְּשֶׁהָאָכַל מְרַבֵּה עַל הַפְּסוּלָת אָבֵל אִם הִיָּתָה הַפְּסוּלָת מְרַבֵּה עַל הָאָכַל בּוֹרֵר אֶת הָאָכַל וּמְנִיחַ אֶת הַפְּסוּלָת. וְאִם הָיָה <sup>נ</sup> טָרַח בְּבִרְרַת הַפְּסוּלָת מִן הָאָכַל יִתֵּר מְטָרַח בְּבִרְרַת הָאָכַל מִן הַפְּסוּלָת אִף עַל פִּי שֶׁהָאָכַל מְרַבֵּה בּוֹרֵר אֶת הָאָכַל וּמְנִיחַ אֶת הַפְּסוּלָת :

**כסף משנה** בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת וכו'. נראה מדברי רבינו שהוא מפרש דכי אמרינן פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לאו למימרא מי איכא מאן דשרי לטלטל כדפירש"י אלא הי"ק מי איכא מאן דהוה ס"ד דשרי לבורר פסולת מתוך אוכל דאיצטריך רשב"ג לאשמועינן דאסור ומשני לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא כלומר הא ודאי שפסולת מרובה לא הוה צריך רשב"ג לאשמועינן דפשיטא דד"ה אסור לבורר פסולת מתוך אוכל ומיהו לבורר אוכל מתוך פסולת ודאי שרי כיון שאין דרך בורר בכך וכי איצטריך לאשמועינן בדנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא דסד"א כיון

שאוכל מרובה שרי לברור כדרכו ואפילו פסולת מתוך אוכל קמ"ל כיון דנפיש בטירחא אסור לברור כדרכו. וכתב מהרי"ק דלדעת הרי"ף ורבינו פסולת מרובה על האוכל פשיטא ומה שכתבת דאין להקשות מאי קא פריך פשיטא תאמר דאיצטריך לאשמועינן דנוטל את האוכל וכו' משום דא"כ לא הוה ליה למימר רק נוטל את האוכל ותו לא. לפי ע"ד טרחת ללא צורך דפשיטא שלשטתם ז"ל דפריך אעיקר מילתיה דרשב"ג דקאמר בד"א באוכל מרובה וכו' כי היכי דלא נטעה להעמיד פלוגתייהו דב"ה וב"ש בפסולת מרובה וכו' ועל זה פריך פשיטא דאין לטעות להעמיד מחלוקת בפסולת מרובה דבהא לא הוה אמרי ב"ה בורר כדרכו וכו' דמשמע פסולת מתוך אוכל דבפסולת מרובה ליכא למ"ד שיהא נוטל את הפסולת, עכ"ל:

**ז** אין מסננין את החרדל במסננת שְׁלֵה מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּבוֹרֵר. אָבֵל נוֹתְנִין בִּיצָה בְּמִסְנַנְתַּיִם שֶׁל חֶרְדָּל וְהוּא מְסַתְּנֵן מֵאֲלִיו. וְאִם הִיְתָה הַמְשֻׁמֶרֶת תְּלוּיָה מִתֵּר לִתְּנָהּ לָהּ יַיִן בְּיוֹם טוֹב. אָבֵל לֹא יִתְּלָהּ [ס] בְּתַחֲלָה שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל. וּמַעֲרִים וְתוֹלָה אֶת הַמְשֻׁמֶרֶת לְתַלּוֹת בָּהּ רְמוֹנִים וְתוֹלָה בָּהּ רְמוֹנִים וְאַחַר כֵּן נוֹתֵן לְתוֹכָהּ שְׁמֵרִים:

**מגיד משנה** ואין מסננין את החרדל במסננת וכו'. ברייתא במס' שבת פי' ר"א דמילה (דף קל"ד). אין מסננין את החרדל במסננת שלו ואין ממתקין אותו בגחלת וביו"ט איירי כדמוכח במאי דאמרינן ואין ממתקין אותו דאי בשבת פשיטא וכן פירשוה הרב בעל העטור והרשב"א ז"ל והקשו בגמ' מאי שנא מהא דתנן נותנין ביצה במסננת של חרדל ותירצו התם לא מיחזי כבורר הכא מיחזי כבורר ע"כ: **ואם היתה משמרת תלויה וכו'.** בשבת פי' ר"א דתולין (קל"ז): חכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביו"ט ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביו"ט. ובגמרא (דף קל"ט): אמר רבה בר ר"ה מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים אמר ר"א והוא דתלה בה רימונים ע"כ:

**לחם משנה** אין מסננין את החרדל וכו'. כתב ה"ה וביו"ט איירי כדמוכח במאי דאמרינן ואין ממתקין דאי בשבת פשיטא. וקשה דטפי היה לו להקשות קושיא אלימתא דאי בשבת איך אמרו שם בגחלת של מתכת מותר וכי בשבת אפשר להתיר כן אלא נראה שלא חש דהא נמי ראייה מעליתא היא:

## הלכות שביתת יום טוב - פרק רביעי

**א** אין מוציאין את האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המתכות. כגון שחוככין אותן זו בזו או מכין זו בזו עד שתצא האש. וכן הנפט החד ביותר שהוא במים שמנידין אותם עד שינדלק. או כלי זך קשה או זכוכית מלאה מים שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזר נגהה לפשתן וכיוצא בו ונדלק. כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב. שלא התר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה. אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב:

**ההראב"ד** אין מוציאין את האש וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ויאמר מפני שהוא מוליד ואין כאן הכנה והוא הטעם שמפרש בגמרא עכ"ל:

**מגיד משנה** אין מוציאין את האש וכו'. משנה פ' המביא כדי יין (ביצה ל"ג). אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים ובגמרא מ"ט משום דקא מוליד ביו"ט ע"כ. ובהשגות כתוב א"א ויאמר מפני שהוא מוליד וכו'. ואני רואה כאן חפץ להשיג שהרי אין זה כביצה שנולדה שאסורה לפי שאין זה דבר הראוי בעצמו אלא לבשל או לאפות בו. ונראה שאם הוציא שמותר להשתמש בו ולא אסרוהו אלא מפני שלא היה לו להוליד כיון שאפשר לו מבערב. והטעם הזה כתב ג"כ הרשב"א ז"ל וכדברי רבינו:

**לחם משנה** אין מוציאין את האש וכו'. כתב הרב המגיד ואני רואה כאן חפץ להשיג וכו' דכפי דבריו דאמר דאין זה כביצה שנולדה שאסורה לפי שאין זה דבר הראוי בעצמו אלא לבשל או לאפות בו א"כ שברי כלים דכתב רבינו לעיל בפ"ב דהוי נולד לפי טעם זה למה הם נולד כיון שאינם אלא דבר ראוי לבשל ולאפות. ולתרץ זה צריך לחלק כמו שחלק הר"ן ז"ל בפי המביא בענין ביקוע

עצים שכתב ולי נראה כל שהוא נהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו וכו' עד סופו ע"ש. אף כאן נחלק כי האי גוונא ונאמר דבשלמא בשברי כלים נהנים מהם בעצמם לענין הבישול או האפיה אבל האש אין אנו צריכין לאש הנולד בעצמו אלא שידליק העצים להסקה אע"פ שהוא יהיה כבתחילה יעשה מלאכת האפיה או הבישול ג"כ אין האש עצמו הוא שנהנה מהם אלא שמכין ומדליק אבל הוא עומד בעצמו ודמי לסכין או לתנור שהם מכשירים והם עומדים בעצמם ומפני כן אין ראוי לאסור כיון שהוא אינו מתמעט והולך בענין הבישול כמו שברי כלים וזה דבר נכון בטעמו. וא"ת א"כ בריח דקרי ליה לקמן נולד מוליד ריח בבגדים גבי גימור כלים כמ"ש ה"ה הא דמי לאש שהוא נשאר בעצמו כמו שהיה קודם ואפילו אחר שהריחו בו. וי"ל דמ"מ אנו נהנין מהדבר בעצמו אבל באש לא מהני אלא לצלות בו. גם יש לתת טעם בדברי ה"ה במה שחילק בין הך לביצה שנולדה בו דטעמא דהוי מוליד לא נאסר אלא מטעם שנולד עתה וחסר עתה וחסר ממנו הכנה כמו שכתב הראב"ד ז"ל. וא"כ להכי קאמר דאין ראוי לאסור הדבר מפני שלא הוכן אלא כשאנו מסתפקים מהדבר בעצמו אבל כשאין אנו צריכים לאותו דבר אלא לתקן האפיה והבישול אין לנו לאוסרו משום טעם זה אלא ודאי משום דאפשר לעשותו מערב יו"ט וז"ש בגמרא משום דקא מוליד ביו"ט כלומר והיה יכול לעשותו מבערב. ולהראב"ד ז"ל פי' הגמרא הוא משום דמוליד ביו"ט ובציר ליה הכנה :

**ב** אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך אסור לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה. שהכבוי מלאכה שאין בו צורך אכילה כלל. וכשם שאין מכבים את האש כד אין מכבים את הנר ואם כבה לוקה כמי שארג או בנה :

**מגיד משנה** אע"פ שהותרה הבערה ביו"ט וכו'. דין הכבוי מבואר פי' יו"ט שחל (דף כ"ב.) ובהרבה מקומות. וכן כבוי הנר מבואר שם :

**לחם משנה** אסור לכבות את האש אפילו הובערה לצורך אכילה. כלומר אע"ג דאיכא למימר כיון דהובערה לצורך אכילה ראוי להתיר סופו משום תחלתו כלומר שאם הוא רואה שלא יוכל לכבותו כשאינו צריך לו לא יבעיר וימנע משמחת יו"ט והוי דומיא דעור לפני הדורסן קמ"ל דלא התירו הכבוי :

**ג** אין מסלקין את פי הנר למעלה <sup>[א]</sup> כדי שתכבה. ואין מסירין את השמן ממנו ואינו חותך את ראש הפתילה בכלי. <sup>[ב]</sup> אבל

נוֹפֵץ אֶת רֹאשָׁהּ בְּיָדוֹ. אֶגְדָּה שֶׁל עֵצִים שֶׁהִדְלָקָה בְּמִדּוּרָה כָּל עֵץ  
שֶׁלֹא אֶחָזָה בּוֹ הָאֵשׁ [ג] מִתֵּר לְשִׁמְטוֹ וְאִינוּ דּוֹמָה לְמִסִּיר שְׁמֹן  
מִן הַיָּר:

**ההראב"ד** אבל נופץ את ראשה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ואפילו במחט שהרי  
אמרו מוחטין עכ"ל:

**מגיד משנה** אין מסלקין את פי הנר למעלה וכו'. פרק יום טוב שחל עולא  
איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקף שרגא איתיביה הנותן שמן בנר חייב  
משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה א"ל לאו אדעתאי: ואינו  
חותך את פי הפתילה וכו'. משנה פרק המביא (דף ל"ב:). ואין חותכין את  
הפתילה לשנים ר' יהודה אומר חותכה באור ובגמי ולר"י מאי שנא בסכין דלא  
דקא מתקן מנא באור נמי הא קא מתקן מנא ותירצו תני ר' חייא חותכה באור  
בפי שתי נרות אמר רב מוחטין את הפתילה ביו"ט מאי מוחטין פירוש לעדויי  
חושכא. וסובר רבינו שכשם שאין חותכין אותה בכלי כך אינו חותך פיה בכלי  
וכשאמרו מוחטין דוקא ביד אבל שאר המפרשים אומרים שלנפץ את ראשה  
אפילו בכלי מותר וכשאמרו מוחטין רצו לומר שאפילו במחט מותר להסיר  
חשכה וזה דעת ההשגות ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ואין זה מוכרח: אגודה  
של עצים וכו'. פרק יו"ט שחל (דף כ"ב) סמוך למעשה דעולא הנזכר למעלה  
אמר ר"י קנבא שרי:

**לחם משנה** ואינו חותך ראש הפתילה בכלי. לאו דוקא בכלי דאפילו באור אם  
אינו בפי שתי נרות אינו יכול לחתוך וסמך על מ"ש לקמן וחותכה באור בפי  
שתי נרות אלא מאי דאמר כאן בכלי ר"ל שאין צד לחותכה בכלי אפילו שיהיה  
בפי שתי נרות:

**ד** אין מכבין את הדלקה כדי להציל ממון ביום טוב כדדך  
שאין מכבין בשבת אלא מניחה ויוצא. ואין מכבין את הנר  
מפני [ד] תשמיש המטה אלא כופה עליו פלי או עושה מחצה  
בינו לבין הנר או מוציאו לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות  
אחת מכל אלו הרי זה אסור לכבות ואסור לשמש עד שתכבה  
מאליה:

**מגיד משנה** אין מכבין את הדליקה וכו'. שם בעא מיניה אביי מרבא מהו  
לכבות את הדליקה ביו"ט היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מבעי ליה דאפילו

בשבת שרי כי קא מבעי היכא דאיכא אבוד ממון אמר ליה אסור : ואין מכבין את הנר וכו'. שם בעא מיניה אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר ביו"ט אמר לו אפשר בבית אחר אין לו בית אחר מהו אפשר לעשות מחיצה אין לו דבר לעשות מחיצה מהו אפשר לכפות עליו כלי אין לו כלי לכפות עליו מהו א"ל אסור. והקשו בגמ' על זה ועל דין כבוי הנזכר בסמוך מדתניא אין מכבין את הבקעת בשביל לחוס עליה ואם בשביל שלא יתעשן הבית בשביל שלא תתעשן הקדרה מותר. ואמר ליה ההיא ר"י היא כי קאמינא אנא לרבנן. ובהלכות ההיא ר"י היא דאמר לכם לכל צרכיכם כי קאמינא אנא לרבנן. וכן רבה וכן אמימר כולו דחו להו להא מתניתא ואוקמוה כר"י למימרא דלאו הלכתא כותיה ושמעינן מיהא דלית הלכתא כי הא מתניתא אלא אסור לכבות את הבקעת בין לחוס עליה בין שלא יתעשן הבית בין שלא תתעשן הקדרה הכל אסור, ע"כ. ויש מקשים על זה ממה שאמרו פרק אין צדין הלכה כר"י ותירצו שלא כל המכשירים שווין ויש שהלכה בהן כר"י ומתוך כך אסרו לכבות את הבקעת מפני הדלקה ומפני תשמיש ומפני שלא יתעשן הבית אבל בשביל שלא תתעשן הקדרה ותבשילו שהוא מכשיר אוכל נפש ממש מותר והוא שאין לו מקום לפנותה. וזהו דעת הרשב"א ז"ל. ודעת רבינו לאסור הכל כמו שיתבאר בסמוך וכדעת ההלכות :

**ה** מִתֵּר לְטַלְטֵל אֶת הַנֵּר וְהוּא דוֹלֵק וְאִין גּוֹזְרִין שְׁמָא יִכְבֶּה. וְאִסוּר לְהַנִּיחַ אֶת הַנֵּר עַל גְּבִי דְּקַל וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁמָא יָבוֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחְבֵּר בְּיוֹם טוֹב :

**מגיד משנה** מותר לטלטל את הנר וכו'. זה פשוט ומבואר פרק כירה (שבת דף מ"ה) כדין שיתבאר בסמוך : ואסור להניח וכו'. מימרא בשבת פרק כירה שם מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר על גבי דקל ביו"ט וכבר כתבתיה בארוכה פרק חמישי מהל' שבת :

**א** אין <sup>[ה]</sup> מעשנין בקטרת ביום טוב מפני שהוא מכבה. ואפלו להריח בה. ואין צריך לומר לגמר את הבית ואת הפלים שהוא אסור. ומתיר לעשן תחת הפרות כדי שיכשרו לאכילה כמו שמתיר לצלות בשר על האש. וממתקין את החרדל בגחלת של מתכת אבל לא בגחלת של עץ מפני שהוא מכבה. ואין מכבין את האש כדי שלא <sup>[ו]</sup> תתעשן הקדרה או הבית :



**מגיד משנה** **אין מעשנין בקטורת ביו"ט וכו'.** פרק יו"ט שחל (ביצה כ"ב): במשנה אמר ר"ג מניחין את המוגמר ביו"ט וחכמים אוסרין ובגמ' אמר רב אסי מחלוקת להריח אבל לגמר דברי הכל אסור ושם מוכיח בגמ' שאפילו כלי שנתגמר לא יכפה אותו על הבגדים כדי שיקלטו הבגדים את הריח שהרי זה מוליד ריח בבגדים וכן כתבו ז"ל וזהו שאמרו שם (דף כ"ג) סחופי כסא אשיראי אסור וכל זה נכלל במה שאמר רבינו שלגמר את הכלים אסור: **מותר לעשן את הפירות וכו'.** מחלוקת אמוראים בגמרא שם ומסקנא דאמר רב אשי משמיה דרבא דמותר לעשן מידי דהוה אבשרא אגומרי: **וממתקין את החרדל וכו'.** פרק ר"א דמילה (שבת קל"ד) ואין ממתקין את החרדל בגחלת והקשו והא תניא ממתקין ותירצו לא קשיא כאן בגחלת של עץ כאן בגחלת של מתכת: **ואין מכבין את האש וכו'.** כבר כתבתי למעלה שדעת רבינו בזה כדעת ההלכות ויש חולקין בכדי שלא תתעשן הקדרה:

**לחם משנה** **אין מעשנין בקטורת מפני שהוא מכבה.** בגמרא פרק יו"ט שחל (דף כ"ב): ר"ה אמר אסור מפני שמכבה אמר ליה רב נחמן ונימא מר מפני שמבעיר א"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר ע"כ. ורבינו לא כתב שאסור משום מבעיר משום דקסבר מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך כמ"ש לעיל. ובדברי הגמרא קשה דאיך הקשו ונימא משום מבעיר הא שרי משום דאפילו מאן דמחמיר (יותר) בירושלמי בנר של בטלה שהביא ה"ה בפ"א (קאמר) לא תאסור ולא תשרי וא"כ איך הקשו דתהוי אסור משום מבעיר. וי"ל דאלו האמוראים הם סוברים כר"ע דאמר בפ"ק דפסחים (דף י"ח) דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך והם סבורים דאפילו ב"ה מודים בהבערה דלא אמרינן מתוך ורבינו ז"ל לא פסק כמותם משום שראה בפ"ק דביצה (דף י"ב) ר' יוחנן דאמר הכי כמ"ש ה"ה ז"ל בפ"א כתב ה"ה וכל זה נכלל בדברי רבינו ז"ל. ולי נראה דאין זה משמע מדבריו כלל דמ"ש משום מכבה הוא בגחלים דאיכא כבוי אבל לא בכלי דליכא כבוי. ומ"ש ואין צריך לומר היינו בגחלת דבהכי איירי קודם ולא בכלי ומ"מ כתב שהוא כלול בדבריו ולא כתב נראה מדבריו: **ואין מכבים את האש מפני שלא תתעשן הקדרה.** משמע דמכשירי אוכל נפש אע"ג דא"א לעשותן מערב יו"ט אסירי מדרבנן וכן כתב ה"ה וא"ת איך כתב לעיל בתבלין דמשום דא"א לעשותן מבערב שמפיגין טעמן דשרי. וי"ל דלא דמי תבלין לעשון הקדרה ולשפוד שנרצף ביי"ט משום דאין נאכלין הם עצמם כמו התבלין שנאכלין הם עצמם עם האוכל אף על פי שאין המכוון בהם אלא לתקן האוכל מ"מ הרי הם עצמם נאכלים עם האוכל:

**אין נוֹפְחִין בְּמַפּוֹחַ** [א] בְּיוֹם טוֹב כְּדִי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ  
שְׁהֶאֱמַנּוּ עוֹשֵׂיוֹ. אֲבָל נוֹפְחִין בְּשִׁפּוֹפֶרֶת. אין עוֹשֵׂין פְּחָמִין וְאִין

גודלן את הפתילה ולא מהבהבין אותה ולא חותכין אותה לשנים בכלי. אבל ממעכה ביד ושורה אותה בשמן ומניח אותה בין שתי נרות ומדליק באמצע ונמצאת הפתילה נחלקת בפי שתי נרות:

**מגיד משנה** אין נופחין במפוח וכו'. בהמביא (ביצה ל"ד) ת"ר אין נופחין במפוח ביו"ט אבל נופחין בשפופרת: אין עושין פחמים וכו'. שם משנה (דף ל"ב) אין עושין פחמין ואין חותכין את הפתילה כמו שכתבתי למעלה בפי זה ובגמרא (דף ל"ב:) תני בר קפרא אין גודלן את הפתילה לכתחלה ביו"ט ואין מהבהבין אותה ביו"ט ואין חותכין אותה לשנים אבל ממעכה ביד ושורה בשמן וחוטכה באור בפי שתי נרות:

**ח** אין שוברין את החרש ואין חותכין את הנזיר לצלות עליהם. ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו מליח. שפוד שנרצף אף על פי שהוא יכול לפשטו בידו אין מתקנין אותו. שני כלים שהן מחברין בתחלת עשייתן כגון שתי נרות או שני כוסות אין <sup>[ח]</sup> פוחתין אותן לשנים מפני שהוא כמתקן כלי:

**מגיד משנה** אין שוברין את החרס וכו'. שם משנה (דף ל"ב:) אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנזיר לצלות בו מליח וכו': ואין פוצעין את הקנה וכו'. שם (דף ל"ד) ברייתא אין פוצעין את הקנה לצלות בו מליח: שפוד שנרצף וכו'. פרק אין צדין (דף כ"ח:) אמר ר"י אמר שמואל שפוד שנרצף אסור לתקנו ביו"ט והקשו פשיטא ותירצו לא צריכא דאע"ג דמפשיט לה בידיה. ויש מי שפיי נרצף נעקם ועדיין ראוי לצלות בו ולזה אסור לתקנו לפי שהוא טורח שלא לצורך הא אם לא היה ראוי לצלות בו מותר והוא שנתקלקל ביו"ט ואין כן דעת רבינו אלא אין הלכה כר"י במכשירין וכמו שכתבתי למעלה אלא כרבנן. ולדעתו ז"ל כל תיקון דשפוד אסור ואפילו נתקלקל ביום טוב: שני כלים שהן מחוברין וכו'. משנה פ' המביא (דף ל"ב) אין פוחתין את הנר מפני שהוא כלי וכבר העלו המפרשים שפירוש משנה זו כדברי רבינו:

**לחם משנה** שפוד שנרצף וכו'. כתב ה"ה ז"ל דדעת רבינו ז"ל שאפילו נרצף ונתקלקל לגמרי דלא כר"י. וא"ת א"כ מה הקשו בגמ' (דף כ"ח:) פשיטא הא אשמעינן טובא דלא כרב חסדא דאמר דהלכה כר"י. וי"ל דא"כ לימא הלכה

כרבנן ואמאי אשמעינן מילתיה בשפוד שנרצף משמע דאיכא ביה שום רבותא:

**ט** אין משחיזין את הסכין במשחזת שְׁלָה אַבְל מְחַדְדָה [ט] על גבי הַעֵץ או על גבי חרש או אָבֵן וְאִין מוֹרִים דְּבַר זֶה לְרַבִּים כְּדִי שְׁלָא יָבֵאוּ לְחַדְדָה בְּמִשְׁחָזָת. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים בְּשִׁיכוּלָה לְחַתְדָּ בְּדַחַק או שְׁנַפְגָּמָה. אַבְל אִם אֵינָה יְכוּלָה לְחַתְדָּ כָּלֵל אִין מְשַׁחֲזִין אוֹתָהּ אַפְלוּ עַל הַעֵץ שְׁמָא יָבֵא לְהַשְׁחִיזָה בְּמִשְׁחָזָת. וּמִפְּנֵי זֶה אָסְרוּ לְהַרְאוֹת סַכִּין לְחַכָּם בְּיוֹם טוֹב שְׁמָא [ט] תְּהִיָּה פְּגוּמָה וְיֵאמָר לוֹ אָסוּר לְשַׁחֵט בָּהּ מְשׁוּם פְּגִימָתָה וְיִלְדָּ וְיִחַדְדָּנָה בְּמִשְׁחָזָת. וְחַכָּם שְׁרָאָה הַסַּכִּין לְעַצְמוֹ הֲרִי זֶה מְשַׁאֵלָה לְעַם הָאָרֶץ:

**מגיד משנה** אין משחיזין את הסכין וכו'. דינין אלו של השחזת הסכין הם כדעת ההלכות נמשך אחר האמור למעלה שאין הלכה כר"י במכשירין ומפורש בהלכות פרק אין צדין כדברי רבינו שלעולם אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה ואפילו עמדה או נפגמה ביו"ט ויש שהיה מתיר בנפגמה ביו"ט ודברי רבינו וההלכות עיקר וכמה

**כסף משנה** אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה וכו'. כתב ה' המגיד דינים אלו של השחזת הסכין הם כדעת ההלכות וכו'. לבאר זה ראיתי לכתוב דברי הגמרא ומ"ש הר"י ומ"ש עליו המפרשים. בפרק אין צדין (ביצה כ"ח) תנן אין משחיזין את הסכין אבל משיאה ע"ג חברתה ובגמ' אמר ר"ה ל"ש אלא במשחזת של אבן אבל במשחזת של עץ מותר ואיכא כמה לישני בגמ' בפירוש דברי רב הונא ופירושא דמתניתין והר"י לא כתב שום לשון מהם וגם לא כתב דברי ר"ה ואיתא תו בגמרא מאן תנא דהשחזה עצמה אסורה אמר רב חסדא דלא כר"י דתניא וכו' ואמר רב חסדא הלכה כר"י אמר רב נחמיה הוה קאימנא קמיה דרבא והוה מעבר לסכינא אפומא דדיקולא ואמרי ליה לחדודי או לעבורי שמנוניתא אמר לי לעבורי שמנוניתא וחזיתיה לדעתיה דלחדודה קא עביד והאי דלא קאמר לי דקא סבר הלכה ואין מורין כן אמר אביי הוה קאימנא קמיה דמר והוה קא מעבר סכינא אפומא דריחייא ואמרי ליה לחדודי קא בעי מר או לעבורי שמנוניתא וחזיתיה לדעתיה דלחדודי קא בעי וקא סבר הלכה ואין מורין כן. וכתב הר"י כל זה. ופירש"י הלכה כר"י ומותר כל איש לעשות אבל אין מורין כן לרבים שלא יזלזלו אף בשאפשר לעשותם

מבע"י דכל הני דשריא כגון שנתקלקלו ביו"ט או שהיה אתמול טרוד כדאמרינן לקמן ולא התיר ר"י אלא במכשירין שא"א לעשותם מעיו"ט ואיתא תו בגמרא (שם כ"ח:) אמר רב יוסף סכין שעמדה מותר לחדדה ביו"ט והא דפסקה אגב דוחקא וכתב הר"י על זה ודוקא אגב ריחייא או אגב דיקולא אבל במשחזת לא. וכתב הרא"ש מה שפסק הר"י אבל במשחזת לא היינו שאין להורות כן אבל הלכה כר"י דאף במשחזת של אבן מותר דמתניתא דאין משחזין את הסכין דאוקמה רב הונא במשחזת של אבן קאמר רב חסדא דלא כר"י. והר"י לא הביא כל הני לישני דאיתא בגמרא משום דקיימי אמתניתין דאין משחזין את הסכין דלאו הלכתא היא דק"ל כר"י. ומה שהביא הר"י ההיא עובדא דרבא דקא מעבר סכינא אפומא דדיקולא לא הביאה אלא להשמיענו דהלכה כר"י אבל לא הביאה להשמיענו דאין מורין כן דלא מיסתבר למימר דבמשחזת של עץ אין מורין כן דהא אפילו רבנן מתירים במשחזת של עץ אפילו לחדדה לחד לשנא וכיון דבשל סופרים הוא אזלינן בהך לישנא לקולא הילכך נראה בשל עץ אפילו לחדדה מורין ומשיאין ע"ג חבירתה אפילו לחדדה ובמשחזת של אבן להעביר השמנונית מותר רק לחדדה במשחזת של אבן אין מורין כן עכ"ל. אבל הר"ן פירש דברי הר"י כפשטן לומר שהביא ההיא עובדא דרבא דקא מעבר סכינא אפומא דדיקולא להשמיענו דהלכה כר"י ואין מורין כן שכתב דנהי שהלכה שמותר להשחזי את הסכין אפילו לחדדה במשחזת של עץ כר"י אפי"ה אין מורין כן לכל כדי שלא יבא להשחזתה במשחזת שלה דכה"ג אפילו ר"י מודה לפי שהוא עושה כלי ומש"ה רבא דסבירא ליה כר"י לא הוה מעבר סכינא אלא בדיקולא ולא במשחזת ורב יוסף אפומא דריחייא כדאיתא בגמרא אבל במשחזת לא ולפיכך כתב הר"י בסמוך דדוקא אגב ריחייא או אגב דיקולא אבל במשחזת לא ואע"פ שאפשר לדחות ולומר דרבא ורב יוסף משום דקיימי קמייהו רב נחמיה ורב יוסף לא הוו משחזי במשחזת של אבן דכיון דסבירא ליה דאין מורין כן לא הוו מצי לאהדורי למימר להני רבנן דקיימי קמייהו דכרבנן עבדי דבגמרא מוכח דלרבנן במשחזת של אבן אפילו להעביר שמנוניתא אסור אבל אה"נ דהיכא דלא הוי איניש בהדייהו דבמשחזת של אבן משחזי כר"י אפילו הכי כיון דלא חזינן דעבד אלא הכי מנא לן לאהדורי בתר קולי ועוד דשמעתיה דלקמן מוכחי דבמשחזת אפילו לר"י אסור ומש"ה אסרי להראות סכין לחכם וסכין שעמדה דלא פסקא אפילו אגב דוחקא וכן דעת הרמב"ם בפרק ד' מהלכות יו"ט עכ"ל. משמע מדבריו דסתם משחזת אינה אלא של אבן ומשחזת של עץ היינו כגון פוס דיקלא וכיוצא: **ואיכא** למידק דמשמע הכא דהר"י ורבינו סברי דהלכה כר"י במכשירין ואילו מההיא דשפוד שנרצף משמע שסובר רבינו דלית הלכתא כר"י. וצריך לומר דאע"ג דמדאורייתא שרי כר"י חכמים אסרוהו לפי שאינו צורך אוכל נפש כל כך שהרי יכול לתחוב בו

הבשר אי נמי יכול לצלותו על הגחלים: **ודעת** ה"ה דלהרי"ף ורבינו לית הלכתא כר"י בשום מכשירין וכדמשמע ממה שכתב ה"ה כאן וממה שכתב גבי אין מכבין את האש בשביל שלא תתעשן הקדרה. ולפי דבריו יש לתמוה למה התירו להעביר הסכין אפומא דדיקולא או אפומא דריחייא ונראה לי שסובר ה"ה דכל כה"ג אפילו רבנן מודו דשרי דאין כאן מלאכה כלל כיון שאינו משחזיז במשחזות שלה וגם הסכין חותך קצת הילכך לאו בכלל מכשירין דאסרי רבנן הוא ושרי לכ"ע הילכך לא חילק בין נפגמה ביו"ט לנפגמה מעיו"ט דלעולם מותר לחדדה על העץ או על החרש או על האבן דלאו מלאכה היא כלל שאילו היתה מלאכה אפילו בנפגמה מעיו"ט היה אסור דלית הלכתא כר"י כלל ולפי זה הא דאמר רב חסדא דסכין שנפגמה מחלוקת ר"י ורבנן היינו לחדדה במשחזות שלה אבל על גבי עץ או חרש או אבן לרבנן נמי שרי ושפוד שנרצם דקאמר אתאן למחלוקת ר"י ורבנן היינו בשנעקם וצריך תיקון גמור הילכך הוי בכלל מכשירין דאסרי רבנן ואסר ר"י בנרצף דהיינו שנעקם קצת אע"ג דמפשיט ליה בידיה גזרה משום נרצם וגריפת התנור דאמר רב יהודה שהוא מחלוקת ר"י ורבנן ואפילו הכי כתב רבינו בפרק ג' שאם א"א לאפות או לצלות אא"כ גרף מותר צריך לומר דגריפת התנור דקאמר רב חסדא היינו ביכול לאפות בו על ידי הדחק ואפילו הכי שרי ר"י אבל בא"א לאפות בו כלל לרבנן נמי שרי דגריפת התנור לאו מלאכה גמורה היא ולא אסרוה רבנן אלא גזירה אטו שאר מכשירין שהם מלאכה גמורה והיכא דא"א לאפות אא"כ גרף לא העמידו דבריהם כדי שלא ימנע משמחת יו"ט. ורבינו כתב טעם כיוצא בזה בפרק זה על מה שאסרו ביקוע עצים והתירוהו בקופיץ ובצד החד שלו כנ"ל שצריך לומר לדעת ה"ה שמפרש דרבינו לא ס"ל דהלכה כר"י במכשירין ומיהו לדעת הרי"ף א"א לומר דאין הלכה במכשירין כלל דאם כן למה כתב בפי' אין צדין הא אמר רב חסדא הלכה כר"י ולפיכך דברי ה"ה במה שכתב לדעת הרי"ף תמוהים וצ"ע: **ואיכא** למידק למה לא כתב רבינו דלהעביר השמנונית ע"ג עץ או חרש או אבן מורין כן להתיר כדאשכחן בהנך רבנן דאמרו להני רבנן דקמייהו דלהעביר שמנוניתא בעו. ואפשר לומר דכיון שכתב דלהשחזיז אין מורין ממילא משמע דלהעביר השמנונית מורין וע"פ הדברים האלה שכתבתי נסתלקו תמיהות הרמ"ך על רבינו בלשונות הללו:

**לחם משנה** **אין משחזיזין את הסכין וכו'.** עיין בבית יוסף סימן תקי"ט ששם האריך לתרץ כל הקושיות אשר בדברי רבינו ז"ל כפי דעת הרב המגיד ז"ל: **ומפני זה אסרו להראות סכין וכו'.** כתב ה"ה שהקשו על דברי רבינו ז"ל שלפי טעמו לא נאסר להראות אלא לעם הארץ שמא ישחזינה כשיתיר לו החכם אבל ת"יח שלא יבא להשחזיז לא ואם כן היה לו לחלק בגמרא. וקשה דא"כ לעיל בפי' שני שכתב רבינו ז"ל לפיכך אסור לראות מומי קדשים גזרה שמא

יתירם החכם וכו' אמאי לא הקשו שם דלפי טעם זה אינו אסור להראות הבכור לחכם אלא לעם הארץ מפני שכשיתיר לו החכם יבא וישחוט אבל הת"ח שלא ישחוט לא דומיא דהכא. וא"כ אמאי לא חלקו שם בגמרא בין ת"ח לעם הארץ ושם ליכא לתרץ כמו שתירץ כאן הי"ה ז"ל דסמך על מה שאמר שתלמיד חכם רואה לעצמו וכו' וא"כ תפול שם הקושיא בלי תירוץ. ועוד אני תמה על עיקר קושיא זו דא"כ בכל הגזרות שגזרו חכמים אמאי לא חילקו בין ת"ח לעם הארץ כמו לעיל בפרק ראשון שגזרו על כל ביצה שנולדה ביו"ט בטלטול ובאכילה שלא יבא לטלטל ולאכול ביצה שנולדה בשבת אחר יו"ט דהתינח לעם הארץ שיבוא לאכול אבל הת"ח לא אתי למטעי וכן בכל הגזרות דומות לזו אלא ודאי דחכמים לא חלקו בין עם הארץ לת"ח שהגזרה היא כוללת וא"כ מה זה שהקשו על רבינו ז"ל כאן. וי"ל דודאי אע"פ שבכל המקומות רצו חכמים שהגזירה תהיה כוללת כאן ע"כ הקלו שלא רצו שתהיה הגזרה כוללת מפני שאמרו ות"ח רואה לעצמו ומשאילה לעם הארץ משמע דלא רצו שהגזרה תהיה כוללת א"כ מפני כן הקשו דהיה להם לחלק כאן בין עם הארץ לת"ח אבל בשאר המקומות כמו בכור או ביצה לא. עוד אפשר דבכל המקומות גזרינן אפ"י בת"ח שיורה לעצמו היתר ויבא וישחוט בו ביום או בביצה שיאכל אפילו שיהיה יו"ט אחר השבת משום דאי אפשר בלאו הכי אבל הכא אין לגזור ת"ח על כך כיון דאפשר להשחזו במשחזות של עץ הא אית תיקון ולא שביק היתרא ואכיל איסורא. וא"ת לדעת בעל הלכות שפ"י שמא יצא חוץ לתחום אמאי לא חילקו בין ת"ח לע"ה דת"ח לא יצא. וי"ל דאפילו ת"ח יצא שלא לדעת וכן מבואר בדברי הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות. ומ"ש הי"ה ז"ל לפי שהטעם הוא מפני איסור השחזה כלומר דלרש"י כיון דטעמא הוי משום דמחזי כעובדין דחול אפ"י שהחכם רואה ומשאילה לאחרים מ"מ דמי לעובדין דחול אבל לטעמו אתי שפיר :

2 \* אין מְבַקְעִין עֲצִים בְּיוֹם טוֹב לֹא בְּקוֹרְדוֹם וְלֹא בְּמַגָּל וְלֹא בְּמַגָּרָה אֶלָּא בְּקוֹפִיץ וּבְצַד הַחֵד שְׁלוֹ. אֲבָל לֹא בְּצַד הַרְחָב מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּקוֹרְדוֹם. וְלָמָּה אָסְרוּ בְּקוֹרְדוֹם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְדֹךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל שְׁהָרִי אֶפְשָׁר הָיָה לוֹ לְבַקֵּעַ מֵעָרֵב יוֹם טוֹב. וְלָמָּה לֹא נֶאֱסַר הַבְּקוּעַ כָּלֵל מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר שְׂיִפְגַּע בְּעֵץ עֶבֶה וְלֹא יוּכַל לְהַבְעִירוֹ וְיִמָּנַע מִלְבַּשָּׁל. לְפִיכָךְ הִתִּירוּ לְבַקֵּעַ בְּשָׁנוּי. וְכָל הַדְּבָרִים הַדּוֹמִין לָזֶה מְזָה הַטַּעַם הִתִּירוּ בָּהֶן מֵהַ שְׁהִתִּירוּ וְאָסְרוּ מֵהַ שְׂאָסְרוּ :

**ההראב"ד** **אין מבקעין וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל איני יודע לאיזה דבר נלמוד מזה הטעם והטעם השווה לכל הדברים להלכה קי"ל כר' יהודה דמכשירין שא"א לעשותן מעיו"ט מותר לעשותן כדרך ביו"ט והוא שיהיה דבר הצריך ולא יהא בו תקון לחול ואם אפשר לעשותן מעיו"ט עושין אותן ע"י שינוי וזהו טעם לביקוע וטעם למלח. ועם כל זה צריך הדבר תקון שהרי לדעת חכמים אע"פ שא"א לעשותן מעיו"ט א"כ תבלין מה טעם נדוכין כדרך ומלח למה אפילו בשינוי אלא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים והם אמרו יש מכשירין שהם כאוכל עצמו והם התבלין והמלח שנכנסים באוכל עצמו והתירו זה כדרכו וזה על ידי שינוי ואפילו לדעת חכמים וכן לר' יהודה מפני שמספיק למלח בהטייה לדוכן כל צרכה. ואפשר דבקוע עצים מפני שא"א לאפות ולבשל בלא עצים עשו אותו כדיכת המלח והתירו אותו על ידי שינוי עכ"ל:

**מגיד משנה** **אין מבקעין עצים ביו"ט וכו'.** פ' המביא (דף ל"א:) משנה אין מבקעין עצים לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה ולא בקופיץ ובגמרא גבי קופיץ לישנא בתרא לא שנו אלא בזכרות שלו אבל בנקבות שלו אסור: **ולמה אסרו בקרדום וכו'.** טעם זה שכתב רבינו נכון הוא. והר"א ז"ל בהשגות האריך בזה ואין דבריו מעלין ומורידין בעיקר הדין אלא שנראה מדברי רבינו שלא הותר הבקוע אלא בעצים גדולים אבל בעצים דקים שהן נוחין להדליק אסור וכן כתב הרשב"א ז"ל שכך נראה מדברי רבינו וכן כתבו בתוספות:

**לחם משנה** **ולמה לא נאסר הביקוע כלל וכו'.** כלומר אע"ג דלמעלה בדבר שאפשר לעשותו בעיו"ט אסור ביו"ט אפילו בשינוי הכא התירו משום דאי אפשר בלאו הכי וימנע משמחת יו"ט וכן הוא הטעם גבי מלח כמו שכתבתי למעלה בשם הראב"ד ז"ל וכתבו הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות בפרק המביא כדי יין:

**יא** **לא** [כ] **תַּכְּנֵס** [ל] **אִשָּׁה בֵּין הָעֵצִים לְטַל מֵהֶן אוֹד לְצִלוֹת בּוֹ.**  
**וְאִין סוּמְכִין אֶת** [מ] **הַקְּדָרָה וְלֹא אֶת הַדָּלָת בְּבִקְעַת שֶׁל קוֹרָה.**  
**שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל עֵצִים בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא לְהַסָּקָה בְּלֵבָד:**

**מגיד משנה** **לא תכנס אשה וכו'.** דרש רבה אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד, ופירש רבינו לצלות בו וכבר נתבאר למעלה פרק שני שקוץ רטוב אסור לצלות בו וקוץ יבש כתבתי שם שמותר ואפשר שאוד רוצה לומר לדעת רבינו עץ לח ורטוב שאינו ראוי להסקה בפני עצמו אבל עץ יבש ודאי מותר וכן כתב הרשב"א ז"ל, והוא ז"ל פירש ליטול מהן אוד לתקן בו את האש שבתנור אלא אם כן הוכן מעיו"ט: **ואין סומכין את הקדרה בבקעת וכו'.** שם (דף ל"ב

ל"ג) אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן הדלת ובגמרא טעמא לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה :

**לחם משנה** לא תכנס אשה בין העצים ליטול מהן אוד. קשה קצת הרי כתבו רבינו ז"ל למעלה גבי קוץ רטוב ולמה חזר לכותבו כאן : **שלא התירו לטלטל עצים ביו"ט אלא להסקה בלבד**. וכבר תירץ מה שיש בזה הרב בית יוסף בסימן תק"א ע"ש. עוד קשה מאי שנא דמסיקין בכלים אע"ג דלא הוכנו להסקה אלא למלאכה אחרת. וי"ל דמכל מקום תורת כלי עליו וכבר נזכר זה בדברי הר"ן ז"ל הביאו ב"י ז"ל בסימן הנזכר :

**יב** מְסַלְקִין תְּרִיסֵי חֲנוּיֹת וּמְחַזְרִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב כְּדִי שְׂיוֹצִיא תְּבִלִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן מִן הַחֲנוּת וְלֹא יִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשֵׁישׁ לָהֶן צִיר בְּאֶמְצַע אָבֶל יֵשׁ לָהֶן צִיר מִן הַצַּד אֲסוּר גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע. וְשָׂאִין לָהֶן צִיר כָּל עֶקֶר אֶפְלוּ בְּבֵית מִתָּר לְהַחֲזִיר :

**מגיד משנה** מסלקין תריסי חנויות וכו'. פ"ק (י"א:) משנה ב"ש אומרים אין מסלקין את התריסין ביו"ט וב"ה מתירין אף להחזיר ובגמרא מאי תריסין אמר עולא תריסי חנויות ואמר עולא בגמי דטעמא דהתירו ב"ה להחזיר משום תחלתן דאי לא אתי לאימנועי משמחת יו"ט ואמרו מהו דתימא טעמא דב"ה משום דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואפילו דבתים נמי קמ"ל עולא דהתירו סופן משום תחלתן. דחנויות אין דבתים לא. ופי' הרשב"א ז"ל תריסי חנויות תריסי תיבה שדה ומגדל דחנויות. דבתים תריסי תיבה שדה ומגדל שבבתים. ורש"י ז"ל פירש תריסי חנויות כמו תיבות הן ועומדות בשוק ואינן מחוברות בקרקע תריסין דלתות פתחיהן עכ"ל. **ומה שכתב רבינו בשיש להם ציר או בשאין להם מפורש בגמרא שם :**

**לחם משנה** מסלקין תריסי חנויות וכו'. קשה שהרי לעיל בפי' שלישי כתב רבינו ז"ל דטעמא דשחיקת תבלין מותרת מפני שאי אפשר לעשותו מעיו"ט שמפיגין טעמן אבל אם היה אפשר לעשותן מעיו"ט היה אסור וא"כ כאן דתבלין אפשר לקנותן מעיו"ט א"כ אמאי התירו לו להחזיר. ואין זו קושיא כלל חדא דלעיל הוי שחיקת סממנין שהוא תולדה דטחינה ואסור דבר תורה והכא הוי ציר באמצע שלא נאסר אלא אטו ציר מן הצד ועוד דהתם אסרו לו מפני שהוא עשה שלא כהוגן שהיה לו לעשותו מעיו"ט אבל הכא אין הדין לאסור עליו דאין איסור קניה ביו"ט כיון שאינו מזכיר סכום מקח ואין ראוי



שנגזור על זה שלא ימכור דבר דאיכא שמחת יו"ט מפני שהאחר עשה שלא כהוגן שלא קנה מאתמול דאין זו סברא לגזור על זה בעבור זה: **ושאין להם ציר כל עיקר אפילו בבית מותר להחזיר**. אע"ג דגמרא (דף י"א:) לא אמרו בד"א אלא לענין תריסי חנויות מ"מ משמע לרבינו ז"ל דבשאין להם ציר דליכא איסור כלל אפילו בבתים מותר דהא אפילו דאית ליה ציר באמצע לא אסר בבתים אלא משום גזרה. ודע דבבתים דוקא חזרה נאסרת אבל הסילוק מותר אפילו כשיש ציר באמצע וזה נתבאר בדברי רבינו כמ"ש ושאין לשם ציר בבית מותר להחזיר משמע דכשיהיה להם ציר באמצע אסור להחזיר לבד:

**יג** כְּלִים שֶׁהֵן <sup>[ג]</sup> מְפַצְּלִין כְּגוֹן מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת וְכֶסֶא וְשֻׁלְחָן שֶׁהֵן חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת מְעַמִּידִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב וְהוּא שֶׁלֹא יִתְקַע. לְפִי שְׂאִין <sup>[ס]</sup> בְּנֵן בְּכֻלָּם. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶא מִתָּר לְצַדְדָן בְּיוֹם טוֹב. בְּנֵן עֲרָאִי הוּא וּמְשׁוּם כְּבוֹדוֹ לֹא גָזְרוּ:

**מגיד משנה** **כלים שהן מפוצלין וכו'.** משנה פרק יו"ט שחל (דף כ"א כ"ב) ב"ש אומרים אין זוקפין את המנורה ובי"ה מתירין ואמרו בגמ' במנורה של חוליות עסקינן משום דמיתחזי כבונה וסברי ב"ש יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ובי"ה סברי אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים. **וכתב רבינו והוא שלא יתקע** ופשוט הוא ונלמד מתריסי חנויות שאם יש להם ציר מן הצד שאסור להחזירן וגדולה מזו כתב הרשב"א שיראה לו שלא אמרו אלא במנורה שאין עשויה לתקוע חוליותיה אבל בעשויה לתקוע אסור לזקפה. ואין נראה כן מדעת רבינו ואין זה כתריסין שיש להם ציר מן הצד שחוששין שמא יתקע משום דהתם קרוב הוא מאד לתקוע מפני הציר שהוא מן הצד משא"כ כאן: **אבנים של בית הכסא וכו'.** פרק המביא (דף ל"ב). אמר רב נחמן אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביו"ט ואסיקו טעמא דבנין עראי הוא ומשום כבודו לא גזרו רבנן:

**יד** <sup>[ע]</sup> הַעוֹשֶׂה מְדוּרָה בְּיוֹם טוֹב כְּשֶׁהוּא עוֹרֵךְ אֶת הָעֵצִים אֵינוֹ מְנִיחַ זֶה עַל זֶה עַד שֶׁיִּסְדֹּדֵיר הַמְּעַרְכָּה מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה כְּבוֹנָה. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּנֵן עֲרָאִי אָסוּר. אֶלֶּא אוֹ שׁוֹפֵךְ הָעֵצִים בְּעֶרְבוּב אוֹ עוֹרֵךְ בְּשֵׁנוּי. כִּיצַד. מְנִיחַ עֵץ לְמַעְלָה וּמְנִיחַ אַחֵר תַּחְתּוֹ וְאַחֵר תַּחְתּוֹ עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְאַרְץ:

**מגיד משנה** **העושה מדורה וכו'.** שם אמר רב יהודה האי מדורתא מלמטה למעלה אסור מלמעלה למטה שרי וכן ביעתא וכן קדרה וכן פוריא וכבר

כתבתי פרק עשרים ושנים מהלכות שבת שפריסת שלחן על גבי ספסליו מותר לפי שאין צריכין לאויר שתחתיו :

**כסף משנה** העושה מדורה ביו"ט כשהוא עורך את העצים וכו'. דברי רבינו הם כדברי הרי"ף וכתב עליו הרא"ש פירוש לפירושם כשעושים מדורה גדולה עושים ד' שורות של עצים כעין ד' דופני התיבה ונותנים עליהם עצים ובהא קאמר שלא יעשה הדפנות תחלה אלא אחד יאחוז העליונים בידו ואחד יעשה הדפנות תחתיהם שלא יהא דרך בנין. ועל מ"ש ה"ה שפריסת שלחן על ספסליו מותר לפי שאין צריכין לאויר שתחתיו קשה שהרי ביצים שאין צריכים לאויר שביניהם ואסור וצ"ע :

**טו** וכן הקדירה אויחו אותה ומכניס האבנים תחתיה. אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה אויחו הקרשים למעלה ומכניס הרגלים תחתיהן. אפלו<sup>[פ]</sup> ביצים לא יעמיד אותן בשורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל אלא ישנה ויתחיל מלמעלה למטה. וכן כל פיוצא בזה צריך שנוי :

**לחם משנה** וכן המטה אויחו הקרשים למעלה וכו'. הטעם דנאסרה המטה בלא שינוי שצריך לאהל שתחתיה לשום הסנדלים כמ"ש ה"ה ז"ל בפי כ"ב מהלכות שבת. וזה מוכרח ממ"ש כאן רבינו ז"ל. ואם תאמר והרי התירו בשבת מטה דהרי כתב רבינו ז"ל בפרק ב' ומותר להניח מטה וכסא וטרסקל. זו אינה קושיא דכבר ביאר רש"י ז"ל בפרק אין תולין מטה המחוברת ועומדת אם היתה זקופה מוטה על צידה מותר לנטותה לישיבה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אוהל שרי דלאו מידי עביד אלא לישיבה בעלמא ע"כ. אבל מטה דהכא היא מטה דקרשים ורגלים שהוא אוהל ע"כ :

**טז** מסירין זבובין הנתלים בבהמה אף על פי שהן עושין חבונה. ואין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין. פיצד. אויחו בגלד שלא יפל לארץ ונופח לו בקטמו ונותן דד לתוך פיו. היתה בהמה טהורה ורחקה את הגלד מתר לזלף משליטה עליו ולתן בול מלח ברחמה כדי שתרחם עליו. אבל הטמאה אסור לעשות לה כן לפי שאינה צריכה :

**מגיד משנה** **מסירין זבובין וכו'.** זהו פירוש מקרדין את הבהמה ואמרו סוף פרק יו"ט שחל (דף כ"ג) שהלכה כתנא קמא דשרי אפילו בקטנים שעושין חבורה דדבר שאין מתכוין מותר, ופי' שמסירין הזבובים בכלים קטנים וחדין שלפעמים עושין חבורה: **ואין מילדין את הבהמה וכו'.** בשבת פ' מפנין (דף קכ"ח:) משנה אין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין ובגמ' תניא כיצד מסעדין אוחזי בולד כדי שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו כדי שיינק אמר רשב"ג מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט היכי עבדי לה אמר אביי מביא בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא מאי טעמא דלא מרחקא ואי מרחקא לא מקרבא, ע"כ:

**כסף משנה** **מסירים זבובים הנתלים בבהמה וכו'.** פלוגתא דתנאי בספ"ב דביצה (דף כ"ג) ואיפסיקא הלכתא כראב"ע דשרי לקרד אע"פ שהוא עושה חבורה לפעמים משום דקי"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר. והנה ה"ה רצה לפרש לדעת רבינו גדולים וקטנים שאמרו בגמ' אשיני המגרדת קאי כמו שפירשו המפרשים. ואין הדבר כן דלדעת רבינו לא הוזכר דין מגרדת כלל ומ"ש בגמ' דקירוד הוי קטנים וקרצוף הוי גדולים אזבובים הנתלים בבהמה קאי דכשהם קטנים כשעוקרים אותם מיקרי קירצוף וכשעוקרים הקטנים נעשית חבורה לפעמים אבל כשעוקרים הגדולים אין נעשית חבורה וכן פירש הוא ז"ל בפירוש המשנה ספ"ב דביצה ופי"ג דעדיות וגם הערוך הזכיר פירוש זה:

**ז** כְּלֵי שְׁנַטְמָא מְעָרְב יוֹם טוֹב אֵין מְטַבֵּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב  
גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּטַמְאָתוֹ. וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְהַטְבִּיל מִים  
שָׁבוּ מְטַבֵּיל [צ] אֶת הַכְּלֵי בְּמִימּוֹ וְאֵינּוּ חוֹשְׁשׁ. כְּלֵי שְׁהָיָה טָהוֹר  
לְתַרוּמָה וְרָצָה לְהַטְבִּילוֹ לְקִדְשׁ מִתֵּר לְהַטְבִּילוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא  
בְּזָה מְטַבֵּילוֹת מְעֵלוֹת שְׁאָר הַטְמָאוֹת:

**מגיד משנה** **כלי שנטמאה מערב יו"ט וכו'.** משנה פרק יו"ט שחל (ביצה י"ז י"ח) מחלוקת ב"ש ובי"ה ובגמ' דכולי עלמא מיהת כלים בשבת לא מאי טעמא ונאמרו שם הרבה טעמים רבה אמר גזרה שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים והקשו על זה תינח שבת יו"ט מאי איכא למימר ותירצו גזרה יו"ט אטו שבת ורב יוסף נתן טעם משום סחיטה ואמרו תינח כלים דבני סחיטה דלאו בני סחיטה מאי ותירצו גזרה הני אטו הני ושם הקשו על שניהם מברייתות הרבה ותירצו אותן ורב ביבי אמר גזרה שמא ישא ותניא כוותיה

התם ורבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי. ורבינו כתב טעמא של רב ביבי משום דתניא כוותיה וכן נכתב בהלכות. ומפורש שם בברייתא דדוקא נטמא מעיו"ט אבל נטמא ביו"ט מטבילין. **ודין אם היה צריך להטביל מים שבו וכו'** מפורש שם בגמרא (דף י"ח:) שחכמים סוברים שמטבילין את הכלי על גבי מימיו: **כלי שהיה טהור וכו'**. זהו מטבילין מחבורה לחבורה שאמרו (דף י"ט) שם, ופירש רבינו חננאל ז"ל מחבורת תרומה לחבורת שלמים:

**יח** כְּלֵי שֶׁנִּטְמָא בְּיוֹם טוֹב מִטְבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. נִטְמָא הַכְּלֵי בְּמִשְׁקִין טְמֵאִין שֶׁהֵן וְלֹד הַטְּמֵאָה מְעַרְב יוֹם טוֹב מִטְבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב לְפִי שֶׁהוּא טָהוֹר מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ. וּמְדַלִּין בְּדְלֵי טְמֵא וְהוּא טָהוֹר מֵאֲלָיו. נִדָּה שְׂאִין לָהּ בְּגָדִים לְהַחֲלִיף מְעַרְמֶת וְטוֹבֶלֶת בְּבִגְדֶיהָ:

**מגיד משנה** **כלי שנטמא ביו"ט מטבילין אותו וכו'**. ברייתא שם (דף י"ח) כמו שכתבתי למעלה: **נטמא הכלי במשקין טמאין וכו'**. ברייתא שם כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו ביו"ט בולד הטומאה מטבילין אותו ביו"ט. ופירש רבינו אפילו נטמא מעיו"ט ומוכרח הוא שם. וכן פירשו ז"ל. ונתן רבינו טעם מפני שטומאה זו מדבריהם ואין גוזרין בה שמא ישהא. והרב רבי משה הכהן והרשב"א ז"ל הקשו עליו למה כתב טעם זה והניח הטעם האמור בגמרא. ואני אתרץ כבר כתבתי למעלה דרבה יהיב טעמא לאסור טבילת כלים גזרה משום שבת ושבת גזרה משום העברה ארבע אמות ברה"ר והקשו עליו מברייתא זו ואמרו אם איתא נגזור ולד הטומאה אטו אב הטומאה ותירץ ולד הטומאה היכא משכחת לה גבי כהנים וכהנים זריזין הן וכן הקשו לרב יוסף דאמר גזרה משום סחיטה וגזרה כלים דלאו בני סחיטה אטו כלים דבני סחיטה. ותירץ כתירוץ הזה ורבינו לא הזכיר אלו הטעמים אלא טעמא דרב ביבי דתניא כותיה שהיא גזירה שמא ישהא ולדידיה לא קשיא מידי משום דהיינו טעמא דולד הטומאה לאו דאורייתא ולא גזרינן ביה שמא ישהא כיון שטהור הוא מן התורה אין קפידא בשהויה ותדע לך דגבי רב יוסף דאמר טעמא משום סחיטה אמרו מתיבי כל הני תיובתא ושני ליה כדשנין ואילו גבי רב ביבי לא הזכירו לא קושיא ולא תירוץ. ותמה אני איך הקשו על רבינו למה לא כתב התירוץ האמור לדעת אחרים אליבא דרב ביבי והמעייין בסוגיא ימצא זה מבואר ואפילו לדעת רבה ורב יוסף הייתי יכול להעמיד דברי רבינו שלפי שאין טומאת ולד הטומאה מן התורה הוא שמצויה גבי כהנים בלבד אלא שאני סובר באמת שזו היא כונת רבינו כך נ"ל: **ומדלין בדלי טמא וכו'**. ברייתא שם כלשונה ומדינן אלו למד הרשב"א ז"ל שאין מטבילין ביו"ט כלי

תשמיש הנקחין מן הנכרי הצריכין טבילה אלא כעין טהרת הכלי כלומר שאם הוא כלי העשוי לדלות בו או למלאות בו מים מן המעין ממלא בו והוא טהור. ולדעת רבינו שכתב בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות שטבילת כלים מדברי סופרים ונתבאר שמטבילין ולד הטומאה מפני שטומאתו מדברי סופרים כמו שכתבתי יש לומר שמטבילין את הכלים ביו"ט. ומ"מ עם כל זה אני אומר שדין הרב קיים לפי שאפילו מאן דלית ליה טעמא דמחזי כמתקן כלי ה"מ גבי טבילת טומאה שאפילו קודם טבילה היה הכלי ראוי להשתמש בו בטומאה לטמא ולמי שאין אוכל חוליו בטהרה ומשום הכי לא חשבי הטבילה תקון וכולן שוין בטומאה של דבריהם שאין זה תקון אבל כלים הנקחין מן הנכרי דקודם טבילה לא חזו ודאי טבילתן מחזיא כמתקן כלי ואסירא לכולי עלמא כנ"ל: **נדה שאין לה בגדים וכו'.** מימרא כלשונה שם:

**לחם משנה** **נטמא הכלי במשקין טמאים וכו'.** מה שכתב ה"ה ז"ל ואפילו לדעת רבה ורב יוסף כלומר אפילו שיהיה סובר רבינו התירוץ אליבא דרב ביבי (ד' י"ח) דאמר שמא ישא שתירצו אליבא דרב יוסף שהוא כהנים זריזים הם אבל אי אפשר לומר שהוא פסק כרבה ורב יוסף דהא אמר גזרה שמא ישא כרב ביבי:

**ט** דְּבָרִים רַבִּים אָסְרוּ בְּיוֹם טוֹב מְשׁוּם גְּזֵרַת מְקָח וּמִמְכָּר. כִּיצַד. אֵין פּוֹסְקִים דְּמִים לְכַתְחֵלָה עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא מִבֵּיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שְׁוֹת זו לְזו וְשׁוֹחֲטִין אַחַת מֵהֶן וּמְחַלְקִין בִּינֵיהֶן וּלְמַחֵר יוֹדְעִין כְּמָה דְּמִי הַשְּׁנֵיָה וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן דְּמֵי חֶלְקוֹ. כְּשֶׁהוּן מְחַלְקִין בִּינֵיהֶן לֹא יֹאמֵר זֶה אֲנִי בְּסַלַע וְאַתָּה בְּשֵׁנִים שְׁאִין מְזַכְרִין שׁוּם דְּמִים אֶלָּא זֶה נוֹטֵל שְׁלִישׁ וְזֶה רַבִּיעַ:

**מגיד משנה** **דברים רבים אסרו ביו"ט וכו' כיצד אין פוסקין וכו'.** פרק אין צדין (דף כ"ז): משנה אין נמנין על הבהמה ביום טוב לכתחלה אבל נמנין עליה בעיו"ט ושוחטין ומחלקין ביניהם ובגמרא מאי אין נמנין אין פוסקין דמים לכתחלה ביו"ט היכי עביד אמר רבה מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו. והביאו שם ברייתא לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתיים אבל יכול לומר הריני עמך למחצה לשליש ולרביע:

**ב** כְּשֶׁהוּ מְחַלְקִין לֹא יִשְׁקְלוּ בְּמֵאזְנַיִם שְׂאִין מִשְׁגִּיחִין בְּכַף מֵאזְנַיִם כָּל עֵקֶר. אֲפֹלוּ לִתְנוּ בּוֹ בְּשֵׁר לְשֹׁמְרוֹ מִן הָעֵכָבְרִים אֲסוּר אִם הָיוּ הַמֵּאזְנַיִם תְּלוּיִין [ק] מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה כְּשׁוֹקֵל בְּכַף מֵאזְנַיִם. וְטַבַּח אֲמֹן אֲסוּר לְשֹׁקֵל בְּיָדוֹ. וְאֲסוּר לְשֹׁקֵל בְּכָלִי מִלֵּא [ה] מַיִם. \* וְאִין מְטִילִין חֲלָשִׁים עַל הַמְּנוֹת. אֲבָל מְטִילִין חֲלָשִׁים עַל בְּשֵׁר הַקְּדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְחַבֵּב אֶת הַמְּצֹנָה :

**ההראב"ד** ואין מטילין חלשים וכו'. כי הראב"ד ז"ל בגמרא מפרש מטילין חלשים על קדשים של יו"ט ביו"ט אבל לא על המנות של חול ביו"ט ואפילו בקדשים ועם בניו ובני ביתו מותר ואפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה עכ"ל:

**מגיד משנה** כשהן מחלקין וכו'. במשנה (דף כ"ח) ר"י אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי וכנגד הקופיץ וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר ובגמ' מאי כל עיקר אמר שמואל אפילו לשמרו מן העכברים אמר רב אידי בר אבין והוא דתליא בתריטא: **וטבח אומן אסור וכו'.** שם אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר ביד ואמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר במים. וכתב הרשב"א ז"ל לא אסרו אלא דרך משקל אבל הטבח האומן אע"פ שידע לכיון דרך חתיכתו לחתוך ליטרא או חצי ליטרא חותך כדרכו ואינו חושש עכ"ל. ודבר פשוט הוא: **ואין מטילין חלשים וכו'.** פרק שואל אדם בשבת (שבת קמ"ח) משנה מטילין חלשים על הקדשים ביו"ט אבל לא על המנות ובגמרא (דף קמ"ט:) מאי אבל לא על המנות ופירשו אבל לא על המנות של חול ביו"ט. ומדעת רבינו נראה שהוא מפרש של חול של חולין אבל רש"י ז"ל פירש של חול של קדשים של אתמול וזה דעת הראב"ד ז"ל. ולפיכך כתב בהשגות אמר אברהם בגמרא מפרש מטילין חלשים וכו' מנה גדולה כנגד קטנה עכ"ל. והיתר בניו ובני ביתו בהפסה כבר כתבה רבינו פרק כ"ג מהלכות שבת ולא היה צריך לכתבו כאן שאם בשבת מותר כל שכן ביו"ט אבל חלוק בין קדשים של יו"ט לקדשים של אתמול לא חלקו רבינו לפי שהוא מפרש של חול הנזכר בגמרא של חולין כמו שכתבתי:

**לחם משנה** ואין מטילים חלשים על המנות. לפי דעת רבינו ז"ל דאיירי במנות של חולין יש לפרש מה שאמרו בפרק שואל (דף קמ"ט:) מ"ד הואיל דכתיב ועמד כמריבי כהן כלומר דכיון דקאמר הכא דישראל הם מריבים כמו כהנים דהכי משמע ועמד וכו' יש לעשות דלא ליתו ישראל לאנצויי ולא קאי כלל אכהנים. ומכל מקום הוא דוחק לפי פירושו דלמה הוצרך התנא לומר אבל לא על המנות כיון דכבר אשמועינן ברישא מפיס אדם עם בניו וכו' דמשמע

דוקא עם בניו ולא אחר כמו שדקדקו בגמרא. גם בדברי הגמ' יש לתמוה למה דקדקו מרישא ואמרו עם בניו ובני ביתו אין אבל עם אחר לא הרי מפורש הוא במשנה אבל לא על המנות ולמה לי לאהדורי בתר דיוקא:

**כא** לא יאמר אדם לטבח תן לי בדינר בשר אלא תן לי חלק או חצי חלק ולמחר עושין חשבון על שויו. וכן לא יקח מבעל החנות במדה או במשקל אלא כיצד הוא עושה. אומר לחנוני מלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שויו. ואפלו היה כלי המיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכיר לו שם מדה:

**מגיד משנה** לא יאמר אדם וכו'. משנה פרק אין צדין (ביצה כ"ח): לא יאמר אדם לטבח מכור לי בדינר אבל שוחט ומחלק ביניהם: וכן לא יקח מבעל חנות וכו'. משנה שם (דף כ"ט) אומר אדם לחנוני מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר"י אומר אם היה כלי מיוחד למדה כו'. ואוקים רבא מתני' הכי מאי אבל לא במדה לא יזכיר לו שם מדה אבל אם היה כלי מיוחד למדה ימלאנו ויש שם אוקמתא אחרת והלכה כרבא דהוא בתרא וקיי"ל כרבנן. ובירושלמי רבי אלעזר אמר לרבי חמא בר חנינא מלי לי הדין מנא למחר אנן מכילין ליה, עכ"ל:

**כסף משנה** וכן לא יקח מבעל החנות במדה וכו'. אלא כיצד הוא עושה אומר לחנוני מלא לי כלי זה וכו' ואפי' היה הכלי מיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכיר לו שם מדה. כך היא הנוסחא האמיתי בדברי רבינו. ודע שהטור ורבינו ירוחם שכתבו שהרמב"ם אוסר בכלי המיוחד למדה נוסחא משובשת נזדמנה להם בספרי רבינו:

**לחם משנה** כיצד הוא עושה אומר לחנוני וכו'. עיין בב"י סימן תקי"ז מה שמבאר ע"ז:

**כב** הנחתום מודד תבלין ונותן לקדרה בשביל שלא יפסיד תבשילו. אבל האשה [ש] לא תמד קמח לעסה. וכן לא ימד אדם שעורים לתן לפני בהמתו אלא משער ונותן לה:

**מגיד משנה** הנחתום מודד תבלין וכו'. שם מימרא נחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדרה כדי שלא יקדיח תבשילו ופי' לאו דוקא נחתום אלא ה"ה לכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה, ואינו דומה למדידת השעורים לפני הבהמה

שאסורה כמו שיתבאר בסמוך משום דהתם ליכא פסידא בדבר שאינו נמדד כלומר שאין שם חשש הפסד בדבר אחר אלא שלא תאכל שעורים הרבה או מעט אבל כאן שאם היו התבלין מרובין יקדיח כל התבשיל יכול כל אדם למדוד וכן נראה מדברי קצת גאונים ז"ל: **אבל האשה וכו'**. שם אמר רב אשה מודדת קמח ונותנת לתוך עיסתה כדי שתטול חלתה בעין יפה ושמואל אמר אסור והקשו והא תנא דבי שמואל מותר ואמר אביי השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן, ובהלכות וכן הלכתא דאסור ע"כ. ורש"י ז"ל פירש הלכה למעשה אתא לאשמועינן שאין מורין כן למי שבא לישאל אבל אי עביד לא מחינן בידיה דהלכה ואין מורין כן, ודעת ההלכות ורבינו עיקר דכיון דאמר שמואל אסור ודאי היה סבור דמחינן בידיה דמאן דעביד ומכל מקום מתיבתא דסורא פסקו כרב ומותר לכתחלה אבל מתיבתא דפומבדיתא שדרו אסור כשמואל וכן עיקר: **וכן לא ימוד וכו'**. שם מימרא לא ימוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קבים ונותן לפניו ואינו חושש, ובהלכות פירש קודר משער באומד דעתו:

**כג** וּמִתֵּר לְקַח מִן הַחֲנוּנֵי בִיצִים וְאֶגּוּזִים בְּמִנְיָן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהוּן וּבְלֵבֵד שְׁלֵא יִזְכִּיר לוֹ [ת] שׁוּם דְּמִים וְלֹא [א] סְכוּם מִנְיָן. כִּיצַד סְכוּם הַמִּנְיָן. הֲרֵי שְׁהִיָּה נוֹשָׂה בּוֹ עֲשָׂרָה רְמוּנִים אוֹ עֲשָׂרָה אֶגּוּזִים לֹא יֹאמֶר לוֹ בְּיוֹם טוֹב תֵּן לִי עֲשָׂרָה כְּדִי שְׁיִהְיֶה [ב] לְךָ עֲשָׂרִים אֶצְלִי אֲלֵא לֹקַח סֶתֶם וּלְמַחֵר עוֹשָׂה חֲשָׁבוֹן:

**מגיד משנה** ומותר ליקח מן החנוני ביצים ואגוזים וכו'. משנה שם (דף כ"ט): אומר אדם לחנוני תן לי ביצים תן לי אגוזים במנין שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו ובגמ' הולך אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי עשרים ביצים וחמשה אגוזים ועשרה אפרסקים וכו' ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח רשב"א אומר ובלבד שלא יזכיר סכום מנין וגירסא אחרת שום מקח וזו גירסתו של רבינו ולכל הגרסאות אסור להזכיר סך דמים וכן כתבו ז"ל. ופירוש סכום מנין כתבו הגאונים וכן בהלכות שלא יאמר לו הרי לך בידי חמשים אגוזים תן לי חמשים ויהיו לך בידי מאה וכמו שכתב רבינו:

**כד** הוּלְךָ [ג] אָדָם אֶצֶל חֲנוּנֵי אוֹ רוּעָה הֲרָגִיל אֶצְלוֹ אוֹ אֶצֶל הַפֶּטֶם הֲרָגִיל אֶצְלוֹ וְלֹקַח מִמֶּנּוּ בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת וְכָל מֵה שְׁיִרְצָה וְהוּא שְׁלֵא יִזְכִּיר לוֹ שׁוּם דְּמִים וְלֹא סְכוּם מִנְיָן:



**מגיד משנה** הולך אדם אצל רועה וכו'. בברייתא הנזכרת ופירוש חנוני זה ופטם ורועה בין נכרים בין ישראלים הכל מותר חוץ מדברים שיש במינן במחוברים או שיש לחוש שמא נולד היום או נצוד היום שאסור ליטלו מן הנכרי אלא אי"כ נסתלק הספק כגון שמכיר בו שלא נעקר ולא נצוד היום. וכתב הרשב"א ז"ל שמותר ליקח ביצים מן נכרי חנוני בלילי יו"ט של גליות או בליל ראשון של ר"ה משום דיולדת בלילה מיעוטא דמיעוטא הוא ולא חיישינן לה אבל ביום כיון דדבר שיש לו מתירין הוא אסור:

**כה** הלואת יום טוב תובעין אותה בדין שאם תאמר לא נתנה להתבע אינו נוהגין לו פלוגין ונמצא נמנע משמחת יום טוב:

**מגיד משנה** הלוואת יו"ט תובעין אותה וכו'. מחלוקת אמוראים בשבת פ' שואל (דף קמ"ח:) וכתוב בהלכות שנחלקו הגאונים ז"ל בפסק הלכה ולא הכריע הרב האלפסי בזה דבר ורבינו הכריע כדברי האומר ניתנה ליתבע משום דמסתבר טעמיה וכן עיקר:

**כו** אף על פי שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש הרי זה מוליכן לכהן ביום טוב. ואין צריך לומר חלה וזרוע ולחיים וקיבה שמוליכן לכהן ביום טוב. וגבאי צדקה גובין מן החצרות ביום טוב. ולא יהיו מכריזין כדרך שמכריזין בחל. אלא גובין בצנעה ונותנין לתוך חיקן ומחלקין לכל שכוונה ושכוונה בפני עצמה:

**מגיד משנה** אף על פי שאין מגביהין וכו'. איסור ההגבה מפורש פרק כ"ג מהלכות שבת והיתר ההולכה בשהפרשו מאמש פרק קמא דיום טוב (דף י"ב:) ברייתא כסברת ר' יוסי שבי"ה מתירין ונפסקה הלכה בגמ' כן: ואין צריך לומר וכו'. פי' אין צריך לומר המתנות שהרי אפילו להפרישן לכתחלה מותר לפי שאינן אסורות לזרים ואינן טובלות קודם הפרשה וזה פשוט וכן מבואר בגמרא דין ההפרשה אפילו בבהמה שנשחטה אמש ודין ההולכה ג"כ מבואר שם: גבאי צדקה וכו'. ירושלמי וברייתא במס' דמאי:

**לחם משנה** ואין צריך לומר וכו'. מ"ש ה"ה ז"ל לפי שאינן אסורות לזרים ואינן טובלות קודם הפרשה אע"ג דרבינו כתב ואין צ"ל חלה וזרוע וכו' וטעמו זה של ה"ה ז"ל לא שייך אלא דוקא אמתנות אבל חלה אסור להפרישה. מ"ה

הייה לא כתב אלא דאין צ"ל המתנות אבל בחלה לא איירי ומ"ש שייך לשון  
ואין צ"ל בחלה דמותר להפרישה כשהעיסה נילושה ביו"ט משא"כ בתרומה  
שאסור להפרישה כלל:

## הלכות שביתת יום טוב - פרק חמישי

**א** אף על פי שהתרה הוצאה ביום טוב אפלו שלא לצורך לא  
ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחל אלא צריך לשנות.  
ואם אי אפשר לשנות מתר. כיצד. המביא כדי יין ממקום  
למקום לא יביאם בסל ובקפה אבל מביא הוא על כתיפו או  
לפניו. המוליך את התבן לא יפשיל את הקפה לאחריו אבל  
מוליכה בידו:

**מגיד משנה** אף על פי שהותר הוצאה וכו' כיצד וכו'. (ביצה דף ל') ראש פרק  
ד' המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על  
כתיפו או לפניו המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחריו אבל נוטל  
בידו ובגמרא תנא אם א"א לשנות מותר אתקין רבא במחוזא דדרו בדוחקא  
לדרו ברגלא לדרו באגרא באגרא לדרו באכפא דדרו באכפא נפרוס  
סודרא עליה ואי לא אפשר שרי דאמר מר אם אי אפשר לשנות מותר, ע"כ:

**ב** וכן משואות שדרךן לשא אותן במוט ישא אותן על גבו  
מאחריו. ושדרךן לשא אותן מאחריו ישא אותן על כתיפו.  
ושדרךן להנשא על הכתף ישא אותן בידו לפניו או יפרש עליהן  
בגד וכל כיוצא בזה משנוי המשא. ואם אי אפשר לשנות נושא  
ומביא כדרךכו. במה דברים אמורים בנושא על האדם אבל על  
גבי בהמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל:

**מגיד משנה** במה דברים אמורים בנושא על האדם וכו'. רבינו כתב טעם לאסור הבהמה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ויש מי שכתב שהוא לפי שאין משתמשין בבעלי חיים כל עיקר ביום טוב ובשבת. והרשב"א ז"ל כתב שני הטעמים :

**ג** אין מנהיגין את הבהמה במקל. ואין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו. ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ואיש שהיו רבים צריכין לו יוצאין בכסא אחריו ומוציאין אותו על הכתף אפלו באפריון :

**מגיד משנה** ואין מנהיגין את הבהמה וכו'. משנה שם (דף ל"ב ל"ג) כת"ק ובגמרא משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא : ואין הסומא וכו'. פרק אין צדין (דף כ"ה :) ת"ר אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה : ואיש שהיו רבים צריכים לו וכו'. שם ובהלכות ואם היו רבים צריכים לו מותר ומפורש שם אמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבתא דריגלא. והרשב"א חלק בכתוף בין איש לאשה ואמר שהאיש כל זמן שאינו מבעית ואין בכתופו מפני כבוד צבור אסור לכתפו ולא נזכר חילוק זה בהלכות ואינו מוכרח :

**כסף משנה** איש שהיו רבים צריכים לו יוצאים בכסא אחריו ומוציאין אותו על הכתף ואפילו באפריון. רבינו התיר כיתוף וכן דעת הרי"ף שלא הזכירו לאיסור ונראה שטעמא משום דאמרינן בגמרא אמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבת דריגלא משום ביעתותא ואי נמי משום דוחקא דצבורא אלמא דאיש שרבים צריכים לו שרי לכתופי כי היכי דלא לדחקו ליה צבורא והוא הדין מפני טעם אחר איזה שיהיה וכיון דאמימר ומר זוטרא עבדי בה עובדא נקטינן כוותייהו ולא חיישינן למאן דאמר התם שלא יכתף. ואע"ג דללישנא דמשום ביעתותא משמע דלא שרי מטעמא אחרנא סוברים הרי"ף ורבינו דכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כלישנא דמיקל. ונראה מדברי רבינו דיציאה בכסא שאמרו היינו שהיו נוהגים להוציא אחר האנשים החשובים כסא ביד איש כדי שישב בו במקום שירצה. ואלונקי הוא אפריון שיושבים בו כשמכתפים אותו :

**לחם משנה** ואיש שהיו רבים צריכין לו יוצאין בכסא אחריו ומוציאין אותו על הכתף וכו'. עיין בב"י ס"י תקכ"ב ששם תירץ מה שקשה על דברי רבינו ז"ל ודברי הרשב"א ז"ל שכתב ה"ה ז"ל ומכל מקום עדין צ"ל ולהוסיף על תירוצו

דרבינו מפרש מה שאמרו בגמרא פ' אין צדין (דף כ"ה: ) ואמרי לה משום דוחקא דצבורא שאינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל שעומדין על רגליהן דלפירושו אם אין עומדין מפניו אע"פ שצריכין לו אסור דא"כ היה לו לרבינו ז"ל לבאר זה ולומר דוקא איש שעומדים מפניו או שהיה נבעת כדאמרו בגמרא משום ביעתותא או דוחקא אבל מדסתם משמע דסבירא ליה דכל שרבים צריכין לו איכא דוחקא דצבורא אם לא יבא מהרה שהם ממתנינים לו ולכך סתם ואמר דכל שרבים צריכים לו מותר :

**ד** \* אין מוליכין את [א] הסלם של שובך משובך לשובך ברשות הרבים שמה יאמרו לתקן גגו הוא מוליכו. אבל ברשות [ב] היחיד מוליכו. אף על פי שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור כן התירו מפני שמחת יום טוב :

**ההראב"ד** אין מוליכין את הסולם וכו'. כתב הראב"ד ז"ל הוא אמר דבר זה אבל הגמרא לא אמרה כן ולא חלקה בדבר אלא העמידה כתנאי ורב חנן בר אמי כתנא קמא דמפליג בין רה"ר לרה"י ורב אמר כרבי אליעזר ור"ש דלא מפליג וב"ה דשרו בתרוייהו שרו עכ"ל :

**מגיד משנה** אין מוליכין את הסולם וכו'. פ"ק (דף ט') ב"ש אומרים אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון וב"ה מתירין ובגמ' שתי לשונות איכא דאמרי אמר רב חנן בר אמי מחלוקת ברה"י דב"ש אית להו דרב יהודה אמר רב דאמר כל שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור וב"ה לית להו דר"י אמר רב אבל ברה"ר דברי הכל אסור פ"י שמה יאמרו להטיח גגו הוא צריך. והקשו לימא רב יהודה דאמר כב"ש ותירצו תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא נגד העם ור"א ור"ש אוסרין. ונ"ל פירוש הסוגיא לדעת רבינו דר"ח בר אמי סבר דפלוגתייהו דב"ש וב"ה תליא בהא דרב דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ואקשי א"כ לרב תיקשי ליה מב"ה והיכי שביק ב"ה ועבד כב"ש ותירצו תנאי היא כלומר מה שהעמיד ר"ח בר אמי מחלוקתן בכך הוא כת"ק דשוטחן דס"ל שמה שאסרו חכמים מפני מראית העין לא אסרו בסתר אלא במקום רואים. ורב לא מוקים פלוגתייהו דב"ש וב"ה בהכי אלא דברי הכל בעלמא סבירא להו דאסור אפילו בסתר והכי סברי ר' אליעזר ור"ש דאי לא הוו מיפלגי אדב"ה. ומיהו אוקמתיה דר"ח דכי פליגי ברה"י פליגי כדקאי קאי ולא תקשי לרב דמשום שמחת יו"ט התירו כאן. זה דעת רבינו. וי"מ תנאי

היא ורב דאמר כר"א ור"ש ואינהו מוקמי פלוגתייהו דבי"ש ובי"ה בין ברה"י בין ברה"ר דבי"ה לא גזרי וסברי שובכו מוכיח עליו ובי"ש גזרי ארה"ר שמא יאמרו להטיח גגו הוא צריך. ומתוך כך הם אוסרים אפילו ברה"י משום דכל האסור מפני מראית העין אסור וכו'. ולזה הפירוש כיון דקיי"ל כרב ואיהו דאמר כר"א ור"ש ונמצא דבי"ה אפילו ברה"ר שרו וקיי"ל כבי"ה וזה דעת הר"א ז"ל בהשגות ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ומה שני"ל להעמיד דברי רבינו כתבתי. וכתב רבינו סולם של שובך לפי שסולם של עלייה אסור אפילו להטותו מחלון לחלון וכן נזכר בגמרא. ולא הוצרך רבינו לבאר זה בביאור לפי שכבר כתב פרק כ"ו מהלכות שבת שסולם של עלייה אסור בטלטול ונתבאר פרק ראשון מהלכות אלו שכל מה שאסור בשבת אסור ביו"ט חוץ ממה שנזכר בהלכות אלו:

**כסף משנה** אין מוליכין את הסולם של שובך וכו'. כתב ה"ה נראה לי פירוש הסוגיא לדעת רבינו דרב חנן בר אמי סבר וכו' מהר"י קולון בשורש קס"ה כתב גם כן בזה:

**לחם משנה** אין מוליכין את הסולם (של שובך) משובך לשובך וכו'. לפי דעת רבינו ז"ל דאמר דאע"פ דבכל מקום אסרו חכמים כאן התירו משום שמחת יו"ט י"ל שמה שלא תירצו כן בגמרא בלישנא קמא (דף ט') כשהקשו איני והא אמר ר"י וכו' דהוה מצי לתרוצי שאני הכא דמשום שמחת יו"ט הקילו הוא משום דלישנא קמא לא סבירא ליה דיש להקל משום שמחת יו"ט בענין זה ובהאי נמי פליגי לישנא קמא ולישנא בתרא ובגמרא (שם ע"ב) הקשו שם אמתניי זאת אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש וכו' כלומר קשיא דבי"ש אבי"ש קשיא דבי"ה אבי"ה ותירצו לא קשיא דבי"ה משום דע"כ לא אמרי בי"ה הכא אלא משום דשוברו מוכיח עליו והשתא קשה לדברי רבינו ז"ל לרב דאמר דברה"ר הכל מודים דאסור אלא לבי"ה הקילו כאן ברה"י אע"ג דבכל מקום אסור בחדרי חדרים משום שמחת יו"ט א"כ מה שייך לומר דלא התירו כאן אלא משום דשובכו מוכיח עליו וא"כ תקשה האי קושיא. וי"ל דהכי קאמר אע"ג דבכל מקום אסור בחדרי חדרים הכא התירו ומשום שמחת יו"ט משום דיש עוד צד קולא דאפילו מה שאסרו חכמים ברה"ר היא חומרא יתירא משום דשובכו מוכיח עליו כן יש לתרץ אליבא דרב לדעתו של רבינו ז"ל:

**ה** מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת עַל גֶּגוֹ וְצָרִיךְ לְפָנוֹתָם לְמָקוֹם אַחֵר לֹא יוֹשִׁיטִם מִגַּג לְגַג וְאֶפְלוּ בַּגִּיּוֹן הַשְּׁוִיּוֹן. וְלֹא יִשְׁלְשְׁלִם בְּחֻבֵּל מִן הַחֲלוֹנוֹת וְלֹא יוֹרִידִם בְּסֻלָּמוֹת שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה

בַּחֹל. אָבֵל מְשִׁילָן אֶפְלוּ דָרָךְ אַרְבֵּה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּאוֹתוֹ הַגֵּג.  
שָׁחַט בְּהֶמָּה בַּשָּׂדֶה לֹא יִבְיָאָנָה בְּמוֹט לְעִיר אוֹ בְּמוֹטָה אָבֵל  
מִבְיָאָה אֵיבָרִים אֵיבָרִים :

**מגיד משנה** מי שהיו לו פירות וכו'. ר"פ ה' (דף ל"ה:) משילין פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת. ובגמ' נכתב בהלכות (דף ל"ו) א"ר נחמן לא שנו אלא באותו הגג אבל מגג לגג לא. תניא נמי הכי לא יושיטם מגג לגג אפילו בשגגותיהן שוין תנא לא ישלשלם בחבל ובחלונות ולא יורידם בסולמות ובגמרא שקלי וטרו אי דוקא ארבע וחמש קופות כדין הנזכר פכ"ו מהלכות שבת בפנוי האוצר או אפילו טובא ואין מסקנא בגמרא מזה ולזה נכתבה המשנה בהלכות כמות שהיא וכן רבינו לא חלק וכן עיקר להקל בשל דבריהם: **שחט בהמה בשדה וכו'.** פ' אין צדין (דף כ"ה.) משנה בהמה מסוכנת לא ישחוט וכו'. שחטה בשדה לא יבאינה במוט ובמוטה אבל מביאה בידו אברים אברים, וסובר רבינו דלאו דוקא מסוכנת אלא דאידי דאדכר דין שחיטת מסוכנת נקט שחטה אבל הוא הדין לבריאה וכתב הרשב"א ז"ל וכזה ראוי להורות:

**לחם משנה** שחט בהמה בשדה לא יביאנה במוט לעיר (או במוטה) אלא מביאה אברים אברים. מ"ש ה"ה וסובר רבינו ז"ל וכו' הוא לאפוקי דאיכא מ"ד דפליג על זה שכתבו הר"ן ז"ל בפרק אין צדין ע"ש:

**1** כָּל שְׁנֵאוֹתֶיךָ בּוֹ אֶפְלוּ בַּחֹל אֶף עַל פִּי שְׂאִין נְאוֹתֶיךָ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב כְּגוֹן [ג] תְּפִלִּין מִתֵּר לְשִׁלְחָן לְחִבְרוֹ בְּיוֹם טוֹב. וְאִין צְרִיךְ לומר דְּבַר שְׁנֵאוֹתֶיךָ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב כְּגוֹן יֵינֹת שְׂמָנִים וּסְלִתוֹת שְׂמִתֵּר לְשִׁלְחָן. וְכָל דְּבַר שְׂאִין נְאוֹתֶיךָ בּוֹ בַּחֹל עַד שְׂעִעְשָׂה בּוֹ מַעֲשָׂה שְׂאִסוֹר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב אִין מְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב:

**מגיד משנה** כל שנאותין בו וכו'. משנה פ"ק (דף י"ד ט"ו) זה הכלל כל שנאותין בו משלחין אותו ביו"ט ופי' בגמרא דה"ק כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביו"ט ובגמרא ר"ש שרא להו לשדורי תפילין ביו"ט ובמשנה משלחין יינות שמנים וסלתות: **וכל דבר שאין נאותין בו.** במשנה (דף י"ד:) משלחין קטניות אבל לא תבואה ר"ש מתיר בתבואה. ורבינו פוסק כתי"ק והטעם לפי שעיקר התבואה עומדת לטחינה וזהו חמשת המינין וכל שמחוסר מעשה האסור ביו"ט אסור לשלחו וכן מפורש שם. ויש מי שפסק כר"ש וקא יהיב טעמא למילתיה ר"ש בגמ' משום דראוי לעשות מהן עססיות ביו"ט. ואיני

יודע למה נפסוק כר"ש במקום ת"ק וכל שכן דמסתבר טעמיה דת"ק דאזיל בתר רובא לפיכך נראין לי דברי רבינו עיקר גם יש מפרשים שפסקו כן:

**ז** כִּיצַד. אֵין מְשַׁלְחִין בְּיוֹם טוֹב תְּבוּאָה [ז] לְפִי שְׂאִין נְאוֹתֵין בְּהַ  
בְּחַל אֶלָּא אִם כֹּן טַחַן וְאָסוּר לְטַחַן בְּיוֹם טוֹב. אֶבֶל מְשַׁלְחִין  
קְטַנִּיּוֹת מִפְּנֵי שְׂמִבְשָׁלָן בְּיוֹם טוֹב אוֹ קוֹלָה אוֹתָן וְאוֹכְלָן.  
וּמְשַׁלְחִין חֵיָה בְּהֵמָה וְעוֹפוֹת אֶפְלוּ חַיִּים מִפְּנֵי שְׂמִתָּר לְשַׁחַט  
בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה:

**מגיד משנה** ומשלחין חיה בהמה וכו'. במשנה בית שמאי אומרים אין משלחין אלא מנות וב"ה אומרים משלחין בהמה חיה ועוף בין חיים בין שחוטין:

**ח** כָּל דָּבָר שְׂמִתָּר לְשַׁלְחוֹ בְּיוֹם טוֹב כְּשִׁישְׁלַחְנוּ לְחֻבְרוֹ תְּשׁוּרָה  
לֹא יִשְׁלַחְנוּ בְּשׁוּרָה וְאֵין שׁוּרָה פְּחוּתָה מְשַׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם. כִּיצַד.  
הָרִי שְׂשַׁלַּח לְחֻבְרוֹ בְּהֵמוֹת אוֹ יַיִנוֹת בְּיַד שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד  
אוֹ אַרְבָּעָה זֶה אַחַר זֶה וְכֵלָן הוֹלְכִין בְּשׁוּרָה אַחַת הָרִי זֶה אָסוּר  
שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרָךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל. [ח] שְׁלַח שְׁלֹשָׁה מֵיָנִין בְּיַד  
שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד הָרִי זֶה מִתָּר:

**מגיד משנה** כל דבר שמותר לשלחו וכו'. שם תני רב יחיאל ובלבד שלא יעשנו כשורה תנא אין שורה פחותה משלשה בני אדם: שלח שלשה מינין וכו'. שם בעא רב אשי תלתא גברי ותלתא מיני מאי תיקו והוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא וכן פסקו ז"ל:

**ט** הַמְעַרְב עֵרוּבֵי תְּחוּמֵין לְיוֹם טוֹב הָרִי בְּהֵמָתוֹ וְכֵלָיו וּפְרוֹתָיו  
כְּמוֹהוּ. וְאֵין מוֹלִיכִין אוֹתָן אֶלָּא בְּתוֹךְ אֲלַפִּים אִמָּה לְכָל רוּחַ  
מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ:

**מגיד משנה** המערב עירובי תחומין וכו'. משנה פרק משילין (דף ל"ז) הבהמה והכלים כרגלי הבעלים:

**לחם משנה** המערב עירובי תחומין ליו"ט הרי בהמתו וכליו ופירותיו כמוהו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אבל יש לנו עליו טענה וכו' כלומר דהוא מפרש מה שאמרו בפרק משילין (דף ל"ט) נהרות המושכים וכו'. הרי הם כרגלי כל אדם כמו שפירשו התוספות בפרק מי שהוציאווהו (דף מ"ה: בד"ה ביו"ט) שרצה לומר כרגלי הממלא ודלא כרש"י ז"ל ומפני זה אמר שמחלוקתם הוא במעינות המושכים של עולי בבל דלא קנו שביתה כיון דניידי:

**חפצי הפקר** [1] הרי הן כרגלי מי שזכה בהן. וחפצי [2] הכותים קונין שביתה במקומן ויש להן אלפים אמה לכל רוח במקומן גזרה בעלים כותים משום בעלים ישראל. [3] פרות שיצאו חוץ למקומן וחזרו [4] אפלו במזיד לא הפסידו את מקומן מפני שהן כאדם שיצא באנס וחזר באנס:

**ההראב"ד** חפצי הפקר וכו'. כתב הראב"ד ז"ל טעה במשנתנו ושל עולי בבל כרגלי הממלא וכבר נפקא לן מהלכתא דבמסכת עירובין אוקימנא כרבנן דפליגי על רבי יוחנן בן נורי דחפצי הפקר קוניים שביתה ויש להם אלפים אמה לכל רוח וממקום שביתתו בין השמשות ומזה הטעם לא הביא הרב ז"ל בהלכותיו מחלוקת דרב נחמן ורב ששת שחלקו במילא ונתן לחבירו דלאו אליבא דהלכתא פליגי בבור של עולי בבל אבל יש לנו עליו טענה שהרי מחלוקתם עומדת במעינות הנובעים עכ"ל:

**מגיד משנה** חפצי הפקר וכו'. זו משנה שם (דף ל"ט) ושל עולי בבל כרגלי הממלא וכן כתוב בהלכות. וכן מוכרחת הסוגיא אשר שם במחלוקת רב נחמן ורב ששת גבי מילא ונתן לחברו דכלהו סבירא להו דחפצי הפקר אין קונין שביתה אלא הרי הן כרגלי הזוכה בהן גדולה מזו שנינו פרק מי שהוציאווהו (עירובין מ"ה) מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשכה יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי ר' יוחנן בן נורי וחכ"א אין לו אלא ארבע אמות וכו'. ואמרו בגמ' (דף מ"ה:) אי טעמיה דר' יוחנן משום דקסבר חפצי הפקר קונין שביתה או דלמא אין קונין שביתה ואדם שאני דהואיל ונעור קנה ישן נמי קנה ופשטו דס"ל דחפצי הפקר קונין שביתה. ואמרי התם אמר ריב"ל הלכה כר"י בן נורי ואמר ריב"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב וצריכי דאי אשמעינן הלכה כר"י ב"נ הוה אמינא בין לקולא בין לחומרא קמ"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב ואי אשמעינן וכו'. ופירש"י ז"ל וכן בהלכות לקולא דישן קנה שביתה לחומרא דחפצי הפקר קונין שביתה וקמ"ל דהלכה כר' יוחנן ב"נ דישן קנה שביתה משום דנעור קנה ישן נמי קנה ואין הלכה כמותו בחפצי הפקר. וזה פירוש



פשוט ומוכרח וכן פסקו כל הפוסקים דחפצי הפקר אין קונין שביתה. והארכתי בזה להסיר מעל רבינו תלונת ההשגות וכך כתוב שם א"א טעה במשנתנו וכו'. ואין ספק אצלי שהר"א ז"ל נזכר ממה שאמרו הלכה כר' יוחנן בן נורי ושכח מה שסיימו דדוקא לקולא אבל לחומרא לא ולא עוד אלא שכתב שבשביל זה לא הביא הרב אלפסי בהלכותיו פלוגתא דרב נחמן ורב ששת והרב פסק בהלכותיו בפירוש דחפצי הפקר אין קונין שביתה בעירובין בפרק מי שהוציא והו' ובודאי שדברי הר"א ז"ל שגגה הן ונעלמה הלכה מעיניו: **וחפצי הכותי קונין שביתה וכו'.** שם במי שהוציא והו' (דף מ"ז:) מחלוקת ר' יוחנן ושמואל ואמרו שם דשמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן דחפצי כותי קונין שביתה גזרו בעלים כותי אטו בעלים ישראל: **פירות שיצאו חוץ לתחומן וכו'.** מימרא שם (דף מ"א) אמר ר"פ פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן מאי טעמא אנוסין נינהו ונכתב זה בהלכות. וכתב הרשב"א ז"ל ואם לא החזירו אין להם שם אלא ארבע אמות ואם יצאו ע"י ישראל בין בשוגג בין במזיד לא יאכלו שם לאחד מישראל לפי שנעשית בהן איסור ע"י ישראל:

**לחם משנה** **וחפצי העכו"ם קונין שביתה במקומם ויש להן אלפים אמה לכל וכו'.** קשה דאמאי לא השיג הראב"ד ז"ל על רבינו בטעם זה כמו שהשיג בטעם שכתב לקמן בשור של פטם שהרי טעם זה מבואר בגמרא פרק מי שהוציא והו' (דף מ"ז:) דלא נאמר אלא לרבנן אבל לר"י בן נורי בלאו הכי חפצי העכו"ם קונין שביתה והוא ז"ל פסק כר"י בן נורי דלא כרבינו וא"כ היה לו להשיגו כאן. וי"ל דמ"מ אינו משקר דטעם זה אע"ג דלא צרכינן ליה לר"י דבלאו הכי קונין שביתה אבל בשור של פטם לפי דעת הראב"ד ז"ל רבינו ז"ל דבריו בלתי מתיישבים ולכך השיגו שם דחפצי הפקר קונין שביתה: **פירות שיצאו חוץ למקומן וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן.** ממ"ש ה"ה ז"ל בשם הרשב"א ז"ל ואם יצאו ע"י ישראל בין בשוגג בין במזיד וכו' נראה דהרשב"א ז"ל מפרש מה שאמרו בגמרא ריש פ' מי שהוציא והו' (דף מ"ב) שלא במקומן בשוגג שרי בדברי ת"ק דאיירי כשיצאו על ידי כותי דהא איהו ז"ל פסק כת"ק משום דסבר רב פפא כוותיה ולת"ק מבואר שם בגמרא דבשוגג שלא במקומו שרי ועל זה קשה דהרי בפרק ו' מהל' שבת בלשון המתחיל פירות שיצאו חוץ לתחום כתב ה"ה ז"ל והרשב"א ז"ל כתב בהפך מכולם וצ"ל לפי דבריהם וכו' כלומר לפי דברי הראב"ד ז"ל ורבינו ז"ל ולא לפי דברי הרשב"א ז"ל דאיירי כשיצאו ע"י כותי א"כ משמע דלהרשב"א ז"ל איירי כשיצאו ע"י ישראל. ועוד מוכרח הוא מדברי הרשב"א ז"ל דאיירי כשיצאו ע"י ישראל מדקאמר שם דהעמיד הברייתא ביו"ט אבל בשבת כיון דהעבירם ישראל אסור ואי הברייתא ס"ל דאיירי כשיצאו ע"י כותי לוקמא אפילו בשבת דהא אינו אסור לדעתו בשבת אלא כשיצאו ע"י ישראל אלא ע"כ הברייתא לדעתו איירי

כשיצאו ע"י ישראל וא"כ איך פסק כאן דבשווג שלא במקומו אסור דהא קאמר ת"ק דשרי. וי"ל דהוא ז"ל סבור דראוי לפסוק כראב"י מפני שמשנתו קב ונקי כמו שכתבו התוס' אלא משום דר"פ ס"ל כת"ק מפני כך פסק כוותיה ומפני כן לא פסק כת"ק אלא במאי דמסייע ליה ר"פ דהיינו דחזרת פירות למקומן במזיד אבל בשווג שלא במקומן פסק כראב"י דבהא לא איירי ר"פ:

**יא** המוסר בהמתו לבנו הרי היא כרגלי האב. מסרה לרועה ונאפלו נתנה לו ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה. מסרה לשני רועים הרי היא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחד מהן:

**מגיד משנה** המוסר בהמתו לבנו הרי הוא כרגלי האב וכו'. פרק משילין (ביצה ל"ז:). משנה המוסר בהמתו לרועה ולבנו הרי היא כרגליו ובגמרא לימא מתניתין דלא כרבי דוסא דתניא רבי דוסא אומר המוסר בהמתו לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה ותירצו אפילו תימא ר' דוסא לא קשיא כאן ברועה אחד כאן בשני רועים דיקא נמי דקתני לבנו או לרועה שמע מינה ונפסקה שם הלכה כתירוץ הזה וזה פירושה לדעת רבינו. משנתנו דקתני במוסר לרועה הרי היא כרגליו היא בשני רועים לפי שלא קנאה אחד מהם והרי היא ברשות בעלים ורבי דוסא היא ברועה אחד וכן פירשו בהל' ודיקא נמי דמשנתנו היא בשני רועים דקתני לבנו או לרועה אי אמרת בשלמא בשני רועים אבל ברועה אחד קנאה הרועה היינו דאיצטריך למיתני בנו לאשמועינן דאע"ג דהוא יחיד לא קנה לפי שדרך בני אדם למסור כליהן וחפציהן לבניהם ואינן מחשיבין אותם כאילו הוציאם מרשותם אלא אי אמרת דרועה דמתני ברועה אחד ל"ל למתני בנו פשיטא השתא ברועה דעלמא היא ברשות בעלים בבנו לא כל שכן. כן נ"ל לדעת רבינו. ויש פירוש אחר בזה שלא לחלק בין בנו לרועה והם מפרשים ג"כ בשני רועים שיש שם בעיר שני רועים אע"פ שלא מסרה אלא לאחד מהם כיון שמסרה לו ביו"ט הרי היא כרגלי הבעלים לפי שכיון שיש שם שנים לא היה מוכרח זה למוסרה למי שמסרה אבל ברועה אחד א"א שלא למסרה לו ולפיכך אפילו מסרה ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה. זו היא שטת רש"י ושאר המפרשים ז"ל:

**יב** מי שזמן אצלו אורחים ביום טוב לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך בו. שכל הסעודה כרגלי בעל הסעודה לא כרגלי האורחין. אלא אם כן זכה להן אחר במנות אלו מערב יום טוב:

**מגיד משנה** מי שזמן אצלו אורחים וכו'. משנה שם (דף מ') מי שזמן אצלו אורחים וכו' לא יוליכו בידם מנות אא"כ זכה להם אחר במנותיהם מעיו"ט:

**יג** וכן מי שֶהיו פירותיו מפקדין בעיר אחרת ועָרְבוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְבֹא אֶצְלוֹ לֹא יָבִיאוּ לוֹ מִפְּרוֹתָיו שְׁפָרוֹתָיו כְּמוֹהוּ אִף עַל פִּי שֶהוּ בְּיַד אֵלוֹ שְׁעָרְבוּ. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשִׁיחַד לָהּ קָרוֹ זֹוִית אָבֵל אִם לֹא יַחַד לָהּ הָרִי הוּ כְּרַגְלֵי זֶה שֶהוּ מִפְּקָדִין אֶצְלוֹ:

**מגיד משנה** וכן מי שהיו וכו'. שם משנה (דף ל"ט): מי שהיו פירותיו בעיר אחרת וערבו בני העיר לבוא לא יביאו אצלו מפירותיו ואם עירב הוא הרי פירותיו כמוהו. ובגמ' אתמר המפקיד פירותיו אצל חבירו רב אמר הרי הן כרגלי הנפקד ושמואל אמר הרי הן כרגלי המפקיד וק"ל דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי ואוקימנא התם לדידיה מתניתין בשיחַד לו קרן זוית:

**יד** בור של יחיד כרגלי בעליו. ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר. ושל עולי בבל שהן מסורין לכל כרגלי [ג] הממלא מהן שכל מי שמלא מהן מוליכן למקום שהוא מהלך. נהרות המושכן ומעֵינֹות הנובעין כרגלי כל אדם ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום ממלאין מהן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב:

**ההראב"ד** בור של יחיד וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש כמו שכתבתי למעלה עכ"ל:

**מגיד משנה** בור של יחיד וכו'. שם (דף ל"ט) בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אנשי העיר כרגלי אנשי העיר. ויש בפירוש כרגלי אנשי העיר דעות חלוקות. וזה לשון הרשב"א בספרו הקצר הרי הן כרגלי אותה העיר ולפיכך אנשי העיר אם לא עירבו כל אחד מוליכן אלפים אמה לכל רוח ונכרי שמלא מהן אינו מוליכן אלא כרגלי אנשי אותה העיר עירב אחד מן העיר לצפון ואחד לדרום זה מוליך לרגליו לצפון וזה מוליך לרגליו לדרום שבור זה כבור שותפין ויש ברירה אבל אם נכרי בא ומלא לעצמו לא יזיזם ממקומם לפי שהמים שבידו הרי הן של אנשי העיר והן מערבין התחומין זה בזה מלא אחד מן העיר ונתן לו מוליכן כרגלי הממלא שהרי מחלקו מלא ונתן לו. ויש מי שכתב דבור של

אנשי העיר אין להם אלא אלפים אמה לכל רוח ואפילו עירב אחד מהן לא יוליכם אלא אלפים אמה ואין דבר זה מחוור והראשון עיקר עכ"ל: **ושל עולי בבל וכו'.** סיום משנה הנזכרת ושל עולי בבל כרגלי הממלא. ובהשגות א"א זה שבוש וכו' וכבר הארכת למעלה לבאר טעות ההשגות בזה ובגמ' נחלקו במלא ונתן לחבירו דרב נחמן סבר כרגלי מי שנתמלאו לו ור"ש סבר כרגלי הממלא ואוקימנא בגמרא דר"נ סבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ורב ששת סבר לא קנה וכבר כתב רבינו פרק שבעה עשר מהלכות גזלה ואבדה שמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ונתבאר למעלה שחפצי הפקר הרי הן כרגלי מי שזכה בהן ולזה לא הוצרך לבאר בכאן יותר וזו היא סברת השמטת המחלוקת הזו מן ההלכות: **נהרות המושכין וכו'.** שם בגמרא הקשו על משנתנו הנזכרת למעלה מהא דנהרות המושכין ומעיינות הנובעים הרי הן כרגלי כל אדם ותירצו דמשנתנו במכונסין: **ומ"ש רבינו ואם באו מחוץ לתחום וכו'.** למד כן מהסוגיא שבפרק מי שהוציאוהו (עירובין מ"ו.) ומבואר שם:

**טו** \* שור של רועה כרגלי אנשי אותה העיר. ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב. מפני שדעת בעליו למכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר מפני שהוא מפטם והכל שומעין שמעו וביאין לקנותו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשרו. כל אחד ואחד מן הלקחים מוליד מנתו למקום שהוא הולד מפני שדעת בעליו מערב יום טוב כך הוא שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות ונמצא שור זה כבור של עולי בבל שהוא מסור לכל:

**ההראב"ד** שור של רועה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש אלא מפני שהוא זוכה לכל אחד ואחד בחלקו מעיו"ט ואע"פ שאין לו לשואל ברירה הי"מ בדבר של שותפין שהם מקפידים בחלוקתם אבל הפטם זה שמוכר אותו אין עליו זאת ההקפדה כדי שיבא כל אדם ויקנה ויוליד לרגלו עכ"ל:

**מגיד משנה** שור של רועה וכו'. שם (ביצה ל"ח.) אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם ושל רועה כרגלי אותה העיר. וכתב רבינו שטעם שור של פטם לפי שהוא כנכסי הפקר וכבור של עולי בבל וכן כתבו בתוספות והוסיפו לומר שחכמים עשאוהו כן מפני תקנת הפטם וכן בשל רועה עשו כן מפני תקנת המוכרים והלוקחים וכן עיקר. ובהשגות כתוב שטעם רבינו שבוש ונתנו טעם אחר ונמשך זה אחר מה שכתב למעלה מסברתו ז"ל שחפצי הפקר

קונין שביתה וכבר הארכתי למעלה לבאר שדבריו בזה שגיאה וכבר הסכים הרשב"א ז"ל לטעם התוספות:

**לחם משנה** ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשחטו ביו"ט. מימרא דשמואל בפרק משילין (דף ל"ח) שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם ולפי טעם זה של רבינו ז"ל דסבירא לשמואל דחפצי הפקר אין קונין שביתה. וא"ת א"כ בעירובין פ' מי שהוציאוהו (דף מ"ז): דאמר שמואל חפצי עכו"ם (אין) קונין שביתה ואוקמוה שם בגמרא הך מימרא דלא כרבנן דלדידהו ודאי אין קונין אלא לר"י ב"נ דס"ל חפצי הפקר קונין שביתה והקשו על זה מברייתא אחת שם והשתא לפי דעת רבינו אמאי לא הקשו שם בגמרא מדשמואל אדשמואל דהוה קושיא אלימתא טפי דהא הכא בשור של פטם לפי טעם רבינו סובר דחפצי הפקר אין קונין שביתה והתם הוא סובר כר"י ב"נ דקונין שביתה וקשיא מדידה אדידה. וי"ל דאפשר לדחות בדוחק ולומר דמאי דקאמר שם הוא אליבא דר"י ב"נ וליה לא ס"ל והכי דייק שם לישנא דגמרא דקאמר למאן אי לר"י ב"נ וכו' כלומר אליבא דרבי יוחנן אבל ליה לא סבירא ליה:

**טז** הגחלת כרגלי בעליה לא כרגלי שואלה והשלהבת כרגלי מי שהיא בידו. לפיכך המדליק נר או עץ מחברו מוליכו לכל מקום שהוא הולך:

**מגיד משנה** הגחלת כרגלי בעליה וכו'. משנה שם (דף ל"ט). הגחלת כרגלי בעליה והשלהבת בכל מקום:

**יז** השואל כלי מחברו מערב יום טוב אף על פי שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגלי השואל. שא"ל מ"מנו ביום טוב אף על פי שדרך תמיד לשאל מ"מנו כלי זה בכל יום טוב הרי הוא כרגלי המשאל:

**מגיד משנה** השואל כלי מחברו וכו'. משנה שם (ל"ז) השואל כלי מחברו מעיו"ט כרגלי השואל ומפרש בגמרא אע"פ שלא נתנו לו אלא ביו"ט ואם ביו"ט כרגלי המשאל ומפרש בגמ' אע"ג דרגיל דשאל מיניה:

**יח** שנים ששאלו חלוק אחד האחד שא"ל מ"מנו שיתנו לו שחרית והשני שאלו מ"מנו שיתנו לו ערבית הרי כלי זה כרגלי

שְׁנֵי הַשּׁוֹאֲלִים וְאִינָם מוֹלִיכִים אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁשְׁנֵיהֶם יְכוּלִין לְהִלָּךְ בּוֹ :

**מגיד משנה** שנים ששאלו חלוק וכו'. ברייתא שם (דף ל"ז): ת"ר שנים ששאלו חלוק זה לילך בו שחרית וכו'. ופירושה פשוט הוא ומבואר בהל' וכדברי רבינו ואין בזה מחלוקת:

**ט** כיצד. הרי שערב הראשון ברחוק אלף אמה ממקום החלוק למזרח וערב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום החלוק למערב. כשלוקח הראשון החלוק אינו מוליכו למזרח אלא עד אלף אמה וחמש מאות אמה ממקום החלוק שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלך בו. וכשיקח השני כלי זה אינו מוליכו במערב אלא עד אלף אמה ממקום הכלי שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במזרח להלך בו. לפיכך אם ערב זה ברחוק אלפים אמה מן החלוק למזרח וזה ברחוק אלפים אמה למערב הרי אלו לא יזיזוהו ממקומו:

**ב** וכן האשה ששאלה מחברתה מים או מלח ולשה בהן עסיתה או בשלה בהן תבשיל הרי העסה או התבשיל כרגלי שתיהן. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות ושחטו ביום טוב אף על פי שלקח כל אחד מנתו הרי כל הבשר כרגלי שניהן. אבל אם לקחו חבית בשתפות וחלקו אותה ביום טוב הרי חלקו של כל אחד כרגליו. הואיל ותחומין מדברי סופרים יש בררה בהן ונחשב כאלו חלק שהגיע לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב וכאלו לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר כן בבהמה שחלק זה שהגיעו אפלו נחשב אותו שהיה מבדל בבהמה מערב יום טוב וכאלו היה ברור הרי ינק מחלקו של חברו כשהיתה הבהמה קנימת שכל איבריה יונקין זה מזה ונמצא כל איבר ואיבר מערב מחלקו וחלק חברו. לפיכך הן כרגלי שניהן:

**מגיד משנה** **וכן האשה ששאלה וכו'.** משנה שם (דף ל"ז). האשה ששאלה תבלין לקדרתה מים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן : **וכן שנים שלקחו וכו'.** שם אתמר שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות אמר רב חבית מותרת ובהמה אסורה שמואל אמר אפילו חבית נמי אסורה ואסיקנא דרב סבר יש ברירה ובהמה אסורה משום דקא ינקי תחומין מהדדי. ופי' אסורה חוץ למקום ששניהם יכולין להלך ופסקו בהלכות כרב ויש מי שהתיר אפילו בהמה דלא חיישינן ליניקת תחומין מהדדי והביאם לזה מה שהקשו רב כהנא ורב אסי על רב באיסור הבהמה ושתיק רב. וכבר העלה הרשב"א ז"ל שיש לחוש על דברי רבינו ולדברי הגאונים שסוברין כן:

## הלכות שביתת יום טוב - פרק ששי

**א** יום טוב שְחָל לְהִיּוֹת עָרֵב שֶׁבֶת אֵין אוֹפִין וּמִבְּשָׁלִין בְּיוֹם טוב מֵה שֶׁהוּא אוֹכֵל לְמַחֵר בְּשֶׁבֶת. וְאִסוּר זֶה מִדְּבָרֵי [א] סוֹפְרִים כְּדִי שֶׁלֹּא יָבֵא לְבַשֵּׁל מִיוֹם טוב לְחַל. שֶׁקֵּל וְחֶמֶר הוּא לְשֶׁבֶת אֵינוֹ מִבְּשֵׁל כָּל שֶׁכֶן לְחַל. לְפִיכֵךְ אִם עָשָׂה תַבְשִׁיל מֵעָרֵב יוֹם טוב שְׁיִהְיֶה סוֹמֵךְ עָלָיו וּמִבְּשֵׁל וְאוֹפֶה בְּיוֹם טוב לְשֶׁבֶת הֲרִי זֶה מִתֵּר. וְתַבְשִׁיל שֶׁסוֹמֵךְ עָלָיו הוּא הַנִּקְרָא עֵרוּבֵי תַבְשִׁילִין :

**ב** \* וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ עֵרוּב. שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהָעֵרוּב שְׁעוֹשִׂין בְּחִצְרוֹת וּמִבּוֹאוֹת מֵעָרֵב שֶׁבֶת מְשׁוּם הֶכֶר כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם שֶׁמִּתֵּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת בְּשֶׁבֶת. כֵּךְ זֶה הַתַּבְשִׁיל מְשׁוּם הֶכֶר וְזִכְרוֹן כְּדִי שֶׁלֹּא יִדְמׁוּ וַיַּחֲשׁבוּ שֶׁמִּתֵּר לְאִפּוֹת בְּיוֹם טוב מֵה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל בּוֹ בְּיוֹם. וְלְפִיכֵךְ נִקְרָא תַבְשִׁיל זֶה עֵרוּבֵי תַבְשִׁילִין :

**ההראב"ד** **ולמה נקרא שמו עירוב וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל הטעם הזה לנערים כי הוא שאל מערובי חצירות כלומר זה משום היכר הוא וזה משום היכר

הוא מה זה שמו עירוב אף זה שמו עירוב ואינו כן אלא שהוא מערב צרכי שבת עם צרכי יו"ט לעשותם יחד עכ"ל:

**מגיד משנה (א-ב) יו"ט שחל להיות וכו'.** ריש פ"ב (ביצה ט"ו): יו"ט שחל להיות ע"ש לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת וכו' ועושה תבשיל מעיו"ט וסומך עליו לשבת ושאלו בגמי מ"ט ואמר רב אשי כדי שיאמרו מיו"ט לשבת אין אופין ק"ו מיום טוב לחול. ויש שם טעם אחר ורב אשי הוא בתרא: **ולמה נקרא שמו עירוב וכו'.** רבינו נתן טעם לקריאת שם זה שהוא משום היכר כמו עירובי חצרות, וכבר נתבאר פ' ראשון מהלכות עירובין למה נזכר בהיכר החצרות עירוב, ומדעתי שהוא סבור שעל זה ג"כ אמרו עירובי תחומין ועיקר מלת עירוב בדברים אלו אינה בתחלת הנחתה אלא גבי חצרות והושאלה לתחומין ולתבשילין לפי שאף הם נעשין באוכל: **והר"א ז"ל** כתב בהשגות שאינו כך אלא שהוא מערב צרכי שבת עם צרכי יו"ט לעשותם יחד, ואפשר שאף בתחומין יאמר כן שהוא מערב התחומין שלא היה יכול לילך בו תחלה עם התחום שהיה יכול לילך בו ונכון הוא:

**לחם משנה ולמה נקרא שמו עירוב שכשם שהעירוב שעושין בחצרות ומבואות מערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום.** ולפיכך נקרא **תבשיל זה עירובי תבשילין.** כתב ה"ה דלפי דעת רבינו ז"ל דעיקר מילת עירוב בעירובי חצרות אבל כאן נקרא עירוב מפני שהוא נעשה באוכל. וא"ת הא מ"מ לא דמי לעירוב דעירוב אינו נעשה אלא בפת ולא בדבר אחר וזה ממ"ש בהפך שנעשה בדבר אחר ולא בפת. וא"כ טפי היה ראוי לקרותו שיתוף דדמי לו קצת דנעשה גם בשאר דברים מלבד הפת כמו שנעשה זה בשאר דברים. וי"ל דמשום דמה שתקנו תחלה היה עירובי חצרות וקראו שמו עירוב רצו לקרות לכל השאר עירוב כמוהו כיון דיש שום צד דמיון שהוא באוכל ולא רצו לדמותו לשיתוף שנעשה אחר כך:

**ג** **עירובי תבשילין שעורו אין פחות מכזית [ג] בין לאחד בין לאלפים.** ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפנות וכיוצא בהן **אלא [ג] בתבשיל שהוא פרפרת כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן.** ואפלו עדשים שבשולי קדרה ואפלו שמנונית שעל גבי הסכין שחותרין בה הצלי גורדו אם יש בו כזית סומך עליו משום עירובי תבשילין:



**ההראב"ד** עירובי תבשילין שיעורו וכו' ביום טוב בלבד. כתב הראב"ד ז"ל  
נ"ל שאם אפה [ולא בישל או בישל ולא אפה] ונאכל העירוב או אבד מה שעשה בעוד  
שהעירוב קיים מותר לו לשבת עכ"ל:

**מגיד משנה** עירובי תבשילין וכו'. בגמ' (דף ט"ז: ) אמר רב עירובי תבשילין  
צריכין כזית בין לאחד בין למאה: ואין עושין זה העירוב וכו'. בגמ' (דף ט"ז.)  
לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא וכל שכן פירות דלא ופשוט הוא ושם אמרו  
דדוקא תבשיל דמלפת אבל דייסא ללשון אחרון לא וזה דעת ההלכות וכן  
כתבו ז"ל ולזה כתב רבינו אלא תבשיל שהוא פרפרת. ודע שבתבשיל אחד בלא  
פת סגי וכן נראה מן ההלכות וכן כתבו מקצת הגאונים ז"ל, וזה דעת הרמב"ן  
והרשב"א וכדברי רבינו אלא שנהגו להחמיר להצריך פת ותבשיל להוציא  
מידי כל ספק: אפילו עדשים שבשולי קדרה וכו'. שם תני רבי חייא עדשים  
שבשולי קדרה סומך עליהם משום עירובי תבשילין והוא דאית בהו כזית אמר  
רב יהודה שמנונית שע"ג הסכין אדם גורדו וסומך עליו משום עירובי תבשילין  
והוא דאית ביה כזית:

**ד** תבשיל שאמרו לענין עירוב זה אפלו צלי אפלו שלוק אפלו  
כבוש או מעושן אפלו דגים קטנים שהדיחן במים חמין  
והדחתן היא בשולן לאכילה הרי זה סומך עליהן:

**מגיד משנה** תבשיל שאמרו וכו'. ברייתא שם (דף ט"ז: ) תבשיל זה אפילו צלי  
כבוש שלוק ומבושל ואפילו קוליס האספנין שהדיחו בחמין מעיו"ט. ופירש  
רבינו קוליס האספנין דגים קטנים ביותר שהדחתן זה גמר בשולן כנזכר פרק  
ט' מהלכות שבת. ורבינו הוסיף מעושן שלא נזכר בברייתא וירושלמי הוא  
בנדרים פ' הנודר מן המבושל שיוצאין במעושן משום עירובי תבשילין:

**ה** וצריך שיהיה עירוב זה מצוי עד <sup>[ד]</sup> שיאפה כל מה שהוא  
צריך לאפות ולבשל כל שהוא צריך לבשל. ויחם חמין כל  
שהוא צריך. ואם נאכל העירוב או אבד או נשרף קדם שיבשל  
או יאפה הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא  
אוכל ביום טוב בלבד. <sup>[ה]</sup> התחיל בעסתו או בתבשילו ונאכל  
העירוב או אבד הרי זה גומר:

**מגיד משנה** **וצריך שיהא עירוב זה וכו'.** במשנה (דף ט"ו): אכלו או שאבד לא יבשל עליו לכתחלה ובגמרא (דף י"ז). אמר אביי נקיטינן אם התחיל בעיסתו ונאכל עירובו הרי זה גומר: **ובהשגות** א"א נ"ל שאם אפה וכו'. וסברא נכונה היא שמה שנעשה בהיתר אפילו נתכוון לצורך יו"ט יכול להניחו לשבת ולבשל מכאן ואילך ליו"ט:

**לחם משנה** **וצריך שיהא עירוב זה מצוי עד שיאפה כל מה שהוא וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל נראה לי שאם אפה ולא בישל וכו'. אין לשון הראב"ד ז"ל מדוקדק כלל דהוה ליה למימר כשלא אפה ולא בישל לצורך שבת שמה שעשה לצורך יו"ט בעוד העירוב קיים מהני ולמה נקט שאפה ולא בישל או שבישל ולא אפה אין לדבר זה טעם. וגם נראה שהוא השיג על רבינו ז"ל מפני שמלשונו נראה שמכחיש לו דין זה שכתב ולבשל כל שהוא צריך לבשל דמשמע מה שצריך לבשל בין לשבת בין ליו"ט. ואפשר ליישב דברי רבינו ז"ל דרוצה לומר דלא אפה כלל דצריך שיהא עירובו קיים עד שיעשה כל מה שצריך לשבת אע"פ שעשאו לצורך יו"ט וכן הבין דבריו ה"ה ז"ל:

**הַמְנִיחַ עִירוּבֵי תְּבַשְׁלִין כְּדִי שְׂיִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם הוּא וְאַחֲרֵיהֶם צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶן כְּדָרְךָ שְׂמֹזְכָה בְּעִירוּבֵי שַׁבָּת. וְכָל שְׂזוֹכָה בְּעִירוּבֵי שַׁבָּת זוֹכָה בְּעִירוּבֵי תְּבַשְׁלִין. וְכָל שְׂאִינוּ זוֹכָה בְּאוֹתוֹ עִירוּבֵי אֵינוּ זוֹכָה בְּזָה:**

**מגיד משנה** **המניח עירובי תבשילין וכו'.** מימרא בעירובין פרק חלון (דף פ'). אמר שמואל עירובי תבשילין צריך לזכות ושם מבואר שדינו כעירוב שבת ונתבאר פ"א מהלכות עירובין ביד מי אדם מזכה:

**לחם משנה** **המניח עירובי תבשילין.** כתב הרב המגיד ז"ל ושם מבואר שדינו כעירוב שבת ע"כ. לא ידעתי היכא נתבאר זה בגמרא אבל בהלכות ביאר אותו:

**וְאֵינוּ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאֵלוּ שְׂזוֹכָה לָהֶן מֵעֶרְבַּ יוֹם טוֹב. אֲבָל הֵן צָרִיכִין לִידַע שְׂכָבֵר זָכָה לָהֶן אַחַר וְעֶרְבַּ לָהֶן וְאַחַר כֵּן יִסְמְכוּ עָלָיו וַיִּבְשְׁלוּ וַיֵּאָפוּ. אִם עַל פִּי שְׂפֵלָא יִדְעוּ אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב הָרִי אֵלוּ מִתְרִין. וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְעֶרְבַּ עַל כָּל הָעִיר וְעַל כָּל הַקְּרוֹב**

אֵלֶיהָ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וּלְמַחֵר <sup>[ח]</sup> מִכָּרִיז וְאוֹמֵר כָּל מִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ  
עִרוּבֵי תַבְשִׁילִין יִסְמָךְ עַל <sup>[ז]</sup> עִרוּבֵי :

**מגיד משנה ואינו צריך וכו'.** פי' יו"ט שחל (ביצה ט"ז:) אמר רב עירובי תבשילין צריכין דעת פשיטא דעת מניח בעינן דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן תא שמע דשמואל מערב אכולה נהרדעא רבי אמר רבי אסי מערבי אכולה טבריא. ובהלכות ושמעין מהני כולהו דלא בעינן דעת מי שהניחו לו אלא בשמודיעו ביו"ט עצמו שעירב עליו מאתמול הולך וסומך ומניח עליו ומבשל לכתחלה בשבת עכ"ל: **ויש לאדם לערב וכו'.** שם מכריז ר' יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי וכמה אמר רב רחומי בר זכריה עד תחום שבת. וכתב הרשב"א ז"ל אפילו עירב עירובי תחומין ויכול לבא אינו סומך עליו שלא נתן דעתו מן הסתם אלא על שהן תוך תחומו ולפיכך אם פירש אפילו על מי שיכול לבא אצלו ע"י עירובי תחומין אף הן סומכין עליו, עכ"ל. וזה דעת התוספות ואין לדברים אלו ראיה:

**ח** הַמְּנִיחַ עִרוּבֵי תַבְשִׁילִין חַיֵּב לְבָרֵךְ. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ  
מְלֶכֶד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצָוָנוּ עַל מִצְוֹת עִרוּב. וְאוֹמֵר  
בְּעִרוּב זֶה יִתֵּר לִי לְאַפּוֹת וּלְבִשֵׁל מִיּוֹם טוֹב שֶׁלְמַחֵר לְשַׁבָּת. וְאִם  
זָכָה בּוֹ לְאַחֲרִים יֹאמֵר לִי וּלְפָלוּנִי וּלְפָלוּנִי אוֹ לְאַנְשֵׁי הָעִיר כְּלָם  
לְאַפּוֹת <sup>[ח]</sup> וּלְבִשֵׁל מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת :

**מגיד משנה המניח עירובי תבשילין וכו'.** זה ידוע שכל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ויש מי שהוסיף בנוסח האמור להדליק את הנר וכ"כ בעל ההלכות למיפא ולבשולי ולמעבד כל צרכין ולאדלוקי שרגא וכתב הרשב"א ז"ל שכן ראוי לומר:

**לחם משנה ואומר בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל מיו"ט של מחר לשבת.** מ"ש של מחר אין הכונה לומר שאם עומד בעיו"ט שהוא יום ד' ולמחר הוא יום ה' ויום ו' שהם שני ימים טובים שיהא מותר לבשל מיום ה' לשבת דהרי כתב ה"ה למטה בשם בעל העיטור בשבת קרובה התירו ולא רחוקה ולא כתב שם ה"ה ז"ל שרבינו חולק משמע דהכי ס"ל אלא הכוונה כשחל יו"ט ביום ו' ויום שבת והוא עומד בעיו"ט שהוא יום ה' או שהוא בא"י דאין להם אלא יום אחד שהוא יום ו' :

**ט** מי שלא הניח ערובי תבשילין ולא הניחו לו אחרים. כָּשֶׁם שְׁאָסוּר לוֹ לְבִשֵׁל וְלֶאֱפוֹת כֶּדָּה קִמְחוֹ וּמֵאֲכָלוֹ אָסוּר. וְאָסוּר לְאַחַר שֶׁהֵנִיחַ לְעֶצְמוֹ לְבִשֵׁל וְלֶאֱפוֹת לָזֶה שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עַד שֶׁיִּקְנֶה לוֹ שְׁנִמְצָא זֶה מְבִשֵׁל וְאוֹפֶה שְׁלוֹ שְׁהָרִי קָנְהוּ. וְאִם רָצָה יִתֵּן אַחַר כֶּדָּה לָזֶה שֶׁלֹּא הֵנִיחַ בְּמִתְנָה :

**מגיד משנה** **מי שלא הניח עירובי תבשילין וכו'.** שם (דף י"ז.) איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר או דלמא הוא נאסר וקמחו אינו נאסר ואמרו תא שמע מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין לו ומבשלין לו כיצד הוא עושה מקנה קמחו לאחרים ואחרים אופין לו ומבשלין לו שמע מינה הוא נאסר וקמחו נאסר ש"מ. ובגמרא (דף כ"א:) גבי מתניי דב"ש אומרים אין טומנין את החמין אמר רבה מי שלא עירב עירובי תבשילין אופין לו פת אחת וטומנין לו קדרה אחת ומדליקין לו את הנר ונראה שהוא במחלוקת ולא הביאה הרב ז"ל בהלכותיו לפי שסבור שאינה הלכה. אבל הרי"ז הלוי והרשב"א ז"ל פסקוהו וכן כתב בספר קצר שלו לא היו שם אחרים להקנות להם קמחו או שלא רצה להקנות קמחו לאחרים אופין לו בצמצום פת אחת וטומנין לו קדרה אחת וצולין לו דג קטן ומדליקין לו את הנר, עכ"ל:

**לחם משנה** **מי שלא הניח וכו'.** מה שדחו הא דרבינו מהלכה עיין הטעם בב"י סימן תקכ"ז:

**י** מי שלא הניח ערובי תבשילין ובשלה ואפה לאכל ביום והותיר או שזמן אורחים ולא באו הרי זה אוכל המותר למחר. ואם הערים הרי זה אסור לאכלו. [ט] עבר ואפה ובשל לשבת אין אוסרין עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד שאם תתיר למערים נמצאו הכל מערימין וישתקע שם ערובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי ואם עבר היום לא יעבר פֵּעַם אַחֲרָת :

**מגיד משנה** **מי שלא הניח עירובי תבשילין וכו'.** במשנה (דף ט"ו:) אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת: **ואם הערים הרי זה אסור לאכלו.** ברייתא שם (דף י"ב.) **ואם הערים אסור: עבר ואפה וכו'.** בעיא שם (דף י"ז.)

ואתו למפשטה מברייתא זו ואם הערים אסור ודחה רב אסי הערמה קאמרת שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד ובעיין לא אפשיטא וכתבו המפרשים ז"ל דהוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא כדברי רבינו :

**לחם משנה עבר ואפה ובשל לשבת אין אוסרין עליו וכו'.** רבינו ז"ל פסק הבעיא להיתר וקשה דהרי בגמ' אתו למפשטה לאיסורא מהא דאמרינן (דף י"ח:) המעשר פירותיו בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דמשמע דמזיד אסור ותירצו דאייירי דאית ליה פירי אחריני ע"כ משמע דלרבינו דפשיט דהך בעיא להיתרא מוקי דהך ברייתא דאית ליה פירי אחריני וא"כ קשה שהרי בפי' כ"ג מהל' שבת כתב המגביה תרומות ומעשרות בין בשבת בין ביו"ט בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא כתב שם שצריך שיהיה לו פירות אחרים משמע דבכל גוונא אסור. וליכא למימר דלפי המסקנא לא צריכנא להאי תירוצא דאית ליה פירי דהא אמרו שם איסורא דשבת שאני דהא הוא ז"ל כתב דבין בשבת בין ביו"ט לא יאכל במזיד. וצריך לומר דהוא ז"ל מפרש כשחזרו ופשטו דהך בעיא לאיסורא מהא דהמטביל וכו' ותירצו אי נמי אפשר בשאלה וכו' דהך אי נמי קאי אכולהו אפילו לפשיטות קמא כלומר אי נמי בין הכא ובין התם אפילו דלית ליה פירי ואפילו דלית ליה מאני והטעם דאפשר בשאלה כלומר בפירות אפשר לשאול מחבירו וכן בכלים והוא ז"ל פסק כאי נמי ובזה דבריו מיושבים :

**יא** שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שְׁחָלוּ לְהִיּוֹת בְּחֻמֵּי שֵׁי וְעָרַב שַׁבָּת עוֹשָׂה עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין מִיּוֹם רְבִיעֵי שְׁהוּא עָרַב יוֹם טוֹב. שְׁכַח וְלֹא הִנִּיחַ מְנִיחוֹ בְּרֵאשׁוֹן וְיִמְתְּנָהּ. כִּיצַד. מְנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין בְּיוֹם חֻמֵּי שֵׁי וְאוֹמֵר אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב וְלִמְחָר חָל לְמָחָר אֲבִשָּׁל וְאוֹפֶה לְשַׁבָּת וְאֵינִי צָרִיד כְּלוּם וְאִם הַיּוֹם חָל וְלִמְחָר יוֹם טוֹב בְּעֲרוּב זֶה יִתֵּר לִי לְאֵפוֹת וְלִבְשָׁל לְמָחָר מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת :

**מגיד משנה שני ימים טובים של וכו'.** שם אמר רבה מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה :

**יב** כִּיּוֹצֵא בּוֹ הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כְּלָפְלוֹת שֶׁל טָבֵל בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן אוֹמֵר אִם הַיּוֹם חָל תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה וְאִם הַיּוֹם קִדָּשׁ אֵין בְּדַבְּרֵי כְּלוּם. וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם וּמְנִיחָהּ. וְלִמְחָר בְּשֵׁנֵי חוּזָר וְאוֹמֵר אִם הַיּוֹם קִדָּשׁ אֵין בְּדַבְּרֵי כְּלוּם וְאִם הַיּוֹם חָל תִּהְיֶה זֶה

תְּרוּמָה עַל זֶה וְקוּרָא עָלֶיהָ שֵׁם וּמְנִיחָהּ כְּדָרְךָ שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ  
בְּרֵאשׁוֹן. וּמְנִיחַ אֶת זֶה שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ שֵׁם תְּרוּמָה וְאוֹכֵל אֶת  
הַשְּׂנֵיָה :

**יג** בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּת אֲבָל  
בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה אִם שָׁכַח וְלֹא הִנִּיחַ בְּיוֹם  
רְבִיעֵי שׁוּב אֵינוֹ מְנִיחַ אֶלָּא סוּמְךָ עַל אַחֲרִים אִם יֵרְבוּ עֲלָיו אוֹ  
מִקְנֵה קִמְחוֹ לְמִי שְׁעָרַב אוֹ יִהְיֶה אֶסוּר לְאַפּוֹת וּלְבַשָּׁל לְשַׁבָּת.  
וְכֵן אִם שָׁכַח וְלֹא הִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִיוֹם רְבִיעֵי שׁוּב אֵינוֹ מִפְּרִישׁ  
עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת :

**מגיד משנה (יב-יג) כיוצא בו היו לפניו וכו'.** בעירובין פי' בכל מערבין (דף  
ל"ט:) ברייתא היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר אם היום חול תהא זו  
תרומה על זו אם היום קדש אין בדברי כלום וקורא עליה שם ומניחה למחר  
הוא אומר אם היום חול תהא זו תרומה על זו אם היום קדש אין בדברי כלום  
וקורא עליה שם ואוכלה ומסקנא דכן הלכה בשני ימים טובים של גלויות אבל  
לא בשני ימים טובים של ר"ה וכן כתוב בהלכות. וכן גבי עירובי תבשילין  
מפורש פ"ק דיו"ט (דף ו'). דאינו מתנה אלא בשני ימים טובים של גלויות אבל  
לא בשני ימים טובים של ר"ה וזה מוסכם. וכתב בעל העטור שאף אם עירבו  
ביום ד' אינו יכול לאפות ביום ה' לשבת דשבת קרובה התירו ע"י עירוב שבת  
רחוקה לא התירו :

**יד** \* כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ שֶׁאֲמַרְנוּ הָיוּ בְּזִמְן שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין שֶׁל  
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרֵאשִׁי וְהָיוּ בְּנֵי הַגְּלוּת עוֹשִׂין שְׁנֵי  
יָמִים כְּדִי לְהַסְתִּילֵק מִן הַסֶּפֶק לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ  
בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הַיּוֹם שֶׁבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סוּמְכִין עַל  
הַחֲשָׁבוֹן וּמְקַדְּשִׁין עֲלָיו אֵין יוֹם טוֹב שְׁנֵי לְהַסְתִּילֵק מִן הַסֶּפֶק  
אֶלָּא מְנַהֵג בְּלִבָּד :

**ההראב"ד כל הדברים האלו וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אע"פ שיש בדבריו כעין  
טעם לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה וכל שכן הוא שהרי השני  
עתה חול גמור הוא שהרי אדר ואייר ואלול חסרים הם ואינן אלא יום אחד

ראשי חדשים הסמוכין להם ואם יאמר בשני אם אתמול קדש והיום חול אין בדברי של אתמול כלום והיום תהיה זו תרומה על זו כל שכן שיכול לומר מאתמול עכ"ל:

**לחם משנה** כל הדברים האלה שאמרנו וכו'. יש בכאן מקום שאלה דבפי"ק דביצה (דף ד') גבי שבת ויו"ט הסמוכים זה לזה רב אמר נולדה בזה אסורה בזה אמרו שם בגמ' דקסבר רב שתי קדושות הן ומ"מ מתסר משום הכנה דרבה ופסק רבינו ז"ל הלכה כרב בסוף פרק ב' וכהכנה דרבה פוסק ג"כ בראש הפרק א"כ כפי סברתו של רבינו כאן דל"ל בשני שהוא ספק חול דידיעין ודאי שהוא חול ומ"מ חכמים גזרו מדרך הודאי ועשאוהו קדש א"כ בשני ימים טובים של גליות עתה בזמן הזה דהם שתי קדושות דהרי אין לומר כאן דהוא ספק דחכמים עשאוהו קדש למה לא יהא אסור ביצה שנולדה בראשון ביום ב' כמו שבת ויו"ט שאע"פ שהם שתי קדושות מ"מ אסור משום הכנה דרבה הכא נמי נימא הכי וזה לא משמע מדברי רבינו ז"ל דהוא לא חלק מזמן הקדום לזמן הזה אלא לענין הדברים שהזכיר אבל לא לענין ביצה. ולכאורה נראה דלענין ביצה נמי יש לחלק דאין להתירו ביו"ט שני ממה נפשך אם הראשון קדש וכו' כמ"ש רש"י ז"ל בפרק אין צדין דהא ידעין ודאי דהשני הוא חול ומ"מ עשאוהו קדש. וי"ל דבשלמא התם בענין הביצה אינו מתנה כלל אלא ממילא כיון דהשני הוא חול הוא מותר אבל הכא שעל כל פנים צריך להתנות כמו שהיו עושים מקודם כשהיה להם ספק שהיו מתנים וע"כ צריך לעשות עתה כל מה שהיו עושים בראשונה כשהיה להם ספק משום הזהרו במנהג אבותיכם א"כ כשהיה מתנה ואמר אם היום קדש ואתמול חול או אם היום חול ולמחר קדש התנאי שמוציא מפיו הוא דבר שקר דהרי היום חול וכי תימא יעשה הדבר בלא תנאי זה אי אפשר דצריך לעשות כמו שהיו עושים בראשונה כמו שפירשתי:

**טו** ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא ערובי תבשילין ולא ערובי חצרות ולא שתופי מבואות ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הכל מערב יום טוב בלבד:

**מגיד משנה** (יד-טו) כל הדברים וכו'. ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה וכו'. סברת רבינו ז"ל בזה נראית נכונה מאד לפי שדבר ברור הוא שהיום יום חמישי ידוע לנו שהוא יו"ט בברור ושיום ששי הוא חול אלא שאנו עושין אותו יו"ט ואם כן היאך יערב ביו"ט והאיך יתנה ויאמר אם היום חול והוא יודע אי זה מהן חול ואי זה מהן קדש ולא בשביל ספק אנו עושין היום

שני יו"ט. ובהשגות כתוב א"א אע"פ שיש בדבריו כעין טעם וכו' והיום תהיה זו תרומה על זו כ"ש שיכול לומר שהמעשה אינו נגמר אלא בשני ודבורו בראשון לא יעשה כלום עכ"ל. והוא הדין לדבריו בהנחת עירוב שכל שכן שיכול לומר אם היום יו"ט ולמחר חול ומ"מ אין זה מספיק שהרי התנאי כולל שני ימים המסופקים ובזמן הזה אין כאן ספק והיאך יאמר בתרומה אם אתמול קדש והיום חול תהיה תרומה והלא ידוע שכן הוא כדבריו שהיום חול וחכמים מדרך הודאי עשאוהו קדש וגזרו בו שלא לתרום ונמצא מפקיע גזרתם בידיים שגזרו מדרך הודאי וכן הדין בעירוב שכשהוא מתנה ביום חמישי אם היום קדש ולמחר חול אינו צריך עירוב ידוע שכן הוא כדבריו ואין עירובו כלום ונמצא אופה ביו"ט שני של דבריהם לצורך שבת בלא עירוב אלא ודאי סברת רבינו ראויה אליו ונמוקו עמו כנ"ל:

**טז** כָּשֶׁם [כ] שְׁמִצּוֹה לְכַבֵּד שֶׁבֶת וְלַעֲנֹגָה כָּךְ כָּל יָמִים טוֹבִים שֶׁנֶּאֱמַר [\(ישעיה נח-יג\)](#) 'לְקַדּוֹשׁ ה' מְכַבְּד' וְכָל יָמִים טוֹבִים נֶאֱמַר בְּהֶן [\(ויקרא כג-ז\)](#) 'מִקְרָא קִדְשׁ'. וְכָבֵד בְּאַרְנוֹ הַכְּבוֹד וְהַעֲנוּג בְּהִלְכוֹת שֶׁבֶת. וְכֵן רָאוּי לְאָדָם שֶׁלֹּא יִסְעֵד בְּעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעַלָּה כְּעָרֵב שֶׁבֶת שֶׁדָּבָר זֶה בְּכֻלָּל הַכְּבוֹד. וְכָל הַמְבִזָּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת כְּאֵלוֹ נִטְפֵּל לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים:

**מגיד משנה** **כשם שמצוה לכבד וכו'.** פי' יו"ט שחל (דף ט"ו): ובהרבה מקומות: **וכל המבזה את המועדות וכו'.** פרק ערבי פסחים (דף קי"ח). אמר רב ששת משום ראבי"ע כל המבזה את המועדות כאלו עובד עכו"ם שנאמר אלהי מסכה לא תעשה לך וכתוב בתריה את חג המצות תשמור:

**יז** שְׁבַעַת יָמֵי הַפֶּסַח וְשִׁמּוֹנֵת יָמֵי הַחֵג עִם שְׁאָר יָמִים טוֹבִים כְּלָם אֲסוּרִים בְּהִסְפֵּד וְתַעֲנִית. וְחָיֵב אָדָם לְהִיּוֹת בְּהֶן שְׁמִחַ וְטוֹב לֵב הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ וְכָל הַנְּלוּיִם עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים טז-ז\)](#) 'וְשִׂמְחָתָ בְּחֻגְדֵי וְגו'.' אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂמִחָה הָאֲמוּנָה כָּאֵן הִיא קָרְבֵן שְׁלָמִים כְּמוֹ שֶׁאֲנוּ מְבַאֲרִין בְּהִלְכוֹת חֲגִיגָה יֵשׁ בְּכֻלָּל אוֹתָהּ שְׂמִחָה לְשִׂמְחָה הוּא וּבְנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ כָּל אֶחָד כְּרָאוּי לוֹ:



**מגיד משנה** **שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים וכו'.**  
איסור ההספד והתענית מבואר במועד קטן (דף כ"ז.) ובפסחים (דף ס"ח):  
פרק אלו דברים ובשאר מקומות ויתבאר למטה בארוכה. וחיוב השמחה  
מפורש פ' ערבי פסחים (דף ק"ט.) ת"ר חייב אדם לשמח את ביתו בחג שנאמר  
ושמחת בחגך במה משמחן ביין ר' יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים  
בראוי להן אמר רב יוסף בבבל בבגדי צבעונין בארץ ישראל בכלי פשתן  
המגוהצין ושם אמר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר  
וזבחת שלמים ואכלת שם וכו' :

**יח** **כיצד.** הקטנים נותן להם קליות וּאֲגוּזִים וּמְגַדְנוֹת.  
והנשים קונה להן בַּגְדִים וְתַכְשֵׁיטִין נָאִים כָּפִי מְמוֹנוֹ.  
והאנשים אוכלין בֶּשֶׂר וְשׁוֹתִין יַיִן שְׂאִין שְׂמֵחָה אֶלָּא בְּבֶשֶׂר וְאִין  
שְׂמֵחָה אֶלָּא בַּיַּיִן. וְכִשְׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה חַיֵּב לְהֵאָכִיל לַגֵּר  
לִיתוֹם וְלֵאלְמָנָה עִם שְׂאֵר הָעֲנִיִּים הָאֲמֻלָּלִים. אָבֵל מִי שְׁנוּעֵל  
דְּלִתוֹת חֲצָרוֹ וְאוֹכֵל וְשׁוֹתָה הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְאִינוּ מְאָכִיל  
וּמִשְׁקָה לְעֲנִיִּים וְלִמְרִי נֶפֶשׁ אִין זֹו שְׂמֵחָת מְצוּהָ אֶלָּא שְׂמֵחָת  
כָּרְסוֹ. וְעַל אֵלוֹ נֶאֱמַר **(הושע ט-ד)** 'זְבַחֵיהֶם כְּלָחֶם אוֹנִים לָהֶם כָּל  
אֲכָלְיוֹ יִטְמְאוּ כִּי לַחֲמָם לְנִפְשָׁם'. וְשְׂמֵחָה כְּזֹו קָלוֹן הִיא לָהֶם  
שְׂנֵאֱמַר **(מלאכי ב-ג)** 'וְזָרִיתִי פָּרֵשׁ עַל פְּנֵיכֶם פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם':

**מגיד משנה** **וכשהוא אוכל חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר וכו'.**  
דברים אלו מבוארים בכתוב והפסוקים שהביא רבינו לראיה ראויין אליו  
להביאם :

**לחם משנה** **כיצד הקטנים נותנים להם קליות.** עיין בבית יוסף ז"ל סוף  
הלכות יו"ט : שאין שמחה אלא בבשר. עיין שם :

**יט** אף על פי שְׂאָכִילָה וְשִׁתְיָה בְּמוֹעֲדוֹת בְּכָלֵל מְצוּת עֲשֵׂה. לֹא  
יְהִיֶּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ. אֶלָּא כֶּדָּהּ הִיא הַדָּת. בְּבִקְרָה  
מִשְׁפִּימִין כָּל הָעָם לְבִתֵּי כְּנִסְיוֹת וּלְבִתֵּי **טז** מְדַרְשׁוֹת וּמִתְפַּלְלִין  
וְקוֹרִין בְּתוֹרָה בְּעֵנֶן הַיּוֹם וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהֶם וְאוֹכְלִין. וְהוֹלְכִין  
לְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת קוֹרִין וְשׁוֹנִין עַד חֲצֵי הַיּוֹם. וְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם

מִתְפַּלְלִין וְתַפְּלַת הַמִּנְחָה וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהוּן לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת שְׁאָר  
הַיּוֹם עַד הַלַּיְלָה :

**מגיד משנה** אף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות וכו'. פרק יום  
טוב שחל (ביצה דף ט"ו:) ובפסחים פרק אלו דברים (דף ס"ח:) תניא ר'  
אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה ר'  
יהושע אומר חלקו חציו לאכילה ושתייה וחציו לבית המדרש ע"כ וקיימא לן  
דרבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע :

**ב** כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְשָׁמַח בְּרַגְלָא לֹא יִמְשֹׁךְ בֵּינָן <sup>[מ]</sup> וּבְשָׁחוּק  
וְקִלּוֹת רֹאשׁ וַיֹּאמֶר שְׁכָל מִי שִׁיּוֹסִיף בְּזָה יִרְבֶּה בְּמִצְוֹת שְׁמִיחָה.  
שֶׁהַשְּׂכָרוֹת וְהַשְּׁחוּק הַרְבֵּה וְקִלּוֹת הָרֹאשׁ אֵינָה שְׁמִיחָה אֶלָּא  
הוֹלָלוֹת וְסִכְלוֹת וְלֹא נְצַטְוִינּוּ עַל הַהוֹלָלוֹת וְהַסִּכְלוֹת אֶלָּא עַל  
הַשְּׁמִיחָה שֵׁישׁ בָּהּ עֲבוֹדַת יוֹצֵר הַכֹּל שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח-מז) 'תַּחַת  
אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרַב כָּל'. הָא  
לְמַדְתָּ שֶׁהָעֲבוֹדָה בְּשִׂמְחָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְעַבֵּד אֶת הַשֵּׁם לֹא מִתּוֹךְ  
שְׁחוּק וְלֹא מִתּוֹךְ קִלּוֹת רֹאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂכָרוֹת :

**מגיד משנה** כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך בין ובשחוק וכו'. גם  
זה מבואר :

**כא** חִיבִין בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בְּרַגְלִים שִׁיְהִיו מְסַבְּבִין  
וּמְחַפְּשִׁין בְּגִנּוֹת וּבַפְּרִדָּסִים וְעַל הַנְּהָרוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְקַבְּצוּ  
לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת שָׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וַיְבוֹאוּ לַיָּדִי עֲבָרָה. וְכֵן  
נִזְהָרוּ בְּדָבָר זֶה לְכֹל הָעָם כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים  
בְּבִתְיָהֶם לְשִׂמְחָה. וְלֹא יִמְשְׁכוּ בֵּינָן שְׂמָא יְבוֹאוּ לַיָּדִי עֲבָרָה :

**מגיד משנה** חייבים בית דין להעמיד וכו'. זה למד רבינו מדאמר אביי בשלהי  
קדושין (דף פ"א.) אמר אביי סקבא דשתא ריגלא וכו' :

**כב** \* יָמִים שְׁבִין רֹאשׁוֹן וְשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח וְרֹאשׁוֹן וְשִׁמְיָנִי שֶׁל  
חַג הַסִּכּוֹת וְהוּן בְּגוֹלָה אַרְבָּעָה בְּתוֹךְ הַפֶּסַח וְחִמְשָׁה בְּתוֹךְ הַחָג

הם הנקראין חלו של מועד ונקראין מועד. ואף על פי שהם חִיבִין בְּשִׁמְחָה וְאַסוּרִין בְּהֶסֶפֶד וְתַעֲנִית מִתֵּר לְסִפּוֹד בְּהוֹן תְּלַמִּיד חָכֵם בְּפָנָיו. אָבֵל לְאַחַר שְׂיִקְבֵר אָסוּר לְסִפּוֹדוֹ בְּהוֹן. וְאִין צְרִיךְ לומר בְּרֵאשִׁי חֲדָשִׁים בְּחִנְכָּה וּבְפוּרִים שְׂסוּפְדִין בְּהוֹן תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים בְּפָנָיו אֵף עַל פִּי שְׂיִמִּים אֱלוֹ אָסוּרִין בְּהֶסֶפֶד וְתַעֲנִית. אָבֵל לְאַחַר הַקְּבוּרָה אָסוּר לְסִפּוֹד בְּהוֹן :

**ההראב"ד** ימים שבין ראשון וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ויום שמועה כבפניו דמי עכ"ל:

**מגיד משנה** ימים שבין ראשון ושביעי וכו'. פרק אלו מגלחין במועד קטן (דף כ"ז): מימרא אין מועד בפני תלמידי חכמים וכל שכן חנוכה ופורים והני מילי בפניו אבל שלא בפניו לא ושם העלו דיום שמועה כבפניו דמי וכן כתוב בהשגות א"א ויום שמועה וכו'. וכן כתוב בהלכות וכבר כתב כן רבינו פרק י"א מהלכות אבל:

**כג** אין מניחין מטת המת ברחוב במועד שלא להרגיל את ההספד אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד. וכן אין קורעין ולא [ג] מברין ולא חולצין הפתף במועד על המת אלא קרוביו [ס] שהן חִיבִין לְהִתְאַבֵּל עֲלָיו. ואם הָיָה חָכֵם או אָדָם כְּשֶׁר או שְׁהָיָה עוֹמֵד עֲלָיו בְּשַׁעַת נְטִילַת נְשִׁמָּה הָרִי זֶה קוֹרֵעַ עֲלָיו בְּמוֹעֵד אֵף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ קְרוֹבוֹ. וְאִין קוֹרֵעִין בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי כָּלֵל וְאַפְלוֹ קְרוֹבֵיו שֶׁל מֵת :

**מגיד משנה** אין מניחין מטת המת וכו'. משנה שם (דף כ"ז). אין מניחין את המטה ברחוב מפני שמרגלת את ההספד: וכן אין מתאבלין וכן אין וכו'. משנה שם (דף כ"ד כ"ה). אין קורעין ולא חולצין ולא מברין אלא קרוביו של מת ובגמ' ובהלכות דעל חכם או אדם כשר או אדם דעלמא אי קאי בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע במועד וכבר נזכרו דינין אלו שעד סוף הפרק בפ"א מהל' אבל: ואין קורעין ביו"ט שני וכו'. כך כתבו וכן הסכים הרמב"ן ז"ל ועיקר. ודע שאפילו ביו"ט שני האחרון של פסח ושל סוכות ושל עצרת שהקובר את מתו נוהג בהן אבלות כנזכר פרק עשירי מהלכות אבל וכדעת הגאונים כמו שיתבאר שם אף בימים אלו אינו קורע זה דעת רבינו והרמב"ן ז"ל. וראיתי

מקשים על זה מדין ק"ו ומה חולו של מועד שאינו נוהג אבלות חייב לקרוע יו"ט שני האחרון שנוהג אבלות לא כל שכן שחייב לקרוע ואני משיב מה לחולו של מועד שאינו אסור בעשיית מלאכה כזו ואפילו מדבריהם תאמר ביו"ט שני שהוא אסור מדבריהם בכל מה שאסור ביו"ט ראשון ואם אמרו שנוהג אבלות לפי שאינו מחלל יו"ט אלא שמחת יו"ט יאמרו שיחלל יו"ט בידים ויקרע כנ"ל:

**לחם משנה** ואין קורעים ביו"ט שני וכו'. על מה שתירץ ה"ה ז"ל דאיכא למפרך מה לחוה"מ שאינו אסור במלאכת הקריעה מדבריהם תאמר ביו"ט שאסור מדבריהם וכו'. יש להקשות דכיון דאין איסור מלאכה ביו"ט שני אלא מדבריהם נעביד הכנסת פירכא (בק"ו) כיון דאיכא כתובה בתורה ונעביד הכי ומה חוה"מ שאע"פ שאינו אסור בעשיית מלאכה לא הועילה לו קולתו זו אלא אינו נוהג בו אבלות ומי"מ חייב לקרוע יו"ט האחרון שאע"פ שהוא אסור בעשיית מלאכה נוהג בו אבלות אינו דין שיהא חייב לקרוע. וי"ל דלתרץ זה כתב ה"ה ואם אמרו שנוהג אבלות כלומר ליכא כאן הכנסת פירכא דאם נוהג אבלות אין ראוי מן הדין שיהא היתר עשיית מלאכה מה שאין כן בחוה"מ. אבל מי"מ קשה דמדכתב רבינו ז"ל ההבראה בחוה"מ משמע דאסורה ביו"ט שני וכן הספד של תלמיד חכם וכן כתב רבינו ז"ל פרק י"א מהלכות אבלות וא"כ תפול שם קושיא זו של ק"ו זה ונאמר ויהיו מספידין ביו"ט האחרון של פסח מק"ו ומה חוה"מ שאינו נוהג אבלות מברין ומספידין יו"ט שנוהג אבלות אינו דין שמברין ומספידין מה לחוה"מ וכו' נעביד הכנסת פירכא דהשתא ליכא למימר ואם אמרו שנוהג אבלות וכו' כמ"ש ה"ה ז"ל דאין הספד והבראה חילול ביו"ט מבחוה"מ. וכי תימא שמה שכתב רבינו ז"ל בפרק י"א מהלכות אבל ביו"ט שני לא הוי יו"ט האחרון אלא יו"ט שני של פסח האחרון מבי' ימים הראשונים זה אי אפשר שהרי משמע יו"ט שני כל יו"ט שני שבעולם דהא קאמר ואין קורעים ואין מברין וכי היכי דקריעה הוי בכל יו"ט שני הי"נ הבראה וה"ה הספד ת"ח ועוד דאם לא תאמר כן מה הקשו כאן על רבינו ז"ל נימא דמאי דכתב רבינו ז"ל כאן לא הוי יו"ט האחרון דאין סברא לומר דמשום דקאמר רבינו ז"ל כלל משמע הכי דמאי דקאמר כלל הוא לאפוקי קרוביו של מת כמו שביאר בסוף דבריו אלא ודאי דכל יו"ט במשמע וצ"ע:

**כז** נְשִׁים בַּמוֹעֵד בְּפָנֵי הַמֵּת מְעַנּוֹת אֶבֶל לֹא מְטַפְחוֹת וְלֹא מְקוֹנְנוֹת. נִקְבְּרַת הַמֵּת אֵינָן מְעַנּוֹת. בְּרֵאשִׁי חֻדְשִׁים וְחֻנְפָּה וּפּוֹרִים בְּפָנֵי הַמֵּת מְעַנּוֹת וּמְטַפְחוֹת אֶבֶל לֹא מְקוֹנְנוֹת. אֵי זֶהוּ

ענוי שְׂכָלְךָ עוֹנוֹת כְּאַחַת. קִינָה אַחַת אוֹמֶרֶת וְכָלְךָ עוֹנוֹת. וְאַסוּר  
לְאָדָם שְׂעוּרָר עַל מֵתוֹ קֵדָם לְרַגֵּל שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּדִי שְׁלֹא יָבֵא  
הָרַגֵּל וְהוּא נֶעְצָב וְלִבּוֹ דוֹאֵג וְכוֹאֵב מְזַכְרוֹן הַצֶּעַר אֲלֵא יִסִּיר  
הַדָּאָגָה מִלִּבּוֹ וַיִּכְוֶן דַּעְתּוֹ לְשִׂמְחָה :

**מגיד משנה נשים במועד וכו'.** משנה שם (דף כח:) נשים במועד מענות אבל לא מטפחות רשב"ג אומר הסמוכות לפני המטה מטפחות בחנוכה ובפורים ובראשי חדשים מענות ומטפחות בזה ובזה אין מקוננות נקבר המת לא מענות ולא מטפחות אי זהו ענוי שכולן עונות כאחת קינה אחת אומרת וכלן עונות אחריה שנאמר למדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה אבל לעולם הבא מהו אומר בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים: **ואסור לאדם לספוד וכו'.** פ"ק (מ"ק ח'). במשנה לא יעורר אדם על מתו ולא יספוד קודם לרגל שלשים יום ואמר רבא בגמרא דטעמא משום מעשה באדם אחד שכנס מעותיו לעלות לרגל ובא ספדן אחד ועמד על פתחו ונטלתן אשתו ונתנה לו ונמנע לעלות לרגל ובאותה שעה גזרו על כך ושמואל אמר לפי שאין המת משתכח מן הלב עד שלשים יום מאי בינייהו דקא עביד בחנם. ורבינו פוסק כשמואל לפי שבירושלמי נראה כמותו ובירושלמי חלקו בין מת חדש למת ישן וכן בדין לפי טעם שמואל שכל שהוא חדש אפילו לא יספדנו א"א לו להשתכח תוך שלשים. וכבר הזכיר חילוק זה רבינו פי"ח מהל' אבל וזה דעת הר"א ז"ל בפירושו לפסוק כשמואל ויש מן הגאונים שפסקו כרב וכל שעושין בחנם מותר ולזה הסכימו הרשב"א והרמב"ן ז"ל:

## הלכות שביתת יום טוב - פרק שביעי

**א** חָלוּ שֶׁל מוֹעֵד אֶף עַל פִּי שְׁלֹא נֶאֱמַר בּוֹ [\(ויקרא כג-כד\)](#) [\(ויקרא כג-לט\)](#) 'שִׁבְתוֹן הוֹאִיל וְנִקְרָא <sup>[א]</sup> [\(ויקרא כג-ז\)](#) 'מִקְרָא קִדְשִׁי וְהָרִי הוּא זְמַן חֲגִיגָה בְּמִקְדָּשׁ אֲסוּר בַּעֲשִׂית מְלֶאכָה כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כְּשֶׁאֵר יָמֵי הַחֹל שְׂאִין בָּהֶן קִדְשָׁה כָּלֵל. וְהַעוֹשָׂה בּוֹ מְלֶאכָה הֶאֱסוּרָה מִכִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת מִפְּנֵי שְׁאֲסוּרוֹ <sup>[ב]</sup> מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְלֹא כָּל

מְלֹאכֶת עֲבוֹדָה אֲסוּרָה בּוֹ כְּיוֹם טוֹב שְׁסוֹף הָעֵינָן בְּדַבְרִים  
שֶׁנֶּאֱסָרוּ בּוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּיוֹם חַל לְכָל דָּבָר. לְפִיכָךְ יֵשׁ  
מְלֹאכֹת אֲסוּרוֹת בּוֹ וַיֵּשׁ מְלֹאכֹת מִתְּרוֹת בּוֹ :

**מגיד משנה** **חולו של מועד אע"פ וכו'.** דעת רבינו שחולו של מועד דבר תורה מותר בכל מלאכה והברייתות הנזכרות בגמרא פרק אין דורשין (חגיגה י"ח). הם אסמכתא בעלמא וזהו ששם דרשו בברייתא אחת איסור המלאכה ממ"ש ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי עצור אף ששי עצור אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששי עצור בכל מלאכה ת"ל וביום השביעי עצרת שביעי עצור בכל מלאכה ואין ששי עצור בכל מלאכה שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים וכו'. ובפסחים (דף ק"כ.) מוקים לה לדרוש מה שביעי רשות מאכילת מצה אף ששי רשות ועוד שאם היה חולו של מועד אסור דבר תורה היה אסורו לאו או עשה ולא מצאנוהו ואין אחד מן המחברים שמנו המצות מי שמנה חש"מ אלא אסמכתא בעלמא הוא וכן נראה מן התוספות ועוד ראייה ממה שהזכירו בירושלמי אמר רבי אבא בר ממל אילו היה מי שימנה עמי הייתי מתיר מלאכה בחש"מ כלום אסרו אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחים ועוסקים בתורה כדון אינון אכלין ושתין ופחזין. ואמרו פרק מי שהפך (מ"ק י"ב:) גבי כיון מלאכתו במועד דחש"מ מדרבנן. מאלו למד רבינו שחולו של מועד מדבריהם. ובאמת שהסוגיא שבפרק אין דורשין מורה שהוא מן התורה. וכן בראש מי שהפך (דף י"א:) אמר רב שישא דימי אבלו דרבנן וחולו ש"מ דאורייתא ובמקומות אחרים. ואפשר שדעת רבינו שיש לו עיקר בדאורייתא מקרבן מוסף ומצות שמחה. אבל הרמב"ן ז"ל הטיל פשרה ואמר שכל מלאכה שאינה לצורך המועד ואינו דבר האבד אסורה מן התורה ושהוא לצורך המועד מותר בין במלאכת אומן בין במלאכת הדיוט אע"פ שאינו דבר האבד וכן כל שהוא דבר האבד מותרת אע"פ שאינה לצורך המועד ואע"ג דאית בה טירחא יתירתא וחכמים מדבריהם אסרו קצת מלאכות אלו כמו שיתבאר. ועל זה אמרו בירושלמי שהיה ראוי להתיר מלאכות אלו כדי שיתעסקו בהן ולא יהיו בטלן שהבטלה מביאה לידי פחיזות ועיקר חש"מ ודאי דבר תורה הוא ע"כ דבריו. ונראה שלזה הסכים הרשב"א ז"ל סוף פי' לפני אידיהן :

**לחם משנה** **חולו של מועד אע"פ שלא נאמר בו שבתון הואיל ונקרא מקרא** קדש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה וכו'. לפי מה שכתב הרמב"ן שכל מלאכה שאינה לצורך וכו' קשה דאיך יתרץ הברייתא שאמר פרק אין דורשין (דף י"ח) מה שביעי וכו' עד ואיזו מלאכה מותרת ע"כ. הרי מבואר שם דכל מה שאסרו חכמים הוא דין תורה שהכתוב מסר הדבר

לחכמים. ונ"ל דהכי קאמר הכתוב מסר לחכמים שהם יאמרו לך הדברים שהם אסורים מדין תורה שהוא היכא שאינו לצורך מועד ואינו דבר האבד. אבל אין הכונה לומר שכל מה שאסרו חכמים הוא אסור מדין תורה. אבל מ"מ קשה דכיון דבתחילה הקשו אימא שביעי מצוה בכל מלאכה משמע דרוצה להעמיד ההקש לחומרא בכל מה שאפשר משום דלחומרא מקשינן ומשום דאמר קרא וביום השביעי לא העמידו לגמרי וא"כ קשה דסוף סוף נעמידהו בכל מה שאפשר ונאמר הכתוב מסר לחכמים וכל מה שאמרו חכמים יהיה אסור מן התורה כמו בימים טובים שמסרם לחכמים והשתא הוי טפי לחומרא כלומר דדוקא דבר שלא לצורך המועד ואינו דבר האבד שיהא אסור לבד ואם כן כיון דאיכא לאוקומי קרא לחומרא טפי מוקמינן ליה. וי"ל בדוחק שלא רצו חכמים להחמיר כל כך שאינו נראה להם סברא כלל להחמיר כל כך מדין תורה אלא דוקא דבר שאינו אבד ושלא לצורך המועד. וגם צריך לומר [כן] לפי הרמב"ן ז"ל במה שאמר בריש פרק מי שהפך (דף י"א): אלא אפילו במועד דאיסור מלאכה מדאורייתא:

**ב** ואלו הן. כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד הרבה עושין אותה. ובלבד שלא יהיה בה טרח הרבה. כיצד. משקין בית השלחין במועד אבל לא בית המשקה. שאם לא ישקה בית השלחין והיא הארץ הצמאה יפסדו בו האילנות שבה. וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הברכה או ממי הגשמים מפני שהוא טרח גדול. אבל משקה הוא מן המעין בין שהיה בין שיצא לכתחלה ממשיכו ומשקה בו. וכן כל כיוצא בזה:

**מגיד משנה** ואלו הן כל מלאכה וכו'. ראש המסכתא (מ"ק ב'): משקין בית השלחין במועד בין ממעין שיצא בתחלה בין ממעין שלא יצא בתחלה אבל אין משקין לא ממי גשמים ולא ממי קילון ואמרו בגמ' ובהלכות בית השלחין אין בית הבעל לא מ"ט במקום פסידא לא גזרו רבנן במקום הרוחה גזרו רבנן ואפי' במקום פסידא מטרח טירחא יתירא לא שרו רבנן דקתני לא ממי גשמים ולא ממי קילון:

**כסף משנה** וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הברכה וכו'. נראה מדברי רבינו לכאורה שכל שהוא צריך לדלות ולהשקות מיקרי טירחא יתירא ואסור אבל אם אינו צריך אלא להמשיך ולהשקות ולא לדלות כלל משמע

דשרי אפילו במי בריכה או מי גשמים ויש לתמוה שכפי מה שאמרו בגמרא (מ"ק דף ד'.) במי גשמים אפילו ממשיך אסור או גזירה אטו מי קילון או משום דמי גשמים נמי לידי מי קילון אתו ולפיכך צריך לפרש דה"ק לא ידלה וישקה מן הבריכה וכן לא ישקה ממי הגשמים אע"פ שאינו דולה אלא ממשיך ברגלו. ומ"ש מפני שהוא טורח גדול. אדולה ומשקה מן הבריכה כפשטיה קאי שטורח גדול הוא ואמשקה ממי גשמים ה"ק לפי שאפשר לבא לידי טורח גדול כלומר כשיתחיל להמשיך ולהשקות יחסרו המים ויצטרך לדלות ולהשקות דהוי טורח גדול, וסוף דבריו דייקי הכי גבי מעין ממשיכו ומשקה בו משמע דלא שרי אפילו ממשיך אלא במעין דוקא אבל לא בבריכה ולא במי גשמים וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה :

**ג \*** הוּפֵךְ אָדָם אֶת זֵיתוֹ בַּמוֹעֵד וְטוּחַן אוֹתוֹ וְדוֹרֵךְ אוֹתוֹ וּמְמַלֵּא הַחֲבִיּוֹת וְגַף אוֹתוֹ כְּדָרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל. כָּל שֵׁישׁ בּוֹ הַפֶּסֶד אִם לֹא נַעֲשֶׂה עוֹשֶׂהוּ כְּדָרְכוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁנוּי. וְכֵן מְכַנִּיס אָדָם פְּרוֹתָיו מִפְּנֵי הַגְּנָבִים וּבִלְבָד שֵׁיכְנִיסִם בְּצַנְעָה. וְשׂוֹלָה פְּשִׁתָּנוּ מִן הַמְּשֻׁרָה בְּשִׁבִיל שֶׁלֹא תֵאבֹד. <sup>ג</sup> וְכֵן כָּרָם שֶׁהִגִיעַ זְמָנוֹ לְהַבְצֵר בַּמוֹעֵד בּוֹצְרִין אוֹתוֹ :

**ההראב"ד** הוּפֵךְ אָדָם אֶת זֵיתוֹ וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אני לא מצאתי כן אלא זיתיו הפוכין ושטין אבל בהפוך אחר לא שאינן מתעפשות כ"כ והכי איתא בירושלמי עכ"ל:

**מגיד משנה** הוּפֵךְ אָדָם אֶת זֵיתוֹ וכו'. שם משנה ר"פ ב' (יא:) מי שהפך את זיתיו ואירעו אבל או אונס או שהטעוהו פועלים טוען קורה ראשונה ומניחה לאחר המועד דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר זולף וגומר כדרכו. ובגמרא (דף י"ב.) אמר רב יוסף הלכה כר' יוסי. ובהשגות א"א אני לא מצאתי כן וכו'. ולי נראה שיצא לרבינו ממה שאמרו שם (דף י"א:) גבי אבל בברייתא דברים העושין לאבל בימי אבלו זיתיו להפך וכו' ומשמע התם בהדיא דדבר המותר במועד על ידי עצמו מותר לאבל ע"י אחרים ותו דודאי מדשרי ליה לאבל על ידי אחרים משמע ודאי דדבר האבד נינהו דאי לא לא היה מותר ומתניי דקתני מי שהפך את זיתיו לרבותא הוא דאע"ג דכבר הפכן ואינן מתעפשות כל כך מותר לטעון קורה לר"י ולר' יוסי לגמור דאכתי דבר האבד נינהו כנ"ל לדעת רבינו: **כל שיש בו הפסד וכו'.** שם (דף י"ב.) אמר רב נחמן בר יצחק מאן תנא שינוי במועד בדבר האבד דלא כר' יוסי וכבר כתבתי בסמוך שנפסקה הלכה כר' יוסי: **וכן מכניס אדם וכו'.** משנה שם (דף י"ב:) מכניס אדם את פירותיו



מפני הגנבים ובגמי תנא ובלבד שיכניסם בצנעה בתוך ביתו, עוד במשנה ושולה פשתנו מן המשרה כדי שלא יאבד. וכתב הרמב"ן ז"ל שמה שהצריכו בהכנסת פירות בצנעה לפי שאינו ודאי ההפסד אלא ספק וחשש הוא שמא יגנבו וכן בכיוצא בזה: **וכן כרם שהגיע זמנו וכו'.** שם רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדסא כי מטא חולא דמועדא קטפיה וכו'. וכן מפורש שם דדבר האבד אפילו במחובר לקרקע מותר וכן בהלכות:

**וְאָסוּר לְאָדָם שְׂיִתְכֹּן וַיֵּאָחֵר מִלְּאֲכוֹת אֱלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן וַיְנַיֵּחַם כְּדֵי לַעֲשׂוֹתָן בְּמוֹעֵד מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּנוּי. וְכָל הַמְכֹּוֹן מִלְּאֲכָתוֹ וְהִנְיָחָה לְמוֹעֵד וְעֲשָׂאָה בְּמוֹעֵד בֵּית דִּין מְאֻבְּדִין אוֹתָהּ וּמִפְקִירִין אוֹתָהּ לְכָל. וְאִם כֶּוֹן מִלְּאֲכָתוֹ וַיִּמַּת [ד] אֵין קוֹנְסִין בְּנוֹ אַחֲרָיו וְאֵין מְאֻבְּדִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ. וְאֵין מוֹנְעִין הֵבֵן מִלַּעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מִלְּאֲכָה בְּמוֹעֵד כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵאָבֵד:**

**מגיד משנה ואסור לאדם לכוין מלאכתו וכו'.** במשנה ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד וכולן אם כיונו מלאכתן במועד יאבדו ובגמרא בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא כיון מלאכתו במועד ומת מהו שיקנסו בנו אחרינו ומסיק דלדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן. ועל מה שכתב רבינו ומפקירין אותה לכל, כתב הר' רבי משה הכהן והגאונים מפרשים מניחין אותה לאבד ומונעין אותו מלעשות אותה מלאכה אבל להפקירה לכל ולאבדה בידיים לא קנסו עכ"ל. וחפשתי בדברי הגאונים ומצאתי בהלכות ה"ר יצחק אבן גיאת ז"ל שכתב בשם רב פלטוי ורב מתתיה ורב נטרונאי ז"ל דמאי יאבדו דבית דין מחוייבין להפסידה מהם ולהפקירה משום קנסא כמ"ש שם בלא מחלוקת ומ"מ לא משמע בגמי מידי דדומיא דצרם אוזן בכור ומוכר עבדו לנכרי היא והתם ודאי גבי בכור לא קנסינן ליה לגמרי אלא שלא ישחט אותו על אותו מום וגבי עבד קנסינן ליה לפדותו עד עשרה בדמיו, אבל הסכמת הגאונים כדברי רבינו ועיקר:

**לחם משנה וכל המכוין מלאכתו והניחה למועד וכו'.** הא שלא גזרו שלא יעשנה במועד משום דילמא ישהה לעשותו במועד כמו שגזרו בגילוח שמא ישהה עד חוה"מ התם לאו טעמא משום דכי ישהה יעשה מלאכה במועד דהאי לא איכפת לן כיון דמותר מן הדין אם כן אין לגזור בשביל כך אלא הטעם שלא יכנס מנוול כמ"ש לקמן רבינו ז"ל משום הכי גזרו. ובגמי מי שהפך (י"ב): שאלו כיון מלאכתו במועד וכו' את"ל צרם און בכור קנסו וכו' את"ל מכר עבדו לעכו"ם וכו'. ובפי' פסולי המוקדשין (ל"ד): אסיקו בגמי בבכור דלא קנסו

לבנו ודמכר עבדו לעכו"ם אסיקו בפי השולח (מ"ד): דלא קנסו וא"כ היה נראה קשה לשיטת רבינו ז"ל דס"ל דכל את"ל פשיטותא הוא כמו שנראה מדברי ה"ה ז"ל פרק י"ב מהלכות מכירה אלא דשאני הכא דהגמי גלי לן בהפך היכא דלא גלי לן ודאי פשיטותא כיון שהגמרא תפס הצד האחד באחד מאלו:

**ה** מי שצריך לתפור לו בגד או לבנות לו מקום במועד. אם היה <sup>[ה]</sup> הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותה כדרךכו. ואם היה אמן מהיר הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט. כפיצד. בתפירה <sup>[ו]</sup> מכליב ובבגן מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהו ושאף סדקי הקרקע ומעגילה ביד וברגל כעין שמעגילים במחלצים. וכן כל פיוצא בזה:

**מגיד משנה** מי שצריך לתפור לו בגד או לבנות לו מקום וכו'. משנה פ"ק (דף ח'): ההדיוט תופר כדרכו והאומן מכליב. עוד שם (דף י"א.) ועושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן ושפין את הסדקין ומעגילין אותם במעגלה ביד וברגל אבל לא במחלצים עוד שם ומקרין את הפרצה ואמרו בגמרא כיצד מקרין רב יוסף אמר בהוצא ודפנא רב הונא אמר צר בצרור ואינו טח בטיט. ופרק ח' יתבאר שיש בנין שבונהו כדרכו. ומה שכתב רבינו אומן מהיר יצא לו ממה שאמרו בגמרא (דף י'). גבי ההדיוט תופר היכי דמי הדיוט אמרי דבי רבי ינאי כל שאינו יכול להוציא אלא מחט בבת אחת רבי יוסי בר חנינא אמר שאינו יכול לכוין אמרא בשפת חלוקו וסובר רבינו שאינו עושה כן אלא אומן מהיר ופירוש מכליב מרחיק התפירות זו מזו ועושה אותן רחבות:

**ו** מי שהיתה לו תבואה מחברת לקרקע ואין לו מה שיאכל במועד אלא ממנה אף על פי שאין כאן הפסד אין מצריכין אותו לקנות מה שיאכל מן השוק עד שיקצר אחר המועד אלא קוצר ומעמר <sup>[ז]</sup> ודש וזורה ובורר וטוחן מה שהוא צריך. ובלבד שלא ידוש בפרות. שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות. וכן כל פיוצא בזה:

**מגיד משנה** מי שהיתה לו קמה מחוברת וכו'. פרק מי שהפך (דף י"ב): ברייתא ואם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר דש וזורה ובורר וטוחן ובלבד שלא

ידוש בפרות ומבואר שם גם כן במעשה דרב קצרו לו קציר חטים שלא היה לו  
מה יאכל ומבואר בהלכות :

**כסף משנה** מי שהיתה לו תבואה מחוברת לקרקע וכו'. ואם אין לו מה יאכל  
אע"פ שמוצא בשוק לקנות אין מצריכין אותו ליקח מן השוק וכו'. נ"ל שלמד  
כן מדאמרין (מ"ק י"ב:) גבי עובדא דרב אין לו מה יאכל הוה ואפי"ה איקפד  
משום דאדם חשוב הוה ואם איתא שלא היה מוצא לקנות אסור  
משום דאדם חשוב הוה ברעב אלא כשמוצא לקנות מיירי ואפי"ה מותר  
לקצור אם אינו אדם חשוב. ומ"מ יש לתמוה עליו במ"ש שהטעם שלא ידוש  
בפרות הוא מפני שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות דהא אסיקנא דטעמא  
דלא ידוש בפרות לאו משום שינוי הוא. ואפשר שרבינו ז"ל מפרש כיון דכל  
יומא לאו בפרות דיישי כלומר דלפעמים דיישי בלא פרות אשתכח דכי דיישי  
בלא פרות ליכא הפסד וכיון שכן לאו שינוי הוא כלומר אינו בכלל מה שאמרו  
מאן תנא שינוי בדבר האבד דלא כר' יוסי דע"כ לא אמר ר' יוסי דלא בעי שינוי  
בדבר האבד אלא היכא דאי משנה איכא הפסד אבל היכא דאי משנה ליכא  
הפסד מודה ר"י דצריך לשנות. ונראה דהא דאמרין שלא ידוש בפרות ה"ה  
לשאר בע"ח דלא אלא במקלות וכיוצא בהם דבשאר בע"ח נמי אושא מילתא  
ומיהו לרבינו שנתן טעם משום שינוי אפשר דבשאר ב"ח שרי שהרי שינוי הוא.  
ואיכא למידק למה לא כתבו הפוסקים דאדם חשוב אפילו אין לו מה יאכל  
אסור ואפשר דכיון דרב חצדו ליה אע"ג דאדם חשוב הוה כוותיה נקטינן  
דהלכה כרב באיסורי, ועוד דהא ללישנא דקאמר לא סיימוה קמיה לשמואל  
נמי אי הוה ידע דאין לו מה יאכל לא הוה מקפיד עליה אע"ג דאדם חשוב הוה  
וכיון דאיסור מלאכה בחוה"מ דרבנן הוא נקטינן כלישנא דמיקל, וכתב  
הרא"ש והא דשרינן הכא לצורך המועד אפילו כיון מלאכתו במועד דבצורך  
אוכל לא גזרו כיון מלאכתו :

**לחם משנה** מי שהיתה לו תבואה מחוברת לקרקע וכו' קוצר ומעמר וכו' מה  
שהוא צריך ובלבד שלא ידוש בפרות שכל דבר שאין בו הפסד וכו'. הנראה  
אלי בדעת רבינו ז"ל שהוא סבור דמדאמר רב יוסף (דף י"ב) דהלכה נכרי יוסף  
דכל דבר האבד אינו צריך שינוי משמע דאם אינו דבר האבד צריך שינוי ומפני  
כן פסק דכל דבר שאינו אבוד צריך שינוי. וה"פ דשמעתא פרק מי שהפך (דף  
י"ב:) אי ר' יוסי ידוש נמי בפרות כלומר דמשמע דמאי דקאמר ואם אין לו  
מה יאכל קוצר ומעמר קאי ארישא דקאמר ואפילו כלו אבוד אסור ואהא  
קאמר דאם כלו אבוד ואם אין לו מה יאכל קוצר ומשום הכי הקשו דבדבר  
אבוד למה לי שינוי לר' יוסי ותירצו דלאו טעמא משום שינוי אלא דאושא  
מילתא ורבינו פסק כר' יוסי בדבר האבוד ודלא כוותיה במאי דקאמר במחובר  
כולו אסור דבהא פליגי עליה רבנן וכדמשמע מההוא עובדא דרב כדכתב ה"ה

ז"ל. וכתב רבינו ז"ל דצריך שינוי מפני שאין בו הפסד כלומר שאינו דבר האבוד וע"כ לא קאמר ר' יוסי דאינו צריך שינוי אלא בדבר האבוד אבל דבר שאינו אבוד צריך. וא"ת אי"כ איך קאמר רבינו ז"ל ובלבד שלא ידוש בפרות דמשמע דכשלא ידוש בפרות בלבד סגי הא אפילו אי לא ידוש בפרות מ"מ לא סגי בהכי דאין זה שינוי כדאמרו בגמרא. ונ"ל דהכי קאמר ובלבד שלא ידוש בפרות משום דכל דבר שאינו אבוד צריך שינוי ואם ידוש בפרות לא מבעיא דאינו שינוי אלא אדרבא אושא מילתא טפי. אי נמי דרבינו לא איירי אלא בזמן הזה שהכל דשין בפרות ומשום הכי הוה שינוי דאין דרכנו כמו בזמן הגמרא לדוש במקלות. וא"ת בטוה שכתב רבינו ז"ל לקמן וטוה תכלת לבגדו בלא שינוי אמאי לא ישנה כיון שהוא דבר שאינו אבוד. וי"ל דשאני התם משום דטוה צמר לציציותיו והוא מצוה התיירו. כך נראה לישב דברי רבינו ז"ל. וב"י ז"ל בסי' תקל"ז תמה על דברי רבינו ז"ל ונראה שהוא מפרש דבריו דמאי דקאמר שאין בו הפסד ר"ל שאין לו הפסד כלל אם יעשנו על ידי שינוי ומשום הכי צריך שינוי וע"כ לא התיר רבי יוסי בדבר האבוד בלי שינוי אלא כשמפסיד ע"י שינוי אבל כשאינו מפסיד לא ודין זה של ובלבד שכתב רבינו ז"ל הוא אפילו לכל דבר האבוד ובהכי יתרץ ההיא דטוה במפסיד שם על ידי שינוי דאינו טוה יפה לפי סוגיית הגמ' פירש כן דמשתמע לתרי אנפי כוותיה דמר או כמו שכתבתי למעלה:

**ז** כְּבָשִׁים שְׂיָכוֹל לֶאֱכֹל מֵהֶן בַּמוֹעֵד כּוֹבֵשׁוֹ. וְשֹׁאֵינָן רְאוּיִין אֶלָּא לְאַחַר הַמוֹעֵד אֲסוּר לְכַבֵּשׁוֹ. וְצַד אָדָם דָּגִים כֹּל שְׂיָכוֹל לְצוּד וּמוֹלֵחַ הַכֹּל בַּמוֹעֵד שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׂיֵאֲכֹל מֵהֶן בַּמוֹעֵד אִם יִסְחֹט אוֹתָן בְּיָדוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שֶׁיִּתְרַכְּכוּ:

**מגיד משנה** **כבשין שהוא יכול לאכול מהן וכו'.** פרק קמא (דף י"א.) משנה כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשן ובגמ' בדיתא לבאי כוורי פי' נהר ששמו בדיתא הציף דגים ואמרו בלישנא בתרא שרא להו רבא למיצד איתווי וממלח והקשו והא אגב איצצא כי הא דשמואל עבדו ליה שתין איצצי ואכיל:

**ח** מְטִילִין שֶׁכֶּר בַּמוֹעֵד לְצַרְדָּה הַמוֹעֵד. וְשֵׁלָא לְצַרְדָּה הַמוֹעֵד אֲסוּר. אֶחָד שֶׁכֶּר תְּמָרִים וְאֶחָד שֶׁכֶּר שְׁעוּרִים. אֶף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ יֵשֵׁן <sup>[ח]</sup> מְעָרִים וְשׁוֹתֶה מִן הַחֲדָשׁ שֶׁאֵין הַעֲרָמָה זֶה נִכְרָת לְרוּאָה. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה:

**ההראב"ד מטילים שכר במועד וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל הא דלא כהלכתא דר' יוסי ברבי יהודה דאמר הכי ופליגי רבנן עליה אבל בודאי אם החדש טוב לו מן הישן שלא מדרך הערמה מותר עכ"ל:

**מגיד משנה מטילין שכר במועד לצורך המועד וכו'.** שם במי שהפך (דף י"ב): מטילין שכר במועד לצורך המועד אחד שכר תמרים ואחד שכר תאנים ושלא לצורך המועד אסור וכו'. ואם הותיר מותר ובלבד שלא יערים. והקשו ורמינהי אע"פ שיש לו ישן מערים ושותה מן החדש תנאי היא דתניא אין מערימין בכך ר' יוסי בר' יהודה אומר מערימין. ובהשגות הא דלא כהלכתא וכו'. ורבינו פוסק להקל בשל דבריהם אבל בהלכות הרב ר' יצחק אבן גיאת פוסק כתנא קמא שאסור להערים ובהלכות לא נזכר כלל מדין הערמה:

**ט** כָּל מְלֵאכֹת שֶׁהֵן לְצַרְךָ הַמוֹעֵד כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן אֲמַנְיָהוּ עוֹשִׂין בְּצַנְעָה. כִּיצַד. הַצִּיָּדִים וְהַטּוֹחֲנִין וְהַבּוֹצְרִין לְמִכַּר בְּשׁוּק הָרִי אֵלּוּ עוֹשִׂין בְּצַנְעָה לְצַרְךָ הַמוֹעֵד. וְאִם עָשָׂה לְצַרְךָ הַמוֹעֵד וְהוֹתִיר הָרִי זֶה מִתֵּר:

**מגיד משנה כל מלאכות וכו'.** פ' מי שהפך (דף י"ג): משנה הציידין והדשושות והגרוסות עושין בצנעה לצורך המועד. ופירש"י ז"ל דשושות שדשין וכותשין חטין לדייסא. הגרוסות טוחנין פולין לצורך גריסין ע"כ. **וכתב רבינו כשעושין אותן אומניהם** לפי שאין צורך לעשותם בצנעא אלא האומנין שעושין מלאכות לרבים וכן כתב הרמב"ן ז"ל ועיקר:

**י** עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הָרַבִּים בַּמוֹעֵד. כִּיצַד. מִתְקַנִּים קְלָקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבְּרִשׁוֹת הָרַבִּים. וּמִתְקַנִּין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחֹבּוֹת. וְחוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת. וְכוֹרִין לָהֶן נְהָרוֹת כְּדֵי שִׁישְׁתּוּ מִימֵיהֶן וְכוֹנְסִים מִים לְבוֹרוֹת וּמְעָרוֹת שֶׁל רַבִּים וּמִתְקַנִּין אֶת סְדָקֵיהֶן. וּמְסִירִין אֶת הַקּוֹצִין מִן הַדְּרָכִים. וּמוֹדְדִין אֶת הַמְּקוֹאוֹת וְכָל מְקוֹה שֶׁנִּמְצָא חֶסֶר מְרַגְלִין לוֹ מִים וּמְשַׁלְּמִין לוֹ שְׁעוֹרוֹ:

**ההראב"ד עושין כל צרכי רבים וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל שהרבים צריכין להם אבל של יחיד וצריך להם חוטטין ולא חופרין עכ"ל:

**מגיד משנה** עושים כל צרכי וכו'. משנה (דף ב'). פ"ק מתקנין את קלקול המים שברשות הרבים וחוטטין אותן ומתקנין את וכו' עד הקברות ויוצאין על הכלאים ואמרו בגמרא (דף ה'). חטיטה אין חפירה לא ואמר ר' יוחנן לא שנו אלא שאין הרבים צריכים להם אבל הרבים צריכין להם חפירה נמי מותרת. ובהלכות והוא הדין לבורות שיחין ומערות: **וכונסין מים וכו'.** מבואר בגמרא (שם). ובגמרא ברייתא יוצאין לקוץ את הדרכים ולתקן את הרחובות ולתקן את האסטרטיות ולמוד את המקואות וכל מקוה שאין בו ארבעים סאה מרגילים לתוכו ארבעים סאה ושם מבואר שמפקירין שדה כלאים. ובהשגות וכורין להם נהרות וכו'. א"א שהרבים צריכין להם אבל של יחיד וצריך להם חוטטין ולא כורין. וכבר באר רבינו זה בארוכה פ"ח בבבא המתחלת בורות שיחין ומערות של יחיד וכו' ולו עיין הר"א ז"ל ושת לבו לדבריו לא השיגו כאן:

**כסף משנה** עושים כל צרכי הרבים במועד וכו' וחופרים לרבים וכו'. מדכתב גבי חפירת בורות וכריית נהרות כדי שישתו מימיהם דמשמע כדי שישתו אותם במועד וגבי מתקנים קלקולי המים לא כתב כן משמע דרבינו אפילו שלא לצורך המועד שרי וכדברי הראב"ד:

**לחם משנה** עושים כל צרכי הרבים במועד וכו'. אפשר שדעת הראב"ד ז"ל דמדאמרו בגמרא (דף ה') ואין צריך לומר בשל רבים בשרבים צריכים להם משמע דתרתני בעינן שיהיו הבורות של רבים וגם שרבים צריכים להם אבל אם הבורות של יחיד אפילו שהרבים צריכין להם אין כורין והוא הבין מדברי רבינו ז"ל דלא בעי אלא חד והוא שרבים צריכים להם אף שיהיה של יחיד שהרי לא הזכיר שיהא של רבים אלא וכורין להם כלומר לצרכיהם ומפני כן השיג עליו ואמר אבל של יחיד וצריך להם אע"פ שבור זה צריך לרבים אין כורין כיון שהוא של יחיד ולשון צריך קשה דהיל"ל נצרך אבל זה נ"ל לתת לו קצת סברא:

**יא** ויוצאין שלוחי בית דין להפקיר את הכלאים. ופודין את השבויים ואת הערכין ואת התרמים ואת ההקדשות. ומשקין את הסוטות. ושורפין את הפרה. ועורפין את העגלה. ורוצעין עבד עברי. ומטהרין את המצרע. ומצינין על הקברות שמחו גשמים את ציונן כדי שיפּרשו מהן הכהנים. שכל אלו צרכי רבים הן:

**מגיד משנה** **ופודין את וכו'.** בירושלמי אלו הן צרכי רבים פודין שבויין וערכין חרמים הקדשות ומשקין את הסוטות ועורפין את העגלה ורצועין עבד עברי ומטהרין את המצורע:

**יב** וְדָנִים דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְדִינֵי מַכּוֹת וְדִינֵי נַפְשׁוֹת בְּמוֹעֵד. וּמִי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַדִּין מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ בְּמוֹעֵד. וּכְשֶׁם שֶׁדָּנִין בְּמוֹעֵד כֶּדֶן כּוֹתְבִין מַעֲשֵׂה בַּיִת דִּין וְכָל הַדּוֹמָה לוֹ. כִּיצַד. כּוֹתְבִין הַדִּינִין אַגְרוֹת שׁוֹם שֶׁשָּׂמוּ לְבַעַל חוֹב וְאַגְרוֹת שֶׁמָּכְרוּ בְּהֵן לְמִזּוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת. וְשֹׁטְרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּנִין. וְכָל הַדּוֹמָה לָהֶן מְדַבְּרִים שֶׁצָּרִיכִים הַדִּינִין לְכַתְּבָם כְּדִי שֶׁיִּזְכְּרוּם. כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעֲלֵי דִינִין אוֹ דְּבָרִים שֶׁקִּבְּלוּ עָלֵיהֶן כְּגוֹן אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמַן עָלַי. אוֹ אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי. **\*** מִי שֶׁצָּרִיד לְלוֹת בְּמוֹעֵד וְלֹא הֶאֱמִינוּ הַמְּלוֹה בְּעַל פֶּה הָרִי זֶה כּוֹתֵב שֹׁטֵר חוֹב. וְכֵן כּוֹתְבִין גִּטִּין וְקִדּוּשֵׁי נָשִׁים וְשׁוֹבְרִין וּמִתְנֹת. שֶׁכָּל אֵלּוּ כְּצָרְכֵי רַבִּים הֵן:

**ההראב"ד** **מי שרצה ללוות וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל לא כי אלא כדבר האבוד הם עכ"ל:

**מגיד משנה** **ודנין דיני וכו'.** ברייתא באלו מגלחין (דף י"ד): דנין דיני נפשות ודיני ממונות ודיני מכות במועד ושם אמרו דאי לא צאית דינא משמתנין ליה ומבואר בירושלמי שהוא משום צרכי רבים: **וכשם שדנין וכו'.** כיצד כותבין הדיינין אגרות וכו'. משנה באלו מגלחין (דף י"ח): ואלו כותבין במועד קדושי נשים וגטין ושוברין דאיתיקי מתנות ופרוסבולין אגרות שם ואגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין שטרי בירורין ואגרות ב"ד ואגרות רשות: **מי שצריך וכו'.** שם משנה אין כותבין שטרי חוב במועד אם אינו מאמינו או שאין לו מה יאכל הרי זה יכתוב. ודין אין לו מה יאכל יתבאר לפנינו ופירושו אין לו לסופר מה יאכל כמוזכר בפרק מי שהפך: **וכן כותבין גיטין וכו'.** במשנה הנזכרת ופירש רבינו שהוא משום צרכי רבים אבל רש"י ז"ל ושאר מפרשים פירשו שהוא משום דבר האבד. וכתב רש"י ז"ל גיטין שרוצה זה לצאת בשיירא ואם אינו כותב עכשיו תשב זאת עגונה עכ"ל. נראה מדבריו דהא לאו הכי אסור וקשה דהא מתני' סתמא מיתניא ובודאי דבכל גונא שרי וכן עיקר:

**יג** וְאָסוּר לְכַתֵּב בַּמוֹעֵד אֶפְלוּ סִפְרִים [ט] תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת. וְאֵין מְגִיהֵין אֶפְלוּ אוֹת אַחַת בְּסִפֵּר הָעֶזְרָה מִפְּנֵי שְׂזוּ מְלֹאכָה שְׂאִינָה לְצַרְךָ הַמוֹעֵד. אֲבָל כּוֹתֵב אָדָם תְּפִלִּין וּמְזוּזָה לְעֶצְמוֹ וְטוֹוֶה תְּכֵלֶת לְבַגְדּוֹ. וְאִם אֵין לוֹ מָה יֵאֲכַל כּוֹתֵב וּמוֹכֵר לְאַחֲרִים כְּדֵי פְּרִנְסָתוֹ :

**מגיד משנה ואסור לכתוב וכו'.** משנה שם (דף י"ח י"ט). ואין כותבין תפילין ומזוזות וכו'. ואין מגיהין אות אחת אפילו בספר העזרה ר"י אומר כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטוה על יריכו תכלת לציציתו ובגמ' ת"ר כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו ולאחרים בטובה דברי ר"מ ר"י אומר מערים ומוכר את שלו וחוזר וכותב לעצמו ר"י אומר כותב ומוכר כדי פרנסתו. עוד שם טוה אדם על ירכו תכלת וכו'. וחכמים אומרים בין באבן בין בפלך אי"ר יוחנן הלכה בין באבן בין בפלך והלכה כותב ומוכר כדי פרנסתו ופירש רבינו אם אין לו מה יאכל. אבל רש"י ז"ל פירש כדי פרנסתו בהרוחה ולא הוי שאין לו מה יאכל דהתם אפילו ר"מ מודה דשרי עכ"ל. ודעת הגאונים היא כדעת רבינו שאין מלאכה זו מותרת למי שאין לו מה יאכל יותר משאר מלאכות. וכן מבואר בהלכות ה"ר יצחק אבן גיאת ז"ל. ואפשר לדברי רש"י ז"ל שכיון שעשיית תפילין ומזוזות מותר לצורך עצמו הקלו לעשות לאחרים אפילו בהרוחה וכדי פרנסתו. וכתב ה"ר אהרון הלוי ז"ל שכשם שמותר לכתוב תפילין ומזוזות לעצמו כך מותר להגיה בספרי תורה לצורך עצמו לשום מצוה שמשנתנו אינה אלא בעושה לאחרים ע"כ דבריו. ויש לי לומר שכיון שכתובת הספרים אסורה במועד אפילו לעצמו שהרי לא התירו בברייתא אלא תפילין ומזוזות והטעם מפני שא"א לעשות ספר תורה אחד בחולו של מועד או מטעם אחר אף הגהתו אסור וכן נראה מדברי רבינו :

**כסף משנה ואין מגיהין אפילו אות אחת בספר העזרה מפני שאינה לצורך המועד.** מדיהיב רבינו האי טעמא משמע שאם היתה לצורך המועד כגון שלא היה להם ס"ת אחר לקרות בו במועד מגיהין : **ואם אין לו מה יאכל כותב וכו'.** נראה שטעמו מפני שהוא סובר שאין מניחין תפילין בחוה"מ דבכלל יו"ט הוא וא"כ אין להתיר בכתובת תפילין יותר מבמלאכה אחרת. ולפי דברי רבינו נראה דר' יוסי לאחמורי מכלהו אתא דלאחרים בטובה או להערים ולמכור את שלו אסור ולא שרי אם אין לו מה יאכל :

**לחם משנה ואסור לכתוב במועד וכו'.** כתב ה"ה בשם הרא"ה דכשם שמותר לכתוב תפילין ומזוזה לעצמו כך מותר להגיה בספרי תורה וכו' שמשנתנו אינה



אלא בעושה לאחרים כדאיתא (מ"ק י"ח:). וקשה דאיך אמר דמשנתנו שאמרה ואין מגיהין אפילו אות אחת היא בעושה לאחרים הא ע"כ ת"ק סבירא ליה דאפילו לעצמו אינו כותב מדפליג עליה ר' יהודה ואמר כותב לעצמו. ומדאשמעינן דבתפילין ומזוזות אינו כותב לעצמו א"כ אין מגיהין אות אחת נמי הוא אפילו לעצמו דהא לית ליה שיהא מותר להגיה לעצמו אלא משום דמותר לכתוב תפילין לעצמו משמע דלרבנן דאסור לכתוב לעצמו הוא הדין ההגהה. ועוד קשה במה שהביא ראיה לדבריו ה"ה ז"ל ואמר דמדספרים ע"כ אסור לכתוב משום דהא לא תנינהו בברייתא אם כן הוא הדין ההגהה ואמאי לא הכריח ה"ה ז"ל הגהה מקושיא שהכריח הספרים ולימא דע"כ ההגהה אסורה מדלא תני בברייתא היתר בהגהה כמו בכתיבת תפילין דהיה לו לומר ומגיה לעצמו ואמאי הכריח הדבר ה"ה ז"ל בספרים ואח"כ אמר שיש לו ג"כ הדין זה בהגהה הא יש לו להכריח ההגהה מן הקושיא שהכריח הספרים. ואם תאמר שהיה יכול לומר דלא תני בברייתא ההגהה משום דהוי כ"ש דכיון דכתיבת תפילין מותרת כ"ש ההגהה אבל בספרים ל"ל דשביק להו בכ"ש דהא איכא סברא לאסור טפי בספרים א"כ איך כתב אחר שהכריח הספרים ואמר שאף בהגהה כן הא יש חילוק בין ההגהה לספרים אלא ודאי דס"ל דתרווייהו שוים ואילו לא היה כותב ה"ה ז"ל או מטעם אחר היינו אומרים שרצה להכריח הדבר בספרים דמלבד שיש לו הכרח דאמאי לא תנינהו בברייתא יש לו הכרח מענין הטעם הנזכר. אבל בהגהה אין כאן הכרח דודאי יכול להגיה ספר אחד בחוה"מ אבל מאחר שכתב הוא או מטעם אחר משמע דכל עצמו וראיתו לא הוי אלא מדלא תני בברייתא ולא קפיד בטעם וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. ויש לומר לקושיא ראשונה שמה שאמר שמשנתנו אינה ר"ל דברי תנא קמא דודאי ת"ק איירי אפילו כותב לעצמו אלא הכי קאמר הדין שיצא לנו מדברי ר"י במשנתנו בענין ההגהה הוא דין דומה לתפילין דדוקא לאחרים אסור אבל לעצמו כותב וזה פשוט. ולקושיא שנית י"ל דמה שהכריח ה"ה הוא דכיון דהברייתא הזכיר דין הכתיבה אמאי לא הזכיר אותה כוללת שהוא אפילו בשאר הספרים אבל להכריח דאמאי לא הזכיר דין ההגהה זה אינו הכרח דזה דין אחר בפני עצמו אבל השתא לא הכריח אלא הדין של כתיבה עצמו שאמר מדלא אמרו כלל מ"מ בשאר ספרים אסור וזה הכרח אמיתי ונכון:

**ד** \* **ד** ומתן לכתב אגרות של שאלת [1] שלום במועד. וכותב חשבונותיו ומחשב יציאותיו. שפתיבות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות:

**ההראב"ד** ומותר לכתוב אגרות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל שאילת שלום שמא לא יזדמן לו מוליך הכתב. מחשב יציאותיו צורך המועד הוא עכ"ל:

**מגיד משנה** ומותר לאדם לכתוב וכו'. זהו פירוש אגרות רשות הנזכר במשנה שלמעלה (דף י"ח:). וכן מפורש בהלכות אגרות של רשות של שאלת שלום וכן פירשו בירושלמי ע"כ. וכתב הרמב"ן ז"ל שמעשה הדיוט הם שכל אדם כותב כפי מה שיזדמן לו ולפיכך אין צריכין שינוי וכן כותב חשבנותיו שבתוספתא מפני מלאכת הדיוט וצורך המועד הותרה. וי"א משום דבר האבד ואינו נראה ע"כ דבריו. והם כדברי רבינו ובהשגות פירשו משום דבר האבד ודברי רבינו והרמב"ן ז"ל עיקר:

**טו** עוֹשֵׂין כָּל צָרְכֵי הַמֵּת בַּמוֹעֵד. גּוֹזְזִין שְׁעָרוֹ וּמְכַבְּסִין כְּסוּתוֹ וְעוֹשֵׂין לוֹ אֲרוֹן. וְאִם לֹא הָיוּ לָהֶם נְסָרִים מְבִיאִין קוֹרוֹת וְנוֹסְרִין מֵהֶם נְסָרִים בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת. וְאִם הָיָה אָדָם מִפְּרָסָם עוֹשֵׂין אֶפְלוֹ בְּשׁוֹק. אֲבָל אֵין כּוֹרְתִין עֵץ מִן הַיַּעַר לְנִסֵּר מִמֶּנּוּ לוחות לָאָרוֹן. וְאֵין <sup>[ט]</sup> חוֹצְבִין אֲבָנִים לְבָנוֹת בְּהֵן קָבֵר:

**מגיד משנה** עוֹשֵׂין כָּל צָרְכֵי וכו'. פ"ק (ח'): ברייתא עוֹשֵׂין כָּל צָרְכֵי הַמֵּת גּוֹזְזִין לוֹ שְׁעָרוֹ וּמְכַבְּסִין לוֹ כְּסוּתוֹ וְעוֹשֵׂין לוֹ אֲרוֹן מְנַסְרִים הַמְּנוֹסְרִים מֵעִוִּי"ט רַשְׁבִּי"ג אומר אף מביא נסרים ומנסרין בתוך ביתו בצנעא. ובהלכות והלכתא כותיה דרשב"ג דסתם לן תנא כותיה. ירושלמי לא שאנו אלא באדם שאינו מפורסם אבל אדם מפורסם עוֹשֵׂין לוֹ אֲרוֹן וּתְכַרִּיכִין אֶפְלוֹ בְּשׁוֹק. כִּד דַּמֵּךְ ר' חֲנִינָא חֲבֵרִין רַבִּין עֲבָדוֹן לִיה אֲרוֹן בְּשׁוֹק. הַכֵּל מוֹדִים שְׁלֵא יִקּוֹץ לוֹ אֲרָזִים וּדְכוּתִיהָ לֹא יִחְצוֹב לוֹ אֲבָנִים וְאִם הָיוּ חֲצוּבוֹת וְכוּ' פְּלוּגְתָא ע"כ בהלכות. ואבנים חצובות מותר לחלקן בצנעא דומיא דנסרים דקי"ל כרשב"ג:

**טז** <sup>[ט]</sup> אֵין רוֹאִין אֶת הַנְּגַעִים בַּמוֹעֵד שְׁמָא יִמָּצֵא טָמֵא וְנִמָּצֵא חֲגוֹ נִהְפֵּךְ לְאֲבָל. וְאֵין נוֹשְׂאִין נְשִׁים וְלֹא מְנַבְּמִין בַּמוֹעֵד כְּדִי שְׁלֵא תִשְׁתַּכַּח שְׁמִחַת הַחֵג בְּשִׂמְחַת הַנְּשׂוֹאִין. אֲבָל מְחַזֵּיר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ. וּמְאַרְסִין נְשִׁים בַּמוֹעֵד. וּבְלִבָּד שְׁלֵא יַעֲשֶׂה סְעֻדַת אֲרוּסִין וְלֹא סְעֻדַת נְשׂוֹאִין. שְׁלֵא יַעֲרַב שְׂמִיחָה אַחֲרַת בְּשִׂמְחַת הַחֵג:

**מגיד משנה** **אין רואין את וכו'.** משנה שם (ז'). ר"מ אומר רואין הנגעים להקל אבל לא להחמיר ובגמרא תניא ר' יוסי אומר לא להקל ולא להחמיר שאם אתה נזקק לו להקל אתה נזקק לו להחמיר. ויש שם סוגיא שמשמע שאם חל שביעי של הסגר ראשון בחוה"מ דחזי ליה כדאיתא התם ורבינו כתב משנה כפשטה ואפשר שהוא סובר דאליבא דחכמים דמתניתין אין רואין כלל אבל פ"ט מהלי צרעת נתבאר יותר: **ואין נושאים נשים וכו'.** שם (ח'): אין נושאים נשים במועד לא בתולות לא אלמנות ולא מיבמין מפני ששמחה היא לו אבל מחזיר הוא את גרושתו. ובגמ' הרבה אוקמתות וטעמים רב הונא אמר מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו ואמרו שם דרב ס"ל הכין ולזה כתב רבינו זה הטעם: **ומארסין נשים במועד וכו'.** פרק אלו מגלחין (דף י"ח): מימרא וברייתא מארסין אבל לא כונסין ואין עושין סעודת אירוסין וכו'. ומפורש פ"ק כל אלו שאמרו שאסורין לישא במועד מותרין לישא ערב הרגל ולא הוצרך רבינו לבאר היתר זה לפי שכיון שלא הזכיר האיסור אלא במועד ממילא שבערב הרגל מותרין:

**לחם משנה** **ואין נושאים נשים ואין מייבמין במועד וכו'.** קשה דכאן נראה דפסק כרבה בר הונא דאמר (דף ח') מפני שמניח שמחת הרגל ולקמן נראה דפסק כרב חנינא דאמר לפי שאין וכו' שכתב שלא יערב וכו'. ויש לתרץ זה דמאי דקאמר שלא יערב רוצה לומר שלא יניח שמחת הרגל ויעסוק בשמחה אחרת והיינו הך ואין הלשון מדוקדק. אבל מ"מ יש תימה דבפרק י' מהלכות אישות כתב רבינו ז"ל ואין נושאים נשים במועד לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת ע"כ והיינו כדברי ר' חנינא דאמר לפי שאין מערבין שמחה בשמחה ואע"ג דבגמרא דידן מפיק לה מקראי אחריני הרי כתבו התוס' דבירושלמי מפיק לה מדכתיב מלא שבוע זאת וא"כ קשה דהרי ה"ה כתב כאן דרצה לפסוק כרבה בר (רב) הונא משום דרב סבר הכין והרי בפרק י' בהלכות אישות לא פסק כן ויש להגדיל עוד התימה עם מה שכתב בלשון רש"י ז"ל בספרי האלפסי ז"ל דאיכא בין רבה בר (רב) הונא דאמר משום שמניח וכו' לרב חנינא דאמר משום דאין מערבין שמחה בשמחה הפרש גדול בענין הדין דלמ"ד אין מערבין הוא כל שמחה שבעולם שהרי למד משלמה המלך ע"ה שלא רצה לערב שמחת חנוכת הבית עם שמחת הרגל אבל לרבה בר (רב) הונא לא הוי אלא שמחת אשתו דמתוך שחביבה עליו מניח שמחת הרגל בעבורה אבל שאר שמחות לא וקאמר גמרא דהיינו דרב משום דרב נמי לא הזכיר אלא שמחת אשה דהיינו בחגך ולא באשתך אבל שאר שמחות לא כך מפורש שם בדברי רש"י ז"ל ומוכרח הוא דאם אין ביניהם חילוק אמאי מהדר גמרא למילף דאין מערבין שמחה בשמחה משלמה המלך ע"ה הוה ליה למילף מושמחת בחגך כדיליף רב. והשתא קשה בדברי רבינו ז"ל דאיך פסק כאן כטעם זה ושם בהלכות אישות

פסק הטעם האחר כיון דאיכא נפקותא בינייהו לענין דינא. ויש לומר דודאי דרבינו ז"ל פסק כמאן דאמר אין מערבין אבל מ"מ מאן דאמר אין מערבין אינו מכחיש למ"ד משום שמניח שמחת הרגל אלא מוסיף עליו דאפילו שאר שמחות נמי לכך לא חש רבינו ז"ל לכתוב כאן טעם זה דמניח שמחת יו"ט וכו' כיון שהוא מוסכם אבל מ"מ כתב בפי' יי מהלכות אישות טעמא דאין מערבין להודיענו שם הדין דאפילו בשאר שמחות וכאן לא הוצרך לפרש שסמך על מה שכתב שם. וגם אפשר להוסיף עוד ולומר כפי דרך זה דמה שכתב כאן רבינו ז"ל שלא יערב שמחה בשמחה לשונו מדוקדק יפה ופסק כמאן דאמר אין מערבין וכמו שפסק בפי' יי מהל' אישות וטעמו שכתב כאן שלא יערב שמחה בשמחה. ולעיל מיניה כתב שלא תשתכח וכו' הוא משום דלעיל כתב הטעם מוסכם שהוא הטעם שמניח וכו' אבל כאן שכתב שלא יעשה סעודת ארוסין ועוד אמר ולא יעשה סעודת נישואין דהיינו סעודת מחזיר גרושתו דאין זו שמחה וליכא למגזור משום שלא תשתכח שמחת החג כיון דאין כאן שמחה גדולה דהיא שמחה מועטת ולכך לא ישתכח שמחת החג בעבורה אלא ודאי דטעם הוא משום דשלא יערב שמחה בשמחה אע"ג דתנא דבי שמואל סבר בסוף פרקין דלא יעשה סעודת אירוסין אפשר דמ"ד טעמא שלא תשתכח פליג עליה ומפני כך כתב רבינו ז"ל כאן בדין זה טעם דאין מערבין וכדכתב בפי' יי מהלכות אישות משום דס"ל הכי ופעם אחר הזכיר כאן טעם דשלא ישתכח מפני שהוא מוסכם וכל זה איננו שוה וצ"ע:

**יז** אין מגלחין ואין מכבסין במועד גזרה שפא ישהה אדם עצמו לתוך המועד ויבוא יום טוב הראשון והוא [מ] מנגל. לפיכך כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב הרי זה מתר לכבס ולגלח במועד:

**מגיד משנה** אין מגלחין וכו'. ר"פ ואלו מגלחין במועד וכו' (יי"ג י"ד). ובגמ' ושאר כל אדם מ"ט אסורין ופירשו כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין:

**יח** כיצד. אב"ל [ט] שחל שביעי שלו להיות ביום טוב או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר לגלח. והבא ממדינת הים והוא שלא יצא להטייל אלא לסחורה וכיוצא בה. והיוצא מבית השב"ה [ס] ומבית האסורים. ומי שהיה מנדה ולא התירוהו אלא במועד. ומי שנשבע שלא לגלח ושל

## לְכַבֵּס וְלֹא יִשְׁאַל לְחֶכֶם לְהִתִּיר נְדָרוֹ אֶלָּא בַּמוֹעֵד הַרִי אֱלוֹ מִגְלַחִין וּמִכְבֵּסִין בַּמוֹעֵד :

**מגיד משנה** כיצד אבל שחל להיות שביעי שלו ביו"ט או שחל בעיו"ט וכו'. מה שנמצא בספרי רבינו שאם חל להיות ז' שלו ביו"ט שהוא מגלח במועד הוא טעות סופרים או אגב שטפא שהרי בביאור כתב פי"י מהלכות אבל חל ששי שלו בערב הרגל ואין צ"ל חמישי או שלישי אינו מגלח ולא בטלה ממנו אלא גזרת ז' בלבד ואינו מותר לרחוץ ולסוך ולא לעשות דבר עד שיכנס יו"ט ויו"ט מפסיק שאר הז' ולאחר יו"ט משלים שלשים מיום המיתה ואסור בהם בכל חמשה דברים עכ"ל. ופרק ששי מפורש שם שמחמשה דברים אלו תספורת וברור ופשוט הוא כן בגמ' (י"ז : י"ט) : שאין רגל מפסיק גזרת שלשים אלא כשחל שביעי בערב הרגל דאמרינן כבר נהג בגזרת שלשים יום שביעי עולה לכאן ולכאן ושם מבואר שאין אבל מגלח במועד אלא כשחל שביעי שלו בערב הרגל והוא שבת וכדעת אבא שאול דקי"ל כותיה וכן מבואר בדבריו פרק י' מהלכות אבל בביאור ומה שכתב שם אמת ויציב : **והבא ממדינת וכו'.** במשנה (דף י"ג) : ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים ובגמ' (דף י"ד). מסקנא דרבנן סברי והוא שיצא להרוחה או למזונות אבל יצא לשוט לא והוא לטייל כמו שכתב רבינו, עוד במשנה ומבית השביה והיוצא מבית האסורים ומנודה שהתירו לו חכמים ומי שנשאל לחכם והותר הרי אלו מגלחין במועד וכן נזכרו שם גבי כבוס :

**כסף משנה** כיצד אבל שחל שביעי שלו ביו"ט וכו'. כתב ה"ה מה שנמצא בספרי רבינו שאם חל שביעי שלו להיות ביו"ט שהוא מגלח במועד הוא טעות סופרים או אגב שיטפא וכו'. המהרי"ק בשורש קנ"ב כתב שבספר הנקרא בית מועד כתב להעמיד הנוסחא שבספרי רבינו מטעם דאין אבל נוהג אבילותו ברגל והואיל והגילוח והכיבוס הוא מכלל האבילות כשאינו נוהג אבילותו מותר לגלח ולכבס הואיל ולא יכול לגלח ולכבס קודם הרגל ואם יש לבעל דין לחלוק היאך יגלח ברגל שלא שלמה אבילותו נשיבנו כי הוא מגלח מפני כבוד הרגל ולאחר הרגל ישלים אבילותו. **ומ"ש הרמב"ם שחל שביעי שלו.** ה"ה לשאר הימים של שבעה ולא כתב שביעי אלא למעט אם חל שביעי שלו עיו"ט שאינו אנוס שהרי יכול לספר במועד עכ"ל. וכתב עליו מהרי"ק חס ליה לרבינו משה דלימא הכי שהרי הוא שלא כשיטת הגמרא בהדיא וכו' ע"כ נראה ודאי דיפה כיוונו התולים הענין בטעות סופר עכ"ל מהרי"ק. ולע"ד נראה דאפשר ליישב הנוסחא כשנאמר במאי דנקט רבינו חל שביעי שלו להיות ביו"ט לאו משום היתרא דלגלח נקטיה דודאי גילוח אסור עד תשלום שלשים דכל שקבר את מתו פחות משבעה ימים לפני הרגל לא בטלה ממנו גזירת שלשים אלא

משום היתרא דלכבס שהזכיר קודם לכן בסמוך נקטיה ולצדדין קתני וה"ק כל מי שא"א לו לכבס ולגלח מבעיו"ט ה"ז מותר לכבס ולגלח במועד כיצד אבל שחל שביעי שלו להיות ביו"ט ה"ז מותר לכבס במועד ואם חל להיות בעיו"ט והוא שבת שאי אפשר לגלח בו ביום מפני שהוא שבת מגלח במועד, ואע"פ שבסוף דבריו כתב הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד אבא ממדינת הים ויוצא מבית השביה וכו' קאי תגלחת וכיבוס ואחל שביעי שלו להיות ביו"ט לא קאי אלא מכבסין דאילו תגלחת אסור עד תשלום שלשים יום כמו שנתבאר ודבר פשוט הוא בשחל שביעי שלו להיות בעיו"ט נמי הואיל והיה שבת שלא היה אפשר לכבס קודם מועד הילכך מותר לכבס במועד: **בגמרא** (דף י"ד.) בעי אומן שאבדה לו אבידה ערב הרגל מהו כיון דאומן הוא מוכחא מילתא או דלמא כיון דלא מוכחא מלתא כי הנך לא תיקו. ופירש"י אומן ספר שהכל אצלו ערב הרגל ורואים שאבדה לו אבידה ואנוס הוא. כי הנך דמתנני דקתני מגלחין דידוע לכל. ומדהשמיטוה רבינו והרי"ף והרא"ש משמע דנקטי לה לחומרא ויש לתמוה על רבינו והרא"ש דסברי דמלאכת חוה"מ דרבנן למה לא פסקוה לקולא: **מי שהיה וכו'.** גרסינן בירושלמי עלה דמתנני דאלו מגלחין המנודה שהתירו לו חכמים אי בשהתירו לו קודם הרגל יגלח ואי בשלא התירו לו קודם לרגל אל יגלח כלומר אל יגלח ברגל דלאו אנוס הוא אלא במה אנו קיימין בשהתירו לו קודם הרגל וחל שלשים שלו ברגל שאין נידוי פחות משלשים יום. מדברי רבינו משמע דלית ליה האי ירושלמי שהתירו לו קודם הרגל משום דבגמרא דידן (מ"ק י"ד:) משמע דכשהתירו לו במועד עסקינן דאמתניתין דקתני שהתירו לו חכמים קאמר אזל ופייסיה לבעל דיניה ואתא קמי רבנן ושרו ליה. ונראה דטעמא דכיון שלא היה בדעתו לפייס לבעל דינו חשיב אנוס וזה דעתו של הרי"ף שהשמיט גם הוא הירושלמי הזה:

**ט** וְכֵן שֶׁהָיָה לָהּ פְּנָאֵי לְגִלְחָהּ קֹדֶם הַרְגָּל וְלֹא גִלְחוּ אֲסוּרִין. אָבֵל הַנְּזִיר וְהַמְצַרֵּעַ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּגִלְחָתוֹ בֵּין בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד בֵּין קֹדֶם הַרְגָּל אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה לָהֶם פְּנָאֵי מִתְרִין לְגִלְחָהּ בְּמוֹעֵד שְׁלֹא יִשְׁהוּ קְרִבְנוֹתֶיהֶן. וְכֹל הַיּוֹצֵא מִטְּמֵאתוֹ לְטְהָרְתוֹ מִתֵּר לְגִלְחָהּ בְּמוֹעֵד. וְקָטָן שֶׁנּוֹלַד בֵּין בְּמוֹעֵד בֵּין לְפָנֵי הַמּוֹעֵד מִתֵּר לְגִלְחוֹ בְּמוֹעֵד. וְאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר שֶׁשְׁלָמָה מִשְׁמֵרְתָן בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד מִתְרִין לְגִלְחָהּ מִפְּנֵי שֶׁאַנְשֵׁי מִשְׁמֵר אֲסוּרִין לְגִלְחָהּ בְּשַׁבַּת שְׁלָחָן:

**מגיד משנה** **וכולן שהיה וכו'.** ברייתא שם (דף י"ז:) כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד בשלא היה להם פנאי אבל היה להם פנאי לגלח ולא גלחו אסורין

והנזיר והמצורע אע"פ שיש להם פנאי לגלח ולא גלחו מותרין שלא ישהו קרבנותיהן: **וכל היוצא**. לפי הנראה רבינו גורס במשנה והנזיר והמצורע והעולה מטומאתו לטהרתו והטעם לדבר לפי שהטמא אין לו להתקשט קודם הרגל. אבל רש"י ז"ל כתב הכי גרסינן ומצורע העולה מטומאתו לטהרתו דכתיב ביום השביעי יגלח כל שערו שאם חל שביעי שלו במועד מותר בתספורת ולא גזרינן שמא ישהה קרבנותיו וכו' עכ"ל. נראה מדבריו שהעולין מטומאה לטהרה שהיו יכולין לגלח קודם לכן ולא גלחו שאסורין וכן ראיתי למפרשים אחרים ז"ל: **קטן שנולד וכו'**. שם (דף י"ד.) אמר שמואל קטן הנולד במועד מותר לגלח במועד וכו'. ואמרו שם (דף י"ד:) דאמימר ואיתימא רב שישא מתנו הכי קטן מותר לגלחו במועד לא שנא נולד במועד ולא שנא מעיקרא. ופסק רבינו כלישנא בתרא להקל בשל דבריהם ועוד דמשמע התם דברייתא כפשטה מסייעא להאי לישנא ואע"ג דדחו להאי סייעתא מ"מ נראה להקל: **ואנשי משמר וכו'**. שם (דף י"ז:) תנא האבל והכהן מותרין בגלוח ופירשו שם כגון דשלמה משמרתו ברגל ותנא דידן דלא קא חשיב ליה סבר כיון דתנן בגי' פרקים וכו' כמאן דלא שלים משמרתו ואסור לגלח ותנא ברא סבר משמרתו מיהא שלמה ליה ומותר. ופסק רבינו כתנא ברא שכמו שהלכה כמותו באבל כנזכר למעלה כן הלכה כמותו בכהן וכן פסק פ"א מהלכות ביאת מקדש:

**לחם משנה** **וכל היוצא מטומאתו לטהרתו מותר לגלח במועד וכו'**. מה שכתב רש"י ז"ל (דף י"ז ע"ב) x ולא גזרינן שמא ישהה קרבנותיו וכו' כלומר ולא גזרינן כשחל שביעי במועד שיהא אסור לגלח משום דדילמא יהא לו פנאי לגלח קודם המועד וישהה עד המועד דלהא ודאי לא גזרינן משום דשמא ישהה קרבנותיו. זה נראה לי ליישב הלשון ומ"מ אינו נאות ואינו מיושב. ומה שכתב ה"ה ז"ל נראה מדבריו וכו' אע"ג דבכיבוס גריס והעולין מטומאה לטהרה יש לומר דגם שם ס"ל לרש"י ז"ל דהיינו דוקא במצורע כמו שכתבו שם התוס' ז"ל: **ואנשי משמר ששלמה משמרתן בתוך המועד מותרין לגלח וכו'**. כתב ה"ה ופסק רבינו ז"ל כתנא ברא שהלכה כמותו באבל וכו'. כונתו לומר שמטעם שאמרנו למעלה שהלכה כמותו באבל משום דהוי דבר של דבריהם מהך טעמא הלכה כמותו בכהן. זה נראה לי כונתו ז"ל דאם לא תאמר כן קשה אמאי לא הכריח הדבר בכהן משום דהוי דבר של דבריהם כמו שהכריח באבד:

**ב** **מִתֵּר לְטַל שְׂפָה בְּחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד.** [ע] **וְלִטַּל צְפָרְנִים וְאֶפְלוֹ בְּכָלִי.**  
**וּמַעְבְּרַת הָאִשָּׁה שְׁעָר מִבֵּית הַשְּׁחִי וּמִבֵּית הָעֵרְוָה בֵּין בֵּיזָד בֵּין**

בְּכָלִי. וְעוֹשֶׂה כָּל תְּכַשִּׁיטָהּ בְּמוֹעֵד. כּוֹחֶלֶת וּפּוֹקֶסֶת וּמַעְבֵּרֶת  
סָרָק עַל פְּנֵיהָ וְטוֹפֶלֶת עֲצָמָה בְּסִיד וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְהוּא שְׁתוּכֵל  
לְקַפְּלוֹ בְּמוֹעֵד :

**מגיד משנה** **מותר ליטול וכו'.** מסקנת ההלכות והגמי' שם (דף י"ח.) שמותר  
לגלח שפה בחולו של מועד. ויש מי שכתב דדוקא שמעכבת האכילה או שהוא  
אסטניס. ורבינו כתב כלשון ההלכות ואפשר שבמועד בכל גונא מותר. ודין  
הצפרנים כך העלו בהלכות: **ועושה אשה וכו'.** משנה פ"ק (דף ח'): עושה אשה  
כל תכשיטיה במועד ר' יהודה אומר אשה לא תסוד מפני שנוול הוא לה  
ובגמרא (דף ט'): אלו הן תכשיטי אשה כוחלת ופוקסת ומעברת סרק על פניה  
ומפורש שם דאפילו זקנה מותרת ולזה סתם רבינו וכן בהלכות הביאו משנה  
כפשטה לפי שסתם הכל בכלל. עוד שם תניא ר' יהודה אומר אשה לא תסוד  
מפני שנוול הוא לה ומודה ר' יהודה בסיד שיכול לקפלו במועד טופלתו במועד  
אע"פ שמצרה היא עכשיו שמחה היא לאחר זמן. ונראה שסיד שאינה יכולה  
לקפלו במועד דת"ק שרי ליה ור"י אוסרו וכ"כ אבן גיאת ז"ל ופסק הלכה  
כת"ק. וראיתי מי שכתב דת"ק דמתני' ור"י לא פליגי דודאי סיד שאינה יכולה  
לקפלו במועד נוול הוא לה. ואפשר שזה דעת רבינו שכתב והוא שיכולה לקפלו  
במועד שאלי"כ למה פסק כר"י ואולי פסק כר' יהודה מפני שלא מנו בברייתא  
בכלל תכשיטין לסוד בסיד:

**כסף משנה** **מותר ליטול שפה בחולו של מועד.** מדלא כתבו הרי"ף והרא"ש  
ורבינו הנחה כל שמעכבת נראה שאינם גורסים בגמרא בדאביטול ספרא אלא  
שפה מזוית לזוית בלבד וכך הוא בנוסחא דידן בגמרא וסברי דהלכתא כוותיה  
ומשמע שהם סוברים שאף מן הצדדין מותר לגלח אף על פי שאינו מעכב וכן  
כתב רבינו ירוחם שנראה מדבריהם:

**לחם משנה** **ועושה אשה כל תכשיטיה וכו'.** כתב ה"ה ז"ל וראיתי מי שכתב  
דת"ק דמתני' ור"י לא פליגי במועד קטן (דף ט') ע"כ. וקשה דא"כ איך אמר  
בברייתא ומודה רבי יהודה דלמאן מודה כיון דליכא מאן דפליג עליה כמו  
שהקשו בגמרא בריש פרק האשה שנתארמלה (דף ט"ז) גבי ומודה ר' יהושע.  
ואפשר לומר דמאי דקאמר ה"ה ז"ל דלא פליגי הוא ת"ק דמתני' ור' יהודה  
אבל ודאי דאיכא תנא אחר בעלמא דפליג עליה דר' יהודה ומשום הכי קאמר  
ומודה. עוד כתב ואולי פסק וכו' מפני שלא מנו וכו' וכי תימא השתא נמי דאית  
לן כר"י אמאי לא מנו בברייתא לסוד בסיד שיכול לקפלו דמודה רבי יהודה.  
וי"ל דלא רצה למנות אלא מילתא פסיקתא כוחלת ופוקסת וכו' דהוא בכל  
ענין אבל לסוד בסיד דאינו פקוס אלא דוקא היכא דיכול לקפלו לא תני:



**כא** הַזְּבִים וְהַזְּבוֹת וְהַנְּדוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת [פ] וְכָל הָעוֹלִים מִטְּמֵאָה לְטַהֲרָה בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד הָרִי אֱלוּ מִתְּרִין לְכַבֵּס. וּמִי שָׁאִין לוֹ אֶלֶא חֲלוֹק [צ] אֶחָד הָרִי זֶה מְכַבְּסוֹ בַּמוֹעֵד. מִטְּפָחוֹת הַיָּדִים וּמִטְּפָחוֹת הַסְּפָרִים וּמִטְּפָחוֹת הַסֶּפֶג הָרִי אֱלוּ [ק] מִתְּרִין לְכַבֵּס בַּמוֹעֵד. וְכֵן כָּלִי פִּשְׁתָּן [ר] מִתֵּר לְכַבְּסוֹ בַּמוֹעֵד מִפְּנֵי שְׁצָרִיכִין כְּבוֹס תְּמִיד אֶפְלוּ נִתְּכַבְּסוֹ עָרֵב יוֹם טוֹב:

**מגיד משנה** **הזבים והזבות וכו'.** משנה באלו מגלחין (דף י"ד). הזבין והזבות והנדות והיולדות וכל העולה מטומאה לטהרה הרי אלו מותרין לכבס וכו': **ומי שאין לו אלא וכו'.** מימרא שם כלשונה: **מטפחות הידים וכו'.** במשנה (דף י"ד). מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג הרי אלו מותרין. ופי' מטפחות שמנגבין בהם את הידים מתלכלכין תמיד וצריכין כבוס אע"פ שנתכבסו קודם המועד. ומטפחות הספרים נראה מן הירושלמי שהוא מטפחות ספרי הקדש. אבל יש מפרשים מטפחות אומני התספורת שצריכין לספר אותן שהתירו לגלח במועד. ומטפחת הספג פי' שמתנגבין בהן בצאתם מן המרחץ כל אלו אף על פי שאינן של לבישה מתלכלכין תמיד: **וכן כלי וכו'.** מימרא שם בגמרא (דף י"ח):

**כסף משנה** **ומי שאין לו וכו'.** דע דבר"פ אלו מגלחין (דף י"ד). גבי מי שאבדה לו אבידה בערב הרגל אסור לספר ברגל אע"פ דאנוס הוא משום דלא ידעי כ"ע דאנוס היה פריך ממי שאין לו אלא חלוק אחד שמותר לכבסו אע"ג דלא ידעי כ"ע ומשני הא אתמר עלה אמר מר בר רב אשי אזורו מוכיח עליו, ומשמע דהיינו לומר שאזורו הוא קבוע בחלוקו וכשהוא פושט חלוק ולובש חלוק אחר נוטל האזור מזה וקובעו בזה וזה שאין לו אחר מכבסו עם אזורו והרואה כשהוא מכבסו ואזורו עמו יודע שאין לו חלוק אחר. וכן פירש"י בפי' כל הבשר (חולין ק"ח). ולפי זה יש לתמוה על רבינו והרי"ף והרא"ש למה השמיטו הא דאזורו מוכיח עליו. וי"ל שהם מפרשים אזורו מוכיח עליו כדפירש"י כאן דמי שאין לו אלא חלוק אחד פושטו ומתעטף במקטרינו וחוגרו באזורו ועומד ומכבס החלוק ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק אחד וכן פירש הערוך דלפי זה הא דאמרינן אזורו מוכיח עליו לאו תנאה הוא לומר שאם אין אזורו מוכיח עליו אסור לכבס אלא היינו לומר שכל שאין לו אלא חלוק אחד ומכבסו אזורו מוכיח עליו שאין לו חלוק אחר שהרי הוא חגור בלא חלוק דמאי דאמרינן הא אתמר עלה אמר מר בר רב אשי וכו' לאו למימרא שמר בר רב אשי אתא לפרושי דר"י לא התיר אא"כ אזורו מוכיח עליו דוקא דא"כ ה"ל לגמרא לאיתווי הא דמר בר רב אשי אצל מימרא דר"י בסמוך אלא היינו לומר דכי

אקשו בני הישיבה על ר"י אמאי שרי לכבס מי שאין לו אלא חלוק אחד דהא איכא לאסור מפני הרואים שאינם יודעים שאין לו חלוק אחר שני מר רב אשי דכל שאין לו אלא חלוק אחד כל הרואים שמכבסו יודעים שאין לו חלוק אחר שהרי רואים אותו מעוטף במקטרינו וחגור באזורו והשתא ניחא שלא הוצרכו הפוסקים להביא דברי מר בר רב אשי. אלא דאכתי איכא למידק דא"כ לא שרי ר"י אלא לכבסו ע"י עצמו דאז אזורו מוכיח עליו אבל לכבסו ע"י אחר ואפילו ע"י אשתו לא שהרי הרואים כביסת החלוק אינם רואים את בעליו חגור בלא חלוק. ואפשר לומר דאה"נ דלא שרי ר"י לכבסו אלא ע"י עצמו ולישנא דמי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו ע"י עצמו משמע. ועי"ל דמי שאין לו אלא חלוק אחד מסתמא אין לו מי שישמשנו והוא מכבסו ע"י עצמו ואז אזורו מוכיח עליו ולפיכך התירו לכבסו ולא נתנו דבריהם לשיעורים לחלק בין מכבסו ע"י עצמו למכבסו ע"י אחר :

**כב** אין עוֹשֵׂין סְחוּרָה בַּמוֹעֵד בֵּין לְמִכַּר בֵּין לְקִנּוּת. וְאִם הָיָה <sup>[ש]</sup> דָּבָר הָאֲבָד שְׁאִינוֹ מְצוּי תְּמִיד לְאַחַר הַמוֹעֵד כְּגוֹן סְפִינּוֹת אוֹ שִׁירוֹת שְׁבָאוֹ אוֹ שְׁהִם מְבִקְשִׁים לְצֵאת וּמְכָרוּ בְּזוּל אוֹ לְקַחוּ בְּיָקָר הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִנּוּת אוֹ לְמִכַּר. וְאִין לּוֹקְחִין בְּתֵימִים וְעֲבָדִים וּבְהֶמָּה אֶלָּא לְצַרְדָּה הַמוֹעֵד :

**מגיד משנה** אין עוֹשֵׂין וכו'. פ"ק (דף י'). אמר רבה פרקמטיא כל שהיא אסור ואמר רבה ובדבר האבד מותר. ובירושלמי הדא שיירתא שרי למזבן מינה בחולא דמועדא ונכתב בהלכות וגם הגאונים ז"ל כתבוהו. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש שמותר לקנות מן השיירא אפילו כדי להשתכר ולעשות סחורה וכן פי' הראב"ד ז"ל וקצת המפרשים שהעברת ריוח נקרא דבר האבד ומכאן יצא להם שמותר להלוות ברבית לעכו"ם בחולו ש"מ והטעם בזה לפי שאין בכל אלו מלאכה גמורה שתהיה אסורה אפילו ביו"ט ואין כאן אלא מקח וממכר שאסור מדבריהם ביו"ט גזרה שמא יכתוב ובחולו ש"מ התירו מפני העברת הריוח. אבל הרמב"ן ז"ל כתב שלא התירו לקנות מן השיירא אלא מה שהוא צריך לתשמישו ואם לא יקנהו מן השיירא ויצטרך לקנות אחר המועד יהא נפסד שלא ימצאהו בערך שמוצאו עכשיו אבל כדי להרויח ולעשות סחורה בודאי אסור לפי שהעברת ריוח אינו כדבר האבד ולפיכך אסור להלוות לנכרי ברבית ע"כ דבריו. ולהפרע ממנו דברי הכל מותר וכן מותר לו לזקוף חובו כדי להבטיח מה שהוא חייב לו שכל זה בכלל דבר האבד הוא לדברי הכל : ואין לוקחין וכו'. משנה פרק מי שהפך (דף י"ג). אין לוקחין עבדים בתים ובהמה אלא לצורך המועד ופירשו אין זה בלוקח מן השיירא אלא בלוקח

כדרכו. ונראה לי פירושם ששאר הדברים כיון שהוא צריך להם אע"פ שאינו צריך להם במועד רשאי הוא לקנותן לפי שמקח וממכר אינו אסור דבר תורה אפילו ביו"ט ולפיכך במועד כל שהוא צריך לו או להשתכר שמוצאו בזול לפי דעת רבינו והר"א ז"ל מותר הוא לקנותו אבל בתים ועבדים ובהמה כיון דאוושי ואוושא מלתא לא התירו לקנות אלא לצורך המועד או לצורך המוכר כמו שיתבאר לפנינו. זה נ"ל בפירוש משנתנו לחלק בין אלו לשאר דברים ושדות וכרמים דאוושא מלתא ג"כ איכא למימר דאין לוקחין ומתניי לא תנא להו לפי שאין לומר בהן לצורך המועד ולא תנא מה שצריך לעשות בו מלאכה קודם שיהנה ממנו :

**לחם משנה** **אין עושין סחורה במועד וכו' ואין לוקחין וכו'.** כתב ה"ה ז"ל ופ"י אין זה בלוקח וכו'. ופשט הלשון משמע דר"ל דלא איירי בלוקח מן השיירא דבלוקח מן השיירא ודאי דאפילו עבדים ובהמה לוקחין ואם זאת היתה כונתו קשה דלמטה כתב ולפיכך במועד וכו' או להשתכר שמוצאו בזול לפי דעת רבינו ז"ל נראה דהיינו ודאי קונה דשיירא כמ"ש למעלה בשם רבינו והראב"ד ז"ל ועל זה אמר אבל בתים ועבדים כיון דאוושו וכו' משמע דבתים ועבדים אפילו קנייה בשיירא לא מהני וא"כ קשה מדידיה אדידיה דהוא לא רצה להעמיד המשנה בכך משום דס"ל דבשיירא לוקחים אפילו עבדים כמ"ש בתחלת הלשון. לכך יש לומר דמאי דכתב ופ"י וכו' ר"ל דלא נטעה דמאי דכתב לצורך המועד הוא בלוקח מן השיירא כלומר דבעינן תרתי שיהא לוקח מן השיירא ולצורך המועד אבל בשאר דברים בשיירא לבד סגי דהא ליתא אלא דלצורך המועד סגי אפילו ובהמה ועבדים ובשאר דברים דצריך לו שלא לצורך המועד אפילו לוקח כדרכו או להשתכר סגי. וכל זה הוא שלא כדעת הרמב"ן ז"ל דלדבריו לא סגי שום חד מהני אלא תרתי בעינן שיהא צריך לו ושיקנה מן השיירא כמ"ש ה"ה ז"ל לדעתו לעיל. וא"ת לדעת ה"ה ז"ל איך אמרו מוכרי פירות מוכרים לצורך המועד בצנעה אפילו שלא לצורך המועד כיון דצריך לו סגי כמו שהקשו התוס' ז"ל. וי"ל דרבותא אשמעינן דאפילו לצורך המועד צריך בצנעה וא"כ האי דנקט לצורך המועד לרבותא נקטיה זו היתה כונת ה"ה ז"ל ומ"מ אינו מחוור דמנין לו דבלוקח מן השיירא אינו מותר לקנות עבדים ובהמה כיון דסוף סוף מתניתין לא משמע ליה אלא בלוקח כדרכו. עוד כתב ולא מנה מה שצריכין לעשות בו מלאכה וכו' כוונתו דאפילו תאמר דלקח כרם לבצור או שדה לקצור דכבר אהני ליה לצורך המועד מ"מ נ"ל דלא רצה התנא להשמיענו בדבר שצריך לעשות בו מלאכה קודם שיקנה ממנו :

**כג** מוֹכְרֵי פְרוֹת כְּסוּת וְכֻלִּים מוֹכְרִין בְּצַנְעָה לְצַרְךָ הַמוֹעֵד.  
כִּיצַד. אִם הִיְתָה הַחֲנוּת פְּתוּחָה לְזוּיָת אוֹ לְמַבּוּי פּוֹתַח כְּדַרְכּוֹ.  
וְאִם הִיְתָה פְּתוּחָה לְרְשׁוּת הַרְבֵּים פּוֹתַח אַחַת וְנוֹעַל אַחַת. וְעָרַב  
יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת מוֹצֵיא וּמַעְטֵר אֶת הַשּׁוּק  
בְּפְרוֹת בְּשִׁבִיל כְּבוֹד יוֹם טוֹב. מוֹכְרֵי תַבְלִין מוֹכְרִין כְּדַרְכּוֹ  
בְּפְרָה־הַסֵּיא :

**מגיד משנה** **מוכרי פירות וכו'.** משנה שם (דף י"ג): מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד והטעם שכל שאומנותן בכך כל השנה בעו צנעה אע"פ שהוא לצורך המועד וזהו שהזכירו מוכרי: **כיצד היתה החנות.** ברייתא בגמרא חנות הפתוחה וכו' קרוב ללשון רבינו ושם עיו"ט האחרון של חג ופירש רבינו של חג הסוכות וכן הוא כדבריו לפי שיו"ט האחרון של חג הסוכות הוא רגל בפני עצמו ומעטרין את השוק לכבוד הרגל משא"כ ביו"ט האחרון של פסח: **מוכרי תבלין מוכרין כדרך בפרהסיא וכו'.** שם בגמ' דרב יהודה שרא לזבוגי תבלין כי אורחייהו ומפורש בהלכות והטעם שדבר ידוע שתבלין לצורך קדרת היום לוקחין אותם: **כל שאסור לעשות במועד אינו אומר לנכרי וכו'.** ברייתא שם (דף י"ב): כל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה:

**כסף משנה** **וערב יו"ט האחרון של וכו'.** כתב הרב המגיד דאתא לאפוקי ערב יום טוב האחרון של פסח. נראה דהיינו לענין עיטור השוק בפירות אבל לענין למכור בפרהסיא ולפתוח כדרכו אפילו פתוחה לרה"ר גם בערב יו"ט אחרון של פסח מותר:

**כד** כָּל שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד אֵינוֹ אוֹמֵר לְנֹכְרֵי לַעֲשׂוֹתוֹ. וְכָל שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד אִם אֵין לוֹ מַה שְּׂיֵאכֹל הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה כְּדִי פְּרַנְסָתוֹ. וְכֵן עוֹשֶׂה סְחוּרָה כְּדִי פְּרַנְסָתוֹ. וּמִתֵּר לַעֲשִׂיר לְשֹׁכֵר פּוֹעֵל עָנִי שֶׁאֵין לוֹ מַה יֵּאכֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּמוֹעֵד כְּדִי שְׂיִטֵּל שְׂכָרוֹ לְהַתְּפָרֵס בוֹ. וְכֵן לּוֹקְחִין דְּבָרִים שֶׁאֵינָם לְצַרְךָ הַמוֹעֵד מִפְּנֵי צַרְךָ הַמוֹכֵר שֶׁאֵין לוֹ מַה יֵּאכֹל:

**מגיד משנה** **וכל שאסור וכו'.** שם (י"ב): מפורש שאם אין לו מה יאכל עושה כדי פרנסתו וכבר נזכר למעלה: **ומותר לעשיר לשכור פועל עני וכו'.** שם (י"ג).

בעו מיניה מרב נחמן שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו, ובהלכות כלומר מהו לשכור את הפועל לעשות מלאכה שאינה לצורך המועד כדי שיטול שכרו שאין לו מה יאכל ואסקינן דשכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי: **וכן לוקחין דברים וכו'.** שם במשנה אין לוקחים בתים וכו' אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל:

**כה** שוֹכְרֵין הַשְּׂכִיר עַל הַמְּלָאכָה בַּמוֹעֵד לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַחַר הַמוֹעֵד וּבְלִבְדָּ שְׂלָא יִשְׁקַל וְשְׂלָא יִמְדָּד וְלֹא יִמְנָה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל. נְכָרִי שֶׁקִּבֵּל קִבְּלַת מִיִּשְׂרָאֵל אֶפְלוּ הָיָה חוּץ לַתְּחוּם אֵינּוּ מְנִיחוּ לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד. שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁמְּלָאכָה זוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְיִחְשְׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁהוּא שְׂכָר אֶת הַנְּכָרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּמוֹעֵד. שֶׁאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין הַהֶפְרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַשְּׂכִיר וּבֵין הַקִּבְּלָן וּלְפִיכָף אָסוּר:

**מגיד משנה** **שוכרין השכיר וכו'.** ברייתא שם (דף י"ב.) מקבלין קבולת במועד לעשותה לאחר המועד ובלבד שלא ישקול ושלא ימדוד ושלא ימנה כדרך שהוא עושה בחול: **נכרי שקבל קיבולת וכו'.** שם אמר שמואל מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר והני מילי בשבתות ובימים טובים דלא אזלי מדוכתא לדוכתא אבל בחש"מ דשכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא אסור. ודע שקבולת זה הוא דוקא קבולת קרקע וכל שאסור בשבת בתוך התחום אסור במועד אף חוץ לתחום אבל מה שמותר בשבת אפילו בתוך התחום אין ספק שמותר במועד ולא הוצרך רבינו לבאר זה לפי שפשוט הוא וכבר נתבאר פרק ששי מהלכות שבת מה שמותר בשבת אפילו תוך התחום ושם הארכתי:

## הלכות שביבת יום טוב - פרק שמיני

**א** נְהָרוֹת הַמוֹשְׁכִין מִן הָאֲגָמִים מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מֵהוֹן בֵּית הַשְּׁלַחִין בְּמוֹעֵד וְהוּא שְׁלֵא פְסָקוֹ. וְכֵן הַבְּרָכוֹת שְׁאֵמַת הַמִּים עוֹבְרֵת בִּינֵיהֶן מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מֵהוֹן. וְכֵן בְּרָכָה שְׁנִטְפָה מִבֵּית הַשְּׁלַחִין וְעֵדִין הִיא נוֹטְפֵת מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מִמְנָה בֵּית הַשְּׁלַחִין אַחֲרָת. וְהוּא שְׁלֵא פְסָק הַמַּעֲוֵן הַמְשַׁקָּה בֵּית הַשְּׁלַחִין הָעֲלִיּוֹנָה :

**מגיד משנה** **נהרות המושכין מן האגמים וכו'.** פרק קמא (מועד קטן דף ד' ד') מימרא על משנת משקין בית השלחין נהרות המושכין מים מן האגמים מותר להשקות מהן במועד. ובהל' והוא דלא פסקו ומוכיח כן שם ופירוש נהרות קטנים שהמים שלהם נמשכים מן האגמים דהיינו מי גשמים מותר להשקות מהם. והוא דלא פסקי פי' שאין אותו נהר פוסק מן האגם אלא עדיין נמשך ממנו לפי שאם פסק שמא יבא למלאת כדו להשקות והוי טורח יתר: **וכן הבריכות וכו'.** ברייתא שם הבריכות שנתמלאו מים מערב יום טוב אסור להשקות מהן בחולו של מועד ואם היתה אמת המים עוברת ביניהן מותר אמר רב אשי אף על פי שאין רובה של שדה שותה מאותה אמת המים ביום אחד ולזה סתם רבינו: **וכן בריכה וכו'.** שם תנו רבנן בריכה שנטפה משדה בית שלחין זו מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת והקשו והא עבידא דפסקה ותירץ רבי ירמיה ועדיין היא מטפטפת ואמר אביי והוא שלא פסק מעין הראשון:

**כסף משנה** **נהרות המושכים מן וכו'.** כתב ה' המגיד פי' שאין אותו נהר פוסק מן האגם וכו' וכך פירש"י, משמע שאם הוא פוסק אע"פ שיש בנהר זה שפע מים רבים שלא יוכל לבא במועד לצורך דלי אסור להשקות ממנו וטעמא דחיישינן שמא יטעה ויחשוב שלא יצטרך לדלי ואחר כך יצטרך לדלות בדלי והוי טרחא יתירא ולפיכך אמרו מילתא פסיקתא דליכא למיטעי דכל שלא פסק א"א לבא לצורך דלי:

**ב** עֲרוּגָה שְׁחֻצָּה נִמוּךְ וְחֻצָּה גְבוּהָ לֹא יִדְלָה מִמָּקוֹם נִמוּךְ לְהִשְׁקוֹת מִקוֹם גְבוּהָ מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרַח גָּדוֹל. וּמִתֵּר לְדָלוֹת מִים לְהִשְׁקוֹת הַיְרָקוֹת כִּדִּי לְאֶכְלָן בְּמוֹעֵד. וְאִם בְּשִׁבִיל לְיִפּוֹתָן אָסוּר :

**מגיד משנה** **ערוגה שחציה וכו'.** שם יתר על כן אמר ר' אליעזר בר"ש שאפילו ערוגה אחת חציה גבוה וחציה נמוך לא ידלה ממקום נמוך וישקה במקום

גבוה: **מותר לדלות וכו'.** מסקנא דגמרא שם (דף ד':) ובהלכות ומדלין מים לירקות כדי לאכלן ואם בשביל ליפותן אסור והטעם שכל שהוא צריך לצורך המועד אפילו טורח גדול מתירין בו אבל אם אינו לצורך המועד אין מתירין להן הדלאה שהיא טורח גדול ואילו דבר האבד כנוצר ראש פ"ז ובברייתא לאו דוקא כדי ליפותן אסור אבל אם היו נפסדין מותר בהדלאה אלא כל שאינו כדי לאכלן הרי הוא כבית השלחין שאין מתירין בו טורח יתר כך כתבו ז"ל וברור הוא בדברי רבינו:

**א** אין עושין עוגיות בעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנם במועד. וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד. פיצד. היתה עמקה טפח חופר בה עד ששה. היתה עמקה טפחים מעמיקה עד שבעה. ומושכין את המים מאילן ואילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה. ואם היתה שדה לחה מתר להשקות את פלה. ומרביצין את השדה במועד. שכל הדברים האלו אין בהן טורח יותר:

**ההראב"ד ומרביצין את השדה במועד וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל משנת ראב"י אני רואה בכאן דראב"י הוא דאמר שלא ישקה כל השדה והוא אמר נמי זרעים דלא שנו קודם המועד לא ישקה אותם במועד וחכמים מתירין בזה ובזה בין באילן בין בזרעים והכי איתא בירושלמי. וזה המחבר תופס דברי ראב"י ולא ידעתי מי עשאו מכריע על דברי חכמים ואם יאמר רב יהודה הכריע דמפרש לדעת ראב"י הלא רבא למד יותר מדברי חכמים. ואם יאמר הלא הקשו על רבא מגריד ועמדה הקושיא לפי שלא נחלקו בגריד ודמו התרביצא לשדה גריד שהוא אסור להשקותו א"כ למה אמר שמרביצין את השדה במועד. וסוף דבר כל הדברים צריכין תקון גדול עכ"ל:

**מגיד משנה אין עושין עוגיות וכו'.** שם (דף ב' ודף ד':) משנה ואין עושין עוגיות לגפנים ובגמרא ובהלכות והני מילי חדתי אבל עתיקי שרי ופירוש עוגיות חריצין בעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים ופירש רבינו עתיקי אם היו עשויות ונתקלקלו וכן הוא כדבריו שאם נסתמו לגמרי ואין מקום גומא נכר ודאי אסור שהרי זה כעושה אותן מתחלה כך כתבו ז"ל. עוד כתבו שאין מותר להעמיק בהן יותר ממה שהיו: **וכן אמת המים וכו'.** במשנה אין עושין את האמה בתחלה במועד ומתקנין את המקולקלת ובגמ' מאי מקולקלת אמר ר'

אבהו שאם היתה עמוקה טפח מעמידה על ששה פירש"י ז"ל שיעור אמה ששה טפחים ואם היתה עמוקה ששה ונתמלאת עפר עד שאינה עמוקה אלא טפח מותר להעמיקה כעומק ראשון אי נמי אפילו לא חפר בה עדיין אלא טפח מעמיקה עד ששה ע"כ דבריו. ובגמרא פשיטא חצי טפח על שלשה לא כלום הוא טפחים על שנים עשר נמי לא טפחים על שבעה מהו חמשה קא מעמיק או דלמא כיון דאיכא טפח יתירא איכא טירחא טפי תיקו. ופסק רבינו להקל לפי שהוא בשל דבריהם ולקולא: **ומושכין את וכו'.** משנה שם (דף ו'): רב"י אומר מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקו את השדה כולה זרעים שלא שתו מלפני המועד לא ישקם במועד וחכמים מתירין בזה ובוזה ובגמרא אמר רב הונא ואם היתה שדה מטוננת מותר ופירש בהלכות דלראב"י נצרכה, ופירוש מטוננת לחה ואין שם טורח יותר ופסקו בהלכות כר"א ומחלוקת היא בין הגאונים וה"ר יצחק אבן גיאת הכריע גם כן כמותו. ופי' משנה זאת בבית השלחין היא ואין שם לא ירקות ולא זרעים אלא אילנות לבד והמשכת המים מאילן לאילן מספיק להם וכן נראה מדברי רבינו שכל מה שהזכיר בפרק זה נמשך אחר בית השלחין הנזכר בראש הפרק: **ומרביצין את וכו'.** דע שדעת רבינו וההלכות שמה שאמרו בגמ' שם האי תרביצא שרי לתרבוצי בחולא דמועדא ר"ל בשדה בית הבעל והשקאה מועטת ודחו בגמ' שם זה לדעת רב"י וכן נדחה בהל', ומה שהזכיר רבינו ומרביצין את השדה ר"ל בשדה בית השלחין והוא נמשך אחר ראש הפ' והיא ברייתא הנזכרת פי' מי שהפך (י"א): גבי אבל ומרביצין את שדהו משתגיע לעונת מים שלו ופי' לפי שהוא דבר האבד אפי' קודם זריעה ולזה נתכוון רבינו בכאן ובוזה נסתלקה השגת הר"א ז"ל שהקשה איך פסק רבינו כראב"י ופסק שמרביצין את השדה ובגמ' דחו הא דתרביצא לדעת ר"א כנזכר למעלה וכן תירץ הר"א ז"ל כדעת ההלכות ועיקר:

**לחם משנה ומרביצין את השדה וכו'.** וא"ת לדעת רבינו ז"ל דהרבצה בבית הבעל אסורה ובבית השלחין מותרת א"כ כשהקשו בגמרא (דף ו'): תרי ברייתות חדא דאמרה מרביצין שדה לבן בשביעית אבל לא במועד וחדא דאמרה מרביצין בין במועד בין בשביעית אמאי לא תירץ דהך מתניתין בין במועד איירי בבית השלחין ואחריתי הוי שדה לבן ואמאי דחקו ואמרו הא ראב"י הא רבנן. וי"ל דמשמע ליה לגמרא דהך מרביצים בין במועד הוי כולל בין שדה לבן בין בית השלחין:

**ד** זָרְעִים שְׁלֹא שְׁתוּ מִלְפְּנֵי הַמוֹעֵד לֹא [א] יִשְׁקֶם בַּמוֹעֵד מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיכִין מִים רַבִּים וְיָבֹוא לְיַדֵּי טֶרַח יוֹתֵר. וּמִתֵּר לְהִסָּב אֶת



הִנָּהָר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְלִפְתָּח נֶהָר שְׁנִסְתָּם. בּוֹרוֹת שִׁיחִין  
וּמַעְרוֹת שֶׁל יַחִיד אִם הָיָה צָרִיךְ לָהֶם חוֹטְטִין אוֹתָן וְשָׁפִין אֶת  
סִדְקֵיהֶם אָבֵל אֵין חוֹפְרִין אוֹתָן לְכַתְחֵלָה. וְכוֹנְסִים לְתוֹכָה מִים  
אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לָהֶן. \* וְעוֹשִׁין נְבֻרָת בַּמוֹעֵד :

**ההראב"ד זרעים שלא שתו וכו'.** כתב הראב"ד הברייתא שונה את זה על  
זרעים שלא שתו לפני המועד והוא שונה אותו על כל שדה של אילנות ואולי  
מדעתו למד זה: **ועושין נברכת וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל לא נמלט מן הטעות  
שטועין בו רבים שהם סוברים נברכת כמו עוגיאות וטעו טעיות גדולות  
הידועות לכל מבין וכי אינה אלא ענין חפירת הקבר וכן אמרו בירושלמי  
נברכת זו הבקיע וכן כל שהוא בה חפירה נקרא בקיע והוא החפירה שאנו  
עושין עכשיו למת והם היו עושין אותם קודם לקבר עד שיחפרו לו כוך או בנין  
נאה ואותו הבקיע עושין במועד עד לאחר שיעשה לו כוך או קבר לפי כבודו  
עכ"ל:

**מגיד משנה זרעים שלא וכו'.** גם זה כראב"י כנזכר למעלה: **ומותר להסב את  
הנהר וכו'.** שם (דף ד'): אביי שרא להו לבני המדך לסחופי נהרא ר' ירמיה  
שרא להו לבני סכותא למכרא נהרא טמימא: **בורות שיחין ומערות וכו'.** שם  
(דף ה'). מסקנא דגמרא דשל יחיד חפירה אסורה אפילו בצריך להן אבל  
חטיטה מותרת בצריך, וכוונסין לתוכן מים אע"פ שאינו צריך להם. וכתב  
הרמב"ן דודאי אם אין לו ליחיד מה ישתה אפילו חפירה מותרת ובלבד שלא  
יערים לחפור בור גדול מספיק להרבה ימים דומיא דאין לו מה יאכל שקוצר  
ודש ודין הגמרא הוא בשיכול לשתות מי נהר ואפשר לו לטרוח ולילך ולדלות  
מן הנהרות עסקינן ורוצה לשתות מי בארו ולזה התירו חטיטה ולא חפירה  
ואם יש לו מים בבור או שותה ממקום שרגיל לשתות אפילו חטיטה אסורה  
לו אבל בשאין לו מה ישתה ודאי מותר לו אפילו לחפור ע"כ. ויש לחוש לפי  
שהמים מצויין בזול ואפשר אפילו אין לו מה ישתה אלא ממקום רחוק הרבה  
לא התירו לו חפירה. וזה נראה בדעת רבינו שלא חלק: **ועושין נברכת במועד  
וכו'.** משנה שם (דף ח'): אין חופרים כוכין וקברין במועד אבל מחנכין את  
הכוכין ועושין נברכת במועד וכו'. פירש"י ז"ל נברכת בריכת כובסין ולית בה  
טרחא כולי האי וכן פירשו הגאונים ז"ל נברכת של כובסין והיא חפירה  
שחופרים בה לכבס בה בגדי פשתן ומי שאין לו אלא חלוק אחד כמבואר פרק  
שביעי. אבל הרא"ש ז"ל והאחרונים הקשו על פירוש זה ופירשו שהוא מענין  
הקברות. והר"א ז"ל פירש שהוא קבר שעושין למת לשעה עד לאחר המועד  
שיחפרו לו קבר נאה לפי שהוא סבור שאסור לחפור קבר כתקנו אפילו למי  
שמת בחולו ש"מ כמ"ש בהשגות, ואין פ"י זה נכון כמו שיתבאר בסמוך. אבל

הרמב"ן ז"ל פירש שהוא תוספת חפירה לקבר העשוי כבר והותרה לצורך המתים שימותו. ורבינו כתב לשון המשנה אבל ממה שכתבה בסמוך לחפירת בורות ולא כתבה למטה בדין חפירת הקברות נראה שהוא מפרשה כפירש"י ז"ל והגאונים ז"ל והעיקר כפירוש הרמב"ן ז"ל ולמטה אבארנו:

**כסף משנה זרעים שלא שתו וכו'.** ויבא לידי טורח יותר כלומר וכל היכא דאיכא טירחא יתירא אפילו במקום פסידא לא טרחינן:

**לחם משנה בורות שיחין ומערות של יחיד אם היה צריך להן חוטטין אותו ושפין את סדקיהן אבל אין חופרין אותן לכתחילה וכו'.** תימה דבגמרא (דף ה') אמרו בברייתא בבור של יחיד וחוטטין אותו אבל לא שפין את סדקיהן וא"כ איך כתב רבינו ז"ל דשפין את סדקיהן. ע"כ נראה לומר דהוא ז"ל גורס שם ושפין את סדקיהן. ועוד אמרו שם ולא חוטטין לתוכן צ"ל דהך חטיטה בתרא הוי כמו חפירה והוי טפי מחטיטה קמייתא שהתיר קודם וזהו שכתב כאן לתוכן: **בורות וכו' של יחיד.** כתב ה"ה ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דאם אין לו ליחיד מותרת חפירה דומיא דקוצר ודש. וא"ת הא קוצר ודש כשאין לו מה יאכל לא התירו אלא ע"י שינוי כמ"ש רבינו ז"ל לעיל ואפשר דה"נ ע"י שינוי קאמר:

**ה** עֲכָבְרִים שֶׁהֵן מִפְסִידֵין אֶת הָאֵילָנוֹת צָדִין אוֹתָן בַּמוֹעֵד. בְּשִׂדֵה הָאֵילָן צָד כְּדָרְכוֹ. כִּיצַד. חוֹפֵר וְתוֹלֵה הַמְצוּדָה. וְאִם הָיָה שְׂדֵה לָבָן סָמוּךְ לְשִׂדֵה הָאֵילָן צָדִין אוֹתָן בְּשִׂדֵה הַלָּבָן בְּשָׁנוּי כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לְשִׂדֵה הָאֵילָן וַיִּחְרִיבוּהָ. וְכִיצַד צָד, בְּשָׁנוּי. נוֹעֵץ שְׁפוּד בְּאַרְץ וּמִכָּה בְּקוֹרְדוֹם וְאַחַר כֵּן מְנַתְקוֹ וְנִמְצָא מְקוֹמוֹ גּוּמָא:

**מגיד משנה עכברים שהן וכו'.** משנה שם (ו'): צדין את האישות ואת העכברים במועד משדה האילן ומשדה הלבן כדרכן ובשביעית וחכ"א בשדה האילן כדרכו ובשדה הלבן שלא כדרכו כך מצאתיה בקצת ספרים ובקצתן ר"י אומר בשדה האילן וכן הוא בברייתא בגמרא בשם ר"י ובגמ' (ז'). ת"ר כיצד כדרכו חופר גומא ופורש עליה מצודה כיצד שלא כדרכו נועץ שפוד ומכה בקורדום ומרדה את האדמה תחתיה תניא ר"ש בן אלעזר אומר כשאמרו בשדה לבן כדרכו לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לאילנות שמא יצאו משדה לבן ויחריבו את האילנות ע"כ בגמ'. ודעת רבינו לפסוק כחכמים דמתני' לפי גרסת מקצת ספרים או כר"י מפני הברייתא דת"ר כיצד כדרכו

וכו' השנויה סתם והוא ז"ל מפרש דר"ש בן אלעזר סבירא ליה כתנא קמא דמתני' ופירש ר"ש דלא התירו בשדה לבן אלא בסמוך לאילנות וה"ה לאידך תנא דמתני' אפילו שלא כדרכו לא הותר בשדה לבן אלא בסמוך לאילנות לפי שהן אינן מפסידין אלא באילנות זה נראה לדעת רבינו, ובהלכות הרי' יצחק אבן גיאת ז"ל פסקו כת"ק דמתני' וכר"ש בן אלעזר שבשדה לבן הסמוך לאילנות צד כדרכו. ונראה מדבריהם שהם מסכימים לדעת רבינו שלא לצוד אפילו בשינוי בשדה שאינה סמוכה לאילנות וכן עיקר שלא כדברי הר"א ז"ל שכתב בסמוכה לאילנות צדין כדרכו ובשאינה סמוכה צדין בשינוי ואין זה נכון דכל שאינה סמוכה אין צדין כלל:

**כסף משנה עכברים שהם מפסידיים וכו'.** מדברי רבינו בפירוש המשנה נראה שבמקום ר' יהודה אומר הוא גורס וחכמים אומרים ופסק הלכה כמותם. ונראה שהוא גורס בדברי ר"ש בן אלעזר כשאמרו בשדה הלבן שלא כדרכו לא אמרו אלא בשדה הלבן הסמוך לאילנות ואחכמים קאי ואפילו אי גריס ביה כדרכו כגירסת הרי"ף והרא"ש דהשתא ע"כ קאי את"ק סובר רבינו דמדת"ק נשמע לחכמים דכיון דת"ק כי שרי בשדה הלבן כדרכו איירי דוקא בשדה הלבן הסמוך לאילנות אם כן חכמים נמי אשדה לבן הסמוך לאילנות מהדרי ואמרי דאינו צד אלא שלא כדרכו וממילא משמע דכשאינה סמוכה לאילנות אינו צד כלל ואפילו שלא כדרכו:

**לחם משנה עכברים שהם מפסידין וכו'.** עיין בב"י במקומו ויתבאר לך היטב לשון ה"ה ז"ל:

**1** כְּתֹל גְּנָה שֶׁנֶּפֶל בּוֹנְהוּ מֵעֵשָׂה הֶדְיוֹט אוֹ גּוֹדֵר אוֹתוֹ <sup>[ב]</sup> בְּקַנְיִים וְגַמָּא וְכִיּוֹצָא בְּהוֹן. וְכֵן אִם עָשָׂה מֵעֵקָה לְגַג בּוֹנָה אוֹתוֹ מֵעֵשָׂה הֶדְיוֹט. <sup>[ג]</sup> אֲבָל כְּתֹל חָצֵר שֶׁנֶּפֶל בּוֹנְהוּ כְּדָרְכוֹ. <sup>[ד]</sup> וְאִם הָיָה גּוֹהָה סוֹתְרוֹ מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה וּבּוֹנְהוּ כְּדָרְכוֹ:

**מגיד משנה כותל גנה וכו'.** משנה שם (דף ו' ז'). ומקרין את הפרצה ובגמרא כיצד מקרין רב יוסף אמר בהוצא ודופנא במתניתא תנא צר בצרור ואינו טח בטיט אי"ר חסדא לא שנו אלא כותל גנה אבל כותל חצר בונה כדרכו והביאו שם ברייתא דכותל השוחה סותרו ובונה מפני הסכנה, עוד במשנה (דף י"א.) ועושין מעקה לגג ולמרפסת מעשה הדיוט ולא מעשה אומן:

**ז** בּוֹנֵה אָדָם אֶצְטָבָא לְיֵשֵׁב אוֹ לְיִשָּׁן עָלֶיהָ. הַצִּיר וְהַצְנוּר וְהַקּוֹרָה וְהַמְנַעוּל וְהַמְפָתַח שְׁנִשְׁבְּרוּ [ה] מְתַקְנָן בְּמוֹעֵד כְּדָרְכוּ בֵּין בְּשָׁל בְּרִזָּל בֵּין בְּשָׁל עַץ. שְׁזָה הַפְסֵד גְּדוֹל הוּא שְׁאִם יָנִיחַ הַפְתַּח פְּתוּחַ וּדְלָתוֹת שְׁבוּרוֹת נִמְצָא מְאֵבֵד כָּל מָה שְׁבַבְבִית. וּכְבָר בְּאַרְנוּ כָּל שְׁיֵשׁ בּוֹ הַפְסֵד אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁנוּי :

**מגיד משנה** **בונה אדם וכו'.** בגמרא (דף י'): רבא שרא למבני אצטבא וכתב הרמב"ן ז"ל בלקוטיו דדוקא במעשה הדיוט אבל לא במעשה אומן לפי שכל שהוא לצורך המועד כיון שאינו צורך אוכל נפש לא הותר במעשה אומן אלא במעשה הדיוט ע"כ דבריו והם כלל לכל כיוצא בזה ולדבריו כותל חצר שנפל שבונה כדרכו הוא מפני שמירת ביתו ועשאוהו כצורך אוכל נפש לפי שהוא דבר האבד ואינו צריך שינוי: **הציר וכו'.** משנה שם (דף י"א). הציר והצינור והמנעול שנשברו מתקנן במועד ואוקימנא לה בגמרא כר"י דאמר לא בעינן שינוי בדבר האבד וק"ל כותיה כמבואר ראש פ"ז:

**ח** אֵין חוֹפְרִין קֶבֶר לְהִיּוֹת מוֹכֵן לְמֵת שְׁיִמוֹת \* וְאֵין בּוֹנִין אוֹתוֹ. אֲבָל אִם הָיָה עֲשׂוּי הָרִי זֶה מְתַקְנֵנוּ בְּמוֹעֵד. כִּיצַד. מוֹסִיף בְּמִדָּתוֹ אוֹ מְקַצֵּר מִמִּדָּתוֹ כְּדִי שְׁיִהְיֶה נְכוּן לְעֵת שְׁיִקְבֵר בּוֹ :

**ההראב"ד** **ואין בונים וכו'.** כתב הראב"ד גם זה טעות וקודם שימות המת למה מתקנן אותו כלל אלא הכל משימות המת, עכ"ל:

**מגיד משנה** **אין חופרין וכו'.** משנה (דף ח'): אין חופרין קבר וכו' וכבר הזכרתי למעלה בדין הנברכת ופירשו בהלכות להקבר בהם לאחר המועד. וכן פירשו רבינו חננאל והר"ר יצחק אבן גיאת ז"ל שלצורך מי שכבר מת ודאי מותר לחפור כדרכו אפילו ביום טוב שני כנזכר פ"א. ובהשגות א"א זה טעות גדול וכו'. והוא כדעתו ז"ל שכתבה למעלה. וכבר הוכיח הרמב"ן ז"ל שהטעות בדברי הר"א ז"ל הוא דודאי לצורך מתים שימותו היא משנתנו ואין קושיא שהתירו לתקן בהם אף על פי שאינן צריכין להם עכשיו לפי שעשאוהו כצרכי רבים רבים שתו ורבים ישתו והרי הן כעין חטיטת בורות שיחין ומערות שאין צריכין להם עכשיו שהתירו בהן סופן דהיינו חטיטה אבל לא תחלתן דהיינו חפירה כל שאין צריכין להם עכשיו כמבואר פ"ז. והוא ז"ל מפרש משנתנו כך אין חופרין כוכים וקברות לצורך מתים שימותו. ואמרו כוכין בחפירה וקברות בבנין אבל מחנכין את הכוכין. ובגמ' כיצד מחנכין שאם היה ארוך

מקצרו במתניתא תנא מאריך בו ומרחיב בו ועושין נברכת שלפי ששנה חנוך בכוכין ולא בקברות פירש בקברות שעושין בהן נברכת בבנין והוא תוספת בנין שמוסיפין בהן. אלו דבריו ז"ל ומסכימין עם דברי רבינו חוץ מפירוש הנברכת כמו שכתבתי למעלה :

**ט** אין מפנין את הימת ולא את [נ] העצמות מקבר לקבר לא ממכבד לבזוי ולא מבזוי למכבד. ואסור לעשות כן לעולם בשאר הימים אלא אם כן היה מפנהו בתוך שלו מפנהו בשאר הימים אפלו ממכבד לבזוי :

**מגיד משנה** אין מפנין וכו'. דין שאר ימים מפורש בירושלמי וכבר כתבו פעם אחרת רבינו פרק י"ד מהלכות אבל ודין חוה"מ יצא לרבינו ממה שאסרו ליקוט עצמות במועד וכדעת ר' יוסי דמשנתנו כמבואר פרק י"א מהלכות אבל :

**י** אין מתליעין את האילנות ולא מזהימין את הנטיעות ולא מגזמין. אבל סכין את האילנות ואת הפרות שבהן בשמן ועוקרין את [נ] הפשתה מפני שהיא ראויה לחפף בה במועד. וקוצרין את הכשות מפני שהיא ראויה להטילה לשכר במועד. וכן כל פיוצא בזה :

**מגיד משנה** אין מתליעין וכו'. ברייתא בע"ז פי' ר' ישמעאל (דף נ'): : ועוקרין את וכו'. פי' מי שהפך (י"ב:) רב יהודה שרא למעקר כתנא משום דחזיא לחפיפה ופירש"י ז"ל ראוי לכסות בה כל מאכל כגון תמרים ותאנים. אבל הרי"א ז"ל פירש לנוי הנשים לחוף בו הפנים ולפי שאין דרך הפשתן לעקרו לחצאין התירו לעקרו כלו כיון שצריך למקצת כך כתב הרא"ה ז"ל : **וקוצרין את הכשות וכו'.** שם ופי' כשות עשב שמטילין בשכר :

**לחם משנה** אין מתליעין את האילנות וכו' אבל סכין את האילנות וכו'. תימה דבפרק ר' ישמעאל (דף נ') אמר סכין שמן לגיזום בין במועד בין בשביעית ורמינהו סכין את הפגין (ומנקבין) ומפטמין אותן עד ראש השנה ר"ה אין בשביעית לא מי דמי הכא אוקימי אילנא ושרי התם פטומי פירא ואסור עד כאן. הרי מבואר שם דבשביעית סכין את הגיזום אבל לא את הפגים שהם הפירות משום דבגיזום הוה דבר האבד דמוקים אילנא אבל בפירות לא ואם

כן כיון דבשביעית אין סכין את הפירות כ"ש במועד דהא אמרו שם מתליעין ומזהמין בשביעית ואין מתליעין ומזהמין במועד משמע דקיל שביעית ממועד ופירשו שם בגמ' הטעם דבשביעית לא אסר רחמנא אלא מלאכה אבל במועד אסר אפילו טירחא אי"כ פשוט שם בסוגיא דקיל שביעית ממועד וכיון דבשביעית אמרינן אין סכין את הפירות כ"ש במועד וא"כ איך כתב כאן רבינו ז"ל דסכין את הפירות. ועוד תימה דבגמרא הקשו שם בשביעית זיהוים אזיהוים ותירצו תרי זיהמי הוה חד לאוקומי ושרי וחד לאברויי אילני ואסיר. ורבינו ז"ל בפ"ה מהל' שמיטה ויובל כתב סתם ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זוהמא דהיינו זיהוים כמו שכתב בפירוש המשנה בפ"ב ממס' שביעית וא"כ היה לו לחלק בין הני תרי זיהומי ולומר דאם הוא זיהוים להברות האילן אסור ואם לאוקומי האילן שרי ועוד שלא הזכיר שם מתליעין כלל בשביעית ובסוגיא זו נראה דמתליעין. מיהו לזה יש לומר דרבינו ז"ל סבירא ליה דפליגי תנאי בירושלמי דלא מפליג בין הני תרי זיהומי כמו שכתב רבינו שמשון שם והוא ז"ל פסק כתנא דמתניתין דאמר אין מזהמין בשביעית וה"ה דאין מתליעין והטעם דס"ל דמתני' דירושלמי משום דגמ' דידן לא אמר תירוצא דתרי זיהומי בלשון ודאי אלא בדרך דילמא וכיון דבירושלמי אמר תנאי היא בדרך ודאי אין ספק דגמ' דידן מוציא מידי ודאי דהירושלמי זו היא דעתו ז"ל. אבל לקושיא הראשונה צ"ע דלא מצינו בירושלמי שיאמר בהאי קושיא דסיכה אסירא דהוה תנאי כדי שנאמר שיסמוך עליו רבינו ז"ל ועוד דהוא ז"ל כתב בפ"ה מהלכות שמיטה ולא יסוך את הפגין משמע דהגיזום שרי ודוקא בהפגין דהוא הפירות אסיר משום דהוי פטומי פירא כמו שאמרה גמרא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וצ"ע. ודברים רבים עלו במחשבה ואין אחד מהן עולה כהוגן :

**יא** אין מְכַנְסִין אֶת הַצֵּאֵן לְדִיר כְּדִי שְׂיִזְבְּלוּ אֶת הַקֶּרֶקַע. שְׁהָרִי הוּא מְדִייר שְׂדֵהוּ בְּמוֹעֵד. וְאִם בָּאוּ מְאֲלִיָּהוּן מִתֵּר. וְאִין מְסִיעִין אוֹתָן וְאִין מוֹסְרִין לָהֶן שׁוֹמֵר לְנַעַר אֶת הַצֵּאֵן. הָיָה שְׂכִיר שְׂבֵת שְׂכִיר חֹדֶשׁ שְׂכִיר שְׁנָה שְׂכִיר שְׁבוּעַ מְסִיעִין אוֹתָן וְשׁוֹכְרִין שׁוֹמֵר לְנַעַר אֶת צֵאֲנָם מִמְּקוֹם לְמְקוֹם כְּדִי שְׂיִזְבְּלוּ כָּל הַשְּׂדֵה. <sup>[ח]</sup> הַזָּבֵל שֶׁבְּחֶצֶר מְסַלְקִין אוֹתוֹ לְצַדְדֵין. וְאִם נַעֲשֶׂה חֶצֶר כְּרֶפֶת בְּקֶר מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה :

**מגיד משנה** אין מכניסין הצאן וכו'. שם ת"ר אין מדיירין שדה בחולו של מועד ואם באו מאליהן מותר ואין מסייעין אותן ואין מוסרין להם שומר לנער את

צאנם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע מסייעין אותן ומוסרין להם שומר לנער את צאנם רבי אומר בשבת בטובה ביו"ט במזונות במועד בשכר אמר רב יוסף הלכה כרבי ע"כ בגמרא. ונראה מלשון רבינו שהוא מפרש מימרא דרבי על שכיר שבת ועל השומר המנער את הצאן קאמר רבי דבשבת מחזיקין לו טובה וביו"ט נותנין לו מזונות ובמועד שוכרין אותו בדמים זהו שכתב ושוכרין שומר וכו'. ויש מי שפירש דהא דרבי בבאו מאליהן קאי וסוברים דבמועד אין שוכרין אותם לכתחלה אבל אם באו מאליהם מותר לתת להן שכר וביו"ט מזונות כד פירש"י ז"ל. ודברי רבינו נראין אלא שאני תמה למה לא כתב דין שבת ויו"ט: **הזבל שבחצר מסלקין**. ברייתא פרק מקום שנהגו (דף נ"ה:) בפסחים והיא בחולו ש"מ ומבואר בהלכות בפי' מי שהפך:

**כסף משנה** אין מכניסין את הצאן לדיר וכו' היה שכיר שבת שכיר חדש וכו'. כתב ה"ה נראה מלשון רבינו שהוא מפרש מימרא דרבי וכו'. נראה מדבריו דבחול המועד שוכרים אותו דכיון דלאו מלאכה היא לא אסרו אמירתו לעכו"ם בחוה"מ ולאפוקי ממ"ש נמוקי יוסף:

**יב** המשנה פני הקרקע אם נתפנו לתקן מקום שיעמיד בו כרי של תבואה או שידוש בו מתר. ואם נתפנו לעבודת הארץ אסור. וכן המלקט עצים מתוד שדהו אם לצרף עצים מתר ואם לתקן הקרקע אסור. וכן הפותק מים לגנה אם נתפנו שיקנסו הדגים מתר ואם להשקות הארץ אסור. וכן [ט] הקוצץ חריות מן הדקל אם נתפנו להאכיל לבהמה מתר ואם נתפנו לעבודת האילן אסור. וממעשיו יכר לאי זה דבר הוא מתפנו:

**מגיד משנה** המשנה פני הקרקע וכו' עד תנור וכירים. פ"ק (מ"ק י'): מימרות פסוקות בלא מחלוקת ושם בארו במה יהיה ניכר לאיזה דבר הוא מתכוין ורבינו כתב ממעשיו הוא ניכר לאי זה דבר הוא מתכוין ובפי' ב' מהלכות זכיה ומתנה ביאר רבינו פרטי המעשים גבי הרוצה לזכות בנכסי הגר וכל מה שבנכסי הגר לא קנה במועד מותר לעשותו כמבואר כאן ושם. ומ"ש כאן אפשר שהוא מפני שכל שיש לו כונה האסורה אע"פ שאינו עושה מעשה מוכיח כונתו ודאי אסור לעשות במועד ולא הזכירו חכמים ההוכחה אלא שאם הוא עושה מעשה המוכיח כונת איסור לא כל הימנה לומר לכך נתכוונתי אבל בנכסי הגר הכל הולך אחר מעשה המוכיח. זה נראה ואולי קצר רבינו בכאן ובאר שם וילמד סתום מן המפורש:

**כסף משנה** **המשוה פני הארץ וכו'.** מדברי רבינו פרק שני מהלכות זכיה נראה שסובר כדמשמע מגירסת הרי"ף והרא"ש ודלא כדמשמע מדברי רש"י:

**יג** תנור וכירים שאפשר <sup>ט</sup> שיבשו ויאפה בהן במועד עושין ואם לאו אין עושין אותן. ובין כך ובין כך בונין על חרש של תנור ועל הכירה הטפלה שלהן ומסרגין את המטות. ונוקרין את הרחים ופותחים להן עין ומעמידין אותן ובונין אמת המים של רחים:

**מגיד משנה** **תנור וכירים שאפשר וכו'.** שם (דף י"א.) רב הונא שרא למגדל תנורא איני והא תני רבה בר שמואל ושויין שאין גודלין תנור לכתחלה לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים: ומ"ש בין כך ובין כך בונין וכו'. יצא לו ממה שהעמידו בגמרא ברייתא דרבה בר שמואל בימות הגשמים ובראש הברייתא אמרו מעמידין תנור וכירים במועד ובלבד שלא יגמור מלאכתו במועד דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים יגמור: ומסרגין את המטות וכו'. סתם משנה פ"ק (דף ח': ודף י'). ודלא כר' יוסי ובגמרא ושויין שאין מפשילין חבלים לכתחלה. פירוש גדילת החבלים ועשייתן נקרא הפשלה מפני שהן עושין חוטין ארוכין מאד ואין מדקדקין בטויתן כעין מפשיל כליו לאחוריו. ורבינו לא הזכיר זה לפי שכיון שלא כתב ההיתר ממילא אסור שאם היתה ההפשלה מותרת לא היה צריך לומר סירוג המטות: ונוקרין את הריחים וכו'. משנה וגמרא (דף י':.). במחלוקת תנאים ואמוראים ודעת רבינו כדעת הגאונים בפסק ההלכה שנקור הריחים ובית עין שלהם מותר ואפילו לגמור מלאכתן כדרכו וכן הסכים הרמב"ן ז"ל. ודין העמדתן ובנין האמה שלהם מפורש בגמרא רבא שרא לאוקומי ריחיא ולמבני אמתא דריחיא וכתב הרמב"ן ז"ל ובירושלמי התירו להסיק אלפסין וקדרות לצורך המועד. ונ"ל שאף עשייתן מתחלה בכלל היתר זה מפני שהן מכשירי אוכל נפש ונעשין כדרכן ומפני זה התירו עשיית תנור וכירים וכן התירו לגדל מהולאתה וכן בסכין ודאי מותר לחדדו כדרכה אפילו במלאכת אומן ולעשותו לכתחלה כשנשבר במועד אפשר שהוא אסור לפי שהוא דבר הנשאל ויש להתיר ע"כ דבריו ז"ל:

**לחם משנה** **ומסרגין את המטות וכו'.** כתב ה"ה ז"ל ורבינו ז"ל לא הזכיר זה שכיון שלא כתב וכו'. אע"ג דבגמרא (דף י') הוצרכו לומר דהתם שאמר ושויין שאין מפשילין היינו משום דבלשון המשנה היינו יכולים לטעות דמסרגין



היינו מפשילין דכן דרך התנא לשתום אבל רבינו ז"ל שהוא פוסק היה לו לפרש :

**יד** זֹפֶתִין אֶת [כ] הַחֲבִית כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסֵד הַיַּיִן. וְזֹפֶתִין אֶת הַבְּקָבוֹק מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ טַרַח. וְסוֹתְמִין פִּי הַחֲבִית שֶׁל שֶׁכָּר כְּדִי שֶׁלֹּא תִפְסֵד. וּמַחְפִּין אֶת הַקְּצִיעוֹת בְּקֶשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאבְדוּ. וּמְרַכְּכִין אֶת [ל] הַבְּגָדִים בְּיָדִים. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט. אֲבָל אֵין עוֹשִׂין קֶשְׁרֵי בַּיִת [מ] הַיָּדִים מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אֶמֶן. וְכֵן כָּל כְּיוֹצֵא בְּזֶה :

**מגיד משנה** **זופתין את וכו'.** פ' מי שהפך (דף י"ב.) אמר שמואל זופתין כוזתא ואין זופתין חביתא פירוש כוזתא כלי קטן ורב דימי מנהרדעא אמר זופתין חביתא ואין זופתין כוזתא ואמרו בגמ' דשמואל חייש לטרחא ולזה אסר כלי גדול ורב דימי חייש לפסידת היין ולזה התיר בכלי גדול שהפסדו מרובה ומדברי רבינו נראה שהלכה כדברי שניהם להקל וכן עיקר : **וסותמין פי וכו'.** שם מסקנא דגמ' דשרי למישע חביתא דשכרא וכ"ש דחמרא : **ומחפין את וכו'.** משנה שם (י"ג:) מחפין את הקציעות בקש ר"י אומר מעבין ויש גורסין אף מעבין. ודע דקיי"ל כמ"ד בגמרא במחפין דשרי ת"ק בין קש מועט בין קש הרבה הוא ולזה סתמו רבינו וכן סתם בהלכות : **ומרככין את כו'.** פ"ק (י' :) רבא שרא לכסכוס קירמי מ"ט מעשה הדיוט הוא א"ר חסדא קטרי בי ידי אסור מ"ט מעשה אומן הוא :

**טו** קוֹצְצִין צְפָרְנֵי חֲמוֹר שֶׁל רַחִים וּבוֹנִין אֲבוּס לְבִהְמָה. [נ] וְסוֹס שְׂיִרְכָב עָלָיו מִתֵּר לְטַל צְפָרְנָיו וְלִסְרָקוֹ כְּדִי לְיַפּוֹתוֹ. וְאֵין מְרַבִּיעִין בְּהֵמָה בְּמוֹעֵד. אֲבָל מְקִיזִין לָהּ דָּם. וְאֵין מוֹנְעִין מִמֶּנָּה רְפוּאָה. וְכָל מְאָכְלוֹת וּמְשָׁקִים שְׂאִינָן מְאָכֵל בְּרִיאִים אֵלֶּא לְרְפוּאָה מִתֵּר לְאָדָם לְאָכְלוֹ וּלְשִׁתוֹתָן בְּמוֹעֵד :

**מגיד משנה** **קוצצין צפורני וכו'.** שם רב יהודה שרא למשקל טפרי דחמרא דריחיא ואמרו שם דרב יהודה שרא למבני אוריא פי' אבוס של בהמה. וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא במעשה הדיוט. וכן נראה דודאי לא עדיף מעשיית מעקה שאינו מותר במעשה אומן וכן אמרו סוס שרוכב עליו וחמור שרוכב עליו מותר ליטול צפרניו בחש"מ ואמרו שם רבא שרא לסרוקי סוסיא : **ואין מרביעין**

**בהמה במועד וכו'.** ברייתא בפרק מי שהפך (דף י"ב.) פסק כת"ק דאמר אין מרביעין בהמה בחולו ש"מ ודלא כר' יהודה דמחלק בין בהמה לבהמה וכן פסקו בהלכות: **אבל מקיזין וכו'.** פ"ק (דף י'): רבא שרא למשקל דמא לחמרא בחולא דמועדא א"ל אביי תניא דמסייעא לך מקיזין דם לבהמה בחולו ש"מ ואין מונעין לה רפואה: **וכל אוכלין וכו'.** תוספתא נכתבה בהלכות שם:

**טז** \* אין מפנין מחצר לחצר במועד. ולא [ס] מפעורה לנאה ולא מנאה לכעורה. אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר. ומביאין כלים שהן לצרף המועד מבית האמן. כגון פרים וכסותות וצלוחיות. אבל כלים שאינן לצרף המועד כגון מחרשה מן הלויטש או צמר מבית הצבע אין מביאין. ואם אין לאמן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחן אצלו. ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו. ואם חושש להם שפא יגנבו מפנין לחצר אחרת אבל לא יביא לביתו אלא בצנעה:

**ההראב"ד** אין מפנין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי משל אחרים בתוך שלו אפילו מנאה לכעורה שמחה היא לאדם שהוא דר בתוך שלו. ונ"ל אפילו מחצר אחרת ואע"פ שיש לדקדק על זה הירושלמי מן הגמרא נאה ומתקבל הוא, עכ"ל:

**מגיד משנה** ואין מפנין וכו'. משנה פ' מי שהפך (דף י"ג.) אין מפנין מבית לבית אבל מפנה הוא לחצרו והקשו בגמ' על סיפא דאבל מפנה הוא לחצרו והא אמרת רישא אין מפנין ותירץ אביי סיפא אתאן לבית שבחצר ע"כ בגמרא. ובירושלמי אין מפנין לא מדירה נאה לדירה נאה ולא מדירה כעורה לדירה נאה ואין צ"ל מדירה נאה לדירה כעורה ובתוך שלו אפילו מדירה נאה לדירה כעורה שמחה לאדם בשעה שהוא דר בתוך שלו ע"כ. ורבינו סובר שאין הירושלמי מסכים לגמרתנו במה שהתירו לפנות לתוך שלו שא"כ למה הקשו על משנתנו ולמה לא תירצו אבל מפנה הוא לחצר שלו וכפשט הלשון אלא ודאי סוף הירושלמי חולק עם הגמרא שלנו. והר"א ז"ל כתב בהשגות ונ"ל אפילו לחצר אחרת ואע"פ שיש לדקדק על הירושלמי מגמרא שלנו נאה ומתקבל הוא, עכ"ל. ואני אומר שגמרתנו מוכחת בהפך כמו שכתבתי ולזה אין לסמוך עליו בזה: **ומביאין כלים וכו'.** משנה שם אין מביאין כלים מבית האומן ואם חושש להם מפנין לחצר אחרת והעלו בהלכות מן הגמרא (דף י"ג): והני מילי כלים שאינן לצורך המועד אבל כלים שישנן לצורך המועד מביאין

דתניא מביאין כלים מבית האומן כגון כד מבית הכדד וכוס מבית הזגג אבל לא צמר מבית הצבע ולא כלים מבית האומן ואם אין לו מה יאכל נותן לו שכרו ומניחו אצלו ואם אינו מאמינו מניחו בבית הסמוך לו ואם חושש להם שמא יגנבו מפני לחצר אחרת :

**יז** [ע] אָסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמְּנַחָה וּלְמַעַלָּה כְּמוֹ עֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת. וְכָל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּהֵן אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. וְגוֹעֲרִין בּוֹ וּמְבַטְלִין אוֹתוֹ בְּעַל כְּרָחוּ. אָבָל אֵין מְכִין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת. וְאֵין צָרִיד לֹאמֹר שְׂאֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ. חוּץ מִעֶרֶב הַפָּסַח אַחַר חֲצוֹת שְׁהַעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה אַחַר חֲצוֹת מְנַדִּין אוֹתוֹ. וְאֵין צָרִיד לֹאמֹר שְׂמְכִין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת אִם לֹא נִדְּוָהוּ. לְפִי שְׂיֹס אֲרַבְּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן אֵינוֹ כְּשָׂאֵר עֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים [פ] מְפִנֵי שְׂיֵשׁ בּוֹ חֲגִיגָה וּשְׁחִיטַת קֶרֶבָן :

**מגיד משנה** אסור לעשות וכו'. פרק מקום שנהגו בפסחים (דף נ"א וב') ריש פרק מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובגמרא מאי איריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות וימים טובים דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי יו"ט מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם ותירצו התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה שרי הכא מחצות א"י התם סימן ברכה הוא דלא חזי שמותי לא משמתנין ליה הכא שמותי נמי משמתנין ע"כ בגמרא. **וכתב רבינו ואין צ"ל שמכין אותו מכת מרדות** לפי שהשמתא חמורה היא ממכת מרדות כמבואר פרק ראשון. עוד כתב רבינו שאיסור המלאכה בערבי פסחים מחצות ולמעלה הוא מפני החגיגה ושחיטת הקרבן והטעם הזה מבואר בירושלמי שאמרו אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרבנד קרב. ובזמן הזה גם כן אסור שאע"פ שבטל הטעם לא בטלה גזרה. ורש"י ז"ל פירש הטעם מפני שיש לו לטרוח בצרכי מצה ומרור מה שאין כן בשאר ערבי יו"ט. וקשה לי אי"כ ערב הסוכות נמי הרי יש לו לטרוח בסוכתו אלא ודאי טעם הירושלמי עיקר :

**לחם משנה** אסור לעשות מלאכה בערב יום טוב וכו'. כתב ה"ה ז"ל וקשה לי אם כן ערבי חג הסוכות וכו'. אפשר דרש"י ז"ל יתרץ דשאני ערב פסח שעסוק במצה שמורה שמצותה מחצות ולמעלה :

**יח** לפיכך יום ארבעה עשר בניסן אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים כמו חלו של מועד. והוא קל מחלו של מועד. ואינו אסור אלא מחצי היום ולמעלה שהוא זמן השחיטה. אבל מהנץ החמה עד חצי היום תלוי במנהג. מקום שנהגו לעשות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין:

**יט** \* ואפלו במקום שנהגו לעשות לא יתחיל בתחלה לעשות מלאכה בארבעה עשר אף על פי שהוא יכול לגמרה קדם חצות. אלא [צ] שלש אפניות בלבד הן שמתחילין בהם במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות. ואלו הן החיטין. והספרין. והכובסין. אבל שאר אפניות אם התחיל בהן קדם ארבעה עשר הוא שגמר עד חצות שאין העם צריכין לשאר אפניות צרך הרבה:

**ההראב"ד** ואפילו מקום שנהגו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא כן צורת ההלכה אלא לר' מאיר כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בי"ד אפילו שלא נהגו לעשות ושלא לצורך המועד עושין במקום שנהגו לעשות ואתו רבנן למימר דהני ג' אומניות אתחולי נמי מתחילין אפילו במקום שנהגו שלא לעשות ולהתיר באלו ולא לאסור מדלא קאמר וחכמים אומרים אין עושין אלא שלש אומניות וכו' וכן מפורש בתוספתא וכן הרב ז"ל והוא עיקר:

**מגיד משנה** ואפילו במקום וכו'. דעת רבינו שהמשנה האמורה (דף נ"ה) דר"מ אמר כל מלאכה שהתחיל בה קודם י"ד גומר בי"ד אבל לא יתחיל בה בי"ד אע"פ שיכול לגומרה וחכ"א שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים החייטין והספרים והכובסין ר"י אומר אף הרצענין. משנה זו היא במקום שנהגו שהעמידו הדבר לעיקר הדין שקודם חצות מותר לאחר חצות אסור ומשנה זו דינא קתני ולא מנהגא דאי במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה היכי פליג ר"מ וחכמים בזה נחזי מאי נהוג וכי תימא אפילו נהוג דלא למעבד כלל מנהג טעות הוא ולא חיישינן ליה באלו המלאכות ליתא דודאי כיון דמחצות ולמטה אסור מן הדין כל היום הוא בכלל גדר ותוספת ואם נהגו שלא לעשות בו כלל אסור לעשות כלל ומשנתנו במקום שנהגו היתר היא, זה דעת רבינו ורואה אני את דבריו וגרסתו בגמרא ר"מ אומר כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בי"ד ושאינה לצורך המועד אסור עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות במקום שנהגו נהגו אין לא נהגו לא שמע מינה לצורך אין שלא לצורך לא. ופירוש זה שהוא גומר מלאכתו לצורך המועד הוא מפני שעושין מלאכה

בערבי פסחים עד חצות במקום שנהגו זו היא שיטתו. ופסק כחכמים שהן סוברין ששלש אומניות שעושין מלאכה כלומר מתחילין והקלו מר"מ ושאר המלאכות גומרים דכיון שנהגו לעשות כל המלאכות מותרות להם יש מהן להתחיל יש מהן לגמור כך נ"ל לדעתו. ובהשגות שטה אחרת דמשנתנו במקום שנהגו שלא לעשות היא וכן ראיתי למקצת מהמפרשים האחרונים ז"ל:

**לחם משנה** ואפילו במקום שנהגו וכו'. תימה דאמאי לא כתב רבינו ז"ל בגמ' שאר מלאכות עד חצות וכן התחלת שאר אומניות היינו דוקא לצורך המועד וכן מפורש שם בברייתא (פסחים כ"ה) כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה וכו' וחכמים לא פליגי עליה דרבי מאיר אלא בהתחלת שאר אומניות אבל בשאר מודה. ואם נאמר דהוא ז"ל סבור דחכמים פליגי עליה דר"מ אפילו במאי דקאמר לצורך המועד דסבירא להו דתחילת שלש אומניות וגמר שאר אומניות עושין עד חצות אפילו שלא לצורך המועד ופסק כחכמים מ"מ מנין לו ז"ל לאפוש במחלוקת בין ר"מ לרבנן בהא כיון שאינו מפורש כלל בדבריהם. ואפשר לומר דרבינו ז"ל רמז זה שיהיה לצורך המועד במה שכתב שאין העם צריכין לשאר האומניות צורך הרבה כפשט לשונו משמע דאינו צריך צורך הרבה למועד ומפני כן לא התירו וכאן בתחילת ג' אומניות כיון דהוא לצורך המועד התירו והוא הדין שאר גמר מלאכות עד חצות בהתחלת שלש אומניות כגמר שאר מלאכות, וכל זה אינו שוה:

**ב** ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין לא יעשה בישוב מפני המחלוקת אבל עושה הוא במדבר. וההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין לא יעשה. נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם וחמרי מקום שהלך לשם. ואף על פי כן לא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני האסור. לעולם אל ישנה אדם מפני המחלוקת. וכן מי שדעתו לחזור למקומו נוהג [ק] כְּאֲנָשִׁי מְקוֹמוֹ בֵּין לְהַקְלֵ בֵּין לְהַחְמִיר. והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו מפני המחלוקת:

**מגיד משנה** ההולך ממקום וכו'. משנה שם (דף נ') ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהולך לשם ואל ישנה אדם מפני המחלוקת ואקשינן עלה בגמ' (דף נ"א:) ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה אדם מפני המחלוקת ואמרי ליה קום עביד והא אמרת נותנין עליו חומרי

מקום שיצא משם ותירץ רבא ה"ק אין בזו מפני שינוי מחלוקת מאי אמרת הרואה אומר מלאכה אסורה אמרינן ליה פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא ומכאן למד רבינו שלא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני האיסור. **וכן מ"ש רבינו לא יעשה ביישוב אבל עושה הוא במדבר** למדו ממ"ש לו אביי לרב ספרא ביישוב אסור במדבר מותר אלא שראיתי הרבה שמפרשים הא דרב ספרא דוקא בדעתו לחזור אבל אין דעתו לחזור אפילו במדבר אסור: **וכן מי וכו'.** זה למד רבינו ממעשה דרבה בר בר חנה הנזכר שם (דף נ"א) וכאוקימתא דרב אשי דאמרינן התם דרבה אכל דבר שנהגו בו בני בבל איסור ועול לגביה רב אויא ורבה בר רב חנן כיון דחזינהו כסיה. והקשו עליו ממשנתנו ותירצו רב אשי דעתו לחזור הוה כנזכר בהלכות, ומפני שאמרו כסיה למד רבינו וכתב והוא שלא יתראה וכו' ויש בדברים אלו שיטות חלוקות למפרשים ז"ל:

**לחם משנה** **וכן מי שדעתו לחזור וכו' והוא שלא יתראה וכו'.** כתב כן רבינו ז"ל מפני דרבה בר בר חנה כסייה (דף נ"א) ואע"ג דאביי אמר ליה דשוינהו ככותאי מ"מ בדין הוא לכסות מפני שלא ישנה אדם מפני המחלוקת כמ"ש הר"ן ז"ל ומה שהקשה לו אביי עיין שם ומ"מ רבינו ס"ל פסק כרבה:

**כא** מוּלִיכִין וּמְבִיאִין כָּלִים מִבֵּית הָאֱמֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר אַחַר חֲצוֹת אֶף עַל פִּי שְׂאִינָן לְצַרְדָּה הַמּוֹעֵד. וְגוֹרְפִין זָבֵל מִתַּחַת רִגְלֵי בְּהֵמָה וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה. וּמוֹשִׁיבִין שׁוֹבְכִין לְתֵרֶנְגוּלִים. תֵּרֶנְגֵּלַת שְׂשֻׁבָּה עַל הַבְּיָצִים שְׁלֶשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר וּמִתָּה מוֹשִׁיבִין אַחֲרַת תַּחְתֵּיהָ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסְדוּ הַבְּיָצִים. וּבַמּוֹעֵד אֵין מוֹשִׁיבִין. אָבֵל אִם בְּרַחַה בַּמּוֹעֵד מֵעַל הַבְּיָצִים מַחְזִירִין אוֹתָהּ לְמְקוֹמָהּ: סְלִיקוּ לְהוּ הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב

**מגיד משנה** **מוליכין ומביאין וכו'.** משנה שם (נ"ה): מוליכין ומביאין כלים מבית האומן אע"פ שאינן לצורך המועד. וקשה לי מה שמצאתי בספרי רבינו בי"ד עד חצות דהא ודאי אפילו מחצות ולמעלה מותר שאין זו מלאכה ולא אסור במועד במה שאינו לצורך מועד אלא שמא יאמרו תקנן במועד ובי"ד ודאי מותר כל היום וכן מוכיח בגמרא שלא חלקו ואף רבינו כתב למעלה והוא קל מחולו ש"מ. וני"ל שטעות סופרים הוא וראוי להיות אפילו אחר חצות וכן עיקר: **וגורפין זבל וכו'.** משנה שם: **ומושיבין שובכין וכו'.** במשנה מושיבין שובכין לתרנגולים בי"ד תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה

מושיבין אחרת תחתיה ובגמרא השתא אותובי מותבינן אהדורי מבעיא אמר אביי סיפא אתאן לחש"מ. ופירש"י ז"ל מושיבין שובכין היינו לשום ביצים תחת התרנגולת וזה שהקשו בגמ' השתא אותובי מותבינן אהדורי מבעיא ותירץ אביי דמתני' רישא ביי"ד דמושיבין שובכין וסיפא דתרנגולת שברחה היא בחש"מ שמחזירין אותה משם הפסד ביצים דדבר האבד מותר. ולפי פירוש זה מושיבין תרנגולת על הביצים לכתחלה ביי"ד ובחש"מ אם עמדה שלשה ימים וברחה וכדעת רב הונא דאמר התם דדוקא אחר ג' לישיבתה מחזירין אותה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה. ורבינו חלוק בזה בשני דברים שאין מטילין ביצים לכתחלה לתרנגולת ביי"ד והשני שאם עמדה ומתה אין מושיבין אחרת תחתיה במועד והוא מפרש מושיבין שובכין מלשון שובך ורוצה לומר מקום שיעמדו התרנגולין והתרנגולת וכן נראה מן הערוך ולשון המשנה נאות לזה וקושית הגמרא היא ממה שאמרו ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה כל שכן שמחזירין אותה כשברחה ולמה לי למימר ותירץ אביי רישא אתאן לחש"מ. כך נראה שתהיה הגרסא של רבינו ופירוש רישא דמחזירין דמשמע אבל אחרת אין מושיבין אתאן לחש"מ ואם היתה גרסת רבינו סיפא אתאן לחש"מ פירש רבינו דהא דמחזירין קרי סיפא משום דרישא דמתני' מושיבין שובכין ואין גרסא זו מתחוורת לפירוש זה. ואני אומר לשון המשנה מתחוור יותר לפירוש רבינו אבל הדין שהוא סובר שאם מתה אין מושיבין אחרת תחתיה במועד הוא מתמיה אצלי דודאי מפני דבר האבד מותר לעשות מלאכה כ"ש זה וזה נ"ל שהכריח רש"י ז"ל לפרש מה שפירש. אחר כן מצאתי לרבינו בפירוש המשנה שכתב וכשנותנין ביצים תחת התרנגולת להתחמם לגדל אפרוחים קרי מושיבין שובכין עכ"ל. וא"כ נתבאר שהוא מודה שמניחין לכתחלה ביי"ד ולא נחלק אלא שאם מתה במועד אין מושיבין אחרת תחתיה אבל מחזירין אותה אם ברח ונמצא שהוא מפרש השתא אותובי מותבינן אהדורי מיבעי כדברי רש"י ז"ל וכן כתב בפירוש המשנה ותירץ אביי סיפא אתאן לחש"מ והיינו מציעתא דתרנגולת שברחה אבל סיפא דקתני ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה אכתי ביי"ד הוא בדוקא אבל לא במועד שלא הקשו אלא אהדורי. והטעם לדעתו ז"ל נ"ל לפי שאין כל התרנגולות מתישבות על ביצים שכבר הוחמו תחת תרנגולת אחרת הלכך כשמתה שמא לא יועיל בהושבת אחרת עליהן ולפיכך אין טורחין במועד בספק אבל בארבעה עשר טורחין. כך נ"ל לדעת רבינו :

**כסף משנה** **ומושיבין שובכין לתרנגולים תרנגולת שישבה על הביצים שלשה ימים וכו'.** משנה פ' מקום שנהגו (פסחים נ"ה): מושיבין שובכין לתרנגולים ביי"ד תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה ובגמרא השתא אותובי מותבינן אהדורי מיבעיא אמר אביי סיפא אתאן לחש"מ אמר רב הונא ל"ש אלא תוך ג' למירדה דאכתי לא פרח צימרה

מינה ואחר ג' לישיבתה דפסדי לה ביעי לגמרי אבל לאחר שלשה למירדה דפרח לה צימרה מינה ותוך שלשה לישיבתה דאכתי לא פסדי ביעי לגמרי אסור ר' אמי אמר אפילו תוך ג' לישיבתה מהדרין במאי קא מיפלגי מ"ס להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ומ"ס להפסד מועט נמי חששו. ויש לתמוה על רבינו דהא פלוגתא דרב הונא ורבי אמי ע"כ אברחה קאי דאילו במתה לא שייך לומר למירדה ורבינו סתם וכתב ברחא מחזירין אותה במקומה דמשמע אפילו תוך ג' לישיבתה ואחר ג' למירדה ועוד דבבא דמתה מושיבין אחרת תחתיה משמע ליה דמיירי אחר ג' ימים לישיבתה שהרי כתב שישיבה על הביצים ג' ימים ואם כן אמאי קאמר דבמועד אין מושיבין כיון דאיכא הפסד הי"ל למישרי כדשרינן כל דבר האבד. ועוד כיון שרבינו סובר דבבא דמתה מושיבין אחרת תחתיה מיתוקמא בי"ד אמאי מצריך שיהיה אחר ג' ימים לישיבתה אפילו תוך ג' נמי דהא תוך ג' לא גרע ממושיב בתחלה דשרי כדקתני רישא. וי"ל דרבינו סבר דבמתה אפילו תוך שלשה ימים לישיבתה מושיבין אחרת תחתיה בי"ד ולא כתב דמתה שישיבה על הביצים ג' ימים אלא לאשמועינן דאפ"ה במועד אין מושיבין, וכן מ"ש מושיבין אחרת תחתיה בי"ד כדי שלא יפסדו הביצים משום רבותא דמועד נקטיה לאשמועינן דאע"ג דאיכא פסידא דביעי אין מושיבין דאילו לי"ד גופיה אפילו ליכא פסידא דביעי שרי דהא במושיבין שובכין לכתחלה ליכא שום פסידא ואפ"ה שרי ומאחר שכתב דבמועד במתה אין מושיבין אחרת אפילו אחר שלשה ימים לישיבתה ממילא משמע שמ"ש שאם ברחא במועד מחזירין אותה במקומה אחר ג' ימים לישיבתה דוקא קאמר וכדרב הונא דהא על מה שכתב בתחלה שישיבה על הביצים ג' ימים או יותר קאי וסברא הוא כיון דבמתה אסור אפילו אחר ג' לישיבתה שלא נתיר בברחה אפילו תוך ג' ומסתיין שנתיר בה אחר ג' לישיבתה דוקא דמחמרי במתה טפי מבברחה משום דבברחה אין טורח כ"כ להחזירה מאחר שהיא עצמה כבר ישבה עליהם אבל במתה ובא להושיב אחרת תחתיה איכא טירחא טובא דכיון שהוחמו תחת תרנגולת אחת אין תרנגולת אחרת רוצה לישב עליהם אלא בקושי וכיון דטירחא יתירא הוא אע"פ שהוא דבר האבד אסור. וא"ת אמאי לא כתב דהא דשרי להחזיר בברחה היינו דוקא תוך ג' למירדה כדאמר רב הונא ורבי אמי נמי משמע דלא פליג עליה בהא וכדכתב הרא"ש י"ל שמאחר שכתב דבמתה אין מושיבין אחרת משום דהוי טירחא יתירא ממילא משמע דבברחה אחר ג' למירדה אין מחזירין כיון דטירחא יתירא היא. א"נ י"ל שרבינו מפרש אבל אחר ג' פרח צימרה מינה פרח לו החום ואפילו אם תחזור ותשב על אותם ביצים שוב לא יועיל ומשום דהוי טירחא שלא לצורך אין מחזירין וכיון דאחר ג' למירדה אין הנאה בחזרתה לא הוצרך רבינו לאוסרו דבלאו הכי אין לך אדם שיחזירנה כיון שאין שום תועלת בחזרתה: ועי"ל דרבינו דנקט ג' ימים לאו אברחה



ואמתה ובא להושיב אחרת תחתיה במועד בלחוד קאי אלא גם להיכא דמתה  
ובא להושיב אחרת תחתיה ביי"ד נמי קאי דדוקא אחר גי' ימים לשיבתה  
מושיב אחרת תחתיה אבל תוך גי' ימים לשיבתה לא שהוא ז"ל סובר שיש  
טורח יותר כשמתה להושיב אחרת תחתיה מלהושיב שובכין בתחלה ומש"ה  
אע"פ שהתיר ביי"ד להושיב שובכין בתחלה אסר להושיב אחרת תחתיה  
כשמתה משום דהוי טירחא יתירא אלא כשהוא אחר גי' ימים לשיבתה  
דאיכא פסידא דביעי דאז אע"ג דהוי טירחא יתירא שרי ביי"ד אבל במועד לא  
כיון דטירחא היא והוא ז"ל מפרש דפלוגתא דרב הונא ור' אמי קיימא אבבא  
דברחה ואבבא דמתה דאע"ג דתוך גי' למירדה ואחר גי' למירדה לא קאי אלא  
לברחה תוך גי' לשיבתה ואחר גי' לשיבתה קאי בין אברחה בין אמתה ולפי  
זה ניחא שמה שכתב שישבה על הביצים שלשה ימים וכן מה שכתב כדי שלא  
יפסדו הביצים ליי"ד גופיה נמי איצטריך :

**לחם משנה מוליכין ומביאין וכו'.** כתב הרב המגיד ז"ל ולא אסור במועד וכו'.  
ואי"ת אם כן בארבעה עשר נמי ניגזור דשמא יאמר שתקנן בו ביום ואסור  
לעשות מלאכה בו ביום אחר חצות מדרבנן דהא בחול המועד נמי אין האיסור  
אלא מדרבנן כמו שנתבאר למעלה בריש פרק ז', וי"ל דאע"ג דחול המועד הוא  
מדרבנן גזרו בו משום שיש לו סמך מן התורה כמו שאמרו בריש פרק מי שהפך  
(מועד קטן דף י"ב) דאורייתא ופירושו לדעת רבינו ז"ל שיש לו עיקר מן  
התורה כלומר שיש לו סמך במקראות מה שאין כן בארבעה עשר שאין לו  
עיקר מן התורה כלל: **ומושיבין שובכים לתרנגולים.** בפירוש הראשון שכתב  
ה"ה ז"ל לדעת רבינו ז"ל יש להקשות דע"כ טפי יש לאסור במושיבין שובכים  
לתרנגולים מהיכא דברחה x (ואע"פ שאין פ"י מושיבין שובכין העמדת ביצים  
מ"מ יש לומר יותר) דהא לפי האמת הושבת שובכים מותרת ביי"ד ובחש"מ  
אסור וא"כ כשהקשו בגמרא (דף נ"ה:) השתא אותובי מותבין וכו' אמאי לא  
הקשו רישא דמתני' לסיפא ויאמרו השתא מושיבין שובכין מותר היכא  
דברחה מבעיא. וי"ל דלא הקשו כן משום דיש לתרץ דאיצטריך לאשמועינן  
ברחה דהוה אמינא דדוקא הושבת השובכין שיעמדו התרנגולין שהיא טרחה  
קלה מותר כיון שאינו מושיב התרנגולת על הביצים אבל ברחה דמושיב  
תרנגולת על הביצים דהיינו טרחה יתירא לא קמ"ל. ואע"ג דלפי האמת היא  
סברא הפוכה דברחה מותר יותר טפי מבהושבת שובכין דהא ברחה מותרת  
בחול המועד והושבת שובכין אסור מכל מקום יש לומר דאיצטריך מתני'  
לאשמועינן כי היכי דלא נימא סברא אחרת הפוכה מן הסברא דאית לן  
השתא. וכל מה שיש להקשות עוד בלשון הרמב"ם ז"ל עיין בבית יוסף כי שם  
האריך

בדבר :

## הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצות. שלש מצות עשה. וחמש מצות לא תעשה. וזהו פרטן:

א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה.  
ב) להשבית שאור ביום ארבעה עשר. ג) שלא לאכל חמץ כל שבועה. ד) שלא לאכל תערובת חמץ כל שבועה. ה) שלא יראה חמץ כל שבועה. ו) שלא ימצא חמץ כל שבועה. ז) לאכל מצה בלילי הפסח. ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה:

ובאור מצות אלו בפירקים אלו:

## הלכות חמץ ומצה - פרק ראשון

**א** כל האוכל כזית חמץ בפסח מתחלת ליל חמשה עשר עד סוף יום אחד ועשרים בניסן במזיד חיב כרת שנאמר (שמות יב-טו) 'כי כל אכל חמץ ונכרתה'. בשוגג חיב קרבן חטאת קבועה. אחד האוכל ואחד הממחה ושותה:

**מגיד משנה** כל האוכל כזית חמץ בפסח וכו'. משנה פרק קמא דכריתות (דף ע"ד ב') שמזכיר האוכל חמץ בפסח בכלל המחוייבין כרת שיש על שגגת חטאת. ומה שכתב רבינו ואחד הממחה ושותה. ברייתא בחולין בפרק העור והרוטב (דף ק"כ) ומימרא שם ונכרתה הנפש האוכלת לרבות השותה ונוכר פרק כל שעה (פסחים דף ל"ה):

**לחם משנה** כל האוכל כזית חמץ בפסח מתחילת ליל ט"ו וכו'. בפי העור והרוטב (דף ק"כ) מרבה לה מדכתיב נפש לרבות את השותה ואמרו שם תניא נמי הכי גבי נבלת עוף טהור וכו' המחיה באור טמא בחמה טהור ופי' שם הטעם נפש לרבות את השותה וכתבו שם התוס' [בד"ה לרבות] דאע"ג דבעלמא שתיה בכלל אכילה הני מילי בשתיה אבל הכא דלאו מילי דשתיה לאו בכלל אכילה הוא ואצטריך נפש לרבויהי. ורבינו בפ"ג מהל' שאר אבות הטומאה כתב או שהמחה את החלב באור וגמעו הרי זה טמא כאוכל מבשרם שהשותה בכלל אוכל ע"כ. ולכאורה לשונו שכתב שהשותה בכלל אוכל משמע בטעמיה דאמרינן בעלמא דשתיה בכלל אכילה וא"כ הוא קשה דטעמא דגמרא לאו הכי הוא אלא משום דכתיב נפש אלא שכונתו ז"ל במ"ש שהשותה בכלל אוכל ר"ל דמכח קרא דנפש גלי לן דבכלל אכילה דקרא איכא שתיה. ואע"פ שרבינו לא כתב טעם דקרא דנפש אין חשש בזה שאין כונתו אלא להשמיענו הדין:

**ב** הַחֲמֵץ בַּפֶּסַח אָסוּר [א] בְּהִנָּיָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג-ג) 'לֹא יֵאָכֵל חֲמֵץ, לֹא יִהְיֶה בּוֹ הִתֵּר אֲכִילָה. וְהַמֵּיִחַ חֲמֵץ בְּרִשׁוֹתָו בַּפֶּסַח אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָכְלוּ עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג-ז) (דברים טז-ז) 'לֹא יִרְאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ, וְנֶאֱמַר (שמות יב-ט) 'שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֹכֶם'. [ב] וְאִסוּר הַחֲמֵץ וְאִסוּר [ב] הַשָּׂאוֹר שֶׁבּוֹ מִחֲמִצִּין אֶחָד הוּא:

**ההראב"ד** ואיסור החמץ וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דוקא לשיעוריהן אבל לענין ביעור ולענין אכילה יש הפרש ביניהם שהחמץ אם נפסל מאכילת הכלב אין זקוק לבער והשאור אף על פי שהוא נפסל חייב לבער לפי שהוא ראוי לשחקו ולחמץ בו כמה עיסות אלא א"כ יחדו לישיבה וטח פניו בטיט. ומה ששנו בתוספתא הפת שעטיפשה חייב לבער מפני שהוא ראוי לשחקה וכו' בפת של שאור קאמר דאי בחמץ לא היה צריך לזה הטעם עכ"ל:

**מגיד משנה** חמץ בפסח אסור בהנאה וכו'. פרק כל שעה (דף כ"א): אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמר לא יאכל חמץ לא יהא בו

היתר אכילה: **והמניח חמץ ברשותו וכו'.** זה מבואר בברייתא בפ"ק (דף ה'): שאור שאור לגזירה שוה ובין בבתיים בין בגבולין עובר משום בל יראה ובל ימצא וזהו שאור וזהו חמץ כמבואר פרק קמא דיום טוב: **ואיסור החמץ ואיסור השאור וכו'.** פרק קמא דיום טוב (דף ב') משנה בית שמאי אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת ובית הלל אומרים זה וזה בכזית ואמרו (דף ז') בגמרא לא נחלקו אלא לענין ביעור אבל לענין אכילה זה וזה בכזית לדברי הכל וק"ל כב"ה. ובהשגות א"א דוקא לשיעוריהן וכו' ע"כ. באור דבריו דברייתא בפת שאור ובנפסל מאכילת כלב דאי בחמץ ובלא נפסל לא היה צריך לזה הטעם. ואין דעת רבינו לחלק ביניהם וכן נראה עיקר שבפי אלו עוברין (פסחים מ"ה:) תניא הפת שעפשה חייב לבער מפני שראוי לשחקה ולחמע בה כמה עסות אחרות ר"ש בן אלעזר אומר בד"א במקויימת לאכילה אבל כפת שאור שייחדה לישיבה בטלה ואמרו בגמרא שאין הלכה כר"ש א"כ טח פניה בטיט. עוד שם ת"ר הפת שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאכלה מטמא טומאת אוכלין ונשרפת עם הטמאה בפסח והעלו הגאונים ז"ל הא נפסלה מלאכול לכלב אינו חייב לבער וכן מוכיח שם וא"כ ברייתא דהפת שעפשה חייב לבער בלא נפסלה מלאכול לכלב היא ועלה קאמר ר"ש בד"א במקויימת לאכילה אבל כפת שאור וכו' מכלל דבפת גמור עסקינן ולא בפת שאור כדברי הר"א ז"ל. ותו דפת סתם לא משמע פת שאור אלא ודאי פת [גמור] קאמר והטעם דאע"פ שנפסל לאדם כיון שראוי לאכול לכלב חייב לבערו הוא מפני שראוי לשחקו. ולדברי הרב רבי אברהם ז"ל שהוא סבור דברייתא קמייתא בפת שאור הוא ואע"פ שנפסלה מלאכול לכלב היה להם בגמ' לבאר, [אלא ודאי] ברייתא קמייתא בפת חמץ היא וכולן שוין. וכן מצאתי לרבי אהרון הלוי ז"ל:

**כסף משנה** החמץ בפסח וכו'. כתב הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בתוספותיו על סמ"ג החמץ בפסח אסור בהנאה הה"נ בקודם הפסח משש שעות ולמעלה ואף לר"ש שורפין גזירה שמא יאכלנו כדכתבו התוס' אלא נקט בפסח כלשון הרמב"ם כדלעיל אבל לא משום דהאי קרא דלא יאכל דמיירי בתוך הפסח שני בלישניה כדחזקיה (פסחים כ"א:) דהא קי"ל כר' אבהו דאמר כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע וא"כ מאי איריא תוך הפסח אפילו קודם הפסח נמי, עכ"ל. ותמהני דהא לא כתבו התוספות בדף כ"ח דגם לר"ש שורפין אלא לאפוקי שלא יסיקנו מעט משום דילמא אתי למיכל מיניה אבל בבת אחת אה"נ דמותר להסיק תבשילו אע"פ שהוא מתבשל בזמן האיסור וכן בשאר הנאות פשיטא דשרי כל היכא דליכא למיגזר שמא יאכלנו. ועוד דאפילו אם הוה אמר ר"ש דאסור בהנאה קודם זמן איסורו היינו משום גזירה ולא מדאורייתא והכא לענין שאם נהנה עובר בלאו הוא דעסקינן והכי ה"ל לרא"ם לומר לסמ"ג דמשום דפסק כר"ש

כתב בפסח דקודם פסח מותר בהנאה לר"ש ורבינו אע"ג דס"ל כר"י כתב בפסח כלישניה דחזקיה דאע"ג דכר' אבהו ס"ל כמבואר בפ"ח מהל' מאכלות אסורות בפירוש וגם בפ"ב מהלכות שחיטה נראה שסובר כן שכתב שחיטת חולין בעזרה אינו אלא דברי קבלה והיינו כר' אבהו כדאיתא בפ' כל שעה דאילו לחזקיה חולין בעזרה דאורייתא נינהו ובפ' זה כתב דחמץ בי"ד מחצות ולמעלה אסור בהנאה כר"י והתם לא כתיב לא יאכל אלא לא תאכל ואפ"ה אסור בהנאה וכדר' אבהו אע"פ שהתוס' כתבו בדף כ"ח דלחזקיה נמי לפני זמנו אסור בהנאה משום דכיון דחד מהני קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם אפ"ה ממ"ש בפ"ח מהל' מאכלות אסורות ופ"ב מהל' שחיטה משמע בהדיא דסבר כר' אבהו עכ"ז לענין איסור הנאה בפסח כיון דאיכא קרא מפורש ביותר דכ"ע מודו ביה נקטיה וכעין זה כתב הר"ן להרי"ף: **והמניח חמץ ברשותו וכו'.** וא"ת ה"ל למימר דעובר בג' לאוין דהא עובר בלאו דלא יראה לך חמץ. וי"ל דלא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור לא חשיבי אלא לאו אחד משום דלא בא אלא ללמד דהיינו חמץ היינו שאור וכדאמרין בריש יום טוב (דף ז'): פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור לומר לך היינו חמץ היינו שאור כלומר אין בין חמץ לשאור: **ואיסור החמץ וכו'.** משום דלגבי ביעור איפליגו בית שמאי ובית הלל אבל לענין אכילה כ"ע מודו כדאיתא בריש יום טוב מש"ה כתב הרמב"ם דאיסור דחמץ ושאור אחד הוא הכא גבי ביעור, ודייק לפתוח בחמץ באומרו והמניח חמץ ולסיים בשאור באומרו לא יראה לך שאור לומר דחמץ ושאור אחד הוא כמו שעשתה התורה כדאיתא בריש יו"ט, ובזה ניחא למה כתב לא יראה דגבי שאור שהוא מאוחר ולא כתב לא יראה לך חמץ שהוא קודם. ומה הוא חמץ ומה הוא שאור נתבאר בריש יו"ט דחמץ חזי לאכילה ושאור לא חזי לאכילה וצריכי למכתב תרווייהו כדאיתא התם: **כתב** המגיד משנה ובהשגות א"א דוקא לשיעוריהן אבל לענין ביעור ולענין אכילה וכו'. וא"א שיהיה הלשון מכוון דהא בריש יו"ט אמרינן דלאכילה מודים ב"ש דשויים הם ולא פליגי אלא לענין ביעור, ואין לפרש דכשנפסל מאכילת כלב יש חילוק ביניהם דחד מהם אם אכלו חייב והאחר אם אכלו פטור דכיון שנפסל מאכילת הכלב פשיטא דפטור על שניהם, וגם אין לומר דחד מהם אסור לאוכלו אם נפסל מאכילת כלב והאחר מותר כיון שנפסל דהי מנייהו תשרי דהא בכל חד מינייהו איכא צד קולא וחומרא כדאיתא בריש יו"ט. לפיכך נ"ל להגיה דוקא לשיעוריהן ולאכילה אבל לענין ביעור יש הפרש ביניהם כלומר דשיעור שניהם שוה לכל דבר כב"ה ואם אכל מאיזה מהם אם לא נפסל חייב ואם נפסל פטור אבל לענין ביעור יש הפרש ביניהם וכו' וס"ל להראב"ד דחמץ אינו ראוי לשחקו ולחמץ בו וכ"כ רא"ם, ביאור דבריו דברייתא בפת שאור וכו' דאי בחמץ ונפסל ודאי לא היה צריך לזה הטעם דמשמע דמטעמא אחרינא מיתסר והא ליתא אלא כשמזכיר חמץ לאיסורא

ודאי שהכוונה בו שלא נפסל. וכן נראה עיקר שבפרק אלו עוברין תניא וכו' עד וא"כ ברייתא דהפת שעפשה חייב לבער בשלא נפסלה היא. כל זה הוא הצעת הברייתות וישובן והכרע לדברי הרמב"ם הוא מועלה קאמר ר"ש וכו' ותו דפת סתם וכו' ולהרמב"ם צ"ל דחמץ נמי ראוי לשחקו ולחמץ בו ודעת הרא"ש כהרמב"ם וכן נראה מדברי הר"ן והוא דעת הר"י"ף שלא כתב אלא ברייתא אחת ואילו להראב"ד שתיהן צריך לכתוב. וסמ"ג כפי מה שפירש בו רא"ם כהראב"ד ונראה שגורס רא"ם בדברי הראב"ד לא שייך במקום לא צריך וא"כ אינו צריך לביאור ה"ה. ולענין חמץ שנתעפש ונפסל מאכילת כלב כתב הרא"ש שיש מתירים באכילה ויש אוסרים ולזה דעתו מסכמת:

**לחם משנה** **החמץ בפסח אסור בהנייה שנאמר לא יאכל חמץ וכו'.** בר"פ כל שעה (דף כ"א): חזקיה ור' אבהו פליגי דחזקיה סבר דלא יאכל משמע לא יהיה בו היתר אכילה ור' אבהו פליג עליה דקסבר כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ואע"ג דבפ"ח מהל' מאכלות אסורות פסק רבינו כר' אבהו כתב כאן טעמו של חזקיה מפני שקרא מיותר פשוט יותר וכן הביאו הרב אלפסי ז"ל בהלכות בריש פרק כל שעה וכתב הר"ן ז"ל זה הטעם משום דטעמא של חזקיה הוא ופשוט יותר כלומר ור' אבהו לא חלק עליו אלא שמוסיף עליו דאפילו לא תאכלו איסור הנאה וכו' לכך הביאו אותו ההלכות ורבינו. וא"ת אם דעת רבינו לפסוק כר' אבהו א"כ הא אמרינן בר"פ כל שעה (דף כ"ב) דר' אבהו קסבר כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה ולדידיה ההיא מתני' דשולח אדם ירך לנכרי וגיד הנשה בתוכו לא אתיא אלא כמאן דאמר יש בגידין בנותן טעם וא"כ רבינו דפסק דאין בגידין בנותן טעם בפט"ו מהל' מאכלות אסורות איך פסק בפ"ח מהל' מאכלות אסורות לההיא מתני' דשולח אדם וכו' דאתיא דלא כוותיה. ועוד קשה דבסוף הסוגיא (דף כ"ג) מוכח שם דקרא דיעשה לכל מלאכה דאתי להתיר חלב בהנאה היינו לר' יוסי דסבר כשהותרה נבלה חלבה וגידה לא הותרה אבל לר"ע דסבר דהותרה הכל לא אצטריך האי קרא להתיר החלב וא"כ ר' אבהו דסבר כר"ע דהיא וחלבה וגידה הותרו א"כ לדידיה לא אצטריך קרא דיאכל חלב אלא לדרשא דר"ע וא"כ איך כתב רבינו שם דהיתר החלב הוא משום קרא דיעשה לכל מלאכה הא לר' אבהו ודאי לא צריך קרא להכי והוא פסק כר' אבהו. ונראה דה"ה ז"ל שם בשם הרמב"ן עמד על קושיא הראשונה ותירץ דלרווחא דמילתא איתמר ההיא סוגיא ופירוש דבריו נ"ל דהכי קאמר דכשתירץ הגמ' בריש הסוגיא קסבר ר' אבהו כשהותרה נבלה וכו' היינו לתרץ הקושיא שהקשו עליו דהרי בגיד נאמר לא יאכל ומותר בהנאה ולפי המסקנא כבר מתורצת קושיא זו בלאו הכי דנאמר דקרא דיעשה לכל מלאכה אתי להתיר חלב כר"י הגלילי וגיד מותר בהנאה מג"ש דחלב כדאמרו שם וא"כ לפי המסקנא שפיר מצי סבר רבי אבהו כשהותרה נבלה חלבה וגידה

לא הותר וקרא דיעשה לכל מלאכה אתי להתיר חלב והשתא אתי שפיר הכל. ודע שמה שאמר שם רבינו בפי' שמיני עד שיפרוט לך הכתוב וכו' אין כונתו לומר דמדאיצטריך קרא להתיר נבלה נפקא לן דכ"מ שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע דהא בגמ' מוכח דמאי דאיצטריך בנבלה לא הוי אלא לר"מ אבל לר"י לא נפקא לן אלא מאותו ורבינו בהדיא פסק בפרק עשירי מהל' עכו"ם כר"י שכתב שם אסור ליתן מתנת חנם וכו' שנאמר לגר אשר בשעריך וכו' במכירה ולא בנתינה. לכך נראה דמה שאמר שם עד שיפרוט לא נחית אלא לומר שאם לא פרט הדבר כמ"ש שם אסור בהנאה ואע"ג דרבינו נקט שם לישנא דר' אבהו ופירש דברי ר' אבהו במה שאמר עד שיפרוט לך הכתוב וכו' ר"ל מדאיצטריך בנבלה כמבואר שם בגמ' מ"מ אין כונתו של רבינו כך ומוכרח הוא כדפרישית: **והמניח חמץ ברשותו בפסח אע"פ שלא אכלו עובר בשני לאוין.** בפ"ק (דף ה' :) וא"ת כיון דשאור וחמץ חדא מילתא היא אי"כ ארבעה לאוי הוה שאור לא ימצא ולא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ ולא יראה שאור אחרינא דהא אמרת דבחמץ עובר על לאו דשאור כדמשמע הכא וכן בפרק [רביעין] שכתב גבי מניח חמץ שעובר משום לא יראה ולא ימצא. והיה נראה לומר דלא חשיב אלא חד דראיה וחד דמציאה אבל תלתא לאוי דראיה חדא מלתא היא ואין זה מספיק. ונראה לתרץ דתרי לאוי חד דשאור וחד דחמץ צריכי משום צריכותא דידהו כדאמרו שם בגמ' בפ"ק דביצה (דף ז') ולא יהיה לך שאור כוליה קרא איצטריך לומר שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ואע"ג דתלתא לך כתיבי הא דרשו בפרק כל שעה (דף כ"ג) תלתא לך חד בעכו"ם שכיבשתו וחד בעכו"ם שלא כיבשתו ואחד בחמץ כדאמרו שם בגמ' וא"כ לא אייתר קרא כלל ובשאור עובר משום מציאה דקאמרו שאור לא ימצא בבתיכם ושאור שאור לג"ש אי"כ הרי בחמץ ובשאור תרי לאוי ולא יותר: **ואיסור החמץ ואיסור השאור שבו מחמיצין אחד הוא.** כתב הראב"ד ז"ל אי"א דוקא לשיעוריהן וכו'. וא"ת לדעת הראב"ד ז"ל דיש חילוק בין שאור לחמץ דשאור אפי' נפסל מאכילת כלב חייב לבער אבל חמץ לא אי"כ אמאי אצטריך בגמ' דפ"ק דיו"ט (דף ז') למיצרך קראי בשאור וחמץ הא ודאי מיצרך צריכי דאי הוה קאמר שאור הוה ילפינן חמץ מיניה אפילו נפסל ואי הוה קאמר חמץ הוה ילפינן שאור דוקא דלא נפסל אבל נפסל אינו חייב לבער להכי כתב תרוייהו כדי שיהיה הדין מחולק ביניהם. וי"ל דודאי אפילו לדעת הראב"ד ז"ל מאי דקאמר חייב לבער אינו אלא מדרבנן דמן התורה ודאי אינו חייב לבער כיון שאין בו חמץ כלל דאין אנו מצריכים לבערו אלא מפני שראוי לשחקה ולחמע בו עיסות אחרות אבל השתא ליכא ביה איסור חמץ כלל: **כתב הרב המגיד על דברי הראב"ד ז"ל וביאור דבריו וכו' דאי בחמץ ולא נפסל כלומר דבחמץ ונפסל אי אפשר מכח הברייתא שהביא לקמן דהעלו הגאונים ממנו הא נפסלה**

מלאכול לכלב אינו חייב לבער : **והעלו** הגאונים ז"ל הא נפסלה כו'. ואם תאמר מנא להו הכי דילמא דמאי דנקט והכלב יכול לאוכלה לאשמועינן דאפילו הכי נשרפת עם הטמאה בפסח אבל ה"ה דאפילו נפסלה מלאכול לכלב דחייב לבער. ועוד דדילמא נקט הכי משום דדוקא היכא דהכלב יכול לאוכלה מטמאה אבל אי לאו הכי לא מטמאה. וי"ל דכיון דאמרת הכי דלא מטמאה א"כ ודאי דנפיק מתורת אוכל ובודאי דאינה צריכה שריפה וכן משמע בהלכות : **ועלה** קאמר וכו'. כלומר ואם תרצה לתרץ דברייתא בפת שאור והך ברייתא בפת חמץ אי אפשר דברייתא קמייתא מוכחא דבחמץ איירי מדקאמר בתר הכי אבל בפת שאור משמע דבחמץ עסקינן וכ"ת כיון דבחמץ עסקינן ליפלוג וליתני בדידה ולמה ליה למהדר אשאור י"ל דלאשמועינן רבותא דאפילו שאור דהיכא דיחדה לישיבה בטלה : **ולדברי** הר"א וכו'. נראה ודאי דה"ה הנהו תרי קושיי דהקשה דמדקאמר בד"א ותו דפת וכו' היה יכול להקשות מבלי הברייתא האחרת שכתב עוד שם ת"ר וכו' אלא שרצה להקשות לו קושיא אלימתא כיון דבברייתא בתרייתא איירי בפת חמץ ודוקא לא נפסלה מלאכול לכלב א"כ קמייתא נמי הוי הכי דאי לא תימא הכי אלא דבמאי דאיירי הך ברייתא לא איירי הך היה להם לבאר בגמ' דעל הסתם משמע דתרוייהו כחד גוונא הוו :

**א** אינו לוקה משום לא יראה ו(שמות יב-ט) 'לא ימצא אלא אם כן קנה חמץ בפסח או חמצו כְּדִי שְׂיַעֲשֶׂה בו מַעֲשֶׂה. אָבֵל אִם הָיָה לוֹ חֲמֵץ קִדָּם הַפֶּסַח וּבָא הַפֶּסַח וְלֹא בָעָרוּ אֶלָּא הִנִּיחוּ בְּרִשׁוֹתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל שְׁנֵי לְאוּיִן אֵינּוּ לוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה בוֹ מַעֲשֶׂה. וּמִכֵּן אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת :

**מגיד משנה** אינו לוקה. זה מבואר במכות ובהרבה מקומות שלא שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ובתוספתא המשייר חמץ בפסח והמקיים בכלאים אינו לוקה :

**כסף משנה** אינו לוקה וכו'. כתב רא"ם ויש לתמוה דהא בשורש ט' נראה שאין לוקין וכו'. ובאמת כי ליישב זה היה אפשר לפרש דאינו לוקה אלא אחת אע"פ שהזכיר שני הלאוין וכן היה אפשר לפרש הסמ"ג כי אע"פ שהוסיף ללקות עליהם היינו לפי שהתחיל אינו עובר ולא התחיל אינו לוקה אבל מ"מ אכתי קשיא היאך מנאן בשני לאוין. והנראה בעיני דלא יראה לא משמע אלא כשהוא נראה לעינים דוקא וכן משמע בספר המצות מצוה ר' ומצוה ר"א. ומ"ש בפ"ד עובר משום בל יראה ובל ימצא לאו למימרא דבכל אחד



מהנזכרים לעיל עובר בשניהם אלא היכא דשייכי תרוייהו עובר בשניהם דכל היכא דעבר על לא יראה עבר נמי על לא ימצא אבל בטמון לא עבר אלא על לא ימצא. וע"ד זה יש לפרש גם הברייתא השנויה בפ"ק דפסחים (דף ה'): שממנה למד הרמב"ם דינים הללו הנזכרים בפ"ד:

**ד** חֲמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אָסוּר <sup>[ג]</sup> בְּהִנָּיָה לְעוֹלָם. וְדָבָר זֶה קִנְס הוּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים מִפְּנֵי שֶׁעָבַר עַל בֵּל יִרְאֶה וּבֵל יִמָּצָא <sup>[ד]</sup> אֶסְרוּהוּ. אֲפִלוּ הִנִּיחוּ בְּשִׁגְגָה אוּ בְּאִנּוּס. כִּדִּי שְׁלֹא יִנִּיחַ אָדָם חֲמֵץ בְּרִשׁוֹתוֹ בְּפֶסַח כִּדִּי שִׁיִּהְיֶה בּוֹ אַחַר הַפֶּסַח:

**מגיד משנה** **חמץ שעבר וכו'.** בכל שעה (דף כ"ח) משנה חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה שנאמר לא יראה לך חמץ ואוקימנא לה בגמ' כר"ש דדבר תורה מותר וקנסא קנסינן ליה משום דעבר עליה משום בל יראה ובל ימצא ומבואר בהלכות. **וכתב רבינו ואפילו הניחו בשגגה או באונס וכו'.** לומר דעבר עליה לאו דוקא אלא ראוי לעבור עליו לאפוקי חמץ דנכרי בדוקא וכן פירשו ז"ל דמוכרח הוא ונלמד מדין ישראל שהרהין חמצו אצל נכרי הנזכר בפרק רביעי:

**כסף משנה** **חמץ שעבר וכו'.** כתב ה"ה נלמד מדין ישראל שהרהין חמצו אצל נכרי וכו', כלומר דאמרי' ביה שאם לא א"ל קנה מעכשיו אסור אחר הפסח ולא מפלגינן בין אם היה אנוס ולא יכול לפרוע לנכרי להיכא דהיה בידו לפרוע, אבל מדברי הר"ן משמע שאם לא עבר עליו לא מדאורי' ולא מדרבנן כגון ששכחו ואחר פסח מצאו מותר ולפי זה ההיא דישאל שהרהין חמצו ביש לו לפרוע היא בדוקא אי"נ דאפילו אין בידו לפרוע לא מיקרי אנוס משום דמעיקרא לוח מדעתו, ואפשר דהר"ן נמי ראוי לעבור קאמר וכדברי ה"ה. כתב הר"ן דהא דקנסו רבנן לאו לדידיה דוקא דעבד איסורא קנסו אלא לכ"ע נמי קנסו:

**ה** חֲמֵץ שֶׁנִּתְעַרַב <sup>[ה]</sup> בְּדָבָר אַחַר תּוֹךְ הַפֶּסַח בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ הָרִי זֶה אוֹסֵר בְּכֹל <sup>[ו]</sup> שֶׁהוּא. וְחֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר בְּהִנָּיָה אִם נִתְעַרַב בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ הָרִי זֶה מִתֵּר לְאֶכְלוֹ אַחַר הַפֶּסַח. שְׁלֹא קִנְסוּ וְאֶסְרוּ אֲלָא בְּחֲמֵץ עֲצָמוֹ אֲבָל הִתְעַרְבַּת מִתֵּר בְּאֶכִּילָה לְאַחַר הַפֶּסַח:

**מגיד משנה חמץ שנתערב וכו'.** בגמרא (פסחים דף ל') ובהלכות אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור. ובהל' ומדלא יהיב שיעורא שמע מינה במשהו. שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר"ש דלא קניס ר"ש אלא בדאיתיה בעיניה אבל ע"י תערובת לא. ופ"י רש"י ז"ל ואפילו שהייה בעיניה ועבר עליה לא קניס למיסר תערובת דיליה, עכ"ל. וטעם איסור החמץ בזמנו שהוא במשהו כתב רבינו פרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות לפי שהוא דבר שיש לו מתירין שהרי אחר הפסח יהיה כל התערובת מותר. ויש מי שכתב דלפי טעם זה ה"ה בנתערב משש שעות ולמעלה בערב הפסח שהוא במשהו, ומדברי רבינו שכתב סוף פרק רביעי נראה שאפילו נתערב מתחלת השנה אסור לאכלו בפסח ושם אבאר. ועוד אזכור שם מה שאמרו שהתערובת מותר לאחר זמנו אם הוא במקיים תערובת חמץ בפסח אם לאו:

**כסף משנה חמץ שנתערב וכו'.** משמע דס"ל לרבינו דבזמנו דקאמר רבא היינו בתוך הפסח דוקא ומשום דחמיר שאיסורו בכרת ועובר על לא יראה וכו' הוי במינו במשהו אבל משש שעות ולמעלה כיון דלית ביה כרת לא מיתסר במשהו אלא בששים כשאר איסורים וכן דעת הרא"ש וסמ"ג. אבל הר"ן פירש דמשש שעות ולמעלה הוי זמנו ומיתסר במשהו וזה לפי שסובר דרבא בא לפרש ענין איסור החמץ בכל הזמנים וא"כ אם לא תכניסהו בכלל זמנו ע"כ נכנס בכלל שלא בזמנו וזה אי אפשר. אבל רמב"ם והרא"ש וסמ"ג ס"ל שלא בא לפרש אלא איסור החמץ בתוך הפסח והיתרו לאחר הפסח אבל ענין איסורו משש שעות ולמעלה לא חש להזכירו דהכי הוא בשאר איסורים דאי אתא לאשמועין דגם משש שעות ומעלה הוי במשהו לא ה"ל לסתום דבריו והכי הל"ל חמץ משש שעות ומעלה במשהו. ורא"ש שכתב דסמ"ג פירש דבזמנו היינו בתוך הפסח איידי דבעי לפרושי שלא בזמנו יותר הל"ל שנוהר מפירוש הר"ן. ומה שרצה ה"ה לומר דלהרמב"ם אפילו נתערב מתחלת השנה משהו אסור בפסח נ"ל שלא מן השם הוא דלעולם בזמנו דקאמר רבא לא קאי אלא לתוך הפסח כמו שכתבתי אבל נתערב משש שעות ולמעלה בטל בששים מיהו היינו לאוכלו קודם הפסח אבל לענין אכילתו בתוך הפסח ואפילו נתערב מתחלת השנה ס"ל דחוזר וניעור ואסור וכמ"ש בספ"ד ובזה מחולקים הרמב"ם והרא"ש. ומ"ש דכיון דטעמו משום שיש לו מתירין ה"ה לנתערב משש ולמעלה אפשר לומר כן בנתערב במינו אבל שלא במינו כיון דטעמא דחמץ במשהו הוא משום דכתיב כל מחמצת לא תאכלו כמ"ש הרמב"ם בט"ו ממאכלות היינו בתוך הפסח דכתיב ביה האי קרא אבל משש ולמעלה דלא כתב ביה כל לא הוי במשהו כך נ"ל. ודברי הרב המגיד נ"ל לבארם דסובר דלהרמב"ם בזמנו דקאמר אזמן אכילתו קאי ולא אזמן תערובתו דאפילו נתערב מתחלת השנה חוזר וניעור ומ"מ דברי הרמב"ם שכתב חמץ שנתערב

בדבר אחר תוך הפסח מוכיחים דנתערב בתוך הפסח קאמר דאלי"כ הכי הלי"ל חמץ שנתערב בדבר אחר אפילו כל שהוא אסור לאוכלו בפסח ועוד דלמה לו לכתוב דין זה כאן ולשנותו בפ"ד. לכן נ"ל דאשמעינן הכא דדוקא כשנתערב בפסח הוא דאוסר במשהו כיון שאוכלו בפסח אבל אם נתערב משש שעות ולמעלה ורוצה לאוכלו אז אינו אוסר אלא בפחות מס' כשאר איסורים ובפ"ד אשמעינן דאפילו נתערב מתחלת השנה דינו כנתערב בפסח לענין לאוכלו בפסח משום דחוזר וניעור: **כתב הרב המגיד כאן לשון רש"י ואפילו שהייה בעיניה ועבר עליה לא קניס וכו'.** כלומר כשנתערב קודם הפסח בפחות מכזית בכדי אכילת פרס: **חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח בין במינו בין שלא במינו ה"ז אוסר בכל שהוא.** פרק כל שעה (פסחים ל') אמר רבא חמץ וכו' וגירסת רבינו בין במינו בין שלא במינו בכל שהו אי"נ אינו גורס בכל שהוא אלא אסור אבל דעתו כדעת ההלכות דמדלא יהיב שיעורא וכו'. וכתב ה"ה וטעם איסור החמץ בזמנו שהוא במשהו כתב רבינו פט"ו מהלכות מאכלות אסורות לפי שהוא דבר שיש לו מתירין שהרי אחר הפסח יהיה כל התערובת מותר. והר"ן בפירוש ההלכות השיג על טעם זה וכתב דמאי דאמרין דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל משמע ודאי דמדרבנן הוא וכיון דמדרבנן הוא היכי מחמרין טפי למיגזר שלא במינו אטו מינו בשלמא לרב כיון דס"ל דמין במינו מדאורייתא לא בטיל שייך למיגזר שלא במינו אטו מינו אלא לרבא אמאי, ועוד שקרוב הדבר לומר דכיון שחומרא דדבר שיש לו מתירין מדרבנן הוא לא החמירו בה אלא כשהמין בעצמו עתיד להיות נותר אבל כאן שחמץ עצמו אסור אע"פ שתערובתו מותר אפשר שהשוו מדותיהם שלא לדונו בכלל דבר שיש לו מתירין אע"פ שבעלי סברא זו אמרי דכיון דלר"ש מן התורה דבר שיל"מ הוא כשאסרו ר"ש משום קנסא לא בא להקל עליו. לא נהירא לי שאילו היה מה שאנו אומרים אפילו באלף לא בטיל מדאורייתא יפה הם אומרים אבל ודאי משמע דחומרא דרבנן היא שלא לבטלו מעכשו כיון שהוא עתיד להיות נותר וכיון שהם אסרוהו לאחר זמנו אין ראוי שיחמיר עליו חומרא זו בתוך זמנו עכ"ד. ול"נ שמתוך דברי רבינו פט"ו מהלכות מאכלות אסורות אין מקום לקושיות הללו שכתב ז"ל יראה לי שאפילו דבר שיל"מ אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם מותר לא יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטבל שהרי אפשר לתקנו ואעפ"כ שלא במינו בנותן טעם כמו שביארנו ואל תתמה על חמץ בפסח שהתורה אמרה כל מחמצת לא תאכלו לפיכך החמירו בו כמו שביארנו עכ"ל. הרי שחמץ בפסח שלא במינו במשהו חומרא הוא ולא מן הדין והטעם שהחמירו בו מבשאר איסורים למאמר הכתוב כל מחמצת לא תאכלו:

**לחם משנה** **חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח וכו'.** כתב הרב המגיד וטעם איסור החמץ בזמנו במשהו כתב רבינו פרק ט"ו מהל' מא"ס לפי שהוא דבר

שיש לו מתירין. ואע"ג שהוא כתב בסוף ועוד אזכיר שם מה שאמרו וכו' וסוף פרק ד' כתב בפירוש המקיים תערובת חמץ בפסח אסור לאחר הפסח וא"כ נראה לכאורה דהאי טעמא דדבר שיש לו מתירים ליתא דהא אסור אחר הפסח. זה אינו כלום דהא כתב שם ה"ה דהיינו דוקא במקיים תערובת שהוא כזית בכדי אכילת פרס ואז אסור אבל משהו דבר שיש לו מתירין הוא. וא"ת איך קאמרי דטעמא משום דבר שיל"מ הא בגמ' בפרק כל שעה (דף כ"ט): קאמר דטעמא דרב קאמר בין במינו בין שלא במינו אסור משום דגזרו שלא במינו אטו מינו דכל איסורין שבתורה במינו אסור במשהו וא"כ לא הוזכר שם טעם דדבר שיל"מ כלל ואדרבה משמע מהתם דליתא דא"כ לר' יוחנן דקאמר התם דבזמנו בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם ושלא בזמנו מותר אמאי הוי בזמנו בנותן טעם הא הוי דבר שיל"מ. ונראה דרבינו הוכרח לומר כן לרבא דפסיק התם (דף ל') כרב דבזמנו בין במינו [בין שלא במינו] במשהו וס"ל לרבינו דלא מצינא למימר דרבא אית ליה כל איסורין שבתורה במשהו וגזר שאינו מינו אטו מינו כרב וכרש"י ז"ל דהא ודאי קיי"ל בעלמא כל איסורין שבתורה בנותן טעם ורבא גופיה אית ליה בעלמא הכי וכמו שכתבו התוס' אלא ודאי דרבא פסיק כרב ולא מטעמיה וטעמיה ודאי משום דבר שיל"מ ור"י דלית ליה הך טעמא דדבר שיל"מ אפשר דס"ל דלא אמרינן דבר שיל"מ אלא כמו ביצה שנולדה ביו"ט שנתערב דהאיסור עצמו אילו היה בעין היה דבר שיל"מ אבל הכא דאיסור עצמו אילו היה בעין לא היה דבר מותר שהרי היה אסור אחר הפסח ואין זה נקרא דבר שיש לו מתירין אלא אחר העירוב ולא קודם ורבינו פסק כרבא דהוי בתרא דפסיק הלכה הכי וכטעמיה:

**1** אין חיבין פרת אלא על אכילת עצמו של חמץ אכל ערוב חמץ \* כגון כותח הבבלי ושכר המדי וכל הדומה להן מדברים שהחמץ מערב בהן אם אכלו בפסח לוקה ואין בו פרת שפאמר (שמות יב-כ) 'כל מחמצת לא תאכלו'. בפה דברים אמורים בשאכל כזית חמץ בתוך התערבת בכדי אכילת שלש ביצים הוא שלוקה מן התורה. אבל אם אין בתערבת כזית בכדי אכילת שלש ביצים אף על פי שאסור לו לאכל אם אכל אינו לוקה אלא מכין אותו מכת מרדות:

**ההראב"ד** כגון כותח הבבלי וכו'. כתב הראב"ד ז"ל א"א הרב פסק באלו כרבנן משום דאין בהן כזית בכדי אכילת פרס:

**מגיד משנה** אין חייבין וכו' אלא על אכילת עצמו וכו'. כך פסקו בהלכות פרק אלו עוברין דעל חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו ולא כלום (פסחים מ"ג) ואע"ג דאמור רבנן ולא כלום מלקא לא לקי אבל איסורא איכא וכי אמרינן דלא לקי הנ"מ היכא דליכא כזית בכדי א"פ כגון כותח הבבלי וכיוצא בזה אבל היכא דאיכא כזית בכדי אכילת פרס אפילו לרבנן חייב ע"כ בהלכות. וזה דעת רבינו. ובהשגות א"א הרב פסק באלו כרבנן משום דאין בהן כזית בכדי א"פ ע"כ. כונת הר"א ז"ל להשיג על רבינו במ"ש כגון כותח הבבלי וכו' ונראה מדבריו שיש כזית בכדי א"פ באלו ומן ההלכות נראה שאין בהן כזית. ואני אומר שאין זו השגה שרבינו כבר באר הדין במה הוא תלוי וביאר דדוקא בשאכל באלו כזית בכדי א"פ אע"פ שבדרך אכילתן אין שם השיעור הזה לפי דרכן של בני אדם ולזה כתבו בהלכות כגון כותח הבבלי מ"מ אם אכלו ודאי לוקה. אבל יש בדברי רבינו תימה אחר לא עיינו הר"א ז"ל והוא למה כתב בכזית בכדי אכילת פרס מלקות לבד ופטרו מכרת ועשה מזה מצוה מיוחדת בפתיחת ההלכה שהרי כל שיש בו כזית בכדי א"פ משמע בגמרא דלרבנן חיוב גמור ואין להן לחכמים מקרא מיותר לתערובת והרי חלב ודס אין שם מקרא לתערובתן והדין הזה נוהג בהן כמבואר ריש פרק חמשה עשר מהלכות מאכלות אסורות והרמב"ן ז"ל עיין זה בהשיגו על מנין המצות והקשה עליו בספרו :

**כסף משנה** אין חייבין כרת אלא וכו'. באמת כי הלשון הזה קשה ההבנה מאד דאי אמרינן דס"ל דבשיש בו כזית בכדי אכילת פרס כ"ע מודו דחייב כי פליגי באין בו כזית בכדי אכילת פרס קשה דא"כ משמע דלכ"ע כזית בכדי אכילת פרס כאוכל כזית חמץ בלא תערובת הוא וא"כ כרת נמי ליחייב ותדע דהא לאין בו כזית בכדי א"פ אצטריך ר' אליעזר למילף שלא יהא בו כרת ואם איתא דאפילו כי יש בו כזית בכדי א"פ שיש שם לאו מיוחד אין בו כרת כ"ש לבאין בו כזית דאין בו לאו מיוחד וא"כ כי יש בו כזית בכדי א"פ לכ"ע על כרחך יש בו כרת והיאך כתב הרמב"ם דאין בו כרת. ובלאו הכי צ"ל כן לפי שיטה זו שמאחר שאין להם רבוי לאו בתערובת חמץ כזית בכדי א"פ אין לחייבו אלא מקרא דלא יאכל חמץ כי כל אוכל חמץ ונכרתה ועוד דמיייתי ראיה לאסור כי יש בו כזית בכדי א"פ מדכתיב כל מחמצת והוא דלא כמאן דהא אוקימנא דלכ"ע קרא דכל מחמצת לא אצטריך לכזית בכדי א"פ: ואי אמרינן דסבירא ליה דבאית בו פחות מכזית בכדי א"פ כ"ע לא פליגי דפטור כי פליגי כשהטיל בו כל כך חמץ שיש בו אפילו בדרך טיבול כזית בכדי א"פ ופי' זה דייק לשון הרמב"ם שכתב ואם אין בתערובת כזית וכו' ופסק כר' אליעזר קשה דבגמ' אמרינן דכותח הבבלי לית ביה כזית בכדי א"פ כדרך אכילתו ואם כן היאך אמר ר"א בברייתא בגמ' על כותח הבבלי שחייב בעירובו בלאו כיון דבלית ביה כ"ע מודו דפטור וכעין קושיא זו הוא מה

שהשיגו הראב"ד, ועוד דלמה ליה למילף מכל מחמצת תיפוק לי' מדין שאר איסורים דאין בהם מקרא מיותר ואפ"ה לקי על כזית בכדי א"פ כמו שכתב הרמב"ם עצמו רפט"ו מהלכות מאכלות וכיוצא בקושיא זו הוזכרה בדברי ה"ה ועוד רבנן היאך אפשר שיפטרו ביש בו כזית בכדי א"פ כדרך אכילתו דהא אמרינן בגמרא סוף סוף אמאי פליגי רבנן ארבי אליעזר בכותח אלא הנח לכותח וכו' דאי משטר קא שטר ליה ואכיל לית ביה כזית בכדי א"פ דמשמע בהדיא דאי הוה ביה כדרך אכילתו כזית בכדי א"פ הוה מחייבי וזו היא קושיא שאין עליה תשובה, אבל אין להקשות כמו שהקשה רא"ם מדקי"ל כל איסורין שבתורה אם אכל כזית מן האיסור כשיעור שהיית א"פ לוקין עליו דאי מההיא הוה אפשר לומר דשאני התם שאכל האיסור בלא תערובת אבל הכא שהוא ע"י תערובת הוה פטרי ליה אי לאו רבוייא דכל דהא ודאי כל שהוא ע"י תערובת קיל טפי דהא אוכל כזית חלב בשהיות פחות מכדי א"פ חייב כרת כמבואר פי"ד מהלכות מאכלות אסורות ואוכל כזית חלב מעורב עם ג' ביצים גריסין לוקה ואינו חייב כרת כדמשמע בפט"ו. ובאלו עוברין (דף מ"ד:): אמרינן וכ"ת מיין לחודיה מאי למימרא הא קמ"ל דאע"ג דתערובת, ועוד לפי דבריו דעדיפא מינה ה"ל לאקשווי דהיכי אמרי רבנן על עירובו בלא כלום ומ"ש חמץ מכל איסורין שבתורה וכו' ואי אפשר לומר לפי דרך זה דפסק כחכמים דא"כ אפילו הטיל בו כל כך חמץ שיש בו כזית בכדי א"פ אמרי רבנן על עירובו בלא כלום ואם פסק כוותייהו היכי קאמר דלוקה עליו ואי אמרינן דביש בו כזית בכדי אכילת פרס בטיבול כדרך שבני אדם אוכלים אותו כ"ע מודו דחייב ואי אפילו כי משרף שריף ליה אין בו כזית בכדי א"פ כ"ע מודו דפטור כי פליגי בשאם אוכלו בטיבול אין בו כזית בכדי א"פ ואי משרף שריף ליה אית ביה כזית בכדי א"פ ושריף כדי שלש ביצים דלרבנן פטור משום דבטלה דעתו ולר"א לא בטלה דעתו משום דדריש כל מחמצת לעירוב חמץ. ופירוש זה דייקא תחלת לשון הרמב"ם שכתב בד"א שאכל כזית חמץ בתוך התערובת וכו' וזה בדברי המגיד והוא פי' ראשון שכתב רא"ם וכן מצאתי כתוב שהיו מפרשים בספרד וע"פ פירוש זה כתב המגיד שפסק כחכמים כנראה בפירוש מדבריו שכתב על דברי הרי"ף וזה דעת רבינו וכתב ג"כ ואין לחכמים מקרא מיותר וכו' משמע דס"ל כהרמב"ם שפוסק כחכמים ותימה דהא כר"א היא דאילו רבנן פטרי ובהדיא אמרינן בגמרא דאי משרף שריף ליה פטרי רבנן משום דבטלה דעתו. ויש מי שמתרץ דאי כי שריף ליה יש בו כזית בכדי א"פ לרבנן נמי חייב כי שריף ליה ומאי דקאמר דלחכמים בטלה דעתו היינו לומר דמשי"ה לא איירי ביה אבל אה"נ דחיובי מחייבי ליה. ויש קצת גילוי לפירוש זה בדברי התוס' אהא דקאמר דלחכמים בטלה דעתו אצל כל אדם והשתא לא תיקשי מה שפסק רבינו ביש בו כזית בכדי א"פ דחייב דאי שריף ליה חייב אי פסק כחכמים נמי חייב, ואינו נ"ל משום דקשיא לי

דא"כ פלוגתא דר"א וחכמים אינה אלא באין בו וא"כ היכי מייתי רבינו ראינה מקרא דכל מחמצת הא רבנן לא דרשי ליה, וע"ק דאף ר"א לא מייתי האי קרא אלא לאין בו ורבינו מייתי ליה ליש בו, וע"ק למה כתב רבינו דפטור מכרת ביש בו מ"ש משאר איסורים: **ולכן** נ"ל דהרמב"ם מפרש כפירוש הזה אלא שפוסק כר"א וכמו שכתב רא"ם בפירוש ראשון וכך מצאתי כתוב בשם חכמי ספרד וכן נראה מדברי הרמב"ם בספר המצות ובפירוש המשנה שכתב דברי ר"א דעל חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו אלא דאכתי צריך ליישב מה שהקשה הרמב"ן על הרמב"ם והביאו המגיד וגם מאי דמשמע בגמ' פ' אלו עוברין דלר"א דדריש כל היתר מצטרף לאיסור דאמרינן כמאן כר"א דדריש כל א"כ לענין חמץ בפסח נמי אה"נ ואי הרמב"ם פסק כר"א הוה ליה לחיובי באוכל כזית כותח בעיניה דהיתר שבו יצטרף לאיסור וכדפירש רש"י גבי היתר מצטרף לאיסור ולא שיצטרף שיאכל פרס, והיה אפשר לתרץ קושיא זו במאי דאיתא בפ' ג' מינים עלה ל"ז דכי נפיש היתרא לא אמרינן דהיתר מצטרף לאיסור אלא שמדברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות נזירות משמע שמפרש דכי אמרינן היתר מצטרף לאיסור היינו אפילו נפיש היתרא שכתב דבר המותר אינו מצטרף לדבר האיסור בנזיר כיצד יין שנתערב וכו' עד שיהיה מדבר האיסור בתערובת כזית בכדי שלש ביצים וכו' ונראה מתוך לשונו שבא להשמיענו דלא תימא דאפילו ביותר מכזית בכדי אכילת פרס יצטרף היתר לאיסור ואם כן משמע דכי אמרינן סתם היתר מצטרף לאיסור אפילו ההיתר יותר מהאיסור הוא ומאי דאמרינן בפ' ג' מינים דכי נפיש היתרא לא אמרינן דהיתר מצטרף לאיסור צריך לומר שלא היה בנוסחת הרמב"ם. וכמדומה שראיתי בשיטת הרשב"א לפרק אלו עוברין שהוא מדברי רבנן סבוראי ויש הוכחה לדברי (ו) דבסוגית אלו עוברין ליתיה. מ"מ הדרא קושיא לדוכתה: **וקודם** כל דבר צריך ליישב היאך פסק הרמב"ם בפ"ה מהל' נזירות דלא כרבי אבהו אמר ר' יוחנן כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסור נזיר דהא ליכא מאן דפליג עליה דזעירי מוסיף הוא. ונראה דטעמו מדאמרינן בתר הכי והאי משרת להכי הוא דאתא וכו' הא מני רבנן ור"י דאמר כר"ע ומפרש הרמב"ם דה"ק ור"י דאמר כר"ע וליה לא ס"ל כוותיה אלא כרבנן וכיון שכן משרת לא אתא להיתר מצטרף לאיסור אלא לטעם כעיקר והיינו כזית בכדי א"פ כדאר"י בפרק בתרא דע"ז (דף ס"ז) כל שטעמו וממשו לוקין עליו וזהו כזית בכדי א"פ ואפילו בקדשים לית ליה להרמב"ם היתר מצטרף לאיסור ואע"ג דאסיקנא באלו עוברין (פסחים מ"ה) לרבנן מצרך צריכי חטאת להיתר מצטרף לאיסור וכו' וחולין מקדשים לא גמר משמע דשאר קדשים ילפי מינה סובר דלא קי"ל הכי אלא כמסקנא דפ"ג מינין דאסיקנא דנזיר וחטאת תרוייהו צריכי לטעם כעיקר מ"מ קושית היתר מצטרף לאיסור עלתה לה ותשב מנגד. ולענין קושית הרמב"ן שהזכיר המגיד

י"ל דאע"ג דבשאר איסורין ילפינן דטעם כעיקר מנזיר אצטריך קרא דכל מחמצת בפסח לרבות היכא דשריף ליה דלא נימא דבטלה דעתו אצל כל אדם כדאמרי רבנן ומיעוטא דכל אוכל חמץ מוקמינן להיכא דשריף דמיעטו מכרת ורבנן לא דרשי כל: **ועי"ל** דאצטריך כל מחמצת משום דכיון דכתב רחמנא כי כל אוכל חמץ למעט כל תערובת חמץ מכרת סד"א דלגמרי ממעט ליה להכי אהדריה קרא דכל מחמצת ולפי זה חמץ קיל מחלב ודם וכל שאר איסורין דבשאר איסורין חייב כרת כמו בעיקר והחמץ פטור מכרת ולפי זה כשכתב הרמב"ם ברפטי"ו דלקי אף כרת נמי במשמע: **ועי"ל** דר' אליעזר ורבנן בתרתי פליגי חדא בכזית בכדי א"פ כדרך כל אדם דלרבנן טעם כעיקר כמו בנזיר וגבי חמץ נמי הוי כעיקר וחייב כרת דלית להו ללאו ולרבי אליעזר לא הוי אלא בלאו דכל מחמצת תרתי באין בו כזית בכדי אכילת פרס כדרך אכילת בני אדם ושריף ליה דלר"א בלאו דבכלל כל מחמצת הוא ולרבנן בטלה דעתו ופטור והשתא כי קאמר הרמב"ם דביש בו לוקין ואין בו כרת בכל גוונא הוא בין ביש בו כדרך בני אדם בין באין בו כדרך בני אדם אלא דשריף ליה דפסק כר"א אבל בשאין בו כזית אפילו בדשריף ליה נהי דאסור כחצי שיעור דאורייתא מיהו אין לוקין עליו והשתא בשאר איסורין ילפינן דטעם כעיקר מנזיר מיהו אי לאו קרא דכל מחמצת בהדי כל אוכל חמץ הוה אמינא דגבי חייבי כרת ליחייב עלה כרת כעיקר להכי איצטריך לאזהורי עלה בכל מחמצת ובלאו דמחמצת כל תערובת חמץ במשמע ולמעוטי מכרת מכל אוכל חמץ דאי לאו כל מחמצת הוה מוקמינן מיעוטא דכל אוכל חמץ לדרשא אחרינא. ולפיכך כתב הרמב"ם ברפטי"ו גבי חלב לוקה ולא כתב חייב כרת דגמר דלוקה מנזיר וגמר דאינו חייב כרת מדין תערובת חמץ וליכא לאקשווי משרת בנזיר למה לי הא מפסח גמרינן דלקי דה"א דוקא גבי חמץ דהוי חיוב כרת אמר רחמנא דלקי אבל בנזיר ה"א כיון דליכא כרת לא קמ"ל: **ומאחר** שישבתי דברי הרמב"ם בלי שום קושי אשיב ידי לדקדק בדברי ה"ה מלבד מה שדקדקתי בו לעיל והוא דאיכא למידק שכתב אבל יש בדברי רבינו תימה אחר וכו' משמע בגמרא דלרבנן חיוב גמור ואין לחכמים מקרא מיותר וכו' דמשמע דס"ל שהרמב"ם פוסק כחכמים וגם ממ"ש על דברי הרי"ף וזה דעת רבינו משמע נמי הכי. ותימה דהא בספר המצות משמע בהדיא דפוסק כר"א וכן פי' דבריו הרמב"ן בהשגות שמשם הוציא המגיד קושיא זו: **ועוד** שאם הרמב"ם פוסק כדברי הרב דהלכה כחכמים ומפרש דבכדי א"פ כ"ע מודו דחייב כדמשמע מדברי ה"ה שכתב וזה דעת רבינו למה הקשה קושיא זו דלמה פטרו מכרת לחכמים לבד הא לכ"ע שייך למיפרך דכיון דבכזית בכדי א"פ כ"ע מודו דחייב משום דהוי כאכל כזית חמץ בלא תערובת ואם כן לכ"ע כרת ליחייב: **ותו** איכא למידק עליה שכתב והרי חלב ודם אין שם מקרא לתערובתן והדין הזה נוהג בהם וכו' ואם כונתו לומר שהדין שנתן הרמב"ם לכזית בכדי א"פ



דחמץ שלוקה ואין בו כרת הוא בעצמו נוהג בחלב ודם וכמבואר בפט"ו ממאכלות שכתב לוקה ולא חייב כרת א"כ סותר מה שהקשה תחלה למה פטרו מכרת, ועוד שכתב והרמב"ן עיין זה וכו' וקושית הרמב"ן היא בהקדמת דבחלב ודם כי איכא כזית בכדי א"פ כרת נמי איכא וא"ת דגם המגיד הכי קאמר והרי חלב ודם וכו' והדין הזה נוהג בהם ללקות ולהתחייב כרת היאך כתב כמבואר בפט"ו הרי שם לא חייב אלא מלקות אבל לא כרת. ומתוך הספקות האלה נעמוד על כונת המגיד בדבור הזה: **ולכן** נ"ל דלא נחית המגיד השתא לבאר דברי הרמב"ם ע"פ סוגית הגמ' לפי דעתו כי בכל הדרכים יש גמגומים כמבואר לעיל ועוד כי דרכו בכמה מקומות שכיון שמוצא דעת הרמב"ם מכוונת לדעת ההלכות שלא להעמיק בביאור סוגיית הגמ' ואע"פ שאינו מסכים עם הרי"ף אלא לענין מלקות אבל לא לענין כרת כיון דלא נפקא לן לענין מעשה מידי לא חש תו. ומ"ש על דברי ההלכות וזה דעת רבינו אין הכונה במה שפסק כחכמים אלא במה שכתב הרי"ף דביש בו לוקה כן דעת הרמב"ם דלקי מיהו אם הוא אפילו אליבא דרבנן או אם הוא חייב כרת לא קאמר ולא אתא אלא להשיג על דעת הראב"ד בביאור דברי הרמב"ם דמתוך מ"ש הרב פסק באלו וכו' משמע דס"ל שהרב והרמב"ם תרוייהו ס"ל דהלכה כחכמים ולכן הוקשה לו שהרב כתב דכותח וכו' אין בו כזית בכדי א"פ והרמב"ם כתב שיש בו והמגיד השיב עליו אם אין קושיא אלא זו אינה כלום דאיכא למימר דאין ויכוח בשמות ומה לי כותח ומה לי שאר דברים כל שאין בהם פטור וכל שיש בהם כלומר שהטיל בהם חמץ כ"כ עד שבדרך טיבולו יש בו או שאע"פ שאין בו כדרך טיבולו הוא טובל בו כ"כ עד שהיה בו כזית בכדי א"פ שחייב ולא דמי למישרף שריף. אבל קושיא אחרת גדולה הוה ליה להשיג על הרמב"ם לפ"ד שסובר שהרמב"ם מפרש הסוגיא כהרי"ף ופוסק כחכמים כמותו והיא למה פטרו מכרת ומהקושיא הזאת ימשך עוד למה עשה מצוה מיוחדת וכו' ובכלל זה הוא למה הביא ראיה מכל מחמצת שאפילו אם היה מפרש הראב"ד דלר"א כזית בכדי א"פ נמי נפקא ליה מכל אפ"ה כיון דס"ל דהרמב"ם פוסק כרבנן כמו הרב לא ה"ל לאיתוויי קרא דכל מחמצת דהא רבנן כל לא דרשי וזהו שכתב ואין להם לחכמים מקרא מיותר לתערובת הרי כאן דהראב"ד פי' דברי הרמב"ם כדרך האחת שכתבתי דביש בו כ"ע לא פליגי דחייב כי פליגי באין בו ופסק כחכמים והמגיד הקשה עליו השני קושיות שהקשיתי לדרך ההוא. ומשום דאיכא למימר אע"פ שאין מקרא מיותר לתערובתן מ"מ אין ראוי להחמיר עליו כמו באוכל כזית בלי תערובת ולכן פטרוהו מכרת ובזה תתורץ מיהא הקושיא הראשונה לפיכך כתב דאין לומר כן דהרי חלב ודם וכו' כמבואר בפט"ו ומפרש המגיד דכי קאמר הרמב"ם התם לוקה ה"ה דכרת נמי מיחייב דאלי"כ הל"ל ואין בו כרת כמ"ש כאן: **ועי"ל** דה"ק והרי חלב ודם וכו' כלומר לדידי כרת נמי מיחייב כיון דאין

לחכמים מקרא מיותר וא"כ קשה למה פטרו מכרת ואפילו לפי דעתו שסובר דפטור מכרת אכתי קשיא למה עשה מצוה מיוחדת דמשמע דאי לאו הכי לא הוה מיפטר מכרת והרי חלב ודם שאין שם מקרא מיותר לתערובתן ואפ"ה פסק הרמב"ם דאין בו כרת מדלא הזכיר אלא מלקות וא"כ קרא למה לי ולפי זה מ"ש והרמב"ן עיין על זה וכו' לאו אקושיא והרי חלב ודם קאי אלא אקושיא ראשונה קאי ובזה מיושבים דברי המגיד על בסיסם: ונ"ל לדייק מ"ש והרמב"ן עיין זה וכו' משום דה"א אל תתמה על הראב"ד איך לא הרגיש בתימה זה כי הבא להשיג על אחר דחפצו להשיג אינו מעיין כ"כ כמו מי שמחבר ספר לכך אמר באמת גם הרמב"ן לא היה מחבר ספר אלא משיג כשעיין זה. וא"ת דלמא קודם לכן כשחבר ספרו עיינו ליתא שקבלה בידינו שתחלה השיג ההשגות וזה שכתב והקשה עליו בספרו כלומר ואח"כ הקשה עליו בספרו. ואפשר שמנצל להראב"ד שלא עיין זה שאם הרמב"ן עיינו היה לפי שמתוך שהיה משיג על מנין המצות הרגיש בתוספת המצוה ההיא וכשהרגיש בקושיא זו כתבה גם בספרו אבל אילו לא היה משיג על מנין המצות אפשר שלא היה מרגיש בכך: ועל פי אחד משני דרכים האחרונים שהזכרתי בפ"י פלוגתא דרבי אליעזר וחכמים לדעת הרמב"ם יתיישבו דברי הטור שכתב כל אלו לר' אליעזר הם בלאו וכו' ופסק הרמב"ם כר' אליעזר והר"י"ף פסק כחכמים שאין לאו וכו' ומיירי נמי שאין בהם כזית וכו' מיהו במה שכתב ודוקא שאין בתערובת טעם חמץ וכו' דטעם כעיקר דאורייתא ליתיה לדעת הרמב"ם בפט"ו מהל' מאכלות דלית ליה טעם כעיקר להתחייב עליו מלקות אלא ביש בו כזית בכדי א"פ: ועוד יש תימה גדול בדבריו לא ראיתי מי ששת לבו אליו והוא שכתב דחמץ נוקשה הוי לר' אליעזר בלאו ובגמרא פ' אלו עוברין (פסחים מ"ג) אסיקנא ש"מ נוקשה לר"א לית ליה כלומר דאפילו ר' אליעזר סבר דהוי בלא כלום. ואפשר עוד לומר דגם הראב"ד לא עלה על דעתו שיפסוק רבינו כחכמים מחמת הקושיות שהקשיתי, ומ"ש הראב"ד הרב פסק באלו כרבנן הכונה להשיג על רבינו למה חלק על הרב ופסק כר"א: [ כתב הרא"ם וז"ל אבל הרמב"ם בפירוש המשנה כתב דאין הלכה כר' אליעזר] וא"כ צ"ל דהא דקאמר הכא בד"א וכו'. ואין ספק שזה שלא בדקדוק כתבו דהא ר"א במתניתין לא פליג אמאי דאמרין הרי אלו באזהרה ואין בו כרת אלא דאתא לאוסופי טיפולי נשים והרמב"ם פירש שהוא אוסר אותם משום גזירה שמא ישרו אותם במים כלומר ולפיכך צריך לבערם ובהא הוא שכתב דאין הלכה כר"א אבל במה ששנינו הרי אלו באזהרה וכו' מאן דכר שמיה דר"א במתניתין וא"כ היכי לימא ביה דאין הלכה כר"א ועוד שהרמב"ם שם בפירוש המשנה כתב שהעיקר אצלנו על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו כלשון ר"א בברייתא. ושמא לישנא דהרמב"ם אטעייה שכתב אחר פירוש טיפולי נשים ואין הלכה כר"א ובסוף המשנה אחר שכתב שהעיקר אצלנו על

חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו חזר וכתב ואין הלכה כר' אליעזר ולפיכך סובר רא"ם שכיון הרמב"ם לומר דאין הלכה כר' אליעזר דברייתא וזה דבר שלא עלה על הדעת שיאמר הרמב"ם אין הלכה כר"א במה שלא הוזכר במשנה וגם הוא לא הודיענו אם ר"א חולק בו אלא משום דדרך הרמב"ם לפסוק בסוף כל משנה הלכה כדברי מי חזר ושנה ואין הלכה כר"א והכונה מבוארת שהוא על מ"ש אף טיפולי נשים. ועוד יש לתמוה על הרב איך לא ראה ספר המצות של רבינו שתפס לשון ר"א עצמו והרמב"ן בהשגות פירש דבריו שפסק כרבנן ודלא כר"א: **כתב** עוד רא"ם ובפרק חמישי מהלכות נזירות כתב בהדיא וכן אם שרה פתו וכו'. ואין לו קשר עם מה שסמוך לו וצ"ל דקאי לעיל למה שכתב דהא קי"ל כל איסורין שבתורה אם אכל כזית וכו' ולא רצה לכתוב מ"ש הרמב"ם בפט"ו מהל' מאכלות שאם היה כזית חלב בכדי א"פ לוקה משום דה"א דמחמץ גמרינן לכל איסורין שבתורה לכך כתב ההיא דהלכות נזירות דמייתי לה מקרא וא"כ מהתם נשמע לחמץ בפסח וא"כ כל למה לי: **כתב** עוד רא"ם קשה דהא בגמרא אמרי הנח לכותח דלית ביה כזית וכו'. כלומר וכיון דכותח לית ביה כזית בכדי א"פ היאך כתב הרמב"ם בד"א בשאכל כזית בכדי א"פ וזו היא השגת הראב"ד ויפה השיב לו ה"ה ויש לתמוה על הרא"ם למה כתבה סתם. מיהו אפשר לומר שכיון לומר דאילו לרבי אליעזר לא בעינן כדי אכילת פרס דבכזית לחוד חייב דהיתר שבו מצטרף לאיסור וכמו שכתב בסוף הדיבור: **כתב** עוד ועוד בלא רבויא לוקין עליו וכו'. ועדיפא מינה ה"ל לאקשוויי דכיון דרבנן לית להו קרא מיותר אם כן כרת נמי ליחייב והיכי כתב ואין בו כרת: **כתב** עוד רא"ם (עד) אבל הר"ן כתב וכו'. נראה שכונתו לומר דמשמע דהרמב"ם פסק כר"א שהיא דרך ישרה אבל בפירוש המשנה כתב שאין הלכה כר"א. וקשה דהא בגמ' אמרו וכו' ולכן שמא י"ל דחזר בו ופסק כר"א אבל קשה דא"כ ה"ל שהאוכל פרס אפילו בפחות בכזית ליחייב שהיתר שבו יצטרף לאיסור ולכן נאמר שפסק כחכמים דלית להו דהיתר מצטרף לאיסור וק"ל דא"כ אינו מיישב כלל דברי הרמב"ם שאם תאמר שפסק כר"א קשה הא דהיתר מצטרף לאיסור וא"ת שפסק כחכמים קשה דהא בגמרא אמרו הנח לכותח וכו' ועוד מאי שנאמר כל מחמצת דמשמע דמרבויא דכל נפקא הא רבנן לא דרשי כל ועוד בלא ריבויא נמי וכו' ועוד שכתב וז"ל אלא שכל זה אינו אלא אליבא דר"א והלשון הזה היה ראוי ליכתב אילו לא היתה שום קושיא כי אמרינן דפסק כחכמים שמשמעו אלא שאין מכאן קושיא דאי פסק כחכמים ניחא לכל מאחר דאי אמרינן דפסק כחכמים קשו כל הנך קושייתא הכי ה"ל וזהו אליבא דר"א אבל לא לחכמים ולא בלשון אלא: **ועוד** יש לתמוה עליו שכתב אבל לא לחכמים שהרי אנו קי"ל בכולי גמרא דאין היתר מצטרף לאיסור והלא גם לר"א בכל שאר איסורין אין היתר מצטרף לאיסור ואי בנזיר ובחמץ קאמר לא ידענא באי זה מקום

הוזכר כן בגמ' זולת סוגיית אלו עוברין וסוגיית ג' מינים ובשתיהן הוזכר דלר"א בחמץ ונזיר היתר מצטרף לאיסור. זה נראה לי לעורר על דברי רא"ם. ולענין יישוב הסוגיא לדעת הרמב"ם בין פלוגתא דר"א ורבנן בין ההיא דהיתר מצטרף לאיסור כבר ישבתי הכל לעיל וביררתי יפה יפה בס"ד: ולפי שהארכתי הסכמתי לכתוב העולה מכלל הדברים בדרך קצרה לתלמידים. איכא למידק מה מפרש רבינו במחלוקת ר"א וחכמים שלא ימנע או מפרש דביש בו כזית בכדי א"פ ל"פ דחייב כי פליגי באין בו ולפי זה פסק כחכמים או מפרש דבאין בו כ"ע לא פליגי דפטור כי פליגי ביש בו ולפי זה פסק כר"א ולשני הפירושים קשה. אם לראשון כיון דביש בו לכ"ע חייב כבשאר איסורים כרת נמי ליחייב כמו בשאר איסורים ומנא ליה לרבינו לפוטרו מכרת. וע"ק שמאחר שרבינו פוסק כחכמים היכי מייתי רבינו ראיה מפסוק דכל מחמצת הא רבנן לא דרשי כל מחמצת ועוד קשה דר"א נמי לא מייתי קרא דכל מחמצת אלא לאין בו והיכי מייתי ליה רבינו ליש בו ועוד קשה דהא באין בו הוי כאוכל חצי שיעור ואוכל כחצי שיעור אפילו בעיניה פטור בכל האיסורים והיאך אפשר שחייב ר"א באין בו דמי עדיף מאוכל פחות מכשיעור בעיניה: ועל הפירוש השני קשה מאחר שבכל איסורים שבתורה חייב ביש בו היאך יעלה על הדעת לומר שחכמים פוטרים בו. ועוד קשה דבגמ' אמרינן דכותח הבבלי אין בו כזית בכדי א"פ וא"כ היאך אומר ר"א בברייתא בגמ' דעל כותח הבבלי חייב בלאו הא אמרת דבאין בו כ"ע ל"פ דפטור: וי"ל דביש בו כ"ע ל"פ דחייב מלקות וכרת כמו בשאר איסורין ובשאין בו ל"פ דפטור כמו בשאר איסורין והכא שאני דהבי"ע ביש בו בכותח כי שריף ליה אבל אם אוכלו בטיבול אין בו ושריף ליה דחכמים סברי אע"פ שיש בו פטור משום דבטלה דעתו אצל כל אדם ור' אליעזר סבר שאעפ"כ חייב מריבויא דכל מחמצת ולפי זה פסק רבינו כר"א וה"פ ביש בו כי שריף ליה אע"פ שאין בו כדרך טיבול אי שריף ליה חייב מלקות מריבויא דכל מחמצת ולית ביה כרת משום דגבי אוכל מחמצת לא כתיב כרת: ומיהו להרב המגיד שכתב שרבינו פסק כחכמים דפטרי באין בו ומחייבי ביש בו קשיא מה שהקשיתי על הפ"י הראשון: ונראה לומר דלדברי רבינו שפסק כחכמים והוא מפרש דביש בו לחכמים נמי חייב מלקות ובאין בו פטור ור"א סבר דבאין בו חייב מלקות ואע"ג דבשאר איסורים פטור הכא חייב משום קרא דכל מחמצת וחכמים סברי דא"א לומר דקרא דכל מחמצת אתא לחייב באין בו דכיון דלית ביה שיעורא א"א לחייבו אלא כי אתא קרא לא אתא אלא ליש בו לומר דאע"ג דבשאר איסורים כרת נמי חייב בפסח פטור מכרת וטעמא מדכתב גבי אוכל חמץ ונכרתה וגבי מחמצת שהוא תערובת חמץ לא כתב ונכרתה וא"א לומר דמחמצת מיירי באין בו דא"א לחייבו כלל כמ"ש הילכך על כרחך לומר דאתא לפוטרו מכרת אע"פ שיש בו וגזירת התורה היא להקל בו בכך מבשאר איסורין ולפי זה

כשכתב רבינו שנאמר כל מחמצת לא תאכלו לא קאי למ"ש לוקה דלהא לא איצטריך קרא דמדין שאר איסורין נפקא אלא לאינו חייב כרת קאי מדלא כתב גבי מחמצת אלא לא תאכלו ולא ונכרתה. ובהכי מתיישבים דברי ה"ה בפירוש דברי רבינו בלי פקפוק:

**לחם משנה** **אין חייבים כרת אלא על אכילת עצמו של חמץ וכו' וכל הדומה לו וכו' אם אכלן בפסח לוקה ואין בו כרת.** הרא"ש והטור ז"ל הבינו בדברי רבינו שהוא פסק כר"א וכן משמע מדהביא קרא דכל מחמצת וכו' דלרבנן לא דרשי כל כדאמרו שם בגמ' (דף מ"ג): והבינו בדברי רבינו דמאי דקאמר במה דברים אמורים כשאכל היינו דאכלו שלא כדרך בני אדם והיינו משטר קא שטיר ליה דאמרו בגמ' (דף מ"ד) והיינו פלוגתא דרבנן ור"א ופסק כר"א וכמו שביאר הכל הרב בית יוסף ז"ל סי' תמ"ב. והראב"ד ז"ל נראה דהבין כך ומפני כך השיג עליו דהרב ז"ל פסק כרבנן מפני שבכותח הבבלי אין כזית בכא"פ כלומר כשאכלו דרך אכילתו ואם אינו דרך אכילתו בטלה דעתו אצל כל אדם ומפני שהבין כן בדברי רבינו שמ"ש בד"א כשאכל היינו שאכל שלא כדרך אכילתו ומפני כן לא השיג עליו דהיה לו לחייבו כרת דודאי אם היה אוכל כדרך אכילתו היה חייב כרת ורבינו לא איירי אלא שלא כדרך אכילתו דמרבינן לה מרבויהא דכל ולהכי לא חייב כרת ועשאו מצוה מיוחדת בפתיחת הלכות אלו ונתישבה קושית ה"ה ז"ל. ויש לתת טעם לזה משום דפסק כסתם מתניתין וכמו שפסק הר"ן הלוי ז"ל ואע"ג דבחמץ נוקשה לא פסק רבינו כסתם מתני' משום דבגמרא אמרו דאפילו ר"א מודה בחמץ נוקשה דאמרו (דף מ"ג) תניא כוותיה וכו'. והשתא אתי שפיר לפי זה שמה שהשיג הראב"ד על רבינו היא קושיא אבל לפי מה שהבין ה"ה ז"ל כמו שנבאר אינה קושיא כלל דלא השיגו אלא מצד הלשון דסתם כותח הבבלי אין בו כזית בכדי א"פ וזו אינה קושיא שהרי רבינו ביאר דבריו דדוקא כשהיה בו אע"פ שמן הסתם אין בו וכמו שכתב ה"ה ז"ל, ועוד דלא היה לו להשיגו מלשון ההלכות אלא מלשון הגמ' דאמר הנח לכותח הבבלי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס, מיהו לזה י"ל דאין לשון הגמ' מורה דבסתמיות הוא כך אלא ר"ל הנח לכותח הבבלי דאיירי שאין בו וכו' אבל ההלכ' כתבו היכא דליכא כזית וכו' כגון כותח הבבלי משמע דהסתמיות הוא כך. וא"ת אי דעת רבינו לפי כר' אלעזר וכתב דלוקה משום רבויהא דכל א"כ איך פסק כר"י בחצי שיעור דלא לקי דמפיק ליה מרבויהא דכל חלב ביומא ריש פי' יוה"כ (דף ע"ד) דר' יוחנן משמע דלית ליה דר"א וכדכתבו התוס' בפי' אלו עוברין (דף מ"ד) ד"ה לענין חמץ בפסח נמי וכו' דר"י לא לקי מרבויהא דכל ור"א לקי מרבויהא דכל וכיון דהוא פסק כר"א הוה ליה ללקות בחצי שיעור מרבויהא דכל. וי"ל דשאני התם דמרבויהא דכל מרבינן תרתי כזית וחצי שיעור כדאמרו שם בברייתא אע"ג דהכא מרבינן נמי כותח ושכר וזיתום וכו' כולה חדא מילתא היא. ועוד י"ל דהתם לא לקי משום

דאכילה משמע כזית ופחותה מכזית לא מקרי אכילה ואתא כל ורבי לן ומפיק לקרא מפשטיה ולכך לא לקי אבל הכא כי אתא כל ורבי לא מפיק קרא מפשטיה דשפיר איקרי מחמצת עירוב חמץ ולכך לקי זהו מה שהבינו הרא"ש והטור ז"ל והראב"ד ז"ל כפי הנראה בדברי רבינו. וה"ה הבין בדברי רבינו והראב"ד ז"ל דרך אחרת והוא דרבינו פסק כרבנן ומה שכתב בד"א כשאכל כזית חמץ בתוך התערובת ר"ל שאכלו כדרך אכילתו שהוא בטבול והראב"ד ז"ל השיג על רבינו מצד הלשון דקאמר כגון כותח הבבלי ולדידיה י"ל במה שהביא רבינו קרא דכל מחמצת לאו דמרביה ליה מכל דרבנן לא דרשי כל אלא הביא האי קרא דכל מחמצת דמפיק לה מפשטיה דקרא וה"ה דמצי לאתויי קרא דלא יאכל חמץ, ונראה דטעמו ז"ל הוא מפני דאי רבינו פסק כר"א ור"א בעי אכילת פרס א"כ תקשי משכר המדי וכמו שכתב שם רש"י ז"ל דבמאי עסקינן אי ביש בו כזית בכדי אכילת פרס מאי טעמייהו דרבנן ואי ליכא כזית בכדי א"פ וכדכתב רש"י מאי טעמא דר"א דהא לפי דעת רבינו בעי ר"א אכילת פרס וכי תימא לא בעי ר"א כדי א"פ אלא בכותח הבבלי שאכלו שלא כדרך הנאתו אבל בשכר המדי דשותה כדרכו אפילו אין בו כזית מיחייב מ"מ קשה דמנא לן לרבות מכל מחמצת הני תרתי שהוא כותח הבבלי שאכלו שלא כדרך אכילתו בכזית ושכר המדי אפילו אין בו כזית נימא דקרא לא אתא אלא אאכלו כדרך אכילתו אפילו אין בו כזית בין לשכר המדי בין לכותח הבבלי ושלא כדרך אכילתו כזית בכדי אכילת פרס דגלה דעתו ובכי האי לא פליג ר"א אלא בחדא ומנא ליה לגמי' לומר דפליג עליה דרבנן בתרתי לכך פירש ה"ה ז"ל בדברי רבינו מה שפירש. וא"ת אי רבינו פסק כרבנן איך פסק בהל' איסורי מזבח פ"ה שאור ודבש אסורים לגבי מזבח ואיסורן בכל שהוא שנאמר כי כל שאור וכל דבש וכו' ואחד המקטיר עצמן או המקטיר תערובת שלהן לוקה ע"כ. ובגמ' פי' אלו עוברין (מ"ג:) הקשו והתניא כל שאור בל תקטירו אין לי אלא כלו מקצתו מנין ת"ל כל עירובו מנין ת"ל כי כל מאן שמעת ליה דדריש כל ר"א ע"כ משמע דהך ברייתא דעירובו מנין וכו' אתי כר"א דדריש כל דרבנן דרבו כי לא ס"ל וא"כ לדידהו בעירובו אינו עובר ואפילו במקצתו שהוא פחות מכזית אינו עובר וכי תימא הא דרבנן כי כל דרשי מ"מ לא מוקמינן כי כל אלא לרבות מקצת אבל עירובו מנא לן וכי תימא ס"ל לרבנן דכי כל ריבה הכל מקצתו ועירובו א"כ היכי קאמר בגמ' בזעירי דאמר דאף שאור בל תקטירו דאתי כר"א הא אפילו כרבנן אתי. וע"ק התם גופיה היכי פסק רבינו דהוי בכל שהו הא הוא ז"ל פסק לקמן דאין הקטרה פחותה מכזית ובגמ' (שם) מבואר בהדיא דלמ"ד אין הקטרה פחותה מכזית מאי דקאמר מקצתו אינו ר"ל משהו אלא לרבא פירושו זית שלם והוא חצי קומץ ולזעירי לפי פי' רש"י ז"ל ר"ל חצי זית איסור וחצי זית היתר אבל משהו לבד לא דאין הקטרה פחותה מכזית, מיהו לזה י"ל דרבינו נמי הכי ס"ל דבמשהו לבד אינו

לוקה וסמך אמאי דכתב לקמן אין הקטרה פחותה מכזית לחייב מלקות ומאי דקאמר הכא אסורין ר"ל איסור לבד א"נ ר"ל איסורין אכל שהן שיהו בתוך הקומץ הוא נאסר אבל בתנאי שיהיה הקומץ כזית וכמו שיתבאר לקמן. ולקושיא הראשונה י"ל דאע"ג דהך קושיא מוכחא דאתי כר"א ולא כרבנן היינו משום דס"ל דרבנן לא דרשי כל אבל יש סוגיות אחרות בגמ' דמשמע דדרשי כמש"כ התוס' שם דרבי עקיבא דריש בפי' חטאת וכן רבנן נמי דרשי כל בריש מרובה דאמרי כל רבויא הוא ובפי"ק דסוכה גבי כל האזרח וא"כ ודאי דהך סוגיא אידחיא לה וטעמא דרבנן משום דלא דרשי כל אלא בעלמא דרשי כל והכא לא דרשי ליה משום דאין סברא, דומה למה שכתבו התוס' דבעירובו אין סברא אבל מ"מ בעירוב דשאור סברא היא כיון דכבר רבינן מקצתו לפחות מכי כל דהא רבנן כי כל דרשי א"כ סברא הוא לרבות ג"כ עירובו כיון דכבר רבינן מקצתו :

**ז** האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שפנאמר (שמות יג-ג) 'לא יאכל'. ואף על פי כן אינו חייב פרת או קרבן אלא על פשעור שהוא פזית. והאוכל פחות מפיזית במזיד מכין אותו מכת מרדות :

**מגיד משנה** האוכל מן החמץ עצמו וכו'. פרק יום הכפורים ביומא (דף ע"ג:) חצי שיעור רבי יוחנן אמר אסור מן התורה ריש לקיש אמר מותר וקיימא לן כרבי יוחנן. והוא כלל לכל מאכל אסור שבתורה :

**כסף משנה** האוכל מן החמץ עצמו בפסח וכו' שנאמר לא יאכל. קשיא לי למה לי קרא בחמץ בפסח הא בכל איסורין שבתורה קי"ל חצי שיעור אסור מה"ת. ועוד קשה דאי מקרא איפכא ה"ל למילף מיניה דלא יאכל שיעור אכילה משמע וצ"ע. ועל מ"ש והאוכל פחות מכזית במזיד וכו' קשיא לי למה ליה פחות מכזית דהא אאוכל כל שהוא קיימין ונ"ל שלפי שבראש הבבא כתב האוכל מן החמץ כל שהוא אסור מן התורה ומשמע דאפילו אכילה כל שהוא מעט מן המעט שאין בו הנאה כלל אתא הכא לאשמועינן דנהי דאיסורא איכא אבל מכת מרדות ליכא עד שיהא דבר הראוי ליהנות ממנו גרונו קצת דהיינו דבר הראוי להקרא פחות מכזית. אך קשה דמה גבול יש בין זה לזה ועוד דמנא ליה לפלוגי בהכי וצ"ע :

**ח** אסור לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מן חצות היום ולמעלה שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. \* וכל האוכל בזמן הזה

לוקה [ז] מן התורה שְׁנֵאמַר (דברים טז-ג) 'לא תאכל עליו חֶמֶץ'.  
כְּלוּמַר עַל קֶרֶבֶן הַפֶּסַח. כִּן לְמַדּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה בְּפִרוּשׁ דְּבַר זֶה  
לא תאכל חֶמֶץ מְשֻׁעָה שְׁרָאוּיָה לְשִׁחִיטַת הַפֶּסַח שֶׁהוּא (שמות יב-ו)  
'בֵּין הָעֲרֵבִים' וְהוּא חֶצִי הַיּוֹם :

**ההראב"ד** וכל האוכל בזמן הזה לוקה מן התורה. א"א מלקות מחצות ואילך  
אינו מחזור דכיון דקי"ל כרבי שמעון בלפני זמנו ואחר זמנו דלא דריש הנך  
קראי לא תאכל לא תאכלו בלפני זמנו ואחר זמנו נהי דאסור באכילה מן  
התורה מביום הראשון תשביתו שאור או מלא תשחט על חמץ כדרבה אבל  
איסור הנאה ליכא מן התורה ומלקות נמי ליתא :

**מגיד משנה** אסור לאכול חמץ וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות מהמסכתא.  
ומ"ש רבינו שיש בו מלקות הוא לדעת ר' יהודה דאמר בפרק כל שעה (פסחים  
כ"ח:) ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא  
תאכל עליו חמץ ושעה שאסור באכילה אסור בהנאה וכן דעתו בלאחר זמנו  
כנזכר שם ור' שמעון חולק בזה ואומר שחמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו  
אינו עובר עליו וכבר כתבתי למעלה שהלכה כר' שמעון בלאחר זמנו. ודעת  
רבינו שאין הלכה כמותו אלא לאחר זמנו דסתם מתניתין אתיא כותיה אבל  
לפני זמנו הדרינן לכללין דקי"ל כר' יהודה דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה  
כר"י דשני מחלוקת הן ומתרי קראי נפקי לה לר"י חד לפני זמנו וחד לאחר  
זמנו הילכך קי"ל כר"י בחדא דהיינו לאחר וכר"י בלפני וזהו שאמרו פ"ק (דף  
ד' ה') דכ"ע חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנא לן ושקלו וטרו בהא ואמר  
רבא לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים ורבא  
גופיה הוא דפסק כר"י בפ' כל שעה (דף כ"ט) ושמע מינה דהלכה כר"י דוקא  
בלאחר אבל בלפני הלכה כר"י וכדאמרן. ודעת הגאונים כן שכך מצאתי בהל'  
הר' יצחק אבן גיאת ז"ל ובהא הלכה כר"י ואע"ג דאוקימנא לסתם מתניתין  
כר"י אלמא הלכה כמותו התם לאחר זמנו אבל לפני זמנו לא ע"כ. וכן  
בהלכות פסוקות פסקו שהוא אסור בהנאה אותן שעות ומשמע דאיסורא  
דאורייתא היא ושיטה נכונה היא. אבל הר"א ז"ל בהשגות וקצת מפרשים  
אחרונים סוברין שהלכה כר"י בכל דבריו ואומרין שמחצות ואילך אין בו מן  
התורה אלא איסור עשה דהיינו שמצוה לבער מאד ביום הראשון כדאיתא  
פ"ק (דף ה') מדרבא דאמר לא תשחט על חמץ כדאיתא לעיל אבל מלקות  
ואיסור הנאה מן התורה ליכא. אלו דבריהם ודברי רבינו והגאונים נראין  
עיקר :



**לחם משנה** **אסור לאכול חמץ ביום ארבעה עשר וכו'.** וכל האוכל אחר זמן זה x לוקה מן התורה. כתב הרב המגיד ורבא גופיה כו'. וא"ת מה ראייה היא זו הא לעולם דהלכתא כר"ש ומאי דמפקיה מהתם דלא תשחט וכו' לא הוי אלא עשה או איסורא אבל לאו לא הוי דהא לא אמר קרא אלא לא תשחט הפסח בעוד החמץ קיים אבל לא הזהיר על החמץ שלא יאכלוהו וזה ברור וכמו שכתב לקמן בשם הראב"ד ז"ל. ונראה לומר דה"ה לא סבר כר"ש דאית ליה כד אלא דבין לפני זמנו בין לאחר זמנו אית ליה לר"ש דמותר והראיה ששם אמר בפ' כל שעה (דף ל') בדברי רבא חמץ שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר ואי איתא דמאי דקאמר רבא שלא בזמנו וכו' איירי בין לפני בין לאחר הא מותר קאמר דמשמע היתר לגמרי אפילו מדרבנן דהא הקשו בגמרא עליו והא אמר רבא [ר"ש] קנסא קניס וכו' משמע דהיתר לגמרי קאמר וא"כ כיון דהך היתר משמע לגמרי אפילו איסורא ליכא כלל אלא ודאי שמה שאמר שלא בזמנו מותר לא הוי אלא לאחר זמנו אבל לפני זמנו לא, וזה היה מה שרצה להכריח הרב המגיד ז"ל:

**ט** **וְאָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל חֲמֵץ מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית כְּדֵי שְׁלֹא יִגַע בְּאִסוּר תְּוֹרָה.** [ח] **וּמִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית יִהְיֶה הַחֲמֵץ אָסוּר בְּאֲכִילָה וּבִהֲנִיָּה כֹּל שְׁעָה שְׁשִׁית מִדְּבָרֵי סוּפְרִים וְשָׂאֵר הַיּוֹם מִשְׁבִּיעִית וּלְמַעַלָּה מִן הַתְּוֹרָה. שְׁעָה חֲמִישִׁית אֵין אוֹכְלִין בָּהּ חֲמֵץ גְּזֵרָה מְשׁוּם יוֹם הַמְּעַנָּן שְׁמָא יִטְעָה בֵּין חֲמִישִׁית לְשְׁשִׁית. וְאֵינוּ אָסוּר בִּהֲנִיָּה בְּשְׁעָה חֲמִישִׁית. לְפִיכֵךְ תּוֹלְדִין בָּהּ תְּרוּמָה וְלֶחֶם תְּוֹדָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִחֲמַץ שֶׁהוּא קֹדֶשׁ לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין עַד שֶׁתִּגְיַע שְׁעָה שְׁשִׁית וְשׁוֹרְפִין הַכֹּל:**

**מגיד משנה** **ואסרו חכמים לאכול וכו'.** שם פ"ק (דף ב': ודף י"ב) ועבדו רבנן הרחקה יתירא כי היכי דלא ליגע לאיסורא דאורייתא: **ומתחלת שעה ששית וכו'.** משנה שם (דף י"א): ר' יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש ובגמרא (דף י"ג) אמר רב הלכה כר"י ופירשו בכל שעה (דף כ"א) דלר"י בשעה חמישית לא אוכלין אבל נהנין ומבואר בהלכות. והטעם שכתב רבינו שאיסור האכילה בשעה ה' הוא משום יום המעונן מפורש בגמרא (דף י"ב): **ובהלכות:**

**כסף משנה** **שעה חמישית אין אוכלין חמץ גזירה משום יום המעונן שמא יטעה בין חמישית וששית.** כתב הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בתוספותיו על

סמ"ג ה"ג שמא יטעה בין חמישית וששית ול"ג בין חמישית לששית דהא בגמ' מסיק בהדיא דטעות דיום המעונן בין חמישית לשביעית הוא ולא בין חמישית לששית ועוד דששית גופא לא נאסרה אלא גזירה משום שביעית והיאך ניקום ונגזור גזירה לגזירה אלא ה"פ בין חמישית וששית לשביעית ולא הוצרך להזכיר לשביעית משום דעלה קאי שכבר כתב למעלה מזה שמתחלת שעה שביעית אסור מן התורה, עכ"ל. והרב מהר"ר משה אלאשקאר ז"ל כתב וז"ל שמא יטעה בין חמישית וששית ואילו בגמ' מוכח דרבא דאסיק גזירה משום יום המעונן היינו לומר שאין יכולין לבדוק בחמה וטועה בין שביעית לחמישית. וכבר השיב הוא ז"ל בתשובה וז"ל מ"ש בהלכות בין חמישית לשביעית הוא האמת והוא מאמר הגמ' כפי מה שהקשו שם וזכרתי אני הדרך המצוי יותר שמא יטעה בין שעה לשעה שלאחריה כי כיוונתי בכל זה החיבור לקרב הדברים אל המצוי יותר, עכ"ל: **לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה ששית**. וקשה דהא כיון שהגיע שעה ששית אסור בהנאה מדרבנן וא"כ צריך להוציאו מביתו קודם שעה ששית. ואפשר היה לו לומר דמשום דאסור לשרוף קדשים ולאבדם אמרו שימתין עד תחלת שעה ששית ואע"ג דעבר בתשבתו כיון דמדרבנן הוא ושב ואל תעשה הוא שרו ליה רבנן עד ההיא שעתא. אבל מה נאמר למה שכתב רבינו ראש פ"ג כשבודק אדם וכו' מוציא את החמץ וכו' ומניחו במקום אחד עד תחלת שעה ששית ביום ומבערו והתם בחולין מיירי. ובפסקי הרא"ש הביא תשובת רש"י שכתב יש נוהגין לבטל בתחלת שעה ששית בשעת שריפה ופי' הרא"ש דבתחלת שעה ששית פי' סוף חמישית קודם שיתחיל זמן איסורו כלומר דאז אינו יכול לבטל. וכיון שכן גם אני אפרש דברי רבינו דתחלת שעה ששית לאו דוקא אלא סוף חמישית קאמר וצריך להמתין עד קרוב לתחלת שעה ששית להורות ששורפו מפני זמן האיסור שבא וזה מורה יותר שמקיים המצוה. ועי"ל דנהי דשעה ששית אסרוהו בהנאה מ"מ לא חייבוהו להוציאו מביתו קודם אותה שעה וזה עיקר:

**לחם משנה ואסרו חכמים לאכול וכו'.** בפ"ק (דף י"ב:) אמרו במשנה ר"מ אומר אוכלים כל חמש ושורפים בתחלת שש ר' יהודה אומר אוכלים כל ארבע ותולין כל חמש ושורפים בתחילת שש. ובגמרא תנן התם אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלשה וכו' אחד אומר בשלשה כו' אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש שעות עדותן קיימת אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטלה דברי ר"מ ר' יהודה אומר עדותן קיימת ואיפליגו שם בגמרא אביי ורבא בפירוש הך מתני' והכלל העולה מההיא סוגיא דלאביי לחד לישנא לר"מ אין אדם טועה ולא כלום לדברי ר"י אדם טועה חצי שעה ולאידך לישנא דאביי לר"מ אדם טועה משהו לר"י אדם טועה שעה ומשהו ורב פריך ליה ואמר ומה אילו דייקין בהני סהדי דהאי דקאמר שלש בתחילת שלש והאי דקאמר חמש בסוף וכו' והויא עדות מוכחשת ולא קטלינן ליה וכו' אלא אמר

רבא לדברי ר"מ אדם טועה שתי שעות חסר משהו מעשה כי הוה בתחילת שתיים או בסוף שלש וחד מינייהו קטעי שתי שעות חסר משהו לדברי ר"י אדם טועה שלש שעות חסר משהו מעשה כי הוה או בתחלת שלש או בסוף ה' וחד מינייהו קטעי שלש שעות חסר משהו עוד הקשו שם לרבא אליבא דר' יהודה וכו' מתחלת ארבע לא ניכול ותירצו חמש חמה במזרח ושבע חמה במערב וכ"ש ארבע והקשו עוד בחמש נמי ניכול ותירצו במסקנא אלא אמר רבא גזירה משום יום המעונן. עוד שם אמר רב אשי כמחלוקת בעדות כך מחלוקת בחמץ פשיטא היינו הך ואמרינן הא קמ"ל כו' ע"כ בגמרא. ונראה להקשות לכאורה טובא על דברי רבינו חדא בגמרא מוכח דמאי דתירצו יום המעונן הוא לומר דבחמש לא ניכול משום דשמא יטעה בשבע ביום המעונן דליכא חמה אבל אי הוה גזרינן חמש אטו שש לא הוה צריך ליום המעונן דבלאו יום המעונן נמי טעי אינש בחדא שעתא דכי היכי דטעי בשש ושבע כדאיתא שם שית יומא בקרנתא קאי הכא נמי טעי בין חמש לשש אלא ודאי דבגמרא לא רצו לומר כן משום דהוי גזירה לגזירה כיון דלא גזרו בשש אלא אטו שביעית הוי גזירה לגזירה. ועוד קשה דלכאורה משמע דכמחלוקת בכאן בחמץ כך מחלוקת שם בעדות כדאמרו שם בגמרא ומשמע דאם רבינו פסק כאן כר"י דאוכלין כל ארבע ובחמש גזרינן דטעו אינשי כולי האי א"כ היה לו לפסוק כן בעדות ואנן אשכחינן שכתב בסוף פ"ב מהלכות עדות עד אומר בשתי שעות ביום והשני אומר בשלש שעות היה עדותן קיימת שדרך העם לטעות בשעה אחת אבל אם אמר האחד בשלש והשני אמר בחמש עדותן בטלה ע"כ. א"כ הרי שם פסק כר"מ. מיהו הא לאו קושיא היא כלל דלאו הא בהא תליא דאע"ג דהוא פסק כר"מ דסבר דלא טעו אינשי כולי האי מ"מ כאן בחמץ פסק דטעי בין חמש לשבע גזירה משום יום המעונן כדאמר רבא בגמרא ובעדות לא שייך הך טעמא דבדקינן להו לעדים אי הוה יום המעונן אי לא ועוד דעדים זריזים הם להך מילתא אע"ג דלא ס"ל עדות לזריזים מסורה מ"מ בהא הם זריזים וכ"ת מ"מ למה פסק כר"מ בעדות נגד ר"י דהלכה כר"י לגבי ר"מ נ"ל משום דבמתניתין בריש היו בודקין הוזכרו דברי ר"מ בסתם ולא אמרו שם דברי ר"מ ואם כן הלכה כסתם משנה: ותו קשיא לי התם בהלכות עדות קושיא חזקה דנראה ודאי דלא פסיק התם רבינו לא כאב"י ולא כרבא כלל דלאב"י כבר הוכחתי דלר"מ לחד לישנא אינו טועה כלום ולר"י חצי שעה ולאידך לישנא לר"מ טועה משהו ולר"י שעה וחצי ולרבא לר"מ אדם טועה שתי שעות חסר משהו ולר"י אדם טועה שלש שעות חסר משהו והוא ז"ל כתב שם שכן דרך לטעות שעה אחת והוא דלא כמאן והיה לו לפרש כרבא אליבא דר"מ דהכין הלכתא כרבא לגבי דאב"י וה"ל למימר דרך אדם לטעות שתי שעות חסר משהו ונפקא לן דאי בדקינן להו לסהדי ואמרי בתחלת שתיים או בתחלת שלש דלא מכחשי אהדדי ועדותן קיימת ולדברי רבינו במה שכתב שם שכן

דרך העם לטעות שעה אחת הוי הכחשה דשתי טעות חסר משהו לא טעו והוא נגד האמת ועל צד הדוחק היה נראה במה שכתב רבינו דרך העם לטעות שעה אחת ר"ל בדבור הלשון שזה אומר שתים וזה שלש שבדבור כפי הנראה אין הפרש בהם אלא אחת אבל ודאי כד דייקת שפיר הוי טעות שתים ומשהו והוא דוחק גדול וצ"ע. ולקושיא הראשונה שמעתי משם חכם תשובה אחת של רבינו ז"ל שהשיב לחכמי לוניל על זה דאע"ג דבגמרא מוכח דטעו בין חמש לשבע ביום המעונן מ"מ רצה הוא לתת טעם אחר יותר קרוב לסברא ואע"פ שהגמרא לא אמרו אין חשש בזה דלא פליג על הגמ' בדינא. וכל זה איננו שוה לי כלל דודאי האי טעמא קלישא הוא דהוי גזירה לגזירה כדפרישית וצ"ע :

➤ **הָא לְמִדַּתְּ שְׂמַתָּר לְאָכַל חֶמֶץ בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר עַד סוֹף שְׁעָה רְבִיעִית. וְאִין אוֹכְלִין בְּשַׁעָה חֲמִישִׁית אֲבָל נְהָנִין בּוֹ. וְהָאוֹכֵל בְּשַׁעָה שְׁשִׁית מְכִין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת. וְהָאוֹכֵל מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁבִיעִית לוֹקָה :**

**מגיד משנה** **הא למדת וכו' עד סוף הפרק.** מבואר במה שקדם, ומכת מרדות ידועה בכל איסור של דבריהם וכבר כתבתי פ"א מהלכות שבת :

**לחם משנה** **והאוכל בשעה ששית מכין אותו מכת מרדות כו'.** וא"ת אפילו בשעה חמישית אמאי לא לקי מכת מרדות דהא מדרבנן אסור ועוד אמאי נקט אוכל בשעה ששית אפילו נהנה בשעה ששית נמי אסור מדרבנן. וי"ל דמ"מ כיון דהיא שעה דמותר בהנאה ס"ל ז"ל דלא נחמיר כל כך באכילתו. והאי דנקט אוכל אפשר דה"ה נהנה אלא נקט אוכל איידי דצריך למינקט בתר הכי דשעה שביעית אוכל דהתם דוקא אוכל והוא משום לא תאכל עליו חמץ אבל לא נהנה :

## הלכות חמץ ומצה - פרק שני

**א** מִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהִשְׁבִּית הַחֶמֶץ קֹדֶם זְמַן אֲסוּר [א] אֲכִילָתוֹ שְׁנֵאמַר (שמות יב-טו) 'בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבֵּיתְכֶם'. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁבְּרֵאשׁוֹן זֶה הוּא יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר. רְאִיָּה לְדַבֵּר זֶה מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה (שמות לד-כה) 'לֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זִבְחִי כְּלוּמַר לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְעֵדִין הַחֶמֶץ קָיָם. וְשִׁחִיטַת הַפֶּסַח הוּא יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר אַחֵר חֲצוֹת :

**מגיד משנה** מצות עשה מן התורה וכו'. פירקא קמא (דף ד' ה') דכולי עלמא מיהת חמץ משש שעות ולמעלה אסור מנא לן דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ואמרו לרבות יום י"ד שעד חצות יהיה החמץ מבוער ורבא אמר לא תשחט על חמץ וכו'. כדאיתא לעיל :

**כסף משנה** מצות עשה מן התורה וכו' ראייה לדבר מה שכתוב בתורה וכו'. וא"ת מאחר שכתב שמפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום י"ד למה לי קרא דלא תשחט. וי"ל דמיום הראשון לא אשמועינן אלא דהשבתת חמץ היא ב"י"ד אבל לא שמעינן באי זו שעה ביום. וא"ת ביום הראשון שלמדנו מפי השמועה שהוא יום י"ד למה לי הא מלא תשחט על חמץ שמעינן דהשבתת חמץ ב"י"ד מחצות ולמעלה י"ל דאה"נ אלא משום דבעינן דבמקום שצוה על השבתת חמץ גלתה לנו תורה שהשבתתו ב"י"ד וא"כ פירוש דברי רבינו כך הם. מצות עשה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנאמר אך ביום הראשון וכו' כלומר הרי שבמקום שצוה תורה על השבתתו פירשה שצריך שתהיה קודם זמן איסור אכילתו ראייה שפי' אך ביום הראשון יום י"ד לא תשחט וכו' וא"כ ע"כ יש לנו לפרש דיום ראשון הוא י"ד כי היכי דלא ליקשו קראי אהדדי ומקרא דלא תשחט שמעינן דמחצות ולמעלה אסור. וא"ת למה לי למידה מפי השמועה לומר דאך ביום הראשון פי' י"ד תיפוק ליה דכי היכי דלא ליקשו קראי אהדדי אית לן למימר הכי כדפרישית י"ל שאילולא שלמוד מפי השמועה הוה ס"ד למימר דיום הראשון היינו לילי ט"ו כדאמרינן בגמרא וקרא דלא תשחט על חמץ וכו' הוה מוקמינן ליה בשאר קרבנות ואתא לאזהורי בכל שאור לא תקטירו אבל השתא שלמדנו דביום הראשון הוא יום י"ד אית לן לאוקומי קרא דלא תשחט על חמץ כפשוטו דהיינו לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים ולמדנו משם דמחצות ולמעלה הוא דאסור ובגמרא (פסחים ה') ברייתא אך ביום הראשון מערב יו"ט או אינו אלא ביו"ט עצמו ת"ל לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים הרי שאילולא קרא דלא תשחט מקרא דאך ביום הראשון לא הוה שמעינן מידי דהוה אפשר לאוקומי ביו"ט עצמו וכמ"ש :

**לחם משנה** ומפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום י"ד וכו'. וא"ת נהי דרבא אמר בגמרא הכי (דף ה') וכן הברייתא משום דרצו לומר דבריהם אפילו לר"ש אלא רבינו דפסק כר"י דלאחר שש שעות לקי משום לא תאכל עליו חמץ אמאי לא הביא אותו הפסוק לראיה. וי"ל דהא לאו מילתא היא כלל דהוא רוצה להביא ראיה לענין השבתה ושם לא הוזכר אלא אכילה אבל הכא משמע מקרא שלא תהיה החמץ קיים א"כ הרי משמע כאן השבתה:

**ב** ומה היא השבתה זו האמורה בתורה היא [ב] שַׁיְבֵטֵל הַחֶמֶץ בְּלִבּוֹ וַיִּחְשַׁב אוֹתוֹ כְּעֶפֶר וַיִּשִׂים בְּלִבּוֹ שְׂאִין בְּרִשּׁוֹתוֹ חֶמֶץ כָּלֵל. וְשָׁפַל חֶמֶץ שֶׁבְרִשּׁוֹתוֹ הָרִי הוּא כְּעֶפֶר וּכְדָבָר שְׂאִין בּוֹ צֶרֶף כָּלֵל:

**מגיד משנה** ומה היא השבתה זו וכו'. מפורש בגמרא (דף ד'): דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה ובדיקת חמץ מדרבנן היא (דף ו'): ואמר רב יהודה הבודק צריך שיבטל היכי מבטל דאמר הכי כל חמירא דאיכא ברשותי ליבטל ולהוי כעפרא דארעא. וכתוב בעיטור מסתברא דשליח נמי מבטל דשלוחו של אדם כמותו:

**כסף משנה** ומה היא השבתה זו האמורה בתורה היא שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטלו בלבו וישים אותו כעפר וכו'. זו הנוסחא שבספרי רבינו שבידינו. ומשמע מפשט לשון רבינו דמדאורייתא תרתי בעינן ביעור וביטול ומפקינן לביטול מדאמרינן בספרי לא יראה לך בטל בלבך אי נמי מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו או תשרפו כענין שפירש בעבודת כוכבים השחת שרוף וכלה וביעור נמי כיון שהחמירה בו תורה בחמץ בפסח לבטלו בלבו משא"כ בשאר איסורין שבתורה אית לן למימר דחמץ בפסח צריך ביעור כעין עבודת כוכבים אלא מדאפקיה בלשון תשביתו גלי לן דהיכא דלא אפשר ליסגי ביטול ומסרו הכתוב לחכמים שיפרשו היכא סגי ביטול והיכא בעי ביעור והם פירשו דלחמץ ידוע בעינן ביעור ונחלקו התנאים כיצד מבערין כדאיתא פ' כל שעה (דף כ"א) ולחמץ שאינו ידוע סגי בביטול ומוצא גלוסקא דדעתיה עילוה ותלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו וההולך לשחוט פסחו ולמול בנו ואינו יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו דכל הני סגי להו בביטול אע"פ שהוא חמץ ידוע היינו טעמא שכיון שהדבר מסור לחכמים הם דנו כל הני כיון דטרידי כלא אפשר וסגי להו בביטול אבל אינו חייב לבדוק אפילו במקום שמכניסין בו חמץ אלא שחכמים חייבו לבדוק אחריו בכל מקום שדרך להכניסו ואע"ג דביטול הוי לחמץ שאינו ידוע ומדברי סופרים לחפש אחריו במחבואות וכו' ואם כן לא היה צריך ביטול אפ"ה מדברי סופרים ג"כ שאע"פ שבדקין מבטלים. ואפשר לפרש עוד דמאי

דקאמר וכן מד"ס לא קאי אלא לענין שהבדיקה והביטול יהיו בתחלת ליל י"ד אבל מציאות הבדיקה וההשבתה מדאורייתא הוא ולפי זה היינו טעמא דבמתניתין לא תנן אלא בדיקה וביעור. בדיקה דתנן (דף ב') אור ליי"ד בודקין את החמץ. ביעור בפי' כל שעה (דף כ"א) אין ביעור חמץ אלא שריפה פלוגתא דר' יהודה ורבנן דס"ל לתנא דמתני' דכיון דביטול אינו אלא משום חמץ שאינו ידוע וכבר בדק כל מקום שמכניסין בו חמץ וביערו אין צריך ביטול אלא שרב יהודה חידש ואמר הבודק צריך שיבטל שמא ימצא חמץ שהיה דעתו עליו וכמ"ש רבינו פ"ג. ואפשר שתקנת אמוראים היא שחששו לזה והיינו שלא הזכירו במתני' ביטול אי נמי אפשר דלא איצטריך במתני' לאדכורי ביטול דהוי דאורייתא ומה שהזכירה ביעור לאשמועינן פלוגתא דר' יהודה ורבנן ור"י לפרושי מתני' אתא. ולהר"ן שיטה אחרת בזה בפי' ההלכות וא"א לפרש אותה שיטה לדעת רבינו והתימה מה"ה שסתם דבריו ולא פירש מה דעתו בכוונת רבינו. אבל א"א ליישב נוסחא זו דאמרינן בגמ' (דף ו'): אהא דאמר ר' יהודה הבודק צריך שיבטל גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילוה ופריך וכי משכח לה לבטלה ואם איתא דמדאורייתא בעי ביעור לחמץ ידוע הכי הל"ל וכי משכח לה ליבערה ומדקאמר בטלה אלמא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי. וה"ק ליבטלה מיד דמשכח לה ותו לא עבר עלה בבל יראה ובתר הכי ליבערה משום מצוה דרבנן וכן בכל דוכתא אמרינן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי לה אלא ודאי אין שרש לנוסחא זו וטעות סופר היא ואח"כ מצאתי שכתב רבינו בסוף הלכות ברכות שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק כמו שיתבאר במקומו, הרי מפורש דביטול בלא בדיקה סגי וכן מצאתי בספר רבינו מדוייק שכתוב בו כאן כך ומה היא השבתה זו האמור בתורה שיבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל ומשמע מהגהות שזו היתה נוסחתם בספרי רבינו וכן בסמ"ג הביא כלשון הזה שמצאתי. גם בספר בית מועד כתב לשון רבינו בנוסחא הזאת שמצאתי גם בפירוש הר' מנוח כתובה נוסחא זו:

**לחם משנה** **ומה היא השבתה כו'.** מלשון רבינו שכתב שיסיר החמץ הידוע וכו' משמע דמדין תורה לא סגי לחמץ הידוע ביטול אלא שיסירו מרשותו ולא סגי ביטול אלא לשאינו ידוע ומדברי סופרים לבדקו ולחפשו מה שאין כן מדין תורה אלא אין צורך לבערו אלא כשמוצא אותו אבל לא יחפש אחריו שכן כתב שיסיר החמץ וכו' ושאינו ידוע יבטלנו וכו'. אבל קשה לזה דמנין לו כן אם ההשבתה האמורה בתורה כונתה ביטול מנין לו לחלק בין ידוע לשאינו ידוע. ועוד קשה דלקמן בפ"ג גבי מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור וכו' כתב שם ה"ה והטעם דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה והתם הוא חמץ ידוע ואפילו הכי קאמר התם דסגי ליה בביטול. לכך נראה דמה שאמר רבינו כאן

שיסיר לאו למימרא דאם בטלו לא סגי בהכי אלא שכתב כן מפני שהוא הדרך  
היותר נכון שכיון שהוא ברשותו ורואה ודאי שצריך שיבערנו כך נראה לי  
בדעת רבינו x :

**ג** ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים  
ולבדק ולהוציא מכל גבולו. וכן מדברי סופרים שבודקין  
ומשביתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר לאור הנר.  
מפני שבלילה כל העם מצויין בבתים ואור הנר יפה לבדיקה.  
ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר. וכן החכם לא יתחיל  
לקרות בעת זו שפא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת זמנה :

**מגיד משנה** **וכן מדברי סופרים וכו'.** ראש פרק (דף ב') אור לייד בודקין את  
החמץ לאור הנר ובגמ' (דף ד') טעמא בשעה שבני אדם מצויין בבתיים ואור  
הנר יפה לבדיקה אמר אביי הילכך האי צורבא מדרבנן לא ליפתח בעידניה  
באורתא דתליסר נגהי ארביסר מ"ט דלמא משכא ליה שמעתתא ואתי  
לאימנועי ממצוה ופירש רבינו בסוף יום י"ג. וכתבו בתוספות מכאן נראה  
שאסור לאכול בליל י"ד קודם בדיקה דילמא אתי לאימשוכי עד כאן. ונראין  
דבריהם דכ"ש הוא :

**כסף משנה** **ואין קובעין מדרש בסוף יום י"ג.** וא"ת למה כתב בסוף י"ג ולא  
תחלת ליל י"ד כמו בתחלת הלשון. וי"ל דאשמעינן דמסוף יום י"ג אסור  
להתחיל ללמוד ומפיק ליה מדאמר אביי (פסחים ד') האי צורבא מרבנן לא  
ליפתח בעידניה באורתא דתליסר נגהי ארביסר והוה סגי ליה נגהי ארביסר  
כדתנן במתניתין אור לייד אלא ללמד דמסוף י"ג אסור ואם תאמר מאי ואין  
קובעין מדרש וכן החכם לא יתחיל היינו הך. וי"ל דקביעות מדרש היינו  
למידה ברבים והחכם לא יתחיל וכו' היינו לומד לעצמו וא"ת ליכתוב חד והוא  
הדין לאידך, ויש לומר דאי כתב קביעות מדרש הוה אמינא דוקא קביעות  
מדרש אסור דכיון דרבים נינהו איכא למיחש דלמא אתי לאמשוכי אבל לומד  
לעצמו דכיון דיחיד הוא וליכא למיחש להכי אימא לא ואי כתב לומד לעצמו  
ה"א דוקא בכה"ג אסור דאפשר דמימשך וליכא מאן דמדכר ליה אבל קביעות  
מדרש כיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי אי נמי ה"א דלא גזרו בקביעות מדרש  
אי משום דהיא מצוה עוברת דמי יקבץ אותם אחר כך קמשמע לן דבכולהו  
גזור. וכתב רבינו זה לפי שמה שאמר אביי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה  
משמע בין לומד לעצמו בין לאחרים :



**לחם משנה** ואין קובעין מדרש בסוף יום י"ג וכו'. רבינו מפרש אע"פ שלא יהיה בלילה עצמו וזהו שכתב ה"ה ופירש רבינו בסוף י"ג:

**ד** אין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור <sup>[ג]</sup> החמה ולא לאור <sup>[ד]</sup> האבוקה אלא לאור הנר. בפה דברים אמורים בחורים ובמתבואות אבל <sup>[ה]</sup> אכסדרה שאורה רב אם בדקה לאור החמה דיו. ואמצע החצר אינו צריך בדיקה מפני שהעופות מצויים שם והן אוכלין כל חמץ שיפל שם:

**מגיד משנה** אין בודקין וכו'. שם (דף ז' ח') ת"ר אין בודקין לא לאור החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה ואמרו שם האי אור חמה היכי דמי אילימא באכסדרה והאמר רבא אכסדרה לאורה נבדקת ותירצו לא צריכא לארובה דבחדר ושאלו דהיכא אי להדי ארובה היינו אכסדרה ותירצו אלא לצדדין ואמרו בירושלמי וכי יש חמה בלילה תפתר בשלא בדק בלילה ע"כ. אי נמי ברוצה לבדוק מבע"י: **ואמצע החצר וכו'.** שם (דף ח') אמר רבא חצר אינה צריכה בדיקה מפני שהעורבים מצויין שם ופירש רבינו אמצע חצר וכן פירשו ז"ל:

**כסף משנה** אבל אכסדרה שאורה רב אם בדקה לאור החמה דיו. תימה דבגמ' (דף ח') אמרינן אמר רבא אכסדרה לאורה נבדקת ומוכח התם דלכתחלה קאמר ומדברי רבינו נראה דדוקא דיעבד. וכתב הר"מ דמשמע לרבינו דלכתחלה צריך לבדקה בלילה מפני שבני אדם מצויים בבתיהם אע"ג דליכא טעמא דאור הנר יפה לבדיקה ותו שהרי הכל בכלל אין בודקין לאור החמה דאיתא בירושלמי:

**לחם משנה** אבל אכסדרה וכו' אם בדקה וכו'. נראה דאף דלשון רבינו משמע דביעבד אם בדקה אין אבל לכתחלה אין לבדקה מ"מ משמע דאפילו לכתחלה הוא דאלי"כ מה הקשו בגמרא (דף ח') אלא אכסדרה הא אמר רבא אכסדרה לאורה נבדקת וכו' דילמא התם הוי בדיעבד והכא לכתחלה אלא ודאי דאפילו לכתחלה הוי וכן משמע הלשון דקאמר לאורה נבדקת ומאי דכתב רבינו אם בדקה לאו דוקא: **ואמצע החצר וכו'.** קשה א"כ מה הקשו בגמרא אילימא בחצר והא אמר רב חצר אינו צריך בדיקה דילמא התם הוא אמצע והכא הוו צדדים. ואולי י"ל שמה שתירצו בגמרא אלא לצדדים לעיל אחצר נמי קאי:

**ה** חור שבאמצע הבית שבין אדם לחברו זה בודק עד מקום שיִדו מגעת וְזֶה בודק עד מקום שיִדו מגעת וְהַשָּׂאָר מְבֹטָלוּ בְּלָבוֹ. אָבֵל חור שבין ישראל לעכו"ם אינו בודק כָּלֵל שְׁמָא יֹאמֵר הָעֲכוּוֹ"ם כְּשֵׁפִים הוּא עוֹשֶׂה לִּי אֶלָּא מְבֹטָלוּ בְּלָבוֹ וְדִיּוֹ. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֵין מְכַנְיָסִין בּוֹ חֲמֵץ אֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה :

**מגיד משנה** **חור שבאמצע הבית וכו'.** ברייתא שם חור שבין אדם לחברו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו ועוד שם ברייתא אחרת חור שבין יהודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו פלימו אומר כל עצמו אינו צריך בדיקה מפני הסכנה ופירשו בגמרא סכנה שמא יאמר העכו"ם כשפים הוא עושה לי. ורבינו לא הזכיר חור שבין יהודי לארמאי ונ"ל שהוא סובר שאין הלכה כפלימו דלא חיישינן להכי וכיון שכתב דין חור שבין אדם לחברו שבודק כל אחד עד מקום שידו מגעת ממילא משמע שכשהוא בין יהודי לארמאי שהיהודי בודק עד מקום שידו מגעת וזהו שסתם רבינו :

**כסף משנה** **אבל חור שבין ישראל לעכו"ם אינו בודק כלל שמא יאמר העכו"ם כשפים הוא עושה לי אלא מבטלו בלבו ודין.** כך היא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו. ופוסק כפלימו שאמר כן בגמ' (ח' :) וכן פסקו כל הפוסקים. ולפי שלא היה כתוב כן בנוסחת ה"ה הוצרך לידחק בדבר וכתב הר"מ דאפילו לפלימו דוקא בליליא ושרגא אבל ביממא ונהורא צריך בדיקה דכי היכי דאשתמש ביה ה"נ בדיק ליה והשאר מבטלו בלבו :

ו' [חורי' הבית התחתונים והעליונים. פירש"י] תחתונים ביותר ועליונים ביותר. כתב הר"מ ודעת הראב"ד דדוקא בבית שאין התינוקות מצויים אבל במקום שהתינוקות מצויים אפילו חורים התחתונים צריך לבדוק שמא הצניעו שם חמץ. וגג היציע. אע"פ שהוא נמוך ונכון להשתמש בו הואיל ומשופע הוא. כתב הר"מ שרבינו לא הביא הא (דף ח') דמטה החולקת בתוך הבית וכו' משום דכל החלוקות דשייכי בה הם בכלל דבריו דאי למטה עצמה הרי היא כחורי הבית ואי לענין בית שלאחריה אם יש לו דרך לשם פשיטא שצריך לבדוק ואם אין לו פשיטא שאין צריך ותחתיה אם עצים ואבנים סדורים תחתיה אין צריך שהרי אין משתמשים שם ואי אין עצים ואבנים סדורים תחתיה ודאי צריך : **חורי הבית וכו' ואוצרות יין ושמן שאין מסתפק מהם.** כך כתוב בנוסחאותינו ועל זה כתב בהשגות א"א שאע"פ וכו'. ביאור דבריו דבגמרא אמרינן דשמן יש קבע לספוקו שהרי יודע כמה הוא צריך לכך וכך בני אדם ומביאו קודם

סעודה ואין צריך לעמוד מן השלחן ולהביא אבל יין אין קבע לשתיה פעמים ששתית סעודת היום מרובה משל אתמול ואין השמש בקי בדבר. ומפני השגה זו כתב הרב המגיד שהנוסחא האמיתית להקדים שמן ליין ושמן מסתפק מהם איין בלחוד קאי. ואפשר לקיים נוסחת ספרינו שהרי כתב הר"ן שסברת הר"ף כך היא דשמן אם מסתפק ממנו צריך בדיקה והיינו טעמא דכיון דעכשו נהגו להדליק בשמן הוה להו אוצרות שמן כבית השעוה שצריך בדיקה. וא"ת למה לא כתב רבינו בפירוש שאוצרות שמן שמסתפק מהם צריך בדיקה כשם שכתב ביין י"ל דשכר נמי קשיא דנקטיה במסתפק ולא נקטיה באינו מסתפק אלא מאי אית לך למימר דנקטיה במסתפק לומר משום הכי צריך בדיקה דאי אינו מסתפק לא צריך בדיקה אוצרות שמן נמי נקטיה באינו מסתפק דאינו צריך בדיקה הא מסתפק צריך בדיקה, וא"ת היינו טעמא דנקט רבינו שכר במסתפק ולא נקטיה באינו מסתפק לפי שכך אמרו בגמ' עשו אוצרות שכר בבבל כאוצרות יין בא"י במסתפק מהם, גם שמן אמרינן בגמ' אוצרות שמן אין צריך בדיקה ולפום מנהגא דידן ה"ל כאלו כתוב גבי אין מסתפק מהם ורבינו תפס לו לשון הגמרא. כל זה שלא לשבש הנוסחא אבל לפי האמת אם הנוסחאות יסכימו כן יותר נכונים דברי הרב המגיד: **וכשבודק המרתף וכו'.** כתב הרא"ש בפסקיו יש מן הגאונים שפסקו כוותיה דשמואל כיון דכולהו תנאי תנו כוותיה והרמב"ם ז"ל פסק כרב וכן רבינו יונה ז"ל דכל ברייתא דלא מתניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא לאו בר סמכא הוא וכיון דר' חייא תני כרב אין לחוש לאידך ברייתות דתנו כשמואל ואפילו תימא ר' אושעיא היה בכללם מ"מ ה"ל ר' חייא ור' אושעיא חד לגבי חד והדרין לכללין דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי. ואין ספק שלא היה בנוסחתם בגמרא והלכתא כשמואל כמו שהוא בנוסחאות שלנו שא"כ לא היה חולק על פסק הגמרא:

**1 \*** חורי הבית התחתונים והעליונים וגג היציע ורפת בקר ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן שאינו מסתפק מהן ובית דגים גדולים אינן צריכין בדיקה אלא אם כן הכניס להן חמץ. אבל אוצרות שכר ואוצרות יין שמסתפק ממנו ובית דגים קטנים ובית העצים ובית המוריס וחורי הבית האמצעים וכיוצא באלו צריכין בדיקה שסתמן שמכניסין להן חמץ. ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ אינו צריך בדיקה. וכשבודק המרתף בודק ממנו שתי שורות החיצונות שהן העליונה ושלמטה [1] ממנה:

**ההראב"ד** **חורי הבית התחתונים וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל טעה בשמן שאף על פי שמסתפק אינו צריך לפי שיש קבע לסיפוקו עכ"ל:

**מגיד משנה** **חורי הבית העליונים והתחתונים וגג היציע וכו' ואוצרות יין ואוצרות שמן וכו'.** כך היא עיקר הנוסחא בספרי רבינו המדוקדקים להקדים שמן ליין ושארין מסתפק מהן איין בלחוד קאי דאוצרות שמן אפילו מסתפק מהן אין צריך בדיקה ויעיד על זה מה שכתב רבינו אבל אוצרות שחר ואוצרות יין שמסתפק וכו' ולא חזר ושנה אוצרות שמן לפי שאוצרות שמן בכל גוונא אין צריכין בדיקה לפי שיש קבע לספוקו וכן מבואר בגמ' בלא מחלוקת וכן בהלכות. והר"א ז"ל מצא נוסחא שכתוב בה אוצרות יין ואוצרות שמן שאין מסתפק מהן וכתב בהשגות א"א טעה בשמן וכו'. וכבר כתבתי הנוסחא האמתית וטעות סופרים היה במקצת ספרים להקדים אוצרות יין לאוצרות שמן. ושאר הדינין שכתב רבינו מפורשין שם (דף ח') בברייתות ומימרות פסוקות שם: **וכשבודקין המרתף בודקין ממנו שתי שורות החיצונות שהן העליונה וכו'.** משנה שם (דף ב') ובית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות ובגמ' (דף ח':) אמר רב עליונה ושלמטה ממנה ושמואל אמר חיצונה ושלפנים הימנה ותני רבי חייא כותיה דרב וכולהו תנאי כותיה דשמואל ופסק רבינו כותיה דרב משום דקיי"ל רב ושמואל הלכה כותיה דרב באיסורי:

**לחם משנה** **חורי הבית וכו' אבל אוצרות שחר וכו'.** בגמ' (שם) אמרו עשו אוצרות שחר בבבל כאוצרות יין בארץ ישראל כלומר דרגילים בבבל לשתות שחר ואין קבע לשתיתו. ורבינו כתב סתם אוצרות שחר ואין חשש במה שלא חילק שהוא מובן מעצמו: **וכשבודק וכו'.** בנוסחאות דידן כתוב בגמרא (שם) והלכתא כותיה דשמואל ורבינו נראה שלא היתה גירסתו כך ולכך פסק כרב באיסורי:

**אין חוששין שפא גררה חלדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם נחוש מבית לבית נחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף. בדיק ליל ארבעה עשר והניח עשר חלות ומצא [ז] תשע הרי זה חושש וצריך לבדק פעם שניה שהרי גררה חלדה או עכבר בנדיאי:**

**מגיד משנה** **אין חוששין שפא גררה חלדה חמץ למקום שאין מכניסין וכו'.** משנה שם (דף ט') אין חוששין שפא גררה חלדה מבית לבית וממקום למקום שא"כ מחצר לחצר ומעיר לעיר ואין לדבר סוף. ומפרש רבינו מבית שמכניסין

בו לבית שאין מכניסין בו ואינו צריך בדיקה שאם באת לחוש לכך אף אתה היה חושש כשבדוק חצר זו או עיר זו באת חולדה וגררה שם חמץ מעיר אחרת או מחצר אחרת שלא היתה בדוקה באותה שעה ואין לדבר סוף שאי אפשר לכל ישראל לבדוק חמץ בבת אחת. ורש"י ז"ל פירש שאין חוששין כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו שמא בתוך שבאת לזו גררה חולדה החמץ למקום הבדוק וצריך אני לחזור ולבדוק עכ"ל. ופירוש רבינו עיקר ויפה כיון: **בדק ליל י"ד והניח עשר חלות וכו'.** אוקימתא דרב מרי שם (דף ט'): ששנינו במשנה ומה שמשייר יניחנו בצינעא כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו ואמר רב מרי גזרה שמא יניח עשר וימצא תשע ובכי האי גונא חוששין לחולדה כדאיתא התם:

**כסף משנה** אין חוששין שמא גררה חולדה. ה"ה כתב פירש רבינו ופירש"י וכתב שפירוש רבינו עיקר ויפה כיון. ואני אומר מאחר דלענין דינא ליכא פלוגתא בינייהו מה לי אם נפרש אין חוששין שמא גררה חולדה מבית שמכניסין בו חמץ לבית שאין מכניסין או אם נפרש אין חוששין שמא גררה חולדה מבית שאינו בדוק לבית בדוק ואם ליישוב לשון המשנה יותר מתיישב כפירש"י שמביא הכרח לשאין חוששין שמא גררה מבית שאינו בדוק לבית בדוק שא"כ ניחוש ג"כ שמא גררה מחצר שאינו בדוק לבדוק או מעיר שאינה בדוקה לבדוקה וכיון שא"א לחוש לכך גם אנו לא נחוש מבית שאינו בדוק לבדוק אבל לרבינו מביא הכרח לשאין חוששין שמא גררה (מבית שאין מכניסין בו חמץ לבית שמכניסין x) בו חמץ שא"כ נחוש מעיר שאינה בדוקה לבדוקה וזה אינו כ"כ הכרח שאפשר היה שנחוש מבית (שאין מכניסין בו חמץ לבית שמכניסין x) בו שבשנה אחת אולי גררה אבל אחר שבדקנו לא נחוש בעד יום אחד אבל לפי האמת לענין דינא לא נפיק לן מידי דאליבא דתרווייהו לא חיישינן מבית (שאין מכניסין לבית שמכניסין x) ולא מבית שאינו בדוק לבדוק ולא שייך לומר פי' זה עיקר או זה עיקר. כתב הר"מ דבט' צבורין בעי בדיקה משום דבעידנא דאתיילד ספיקא אם הוא חמץ או מצה הוי איסורא דאורייתא הילכך בעי בדיקה דספיקא דאורייתא לחומרא:

**לחם משנה** אין חוששין וכו'. ורש"י ז"ל (דף ט') פי' כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו. אבל רבינו פירש ממקום שמכניסין למקום שאין מכניסין ובמה שאמר שאם נחוש וכו' שוים רבינו ורש"י ז"ל דקאי לענין הבדיקה. וכתב ה"ה ז"ל שיפה כיון רבינו ויראה שטעמו מפני שודאי הך מתני' קאי על מתני' דלעיל שאמר מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך וכו' ואע"פ שהפסיקו ואמרו במה אמרו וכו' כבר תירצו בגמ' דהכל הוא דבר אחד שאמרו שם (דף ח'): הכי קאמר כל מקום שמכניסין וכו' ובמה אמרו וכו'. וא"כ הך מתניתין בתרא עלה קאי ועוד טעם אחר שלפי' רבינו אשמעינן שום חדושא דאין חוששים שמא גררה חולדה ממקום שמכניסין אבל לרש"י אינו נראה חדוש כלל: **שהרי**

**גרה חולדה או עכבר בודאי.** פיי צריך לבדוק כל העשר דהיינו פלוגתא דר' ורבנן וקיי"ל כרבנן וכמו שכתב הי"ה לקמן גבי הניח ט' ומצא עשר וכן פסק רבינו כרבנן בהלכות מעשר שני:

**ח** וכן אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה צריך לבדוק פעם שניה אף על פי שמצא פרווין באמצע הבית אין אומרין כפר אכל אותה הפת במקום זה והרי הפרוין אלא חוששין שמא הניחה בחור או בחלון ואלו הפרוין שם היו. ולפיכך חוזר ובודק. אם לא מצא כלום הרי זה בודק כל הבית ואם מצא אותה הפת שנטלה העכבר ונכנס אין צריך בדיקה:

**מגיד משנה** **וכן אם ראה עכבר וכו'.** שם (י'): אמר רבא עכבר נכנס וכבר בפיו ומצא פרווין צריך בדיקה לפי שאין דרכו של עכבר לפרר תינוק נכנס וכבר בפיו ומצא פרווין אין צריך בדיקה לפי שדרכו של תינוק לפרר. ויש מי שפירש דדוקא שמצא פרווין כדי כל אותו ככר הא לאו הכי אפילו בתינוק צריך בדיקה. ואין כן דעת רבינו:

**לחם משנה** **ואם מצא אותה הפת שנטלה עכבר ונכנס א"צ בדיקה.** אין בזה הדין מ"ש לקמן או שבדק ומצא ככר דהתם הוי רבותא טפי שאע"פ שלא מצא אלא ככר סתם אמרי' זהו אבל הכא הוי שנמצא אותה הפת בעצמה שהכירה:

**ט** ראה תינוק שנכנס לבית בדוק ובדו כפר ונכנס אחריו ומצא פרווין אינו צריך בדיקה שחזקתו שאכלו ואלו הפרוין שנפלו ממנו בשעת אכילה שדך התינוק לפרר בעת אכילתו ואין דרך עכבר לפרר. ואם לא מצא פרווין כלל צריך לבדק:

**הניח תשעה צבורין** [ח] של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר ונטל ולא ידענו אם חמץ או מצה נטל ונכנס לבית בדוק צריך לבדק שכל הקבוע כמחצה על מחצה:

**ההראב"ד** **הניח תשעה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל לא מיחזורא הא מילתא אלא לענין בטול אבל לענין בדיקה ספיקא דרבנן הוא עכ"ל:

**מגיד משנה** הניח תשעה צבורין של מצה וכו'. שם (דף ט'): ט' צבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי חמץ שקל אי מצה שקל היינו תשע חנויות דתנן תשעה חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאי זה מהן לקח אסור. ובהשגות א"א לא מיחזירא הא מלתא וכו'. ודעת רש"י ז"ל ושאר המפרשים האחרונים כדעת רבינו גם מדברי הגאונים נראה כן וכן כתוב בפירוש בהלכות ה"ר יצחק אבן גיאת וכתב הרא"ה ז"ל שהטעם דאע"ג דספיקא דרבנן היא כיון שבדיקת חמץ תחילתה על הספק החמירו בספקה יותר משאר ספיקות של דבריהם וכן עיקר:

**לחם משנה** הניח תשעה צבורים של מצה ואחד של חמץ וכו'. כתב ה"ה וכתב הרא"ה ז"ל דאע"ג דספיקא דרבנן היא כיון שבדיקת חמץ תחלתה וכו'. וקשה דא"כ דיש להחמיר בספיקא למה לקמן בכל הבעיות דאיכא תיקו פסק רבינו לקולא גבי חמץ כמו גבי נחש וכל השאר שהזכיר הא היה לו להחמיר בספיקא מהך טעמא ועוד כשהקשו בגמ' (דף ט'): אימר דאמרינן שאני אומר בתרומה דרבנן בחמץ דאורייתא מי אמרינן. ותירצו אטו בדיקת חמץ דאורייתא דרבנן היא מה תירוץ הוא הא עדיין יש לחלק בין תרומה דרבנן לבדיקת חמץ דנעשתה על הספק וזו הקושיא ג"כ יש להקשות במה שכתב ה"ה לקמן גבי שני שבילין. ואפשר דרבינו מפרש וכו' היינו שני שבילים וכו' אבל כאן בבטול סגי ליה משמע דרוצה לומר דכיון דהוא דבר דרבנן נחתינן דרגא וא"כ קשה דאמאי נקטינן הא בדיקת חמץ תחלתה על הספק ויש להחמיר בשל תורה וכי היכי דגבי תשע חנויות מדמינן מהאי טעמא הכא נמי אית לן לדמויי. מיהו להנהו קושיי בתראי י"ל דכבר כתב רבינו לקמן שאין כאן קבוע ופירש הרב המגיד שהספיקות האלו אינן ספק קבוע כנכנס לבית וכו' ולזה לא החמירו חכמים בספיקות האלו א"כ נוכל לומר דהיכא דנכנס לבית ידוע או שנטל מאיסור קבוע אז ודאי אנו מחמירים בספק חמץ אבל אי לאו הכי הוי ספק דרבנן ולהכי בגמרא השווה ההיא דשני צבורין ולפניהם שני בתים וכו' לההיא דתרומה דרבנן מפני שאין כאן איסור קבוע וכן לקמן גבי לא ידעינן אי להאי עייל ואי להאי עייל לא רצו להשוותה לגמרי לטומאה דאורייתא מפני שאין כאן איסור קבוע. ולקושיא ראשונה י"ל דאיכא חילוק בין ספק דענינא לספיקא דדינא דבדיקת חמץ נעשית על ספק הכונה היא ספק דכשהם מצריכין לבדוק בית זה הוא משום ספק אי איכא בו חמץ או לא שהוא ספק דענינא וג"כ בכל ספק דענינא כי האי מחמירין אבל כשאין ספק בענינא אלא ספיקא דדינא כמו ספק התיקו דבעיין דהוי ספק אם הדין כך או לאו ודאי דבהא אזלינן לקולא דלא דמי לספיקא דענינא דנעשית הבדיקה מתחלה מחמתו:

**יא** שְׁנֵי צְבוּרֵינִי אֶחָד שֶׁל חֲמֵץ וְאֶחָד שֶׁל מַצָּה וּשְׁנֵי בִתִּים <sup>[ט]</sup> אֶחָד בְּדוֹק וְאֶחָד שְׂאִינֹו בְּדוֹק וּבָאוּ שְׁנֵי עֶכְבְּרִים זֶה נֹטֵל חֲמֵץ וְזֶה נֹטֵל מַצָּה וְאִין יְדוּעַ לְאִי זֶה בֵּית נִכְנָס זֶה שֶׁנֹּטֵל הַחֲמֵץ. וְכֵן שְׁנֵי בִתִּים <sup>[י]</sup> בְּדוֹקִין וְצְבוּרֵי אֶחָד שֶׁל חֲמֵץ וּבָא עֶכְבֵּר וְנֹטֵל וְאִין יְדוּעַ לְאִיזָה בֵּית נִכְנָס. אוֹ שְׂיַדַע שֶׁנִּכְנָס לְאֶחָד מֵהֶן וְנִכְנָס אַחֲרָיו <sup>[כ]</sup> וּבִדֵּק וְלֹא מָצָא כָּלוּם אוֹ שֶׁבִדֵּק <sup>[ל]</sup> וּמָצָא כֶּכֶר. אוֹ שֶׁהָיוּ תִשְׁעָה צְבוּרֵינִי שֶׁל מַצָּה וְאֶחָד שֶׁל חֲמֵץ <sup>[מ]</sup> וּפְרַשׁ כֶּכֶר מֵהֶן וְאִין יְדוּעַ אִם חֲמֵץ אִם מַצָּה וּבָא עֶכְבֵּר וְנֹטֵל הַכֶּכֶר שֶׁפְּרַשׁ וְנִכְנָס לְבֵית בְּדוֹק בְּכָל אֵלוֹ אִינוֹ צָרִיךְ לְבִדֵּק פְּעַם שְׁנִיָּה שְׂאִין כָּאן קְבוּעַ:

**ההראב"ד** שני צבורין וכו' עד שאין כאן קבוע. כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש דקבוע ודאי הוא אלא שתולין לקולא דהוה ליה כספק ביאה לענין בדיקה ותולין זה בזה ויש לומר אף לענין ביטול דומיא דטומאה. ויש אומרים דלא אמרו תולין זה בזה לטומאה אלא לאוכלי טהרות וכן לענין בדיקה אבל לביטול אזלינן לחומרא ויש דברים דאפילו בדאורייתא אזלינן לקולא כגון בדק ולא מצא כרבנן דפליגי על ר"מ אי נמי בבדק ומצא כרשב"ג דפליג אדרבי וכן הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת כרשב"ג לקולא דפליג על רבי עכ"ל:

**מגיד משנה** שני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה כו'. שם שני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה ושני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ובאו שני עכברים אחד שקל מצה ואחד שקל חמץ ולא ידעינן הי להאי עייל והי להאי עייל היינו שתי קופות דתנן שתי קופות וכו' שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך תרומה נפלה והקשו אימור דתלינן לקולא בתרומה בזמן הזה דרבנן בחמץ דאורייתא מי אמרינן ותירצו אטו בדיקת חמץ דאורייתא היא דרבנן היא דאי מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה ומכאן דסוגיא זו לענין בדיקה היא: וכן שני בתים בדוקים וכו'. שם (דף י') צבור אחד של חמץ ושני בתים בדוקים ואתא עכבר ונטל ולא ידעינן להי עייל היינו שני שבילין דתנן שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות ר' יהודה אומר אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפ"ע טהורין בבת אחת טמאין ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין. כך גורסין רש"י ורבינו בדברי ר' יוסי טמאין וכן פסק רבינו פרק י"ט מהלכות אבות הטומאות ובגמרא אמר רבא בבת אחת דברי הכל טמאין בזה אחר זה דברי הכל טהורין לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חברו דר' יוסי מדמה ליה לבת אחת ור'



יהודה מדמה ליה לזה אחר זה ומבואר בדברי רבינו בדין הטומאה וכאן לענין חמץ כתב סתם ולא חלק והרבה מפרשים ראיתי מחלקים ומשוין דין החמץ לדין הטומאה וכו' יוסי. ואפשר שרבינו מפרש היינו שני שבילין דתלין בכל חד לקולא ולא דמו אותם לענין חלוק שאלתם דהתם בשבילין משום דאי אפשר שלא יהיה אחד מהם טמא אמרו כשבא לישאל בבת אחת שהן טמאין אבל כאן בביטול סגי ליה וצ"ע: **או שידע שנכנס וכו'.** שם על ובדק ולא אשכח פלוגתא דר"מ ורבנן דתנן היה ר"מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם טמא עד שיודע לך טומאה להיכן הלכה וחכ"א בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה וקיי"ל כחכמים: **או שבדק ומצא ככר וכו'.** על ובדק ואשכח פלוגתא דרבי ורשב"ג וקיי"ל כמ"ד זה שאבד הוא שנמצא וכן פסקו ז"ל. **וכתב רבינו בכל אלו אינו צריך בדיקה שאין כאן קבוע.** ובהשגות א"א זה שבוש דקבוע ודאי הוא וכו' והאריך לחלק בין ביטול לבדיקה בקצת מן הדברים שהזכיר רבינו. וכל זה נמשך למה שהוא סובר דמימרא דתשעה צבורין קמייטא לענין ביטול הוא כנזכר למעלה. וכבר כתבתי שאינו כן וכונת רבינו בכאן הוא שהספיקות האלו אינן ספק קבוע כנכנס לבית ידוע לפי שהשני חלקים הראשונים בספק אי זה בית הוא מהם והשנים האחרונים כבר בדק ואין כאן ספק קבוע ולזה לא החמירו בספיקות אלו ודברים ברורים הם:

**כסף משנה** **וכן שני בתים בדוקים וכו'.** שם (דף י"ז) צבור אחד של חמץ ושני בתים בדוקים וכו' היינו שני שבילין והקשה ה"ה מ"ש דין הטומאה מדין הבדיקה ותירץ דלענין הטומאה א"א שלא יהיה אחד מהם טמא בודאי ולכן כשבאו לישאל בבת אחת טמאין אבל לענין הבדיקה אין כאן שום בית שיצטרך לחזור ולבדוק בודאי דהא בביטול סגי ליה וכיון שכבר היו בדוקות לא הטריחוהו לחזור ולבדוק. ולי היינו טעמא דכיון דשני שבילין כי באו לישאל בבת אחת דטמאין היינו מדרבנן דמדאורייתא טהורים ניהו דספק טומאה ברה"ר טהור לגבי בדיקת חמץ דרבנן העמידו דבריהם על דין תורה. וא"ת והלא ספק דבדיקה ברה"י הוא ומדין תורה ספק טומאה ברה"י טמא י"ל כיון דבדיקת חמץ דרבנן כד לי רה"י כמו רה"ר וכיון דמדאורייתא אפילו בבת אחת בטומאה דרבנן שניהם טהורים ה"ה לענין בדיקה. א"נ משום דהוי ספק ספיקא ספק לבית זה נכנס או לאותו בית ואת"ל לבית זה ספק אכלתיה או לא ולא תקשי לכלהו תירוצי מ"ש מספק נכנס או לא נכנס דטמא שהרי ה"ה הרגיש קושיא זו בסמוך ותירוצו בה נכון ויציב: **או שהיו תשעה צבורין של מצה וכו'.** הנוסחא האמיתית בספרי רבינו כך היא או שהיו תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ופירש ככר מהם ואין ידוע אם חמץ או מצה ובא עכבר ונטל הככר שפירש ונכנס לבית בדוק בכל אלו אינו צריך לבדוק פעם שניה שאין כאן קבוע. ודין זה בגמרא (דף ט"ז): תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ופירש ואתא עכבר ושקל היינו סיפא דתנן תשע חנויות וכו' ובנמצא הלך אחר

הרוב ופירש"י בשר הנמצא בקרקע בין החנויות הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש דכיון דפריש אין כאן תורת קבוע ומה שכתב רבינו שאין כאן קבוע לא קאי אלא לזאת החלוקה דתשעה צבורין של מצה וכו' ופירש אחד מהן דאילו לחלוקות הראשונות מה שייך בהן קבוע או בלתי קבוע. ואע"פ שנדחק ה"ה לפרש בהן שאינן קבועים נוסחת ספרו הכריחתי שלא היה כתוב בזאת הבבא של אינו צריך לבדוק חלוקת תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ וכו' דדיינין ביה כל דפריש מרובא פריש וגם הראב"ד שהשיג ואמר קבוע ודאי הוא אלא שתולין להקל אילו היה נוסחתו כנוסחתנו לא היה משיג. או אפשר שאפילו לפי נוסחתנו היה סבור הראב"ד דשאיין כאן קבוע קאי לכל החלוקות ורבינו לא כן דמה ולבו לא כן חשב ולא קאי אלא לכל דפריש מרובא פריש :

**לחם משנה** שאין כאן קבוע. יש כאן השגה קצת קשה ההבנה וכתוב שם זה שבוש דקבוע ודאי הוא אלא שתולין לקולא דהוה ליה כספק ביאה לענין בדיקה ותולין זה בזה ויש לומר אף לענין ביטול דומיא דטומאה ויש אומרים דלא אמרו תולין זה בזה אלא לאוכלי טהרות וכן לענין בדיקה וכו'. ונ"ל דפירושא הוא כך דאין טעם הדבר משום דאין כאן קבוע אלא דלענין בדיקה חשבינן הא כצבור אחד של חמץ ושני בתים בדוקים וכו' כספק על ספק לא על וז"א כספק ביאה לענין בדיקה ותולין זה בזה שבכל בית תולין האיסור בחברתה ונאמר לא על כאן אלא שם וכן באחרת. עוד כתב י"ל לענין ביטול וכו' כלומר ולענין ביטול יש לספק דודאי יש צד לומר דלא בעי ביטול דומיא דטומאה דהתם הם טהורים לדברי ר"י או אולי שהוא גורס בדברי ר' יוסי בין כך ובין כך טהורים וא"כ לפי זה ודאי דלא בעי ביטול דומיא דטומאה ויש אומרים דגבי ביטול אזלינן לחומרא ועתה מי אמרינן טהורים היינו לענין אוכלי טהרות מדרבנן ולהכי קאמר טהורים גבי טומאה. זה נ"ל פירוש ההשגה :

**יב** הַנִּיחַ הַחֶמֶץ בְּזוּיָת זֶה וּמִצָּאוֹ בְּזוּיָת אַחֵר או שְׁהֵנִיחַ תִּשַׁע חֲלוֹת [ג] וּמִצָּא עֶשֶׂר. או שְׁבָא עֶכְבֵּר [ס] וְנָטַל הַחֶמֶץ וְסָפַק נְכֻנס לְבֵית זֶה או לא נְכֻנס. בְּכָל אֵלוֹ צָרִיךְ לְבַדֵּק :

**ההראב"ד** הניח חמץ בזוית זו. א"א הרבה שבושים יש בזו הפיסקא הניח בזוית זו וכו' ואינו צריך לבדוק כרשב"ג דפליג אדרבי הניח תשע ומצא עשר צריך לבדוק כרבנן. תשעה צבורין של חמץ ודאי צריך בדיקה בא עכבר ונטל חמץ ספק נכנס לבית זה או לא נכנס אינו צריך בדיקה עכ"ל :

**מגיד משנה** הניח חמץ בזוית זו וכו'. שם (דף י'): הניח חמץ בזוית זו ומצאו בזוית אחרת פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתנן קרדום שאבד בבית או שהניחו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת הבית טמא שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת רשב"ג אומר הבית טהור שאני אומר השאילו לאחר ושכח או שנטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת ושכח ופסק רבינו כרבנן וכן כתב פרק י"ב מהלכות מטמאי משכב ומושב ויש פוסקין כרשב"ג להקל: **או שהניח תשע חלות וכו'.** (דף י') הניח תשע ומצא עשר פלוגתא דרבי ורבנן דתנן הניח מנה וכו' וקיי"ל כרבנן וצריך בדיקה: **או שהיו תשעה צבורין חמץ ואחד מצה וכו'.** כך היא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו, ויש שבוש במקצת ספרים וכתוב בהן תשעה מצה ואחד חמץ ופירש ככר מהן וכו' וזה מבואר הטעות שבפירוש אמרו בגמ' גבי תשעה צבורין מצה ואחד חמץ פירש ואתא עכבר היינו ובנמצא הלך אחר הרוב אלא ודאי כאן ברוב חמץ הן דברי רבינו לא הוצרך לכתוב דין רוב מצה לפי שכל שאין קבוע כבר ביאר רבינו שאינו צריך בדיקה וזה ברור: **או שבא עכבר ונטל חמץ וכו'.** שם (דף י') ספק על ספק לא על היינו בקעה דתנן וכו' וקיי"ל כחכמים דמטמאין וצריך בדיקה זהו דעת רבינו והגאונים וקצת מן האחרונים ויש מי שפירש דגבי חמץ אפילו רבנן מודו דאין צריך בדיקה וכן פירש"י ז"ל וזה דעת העיטור. וקשה לי לדעת רבינו שכבר נתבאר למעלה שאם ודאי נכנס בבית אחד אלא שאין ידוע באי זה בית משני בתים נכנס אין אחד מהם צריך בדיקה אי"כ נראה שכל שכן בשאין ידוע אם נכנס כלל שלא יהא צריך בדיקה. ויש לי לתרץ דהתם ודאי איכא חד בית שלא נכנס כלל שלא יהא צריך בדיקה. ויש לי נכנס בו ובאחר הוא שנכנס ואי אתה יכול להצריך בדיקה לשניהם כיון דאיכא חד דודאי לא נכנס בו אבל הכא הספק בבית אחד הוא ומפני שבדיקת חמץ תחלתה על הספק דנו ספק זה לחומרא כמו שכתבתי למעלה כנ"ל:

**כסף משנה** הניח החמץ בזוית זו וכו'. הנוסחא האמיתית כך היא הניח החמץ בזוית זו ומצאו בזוית אחרת או שהניח תשע חלות ומצא עשר או שבא עכבר ונטל החמץ וספק נכנס לבית זה או לא נכנס בכל אלו צריך לבדוק. ומהנוסחאות שהגיעו ליד ה"ה קצתם היה כתוב בהם או שהיו תשעה צבורים של מצה ואחד של חמץ ופירש ככר מהם וכו' בכל אלו צריך לבדוק ושבש הוא ז"ל זאת הנוסחא שבפירוש אמרו בגמרא שאינו צריך לבדוק ולכן קיים נוסחת הספרים שכתוב בהם או שהיו תשעה צבורין חמץ ואחד מצה וכו' ואמר שלא הוצרך לכתוב רבינו דין רוב מצה לפי שכל שאין קבוע כבר ביאר רבינו שאינו צריך בדיקה וכתב שזה ברור ותמהני עליו שאומר שדין רוב מצה לא הוצרך לכתבו ודין רוב חמץ הוצרך לכותבו ואני רואה שבגמ' (דף ט): כתבו דין רוב מצה ולא כתבו דין רוב חמץ ועוד שהשכל גוזר כן שדין רוב חמץ פשוט הוא דהשתא ומה היכא דהוי רוב מצה אמרינן דצריך לבדוק משום דכל קבוע

כמחצה על מחצה דמי כ"ש היכא דהוי רוב חמץ אבל דין רוב מצה טובא  
אשמועינן דאע"ג דהוה קבוע כיון דשלא במקום קבועו נולד הספק ולא דיינינן  
ליה בקבוע ולכך אין ספק שהנוסחאות שכתבתי הם המדוייקות:

**יג** נְכַנְס עֵכָבֵר לְבֵית וְכֹכֵר בְּפִיו וְיִצְאָ עֵכָבֵר מִשֵּׁם וְכֹכֵר בְּפִיו  
אוֹמְרִים הוּא הָרֵאשׁוֹן שְׁנִכְנַס הוּא הָאֲחֵרוֹן שְׁיִצְאָ וְאִינוּ צָרִיךְ  
לְבַדֵּק. הִיָּה הָרֵאשׁוֹן שְׁנִכְנַס שְׁחֹר וְזֶה שְׁיִצְאָ [ע] לָבֵן צָרִיךְ לְבַדֵּק.  
נְכַנְס עֵכָבֵר וְכֹכֵר בְּפִיו וְיִצְאָתָּה מִשֵּׁם חֲלֻדָּה וְכֹכֵר [פ] בְּפִיָּה צָרִיךְ  
לְבַדֵּק. יִצְאָתָּה מִשֵּׁם חֲלֻדָּה וְעֵכָבֵר וְכֹכֵר בְּפִיָּה אִינוּ צָרִיךְ לְבַדֵּק  
שְׁזָה הַכֹּכֵר הוּא שְׁהִיָּה בְּפִי הָעֵכָבֵר. נַחֲשׁ שְׁנִכְנַס לְחֹר וּפְתַת בְּפִיו  
אִין [צ] חֵיב לְהִבְיָא חֲבֵר לְהוֹצִיָּאוּ:

**מגיד משנה** **נכנס עכבר לבית וככר בפיו וכו'.** בעיא שם באם תמצא לומר  
ורבינו פוסק כאת"ל: **היה הראשון שחור וכו'.** שם ואם תמצא לומר: **נכנס  
עכבר וככר בפיו.** גם זה בעיא באת"ל: **יצאת החולדה ועכבר וכו'.** זו בעיא דלא  
איפשיטא ופסק רבינו לקולא כדרך כל תיקו של דבריהם: **נחש שנכנס לחור  
וכו'.** שם בעיא דלא איפשיטא ופסק רבינו ג"כ לקולא:

**כסף משנה** **נכנס עכבר לבית וככר בפיו וכו'.** כפי נוסחת ספרי רבינו הנמצאים  
בידינו שכתוב בהם נכנס עכבר וככר בפיו ויצאתה משם חולדה וככר בפיה  
אינו צריך לבדוק שזה הככר הוא שהיה בפי העכבר יש לנו לומר שנוסחת  
הגמרא היתה אצלו כך בעי רבא עכבר נכנס וככר בפיו ועכבר יוצא וככר בפיו  
וכו' ואת"ל היינו דעל היינו דנפק עכבר לבן נכנס וככר בפיו ועכבר שחור יוצא  
וככר בפיו וכו' ואת"ל עכברים לא שקלי מהדדי עכבר נכנס וככר בפיו וחולדה  
יוצאת וככר בפיה מהו תיקו דאילו לגירסאות שלנו בגמרא גם בבעיא זו אמרו  
את"ל דמעכבר שקלתיה עכבר בפיה הוה משתכח עכבר נכנס וככר בפיו  
וחולדה יוצאה וככר ועכבר בפי חולדה מהו תיקו. ומלשון ה"ה נראה שנוסחת  
ספרי רבינו שבאו לידו היתה מסכמת לגירסאות שלנו וכן מצאתי בנוסחא  
מדוייקת כתוב כך נכנס עכבר וככר בפיו ויצאת משם חולדה וככר בפיה צריך  
לבדוק יצאת חולדה ועכבר וככר (בפיו ויצאת משם חולדה וככר בפיה צריך  
לבדוק יצאת חולדה ועכבר וככר x) בפיה אינו צריך לבדוק שזה הככר הוא  
שהיה בפי העכבר עכ"ל. וכן גירסת רבינו מנוח וליכא למימר דאם איתא ככר  
בפי עכבר הוה משתכח דמחמת ביעתותיה נפל:

**יד** כְּזֵית חֶמֶץ בְּשָׂמִי קוֹרָה מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִבְיֵא סֵלָם לְהוֹרִידוֹ שְׂפָעִמִים [ק] יִפֹּל מְשָׂמִי קוֹרָה. \* הָיָה חֶמֶץ בְּבוֹר אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ אֶלָּא מִבְּטָלוֹ בְּלָבוֹ וְדִין :

**ההראב"ד** **היה חמץ בבור.** כתב הראב"ד ז"ל לפי שיטתו שכתב כאת"ל השנויים בגמ' אף זה צריך סולם להעלותו [ומ"מ טעות גדולה אני רואה בדבריו שאמר א"צ סולם להעלותו] אלא מבטלו בלבו ודין נדמה בעיניו דרבא לכתחלה קא מבעיא ליה וטעות גדולה היא זו דהיינו מטמין בבורות אלא כשבדק וביטל ולאחר איסורו מצא וזו היא שאלתו עכ"ל :

**מגיד משנה** **כזית חמץ בשמי קורה וכו'.** בעיא שם באם תמצא לומר : **היה חמץ בבור אין מחייבין וכו'.** בעיא שם ולפי גירסת ספרינו יש שם אם תמצא לומר. ונראה שרבינו לא היה גירסתו כך אלא בעיא דלא איפשיטא היא ולקולא וכן מצאתי בקצת פירושי רש"י ז"ל דלא גרסי בה את"ל. ובהשגות כתוב לפי שיטתו שכתב כאת"ל השנויים בגמרא אף זה צריך וכו' ומ"מ טעות גדולה אני רואה בדבריו שאמר אינו צריך סולם להעלותו אלא מבטלו בלבו ודין נדמה בעיניו דרבא לכתחלה קא מבעיא ליה וטעות גדולה היא זו דהיינו מטמין בבורות אלא בשבדק וביטל ולאחר איסורו מצא וזו היא שאלתו עכ"ל. ואני אומר שאין טעות בדברי רבינו ובודאי לא נתכוין שיהא רשאי להטמין ככר בבור ולבטלו שזה אע"פ שאינו עובר עליו כל שבטלו קודם זמן איסורו כמבואר פ"ג מ"מ אסור הוא להטמין בבור לכתחלה ודברי רבינו הם בככר הנופל מאליו לבור ובשעת בדיקה שהצריכו חכמים א"צ לירד שם אלא צריך הוא לבטל הביטול שהוא מן התורה והרי זה ממש כחמץ שנפל עליו מפולת שהרי הוא כמבוער וצריך לבטלו בלבו ואע"פ שאינו רשאי ליקח חמץ ולהפיל עליו מפולת כיון שקודם בדיקה נפל עליו מאליו די בביטול וכן הדין כאן וכך פירשו המפרשים ז"ל ותימה גדול אני רואה בדברי הר"א ז"ל שהוא מפרש כשמצאו לאחר איסורו וכבר ביטל ומי הזקיקו לזה והרי כל הבעיות הנזכרות שם בכיוצא בזה כולן לענין בדיקה הם וכמה דינין יש בגמרא בכיוצא בזה שאינו זקוק לבער אבל זקוק לבטל ולא ראיתי לאחד מן המפרשים שפירש כמותו ודברי רבינו עיקר :

**טו** כִּפֶּת שְׂאוֹר שְׂיַחֲדָה לִישִׁיבָה אִם [ה] טַח פְּנִיָּה בְּטֵיט הָרִי זוֹ בְּטָלָה וּמָתַר לְקִימָה. בְּצֶק שְׂבִסְדְּקִי הָעֶרְבָּה אִם יֵשׁ כְּזֵית בְּמִקּוֹם אֶחָד חָיָב לְבַעַר. וְאִם לָאוֹ אִם הָיָה [ש] עָשׂוּי לְחִזְק בּוֹ

שְׁבָרֵי הָעֲרֵבָה אוֹ לְסֹתָם בּוֹ נִקְבַּ בְּטַל בְּמַעוּטוֹ וְאִם [ת] לָאוּ חֵיב לְבַעַר. הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וְחוּט שֶׁל בְּצֶק בִּינֵיהֶם רוֹאִין כּל שְׁאֵלוֹ יִנְטַל הַחוּט נְטָלִין עִמּוֹ חֵיב לְבַעַר וְאִם לָאוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעַר :

**מגיד משנה** **כיפת שאור שיחדה וכו'.** כבר ביארתי דין זה פ"א: **בצק שבסדקי עריבה וכו'.** פ' אלו עוברין (דף מ"ה) משנה בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד צריך ביעור פחות מכן בטל במיעוטו ובגמרא בלישנא בתרא אמר שמואל לא שאנו דפחות מכן בטל במיעוטו אלא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאינו עשוי לחזק חייב לבער מכלל דכזית אפילו במקום העשוי לחזק חייב לבער וזה נכתב בהל' לבד וכדעת רבינו ויש גאונים מחלקים בין מקום לישה לשלא במקום לישה ודעת רבינו וההלכות עיקר להחמיר: **היו בו שני חצאי זיתים וכו'.** שם (דף מ"ה) אמר שמואל שני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהם רואין כל שאילו ינטל החוט ניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אינו חייב לבער אמר עולא לא אמרו אלא בעריבה אבל בבית לא זמנין דכניש להו ונפלי גבי הדדי ע"כ. ופ"י בעריבה מקום העשוי לחזק או לסתום בו נקב היא שאל"כ כבר נתבאר שאפילו חצי זית לבד חייב לבער ולבית אפילו מדובק בגומות חייב לבער:

**לחם משנה** **כיפת שאור שיחדה לשיבה וכו' בצק שבסדקי עריבה וכו'.** כנראה דרבינו פסק כהא דקאמר בגמרא (דף מ"ה): סמי קילתא מקמי חמירתא דאם תאמר דפסיק כאביי וע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בכזית אבל פחות מכזית בטל במיעוטו ומודה לר' שמעון בהא א"כ היה לו לחלק בין מקום לישה לשלא במקום לישה אלא ודאי דפסק כרב הונא דאמר סמי קילתא וכו': **היו בו שני חצאי זיתים וכו'.** במד"א בעריבה אבל בבית וכו'. כתב ה"ה בעריבה מקום העשוי לחזק או לסתום ולפיכך כתב אח"כ בבית אפילו מדובק וכו' משום דהא בגמרא אמרו לא אמרן אלא בעריבה אבל בבית וכו' ובמאי דאיירי עריבה איירי בית וזהו שכתב רבינו הואיל ומדובק בכותלים:

**טז** **במה דברים אמורים בערבה אבל בבית אף על פי שאם ינטל החוט אין נטלין עמו חייב לבער מפני שפעמים מקבץ אותן. הנה חצי זית בבית וחצי זית [א] בעליה. חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה. חצי זית בבית זה וחצי זית בבית שלפניו**

מִמֶּנּוּ. הוֹאִיל וְאֵלּוּ הַחֲצָאֵי זִיתִים דְּבוּקִין בְּכַתְּלִים אוּ בְּקוּרוֹת  
אוּ בְּקַרְקָעוֹת אֵינּוּ חַיֵּב לְבַעַר אֶלָּא מִבֵּטֵל בְּלִבּוֹ וְדִיּוֹ :

**מגיד משנה** **היה חצי זית וכו'.** שם אמר עולא בעו במערבא בית ועליה מהו  
בית ואכסדרה מהו שני בתים זה לפניו מזה מהו תיקו. ופוסק רבינו בכל  
בעיות אלו לקולא ופירש רבינו דוקא בדבוקים בכותלים או בקורות הא לאו  
הכי חייב לבער ודבר ברור הוא :

**כסף משנה** **היה חצי זית בבית וכו'.** הואיל ואלו החצאי זיתים דבוקים  
בכתלים או בקורות או בקרקעות אינו חייב לבער אלא מבטלו בלבו ודיו. כתב  
הרא"ש בפסקיו פרק ואלו עוברין ולא דוקא דבוקים אלא אורחא דמילתא  
נקט, ול"נ דדוקא נקט שאם אינם דבוקים בגומות הכתלים שהוא דומיא  
דלסתום בו נקב דעריבה הא אמרינן דאפילו פחות מכזית חייב לבער לפי פסק  
רבינו וכן פירש ה"ה ז"ל וכן כתב הרמ"ד :

**יז** **המשפכיר** בֵּית סֵתָם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר הָרִי זֶה בְּחִזְקָת בְּדוּק  
וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְבַדֵּק. וְאִם הִחֲזֹק זֶה הַמִּשְׁכִּיר שֶׁלֹּא בְּדָק וְאָמְרוּ  
אֲשֶׁה אוּ קָטָן אָנוּ בְּדַקְנוּהוּ הָרִי אֵלּוּ נְאֻמְנִין שֶׁהַכֹּל נְאֻמְנִים עַל  
בְּעוֹר חֲמִץ. וְהַכֹּל כְּשֶׁרִין לְבַדִּיקָה וְאֶפְלוּ נְשִׁים וְעַבְדִּים וְקַטְנִים  
וְהוּא שְׂיֵהָה קָטָן שְׂיֵשׁ בוּ דַעַת לְבַדֵּק :

**מגיד משנה** **המשכיר בית וכו'.** פ"ק (דף ד') בעיא בעו מיניה מרנב"י המשכיר  
בית לחברו ביי"ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נפקא מינה דליתיה  
להאיך לשיוליה מאי אמר להו תניתוה הכל נאמנים על ביעור חמץ ואפילו  
נשים ואפילו עבדים ואפילו קטנים מאי טעמא לאו משום דחזקתו בדוק  
ושקלינן וטרינן בה ואסיקנא לעולם אימא לך דחזקתו בדוק והבי"ע דמיחזק  
לן בדלא בדיק וקאמרי הני פי' נשים ועבדים וקטנים בדיקניה מהו דתימא לא  
נהימנינהו קמ"ל. **וכתב רבינו והוא שיהיה קטן שיש בו דעת** ודבר ברור הוא  
שלא בכל קטן אמרו :

**לחם משנה** **המשכיר וכו' ואם הוחזק וכו'.** היינו לענין בדיקה אבל לענין  
ביטול דהוי מדאורייתא לא כדמוכח בגמ' (דף ד') וצריך כאן שיבטל בלבו  
אע"פ שרבינו לא כתב כאן אלא שמבטלו בלבו כמו בדן הקודם אין חשש  
בזה :

**יח** המשכיר בית לחברו אם עד שלא מסר לו המפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לבדק. ואם משמסר המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדק. המשכיר בית בחזקת שהוא בדוק ונמצא שאינו בדוק על השוכר לבדק ואינו מקח טעות. ואפלו במקום שבודקים בשכר שהרי [ב] מצוה הוא עושה :

**מגיד משנה** המשכיר בית לחבירו וכו'. ברייתא כלשונה שם, ופיי מסירת מפתח אינו קונה בשכירות דשכירות קרקע נקנה כדרך שהקרקע נקנה כמבואר פ"א מהלכות מכירה ומבואר שם שאין מסירת מפתח קונה אלא הכא בשכירות שכבר נקנה בכסף או בשטר או בחזקה ואע"פ כן כל שמפתח ביד משכיר עליו מוטל לבדוק כיון שהגיע שעת בדיקה ומפתח בידו והשוכר מעוכב ליכנס בו מפני שהמפתח בידו של משכיר כך פירשו ז"ל ונכון הוא: **המשכיר בית וכו'**. שם (דף ד'): אבעיא להו המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק מי הוי מקח טעות או לא ת"ש דאמר אביי לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקי דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בנפשיה אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא ובדקי דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בין בגופיה בין בממוניה. והרא"ה ז"ל כתב בשם הרמב"ן ז"ל דפשיטא להו דודאי בעי לשלומי ליה מאי דאפסיד מיניה כיון דאתני בהדיה אבל איבעיא לן אי הוי מקח טעות דאפילו בעי הך לשלומי ליבטיל כדן מקח טעות ופשט אביי דלא דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בנפשיה ואפילו בממוניה כיון דסוף סוף אתי לאשתלומי מיניה הא לאו הכי לא אמרינן להאי טעמא ע"כ דבריהם :

**כסף משנה** המשכיר בית לחבירו ב"ד אם עד שלא מסר לו מפתח וכו'. ברייתא בפ"ק (דף ד') ופיי התוס' דהכא במאי עסקינן שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי שיש בידו מפתח כשחל י"ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו מפתח איך יכנס ויבדוק ודלא כפירוש רש"י שכתב דמסירת המפתח קונה דהא אמרינן במרובה (ב"ק ע"ט) כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנה וכו' ולא מהני מסירת המפתח אלא במאן דאמר לך חזק וקנה. והר"ן פירש דבכבר החזיק עסקינן ואף על פי כן כל שמפתח ביד משכיר עליו מוטל לבדוק כיון שהגיע שעת בדיקה ומפתח בידו והשוכר מעוכב ליכנס בו מפני שהמפתח בידו של משכיר ופיי זה כתב ה"ה בשם המפרשים. ומ"מ פיי התוס' נראה עיקר מיהו אפילו לפי פירושם אם הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אינו חייב הנפקד לבודקו אלא דוקא כשרוצה להחזיק בבית ולקנותו וכן כתבו ז"ל :



**יט** המפרש בים והיוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבדק. קדם שלשים יום אינו צריך לבדק. ואם דעתו לחזור קדם הפסח צריך לבדק ואחר כך יצא שפא יחזר ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער. ואם אין דעתו לחזור אין צריך לבדק. וכן העושה ביתו אוצר. תוך שלשים יום זקוק לבדק ואחר כך כונס אוצרו לתוכו. קדם שלשים יום אם דעתו לפנותו קדם הפסח צריך לבדק ואחר כך עושהו אוצר. ואם אין דעתו לפנותו קדם הפסח אינו צריך לבדק:

**מגיד משנה** המפרש בים והיוצא בשיירא וכו'. שם (דף ז') אמר רב המפרש והיוצא בשיירא קודם שלשים יום אין זקוק לבער תוך שלשים יום זקוק לבער ואמר רבא הא דאמרת קודם שלשים יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור אבל דעתו לחזור אפילו קודם שלשים יום זקוק לבער ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא העושה את ביתו אוצר וכו' כדאיתא בגמרא ובהלכות. ופירש רבינו דעתו לחזור קודם הפסח וכן פי' דעתו לפנותו קודם הפסח ובודאי כ"ש אם דעתו לחזור או לפנות תוך הפסח שצריך בדיקה שאפילו דעתו לקודם הפסח אין אומרים לכשיחזור או לכשיפנה יבער אלא מעתה צריך בדיקה מהטעם שהזכיר רבינו:

**כסף משנה** המפרש בים וכו' וכן העושה ביתו אוצר. תימא דהא חששא רחוקה היא שנאמר שמא יפנה אוצרו ערב הפסח ויכלה מלפנותו בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער. ואפשר לומר דשמא לא יכלה לפנותו וישאר שם חמץ מכוסה בפחות מג' טפחים וכיון דלא ידע בבירור שיש שם חמץ לא יתן אל לבו להוציאו:

**לחם משנה** המפרש בים והיוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבדוק וכו'. כתב הרב המגיד ופירש רבינו דעתו לחזור קודם הפסח וכו'. ואם תאמר מי הכריחו לרבינו לפרש כן לימא דהוי דעתו לחזור בתוך הפסח אבל קודם הפסח אינו חייב לבער. ויש לומר דאם כן מה סברתו של אביי דקאמר שם בגמרא (דף ו') לא אמרן אלא שדעתו לחזור וכי לא ראה תשובתו של רבא בצדו דא"כ אפילו מר"ה נמי אבל השתא י"ל דסבר דכיון דדעתו לחזור קודם הפסח לא חיישינן דילמא לא יהיה לו פנאי ודוקא כשהוא תוך שלשים יום זקוק לבער משום דחל עליו חובת ביעור ורבא הקשה דמ"מ חיישינן שמא לא יהיה לו פנאי ופסק רבינו כרבא:

## הלכות חמץ ומצה - פרק שלישי

**א** כְּשֶׁבֹדֵק אָדָם וּמְחַפֵּשׁ בְּלֵילֵי אַרְבַּעַת עָשָׂר מוֹצֵיא אֶת הַחֶמֶץ מִן הַחוּרִים וּמִן הַמְּחַבְּאוֹת וּמִן הַזְּוִיּוֹת וּמִקְבָּץ הַכֹּל וּמִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד עַד תְּחִלַּת שְׁעָה שְׁשִׁית בַּיּוֹם וּמִבְּעָרוֹ. וְאִם רָצָה לְבַעֵרוֹ בְּלֵילֵי אַרְבַּעַת עָשָׂר מִבְּעָרוֹ:

**מגיד משנה** **כשבודק אדם בלילי ארבעה עשר וכו'.** (פסחים י"א:) משנה כתבתיה פ"א ושורפין בתחלת שש ואין ספק שאם רצה להקדים מקדים כמ"ש רבינו:

**ב** הַחֶמֶץ שֶׁמְנִיחַ בְּלֵילֵי אַרְבַּעַת עָשָׂר כְּדִי <sup>[א]</sup> שְׂיֵאכֹל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת אֵינוֹ מְנִיחוֹ מִפְּזָר וּמִפְּרָד בְּכֹל מָקוֹם אֲלֹא מִצְנִיעוֹ בְּכָלִי אוֹ בְּזוּיֹת יְדוּעָה וְיִזְהָר בּוֹ. שְׂאֵם לֹא נִזְהָר בּוֹ וּמִצָּאוֹ חֶסֶר צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו וּלְבַדֵּק פְּעַם אַחֲרַת שְׂמֵא גְרֵרוֹהוּ הָעֶכְבְּרִים:

**מגיד משנה** **החמץ שמניח בליל י"ד וכו'.** (דף י:) משנה כתבתיה פ"ב ומה שמשיר יניחנו בצנעה וכו':

**לחם משנה** **החמץ שמניח בליל י"ד כדי שיאכל ממנו למחר וכו'.** וא"ת למה לא אמר טעמא דרבא דאמרינן שם בפ' קמא (דף ט'): שמא תטול חולדה בפנינו כו' דהא אמרינן התם דתניא כוותיה דרבא. וי"ל דלא אמר תניא כוותיה דרבא אלא לאפוקי דאביי אבל ודאי דחיישינן לחששא דרב מרי כיון דדינו הוי אמת כדאמרו שם ואדרבא חששא דרב מרי היא קרובה יותר:

**ג** חל ארבעה עשר להיות [ב] בשבת בודקין את החמץ בלילי ערב שבת שהוא ליל שלשה עשר ומניח מן החמץ כדי לאכל ממנו עד ארבע שעות ביום השבת. ומניחו במקום מצנע והשאר מבערו מלפני השבת. ואם נשאר מן החמץ ביום [ג] השבת אחר ארבע שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון ומבערו :

**ההראב"ד** חל י"ד להיות בשבת. כתב הראב"ד ז"ל הרב לא כתב כן אלא בתרומה הוא שמבער ומשייר אבל בחולין אינו מבער כלום אלא בזמנו כר"א בן יהודה איש ברתותא וכר"א בן צדוק דתרווייהו ס"ל כהדדי וכן עיקר עכ"ל :

**מגיד משנה** חל ארבעה עשר להיות בשבת בודקין וכו'. דעת רבינו לפסוק כברייתא הנזכרת (דף י"ג) פ"ק דתניא י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות ומשיירין מן הטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות דברי ר' אליעזר איש ברתותא וכו' אמרו לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר"א. ומפרש רבינו מבערין את הכל אף החולין בכלל ועלייהו קאי ובודאי דאי אתרומות בלבד הוה ליה למימר י"ד שחל להיות בשבת שורפין תרומות תלויות טמאות וטהורות וכו' אלא ודאי האי הכל חולין קאמר וסתם מתניתין דאלו עוברין (דף מ"ט) ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ואע"ג דפליגי חכמים התם באומרים בזמנה כיון דסתמא הכין ובברייתא אמרו שקבעו הלכה כר"א קיי"ל הכין. ודין שיור מזון מן החולין שתי סעודות פשוט הוא שלא יתענו ור"א קאמר משיירין מן הטהורות אע"ג דאיכא למיחש שמא יטמאו וכ"ש מן החולין דמשיירין, זה דעת רבינו וכן פסקו הרבה מהגאונים ויש שהיו מחמירין שלא לשייר כלל אלא לאכול מצה עשירה או מצה כתקנה קודם חצות לפי דעת קצת מפרשים כמו שיתבאר פ"ו או דברים אחרים בשבת ודברי הראשונים עיקר. ויש שיטה אחרת בהשגות וקצת מפרשים אחרונים לומר שאין מבערין חולין אלא בזמן ור"א הכל דקאמר אמיני תרומות בלבד קאי ובזה העמידו דברי ההלכות שפסקו חולין בזמן ופסקו כר"א. ודברי רבינו והגאונים נראין :

**לחם משנה** חל ארבעה עשר. כתב הרב המגיד דסתם מתניתין דאלו עוברין (פסחים דף מ"ט) ובמתניתין דבנוסחאות דידן איתא דברי רבי מאיר ולא הוי סתמא נראה שלא היה בגירסתו של הרב המגיד :

**ד** היו לו כפרות רבות של תרומה וצריך לשרפה ערב שבת לא יערב הטְהוֹרָה עם הטְמֵאָה וישָׂרף אֶלָּא שוֹרֵף טְמֵאָה לְעֶצְמָה וטְהוֹרָה לְעֶצְמָה וּתְלוּיָהּ לְעֶצְמָה. וּמֵנִיחַ מִן הַטְּהוֹרָה כְּדִי לֶאֱכַל עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת בְּלֶבֶד :

**מגיד משנה** **היו לו כפרות רבות של תרומות וכו'.** משנה (דף י"ד) פ"ק כדברי ר' יוסי שאמר שהכל מודים שאין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה ועל הטמאה ועל התלויה נחלקו ר"א ור' יהושע ואע"פ שר' יהושע אומר שתיהן כאחת ור"א ור' יהושע הלכה כר' יהושע. **כתב רבינו ותלויה לעצמה** לפי שאמר ר' יוסי (דף ט"ו) בגמרא היאך נשרוף תלויה עם טמאה שמא יבוא אליה ויטהרנה. ופירוש טעם הדבר שאע"פ שאנו מבערין את התרומה לפני הפסח אין לנו לטמאה בידים אף בשעת ביעורה :

**כסף משנה** **היו לו כפרות רבות של תרומה וצריך לשרפה ערב שבת וכו'.** תימה דמשמע דדוקא היכא דצריך לשרפה ע"ש וכגון שחל להיות [ערב] פסח בשבת דאכתי לא מטא זמן איסורא אבל אי הוה מטא זמן איסורא וכגון שחל להיות [ערב] פסח בשאר ימי השבוע אפילו יערב טהורה עם טמאה או תלויה לית לן בה ובגמרא דברו בסתם ולא חלקו וצ"ע :

**לחם משנה** **היו לו כפרות רבות וכו'.** אמרו שם בגמרא (דף ט"ו): מחלוקת בשש אבל בשבע דברי הכל שורפין כלומר בשבע שנאסרה מן התורה אין לך טומאה גדולה מזו ודברי הכל שורפין. ולא נתבאר בדברי רבינו :

**ה** מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל ארבעה עשר בודק ארבעה עשר בשחרית. לא בדק בשחרית בודק בשעת הבעור. לא בדק בשעת הבעור בודק בתוך החג. עבר הרגל ולא בדק בודק [ד] אחר הרגל כדי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח מפני שהוא אסור בהנאה :

**מגיד משנה** **מי שכח או הזיד ולא בדק וכו'.** משנה שם (דף י'): וחכמים אומרים לא בדק אור ארבעה עשר יבדוק בארבעה עשר לא בדק בארבעה עשר יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד. ובה"ל פירש בתוך המועד ולאחר המועד בתוך הפסח ולאחר הפסח ע"כ כדברי רבינו. וש פ"י אחר וזה עיקר :

**ו** כְּשֶׁבֹדֵק הַחֶמֶץ בְּלִילֵי אֲרֵבֶעָה עָשָׂר אוֹ בְּיוֹם אֲרֵבֶעָה עָשָׂר אוֹ בְּתוֹךְ הַרְגֵל מְבָרֵךְ קֹדֶם שְׂיִתְחִיל לְבַדֵּק <sup>[ה]</sup> בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל <sup>[ו]</sup> בְּעוֹר חֶמֶץ. וּבֹדֵק וּמְחַפֵּשׁ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמִּכְנִיסִין לָהֶם חֶמֶץ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְאִם בְּדֵק לְאַחַר הַרְגֵל אֵינוֹ מְבָרֵךְ :

**מגיד משנה** **כשבודק אדם החמץ וכו'.** הברכה מבוארת בגמ'. (ז':) **ומ"ש** **כשבודק לאחר הפסח אינו מברך** הם דברי רבינו ראויין אליו דודאי אין לברך בבדיקה שלאחר הפסח שהרי בכל אותו זמן הוא אוכל חמץ ואין הבדיקה אלא כדי להבדיל בין חמץ זה שעבר עליו הפסח לחמץ אחר וא"כ היאך יברך על ביעור חמץ אבל בתוך הרגל שהוא מצווה שלא יראה שום חמץ ברשותו ודאי יש לו לברך ודבר ברור הוא זה :

**כסף משנה** **כשבודק החמץ בליל י"ד וכו'.** **ואם בדק לאחר הרגל אינו מברך** וכו'. וא"ת מ"ש דבתוך הרגל מברך ואחר הרגל אינו מברך כיון דתרוייהו זמן איסורא ותירץ ה"ה שבתוך הרגל כיון שהוא מצווה שלא יראה שום חמץ ברשותו ודאי יש לו לברך אבל לאחר הרגל שהוא אוכל חמץ ואין הבדיקה אלא כדי להבדיל בין חמץ זה שעבר עליו הפסח לחמץ אחר וא"כ היאך יברך על ביעור חמץ. ולא נהירא דהא שייך לברך על ביעור חמץ זה שהוא מבער. לכך י"ל דכיון דקיי"ל כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח מותר בהנאה אלא משום קנסא וסוף סוף אם נתערב מותר וכמ"ש רבינו פ"א וכיון שכן כיון שעבר עליו הפסח אם השהה אותו מעתה אינו עובר עליו וכיון שאינו עובר עליו אפילו מדרבנן בשהייתו מכאן ואילך היאך יברך על ביעורו אבל בתוך הרגל שכל שעה שמשאה אותו עובר עליו שייך לברך. כתב ה"ר מנוח אבל אם בדק מתחלת שעה ששית אינו צריך לבטל. כלומר אינו יכול לבטל ודכוותה אין השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב וכו' הר"מ :

**לחם משנה** **על ביעור חמץ וכו'.** מה שקשה על רבינו עם מה שכתב בהלכות מילה במי שמל את הבן דצריך לברך למול את הבן עיין בבית יוסף בהל' מילה. ועדיין יש לי קושיא על רבינו על כל מה שתירץ שם בבית יוסף דאמאי גבי שוחט פסח ושוחט קדשים לא כתב שצריך שיברך לשחוט כדמוכח בגמרא דאמרו שם כשהקשו מפסח וקדשים תירצו אה"נ ולפי דעתו ז"ל כל הך סוגיא הוי קושטא ולא מצאתי שכתב כן לא בהלכות ברכות פ"א ולא בהל' שחיטה ולא בהל' קרבן פסח ולא בהל' קדשים אלא י"ל שסמך על מה שכתב בהל'

ברכות (פ"א דין ט"ו) אבל נטילת ידים ושחיטה הואיל וכדברי הרשות הן וכו' ופסח וקדשים לא הוי רשות וא"כ ודאי שמברך לשחוט לדעתו ז"ל:

**ז** וכשגומר לבדוק אם בדק בליל ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר קדם שש שעות צריך <sup>[נ]</sup> לבטל כל חמץ שנשארו ברשותו ואינו רואהו. ויאמר כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו הרי הוא בטל והרי הוא <sup>[ח]</sup> כעפר. אבל אם בדק מתחלת שעה ששית ולמעלה אינו יכול לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנהיגה:

**ח** לפיכך אם לא בטל קדם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הבעור ולא בערו הרי זה עבר על <sup>(שמות יג-ז)</sup> <sup>(דברים טז-ז)</sup> 'לא יראה' ו <sup>(שמות יב-ט)</sup> 'לא ימצא' שהרי לא בער ולא בטל. ואין הבטול עתה מועיל לו כלום לפי שאינו ברשותו והכתוב עשהו כאלו הוא ברשותו לחיבו משום לא יראה ולא ימצא. וחיב לבערו בכל עת שימצאנו. ואם מצאו ביום טוב <sup>[ט]</sup> כופה עליו כלי עד לערב ומבערו. ואם של הקדש הוא אינו צריך לכפות עליו כלי שהכל פורשין ממנו:

**ההראב"ד** לפיכך אם לא ביטל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אולי סובר זה המחבר משש שעות ולמעלה בלא יראה ולא ימצא ואינו כן דשבעת ימים כתיב עכ"ל:

**מגיד משנה (ז-ח) וכשגומר לבדוק אם בדק בליל י"ד וכו'.** (דף ו':) אמר ר"י הבודק צריך שיבטל ושאלו מ"ט אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי ואמר רבא גזרה שמא ימצא גלוסקא יפיפיה דדעתיה עלויה והקשו וכי משכח לה נבטלה ותירצו דלמא משכח לה לבתר איסורא ולא ברשותיה קיימא ולא מצי מבטל לה דא"ר אלעזר שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור ברה"ר וחמץ משש שעות ולמעלה והקשו ונבטליה בארבע ובחמש בעידן בדיקה דכיר שלא בעידן בדיקה לא דכיר: **ומה שכתב רבינו ה"ז עובר בבל יראה ובל ימצא כתוב על זה בהשגות.** א"א אולי סובר זה המחבר וכו'. ואינו כן שאם עיין הר"א ז"ל בדברי רבינו העיון אשר ראוי

לכל משיג על ספר אחר לעיין לא נסתפק לו דעת רבינו בזה שהרי בבאור כתב בפתיחת הלכות אלו מצוה להשבית שאור ביי"ד שלא יראה חמץ כל שבעה ולא ימצא חמץ וכל שבעה עובר בבל יראה ובל ימצא וכן כתב ראש פ"ב מצות עשה השבתה וכל שבעה עובר בבל יראה ובל ימצא וכן כתב ראש פ"ב מצות עשה וכו'. ומה שכתב כאן כונתו לומר שאחר שש אין בטול מועיל אלא ביעור ואם לא ביערו אע"פ שבטלו משש שעות ולמעלה ה"ז עובר עליו לכשיגיע הפסח בבל יראה ובל ימצא וזה מוכרח בדברי רבינו: **ואם ממצא ביו"ט**. שם (דף ו'). אמר רב המוצא חמץ ביו"ט כופה עליו את הכלי אמר רבא אם של הקדש הוא אינו צריך מ"ט מיבדל בדיל מיניה ודעת רבינו לפי הנראה לפרשה אפילו בלא בטול ואעפ"כ אינו יכול לשרפו ביו"ט ולא לפררו לזרותו לרוח. ויש מפרשים דדוקא בשכבר בטלו קודם איסורו ואינו עובר עליו הא אם לא בטלו יכול הוא לשרפו או לזרותו לרוח ביו"ט:

**כסף משנה** **ואם ממצאו ביו"ט כופה עליו כלי וכו'.** הקשו בהגהות יבערנו במקומו והא אית ליה לרי יהודה מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ותירצו דהכא איירי בשבטלו. ולדעת ה"ה שכתב דאפילו לא ביטל עסקינן י"ל שכשהתירו הבערה שלא לצורך ה"מ בשיש צורך היום קצת וכ"ת הא איכא צורך היום כיון דאיכא מצוה ליתא דהא שריפת קדשים מצות עשה ואינו דוחה יו"ט ועוד דהא אמרינן בספ"ק דכתובות (דף ז'). דלא אמרינן מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש פי' לכל גוף אדם והכא ליכא הנאה לשום גוף. והתוס' פ"ק דכתובות תירצו דלעולם בשלא בטלו ומאי דלא שרינן לשורפו משום מתוך היינו טעמא משום דאסור לשורפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו וקשה לי על דבריהם וכי משום איסורא דרבנן שרינן ליה להשהותו ולעבור עליו בבל יראה ובל ימצא. וי"ל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם ועוד דאילו לעבור על איסור מוקצה צריך קום עשה ולעבור על בל יראה בשב ואל תעשה הוא ורצונו היה לבערו אלא שחכמים אסרוהו אינו עובר עליו דלא אמרה תורה בל יראה ובל ימצא אלא כשברשותו היה לבערו ואינו מבערו אבל אם הוא אנוס לא וזה אנוס הוא. והר"מ תירץ דלא שרינן לטלטלו משום דבעידנא דמטלטל ליה לא מקיים מצות תשביתו:

**ט** **מִי שִׁיָּצָא מִבֵּיתוֹ קִדְּם שְׁעַת הַבְּעוּר לַעֲשׂוֹת מִצְוָה אוּ לְאָכַל סְעֻדָּה שֶׁל מִצְוָה כְּגוֹן סְעֻדַת אַרוּסִין וְנִשְׂוֹאִין וְנִזְכָּר שֵׁישׁ לוֹ חֶמֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. אִם יָכוֹל לַחְזֹר וּלְבַעַר וּלְחַזֵּר לְמִצְוֹתָיו יַחְזֹר וְאִם לֹא יִבְטֹל בְּלִבּוֹ. יָצָא לְהַצִּיל מִיַּד הַגִּיס מִן הַנֶּהָר מִן הַדִּלְקָה וּמִן הַמַּפְלֵת יִבְטֹל בְּלִבּוֹ וְדִיּוֹ. יָצָא לְצַרְךָ עֲצָמוֹ וְנִזְכָּר שֵׁישׁ לוֹ חֶמֶץ**

בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יִחְזַר מִיָּד. וְעַד כַּמָּה הוּא חוֹזֵר עַד כְּבִיצָה. הֲיֵה פְּחוֹת מְכַבֵּיצָה מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ וְדִיו :

**מגיד משנה** מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור וכו'. פרק אלו עוברין (דף מ"ט). משנה ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו יבטל בלבו להציל מן הגייס ומן הנהר ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו. פי' ולא יחזור ואפילו יש שם שהות והטעם דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי ליה: **יצא לצורך עצמו וכו'.** שם לשבות שבינת הרשות יחזור מיד ועד כמה הן חוזרין ונחלקו בשיעורו במשנה ואמרו חכמים בכביצה והלכה כמותן:

**כסף משנה** מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור וכו' יצא להציל מיד הגייס מן הנהר וכו'. כתב ה"ה יבטל בלבו פי' ולא יחזור ואפילו יש שם שהות והטעם דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה וכ"כ רש"י בפירושו ולי"נ דמשום חומר סכנת נפשות אפילו אי לא הוה סגי בביטול ואפילו שיש שהות לא היו מצריכין אותו חכמים לחזור ולבער שמא יטרד בביעורו ויתבטל מהצלת נפשות. ואפשר שגם רש"י מודה בזה אלא דקושטא דמילתא קאמר דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי:

2 מי שְׁהֵנִיחַ עֵסָה מְגֻלְגֶּלֶת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וַיֵּצֵא וַיִּזְכֹּר אַחַר שְׂיָצָא וְהוּא יוֹשֵׁב לְפָנָי רַבּוֹ [ו] וְהָיָה יָרָא שְׂמָא תַחְמִיץ קִדָּם שְׂיָבֵא הָרִי זֶה מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ קִדָּם שְׂתַחְמִיץ. אָבֵל אִם הֶחְמִיצָה אֵין הַבְּטוּל מוֹעִיל כְּלוּם אֶלָּא כָּבֵר עֶבֶר עַל (שמות יג-ז) (דברים טז-ד) 'לֹא יֵרָאֵה' וְ (שמות יב-ט) 'לֹא יִמָּצֵא' וְחִיָּב לְבַעַר מִיָּד כְּשִׁיחְזֹר לְבֵיתוֹ :

**מגיד משנה** מי שהניח עיסה מגולגלת וכו'. פ"ק (דף ז'). ברייתא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יו"ט והקשו יו"ט והא בתר איסורא הוא והיכי מצי מבטל ליה ותירץ רב אחא הכא בתלמיד היושב לפני רבו עסקינן ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתירא שמא תחמיץ וקא מבטל לה מקמי דתחמיץ דיקא נמי דקתני היה יושב בבית המדרש ופירש"י ז"ל דיקא נמי דלאו בחמץ גמור דאי בחמץ גמור אפילו היה פנוי מה בידו לעשות יותר הרי אסור לטלטלה ע"כ:



**לחם משנה** מי שהניח עיסה מגולגלת בתוך ביתו ויצא וכו' הרי זה מבטלו בלבנו. אמרו שם בגמרא (דף ז') דיקא נמי דקתני וכו' ופירש רש"י ז"ל דיקא נמי וכו' דלאו בחמץ וכו' x. וא"ת לפי הפירוש שכתב ה"ה לעיל בשם הי"מ דדוקא בשביטלו קודם זמן איסורו הא אם לא ביטלו יכול הוא לזכותו וכו' איך יתישב הך דיקא נמי דהא אין לומר כאן כדפירש רש"י ז"ל מה בידו לעשות יותר הרי אסור לטלטלה דלפי דעת היש מפרשים מותר לטלטלה מאחר דלא ביטל וא"כ בידו היה לשרפה. הא לאו קושיא היא כלום דהיש מפרשים לא קאמרי הכי אלא משום דאי אפשר לו לבטלו ועובר עליו וכשאמרו בגמרא דיקא נמי ר"ל תדע לך דלא הוי כדסליק אדעתין דביטול אחר זמן איסורו מהני דאי מהני הרי בביתו נמי היה אסור לטלטלו כיון שיכול לבטלו דאפילו היש מפרשים לא אמרו כן אלא השתא לפי האמת דלא מהני ביטול אחר זמן איסורו ולכך כדי שלא יעבור יכול הוא לשורפו אבל אי הוה מהני ודאי דאסור לטלטלו:

**יא** כִּיצַד בְּעוֹר חֶמֶץ. [כ] שוֹרְפוֹ אוֹ פוֹרֵר וְזוֹרֵה לְרוּחַ אוֹ זוֹרְקוֹ לַיָּם. וְאִם הָיָה הַחֶמֶץ קָשָׁה וְאִין הָיָם מְחַתְּכוֹ בְּמַהֲרָה הָרִי זֶה מְפָרְרוֹ וְאַחַר כֵּן זוֹרְקוֹ לַיָּם. חֶמֶץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מִפְּלֵת וְנִמְצָא עָלָיו עֶפֶר שְׁלֵשָׁה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר הָרִי הוּא כְּמַבְעֵר וְצָרִיךְ לְבַטֵּל בְּלָבוֹ אִם עָדִין לֹא נִכְנְסָה שְׁעָה שְׁשִׁית. נִתְּנוּ לְעֶכּוֹ"ם קֶדֶם שְׁעָה שְׁשִׁית אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעֵר. וְאִם שָׂרְפוֹ קֶדֶם שְׁעָה שְׁשִׁית הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַנּוֹת [ט] בְּפִחְמִין שְׁלוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסֶח. אֲבָל אִם שָׂרְפוֹ מִשְׁעָה שְׁשִׁית וְלִמְעָלָה הוֹאִיל וְהוּא אָסוּר בְּהִנְיָה הָרִי זֶה לֹא יִסִּיק בּוֹ תַּנּוּר וְכִירִים וְלֹא יֵאָפֶה בּוֹ וְלֹא יִבָּשֶׁל. וְאִם בָּשֶׁל אוֹ אָפֶה אוֹתָהּ הִפֵּת וְאוֹתוֹ הִתְבַּשֵּׁיל אָסוּר בְּהִנְיָה. וְכֵן הַפִּחְמִין שְׁלוֹ אָסוּרִין בְּהִנְיָה הוֹאִיל וְשוֹרְפוֹ אַחַר שֶׁנֶּאֱסַר בְּהִנְיָה:

**מגיד משנה** כִּיצַד בִּיעוֹר חֶמֶץ שוֹרְפוֹ אוֹ פוֹרֵר וכו'. פ' כל שעה ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים אומרים מפרר וזורה לרוח או מטיל לים והלכה כחכמים וכן פסקו הגאונים שלא כדברי התוס' (דף כ"ח.) ובגמרא איבעיא להו היכי קאמר מפרר וזורה לרוח מפרר ומטיל לים או דלמא מטיל לים בעיניה ונחלקו בזה רבה ורב יוסף ואמר רב יוסף חמץ דממיס לא בעי פירור והביא שם ברייתא דתניא דבעי פירור ותירצו ר"י הא בחיטי הא בנהמא ופסק רבינו כמותו משום דמסתבר טעמיה ויש מי שפסק דאפילו נהמא בעי

פירור וכרבה : **וחמץ שנפלה עליו וכו'.** שם (דף ל"א : ) משנה חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש ובגמרא אמר רב חסדא צריך שיבטל בלבו תנא כמה חפישת הכלב שלשה טפחים ע"כ. ונכתב בהלכות : **ואם עדיין לא נכנסה שעה שישית וכו'.** שם (דף כ"א.) משנה כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות ומוכרו לנכרי ומותר בהנאתו ואמרינן בגמרא הא כל שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל מתניתין דלא כר"י דאי ר"י הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל ובהלכות וכבר פסק רב הלכה כר"י ע"כ. וכן מבואר סוף פרק ראשון : **ואם שרפו קודם שעה ששית וכו'.** מימרא שם (דף כ"א : ) אמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אפילו אחר זמנו מאי טעמא עץ בעלמא הוא : **אבל אם שרפו וכו'.** (דף כ"א :.) במשנה עבר זמנו אסור בהנאתו ובגמ' פשיטא לא צריכא לשעות דרבנן ופירש"י ז"ל שעה ששית ומוכרחה הוא ובמשנה ולא יסיק בו תנור וכירים : **ואם בישל או וכו'.** זה למד רבינו ממה שהעלו בהלכות (דף כ"ו : ) מן הגמ' שאם אפה את הפת בעצי ערלה או בקשין של כלאי הכרם שאסור לפי שיש שבח עצים בפת. **וכתב רבינו אסור בהנאה ואין לו תקנה וכן עיקר.** ואיסור הפחמין מבואר הוא כיון שחרכו אחר זמנו ועוד שאין חמץ בפסח מן הנשרפין שאפרן מותר :

**כסף משנה** כיצד ביעור חמץ וכו'. נראה שרבינו מפרש הא בחיטי הא בנהמא דחיטי שהחמיצו לא בעי פירור אלא זורקן לתוך המים ואפילו מכונסין מפני שהמים מפזרים אותם אבל נהמא בעי פירור שאין המים מחתכין אותו. כתב הטור באורח חיים שהגאונים פסקו כחכמים דאמרי מפרר וזורה לרוח או מטיל לים פירוש גם יפרר כשיזרוק לים ולא ישליכנו שם שלם כן כתב הר"ם במז"ל. ואם מה שאמר שכן כתב הר"ם במז"ל חוזר לכל מה שכתב למעלה אי אפשר שהרי רבינו בפירוש נראה מדבריו דדוקא בזורה לרוח בעינן פירור אבל לא בזריקה לים שכן כתב ואם היה החמץ קשה ואין הים מחתכו במהרה הרי זה מפררו וכו' הרי שלא הצריך פירור אלא לחמץ קשה דהיינו (בתחילת דבריו כתב איפכא וצ"ע) חיטי דרב יוסף אבל שאר חמץ לא בעי פירור. אלא ע"כ יש לנו לומר שמה שאמר וכן כתב הרמב"ם לא קאי אלא לענין מה שאמר שהגאונים פסקו כחכמים וא"ת אליבא דכ"ע במאי איפלגו ר"י ורבנן דהא כיון שהטילו לים או זרה לרוח הרי הוציאו מרשותו ולמה לי פירור לר"י בכל חמץ ולרבנן בחמץ קשה ואע"ג דאמרינן בפ"ק דפסחים ואף ר"י לא קאמר דוקא בשריפה אלא שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר מ"מ קשיא דאפילו בשעת ביעורו השבתה מיהא בעי פי' להטיל לים או לזרות לרוח ולרבנן בכל זמן נראה דבעי הטלה לים וזריחה לרוח דמדקאמר דלא אמר ר"י בשריפה אלא שלא בשעת ביעורו וכו' משמע דלרבנן לא שני להו בין שעת ביעור לשלא בשעת ביעורו ואמאי לא סגי להו בהוצאה מרשותו. וי"ל דלעולם שאני להו דבשעת ביעורו דוקא בעי זריקה אבל שלא בשעת ביעורו השבתתו

בכל דבר והא דלא מפליג התם לרבנן משום דאיירי התם אליבא דר' יהודה פריש מילי דר"י אבל אה"נ דלרבנן מתחלת שש ולמעלה שהוא זמן איסורו בעינן זריקה לים אבל קודם שש בהוצאה מרשותו סגי וזהו שכתב רבינו נתנה לעכו"ם קודם שעה ששית אינו צריך לבער שנראה שמה שכתב בתחלת הענין כיצד ביעור חמץ וכו' מיירי מתחלת שעה ששית ולמעלה או שאין שם עכו"ם ליתנו לו ורוצה לבערו קודם שעה ששית, א"נ שלא בשעת ביעורו היינו שעה ששית וכדפירש"י ושעת ביעורו היינו תחלת שביעית, או כדפי' ר"ת ושעת ביעורו היינו שעה ששית ושלא בשעת ביעורו היינו שעה שביעית והשתא ר"י ורבנן פליגי בשעה ששית אבל בשעה שביעית השבתתו בכל דבר כלומר דאפילו ר"י לא בעי שריפה אלא במפרר וזורה לרוח או מטיל לים סגי והיינו לרש"י, ולר"ת הוי איפכא דפליגי בשעה שביעית אבל בשעה ששית השבתתו בכל דבר וזה נראה עיקר יותר. ואותן בני אדם המשימים חמץ בצדי רה"ר בשעה ששית או שביעית שלא כדין הם עושים שמשהגיעה שעה ששית צריך לבערו מן העולם וכן משמע בהגהות מימוניות ופסק רבינו כרב יוסף וצריך טעם למה דהא רבה ורב יוסף הלכה כרבה בר מתלת וצ"ע. כתב הר"מ דאע"ג דידע חמץ במקום שאינו עשוי ליגלות ואינו מצוי בבית דסגי ליה בביטול היכא דבטליה מדעתיה שלא בהערמה שאין דעתו לחזור וליהנות ממנו לעולם: ] חמץ שנפלה עליו כו' ג' טפחים כו'. בגמ' (ל"א:) תנא] כמה חפישת הכלב פירושו כמה יהא מכוסה ולא נחוש בו לחפישת הכלב ג' טפחים וא"כ בג' טפחים סגי ליה. ומ"ש או יותר. דלא נימא דכי הוי יותר משלשה טפחים אפילו ביטול לא ניבעי קמ"ל. כתב הר"מ בספרים המדויקים גרסי אם עדיין לא נכנסה שעה ששית נותנו לעכו"ם ואינו צריך לבער, וי"ס דגרסי נתנו לעכו"ם קודם שעה ששית אינו צריך לבער, פי' דקיי"ל (דף כ"א.) כב"ה דכל שעה שמותר לאכול מותר למכור ואף על פי שהחמץ נשאר קיים אין בכך כלום: **ואם בישל או אפה אותה הפת וכו'.** ודוקא שהאבוקה כנגדו הרב רבי משה:

**לחם משנה** **ואם בישל או אפה אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנאה.** כתב ה"ה זה למד רבינו ממה שהעלו בהלכות וכו' לפי שיש שבח עצים בפת וכו'. ראיתי מי שהקשה דלמה ליה להרב המגיד ז"ל האי טעמא הא כיון דקיימא לן כרבנן דאמרי דחמץ בפסח הוי מן הנקברין דאפרן אסור כדאמר שם בגמרא בסוף תמורה בלאו הכי אסור דאי איצטריך בגמרא הך טעמא דשבח עצים הוא בערלה וכלאי הכרם דהוי מן הנשרפין. ול"נ דאין זו קושיא כלל דמכל מקום אף על גב דאפרן אסור מכל מקום אין לנו לאסור הפת כיון דמקלא קלי לאיסורא אלא ודאי צריך אתה לומר דטעמא הוא משום דיש שבח עצים בפת או שתאמר יש שבח האפר בפת והכל דבר אחד ולזה הוצרך הרב המגיד לומר כן:

## הלכות חמץ ומצה - פרק רביעי

**א** כָּתוּב בַּתּוֹרָה [\(שמות יג-ז\)](#) 'לֹא יֵרָאֶה לְךָ חֻמֶּץ'. יָכוֹל אִם טָמֵן אוֹתוֹ אוֹ הִפְקִיד אוֹתוֹ בְּיַד עֲכוּ"ם לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר תִּלְמוּד לֹמַר [\(שמות יב-ט\)](#) 'שֵׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם' אֶפְלוּ הִפְקִידוּ אוֹ הִטְמִינוּ. יָכוֹל לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר אֲלָא אִם כֵּן הָיָה הַחֻמֶּץ בְּבֵיתוֹ אֲבָל אִם הָיָה רְחוּק מִבֵּיתוֹ בַּשָּׂדֶה אוֹ בְּעִיר אַחֲרֵת לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר תִּלְמוּד לֹמַר [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ז\)](#) 'בְּכָל גְּבֻלְךָ' בְּכָל רְשׁוּתְךָ. יָכוֹל יִהְיֶה חַיֵּב לְבַעַר מִרְשׁוּתוֹ חֻמֶּץ שֶׁל עֲכוּ"ם אוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ תִּלְמוּד לֹמַר [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ז\)](#) לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂלֵף אִי אֶתְּהָ רֹאֶה אֲבָל אֶתְּהָ רֹאֶה שֶׁל אַחֲרִים וְשֶׁל גְּבוּהָ :

**מגיד משנה** כתוב בתורה לא יראה לך חמץ וכו'. ברייתא פ"ק (דף ה'): לפי שנאמר לא יראה וכו' ושם מבואר שאם הטמין שהוא עובר בבל יראה ובל ימצא: ומ"ש רבינו או הפקידו ביד העכו"ם אע"פ שאינו מבואר בברייתא דבר פשוט הוא וק"ו ומה חמץ של עכו"ם שחייב ישראל באחריותו חייב לבערו זה שהוא של ישראל לגמרי לא כל שכן וכמה דברים יש בגמרא מורים שאסור להפקיד חמץ ביד עכו"ם ולעבור עליו למד רבינו מהברייתא השנויה במכילתא ונחלקו בפירושה ובגרסתה רבינו והרמב"ן ז"ל שהרמב"ן ז"ל כתב בפירוש התורה שאינו עובר בלאו אלא בחמץ שלו וברשותו דאיכא תרתיה הא לאו הכי לא: יכול לא יהא עובר וכו'. זה מבואר בברייתא הנזכרת: יכול יהא חייב לבער וכו'. ג"ז שם ובשלא קבל עליו אחריות כמו שיתבאר לפנינו:

**כסף משנה** כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יכול אם טמן אותו או הפקיד אותו ביד עכו"ם לא יהא עובר עליו. כלומר דמדכתיב לא יראה משמע שריותא דטמן ומדכתיב לך משמע דוקא כשהוא בידך אבל אם הפקיד אותו ביד עכו"ם שרי ת"ל שאור לא ימצא בבתיכם דמדכתיב לא ימצא אסור אפילו טמון דהא אם יחפשו אחריו וכמטמונים יבקשוהו אז ימצאוהו ומדכתיב בבתיכם

משתמע איסורא להפקידו ביד עכו"ם שהרי המקום שמניח בו חמצו ביד עכו"ם הרי הוא ביתו :

**לחם משנה** **כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יכול אם טמן אותו וכו'.** קשה דכבר ריבה דכשהפקיד אותו ביד נכרי עובר אי"כ כל שכן כשהוא בשדה או בעיר אחרת. וי"ל דלא הוה מרבינן הפקידו ביד נכרי אלא אחר שריבה לנו הכתוב דבשדה ובעיר אחרת חייב מבכל גבולך ואחר שריבה הכתוב כן מרבינן הפקידו ביד נכרי מקרא דלא ימצא בבתיכם אבל אי לאו קרא דבכל גבולך לא הוה מרבינן הפקידו ביד נכרי. ועוד י"ל דנהי דמרבינן הפקידו ביד נכרי כשהוא בביתו ובאותה העיר אבל בשדה ובעיר אחרת מנין ת"ל בכל גבולך :

**ב** **הא למדת שהחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו אפלו טמון ואפלו בעיר אחרת ואפלו מפקד ביד עכו"ם הרי זה עובר משום (שמות יג-ז) (דברים טז-ד) 'לא יראה' (שמות יב-ט) 'לא ימצא'. חמץ של הקדש או של עכו"ם שהיה אצל ישראל אפלו היה עמו בבית הרי זה מתר מפני שאינו שלו. ואפלו היה של גר [א] תושב שיד ישראל שולטת [ב] עליו אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח. אבל צריך לעשות מחצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של עכו"ם שמא יבוא להסתפק ממנו. אבל של הקדש אינו צריך מפני שהכל פורשין מן ההקדש כדי שלא יבואו לידי מעילה :**

**מגיד משנה** **חמץ של הקדש וכו'.** שם אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ושם מפורש שאפילו נכרי שכבשתו ושרוי עמך בחצר הדין כן ומפרש רבינו נכרי שכבשתו גר תושב: **אבל צריך לעשות מחיצה וכו'.** שם (דף ו'). אמר רב חמצו של עכו"ם עושה לו מחיצה עשרה ומדברי רבינו דבשלא קבל עליו אחריות הוא וכן פירש"י ז"ל זה לשונו חמצו של עכו"ם המופקד אצלו ולא קבל עליו אחריות דאמרינן דמותר להשהותו עושה לו מחיצה בי"ד משום היכרא וזה דעת קצת מפרשים ז"ל אבל בעל העטור והרמב"ן ז"ל וקצת מן האחרונים מפרשים דבלא קבל עליו אחריות לא בעינן מחיצה עשרה אלא מפנהו לכל מקום כדי שלא יכשל בו ובקבל עליו אחריות די בייחד בית ובמחיצה עשרה דכיון דייחד לו בית לאו ברשותו הוא אע"ג דקביל עליה אחריות. זהו דעתם ז"ל: **אבל של הקדש וכו'.** כבר נתבאר זה פי"ג גבי מצא חמץ ביו"ט שבשל הקדש אינו צריך היכר :

**כסף משנה** אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים. ולא סגי ליה בכפיית כלי כדלעיל משום דמסתמא הוא הרבה שאין דרך להפקיד מועט ולא יתכסה בכלי. אי"נ התם שהוא לפי שעה סגי ליה בכפיית כלי אבל זה שצריך לעמוד כל המועד לא סגי ליה שהכלי ניטל לצורך ואתי למיכל מיניה:

**ג** עכו"ם שהפקיד חמצו אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריות שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו הרי זה חייב לבערו הואיל וקבל עליו אחריות נעשה כשלו. ואם לא קבל עליו אחריות מתר לקימו אצלו ומתר לאכל ממנו אחר הפסח שברשות העכו"ם הוא:

**מגיד משנה** עכו"ם שהפקיד חמצו וכו'. שם (דף ה' ו'). מבואר בגמרא דקביל עליה אחריות חייב לבערו וכבר כתבתי שיש סוברין שביחוד בית די אפילו קביל עליה אחריות ומן ההלכות נראה כדעת רבינו:

**לחם משנה** עכו"ם שהפקיד חמצו אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריות וכו'. הרי זה חייב לבערו. פ"ק (דף ו') אמרו ת"ר עכו"ם שנכנס לחצירו של ישראל וכו' הפקידו אצלו זקוק לבער ייחד לו בית אין זקוק לבער ע"כ. ופירש רש"י ז"ל דייחד לו בית קאי אשלא קבל אחריות ור"ת ז"ל פירש בשקבל אחריות עוד שם בגמרא אמר רב חמצו של נכרי עושה לו מחיצה יי טפחים משום היכר ואם של הקדש אינו צריך וכו' ע"כ. ותתחלף פרוש המימרא זו לפי הפירושים דלפירוש רש"י ז"ל דייחד לו בית הוא כשלא קבל אחריות הך דחמצו של עכו"ם עלה קאי ואמר דמדרבנן בעינן עוד שיעשה לו מחיצה גבוהה יי שמא יבא להסתפק וכו'. ולפי פי' ר"ת דייחד לו בית הוא כשקבל אחריות קאי עליה הך מימרא וקאמר דבייחד לו בית וקבל אחריות בעינן עוד שיעשה לו מחיצה עשרה וזה מדרבנן כדי שלא יבא להסתפק נמצא לפי פירוש זה כשקבל אחריות בעינן ליחד לו בית מדאורייתא ומדרבנן מחיצה עשרה וכשלא קבל אחריות לא בעינן מדאורייתא ייחד לו בית ולא מדרבנן מחיצה עשרה אלא מפנהו לכל מקום כדי שלא יכשל בו. ולפירוש קמא כשלא קבל בעינן ייחד לו בית מדאורייתא ומדרבנן מחיצה וכשקבל לא סגי בייחד לו בית מדאורייתא ומדרבנן מחיצה. ורבינו נראה שמסכים לפירוש רש"י ז"ל שכן כתב שכשלא קבל בעיא מחיצה עשרה טפחים וזה מבואר בדברי ה"ה אלא שדבריו סתומים ואני כתבתי ע"ד. והשתא יש לתמוה על רבינו אם דעתו הוא כך למה לא הצריך כשלא קבל אחריות שייחד לו בית אלא כתב סתם ואם לא קבל אחריות מותר לקיימו והיל"ל וייחד לו בית כמו שאמרו בגמרא בברייתא

כיון דהוא ז"ל מפרש דייחד לו בית אין לו אחריות קאי ואם היה מפרש כפירוש ר"ת זה אי אפשר משום דהכא קאמר דכשלא קבל צריך לעשות מחיצה עשרה כדפרישית ועוד דהיה לו לומר שקבל ביחוד בית סגי. ועוד קשה לפירוש רבינו ורש"י דבלא קבל סגי ביחוד בית א"כ למה הוצרכו בגמ' כשאמרו שם (בדף ה'): אמר מר יכול יטמין וכו' והקשו והא אמרת וכו' ותירצו הא בקביל [עליו אחריות] הא בלא קביל לוקמא אידי ואידי בלא קביל הא דייחד לו בית הא דלא ייחד דהשתא דחק בתרי דוחקי חדא דמוקי חדא בשקבל אחריות ואפילו ייחד ואחרת בדלא קבל וייחד והא טפי הוא עדיף לן. ועוד דלא הוה שייך לאקשוויי אפירכא דהיינו מקשינן לאיכא דאמרי דאמר הניחא למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון וכו' אלא למאן דאמר וכו' דהא כיון דלא קבל אחריות לאו גורם לממון הוא ושפיר אצטריך קרא להכי. מיהו לזה י"ל דלא רצו בגמרא לתרץ הכי משום הך יכול יטמין ויקבל פקדונות למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון איירי כדקבל אחריות דהא ודאי להכי איצטריך קרא ולהכי רצה הגמ' לתרץ דלאידך נמי איצטריך קרא להכי כדקס"ד הואיל ואיתא בעיניה ואכתי קשה קצת מה שהקשו בגמ' ללישנא בתרא אלא למאן דאמר כממון דמי לא ימצא למה לי הא אצטריך קרא לאסור אע"ג דייחד לו בית קמ"ל. ולתרץ הכל נ"ל לומר דודאי רבינו ורש"י מפרשים כמו שפירש הר"ן בשם רש"י ז"ל הפקידו אצלו מסתמא קביל עליה אחריות וכו' דהוי כמו שורך ברשותי דחייב ואם כן האחריות הוא מן הסתם אבל ייחד לו בית הוי שאומר לו הנח ולא קבל אחריות ואין זקוק לבערו ואם כן אין הדבר תלוי אלא בקבל אחריות או לא קבל ולכך לא הוצרך רבינו להזכיר כאן ייחד דייחד היינו לא קבל שא"ל הנה הבית לפניך הנח וכבר נתבאר שם בהל' שכירות פ"ב דהנה הבית לפניך לא קבל עליו אחריות כלל ולא הוי לא שומר חנם ולא שומר שכר ובזה אתי שפיר הכל דכשתירצו בגמ' הא בקביל הא בלא קביל ר"ל הא דקביל כגון שייחד לו בית. ומ"מ קשה לי דמדברי רבינו נראה שלהצריכו לבער בעינן שיקבל האחריות כשומר שכר דהוי כנגנב או נאבד וכמו שכתב אם קבל עליו אחריות שאם יאבד או יגנב וכו' וכמו שכתב הרב ב"י בשמו בטור ס"י ת"מ וא"כ אמאי קאמר בברייתא דהפקיד לו מסתמא זקוק לבער הא הפקיד בסתמא לא הוי אלא שומר חנם ושומר חנם אין זקוק לבער ואפילו תימא דאיירי בקבל אחריות מ"מ ייחד לו בית דקאמר זקוק לבער אמאי נקט ייחד לו בית דמשמע דאומר לו הרי הבית לפניך ואינו אלא שומר חנם ולא שומר שכר הוה ליה לאשמועינן אפילו דייחד והוי שומר חנם דאין זקוק לבער:

**ד** [ג] עכו"ם אַנס שְׁהֶפְקִיד חֲמִצּוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל אִם יוֹדַע  
הַיִּשְׂרָאֵל שָׁאִם אָבַד אוֹ נִגְנַב מִחֵיבוֹ לְשִׁלְמוֹ וְכוּפָהוּ וְאוֹנְסוֹ  
לְשִׁלְמֵם אֶף עַל פִּי שְׁלֵא קִבֵּל אַחֲרֵיּוֹת הָרִי זֶה חֵיב לְבַעֲרוֹ. שְׁהָרִי  
נִחְשָׁב כְּאֵלוֹ הוּא שְׁלוֹ מִפְּנֵי שְׁמִחֵיבוֹ הָאֲנָס בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ:

**ההראב"ד** עכו"ם אנס שהפקיד וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה הוציא ממאי  
דאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא כיון דאילו מיגניב או  
מיתביד ברשותיכו קאי ובעיתו לשלומי כדידכו דמי ונדמה ליה שזה  
האחריות מן האונס הוא ועל כרחם היה וא"כ במוצאי הפסח היכן היה נמצא  
שהיה אומר להם רב נחמן פוקו ואייתו לן חמירא דבני חילא והלא נשרף היה  
כשלהם אלא ודאי לא היה אונס בדבר כלל ויכולים היו להחזירו לשמירת  
עצמן כשירצו וע"כ החזירוהו להם ומוצאי הפסח נטלוהו מהם והתשלומין  
שהם מן האונס אינן כדין האחריות, עכ"ל:

**מגיד משנה** עכו"ם אנס שהפקיד חמצו אצל ישראל וכו'. שם (דף ה') אמר  
רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא כיון דאילו מיגניב או מיתביד  
ברשותיכו קאי ובעיתו לשלומי כדידכו דמי ומחייביתו לבעורי. ומפרש רבינו  
שתשלומין אלו היו שלא מן הדין אלא משמע באונס ואף על פי כן נקרא החמץ  
שלהן וצריכין לבערו או להחזירו להם קודם הפסח. ובהשגות כתוב שאין  
אחריות מן האונס אחריות שיתחייב לבערו בשביל כך וכן כתבו מקצת  
המפרשים ז"ל שזה האחריות מדין ומחק המלכות היה שהיה עליהם לפרנס  
אנשי החיל שהיו שומרים העיר. אבל בהלכות ה"ר יצחק אבן גיאת ז"ל נראה  
כדברי רבינו שכך כתוב שם פירוש אנשי החיל אולי שהיו נותנין להם קמח  
לעשות לחם ואם נגנב או אבד אין משגיחין בהן אלא פורעין אותו משום הכי  
אמר להן בעירו עכ"ל:

**כסף משנה** עכו"ם אנס וכו'. וכתב הראב"ד א"א דבר זה הוציא ממאי דאמר  
להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא וכו' (פסחים ה'): וכתב בעל  
ההשלמה אין טעם להשגה זו כי בודאי הדעת נותנת כדברי הרב ומילתא  
דאמר להו מוכחת כן דסתמא א"ל בעירו חמירא דבני חילא בין קבילו עליהם  
אחריות בין לא קבילו אלמא דאחריות מן האונס אחריות הוא דאלי"כ נימא  
להו לא תקבלו חמירא דבני חילא באחריות והאי מילתא דרב נחמן כדבריו  
כן הוא ושמא אותן בני חילא לא היו אנסים כראשונים והחזירוהו להם או  
אפילו היו אנסים הרי אמר להם רבא בעירו חמירא דבני חילא כלומר  
שיוציאוהו מרשותן ויחזירוהו להם ויהיו פטורים מאחריות או שמא האי  
חמירא דר"נ לא היה נפקד אצלם שהרי אין להם רשות בזה ולא היו מפקידין



אותו לבית אחד ואוכלים אותו בבית ישראל ואמר להם ר"נ שאע"פ שברור להם שנאפה תוך הפסח והוא חמץ של עכו"ם מותר לאחר הפסח כר"ש:

**לחם משנה עכו"ם אנס שהפקיד חמצו אצל ישראל וכו'.** כתב ה"ה x שכונת הראב"ד ז"ל שהאחריות אינו מצד האונס אלא שחוק המלכות הוא כשנותנים להם קמח והם עושים הפת שכל זמן שהפת בידם הם יקבלו האחריות ואם נגנבו או נאבדו חייבים לשלם ויש כאן השגה וצריך להבינה וכן כתוב שם ונדמה לו שזה האחריות מן האונס הוא ועל כרחו היה וא"כ במוצאי הפסח איך היה נמצא שהיה אומר להם רב נחמן פוקו ואייתו לן חמירא דבני חילא וכו' אלא ודאי לא היה אונס בדבר כלל ויכולים היו להחזירו ע"כ. ולכאורה קשה דאפילו שיהיה האחריות מן האונס מ"מ אתי שפיר מה שאמר פוקו ואייתו לן חמירא דבני חילא וכו' שאפשר שהיו מחזירין לו קודם הפסח וכמו שתירץ הוא עצמו וכמו שכתב ה"ה בעד רבינו שכתב או להחזירו קודם הפסח וכו'. ונראה שהוא ז"ל סבר כדברי רבינו שהוא מפרש בגמרא חמירא דבני חילא שהיו מפקידין אצלו חמץ כדי שישמרוהו על כרחם ויתחייבו בגנבתו והוא דומה לדין זה שכתב עכו"ם אנס שהפקיד וכו' וזהו שכתב בתחלת ההשגה זה הוציא ממאי דאמר רבא וכו' ולכך הוקשה לו שכיון שהאנס היה נותן לו זה הפת לשומרו נראה ודאי שלא היה יכול להחזירו קודם הפסח להם דהם מכריחים להם שישמרוהו לכך פירש ודאי שאין אונס בדבר בשמירה כלל אלא בני החיל נותנים להם קמח והיו עושים הפת וכל זמן שהיה הפת בידם היו חייבים באחריותו מדין המלכות אבל כשהחזירוהו היו פטורים ויכולים היו להחזירו להם בכל עת שירצו כדי שהם ישמרו וז"א לשמירת עצמן. זה נראה שהבין הראב"ד ז"ל בדברי רבינו ז"ל. אבל רבינו ז"ל נראה שהוא מפרש דבני החיל היו נותנים קמח והם היו עושים הפת ולא היו מכריחים שישמרו אלא כל זמן שהם רוצים להחזירו מקבלים אותו אבל כל זמן שהוא בידם חייבים לשלם שלא מן הדין אלא מחמת האונס ולכן היו יכולים להחזירו קודם הפסח וזה ג"כ הבין ה"ה ז"ל בדברי רבינו ז"ל:

**ה** יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרְהִין חֲמֵצוֹ אֶצֶל הָעֲכוּוֹיִם אִם אָמַר לוֹ אִם לֹא הִבֵּאתִי לָךְ מְעוֹת מִכָּאן וְעַד יוֹם פְּלוּנֵי קִנְיָה חֲמֵץ זֶה מְעַכְשׂוֹ הָרִי זֶה בְּרִשׁוֹת הָעֲכוּוֹיִם וְאוֹתוֹ הֶחְמָץ מִתֵּר לְאַחַר הַפֶּסַח. וְהוּא שְׂיִהְיֶה אוֹתוֹ זְמַן שֶׁקָּבַע לוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח. וְאִם לֹא אָמַר לוֹ קִנְיָה מְעַכְשׂוֹ נִמְצָא אוֹתוֹ הֶחְמָץ כְּאֵלוֹ הוּא פְּקֻדוֹן אֶצֶל הָעֲכוּוֹיִם וְאִסוּר בְּהִנְיָה לְאַחַר הַפֶּסַח:

**ההראב"ד** **ישראל שהרהין וכו'.** כתב הראב"ד לא נהיר ולא צהיר אלא אפילו לא הגיע זמנו עד לאחר הפסח אינו עובר עליו ואם הגיע זמנו קודם הפסח אפי' לא אמר מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לעכו"ם ע"כ: ל

**מגיד משנה** **ישראל שהרהין את חמצו וכו'.** משנה פרק כל שעה (דף ל'): עכו"ם שהלוח את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה ובגמרא (דף ל"א:) העמיד רבא כגון שהרהינו אצלו ואמר לו קנה מעכשיו וכן מבואר בהלכות והטעם שאנו צריכין מעכשיו לפי שעכו"ם מישראל אינו קונה משכון כדאיתא בגמ' ולפיכך אע"פ שהרהינו אצלו אי לא אמר מעכשיו לא קנה. וסובר רבינו דבעינן טפי שיהיה הגעת הזמן קודם הפסח הא לאו הכי אע"פ שכשעבר פסח ולא פדאו ישראל איגלי מילתא דלמפרע של עכו"ם היה כיון שבפסח היה ביד ישראל לפדותו אמרינן הואיל ואי בעי לפדותו הרי הוא שלו השתא נמי אסור וזהו דעת רבינו אפרים ז"ל והזקיקום לזה דברי התוספתא שאמרה עכו"ם שהלוח את ישראל על חמצו ואמר לו אם לא באתי מכאן עד קודם הפסח הרי הוא מכור לך וכו' אלמא דבעי הגעת זמן קודם הפסח. ובהשגות. א"א לא נהיר ולא צהיר ולא בהיר וכו'. דעת הר"א ז"ל שיש אסמכתא במשכון כמו שכתב פי"א מהל' מכירה אלא שבעכו"ם קונה ואין בו דין אסמכתא ודעת רבינו בהפך שאין דין אסמכתא במשכון כמו שנתבאר שם אבל עכו"ם מישראל אינו קונה וכן הוא בגמרא דלכולי עלמא קלישא קנית עכו"ם מישראל ואם כדברי הר"א ז"ל דכל שהגיע זמן קודם הפסח אפילו בלא מעכשיו קנה עכו"ם למה טרח בגמ' לאוקומי למתניי בדאמר ליה מעכשיו לוקמיה שהגיע זמן קודם הפסח. ויש לדחות בזה דמשום דמתניתין סתמא מיתניא העמידוה במעכשיו. ואני סובר שרבינו והרב ר' אפרים סוברים דמתניי דוקא דקודם הפסח הגיע זמן מדקתני אחר הפסח מותר בהנאה ומשמע דמיד אחר הפסח מותר. וא"א לומר בשקבע אחר הפסח דאכתי עד הגעת זמן ודאי לדברי הכל אינו מותר והיה לו לומר הגיע זמן ולא פדה מותר. וכן אין לפרש שקבע לו זמן בתוך הפסח דודאי ישראל לא קבע זמן לפדות חמצו בתוך הפסח שיחוייב לבערו אלא ודאי בקודם הפסח הוא והן דברי התוספתא. ומ"מ דעת רוב האחרונים ז"ל כדברי הר"א ז"ל בחלוק הראשון דכל שאמר לו מעכשיו אפילו הגיע זמן אחר הפסח מותר וכן נראה מן ההלכות שהכל תלוי במעכשיו וכן נראה מדברי הרב אבן גיאת ז"ל וזה עיקר וכ"כ בעל העטור ורבינו לא כתב סוף המשנה ישראל שהלוח את העכו"ם על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה והטעם לפי שנראה שהוא פוסק כסתם מתניי דישראל מעכו"ם קונה משכון וכו"מ דאמר הכין בגמרא וכדין ישראל מישראל הלכך חייב באחריותו וכבר נתבאר שחמצו של עכו"ם ברשות ישראל וחייב ישראל באחריותו שחייב לבערו כנ"ל:

**לחם משנה** ישראל שהרהין חמצו אצל העכו"ם אם אמר לו וכו'. רבינו כתב

והוא שהגיע הזמן קודם הפסח ונראה טעמו כמו שאמר ה"ה ז"ל וא"ת להר"א ז"ל שאמר שאפילו לא אמר לו מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לעכו"ם הרי אמרו בגמרא דעכו"ם מישראל לא קני. וי"ל דמ"ש כן הוא לענין שאינו קונה המשכון אבל לעולם אע"פ שאינו קונה המשכון אם התנה עמו שיקנה לזמן פלוני והגיע הזמן ובא דקני אפילו עכו"ם ועוד דקני טפי מישראל משום דאין אסמכתא לעכו"ם. ורבינו סבר דאע"פ שאין אסמכתא במשכון מ"מ עכו"ם לא קני משום דעכו"ם מישראל לא קני בין במשכון בין בהגעת זמן ובמעכשיו בעינן הגעת זמן קודם הפסח מפני דכיון דעכו"ם מישראל אינו קונה משכון ואין לו קנין בחמץ (ההלואה) אמרינן הואיל ובעי לפדותו ישראל הרי הוא שלו השתא נמי אסור אבל אם היה קונה משכון ודאי דלא הוה מהני לך הך טעמא דהואיל ובידו וכו' וז"ש ה"ה ולפיכך אע"פ שהרהינו כו'. וא"ת ולרבינו כשהקשו בגמ' (דף ל"א) תנן עכו"ם שהלוה וכו' א"א בשלמא וכו' אמאי לא תירצו דמותר בהנאה משום דהגיע זמן קודם הפסח דהשתא לא אסיק אדעתיה דעכו"ם מישראל אינו קונה משכון לומר דאעפ"כ לא מהני. וי"ל דאדרבה משום דאסיק אדעתיה דעכו"ם מישראל קונה משכון אין הפרש בין עכו"ם לישראל מש"ה הוה סליק אדעתיה דמתנני איירי בין קודם הפסח בין לאחר הפסח וכן המתרץ כשתירץ כשהרהינו אצלו היה סבור דעכו"ם קונה משכון ולכך ודאי אפילו דהגיע זמן אחר הפסח מותר דהרי עכו"ם קנה משכון, אבל לפי המסקנא דעכו"ם אינו קונה משכון ודאי דבעינן הגעת זמן קודם הפסח וכדכתב ה"ה ז"ל. וא"ת לרבינו כשהקשו לימא כתנאי ישראל שהלוה כו' למה הוצרכו להעמיד בשהרהינו דבכי הא מקשה ליה בתר הכי מתניתין דעכו"ם שהלוה לישראל וכו' לוקמה בשלא הרהינו והגיע זמן קודם הפסח אבל בהרהינו אפילו עכו"ם קני ונימא דיש חילוק בין עכו"ם לישראל להיכא דלא הרהינו דכי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה הוא בישראל דקני אבל בעכו"ם אע"ג דהגיע הזמן קודם הפסח מר סבר עכו"ם וישראל שוים וכיון דהגיע זמן קנאו אע"פ שלא הרהינו ומר סבר דיש חלוק דבישראל קני ועכו"ם לא קני אע"פ שהגיע זמן. וי"ל דכיון דאתית לחלק בין עכו"ם לישראל אין סברא לומר דלא תחלק במשכון דהא מטעמא דאתית לחלק בין ישראל לעכו"ם משום דאליס קניניה דישראל עכו"ם במשכון נמי נימא הכי דקרא דולך צדקה תהיה בישראל איירי ודוקא ישראל אליס קניניה אבל עכו"ם לא: **כתב** ה"ה ואם כדברי הר"א ז"ל דכל שהגיע כו' אפשר לתרץ לזה משום דלהאי תירוצא דמעכשיו איכא מנא תימרא דאמרו התם מנא תימרא דתני עכו"ם שהרהין פת וכו' ואתי שפיר הברייתא בחלוק המעכשיו דברייתא הכי משמע דקאמר הגעתך ופי' מעכשיו אבל בין הגיע זמן קודם הפסח ללא הגיע קודם הפסח לא מיישב האי חילוק בברייתא דברייתא בחדא גוונא איירי. עוד כתב

הייה ז"ל ויש לדחות דמתניתין סתמא מיתניא. וא"ת מאי חזית משום דסתמה מתניי לאוקמה בין קודם זמן בין לאחר זמן וכדאמר מעכשיו אדרבה לוקמה בשהגיע קודם הזמן ובין דאמר מעכשיו ובין דלא אמר מעכשיו וי"ל דטפי עדיף לאוקמי אוקימתא בענין ההלואה היאך היתה יותר מאוקימתא בענין הדבר שאירע אחר ההלואה דהגעת הזמן הוא ענין שאירע אחר ההלואה אם הגיע הזמן קודם הפסח אם לאו ומתניי הוה ליה לפרושי והגיע זמן קודם הפסח אבל ענין ההלואה מה שדברו ביניהם לא חש מתניי לפרושי אלא אמר עכו"ם שהלוח סתמא. עוד כתב שהכל תלוי במעכשיו כו' כלומר אם אמר מעכשיו בין הגיע זמן קודם בין לא הגיע קודם מהני כדעת הר"א ז"ל ואם לא אמר מעכשיו אפילו הגיע הזמן קודם לא מהני שלא כדעת הר"א ז"ל. והטעם לפי שהוא נראה שפוסק כסתם מתניתין. וא"ת מני"ל להי"ה דסתם מתניתין דקאמרה וישראל שהלוח את עכו"ם כו' קאמר כמתניי דישאל מעכו"ם קונה משכון הא סיפא דמתניי איירי במעכשיו דומיא דרישא דאי בלא מעכשיו אפילו עכו"ם שהלוח לישראל אסור וא"כ כיון דסיפא דמתניי איירי במעכשיו נימא דמאי דקונה משום דאמר מעכשיו דומיא דרישא דאע"ג דאינו קונה משום דאמר מעכשיו סגי. וי"ל דמשמע ליה להי"ה ז"ל דסיפא דמתניי הוא דין כולל בין דאמר מעכשיו בין דלא אמר מעכשיו דכל היכא דמצינו לאוקמי הדין כולל מוקמינן כסתם מתניתין :

**1** יִשְׂרָאֵל וְעִבְיִים שֶׁהָיוּ בְּאֵין בְּסִפִּינָה וְהָיָה חֶמֶץ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְהִגִּיעָה שָׁעָה חֲמִישִׁית הָרִי זֶה מוֹכְרוֹ לְעִבְיִים אוֹ נוֹתְנוֹ לוֹ בְּמִתְנָה וְחוֹזֵר וְלוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ אַחַר הַפֶּסַח. [ד] וּבִלְבַד שִׁיתַּנְנוּ לוֹ מִתְנָה גְמוּרָה :

**2** אוֹמֵר יִשְׂרָאֵל לְעִבְיִים עַד שְׁאַתָּה לוֹקַח בְּמִנָּה בּוֹא וְקַח בְּמֵאֲתָיִם. עַד שְׁאַתָּה לוֹקַח מֵעִבְיִים בּוֹא וְקַח מִיִּשְׂרָאֵל שְׂמָא אֶצְטַרְדָּ וְאֶקַּח מִמֶּךָ אַחַר הַפֶּסַח. אָבֵל לֹא יִמְכֹר וְלֹא יִתֵּן לוֹ עַל תְּנָאִי. וְאִם עָשָׂה כֵּן הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל בֵּל יִרְאֶה וּבֵל יִמָּצֵא :

**מגיד משנה (ו-ז) ישראל ועכו"ם שהיו באין בספינה וכו'.** תוספתא. ומה שכתב ואם עשה כן ה"ז עובר וכו' הוא כפי דעתו שכתב שהמפקיד חמצו ביד עכו"ם עובר בלאו כנזכר בראש הפרק :

**לחם משנה** ולא יתן לו. נראה שהוא הפך מ"ש ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה :

**ח** [ה] תַּעֲרֹבֶת חֲמֵץ עוֹבְרִין עָלֶיהָ מְשׁוּם בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא. כְּגוֹן הַמּוֹרֵס וְכוּתָח הַבְּבִלִי וְשֶׁכֶר הַמְּדִי שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ מִן הַקֶּמַח. וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ מְדַבְּרִים הַנְּאֻכָּלִים. אֲבָל דְּבַר שֵׁישׁ בּוֹ תַּעֲרֹבֶת חֲמֵץ וְאֵינוֹ רְאוּי לְאֲכִילָה הֲרִי זֶה מְתָר לְקִיּוֹמוֹ בְּפֶסַח :

**כסף משנה** תַּעֲרֹבֶת חֲמֵץ עוֹבְרִין עָלֶיהָ וכו'. כתב הרב המגיד כבר נתבאר בפרק ראשון וכו'. ולי יותר מתיישב אצלי פירוש ה"ר משה כהן דאע"ג דללקות על אכילתו בעיא כזית בכדי אכילת פרס לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא בבציר מהכי סגי והטעם משום דלענין אכילה כל שהוא פחות מכזית בכדי אכילת פרס ה"ל כאילו אכל חצי זית היום וחצי זית למחר ואינו לוקה שכלל הוא בידינו שכל שאכל כזית איסור ושהה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס אין לוקין עליו אבל לעבור עליו בבל יראה כיון שעוברין על התערובת מאחר שיש כאן כזית מה לי שיהיה בכדי אכילת פרס או יותר מאכילת פרס. ומה שהביא ה"ה ראייה ממה שכתב כאן רבינו כגון כותח הבבלי וכו' אותן שהזכיר פ"א (שאיין) [שיש] בהם כזית בכדי א"פ לאו ראייה היא שהרי ה"ה בעצמו כתב שם בהשיבו להשגת הראב"ד ואני אומר שאין זו השגה שרבינו כבר ביאר הדין במה הוא תלוי ובאר דדוקא כשאכל באלו כזית בכדי אכילת פרס אע"פ שבדרך אכילתן אין שם השיעור הזה לפי דרכן של בני אדם ולזה כתבו בה"ל כגון כותח הבבלי מ"מ אם אכלו ודאי לוקה, עכ"ל. הרי שהוא אומר דלפי דרכן של בני אדם בכותח וכיוצא בו אין בהם כזית בכדי אכילת פרס ובפרק א' לפי שהוצרך לחלק בין יש בהם כזית בכדי א"פ לאין בהם נקט יש בהם כזית ברישא והדר אמר דכי אין בו כזית אינו לוקה וכן דרך המדברים למינקט הן קודם ללאו אבל הכא נקיט סתמא לפי דרכן של בני אדם שאין בו כזית בכדי אכילת פרס ועוד שכיון שלמעלה בפ"א חילק בין יש בו כזית בכדי אכילת פרס לאין בו וכאן כתב סתם הא ודאי לא שני ליה לענין זה בין יש בו כזית בכדי אכילת פרס לאין בו :

**לחם משנה** תַּעֲרֹבֶת חֲמֵץ עוֹבְרִין עָלֶיהָ מְשׁוּם בַּל יִרְאֶה וּבַל יִמָּצֵא. ריש פרק ואלו עוברין (דף מ"ב) כו' ופ"י רש"י ז"ל ואלו עוברים עליה כו' כן כתב ה"ה ז"ל. וא"ת למה ליה לה"ה לומר דרבינו מפרש כפירוש רש"י כיון שהוא סבור דדעת רבינו הוא דמה שעובר בבל יראה הוא היכא דאיכא כזית בכדי א"פ אפילו יפרש כפירוש התוספות מאי אלו עוברים ר"ל עוברים מעל השלחן אבל ליכא לאו בשהייה אתי שפיר דע"כ לא קאמרינן הכי אלא משום דבגמרא לא מרבינן ליה מכל מחמצת ואפילו באכילה לית לן איסורא אלא מרבויה דכל ולהכי בשהייה דליכא רבויה ליכא לאו אבל בכזית בכדי א"פ דאיכא רבויה

ודאי דאיסורו בשהייה כחמץ גמור. וי"ל דה"ה לא כתב כן אלא מפני שיש פי אחר בדעת רבינו דאפילו בדליכא כזית בכדי אי"פ חייב בשהייה וכדכתב לקמיה בשם הרמ"ך ואם היה מפרש רבינו כפי התוספות אין מקום לפי זה כלל דהא אפילו לר"א ליכא לאו בשהייה בדליכא כזית בכדי אי"פ כ"ש לרבנן אבל אם יפרש כפי רש"י ז"ל יש מקום לשני הפירושים ולהכי כתב ה"ה דיש לומר דרבינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל ולהכי כונתו צריכה עיון אם הוא כפירוש הראשון או כפירוש השני:

**ט** כיצד. ערבת העבדנין שנתן לתוכה קמח ועורות אפלו נתנו שעה אחת קדם הבעור הרי זה מתר לקימו. ואם לא נתן העורות ונתן הקמח קדם שלשה ימים לשעת הבעור מתר לקימו שהרי נפסד והבאיש. תוך שלשה ימים חייב לבער:

**מגיד משנה (ח-ט) תערובת חמץ עוברין עליה וכו'.** ראש פרק שלישי (דף מ"ב.) אלו עוברין בפסח כותח הבבלי וכו' ופירש רש"י ז"ל אלו עוברין עליהן בבל יראה ובל ימצא וכן פירשו הגאונים ז"ל וכבר נתבאר פ"א שרבינו פוסק שאין בתערובת חמץ לאו באכילתו אי"כ אכל כזית חמץ בכדי אכילת פרס ובודאי לדבריו ה"ה שאינו עובר עליו אלא בתערובת שיש בו כזית בכדי אי"פ וזהו שכתב כגון כותח הבבלי וכו' אותן שהזכיר פ"א שיש בהן כזית בכדי אי"פ וזה הפסק הוא עיקר. ויש מן הגאונים סוברין שאפילו בפחות מכן עובר עליו וגם ראיתי מי שמפרש דברי רבינו כך שאע"פ שאינו עובר באכילתו חייב בביעורו שהרי יש כזית חמץ שם ואע"פ שהוא מעורב בכמה זיתים עובר הוא על קיומו. כך פירש דברי רבינו הרב ר' משה הכהן ז"ל וסייע דברי רבינו בדעת זו. וכונת רבינו צריכה לי עיון: **אבל דבר שיש בו תערובת וכו' כיצד עריבת העבדנין.** ברייתא פרק אלו עוברין (דף מ"ה) ת"ר עריבת העבדנין שנתן בתוכה קמח תוך שלשה ימים חייב לבער אחר שלשה ימים אין חייב לבער אמר ר' נתן בד"א שלא נתן בתוכה עורות אבל נתן לתוכה עורות אפילו תוך שלשה אין צריך לבער אמר רבא הלכה כר' נתן אפילו יום אחד אפילו שעה אחת ע"כ בגמ':

**ז** \* וכן הקילור והרטיה והאספלגנית והתריא"ק שנתן לתוך חמץ מתר לקימן בפסח שהרי נפסדה צורת הקמץ:

**ההראב"ד** **וכן הקילור וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש דמאחר קבל ומטעם אחר ולא מטעמו :

**מגיד משנה** **וכן הקילור והרטיה והאספלנית וכו'.** תוספתא הקלור והאספלנית והרטיה שנתן לתוכן קמח אין צריך לבער והובאה בהלכות וכתב רבינו האי גאון וכ"ש תריא"ק שאינו צריך לבער ונתבארו דברי רבינו. ובהשגות א"א זה שבוש דמאחר קבל ומטעם אחר ולא מטעמו עכ"ל. ואין בדברים אלו טעם :

**לחם משנה** **וכן הקילור והרטיה והטריאק"ה וכו'.** בהשגות כתוב זה שבוש דמאחר קבל הטעם כו'. כונתו לומר דאין הטעם אלא מפני שנפסל מן הכלב כמו שכתב לקמן בהשגה אחרת :

**יא** \*הַפֶּת עֲצָמָה שְׁעַפְשָׁה וְנִפְסְלָה מִלְּאֹכֶל הַכֶּלֶב וּמְלוּגָמָא שְׁנִסְרַחָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעַר. \*בְּגָדִים שְׁכַבְסוּ [ח] אוֹתָן בְּחֶלֶב חֹטָה וְכֵן נִירוֹת שְׁדַבְּקוּ אוֹתָן בְּחֶמֶץ וְכֹל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה מִתֵּר לְקִיּוֹן בְּפֶסַח וְאִין בְּהֵן מְשׁוּם (שְׁמוֹת יג-ז) (דְּבָרִים טז-ד) 'לֹא יֵרָאֶה' (שְׁמוֹת יב-ט) 'לֹא יִמָּצֵא' שְׁאִין צוֹרֵת הַחֶמֶץ עוֹמְדָת :

**ההראב"ד** **הפת עצמה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי מפרש בשנסרחה ולבסוף נתחמצה עכ"ל : **בגדים שכבסו וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אין זה טעם אלא שכבר נפסל מן אכילת הכלב ועל כל זה שהוא כמו שיחדוהו לישיבה וטח פניו בטיט עכ"ל :

**מגיד משנה** **הפת עצמה שעפשה וכו'.** ברייתא שם (מ"ה :) וכבר בארתי דין זה פ"א : **ומלוגמא של חמץ שנסרחה וכו'.** תוספתא בהלכות מלוגמא שנסרחה אינו צריך לבער ע"כ. ובהשגות א"א בירושלמי מפרש בשנסרחה ולבסוף נתחמצה ע"כ. ובאמת שכן הוא בירוש' ולא הביאו בהלכות וגם רבינו לא כתבו לפי שדברי הירוש' הם בנתחמצה בפסח ובכה"ג בעינן נסרחה ולבסוף נתחמצה ודברי התוספתא הם בנסרחה קודם הפסח דכי אתא פסח לא חל עליה איסור חמץ דהא הות סרוחה והוה לה כפת שעפשה ונפסלה מלאכול לכלב דודאי נתחמצה ולבסוף עפשה. ואפשר דמלוגמא שנסרחה אינה ראויה אף לכלב וכן עיקר ולזה סתמו ההלכות ורבינו : **בגדים שכבסו אותן בחלב חטה וכו'.** מ"ש רבינו וכן ניירות שדבקו אותן בחמץ אינו מה שנוזר (מ"ב.) בגמי קולן של סופרים דהתם אסור לקיימו והוא קודם שדבקו בו הניירות שהרי הוא נוקשה בעיניה ואסור לקיימו אלא דברי רבינו הם אחר

שדבקו בו הניירות וה"ל כעריבה שנתן לתוכה עורות. וז"ש רבינו שאין צורת החמץ עומדת. ודבר ברור הוא שאחר שנתדבקו מותר לקיימן. ובהשגות א"א אין זה טעם אלא שכבר נפסל וכו'. ואין בסתירה טעם ודברי רבינו הכרח :

**לחם משנה מלוגמא (של חמץ)** . לשון ה"ה נראה דהוה ליה כפת שעיפשה וכו'. כלומר ואע"ג דראויה לכלב מ"מ כיון שהיא מלוגמא שאינו פת גמור דמי להתם דהתם נמי גבי חימצה ולבסוף עיפשה ואפילו דמלוגמא כו' ר"ל או אפשר דהתם והכא שוים והכא נפסלה אפילו מלאכול לכלב וכן עיקר : **בגדים שכבסו אותן בחלב חטה וכו'**. כתב ה"ה שהם נוקשה בעינייהו ואסור לקיימן וא"ת הא קי"ל כרבנן דליכא לאו בתערובת חמץ ולא בחמץ נוקשה ואפילו ר' אליעזר לא פליג אלא בתערובת אבל בחמץ נוקשה מודה כדאמרו בגמרא תניא כוותיה וכו'. וי"ל דמ"מ איסורא איכא כדכתב הטור ז"ל וכיון דאיכא איסורא מדאורייתא ודאי דאיכא איסור שהייה מדרבנן כדמשמע שם מדברי הרב ב"י שהקשה על הטור כפי הסברא הזאת : [כתב עוד ה"ה] ודוקא בחמץ שיש בו כזית וכו'. וא"ת אם נאמר כפי הרמ"ך בדברי רבינו דס"ל דאיכא איסור בשהייה אפילו בדליכא כזית בכדי א"פ אי אפשר לומר דהמקיים תערובת אסור דא"כ לפי טעם רבינו בהל' מאכלות אסורות פטור דהטעם דהחמץ אין לו בטול משום דהוי דבר שיש לו מתירין קשה דהתינח בשיש משהו דלא בטיל מהאי טעמא אבל כשיש כזית אפילו שיהיה בכמה זיתים אסור לקיימו ואם המקיים התערובת אסור הא הוי דבר שאין לו מתירין אחר הפסח דתערובתו אסור לאחר הפסח כיון דקיימו בשלמא לה"ה ז"ל דס"ל דדוקא אי איכא כזית בכדי א"פ ודאי דלא שייך לומר בכזית בכדי א"פ לבטל דהא ודאי אין שיעור ששים לבטלו ואי כזית בכמה ביצים הוי דבר שיש לו מתירין. וכי תימא אין דין זה אלא לפירוש ה"ה בדברי רבינו אבל לפי הרמ"ך ודאי דס"ל כדברי רבינו דמקיים התערובת מותר זה אי אפשר דהא ה"ה נסתפק בדעת רבינו ז"ל אם כונתו כפי הרמ"ך ומ"מ כתב דין זה לקמן פשוט לדעתו משמע דלכל הפירושים איתניא. וי"ל דמכל מקום אין זו סברא דפחות מכזית לא ליבטיל משום דהוי דבר שיש לו מתירין וכזית ליבטיל ולהכי לא פלוג ואמרו דכזית לא ליבטיל. ומ"ש ה"ה שנראה מדברי רבינו דין זה לא ראיתי טעם ברור בדברי רבינו אלא משום דסתם ולא כתב דתערובת חמץ מותר :

**יב** דָּבָר שֶׁנִּתְעַרַב בּוֹ חֲמֵץ וְאֵינוֹ מֵאֲכָל לְאָדָם כָּלָל. או שְׁאֵינוֹ מֵאֲכָל כָּל אָדָם כְּגוֹן הַתְּרִיא"ק וְכִיוּצָא בּוֹ אֶף עַל פִּי שְׁמֵתָר לְקִיּוֹמוֹ אָסוּר לְאָכְלוֹ עַד אַחַר הַפֶּסַח. וְאֶף עַל פִּי שְׁאֵין בּוֹ מִן הַחֲמֵץ אֲלָא כָּל שֶׁהוּא הָרִי זֶה אָסוּר לְאָכְלוֹ :



**מגיד משנה** **דבר שנתערב בו חמץ וכו'.** מבואר בגמ' (דף ל'). דחמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשהו כמו שכתבתי פ"א והרבה מהגאונים כדעת רבינו שאפילו נתערב כמה זמן קודם הפסח אסור לאכלו בפסח שחוזר וניעור וכ"כ בהלכות ה"ר יצחק ו' גיאת ז"ל. ויש מן האחרונים חולקים בזה ואומרים דכל שנתערב קודם זמנו אינו חוזר וניעור ואין איסורו במשהו וכדברי הגאונים ראוי לנהוג ולהחמיר. ודע שדין תערובת חמץ הוא כדין שאר תערובות אלא שמה שאוסר בשאר תערובות פחות מששים אוסר בחמץ במשהו אבל אם בשאר תערובות לא היה צריך ששים אלא קליפה או נטילת מקום כמו שאבאר בה"ל מאכלות אסורות אף בחמץ כן ר"ל שחם בחם בלא רוטב די בקליפה שאם נגע ככר חמץ בככר מצה ושניהם חמין ואין שם דבר המפעפען לא אסר אלא מקום מגעו בלבד לפי שאינו מבליע יותר וזה ברור כתבוהו המפרשים ז"ל ושם בהלכות מאכלות אסורות יתבאר דיני התערובת בארוכה. ותערובת חמץ שעבר עליו הפסח נראה מדברי רבינו שכיון שהוא עובר עליו ודאי אסור הוא לאחר הפסח וכשאמרו כי קניס ר"ש ה"מ בעיניה אבל ע"י תערובת לא ר"ל שאם עבר הפסח על חמץ ואח"כ נתערב מותר לפי שבתערובת זה לא נעשה איסור ולא עבר עליו הפסח אבל בתערובת שעבר עליו הפסח כיון שהיה מחוייב לבערו ועבר עליו אסור ויש מפרשים שכתבו כן. ודוקא בחמץ שיש בו כזית בכדי א"פ שעובר עליו כפי מה שכתבתי למעלה:

## הלכות חמץ ומצה - פרק חמישי

**א** אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני דגן בלבד. והם שני מיני חטים שהן החטה והכסמית. ושלושה מיני השעורים שהן השעורה ושבבת שועל והשפון. אבל קטניות כגון ארז ודחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ אלא אפלו לש קמח ארז וכיוצא בו ברותחין וכשהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמץ הרי זה מתר באכילה שאין זה חמוץ אלא סרחון:

**מגיד משנה** אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת המינין וכו'. פרק כל שעה (דף ל"ה.) אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשבולת שועל ובשיפון ובגמרא הני אין אורז ודוחן לא מנא ה"מ אמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני דברים הבאין לידי חמוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יצאו אלו שאינן באין לידי חמוץ אלא לידי סרחון:

**ב** חֲמֵשֶׁת מִיְּנֵי דָגָן אֱלוֹ אִם לֶשֶׁן בְּמֵי פְרוֹת בְּלֶבֶד בְּלֹא שׁוּם מַיִם לְעוֹלָם \* אֵין בָּאֵין לְיַדִּי חֲמוּץ אֶלָּא אֶפְלוּ הַנִּיחָן כָּל הַיּוֹם עַד שְׁנֵת־פַּח הַבָּצֵק מִתֵּר בְּאֶכִּילָה שְׂאֵין מִי [א] פְרוֹת מִחֲמִיצֵין אֶלָּא מִסְרִיחִין. וּמֵי פְרוֹת הֵן כְּגוֹן יֵין וְחֶלֶב [ב] וְדָבֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת וּמֵי תַפּוּחִים וּמֵי רְמוֹנִים וְכָל כֵּיוֹצֵא בָהֶן מְשֻׁאָר יֵינוֹת וְשֶׁמֶנִּים וּמְשֻׁקִין. וְהוּא שְׁלֹא יִתְעַרֵב בָּהֶן שׁוּם מַיִם בְּעוֹלָם. וְאִם נִתְעַרֵב בָּהֶן מַיִם כָּל שֶׁהוּא הָרִי אֱלוֹ מִחֲמִיצֵין:

**ההראב"ד** אין (אסור) [באין] וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים בו דנהי דאין עושין חמץ גמור ואין חייבים על חמוצו כרת אבל נוקשה מיהת הוי ואסור עכ"ל:

**מגיד משנה** חמשת מיני דגן אלו וכו'. שם אמר ר"ל עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חמוצה כרת ואמרינן טעמא משום דה"ל מי פירות ומי פירות אין מחמיצין. וכתבו רוב המפרשים דלאו דוקא כרת אלא אפילו איסורא ליכא והביאו לזה ראיות. ובהשגות א"א אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים וכו'. ודעת רש"י ז"ל כך היא וכבר דחו אותו בתוספות ובעטור בראיות ברורות ודעת הגאונים ז"ל ג"כ כך היא שמי פירות אין מחמיצין כלל ואפילו לכתחלה אין בו שום חשש וכן נהגו ועיקר: **והוא שלא יתערב בהן וכו'.** זה מבואר בירושלמי ומבואר (דף ל"ו.) בגמרא בברייתא דאין לשין את העיסה ביין ושמן ודבש דע"י מים מחמיצין. וכן במשנת אלו עוברין (דף מ"ב.), וזה מוסכם:

**כסף משנה** חמשת מיני דגן אלו אם לשן במי פירות בלבד וכו'. ומי פירות הן כגון יין וחלב וכו' ומי תפוחים ומי רמונים. למדנו מדבריו אלה שכל הדברים שאינן מים נקראים מי פירות וכתב עוד בפ' עצמו וכן מותר ללוש ביין ושמן או דבש וכו' וביום הראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד לא משום חמץ וכו', וזה סותר למה שכתב בפ"ו מצה שלשה במי פירות יוצא בה ידי

חובתו בפסח וכו' שנראה מדבריו שאם לשה בשאר מי פירות חוץ מיין ושמן ודבש וחלב יוצא ידי חובתו וכמו שכתב ה"ה. ונראה לי שכשאמר אלא במים בלבד היינו לכתחלה ומ"ש בפ"ו מצה שלשה במי פירות וכו' היינו בדיעבד ובשמן ויין ודבש וחלב אינו יוצא אפילו בדיעבד. ויש מי שאמר שמצא נוסחא ישנה דלא שאני לרבינו בין יין ושמן ודבש לשאר מי פירות דבכלהו לא יצא ידי חובתו ובכך אתי שפיר מה שכתב בפרק זה אלא במים בלבד :

**לחם משנה** שאין מי פירות מחמיצין וכו' ומי פירות הן כגון יין וחלב וכו'. כתב ה"ה ומבואר בגמרא בברייתא וכו', אע"ג דרבינו פסק לקמן בפרק זה כר' עקיבא דמתיר מ"מ לא פליג עליה דת"ק (דף ל"ו) משום דת"ק קאמר דמחמיצין הם יותר מהמים ולהכי פליג ר' עקיבא ואמר דאין מחמיצין (הך) אלא כמים :

**א** אין מבשלין חטים במים כגון ריפות ולא קמח כגון לביבות. ואם בשל הרי זה חמץ גמור והוא שיתבקעו בתבשיל. אין קולין את הבצק בשמן על המחבת. אבל מבשלין את הפת ואת הקמח הקלוי. [ג] ואם הרתיח המים הרבה ואחר כך השליך לתוך הקמח הרי זה מתר מפני שהוא מתבשל מיד קדם שיחמיץ. וכבר נהגו בשנער ובספרד ובכל המערב לאסור דבר זה גזרה שפא לא ירתיח המים יפה יפה :

**מגיד משנה** אין מבשלין חטים במים וכו'. תוספתא ויש גם כן בגמי (דף ל"ט): אדמבשל ליה אחמועי מחמע: אין קולין את הבצק בשמן וכו'. נראה ברור שכיון שהבצק נלוש במים אין לבשלו אפילו במי פירות לפי שכבר נתבאר מן הגאונים שעם תערובת המים מחמיצין ואדמבשל ליה מחמיץ כמו שנוזכר למעלה ויש מן הגאונים מתירין לטגנה בשמן כשהרתיח המחבת יפה ואין דבריהם נכונים: אבל מבשלין את הקמח הקלוי ואת הפת וכו'. ברייתא שם אלו דברים שאין באים לידי חמוץ האפוי והמבושל וחלוט שחלטו ברותחין והקשו מבושל אדמבשל ליה אחמועי מחמע ותירץ רב פפא אפוי שבשלו קא אמרינן. ומפרש רבינו אפילו פת גמור או קמח קלוי שנקלה בעודו קמח וכן מבואר בתוספתא אבל אם קלה החטים או השעורים אין קמח שלהן מותר לבשלו כמו שיתבאר בסמוך: וכבר נהגו בשנער וכו'. בהלכות וחליטה נמי ליכא בזמן הזה מאן דידע למחלט הלכך אסור ע"כ. וכן כתבו הגאונים ז"ל:

**ד** מִתֵּר לְבַשֵּׁל הַדָּגָן אוֹ הַקֶּמַח בְּמֵי פְרוֹת. וְכֵן בְּצֶק שְׁלֹשׁוּ בְּמֵי פְרוֹת אִם בְּשָׁלוּ בְּמֵי פְרוֹת אוֹ קָלְהוּ עַל הַמַּחְבֵּת בְּשֶׁמֶן הָרִי זֶה מִתֵּר שְׂמֵי פְרוֹת אֵינָן מִחְמִיצִין :

**מגיד משנה** **מותר לבשל הדגן או הקמח וכו'.** שם אמרי דבי רבי שילא ותיקא שרי והקשו והא תניא ותיקא אסור ותירצו לא קשיא הא במיא ומלחא הא במשחא ומלחא. ובהלכות משחא ומלחא כיון דלית ביה מיא משחא מי פירות נינהו ומי פירות אין מחמיצין. ופיי ותיקא עצירה, עכ"ל:

**ה** כֶּרְמֶל שְׂמֵהֶבֶהֱבִין אוֹתוֹ בְּאוּר וְטוֹחֲנִין אוֹתוֹ אֵין מִבְּשָׁלִין אֶת הַקֶּמַח שְׁלוֹ בְּמֵים שְׂמָא לֹא נִקְלָה בְּאוּר יָפָה וְנִמְצָא מִחְמִיץ כְּשֶׁמִּבְּשָׁלִין אוֹתוֹ. וְכֵן כְּשֶׁמּוֹלְלִין הַקְּדָרוֹת הַחֲדָשׁוֹת אֵין מִבְּשָׁלִין בְּהֵן אֶלָּא מְצָה אֶפּוּיָה שְׁחָזְרוּ וְטַחְנוּ אוֹתָהּ אֶבֶל קֶמַח קָלִי <sup>[ד]</sup> אֶסוּר שְׂמָא לֹא קָלְהוּ יָפָה וְיָבּוּא לִיְדֵי חֲמוּץ :

**מגיד משנה** **כרמל שמהבהבין אותו וכו'.** שם אמר מר זוטרא לא לימחי איניש קדרה בקמחא דאבישונא דלמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חמוץ ומשם למד רבינו דכל שכן שאין מבשלין אותו: **וכן כשמוללין את הקדרות וכו'.** מימרא הזכרתיה בסמוך (דף מ'): ושם אמרו רבא מחו ליה בחסיסי. ובהלכות פירוש בחסיסי מצה אפויה שטוחנין אותה ומבשלין אותה במים ומוללין בה את הקדרות, עכ"ל:

**לחם משנה** **הקדרות החדשות וכו'.** לא ידעתי מה טעם לחדשות דמן הגמרא (דף ל"ט): משמע דהאי מלילא הוה לעבות המאכל. אבל קמח קלי פיי קמח הבא מכרמל קלי אבל הקמח הקלוי כבר נתבאר שהוא מותר:

**ו** אֵין בּוֹלְלִין אֶת הַשְּׁעוּרִין בְּמֵים בְּפֶסַח מִפְּנֵי שֶׁהֵן רָפִין וּמִחְמִיצִין בְּמֵהָרָה. וְאִם בָּלַל אִם רָפוּ כִּדֵי שְׂאֵם הַנִּיחָן עַל פִּי הַבֵּיב שְׂאוּפִין עָלָיו הַחֲלוֹת יִתְבַקְעוּ הָרִי אֵלוֹ אֶסוּרִין. וְאִם לֹא הִגִּיעוּ לְרָפְיוֹן זֶה הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין :

**מגיד משנה** **אין בוללין את השעורים וכו'.** שם (דף מ'). אין לותתין את השעורים בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות אמר מר

עוקבא לא נתבקעו ממש אלא כל שמניחין אותן על פי הביב והן מתבקעות מאליהן ושמואל אמר נתבקעו ממש ומפורש בהלכות דעבדין לחומרא כמר עוקבא לענין מיכלינהו להני שערי כמ"ש שם בארוכה :

**ז** [ה] החטים מתר לבלל אותן במים כדי להסיר סבן [ו] וטוחנין אותן מיד כדרך שטוחנין הסלת. וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובפרי המערב שלא יבללו החטים במים גזרה שפא ישהו ויחמיצו :

**מגיד משנה** החטים מותר לבלול אותן וכו'. שם מותר ללתות והוא בחטים כמבואר שם. וכתב רבינו וטוחנין אותן מיד לפי שאם שהו ודאי מחמיצין הן כדמוכח (מ' :) בההיא ארבא דטבעא בחישתא וכן כתבו ז"ל. וי"מ שהלתיתה מים מועטים שאינם באים לידי חמוץ בהם ודברי רבינו עיקר : וכבר נהגו כל ישראל. תקנת הגאונים כתבום בהלכות והאידנא שדרו ממתיתבא דאין אנו בקיין ללתות הלכך לא שרי לן למלתת ע"כ :

**ח** תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים או חטים אם נתבקעו הרי כל התבשיל [א] אסור שהרי נתערב בו החמץ. ואם לא נתבקעו מוציאין אותן ושורפן ואוכלין שאר התבשיל. שאין הדגן שנבלל ולא נתבקע חמץ גמור של תורה. ואינו אלא מדברי סופרים :

**מגיד משנה** תבשיל שנתבשל וכו'. זה מבואר בהלכות ה"מ דעבדין כמר עוקבא לענין מיכלינהו בעינייהו אבל אי משתכחי בהדי בשולא ולא נתבקעו כיון דאיסור תערובת חמץ במשהו מדרבנן הוא לא אסרו לההוא בשולא אא"כ נתבקעו כשמואל ויש מי שאומרים דדוקא בשעורים אבל בחטים אפילו לא נתבקעו אסורים ואוסרין :

**לחם משנה** תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים וכו'. כפי הנראה פירוש דברי רבינו הוא דהוא סבור דמאי דקאמר (דף מ'). מר עוקבא אלא כל שאילו מניחים (אותן) ע"פ הביב ר"ל שבכך הם אסורים מדרבנן משום שנאמר ושמרתם את המצות ולהכי קאמר דכיון דהוא מדרבנן בטיל, וקשה לזה דא"כ למה פסק כההיא דמניחים דמר עוקבא דאי טעמא הוה משום ספיקא כנראה מדברי ההלכות הא הוי דבר דרבנן והוי לקולא וכדפסיק לעיל רבינו דבכל

תיקו דהוי ספיקא דרבנן ולקולא. ואפשר לומר דמ"מ רצה לפסוק כמר עוקבא משום דמסתבר טעמיה אע"פ דהוי דבר דרבנן והיינו למכלינהו בעיניה אבל לאסור התערובת ודאי דמותר אפילו למר עוקבא כיון דאינהו גופייהו הוו מדרבנן ומה שאין לו ביטול הוי ג"כ דרבנן א"כ הוו תרי דרבנן זה נראה בדעתו ז"ל. וא"כ יש לתמוה על ה"ה שרצה להסכים דעת ההל' עם דעת רבינו שטעם ההלכות אינו כך אלא דס"ל דמאי דקאמר מר עוקבא כל שאילו מניחים כו' הוי מדאורייתא ולכך קאמר דספיקא דאורייתא לחומרא ואידך פסק כשמואל משום דהוי דרבנן וא"כ דעת רבינו כמו שביארתי אלא שיש לומר בדוחק שמה שרצה להסכים הרב המגיד ז"ל דעת רבינו עם דעת ההלכות הוא לענין הדין אבל לא מטעמו אבל אין זה נראה מדבריו וצ"ע:

**ט** משום שְׁנֵאמַר (שמות יב-יז) וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצְוֹת' כְּלוֹמַר הִזְהָרוּ בַּמִּצְוָה וְשִׁמְרוּ אוֹתָהּ מִכָּל צַד חֲמוּץ. לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים צָרִיךְ אָדָם לִזְהַר בְּדַגָּן שְׂאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בַּפֶּסַח שְׂלֵא יְבוֹא עָלָיו [ח] מִיָּם אַחַר שֶׁנִּקְצַר עַד שְׂלֵא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם חֲמוּץ. דָּגָן שֶׁנִּטְבַּע בִּנְהָר אוֹ שֶׁנִּפְלַע עָלָיו מִיָּם כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְאָכְלוֹ כִּי אָסוּר לְקַיְּמוֹ אֲלֵא מוֹכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל וּמוֹדִיעוֹ כִּי שִׂיאֲכֻלְנוּ קִדְּם הַפֶּסַח. וְאִם מְכָרוֹ לְנִכְרֵי קִדְּם הַפֶּסַח מוֹכֵר מְעַט לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כִּי שִׂיכְלָה קִדְּם הַפֶּסַח שְׂמָא יַחְזֹר הַנִּכְרֵי וְיִמְכְּרוּ לְיִשְׂרָאֵל:

**מגיד משנה** משום שנאמר (בתורה) ושמרתם את המצות וכו'. שם (דף מ'). אמר להו רבא להנהו דמהפכי כיפי כי מהפכיתו הפיכו לשם מצה פירש רש"י כיפי עמרים, עכ"ל. ולא נזכר בהלכות ולא בדברי רבינו שום חלוק בין המצה של לילה הראשון למצה שאדם אוכל בשאר ימי הפסח אלא שבסוף ערבי פסחים כתב הרב אלפסי ז"ל היכא דלית ליה כולה סעודתא ממצה דמינטרא אלא כזית בלחוד דמנטר הוא דאית ליה אכיל ברישא. וכן כתב רבינו ספ"ח מי שאין לו מצה משומרת אלא כזית כו'. הורו ז"ל שהשמור אינו מעכב ולכתחלה ראוי לעשותו בכל הדגן אלא שאינו מעכב אלא בלילה הראשון שהוא חובה לאכול מצה המשומרת וזה הכרח לפרש בדבריהם וכן משמע הסוגיא שם בכל שעה, ואע"פ שקשה לי למה לא כתבו הא דבצקות של נכרים אדם ממלא כרסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה וכונתם צריכה לי עיון. והמנהג הפשוט ידוע שמשמרין המצה מעת קצירה למצה של מצוה ושאר הימים אוכלין מפת שמשמרין אותו מחמוץ משעת לישה והרבה מפרשים כתבו שמצוה מן המובחר והדור הוא זה [אף] דקיי"ל דסגי בשמור דקודם

לישה לקנות חטים ולשמרם לפסח. ודע שמצה של מצוה אם לשה עכו"ם או חרש שוטה וקטן אפילו אחרים עומדים על גביהם לא יצא וכך העלה הרשב"א ז"ל: **דגן שנטבע בנהר או שנפל עליו מים וכו'.** שם (דף מ'): ההיא ארבא דטבעא בחישתא שריה רבא לזבוני לנכרי והקשו עליו דלמא הדר מזבין ליה לישראל והדר ביה ואמר ניזבנינהו קבא קבא לישראל כי היכי דכליא קמי פסחא. ורבינו נראה שאינו גורס קבא קבא לישראל אלא קבא קבא סתם ולנכרי הוא, ולזה כתב רבינו ואם מוכרו לנכרי מוכרו מעט מעט. וההיתר שכתב במכירה לישראל ובהודעה פשוט הוא ולא הוצרכו בגמ' להזכיר ובעל העיטור גורס קבא קבא לישראל וכתב דה"ה לנכרי:

**כסף משנה** דגן שנטבע בנהר או שנפל עליו מים וכו'. כתוב בטור אורח חיים חטין שבאו בספינה וכו' אלא ימכרם לישראל מעט מעט בענין שיוכל לאכלם קודם הפסח וכתב בעל העיטור אפילו לא הודיעו כיון שיכול לאוכלם קודם הפסח. והרמב"ם כתב שצריך להודיעו ומסתברא כדברי בעל העיטור מדלא שרי אלא דבר מועט שאם מודיעו אפילו טובא נמי עכ"ל. ואיני יודע היאך שייכא קושיא זו לרבינו שהרי גם רבינו אמר שאפילו כולו יכול למכור לישראל אם הודיעו וכשאמרו בגמרא נזבנינהו קבא קבא לא גריס רבינו לישראל אלא ארישא מהדר דשרי לזבוני לנכרי כולו והשתא אמר דדוקא קבא קבא כי היכי דכליא קמי פסחא כלומר שאם הנכרי יקנה הרבה יבא למכרו קודם הפסח או בתוך הפסח לישראל אבל כשאינו קונה אלא קבא קבא לביתו צריך אותו ויכלה קודם הפסח וליכא למיחש למידי:

**לחם משנה** דגן שנטבע וכו' או שנפל עליו מים וכו'. פי' אבל לישראל אפילו מעט מעט לא ולכך כתב ה"ה דהיה גרסתו בגמרא (דף מ'): קבא קבא סתם דמשמע לעכו"ם אבל לא לישראל בלי הודעה דגזירה שמא ישתייר ממנו כלום ויאכלנו אחר הפסח אבל בעכו"ם הוי תרי גזירות חדא שמא ימכרנו ושלא ימכרנו לישראל ואפילו ימכרנו שמא ישתייר ישראל ממנו עד לאחר הפסח וכל כי האי לא גזרינן:

**2** דָּגָן שֶׁנֶּפֶל עָלָיו [ט] דְּדֶלֶף כָּל זְמַן שֶׁהוּא טוֹרֵד טְפָה אַחַר טְפָה אֲפֹלוּ כָּל הַיּוֹם כִּלּוּ אֵינּוּ בָּא לְיַדֵּי חֲמוּץ. אֲבָל כְּשִׁיפִיטְק אִם נִשְׁתַּתְּקָה כְּשֶׁעוֹר הָרִי זֶה אֲסוּר:

**מגיד משנה** דגן שנפל עליו וכו'. שם (דף ל"ט): תניא ר' יוסי בר' אומר קמח שנפל לתוכו דלף כל היום כולו אינו בא לידי חמוץ אמר רב פפא והוא דעביד

טיף (טיף) להדי טיף (טיף). ורבינו הזכיר דגן ונראה שכך היה גרסתו או שדגן כולל גייכ הקמח וזה עיקר :

**יא** אין לשין בפסח עסה גדולה שפא תחמיץ אלא <sup>[נ]</sup> כשעור חלה בלבד. ואין לשין לא בחמין ולא בחמי חמה. ולא במים שנשאבו <sup>[כ]</sup> בו ביום אלא <sup>[ל]</sup> במים שפנו. <sup>[מ]</sup> ואם עבר ולש באחד מכל אלו הרי הפת אסורה :

**מגיד משנה** אין לשין בפסח וכו'. פרק אלו עוברין (דף מ"ח :). אמר רבא קבא מלוגנאה לפסחא וכן לחלה והקשו והא אנן תנן חמשת רבעים קמח חייבין בחלה ותירצו קבא מלוגנאה נמי קאי אהאי שיעורא : ואין לשין לא בחמין וכו'. סוף כל שעה (דף מ"ב). אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרש רבא אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמין ולא בחמי חמה ולא במים הגרופים ולא תגביה ידה מן התנור עד שתגמור את הפת וצריכה שני כלים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו את ידיה איבעיא להו עברה ולשה מאי מר זוטרא אמר עברה ולשה מותר ורב אשי אמר עברה ולשה אסור אמר מר זוטרא מנא אמינא לה דתניא אין לותתין את השעורים בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ורב אשי היכא דאתמר אתמר היכא דלא אתמר לא אתמר ע"כ בגמ'. ובהלכות פירשו מים הגרופים שנשאבו בו ביום (ההוא) וקי"ל כרב אשי ע"כ. ופירש רבינו עברה ולשה על איכות המים בלבד ולא על שאר הדברים לפי שלא אמרו עברה מאי אלא עברה ולשה ואין לישה אלא במים ועוד שהביאו הא דאין לותתין והיא במים. ויש מפרשים שהוא כולל אף לא תלוש בחמה ואינו נראה שיהא דעת מר זוטרא שאפילו לישה במים חמין הפת מותרת ודעת רב אשי שאפילו לשה במים צוננין שלנו אלא שלשה בחמה שהפת אסורה אלא ודאי לא נחלקו אלא באיכות מי הלישה. כך נ"ל להעמיד דברי רבינו. וראיתי בהלכות הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל ובעיטור מפרשים דינין אלו דוקא במצה משומרת אבל לא בשאר הפת ואין זה אמת דהא סתם קאמרי ועוד דלא הוה להו למימר מותר ואסור אלא יוצא ואינו יוצא וכן מענין מקומו מוכרח מההיא דלותתין דבכל פת אמרו וזה דעת רוב המפרשים ועיקר :

**יב** לא תשב אשה תחת השמש ותלוש. ולא תחת <sup>[נ]</sup> הרקיע ביום העבים אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העסה ותתעסק בדבר אחר. ואם הייתה לשה ואופה צריכה



שְׁנֵי כָּלִים שֶׁל מַיִם. אֶחָד שֶׁמְקַטְפֵת בּוֹ וְאֶחָד שֶׁמְצַנְנֵת בּוֹ יְדִיהָ.  
וְאִם עָבְרָה וְלָשָׁה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ שֶׁלֹּא צָנְנָה יְדִיהָ אוֹ שֶׁעָשְׂתָה  
עֵסָה יִתֵּר מִשְׁעוֹר חֻלָּה הַפֶּת מִתְּתָרָת. וְכִמָּה שְׁעוֹר חֻלָּה כָּמוֹ שֶׁלֹּשׁ  
וְאַרְבָּעִים בֵּיצִים וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה כְּגוֹף הַבֵּיצָה הַבִּינוֹנִית לֹא  
כְּמִשְׁקָלָהּ :

**מגיד משנה לא תשב אשה תחת השמש וכו'.** כבר הזכרתי זה. ובהלכות ולא  
מיבעיא מיתב ומילש בשמשא דאסור אלא אפילו מיתב תותי רקיע ביומא  
דעיבא ומילש אסור ואף על גב דלא נפלה שמשא בההוא דוכתא מאי טעמא  
יומא דעיבא כולא שמשא, ע"כ. וכן מבואר במסכת יומא פרק אמר להם  
הממונה (דף כ"ח): **ולא תניח את העיסה וכו'.** גם זה נראה שהוא פירוש למה  
שאמרו ולא תגביה ידה מן התנור שהזכרתי למעלה או אפשר שהוא משנה  
באלו עוברין (פסחים דף מ"ח): רבן גמליאל אומר שלש נשים וכו' וחכמים  
אומרים שלש נשים עסוקות וכו'. ופסק כחכמים: **ואם היתה אופה ולשה וכו'.**  
זהו פירוש למה שהזכרתי למעלה וצריכה שני כלים וכו' ופ"י רבינו דוקא  
כשהיא אופה שידיה מתחממין מחמת חום התנור. אבל רש"י ז"ל פירש אף  
כשאינה אופה לפי שידיה מתחממין מחמת חום העיסה: **ואם עברה ולשה**  
**וכו'.** כל החלוקים שהזכיר רבינו הם מוסכמים חוץ משלשה בשמש שיש  
אוסרין אף בדיעבד כמו שכתבתי למעלה: **וכמה שיעור חלה וכו'.** זהו שיעור  
חמשת רבעים שהזכרתי למעלה וכבר ביארו בהרבה מקומות שזהו השיעור  
וכתב רבינו כגוף הביצה הבינוני ולא כמשקלה ודבר ברור הוא שאין גופה  
ומשקלה שוין ומוכרח הוא שהשיעור הוא במדה ולא במשקל ובהלכות חלה  
פרק ששי ביאר רבינו משקל שיעור זה מקמח חטי מצרים:

**כסף משנה ואם היתה לשה ואופה וכו'.** כתוב בטור או"ח והרמב"ם ז"ל כתב  
ואם היא לשה ואופה צריכה שני כלים ולא ידענא למה כתב לשה ואופה דאכל  
אשה שהיא לשה קאי, ע"כ. וא"כ לפי דעתו אנו שאין לנו שני כלים הללו שלא  
כדין אנו עושים. אבל דברי רבינו ישרים ונכוחים שהוא מפרש שמה שאמרו  
צריכה שני כלים היינו לומר שאם היתה מקטפת במים שלא תקטף באותם  
מים שמצננת בהם ידיה מפני שהם מתחממים ומחמיצין את העיסה אבל כל  
שאינה מקטפת במים לא הצריכה לדקדק אם ידיה חמין או צוננין שאין  
חשש חימוץ בכך דכלי לצנן ידיה לא הצריכו אלא אם היא אופה שידיה  
מתחממין מחמת חום התנור אבל אם אינה אופה ואינה רוצה לקטף במים  
אין צריך שום כלי וכן נהגו וכ"כ הרמ"ך:

**יג** כָּל זְמַן שְׁאָדָם עוֹסֵק בַּבְּצֵק אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ אֵינוּ בָּא לִיְדֵי חֲמוּץ. וְאִם הִגְבִּיחַ יָדוֹ וְהִנִּיחוֹ וְשָׁהָה הַבְּצֵק עַד שֶׁהִגִּיעַ לְהַשְׁמִיעַ הַקּוֹל בְּזְמַן שְׁאָדָם מִכָּה בְּיָדוֹ עָלָיו כְּבָר הַחֲמִיץ וַיִּשְׂרַף מִיָּד. וְאִם אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע אִם שָׁהָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אָדָם [ס] מִיל כְּבָר הַחֲמִיץ וַיִּשְׂרַף מִיָּד. וְכֵן אִם הִכְסִיפוּ פָּנָיו כְּאָדָם שֶׁעָמְדוֹ שְׁעָרוֹתָיו הָרִי זֶה אָסוּר לְאָכְלוֹ וְאֵין חֲתִיבִין עָלָיו כְּרַת :

**ההראב"ד** כל זמן שאדם עוסק וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אנו אין בידינו אלא כל זמן שהעיסה מצה קולה צלול כשאדם מקיש עליה אבל כשהיא מחמצת אע"פ שאין בה סדקין ולא הכסיפו פניה קולה משתקע כחרש והחרשות גם הוא סימן לחימוץ ואם הגביה ידו ממנו אסורה והוא שיהא שם אחרת שהחמיצה שנסדקה או שהכסיפו פניה ואם אין שם אחרת ושהתה כדי מיל נמי אסורה עכ"ל:

**מגיד משנה** כל זמן שאדם עוסק וכו'. פרק אלו עוברין (דף מ"ח:) ברייתא כל זמן שעוסקת בבצק אינו בא לידי חמוץ: **ואם הגביה ידו והניחו ושהה וכו'.** שם (דף מ"ו.) משנה בצק החרש אם יש כיוצא בו שהחמיץ ה"ז אסור ובגמ' אין שם כיוצא בו מהו אמר ר"ל כדי שיהלך אדם מיל. עוד (דף מ"ח:) במשנה שיאור ישרף והאוכלו פטור סידוק ישרף והאוכלו חייב כרת אי זהו שיאור ואי זהו סידוק שיאור כקרני חגבים סידוק שנתערבו סדקיו זה בזה דברי ר' יהודה וחכ"א זה וזה האוכלו חייב כרת ואי זהו שיאור כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערוותיו ע"כ. ובהלכות וק"ל כחכמים וכן דעת רבינו. ופירושו בזה ברור שהוא מפרש שהעיסה החמוצה משמעת קול והוא סובר ששיעור זה ושיעור נסדקה כקרני חגבים הכל אחד ולכך לא הזכיר רבינו דין הסידוק כיון שביאר שאם משמעת קול שהיא חמץ גמור. ומה שאמרו בצק החרש רצו לומר שלא השמיע קול עדיין וזהו חרשותו שהחרש אינו מרגיש כשמדברין אליו כך החמץ הזה כשטופחין לו פניו אינו מרגיש ומתחרש וכן פירשו בהלכות הרב אבן גיאת ז"ל. ואם יש כיוצא בו עיסה אחרת ששהתה כמוה והחמיצה שהשמיעה קול הרי שתיהן חמץ גמור. זהו פירוש רבינו ובהשגות שיטה אחרת ודברי רבינו נראין:

**לחם משנה** כל זמן שאדם עוסק בבצק וכו'. כתב ה"ה ומה שאמרו בצק החרש ר"ל שלא השמיע קול וכו'. כתב כן מפני שהראב"ד ז"ל בהשגות מפרש הפך דברי רבינו שרבינו מפרש שבצק החרש ר"ל שחרשותו מורה שעדיין לא החמיץ והר"א ז"ל מפרש שהחרשות מורה שהחמיץ כלומר שאין קולו צלול

אלא משתקע אבל מכל מקום קול יש לו להכי כתב ה"ה ז"ל שפשט רבינו  
מכוון יותר דחרש משמע שאינו משמיע קול כלל ולהראב"ד ז"ל הרי משמיע  
אלא שאין קולו צלול ולא הוי דומיא דחרש:

**יד** הִיוּ שְׁתֵּי עֲסוֹת שֶׁהִגְבִּיהוּ הַיָּד מֵהֶן נְלוּשׁוֹת בְּעֵת [ע] אַחַת  
וְנִשְׁתַּהוּ. הָאֶחָת מֵהֶן יֵשׁ לָהּ קוֹל וְהָאַחֶרֶת אֵין לָהּ קוֹל. שְׁתֵּיתֵיהֶן  
יִשְׁרְפוּ וְהָרִי הֵן חִמְץ גָּמוּר:

**טו** אֵין עוֹשִׁין סְרִיקוֹן הַמְצִיָּרִין בְּפֶסַח מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹהָה  
עֲלֵיהֶן וּמִתְחַמְצִין בְּעֵת עֲשִׂיתָן. [פ] לְפִיכָּךְ הַנְּחִתוּמִין מִתְּרִין  
לְעֲשׂוֹתָם מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּקִיָּאִין בְּאֲמָנוּתָן וּמְמַהֲרִים לְעֲשׂוֹתָם. אָבֵל  
בְּעֲלִי [צ] בְּתִים אָסוּרִים וְאֶפְלוּ צָרוּ אוֹתָן בְּדָפוּס. שְׁמָא יְבוֹאוּ  
אַחֲרֵים לְעֲשׂוֹתוֹ שְׁלֵא בְּדָפוּס וַיִּשְׁהוּ בְּעֲשִׂיתָן וַיִּחְמִיצוּ:

**מגיד משנה** אין עושין סריקין המצויירין וכו'. פי כל שעה (ל"ז). ברייתא אי"ר  
אלעזר בר צדוק פעם אחת נכנסתי אחר אבא לבית ר"ג והביאו לפניו סריקין  
המצויירין בפסח אמרתי לו אבא לא כך אמרו חכמים אין עושין סריקין  
המצויירין בפסח אמר לי בני לא של כל אדם אמרו אלא של נחתומין איכא  
דאמרי לא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם אמרו. ופסקו בהלכות כלישנא  
בתרא דנחתומין כיון דבקיאי לא שהו בהו וכן פסקו הגאונים ז"ל. ומה שכתב  
רבינו ואפילו ציירו אותן בדפוס וכו' מפורש בגמ' שם וכן בהלכות. וכתב רבינו  
יצחק אבן גיאת מאי סריקין המצויירין פת העשויה צורות צורות דמות יונים  
ודגים ושאר צורות וכן פירשו הגאונים ז"ל, עכ"ל:

**טז** מִים שְׁרוּחְצִין בְּהֶן הַיָּדִים וְהָעֲרָבָה אַחַר שֶׁלְּשִׁין וְכֵן מִים  
שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בְּהֶן בְּשַׁעַת לִישָׁה הָרִי זֶה יִשְׁפֹּךְ אוֹתָן בְּמָקוֹם  
מְדֻרוֹן כְּדִי שְׁלֵא יִתְקַבְּצוּ בְּמָקוֹם אֶחָד וַיִּחְמִיץ:

**מגיד משנה** מים שרוחצין בהן הידים וכו'. משנה שם (דף מ'): מי תשמישו  
של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצין ובגמרא (דף מ"ב). תני חדא שופכין  
במקום מדרון ואין שופכין במקום האישבורן ותניא אידך שופכין במקום  
האישבורן לא קשיא הא דנפישי וקווי הא דלא נפישי דלא קווי עייכ בגמרא.  
ובהלכות לא כתבו אלא ברייתא ראשונה ולא רצו לחלק בין נפישי ללא נפישי

לפי שאין הכל נזהרין. ורבינו ג"כ סתם וכתב כדי שלא יתקבצו המים במקום אחד ויחמיץ וממילא שאם היו מועטין ולא היה בהן כדי קבוץ ששופכין אפילו במקום האישבורן אלא שרצה לכתוב כשיטת ההלכות:

**יז** אין שורין את המרסן ומניחין לפני התרנגולין שפמא יחמיץ. אבל חולטין להן המרסן ברותחין ומניחין לפניהן. וכבר נהגו רב העולם שלא לחלט גזרה שפמא לא ירתיח המים יפה:

**מגיד משנה** אין שורין את המורסן לתרנגולים וכו'. משנה (ל"ט): אין שורין את המורסין לתרנגולים אבל חולטין וכבר כתבתי למעלה בשם הגאונים ז"ל שאין מותר לחלוט בזמן הזה וכדברי רבינו:

**יח** ומתיר ללוש לתרנגולין מרסן או קמח ומאכילן מיד או נותן לפניהן והוא עומד עליהן עד שלא ישהה לפניהן כדי הלוד מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו או שהוא מהפך בידו אינו מחמיץ. וכשיפסקו מלאכל ישטף הכלי במים וישפך במקום מדרון:

**מגיד משנה** ומותר ללוש לתרנגולין מורסן וכו'. זהו דעת קצת המחברים ובעיטור כתוב זה כך וכתב הבבלי מותר ללוש לתרנגולים מורסן או קמח וכו' כדברי רבינו ושם כתוב ואין לסמוך על זה שאם כן ישא העיסה כדי הילוד מיל עכ"ל. וכן נהגו להחמיר:

**יט** לא תשרה אשה מרסן שתוליד בידה למרחץ. אבל שפה על בשרה יבש. ולא ילעס אדם חטין ויתן על מפתו מפני שהן מחמיצות. אין נותנין את הקמח לתוך החרסת ואם נתן ישפך מיד מפני שהוא ממהר להחמיץ. ואין נותנין את הקמח לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד:

**מגיד משנה** לא תשרה אשה מורסן וכו'. משנה שם האשה לא תשרה את המורסן שתוליד בידה למרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש ולא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו מפני שהן מחמיצות. ופירש"י ז"ל אבל שפה היא מורסן בבשרה יבש ואע"פ שהמים טופחין על בשרה עכ"ל: אין נותנין את

**הקמח וכו'.** שם משנה (דף מ'): אין נותנין את הקמח לתוך החרוסת או לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד ר"מ אוסר ובגמ' אמר רב כהנא מחלוקת לתוך החרדל אבל לתוך החרוסת דברי הכל ישרף מיד ותניא כותיה וכן פסקו בהלכות וכן דעת קצת הגאונים. ופירוש בחרוסת יש חומץ, ובחרוסת וחרדל יש בהן מים שאם לא כן כבר נתבאר שמי פירות אין מחמיצין:

**כסף משנה** לא תשרה אשה מורסן וכו' אבל שפה היא על בשרה יבש. משנה פרק כל שעה (ל"ט): ופירש רש"י ואף על פי שהמים טופחים בבשרה וכתב הרא"ש שאין לפרש מים ממש וכגון אחר שנשתטפה בחמין או בצונן דהא נראה ודאי אסור אלא מזיעה קאמר וצריכה להעביר כל הסובין ממנה קודם שתשתטף לכן כתב הר"י ז"ל דהאידינא אין הנשים בקיאות בזה ויש למונען מלתת מורסן על בשרם אפילו יבש:

**ב** \* מותר לתת התבלין [ה] והשמשמין והקצח וכיוצא בהן לתוך הבצק. וכן מותר ללוש העסה במים ושמן או [ש] דבש וחלב או לקטף בהן. וביום הראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד. לא משום חמץ אלא כדי שיהיה (דברים טז-ג) 'לחם עני'. וביום הראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון לחם עני:

**ההראב"ד** מותר לתת התבלין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זהו ע"ד הרב ז"ל שסומך על דברי ר"ע שאמר לשתי לר' אליעזר ור' יהושע עיסה ביין שמן ודבש ולא אמרו לי דבר ועל דברי ריב"ל שאמר מיומא קמא לושו לי בחלבא. ואני אומר אולי לא נאמר אלא בזריזים שהיו אופין אותו מיד אבל להתיר לכל אדם כשאר עיסות לא וכן עיקר עכ"ל:

**מגיד משנה** מותר לתת התבלין והשומשמין וכו'. תוספתא: וכן מותר ללוש העיסה ביין ושמן וכו'. זה כדברי ההלכות שהעלו פי' כל שעה שהלכה כר"ע דאמר (דף ל"ו). מותר ללוש עיסה ביין ושמן ודבש אע"פ שיש עמהם מים לפי שאף על פי שהן מחמיצין עם תערובת המים אין ממהרין להחמיץ יותר מהמים לבדן ואין צריך לומר לקטף שמותר חוץ מיום ראשון שצריך לחם עוני כמו שמפורש בהל' בארוכה. וכן הוכיחו קצת מפרשים האחרונים ז"ל וכן עיקר. ופירש"י ז"ל יום ראשון לילה הראשון וכן נראה מדברי רבינו לפי מה שכתב פי"ו וכן הוא בירושלמי אמר ריב"ל אותו כזית שאדם יוצא ידי חובתו בפסח צריך שלא יהא בו משקין ע"כ. ובהשגות ואני אומר אולי לא נאמר כן אלא בזריזים שהיו אופין אותה מיד אבל להתיר לכל אדם כשאר עיסות לא

וכן הוא עיקר עכ"ל. ואני אומר אין לנו לגזור גזרות מדעתנו אחר דורות הגאונים ז"ל:

**לחם משנה** מותר ליתן התבלין כו'. כתב ה"ה ז"ל ובהשגות (א"א) אולי לא נאמר כן אלא בזריזים וכו'. וא"ת אם הר"א מפרש דמאי דקאמר ר"ע לשתי כו' הוא מפני שהוא זריז אבל כשאינו זריז כולי עלמא מודו דאסור א"כ כשאמרו שם ושויים שאין לשין אלא בפושרין דאמרו בגמרא (דף ל"ז) כשהקשו מההיא דמנחות אם אמרו בזריזים יאמרו בשאינם זריזים וכו' וכיון דאיירי בשאינם זריזים א"כ אמאי קאמר ושויים שאין לשין בפושרין אפילו ביין ודבש נמי אי אינן זריזין כולי עלמא מודו דאסיר. וי"ל דזריזים שאמרו בגמרא הוא בכהנים דהם מלומדים בעבודות אבל כל ישראל אינם זריזים לגבי ההיא דפושרין אבל גבי יין ודבש איכא בישראל זריזים וכו"ע ועל זה אמרו ושויין כלומר ואע"פ דהכא זריזים ישראל מותרין הכא כל ישראל אסורין דאין זריזין מיקרו בכי האי. כתב עוד ה"ה ואני אומר אין לנו לגזור וכו' כלומר אע"פ דמצינו בגמרא דחילק כה"ג בין זריזים לשאינם זריזים לא הוו ככהנים דזריזים כדפרישית אבל האי גזירה דהר"א ז"ל היא גזירה חדשה שלא מצינו לה כלל ולכן העיקר כדברי רבינו. ואע"פ שיש לך לומר דאתי שפיר טפי להר"א ז"ל דלא פליג רבי עקיבא עליהו דרבנן דאמרו תאפה מיד דר"ע איירי בזריזים ולישנא דברייתא הכי דייק דקאמר ואמר ר"ע דמשמע דלא פליג מ"מ אין זה כלום דעל כרחין אפילו להר"א ז"ל צריך לומר דפליג דלרבנן אפילו הזריזים אין לשין לכתחלה ולר"ע לשין לכתחלה (א"כ) [דאל"כ] היכי קאמר אח"כ ושויים שאין לשין העיסה בפושרין הא אפילו בשמן ודבש מודו דאין לשין לכתחלה ואם הכונה לומר שאם לש את העיסה בפושרין מותר הכי הוה ליה למימר ושויים שאם לש את העיסה בפושרין מותר אלא ודאי על כרחין כדפרישית וא"כ כיון דכן הוא אי"ש עיקר כדברי רבינו כדפרישית:

**כא** כָּל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בְּצוּנָה מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן מִצָּה בְּצוּנָה. חוץ מְכֻלֵּי שְׂמִינִיחִין בּוֹ אֶת הַשָּׂאֹר וְכֻלֵּי שְׂמִינִיחִין בּוֹ [ת] חֲרֹסֶת מִפְּנֵי שֶׁחֲמוּצוֹ קָשָׁה. וְכֵן עֲרֻבוֹת שֶׁלֶּשֶׁן בָּהֶן הַחֲמֵץ וּמְנִיחִין אוֹתוֹ שֶׁם עַד שֶׁיִּחְמֵץ הָרִי הֵן כְּבִית שָׂאֹר וְאִין מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן בְּפֶסַח:

**מגיד משנה** כל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ וכו'. שם (דף ל'): אמר שמואל כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה חוץ מבית שאור הואיל וחמוצה קשה. ובהלכות משתמש בהן מצה בצונן וזו היתה גירסת רבינו ופירש

שבכלי חרס הוא בדוקא, ונראה טעמו שבשאר כלים אם נשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה אפילו בחמין לפי שאף אם נשתמש בהן חמץ בחמין מותרין ע"י הכשר אבל כלי חרס כיון שאילו נשתמש בהן חמץ בחמין אין להם תקנה אף כשנשתמש בהן חמץ בצונן החמירו שלא להשתמש בהן מצה בחמין. זהו נראה בדעתם ז"ל. ונוסחת הגאונים ז"ל והרבה מן האחרונים היא משתמש בהן מצה סתם דמשמע אף בחמין. ואף לפי נוסחת ההלכות ורבינו ראיתי מי שפירש שלא אמרו מצה בצונן להוציא מצה בחמין שכיון שתשמיש החמץ היה בצונן מותרין הם במצה אף בחמין אלא להוציא שאם נשתמש בהן חמץ בחמין אסור להשתמש בהן מצה אפילו בצונן גזרה שמא יבא להשתמש בהן בחמין ודוקא בכלי חרס גזרו אבל בשאר כלים כיון שאם בא להשתמש בהן בחמין יש להן הכשר אף הוא משתמש בהן בצונן בלא הכשר וכן הדין בשאר איסורין, אלו דבריהם ז"ל: **וכלי שמניחין בו חרוסת וכו'.** שם אמר אביי בית חרוסת כבית שאור שחמוצו קשה דמי אמר רבא הני אגני דמחוזא הואיל ותדירי למילש בהו חמירא ומשהו בהו חמירא כבית שאור שחמוצו קשה דמי:

**כב** בַּיב שֶׁל חֶרֶס שְׂאוּפִין עָלָיו חֲלוֹת חֲמֵץ כָּל הַשָּׁנָה כִּלְהָ אֵין אוֹפִין עָלָיו מִצָּה בְּפִסְחָ. וְאִם מְלֹאוֹ גְּחָלִים וְהִסִּיק מְקוֹם שְׁהֵיָה מְבַשֵּׁל בּוֹ הַחֲמֵץ מִתֵּר לְבַשֵּׁל עָלָיו מִצָּה:

**מגיד משנה** **ביב של חרס שאופין עליו וכו'.** שם בהלכות והאי בוכיא דקא אפי ביה חמירא כולה שתא אסור למיפא ביה מצה בפסח משום דהיסקו מבחוח ואי מלייה גומרי והסיקו מבפנים שפיר דמי ע"כ:

**כג** <sup>[א]</sup> כְּלֵי מִתְכּוֹת וּכְלֵי אֲבָנִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בְּרוֹתְחִין בְּכֵלֵי רֵאשׁוֹן כְּגוֹן קְדָרוֹת וְאַלְפָסִין. נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כְּלֵי גְדוֹל שֶׁל מַיִם וּמְמַלֵּא עֲלֵיהֶן מַיִם וּמְרַתִּיחֵן בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁיִּפְלְטוּ וְאַחַר כֶּךָ שׁוֹטֵף <sup>[ב]</sup> אוֹתָן בְּצוֹנֵן וּמְשַׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּמִצָּה. וְכֵן הַסְּכִינִין מְרַתִּיחַ אֶת הַלֶּהֶב וְאֶת הַנֶּצֶב <sup>[ג]</sup> בְּכֵלֵי רֵאשׁוֹן וְאַחַר כֶּךָ מְשַׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּמִצָּה:

**מגיד משנה** **כלי מתכות וכלי וכו'.** זה מבואר בהלכות שם נקוט האי כללא בידך דמאני דאעא ודפרזלא ודמיני מתכות ובורמי דגללא דאשתמש בהו חמירא כולה שתא בכלי ראשון צריך למעבד בהו הגעלה בכלי ראשון

ודאשתמש בהו בכלי שני כגון קערות וכיוצא בהן כי שדי עלייהו רותחין בכלי שני ומשהי להו בגוייהו עד דפלטין שפיר דמי דגמרי מגיעולי עכו"ם וכו' ע"כ. ומ"ש רבינו ואח"כ שוטף אותן הוא לפי דעת קצת המפרשים ז"ל ממה שאמרו פ' דם חטאת בזבחים (צ"ז). מריקה בחמין ושטיפה בצונן. ויש שאמרו שאינו מטעם זה אלא כדי להעביר החמץ שעליהן. ומ"מ כך הוא דעת הגאונים והאחרונים שצריכין שטיפה כדברי רבינו: **וכן הסכינן מרתיה וכו'.** בגמ' (פסחים ל'): א"ל רבינא לרב אשי הני סכיני דפסחא היכי עבדינן להו א"ל קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא והדר מעייל להו לקתייהו ברותחין והלכה אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון ע"כ בגמ'. ושפודין ואסכלאות לא נתבאר דינן בגמ' לענין חמץ בפסח ונחלקו בו המפרשים ז"ל יש מי שאומר שדינן כדין שאר איסורין וצריכין לבון ויש מי שאומר שכיון שמה שבלעו היה היתר די בהגעלה. ואפשר שזהו דעת רבינו שהזכיר כאן בסכינן הגעלה ופרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות בלוקח סכין מן העכו"ם הצריכין לבון ולא הזכיר כאן לבון כלל. ומ"מ דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל להשוות חמץ לגיעולי עכו"ם והם סוברים שבסכינן אף בגיעולי עכו"ם אינן צריכין אלא הגעלה כמו שיתבאר שם:

**כז** כְּלֵי מִתְּכֹת וְאַבְנִים וְכָלֵי יַעֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֶמֶץ בְּכָלֵי שְׁנֵי כְּגוֹן קְעָרוֹת וְכוֹסוֹת נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ כָּלֵי גְדוֹל וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן מִיָּם רוֹתְחִין [ד] וּמְנִיחֵן בְּתוֹכּוֹ עַד שֶׁיִּפְלוּטוּ וְאַחַר כֵּן שׁוֹטְפֵן [ה] וּמְשַׁתֵּמֵשׁ בָּהֶן בְּמִצָּה:

**מגיד משנה** כלי מתכות וכו'. כבר נתבאר זה למעלה בדברי ההלכות:

**כח** כָּל כְּלֵי חָרֵשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֶמֶץ בְּחַמִּין בֵּין כְּלֵי רֵאשׁוֹן כְּגוֹן קְדָרוֹת. בֵּין כְּלֵי שְׁנֵי כְּגוֹן קְעָרוֹת. בֵּין שֶׁהֵיוּ [ו] מְשׁוּחִין וְשׁוּעִין בְּאַבֵּר שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן כְּעֵין זְכוּכִית. בֵּין שֶׁהֵיוּ חָרֵס כְּמֵה שֶׁהוּ. אִין מְשַׁתֵּמֵשִׁין בָּהֶן בְּמִצָּה אֶלָּא מְנִיחֵן לְאַחַר הַפֶּסַח [ז] וּמְבַשֵּׁל בָּהֶן:

**מגיד משנה** כל כלי חרש שנשתמש וכו'. שם מבואר בגמרא ובהלכות שכל שתשמישו על ידי חמין בכלי חרס אינו יוצא מידי דפנו לעולם. וכתבו ז"ל שאפילו מלא הקדירה גחלים והסיקה אינה מוכשרת שאינה דומה לביב של חרס שהזכרנו למעלה: ומ"ש רבינו אלא מניחן לאחר הפסח. הוא כשמואל



דפליג אדרב קאמר (דף ל'). קדרות בפסח ישברו וקי"ל כשמואל בהא כדאיתא בהלכות וכן כתבו ז"ל:

**כו** כְּלֵי רֵאשׁוֹן שְׂרָצָה לְהִרְתִּיחוֹ וְלֹא מִצָּא כְּלֵי גְדוֹל מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְהִרְתִּיחוֹ בְּתוֹכוֹ הָרִי זֶה מִקִּיף לוֹ [ח] שְׂפָה שֶׁל טֵיט עַל שְׂפָתוֹ מִבְּחוּץ וּמִמְלֵאָהּ מִיָּם עַד שְׂיִגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל שְׂפָתוֹ וּמִרְתִּיחַ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ וְדִיּוֹ וְאַחַר כֵּן שׁוֹטֵף אוֹתוֹ וּמְשַׁתְּמֵשׁ בוֹ בְּמִצָּה:

**מגיד משנה** כלי ראשון שרצה להרתיחו וכו'. בהלכות נלמד מגיעולי עכו"ם (ע"ז דף ע"ו:.) יורה קטנה מגעילה בתוך יורה גדולה ויורה גדולה מאי ת"ש דההוא דודא דהוה בי מר עוקבא אהדר ליה לישא אפומא וארתחיה קסבר מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות, פירוש שאחורי הכלי שאינן נגעלין אלא ע"י המים שמתוך רתיחתן נשפכין באחורי הכלי די להם בכך שאף הן לא בלעו מן האיסור אלא על ידי ניצוצות האש שהיה מרתיח הכלי ולא היתה בליעה זו חזקה ודי להם בפליטה זו. ופירש"י ז"ל ובלא שפה לא סגי דניצוצות דכולא שתא פעם כאן ופעם כאן ואילו דהגעלה חדא שעתא. וכתוב בהלכות ובפסחא דאסור למיעבד בלישא עביד גדנפא דטינא ע"כ. ודין ההגעלה אם היא בכלי שהוא בן יומו יתבאר פרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות בארוכה:

## הלכות חמץ ומצה - פרק ששי

**א** מִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לֶאֱכֹל [א] מִצָּה בְּלִיל חֲמֻשָּׁה עֶשֶׂר שָׁנָאִמַר (שמות יב-יח) 'בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֹּת'. בְּכֹל מְקוֹם וּבְכֹל זְמַן. וְלֹא תִלֶּה אֲכִילָה זוּ בְּקֶרְבֵּן הַפֶּסַח אֲלֵא זוּ מִצָּה בְּפָנֶי עֲצָמָה וּמִצּוֹתָהּ כָּל הַלֵּילָה. אֲבָל בְּשָׂאֵר הָרְגֵל אֲכִילַת מִצָּה רְשׁוּת רָצָה אוֹכֵל מִצָּה רָצָה אוֹכֵל אֲרֹז אוֹ דָחַן אוֹ קִלְיוֹת אוֹ פְרוֹת. אֲבָל בְּלִיל חֲמֻשָּׁה עֶשֶׂר בְּלֶבֶד חוֹבָה. וּמִשְׁאֵכֵל כְּזֵית יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ:

**מגיד משנה מצות עשה מן וכו'.** סוף ערבי פסחים (דף ק"כ). אמר רבא מצה בזמן הזה דאורייתא מרור דרבנן רב אחא אמר אחד זה ואחד זה דרבנן ותניא כותיה דרבא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות יכול לילה הראשון רשות ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא בזמן שביהמ"ק קיים אין ביהמ"ק קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה ע"כ. וכתב רבינו שמצותה כל הלילה וכן דעתו באכילת פסחים כמבואר פ' ח' מהלכות קרבן פסח וכסתם מתניתין דהקורא את המגילה (דף י"ו): דכל שמצותה בלילה כשר כל הלילה וכו"ע דאמר הכין ופליגא דראבי"ע דאמר עד חצות וקיי"ל כר"ע מחבירו. ויש מי שפסק כראבי"ע משום דסתם מתני' בפ"ק דברכות (דף ב'). ובערבי פסחים (דף ק"כ): ובזבחים פרק איזהו מקומן (דף נ"ו): הם כמותו. ואמר רבא בפרק ערבי פסחים אכל מצה אחר חצות לראבי"ע לא יצא ידי חובתו. ודברי רבינו עיקר דאמרינן בפרק מצות חליצה (דף ק"א): מה לי חדא סתמא מה לי תרי סתמי וכיון דאיכא סתמי לר"ע ולר' אליעזר הדרינן לכללין דקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו כך נ"ל. **ומה שכתב רבינו ומשאכל כזית יצא ידי חובתו** מבואר בכמה מקומות בפסחים:

**לחם משנה מצות עשה מן התורה לאכול מצה וכו'.** וא"ת דבפרק כל שעה (פסחים דף כ"ח). אמרו שם גבי אוכל משש שעות ולמעלה עובר בלא תעשה ולר"ש אינו עובר ולר"י מפקינן דבזמן הזה מצה מדאורייתא מקרא דשבעת ימים תאכל עליו מצות ולר"ש דאינו עובר נפקא ליה מבערב תאכלו מצות ורבינו פסק בפרק ראשון כר"י בלפני זמנו כמבואר שם וא"כ איך כתב כאן דאיסור החמץ בזמן הזה הוא מקרא דבערב תאכלו מצות דהיינו קרא דר"ש דהכי משמע כאן לכאורה דנקט רבא בפ' ערבי פסחים (דף ק"כ) והיינו כר"ש כדפרישית. וי"ל דמאי דהביא כאן רבינו קרא דבערב תאכלו מצות אין כונתו להביא אלא דהיא מצות עשה לאכול בליל פסח מצה אבל שיהיה חיוב לאכול בזמן הזה לא הביאו מכאן, ומ"ש בכל מקום ובכל זמן אינו אלא מקרא דששת ימים תאכל מצות:

**ב** \* בַּלַּע מִצָּה יֵצֵא. בַּלַּע מְרוֹר לֹא יֵצֵא. בַּלַּע מִצָּה וּמְרוֹר כְּאֶחָד יְדֵי מִצָּה יֵצֵא יְדֵי מְרוֹר לֹא יֵצֵא. שְׁהַמְרוֹר כְּטַפְלָה לַמִּצָּה. כְּרָךְ בְּסִיב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וּבְלָעוֹן אֵף יְדֵי מִצָּה לֹא יֵצֵא:

**ההראב"ד בלע מצה וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש שאין זה טעם למרור אלא שאינו טועם טעם מרור א"כ לעסו עכ"ל:

**מגיד משנה בלע מצה יצא וכו'.** שם (פסחים קט"ו:) אמר רבא בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא בלע מצה ומרור בהדי הדדי ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא כרכן בסיב ובלען אף ידי מצה לא יצא ע"כ בגמרא. ופ"י כשבלע המרור לא יצא מפני שאנו צריכין שיטעום טעם המרור בפיו שהוא זכר לומררו את חייהם וכשבלע מצה כיון שהמצה נגעה בפיו הויא לה אכילה ויצא וכשבלע מצה ומרור כאחד כתב רבינו שיצא ידי מצה ואף על פי שהמרור מפסיק בין מצה לפיו אינו חשוב הפסק לפי שהמרור טפלה למצה אבל כשכרך בסיב הסיב מפסיק וחשיב הפסק ולפיכך לא יצא אפילו ידי מצה זהו דעת רבינו וכן נראה מפירוש רש"י ז"ל. ובהשגות א"א זה שבוש שאין זה טעם למרור וכו'. ונדמה לו לר"א ז"ל שמה שכתב רבינו בלע מצה ומרור כאחת ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא שהמרור כטפילה למצה שהוא נתינת טעם למ"ש ידי מרור לא יצא ולזה השיגו שהוא שבוש. ואין זה כונת רבינו אלא נתינת טעם הוא מפני מה יוצא ידי חובתו ממצה ואין המרור מפסיק וכמו שפירשתי למעלה:

**לחם משנה בלע מצה.** הגירסא שיש לנו בדברי רבינו כך היא. בלע מצה יצא בלע מרור יצא בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא. והגירסא הזאת הוזכרה בדברי רשב"ם בפ' ערבי פסחים (קט"ו) ופירושו כך בלע מרור יצא מפני שיש בה טעם מרור בלע מצה ומרור אע"פ שכשבלע מרור לחודיה יצא הכא לא יצא ידי מרור. ונתן רבינו טעם למרור מפני שהמרור טפילה למצה ולכך לא יצא. והראב"ד ז"ל יש לו נוסחא אחרת בגמרא והוא בלע מרור לא יצא ומפני כן השיג על רבינו שאין טעם מרור מפני שטפלה למצה דאפ"י לחודיה לא יצא. ולדעתו מה שאמרו בגמ' ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא לא בא להודיענו אלא דידי מצה יצא דהוה אמינא לא יצא משום דהמרור עמו. וה"ה היה לו הג"י בדברי רבינו בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא ומפני כך פירש שהטעם שכתב רבינו שהמרור טפילה למצה וכו' קאי אידי מצה יצא ולפי הנוסחא שכתבתי אין צורך לידחק בזה. כתב ה"ה אבל כשכרכן בסיב כו' וא"ת מה טעם לחלק בין סיב למרור וכי תימא דבסיב כרכן ובמרור לא כרכן א"כ ליפלוג במרור גופיה היכא דכרכן דהוא אסור. וי"ל דמרור אע"ג דכרכן מותר דכיון דביה איתעביד מצוה אע"ג דלא יצא ידי חובה מ"מ לא הוי הפסק כיון דמעין המצוה הוא אבל כרכן בסיב דאין הסיב ענין למצוה כלל ודאי דהוי הפסק:

**אָכַל מִצָּה בְּלֹא כְּוִנָּה כְּגוֹן שֶׁאֲנִסוּהוּ עֲכוּ"ם אוֹ לְסָטִים לְאָכַל יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ. אָכַל כְּזִית מִצָּה וְהוּא נִכְפָּה בְּעֵת שְׁטוּתוֹ וְאַחַר**

כָּךְ נִתְרַפָּא חֵיב לֵאכֹל אַחַר שְׁנֵיתְרַפָּא. לְפִי שְׂאוֹתָהּ אֲכִילָה הִיְתָה  
בְּשַׁעָה שְׁהִיָּה פְטוֹר מִכָּל הַמִּצְוֹת :

**מגיד משנה** **אכל מצה בלא כונה וכו'.** בראש השנה פרק ראווה בית דין (דף כ"ט.) שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא כפאו מאן אילימא כפאו שד והתניא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו אמר רב אשי לא צריכא שכפאוהו פרסיים וכו' ע"כ. ופסק רבינו כן. וראיתי מי שכתב שהטעם שכיון שהוא יודע שהלילה הוא פסח והוא חייב באכילת מצה יצא אע"פ שלא נתכוון לצאת ונאנס באכילתה אבל אם היה סבור שהוא חול ואכלה או שהיה סבור שאין זה מצה ואכלה לא יצא וזהו שלא הזכירו בגמרא אלו הצדדין. ודברי טעם הן : **אכל כזית מצה והוא נכפה וכו'.** כבר נתבאר זה בסמוך :

**כסף משנה** **אכל מצה בלא כונה וכו'.** בהלכות שופר פרק שני כתבתי מה טעם פסק רבינו כאן שיצא בלא כונה אף על גב דבעלמא ס"ל דמצות צריכות כונה :

**ד** אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה אלא אם כן אֶכְלָה  
מֵאֶחָד מִחֻמְשַׁת הַמִּינִין שְׁנַאֲמַר (דברים טז-ג) 'לא תאכל עליו חמץ  
שבעת ימים תאכל עליו מצות'. דְּבָרִים הַבָּאִים לְיַדִּי חֲמוּץ אִם  
אֶכְלֶן מִצָּה יֵצֵא בְּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ אֲבָל שְׂאֵר דְּבָרִים כְּגוֹן אֶרֶז וְדַחַן  
וְקִטְנִיּוֹת אֵין יוֹצֵא בְּהֶן יְדֵי מִצָּה לְפִי שְׂאִין בְּהֶן חֲמֵץ :

**מגיד משנה** **אין אדם יוצא ידי אכילת מצה וכו'.** משנה וגמרא בפרק כל שעה (פסחים ל"ה.) כתבתם בראש פ"ה :

**ה** \* העושה עסה מן החטים ומן הארז אם יש בה טעם דגן  
יוצא בה ידי חובתו. עסת הפלבים בזמן שהרועים אוכלין  
ממנה יוצא בה ידי חובתו. אין הרועים אוכלין ממנה אינו  
יוצא בה שאין זו משמרת לשם מצה. \* מצה שלשה במי פרות  
יוצא בה ידי חובתו בפסח. אבל אין לשין אותה ביין או בשמן  
או חלב משום (דברים טז-ג) 'לקחם עניי כמו שבארנו. ואם לש ואכל  
לא יצא ידי חובתו. אין יוצאין לא בפת מרסן ולא בפת סבין.  
אבל לש הוא את הקמח בסבין שלו ובמורסנו ועושהו פת

וְיוצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן פֶּת סֵלֶת נִקְיָה <sup>[ב]</sup> בְּיוֹתֵר הָרִי זוֹ מִתְּרַת  
וְיוצֵא בָּהּ יָדֵי חוֹבָתוֹ בְּפֶסַח וְאִין אֹמְרִין בָּהּ אִין זֶה לָחֶם עֲנִי :

**ההראב"ד** **העושה עיסה מן החטים וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל נ"ל והוא שיש  
בה דגן כזית בכדי א"פ ויאכלנו עכ"ל: **מצה שלשה במי וכו'.** כ' הראב"ד ז"ל  
אע"ג דתניא בתוספי' יוצאין במצה מתובלתבין שתבלה בקדרה בין שתבלה  
באלפס ההיא שתבלה משנאפתעכ"ל:

**מגיד משנה** **העושה עיסה מן החטים וכו'.** משנה במסכת חלה העושה עיסה  
מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי  
חובתו בפסח אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו  
בפסח. **ורבינו כתב אם יש בה טעם דגן וממילא שאם אין בה אינו יוצא.**  
ובהשגות א"א נראה לי והוא שיש בה דגן וכו'. אבל מדברי הרמב"ן ז"ל נראה  
שאפילו אין שם כזית בכדי אכילת פרס יוצא בה לפי שמדין גרירה הוא  
שהחטין גוררין את האורז וזהו שהזכירו חטים ואורז בדוקא וכן מבואר  
בירושלמי והאריך בזה בהלכות בכורות וגם רבינו פרק ו' מהלכות בכורים עם  
שאר מתנות כהונה כתב משנתנו בדין החלה בקמח חטים וקמח אורז ומשמע  
דדוקא באלו וכן עיקר: **עיסת הכלבים בזמן שהרועים וכו'.** גם זה משנה  
במסכת חלה והובאה פרק יום טוב שחל (ביצה כ"א.): **מצה שלשה במי וכו'.**  
פ' כל שעה (דף ל"ו.). אמר ר"ע מה ת"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין  
ושמן ודבש והקשו שם מדר"ע אדר"ע ותירצו לא קשיא הא ביו"ט ראשון הא  
ביו"ט שני וכבר כתבתי פרק חמישי שהלכה כר"ע. וסובר רבינו שלא מיעטו  
אלא יין ושמן ודבש וחלב ג"כ שנזכר בסוגיא לפי שהפת הנילוש בהן אינו לחם  
עוני אבל שאר משקין ודאי יוצא בהן וזהו שלא אמרו פרט לעיסה שנילושה  
במשקין. והירושלמי שהזכרתי פרק ה' שנזכר בו משקין סתם לפי שאין דרך  
לערב משקין אחרים אלא אלו אמר משקין סתם. ואמנם ראיתי מי שכתב  
שאינו יוצא במצה הנילושה במי פירות בלבד אלא עם תערובת מים לפי שאנו  
צריכין שמור מחמץ וכל שאינו מחמץ אין יוצאין בו ידי מצה וכבר נתבאר  
שמי פירות לבד אין מחמיצין ודבר נכון הוא: **אבל אין לשין אותה ביין ושמן  
וכו'.** כבר נתבאר זה בסמוך. ובהשגות א"א אע"ג דתניא בתוספתא יוצאין  
במצה מתובלת וכו'. ונראה לומר שהתוספתא אינה סוברת לחם עוני פרט  
למצה שנילושה ביין ושמן אלא דורשת אותו למעט מעשר שני וכדברי ר"י  
הגלילי בגמרא בכל שעה ואינה אוסרת מצה עשירה ואין הלכה כמותו אלא  
כר"ע כמו שכתבתי. ודוחק הוא לפרשה משתבלה כדברי הר"א ז"ל: **ואין  
יוצאין לא בפת מורסן וכו'.** זה יצא לרבינו ממה שאמרו במסכת חלה נטל  
מורסן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורין ומוכיח שם שאין המורסן והסובין

חשובין פת ומה שאמרו בפרק כל שעה (דף ל"ו): יכול לא יצא אדם ידי חובתו אלא בפת הדראה ת"ל מצות מצות ריבה ואפילו כמצתו של שלמה. ופת הדראה כתוב בה' פירוש פת סובין ומשמע שיוצא אדם בפת סובין כבר כתב הרא"ה דלאו למימרא פת סובין לחודייהו דההוא לא חשיב פת כלל אלא לומר שלא נטלו סובן, ע"כ לשון הרא"ה ז"ל ועיקר: **אבל לש הוא וכו'.** כבר נתבאר זה בסמוך דהיינו פת הדראה שלא נטלו סוביו ופשוט הוא: **וכן פת סולת נקייה וכו'.** גם זה מבואר בסמוך אפילו כמצתו של שלמה:

**כסף משנה** אין יוצאין בפת מורסן וכו'. רבינו ז"ל אזיל לטעמא דהריא"ף ז"ל שפ"י פת הדראה היינו סובין. ומה שהקשה הר"ן על פי הריא"ף מתורץ עם מ"ש ה"ה בשם הרא"ה ז"ל:

**לחם משנה** מצה שלשה במי פירות יוצא בה ידי חובתו בפסח. יש להקשות על רבינו דמקרא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות מפקינן דברים הבאים לידי חמוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו כו' והאי אינו בא לידי חמוץ וא"כ לכאורה נראה דהדין עם הוראיתי מי שכתב שאמר ה"ה וראיתי מי שתירץ דמלא תאכל עליו חמץ לא ממעטינן אלא דברים שאינן באים לידי חמוץ בשום צד ואופן בעולם אבל מצה שנילושה במי פירות הרי המצה היא באה לידי חמוץ אלא שהמים גרמו לה שלא תחמיץ ולא ממעטינן מהאי קרא ודבר נכון הוא: **כתב** ה"ה וראיתי מי שכתב שאינו יוצא במצה וכו' מפשטן של דברים אלו נראה לכאורה דלא מיקרי מצה עשירה אלא בשנילושה במי פירות לבד אבל כשלשה במים לחם עוני מיקרי. ועוד נראה מכאן שאם לשה במי פירות לבד אינו יוצא משום היקשא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות וזה אינו בא לידי חמוץ. וראיתי מי שהקשה על זה ב' קושיות חדא דהיכי קאמר לר"ע (דף ל"ו) לחם עוני פרט לעיסה שנילושה כו' הא עיסה שנילושה בשמן ויין ודבש מפקינן לה מהיקשא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות ודחק לתרץ זה דברייתא דקאמרה פרט לעיסה שנילושה וכו' לדוגמא נקטיה אבל כוונת הברייתא היא לומר פרט לחלוט ולאשישה כדקאמר לקמן באידך ברייתא ולא כיון ר"ע אלא לדחות דברי ר"י הגלילי. עוד הקשה דכשהקשו בגמ' בפי' כל שעה (דף ל"ו) מר"ע לר"ע ותירצו הא ביו"ט ראשון הא ביו"ט שני אמאי דחיק לאוקמי בהכי לאוקמי בחד יומא והא שנילושה במים ולכך קאמר לשתי דמיקרי לחם עוני והא דקאמרת דלא מקרי לחם עוני הוא דנילושה (במים) [בלי מים] גם על זה נ"ל לתרץ דהגמרא תירץ כן משום דאשכח סייעתא דאמר ליה ר"י לבריה כו' כדאמרו שם כו' ואכתי קשיא לי קושיא אחרת והיא דבגמ' פי' כל שעה (דף ל"ח): הקשו על הברייתא דקאמרה יכול יצא אדם ידי חובתו בחלת תודה ורקיקי נזיר וכו' ותיפוק ליה דהוה מצה עשירה והשתא לפי דברי היש מי שכתב דקאמר דמצה עשירה לא

מקרי אלא במי פירות לבד הא חלת תודה ורקיקי נזיר נילושים בפושרין וכדכתב הרמב"ם פ"ג מהל' מעשה הקרבנות וכיון שכן מאי מקשה דהוי מצה עשירה הא כיון דאית בה מיס לחם עוני מקרי לכך אני אומר דאין כונת היש מי שכתב אלא לפרש דברי הברייתא דפליגי ר"י הגלילי ור"ע דר"ע ס"ל לחם עוני פרט לעיסה שנילושה וכו' ור"י הגלילי סבר דעיסה שנילושה בשמן יין ודבש דיוצא ועל זה אמר היש מי שכתב דמה שהם חולקים דלר' יוסי יוצא ולר' עקיבא אינו יוצא מטעמא דלחם עוני היינו דאיכא בהו מיס ולהכי קאמר ר' יוסי יוצא וזהו שכתב שאינו יוצא במצה שנילושה כלומר לר' יוסי דקאמר יוצא אינו יוצא אלא במצה שנילושה וכו' נמצא דלדין דאית לן דבשאר פירות יוצא דע"כ לא פליגי אלא בשמן יין ודבש וכדכתב רבינו ז"ל צ"ל שיהיה בהם מיס ואז יוצא בהם ששייך בהם חמוץ ולא שייך בהו לחם עוני אבל בשמן יין ודבש ודאי דשייך בהו לחם עוני אע"ג דאית בהו מיס והשתא ניחא הכל :

**1 \*** אַחַד מִצָּה שְׁנֵאֲפִית בְּתַנּוּר אוּ בְּאַלְפָּס. [ג] בֵּין שְׁהַדְבִּיק הַבָּצֶק בְּאַלְפָּס וְאַחַר כֶּךָ הִרְתִּיחַ בֵּין שְׁהִרְתִּיחַ וְאַחַר כֶּךָ הִדְבִּיק אֶפְלוּ אֶפְאָה [ד] בְּקֶרְקַע הַיָּרִי זֶה יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבָתוֹ. וְכֵן אִם לֹא נֶאֱפִית אֶפְיָה [ה] גְּמוּרָה יוֹצֵאִין בָּהּ. וְהוּא שְׁלֹא יִהְיוּ חוּטִין שֶׁל בָּצֶק נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּעֵת שְׁפוּרְסָהּ. וְיוֹצֵאִין בְּרִקִּיק הַשְּׂרוּי וְהוּא שְׁלֹא נִמוּחַ. אֲבָל מִצָּה שֶׁבִשְׁלָה אֵינּוּ יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבָתוֹ בְּאַכִּילָתָהּ שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ טַעַם פֶּת :

**ההראב"ד** אחד מצה שנאפית וכו'. כתב הראב"ד ז"ל מעשה אילפס אע"ג דלחם הוי מיהו איכא למיחש ביה משום חמוץ אא"כ עשה אותו באילפס וכפה עליו את הכסוי ונפקא לן הא ממילתיה דאביי ורבה בחרוכי תרתי שבלי וממחי קידרי ומחצבא דאבישונא זקיפא אסיר דמאי דפליט מהאי רישא בלע מהאי רישא ומחמיץ עכ"ל :

**מגיד משנה** אחד מצה שנאפית בתנור וכו'. זה מחלוקת בין הגאונים כמו שכתוב בהלכות ורבינו סובר כדעת ההלכות דקי"ל (דף ל"ז). כר' יוחנן דאמר מעשה אילפס לא שנא הרתיח ולבסוף הדביק ולא שנא הדביק ולבסוף הרתיח נהמא הוא וחייב בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח והכין קא פסק רב אחא משבחא במעשה אילפס כר' יוחנן וזהו דעת רבינו כאן ובדין החלה ולזה הסכימו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל. ובהשגות א"א מעשה אילפס אע"ג דלחם הוי וכו' באור דבריו ואע"ג דפליגי עליה רבא אהא דאביי דמי פירות אין מחמיצין וקי"ל כרבא בהא אפילו רבא מודה שעיסה זו נלושה במים ויש לחוש

בה אלא א"כ באילפס וכסויה כמו שכתוב וזו סברא שלו ז"ל לא מצאתי אחד מהמפרשים שסובר כן. ואין ראיתו נראית לי כלל דהתם בשיבלין וחצבא דאבישונא שפירושו כד מלא קליות נראית היא לעין שכשמשימין אותו על האש יוצא מהן מים ולחות הרבה ולזה חשש אביי כמו שהוא סובר שמי פירות מחמיצין אבל עיסה זו אין שום לחות יוצא ממנה ונאפת היא שלא על יד שום משקה כמבואר פ"ה וא"כ כל שנאפת קודם שיעור שתבא לידי חמוץ במה נחוש אלא ודאי אין לדברים אלו עיקר: **אפילו אפאה וכו'.** במסכת ברכות (דף ל"ח.) ונזכר כאן בהלכות: **וכן אם לא וכו'.** בכל שעה (דף ל"ח.) תניא יוצאין במצה נא מאי מצה נא כל שפורסה ואין חוטיין נמשכין ממנה: **ויוצאין ברקיק השרוי וכו'.** שם (פסחים דף מ"א.) יוצאין ברקיק השרוי ומבושל שלא נימוח דברי ר"מ ר' יוסי וכו' ובהלכות יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"ג שלא נימוח מ"ט משום דבעינן טעם מצה וליכא ע"כ וקי"ל ר' יוסי ור"מ הלכה כר' יוסי:

**אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל בו טבל או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו או נטלה שגגלה.** זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בו ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא בו ידי חובתו:

**מגיד משנה אין אדם יוצא וכו'.** משנה פרק כל שעה (דף ל"ה.) אבל לא בטבל ולא במעשר וכו'. **וכתב רבינו זה הכלל כל שמברכין עליו וכו' לפי שהמשנה והגמי שבכאן שוין למשנה וגמי שבברכות פרק שלשה שאכלו (דף מ"ה.).** וקצר רבינו כאן מפני שכבר בארו פ"א מהל' ברכות. **אבל מ"ש או שגזלה הוא בירושלמי תני מצה גזולה אסור לברך עליה א"ר אושעיא על שם ובוצע ברך נאץ ה' הדא דתימר בתחלה אבל בסוף דמים הוא חייב לו ר"י אמר אין עבירה מצוה ר' יוסי אמר אין מצוה עבירה א"ר אילא אלה המצות אם עשיתן כמצותן הרי הן מצות ואם לאו אינן מצות ע"כ.** אבל ראיתי מי שכתב ממה שאמרו אבל בסוף דמים הוא חייב לו ש"מ מצה גזולה יוצא בה בדיעבד דהא לא כתיב מצתכם ע"כ. וסוף הירושלמי אינו נראה כן אלא לא יצא והוא שגזל מצה אבל גזל חטים או קמח ועשאו פת ודאי יוצא שקנאן בשינוי ודמים לבד הוא חייב לו כך נ"ל:

**לחם משנה זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון וכו'.** ודאי דטבל שלא נתקן אין יוצאין בו וק"ו הוא מטבל דרבנן דכתב רבינו בפרק ה' מהל' ברכות



דאין מברכין עליו. ובגמרא בפרק כל שעה (דף ל"ה:) אמרו ת"ר יכול יוצא אדם בטבל שלא נתקן כל צרכו ת"ל וכו' יצא זה שאין איסורו משום כלל תאכל חמץ וכו' והקשו בגמ' ואיסורא דחמץ להיכא אזלא ותירצו הא מני ר"ש היא דאמר אין איסור חל על איסור דתניא ר"ש אומר האוכל נבלה ביוה"כ פטור. ולכאורה היה נראה להקשות דכיון דהך ברייתא אתיא כר"ש ולדידיה אין יוצאין בו כדפרישית משמע דפסק כאן כר"ש ופרק שני מהל' שביתת עשור כתב אחד האוכל אוכלים וכו' כגון פיגול ונותר וכו' הרי זה חייב כרת משום אוכל ביוה"כ משמע דפסק הלכה [דלא] כר"ש. והא לאו מילתא היא כלל דאפשר לתרץ דמה שאמר שם בהל' שביתת עשור דחייב היינו כגון דהוא איסור בת אחת או מוסיף או כולל וסמך על מה שכתב סוף פ"י מהלכות מאכלות אסורות ופרק ט"ז מהלכות איסורי ביאה והשתא שפירש פסק כר"ש דאין איסור חל על איסור כגון ההיא דטבל וחמץ דאיסור טבל מעיקרא והדר אתי חמץ דאין שם לא כולל ולא מוסיף ולא בת אחת. זה היה נראה לומר לכאורה אבל כשנעיין בפרק י"ד מהל' מאכלות אסורות אין צורך לכל זה דשם כתב רבינו דיוה"כ חל על איסור נבלה ופיגול משום דהוא איסור כולל שכולל כל האוכלים. והשתא צ"ל לדעתו ז"ל דמה שאמרו בגמרא בפרק כל שעה האוכל נבילה ביוה"כ פטור אינו רוצה לומר פטור מיוה"כ דע"כ חייב ביוה"כ ממ"נ אי נתנבלה מבערב וחל איסור נבלה קודם זה אתי יוה"כ וחל עליו דהוי איסור כולל וא"כ חייב כרת ואי נתנבלה בו ביום דחל יוה"כ קודם כל שכן דחייב טפי על יוה"כ אלא ודאי דמאי דפטור הוא פטור מנבלה ואיירי דנתנבלה בו ביום דחל איסור יוה"כ קודם. והשתא אתי שפיר מה שכתב בהלכות שביתת עשור דחייב כרת האוכל נבלה או פיגול ביוה"כ דחייב ממ"נ כדפרישית וחמץ וטבל כיון דכשחל איסור חמץ על הטבל אין כאן לא כולל ולא מוסיף ולא בת אחת להכי קאמר ר"ש דפטור. זה נ"ל מבואר בדעתו ז"ל אבל רש"י ז"ל סובר דפטור מיוה"כ משמע דלא ס"ל דיוה"כ הוי איסור כולל כדעת רבינו:

**ח** הַכֹּהֲנִים יוֹצְאִין בְּחֻלָּה וּבְתַרוּמָה אֶף עַל פִּי שְׁהִיא מִצָּה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְכֹל אָדָם. וְכֵן יוֹצְאִין בְּמִצְוֵה שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם. אֲבָל אֵין יוֹצְאִין בְּמִצְוֵה שֶׁל בְּכוֹרִים אֲפֹלוּ בִירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי שֶׁהַבְּכוֹרִים אֵין לָהֶם הֵתֵר בְּכֹל הַמוֹשְׁבֹת. וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי אֲפֹשֶׁר שְׂיִפְדָּה וַיֵּאָכֵל בְּכֹל מְקוֹם. וְכָתוּב (שמות יב-כ) 'בְּכֹל מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת מִצָּה הָרְאוּיָה לְהֵאָכֵל בְּכֹל הַמוֹשְׁבֹת הוּא שְׂיִוְצְאִין בָּהּ יְדֵי חוּבָה:

**מגיד משנה** **הכהנים יוצאין בחלה וכו'.** משנה שם (פסחים ל"ה.) והכהנים בחלה ובתרומה: **וכן במצה של מעשר שני.** דין מעשר שני הוא בגמרא (ל"ו.) מחלוקת ר"י הגלילי ור"ע וידוע שהלכה כר"ע מחבירו ודין הבכורים שניהם מודים בגמרא שם (דף ל"ו:) ומהטעם שכתב רבינו:

**כסף משנה** **וכן יוצאין במצה של מעשר שני בירושלים.** כתב הר' מנוח תימא דהא קיימא לן כרבי מאיר דאמר פרק האיש מקדש (קידושין דף כ"ד:) במעשר ממון גבוה הוא ואמר רב אסי (פסחים דף ל"ח.) לדברי רבי מאיר אין אדם יוצא במצה במעשר שני. וי"ל דס"ל כרבי חייא בר אבא בפרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ה.):

**לחם משנה** **וכן יוצאין במצה של מעשר שני וכו'.** ואם תאמר הא אמרינן בפי כל שעה (דף ל"ז:) עיסה של מעשר שני לדברי ר"מ פטור מן החלה לדברי חכמים וכו' מצה של מעשר שני לדברי ר"מ אין אדם יוצא בה ידי חובתו וכו' לדברי חכמים יוצא וכו' כלומר לדברי ר"מ דאמר מעשר ממון גבוה הוא וא"כ איך פסק כאן רבינו דיוצא בו ידי חובתו ובסוף פרק ג' מהל' מעשר שני ונטע רבעי פסק כר"מ דאמר מעשר ממון גבוה כמבואר שם. ונראה לתרץ דבסוף פרק חלק אמרו מחלוקת דר"מ וחכמים במעשר שני בירושלים אבל בגבולים כולי עלמא סברי דמעשר ממון גבוה הוא ופטור מן החלה וא"כ נאמר דמה שפסק בהלכות מעשר שני הוא כחכמים והיינו דוקא בגבולין ומוכרחים אנו לומר כן דהא בהלכות בכורים ריש פ"ו כתב עיסת מעשר שני בירושלים דחייב בחלה והיינו כרבנן דר"מ דלר"מ אפילו בירושלים פטור כמבואר שם בגמ' בסוף פרק חלק (דף ק"יב:) אלא ודאי דפסק כרבנן ומאי דכתב בהלכות מעשר שני הוא בגבולין. ומ"מ הרב סתם הדברים שם דהיה לו לומר דוקא בגבולין והוא לא כן עשה שהביא סברת ר"מ הנזכר במשנה דפרק האיש מקדש בלשונו וטעמו ואולי סמך על מה שכתב כאן ובהלכות בכורים כדפרישית:

**ט** חלות תודה <sup>[א]</sup> ורקיקי נזיר שעשו אותן לעצמן אין יוצאין בהן שניאמר [\(שמות יב-יז\)](#) 'ושמרתם את המצות' מצה המשתמרת לענין מצה בלבד הוא שיוצאין בה אבל זו משתמרת לענין הזבח. ואם עשאן למכר בשוק הרי זה יוצא בה ידי חובתו. שהעושה למכר בשוק דעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן ונמצא בשעת עשייתו שמרו לשם מצה:

**מגיד משנה** **חלות תודה ורקיקי וכו'.** משנה שם (דף ל"ה.) חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אינו יוצא בהן למכור בשוק יוצא בהן. ובגמרא (דף ל"ח:) מבואר הטעם כמו שהזכיר רבינו:

**ז** הכל חייבין באכילת מצה אפלו נשים ועבדים. קטן שיכול לאכל פת מחנכין אותו במצות ומאכילין אותו כזית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכל שורין לו רקיק במים ומאכילין אותו והוא שלא נמוח:

**מגיד משנה** **הכל חייבין באכילת וכו'.** פי אלו עוברין (דף מ"ג.) מימרא נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה וכו'. וידוע היקש הנשים לעבדים: **קטן שיכול לאכול וכו'.** זה למד רבינו ממה שאמרו פרק לולב הגזול (סוכה מ"ב:) קטן שיכול לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח מ"ט איש לפי אכלו כתיב ר' יהודה אומר אין שוחטין עליו את הפסח אלא אי"כ יודע להבחין וכו' משמע התם דכל שיודע לעשות הדבר מחנכין אותו: **חולה או זקן וכו'.** פי כל שעה (דף מ"א.) מפורש בהלכות ופשוט:

**כסף משנה** **הכל חייבין באכילת מצה וכו' קטן שיכול לאכול פת וכו'.** דע שבפרק הקורא את המגילה למפרע כתב הרמב"ן דכי אמרינן קטן חייב לאו למימרא דאיהו חייב דאיהו לאו בר חיובא הוא כלל אלא חיובא אאבוה רמיא. וכ"נ דעת רבינו שלא כתב הכל חייבין באכילת מצה אפילו נשים ועבדים וקטנים אלא קטן שיכול לאכול כזית מחנכים וכו' כלומר דחיובא אאבוה רמיא וכן כתב פ"א דהלכות מגלה הכל חייבים אנשים ונשים וכו' ומחנכין את הקטנים לקרותה ושלא כנראה מדברי הר"ן ז"ל שם:

**יא** מדברי סופרים שאין מפטירין אחר מצה כלום ואפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן. אלא אף על פי שאכל מצה ואכל אחריה מאכלות אחרות ופרות וכיוצא בהן חוזר ואוכל כזית מצה [ח] באחרונה ופוסק:

**מגיד משנה** **מדברי סופרים שאין וכו'.** פרק ערבי פסחים (דף קי"ט ק"כ.) אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן מר זוטרא מתני אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אבל אחר מצה מפטירין. ובהלכות מסתברא לן דלישנא קמא

אליבא דגמי' ולישנא בתרא אמר כמר זוטרא הלכך עבדינן כלישנא קמא  
אליבא דגמי' והכין נהוג עלמא וכן כתבו הגאונים ז"ל:

**יב** אָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל מִצָּה [ט] בְּעֶרְבַּת הַפֶּסַח כְּדֵי שְׂיִהְיֶה הַכֹּרֶס  
לְאֲכִילָתָהּ בְּעֶרְבַת. וּמִי שֶׁאֶכַל מִצָּה בְּעֶרְבַת הַפֶּסַח מִכִּין אוֹתוֹ מִפְתַּת  
מְרֻדוֹת עַד שֶׁתִּצָּא נַפְשׁוֹ. וְכֵן אָסוּר לֶאֱכֹל עֶרְבַת הַפֶּסַח מִקֹּדֶם  
הַמְנַחָה [י] כְּמַעֲט. כְּדֵי שְׂיִכְנַס לְאֲכִילַת מִצָּה בְּתֵאֵנָה. אָבֵל אוֹכֵל  
הוּא מְעַט פְּרוֹת אוֹ יָרְקוֹת [כ] וְלֹא יִמְלֵא כְּרִסוֹ מֵהֶן. וְחֲכָמִים  
הִרְאִישׁוּנֵיהֶם הָיוּ מְרַעִיבִין [ג] עֲצָמוֹן עֶרְבַת הַפֶּסַח כְּדֵי לֶאֱכֹל מִצָּה  
בְּתֵאֵנָה וְיִהְיוּ מִצּוֹת חֲבִיבוֹת עָלָיו. אָבֵל בְּשֶׁאֵר [מ] עֲרֵבֵי שִׁבְתוֹת  
אוֹ עֲרֵבֵי יָמִים טוֹבִים אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּחַשֵּׁד:

**מגיד משנה** אסרו חכמים לאכול וכו'. בהלכות פ' אלו עוברין ירושלמי א"ר  
לוי האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו  
בבית חמיו לוקה. ופ"י מכת מרדות מדרבנן. ויש מי שכתב דדוקא לאחר איסור  
חמץ דהיינו אירוסין דמצה, ומדברי רבינו נראה כל היום: **וכן אסור לאכול  
וכו'.** ראש פרק ערבי פסחים (דף צ"ט): סמוך למנחה לא יאכל אדם עד  
שתחשך. ובגמרא (דף ק"ז.) איבעיא להו סמוך למנחה גדולה תנן או דלמא  
סמוך למנחה קטנה תנן וכו' ומשמע התם דסמוך למנחה קטנה תנן וכן כתוב  
בהלכות סמוך למנחה מתשע שעות ולמעלה דמנחה גופא מתשע שעות ומחצה  
ולמעלה וסמוך לה תשע שעות ע"כ: **אבל אוכל הוא מעט וכו'.** שם בגמ' (דף  
ק"ז): א"ר אמי אבל מטביל הוא במיני תרגימא ר' יצחק מטביל בירקי. ובהל'  
מטביל מטפל כלומר מעביר פתו במיני תרגימא כגון פירות וקטניות וכיוצא  
בהן, ע"כ: **וחכמים הראשונים וכו'.** שם (דף ק"ז ק"ח.) רבה שתי כוליה מעלי  
יומא דפסחא חמרא כי היכי דניגרריה לליביה ולטעום טעם מצה. רב ששת  
הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא: **אבל בשאר ערבי ימים טובים  
וכו'.** שם בראש הפרק (דף צ"ט): ר' יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך וק"ל  
דהלכה כר' יוסי כדאיתא בהלכות:

## הלכות חמץ ומצה - פרק שביעי

**א** מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר (שמות יג-ג) 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים' כמו שנאמר (שמות כ-ח) 'זכור את יום השבת'. ומנין שבלייל חמשה עשר תלמוד לומר (שמות יג-ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה' בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן. אפלו חכמים גדולים חיבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שארעו ושהיו הרי זה משבח:

**מגיד משנה** מצות עשה מן התורה לספר בנסים ונפלאות וכו'. זה מבואר במכילתא ומבואר ג"כ בערבי פסחים (קט"ז.). ומנין שבליילה של חמשה עשר וכו'. גם זה מבואר במכילתא ונזכר בהגדה: מצוה להודיע לבנים וכו'. (דף קט"ז.) במשנה ולפי דעתו של בן אביו מלמדו ומבואר בגמ':

**ב** מצוה להודיע לבנים ואפלו לא שאלו שנאמר (שמות יג-ח) 'והגדת לבנך'. לפי דעתו של בן אביו מלמדו. כיצד. אם היה קטן או טפש אומר לו בני כלנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא ויוציאנו לחרות. ואם היה הבן גדול וחקם מודיעו מה שארע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו על ידי משה רבנו הכל לפי דעתו של בן:

**ג** וצריך לעשות שנוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך ארע וכך וכך היה. וכיצד משנה. מחלק להם קליות ופגזים ועוקרים [א] השלחן מלפניהם קדם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן אשתו שואלתו. אין לו אשה שואלתו זה את זה מה

נְשִׁתְנָה הַלֵּילָה הַזֶּה. וְאַפְלוּ הָיוּ כָּלֵן חֲכָמִים. הָיָה לְבַדּוֹ שׂוֹאֵל  
לְעַצְמוֹ מַה נְשִׁתְנָה הַלֵּילָה הַזֶּה :

**ההראב"ד** **וחוטפין מצה וכו'.** א"א פירוש אחר ממהרין לאכול כדי שלא יישנו  
עכ"ל:

**מגיד משנה** **וצריך לעשות שינוי וכו' וכיצד משנה וכו'.** (דף ק"ח ק"ט) שם  
בברייתא מחלק להם קליות ואגוזים כדי שישאלו תניא ר' אליעזר הגדול  
אומר חוטפין מצה בערב הפסח בשביל התינוקות שלא יישנו. עוד שם למה  
עוקרים את השלחן אמרי דבי רבי ינאי כדי שישאל התינוק: **אין לו בן וכו'.**  
שם (דף קט"ז) ת"ר חכם בנו שואלו ואם לאו אשתו שואלתו ואם לאו הוא  
שואל לעצמו אפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה  
לזה:

**ד** וְצָרִיךְ לְהִתְחִיל בְּגִנוּת וּלְסַיֵם בְּשִׁבְח. כִּי צָד. מִתְחִיל וּמְסַפֵּר  
שֶׁבִּתְחִלָּה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ בְיָמֵי תְּרַח וּמִלְפָּנָיו כּוֹפְרִים וְטוֹעִין אַחַר  
הַהֶבֶל וְרוֹדְפִין אַחַר עֲבוֹדַת אֱלִילִים. וּמְסַיֵם בְּדַת הָאֵמֶת  
שֶׁקָּרְבָנוּ הַמָּקוֹם לוֹ וְהַבְּדִילָנוּ מִהָאֵמוֹת וְקָרְבָנוּ לְיַחֲוֹדוֹ. וְכֵן  
מִתְחִיל וּמוֹדִיעַ שֶׁעֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וְכָל הַרְעָה  
שֶׁגָּמְלָנוּ וּמְסַיֵם בְּנִסִּים וּבִנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ וּבַחֲרוּתָנוּ. וְהוּא  
שֶׁיְדַרְשׁ מִ(דְּבָרִים כו-ה) 'אַרְמִי אֲבִד אָבִי עַד שֶׁיִּגְמַר כָּל הַפְּרָשָׁה. וְכָל  
הַמוֹסִיף וּמְאַרִיךְ בְּדַרְשׁ פְּרָשָׁה זוֹ הָרִי זֶה מְשַׁבַּח :

**מגיד משנה** **וצריך להתחיל וכו'.** במשנה מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש  
מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה ובגמ' מאי גנות רב אמר  
מתחלה עובדי אלהים אחרים רבא אמר עבדים היינו לפרעה במצרים :

**ה** כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלוּ בְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר לֹא  
יָצָא יְדֵי חוּבָתוֹ וְאֵלוּ הֵן. פֶּסַח מִצָּה וּמְרוֹר. פֶּסַח עַל שׁוּם שְׁפָסַח  
הַמָּקוֹם עַל בִּתְּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב-כו) 'וְאַמְרַתֶּם  
זִבַח פֶּסַח הוּא לַה' וְגו'. מְרוֹר עַל שׁוּם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִים אֶת

חיי אבותינו במצרים. מצה על שם שנגאלו. ודברים האלו כלן נקראין הגדה:

**מגיד משנה** כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו וכו'. במשנה (דף קט"ז) רבן גמליאל אומר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור וכו' כלשון רבינו:

**1** בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנקאמר (דברים ו-כג) 'ואתנו הוציא משם וגו'. ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה וזכרת כי עבד היית כלומר כאלו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחרות ונפדיית:

**מגיד משנה** בכל דור ודור חייב וכו'. גם זה במשנה שם (דף קט"ז). בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים וכו':

**2** לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכל ולשתות והוא מסב [ב] דרך חרות. וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה [ג] ארבעה כוסות של יין. אין פוחתין לו מהם. ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות. שעור כל כוס מהן רביעית:

**מגיד משנה** לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה וכו'. גם זה (דף צ"ט): במשנה ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שמסב ולא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין ואפילו מן התמחוי. ובגמרא (דף ק"ח): ת"ר ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד האנשים ואחד הנשים ואחד התינוקות. עוד שם אמר ריב"ל נשים חייבות בארבעה כוסות שאף הן היו באותו הנס:

**3** אפלו עני שבישראל לא יאכל עד שיסיב. [ד] אשה אינה צריכה הסיבה. ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה. וכן אצל אביו והשמש בפני רבו צריכין הסיבה. אבל תלמיד בפני רבו אינו מסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות. והסיבת ימין אינה הסיבה.

וְכֹן הַמָּסֵב עַל עֶרְפוֹ אוֹ עַל פְּנֵיו אֵין זֶה הַסִּיבָה. וְאֵימְתִי צָרִיכִין  
הַסִּיבָה [ה] בְּשַׁעַת אֲכִילַת כְּזִית מִצָּה וּבְשַׁתִּית אֲרֻבָּעָה כּוֹסוֹת  
הָאֵלוֹ. וּשְׁאָר אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִּיתוֹ אִם הֵסֵב הָרִי זֶה מְשַׁבַּח וְאִם לֹא  
אֵינוֹ צָרִיךְ :

**מגיד משנה** **אשה אינה צריכה הסבה וכו'.** שם אשה אינה צריכה הסבה ואם  
חשובה היא צריכה הסבה בן אצל אביו צריך הסבה תלמיד אצל רבו מאי ת"ש  
אמר אביי כי הוינן בי מר הוה מזגינן אברכי דהדדי כי אתינא לבי רב יוסף  
אמר לן לא צריכיתו מורא רבך כמורא שמים איבעיא להו שמש מאי ואפשיט  
דצריך הסבה : **והסבת ימין לא שמה הסבה וכו'.** שם פרקדן לא שמה הסבה  
והסבת ימין לא שמה הסבה. ופ"י רבינו פרקדן מסב על ערפו או על פניו וכן  
עיקר שכל שאינו מוטה על צדו קרוי פרקדן : **ואימתי צריכין הסיבה וכו'.** שם  
אתמר מצה צריכה הסיבה מרור לא צריך הסיבה יין אמרי לה תרי כסי קמאי  
צריך הסיבה תרי כסי בתראי לא צריך הסיבה ואמרי לה איפכא והשתא  
דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעו הסיבה : **ואימתי צריכין הסיבה וכו'.**  
ה"ה כתב שם אתמר מצה צריכה הסיבה וכו' יין אמרי תרי כסי קמאי וכו'  
והשתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעו הסיבה. אבל המפרשים  
מקשים דהא בעלמא קי"ל איפכא דכל ספיקא דרבנן לקולא וכו'. וי"א דהכא  
כיון דלאו מילתא דטירחא היא עבדינן לרווחא דמילתא. והר"ן כתב דע"כ  
אית לן למעבד הסיבה בכולהו דאי נזיל לקולא אמאי נקיל בהני טפי מהני ואי  
נקיל בתרוייהו הא מיעקרא מצות הסיבה לגמרי. כתב הר"י מנוח אשה חשובה  
כלומר שאין לה בעל והיא גברת הבית א"נ שהיא חשובה בפרי ידיה בת גדולי  
הדור אשת חיל יראת ה'. א"נ אשה חשובה שיש לה עבדים ושפחות שאינה  
צריכה להתעסק בתיקון המאכל וענייני הבית. ושמש אע"פ שמתעסק בצרכי  
הבית מיסב לפי שהקונה ע"ע כקונה אדון. תלמיד לפני רבו אין צריך הסבה  
(ה"ה לשוליא דנגרי x) : לא כתב רבינו גבי מרור דיוצאים בדמאי וכו'. משום  
דהשתא במצה דאורייתא נפיק אמרור דרבנן לא כל שכן דגלי במצה וה"ה  
למרור :

**כסף משנה** **ואימתי צריכין הסיבה וכו'.** ה"ה כתב שם אתמר מצה צריכה  
הסיבה וכו' יין אמרי תרי כסי קמאי וכו' והשתא דאתמר הכי ואתמר הכי  
אידי ואידי בעו הסיבה. אבל המפרשים מקשים דהא בעלמא קי"ל איפכא  
דכל ספיקא דרבנן לקולא וכו'. וי"א דהכא כיון דלאו מילתא דטירחא היא  
עבדינן לרווחא דמילתא. והר"ן כתב דע"כ אית לן למעבד הסיבה בכולהו דאי  
נזיל לקולא אמאי נקיל בהני טפי מהני ואי נקיל בתרוייהו הא מיעקרא מצות  
הסיבה לגמרי. כתב הר"י מנוח אשה חשובה כלומר שאין לה בעל והיא גברת



הבית אינן שהיא חשובה בפרי ידיה בת גדולי הדור אשת חיל יראת ה'. אינן אשה חשובה שיש לה עבדים ושפחות שאינה צריכה להתעסק בתיקון המאכל וענייני הבית. ושמע אע"פ שמתעסק בצרכי הבית מיסב לפי שהקונה ע"ע כקונה אדון. תלמיד לפני רבו אין צריך הסבה (ה"ה לשוליא דנגרי א): לא כתב רבינו גבי מרור דיוצאים בדמאי וכו'. משום דהשתא במצה דאורייתא נפיק אמרור דרבנן לא כל שכן דגלי במצה וה"ה למרור:

**ט** אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת הָאֵלוֹ צָרִיךְ לְמַזֵּג [נ] אוֹתָן כְּדֵי שְׁתַּהַיֶּה שְׁתַּיֶּה עֲרָבָה הַכֹּל לְפִי הַיַּיִן וּלְפִי דַעַת הַשׁוֹתָה. וְלֹא יִפְחַת בְּאַרְבַּעַתָּן [נ] מִרְבִּיעֵית יַיִן חֵי. שְׁתֵּה אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת אֵלוֹ מֵיַיִן שְׂאִינוֹ מְזוּג יָצָא יְדֵי אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת וְלֹא יָצָא יְדֵי חֲרוֹת. שְׁתֵּה אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת מְזוּגִין בְּבֵת אַחַת יְדֵי חֲרוֹת יָצָא יְדֵי אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת לֹא יָצָא. וְאִם שְׁתֵּה מִכָּל כּוֹס מֵהֵן רַבּוֹ יָצָא:

**מגיד משנה** ארבעה כוסות אלו וכו'. מפורש שם (דף ק"ח:) שאם לא מזוג שאינו יוצא כל ידי חובתו כמו שיתבאר בסמוך. ומ"ש רבינו הכל לפי היין ולפי דעת השותה, פשוט הוא ומבואר בהרבה מקומות ולא כל היינות ולא כל האנשים שוין: ולא יפחות בארבעתן וכו'. שם אמר שמואל ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגה יפה. ופירשו לכל חד וחד דהיינו רובע רביעית יין חי בכל אחד: שתה ארבעה כוסות וכו'. שם שתאן חי יצא אמר רב ידי יין יצא ידי חירות לא יצא. פי' שיש בכל אחד רביעית יין חי. ופירוש ידי חירות לא יצא שאין זו מצוה כתקנה אלא ע"י מזוג: שתה ארבעה כוסות וכו'. שם שתאן בבת אחת ידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא. פי' שאע"פ ששתה ארבעה כוסות חלוקין כיון שלא שתאן על הסדר לא יצא: ואם שתה מכל וכו'. שם השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן והוא דאישתי רובא דכסא:

**י** כָּל כּוֹס וְכוֹס מֵאַרְבַּעַה כּוֹסוֹת הִלְלוּ מְבָרַךְ עָלָיו בְּרָכָה בְּפָנָי עֲצָמָה. וְכוֹס רֵאשׁוֹן אוֹמֵר עָלָיו קְדוּשַׁת הַיּוֹם. כּוֹס שְׁנֵי קוֹרָא עָלָיו אֶת הַהַגְדָּה. כּוֹס שְׁלִישִׁי מְבָרַךְ עָלָיו בְּרִכַּת הַמְּזוּן. כּוֹס רְבִיעִי גוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהִלָּל וּמְבָרַךְ עָלָיו בְּרִכַּת הַשִּׁיר. וּבֵין הַכוֹסוֹת הָאֵלוֹ אִם רָצָה לְשִׁתּוֹת שׁוֹתָה. בֵּין שְׁלִישִׁי [נ] לְרְבִיעִי אֵינוֹ שׁוֹתָה:

**מגיד משנה** כל כוס וכוס וכו'. במשנה (דף קי"ד קט"ז וקי"ז): שם מזגו לו כוס ראשון ב"ה אומרים מברך על היין ואח"כ מברך על היום מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל וכו' מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו מזגו לו כוס רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר ומפרש בגמרא ברכת השיר מה היא. עוד במשנה בין כוסות הללו אם רצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה. ובירושלמי הטעם כדי שלא ישתכר וישכח מלומר את ההלל. והקשו והלא משוכר הוא ותירצו יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון משכר:

**יא** החרסת מצוה מדברי סופרים זכר<sup>[ט]</sup> לטיט שְהִיּוּ עוֹבְדִין בּוֹ בְּמִצְוֹתָיִם. וְכִיצַד עוֹשִׂין אוֹתָהּ. לֹקְחִין תְּמָרִים אוֹ<sup>[י]</sup> גְּרוֹגְרוֹת אוֹ צְמוֹקִין וְכִיּוֹצֵא בָהֶן וְדוֹרְסִין אוֹתָן וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן חֶמֶץ וּמִתְבַּלִּין אוֹתָן בְּתַבְּלִין כְּמוֹ טֵיט בְּתַבָּן וּמְבִיאִין אוֹתָהּ עַל הַשֵּׁלַחַן בְּלֵילֵי הַפֶּסַח:

**מגיד משנה** החרוסת מצוה וכו'. (דף קי"ד) במשנה אף על פי שאין חרוסת מצוה רבי אליעזר ברבי צדוק אומר מצוה. והלכה כמותו דשקלו אמוראי אליביה (דף קט"ז) בגמרא דאמרינן מאי מצוה רבי לוי אומר זכר לתפוח עוררתיך רבי יוחנן אמר זכר לטיט ותניא כותיה דרבי יוחנן. תבלין זכר לתבן חרוסת זכר לטיט:

**לחם משנה** החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט וכו'. כאן פסק כר' אליעזר בר צדוק (דף קי"ד) וכדכתב ה"ה ובפירוש המשנה כתב בהפך ואמר שם דלדברי ר"א בר צדוק צריך לומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת חרוסת ואין הלכה כמותו. ונראה שחזר כאן ממה שכתב. ומ"מ צריך לתת טעם למה אין מברכין עליו כמו שכתב בעל המשנה כיון שהיא מצוה מדרבנן דהא מברכין אמרור בזמן הזה דהוא מדרבנן אע"ג דיש לחלק דמרור היה מדאורייתא בזמן שבית המקדש קיים מ"מ הא מברכין על שאר מצות דרבנן:

**יב** אֲכִילַת מְרוֹר אֵינָה מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה אֶלָּא תְלוּיָהּ הִיא בְּאֲכִילַת הַפֶּסַח. שְׂמִצּוֹת עֲשֵׂה אַחַת לְאָכַל בְּשֵׁר הַפֶּסַח עַל מִצָּה וּמְרוֹרִים. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים לְאָכַל הַמְרוֹר לְבַדּוֹ בְּלֵיל זֶה אֶפְלוּ אֵין שָׁם קָרְבַּן פֶּסַח:

**מגיד משנה** אכילת מרור אינה וכו'. פרק ערבי פסחים (דף ק"כ) מימרא כתבתיה ראש פ"ו מרור בזמן הזה דרבנן דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו:

**יג** מְרוֹרִים הָאֲמוּרִים בְּתוֹרָה הֵן <sup>[כ]</sup> הַחֲזֵרֶת וְהַעֲלָשִׁין וְהַתְּמָכָא וְהַחֲרַחְבִּינָא וְהַמְרוֹר. כָּל אֶחָד מִחֲמִשָּׁת מֵינֵי יֵרֶק אֵלוֹ נִקְרָא מְרוֹר. וְאִם אָכַל מֵאֶחָד מֵהֶן אוֹ מִחֲמִשָּׁתָן כְּזֵית יָצָא וְהוּא שְׂיָהוּ לַחִין. וְיוֹצֵאִין בְּקֶלַח <sup>[ט]</sup> שְׁלֵהוּ אֶפְלוּ יָבֵשׁ. וְאִם שָׁלְקוּ אוֹ כְּבָשׁוּ אוֹ בְּשָׁלָן אֵין יוֹצֵאִין בָּהֶן:

**מגיד משנה** מרורים האמורים וכו'. משנה בכל שעה (דף ל"ט) אלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת ובעולשין ובתמכא ובחרחבינא ובמרור יוצאין בהן בין לחין ובין יבשין אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין מצטרפין בכזית ויוצאין בקלח שלהן. ובגמרא (דף ל"ט): גבי בין לחין ובין יבשין אמר רב הונא לא שנו אלא קלח אבל עלין לחין אין יבשין לא והקשו על זה מלשון המשנה ותירצו כמבואר שם:

## הלכות חמץ ומצה - פרק שמיני

**א** סֵדֶר עֲשִׂית מִצּוֹת אֵלוֹ בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר כֶּךָ הוּא. בְּתַחֲלָה מוֹזְגִין כּוֹס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּמְבָרְךְ בּוֹרָא פְּרִי הַגָּפֶן וְאוֹמֵר עָלָיו קְדוּשַׁת הַיּוֹם וְזִמְנוֹ וְשׁוֹתֶהּ. וְאַחַר כֶּךָ מְבָרְךְ עַל נְטִילַת <sup>[א]</sup> יָדַיִם וְנוֹטֵל יָדָיו. וּמְבִיאִין שְׁלֶחַן עָרוּךְ וְעָלְיוֹ מְרוֹר וְיֵרֶק אַחַר וּמְצָה וְחֲרֹסֶת וְגוֹפּוֹ שֶׁל כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח וּבֶשֶׂר חֲגִיגָה שֶׁל יוֹם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר. וּבְזִמְנוֹ הַזֶּה מְבִיאִין עַל הַשְּׁלֶחַן שְׁנֵי מֵינֵי בֶּשֶׂר <sup>[ב]</sup> אֶחָד זָכָר לַפֶּסַח וְאֶחָד זָכָר לַחֲגִיגָה:

**מגיד משנה** סדר עשיית מצות אלו וכו'. הסדר הזה מבואר פרק ערבי פסחים וידוע לכל ולזה לא אכתוב מן הגמרא רק המקומות שיהיה בהם בדברי רבינו

מחלוקת עם אחרים : בזמן הזה מביאין וכו'. (פסחים קי"ד) בגמ' מצוה להביא לפניו מצה וחזרת ושני תבשילין מאי אינון שני תבשילין אמר רב הונא סלקא וארוזא חזקיה אמר אפילו דג וביצה. רב יוסף אמר צריך שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה רבינא אמר אפילו גרמא ובשולא. ורבינו פסק כרב יוסף. והמנהג הפשוט בארצנו הוא בשר וביצה :

**ב** מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטביל אותו [א] בחרסת ואוכל [ד] כזית הוא וכל המסבין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית. ואחר כך עוקרין השלחן מלפני קורא ההגדה לבדו. ומוזגין הכוס השני וכאן הין שואל. ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה פלו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבשל והלילה הזה פלו צלי. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין והלילה הזה כלנו מסבין :

**מגיד משנה** מתחיל ומברך בפה"א ולוקח ירק וכו'. פי' ואינו מברך לאחריו וכן כתב הרשב"א ז"ל. ושיעור כזית הוא כדעת רבינו לפי שאין אכילה פחותה מכזית. וראיתי מי שכתב כל שהוא לפי שאין זה אלא כדי שישאלו התינוקות :

**לחם משנה** ואחר כך עוקרין השלחן מלפני קורא ההגדה לבדו. בפרק ערבי פסחים (דף קט"ו :) אמרו ואין עוקרים השלחן אלא מלפני מי שאומר ההגדה רב הונא אמר כלהו נמי לפני מי שאומר הגדה והלכתא כרב הונא ע"כ. ורבינו ז"ל נראה דפסק דלא כרב הונא ונראה דלא היה בגירסתו והלכתא כרב הונא ולכך פסק כסברא ראשונה דאיתמרא בגמרא בסתמא : **שבכל הלילות אנו אוכלין וכו' והלילה הזה כלו צלי**. שם במשנה פרק ערבי פסחים (דף קט"ז) ובפרק אלו דברים (דף ע"י) אמרו על מתניתין דקאמרה דחגיגה נאכלת לשני ימים ולילה אחד מתניתין דלא כבן תימא דתניא [בן תימא] אומר חגיגה הבאה עם הפסח [הרי היא כפסח] ואינה נאכלת אלא ליום ולילה וכו' מ"ט דבן תימא כדמתני רב וכו' איבעיא להו לב"ת נאכלת צלי או אינה נאכלת וכו' ת"ש הלילה הזה כלו צלי ואמר רב חסדא זו דברי ב"ת ש"מ ע"כ בגמרא. והשתא יש תימא על דברי רבינו דהוא פסק בהלכות קרבן פסח פ"י כמתניתין דחגיגה

נאכלת לשני ימים ולילה אחד ודלא כב"ת וא"כ לדידן ודאי אינה נאכלת צלי דלית לן היקשא דב"ת כדמשמע בגמרא ולית לן לומר הלילה הזה כלו צלי דהא בגמ' אמרו דזהו כדברי בן תימא דסבירא ליה היקשא ודחגיגה נאכלת צלי אבל לדידן דחגיגה אינה נאכלת צלי ולא מצינן למימר כלו צלי דהא איכא חגיגה וא"כ תימה הוא בדברי רבינו דכאן נראה דפסק כב"ת ושם פסק כסתם מתניתין וצ"ע:

**ג** בַּזְמַן הַזֶּה אֵינוֹ אוֹמֵר וְהַלְיָלָה הַזֶּה כְּלוּ צָלֵי שְׂאִין לָנוּ קָרְבָּן. וּמִתְחִיל בְּגִנוֹת וְקוֹרָא עַד שְׁגוֹמֵר דְּרַשׁ פְּרֻשֶׁת (דברים כו-ה) 'אַרְמֵי אוֹבֵד אָבִי כְּלָה :

**ד** וּמַחְזִיר הַשְּׁלַחַן לְפָנָיו וְאוֹמֵר פְּסַח זֶה שְׂאֲנוֹ אוֹכְלִין עַל שֵׁם שְׂפָסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שְׁנֶאֱמַר (שמות יב-כו) 'וְאַמְרַתֶּם זֶבַח פְּסַח הוּא לַה'. וּמַגְבִּיָּה הַמְּרוֹר בְּיָדוֹ וְאוֹמֵר מְרוֹר זֶה שְׂאֲנוֹ אוֹכְלִין עַל שֵׁם שְׂמֵרוֹ הַמִּצְרַיִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שְׁנֶאֱמַר (שמות א-ד) 'וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם'. וּמַגְבִּיָּה הַמִּצָּה בְּיָדוֹ וְאוֹמֵר מִצָּה זֶה שְׂאֲנוֹ אוֹכְלִין עַל שֵׁם שְׂלֵא הַסְּפִיק בְּצֶקֶם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגֵאֲלָם מִיַּד שְׁנֶאֱמַר (שמות יב-לט) 'וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם וְכוּ'. וּבַזְמַן הַזֶּה אוֹמֵר פְּסַח שְׁהִיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בַּזְמַן שְׁבִית הַמְּקַדָּשׁ קִים עַל שֵׁם שְׂפָסַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ' :

**כסף משנה** כתב הר' מנוח ומגביה המרור. רבינו כתב כסדר המשנה אבל בהגדה מצה זו קאמר תחלה, וטעם המשנה שתחלה מררו חייהם ואח"כ נגאלו :

**ה** וְאוֹמֵר לְפִיכֶךָ אָנוּ חֲנֻכִּין לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְהַדִּיר לְרוּמָם לְגַדֵּל וּלְנַצַּח לְמִי שְׁעָשָׂה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ וְהוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוֹת לְחַרוּת מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל וְנֶאֱמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ. (תהילים קיג-א) 'הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי

ה"י וגו' עד [\(תהילים קיד-ח\)](#) 'חלמיש למעינו מים'. וחותם ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה ומרורים. ובזמן הזה מוסיף כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחתך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל. ומברך בורא פרי הגפן ושותה הכוס השני :

**מגיד משנה** ומברך בורא פרי הגפן וכו'. זהו כדעת ההלכות והרבה מן הגאונים שסוברין שכל אחד מארבעה כוסות הללו צריך ברכה לפניו. אבל קצת הגאונים סוברין שאינן טעונין אלא כוס ראשון וכוס של ברכה ודעת העיטור והרשב"א והרא"ה ז"ל כן ולענין ברכה אחרונה דהיינו על הגפן ועל פרי הגפן כתוב בהלכות איכא מאן דאמר לא מברכין אלא בסוף ואיכא מאן דאמר דמברכים לאחר תרי דמקמי סעודה ולבתר תרי דבתר סעודה והדין טעמא בתרא טעמא דמסתבר ושפיר דמי למעבד הכי עכ"ל ההלכות. ואף בזו חולקין האחרונים וסוברין כדברי רבינו האיי גאון ז"ל וקצת גאונים שאומרים שאין לברך ברכה אחרונה אלא בסוף, וכן עיקר :

**1** ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שנית שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה. ולוקח שני רקיקין <sup>[1]</sup> וחולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ. ומפני מה אינו מברך על שתי כפרות כשאר ימים טובים משום שנתאמר [\(דברים טז-ג\)](#) 'לחם עניי מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה'. \* ואחר כך כורך מצה ומרור כאחת <sup>[2]</sup> ומטבל בחרסת ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן. ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו :

**ההראב"ד** ואחר כך כורך וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זהו כהלל מ"מ זה הסדר לא דייק עכ"ל:

**מגיד משנה** ולוקח שני ריקין וכו'. מה שכתב רבינו שמברכין על הפרוסה בפסח כן מבואר בהלכות ונסמכו על זה על מה שאמרו (דף ל"ט): בברכות הכל מודים בפסח שמניח פרוסה לתוך שלימה ובוצע. ופ"י מברך על הפרוסה וזהו דעת הרבה מן הגאונים ז"ל אבל יש מהם מי שכתב דההיא דברכות דוקא בהביאו לפניו פתיתין ושלמין אבל אם הביאו לפניו הכל שלמין אינו פורס. וכבר פשט המנהג כסברא ראשונה: ואח"כ כורך מצה ומרור וכו'. פ"י זהו במקדש ונחלקו (פסחים קט"ו) בגמרא שהלל כורכן בבת אחת וחולקין עליו חביריו ואמרו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. ובגמ' חששו לדברי הלל כמו שיתבאר למטה. ולזה כתב רבינו הכריכה כהלל וכתב ואם אכל מצה בפני עצמה וכו' וכן אמרו בגמ' והשתא דלא אתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן וכו'. ובהשגות א"א זהו כהלל ומ"מ לא דייק זה הסדר ע"כ. ולא נתבאר טעמו. ודין ברכת הזבח והפסח (דף קכ"א) במשנה וכו"ע:

**לחם משנה** ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו מברך וכו'. קשה כיון דהוא חשש לדהלל ודחכמים איך כתב בזמן שביהמ"ק קיים רצה עושה זה ואם רצה עושה זה היה לו לומר דליעבד לתרוייהו מספיקא כמו בזמן הזה והתימא הזה הוא גדול יותר על דברי ה"ה ז"ל שכתב ובגמרא חששו לדברי הלל וכו' ולזה כתב רבינו וכו' דא"כ היה לו לומר דיעשה שניהם כדפרישית. עוד יש להקשות על דברי רבינו ז"ל דכיון דהוא רוצה לצאת מידי ספיקא דהלל הא הלל משמע בגמ' (דף קט"ו) דהיה כורך הפסח והמצה והמרור יחד משום דהיה מדקדק הכתוב שאמר על מצות ומרורים יאכלוהו וא"כ הך וכורך מצה ומרור היה לו לכותבו אחר אכילת החגיגה והיל"ל שם וכורך פסח מצה ומרור וכורך וכו'. ונ"ל שזהו מה שהשיגו הראב"ד ז"ל באומרו ומ"מ לא דייק זה הסדר כלומר הוא רצה לצאת ידי הלל ולא דייק שהיה לו לומר זה וכורך יחד עם הפסח אחר אכילת הזבח וכמו שזכרתי, וה"ה ז"ל כתב שלא נתבאר טעם הראב"ד, ולי"נ שטעמו הוא זה. ולקושיא הראשונה יש לפרש דלעולם בעי רבינו אפילו בזמן בית המקדש שיעשה שניהם וכדכתב למטה לצאת מידי ספיקא דהלל ומאי דקאמר ואם אכל איירי רבינו לענין הברכות כלומר דאם אכל הכורך תחלה מברך על אכילת מצות ומרורים ופוטר מה שיאכל אח"כ כל אחד לבדו ואם אכל כל אחד ואחד תחלה מברך על כל אחד ואחד תחלה ופוטר הכורך שיעשה לבסוף דאם הכורך הוא בדין אינו הפסק שאכל כל אחד תחלה בין הברכה והכורך דהכל מענין אחד והרי הוא כמו [ברכות מ.]. גביל לתורי וכן בהפך כשהכורך תחלה דפוטר ברכתו מה שאוכל אחר כך כל אחד לבדו:

**ז** ואחר כך מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הזבח ואוכל ממשר חגיגת ארבעה עשר תחלה. ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח ואוכל מגופו של פסח. ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח:

**לחם משנה** ולא ברכת הפסח פוטרת וכו'. נראה דהוא פסק כר"ע דאמר במשנה (דף קכ"א) לא זו פוטרת את זו ולא זו את זו ודבריו מתמיהים דבגמי אמרו דלר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה כלומר דאם הנזרקים נשפכו כשרים ולהכי ברכת הפסח פוטרת הזבח ולר"ע לא הוי שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה כלומר דאם הנזרקים נשפכו פסולים ואם הנשפכים נזרקו ג"כ פסולים ולהכי אין ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח של פסח וא"כ רבינו דפסק כאן כר"ע איך פסק בריש פרק כ' מהלכות פסולי המוקדשים דהנזרקים נשפכים שכתב שם וכל הניתנים בזריקה שנתנן בשפיכה יצא שנאמר ודם זבחיך ישפך וזה נראה דהוא כר' ישמעאל. ויותר יש להגדיל התימה בסוגיא דזבחים בפרק בית שמאי (דף ל"ז) בתחילתו שאמרו שם על האי קרא דודם זבחיך ישפך ואכתי להכי הוא דאתא מבעי ליה לכדתניא מנין לניתנים בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כר"ע דאמר לא זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה דתנן ברך ברכת הפסח פטר את של זבח של זבח לא פטר את הפסח דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר לא זו פוטרת את זו ולא זו פוטרת את זו והכי מבואר שם דלר"ע לית ליה בכל הני דהוי בזריקה שאם נתנן בשפיכה יצא מקרא דודם זבחיך כו' וזו היא קושיא חזקה וצ"ע:

**ח** בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא להם חוזה ומברך על אכילת מצה. ומטביל מצה [ח] בחרסת ואוכל. וחוזר ומברך על אכילת מרור ומטביל מרור בחרסת ואוכל. ולא ישקה אותו [ט] בחרסת שפא יבטל טעמו. וזו מצוה מדברי סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור ומטביל בחרסת ואוכל בלא ברכה זכר למקדש:

**ההראב"ד** בזמן הזה וכו' ומטביל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה הבל עכ"ל:



**מגיד משנה** בזמן הזה שאין שם קרבן וכו'. בגמרא (דף קט"ו) והשתא דלא אתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן מברך אמצה לחודה ואכיל והדר מברך אמרור לחודיה ואכיל והדר אכיל מצה ומרור בהדי הדדי זכר למקדש כהלל ע"כ שם. וסובר רבינו שהכל בטבול בחרוסת וכן כתוב בהלכות הי"ר יצחק י' גיאת ז"ל מברך על אכילת מצה וטובל ואוכל ונוטל מן החזרת ומטבל בחרוסת וכורך מצה בחזרת ומטבל בחרוסת ואוכל עכ"ל. אבל בהשגות כתוב על טבול המצה בתחלה א"א זה הבל ע"כ. ואף כאן לא ביאר בזה טעם. ובאמת שהרבה מן האחרונים ז"ל סוברין שאין טיבול במצה כשהיא לבדה וכן נהגו ומי"מ לא היה לו לההביל הדבר כי לא דבר רק הוא :

**ט** ואחר כך נמשך בסעדה ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכול ושותה כל מה שהוא רוצה לשתות. ובאחרונה אוכל <sup>[נ]</sup> מבשר הפסח אפלו כזית ואינו טועם אחריו כלל. ובזמן הזה אוכל כזית מצה ואינו טועם אחריה כלום. כדי שיהיה הפסק סעדתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתו היא המצוה :

**י** ואחר כך נוטל ידיו ומברך ברכת המזון על כוס שלישי ושותהו. ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומר עליו את ההלל. ואומר עליו ברכת <sup>[כ]</sup> השיר והיא יהללך ה' כל מעשיך וכו'. ומברך בורא פרי הגפן ואינו טועם אחר כך כל הליקלה חוץ מן המים. ויש לו למזג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול <sup>[ל]</sup> מ(תהילים קלו-א) 'הודו לה' כי טוב' עד (תהילים קלו-א) 'על נהרות בבל'. וכוס זה אינו <sup>[מ]</sup> חובה כמו ארבעה כוסות. \* ויש לו לגמר את ההלל בכל מקום שירצה אף על פי שאינו מקום סעדה :

**ההראב"ד** ויש לו לגמור וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אין הדעת מקבלת כן לפי שאין כאן שם לארבעה כוסות אם אינן במקום אחד עכ"ל :

**מגיד משנה** ויש לו לגמור וכו'. בהשגות א"א אין הדעת מקבלת כן וכו'. ודברי רבינו מבוארין סוף פרק כיצד צולין (דף פ"ה פ"ו) דאמרינן התם אמר רב גגין ועליות לא נתקדשו והקשו ומי אמר רב הכי והאמר רב משום ר' חייא כי זיתא פסחא והלילא פקע איגרא מאי לאו דאכלי באיגרא ואמרי באיגרא. ותירצו לא דאכלי בארעא ואמרי באיגרא והקשו והא תנן אין מפטירין אחר הפסח

אפיקומן ואמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה. ותירצו לא קשיא כאן בשעת אכילה כאן שלא בשעת אכילה וזה מבואר וע"כ לא אמרו דבשעת אכילה אסור אלא משום פסח, וזה ברור :

**לחם משנה** **ויש לו לגמור את ההלל וכו'.** כלומר ההלל שגומרים על כוס רביעית יכול לגומרו במקום אחר. וכתב הרב המגיד כו' וע"כ לא אמרו דבשעת אכילה כו'. וקשה דלמה לי האי וע"כ הא בלאו הכי למדנו משום דיכול לומר ההלל במקום אחר דהא מ"ש שם שלא בשעת אכילה פירש רש"י ז"ל התם קריאת ההלל היא לאחר אכילה כלומר ההלל קורין אותו אחר כך ומקרי שלא בשעת אכילה ולמה ליה לה"ה לומר האי ע"כ. ונראה דנשמר ה"ה שנוכל לפרש דה"ק כאן בשעת אכילה וכו' כלומר לומר ההלל על אכילתו ודאי דצריך לאומרו במקומו אבל אחר שהשלים הוא מצות ארבעה כוסות ואמר ההלל אם רצה לעקור ולומר ההלל עם חבורה אחרת רשאי ומ"ש והלילא פקע איגרא הוא שהיו מתכנסים אחר שהשלימו מצות ארבעה כוסות היו באים ומשלימים ראשונה בבתייהם ומתכנסים עם האחרים שלא השלימו והיינו דאמר הלילא פקע איגרא לזה אמר ה"ה דאפילו שהפי' הוא כך ע"כ לא אסר התם בשעת אכילה אלא משום פסח אבל היכא דליכא פסח ודאי דאפילו בשעת אכילה יכול לעקור אחר שאכל ולומר ההלל במקום אחר :

**יא** **מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים.** מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזרה שפא יאמרו בשר פסח הוא. ובכל מקום אסור לאכול שה צלוי פלו פאחד בליל זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ. ואם הנה מחדד או שחסר ממנו איבר או שלק בו איבר והוא מחבר הנה זה מתר במקום שנהגו :

**מגיד משנה** **מקום שנהגו לאכול וכו'.** פי' מקום שנהגו (דף נ"ג) מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין. ופי' יו"ט שחל במשנה (ביצה כ"ב:) ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרין. ולזה כתב רבינו שגדי מקולס בכל מקום אסור ודבר ברור הוא והטעם מבואר בגמרא לפי שנראה כאוכל קדשים בחוץ כמו שכתב רבינו. ולזה כתב רבינו שאם היה מחותך וכו' מותר לפי ששנינו פרק כיצד צולין (פסחים ע"ד) ת"ר איזהו גדי מקולס כל שצלאו כולו כאחד נחתך ממנו אבר או נשלק ממנו אבר אין זה גדי מקולס, ופי' שם אפילו נשלק במחובר לו והובאה ברייתא זו בהלכות פרק מקום שנהגו :

**יב** מי שאין לו [ט] יין בלילי הפסח מקדש על הפת כדרך שעושה בשבת ועושה כל הדברים על הסדר הזה. מי שאין לו ירק [ס] אלא מרור בלבד. בתחלה מברך על המרור שתי ברכות בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואוכל. וכשיגמר ההגדה מברך על המצה ואוכל וחוזר ואוכל מן המרור בלא ברכה:

**מגיד משנה** מי שאין וכו'. זה מבואר בהלכות וזה לשונם היכי עביד שרי ברישא המוציא ובצע ליה לרפתא ומנח ידיה עלויה עד דגמר קדושא וכיון דגמר קדושא מברך לאכול מצה ואכיל והדר מטבל בשאר ירקי ועקר ליה לפתורא ובתר הכי אמר מה נשתנה וכולא הגדה עד גאל ישראל ומברך אמרור ואכיל והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה, ע"כ. ורבינו קצר במובן: **מי שאין לו ירק וכו'.** מסקנא דגמרא שם (דף קט"ו) וראיתי נוסח הברכות כדברי רבינו שהוא בעל אכילת מצה ועל אכילת מרור והטעם לדבריו לפי מ"ש פרק אחד עשר מהלכות ברכות הוא מפני שבברכה זו מוציא עצמו ואחרים עמו השומעין אותו שאין צריכין לברך וצ"ע ושם יתבאר דעתו בארוכה. אבל לפי דעת הרבה מן האחרונים הנוסח הוא לאכול מצה ולאכול מרור וכן עיקר:

**לחם משנה** מי שאין לו ירק אלא כו'. כתב הרב המגיד והטעם לדבריו כו'. האמת כי כפי הנראה משם משמע מדבריו דהיכא דהמצות הם חובה כמו מרור ומצה אף על פי שהעושה לו ולאחרים צריך שיאמר בלמ"ד ומפני זה כתב ה"ה וצריך עיון ושם יתבאר וכו':

**יג** מי שאין לו מצה משמרת אלא כזית כשגומר סעדתו ממצה שאינה משמרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית ואינו טועם אחריו כלום:

**מגיד משנה** מי שאין לו וכו'. זה מבואר בהלכות כך והיכא דלית ליה כולה סעודתא ממצה דמנטרא אלא כזית בלחוד הוא דאית ליה אכיל ברישא מהאיך דלא מינטר ומברך עליה המוציא ולסוף מברך על כזית דמינטר לאכול מצה ואכיל ומברך אמרור ואכיל והדר כריך מצה ומרור ואכיל בלא ברכה עכ"ל. וכן כתבו הרבה מן הגאונים ז"ל והכרח הוא לומר בדעת רבינו שהוא סובר או שיאכל המרור קודם או שהוא עושה כסדר הכתוב בהלכות ואם כדעת ההלכות היה דעתו היה לו לבאר. וכתב הרשב"א ז"ל הרי ששכח מלאכול מצה כזית באחרונה וגמר כל הסדר כיצד הוא עושה חוזר ומברך

המוציא ואוכל כזית מצה ומברך ברכת המזון בלא כוס דברכת המזון אינה טעונה כוס, ע"כ:

**יד** [ע] \* מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין. נרדמו כֵּלָן וְנִעְוְרוּ לֹא יֹאכְלוּ. נִתְנַמְנְמוּ כֵּלָן יֹאכְלוּ: סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמֶצֶה:

**ההראב"ד** מי שישן וכו'. א"א אם פסח היה אוכל והוא יחידי אינו חוזר ואוכל ממנו משום היסח הדעת נפסל אם לא היה שם פסח נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל שהשינה מפסיקתו והוא שישנו כלן ואתא ר"י למימר דאפילו כלן אם נתנמנמו יאכלו דלא הוי היסח הדעת לגבי פסח ולגבי אכילה נמי לא הוי הפסק וקיי"ל כרבי יוסי דרבה יליף מיניה עכ"ל:

**מגיד משנה** מי שישן וכו'. מתוך מ"ש רבינו דין זה בהלכות אלו נראה שהוא סובר שדין זה הוא אפילו במצה ודעתו לפרש המשנה שאמרה (דף ק"כ): ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו ר' יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו שהוא בפסח ולדידן דקיי"ל דאין מפטירין אחר מצה אפיקומן הוא הדין דלאחר אכילת מצה אם ישן כבר סלק סעודתו ואינו רשאי לאכול דברים אחרים ולחזור ולאכול מצה בסוף וכן כתבו קצת מפרשים והביאו ראיה שהוא הדין למצה ממה שאמרו בגמ' אביי הוה יתיב קמיה דרבה וקא ניים אמר ליה מינס קא ניים מר אמר ליה אין נמנומי קא מנמנמא דתנן נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו ע"כ. ואביי ורבה אחר החורבן כמה שנים הוו ונמנומו של רבה היה אחר אכילת מצה של מצוה והלכה כר' יוסי ג"כ מהא דרבה. ויש בזה שיטה אחרת שאין משנתנו אלא לפסח בלבד אבל לענין מצה לא אלא דהוי הפסק שצריך לחזור וליטול ידיו ולברך המוציא וזו היא שיטת הר"א ז"ל בהשגות. ולדבריו מעשה דרבה לא היא אלא לענין אם היה צריך לחזור ולברך אבל לא לאיסור אכילה. ויש מפרשים שלא היה נמנומו של רבה בסעודה ולא הביאוהו אלא להודיענו שיש חילוק בין נתנמנמו לנרדמו וכר' יוסי דרבה ס"ל הכין. ולזה הסכים הרב ר' אהרון הלוי ז"ל: **סליקו להו הלכות חמץ ומצה**

**לחם משנה** מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל. רבינו מפרש דר' יוסי (דף ק"כ): פליג אסיפא ומיקל וה"ק מאי דאמרת כלן לא יאכלו דמשמע בין נתנמנמו בין נרדמו אין הדבר כן אלא נתנמנמו מותרין ובמקצתן בכל גוונא מותרין. ור' שמואל פירש דקאי ארישא ור' יוסי מחמיר וה"ק מאי

דאמרת בסיפא מקצתן יאכלו דמשמע אפילו נרדמו אין הדין כן אלא אם נרדמו אפילו מקצתן אסורין ולדידיה צריך לומר במעשה דאביי שאביי היה אוכל עם רבה ולהכי השיב ליה דמתנמנם היה וכר"י דאם היה נרדם היה אסור אע"פ שהוא היה מתנמנם מקצת כר"י. ורבינו נראה שיפרש שאביי לא היה אוכל עם רבה אלא רבה לבד היה אוכל ומשום הכי אמר דמתנמנם היה כר"י דאילו היה נרדם היה אסור מפני שהוא היה הכל שלא היה שם אחר. ופי' האחרון שכתב ה"ה ר"ל שרבה היה מתנמנם בבית המדרש מינס קא ניס מר ואמר לו אין והיינו הנמנום דאמרין במתניתין ורצו להודיענו החילוק שבין הנמנום והרדימה משום דהלכה כר' יוסי: **סליקו להו הלכות חמץ ומצה בסיעתא דשמיא.**

## הלכות שופר וסוכה ולולב

יש בכללן שלש מצות עשה. וזהו פ' רטו:

(א) לשמע קול שופר באחד בתשרי. (ב) לישב בסוכה כל שבועת ימי החג. (ג) לטל לולב במקדש כל שבועת ימי החג:

ובאור מצות אלו בפ' קים אלו:

## הלכות שופר וסוכה ולולב - פרק ראשון

**א** **מִצּוֹת עֲשֵׂה** [א] שֶׁל תּוֹרָה לְשִׁמְעַ תְּרוּעַת הַשּׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנַאֲמַר [\(במדבר כט-א\)](#) 'יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָּכֶם'. וְשׁוֹפָר שֶׁתּוֹקְעִין בּוֹ בֵּין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בֵּין בְּיוֹבֵל הוּא קֶרֶן הַכְּבָשִׁים [ב] הַכְּפוּף. \* וְכָל הַשּׁוֹפְרוֹת פְּסוּלִין חוּץ מִקֶּרֶן הַכְּבָשׁ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ בְּתוֹרָה תְּרוּעָה בְּשׁוֹפָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּיוֹבֵל [ג] [\(ויקרא כה-ט\)](#) 'וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר וְכוּ' [\(ויקרא כה-ט\)](#) 'תִּעֲבִירוּ שׁוֹפָר'. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ מֶה תְּרוּעַת יוֹבֵל בְּשׁוֹפָר אֵף תְּרוּעַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר:

**ההראב"ד** **וכל השופרות פסולים וכו'.** א"א הפריז על מדותיו אלא מצוה בכפופין ואם תקע בשל יעל יצא:

**מגיד משנה** **מצות עשה מן התורה וכו'.** זה מבואר בכתוב ופשוט בהרבה מקומות: **ושופר שתוקעין בו וכו'.** בפרק ראוהו בית דין (ר"ה כ"ו): אמר ר' לוי שופר של ר"ה ושל יוה"כ בכפופים. ופירוש יו"כ של יובל וזו היא מסקנא דגמרא: **וכל השופרות פסולים כו'.** שם במשנה (דף כ"ו) כל השופרות כשרין חוץ משל פרה שהוא קרן אמר ר' יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן וכו'. (דף כ"ו): שופר של ר"ה של יעל פשוט וכו' שוה היובל לר"ה לתקיעות ולברכות ר' יהודה אומר בר"ה תוקעין בשל זכרים וביובלות בשל יעלים. וסובר רבינו כדעת קצת מפרשים (עיין כאן בשיטמ"ק) שסוברין דכולא מתניתין לעכובא איתניא ופלוגתא היא דת"ק מכשיר כל השופרות החלולין חוץ משל פרה ור' יוסי מכשיר אפילו משל פרה ותנא אחרינא דסבר דדוקא בשל יעל פשוט ור"ה ויובל שוין ור"י סבר בר"ה בשל זכרים כפופים וביובל בשל יעלים ור' לוי בגמרא פסק כר"י דשל ר"ה בשל זכרים ופסק כת"ק דשוה יובל לר"ה הלכך זה וזה דשל זכרים כפופים כדאיתא בגמרא וקיימא לן כר' לוי הלכך כל השופרות פסולין חוץ משל זכרים זה דעת רבינו. ושיטה אחרת יש דמתניתין דכל השופרות היא לעכב ואידך דשופר של ר"ה היא למצוה בלבד והא דר' לוי דגמרא נמי מצוה היא בדוקא ולא לעכב. וכן (דף ט"ז) מה שאמר ר' אבהו למה תוקעין בשופר של איל וכו' למצוה היא בדוקא. וזו היא שיטת ההשגות וכן כתוב שם א"א הפריז על מדותיו אלא מצוה בכפופים ואם תקע בשל יעל יצא ע"כ. ולא ידעתי למה כתב בשל יעל דלפי שיטה זו כל השופרות החלולין כשרין בדיעבד חוץ משל פרה וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל ועיקר: **ואף על פי שלא נתפרש בתורה וכו'.** ברייתא פרק יום טוב של

ר"ה (דף ל"ג): ת"ר מנין שבשופר ת"ל והעברת שופר תרועה אין לי אלא ביובל  
בר"ה מנין ת"ל וכו' שיהיו כל תרועות שבחדש השביעי זה כזה וכו' :

**כסף משנה** ושופר שתוקעין בו בין בר"ה בין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף  
וכל השופרות פסולים חוץ מקרן הכבש. בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה כ"ו): תנן שוה  
היובל לר"ה לתקיעה ולברכות ר' יהודה אומר בר"ה תוקעים בשל זכרים  
וביובל בשל יעלים ואיפסיקא הלכתא כר' יהודה וכדא"ר לוי שופר של ר"ה  
ושל יוה"כ מצוה בכפופים וסובר רבינו דת"ק ור"י לעיכובא פליגי וכיון דק"ל  
כר"י נמצא דאין יוצאין אלא בשל איל בלבד. ואע"ג דלכאורה נראה מדברי  
רבינו דלא קפיד אלא שיהא קרן כבש אבל לא אכפוף א"א לומר כן דהא ר'  
לוי דאמר מצוה בכפופים אוקימנא כר"י ואם איתא דמשכחת לה של זכרים  
שאינם כפופים לא ה"ל למישבק לישנא דזכרים דקאמר ר"י דכל עיקר מילתא  
תלי בזכרים אלא ודאי של זכרים כפופים הם והכי אמרינן בגמ' בהדיא גבי ר'  
לוי הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"י אומר בר"ה תוקעים בשל זכרים  
כפופים אלמא סתם של זכרים כפופים הן. וכן כתב בסמ"ג וכן כתב הר"ן  
שהוא דעת רבינו אלא שתמה עליו. ולפי זה מ"ש ושופר שתוקעים בו בין בר"ה  
בין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף לאו למימרא דאיכא קרן כבשים שאינו  
כפוף אלא ה"ק שופר שתוקעים בו הוא קרן הכבשים שסתם קרן זה הוא כפוף  
ומפני כך כתב וכל השופרות פסולים חוץ מקרן הכבש ולא כתב חוץ מקרן  
הכבש הכפוף דסתם קרן כבש הוא כפוף וסתמו כפירושו. אבל הרא"ש כתב  
לכאורה נראה דל"פ ת"ק ור"י אלא למצוה אבל כולהו מודו דיוצא בדיעבד  
בין בשל איל בין בשל יעל כדקתני רישא כל השופרות כשרים חוץ משל פרה  
ואם לא מצא של איל יוצא בשל יעל או בשל עזים ותדע דלמצוה פליגי דהא  
ר' לוי מצוה קאמר ועוד אטו פשוט וכפוף בקרא כתיבי תעבירו שופר כתיב  
ביובל וילפינן ר"ה מיניה וכיון דכולהו איקרי שופר חוץ משל פרה אמאי לא  
יצא ועוד דמשמע מילתייהו דרבנן ור"י מחלוקת בפני עצמה וכו' אלא ודאי  
ר"י ורבנן בר פלוגתיה דוקא למצוה פליגי וכן כתב הרמב"ן שלש מדות  
(כשרות) בשופר וכו' והתוס' חזרו והקשו דהא ר' לוי דאמר מצוה של ר"ה  
ויוה"כ בכפופים היינו משום דיליף ר"ה ויוה"כ מהדדי בג"ש דשביעי כדאמר  
לקמן בברייתא וכדתנן שוה היובל לר"ה וכו' אי הוי משום מצוה בעלמא  
כדקאמר כמה דכייף אינש טפי עדיף האי טעמא שייך דוקא בר"ה שהתקיעה  
לתפלה ולזכרון ולא ביובל שאין התקיעה אלא לסימן שלוח עבדים ולהשמטת  
קרקעות ומתוך זה היה נראה שאין יוצא בר"ה אלא בכפוף. ונ"ל דקושיא  
חלושה היא זאת לדחות כל הראיות חזקות שכתבתי ויש לדחות קושיא זו  
דרי' לוי סבר כיון דבג"ש ילפי מהדדי ויש טעם לומר בר"ה כפופים למצוה  
מעתי' כדי להשוותם יחד ראוי גם ביוה"כ להצריך כפופים למצוה ואע"ג דלא  
שייך ביה האי טעמא עכ"ל הרא"ש. וגם ה"ה הזכיר דעת זה שכתב על דברי

רבינו שיטה אחרת יש דמתניתין דשופר של ר"ה למצוה היא בדוקא וזו היא שיטת ההשגות. וכ"כ שם א"א הפריז על מדותיו אלא מצוה בכפופים ואם תקע בשל יעל יצא ע"כ. ולא ידעתי למה כתב בשל יעל דלפי שיטה זו כל השופרות החלולים כשרים בדיעבד וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ועיקר עכ"ל המגיד. ומה שתמה על הראב"ד אין לו מקום דודאי פשיטא דיעל דנקט הראב"ד לאו דוקא אלא משום דכל של יעל סתמו הוא פשוט וכדתנן שופר של ר"ה של יעל פשוט נקט יעל וה"ה לשאר מינין דאע"ג דפשוטים הם אם תקע בהם יצא לדעת הראב"ד. והכלבו כתב אפשר שדעת הרמב"ם אינו אלא למעט של פרה אבל של עז ושל תיש כולהו בכלל כבש הן וכן של יעלים ובלבד שיהיו כפופים והוא מדברי אורחות חיים ואין זה במשמע דברי רבינו אלא כמו שכתבתי: **ואע"פ שלא נתפרש בתורה תרועה בשופר וכו'.** ומפי השמועה **למדו מה תרועת יובל בשופר וכו'.** קשיא לי למה אמר ומפי השמועה למדו הא בגמ' (ר"ה ל"ג ל"ד) מייתנין לה בהיקשא אי"נ בג"ש. ונ"ל שלפי שבגמ' מייתי ברישא דברייתא מהיקשא דברי"ה בעינן שופר ופשוטה לפנייה ופשוטה לאחרייה ובתר הכי קאמר ומנין לגי' של שלש ת"ל והעברת וכו' ומנין ליתן את האמור של זה בזה וכו' ת"ל שביעי שביעי לג"ש ומקשי גמרא ותנא מעיקרא מייתי לה מהיקשא ולבסוף מייתי לה בג"ש ה"ק אי לאו ג"ש הוה מייתנין ליה בהיקשא השתא דאתיא ליה בג"ש לא צריך היקשא ופירש"י ותנא מעיקרא מייתי בהיקשא ללמוד זה מזה מנין שבשופר ופשוטה לפנייה ולאחרייה גמר ר"ה מיובל בהיקשא דאין ת"ל בחדש השביעי אלא להקיש כל תקיעות של חדש השביעי שהן שוות ולבסוף גמר בג"ש ליתן את האמור של זה בזה הא נמי תיתי בהיקשא דאי כדכתיבי שיהו שתים ברי"ה ואחת ביובל אין תרועות של חדש השביעי שוות. ה"ק אי לאו ג"ש אילו לא נאמרה ג"ש זו למשה מסיני לדונה הייתי מביא הכל בהיקשא השתא דאיתמר ג"ש זו למשה מסיני איני צריך להביא עוד בהיקשא מעצמי ע"כ. הנה שעכשיו שנאמרה ג"ש למשה משם אנו לומדין הכל ולכן כתב רבינו ומפי השמועה למדו מה תרועת שופר ביובל וכו'. ובראש פ"ג כתב כמה תקיעות חייב אדם לתקוע וכו' ומפי השמועה למדו שכל תרועות של חדש הזה אחד הן וכו' כיון גם כן לג"ש הנזכרת כאן שהיא הלכה למשה מסיני שכך אמרו השתא דאתמר ג"ש ור"ל השתא דאתמר ג"ש זו למשה מסיני. כתב הר"י מנוח שאין בקול דין גזל כלומר שקול אין בו ממש כדתנן פ' שני דנדריים (דף ט"ו) קונם שאיני מדבר וכו' ובירושלמי פרק לולב הגזול איכא תרי טעמי ורבינו פסק כר"י ממיץ דחיישינן למצוה הבאה בעבירה ולפיכך כתב שאין בקול דין גזל ולא כתב משום יום תרועה יהיה לכם:

**לחם משנה** מצות עשה של תורה וכו'. הטור כתב דהטעם הוא דבשמיעה תליא מילתא ולא בתקיעה והביא ראיה דהא אמרינן התוקע לתוך הבור או



העומד על שפת הבור לא יצא ואפילו התוקע עצמו לא יצא היכא דעומד על שפת הבור והכניס פיו לתוך הבור. וא"ת אמאי לא מייתי ראייה דהא השומע אע"פ שלא תקע יצא אם כן משמע דבשמיעה תליא מילתא וכן הביא הרמב"ם בתשובה וראיה זו הוזכרה בתשובת הרב מהרא"ם ז"ל סימן מ"ז ע"ש. וכ"ת דהתוקע הוי שליח השומע והוי כאילו תקע הוא בעצמו א"כ השתא נמי לא מייתי ראייה כלל דנימא דבתרוייהו תליא מילתא בתקיעה ובשמיעה והתוקע לתוך הבור לא יצא דאין שם שמיעה וה"ה אם היה שם שמיעה בלי תקיעה שאינו שלוחו לתקוע דודאי לא יצא ומה שיצא הוא מפני שיש כאן שמיעה ותקיעה שהוא שלוחו לתקוע. וי"ל על דא סמיך הטור דמהניא שמיעה אע"פ שלא תקע א"נ ודאי דהשמיעה מהניא אבל הראיה שהביא הוא ז"ל הוא כדי דלא נימא דתרוייהו מהני שמיעה בלא תקיעה ותקיעה בלא שמיעה לכך הביא ראייה שתקיעה בלא שמיעה לא מהניא וכיון דידעינן דשמיעה בלא תקיעה מהניא ממילא דבשמיעה תליא מילתא ולא בתקיעה. והרא"ם הקשה על טעם זה דא"כ למה בהלכות שמיעה ויובל כתב רבינו מצוה לתקוע דהתם נמי תוקע לתוך הבור לא יצא דהרי כתב שם רבינו דשוה יובל לר"ה לתקיעות והכל דין א' וא"כ מהך טעמא נמי התם תליא בשמיעה ואמאי לא כתב שם רבינו מצוה לשמוע כמו הכא. והיה נראה ליישב קושיא זו עם מ"ש דהתם כתב רבינו כל יחיד ויחיד חייב לתקוע וא"כ אמרינן התם דתרוייהו בעינן תקיעה ושמיעה אבל הכא דאחד תוקע ואחד שומע ויוצא משמע דבשמיעה תליא ולא בתקיעה, ולא מילתא היא דהתם נמי אם אחד תקע ואחד שמע יצא ולא אמרינן כל יחיד ויחיד חייב לתקוע אלא לאפוקי שאינה מצוה מסורה לבי"ד ודוקא כמו ספירה וקדוש שכתב שם רבינו בראש הפרק שהם מסורים לבי"ד בלבד אבל לעולם דאם אחד תוקע ואחד שומע יצא תדע לך דבגמרא בריש פרק יו"ט של ר"ה (דף ל"ח) אמרו שם על ברייתא דקאמרה שוה היובל וכו' אלא שביובל תוקעים וכו' וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע ובר"ה לא היו תוקעים וכו' ואין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע וכו' מאי אין כל יחיד ויחיד וכו' ואילימא דביובל תוקעין יחידין ובר"ה אין תוקעים ומוקי לה דהכי קאמר ביובל בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד ור"ה בפני ב"ד דוקא ואי איתא שיש חילוק בין יובל לר"ה דביובל בעינן שיתקע הוא בעצמו ובר"ה אחד תוקע ותבירו שומע ויוצא לימא דהיינו פשטא דברייתא א"ו דהכל שוים. ונ"ל לקושית הרב ז"ל דמ"מ כיון דאמרינן בדיובל דמצוה זו מסורה לבית דין תחילה כדכתב שם רבינו א"כ משמע דבי"ד מצווין לתקוע והתקיעה היא עיקר המצוה משא"כ בר"ה שלא נמסרה התקיעה לבי"ד: **וכל השופרות פסולים חוץ מקרן הכבש.** הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות הקשה לפי רבינו שמפרש דמתניתין (דף כ"ו): דשופר של ר"ה של יעל וכו' פליגא אמתני' קמא דא"כ לא ה"ל למיתני מחלוקת שני בסתמא היל"ל ואחרים אומרים שופר של ר"ה וכו'. וכן הקשה

על שכתב רבינו חוץ מקרן הכבש דמשמע דמפרש זכרים דקאמר ר' יהודה כבשים דוקא והוא תימה דכיון דטעמא הוא משום דבר"ה כמה דכייף איניש טפי מעלי מה לי של כבשים מה לי של שאר בהמות כיון שהם כפופים סגי דבכפופים תליא מילתא. ועוד קשה דלפי דברי רבינו שמפרש דמתניתין כבשים דוקא אמאי קאמר טעמא בגמרא משום דמיכף כייף לימא משום טעמא דר' אבהו דאמר למה תוקעים בשופר של איל כדי שיזכור להם עקידת יצחק ולכך פ"י הר"ן ז"ל פ"י אחר דזכרים דמתניתין הוא בין כבשים בין שאר בהמות דכיון דבכפיפה תליא מלתא כל כמה דכייף טפי מעלי וכו' ור' אבהו דאמר למה תוקעים בשופר של איל למצוה מן המובחר אמרו ור' יהודה איירי להכשיר לכתחילה דבהא פליגי במתניתין בתרא ובמתניתין קמא הוי פלוגתא להכשיר בדיעבד זהו תורף פירושו ז"ל. ואני אומר שרבינו נראה לו לפרש דזכרים דר"י הוי כבשים דוקא והטעם דבעינן כבשים דוקא משום טעמא דר' אבהו דלמה תוקעים וכו' כדי שיזכור עקידתו של יצחק תדע לך דהכי היא דאל"כ היכי קאמר ר' אבהו למה תוקעים בשופר של איל והיכן מצא ר' אבהו דליהוי הדין כך אדרבה זכרים דמתני' משמע כולל כל כמה דכפוף מהני ואי מאי דאמר ר' אבהו הוי למצוה מן המובחר לא היה לו לסדר דבריו בלשון שאלה למה שנראה שהבין הוא כך אלא היה לו לחדש לנו הדין מדעתו א"ו שנראה לו לר' אבהו דזכרים דמתני' היינו כבשים דוקא אע"פ שהר"ן יכול לדחות זה לומר דשאלה דלמה תוקעים הוא מנהג שנוהגים לתקוע בשל איל מ"מ לא נראה לו לרבינו כן וכתב ל"ל למיתלי טעמא משום דכייף איניש לימא מטעמא דר' אבהו. י"ל דאה"נ דהכי הוי טעמא אלא מאי דרצה לתת טעם זה הוא מפני שהברייתא הזכירה כפופים משמע דהא מלתא דכפיפה צריך עכ"פ וה"ק מ"ט בעי כפיפה דאי מטעמא דר' אבהו לחוד לא היל"ל [אלא] של אילים לבד מדהזכיר כפופים משמע דטעמא משום דכייף איניש. ועוד יש לי סיוע לדעת רבינו שהוא סובר במה שהזכיר ר"י זכרים דהוי דוקא דאל"כ כשהקשו בגמ' על ר' לוי דאמר מצוה בכפופים לימא הלכה כר"י אמאי לא תירצו אי כר"י ה"א זכרים דוקא ואשמעינן ר' לוי דכל כפוף אע"פ שאינו זכר א"ו במ"ש ר' לוי כפוף הוי זכר דוקא שלא כדברי המפרשים שפירשו דהוי כל כפוף אע"פ שאינו זכר והמפרשים יתרצו לקושיא זאת ויאמרו דהכי פריך לימא הלכה כר"י ויפרש דבריו דמאי דקאמר ר"י זכרים ל"ד אלא כל כפופים וגנובא גנובי למה לך. ועל הקושיא האחרת שלמה הזכיר המחלוקת ב' סתם ודאי דהוא דוחק לפירוש רבינו אבל כבר כתב הרב ב"י ז"ל בסי' תקפ"ו ההכרח שהכריחו לרבינו לפרש כן והיא קושית התוס' ז"ל. עוד אני אומר דאפשר לפרש פירוש אחר בדברי רבינו שלא כדרך ה"ה ז"ל שיתרץ זה דס"ל דמתני' קמא איירי לענין דין תורה אם הם כשרים מדין תורה או לא דת"ק סבר דכשרים ור' יוסי אית ליה דפסולים ומחלוקת שניה אע"ג דמדין תורה כשרים כדברי ת"ק מ"מ

רבנן פסלוהו אפילו בדיעבד משום טעמא דכל כמה דפשיט איניש כו' ור' יהודה סבר איפכא והשתא רבינו דקאמר כל השופרות פסולים ר"ל מדרבנן שהם פסולים בדיעבד וכמתני' בתרא והשתא לא פליגי מתניתין קמא לבתרא. אבל זה הפירוש דחוק דכשרים דמתניתין קמא משמע כשרים בדיעבד דאורייתא ודרבנן דאי הוו פסולים דרבנן לא הוה ליה למיתני כשרים: **כתב** הרב ב"י בספרו סימן תקפ"ו בא"ח דאף על גב דרבינו כתב חוץ מקרן הכבש אין לפרש דבריו דלא קפיד אלא שיהיה קרן הכבש אבל לא איכפת ליה בכפוף דהא ר' לוי דאמר מצוה בכפופים אוקימנא כר"י ואם איתא דמשכחת לה של זכרים שאינם כפופים לא הוה ליה למישבק וכו'. נראה שדעתו לומר דזכרים דקאמר ר"י ע"כ הם כפופים דלא משכחת לה בלא כפופים דאל"כ אלא דמשכחת לה זכרים בלא כפופים מנין לו לר' לוי לתלות הדבר בכפופים. ולא הבינותי זה אדרבה מוכרח בגמ' דמשכחת לה זכרים בלא כפופים דאל"כ תקשי למה אמר הוא דאמר כי האי תנא דתניא כו' לימא כו' יהודה דמתניתין שהזכיר זכרים. א"ו משום דמתני' אפשר לומר אע"פ שאינם כפופים לכך הביא הברייתא שהזכירה כפופים לומר שמהברייתא יצא לו לר' לוי כן. ומה מאד קשה מ"ש והכי אמרינן בגמרא בהדיא גבי ר' לוי הוא דאמר כי האי תנא וכו' דאדרבה משם משמע דזכרים אפשר בלא כפופים מדהוצרך להזכיר כפוף משמע משום דאפשר לזכרים בלא כפופים לכך הזכיר דבעינן תרתי זכרים וכפופים אבל כפופים בלא זכרים לא מהני משום דבעינן איל זכר לעקידת יצחק וכן זכרים בלא כפופים לא מהני וע"כ נראה זה מוכרח מדלא הביא ראייה מדרי' יהודה דמתניתין. וע"ק דאע"ג דכל זכר כפוף לדעתו אינו מוכרח שיהיה מתהפך ונאמר כל כפוף זכר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא הזכיר ר' לוי זכר שהוא העיקר דאע"ג שהזכיר כפוף אינו מוכרח שכל כפוף יהיה זכר אע"פ שכל זכר יהיה כפוף. סוף דבר לא ירדתי לסוף דעתו כלל:

**ב** בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר אֶחָד וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת מִן הַצְּדָדִין. הַשׁוֹפָר מֵאֲרִיךְ וְהַחֲצוֹצְרוֹת מְקַצְרוֹת שְׁמֵצוֹת הַיּוֹם בְּשׁוֹפָר. וְלָמָּה תוֹקְעִין עִמּוֹ בְּחֲצוֹצְרוֹת מְשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים צח-ו) 'בְּחֲצוֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'". אֲבָל בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת אֵין תוֹקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶלָּא בְּשׁוֹפָר בְּלִבָּד:

**מגיד משנה** **במקדש היו תוקעין בר"ה וכו'.** במשנה פרק ראוהו בית דין (דף כ"ו): שתי חצוצרות משני צדדין שופר מאריך וחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר. ובגמ' (דף כ"ז) במד"א במקדש אבל בגבולין מקום שיש שופר

אין חצוצרות אמר ריב"ל מאי קראה בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך  
ה' לפני המלך ה' הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר אבל בעלמא לא :

**ג** שופר של עכו"ם אין תוקעין בו לכתחלה ואם תקע [ד] יצא.  
ושל עיר הנדחת אם תקע בו לא יצא. שופר הגזול שתקע בו  
יצא שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אף על פי שלא נגע בו  
ולא הגביהו השומע יצא **א** ואין בקול דין גזל. וכן שופר של  
עולה לא יתקע בו ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה. ואם  
תאמר והלא נהנה בשמיעת הקול. מצות לא להנות נתנו.  
לפיכך המדר הננה משופר מתר לתקע בו תקיעה של מצוה :

**ההראב"ד** ואין בקול דין גזל. א"א ואפילו יהיה בו דין גזל יום תרועה יהיה  
לכם מ"מ הכי איתא בירושלמי עכ"ל :

**מגיד משנה** שופר של עכו"ם ושל עיר הנדחת וכו'. שם (דף כ"ח) אמר רב  
יהודה בשופר של עכו"ם לא יתקע ואם תקע יצא. וכתב הרשב"א ז"ל ובמס'  
חולין סוף פ' כסוי הדם (דף פ"ט) תניא לא יצא ואוקימנא לה באשרה דמשה  
דכתותי מיכתת שיעוריה וכבר ביאר רבינו זה גבי לולב ושם יתבאר ראש פרק  
ח'. עוד כתב הרשב"א ז"ל וה"ה בשל תקרובת עכו"ם דעובד כו"ם דאין לה  
בטלה עולמית והכא בשופר שהוא עצמו עכו"ם אי נמי שהוא משמשי עכו"ם  
והכא במאי עסקינן כשנטלו על מנת שלא לזכות בו דאי לא מדאגביה קנייה  
ונעשה עכו"ם דישראל, עכ"ל. ופרק שמיני בהלכות עכו"ם באר רבינו דינים  
אלו ודין עיר הנדחת. ובגמ' ר"ה (דף כ"ח) בשופר של עיר הנדחת לא יתקע  
ואם תקע לא יצא מ"ט עיר הנדחת אכתותי מיכתת שיעורה: שופר הגזול  
שתקע בו יצא שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אף על פי שלא נגע וכו'.  
כתבתי לשון רבינו לפי שראיתי גדולים בספריהם משתבשים בכונתו ומפליגין  
ענינו לדרכים אחרים. וזה מה שנראה לי בבאורו, רבינו כתב ששופר גזול  
שתקע בו יצא ואין הדין כן בלולב ובמצה ונתן טעם לדבר מפני מה נחלק שופר  
מהם לפי שמצות השופר אינה אלא השמיעה והשמיעה בלא הגעה היא ובלא  
הגבהה מן השומע אף על פי שהתוקע נגע בו מכל מקום אין השומע נוגע בו  
כלל אלא ששומע הקול היוצא ואין בקול דין גזל ולפיכך אף התוקע יוצא בו  
אבל לולב ומצה אין אדם יכול לצאת ידי חובתו בהן אלא בנגיעת גופן ולפיכך  
כשהן גזולין לא יצא בהן. זה ביאור דברי רבינו וכן מפורש בירושלמי מה בין  
לולב ומה בין שופר אמר רבי אליעזר תמן בגופו הוא יוצא הכא בקולו הוא  
יוצא ודברים פשוטים הם. ובהשגות א"א אפילו יהיה בקול דין גזל יום תרועה

יהיה לכם מכל מקום הכי איתא בירושלמי עד כאן. סובר הר"א ז"ל כדברי מי שאומר כן בירושלמי ומ"מ אין כאן מקום להשגה אחר שהדין והטעם שהזכיר רבינו אמת: **וכן שופר של עולה וכו'.** שם (דף כ"ח) מסקנא דגמרא אמר רבא אחד שופר של עולה ואחד שופר של שלמים אם תקע בו יצא מ"ט מצות לאו ליהנות נתנו: **לפיכך המודר הנאה משופר וכו'.** שם המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה והמודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה, ורבינו ז"ל הזכיר החלק השני וכל שכן החלק הראשון:

**כסף משנה** **וכן שופר של וכו' יצא.** היינו בשתלשו קודם זריקה דאילו לאחר זריקה אין מעילה לא בעורה ולא בקרניה שהכל לכהנים כדאמרי' בזבחים ומנחות ולא הוצרך רבינו לכתוב דין שופר של שלמים מאחר שכתב דין שופר של עולה דיצא כל שכן לשל שלמים:

**לחם משנה** **שופר של עכו"ם אין תוקעין בו לכתחילה ואם תקע יצא.** ראיתי להאריך קצת בלשון זה ולהוכיח הסוגיא שבראש השנה בפרק ראווה ב"ד (דף כ"ח) והסוגיא שבסוכה פרק לולב הגזול והסוגיא שבסוף פרק כיסוי הדם ולבאר מ"ש רבינו בפרק שמיני מהלכות סוכה. בפרק ראווה ב"ד אמרו אמר רב יהודה בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא של עיר הנדחת לא יתקע ואם תקע לא יצא מאי טעמא עיר הנדחת כתותי מיכתת שיעוריה ובפי' לולב הגזול (דף ל"א): על מתני' דשל אשרה ושל עיר הנדחת פסול. הקשו בגמ' והא אמר רבא לולב של עכו"ם לא יטול ואם נטל כשרה הכא באשרה דמשה עסקינן דכתותי מיכתת שיעוריה דיקא נמי דקתני דומיא דעיר הנדחת ש"מ. ובסוף פרק כיסוי הדם (דף פ"ט) הקשו על רב דאמר דמכסין בעפר של עיר הנדחת משום דמצות לאו ליהנות ניתנו מברייתא דקאמר שופר של עכו"ם לא יתקע בו ולולב של עכו"ם לא יטול וכו' והתניא תקע לא יצא נטל לא יצא ותירצו אמר רב אשי הכי השתא התם שיעורא בעינן ועכו"ם כתותי מיכתת שיעורה הכא כל מה דמיכתת [טפין] מעלי לכסוי ע"כ. ופי' המפרש דבאשרה דמשה דתירצו בפרק לולב הגזול רצה לומר אשרה דישראל דאין לה ביטול ולהכי כתותי מיכתת שיעורה. וכן מה שתירצו בפרק כסוי הדם הכי השתא התם שיעורה בעינן וכו' הוא משום דאיירי בעכו"ם דישראל דאין לה בטול כדתירץ בפרק לולב הגזול אבל של עכו"ם אע"פ שלא בטלה על דא קאמר רבא לולב של עכו"ם לא יטול ואם נטל יצא. ולדעת רבינו תם כתבו התוס' דאפילו בעכו"ם בעינן בטול. ורבינו ז"ל אינו מפרש כן כדכתב ה"ה בפרק ח' מדלא חילק שם בין עכו"ם לישראל ולכך הוא ז"ל מפרש דברי רבינו באשרה דמשה רוצה לומר אילן שנטעו מתחלה לכך לשם עכו"ם והוא דעכו"ם דבטלה וגורס בגמ' בפרק לולב הגזול הבי"ע באשרה דמשה ומשום מצוה הבאה בעבירה כלומר אע"פ שבטלה הרי היא מצוה הבאה בעבירה אבל שופר של משמשי

עכו"ם או שהוא עבודת כוכבים עצמו של עכו"ם ובטלו לא מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה. ומ"מ נראה ודאי לפי פירוש זה דאפילו בעבודת כוכבים של עכו"ם כל כמה דלא בטלו אסור דכ"ש דהוי מה"ב טפי. וקשה על זה הפירוש שפירש ה"ה דסוגיא דבפי' כסוי הדם דמתרץ כתותי מיכתת שעוריה ע"כ מוקי לה בעכו"ם של ישראל וא"כ סוף סוף קשה למה לא הזכיר רבינו בעכו"ם של ישראל שאם נטלו לא יצא והיה לו לחלק בין עכו"ם לישראל ועוד בעכו"ם עצמו היה לו לחלק בין בטלו ללא בטלו. וע"ק דלמה לא תירץ הגמ' בפרק לולב הגזול דאיירי מתניי דשל אשרה פסול בעבודת כוכבים דישראל כמו שתירץ בפי' כסוי הדם ואמאי מהדר לתרץ דאיירי באשרה דמשה. ונ"ל דה"ה יפרש דבכסוי הדם מוקי לה בשל עכו"ם ובלא בטלה ופירש טעמא משום כתותי מיכתת שיעוריה אבל הכא בפרק לולב הגזול לא מצי לאוקמי מתניתין בשלא בטלה כדאוקי התם דאשרה ודאי דאיירי לאחר בטול כדכתבו התוספות לפירוש ר"ת משום דמשנקצץ הלולב מן האילן נתבטל ולכך לא מצי לשנויי כדשני התם ותירץ באשרה דמשה. וכ"ת אכתי קשה אמאי לא קאמר דעכו"ם היכא דלא בטלו אסור וה"ה בישראל היכא דבטלו. וי"ל דזה הוי מכ"ש דאשרה שנתבטלה דהשתא אשרה שנתבטלה פסול משום מה"ב כ"ש עכו"ם ושלא נתבטלה דאיכא תרתני כתותי מיכתת שיעורא ומה"ב ולכך לא הוצרך לפרש. זה נ"ל ליישב פי' ה"ה ז"ל בדברי רבינו וזה עם שנוי הגירסא בגמרא דגריס משום מה"ב וגם צ"ל ע"כ לפי זה דלא גריס דיקא נמי דקתני דומיא דעיר הנידחת דכיון דמוקי לה באשרה שבטלה לא הוי דומיא דעיר הנידחת דנשרפת בשלמא לפירוש שאר המפרשים דהוי עבודת כוכבים של ישראל הוי דומיא דעיר הנידחת דאין לה תקנה ונשרפת אבל לפירוש רבינו לא הוי הכי לכ"נ ודאי דלא גריס ליה. ועוד אני אומר ליישב דברי רבינו שלא כדברי ה"ה ז"ל שהוא גורס כגירסתנו בגמ' ומכח הקושיא שהקשו התוס' מההיא דפרק כל הצלמים (דף מ"ז) דבעי ריש לקיש המשתחוה לדקל לולבו מהו וכו' דלכל הפירושים קשה למה שפירש ר"ת צ"ל דמ"ש אם נטל יצא איירי לאחר בטול קשה דמשמע דהוי בעיא דלא איפשיטא והכא אמר רבא דאם נטל יצא משמע דיש דחוי לקולא ולפירוש האחר שפירש נטל בלא בטול ג"כ קשה כדכתבו שם התוספות לכך הוא מפרש כפירוש התוס' דגמ' ה"ק הכא מתניתין איירי באשרה דמשה כלומר עכו"ם של ישראל שנטעו מתחלה לכך זה נקראת אשרה כדכתב רבינו ולכך פסול דכתותי מיכתת שעוריה ורבא איירי באילן שנטעו ולבסוף עבדו כרבנן דשרו ומ"מ לכתחלה לא יטול והך אשרה בשלא בטלה אבל באשרה של עכו"ם שנטעה מתחלה לכך ובטלה זו היא הבעיא של פרק כל הצלמים ולא איפשיטא אם יש דחוי או לא כלומר אי אמרינן כיון שנידחת שעה אחת ממצוה קודם בטול תו לא אתכשר א"ד אין דחוי וכיון דסלקא בתיקו פסק רבינו ז"ל לחומרא ולכך כתב דאשרה שבטלה אם נטל לא יצא

כלומר מכח ההיא בעיא דהתם דסלקא בתיקו וא"כ אמרינן יש דחוי. וא"ת הא בעיא דהתם כבר איפשיטא בפרק לולב הגזול שאמרו שם דחוי מעיקרא לא הוי דחוי תפשוט מינה וכמ"ש הר"ן בפ' כל הצלמים, י"ל דרבינו סבור כפירוש התוס' דפירשו בפרק כל הצלמים וכן בפרק לולב הגזול דבעינן דכל הצלמים לא איפשיטא דשאני התם בהדס דכיון דהוי בידו למעט לכך לא הוי דחוי אבל הכא גבי אשרה אין בידו לבטלה אם לא על ידי עכו"ם דישראל אין מבטל עבודת כוכבים כלל דא"כ לא איפשיטא בעינן, ואם תאמר מכ"מ היה לו לרבינו לחלק דאשרה שבטלה דוקא שבטלה ביו"ט דזה נקרא דחוי מעיקרו אבל אם בטלה מעי"ט לא הוי דחוי כלל וכמ"ש התוס' בפרק לולב הגזול ונראה מוכרח ממאי דבעי ר' ירמיה (דף ל"ג) נקטם ראשו מעיו"ט ועלתה בו תמרה ביו"ט אבל עלתה בו תמרה בעיו"ט לא חשיב דחוי והכא נמי כשבטלה מעיו"ט דכוותה היא. ויש לומר דרבינו יתירך דכיון דבפ' כל הצלמים אמרו סתם אשרה שבטלה ולא אמרו שבטלה מערב יו"ט כמו שאמרו בפרק לולב הגזול גבי הדס ע"כ שבטלה דקאמר גבי אשרה הוי בכל גוונא. ויש לחלק בין אשרה להדס דאשרה כיון שהתיקון לא אתי ממילא אלא צריך לעשותו בידים לכך ודאי דחוי שנדחה מקודם הוי דחוי אבל גבי הדס כיון דהתיקון אתי ממילא נסתלקה דחוי כאילו אינו וחזר הדבר לכמו שהיה קודם שנקטם. והשתא לפי פירוש זה שפיר' בדברי רבינו יהיה גירסתו כגירסתנו והתירוץ שתירצו בפרק כיסוי הדם הוא התירוץ שתירצו בפרק לולב הגזול דבכסוי הדם מוקי לה דלולב ושופר של עבודת כוכבים של ישראל אין לו בטול וכ"ת למה לא נתבאר דין זה בדברי רבינו כאן בשופר וכאן בלולב דעכו"ם של ישראל דפסול. ויש לומר דכ"ש הוא דהשתא עבודת כוכבים דעכו"ם שבטלה קאמר דפסול כל שכן עבודת כוכבים של ישראל שאין לה בטול ולא קתני אלא לולב של עבודת כוכבים כלומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו שמותר ובשופר קאמר שופר של עכו"ם ר"ל שופר של עבודת כוכבים של עכו"ם כלומר שלא נאסר מפני שהשתחוה לבהמה ובעלי חיים אינם נאסרים ומ"מ לא יטול לכתחלה אבל כל דבר של עבודת כוכבים שנאסר אע"פ שבטלו אח"כ לדעת רבינו אם נטל לא יצא משום דיש דחוי: **שופר הגזול וכו'.** יראה דלרבינו הוקשה לו בכאן שני דברים ותירץ לשניהם. האחד דאפילו תאמר דמצות לאו ליהנות ניתנו מכל מקום קשה מאי שנא הכא מלולב ומצה שאמרו בגמרא שאינו יוצא ואע"ג דמצות לא ליהנות ניתנו וכו' והטעם נתבאר בריש פרק לולב הגזול (דף ל') משום שהיא מה"ב הכא נמי היא מה"ב ותיתסר לזה תירץ שאין בקול דין גזל ולכך לא מיתסר מה"ט. ועוד הוקשה לו דהרי נהנה מגזל לזה תירץ דמצות לאו ליהנות נתנו, ומ"ש שם טעמא דמה"ב יותר משאר דברים ע"ש בתוספות: **שופר של עולה וכו'.** וא"ת דהכא משמע מדבריו דתוקע לא עביד מעשה והוי קול והוא ז"ל כתב בסוף פ' ה' מהלכות מעילה

קול ומראה וריח של הקדש לא נהנין ולא מועלין וא"כ כיון דהוי קול ואין בו דין מעילה איך אמרו בגמ' פרק ראוהו בית דין (דף כ"ח) מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לחולין הא כיון דהוי קול לאו בת מעילה היא ורבה נמי דאתקיף לא קאמר אלא אימת מעל לבתר דתקע כי תקע באיסורא תקע משמע דמודה ליה דמעל. וי"ל דרבינו סובר דכי פריך ליה הוי לפי סברתו אבל לפי האמת אין בו מעילה דהא אמרינן פרק ה' שלשה דברים אין בהן מעילה קול ומראה וריח וזה דוחק. ויש לדקדק מה הקשה רבינו וא"ת הלא נהנה הא אין בו דין מעילה. וי"ל דמ"מ הרי כתב רבינו דאין נהנין ולא מועלין ואע"פ דאי איסור הנאה לא הוי אלא איסור דרבנן מ"מ מקשה רבינו אמאי יצא בדיעבד וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון והי"ל למימר דאפילו בדיעבד לא יצא. ואם תאמר דכיון דהוצרך רבינו לתת טעם זה בקול לתרץ קושיא דלולב ומצה כדכתב ה"ה למה לא הקשה ג"כ גבי שופר של עכו"ם ולישני נמי התם דשאני משום דהוי קול. וי"ל הא לאו מילתא היא דבלולב נמי של עכו"ם אם נטל יצא כמ"ש בריש פ"ח ואע"ג דבלולב הגזול לא יצא משום מה"ב ואע"ג דמצות לאו ליהנות נתנו (בגמרא) [בלולב] דעכו"ם לא אמרינן הכי אלא יצא. וא"ת למה לא כתב רבינו דין שלמים וי"ל משום דהוה ס"ד בגמרא דגרע שלמים משום דלית בהו מעילה אבל כיון דפ"י רבינו דבעולה ג"כ אין בה מעילה משום דהוא קול א"כ כ"ש שלמים שהם קדשים: **מצות לאו ליהנות ניתנו וכו'.** כתב ה"ה ורבינו ז"ל הזכיר החלוק השני וכ"ש החלוק הראשון ע"כ. טעמו נתבאר בהר"ן ז"ל שכתב בפירוש הה"ל ואצטריך לאשמועינן במודר הנאה דס"ד מודר הנאה מחבירו ה"ט דשרי לפי שאין דעתו של נודר דבר מצוה כיון שלא פירש אבל הנודר משופר דפרה ליתסר קמ"ל:

**ד** שופר של ראש השנה אין מחללין עליו את יום טוב ואפלו בדבר שהוא משום שבות. כיצד. הנה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים כדי להביאו. ואין צריך לומר שאין חותכין אותו או עושין בו מלאכה. מפני שתקיעת שופר מצות עשה ויום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. מתר לתן בתוכו מים או יין או חמץ ביום טוב כדי לצחצחו. ולא יתן לתוכו מי רגלים לעולם מפני הכבוד שלא יהיו מצות בזויות עליו:



**מגיד משנה** **שופר של ר"ה וכו'.** פי' יו"ט של ר"ה (דף ל"ב) משנה שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום ואין מפקחין עליו את הגל ולא עולין באילן ואין רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ואין חותכין אותו לא בדבר שהוא משום שבות ולא בדבר שהוא משום לא תעשה, ובגמ' מ"ט שופר עשה הוא וי"ט עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה: **ומותר ליתן וכו'.** באותה משנה אבל אם רצה ליתן בתוכו מים או יין יתן פירוש כדי לצחצחו ובגמ' (דף כ"ז): מי רגלים אסור מפני הכבוד:

**כסף משנה** **שופר של ר"ה אין מחללין עליו את יו"ט וכו'.** ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. פי' וחכמים עשו חזוק לדבריהם הכא כשל תורה דכיון דלא דחי מלאכה דאורייתא אף שבות דדבריהם לא ידחה:

**ה** שְׁעוֹר הַשּׁוֹפָר כְּדִי שְׂיֵאֲחַזְנוּ [ה] בְּיָדוֹ וַיִּרְאֶה לְכָאן וּלְכָאן. נִסְדַּק לְאֲרֻכּוֹ פְּסוּל. לְרַחְבוֹ אִם נִשְׁתַּיֵּר [ו] בּוֹ כְּשֶׁעוֹר כְּשֶׁר וּכְאֵלוֹ נִכְרַת מִמְּקוֹם הַסֶּדֶק. נִקְבֵּ אִם סִתְמוֹ \* שְׁלֵא בְּמִינוֹ [ז] פְּסוּל. סִתְמוֹ בְּמִינוֹ אִם נִשְׁתַּיֵּר רַבּוֹ שְׁלֵם וְלֹא עֲכָבוּ הַנִּקְבִּים שֶׁנִּסְתְּמוּ אֶת הַתְּקִיעָה הֵרִי זֶה כְּשֶׁר. קִדְחוּ בְּזָכְרוֹתוֹ כְּשֶׁר שְׁמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. דְּבִק שְׁבָרִי שׁוֹפְרוֹת עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְאֶחָד פְּסוּל:

**ההראב"ד** **שלא במינו פסול וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל לא הסכים לירושלמי והכי גרסינן התם כיני מתניתא היה מעכב את התקיעה פסול, פירוש אע"פ שתקנו מפני שקול הסתימה הוא זה ואם סתמו במינו מיהת כשר והעכוב שאמרו לא עכוב לגמרי אלא אפילו פוגם ושם פירשו שאם לא סתמו והניחו פגום כשר שכל הקולות כשרים בשופר עכ"ל:

**מגיד משנה** **שיעור השופר וכו'.** (שם) פרק ראווהו בית דין וכמה שיעור שופר פירש רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן ופי' כדי שיאחזנו אדם בינוני לא קטן ולא גדול, וכן בארו בגמרא בנדה פרק המפלת ששיעור זה טפח הוא וכן כתבו ז"ל: **נסדק לארכו פסול לרחבו וכו'.** (דף כ"ז:.) משנה שם בשופר שנסדק ודבקו פסול ובגמרא נסדק לארכו פסול לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר ואם לאו פסול. ופי' נסדק לארכו פסול בשנסדק כולו או רובו אבל מיעוטו ודאי לא וזה דעת הרבה מן המפרשים ועיקר. ונסדק לרחבו יש מי שכתב דבעינן שיעור תקיעה שלם כלפי פיו ולא למטה ויש מי שכתב בין למטה מן הסדק בין מלמעלה ויש להחמיר: **ניקב וסתמו וכו'.** דברי רבינו הם כדברי ההלכות דבעינן ג' דברים שיהיה הסתימה במינו ושלא ניקב חציו אלא

נשתייר רובו ושאינו מעכב את התקיעה אחר הסתימה וכן פסקו ר"ח ובעל הלכות ז"ל כלישנא קמא דר' יוחנן ולחומרא ויש בזה שטה אחרת וכבר העלה הרשב"א ז"ל שפסק זה עיקר. ופירוש מעכב התקיעה שנחלש הקול קצת ויוצא משם כך פירש הרמב"ן ז"ל ואמרו בירושלמי ניקב וסתמו ר' בא בר זמינא בשם רבי זעירא והוא שסתמו הא לא סתמו כשר שכל קולות כשרין בשופר. וכתב בהשגות זה הירושלמי וכן נכתב בעטור והרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבוהו אבל בעלי ההלכות לא כתבוהו: **קדחו בזכרותו כשר וכו'.** שם (דף כ"ז). שלחו ליה לאבוה דשמואל קדחו בזכרותו ותקע בו יצא דמין במינו אינו חוצץ. פירש"י ז"ל בזכרותו כשהוא מחובר בבהמה בולט עצם מן הראש ונכנס לתוכו ומוציאין אותו מתוכו וזה לא הוציאו אלא נקב את הזכרות, עכ"ל: **דבק שברי שופרות פסול.** משנה שם (דף כ"ז) דבק שברי שופרות פסול:

**כסף משנה** **שיעור השופר וכו'.** נתבאר בהמפלת (נדה כ"ו) דהיינו טפח שוחק: **נסדק לאורכו פסול לרחבו אם נשתייר בו כשיעור כשר וכאילו נכרת מקום הסדק.** פירוש דוקא שישתייר שיעור תקיעה לצד הפה הוא דמכשרין משום דחזינן כל מה שלמעלה ממנו כאילו ניטל משם וזה רמז רבינו באומרו וכאילו נכרת מקום הסדק לאפוקי מבעל העיטור ומר"י נ' גיאת שמכשירים אפילו לא נשתייר לצד הפה: **סתמו במינו וכו' ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה הרי זה כשר.** כוונת רבינו ז"ל שאם סתמו במינו ואינו מעכב התקיעה עתה אע"פ שקודם שנסתם היה מעכב את התקיעה כשר לפי שמה שסתמו בו בטל לגבי השופר, וכן נראה מלשונו ז"ל ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה דמשמע אחר הסתימה לא עכבו הנקבים דאי קודם הסתימה הוה ליה למימר ולא היו מעכבים ולא שנסתמו וכן כתב הר"ן ז"ל שזהו דעת רבינו. וההגהות שכתבו מתוך לשון העמוד נראה שר"ל כדמוכח בירושלמי דאמר אם היה מעכב את התקיעה קודם שנסתם הנקב פסול נראה שהיה להם גירסא אחרת בדברי רבינו כמו שכתוב בספרים אבל הנוסחא האמיתית היא זאת שכתבתי וכן נראה מדברי בעל מגיד משנה ז"ל ועדותו של הר"ן תכריע: **דבק שברי שופרות.** מסתברא שאם היה השבר אחד מהם שיעור שלם אע"פ שדבק שבר אחר והוסיפו עליו כשר דומיא דנסדק לרחבו ויש פוסלים:

**לחם משנה** **ניקב אם סתמו שלא במינו פסול וכו'.** כבר כתב הי"ה ז"ל שדעתו כדעת ההלכות שהוא ז"ל מפרש המחלוקת שבברייתא ניקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו פסול רבי נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול דאיירי בשאינו מעכב את התקיעה אבל מעכב את התקיעה דברי הכל בין במינו בין שלא במינו פסול ופסק כרבי נתן מדשקיל וטרי ר' יוחנן אליביה ולהכי בעינן תלתא במינו ואינו מעכב ונשתייר רובו, והכריח הר"י פירוש זה דאלת"ה קשה דר' יוחנן לר' יוחנן דהא איהו פסק כרבי נתן ואי אמרת דר' נתן איירי אפילו

במעכב ומכשיר במינו א"כ סתם מתנני דלא כותיה דקאמרה דבמעכב אפילו במינו דהא מתניתין אם מעכב את התקיעה סתמא קאמרה אפילו במינו ורי' יוחנן א"ל בעלמא דהלכה כסתם משנה וא"כ קשיא. וא"ת אם נפרש דברי ר' נתן באינו מעכב ואז ודאי מכשיר במינו כפירוש הר"ן ז"ל א"כ ואם לאו כשר שאמר במתניתין איירי דוקא במינו ועל הא קאמרה מתניתין דכשר בשאינו מעכב דאם לא נפרש כן פליגא אדרבי נתן וא"כ הא ע"כ השתא נמי לא איירי מתניתין בסתמא אלא במינו דוקא א"כ איך סתר הר"ן דהמחלוקת לא הוי במעכב דא"כ מתניתין דאם מעכב איירי בשאינו מינו ומתניתין סתמא קאמרה נימא דרישא דמתנני' איירי פרטית בשלא במינו דוקא וסיפא כולל כמו שאנו אומרים השתא דסיפא פרטית דאיירי במינו דוקא ורישא כולל. ויש לומר דטפי מסתבר לאוקמי רישא כולל מסיפא והשתא רישא הויא כולל בין במינו בין שלא במינו אבל לפירוש דסתר הר"ן רישא הוי פרטית וזה דוחק וסיפא אע"ג דהשתא הוי פרטית אינו דוחק דא"ל לומר אגב רישא נקטיה ועם זה נתבאר פירוש רבינו ז"ל וטעמו. ועוד י"ל דהרמב"ן כתב בס' המלחמות דסתמא דמילתא הוי הדיבוק במינו ואורחא הוי הכי ע"ש. וצ"ל לפי זה דמפרש מעכב את התקיעה שר"ל מעכב אחר שנסתם וזהו שאמר הנקבים שנסתמו את התקיעה כלומר אחר הסתימה דאי מפרש מעכב קודם הסתימה היכי מצי למימר דמחלוקת דברייתא איירי כשאינו מעכב קודם הסתימה וכי אפשר שנפחת רובו ולא יעכב התקיעה וכמו שהקשו התוס' ז"ל אלא ודאי ע"כ פירוש שמעכב אחר הסתימה קאמר ולא כמו שהבין בעל ההגהה בדברי רבינו ז"ל שכונתו לומר קודם הסתימה דאי אפשר לומר כן כדפרישית. ועל מה שכתב הראב"ד ז"ל בהשגות לא הסכים לירושלמי דגרסינן התם כיני מתנני' היה מעכב וכו', כונתו להשיג על רבינו דאין כמ"ש שהסתימה מעכב אלא קודם הסתימה היה מעכב וזהו שאמרו היה מעכב התקיעה דמהלשון היה משמע קודם. ועוד השיגו דבמינו לבד סגי אע"פ שהוא מעכב את התקיעה והך נמי משמע מן הירושלמי כפי מה שמפרשו בעל המאור ע"ש. ויתר הדברים מבוארים הם :

**1** הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול. צפהו זָהב מִבְּפָנִים אוּ בְּמָקוֹם הַנִּחַת פָּה פֶּסוּל. צִפְּהוּ מִבְּחוּץ אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מְכֻמוֹת שְׁהֵיָה פֶּסוּל וְאִם לֹא נִשְׁתַּנָּה כָּשֶׁר. נָתַן שׁוֹפָר בְּתוֹךְ שׁוֹפָר אִם קוֹל פְּנִימִי שָׁמַע יֵצֵא וְאִם קוֹל חִיצוֹן שָׁמַע לֹא יֵצֵא. הִרְחִיב אֶת הַקָּצֵר וְקָצַר אֶת הֶרְחָב פֶּסוּל :

**מגיד משנה הוסיף עליו כל שהוא וכו'.** ברייתא שם (דף כ"ז) כלשון רבינו: **צפהו זהב מבפנים וכו'.** ברייתא שם צפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר צפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר. וכתב הרמב"ן ז"ל וטעמא דפסולא במקום הנחת פה משום דאיכא הפסק בין פיו לשופר ושמע מינה שאם הרחיק השופר מפיו ונפח בו ותקע בו פסול. עוד כתב גבי צפהו זהב מבחוץ ונשתנה קולו מכמות שהיה פסול לפיכך אלו שמציירין צורות לנאותו לא יפה הם עושים שמא נשתנה קולו מחמת אותן ציורין ואע"פ שאין כולו מצופה במיני הציורין לפעמים קולו משתנה בהן, עכ"ל: **נתן שופר וכו'.** ברייתא כלשון רבינו וכתב הרמב"ן ז"ל שאם שמע קול שניהם יש לחוש ולפסול: **הרחיב את הקצר וכו'.** שם ג"כ כלשון רבינו:

**כסף משנה צפהו זהב מבפנים וכו'.** ברייתא פרק ראווה ב"ד (ר"ה כ"ז): צפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר צפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר ע"כ. ונראה שרבינו שלא תפס שלא במקום הנחת פה כשם שהוא בברייתא סובר שהברייתא הכי מיפרשא שלא במקום הנחת פה כשר ולא תימא דבכל מקום דלאו הנחת פה כשר דאי מבפנים אי נמי מבחוץ אם נשתנה קולו פסול אלא הא דכשר שלא במקום הנחת פה היכא דצפהו מבחוץ ולא נשתנה קולו כדאמרינן בכמה דוכתי תנא והדר מפרש וא"כ אינה חלוקה בפני עצמה: **נתן שופר לתוך שופר כגון שהיה ראש הפנימי משוך מבחוץ ותקע בו יצא.** ואם קול חיצון וכו' כגון שראש החיצון משוך חוץ לפנימי ואין הפנימי נוגע בפיו לא יצא לפי שהקול נכנס בפנימי ונכנס גם כן בין הפנימי והחיצון ונמצא תוקע בשני שופרות ושופר אחד אמר רחמנא, לא הזכיר הא דאפכיה ככיתונא וי"ג לא תימא דהפכיה ככיתונא דמותר לתקוע בו אלא הרחיב וכו' ורבינו כתב הא דהרחיב ולא כתב הא דהפכו. ויש גורסין לא תימא אפכיה ככיתונא והתם הוא דפסול אלא אפילו לא הפכו אלא שהרחיב וכו' פסול וכ"ש הפכיה ככיתונא ורבינו כתב הא דהרחיב וכו' פסול וכ"ש הפכיה ככיתונא:

**לחם משנה צפהו זהב מבפנים או במקום הנחת פה פסול.** פרק ראווה בית דין (דף כ"ז) ת"ר וכו' צפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר צפהו זהב מבפנים וכו'. ויש בפירוש הנחת פה פירושים שונים. הפירוש האחד דכל מה שבתוך השופר מראשו לסופו הוא קרוי בפנים ועל השפה במקום הנחת פה הוא מקום הנחת פה ושלא במקום הנחת פה ר"ל סמוך לשפה נטוי לצדו. וזהו הפירוש הראשון שכתבו התוס' ז"ל נראה לפרש דעובי השופר וכו' ודחו פירוש זה דא"כ שלא במקום הנחת פה היינו מבחוץ והרא"ש ז"ל קיימו בפסקיו. עוד יש לדחות פירוש זה דא"כ מקום הנחת פה

היינו הוסיף עליו דהוספה מיקרי באורך השופר וצפוי מיקרי על גב השופר או תוכו והיינו החילוק שבין הוספה לצפוי ואי מקום הנחה ר"ל על השפה במקום שמניח הפה א"כ היינו הוסיף וא"כ אמאי נקט במקום הנחת פה אפילו בצד הרחב מהשופר שאינו הנחת פה אם הצפוי על השפה של צד הרחב פסול מטעם הוספה. ונראה לתרץ לזה דלרבותא נקט במקום הנחת פה דאע"ג דאין יוצא הקול מכאן עד שתי אצבעות משופר וכדכתב הרא"ש ז"ל בשם ה"ר יונה וה"א דלא איכפת לן בכאן הוספה אלא במקום שהקול יוצא שהוא בצד הרחב קמ"ל. הפירוש השני במקום הנחת פה ר"ל השפה במקום שמניח הפה כדפירש רש"י ושלא במקום הנחת פה היינו על השפה של צד הרחב. והתוספות דחו שם ג"כ פירוש זה ואמרו דהא אמרינן בסמוך הוסיף וכו' פסול וא"כ שלא במקום הנחת פה אמאי כשר. הפ"י השלישי פ"י הר"ן ז"ל במקום הנחת פה ושלא במקום הנחת פה הכל הוא על השפה של המקום שמניח פיו שעוביו של שופר דרך משל הוא רחב שלישי אצבע או רביע אצבע ועובי שפתו במקום שמניח פיו הוא רחב כל כך ומקום הנחת פה קרי למה שהוא לצד חלל השופר כלומר זה העובי חלקנו אותו לשני חלקים אחד לצד חלל השופר ואחד לצד חוץ אם צפה בחלק אשר לצד החלל נקרא במקום הנחת פה ואם צפה בחלק אשר לצד חוץ נקרא שלא במקום הנחת פה. ולפ"י זה קשה דשלא במקום הנחת פה אמאי כשר היינו הוסיף עליו כל שהוא. וי"ל דכי פסלינן בהוסיף היינו שההוספה באורך השופר הוא כעוביו של שופר כלומר שעורו של שופר הוא רחב רביע אצבע וגם ההוספה שיוסיף הוא רחב כ"כ. אבל השתא פחות מעוביו של שופר שהעובי הוא רחב רביע אצבע וזהו פחות ודאי שאינו נקרא מוסיף באורך השופר שודאי הוא נראה שהוא נוי בעלמא ולא מיקרי הוספה ומ"מ במקום הנחת פה פסול מטעם הפסקה דאיכא הפסק בין פיו לשופר. ואולי שכן היה מפרש הרמב"ן ז"ל שהביא ה"ה שכתב טעם האיסור משום הפסק ולא כתב משום הוספה. ורבינו ז"ל לא ביאר דעתו בזה: **נתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא וכו'.** כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו כגון שהיה פה של פנימי משוך קצת למעלה חוץ לפה החיצון ולא נכנס קולו בין שני השופרות. אם קול החיצון שמע לא יצא פירוש אף קול החיצון דא"א לשמוע קול חיצון בלא קול פנימי:

**הָיָה אֶרְדָּו וְקִצְרוֹ כָּשֶׁר. גִּרְדּוֹ בֵּין מְבַפְּנִים בֵּין מְבַחוּץ אֶפְלוּ**  
**הֶעֱמִידוּ עַל גִּלְדּוֹ כָּשֶׁר. הָיָה קוֹלוֹ עָב אוֹ דִּק אוֹ צְרוּר כָּשֶׁר שְׁפָל**  
**הַקּוֹלוֹת כְּשֶׁרִין בְּשׁוֹפָר:**

**מגיד משנה** **היה ארוך וכו'.** ברייתא שם כלשון רבינו: **גרדו בין וכו'.** שם ברייתות: **היה קולו עבה וכו'.** ברייתא שם כלשון רבינו:

**ח** התוקע בתוך הבור או בתוך המערה. אותן העומדים בתוך הבור והמערה יצאו. והעומדים בחוץ אם קול שופר שמעו יצאו. ואם קול הברה שמעו לא יצאו. וכן התוקע לתוך <sup>[ח]</sup> חבית גדולה וכיוצא בה. אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא:

**מגיד משנה** **התוקע לתוך וכו'.** שם התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס אם קול שופר שמע יצא אם קול הברה שמע לא יצא. ובגמ' אמר רב הונא לא שנו אלא לאותן העומדים על שפת הבור אבל לאותן העומדים בבור יצאו. ופירש רש"י ז"ל שהטעם שהם שומעים קול שופר לעולם, ע"כ. ופירוש פיטס חבית גדולה:

**כסף משנה** **(ז-ח) היה ארוך וקצרו כשר.** אע"פ שקצרו משום אי זה פסול חוזר להכשרו א"נ אשמעינן דלא בעינן כל הקרן כמו שהוא בראש הבהמה: או צרור כלומר יבש כי דרך השופרות שמתחממים ומתיבשים מחמת התקיעה ואין קולו צלול וצריך ללחלו בו במים: **התוקע לתוך וכו' וכן התוקע לתוך חבית גדולה וכו'.** כתב הר"ן שדעת רבינו לחלק בין העומדין בתוך הבור או בתוך המערה לעומדין חוץ ולא לחלק בין העומדים בתוך החבית לעומדים חוץ לפי שמאמר רב הונא בגמרא (דף כ"ז): אינו אלא בבור דאמרינן התם אמר רב הונא לא שנו אלא לאותן העומדין על שפת הבור אבל אותם העומדים בתוך הבור יצאו ולא אמר העומדים על שפת הבור והפיטס אלמא דלא איירי אלא בבור וה"ה לדות דבור ודות חד הוא אלא שזה בחפירה וזה בבנין, וכתב שאפשר שדעתו ז"ל שמפני שחבית הברתו גדולה אפילו העומדין בתוכו אם קול הברה שמעו לא יצאו ואע"פ שיש לדחות ולומר דה"ה לפיטס ורב הונא רישא דמילתא נקט לא נראה לרבינו לדחות כן: **מ"ב** ראיה לדברי הר"ם דפיטס מתוך שאינו כ"כ עמוק כבור ודות אפילו העומדים בתוכו אפשר שישמעו קול הברה דקתני בברייתא התוקע לתוך הבור או לתוך הדות יצא משמע שהעומדים בבור לא שמעו אלא קול שופר אבל פיטס לא נזכר בברייתא משמע שהעומדים לתוך הפיטס אפשר שישמעו קול שופר או קול הברה ע"כ. ורבינו טודרוס הלוי כתב יש שסוברים לומר דפיטס הברה שלה מרובה וכו' ואני אומר שלא היה כן דעת הרמב"ם שלא נזכר זה החילוק כלל ואילו היה כן לא הוה שתיק גמרא מיניה אלא שהרב דקדק בלשונו ודבר בהוה ובמה

שהוא אורחא דמילתא שבור ודות הם גדולים ופיהם רחב ודרך התוקע ליכנס בתוכה ולפיקך חילק בין העומדים בתוכה לעומדים בחוץ אבל פיטס אע"פ שהיא חבית גדולה אין דרך התוקע ליכנס בתוכה שפיה אינו רחב כ"כ אלא עומד מבחוץ ומכניס ראש השופר ותוקע דלפי שהוא בחוץ ודאי ה"ל ליתן לו דין העומדים בחוץ ואם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא, ותדע שכן הוא דעת הרב דגבי בור ודות כתב התוקע בתוך הבור או בתוך הדות ומדקאמר בתוך בבי"ת משמע שהתוקע נכנס בתוכם ובתוקע בפיטס התוקע לתוך החבית הגדולה ומדקאמר לתוך בלמ"ד משמע ודאי שהתוקע בחוץ ותוקע לתוכה כגון שמכניס ראש השופר לתוכה כן נראה ויפה דקדק עכ"ל: **כתב** הר' מנוח הא מיירי שהתוקע והשופר מבפנים והוא תוקע ועולה וקמ"ל אם שמע קול שופר כלומר שביחד יצא ראשו והשופר מהבור נמצא שלא נתבלבל הקול יצא ואם קול הברה שמע שהוציא ראשו מהבור ופי השופר עדיין בתוך הבור לא יצא שנתבלבל הקול ומהאי טעמא לא הזכיר הר"ם ההיא דשמע מקצת תקיעה בבור ומקצתה על שפת הבור:

**לחם משנה התוקע בתוך הבור וכו'.** רבינו מפרש כפי רש"י (דף כ"ז:) במה שאמר רב הונא לא שנו וכו' וה"ק מתניתין בעומדים על שפת הבור איירי ומש"ה חילקה בין קול הברה לקול שופר אבל עומדים בבור אין חלוק דלעולם קול [שופר] שמעו אבל הרא"ש מפרש דל"ש דקאמר רב הונא הוי פירוש דמתניי כלומר מאי דקאמר מתניתין אם קול הברה שמעו היינו העומדים על שפת הבור דודאי קול הברה שמעו ומ"ש אם קול שופר שמעו הוא שעומד בתוך הבור דודאי קול שופר שמעו, וקשיא לפירוש זה אם כן היכי קאמר תניא נמי הכי התוקע לתוך הבור או לתוך הדות והא לא מייתי ראייה כלל דעיקר ראיית הגמרא היא מדלא חילקה הברייתא בין קול הברה לקול שופר דאי לא לימא דמאי דקאמרה הברייתא הוי דשמע קול שופר דוקא ולכך יצא א"ו דהראיה היא דאם כן היה לה לברייתא לחלק ומדלא חילקה משמע דבכל גוונא יצא ובשלמא לפירוש רבינו ורש"י אתי שפיר דברייתא איירי בעומדים בבור ושם אין חילוק ולכך לא יצא ומתניתין איירי בעומדים בחוץ ולכך חלקה אלא להרא"ש מה לי ברייתא מה לי מתניי למה חילקה מתניתין בין עומד בחוץ לעומד בפנים וברייתא לא חילקה. וי"ל דמ"מ הראיה דמייתי הוא דודאי כדאמר רב הונא דפי מתניתין היא דמ"ש אם קול הברה שמעו הוי העומד בחוץ ואם קול השופר הוי העומד בפנים דאי כמשמעו דבין בפנים בין בחוץ יש לחלק בכך קשה טובא למה לא חילקה הברייתא כיון דבין בחוץ בין בפנים איכא הך חילוקא אבל אי בפנים קול שופר שמע ודאי ברייתא איירי בפנים דוקא אע"ג דלא חילקה בין עומד בחוץ לעומד בפנים כמו שחילקה (הברייתא) [המתניתין] אינה קושיא כנ"ל וק"ל ומ"מ הוי קצת דוחק לפירוש הרא"ש וסיעתא לפירוש רבינו ורש"י ז"ל:

## הלכות שופר וסוכה ולולב - פרק שני

**א** הכל חייבין לשמע קול שופר כהנים לוויים וישראלים וגרים וְעֲבָדִים מִשְׁחָרְרִים. אָבֵל נָשִׁים וְעֲבָדִים וְקִטְנִים [א] פְּטוּרִין. מִי שְׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין וְטַמְטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוּס חַיִּבִין :

**מגיד משנה** הכל חייבין לשמוע קול וכו'. שם (ר"ה כ"ט) ברייתא כלשון רבינו : אבל נשים ועבדים וכו'. פטור הנשים והעבדים במצות עשה שהזמן גרמא מבואר פ"ק דקדושין (דף כ"ט) ופטור הקטנים פשוט הוא בכל מצוה ומשנה (ר"ה כ"ט) כאן כמו שיתבאר בסמוך : מי שחציו וכו'. בברייתא הנזכרת כלשון רבינו :

**כסף משנה** הכל חייבים וכו'. ברייתא בפרק ראוהו בית דין (ר"ה כ"ט) וקאמר בגמרא דכהנים איצטריכא ליה דליתנהו ביובל כדתנן כהנים ולויים מוכרים לעולם וגואלים בין לפני היובל בין לאחר היובל סד"א הואיל וליתנהו ביובל ליתנהו בר"ה קמ"ל. ובריש ערכין (דף ב' :) קאמר דהכל לאיתוויי קטן שהגיע לחינוך :

**ב** כָּל מִי שְׂאִינוּ חַיִּב בְּדָבָר אֵינוּ מוֹצִיא אֶת הַחַיִּב יְדֵי חוֹבָתוֹ. לְפִיכֵךְ אִשָּׁה אוֹ קָטָן שֶׁתִּקְעוּ בְּשׁוֹפָר הַשּׁוֹמֵעַ מֵהֶן לֹא יֵצֵא. \* אַנְדְּרוּגִינוּס מוֹצִיא אֶת מֵינוּ וְאֵינוּ מוֹצִיא אֶת שְׂאִינוּ מֵינוּ. טַמְטוּם אֵינוּ מוֹצִיא לֹא אֶת מֵינוּ וְלֹא שְׂאִינוּ מֵינוּ. שֶׁהַטְּמָטוּם שֶׁנִּקְרַע אֶפְשָׁר שְׂיִמָּצָא זָכָר וְאֶפְשָׁר שְׂיִמָּצָא נְקֵבָה :

**ההראב"ד** אנדרוגינוס מוציא וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זהו לדעת מי שאמר אנדרוגינוס בריה בפני עצמה אבל מי שאומר חציו זכר הוא אינו מוציא לא את מינו ולא שאינו מינו כעין מי שחציו עבד וחציו ב"ח עכ"ל :



**מגיד משנה** כל מי שאינו וכו'. שם משנה חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים ידי חובתן זה הכלל כל מי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן. וכתב הרשב"א ז"ל שהעלו הראשונים שאע"פ שנשים פטורות רשאות לתקוע ולברך וכן נהגו. ואין נראה כן מדברי רבינו פרק ששי: **אנדרוגינוס מוציא את מינו וכו'.** בברייתא הנזכרת כלשון רבינו. ובהשגות א"א זהו לדעת מי שאומר וכו' וחציו בן חורין עכ"ל. והמחלוקת הזו של אנדרוגינוס הוא מחלוקת תנאים פרק הערל ביבמות (דף פ"ג) ורבינו פסק כדברי האומר בריה בפני עצמה הוא וכן פסקו בהלכות שם. ואפשר שאפילו לדברי מי שאומר חציו זכר מוציא את מינו ואינו דומה לחציו עבד לפי שיש חלוק בין מה שהוא בידי אדם למה שהוא בידי שמים: **טומטום אינו וכו'.** בברייתא הנזכרת (ר"ה כ"ט):

**לחם משנה** אנדרוגינוס מוציא את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו. כתב ה"ה שרבינו פסק כדברי האומר בריה בפני עצמה כלומר שהוא ספק וכ"כ פ"א מהל' א"ב. וא"ת אם דעתו כך אם כתב שם אנדרוגינוס מותר לישא אשה הא בפ"י הערל (פ"ב): הקשו לר"ל דאמר דהוי ספק ממתניתין דקאמר אנדרוגינוס נושא כלומר דמשמע לכתחלה, ותירץ כר"ל אם נשא אבל לכתחלה אסור לישא משום ספק. וי"ל שרבינו מפרש שם כפ"י התוספות שמקשה מדקאמר נושא דמשמע דחייב במצות פריה ורביה אבל לא שיהא אסור לישא לכתחלה לדעת ר"ל וכמבואר שם בתוספות. ובהל' תרומה פ"ז בפירוש כ"מ הביא דברי רשב"א שהקשה כן (בס"פ הערל) ע"ש:

**ג** וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא <sup>[ב]</sup> אפלו עצמו שאין צד עבדות שבו מוציא צד חרות שבו. אלא כיצד יצא ידי חובתו. שישמע מן חורין שיתקע לו:

**מגיד משנה** וכן מי וכו'. ג"ז שם מסקנא דגמ' דאפילו לעצמו אינו מוציא:

**ד** המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו. וכן השומע מן המתעסק לא יצא. נתכונן שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכונן התוקע להוציא או שנתכונן התוקע להוציא ולא נתכונן השומע לצאת לא יצא ידי חובתו. עד שיתכונן שומע ומשמיע:

**מגיד משנה המתעסק בתקיעת שופר וכו'.** משנה פרק יו"ט של ר"ה (דף ל"ב): המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא. ודע שלדברי האומר מצות צריכות כונה מתעסק קרוי כל זמן שאינו מתכוין לתקוע תקיעה של מצוה ולדברי האומר אין צריכות כונה מתעסק קרוי כל שאינו מתכוין לתקוע תקיעה ראויה. ובסמוך יתבארו דעות אלו: **נתכוון שומע לצאת וכו'.** פ' ראוהו בין דין (דף כ"ח כ"ט) אמר ליה ר' זירא לשמעיה אכוין ותקע לי והקשו מדתנן היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא וכי כיון לבו מאי הוי האיך לא מיכוין אדעתא דידיה ותירצו הכא בשליח צבור עסקינן דדעתיה אכולי עלמא ואמרו שם דר' זירא ס"ל כר' יוסי דתניא השומע שומע לעצמו והמשמיע משמיע לפי דרכו אמר ר' יוסי בד"א בש"צ אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע ופסק רבינו כר' זירא וכן פסקו בהלכות ובה"ג. ויש מן הגאונים שלא פסקו כן אלא כרבא (דף כ"ח) דאמר התוקע לשיר יצא דמצות אינן צריכות כונה וכל שנתכוין לתקיעה ראויה אע"פ שלא נתכוון לצאת יצא וזה דעת הרבה מן האחרונים ומכללם הרשב"א והרא"ה ז"ל ואני תמה בדברי רבינו שהוא פוסק פרק ששי מהל' חמץ ומצה שאם אכל מצה בלא כונה כגון שאנסוהו עכו"ם שיצא ידי חובתו וזה נראה בגמ' שהוא כדעת מי שאומר מצות אין צריכות כונה שכך שנינו שם שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו ואכל מצה יצא ואוקימנא לה כגון שכפאוהו פרסיים ואמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא ואמרו אלמא קסבר רבא מצות אינן צריכות כונה וא"כ היאך פסק כאן רבינו שמצות צריכות כונה והצריך כאן כונת שומע לצאת וכונת משמיע להוציא. ולא מצאתי בזה תירוץ נאות לדעתי אם נוסח ספריו אמת רק שנאמר שרבינו סובר דהא דכפאוהו ואכל מצה אינה תלויה בדין השופר ואולי שהוא סובר שכיון שאין אדם עושה מעשה בתקיעת שופר אלא השמיעה ואפילו התוקע עיקרו השמיעה לפיכך צריך כונה משא"כ באכילת מצה ורבה הוא שהשוה דינן ולפיכך דקדקו ואמרו אלמא קסבר רבה מצות אינן צריכות כונה ולא דקדקו כן מההיא דכפאוהו ואכל מצה, ועם כל זה אני מסתפק שלא תהיה נוסחת רבינו האמיתית שם גבי מצה לא יצא שכן נראה מן ההלכות ולא ראיתי מי שחלק בין מצוה למצוה בדין הכונה:

**כסף משנה נתכוון שומע לצאת ידי חובתו וכו'.** הרב בעל מגיד משנה ז"ל הביא ההיא דר' זירא בפרק ראוהו ב"ד דאמר לשמעיה איכוין ותקע לי ומסקנא עד שיתכוין שומע ומשמיע ותמה על דברי רבינו ז"ל שפסק פ' ו' מהל' חמץ ומצה שאם אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו עכו"ם יצא וזה נראה בגמרא שהוא כדעת מי שאומר מצות אין צריכות כוונה והצריך כאן כוונת שומע ומשמיע ונסתפק בנוסחת רבינו ז"ל גבי מצה אם היא אמיתית ועם כל זה יישב הנוסחא. והר"ן ז"ל כתב וז"ל וכן פסק הר"ם במז"ל בפרק ב' מהלכות שופר

דצריך שיתכוין משמיע להוציא ושומע לצאת הא לאו הכי לא יצא אלא שבפ"ו מהל' חמץ ומצה כתב דכפאוהו ואכל מצה יצא ולא פליגא דידיה אדידיה דס"ל דבתקיעת שופר כיון דחזינן דרבי זירא אמר לשמעיה איכוין ותקע לי נקטינן דצריך כוונה אבל בכפאוהו ואכל מצה כיון דלא חזינן בגמ' מאן דפליג עליה בהדיא לא דחינן לה דאע"ג דבתקיעת שופר לא יצא הכא יצא שכן נהנה כדאמרינן בעלמא המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה ובגמ' נמי עבדינן צריכותא ממצה לשופר הילכך אע"ג דשופר מידחיא דקי"ל צריך כוונה בכפאוהו ואכל מצה נקטינן דיצא עכ"ל. ומ"ש הר"ן ז"ל ובגמ' נמי עבדינן צריכותא ממצה לשופר משום דבגמ' (ר"ה כ"ח) אמרינן שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאוהו ואכל מצה יצא וגרסינן עלה אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא פשיטא היינו הך מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל כלומר דכיון שנהנה באכילתו לא מיקרי מתעסק אבל הכא כלומר בתוקע לשיר אימא מתעסק בעלמא הוא קמ"ל :

**לחם משנה** **וכן השומע מן המתעסק.** בגמ' (דף ל"ג:) הקשו אבל השומע מן המשמיע לעצמו מאי יצא לימא תיהוי תיובתא דרבי זירא לא וכו' וכיון דרבינו פסק כר' זירא לא היה לו לכתוב מן המתעסק אלא שנמשך אחר לשון המשנה : **נתכוון שומע וכו'.** כתב ה"ה ואולי שהוא סבור וכו' ולפיכך דקדקו ואמרו אלמא קסבר רבא וכו'. ולכאורה קשה על זה דשם בגמרא (דף כ"ח) אמרו שלחו ליה לאבוה דשמואל כפאו וכו' אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא והקשו פשיטא היינו הך מהו דתימא התם אכול מצה אמר רחמנא והא אכל אבל הכא זכרון תרועה כתיב והאי מתעסק בעלמא הוא קמ"ל. וקשה דאם הגמרא סברה דיש לחלק בין דין השופר לדין מצה כדכתב ה"ה ז"ל איך הקשה פשיטא אדרבה הוה ליה לאקשוויי ה"ק זאת אומרת. וע"ק למה לא כתב ה"ה החילוק שאמרו בגמ' מהו דתימא התם אכול מצה וכו' ולמה הניח החילוק האמור בגמ' וחילק חילוק אחר ונראה לתרץ דהוא הוא החילוק האמור בגמ' אלא שה"ה ביארו יותר. והשתא א"ש דאע"ג דהגמרא מתחלה היה משוה אותם כשתירץ לו המתירץ מה דתימא תפס לו אותה סברא עיקר ולה"ק אלמא קסבר רבא כלומר רבא הוא דסובר ולא אבוה דשמואל שאמר הדין במצה. זה נראה לדעת ה"ה עם שמ"מ ק"ל קצת איך לא הזכיר ה"ה בדבריו שזהו החילוק האמור בגמרא אלא שאמרו מדעתו כאילו אין רמז לו כלל בגמ'. ולכך היה נ"ל לומר דלא היה בגירסת ה"ה פשיטא כו' אלא אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא אלמא קסבר רבא מצות אינן צריכות כונה ע"כ וכן מצאתי הגירסא בגמ' כתיבת יד : **נתכוון שומע לצאת ולא נתכוון התוקע להוציא וכו'.** קשה על דברי רבינו דבהלכות ק"ש פ' ב' כתב דאפילו היה מגיה יצא והוא שכיון לבו בפסוק ראשון אי"כ משמע דמצות אינן צריכות כוונה דאע"ג דפסק דבעי כוונה בפסוק ראשון הרי כתב הרב"י ז"ל בשם הרשב"א ז"ל ס"י ס"ג

דלכ"ע פסוק ראשון צריך כוונה אפילו למ"ד מצות אינן צריכות כוונה דכי קאמר מצות אינן צריכות כוונה היינו כוונה לצאת אבל הך כוונה לא הוי כוונה לצאת אלא כונת הענין כלומר שלא יהרהר בדברים אחרים א"כ מ"ש בגמרא שמצות צריכות כוונה הוי דלכל הפרשה בעי כוונה לצאת דלפסוק ראשון כ"ע מודו וא"כ רבינו דפסק שם דלא בעי כוונה אלא בפסוק ראשון הוי כמאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה וכאן פסק בהפך ואפילו תאמר דבמ"ש ה"ה שכיון שאין אדם עושה מעשה בתקיעה וכו' יספיק לתרץ זה ונימא דהכא הוי השמיעה עיקר ולכך בעי כוונה אבל התם האמירה היא העיקר דהוי כמעשה ולכך לא בעי כוונה מה שזה אינו לפי האמת דאין כוונת ה"ה לחלק אלא בין מעשה לשמיעה ואמירה וכיון דאינו מעשה ממש הכל שוה ובעי כוונה וכדכתב רבינו יונה בפ"ק דברכות ומגיה יוכיח שהוא אמירה ופסק רבינו דלא בעי כוונה. ואפילו יהבינן ליה כל טעותיה למי שיפרש כן מ"מ תקשי ליה למ"ש ה"ה שהוא חושב שנוסחת רבינו בהלכות חמץ ומצה שהוא לא יצא ולפי זה נסתלק החילוק של ה"ה אם כן תקשי לך ק"ש כדכתיבנא. ונראה דדעת רבינו כמ"ש הרמב"ן בספר המלחמות בפרק ראוהו ב"ד שכתב שם דבהא פליגי מ"ד מצוות צריכות כוונה או אינן צריכות אי בעי כוונה בפסוק ראשון או לא וכל הני תנאי דאית להו דבעי כוונה בק"ש אית להו דמצות צריכות כוונה אבל למ"ד דמצות אינן צריכות כוונה אפילו בפסוק ראשון לא בעי כוונה ואין לחלק בין כוונת הענין לכוונה לצאת דהכל אחד. וראיה לדבריו דאם תחלק בכך מאי הקשה הגמ' ממתניתין ש"מ דמצות צריכות כוונה נימא דמתני' דקאמר אם כיון לבו היינו כוונת הענין בפסוק ראשון א"ו אין לחלק בין כוונה לכוונה ושם האריך ע"ש. ולכך סובר רבינו דדוקא בפסוק ראשון בעי כוונה דפסק כמ"ד מצות צריכות כוונה אבל למ"ד אינן צריכות אפילו בפסוק ראשון לא. וא"ת לפי זה קשיא דרבא ארבא דהוא פסק כר"מ בברכות דבפסוק ראשון בעי כוונה בר"ה בפרק ראוהו ב"ד (דף כ"ח) אמר רבא דמצות לא בעו כוונה דהכי אמר התם רבא אמר לצאת לא בעי כוונה וכו'. וי"ל דרבא לדבריו דרבה קאמר ולתרץ אליביה וליה לא ס"ל וכדכתב שם דרבא לא מכרעה. וכ"ת איך כתב שם דרבא לא מכרעה דמשמע דמסופק לו אם אליבא דנפשיה קאמר או אליבא דרבה הא מוכרח הוא לפמ"ש דלא אמרו אליבא דידיה. וי"ל דאמר כן הרמב"ן לרבא דעליה קא מהדר דלא מכרעה אבל לדידיה ודאי דמוכרח הכי כדכתיבנא. אבל ה"ה כתב ועכ"ז אני מסתפק שלא תהיה נוסחת רבינו לא יצא. וא"ת אם נסתפק רבינו גבי מצה לא יצא איך כתב אח"כ לתת טעם כל מי שאכל בשעת חוליו והיה נכפה ונתרפא מפני שאכל בשעה שהיה פטור מן המצות לימא מפני שאכל בלא כוונה. ויש לומר דכי מצריכינן כוונה למאן דמצי לכוון דעתו אבל השוטה שאינו יכול לכוון ודאי שהיה יוצא בכך לכך הוכרח לתת טעם שבאותה שעה היה פטור מן המצות והוא פשוט. והטור כתב

בא"ח סימן תע"ה שנסתפק במ"ש רבינו בהל' חמץ ומצה אי ס"ל דבעי כוונה או לא. ולא ידעתי איך נסתפק בכך דאם גורס בדברי רבינו יצא אם כן ודאי דלא בעי כוונה ואם גורס לא יצא ודאי דבעי כוונה. ועל מה שתמה ה"ה דמאין מצא רבינו חילוק זה. נראה לי טעם נכון בסוגיא דפסחים (דף קי"ד) דמשמע מהתם גבי טבול דלא בעי כוונה והכא משמע דבעי כוונה וכתבו שם התוספות דיש לחלק בין מצה לשופר ולכך לא הביאו שם לראיה דמצות צריכות כוונה מהא דאמר ר' יוסי גבי שופר וכיון דסוגיא דהתם מוכרחת דלא בעי כוונה והכא משמע דבעי כוונה משי"ה הוצרך רבינו לחלק החילוק שחלק ה"ה והוא נכון ע"ש :

**ה** מי שתקע ונתפון להוציא פל השומע תקיעתו ושמע השומע ונתפון לצאת ידי חובתו אף על פי שאין התוקע מתפון לזה פלוני ששמע תקיעתו ואינו יודעו יצא. שהרי נתפון לכל מי שישמענו. לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע התקיעות משליח צבור יצא אם נתפון לצאת. שהרי שליח צבור מתפון להוציא את הרבים ידי חובתו :

**מגיד משנה** מי שתקע ונתפון להוציא וכו'. כבר נתבאר זה בסמוך :

**ו** יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר בכל מקום. אף על פי שהתקיעה משום שבות ומן הדין היה שתוקעין יבוא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם. ולמה אין תוקעין גזרה שמא יטלנו בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. או יוציאו מרשות לרשות ויבוא לידי אסור סקילה. שהכל חייבים בתקיעה ואין הכל בקיאים לתקע :

**מגיד משנה** יום טוב של ראש השנה וכו'. ראש פרק (דף כ"ט) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה וכו' ואמר רבא מדאורייתא משרא שרי ורבנן הוא דגזרו בה כדרבה דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים :

**לחם משנה** יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ומן הדין היה וכו' יבא עשה וכו' וידחה שבות. קשה דאיך כתב דמן הדין יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם הא מצות עשה ולי"ת הוא כדכתב הוא ז"ל בריש הלכות שבת והוא ז"ל כתב לעיל בפרק ראשון בשופר של ר"ה אין מחללין עליו את יו"ט וכו' ואפילו בדבר שאיסורו משום שבות משום דיו"ט עשה ולי"ת וכיון דיו"ט עשה ולא תעשה לא דחי תקיעה שהיא מ"ע השבות שלה בקום עשה דרבנן העמידו דבריהם נגד של תורה בשב ואל תעשה א"כ היכי קאמר הכא דהיה ראוי שידחה התקיעה השבות של שבת דהוא עשה וכו"ת שאני אותו שבות דהיא גזרה שמא יתלוש וכו' הא ליתא דהך שבות דתקיעה נמי היא גזרה שמא יתקן כלי שיר. וי"ל דשאני הך שבות דתקיעה שהוא קל שהא התורה התירה לגבי יו"ט דהא התקיעה ביו"ט שבות הוא והתורה התירה אותו דא"כ לא משכח תקיעת שופר וא"כ ראוי היה ג"כ להתירו בשבת. ועי"ל דשאני התם שאין ראוי שידחה מפני שהוא דבר שאפשר לעשותו מבערב שיכול להכין השופר מאתמול אבל הכא דא"א לעשות התקיעה מאתמול דהיום היא נעשית עכ"פ. א"נ הכא שאני דהתקיעה שהיא המצוה דוחה השבות א"כ נמצא שבשעת עשיית המצוה נדחה השבות אבל התם קודם עשיית המצוה נדחה השבות. וא"ת מה תירץ רבינו גזרה שמא יעבירו הא התקיעה נמי גזרה שמא יתקן כלי שיר והיה ראוי לדחות השבות ומה לי הך גזרה או הך גזרה. וי"ל דמ"מ הך גזרה דיעבירו קרובה ביותר והוא בשופר עצמו:

**התניוקות שלא** <sup>[ג]</sup> הגיעו לחנוך אין מעכבין אותן מלתקע בשבת שאינה יום טוב של ראש השנה כדי שילמדו. <sup>[ד]</sup> ומתיר לגדול שיתעסק עמהו כדי ללמדו ביום טוב. בין קטן שהגיע לחנוך בין קטן שלא הגיע לחנוך. שהתקיעה אינה אסורה אלא משום שבות:

**הראב"ד** ומותר לגדול להתעסק. כתב הראב"ד ז"ל דברי ר' אליעזר דאמר מתעסקין בהן בשבת להיכן הלכו אלא דרך הברייתא כך היא בקטן שהגיע לחינוך המצות אביו מתעסק עמו כדי שילמוד אפילו בשבת הסמוכה ליו"ט כמו שאמרו קטן היודע לנענע אביו לוקח לו לולב אבל קטן שלא הגיע לחינוך הן עצמן תוקעין ביו"ט אבל בשבת לא וכ"ש שאין אביו מתעסק עמו, זה הדרך ישר בעיני עכ"ל:

**מגיד משנה** התניוקות שלא וכו'. ומותר לגדול להתעסק עמהם כדי ללמדם ביום טוב בין קטן שהגיע לחינוך בין קטן שלא הגיע לחינוך וכו'. כך היא

הנוסחא האמתית בדברי רבינו ומלת ביו"ט נקשרת עם שלמטה שודאי אינו נקשר עם ומותר לגדול להתעסק עמהם שיאמר רבינו דדוקא ביו"ט מותר ההתעסקות אבל לא בשבת לפי שמפורש הוא בגמ' (ר"ה ל"ג) א"ר אלעזר אפילו בשבת ולא נתכוין רבינו לחלק בין יום טוב לשבת אלא לענין חינוך שבשבת אם הגיעו לחינוך מעכבין אותן מלתקוע וכ"ש שאין מתעסקין עמהם וביו"ט אפילו הגיעו לחינוך מתעסקין עמהם וזה כפי הלשון הכתוב בהלכות ואית דאמרי איפכא ופי' מתעסקין שאומרים להם תקעו ומשתדלין עמהם. ובהשגות סברו דבר אחר בדברי רבינו ושטת ההשגות היא כלשון הראשון הכתוב בהלכות דאדרבה בשהגיעו לחינוך הוא דאפילו בשבת ובלא הגיעו דוקא ביו"ט אבל לא בשבת. **וכתב רבינו בשבת דאינה יו"ט של ר"ה לפי שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן שלא יאמרו שתוקעין ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת. וכן נראה מן הירושלמי:**

**כסף משנה** **התינוקות וכו' בשבת שאינה יו"ט.** כלומר שאינו ר"ה וכ"ש בשבת שחל ר"ה בו מיהו ה"מ בזמן שתקיעת שופר דוחה שבת ואפשר דאפילו בזמן הזה דכיון שלא הגיע לחינוך לא איכפת לן אי לא מעכב ליה בר"ה. ומדברי רש"י שכתב מתעסק עמהם לא שהגדול תוקע וכו' משמע שמי שאינו צריך ללמוד אסור לתקוע ביו"ט אחר שתקע תקיעה של מצוה. וא"ת מ"ט שופר אין תוקעין אלא כל זמן שבי"ד יושבין ובלולב לא מצינו כן. ונ"ל בשופר אחד יכול להוציא את הכל י"ח ויכול להיות בעוד בית דין יושבין משא"כ בלולב שכל אחד צריך ליטלו ושמא לא יהא שהות:

**לחם משנה** **התינוקות שלא הגיעו לחינוך וכו'.** בפי' יו"ט של ר"ה (דף ל"ב): אמרו במשנה אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין עמהם עד שילמדו ובגמ' (דף ל"ג) אמר רבי אלעזר אפילו בשבת תניא נמי הכי מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין התינוקות מלתקוע בשבת ואצ"ל ביו"ט. הא גופא קשיא אמרת מתעסקין בהן עד שילמדו ואפילו בשבת אלמא לכתחלה אמרינן תקעו והדר תנא אין מעכבין עיכובא הוא דלא מעכבין הא לכתחלה לא אמרינן תקעו ל"ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך ע"כ בגמרא. ויש כאן שני פירושים האחד קטן שהגיע לחינוך מתעסקין בו שילמוד קטן שלא הגיע לחינוך אין מעכבין וזהו פירוש רש"י ז"ל ופירוש הראב"ד בהשגות ופי' הר"י ז"ל. ויש פירוש אחר בהפך והוא שהוזכר בדברי הר"י ואית דאמרי אפכא והוא פירוש התוספות הוזכרה שם בתוספות גרסא אחרת ומצאתיה בגמרא כתיבת יד תנ"ה מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו"ט הא בשבת מעכבין הא אמרת רישא אפילו בשבת אין מעכבין ל"ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך. והרב המגיד נראה שסובר כדברי רבינו דהוא מפרש

כאית דאמרי בהרי"ף ז"ל דטפי יש להתיר כשלא הגיע לחינוך מהיכא דהגיע ופשוט הוא שכך דעתו של רבינו ז"ל דאי דעתו להחמיר בלא הגיע לחינוך טפי וכוונתו לומר דהיכא דלא הגיעו אין מעכבין בשבת אבל אין מתעסקין אבל היכא דהגיעו לחינוך יש שם קולא יותר דאפילו להתעסק עמהם בשבת מותר ולזה כתב התינוקות שלא הגיעו לחינוך אין מעכבין אבל הגיעו אפילו מתעסקין בשבת אבל ביו"ט אפילו שלא הגיעו לחינוך מותר להתעסק וז"א ומותר לגדול להתעסק וכו' כלומר דאפילו לא הגיע לחינוך מתעסק עמהם מפני שלא אמרו בברייתא אלא אין מעכבין בשבת כלומר בשבת אין מעכבין אבל ביו"ט אפילו מתעסקין. א"א לפרש כן בדברי רבינו ז"ל דאם כן לא היה לו לומר בין קטן שהגיע לחינוך וכו' דקטן שהגיע לחינוך מאן דכר שמיה פשיטא דאפי' ההתעסקות בשבת מותר בו ובשלמא לפירוש ה"ה הוצרך להזכירו משום דבשבת אין מתעסקין בקטן שהגיע לחינוך ולכך הוצרך לומר דביום טוב מתעסקין אפילו בו אבל למאי דפרישית מאן דכר שמיה בקטן שהגיע לחינוך דעד השתא בקטן שלא הגיע קא עסיק ובקטן שהגיע לא הוצרך לומר דין זה דפשיטא דאפילו בשבת מתעסקין א"ו דמה שפירש ה"ה עיקר. ועוד דבשלמא השתא הזכיר היתר ההתעסקות בשבת כדכתב ה"ה דפסיק לחלוקה בתרתי וקאמר מותר להתעסק בהן כדי שילמדו והיינו אפילו בשבת ואח"כ אמר ביו"ט והוי כאילו אמר וביו"ט והוי חלוקה אחרת דקאמר דביו"ט בכל הקטנים מותרים. אבל אם נפרש בהפך נמצא היתר ההתעסקות בקטן שהגיע לחינוך בא מן הדיוק ואין לו שחר. אלא שקשה למה שפירש ה"ה דלמה כתב דבלא הגיע לחינוך מותר ביו"ט אפילו בשבת מותר נמי להתעסק לזה תירץ הוא ז"ל דלא נקט ביו"ט אלא משום קטן שהגיע לחינוך. וקשה טובא דכמאן גריס רבינו ז"ל בגמרא אי גריס כגירסתנו קשה טובא דלגרסתנו אין מעכבין בשבת בכל הקטנים ורבינו כתב דמעכבין בקטן שהגיע לחינוך שכן כתב התינוקות שלא הגיעו וכו' אין מעכבין משמע הא הגיעו מעכבין וכן כתב ה"ה בדברי רבינו ועוד דמותר להתעסק ביו"ט לא הוזכר לגירסא זאת דלא אמרו אלא אין מעכבין בשבת ואין צ"ל ביו"ט אבל להתעסק ביו"ט לא הוזכר כלל היתר בגמרא. ואי הוא גריס כגירסא שנזכרה בדברי התוספות מ"מ קשה דמאין מצא היתר לקטן שהגיע לחינוך ביו"ט דשם לא אמרו אלא אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו"ט אע"ג שיש לדחות ולומר דמאי דנקט אין מעכבין הוא לומר דבשבת לא מבעיא דאין מתעסקין אלא אפילו עכובא מעכבין מ"מ לא ידענא מנא ליה הא לרבינו דאמאי לא קאמר דברייתא בדיוקא נקט אין מעכבין לומר ביו"ט אבל אין מתעסקין. ונראה לתרץ דודאי דהוא גרס כגירסת התוס' ומ"מ יצא לו לרבינו היתר זה דסובר רבינו דפשטא דמתניתין ביו"ט איירי ובכל גוונא איירי בין בקטן שהגיע ובין בקטן שלא הגיע וכי תירצו בגמרא כאן בקטן וכו' לא תירצו אלא לברייתא משום דכבר



שנה ההתעסקות כל שכן חילוקא בתרא אבל מתניי' זו אף זו קתני וכיון דמתניתין בסתמא איירי אי"כ אפילו בקטן שהגיע מותר ההתעסקות ביו"ט אבל מדברי התוס' דריש ערכין (דף ב') משמע דתירוצא דקאמר כאן בקטן כו' אמתניתין נמי קאי ומ"מ דעת רבינו כך כמ"ש :

**ח** כְּשֶׁגָזְרוּ שְׁלֹא לְתַקַּע בְּשַׁבַּת לֹא גָזְרוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם שְׂאִין בּוֹ בֵּית דִּין. אֲבָל בְּזָמַן שֶׁהָיָה הַמְּקַדָּשׁ קַיָּם וְהָיָה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ הַכֹּל תּוֹקְעִין בִּירוּשָׁלַיִם בְּשַׁבַּת כָּל זְמַן שְׂבִית דִּין יוֹשְׁבָיו. וְלֹא אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם בְּלִבָּד אֶלָּא כָּל עִיר שֶׁהִיְתָה בְּתוֹךְ תְּחוּם יְרוּשָׁלַיִם וְהִיְתָה רוֹאָה יְרוּשָׁלַיִם לֹא שֶׁתְּהִיָּה בְּתוֹךְ הַנְּחָל. וְהִיְתָה שׁוֹמֵעַת קוֹל תְּקִיעַת יְרוּשָׁלַיִם לֹא שֶׁתְּהִיָּה בְּרֹאשׁ הַהָר. וְהִיְתָה יְכוּלָה לָבוֹא בִּירוּשָׁלַיִם לֹא שֶׁיְהִיָּה נֶהָר מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם. אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר הָיוּ תּוֹקְעִים בְּשַׁבַּת כִּירוּשָׁלַיִם. אֲבָל בְּשָׂאֵר עָרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ תּוֹקְעִין :

**ההראב"ד** כשגזרו שלא לתקוע וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ההפוכין שהפך זה המחבר העניינים ולא הביא אותם על סדר הגמרא הם גרמו לו לשנות הדברים ממה שהן והל"ל בכאן אסרו בתחלה לתקוע בעיר אפילו בירושלים אבל במקדש היו תוקעין וכו' אבל משחרב ב"ה וכו' ואע"פ שאין צורך להזכיר כלל. וגם בזה טעה כי בזמן ב"ה לא היו תוקעין אלא במקדש אבל בזמן שחרב תוקעין בכל הסמוך לה עכ"ל :

**מגיד משנה** כשגזרו שלא וכו'. (שם כ"ט :) יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אמר ר' אלעזר לא התקין אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד ועוד זאת היתה ירושלים יתרה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד ע"כ במשנה. ופירושה לדעת רבינו כך היא שמה שאמרו אבל לא במדינה אינו ר"ל אלא בגבולין אבל ירושלים עצמה הרי היא בכלל מה שאמרו במקדש היו תוקעין וכן פירש רבינו בפירוש המשניות. וזהו מה שאמרו ועוד זאת היתה ירושלים יתרה דקודם חורבן היה היתרון הזה וה"ק ועוד זאת היתה ירושלים יתרה קודם חורבן שהוא קודם התקנה ליבנה אחר חורבן ואחר תקנה וכן פירשו בתוס' ויש בזה

שטה אחרת ומדינה כולל אפילו ירושלים עצמה ולפי שאין זה מעלה ומוריד לנו דמאי דהוה הוה לא אאריך בזה :

**כסף משנה** כשגזרו שלא לתקוע וכו' ולא אנשי ירושלים בלבד וכו'. פרק יו"ט של ר"ה (ר"ה כ"ט): משנה ועוד זאת היתה ירושלים וכו' (עין במ"מ) ומייתי בגמ' (דף ל') אהא מתניי ת"ר רואה פרט ליושבת בנחל שומעת פרט ליושבת בראש ההר וקרובה פרט ליושבת חוץ לתחום והיא יכולה לבא פרט לדמפסיק לה מברא. ורבינו כלל לשון המשנה ולשון הברייתא בלשונו הטהור וכתב אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים והיתה רואה ירושלים לא שתהיה בתוך הנחל והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים לא שתהיה בראש ההר והיא יכולה לבא בירושלים לא שיהיה נהר מפסיק ביניהם :

**לחם משנה** כשגזרו שלא לתקוע בשבת וכו'. לפירוש רבינו קשה קצת דמקדש משמע מקדש דוקא ולדידיה הוי אפילו כל ירושלים. אבל לשון המשנה (דף כ"ט): דועוד זאת היתה ירושלים יתירה לשון היתה הוא מרווח יותר לפירושו דר"ל ירושלים מקודם כשהיתה בבניינה שהיו תוקעין בה היה לה מעלה גדולה ממה שיש ליבנה עתה אחר התקנה וביאר שכל עוד וכו'. ורש"י ז"ל בפירוש המשנה פ"י אבל לא במדינה לא בירושלים ולא בגבולין ע"כ. וזה שלא כדברי רבינו ז"ל. וא"כ פירש ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבניינה יתירה בתקיעת שבת על יבנה עד כאן. וזהו כפירוש רבינו ז"ל דלפירוש שאר המפרשים בעודה בבניינה היתה ירושלים ככל המדינות ולכך לדברי רש"י ז"ל שהם סותרים זה לזה צ"ע: עוד זאת ראיתי ונתון אל לבי על כל הכתוב לעיל על הלכות שופר. .

**ט** ובזמן הזה שחרב המקדש כל מקום שיש בו בית דין קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ ישראל תוקעין בו בשבת. ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקדשו את החדש אבל שאר בתי דיניו אין תוקעין בהן אף על פי שהן סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית דין גדול בלבד כל זמן שהן יושבין ואפלו ננערו לעמד ולא עמדו תוקעין בפניהם. אבל חוץ לבית דין אין תוקעין. ולמה תוקעין בפני בית דין מפני שבית דין זריזין הן ולא יבואו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים שבית דין מזהירין את העם ומודיעין אותן :

**מגיד משנה** ובזמן שחרב וכו'. מ"ש רבינו שבעינן ב"ד סמוך בא"י וזהו מומחה כן הוא עיקר ואע"פ שמן ההלכות משמע דה"ה לכל ב"ד קבוע ומובהק אע"פ שאינו סמוך ולכך העידו שהיו תוקעין לפני הרב אלפסי ז"ל בשבת של ר"ה ולא סמכו עליו בדבר זה אפילו תלמידיו אלא דוקא במקום בית דין הסמוך וכן כתב הרמב"ן ז"ל. **ומ"ש רבינו ב"ד שקדשו את החדש**. ברייתא שם (דף ל') היא וכן שאר הדברים מבוארים שם בגמרא. ונערו לעמוד בעיא דלא איפשיטא ולקולא שם לפי שאין זה אלא גזרה של דבריהם :

**כסף משנה** ובזמן הזה שחרב בית המקדש. משנה שם (דף כ"ט): משחרב ב"ה התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד. ופ"י רבינו ב"ד קבוע וסמוך: **ואין תוקעין בשבת אלא בב"ד שקידשו וכו'**. ברייתא שם (דף ל'): **ומ"ש ואין תוקעין אלא בפני ב"ד גדול בלבד וכו'**. ברייתא פירשוה כן בגמ' אתמר נמי א"ר חייא בר גמדא אמר ר' יוסי בן שאול אמר רב אין תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין ולפי שהדינין האלו יוצאים כל אחד ממקומו כתבה רבינו כל אחד בפני עצמו ולא כללם יחד: **ומ"ש ואין תוקעין אלא בפני ב"ד גדול**. פירוש קבוע וסמוך שקדשו החדש :

**לחם משנה** ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקדשו את החדש וכו'. אע"ג דרש"י ז"ל כתב בגמרא (דף ל') דהיינו כר' אלעזר דאמר במשנה לא התקין ר"י ב"ז אלא ביבנה בלבד רבינו אינו סובר כן דודאי לא פסק כר' אלעזר דאין ראוי לפסוק כמותו במקום ת"ק ובהדיא כתב בפירוש המשנה דאין הלכה כמותו אלא סובר דת"ק אית ליה דבעינן בית דין שקדשו את החדש וסגי בכל בית דין של שלשה דלקדוש החדש בג' סגי ואם כן תימה על רש"י שכתב סנהדרי גדולה המקדשין את החדש ור' אלעזר היא דסבר דבעינן סנהדרי גדולה ובמה שאמרו בגמרא א"ב בי דינא דאקראי סובר ג"כ דלא כפירוש רש"י ז"ל דלרש"י ז"ל לסברת אמרו לו בעי ב"ד קבוע ולת"ק בבי דינא דאקראי סגי. ורבינו סובר דאדרבא מה שאמר אמרו אחד יבנה ואחד כ"מ שיש בו ב"ד משמע לאוסופי כל ב"ד דאקראי וכן פירש הוא ז"ל בפירוש המשנה ולת"ק בעינן ב"ד קבוע והוא פסק כתי"ק :

**בזמן הזה שאנו עושין שני ימים בגלות פדרך שתוקעין בראשון תוקעין בשני. ואם חל יום ראשון להיות בשבת ולא ה"ה במקום בית דין הראויין לתקע תוקעין בשני בלבד :**

**מגיד משנה** בזמן הזה וכו'. אלו דברים פשוטים הם. ומה שכתב רבינו חל יום ראשון להיות בשבת ולא כתב יום שני לפי שאי אפשר להיות יום ראשון בערב שבת כדי שלא יבא יום הכפורים באחד בשבת:

**כסף משנה** בזמן הזה שאנו וכו'. קשיא לי שנראה מלשון רבינו שאפילו עתה שאין אנו מקדשין ע"פ הראייה תוקעין בב"ד קבוע שאמר ולא היה במקום ב"ד הראויים לתקוע משמע שאפשר להמצא עתה ב"ד הראויים לתקוע. ולמעלה פסק שאין תוקעין אלא בב"ד שקדשו את החדש. ונ"ל שהטעם שאמרו שאין תוקעין אלא בב"ד שקדשו את החדש הוא לפי שאם היינו מתירין לתקוע בכל ב"ד אע"פ שלא קדשו את החדש באותו ב"ד היו באים לתקוע אף בב"ד של עיר אחרת שלא קדשו החדש באותה העיר והם לא ידעו אם היום קדש או למחר ואותו היום אינו ר"ה ותוקעין בשבת דלאו יו"ט וא"כ עכשיו שהכל עושין ע"פ חשבון ועושין שני ימים הרי הדבר אצלנו ודאי וליכא למיחש לההיא דב"ד שקדשו את החדש ולפיכך כל ב"ד קבוע וסמוך תוקעין והרי הוא כב"ד שקדשו את החדש: ומ"ש כדרך שתוקעין בראשון תוקעין בשני וכו'. שלא תאמר הואיל ובקיאין בקביעא דירחא יום ראשון עיקר ואין צריך לתקוע בשני או אם ת"ל שצריך ה"מ בשתקעו בראשון שהוא העיקר אבל אחר שלא תקעו בראשון מה מועיל תקיעת השני קמ"ל תוקעין בשני בלבד. ויותר נכון לומר שרבינו כתב הדין לזמן שהיו מקדשין ע"פ הראייה כמו שכתב דיני טומאה וטהרה ודיני הקרבנות אע"פ שאין נוהגין עכשיו וזה עיקר:

**לחם משנה** בזמן הזה וכו'. כתב ה"ה ולא כתב יום שני כלומר היה לו לכתוב אחד מימי ר"ה ולמה פרט יום ראשון דוקא:

## הלכות שופר וסוכה ולולב - פרק שלישי

**א** כִּמָּה תִּקְיָעוֹת חֵיב אָדָם לְשָׁמֵעַ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה. תִּשְׁעַתִּיקְיָעוֹת. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר תִּרְוַעָה בְּיוֹבֵל וּבְרֵאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְכָל תִּרְוַעָה פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ שֶׁכָּל תִּרְוַעוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אֶחָד הֵן. בֵּין בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בֵּין

בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל תִּשַׁע תְּקִיעוֹת תּוֹקְעִין בְּכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן. תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה. תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה. תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה :

**מגיד משנה** כמה תקיעות חייב אדם לתקוע וכו'. ברייתא פרק יו"ט של ר"ה (דף ל"ג ל"ד) מנין שפשוטה וכו' ומנין שפשוטה לאחריה וכו' ומנין שהן שלש של שלש שלש ת"ל והעברת שופר תרועה זכרון תרועה יום תרועה ומנין ליתן את האמור של זה בזה פי של יובל בר"ה ושל ר"ה ביובל ת"ל שביעי שביעי לגזרה שוה הא כיצד שלש שהן תשע ע"כ: **תשע תקיעות וכו'.** כבר נזכר זה בסמוך:

**ב** תְּרוּעָה זו הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה נִסְתַּפֵּק לָנוּ בָּהּ סִפֵּק לְפִי אֲרָזִי הַשָּׁנִים וְרַב הַגְּלוֹת וְאִין אָנוּ יוֹדְעִין הֵיאָזִי הֵיא. אִם הֵיא הֵיִלְלָה שְׁמִיִּלְלִין הַנְּשִׁים בִּינֵיהֶן בָּעֵת שְׁמִיִּבְבִּין. אוּ הָאֲנָחָה כְּדָרְזִי שְׂיֵאֲנַח הָאָדָם פַּעַם אַחַר פַּעַם כְּשִׂידָאָג לְבוּ מְדַבֵּר גְּדוֹל. אוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד הָאֲנָחָה וְהֵיִלְלָה שְׂדִרְכָּהּ לְבוֹא אַחֲרֶיהָ הֵן הַנְּקָרְאִין תְּרוּעָה. שְׁכָדִי דָרְזִי הַדּוֹאָג מִתְאַנַּח תְּחַלָּה וְאַחַר כְּדִי מֵיִלְל. לְכָדִי אָנוּ עוֹשִׂין הַכֹּל:

**לחם משנה** תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק וכו' לכך אנו עושין הכל וכו'. כתב ה"ה ולזה נתכוון רבינו שכתב למטה והוא וכו'. קשה דאיך כתב זה בכוונת רבינו דלכאורה א"א ליישב כן בדבריו דשם כתב לא שישמע תרועה ואחריה ב' תקיעות או ב' תקיעות ואחריהן תרועה ע"כ. דמשמע דכוונתו דכששומע תר"ת לא ישמע התרועה ואח"כ שתי תקיעות או אפכא אלא הכל על הסדר. ובתר"ת קא עסיק רבינו ואם כמו שפירש בו ה"ה שהכוונה לומר שכששומע תר"ת לא ישמע בין תקיעה והתרועה תקיעה אחרת אע"פ שאחר כך שומע התרועה. ונדחוק ונפרש מ"ש או ב' תקיעות ואחריהן תרועה כלומר אע"פ שאח"כ ישמע תקיעה אחרת, וכן מ"ש לא שישמע תרועה ואחריה ב' תקיעות רוצה לשמוע תרועה ותקיעה ושמע התרועה של תר"ת ואח"כ שתי תקיעות קשה דמאי איכפת לן אם שמע שתי תקיעות ואח"כ התרועה כיון ששומע התקיעה אחרונה לבסוף נימא שהתקיעה השנייה מהשתי תקיעות ששמע ראשונה הוא שעולה והוי הכל על הסדר. וי"ל דכיון דכוונתו לצאת בתקיעה הראשונה ששמע אינו עולה לו השנייה כלל דתקיעת שופר צריך כוונה א"כ אפשר דמשמע ליה הכי מיתורא דלשון רבינו שאחר

שכתב על סדרה למה כתב אח"כ לא שישמע וכו' אלא שבתחלה אמר דין אחד ואח"כ דין אחר וגם זה דוחק. והיותר נכון שרצה ה"ה לכלול כך בלשון רבינו אע"פ שאינו מבואר בדבריו יפה. וע"ק בדברי ה"ה למה לא הביא ראיה מן הגמרא שאמרו שם בסוף ר"ה (דף ל"ד:) בברייתא וכשהוא שומען שומען על הסדר. וע"ק לקמן שהביא ראיה מן הירושלמי למה לא הביא ראיה מגמרא דידן מהברייתא. וי"ל דאי מהברייתא ה"א לכתחלה לא אבל בדיעבד יצא לכן הביא מהירושלמי דקאמר על מימרא דר' יוחנן דאמר יצא והוא ששמען על הסדר אבל אם לא שמען על הסדר משמע דלא יצא וכונת ה"ה כאן להביא ראיה דלא יצא ולכך הביא ראיה (מהירושלמי) מדברי רבינו ולא מן הגמרא והוא נכון:

**ג** הַיְלָלָה הִיא שְׁאָנוּ קוֹרְאִין תְּרוּעָה. וְהֶאֱנַחָה זֶה אַחֵר זֶה הִיא שְׁאָנוּ קוֹרְאִין אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים. נִמְצָא סֵדֶר הַתְּקִיעוֹת כְּדִּי הוּא. מְבָרֵךְ וְתוֹקֵעַ תְּקִיעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים [א] וְאַחֲרֶיהָ תְּרוּעָה וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה. וְחוּזֵר כְּסֵדֶר זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְתוֹקֵעַ תְּקִיעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה וְחוּזֵר כְּסֵדֶר הַזֶּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְתוֹקֵעַ תְּקִיעָה וְאַחֲרֶיהָ תְּרוּעָה וְאַחֲרֶיהָ תְּקִיעָה וְחוּזֵר כְּסֵדֶר זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. נִמְצָא מִנֵּן הַתְּקִיעוֹת שְׁלֹשִׁים כְּדִי לְהַסְתִּילָק מִן הַסֶּפֶק:

**מגיד משנה (ב-ג) תרועה זו האמורה וכו'.** בגמ' (דף ל"ד) ובהלכות אתקין רבי אבהו בקסרי תקיעה ושלושה שברים תרועה ותקיעה ושאלו מה נפשך אי ילולי הוא תרועה נעביד שלושה שברים לא נעביד אי גנוחי הוא שלושה שברים נעביד תרועה לא נעביד. ותירצו ר' אבהו ספוקי מספקא ליה אי גנוחי הוא אי ילולי הוא. מתקיף לה רב עזירא ודלמא גנוחי הוא ואתיא תרועה ומפסקא בין שברים לתקיעה ותירצו הדר עביד בבא אחרינא תש"ת והקשה רבינא ודלמא ילולי הוא ואתיא שברים ומפסקא בין תקיעה לתרועה ותירצו הדר עביד תר"ת. והקשו א"כ דעביד תש"ת ותר"ת דר' אבהו דאתקין תשר"ת למה לי ותירצו דילמא גנוחי וילולי והקשו אי הכי ליעבד נמי תרש"ת ותירצו סתמא דמילתא גנוחי מגנח איניש והדר מייליל ע"כ בגמ' ובהל'. וכתבתי סוגיא זו לפי שיש ללמוד ממנה שאע"פ שאם שמע ט' תקיעות בטי' שעות יצא כמו שיתבאר בסמוך דוקא בשלא הפסיק ביניהן בקול שופר שאינו מן הראוי באותה בבא כלומר שאם היה שומע בבבא תקיעה שברים תקיעה תקיעה ואחריה שברים ובין שברים לתקיעה של אחריה שמע תרועה לא יצא וכן הדין

בכל הבבות לפי שאע"פ שאין השהיה פוסלת בהפסקה בקול שופר שאינו ראוי פוסל ולזה נתכוין רבינו ז"ל למטה שכתב והוא שישמע כל בבא מהן על הסדר. וכ"כ הרמב"ן ז"ל ועיקר. וממ"ש ונמצא מנין התקיעות ל' נראה שהוא סובר שבסימן תשר"ת יכול הוא להפסיק בין השברים לתרועה רוצה לומר שאין חייב לעשותן בנשימה אחת אלא יכול להפסיק ביניהם אבל ודאי השברים בנשימה אחת חייב לעשותן שהרי תרועה אחת הן שלשתן ולא הוצרך רבינו ז"ל לבאר זה כיון שביאר שהן תרועה אחת. וכן דעת הרבה מן המפרשים ז"ל. אבל הרמב"ן ז"ל כתב דשברים ותרועה דתשר"ת כולן תרועה אחת הן דלמא גנוחי וילולי הוא תרועה הלכך אע"פ שמשונין בקולן אין לו להפסיק ביניהן ויש לחוש לדבריו. ודע שאם רצה להרבות בשברים ולעשותן ד' או ה' רשאי הוא והוא שלא יפסיק ביניהם. וזה ברור :

**כסף משנה** הרי שתקע וכו' וחוזר ותוקע ומריע ותוקע שלש פעמים. לאו למימרא שיחזיר הסימן ג' פעמים דהא מיירי שתקע והריע ותקע אלא ג' פעמים חוזר לתקיעה ותרועה ותקיעה וזה לאפוקי מהירושלמי דאמר אפילו אחת אין בידו. רש"י גורס כתוספתא שמע ט' תקיעות יצא ורבינו גרס לא יצא וכן גירסת הספרים ואין למחוק הספרים מפני התוספתא :

**ד** \* שְׁעוֹר תְּרוּעָה כְּשֵׁתִי [ב] תְּקִיעוֹת. שְׁעוֹר שְׁלֹשָׁה שְׁבָרִים כְּתְרוּעָה. הָרִי שְׁתִּקֵּעַ וְהָרִיעַ וְתִקֵּעַ תְּקִיעָה אַרְבָּה וּמִשָּׁד בָּהּ כְּשֵׁתִים בְּרֵאשׁוֹנָה. אֵין אוֹמְרִין תִּחְשֵׁב כְּשֵׁתִי תְּקִיעוֹת וְיָרִיעַ אַחֲרֶיהָ וְיַחֲזֹר וְיִתְקַע. אֶלָּא אֶפְלוּ מִשָּׁד בָּהּ כָּל הַיּוֹם אֵינָה אֶלָּא תְּקִיעָה אַחַת וְחוֹזֵר וְתוֹקֵעַ וּמְרִיעַ וְתוֹקֵעַ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים :

**ההראב"ד** שיעור תרועה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כל זה שיבוש המעתיק הוא אלא שיעור תקיעה כג' תרועות שיעור תרועה כג' שברים. ודע שאין מחלוקת בין התנאים אלא בענין התרועה מה היא וכמה שיעורה כי התנא האחד אומר כי התרועה היא טרימוט ושיעורה ג' טרימוטות פירוש קולות קצרים ביותר והוא שיעור קטן והתנא האחר אומר כי התרועה היא שלשה שברים והוא שיעור גדול אבל שיעור התקיעה אחד הוא לשניהם כט' טרימוטות או כג' שברים הכל שיעור אחד ומי שאומר שברים הוא שאומר שיעור תקיעה כתרועה ומי שאומר טרימוטות הוא שאומר שיעור תקיעה כג' תרועות, עכ"ל :

**מגיד משנה** שיעור תרועה כשתי תקיעות וכו'. משנה שם (דף ל"ג:) שיעור תקיעה כשלש תרועות שיעור תרועה כשלש יבבות ובגמ' הקשו והא תניא

שיעור תקיעה כתרועה ותירץ אביי תנא דידי קא חשיב תקיעות דכלהו בבי ותרועות דכלהו בבי תנא ברא קא חשיב חד בבא ולא פליגי. עוד הקשו על סוף המשנה מדתניא שיעור תרועה כשלשה שברים ותירץ אביי בהא ודאי פליגי דכתיב יום תרועה יהיה לכם מר סבר ילולי הוא ומר סבר גנוחי הוא ע"כ בגמרא. וזהו פי' רבינו ושאר המפרשים ז"ל דשתי תקיעות כתרועה ותנא דידן חשיב תקיעות דכולהו בבי ר"ל שש תקיעות של שלש בבות מהם שלש לפני התרועות ושלש לאחר התרועות ושיעורן כשלש תרועות ותנא ברא לא קא חשיב אלא תקיעות בבא אחת שהם שתים ושיעורן כתרועה אחת לדברי הכל. ובשיעור תרועה פליגי דתנא דידן סבר שהוא ילולי שהוא קולות קטנים והתרועה היא שלש יבבות שלשה קולות קטנים ונקראים בירושלמי טרימוטא ותנא ברא סבר שהוא גנוחי ונקראים שברים והשבר הוא קול גדול. ורבינו לא הזכיר שיעור לפי שכבר ביאר שנסתפק לנו מה היא התרועה אבל כתב ששיעור השברים הם כתרועה וכן הוא ששיעור היבבות והשבר אחד שהשברים הם שלש והיבבות תשע וכן כתבו ז"ל ולא נתבאר זה בדברי רבינו יפה. ובהשגות יש שטה אחרת שהם מפרשים תקיעות דכולהו בבי התקיעות שלפני התרועות ונמצא שיעור תקיעה אחת כתרועה דכיון דאמר אביי בהא ודאי פליגי ממילא לא צריכין לתירוצא אחרינא אלא דכ"ע שיעור תקיעה x אחת כשלשה שברים לפי שהם מפרשים דתנא דידן לא חשיב אלא תקיעה ולפי שהיא סובר שהתרועה שלש יבבות קטנות לפיכך אמר שהתקיעה היא כשלש מאלו שהן תשע יבבות. ותנא ברא סובר שהתרועה היא שלשה שברים גדולים כטי' יבבות ולפיכך אמר שהתקיעה היא כתרועה ונמצא שהם שוין בשיעור התקיעה ובשיעור התרועה הוא שנחלקו. ולדעת זה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ששיעור התקיעה כתרועה אחת והיא או שלשה שברים או תשעה טרימוטות שהכל בשיעור אחד וכן עיקר. ויש מי שהחמיר בתקיעה של תשר"ת שצריך להאריך בה כשיעור שלשה שברים ותרועה שהם שמונה עשר טרימוטות ואין זה עיקר אלא שיעור כל התקיעות אחד וכל אחת היא כתשעה טרימוטות: **הרי שתקע והריע וכו'.** משנה שם תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת. ופירוש רבינו בה ברור ונכון וכן הסכימו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל:

**לחם משנה** שיעור תרועה כשתי תקיעות. כתב ה"ה ורבינו לא הזכיר שיעור כו'. מהא דכתב ה"ה נראה לו שרבינו מפרש כפי' בעל העטור שכתב בעל הטורים ז"ל דתנא דידן ותנא ברא לא פליגי בענין השיעור דכ"ע סברי דשיעורא חדא הוא אלא דמ"ד שיעור תרועה כג' יבבות ר"ל שצריך לעשות התרועה כעין ג' יבבות במהירות שהם ט' כחות שכל יבבא הם ג' כחות אבל מ"ד כשלשה שברים הוא בקולות מופסקים שאין כאן בכל שבר שלשה כחות כמו בכל יבבא נמצא השברים הם ג' והג' יבבות הם ט' כלומר הם תשעה כחות



אבל שיעורן שוה וז"ש ה"ה שהשברים הם ג' והיבבות הם תשע. ומה שכתב הרב המגיד בשיעור תרועה פליגי ר"ל באיזה אופן יעשה אותה. וכן נראה שפירשה הרב"י ז"ל בא"ח. וקשה לי טובא על פירוש זה, חדא דה"ה כתב דהג' יבבות נקראים טרימוטין והוא כתב למטה דג' שברים הוי ט' טרימוטין א"כ איך נאמר לשיעור ג' יבבות שהם ג' טרימוטין הוי כשיעור ג' שברים. ועוד קשה מהו זה שאמר ורבינו לא הזכיר שיעור אם כונתו לומר באיזה אופן יעשה הרי כבר ביאר לעיל שיעשה הכל מספק וכ"ת היינו מה שתירץ ה"ה מ"מ לאו אורחיה לומר לא ביאר כן מפני שכבר ביארו היל"ל ורבינו כבר ביארו. וע"ק מלת שיעור שלא היה לומר שיעור כיון דהשיעור הוא אחד. וע"ק מ"ש והיבבות ט' דמשמע ט' יבבות דומיא דמאי דקאמר השברים הם שלשה, ועוד דקאמר ששיעור היבבות והשבר אחד. לכך היה נ"ל לפרש דה"ה סובר במאי דקאמר רבינו שיעור ג' שברים כתרועה היינו כל אחד מהם הוא כתרועה (ומאי דקאמר) ר"ל השיעור שיש בג' שברים הוא דכל אחד מהם הוי כתרועה והוא תרועה [ש] שלש יבבות וכי' דלזה אנו קוראים תרועה זה שהוא יללה כתנא דידן. ולזה כתב ה"ה שהדין עמו שהיבבות כלומר הג' יבבות והשבר שיעור אחד דלרבינו שבר אחד ושלוש יבבות הם שיעור אחד שהשברים הם שלשה והיבבות ט' יבבות כלומר ט' יבבות הם ג' שברים. ומפני שלשון רבינו הוא דחוק במ"ש שיעור שלשה שברים דמשמע כל הג' לכך קאמר לא נתבאר זה בדברי רבינו יפה. ומ"ש ורבינו לא הזכיר שיעור ה"ק היל"ל שיעור תרועה ג' יבבות לזה תירץ שכוונתו לתת שיעור לתרועה של תורה וכיון דתרועה של תורה כתב למעלה שיש לנו בה ספק איך יאמר שיעור תרועה כג' יבבות וכי תימא נתן שיעור למה שאנו קוראים תרועה שהיא יללה יש לומר דרבינו אינו בא אלא ליתן שיעור לתרועה של תורה וכמ"ש שיעור תרועה כשתי תקיעות דהיינו בין שתהיה אנחה בין שתהיה יללה הוי כשתי תקיעות דכ"ע מודו בהא תנא דידן ותנא ברא. וכי תימא השתא דאמר שלשה שברים כתרועה לא הוי כתרועה של תורה אלא כמו שאנו קוראים אותו תרועה כיון דכפי שלשה שברים הוי כל אחד מהם. וי"ל דמ"מ אינו מפרש התרועה של תורה אלא בא לפרש השברים ואע"פ שיפרש אותם בתרועה שלנו אינו דוחק אבל כשבא לפרש אינו מפרש אלא התרועה של תורה וכל זה הוא דוחק בפירוש דברי רבינו ועדיין צ"ע: **הרי שתקע וכו'.** מ"ש ה"ה פירוש רבינו בה ברור ונכון משום דיש פירוש אחר שפירש דאין בידו אלא אחת רוצה לומר התקיעה הראשונה קודם התרועה אבל זו אפילו באחת אינו עולה לו. ועיין בטור ובב"י ז"ל:

**ה** שָׁמַע תְּקִיעָה אַחַת בְּשָׁעָה אַחַת וּשְׁנַיִם בְּשָׁעָה שְׁנַיִם אֶפְלוּ שָׁהָה כָּל הַיּוֹם כְּלוּ הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין <sup>[א]</sup> וְיֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ. וְהוּא שִׁישְׁמַע כָּל בָּבָא מִהֶן עַל סִדְרָה. לֹא שִׁישְׁמַע תְּרוּעָה וְאַחֲרֶיהָ שְׁתֵּי תְּקִיעוֹת אוֹ שְׁתֵּי תְּקִיעוֹת וְאַחֲרֶיהֶן תְּרוּעָה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה :

**מגיד משנה** **שמע תקיעה אחת בשעה וכו'.** מימרא שם (דף ל"ד) א"ר יוחנן שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא. ומ"ש רבינו והוא שישמע כל בבא מהם על הסדר, פשוט הוא ומבואר בירושלמי והוא ששמעו על הסדר וכבר הארכתי למעלה לבאר זה :

**ו** שָׁמַע תְּשַׁע תְּקִיעוֹת מִתְּשַׁעָה בְּנֵי אָדָם כְּאַחַד <sup>[ד]</sup> לֹא יֵצֵא אֶפְלוּ יְדֵי אַחַת. תְּקִיעָה מְזָה וְתְרוּעָה מְזָה וְתְקִיעָה מְשְׁלִישֵׁי בְּזֶה אַחַר זֶה יֵצֵא וְאַפְלוּ בְּסִרוּגִין וְאַפְלוּ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ. וְאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ עַד שִׁישְׁמַע כָּל הַתְּשַׁע תְּקִיעוֹת שְׁכָלָן מְצֻה אַחַת הֵן לְפִיכָד מְעַכְבוֹת זֹאת זוֹ :

**מגיד משנה** **שמע תשע וכו'.** ברייתא שם (דף ל"ד): גבי הא דרי יוחנן דלעיל תני"ה שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא מתשעה בני אדם כאחד לא יצא תקיעה מזה ותרועה מזה יצא ואפילו בסירוגין ואפילו כל היום כלו :

**לחם משנה** **שמע תשע תקיעות וכו'.** נראה דרבינו גורס בגמרא (דף ל"ד): שמע תשע תקיעות מט"ו בני אדם לא יצא ואע"ג דהקשה רשי"י ז"ל דהא אסיקנא לעיל תרי קלי בתרי גברי משתמעין כתב הר"ן דליתא להך טעמא דהכא משום הכי לא יצא לפי שצריך לשמוע על סדר תקיעה ותרועה ותקיעה הא לאו הכי לא יצא דאין כאן פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה. אבל מ"מ קשה לי אם דעת רבינו כן למה לא יצא אף ידי אחת כיון דתרי קלי משתמעין יצא ידי תקיעה אחת לבד ולזה היה נראה לתת טעם אחר לדברי רבינו משום דאית ליה דאע"ג דאסיקנא בגמרא גבי חצוצרות ושופר דמשתמעין בתרי גברי היינו מפני שהן שתי קולות משונים מחצוצרות ושופר אבל הכא שהכל הוא קול שופר לא משתמעין אע"פ שזה תרועה וזה תקיעה ומש"ה אפילו ידי אחת לא יצא וכי פריך בגמרא לעיל משנים קורין ושנים מתרגמין הוה מצי לשנויי הכי דהתם לא משתמעין מפני שהוא קול שוה אבל חצוצרות ושופר שהם קולות משונים אלא דעדיפא מיניה קא משני דלא דמיא אלא לסיפא אבל לפי הטעם שנתבאר בדברי הר"ן ק"ל מה שכתבתי בדברי רבינו אם הוא סובר הטעם ההוא :

**ז** הַצְבוּר חִיבִין לְשִׁמְעַת הַתְּקִיעוֹת עַל סֵדֶר הַבְּרָכוֹת. פִּי צַד. אוֹמֵר שְׁלִיחַ צְבוּר אָבוֹת וּגְבוּרוֹת וּקְדוּשַׁת הַשֵּׁם וּמַלְכוּיֹת וְתוֹקֵעַ שְׁלֹשׁ. וְאוֹמֵר זְכוּרוֹנוֹת וְתוֹקֵעַ שְׁלֹשׁ. וְאוֹמֵר שׁוֹפְרוֹת וְתוֹקֵעַ שְׁלֹשׁ. וְאוֹמֵר עֲבוּדָה וְהוֹדָאָה וּבְרַכַּת כַּהֲנִים :

**מגיד משנה חייבים לשמוע וכו'.** במשנה (דף ל"ב) ואומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכויות עם קדושת היום ותוקע. זכרונות ותוקע. שופרות ותוקע. ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים וזה דעת רבי עקיבא. ובהלכות וקיי"ל הלכה כרבי עקיבא מחברו :

**לחם משנה אבות וגבורות וקדושת ה' וכו'.** בהלכות תפלה ביאר רבינו כוללה עם המלכויות וכאן לא ביאר שאין זה מקומו :

**ח** שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אֲמַצְעִיּוֹת אֵלוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל שֶׁהֵן מַלְכוּיֹת וְזְכוּרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת מְעַבְבוֹת זֹאת זוֹ. וְצָרִיךְ לוֹמַר בְּכָל בְּרָכָה מִהֵן עֲשֶׂרָה פְּסוּקִים מֵעֵין הַבְּרָכָה. שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים מִן הַתּוֹרָה. וְשְׁלֹשָׁה מִסֵּפֶר תְּהִלִּים. וְשְׁלֹשָׁה מִן הַנְּבִיאִים. וְאַחַד מִן הַתּוֹרָה מִשְׁלִים בּוֹ. וְאִם הַשְּׁלִים בְּנְבִיאִים יֵצֵא. וְאִם אֲמַר פְּסוּקֵי אֶחָד מִן הַתּוֹרָה וְאַחַד מִן הַכְּתוּבִים וְאַחַד מִן הַנְּבִיאִים יֵצֵא. וְאַפְּלוֹ אֲמַר וּבְתוֹרַתְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ כְּתוּב לֵאמֹר וְאַמַּר פְּסוּקֵי שֶׁל תּוֹרָה וְהַפְּסִיק שׁוֹב [ה] אֵינוֹ צָרִיךְ [ו] כְּלוּם :

**מגיד משנה שלש ברכות וכו'.** ברייתא שם (ל"ד): תקיעות וברכות של ר"ה ויוה"כ מעכבות זו את זו פירוש התקיעות מעכבות זו את זו והברכות מעכבות זו את זו. ופירוש יוה"כ של יובל. וכן הוא פ' ראוהו ב"ד (דף כ"ו): שוה יובל לר"ה לתקיעות ולברכות: **וצריך לומר וכו'.** משנה (דף ל"ב) פרק יו"ט של ר"ה אין פוחתין מעשרה מלכויות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות. ר' יוחנן בן נורי אומר אם אמרן של שלשה שלשה יצא ואין מזכירין מלכויות זכרונות ושופרות של פורענות מתחיל בתורה ומשלים בנביא ר' יוסי אומר אם השלים בתורה יצא ואסיקנא דה"ק ר' יוסי אומר משלים בתורה ואם השלים בנביא יצא. ובהלכות וקיי"ל כר"י וכן בגמרא תניא א"ר אלעזר בר"י ותיקין היו משלימין בתורה. עוד שם ריב"ן אומר אם אמר שלשה מכלן יצא כנגד תורה נביאים וכתובים אמר שמואל הלכה כריב"ן. ובהלכות ואסיקנא בסוף פרקא א"ר

חננאל אמר רב כיון שאמר ובתורתך ה' אלהינו כתוב לאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד בין יחיד בין רבים שוב אינו צריך וכן הלכתא ע"כ בהלכות. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש שבפסוק אחד של תורה די. ונראה לי לפי פירושו דרב חננאל סובר שריב"ן שאמר אם אמר שלשה מכולן יצא מכל הברכות קאמר דהיינו מלכיות וזכרונות ושופרות וכי קאמר במשנה שלשה שלשה ה"ק ג' מן התורה בין כל הברכות או ג' מן הנביאים וג' מן הכתובים ובא ר"ח ופ"י דבעינן שיהא אותו הפסוק של תורה. ויש בפירוש הא דר"ח הרבה שטות ומדברי הגאונים ז"ל נראה כפירוש רבינו אבל הרמב"ן ז"ל פירש שהוא צ"ל ובתורתך וכן צ"ל ובדברי קדשך וכן צ"ל וע"י עבדיך הנביאים אלא שאינו צריך להזכיר הפסוקים. ודע שאם רצה להוסיף יותר מ"י פסוקים מוסיף וכן כתבו הגאונים ז"ל. עוד כתבו שכתובים באמצע קודם הנביאים כמו שכתב רבינו ז"ל וכן נהגו :

**לחם משנה** **וצריך לומר בכל ברכה מהן עשרה פסוקים כו'.** כתב ה"ה ומדברי רבינו נראה וכו' נ"ל לפי פירושו דר"ח וכו'. וקשה טובא לפירוש ה"ה דא"כ דר"ח קאי אמלכיות וזכרונות ושופרות מאי פריך בגמרא בסוף ר"ה (דף ל"ה) מאי שנא הני אילימא משום דנפיש וכו' והאמר רב חננאל וכו' הא ר"ח לא קאמר אלא בדיעבד דבאחד של תורה די דהא רבי יוחנן בן נורי לא פליג אלא בדיעבד כדקאמר יצא וכדכתב הר"ן ז"ל וכן נראה מדברי רבינו שכתב דלכתחלה בעינן שיאמר העשרה פסוקים ואע"ג דפסק כריב"ן ואם כן לא פריך כלל דאע"ג דבדיעבד יצא מ"מ כיון דלכתחלה בעינן כולהו להכי בעינן ששליח צבור יוציאם. ויש לומר דהכי פריך דמאי חיישת דאמרת דמוציא את הבקי משום דילמא יטעה אפילו הבקי הא הוי ספק דדילמא הבקי לא יטעה ואפילו יטעה הא בדיעבד יצא וכיון דהוי ספק בדבר דבדיעבד יצא לא הוה ליה למימר דיוציא את הבקי. ואכתי קשיא איך יפרש ר"ח המשנה (דף ל"ב) דתנן ריב"ן [אומר אם] אמר שלשה שלשה מכולן יצא דלפיכך לא הוה ליה למימר אלא שלשה לבד דחד אמלכיות וחד אזכרונות וחד אשופרות וזו סייעתא להרב הטור שמפרש דברי ר' יוחנן אפילו לכתחלה מדקאמר אנו עבדינן כרבנן ודלא כריב"ן ותפס עליו הרב ב"י וזה ודאי סיוע לדבריו וגם הוא סיוע לשון דקאמר שוב אינו צריך דאתי כריב"ן וזה הלשון משמע אפילו לכתחלה אבל לדברי רבינו קשה. וי"ל דה"ק אם אמר שלשה פסוקים לכל אחד ואחד כלומר שלשה למלכיות ושלשה לזכרונות ושלשה לשופרות כלומר לכל אחד אחד של תורה ואחד של נביאים ואחד של כתובים או אפילו שאמר שלשה מכולן כלומר אפילו שיאמר בזכרונות ומלכיות ובשופרות שלשה כלומר שלשה של תורה יצא ולפי זה מה שאמר שלשה ומה שאמר שלשה מכולן הוא שתי חלוקות זו אף זו. וא"ת איך יתרץ הברייתא דאין פוחתין וכו' דהביאו בגמרא לפשוט הבעיא דר' יוחנן בן נורי. וי"ל דכ"ש דאתי ליה שפיר טפי דהפשיטות לא הוי

אלא אי אמרת שלשה מן התורה ושלשה מן הנביאים ושלשה מן הכתובים וכו' שבעה נמי הוי כדי הג' והוה ליה ריב"ן מוסיף אבל לפירוש רב חננאל ודאי דאתי שפיר טפי דשבעה רוצה לומר מכלן ממלכיות וזכרונות ושופרות וא"ש דפוחת טפי: **וצריך לומר בכל ברכה וכו'.** למה שהקשיתי לעיל איך יתרוץ ר"ח המשנה נ"ל פירוש אחר הגון ויפה דהוא גורס המשנה אם אמר שלשה שלשה יצא ולא גריס שלשה שלשה מכלן כדפרישית. וכגירסתנו בגמ' וכן הוא בגירסא שהביא ה"ה והרי"ף והרא"ש ז"ל והכי קאמר ריב"ן אומר אם אמר שלש ברכות דהיינו מלכיות וזכרונות ושופרות ובשלשתם שלשה פסוקים יצא ולה"ק שלשה שלשה דאם יאמר שלשה דוקא הוה משמע אף שלשה פסוקים בחד ברכה לכך קאמר שלשה שלשה ובא ר"ח ואמר דהני שלשה הוי של תורה ובגירסא זו דלא גריס בגמרא מכלן אתי שפיר הבעיא דבעי בגמרא היכי קתני שלשה מן הנביאים וכו' דאם איתא במשנה מכלן פשיטא דאמלכיות וזכרונות ושופרות קאי דהיכן הוזכר במשנה תורה נביאים וכתובים שיפול על זה מלת מכלן. והשתא אתי הפשטות דת"ש כפשטו דפשיט מהברייתא וקאמר ואם אמר שלשה מכלן דכיון דברייתא קאמרה מכולן משמע דקאי אמלכיות וזכרונות ושופרות אבל רש"י שגורס במשנה מכלן ואפילו הכי קא בעי לא מצי למימר דפשיט מדקאמר בברייתא מכלן דעל הא קא בעי לכך הוצרך לדחוק ולומר דפשיט דא"כ ר' יוחנן דקאמר לא יפחות משבעה הוי מוסיף אבל לפירוש רבינו אתי שפיר. והוצרך לומר רבינו דרב חננאל מפרש כן כריב"ן כדי שלא יחלוק עליו ונמצא דאתי דלא כמ"ד ואע"ג דצדדי הברייתא דבעי בגמרא לא משמע דבעי אלא אי בעינן ט' דמלכיות וט' דזכרונות וט' דשופרות או שלשה דמלכיות וג' דזכרונות וג' דשופרות אבל שלשה בין כלן לא משמע הכי אפשר לומר דמאי דקאמר בגמרא או דלמא אחד מן התורה ואחד מן הנביאים ואחד מן הכתובים דהוה להו שלשה הוי בכלהו במלכיות וזכרונות ושופרות. אי נמי אע"ג דרב חננאל מפרש פירוש שלישי בדברי ריב"ן אין זה דוחק וכוותיה נקטינן וזה עיקר דאם צדדי הבעיא לא הוי אלא אי תשעה דמלכיות ותשעה דזכרונות ותשעה דשופרות או שלשה בשלשתן אם כן למה הזכיר רבינו שלשה במלכיות אחד מן התורה ואחד מן הנביאים ואחד מן הכתובים וכן בזכרונות וכן בשופרות כיון שלא הוזכרו בגמרא א"ו עיקר הפירוש כן ופסק כרב חננאל. ויש נוסחאות בדברי ה"ה תוספת בלשון וז"ל וכי קאמר במשנה שלשה ה"ק שלשה מן התורה בין כל הברכות או שלשה מן הנביאים או שלשה מן הכתובים ובא רב חננאל וכו' ובשאר הספרים ליתא וכן עיקר. וכבר אפשר ליישב זאת הנוסחא וכוונתו לומר דמתניתין הוה משמע הכי ג' ג' דמשמע בשלש ברכות שלשה ולא ידענו מה הן אותם השלשה והוה משמע בין מתורה בין מנביאים בין מכתובים עד שבא רב חננאל ופירש. אבל עיקר הדבר דלא גרסינן הא בדברי ה"ה. אבל אכתי קשיא לי טובא דבסוף סדר אהבה

בנוסח התפלות שכתב רבינו כתב שם נהגו העם בכל תפלות המוספין כשהוא אומר כמו שכתבת עלינו וכו' מזכיר קרבנות היום כמו שהם כתובים בתורה וקורא אותם הפסוקים וכו' ואם לא הזכיר כיון שאמר כמו שכתבת עלינו בתורתך שוב אינו צריך ע"כ. הרי מבואר שם דמפרש הא דרב חננאל כפירוש רש"י ז"ל דקאי אמוספין וקאמר דאין צריך להזכיר הפסוקים וכן כתב הרב"י ז"ל באורח חיים בהלכות יום הכפורים שמפרש רבינו כפירוש רש"י ז"ל ואם כן הוא תימה גדול על ה"ה שכתב שהוא מפרש פירוש רב חננאל כפירוש זה ואולי נאמר דמסברא ידע ליה רבינו הא דמוספין דכיון דלא הוזכרו פסוקים אלו בגמרא לא איכפת לן אי אמר להו וכדהקשה הרא"ש בפסקיו על ר"ת יע"ש ועדיין צ"ע:

**ט** אין מזכירין זכרונות מלכיות ושופרות של פּרענות. זכרונות כגון [\(תהילים עח-לט\)](#) 'וַיִּזְכֹּר כִּי בֶּשֶׁר הִמָּה' וכו'. מלכיות כגון [\(יחזקאל כ-לג\)](#) 'בַּחֲמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם'. שופרות כגון [\(הושע ה-ח\)](#) 'תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגְּבָעָה' וכו'. ולא זכרון יחיד אֶפְלוּ לְטוֹבָה כגון [\(תהילים קו-ד\)](#) 'זְכַרְנִי ה' בְּרִצּוֹן עֲמֹד'. [\(נחמיה ה-ט\)](#) [\(נחמיה יג-לא\)](#) 'זְכַרְהָ לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה'. ופקדונות אינן כזכרונות. כגון [\(שמות ג-טז\)](#) 'פִּקֹּד פִּקְדֹתַי אֲתָכֶם'. ויש לו להזכיר פּרענות של אמות עכו"ם כגון [\(תהילים צט-א\)](#) 'ה' מִלֶּךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים'. [\(תהילים קלו-ז\)](#) 'זְכֹר ה' לְבַנֵּי אֲדָוִם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַם'. [\(גמרא ראש השנה לב-ב\)](#) 'וה' אֱלֹהִים בְּשׁוֹפָר יִתְקַע וְהִלֵּךְ בְּסַעֲרוֹת תִּימֹן'. [\(דברים ו-ד\)](#) 'שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד'. [\(דברים ד-לה\)](#) 'אַתָּה הָרְאִיתָ לְדַעַתְי וְכוּ'. [\(דברים ד-לט\)](#) 'וַיִּדְעַתָּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לְבַבְךָ' וכו'. כָּל פִּסּוּק מֵאֵלוּ מַלְכוּת הוּא עֲנִינּוּ אֶף עַל פִּי שָׂאִין בּוֹ זֶכֶר מַלְכוּת וְהָרִי הוּא כְּמוֹ [\(שמות טו-יח\)](#) 'ה' יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד', [\(דברים לג-ה\)](#) 'וַיְהִי בִישְׁרוֹן מִלֶּךְךָ' וכו' :

**מגיד משנה** ואין מזכירין וכו'. כבר נזכר זה במשנה והפסוקים שהזכיר רבינו מבוארים בגמ': **ולא זכרון וכו'**. ברייתא כלשון רבינו: **ופקדונות אינן וכו'**. בגמרא פקדונות הרי הן כזכרונות כגון פקד פקדתי אתכם דברי ר' יוסי ר"י אומר פקדונות אינן כזכרונות. ובהלכות אע"ג דק"ל דר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי הכא נהוג עלמא כר' יהודה: **ויש לו להזכיר פורענות של אומות עכו"ם וכו'**. ברייתא כלשון רבינו ז"ל: **שמע ישראל וגו'**. שלשה פסוקים אלו

בגמרא מחלוקת ר' יוסי ור' יהודה וק"ל כר' יוסי דאמר שהן מלכיות וכן כתוב בהלכות:

**לחם משנה** שמע ישראל וכו'. עוד יש פסוקים בגמרא דפליגי ר' יוסי ור' יהודה במלכיות דהוזכר בהם פעמים מלכיות דהוי כשתים ולא הביאם רבינו וכן תרועה בלא זכרון ועוד אחרים. והטעם כמו שכתב הרב"י ז"ל דכיון דמצא פסוקים רצה לצאת מן המחלוקת אבל בשמע ישראל ה' וכו' והני ד' הביאן משום דלא מצא פסוק אחר ממלכיות דאנן בעינן עשרה וארבעה מלכיות של תורה ולית כאן אלא שלשה כדפריך בגמרא לכך הוצרך לפסוק שם כר' יוסי:

**2** המנהג הפשוט בסדר התקיעות של ראש השנה בצבור כן הוא. אחר שקוראין בתורה ומחזירין הספר למקומו יושבין כל העם ואחד עומד ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמע קול שופר וכל העם עונין אמן. וחוזר ומברך <sup>[א]</sup> שהחנינו וכל העם עונין אחריו אמן. ותוקע שלשים תקיעות שאמרנו מפני הספק על הסדר. ואומרים קדיש ועומדין ומתפללין תפלת מוסף. ואחר שגומר שליח צבור ברכה רביעית שהיא מלכיות תוקע תקיעה שלשה שבאים תרועה תקיעה פעם אחת. ומברך ברכה חמישית שהיא זכרונות. ואחר שגומר תוקע תקיעה שלשה שבאים ותקיעה. ומברך ברכה ששית שהיא שופרות. ואחר שגומר תוקע תקיעה תרועה ותקיעה פעם <sup>[ב]</sup> אחת וגומר התפלה:

**מגיד משנה** המנהג הפשוט בסדר תקיעות של ר"ה כן הוא. זה המנהג היה פשוט בכל העולם וכן מבואר בהלכות. נמצא עכשיו שתוקעין ג' פעמים תשר"ת ותוקעין שלש פעמים תש"ת ותוקעין שלש פעמים תר"ת ונהגו העם לתקען כשהם יושבין ומברכין עליהן ברכת התקיעה ומפני שהצבור צריכין לשמוע התקיעות על סדר ברכות לפיכך חוזרין ותוקעין תשר"ת למלכיות פעם אחת ותש"ת לזכרונות פעם אחת ותר"ת לשופרות פעם אחת ובדין הוא שיתקעו אותן על סדר ברכות כסדר שתקעו כשהן יושבין אלא כיון שהברכות אינן מעכבות את התקיעות והרי יצאו י"ח באותן שתקעו כשהן יושבין די להם לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת על סדר ברכות פעם אחת שלא להטריח את הצבור וכך מנהג בכל העולם ובשתי ישיבות עכ"ל. ורבינו יעקב ז"ל הנהיג

בהרבה מקומות בצרפת לתקוע תשר"ת במלכיות ובזכרונות ובשופרות וכבר הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל כדברי הגאונים ורבינו וכן נהגו :

**יא** זֶה שְׁתוּקֵעַ כְּשֶׁהוּ יוֹשֵׁבִין הוּא שְׁתוּקֵעַ עַל סֵדֵר הַבְּרָכוֹת כְּשֶׁהוּ עוֹמְדִים. וְאִינוּ [ט] מְדַבֵּר בֵּין תְּקִיעוֹת שְׂמִינֵי שֶׁמִּיֵּשֵׁב לְתִקְיָעוֹת שְׂמִעָמָד. וְאִם סָח בִּינֵיהֶן אֶף עַל פִּי שְׁעָבַר אִינוּ חוֹזֵר וּמְבַרֵךְ :

**מגיד משנה** זה שתוקע כשהן עומדין וכו'. כ"כ הגאונים וכך אמר רבינו האי ז"ל המנהג בישראל שהתוקע בזמן שהצבור יושבין ומברך קודם התקיעה הוא התוקע על סדר הברכות כשהן עומדין וא"צ ברכה ואם נאנס הראשון ואינו יכול לתקוע שוב אין השני צריך לברך ע"כ : **מ"ש רבינו ואינו מדבר אבל אם שח שאין חוזר ומברך,** כך מבואר בהלכות שם בשם ריש מתיבתא וכן כתבו רבינו סעדיה ורבינו האי ז"ל ועוד כתב בהלכות הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל בשם קצת גאונים שאפילו הקהל חייבים שלא לשיח שאין זה מברך לתקוע אלא לשמוע ע"כ. ואין נראה כן מדברי רבינו ומן האחרונים ז"ל יש שכתבו שאפילו התוקע אינו צריך שלא ישיח והאריכו בזה. והנכון למנוע האיש התוקע מלשיח אבל הצבור אם לא נמנעו אין גוערין בהם :

**יב** בְּדִין הָיָה שִׁיתְקָעוּ עַל כָּל בְּרָכָה כָּל בָּבָא מֵהוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים כְּדָרְךָ שִׁיתְקָעוּ כְּשֶׁהוּ יוֹשֵׁבִין אֶלָּא בֵּינוּ שְׂיִצְאוּ מִיַּדִּי סָפֵק בְּתִקְיָעוֹת שְׂמִינֵי שֶׁמִּיֵּשֵׁב אִין מְטָרִיחִין עַל הַצָּבוּר לְחֹזֵר בְּהוּ כְּלָן עַל סֵדֵר בְּרָכוֹת. אֶלָּא דִּי לְהוּ בָּבָא אַחַת עַל כָּל בְּרָכָה כְּדִי שְׂיִשְׁמְעוּ תְּקִיעוֹת עַל סֵדֵר בְּרָכוֹת. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ בְּצָבוּר אֶבֶל הִיחִיד בֵּין שְׂשִׁמַּע עַל סֵדֵר בְּרָכוֹת בֵּין שְׂמַע עַל הַסֵּדֵר בֵּין מְעָמָד בֵּין מִיֵּשֵׁב יָצָא וְאִין בְּזָה מְנַהֵג :

**מגיד משנה** בדין היה שיתקעו וכו'. כבר נתבאר זה בדברי ההלכות שכתבתי למעלה : **וכל הדברים האלו וכו'.** שם (דף ל"ד :) תניא כשהוא שומען שומען על הסדר ועל סדר ברכות במה דברים אמורים בחבר עיר פירוש ש"צ אבל שלא בחבר עיר שומען על הסדר ושלא על סדר ברכות ועוד מבואר שם :

**לחם משנה** בדין היה שיתקעו וכו' כל בבא מהם שלש פעמים. א"ל כדמשמע הלשון דר"ל בדין היה שיתקעו במלכיות ג"פ תשר"ת ושלוש פעמים תשי"ת וג"פ תר"ת וכן בזכרונות וכן בשופרות דזה אין לו מובן כלל דרחמנא בעי שלש



תרועות כדכתב רבינו בריש פרקין ורבנן תיקנו חד למלכיות וחד לזכרונות וחד לשופרות ותקנו תשר"ת תשי"ת תר"ת מן הספק וא"כ כשיתקע פעם אחת תשר"ת ואחד תשי"ת ואחד תר"ת במלכיות וכן בכלם יצאנו מידי כל הספיקות ולמה לן ג' פעמים כל סימן מהם במלכיות וכן בזכרונות וכן בשופרות. ואם הפירוש הוא דכוונתו לומר במ"ש כל בבא מהם ר"ל במלכיות שלש פעמים תשר"ת ובזכרונות שלש פעמים תשי"ת ובשופרות שלש פעמים תר"ת כמו שנהגו העולם זה א"א לפרש עם מ"ש אח"כ בסוף הלשון אלא די להן בבא אחת על כל ברכה וברכה ולא היל"ל אלא די להן פעם אחת על כל ברכה וברכה דבבא אחת למה היינו אומרים שיתקעו מן הדין לא היה אלא בבא אחת (על כולן). ואם נפרש דה"ק בדין היה שיתקעו תשר"ת ותשי"ת ותר"ת פעם אחת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות. ויהיה פירוש דבריו כך שיתקעו על כל ברכה כל בבא מהן כלומר כל הבבות באופן שיהיה ג' פעמים נעשית כל בבא ובבא בזה האופן פעם אחת במלכיות ופעם אחת בזכרונות ופעם אחת בשופרות ואינו ר"ל שלש פעמים בכל ברכה וברכה אלא בכל הברכות שלשתן יהיה שלש פעמים. ובזה היה מתיישב סוף הלשון שכתב אלא די להן בבא אחת וכו'. אבל זה הוא דוחק גדול בלשון. ולכך היה עיקר הפירוש השני שכתבנו עם היות שסוף הלשון קצת [דחוק] כדפרישית אבל מ"מ מדברי הטור משמע הפירוש אחרון ועיקר:

**ג\*** הַתְּקִיעוֹת אֵינָן מְעַכְבוֹת אֶת הַבְּרָכוֹת וְהַבְּרָכוֹת אֵינָן מְעַכְבוֹת אֶת הַתְּקִיעוֹת. שְׁתֵּי עֵירוֹת בְּאַחַת יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שְׁיֵשׁ שָׁם מִי שְׁיִבְרַךְ לָהֶן תִּשַׁע בְּרָכוֹת וְאֵין שָׁם תּוֹקֵעַ. וּבְשִׁנְיָה סָפֵק יֵשׁ שָׁם תּוֹקֵעַ סָפֵק אֵין שָׁם תּוֹקֵעַ הוֹלֵךְ לְשִׁנְיָה. שְׁהַתְּקִיעָה מְדַבְּרֵי תוֹרָה וְהַבְּרָכוֹת מְדַבְּרֵי סוּפְרִים :

**ההראב"ד** התקיעות אינם מעכבות וכו'. א"א אבל של ר"ה מעכבות זו את זו עכ"ל:

**מגיד משנה** התקיעות אינן מעכבות וכו'. זה מבואר במה שיתבאר בסמוך בדין שתי עיירות ועוד שנינו במשנה (דף ל"ג): מי שבירך ואח"כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע וכן כתבו ז"ל: שתי עיירות באחת יודע וכו'. ברייתא שם (דף ל"ד): מצוה בתוקעין יותר מן המברכין כיצד שתי עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין והקשו פשיטא הא דאורייתא והא דרבנן ותירצו ל"צ דהא ודאי והא ספק, ע"כ:

**לחם משנה** התקיעות אינן מעכבות את הברכות וכו'. מצאתי בקצת ספרים השגה כתובה כאן. אי"א אבל של ר"ה מעכבות זו את זו. ונראה טעמו משום דמפרש כפירוש רש"י הברייתא דקאמרה תקיעות וברכות מעכבות הברכות לתקיעות והתקיעות לברכות. וכבר הקשה על פירוש זה הרא"ש ז"ל בפסקיו וכן הר"ן ז"ל דוחקו ע"ש. ולכך אמרו דעיקר הפירוש בדברי רבינו דהתקיעות מעכבות זו את זו וברכות זו את זו אבל ברכות לתקיעות לא:

## הלכות שופר וסוכה ולולב - פרק רביעי

**א** שְׁעוֹר הַסֶּכֶה גְבוּהָ אֵין פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים וְלֹא יִתַּר עַל עֲשָׂרִים אַמָּה. וְרַחֲבָהּ אֵין פְּחוֹת [א] מִשְׁבְּעָה טְפָחִים עַל שְׁבַעַה טְפָחִים. וַיֵּשׁ לוֹ לְהוֹסִיף בְּרַחֲבָהּ אֶפְלוֹ כַּמָּה מִיָּלִין. הִיתָה פְּחוֹתָהּ מֵעֲשָׂרָה אוֹ מִשְׁבְּעָה עַל שְׁבַעַה אוֹ גְבוּהָ מֵעֲשָׂרִים אַמָּה כָּל שֶׁהוּא הָרִי זֶה פְּסוּלָה :

**מגיד משנה** שיעור הסוכה גבוהה אין פחות וכו'. ריש פ"ק סוכה שהיא גבוהה למעלה מכ"א אמה פסולה ור' יהודה מכשיר ושאינה גבוהה עשרה טפחים ושאין לה שלש דפנות פסולה וכו' ואין הלכה כר"י. ושיעור הרוחב מחלוקת בגמ' (דף ב' ג') וק"ל כמ"ד אינה צריכה שתהא מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחנו והם ז' טפחים על ז' טפחים כמו שמפורש בירושלמי ומבואר הוא בגמ' דמשך סוכה שבעה ומוסכם הוא: היתה פחותה מעשרה טפחים וכו'. במשנה הנזכרת ומבואר בהלכות דק"ל כאוקימתא דרבא דכל גוונא שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ופירוש שיהא בחלל הסוכה מלבד עובי הסכך יותר מעשרים אמה דהלכתא כרבא דאמר פ"ק דעירובין (דף ג'): חלל סוכה תנן ויתבאר בדברי רבינו בפרק זה:

**ב** סֶכֶה שְׂאֵין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת פְּסוּלָה. הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת זֶה בְּצַד זֶה כְּמִין גִּי' [ב] עוֹשֶׂה דִּפְּן שְׁיֵשׁ בְּרַחְבּוֹ יִתַּר עַל טַפַּח וּמֵעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאַחַד מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת

וְדִּיּוֹ. וְצָרִיד לַעֲשׂוֹת לָהּ צוּרַת [ג] פֶּתַח מִפְּנֵי שְׂאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת  
גְּמוּרוֹת. וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁבֵת שְׁצוּרַת פֶּתַח הָאָמוֹר בְּכָל  
מָקוֹם אֲפִלוֹ קָנָה מִכָּאן וְקָנָה מִכָּאן וְקָנָה עַל גְּבִיָּהּ אֶף עַל פִּי  
שְׂאִינוֹ מִגִּיעַ לָהּ:

**מגיד משנה** **וסוכה שאין לה שלש דפנות וכו'.** משנה הנזכרת ובגמרא (סוכה  
ז' ז') ת"ר שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ור' שמעון אומר שלש כהלכתן  
ורביעית אפילו טפח וקי"ל כרבנן ונחלקו בגמרא אמוראים אותו טפח היכן  
מעמידו ורבי סימון וריב"ל אומר עושה טפח שוחק פי' יתר כל שהוא ומעמידו  
בפחות מג' סמוך לדופן וכל פחות משלשה כלבוד דמי וכן הלכה. עוד שם סוכה  
העשויה כמבוי וכו' רבי סימון ואיתנימ סמוך לדופן וכל פחות משלשה כלבוד  
דמי והקשו מאי שנא התם דק התם דאיכא שתי דפנות כהלכתן פירוש שהן  
זו בצד זו כמין ג"ס אין אי לא לא. עוד שם אמר רבא ואינה נתרת וכו' ולשון  
אחרון אמ שוחק וקא עביד לה נמי צ"פ ואמר ליה דכי האי לישנא דרבא ס"ל  
דהא דצריכא צ"פ אתרוייהו קאי בין סוכה שיש לה שתי דפנות כה גיאת ז"ל  
ומחלוקת היא בין המפרשים ז"ל שיש מהם שפירש שבס דופן ז' הוא עומד  
וכל שיש לה שלש דפנות אינה צריכה צ"פ וזה אם היו לה ג' דפנות גמורות  
ודאי

**ג** הָיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זֹו [ד] כְּנֶגֶד זֹו וּבִינְיָהּ מִפְּלֵשׁ. עוֹשֶׂה דָּפֵן  
שֵׁישׁ בְּרַחְבּוֹ אַרְבָּעָה טַפָּחִים וּמְשֻׁהוּ וּמְעַמִּידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה  
סָמוּךְ לְאַחַת מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת וְכִשְׂרָה. וְצָרִיד [ה] לַעֲשׂוֹת לָהּ צוּרַת  
פֶּתַח. קָנִים הַיּוֹצְאִים [ו] מִסְכַּךְ הַסֵּכָה לְפָנֵי הַסֵּכָה וְדָפֵן אַחַת  
נִמְשָׁכֶת עִמָּהּ הִרִי הֵן כְּסֵכָה:

**מגיד משנה** **היו לה שתי דפנות וכו'.** כבר נתבאר למעלה: **קנים היוצאים מס**  
ונאמרו שם הרבה אוקימתות בפירושה ואחת מהן רבה ורב א ריב"ל אומר  
עושה לו פס ד' טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה א אמרת דסגיא בטפח  
שוחק ומאי שנא הכא דקא אמרת פס ד' ותירצו גי ליה בטפח שוחק הכא  
דליכא שתי דפנות כהלכתן אי איכא פס ד' ר רבא וצריכא נמי צורת פתח רב  
אשי אשכחיה לרב כהנא דעביד טפח דאמר וצריכה נמי צ"פ. ומפרש רבינו ז"ל  
לפי מ"ש למטה כאן בסמוך לכתן בין סוכה העשויה כמבוי. וכן כתב בהלכות  
הרב רבי יצחק אבן וכה העשויה כמבוי א"צ צ"פ שהרי פס ד' ומשהו בפחות  
מג' במקום דעת העטור והר"א ז"ל. ויש להחמיר כדברי רבינו והגאונים ז"ל

אבל אי"צ צ"פ וכן מבואר מדברי רבינו: **כך הסוכה וכו'.** שם (דף י"ט) תנא פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה יוסף דאמרי תרוייהו בקנים היוצאים מן הסוכה עסקינן ומשכא ואזלא דופן בהדייהו מהו דתימא לית בה הכשר סוכה קמ"ל. פירוש שדופן אחד ארוך מחבירו ונמשך עם קנים אלו וקמ"ל דלא אמרינן לא הכשיר ארוך אלא כנגד הקצר אלא הרי הוא כסוכה:

**כסף משנה** **קנים היוצאים מסכך הסוכה וכו'.** סוף פ"ק דסוכה (דף י"ט) תניא פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה מאי פסל היוצא מן הסוכה אמר עולא קנים היוצאים מאחורי הסוכה כלומר חוץ לדופן האמצעית שהיא אחריה של סוכה יוצאים קנים מן הסכך ואוקמוה התם כגון דאית בה ז' על ז' ושלוש דפנות וצלתה מרובה מחמתה ורבה ורב יוסף אוקמוה בקנים היוצאים לפני הסוכה כלומר ברוח רביעית הפתוח ומשכא ואזלא חד דופן בהדייהו ואפ"ה כשרה דמן הסוכה היא והויא כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח אע"ג דלא ממשכא באידך גיסא כשרה והיינו חידושא דסד"א כיון שמתחלה לא נתכוון לעשות הסוכה אלא כנגד דופן הקצר או משוך ממנו מעט הנהו קנים דנפקי ליגרעו מסוכת גנב"ך כיון שלא נעשו במתכוון קמ"ל ורב"ח אמר ר' יוחנן מוקי לה בסוכה שרובה צלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה מרובה מצלתה דכיון דבכללה צלתה מרובה מחמתה כשרה אפילו תחת אותו סכך שחמתו מרובה מצלתו ורבי אושעיא מוקי לה כגון דאיכא סכך פסול פחות מג' בסוכה קטנה דכיון דבציר משלשה נדון כסוכה. ורבינו כתב כאן אוקימתא דרבה ורב יוסף דשייכא בהאי פרקא ולא כתב אוקימתא דעולא דכ"ש היא ובפרק שאחר זה כתב אוקימתא דר' יוחנן ומתוך דבריו באותו פרק נתבארה אוקימתא דר' אושעיא:

**ד** דפנות שהיו דבוקות בגג הסכה ולא היו מגיעות לארץ אם היו גבוהות מן הארץ שלשה טפחים <sup>[נ]</sup> פסולה. פחות מכן כשרה. היו הדפנות דבוקות לארץ ולא היו מגיעות לסכך אם גבוהות עשרה טפחים אף על פי שהן רחוקין מן הגג כמה אמות כשרה ובלבד שהיו הדפנות מכונות תחת שפת הגג. הרחיק את הגג מן הדפן שלשה טפחים פסולה. פחות מכן <sup>[ח]</sup> כשרה. <sup>[ט]</sup> תלה מתצה שגבוהה ארבעה ומשהו באמצע בפחות משלשה סמוך לארץ ובפחות משלשה סמוך לגג הרי זו כשרה:

**מגיד משנה** **דפנות שהיו דבוקות וכו'.** משנה שם (דף י"ז) המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהה מן הארץ שלשה טפחים פסול מלמטה למעלה אם גבוהות מן הארץ עשרה טפחים כשרה. רבי יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה עשרה כך מלמעלה למטה עשרה והלכתא כסתם משנה. עוד שם (דף י"ז) הרחיק את הסכך מן הדפנות ג' טפחים פסולה: **תלה מחיצה וכו'.** בגמרא (דף ט"ז): אבימי אמר מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן תלי בי מצעי פחות מג' למטה ופחות מג' למעלה וכל פחות מג' כלבוד דמי. והקשו פשיטא. ותירצו קמ"ל דאמרינן תרי לבוד. והקשו על דין זה מדתניא מחצלת ז' ומשהו מתרת בסוכה משום דופן פירוש ואם איתא ליתני ד' ומשהו ותירצו כי תניא ההיא בסוכה גדולה פירוש גבוהה טפי דליכא למימר לבוד למעלה אלא למטה וקמ"ל דמשלשלין דפנות מלמעלה למטה כך היא גרסת הגאונים ז"ל. ופירשו בהלכות הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל דאי ממתניתין ה"א דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא קמ"ל. ופירוש לדבריו כגון שאין הסוכה גבוהה י"ג טפחים שאין מחצלת זו גבוהה מן הקרקע ג' טפחים דאי בגבוהה י"ג טפחים אתיא לה כר' יוסי ואין הלכה כמותו. ועיקר הגירסא וקמ"ל דמשלשלין דפנות מלמטה למעלה וכן גרסת רש"י ז"ל ופירוש דאע"ג דליכא אלא עשרה בהדי לבוד דלמטה אפילו הכי מתרת אע"ג דאינה מגעת לסיכוך עכ"ל. ורבינו לא הזכיר דין זה דסוכה גדולה דאמרינן לבוד למטה שכיון שהזכיר שאומרים שני לבודים כל שכן שאומרים לבוד אחד:

**לחם משנה** **תלה מחיצה שגבוהה ארבעה ומשהו וכו'.** כתב ה"ה ופירש בהלכות הרב רבי יצחק ו' גיאת עד סוף הלשון וכו'. ולכאורה נראה כוונת רבי יצחק ו' גיאת דס"ל דאשמעינן הכא דלא כת"ק אלא כר' יוסי דאמר משלשלין דפנות מלמטה למעלה ואי ממתניתין הוה אמינא דאפילו לר"י דוקא בדיעבד אין אבל לכתחלה לא קמ"ל, כך נראה פשוטן של דברים וכ"כ הרא"ש (דף ס"ב): בפסקיו וז"ל ופי' הא קמ"ל דמשלשלין ממעלה למטה אפילו לכתחלה כר"י דאי ממתניתין ה"א דוקא בדיעבד אין אבל לכתחלה לא ע"כ. ולכאורה נראה פירוש זה מוכרח בדברי הר"י ו' גיאת דאם נפרש דס"ל דתירוץ הגמרא אליבא דרבנן ואי ממתניתין ה"א אפילו כשהוא לבוד למטה ואנו משלשלין מלמעלה למטה ה"א בדיעבד מותר אבל לכתחלה לא קמ"ל קשה דא"כ היכי קאמר גמרא משלשלין מלמעלה למטה דהא הכא לא הוי מלמעלה למטה דע"כ איירי בגבוהה י"ג וקאי פס ז' ומשהו במיצעי א"כ אמאי קרי ליה מלמעלה למטה יותר מלמטה למעלה. לכך היה נראה לפרש דפי' הראשון מוכרח ועל זה הפירוש הקשה הרב מוהריב"ל ז"ל בפסקיו הראשונים (דף קכ"ו) כמה קושיות. חדא דלמאי אצטריך להרב ו' גיאת לומר דאי ממתניתין וכו' דלפי זה חידושא רבה אתא לאשמועינן דהלכה כר"י. ועוד דנימא דאצטריך ברייתא לאשמועינן דאע"ג דאיכא לבוד למעלה מלבד מה שהוא

פרוץ למטה דאיכא תרתי לריעותא דה"א דבכי הא הוה מודה ר"י קא משמע דלר"י כשרה. וע"ק דאם פי ר"י ו' גיאת כן הוא אין מובן למ"ש ה"ה ופירוש לדבריו כגון שאין הסוכה וכו' דלכאורה נראה דהאי ופירוש לדבריו אתא לפרושי דברי הרב ר' יצחק ו' גיאת. לכ"נ ודאי כפירוש השני שפירשונו דהוא אליבא דרבנן. ומ"מ קשה הקושיא שהקשינו דהכי קאמר משלשלין מלמעלה למטה. וע"ק לכל הפירושים במאי דקאמר ופירוש לדבריו וכו' דרוצה ליישב תירוץ הגמרא אליבא דרבנן וא"כ היכי קאמר כגון שאין הסוכה גבוהה י"ג טפחים דאפילו שתהיה גבוהה מ"ג מה לנו בזה כיון שמשלשל מלמטה למעלה ר"ל דהוי לבוד למטה ומוקי לה להך פס ז' ומשהו תוך ג' למטה אפילו שיהיה פרוץ למעלה הרבה אין חשש בכך וכמו שהקשו מוהר"י ו' לב שם. וע"ק הקושיא אחרת שהקשה שם לכל הפירושים דלמאי אצטריך להרב המגיד לאוקמיה שאין הסוכה גבוהה י"ג הא אפילו שתהיה גבוהה י"ג יכול להיות בשנשים המחיצה גבוהה שבעה באמצע ויבא לבוד למעלה ולבוד למטה. ומיהו הא ודאי נראה דטעות נפל בספרים וצריך להגיה בדברי ה"ה לומר שאין הסוכה גבוהה אלא י"ג, ויש שמגיה שאין הסוכה גבוהה יותר מ"ג והיא היא והשתא קאי במיצעי, וע"ק אמאי לא קא משני גמרא לפי זה שפירש ה"ה דהמחיצה קאי במיצעי דאי ממתניתין חד לבוד אמרינן ותרי לא אמרינן ואשמעינן ברייתא דהיכא דקאי במיצעי אמרינן לבוד למטה ולבוד למעלה דהכי שנינן לעיל. מיהו הא ודאי לאו מילתא היא דבשלמא לעיל שנינן הכי משום דהוי פס ד' ומשהו ואנו צריכין לבוד למעלה ולבוד למטה להכשר סוכה אבל הכא דהוי פס ז' ומשהו אין אנו צריכין להכשר סוכה אלא ללבוד דלמטה אבל למעלה אפילו שהיה פרוץ מאי איכפת לן דאליבא דכולי עלמא משלשלין מלמטה למעלה. וע"ק לפי מה שפירשונו דברי הר"י ו' גיאת דהוא כרבנן ואשמעינן ברייתא דמשלשלין לכתחלה ביש חד לבוד למטה דלא נימא דמתניתין בדיעבד קאמר אבל לכתחלה אפילו חד לבוד לא א"כ אמאי לא שנינן לעיל הכי דאקשינן פשיטא כל פחות משלשה כלבוד דמי נימא דאשמעינן דאפילו לכתחלה עבדינן חד לבוד כי הא דשנינן הכא, מיהו יש לתרץ דרצה הגמרא לומר דרב חסדא הודיענו חידוש אחר חוץ מחידוש הברייתא. וע"ק דמאי משני הגמ' קמ"ל דמשלשלין דפנות וכו' דמ"מ עדיין הקושיא במקומה דאמאי נקט פס ז' ומשהו פחות מג' למטה לאשמעינן דאמרינן חד לבוד לכתחלה ואי איתא כרב חסדא אמאי לא נקט בפס ד' ומשהו והיה מודיע לנו דאפילו תרי לבוד אמרינן לכתחלה, וזו הקושיא בעצמה הקשה מוהר"י ו' לב שם למ"ש ה"ה למטה דמאחר שרבינו הזכיר בפס ארבעה ומשהו שאומרים שני לבודים כ"ש היכא דאיכא חד לבוד למטה ופרוץ למעלה דא"כ הדרא קושיא לדוכתא ואי איתא כדרב חסדא אמאי לא השמיענו הברייתא היכא דאיכא שני לבודים דהוי רבותא טפי. ומיהו הך קושיא לאו קושיא היא כלל

לא במי"ש כאן הר"י ן' גיאת ולא למטה במי"ש הרב המגיד ז"ל דמאי דפריך גמרא ואי איתא כדרב חסדא ליתני פס ד' ומשהו הוה משום דקס"ד דברייתא איירי בגבוהה י' ולהכי קשה כיון דרוצה לתקן בגבוהה עשרה יתקן בפס ד' ומשהו כרב חסדא והיה מודיענו דאמרינן תרי לבוד אבל השתא דברייתא איירי בגבוהה יותר מעשרה והברייתא רוצה לתקן סוכה שהיא גבוהה יותר מעשרה להכי נקט פס ז' ומשהו דא"א לתקנה בפס ד' ומשהו, ואין ראוי להקשות אמאי לא הודיענו בסוכה גבוהה עשרה שתיקונה בפס ארבעה ומשהו דהברייתא לא רצה להודיענו דין זה אלא בסוכה גבוהה יותר מעשרה ואיך נאמר לישמעין רבותא בנושא אחר כשהיא גבוהה עשרה זה אינו דרך כלל דבשלמא לאקשווי לישמעין רבותא באותו נושא עצמו שהיא גבוהה עשרה כדהוה אמרינן מעיקרא שפיר וזה נראה פשוט באמת. ולשאר הקושיות יש לתרץ דה"ה ראה לפרש דברי הר"י ן' גיאת אליבא דרבנן כמו שכתבנו ולא ראה לפרשם בענין אחר דאיהו סבירא ליה כר' יוסי מחמת השתי קושיות שכתבנו על פירוש זה. ועוד ראה לפרש דסבירא ליה להר"י ן' גיאת ז"ל דכשיש לבוד למטה ופרוץ למעלה דאיכא תרתי לריעותא אליבא דרבנן שהיא פסולה דא"כ אמאי לא משני הגמ' לדבריו דאשמעינן ברייתא דפס ז' ומשהו דהוא תוך שלשה למטה ופרוץ למעלה הרבה שהיא גבוהה יותר מי"ג דכשרה ואשמעינן דאמרינן לבוד אע"פ שהוא פרוץ למעלה א"ו ממאי דמשני הגמרא דאי ממתניתין ה"א בדיעבד אבל לכתחלה לא משמע דסברה דכשאיכא תרתי לריעותא לבוד למטה ופרוץ למעלה דפסולה והוא ז"ל מפרש דברי הר"י ן' גיאת אליבא דרבנן ואשמעינן ברייתא דמשלשלין דפנות מלמעלה למטה כלומר כשיש לבוד למטה לכתחלה ולא נימא דאפילו בפחות מג' למטה לא אמרה מתניתין אלא בדיעבד דהמשלשל קתני אבל לכתחלה לא. ועוד פירש דע"כ לדבריו איירי כגון שאין הסוכה גבוהה יותר מי"ג דאי גבוהה יותר מי"ג והוי לבוד למעלה ופרוץ למטה אתיא כר' יוסי ואין הלכה כמותו וא"א לומר ג"כ דאפילו שיהיה יותר מי"ג והוי לבוד למטה ופרוץ למעלה אליבא דרבנן דר"י ן' גיאת ז"ל ס"ל דבכי הא כיון דאיכא תרתי לריעותא פסולה כמו שכתבתי והדבר מוכרח בדבריו ז"ל כמו שפירשתי. ואין להקשות לפירוש זה דכיון דקאי במיצעי והוי לבוד למעלה ואם היה פרוץ למעלה פסולה משום דהוה תרתי לריעותא אמאי לא מתרץ בגמרא דאמרינן לבוד למטה ע"כ לבוד למעלה ולא הוי כפרוץ (דהוי תרתי לריעותא). די"ל דאין כאן חדוש מאחר דאפילו שיהיה פרוץ לא מיפסל אלא משום דאיכא תרתי לריעותא דשיעור הסוכה כבר היה שלם א"כ פשיטא דכשהוא לבוד דכשר. ודע דמי"ש ה"ה ז"ל פי' גבוהה טפי וכו' היינו לפי רש"י אבל לפי הר"י ן' גיאת אין מקום לזה כלל ומי"ש בגמרא קמ"ל דמשלשלין מלמעלה למטה לדבריו ז"ל ה"פ דברייתא אשמועינן דאע"כ דאיכא לבוד למטה וגם למעלה הוא לבוד כגון הכא (דאיכא)

[דאי קאין] במיצעי משלשלין לכתחלה אע"ג דהוא לבוד למטה א"כ יצא לנו מכאן דמה שאמרו במשנה המשלשל דפנות מלמעלה למטה דפחות מג' כשרה דלאו דוקא המשלשל אלא אפילו לכתחלה עבדינן וזה שאמרו בגמרא וקמ"ל כלומר מדין זה האמור בברייתא זו יצא לנו דין אחר דמה שאמרו במתניתין בכשהוא דבוק למעלה ומשלשל מלמעלה למטה דבפחות משלשה כשרה אפילו לכתחלה עבדינן הכי והשתא דקאמר דמשלשלין מלמעלה למטה אינו כדין הברייתא דהברייתא איירי בדקאי במיצעי אלא שמדין הברייתא דהוא בדקאי במיצעי יצא לנו דין אחר דנפרש מתניתין דקאמר דכשהוא דבוק למעלה משלשלין מלמעלה למטה לכתחלה. ובדברי הגמרא שהקשה פשיטא ואח"כ הקשה מיתבי מחצלת ז' ומשהו וכו' דמשמע חד לבוד אמרינן תרי לא אמרינן הקשה מוהר"י בן לב שם דאיך הקשה פשיטא ולמה. ויש לתרץ דמעיקרא כשהקשה פשיטא היה סבור דמה לי חד לבוד מה לי תרי לבוד ומש"ה לא הוה קשה ליה למה דברייתא אע"ג דנקט חד לבוד הוא הדין תרי לבוד אבל השתא דאמר דתרי לבוד הוי רבותא טפי אקשי ליה מברייתא דמדנקט חד לבוד ולא נקט תרי לבוד דהוי רבותא טפי משמע דלית ליה תרי לבוד ומשום הכי אקשי למה ומעיקרא דהוה ס"ל דמה לי חד לבוד מה לי תרי לבוד הוא הדין דהוה מצי לאקשווי לברייתא פשיטא אלא דאקשי ליה וה"ה לברייתא:

**ה** העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה. אם היו חזקים או שקשר אותם וחיזק אותם עד שלא תהיה הרוח המצויה מנידה אותם תמיד ומלא בין האמירים בתבן<sup>נ</sup> ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר אותם הרי זו כשרה. שכל מחצה שאינה יכולה לעמד ברוח מצויה של יבשה אינה מחצה:

**מגיד משנה** העושה סוכתו בין האילנות וכו'. משנה פרק הישן (דף כ"ד): העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה ובגמר אמר רב אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה והקשו והא תנן העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה והא קא אזיל ואתי ותירצו הבי"ע בקשין פ"י אילנות חזקים שאינן נעים ע"י רוח מצויה. והקשו והא איכא נופי ותירצו דעביד לה בהוצא ודפנא. פירוש שמלא את האמירים בתבן ובקש. וכתב רבינו רוח מצויה של יבשה לפי שמבואר שם דלדין דקמ"ל סוכה דירת עראי בעינן כל שיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה אע"פ שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים כשרה:



**1** העושה סכתו בראש העגלה או בראש [כ] הספינה כשרה ועולין לה ביום טוב. בראש האילן או על גבי הגמל כשרה ואין עולין לה ביום טוב. לפי שאסור לעלות ביום טוב באילן או על גבי בהמה. היו מקצת הדפנות עשויות בידי אדם ומקצתן אילנות רואין כל שאלו נטלו האילנות היא יכולה לעמד בדפנות שבידי אדם עולין לה ביום טוב:

**מגיד משנה** העושה סוכתו בראש העגלה וכו'. משנה שם (דף כ"ב כ"ג) כלשון רבינו ז"ל ומפורש שם שכיון שיכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה די בכך אליבא דהלכתא ואפילו בספינה: **בראש האילן וכו'.** גם זה במשנה (דף כ"ב): כלשון רבינו: **היו מקצת הדפנות וכו'.** שם במשנה שתיים בידי אדם ואחת באילן או שתיים באילן ואחת בידי אדם כשרה ואין עולין לה ביו"ט שלש בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט זה הכלל כל שינטל האילן והיא יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה ועולין לה ביו"ט ע"כ במשנה. ומפרש רבינו ז"ל ששתיים ושלש דפנות הם וכן פירש"י ז"ל בפרק מי שהחשיך (דף קנ"ד): שהובאה משנה זו שם ושב שאף על פי שקרקע הסוכה הוא קרקע עולם והסכך הוא שסמוך על הדפנות שקצתן האילנות אעפ"כ הכניסה בסוכה קרוי עליה ואסרו ליכנס לה מפני שהיו רגילים לתלות בסכך חפציהם ולהשתמש בהן וכן כתב הרשב"א ז"ל. עוד כתב א"י כשתחתית הסוכה נסמכת על האילן דהולך בסוכה ומשתמש באילן וכן פירשו בתוספות אבל אם לא היה נסמך הסוכה באילן ואינו משתמש על הסכך מותר שאינו אסור להשתמש תחת צלו של אילן עצמו כ"ש תחת צל הסוכה הנסמכת באילן עכ"ל. ויש בזה שיטות אחרות וזו עיקר:

**כסף משנה** העושה סוכתו בין האילנות וכו'. נראה לי שחיזוק זה צריך עד גובה עשרה לבד:

**לחם משנה** היו מקצת הדפנות עשויות בידי אדם וכו'. כתב ה"ה ומפרש רבינו ז"ל ששתיים ושלש דפנות הן וכו'. נשמר מפירוש הר"ן ז"ל שפירש שתיים ברוחות כלומר דקאי אקרקעית הסוכה ור"ל רוח צפונית ומערבית של קרקעיתה על האילן והשאר בידי אדם או איפכא. ומ"ש ה"ה עוד כתב א"י כשתחתית הסכך נסמכת על האילן וכו' נ"ל דיש להגיה כשתחתית הסוכה והיינו בקרקעית הסוכה שהוא נסמך באילנות כמו שפירש רש"י כן בפרק הישן. עוד כתב ה"ה אבל אם לא היה נסמך הסכך באילן ואינו משתמש כלומר

מלמעלה דאיסור הסוכה שהיא נסמכת באילן הוא מפני שמשתמש בסכך לכך  
כתב שאפילו שיהיה נסמך אם אינו משתמש על הסכך כשר :

**ז** סִכָּה שְׂאִין לָהּ גַּג נֶט פְּסוּלָהּ. כִּיצַד. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רְאֵשֵׁי הַדְּפָנוֹת  
דְּבוּקוֹת זֶה בְּזֶה כְּמִין צָרִיף. אוֹ שֶׁסָּמְךְ רֹאשׁ הַדְּפָן שֶׁל סִכָּה  
לְכַתֵּל. אִם הָיָה לָהּ גַּג אֶפְלוּ טַפַּח. אוֹ שֶׁהִגְבִּיחַ הַדְּפָן הַסָּמוּךְ  
לְכַתֵּל מִן הַקְּרָקַע טַפַּח הָרִי זֶה כְּשֶׁרָהּ. סִכָּה עֲגֻלָּה אִם יֵשׁ בְּהִקְפָּהּ  
כְּדִי לְרַבֵּעַ בָּהּ שְׁבָעָה טַפָּחִים עַל שְׁבָעָה טַפָּחִים אֶף עַל פִּי שְׂאִין  
לָהּ זְוִיּוֹת הָרִי זֶה כְּשֶׁרָהּ :

**מגיד משנה** **סוכה שאין לה גג פסולה וכו'.** פ"ק משנה (דף י"ט): העושה  
סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל ר' אליעזר פוסל וחכמים מכשירין  
ובגמרא תנא מודה ר"א שאם הגביחה מן הקרקע טפח או שהפליגה מן הכותל  
טפח שהיא כשרה ואסיקו בגמ' דמתניתין יחידאה היא ואיפכא הו"א דר"א  
מכשיר וחכמים פוסלין וק"ל כחכמים. ופירש רש"י ז"ל שכל שהגביחה מן  
הקרקע טפח ואינו משופע לגמרי כגג מעליא דמי דההוא טפח חשיב ליה  
ככותלים של סוכה ושפוע שלו חשיב ליה גג או שהרחיקה מן הכותל טפח  
וסכך אותו טפח כסכך הסוכה כשר דכיון דאיכא טפח דגג שהוא שוה כשרה  
עכ"ל כדברי רבינו ז"ל. וראיתי מן האחרונים מי שפירש ואמר דדוקא בשעשה  
הדפנות בדבר שמסככין בו ויש בדפנות אלו כדי ט"ז טפחים עשרה לדפנות  
וששה לסכך חוץ מטפח זה שעומד לגג פחות מכן פסולה ע"כ דבריהם ויש  
לחוש להם אע"פ שאינן נראין מחוורין: **סוכה עגולה אם יש בהיקפה וכו'.**  
שם (דף ז'): מפורש דתניא אחרים אומרים סוכה העשויה כשוכך פסולה לפי  
שאינן לה זוויות ואמרו שם דאתיא כמ"ד סוכה דירת קבע בעינן ואין הלכה כן.  
**ומ"ש רבינו אם יש בהיקפה כדי לרבעה וכו' גם זה מבואר במימרא דרבי**  
**יוחנן דבעי כדי לרבע בה ארבע אמות על ד' אמות ואליבא דהלכתא שיעור**  
**הסוכה ז' טפחים על ז' טפחים כמו שנתבאר :**

**כסף משנה** **סוכה שאין לה גג וכו'.** כתב ה"ה שנראה מדברי רבינו שאין צריך  
להחמיר כדברי האחרונים שכתבו שצריך שיעשה הדפנות מדבר שמסככין בו  
ושיהיה בדפנות ט"ז טפחים עשרה לדפנות וששה לסכך חוץ מטפח זה שעומד  
לגג פחות מכאן פסולה ואיני רואה מדברי רבינו הכרח לחלוק עליהם  
ודבריהם הוו טעמא דמסתבר דהיאך אפשר שנקל בסוכה זו לפחות משיעור  
הראוי לסוכה ולדפנות: **כתב מהרא"ם** דמדברי התוס' נראה שיהיה השיפוע  
הנשאר לסכך יותר מז' טפחים בתוספת האלכסון על הצלע לא ז' טפחים בלבד

כדברי הר"ן אבל הרמב"ם כתב בפ"ה וכן כילה שיש לה גג אפילו טפח אם גבוהה י' טפחים אין ישנים בה בסוכה ונראה שהוא סובר דלא בעינן ז' על ז' בגובה י' שהרי הוא משתפע ועולה וכלה בגג טפח ואין בכל גובהה רק י' ואפ"ה אין ישנים בה מטעם סוכה שתחת סוכה והוא תמוה מאד דא"כ הא דבעינן משך ז' על ז' אינו אלא בחלל שבקרקע הסוכה אבל לא בחלל שבגובה י' וא"כ למה קראו לסוכה שסככה ז' על ז' סוכה קטנה ששיעורה מצומצם שאין פחות ממנה הא בטפח אחד נמי כשרה עכ"ל. ול"נ דמה היא דכילה אין ראייה להכשיר סוכה דהתם משום דמחזי כסוכה בתוך סוכה אסרינן לה וכל שיש לה גג טפח שהוא שיעור אהל לטומאה אתו למיטעי ולאכשורי סוכה בתוך סוכה. א"נ מפני שכל שיש לה גג טפח חשיבא אהל ולא בטלה לגבי סוכה וכיון דכילה פסולה לסכך הוי כישן תחת סוכה פסולה שהיא תחת סוכה כשרה דהא ודאי לא יצא ולעולם בסוכה העשויה כמין צריף או שסמכה לכותל והגביהה מהקרקע או הרחיקה מהכותל טפח בעינן שיהא בה ז' על ז' בגובה עשרה וכדברי המפרשים. אבל אי קשיא הא קשיא שכתב ה"ה ראיתי מהאחרונים מי שפירש ואמר דדוקא בשעשה הדפנות בדבר שמסככין בו ויש בדפנות אלו כדי ט"ז טפחים י' לדפנות וששה לסכך חוץ מטפח זה שעומד לגג פחות מכאן פסולה ויש לחוש להם אע"פ שאינם נראים מחוורים עכ"ל. הרי כתב בהדיא שלא נתחוורו לו דברי המצריכים שיהו בדפנות אלו ט"ז טפחים וא"כ הוא סובר שאע"פ שאינה גבוהה אלא י' טפחים כשרה וא"כ לא בעינן ז' על ז' בגובה י' שהרי לא משפעת ועולה וכלה בגג טפח ואין בכל גובהה אלא י' טפחים ואפ"ה מכשרינן לה וא"כ תפול עליו קושית הרא"מ דלמה קראו לסוכה שסככה ז' על ז' סוכה קטנה ששיעורה מצומצם שאין פחות ממנה הא בטפח אחד נמי כשרה. ואפשר לידחק ולומר דהא דבעינן שבעה על שבעה בסוכה היינו בקרקעיתה אבל הסכך נהי שאם רחבו שבעה על שבעה אויר או סכך פסול פוסלים בו אפילו בג' מ"מ גג ז' על ז' אינו עיכוב בסוכה וכל שאין לה גג אלא טפח והוא מסוכך בסכך כשר כשרה כיון דגג טפח חשוב אהל לטומאה חשוב נמי אהל לסוכה והרי כל אהל סוכה זו מסוכך בסכך כשר והיא גבוהה י' ויש בחלל קרקעיתה ז' על ז' הילכך כשרה לדעת הסוברים כן :

**לחם משנה** **סוכה שאין לה גג וכו'.** אעפ"י שזה נראה בפרקין (דף ז') דהוי כמאן דאמר דירת קבע בעינן ואנן קי"ל דדירת עראי בעינן עיין בהרי"ף ז"ל פרק קמא דסוכה דתירץ זה :

**ח** סִכַּךְ עַל גְּבֵי אַכְסְדְרָה שְׁיֵשׁ לָהּ [מ] פְּצִימִין בֵּין שְׁהִיוּ נִרְאִין מִבְּפָנִים וְאִין נִרְאִין מִבְּחוּץ בֵּין שְׁהִיוּ נִרְאִין מִבְּחוּץ וְאִין נִרְאִין מִבְּפָנִים כְּשֶׁרָה : [נ]

**כסף משנה** **סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין וכו'.** כתב ה"ה וזהו פירושה אכסדרה זו היא שני כתלים זה כנגד זה וכו' וכן פי' הר"ן לדעת הרי"ף דכי אמרינן יש לה פצימין לאו בסמוכים פחות מג' עסקינן כדברי רש"י אלא בשיש לה פצימין באותה רוח שלישית אחד מכאן ואחד מכאן דכיון שיש לה פצימין אמרינן פי תקרה יורד וסותם ע"י הפצימין. ולפי שטה זו הא דאחוי ליה רב אשי נראה מבחוץ ושוה מבפנים אתיא כפשטה שע"י אותם השני פצימין היו אומרים פי תקרה יורד וסותם ואין צריך לידחק במה שנדחק בו רש"י. ונראה מדברי רבינו דאפילו בדאית לה פצימין לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם על ידי הפצימין אלא מרוח אחת בלבד וכ"נ גם מדברי הר"ן :

**ט** לֹא הָיוּ לָהּ פְּצִימִין פְּסוּלָהּ מִפְּנֵי שְׁהִיא סִכָּה הָעֲשׂוּיָה כְּמַבּוּי שְׁהָרִי אֵין לָהּ אֶלָּא שְׁנֵי צְדֵי הָאֲכְסְדְרָה וְאֶמְצַע הָאֲכְסְדְרָה אֵין בּוֹ כֶּתֶל וְשֶׁכְּנָגְדוֹ אֵין בּוֹ פְּצִימִין :

**מגיד משנה** **(ח-ט) סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין וכו'.** שם (דף י"ח) אתמר סיכך ע"ג אכסדרה שיש לה פצימין כשרה אין לה פצימין אביי אמר כשרה ורבא אמר פסולה אביי אמר כשרה אמרינן פי תקרה יורד וסותם ורבא אמר פסולה לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם ופסקו בגמרא כרבא ושם מבואר דפצימין אלו מכשירין אפילו נראין מבחוץ ושויים מבפנים וכתוב בהלכות והא דאמרינן על גבי אכסדרה לאו על גבה ממש אלא בסמוך לה כדכתיב ועליו מטה מנשה ומתרגמינן ודשרן סמיכין עלוהי ע"כ. וזהו פירושה אכסדרה זו היא שני כותלים זה כנגד זה ומקצתן מקורה וסמוך לקרוי על הקצה אחד סיכך הסכך וזו היא צורתה (עיין בסוף הספר ציור י') נמצא שסוכה זו אין לה אלא שני כתלים ואם יש פצימין פירוש עמודים בולטים ברוח שלישית אע"פ שבסוכה אחרת כגון זו צריך פס ד' ומשהו כמו שנתבאר כאן די בפצימין לפי שכשיש פצימין אומרים פי תקרה יורד וסותם כלומר פי תקרה של אכסדרה שהוא קרוי קבע יורד וסותם אבל בלא פצימין לא ויש בזה שיטות אחרות וזו עיקר. וכבר ביארתי פרק י"ז מהלכות שבת נראה מבחוץ ושוה מבפנים נראה מבפנים ושוה מבחוץ מהו ענינן :

**ז** סִכְךָ עַל גְּבִי מְבוּי שְׁיֵשׁ לוֹ לַחֵי אוֹ עַל גְּבִי בְּאֵר שְׁיֵשׁ לָהּ פְּסִין הָרִי זֹו סִכָּה כְּשֶׁרָה לְאוֹתָהּ שְׁבֶת שְׁבֶתוֹךָ הֶחֱג בְּלִבְד. מִתּוֹךְ שְׁלַחֵי זֶה וּפְסִין אֵלוֹ מְחֻצוֹת לְעֵנִין שְׁבֶת נַחֲשֵׁב אוֹתָן כְּמְחֻצוֹת לְעֵנִין סִכָּה :

**מגיד משנה** סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי או על גבי באר וכו'. שם (דף ז'): אמר רבא סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשר. ואמר רבא סיכך על גבי פסי ביראות כשר. ומבואר בסוגיא דדוקא לשבת שבתוך החג אבל לא לשאר הימים וכן סברת הרבה מן הגאונים ז"ל ועיקר. וענין הלחי ופסי ביראות מבוארים פרק י"ז מהלכות שבת:

**יא** \* נַעַץ אַרְבַּעַה קֹונְדִיסִין עַל אַרְבַּע זְוִיּוֹת הַגָּג וְסִכְךָ עַל גִּבּוֹן הוֹאִיל וְהַסְכּוֹךְ עַל שְׁפֶת הַגָּג [ס] כְּשֶׁר וְרוֹאִין אֶת הַמְּחֻצוֹת הַתְּחִתוֹנוֹת כְּאֵלוֹ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה עַל שְׁפֶת הַסְכּוֹךְ :

**ההראב"ד** נעץ ארבעה קונדיסין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה אינו מחוור. דאפילו לרב נחמן קאי בתיקו ולחומרא, עכ"ל:

**מגיד משנה** נעץ ד' קונדיסין וכו'. שם ת"ר נעץ ד' קונדיסין וסיכך על גבן ר' יעקב מכשיר וחכמים פוסלין. אמר רב הונא מחלוקת על שפת הגג דר"י סבר אמרינן גוד אסיק מחיצתא ורבנן אמרו גוד אסיק לא אמרינן אבל באמצע דברי הכל פסולה ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת. ויש מי שגורס איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה או דילמא בין בזו בין בזו מחלוקת תיקו. והרבה מן הגאונים ז"ל אינן גורסין האי אבעיא להו כלל אלא ה"ק ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה והלכה כר"נ דרב הונא אתותב וכן כתב בהלכות הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל בשם רב שרירא ורב ישראל גאונים ז"ל וגרסא זו נראית לי עיקר. חדא דלאותה גרסא ר"נ לא אתא לאפלוגי בהדיא אלא בדין אמצע הגג דר"י מכשיר ולא הל"ל באמצע הגג מחלוקת דלא נפקא לן מידי אלא אליבא דר' יעקב ולאנוחי בספיקא דין שפת הגג דנפקא לן דינא אליבא דרבנן. ועוד דסוגיין דאמרינן לימא תהוי תיובתא דרב הונא בתרתי משמע לכאורה דלא מספקא לן בסבריה דר"נ אי פליגי בתרתי, ואע"פ שאין דברים אלו מוכרחין גירסא זו נראית עיקר. ובהשגות א"א אין זה מחוור דאפילו לרב נחמן קאי בתיקו ולחומרא עכ"ל. והוא כפי גירסא זו שבספרים וכבר כתבתי דעת רבינו ז"ל ועיקר:

**יב** סִכָּה שְׁיִישׁ לָהּ פְּתָחִים רַבִּים וַיֵּשׁ בְּכַתְּלֶיהָ חֲלוֹנוֹת הַרְבֵּה הָרִי  
זו כְּשָׂרָה. וְאַף עַל פִּי [ע] שְׁפָרוּץ מְרַבָּה עַל הָעוֹמֵד. וּבְלָבֵד שְׁלֵא  
יְהִיָּה שָׁם פְּתַח יִתָּר עַל עֶשֶׂר. אֲבָל אִם הָיָה שָׁם פְּתַח יִתָּר עַל  
עֶשֶׂר אָף עַל פִּי שְׁיִישׁ לָהּ צוּרַת פְּתַח צָרִיךְ שְׁלֵא יְהִיָּה הַפָּרוּץ  
מְרַבָּה עַל הָעוֹמֵד :

**מגיד משנה** **סוכה שיש לה פתחים הרבה וכו'.** ברייתא שם (דף ז') דופן סוכה  
כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים ויתירה שבת על  
הסוכה שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ מה שאין כן  
בסוכה. פירוש ברוח שלשית דדי בסוכה במחיצת טפח או בפס ד' כפי מה  
שנתבאר אבל בשתיים הרי דינה כדין שבת וכן פירשו ז"ל. ולזה כתב רבינו ז"ל  
כאן דין זה וכיוצא בו מבואר פרק ט"ז מהלכות שבת בארוכה בבבא המתחלת  
כל מחיצה שיש בה פרוץ וכו' ושם הארכתי לבאר דבריו ומה שחלקו עליו  
במ"ש שבמקום צורת פתח צריך שלא יהא פרוץ מרובה על העומד וכן מבואר  
בעירובין פרק ראשון דסוכה ושבת שוין לדבר זה :

**כסף משנה** **סוכה שיש לה פתחים הרבה וכו'.** כתב הרב המגיד שדעת רבינו  
דהא דתניא יתירה שבת על הסוכה וכו' היינו דוקא ברוח שלישית וכו'. וק"ל  
דא"כ לא היה צריך רבינו לכתבה שהרי כבר כתב דיני דופן שלישית בזה  
הפרק. ונראה דהכי קאמר הרב המגיד שלא הכשירו בפרוץ מרובה על העומד  
אלא בדופן שלישית דוקא שכן מצינו שהקלו בה ואמרו דסגי בה בטפח שוחק  
או בפס ד' והילכך הקילו בה נמי היכא שדופן שלישית היא על פני כולה אלא  
שפרוץ מרובה על העומד אבל בשתי דפנות הנשארות דינה כדין שבת :

**לחם משנה** **סוכה שיש לה פתחים רבים וכו'.** ברייתא שם (דף ז') דופן סוכה  
וכו'. כתב ה"ה ז"ל פ"י ברוח שלישית דדי בסוכה במחיצת טפח וכו' ולזה כתב  
רבינו ז"ל דין זה. פירוש לענין זה של כותל שלישית כתב רבינו פרוץ מרובה  
על העומד אבל לא לענין שאר הכותלים אע"פ שהוא התחיל ויש בכותלים  
דמשמע דאיירי על כל הכותלים לא קאמר כן אלא לשאר הדינים אשר כאן  
אבל דין זה אינו אלא לרוח שלישי לבד. ויש לתמוה על ה"ה ז"ל לפי פירוש זה  
איך אמרו יתירה שבת על הסוכה דאפילו בשבת נמי ברוח שלישי בצורת פתח  
סגי וכדכתב ה"ה ז"ל פרק ט"ז מהלכות שבת בלשון ואם היה לפרצה זו וכו'  
שכתב שם ודע שאף לדעת רבינו יש צורת פתח מועילה אפילו בפרוץ מרובה  
על העומד כמבואר פ"ז בדין מבוי מפולש וכו' וא"כ כיון דאיתא בסוכה רוח  
שלישית בטפח או בפס ד' לא הוי אלא עם צורת פתח כדכתב רבינו בריש פרק

זה א"כ ה"ה בשבת שיועיל אפילו בצורת פתח לחודא וכ"ת אין דין זה אלא במבוי מפולש אבל מבוי שיש לו שתי דפנות כמין ג"ס לא הא ליתא דטפי עדיף כמין ג"ס ממפולש כדכתב רבינו בריש פרק זה דכמין ג"ס די בטפח שוחק ובמפולש בעינן פס ד' ומשהו וכן מבואר בגמרא. ואם נאמר בחצר ברוח שלישי לא סגי בהא משום דמצינו חומרא בחצר מבמבוי דכשהוא יותר על עשר בעינן פס ארבעה ומשהו ובמבוי די בלחי וקורה הוה א"ש וצ"ע. והקושיא בעצמה תפול לרבא דאמר בגמרא וכן לשבת דמגו דמשתריא לענין סוכה משתריא לענין שבת כיון דע"כ איכא צורת פתח דבלא"ה לא משתריא סוכה. א"כ למה לי מגו בשבת בלאו הכי שרי. עוד כתב הרב המגיד שם בפרק ט"ז דכשיש צורת פתח ופרצה עשר אפשר שרבינו ז"ל יודה דאפילו פרוץ מרובה על העומד כשר וכן הכשיר וכו'. וקשה לזה דא"כ איך יפרש הברייתא שאמרו יתירה שבת על סוכה וכו' דאי בדליכא צ"פ אפילו בסוכה לא מהני כדכתב רבינו ואי בפרצה יתר על עשר לא מהני אפילו בצ"פ כדכתב רבינו כשפרוץ מרובה על העומד א"ו בפרצה עשר וצ"פ א"כ הדין שוה ג"כ בשבת. וי"ל דיפרש הברייתא כך דבשבת פרוץ מרובה על העומד בלא צ"פ לא מהני אבל בסוכה כשיש ברוח שיעור דופן שהוא ז' טפחים אע"פ שיהיה פרוץ משם ואילך הרבה הוי סוכה כמו קנים היוצאים בדופן אחת נמשכת עמהם משא"כ בשבת דלא סגי אלא כנגד הצד הקצר לבד וכיוצא בזה כתב הר"ן בפירוש ההלכות בפ"ק דסוכה. עוד כתב ה"ה וכן מבואר בעירובין פרק ראשון אם אמר כן על מ"ש שם (דף ט"ו): למ"ד פרוץ כעומד אסור גבי שבת מההיא ברייתא דסוכה דהמקרה סוכתו בשפודין וכו' דמתניי' גבי סוכה ואי איתא דגבי פרוץ מרובה על העומד מחולקים סוכה ושבת אין זו ראייה דדוקא בסוכה מותר א"ו דשויס ודוקא לענין רוח ג' מחולקים כדפרישית סוגיא זו איתא נמי בפרקא קמא דסוכה (דף ט"ו):

**ג** סְכָה שְׂאוּרָה גְבוּהָ מְעֻשְׂרִים אֲמָה וּמְעֻטָה בְּכָרִים וּכְסָתוֹת  
אֵינּוּ מְעוּט וְאֶפְלוּ בְּטָלָם. מְעֻטָה בְּתֵבָן וּבְטָלוּ הָרִי זֶה מְעוּט.  
וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר עֵפֶר [פ] וּבְטָלוּ. אֲבָל בְּעֵפֶר סֵתָם אֵינּוּ מְעוּט.  
הִיָּתָה גְבוּהָהּ מְעֻשְׂרִים אֲמָה וְהוֹצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרִים אִם  
הִיָּתָה צְלָתָן מְרַבָּה מִחֻמְתָּן יִחְשְׁבוּ כְּגַג עֲבָה וּכְשָׂרָה :

**מגיד משנה** **סוכה שאוירה גבוה.** פ"ק דסוכה (דף ג' ד') סוכה שאוירה גבוה מעשרים אמה ובא למעטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט ואע"ג דבטלינהו בטלה דעתו אצל כל אדם. ותבן ובטלו הוי מיעוט וכל שכן עפר ובטלו תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מחלוקת ר' יוסי ורבנן, ופירוש רבנן סברי דלא הוו בטול כדאיתא התם. ויש מי שכתב דעפר לא בעי בטול אלא כל שאין עתיד

לפנותו כל שבעת ימי החג סגי ודעת רבינו כדעת ההל' דבעינן בטול גמור וכן עיקר. ופירוש בטלו שדעתו להניחם שם לעולם ופי' אין עתיד לפנותו תוך שבעת ימי החג ויש בזה פירוש אחר וזה עיקר: **היתה גבוהה מעשרים אמה וכו'.** שם (דף ד') הלכה פסוקה כלשון רבינו ז"ל:

**לחם משנה** **סוכה שאוירה גבוה וכו'.** כתב ה"ה ודעת רבינו כדעת ההלכות דבעינן בטול גמור כלומר דלא די בעפר שאין עתיד לפנות אלא צריך שיבטל ובזה מסכימים ההלכות אבל לענין הבטול במאי יהיה אם בפיו או שיהיה דעתו להניחו זה לא נתפרש בדבריהם ז"ל אלא ה"ה כתב מסברתו: **ואפילו בטלם וכו'.** בהא תימה מהרב"י ז"ל שתמה בסימן תרל"ג על ה"ה דפירש על רבינו וההלכות דענין בטול הוא שיהיה בדעתו להניחם שם לעולם דהיכן ראה הוא כן בדברי ה"ה אם מפני מ"ש ודעת רבינו כדעת ההלכות וכו' לא לענין זה נאמר כדכתבנא:

**יד** **בנה אצטבה בה כנגד דופן האמצעית על פני פלה אם יש באצטבה שעור רחב הסכה** [צ] **כשרה.** בנה אצטבה כנגד דופן האמצעית מן הצד אם יש משפת אצטבה ולפתל ארבע אמות פסולה פחות מארבע אמות כשרה. בנה אצטבה באמצעה אם יש משפת אצטבה ולפתל ארבע אמות לכל רוח פסולה. פחות מארבע אמות כשרה. וכאלו המחצות נוגעות באצטבה והרי מן האצטבה ועד הסכוד פחות מעשרים אמה. בנה בה עמוד ויש בו הקשר סכה פסולה. שאין אלו מחצות הנפרות ונמצא על גב העמוד סכוד כשר בלא דפנות:

**מגיד משנה** **בנה איצטבה כנגד דופן האמצעית וכו'.** שם הלכה פסוקה כלשון רבינו ז"ל וזו היא צורתה (עיין בסוף הספר ציור יא) וזו האיצטבה יש לה שלש דפנות ונחלקו כל המפרשים אם הוכשרה כל הסוכה על ידי איצטבה זו או לא הוכשרה אלא האיצטבה בלבד ומדברי רש"י ז"ל והגאונים ז"ל נראה שכל הסוכה כשרה אבל יש מן האחרונים חלקו בזה: **בנה איצטבה מן הצד וכו'.** ג"ז שם כלשון רבינו ז"ל ופי' שהאיצטבה דבוקה עם הכותל צפוני או דרומי ודבוקה ג"כ לכותל אמצעי ואם רחוקה מן הכותל השלישי ארבע אמות פסולה לפי שאין לה אלא שתי דפנות ואם לאו כשרה כאילו המחיצה השלישית נוגעת באיצטבה ואף בזה נחלקו המפרשים ז"ל כמו שנחלקו למעלה: **בנה איצטבה באמצעה וכו'.** גם זה שם ואמרו שם פחות מד' אמות כשרה ואחריה דופן



עקומה ופי' רבינו שרואין כאילו המחיצות נוגעות לאיצטבה וכן פירשו הגאונים ז"ל. ומדבריהם למדנו שהם מכשירין הסוכה ע"י כך והאחרונים ז"ל מפרשים בזה פירוש אחר ופוסלין יתר הסוכה חוץ מן האיצטבה. ובהלכות לא נזכרו דינין אלו לפי שאינן מצויין ולזה קצרתי בביאורן: **בנה בה עמוד וכו'.** שם (דף ד'): בנה בה עמוד גבוה י' ויש בו הכשר סוכה סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא וכשרה א"ל רבה בעינן מחיצות הניכרות וליכא. ויש מי שפי' שאע"פ שהוא בתוך ד' אמות לדפנות פסולה לפי שכיון שגבוה י' חלק לעצמו רשות ואין דפני הסוכה מועילין לו וכן כתוב בהלכות הר"י אבן גיאת ז"ל בבנה איצטבה באמצעה שאם גבוהה י' טפחים אין דפנות הסוכה מועילין לה אע"פ שהן תוך ד' אמות. ויש מן האחרונים שחלקו בזה ופירשו דהא דעמוד דוקא בשהוא רחוק ד' אמות מן הדפנות הא לאו הכי ודאי כשר אפילו גבוה כמה וכן הדין באיצטבה. ומ"ש בגמרא גבוה עשרה לפי שפחות מי' והוא רחוק מן הדפנות ד' אמות אפילו אביי לא הוה מכשיר ליה שכיון שאינו רשות בפני עצמו היכי נימא גוד אסיק אבל בגבוה עשרה שהוא רשות היחיד לענין שבת ועולה עד לרקיע היה אביי סבור להכשיר בסוכה ואמר ליה רבא דלא. וזהו דעת רבינו ז"ל. ולזה לא הזכיר גבוה י' אלא סתם דמשמע בין גבוה בין נמוך וכן דעת העטור ועיקר:

**כסף משנה** **בנה איצטבה באמצעה וכו'.** כתב הרב המגיד ופירש רבינו שרואין כאילו המחיצות נוגעות באיצטבה וכן פירשו הגאונים ז"ל ומדבריהם למדנו שהם מכשירים הסוכה על ידי כך ע"כ. וכתב כן לפי שיש מפרשים דדופן עקומה היינו שרואים כאילו הסכך כולו שמן הדופן עד האיצטבה הוא הדופן אלא שנתעקם שכן דרכן של כותלים להתעקם ולפי דעתם הדבר ברור שאותו שיעור שבין הדופן לאיצטבה אינו כשר כיון שאנו דנין סכך שעליו כאילו הוא דופן. וא"ת הרי דעת רבינו בפרק ה' כדעת אותם המפרשים שכך כתב שם רואים כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל. ואפשר לומר דשאני לרבינו בין היכא שפסול הסכך מחמת עצמו כי התם דאז ודאי לא מכשרינן לאכול תחתיו אלא רואין כאילו הכותל נעקם וכו' להיכא שפסולו מחמת גובהו כי הכא דכיון דאיכא שיעור הכשר סוכה באיצטבה ואידך הוי נמי סכך כשר אע"פ שהוא גבוה עשרים לא גרע מפסל היוצא מן הסוכה דנדון כסוכה וזה דוחק דנימא דשאני פירוש דופן עקומה מהכא להתם ואם כך היתה כוונת רבינו הרבה סתם הדברים ועוד דאפילו נימא דסובר רבינו דרואין כאלו המחיצות נוגעות באיצטבה מאן לימא לן שסובר שאוכלין תחת אותו סכך שחוץ לאיצטבה דילמא ס"ל כהר"ן שחלק על רש"י וכתב דלית לן לאכשורי משום פסל היוצא אלא בהנהו גווי דאמרינן בגמ' לא בגוונא אחרינא דאיכא למימר דלא עדיף כהנהו אלא דוקא במקום איצטבה כשר. לכך נ"ל שדעת רבינו שלא להכשיר אלא תחת סכך האצטבה וטובא קמ"ל

דסד"א דניגזור דילמא אתי למיכל באידך גיסא קמ"ל. ומ"ש כאן וכאילו המחיצות נוגעות באיצטבה לא נתכוון לומר שהמחיצות דוקא נוגעות והסכך כשר אלא לומר כאילו המחיצות נוגעות לאיצטבה ואינן מרוחקות כלומר דרואין כאילו נעקם הכותל ויחשב אותו סכך מגוף הכותל וכמו שביאר בפרק שאחר זה ואם דעת רבינו כמו שכתבתי בעינן שיהיו הדפנות מגיעות לסכך כדי שנאמר רואין כאילו נתעקם הכותל וכאילו הסכך מן הדופן שכן דרכן של כותלים להתעקם אבל אם אין הדפנות מגיעות ליכא למימר דופן עקומה :

**לחם משנה** **בנה בה עמוד וכו'.** כתב ה"ה וזהו דעת רבינו ז"ל ולזה לא הזכיר גבוה עשרה וכו'. קשה קצת דלפירוש הראשון איירי אע"פ שהוא בתוך ארבע אמות ובגבוה עשרה ולהך פירושא איירי רחוק מד' אמות אפילו אינו גבוה עשרה א"כ מנ"ל לה"ה לומר דדעת רבינו כפי' בתרא מדלא חילק בין גבוה עשרה לאינו גבוה אדרבה דעת רבינו בפי' קמא מדלא חילק בין רחוק מד' לתוך ד'. וי"ל דודאי כפירוש בתרא מסתברא דעת רבינו מאחר שלא חילק בין גבוה לעמוק והא דלא חילק בין רחוק ד' לפחות מד' אינו כלום דסמך על דין האיציטבא שחילק בכך וה"ה בזה אבל בין גבוה לנמוך שלא חילק בדין האיציטבא היה לו לחלק כאן. וקשה כיון שרבינו לא הזכיר עשרה למה הזכיר דין העמוד דדין העמוד ואיציטבא שוה לפירוש ה"ה ז"ל בדברי רבינו וכ"ת כיון שהזכיר שאין אלו מחיצות ניכרות הרי השמיענו בגבוה עשרה דפחות מעשרה לא הוי מחיצה וא"כ טובא אשמועינן דאפילו י' לא אמרינן גוד אסיק וא"כ איך כתב ה"ה שרבינו לא הזכיר עשרה והרי הזכירם. וי"ל דה"ק אם רבינו היה מזכיר עשרה משמע עשרה דוקא אבל השתא קאמר שאין שם מחיצות ניכרות משמע בכל גוונא בין שיהיה עשרה בין שלא יהיה מדתלי טעמא משום דאינה ניכרת משמע בכל אופן שיהיה :

**טו** הִיְתָה פְּחוּתָהּ מֵעֶשְׂרָה וְחָקַק בָּהּ לְהַשְׁלִימָהּ לְעֶשְׂרָה. אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת חָקַק וְלִכְתֹּל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים פְּסוּלָהּ. פְּחוּת מִכֵּן כְּשֶׁרָה. שְׁכָל פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה הָרִי הוּא כְּדָבוּק כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת :

**מגיד משנה** **היתה פחותה מעשרה טפחים וכו'.** שם קרוב ללשון רבינו ז"ל וכתוב בה"ל הרב ר' יצחק אבן גיאת ז"ל והוא שיש בחקקה שיעור הכשר סוכה וכן הסכימו הרבה מן האחרונים ז"ל :

**טז** דַּפְּנֵי סִכָּה כְּשֶׁרִין מִן הַכֹּל שָׂאִין אָנוּ צָרִיכִין אֲלָא מְחַצָּה מִכָּל מְקוֹם וְאֶפְלוּ מִבְּעָלֵי חַיִּים. \* וְעוֹשֶׂה אָדָם אֶת חֲבֵרוֹ דִּפְּן בְּיוֹם טוֹב כְּדִי שְׂיֵאכֹל וְיִשְׁתֶּה וְיִישָׁן בְּסִכָּה כְּשֶׁרָה שְׁחֲבֵרוֹ דִּפְּן לָהּ. וְהוּא שְׂיַעֲשֶׂה אוֹתוֹ שְׁלֹא לְדַעַת זֶה שְׂנַעֲשֶׂה דִּפְּן. אֲבָל אִם עֲשֶׂהוּ לְדַעַת אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב וּמִתֵּר בְּשֶׁאֵר יָמֵי הַחֹג. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּכֻלָּם דִּפְּן רְבִיעִית בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל דִּפְּן שְׁלִישִׁית לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּכֻלָּם בְּיוֹם טוֹב לְפִי שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר הַסִּכָּה וְאִין עוֹשִׂין אֲהֵל עֲרָאֵי בְּיוֹם טוֹב:

**ההראב"ד** **ועושה אדם את חבירו וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל דוקא דופן שלישית אבל דופן רביעית מותר שהרי ברייתא שהעמידוהו לדעת לא אסרה אלא מפני אהל עראי ובדופן שלישית אבל שלא לדעת אפילו דופן שלישית מותר והטעם כיון שזה העומד שלא לדעת עומד אין כאן איסור מחיצה למעמיד דבתר כונה דידיה אזלינן עכ"ל:

**מגיד משנה** **דפני סוכה כשרים מן הכל שאין אנו וכו'.** פרק הישן (דף כ"ג) ת"ר עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר וק"ל כר"י: **ועושה אדם את חברו דופן ביום טוב כדי וכו'.** זה מבואר בעירובין פ' מי שהוציאוהו (דף מ"ד) ברייתות ואוקימתות שם והכל מבואר שם חוץ ממה שכתב רבינו ז"ל שאם עשאו לדעת שמותר בשאר ימי החג שאין זה מבואר שם אבל מוכרח הוא ממה שאסרו כן ביו"ט ואם האדם אינו נעשה מחיצה לדעת ואין מחיצתו מועלת כל שהוא לדעת לא הוה נאסר ביו"ט ומוכרח הוא שם. ובהשגות בכאן דברים לא הוצרכו ליכתב שכך כתוב שם אבל אם עשאו לדעת אסור ביו"ט. א"א דוקא דופן שלישית אבל דופן רביעית מותר ושלא לדעת אפילו דופן שלישית מותר והאריך בטעם זה ודברים פשוטים הם ומבוארים בדברי רבינו ז"ל שדבריו במחיצת האדם הם בדופן שלישי שהוא צריך להכשר הסוכה שהרי כתב כדי שיאכל וישתה בסוכה כשרה שחברו דופן לה ואם כשיש לה שלש דפנות והאדם בדופן ד' כבר היא כשרה בלא דופן האדם וג"כ פשוט שדופן רביעי כיון שאינו צריך להכשר הסוכה יכול האדם לעמוד שם דלא גרע מכלים שכל מחיצה שאינה מתרת מותר לעשותה ביום טוב או בשבת ומבואר כל זה בדברי רבינו ז"ל:

## הלכות שופר וסוכה ולולב - פרק חמישי

**א** הַסֶּכֶךְ שֶׁל סֹכָה אֵינוֹ כָּשֵׁר מִכָּל דָּבָר. אֵין מְסַכְכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁגְדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ שֶׁנֶּעְקַר מִן הָאָרֶץ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה וְאֵין <sup>[א]</sup> רִיחוֹ רַע וְאֵינוֹ נוֹשֵׂר וְאֵינוֹ נוֹבֵל תָּמִיד:

**מגיד משנה** **הסכך של סוכה אינו כשר וכו'.** פ"ק דסוכה במשנה (דף י"א) מבוארים שלשה חלקים דבעינן דבר שגדולו מן הארץ ושאין מקבל טומאה ושנעקר מן הארץ שאם היה מחובר פסול ונלמד מן הכתוב בגמ' (דף י"א): ושאר החלקים יתבארו בסמוך:

**ב** סֶכֶךְ בְּדָבָר שֶׁאֵין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ אוֹ בְּמַחְבֵּר לְאָרֶץ אוֹ בְּדָבָר שֶׁמְקַבֵּל טִמְאָה פְּסוּלָה. אֲבָל אִם עָבַר וְסֶכֶךְ בְּדָבָר הַנוֹבֵל וְנוֹשֵׂר אוֹ בְּדָבָר שֶׁרִיחוֹ רַע כְּשֶׁרָה. שְׁלֹא אָמְרוּ אֵין מְסַכְכִין בְּאֵלוֹ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנִּיחַ הַסֶּכֶךְ וַיֵּצֵא. וְצָרִיךְ לְהִזְהַר שֶׁלֹּא יִהְיוּ הוֹצִין וְעֹלִין שֶׁל סֶכֶךְ יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵר לוֹ בִּישִׁיבָתוֹ. סֶכֶכָה בְּמִינֵי מַתְכוֹת אוֹ בְּעֲצָמוֹת וְעוֹרוֹת פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁאֵין גְּדוּלֵי קֶרֶקַע. הַדָּלָה עָלֶיהָ גִּפְנִים וְכִיּוֹצָא בְּהֵן עַד שֶׁנֶּעֱשׂוּ סֶכֶךְ פְּסוּלָה שֶׁהָרִי לֹא נֶעְקְרוּ. סֶכֶכָה בְּכָלֵי עֵץ וּבְמַחְצָלוֹת הָעֲשׂוּיֹת לְשִׁכִּיבָה וְכִיּוֹצָא בְּהֵן פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טִמְאָה. וְכֵן אִם סֶכֶכָה בְּשִׁבְרֵי כָּלִים וּבְלִיּוֹתֵיהֶן פְּסוּלָה הוֹאִיל וְהֵיוּ מְקַבְּלִין טִמְאָה שֶׁמָּא יִסְכְּךְ בְּשִׁבְרֵים שֶׁעֲדִין לֹא טְהָרוּ:

**מגיד משנה** **סכך בדבר שאין גדולו מן הארץ וכו'.** כבר נזכר זה למעלה: **ואם עבר וסכך וכו'.** (דף י"ב): אמר רב אשי הני שווי ושווצרי מסככין בהם. ופירש"י ז"ל עשבים הם ולא בני אכילה נינהו אביי אמר בשווי מסככין בשווצרי לא מסככין בהו כיון דסני ריחיה שביק להו ונפיק. ופירש רבינו לא מסככין לכתחלה אבל דיעבד ודאי כשרה וכן כתבו ז"ל. עוד שם אמר רב חנן

בר רבא הני היזמי והיגי מסככינן בהו אביי אמר בהיזמי מסככינן בהיגי לא מסככינן כיון דנתרי שוכייהו שביק להו ונפיק: **וצריך ליהוה שלא יהיו הוצין יוצאין וכו'.** שם (דף ד') היתה גבוהה עשרה והוצין יורדין בתוך עשרה סבר אביי למימר אם חמתן מרובה מצלתן כשרה א"ל רבא האי דירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה וקי"ל כרבא: **סככה במיני מתכות או בעצמות וכו'.** כבר נתבאר זה: **הדלה עליה גפנים וכו'.** משנה שם (דף י"ח): **סככה בכלי עץ ובמחצלאות העשויות לשכיבה וכיוצא בהן וכו'.** שם (דף ט"ז) משנה וברייתא: **וכן אם סככה בשברי כלים וכו'.** שם (דף י"ט) מימרא סככה בבלאי כלים פסולה מאי בלאי כלים מטלניות שאין בהן שלש על שלש דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים ותניא נמי הכי גבי מחצלת:

**כסף משנה** אבל אם עבר וסיכך בדבר הנובל ונושר או בדבר שריחו רע כשרה. הר"ן כתב גבי שווצרי דסני ריחייהו דפסולין אף לדפנות ומשמע אפילו בדיעבד:

**לחם משנה** שמא יסכך בשברים שעדיין לא טהרו. פי' בשברים שיש בהם שלש על שלש שעדיין לא יצאו מידי טומאה:

**א** סככה באַכְלִין פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה. סוֹכֵי תְּאֵנִים וּבְהֵן תְּאֵנִים. פְּרָכִילֵי עֲנָבִים וּבְהֵם עֲנָבִים. מְכַבְּדוֹת וּבְהֵם תְּמָרִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהֵן. רוֹאִין אִם פְּסֻלַּת מְרַבָּה עַל הָאֲכָלִין מְסַכְּכִין בְּהֵן וְאִם לֹא אִין מְסַכְּכִין בְּהֵן. סִכְךָ [ג] בִּירְקוֹת שְׂאֵם יִבְשׁוּ יִבְלוּ וְלֹא יִשְׁאַר בְּהֵן מִמֶּשׁ אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן עֲתָה לַחִים הֵרִי מְקוֹמָן נְחָשָׁב כְּאֵלוֹ הוּא אֲוִיר וְכֵאלוֹ אֵינָם:

**מגיד משנה** סככה באוכלין פסולה וכו'. שם (דף י"ג): סוגיא וברייתא סוכי תאנים ובהן תאנים פרכילי ענבים ובהן ענבים קשים ובהן שבלים מכבדות ובהן תמרים אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה ואם לאו פסולה אחרים אומרים עד שיהיו קשין מרובין על האוכלין ועל הידות וקי"ל כתי"ק: **סיכך בירקות שאם ייבשו וכו'.** שם מימרא פוסלין משום אויר מ"ט כיון דכי יבשי פרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמו. וירקות אלו אפילו אינן מקבלין טומאה שאין מיוחדין למאכל אדם הדין הזה הוא בהן:

**כסף משנה** סיכך בירקות וכו'. ואם תאמר הרי כתב בראש פרק זה דבדבר הנובל כשר בדיעבד. וי"ל דהתם היינו בדבר שדרכו ליבול קצת עליו אבל מכל

מקום אפילו אחר נפילת עליו צלתו מרובה מחמתו ולכתחלה לא דילמא מתוך נשירת העלין שביק לה ונפיק וזהו מה שאמרו בפרק קמא דסוכה (דף י"ג) בהיגי לא מסככין דכיון דנתרי טרפייהו שביק לה ונפיק. **ומה שכתב סיכך בירקות וכו'.** היינו בדבר שאחר שיבולו או ייבשו עליו ישאר חמתו מרובה מצלתו :

**לחם משנה** **סיככה באוכלים פסולה מפני שהם מקבלים טומאה.** הא דלא מייתי דרב מנשיא בר אדא דדוקא קצרן מתחלה לסכך אבל קצרן לאוכל צריך מעשה לבטל. דרבינו נראה דפסק כמ"ד (דף י"ד) בססן ממש וכדכתב בפירוש המשנה וכמבואר בבית יוסף בסימן תרכ"ט. ועוד ראה דפסק כמ"ד כן בפרק ה' מהל' טומאת אוכלין לא הזכיר אלא בססן לבד ואי אמרת דפסק כמ"ד בססן ממש ניחא דלא פירש דהפשט הוא ממש אבל אי מפרש התיר אגודן אמאי לא פירש כן אלא ודאי פסק כמ"ד ממש והטעם שלא ביאר לפי שסמך על מה שכתב שם וכדכתב הרב בית יוסף. דכתב שם הרב ב"י ואין לומר דטעמיה משום דסבר דהלכה כרבי אבא דפליג עליה ואמר דבוצר לגת הוא דאין לו ידות כו' והוא דאמר כאחרים וכו'. ויש לתמוה עליו דאיך אפשר לומר כן דא"כ היה לו לרבינו לפסוק כאחרים והוא לא הביא כאן אלא דברי ת"ק. ואולי יש ליישב דברי הרב הנזכר דהכי קאמר ואין לומר דפסק כרבי אבא ואחרים ומאי דקאמר פסולת מרובה על האוכל רוצה לומר היד והאוכל ולא ביאר מפני שסמך על מ"ש בהלכות טומאת אוכלין ידות האוכלים כאוכלין דזה אי אפשר וכו'. ודומה לזה כתב הרב בסוף דבריו דאם קצרן לאכול אע"פ שנמלך לסכוך הוא בכלל אוכל :

**ד** **סככה בפשתי העץ שלא דק אותן ולא נפצן כשרה שעדין** עץ הוא. **ואם דק ונפץ אותן אין מסככין בו מפני שנשתנית צורתו וכאלו אינן מגדולי קרקע. מסככין בחבלים של סיב ושל חלף וכיוצא בהן שגרי צורתן עומד ואין החבלים פלים :**

**ההראב"ד** **סיככה בפשתי העץ וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל טעם אחר יש לנו בזה מפני שאניצי פשתן ראויים ליתן אותה בכרים וכסתות והרי הן מקבלין טומאה ע"י דבר אחר ולא פחיתי מבלאי כלים עכ"ל :

**מגיד משנה** **סככה בפשתי העץ וכו'.** שם (דף י"ב:) אמר רב סככה באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשרה. ובהלכות פי' הוצני כתנא דלא דייק ולא נפיץ דעדין עץ הוא ע"כ. וכתב רבינו שהטעם שבאניצי פשתן פסולה הוא מפני שנשתנית צורתו וכן ראיתי לקצת מפרשים ז"ל והוצרכו לטעם זה מפני

שהפשתן אינו מקבל טומאה אפילו כשהוא מנופץ וזה ברור וכן מוכח בבמה מדליקין (שבת כ"ז:). ובהשגות א"א טעם אחר וכו'. ואני אומר שטעם רבינו מחוור מטעמו דודאי גרעי מבלאי כלים שנשארו מדבר שהיה מקבל טומאה מתחלה ואלו לא באו לכלל טומאה מעולם ולפי טעמו סככה בחיצין זכרים למה כשרה והלא ראוי להנתן בברזל ויעשו חצים (נקבות) ויקבלו טומאה אלא ודאי טעם רבינו עיקר: **ומסככין בחבלים של וכו'.** בירושלמי סככה בחבלים אית תנא תני כשרה ואית תנא תני פסולה מ"ד פסולה בחבלים של פשתן ומ"ד כשרה בחבלים של סיב ע"כ. ופירוש חבלים אינן מקבלין טומאה לפי שאינן כלים וכמ"ש רבינו ושל פשתן מפני שאין צורתו עומדת פסולה. וגם זה סעד לטעם שכתב רבינו למעלה:

**לחם משנה סיככה בפשתי העץ וכו'.** פ"ק דסוכה (דף י"ב:). אמרי' סיככה באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשרה והושני פשתן איני יודע מהו נהושני עצמן איני יודע מהו] נפשך אי דייק ולא נפיץ הושני קרי ליה אבל תרי ולא דייק הוצני קרי ליה או דילמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי ליה ע"כ. ובדין תרי ולא דייק אזלינן לקולא כמ"ש הר"ן שהוא דבר מדרבנן ואזלינן לקולא ועוד דספק ספקא הוא ספק אם הושני דר' יוחנן הוי תרי ולא דייק ואפילו הוי תרי ולא דייק מ"מ ר' יוחנן עצמו מסופק בדבר מפני כן כתב שלא דק ולא נפצן כשרה אע"ג דתרי דהיינו שנשרה במשרה קודם לכן אבל בדייק ולא נפיץ יש תימה גדול בדברי רבינו דנראה דפליג מדידיה אדידיה שבתחלה כתב לא דק ולא נפץ כשרה משמע הא דק ולא נפץ פסולה ואחר כן כתב אם דק ונפץ פסולה משמע דהא דק ולא נפץ כשרה ודבר תימה הוא זה דמאי דעתיה לפסוק בדייק ולא נפיץ אי דעתיה לפסוק לקולא כיון דר' יוחנן מספק בדבר וספקא דרבנן לקולא א"כ היה לו לומר סככה בפשתן העץ שלא נפצן כשרה ואם דעתו לפסוק לחומרא הוה ליה למימר ואם דק אותן אין מסככין בו וצ"ע. כתב ה"ה ז"ל ולפי טעמו סיככה בחצים זכרים למה כשרה והלא ראוי להנתן בברזל וכו'. נראה מלשונו שהוא סובר דמה שאמר סיככה בחצין זכרים כשרה ר"ל קודם ששימו עליהם הברזל ומפני כן הקשה הראב"ד ז"ל דניחוש שמא יתן עליהם הברזל וככתוב בהגהות אלפסי ז"ל בשם ריא"ז דאחר שנתן הברזל אפילו זכרים פסולים מחמת שימת הברזל:

**ה** סַכְכָּה בְּחַצִּים בְּזָכָרִים כְּשֶׁרָה בְּנִקְבוֹת פְּסוּלָה אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַתְמַלְאוֹת בְּבִרְזֵל בֵּית קַבּוּל הוּא וּמְקַבֵּל טֹמְאָה כָּכֵל כְּלֵי קַבּוּל:

**מגיד משנה** סככה בחיצין וכו'. מימרא שם (דף י"ב:) קרוב ללשון רבינו. ופירש"י ז"ל זכרים אותן שמחודדין בראשן ונותנין אותן בתוך הברזל והם פשוטי כלי עץ ונקבות שחקק בראשו של עץ ובאותו חקק נותנין הברזל:

**לחם משנה** אע"פ שהוא עשוי להתמלאות בברזל וכו'. פירש"י ז"ל מלוי עולם שלא להתרוקן עוד ע"כ:

**1 \*** מְחַצֵּלֶת קָנִים אוּ מְחַצֵּלֶת גָּמִי אוּ חֶלֶף. קִטְנָה סִתְמָה [ג] לְשֹׁכֵיבָה לְפִיכָךְ אֵין מְסַכְכִין בָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה אוֹתָהּ לְסַכּוֹךְ. גְּדוּלָה סִתְמָה [ד] לְסַכּוֹךְ לְפִיכָךְ מְסַכְכִין בָּהּ אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה אוֹתָהּ לְשֹׁכֵיבָה. וְאִם יֵשׁ לָהּ קִיר אֶפְלוּ גְּדוּלָה אֵין מְסַכְכִין בָּהּ שְׁהָרִי הִיא כְּכֹלִי קַבּוּל. וְאֶפְלוּ נִטְלַת הַקִּיר שְׁלָהּ אֵין מְסַכְכִין בָּהּ מִפְּנֵי שְׁהִיא כְּשֹׁבְרֵי כְּלִים :

**ההראב"ד** מחצלת של קנים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל והברייתא חלקה בשל קנים ושל חלף שאפילו בקטנה אם גדולה היא כעין עבותות מסככין בה מפני שהיא קשה ואינה ראויה לשכיבה אבל כשהיא אריגה אחת אין מסככין בה שראויה לשכיבה אבל כל גדולה סתמא לסיכוך ואפילו ארוגה עכ"ל:

**מגיד משנה** מחצלת של קנים או מחצלת גמי וכו'. רבינו השוה דין המחצלאות וזו היא שטתו. שנינו במשנה (דף י"ט:) מחצלת קנים גדולה עשאה לשכיבה וכו' רבי אליעזר אומר וכו'. ואסיקנא בגמרא קטנה כולי עלמא לא פליגי דסתם קטנה לשכיבה כי פליגי בגדולה תנא קמא סבר סתם גדולה לסכוך ובהלכות וקי"ל כת"ק. עוד בגמ' (שם כ') ת"ר מחצלת של שיפה ושל גמי גדולה מסככין בה קטנה אין מסככין בה של קנים ושל חלף גדולה מסככין ארוגה אין מסככין בה ר' ישמעאל בר"י אומר משום אביו זו וזו מסככין בה וכן היה ר' דוסא אומר כדבריו. וזה פירושם לדעת רבינו דכולה ברייתא בסתמא שלא עשאה בפירוש לא לסכוך ולא לשכיבה ואתיא כת"ק דמתניתין וכי קתני בשל קנים ושל חלף גדולה מסככין בה פירושם גדולת השטח והשיעור ארוגה אין מסככין ר"ל אע"פ שהיא גדולה אם ארוגה היא אין מסככין בה ואהא פליגי רבי ישמעאל ורבי דוסא דאמרי זו וזו מסככין בה כלומר גדולה בין ארוגה בין שאינה ארוגה מסככין וקי"ל כותייהו כי היכי דתיקום מתניי כפשטה דלא מפלגא במחצלת של קנים אלא בגודל וקוטן ולא באריגה וזה דעת ההלכות. ובהשגות א"א והברייתא חלקה בשל קנים ושל חלף שאפילו בקטנה אם גדולה היא כעין עבותות מסככין בה מפני שהיא קשה



ואינה ראויה לשכיבה אבל כשהיא אריגה אחת אין מסככין בה שראויה היא לשכיבה אבל כל גדולה שתמא היא לסכוך ואפילו ארוגה עכ"ל. ושטתו היא שהוא גורס גדולה מלשון גדיל ודברי ת"ק הם בדוקא בקטנה ור' ישמעאל ור' דוסא אפילו בקטנה וארוגה סברי דמסככין ולא ק"ל כותייהו אלא כת"ק ומשנתנו דמפלגא בין גדולה לקטנה בארוגה היא דאי בגדולה אפילו קטנה כשרה ולפי שטתו אין משנתנו כפשטה בכל גוונא: **ואם יש לה קיר וכו'.** ברייתא שם (דף כ'): **ואם יש לה קיר אין מסככין בה ובהלכות ואע"ג דשקיל לגרופא אין מסככין בהן מידי דהוה אבילות של כלים שאין מסככין בהן, ע"כ:**

**לחם משנה מחצלת קנים או מחצלת גמי [או חלף] קטנה וכו'.** נראה דרבינו גורס (דף כ') גדולה ומפרש להו גדולה מסככין בה ארוגה אין מסככין בה, כלומר אע"פ שגדולה מסככין בה כשהיא ארוגה אין מסככין בה ולהראב"ד ז"ל הגירסא היא גדולה מסככין בה ארוגה אין מסככין בה ואיירי בקטנה כמו שמבואר בדברי ה"ה ז"ל. ויש תימה על ה"ה ז"ל אמאי לא קאמר דגירסת רבינו כגירסת הראב"ד ז"ל וכל שאר המפרשים גדולה מסככין בה דאיירי בגדולה דוקא כי היכי דלהראב"ד ז"ל איירי בקטנה דוקא וקיי"ל כר' יוסי דמשמע דאין חילוק בגדולה כלל ובכי הא אתי שפיר דאין צורך לדחוק במה שנדחק הוא ז"ל לפי גרסתו דפירש גדולה מסככין בה וכו'. וי"ל דמשמע דאי גריס אכולה מסככין וכו' דע"כ קאי אקטנה דבקטנה קאי וסליק קודם במה שאמר קטנה אין מסככין בה וא"כ נראה דעל דא קאי מאי דקאמר גדולה מסככין בה וכו': **מחצלת גמי או חלף קטנה שתמה לשכיבה לפיכך אין מסככין בה וכו'.** כאן השוה רבינו קנים וגמי וחלף ובודאי שכלן מקבלין טומאה דאי לא כן אמאי אין מסככין בהם. וקשה דבהלכות כלים פרק כ"ה כתב רבינו מחצלת הקש מתטמאה במדרס ושל קנים ושל חלף טהורים מפני שאינה ראויה למדרס ושאר המחצלאות אם עשאה לשכיבה מקבלת טומאה עשאה לסיכוך טהורה עשאה סתם גדולה שתמה לסיכוך קטנה שתמה לשכיבה ע"כ. משמע דשל חלף טהורים לגמרי והא לאו מילתא היא כלל דמאי דקאמר התם טהורים היינו ממדרס אבל טומאת מת מיטמאין דבכלל כלי עץ הם וכדכתב רבינו בפרק א' מהל' כלים כל הכלים העשויים מן הגומא ומן הערבה ומן הקנים וכו' ומן החלף כגון הכפיפות והטרסקלין והמחצלות והמפצות וכו' וא"כ נראה דמיטמאין בטומאה ולכך אינם ראויים לסיכוך ומאי דכתב בהל' כלים פ' כ"ה הוא דאינם מיטמאין במדרס משום דליטמא במדרס צריך כלי המיוחד לשכיבה וזה אינו מיוחד לשכיבה. וא"ת אכתי אמאי אינה מיטמאה מדרס הא אמרינן כאן דקטנה שתמה לשכיבה וכל דבר שסתמו לשכיבה מיטמא מדרס וכמ"ש בפכ"ז שלשה מפצין הם העשוי לשיבה טמא מדרס. וי"ל דודאי קטנה מי שעשה אותה אינה עושה אותה אלא לשכיבה אבל בטלה דעתו של מי שעושה אותה קטנה דאין דרך לעשותה

קטנה לשכיבה אלא גדולה לסיכוך ואעי"פ שזה עשאה לשכיבה אינה מיטמאה מדרס כדאמרינן בגמרא בשלהי פ"ק דסוכה (דף כ'): דר' דוסא ורבנן פליגי על שאר מקומות ואעי"ג דמקרי יתיב סברי רבנן דהם טהורות מפני שאין דרך לעשותה לשכיבה:

**נְסָרִים שְׂאִין בְּרַחְבּוֹ אַרְבָּעָה** [ה] טַפְחִים מְסַכְכִין [ו] בְּהֵן אָף עַל פִּי שְׂהֵן מְשֻׁפִּין. וְאִם יֵשׁ בְּרַחְבּוֹ אַרְבָּעָה אִין מְסַכְכִין בְּהֵן וְאָף עַל פִּי שְׂאִינָם מְשֻׁפִּין גְּזָרָה שְׁמָא יֵשֵׁב תַּחַת הַתְּקָרָה וַיִּדְמָה שֶׁהִיא כְּסִכָּה. נָתַן עָלֶיהָ נֶסֶר אֶחָד שְׂיֵשׁ בְּרַחְבּוֹ אַרְבָּעָה טַפְחִים כְּשָׂרָה וְאִין יִשְׁנִין תַּחְתָּיו וְהִישָׁן תַּחְתָּיו לֹא יֵצֵא יָדֵי חוּבְתּוֹ. הֵיוּ נֶסְרֵין שְׂיֵשׁ בְּרַחְבּוֹ אַרְבָּעָה וְאִין בְּעַבְיָן אַרְבָּעָה וְהִפְכוּ בְּצַדֶיהֶן שְׂאִין בְּהֵן אַרְבָּעָה וְסַכְךָ בְּהֵן הָרִי זֶה [ז] פְּסוּלָה. שְׂהָרִי הַנֶּסֶר פְּסוּל בֵּין שְׂסַכְךָ בְּרַחְבּוֹ בֵּין שְׂסַכְךָ בְּעַבְיָן:

**מגיד משנה נסרים שאין ברחבן ארבעה טפחים וכו'.** משנה שם (דף י"ד) מסככין בנסרים דברי ר' יהודה ר' מאיר אוסר ובגמרא שתי אוקמיתות וקיי"ל כרב פפא וכשמואל דבנסרים שיש בהן ארבעה טפחים דברי הכל אין מסככין משום גזרת תקרה פחות משלשה מסככין דקנים בעלמא נינהו כי פליגי מגי ועד ד' וקיימא לן כר"י כן פסקו הגאונים ובהלכות ומשופין שהזכיר רבינו מבואר שם בגמרא: **נתן עליה נסר וכו'.** במשנה ובגמרא שם כלשון רבינו ופ"י הסוכה כשרה כשהנסר הזה הוא מן הצד שנשאר לסכך הכשר ג' דפנות אבל באמצע הרי הוא מפסיק בין הדפנות ואין הסוכה כשרה כמו שיתבאר בפרק זה שסכך פסול פוסל באמצע בד' טפחים: **היו נסרים שיש ברחבן וכו'.** שם (י"ד:) הפכן על צידיהן פ"י הני נסרים שיש בהם ד' רב הונא אמר פסולה ופליגי עליה ואסיקנא דפסולה דהוה להו הני נסרים כשפודין של מתכת ומבואר בהלכות:

**כסף משנה נתן עליה נסר וכו'.** כתב הרב המגיד וה"מ שנתנו מן הצד אבל באמצעה הא אמרינן דפוסל בד' טפחים. ול"נ דאפשר נמי כגון שנתנו באמצע לרוחב הסוכה ונשאר ממנו עד דופן אמצעי שיעור סוכה והנסר אינו מבריח מן הקצה אל הקצה ואשמעינן שאותו צד שאצל הפתח אעי"פ שהנסר מפסיק נדון כפסול היוצא מן הסוכה:

**ח** תקרה שאין עליה מעזיבה שהיא הטיט והאבנים אלא נסרין תקועין בלבד הרי זו פסולה שהרי לא נעשו לשם סכה אלא לשם בית. לפיכך אם פקפק הנסרים והניד המסמרים לשם סכה הרי זו כשרה. ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר ארבעה טפחים. וכן אם נטל אחד <sup>[ח]</sup> מבינתים והניח במקומו סך פשר לשם סכה הרי זו כשרה:

**מגיד משנה** תקרה שאין עליה מעזיבה וכו'. שם (דף ט"ו) משנה תקרה שאין עליה מעזיבה רבי יהודה אומר בית שמאי אומרים וכו' ובית הלל אומרים מפקפק או נוטל אחת מבינתים ר' מאיר אומר נוטל אחת מבינתים אבל לא יפקפק. ופסקו בהלכות כב"ה ואלבא דר' יהודה וכן עיקר. ופירש רבינו תקרה זו היא מנסרים שאין בהן ארבעה והוא הנכון:

**כסף משנה** תקרה שאין עליה מעזיבה וכו'. פי' דיש כאן משום גזירת תקרה ומשום תעשה ולא מן העשוי ובמפקפק או נוטל אחת מבינתים כי היכי דמפיק ליה בהכי מן תעשה ולא מן העשוי מפיק ליה נמי מגזירת תקרה ושיטת רבינו כשיטת הרי"ף שכתב הר"ן פ"ק דסוכה:

**לחם משנה** תקרה שאין עליה מעזיבה וכו' הרי זה פסולה. כתב ה"ה ופירש רבינו תקרה זו היא מנסרים שאין בהם ארבעה והוא הנכון וכו'. פירוש דברי הגמרא בפ"ק דסוכה (דף ט"ו) במאי דקאמר בביטולי תקרה קא מיפלגי הוא כמ"ש הר"ן ז"ל לדעת הרי"ף הביאו הרב מוהרי"ק ז"ל בסי' תרל"ב וכתב שבשיטה זו עולין יפה דברי הרמב"ם:

**ט** סכה שנעשית כהלכתה מכל מקום כשרה אף על פי שלא נעשית לשם מצוה. והוא שתהיה עשויה <sup>[ט]</sup> לצל כגון ספת <sup>[ז]</sup> עכו"ם וספת בהמה וכל <sup>[כ]</sup> פיוצא בהן. אבל סכה שנעשית מאליה פסולה לפי שלא נעשית לצל. וכן החוטט בגדיש ועשהו סכה אינה סכה שהרי לא עמר גדיש זה לצל. לפיכך אם <sup>[טז]</sup> עשה בתחלה חלל טפח במשך שבעה לשם סכה וחטט בה אחרי כן והשלימה לעשרה כשרה שהרי נעשה סך <sup>[מ]</sup> שלה לצל:



**לחם משנה** ואין חבילה פחותה מעשרים וחמשה בדים וכו'. וא"ת לפי דברי רבינו שסובר דאגד שלשה טפחים שמיה אגד לא נאמר לענין סוכה אם כן היכי אמר בגמרא (דף י"ג) גבי אפקותא דדיקלא אגד בחד לא שמיה אגד דמשמע דאם היו שנים היה אגד בשלמא לשאר המפרשים ניחא דכן הוא אליבא דרבנן דבשנים הוי אגד אלא לרבינו מאי איכא למימר. ונראה דה"ק אע"פ שהם כ"ה בדים מ"מ כיון ששרשם הוא אחד אגד בחד לא שמיה אגד כלומר למעוטי אם היו נפרדים גם בשרשים שהיו כ"ה נפרדים שהיה שמו אגד. א"נ ה"ק כיון שאלו הכ"ה הם לבדם והם שרש אחד לא שמיה אגד אבל אם היה אוגד אחד באלו היה שמו אגד וכדכתב הרא"ש ז"ל דכי אגד אחד באלו הכ"ה שמיה אגד :

**יא** חבילות <sup>[ט]</sup> קטנות שאגדו אותן למנן מסככין בהן. וכן החותך ראש הדקל והתריות אגדות בו <sup>[ס]</sup> מסככין בו שאגד בידי שמים אינו בחבילה. ואפלו קשר ראשי התריות כלן מצד האחד שנמצאו בחבילה אחת אחד משני ראשים בידי שמים ואחד בידי אדם מסככין בה שהאוגד עץ אחד אינו חבילה וזו כעץ אחד היא שהרי אגודה בידי שמים. וכן כל אגד שאינו עשוי לטלטלו אינו אגד :

**מגיד משנה** חבילות קטנות שאגדו אותן למנין וכו'. שם (דף י"ג): דרש מרימר הני אסורייתא דסורא מסככין בהו ואע"ג דאגידי למנינא הוא דאגידי: וכן החותך ראש דקל וכו'. שם (דף י"ג) אמר רב האי אפקותא דדיקלא מסככין בהו ואע"ג דאגידי אגד בידי שמים לא שמיה אגד ואע"ג דהדר אגיד להו אגד בחד לא שמיה אגד: וכן כל אגד שאינו עשוי וכו'. שם (דף י"ג): כלשון רבינו, ופי' שאינו עשוי לטלטלו על ידי אותו אגד :

**כסף משנה** חבילות קטנות שאגדו אותם למנין. ק"ל למה כתב קטנות דאי פחות מכ"ה אפי' לא היו אגודים למנין אלא לשם אגד מסככין בהם :

**יב** העושה ספתו תחת האילן כאלו עשאה בתוך הבית. הדלה עליה עלי האילנות ובידיהן <sup>[טז]</sup> וספך על גבן ואחר כך קצצן. אם היתה הסכוכה הרבה מהן כשרה. ואם לא היתה הסכוכה שהיתה

## מִתְחַלְתּוֹ כְּשֶׁר הִרְבֵּה מֵהֶן צָרִיךְ לְנַעֲנֵעַ אוֹתוֹ אַחַר קְצִיצָתוֹ כְּדֵי שְׁתִּהְיֶה עֲשׂוּיָה לְשֵׁם סִכָּה :

**מגיד משנה העושה סוכתו תחת האילן וכו'.** שם (דף ט'): משנה כלשונה העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית ובגמרא אמר רבא לא שנו אלא באילן שצלתו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מצלתו כשרה. והקשו וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ותירצו אמר רב פפא בשחבטן. והקשו אי בשחבטן תנינא הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסכך על גבן פסולה ואם היה הסכך הרבה מהן או שקצצן כשרה היכי דמי אילימא בשלא חבטן הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר אלא לאו בשחבטן. ותירצו אי מהתם הוה אמינא הי"מ דיעבד אבל לכתחלה לא קמ"ל ע"כ בגמרא. ולא נזכרה סוגיא זו בהלכות אלא שעל המשנה דהדלה עליה שהזכרתי כתוב בהלכות אם היה הסכך הרבה מהן אוקימנא בשחבטן דאי לאו הכי הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ופסולה. או שקצצן כשרה וצריך לנענעו כדי שיהא מעשה לשם סוכה ולא אמרינן קציצתן זו היא עשייתן ע"כ. וזה דעת רבינו שהוא מפרש חבטן שהפרידן זה מזה. אבל אם היו מעורבין זה בזה אע"פ שהסכך כשר רבה מצטרפין זה בזה ופסול וזהו הדין שכתב בסמוך ערב דבר שמסככין בו וכו' ואם חבטן שרוצה לומר הפרידן צריך שיהא הסיכוך הכשר הרבה מן הפסול ואם היה כמותו בצמצום פסול וז"ש המשנה או שהיה הסיכוך הרבה מהן ואוקימנא לה בשחבטן וזהו הדין שכתב רבינו סיכך בדבר פסול ודבר כשר וכו' ועוד יתבאר זה למטה וכל זה כשאין בסכך פסול ביחד ג' טפחים כמו שיתבאר לפני דצריך לנענע כמוזכר בהלכות וחידש רבינו שאם היה הסכך כשר רב רבה לא היה צריך קציצה אלא חבטה להפרידן זה מזה כמו שנתבאר תעשה ולא מן העשוי ופשוט הוא. זהו דעת רבינו בדברים אלו. וכן כ הלכה היא נקבל ואע"פ שיש להקשות עליו ממה שאמרו תחתונה כש דתימא נגזור דלמא מצטרף סכך פסול וכו' קמ"ל והכא ליכא עירוב נו ומ"ש רבינו בכאן הוא סוף המשנה או שקצצן כשרה ובגמ' אמרינן ה וקצץ הפסול שאינו צריך לנענע ודבר פשוט הוא שהרי כיון שהסכך ר וכיון שקצצן כל שכן שכשרה ועוד שלא הצריכו נענוע אלא משום תוב בהשגות שרבינו מפרש שחבטן שהפרידן זה מזה ושם כתוב ואם רה ועליונה פסולה וקיימה עליונה למעלה מעשרים אצטריכא ליה מהו כלל מ"מ אנו יש לנו פירוש אחר עכ"ל. וקושיא זו אינה כדאי ומ"מ יש בזה שטה אחרת למפרשים האחרונים ז"ל שהם מפרשים הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר שכל סכך כשר שתחת סכך פסול אע"פ שחמתו של עליון מרובה מצלתו ותחתון צלתו מרובה מחמתו כיון שהעליון מאהיל על התחתון נמצא מקצת התחתון עצמו פסול שאינו עשוי לצל ואותו

עליון הפסול מסכך עליו ומבטלו וכן אם היה פסול למטה וכשר למעלה ותירצו בשחבטן כלומר שערבן יחד מלשון חבוט רמי. וכתב הרמב"ן ז"ל ג' דינין הם, היה סכך אחד פסול וסכך אחד כשר זה למעלה וזה למטה וזו שאמרו והא קא מצטרף ופסול לעולם. אבל נ"ל דכל שאילו ינטל מן הכשר מה שתחת הפסול ועדיין צלתו מרובה כשר ובלבד שלא יהא ד' טפחים במקום אחד כדי שלא יפסל משום סכך פסול חבטן ועשאן סכך אחד כשר ופסול מעורבין אם היה הפסול בעצמו חמתו מרובה מצלתו והכשר צלתו מרובה מחמתו הרי הכשר רבה על הפסול ומבטלו נמצא זה אינו פוסל ואינו מצטרף וזהו דין ב'. עשה סכך אחד בכשר ופסול ולא היו מעורבין יחד אלא זה בפני עצמו וזה בפני עצמו אם היה כשר כפסול כשרה וזהו משנתנו דהמקרה סוכתו בשפודין ומאי דאתמר בה בגמרא עכ"ל. ולמטה אאריך בדין האחרון :

**כסף משנה** העושה סוכתו תחת האילן וכו'. כתב ה"ה שם משנה כלשונה וכו' עד שהפרידן זה מזה. אבל בפירוש המשנה לרבינו נראה שהוא ז"ל מפרש דחבטן היינו שקצצן שכתב אמתניתין דהדלה עליה וכו' אם היה סיכוך הרבה מהן כשרה בתנאי שיקוץ אותם ואם לא קצצן יצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ופסולה, עוד אמר או שקצצן כשרה בתנאי שינענע אותם ואז תהיה כשרה וכן נראה מדברי רבינו גם פה שכתב הדלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסיכך על גבן ואח"כ קצצן אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה ואם לא היה הסיכוך שהיה מתחלתו כשר הרבה מהן צריך לנענע אותם אחר קציצתן כדי שתהא עשויה לשם סוכה ולפי זה מתניתין דהדלה עליה הכי מיפרשא אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה בלא נענוע כלל וכדאוקימנא לה בשחבטן היינו שקצצן ומאי או שקצצן פירוש או שקצצן כמשפט דהיינו קצצן ונענען אע"פ שאין הסיכוך הרבה מהם כשרה דאפילו כל הסיכוך מהם כשרה כיון שקצצן ונענען ומתני' דהעושה סוכתו תחת האילן ודאתמר עלה בגמרא הכי נמי מיפרשא דכל שהאילן חמתו מרובה מצלתו מסתמא הסכך פסול מועט מהכשר הילכך אם חבטן דהיינו שקצצן אע"פ שלא נענעם כשרה וכשהאילן צלתו מרובה מחמתו מסתמא הסכך הפסול רבה על הכשר הילכך אפילו חבטן דהיינו שקצצן פסולה משום תעשה ולא מן העשוי עד שינענענו אע"פ שכשקוצצן הם מתנענעים ונופלים על הסכך לא מהני משום דבעינן נענוע בידים והשתא נתבארו דברי רבינו שכתב עירב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין בו וסיכך בשניהם אע"פ שהכשר יתר על הפסול פסולה בדבר שאין מסככין בו בלא קצצן ודאי מיירי והכי נמי בגמרא על חמתו מרובה מצלתו דמשמע דסכך פסול מועט מן הכשר אקשינן הא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ואיצטריך לאוקמה בשחבטן דהיינו קצצן הא אם לא קצצן פסולה ואפילו שכשר יתר על הפסול :

**לחם משנה** העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית. רבינו מפרש

חבטן שהפרידן ואע"ג דהעושה סוכתו תחת האילן משמע דהם נפרדים מ"מ מקשה גמי' והא קא מצטרף וכו' משום דס"ד דע"כ איירי מתני' במעורבין דאם הם נפרדים מאי למימרא כמו שהקשה בתר הכי. ויש סעד לפירוש רבינו שפירש דחבטן ר"ל הפרידן מההיא דאמרינן בפ"ק (דף ט"ו:) רבא אמר אפילו תימא בשאין מעדיף אם היו נתונים שתי נותנן ערב ערב נותנן שתי וקשה לפירוש הקונטרס כמ"ש שם התוספות דפירוש חבטן ר"ל עירבן א"כ הכא דזה בפני עצמו וזה בפ"ע אמאי יתבטל ולפירוש רבינו דפירש חבטן הפרידן ניחא אלא שקשה לפירושו אמאי לא הוזכר בדברי רבינו כשהאילן צלתו מרובה מחמתו אע"פ שהיה הסכך מרובה וחבטן פסול דהא רבא לא קאמר בגמי' היכא דהסיכוך מרובה וחבטן דכשר אלא בחמתו מרובה מצלתו אבל אם האילן צלתו מרובה מחמתו פסול. וי"ל דרבינו מפרש דמאי דקאמר ל"ש אלא כשהאילן וכו' היינו סיכוך מרובה כלומר כשהאילן צלתו מרובה מחמתו והסוכה היתה חמתה מרובה מצלתה אבל כשהאילן חמתו מרובה מצלתו והסוכה צלתה מרובה מחמתה כשר ולא אכפת לן אלא בסיכוך מרובה ולא שצלתו מרובה מחמתו של אילן ואין נראה כן דעת הטור ז"ל. ודעת הרמב"ן שהזכיר ה"ה ז"ל שוה לדעת הטור ומ"מ דעת רבינו כן הוא וכן דעת ההלכות וז"ש ה"ה ז"ל [לא] נזכרה סוגיא זו בהלכות וכו' כלומר כיון שלא הוזכרה ודאי שהוא מפרש כפירוש רבינו בענין צלתו מרובה מחמתו כדכתיבנא. וע"ק בדברי ה"ה ז"ל לדעת רבינו תלתא משניות ל"ל חדא ההיא כאילו עשאה בתוך הבית דדייקינן מינה כבית וחדא ההיא דהדלה עליה וחדא ההיא דשפודין דלכ"ע בין למ"ד פרוץ כעומד מותר בין למ"ד אסור בעינן מעדיף כדכתב ה"ה ז"ל. בשלמא העושה סוכתו תחת האילן והדלה עליה את הגפן צריכי חד לבדיעבד וחד לכתחילה אלא הך דהמקרה סוכתו בשפודין למה. וי"ל דאצטריך לאשמועינן חידושא דבארוכות המטה דאמרו שם בגמרא (דף ט"ו:) לימא מסייע ליה לר' אמי בר טביומי דאמר ר' אמי בר טביומי סיככה וכו'. ולפי האמת דקי"ל כר' אמי [דתנא] מסייע [ליה] ואפשר דליתא לדר' אמי בארוכה ושתי כרעים וכו' חידושא הוא וע"כ צ"ל אפילו להרמב"ן למ"ד פרוץ כעומד אמר דמוקי מתני' במעדיף למה לי הך לימא הנהו דלעיל ואע"פ שהוא מעורב עם הסכך מרובה כשר כל שכן הך בפני עצמו דכשר היכא דמעדיף. וא"ת לדעת רבינו לימא הך ולישתוק מחד דלעיל דחד אצטריך לכתחלה וכ"ת זו אף זו קתני הא ליתא דהא בגמרא פריך דלשתוק מההיא דכאילו עשאה בתוך הבית ואנא ידענא לה מהאי דהדלה דהיא אחרונה. וי"ל דההיא דאם היה הסכך מרובה אצטריך לאשמועינן דדוקא היכא דהסיכוך מרובה מותר אבל פרוץ כעומד אסור וההיא דמקרה הוא במעדיף ולדידן דקי"ל פרוץ כעומד מותר נראה דאיצטריך דהיכא דקצצן וחבטן אע"פ שאין הסיכוך מרובה כשר ולז"א



אם היה הסכך מרובה או שקצצן ר"ל קצצן וחבטן בלא סכך מרובה. וכתב ה"ה ז"ל ואם היה כמותו בצמצום פסול וז"ש המשנה או שהיה הסיכוך הרבה מהם וכו'. קשה דא"כ מאי פריך בפ"ק בגמרא על מתניי (דף ט"ו) דהמקרה למ"ד פרוץ כעומד אסור מההיא מתניתין דאמרה אם יש ריוח ביניהם כמותן כשרה אפילו למ"ד מותר תקשי ממתניי אמתניתין דהכא אמרה מתניי דאם היה הסיכוך הרבה מהם כשרה משמע דבצמצום פסול כמ"ש ה"ה ז"ל כאן. וי"ל דהוה מצי למימר ולטעמיך כמ"ש ה"ה ז"ל למטה גבי סיכך בדבר פסול וכו'. עוד כתב ה"ה ז"ל מ"ש רבינו בכאן הוא סוף המשנה או שקצצן כשרה וכו' קשה לדברי רבינו דאם היה הסיכוך הרבה וקצצן סגי אע"ג דלא חבטן היכי מייתי ראייה בגמ' דלא גזרינן היכא דחבטן אטו היכא דלא חבטן דאם לא חבטן הא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ודילמא לא איירי בחבטן אלא בקצצן וסגי. ומ"ש אח"כ או שקצצן ר"ל או שקצצן ונענען אפילו שלא היה הסיכוך דבר כשר וכן פירש רבינו בפירוש המשנה. ונראה ודאי דה"ה סובר דפירוש זה הוא דחוק מפני שהחילוק שבין החלוקה של או שקצצן לקודמת הנענוע לא הוזכר בברייתא וזה דחוק. אבל כדאמרינן דאם היה הסיכוך וכו' איירי בחבטן החילוק שבין החלוקה זו לאחרת הוא הקציצה שהוזכרה ואפילו לפי מה שפירש רבינו בפירוש המשנה י"ל דמ"מ מייתי ראייה שפיר דכי היכי דלא גזרינן קצצן אטו לא קצצן הכי נמי לא גזרינן חבטן אטו לא חבטן. עוד כתב ה"ה ז"ל וקושיא זו אינה כדאי וכו' כוונתו דפירוש הגמרא הוא לתרץ כאן כמו שתירץ למעלה מהו נגזור חבטן אטו לא חבטן וה"ק מהו דתימא נגזור דילמא אתי לערובי ואתי להצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר קמ"ל. ומ"מ קשה דהך כבר הודיענו במשנה דלא גזרינן חבטן אטו לא חבטן וכן מתניתין דהדלה את הגפן הודיענו דאפילו לכתחלה לא גזרינן. וי"ל דהכא הוה ס"ד למיגזר טפי משום דהוי סכך מתחת לסכך ואתי לערובי השני סככין אבל כשהאחד סכך והאחד אילן דהם מחולקים ליכא למיגזר כרבינו דילמא אתי לערובי. עוד כתב ה"ה ז"ל וכתב הרמב"ן ג' דינין הם היה סכך אחד פסול וסכך אחד כשר זה למעלה וזה למטה וכו' מ"ש בגמרא אילימא כשלא חבטן וכו' כלומר כיון שהדלה את הגפן והסיכוך הוא למעלה א"כ אמאי כשר חבטן ועשאן סכך אחד פסול ואחד כשר וכו'. לדעתו ז"ל מ"ש (מ"מ) בגמרא ואם היה סיכוך הרבה מהם ר"ל שהפסול חממ"צ אבל אם הפסול צלתו מרובה מחמתו אפילו הכשר צלתו מרובה פסול:

**יג** ערב דָּבָר שְׁמִסְכָּכִין בוּ בְּדָבָר שְׂאִין מְסַכָּכִין בוּ וְסַכָּךְ  
בְּשִׁנְיָהֶם אֵף עַל פִּי שְׁהַכְּשֵׁר יִתֵּר עַל הַפְּסוּל פְּסוּלָה. סַכָּךְ בְּזָה

לְעַצְמוֹ וּבְזֶה לְעַצְמוֹ זֶה בְּצַד זֶה. אִם יֵשׁ בְּסִכְךָ פְּסוּל שְׁלֹשָׁה  
טְפָחִים בְּמָקוֹם אֶחָד בֵּין בְּאֲמֻצֵּעַ בֵּין מִן הַצַּד הָרִיזוּ פְּסוּלָה :

**יד** בְּמָה דְבָרִים אַמּוּרִים בְּסִכָּה קִטְנָה אָבֵל בְּסִכָּה גְדוּלָה סִכְךָ  
פְּסוּל בְּאֲמֻצֵּעַ פּוּסְלָה בְּאַרְבָּעָה [צ] טְפָחִים. פְּחוֹת מִכֵּן כְּשֶׁרָה. וּמִן  
הַצַּד פּוּסֵל בְּאַרְבַּע אַמּוֹת וּפְחוֹת מִכֵּן כְּשֶׁרָה. כִּיצַד. בֵּית שְׁנִפְחַת  
בְּאֲמֻצֵּעוֹ וְסִכְךָ עַל מְקוֹם הַפְּחָת. וְכֵן \* חָצֵר הַמְּקַפֶּת אַכְסַדְרָה  
שְׁסַפְךָ עָלֶיהָ. וְכֵן סִכָּה גְדוּלָה שֶׁהַקִּיפּוּהָ בְּדָבָר שְׂאִין מְסַכְכִין בּוֹ  
בְּצַד הַדְּפָנוֹת מְלַמְעָלָה. אִם יֵשׁ מְשֻׁפֶּת הַסִּכְךָ הַפְּשֵׁר וְלִפְתָּל  
אַרְבַּע אַמּוֹת פְּסוּלָה. פְּחוֹת מִכֵּן רוֹאִין כְּאֵלוֹ הַפְּתָל נֶעְקַם  
וַיִּחְשָׁב זֶה הַסִּכְךָ הַפְּסוּל מִגּוּף הַפְּתָל וּכְשֶׁרָה. וְדָבָר זֶה הִלְכָה  
לְמִשָּׁה מְסִינִי :

**ההראב"ד** חצר המוקפת אכסדרה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל נ"ל חסר בכאן  
סכך פסול באמצע פוסל בדי מן הצד פוסל בדי אמות במה דברים אמורים  
בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד פוסל בגי ואיזו היא  
סוכה קטנה וכו' עכ"ל:

**מגיד משנה** (יג-יד) עירב דבר שמסככין בו וכו'. כבר הזכרתי זה בסמוך:  
סכך בזה לעצמו ובזה לעצמו וכו'. משנה (דף י"ז) בית שנפחת וסכך על גביו  
אם יש בין כותל לסכך ד' אמות פסולה וכן חצר המוקפת אכסדרה וסוכה  
גדולה שהקיפּוּהָ בְּדָבָר שְׂאִין מְסַכְכִין בּוֹ אִם יֵשׁ תַּחְתּוֹ ד' אַמּוֹת פְּסוּלָה.  
ובגמרא (דף י"ז): נחלקו רב ושמואל שמואל אמר סכך פסול באמצע פוסל  
בארבעה מן הצד פסול בדי אמות ורב אמר בין באמצע בין מן הצד בדי אמות.  
ובהלכות והלכתא בהא כשמואל דהא רבנן דבי רב כותיה סבירא להו וה"מ  
בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד ג' טפחים ע"כ. ויש  
בקצת ספרי רבינו חסרון וטעות סופר בכאן ומבואר בקצתן בדקדוק וממה  
שכתבתי יובן האמת:

**כסף משנה** כיצד בית שנפחת וכו' וכן חצר המוקף וכו' וכן סוכה גדולה וכו'.  
הכל משנה פ"ק דסוכה (דף י"ז) ואמרו שם צריכה דאי אשמעינן בית שנפחת  
דמחיצות לבית עבידן אבל חצר המוקפת אכסדרה דמחיצות לאו לאכסדרה  
עבידן אימא לא צריכא ואי אשמעינן הני תרתני משום דסככין סכך כשר הוא

כלומר ממין סכך כשר ופסולן משום העשוי אבל סוכה גדולה דסככה סכך פסול הוא אימא לא צריכא:

**טו** וְאִי זֹה הִיא סִכָּה קִטְנָה כָּל שְׂאִין בָּהּ אֶלָּא שְׁבַעַה טְפָחִים עַל שְׁבַעַה טְפָחִים. וּגְדוּלָּהּ כָּל שְׂשִׁשָּׁאָר בָּהּ יִתֵּר עַל סִכָּךְ הַפְּסוּל שְׁבַעַה טְפָחִים עַל שְׁבַעַה טְפָחִים סִכָּךְ כָּשֵׁר:

**כסף משנה** ואי זו היא סוכה קטנה וכו' וגדולה כל שישאר בה יתר על הסכך הפסול ז' על ז' סכך כשר. יש להסתפק בלשון זה אי ס"ל דז' טפחים על ז' טפחים מצטרפין כלומר שאם סכך פסול מתחיל מהדופן שמהצד ואינו מגיע עד הדופן האחר ואם נצרף סכך שאצל דופן האמצעית וסכך שאצל הפתח על ידי הצד שאין מגיע לו סכך פסול יש בסוכה זו ז' על ז' ונכשיר או נימא דאין מצטרפין וצ"ע:

**טז** \* סִכָּךְ בְּדָבָר פְּסוּל וְדָבָר כָּשֵׁר זֶה בְּצַד זֶה וְאִין בְּמִקּוֹם אֶחָד מִסִּכָּךְ הַפְּסוּל רָחַב שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אֶלָּא פְּחוּת. אִם הָיָה כָּל הַסִּכָּךְ הַכָּשֵׁר יוֹתֵר עַל כָּל הַסִּכָּךְ הַפְּסוּל כָּשֵׁר. וְאִם הָיָה זֶה כְּמוֹ זֶה בְּצִמְצוּם אֶף עַל פִּי שְׂאִין בְּמִקּוֹם אֶחָד שְׁלֹשָׁה הָרִי זֹה פְּסוּלָּה מִפְּנֵי שְׁסִכָּךְ פְּסוּל כְּפָרוּץ הוּא נֶחְשָׁב:

**ההראב"ד** סיכך בדבר פסול וכו'. א"א זה לא ידעתי למה אמרו ואולי בסוכה גדולה אמרו ובמקרה סוכתו בשפודין ובדבר כשר משום שא"א לצמצם אבל הטעם שכתב לא יבא על זה הדרך עכ"ל:

**מגיד משנה** סיכך בדבר פסול ודבר כשר וכו'. משנה (דף ט"ו) המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה ובגמרא לימא תהוי תיובתא דר' הונא בריה דרב יהושע דאתמר פרוץ כעומד רב פפא אמר מותר רב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור. ותירצו מאי כמותן בנכנס ויוצא שהוא מעדיף הכשר כנזכר שם ופסק רבינו כתירוץ זה וזה תמה אצלי שהרי בפ"י נפסקה הלכה פירקא קמא דעירובין (דף ט"ו): כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר ורבינו עצמו כן פסק פט"ז מהלכות שבת וא"כ למה פסק כתירוץ שהוא אליבא דמ"ד פרוץ כעומד אסור ואין הלכה כמותו. ונראה שמן הטעם הזה לא נזכרה סוגיא זו בהלכות וגם כל המפרשים האחרונים ראיתי שסוברין כן שאם היה כשר כפסול כשרה וכבר הזכרתי למעלה דברי הרמב"ן ז"ל

שסובר כן. ויש לי להעמיד דברי רבינו דע שעל כרחנו יש לנו לומר דסכך פסול לענין זה כפרוץ הוא נחשב דאי לא היאך הקשו מן המשנה לרב הונא דאמר פרוץ כעומד פסול דהא הכא ליכא פרוץ מידי אלא לאו ש"מ דלענין פרוץ ועומד סכך פסול כפרוץ הוא נחשב וכמ"ש רבינו וכיון שכן ודאי בעינן סכך כשר טפי פורתא דאי לא מאחר דכפרוץ הוא הויא לה למטה חמתה מרובה מצלתה כדאיתא ריש פ' הישן (דף כ"ב:): ומבואר בחכמת הראיות במופת שאור השמש הנכנס בחור מרובה על החור וכיון שכן על כרחין בעינן טפי וסעד לזה דרבי אמי ורבה אוקמוה הכי ואי לאו דסבירא להו הכי לענין הלכה לא הוו מוקמי מתניתין בהכי, וא"ת א"כ סוגיין תקשי לך אמאי קא פריך לרב הונא דהא אפילו לרב פפא על כרחין מתניתין במעדיף וכדאמרן, יש לומר דהוה מצי למימר ולטעמיך ולא אמר. כנ"ל לדעת רבינו:

**כסף משנה** **סיכך בדבר פסול ודבר כשר וכו'.** כתב ה"ה משנה המקרה סוכתו וכו' וזה תימה אצלי שהרי בפירוש נפסקה הלכה פ"ק דעירובין כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר וכו'. ואני אומר שאין כאן תימה כלל שרבינו גורס כגירסת ר"ת שכתבו התוספות (עירובין ט"ו:): והא א"א לצמצם א"ר אמי במעדיף רבא אמר אפילו בשאין מעדיף אם היו שתי נותנן ערב ערב נותנן שתי והוי האי פירכא בין לר"פ בין לרב הונא בריה דרב יהושע וא"כ כי שני ר' אמי במעדיף הוי אפילו לרב פפא. אך יש לדקדק למה לא כתב רבינו שאם היו שתי נותנן ערב כשינויא דרבא דבתרא הוא ונראה שבכלל מה שכתב אם היה כל הסכך הכשר יותר על כל הסכך הפסול כשרה הוי דכל שהם שתי ונותן הסכך הכשר ערב או אפכא הרי הוא מעדיף וכמו שפירש רש"י דע"כ אם אינו נותן ראשי הקנים על השפודים הרי הם נופלים לארץ והילכך ה"ל כשר מרובה על הפרוץ ומבטלו. ואל יקשה עליך מה שכתב רבינו מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב ותאמר א"כ אע"פ שלא ירבה הכשר על הפסול ליתכשר וכדקי"ל דפרוץ כעומד מותר. די"ל דשאני הכא שא"א לצמצם ולמלאות כל הריוח שלא יהא בו אויר כלל וא"כ כל שהוא פרוץ כעומד בענין זה הוי פרוץ מרובה על העומד הילכך בעינן שירבה הסכך הכשר. ואכתי קשיא שרבינו כתב לקמן גבי סכך שיש בו חלונות שאם יש בכל האויר ככל המקום המסוכך פסולה מפני שחמתה מרובה מצלתה והוא מה שאמרו בגמרא (דף כ"ב:): כזווא מלעיל כאסתרא מלתחת כלומר בנקב קטן החמה הנכנסת בו גדולה יותר ממנו והרי שם פרוץ כעומד ופסול רבינו ואין לחלק בין סכך פסול לאויר כמו שחילק הר"ן בפרק הישן שהרי כתב כאן רבינו שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב וצ"ל דה"ק שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב ומצטרף מקום סכך הפסול עם מה שנשאר מאויר שלא נתמלא בסכך הכשר משום דא"א לצמצם וה"ל פרוץ מרובה על העומד מש"ה פסול עד שירבה סכך כשר על הפסול ומהאי טעמא בדין סכך שהיו בו חלונות כשיש בכל האויר ככל מקום המסוכך פסולה משום דכשנצרך

האוויר שיש במקום הסכך הכשר שא"א לצמצם עם החלונות הוי פרוץ מרובה על העומד ומש"ה בעינן שיהא הסכך רב על האוויר דאז יהיה פרוץ כעומד, ולפי זה צ"ל דכי אמרינן כזוזא מלעיל כאסתרא מלתחת משום דגם מבין הסכך הכשר נכנס השמש משום דא"א לצמצם כנ"ל:

**לחם משנה** **סיכך בדבר פסול וכו'.** אפשר שרבינו גורס בגמרא (עירובין ט"ו): והא אי אפשר לצמצם כדברי ר"ת וכן כתב הרב בעל הכ"מ ויישב הגירסא לדעת רבינו. ולמ"ש ה"ה דהוה מצי למימר ולטעמיך וכו' קשה דמתניתין תקשי אהדדי דהכא קאמר כמותן משמע דפרוץ כעומד מותר והתם קאמר אם היה הסכך מרובה משמע הא זה כזה לא וכ"ת כה"ה דלקושיא זאת ג"כ הוה מצי למימר ולטעמיך זה דוחק ועוד דלא הוזכר קושיא זאת בדברי ה"ה. וי"ל דבשלמא למ"ד פרוץ כעומד מותר כיון דמתניתין אשמעינן בחדא דפרוץ כעומד מותר דהיינו בהך דכמותן בשאר המקומות נקט הסכך מרובה דאורחא דמילתא נקט דאין דרך לצמצם כדכתב רש"י ז"ל ומה גם גבי סוכה דהא לפי גירסת רבינו תם הכא גבי סוכה אי אפשר לצמצם אבל למ"ד פרוץ כעומד אסור תקשי דאמאי נקט הכא כמותן:

**יז** פֶּרֶשׁ עָלֶיהָ בְּגֵד מְלֻמָּעָה או שֶׁפָּרַשׁ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי [ק] הַנֶּשֶׁר פְּסוּלָה. פֶּרֶשׂוּ כְּדֵי לְנֹאוֹתָהּ כְּשֶׁרָה. וְכֵן אִם סָכְכָה כְּהַלְכָתָה וְעֵטְרָה בְּמִינֵי פִרוֹת וּבְמִינֵי מְגָדִים וְכֻלִּים שֶׁתְּלוּיִין בֵּין בְּכַתְּלֶיהָ בֵּין בְּסֻכָּךְ כְּדֵי לְנֹאוֹתָהּ כְּשֶׁרָה:

**מגיד משנה** **פרש עליה בגד מלמעלה וכו'.** משנה (דף י') פרס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה ובגמי א"ר חסדא לא שאנו אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה ופירוש נשר העלים הנושרים. עוד שם לימא מסייע ליה לרב חסדא סככה כהלכתה עטרה בקרמין ובסדינן המצויירין ותלה בה אגוזים אפרסקים וכו' אלמא אם רצה לעטרה בסדינן לנאותה כשרה ודחי דלמא ברייתא מן הצד וק"ל כרב חסדא וברייתא היא כפשטא בין בסכוד בין בכותלים ומבואר בהלכות:

**יח** נוֹיֵי סִכָּה אֵין מְמַעְטִין בְּגִבְהָהּ אֲבָל מְמַעְטִין בְּרַחְבָּהּ. הֵיוּ נוֹיֵי הַסִּכָּה [ה] מְפֻלְגִין מִגְּנָה אֲרֻבָּעָה טַפְחִים או יִתֵּר פְּסוּלָה. שֶׁנִּמְצָא הַיּוֹשֵׁב שָׁם כְּאֵלוֹ אֵינוֹ תַחַת הַסִּכָּךְ אֶלָּא תַחַת הַנוֹיִים שֶׁהוּ אֶכְלִין וְכֻלִּים שֶׁאֵין מְסַכְכִין בָּהֶן:

**מגיד משנה** נויי סוכה אין ממעטין וכו'. שם (דף י"ב) תנא נויי סוכה אין ממעטין בסוכה. פיי בשיעור עשרים אמר רב אשי ומן הצד ממעטין: היו נויי סוכה וכו'. שם אתמר נויי סוכה המופלגין ממנה ארבעה רב נחמן אמר כשרה ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי פסולה ובהלכות וקיי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים. ויש מי שמפרשה דוקא בצלת הנויין מרובה מחמתן ואין נראה כן מדברי רבינו:

**כסף משנה** נויי סוכה אין ממעטין בגובהה. פירש בגבוהה מעשרים להכשירה דלאו מין סכך הן דא"כ הוו פוסלים משום מקבל טומאה ולא לפוסלה בפחות מ"י ולא דמיא להוצין יורדין לתוך עשרה שפוסל משום דירה סרוחה וכמו שנתבאר בפרק ד' דשאני הני דלנוי עשוין:

**לחם משנה** היו נויי הסוכה מופלגים (מגגה) ד' טפחים או יותר פסולה. כתב ה"ה ויש מי שמפרשה וכו'. וא"ת לדעת רבינו שסובר דאפילו חמתו מרובה מצלתו פסולה מאי שנא דהוצין היורדין לתוך עשרה דקאמר התם דאם חמתן מרובה מצלתן דהיא כשרה אי לאו מטעמא דדירה סרוחה וא"כ הכא דליכא האי טעמא ליהוי כשרה. וי"ל דשאני התם דאותן ההוצין בטלי ולכך אי לאו מטעמא דדירה סרוחה היא כשרה אבל הכא הני נויי חשיבי ולא בטלי:

**ט** סְכָךְ שֶׁהָיוּ בּוֹ חֲלוּנוֹת חֲלוּנוֹת שֶׁהָאֵוִיר נִרְאָה מֵהֶן. אִם יֵשׁ בְּכָל הָאֵוִיר כָּכֵל מְקוֹם הַמְּסֻכָּךְ הָרִי זֶה פְּסוּלָה מִפְּנֵי שְׁחִמְתָּהּ תִּהְיֶה מְרַבָּה מְצַלָּתָהּ. וְכָל שֶׁחִמְתָּהּ [ש] מְרַבָּה עַל הַצֵּל אֵינּוּ סְכָךְ. וְאִם הָיָה הַסְּכָךְ רַב עַל הָאֵוִיר כְּשֶׁרָה:

**מגיד משנה** סכך שיש בו חלונות וכו'. משנה (דף כ"ב) פרק הישן סוכה מדובללת ושצלתה מרובה מחמתה כשרה ובגמרא מאי מדובללת רב אמר סוכה עניה ומאי מדובללת מדולדלת וחדא קתני סוכה מדולדלת שצלתה מרובה מחמתה כשרה ויש שם אוקימתות אחרות בפירוש משנתנו ואינן חולקות כמו שיתבאר למטה. ועוד בגמ' (דף כ"ב:) הא כהדדי פסולה ורמינהי ושחמתה מרובה מצלתה פסולה הא כהדדי כשרה ותירצו לא קשיא כאן מלמטה כאן מלמעלה. ופירשו בהלכות שאם החמה והצל מלמעלה שוין פסולה לפי שמלמטה החמה מרובה על הצל, וכבר הזכרתי זה למעלה:

**לחם משנה** סכך שהיו בו חלונות וכו'. כתב ה"ה משנה פרק הישן וכו' ובגמרא מאי מדובללת וכו' מדולדלת וחדא קתני סוכה מדולדלת שצלתה מרובה וכו'

ולא ידעתי למה לו להייה להביא כלל דברי רב די שיביא מה שהקשו בגמרא  
הא כי הדדי וכו':

**ב** בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֵׁלָא הָיָה בְּמָקוֹם אֶחָד אֲוִיר שְׁלֵשָׁה  
טַפְחִים. אָבֵל אִם הָיָה אֲוִיר שְׁלֵשָׁה טַפְחִים בֵּין בְּאַמְצַע בֵּין מִן  
הַצַּד הָרִי זו [ת] פְּסוּלָה עַד שְׂיִמְעֻטְנוּ מִשְׁלֵשָׁה. מְעֻטוּ בְּדָבָר  
הַפְּסוּל כְּגוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת. אִם סָכָה גְדוּלָה הִיא כְּשָׂרָה. וְאִם  
בְּסָכָה קִטְנָה פְּסוּלָה עַד שְׂיִמְעֻטְנוּ בְּדָבָר שְׂמִסְכָּכִין בּוֹ. הָיָה רַב  
הַסְּכוּף צָלְתוּ מְרַבָּה מִחֻמְתּוֹ וּמְעוּטוֹ חֻמְתּוֹ מְרַבָּה מִצָּלְתּוֹ  
הוֹאִיל וְצָלְתָה הַכֹּל מְרַבָּה מִחֻמְתָּה הַכֹּל כְּשָׂרָה:

**מגיד משנה** בד"א בשלא היה במקום אחד וכו'. פ"ק (דף י"ח) אויר פוסל בגי  
ואמר אביי אויר שלשה בסוכה גדולה ומיעטו בין בקנים בין בשפודין הוי  
מיעוט בסוכה קטנה בקנים הוי מיעוט בשפודין לא הוי מיעוט פירוש שפודין  
אין מסככין בהן לפי שהן של מתכות: היה רוב הסכוך וכו'. שם (דף י"ט)  
אוקימתא דר' יוחנן גבי ברייתא דפסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה ואוקמה  
ר' יוחנן לא נצרכה אלא לסוכה שצלתה מרובה מחמתה ומיעוטה חמתה  
מרובה מצלתה מהו דתימא תפסל בהך פורתא קמ"ל, ע"כ:

**כסף משנה** במה דברים אמורים בשלא היה במקום אחד אויר ג' טפחים וכו'.  
הא דמשמע דבסוכה גדולה אויר מן הצד פוסל היינו כגון שהוא מפסיק כל  
הסוכה ולא נשאר לצד דופן האמצעית שיעור סוכה אבל אם נשאר ממנו לצד  
דופן אמצעית שיעור סוכה פשיטא דאותו צד כיון שיש לו ג' דפנות דלא  
מיפסיל ואם מתחיל מצד זה ואינו מגיע לדופן שכנגדו יש להסתפק וכמ"ש  
למעלה:

**כא** דָּרָךְ הַסְּכוּף לְהִיּוֹת קַל כְּדִי שְׂיִרְאוּ מִמֶּנּוּ הַכּוֹכְבִים  
הַגְּדוּלִים. הִיָּתָה מְעַבָּה [א] כְּמִין בֵּית אָף עַל פִּי שְׂאִין הַכּוֹכְבִים  
נִרְאוּ מִתּוֹכָהּ כְּשָׂרָה. הָיָה הַסְּכוּף מְדַבְּלָל וְהוּא הַסְּכוּף שְׂיִהְיָה  
מְקַצָּתוֹ לְמַעְלָה וּמְקַצָּתוֹ לְמַטָּה כְּשֵׁר. וּבִלְבָד שְׁלָא יְהִיָּה בֵּין  
הָעוּלָה וְהַיּוֹרֵד שְׁלֵשָׁה טַפְחִים. וְאִם הָיָה בְּרַחֵב זֶה הָעוּלָה [ב]  
טַפַּח אוֹ יִתֵּר אָף עַל פִּי שְׁהוּא גְבוּהָ יִתֵּר מִשְׁלֵשָׁה טַפְחִים רוֹאִין

אֹתוֹ כָּאֵלוֹ יֵרֵד לְמַטָּה וְנִגַּע בְּשֵׁפֶת זֶה הַיּוֹרֵד. וְהוּא שְׂיִהֶיָה מְכוּן  
כְּנֶגֶד שֵׁפֶת הַיּוֹרֵד :

**מגיד משנה** **דרך הסכוך להיות קל וכו'.** משנה פ' הישן (דף כ"ב) המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה : **היה הסכוך מדובלל וכו'.** על המשנה דסוכה המדובללת שהזכרתי למעלה אמר שמואל מאי מדובללת מבולבלת קנה עולה וקנה יורד וקתני תרתי סוכה מדובללת ושצליתה מרובה מחמתה כשרה ואמר אביי לא שאנו אלא שאין בין זה לזה ג' טפחים אבל יש בין זה לזה ג' טפחים פסולה רבא אמר אפילו יש בין זה לזה ג' טפחים כשרה דאמרינן חבוט רמי ולא אמרן אלא שיש בגגה טפח אבל בשאין בגגה טפח לא אמרינן חבוט רמי וקי"ל כרבא :

**כסף משנה** **דרך הסיכוך להיות קל.** פרק הישן (דף כ"ב) תנן המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה כשר ואמרו בירושלמי הדא אמרה צריכין הכוכבים להיות נראים מתוכה ואמר רבי לוי בשם רבי חמא כוכבי חמה שנו. ומפרש רבינו כוכבי חמה כוכבים הגדולים וקרי להו כוכבי חמה לפי שמתוך גודלם נראים ביום : **היה הסכך מדובלל וכו' והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד.** למד הר"ן בחדושינו מדברי הגמרא דתנן אבל אין בהם טפח ואין ביניהם פותח טפח וכו' דדילמא רבא סובר אבל יש בגגה טפח כשרה דאמרינן חבוט רמי ה"ה דבעינן נמי שיהא באויר שבין התחתונות טפח דאי לא אע"פ שיש בגגה טפח לא אמרינן חבוט רמי. ויש מי שאומר דכיון דכי יש בגגה טפח לא סגי לן עד שיהא באויר שבין התחתונות טפח ה"ה נמי שאם יש בגגן של עליונות יותר מטפח שצריך שיהא באויר שבין התחתונות כאותו שיעור. ואע"פ שהעלה הר"ן שאינן נראין בעינינו דברי י"א מ"מ רבינו נראה שסובר כן ולפיכך כתב והוא שיהיה חובטן כנגד שפת היורד. ואפשר שרבינו בא למעט ג"כ היכא שיש ברוחב הקנה העולה טפח או יותר ובן התחתונות יש יותר מרוחב הקנה העולה דלא אמרינן חבוט רמי אלא כשיבא הקנה העליון ליכנס בין התחתונות בצמצום הא לאו הכי לא : **ואם היה ברוחב זה העולה טפח וכו'.** כתב הר"ן דמוכח בגמ' דבעינן נמי שיהא באויר שבין התחתונות טפח דאי לא אע"פ שיש בגגה טפח לא אמרינן חבוט רמי וכן נראה דעת רבינו שכתב והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד :

**לחם משנה** **הוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד.** לכאורה נראה כוונתו שלא יהיה רחוק משפת היורד אלא יהיה מכוון כנגדו ממש כדי שנאמר בכך חבוט רמי וא"כ קשה מאין הוציא זה רבינו. וע"ק דבפרק י"ז מהלכות שבת גבי ב' קורות כתב רבינו היתה אחת למטה ואחת למעלה רואין וכו' ובלבד שלא וכו' ולא יהיה ביניהם ג' טפחים כשרואין אותה שירדה זו ועלתה זו בכוונה שיעשו



זו ע"כ, פירוש כשהאחת למעלה והאחת למטה והיא רחוקה ממנה במרחק זולת הגובה אין בכך כלום ורואין כאילו עלתה למעלה והם זה כנגד זה והצריך תנאי שלא תהיה מה שלמטה רחוקה משלמעלה במרחק ג' טפחים מפני שאז אפילו נאמר שעלתה למעלה תהיה נמצאת רחוקה מהאחרת ג' טפחים דלא נחשבה שעלתה אלא כנגד המקום אשר היתה שם למטה בשוה ולזה אמר שלא יהיה ביניהן ג' טפחים כשהוא וכו' אבל בגובה לא איכפת לן שיהיה מרוחק זה מזה, זה נראה פירוש דברי רבינו מדבריו שכתב כשרואין וכו' דמשמע דאיירי במרחק וכן הבין ה"ה ועפ"י"ז הקשה שם מה שהקשה. וא"כ משמע מהתם דאפילו שאינו מכוון מה שלמעלה עם מה שלמטה במרחק אמרינן חבוט רמי. וא"כ הכא למה הצריך רבינו מכוון ולא יהיה רחוק הא ברחוק פחות משלשה מהני לענין שבת ובפרק הישן (דף כ"ב) מוכח דשבת וסוכה שוין לדבר זה ודוחק לומר דלרחוק פחות משלשה קרי מכוון, לכך נראה לפרש דמי"ש רבינו והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד כלומר שלא יהיה העולה על היורד ויהיה מכוון כנגדו ממש כלומר עליו דאז אמרינן חבוט רמי אלא כנגד שפתו. ויצא לו זה מההיא מתניתין דקורות הבית שהובא בפ' הישן דאמר שם דכשהן מכוונות ויש טומאת תחת אחת מהן תחתיה לבד טמאה משום דלא אמרו חבוט רמי כיון שהעליונות על התחתונות ואם היו העליונות כבין התחתונות כלומר שהעליונה מכוונת כנגד שפת התחתונה אז אמרינן חבוט רמי למלאת המקום שלמטה אבל כשהעליון על התחתון אז לא אמרו חבוט רמי דאיך נמלא מקום הפנוי בכך כיון שאין העליון כנגד הפנוי וא"כ לפי זה לא איכפת ליה לרבינו שיהיה רחוק משפת היורד דלא בא רבינו למעט אלא שלא יהיה עליו אבל אם יהיה כנגד השפה אז אפילו שהיה רחוק משלשה כלבד דמי כמו לענין שבת :

**כב** הַעוֹשֶׂה סֶכֶה עַל גְּבִי סֶכֶה. הַתְּחִתּוֹנָה <sup>[ג]</sup> פְּסוּלָה כְּמִי שֶׁעָשָׂה סֶכֶה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהַעֲלִינָה כְּשָׂרָה \* בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַתְּחִתּוֹנָה פְּסוּלָה בְּשִׁהְיָה גְבוּהַ חֲלַל הַעֲלִינָה <sup>[ד]</sup> עֲשָׂרָה טַפְחִים אוּ יִתֵּר וְהָיָה גַּג הַתְּחִתּוֹנָה יְכוּל לְקַבֵּל כְּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֲלִינָה אֲפָלוּ <sup>[ה]</sup> עַל יְדֵי הַדְּחָק. אֲבָל אִם אֵין גְּבָהָה שֶׁל עֲלִינָה עֲשָׂרָה אוּ שְׁלֹשָׁה הָיְתָה הַתְּחִתּוֹנָה יְכוּלָה לְקַבֵּל כְּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל עֲלִינָה אֲפָלוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק (אף) הַתְּחִתּוֹנָה כְּשָׂרָה וְהוּא שְׁלֹשָׁה יָהִי גְבוּהַ שְׁתִּיחֶן יִתֵּר עַל עֲשָׂרִים <sup>[ו]</sup> אֲמָה שֶׁהַתְּחִתּוֹנָה בְּסֶכֶךְ הַעֲלִינָה הִיא נִתְּרָת :

**ההראב"ד** בד"א שהתחתונה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל יפה עשה שפסק כשמואל בעשרה טפחים וכי אינה יכולה לקבל כרים וכסתות מאי הוי ואי לאו דבעינן ראויה לדירה כרים וכסתות למה אלא ש"מ דבעינן עשרה וקבלת כרים וכסתות ע"י הדחק לת"ק עכ"ל:

**מגיד משנה** העושה סוכה על גבי סוכה וכו'. פ"ק (דף ט"ו) משנה סוכה על גבי סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה ובגמרא (דף י"ו) כמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא התחתונה פסולה אמר רב הונא טפח רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ד' ושמואל אמר י' כהכשרה כך פיסולה מה הכשרה בי' אף פיסולה בי' והקשו על שמואל מדתנן ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה מאי אין דיורין שאינה ראויה לדירה מכלל דת"ק סבר אע"פ שאינה ראויה לדירה העליונה פסולה התחתונה וקשיא לשמואל דבעי י' ותירץ רב דימי דפירושא דמתני' הכי מפרשי לה במערבא דרבי יהודה הכי קאמר אם אינה יכולה תחתונה לקבל כרים וכסתות של עליונה התחתונה כשרה. והקשו מכלל דת"ק אע"פ שאינה יכולה לקבל פסולה ותירצו ביכולה לקבל על ידי הדחק איכא בינייהו. ופסק רבינו כשמואל וכפירושיה דרב דימי וקיי"ל כת"ק דמתניתין ונתבארו דברי רבינו, ויש פוסקין דלא כשמואל וכבר הסכים הר"א ז"ל בהשגות לדברי רבינו. ומ"ש רבינו והוא שלא יהיה גובה שניהן וכו' פשוט הוא ונלמד מן הסוגיא שלמעלה מזה:

**כסף משנה** העושה סוכה על גבי סוכה וכו'. בנוסחאות שלנו כתוב או שלא היתה התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אפילו ע"י הדחק אף התחתונה כשרה. ותמהני דמשמע ששתיהם כשרות ובגמרא משמע שכשאמרו שאינה יכולה לקבל כרים וכסתות ע"י הדחק להכשיר התחתונה לבד אמרו כן. ועוד דאמתניתין דתנן התם סוכה ע"ג סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה ואוקמוה ביכולה לקבל כרים וכסתות ע"י הדחק ומסתמא משמע דבאינה יכולה לקבל הוי איפכא דתחתונה כשרה ועליונה פסולה. ועוד שאחר שכתב למעלה דרבא מיירי באינה יכולה לקבל ואינה גבוהה י' היאך אפשר להכשירה ועוד שאין מציאות לישוב בה שאינה יכולה לקבל אפילו ע"י הדחק, לכך נ"ל דל"ג אף אלא ה"ג התחתונה כשרה וגורס רבינו כגירסת רש"י פעמים שהתחתונה כשירה ועליונה פסולה כגון שהתחתונה צלחה מרובה מחמתה ועליונה חמתה מרובה מצלחה וקיימן תרוייהו בתוך עשרים כלומר דאי עליונה למעלה מעשרים תחתונה נמי פסולה משום דמצטרף סכך פסול דהיינו שלמעלה מעשרים בהדי סכך כשר ואע"ג דבמקצת סכך למעלה מעשרים ובהוצין יורדין בתוך עשרים לא אמרינן דליצטרף סכך פסול בהדי כשר התם היינו טעמא משום דהוי חד סכך אבל הכא דהווי תרי סככי מצטרף ופסול תדע

דבמקצת סוכה בתוך עשרים מכשרינן אפילו אם כשתטול כל מה שלמעלה מעשרים פש ליה מה שבתוך עשרים חמתו מרובה מצלתו ובהוצין לא מכשרינן אלא דצלתן מרובה מחמתן וטעמא לפי שמופלגין קצת מהסוכה בעינן שיהא צלתן מרובה מחמתן ולפי שמחוברים לסכך לא מצטרף בהדייהו לפסול אלא אדרבה הוא בטל לגבייהו. וזהו שכתב רבינו והוא שלא יהיה גובה שתיים יותר על עשרים אמה. ומה שכתב שהתחתונה בסכך העליונה נתרת ה"פ אף בסכך העליונה נתרת כלומר שאם סכך העליונה גבוה עשרים אף התחתונה פסולה וזה דוחק. לכך נראה שרבינו מפרש הגמרא כמו שכתב רבינו ירוחם דהבי"ע כשהתחתונה צלתה מרובה מחמתה כשיצטרף סככה עם סכך העליונה ולהכי בעינן שתהיה עליונה בתוך עשרים ושיעור לשון רבינו כך הוא התחתונה כשרה והוא שלא יהיה גובה שתיים יותר על עשרים אמה והיינו כשהתחתונה בסכך העליונה נתרת וכמו שכתבתי, ומינה דאם אינה נתרת בסכך העליונה וכגון שצלתה מרובה מחמתה מצמת עצמה אפילו עליונה למעלה מעשרים אמה כשרה:

**לחם משנה** אף התחתונה כשרה. הרב"י מחק הגירסא בספר כ"מ ואמר שצריך לומר דהתחתונה כשרה אבל העליונה היא פסולה במה שהקשה כיון שאינה יכולה לקבל כרים וכסתות איך אפשר בה שמוש, ואין זו קושיא דאדם קל ברגליו יכול להלך בה, וגם מה שהקשה דאם אין בין העליונה והתחתונה עשרה הא הוי העליונה סוכה פחותה מעשרה. אפשר לתרץ דרבינו מ"ש אף לא קאי אלא אחלוקה דאו שלא היתה התחתונה יכולה לקבל וכו' ועל דא קאמר אף אבל בחלוקה דאין גובהה של עליונה י' אז התחתונה דוקא כשרה והיא פסולה, או אפשר דאע"ג דאין סכך העליונה גבוה י' הכל חשוב כסוכה אחת וקרקעית של התחתונה היא קרקעית של עליונה דכיון דאין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות וגם חמתה מרובה (דהא לא) בסכך העליונה נתרת דלאו סוכה היא, ומ"ש שהתחתונה בסכך העליונה נתרת משמע דה"ק דכיון דהתחתונה חמתה מרובה מצלתה בסכך עליונה היא נתרת לכך צריך שלא יהיה סכך של עליונה למעלה מעשרים דהוי סכך פסול. וא"ת אפילו שיהיה בתוך עשרים איך מצטרף סכך של עליונה לסכך של התחתונה להתירה הא אמרינן לעיל לדעת רבינו דלא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר היכא דחבטן דהיינו הפרידן וא"כ הכא היכי מצטרף, וי"ל דהתם הוי אילן וסכך אבל הכא הוי הכל סכך וסכך בהדי סכך מצטרף:

**כג** מטה שבתוך הסכה אם גבוהה עשרה טפחים. היושב תחתיה לא יצא ידי חובתו. מפני שהיא כסכה בתוך סכה. וכן

[1] כָּלָה שֵׁשׁ לָהּ גַּג אֶפְלוּ טַפַּח אִם גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טַפָּחִים אֵין יִשְׁנִין בָּהּ בְּסֻכָּה. וְכֵן הַמַּעֲמִיד אַרְבַּעַת עֲמוּדִים וּפְרָשׁ סָדִין עֲלֵיהֶן אִם גְּבוּהֵן עֲשָׂרָה הָרִי זֶה כְּסֻכָּה בְּתוֹךְ סֻכָּה :

**מגיד משנה** **מטה שבתוך הסוכה וכו'.** ריש פ' (דף כ'): הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו, ובגמ' תרגמה שמואל במטה עשרה: **וכן כילה שיש לה גג וכו'.** פ"ק (דף י'): אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילה בסוכה ואע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוהה עשרה ולישנא אחרינא מותר לישן בכילה בסוכה והוא שאין לה גג אף על פי שגבוהה עשרה, ושני הלשונות אמת וכן מבואר בהלכות דלא מיפסלה אלא בגבוהה י' ובשיש לה גג: **וכן המעמיד ארבעה קונדיסין וכו'.** משנה (דף י"א): פרס על גבי קינופות פסולה אבל פורס הוא על גבי נקליטי המטה, ובגמרא ברייתא נקליטין שנים וקינופות ארבעה פרס על גבי קינופות פסולה ע"ג נקליטין כשרה ובלבד שלא יהו נקליטין גבוהין מן המטה עשרה והקשו מברייתא זו לדין הכילה שנתבאר למעלה. ותירצו שאני נקליטין דקביעי והאריכו שם בחלוק זה. והוא דבר מתמיה על דברי רבינו שהשוה כילה ונקליטין וקינופות. וגם בהלכות לא זכרו החלוק הזה. וי"ל שרבינו והרב אלפסי ז"ל סוברין שברייתא וסוגיא זו דלא כהלכתא דאתיא אליבא דמאן דמכשיר סוכה העשויה כמין צריף דשפועי אהלים דקביעי כאהלים דמו ואנן קי"ל דסוכה העשויה כמין צריף פסולה כמבואר בפרק ד' ולא כאהלים דמו אע"ג דקביעי בין לקולא בין לחומרא כדמשמע התם בסוגיא שעל משנה זו (דף י"ט) דהעושה סוכתו כמין צריף פסולה ופליגין סוגיי אהדדי וקיימא לן כי הא דלא חשיב אהל אלא בתרתי בגובה עשרה ובגג טפח. ויש מן הגאונים וגם מן האחרונים יש שפוסקין דבכילה לא מפסלא אלא בתרתי וכדברי רבינו. אבל קינופות שהן ארבעה וקביעי אפילו בחדא מיפסלי בגובה עשרה והכל תלוי בגובה ואין הגג מעלה ומוריד בהן:

**לחם משנה** **וכן המעמיד ארבעה עמודים וכו'.** כתב ה"ה ז"ל דרבינו דחה הברייתא והסוגיא שבפ"ק (דף י'): דאמרה דבנקליטין גבוהין עשרה פסולה וכן בקינופות אע"ג דלא גביהי עשרה משום דס"ל דהך סוגיא אתיא כמ"ד דהעושה סוכתו כמין צריף כשרה ומש"ה כאן הוי אהל ופוסל כיון דגבוה י' ואע"ג דהוא משופע אבל אנן דקי"ל דהעושה סוכתו כמין צריף פסולה הכא בנקליטין אע"ג דגבוהים עשרה כשרה, וקשה ע"ז דנהי דאי דחי לה הך סוגיא דנקליטין כיון דאנן קי"ל דכמין צריף פסולה כיון שאין לה גג אע"ג דקביעי א"כ ה"ה בנקליטין אבל בקינופות דיש להם גג מנין לנו להכשיר כשאין גבוהין עשרה דכיון דבהך סוגיא דהכא אמרינן דאע"ג דאין גבוהין עשרה כיון דקביעי פסולה. מיהו לזה י"ל דכיון דגלי לן התם דקביעות לא מהני דאי אהני קביעות

הוה לן לאכשורי התם כיון דסוכה קביעא אע"ג דאין לה גג משמע דקביעות לא מהני ה"ה בקינופות דאין קביעות מהני בהם לפסול. וע"ק דאם כדבריו דאמר דכיון דס"ל להך תנא דבסוכה דהתם כשרה והוי סוכה הכא הוי פסולה ואנן דקי"ל דהתם פסול הכא כשר א"כ קינופות דבסוכה תליא אמאי פחות מעשרה תיפסל כיון דבסוכה פסול ואין הסוכה פחותה מעשרה לכ"ע ואפילו הך תנא מודה התם א"כ אמאי אינו כשר כאן כיון דהכשר דהכא נתלה בפסול דהתם ופסול דהכא בהכשר דהתם, וכ"ת שאני קינופות דכיון דקביעי אע"פ שאין גבוהין י' פסולה זה אינו כלום דסוכה נמי קביעא כמו בקנופות דהרי בגמרא בפ"ק תירצו שאני קנופות דקביעי והקשו על זה והרי סוכה על גבי סוכה דקביעי וכו' כלומר דהתם כשרה פחותה מעשרה וא"כ אמאי פסול הכא ואי ס"ד דקינופות קביעי טפי מסוכה לימא דמשום דקינופות קביעי טפי פסול א"ו דשניהם שויים בקביעות. ולכאורה שם מה שתירצו בגמרא התם דלמיפסל סוכה וכו' נחזיק הקושיא דכיון דמצינו דלמיפסל סוכה בעינן כח גדול היכא דסגי למיפסל סוכה שהרי פחותה מעשרה לא הוי סוכה ודאי שאינו אהל כלל ולא מיפסל בקינופות והך קושיא גופא איתא לעיל בגמ' כשתירצו דלמיפסל סוכה לא אהני בציר מעשרה דהיכי קאמר הכי הא סוכה שאינה על גבי סוכה פחותה מעשרה פסולה וא"כ הא אהני פחותה מעשרה למיפסל סוכה. מיהו לזה נ"ל לתרץ דלאו מילתא היא וכי אמרינן דבעינן כח למיפסל סוכה היינו סוכה העשויה בכשרותה אז צריך כח גדול לפוסלה כמו סוכה ע"ג סוכה דסוכה התחתונה היא כשרה ואתה בא לפוסלה צריך כח לפוסלה ולכן בבציר מעשרה לא פסלה אבל כשאתה רוצה לעשות סוכה והיא פחותה מעשרה לא נאמר אז דבציר מעשרה יש כח לפוסלה הרי אין כאן סוכה נעשית בהכשר מתחלה שאני בא לפוסלה שאני אומר מעיקרא אין כאן סוכה ואדרבא אתה שבא לעשותה סוכה צריך לך כח להכשירה כי היכי דכשאתה בא לפסול סוכה הנעשה בהכשר דהיינו סוכה על גבי סוכה צריך כח לפוסלה כך כשאתה בא לעשותה מחדש כגון סוכה אחת פחותה מ"י צריך לך כח להכשירה דהא אמר שמואל כהכשרה כך פיסולה ואם אתה מכשירה לזו כשהיה על סוכה אחרת תהיה פסולה האחרת וא"כ צריך לך כח להכשירה מתחלתה כמו שאתה בא לפסול האחרת דמזה יוצא זה ולהכי סוכה פחותה מ"י פסולה דאתה בא להכשיר מתחלתה וכן סוכה על גבי סוכה לא פסלה בפחותה מעשרה אבל בקנופות פחות מ"י דלא פסלה שאר הסוכה בכך אלא שאר הסוכה כשרה ולא הוי לשוויי אהלא אין צריך כח לפסול ולכך פסול כקינופות אע"ג דגבי סוכה פחות מ"י פסולה. אבל מ"מ דברי ה"ה ז"ל תמוהים דמה שתלה ה"ה ז"ל כיון דבסוכה כשרה הכא פוסל בדין תלה דאדרבה להכשיר סוכה צריך יותר כח משום דאם אתה מכשיר לזו תפסול לאחרת כשתהיה עליה כדפירש ואם כן כיון דהתם כשרה כ"ש דפסול הכא דהוי לשוויי אהלא. אבל מ"ש דלדין דקי"ל דפסולה

הכא בקינופות כשרה קשה דאפילו לדידן אע"ג דהתם פסול הכא פסול דאין לתלות פסול סוכה בפסול קינופות וא"כ אמאי דחה רבינו סוגיא זאת אפילו לדידן. וי"ל דהיינו לפי סוגיא זו אבל הסוגיא שבסוף פ"ק (דף י"ט:) משמע דפליגי על סברא זו דא"ל אביי לרב יוסף דגני בכילת חתנים כמאן כר"א דפוסל משמע דתלי ההכשר דלשוויי אהלא דהיינו כילת חתנים בפסול סוכה, וז"ש ה"ה ז"ל בין לקולא בין לחומרא כדמשמע התם על סוגיא זו וכו' כלומר דהך סוגיא יגיד זו דאפילו לקולא כלומר לשוויי אהלא קאמר דמותר. וא"ת א"כ איך יתרץ ההיא סוגיא הך ברייתא דקינופות פחות מ"י דפסול ואמאי פסול כיון דכולי עלמא מודו דגבי סוכה דפסול פחות מ"י דהך סוגיא אינה מחלקת כלל בין פסול סוכה לענין לשוויי אהלא, וי"ל דהא סוגיא סברה דסוכה וקינופות אינן שוים בקביעות אדרבה סוכה דמי לכילה דסוכה בית עראי, וראיה לדבר זה מדקאמר שם כמאן כר"א ואם איתא דסוכה כקינופות דמיא אפילו כרבנן נמי אתיא דע"כ לא מכשרי רבנן אלא בסוכה דקביע דדמיא לקינופות אבל בכילה לא א"ו דסוכה דמיא לכילה טפי ואין סברא לחלק בהם בקביעות ולהכי הך תנא דסבר דבקינופות פחות מ"י פסולה אזיל לטעמיה דסבר דשיפוע אהלים כאהלים וכיון דבסוכה אהני קביעות להכשירה כשהיא גבוהה עשרה בקינופות דקביעי טפי מעלין דרגא ואפילו פחות מ"י פסול אבל לדידן דקיי"ל דקביעות לא מהני כלל בסוכה ה"ה בקינופות דפחות מ"י לא מהני דאין בקביעות הפרש לדידן, לפ"ז א"ש דדחי רבינו סוגיא זו אפילו בקינופות ויתורץ הקושיא הראשונה בתירוץ מרווח מלבד התירוץ הראשון. וע"ק במ"ש ה"ה ז"ל ויש מן הגאונים וגם מן האחרונים יש שפוסקים וכו'. דאין מקום לסברא זו דאם הם פוסקים כסוגיא דהכא היה להם לפסוק דבכילה בעינן תרתי ובנקליטין דקביעי בעינן עשרה ובקינופות אע"ג דאין גבוהין עשרה כיון דקביעי סגי אבל זה שכתבו שבקינופות אין גג מעלה ומוריד אלא בעינן עשרה אתיא דלא כמאן. ונראה לומר דהגאונים הוקשה להם בגמרא שהקשו ליהו כקינופות דמאי קושיא שאני התם דיש להם גג וכבר הקשו התוספות ז"ל קושיא זו והיא עצומה ולכך פירש הכי דקינופות אין להם גג אלא הם כמו נקליטין שיוצאים בראש המטה וכהוצי המטה אלא שנקליטין הם שנים ולא קביעי כ"כ וקינופות מתוך שהם ד' קביעי וברייתא דייקא כותייהו דקאמרה נקליטין שנים קינופות ד' משמע שאין הפרש בין זה לזה אלא שאלו ב' ואלו ד' וז"ש והם ד' וקביעי והם דוחים מהלכה סוגיא זו מחמת סוגיא שבפ"ק כמו שדחאה רבינו. ומ"ש דבקינופות גבוהים עשרה פסולה יצא להם מסתם מתניתין דקאמר פירס על גבי קינוף פסולה ע"ג נקליטין כשרה ולא רצו לדחות משנה סתמא מהלכה לכך אמרו דבקינוף כשהם גבוהים י' פסולה דאע"ג דשיפועי אהלים דקביעי לאו כאהלים שאני קינופות דקביעי טפי מסוכה וכל זה שלא לדחות המשנה מהלכה, וכ"ת אמאי לא אוקימו

מתנני דפירס בפחות מעשרה אין זו קושיא דכל כמה דמצינן לאוקומי כללין דשפועי אהלים דקביעי לאו כאהלים דמו מוקמינן ולכך אמרו דדוקא עשרה ועוד דאין סברא דקינופות פחות מעשרה פסול ונקליטין אפילו גבוה עשרה לא אהני לדידן דק"ל דשפועי אהלים לאו כאהלים ודי לן למיסק דרגא לקינופות מנקליטין. ולפ"ז א"ש שכתבו שאין גג מעלה ומוריד בהן משום דס"ל דקינופות אין להם גג מכח הקושיא דפריך והשתא כילה ונקליטין שוים ולקינופות דין אחר מכח מתנני. והתוספות (בד"ה אי קביעי) כתבו לתרץ קושיא זו וז"ל אע"פ שזו יש לה גג וזו אין לה גג מ"מ לא חשיב גג כיון דאין גבוהים יי ובשניהם אית בהו חדא לריעותא דכילה x אין לה גג וגבוהה עשרה וקינופות יש להם גג ואינם גבוהים יי ע"כ. ואיכא למידק בדבריהם, חדא דלכאורה פליגי דידיהו אדידהו דמעיקרא כתבו דבקינופות אין לה גג מיקרי והוו כמו נקליטין דאיכא תרתי לריעותא אין לה גג ופחותין מעשרה ואח"כ כתבו דדמי קינופות לכילה גבוה יי משום דאית ביה חדא לטיבותא דאית לה גג, ותו קשיא דאם כילה דמי לקינופות א"כ לפי תירוץ הגמרא נמי תקשי מ"ש כילה מקינופות ואמאי בכילה כשרה ובקינופות פסולה ועוד למה להו לפרש זה לומר האי בשניהם כו', ונראה דפירוש דבריהם הכי הם הרגישו דמאי הקשה הגמ' דליפסלו נקליטין פחותין יי כקינופות כיון דקביעי נימא דאין הקביעות מהני אלא היכא דאיכא חדא לריעותא והקביעות מסיר אותה ריעותא אבל היכא דאיכא תרתי כנקליטין דאין להם גג ופחותים מעשרה לא ותירצו דהכא נמי אין להם גג דפחות מעשרה לא חשיבי גג ואיכא תרתי לריעותא כקינופות וקושיית הגמרא היא דכיון דאע"ג דאיכא תרתי לריעותא בקינופות הקביעות מסיר אותה א"כ גבי נקליטין נמי דאיכא תרתי לריעותא מהני להסיר אותם דאי אמרת כדס"ד מעיקרא דאין הקביעות מהני בקינופות אלא להסיר חדא לריעותא אם כן בשניהם איכא חדא וכו' כלומר בקינופות וכילה איכא חדא דבכילה איכא חדא לריעותא בקינופות וכיון דבכילה קאמר שמואל דמותר אם כן הוא הדין בקינופות ואמאי אסור וא"כ פירוש דברי הגמרא כך הוא בנקליטין איכא תרתי לריעותא ובקינופות ג"כ דהאי גג אין חשוב גג וא"כ מ"נ אם הקביעות כקינופות מסיר התרתי לריעותא ולהכי פסול גם בנקליטין ליהוי הכי ופסול ואי אמרת דקביעות דקינופות לא מהני אלא להסיר חדא לריעותא אז ודאי לא מקשינן ליהוי נקליטין כקינופות דכי היכי דבקינופות פסול בנקליטין נמי לפסול אדרבה מקשינן איפכא ליהוי בקינופות כשר ככילה משום דקינופות דמי לכילה וכשר וא"כ לא מקשה גמרא להוי כקינופות וליפסול אלא לצד אחד שבקינופות מסיר הקביעות תרתי לריעותא אבל לצד האחר דאין הקביעות מסיר אלא אחד בקינופות לא פריך הכי אלא הקושיא הוי איפכא דקינופות כנקליטין מכח ההיא דכילה דבדין אמר בנקליטין דכשר דומיא דכילה והקושיא הוי בקינופות, ותירץ הגמרא דשאני

קינופות דקביעי טפי ולכך מסיר אותו הקביעות תרתי לריעותא אבל בנקליטין דלא קביעי כ"כ לא אהני להסיר תרתי. וא"ת לפי זה למה כתבו התוס' דהחדא לריעותא דאיתא בקינופות הוא שפחותים מעשרה הא כיון דהקביעות הוא שמסיר האחד א"כ מאי חזית לומר דמסיר ההיא דגג מההיא די', וי"ל דטפי מסתבר לומר דמהני להסיר ההיא דגג כיון דאית ליה גג אע"פ דלא חשיב מ"מ הא אית ליה ועוד דאי אמרת דמסיר הריעותא דעשרה ממילא הוסרה ההיא דגג דמה שאין חשוב גג היינו מפני שפחותין מעשרה וכיון דחשבינן ליה י' הא איתא ליה גג לכך שריא ליה קביעות לענין הגג לבד דתפשת מועט תפשת ונשאר הריעותא דפחות י' :

**כז** אָבֵל שְׁנֵי עֲמוּדִים שֶׁפָּרַשׁ עָלֵיהֶן סָדִין וְכֵן כָּלָה שְׂאִין בְּגִגָּה טַפַּח אֶפְלוּ גְבוּהֵין כָּל שְׁהוּן מִתָּר לִישׁוֹן תַּחְתֵּיהֶם בְּסִכָּה. שְׂאִין בְּסִכָּה בְּתוֹךְ סִכָּה מִפְּנֵי שְׂאִין לָהּ גִּג :

**כח** סִכָּה [ח] שְׂאוּלָה כְּשֶׁרָה וְכֵן [ט] הַגְּזוּלָה כְּשֶׁרָה. פִּיצֵד. אִם תִּקְרַף עַל חֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסִּכְתּוֹ וּגְזָלָהּ וַיֵּשֶׁב בָּהּ יֵצֵא שְׂאִין הַקְּרָקַע נִגְזָלָת. וְאִם גְּזַל עֵצִים וְעָשָׂה מֵהֶן סִכָּה יֵצֵא. שְׂתִקְנֶת חֲכָמִים הִיא שְׂאִין לְבַעַל הָעֵצִים אֶלָּא דְּמִי עֵצִים בְּלִבָּד. וְאֶפְלוּ גְזַל נְסָרִים וְהִנִּיחוּן וְלֹא חֲבָרוּן וְלֹא שָׁנָה בְּהוֹן כְּלוּם יֵצֵא. הָעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים הֵרִי זֹו כְּשֶׁרָה :

**מגיד משנה** **סוכה שאולה כשרה וכו'.** מחלוקת ר' אליעזר וחכמים פרק הישן (דף כ"ז:) וק"ל כרבנן שאפילו ביו"ט ראשון אדם יוצא ידי חובתו בסוכת חבירו ואינו דומה ללולב: **וכן הגזולה כשרה וכו'.** פרק לולב הגזול (דף ל"א) ת"ר סוכה גזולה והמסכך ברשות הרבים רבי אליעזר פוסל וחכמים מכשירין ומפורש שם דגזול עצים וסכך בהן אפילו ר"א מודה לפי שאין לנגזל אלא דמי עצים בלבד. וכן מבואר שם דאפילו בכשורי דהיינו נסרים אע"ג דלא שכיחי כמו שאר עצים אין לנגזל אלא דמי עצים בלבד: **העושה סוכה ברשות הרבים וכו'.** כבר נתבאר זה בסמוך.

**כסף משנה** **וכן הגזולה כשרה וכו'.** פ"י דכשהוציא את חבירו מסוכתו יצא מדין תורה דקרקע אינה נגזלת וכשגזול עצים ועשה מהם סוכה לא יצא מדין תורה אבל אחר התקנה יצא דהפקר בית דין הפקר. ומיהו משכחת סוכה



גזולה אפילו אחר התקנה כגון סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה  
דכיון שהיתה מטולטלת נגזלת:

**לחם משנה** ואם גזל עצים ועשה מהן וכו' בהן כלום יצא. בפרק לולב הגזול  
(דף ל"א) אמרינן האי כשורא דמטללתא [דגזולה] עבדי לה רבנן תקנתא משום  
תקנת מריש וכו' ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש עצים שלא שינה בהם מפני  
שכתב תקנת חכמים וכו'. משמע דאין הטעם אלא משום תקנת חכמים דאי  
משום שינוי תיפוק ליה דקנינהו בשינוי ומ"ש ואפילו גזל נסרים וכו' ר"ל  
דאפילו נסרים דלא שכיחי כמבואר בגמרא ומ"ש ולא שנה בהן לכל קאי בין  
אנסרים בין אעצים. אבל רש"י ז"ל שפירש בעצים דקנינהו בשינוי מעשה  
ובנסרים ודאי לא קנינהו בשינוי כיון דתלי הטעם בגמרא משום תק"ח. ק"ק  
א"כ אמאי לא תירצו בגמ' כשהקשו פשיטא דאי מהתם ה"א משום דשנה בהן  
וקנינהו בשינוי אבל היכא דלא קנינהו בשינוי לא קמ"ל:

## הלכות שופר וסוכה ולולב - פרק ששי

**א** נְשִׁים וְעֶבְדִּים וְקִטְנִים פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה. טְמֵטוֹם  
וְאַנְדְּרוּגִינוֹס חִיָּבִים מְסַפֵּק. וְכֵן מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין  
חִיָּב. קָטָן שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ שֶׁהוּא [כָּבוֹן חֲמִשָּׁ] כָּבוֹן שֶׁשׁ חִיָּב בְּסֻכָּה  
מִדְּבָרֵי סוּפְרִים כְּדֵי לְחַנְכוֹ בְּמִצּוֹת:

**מגיד משנה** נשים ועבדים וקטנים וכו'. משנה פרק הישן (דף כ"ח) נשים  
ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה: טומטום ואנדרוגינוס וכו'. זה ברור ולמד  
רבינו מדין השופר כנזכר פרק ב': וכן מי שחציו עבד וכו'. אף זה נלמד משם  
והוא כלל לכל מצות עשה שהזמן גרמא: קטן שאין צריך לאמו וכו'. במשנה  
(שם) קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה ובגמרא (דף כ"ח:) מבואר שחיובו  
מדבריהם. ובגמ' היכי דמי קטן שאין צריך לאמו אמרי דבי רבי ינאי כל שנפנה  
ואין אמו מקנחתו ר"ל אמר כל שנעור משנתו ואינו קורא אימא אימא. וכתב  
רבינו כבן חמש כבן שש ויש סמך לדבריו מן הסוגיא שבעירובין פרק כיצד

משתתפין (דף פ"ב) וכן כתבו ז"ל ופירוש כבן חמש ששלמו לו חמש וכן שש  
ששלמו לו שש :

**כסף משנה** **קטן שאינו צריך לאמו וכו'.** כתב הרב המגיד כתב רבינו כבן חמש  
כבן שש ויש סעד לדבריו וכו'. ודע דאיתא בפרק כיצד משתתפין (עירובין דף  
פ"ב) אהא דכל קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה וכמה כבר ארבע וכבר  
חמש. ויש לתמוה אמאי דחה הא דאתמר לענין סוכה ונקט שיעורא דאתמר  
גבי עירובין. ואפשר לדחוק ולומר דמדגרסינן בירושלמי פרק הישן תני רבי  
הושעיא קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה ויוצא בעירוב של אמו משמע  
דסוכה ועירוב כי הדדי נינהו. וקצת סעד יש לדבר מדחזינן דהא דכמה כבר  
ארבע וכבר חמש לא אתמר בפרק הישן דהוא דוכתיה אלמא לאו עיקר הוא.  
ודע דבפרק כיצד משתתפין מפליג לגבי עירוב בין איתיה לאבוה במתא  
לליתיה במתא ואע"פ שרבינו סתם בפ"י מהלכות עירובין דבן ו' יוצא בעירוב  
אמו היינו בדליתיה לאבוה במתא וכאן לענין סוכה כתב כבן ה' כבן ו' והיינו  
דבאיתיה לאבוה במתא בן ה' ובליתיה הוי בן ו' ומינה נילף לעירוב :

**לחם משנה** **שהוא [כבן חמש] כבן שש כו'.** מבואר בסוגיא דריש פרק כיצד  
משתתפין (דף פ"ב) דהיכא דאיתיה לאבוה במתא כבר ד' כבר חמש כל חד  
לפום חורפיה והיכא דליתיה לאבוה במתא כבן שש x. והיינו ההיא דר' יוסי  
דאמר בן שש יוצא בעירוב אמו ושם משה עירוב לסוכה משום דבשניהם  
נאמר שיעור הקטן קטן שאין צריך לאמו. ולכן אני תמה על רבינו דלא ביאר  
מכל זה כלל לא כאן ולא בהלכות עירובין פרק ששי ששם כתב בסתם קטן בן  
שש או פחות יוצא בעירוב אמו והיה לו לבאר כאן דשיעור בן חמש הוא להיכא  
דאיתיה לאבוה במתא ושיעור בן שש להיכא דליתיה ולא היה לו לכתוב בסתם  
כבן חמש וכבן שש כמ"ש שפירוש כל חד לפום חורפיה, ועוד היה לו לבאר  
דהיכא דאיתיה לאבוה כבר ד' כבר ה' כל חד לפום חורפיה כדאמרו שם  
בגמרא ואילו היה מבאר הדברים כאן או בהלכות עירובין לבדן היינו אומרים  
דבמקום אחד סמך על המקום האחר אבל אחר שלא ביאר באחד מהם הוא  
דבר תימה :

**ב** חוֹלִים וּמְשֻׁמְשֵׁיהֶן פְּטוּרִים מִן הַסֵּכָה. וְלֹא חוֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ  
סֵכָה אֶלָּא אֶפְלוּ חָשׁ בְּרֵאשׁוֹ וְאֶפְלוּ חָשׁ בְּעֵינָיו. <sup>[א]</sup> מְצַטֵּעַר פְּטוּר  
מִן הַסֵּכָה הוּא וְלֹא מְשֻׁמְשֵׁיו. וְאִיזְהוּ מְצַטֵּעַר זֶה שְׂאִינוּ יָכוֹל  
לִישֹׁן בְּסֵכָה מִפְּנֵי הָרוּחַ אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים וְהַפְּרָעוֹשִׁים וְכִיּוֹצֵא  
בָּהֶן אוֹ מִפְּנֵי <sup>[ב]</sup> הָרֵיחַ :

**מגיד משנה** **חולים ומשמשיהם פטורין מן הסוכה**. ובגמרא (סוכה כ"ו) ת"ר חולה שאמרו לא חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חולה שאין בו סכנה אפילו חש בעינו חש בראשו אמר רשב"ג פעם אחת חשתי בעיני בקסרי והתיר לי ר' יוסי ברבי לישן לי ולמשמשי חוץ לסוכה: **מצטער פטור מן הסוכה ומשמשי חייבין וכו'**. שם אמר רבא מצטער פטור מן הסוכה והקשו והא אנו תנו חולין ומשמשיהן חולה אין מצטער לא ותירצו חולה הוא ומשמשי פטורין מצטער הוא אין ומשמשי לא. ושם מבואר שמצטער הוא מפני דבר קל וכמו שכתב רבינו:

**א** **הָאֵבֶל חָיֵב בְּסֻכָּה. וְחָתָן וְכָל הַשּׁוֹשְׁבֵינִין וְכָל בְּנֵי חֻפָּה** [ג] **פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה:**

**מגיד משנה** **האבל חייב בסוכה וכו'**. מימרא שם (דף כ"ה): אמר רב האבל חייב בסוכה והקשו פשיטא ותירצו מהו דתימא הואיל ואמר רבא מצטער פטור מן הסוכה האי נמי מצטער הוא קמ"ל הני מילי מצטער צערא דממילא אבל הא איהו הוא דמצטער אנפשיה דמבעי ליה ליתובי דעתיה ע"כ: **וחתן וכל השושבינן וכו'**. שם אמר רב חתן וכן השושבינן וכל בני חופה פטורין מן הסוכה כל שבעה ואמרו שם דטעמא משום דבעו למיכל ולמחדי בחופה ואין שמחה אלא בחופה ואין שמחה אלא במקום סעודה. והקשו וליעביד חופה בסוכה ותירץ רבא משום צער חתן פירש"י ז"ל שהוא מצטער דלא מצו עיילי כל בני חופה בסוכה, ע"כ:

**ד** **שְׁלוּחֵי** [ד] **מִצּוֹה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. הוֹלְכֵי דְרָכִים בַּיּוֹם פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם וְחַיְבִין בַּלַּיְלָה. הוֹלְכֵי דְרָכִים בַּלַּיְלָה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּלַּיְלָה וְחַיְבִים בַּיּוֹם. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּיּוֹם פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּיּוֹם וְחַיְבִים בַּלַּיְלָה. שׁוֹמְרֵי הָעִיר בַּלַּיְלָה פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה בַּלַּיְלָה וְחַיְבִים בַּיּוֹם. שׁוֹמְרֵי גְנוֹת וּפְרָדְסִין פְּטוּרִין בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה שְׁאֵם יַעֲשֶׂה הַשׁוֹמֵר סֻכָּה** [ה] **יָדַע הַגָּנֵב שֶׁיֵּשׁ לַשׁוֹמֵר מְקוֹם קְבוּעַ וַיְבֹא וַיִּגְנֵב מִן מְקוֹם אַחֵר:**

**מגיד משנה** **שלוחי מצוה פטורין וכו'**. משנה (דף כ"ה) כלשונה: **הולכי דרכים ביום וכו'**. ברייתא כלשונה שם (דף כ"ו) וסוף הברייתא הולכי לדבר מצוה פטורין בין ביום ובין בלילה. ויש מי שכתב והוא שיהיה בענין שאם ישבו

בסוכה יתבטל קצת מאותה מצוה, ואין נראה כן מדברי הגאונים ולא מדברי רבינו שסתם וכתב למעלה שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה אלמא בכל גונא פטורין כל זמן שעוסקין במצוה שהעוסק במצוה פטור מן המצוה: **שומרי העיר וכו'.** ברייתא כלשונה שם: **שומרי גנות ופרדסין וכו'.** שם שומרי גנות ופרדסין פטורין בין ביום ובין בלילה והקשו וליעבדו סוכה וליתבו התם ותירץ אביי תשבו כעין תדורו פי' כיון שאין דרך לקבוע שם אינו חייב לעשות שם סוכה ורבא תירץ פירצה קורא לגנב. ואמרו איכא בינייהו כריא דפירי ופירשו הגאונים שאם הוא שומר כרי של פירות לרבא חייב שהרי יכול לעשות סוכה שם ולשמרו וקיי"ל כרבא וכל זה מבואר במה שכתב שאם יעשה השומר סוכה וכו'. ויש לרש"י ז"ל בזה פי' אחר וזה נכון:

**כסף משנה** **שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה.** (סוכה כ"ה) פירש"י אפילו בשעת חנייתן אבל התוס' כתבו דלא מפטרו אלא היכא שאם יקיימו מצות סוכה יבטלו ממצותן:

**לחם משנה** **הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבין בלילה.** כתב ה"ה ויש מי שכתב וכו' הלשון הזה מוטעה x. וכך היתה הנוסחא בספרים המוגהים ויש מי שכתב והוא שיהיה בענין שאם ישבו בסוכה יתבטל קצת מן המצוה ואין נראה כן דעת הגאונים ודעת רבינו ז"ל וכו':

**ה** **כיצד** <sup>[1]</sup> היא מצות הישיבה בסכה. שיהיה אוכל ושותה ודר בסכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סכתו קבע שנקמר **(ויקרא כג-מב)** 'בסכת תשבו שבעת ימים'. כיצד. כלים הנאים ומצעות הנאות בסכה. וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסכה. אבל כלי <sup>[2]</sup> אכילה כגון קדרות וקערות חוץ לסכה. המנוחה בסכה. ואם היתה סכה קטנה מניחה חוץ לסכה:

**מגיד משנה** **כיצד היא מצות הישיבה וכו'.** שם מבואר בהרבה מקומות ופי' לולב וערבה (דף מ"ג) בברייתא למדו בגזרה שוה דשבעת ימים האמורין בסוכה אפילו לילות במשמע: **וכל שבעת הימים וכו'.** משנה בהישן (דף כ"ח): כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. ובגמרא כיצד היו לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה בסוכה ומטייל בסוכה אמר רבא מאני משתיא במטלתא מאני מיכלא בר ממטלתא. ופירש"י מאני

מיכלא כגון קדרות ושפודין שלא בזמן אכילה שאין בהם צורך של כלום חוץ לסוכה משום כבוד סוכה דמאוס הוא עכ"ל: **המנורה בסוכה וכו'.** שם (דף כ"ט) פירוש בשעה שאינה דולקת:

**כסף משנה** **המנורה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה וכו'.** בפרק הישן (דף כ"ט) שרגא אמרי לה במטלתא ואמרו לה בר ממטלתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה. וכתבו התוס' דהא דאמרינן דאסור להניחה שם היינו בשעה שדולקת דכיון דאין בה אלא ז' על ז' מצומצמים חיישינן שמא תשרף סוכתו ודייקי לה מדאמריי פ"ד דסוכה (דף מ"ח) שלפסול הסוכה מדליק בה את הנר ולא אמריי מעייל כמו שאמרו מעייל בה מאני מיכלא. אבל רבינו כתב בסוף פ' זה מכניס בה מנורה ואפשר שהיה גורס מכניס או שסובר דמדליק לאו דוקא. ולפי דעתי אפשר דכשהיא דולקת מותר להכניסה להשתמש לאורה דומיא דכלי אכילה דבשעה שמשתמש מהן מותר להכניסן בסוכה:

**לחם משנה** **וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי וכו'.** בפ' הישן (דף כ"ח): מה"מ דת"ר תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם וכו'. וק"ק בדברי רבינו דהא לעיל בסמוך פסק כרבא דאמר פרצה קורא לגנב ודלא כמ"ד תשבו כעין תדורו דלדידיה אפילו כריא דפירי פטור והוא ז"ל סובר שחייב כמבואר בדברי ה"ה ואיך פסק כאן כהך ברייתא דתשבו כעין תדורו. וי"ל דאפילו רבא דפליג על אביי לא ס"ל דלא אמרינן תשבו כעין תדורו אלא ס"ל דלא נאמר על זה אלא לומר שאם היה לו כלים נאים מעלן לסוכה כו': **המנורה בסוכה כו'.** כתב ה"ה פ"י בשעה שאינה דולקת כלומר דאם היתה דולקת כיון דהוא בעת הצורך אפילו בקטנה מותר דומיא דכלי אכילה. ובתוספות פרק הישן דחו פ"י זה והקשו עליו מההיא דבפרק לולב וערבה דאמר מדליק בו את הנר ולדברי ה"ה י"ל דמדליק דהתם ר"ל מכניס בה את הנר אי"נ הדלקה שלא בשעת הצורך שאין בו צורך כלל:

**א** אוֹכְלֵין וְשׁוֹתֵין וְיִשְׁנִים בְּסֻכָּה כָּל שְׁבַע בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְאָסוּר לֶאֱכֹל סְעֻדָּה חוּץ לְסֻכָּה כָּל שְׁבַע אֶלָּא אִם אָכַל אֶכְלֵת [ח] עָרָאִי כְּבִיצָה אוֹ [ט] פְּחוֹת אוֹ יִתֵּר מְעַט. וְאִין יִשְׁנִים חוּץ לְסֻכָּה אֶפְלוּ שְׁנַת [י] עָרָאִי. וּמִתֵּר לְשִׁתּוֹת מִים וְלֶאֱכֹל פְּרוֹת חוּץ לְסֻכָּה. וּמִי שֶׁיִּחְמֵיר עַל עֲצָמוֹ וְלֹא יִשְׁתֶּה חוּץ לְסֻכָּה אֶפְלוּ מִים הָרִי זֶה [כ] מְשֻׁבָּח:

**מגיד משנה** אוכלין ושותין וישנין וכו'. מבואר שם בכמה מקומות: **ואסור לאכול סעודה וכו'.** משנה שם (דף כ"ה) אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה ובגמרא (דף כ"ו) העלו שאכילת עראי היא כדטעים בר בי רב ועייל לדרשא. ופירש רבינו שהוא כביצה או פחות או יותר מעט וכן מוכח בגמרא וכן כתבו ז"ל: **ואין ישנין וכו'.** ברייתא שם אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנין שינת עראי חוץ לסוכה מאי טעמא אמר רבה לפי שאין קבע לשינה: **ומותר לאכול פירות וכו'.** זה מתבאר שם מן המשנה (כ"ו): דשני כותבות ודלי של מים לא היו צריכין סוכה מן הדין ואם רצה להחמיר על עצמו מחמיר וה"ז משובח וכן כתבו ז"ל:

**א** אכילה בלילי יום טוב הראשון בפסחה חובה. אפלו אכל כזית פת יצא ידי חובתו. מכאן ואילך<sup>[ט]</sup> רשות. רצה לאכל סעדה סועד בפסחה. רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פרות או קליות חוץ לפסחה אוכל כזית אכילת מצה<sup>[מ]</sup> בפסח:

**מגיד משנה** אכילה בלילי יו"ט הראשון וכו'. משנה שם (דף כ"ז) ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכמים אומרים אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט הראשון. ובגמרא מבואר שחכמים למדו חיוב לילה הראשון מחג המצות. וכתב רבינו כזית דומיא דמצה ושיעור חיוב אכילה בכל מקום היא כזית. וכתבו בתוס' כיון שלילה הראשון חובה אפילו היו יורדין גשמים חייב לאכול שם. והרשב"א כתב בתשובה שאינו חייב וכן עיקר:

**ח** מי שהיה ראשו ורבו בפסחה ושלחנו בתוך ביתו או חוץ לפסחה ואוכל הרי זה אסור<sup>[נ]</sup> וכאלו לא אכל בפסחה עד שהיה שלחנו בתוך הפסחה. גזרה שפא ימשך אחר שלחנו. ואפלו בפסחה גדולה:

**מגיד משנה** מי שהיה ראשו ורבו וכו'. משנה (דף כ"ח) שם מי שהיה ראשו ורבו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין ובי"ה מכשירין ומפורש בהלכות פ"ק שהלכה בזו כדברי ב"ש גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. ויש מן הגאונים ז"ל שחולקין ופוסקין כבי"ה שכל שיש בסוכה שיעור הכשר אף על פי שהשולחן בתוך הבית יצא ידי חובתו. ודעת רבינו כדעת ההלכות והוא דעת רוב הגאונים ז"ל וכן ראוי להחמיר:

**ט** כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים קוֹרֵא בְּתוֹךְ הַסֵּכָה. וּכְשֶׁמֵּבִין [ט] וּמְדַקְדֵּק בְּמָה שֶׁיִּקְרָא יָבִין חוּץ לַסֵּכָה כְּדֵי שְׁתַּהַיֶּה דַעְתּוֹ מִיִּשְׁבֵּת עָלָיו. הַמִּתְפַּלֵּל רָצָה מִתְפַּלֵּל בַּסֵּכָה אוֹ חוּץ לַסֵּכָה :

**מגיד משנה** **כל שבעת הימים וכו'.** שם (דף כ"ח:) ברייתא שונה בסוכה ואמרו שם ה"מ מגרס אבל לעיוני בסברא בר ממטללתא: (המתפלל רצה מתפלל וכו'):

**כסף משנה** **כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה.** שם (דף כ"ח) בגמ' הא במגרס הא בעיוני. ופירש רבינו כרש"י והרי"ף ואית דאמרי איפכא דעיוני היינו קבע ובעי סוכה וכתב הר"ן ולחומרא עביד כתרואיהו כל היכא דלא מיטרד אבל אי מיטרד ה"ל מצטער ופטור מן הסוכה:

**י** יֵרְדוּ [י] גְּשָׁמִים הָרִי זֶה נִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת. מֵאֵימַתִּי מִתָּר לַפְּנוֹת, מִשְׁיָרְדוּ לְתוֹךְ הַסֵּכָה טְפוֹת שָׁאֵם יָפְלוּ לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל יָפְסֵל, אֲפָלוּ [י] תְּבַשִּׁיל שֶׁל פּוֹל. הָיָה אוֹכֵל בַּסֵּכָה וַיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים וְנִכְנָס לְבֵיתוֹ וַיִּפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים אֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְחַזֵּר לַסֵּכָה ( כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה) עַד שֶׁיִּגְמַר סְעוּדָתוֹ. הָיָה יֹשֵׁן וַיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים בְּלֵילָה וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַבַּיִת וַיִּפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים אֵין מְטְרִיחִין אוֹתוֹ לְחַזֵּר לַסֵּכָה כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה אֶלָּא יֹשֵׁן בְּבֵיתוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה עִמּוֹד הַשָּׁחַר :

**מגיד משנה** **ירדו גשמים וכו'.** משנה שם ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה. ובגמרא תנא משתסרח המקפה של גריסין פירוש שהיא קלה ליפגם: **היה אוכל בסוכה וכו'.** שם (דף כ"ט) ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו היה ישן בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיעור. ופירשו בגמרא משיעלה עמוד השחר. ויש מי שכתב והוא שנעור אבל ישן אין מעירין אותו אפילו אחר עמוד השחר דומיא דסעודה שגומר סעודתו, וכן עיקר:

**לחם משנה** **היה אוכל בסוכה וכו'.** כתב ה"ה ויש מי שכתב והוא שנעור אבל ישן אין מעירין אותו וכו'. וא"ת לדברי החולקים על סברא זו אמאי קאמר בברייתא (דף כ"ט) עד שיעור ויעלה עמוד השחר דאחר שעלה עמוד השחר ודאי מעירין אותו. וי"ל דאי הוה אמינא הכי הוה אמינא אין מטריחין אותו

להעירו עד שיעלה עמוד השחר שאחר שעלה עמוד השחר מטריחין אותו ומעירין אותו אבל אם נתעורר מעצמו קודם שעלה עה"ש חייב ללכת לסוכה לז"א שאפילו שנתעורר עד שיעלה עה"ש אינו חייב וז"ש עד שיעור ויעלה עה"ש :

**יא** גַּמַּר מְלֹאכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּשַׁחֲרִית לֹא יִתִּיר סִכָּתוֹ. אָבֵל מוֹרִיד הוּא אֶת כָּלְיוֹ וּמְפִנֵּה אוֹתָן מִן הַמְּנַחָה וּלְמַעְלָה. אֵין לוֹ מְקוֹם לְפָנוֹת [צ] פּוּחַת בָּהּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְאִם הֶצְרַךְ לְסַעֵד בְּשָׂר הַיּוֹם צָרִיךְ לְאָכֵל בְּסִכָּה, שְׂמִצּוֹתָהּ כָּל שְׂבָעָה :

**ההראב"ד** גמר מלאכול וכו'. כתב הראב"ד ז"ל איני יודע מהו זה ואולי יאמר אם צריך לסעוד בסוכה כשאר הימים אינו צריך לפרוץ בה אלא יום שמיני שלא יטעה אדם בה אע"פ שאין לשונו מראה אבל השכל מורה על זה, עכ"ל:

**מגיד משנה** גמר מלאכול ביום השביעי וכו'. פרק לולב וערבה (דף מ"ח) סוכה שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון. ובגמרא אין לו מקום לפנות את כליו חייא בר אשי אמר רב פוחת בה ארבעה, ומפורש שם דהיינו לבני א"י שאין אוכלין בסוכה ביום שמיני לפיכך כשאין לו מקום אחר לאכול ביום שמיני הוא פוחת בה ביום שביעי להודיע שאין מצותה ביום שמיני וכן יתבאר זה בדברי רבינו למטה. וכתב רבינו ואם הוצרך לסעוד בשאר היום וכו'. לומר שאע"פ שאמרו מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה או פוחת בה ארבעה לא תחשוב שנגמרה מצותה ביום שביעי מבעוד יום אלא כל היום עד הלילה מצותה מן התורה. ודברים ברורים הם ולא היו צריכין באור אלא מפני שבהשגות כתוב אמר אברהם איני יודע מהו זה וכו' וכבר בארתי כונת רבינו :

**לחם משנה** ומפנה אותן מן המנחה ומעלה אין לו מקום לפנות פוחת בה ד' על ד'. כתבו בהשגות ואולי יאמר וכו'. לכאורה נראה פירוש ההשגה שר"ל שאם רצה זה לאכול אח"כ אחר יום השמיני מפני שאין לו בית אחר או שום מקום אחר כמו שנראה מדקאמר שאין לו מקום אחר לפנות והודיענו שאין צריך לפחות ארבעה על ארבעה משם ואילך דאין צריך הכי אלא ליום שמיני בלבד שיטעו בני אדם ויאמרו שאינו יושב שם מפני שאין לו מקום אחר אלא מפני שהוא חייב לישוב שם בשמיני. וזה א"א להזכירו דאין מיישב לשון רבינו שכתב ואם הוצרך לסעוד וכו' צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה דאין סובל לשון זה פירושו זה כלל, ואם היה אומר רבינו יכול לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה היינו מיישבים פי' זה בדוחק דה"ק ואם הוצרך לסעוד



בשאר היום כלומר מיום שמיני ואילך יכול לאכול בסוכה כשרה בלי פחיתה כלל (ולאו) [אלא] סוכה גמורה שמצותה כל שבעה אבל מאחר שכתב רבינו צריך לאכול אין אנו יכולין ליישב פירוש זה כלל ואע"פ שהוא ז"ל כתב אין לשונו מראה מ"מ דבר תימה דאין ראוי לומר על דבר כזה אין הלשון מראה דאין הלשון סובל זה כלל והוא דבר בלתי אפשר לישבו בלשון בדרך זה. לכ"נ ודאי דפ"י דברי הר"א ז"ל הוא כך דאם יצטרך לסעוד עוד בסוכה ביום הז' מן המנחה ולמעלה צריך שיאכל בסוכה גמורה ולא יפחתנה עד סמוך לבין השמשות של שמיני ולא אמרו פוחת מן המנחה ולמעלה אלא למי שאין רוצה לאכול שם בסוכה באותו יום וז"ש רבינו ואם הוצרך לסעוד בשאר היום לא יפחתנה אלא צריך לאכול בסוכה גמורה שמצותה כל שבעה כלומר סוכה הראויה לשבעה וזו אינה ראויה לז' ולכך צריך שלא לפוחתה. ואע"פ שזה הפ"י דחוק בלשון שאמר צריך לאכול בסוכה שמצותה שר"ל בסוכה הראויה לשבעה. ולפ"י ה"ה מתישב יותר דהכי קאמר צריך לאכול בסוכה ונתן טעם ואמר מפני שמצותה כל שבעה ולכך צריך לאכול בה עד הערב ומפני שהוא דחוק בלשון כתב הר"א ז"ל אע"פ שאין לשונו מראה בזה. ולפי זה מ"ש הר"א אם יצטרך לסעוד בשאר הימים לא גרסינן בשאר בבי"ת אלא בכ"ף כשאר הימים וכן הביא השגה זאת בעל מ"ע בכ"ף ורוצה לומר אם יצטרך לסעוד שם ביום השביעי כמו שאר הימים אינו צריך לפרוץ בה אלא יום שמיני כו' ומ"מ קשה על פירוש זה לשון אינו צריך דלא הל"ל אלא אינו יכול לפרוץ בה כיון שעכ"פ צריך לאכול בה. וע"ק במ"ש אלא יום שמיני דשמיני אינו יכול לפרוץ דהוא יום טוב, דהשתא לבני א"י עסקינן דשייך בהו פחיתה. מיהו לזה נראה לומר דיום שמיני דקאמר הוא סמוך לבין השמשות שלו. ולקושיא הראשונה י"ל דמאי דקאמר אינו צריך כלומר אל תחשוב שצריך עכ"פ מן המנחה ולמעלה לפחות ולא יאכל עוד עד הלילה מפני שאין לו סוכה אלא אינו צריך לפרוץ ויאכל וסמוך ליום ח' יפרוץ:

**יב** כָּל זְמַן שֶׁיִפְגַּס לַיִשָּׁב בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה מְבָרָךְ [ק] \* קִדְּם שֶׁיִּשָּׁב אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַיִשָּׁב בַּסֻּכָּה. וּבְלֵיל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן מְבָרָךְ עַל הַסֻּכָּה וְאַחַר כֶּךָ עַל [ה] הַזְּמַן. וּמְסֻדָּר כָּל הַבְּרָכוֹת עַל [ש] הַכּוֹס. נִמְצָא מְקֻדָּשׁ מְעַמָּד וּמְבָרָךְ לַיִשָּׁב בַּסֻּכָּה וַיּוֹשֵׁב וְאַחַר כֶּךָ מְבָרָךְ עַל הַזְּמַן. וְכֵּן הָיָה מְנַהֵג רַבּוֹתַי וְרַבֵּי סִפְרָד לְקֻדְּשׁ מְעַמָּד [ת] בְּלֵיל רִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ:

**ההראב"ד** **קודם שישב וכו' עד וכזה היה מנהג רבותי וכו'.** א"א לא דייק ומנהג מקומנו לא היה מעולם כזה, והטעם כי הישיבה אינה אלא על דעת אכילה וכל זמן שאינו אוכל עובר למצוה הוא באמת, עכ"ל:

**מגיד משנה** **כל זמן שיכנס בסוכה וכו'.** מסקנא דגמרא פרק לולב וערבה (דף מ"ז) דכל זמן שנכנס לישב בה מברך וכן כתוב בהלכות ודעת הגאונים שאפילו נכנס בה מאה פעמים ביום חייב לברך וכן דעת רבינו. וראיתי כתוב דדוקא כשיצא יציאה גמורה לעשות עניינו ושלא לחזור לאלתר אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבירו או להביא דבר לסוכה לצורך שעתו לא הויא יציאה לחייבו בברכה כשיחזור ודבר נכון זה. ומ"מ נהגו שאין מברכין אלא מסעודה לסעודה והוא כסברת רבינו יעקב ז"ל: **ובלילי יו"ט הראשון מברך על הסוכה וכו'.** בגמרא פרק החליל (דף נ"ו) והלכתא סוכה ואח"כ זמן ופרק לולב וערבה (דף מ"ו) רב כהנא מסדר להו אכסא. **וכתב רבינו מקדש מעומד** לפי שאמרו ז"ל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ונמצא שראוי לברך קודם שישב וזה הוא מנהג רבותינו. ובהשגות כתוב א"א מנהג מקומנו לא היה כזה וכו'. ואני אומר שאין טעמו מספיק למנהגו הרי שנכנס לישב בה על דעת שלא לאכול לדבריו יברך מעומד. ונראה לקיים מנהגו ומנהגנו שאין כונת הברכה כשאמרו לישב ישיבה ממש שהרי ודאי אם היה עומד בסוכה כל היום ואכל ושתה בה ולא ישב כלל ודאי יצא ידי חובתו שאינו מחוייב לישב ובדאי כשאמרו לישב רצו לומר לעמוד ואחזו לשון הכתוב שאמר בסוכות תשבו שבעת ימים וכיון שכן כשנכנס בה כבר התחיל במצוה שהרי מצותה בין עומד בין יושב ואעפ"כ הוא מברך וקרוי עובר לעשייתה לפי שכל שעה היא קודמת לשעה אחרת וכל היום נמשך מצותה ולדעת רבינו ורבותיו היה לו לברך קודם הכניסה שהרי כיון שנכנס התחיל במצוה. כך נראה לי:

**לחם משנה** **ובלילי יום טוב הראשון מברך על הסוכה ואח"כ על הזמן וכו'.** כתב הרב המגיד נראה לקיים מנהגו ומנהגנו. לכאורה המנהג של הרב המגיד הוא לקדש מעומד מדקאמר מנהגו ומנהגנו משמע דמנהגו מחולק מהר"א ז"ל והוא כמנהג רבותיו שהזכיר לעיל ואם כן הוא קשה דאיך מקיים מנהגו לקדש מעומד בכך אדרבה סותרו דלפי זה לעולם מקיים עובר לעשייתו אפילו שישב וק"ל. ואם היינו אומרים דמנהג הרב המגיד כמנהג הראב"ד ז"ל יראה מנהג רבותיו אי"ש אלא דלשון מנהגו ומנהגנו לא משמע הכי אע"פ שאפשר ליישבו:

**יג** **בְּזֶמַן הַזֶּה שְׁאָנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים. יוֹשְׁבֵין בְּסֻכָּה שְׂמוֹנֶה יָמִים. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁמִינֵי עֶצְרַת יוֹשְׁבֵין בָּהּ וְאִין מְבָרְכִין לִישֵׁב בְּסֻכָּה. \*** וְכֵן טַמְטוּם

## וְאֶנְדְרוּגִינוּס לְעוֹלָם אֵין מְבָרְכִין לֵישֵׁב בְּסִפָּה מִפְּנֵי שֶׁהוּן חֵיבִים מִסְפֵּק וְאֵין מְבָרְכִין מִסְפֵּק :

**ההראב"ד** **וכן טומטום וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל רואה אני מדבריו שהנשים שהם רשות אין מברכות כלל ואין הכל מודים לו. ואני רואה מדברי רבא דאמר הטעם לדמאי שאין מברכין על הפרשת מעשרות משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם הא לאו הכי מספיקא מברכין מפני שהוא ספיקא דאורייתא מעתה ידעינן ודאי טומטום ואנדרוגינוס חייבין לברך, עכ"ל:

**מגיד משנה** **בזמן הזה וכו'.** מסקנא פי' לולב וערבה (דף מ"ז) והלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכין: **וכתב רבינו וכן טומטום ואנדרוגינוס וכו'.** ודבר זה סובר רבינו בכל המצות שאין מברכין על ספקן. ודעת ההלכות פרק ר"א דמילה כך הוא וזהו לדעתם באור הסוגיא שבבמה מדליקין (דף כ"ג) אמרו שם שמברכין על נר חנוכה אקב"ו. ושאלו היכן צונו רב נחמן אמר מלא תסור והקשו שם מדמאי שאין מברכין על הפרשת מעשרותיו אלמא שאין מברכין על מצוה דדבריהם ותירץ אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דבריהם לא בעי ברכה. והקשו והא יו"ט שני דמברכים והוא ספק דבריהם ואמרו התם כי היכי דלא ליזלזלו ביה ורבא מתרץ תירוץ אחר על קושית הדמאי ואמר רוב עמי הארץ מעשרין הן. לפי דעת רבינו רבא אינו חולק על אביי דודאי ספק דדבריהם לא בעי ברכה אלא פירוקא אחרנא הוא דמפרק בדמאי וכבר האריך בזה הרמב"ם ז"ל. ולדי"ה כיון שהברכות מדבריהם אין מברכין אותן על הספק וספק שמע קול שופר או נטל לולב אע"פ שחוזר ושומע או נוטל לולב מן הספק אינו מברך. ובהשגות שיטה אחרת לומר דרבא פליג אדאביי וכל ספק בעי ברכה חוץ מדמאי מפני שהרוב מעשרין והניח הרשב"א ז"ל דין זה בצ"ע בפי' במה מדליקין ובפי' אחרון של ר"ה העלה שהנשים רשאות לברך על המצות שהן פטורות כמ"ש פרק שני וכ"ש לדבריו טומטום ואנדרוגינוס ודבריו צ"ע. ולדעת רבינו ודאי שאין הנשים מברכות והיאך יאמרו וצונו והן פטורות:

**כסף משנה** **בזמן הזה שאנו עושין שני ימים טובים וכו' וכן טומטום וכו'.** כלומר כשם שבשמיני עצרת יושבין ואין מברכין כן טומטום וכו'. אבל הטעם שאין מברכין בשמיני עצרת אינו מפני שהוא ספק דאם כן היאך אנו מברכין ביום טוב שני שהחיינו ומתחלה כך תקנו שנעשה יום טוב שני ונברך מספק ואפילו השתא משום מנהג אבותינו בידינו אנו עושים כמותם אבל טומטום ואנדרוגינוס העמידו חכמים דבריהם על דין תורה שהם חייבים מספק דספיקא דאורייתא לחומרא וכיון דספק הוא אין מברכין לדעת רבינו וכמ"ש הרב המגיד. אלא הי"ט כי היכי דלא ליתו לזלזולי ביום טוב ואף על גב דביום

טוב שני של פסח עבדינן יו"ט ומברכין על ספירת העומר הכא שאני דבכוס אחד אנו מקדשין ומברכין לישב בסוכה ואיכא למיחש טפי לזלזולי א"נ דכיון דבקיאינן בקיבועא דירחא הוי ספירת העומר דאורייתא וא"א לדחותה ולא את ברכתה משום חששא בעלמא והא דלא תקנו בלולב שיטלנו בלא ברכה משום דהוי בגבולין דרבנן. א"נ משום דאית ביה איסור טלטול:

**לחם משנה** בזמן הזה שאנו עושים שני ימים טובים יושבין בסוכה שמנה וכו' ואין מברכין לישב בסוכה [וכן טומטום ואנדרוגינוס וכו'] . כתב הראב"ד ז"ל דכל ספק בעי ברכה ומה שאין אנו מברכין בח' הוא מפני שהן שני דברים הפכיים וכדברי הרב האלפסי בסוף פרק לולב וערבה דאמר אי יום סוכה הוא לאו שמיני עצרת וכו' ע"ש. ואם תשאל לדברי הרב האלפסי ז"ל כיון שהוא סובר כדברי רבינו דכל ספק לא בעי ברכה כמ"ש ה"ה ואמר ודעת ההלכות פרק ר' אליעזר דמילה כך הוא וכן הר"ן ז"ל בפ' במה מדליקין על ההיא דמברכין על נר חנוכה למה ליה לומר דטעמיה דקשיין אהדדי תיפוק ליה דהוי ספק וכל ספק לא בעי ברכה. וי"ל דמ"מ משום דלא לזלזלו ביו"ט היה לנו לברך כמו שתירצו בגמרא ביו"ט ב' כי היכי דלא לזלזלו ביה ה"נ היו מזלזלים ולא היו יושבים בסוכה לכך הוצרך לומר טעמו דקשיין אהדדי ומפני כן לא אמרינן ליה ואמרינן שמיני חג עצרת. ואין להקשות דאמאי דחי הא דלישב בסוכה מקמי הא דשמיני חג עצרת ליעביד איפכא דיי"ל דכיון דמ"מ הרי יש לנו היכר בדבר בישיבת הסוכה די לנו בזה אבל אם נדחית ברכת שמיני חג עצרת אין לנו היכר אחר כלל ועוד דאנן קי"ל בקיבועא דירחא דודאי שמיני חג עצרת הוא:

**ד** גַּמַר מְלֹאכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מוֹרִיד <sup>[א]</sup> כְּלָיו וּמְפַנֶּה אוֹתָהּ. אֵין לוֹ מְקוֹם לְהוֹרִיד אֶת כְּלָיו אִם הִיתָה קְטַנָּה מְכַנִּיס בָּהּ מְנוֹרָה. וְאִם הִיתָה גְדוֹלָה מְכַנִּיס בָּהּ קְדֵרוֹת וְקַעְרוֹת וְכִיוֹצֵא בָּהֶן כְּדֵי לְהַזְכִּיר שְׁהִיא פְּסוּלָה וְשֶׁכֶּבֶר נִגְמְרָה מְצוֹתָהּ וּמְפַנֵּי שְׁהוּא יוֹם טוֹב אֵינוֹ יָכוֹל לְפָחַת בָּהּ וּלְפַסְלָהּ:

**מגיד משנה** גמר מלאכול וכו'. על המשנה דגמר מלאכול שכתבתי למעלה אמרו בגמ' (דף מ"ח) דלדין שאינו יכול לפחות בה ביום השמיני ביו"ט ואין לו מקום להוריד את כליו מניח בה את הנר ואם היא סוכה גדולה מעייל בה מאני מיכלא ומבואר בהלכות:

**טו** מי שלא עשה סכה בין בשוגג בין במזיד עושה סכה בחלו של מועד. אפלו בסוף יום שביעי עושה סכה, שמצותה כל שבועה. עצי סכה אסורין כל שמונת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך אין נאותין מהן לדבר אחר כל שמונת הימים מפני שיום השביעי פלו הסכה מקצה עד בין השמשות והואיל והקצת לבין השמשות של שמיני הקצת לכל היום:

**מגיד משנה** מי שלא עשה סוכה וכו'. מחלוקת רבי אליעזר וחכמים פרק הישן (דף כ"ז) וקיי"ל כחכמים דעושין סוכה בחולו של מועד: **עצי סוכה אסורין וכו'.** פ"ק (דף ט"ו) אמר רב ששת משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבועה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים ועוד מבואר שם. ומהסוגיא שבפרק המביא במסכת יו"ט (דף מ'): משמע דלא מהני שום תנאי בעצי סוכה דמצוה וכן עיקר וכן דעת רוב המפרשים ז"ל. וכתב רבינו שמנה ימים לפי שמבואר בפרק לולב וערבה (דף נ"ו) דשמיני נמי אסור מדין מגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא אבל בתשיעי אפילו לדין מותרת וכן נפסקה הלכה שם גבי אתרוג ודעת רבינו שה"ה לסוכה וכו"כ מן הגאונים ז"ל. ויש מן האחרונים חולקים ואוסרין הסוכה ונויה אפילו בתשיעי:

**כסף משנה** מי שלא עשה סוכה וכו' שמצותה כל שבועה. פירוש דקרא דאמר חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים הכי קאמר סוכות תעשה לך באי זה יום משבעה הימים שתמצה ואפילו ביום האחרון אם לא עשית קודם לכן:

**טז** וכן אכלין ומשקין שתולין בסכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמונה. ואם התנה עליהן בשעה [ב] שתלאן ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה. שהרי לא הקצה אותם ולא חלה עליהן קדשת הסכה ולא נחשבו כמותה:

**מגיד משנה** וכן אוכלין וכו'. ברייתא פ"ק (דף י"ו) וביו"ט בפי המביא (ביצה ל'): סככה כהלכתה ועטרה בקרמין ובסדינין המצויירים ותלה בה אגוזים ואפרסקים ושקדים ורמונים ופרכילי ענבים עטרות של שבולים יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו ובגמרא ובהלכות והוא דאמר איני בודל מהן כל בין השמשות דלא חיילא קדושה עלייהו כלל וכן מבואר בגמרא פרק המביא:

## הלכות שופר וסוכה ולולב - פרק שביעי

**א** (ויקרא כג-מ) 'כפות תמרים' האמורות בתורה הן חריות של דקל כשיצמחו קדם שיתפרדו העליון שלהן לכאן ולכאן אלא כשיהיה כמו שרביט. והוא הנקרא לולב:

**מגיד משנה** **כפות תמרים וכו'.** פרק לולב הגזול (סוכה ל"ב) א"ל אביי לרבא ממאי דהאי כפות תמרים לולב הוא אימר חרותא אמר ליה בעינן כפות וליכא ודבר פשוט הוא:

**ב** (ויקרא כג-מ) 'פרי עץ הדר' האמור בתורה הוא אתרוג. (ויקרא כג-מ) 'וענף עץ עבות' האמור בתורה הוא ההדס שעליו חופין את עצו. כגון שיהיו שלשה עליו או יותר על כן בגבעול אחד. אבל אם היו שני העליון בשנה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהן אין זה עבות אבל נקרא \*הדס שוטה:

**ההראב"ד** **הדס שוטה.** כתב הראב"ד ז"ל וצריך להיות כן כל השיעור או רובו, עכ"ל:

**מגיד משנה** **פרי עץ וכו'.** שם (דף ל"ה). מבואר וגם זה פשוט: **וענף עץ וכו'.** אמרו שם (דף ל"ב): תנא עבות כשר ושאינו עבות פסול ה"ד עבות אמר ר' יהודה והוא דקיימי תלתא תלתא טרפי בקינא ואסיקנא התם דתרי וחד הדס שוטה הוא. ובהשגות א"א וצריך שיהיה כן כל השיעור או רובו ע"כ. ואני אומר כולן בדוקא דהא כל מה שאינו עבות הוה ליה כמין אחר ונחסר השיעור:

**כסף משנה** **וענף עץ עבות האמור בתורה הוא ההדס וכו' כגון שיהיו שלשה עליו או יותר על כן בגבעול אחד וכו'.** כתב הטור וז"ל כתבו הגאונים שצריך

שיהא בכל שיעור אורך ההדס עבות ואם לאו פסול. ובעל העיטור כתב אפילו אין בו רק פעם אחת תלתא בחד קינא כשר וכן כתב הרמב"ם עכ"ל. ואיני מוצא מקום על מה שיסמוך לומר כן בדברי רבינו שהרי דבריו סתומים כדברי הגמרא:

**ג** (ויקרא כג-מ) **עֲרֵבִי נַחֲלִי הָאֲמֹרֹת בַּתּוֹרָה אֵינֶן כֹּל דְּבַר הַגְּדֹל עַל הַנַּחֲל אֲלָא מִיֵּן יְדוּעַ הוּא הַנִּקְרָא עֲרֵבִי נַחֲל. עָלָה שְׁלוֹ מְשׁוּדָּ: כְּנַחֲל וּפְיֵו חֶלֶק וְקִנְהָ שְׁלוֹ אָדָם וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא עֲרֵבָה. וְרַב מִיֵּן זֶה גְּדֹל עַל הַנִּחְלִים לְכַךְ נֶאֱמַר עֲרֵבִי נַחֲל. וְאֶפְלוּ הָיָה גְּדֹל בַּמִּדְבָּר אוֹ [א] בְּהָרִים כְּשֵׁר:**

**מגיד משנה** **ערבי נחל וכו'.** כל זאת הבבא מפורשת בברייתא פרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ג ל"ד):

**כסף משנה** **ערבי נחל וכו' ואפי' היה גדל במדבר או בהרים.** כתב הרא"ש נ"ל לפרש דערבי נחל הגדלות על הנחל כלומר ממין הגדל על הנחל והיינו ערבה שרובה גדלה על הנחל למעוטי צפצפה הגדלה על ההרים, ד"א ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל למעוטי צפצפה שעלה שלה עגול. והאי תנא לא מצריך קרא לרבויה של בעל ושל הרים דבכלל ערבי נחל היא והכי סברי רבנן דלקמן דמצרכו ב' ערבות וכן משמע מתוך דברי הרמב"ם שכתב ערבי נחל האמור בתורה וכו' ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקרא ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר עכ"ל. ומהרא"ם כתב על זה ואינו מחוור דמנ"ל לפרושי מלתא דהרמב"ם דלכך נאמר ערבי נחל ממשמעות ערבי נחל ולא מרבויה דערבי כדקתני בברייתא ת"ל ערבי נחל מ"מ שפירושו מריבויה דערבי לשון רבים. ואולי הנוסחא שלו הביאתו לזה שכתוב בו לכך נקראו ערבי נחל במקום לכך נאמר ערבי נחל הכתוב בכל הנוסחאות שבידינו עכ"ל. ולא ידעתי למה לא נתחווירו לרא"ם דברי הרא"ש דהא כיון דרבינו פסק דב' ערבות בעינן והיינו ודאי מריבויה דערבי היכי אפשר לרבויה מיניה תו של בעל ושל הרים דשתי דרשות לא דרשינן מערבי כדמוכח בגמרא והלכך צ"ל דמשמעות ערבי נחל מייתי של בעל ושל הרים:

**לחם משנה** **ערבי נחל האמורות וכו' לכך נאמר ערבי נחל וכו'.** כלומר מפני אלו השני טעמים שהזכרתי נאמר ערבי נחל. האחד שהוא משוך כנחל והשני שהרוב גדל על הנחלים מפני אלו השני טעמים נקראים ערבי נחל אבל לעולם שא"צ עכ"פ שיהא גדל על הנחל והיינו השני טעמים שהזכירו בברייתא (דף

ל"ד) ערבי נחל הגדילות על הנחל וכו'. אבל ממ"ש מהרר"ק ז"ל בסימן תרמ"ז נראה שהרא"ש ז"ל הבין דהאי לכך נאמר ערבי נחל רוצה לומר מפני דאינו דוקא הגדל על הנחל לכך נאמר ערבי שמשמעותו הכל אפילו של בעל ושל הרים. והרב מהרא"ש ז"ל השיג עליו שאין כונת הרמב"ם אלא לומר מפני שאינו גדל על הנהר דוקא לכך נאמר ערבי לשון רבוי לרבות (בלשון) של בעל ושל הרים ומרבויה דריש ולא ממשמעותה. ומהרר"ק ז"ל תמה על הרב מהרא"ש ז"ל דודאי שפיר קא מייתי הרא"ש ז"ל ראייה דמדמהרמב"ם פסק דשתי ערבות בעינן והיינו ודאי מרבויה היכי אפשר לרבויה מיניה עוד של בעל וכו'. ואין זו דחיה לדברי הרב דהרב לא השיג על הרא"ש אלא מניין הוציאו מדברי הרמב"ם וזה ההכרח אינו אלא בדברי הגמרא עצמה וכבר כתבו הרא"ש ז"ל קודם שכתב והכי סברי רבנן לקמן דמצרכי שתי ערבות וכו' אבל מה שהוציאו מדברי הרמב"ם בדין תמה עליו:

**ד** וַיֵּשׁ מִיֵּן אַחַר דְּוֹמָה לְעֶרְבָה אֶלָּא שְׁעָלָה שְׁלוֹ עָגַל וּפְיוֹ דְּוֹמָה לְמִסָּר וְקָנָה שְׁלוֹ אֵינוֹ אָדָם וְזָהוּ הַנְּקָרָא צְפָצְפָה וְהִיא פְּסוּלָה. וַיֵּשׁ שָׁם מִיֵּן עֶרְבָה שְׁאִין פִּי הָעָלָה שְׁלָה חֶלֶק וְאֵינוֹ כְּמִסָּר אֶלָּא יֵשׁ בּוֹ תְּלָמִים קְטַנִּים [ב] עַד מְאֹד כְּמוֹ פִּי מַגֵּל קָטָן וְזָה כְּשֵׁר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה מִמִּשָּׁה רַבְּנָנוּ נִתְפָּרְשׁוּ:

**כסף משנה** ויש שם מין ערבה שאין וכו'. דברי רבינו כאן סתומים דבפרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ד) תני ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל והתניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא ההיא בחילפא גילא ופירש רש"י מגל קציר פגימותיה כולן נוגעות לצד אחד עקומות כלפי בית יד שלה מסר היא מגירה ופגימותיה הולכות נכחו ולהם שני עוקצים אחד מכאן ואחד מכאן כפגימת הסכין עכ"ל. אבל רבינו נראה שמפרש דומה למגל שפגימותיה קטנות ואין כשר אלא כחילפא גילא כדמפורש בגמרא ולזה כתב בתחלה שערבה הכשרה פיה חלק והפסולה דומה למסר והדומה למגל יש מין ממנה שכשר והיינו חילפא גילא המוזכר בגמ', ואם לא נמצא אחד מהם אין מביאין תחתיו מין אחר הדומה לו כלומר דסד"א דנייתי כי היכי דלא תשתכח מצות לולב קמ"ל:

**לחם משנה** ויש מין אחר דומה לערבה וכו'. בגמרא אמרו בדין הצפצפה ופיה דומה למגל והתניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול. ותירצו כי תניא ההיא בחילפא גילא כלומר מין ערבה כשרה. וא"כ קשה על רבינו אמאי קאמר בדין



הצפצפה ופיה דומה למסר דלפי המסקנא פיה דומה למגל הוי ואין כשרה בדומה למגל אלא חילפא גילא. וי"ל דרבינו רצה לתת כלל מוחלט ובתחלה כתב שהערבה כשרה ודאית עלה שלה משוך ופיה חלק ואח"כ כתב הצפצפה ודאית היא דומה למסר אבל יש אחר דומה למגל שפעמים היא צפצפה ופעמים ערבה וז"ש ויש שם מין ערבה שאין פי העלה שלה וכו' :

**ה** אַרְבַּעַה מִינֵין [ג] אֱלוּ מְצוּה אַחַת הֵן וּמְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה וְכֻלָּן נִקְרָאִים מְצוּת לִוְלָב. וְאִין פּוֹחֲתִין מֵהֶן וְאִין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. וְאִם לֹא נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן אִין מְבִיאִים תְּחִתָּיו מִין אַחַר הַדּוּמָה לוּ :

**מגיד משנה** ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן וכו'. במנחות בהקומץ רבה (דף כ"ז) משנה ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה וכן אמרו שם (דף כ"ח) גבי ארבע ציציות ואמרו הטעם לפי שארבעתן מצוה אחת הן ופי' לולב הגזול (סוכה ל"א) תניא ד' מינין שבלולב כשם שאין פוחתין מהם כד אין מוסיפין עליהן לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רמון ולא דבר אחר :

**י** מְצוּה מִן הַמְּבַחֵר לְאַגֵּד לִוְלָב וְהִדָּס וְעֵרְבָה וְלַעֲשׂוֹת שְׁלִשְׁתָּן אֲגָדָה אַחַת. וּכְשֶׁהוּא נוֹטֵלִם לְצֵאת בָּהֶן [ה] מְבַרְךְ תְּחַלֶּה עַל נְטִילַת [ו] לִוְלָב הוֹאִיל וְכֻלָּן סְמוּכִין לוֹ וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל הָאֲגָדָה הַזֹּאת בְּיַמִּינוֹ וְאֶתְרוֹג בְּשְׂמָאלוֹ וְנוֹטֵלֵן דְּרָךְ גְּדִילְתָן שְׂיֵהִיו עֲקָרִיהֶן לְמַטָּה לְאַרְצָ וְרֵאשִׁיהֶן לְמַעְלָה לְאֹוִיר. וְאִם לֹא אֲגָדוֹן וְנִטְלָן אֶחָד אֶחָד [ז] יֵצֵא וְהוּא שְׂיֵהִיו אַרְבַּעְתָּן מְצוּיִין אֶצְלוֹ. אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא מִין אֶחָד אוֹ שְׁחָסַר מִין אֶחָד לֹא יִטַּל עַד שְׂיִמְצָא הַשָּׂאָר :

**מגיד משנה** מצוה מן וכו'. שם (דף ל"ג) מחלוקת דר"י ורבנן דרבנן סברי דלולב אין צריך אגד וק"ל כותיה ואמרו שם דלרבנן מצוה לאגדו כדי להתנאות לפניו במצות : נוטל וכו'. (דף ל"ז) : אמר רבה לולב בימין ואתרוג בשמאל א"ל ר' ירמיה מ"ט מברכינן אלולב הואיל ומינינו גבוה מכולן : ונוטלן דרך וכו'. פרק לולב וערבה (דף מ"ה) : כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן : ואם לא אגדו וכו'. מפורש במנחות (דף כ"ז) הובא כאן בהלכות ד' מינין

שבולב מעכבין זה את זה לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין ואע"ג דנטל כל חד וחד לחודיה נפיק ידי חובתו דקיי"ל לולב אין צריך אגד ע"כ :

**כסף משנה** מצוה מן המובחר וכו' מברך תחלה על נטילת לולב. לאו למימרא שיברך בלשון הזה מאחר שכתב שמברך עובר לעשייתו כדמשמע ממ"ש וכשהוא נוטלן לצאת בהם צריך לברך, ולא בא אלא לומר שיברך על הלולב ולא על שאר מינין. ובענין נוסח הברכה סמך על מ"ש בסוף ה' ברכות נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגביהו יצא י"ח לולב אבל אם בירך קודם שיטול מברך ליטול לולב, ואע"פ שכתב עוד בפ' זה משחרב בהמ"ק התקינו וכו' וכל יום ויום מברך עליו אקב"ו על נטילת לולב הי"נ סמך על מ"ש בהלכות ברכות בנוסח הברכות ולא בא אלא ללמדנו שאע"פ שאינו חייב בלולב מן התורה מיום ראשון ואילך צריך לברך עליו ולא נחית לפרושי נוסח הברכה :

**לחם משנה** מברך תחלה על נטילת לולב הואיל וכולן סמוכין לו. כלומר מפני שהכל סמוכין ללולב והוא העיקר מפני כן מברכין עליו. וקשה דהל"ל שמינו גבוה מכלן כמ"ש בגמרא. ואולי יש לפרש דהיינו סמוכין לו כלומר שהוא מעולה מכלן וז"ש בגמרא מינו גבוה כלומר שכיון שהוא גבוה הוא מעולה מכולן. (ולי המגיה סמוכין ר"ל נשענין עליו שכחו חזק לסובלן באגדו ולא הן לו והיינו מפני גובהו ותוקפו) :

**פסוק** כִּמְה נוֹטֵל מֵהֶן. לֹולֵב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד [ח] וְשְׁנֵי בַדֵּי עֶרְבָה וְשְׁלֹשָׁה בַדֵּי הֵדֵס. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּהֵדֵס כְּדֵי שְׁתִּהְיֶה אֶגְדָּה גְדוֹלָה מוֹסִיף [ט]. וְנוֹיֵי מְצוֹנָה הוּא. אֶבֶל שְׁאֵר הַמִּיִּיִן אֵין מוֹסִיפִין עַל מְנִיָּנִים וְאֵין גּוֹרְעִין מֵהֶן. וְאִם הוֹסִיף [י] אוֹ גֵרַע (פְּסוּל) :

**ההראב"ד** כמה נוטל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לא שמעתי מעולם פסול בזה ולא איסור תוספת ולא גירוע ואפילו לר' יהודה דאמר לולב צריך אגד דהא אמר רבא מ"ט דר' יהודה דאמר אין אוגדין את הלולב אלא במינו קסבר לולב צריך אגד ואי אגיד ביה מינא אחרינא הוה ליה מוסיף מכלל דכי קטיר ליה בסיב ובעיקרא דדיקלא ליכא מוסיף אע"ג דאיכא טפי מלולב אחד וכ"ש לרבנן דאמרי א"צ אגד דאמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, עכ"ל :

**מגיד משנה** כמה נוטל וכו'. שם (סוכה ל"ד) : משנה ר' ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד אפילו שנים קטומים ואחד שאינו

קטום. פי' אהדסים קאי ר' טרפון אומר אפילו שלשתן קטומים ר"ע אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת ובגמרא אמר שמואל הלכה כר"ט ודעת כל הגאונים לפסוק במנין כר' ישמעאל דבעינן ג' הדסים וכדברי ר"ט שאמר שלשתן קטומין הזכיר שלשה בהדס. אבל הרמב"ן ז"ל כתב דהלכה כר"ע מחבירו במנין שאפילו בהדס אחד יוצא י"ח, ור"ט נחלק על ר' ישמעאל בדין הקטימה ולא הכניס עצמו במחלוקת המנין ור"ע דיבר במנין ולא בקטימה וקי"ל כר"ט בקטימה לפי שנפסקה הלכה כמותו וקי"ל כר"ע במנין ושתייהן להקל דאפילו בחד וקטום יוצא בדיעבד אלא שלא קיים מצוה מן המובחר ע"כ דבריו. ונתלה בזה באותה סוגיא האמורה שם ולידרוש להו כר"ע וכבר כתבתי שדעת כל הגאונים ז"ל כרבינו: **ואם רצה וכו'.** דין תוספת ההדס מוסכם הוא לפי שהוא לנאותו ואע"ג שלולב אין צריך אגד לעכב מצוה לאגדו לנוי כנזכר למעלה. אבל על מ"ש רבינו בשאר **מינין ואם הוסיף או גרע פסול,** כתוב בהשגות א"א לא שמעתי מעולם פסול כזה וכו'. נראה בדעת הר"א ז"ל שאין משום בל תוסיף אלא במין אחר והביא ראיה מהא דרבא שבפ' לולב הגזול והסוגיא שבפרק המוצא תפילין בעירובין (צ"ה צ"ו) קשה לדעתו ז"ל שבבאור נראה שם שהמניח ב' תפילין בראש עובר משום בל תוסיף ומה בין זה לשני לולבין והראיה שהביא מסיב ועיקרא דדקלא אינה כלום דהא ודאי הנוטלן בלבד לא יצא ידי חובתו וכיון שכן היאך יעבור עליהן משום שני לולבין והרי אינן לולבין ומ"מ כיון שהן ממינו אינן כחמשה מינין ואוגדין בהן את הלולב לדעת ר' יהודה. והנראה אלי לתרץ הסוגיות הוא שאם נטל שני לולבין הוסיף ועבר והוא שנטלן כאחד דומיא דתפילין אבל אם לקח עמו מין אחר לדין דקי"ל לולב אין צריך אגד לא עבר משום לא תוסיף דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כמוזכר בסנהדרין פרק אלו הן הנחנקין (דף פ"ח:). ומ"מ אין מוסיפין לכתחלה כמוזכר פרק לולב הגזול (סוכה ל"א:). כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן. והעמידוה שם אפילו למ"ד לולב אין צריך אגד והוא בלכתחלה. כ"נ מדעת רבינו שכתב למעלה ואין מוסיפין עליהן ולא כתב ואם הוסיף פסול וכאן כתב ואם הוסיף או גרע פסול, ומ"מ כל לנוי מוסיף הוא בין מינו בין מין אחר ורשאי לאגדו בכל מה שירצה ולזה התיר רבוי ההדס בין עבות בין שוטה וכן היה מן הגאונים שהיה מתיר תוספת הערבה דומה להדס. וכבר השיב רבינו בתשובה שכיון שלא מצינו בגמרא היתר תוספת אלא בהדס אין להוסיף במין אחד עכ"ד. ויש בדברים אלו שטות חלוקות למפרשים ז"ל:

**כסף משנה** **ואם רצה להוסיף וכו'.** מדברי ה"ה נראה שלא היה גורס בדברי רבינו ובערבה, שכתב שנתן טעם רבינו בתשובה להתיר תוספת ההדס ולאסור תוספת הערבה דכיון דלא מצינו בגמרא היתר תוספת אלא בהדס אין להוסיף במין אחר ע"כ. ואיני יודע היכן הוזכר בגמ' היתר תוספת הדס, אבל הר"מ

כתב הגיהו בספרי הרב ואם רצה להוסיף בהדס ובערבה ואינו כן בדעת הרב שאין להוסיף על שני בדי ערבה שכך כתב בתשובה. ואמנם הערבה אני רואה שאין ראוי להוסיף על שני בדים כמו שאין ראוי להוסיף על לולב אחד ואתרוג אחד ומי שעשה כן עשה מצוה מן המובחר אך בהדס מוסיפין מפני הושענא ונויי מצוה הוא ע"כ. מיהו אם הוסיף בערבה לא פסל וטעמא דמילתא דאי כתב שתי ערבות בהדיא והוסיף עליהם או גרע פסול אבל השתא דכתיב ערבי דאין פחות משנים ומשמע נמי יותר אם הוסיף לא פסל אבל לא עשה מצוה מן המובחר עכ"ל. אבל הר"ן ז"ל כתב בפרק לולב הגזול דכל לנאותו לא גזרו ולפיכך כתב הרמב"ם שאם רצה להוסיף בהדס ובערבה כדי שיהא אגודה גדולה מוסיף ונויי מצוה הוא אבל שאר המינים אין מוסיפים על מנינם פירוש משום דבהנהו ליכא נוי עכ"ל הר"ן. ורבינו ירוחם כתב תשובת הרמ"ה ז"ל זה לשונה אם יוכל אדם להוסיף על שני בדי ערבה או לא, כבר נשאלתי מאתכם פעם אחרת והייתי מורה לאיסור כדברי הרמב"ם ואח"כ העיד לי אדם גדול מחכמי פרובינציא שהוא עמד על תשובת הרמב"ם שחזר בו בסוף ימיו מדבר זה והורה בדבר להכשיר וכן הדעת נוטה להכשיר מ"ט ערבי נחל כתיב ואע"ג דמיעוט ערבי שנים ליכא למשמע מינה דטפי משנים פסול אלא דבתרי סגי ואי אוסיף שפיר דמי דערבי נחל משמע ואפילו מאה כדדרשינן גבי עדים ומנין אפילו הם מאה ת"ל עדים דאע"ג דמיעוט עדים שנים דרשינן מינייהו אפילו מאה ועוד בהדיא אמרינן בגמרא דאפילו הוסיף במינים ואגדן בהדייהו לא פסיל דק"ל לולב אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי הילכך גבי לולב ואתרוג כיון דחד משמע אסור לאוסופי ואם הוסיף כיון דהאי לחודיה והאי לחודיה קאי נמצא שלא פסל וגבי הדס וערבה אפילו לכתחלה נמי עכ"ל: ואני יוסף המחבר באו לידי תשובות הר"א בנו של רבינו וכתוב בהן ששאלוהו האי דאסור לרבות בערבה שבלולב ואמר אם הוסיף על שתי ערבות ה"ז פסול ומי"ש מן ההדס שאם הוסיף כשר. והשיב תקנו הספרים שלכם שכבר חזר בו ותיקן הספר שלו בידו כך ואם הוסיף או גרע לא פסל ושמענו מפיו ראיה חזקה להאי סברא. והרא"ש כתב וז"ל הרמב"ם כתב אם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה מוסיף ומנויי מצוה הוא אבל שאר מינין אין מוסיפין על מנינם ואם הוסיף או גרע פסול ואיפכא מסתברא דבהדס כתיב ענף עץ עבות ובערבות כתיב ערבי ומיעוט ערבי שנים אבל כל מה שהוסיף בכלל ערבי הוא וחכמי פרובינציא הקשו עליו וחזר בו והכשיר הכל עכ"ל:

**לחם משנה** כמה נוטל מהן לולב אחד. כתב ה"ה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דהלכה כר"ע וכו' דברי הרמב"ן פירשם הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות וכלל דבריו דר' ישמעאל דהזכיר שנים קטומים ואחד אינו קטום משמע שנים קטומים הוא לכתחלה אבל בדיעבד בחד שאינו קטום ועל דא פליג ר"ט וכי"כ וחד

דקטים סגי כשתירץ הגמי' חד ולא קטים לא שכיח אכתי לדרוש להו כר"ע ור"ט דחד וקטים סגי, לתרץ זה כתב הר"ן וזה לשונו ומשום הכי פרכינן דוקא ולדרוש להו כר"ע משום דקים לן דהלכתא כוותיה דאפילו תימא דלא בעי למדרש כקולי דתרוייהו לאכשורי בחד וקטים מ"מ לדרוש להו כר"ע ע"כ. ועדיין הקושיא במקומה דכיון דשמואל לא בעי למפסק כקולי דתרוייהו איך פסק הוא כקולי שניהם. וע"ק דמ"ש ר' ישמעאל שנים קטומים ואחד אינו קטום לכתחלה קאמר למה הוצרך לומר בגמרא חזר בו ר' ישמעאל ממאי דאמר תחלה שלשה הדסים לימא דמאי דקאמר מתחלה שלשה הדסים לכתחלה קאמר ואח"כ שנים קטומים ואחד אינו קטום ותו קשיא מאי מקשה ולדרוש להו כר"ע הא לכתחלה כ"ע מודו דבעינן שנים קטומים ואחד אינו קטום כדכתב הרמב"ן ואם כן היכי הוי מצי למדרש כר"ע כיון דלכתחלה מיהא לא עבדינן ליה. ונראה לתרץ לקושיא הראשונה עם הקושיא האחרונה דאע"ג דאנן נקטינן כתרוייהו ובחד וקטים סגי היינו בדיעבד ומ"מ שמואל לא הוה בעי ליה למדרש כקולי דתרוייהו כיון דלכתחלה כ"ע מודו דלא מהני וכ"ת אפילו דחד ולא קטים כולי עלמא מודו דלכתחלה לא מהני אין זה כלום דסוף סוף מה שהיה אומר לדרוש להם כר"ט דלשלשתן קטומין לכתחלה אסור דלפחות שאין קטום בעינן דאלת"ה אלא דלכתחלה בשלשה קטומים סגי א"כ לדרוש להו כר"ט אמאי אמר להו אשוו וזבינו בין אשוו בין לא אשוו הוה ליה למדרש כדפריך בגמי' בפרק כל שעה (דף ל') גבי הא דאמר שמואל להנהו דמזבני כנדי אשוו זביני אכנדיכי ואי לא דרשינן לכו כר"ש ופריך שם בגמרא ולדרוש להו דהא שמואל כר"ש סבירא ליה ותירץ אתריה דרב הוה ומדלא פריך הכא הכי משמע ליה לגמרא דודאי לכתחלה חד שאינו קטום בעינן וכן כתב בספר תניא וז"ל ומדלא מקשינן ולדרוש כדמקשינן גבי קדרות בפסח ש"מ דר"ט למצוה בעי שלמים ע"כ. וא"כ כיון דלכתחלה בעינן חד ולא קטום ומ"מ היה אומר להם למדרש כר"ט ומש"ה פריך גמרא למדרש כר"ע אע"ג דלכתחלה לא אבל למדרש כקולי דתרוייהו חד וקטום כיון דלכתחלה אסור לא מקלינן כל כך דבשלמא השתא דדריש כר"ט איכא חדא לריעותא דהו קטומים אע"ג דהם ג' ואי דריש כר"ע איכא נמי ריעותא דהו חד אע"ג שאינו קטום אבל לומר חד וקטים דהו תרתי לריעותא אע"ג דבדיעבד מהני כיון דלכתחלה לא עבדינן ליה לא היה רוצה שמואל להקל כ"כ. ולקושיא אמצעית י"ל דהוצרך לומר בגמרא דחזר. חדא משום דתני שלשה הדסים ושתים ערבות וכי היכי דשתים ערבות הוי לעיכובא הכי נמי שלשה הדסים לכך קאמר דחזר. ועי"ל דאי לאו חזר אלא מעיקרא אמר שלשה הדסים לכתחלה א"כ אין כאן אלא שני מחלוקת דר' ישמעאל ור"ע הכל דבר אחד וא"כ למה הוזכרו במשנה דברי שלשתן דמשמע דהם ג' מחלוקות אבל השתא דחזר א"ש דהזכיר ר' ישמעאל משום קודם החזרה דהיה מחלוקת

אחר אע"ג דלאחר החזרה הוא שוה עם ר"ע מ"מ בשביל קודם החזרה הוזכר. ומ"ש ה"ה ודעת כל הגאונים לפסוק במנין כר' ישמעאל ק"ק דהא ר"י אמרו בגמרא דחזר ואמר חד. ונראה דה"ק דמאי דקאמר ר"י מעיקרא אע"ג דחזר כיון דר"ט הזכיר שלשתן קטומים הרי הסכים למאי דאמר ר"י קודם דחזר: **ואם רצה להוסיף בהדס כדי שיהיה אגודה גדולה מוסיף.** כתב ה"ה נראה בדעת הר"א שאין משום בל תוסיף אלא במין אחר כלומר שאין משום בל תוסיף אלא כשהוסיף מין אחר אבל כשהוסיף מאותו המין אין כאן בל תוסיף. ולפי זה האי אחד שכתב הרב המגיד צריך להגיה ולומר אחר. מ"מ קשה דאיך כתב דדעת הראב"ד לומר כן דהא ודאי לרבנן אפילו דס"ל דלולב אין צריך אגד אפילו בהוספת מין אחר אין כאן משום בל תוסיף כמו שנראה מדברי רבא פ' לולב הגזול (דף ל"ו:): דאמר מאי טעמא דר' יהודה קסבר לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הוה (להו) חמשה מיני משמע דמשום דאית לן לולב צריך אגד אמרינן הכי אבל אי אמרינן דאין לולב צריך אגד אפילו מייתי מינא אחרינא לא הוי מוסיף ולא כתב הראב"ד ז"ל דאינו משום בל תוסיף אלא לר' יהודה אבל כפי האמת ליכא משום בל תוסיף אפילו במין אחר. ואולי שכוונת ה"ה לומר דלדעת הראב"ד ז"ל ליכא סברא דאית לה בל תוסיף אלא במין אחר אבל ודאי כפי האמת הדין אפילו במין אחר ליכא בל תוסיף אלא דבמין אחר איכא פלוגתא ובאותו המין ליכא פלוגתא כלל. ואם נגיה ונאמר שאין משום בל תוסיף במין אחד ונמחוק מלת אלא מתיישב יפה דה"ק נראה בדעת הראב"ד ז"ל דס"ל דבמין אחד ליכא בל תוסיף כלל. עוז כתב והנראה אלי לתרץ הסוגיות וכו' וק"ק דהא כבר תירץ אותה דמאי דשרי בפרק לולב הגזול הוא דקטריה בסיב ודיקלא שאין הנוטלן בלבד יצא ידי חובתו אבל בפרק המוצא תפילין אמרינן שהמניח שני תפילין בראש עובר וה"ה דשני לולבין דבכל אחד מהם יוצא בפני עצמו. ונראה לומר דמ"מ עדיין הוקשה לו דבהך סוגיא דלולב הגזול משמע דאפילו הוספה במין אחר אליבא דרבנן אינו כלום והתם משמע דשני לולבין הוי הוספה ואע"ג דבכל אחד מהם יוצא בפ"ע מ"מ הוספה דמין אחר שקול כנגד זה לפי מאי דס"ד ואח"כ תירץ ואמר דאפילו במין אחר מותר ולא דמי לשני לולבין. ומ"מ קשה בדבריו ז"ל דלדעתו בשני לולבין איכא משום בל תוסיף אפילו לדין דלולב אין צריך אגד א"כ איך הקשו בפי' אלו הנחנקין (דף פ"ח) אי ס"ל דלולב אין צריך אגד דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי כלומר ואין זה גורע דלפי דעתו ז"ל הא משכחת ליה גורע אפילו בלולב דאין צריך אגד בשני לולבין. וי"ל דלתרץ זה נתכוון ה"ה ואמר והוא שנטלן כאחד וכו' דבזה א"א לפרש בפי' הנחנקין דאיכא גורע בשני לולבין דלא דמי לכותב ד' בתים של תפילין ואח"כ הוסיף אחד דהתם הניחן בראשו בכשרות ואח"כ הניח בית חמישי מפסול וא"כ לא הוי גרוע ועומד אבל הכא כיון דבשעת הנטילה מיפסיל הוה ליה גרוע ועומד

ודומה למה שתירצו התוספות שם בד"ה אי סבירא לן בלולב וכו'. ומ"ש דומיא דתפילין ר"ל דנוטל שני זוגות של תפילין למיפסל משום בל תוסיף בעינן שיטלם כאחד. ועל דברי הראב"ד ז"ל קשה איך יישב ההיא ברייתא דאין מוסיפין עליהן. וי"ל דיישב אותה לשאינו מינו. ומה שתמה על רבינו ז"ל הוא במ"ש דבמינו שייך הוספה מ"מ מ"ש איסור תוספת וגרוע אינו מיושב דאם פחת ודאי דמודה הראב"ד ז"ל דפסול דדי מינים מעכבין ומאי קאמר גרוע. וא"ת אפילו לשאינו מינו איך יישב אותה והא לרבנן דקי"ל דאין צריך אגד קושרין אותו בחוט או במשיחה ואמאי כיון דברייתא קאמרה דלכתחלה אין מוסיפין. וי"ל דשאני התם דהוי נוי דלדין דקי"ל דאין צריך אגד מצוה לאגדו משום זה אלי ואנוהו וא"כ גבי נוי הותר. וכ"ת א"כ מה הקשה הראב"ד ז"ל על רבינו מהתם דקאמר דאי קטריה בסיב וכו' דמותר שאני התם דהוי לנוי הא ודאי לאו קושיא היא דלר' יהודה דאית ליה צריך אגד האגד מן המצוה לא איכפת לן שיהיה לנוי הלכך אסרו כשאינו מינו מפני שמוסיף אבל לרבנן הותר מטעם נוי וק"ל: **אבל שאר המינין וכו'.** קשה בדברי רבינו שכתב שאם הוסיף בערבה פסולה ומה בין הוסיף בד אחד של ערבה למוסיף בית אחד על ארבעה בתים דאמרו בפרק הנחנקין (דף פ"ט) דאינו מוסיף דאמרו שם אי הכי תפילין נמי אם עביד ארבעה בתי ואייתי אחרינא ואנח גבייהו האי לחודיה קאי וכו' ועוד מה בין זה למוסיף חוט אחד על הציצית על השמונה דאמרו שם בגמרא למ"ד קשר עליון לאו דאורייתא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. וי"ל דאה"נ דאם הוסיף בד אחד של ערבה אינו פסול ומ"ש רבינו אם הוסיף פסול היינו כשהוסיף בדים כיון שראוי לצאת בהן בפני עצמן דהא כל מין ומין אם נטלו בפני עצמו יצא כדכתב רבינו לעיל וכיון דהוספה ראוי לצאת בה בפני עצמה הוה ליה כשני לולבין שראוי לצאת בכל אחד בפ"ע וה"ה כשהוסיף בתפילין ארבעה בתים שראוי לצאת עם כל הד' בפני עצמן דעובר וכן בציציות אם הוסיף שמונה על שמונה דראוי לצאת בכל שמונה בפני עצמן אבל בד אחד דערבה ובית אחד דתפילין וחוט אחד דציצית אין הוספה ולפי זה מ"ש רבינו ואם הוסיף וכו' היינו שני בדי ערבה דוקא ולא בד אחד וזה דוחק. עוד כתב ה"ה כן נראה מדעת רבינו שכתב למעלה ואין מוסיפין עליהן וכו' וכאן כתב ואם הוסיף. וא"ת גם שם כתב אין פוחתין ולא כתב ואם פחת פסול אלא מאי אית לך למימר סמך על מ"ש כאן גם בהוספה נמי סמך על מ"ש כאן. וי"ל דבפחת לא הוצרך לבאר שהרי כתב ד' מינין מעכבין זה את זה וגם כתב שם ואם לא נמצא מין א' אין מביאין אחר הדומה לו וכו':

**ח** כַּמָּה שְׁעוֹר אֶרֶץ כָּל מִין מֵהֶם. לִוְלֵב אֵין פְּחוֹת מֵאֶרְבָּעָה  
טְפָחִים וְאִם הָיָה אֶרֶץ כָּל שְׁהוּא כְּשֵׁר. וּמְדִידָתוֹ מְשֻׁדָּרְתוֹ בְּלִבָּד

לא מראש העלים. והדס וערבה אין פחות משלשה טפחים. ואם היו ארכין כל שהן כפשרים. ואפלו אין בכל בד ובד אלא שלשה עלין לחין כפשרים והוא שיהיו בראש הבד. ואם אגד הלולב צריך שיהיה שדרו [ב] של לולב יוצא מן ההדס וערבה טפח או יותר. ושיעור [ג] אתרוג אין פחות מכביצה ואם היה גדול [מ] כל שהוא כשר :

**ההראב"ד** כמה שיעור אורך וכו'. כתב הראב"ד ז"ל שלשה טפחים קטנים שהם עשרה אצבעות בגודל כר' טרפון, עכ"ל :

**מגיד משנה** כמה שיעור וכו'. משנה (דף כ"ט:) וגמ' (ל"ב:) אמר ר"י אמר שמואל שיעור הדס וערבה שלשה ולולב ארבעה כדי שיהא לולב יוצא מהן טפח ור' יוחנן אמר שדרו של לולב צריך שיצא מן ההדס טפח וקיי"ל שמואל ור"י הלכה כר"י ומבואר שם עוד דלר"י שיעור הלולב הוא משדרו ולמטה. ובהשגות בשיעור ההדס והערבה א"א שלשה טפחים קטנים שהם עשר אצבעות בגודל כר"ט ע"כ. וכן פסקו מקצת הגאונים והאחרונים ז"ל אבל בהלכות לא הביאו אותה סוגיא ארבי טרפון כלל אלא המימרות שהזכרתי בלבד ואפשר שהם סוברין דשמואל הוא דפסיק כר"ט דאמר דסגי בטפחים קטנים ודלא כתי"ק דברייתא דבעי טפחים שלמים ולא קיי"ל כותיה דשמואל כי היכי דלא קיי"ל כותיה במאי דאמר ששיעור הלולב הוא עם עליו אלא כר' יוחנן ואף בעל העטור לא כתב אלא מימרות כפשטן ומ"מ הנכון כדעת שאר המפרשים ז"ל : ואם היו וכו'. זה מבואר בהלכות מן הגמ' דכל הני אין להן שיעור למעלה : ואפילו אין בכל וכו'. שם (דף ל"ג) ת"ר יבשו עליו ונשתיירו בו ג' בדי עלין לחין כשר אמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד : ואם אגד וכו'. כבר הזכרתי זה בסמוך. ודעת רבינו שאם ההדס והערבה ארוכין אפילו עשרה צריך שתהא שדרו של לולב טפח על גביהן וכן העלו בהלכות רבינו יצחק אבן גיאת ז"ל וכן הסכימו מן האחרונים ז"ל : ושיעור אתרוג אין וכו'. משנה (דף ל"ד:) שיעור אתרוג קטן ר' מאיר אומר כאגוז ר' יהודה אומר כביצה וידוע ר"מ ור"י הלכה כר"י. עוד שם והגדול כדי שאוחז שנים בידו אחת דברי ר"י ור' יוסי אומר אפילו אחד בשתי ידיו וידוע ר' יוסי ור"י הלכה כר' יוסי ומבואר עוד בגמרא דלרבי יוסי אין שיעור לגדלו :

**לחם משנה** כמה שיעור אורך וכו'. כתב ה"ה ולא קיי"ל כותיה דשמואל כי היכי דלא קיי"ל כותיה במאי דאמר ששיעור וכו'. קשה דמה ענין זה לזה. ונראה דה"ק דר' יוחנן פליג על הכל מדהזכיר שדרו של לולב צריך שיהיה יוצא מן ההדס טפח. והך טפח סתמו טפח גדול דלשמואל לא אמרינן הכי



אלא משום דלא תפלוג מדידיה אדידיה וסמך לזה מדכתב הרא"ש שם בפסקיו לדחות סברת הרי"ף ורבינו וז"ל ור"י נמי לא פליג עליה דשמואל בהא דבאותן טפחים דאיירי שמואל איירי נמי ר' יוחנן וכו' אם כן נוכל לומר דטעמא של הרי"ף כד כיון שהוצרך לדחותו:

**ט** מְשִׁיגְבִיָּה אַרְבַּעַה מִיְנִין אֱלוּ בֵּין שְׁהַגְבִּיָּהוּ כְּאַחַת בֵּין בְּזָה אַחַר זֶה בֵּין בְּיָמִין בֵּין בְּשִׂמְאֵל יֵצֵא. וְהוּא שְׁיַגְבִּיָּהוּ דְדָרְךָ גְּדִילְתָּן. אֲבָל שְׁלֵא דְדָרְךָ גְּדִילְתָּן לֹא יֵצֵא. וּמִצְוָה כְּהִלְכָתָהּ שְׁיַגְבִּיָּהּ אֲגַדָּה שֶׁל שְׁלֵשָׁה מִיְנִין בְּיָמִין וְאַתְרוּג בְּשִׂמְאֵל וְיֹולִיךְ וְיָבִיא וְיַעֲלֶה וְיֹורִיד וְיִנְעֲנַע הַלּוּלָב שְׁלֵשָׁה פְּעָמִים בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ:

**מגיד משנה** משיגביה ארבעה וכו'. שם (דף מ"ב) בסוגיא מדאגביה נפק ביה ושם (דף מ"ה): מבואר שאם נטלן שלא כדרך גדילתן לא יצא כנזכר למעלה: ומצוה כהלכתה וכו'. כבר הוזכר למעלה (דף ל"ז): לולב בימין ואתרוג בשמאל מ"ט האי תלתא מצות והאי חדא מצוה והנענוע מפורש למטה ואמרו בגמרא (דף ל"ז ל"ח) שהוא מוליך ומביא מעלה ומוריד. ורבינו וקצת מפרשים סוברין שהנענוע הוא מהולכה והבאה וכ"נ מן ההלכות אבל הרבה מהגאונים אמרו שאין שם נענוע אחר אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד ודיו. ויש מי שאמר שהוא מוליך ומביא מעלה ומוריד פעם אחת ואח"כ מנענע הלולב ומטרפו או קודם לכן. ויש מי שאמר שהוא מנענע ומטרפו בשעת הולכה והבאה ועליה וירידה ואין מנין לנענועין אלו וכולן נתלו בסוגית הירושלמי הכתובה בהלכות ואין להאריך בזה לפי שבכל אחד מן הצדדין אדם יוצא ידי חובתו:

**כסף משנה** משיגביה ארבעה וכו'. וכתבו המפרשים דכיון דקי"ל דכל המצות מברך עליהם קודם לעשייתם שמברך עליו קודם שיטלנו או יהפוך אחד מהם ראשו למטה. וי"א שיכוון שלא לצאת עד שיברך ואחרים אומרים דשפיר מיקרי עובר לעשייתן עד הנענוע כדאמרינן בנטי"י עד שינגב ידיו מיקרי עובר לעשייתן:

**ז** פִּיצַד. מוֹלִיךְ <sup>[ג]</sup> וּמְנַעֲנֵעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֵשׁ פְּעָמִים וּמְבִיא וּמְנַעֲנֵעַ רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֵשׁ פְּעָמִים וְכֵן בְּעֲלִיָּה וּירִידָה. וְהִיכֹן מוֹלִיךְ וּמְבִיא. בְּשַׁעַת <sup>[ס]</sup> קָרִיאַת הַהֵלֵל בְּ (תהילים קיח-א) (תהילים קיח-ב)

**כט** וְהוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב <sup>[ע]</sup> תְּחִלָּה וְסוֹף וּבְ(תהילים קיח-כה) 'אָנָּה ה'  
הוֹשִׁיעָה נְאֻמִּי. וְכָל הַיּוֹם <sup>[פ]</sup> כָּשֶׁר לְנִטְיִילַת לִוְלָב וְאֵינוֹ נוֹטֵל בַּלְיָלָה:

**מגיד משנה** **והיכן מוליך ומביא וכו'.** משנה (דף ל"ז): היכן היו מנענעין בהודו להי תחלה וסוף ובאנא הי הושיעה נא דברי ב"ה. פירש"י ז"ל תחלה וסוף הודו להי ראשון ואחרון: **וכל היום וכו'.** משנה פרק הקורא את המגלה ושם (מגילה כ'): ובהרבה מקומות מבואר שאינו ניטל בלילה:

**כסף משנה** **כיצד מוליך וכו'.** בירושלמי תנא צריך לנענע ג"פ על כל דבר ודבר ר' זירא בעי הכין חד והכין חד א"ד הכין והכין חד. ורבינו נראה שהוא מפרש דה"ק צריך לנענע על כל דבר ודבר היינו על כל תנועה של הולכה והבאה והעלאה והורדה ובתר הכי מיבעיא ליה אם מוליך ומביא חשוב חד ואין לנענע בשניהם אלא שלש תנועות קטנות וכן במעלה ומוריד או כל אחד מהם חשוב אחד ויש לו לנענע שלש תנועות קטנות בכל אחד ואחד מהן וכיון דלא איפשיטא מאחר דלאו מילתא דטרחא היא עבדינן לחומרא ומנענע ג"פ בכל דבר ודבר:

**לחם משנה** **כיצד מוליך וכו'.** ה"ה כתב כאן ארבעה פירושים והשלשה נ"ל שהם מבוארים בדברי הר"ן בפירוש ההלכות בפרק לולב הגזול וכלם הוציאו דבריהם מן הירושלמי דאמר שם צריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר ר' זירא בעי הכין חד והכין חד או דילמא הכין והכין חד וכו' ולא איתפרש. פי' האחד שהביא הר"ן הוא דעל כל דבר ודבר ר"ל בכל מקומות ההלל שמנענעין בהן וה"ק ודאי דהך מוליך ומביא מעלה ומוריד קרי ליה תלתא ולא חשיב ליה ארבעה משום דהעלאה והורדה אחת היא דא"א להעלאה בלא הורדה אבל אפשר להולכה בלא הבאה אצלו אלא שיניחנו שם במקום שהוליכו וההולכה וההבאה מספקא ליה אי הוי הכל דבר אחד וצריך הולכה והבאה שתי פעמים או לא וכיון דלא איפשיטא נקטינן דהולכה והבאה תרי מילי נינהו וזו הסברא היא מ"ש ה"ה אבל הרבה מן המפרשים אמרו שאין שם נענע אחר אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד פעם אחת ודיו. הפירוש השני פירש דעל כל דבר ודבר ר"ל על כל תנועה של הולכה והבאה והעלאה והורדה ובעי בתרוייהו בהולכה ובהבאה ובהעלאה והורדה אי חשוב הולכה והבאה חד וכן העלאה והורדה וצריך לנענע בהולכה והבאה ב' פעמים א"ד הולכה חד והבאה חד וצריך לנענע שלש פעמים בהולכה וכן בהבאה וכיון דלא איפשיטא עבדינן לחומרא וזו היא סברת רבינו שכתב כיצד מוליך וכו'. ומ"ש רבינו שלש פעמים בכל רוח אע"ג דהוי שש פעמים לכל רוח דבהולכה תלתא ובהבאה תלתא משום דלהולכה והבאה הכל קרי חד לענין המנין וקרי ג' פעמים להולכה והבאה. ואחרים פירשו דבכל דבר ודבר היינו כל מקומות ההלל כפירוש קמא

ואלו התנועות הם חוץ ממוליך ומביא מעלה ומוריד ושואל הירושלמי אם אלו התנועות הם מכל אחד מהולכה והבאה או הולכה חד והבאה חד וכיון דלא איפשיטא נקטינן לחומרא וצריך לנענע אח"כ שהולך והביא והעלה והוריד ג' זוגות של תנועות קטנות. ונ"ל שזה הפירוש הוא מ"ש ה"ה ויש מי שאמר שהוא מוליך ומביא מעלה ומוריד פעם אחת ואח"כ מנענע וכו'. עוד כתב ה"ה יש מי שאומר שהוא מנענע ומטרפו בשעת הולכה והבאה עליה וירידה ואין מנין לנענועים אלו ע"כ. והוא דבר תימה מ"ש אין מנין לנענועים וכו' דהא בירושלמי אמרו שלש פעמים וע"ק מה חילוק בין זה הפירוש לפירוש רבינו דלכאורה נראה דה"ק רבינו מוליך ומנענע ומביא ומנענע וכו' והיינו נענוע בשעת הולכה והבאה. ונראה דלפי הפירוש זה מפרש כפירוש הירושלמי בפ"י קמא דכתיבנא ולהולכה והבאה והעלאה והורדה קרי נענוע ומדקרי להו נענוע משמע ליה שצריך לנענע בשעת ההולכה וכן בשעת הבאה וכו' דאי לא אמאי תני להו הירושלמי אבל מנין הנענועים כמה יהיו לפירוש זה אין כאן דמאי דקאמר הירושלמי שלש פעמים לא הוי אלא להולכה והבאה עליה וירידה אבל לא דבר מענין הנענועים שיעשה בשעת ההולכה והבאה אלא מדקרי להו נענוע מפקינן הכי. א"נ שהוא צריך לנענע שלש פעמים כלומר בשלש פעמים שהוא ההולכה וההבאה צריך לנענע בכל אחד מהן וכמה יהיו הנענועים לא דבר אלא שיהיה שם נענוע אבל לא אמר כמה הם אבל שאר הפירושים כפירוש קמא אלא שסובר דנקטינן בעיא דירושלמי לקולא ולכך מוליך ומביא מעלה ומוריד לבד ומנענע בכל אחד מהן וזה דוחק והראשון עיקר. עוד כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו וז"ל על כל דבר ודבר כלומר מכל רוח שמוליך הלולב צריך לנענע ג"פ חוץ ממוליך ומביא וכו' כלומר אין מספיק לו ההולכה וההבאה עד שינענע ג' פעמים בכל הולכה והבאה. ונ"ל שזה הוא פירוש חמישי בירושלמי שמפרש על כל דבר ודבר שר"ל בכל רוח ורוח שצריך לנענע ג"פ ושואל הירושלמי אלו הג"פ ההולכה וההבאה הכל אחד וצריך ג"פ בכל אחד וצריך מהולכה והבאה א"ד חשיב תרי ודי בהולכה והבאה והולכה ונקטינן לחומרא משום חבובי מצוה ולכך צריך ג"פ לכל רוח כל אחד מהולכה והבאה. והוא ז"ל כתב שזו כוונת הרי"ף ז"ל וע"פ פירוש זה יצא מנהג רוב העולם שעושין כן, באופן שלפי זה מ"ש בגמ' מוליך ומביא ר"ל שיעשה שלש תנועות מהולכה והבאה לכל רוח שמוליך ומביא ובגמרא לא הוזכר אלא ההולכה וההבאה והירושלמי ביאר יותר הדברים. ומ"ש צריך לנענע ג"פ בכל הולכה והבאה ר"ל בכל הולכה והבאה שיעשה לצד אחד צריך שיהיה ג"פ הולכה והבאה ולזה הפירוש מסכים מ"ש הטור בסימן תרנ"א וז"ל כתב ב"ה הולכה והבאה הוא הנענוע ואין צריך נענוע אחר וא"ת הרי הטור כתב למעלה והנענוע הוא שמוליך ידו מכנגדו וינענע שם ג"פ מהולכה וג"פ מהבאה ומדכתב וינענע שם כלומר במקום שהולך ידו משמע שהוא מפרש כפירוש הרמב"ם ז"ל וכאן נראה שפירש

כפירוש הראשון. ועוד שכתב שם ובהל' כתב ונענוע דרבנן ואזלינן לקולא ואין צריך לכל רוח וכו' והיינו בהל' שכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו וליכא בינייהו לענין פירוש הירושלמי כלל אלא דמר נקיט ליה לחומרא ומר לקולא וכן נראה לשון הטור שכתב ובהלכות כתב וכו' שאין הפרש למ"ש תחלה אלא מתחלה נקט ליה לחומרא ואח"כ לקולא ופירוש ההלכות נראה מסכים לפירוש הרא"ש שכתבתי. ואם כן הדבר קשה איך כתב ובי"ה כתב וכו' דמשמע דאין ביניהם הפרש לענין הפירוש דהא טובא איכא דאיהו מפרש פירוש הרמב"ם ובהלכות מפרש כפ"י הרא"ש. ונראה לדחוק לשון הטור ולומר דהוא מפרש כפירוש הרא"ש ומ"ש וינענע שם ג' פעמים אינו ר"ל במקום שהוליד ידו אלא באותו רוח כלומר אם מוליד ידו במזרח ינענע במזרח ג' פעמים בהולכה והבאה וז"ש אח"כ ואחר כך מטה ידו לצד צפון כלומר שם במזרח ינענע ג' פעמים ואחר כך מטה ידו לצפון. ומ"ש שמוליד ידו מכנגדו להלאה כוונתו לבאר לנו אל תחשוב שהנענוע בלא הולכה והבאה אלא כשכוש לבדו אלא שיוליך ידו מכנגדו להלאה. ופירוש זה דחוק הוא בדברי הטור אבל מה נעשה להסכים דבריו עם דבריו. והרבי"י ז"ל כתב שדעת הרא"ש לפרש פירוש הרמב"ן והוא פירוש שלישי שכתבתי. ובעיני רחוק דעתו מדעת הרמב"ן כדכתיבנא ובלשון שכתב שדעת הרא"ש כדעת הרמב"ם נראה דפליג דידיה אדידיה ולא נתבארו לי דבריו יפה :

**יא** עֲשֵׂה לְאַגְדָּה זו גִּימוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב או שְׁפָרָךְ עָלֶיָּה סָדִין וְנִטְלָה יָצָא. לְקִיחָה עַל יְדֵי דָבָר אַחֵר שְׁמָה [צ] לְקִיחָה. וְהוּא שְׁיִהְיֶה דָרָךְ כְּבוֹד וְדָרָךְ הַדּוֹר שֶׁכָּל שְׁהוּא לְנֵאוֹתוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. אֲבָל אִם נָתַן אֶת הַמִּינִין הָאֵלוֹ בְּעֶצֶץ או בְּקִדְרָה וְנִטְלָה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ :

**מגיד משנה עשה לאגודה וכו'.** שם (סוכה ל"ו) במשנה מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין לולביהן בגימוניות של זהב ובגמרא (דף ל"ח) אמר רבה להנהו דגדלי הושענא שיירו בית יד כי היכי דלא להוי חציצה רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ ואמר רבה לא לינקוט איניש הושענא בסודרא דבעינן ולקחתם וליכא רבא אמר לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ואמר רבה (דף ל"ז) : לא לידוץ איניש לולביה בהושענא דלמא נתרי טרפיה והוה ליה חציצה רבא אמר מין במינו אינו חוצץ. ובהלכות והלכתא בכולהו כרבא וסובר רבינו שדברי רבא הם שכל מה שהוא נוי לו והדור בין קשור עמו בין אינו קשור או שהוא ממינו אע"פ שאינו נוי לו אינו חוצץ ויוצא בו ידי חובתו לכתחלה מה שאינו ממינו ואינו נוי לו ודאי חוצץ כנזכר שם (דף מ"ב) דרבא אמר שאם

הוציאו בכלי לא יצא והקשו והא הוא גופיה אמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ותירצו ה"מ דרך כבוד אבל דרך בזיון לא ע"כ. ויש בזה שיטה אחרת וזה עיקר:

**לחם משנה** עשה לאגודה זו וכו'. כתב ה"ה וסובר רבינו שדברי רבא וכו'. ק"ק דכיון דס"ל דמאי דאמרו בגמרא (דף ל"ז) לא לינקוט איניש הושענא בסודרא וכו' הוא דעביד לנוי ומש"ה אמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה היה לו לרבא לומר כל לנאותו אינו חוצץ כמו שאמר קודם. ותו קשיא לרבה דקאמר דבעינן ולקחתם וכו' אמאי לא קאמר כדאמר לעיל משום טעמא דחציצה ועוד היכי קאמר דרבא לא אמר אלא היכא שעשאו לנאותו הא הראיה שהביא מההיא דאזוב הוי אפילו היכא דאינו לנאותו דהא התם אינו נוי ואע"ג דדחו אותו בגמרא לא דחו אותה אלא משום דחברו אבל היכא דחברו מודה ליה דשמה לקיחה אע"פ שאינו נוי ורבינו כתב שבין קשור דהוי חברו בין אינו קשור צריך שיהיה לנוי כדכתב ה"ה וא"כ קשה. ועוד דלפי המסקנא דיליף לה משפופרת אפילו בלא חברו הא התם לא הוי נוי. וי"ל דלעיל דהוי אגד הצריך ללולב כמו גימוניות של זהב לא שייך שם טעמא דלקיחה על ידי דבר אחר כיון שהוא צריך ללולב אלא טעמא דחציצה בלחוד שייך ביה והך טעמא דחציצה לא שייך אלא בלולב דוקא משום דכתיב כאן ולקחתם כדדרשינן ולקחתם שתהא לקיחה תמה כדדרשינן ליה בברייתא ומהכא נפקא לן חציצה מדרבנן כדכתב הר"ן בפירוש ההלכות אבל בעלמא גבי אזוב ועפר לא שייך התם פיסול מטעם חציצה (אלא) דלא כתיב שם ולקחתם אבל פיסול מטעם לקיחה ע"י דבר אחר שייך בהו משום דכתיב קרא ולקחתם שעל כל פנים צריך ליקח הוא בידים ולהכי לעיל דלא שייך אלא טעמא דחציצה כדכתיבנא דהוי פסול דרבנן כדכתב הר"ן אמר רבה דפיסול מטעם חציצה אבל הכא דאינו אגד דצריך ללולב פסלו רבה מטעם אחר שהוא לקיחה על ידי דבר אחר שהוא פסול מן התורה לכך הוצרך רבא לומר לקיחה ע"י דבר אחר (לא) שמה לקיחה דטעמא דלנוי לא סגי אלא לדחות פיסול החציצה כדכתב הר"ן שהוא מדרבנן אבל לדחות טעמא דלקיחה על ידי דבר אחר שהוא מן התורה לא והביא ראיה ואמר שלקיחה על ידי דבר אחר (לא) שמה לקיחה דהא גבי אזוב וגבי עפר כתיב ולקח ואי איתא דלא שמה לקיחה הא מיפסל התם א"ו דשמה לקיחה אבל הכא גבי לולב בעינן נוי אע"ג דהתם לא בעינן נוי משום דהכא שייך פסול חציצה משום ולקחתם דליתא התם כדכתיבנא. וז"ש בגמ' דגבי לולב לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ה"מ דרך כבוד כלומר שהוא לנוי אבל אם אינו לנוי מיפסל מטעם חציצה ולא מטעם לקיחה על ידי דבר אחר וא"ש לפי רבינו מ"ש בגמרא ה"מ דרך כבוד משמע דבעינן נוי אבל לשאר המפרשים צ"ל דהך דרבא לא הוי לנאותו ולכך הוצרך לומר דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה דאם היה לנאותו אינו חציצה.

ומ"ש בגמרא ה"מ דרך כבוד ר"ל דאינו בזיון ואינו נוי ופשט הסוגיא מתיישב יותר לפי רבינו ולכך כתב הרב המגיד דהיא עיקר :

**יב** אַגַּד אֶת הַלּוּלָב עִם הַהֶדֶס וְהַעֲרָבָה וְהַבְּדִיל בֵּין הַלּוּלָב וּבֵין הַהֶדֶס בְּמִטְלָת וְכִיּוֹצֵא בָּהּ הָרִי זֶה חוּצָץ. הַבְּדִיל בֵּינֵיהֶן בְּעֵלֵי הַדָּס אֵינוֹ חוּצָץ. [ק] שְׁמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוּצָץ. וַיֵּשׁ לוֹ לְאַגַּד אֶת הַלּוּלָב בְּחוּט אוֹ בְּמִשְׁיחָה וּבְכָל מִין שֶׁיִּרְצֶה הוֹאִיל וְאִין אֲגִידָתוֹ מְעַכָּב :

**מגיד משנה** **ויש לו לאגוד את הלולב וכו'.** מפורש בגמרא (דף ל"ו): שטעם ר"י שהיה אומר שאין אוגדין את הלולב אלא במינו הוא משום דסבר לולב צריך אגד ולדידן דק"ל דאין אגד מעכב אוגדו בכל מה שירצה :

**יג** מִצּוֹת לּוּלָב לְהִנָּטֵל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג בְּלֶבֶד בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן וְאַפְלוּ בְּשַׁבַּת שְׁנַאֲמַר **(ויקרא כג-מ)** 'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן'. וּבַמִּקְדָּשׁ לְבַדּוֹ נוֹטְלִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשַּׁבַּעַת יְמֵי הַחַג שְׁנַאֲמַר **(ויקרא כג-מ)** 'וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו' . חַל יוֹם הַשַּׁבַּת לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ יְמֵי הַחַג אֵינוֹ נֹטֵל בְּשַׁבַּת גְּזֵרָה שְׁמָא יוֹלִיכְנוּ בְּיָדוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים כְּמוֹ שֶׁגְּזָרוּ בְּשׁוֹפָר :

**לחם משנה** **מצות לולב לינטל ביום הראשון של החג בלבד בכל מקום ובכל זמן וכו'.** כתב ה"ה ז"ל פ"י אפילו במקדש חסר החלוקה א הנך דלית להו עיקר גזרו וכו' ועל דא קאמר פ"י אפילו במקדש :

**יד** וְלָמָּה לֹא גְזָרוּ גְזֵרָה זוּ בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה וְאַפְלוּ בְּגִבּוּלִין. נִמְצָא שְׁאִין דִּינּוֹ וְדִין שְׁאָר הַיָּמִים שׁוֹה שְׁבַשְׁאָר יְמֵי הַחַג אֵין אָדָם חֵיב לְטַל לּוּלָב אֲלָא בַּמִּקְדָּשׁ :

**טו** מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ שְׂיִהְיֶה לּוּלָב נֹטֵל בְּכָל מְקוֹם כָּל שַׁבַּעַת יְמֵי הַחַג זְכָר לַמִּקְדָּשׁ. וְכָל יוֹם וְיוֹם מְבַרְךְ עֲלֵיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצָוְנוֹ עַל נְטִילַת לּוּלָב מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוָה מְדַבְּרֵי

סופרים. ותקנה זו עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב בית המקדש כשיבנה בית המקדש יחזרו הדברים לישן:

**טז** בזמן שבת המקדש קיים היה לולב נטל ביום הראשון שחל להיות בשבת. וכן בשאר המקומות שידעו בנדאי שיום זה הוא יום החג בארץ ישראל. אבל המקומות הרחוקים שלא היו יודעים בקביעות ראש חדש לא היו נוטלין הלולב מספק:

**יז** ומשחרב בית המקדש אסרו חכמים לטל את הלולב בשבת ביום הראשון ואפלו בני ארץ ישראל שקדשו את החדש. מפני בני הגבולין הרחוקים שאינן יודעין בקביעת החדש. כדי שיהיו הכל שוין בדבר זה ולא יהיו אלו נוטלין בשבת ואלו אין נוטלין. הואיל וחיוב יום ראשון בכל מקום אחד הוא ואין שם מקדש להתלות בו:

**כסף משנה (טז-יז) בזמן שבהמ"ק קיים היה לולב ניטל ביום הראשון שחל וכו'.** והקשו המפרשים דהא שופר דאיתיה בגבולין דאורייתא ולא דחי שבת אפילו בזמן שביהמ"ק קיים דתנן בפרק ב' דר"ה (דף כ"ט): יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. ותירץ הר"ן ז"ל דה"ט לפי שברוב השנים לא היו יודעים בשחרית שיהיה שעת תקיעת שופר בקבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו ורוב השנים לא היו עדים באים בשחרית דמש"ה תמיד של שחר היה קרב כהלכתו כלומר שאפילו באו עדים בשחרית היו אומרים בו שיר של חול כדרכו ברוב השנים ולפיכך אמרו שבמדינה לא היו תוקעין שאם נתיר להם לתקוע כשבאו העדים בשחרית לשנה הבאה יתקעו אע"פ שלא באו עדים עדיין יאמרו אשתקד מי לא תקעין עכשו נמי נתקע כשם שאנו נוהגים אותו קדש ולפיכך לא רצו להתיר אלא במקדש במקום זריזים: **ואין שם מקדש להתלות בו.** כלומר דכשבת המקדש קיים מתוך שהיה לולב ניטל במקדש כך היה ניטל בכל היכא דידעי בקיבועא דירחא אבל כיון שאין בית המקדש קיים השוו חכמים מדותיהם בכל המקומות:

**לחם משנה** ומשחרב בית המקדש וכו'. בכאן תירץ קושיא אחת והיא דאפילו x בראשונה במי שהיה במקדש הקרובים היו נוטלים ביום שבת והרחוקים לא הא מיחזי כשתי תורות לכך קאמר דבזמן שהיה מקדש אע"פ שמי שהיה במקדש והקרובים למקדש היו נוטלים בשבת היו תולים הכל במקדש שהיה קיים אבל השתא דליכא מקדש מיחזי תורה כשתי תורות. וא"ת יו"ט שני אמאי עבדינן ליה בחוצה לארץ הא מיחזי כשתי תורות. וי"ל דעכ"פ מוכרחים מפני דמנהג אבותינו בידינו ואע"פ שאנו יודעים בקביעות החדש שמא ישתכח כדאמרו בגמ' וא"ת ליעבדו אותו ג"כ בא"י משום דלא ליחזי כשתי תורות כמו בלולב דמן הדין להם לטול ואינן נוטלים משום דמיחזי כשתי [תורות] וי"ל דשב ואל תעשה שאני דבשלמא בלולב עבדו רבנן שב ואל תעשה אבל הכא בקום עשה שיעשו יו"ט בא"י כולי האי לא עבדינן משום דמיחזי כשתי תורות :

**יח** ובזמן הזה שנהכל עושין על פי החשבון נשארו הדבר פמות שנהיה שלא ינטל לולב בשבת כלל לא בגבולין ולא בארץ ישראל ואפלו ביום ראשון. ואף על פי שנהכל יודעים בקביעת החדש. וכבר בארנו שעקר האסור בנטילת הלולב בשבת גזרה שפא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים :

**מגיד משנה** (יג-יח) מצות לולב להנטל ביו"ט הראשון של חג וכו'. משנה פרק לולב הגזול (דף מ"א) בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז שיהיה לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ואמרו שם (דף מ"א:) שיו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין לולביהן לבית הכנסת למחר כל אחד ואחד מכיר את שלו ונוטלו, פירוש מע"ש היו מוליכין אותו מפני איסור ההוצאה ולמחר היתה נטילתו דוחה שבת והעמידה פרק לולב וערבה (דף מ"ג) בזמן שביהמ"ק קיים שהיה יום ראשון דוחה שבת בכ"מ. ופי' לולב וערבה (דף מ"ב מ"ג) לולב וערבה שבעה וששה כיצד יו"ט הראשון שחל להיות בשבת לולב שבעה ושאר כל הימים ששה והקשו בגמרא ושאר כל הימים ששה אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת ותירץ רבה גזרה שמא ילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר והיינו טעמיה דשופר והקשו אי הכי ראשון נמי לא לידחי ותירצו ראשון דאית ליה עיקר מן התורה בגבולין לא גזרו ביה רבנן הנך דלית להו עיקר מן התורה גזרו בהו רבנן פירוש אפילו במקדש והקשו אי הכי לדידן נמי לידחו ראשון ותירצו לא ידעינן בקיבוע דירחא והקשו אינהו דידעי בקיבוע דירחא לידחו ותירצו כיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחו ונתבארו כל דברי רבינו : ומ"ש



אבל המקומות הרחוקים שלא היו יודעין וכו'. למד ממה שאמרו לא ידעין בקיבוע דירחא אלמא מספק אין דוחין וה"ה לאותן מקומות שהיו בספק שלא היו דוחין וזה ברור: ומ"ש ובזמן הזה שאנו עושין ע"פ החשבון וכו'. דבר ברור הוא דהשתא נמי לא דחי ונתלו בזה המפרשים בסוגיא האמורה פ"ק דיו"ט (דף ד'): והאידנא דידיעין בקביעא דירחא מ"ט עבדינן תרי יומי ותירצו משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידכם וה"ה לכל דבר שנשאר כמות שהיה שהוא מפני טעם זה:

**לחם משנה** וכבר ביארנו שעיקר האיסור וכו'. זה נראה ודאי שאין לו קשר פה ויש לפרש מקושר דה"ק אע"פ שהכל יודעים בקביעות החדש וגם שזה האיסור הוא קל דאינו אלא מדרבנן כדכתיבנא וא"כ היה לנו להקל בזמן הזה אפילו הכי לא מקלינן:

**ט** כָּל שְׁחָיִב בְּשׁוּפָר וּבְסִפָּה חָיִב בְּנִטְיִלַת הַלּוּלָב. וְכָל הַפְּטוֹר מִשׁוּפָר וְסִפָּה פְּטוֹר מִנִּטְיִלַת לּוּלָב. קָטָן <sup>נר</sup> הַיּוֹדֵעַ לְנַעֲנֵעַ חָיִב בְּלוּלָב מִדְּבָרֵי סוּפְרִים כְּדִי לְחַנְכוֹ בְּמִצּוֹת:

**מגיד משנה** כל שחייב וכו'. זה ברור ששניהם מצות עשה שהזמן גרמא ופשוט בסוגיא: קטן היודע לנענע חייב בלולב מדברי סופרים וכו'. משנה (סוכה מ"ב) קטן שיודע לנענע חייב בלולב ופירשו בירושלמי מדבריהם כדי לחנכו ופשוט הוא:

**ב** הַלֶּכֶה לְמִשֶּׁה מְסִינֵי שְׂמֵבִיאִין בְּמִקְדָּשׁ עֶרְבָה אַחֲרַת חוּץ מִעֶרְבָה שְׁבִלּוּלָב. וְאִין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ בְּעֶרְבָה שְׁבִלּוּלָב. וְשִׁעוּרָה אֶפְלוּ עָלָה אֶחָד בְּבֵד אֶחָד:

**מגיד משנה** הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת וכו'. פרק לולב וערבה (דף מ"ד) מבואר דלרבנן ערבה במקדש הל"מ ופסק רבינו כדברי האומר שם (מ"ד) ערבה צריכה שיעור ואינה נטלת אלא בפני עצמה ואין אדם יוצא בערבה שבלולב ואמרו שם וכמה שיעורה אמר רב נחמן שלשה בדי עלים לחין ורב ששת אמר עלה אחד בבד אחד וק"ל ר"נ ורב ששת הלכה כר"נ בדיני וכרב ששת באיסורי:

**כא** כִּיצַד הִיְתָה מִצְוֹתָהּ. בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מְשַׁבַּעַת הַיָּמִים הָיוּ מְבִיאִין מְרֻבִּיּוֹת שֶׁל עֶרְבָה וְזוֹקְפִין אוֹתָן עַל צְדָדֵי הַמְּזֻבָּח וְרֹאשֵׁיהֶן כְּפוּפִין עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח. וּבָעֵת שֶׁהָיוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ וְסוֹדְרִין אוֹתָהּ תוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין. חָל יוֹם שַׁבָּת לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ הַחֵג אֵין זוֹקְפִין עֶרְבָה אֶלָּא אִם כֹּן חָל יוֹם שְׁבִיעֵי לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת זוֹקְפִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת כְּדִי לְפָרְסָמָה שֶׁהִיא מִצְוָה :

**מגיד משנה** **כיצד היתה מצותה בכל יום ויום משבעת הימים היו וכו'.** משנה (דף מ"ה) מצות ערבה כיצד היו מלקטין מורביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצד המזבח וראשיהן כפופים על גבי המזבח תקעו והריעו ותקעו ע"כ במשנה: **חל יום שבת להיות בתוך החג אין זוקפין ערבה אא"כ וכו'.** שם (דף מ"ב): ערבה שבעה כיצד יום שביעי של ערבה שחל להיות בשבת ערבה שבעה ושאר כל הימים ששה ומפורש שם (דף מ"ה) כשחל שביעי בשבת היו מלקטין אותן מערב שבת ומניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו ולמחר היו זוקפין אותן בצד המזבח:

**לחם משנה** **כדי לפרסמה שהיא מצוה וכו'.** זהו מ"ש בגמרא אמר ר' יוחנן כדי לפרסמה שהיא מן התורה. אע"ג דלכאורה כשתירצו שלוחי בית דין מייתו לה לא קאי מילתא דר' יוחנן אינו כן ולפי המסקנא דאמר ולידחי ביו"ט וכו' ותירצו לא מוכחא מילתא וכו' ודאי דקאי הך דר"י ולכך עבדינן לה ביום ז' ולא ביום הראשון כדי לפרסמה וליכא פרסום ביום ראשון:

**כב** כִּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין. מְבִיאִין אוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לַמִּקְדָּשׁ וּמְנִיחִין אוֹתָהּ בְּגִגִּיּוֹת שֶׁל זָהָב כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְמָשׁוּ הָעֲלִין. וּלְמַחֵר זוֹקְפִין אוֹתָהּ עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח וּבֹאִין הָעָם וְלוֹקְחִין מִמֶּנָּה וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ כְּדָרָךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם. וְעֶרְבָה זוֹ הוּאֵיל וְאֵינָהּ בְּפִרוּשׁ בְּתוֹרָה אֵין נוֹטְלִין אוֹתָהּ כָּל שַׁבָּעַת יָמֵי הַחֵג זָכָר לַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּלֶבֶד הוּא שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ בְּזָמַן הַזֶּה. כִּיצַד עוֹשֶׂה. לוֹקְחִים <sup>[ש]</sup> בַּד אֶחָד אוֹ בְּדִין הַרְבֵּה חוּץ מֵעֶרְבָה שֶׁבְּלוּלָב וְחוּבֵט בָּהּ עַל הַקְּרָקַע אוֹ עַל הַכְּלֵי פְּעֻמִּים אוֹ שְׁלֹשׁ בָּלָא <sup>[ת]</sup> בְּרָכָה שֶׁדָּבָר זֶה מְנַהֵג נְבִיאִים הוּא :

**מגיד משנה** **וערבה זו הואיל וכו'.** תמה אני על טעם זה לפי ששם (דף מ"ד) שאלו בגמרא מאי שנא לולב דעבדינן שבעה זכר למקדש ומאי שנא ערבה דלא עבדינן שבעה זכר למקדש ומתרץ אמר רב זביד משמיה דרבא לולב דאורייתא עבדינן שבעה זכר למקדש ערבה דרבנן לא עבדינן שבעה זכר למקדש ומקשה דערבה לאו מדרבנן היא לשום תנא דאבא שאול מקרא יליף לה רבנן הלכתא גמירי לה ומתוך כך נתנו טעם אחר ואמרו אלא לולב דאית ליה עיקר מדאורייתא בגבולין עבדינן ליה שבעה זכר למקדש ערבה דלית ליה עיקר מן התורה בגבולין לא עבדינן שבעה זכר למקדש וזו היא מסקנא דגמ' וא"כ ה"ל לרבנן להזכיר כן לפי שאין לערבה עיקר כלל מן התורה בגבולין לא תקנו לה שבעה ואולי היה לו לרבינו גרסא אחרת בזה וצ"ע: **כיצד עושה לוקח בד אחד וכו'.** שם (מ"ד:) מסקנא חביט חביט ולא בריך מנהג נביאים הוא:

**לחם משנה** **וערבה זו הואיל ואינה בפירוש בתורה וכו'.** ומה שתמה ה"ה ז"ל על רבינו תימה גדולה היא. ונראה דיש להקשות עוד על רבינו מכאן על מה שהניח בספר המצות דהל"מ ורבויו הוי ד"ס x וא"כ לכאורה קשה דהא הכא הקשו למ"ד מדרבנן דאיך קראו מדרבנן כיון דהוי הלכה למשה מסיני או רבוי לאבא שאול. ואין זו קושיא כלל דפ"י הגמ' לדברי רבינו כך הוא אמאי מקלינן ביה אע"ג דהוי מדרבנן כיון דהוי הל"מ או רבוי א"כ יש להחמיר בו כדין תורה וכפי מה שהניח רבינו בשרשו דאע"ג דהוי דרבנן יש להחמיר בו כדין תורה:

**כג** **בְּכֹל יוֹם וַיּוֹם הָיוּ מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח בְּלוּלְבִיהֶן בְּיַדֵיהֶן פְּעַם אַחַת וְאוֹמְרִין** (תהילים קיח-כה) **'אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא'.** (תהילים קיח-כה) **'אָנָּה ה' הַצְּלִיחָה נָּא'.** וַבַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח שְׁבַע פְּעָמִים. וּכְבָר נְהַגוּ יִשְׂרָאֵל בְּכֹל הַמְּקוֹמוֹת לְהַנִּיחַ תְּבַה בְּאֲמָצֵעַ בֵּית הַכֶּנֶסֶת וּמְקִיפִין אוֹתָהּ בְּכֹל יוֹם כְּדָרְדָּר שֶׁהָיוּ מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח זָכָר לַמִּקְדָּשׁ:

**מגיד משנה** **בכל יום ויום וכו'.** משנה כלשונה שם (דף מ"ה) וכתנא קמא והמנהג שהזכיר רבינו פשוט הוא:

**כסף משנה** **בכל יום ויום היו מקיפין את המזבח בלולביהן וכו'.** פ' לולב וערבה (מ"ג:) איפליגו אמוראי אהא דתנן התם בכל יום מקיפין את המזבח אי הוי בלולבין או בערבה ופסק רבינו כרבא דאמר לר' יצחק תא אימא לך מילתא מעליא דהוה אמר אבוך הא דתנן אותו יום מקיפין את המזבח ז' פעמים הכי אמר אבוך משמיה דר' אלעזר בלולב משום דרבא הוא בתרא.

ועוד שמנהגנו עכשיו הכי הוא שאנו מקיפין התיבה בכל יום פעם אחת ובשביעי שבע פעמים ואי הוה ס"ל דאותו היקף היה בערבה כיון שאין עושין ערבה זכר למקדש אלא יום שביעי בלבד לא היה לנו להקיף אלא בשביעי אבל כיון דס"ל דבלולב מתוך שהוטל עלינו חובה לעשות לולב זכר למקדש שבעה הנהיגונו להקיף בו זכר למקדש. ולפי זה אף בשביעי של ערבה ראוי להקיף בלולב ולא בערבה כך כתב הר"ן ושכך כתב רש"י בתשובה:

**כד** כַּךְ הָיָה הַמְנָהֵג בִּירוּשָׁלַיִם. יוֹצֵא אָדָם מִבֵּיתוֹ שְׁחָרִית וְלוֹלְבוֹ בְּיָדוֹ. וְנִכְנָס לְבֵית הַכֶּנֶסֶת וְהוּא בְּיָדוֹ. מִתְפַּלֵּל וְהוּא בְּיָדוֹ. וְיוֹצֵא לְבִקֵּר חוֹלִים וּלְנַחֵם אֲבָלִים וְהוּא בְּיָדוֹ. וְכֹשֶׁפְּכִנֶס לְמִדְרָשׁ מִשְׁלַחוֹ לְבֵיתוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ:

**מגיד משנה** **כך היה המנהג בירושלים וכו'.** ברייתא פי' לולב הגזול (דף מ"א:): כלשונה ומפורש שם קורא קריאת שמע ומתפלל ולולב בידו:

**כסף משנה** **כך היה המנהג בירושלים וכו' מתפלל והוא בידו.** ואמרו בגמי (מ"א:): דאע"ג דקיימא לן לא יאחז אדם תפילין בידו ויתפלל התם לאו מצוה כלומר נטילתם בידו אינה מצוה ולהכי טריד עלייהו עד שיניחם הכא מצוה כלומר נטילתו מצוה ומתוך שחביבה עליו המצוה אין משאה ושימורה כבד עליו ולא טריד:

**כה** מְקַבֵּלֶת אִשָּׁה הַלּוּלָב מִיַּד בְּנָהּ אוֹ מִיַּד בַּעֲלָהּ וּמְחַזְיָרְתוֹ לַמַּיִם בְּשַׁבַּת בְּזִמְן שְׁהִיּוּ נוֹטְלִין לּוּלָב בְּשַׁבַּת. וּבַיּוֹם טוֹב מוֹסִיפִין עַל הַמַּיִם וּבַמּוֹעֵד מְחַלְפִין הַמַּיִם:

**מגיד משנה** **מקבלת אשה וכו'.** משנה שם (דף מ"ב) מקבלת אשה וכו' כלשון רבינו. ופירש רבינו דדוקא בזמן שהיו נוטלין לולב בשבת אבל בזמן הזה אינו ראוי לטלטול בשבת ודבר ברור הוא וכן כתבו ז"ל:

**כסף משנה** **מקבלת האשה וכו'.** פירוש ביום טוב הראשון ובזמן שבת המקדש קיים שהיה לולב דוחה שבת ואשמעינן דאפילו אשה דלאו בת חיובא היא מטלטלא ליה כיון דראוי לנטילת אנשים ואשמעינן נמי שמותר להחזיר למים בשבת אבל השתא לדידן שאין לולב דוחה שבת אפילו ביו"ט ראשון לא שרי לטלטולי כלל: **וביו"ט מוסיפין.** פירוש אבל לא מחליפין דטורח הוא:

**כו** [א] הַדָּס שֶׁבְּלוּב אָסוּר לְהַרִיחַ בּוֹ מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ רְאוּי אֶלֶּא לְרִיחַ וְהוֹאִיל וְהִקְצָה לְמִצְוָה אָסוּר לְהַרִיחַ בּוֹ. אֲבָל אֶתְרוּג מִתֵּר לְהַרִיחַ בּוֹ שֶׁהֲרִי הִקְצָה לְמִצְוָה מְאֻכְלָה :

**מגיד משנה** **הדס שבלוב אסור להריח וכו'.** מימרא מפורשת שם (דף ל"ז):  
הדין והטעם:

**כו** וְאָסוּר לֶאֱכֹל אֶתְרוּג כָּל יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִפְּנֵי [ב] שֶׁהִקְצָה לְמִקְצַת הַיּוֹם הִקְצָה לְכֹלּוֹ. וּבִשְׂמִינֵי מִתֵּר בְּאֻכְלָהּ. וּבִזְמַן הַזֶּה שְׂאִינוֹ עוֹשֵׂין שְׁנֵי יָמִים אֶף עַל פִּי שְׂאִין נוֹטְלִין לוּלָב בְּשְׂמִינֵי הָאֶתְרוּג אָסוּר בְּשְׂמִינֵי כְּדָרְךָ שֶׁהִיא אָסוּר בְּשְׂמִינֵי בִּזְמַן שֶׁהִיוּ עוֹשֵׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסֶּפֶק שֶׁהוּא סֶפֶק שְׁבִיעִי. הַפְּרִישׁ שֶׁבְּעָה אֶתְרוּגִין לְשִׁבְעַת יָמִים כָּל אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא בָּהּ לְיוֹמָהּ וְאוֹכְלָהּ לְמַחֵר :

**מגיד משנה** **ואסור לאכול אתרוג ביום השביעי וכו'.** פרק לולב וערבה (דף מ"ו): אמר ר' יוחנן אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת ור"ל אמר אפילו בשביעי נמי מותרת וקי"ל כר"י ואמרו בגמרא ולדידן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן ואמר אביי שמיני ספק שביעי אסורה תשיעי ספק שמיני מותרת ונפסקה הלכה שם כן. והטעם שאין נוטלין לולב בשמיני ויושבין בסוכה לפי שסוכה היא כל שבעה מן התורה ולולב אין מצותו מן התורה בגבולין אלא יום ראשון בלבד: **הפריש שבעה אתרוגין וכו'.** שם הפריש ז' אתרוגין לשבעת הימים אמר רב כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר רב אסי אמר כל אחת יוצא בה ואוכלה למחר ובהלכות והלכתא כרב אסי דקאי ר"י כותיה ומפורש בגמרא שטעם אחד הוא לר"י ולרב אסי:

**כסף משנה** **ובזמן הזה שאנו עושים שני וכו'.** ה"ה נתן טעם למה אין נוטלין לולב בשמיני כשם שיושבין בסוכה לפי שסוכה כל ז' דאורייתא ולא לולב. ואפשר לתת טעם אחר דבלולב איכא איסור טלטול משא"כ בסוכה. ונ"ל שיש חסרון תיבה אחת בלשון רבינו מט"ס וכך צריך להגיה כדרך שהיה אסור בשמיני בזמן שהיו עושין שני ימים מפני הספק:

## הלכות שופר וסוכה ולולב - פרק שמיני

**א** אַרְבַּעַת מִיָּנִין הָאֵלוּ שֶׁהֵן לוּלָב וְהַדָּס וְעֶרְבָה וְאֶתְרוֹג שֶׁהֵיָה אֶחָד מֵהֵן יָבֵשׁ אוֹ גָזוּל אוֹ גָנוֹב אֶפְלוּ לְאַחַר יְאוּשׁ אוֹ שִׁיְהֵיָה מֵאַשְׁרָה הַנֶּעֱבָדַת אֶף עַל פִּי [א] שֶׁבִטְלוּ הָאַשְׁרָה מִלְּעֵבְדָּהּ. אוֹ שֶׁהֵיָה שֶׁל עֵיר הַנִּדְחָת. הָרִי זֶה [ב] פָּסוּל. הֵיָה אֶחָד מֵהֵן שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא יִטַּל לְכַתְחֻלָּה וְאִם נָטַל יִצָּא. הֵיָה [ג] כְּמוֹשׁ וְלֹא גָמַר לִיבֵשׁ כְּשֵׁר. [ד] וּבִשְׁעַת הַדְּחָק אוֹ בִשְׁעַת הַסַּכָּנָה לוּלָב [ה] הֵיָבֵשׁ כְּשֵׁר אֲבָל לֹא שְׂאָר הַמִּיָּנִין :

**ההראב"ד** **ובשעת הדחק וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל אני איני אומר כן שהרי אמרו יבש פסול וכ"מ שאמרו פסול אפילו דיעבד הוא ופסולא דאורייתא הוא וכל פסולא דאורייתא אין חלוק בשעת הדחק וכשאמרו לו אין שעת הדחק ראייה כך אמרו לינקוט בידייהו כל דהוא כי היכי דלא תשתכח מינייהו תורת אתרוג ור"י לא העיד אלא שהיו מורישים לולביהם לבניהם ולא אמר שהיו מברכים עליו עכ"ל:

**מגיד משנה** **ארבעת מינין אלו שבלולב שהן לולב וכו' שהיה אחד מהן יבש או גנוב או גזול.** ראש פרק (סוכה כ"ט:) לולב הגזול והיבש פסול של אשרה ושל עיר הנדחת פסול וכיוצא בזה בשאר המינים ממש ומבואר בגמרא (דף ל') שאפילו אחר יאוש הגזול פסול ואמרו בגמרא (דף ל"א:) ושל אשרה פסול והאמר רבא לולב של עכו"ם לא יטול ואם נטל כשר ותירצו באשרה דמשה עסקינן דכתותי מיכתת שיעוריה אף הכא נמי מיכתת שיעוריה דיקא נמי דקתני דומיא דעיר הנדחת מה עיר הנדחת מיכתת שיעוריה אף הי"נ מיכתת שיעוריה ע"כ בגמרא ולא נכתב בהל'. ודעת רוב המפרשים ז"ל שראיתי הוא לפרש באשרה דמשה שהיתה בארץ בימי משה שלא היה לה בטול לפי שהיתה של ישראל שזכו בארץ וה"ה לעכו"ם של ישראל שאין לה בטול שאף היא אין יוצאין בה אבל אשרה אחרת של עכו"ם אף היא דינה כעכו"ם אחרת שאם נטל יצא ומ"מ אף בעכו"ם אם נתכוין ישראל לזכות בה הוה לה עכו"ם דישראל ואין לה בטול ואם נטל לא יצא וכשאמרו יצא הוא ביום שני שאדם יוצא בשאול אלו דבריהם ז"ל. ורבינו כתב בדין האשרה אפילו בטלוח וכתב בסתם בעכו"ם יצא לא חלק בין עכו"ם לישראל לא באשרה ולא בעכו"ם והוא

עצמו כתב פ"ח מהלכות עכו"ם שאף שהן שוין לענין בטול אם הם של עכו"ם יש להם בטול ואם הם של ישראל אין להם בטול וכאן לא חלק. ונ"ל שהוא גורס כאן משום מצוה הבאה בעבירה כקצת נוסחאות וטעם האשרה היא שעיקר נטיעתה להיות האילן נעבד וזהו פירוש באשרה דמשה ר"ל שהזכיר משה וכ"כ רבינו שם אילן שנטעו מתחלה שיהא נעבד אסור בהנאה וזו היא אשרה האמורה בתורה עכ"ל. וכיון שנטיעת האילן מתחלה היתה להיות נעבד בדין הוא שיפסל משא"כ בעכו"ם זהו דעת רבינו וצ"ע: **היה כמוש וכו'.** שם (דף ל"א) כולן כמושין כשרין וכו' ופירוש כמושין הוא שיש בו עדיין לחות ויבש הוא שאין בו שום לחות אלא הרי הוא כעץ ומראהו הפך לבן ואע"פ שיש פירוש אחר זה עיקר: **ובשעת הדחק וכו'.** זה למד רבינו ממה שאמרו בגמרא (שם.) יבש פסול ור' יהודה מכשיר ואמר ר' יהודה מעשה בבני כרכים שהיו מורישין לולביהם לבני בניהם אמרו לו משם ראייה אין שעת הדחק ראייה. ומפרש רבינו שהיו מורישין אותן לבניהם והבנים היו נוטלין אותן ויוצאין בהן אף ביום ראשון: **וראייתו** כתוב שהגאונים סמכו מכאן דיבש ונקטם ראשו וכל הפסולין יוצאין בהן בשעת הדחק אף ביום ראשון. ודעת רבינו שאין לנו להכשיר אלא לולב היבש שהזכירו חכמים וכן עיקר. ובהשגות אני איני אומר כן כו'. וכבר השיב עליו הרמב"ן ז"ל ואמר דודאי ר' יהודה לא היה מביא ראייה מן הירושה בלבד שהרי נחלה ממשמשת והולכת עד סוף כל הדורות והלולבין עם שאר הנכסים היו נוחלין ומנחילין ושמא לעשות מהן קופות וחבלים ולכבד בהן את הבית היו עושין אלא ר' יהודה ה"ק מעשה בבני כרכים שהיו מורישים לולביהן לבני בניהם והיו נוטלין אותן ויוצאין בהם בחג ואמרו לו לפי שהיתה שעת הדחק וא"א להן בלחים היו נוטלין יבשין למצותן עכ"ל. וזה סיוע לדברי רבינו ודברים ברורים הם:

**כסף משנה** או **גנוב או גזול אפילו לאחר יאוש.** כתב ה"ה ומבואר בגמ' שאפילו אחר יאוש הגזול פסול ותמהני דגרסינן בר"פ (סוכה כ"ט:) הגזול פסול אפילו ביו"ט שני משום מצוה הבאה בעבירה ור' יצחק בר נחמני אמר שמואל לא שנו אלא ביו"ט ראשון אבל בשני מתוך שיצא בשאול יוצא בגזול כלומר דביו"ט ראשון לא מיפסל אלא משום לכם ופסק רבינו כר' יצחק כמבואר בדבריו בסוף פ' זה וטעמו משום דבגמרא אותביה עליה דר' יצחק ופריק רב אשי אליביה וכיון דרב אשי דבתרא הוא הוא פריק אליביה אלמא כוותיה ס"ל הכי נקטינן. ומעתה אילו היה פוסק רבינו כר' יוחנן ודאי היינו אומרים שנתבאר בגמ' דלאחר יאוש פסול כיון דפסוליה משום מצוה הבאה בעבירה אבל כיון שפוסק כר' יצחק דטעמא משום לכם כיון שקנהו אפילו שהמצוה מסייעת בקנין יצא דכיון שקנינו ומצותו באים כאחד שפיר קרינן ביה לכם. אלא כך י"ל דרבינו סובר כמ"ד דיאוש כדי לא קני כמבואר בפ"ב מהל' גזילה וכיון דפסולא דגזול ביום ראשון משום לכם ודאי דאפילו לאחר יאוש פסול:

או שהיה מאשרה וכו'. באמת כי לשון זהו קשה עד מאד כפי סוגיית הגמ'.  
ודברי ה"ה בכאן אינם נכונים בעיני שכתב שרבינו גורס גירסא אחרת שאינה  
בנוסחאותינו ועוד דאם איתא לאותה גירסא אליבא דר' יוחנן דוקא אתמר  
דאית ליה נמי הכי גבי גזול אבל לר' יצחק בר נחמני דבגזול לא חייש למצוה  
הבאה בעבירה ה"ה דבאשרה לא חייש וכבר כתבתי בבבא הקודמת לזו  
דרבינו פוסק כר' יצחק בר נחמני דלית ליה פסול משום מצוה הבבי"ע ועוד  
שאפילו לדעת שאר פוסקים אינה לאותה גירסא שהרי כתבו המפרשים  
אהיה דר' יוחנן דכל שנקנה בתחלה בלא סיוע דמצוה שוב אין בו משום  
מהבבי"ע ולא פסיל ר' יוחנן אלא היכא שלא קנהו עדיין או שקנהו אלא  
שהמצוה מסייעת בקנין וא"כ גבי אשרה דליכא למימר ביה הכי שהעבירה  
שהיא נטיעתה לעכו"ם אין המצוה מסייעת בעשייתה כלום אפילו לר"י לא  
מיפסיל אלא ודאי לית להו אותה גירסא. ועוד קשה לדבריו דיותר ראוי  
לאסור עבודת כוכבים של עכו"ם כל שלא בטלוה וכו"ש של ישראל שאין לה  
ביטול מאשרה שבטלוה אע"פ שתחלת נטיעתה היתה לעבודת כוכבים ועוד  
דהא בסוף כיסוי הדם (חולין פ"ט:.) תניא לולב ושופר של עכו"ם פסולים  
אפילו דיעבד ואמר רב אשי התם אליבא דרבא דה"ט משום דכתותי מיכתת  
שיעורייהו ובמאי מוקי להאי רבינו אם דעתו להכשיר אפילו בעכו"ם של  
ישראל ועוד שלא כתב ה"ה מהיכן הוציא רבינו דאשרה אפילו נתבטלה לא  
יצא. אבל כן נ"ל לומר דלדעת רבינו דין לולב ושופר של עבודת כוכבים כן  
הוא דקודם ביטול לא יצא משום דמיכתת שיעורייהו וכדאמרינן בסוף כיסוי  
הדם ולאחר ביטול לכתחלה לא יטול ולא יתקע משום דמאיסי אבל בדיעבד  
כשרים והיינו דאמר רבא בפרק לולב הגזול (סוכה ל"א:) לולב של עכו"ם אם  
נטל כשר וכמו שנפרש בסמוך בס"ד. ודין האשרה כל שמתחלה נטעו להיות  
נעבד אפילו בטלו אם נטל לא יצא והיינו דאמרינן בפרק כל האלילים (ע"ז  
מ"ז) בעי ריש לקיש המשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה באילן שנטעו מתחלה  
לכך לא תבעי לך דאפילו להדיוט נמי אסור כי תבעי לך נטעו ולבסוף עבדו  
דשרי להדיוט פשיטא דאפילו נתבטלה מאיסא למצוה ופסול דיעבד וכיון  
דחזינן דבאילן שנטעו מתחלה לכך קאמר לא תבעי לך לומר דפשוט הוא ולא  
חזינן מאן דפליג עליה כוותיה נקטינן. ובפרק לולב הגזול (סוכה ל"א:) אמתני'  
דלולב של אשרה ושל עיר הנדחת פסול מקשינן בגמ' ושל אשרה פסול והאמר  
רבא לולב של עכו"ם לא יטול ואם נטל כשר וה"פ אי אשרה דמתני' קודם  
ביטול פשיטא דפסול דכתותי מיכתת שיעוריה ולא אשמעינן מידי לא באשרה  
ולא בעיר הנדחת א"ו דלאחר ביטול עסקינן והאמר רבא דלאחר ביטול אם  
נטל כשר ומהני דאה"נ דלאחר ביטול אשמעינן מתני' ולא דמי לדרבא דהכא  
באילן שנטעו מתחלה לכך עסקינן דהיינו אשרה דמשה כלומר שהיא כתובה  
דכיון שמתחלת ברייתה כתותי מיכתת שיעורה מאיסא למצוה אבל עכו"ם



כיון שבתחלת ברייתה לא מיכתת שיעורה אם נטלה אחר שנתבטלה יצא דיקא נמי דקתני דומיא דעיר הנדחת ש"מ כלומר דלמאי דס"ד לא דמיא לעיר הנדחת שזו מבוטלת ועיר הנדחת אינה מבוטלת אבל השתא דאמרינן דביטול לא שרי לה למצוה כך לי מבוטלת כמו אינה מבוטלת והוי שפיר דומיא דעיר הנדחת והא דאמרינן בפי' ראוהו ב"ד (ר"ה כ"ח) אמר ר' יהודה שופר של עכו"ם אם תקע בו יצא וכתוב בקצת נוסחאות מ"ט מצות לאו ליהנות ניתנו דמשמע דבשלא בטלו עסקינן י"ל שכשכתב רבינו שופר של עכו"ם אם תקע בו יצא לא פסק כן משום ר"י דלא קי"ל דעתיה למשרי קודם ביטול אלא משום דממאי דאמר רבא לגבי לולב דלאחר ביטול כשרה דיעבד שמעינן לשופר וזהו שלא כתב רבינו בשופר של עכו"ם שהטעם משום דמצות לאו ליהנות ניתנו כשם שכתב בשופר של עולה. אי"נ שאינו גורס מ"ט וכמ"ש בנוסחאות שלנו ואתי ר"י כרבא והא דאמר רבא בפי' מצות חליצה (יבמות ק"ג:) דסנדל של עכו"ם אם חלץ בו כשר ופסק רבינו פ"ד מהלכות יבום וז"ל סנדל המוסגר והמוחלט ושל עכו"ם אם חלץ בו יצא ואע"פ שהוא אסור בהנאה, י"ל דההיא נמי בלאחר ביטול ולכתחלה לא משום דמאיס למצוה וכמו שפרי"ת. ומ"ש אע"פ שהוא אסור בהנאה לא קאי אלא אמוסגר ואמוחלט ולא לשל עכו"ם. אי"נ אפילו נימא דקאי אכולהו לקי"מ דלא דמו שופר ולולב שיש להם שיעור קצוב וכי עומד לשריפה מיכתת שיעוריה כלומר הוא חסר משיעורו הקצוב לו אבל לסנדל דחליצה דלית לן בה שיעור קצוב אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ונהי דבעי שיהא חופה רוב רגלו כיון שהרי אני רואה שהוא חופה ואין לנו בו שיעור קצוב לא אמרינן דמיכתת שיעוריה תדע דמוסגר ומוחלט כשרים ואע"ג דעומדים לשריפה ואין לומר דהיינו משום דאפילו בשעת שריפה קרוי בגד וכדאמרינן התם דהא התם נמי אמרינן אליבא דמאן דפסל דדוקא לענין טומאה איקרי בגד בשעת שריפה ולא גמרינן מינה לחליצה וכולהו דלא גמרינן מטומאה אלא דמאן דמכשיר סבר כיון דאין לנו שיעור קצוב לא אמרינן ביה מיכתת שיעוריה וה"ה לעכו"ם וכמ"ש. כנ"ל ליישב דעת רבינו ודברי המפרשים ליישב הסוגיות לפי שיטתם יש בהם כמה פקפוקים ירגישם העומד על דבריהם :

**לחם משנה** ארבעת מינים האלו וכו' שהיה אחד מהן יבש או גזול או גנוב אפילו לאחר יאוש וכו' הרי זה פסול. קשה דלא אמרו כן בריש פרק לולב הגזול (דף ל') אלא משום מצוה הבאה בעבירה ורבינו לא פסק כן אלא כמ"ד דביו"ט שני יוצא בגזול ולא חייש למצוה הבאה בעבירה כמ"ש לקמן בפרק זה כל אלו שאמרנו שהן פסולין כו'. ונראה דרבינו מפרש דשמואל ודאי ס"ל מצוה הבאה בעבירה והיינו דוקא ביו"ט ראשון דלא הוי דומיא דקרבת דאמרו לאחר יאוש דפסול משום מהביע אבל ביו"ט שני אע"פ שבמקדש הוא דאורייתא מ"מ שאני ליה מקרבן [דהכא] יוצא בשאול ובכמה פסולים משא"כ

בקרובן וא"כ לא חיישינן למהבי"ע דהאי מילתא מקרבן ילפינן ליה ולזה כתב ה"ה ומבואר בגמרא שהגזול אפילו אחר היאוש פסול אע"פ שזה אינו מבואר כ"כ. ומה שיש עוד לדקדק כאן כתבתי במקום אחר: **אע"פ שבטלו האשירה מלעובדה וכו'.** הרב"י בכ"מ הבין בדברי ה"ה שעבודת כוכבים של עכו"ם שלא בטלה וכן של ישראל אם נטל יצא וע"פ זה הקשה עליו. ואין הדבר כן כמו שכתבתי בהבנת דבריו וכן מה שהקשה דאיך אפשר שרבינו גורס משום מצוה וכו' דהא רבינו לא פסק כן אלא כמ"ד דיוצא בגזול ביו"ט שני מיושב במ"ש דאפילו דיוצא בגזול ביו"ט שני לאו משום דלית ליה מהבי"ע קאמר הכי:

**ב** אַתְרוֹג שֶׁל עֶרְלָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְשֶׁל טָבַל פְּסוּל. שֶׁל דְּמַאי כָּשֶׁר שְׁאֶפְשָׁר שְׂיִפְקִיר נְכָסָיו וַיְהִיָּה עָנִי שְׂמַתָּר לוֹ לְאָכַל דְּמַאי. אַתְרוֹג שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְשֶׁל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם לֹא יִטַל שְׂמָא יִכְשִׁירוּ לְטֵמְאָה. וְאִם נִטַל כָּשֶׁר:

**מגיד משנה** **אתרוג של וכו'.** משנה כלשונה שם (דף ל"ד): והדמאי מחלוקת ב"ש וב"ה וידוע שהלכה כב"ה: **אתרוג של וכו'.** דין התרומה מפורש במשנה ודין המעשר ג"כ שם לא יטול ואם נטל כשר ופסק רבינו כדברי האומר בגמי (ל"ה): שטעם לא יטול הוא מפני שמכשירה לטומאה ר"ל שע"י נטילתו בא לשומו במים עם הלולב ויוכשר:

**ג** לולב שֶׁנִּקְטַם רֵאשׁוֹ פְּסוּל. נִסְדָּק אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סְדָקָיו זֶה מִזֶּה עַד שְׂיִרְאוּ <sup>[ה]</sup> כְּשֶׁנִּגְמַר פְּסוּל. הִזָּה עָקוּם לְפָנָיו שְׂהָרִי שְׂדָרוּ כְּגַב בַּעַל חֲטוּטָרֶת פְּסוּל. הִזָּה עָקוּם לְאַחוֹרָיו כָּשֶׁר שָׂזוּ הִיא בְּרִיתוֹ. נַעֲקָם לְאַחַד <sup>[ו]</sup> מִצְדָּדָיו פְּסוּל. נִפְרָדוּ עָלָיו זֶה מֵעַל זֶה וְלֹא נִדְלָדְלוּ כְּעַלֵּי הַחֲרִיטוֹת כָּשֶׁר. נִפְרָצוּ עָלָיו וְהוּא שְׂיִדְלָדְלוּ מִשְׂדָּרוֹ שֶׁל לולב כְּעַלֵּי הַחֲרִיטוֹת פְּסוּל:

**מגיד משנה** **לולב שנקטם וכו'.** משנה (דף כ"ט): נקטם ראשו פסול ורבו בזה הפירושים. והנכון שנקטם ראש העלה העליון שבו כלה הלולב. ויש מי שאומר שאינו פסול א"כ נקטם רובו ויש לחוש אפילו בכל שהוא ובגמרא (דף ל"א ל"ב) אמר רב כהנא לא שנו אלא נקטם אבל נסדק כשר. ושם אמרו דנסדק ועביד כי הימנך והוא כלי שיש לו שני ראשים רחוקים קצת זה מזה כעין מרכז פסול: **היה עקום וכו'.** שם (דף ל"ב) עקום דומה למגל פסול אמר רב לא שנו אלא לפניו אבל לאחריו ברייתו הוא ואמר רב פפא ולצדדין כלפניו דמי וא"ל

כלאחריו וכתוב בהל' הילכך עבדינן לחומרא וכלפניו דמי ופסול: **נפרדו עליו זה וכו'.** במשנה (דף כ"ט): נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר ובגמרא (דף ל"ב) אמר רב פפא נפרצו דעביד כי חופיא נפרדו דאיפרוד אפרודי. ופי' נפרצו כגון שנתרו מן השדרה והן תלויין בה וזהו דעביד כי חופיא שההוצין כשנחתכין מן השדרה נקראים חופיא נפרצו כגון שנתפרדו ההוצין כעין פתיחת החריות ולא נתק אחד מתברו כשרה ע"כ בהלכות. ובהשגות כתוב א"א אני אומר שנסדקו לארכן גופי העלין אע"פ שלא נתקו מן השדרה וזהו דעביד כי חופיא פירוש חפוי הכלי שעושין מאותן הרצועות של ההוצין ע"כ. ופירוש זה מחלוקת הוא בין המפרשים ז"ל שהגאונים ז"ל מפרשים כדברי ההלכות ורבינו. והאחרונים הכריעו כדברי הראב"ד ז"ל ושני הפירושים כתובים בערוך ואין לי להכריע אבל דע לך שדינו של רבינו אמת דכל שנדלדלו משדרו של לולב פסול ואפילו לא נדלדלו מעיקר חבוריהן כיון שתלויות למטה פסול וכן הכריע הרמב"ן ז"ל אבל כל שעולין עמה מאליהן אע"פ שהן פרודות כשר. וכתבו קצת הגאונים ז"ל שמצוה מן המובחר ליטול לולב שאין עליו פרודות. ודע לך ג"כ שדינו של הראב"ד בנסדקו גופי העלין שהוא פסול כן הוא האמת ויתבאר גם כן למטה:

**כסף משנה** **היה עקום וכו'.** בגמ' (דף ל"ב) עקום דומה למגל פסול ופירש"י עקום דומה למגל חדא מילתא היא. ומשמע לי דנקט הכי לאשמועינן שאע"פ שהוא עקום קצת לא מיפסל עד שיהא עקום לגמרי דומה למגל וכו"נ מדברי רבינו:

**לחם משנה** **נסדק אם נתרחקו וכו'.** אמרו שם ברייתא (דף ל"א ל"ב) לולב כפוף קוויץ סדוק עקום דומה למגל פסול חרות פסול דומה לחרות כשר והכל הוזכר בדברי רבינו דחרות פסול כבר כתב בריש הלכות לולב דהוא פסול שכתב שם שצריך שיהיה כמו שרביט. וממילא דדומה לו כשר כיון שאינו חרות ממש אבל כפוף קוויץ לא הוזכרו בדבריו ולא ידעתי למה: **כעלי החריות.** פירוש כעלי החריות ר"ל שהחריות בימות החורף הם נושרים כדכתב רש"י בפרק לולב הגזול ודומה לחרות כשר: [והוא שידלדלו] **וכו'.** ר"ל שהם מתרחקים מן השדרה ומדלדלין וכו"נ מדברי הטור שהביאו בדבריו בריש הלכות לולב עיין בב"י ולזה כתב כאן שאם נדלדלו כאותן עלי החריות פסול. ולכאורה יש לדקדק בדברי ה"ה במה שהסכים דברי הר"י ע"ם דברי רבינו דלכאורה נראים חלוקים דהרי"ף כתב בענין נפרדו שהוא כעין פתיחת החריות וזה כתבו רבינו בענין הפיסול שכתב נדלדלו כעלי החריות ועוד שכתב ה"ה שאפילו לא נפרדו מעיקר חיבוריהן אלא כל שאין עולות עמו פסולין וזה שלא כדברי הר"י ז"ל שהוא כתב שהן נחתכין מהשדרה שכן כתב שעלין הנחתכין מן השדרה קרי חופיא. ונראה לתרץ לראשונה דכעין פתיחת החריות שכתב הר"י ז"ל ר"ל דומה לחריות שאמרו בגמרא שלא נפתחו לגמרי החריות אלא

מעט. ומי"ש רבינו כעלי החריות ר"ל שנפרדו לגמרי. ומי"מ מי"ש הרי"ף ז"ל ולא נתק אחד מחבירו לא היל"ל אלא ולא נתקו העלין מן השדרה שהם מחוברים שם דאין העלין מחוברים אחד לחברו. ולקושיא שניה י"ל שלא אמר כן ה"ה אלא לדעת רבינו שכתב כעלי החריות שמשמע אע"פ שלא נתחתכו אלא שהם מרוחקין אע"פ שהוא מסכימו עם הרי"ף הוא לענין הפירוש של נפרצו אבל לעולם שהוא מוסיף עליו. או נאמר שהוא מסכים עם הרי"ף ז"ל ומי"ש ה"ה ואפילו לא נפרדו ממקום חבוריהן סברא דנפשיה קאמר אבל אין סברת רבינו כן :

**ד** \* **בְּרִית** [א] עֲלִין שֶׁל לֹוֶב כָּךְ [ח] הִיא. כְּשֶׁהֵם גִּדְּלוּן גִּדְּלוּן שְׁנַיִם שְׁנַיִם וּדְבוּקִין מִגֶּבֶן וְגַב כָּל שְׁנֵי עֲלִין הַדְּבוּקִין הוּא הַנְּקָרָא תְּיִמָּת. [ב] נְחֻלְקָה [ח] הַתְּיִמָּת פְּסוּל. הָיוּ עֲלִיו אַחַת אַחַת מִתְּחִלַּת בְּרִיתוֹ וְלֹא הָיָה לָהֶם תְּיִמָּת פְּסוּל. לֹא הָיוּ עֲלִיו זֶה עַל גֶּב זֶה כְּדָרְךְ כָּל הַלֹּוֶבִין אֵלָּא זֶה תַּחַת זֶה אִם רֹאשׁ זֶה מְגִיעַ לְעֶקֶר [ט] שְׁלִמְעָלָה מִמֶּנּוּ עַד שְׁנִמְצָא כָּל שְׁדָרוֹ שֶׁל לֹוֶב מְכֻסָּה בְּעֲלִין כְּשֶׁר. וְאִם אֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה מְגִיעַ לְצַד עֶקְרוֹ שֶׁל זֶה פְּסוּל :

**ההראב"ד** **בריית עליו וכו'.** א"א זהו דסליק בחד הוצא עכ"ל :

**מגיד משנה** **בריית עליו וכו'.** בגמ' ובהלכות אמר ר' יהושע בן לוי נחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה התיומת ופסול. ובהלכות מפורש כדברי רבינו וכ"ש אם נחלקו העלין במקום אחר ונסדקו לארכן שהוא פסול וכמי"ש הראב"ד ז"ל למעלה, ודע שפסול זה אינו אלא ברוב העלין ולא במיעוטן. ויש מי שפירש נחלקה התיומת העלה האמצעי העליון שבכולן וכבר הכריע הרמב"ן ז"ל מן הירושלמי שהוא כפירוש ההלכות ורבינו ואפילו לדברי אותן מפרשים אין הפסול אלא ברוב העלה ולא במיעוטו : **היו עליו וכו'.** זהו נטלה התיומת לפי דעת רבינו : **לא היו וכו'.** משנה וגמרא שם (דף ל"ב) בבאור :

**כסף משנה** **היו עליו וכו'.** כתב ה"ה שזהו נטלה התיומת לדעת רבינו. ואינו כן אבל הוא מה שאמר רבא (סוכה ל"ב) האי לולבא דסליק בחד הוצא בעל מום הוא ופסול וכן נראה שפירש הרא"ש דברי רבינו ולא הוצרך רבינו לכתוב דין נטלה התיומת כיון שכתב שאפילו נחלקה פסולה וגם בגמרא כך אמרו נחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה ופסול. ופי' הר"ן דנטלה פשוט לן דפסול כיון דחסר :

**לחם משנה** **היו עליו אחת אחת וכו'.** כתב ה"ה זהו נטלה התיומת לדעת רבינו. והרא"ש כתב שזהו פירוש למ"ש רבא בגמרא (דף ל"ב) האי לולבא דסליק בחד הוצא בעל מום הוא ופסול ולדידיה לא כתב רבינו נטלה התיומת דהוי כ"ש מנחלקה כדאמרו בגמרא אבל להה"מ קשה אמאי לא כתב רבינו ההיא דכיון דסליק בחד הוצא. וע"ק למה מפרש רבינו נטלה מתחלת ברייתו לימא אחר ברייתו דומיא דנחלקה וניטלה ר"ל דהגב המחבר אותן נטלה שהוא חסר ונחלקה ר"ל שנחלק אותו הגב. ונ"ל לזה דמדפשיט בגמ' בעיא דנחלקה מההיא דניטלה ומאי פשיט הא ודאי דיש חילוק בין נטלה לנחלקה דזה חסר וזה אינו חסר אלא דניטלה היא מתחלת ברייתו ולהכי הוא פשיטא דאע"ג דחסר כיון שהוא מתחלת ברייתו עדיף מנחלקה אע"ג דאינו חסר:

**ה** **הַדָּס שֶׁנִּקְטָם רֵאשׁוֹ** [א] **כָּשֶׁר.** נְשָׂרוּ רַב עָלָיו אִם נִשְׁתַּיְרוּ שְׁלֹשָׁה עָלָיו בְּקֹן אֶחָד [ב] **כָּשֶׁר.** הָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבּוֹת מֵעָלָיו אִם יִרְקוֹת כָּשֶׁר וְאִם אֲדָמוֹת אוֹ שְׁחוּרוֹת פָּסוּל. וְאִם מֵעֶטָן כָּשֶׁר. וְאִין מִמֵּעֶטָן אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתְקָן. עֶבֶר וְלִקְטוֹ אוֹ [ג] **שֶׁלִּקְטוֹן אֶחָד אֶחָד לְאֶכִּילָה הֵרִי זֶה כָּשֶׁר:**

**ההראב"ד** **הדס שנקטם וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים והעלינו שהוא פסול כסתם מתני'. ודברי רבי טרפון שאמר אפילו שלשתן קטומים כשר ענין אחר הוא ולא שנקטם ראשו והכל ברור בחבורנו ומקום הניחו לי מן השמים עכ"ל:

**מגיד משנה** **הדס שנקטם וכו'.** במשנה שם (דף ל"ב) גבי הדס נקטם ראשו פסול ולמטה במשנה (דף ל"ד:) אמרו ג"כ ר' ישמעאל אומר שלשה הדסים שנים קטומים ואחד שאינו קטום ר' טרפון אומר אפילו שלשתן קטומין ובגמ' אמר שמואל הלכה כר"ט ומתוך כך דחו בהל' משנה דנקטם ראשו פסול אלא כשר הוא וזה דעת הגאונים ורבינו. ובהשגות א"א כבר הופיע רוח הקדש בבית מדרשנו וכו'. ועם כל השבח הזה שהוא משבח סברתו כבר ראה הרמב"ן ז"ל דבריו והשיב עליהן ודחה קושיותיו שהקשה על הגאונים ז"ל והעמיד דבריהם, ואיני רואה להאריך לכתוב דברי הרמב"ן אחר שהוא ז"ל לא באר לא קושיתו ולא פירושו ויש קצת אחרונים מחמירין כדברי הר"א ז"ל וכן ראוי להורות: **נשרו רוב וכו'.** בגמרא (דף ל"ב ל"ג) ת"ר נשרו רוב עליו ונשתיירו בו מיעוט כשר ובלבד שתהא עבותו קיימת ומשכחת לה באסא מצראה דקיימי שבעה שבעה בקינא והוה ליה עבות וכשר. וזה שאמר רבינו אם נשתיירו שלשה עליו בקן אחד ר"ל בכל קן וקן ופשוט הוא. ודע שגרסת רבינו במשנה

נפרטו עליו ור"ל נשרו: **היו ענביו וכו'.** במשנה (דף ל"ב): היו ענביו מרובות מעליו פסול ובגמרא (דף ל"ג): לא שנו אלא שחורות אבל ירקות מינא דהדס הוא וכשר אמר רב פפא ואדומות כשחורות דמיינן. עוד במשנה ואם מיעטן כשר ואין ממעטין ביו"ט ובגמ' מבואר שאם עבר ולקטן כשר ומהסוגיא שלשם נראה שמותר ללקטן לאכילה כמ"ש רבינו אלא שלשם הצריכו שיהיה לו הדס אחר לצאת בו הא לאו הכי אע"פ שהוא מתכוין לאכילה אסור. וז"ש רבינו או שלקטן אחר ר"ל מי שאינו צריך לצאת בהדס וזה ברור:

**כסף משנה** **היו ענביו מרובות וכו' עבר וליקטן או שליקטן אחד אחד לאכילה ה"ז כשר.** בגמרא (דף ל"ג): אמרינן דה"מ בדאשחור מאתמול דדחוי מעיקרו הוא ולא הוי דחוי אבל אי אשחור ביו"ט דנראה ונדחה הוא לא תפשוט אי חוזר ונראה אי לא. ויש לתמוה על רבינו שלא חילק בכך. ואפשר שטעמו משום דאע"ג דנראה ונדחה הוא כל שבידו לתקן לאו דחוי הוא כדאמר רב אשי בפרק כל הפסולין (זבחים ל"ד): והכא נמי בידו לתקן הוא וכדאיתא בגמ' (סוכה ל"ג): אהא דת"ר אין ממעטין ביו"ט משום ר' אליעזר בר"ש אמרו ממעטין והא קא מתקן מנא ביו"ט אמר רב אשי כגון שלקטן לאכילה ור' אליעזר בר"ש סבר לה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי כלומר וכיון שאינו צריך לזו אין כאן תיקון כלי ומאחר דאי משכח הושענא אחריתי רשאי ללקטן לאכילה חשוב בידו לתקן והילכך אפי' אשחור ביו"ט דנראה ונדחה הוא אם מיעטן כשר דחוזר ונראה וגמ' דאמר דאשחור ביו"ט לא תיפשוט משום דנראה ונדחה הוא לא אסיק אדעתיה טעמא דיהיב רב אשי לר' אליעזר בר"ש דלאותו טעם אע"ג דנראה ונדחה הוא חוזר ונראה. ויש לתמוה על רבינו שכתב עבר וליקטן וכו' למה לא כתב שצריך שתהיה לו הושענא אחריתי לשיהיה מותר ללקטן לאכילה ועוד למה הצריך שילקטם אחד אחד כיון דלקטן לאכילה אפילו כמה ביחד נמי. ומדברי ה"ה נראה שהיה גורס בדברי רבינו או שליקטן אחר לאכילה ה"ז כשר, ולגירסא זו ניחא דאפילו כמה ביחד שרי ללקט ואחר דקאמר היינו לומר דלא שרי למעטן אלא לאדם אחר דאית ליה הושענא אחריתי ואינו צריך לזו. גרסינן בגמרא (דף ל"ג) ת"ר יבשו רוב עליו ונשארו בו ג' בדי עלין לחין כשר אמר רב חסדא ובראש כל אחד ואחד ורבינו השמיט הברייתא ומאי דאתמר עלה וצריך טעם למה:

**לחם משנה** **נשרו רוב עליו אם נשתיירו ג' עלין בקן אחד כשר.** כתב ה"ה דרוצה לומר בכל קן וקן. והטור לא הבין כן בדברי רבינו בסימן תרמ"ו אלא שסובר כסברת בעל העיטור דבקן אחד שלשה עלין לחים סגי וטעמו של בה"ע דמדמי ליה ליבשו עליו דכשנשתיירו שלשה עלין לחין כשר וה"ה לנשרו. אבל

הרא"ש ז"ל חילק בין נשרו ליבשו דיבשו מיהא איתנהו. וא"ת לבעל העיטור למה בגמרא בפרק לולב הגזול (דף ל"ב:) כשהקשו הא גופא קשיא אמרת נשרו עליו כשר והדר תני ובלבד שתהא עבותו קיימת כיון דנתרי להו תרי עבות היכי משכחת לה ותירצו משכחת לה באסא מצראה לישני ליה משכחת לה שנשרו רוב העלין (שבלולב) [שבב] ונשאר אחד קיים. וי"ל דא"כ לא הוה ליה למימר ובלבד שתהא עבותו קיימת כיון דנחית להודיענו זה דמנין אני יודע דעבותו קן אחד אבל השתא אתי שפיר ובלבד שהעבות יהיה קיים אע"פ שעלים היתרים נשרו והם רוב לית לן בה:

ⓘ \* עֲרֵבָה שְׁנַקְטִים רֵאשָׁה כְּשֶׁרָה. נִפְרָצוּ עֲלֶיהָ פְּסוּלָה:

ההראב"ד **ערבה שנקטם וכו'.** א"א דרך אחד להדס ולערבה עכ"ל:

**מגיד משנה** **ערבה שנקטם וכו'.** אע"פ ששנינו במשנה (דף ל"ג:) נקטם ראשה פסולה רבינו סובר שכשם שנדחה פסול קטימת ההדס מההיא דר"ט וכמ"ש למעלה ה"ה לפסול קטימת הערבה שהוא נדחה שדרך אחד להדס וערבה. אבל אין נראה כן מן ההלכות שהרי כתבו משנה זו דערבה כפשוטה בלא דחיה וכן כתוב בהלכות הרי"ג אע"פ שהכשירו בהדס נקטם ראשו וזה דעת הרמב"ן ז"ל לחלק ביניהן. ונתן טעם לדבר מפני שהדס כל הדרו בעבותו שעליו חופין את עצו ואין קטימת הראש נכרת בו אבל בשאר המינין קטימת הראש נכרת בהן ופוגמת בהדרן ע"כ. ובהשגות א"א דרך אחד להדס וערבה ע"כ. ר"ל שכשם שבהדס נקטם ראשו פסול לפי דעתו ז"ל וכמ"ש למעלה ה"ה בערבה וכבר כתבתי בדין ההדס למעלה: **נפרצו עליה וכו'.** משנה שם ולפי דעת רבינו והלכות נראה שפירושם שנדלדלו מהקנה שהן מחוברות בו דומה לפירושם בנפרצו עליו של לולב. ולפירוש הרי"א ז"ל פירוש שנחלקו העלין ונסדקו לארכן, ושני הפירושים אמת בעיקר הדין:

ⓘ \* אֶתְרוּג שְׁנִקְבַּ נִקְבַּ [מ] מִפְּלֵשׁ כֹּל שֶׁהוּא פְּסוּל. וְשְׂאִינוּ מִפְּלֵשׁ אִם הָיָה כְּאִיסָר אוֹ יִתֵּר פְּסוּל. חֵסֵר כֹּל שֶׁהוּא פְּסוּל. נִטְל [ג] דָּדוּ וְהוּא הָרֵאשׁ הַקָּטָן שֶׁשׁוֹשְׁנָתוֹ בּוֹ פְּסוּל. נִטְל הָעֵץ שֶׁהוּא תְּלוּי בּוֹ בְּאֵילָן מֵעֵקֶר הָאֶתְרוּג וְנִשְׁאָר מְקוֹמוֹ גּוּמָא פְּסוּל. עֲלֵתָה חֲזָזִית עָלָיו אִם בְּשָׁנִים וְשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת פְּסוּל. [ס] וְאִם בְּמְקוֹם אֶחָד אִם עֲלֵתָה עַל רֵבּוֹ פְּסוּל. וְאִם עַל דָּדוּ וְאֶפְלוּ כֹּל שֶׁהוּא פְּסוּל. נִקְלַף הַקְרוּם הַחִיצוֹנָה שָׁלוּ שְׂאִינוּ מְחֻסְרוֹ אֶלָּא נִשְׁאָר יָרֵק

## כְּמוֹת שְׁהִיא בְּרִיתוֹ אִם נִקְלָף כָּלוּ פְּסוּל וְאִם נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ כָּל שְׁהוּא כְּשֵׁר :

**ההראב"ד** אתרוג שניקב וכו'. אי"א זה שבוש אלא נקב מפולש בחסרון משהו שאינו מפולש בחסרון כאיסר אבל מ"מ חסרון בעינן עכ"ל:

**מגיד משנה** אתרוג שניקב נקב מפולש כו'. במשנה שם (דף ל"ד): נקלף נסדק חסר כל שהוא פסול וי"ג וחסר כל שהוא. עוד במשנה ניקב ולא חסר כ"ש כשר ובגמרא (דף ל"ו) גבי ניקב וחסר כל שהוא פסול תני עולא בר חיננא ניקב נקב המפולש במשהו ושאינו מפולש כאיסר. ופירש רבינו במשנה ובגמרא כפירש"י ז"ל והוא דרישא תרתי פסולי קתני ניקב חד חסר כל שהוא פסול אחר ואין גורסין וחסר דמשמע דלא בעינן תרתי לפסולא אלא בחד מינייהו פסול ופירוש ניקב נקב המפולש וסיפא חדא קתני ניקב ולא חסר כל שהוא כשר ופי' נקב שאינו מפולש וכיון דאינו חסר כל שהוא כשר ודברי עולא בר חיננא הם בלא חסר כלל ואעפ"כ כיון שהוא נקב כאיסר אע"פ שאינו מפולש פסול אבל חסר כבר נזכר פסולו בראש המשנה זהו דעת רבינו ורש"י ז"ל. ובהשגות אי"א זה שבוש אלא נקב מפולש וכו' והוא מפרש דרישא דמתניתין חדא קתני ניקב נקב וחסר כל שהוא דאיכא תרתי לריעותא פסול וסיפא ג"כ חדא דניקב ואינו חסר כשר וכולה בנקב מפולש הוא ולא דברה משנתנו בנקב שאינו מפולש כלל ועולא בר חיננא ביאר דנקב שאינו מפולש בחסרון כאיסר הרי הוא כנקב המפולש בחסרון כל שהוא וזה דעת המפרשים האחרונים ז"ל: **ניטל דדו וכו'.** דברי רבינו בפסול זה הם כדברי ההלכות וקצת מן הגאונים שפירשו (דף ל"ד): נטלה פטמתו פסול בדדו של אתרוג והוא חוטמו ובו היא השושנה. ומלשון רבינו נראה שאינו פוסל בנטילת השושנה בלבד אלא בנטילת הדד והוא העץ שהשושנה בו וכן עיקר וכן ראוי להורות אע"פ שיש בזה סברות ופירושין ודברים ארוכים: **ניטל העץ וכו'.** גם זה כדברי ההלכות והוא מוסכם מרוב הגאונים והאחרונים ז"ל ומכאן נראה לי ראייה דחסרון פחות מכאיסר פוסל באתרוג וכשיטת רש"י ז"ל ורבינו שכתבתי למעלה דאי לא כשנטל העץ ונשאר מקומו גומא למה יהא פסול הרי אין כאן חסרון כאיסר. וא"ת אי משום חסרון הוא פשיטא ול"ל למימר הא אשמעינן מתני' דחסר פסול כפי שיטה זו. לא היא דה"א דדוקא חסר מגוף האתרוג ממש פסול אבל כשניטל העץ הזה אע"פ שנשאר מקומו גומא כשר קמ"ל דפסול כנ"ל. ומבואר בדברי רבינו שאם לא ניטל אלא היוצא מן העוקץ כשר ופשוט הוא שם: **עלתה חזזית וכו'.** במשנה עלתה חזזית על רובו פסול ובסוף המשנה על מיעוטו כשר ובגמרא (דף ל"ה): לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים וגי מקומות מיחזי כמנומר ופסול אמר רבא על חוטמו אפילו כל שהוא פסול ופירש רבינו חוטמו דדו וכן פירשו



קצת מפרשים ז"ל. ובהלכות ר' יצחק אבן גיאת פירשו חוטמו שהוא חודו וראשו של אתרוג וקרובין דבריו לדברי רבינו. וראיתי מי שפירש חוטמו ממוקם שמתחיל להתקצר ולהתחדד כלפי ראשו ופירוש חזזית הוא כעין גרב הנעשה באתרוג כדמתרגמינן או ילפת או חזון ופסולו מפני שאינו הדר ולפיכך אע"פ שאינו מגיע עד הלבן פסול: **נקלף הקרום וכו'.** במשנה נקלף פסול ובגמרא (דף ל"ה ל"ו) אמר רבא האי אתרוגא דאגליד כאהינא סומקא כשר והקשו והא תנן נקלף פסול ותירצו ל"ק הא בכולה הא במקצתה ורש"י ז"ל פ"י מקצתה פסול דמיחזי כמנומר אבל הגאונים פירשו בהפך וכן עיקר. וכתוב בהלכות ואם נקלף כולו ולא נשתייר ממנו כלום פסול ואם נשתייר מקצתו כשר וכו' והוא כדברי רבינו:

**כסף משנה** **אתרוג שניקב וכו' ושאינו מפולש אם היה כאיסור.** דברי הרב המגיד נכונים אבל יש מקשים על פירוש רבינו היאך אפשר שיהיה הנקב מפולש ולא יחסר כל שהוא ויש מי שתירץ דמשכחת לה כגון שתחב בו יתד דלא חסריה מידי: **עלתה חזזית עליו אם בשנים או שלשה מקומות פסול.** מעולם הוקשה לי בין בגמרא בין בפוסקים השתא שנים פסול שלש מיבעיא ולא מצאתי לשום מחבר בזה דבר וצ"ע:

**לחם משנה** **אתרוג שניקב וכו'.** קשה על ה"ה למה כתב שרבינו גורס חסר בלא וא"ו x ודוחק עצמו לפרש רישא נקב מפולש וסיפא נקב שאינו מפולש לימא דגורס וחסר כמו הר"א ז"ל וכולא מתניתין בנקב שאינו מפולש אבל מפולש בנקב כל שהו בלא חסרון פסול. וי"ל דע"כ דין נקב מפולש איתא במתניתין משום דבגמרא אמרו שם (דף ל"ו) בעי רבא נולדו באתרוג סימני טרפה מהו ואמר שם אי נקב תנינא ואי נקב הוי נקב מפולש ודאי מדקאמר נולדו בה סימני טרפה וטרפה לא הוי אלא בנקב מפולש כגון ניקב קרום של מוח מעבר אל עבר וכן נקיבת הלב לבית חללו וכדכתבו התוס' ואי במתניתין ליכא דין נקב מפולש היכי אמר תנינא דמשמע דאיתיה במתני'. ועוד נראה דממה שראה ה"ה ורבינו בפירוש המשנה פ"י כאן ששם כתב שאינו רוצה בנקלף שתהיה נקלפת הירוקה עד שיראה הלובן כי זה נכלל באמרו חסר כל שהו משמע דס"ל דחסר כל שהו הוי חלוקה בפני עצמה דאי לא [לא] הוי בכלל נקלף בנקב דחסר כל שהו דהתם הוי נקב והכא נקלף לבד: **ניטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול.** כתב ה"ה שדעת רבינו כדברי ההלכות שפירשו נטלה פטמתו פסול בדדו של אתרוג והוא חוטמו וכו'. ומלשון זה נראה שהבין בדברי ההלכות שלא די בנטילת השושנה אלא צריך נטילת הדד וכמ"ש הרב"י בסימן תרמ"ח. אבל קשה לזה מדכתב ומלשון רבינו נראה שאינו פוסל אלא בנטילת השושנה וכו' משמע דההלכות פוסלים בנטילת השושנה הפך האמור קודם. לכ"נ ודאי דהבין כמו שהבין הר"ן בהרי"ף דבנטילת השושנה לחוד סגי

ומי"ש בדדו של אתרוג ר"ל דעתו של רבינו לפי זה בדד ולא בעוקץ כמו שפירש ההל' בדד ולא בעוקץ. אבל מלשון רבינו נראה יותר שצריך ג"כ נטילת העוקץ והשתא מה שאמרו בדדו של אתרוג לא הצריך נטילת דדו אלא למעוטי עוקץ ורבינו סובר דבנטילת השושנה לא סגי וטעמו משום דס"ל דהדד קרינן פטמא כמו שהקשה הר"ן על הרי"ף ז"ל. ואי"ת אי בעינן נטילת הדד בפטמא גם בעוקץ נמי אם נטל כל העוקץ פסול וא"כ אמאי אמר במתניתין (דף ל"ד:): בניטלה פיטמתו פסול ובניטל עוקצו כשר הא בגוונא דפסול בפטמא פסול בעוקץ. וי"ל דבדד בעקירה קצת מהדד סגי אבל בעוקץ צריך שיעקור כל העוקץ וכ"כ הרב"י בסימן תרמ"ח:

**ח** אַתְרוֹג שֶׁהוּא תְּפוּחַ סְרוּחַ כְּבוֹשׁ שְׁלֹק שְׁחַר לָבָן מְנַמֵּר <sup>[ע]</sup> יֵרֶק כְּכַרְתֵּי פָּסוּל. גִּדְלוּ בְּדַפּוּס וְעֲשֶׂהוּ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֲרַת פָּסוּל. עֲשֶׂהוּ כְּמִין בְּרִיתוֹ אֶף עַל פִּי שְׁעֲשֶׂהוּ דַּפִּין דַּפִּין כְּשֶׁר. הַתִּיּוֹם <sup>[פ]</sup> וְהַבֹּסֵר כְּשֶׁר. מְקוֹם שֶׁהָאֶתְרוּגִין שְׁלָהֶם כְּעִין שְׁחָרוֹת מְעוּטָה כְּשֶׁרִין. וְאִם הָיוּ שְׁחוּרִים בְּיוֹתֵר כְּאָדָם <sup>[צ]</sup> כּוֹשֵׁי הָרִי זֶה פָּסוּל בְּכָל מְקוֹם:

**מגיד משנה** אתרוג שהוא וכו'. ברייתא שם (דף ל"ו) אתרוג תפוח סרוח כבוש שלוק כושי לבן או מנומר פסול ובמשנה (דף ל"ד:): הירוק ככרתי ר"מ מכשיר ור"י פוסל וק"ל כר"י ופי' כושי שחור ועוד יתבאר דינו לפנינו: **גדלו בדפוס וכו'.** שם (דף ל"ו:): ברייתא גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול אמר רבא לא שנו אלא כעין בריה אחרת אבל כמין ברייתו כשר אע"ג דעבדיה דפי ע"כ: **התיום והבוסר וכו'.** שם (דף ל"ו) בברייתא אתרוג ככדור פסול ויש אומרים אף התיום אתרוג הבוסר ר"ע פוסל וחכמים מכשירין. ופסק רבינו כת"ק שאינו פוסל התיום וכחכמים שמכשירין אתרוג הבוסר. אבל יש לתמוה למה לא כתב רבינו פסול אתרוג כדור ואולי שסמך על מ"ש עשאו כמין בריה אחרת פסול. ופי' מלות אלו. ככדור שהוא עשוי עגול מכל צד ככדור. תיום שני אתרוגין שדבוקין זה בזה. בוסר שלא נגמר בשולו: **מקום שהאתרוגין וכו'.** במשנה (דף ל"ד:): אתרוג הכושי פסול והקשו והא תניא כושי כשר דומה לכושי פסול ותירץ רבא ל"ק הא לן והא להו. ובהלכות פירש לבני ארץ ישראל כושי פסול וכ"ש כושי הדומה לכושי שהוא פסול. ולבני בבל שהאתרוגים שלהם כושים הכושי כשר והכושי הרבה שהוא דומה לאדם כושי פסול וזה מבואר כדברי רבינו ועיקר:

**ט** כָּל אֱלוֹ שְׁאֲמַרְנוּ שְׁהֵם פְּסוּלִין מִפְּנֵי מוֹמִין שְׁבִאֲרָנוּ אוֹ מִפְּנֵי גִזְל [ק] וּגְנֵבָה בְּיוֹם טוֹב רְאֲשׁוֹן בְּלִבְד אָבָל בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי עִם שְׂאָר הַיָּמִים הַכֹּל כְּשֶׁר. וְהַפְּסָלָנוֹת שֶׁהוּא מְשׁוּם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אוֹ מִפְּנֵי שְׂאוֹתוֹ אֶתְרוּג אָסוּר בְּאֲכִילָה בֵּין בְּיוֹם טוֹב רְאֲשׁוֹן בֵּין בְּשְׂאָר יָמִים פְּסוּל:

**ההראב"ד** **כל אלו שאמרנו וכו'.** א"א אין הכל מודים בגזול ויבש שאין פסולים משום הדור אלא גזול ה"ל מצוה הבאה בעבירה יבש מפני שהוא כמת, בירושלמי:

**מגיד משנה** **כל אלו וכו'.** בגמ' (דף ל"ו:) ר' חנינא מטבל באתרוג ונפיק בה כלומר שהוא אוכל ממנו ואח"כ יצא ידי חובתו והקשו והא תנן מתניתין נקב חסר כל שהוא פסול ותירצו ל"ק מתניתין ביו"ט ראשון ר' חנינא ביו"ט שני. ובהלכות וכן הלכתא מכאן למדו הגאונים לכל הפסולין מחמת מומין שהם כשרין בשני מק"ו שאין לך מום גדול מזה אבל הפסולין מחמת שיעוריהן ר"ל דמיכתת שיעורייהו אין יוצאין בהן אפילו בשני וזה מוסכם. ויש מוסיפין לפסול עוד בשני גזול ויבש וכן כתוב בהשגות א"א אין הכל מודים כו'. ומצאתי בדברי הגאונים כדברי רבינו שהן מכשירין את כולן בשני חוץ מן האסורין באכילה וכבר הכריע הרמב"ן ז"ל היבש להכשיר אבל בגזול הודה לדברי ר"א ז"ל לפסלו משום מצוה הבאה בעבירה. ומחלוקת הוא בגמרא בריש הפרק (דף ל') ביו"ט ב' במקדש אע"פ שהוא מן התורה ויש פוסקים כדברי רבינו והגאונים ז"ל וכן ראיתי בעטור שהוא מכשיר אף הגזול בשני ולדידן דאית לן תרי יומי יש מי שכתב שיו"ט גליות יום השני הרי הוא כראשון לענין פסולין אלו שאם לא כן יהיו מזלזלין בו. וי"א שהוא כשאר הימים דכיון דידעינן בקביע דירחא ויום ראשון הוא יו"ט בודאי לא החמירו במומין אלו ולא עוד אלא שלפי דברי הראשונים אם לא מצא בלא מום ישב ולא יטול ונמצא חומר קולו. וכן נראה מלשון רבינו שכתב ביום שני עם שאר הימים ואין בזה ראייה מכרעת מן הגמרא. ודע שכל הפסולים שהזכיר רבינו פ' שביעי בין מפני שאינן מינן בין מפני שהן חסרי השיעור כלן פסולין בשני כראשון וזה מבואר פשוט בדברי רבינו:

**כסף משנה** **כל אלו שאמרנו וכו'.** י"ל על דין זה ממה שהקשה הגמרא בראש לולב הגזול (דף כ"ט.) קא פסיק ותני ל"ש ביו"ט ראשון ול"ש ביו"ט שני דמשמע דבסתמא כל הפסולין בראשון פסולין בכל הימים. וי"ל דודאי הכי ס"ד אבל כיון דאמר ר' יצחק בר נחמני לא שנו אלא ביו"ט ראשון ופריק רב

אשי אליביה ממילא אשמעינן דדוקא בראשון פסולים ולא בשאר ימים ומתוך דברי בראש פרק זה יתבאר מ"ש. וכתב ה"ה שכל הפסולין מפני שאינן מינן או לפי שהם חסרי השיעור כשם שפסולין בראשון פסולין בשני. ושאינן מינן דבר פשוט הוא אבל בשהם חסרי השיעור צריך לי תלמוד מנין לו. וממ"ש רבינו אבל ביום טוב שני עם שאר הימים נראה שהוא סובר דיום טוב שני דינו כשאר הימים וטעמא משום דבקיאינן בקיבועא דירחא :

**לחם משנה** כל אלו שאמרנו שהן פסולין מפני מומין שבארנו וכו' ביו"ט ראשון בלבד אבל ביו"ט שני עם שאר הימים הכל כשר. לרבינו יצא לו כן ממ"ש בגמרא (דף ל"ו:) דר"ח מטביל ואכיל ודחי הסוגיא שבריש פרק לולב הגזול דאמר שם דהדר בעינן ביו"ט (א') [ב']. וא"ת כיון דלא בעינן הדר ביו"ט שני איך אמר שם בשלמא לר' חנינא ניחא (ואין) [כאן] ביו"ט ראשון וכו' אלא לרב דאמר אין זה הדר קשיא לרב נמי ל"ק דלא בעינן הדר אלא ביו"ט ראשון לבד ואיהו לא אמר אלא דלא מקרי הדר ור' חנינא נמי מודה דלא מקרי הדר ומ"מ יוצאים ביו"ט שני ואם כן אין כאן קושיא כלל לרב בשלמא לשאר המפרשים הסוברים דהדר בעינן לכל שאר הימים ולכך יבש פסול אפילו בשאר הימים כדאמרינן ריש לולב הגזול ניחא דכיון דקאמר אין זה הדר משמע דאפילו ביו"ט שני לא דהא דנקבוהו עכברים הדר מקרי לר' חנינא כדכתב הר"ן בריש פרק לולב הגזול לתרץ הקושיא דלא תפלוג הך סוגיא אריש פרקין. וגם על הר"א ז"ל דמודה לו דכל הדר לא בעינן ביו"ט שני קשיא הקושיא הזאת דהא כתב אין הכל מודים בגזול ויבש שהן פסולין משום הדר וכו' משמע דאי פסולים משום הדר מודה. ונ"ל בדוחק דרבינו והר"א ז"ל סוברים דביום שני קצת הדר בעינן וכל הפסולים הדר קצת מקרי וביו"ט ראשון בעינן הדר גמור ולכך פסול יבש אבל אם אינו הדר כלל כ"ע מודו דאפילו ביו"ט שני פסול ולהכי הקשה לרב דקאמר אין זה הדר כלל דא"כ ביו"ט שני לא נפיק ולר' חנינא ניחא דאיהו סבירא ליה דהדר קצת מקרי ואהני מיהא ליו"ט שני ומתניי ליו"ט ראשון והשתא ניחא דאמר דליו"ט שני זה הדר כלומר הדר קצת. והר"י ז"ל הביא הך דרב אין זה הדר ואמר ולא היה וכו' ומה שיש לדקדק עליו כתבו בית יוסף בסימן תרמ"ח :

**2** אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של חברו שישאלנו ממנו עד שיתנונו לו במתנה. נתנו לו על מנת להחזירו [ר] הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו. שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. ואם לא החזירו לא יצא שנמצא כגזול. ואין נותנין אותו לקטן [ש] שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן

הַתּוֹרָה וְנִמְצָא שְׁאֵם הַחֲזִירוֹ לוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר. וְאָחַד הַלּוֹלֵב וְאָחַד  
כָּל מִין וּמִין מֵאַרְבַּע מִיָּנִין שָׁבוּ אִם הָיָה אָחַד מֵהֶן שְׂאוֹל אֵין  
יוֹצֵאִין בּוֹ בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן :

**מגיד משנה** **אין אדם וכו'.** משנה (דף מ"א:) אין אדם יוצא ביו"ט הראשון  
בלולבו של חברו ושאר כל ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חברו  
ואמרו בגמרא ביום ראשון אין יוצאין לא בשאול ולא בגזול עד שיתננו לו  
חברו במתנה. ועוד שם בגמרא הרי לך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירהו  
לי נטלו ויצא בו והחזירו יצא לא החזירו לא יצא: **ואין נותנין אותו לקטן וכו'.**  
פרק לולב וערבה (דף מ"ו:) א"ר זירא לא לקני איניש הושענא לינוקא ביומא  
טבא מ"ט דינוקא מקני קני אקנויי לא מקני ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו  
שלו: **ואחד הלולב וכו'.** זה פשוט ומבואר שם (דף מ"א):

**כסף משנה** **ואין נותנין וכו'.** ואע"ג דע"מ להחזיר יהביה ניהליה אפ"ה קונה  
דק"י"ל כל תנאי שא"א לקיימו בסופו והתנה עליו בתחלה תנאי בטל ומעשה  
קיים, וכתב הר"ן דבקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות עסקינן דאילו בהגיע  
דהיינו בן שש או בן שבע אקנויי נמי מקני ומתנתו מתנה כדאיתא בהניזקין  
(גיטין נ"ט) ודבר פשוט הוא זה ותמהני שלא הזכירוהו הפוסקים:

**לחם משנה** **שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה וכו'.** הר"ן כתב  
שמ"ש בגמרא (דף מ"ו:) לא ליקני איניש הושענא לינוקא וכו' היינו שלא הגיע  
לעונת הפעוטות אבל הגיע הא מדרבנן מקחו מקח ממכרו ממכר והוא מקנה.  
אבל רבינו נראה לו דוחק פירוש זה ופירש דאסור להקנות אפילו לפעוטות  
והטעם דקונה מן התורה דסובר רבינו דאע"ג דאין מקחו מקח מן התורה מכל  
מקום כשנתן לו קונה מן התורה וכדכתב בפי' תשעה ועשרים מהלכות מכירה  
ושם ביאר כן בדבריו ה"ה ולכך אפילו שהגיע לעונת הפעוטות אינו מקנה מן  
התורה וזהו אמרו ואינו מקנה לאחרים מן התורה אבל רש"י ז"ל נראה  
שדעתו כדעת הר"ן שפירש קונה דרבנן תיקנו ליה זכיה ע"כ. אח"כ ראיתי  
להר"ב"י בכ"מ שכתב שדברי הר"ן הם פשוטים ותמה על הפוסקים איך לא  
כתבו וכו', ואני תמה עליו איך אמר כן כי רבינו חולק עליו כדכתיבנא:

**יא** **שֶׁתִּפֵּין שְׁקֵנוֹ לּוֹלֵב אוֹ אֶתְרוֹג בְּשִׁתְּפוֹת אֵין אָחַד מֵהֶן יוֹצֵא**  
**בוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּרִאשׁוֹן עַד שְׁיִתֵּן לוֹ חֶלְקוֹ** [ת] **בְּמִתְּנָה. הָאֲחִין**  
**שְׁקֵנוֹ אֶתְרוֹגִין מִתְּפִיסַת הַבַּיִת וְנִטְלָ אָחַד מֵהֶן אֶתְרוֹג וְיֵצֵא בּוֹ.**  
**אִם יְכוֹל לְאָכְלוֹ וְאֵין הָאֲחִין מִקְפִּידִין בְּכַךְ יֵצֵא. וְאִם הָיוּ**

מִקְפִּידִין לֹא יֵצֵא עַד שְׁיִתְּנוּ לוֹ חֶלְקָם בְּמִתְּנָה. וְאִם קָנָה זֶה אֶתְרוּג וְזֶה פְּרִישׁ אוֹ שֶׁקֵּנוּ כְּאֶחָד אֶתְרוּג וְרִמּוֹן וּפְרִישׁ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת אֵינּוּ יוֹצֵא בְּאֶתְרוּג עַד שְׁיִתְּנוּ לוֹ חֶלְקוֹ בְּמִתְּנָה וְאִף עַל פִּי שְׂאֵם אֶכְלוּ אֵין מִקְפִּידִין עָלָיו :

**מגיד משנה** שותפין שקנו לולב או וכו'. פרק יש נוחלין (ב"ב קל"ז): אמר רב"ח האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית ונטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאכלו יצא ואם לאו לא יצא ודוקא אתרוג אבל פריש או רמון לא כך היא הגרסא ברוב הספרים ובדברי הגאונים וההלכות ופירושה כדברי רבינו דכל דאין שם אתרוגין אחרים אע"פ שאין מקפידין עליו באכילתו אינו יוצא בו לפי שכל שאין שם מאותו המין אין מחילתן בסתם מועלת אבל כשיש שם מאותו המין אפילו היה זה מעולה מן האחרים מחילתן מועלת לפי שאינן מקפידין. ובהלכות פ' לולב הגזול ושמעינן מינה דהני בי תרי דזבני לולבא בשותפות לא נפיק חד ידי חובתו ביומא קמא עד דיהיב ליה חבריה מנתא דידיה ואי לא לא נפיק ע"כ וכן כתבו האחרונים ז"ל ונתבארו דברי רבינו. אבל הרשב"א ז"ל כתב ומסתברא לי דהא דאחין בשלא לקחוהו לצאת בו היא אלא לאוכלו ולהריח בו אבל לקחוהו לצאת בו ודאי בכל גוונא יוצאין בו דאמרינן יש ברירה שהרי בשעה שלקחוהו היו יודעים שאינו ראוי ליחלק ועל דעת כן לקחוהו שבשעה שיטלנו כל אחד מהן לצאת בו שיהא כולו שלו דומיא דשותפים שנדרו הנאה זה מזה שהן נכנסים לחצר של שניהם שאין בה דין חלוקה כמו שמבואר פ"ז מהלכות נדרים. והטעם שיש ברירה שכשלקחוהו על דעת כן נשתתפו שבשעה שכל אחד מהן נכנס יהיה מקום דריסתו שלו ואף בלולב כיוצא בו ואינן צריכין להקנות עכ"ד. ואפשר שעל דעת זה סמכו בהרבה מקומות שלוקחין לולב אחד וכל הקהל יוצאין בו בין בראשון בין בשני :

**לחם משנה** האחין שקנו אתרוגין כו'. גיר' רבינו בגמ' (ב"ב קל"ז): ודוקא אתרוג אבל רימון ופריש לא, דחאה רשב"ם והתוס' יישבוה בדוחק וכתבו אבל אי לית ליה לנותן אלא פריש או רימון לא יצא דמסתמא יקפיד אם יאכל הלה את האתרוג ע"כ, כלומי אל תסמוך לומר שהוא לא יקפיד מאחר שימצאו הרבה אתרוגים בעיר וכו' דהיינו דוקא כשיש אתרוג אבל אם לאו לא. אבל רבינו לא פירש כן אלא אמר אע"פ שאם אכלו אין מקפידין לא מהני. ולכאורה הוא תימה ונראה טעמו דכיון דע"ד הסתם כל אדם מקפיד אע"פ שאלו אין מקפידין להוציא מדרך הסתם צריך שיאמרו בפירוש שמוחלין אבל כשיש שם מאותו המין וכו' אין לומר ודאי כל אדם מקפיד ולכל מועיל. וז"ש הי"ה אבל כשיש שם מאותו המין וכו' ולפי שאינן מקפידין כלומר אז מועיל טעם לפי

שארין מקפידין כיון שאין הסתם להקפיד עכ"פ. או אפשר דמה שאמר רבינו לא היו מקפידין על אכילתו ר"ל שאלו האחין אין מקפידין זה על זה בדבר ששוה כזה וז"ש אין מקפידין על אכילתו כלומר מחמת שוויו אבל יקפידו מחמת שלא יצאו ידי מצותו ולזה אין המחילה בסתם מועלת ועם זה יסכימו דברי רבינו עם דברי התוס' ז"ל:

**יב** אף על פי שכל המועדות מצוה לשמח בהן. בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתרה שנתה שנתה (ויקרא כג-מ) ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים. וכיצד היו עושין. ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. ומתחילין לשמח ממוצאי יום טוב הראשון. וכן בכל יום ויום מימי חלו של מועד מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים לשמח לשאר היום עם כל הלילה:

**יג** והיאך היתה שמחה זו. החליל מכה ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלתים וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו. ומי שיודע בפה בפה. ורוקדיו ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שיודע ואומרים דברי שירות ותשבחות. ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב:

**לחם משנה** ושמחה זו אינה דוחה וכו'. כתב ה"ה שיש שיר לקרבן שדוחה בין שבת ויו"ט כדפסק רבינו פרק ג' מהלכות מקדש. ונראה דזה כר' ירמיה דאמר בפרק החליל (דף נ"א) אבל בשיר של קרבן ד"ה עבודה היא ודוחה את השבת. ונראה דלכאורה דזה סובר דעיקר שירה בכלי ולכך דוחה שבת. ותימה דהוא ז"ל פסק שם בפרק ג' מהלכות מקדש דעיקר שירה בפה שכתב שם ואין אומרים שירה אלא בפה בלא כלי שעיקר שירה שהיא עבודה בפה. ועוד כתב ואחרים היו עומדים וכו' מהן לויים ומהם ישראלים וכו' היינו כמ"ד עיקר שירה בפה דלמ"ד עיקר שירה בכלי אמרינן בגמרא דלויים דוקא. וי"ל דאע"ג דעיקר שירה בפה מ"מ דוחה את השבת כיון שהיא עבודה משום דאין שבות במקדש אבל כשהיא שמחת בית השואבה לא מתירינן משום האי טעמא דכיון

שהיה שם כלי שיר גזור טפי וכדכתבו התוס' בדבור המתחיל ורבנן סברי עיקר שירה בפה וכו'. ועייכ אתה צ"ל דאפילו דעיקר שירה בפה דוחה את השבת משום דאין שבות מכח הקושיא שהקשו בתוספות בד"ה כתנאי עבדי כהנים וכו' דהכא מסקינן עיקר שירה בפה והתם קתני רישא דחליל מכה בשמונת ימי החג ואי אפשר בלא שבת ותירצו מטעמא דפירשנו: **סליקו להו הלכות לולב, שבח לבוחן כליות ולב.**

**יד** מְצוּה לְהִרְבּוֹת בְּשִׂמְחָה זֹו. וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָהּ עִמִּי הָאָרֶץ וְכָל מִי שִׁירְצָה. אֶלָּא גְדוּלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת וְהַסְנֵה־דָרִין וְהַחֲסִידִים וְהַזְקֵנִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה הֵם שֶׁהָיוּ מְרַקְדִין וּמְסַפְּקִין וּמְנַגְנִין וּמְשַׂמְחִין בְּמַקְדָּשׁ בְּיָמֵי חַג הַסְּכוּת. אֲבָל כָּל הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים כָּלָן בָּאִין לְרֵאוֹת וְלִשְׁמֹעַ:

מגיד משנה **(יב-יד) אע"פ שכל המועדות וכו'.** דברי רבינו עד השמחה שישמח אדם וכו' מבוארין פי' החליל (דף נ') בבאור. מהן במשנה ובגמרא. ועוד היה שם שיר אחד לקרבן בין ביו"ט בין בשבת ומבואר פי"ג מהל' כלי המקדש. אבל זה לא היה אלא שיר של שמחה ואינו דוחה אפילו יו"ט:

**טו** הַשִּׂמְחָה שִׁשְׂמַח אָדָם בְּעֵשִׂית הַמְצוּה וּבְאַהֲבַת הָאֵל שֶׁצְוָה בָּהֶן. עֲבוּדָה גְדוּלָה הִיא. וְכָל הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִשִּׂמְחָה זֹו רָאוּי לְהַפְרֹעַ מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר **(דברים כח-מז)** 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב'. וְכָל הַמְּגִיס דַּעְתּוֹ וְחוֹלֵק כְּבוֹד לְעֲצָמוֹ וּמִתְכַּפֵּד בְּעֵינָיו בְּמִקּוֹמוֹת אֵלוֹ חוּטָא וְשׁוּטָה. וְעַל זֶה הִזְהִיר שְׁלֹמֹה וְאָמַר **(משלי כה-ו)** 'אַל תִּתְּהַדָּר לִפְנֵי מְלָךְ'. וְכָל הַמְּשַׁפִּיל עֲצָמוֹ וּמִקַּל גּוּפוֹ בְּמִקּוֹמוֹת אֵלוֹ הוּא הַגְּדוּל הַמְּכַבֵּד הָעוֹבֵד מְאֹהָבָה. וְכֵן דָּוִד מְלָךְ יִשְׂרָאֵל אָמַר **(שמואל ב-ו-כב)** 'וּנְקַלְתִּי עוֹד מִזֵּאת וְהִיתִי שֶׁפֶל בְּעֵינָי'. וְאִין הַגְּדָלָה וְהַכְּבוֹד אֶלָּא לְשִׂמְחָה לִפְנֵי ה' שֶׁנֶּאֱמַר **(שמואל ב-ו-טז)** 'וְהַמְּלָךְ דָּוִד מִפִּיזוֹ וּמִכְרַכְרֵךְ לִפְנֵי ה'': סָלִיק הַלְכוֹת שׁוּפָר סִפָּה וְלוּלֵב

מגיד משנה **השמחה שישמח אדם בעשיית מצוה וכו'.** דברי רבינו מבוארים בכ"מ בגמרא ובבמה מדליקין (שבת ל'): אמרו ושבחתי אני את השמחה זו



שמחה של מצוה. ועיקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות המצות מצד שהן חובה עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתן אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן ויעשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת ויקל בעיניו טרחן ויבין כי לכך נוצר לשמש את קונו וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו ישמח ויגיל לפי ששמחת שאר דברים תלויים בדברים בטלים שאינן קיימים אבל השמחה בעשיית המצות ובלמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית. וזהו ששלמה בדרכי מוסרו שבח שמחת החכמה ואמר בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני: **סליקו להו הלכות לולב**

## הלכות שקלים

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת וְהִיא לִתֵּן כָּל אִישׁ מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּכָל שָׁנָה :  
וּבְאֹר מִצְוָה זֹו בְּפָרְקִים אֵלוֹ :

## הלכות שקלים - פרק ראשון

**א** מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לִתֵּן כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. אֲפֹלוּ עֲנִי הַמִּתְפָּרֵס מִן הַצְּדָקָה חַיֵּב. וְשׂוֹאֵל מֵאַחֲרֵים אוּ מוֹכֵר כָּסוֹת שֶׁעַל כְּתָפוֹ וְנוֹתֵן מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל כְּסָף שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ל-טו) 'הָעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהִדָּל לֹא יִמְעִיט' וְגו'. וְאִינוּ נוֹתְנֵנוּ בְּפַעְמֵים רַבּוֹת הַיּוֹם מְעַט וְלִמְחָר מְעַט אֲלֵא נוֹתְנֵנוּ כָּלוּ כְּאַחַת בְּפַעַם אַחַת :

**כסף משנה** מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מחצית השקל בכל שנה ושנה וכו'. ואינו נותנו בפעמים רבות וכו'.

**ב** מנין כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם רע והורג עבד הוא כסף הוא הנאמר בכל מקום בתורה. ומשקלו שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר הוסיפו חכמים עליו ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני. וכמה הוא משקל הסלע שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינונית:

**כסף משנה** מנין כסף האמור בתורה וכו'. משנה פרק יש בכור (בכורות דף מ"ט): חמש סלעים של בן במנה צורי שלשים של עבד חמשים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע כלם בשקל הקדש במנה צורי. ופירש"י כלם בשקל הקדש דהוי עשרין מעין. ומ"ש ומשקלו ש"כ שעורה. זה מבואר על פי מה שאכתוב בסמוך בשם הרי"ף שמשקל הפרוטה חצי שעורה. ומ"ש וכבר הוסיפו חכמים עליו וכו'. בפרק יש בכור (בכורות דף נ') אמר רבא סלע דאורייתא תלתא ותילתא הוי דכתיב עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מאה כסף דינר מיתבי סלע של קדש מ"ח פונדיונין בתר דאוסיו עליוהו דתניא עשרים גרה השקל מנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל יהיה יכול יפחות ת"ל הוא. ופירש רש"י בתר דאוסיו עליה על סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשאוהו למדת סלע צורי כ"ד מעין. יהיה עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד הויה אחרת. בפרשת ערכין כתיב הוא בסדר ויקח קרח כתיב עשרים גרה הוא:

**ג** הסלע ארבעה דינרין והדינר שש מעין. ומעה היא הנקראת בימי משנה רבנו גרה. ומעה היא שני פונדיונין ופונדיון שני איסרין. ופרוטה אחת משמונה באיסר. נמצא משקל המעה והיא הגרה שש עשרה שעורות. ומשקל האיסר ארבע שעורות. ומשקל הפרוטה חצי שעורה:

**כסף משנה** הסלע ארבעה דינרים וכו'. מבואר פרק הזהב (מציעא דף נ"א): במשנה. ומ"ש והדינר שש מעין וכו' עד ופרוטה אחת משמנה באיסר. בפרק קמא דקדושין (י"ב). ומ"ש ומשקל הפרוטה חצי שעורה, כ"כ הרי"ף שם:

**ד** ועוד מטבע אחר הִיה שֵם שְהִיָה מְשָקְלו שְתִי סְלָעִים וְהוּא הִיָה נִקְרָא דְרָכוֹן. וְאֵלו הַמְטָבְעוֹת כֶּלֶן שְאִמְרָנוּ וּבְאִרְנוּ מְשָקֵל כָּל אֶחָד מֵהֶן הֵן שְמִשְׁעָרֵין בְּהֶן בְּכָל מְקוֹם. וּכְבָר בְּאִרְנוּם כְּדִי שְלֹא אֶהֱיָה צָרִיךְ לְפָרֵשׁ מְשָקְלָם בְּכָל מְקוֹם :

**כסף משנה** ועוד מטבע אחר היה שם וכו'. כ"כ רבינו גם בפירוש המשנה ריש פ"ב דשקלים דתנן מצרפים שקלים דרכונות מפני משוי הדרך :

**ה** מַחְצִית הַשָּׁקֶל זֶה מִצְוֹתָהּ שְׁיִתֵּן מִחְצִית מִטְבֵּעַ שֶׁל אוֹתוֹ הַזְּמַן אֲפֵלוּ הִיָה אוֹתוֹ מִטְבֵּעַ גְּדוֹל מְשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. וְלְעוֹלָם אֵינּוּ שׁוֹקֵל פְּחוֹת מִחְצֵי הַשָּׁקֶל שְהִיָה בִימֵי מִשָּׁה רַבָּנוּ שְהוּא מְשָׁקְלוּ מֵאָה וְשָׁשִׁים שְׁעוֹרָה :

**כסף משנה** מחצית השקל זו היא מצותה וכו'. נלמד ממ"ש בסמוך מנין שאם רצה להוסיף יוסיף וכו' יכול יפחות ת"ל הוא. ושנינו במשנה פ"ב דשקלים כשעלו ישראל מהגולה היו שוקלין דרכונות חזרו לשקול סלעים חזרו לשקול טבעין בקשו לשקול דינרים ובירושלמי סלעים כמשמען טבעין פלגות סילעין דינרין קרטין בקשו לשקול דינרין ולא קבלו מהם. ופירש רבינו כשעלו מהגולה היו שוקלים דרכונות ר"ל שהיה המטבע שלהם דרכונות כפל הסלע והיה שוקל אדם במחצית השקל סלע חזרו לשקול סלעים והיה שוקל אדם שקל ר"ל מחצית הסלע חזרו לשקול טבעין ר"ל שחזר המטבע שלהם חצי סלע והוא שקל והיה אדם שוקל במחצית השקל שקל שלם שהוא מחצית השקל של תורה כי סלע הוא שקל של תורה ואין מותר לשקול בשום פנים פחות מן השיעור הכתוב בתורה אבל שוקל יותר כפי שנוי המטבעות בקשו לשקול דינרים והוא רביעית הסלע ולא הודו בזה, עכ"ל :

**י** בְּזִמְן שְהִיָה מִטְבֵּעַ שֶׁל אוֹתוֹ זְמַן דְרָכוֹנוֹת הִיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן בְּמִחְצִית הַשָּׁקֶל שְלוֹ סְלַע. וּבְזִמְן שְהִיָה הַמְטָבֵּעַ סְלָעִים הִיָה נוֹתֵן כָּל אֶחָד בְּמִחְצִית הַשָּׁקֶל שְלוֹ חֲצֵי סְלַע שְהוּא שְנֵי דִינָרִין. וּבְזִמְן שְהִיָה הַמְטָבֵּעַ חֲצֵי סְלַע הִיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן בְּמִחְצִית הַשָּׁקֶל אוֹתוֹ חֲצֵי הַסְּלַע. וּמְעוֹלָם לֹא שְקָלוּ יִשְרָאֵל בְּמִחְצִית הַשָּׁקֶל פְּחוֹת מִחְצֵי שָׁקֶל שֶׁל תּוֹרָה :

**ההראב"ד** בזמן שהיה מטבע וכו'. כתב הראב"ד ז"ל הדרך זה ע"ד המשנה אמרו ששנינו בראשונה היו שוקלים דרכונות חזרו לשקול דינרין חזרו לשקול סלעים בקשו לשקול טבעין וכו'. זו היא דרך המשנה מ"מ לא אמרו שיהו הולכין אחר יציאת המטבעות אלא היה המטבע מה שהיה אבל הם היו שוקלים לפי שהיו מתי מעט והוצרכו לשקול תחלה דרכונות ועל זה הדרך הלכו בכל שקליהם. ואין השכל נותן שהיה להם בתחלה מטבע של דרכונות והם עניים היו והעשירו עכ"ל:

**כסף משנה** בזמן שהיה מטבע וכו'. כתב הראב"ד הדרך הזה וכו'. והם עניים היו והעשירו עכ"ל. כוונתו לומר שלא היו שוקלים דרכונות מפני שהמטבע שלהם היה דרכונות שהם היו עניים כשעלו מהגולה ואיך אפשר שהיה להם מטבע גדול אלא אף על פי שהמטבע שלהם היה סלע היו שוקלים לשקליהם דרכונות שהם שני סלעים מפני שהיו מתי מעט ואילו לא היו שוקלים אלא מחצית השקל לא היה מספיק לקרבנות צבור. ואיני רואה שום זרות בדברי רבינו דאטו מפני שהם עניים לא יתכן שיהיה להם מין מטבע גדול:

**ז** הכל חגיבין לתן מחצית השקל כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משחררים. אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים. ואם נתנו מקבלין מהם. אבל הכותים שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהם. קטן שהתחיל אביו לתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו:

**כסף משנה** הכל חייבים ליתן מחצית השקל וכו' עד אין מקבלים מהם. משנה בפרק קמא דשקלים: ומ"ש שהכהנים חייבים. שם במשנה א"ר יהודה העיד בן בוכרי שכל כהן שהוא שוקל אינו חוטא. א"ל ריב"ז לא כי אלא שכל כהן שאינו שוקל חוטא: קטן שהתחיל אביו וכו'. גם זה משנה שם:

**ח** השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית. ובזמן שפית המקדש קים נותנין את השקלים בין בארץ ישראל בין בחוץ לארץ. ובזמן שהוא חרב אפלו בארץ ישראל אין נוהגין:

**כסף משנה** השקלים אינם נוהגים אלא בפני הבית. משנה בסוף שקלים (דף י"א). ומ"ש ובזמן שב"ה קיים נוהגים השקלים בין בא"י בין בח"ל. הכי

משמע מדתנן בפ"ג דשקלים שהיה תורם לשם בבל לשם מדי ולשם מדינות הרחוקות:

**ט** באחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו. ויהיה עתיד לתן. בהמשה עשר בו ישבו השלחנים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו לתן. בהמשה ועשרים בו ישבו במקדש לגבות. ומכאן ואילך כופין את מי שלא נתן עד שיתן. וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפלו כסותו:

**י** כל מי שאינו חייב בשקלים אף על פי שדרכו לתן או הוא עתיד לתן אין ממשכנין אותו. ואין ממשכנין את הכהנים לעולם מפני דרכי שלום אלא כשיתנו מקבלין מהן ותובעין אותן עד שיתנו:

**כסף משנה (ט-י) באחד באדר משמיעין על השקלים וכו' עד ממשכנין אותו.** משנה בפ"ק. ומ"ש כל מי שאינו חייב בשקלים וכו' אין ממשכנין אותו. שם במשנה אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים ואם שקלו מקבלים מידם: ומ"ש ואין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום. משנה פ"ק דשקלים. ובירושלמי כיני מתניתין אין ממשכנין הכהנים מפני (דרכי שלום) [דרך הכבוד]:

## הלכות שקלים - פרק שני

**א** כיצד כונסין השלחנים את השקלים בכל מדינה ומדינה. מניחין לפניהם שתי תבות שולי התבה רחבין מלמטה ופיה צר מלמעלה כמין שופר כדי שישליכו לתוכן ולא יהיה אפשר לקח

מִהֶן בְּנַחַת. וְלָמָּה עוֹשִׁין שְׁתֵּי תַבּוֹת. אַחַת שְׁמִשְׁלִיכִין בָּהּ  
שְׁקָלִים שֶׁל שָׁנָה זוֹ. וְהַשְּׁנִיָּה מְנִיחִין בָּהּ שְׁקָלֵי שָׁנָה שְׁעֶבְרָה.  
שְׁגוֹבִין מִמֵּי שְׁלֹא שְׁקָל בְּשָׁנָה שְׁעֶבְרָה:

**כסוף משנה** כיצד כונסין השלחנים את השקלים בכל מדינה ומדינה וכו'.  
רפ"ב דשקלים כשם שהיו שופרות במקדש כך היו שופרות במדינה,  
ובירושלמי רפ"ו דשקלים תני שופרות הללו היו קצרים מלמעלה ורחבים  
מלמטה מפני הרמאים כלומר כדי שלא יכניס אדם רמאי ידו ויעשה כמי  
שמטיל באחת מהן ויטול ממה שבהן. ומדקתני שופרות במדינה משמע דשנים  
היו. ומ"ש ולמה עושין שתי תיבות אחת שמשליכים בה שקלים של שנה זו  
וכו'.

**ב** ובמקדש הָיָה לַפְּנִיָּהֶם תָּמִיד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַבּוֹת. כָּל תַּבָּה  
כְּמִין שׁוֹפָר. רֵאשׁוֹנָה לְשִׁקְלֵי שָׁנָה זוֹ. שְׁנִיָּה לְשִׁקְלֵי שָׁנָה שְׁעֶבְרָה.  
שְׁלִישִׁית לְכָל מִי שֵׁישׁ עָלָיו קָרְבָּן שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה  
אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת מִשְׁלִיךְ דְּמִיָּהוּן לְתַבָּה זוֹ. רְבִיעִית לְכָל  
מִי שֵׁישׁ עָלָיו עוֹלֵת הָעוֹף בְּלֶבֶד מִשְׁלִיךְ דְּמִיָּה לְתַבָּה זוֹ. חֲמִישִׁית  
לְמִי שֶׁהִתְנַדָּב מְעוֹת לְקִנּוֹת יַעֲצִים לְמַעַרְכָּה בָּהֶן. שְׁשִׁית לְמִי  
שֶׁהִתְנַדָּב מְעוֹת לְלַבּוֹנָה. שְׁבִיעִית לְמִי שֶׁהִתְנַדָּב זָהָב לְכַפָּרֵת.  
שְׁמִינִית לְמוֹתֵר חֲטָאת כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ מְעוֹת לְחֲטָאתוֹ וְלִקַּח  
חֲטָאת וְהוֹתִיר מִן הַמְּעוֹת יִשְׁלִיךְ הַשָּׂאָר לְתוֹכָהּ. תְּשִׁיעִית  
לְמוֹתֵר אֲשֶׁם. עֲשִׂירִית לְמוֹתֵר קִנֵּי זָבִים וְזָבוֹת וְיוֹלָדוֹת. אַחַת  
עֶשְׂרֵה לְמוֹתֵר קָרְבָּנוֹת נְזִיר. שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לְמוֹתֵר אֲשֶׁם מְצָרַע.  
שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמִי שֶׁהִתְנַדָּב מְעוֹת לְעוֹלֵת בְּהֵמָה:

**ג** וְשֵׁם כָּל דָּבָר שֶׁיְהִיוּ מְעוֹתָיו בְּתוֹךְ הַתַּבָּה כְּתוּב עַל הַתַּבָּה  
מִבְּחוּץ. [א] וּתְנַאי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַמּוֹתְרוֹת [ב] שֶׁיִּקְרְבוּ  
עוֹלֵת בְּהֵמָה. נִמְצְאָתָּ לָמַד שֶׁכָּל הַמְּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּשֵׁשׁ הַתַּבּוֹת  
הָאַחֲרוֹנוֹת לְעוֹלֵת בְּהֵמָה וְעוֹרוֹתֶיהָ לְכַהֲנִים כְּשֶׁאָר כָּל הָעוֹרוֹת.  
וְכָל הַמְּעוֹת שֶׁבַתַּבָּה שְׁלִישִׁית לִקַּח בָּהֶן עוֹפוֹת חֲצָן עוֹלוֹת  
וְחֲצָן חֲטָאוֹת. וְשֶׁבַרְבִיעִית כֶּלֶן עוֹלֵת הָעוֹף:

**כסף משנה (ב-ג) ובמקדש היו לפנייהם י"ג תיבות כל תיבה כמין שופר.**  
בפרק ו' דשקלים י"ג שופרות היו במקדש וכתוב עליהם תקלין חדתין תקלין  
עתיקין קינין וגוזלי עולה עצים ולבונה זהב לכפורת וששה לנדבה. תקלין  
חדתין שבכל שנה ושנה. ועתיקין מי שלא שקל אשתקד שוקל לשנה הבאה.  
קינים הם תורים וגוזלי עולה הם בני יונה וכלם עולות דברי ר' יהודה וחכמים  
אומרים קנים אחד חטאת ואחד עולה וגוזלי עולה כלם עולות. ובירושלמי  
ששה לנדבה כנגד שש קרבנות קני זבים קני זבות קיני יולדות חטאות  
ואשמות המנחות ועשירית האיפה ורבינו כמ"ש כאן כתב בפירוש המשנה.  
ומ"ש רבינו שמינית למותר חטאת וכו' תשיעית למותר אשם וכו'. אין דבריו  
מכוונים עם הירושלמי ובתוספתא מכוון כדברי רבינו ונראה שבירושלמי יש  
ט"ס: ומ"ש ותנאי ב"ד הוא על כל המותרות שיקרבו עולות בהמה. ירושלמי  
פ"ד דשקלים:

**ד** בְּכֹל מְדִינָה וּמְדִינָה כְּשֶׁגֹּבִין הַשְּׁקָלִים מְשַׁלְּחִין אוֹתָן בְּיַד  
שְׁלוּחִים לְמִקְדָּשׁ. וַיֵּשׁ לָהֶם לְצַרֵּף אוֹתָן בְּדִינָרֵי זָהָב מִפְּנֵי  
מִשְׁאוּי הַדֶּרֶךְ. וְהַכֹּל מִתְקַבְּצִין לְמִקְדָּשׁ וּמְנִיחִין אוֹתָן בְּלִשְׁכָּה  
אַחַת מִן הַלְּשָׁכוֹת בְּמִקְדָּשׁ וְסוּגְרִין כָּל דְּלִתּוֹתֶיהָ בְּמִפְתָּחוֹת  
וְחוֹתְמִין עָלֶיהָ חוֹתְמוֹת וּמְמַלְּאִין מִכָּל הַשְּׁקָלִים שֶׁיִּתְקַבְּצוּ שָׁם  
שֶׁלֹּשׁ קָפוֹת גְּדוּלוֹת שְׁעוֹר כָּל קָפָה כְּדֵי שֶׁתְּכִיל תִּשְׁעֵי סָאִין  
וְהַשָּׂאֵר מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּלִשְׁכָּה. וְזֶה שֶׁבְּתוֹךְ הַקָּפוֹת הוּא הַנִּקְרָא  
תְּרוּמַת הַלְּשָׁכָה וְזֶה שֶׁיִּשְׂאֵר שָׁם יִתֵּר עַל מֶה שֶׁיֵּשׁ בְּקָפוֹת הוּא  
הַנִּקְרָא שְׂיָרֵי הַלְּשָׁכָה:

**כסף משנה בכל מדינה ומדינה וכו'.** ברפ"ב דשקלים מצרפים שקלים  
לדרכונות מפני משוי הדרך. ומ"ש ממלאין מכל השקלים שיקבצו שם ג'  
קופות גדולות וכו'. שם בגי' פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרוס הפסח  
ובפרוס העצרת ובפרוס החג ושנינו עוד שם בשלש קופות של שלש סאין  
תורמין את הלשכה וכתוב עליהן א' ב' ג' ופ"י שם רבינו ענין תורמין שמכניסין  
הממון כולו המכונס מן השקלים ונותנין אותו בלשכה ולוקחין מאותו הממון  
שבלשכה שלש קופות גדולות שמחזיקות כלל גדול מן הממון המכונס והיו  
נותנין השלש קופות בלשכה מהלשכות תחת מפתח ומנעול ואח"כ היו  
מוציאין מאלו השלש קופות ממון באלו השלשה מועדים בכל מועד שיעור  
ידוע והיו מספקים ממנו לקרבנות ועל נטילת ממון מן הקופות שתרמו בהן  
אומר בשלשה פרקים תורמין את הלשכה עכ"ל. וכתב עוד אמתניי דבשלש

קופות של ג' ג' סאין תורמין את הלשכה כבר הודעתך בהלכה הקודמת כי הממון כולו היו מכניסין בלשכה אחת וממלאין ממנו שלש קופות ומוציאין משם בכל מועד מהג' מועדות ואמר בזאת ההלכה כי מה שמוציאין משם בכל מועד הוא שלש קופות (שמחזקת) של ג' ג' סאין וכתוב על אלו הג' קופות שמחזקת כל אחת מהן ג' סאין אי' ב' ג' וזה כדי שיספקו מהראשונה עד שתכלה ואח"כ מתחילין מן השניה עד שתכלה ואח"כ מן השלישית עד שתכלה ואח"כ ממלאים אותם פעם שנית בפרוס עצרת ואח"כ ממלאין אותן פעם שלישית בפרוס החג וא"כ יהיה שיעור מה שמוציאין באלו השלשה זמנים כ"ז סאה לפי שתשע סאין מוציאין בכל פעם. ונדע מזה כי השלש קופות הגדולות שבהן היה הממון המכונס ומהן יוצא בכל מועד ומועד שמחזיקות כ"ז סאה כל קופה מהם מחזקת תשע סאין ואם היה הממון יותר ממה שמחזיקות אותן הג' קופות אותו המותר נקרא שירי הלשכה, עכ"ל: **וכתב** הראב"ד על דברי רבינו (עיי' לקמן הלכה ח') שפת יתר הוא זה ואין דרך המשנה כן עכ"ל. טעמו שהוא מפרש כמו שפירשו התוספות בפרק שני דקידושין. ואינו מוכרח ודברי רבינו נכונים ונלמדים מהירושלמי כמ"ש בפירוש המשנה הנזכר:

**ה** בְּשֵׁלֶשָׁה פְּרָקִים בְּשָׁנָה תּוֹרְמִין אֶת הַלְּשָׁכָה. בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן. וּבְרֵאשׁ חֹדֶשׁ תְּשִׁירִי קֹדֶם יוֹם טוֹב אוֹ אַחֲרָיו. וְקֹדֶם עֶצְרַת בְּחַמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם. וְכִיצַד תּוֹרְמִין אוֹתָהּ. אַחַד נִכְנָס לְפָנִים מִן הַלְּשָׁכָה וְהַשּׁוֹמְרִין עוֹמְדִים בַּחוּץ וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם אֲתֵרֶם וְהוֹ אוֹמְרִים לוֹ תֵרֶם תֵרֶם תֵרֶם שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים. וְאַחַר כֵּן מְמַלֵּא שְׁלֹשׁ קְפוֹת קְטָנוֹת כָּל קֶפֶה מֵהֶן מְכִילָה שְׁלֹשׁ סָאִין מֵאוֹתָן שְׁלֹשׁ קְפוֹת הַגְּדוֹלוֹת וּמוֹצִיאָן לַחוּץ כְּדִי לְהַסְתִּיף מֵהֶן עַד שְׂיִכְלוּ. וְחוֹזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתָן הַשְּׁלֹשׁ קְפוֹת הַקְּטָנוֹת מִן שְׁלֹשׁ גְּדוֹלוֹת פְּעַם שְׁנִיָּה קֹדֶם עֶצְרַת וּמְסַתְּפִין מֵהֶן עַד שְׂיִכְלוּ:

**כסף משנה** ומ"ש בר"ח ניסן ובר"ח תשרי קודם יו"ט או אחריו וקודם עצרת בט"ו יום, רבינו בפירוש המשנה כתב ענין פרוס חצי מועד וכן אמרו בירושלמי כל מה דתנינן פרס פלגא עניינו חצי חדש. ובתוספתא איזהו פרס אין פחות מט"ו יום קודם לרגל עכ"ל. ומ"ש רבינו גבי ראש חדש תשרי או אחריו אע"פ שבמשנה הנזכרה שנינו גבי סברת ר' אליעזר ור"ש למה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי מפני שהוא יו"ט וא"א לעשר ביום טוב לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול סובר רבינו דהקדימוהו לאו דוקא דה"ה שיכולים



לאחרו: וכיצד תורמין אותן וכו' והוא אומר להם אתרום והם אומרים לו תרום תרום וכו'. משנה שם:

**ו** וְחוֹזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתָן פְּעַם שְׁלִישִׁית מִן הַשְּׁלֹשׁ קְפוֹת הַגְּדוּלוֹת בְּתִשְׁרֵי וּמְסַתְּפִין מֵהוּ עַד שְׂיִכְלוּ עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן. וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן תּוֹרְמִין מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה. לֹא הִסְפִּיקוּ לָהּ הַשְּׁקָלִים שְׁבַשְׁלֹשׁ קְפוֹת הַגְּדוּלוֹת וְכָלוּ עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ נִיסָן חוֹזְרִין וְתוֹרְמִין מִשְׁרֵי הַלְּשָׁכָה:

**כסף משנה** ומה שכתב ובראש חדש ניסן תורמין מתרומה חדשה. בפ"ק דר"ה (דף ז') תניא באחד בניסן ר"ה לתרומת שקלים ובגמ' מני"ל אי"ר יאשיה אמר קרא זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה וגמרי שנה שנה מניסן דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה ופירש"י חדש בחדשו לחדשי חדשים יתירי לדרשא: **לא הספיקו להם השקלים וכו'.** שם בירושלמי שלמה שלישיית חוזר ותורם ר"מ אומר יחזור לשירים שהיה ר"מ אומר מועלין בשירים שמא יצטרכו להם לבסוף. והתוספות פרק האיש מקדש דף נ"ד הביאו הירושלמי הזה ופירשו דלת"ק חוזר ותורם מתקלין חדתין אחר החג ואל יתרום משירי הלשכה. ויש לתמוה על רבינו למה פסק כר"מ ושבק ת"ק. ונ"ל שטעמו משום דבהאיש מקדש מתיב לרב מדתניא מועלין בחדתין ואין מועלין בעתיקין דברי ר' יהודה ר"מ אומר מועלין אף בעתיקין שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה. ופירשו התוספות שם דת"ק סבר כמ"ד חוזר ותורם מתקלין חדתין שהובאו אחרי החג ואל יתרום משירי הלשכה ולכך מועלין בחדתין שמא יצטרכו להם אבל לא בעתיקין לפי שתורת שירי לשכה עליהם ר"מ אומר מועלין אף בעתיקין שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה ור"מ לטעמיה דאמר שלמו כלם חוזר לשירים ודומים זה לזה דכי היכי דחוזרים לשירים ה"נ חוזרים לעתיקין אם יצטרכו ומשני לא תימא ר"מ אלא אימא ר"מ ופירש"י אימא ר"מ אומר מועלין בעתיקין. וכיון דבגמ' דידן אמרי' דר"מ הוא דאמר מועלין בעתיקין ממילא ידעינן דר"מ הוא דאמר יחזור לשירים והלכה כמותו לגבי ר"מ:

**ז** שְׁלֹשׁ קְפוֹת הַקְּטָנוֹת שֶׁהוּא תוֹרֵם בָּהֶם וּמוֹצִיָּאן לַחוּץ כְּתוּב עֲלֵיהֶן אֶלְיָי בְּיִית גִּימְיִל כְּדִי שְׂיִסְתְּפִין מִן הָרֹאשׁוֹנָה עַד שְׂתַּכְּלָה. וְאַחַר כֵּן מְסַתְּפִין מִן הַשְּׁנֵי. וְאַחַר כֵּן מְסַתְּפִין מִן הַשְּׁלִישִׁית. וְתוֹרֵם רֹאשׁוֹנָה מִן הַקֶּפֶה הָאֶחָת הַגְּדוּלָה וּמְחַפָּה

אוֹתָהּ הַגְּדוּלָה בְּמִטְפַּחַת. וְתוֹרֵם הַשְּׁנִיָּה מִהֶקְפָּה הַגְּדוּלָה  
הַשְּׁנִיָּה וּמְחַפָּה אוֹתָהּ הַגְּדוּלָה בְּמִטְפַּחַת. וְתוֹרֵם הַשְּׁלִישִׁית מִן  
הֶקְפָּה הַגְּדוּלָה הַשְּׁלִישִׁית וְאִינוּ מְחַפָּה אוֹתָהּ בְּמִטְפַּחַת כְּדִי  
שְׁתַּהֲיָה נִכְרֵת שְׁבָה סִיִּים. וַיִּתְחִיל מִמָּנָה בְּתַחֲלָה בְּפַעַם שְׁנִיָּה  
כְּשִׁיכְנֵס קֶדֶם עֲצָרָת. וְתוֹרֵם הָרֵאשׁוֹנָה מִן הַגְּדוּלָה שְׁתִּיָּתָה  
מְגֵלָה וּמְחַפָּה אוֹתָהּ. וְתוֹרֵם הַשְּׁנִיָּה מִן הַגְּדוּלָה שְׁתִּרָם מִמָּנָה  
בְּרֵאשׁוֹנָה תַּחֲלָה וּמְחַפָּה אוֹתָהּ. וְתוֹרֵם הַשְּׁלִישִׁית מִן הַגְּדוּלָה  
הַסְּמוּכָה לָהּ וְאִינוּ מְחַפָּה אוֹתָהּ כְּדִי שְׁיִתְחִיל מִמָּנָה בְּתַחֲלָה  
בְּפַעַם שְׁלִישִׁית כְּשִׁיכְנֵס בְּתִשְׁרִי. \* עַד שֶׁנִּמְצָא תוֹרֵם רֵאשׁוֹנָה  
וְשְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית הַקְּטָנוֹת מְכַל אַחַת וְאַחַת מִן הַגְּדוּלוֹת:

**ההראב"ד** עד שנמצא וכו'. כתב הראב"ד ז"ל שפת יתר הוא זה ואין דרך  
המשנה כן עכ"ל:

**כסף משנה** שלש קופות הקטנות שהוא תורם בהן ומוציא לחוץ וכו'. משנה  
פרק ג' דשקלים: **ותורם ראשונה מן הקופה האחת הגדולה וכו'.** ג"ז משנה  
שם תרם את הראשונה וחיפה בקטבלאות שניה וחיפה בקטבלאות שלישית  
לא היה מחפה שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום, ופירש שם רבינו לא היה  
מחפה שאילו היה מכסה אותה היה מוציא בפעם השנית בתחלה מאותה  
הקופה הגדולה שהתחיל בה בפעם ראשונה וזהו ענין אמרם שמא יתרום מן  
התרום וכשמניחה מגולה תהיה ניכרת וכשיכנס בפעם השנית לתרום יתחיל  
ממנה ונמצא מוציא מכל קופה וקופה מן הג' קופות הכתוב עליהם א' ב' ג' עד  
שתהיה כל קופה מהן הקרב ממנה על כל ישראל כי כל קופה מן השלש קטנות  
מתכוונין עליה על קצת מישראל הוא אמרם תרם את הראשונה לשם א"י  
עכ"ל. ובירושלמי נוטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה חוזר לשניה נוטל מן  
השניה חוזר לשלישית שלמה שלישית חוזר לשניה שלמה שניה חוזר  
לראשונה. ונראה דה"פ נוטל הקופה הקטנה שכתוב עליה א' מן הראשונה  
שבגדולות ואע"פ שעדיין נשאר הרבה בקופה הגדולה הראשונה נוטל הקופה  
הקטנה שכתוב עליה ב' מהקופה הגדולה השניה ואחר כך נוטל הקופה הקטנה  
שכתוב עליה ג' מהקופה הגדולה השלישית וכשיכנס לתרום בעצרת מתחיל  
לתרום הקופה הקטנה שכתוב בה א' מהקופה הגדולה השלישית שסיים בה  
ואח"כ נוטל הקופה הקטנה השניה שכתוב בה ב' מהשניה והיינו דקתני שלמה  
שלישית כלומר שמילא הקופה הקטנה הראשונה מהקופה הגדולה השלישית  
חוזר לשניה כלומר שממלא הקופה הקטנה שכתוב בה ב' מהקופה הקטנה הגדולה

השנייה, שלמה שניה חוזר לשלישית כלומר שממלא הקופה הקטנה שכתוב בה] ג' מהקופה הגדולה הראשונה. כנ"ל פירוש הירושלמי ואין זה מכוון לדברי רבינו שכתב ותורם השניה מן הגדולה שתורם ממנה בראשונה וצ"ע:

**ח** כִּשְׁהוּא תוֹרֵם שְׁלֹשׁ קֹפּוֹת אֱלוֹ [ג] תוֹרֵם אֶת הָרֵאשׁוֹנָה לְשֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהַשְּׁנִיָּה לְשֵׁם הַכְּרֶכֶּיִן הַמִּקְפִּיִן לָהּ וְלְשֵׁם כָּל (אֶרֶץ) יִשְׂרָאֵל. וְהַשְּׁלִישִׁית לְשֵׁם בְּבֵל וְלְשֵׁם מְדֵי וְלְשֵׁם הַמְּדִינּוֹת הַרְחוקוֹת וְלְשֵׁם שְׂאֵר כָּל יִשְׂרָאֵל:

**כסף משנה** כשהוא תורם שלש קופות אלו תורם את הראשונה לשם א"י וכו'. משנה שם ופי' ה"ר עובדיה לשם ארץ ישראל שהם שלחו שקליהם תחלה שהאחרים עדיין לא הביאו לשם. כרכים המוקפים הסמוכים כמו עמון ומואב מלשון מקיפין בבועי. ומכל מקום בכל פעם היו תורמין על שם כל ישראל על הגבוי ועל העתיד לגבות ולא הזכיר התנא חילוק מקומות הללו אלא להודיעך שתקנו שלשה פרקים אלו לפי שאז יתקבצו כל שקלי ישראל, עכ"ל. וכ"כ סמ"ג בשם ר"י:

**ט** כִּשְׁהוּא תוֹרֵם מִתְכַּוֵּן לְתָרֵם עַל הַגְּבוּי שְׂיֵשׁ בְּלִשְׁכָּה. וְעַל הַגְּבוּי שְׂעֵדִין לֹא הִגִּיעַ לְלִשְׁכָּה. [ד] וְעַל הָעֵתִיד לְגָבוֹת כְּדֵי שְׂיֵהִיו אֵלּוֹ הַשְּׁקָלִים שֶׁהוֹצִיָּאן לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶן כְּפָרָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וּכְאֵלוֹ הִגִּיעוּ כָּל שְׁקָלֵיהֶן לְלִשְׁכָּה וְנִתְרַמָּה מֵהֶן תְּרוּמָה זו:

**כסף משנה** כשהוא תורם מתכוין לתרום על הגבוי שיש בלשכה וכו'. בפרק בתרא דכתובות דף ק"א תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות. ורבינו נראה שגורס על הגבוי ועל העתיד לגבות ופירש"י על העתיד לגבות ואפילו לא נגבה לאחר מכאן יש לו חלק בתרומה ובקרבת אלא שחיסר מצוה:

**י** כְּשִׂיכְנֵס הַתּוֹרֵם לְתָרֵם לֹא יִכְנֵס בְּבִגְד שְׂאֵפָשֶׁר לְהַחֲבוֹת בּוֹ כֶּסֶף וְלֹא בְּמִנְעַל וְלֹא בְּסַנְדָּל וְלֹא בְּתַפְלָה וְלֹא בְּקִמֶעַ שְׂמָא וְחֻשְׁדוֹ אוֹתוֹ הָעֵם וְיֵאמְרוּ הַחֲבִיָּא מִמְעוֹת הַלִּשְׁכָּה תַחֲתֵיו כְּשִׂתְרָמָה. וּמִדְּבָרִים הָיוּ עֲמוֹ מִשְׁעָה שְׂיִכְנֵס עַד שְׁעָה שְׂיִצֵּא כְּדֵי

שְׁלֹא יִתֵּן לְתוֹךְ פִּיּוֹ. \* וְאִף עַל פִּי שְׁנֵהָרִים כָּל כָּךְ עָנִי אֹ מִי  
שֶׁהוּא נִבְהַל לְהוֹן לֹא יִתְרֵם מִפְּנֵי הַחֲשָׁד שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לב-כב)  
וְהֵייתֶם נִקְיִים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל:

**ההראב"ד** ואע"פ שזוהרים וכו'. כתב הראב"ד ז"ל מפני שראה בירושלמי  
קוּוֹץ לֹא יִתְרוֹם וּנְדָמָה בִּלְבָבוֹ שֶׁהוּא עֲנִי וְנִבְהַל לְהוֹן מִן וִיקוּצוֹ אֹ מִן קִצְתִּי  
בְחַיִּי. וְאִינוּ כֵן אֲלֵא בְעַל שִׁיעָר מִן קוּוֹצוֹתָיו תִּלְתְּלִים שִׁמָּא יִבִּיא בְשַׁעְרוֹ, עכ"ל:

**כסף משנה** כשיכנס התורם לתרום לא יכנס בבגד שאפשר להחבות בו כסף  
וכו'. בפרק ג' דשקלים: ומ"ש ומדברים היו עמו משעה שיכנס. ירושלמי  
שם: ואע"פ שזוהרים כל כך עני ומי שהוא נבהל להון לא יתרום מפני החשד  
וכו'. שם תנא דבי ר' ישמעאל קוּוֹץ לֹא יִתְרוֹם מִפְּנֵי הַחֲשָׁד וְנִרְאָה שֶׁרְבִינוּ  
מִפְּרֵשׁ קוּוֹץ עֲנִי. וְהֵרָאב"ד כֵּתָב וְז"ל כֵּתָב זֶה מִפְּנֵי שֶׁרָאָה בִּירוּשָׁלַיִם וְכוּ' שִׁמָּא  
יִחְבִּיא בְשַׁעְרוֹ ע"כ. וְבַעַל מ"ע כֵּתָב גִּירְסַת הִירוּשָׁלַיִם קְבוּץ בְּבִי"ת וְכֵתָב שִׁטְעָם  
רְבִינוּ שִׁפִּי עֲנִי שֶׁהוּא מִקְבָּץ מִמְקוֹם לְמִקְוֹם וְהַפִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי נִבְהַל לְהוֹן מִלְשׁוֹן  
וְקוּבָץ עַל יָד:

## הלכות שקלים - פרק שלישי

**א** חֲצָיִי הַשְּׁקָלִים הַכֹּל צָרִיכִין לָהֶן כְּדֵי שְׁיִתֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד  
חֲצִי שְׁקָל שֶׁהוּא חֲבִיב. לְפִיכֵךְ כְּשֶׁהָיָה אָדָם הוֹלֵךְ אֶצֶל הַשְּׁלַחָנִי  
וּמְצָרֵף שְׁקָל בְּשָׁנֵי חֲצָאִין יִתֵּן לוֹ תוֹסֶפֶת עַל הַשְּׁקָל. וְאוֹתָהּ  
הַתוֹסֶפֶת נִקְרְאת קְלָבוֹן. לְפִיכֵךְ שְׁנַיִם שְׁנֵתָנוּ שְׁקָל עַל שְׁנֵיהֶם  
חֲבִיבִין בְּקְלָבוֹן:

**כסף משנה** חציי השקלים הכל צריכים להם וכו'. מתבאר בפ"ק דשקלים  
במשנה:

**ב** כָּל מִי שְׁאִינוֹ חָיֵב בְּשִׁקְלִים כְּגוֹן שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים שֶׁנִּתְּנוּ שֶׁקֶל פְּטוּרִים מִן הַקְּלָבוֹן. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד חָיֵב וְאֶחָד פְּטוּר וְנִתְּנוּ הַחָיֵב עַל יַד הַפְּטוּר כְּגוֹן אִישׁ שֶׁנִּתְּנוּ שֶׁקֶל עָלָיו וְעַל אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד פְּטוּר מִן הַקְּלָבוֹן. וְכֵן הַכֹּהֲנִים פְּטוּרִין מִן הַקְּלָבוֹן וְהַשּׂוֹקֵל עַל יַד הַכֹּהֵן פְּטוּר מִן הַקְּלָבוֹן :

**כסף משנה** כל מי שאינו חייב בשקלים וכו'. שם ואלו חייבין בקלבון לויים ישראלים גרים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים: ומ"ש וכן אם היה אחד חייב ואחד פטור וכו'. שם השוקל ע"י כהן ע"י אשה ע"י עבד ע"י קטן פטור ופירש שם רבינו אם שקל אדם שקל בשבילו ובשביל מי שאינו חייב בשקל כגון הנשים והעבדים שנתנת אותו חצי שקל חסידות לא חובה אינו חייב בקלבון. ומה שכתב רבינו וכן הכהנים פטורים מן הקלבון. נלמד ממה ששנינו השוקל על ידי כהן פטור והוצרך רבינו להשמיענו שהכהנים פטורים מן הקלבון מפני שהם חייבים בשקלים כמו שנתבאר בפרק ראשון ואעפ"כ פטורים מקלבון כיון שאין ממשכנין אותם. ויש ספרים שגורסים במשנה דלעיל בהדיא אבל לא כהנים:

**ג** הַנּוֹתֵן שֶׁקֶל עָלָיו וְעַל הָעֶנִי אוֹ עַל שְׁכֵנוֹ אוֹ עַל בֶּן עִירוֹ. אִם נָתַנוּ לָהֶם מִתְּנָה פְּטוּר מִן הַקְּלָבוֹן. שֶׁהָרִי נָתַן חֲצֵי שֶׁקֶל מִתְּנָה כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּשִׁקְלִים. וְאִם נָתַן לָהֶם הַחֲצֵי שֶׁשֶׁקֶל עַל יָדָם דָּרָךְ הַלְוָאָה עַד שֶׁיִּחְזְרוּ לוֹ כְּשֶׁתִּמָּצָא יָדָם חָיֵב הַקְּלָבוֹן :

**כסף משנה** הנותן שקל עליו ועל העני וכו'. גם זה שם השוקל ע"י עני או ע"י שכנו או ע"י בן עירו פטור אם הלון חייב:

**ד** \* הָאֲחִין שֶׁעֲדִין לֹא חָלְקוּ מֵה שֶׁהֵנִיחַ לָהֶם אָבִיהֶם. וְכֵן הַשְּׁתַּפִּים שֶׁנִּתְּנוּ שֶׁקֶל עַל יְדֵי שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין מִן הַקְּלָבוֹן. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשִׁתְּפִין שֶׁנִּשְׂאוּ וְנִתְּנוּ בְּמַעוֹת הַשְּׁתַּפּוֹת וְנִשְׁתַּנָּה עֵין הַמַּעוֹת. אָבֵל אִם הֵבִיא זֶה מַעוֹתָיו וְזֶה מַעוֹתָיו וְעָרְבוּם וְעֲדִין לֹא נִשְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת וְלֹא הוֹצִיאוּם הָרִי אֵלָיו חֲבִין בְּקְלָבוֹן. נִשְׂאוּ וְנִתְּנוּ וְאַחַר זָמַן חָלְקוּ וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ חֲבִין בְּקְלָבוֹן עַד שֶׁיִּשְׂאוּ וְיִתְּנוּ בְּשִׁתְּפוֹת זֶה הָאֲחֵרוֹנָה וְיִשְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת :

**ההראב"ד** האחין שעדיין לא חלקו. כתב הראב"ד ז"ל לא מצאתי לזה שרש בגמרא ולא בתוספתא ולא בירושלמי, ואני אומר שהטעהו מה שראה במקצת ספרים האחין והשותפין והוא טעות סופרים אלא האחין השותפין, עכ"ל:

**כסף משנה** האחין שעדיין לא חלקו וכו'. שם האחין השותפין שחייבים בקלבון פטורים ממעשר בהמה. [ופי" שם רבינו מעשר בהמה] הוא חייב בו מי שנולד אצלו אבל הלוקח מזולתו בהמה אינו חייב להוציא מעשר והשותפין והאחין בהיותם שותפים בנכסי אביהם אינם חייבים בקלבון לפי שהם כמו אדם אחד והם חייבים להוציא מעשר בהמה ממה שילדו צאנם ובקראם וכשיפרדו איש מעל אחיו ויחלקו ממונם יהיה כל אחד מהן כאילו קנה מחבירו החלק המגיע לו ולא יתחייב במעשר בהמה מאותם ולדות שחלקו ואם נתנו שקל בשבילם אחר שחלקו יתחייבו בקלבון עכ"ל: **כתב** הראב"ד לא מצאתי לזה שורש בגמרא וכו' אלא האחין השותפין עכ"ל. ואין בזה השגה מאחר שבקצת ספרים כתוב כן והמגדל עוז הביא כמה ראיות להחזיק דברי רבינו. **ומ"ש רבינו בד"א בשותפין שנשאו ונתנו במעות השותפות אבל אם הביא זה מעותיו וכו'.** בעל מגדל עוז נתן טעם לדברי רבינו ואינו מספיק וצ"ע: **ומ"ש רבינו נשאו ונתנו ואחר זמן חלקו וחזרו ונשתתפו חייבים בקלבון.** [משנה פ' מעשר בהמה בכורות נ"ו]:

**ה** האחין והשותפין שהיה להן בהמה וכספים וחלקו בכספים חייבים בקלבון. אף על פי שעדיין לא חלקו הבהמה. ואם חלקו הבהמה ולא חלקו הכספים פטורין מן הקלבון עד שיחלקו הכספים ואין אומרים הרי הם עומדין לחלוקה:

**ההראב"ד** האחין והשותפין וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בירושלי אמר רבי מנא הדא דתימא בשלא היתה הבהמה רוב אבל היתה הבהמה רוב הן עיקר נכסין עכ"ל:

**כסף משנה** ומ"ש האחין והשותפין וכו' וחלקו בכספים וכו' עד עומדין לחלוקה. שם בגמ' (שקלים ו') וכתב הראב"ד א"א בירושלמי עד הם עיקר נכסים עכ"ל. ולדעת רבינו ז"ל שמאחר שבגמרא דידן לא חילקו בכך משמע דגמרא דידן לא סבר להא דרבי מנא:

**ו** הנותן שקל להקדש כדי שיחשבו לו מחצית השקל שהוא חייב בה ויטל חצי שקל ממה שנגבה מן האחרים חייב שני

קְלָבוֹנוֹת. שְׂאֵלוֹ הֲיָה הַשֶּׁקֶל כֻּלּוֹ לְשִׁקְלִים הֲיָה חַיֵּב קְלָבוֹן  
אַחַד :

**כסף משנה** הנותן שקל להקדש וכו'. משנה פ"ק דשקלים על ידו ועל ידי חברו חייב בקלבוֹן אחד ר"מ אומר שני קלבוֹנוֹת נתן סלע ליטול שקל חייב שני קלבוֹנוֹת. ופירש רבינו אם נתן סלע כדי ליקח מן האדם המקבל השקלים שקל ויחשוב לו בשקל בשביל אדם שהוא חייב בשקלים שיתן שני קלבוֹנוֹת האחד המחוייב לשקל שלקח בסלע והשני המחוייב עליו באותו שנתן בשבילו או בשביל חברו עכ"ל :

**ז** כִּמָּה הוּא שְׂעוֹר הַקְּלָבוֹן. בְּזָמַן שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין בְּמַחְצִית הַשֶּׁקֶל שְׁנֵי דִינָרִין הֲיָה הַקְּלָבוֹן חֲצִי מָעָה שֶׁהוּא אַחַד מִשְׁנָיִם עָשָׂר בְּדִינָר. וַיַּעֲוֹלָם לֹא נָתַן הַקְּלָבוֹן פְּחוֹת מִזֶּה. \* וְהַקְּלָבוֹנוֹת אֵינָן כְּשִׁקְלִים אֶלָּא מְנִיחִין אוֹתָן הַשְּׁלַחָנִים בְּפָנָי עֲצָמָן עַד שִׁסְתַּפֵּק מֵהוֹן הַהֶקְדָּשׁ :

**ההראב"ד** והקלבוֹנוֹת אינם וכו'. כתב הראב"ד ז"ל הרבה מחלוקת יש בתוספתא ובירושלמי עכ"ל :

**כסף משנה** כמה הוא שיעור הקלבוֹן וכו'. שם כמה הוא שיעור קלבוֹן מעה כסף וחכמים אומרים חצי וידוע דהלכה כחכמים : ומה שכתב ומעולם לא נתן הקלבוֹן פחות מזה. . והקלבוֹנוֹת אינם כשקלים אלא מניחין אותן בפני עצמן וכו'. ירושלמי בסוף פ"ק דשקלים להיכן היו קלבוֹנוֹת נופלים ר"מ אומר לשקלים ר' אלעזר אומר לנדבה ר"ש אומר ריקועי פחים צפוי לבית קדשי הקדשים בן עזאי אומר שולחנים היו נוטלין ועושין בשכרן ויש אומרים להוצאת דרכים ור"מ דאמר לשקלים הוי יחידאה לגבי אינך תנאי ומ"ה כתב רבינו והקלבוֹנוֹת אינם כשקלים ומפני שנסתפק בדברי שאר תנאים הלכה כדברי מי שתם וכתב אלא מניחים אותם השלחנים בפני עצמן עד שיסתפק מהם ההקדש. והראב"ד כתב על דברי רבינו הרבה מחלוקת יש בזה בתוספתא ובירושלמי עכ"ל. וכבר כתבתי טוב טעם ודעת בדברי רבינו :

**ח** מִי שֶׁאַבַּד שֶׁקְלוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרֵיוֹתוֹ עַד שֶׁיִּמְסְרֵנוּ לַגִּזְבָּר. בְּנֵי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶת שִׁקְלֵיהֶן בְּיַד שְׁלִיחַ וְנִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ. אִם שׁוֹמֵר חֲנָם הוּא הָרִי זֶה נִשְׁבַּע לָהֶם וְנִפְטָר כְּדִין כָּל שׁוֹמְרֵי חֲנָם וְהוֹן

חוֹזְרִין וְנוֹתְנִין שְׁקָלֵיהֶן פַּעַם שְׁנֵייהָ. וְאִם אָמְרוּ אֲנָשִׁי הָעִיר הוֹאִיל וְאָנוּ מְשַׁלְּמִין שְׁקָלֵינוּ אִין רְצוֹנְנוּ שְׁיִשְׁבַּע הַשְּׁלִיחַ שֶׁהוּא נֶאֱמָן לָנוּ אִין שׁוּמְעִין לָהֶן. לְפִי שְׁתַּקְנַת חֲכָמִים הִיא שְׁאִין הֶקְדָּשׁ יוֹצֵא בְּלֹא שְׁבוּעָה. נִמְצְאוּ הַשְּׁקָלִים הָרֵאשׁוֹנִים אַחַר שְׁנֵי שְׁבַע הַשְּׁלִיחַ אֵלוֹ וְאֵלוֹ שְׁקָלִים הֵם וְאִין עוֹלִין לָהֶן לְשָׁנָה אַחֲרָת. וְהָרֵאשׁוֹנִים יִפְלוּ לְשָׁקְלֵי הַשְּׁנָה וְהָאֲחֵרוֹנִים יִפְלוּ לְשָׁקְלֵי שְׁנָה שְׁעֶבְרָה :

**כסף משנה** מי שאבד שקלו וכו'. ברפ"ב דשקלים פלוגתא דר"י ור"ל וידוע דהלכה כר' יוחנן: בני העיר ששלחו שקליהם וכו'. בפרק הזהב (מציעא נ"ז נ"ח) אהא דתנן דהקדשות אין שומר חנם נשבע עליהם רמי מדתנן ברפ"ב דשקלים בני העיר ששלחו שקליהם ונגנבו או אבדו אם משנתרמה התרומה נשבעים לגזברים ואם לאו נשבעים לבני העיר ובני העיר שוקלים אחרים תחתיהם אמר שמואל בנושא שכר עסקינן ונשבעין ליטול שכרן והא נגנבו או שאבדו קתני וש"ש בגניבה ואבידה חיובי מיחייב והכא נהי דשלומי לא משלמי אגרייהו מיהא ליפסיד אמר רבה נגנבו בלסטים מזויין אבדו שטבעה ספינתו בים ר"א אמר שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהו בני אדם מזלזלין בהקדשות ופירש"י ר' אלעזר אמר לעולם שבועה זו ליפטר מתשלומין היא ובש"ח ודקשיא לך מתניתין דאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא דתקון לה שלא יזלזלו בהקדשות בשמירתן. וממה שסתם רבינו כאן וכתב והם חוזרים ונותנים שקליהם פעם שניה ולא חילק בין נתרמה תרומה ללא נתרמה ולקמן גבי ש"ש כתב ובני העיר מה היה להם לעשות הרי לא מסרו אלא לש"ש משמע בהדיא שהוא סובר שאם שלחום ביד ש"ח אע"פ שנתרמה תרומה שוקלין שקלים אחרים תחתיהם מפני שפשעו במה ששלחו ביד ש"ח וכ"כ בהדיא בפירוש המשנה. ויש לתמוה על זה כי ס"ד דמתנני' בש"ח אמאי לא אקשינן עליה היכי קתני אם משנתרמה תרומה נשבעים לגזברים ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלים אחרים תחתיהם דמשמע דבשנתרמה תרומה אין בני העיר שוקלין אחרים תחתיהם וכן יקשה על ר' אלעזר דאמר שבועה זו תקנת חכמים היא למימרא דמתנני' בש"ח היא. וצ"ל שרבינו סובר דמאן דמוקי לה בש"ח יפרש דכי קתני ובני העיר שוקלים אחרים תחתיהם ארישא נמי קאי. ומ"ש ואם אמרו אנשי העיר הואיל ואנו משלמין שקלינו אין רצוננו שיטבע השליח וכו'. ירושלמי בפ' ב' דשקלים: נמצאו השקלים הראשונים וכו'. בפ"ב דשקלים: ומ"ש והראשונים יפלו לשקלי השנה והאחרונים יפלו לשקלי שנה שעברה. ירושלמי שם ומסיים בה אלו הם הראשונים אלו הם השניים ר' פנחס בר' חנינא ור' אבא מרי חד אמר אלו ששלחו בני העיר תחלה



(ואחרונה) [והורגא] אמר אלו שהגיע ליד גזברים תחלה וכתבו רבינו לקמן  
בסמוך :

**ט** שְלַחוּ אֶת שְקִלְיָהֶם בְּיַד שׁוֹמֵר שְכָר שְהָרִי הוּא חַיֵּב בְּגִנְבָה  
וְאֲבָדָה וְאָבְדוּ מִמֶּנּוּ בְּאֵנֶס. כְּגוֹן שְקִלְחוּם לְסֻטִים מְזִינִים  
שֶהוּא פְטוֹר. רוֹאִין אִם אַחַר שְנִתְרַמָּה הִתְרוּמָה נֶאֱנֶס נִשְׁבַּע  
הַשְּׁלִיחַ לְגִזְבָּרִים וּבְנֵי הָעִיר פְטוֹרִין. שֶהִתְוֹרַם תּוֹרַם עַל הַגְּבוּי  
וְעַל הָעֵתִיד לְגָבוֹת וּבְרָשׁוֹת הֶקְדָּשׁ הֵן וּבְנֵי הָעִיר מָה הָיָה לָהֶן  
לַעֲשׂוֹת הָרִי לֹא מָסְרוּ אֶלָּא לְשׁוֹמֵר שְכָר שֶהוּא חַיֵּב בְּגִנְבָה  
וְאֲבָדָה. אָבַל הָאֵנֶס אֵינוֹ מְצוּי. וְאִם אָבְדוּ קִדָּם שְנִתְרַמָּה  
הִתְרוּמָה עֲדִין בְּרָשׁוֹת בְּנֵי הָעִיר הֵם וְהַשְּׁלִיחַ נִשְׁבַּע לְפָנָי אֲנִשִּׁי  
הָעִיר וְהֵן מְשֻׁלְמִין. נִשְׁבַּע וְגָבוּ שְקִלִים שְנִית וְאַחַר כֵּן הִחְזִירוּם  
הַלְסֻטִים אֵלָיו וְאֵלָיו שְקִלִים וְאִין עוֹלִין לָהֶן לְשָנָה אַחֲרַת  
וְהַשְּׁנָיִים יִפְלוּ לְשֻׁקְלֵי שְנָה שְעֶבְרָה. \* יֵשׁ מִי שֶאֹמֵר שֶהַשְּׁקִלִים  
הָרִאשׁוֹנִים שֶיִּפְלוּ לְשֻׁקְלֵי הַשְּׁנָה הֵם הַשְּׁקִלִים שֶנֶּגְבוּ בְתַחֲלָה  
וְאָבְדוּ אוֹ נֶאֱנְסוּ וְחִזְרוּ. וְיֵשׁ מִי שֶאֹמֵר שֶהַשְּׁקִלִים הָרִאשׁוֹנִים  
הֵן שֶהִגִיעוּ לְיַד הַגְּזָבָר תַּחֲלָה :

**ההראב"ד** יש מי שאומר וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי מחלוקת  
אמוראים עכ"ל :

**כסף משנה** שלחו שקליהם ביד שומר שכר וכו'. משנה כתבתיה בסמוך בני  
העיר ששלחו שקליהן ונגנבו או אבדו אם משנתרמה התרומה נשבעים  
לגזברים ואם לאו נשבעים לאנשי העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהם  
ואוקמה שמואל (מציעא נ"ח) בנושא שכר ומאי נגנבו בלסטים מזויין ומאי  
אבדו שטבעה ספינתו בים : ומ"ש ובני העיר פטורים וכו'. בפרק ב' דשקלים  
אהא דתנן אם משנתרמה תרומה וכו' פירש רבינו מעות השקלים כשכונסים  
אותם נותנים אותה בלשכה ידועה ואח"כ לוקחין ממנו קצת בגי' קופות  
ומוציאים אותו בקרבנות צבור וזאת הלקיחה נקראת תרומת הלשכה ותניא  
תורמין על הגבוי ועל העתיד ליגבות ולפיכך אם נתרמה תרומה ואח"כ אבד  
הממון נשבעים השלוחים לגזברים לפי שמאחר שנתרמה תרומה ברשות  
הגזברים יחשב ואפילו מה שלא הגיע לידם שהרי תורמין על העתיד ליגבות  
ואם עדיין לא נתרמה תרומה נשבעים השלוחים לאנשי העיר והם שוקלים

פעם שניה: **ודע** דבפרק הזהב על הא דאמר שמואל בש"ש עסקינן ונשבעין ליטול שכרן מקשה א"ה נשבעין לגזברים נשבעין לבני העיר אמר רבה נשבעין לבני העיר במעמד גזברים כי היכי דלא נחשדינהו וא"נ כי היכי דלא לקרו להו פושעים. ויש לתמוה למה רבינו השמיט זה וסתם וכתב כלשון המשנה נשבעים לגזברים. וי"ל שמאחר שאמר ר' אלעזר שבועה זו תק"ח היא כדי שלא יהיו בני אדם מזלזלים בהקדשות תו לא צרכינן לההוא שינוי: **יש מי שאומר שהשקלים הראשונים וכו'.** . **כתב** הראב"ד בירושלמי מחלוקת אמוראים, עכ"ל. וכבר כתבתיו בסמוך:

**י** הנותן חצי שקל לחברו להוליכו לשלחני לשקל אותו על ידו. הלך ושקלו על ידי עצמו כדי שלא ימשכנו אותו. אם נתרמה התרומה מעל השוקל שזה השקל ברשות הקדש הוא שכבר תרמו על העתיד לגבות ונמצא זה הציל עצמו בממון ההקדש ונהנה בשקל הזה. ואם לא נתרמה התרומה לא מעל והוא חייב לתן לחברו חצי שקל שנתן לו. וכן הגוזל או הגונב חצי שקל ושקלו יצא והוא חייב לשלם לבעלים שנים או להוסיף חמש:

**כסף משנה** הנותן חצי שקל לחבירו וכו'. משנה פ"ב דשקלים הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקלו על ידי עצמו אם נתרמה תרומה מעל. ומ"ש וכן הגוזל או הגונב וכו'. ומ"ש והוא חייב לשלם לבעלים שנים. כלומר אם לא נתרמה תרומה כדין גונב מההדיוט שהוא משלם תשלומי כפל או להוסיף חומש אם נתרמה תרומה כדין גונב מההקדש שהוא מוסיף חומש:

**יא** הנותן מחצית השקל מן ההקדש ונתרמה התרומה ממנו. כשיסתפקו ממנה יתחייב במעילה ויצא ידי מחצית השקל. נתנו ממעות מעשר שני יאכל כנגדו בירושלים. מדמי שביעית יאכל כנגדו בקדשת שביעית. הנה של עיר הנדחת לא עשה כלום:

**כסף משנה** הנותן מחצית השקל מן ההקדש וכו'. משנה פ"ב דשקלים השוקל שקלו מן ההקדש אם נתרמה תרומה ואח"כ קרבה בהמה מעל ממעות מעשר שני ומדמי שביעית יאכל כנגדו. והדבר מבואר שמ"ש רבינו כשיסתפקו ממנה יתחייב במעילה הוא פירוש מה ששנינו ואח"כ קרבה בהמה, ופירש ה"ר

עובדיה השוקל שקלו מן ההקדש שהיו בידו מעות שהוקדשו לבדק הבית וכסבור שהם של חולין ושקל מהם שקלו ונתרמה התרומה וקנו בהמה באותה תרומה והקריבוה אז נתחייב השוקל קרבן מעילה אבל לא קודם לפי שזה ההקדש נשאר הקדש כמו שהיה בכל מקום שהוא ולא נשתנה וכשנקרבה הבהמה והוא נתכוון שהיא מממון כל מי ששקל בתרומת הלשכה נעשה כאילו קנה בהמה באותן מעות של הקדש והקריבה ונהנה שלא משכנוהו בשביל שקלו ונתחייב בקרבן מעילה ורישא נמי דקתני כשנתן לו חבירו לשקול ע"י ושקל על ידי עצמו דמעל היינו נמי שקרבה בהמה אחר שנתרמה התרומה והאי דלא תנייה ברישא משום דסמיך אסיפא שמפרש בה מעילת שניהם וה"ט שאינו מועל מיד אע"פ שנהנה כבר לפי שאין מעילה אלא במוציא מן ההקדש לחולין אבל המוציא מההקדש להקדש אע"פ שנהנה אינו מועל אלא לאחר שעשה מעשה בהקדש השני וכן מוכח בירושלמי עכ"ל: **היה של עיר הנדחת לא עשה כלום**. הטעם מפני שהוא אסור בהנאה וצריך טעם למה פרט עיר הנדחת:

**יב \*** המפריש שקלו וסבור שהוא חייב בו ונמצא שאינו חייב לא קדש. המפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד. אם בזה אחר זה האחרון לא קדש. ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים. הפריש שקלו ומת ופל לנדבה:

**ההראב"ד** המפריש שקלו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי אינו כן אלא האחד חולין לפי שהוא או כמי שהוא סבור שהוא חייב ואינו חייב או כמי שאמר הרי אלו לשקלי דלבית הלל מותרן חולין, עכ"ל:

**כסף משנה** המפריש שקלו וכו'. ירושלמי פ"ב דשקלים: **המפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד וכו'.** שם הפריש שנים והוא סבור שחייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד השני מה את עביד ליה נשמעינה מן הדא הפריש חטאתו וסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה הפריש שנים סבור שהוא חייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותה שניה מה את עביד לה אלא רועה ה"נ אלו לנדבה:

**יג** הלוקח מעות בידו ואמר אלו לשקלי. או שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוטה וכשהתחיל ללקט אמר הריני מלקט

מְעוֹת לְשִׁקְלִי. אֶפְלוּ לְקַט מְלֵא כִּיס נוֹתֵן מִהוּן חֲצִי שֶׁקֶל שֶׁהוּא  
חֵיב בּוֹ וְהַשְּׂאָר חֲלִין שְׁמוֹתֵר הַשְּׁקָלִים חֲלִין :

**כסף משנה** הלוקח מעות בידו וכו'. משנה פרק ב' דשקלים המכניס מעות  
ואמר הרי אלו לשקלי ב"ש אומרין מותרן נדבה וב"ה אומרים מותרן חולין  
ובירושלמי ר' יוסי בשם ר' אלעזר במה פליגי במכניס פרוטרוט אבל באומר  
אלו לשקלי דכ"ע שמוותרן נדבה ר' חזקיה ורב ביבא בשם ר' אלעזר פליגי  
במכניס פרוטרוט אבל באומר אלו לשקלי מודו דמותרן חולין אמר ר' חזקיה  
מתניתין מסייעא לר' ביבא ופסק כר' ביבא משום דמתני' מסייעא ליה :

**יד** מְעוֹת שְׁנַמְצָאוּ בֵּין תְּבָה שֶׁל שְׁקָלִים לְתֵבָה שֶׁל נְדָבָה. קָרוֹב  
לְשִׁקְלִים יִפְלוּ לְשִׁקְלִים. קָרוֹב לְנְדָבָה יִפְלוּ לְנְדָבָה. מְחַצָּה עַל  
מְחַצָּה יִפְלוּ לְנְדָבָה מִפְּנֵי שֶׁהַנְּדָבָה כְּלָה עוֹלָה לְאִשִּׁים וְהַשְּׁקָלִים  
מְסַתְּפָקִין מִהוּן לְעוֹלוֹת וְלְדָבָרִים אַחֲרֵים :

**כסף משנה** מעות שנמצאו וכו' עד מחצה למחצה להחמיר. משנה רפ"ז  
דשקלים והטעם שמחצה למחצה יפלו ללבונה מפני שהלבונה היא עצמה  
קרוב ועצים מכשירי קרבן. כתב ה"ר עובדיה מחצה על מחצה יפלו לגוזלי  
עולה בירושלמי פריך בשלמא קרוב לגוזלי עולה כיון דמדאורייתא אזלינן  
בתר קורבא הוי כאילו ודאי הן מגוזלי עולה אלא מחצה על מחצה דמספקא  
שדינן להו לגוזלי עולה לחומרא האשה שהביאה המעות הללו במה תתכפר  
שמא מקיני חובה נפלו וכשאתה מקריב מהן גוזלי עולה במה תתכפר האשה  
ומשני ב"ד הממונים על הקינין לוקחין משל צבור כפי אותן המעות שנמצאו  
ומקנין אותם לבעלי המעות שנמצאו ומקריבין מהן קינין על הספק והחטאת  
לא תהא נאכלת עכ"ל. ואיני יודע למה השמיטו רבינו :

**טו** וְכֵן כָּל הַמְּעוֹת הַנִּמְצָאִים בֵּין כָּל תְּבָה וְתֵבָה יִפְלוּ לְקָרוֹב.  
נִמְצָאוּ מְחַצָּה לְמְחַצָּה. אִם בֵּין עֲצִים לְלְבוֹנָה נִמְצָאוּ יִפְלוּ  
לְלְבוֹנָה. בֵּין קִנִּים לְגוֹזְלֵי עוֹלָה יִפְלוּ לְגוֹזְלֵי עוֹלָה. זֶה הַכָּל  
הוֹלְכִין אַחַר הַקָּרוֹב בְּכֻלָּן. מְחַצָּה לְמְחַצָּה לְהַחְמִיר. וְכָל הַמְּעוֹת  
הַנִּמְצָאוֹת בְּהַר הַבַּיִת חֲלִין שְׂאִין הַגְּזֵבֵר מוֹצִיא מְעוֹת מִתְּרוֹמַת  
הַלְשָׁפָה עַד שֶׁהוּא מְחַלְלֵן עַל הַבְּהֵמוֹת שְׁלוֹקָם לְקַרְבָּנוֹת :

**כסף משנה** וכל המעות הנמצאות בהר הבית חולין. ג"ז משנה שם. ומ"ש שאין הגזבר מוציא מעות מתרומת הלשכה וכו'. שם בירושל':

## הלכות שקלים - פרק רביעי

**א** תרומת הלשכה מה יעשה בה. לוקחין ממנה תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות הצבור ונסכיהם והמלח שמולחין בו כל הקרבנות. וכן העצים אם לא הביאו עצים ולא נמצאו אלא בדמים. והקטרת ושכר עשייתה. ולחם הפנים ושכר עושי לחם הפנים. והעמר ושתי הלחם ופרה אדמה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו. כל אלו באין מתרומת הלשכה:

**כסף משנה** תרומת הלשכה מה יעשה בה וכו'. ריש פ"ד דשקלים התרומה מה היו עושין בה לוקחין בה תמידים ומוספין ונסכיהם העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וכל קרבנות הצבור: ומ"ש והקטרת ושכר עשייתה. שם: ומ"ש ולחם הפנים ושכר עושי לחם הפנים. בר"פ שני דייני בית גרמו על מעשה לחם הפנים נוטלים שכרן מתרומה הלשכה: ומ"ש ופרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו. משנה פ"ד דשקלים: ומה שכתב אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי עכו"ם בתחלה גובים להם וכו' [מנחות דף נ"ב.]:

**ב** אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים בתחלה גובין להן ואינן באין מתרומת הלשכה. פרוכות של היכל תחת בנן עשויות ואינן באין מתרומת הלשכה אלא מקדשי בידן הבית. אבל פרוכות של שערים באין מתרומת הלשכה. המנורה וכלי שרת מצותן שיבואו ממותר הנסכים. ובהלכות

כְּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֹבְדִים בּוֹ יִתְבָּאֵר מֵהוּא מוֹתֵר הַנִּסְכִּים. וְאִם  
לֹא הָיָה לָהֶן מוֹתֵר נִסְכִּים יָבִיאוּ מִתְרוֹמַת הַלְשָׁכָה. בְּגֵדֵי כְּהֵנָה  
בֵּין בְּגֵדֵי כְּהֵן גְּדוֹל בֵּין שְׂאֵר בְּגֵדֵי הַכֹּהֲנִים שְׂעוּבָדִין בְּהֵן בְּמִקְדָּשׁ  
הַכֹּל מִתְרוֹמַת הַלְשָׁכָה :

**כסף משנה** פרוכות של היכל תחת בנין עשויות וכו'. בר"פ שני דייני (כתובות  
ק"ו) אמר ר' נחמן אמר רב נשים האורגות בפרוכות נוטלות שכרן מתרומת  
הלשכה ואני אומר מקדשי בדק הבית הואיל ופרוכות תחת בנין עשויות  
מיתבי נשים האורגות בפרוכות נוטלות שכרן מתרומת הלשכה התם בדבבי  
דא"ר זירא אמר רב י"ג פרוכות היו במקדש שני ז' כנגד ז' שערים אחד לפתחו  
של היכל ואחד לפתחו של אולם ב' בדביר ב' כנגדן בעליה. ופירש"י בדבבי  
בפרוכות שכנגד הפתחים דלצניעותא עבידי ואינם תחת בנין אבל כל צורך בנין  
כגון פרוכות המבדילות בין היכל לקה"ק שהיו במקדש שני במקום אמה  
טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון ואותן פרוכות נעשו מקדשי בדק הבית :  
המנורה וכלי שרת וכו'. בר"פ שני דייני (דף ק"ו) : תנא דבי ר' ישמעאל כלי  
שרת באים מתרומת הלשכה מיתבי כלי שרת באים ממותר נסכים תנאי היא  
דתנן ר' ישמעאל אומר מותר תרומה לכלי שרת ר"ע אומר מותר נסכים לכלי  
שרת. ופסק רבינו כר"ע ואע"ג דר' חנינא סגן הכהנים סבר כר"י ומשמע ליה  
דהיכא דליכא מותר נסכים מודה ר"ע לר' ישמעאל : ודע דגרסינן התם בעא  
ר' הונא מרב כלי שרת מהו שיעשו מקדשי בדק הבית צורך מזבח נינהו  
ומקדשי בדק הבית אתו או צורך קרבן נינהו ומתרומת הלשכה היו עושים  
אותם א"ל אין נעשים אלא מתרומת הלשכה איתביה וככלותם הביאו לפני  
המלך ויהוידע וכו' ל"ק כאן שגבו והותירו כאן שגבו ולא הותירו וכי גבו  
והותירו מאי הוי אמר רבי אבהו לב בית דין מתנה עליהם אם הוצרכו הוצרכו  
ואם לאו יהו לכלי שרת. ויש לתמוה דמשמע דפליגי ארבי ישמעאל ור"ע דמר  
אמר מתרומת הלשכה ומר אמר ממותר נסכים אבל מקדשי בדק הבית לא.  
וצ"ל דכי לב ב"ד מתנה עליהם חזרו אותם מעות כמות נסכים או כתרומת  
הלשכה. ומכל מקום יש לתמוה למה השמיט רבינו דבר זה דמקדשי בדק  
הבית אתו היכא דגבו והותירו : בגדי כהונה וכו'. הכל מתרומת הלשכה  
[תוספתא יומא פ"א] :

**א** כָּל הַבְּהֵמוֹת הַנִּמְצְאוֹת בִּירוּשָׁלַיִם אוּ בְּחוּצָה לָהּ בְּקָרוֹב  
מִמֶּנָּה בָּאוֹת עוֹלוֹת כָּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשׁ. וְנִסְפְּיָהֶן  
בָּאִין מִתְרוֹמַת הַלְשָׁכָה. וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׂשַׁלַּח עוֹלָתוֹ

ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים יביאו נספיהם  
מתרומת הלשכה :

**ד** גר שמת והניח זבחים אם יש לו נסכים קרבין משלו ואם  
לאו באין מתרומת הלשכה. כהן גדול שמת ולא מנו אחר  
תחתיו מקריבין את החביתין מתרומת הלשכה. מבקרי  
מומים שבירושלים ותלמידי חכמים המלמדים הלכות  
שחיטה לפהנים והלכות קמיצה ונשים המגדלות בניהן לפרה  
אדמה כלן נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. וכמה הוא שכרן.  
כמו שיפסקו להן בית דין :

**ה** בשנת השמטה שהיא הפקר שזכרין בית דין שזמרון  
שישמרו מקצת ספוחים שצמחו כדי שיביאו מהן העמר ושתי  
הלחם שאין באים אלא מן החדש. ואלו השזמרון נוטלין שכרן  
מתרומת הלשכה :

**ו** מי שהתנדב לשמר בתנאים אין שומעין לו משום בעלי זרוע  
שפא יבואו ויטלו מהן. לפיכך תקנו להם חכמים שיטלו שכר  
מן הלשכה כדי שיפרשו הכל מאותו מקום שאלו שזמרים  
שם :

**ז** מגיהי ספרים שבירושלים ודינין שדינין את הגזלנין  
בירושלים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. וכמה היו נוטלים  
תשעים מנה בכל שנה. ואם לא הספיקו להן אף על פי שלא  
רצו מוסיפין להן כדי צרכן הם ונשיהם ובניהם ובני ביתן :

**כסף משנה** מגיהי ספרים שבירושלים וכו' עד כדי צרכן. פרק שני דיני  
(כתובות דף ק"ו) :

**ח** כָּבֵשׁ הָיוּ בּוֹנִין מֵהָר הַבַּיִת לְהָר הַמְּשָׁחָה שְׁעָלְיוּ מוֹצִיאִין פָּרָה אֲדָמָה. וְכָבֵשׁ שְׁמוֹצִיאִין עָלָיו שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח. וְשִׁנְיָהֶם נַעֲשִׂין מְשִׁירֵי הַלְשָׁכָה. וְכֹן מִזְבַּח הָעוֹלָה וְהַהִיכָל וְהַעֲזָרוֹת נַעֲשִׂין מְשִׁירֵי הַלְשָׁכָה. אֲמַת הַמִּים שְׁבִירוֹשְׁלַיִם וְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם וְכָל מַגְדְּלוֹתֶיהָ וְכָל צְרָכֵי הָעִיר בָּאִין מְשִׁירֵי הַלְשָׁכָה. וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִתְנַדָּב מְעוֹת לְדַבָּרִים הָאֵלוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם בְּחָנָם אִין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ וְאַפְלוֹ גֵר תּוֹשֵׁב. שְׁנַאֲמַר [\(עזרא ד-ג\)](#) 'לֹא לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת' וְגו' וְנַאֲמַר [\(נחמיה ב-כ\)](#) 'וְלָכֶם אִין חִלְקִי וְגו' :

**כסף משנה** **כבש היו עושין מהר הבית להר המשחה וכו'.** בפרק ג' דפרה : ומה שכתב וכן היו עושים כבש שמוציאין עליו שעיר המשתלח. משנה פ' ב' שעירים (יומא ס"ו) : ומ"ש ושניהם נעשין משירי הלשכה. משנה פרק ד' דשקלים : ומ"ש וכן מזבח העולה וההיכל והעזרות באים משירי הלשכה. ירושלמי פ"ד דשקלים. אבל בגמרא דידן ר"פ שני דייני (כתובות ק"ו) מזבח העולה הלשכות והעזרות באים מקדשי בדק הבית, ויש לתמוה למה הניח רבינו גמרא דידן ופסק כירושלמי : אמת המים שבירושלים וכו' עד משירי הלשכה. משנה פ"ד דשקלים : ועכו"ם שהתנדב מעות לדברים אלו וכו'. ירושלמי פ"ק דשקלים : ומ"ש ואפילו גר תושב. הוא נלמוד מדמשוה התם כותי עם העכו"ם וכותיים באותו זמן לא היו עובדים ע"א וקתני דאין מקבלים מהן וכ"ש לגר תושב ואפילו מ"ד התם בירושלמי [דמקבלין] מן הכותי ע"כ לא אמר [אלא] בכותי אבל לא בגר תושב :

**ט** מוֹתֵר תְּרוּמַת הַלְשָׁכָה וּשְׁיָרֵי הַלְשָׁכָה לוֹקְחִין בּוֹ זְכָרִים וַיִּקְרְבוּ כָּלֵן עוֹלוֹת שְׁתַּנְּאֵי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַמוֹתְרוֹת שְׁיִקְרְבוּ עוֹלַת בְּהֵמָה. אֲבָל לֹא עוֹלַת הָעוֹף שְׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר עוֹף. וְאֵלוֹ הָעוֹלוֹת הַבָּאִין מִמוֹתֵר הַשְּׁקָלִים הֵם הַנִּקְרָאִים קִיץ לַמִּזְבֵּחַ :

**כסף משנה** **מותר תרומת הלשכה וכו'.** פ"ד דשקלים תנאי ב"ד הוא על המותרות שיקרבו עולות ושם במשנה מותר תרומה ר"ע אומר לקיץ המזבח :



**ז** שְׁקֵלִים שְׁלֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶן לְכָל קָרְבָּנוֹת הַצְּבוּר מוֹצִיאִין אֶת הָרְאוּי לָהֶם מִקְדָּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת. אָבֵל אֵין בְּדֵק הַבַּיִת מוֹצִיא אֶת הָרְאוּי לוֹ מִקְדָּשֵׁי הַמְּזִבֵּחַ:

**ההראב"ד שקלים שלא הספיקו.** כתב הראב"ד בשקלים בירושלמי מצא זה הענין. אבל לא כדבריו שלא דברו אלא בכלי שנמצא בלשכת נדבות הכלים והיא היתה לשכה בפני עצמה חוץ מלשכת בדק הבית שהיתה לכספים ולזהב ולשכת הכלים היתה עשויה על תנאי זה שאם יצטרך ממנה כלי למזבח לוקחין אותו למזבח אבל קדשי בדק הבית אין משנים אותם שהרי שנינו כן (במעילה) [בתמורה] עכ"ל:

**כסף משנה שקלים שלא וכו'.** ירושלמי ס"פ אלו הם הממונים תנן התם קדשי מזבח מוציאים הראוי להם מקדשי בדק הבית א"ר חייא כן היא מתניתין קדשי מזבח מוציאין את הראוי להם מקדשי בדק הבית קדשי בדק הבית [אין] מוציאין את הראוי להם מקדשי מזבח כך היא הגירסא הנכונה. וכתב הראב"ד בשקלים ירושלמי מצא דבר זה וכו' שהרי שנינו כן במעילה עכ"ל. וטעמו משום דמסיים בה התם והא תנינן כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר נמכרין ודמיהם נופלים ללשכת בדק הבית א"ר חזקיה כיני מתניתין לצורך לשכת בדק הבית וזה נאמר על מתניתין דקתני שתי לשכות היו במקדש אחת מהן לשכת הכלים כל מי שהוא מתנדב כלי זורקו לתוכה אחת לשלשים יום הגזברים פותחין אותה וכל כלי שנמצא בו צורך לבדק הבית מניחין אותו והשאר נמכרים ודמיהם נופלים ללשכת בדק הבית. וסובר הראב"ד דכיון דעל האי מתניתין הוא דאתמר לא נאמר אלא בלשכה זו דוקא. ופשטא דירושלמי לא משמע כוותיה. ובעל מגדל עוז הביא ראיות לדברי רבינו. והירושלמי הזה צריך למוד:

**יא** מְשִׁיגֵיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיָּסוֹן אֵין מִקְרִיבִין קָרְבָּנוֹת צְבוּר אֶלָּא מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה. וְאִם לֹא בָּאָה הַחֲדָשָׁה לּוֹקְחִין מִן הַיְּשָׁנָה. לְפִיכֵךְ אִם הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיָּסוֹן וַיֵּשׁ עִמָּהֶן בְּהֵמוֹת לְתַמִּידִים מִתְרוּמָה יְשָׁנָה פּוֹדִין אוֹתָן וַיּוֹצְאִין לְחֻלְיִין אֶף עַל פִּי שְׁהוֹן תְּמִימִין וַיִּפְּלוּ דְמֵיהֶן לְתְרוּמָה יְשָׁנָה שְׂמִקִּיצִין בָּהּ אֶת הַמְּזִבֵּחַ. שְׂתַנְאֵי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַבְּהֵמוֹת שְׁלוֹקְחִין לְתַמִּידִין שְׂאִם לֹא יִהְיוּ צָרִיכִין לָהֶן יֵצְאוּ לְחֻלְיִין:

**יב** וְכֹדֶד הָיוּ עוֹשִׂין בְּמוֹתֵר הַקְּטָרֶת. מְשַׁנְּגִיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן  
מִחֲלָלִין אוֹתוֹ עַל שֶׁכָּר הָאֶמְנִין וְחוֹזְרִין מְעוֹת הַשֶּׁכֶר לְקִיץ  
הַמְּזִבֵּחַ וְנוֹטְלִין הָאֶמְנִין מוֹתֵר הַקְּטָרֶת בְּשֶׁכְּרוֹן וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין  
אֶת הַקְּטָרֶת מִהֶן מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה כְּדִי לְהַקְרִיבָהּ מִמְּעוֹת  
תְּרוּמָה חֲדָשָׁה. וְאִם אֵין לָהֶן תְּרוּמָה חֲדָשָׁה מִקְּטִירֵין אוֹתָהּ  
מִתְּרוּמָה יִשָּׁנָה: סְלִיק לְהוֹ הַלְכוֹת שְׁקָלִים

**כסוף משנה (יא-יב) משיגיע ר"ח ניסן וכו'.** בפ' קמא דר"ה (דף ז'): ומ"ש  
לפיכך אם הגיע ר"ח ניסן ויש עמהם בהמות לתמידים וכו'. בפ"ק דשבועות  
(דף י"א) אמר עולא א"ר יוחנן תמידים שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימים  
א"ל רב חסדא וכי קדושה שבהן להיכן הלכה אמר רבה לב ב"ד מתנה עליהם  
אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהם. ופירש"י תמידין שלא הוצרכו  
לצבור שלקחום ממעות תרומת הלשכה דתנן אין פוחתין מששה טלאים  
המבוקרים בלשכת הטלאים וכשמגיע ר"ח ניסן לא היו מקריבים שום  
קרבנות צבור ממעות התרומה של אשתקד כדאמר בפ"ק דר"ה ונמצאו בכל  
שנה ד' טלאים בלשכת הטלאים ממעות התרומה הישנה והיינו לא הוצרכו  
לצבור להקריב בשנה שעברה, נפדים תמימים להכשירם בשנה זו מחללים  
אותם על מעות חולין ואותם המעות ילכו למותר התרומה ישנה וכיון שיצאו  
לחולין חוזרים ולוקחים אותם ממעות תרומה חדשה ויקרבו בשנה זו עכ"ל:  
ומ"ש רבינו וכך היו עושים במותר הקטרת וכו' עד סוף הפרק. משנה פ"ד  
משקלים: סליקו להו הלכות שקלים בס"ד

---

## הלכות קידוש החודש

מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת וְהִיא לְחֹשֶׁב וְלִידַע וְלִקְבֹּעַ בְּאֵי זֶה יוֹם תְּחַלֵּת  
כָּל חֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

## הלכות קידוש החודש - פרק ראשון

**א** חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה הֵם חֲדָשֵׁי הַלְּבָנָה שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר כח-יד\)](#) 'עֲלֵת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וְנֶאֱמַר [\(שמות יב-ב\)](#) 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים'. כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים הֶרְאָה לּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה בְּמִרְאָה הִנְבוֹאָה דְמוֹת לְבָנָה וְאָמַר לּוֹ כִּזֶּה רְאָה וְקִדַּשׁ. וְהַשָּׁנִים שֶׁאֵנוּ מְחַשְׁבִּין הֵם שְׁנֵי הַחֲמָה שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים טז-א\)](#) 'שְׁמֹר אֶת חֲדָשׁ הָאֲבִיב':

**לחם משנה** כך אמרו חכמים וכו'. בפ"ק דר"ה (דף כ"ו) אמרו יכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש לצורך ת"ל החדש הזה לכם כזה וראה וקדש:

**פירוש** אמר הגאון ז"ל חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר עולת חדש בחודשו וכו'. פירוש כשיתחדש לכם ראייה בירח אחר שנסתר באור השמש ויראה לעינים אז הקריבו עולת ר"ח שהרי נאמר החדש הזה לכם ראש חדשים פי' על ניסן הוא אומר ועיין עליו הכתוב באמרו הזה רמז על מה שהעתיקו רז"ל שהקב"ה הראה למשה בסיני הלבנה בהתחדשותה ואמר לו כזה ראה וקדש, אבל רוב האומות חדשיהם חדשי החמה ואין להם דבר המתחדש, אבל השנים שלנו אנו צריכים שיהיו שני החמה כדי שלא יבוא הפסח פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים שהרי כתיב שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך לפיכך חייבים אנו לעשות הפסח בחדש האביב והוא זמן יציאת מצרים שנאמר כי בחדש האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה. וכן צריכים אנו להשען על בית דין לעשות שאר המועדים בזמניהם חג השבועות בזמן הקציר וחג הסוכות בזמן האסיף, וזה לא יתכן עד שיהיה הפסח בזמן האביב:

**ב** וְכִמָּה יִתְּרָה שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה קָרוֹב מְאֹד עָשָׂר יוֹם. לְפִיכָךְ פְּשִׁיתִּקְבֹּץ מִן הַתּוֹסֵפֶת הַזֹּאת כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ

פְּחוֹת מְעַט אוּ יוֹתֵר מְעַט מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ אֶחָד וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ  
הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ וְהִיא הַנְּקֻרָאֵת שָׁנָה מְעַבְרָת. שְׂאִי  
אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת הַשָּׁנָה שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ וְכָךְ וְכָךְ יָמִים שְׁנַאֲמַר (שמות  
יב-ב) 'לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה'. חֲדָשִׁים אֶתָּה מוֹנָה לְשָׁנָה וְאִין אֶתָּה מוֹנָה  
יָמִים :

**לחם משנה** וכמה יתירה וכו'. בפ"ק דערכין (דף ט"ו) ובפ"ק דסנהדרין (דף י"ג):

**פירוש** וכמה יתירה שנת החמה וכו'. לפנינו יתבאר לך ששנת החמה יתירה  
על שנת הלבנה עשרה ימים וכ"א שעות ור"ד חלקים וסימנה י' כ"א ר"ד, לפי  
ששנת החמה מדתה על רוב הדעות שס"ה ורביע יום, סימנה שס"ה ו', ומדת  
שנת הלבנה שני"ד יום ושמונה שעות ותתע"ו חלקים סימנה שני"ד ח' תתע"ו,  
ומה שביניהם עשרה ימים וכ"א שעות ור"ד חלקים, סימנם י' כ"א ר"ד:  
**לפיכך כשיתקבץ מן התוספת הזאת.** וכן יתבאר לפנינו סידור השנים  
העוברות מן המחזור, שהרי שארית שנה ראשונה ושניה מן המחזור וחמשה  
חדשים משנה שלישית קרוב מכ"ז יום, נלוה תשלום חדש העבור והוא שלשים  
יום ונוסיף אותו בשנה שלישית והוא אדר ראשון, ואח"כ נקח שארית שנה  
שלישית ונוסיפנו על שנה רביעית וחמישית ונוסיף על הכל שארית ה' חדשים  
מן הששית יתקבץ עמנו מן הכל כמו שלשים ושלשה יום, נשלם המלוה שלוינו  
לתשלום אדר של שנה שלישית ישאר כמו חדש, נוסיף אדר ראשון בשנה  
שישית. אח"כ נקח שארית שבעה חדשים משנה ששית ושארית בשנה שביעית  
ושארית חמשה חדשים משנה שמינית, יעלה בידנו כמו עשרים ושנים יום,  
נוסיף אדר ראשון בשנה שמינית. ואח"כ נקח שארית שנה שמינית עם שארית  
שנה תשיעית ועשירית ושארית חמשה חדשים משנה י"א, יתקבץ מהם ל"ג  
יום בקירוב, נפרע מהם השמנה ימים שלוינו לשנה שמינית נשאר כמו כ"ה  
יום, נוסיף אדר ראשון על שנת י"א וכן הדין על שנת י"ד, יעלה בידנו ל"ג יום,  
נפרע ה' ימים נשאר כ"ח יום, נוסיף אדר ב"ד. וכן תעשה עד ט"ז יתקבץ ל"ג  
יום, נפרע שני ימים ישאר ל"א יום בקירוב, נוסיף בשבילו אדר ראשון בשנת  
י"ז וממנה סוף המחזור ישאר כמו כ"ז יום. נוסיף בשבילו אדר ראשון בשנת  
י"ט. ולמה נקראת שנה מעוברת כי היה השנה דמיון לאשה עוברה שיש במעיה  
תוספת והוא הבן. וכן זאת השנה יתירה חדש על השנה הפשוטה:

**הַלְבָּנָה נִסְתַּרְתָּ בְּכָל חֹדֶשׁ וְאִינָה נִרְאִית כְּמוֹ שְׁנֵי יָמִים אוּ**  
**פְּחוֹת אוּ יוֹתֵר מְעַט. כְּמוֹ יוֹם אֶחָד קָדָם שְׁתַּדְבֵּק בְּשִׁמְשׁ בְּסוֹף**

הַחֹדֶשׁ וְכִמוֹ יוֹם אֶחָד אַחַר שֶׁתִּדְבֵּק בְּשֶׁמֶשׁ וְתִרְאֶה בְּמַעֲרָב  
בְּעָרְב. וּבְלֵיל שֶׁתִּרְאֶה בְּמַעֲרָב אַחַר שֶׁנִּסְתַּרְהָ הוּא תִּחְלַת הַחֹדֶשׁ  
וּמוֹנִין מְאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וְאִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ לַיִל  
שְׁלֹשִׁים יְהִיָּה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ. וְאִם לֹא יִרְאֶה יְהִיָּה  
רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים וַיְהִיָּה יוֹם שְׁלֹשִׁים מִחֹדֶשׁ  
שְׁעָבֵר. וְאִין נִזְקֵקִין לַיָּרֵחַ בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים בֵּין שְׁנֵי רְאָה בֵּין  
שְׁלֹשׁ נְרָאָה. שְׁאִין לָךְ חֹדֶשׁ לְבָנָה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם :

**לחם משנה** הלבנה נסתרת בכל חדש וכו'. בפ"ק דר"ה (דף כ'): אמרינן אמר  
ר' זירא אמר ר' נחמן עשרים וארבע שעי מיכסי סיהרא לדידן שית מעתיקא  
ותמני סרי מחדתא לדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא ע"כ. וא"כ קשה  
על רבינו ז"ל איך כתב שהיא נסתרת שני ימים ואולי י"ל דרבינו ז"ל דבר כפי  
הרוב שמחכמתו באצטגנינות ראה שכן הוא וגמרא קאמרא דלפחות לא  
ימעיט מכ"ד שעי :

**פירוש** הלבנה נסתרת בכל חדש וכו'. צריך אתה לידע שאור הלבנה נאצל  
מאור השמש ותבנית כל אחד מהם כדור וגוף הירח קטן מגוף השמש הרבה.  
כבר נתבאר בספרי הקדמונים מבעלי חכמת התכונה שהירח חלק אחד מששת  
אלפים ושמונה מאות מגוף השמש לפיכך יהיה המאיר מכדור הירח יותר  
מחציו [ציור י"ב]. והוא מאור השמש כמו שביארוהו בעלי חכמת התשבורת.  
לפיכך אין זה המאור מן הירח נראה כלו לעינים אלא כשתהיה השמש כנגד  
הירח בשוה בליל י"ד או ט"ו [ציור י"ד]. אבל אם תהיה הלבנה במקום אחר מן  
הגלגל אע"פ שיתר מחציו מאיר אינו נראה כלו לעינים אלא כפי נליזת הירח  
מעל השמש ואם יהיו שניהם מכוונים [ציור י"ג] זה למטה מזה על קו אחד  
כאילו יהיו שניהם בחלק אחד מן הגלגל אחד למעלה ואחד למטה והוא עת  
קיבוצם אין נראה מאור הירח כלום לפי שפניה המאירים למעלה כלפי השמש  
ופניה האפלים למטה ואין בעין לראותם וכן אחר הקבוץ כיום אחד או קרוב  
לו לא תראה לעין. והעילה בשנוי זמן הסתירה שני ימים או פחות או יתר הוא  
שנוי תנועותיהם בכבדותם וקלותם שאם תהיה תנועת השמש כבידה  
במרחקה הרחוק ותנועת הירח במהירות והוא כשיהיה במרחקו הקרוב יהיה  
עת הסתירה קצר הרבה לפי שהירח ישיג אותה במהרה [ציור ט"ו]. ואם תהיה  
תנועת השמש במהירות ותנועת הירח בכבדות יהיה עת הסתירה ארוך הרבה  
לפי שאין הירח משיג אותה אלא לאחר זמן מרובה לפי שהיא ממחרת והוא  
תנועתו כבידה, ואם יהיו שניהם ממהרים בתנועותיהם יהיה זמן הסתירה  
קצר ואינו כמו קוצר החלק הא' שהיתה תנועת השמש בו כבידה והוא ממחר,

ואם יהיו שניהם כבדים בתנועה יהיה זמן הסתירה ארוך ואינו כאורך החלק הב' שהיתה השמש בו ממהרת והירח יסוב בכבדות. וכשיהיה מרחק הירח מן השמש על קץ ידוע שיאות ממנו שיראה והוא הנקרא קשת הראיה מצפים העדים לראיתו במערב בעת שקיעת החמה בליל ל' וזה צורת שינוי ראיתו כפי קרבתו מן השמש ורחוקו ממנה [ציור י"ג]. וכשיהיה הירח בקשת א"כ נסתר מן העין ונקודה א' היא תחלת סתירתו קודם הקבוץ ונקודה ב' היא סוף קץ סתירתו ובה יראה ממנו מעט הוא תחלת ליל ראיתו :

**ד** חֲדָשׁ שֶׁיְהִי תִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים וַיֵּרָא יָרַח בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים נִקְרָא חֲדָשׁ חָסֵר. וְאִם לֹא יֵרָא הַיָּרַח וַיְהִי הַחֲדָשׁ שֶׁעָבַר שְׁלֹשִׁים יוֹם נִקְרָא חֲדָשׁ מְעַבֵּר וְנִקְרָא חֲדָשׁ מָלֵא. וַיָּרַח שֶׁיֵּרָא בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים הוּא הַנִּקְרָא יָרַח שְׁנֵרָא בְּזִמְנוֹ. וְאִם נִרְאָה בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים וְלֹא נִרְאָה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים הוּא נִקְרָא יָרַח שְׁנֵרָא בְּלֵיל עֲבוּרוֹ :

**פירוש** שאין לך חדש לבנה יתר על שלשים יום. לפי שהחדש אם יהיה חסר יראה הירח בליל שלשים ואם לא יראה בליל שלשים יהיה החדש מעובר וכבר אמר רבן גמליאל ע"ה כך מקובל אני מבית אבי אבא שאין חדש הלבנה פחות מתשעה ועשרים יום ומחצה ושתי ידות שעה וע"ג חלקים ושתי ידות שעה הם שני שלישים והיא תשי"כ חלקים יהיו כל החלקים תשצ"ג. וא"ת שצריך שיאמר ולא יותר מזה עד שיהיה זה הקצב ידוע נאמר שבזמן רבן גמליאל לא נחלקו ולפיכך לא נצרך לומר אלא אין פחות מכך וכך ולא נצרך לומר ולא יותר לפי שאין ביניהם בזה חלוקה. ולפי שאמרנו למעלה שיתר מחצי כדור הירח מאיר צריכין אנו לבאר זה הענין ולומר כל שני כדורים שוים שהיתה האחת מאירה והאחרת אינה מאירה יהיה החלק שמקבל האורה מן המאירה הוא חציו בשוה וכל שני כדורים שונים שהאחת גדולה מחברתה אם היתה הגדולה היא המאירה יאיר מן הקטנה יתר מחציה ואם יהיה בהפך יאיר מן הגדולה פחות מחציה. [ציור י"ב] :

**ה** אין ראית הירח מסוּרָה לְכָל אָדָם כְּמוֹ שֶׁבַת בְּרֵאשִׁית שְׁכָל אֶחָד מוֹנֶה שֹׁשָׁה וְשׁוֹבֵת בְּשַׁבְּעִי. אֲלֵא לְבֵית דִּין הַדָּבָר מְסוּר עַד שֶׁיִּקְדָּשׁוּהוּ בֵּית דִּין וַיִּקְבְּעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם רֵאשׁ חֲדָשׁ הוּא

שְׂיִהְיֶה רֵאשׁ חֲדָשׁ. שְׁנֵאמַר (שמות יב-ב) 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם עֵדוֹת זֹאת  
תִּהְיֶה מִסֹּרֶה לָכֶם :

**לחם משנה** אין ראיית הירח מסורה לכל אדם וכו'. פרק קמא דראש השנה  
(דף כ"ב) אמרו דרבי שמעון סבר דהחדש הזה לכם עדות זו תהא כשרה בכס  
ורבנן סברי עדות זו תהא מסורה לכם. וכדברי רבנן כתב רבינו ז"ל דהלכתא  
כוותייהו :

**פירוש** אין ראיית הירח מסורה לכל אדם כמו שבת בראשית וכו'. שאם  
תהיה ראיית הירח מסורה לכל אדם ובכ"מ יצא לך מזה שיבוש והוא כל מי  
שרואה הירח עושה המועד על ראייתו בעצמו ואפשר שיראה זה ולא יראה זה  
או יראה זה במדינה זו ולא יראה זה במדינה אחרת לפיכך יהיה זה עושה  
היום הזה מקרא קודש וזה עושה למחר ויהיה כל אחד ואחד עושה לו מועד  
לעצמו :

**1** בית דין מחשבין בחשבונות כדרך שמשבין האיציטגנינים  
שיודעין מקומות הכוכבים ומהלכם וחוקרים ומדקדקים עד  
שידעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו שהוא ליל שלשים או אי  
אפשר. אם ידעו שאפשר שיראה יושבין ומצפין לעדים כל  
היום כלו שהוא יום שלשים. אם באו עדים ודרשו וחקרום  
בהלכה ונאמנו דבריהם מקדשין אותו. ואם לא נראה ולא באו  
עדים משלימין שלשים ויהיה חדש מעבר. ואם ידעו בחשבון  
שאי אפשר שיראה אין יושבים יום שלשים ואין מצפין  
לעדים. ואם באו עדים יודעין בודאי שהן עדי שקר או שנראית  
להם דמות לבנה מן העבים ואינה הלבנה הנראית :

**לחם משנה** בית דין מחשבין בחשבונות וכו'. בפ"ק (דף כ'): אמרו נולד קודם  
חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קודם חצות בידוע שלא  
נראה סמוך לשקיעת החמה למאי נפקא מינה וכו' לאכחושי סהדי, כלומר אם  
נולד אחר חצות ובאו עדים ואמרו ראינו החדש קודם שקיעת החמה כדי  
לקדשו היום עדי שקר הם וכן אמרו שם עוד עניינים אחרים לאכחושי סהדי :

**פירוש** בית דין מחשבין וכו'. ואם תשאל מפני מה כשידעו ב"ד שהירח יראה  
ולא באו עדים עושין החדש מלא ואע"פ שיאות מחשבונם שיראה הירח ואין

משגיחין על החשבון עד שיעידו בבית דין העדים בראייתם ואם ידעו שאינו נראה אין משגיחין על העדים וסומכים על החשבון נהיה מן הדין אם נסמוך על החשבון] אם ידעו בחשבון שיראה ולא באו עדים עושין יום ל' ר"ח כמו שעשו כשנתברר להם שאינו נראה שהרי סומכים על החשבון. והתשובה שאין אנו סומכין אלא על שניהם כאחד הראייה והחשבון כדין העדות דכתיב ע"פ שנים עדים עד שיעידו שניהם כאחד לפיכך כשידעו בחשבון שהוא נראה ולא באו עדים והעידו שראוהו אין קובעין אותו. אבל אם ידעו בחשבון שאינו נראה ובאו עדים והעידו שנראה אפשר שיהיו עדי שקר לפיכך אין סומכין על דבריהם ואפשר שלא יהיו עדי שקר אלא שנזדמנה להם דמות לבנה מן העבים וגם לא נסמוך על דבריהם ועכ"פ א"א בלא שניהם כאחד ובסילוק אחד מהם תסתלק הקביעה :

**1** **מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל בֵּית דִּין שְׂיַחֲשְׁבוּ וַיֵּדְעוּ אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יֵרָאֶה. וְשִׂיִּדְרְשׁוּ אֶת הָעֵדִים עַד שְׂיִקְדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ. וַיִּשְׁלְחוּ וַיּוֹדִיעוּ שְׂאֵר הָעָם בְּאֵי זֶה יוֹם הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּדִּי שְׂיֵדְעוּ בְּאֵי זֶה יוֹם הֵן הַמוֹעֲדוֹת. שְׁנַאֲמַר [\(ויקרא כג-ב\)](#) 'אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרְאֵי קֹדֶשׁ' וְנַאֲמַר [\(שמות יג-ג\)](#) 'וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדֶיהָ' :**

**לחם משנה** **מצות עשה מן התורה על ב"ד שיחשבו וידעו וכו'.** היינו משום דכתיב החדש הזה לכם דהיינו עדות זו מסורה לכם : **וישלחו ויודיעו וכו'.** בפ"ק בסופו (דף כ"ב) אמרו מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש שנאמר אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם עד כאן. ומכאן למד רבינו ז"ל דמצוה לשלוח ולהודיע שהרי משמע מן הברייתא דענין שלוח השלוחים נכנס בכלל קריאה והא דהוי החיוב על בית דין משום דבפרק אם אינן מכירין (דף כ"ה) דרשו אתם ואפילו שוגגים אתם ואפילו מוטעים וזה הוי לב"ד :

**פירוש** **מצות עשה וכו' שנאמר החדש הזה לכם וכו'.** עדות זו מסורה לכם וכן מחוייבין ב"ד לדרוש העדות : **וישלחו ויודיעו את שאר העם וכו'.** שהרי כתיב אשר תקראו אותם אל תקרא אותם אלא אתם פירוש על ב"ד הוא אומר שעושין את המועדות ביום פלוני :



**ח** אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בארץ ישראל שנאמר [\(ישעיה ב-ג\)](#) 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים'. ואם היה אדם גדול בחכמה ונסמך בארץ ישראל ויצא לחוצה לארץ ולא הניח בארץ ישראל כמותו הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוצה לארץ. ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו ואין צריך לומר גדול ממנו הרי זה אסור לקבץ ולעבר בחוצה לארץ ואם עבר וקבע ועבר לא עשה כלום:

**פירוש** אין מחשבין וקובעין חדשים וכו'. זה הפסוק בספר ישעיה וגם כמותו בתרי עשר והלשון שבישעיה והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם, פי' כל עם יאמר לחבירו לכו ונעלה וכו' אבל כי מציון תצא הוא דברי הנביא לא דברי העמים וכפל הענין במלות שונות כדרך המקרא שהרי ציון היא בירושלים ותורה היא דבר ה'. ואין אנו סומכין אלא על קביעות ב"ד שהן עמוד ההוראה והוא ב"ד שבירושלים שהרי כל בתי דינין שבארץ ישראל טפילה והם העיקר ואילן גדול לסמוך עליו. וא"ת זה הפסוק אינו מורה על הגבלת קביעת החדשים בלבד אלא הוא כולל כל התורה כולה שנאמר כי מציון תצא תורה וכו'. והתשובה אע"פ שהפשט מורה על זה יועיל זה הפסוק לנו בזה הענין שהרי הוא מכלל התורה והואיל והתורה כולה יוצאת מירושלים גם זה הענין יוצא מירושלים, וזה הנראה לי בתשובה:

## הלכות קידוש החודש - פרק שני

**א** אין כָּשֶׁר לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ אֶלָּא שְׁנֵי אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים הֶרְאוּיִין לְהַעֲיֵד בְּכָל דָּבָר וְדָבָר. אָבֵל נָשִׁים וְעֹבְדִים הֵרִי הֵן כְּשָׂאָר פְּסוּלֵי עֵדוּת וְאִין מְעִידִין. אָב וּבְנוֹ שְׂרָאוּ אֶת הַיָּרֵחַ יִלְכוּ לְבֵית דִּין לְהַעֲיֵד. לֹא מִפְּנֵי שְׂעֵדוּת הַחֹדֶשׁ כְּשָׂרָה <sup>[א]</sup> בְּקָרוּבִים אֶלָּא שְׂאֵם

יִמָּצָא אֶחָד מֵהֶן פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא גִזְלוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׁאָר  
הַפְּסָלָנוֹת יִצְטָרֵף הַשְּׁנִי עִם אַחֵר וַיַּעֲיֵדוּ. וְכָל הַפְּסוּל לְעֵדוֹת  
מִדְּבָרֵי סוּפְרִים אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּשֵׁר מִן הַתּוֹרָה פְּסוּל לְעֵדוֹת  
הַחֹדֶשׁ :

**פירוש** אין כשר לעדות החדש וכו'. ההלכה ברורה אבל י"ל מפני מה הוצרך  
לזכור זה הענין וכבר בארו בהלכות עדות. וי"ל שלא זכרו אלא לאפוקי  
מדרי"ש שמכשיר עדות הקרובים בעדות החדש וכן מכשיר שאר פסולי עדות  
דתנן בראש השנה (דף כ"ב) אב ובנו שראו את החדש ילכו לא מפני שהן  
מצטרפין אלא שאם יפסל אחד מהם יצטרף השני עם אחר ר"ש אומר אב ובנו  
וכל הקרובים כשרים לעדות החדש וכו' ואמרי עלה בגמרא אמר ר' לוי מאי  
טעמא דר"ש דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם ראש  
חדשים עדות זו תהא כשרה לכם פי' אע"פ שהם אחים ורבנן סברי עדות זו  
תהא מסורה לכם פי' לחשובי הדור אני מוסר שיקבלו העדות ויקדשו החדש  
ולא להכשיר קרובים בה וסוף המימרא אמר מר עוקבא אמר שמואל אין  
הלכה כר"ש :

**ב** דין תורה שאין מדקדקין בעדות החדש. שאפלו קדשו את  
החדש על פי עדים ונמצאו זוממין בעדות זו הרי זה מקדש.  
לפיכך היו בראשונה מקבלין עדות החדש מכל אדם מישראל  
שכל ישראל בחזקת כשרות עד שינדע לך שזה פסול.  
משקלקלו הביתוסים והיו שזכרין אנשים להעיד שראו והם  
לא ראו התקינו שלא יקבלו בית דין עדות החדש אלא מעדים  
שמכירין בית דין אותן שהם כשרים ושיהיו דורשין וחוקרים  
בעדות :

**לחם משנה** דין תורה שאין מדקדקין בעדות החדש וכו' שכל ישראל בחזקת  
כשרות וכו'. הקשה המפרש דהא אמר הרב ז"ל בפרק י"א מהל' עדות שכל  
עם הארץ פסול עד שיוחזק שהוא הולך בדרכי הכשרים ותירץ שמי"ש כאן שכל  
ישראל בחזקת כשרים וכו' היינו מן התורה אבל מה שאמרו בהל' עדות הוא  
שפסול מדבריהם ע"כ. ואני אומר אם קושיתו קושיא תירוצו אינו תירוץ  
דמי"מ כיון דהוא פסול מדבריהם איך היו מקבלין ממנו עדות והא בריש הפרק  
כתב רבינו ז"ל שהפסול מדבריהם פסול לעדות החדש. אבל באמת קושיתו

אינה קושיא דנהי דמי שידענו שהוא ע"ה ודאי שהוא פסול לעדות אבל מסתמא אין אנו מחזיקים לשום אדם מישראל שהוא ע"ה דהיינו שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ דעל הסתם כל ישראל בחזקת כשרים הם והם בדרך ארץ לפחות אבל כשידענו אותו ודאי שהוא ע"ה פסול וזהו שכתב שם בה' עדות דהיינו היכא שידענו אותו בודאי. אבל מ"מ אני תמיה קצת דמשמע מדברי רבינו ז"ל דדוקא הכא משום דאפילו היו מזימין לעדים היה החדש מקודש לפיכך אין אנו צריכין להכיר את העדים אבל בעלמא בדיני ממונות דאם הוזמו עדותן בטלה צריך שיכירו את העדים, ולא ראינו לרבינו ז"ל בה' עדות ולא לשום פוסק אחר שהצריך שהדיינים יכירו לעדים או שיביאו עדים להעיד שהם כשרים משמע דהם סוברים כפשטא דברייתא דפי' אין מכירין (דף כ"ב) דקאמר דהתקינו בקידוש החדש שלא יהיו מקבלין אלא מן המכירין, שם הוא משום דרצו לעשות מעלה בקדוש החדש מפני שקלקלו אבל בעלמא ודאי דאינו צריך. וממ"ש רבינו ז"ל כאן נראה בהפך דהתקנה לא היתה אלא להשוות עדות החדש עם שאר עדויות דבעלמא דהזמה מועלת בהן ודבר זה לא מצינו ולא ראינו. ומה שכתב רבינו דאע"פ שנמצאו זוממין החדש מקודש אפשר דנפקא ליה משום הא דאמרו בפרק שני דר"ה (דף כ"ה) אתם ואפילו שוגגים אתם ואפילו מוטעים אבל הטעם שכתב המפרש משום דמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינו ענין לכאן דלא מקרי בהא מילתא דעבידא לגלויי אלא כשבא אחד ואמר ב"ד קדשו את החדש וכדאיתא בפרק אם אינן מכירין (דף כ"ב): גבי עולא דאמר קדשוה לירחא במערבא וכתבו רבינו ז"ל לקמן בפרק ג' אבל לומר אם ראו את החדש או לא אין זה מילתא דעבידא לאגלויי דמי יודע אם אלו לא ראו דאע"פ שרבים אחרים לא ראו אפשר דאלו ראו ואילו היה מילתא דעבידא לאגלויי היה נאמן בעד אחד כמו בעד אחד שבא ואמר קדשו בית דין את החדש שהוא לבדו נאמן כדאיתא לקמן בפרק שלישי. ומה שיש לדקדק בדברי רבינו ז"ל אכתוב לקמן בס"ד: **ושיהו דורשין וחוקרין בעדות וכו'.** קשה דאין זה מן התקנה דבלא"ה מדין התורה היה כן דכיון דעדות החדש בעי מומחין ודאי דבעי דרישה וחקירה כדאיתא בריש סנהדרין ובהודאות והלוואות דמשום טעמא דנעילת דלת ליתא לדרישה וחקירה אבל בעדות החודש דליכא ה"ט ודאי דלא סלקו רבנן הדרישה והחקירה וכן נראה לעיל מדברי רבינו ז"ל בסוף פרק שני שכתב מצות עשה מן התורה וכו' ושידרשו העדים:

**פירוש** **דין תורה אין מדקדקין בעדות החדש וכו'.** פי' מאחר שאמרו ב"ד מקודש כבר נתקדש שהרי כתיב אשר תקראו אותם אל תקראו אותם אלא אתם ועוד כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי: **שכל ישראל בחזקת כשרות הן עד שיודע לך שזה פסול.** ויש לתמוה מפני מה אמר שכל ישראל בחזקת כשרות כבר אמר בפרק י"א מהלכות עדות שכל עם הארץ

פסול עד שיוחזק שהוא הולך בדרכי הכשרים. והתשובה שז"ש שכל ישראל בחזקת כשרות כלומר מן התורה ומ"ש בהלכות עדות הוא שיהיה פסול מדבריהם שהרי אמר הרי זה בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם לפיכך כשקלקלו הבייתוסים לא היו החכמים מקבלים עדות החדש אלא ממי שהוחזק בכשרות דגרסינן בר"פ אם אינן מכירין אותו (ר"ה כ"ב:) ת"ר ומה קלקול קלקלו הבייתוסים פעם אחת בקשו בייתוסין להטעות את חכמים שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז אחד משלנו ואחד משלהם שלהם העיד עדותו ויצא ושלנו אמרו לו אמור כיצד ראית את הלבנה אמר להם עולה הייתי במעלה אדומים וראיתיו שהוא רובץ בין שני סלעים ראשו דומה לעגל ושתי אזניו דומות לגדי וקרניו דומות לצבי וזנבו מונח לו בין שני ירכותיו והציץ בי ונרתעתי ונפלתי לאחורי ואם אין אתם מאמינין אותי הרי מאתים זוז צרורים לי בסדיני. אמרו לו מי הזיקך לכך אמר להם שמעתי שבקשו בייתוסין להטעות את החכמים ואמרתי מוטב שאלך אני ואודיע את החכמים שמא יבואו בני אדם שאינם הגונים ויטעו את החכמים. אמרו לו מאתים זוז נתונים לך במתנה וזה ששכרך יומתח על העמוד. באותה שעה התקינו שלא יהיו מקבלין עדות אלא מן המכירין:

**א** לְפִיכָךְ אִם לֹא יִהְיוּ בֵּית דִּין יוֹדְעִים אֶת הָעֵדִים שְׂרָאוּ אֶת הַיָּרֵחַ מְשֻׁלְחִין אֲנָשֵׁי הָעִיר שֶׁנִּרְאָה בָּהֶם עִם הָעֵדִים שְׂרָאוּ עֵדִים אֲחֵרִים שֶׁמְזַכִּין אוֹתָן לְבֵית דִּין וּמוֹדִיעִין אוֹתָן שֶׁאֵלוּ כְּשָׂרִים הֵם וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין מֵהֶם:

**ב** בֵּית דִּין מְחַשְּׁבִין בְּדַרְכֵי שְׁהַאי צְטִיגְנִינִין מְחַשְּׁבִין בָּהֶם וְיוֹדְעִין הַלְּבָנָה כְּשֶׁתִּרְאָה בְּחֹדֶשׁ זֶה אִם תִּהְיֶה בְּצִפּוֹן הַשָּׁמֶשׁ אוֹ בְּדָרוֹמָה וְאִם תִּהְיֶה רְחֹבָה אוֹ קְצָרָה וְלִהְיֶכָּן יִהְיוּ רְאֵשֵׁי קַרְנֵיהָ נוֹטִין. וְכִשְׁיִבּוֹאוּ הָעֵדִים לְהַעֲדִיד בּוֹדְקִין אוֹתָם כִּיֵּצֵד רְאִיתָם אוֹתָהּ בְּצִפּוֹן אוֹ בְּדָרוֹם. לְהִיכֶן הָיוּ קַרְנֵיהָ נוֹטוֹת. כִּמָּה הִיְתָה גְבוּהָה בְּרְאִית עֵינֵיכֶם וְכִמָּה הִיְתָה רְחֹבָה. אִם נִמְצְאוּ דְבָרֵיהֶם מְכֻוֹנִין לָמָּה שֶׁנּוֹדַע בְּחֹשְׁבוֹן מְקַבְּלִין אוֹתָם וְאִם לֹא נִמְצְאוּ דְבָרֵיהֶם מְכֻוֹנִין אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָם:

**לחם משנה** בית דין מחשבים בדרכים וכו'. בפ' אם אינן מכירין (כ"ד:) וכו' ועוד אמרו שם לפני החמה או לאחר החמה ואמרו שם (כ"ג:) פגימתה לפני

החמה או לאחר החמה ולא ביארו רבינו ז"ל שכללו במה שכתב להיכן ראשי קרניה נוטות וביאר ענין זה היטב בפרק י"ט ושם נתבאר הכל :

**פירוש בית דין מחשבין וכו'.** דע שמהלך השמש מכוון תחת עגולת המזלות ואינו נוטה מעליה לא לצפון ולא לדרום ועגולת המזלות נוטה מעל עגולת משוה היום חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום ושתי הנקודות שבהן פוגעות זו בזו הם שתי נקודות השווי האחת תחילת מזל טלה והשנייה תחילת מזל מאזנים והירח סובב על גלגל נוטה מעל גלגל המזלות חציה לצפון וחציה לדרום לפיכך הגלגל יהיה על גלגל המזלות כשהיה בנקודת הפגיעה והיא הנקודה שנוגע בה גלגל הנוטה וגלגל המזלות והוא הראש או הזנב ופעם יהיה על גלגל משוה היום במקום שפוגעת עגולת הנוטה במשוה היום כגון זה [ציור ט"ז]. ופעם יהיה על שלשתם והוא כשהיה על שתי נקודות הפגיעות בין הנוטה והמזלות ומשוה היום כגון זה [ציור י"ז]. ופעם תהיה הלבנה נוטה מעל שניהם : **ואם תהיה רחבה.** פי' יהיה רחבה בראיית העין הרבה או יהיה זה מעט לצפון או לדרום : **ולהיכן היו ראשי קרניה נוטות.** פירוש כשיזוז הירח מעל קבוץ השמש מעט והוא הנקרא מולד נגלה ממנו כחוט אחד מן המאיר ממנו והוא שכנגד השמש ואע"פ שאין העין יכולה לראות הירח ולא המאיר ממנו לפי שהוא נסתר באור השמש אבל אנו יודעים שנגלה ממנו דבר מועט וכשיתרחק מן השמש כמו יום אחד ונראה מקצת המאיר ממנו לעינים ונקרא בלשון ערבי הלל יראה כאילו שתי קצוות כשני קרנים [ציור י"ח]. ואלו השני קרנים א"א שיהיו פונים לצד השמש אלא לרוח שכנגדה אבל אם אין לירח רוח אלא יהיה מהלכיה על עגולת המזלות בשוה יהיו שני קרני הלבנה כנגד המזרח בשוה ואם תהיה הלבנה נוטה מעל גלגל המזלות בצפון יהיו קרניה פונים למזרח ויש להם נליזה אל הדרום. ואם היא נוטה לדרום יהיו קרניה פונים למזרח עם נליזה לצד צפון. לפיכך שואלין ב"ד העדים על נטיית ראשי קרניה ואם יעלה במחשבתם שהיה על אחת מאלו השלשה פנים והעידו העדים בחילוף הדברים או שיעידו שראשי קרניה נוטים לצד השמש וזה החלק א"א שיהיה לפי שראשי קרניה תמיד להפך פאת השמש כמו שיתבאר בפרק י"ט מזאת ההלכה במופת לפיכך אם העידו בדבר שלא יעלה בחשבון בידוע שהם עדי שקר ואין מקבלין אותם :

**ה** אָמְרוּ הָעֵדִים רְאִינוּהוּ בַּמַּיִם אוּ בַּעֲבִים אוּ בַּעֲשָׂשִׁית. או שָׂאוּ מִקְצָתוֹ בְּרִקְיעַ וּמִקְצָתוֹ בַּעֲבִים אוּ בַּמַּיִם אוּ בַּעֲשָׂשִׁית אֵין זֶה רְאִיָּה וְאֵין מִקְדָּשִׁין עַל רְאִיָּה זֹאת. אָמַר אֶחָד רְאִיתִיו גְּבוּהַ בְּעֵינַי כְּמוֹ שְׁתֵּי קוֹמוֹת וְאָמַר הַשֵּׁנִי כְּמוֹ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת הָיָה

גְבוּהַ מְצַטְרָפִין. אָמַר הָאֶחָד כָּמוֹ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת וְהַשְּׁנִי אָמַר כָּמוֹ  
חֲמִשׁ אֵין מְצַטְרָפִין. וּמְצַטְרָף אֶחָד מֵהֶם עִם שְׁנֵי שְׁיַעֲדֵי כְּמוֹתוֹ  
אוּ יְהִיָּה בְּיַנְיָהוּן קוֹמָה אַחַת :

**לחם משנה** אמרו העדים ראינוהו במים וכו' או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים. בפ' אם אינן מכירין (כ"ד): אמר אחד ראיתו גבוה וכו'. ג"ז ברייתא שם ואמרו שם בסיפא דברייתא אבל מצטרפין לעדות אחרת ובפי' כל הנשבעים (דף מ"ז מ"ח) בסופו הקשו מהך ברייתא לרב חסדא דאמר בהדי סהדי שקרי למה לי גבי ב' כתי עדים המכחישות זו את זו. ותירצו אליביה דה"ק אמר רבא הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ראש חדש דהוה להו תרי וחד ואין דבריו של אחד במקום שנים כלום ואע"ג דאנן קיימא לן כר' הונא דאית ליה זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה מ"מ פסק רבינו ז"ל כאוקימתא דאתמר אליבא דרב חסדא משום דודאי הדין אמת אלא דמה שהקשה שם לרב חסדא הוא משום דלר' הונא אתי לישנא דלעדות אחרת כפשוטו דהיינו עדות ענין אחר אבל לרב חסדא זו עדות עצמה היא אלא שהוא עד אחר וכבר רמזו בתוס' ז"ל דוחק זה בפרק אם אין מכירין אבל הדין אמת אליבא דכ"ע. ולהכי נ"ל דרש"י ז"ל פרק אם אין מכירין פירש הברייתא כמו שתירצו בשבועות אליבא דרב חסדא אע"ג דלא ק"ל כוותיה דכיון דדינא אמת לכולהו רצה לפרש הברייתא בענין שיהיה הדין אמת לכולהו אע"ג דהלשון הוא דחוק קצת :

**פירוש** אמרו העדים ראינוהו במים. פירוש כשהסתכלנו במים ראינו בבואה של ירח על פני המים או שראינו הרקיע עבים דקים שאינם סותרים מה שאחריהם וראינו דמות ירח בתוכה: או שראינו אותה בעששית. פי' ראינו בבואה שלו בעששית. או שראינו וכו'. פי' ראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים שנראה מאחרי העבים וכן אם ראינו מקצתו ברקיע ומקצתו במים וכן מקצתו ברקיע ומקצתו בעששית אין זו ראייה לפי שבכל אלו הפנים נדמה להם דמות לבנה ואינה הלבנה הודאית. וזה שאנו אומרים מקצתו ברקיע ומקצתו במים או בעבים או בעששית לאו למימרא שראו מקצת עגולו [ציור י"ט] שאלמלא ראו ברקיע מקצת עיגולו אמאי אין מקבלין אותן והלא אם נראה ממנו כחוט השערה מעידין ועוד א"א שיראה בלילה הראשונה חציה והלא אין נראה ממנו אלא כחוט אחד אלא כך פירוש הדבר מקצתו ברקיע כגון שזקפו עיניהם וראו חוטו והוא חצי החוט הנראה וכן החוט החצי במים ומש"ה אין מעידין מפני שבביתא דעיבא היא שהרי א"א שיראה חצי החוט על זה הדרך שציירנו :

**ו** אָמְרוּ רַאִינוּהוּ בְּלֹא כְּוָנָה וְכִיּוֹן שֶׁהִתְבּוֹנְנָנוּ בּוֹ וְנִתְכַּוְּנָנוּ לְרֵאוֹתוֹ לְהַעֲיִד שׁוֹב לֹא רַאִינוּהוּ אֵין זֶה עֵדוֹת וְאֵין מְקַדְּשִׁין עָלֶיהָ. שְׂמָא עָבִים נִתְקַשְּׁרוּ וְנִרְאוּ כְּלַבָּנָה וְכָלוּ וְהִלְכוּ לָהֶם. אָמְרוּ עֵדִים רַאִינוּהוּ בְּיוֹם תְּשַׁעָה וְעֶשְׂרִים שְׁחָרִית בְּמִזְרַח קָדָם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ וְרַאִינוּהוּ עֶרְבִית בְּמַעְרָב בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים הָרִי אֵלוּ <sup>[ב]</sup> נְאֻמְנִים וּמְקַדְּשִׁין עַל רֵאִיָּה זֶה שֶׁהָרִי רַאוּהוּ בְּזִמְנוֹ. אָבֵל הָרֵאִיָּה שֶׁאָמְרוּ שֶׁרַאוּהוּ בְּשְׁחָרִית אֵין נִזְקָקִין לָהּ שְׂאֵין אָנוּ אַחְרָאֵין לְרֵאִיָּת שְׁחָרִית וּבְיָדוּעַ שֶׁהָעָבִים הֵם שֶׁנִּתְקַשְּׁרוּ וְנִרְאָה לָהֶם כְּלַבָּנָה. וְכֵן אִם רַאוּהוּ בְּזִמְנוֹ וּבְלֵיל עֲבוּרוֹ לֹא נִרְאָה הָרִי אֵלוּ <sup>[ג]</sup> נְאֻמְנִין שְׂאֵין אָנוּ אַחְרָאֵין אֶלָּא לְרֵאִיָּת לַיִל שְׁלֹשִׁים בְּלַבָּד :

**לחם משנה** אמרו ראינוהו בלא כוונה. גם זה שם ברייתא וגמרא : אמרו עדים ראינוהו ביום תשעה ועשרים שחרית וכו'. במשנה פרק אם אינן מכירין (דף כ"ד :) מעשה שבאו עדים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב אמר ר' יוחנן בן נורי עדי שקר הם. ורש"י ז"ל פירש דעל החדשה העידו ועדי שקר דקאמר ר' יוחנן בן נורי לפי שאינה ממחרת לרוץ בשתיים עשר שעות ביום מתוך המזרח לתוך מערב ע"כ. ומסתייעא מילתיה ממאי דקאמר בגמרא פעמים שבא בארוכה ופעמים שבא בקצרה. ורבינו ז"ל הרחיק מאד מן הדעת פירוש זה ופירש דריב"נ שהיה חולק הוא מפני שכפי חשבונן לא היה יכול להראות ערבית של ליל שלשים ומפני זה היה מרחיק הענין ולזה השיב רבן גמליאל פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה אפשר שתוכל להראות פעמים יותר מהרה מפעם אחרת כפי דרכי התכונה. וכמ"ש רבינו ז"ל פרק י"ב מהלכות אלו וז"ל שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו וכו' ולפיכך אמרו חכמים שמש ידע מבואו ירח לא ידע מבואו ואמרו חכמים פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה כמו שתראה מחשבונות אלו שפעמים תוסיף ופעמים תגרע וזה הוא ההפרש שהיה בין ריב"נ ור"ג. אבל מה שהיו אומרים שראו שחרית זה ודאי דברי הבל הם וכדמות לבנה נראה להם שזה א"א ומה שהשיב ר"ג הוא דכיון דפעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה ואפשר שתראה ערבית א"כ נאמר דכן הוא האמת ומה שאמרו ראינוהו במזרח שחרית דברי הבל הם ונראה להם כלבנה :

**פירוש** אמרו ראינוהו בלא כונה וכו'. אמרו עדים ראינוהו ביום כ"ט שחרית וכו'. פירוש א"א שיראה במזרח ביום כ"ט כי עד כאן לא נסתר באור השמש

והוא קודם המולד בכמו יום אחד לפיכך צריך שיהיה בין ראייתה בשחרית קודם המולד ובין ראייתה במערב אחר המולד ב' ימים והיה מן הדין שאין מאמינין אותם בעדות זו אבל חכמים האמינו אותם לפי שהעידו שראוהו בזמנו אבל ראיית שחרית לא השגיתו עליה לפי שהרי העבים נתקשרו ונראית להם כלבנה. וא"ת ומפני מה השגיתו על ראיית ליל שלשים ולא השגיתו על ראיית יום כ"ט בשחרית שיש לנו לומר ג"כ שמא זו הראייה שראו בליל שלשים עבים שנתקשרו אבל ראיית יום תשעה ועשרים היא הראייה האמיתית ואין הירח נראה בליל שלשים. והתשובה אין אנו אחראין לראיית שחרית אם היא אמיתית או אינה אמיתית מאחר שהעידו בראיית ליל שלשים אין לשום לב לראיית יום כ"ט וכאילו לא העידו לפנינו בה כלל. ועוד אמרינן בגמרא (ר"ה כ"ה) רבי חייא חזא לסיהרא דקאי בעשרים ותשעה לירחא שקל קלא פתק ביה אמר לאורתא בעינן לקידושא ואת קימא הכא זיל איכסי למדנו מזה המעשה שאין חוששין לראיית כ"ט שחרית:

**ז** כִּיצַד מְקַבְּלִין עֵדוֹת הַחֹדֶשׁ. כָּל מִי שֶׁרְאוּי לְהַעֲיֵד שֶׁרָאָה אֶת הַיָּרֵחַ בַּאֲלֵי לַיְלָה וְבַיַּת דִּין. וְבַיַּת דִּין מְכַנְּיָסִים אוֹתָן כִּלְוֹן לְמָקוֹם אֶחָד וְעוֹשִׂין לָהֶן סְעֵדוֹת גְּדוֹלוֹת כְּדִי שְׂיִהְיוּ הָעַם רְגִילִין לְבוֹא. וְזוּג שֶׁבָא רֵאשׁוֹן בּוֹדֵקִין אוֹתָן רֵאשׁוֹן בְּבִדְיָקוֹת שֶׁאִמְרָנוּ. מְכַנְּיָסִין אֶת הַגְּדוֹל וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ. נִמְצְאוּ דְבָרָיו מְכַנְּיָסִים לַחֲשֹׁבוֹן מְכַנְּיָסִים אֶת חֲבֵרוֹ. נִמְצְאוּ דְבָרֵיהֶם מְכַנְּיָסִין עֵדוֹתָן קִיָּמָת. וְשֶׁאֵר כָּל הַזְּיוּגוֹת שׁוֹאֲלִין אוֹתָם רָאשֵׁי דְבָרִים. לֹא שֶׁצָּרִיכִים לָהֶם אֶלָּא כְּדִי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּפַחֵי נַפְשׁ, כְּדִי שְׂיִהְיוּ רְגִילִין לְבוֹא:

**לחם משנה** **כיצד מקבלין עדות החדש וכו'.** בפרק אם אינן מכירין (דף כ"ג): במשנה חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת ולשם כל העדים מתכנסים וכו' וכל אלו הם דברי רבינו ז"ל. עוד אמרו שם במשנה בראשונה לא היו זזים משם כל היום התקין רבן גמליאל וכו' והזכירו רבינו ז"ל זה בהלכות שבת פרק כ"ח: **מכניסין את הגדול ושואלין וכו'.** גם זה משנה (שם):

**פירוש** **כיצד מקבלין וכו'.** פירוש בפחי נפש בלשון ערבי מנסרין אלכאנוד מגזרת מפח נפש **(איוב י"א)**:

**ח** וְאַחַר כֵּן אַחַר שֶׁתִּתְקַיֵּם הָעֵדוֹת רֵאשׁ בַּיַּת דִּין אוֹמֵר מְקַדָּשׁ וְכָל הָעַם עוֹנִים אַחֲרָיו מְקַדָּשׁ מְקַדָּשׁ. וְאִין מְקַדָּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ



אָלֵא בְּשִׁלְשָׁה. וְאִין מְחֻשְׁבִּין אָלֵא בְּשִׁלְשָׁה. וְאִין מְקַדְּשִׁין אָלֵא  
חֲדָשׁ שְׁנֵי רָאָה בְּזִמְנוֹ. וְאִין מְקַדְּשִׁין אָלֵא בְּיוֹם וְאִם קִדְּשׁוּהוּ  
בְּלֵילָה אִינוֹ מְקַדְּשׁ. וְאֶפְלוּ רְאוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל וְלֹא  
אָמְרוּ בֵּית דִּין מְקַדְּשׁ עַד שְׁחֻשְׁכָּה לַיִל אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים. אוֹ  
שְׁנַחֲקֵרוּ הָעֵדִים וְלֹא הִסְפִּיקוּ בֵּית דִּין לֹאמֹר מְקַדְּשׁ עַד שְׁחֻשְׁכָּה  
לַיִל אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים. אִין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ וַיְהִי הַחֲדָשׁ מְעַבֵּר וְלֹא  
יְהִי רֵאשׁ חֲדָשׁ אָלֵא יוֹם אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים אֶף עַל פִּי שְׁנֵי רָאָה  
בְּלַיִל שְׁלֹשִׁים. שְׁאִין הָרָאָה קוֹבֵעַת אָלֵא בֵּית דִּין שְׁאָמְרוּ  
מְקַדְּשׁ הֵם שְׁקוֹבְעִין :

**לחם משנה** ואחר כך אחר שתתקיים העדות וכו'. גם זה שם במשנה (כ"ב.):  
ואין מקדשין את החדש אלא בג'. ר"פ ראוהו בית דין (דף כ"ה) ופרקא קמא  
דסנהדרין (דף י'): ואין מקדשין אלא חדש שנראה בזמנו. משנה בפרק אם  
אינן מכירין (דף כ"ד) ופסק כר' אליעזר בר צדוק דאמר אם לא נראה בזמנו  
אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים וכן פסקו שם בגמרא: ואפילו ראוהו  
בית דין. משנה וגמרא שם (בריש ראוהו ב"ד דף כ"ה):

**פירוש** ואח"כ ראש ב"ד אומר מקודש דכתיב וידבר משה את מועדי ה' וכו'  
מכאן שראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש מנלן  
(ר"ה כ"ד) אמר ר"פ דאמר קרא אשר תקראו אותם קרי ביה אתם רב נחמן  
בר יצחק אמר אלה הם מועדי הם יאמרו מועדי: ואין מקדשין החדש אלא  
בשלושה. שהרי קדוש החודש אינו מסור לכל אדם אלא לבית דין ואין ב"ד  
פחות מג' ואמרין בגמרא (ר"ה כ"ה): סד"א הואיל ותנן דיני ממונות בשלושה  
ואם היה מומחה לרבים דן ואפילו ביחיד הי"נ לקדשיה יחיד קמ"ל שאין לך  
מומחה יותר ממשה רבינו ואמר ליה רחמנא עד דאיכא אהרן בהדך וכתוב  
ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר וכן אמר ובראשי חדשיכם  
ולא אמר ובראשי החדשים וזה לעד שזה החשבון מסור לכם לא החדשים  
הטבעיים והוא מן קבוץ הירח עם השמש עד קבוצם פעם שנייה. אבל בתמיד  
אומר וביום השבת שני כבשים בני שנה ולא אמר שבתכם לפי שהוא דבר טבעי  
ואינו ברצונכם לפיכך אינו תלוי בכם: וכן אין מחשבין וכו'. אם יראה או לא  
יראה ויהי החדש מלא או חסר, אלא ב"ד שעל חשבונם אנו סומכים ומפני  
זה צריכין ב"ד לידע חשבון תקופות ומזלות וגימטריאות כדי שיחשבו וידעו  
באי זה יום יקבעו ר"ח: ואין מקדשין אלא חדש שנראה בזמנו. שהוא ליל  
שלשים אבל לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו מן השמים:  
ואין מקדשין אלא ביום. דאמר קרא כי חק לישראל הוא משפט וכו' מה

משפט ביום אף קדוש החדש ביום: אפילו ראוהו בית דין וכל ישראל וכו'. אמרינן בגמרא ל"ל למיתנא ראוהו ב"ד וכל ישראל איצטריך ס"ד אמינא הואיל וראוהו בית דין וכל ישראל איפרסמא לה מילתא ולא ליעברוה קמ"ל: או שנחקרו עדים וכו'. אמרינן בגמרא ל"ל למיתנא ס"ד אמינא חקירת העדים כתחלת דין ומקודש כגמר דין ולקדשוה בליליא מידי דהוה אדיני ממונות דתנן דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה ה"נ ליקדשוה בליליא קמ"ל:

**ט** ראוהו בית דין עצמן בסוף יום תשעה ועשרים. אם עדין לא יצא פוכב ליל שלשים. בית דין אומרים מקדש שעדין יום הוא. ואם ראוהו בליל שלשים אחר שניצאו שני פוכבים. למחר מושיבין שני דינין אצל אחד מהם ויעידו השנים בפני השלטה ויקדשוהו השלטה:

**לחם משנה** ראוהו בית דין עצמן בסוף יום כ"ט וכו'. זה הלשון קשה להולמו והרב מהר"ל ח"ב ז"ל האריך בו בטוב טעם ודעת ע"ש:

**פירוש** ראוהו ב"ד עצמן וכו' אם לא יצא כוכב בליל שלשים עדיין יום הוא ומקדשין אותו בסוף יום כ"ט ויהיה ר"ח יום שלשים. לפי שהראייה גדולה משמיעה כלומר ראיית ב"ד עצמן גדולה משמיעת דברי העדים (עצמן) שיעידו על הראייה בפניהם: ואם ראוהו בליל וכו'. שהרי יצא היום ואין מקדשין אלא ביום ואם תקשה על ההלכה שאמרה אפילו ראוהו ב"ד וכו' ותאמר למה מעברין זה החדש והרי אמר בפ"ג שאם לא באו העדים ביום שלשים ועברו ב"ד את החדש ואחר ד' או ה' ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החדש בזמנו ונחקרו מקדשין אותו. והתשובה שיש הפרש בין שתי הצורות שהרי העדים העידו ביום שלשים ונאנסו ב"ד ולא קדשוהו בזמנו עד שחשכה ליל ל"א ולפיכך עברוהו אבל אם לא באו העדים כלל ביום ל' ולא באו אלא אחר ד' או ה' ימים אחר שעברו החדש אפשר שמקדשין אותו שהרי לא באו העדים בזמן שמצפים להם ב"ד והואיל ובאו אח"כ מקבלין אותם מה יעשו והרי מקום שראו בו הירח רחוק הוא. וא"ת הלא אמר בתחלת פרק שלישי עדים שראו את החדש וכו' ואם היה ביניהם יתר על כן לא ילכו וכו'. התשובה שענין אותה העדות אינה מועלת בענין קרבן ראש חדש שכבר נתעבר החדש אבל מועלת בתיקון המועדות וכיוצא בו. ודע שהלכה שאחריה והיא ראוהו ב"ד עצמן יש עליה כמה קושיות, האחד שאמר אם עדיין לא יצא כוכב בליל שלשים וכו' שעדיין יום הוא והלא אפשר שיהיה זה העת בין השמשות שהרי אמר ז"ל בפ"ה מהלכות שבת משתשקע החמה עד שיראו ג' כוכבים בינוניים

הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנין בו להחמיר בכל מקום וכו' ומשמע דבריו ז"ל אפשר שתשקע החמה ולא יראה כוכב והוא הנקרא בין השמשות כמו שאמר בספר זמנים ואמר הנה עדיין יום הוא וצ"ע. הקושיא הב' שאמר אם ראוהו בליל שלשים אחר שיצאו שני כוכבים ולמדנו מדבריו ז"ל שזה העת מן הלילה ולפיכך דחה הקידוש למחר ומשמע דבריו בספר זמנים יהיה זה הזמן בין השמשות לא מן הלילה שהרי אמר עד שיראו ג' כוכבים. וא"ת אע"פ שזה הזמן הוא מבין השמשות דנין בו להחמיר ואין מקדשין אלא למחר נאמר שגם אנו צריכין להחמיר בזמן שהוא משקיעת החמה עד שיצא כוכב א' שהוא בין השמשות כמו שאמר בספר זמנים ואין מקדשין אלא למחר ומה הפרש יש בין תחלת בה"ש וסופו. ועוד היה צריך לזכור דין העת שהוא משקיעת החמה בזמן יציאת כוכב א' עד שיצאו שני כוכבים אם להקל ומקדשין בו אם להחמיר ואין מקדשין בו לפי שהוא ג"כ מבין השמשות ואין מקדשין אלא ביום לא יהיה חילוק בינו לזמן שמאחר שיראו שני כוכבים עד שיראו ג' כוכבים שהוא עת בין השמשות הנגלה בראיית הקידוש למחר הלא דין העת שלפניו מבה"ש כדינו ועכ"פ צ"ע. הקושיא השלישית מפני מה אם ראוהו ב"ד עצמן בסוף יום כ"ט ועדיין לא יצא כוכב ב"ד אומרים מקודש ואין מצריכים שנים מהם להעיד בפני ג' כמו שהצריך בסוף כשאמר ואם ראוהו ב"ד אחר שיצאו שני כוכבים למחר מושיבין שני דיינין וכו' ומה הפרש בין ראייתם בסוף יום כ"ט או בליל ל' עד שנשתנה דין הקידוש והיה די לב"ד שיראו בליל שלשים שיקדשוהו למחר מאחר שראו אותו כמו שעשו כשראו אותו ביום כ"ט וצ"ע:

**מהר"ל נ' הביב כתב הרב ראוהו ב"ד עצמן בסוף יום כ"ט אם עדיין לא יצא כוכב וכו' ואם ראוהו אחר שיצאו שני כוכבים וכו'.** דברי הרב בכאן כנראה הם סתומים וחתומים כי יש להם קושיא הן מהגמרא הן מדבריו עצמם וזה בשני פנים. מדבריו שכתב בכאן ומדבריו שכתב בפרק ה' מהלכות שבת: **הקושיא** מהגמרא היא שבסוף פרק במה מדליקין (שבת ל"ה:) אחר שנשאו ונתנו בשיעור בין השמשות אמרו בגמ' אמר ר' יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ"ה כוכב א' יום ב' וכו' והביאו הריא"ף ז"ל לפסק הלכה וא"כ קשה איך אמר הרב בכאן אם עדיין לא יצא כוכב בליל שלשים וכו' שעדיין הוא יום כנראה שאם כבר יצא כוכב אפילו אחד שלא יקרא יום והרי מבואר במאמר שמואל שאף על פי שיצא כוכב אחד עדיין הוא יום עד שיצאו שני כוכבים כי אז מתחיל בין השמשות כי כן הוא פירוש דברי שמואל בודאי וכן כתב הרב ז"ל בפירוש המשנה וז"ל. ודע כי אחר ביאת השמש עד שיראה כוכב מן הכוכבים הבינוניים בגודל נקרא יום ומשיראה כוכב אחד עד שיראו שנים הוא ג"כ יום ומשיראו ב' עד שיראו ג' הוא זמן בין השמשות וכשיראו ג' הוא לילה בלי ספק ע"כ. הרי נראה מבואר מ"ש ואע"פ

שבנוסחת הערבי לא נמצא זה הלשון כי אם לשון אחר והוא, ודע כי אחר ביאת השמש עד שיראו ג' כוכבים בינוניים בגודל ובאורה הוא זמן בין השמשות וכו' ע"כ. זהו להסכים הדין שכתב בכאן עם מ"ש בהל' שבת אבל עכ"ז נראה מבואר שפירוש מאמר שמואל הוא כמ"ש וביאור אי זו מהנוסחאות היא האמתית או אם אפשר לומר ששתיהן אמת עוד יבא בתוך דברי בעז"ה מ"מ הקושיא שהקשיתי היא אמתית וחזקה וראוי להשתדל בהיתרה: **והקושיא** מדבריו ז"ל עצמן בכאן הוא שדיוק דבריו הראשונים סותר לדיוק דבריו האחרונים שהרי אמר ז"ל אם עדיין לא יצא כוכב אומרים מקודש וכו' הא אם יצא אפילו כוכב אחד אין אומרים מקודש שכבר עבר היום אח"כ כתב ואם ראוהו וכו' אחר שיצאו ב' כוכבים למחר מושיבין, טעמא דראוהו אחר שיצאו ב' כוכבים הא אחר שיצא כוכב אחד לא יושיבו למחר ב"ד אלא אומרים מיד מקודש הרי שני קושיות חזקות בלשון הרב. וכנראה שאין תיקון בהן זולתי בשבש לשונו ז"ל והלשון הנכון הוא אם עדיין לא יצא רק כוכב אחד אבל מה נעשה שלא נמצא זה בשום ספר לא דפוס ולא מכתיבת יד. עוד נ"ל להעיר הערה אחת בדברי הרב ז"ל אע"פ שאינה בחוזק הנזכר והיא כי מה שכתב הרב ז"ל ואם ראוהו אחר שיצאו ב' כוכבים למחר מושיבין וכו' לא מטעם שהוא לילה ודאי כי עד שיצאו ג' כוכבים אינו לילה ודאי אלא מטעם שהוא בין השמשות והוא ספק לילה כי כן מפורש במימרא דשמואל שכתבתי. גם הרב ז"ל בפ"ה מהלכות שבת כתב בפירוש שאינו ודאי לילה עד שיראו ג' כוכבים וא"כ נראה שבזמן בין השמשות אין אומרים ב"ד מקודש כיון שהוא ספק לילה ולכן צריך שיהיה יום ודאי וקשה שהרי אמר הרב למעלה וז"ל או שנחקרו העדים ולא הספיקו ב"ד לומר מקודש עד שחשכה ליל ל"א אין מקדשין אותו ע"כ. הא אם הספיקו לומר מקודש עד שלא חשכה שיאמרו מקודש אע"פ שהוא בין השמשות, כי פי' חשכה ר"ל שהוא לילה ודאי וזה הפך מ"ש למטה כנזכר. עוד יש הערה אחת בלשון הרב והיא כי למה כשיראו ב"ד הירח ועדיין הוא יום יקדשו אותו בראייתם וכשראו אותן בזמן בין השמשות צריך למחר שיעידו שנים מהם בפני שלשה כדי לקדשו למה לא יקדשו אותו למחר בלי שיעידו שנים מהם. זאת ההערה העיר המפרש והניחה בצ"ע. ובמחילה מכבודו כי הוא דבר קל להשיב וגם אני לא זכרתייה כי אם לפרש כל דברי הרב ז"ל. עוד יש קושיא חזקה בדברי הרב ז"ל ממ"ש בהל' שבת פ"ה והוא כי הרב ז"ל בכאן תלה ידיעת שהוא יום עדיין או זמן ביה"ש בשיצאו כוכבים או שלא יצאו ופירוש דבריו כפי הפשט הנכון הוא אע"פ שכבר שקעה חמה אם עדיין לא יצא כוכב הוא יום ודאי וא"כ קשה שבהל' שבת כתב הרב ז"ל דמשתשקע החמה מיד מתחיל זמן בין השמשות. ולבאר זאת הקושיא יותר אומר כי לא ימנע מחלוקה או מ"ש הרב בכאן אם לא יצא כוכב אחד וכו' הוא מדבר קודם ביאת השמש או אח"כ או שנאמר כי

הכל אחד ר"ל ששני הדברים והם ביאת השמש ויציאת שני כוכבים באין כאחת. אם נאמר שמדבר קודם שתשקע החמה א"א שמשנה שלימה שנינו בשבת פ"א (דף י"ז י"ח) ובכלם ב"ה מתירין עם השמש ובודאי כל זמן שלא שקעה החמה נקרא יום ודאי גם כי לא יצאנו מהקושיא שאמרנו שהרב סותר דבריו ששם בהל' שבת כתב שעד שתשקע החמה הוא יום אבל בהכרח מדבר אחר שקיעת החמה וא"כ קשיא הקושיא שאמרתי, מה תאמר אינו מדבר לא קודם ביאת החמה ולא אח"כ אלא שני הדברים באין כאחד עכ"ז קשה למה הרב במקום אחד תלה זמן בין השמשות בשקיעת החמה ובמקום אחר תלה אותו כשיצאו שני כוכבים היה לו להזכיר בשני המקומות דבר אחד כיון שהכל הוא זמן אחד, ואם ללמדנו ששני הדברים באים בזמן א' היה לו לתפוס ב' הדברים במקום א' והוא שיאמר ככה משיראו ב' כוכבים שהוא זמן שקיעת החמה עד שיראו ג' כוכבים בינונים הוא הנקרא זמן בין השמשות וכו' וא"כ אף אם נאמר שזמן שני הדברים הוא א' עכ"ז לא יצאנו מהקושיא. והאמת שאין זמנם אחד אלא שזמן יציאת ב' כוכבים שאמר הרב הוא אחר ביאת השמש וכן נראה מלשון הרב ז"ל בפירוש המשנה שכתב גם כי זמן ראיית הירח החדש בזמנו הוא אחר שקיעת החמה לעולם וכן בסוף פי"ד מאלו ההלכות קרא הרב שעת הראייה שליש שעה אחר שקיעת החמה וא"כ קשיא הקושיא הראשונה שאמרתי. אלו הם ההערות הנופלות בלשון. והנני משיב עליהם לעניות דעתי ואתחיל באחרון ראשון כי הוא כמו הקדמה ליישב כל הלשון. וראשונה ראיתי להביא סוגיית הגמ' והיא בסוף פרק במה מדליקין (שבת ל"ד:) ואעיר בה קושיא אחת דומה בצד מה לקושיא שהקשיתי בלשון הרב ז"ל. וזו היא הצעתה של שמועה. ת"ר אי זהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים וכו' הא גופה קשיא אמרת אי זהו בין השמשות וכו' והדר אמרת וכו' אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל ה"ק וכו' ר' יוסף אמר ר' יהודה אמר שמואל ה"ק וכו' ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור בין השמשות וכו' וכלל הגמ' בזה כי שיעור ביה"ש לדעת רבה אמר ר' יהודה אמר שמואל הוא מהלך ג' רבעי מיל שהם אלף ות"ק אמה והתחלת זמן ביה"ש הוא משתשקע החמה מיד ולדעת ר' יוסף אמר ר"י אמר שמואל שיעור ביה"ש הוא מהלך שני שלישי מיל שהם אלף ושל"ג אמות בקירוב וזמן התחלתו הוא כשיעבור אחר שקיעת החמה שיעור קס"ז אמות בקירוב שהוא חצי שתות מיל וא"כ בסוף בין השמשות אין חילוק ביניהם כלל והחילוק ביניהם הוא בזמן ההתחלה אם מתחיל מיד סמוך לשקיעת החמה או אם מתחיל אח"כ כשיעור קס"ז אמות כנזכר אח"כ בסוף הסוגיא (דף ל"ה:) אמרו אמר ר' יהודה אמר שמואל כוכב א' יום ב' בין השמשות ג' לילה תנ"ה וכו'. והשתא קשיא לי כפי מה שאמרתי הפשט הנכון בדברי שמואל הוא שמדבר אחר שקיעת החמה שכל זמן שלא יראו שני כוכבים שעדיין הוא יום שאם

תאמר שמדבר קודם שקיעת החמה פשיטא שיום הוא אפילו אם יראה כוכב אחד ומה בא ללמדנו. ובשלמא לדעת ר' יוסף שאמר שזמן ביה"ש אינו מתחיל סמוך לשקיעת החמה יבא בטוב ויאמר כי אותו הזמן שבין שקיעת החמה לזמן התחלת בין השמשות עדיין יום הוא אף אם יראה כוכב אחד אם לא יראו שנים כי לדעתו לעולם לא יראו שנים עד התחלת בין השמשות והוא כשיעור מהלך קס"ז אמות אחר שקיעת החמה כנזכר אבל לדעת רבה שאמר שמיד מתחיל זמן ביה"ש אחר שקיעת החמה איך אפשר לישב עם זה מאמר שמואל שאפילו אם יראה כוכב אחד עדיין הוא יום והוא מדבר בהכרח אחר שקיעת החמה כנזכר. ושנאמר שמאמר רבה חולק עם מאמר ר' יהודה אמר שמואל כוכב אחד וכו' ושאע"פ שרבה אמרו בשם רב יהודה אמר שמואל עם כל זה חולק עמו כי מאמר רבה אמר שמואל הוא לישב הברייתא דלא תיקשי רישא לסיפא לא שיהיה כן דעתו בענין התחלת זמן בין השמשות כי אם כפי הברייתא האחרת שאמרה כוכב אחד יום וכו' זה א"א לאמרו שהרי רבה ורב יוסף לא לבד היתה כוונתם לפרש הברייתא כי אם לומר לנו זמן בין השמשות כפי האמת, ראייה לדבר שהרי אמרו בגמ' ואזדו לטעמייהו וכו' זמן ביה"ש רבה אמר ר' יהודה אמר שמואל וכו' וא"כ כיון שרבה אומר ששמואל סובר שזמן בין השמשות הוא משתשקע החמה מיד והגמ' הביא סתם מאמר ר' יהודה אמר שמואל כוכב אחד וכו' בלי מחלוקת בהכרח לנו לומר שרבה מודה ששמואל אמרה. ועוד אני מוכרח להוסיף על דברי ואומר כיון שמכח מה שאמר בגמ' ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור בין השמשות בכמה רבה אמר וכו' נראה דאין כוונת רבה ור' יוסף לפרש הברייתא לבד כי אם להודיענו שיעור בין השמשות בשם שמואל לדעתם כפי האמת והדין כנזכר אם כן בהכרח לנו לומר שסוף זמן שיעור בין השמשות המוזכר בדברי רבה ור' יוסף שהוא שיעור מהלך אלף ות"ק אמה הוא אחר שהכסיף התחתון והשווה לעליון המוזכר בברייתא בדברי ר' יהודה זמן מועט שאם לא נאמר כן יש סתירה ממאמרם בשם שמואל למאמר שמואל כוכב אחד יום וכו' ג' לילה והוא בזה האופן. כבר הוא מבואר בגמרא בשם ר' יהודה אמר שמואל שבין השמשות דר' יוסי הוא אחר בין השמשות דר' יהודה וביארו בתוס' שיש ספק בין האמוראים כמה הוא זה הזמן שהוא אחריו אבל ודאי ידעו שאין בו כדי שיעור טבילה וביאר הרא"ש ז"ל בפסקיו ששיעור טבילה הוא שיעור מהלך ג' אמה ומאמר שמואל שאמר ג' כוכבים לילה בודאי הוא אחר שעבר ביה"ש דר' יוסי שהרי נפסקה הלכה בגמרא כר"י לענין תרומה וכתבו הפוסקים ז"ל דכ"ש לענין מוצאי שבת ומאמר שמואל ג' כוכבים לילה הביאו הרי"ף ז"ל לפסק הלכה וכן כל הפוסקים א"כ נראה שהוא אחר ביה"ש דר"י ואם סוף שיעור בין השמשות דרבה ור"י שהוא בסוף שיעור מהלך אלף ות"ק אמה אחר שקיעת החמה הוא כשהכסיף התחתון והשווה לעליון שאז הוא לילה לדעת

ר' יהודה א"כ לדעתם בתשלום זמן בין השמשות דר' יהודה הוא לילה לדעת שמואל וכפי מאמר שמואל ג' כוכבים לילה אינו לילה עד שיעבור בין השמשות דר"י כנזכר א"כ בהכרח לנו לומר שבגמרא הביאו ראשונה מאמר רבה ור' יוסף לפרש הברייתא לבד ואח"כ הביאו מאמרם לענין האמת כפי דעתם בואזדו לטעמייהו כלומר שיש ביניהם חילוף בענין התחלת בין השמשות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אמנם בסוף שיעור בין השמשות שניהם הוסיפו שיעור שוה והוא שיעור ביה"ש דר"י. וא"כ בשיעור מהלך אלף ות"ק אמה אחר שקיעת החמה עבר זמן ביה"ש דר"י ור' יוסי ואז הוא לילה ומסכים עם מאמר כוכב אחד וכו' ג' לילה. זה נ"ל לענ"ד שהוא מוכרח לאמרו שלא יסתרו מאמרי אלו האמוראים בשם שמואל למאמר כוכב אחד וכו' כיון שלשון שיעור בין השמשות בכמה רבה אמר וכו' מורה שאין דעתם לפרש דברי ר' יהודה שבברייתא כי אם להודיענו הדין כפי האמת שא"כ הול"ל שיעור בין השמשות לר' יהודה בכמה רבה אמר וכו'. אבל קשיא לי שהרא"ש ז"ל בפסקיו נראה שלא כתב כן שאחר שביאר שבין השמשות דר"י הוא אחר בין השמשות דר' יהודה ושאינו מתאחר אח"כ שיעור טבילה שהוא מהלך ג' אמה כתב וז"ל נמצא משתשקע החמה מהלך אלף ות"ק ומ"ט אמות מותר לעשות מלאכה במוצאי שבת. ע"כ: **ומכאן** הרי נראה בפירוש ששיעור אלף ות"ק אמה שנתנו רבה ור' יוסף לתשלום זמן בין השמשות הוא לר' יהודה לבד ולכן הוסיף הרא"ש ז"ל מ"ט אמות משום ספק בין השמשות דר' יוסי מתי הוא. ונראה לענ"ד לומר שאפילו לדעת הרא"ש ז"ל הפשט הנכון בגמרא הוא מה שאמרתי שדברי רבה ור' יוסף בסוף זמן בין השמשות הוא לפי האמת לדעתם לא לדעת ר' יהודה לבד כי כן מראה לשון הגמ' כאשר כתבתי אבל לפי שנמשך כלל מזה הפירוש והוא שאחר עבור שיעור מהלך אלף ות"ק אמה אחר שקיעת החמה יוכלו לעשות מלאכה ואולי המתקש יאמר כי מה שאמרו בגמ' ואזדו לטעמייהו שיעור וכו' הוא לפרש דברי ר"י לבד ואם לא אמרו בפירוש שיעור בין השמשות לר' יהודה בכמה משום דסמיך אדלעיל לכן הרא"ש כתב מה שכתב לחומרא גם בלשון התוס' בפסחים פרק מי שהיה טמא (דף צ"ד) יש הערה דומה לזו שכתבתי בלשון הרא"ש ז"ל שנראה שגם הם סותרים דברי. והתשובה אצלי ממין התשובה הזאת שכתב הרא"ש ז"ל והמעין יבין כי לא רציתי להאריך ובין לדעתם ז"ל ובין לדעת הרא"ש ז"ל הפי' הנכון בגמרא הוא שמה שאמר ואזדו לטעמייהו הוא לבאר סברתם בשם שמואל כפי האמת וא"כ צריך שלא יסתרו מאמריהם למאמר כוכב אחד יום וכו' אשר לפי זה נתקיימה הקושיא שאמרתי כיון שרבה ורב יוסף שניהם מוכרחים להודות ששמואל אמר מאמר כוכב אחד וכו'. ועוד שהרי מצינו שהרי"ף ז"ל פסק כרבה לחומרא והביא לפסק מימרא דשמואל כוכב אחד וכו' כנראה דלא פליגי אהדדי. ושנאמר שהביאו לפסוק כמותו בזמן סוף בין השמשות והוא

כשיראו ג' כוכבים בינוניים לא לפסוק כמותו בזמן התחלה זה דוחק והיה לו לרב לפרשו: **וכלל** הדבר שבהכרח לנו לומר שרבה יודה במימרא דשמואל כוכב אחד יום וצריך לנו לדעת באי זה אופן ובאי זה דרך כי כפי הנראה בהכרח לומר שחולקים. ולפי מ"ש רבינו תם ז"ל דיש חילוף בין משתשקע החמה לשקיעת החמה ככתוב בתוס' גם בספרי בעלי החדושים ושאפילו לדעת רבה יש שיעור ג' מילין ורביע אחר שקיעת החמה קודם שיתחיל זמן בין השמשות אין קושיא כלל ומאמר שמואל כוכב אחד יום וכו' יבא כפשוטו שמדבר אחר שקיעת החמה ועם כל זה הוא יום כיון שלא נראו ב' כוכבים ומחלוקת רבה ורב יוסף הוא שלדעת רבה כשיעבור אחר שקיעת החמה שיעור זמן מהלך ג' מילין ורביע יהיה בין השמשות ויראו שני כוכבים בינוניים ולדעת ר' יוסף לא יראו עד שיעבור אחר שקיעת החמה שיעור זמן מהלך ג' מילין ושליש ואז מתחיל זמן בין השמשות ואם כן אין קושיא כלל לדעת רבינו תם ומחזיקי דבריו. אבל לדעת הרמב"ם ז"ל נראה שאין זה אמת שא"כ היה לו לפרש אי זה דבר מזה. ולדעתו פ"י משתשקע החמה ר"ל מיד אחר שתסתר גוף החמה מעינינו ובודאי שלדעתו ז"ל גם זו היא סברת הריא"ף ז"ל גם הרא"ש ז"ל לא כתב בפסקיו כלל מדברי ר"ת כנראה שלדעתו ז"ל פ"י משתשקע החמה הוא כפשוטו כשיסתר גוף החמה מעינינו ואם כן הדרך קושין לדוכתין כי איך אפשר להסכים מאמר שמואל כוכב אחד יום וכו' עם סברת רבה: **וליישב** כל זה לענ"ד אקדים הקדמה קטנה והיא כי זמן הראות הכוכבים אינו אחד תמיד בכל ימות השנה, דרך משל לדעת רבה ימצאו ימים בשנה שכוכב אחד בינוני יראה קודם שתשקע החמה ויש ימים שלא יראה עד אחר שקיעת החמה. גם יש ימים ששני כוכבים בינוניים יראו עם שקיעת החמה בסמוך ויש ימים שלא יראו עד שיעבור זמן מה אחר שקיעת החמה. ובקיום דברי אלה שאמרתי שאין הכוכבים נראין תמיד בכל ימות השנה בזמן אחד בערך אל שקיעת החמה איני מאריך כי השכל גוזר היותו כן ושיתחלף זמן הראותם כפי מצב השמש בגלגל וכפי רוחק הכוכבים ממנו. וזמן זה החילוף ר"ל כמה יקדמו להראות או כמה יתאחרו יש לו שיעור. דרך משל לדעת רבה לעולם שני כוכבים אינם נראים קודם שקיעת החמה אלא ביום שמקדימין יותר להראות הוא כשיראו עם שקיעת החמה ויש יום שיתאחרו מעט אחר שקיעת החמה ויש יום שיוסיפו להתאחר יותר והרוב שיוסיפו להתאחר להראות אחר שקיעת החמה הוא שיעור מהלך קס"ז אמות שהוא חצי שתות מיל כי כשיעבור שיעור זה הזמן אחר שקיעת החמה לעולם אפשר לשני כוכבים ליראות אם לא יהיה לגודל קוצר ראות המביט או אי זה עבים שיכסו אותם וא"כ לדעת רבה זמן מהלך חצי שתות מיל אחר שקיעת החמה יש ימים שראוי להיותו כולו בין השמשות כפי הדין והאמת כי כבר נראים שני כוכבים ויש ימים שראוי להיות קצתו בין השמשות. וזמן מהלך שני שלישי מיל אחר זה



הזמן תמיד בכל ימות השנה הוא ביה"ש. ועפ"יז אין קושיא כלל בסוגיא שמה שאמר שמואל כוכב אחד יום מדבר בין קודם שקיעת החמה בין לאחר שקיעת החמה והחדוש שהודיענו הוא ביום שיהיה אחר שקיעת החמה כי עדיין הוא יום כיון שלא נראו שני כוכבים ועכ"ז אינו סותר לדברי רבה שדעתו היא שהאמת שזמן בין השמשות אינו מתחיל כפי הדין עד שיראו שני כוכבים אבל כיון שזמן הראות שני כוכבים יש זמן בשנה שהוא עם שקיעת החמה יש לנו לומר שמשמשקע החמה תמיד יש לו דין בין השמשות כי אולי הם נראים והמביט אינו רואה אותם לקוצר ראותו כי לא ראיתי בשיעור רחוק גדול כזה אינה ראיה, ועם זה אע"פ ששני המאמרים יהיו לשמואל אין קושיא כלל כי במאמר האחד הודיענו זמן ביה"ש כפי האמת ושורש הדין ובמאמר האחר הודיענו שיעורו כפי הזמן שאפשר להסתפק והרי דינו לחומרא כדין בה"ש. ואל יחשוב הרואה דברי אלה לומר אליהם כי הם חדשים מקרוב באו לא שערס חכמי המשנה והגמרא ואולי בשביל זה ידחה אותם כי האמת יש לדבר סיוע גדול מהגמ'. ועל פיהם נתייבבה לי קושיא אחת והיא. כי כשהקשה המקשה על הברייתא ואמר הא גופה קשיא אמרת אי זהו בין השמשות וכו' הכרח המקשה הוא דאלת"ה ליערבינהו ולתנינהו ולימא הכי אי זהו בין השמשות משמשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון אבל הכסיף העליון וכו' הכי ה"ל למיתני ולא ה"ל למנקט ביה"ש פעם אחרת וא"כ כשתירץ רבה כרוך ותני מה תירץ להכרח קושית המקשה, אבל לפמ"ש הברייתא היא מדוייקת ונקט התנא תרי זימני בין השמשות דלפי האמת ככה הם שני מיני זמן הנקראים ביה"ש, משהכסיף התחתון עד שיכסיף העליון שהוא שיעור שני שלישי מיל הוא זמן ביה"ש ודאי ולעולם אמנם משמשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין שהוא שיעור מהלך חצי שתות מיל דינו ג"כ כדין ביה"ש לפי שימים רבים בשנה הוא ודאי זמן בין השמשות ונראין בו שני כוכבים ואע"פ שהוא אינו רואה אותה אולי הסבה בשביל קוצר ראותו גם שאינו מסתכל במקום הראוי להסתכל וסדרם התנא כפי סדר זמנם ואמר אי זה הוא בין השמשות משמשקע החמה וכו' כי דין ביה"ש יש לו הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש ודאי ולעולם זאת היא סברת רבה. אמנם ר' יוסף סובר דלעולם לא יראו שני כוכבים קודם שיעבור אחר שקיעת החמה שיעור מהלך חצי שתות מיל ולכן קודם זה הזמן הוא יום ואם דעתו היא שלעולם נראין שני כוכבים מיד אחר עבור זה הזמן או אם סברתו היא ג"כ שיש ימים שאין נראין בהם שני כוכבים בזה הזמן ועכ"ז שיעור בין השמשות שוה לעולם כי הוא שיעור מהלך ב' שלישי מיל בשביל שלא נדע מה הם אותם הימים שמתאחרים בהם הכוכבים להראות על דרך סברת רבה לא אטפל בזה כי אין לי מבוא לדעתו מלשון הגמ': **וכלל** הדברים נתייבבה הסוגיא בלי שום קושיא כלל גם דברי הרמב"ם ז"ל

מבוארים עפ"י ודעתו היא שלענין שבת וכל דבר חומרא כגון בזב ביה"ש מתחיל משתשקע החמה ואע"פ שלא ראה המביט שני כוכבים כיון שהדבר תלוי בכל אחד ואחד מישראל יש לנו לומר כי הגיע זמן בין השמשות וקוצר ראותו גרם שלא ראה הכוכבים. אמנם בענין קידוש החדש שהדבר מסור לב"ד לבד אם ראו הם הירח ולא יצאו כוכבים יכולים הם לקדשו כי הרי הוא יום ונסמוך על מאמר שמואל כוכב אחד יום וכו' דכיון שהדבר מסור להם לבדם בראייתם הדבר תלוי מלבד שבודאי הם היו אנשים שלימי היצירה והחושים ולא נאמר עליהם שלקוצר ראותם לא ראו הכוכבים עם היות כי ב"ד של ג' כשר אפילו בסומא באחת מעיניו כדתנן בסוכה פ"א גס ברי"ה פרק ראוהו ב"ד וכתבו הרב ז"ל פ"ה מהלכות סנהדרין עם כל זה אינו קושיא כלל דלדעתו ז"ל צריך שאותם הג' יהיו מהסנהדרין ועם היות שחלק עליו הרמב"ן ז"ל אין לנו לחוש כי ליישב דעת הרמב"ם ז"ל אנו דנין. ובזה הדרך אשר דרכתי יוכל המעיין לראות כי שני הנוסחאות שכתבתי למעלה להרמב"ם ז"ל בפ"י המשנה שתיהן אמת כי שתי הלשונות מורים בודאי שלא נפלו במקרה ובטעות אבל בכונת מכוין כפי סידורם. ולכן נראה שהרב סידר הראשון בראשונה כי העתיק מאמר שמואל כוכב א' יום וכו' והוא אמת כפי הדין שאם הוסיפו על אותו השיעור משתשקע החמה לא מטעם הוספה אנו עושים אלא מטעם שמא באותו היום האמת היא שנראו שני כוכבים מיד אחר שקיעת החמה כאשר נתבאר כל זה למעלה ביאור גמור. אמנם אח"כ תיקן כפי מ"ש בספרו ומטעם הנזכר לא מטעם שמ"ש בראשונה אינו אמת. זהו מה שהשיגה דעתי הקצרה להשיב לקושיא האחרונה שבדברי הרב והנני בא להשיב לאחרות אחר שאביא סוגיא אחרת שהיא מקור כל אלו הדינים ברי"ה ר"פ ראוהו ב"ד (דף כ"ה) וזו היא הצעתה: **ותנן** ראוהו ב"ד וכל ישראל וחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ה"ז מעובר. ראוהו ב"ד בלבד יעמדו שנים ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש ראוהו ג' וכו', גמרא למה לי למתני ראוהו ב"ד וכו' ראוהו ב"ד יעמדו שנים ויעידו בפניהם ואמאי לא תהא שמיעה גדולה מראייה א"ר זירא כגון שראוהו בלילה ע"כ. פירש"י ז"ל ראוהו ב"ד בלבד שאין מי שיעיד אלא הם ולא ארישא קאי בסמוך לחשיכה אלא שהיה שהות לקדש ואמאי יעמדו שנים ויעידו הלא ראוהו כולם יקדשוהו בראייתם דלא תהא שמיעה ששומעים מפי עדים גדולה מראייה וכו' שראוהו בלילה הילכך למחר אי לאו שמיעה על מה יקדשו, ע"כ: **ותוספות** ראוהו ב"ד פ"י ב"ד של כ"ג ולכך פ"י בקוני דהיה להם שהות דאי לא היה להם שהות מאי פריך בגמרא לא תהא שמיעה גדולה מראייה ולקדשוהו מיד שראוהו הלא היה להם שהות לקדש. כגון שראוהו בלילה דאין יכולים לקדש על פי ראיית הלילה דא"כ היתה ראיית הלילה מקום קבלת עדות ואין קבלת עדות אלא ביום ואפילו בדיני ממונות כדאמרין לעיל דקרי חקירת עדות כתחלת דין

עכ"ל. ואחר הבנת פשט הסוגיא קשיא לי קושיא אחת ארישא כיון שכשהקשה המקשה ואמר ואמאי לא תהא שמיעה גדולה מראייה הוא משום דס"ל דסיפא לאו ארישא קאי אלא שהיה שהות לקדש כדכתב רש"י ז"ל ופירשו טעמיה בעלי התוס' א"כ מה לו למתוך לחדש אוקימתא שראוהו בלילה לימא ליה דסיפא ארישא סמיך ומיירי בשלא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ואע"ג דלא שייך למימר עד שחשכה ממש משום דמשמע הא לא חשכה יאמרו מקודש ואין הדין כן בסיפא אע"ג דברישא הדין כן וכמו שאבאר בעז"ה עכ"ז הכוונה היא דלא הספיקו לומר מקודש ביום ולעולם שראוהו ביום. ואע"ג דלא דמי ממש לרישא דלא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ברישא ר"ל דלא הספיקו ביום ל' ובסיפא מיירי ביום כ"ט עכ"ז הרי דומה לרישא דרישא וסיפא מיירי בדלא הספיקו לומר עד שחשכה האי בראייה והאי בראייה דהא רש"י ז"ל עצמו כתב כן כפי מה שפירשו התוס' דלאו ארישא קאי וכו' ומה לו למתוך א"כ לחדש אוקימתא חדשה מכל וכל והיא דראוהו בלילה. והנראה לענ"ד לומר דהכרח גדול הכריחו למתוך לומר דגם הראייה היתה בלילה והוא הדין שפסקו במשנה יעמדו שנים וכו' ואם אמת הדבר דהראייה היתה ביום אלא דלא הספיקו לומר מקודש א"כ אע"ג דאין יכולין ב"ד לקדש בו ביום משום דאין דנין אלא ביום עכ"ז למה צריך למחר שיעמדו שנים ויעידו וכו' כיון שהראייה היתה ביום הרי היא כמו קבלת עדות ביום ולמחר יקדשו החדש בלי קבלת עדות כלל כי אינו צריך כפי הטעם שפירשו התוספות ואפילו לפי מה שכתב רש"י ז"ל הלכך למחר אי לאו שמיעה על מה יקדשו דמשמע מיניה דאפילו שראו בית דין הירח ביום שהוא זמן דין אם לא קדשוהו בו ביום צריך שמיעת עדות למחר שיקדשו ב"ד עליו אפילו לדבריו ז"ל צריכין אנו לומר מכח הקושיא שאמרת שכוונתו היא כמו מה שפי' התוס' ור"ל הלכך למחר אי לאו שמיעה שהוא קבלת עדות ביום על מה יקדשו וראייתה בלילה אינה כמו קבלת עדות כיון שהיתה בזמן שאין ראוי לדין. ועוד נלענ"ד לומר שזה הדין הוא מוכרח מרישא דמתני' דקאמר ב' חלוקות, א' ראוהו בית דין וכל ישראל, ב' או שנחקרו העדים, ואתרוייהו קאי ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה כנראה שהדין בשניהן שוה וכמו שכשנחקרו העדים לא חסר דבר כי אם לומר מקודש גם כשראוהו בית דין וכו' אין צריך דבר אחר ומתי ראוהו בסוף יום כ"ט ומתי לא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ביום ל' כנראה שאם הספיקו לומר מקודש עד שלא חשכה ביום שלשים דהחדש מקודש ואין צריך דבר אחר כלל. א"כ נראה בהכרח שכשראו ב"ד הירח בסוף יום כ"ט בזמן הראוי לדין אם לא הספיקו לומר מקודש שיקדשו אותו למחר בלי קבלת עדות כלל. ולמדתי מזאת הסוגיא א"כ שיש ג' חלוקות וכל א' דינה מחולק. הא' כשראוהו בית דין ביום ויש זמן לומר מקודש שיקדשו אותו מיד ויאמרו מקודש וזה למדנו ממה שהקשה המקשה

ואמאי לא תהא שמיעה גדולה וכו'. **חלוקה ב'** כשראוהו בלילה והדין הוא דלמחר יעמדו שנים וכו' וזה למדנו מהתירוץ. **חלוקה שלישית** בשראוהו ביום ולא הספיקו לומר מקודש והדין הוא שיקדשו אותו למחר בלי ד"א וזה נלמד מכח הכרחיות שאמרתי. זהו מה שאני צריך ללמוד מזאת הסוגיא להבין דברי הרמב"ם ז"ל. ועם כל זה טרם אבא לבאר דבריו לא אחשוך פי לומר מה שק"ל בדברי התוס' שאמרו ולכך פי' בקונטרס דהיה להם שהות וכו'. ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר שהיא הגהה מתלמיד ואינם דברי רבנים גדולים כהם. בדבור כתוב במשנה כתב רש"י דלאו הרישא קאי כדי לתת סברא למקשה וא"כ הדבר קשה לי שהיה לו לרש"י ז"ל לומר קס"ד בדבר כזה ולא לפרש המשנה ככה בפשיטות כיון שהסברא היא זרה כפי פשט המשנה דיותר טוב לומר דסיפא ארישא סמיך ולא יקשה כלל אם הקושיא היא שיקדשוהו מיד בשעת ראייתה גם פירושו במשנה פי' בטל לדעת המתרחץ דהוא ז"ל כתב אלא שהיה שהות לקדש והמתרחץ תירץ כגון שראוהו בלילה וא"כ לסברה זרה כזאת הל"ל קס"ד. ועוד מ"ש בדבור מאי פריך לא תהא שמיעה גדולה מראייה וליקדשוהו מיד שראוהו מנין להם שזאת היתה קושיית המקשה ואם בשביל מ"ש רש"י יקדשוהו בראייה מי הכריחנו לפרש שר"ל בשעת ראייתן אני אפרש שר"ל עם ראייתן כלומר לא יצטרכו לעדות וראייתן תהיה כמו עדות. וע"ק לי שכיון ששם זאת ההקדמה להקשות כנראה שבהתבטל זאת ההקדמה תתבטל הקושיא ואינו כן שאף אם נודה שא"א לקדשו בשעת ראייתו כי אם למחר עם כל זה מקשה למה הוצרכו לעמוד שנים שיעידו בפניהם תהיה ראייתם כמו עדות. ועוד נראה כי זאת היא הקושיא שהקשה המקשה לא האחרת כי לאחרת אין חזוק במה שאמר אמאי לא תהא שמיעה גדולה מראייה, אבל אם יקשה למה צריך עדים באי זו שעה שיקדשוהו יקדשוהו בראייתה דלא תהא וכו' יבא בטוב. לכן אני אומר כי מה שאמר רש"י בראייתם פירושו עם ראייתם כמו שאמרתי ר"ל שתהיה ראייתם כמו עדות ובאי זו שעה שיקדשוהו לא יצטרכו לעדים ולזה השיב המשיב שראייתם אינה כמו עדות לפי שראוהו בלילה. ומה שאמר רש"י למעלה ולא ארישא קאי בא לתרץ קושיא אחת שיש כפי הלשון והיא דפירוש ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ר"ל עד שחשכה ביום שלשים ואם נאמר דזאת החלוקה השניה דראוהו ב"ד וכו' מדבר בכך א"כ איך אמר יעמדו שנים ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש הרי עבר היום, לזה אמר רש"י דלאו ארישא קאי בסמוך לחשכה דר"ל חשכת יום שלשים אלא שראו אותו ביום כ"ט ונשאר שהות לקדש קודם שיעבור כל יום שלשים ולזה אפשר להעמיד שנים ויעידו וכו', ואע"ג דלפי מה שאני מפרש זה הלשון ר"ל דנשאר כל יום שלשים עם כל זה אמר רש"י שהיה שהות לקדש כנראה שהות לבד לא יותר משום דברישא איירי דלא נשאר כלל מכל יום שלשים אפילו שהות לקדש אבל אה"נ דבסיפא

נשאר כל יום שלשים וקודם שיבא תירוץ כגון שראוהו בלילה אפשר היה לומר דנשאר גם מיום כ"ט שהות. זהו הנלע"ד בהבנת ההלכה ע"פ פירש"י ז"ל וכתבתיו כפי ההקדמה שכתבתי שהדבור הזה הוא הגהה מאיזה תלמיד שרצה לפרש דברי רש"י ז"ל. ואם אינו כן אלא שהם דברי בעלי התוס' הרי כאילו עבר הקולמוס על מה שכתבתי בזה כי כל הדברים אמת ודעתי הקצרה לא יכלה להשיגם. כלל הדברים נתבארה ההלכה והדינים שכתבתי למעלה הם אמת בין הכי ובין הכי ועל פיהם אבא ליישב דברי הרב ז"ל בלי שתשאר קושיא כלל ואומר, כבר נתבאר שיש ג' חלוקות בענין ודינם מחולף. הב' נכנסו בביאור והא' למדנו אותה מדיוק דזה עצמו עשה הרב החלוקה, הא' שראוהו ב"ד ביום ונשאר זמן לומר מקודש והדין בזה שיאמרו מיד מקודש, זאת החלוקה הזכיר הרב בראשונה במ"ש ראוהו ב"ד עצמן וכו' אם עדיין לא יצא כוכב וכו'. החלוקה הב' היא בהפך זאת שאפילו לראות בליל שלשים אחר שיצאו וכו' למחר מושיבין וכו' והוסיף הרב ללמדנו בכאן דביה"ש והוא אחר שיצאו שני כוכבים הרי הוא כלילה. החלוקה הג' היא כשראוהו ביום ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה והדין בה דלמחר יקדשוהו ב"ד בלי שום עדות כלל. גם זאת החלוקה הנה נלמוד אותה מדיוק דברי הרב שהרי הוא אומר אם עדיין לא יצא כוכב אומרים מקודש טעמא דלא יצא כוכב הא אם יצא כוכב אין אומרים מקודש מיד וגם לא יושיבו דיינים וכו' אלא דבר אחר ומה הוא שלמחר יאמר מקודש בלי שיושיבו דיינים וכו' גם מדיוק דבריו האחרונים ככה נלמוד שהוא כתב ואם ראוהו וכו' אחר שיצאו ב' כוכבים למחר כו' טעמא דיצאו שני הכוכבים הא אם לא יצא כי אם אחד אין מושיבין דיינים וגם אין אומרים מקודש מיד אלא מה יעשו שיאמרו למחר מקודש בלי שיעמדו ב"ד כלל הרי הוזכרו בפירוש בדברי הרב הג' דינים הנזכרים ובזה ניצול מקושית סתירת דבריו אלו לאלו שהיא הקושית השנית שהקשית בדבריו ז"ל כמו שאתה רואה גם נושאי הדינים ומחלוקות הנזכרות הם עצמם אותם שהזכיר הרב כי לדמיון שראו הירח ב"ד ביום שנשאר זמן לומר מקודש שם הרב משל שראו אותו קודם שיצא שום כוכב כי בודאי יוכלו לומר מקודש קודם שיצאו שני כוכבים. ולדמיון שראו אותו ביום ולא נשאר זמן לומר מקודש שם הרב משל בדיוק דבריו שראו אותו אחר שיצא כוכב אחד כי אז לא ידעו הם אם יש זמן לומר מקודש כיון שלא ראו מתי יצא אותו הכוכב האחד וגם אין אנו יודעים כמה יתעכב לצאת הכוכב השני על האחד ואולי קודם שישלימו לומר מקודש יצא כוכב אחר, מה תאמר יאמרו מקודש ואח"כ יראו אם יצא כוכב אחר בין כך ובין כך יחזרו לומר למחר מקודש ואם לא יצא כוכב ישאר החדש מקודש לא ניתן ליעשות כן דבקידוש החדש אין ראוי לב"ד לומר דבריהם על ספק לילה, הרי מבואר מזה דאע"ג דהרב תפס בכאן לפסק הלכה מאמר שמואל כוכב אחד יום מהטעם הנזכר למעלה אינו סותר

לזה במה ששם משל אם עדיין לא יצא כוכב כי אין כוונתו לשום משל ולבקש שעדיין אז יהיה יום לבד כי לזה אע"פ שיצא כוכב אחד עדיין הוא יום כמבואר בדברי שמואל בפ"י אבל כוונתו לשום משל בעבור שעדיין יהיה יום וישאר עוד מהיום זמן לומר מקודש כבר כי בודאי אם כשראוהו לא יצא שום כוכב נשאר זמן משא"כ אם כבר יצא כוכב שאע"פ שעדיין הוא יום לא ידענו שנשאר מהיום עוד זמן כנזכר ובה תירצנו לקושיא הראשונה: **וגם** הג' דבר קל לתקן וזה כי זמן בין השמשות נדון עליו שהוא מהלילה כשיהיה חומרא לא כשיהיה קולא ולכן כשלא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה ליל ל"א שאין מקדשין החדש בזמנו ומעברין אותו אז נדון זמן בין השמשות ליום ובודאי אם הספיקו לומר מקודש קודם שחשכה אע"פ שהוא בזמן בין השמשות מקדשין אותו כי שלא לקדש החדש בזמנו הוא קולא כמו שמתבאר מדברי הרב סוף פ"ג. אבל בחלוקה השניה שמדבר שראו אותו אחר שיצאו שני כוכבים בליל שלשים אין מקדשין אותו אז בזמן בין השמשות ונדין אותו כלילה כיון שנשאר להם כל יום ל' שיוכלו לקדשו. והנה נראה חכמת הרב ז"ל כי הדין שלמעלה הוזכר במשנה שאמרה ראוהו ב"ד וכו' ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה והדין של מטה אם יצאו שני כוכבים וכו' הוזכר בגמרא כמ"ש כגון שראוהו בלילה וראה הרב בחכמתו להניח עד שחשכה שהוזכר במשנה כפשוטו ואם לא חשכה ודאי עדיין יוכלו לומר מקודש שאם לא נאמר כן הרי הוא קולא כנזכר וכמ"ש בגמ' כגון שראוהו בלילה פירש כי ביה"ש הרי הוא כלילה שאם לא נאמר כן הרי הוא קולא וזה לחלוף הנושאים כאשר נתבאר: **גם** ההערה הד' מבואר בה התירוץ למעלה בשם התוספות ורש"י ז"ל ואין צורך לכפול הדברים:

**בית דין שקדשו את החדש בין שוגגין בין מטעין בין אנוסים הרי זה מקדש וחייבין הכל לתקן המועדות על היום שקדשו בו. אף על פי שזה יודע שטעו חייב לסמוך עליהם שאין הדבר מסור אלא להם ומי שצוה לשמור המועדות הוא צוה לסמוך עליהם שנקאמר אשר תקראו אתם וגו' :**

**לחם משנה** בית דין שקדשו את החדש וכו'. בפ' אם אינן מכירין בסופו (דף כ"ה) אמרו שם שכך דרש ר"ע ואמר לו ר' יהושע עקיבא נחמתני (עקיבא) נחמתני :

**פירוש** בית דין שקדשו וכו'. זו קולא בקדוש החדש שהרי נאמר אשר תקראו אותם כאילו אמר אשר תקראו אתם שהרי אין אנו סומכים אלא על אמירתם מקודש ואפילו בשגגה או זולתה:

## הלכות קידוש החודש - פרק שלישי

**א** עדים שראו את החדש אם היתה ביניהם ובין מקום שיש בו בית דין מהלך לילה ויום או פחות הולכין ומעידין. ואם היתה ביניהן יתר על כן לא ילכו שאין עדותן אחר יום שלשים מועלת שקבר נתעבר החדש :

**לחם משנה** עדים שראו את החדש אם היה ביניהן וכו'. במשנה בסוף פ"ק (דף כ"ב) אמרו ואם היתה דרך רחוקה לוקחים בידם מזונות שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש. הקשה כאן המפרש דהא רבינו ז"ל אמר לקמן בסוף הפרק דאם אחר ד' או ה' ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החדש בזמנו שהוא ליל שלשים אם עמדו העדים בעדותם מקדשין אותו וחוזרין ומונין לאותו חדש מיום שלשים הואיל ונראה הירח בלילו וא"כ איך כתב רבינו ז"ל כאן דאינו מועיל העדות שכבר נתעבר החדש. ותירץ דאינו מועלת לענין הקרבת הקרבן אבל מועיל לחזור ולמנות לאותו חדש מיום שלשים. ואני אומר אין תירוץ זה תירוץ דעדיין תקשי לך למה לא ילכו ויועיל לנו לענין מנין החדש דנפקא לן טובא בענין בשה חדשים שיוצאים בהם השלוחים כמו שביאר רבינו ז"ל לקמן וכ"ת דמ"מ אין מחללין על זה השבת כיון דכבר עבר קרבן ראש חדש ונסכיו מ"מ קשה. חדא דרבינו ז"ל לא הזכיר שלא ילכו בשבת אלא שלא ילכו ומשמע אפילו ביום חול לא ילכו שעדותם לא יועיל ואילו היה מזכיר רבינו ז"ל בלשון המשנה שעל מהלך יום ולילה מחללין את השבת ניחא דמשמע דלא קאמר מהלך יום ולילה אלא לענין חלול שבת דוקא אבל מדברי רבינו ז"ל משמע דיום ולילה הוזכר במשנה לענין היציאה אפי' בחול דא"כ אין יוצאין בחול דאינם מחוייבים העדים לילך כיון שלא יועיל עדותם ועוד בתשרי וניסן דאיכא תקנת מועדות מה איכא למימר ילכו אפילו בשבת לתקן המועדות כדי שיוכלו השלוחין לצאת מהרה לתקן המועדות וכ"ש במשנה דמפני זה מחללין את השבת בניסן ותשרי. לכך נראה לי ודאי דאין תירוץ המפרש עולה כלל. ולעיקר הקושיא נ"ל לתרץ דכיון דב"ד קדשו את החודש אע"פ שימצא הדבר טעות מדין תורה הוא מקודש כמו

שכתב רבינו ז"ל בפירוש דאפי' נמצאו העדים זוממין מדין תורה מקודש דהתורה לא תלה הדבר אלא במה שיעשו בית דין וכיון שכן אחר שעברוהו בית דין אפי' שלא ימצא הדבר כן מעובר הוא ואין אנו צריכים לקבל כל עדות שיבא אחרי כן דאפילו האמת כדברי העדים הבאים אין אנו מחוייבים לסתור מה שעשו ב"ד אבל מ"מ ב"ד מפני שנראה הדבר כשקר היכא דבאו עדים ונמצאו דבריהם מכוונים סותרים את העיבור ומפני כך מבלבלין ומאיימים אותם כדי שיחזרו בהם דאם יחזרו בהם שוב ליכא כאן לעז העולם שיאמרו רוצים שיחזרו בהם דאם יחזרו בהם שוב ליכא כאן לעז העולם שיאמרו שנתעבר החדש שלא כדן אבל כשהעדים עומדים בדבורם אז מוכרחים ב"ד לסותרו שלא יאמרו העולם שהחדש נתעבר בשקר וכיוצא בזה חייש רב דימי בפ"ק דראש השנה ואמר שם מחזי כשיקרא ולכך נראה אפי' שאין הדין כך סותרין את עיבורם מפני שלא יוציאו לעז ולכך ודאי כל היכא דאנו יכולים לעשות שלא יעידו אותם העדים נעשה ולכך אמרינן שלא ילכו להעיד שכבר נתעבר החדש ואין לנו תועלת בעדותם כלל דאם אגן סותרין את העיבור אחרי כן הוא מפני שהם באים מאליהם ומעידים עדות גמורה ומפני הלעז אנו סותרים העיבור הראשון אבל יותר טוב היה שלא ילכו. ובזה נתיישב אצלי קושיא אחרת דכתב הרב ז"ל בסוף פרק זה עד שלא תתקיים הזמה ויתקדש החדש בזמנו משמע דאם נתקיימה ההזמה נתבטל הקידוש והוי החדש מעובר והא לעיל בפרק שני כתב דאפי' שיבאו עדים ויזימו לראשונים החדש מקודש, א"ו דשם כתב דדין תורה הוא זה אבל מ"מ רבנן תקנו דהיכא דנראה ודאי דהעדוהו הוא שקר ברור לכל העולם אפי' דמדין התורה החדש מקודש מכל מקום כדי שלא יוציאו העולם לעז סתרינן הקידוש הראשון. זה נראה לי באמת נכון ליישב דברי רבינו ז"ל:

**פירוש עדים שראו את החדש וכו' לא ילכו.** לפי שאינם מגיעים למקום בית דין אלא אחר יום שלשים אחר שנתעבר החדש. וקשיא לי שהרי אמר בסוף פרק זה שאם לא באו עדים כל יום שלשים ועברו את החדש ואחר ד' או ה' ימים באו עדים רחוקין והעידו שראו הירח בזמנו ואפילו בסוף החדש מאיימין עליהם אם עמדו בדיבורן מקדשין אותנו וחוזרין ומונין לאותו החדש מיום שלשים. הנה נתבאר מדבריו ז"ל שיש תועלת לעדות העדים אחר יום לי הואיל ונראה בזמנו וזה נראה שאפילו שעברו אותו ב"ד יש להם לחזור ולקבעו בזמנו ואמר בתחלה שאין עדותן אחר לי יום מועלת וכבר נתן טעם שכבר נתעבר החדש וזה מורה שאם עיברו בית דין את החדש אין להם לקבעו בזמנו וקשיא לן האי מימרא טובא. והתשובה שאין שני הדינין שוים שהרי ענין דברו הנה שאין עדותן מועלת בהקרבת קרבן ראש חדש ונסכיו שהרי עבר יום שלשים שהוא זמן הקרבן, אבל ענין דברו בסוף שאמר מקדשין אותו



ויהיה לקדשו אחר ד' או ה' ימים אפילו בסוף החדש מועלת כדי לחזור ולמנות לאותו החדש מיום שלשים אבל לא יהיה שם תועלת לקרבן :

**ב** עֲדִים שָׂרְאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הָרִי אֵלוֹ הוֹלְכִין לְבֵית דִּין לְהַעֲדִיד וְאֶפְלוּ הָיָה שֶׁבֶת שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג-ד) 'אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם' וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר מוֹעֵד דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. לְפִיכֵךְ אֵין מְחַלְלִין אֶלָּא עַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן וְעַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי בְּלֶבֶד מִפְּנֵי תִקְנַת הַמוֹעֲדוֹת. וּבְזֶמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם מְחַלְלִין עַל כֵּלָּן מִפְּנֵי קֶרְבַּן מוֹסֵף שֶׁבְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שֶׁהוּא דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת :

**לחם משנה** עדים שראו את החדש הרי אלו הולכים לבית דין להעיד וכו'. קשה מאי לפיכך הוא זה הא מן התורה על כולן מחללין משום דכלהו ראשי חדשים איקרו מועד כדכתבו רש"י והתוס' ז"ל בספ"ק אלא דרבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהם אלא דוקא ניסן ותשרי שתלוי בהם תקון המועדות ומוכרחים אנו לומר כן דאי לאו אלא ניסן ותשרי דכתיב בהו קרא דאלה מועדי ה' אי"כ כשבה"מ קיים אמאי מחללין שבת ועקרו רבנן דבר תורה וא"כ תימה על רבינו ז"ל שכתב לפיכך אין מחללין אלא על אלו אדרבה מפני טעם זה היה ראוי לחלל על הכל. וי"ל דאע"ג דשאר חדשים אתרבו מדאיתקרו מועד בפרשת פנחס מ"מ הך קרא דאלה מועדי ה' לא כתיב אלא בניסן ותשרי וכיון שכן מצאו מקום רבנן לומר דלהכי חלקינהו קרא להני לומר דהני בכל זמן מחללין משא"כ בשאר דמחללין כשבית המקדש קיים אבל כשאין ביהמ"ק קיים לא :

**פירוש** עדים שראו את החדש וכו' על ר"ח ניסן ותשרי מפני תקנת המועדות. כיון שפירש הכתוב בקריאת המועדים ואמר במועדס מחללין עליהן את השבת כשם שמחללין את השבת על התמיד ועל הפסח דכתיב בהם במועדס מדדרשינן על המועדים דכל היכא דכתיב ביה במועדו ואפילו בשבת ונאמר בתמיד ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו וכתוב בפסח לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו וקריאת המועדים בעתם היא בשני החדשים הללו ובזמן שבהמ"ק קיים יוצאים על כל החדשים מפני מוסף ר"ח :

**ג** כָּשֶׁם שֶׁמְחַלְלִין הָעֲדִים שָׂרְאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ אֶת הַשֶּׁבֶת כֹּךְ מְחַלְלִין עִמָּהֶן הָעֲדִים שֶׁמְזַכִּין אוֹתָן בְּבֵית דִּין אִם לֹא הָיוּ בֵּית דִּין מְכִירִין אֶת הָרוֹאִין. וְאֶפְלוּ הָיָה זֶה שֶׁמוֹדִיעַ אוֹתָן לְבֵית דִּין

## עַד אֶחָד הָרִי זֶה הוֹלֵךְ עִמָּהוּן וּמַחֲלִיל מְסַפֵּק שְׂמָא יִמְצָא אַחַר וַיִּצְטַרֵּף עִמּוֹ :

**לחם משנה** כשם שמחללין העדים כו'. בריש פרק אם אינן מכירין (דף כ"ב) על מתניי דאמרה משלחים עמו אחר להעידו הקשו שם וחד מהימן והתניא מעשה שבא הוא ועדיו עמו וכו' אמר רב פפא מאי אחר זוג אחר וכו' וחד לא מהימן והתניא מעשה ברי' נהוראי שהלך אצל העד להעיד עליו בשבת באושא ותירצו רבי נהוראי סהדא אחרינא הוה בהדיה והא דלא חשיב ליה משום כבודו של ר' נהוראי רב אשי אמר ר' נהוראי סהדא אחרינא הוה באושא ואזל ר' נהוראי לאצטרופי בהדיה א"ה מאי למימרא מהו דתימא מספיקא לא מחללין שבתא קמ"ל ע"כ. והקשו התוס' ז"ל גבי הא דהקשו בגמ' וחד מי מהימן תימא כי לא מהימן נמי מחלל את השבת לילך שם שמא יצטרף עם אחר כדתנן בפ"ק גבי אב ובנו דילכו לא מפני שיצטרפו זה עם זה אלא שאם יפסל האחד שיצטרף השני עם אחר ונראה דלא מקשה היאך אחד מחלל שבת כיון דלא מהימן לחודיה אלא מקשה על לישנא דמתניתין דנקט אחד דמשמע דחד מהימן ע"כ. וקשה על זה דמשמע דאית להו דאחד ילך בשבת אע"פ שאינו יודע אם יש שם אחר א"כ למה הוצרכו בגמ' לידחק בהדי דרבי נהוראי דליכא מהתם קושיא כלל דהתם לא קאמר אלא שרבי נהוראי הלך להעיד שם בשבת אע"פ שלא היה עד עמו אלא אולי ימצא שם עד אחר דבשלמא במתניתין הוצרך לידחק ולומר מאי זוג אותנו הזוג משום דקשיא ליה דאמאי משלחין אחד לבד הא אחד לא מהימן היה להם לשלוח שנים אבל מברייתא דרי' נהוראי לק"מ. ויש לומר דהכי מקשה מדקאמרה הברייתא להעיד עליו ולא קאמרה להצטרף עם אחר להעיד עליו משמע דרבי נהוראי לחודיה היה נאמן ותירצו דלא הזכירו משום כבודו של רבי נהוראי. וא"ת איך תירץ רב אשי קושיא זו דעדיין קשיא ליה להצטרף עם אחר להעיד מבעי ליה ולא להעיד עליו דמשמע דהוא לחודיה מהימן ותו קשיא למה לי שיהא עד אחר באושא אע"פ שלא ידענו שיש שם עד אחר הלך להצטרף אולי ימצא שם עד אחר לפי דברי התוס' ז"ל. לזה יש לתרץ עם מה שכתבו התוס' ז"ל (בדיבור סהדא הוה) וז"ל י"ל דמיירי בעד אחד שראה את החדש שהלך רבי נהוראי להצטרף ולהעיד נמי על החדש. ולפי זה פירוש הברייתא הכי הלך אצל העד של החדש שהיה באושא להצטרף עמו ולהעיד על החדש וא"כ הוזכרה בברייתא השניה עדים ולזה הקשו בגמרא א"ה מאי למימרא כלומר בשלמא בלישנא קמא דתירץ דהיה רבי נהוראי העד שמכיר העד אשמעינן בברייתא דאע"ג דלא היה העד עצמו חילל את השבת אבל לתירוצא בתרא דהוא היה העד עצמו מאי למימרא אבל לפירוש רש"י ז"ל שפירש דסהדא אחרינא הוה בהדיה איירי לעד המכיר א"כ הך קושיא דאי הכי קאי לתירוצא קמא ג"כ ולהכי כתבו

התוס' ז"ל דלפירוש רש"י ז"ל קאי פירכא דאי הכי לבי שנויי. אבל קשה דאתירוצא קמא מתרץ מהו דתימא מספיקא לא מחללין שבתא הא לא הוי ספקא דהעד עצמו היה הולך עמו אלא שלא הזכירו מפני כבודו. וי"ל דמ"מ איכא מהו דתימא דילמא אותו העד שהלכו להעיד עליו שהוא כשר לא ימצאוהו באושא שיעיד על החדש וא"כ נמצא דהליכתן להעיד עליו שהוא כשר היה לבטלה א"כ נמצא ודאי דלפי רש"י ז"ל דוקא היכא דידענו שיש שם עד אחר באותו מקום שהולך שם להצטרף עמו אע"פ שלא ידענו שהוא בביתו אם לאו מחלל את השבת אבל אם לא ידענו שיש שם עד כלל לא דאי לא למה הזכירו בגמ' סהדא אחרינא הוה באושא. א"כ נמצא דרבינו ז"ל דאית ליה דאפילו עד אחד שמכירו לעד ילך אפילו שלא ידע שיש לשם אחר שיעיד גם כן להצטרף עמו ודאי דאית ליה כפירוש התוספות ז"ל דס"ל דאפילו חד ילך אפי' שלא ידע אם יש שם אחר דומיא דאב ובנו. ועדיין קשה מנא לן הך דינא דמההיא דאב ובנו אין ראייה דילמא דמתני' לא קאמר בשבת אלא בחול קאמרה מתני' דחייבים לילך שניהם משום דילמא יצטרפו אבל ודאי לחלל שבת לא יחלל אלא אחד מהם דוקא ומנ"ל לתוס' האי דינא. וגם לפי פירושם מהך סוגיא אין הכרח לדין זה דלתירוצא קמא שנים הם שהלכו ומשום כבודו של ר' נהוראי לא הזכירו ולתירוצא בתרא העד המוזכר בברייתא הוא העד המעיד על החדש ועמו הלך להצטרף עם העד שהיה שם באושא. ונראה ודאי להביא ראייה לדין זה מההיא מתני' דספ"ק שאמרו שעברו יותר מארבעים זוג משמע דכולן מחללין את השבת אע"פ שכבר הלכו ראשונים להעיד ומשמע דבשבת איירי מתני' מדקאמר דעיכבן ודאי דמהך טעמא היה רוצה לעכבן שלא יחללו את השבת ועוד דקאמר במתני' דאפילו דנראה בעליל דהיא גלויה לכל מחללין את השבת אבל מ"מ הא דאב ובנו דהכריחו התוס' ז"ל אינה ראייה מכרחת כ"כ ואולי דהתוס' ס"ל דפשטא דמתני' דאב ובנו אדלעיל קאי דמתני' דלעיל קאמרה דמחללין את השבת ואח"כ אמרה אב ובנו וכו' משמע דהם נמי יחללו השבת ומ"מ למדנו דדעת רבינו ז"ל כדעת התוס' ז"ל ולא כדעת רש"י ז"ל. ומה שהקשה המפרש מענין המילה שאין מחללין עליה השבת על הספק שאני קידוש החדש דתלוי ביה תקנת המועדות ועל שום ספק מחללין משא"כ מילה שיכול לעשותה ביום אחר ופשוט הוא :

**פירוש כשם שמחללין וכו'.** לשון הגמרא (ר"ה כ"ב:) וחד לא מהימן והתניא מעשה ברבי נהוראי שהלך אצל העד לאושא בשבת להעיד עליו פירוש להעיד לבית דין על העדים שאין מכירין אותן אמרי רבי נהוראי סהדא אחרינא הוה בהדיה והאי דלא קא חשיב ליה משום כבודו דרבי נהוראי רב אשי אמר רבי נהוראי סהדא אחרינא הוה באושא ואזל ר' נהוראי לאיצטרופי בהדיה א"ה מאי למימרא מהו דתימא כיון דלא ידע אי משכח ליה אי לא משכח ליה מספיקא לא מחללין שבת קמ"ל עכ"ל הגמ'. וקשיא לי היאך מחללין השבת

מספק שהרי אמר בהלכות מילה במי שנולד בין השמשות של ערב שבת שנימול יום א' שהוא יום ט' לפי שאין מחללין שבת מספק ואמרו ז"ל שמא ימצא אחר ויצטרף עמו וכן נאמר אנו שמא לא ימצא אחר שיצטרף עמו ולא יקבלו ב"ד עדי הראיה לפי שאין יודעין אותן ונמצאו שחללו את שבת ולא נתקיימה עדותן:

**ד** הָיָה הָעֵד שֶׁרָאָה אֶת הַחֹדֶשׁ בְּלַיִל הַשַּׁבָּת חוֹלָה מִרְכִּיבֵין אוֹתוֹ עַל הַחֲמֹר וְאָפְלוּ בַמָּטָה. וְאִם יֵשׁ לָהֶן אוֹרֵב בְּדֶרֶךְ לֹקְחֵין הָעֵדִים בְּגֵדוֹן כְּלֵי זָן. וְאִם הָיָה דֶרֶךְ רְחוֹקָה לֹקְחִים בְּגֵדִם מְזוֹנוֹת. וְאָפְלוּ רְאוּהוּ גְדוֹל וְנִרְאָה לְכָל לֹא יֹאמְרוּ כְּשֵׁם שֶׁרְאִינוּהוּ אֲנַחְנוּ רְאוּהוּ אַחֲרַיִם וְאִין אָנוּ צָרִיכִין לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת אֲלֹא כָּל מִי שֶׁרְאָה הַחֹדֶשׁ וְיִהְיֶה רְאוּי לְהָעִיד וְיִהְיֶה בֵּינוּ וּבֵין הַמְּקוֹם שֶׁקְבוּעַ בּוֹ בֵּית דִּין לַיְלָה וַיּוֹם אוֹ פְּחוֹת מְצֻנָה עָלָיו לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת וְלִילָדָה וְלְהָעִיד:

**לחם משנה** **היה העד שראה את החדש וכו' חולה.** פ"ק (דף כ"ב) במשנה מי שראה את החדש ואינו יכול להלך מוליכין אותו וכו': **ואפילו ראה גדול וכו'.** שם (כ"א:) בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת וכו':

**פירוש** **היה העד שראה את החדש כו' אפילו במטה.** לפי שאסור להוציא משא על הבהמה בשבת ואדם חי שאינו כפות או שאינו חולה אינו משא ואם היה חולה הרי הוא משוי וכל שכן המטה שהוא משוי ואע"פ שהמוציא אדם חי שאינו כפות במטה פטור לפי שהמטה טפילה לו ה"מ כשנושאו אדם אבל לענין משוי בהמה הרי האדם והחולה והמטה משוי הם ואסור להוציאם על הבהמה בשבת אבל התירו ז"ל בעדות החדש שמרכיבין את החולה ואפילו במטה ואם יש להם אורב בדרך לוקחים העדים בידם כלי זיין ואע"פ שאינו דרך מלבוש כגון רומח וסייף וקשת ואלה ותריס וכיוצא בהן שהוא חייב על ההוצאה בהם מותר לעדים ליקח את אלו הכלים בידם וכ"ש כלים שהן דרך מלבוש שמותר כגון שריון וכובע וכיוצא בהן:

**ה** בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֵדוֹת הַחֹדֶשׁ בְּכָל יוֹם שְׁלֹשִׁים. פְּעַם אַחַת נִשְׁתַּהוּ הָעֵדִים מִלְּבוֹא עַד בֵּין הָעֶרְבִים וְנִתְקַלְקְלוּ בַמְּקַדָּשׁ

וְלֹא יִדְעוּ מַה יַעֲשׂוּ אִם יַעֲשׂוּ עוֹלָה שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים שְׂמָא יָבֹאוּ  
הָעֵדִים וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיִקְרִיבוּ מוֹסֵף הַיּוֹם אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין  
הָעֲרָבִים. עֲמָדוֹ בֵּית דִּין וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְקַבְּלִים עֲדוֹת  
הַחֹדֶשׁ אֶלָּא עַד הַמְנַחָה כְּדִי שְׂיִהְיֶה שְׁהוֹת בַּיּוֹם לְהַקְרִיב מוֹסֵף  
וְתְמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים וְנִסְכֵיהֶם :

**לחם משנה** בראשונה היו מקבלים עדות החדש בכל יום שלשים וכו'. בפרק  
יו"ט של ר"ה (דף ל'): אמרינן במשנה בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל  
היום פעם אחת נשתהו העדים מלבא ונתקלקלו הלויים בשיר וכו' ואמר שם  
מה קלקול קלקלו הלויים בשיר הכא תירגמו שלא אמרו שירה כל עיקר ר'  
זירא אמר שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערבים ע"כ. והתימה על  
רבינו דלא כתב כשום חד מינייהו אלא מפרש שהיו בהולים ולא היו יודעים  
מה יעשו ומשמע דלא עשו כלל. והוא תימה שלא הוזכר זה לא במשנה ולא  
בגמרא ועוד תימה אמאי קאמר בגמרא שקלקלו בשיר לימא שלא הקריבו  
מוסף היום שא"א להקריבו אחר תמיד של בין הערבים ואם הקריבו קרבן  
תמיד של בין הערבים אבדו המוסף. והתוס' ז"ל הקשו קושיא זו ולא מצאו  
תירוץ לו אלא דאית להו דיכול להקריב אח"כ מוסף היום דאתי עשה דרבים  
ודחי עשה דהשלמה. אבל רבינו ז"ל דאית ליה דא"א להקריבו אמאי לא  
הזכירו קלקול זה ואי משום שהיו בהולים [לא הקריבו] לא תמיד ולא מוסף. כל  
שכן שהוספת שהיה לו להזכיר קלקול זה הגדול. ועוד דזה א"א דהרי בגמרא  
אמרו שלא אמרו שירה כל עיקר. ואחר אמר שאמרו שירה של חול ולדברי  
הכל הקריבו תמיד של בין הערבים. וי"ל דרבינו ז"ל הוקשה לו קושית התוס'  
ז"ל דאמאי לא הזכיר קלקול זה של מוסף וסובר כתירוץ דדחי שם התוס' ז"ל  
דכשהביאו התמיד של בין הערבים התנו ואמרו אם יהיה מוסף או תמיד  
ולמפרע נמצא שהיה מוסף ואמרו עליו שירה של חול. וכ"ת אמאי לא קאמר  
שאמרו עם המוסף שירה של חול ולא עם התמיד, וי"ל דקאמר עם התמיד  
משום דבאותה שעה שהקריבוהו היה נראה כתמיד של בין הערבים שעדיין  
לא באו העדים וא"כ כשבאו אח"כ היה הראשון מוסף ואח"כ הקריבו התמיד  
וא"כ לא היה קלקול במוסף. ומ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר הוא מפני שלא  
היו יודעים אם זה יהיה מוסף וצ"ל שירה של יו"ט או יהיה תמיד וצ"ל שירה  
של חול ולפיכך לא אמרו שירה כל עיקר והקלקול לא היה אלא בשירה לבד  
משום דלמ"ד לא אמרו שירה כל עיקר באותו היום לא באו העדים כדכתבו  
שם התוס' ז"ל בפי' יו"ט של ר"ה. ורבינו ז"ל פסק כמ"ד שלא אמרו שירה כל  
עיקר משום דבגמ' אמרו הכא תרגימו ולכך כתב שנתקלקלו מפני שלא היו  
יודעים אם היה זה מוסף מפני שהוא יו"ט וא"א שיהיה תמיד שאחריו לא

יוכלו להקריב מוסף או יהיה תמיד מפני שלא יבואו העדים והם הקריבו בדרך תנאי והקלקול נמצא שהיה בשיר. אע"פ שזה הוא קצת דחוק בדברי רבינו ז"ל ומה גם כי לא הזכיר כלל מענין השיר אלא שצריך לדחוק ולישבו בלשונו אבל מה אעשה כי לא ראיתי ישוב אחר בלשונו ז"ל:

**פירוש בראשונה היו מקבלין עדות וכו' ואי אפשר להקריב מוסף.** פירוש לפי שאין מקריבין קרבן קודם תמיד של שחר ולא אחר תמיד של בין הערבים לפי שתמיד של בין הערבים היה נשחט בשמנה שעות ומחצה וקרב בתשע ומחצה חוץ מערב הפסח שמקדימים אותו שתי שעות בשביל שחיטת הפסחים כמו שיתבאר במקומו:

**וְאִם הִגִּיעַ מִנְחָה וְלֹא בָאוּ יְעָדִים עוֹשִׂין תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים.**  
**וְאִם בָּאוּ יְעָדִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעַלָּה נוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמַחֵר קֹדֶשׁ וּמְקַרְבִּין מוֹסֵף לְמַחֵר לְפִי שְׁלֹא הָיוּ מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ אַחֵר מִנְחָה. מְשַׁחֵרְבֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין רַבּוֹ יוֹחֲנָן בֶּן זַכָּאִי וּבֵּית דִּינּוֹ שֶׁיְהִיוּ מְקַבְּלִין יְעָדוֹת הַחֹדֶשׁ כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ וְאֶפְלוּ בָּאוּ יְעָדִים יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּסוֹף הַיּוֹם סָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה מְקַבְּלִין יְעָדוֹתָו וּמְקַדְּשִׁין יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּלֵבָד:**

**לחם משנה ואפילו באו עדים יום שלשים בסוף היום סמוך לשקיעת החמה**  
**מקבלין עדותן.** קשה דלמה לי סמוך לשקיעת החמה כל זמן שלא נראה כוכב אחד הוא יום כמ"ש לעיל בסוף הפרק אם עדיין לא יצא כוכב ליל שלשים ב"ד אומרים מקודש וכו'. ולא שייך כאן התירוץ שתירץ מהר"ל ו' חביב ז"ל על מה שהקשה מדברי רבינו ז"ל מדידיה אדידיה שמ"ש כאן בפרק ב' דכשלא נראה כוכב אחד הוי יום עם מ"ש בהלכות שבת דמשקיעת החמה הוי לילה וכתב שם אחר שהאריך בתירוץ הקושיא עם סוגית הגמרא וז"ל גם דברי הרמב"ם ז"ל מבוארים עפ"י ודעתו שלענין שבת וכל דבר חומרא כמו בזב בין השמשות מתחיל משתשקע החמה אע"פ שלא ראה המביט שני כוכבים כיון שהדבר תלוי בכל אחד ואחד מישראל יש לנו לומר כי הגיע זמן ביה"ש וקוצר ראותו גרם שלא ראה הכוכבים. אמנם בענין קדוש החדש שהדבר מסור לב"ד לבד אם ראו הם הירח ולא יצאו כוכבים יכולים הם לקדשו כי הרי הוא יום כו' ע"כ. ומבואר הוא דאין זה החילוק שייך כאן דהכא נמי קידוש החדש הוא ואמאי בעינן סמוך לשקיעת החמה וצ"ע:

**פירוש** נוהגין אותו היום קדש. והוא יום שבאו העדים ולא העידו והוא יום שלשים ולמחר קדש והוא יום ל"א ומונין מיום שני עשרה ועושין הצום ולמה לא ימנו לצום מיום ראשון ולא מיום שני לפי שבראשון לא קדשוהו בית דין ואין הראיה קובעת אלא בית דין שאמרו מקודש הם שקובעים ועליהם אנו סומכים: **משחרב בית המקדש וכו'.** ומפני מה מקבלין עדות החדש כל היום לפי שנסתלק הקלקול ובטל התמיד ומקדשין החדש ואפילו בסוף היום:

**ז** כְּשֶׁמְעַבְרִין בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בָּאוּ יְעָדִים כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים הָיוּ עוֹלִין לְמָקוֹם מוֹכֵן וְעוֹשִׂין בּוֹ סְעֵדָה בְּיוֹם אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְאֵין עוֹלִין לְשֵׁם בְּלִילָה אֶלָּא בַּנֶּשֶׁף קֹדֶם עֲלוֹת הַשֶּׁמֶשׁ. וְאֵין עוֹלִין לְסְעֵדָה זֶה פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. וְאֵין עוֹלִין לָהּ אֶלָּא בְּפֶת דָּגָן וְקִטְנִית. וְאוֹכְלִין בְּעֵת הַסְעֵדָה. וְזוֹ הִיא סְעֵדַת מְצוּהָ שֶׁל עֲבוּר הַחֹדֶשׁ הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם:

**לחם משנה** כשמעברין ב"ד את החדש וכו'. פ"ק דסנהדרין (דף י"ב) ופרק בן סורר (דף ע'):

**ח** בְּרֵאשׁוֹנָה כְּשֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ הָיוּ מְשִׂיאִין מִשׁוּאוֹת בְּרֵאשֵׁי הַהָרִים כְּדִי שְׂיִדְעוּ הַרְחוּקִים. מִשְׁקַלְקְלוּ הַכּוֹתֵימִים שֶׁהָיוּ מְשִׂיאִין מִשׁוּאוֹת כְּדִי לְהִטְעוֹת אֶת הָעָם הַתְּקִינוּ שְׂיִהוּ שְׁלוּחִים יוֹצְאִין וּמוֹדִיעִין לְרַבִּים. וְשְׁלוּחִים אֵלוּ אֵינָן מְחַלְלִין אֶת יוֹם טוֹב וְלֹא אֶת יוֹם הַכְּפוּרִים וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁבֵּית שְׂאִין מְחַלְלִין אֶת הַשַּׁבָּת לְקִיּוֹמוֹ אֶלָּא לְקַדְּשׁוֹ בְּלִבָּד:

**לחם משנה** בראשונה כשהיו בית דין וכו'. בפרק אם אינם מכירין משנה (דף כ"ב): ושלוחים אלו אין מחללין וכו'. ברייתא בפ"ק (דף כ"א): יכול כשם שמחללין עד שיתקדשו כך מחללין עד שיתקיימו תלמוד לומר אשר תקראו אותם וכו':

**פירוש** בראשונה וכו' היו משיאין משואות. בסי"ן כמו ותעל משאת העיר השמימה פירוש שריפתה וכן וישאם דוד ואנשיו ומתרגמינן ואוקדינן ופירוש שרפום. לשון המשנה (ר"ה כ"ב): וכיצד משיאין משואות מביאין כלונסאות של ארז ארוכים וקנים ועצי שמן ונעורות פשתן וכורכן במשיחה ועולה לראש

ההר ומצית בהן את האור ומוליך ומביא ומעלה ומוריד עד שרואה את חבירו שהוא עושה כן בראש ההר השני וכן בראש ההר השלישי. ומאין היו משיאין משואות מהר המשחה לסרטבא ומסרטבא לגרופינא ומגרופינא לחיורן ומחיורן לבית בלתי ומבית בלתי לא זזו משם אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד עד שרואה כל הגולה לפניו כמדורת אש, ע"כ: **שאין מחללין את השבת לקיימו אלא לקדשו בלבד.** לשון הגמרא (שם כ"א): יכול כשם שמחללין עד שיתקדשו כך מחללין עליהן עד שיתקיימו ת"ל אשר תקראו אותם במועדם על קריאתם אתה מחלל ואי אתה מחלל על קיומן:

**ט** על שְׁשֶׁה חֻדְשִׁים הָיוּ שְׁלוּחִים יּוֹצְאִין. על נִיסָן מִפְּנֵי הַפֶּסַח. וְעַל אָב מִפְּנֵי הַתְּעֵנִית. וְעַל אֶלּוּל מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. כְּדִי שְׂיִשְׁבוּ מִצִּפִּין בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים לְאֶלּוּל אִם נוֹדַע לָהֶם שְׂקֻדָּתוֹ בֵּית דִּין יוֹם שְׁלֹשִׁים נוֹהֲגִים אוֹתוֹ הַיּוֹם קֻדֵּשׁ בְּלִבָּד. וְאִם לֹא נוֹדַע לָהֶם נוֹהֲגִים יוֹם שְׁלֹשִׁים קֻדֵּשׁ וַיּוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים קֻדֵּשׁ עַד שְׂיָבוֹאוּ לָהֶם שְׁלוּחֵי תִשְׂרִי. וְעַל תִּשְׂרֵי מִפְּנֵי תַקְנַת הַמוֹעֲדוֹת. וְעַל כֶּסֶלּוֹ מִפְּנֵי חֲנֻכָּה. וְעַל אֶדְר מִפְּנֵי הַפּוֹרִים. וּבְזִמָּן שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם יּוֹצְאִין אֶף עַל אֵיר מִפְּנֵי פֶסַח קָטָן:

**לחם משנה** על ששה חדשים היו שלוחין יוצאין וכו'. משנה בפ"ק (דף י"ח): ועל אלול מפני ר"ה. פירשיי ז"ל מודיעים מתי התחיל אלול ועושים ר"ה ביום שלשים לאלול בגולה דרוב שנים אין אלול מעובר ואע"פ שספק הוא בידם שמא יעברוהו ב"ד א"א להם לדעת ע"כ הולכים אחר רוב השנים ואם לא ידעו מתי התחיל אלול לא ידעו יום שלשים שלו ע"כ, משמע מדברי רשיי ז"ל דסי"ל דבני גולה כיון דידעו יום ר"ח אלול לא היו עושים ר"ה אלא יום אחד והיו סומכים על שלעולם אין אלול מעובר. אבל רבינו ז"ל לא ס"ל הכי דלעולם היו עושים ר"ה [שני ימים] וכן כתב בפ"ה לקמן יו"ט של ר"ה בזמן שהיו קובעים ע"פ הראיה היו רוב בני ארץ ישראל עושים אותו שני ימים מספק לפי שלא היו יודעים יום שקבעו ב"ד את החדש שאין השלוחים יוצאים ביו"ט ע"כ. וכ"ת א"כ כיון דלדעת רבינו ז"ל לעולם היו עושים שני ימים אם כן מה לנו לידעת ר"ח. וי"ל דיש ספק באב ואלול אם שניהם מעוברין או שניהם חסרים או אחד מלא ואחד חסר ואם שניהם מעוברים יום ס"א הוי ר"ח תשרי ואם שניהם חסרים יום חמשים ותשע הוי ר"ח תשרי ואם אחד חסר ואחד מלא הוי יום ששים ר"ח תשרי וכשיודע לנו יום ר"ח אלול יצאנו מזה הספק דחדש אב ונשאר לנו ספק אם אלול מעובר או לא ועבדין יום שלשים ויום שלשים



ואחד ר"ח ויצאנו מידי ספק אבל אם לא היינו יודעים ר"ח אלול היינו עושין ר"ח תשרי שלשה ימים יום נ"ט ויום ס' ויום ס"א לצאת מידי כל ספק כאשר כתבתי להכי מועיל לנו ידיעת ר"ח אלול. זה נראה טעם לרבינו ז"ל. אבל קשה מ"ש כדי שישבו מצפים ביום ל' כלומר אם יודע להם שקדשו את החדש ואיך אפשר למקומות הרחוקים לידע זה כיון דאין השלוחים יוצאים בו ביום שהוא יו"ט. ואולי י"ל דמ"ש אם נודע להם היינו לעיירות שהם בתוך תחום שבת שיוכלו השלוחים לילך שם ולזה אמר כיון שידעו ר"ח אלול יצפו ביום שלשים העיירות שאפשר להם לבא השמועה ביו"ט שהם בתוך התחום יעשו ל' והשאר יעשו יום שלשים ויום ל"א אבל אם לא היו יודעים ר"ח אלול היו צריכים לעשות שלשה ימים כאשר כתבתי מפני הספק: **ועל אדר מפני הפורים**. תימה דבגמרא (דף י"ט:) אמרו ואילו נתעברה השנה יוצאים אף על אדר שני מפני הפורים לא קתני מתניי דלא כר' דתניא רבי אומר אם נתעברה השנה יוצאין אף על אדר השני מפני הפורים ואמרו שם בגמ' דפליגי דרבי סבר כר' שמעון דעיבור שנה רצו חדש רצו ל' יום ורבנן סברי ל' יום דוקא. ורבינו ז"ל פסק בסוף פ"ד דרצו חדש רצו ל' יום והוי כר"ש א"כ היל"ל כאן דיוצאין על אדר השני מפני הפורים וצ"ע:

**פירוש על ששה חדשים וכו'.** לא זכר עצרת לפי שזמנה תלוי בספירת העומר והוא יום נ' מיו"ט שני של פסח לפיכך אין השלוחין יוצאין על סיון ואמרינן בגמ' (ר"ה י"ח:) וליפקו נמי אתמוז ואטבת פי' מפני הצומות שבהם. בזמן שיש שלום שהמקדש קיים. וסוף המימרא אין גזירה ואין שלום כגון עתה בזמן הזה שאם לא רצו להתענות אין חייבין עליהן אם רצו מתענין ואם לאו אין מתענין אי הכי ט' באב נמי אמר רב פפא שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו הצרות דאמר מר בט' באב חרב הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר מכלל אלו הדברים נתברר שיוצאין השלוחין על אב לפי שהוכפלו בו הצרות יותר מתמוז וטבת. לשון רש"י ז"ל השלוחין יוצאין כשקדשו ב"ד את החדש על פי עדים שראו את החדש ומודיעין השלוחין לגולה יום שקדשו אותו אם ביום שלשים וחדש שעבר חסר או ביום ל"א וחדש שעבר מלא. מפני הפסח והולכין השלוחין עד הפסח חוץ מן השבתות. ועל אב מפני התענית והולכין השלוחין כל ח' ימים חוץ מן השבת. ועל אלול מפני ר"ה מודיעין מתי יתחיל אלול ועושין ר"ה ביום שלשים לאלול בגולה דרוב שנים אין אלול מעובר ואע"ג דספק הוא בידם שמא יעברוהו בית דין א"א להם לדעת ועל כרחן הולכין אחר רוב השנים ואם לא ידעו מתי התחיל אלול לא ידעו מתי הוא יום שלשים שלו. ועל תשרי מפני תקנת המועדות לאחר שקדשוהו ב"ד לתשרי השלוחין יוצאין ליום המחרת והולכין עד מקום שיכולין להגיע עד החג ומודיעין אם עברו בית דין לאלול ואם לאו כדי שלא

יהא לבם נוקפם ביוה"כ וסוכות. פסח קטן הוא פסח שני לטמא ושהיה בדרך רחוקה בראשון ולפיכך קרי ליה פסח קטן דלא הוה אלא יום אחד:

**ב** שְׁלוּחֵי נִיסָן וּשְׁלוּחֵי תִשְׁרֵי אֵין יוֹצְאִין אֶלָּא בְּיוֹם רֵאשׁ חֹדֶשׁ אַחַר שְׁתַּעֲלָה הַשֶּׁמֶשׁ עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי בַּיִת דִּין מְקֻדָּשׁ. וְאִם קִדְּשׁוּ בַּיִת דִּין בְּסוֹף יוֹם תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ וְשִׁמְעוּ מִפִּי בַּיִת דִּין מְקֻדָּשׁ יוֹצְאִין מִבְּעָרָב. וּשְׁלוּחֵי שְׁאָר הַשָּׁשָׁה חֲדָשִׁים יֵשׁ לָהֶם לְצֵאת מִבְּעָרָב אַחַר שְׁנֵרְאָה הַיָּרַח אֲף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא קִדְּשׁוּ בַּיִת דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְנִרְאָה הַחֹדֶשׁ יִצְאוּ שְׁהָרִי לְמַחַר בְּיַדֵּי מְקֻדְּשֵׁין אוֹתוֹ בַּיִת דִּין:

**לחם משנה** **שלוחי ניסן ושלוחי תשרי וכו'.** בפרק קמא (דף כ"א:) אמרו על כולן יוצאין מבערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש. ומ"ש שיוצאין בר"ח לא נקט הכי בדוקא אלא משום ניסן אבל בתשרי ודאי שאין יכולין לצאת דהוי יו"ט וכבר עמד על זה המפרש ז"ל:

**פירוש** **שלוחי ניסן וכו'.** ברור שצריכין אנו באלו השני חדשים שיתאמת להן הדבר יותר משאר חדשים מפני המועדות שבהן, ובשאר מהששה חדשים אינם צריכין לכך שאע"פ שלא שמעו השלוחין מפי ב"ד מקודש יש להם לילך ולהודיע מאחר שנראה הירח: **ומ"ש ז"ל אין יוצאין אלא ביום וכו'.** זה לא יתכן אלא בשלוחי ניסן אבל שלוחי תשרי אינן יוצאין ביום ר"ה לפי שהוא יו"ט והיה לו לומר שלוחי ניסן אין יוצאין אלא ביום ר"ח וכו' אבל שלוחי תשרי אינן יוצאין אלא ביום שני לפי שיום ראשון יו"ט ולפיכך לא יתכן זה הדין אלא בר"ח ניסן בלבד. ונ"ל לפע"ד שיתכן לצאת ביום ר"ה אבל אין מגיעין אלא עד התחום וישבו לפניו מן התחום עד שתשקע החמה ואחר שתשקע החמה אם יכולין לילך ולא יהיה להן עכוב הולכין ואם יש להן עכוב בדרך יוצאין למחר והוא יום ב' של תשרי. [ומה] שאמרו יוצאין פירוש יוצאין מירושלים חוצה לה ואם רצו הולכין עד התחום:

**א** כָּל מְקוֹם שֶׁהָיוּ הַשְּׁלוּחִין מְגִיעִין הָיוּ עוֹשִׂין אֶת הַמוֹעֲדוֹת יוֹם טוֹב אֶחָד כְּפִתּוּב בַּתּוֹרָה. וּמְקוֹמוֹת הַרְחוֹקִים שְׁאִין הַשְּׁלוּחִים מְגִיעִין אֲלֵיהֶם הָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסַּפֵּק לְפִי

שְׂאִינָם יוֹדְעִים יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בַּיַּת דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ אִי זֶה יוֹם  
הוּא :

**יב** יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ מְגִיעִין אֲלֵיהֶם שְׁלוּחֵי נִיסָן וְלֹא הָיוּ  
מְגִיעִין לָהֶן שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי. וּמִן הַדִּין הָיָה שֶׁיַּעֲשׂוּ פֶסַח יוֹם אֶחָד  
שֶׁהָרִי הִגִּיעוּ לָהֶן שְׁלוּחֵין וַיִּדְעוּ בְּאִי זֶה יוֹם נִקְבַּע רֹאשׁ חֹדֶשׁ.  
וַיַּעֲשׂוּ יוֹם טוֹב שֶׁל חַג הַסְּכּוֹת שְׁנֵי יָמִים שֶׁהָרִי לֹא הִגִּיעוּ אֲלֵיהֶן  
הַשְׁלוּחֵין. וּכְדִי שֶׁלֹּא לַחֲלֹק בַּמּוֹעֲדוֹת הַתְּקִינוּ חֻכְמִים שֶׁכָּל  
מְקוֹם שֶׁאִין שְׁלוּחֵי תִשְׁרִי מְגִיעִין שָׁם עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים אֶפְלוּ יוֹם  
טוֹב שֶׁל עֶצְרַת :

**לחם משנה** **יש מקומות שהיו מגיעין וכו'.** בפרק קמא (דף כ"א) מכריז רבי  
יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי גזרה  
ניסן אטו תשרי :

**פירוש** **יש מקומות וכו'.** לפי שאין מתעכבין השלוחין בניסן כמו שמתעכבין  
בתשרי לפי שיש ביניהן שני ימים יום ראש השנה ויום כפור לפיכך שלוחי ניסן  
מגיעין למקום שאין מגיעין שלוחי תשרי וכדי שלא לחלוק במועדות שאם  
ינהגו לעשות פסח יום אחד יבאו לטעות ויעשו סוכות יום א' אע"פ שלא הגיעו  
אליהן השלוחין ואפילו יו"ט של עצרת שאינו תלוי בראיה ולא בשלוחין שהרי  
אינן עושין עצרת אלא על ספירת הימים של עומר הידועים מיו"ט שני של  
פסח, לפי שחששו חכמים שמא יטעו בתשרי אם יעשו עצרת יום אחד שמא  
יעשו סוכות יום אחד בזה המקום שאין שלוחי תשרי מגיעין אליו התקינו  
שיעשו באלה המקומות כל המועדים שני ימים מפני חשש הטעות, ושאר  
הפרק אינו צריך ביאור :

**יג** וְכַמָּה בֵּין שְׁלוּחֵי נִיסָן לְשְׁלוּחֵי תִשְׁרִי. שְׁנֵי יָמִים. שֶׁשְׁלוּחֵי  
תִשְׁרִי אִינָן מְהַלְכִין בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב וְלֹא  
בַּעֲשִׂירֵי בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם כְּפוֹר :

**יד** אִין הַשְׁלוּחֵין צְרִיכִין לְהִיּוֹתָן שְׁנַיִם אֶלָּא אֶפְלוּ אֶחָד נְאָמָן.  
וְלֹא שְׁלִיחַ בְּלִבָּד אֶלָּא אֶפְלוּ תַגְר מִשְׁאָר הָעָם שֶׁבָּא כְּדַרְכּוֹ וְאָמַר

אָנִי שְׁמַעְתִּי מִפִּי בַּיִת דִּין שֶׁקִּדְשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בְּיוֹם פְּלוּנִי נֶאֱמָר  
וּמִתְקַנֵּין אֶת הַמוֹעֲדוֹת עַל פִּיו. שֶׁדָּבָר זֶה דָּבָר הָעֲשׂוּי לְהַגְלוֹת  
הוּא וְעַד אֶחָד כָּשֶׁר נֶאֱמָר עָלָיו :

**לחם משנה** אין השלוחין צריכים להיות שנים אלא אפילו אחד וכו'. ריש פרק  
אם אינן מכירין (דף כ"ב:) תניא וכו' בא אחד מסוף העולם ואמר קדשו ב"ד  
את החדש נאמן ואמרו שם טעמא משום דמילתא דעבידא לאיגלווי לא  
משקרי ביה אינשי :

**טו** בַּיִת דִּין שֶׁיִּשְׁבוּ כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים וְלֹא בָּאוּ עֵדִים וְהִשְׁכִּימוּ  
בְּנִשְׁף וְעִבְרוּ אֶת הַחֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפֶרֶק זֶה. וְאַחַר אַרְבָּעָה  
או חֲמֵשֶׁה יָמִים בָּאוּ עֵדִים רְחוּקִים וְהִעִידוּ שֶׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ  
בְּזִמְנוֹ שֶׁהוּא לֵיל שְׁלֹשִׁים. וְאַפְלוּ בָּאוּ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ. מְאַיִמִין  
עֲלֵיהֶן אֵינִים גְּדוֹל וּמְטָרִיפִים אוֹתָם בְּשִׂאֲלוֹת וּמְטָרִיחִין עֲלֵיהֶן  
בְּבִדְיָקוֹת וּמְדַקְדְּקִין בְּעֵדוֹת וּמְשַׁתְּדְּלִין בַּיִת דִּין שֶׁלֹּא יִקְדְּשׁוּ  
חֹדֶשׁ זֶה הוֹאֵיל וְיִצָּא שְׁמוֹ מֵעֶבֶר :

**לחם משנה** בית דין שישבו כל יום ל' ולא באו עדים וכו'. בפ"ק (דף כ') הקשו  
בגמ' על הא דאמרין התם דמעברין לאלול משום מתיא וירקיא איני והתני  
רבה בר שמואל יכול כשם שמעברין את השנה לצורך כך מעברין את החדש  
לצורך ת"ל החדש הזה לכם ראש חדשים כזה ראה וקדש. אמר רב ל"ק כאן  
לעברו כאן לקדשו וה"ק יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך כך  
מקדשין את החדש לצורך ת"ל החדש הזה וכו' וכי הא דאמר ריב"ל מאיימין  
על העדים על החדש וכו' ואין מאיימין וכו' על שלא נראה בזמנו לקדשו איני  
והא שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר' אמי הווי יודעין שכל ימיו של ר' יוחנן היה  
מלמדנו מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו אפי"פ שלא  
ראוהו יאמרו ראינו אמר אביי ל"ק הא בניסן ותשרי [הא בשאר ירחין] רבה אמר  
הא דתני רבה בר שמואל אחרים היא דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת  
לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד וכו' רב דימי מנהרדעא מתני  
איפכא מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואין מאיימין  
על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו מ"ט האי מחזי כשיקרא האי לא  
מחזי כשיקרא ע"כ זו היא סוגיית הגמרא. ופירש"י ז"ל מאיימין על העדים  
על החדש שנראה בזמנו ביום ל' שיחרישו בשביל לעברו. ואין מאיימין ביום  
ל' על העדים שלא ראוהו ואנן צריכין לקדשו היום כדי להפריד שבת מיה"כ

שיאמרו ראינו ויעידו שקר. היה מלמדנו מאיימין וכו' אם אנו צריכין לעשותו חסר. בניסן ותשרי שהמועדים תלויין בהם מקדשין לצורך וכו'. ובאמת אין שיטת רבינו ז"ל דומה לשיטת רש"י ז"ל דלפי פירושו של רש"י ז"ל מ"ד מאיימין על העדים לעברו הוא לומר שלא ראו אע"פ שראו. ורבינו ז"ל לא ס"ל הכי דודאי אית ליה דאם ראו את החדש בזמנו ודאי שלא יעברוהו בין לצורך בין שלא לצורך ולא נאמר עיבור לצורך אלא היכא דנתעבר מתחילה בטעות דאז אם הוצרכו לעבר כיון דכבר נתעבר בטעות מוקמינן ליה אחזקתיה. א"נ כדכתב בפרק י"ח וז"ל וכן זה שאמרו חכמים מעברין את החדש לצורך הוא בחדשים אלו שמעברים אותן לפי חשבון ועושים אחד מלא ואחד חסר ויש להם לעבר חדש אחר חדש או לחסר בזה הוא שמעברין לצורך מפני שלא נראה הירח בזמנו אבל כשנראה הירח בזמנו שהוא תחילת היותו אחר שנתקבץ עם השמש מקדשין לעולם ע"כ. ולכך פירש הלכה בדרך אחרת דאיירי הכא דכבר עיברו ב"ד את החדש ועתה באו עדים לומר שראוהו בזמנו ולסתור העבור. וכן בענין הקידוש הוא בהפך שבאו עדים מתחילה שראוהו בזמנו וקדשוהו ואח"כ בא סתירה לעדים או הזמה או הכחשה או דבר מבטל עדותן ובהא שקלא וטריא בגמרא, לדעת רבינו ז"ל דר' יהושע אמר מאיימין על העדים היכא שכבר עיברו את החדש ובאו עדים על החדש שראוהו בזמנו מאיימין עליהם לסתור דבריהם שלא יעמדו בדבריהם לעברו כלומר כדי שהעיבור שעשה יהיה מקויים וכשהוא בהפך שעשו קידוש ובאו עדים לומר שלא נראה בזמנו כלומר שהעדות הראשון של קידוש שנראה בזמנו הוא שקר והם באים לסותרו בהכחשה או בהזמה אין מאיימין עליהם כדי שהקידוש שעשו יהא קיים. וצריך לתת טעם לר' יהושע לפי פירושו זה. ונ"ל טעמו דבעיבור החדש כיון דעשו סעודה בעיבור כדכתב רבינו ז"ל לעיל איפרסמא מילתא טפי ואיכא טפי זילותא דבי דינא לסתור מה שעשו. וז"ש רבינו ז"ל שכבר יצא שמו שהוא מעובר כלומר אפרסמא מילתא טפי משא"כ בקידוש דלא איפרסמא כ"כ ולזה מאיימין בעיבור ולא בקידוש. אבל אם עמדו בדבריהם ודאי דסותרין אפילו העיבור. וזה הדין שהזכיר רבינו ז"ל בתחלת דבריו ב"ד שישבו וכו' עוד אמרו הואיל ונראה הירח בלילו. ומשום דהקשה בגמרא על הא דריב"ל מהא דר' יוחנן דאמר מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו אוקמוה בגמרא דהא דריב"ל איירי בשאר חדשים אבל בניסן ותשרי מאיימין על הקידוש. ומשמע ליה לרבינו ז"ל דלא זו בלבד חלוק ניסן ותשרי משאר חדשים בענין הקידוש אלא בענין העיבור נמי הוא חלוק דבניסן אין מאיימין על העיבור וטעמא דכיון דר' יוחנן דאיירי בניסן ותשרי כדאוקימו בגמרא קאמר שהיה מלמדם לאיים על הקידוש ולא הזכיר ג"כ איום על העיבור משמע דלית ליה בניסן ותשרי איום על העיבור וטעמא כיון דבניסן ותשרי איכא תקנת מועדות דקודם חצי החדש איירי כדכתב רבינו ז"ל

לא משגחינן בזילותא דבי דינא אלא לעולם אנו מקיימין הקידוש מפני שהוא עדות שראה הירח בזמנו ועיבור הוא דנראה שלא בזמנו וטפי עדיף לאוקמי דנראה בזמנו כי אורחיה מלומר דלא נראה בזמנו אלא שלא בזמנו דלאו אורחיה וצריך לקדש החדש ולתקן המועדות. זו היא סברת אחד מהחכמים דסובר דמעברין את החדש לצורך כלומר היכא שעיברה מתחלה ואח"כ סתרו העיבור אם יש טעם לעברו מוקמינן ליה אחזקתיה וז"ש בגמרא לדעת רבינו ז"ל. וכי הא דאמר ריב"ל, דאילו הא דאמרינן דמעברין לצורך היינו כריב"ל שעברוהו מתחלה ב"ד בטעות אז כשהוצרכו ב"ד מוקמינן ליה אחזקתיה אבל לא שיעברוהו מתחלה שלא לצורך. וא"כ נמצא לפי זה דבניסן ותשרי קודם חצי החדש מאיימין על הקידוש ולא על העיבור לזה אמר רבינו ז"ל דאפילו מי שסובר דמעברין את החדש לצורך בניסן ותשרי מודה כדתריץ בגמרא דמוקי מילתא דמאיימין על הקידוש ולא על העיבור בניסן ותשרי. וטעם החכמים החולקים שכתב רבינו ז"ל דאית להו דבכל גוונא אין מעברין לצורך הוא משום דס"ל כתירוצא בתרא דתריץ רבא דרבה בר שמואל ס"ל דבכל גוונא אין מעברין את החדש לצורך ואתי כסברת אחרים והם פסקו כאחרים משום ברייתא דרבה בר שמואל אבל החכמים האחרים חולקין ופוסקין כתירוצא דאביי ומודו בניסן ותשרי כדכתב רבינו ז"ל. ועם מ"ש אע"פ שהענין קצת דחוק נתיישבו כל דברי רבינו ז"ל ודינין שהם יוצאים מן הגמרא שלפי שיטת רש"י ז"ל אין להם מקום. גם מ"ש שאין מאיימין על העיבור גבי ניסן ותשרי ולעיל כתב שמאיימין על העיבור ובגמ' משמע דאין הפרש בין ניסן ותשרי לשאר חדשים אלא לענין הקידוש. וכבר כתבתי טעמו. הגם כי בעיני הוא דחוק. והתימה על המפרש שכתב שדברים אלו לא רצה לבארם מפני שהם מבוארים ואיך לא שת לבו לסוגיית הגמרא כי לכאורה אין מקום לפי דברי רבינו ז"ל ומה שנראה לעניות דעתי כתבתי: **סליקו להו הלכות קידוש החדש בס"ד**

**טז** וְאִם עָמְדוּ הָעֵדִים בְּעֵדוּתָן וְנִמְצְאוּ מְכַוְּנִים וְהָרִי הָעֵדִים אֲנָשִׁים יְדוּעִים וְנִבְוִנִים וְנִחְקְרָה הָעֵדוּת כְּרְאוּי. מְקַדְשִׁין אוֹתוֹ וְחוֹזְרִין וּמוֹנִין לְאוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים הוֹאֵיל וְנִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּלֵילוֹ:

**יז** וְאִם הֶצְרְכוּ בֵּית דִּין לְהַנִּיחַ חֹדֶשׁ זֶה מֵעֶבֶר כְּשֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁיָּבֹאוּ הָעֵדִים אֵלָיו מִנִּיחוּן. וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ מֵעֶבְרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לְצַרְדָּה. וַיֵּשׁ מִן הַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים מִי שְׁחֹלֵק בְּדָבָר זֶה

וְאוֹמֵר לְעוֹלָם אֵין מְעַבְרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לְצַרְדָּ. הוֹאִיל וּבָאוּ עֲדִים  
מִקֻּדְשֵׁי וְאֵין מְאִימִין עֲלֵיהֶן :

**יח** יִרְאֶה לִי שְׂאִין מִחֻלְקַת הַחֲכָמִים בְּדָבָר זֶה אֶלָּא בְּשֵׂאֵר  
הַחֻדְשִׁים חוּץ מִן נִיסוֹן וְתִשְׁרִי. אוּ בְעֲדֵי נִיסוֹן וְתִשְׁרִי שְׂבָאוּ אַחֵר  
שְׂעָבְרוּ הַרְגָּלִים. שְׂכָבָר נַעֲשֶׂה מָה שְׂנַעֲשֶׂה וְעָבַר זְמַן הַקְּרָבָנוֹת  
וְזְמַן הַמוֹעֲדוֹת. אֲבָל אִם בָּאוּ הָעֲדִים בְּנִיסוֹן וְתִשְׁרִי קִדְּם חֲצִי  
הַחֹדֶשׁ מִקְּבֻלִין עֲדוּתוֹ וְאֵין מְאִימִין עֲלֵיהֶן כֹּלְל. שְׂאִין מְאִימִין  
עַל עֲדִים שֶׂהֶעִידוּ עַל הַחֹדֶשׁ שְׂרָאוּהוּ בְּזִמְנוֹ כְּדִי לְעַבְרוּ :

**יט** אֲבָל מְאִימִין עַל עֲדִים שְׂנִתְקַלְקְלָה עֲדוּתוֹ וְהִרִי הַדָּבָר נוֹטָה  
וְגִנְאֵי שְׂלֵא תִתְקַיֵּם הָעֲדוּת וְיִתְעַבֵּר הַחֹדֶשׁ. מְאִימִין עֲלֵיהֶן כְּדִי  
שְׂתִתְקַיֵּם הָעֲדוּת וְיִתְקַיֵּם הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנוֹ. וְכֵן אִם בָּאוּ עֲדִים  
לְהִזִּים אֶת הָעֲדִים שְׂרָאוּהוּ בְּזִמְנוֹ קִדְּם שְׂקֻדְשׁוֹהוּ בֵּית דִּין הִרִי  
אֶלּוּ מְאִימִין עַל הַמְּזִימִין עַד שְׂלֵא תִתְקַיֵּם הַהִזְמָה וְיִתְקַדֵּשׁ  
הַחֹדֶשׁ  
בְּזִמְנוֹ :

## הלכות קידוש החודש - פרק רביעי

**א** שְׂנָה מְעַבְרַת הִיא שְׂנָה שְׂמוֹסִיפִין בָּהּ חֹדֶשׁ. וְאֵין מוֹסִיפִין  
לְעוֹלָם אֶלָּא אֶדָר וְעוֹשִׁין אוֹתָהּ שְׂנָה שְׂנִי אֶדָרִין אֶדָר רֵאשׁוֹן  
וְאֶדָר שְׂנִי. וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ זֶה מִפְּנֵי זְמַן הָאָבִיב כְּדִי  
שְׂיִהְיֶה הַפֶּסַח בְּאוֹתוֹ זְמַן שְׂנֶאֱמַר [\(דברים טז-א\)](#) 'שְׂמֹר אֶת חֹדֶשׁ  
הָאָבִיב שְׂיִהְיֶה חֹדֶשׁ זֶה בְּזִמְנוֹ הָאָבִיב. וְלוּלֵא הוֹסַפְתָּ הַחֹדֶשׁ  
הַזֶּה הַפֶּסַח בָּא פְּעָמִים בִּימֹת הַחֲמָה וּפְעָמִים בִּימֹת הַגִּשְׂמִים :

**פירוש** **שנה מעוברת וכו'.** כבר בארנו למעלה שנקראת השנה שהיא מיי"ג חדש מעוברת דמיון לאשה עוברת: **ואין מוסיפין לעולם אלא אדר.** לפי שהוא קרוב לזמן האביב לפי שאם יעברו חדש לפניו יתכן שיתבשל התבואה במהרה ולא תצטרך השנה לעיבור אבל אם יעשו חדש העיבור קרוב מזמן האביב הם יודעים אם הגיע בשול האביב אם לא הגיע. ומפני מה חדש העיבור ל' לפי שמדת החדש כ"ט י"ב תשצ"ג ואם יעשו אותו כ"ט בלבד ישאר ממנו י"ב תשצ"ג ואם יעשו במקצת השנים חדש העיבור כ"ט ובמקצתם ל' שמא יטעו מפני ריחוק הזמן ועיי"כ ישאר לנו שארית אחרת לפיכך יעשו אותו בכל השנים של עיבור ל' יום והנשאר מתשלוש החדש יבלע בחשבון סדור מרחשוון וכסליו ולולא תוספת החדש הזה היו חוזרין חדשי השנה חלילה על כל זמני השנה מפני תוספת שנת החמה על שנת הלבנה והיה הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים:

**ב** **על שלשה סימנין מעברין את השנה.** על התקופה ועל האביב ועל פרות האילן. כיצד. בית דין מחשבין ויודעין אם תהיה תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה מעברין אותה השנה. ויעשו אותו ניסן אדר שני כדי שיהיה הפסח בזמן האביב. ועל סימן זה סומכין ומעברין ואין חוששין לסימן אחר:

**פירוש** **על שלשה סימנין מעברין וכו'.** אם יתאחר התקופה עד ט"ז בניסן או אחר זמן זה יודע שיתאחר בישול התבואה ויתכן שלא ימצאו שעורים להקריב מהם מנחת העומר לפיכך תלו התקופה בזמן ט"ז בניסן זמן חיוב הקרבת העומר:

**ג** **וכן אם ראו בית דין שעדין לא הגיע האביב אלא עדין אפל הוא.** ולא צמחו פרות האילן שדרך לזמן הפסח. סומכין על שני סימנין אלו ומעברין את השנה. ואף על פי שהתקופה קדם לששה עשר בניסן הרי הו מעברין. כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עמר התנופה בששה עשר בניסן. וכדי שיהיו הפרות צומחין כדרך כל זמן האביב:



**פירוש** **וכן אם ראו ב"ד וכו'.** פ"י אפל מאוחר ולא צמח מן האדמה ודומה כאילו הוא בבטן הארץ באפילה דכתיב והחטה והכוסמת לא נוכו כי אפילות הנה, פירוש לא הפסידם הברד מפני שלא צמחו ויצאו על הארץ עד שיגיע אליהן הברד וימית אותם לפי שהיו בבטן הארץ ולא יצאו לאויר. וענין וסומכין על שני סימנין לומר על שניהם ביחד לא על אחד מהם בלבד:

**ד** **וְעַל שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הָיוּ סוּמְכִין בְּאַבִּיב. עַל אֶרֶץ יְהוּדָה וְעַל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְעַל הַגְּלִיל. וְאִם הִגִּיעַ הָאֲבִיב בְּשָׁתֵי אֲרָצוֹת מֵאֵלוֹ וּבְאַחַת לֹא הִגִּיעַ אֵין מְעַבְרִין. וְאִם הִגִּיעַ בְּאַחַת מֵהֶן וְלֹא הִגִּיעַ בְּשָׁתֵי־ם מְעַבְרִין אִם עֲדִין לֹא צָמְחוּ פְרוֹת הָאֵילָן. וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהֵן הָעֵקֶר שֶׁמְעַבְרִין בְּשָׁבִילָן כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ הַשָּׁנִים שְׁנֵי חֲמָה:**

**פירוש** **על ג' ארצות וכו'.** אלו השלש ארצות מארץ ישראל (ממהרות התבואה להתבשל בהם קודם) [כוללות] כל עיירות א"י. ופירוש אם עדיין לא צמחו פירות האילן שהרי (לא) נשאר לנו סימן חזק שנסמוך עליו בעיבור השנה שהרי האביב לא הגיע אלא באחת משלש ארצות אלו שבשתי ארצות לא הגיע בהם וגם פירות האילן לא צמחו ואע"פ שלא הגיע התקופה עד ט"ז בניסן וכל שכן אם עברה שאין אנו צריכין לידיעת שני סימנין אלו שהרי אמר ועל סימן זה וכו'. נמצאת אומר שאם עברה התקופה ט"ז בניסן מעברין ואם לא הגיע לט"ז בניסן והגיע האביב וצמחו פירות האילן אין מעברין. ואם עברה התקופה רובו של חדש אע"פ שהגיע האביב וצמחו הפירות [מעברין] שהרי אמר ועל סימן זה סומכין ואין חוששין לסימן אחר. ואם לא הגיע התקופה לט"ז בניסן אם עדיין לא הגיע האביב או לא צמחו הפירות יראה לי שאין מעברין שהרי יש זמן לאביב להגיע ולפירות להצמיח מאחר שלא הגיע התקופה עד ט"ז בניסן. אבל בחלק הג' יש לתמוה שהרי אין אנו מעברין אם הגיע התקופה לט"ז בניסן אלא כדי שיבא הפסח בזמן האביב והרי הגיע האביב ולמה הוצרכנו בשנה זו לעבר וכיצד אמר ואין חוששין לסימן אחר וצ"ע:

**ה** **וַיֵּשׁ שָׁם דְּבָרִים אַחֲרַיִם שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מְעַבְרִין בְּשָׁבִילָן מִפְּנֵי הַצָּרָה. וְאֵלוֹ הֵן. מִפְּנֵי הַדְּרָכִים שֶׁאֵינָן מִתְקַנְוּ וְאֵין הָעָם יְכוֹלִין לַעֲלוֹת מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שֶׁיִּפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים וַיִּתְקַנְוּ הַדְּרָכִים. וּמִפְּנֵי הַגְּשָׁרִים שֶׁנִּהְרְסוּ וְנִמְצְאוּ הַנְּהָרוֹת מִפְּסִיקוּן**

וּמוֹנְעִין אֶת הָעַם וּמְסַתְּפִין בְּעַצְמוֹן וּמִתִּים מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה  
עַד שְׁיִתְקֶנּוּ הַגְּשָׁרִים. וּמִפְּנֵי תַנּוּרֵי פְּסָחִים שְׁאֲבָדוּ בַּגְּשָׁמִים וְאִין  
לָהֶם מְקוֹם לְצִלוֹת אֶת פְּסָחֵיהֶם מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שְׁיִבְנוּ  
הַתַּנּוּרִים וַיִּבְשׂוּ. וּמִפְּנֵי גְּלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁנַעְקְרוּ מִמְּקוֹמוֹן וְעִדּוֹן  
לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדִי שְׁיִהְיֶה לָהֶם פְּנָאֵי  
לְהִגִּיעַ:

**1** אָבֵל אִין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה לֹא מִפְּנֵי הַשְּׁלֵג וְלֹא מִפְּנֵי הַצָּנָה  
וְלֹא מִפְּנֵי גְּלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁעִדּוֹן לֹא נַעְקְרוּ מִמְּקוֹמָם. וְלֹא מִפְּנֵי  
הַטְּמָאָה. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רַב הַקְּהָל אוֹ רַב הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים אִין  
מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדִי שְׁיִהְיֶה לָהֶם פְּנָאֵי לְטַהַר וַיַּעֲשׂוּ בְּטַהֲרָה  
אֶלָּא יַעֲשׂוּ בְּטְמָאָה. וְאִם עֲבָרוּ אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטְּמָאָה הָרִי זֶה  
מְעַבְּרֵת:

**פירוש (ה-ו) ויש שם דברים וכו' לא מפני השלג לפי שיכולים להתחמם**  
בבגדים או בחמימות המדורות דכיון דעקר איניש רגליה למיזל באורחא לא  
שהי באורחא מפני הצנה, וגלויות ישראל שלא נעקרו ממקומן שעדיין לא  
נהיה להם טורח ואין אומרין נראה אם כשיעקרו ממקומן לא יהיו יכולין  
להגיע לירושלים אלא לאחר י"ד יום לעבר השנה מיד כדי שיגיעו לירושלים,  
וקרי להו גלויות ישראל דבבית שני היו משועבדין תחת יד האומות: **ולא מפני**  
**הטומאה.** כגון שהיו רוב הקהל או רוב הכהנים טמאים במת שהרי יכולין  
לעשות הפסח בטומאה הטמאים עם הטהורים שנאמר ויהי אנשים אשר היו  
כו' כך למדו מפי השמועה יחידים נדחים ואין הצבור נדחים. **ודבר זה**  
**בטומאת מת בלבד והפסח שהקריבוהו בטומאה נאכל (בטהור) [בטומאה]**  
**לטמא מת או לטמא במגע הטומאות כגון נוגע בשרץ ובנבלה.** ואינו נאכל  
בטומאה אלא אם נטמא הציבור קודם זריקת הדם אבל אם נטמא לאחר  
זריקת הדם אינו נאכל. כתב הרב הגאון רמז"ל אם תשאל ה"ד טומאה זו  
שתשאר עליהן מחדש אדר שבו מעברין עד הפסח והא אין לנו טומאה יותר  
מז' ימים. ושמענו שפירש טעם זה רבנו האי גאון ז"ל פירוש יפה ורבינו יהוסף  
הלוי לא עמד על מה שפירש רבינו האי גאון ז"ל מיהו אמר שיתכן זה בשנה  
שלא מצאו בה אפר פרה אדומה כדי שיטהרו וכיון שלא מצאו טמאים הם  
ולא הטהרו וס"ד מעברין אותה שמוסיפין חדש בה כדי לחפש בו פרה אדומה  
לטהר אותן קמ"ל דלא ואם עיברוה (אינה) מעוברת עכ"ל. ונ"ל לפי עני"ד

שיתכן זה כגון שיהיו מחוסרי כפרה ולא היתה כפרתם ראוייה ליקרב אלא לאחר הפסח מהו דתימא מעברין עד שיגיעו אילים של מחוסרי כפרתם ליקרב קמ"ל דלא. זה נוסח דבריו ז"ל בפירוש הגמרא שלו: **ואם עיברו בית דין את השנה מפני הטומאה הרי זו מעוברת.** פירוש בדיעבד שאין מעברין מפני הטומאה לכתחלה מאחר שהן יכולין לעשות הפסח בטומאה:

**ז** יש דברים שאין מעברין בשבילן כלל אבל עושין אותן סעד לשנה שצריכה עבור מפני התקופה או מפני האביב ופרות האילן. ואלו הן. מפני הגדיים והטלאים שעדין לא נולדו או שהן מעט. ומפני הגוזלות שלא פרחו. אין מעברין בשביל אלו כדי שיהיו הגדיים והטלאים מצויין לפסחים והגוזלות מצויין לראיה או למי שנתחייב בקרבן העוף. אבל עושין אותן סעד לשנה:

**פירוש** יש דברים וכו'. והגוזלות מצויין לראייה שהרי עולת ראייה באה בין מן העוף בין מן הבהמה שהראייה אין לה שיעור מן התורה שנאמר איש כמתנת ידו ומד"ס שלא תהיה ראייה פחות משה מעה כסף: **מפני הגדיים וטלאים.** שלא גדלו שאין אומרים נעבר את השנה כדי שיגדלו לצורך פסחים דאכילת הפסח סגי לה בכזית ויכולין לימנות הרבה על גדי אחד אף על פי שהוא קטן: **מפני הגוזלות שלא פרחו וכו'.** פי' שלא גדלו לצורך קניי יולדת לפי שכל השנה משהין קניניהם עד הפסח לפי שטורח הוא להן לעלות בכל עת לירושלים וממתנין עד לפסח ועולין בעל כרחן שאף הן חייבות באכילת הפסח ראשון ובפסח עדיין הגוזלות קטנים אפי"ה אין מעברין השנה מפני הגוזלות שלא הצהיבו כדי שימצאו היולדות קנינן לקנות:

**ח** כיצד עושין אותן סעד לשנה. אומרין שנה זו צריכה עבור מפני התקופה שמשכה או מפני האביב ופרות האילן שלא הגיעו ועוד שהגדיים קטנים והגוזלות רכים:

**ט** אין מעברין את השנה אלא במזמנין לה. כיצד. יאמר ראש בית דין הגדול לפלוני ופלוני מן הסנהדרין היו מזמנין למקום פלוני שנחשב ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עבור או אינה

צָרִיכָה. וְאוֹתָן שֶׁהִזְמִנוּ בְּלִבָּד הֵן שְׁמַעְבְּרִין אוֹתָהּ. וּבְכַמָּה מְעַבְּרִין אוֹתָהּ. מִתְחִילִין בְּשִׁלְשָׁה דְיָנִין מְכַלֵּל סְנֵהֲדָרֵי גְדוּלָה מִמֵּי שְׁסָמְכוּ אוֹתָן. אָמְרוּ שְׁנַיִם לֹא נִשֵּׁב וְלֹא נִרְאָה אִם צָרִיכָה עִבּוּר אִם לֹא וְאֶחָד אָמַר נִשֵּׁב וְנִבְדָּק. בְּטֵל יַחִיד בְּמַעוּטוֹ. אָמְרוּ שְׁנַיִם נִשֵּׁב וְנִרְאָה וְאֶחָד אוֹמֵר לֹא נִשֵּׁב. מוֹסִיפִין עוֹד שְׁנַיִם מִן הַמְּזַמְּנִים וְנוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִין בְּדָבָר :

**פירוש** אין מעברין את השנה אלא במזומנים וכו'. פי' קרויין לכך ואמרינן בגמרא (סנהדרין י"א) מעשה ברשב"ג שאמר השכימו לי לעלייה שבעה השכים ומצא שמנה אמר מי הוא שעלה שלא ברשות ירד עמד שמואל הקטן על רגליו ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי אמר לו שב בני שב ראויין כל השנים כלם להתעבר על ידך אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין מעברין את השנה אלא במזומנים לה ולא שמואל הקטן הוה אלא איניש אחרינא הוה והאי דעבד שמואל הכי כי היכי דלא ליכסיף הוא דעבד, כי הא דיתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום אמר מי הוא שאכל שום יצא עמד רבי חייא ויצא עמדו כלם ויצאו אחריה למחר מצאו ר"ש ברבי לרבי חייא אמר לו אתה הוא שציערת לאבא אמש אמר לו ח"ו לא תהא כזאת בישראל: היו מזומנים למקום פלוני. פי' כדי שיעיינו בין לבין עצמן בדיני עיבור השנה קודם שיבאו ולא יטעו או ישגו ואותן שזימנו בלבד הן שמעברין אותה ואע"פ שעלו עמהם לעלייה אנשים אחרים שהרי אותן שעלו שלא ברשות אינן הם מן המעברין שהרי לא הוזמנו לכך כדאמרינן במעשה דרשב"ג שאמר לו שמואל הקטן לא לעבר השנה עליתי וכו' מכלל שאפשר להושיב מי שאינו מזומן לעבור לא להמנות מן המעברין אלא ללמוד הלכה למעשה: **ובכמה מעברין אותה**. פירוש שהיו ב"ד יושבין ורואין אם השנה צריכה עיבור מפני האביב או התקופה מתחילין בג' שאין ב"ד פחות מג' כדי שיהיה בהם רוב ומיעוט אם היה ביניהם מחלוקת בדין מן הדינים: **אמרו שנים לא נשב**. פירוש אין צריך להושיב ב"ד על כך שאין כאן ספק דודאי א"צ עיבור ואחד אומר נשב ונבדוק ונענין אם צריכה שנה זו לעבר אותה מפני האביב או התקופה או פירות האילן בטל היחיד במיעוטו ולא ישבו ולא יעיינו בדבר דכתיב אחרי רבים להטות: **אמרו השנים נשב ונראה ואחד אמר לא נשב מוסיפים שנים**. שהרי משא ומתן של עיבור צריך ה':

**ב** שְׁנַיִם אוֹמְרִים צְרִיכָה עֵיבוֹר וּשְׁלֹשָׁה אוֹמְרִין אֵינָה צְרִיכָה. בְּטָלוּ שְׁנַיִם בְּמַעוֹטָן. שְׁלֹשָׁה אוֹמְרִין צְרִיכָה עֵיבוֹר וּשְׁנַיִם אוֹמְרִין אֵינָה צְרִיכָה עֵיבוֹר. מוֹסִיפִין שְׁנַיִם מִן הַמְזַמְּנִין לָהּ וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין וְגוֹמְרִין בְּשִׁבְעָה. אִם גָּמְרוּ כָּלֶם לְעֵבֵר אוֹ שְׁלֹשָׁה לְעֵבֵר עוֹשִׂין כְּמוֹ שֶׁגָּמְרוּ. וְאִם נִחְלְקוּ הוֹלְכִים אַחַר הָרֵב בֵּין לְעֵבֵר בֵּין שְׁלֹשָׁה לְעֵבֵר. וְצָרִיךְ שְׂיֵהָא רֵאשׁ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁהוּא רֵאשׁ יְשִׁיבָה שֶׁל אֶחָד וְשִׁבְעִים מְכַלֵּל הַשִּׁבְעָה. וְאִם גָּמְרוּ בְּשִׁלְשָׁה לְעֵבֵר הָרִי זֶה מְעַבְרֵת וְהוּא שְׂיֵהָא הַנְּשִׂיא עִמָּהּן אוֹ שְׂיֵרְצָה. וּבְעֵיבוֹר הַשָּׁנָה מִתְחִילִין מִן הַצַּד. וּלְקִדּוֹשׁ הַחֲדָשׁ מִתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל:

**פירוש** **ובעיבור השנה מתחילין מן הצד.** פירוש לא מן הגדול שבדיינין שמא יסמכו השאר על דעתו ולא יראו עצמן כדאי לחלוק על הגדול וימנע כל אחד לומר דבר הנראה לו בדעתו כמו שאמרנו בדיני נפשות. אבל בקידוש החדש מתחילין מן הגדול כמ"ש למעלה אחר שתתקיים העדות של קידוש החדש רב"ד אומר מקודש וכל העם עונים מקודש שאין כבוד לרב"ד להתחיל בקידוש לפניו מי שהוא פחות ממנו. ויש לשאול מפני מה אם שנים אומרים לא נשב ואחד אומר נשב בטל יחיד במיעוטו ואם אמרו שנים נשב ואחד אומר לא נשב מוסיפים שנים ולמה לא נאמר כמו שאמרנו בתחלה בטל יחיד במיעוטו וכן הדין אם אמרו צריכה עיבור או אינה צריכה ולמה סמכנו על העיקר והוא אחרי רבים להטות במה שאומרים לא נשב או אינה צריכה עיבור ולא נסמוך על עיקר זה במה שאומרים נשב ונראה אם צריכה עיבור אלא מוסיפין שנים והיה ראוי שיהיו שני הדינים שוים או יבטל המיעוט במיעוטו או יוסיפו השנים או יחלוק המעט על הרוב. והתשובה שהאומר נשב ונראה הוא מוציא השנה ממנהגה והוי כמו המחייב בדיני נפשות שלא נלך בו אחר הרוב עד שירבו המחייבין יותר מן המזכין בשנים, גם לזה כשיאמרו שנים צריכה עיבור ואחד אומר אינה צריכה עיבור לא נחזור לדבריהם עד שירבו בשנים או עד שיגיעו שבעה שהם לגבי העיבור כע"א לגבי דיני נפשות:

**יא** אין מוֹשִׁיבִין לְעֵיבוֹר הַשָּׁנָה לֹא מְלָךְ וְלֹא כְּהֵן גָּדוֹל. מְלָךְ מְפַנֵּי חִילוֹתָיו וּמְלַחְמוֹתָיו שְׂמָא דְעֵתוֹ נוֹטָה בְּשִׁבְלֵן לְעֵבֵר אוֹ שְׁלֹשָׁה לְעֵבֵר. וְכֵהֵן גָּדוֹל מְפַנֵּי הַצָּנָה שְׂמָא לֹא תִהְיֶה דְעֵתוֹ נוֹטָה

לְעֵבֶר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא תִשְׁרִי בַיָּמֵי הַקָּר וְהוּא טוֹבֵל בַּיּוֹם  
הַכַּפּוּרִים חֲמֵשׁ טְבִילוֹת:

**פירוש** אין מושיבין וכו' היה ראש בית דין וכו'. כדאמרין בגמרא (סנהדרין י"א) מעשה ברשב"ג שהלך לסוריא ליטול רשות מהגמון אחד ושהא לבוא ועיברו את השנה על מנת שירצה רשב"ג וכשבא אמר להן רוצה אני ונמצאת השנה מעוברת:

**יב** הָיָה רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וְהוּא הַנִּקְרָא נָשִׂיא בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה  
אֵין מְעַבְרִין אוֹתָהּ אֶלָּא עַל תְּנַאי אִם יִרְצֶה הַנָּשִׂיא. בָּא וְרָצָה  
הָרִי זֹ מְעַבְרָת. לֹא רָצָה אֵינָה מְעַבְרָת. וְאֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה  
אֶלָּא בְּאֶרֶץ יְהוּדָה שֶׁהַשְּׂכִינָה בְּתוֹכָהּ שְׁנֵאמַר (דברים יב-ה) 'לְשִׁכְנוּ  
תְּדַרְשׁוּ'. וְאִם עֲבְרוּהָ בְּגִלְלִיל מְעַבְרָת. וְאֵין מְעַבְרִין אֶלָּא בַּיּוֹם.  
וְאִם עֲבְרוּהָ בְּלִילָה אֵינָה מְעַבְרָת:

**פירוש** ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה. פירוש זה ירושלים. לשכנו תדרשו פירוש שכנו של מקום והוא בית המקדש: ואין מעברין אלא ביום. שהרי הוקש עיבור השנה לקדוש החדש וכשם שאין קדוש החדש אלא ביום כך אין מעברין את השנה אלא ביום ומנין שאין מקדשין את החדש אלא ביום (שם י"א:) אמר ר' אבהו מאי קרא תקעו בחדש שופר וכו' אי זהו חג שראש החדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתוב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב כמשפט מה משפט ביום דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו אף קידוש החדש ביום:

**יג** יֵשׁ לְבֵית דִּין לְחַשֵּׁב וְלִקְבֹּעַ וְלִידַע אֵי זֹ שָׁנָה תִּהְיֶה מְעַבְרָת  
בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה אֶפְלוּ לְכַמָּה שָׁנִים. אֲבָל אֵין אוֹמְרִין שָׁנָה  
פְּלוֹנִית מְעַבְרָת אֶלָּא אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא שְׁאוּמֵר שָׁנָה זֹ  
מְעַבְרָת. וְדָבָר זֶה מְפִי הַדְּחָק אֲבָל שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַדְּחָק אֵין  
מוֹדִיעִין שֶׁהִיא מְעַבְרָת אֶלָּא בְּאֶדְר הוּא שְׁאוּמֵר שָׁנָה זֹ מְעַבְרָת  
וְחֻדֶשׁ הַבָּא אֵינוֹ נִיסָן אֶלָּא אֶדְר שְׁנִי. אֲמָרוּ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה  
שָׁנָה זֹ שֶׁתִּכְנַס מְעַבְרָת אֵינָה מְעַבְרָת בְּאִמְיָרָה זֹ:

**פירוש** יש לבית דין לחשוב ולידע וכו'. פירוש יחשבו מהלך השמש ואימתי תהיה התקופה פירוש תקופת ניסן והוא עת היות השמש בתחלת מזל טלה בכל עת שירצו אפילו כמה שנים ויודעין זה הענין לעצמן אבל לא יודיעו זה לעם שמא לא יגיע האביב ולא פירות האילן או יגיעו וע"פ התקופה יעברו או לא יעברו לפיכך אם אמרו מעוברת שמא בשביל הסימן האחר לא תהיה מעוברת שהרי אין זה ידוע אלא באדר ויהיה לבית דין כיסוף לפיכך צריכין להמתין ולא יודיעו לעם שהשנה מעוברת אלא בזמנה שהוא אדר ואע"פ (כן) שיחשבו התקופה לפני זמן זה אינו אלא לאחר ראש השנה שאין מעברין משנה לחברתה. ודבר זה מפני הדוחק שאם היה חכם או נשיא ביהודה ורוצה לילך למקום רחוק וסבור שלא יבא קודם אדר אומר אחר ר"ה מיד שנה זו תהא מעוברת:

**יד** הגיע יום שלשים באדר ולא עברו עדין השנה לא יעברו אותה כלל. שאותו היום ראוי להיות ראש חודש ניסן ומשיכנס ניסן ולא עברו אינן יכולים לעבר. ואם עברו ביום שלשים של אדר הרי זו מעברת. באו עדים אחר שעברו והעידו על הירח הרי אלו מקדשין את החודש ביום שלשים ויהיה ראש חודש אדר שני. ואלו קדשוהו קדם שיעברו את השנה שוב לא היו מעברין שאין מעברין בניסן:

**פירוש** הגיע יום ל' באדר וכו'. דכתיב החדש הזה לכם ראש חדשים מאחר שבא יום שראוי לקבעו ניסן והוא יום ל' אי אתה רשאי לקבעו עיבור לעשות ניסן אחר סמוך לו לפי שזה ניסן ואין אחר ניסן. ובזה הענין טעה חזקיה מלך יהודה שעבר ניסן בניסן ולא הודו לו חכמים וביקש רחמים על עצמו קסבר הואיל וראוי לקבעו ניסן לא אמרינן אלא אע"ג דראוי כיון דעדיין לא הוקבע לא קרינן ביה זה ניסן ואין אחר ניסן: ואם עיברה ביום ל' של אדר ה"ז מעוברת. הואיל ולא באו עדים ולא נתקדש החדש לפיכך אם קדשו את החדש קודם שעברו שוב לא היו מעברין. ומזה יתבאר לך שזה שעשה חזקיה מלך יהודה בדיעבד אבל מה שעשה עשוי הוא:

**טו** אין מעברין את השנה בשנת רעבון שהכל רצים לבית הגרנות לאכל ולחיות ואי אפשר להוסיף להן זמן לאסור החדש. ואין מעברין בשביעית שיד הכל שולטת על הספיחין

וְלֹא יִמָּצְאוּ לְקֶרֶב הָעֹמֵר וְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם. וְרִגְלֵיךָ הָיוּ לְעֵבֶר בְּעָרֶב  
שְׁבִיעִית:

**פירוש** אין מעברין את השנה בשנת רעבון וכו'. ואין מעברין בשביעית שיד הכל שולטת על הספיחים והוא כל שתוציא הארץ בשנה שביעית בין מן הזרע שנפל בה קודם שביעית בין מן העקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו הכל מותר לאכלן מן התורה שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ואע"פ שהן אסורין מד"ס באכילה מפני עוברי עבירה שזורעין בשדותיהן בסתר ואומרים ספיחים הם ואעפ"כ יד כל העם שולטת בספיחין לאוכלן מפני שהן מותרין מן התורה שמא יאכלו ולא ישאר מן הספיחים לקרבן העומר ושתי הלחם תבואה להקריב ממנה בשביל תוספת חדש העיבור:

**טז** יִרְאֶה לִי שְׂזָה שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים אֵין מְעַבְרִין בְּשָׁנַת רְעָבוֹן  
וּבְשִׁבְעִיעִית. שְׁלֹא יַעֲבְרוּ בָהֶם מִפְּנֵי צָרָךְ הַדְּרָכִים וְהַגְּשָׁרִים  
וְכִיּוֹצֵא בָהֶם. אֲבָל אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה רְאוּיָה לְהַתְּעַבֵּר מִפְּנֵי  
הַתְּקוּפָה אוֹ מִפְּנֵי הָאֲבִיב וּפְרוֹת הָאֵילָן מְעַבְרִין לְעוֹלָם בְּכָל  
זְמַן:

**כסף משנה** יראה לי שזה שאמרו חכמים וכו'. הקשה ע"ז הרמ"ה דבהדיא (סנהדרין י"ב) תניא ר"מ אומר ואיש בא מבעל שלישה וכו' עד אמור מעתה ראויה היתה אותה שנה שתתעבר ומפני מה לא עיברה אלישע מפני ששנת בצורת היתה והכל רצים לבית הגרנות והא התם דהוה חזיא לעבורה מפני האביב ופירות האילן כדמפרש בברייתא ולא עיברה לפי שאין מעברין בשני רעבון. גם שם נמצא כתוב שמעברין על התקופה לבדה ובהדיא תניא (שם דף י"א:) על ג' סימנים מעברים את השנה וכו' על שנים מהם מעברין על אחד מהם אין מעברין. ואי משום ההיא דגרסינן בר"ה (דף כ"א) שלח ליה רב הונא בר אבין לרבא כי חזית דמשכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברה לההיא שתא ולא תחוש לה ההוא בתקופת טבת קאי כדמפרש בהדיא [וכיון] דמשכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן משכא תקופת תמוז עד בתר החג ואמטול הכי מעברין, חדא דבעינן אביב בתקופת ניסן וליכא, ותו דבעינן כוליה חג בתקופה חדשה וליכא. וכי קתני בברייתא על אחד מהם אין מעברין אתקופת תשרי קאי דס"ל כת"ק דאידך ברייתא (סנהדרין י"ג) דקתני אין מעברין את השנה אא"כ היתה תקופה חסרה ט"ז יום דכי משכא תקופת תמוז עד שיתסר בתשרי ותו לא, אשתכח דלא משכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן, וכיון דאתי אביב כתקנו אין מעברין על התקופה לבדה דלא דחינן תרתי מקמי



חדא : וה"ר אהרן בר משלם השיב ואמר דעת הרב דהא דקתני אמור מעתה ראויה היתה להתעבר לא מפני האביב ופירות האילן כאשר כתבת דבפירות האילן לא איירי ברייתא כלל דמין אחד דקתני ממני התבואות קאמר אלא ה"ק כלומר כיון שלא בכרה א"י להביא כי אם במקום א' ומין א' והוא שעורים ולאחר העומר נמצא שלא היה רוב אביב בחדש ניסן וכיון שנתמעט כל כך האביב נראה ודאי שהגדיים וטלאים רכים ודקים כי לא מצאו מרעה ואע"פ שמפני אביב לבדו לא היו מעברין כיון שנמצא להקריב ממנו העומר מ"מ היתה השנה ראויה להתעבר מפני הגדיים והטלאים לעשותן סעד לשנה כדאמרין לעיל דזמן דאביבא לא מטא ואמריא דעדקין ומפני מה לא עברוה אלישע ובית דינו לפי ששנת בצורת היתה וכו' אבל אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני אביב שלא הגיע או מפני התקופה שלא יהא אביב בתקופה חדשה שהם עיקר זמני העיבור מן התורה הכי נמי דמעברין. וחזר הרמ"ה וכתב עליו מין אחד סתמא קתני מני"ל לאוקומה בתבואה בלחוד ותו מני"ל למידק מקראי דאמריא הוו דעדקין לאו משום דאיתחר ליה אביבא כולי האי ואורחא דעלמא דכי מתאחרא תבואה מחמת בצורתא לא משכחין אמריא דוכתא רטיבא למרעא ביה והוו דעדקין הן ה"נ איכא למידק גבי פירות האילן כיון דאיתחר ליה אביב של תבואה כל שכן דאיתחרו להו פירות האילן ובעינן שיהיו פירות האילן מצויים בניסן כדרך כל אביב לפום טעמיה דרבינו הרב דמפרש טעמא דפירות האילן הכי. ומאי דקאמר מר טעמא דאם היתה השנה ראויה להתעבר מפני שלא הגיע האביב או מפני התקופה שלא יהא אביב בתקופה חדשה שמעברין בשני רעבון וקאמר מר טעמא לפי שהם עיקר סימני העיבור מן התורה תמיה לי מאי קסבר אי קסבר דהאי דמעברין אאביב וגדיים וטלאים מדרבנן הוא סוף סוף תיקשי ליה למר דכשם שמצוה מן התורה לעבר בזמן שהשנה ראויה כן מצוה שלא לעבר בזמן שאין השנה ראויה לעבר כדי שלא לעקור את המועדות ממקומן וא"כ היכי קיימי רבנן ומעברין שלא לצורך ועקרי להו לכולהו מועדות מההוא עידנא דקביעי להו וכ"ת תורה נתנה רשות לב"ד לקבוע חדשים ולעבר שנים ולעקר את המועדות ממקומם א"כ כי חזיא שתא נמי להתעבר מן התורה התורה נתנה רשות לב"ד שלא לעבר בשני רעבון וכיוצא בהם וכ"ש דמתני' קתני סתמא אין מעברין את השנה בשני רעבון וליכא לאפוקי מינה אלא בראיה עכ"ל: על מה שכתוב למעלה שיש ראייה לדברי רבינו מדגרסינן פ"ק דר"ה (דף כ"א) כי חזית דמשכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן וכו' מ"כ אע"ג דההיא דתקופת ניסן ובסנהדרין איירי בתקופת תשרי מה לי הא ומה לי הא דבתרוייהו קראי קא דרשי:

**יז** כְּשִׁמְעֵבְרִין בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה כּוֹתְבִין אֲגָרוֹת לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הַרְחֹקִים וּמוֹדִיעִים אוֹתָן שֶׁעֲבְרוּהָ וּמִפְּנֵי מָה עֲבְרוּ. וְעַל לְשׁוֹן הַנְּשִׂיא נִכְתְּבוֹת. וְאוֹמֵר לָהֶן יוֹדַע לָכֶם שֶׁהִסְכַּמְתִּי אֲנִי וְחֻבְרֵי וְהוֹסַפְנוּ עַל שָׁנָה זוֹ כָּךְ וְכָךְ. רָצוּ תַשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם רָצוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם. שֶׁחֲדָשׁ הָעֵבוֹר הַרְשׁוֹת לְבֵית דִּין לְהוֹסִיפוּ מִלֵּא אוֹ חֶסֶר לְאֲנָשִׁים הַרְחֹקִים שֶׁמוֹדִיעִין אוֹתָם. אֲבָל הֵם לְפִי הַרְאִיָּה הֵם עוֹשִׂים אִם מִלֵּא אִם חֶסֶר :

**פירוש** כשמעברין בית דין את השנה וכו'. כדגרסינן בסנהדרין (דף י"א:): מעשה ברבן גמליאל שהיה יושב על גבי מעלה בהר הבית והיה ר' יוחנן סופר הלז עומד לפניו ושלוש איגרות חתוכות לפניו מונחות אמר ליה טול איגרא חדא וכתוב לאחנא בני גלילאה עילאה ולאחנא בני גלילאה תתאה שלמכון יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשרא ממעטני דזיתא וטול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני דרומא שלמכון יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעומרי שובליא וטול איגרא חדא וכתב לאחנא בני גלותא דבבל ולאחנא דבמדי ולשאר כל גלוותא דישראל שלמכון יסגא לעלם מהודעין אנחנא לכון דגוזלייא רכיכין ואמרייא דעדקין וזימנא דאביבא לא מטא ושפרת מילתא באנפי ובאנפי חבראי ואוסיפית על שתא דא תלתין יומין וזה שצריך ר"ג להודיען שעברו את השנה לפי שהם רחוקים מירושלים שהרי היו בח"ל:

## הלכות קידוש החודש - פרק חמישי

**א** כָּל מָה שֶׁאֲמַרְנוּ מִקְבִּיעוֹת רֵאשׁ חֲדָשׁ עַל הַרְאִיָּה וְעֵבוֹר הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַזְּמַן אוֹ מִפְּנֵי הַצָּרָךְ. אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֶלָּא סְנֵהֲדָרִין שְׁבִאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּית דִּין הַסְּמוּכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶן הַסְּנֵהֲדָרִין רְשׁוֹת. שֶׁכָּךְ נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן (שמות יב-  
**ב** 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים' וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ אִישׁ

מַאִישׁ מִמִּשָּׁה רַבָּנוּ שֶׁכָּךְ הוּא פְּרוּשׁ הַדָּבָר עֲדוּת זֹה תִּהְיֶה  
מְסוּרָה לָכֶם וּלְכֹל הָעוֹמֵד אַחֲרֵיכֶם בְּמִקּוֹמְכֶם. אֲבָל בְּזִמְנֵי שְׂאִין  
שֶׁם סִנְהֶדְרִין בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֵין קוֹבְעִין חֲדָשִׁים וְאֵין מְעַבְרִין  
שָׁנִים אֶלָּא בְּחֻשְׁבוֹן זֶה שְׂאֵנוּ מְחַשְׁבִּין בּוֹ הַיּוֹם :

**פירוש** כל מה שאמרנו מקביעות ראש חדש וכו'. דע דענין זה נתבאר בפרקי  
ר"א הגדול:

**ב** וְדָבָר זֶה הֶלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינֵי הוּא. שֶׁבְּזִמְנֵי שְׂאִישׁ סִנְהֶדְרִין  
קוֹבְעִין עַל פִּי הָרְאִיָּה וּבְזִמְנֵי שְׂאִין שֶׁם סִנְהֶדְרִין קוֹבְעִין עַל פִּי  
הַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה שְׂאֵנוּ מְחַשְׁבִּין בּוֹ הַיּוֹם וְאֵין נִזְקְקִין לְרְאִיָּה. אֶלָּא  
פְּעָמִים שְׂיִהְיֶה יוֹם שֶׁקוֹבְעִין בּוֹ בְּחֻשְׁבוֹן זֶה הוּא יוֹם הָרְאִיָּה אוֹ  
קוֹדֵם לוֹ בַּיּוֹם אוֹ אַחֲרָיו בַּיּוֹם. וְזֶה שְׂיִהְיֶה אַחֲרֵי הָרְאִיָּה בַּיּוֹם  
פְּלָא הוּא וּבְאַרְצוֹת שֶׁהֵן לְמַעְרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל :

**פירוש** אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו חשבון זה הוא יום הראייה או  
קודם לו ביום או אחריו וכו'. דע שהחמה סובבת בגלגלה קרוב ממעלה בכל  
יום ממערב למזרח ומוצק גלגל מעגל הירח תנועתו בכל יום גם ממזרח למערב  
י"ג מעלה וי' חלקים ול"ה שניות. (ומעגל) [ומהלך] הירח בחצי מעגלו העליון  
לצד מערב על הפך סדר המזלות ובחציו התחתון למזרח. ושיעור תנועתו בכל  
יום בזה הגלגל י"ג מעלה וד' חלקים בקירוב [ציור כ'] נניח שגלגל השמש  
המדומה א' ב' ג' ד' וגלגל הירח ה' ז' ח' ט' ומוצק שני הגלגלים נקודת כ'  
והשמש נקודת א' ומעגל הירח לנ"מ אח"כ נאמר פעמים יהיה עת הקבוץ  
האמצעי הוא עת הקבוץ האמיתי ופעמים יהיה עת הקבוץ האמיתי קודם  
לקבוץ האמצעי. ופעמים יהיה עת הקיבוץ האמצעי קודם האמיתי. לפיכך  
נניח בתחלה שמוצק מעגל הירח כנגד מוצק השמש בשוה וכשיהיה הירח עצמו  
או בנקודת ל' בתכלית מן הארץ או בנקודת מ' והוא בסוף קריבתו יהיה עת  
הקבוץ האמצעי הוא עת הקבוץ האמיתי לפי ששלתן על קו א' ואין אחד מהן  
זו מכנגד חברו. ואם היה הירח לצד מערב ממוצק מעגל הירח והמוצק כנגד  
השמש בשוה כגון שהיה הירח על נקודת נ' יהיה הקבוץ האמצעי קודם לקבוץ  
האמיתי והוא קבוץ נקודת ל' הירח עצמו עם השמש והוא נקודת א' לפי  
שכשנתקבץ מוצק המעגל והוא נקודת ה' עם השמש והוא הקבוץ האמצעי  
ומוצק המעגל והשמש תנועתה אל המזרח והירח בחצי מעגלו העליון תנועתו  
אל המערב ובחציו התחתון למזרח וכשיתקבצו הקבוץ האמצעי אז מיהר

מעגל הירח אל המזרח ואע"פ שהשמש תנועתה גם למזרח אבל היא נעה בכבדות. וכשסרה נקודה ה' מכנגד נקודת א' במהרה ונהיתה על נקודת ס' אז נהיתה נקודת נ' תחת נקודת א' והוא השמש וזהו הקבוץ האמיתי. ואם יהיה כוכב הירח לצד מזרח כמו על נקודת ע' כבר קדם בזו הצורה הקבוץ האמיתי לאמצעי לפי שלא נהיה הירח לצד מזרח מן השמש אלא עד שנתקבץ עמה תחלה ונהיתה נקודת ע' תחת נקודת א' ואח"כ סרה הירח אל המזרח ומיהר מוצקה מעגל תחת השמש בשוה לפיכך נהיה הירח למזרח. ואחר שביארנו זה הענין והוא שאפשר שיהיה יום המולד האמצעי הוא עת האמיתי או קודם לו או אחריו נחזור לבאר דבריו ז"ל. והוא אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בחשבון זה וכו' שהרי אם יהיה הקבוץ האמיתי בתחלת ליל שני בדרך משל ויהיה הקבוץ האמצעי אחריו בתחלת יום שני ותהיה הקביעה בחשבון זה ביום ב' ותהיה הראייה בליל ג' יהיה יום הקביעה קודם יום הראייה ביום ואם יהיה המולד האמצעי אחר חצות יום ב' ותהיה הקביעה ביום ג' והראייה כמו שאמרנו בליל ג' בזה המשל יהיה יום הראייה הוא יום הקביעה. ועוד אם יהיה הקבוץ האמיתי בליל ג' ותהיה הראייה בליל ד' והיה המולד ביום ג' אחר חצות תהיה הקביעה ביום ה' הרי נמצא יום הקביעה אחר יום הראייה ביום. וכן אפשר שיקדם הקבוץ האמצעי לקבוץ האמיתי כמו שתאמר שהיה הקבוץ אמצעי ביום ב' ואם יהיה בין זמן הקבוץ האמיתי שאחר הקבוץ האמצעי ובין ליל ג' ריוח שאפשר שיראה הירח בליל ג' יהיה יום הקביעה קודם יום הראייה ביום שהרי הקביעה ביום שני והראייה בליל ג'. ואם יהיה הקבוץ האמצעי אחר חצות והירח נראה בליל ג' יהיה הקביעה הוא יום הראייה והוא יום ג' לפיכך על שני הפנים או יוקדם הקבוץ האמיתי לאמצעי או בהפך אפשר שיהיה יום הקביעה הוא יום הראייה או קודם לו ביום אבל לא יהיה יום הקביעה אחר יום הראייה אלא על תנאי שיהיה הקבוץ האמיתי קודם האמצעי שהרי אע"פ שיהיה הקבוץ האמצעי אחר חצות יום ג' תהיה הקביעה ביום ה' א"א שתהיה הראייה בליל ד' שהרי אמרנו שהקבוץ האמיתי מתאחר מהאמצעי x ויתכן שלא יראה הירח בליל ד' ולא עוד אלא לפעמים ולא בליל ה' כגון שהיה המולד האמיתי ביום ד' בסוף היום: **וזה שיהיה לאחר הראייה ביום פלא הוא ובארצות שהן למערב א"י.** העילה שבשבילה היה זה פלא לפי שלא יארע זה אלא מעט שהרי ברוב השנים יהיה יום המולד הוא יום הקביעה ויהיה יום הראייה אחריו או יהיה יום הקביעה הוא יום הראייה ויהיה המולד לפני יום הקביעה ולא יתכן שיהיה ביום הקביעה אחר יום הראייה אלא בעת שתרחק הקביעה ליום ג' מן המולד שאפשר שיהיה יום הקבוץ האמיתי הוא יום הקבוץ האמצעי ויראה הירח ביום ב' מיום המולד והדחייה היתה ליום ג' מן המולד לפיכך יהיה יום הקביעה אחר יום הראייה ביום. וזה המאורע לא יתכן בכל עת אלא במקצת השנים ולא יהיה אלא בארצות שהן למערב א"י

שהרי הראייה בהם קודמת לראיית בני א"י כמו שאנו אומרין שיש מדינה נוטה מעל א"י לצד מערב ט"ו מעלות ונראה בה הירח בליל ד' שהיה המולד האמיתי בליל ג' אבל היה המולד האמצעי ביום ג' אחר חצות לפיכך נדחית הקביעה ליום ה', אבל כשנראת בזו המדינה שהיא במערב א"י היה גבוה בעיניהם כששקעה החמה כמו י"ב מעלות או יותר כמו שיצא בחשבון אבל לא גבוה בעיני בני א"י כלום אלא שקע אצלם או יהיה גבוה אצלם מעט לפיכך אינו נראה להם בליל ד' ואינו נראה אצלם אלא בליל ה' ויהיה אצלם יום הקביעה בזה המשל הוא יום הראייה שהוא יום ה', וייחד אותו בארצות שהן למערב א"י והשינוי לא יהיה אלא בשביל הראייה לא בשביל הקביעה שהרי זמן הקביעה אינו משתנה בכל המקומות לפיכך אע"פ שזה הדין נוהג בכל מקום שהוא מערב למקום אחר בין שיהיה במזרח של א"י בין שיהיה במערבה או היה אחד במזרחה ואחד במערבה, אבל מפני שאינו מדבר אלא בראיית ארץ ישראל ייחד הדין בארצות שהן למערב ארץ ישראל. וזו היא צורתו [ציור כ"א]:

**ג** וּמַאִמְתִּי הִתְחִילוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְחַשֵּׁב בְּחֻשְׁבוֹן זֶה. מִסּוֹף חֻכְמֵי הַגְּמָרָא בְּעֵת שְׁחֻרְבָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם בַּיַּת דִּין קְבוּעַ. אָבֵל בְּיָמֵי חֻכְמֵי מִשְׁנָה וְכֵן בְּיָמֵי חֻכְמֵי הַגְּמָרָא עַד יָמֵי אַבְיִי וְרַבָּא עַל קְבִיעַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ סוּמְכִין :

**ד** כְּשֶׁהִיְתָה סְנֵהְדָרִין קִיַּמְתָּ וְהוּ קוֹבְעִין עַל הָרְאִיָּה. הָיוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַמְּקוֹמוֹת שְׁמַגְיַעִין אֲלֵיהֶן שְׁלוּחֵי תְּשָׁרֵי עוֹשִׂין יָמִים טוֹבִים יוֹם אֶחָד בְּלֵבָד. וְשָׁאֵר הַמְּקוֹמוֹת הֶרְחוֹקוֹת שְׁאִין שְׁלוּחֵי תְּשָׁרֵי מַגְיַעִין אֲלֵיהֶם הָיוּ עוֹשִׂים שְׁנַי יָמִים מִסָּפֵק לְפִי שְׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שְׁקָבְעוּ בוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֹדֶשׁ :

**פירוש** כשהיתה סנהדרין קיימת וכו'. תלה הדין בשלוחי תשרי לא בשלוחי ניסן לפי ששלוחי ניסן מגיעין למקום שאין מגיעין אליהם שלוחי תשרי שהרי אינן מהלכין לא ביו"ט של ר"ה ולא ביו"כ לפיכך ביניהם מהלך שני ימים. ושאר הפרק א"צ ביאור:

**ה** בְּזַמַּן הַזֶּה שְׁאִין שָׁם סְנֵהְדָרִין וּבֵית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹבְעִין עַל חֻשְׁבוֹן זֶה. הָיָה מִן הַדִּין שֶׁיְהִיוּ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת עוֹשִׂין

יום טוב אחד בלבד אפלו המקומות הרחוקות שבחוזה לארץ כמו בני ארץ ישראל. שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעין. אבל תקנת חכמים הוא שיזירו במנהג אבותיהם שבידיהם :

**ו** לפיכך כל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אליו כשהיו השלוחין יוצאין. יעשו שני ימים ואפלו בזמן הזה כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על הראיה. ובני ארץ ישראל בזמן הזה עושין יום אחד כמנהגן שמעולם לא עשו שני ימים. נמצא יום טוב שני שאנו עושין בגליות בזמן הזה מדברי סופרים שתקנו דבר זה :

**ז** יום טוב של ראש השנה בזמן שהיו קובעין על הראיה היו רב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק. לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש שאין השלוחין יוצאין ביום טוב :

**ח** ולא עוד אלא אפלו בירושלים עצמה שהוא מקום בית דין פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים. שאם לא באו העדים כל יום שלשים נוהגין היו באותו היום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש. והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפלו בזמן הראיה התקינו שיהיו עושין אפלו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעין על החשבון. הנה למדת שאפלו יום טוב שני של ראש השנה בזמן הזה מדברי סופרים :

**ט** אין עשית יום טוב אחד תלויה בקריבת המקום. כיצד. אם יהיה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות שבודאי אפשר שיגיעו להן שלוחין. אין אומרין שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד. שמי יאמר לנו שהיו השלוחים יוצאין

לְמָקוֹם זֶה. שָׁמָּא לֹא הָיוּ הַשְּׁלוּחִים יוֹצְאִין לְמָקוֹם זֶה מִפְּנֵי  
שֶׁלֹא הָיוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל וְאַחַר שֶׁחֲזְרוּ לְקַבֵּעַ עַל הַחֲשֻׁבוֹן יָשְׁבוּ שָׁם  
יִשְׂרָאֵלִים שֶׁהוּא חֲזָבִין לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים. אוּ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה חֲרוּם  
בְּדֶרֶךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה בֵּין יְהוּדָה וְגַלִּיל בֵּימֵי חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה. אוּ  
מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ הַכּוֹתִים מוֹנְעִין אֶת הַשְּׁלוּחִין לַעֲבֹר בֵּינֵיהֶן :

**ז** וְאֵלוּ הָיָה הַדָּבָר תְּלוּי בְּקָרִיבַת הַמָּקוֹם הָיוּ כָּל בְּנֵי מִצְרַיִם  
עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד. שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׁיִגְיֵעוּ לָהֶם שְׁלוּחֵי תִשְׁרֵי. שְׂאִין  
בֵּין יְרוּשָׁלַיִם וּמִצְרַיִם עַל דֶּרֶךְ אֲשַׁקְלוֹן אֲלָא מִהֲלֵךְ שְׁמוֹנָה  
יָמִים אוּ פָחוֹת וְכֵן רַב סוּרְיָא. הָא לְמַדְתָּ שְׂאִין הַדָּבָר תְּלוּי  
בְּהִיּוֹת הַמָּקוֹם קָרוֹב :

**יא** נִמְצָא עֶקֶר דָּבָר זֶה עַל דֶּרֶךְ זוֹ כִּף הוּא. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּינוּ  
וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מִהֲלֵךְ יֵתֵר עַל עֲשָׂרָה יָמִים גְּמוּרִים עוֹשִׂין שְׁנֵי  
יָמִים לְעוֹלָם כְּמִנְהַגָּם מִקֶּדֶם. שְׂאִין שְׁלוּחֵי כָּל תִּשְׁרֵי וְתִשְׁרֵי  
מִגִּיעִין אֲלָא לְמָקוֹם שְׁבִינוּ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מִהֲלֵךְ עֲשָׂרָה יָמִים אוּ  
פָחוֹת. וְכָל מָקוֹם שְׁבִינוּ לְבֵין יְרוּשָׁלַיִם מִהֲלֵךְ עֲשָׂרָה יָמִים  
בְּשׂוּה אוּ פָחוֹת שְׂאֶפְשָׁר שֶׁיְהִיוּ שְׁלוּחִין מִגִּיעִין אֲלָיו. רוֹאִים אִם  
אוּתוֹ הַמָּקוֹם מֵאֲרָץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת הַרְאִיָּה  
בְּכַבוּשׁ שְׁנֵי כְּגוֹן אוּשָׁא וּשְׁפָרְעָם וְלוֹז וְיִבְנָה וְנָב וְטַבְרִיָּה וְכִיּוֹצָא  
בְּהוֹן עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד. וְאִם אוּתוֹ הַמָּקוֹם מִסוּרְיָא כְּגוֹן צוּר  
וְדַמְשֶׁק וְאֲשַׁקְלוֹן וְכִיּוֹצָא בְּהוֹן. אוּ מַחוּצָה לְאֲרָץ כְּגוֹן מִצְרַיִם  
וְעַמּוֹן וּמוֹאָב וְכִיּוֹצָא בְּהוֹן. עוֹשִׂין כְּמִנְהַג אֲבוֹתֵיהוֹן שְׁבִידֵיהוֹן אִם  
יוֹם אֶחָד יוֹם אֶחָד וְאִם שְׁנֵי יָמִים שְׁנֵי יָמִים :

**יב** מָקוֹם שְׁבִינוּ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם עֲשָׂרָה יָמִים אוּ פָחוֹת מִעֲשָׂרָה  
וְהוּא סוּרְיָא אוּ חוּצָה לְאֲרָץ וְאִין לָהֶם מְנַהֵג. אוּ שֶׁהִיא עִיר  
שְׁנַתְחַדְּשָׁה בְּמַדְבַּר אֲרָץ יִשְׂרָאֵל. אוּ מָקוֹם שֶׁשְׁכְּנוּ בוּ יִשְׂרָאֵל  
עָתָה. עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים כְּמִנְהַג רַב הָעוֹלָם. וְכָל יוֹם טוֹב שְׁנֵי

מְדַבְּרֵי סוּפְרִים וְאֶפְלוּ יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהַכֹּל  
עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּזִמְנֵי הַזֶּה :

**ג** זֶה שְׁאֲנוּ מְחַשְׁבִּין בְּזִמְנֵי הַזֶּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעִירוֹ וְאוֹמְרִין  
שְׁרֵאשׁ חֲדָשׁ יוֹם פְּלוֹנִי וְיוֹם טוֹב בְּיוֹם פְּלוֹנִי. לֹא בְּחֻשְׁבוֹן שְׁלָנוּ  
אָנוּ קוֹבְעִין וְלֹא עָלֵינוּ אָנוּ סוֹמְכִין. שְׂאִין מְעַבְרִין שְׁנִים וְקוֹבְעִין  
חֲדָשִׁים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. וְאִין אָנוּ סוֹמְכִין אֶלָּא עַל חֻשְׁבוֹן בְּנֵי  
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְקִבְעֵתָם. וְזֶה שְׁאֲנוּ מְחַשְׁבִּין לְגִלוֹת הַדָּבָר בְּלִבָּד  
הוּא. כִּיִּן שְׁאֲנוּ יוֹדְעִין שְׁעַל חֻשְׁבוֹן זֶה הֵן סוֹמְכִין אָנוּ מְחַשְׁבִּין  
לִידַע יוֹם שְׁקִבְעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִי זֶה יוֹם הוּא. וְקִבְעֵת  
בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הוּא שְׂיִהְיֶה רֵאשׁ חֲדָשׁ אוֹ יוֹם טוֹב. לֹא  
מִפְּנֵי חֻשְׁבוֹן שְׁאֲנוּ מְחַשְׁבִּין :

**פירוש** זֶה שְׁאֲנוּ מְחַשְׁבִּין בְּזִמְנֵי הַזֶּה וְכוּ'. זָכַר אוֹתוֹ בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת וְהוֹסִיף עָלָיו  
וְאוֹמֵר וְהִנְנִי מוֹסִיף לְךָ בִּיאוֹר וְנֹאמֵר שֶׁאִם חִיִּי יֵאבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאִי חֲלִילָה  
לְהִי מַעֲשׂוֹת זֹאת לְפִי שֶׁהִבְטִיחְנוּ בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא תִכְלֶה זֶה הָאוֹמָה כֹּל וְכֵן אִם לֹא  
נִמְצָא בִּיד בְּאִי וְלֹא בְּחִיל בִּיד שֶׁנִּסְמְכוּ בְּאִי הִיָּה זֶה הַחֻשְׁבוֹן שְׁאֲנוּ מְחַשְׁבִּים  
אוֹתוֹ בְּחִיל לֹא יוֹעִיל לָנוּ כְּלוֹם שְׂאִין מְעַבְרִין שְׁנִים וְקוֹבְעִים חֲדָשִׁים אֶלָּא בְּאִי  
שֶׁנֹּאמֵר כִּי מִצִּיּוֹן תִּצָּא תוֹרָה וְדַבַּר ה' מִירוּשָׁלַיִם וְכוּ' :

## הלכות קידוש החודש - פרק ששי

**א** בְּזִמְנֵי שְׁעוֹשִׂין עַל הָרֵאָיָה הֵיוּ מְחַשְׁבִּין וְיוֹדְעִין שְׁעָה שְׂיִתְקַבֵּץ  
בּוֹ הַיָּרֵחַ עִם הַחֲמָה בְּדִקְדוּקַת הַרְבֵּה כְּדָרְךְ שְׂהַאִצְטַגְנִינִין עוֹשִׂין.  
כְּדִי לִידַע אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יֵרָאֶה. וְתַחֲלֵת אוֹתוֹ הַחֻשְׁבוֹן  
הוּא הַחֻשְׁבוֹן שְׂמְחַשְׁבִּין אוֹתוֹ בְּקִרוֹב וְיוֹדְעִין שְׁעַת קְבוּצָם בְּלֹא  
דִקְדוּקָה אֶלָּא בְּמִהְלָכָם הָאֲמָצְעִי הוּא הַנִּקְרָא מוֹלָד. וְעִקְרֵי



הַחֲשֹׁבֹן שְׁמַחֲשָׁבִין בְּזֶמֶן שְׁאִין שָׁם בֵּית דִּין שֵׁיִקְבְּעוּ בּוֹ עַל  
הָרְאִיָּה וְהוּא חֲשֹׁבֹן שְׁאָנוּ מְחַשְׁבִּין הַיּוֹם הוּא הַנִּקְרָא עֲבוּר :

**פירוש** בזמן שעושין על הראייה היו מחשבין בדקדוק הרבה. והוא הקבוץ  
האמיתי והוא כשיתקבץ מוצק הירח עם מוצק השמש ויהיו שניהם על קו  
אחד מיושר. והקבוץ האמצעי הוא כשיתקבץ מוצק גלגל מעגל הירח עם מוצק  
כוכב השמש יהיו ג"כ שניהם על קו אחד מיושר ויוצא ממוצק העולם עד מוצק  
גלגל הירח ויגיע עד מוצק השמש [ציור כ"ב] :

**ב** הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת בְּכָל זְמַן. שְׁתֵּים עָשָׂרָה  
בַּיּוֹם וְשְׁתֵּים עָשָׂרָה בַּלַּיְלָה. וְהַשָּׁעָה מְחֻלְקֶת לְאַלְף וּשְׁמוֹנִים  
חֻלְקִים. וְלָמָּה חֻלְקוּ הַשָּׁעָה לְמִנּוּן זֶה. לְפִי שְׁמִנּוּן זֶה יֵשׁ בּוֹ חֲצִי  
וְרִבִּיעַ וּשְׁמִינִית וּשְׁלִישׁ וְשָׁתוּת וְתִשְׁעַ וְחֲמִשׁ וְעֶשְׂרִי. וְהַרְבֵּה  
חֻלְקִים יֵשׁ לְכָל אֵלוֹ הַשָּׁמוֹת :

**פירוש** הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה כ"ד שעות בכל זמן וכו'. השעות על שני פנים שעות שוות  
ושעות עקומות ונקראות זמניות והשעות השוות ישתנה מניינם ולא ישתנה  
שיעורם פעם יהיה מהם ביום או בלילה עשר שעות או פחות או יתר כפי רוחב  
המדינות כמו שנתבאר בספר הגימטריא אבל שיעורם ט"ו מעלות בקירוב  
תמיד, והשעות הזמניות בהפך לא ישתנה מניינם אלא ביום או בלילה י"ב  
שעות ולא פחות ולא יותר אבל שיעורם משתנה פעם תהיה השעה חמש עשרה  
מעלות או פחות או יתר כפי אורך הימים והלילות וקצרותם, ואפשר שיהיו  
השעות השוות שוות לזמניות והוא כשתהיה השמש בראש טלה ובראש  
מאזנים לפי שהיום או הלילה בשני מקומות אלו שיעורן שווה וכשתחלק כל  
אחד מהם ליי"ב חלקים יהיה מנת כל חלק וחלק ט"ו מעלות ויהיו בשני  
הנקודות הנזכרות השעות השוות כמו הזמניות: לפי שמנין זה יש לו חצי  
והוא תק"מ ורביע והוא ר"ע ושמינית והוא קל"ה ושליש והוא ש"ס ושתיים  
והוא ק"ץ ותשיעית והוא ק"כ וחומש והוא רי"ו ועשור והוא ק"ח וחצי עשור  
והוא נ"ד ורביע עשור והוא כ"ז אבל אין לשעה שביעית שלם ואילו חלק השעה  
לאסף לא נמצא בה לא שביעית ולא תשיעית ולא שתות וכל מנין ומנין. ובעלי  
חכמת האצטגנינות חלקו השעה לששים חלקים ואעפ"כ אין לה לא שביעית  
ולא שמינית ולא תשיעית לפיכך זה המנין שלם בחלקיו יותר מזולתו :

**ג** מְשִׁיתְקַבֵּץ הַיָּרֵחַ וְהַחֲמָה לְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה עַד שְׁיִתְקַבְּצוּ פְּעַם שְׁנֵייה בְּמַהְלָכְם הָאֶמְצָעִי. תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁעוֹת מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים מִתְחַלֵּת לֵילוֹ. וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים חֻלְקִים מְשַׁעֵת שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה. וְזֶה הוּא הַזְּמַן שֶׁבִּין כָּל מוֹלָד וּמוֹלָד וְזֶה הוּא חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה :

**ד** שָׁנָה שֶׁל לְבָנָה אִם תִּהְיֶה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ מִחֲדָשִׁים אֵלּוּ יִהְיֶה כָּלְלָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת יוֹם וְאַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים יוֹם וּשְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וְשָׁשָׁה וְשִׁבְעִים חֻלְקִים. וְאִם תִּהְיֶה מְעַבְרָת וְתִהְיֶה הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר חֲדָשׁ יִהְיֶה כָּלְלָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וּשְׁלֹשָׁה יוֹם וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה וּשְׁמוֹנִים חֻלְקִים. וּשְׁנַת הַחֲמָה הִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וּשְׁשִׁים יוֹם וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת. נִמְצָא תּוֹסֶפֶת שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה עֲשָׂרָה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת וּמֵאֵתִים וְאַרְבָּעָה חֻלְקִים :

**פירוש (ג-ד) משיתקבץ הירח עם השמש בראש טלה וכו'.** והוא הזמן שיסוב בו הירח כל גלגל המזלות ויתר עליו תנועת השמש בזה העת עד שיתקבצו פעם שנייה במהלך האמצעי כמו שאמרנו. והמשל בזה נניח משוה היום עגולת א' ב' ג' ד' ועגולת המזלות עגולת אהג"ז ושתי נקודות א"ג הם שתי נקודות השווי נקודת א' ראש טלה ונקודת ג' ראש מזל מאזניים וכשיתקבץ הירח עם השמש בראש טלה והיא נקודת א' יסוב הירח כל עגולת המזלות ויגיע לנקודת א', לא מצא השמש בזו הנקודה תהיה בנקודה אחרת ונניח שהיא נקודת א' והיא ראש מזל שור ותהיה תנועתה מן הקבוץ אל הקבוץ קשת אהג"ז וקשת א' והוא מקום מזל טלה כולו ולא ישיג אותה הירח אלא בנקודת ה' ומתקבץ עמה פעם שנייה והוא קבוץ החדש הבא אחריו, ויהיה הירח כבר סבב בזה הזמן והוא שיעור כ"ט י"ב תשצ"ג כל גלגל המזלות ומזל טלה כלו וזו היא צורתו [צויר כ"ג]: **גרסינן ברי"ה (דף כ"ה) ת"ר** פעם אחת נקשרו שמים בעבים ונראית לבנה בכ"ז לחדש וכסבורים העם לומר ר"ח הוא ובקשו בית דין לקדשו אמר להם ר"ג כך מקובל אני מבית אבי אבא שאין חדשה של לבנה פחות מכ"ט יום ומחצה ושתי ידות שעה וע"ג חלקים ואותו היום מתה אמו של בן זיוא והספידה ר"ג הספד גדול לא שראויה לכך אלא

כדי שידעו העם שלא קדשו ב"ד את החדש עכ"ל הגמרא. וכשתבקש דבר זה לפי דקדוק החשבון תמצא הדבר אינו כן אלא לפחות מחשבון זה נקבצים שהרי חדש הלבנה אצל חכמי האצטגנינים על דעת בטלמיוס כ"ט י"ב תשצ"ב בפחות חלק ממ"ש ר"ג שהרי חדש הלבנה אצל בטלמיוס כ"ט יום ול"א חלק מששים ביום וני' שניות מששים בחלק, לפי שזה היום אצלו חלוק לס' חלקים תהיה כל שעה ממנו שני חלקים ומחצה לפיכך יהיה החלק היתר על השלשים שהוא חצי יום עם הני' שניים מן השעה שני שלישי שעה ועשר שניות, שני שלישי שעה הם מאה שניים והיא תש"כ חלקים מחלוק השעה באלף ושמנים חלקים ישאר בידינו י' שניות והוא שליש חומש שעה בחלוק השעה בשני חלקים ומחצה ושליש חומש שעה על חלוק השעה באלף ופ' חלקים הוא ע"ב הוסיף אותו על תש"כ והוא שני שלישי השעה בידינו יהיה הכלל תשצ"ב חלקים, ויהיה חדש הלבנה על דעת ר"ג יתר על חדש העולה מן החשבון על דעת בטלמיוס כחלק א' ותהיה השנה שלנו יתירה על שנת בטלמיוס כ"ב חלקים מאלף ופ', שני"ד ח' תתס"ד: **שנת החמה וכו'.** נחלקו חכמי האומות במדת שנת החמה יש מהן אומר שמדתה שס"ה יום ורביע יום ועל זו הדעת יהיה שארית שנת החמה על שנת הלבנה י' כ"א ר"ד, ויש מהם אומרים שהיא יתירה על רביע יום בכמו חומש שעה וחומש עישור שעה, ויש מהן שהן אומרין שהיא פחותה מרביע יום ואלה האומרים שהיא פחותה מרביע יום נחלקו בזה החסרון, מהם בטלמיוס שהוא סובר שזה הפחת חלק משלש מאות חלק ביום והוא באלו החלקים ששה ופ' חלקים ושני חומשי חלק לפיכך תהיה מדת שנת החמה שס"ה יום וה' שעות ותתקצ"ג חלקים וג' חומשי חלק ותהיה שארית שנת החמה על שנת הלבנה יכ"א קי"ז וג' חומשי חלק, ועל דעת אלבתני שאמר שהחסרון ג' חלקים ובי' שלישי חלק מש"ס ויהיה החסרון באלו החלקים רס"ד חלקים ותהיה מדת שנת החמה שס"ה יום וה' שעות ותתי"ו חלקים ותהיה שארית שנת החמה על שנת הלבנה י' כ' תתר"ד:

**ה** כְּשֶׁתְּשַׁלֵּיךָ יָמֵי חֹדֶשׁ הַלְּבָנָה שְׁבַעַה שְׁבַעַה שָׁהוּ יָמֵי הַשָּׁבוּעַ. יִשָּׂאָר יוֹם אֶחָד וְשָׁתַיִם עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וְשִׁבַע מְאוֹת וְשִׁלְטָה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם אִי"ב תשצ"ג. וְזוֹ הִיא שְׁאֲרִית חֹדֶשׁ הַלְּבָנָה. וְכֵן כְּשֶׁתְּשַׁלֵּיךָ יָמֵי שְׁנַת הַלְּבָנָה שְׁבַעַה שְׁבַעַה. אִם שָׁנָה פְּשׁוּטָה הִיא יִשָּׂאָר מִמֶּנָּה אַרְבָּעָה יָמִים וְשִׁמוֹנָה שָׁעוֹת וְשִׁמוֹנָה מְאוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם ד"ח תתע"ו. וְזוֹ הִיא שְׁאֲרִית שָׁנָה פְּשׁוּטָה. וְאִם שָׁנָה מְעַבְרָת הִיא תִּהְיֶה

שְׁאָרֵיהֶּה חֲמִשָּׁה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת וְחֲמִשׁ מְאוֹת  
וְתִשְׁעָה וְשִׁמוֹנִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם הַכִּיָּא תַקִּפִּיט :

**1** כְּשִׁיחֶיהָ עֲמָדָּה יְדוּעַ מוֹלַד חֲדָשׁ מִן הַחֲדָשִׁים וְתוֹסֵיף עָלָיו אִי"ב  
תִּשְׁצִי"ג יֵצֵא מוֹלַד שְׁאַחֲרָיו. וְתִדַּע בְּאֵי זֶה יוֹם מִימֵי הַשָּׁבוּעַ  
וּבְאֵי זֶה שָׁעָה וּבְכַמָּה חֲלָקִים יִהְיֶה :

**2** כִּיצַד. הָרִי שְׁהֵיָה מוֹלַד נִיָסוֹן בְּאַחַד בְּשַׁבָּת בְּחֲמִשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם  
וּמֵאַה וְשִׁבְעָה חֲלָקִים סִימָן לָהֶם אַהֲקִי"ז. כְּשִׁתּוֹסֵיף עָלָיו  
שְׁאָרֵית חֲדָשׁ הַלְּבָנָה וְהוּא אִי"ב תִּשְׁצִי"ג. יֵצֵא מוֹלַד אֶרֶב בְּלִיל  
שְׁלִישִׁי חֲמִשׁ שָׁעוֹת בְּלִילָה וְתִשְׁעַ מְאוֹת חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם גִּי"ה  
תַתִּי"ק. וְעַל דְּרָךְ זֶה עַד סוֹף הָעוֹלָם חֲדָשׁ אַחַר חֲדָשׁ :

**3** וְכֵן כְּשִׁיחֶיהָ עֲמָדָּה יְדוּעַ מוֹלַד שָׁנָה זֶה וְתוֹסֵיף שְׁאָרֵיהֶּה עַל יָמֵי  
הַמוֹלַד. אִם פְּשׁוּטָה הִיא שְׁאָרֵית הַפְּשׁוּטָה וְאִם מְעַבְּרַת הִיא  
שְׁאָרֵית הַמְעַבְּרַת. יֵצֵא לָהּ מוֹלַד שָׁנָה שְׁלֹאֲחֶרֶה. וְכֵן שָׁנָה אַחַר  
שָׁנָה עַד סוֹף הָעוֹלָם. וְהַמוֹלַד הָרֵאשׁוֹן שְׁמִמְנוֹ תַתְּחִיל הוּא  
מוֹלַד שְׁהֵיָה בְּשָׁנָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה. וְהוּא הָיָה בְּלִיל שְׁנֵי  
חֲמִשׁ שָׁעוֹת בְּלִילָה וּמְאַתִּים וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם  
בַּהֲרִי"ד וּמְמָנוּ הוּא תַתְּחִיל הַחֲשֻׁבּוֹן :

**פירוש** והמוולד הראשון אשר ממנו תתחיל וכו'. דע שאדם הראשון היתה  
בריאתו בתחלת שעה שלישית מיום ששי מששת ימי בראשית שהרי אמרו ז"ל  
בראשונה צבר את עפרו בשניה גבלו בגי יצרו וכו', ולפי שקדם לבריאתו מששת  
ימי בראשית חמשה ימים וארבע עשרה שעות מיום ששי הוצרכנו לידע החדש  
שאלו הימים והשעות ממנו וכן מולד השנה שזה החדש ממנה. באנו לחקור  
על זה המולד גרענו מן המולד הזה והוא יום ו' ב', ד"ח תתע"ו, והוא שארית  
השנה הפשוטה, יצא לנו מולד שנה זו שהיא קודם יצירת אדה"ר בליל שני ה'  
שעות ור"ד חלקים וסימן בהר"ד ונקראת גם זו השנה שנת היצירה ואם נוסף  
ד"ח תתע"ו על יום ו' ב' יצא לנו מולד שנה שאחריה ג"י תתע"ו. לפיכך בעלי  
חכמת העיבור נחלקין. יש מהן מי שסמך על השנה שמולדה לבהר"ד במנין  
שני היצירה ואמר לא יתכן שנשליך אלו החמשה ימים וארבע עשרה שעות מן

המנין ולא נשגיח עליהן, ויש מהם מי שהתחיל ממולד אדה"ר והוא יום ו"ב ואירע בזה המולד שהוא מולד השנה הזאת והוא מולד תשרי ממנה ולפי שאין אדם סופר ימיו אלא מתחלת לידתו לפיכך תהיה תחלת ימי אדה"ר ממולד יום ו"ב שאירע שהיה בו מולד תשרי לפיכך היה מולדו מולד תשרי בזו השנה ביחד ואין מונין לאדם אלא מזו השנה כאדם שנולד לו בפסח בן מחשבין לתשלום חדש מימיו ט"ו באייר ולתשלום שנה יום פסח הבא ואע"פ שאין יום פסח זה לא ר"ח ולא ר"ה וכ"ש שאירע בזה העת שהיה ג"כ מולד שנה ראשונה שהרי אירע בזה העת מולד שנה זו. ולפי שנצטווה אדם בזה החשבון לא יתכן שיהיה תחלת חשבון השנים אלא ממולדו לפי שא"א שיצטווה מי שלא נברא עד עתה. ויש מהם מי שיתחיל שני יצירה מן השנה שאחר מולד אדה"ר ואומר שאדה"ר לא התחיל לחשוב אלא אחר שנת יצירתו לפי ששנה ראשונה אינו צריך לחשוב אותה, וכל אחד מאלו השלש דיעות יש בידו האמת. לפי שכלם מעברים השנים ביחד, אבל הראשון אם יהיה אצלו שני היצירה חמשת אלפים יהיו אצל השני חמשת אלפים פחות שנה ואצל הג' פחות שתי שנים. ומי שסמך בשני יצירה על שנה שמולדה לבהר"ד יהיו אצלו שני העיבור גו"ח אדז"ט והמעוברות אצל השני בהז"ג ו"ח ואצל הג' אד"ו טבה"ז והכל שנת העיבור אצלם שנה אחת לפי שהשנה הג' מהמולד לבהר"ד היא שנייה למולד יום ו"ב והיא ראשונה למולד יום ג"י תתע"ו. ובחרו רוב בעלי חכמת העיבור להתחיל ממולד לבהר"ד כדי שלא ישליכו אפילו יום אחד מימי יצירה שלא ישגיחו עליו:

**ט** בכל החשבונות האלו שתדע מהן המולד. כשתוסיף שארית עם שארית. כשתקבץ מן החלקים אלה ושמונים תשלים שעה אחת ותוסיף אותה למנין השעות. וכשתקבץ מן השעות ארבע ועשרים תשלים יום ותוסיף ממנו למנין הימים. וכשתקבץ מן הימים יותר על שבעה תשליך שבעה מן המנין ותניח השאר. שאין אנו מחשבין לידע מנין הימים אלא לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זה שעה ואי זה חלק יהיה המולד:

**י** כל תשע עשרה שנה שיהיו מהן שבע שנים מעברות ושתיים עשרה פשוטות נקרא מחזור. ולמה סמכנו על מנין זה. שבזמן שאתה מקבץ מנין ימי שתים עשרה שנה פשוטות ושבע

מְעַבְרוֹת וְשַׁעוֹתֵיהֶן וְחֻלְקֵיהֶן וְתַשְׁלִים כָּל אֶלֶף וְשָׁמַנִּים חֻלְקִים שָׁעָה. וְכָל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת יוֹם. וְתוֹסִיף לְמַנְיָן הַיָּמִים. תִּמְצָא הַכֹּל תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִשְׁנֵי הַחֲמָה שְׁכָל שָׁנָה מִהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחַמְשָׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּשָׁנָה. וְלֹא יִשָּׂאֵר מִמַּנְיָן יָמֵי הַחֲמָה בְּכָל תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה חוּץ מִשָּׁעָה אַחַת וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְשָׁמוֹנִים וְחַמְשָׁה חֻלְקִים. סִימָן לָהֶם אֶת־פִּי"ה :

**פירוש** כל תשע עשרה שנה וכו'. יש לזה החשבון ב' דרכים. הדרך הראשון שזכרה ז"ל והיא דרך ארוכה לפי שצריך אדם לקבץ כל ימי י"ט שנה משני החמה ביחד וכל ימי י"ט שנה משני הלבנה י"ב פשוטות וז' מעוברות וישליך המנין האחד מן הב' ישאר שעה ותפ"ה, והדרך השניה אין בה קושי ולא אריכות והוא שתקבץ י"ט יכ"א ר"ד והיא שארית שנת החמה על שנת הלבנה ונקבץ הכל יהיה כללם ר"ו י"ח תרל"ו, ר"ו ימים וי"ח שעות ותרל"ו חלקים, ונקבץ ז' חדשים מחדשי לבנה יהיה כללם ר"ו י"ז קנ"א יהיה תוספת המנין הראשון על הב' שעה ותפ"ה. ועל הדרך הראשון כשתקבץ ימי י"ט משני החמה יהיו כלל ימיהם ששת אלפים ותתקל"ט יום וחצי יום ורביע יום והם י"ח שעות וכשתקבץ ימי י"ב שנה פשוטות ושעותיהם וחלקיהם יהיו הכל ארבעת אלפים יום ורנ"ב יום ותשע שעות ותשצ"ב חלקים וכשתקבץ ימי ז' שנים מעוברות ושעותיהם וחלקיהם יהיו הכל ו' אלפים ותתקל"ט יום וט"ז שעות ותקצ"ה חלקים הרי חסר זה המנין ממנין י"ט שנים משני החמה שעה ותפ"ה. ומזה נתבאר לך מדת ימי המחזור כלו והוא ששת אלפים ותשע מאות יום ול"ט יום וט"ז שעות ותקצ"ה חלקים לפיכך אם תשליך ימי המחזור ז' ז' ישאר ממנו ב"ו תקצ"ה והוא שארית המחזור. ושאר הפרק אינו צריך ביאור :

**יא** נִמְצָא בְּמַחְזוֹר שֶׁהוּא כְּזֶה הַחֲדָשִׁים כָּלֵם חֲדָשֵׁי הַלְבָנָה וְהַשָּׁנִים שְׁנֵי הַחֲמָה. וְהַשְּׁבַע שָׁנִים הַמְעַבְרוֹת שֶׁבְּכָל מַחְזוֹר וּמַחְזוֹר לְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה הֵם שָׁנָה שְׁלִישִׁית מִן הַמַּחְזוֹר וְשִׁשִּׁית וְשָׁמִינִית וְשָׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה וְשָׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה וְשָׁנַת שְׁבַע עֶשְׂרֵה וְשָׁנַת י"ט. סִימָן לָהֶם גּוּי"ח י"א י"ד י"ז י"ט :

**יב** כְּשֶׁתְּקַבֵּץ שְׁאֵרִית כָּל שָׁנָה מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה הַפְּשׁוּטוֹת שֶׁהִיא ד"ח תתע"ו. וְשְׁאֵרִית כָּל שָׁנָה מִשְׁבַּע שָׁנִים הַמְעַבְרוֹת

שְׁהִיא הַכִּיָּא תַקפִּיט. וְתִשְׁלִיךְ הַכֹּל שְׁבַעַה שְׁבַעַה יִשְׁאַר שְׁנֵי יָמִים וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם בִּיּוֹ תַקצִי"ה. וְזֶה הוּא שְׁאַרִית הַמַּחְזוֹר :

**יג** כְּשִׁיחֶיָּה לָךְ יָדוּעַ מוֹלַד תְּחַלַּת מַחְזוֹר וְתוֹסִיף עָלָיו בִּיּוֹ תַקצִי"ה. יָצָא לָךְ תְּחַלַּת הַמַּחְזוֹר שְׁאַחֲרָיו וְכֵן מוֹלַד כָּל מַחְזוֹר וּמַחְזוֹר עַד סוֹף הָעוֹלָם. וּכְבָר אָמַרְנוּ שֶׁמוֹלַד תְּחַלַּת הַמַּחְזוֹר הָרֵאשׁוֹן הָיָה לְבַהרִ"ד. וּמוֹלַד הַשָּׁנָה הוּא מוֹלַד תְּשָׁרִי שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה :

**יד** וּבִדְרָךְ הַזֹּאת תִּדַע מוֹלַד כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה שְׁתַּרְצָה. וּמוֹלַד כָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שְׁתַּרְצָה. מְשָׁנִים שְׁעָבְרוּ אוֹ מְשָׁנִים שְׁעַתִּידִים לָבֹא. כִּי־צַד. תִּקַּח שְׁנֵי יָצִירָה שְׁעָבְרוּ וְגַמְרוּ וְתַעֲשֶׂה אוֹתָם מַחְזוֹרִין שֶׁל תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה תִשְׁעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה עַד תְּשָׁרִי שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה. וְתִדַע מִנֵּן הַמַּחְזוֹרִין שְׁעָבְרוּ וּמִנֵּן הַשָּׁנִים שְׁעָבְרוּ מִמַּחְזוֹר שְׁעַדִּין לֹא נִשְׁלַם. וְתִקַּח לְכָל מַחְזוֹר וּמַחְזוֹר בִּיּוֹ תַקצִי"ה. וּלְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה פְּשׁוּטָה מְשָׁנֵי הַמַּחְזוֹר שֶׁלֹּא נִשְׁלַם דִּיחַ תַתְעִיּוֹ. וּלְכָל שָׁנָה מְעַבְרַת הַכִּיָּא תַקפִּיט. וְתִקַּבֵּץ הַכֹּל וְתִשְׁלִים הַחֲלָקִים שָׁעוֹת. וְתִשְׁלִים הַשָּׁעוֹת יָמִים. וְהַיָּמִים תִּשְׁלִיכֶם שְׁבַעַה שְׁבַעַה. וְהַנְּשָׂאָר מִן הַיָּמִים וּמִן הַשָּׁעוֹת וְהַחֲלָקִים הוּא מוֹלַד שָׁנָה הַבָּאָה שְׁתַּרְצָה לִידַע מוֹלָדָה :

**טו** מוֹלַד הַשָּׁנָה שְׁיִצָּא בְּחֻשְׁבוֹן זֶה הוּא מוֹלַד רֵאשׁ חֹדֶשׁ תְּשָׁרִי. וּכְשִׁתוֹסִיף עָלָיו אִי"ב תִשְׁצִי"ג יָצָא מוֹלַד מְרַחֲשָׁן. וּכְשִׁתוֹסִיף עַל מְרַחֲשָׁן אִי"ב תִשְׁצִי"ג יָצָא מוֹלַד כְּסִלוֹ. וְכֵן לְכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ זֶה אַחַר זֶה עַד סוֹף הָעוֹלָם :

## הלכות קידוש החודש - פרק שביעי

**א** אין קובעין לעולם ראש חודש תשרי לפי חשבון זה לא באחד בשבת ולא ברביעי בשבת ולא בערב שבת. סימן להם אדיו. אלא כשיהיה מולד תשרי באחד משלשה ימים האלו קובעין ראש חודש ביום שלאחריו. כיצד. הרי שהיה המולד באחד בשבת קובעין ראש חודש תשרי יום שני. ואם היה המולד ברביעי קובעין ראש חודש יום תמישי. ואם היה המולד בששי קובעין ראש חודש בשביעי:

**פירוש** אין קובעין לעולם וכו'. אלו השני עקרים של דחיות הנזכרים בתחלה והם אדיו וכל י"ח דוחין אע"פ שהן מסורות ביד החכמים כבר זכרו רז"ל להם עילה ועיקר ועילת אדיו כבר זכרה ז"ל בסוף הפרק. אבל עיקר כל י"ח דוחין לא זכרו ז"ל אבל אמרו ז"ל במס' ר"ה (דף כ'): במשנת על ו' חדשים השלוחין יוצאין אמר שמואל יכילנא לתקוני לכולא גולה אמר ליה ר' אבא אבוה דר' שמלאי לשמואל ידע מר האי מילתא דתניא בסוד העיבור נולד קודם חצות או אחר חצות אמר ליה לא אמר ליה מדהא לא ידע מר איכא מילי אחרנייתא דלא ידע מר כי סליק ר' זירא שלח להו צריך שיהא לילה ויום מן החדש וז"ש אבא אבוה דר' שמלאי לשמואל נולד קודם חצות או לאחר חצות, מחשבין את תולדתו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קודם חצות בידוע שאינו נראה סמוך לשקיעת החמה למנ"מ אמר רב אשי לאכחושי סהדי אמר ר' זירא אמר ר' נחמן כ"ד שעו מיכסי סיהרא לדידן שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא ולדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא למאי נ"מ אמר ר' אשי לאכחושי סהדי. אמר מר צריך שיהיה לילה ויום מן החדש ר' יוחנן אמר מערב עד ערב תשבתו שבתכם ר"ל אמר עד יום האחד ועשרים לחדש בערב מאי בינייהו אמר אביי משמעות דורשין איכא בינייהו רבא אמר חצות לילה א"ב עכ"ל הגמ'. לשון רש"י ז"ל יכילנא לתקוני בלי ראיית עדים שבקי אני בתולדת הלבנה והלוכה לסדר מועדות. סוד העיבור ברייתא שנויה ברמזים. נולד קודם חצות או לאחר חצות כך שנוי בה רמז בעלמא הוא לומר נולד קודם חצות חלוק מנולד לאחר חצות. ידע מר מה חלוק יש. כי סליק ר' זירא שלח להו לחביריו שבבבל שני דברים שלמד כאן. צריך שיהא לילה ויום מן החדש צריך שיהיה היום הולך אחר הלילה להיות היום מן החדש שהיה בו ליל שלפניו למדנו שאם נראית הלבנה הישנה משחשכה יום כ"ט שהוא ליל ל' אין מקדשין אותו ביום ל', וא"ת פשיטא שאין



מקדשין שהרי לא תראה החדשה ביום ל' דק"ל דכ"ד שעי מיכסי סיהרא כדאמרינן לקמן איצטריך למ"ד מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו ואשמעינן דאם נראית הישנה בליל ל' אין מאיימין שהרי הכל ראו שהלילה מהחדש שעבר. וזו שאמר אבא אבוה דר' שמלאי לפני שמואל ולא ידע לפרושי מה חלוק יש בין נולד קודם חצות לנולד אחר חצות אני מפרשה לכם. מחשבין מולד הלבנה, נולד קודם חצי היום בידוע שנראה היום קודם שתשקע החמה שאין הלבנה מתכסה מבני א"י כי הם במערב אלא ו' שעות לאחר חידושה ומתוך קוטנה של לבנה שהלבנה לעולם בשש שעות לאחר חידושה בקרן מערבית דרומית ונראית להם. לא נולד קודם חצות בידוע שלא יראה היום שהיא קטנה כל ו' שעות ונעלמת מכל עין. למנ"מ למיחשב הרי ע"פ עדים אנו מקדשין. לאכחושי סהדי אם נולד אחר חצות ואמרו ראינו החדש לפני שקיעת החמה כדי לקדשו היום עדי שקר הם. כ"ד שעי מיכסי סיהרא סמוך לחידושה מלפניו ומאחריו היא מתכסה מן העין מפני קוטנה שש שעות לפני חידושה ושש שעות לאחר חידושה נעלמת מכל אדם קודם לכאן ולאחר מכאן י"ב שעות כשהיא במזרח נראית לבני מזרח ולא לבני מערב מתוך קוטנה וכשהיא במערב נראית לבני מערב ולא לבני מזרח דהא לעולם לפני חידושה בקרן דרומית מזרחית ולאחר חידושה בקרן דרומית מערבית, כך ראיתי ביסודו של ר' סעדיה ז"ל. הילכך כשהישנה מתכסה במזרח אין החדשה נראית לבני מזרח עד ארבע ועשרים שעות וכשמתכסה מבני מערב אין החדשה נראית להן עד כ"ד שעות. לדין לבני בבל דקיימין במזרח מיכסי שית מעתיקא ולא יותר מה טעם מפני שהלבנה הישנה שלפני חידושה בקרן מזרחית דרומית ורואין אותה בני בבל הסמוכים למזרח ונעלמת מהן מכאן ואילך מפני קוטנה ולסוף ששת שעות של חידושה היא עומדת בקרן מערבית דרומית ורואין אותה בני ארץ ישראל הסמוכים למערב ולא בני בבל וכן כל י"ב שעות שאחר שש שעות הראשונות הרי נתכסית החדשה מבני בבל י"ח שעות ולאחר י"ח שעות כבר גדולה היא ונראית בכל מקום. לדידהו שית מחדתא כמו שפירשתי שלבסוף שש נראתה לבני מערב. ותמניסר מעתיקא כמו שפירשתי שהישנה בסוף תכליתה לעולם במזרח וכל י"ח שעות של ישנה מתוך קוטנה לא נראית במערב אבל קודם לכן גדולה היתה ונראית למרחוק. לאכחושי סהדי אם יאמרו העדים ראינו הישנה והחדשה בתוך כ"ד שעות שקר העידו. עד ערב תשבתו למדנו שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות. עד יום האחד ועשרים בערב למדנו שיציאת המועד בערב הרי שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות. חצות לילה איכא בינייהו מאן דיליף מיום הכפורים היום הולך אחר תחלת הלילה דכתיב מערב עד ערב ולדידהו אם נראית הישנה אפילו בתחלת ליל שלשים שוב אין החדש מתקדש ביום שלשים ומאן דיליף ממצות אין היום הולך אחר תחלת הלילה

שהרי מחצות הלילה הראשון של פסח עד יום האחד ועשרים אכילת מצה רשות ובלבד שלא יאכל חמץ ע"כ מדברי רש"י. רבינו משה ז"ל, אמר שמואל וכו' פי' יש בידי כח לחשב השנים ולתקן אי זו שנה צריכה עיבור וכן בחדשים אי זה חדש צריך להתעבר עד ביאת הגואל וישוב בסנהדין. צריך שיהיה לילה ויום מן החדש פירוש אין קובעין ר"ח בו ביום של מולד אא"כ בא המולד שעה ראשונה מן הלילה שנמצא שהיום והלילה מן הלבנה החדשה אבל אם היה המולד אחר כן אין קובעין ר"ח אלא למחר וז"ש מחשבין את תולדתו וכו' ובא רב אשי (ודחה) [נפ"י] מסורה זו. לאכחושי סהדי פירוש שאם נתברר מן החשבון שנולד אחר חצות ובאו עדים ואמרו ראינוהו בו ביום עדי שקר הם ולא לקבעו ר"ח שאינו נולד קודם חצות וכו'. והא דאמר ר' זירא אמר ר' נחמן כ"ד שעות מיכסי סיהרא וכו' גם זה שאמר אבוה דר' שמלאי נולד קודם חצות וכו' לא נתברר אצלנו יפה לפיכך לא כתבנו בו פירוש. משמעות דורשין זה דורש מזה הפסוק וזה דורש מזה הפסוק ושניהם דבר אחד אמרו. רבא אמר חצות לילה א"ב ר' יוחנן אומר מערב עד ערב סבר אפילו אם נולד שעה שנייה מן הלילה מחר חדש ור"ל סבר כתיב ז' ימים תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב וכתוב ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והוא חצי לילה וגמר הלילה הזה של אכילת פסחים מן הלילה של העברת מצרים מה זה חצות לילה אף זה חצות לילה דכתיב בפסח על מצות ומרורים יאכלוהו ש"מ שאכילת מצה אפילו עד חצות והנה לא אכל מצה ביום הראשון מקודם חצות אלא במעט ונחשב ליום שלם שנאמר שבעת ימים תאכלו ש"מ שאם תולד הלבנה עד חצי הלילה יום שלם הוא נמצא היום והלילה מן החדש וראוי אותו היום לקבעו ר"ח, ע"כ מדברי רמז"ל: **לשון** רמז"ל בפ"ק דר"ה א, נולד קודם חצות פי' אם זו מעט השמש קודם שש שעות ביום נראה קודם שקיעת החמה לבני א"י דהא קי"ל דלבני א"י שית מחדתא מיכסי. ואם היה המולד קודם חצות נשאר מן היום שש שעות גמורים והם שמיכסי לבני א"י ויראו אותו קודם שקיעת החמה מפני מעלות שהלך באותן ו' שעות ונמצא חמה שוקעת במערב והוא עדיין לא שקע וזו היא צורת החמה שוקעת במערב והוא עדיין לא שקע (הירח) [ציור כ"ד] וזה שאנו מציירים ב' גלגלים בלבד כדי שיהיה הדבר ניכר בראיית העין, ומן הצורה הזאת יתבאר לך שבזמן שיש בין השמש והירח הפרש השמש שוקעת והירח עדיין לא שקע. נולד אחר חצות אפילו בחלק אחד נמצאו אותן שש שעות שנשארו מהיום חסרים חלק וקי"ל דשש שעות גמורות מיכסי לבני א"י מחדתא ואין השמש מספקת לשקוע אלא הוא נמי התחיל לשקוע אחריה וא"א לרואה לכוין ולראות. ואחר שפירשנו דברי ר' אבא אבוה דר' שמלאי אנו חוזרים לדרך ההלכה. כי סליק ר' זירא שלח להו צריך שיהיה לילה ויום מן החדש, פי' אין עושין ר"ח אלא אם היה ליל ר"ח ויום ר"ח אחר המולד כגון אם היה המולד שעה ראשונה מלילי שבת הוא שקובעין ר"ח

בשבת אבל אם היה המולד בשעה שנייה מליל שבת או בשלש או בטי וכ"ש בשעה ראשונה מיום שבת או בשלש אין קובעין ר"ח בשבת אלא באחד בשבת, ואתמהינן וזו שאמר אבא אבוה דר' שמלאי לפני שמואל מחשבין את תולדתו וכו' כלומר מאחר דאמרת דכל מולד שיהיה ביום דחוי הוא עד שיהיה תחלת הלילה מאי אתא אבא אבוה דר' שמלאי לאשמועינן בחצות וקודם חצות והא דחוי אצלך כל מולד שיהיה ביום בין קודם חצות בין אחר חצות ופריק רב אשי לאכחושי סהדי כלומר לא אתא אבא אבוה דר' שמלאי לאשמועינן דאם נולד קודם חצות אותו היום ר"ח אלא דחוי הוא ולא אתא לאשמועינן אלא שמעתא דמכחשינן בהו סהדי שאם חשבנו וידענו כי אחר חצות נולד ביום כ"ט יום ובאו עדים ואמרו ראינוהו תחלת ליל שלשים בידוע דכחשי שאי אפשר שיראה כדאמר אבא אבוה דר' שמלאי. וקשיא לן האי מימרא טובא דהא לר' זירא אם היה המולד בשעה ראשונה אותו היום ר"ח ודבר זה לא נתברר לנו כלל דהא קי"ל כזה ראה וקדש והחשבון והראייה כהדדי נינהו וכדאמר לאכחושי סהדי ואם היה המולד בליל יום שני בתחלת הלילה היאך עושין ר"ח יום שני וכי אפשר שנראה בליל יום שני בשעת המולד הא קיי"ל דאחר המולד בשש שעות נראה כדאמרינן נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה, ועוד אמאי אתמהינן עלה בדברי ר' אבא אבוה דר' שמלאי אפשר שזה שאמר אבא אבוה דר' שמלאי מחשבין את תולדותיו וכו' לעצמו אמר לא לקבעו אלא לדחותו שא"א שאם היה המולד בחצות או קודם חצות ביום שני שיהיה אותו היום ר"ח שא"א שנראה בליל יום שני קודם שנולד, ואין מחשבין תולדותיו אלא ליום שלאחריו שאם היה המולד ביום שני קודם חצות בידוע שנראה בעולם בליל שלישי ויהיה ר"ח ביום ג', ואם היה המולד ביום שני אחר חצות בידוע שלא נראה בליל שלישי ויהיה ר"ח יום רביעי, אבל יום שני עצמו אי אפשר שיקבע בו ר"ח שאי אפשר שנראה בליל יום שני קודם המולד. וא"ת שזהו התימה שכיון שאמר ר' זירא שאם היה המולד בתחלת הלילה יקבע ר"ח באותו היום עצמו אתמהי עליה בדברי ר' אבא אבוה דרבי שמלאי דאמר מחשבין את תולדותיו דשמעת מינה דיום המולד עצמו אין קובעין אלא ממנו אנו למדין אם יהיה ר"ח למחר או לא מאי אהדר ליה ר' אשי ומאי פירוקא פריק לאכחושי סהדי, וכללו של דבר קשיא לן האי מימרא טובא. א"ר זירא א"ר נחמן כ"ד שעי מיכסי סיהרא, לדידן פי' לבני בבל שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא פירוש שש שעות קודם המולד פירוש קודם שיתקבץ עם השמש מפני שאור השמש מכסה אותו. ותמני סרי מחדתא פירוש אינו נראה בבבל עד י"ח שעות אחר המולד. לדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא פי' לבני א"י אחר המולד בו' שעות נראה כדאמרינן לעיל. ותמני סרי מעתיקא פירוש קודם המולד ב"ח שעות איכסי ואינו נראה בא"י. וצריכין אנו לפרש למה לבני א"י מיכסי שית מחדתא ותמני

סרי מעתיקא ולבני בבל איפכא. צריך אתה לידע שא"י סמוכה למערבו של עולם הרבה מכל הארצות כדאמרינן בכמה מקומות כי אתא ר' פלוני ממערבא במערבא אמרי (וכדאמרינן א"ר עקיבא שכינה במערב) ובבל סמוכה למזרח כדכתיב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער והיא בבל כדאמרינן למה נקרא שמה שנער שננערו שם כל מימי מבול ואע"פ שבבל נוטה מאמצעו של עולם שהוא המקום המכוון כנגד מזרח ומערב ובבל נוטה מאותו מקום למערבו של עולם מעט מיהו בבל קרובה מן המזרח יותר מא"י וא"י נוטה כנגד מערב הרבה מכל הארצות. והירח בתחלת החדש נראה במערב לשקיעת החמה לילה ראשון ושני ושלישי עד ליל שביעי נראה באמצע הרקיע. נמצא בתחלת החדש שהוא במערב קרוב אצל בני א"י שהם במערב ומש"ה רואין אותו אחר ו' שעות שאע"פ שקרוב הוא לשקיעת החמה מפני שהירח במערב קרוב הוא אצלם ורואין אותו ולבני בבל רחוק שהם במזרח והוא במערב ואינם רואים אותו עד שיתרחק הרבה מן השמש ויהיה עולה מעט מן המערב. וזו היא צורת הירח [ציור כ"ד] בתחלת החדש ובני א"י רואין אותו ובני בבל אין רואין אותו למראית העין, יתבאר לך מצורה זו שבני א"י רואין אותו סמוך למולדו אע"פ שלא נתרחק מן השמש הרבה אלא אחר שש שעות מפני שהן קרובין למערב אבל בני בבל אין רואין אותו עד שיתרחק מן השמש הרבה אחר י"ח שעות מפני שהן במזרח ואחר י"ח שעות נגלה לכל. וזה שציירנו בבל סמוכה למזרח כדי שיהיה הדבר ניכר למראית העין וזו היא צורת הירח [ציור כ"ה] ובני בבל רואין אותו. ומן הצורה הזאת יתברר לך שבזמן שמתרחק הירח מעל השמש יפה אחר י"ח שעות נראה לכל וכן לבני בבל אין מיכסי מעתיקא אלא שש שעות מפני שבסוף החדש כשהירח קרוב מן השמש הירח עולה שחרית במזרח קודם השמש ומפני שבבל במזרח רואין אותו ואין נסתר מהם עד שיקרב אל השמש יפה ולא יהיה ביניהם אלא דבר מועט אבל אם היה בינו ובין השמש שש שעות נראה לבני בבל כשהוא עולה שחרית במזרח מפני שהם במזרח, ואין נראה לבני א"י מפני שהם במערב מפני שהוא רחוק אצלם. וזו היא צורת הירח [ציור כ"ו] עולה במזרח קודם השמש בשש שעות ובני בבל רואין אותו ובני א"י אין רואין אותו למראה העין. יתברר לך מזו הצורה שבסוף החדש בזמן שהירח עולה בשחרית במזרח כשיקרב אל השמש אע"פ שאין ביניהם אלא מהלך שש שעות כמו שציירנו נראה בבבל ואינו נראה בא"י מפני שדרום הוא אצלם ומשיקרב לשמש ויהיה ביניהם פחות מי"ח שעות אינו נראה בא"י כלל אבל קודם שיקרב אל השמש בשמונה עשר שעות עדיין נראה בא"י. וזו היא צורת הירח [ציור כ"ז] קודם שיקרב אל השמש בי"ח שעות בסוף החדש ונראה אז בא"י למראית העין. יתבאר לך מצורה זו שבזמן שיש בין הירח הפרש גדול מהלך י"ח שעות נראה אז בא"י. ודברים הללו פשוטים הם. וזה שציירנו בהם צורות הרבה כדי שיהיו הדברים ניכרים למראית העין

לאדם שלא ידע צורת הגלגלים ומהלך השמש והירח, ע"כ מדברי הגאון הרמב"ם ז"ל. מדברי עלי בן מר חסאן ז"ל בפירוש נולד קודם חצות או אחר חצות אי אתה מוצא שיהיה המולד במקום מן המקומות אחר חצות ולא יראה במדינה ממדינות העולם אחר שקיעת החמה במערב אלא בקצות המערב ויהיה פירוש ההלכה נולד קודם חצות בקצות המזרח בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה בקצות המערב והעד שאמרה ההלכה נראה סתם ולא אמרה נראה לנו ע"כ מדבריו ז"ל. ואלו דברי רוח שהרי זה מורה ששעת הראייה בקצות המזרח אחר המולד בי"ח שעות כמו שתאמר שאם יהיה המולד אחר חצות יום שני כחלק אחד תהיה שעת הראיה בתחלת יום שלישי שהרי סוף המזרח וסוף המערב שנים עשרה שעות ושש שעות מחצי היום במערב עד סוף היום וי' שעות ויהיו בני המזרח עושים המועדות ביום ב' על ירח שיראה בשלישי בקצת המערב ויהיה עת המולד מיוסד על קצות המזרח ועת הראייה על קצות המערב [ציור כ"ח]. ויש בזו הסברא הפסד אחד והוא שלא יהיה הפרש בין קודם חצות ואחר חצות, ולא עוד אלא ולא לתחלת ליל שלישי שהרי הירח נראה בשלישי בכל אלו הפנים זה לא יתכן. ויש בזה הפסד מדרך אחרת לפי שאין סומכין על ראיית קצות המערב, ולא עוד אלא אפילו אנשי בבל לא תועיל להם ראייתם לעצמם שיקדשו עליה אלא על ראיית בני א"י וכ"ש שיסמכו בני א"י על ראיית אנשי מערב, הלא תראה שאין מעידין על הראייה אלא בירושלים שהרי אמרו חצר גדולה וכו'. לפיכך זאת ההלכה וזאת המסורת צריכה עיון גדול לפי שהוא עיקר הדת בעשיית המועדות והצום וזולתם:

**ב** וְכֵן אִם יִהְיֶה הַמּוֹלָד בְּחֻצֵי הַיּוֹם אוֹ לְמַעְלָה מִחֻצֵי הַיּוֹם קוֹבְעִין רֵאשׁ חֹדֶשׁ בַּיּוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ. כִּיצַד. הָרִי שְׁהָיָה הַמּוֹלָד בַּיּוֹם שְׁנֵי בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם אוֹ יִתֵּר עַל שֵׁשׁ שָׁעוֹת קוֹבְעִין רֵאשׁ חֹדֶשׁ בְּשָׁלִישִׁי. וְאִם יִהְיֶה הַמּוֹלָד קֹדֶם חֻצֵי הַיּוֹם אֶפְלוּ בְּחֻלְק אֶחָד קוֹבְעִין רֵאשׁ חֹדֶשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם הַמּוֹלָד עֲצָמוֹ. וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה אוֹתוֹ הַיּוֹם מִימֵי אֲדִי"ו:

**ג** כְּשִׁיִּהְיֶה הַמּוֹלָד בְּחֻצֵי הַיּוֹם אוֹ אַחַר חֻצוֹת וַיִּדְחָה לַיּוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ. אִם יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ מִימֵי אֲדִי"ו הָרִי זֶה נִדְחָה לְשֹׁלְאֲחֶרְיוֹ וַיִּהְיֶה רֵאשׁ חֹדֶשׁ קְבוּעַ בְּשָׁלִישִׁי מִיּוֹם הַמּוֹלָד. כִּיצַד. הָרִי שְׁיִהְיֶה הַמּוֹלָד בְּשַׁבַּת בְּחֻצוֹת סִימָן זִי"ח קוֹבְעִין

ראש החדש בשנה שמולדה כזה בשני בשבת. וכן אם היה המולד בשלישי בחצות או אחר חצות קובעין ראש החדש בחמישי בשבת:

**ד** מולד תשרי שיצא בחשבון זה בליל שלישי בתשע שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים משעה עשירית סימנה ג"ט ר"ד. או יותר על זה. אם היתה שנה פשוטה דוחין את ראש החדש ואין קובעים אותו בשלישי בשנה זו אלא בחמישי בשבת:

**פירוש מולד תשרי שיצא בחשבון זה וכו'.** חזר ז"ל וזכר שני עיקרים אחרים באים על שני העיקרים הראשונים לג"ט ר"ד והשני בט"ו תקפ"ט. לפי שאם יהיה המולד בשנה פשוטה ליל שלישי תשע שעות ר"ד חלקים ותוסיף עליו שארית הפשוטה והוא ד"ח תתע"ו יצא לך מולד שנה שאחריה בשש שעות היום מיום שבת וידחה ליום שני בשביל העיקר השני והוא כל י"ח דוחין וכשנדחה אותו למחר נדחה ליום שני לפי שאין קובעין בימי אד"ו לפיכך אם נקבע השנה שמולדה לג"ט ר"ד ביום שלישי יהיה בין שתי הקביעות חמשה ימים וזה א"א כמו שיתבאר שא"א שיהיה בין שתי הקביעות בפשוטה יותר על ד' ימים, לפיכך הוצרכנו לדחות קביעת השנה שמולדה לג"ט ר"ד ליום חמישי לפי שיום רביעי מימי אד"ו והוא פסול לקביעה, לפיכך יהיה ביניהם ג' ימים ואם יחסר המולד אפילו חלק אחד קובעין אותו בג' לפי שיצא המולד שאחריו קודם חצות והוא נקבע בשבת. והעיקר הב' בט"ו תקפ"ט והוא מוצאי מעוברת לפי שיהיה מולד שלפניה שהיא מעוברת ביום הג' בשש שעות והוא נדחה לחמישי, ואם נקבע זו השנה שמולדה בט"ו תקפ"ט בשני יהיה בין שתי הקביעות שלשה ימים ואי אפשר שיהיה ביניהם פחות מארבע כמו שיתבאר, לפיכך צריכים אנו לדחות קביעת השנה שמולדה בט"ו תקפ"ט והוא מוצאי מעוברת ליום שלישי כדי שיהיה ביניהם ד' ימים ואם יחסר זה המולד אפילו חלק אחד קובעין בשני לפי שתהיה קביעה לשנה שלפניה ביום שלישי ולפי שיהיה מולדה קודם חצות והיא מעוברת שאע"פ שיבא מולד שנה שאחריה בט"ו תקפ"ח יקבע בשני ויקבע המעוברת בג' יהיה ביניהם ה' ימים ותהיה זאת השנה המעוברת כסדרן כמו שיתבאר:

**ה** וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני בשלש שעות ביום ותקפ"ט חלקים משעה רביעית. סימנה בט"ו תקפ"ט. או יתר

על כן. אם היתה אותה השנה מוצאי המעברת שהיתה השנה הסמוכה לה שעברה מעברת. אין קובעין ראש החדש בשני בשנה זו אלא בשלישי :

**1** היתה מולד השנה הפשוטה שאמרנו שתדחה לחמישי פחות חלק אחד. כגון שיצא סימנה ג"ט ר"ג או פחות מזה. קובעין אותה בשלישי. וכן אם היתה מולד מוצאי העבור ביום שני פחות חלק. כגון שהיתה סימנה בט"ו תקפ"ח או פחות מזה. קובעין אותה בשני. נמצא דרך קביעת ראש חדש תשרי לפי חשבון זה כך הוא. תחשב ותדע המולד באי זה יום יהיה ובכמה שעות מן היום או מן הלילה ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם. אלא אם כן היתה באחד בשבת או ברביעי או בערב שבת. או אם היתה המולד בחצות היום או אחר חצות. או אם היתה בר"ד חלקים משעה עשירית מליל שלישי או יותר על זה והיתה שנה פשוטה. או שהיתה המולד בתקפ"ט חלקים משעה רביעית מיום שני והיתה השנה פשוטה שאחר המעברת. שאם יארע באחד מארבעה דברים האלו אין קובעין ביום המולד אלא ביום שלאחריו או שלאחר אחריו כדרך שבארנו :

**2** \* ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו. לפי שהחשבון הזה הוא לקבוץ הירח והשמש בהלוקה האמצעי לא במקום האמתי כמו שהודענו. לפיכך עשו יום קביעה ויום דחיה כדי לפגוע ביום קבוץ האמתי. כיצד. בשלישי קובעין ברביעי דוחין. בחמישי קובעין בששי דוחין. בשבת קובעין אחד בשבת דוחין. בשני קובעין :

**ההראב"ד** ומפני מה אין קובעין חשבון זה וכו' בשני קובעין. א"א מפני שהמחבר הזה מתגדר מאד ומתפאר בחכמה הזאת והוא בעיניו שהגיע לתכליתה ואני איני מאנשיה כי גם רבותי לא הגיעו אליה ע"כ לא נכנסתי

בדבריו לבדוק אחריו. אך כשפגעתיו בדבר הזה שכתב נפלא בעיני הפלא ופלא, ואם יהיה המולד בבגה"ז על הדרך האמצעי למה לא ידחה למחרתו אל המולד האמיתי. ולדבריו אין ראוי לקובעו לעולם ביום מולדו ומה חטא אד"ו שלא יהיה בו המולד לעולם באמיתי ולעולם ידחה ומה זכה בגה"ז שיהיה ולא ידחה. ואנו קבלנו דחיית אד"ו משום יום ערבה שלא יבא בשבת ומשום יוה"כ שלא יבא לא בערב שבת ולא במ"ש, ודחיית בד"ו משום אד"ו, והוא בעיני כמתעתע עכ"ל:

**פירוש ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו וכו'.** כבר ביארנו צורת שני הקיבוצים למעלה ואפשר שיהיה הקיבוץ האמצעי קודם האמיתי הוצרכנו לדחות כדי שיקרב אל הקיבוץ האמיתי. ואומר אני שיש להקשות על זה העיקר שהרי יש לנו לומר מפני מה היתה תחלת הקביעה מיום ג' ומפני מה לא התחילה מיום זולתו לפי שכמו שיש לנו לומר בשלישי קובעין בד' דוחין וכן עד סופן גם יש לנו התחלה מיום ד' ונאמר ברביעי קובעין בחמישי דוחין וכן עד יום שלישי וה"ה אם נתחיל מיום ראשון או יום ששי. ואין לנו תשובה אלא שנאמר שהתחלה בג' מסורת ביד החכמים אבל אין דבריו ז"ל מורים על זה. וא"ת הנה מפורסם בין בעלי חכמת העיבור לא אד"ו ר"ה, נוכל לומר שזה הסדר לא נהיה אלא אחר ששנו בג' קובעין בד' דוחין ועכ"פ הקושיא במקומה עומדת עד שיבא מורה צדק ויורנו. ודע שהנראה מדברי רז"ל שיש בידם קבלה שכל החדשים סומכים בהם על הראייה אבל בחדש תשרי כד מיקלע בחד מיומי אד"ו דחו ליה ואפילו בזמן שהיה המקדש קיים והסנהדרין בירושלים וא"א להם ז"ל לדחות אותו אלא אם יש בידם קבלה בזה הענין מפני שיאות מזה שדוחין הקרבנות והמועדות מזמניהם. והראיה על זה דתנן בסוכה בפרק החליל (דף נ"ג נ"ד) בענין תקיעות שהיו במקדש ערב שבת שבתוך החג היו שם מ"ח תקיעות וכו' עד ולא מוסיפין על מ"ח ואמרינן עלה ולא מוסיפין והא איתא ערב הפסח שחל להיות בשבת דאי לר"י חמשין וחדא אי לרבנן חמשין ושבע ופרקינן כיון דליתיה בכל שנה לא חשיב להו ואקשינן אי הכי ע"ש שבתוך החג לא ליחשביה נמי דזמנין לא משכחת ליה וה"ד כגון שחל יו"ט הראשון של חג להיות בערב שבת ופריק ההוא מדחא דחינן ליה מאי טעמא דכי מקלע יו"ט הראשון של חג להיות בע"ש מקלע יומא דכיפורי בא' בשבת ואקשינן ומי דחינן ליה והא תנן בשבת חלבי שבת קריבין ביוה"כ וכו' ופריק הא מני אחרים היא דתניא אחרים אומרים אין בין פסח לפסח ואין בין עצרת לעצרת ולא בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים. הנה נתבאר מזה שאפילו בזמן שבית המקדש היה קיים כי מקלע תשרי להיות באחד בשבת דחו ליה דהלכה כרבנן ולא כאחרים. ואומר הרב הגדול רבינו חננאל בכ"ר חושיאל ז"ל בפירוש האי מימרא אמר ופריק כי מקלע ר"ה בע"ש אתי יוה"כ באחד בשבת ודחינן ליה ה"נ כי מקלע ברביעי אתו יוה"כ בע"ש ומתני



דהתם אחרים היא דלית ליה דחיותא וקיי"ל דלא הוה ר"מ בקי בסוד העיבור ולעולם כדרבנן כל אימת דמתרמי הכי דחינן ליה כי היכי דמסירי להו בסוד העיבור הלמ"מ והאי הלכה לא אימסרא ליה לר"מ. ועוד קאמרינן בפ"ק דר"ה כי אתא עולה אמר עיברוה לאלול כלומר אצטריך לפי המסורת שהיתה ביד ב"ד שעיברוה לאלול ומפני מה נקרא סוד העיבור מפני שב"ד לא היו מגלין אותו אלא למזומנים לעיין בדבר זה וכיון שראה עולה כי עיברוה לאלול נדמה לו שב"ד מעברין לצורך השעה כגון כבוד מתים ושמחת יו"ט ותענוג ירקות וכיוצא בהן וחלילה לעבר אלא ממסורת שבידם ממרע"ה אבל מי שלא נתגלו לו העיקרים מדמה כי על צורך מעברין וע"ז אמר עולה משום ירקיא ר' אחא אמר משום מיתייא ודברים הללו שאמר עולה ור' אחא ראו שעשו אותם כנגד המסורת שבידם שבהם מעברים לא כמו שאמרו שעיקר עיבור השנה בעיבור האביב ותנן אין מעברין מפני גדיין וכו' אלא עושין אותו סעד לשנה. הנה נתבאר שמעברין לאלול בלבד מפני המסורת שבידם :

**ח** ועקר שְׁאָר הָאֲרְבַּע דְּחִיּוֹת אֵלוֹ הוּא זֶה הָעֶקֶר שְׁאֲמַרְנוּ שֶׁהַחֲשׁוֹן הִזָּה בְּמַהְלַךְ אֲמָצְעֵי. וְרָאָהּ לְדַבֵּר שֶׁהַמוֹלַד יְהִיָּה בְּלֵיל שְׁלִישִׁי וְיִדְחָהּ לְחֲמִישִׁי פְּעָמִים רַבּוֹת לֹא יֵרָאֶה יָרַח בְּלֵיל חֲמִישִׁי וְלֹא בְּלֵיל שְׁשִׁי מְכַלֵּל שֶׁלֹּא נִתְקַבְּצוּ הַשְּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ קְבוּץ אֲמַתִּי אֶלָּא בְּחֲמִישִׁי :

**פירוש** ועיקר שאר הד' דחיות וכו'. לפי שסימן ג"ט ר"ד וכן סימן בט"ו תקפ"ט בנויין על כל י"ח דוחין ועילת כל י"ח דוחין כדי לפגוע ביום הקיבוץ האמיתי או קרוב לו וראייה לדבר שהרי המולד יהיה בשלישי כמו לג"ט ר"ד וידחה לחמישי מפני שאין קובעין בימי אד"ו ותתאחר הקביעה מיום ג' עד ליל חמישי כדי לפגוע בליל הקיבוץ האמיתי : **ופעמים רבות לא יראה הירח בליל חמישי ולא עוד אלא ולא בליל ו' מכלל שלא נקבצו השמש והירח קיבוץ אמיתי אלא בחמישי.** פי' אפשר שיהיה המולד על המהלך האמצעי בסוף יום ג' ויהיה הירח במעגלו לצד מערב [ציור כ"ט]. ונניח שגלגל השמש אבג"ד וגלגל הירח הזח"ט ומוצק שני הגלגלים נקודת כ' והשמש נקודת א' ומעגל הירח לנ"מ והירח עצמו על נקודת נ' לצד מערב, ובזו הצורה יהיה הקיבוץ האמצעי והוא קיבוץ נקודת ה' עם א' קודם הקיבוץ האמיתי והוא קיבוץ נקודת נ' והירח עצמו עם השמש והיא נקודת א' והיא שכשנתקבץ מוצק המעגל והיא נקודת ה' עם השמש נהיה הקיבוץ האמצעי ומוצק המעגל והשמש תנועתם אל המזרח והירח בחצי מעגל העליון תנועתו אל המערב ובחציו התחתון תנועתו אל המזרח וכשנתקבצו הקיבוץ האמצעי אז מיהר מעגל הירח אל

המזרח אעי"פ שהשמש תנועתה גם למזרח אבל היא נעה בכבדות וכשסרה נקודת ה' מעל נקודת א' במהרה אז נהייתה נקודת נ' תחת נקודת א' והיא השמש אז נתקבצו קיבוץ אמיתי. ונניח הצורה בעצמה אבל נצייר מוצק המעגל כבר סר אל נקודת נ' והיתה נקודת נ' הירח עצמו מכוונת כנגד השמש והוא הקיבוץ האמיתי. ובזו הצורה הוא א' האמצע. ואפשר שלא יהיה הקיבוץ האמיתי אלא ביום ה' ולא יתכן לירח שיראה (ולא) בליל ו' לפי שלא נתרחק הירח מן השמש שיעור הקשת שדרכו שיראה אם יתרחק מן השמש כשיעורה לפיכך אינו נראה אלא בליל שבת:

## הלכות קידוש החודש - פרק שמיני

**א** חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמִחֻצָּה וְתִשְׁצִיג חֻלְקִים כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ יִהְיֶה בְּמִקְצַת הַיּוֹם עַד שֶׁיִּהְיֶה מִקְצַת הַיּוֹם מִחֹדֶשׁ שֶׁעָבַר וּמִקְצַתוֹ מֵהַבֹּא. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא-כ) 'עַד חֹדֶשׁ יָמִים' מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁיָּמִים אֶתָּה מִחֻשָּׁב לְחֹדֶשׁ וְאִי אֶתָּה מִחֻשָּׁב שְׁעוֹת:

**פירוש** חדשה של לבנה כ"ט יום ומחצה תשצ"ג חלקים וכו'. דע שהחדשים החסרים יהיו יותר על המלאים אם יהיה מרחשון וכסלו באותה השנה חסרים ויהיו החסרים ז' והמלאים ה':

**ב** לְפִיכָךְ עוֹשִׂין חֲדָשֵׁי הַלְּבָנָה מִהֶן חֹדֶשׁ חִסָּר וּמֵהֶם חֹדֶשׁ מָלֵא. חֹדֶשׁ חִסָּר תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם בְּלִבְדּוֹ וְאִף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה יִתֵּר עַל זֶה בְּשְׁעוֹת. וְחֹדֶשׁ מָלֵא מִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְאִף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה פְּחוֹת מִזֶּה בְּשְׁעוֹת. כִּדִּי שֶׁלֹּא לְחֻשָּׁב שְׁעוֹת בְּחֹדֶשׁ אֶלָּא יָמִים שְׁלֵמִים:

**ג** אלו הִיָּה חֲדָשָׁה שֶׁל לְבָנָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמִחֲצָה בְּלַבַּד הָיוּ כָּל הַשָּׁנִים חֲדָשׁ מְלֵא וְחֲדָשׁ חֲסָר. וַיְהִיו יָמֵי שְׁנַת הַלְּבָנָה שְׁנִיד, שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים חֲסָרִים וְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים מְלֵאִים. אָבֵל מִפְּנֵי הַחֲלָקִים שָׁיֵשׁ בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ יוֹתֵר עַל חֲצֵי הַיּוֹם יִתְקַבֵּץ מֵהוֹן שְׁעוֹת וַיָּמִים. עַד שֶׁיְהִיוּ מְקַצֵּת הַשָּׁנִים חֲדָשִׁים חֲסָרִים יוֹתֵר עַל הַמְּלֵאִים וּבְמְקַצֵּת הַשָּׁנִים חֲדָשִׁים מְלֵאִים יוֹתֵר עַל הַחֲסָרִים :

**ד** יוֹם שְׁלֹשִׁים לְעוֹלָם עוֹשִׁין אוֹתוֹ רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּחֻשְׁבוֹן זֶה. אִם הָיָה הַחֲדָשׁ שְׁעֶבֶר חֲסָר יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ חֲדָשׁ הַבָּא. וְאִם יִהְיֶה הַחֲדָשׁ שְׁעֶבֶר מְלֵא יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ חֲדָשׁ הוֹאִיל וּמְקַצֵּתוֹ רֵאשׁ חֲדָשׁ. וַיְהִיָּה תִשְׁלוֹם הַחֲדָשׁ הַמְּלֵא שְׁעֶבֶר. וַיְהִיָּה יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים רֵאשׁ הַחֲדָשׁ הַבָּא וּמִמֶּנּוּ הוּא הַמִּנְיָן. וְהוּא יוֹם הַקְּבִיעָה. וּלְפִיכֶךָ עוֹשִׁין רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים בְּחֻשְׁבוֹן זֶה חֲדָשׁ אֶחָד יוֹם אֶחָד בְּלַבַּד וְחֲדָשׁ אֶחָד שְׁנֵי יָמִים :

**ה** סֵדֵר הַחֲדָשִׁים הַמְּלֵאִים וְהַחֲסָרִים לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה כֵּךָ הוּא. תִּשְׁרִי לְעוֹלָם מְלֵא. וְטִבֵּת לְעוֹלָם חֲסָר. וּמִטִּבֵּת וְאֵילָךְ אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֲסָר עַל הַסֵּדֵר. כִּי־צַד. טִבֵּת חֲסָר שְׁבֹט מְלֵא. אֶדָר חֲסָר נִיסוֹן מְלֵא. אֵיר חֲסָר סִיוֹן מְלֵא. תַּמוּז חֲסָר אָב מְלֵא. אֶלוּל חֲסָר. וּבְשָׁנָה הַמְּעַבְרֶת אֶדָר רֵאשׁוֹן מְלֵא וְאֶדָר שְׁנֵי חֲסָר :

**פירוש סדר החדשים המלאים והחסרים וכו'.** פירוש בחשבון זה יהיה תשרי לעולם מלא אבל על חשבון הראיה יתכן שיבא חסר וכן שאר החדשים יתכן שהחדש שאמר שהוא חסר תמיד אפשר בראיה שיהיה מלא וכן המלא אפשר שיהיה חסר. ומפני מה עשו תשרי לעולם מלא לפי שחדש הלבנה כ"ט ימים י"ב שעות תשצ"ג חלקים כמו שהודיענו ולפי שיום ל' יתר מחצי נחשוב אותו כיום שלם לפיכך עשו תשרי לעולם מלא, ובחדש השני עשו אותו כ"ט יום לפי שהתוספת על כ"ט יום נשלים ממנה חסרון חדש תשרי וכן בכלם על דרך זו. וראיתי להעתיק לשון הגמרא בזה המקום. אמרינן בגמ' (ר"ה י"ט:) העיד ריב"ל משום קהלא קדישא דירושלים על שני אדרים שמקדשים אותם ביום עיבוריהן למימרא דחסרין עבדינן מלאין לא עבדינן לאפוקי מדדרש רב נחמן

בר רב חסדא דאמר רב נחמן בר רב חסדא העיד ר' סימאי משום חגי זכריה ומלאכי על שני אדרים שאם רצו ב"ד לעשות שניהם מלאים עושים שניהם חסרים עושים וכך היו נוהגין בגולה ומשום רבינו אמרו לעולם אחד מלא ואחד חסר עד שיודע לך שהוקבע ר"ח בזמנו שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר מתיב רב נחמן על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא זימנין מלא זימנין חסר מש"ה מחללין אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללין משום דמצוה לקדש על הראייה עכ"ל הגמרא. לשון ר"מ ז"ל ביום עבוריהן פי' מקדשין ר"ח אדר ביום ל' של אדר הראשון שהוא יום עבור ויום ל' של אדר שני מקדשין אותו יום ר"ח ניסן. למימרא דשני אדרים לעולם חסרים ולאפוקי מדרב נחמן בגולה והיא פומבדיתא, וסוגייתא דשמעתא סלקא כעדות ר' סמאי משום חגי זכריה ומלאכי וגרסינן בבכורות בפרק מעשר בהמה (דף נ"ח) דר' עקיבא בשטתיה אמר אדר הסמוך לניסן פעמים מלא ופעמים חסר וכן עזאי הוא דקסבר אדר הסמוך לניסן לעולם חסר וקי"ל כר"ע, וכן דגרסינן בהאי עניינא הכא דשלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר עלתה בתויבתא מדתנן אי אמרת בשלמא זימנין מלא זימנין חסר וכו' וגם לעדות ריב"ל דאמר לעולם שני אדרים חסרים הא מתניתא תיובתא עלה ולא עמדה אלא עדות ר' סימאי משום חגי זכריה ומלאכי. וכן אמרינן בגמרא (ר"ה י"ט): אמר רב חיננא בר ביזנא אמר רב מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר לא מצינו דלא איצטריך הא איצטריך מעברינן ליה, אמר ר' חננאל ונראין הדברים דבימות עזרא עברוה לאלול ע"כ. ואומר אני שהעולה מכלל הדברים שבזמן שעושין על הראייה אין לחדשים סדר בחסרות ובתשלום אלא החסרות והיתרות והסדר ע"פ הראייה, ומה שאמר הגאון ז"ל בחבור הוא לפי החשבון לפיכך הא דשלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן חסר לעולם הוא לפי חשבון עיבור שבידנו בזמן הזה ואדר הראשון לעולם מלא לפי שחדש הלבנה כ"ט י"ב תשצ"ג לפיכך עושין אותו ל' יום. ודע שאנו צריכין להיות מרחשון וכסליו משונים מכל החדשים ולפי שכל ימי המחזור של י"ט שנה כל שנה שנד"ח תתע"ו ומוסף עליהם שבעה חדשים של עיבור כל חדש כ"ט י"ב תשצ"ג יהיה כללם ששת אלפים יום ותתקל"ט יום וט"ז שעות ותקצ"ה חלקים נוציא מאה וי"ד חדשים מלאים יהיו ג' אלפים ות"ך יום ונוציא מהם ג"כ קי"ד חדש חסרים כנגד קי"ד שלמים ושבעה חדשים של עיבור ר"י ימים יהיו הכל ששת אלפים ותתקל"ו יום ישאר בידינו מימי המחזור ג' ימים וט"ז שעות ותקצ"ה חלקים. ומפני זה התוספת הוצרכנו שיהיה במקצת השנים חדשים שלמים יותר, ומפני צורך הדחייה סדרנו מקצת השנים שלמים ומקצתם חסרים או כסדרן כפי הקביעה:

**1** נשארו שני החדשים שהו מרחשון וכסלו. פעמים יהיו שניהם מלאים ופעמים יהיו שניהם חסרים ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסלו מלא. ושנה שיהיו בה שני חדשים אלו מלאים היא שנקראו חדשיה שלמים. ושנה שיהיו בה שני חדשים אלו חסרים נקראו חדשיה חסרין. ושנה שיהיו בה מרחשון חסר וכסלו מלא נקראו חדשיה כסדרן :

**פירוש** נשארו שני החדשים שהו מרחשון וכסלו וכו'. ואם תשאל מפני מה היה זה השינוי באלו השני חדשים ולא בזולתם. והתשובה שמוטב לתקן השנה מתחלתה כדי לידע סידורה ותחלת חדשי השנה אחר תשרי הם אלו השני חדשים, ולא יתכן להוסיף בתשרי ולא לגרוע ממנו לפי שיש בו צומות ומועדים וא"א לשנות בתוספת או בגרעון :

**2** דרך ידיעת השנה אם חדשיה מלאים או חסרין או כסדרן לפי חשבון זה כך הוא. תדע תחלה יום שנקבע בו ראש השנה שתתקף לידע סדור חדשיה כמו שבארנו בפרק שביעי. ותדע יום שיקבע בו ראש השנה שלאחריה. ותחשב מנין הימים שביניהן חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו. אם תמצא ביניהן שני ימים יהיו חדשי השנה חסרין. ואם תמצא ביניהם שלשה ימים יהיו כסדרן. ואם תמצא ביניהם ארבעה ימים יהיו חדשי השנה שלמים :

**פירוש** דרך ידיעת השנה אם חדשיה וכו'. והסימן בג"ד בפשוטה דה"ו במעוברת. ויש מי שאומר גדי"ה בפשוטה הו"ז במעוברת. ויש אומרים דה"ו בפשוטה וז"ח במעוברת. והכל עיקר אחד ואין בו מחלוקת. לפי שעל הדרך הראשונה אינו מחשב יום הקביעה אלא הימים שביניהם בלבד, ועל הדרך השנית מחשב יום הקביעה של שנה הראשונה לא יום הקביעה של שנה שנייה, ועל הדרך השלישית מחשב שני הימים של הקביעה של שנה ראשונה ושנייה. והנכון שנסמך על הדעת השנייה שהוא מחשב יום הקביעה של שנה ראשונה לא יום קביעת שנה שנייה מפני שאין פוחת מימי השנה ולא מוסיף עליהם שהרי אם יהיה בין שתי הקביעות ג' ימים ביום הקביעה הראשון של שנה ראשונה וחוץ מיום הקביעה של שנה שנייה תהיה השנה חסרין לפי שתהיה

השנה שנייג נשליך שײנ יום זי זי ישאר מן השנה גי ימים והוא פחות מן הכסדרן, ואם ישאר ד' אחר השלכת הימים זי זי תהיה כסדרן לפי שיהיו ימי השנה שנייד יום ואם ישאר חמשה תהיה שלמים לפי שתהיה השנה שנייה יום והיא יתירה על השנה הסדורה ביום א', ועילת הוספתו למעוברת שני ימים על הפשוטה בשביל חדש העיבור שהוא לי יום, וכשתשליך ממנו כ״ח זי זי ישאר ממנו בי ימים לפיכך היה הסימן במעוברת על דעת הגאון ז״ל דה״ו במעוברת:

**ח** בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהֵיטָה הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצָה לֵידַע סְדוּר חֲדָשִׁיהָ פְּשׁוּטָה. אָבֵל אִם הֵיטָה מְעַבְּרָת. אִם תִּמְצָא בֵּין יוֹם קָבִיעֵתָה וּבֵין יוֹם קָבִיעֵת שָׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה אַרְבָּעָה יָמִים יִהְיוּ חֲדָשֵׁי אוֹתָהּ שָׁנָה הַמְעַבְּרָת חֲסָרִים. וְאִם תִּמְצָא בֵּינֵיהֶם חֲמִשָּׁה יָמִים יִהְיוּ כְּסְדָרָן. וְאִם תִּמְצָא בֵּינֵיהֶם שֵׁשָׁה יִהְיוּ שְׁלֹמִים:

**ט** כִּיצַד. הֲרִי שְׁרָצִינוּ לֵידַע סְדוּר חֲדָשִׁי שָׁנָה זוּ. וְהָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחֲמִישֵׁי וְהָיָה פְּשׁוּטָה וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת. נִמְצָא בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים. יִדְעֵנוּ שֶׁשָּׁנָה זוּ חֲדָשִׁיהָ כְּסְדָרָן. וְאֵלּוּ הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשִׁלְשִׁי הָיָה חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה זוּ שְׁלֹמִים. וְאֵלּוּ הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת זוּ בְּשַׁבָּת וּבְשָׁנָה שְׁלֹא־חֲרִיָּה בְּשִׁלְשִׁי בְּשַׁבָּת הָיָה חֲדָשִׁי שָׁנָה זוּ חֲסָרִין. וְעַל דֶּרֶךְ זוּ תִּחְשַׁב לַשָּׁנָה הַמְעַבְּרָת כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ:

**י** יֵשׁ שֵׁם סִימָנִין שֶׁתִּסְמַדְּ עֲלֵיהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא תִטָּעָה בְּחֻשְׁבוֹן סְדוּר חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה וְהוּן בְּנוֹיִין עַל עֶקְרֵי זֶה הַחֻשְׁבוֹן וְהַקְּבִיעוֹת וְהַדְּחִיּוֹת שֶׁבִּאֲרָנוּ דֶּרֶכָם. וְאֵלּוּ הֵן. כָּל שָׁנָה שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּהּ בְּשִׁלְשִׁי תִּהְיֶה לְעוֹלָם כְּסְדָרָן לְפִי חֻשְׁבוֹן זֶה. בֵּין פְּשׁוּטָה בֵּין מְעַבְּרָת. וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת אוּ בְּשֵׁנִי לֹא תִּהְיֶה כְּסְדָרָן לְעוֹלָם בֵּין בְּפְשׁוּטָה בֵּין בְּמְעַבְּרָת. וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּחֲמִישֵׁי. אִם פְּשׁוּטָה הִיא אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ חֲדָשִׁיהָ

## חסרים לפי חשבון זה. ואם מעברת היא אי אפשר שיהיו חדשיה כסדרן לפי חשבון זה:

**פירוש** יש שם סימנים שתסמוך עליהם וכו' כל שנה שיהיה בה ר"ה בשלישי תהיה לעולם כסדרן לפי חשבון זה. והוא חשבון העיבור לפי שהחשבון שהוא על המהלך האמיתי שהוא חשבון הראייה אפשר שיהיה חדש תשרי קביעתו בשלישי ויהיה מרחשון וכסליו שלמים או חסרים או כסדרן ומפני מה אם יהיה ר"ה בג' לעולם כסדרן בין בפשוטה בין במעוברת לפי שהקביעה לא תהיה בג' בשנה פשוטה אלא אם יהיה המולד בט"ו תקפ"ט עד לגטרי"ד לפי שיבא מולד שלאחריה בשבת או בלילו או ביומו קודם חצות ותהיה הקביעה ביום המולד והוא יום שבת ותהיה השנה סדורה שני"ד ימים לפי שמיום ג' עד תחלת יום ז' ד' ימים אם נכלול יום הקביעה הראשונה בכלל לפיכך תהיה השנה הזאת כסדרן וא"א שתהיה שלימה כי שלימה צריך שתהיה ביניהם ה' ימים ואין ביניהם אלא ד' ימים וא"א שיהיה חסרה שהרי יש ביניהם ד' ימים ובחסרים אינו צריך אלא ג' ימים, ואם תהיה השנה מעוברת ותהיה קביעתה בשלישי יהיה מולדה מחצות יום שני עד חצות יום ג' אם נוסיף הכ"א תקפ"ט יהיה מולד שנה שאחריה מאט"ו תקפ"ט עד בט"ו תקפ"ט ותהיה הקביעה בשני, ואם נחשוב מיום ג' עד סוף יום א' יצא לנו ששה ימים ותהיה כסדרן וא"א שתהיה חסרים אלא אם יהיה ביניהם ה' ימים, הרי נתבאר שיש בזה הענין ששה חלקים ד' מהם נמנעים וב' ניאותרים: **ואם יהיה ר"ה בשבת או בשני לא תהיה כסדרן לעולם בין בפשוטה בין במעוברת.** כלל בזה הלשון י"ב חלקים שמנה חלקים אפשר שיהיו וד' חלקים א"א שיהיו הכל י"ב כשנצרף אליהם הששה הראשונים יהיה כללם י"ח חלק ח' מהם נמנעים והעשרה אפשר שיהיו. וראיה על דבריו שאם יהיה ר"ה בשבת ותהיה השנה פשוטה יהיה מולדה מחצות יום ה' עד חצות יום השבת ויהיה מולד שלאחריה מליל ג' ב' שעות ותתע"ו חלקים עד ליל ה' שתי שעות ותתע"ו חלקים ובין אלו השני קיצין תהיה הקביעה ביום ג' אם יהיה המולד מג' ב' תתע"ו עד לג"ט ר"ד ואם יהיה מל"ג טר"ד עד ליל ה"ב תתע"ו תהיה הקביעה ביום ה' ויהיה בחלק הראשון בין ב' הקביעות ג' ימים ותהיה חסרים, ובחלק בשני יהיה ביניהם ה' ימים ותהיה שלמים, ואם תהיה הקביעה ביום ב' יהיה המולד מחצות יום השבת עד חצות יום ב' אם לא תהיה מוצאי מעוברת ואם תהיה מוצאי מעוברת עד בט"ו תקפ"ט ואז יהיה מולד שנה שלאחריה ה"ב תתע"ו עד ליל ז' ב' תתע"ו ותהיה הקביעה או ביום ה' או ביום שבת, אם תהיה הקביעה בחמישי תהיה ביניהם ג' ימים מיום הקביעה הראשון ואז תהיה חסרים ואם יהיה בשבת תהיה שלמים לפי שביניהם ה' ימים ולא יתכן שתהיה כסדרן אלא אם יש ביניהם ד' ימים והרי אין ביניהם אלא או ג' או ה'

ימים, ואם תהיה מעוברת ותהיה הקביעה בשבת יהיה מולדה מחצות יום ה' עד חצות יום שבת וכשתוסיף הכ"א תקפ"ט על המולד הנופל בין אלו הבי' קיצין יצא המולד של שנה שאחריה מד' ט"ו תקפ"ט עד ו' ט"ו תקפ"ט ותהיה שנה שאחריה או ביום ה' או ביום ז' אם יהיה בה' יהיה בין שתי הקביעות ה' ימים ותהיה חסרים ואם תהיה הקביעה בשבת יהיה ביניהם ז' ימים ותהיה שלמים, ולא יתכן שתהיה כסדרן לפי שא"א שתהיה בין ב' אלו הקביעות ו' ימים ואם תהיה קביעת המעוברת בב' יהיה מולדה מזי"ח עד בי"ח ויהיה מולד שנה שלאחריה מזט"ו תקפ"ט עד בט"ו תקפ"ט ותהיה הקביעה או ביום השבת או ביום ב' בשבת. ואם יהיה בשבת וקביעת שנה הראשונה בשני יהיה ביניהם ה' ימים ותהיה חסרים. ואם תהיה בשני והקביעה שלפניה בשני יהיה ביניהם ז' ותהיה שלמים וא"א שתהא כסדרן לפי שלא יתכן שיהיה בין שתי הקביעות ו' ימים: **ואם יהיה ר"ה בה' אם פשוטה היא אי אפשר שיהיו חדשה חסרים לפי חשבון זה.** אם תהיה הקביעה בה' והיא פשוטה יהיה המולד מל"ג טר"ד עד הי"ח ויהיה מולד שנה שאחריה מדי"ח עד לגי"ב תתע"ו ותהיה הקביעה או ביום ב' או ביום ג'. אם תהיה ביום ב' יהיה ביניהם ד' ימים ותהיה כסדרן ואם תהיה הקביעה בג' יהיה ביניהם ה' ימים ותהיה שלמים וא"א שתהיה חסרים לפי שאין בין ב' הקביעות ג' ימים: **ואם מעוברת היא א"א שיהיו חדשה כסדרן לפי חשבון זה.** פי' ויהיה קביעתה בה' לפי מולדה לפי שיהיה מולדה מגי"ח עד הי"ח. ואם תוסיף על המולדות שבין ב' הקצים האלו הכ"א תקפ"ט יהיה מולד שנה שאחריה מב' ט"ו תקפ"ט עד דט"ו תקפ"ט ויהיה קביעתה או בג' או בה', אם תהיה הקביעה בג' וקביעת השנה הראשונה בה' יהיה ביניהם ה' ימים ותהיה חסרים. ואם תהיה בה' יהיה ביניהם ז' ימים ותהיה שלמים וא"א שתהיה כסדרן לפי שא"א שיהיה ביניהם ו' ימים אלא תהיה הקביעה בד' ולא אד"ו ר"ה. ונתבאר שיש בכאן ו' חלקים אחרים שנים נמנעים ודי' אפשר שיהיו. הרי נתבאר לך שכל אלו החלקים כ"ד מהם י"ד אפשריים וי' נמנעים. והנה ידעת כשהימים הכשרים לקביעה ד' והם ב"ג ה"ז והשנים או פשוטות או מעוברות הרי שמנה חלקים וכל א' מאלו הח' או שלמים או חסרים או כסדרן הרי כ"ד לפיכך א"א שיהיו סימני השנים יתר על י"ד סימן, והם ג"כ, גכ"מ, ז"ש, ז"ח, זש"מ, זח"מ, ב"ש, ב"ח, בש"מ, בח"מ, ה"כ, ה"ש, הח"מ, הש"מ. ונשאר עלינו לבאר דרך ידיעת יום פסח בכל סימן מאלו. דע שבין קביעות תשרי וראשון של פסח בשנה שהוא כסדר אחר השלכת הימים שבין ר"ה וראשון של פסח ז' ז' ג' ימים ביום הקביעה ויום פסח ובשלמים ד' ובחסרים ב'. ובשנה מעוברת אם היתה סדורה ה' ימים ובשלמים ו' ובחסרים ד' לפי שישאר לנו מן הו' חדשים שהם כסדרן ב' ימים וט"ו מניסן ישאר מהם יום א' יהיו הימים ג' והשלמים יתירה על הסדורה יום א' והחסרים תחסר מן הסדורה יום א' והמעוברת יש בה תוספת ב' ימים



על הפשוטה כמו שתאמר בסימן גכ"ה ר"ה יום ג' והוא כסדר יהיו הימים היתרים על השבועות ג' נתחיל מיום ג' שבסימן ג"כ נגיע ליום ה' ועל דרך זו תדע משפט כל סימן וסימן מהם. וכשתתבונן על אלו הי"ד סימנין תמצא בהם ג' כסדר והן גכ"ה גכמ"ז הכ"ז ותמצא מהם חסרים ה' והם זח"א זחמ"ג בח"ג בחמ"ה החמ"א ומהם ו' שלמים והם זשי"ג זשמ"א בש"ה בשמ"ז השמ"ג הש"א. לפיכך תמצא בהם השלמים מרובין מכלם. וכן כשתתבונן בשני המחזור תמצא השלמים שבו לא יוסיפו על ט' ולא יפחתו משמנה והכסדרן לא יוסיפו על ו' ולא יפחות מחמשה והחסרים לא יוסיפו על חמשה ולא יפחתו מארבעה וכשתקבץ השלמים שבכל השנים שבכל י"ג מחזורין תמצא קי"א והכסדרן ע"ג והחסרים ס"ג תקח מן השלמים ס"ג כנגד ס"ג החסרים עד שיהיו ס"ג שלמים וס"ג חסרים כנגד קכ"ו כסדרן ישאר מן השלמים מ"ח שנה ויש בהם תוספת על הכסדרן מ"ח ימים. וכבר אמרנו ששארית כל מחזור אחר שנוציא ממנו י"ט שנה משני הלבנה כסדרן וז' חדשים של עיבור ג' ימים וט"ז שעות ותקצ"ה חלקים, וכשנכפול זה המנין י"ג פעם כנגד י"ג מחזורים יהיה הכל מ"ז ימים וכ"ג שעות וקע"ה חלקים ישאר מן החשבון לתשלום מ"ח ימים שיתרים השלמים שבי"ג מחזור שהן רמ"ז שנים תתק"ה חלקים, וזה העיגול של רבינו נחשון ז"ל שהוא מי"ג מחזורים שאמרו שהוא חוזר חלילה עד עמוד כהן לאורים ותומים הזהר בו שלא תטעה מפני שאין הדבר כן מפני חסרון אלו התשע מאות וחמשה חלקים. ויש שם דרך אחרת שתדע אמתת חסרון אלו החלקים שכשתכפול שארית י"ג מחזור והם בי"ו תקצ"ה י"ג פעם ותשליכם ז' ז' ישאר בידך ו' ימים וכ"ג שעה וקע"ה חלקים הרי חסר השבוע תתק"ה חלקים כדי שיחזור חלילה ואם חלק א' משנה הקביעות כמו שנתבאר בדחיות כ"ש תתק"ה חלקים שמשנה הקביעות. ודע שזה שאמרו שהן חוזרות חלילה אינו חוזר במולדות כמו שאתה אומר שמולד שנה ג' ממחזור מאתים ושמנים כמו מולד שנה שלישית ממחזור רס"ז או מולד שנה עשירית ממחזור ר"פ כמו מולד שנה עשירית ממחזור רס"ז וסימנם הכ"ז. וכן בכל שנה ושנה שמניינה כמניינה ממחזור ממנו כמו ששית לששית תשיעית לתשיעית וכן כולן, גם זה שאמר שהוא חוזר חלילה בסימנים אינו נכון כמו שאמרנו למעלה שהמולד כששתנה אפשר שישתנה הקביעה, ואם המולד משתנה תתק"ה אז אפשר שתשתנה הקביעות במקצת השנים לפיכך ישתנו הסימנים. וכבר עייננו היטב וחישבנו ודקדקנו ומצאנו זה השינוי ומצאנו גם כן השנה שנופל בה, לפי שמולד שנה עשירית ממחזור רס"א בליל שלישי על תשע שעות תתרי"ז חלקים לפיכך תהיה קביעתה ביום ה' לפי שהמולד אחר גטר"ד והיא שנה פשוטה, ומולד שנה עשירית ממחזור רע"ד בליל ג' ג' שעות וק"ב חלקים לפיכך תהיה קביעתה ביום ג' לפי שהיא קודם לגטר"ד. והנה יש בין שתי הקביעות ב' ימים ומעשירית ממחזור רס"א עד עשירית ממחזור

רע"ד כולן רמ"ז שנים שהן י"ג מחזוריים ובשביל חסרון תתק"ה חלקים שנשארו ב"ג מחזורים (או) [הוא] שנשתנה בו הקביעה מיום אל יום אחר כמו שנהיה בשנה עשירית ממחזור רע"ד ובשנה עשירית ממחזור רס"א שנשתנתה הקביעה מיום ה' ליום ג'. והיה מולד שנה תשיעית ממחזור רס"א ליל ו' על שעה וקל"א חלקים וקביעתה ביום שבת ומולד שנה עשירית בליל ג' ט' תתרי"ז וקביעתה בחמישי ועל פי העיקרים שזכר תהיה שנה תשיעית שלמים ושנה ט' ממחזור רע"ד כבר ידעת שהיא חסרים לפיכך נשתנו בשביל הקביעה שנשתנית. וכן תשתנה שנת י"א בשביל שינוי קביעתם מפני שמולד שנת י"א מחזור רס"א זי"ח תת"ג ונקבעה בשני ומולד שנת י"ב יום ו' ט"ז שי"ב וקביעתה בשבת תהיה חסרים ושנת י"א ממחזור רע"ד כבר ידעת שהיא שלמים, ועל דרך זו הולך השינוי משנה תשיעית ואילך ממחזור רע"ד עד שלא ידמה הסימן של כל שנה מהם לסימנים שמשנה עשירית ממחזור רס"א ואילך כמו שהודענו. ודע שכלל כל שני י"ג מחזורים והם רמ"ז שנים אנו קורין אותם המחזור הגדול. לפיכך כשתשליך שני היצירה רמ"ז רמ"ז יצא לך שנה זו ויהיה שנת הפ"ה ליצירה (לפ"ק) והיא י"ב למחזור רס"ח תהיה מן המחזור הגדול של רמ"ז שנים קמ"ה ממחזור כ"א לפי שעשרים מחזור של רמ"ז שנים הם ד' תתק"מ ישאר מחמשת אלפים ששים נוסף עליה פ"ה שנים היתרים על ה' אלפים הרי קמ"ה ממחזור כ"א לפיכך כשיהיה השינוי בין שנה עשירית ממחזור רס"א והיא עשירית ממחזור כ' הגדול ובין עשירית ממחזור רע"ד והיא עשירית ממחזור כ"א הגדול מפני שינוי המולד והעתקתו מלאחר לג"ט ר"ד עד לפני לג"ט ר"ד והשתנות הקביעה בשביל כך אבל מכאן ואילך לא יהיה השינוי בשנה עשירית מן המחזור הגדול עם שכמותה מן המחזור שאחריו אלא אחר כמו ד' אלפים שנים עד שיתאחר המולד אל פחות מי"ח שעות מיום שני בשנה עשירית מן המחזור הגדול אחר ט"ז מחזורים גדולים או יתר מעט וישתנו הסימנים, ואילו לא חסרו אלו החלקים והם תתק"ה חלק בכל י"ג מחזורים היו המולדות והסימנים חוזרים חלילה תמיד בכל י"ג מחזורים, ועכ"פ אי אפשר שיהיו הי"ג מחזורים חוזרים חלילה לא במולדות ולא בסימנים מפני חסרון תתק"ה חלקים כמו שהודענו:

## הלכות קידוש החודש - פרק תשיעי

**א** שְׁנַת הַחֲמָה יֵשׁ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שְׂאוֹמְרִים שֶׁהִיא שְׁסִי"ה יוֹם וְרַבִּיעַ יוֹם שֶׁהוּא שֵׁשׁ שָׁעוֹת. וַיֵּשׁ מֵהֶן שְׂאוֹמְרִים שֶׁהוּא פְּחוֹת מִרַבִּיעַ הַיּוֹם. וְכֵן חֲכָמֵי יָוֹן וּפְרָס יֵשׁ בֵּינֵיהֶן מַחְלָקֶת בְּדָבָר זֶה:

**פירוש** **שנת החמה יש מחכמי ישראל וכו'.** כבר ביארנו למעלה מחלוקת חכמי יון בשיעור שנת החמה:

**ב** מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא שְׁסִי"ה יוֹם וְרַבִּיעַ יוֹם. יִשְׁאַר מְכַל מִחֲזוֹר שֶׁל תִּשְׁעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה שְׁעָה אַחַת וְתַפִּי"ה חֲלָקִים כְּמוֹ שְׂאֻמְרָנוּ. וַיְהִיָּה בֵּין תְּקוּפָה לְתְּקוּפָה אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבְעַ שָׁעוֹת וְחֲצֵי שְׁעָה. וּמִשְׁתַּדַּע תְּקוּפָה אַחַת בָּאֵי זֶה יוֹם בָּאֵיזוֹ שְׁעָה הִיא תִּתְחַלֵּל לְמָנוֹת מְמָנָה לְתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שְׂאֻחְרִיָּה וּמִן הַשְּׁנִיָּה לְשְׁלִישִׁית עַד סוֹף הָעוֹלָם:

**ג** תְּקוּפַת נִיסָן הִיא הַשְּׁעָה וְהַחֲלָק שֶׁתְּכַנֵּס בּוֹ הַשְּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל טָלָה. וְתְּקוּפַת תַּמּוּז הֵיּוֹת הַשְּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל סַרְטָן. וְתְּקוּפַת תִּשְׂרִי הֵיּוֹת הַשְּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל מֵאֲזַנִּים. וְתְּקוּפַת טִבֵּת הֵיּוֹת הַשְּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מִזֵּל גְּדִי. וְתְּקוּפַת נִיסָן הֵיּתָה בַּשָּׁנָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה לְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה קֶדֶם מוֹלַד נִיסָן בַּשְּׁבָעָה יָמִים וְתִשְׁעַ שָׁעוֹת וְתַרְמִי"ב חֲלָקִים, סִימָנָה ז"ט תַּרְמִי"ב:

**פירוש** **תקופת ניסן היא השעה וכו'.** זו התקופה על דעת שמואל שסובר ששנת החמה שס"ה ו' ותקופת ניסן היתה בשנה ראשונה של יצירה וכו'. כבר העתיקו קדמונינו שתקופת תשרי שהיתה קודם מולד אדם הראשון היתה בשלש שעות ביום רביעי קודם מולד אדם הראשון יום א' וכ"ג שעות לפי שהשמש נבראת בכ"ח באלול בליל ד' בתחלת שעה ראשונה ולא התחילה בתנועה עד ג' שעות מיום ד'. והיה הירח קרוב לקיבוצו עם השמש ונתקבץ עמה בסוף שתי שעות מיום ששי והוא מולד תשרי נקרא מולד אדם הראשון וכשתוסיף עליו יום א' וכ"ג שעות שקדמה תקופת תשרי על מולד אדם הראשון וחצי שארית שנת החמה על שנת הלבנה והוא ה' ימים ועשר שעות ותרמ"ב חלקים יצא לך ז"ט תרמ"ב שקדמה תקופת ניסן למולד ניסן, ואמר בעל ספר ביאור לפי שהשמש נברא בליל רביעי בכ"ח באלול והיה התקופה

ביום זה עצמו בגי' שעות ביום, ולפי שאצלנו עיקר גדול שרי"ה לתקופות הוא ניסן והיתה התקופה בתחלת ליל ד' בכ"ג ימים באדר והיה מולד ניסן בזו השנה בליל ד' בט"ו שעות ותרמ"ב חלקים ויהיה בין תקופת ניסן ומולד ניסן בשנה שקודם מולד אדם הראשון בז"ט תרמ"ב לפיכך הוצרכנו לחסר ז"ט תרמ"ב ותהיה ההתחלה מר"ח ניסן, ואם תשאל מפני מה אנו מתחילין מר"ח ניסן לא מכ"ג באדר. והתשובה לשני פנים, הא' כדי שתהיה ההתחלה לתקופות מתחלת חדש ניסן והב' שלא נצטוינו במצות אלא אחר ב' אלפים תמ"ח שנים ליצירה ובזה הגיעה התקופה לר"ח ניסן בקרוב לפי ששארית כל מחזור שעה ותפ"ה חלקים ונתקבץ ממנה בזה הזמן והוא עת הצווי מה שתגיע בו התקופה לתחלת ניסן בקירוב ומב' תמ"ח עד עתה נכנסה בניסן כמו ח' ימים. וא"ת יתחייב מזה שתהיה התקופה אחר שנים רבות באייר לפי שיתקבץ מכל מחזור שעה ותפ"ה, נאמר וכן הדין אבל עד יבא מורה צדק ויודיענו מה יהיה הדין בעת המאוחר. וא"ת מפני מה היתה ראש השנה לתקופת ניסן ולא תשרי. והתשובה לפי שאין עושין התחלה אלא מזמן יפה ונעים והוא בהיות השמש בראש טלה והוא עת השווי, וא"ת מפני מה לא היתה תקופת תשרי בליל ד' בעת הבריאה, והתשובה שהקב"ה לא יצוה לבריות בדבר שאינו ברור להם ואינם יודעים אותו והשמש נבראת בתחלת ליל ד' לפיכך היתה תחת הארץ ואינה נראית י"ב שעות והוא זמן הלילה וכשהיא זורחת לא יהיה אורה בהיר עד ג' שעות ביום לפיכך היתה התקופה בגי' שעות מיום רביעי, והשיבו בעלי חכמת העיבור תשובה אחרת שבעת בריאת השמש היתה בסוף מזל בתולה ולא הגיע לתחלת מזל מאזניים עד ג' שעות מיום ד'. והקושיא על התשובה הראשונה שזמן תקופת תשרי הוא עת חנותה בתחלת מאזניים לפיכך אם היתה בתחלת מאזניים בתחלת ליל ד' יהיה זה העת הוא עת התקופה לא ג' שעות מיום ד'. ואם נבראת בסוף בתולה היא התשובה השנייה ואין סומכין אלא עליה, לפיכך התשובה הראשונה בטלה:

**ד** דָּרָךְ חֲשֵׁבוֹן הַתְּקוּפָה כֶּךָ הִיא. תִּדְעַ תְּחִלָּה כַּמָּה מִמְחֻזְרֵיךָ שְׁלֵמִים מְשַׁנֵּת הַיְצִיָּרָה עַד מִמְחֻזְרֵךָ שֶׁתִּרְצֶה. וְקַח לְכֹל מִמְחֻזְרֵיךָ מִהֵן שָׁעָה אַחַת וְתַפְ"ה חֲלָקִים. קִבֵּץ כָּל הַחֲלָקִים שָׁעוֹת וְכָל הַשָּׁעוֹת יָמִים וְתִגְרַע מִן הַכֹּל שְׁבַעַת יָמִים וְתִשַּׁע שָׁעוֹת וְתַרְמ"ב חֲלָקִים. וְהַשָּׁאָר תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִיסָן שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמְּחֻזְרֵיךָ. יֵצֵא לָךְ בְּאֵי זֶה שָׁעָה וּבְכַמָּה בְּחֻדָּשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מִן הַמְּחֻזְרֵיךָ. וּמִמֶּנָּה תִּתְחִיל לְמִנּוֹת אֶחָד וְתִשָּׁעִים יוֹם וְשֶׁבַע שָׁעוֹת וּמִחֻצָּה לְכֹל תְּקוּפָה וְתִקּוּפָה. וְאִם

תִּרְצֶה לִידַע תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת כָּדָ וְכָד בַּמַּחְזוֹר שְׁאַתָּה עוֹמֵד בּוֹ. קַח לְכֹל הַמַּחְזוֹרִין הַשְּׁלֵמִים שְׁעָה וְתַפִּי"ה לְכֹל מַחְזוֹר. וְלְכֹל הַשָּׁנִים הַגְּמוּרוֹת שֶׁשְּׁלָמוֹ מִן הַמַּחְזוֹר עֲשֶׂרָה יָמִים וְכִי"א שְׁעוֹת וְרִ"ד חֲלָקִים לְכֹל שָׁנָה וְקַבֵּץ הַכֹּל. וְתִגְרַע מִמֶּנּוּ ז' יָמִים וְט' שְׁעוֹת וְתַרְמִי"ב חֲלָקִים. וְהַשָּׂאָר תִּשְׁלִיכֶם חֲדָשִׁי הַלְּבָנָה כִּי ט יוֹם וְיִי"ב שְׁעוֹת וְז' מְאוֹת וְצִ"ג חֲלָקִים. וְהַנְּשָׂאָר פְּחוֹת מִחֲדָשׁ הַלְּבָנָה תוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה. וְתִדַּע זְמַן תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה בְּכַמָּה יוֹם בְּחֲדָשׁ הִיא וּבְכַמָּה שְׁעָה. תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֶשְׁבֹּן זֶה אֵינָה לְעוֹלָם אֶלָּא אוֹ בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה אוֹ בְּחֻצֵי הַלַּיְלָה אוֹ בְּתַחֲלַת הַיּוֹם אוֹ בְּחֻצֵי הַיּוֹם. וְתִקּוּפַת תַּמּוּז לְעוֹלָם אֵינָה אֶלָּא אוֹ בְּז' שְׁעוֹת וּמִחֻצָּה אוֹ בְּשְׁעָה אַחַת וּמִחֻצָּה בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וְתִקּוּפַת תִּשְׁרִי לְעוֹלָם אֵינָה אֶלָּא אוֹ בְּט' שְׁעוֹת אוֹ בְּג' שְׁעוֹת בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וְתִקּוּפַת טֵבֵת לְעוֹלָם אֵינָה אֶלָּא אוֹ בִּי שְׁעוֹת וּמִחֻצָּה אוֹ בְּאַרְבַּע שְׁעוֹת וּמִחֻצָּה בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אִם תִּרְצֶה לִידַע בְּאֵי זֶה יוֹם מֵימֵי הַשְּׁבוּעַ וּבְאֵי זֶה שְׁעָה תִּהְיֶה הַתְּקוּפָה. קַח שָׁנִים גְּמוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ מִשְׁנַת הַיְצִיָּרָה עַד שָׁנָה שֶׁתִּרְצֶה וְהַשְּׁלֵדָה הַכֹּל כִּי"ח כִּי"ח וְהַנְּשָׂאָר יוֹתֵר מְכִי"ח קַח לְכֹל שָׁנָה יוֹם אֶחָד וְי' שְׁעוֹת. וְקַבֵּץ הַכֹּל וְהוֹסִיף עָלָיו ג' וְהַשְּׁלֵדָה הַכֹּל ז' ז'. וְהַנְּשָׂאָר מִן הַיָּמִים וּמִן הַשְּׁעוֹת תִּתְחִיל לְמְנוֹת מִתְחִלַת לַיְלָה אֶחָד בְּשַׁבָּת וְלֹאֲשֶׁר יִגִּיעַ הַחֶשְׁבֹּן בּוֹ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן. וְלָמָּה מוֹסִיפִין שְׁלֹשָׁה לְפִי שֶׁתְּקוּפָה רְאוּשׁוֹנָה שֶׁל שְׁנַת הַיְצִיָּרָה הִיְתָה בְּתַחֲלַת לַיְלָה רְבִיעִי :

**פירוש** דרך חשבון התקופה וכו'. זו השעה ותפ"ה חלקים היא שארית מהלך החמה על מהלך הלבנה בכל מחזור כמ"ש למעלה ומפני זה גורעין ז"ט תרמ"ב לפי שאמרנו שתקופת ניסן היתה קודם מולד ניסן בז"ט תרמ"ב לפיכך גורעין אותם כדי שיהיה ההתחלה מתחלת מולד ניסן, ואם תרצה שלא לגרוע ז"ט תרמ"ב תקבץ כל שעה ותפ"ה של כל המחזורים שתרצה ותתחיל מג' ועשרים באדר ושני החשבונות עולין כאחד : **ואם תרצה לידע תקופת ניסן וכו'.** בתחלה מקבץ שארית מהלך השמש על מהלך הירח לכל מחזור והוא שעה ותפ"ה כמו

שאמר למעלה וחוזר ומקבץ שארית שנת החמה לכל שנה מן המחזור שלא נשלם ויהיה הכל שארית למהלך החמה ואח"כ גורע מן הכל ז"ט תרמ"ב שקדמה בו התקופה למולד ניסן כדי שתהיה ההתחלה ממולד ניסן והנשאר אחר הגרעון הוא שארית מהלך החמה נשליך זו השארית חדשי לבנה והנשאר פחות מחדש לבנה נוסיף על עת ההתחלה והוא מולד ניסן : **תקופת ניסן לפי חשבון זה וכו'.** שהרי אפשר ע"ד חשבון האצטגנינים שתהיה התקופה בעתים אחרים זולתי העתים הנזכרים אבל בזה החשבון היתה תקופת ניסן בתחלת ליל רביעי ובין כל תקופה צ"א יום וז' שעות ומחצה וכן על דרך זו תדע דרך שאר כל התקופות : **אם תרצה לידע באי זה יום וכו'.** זכר דרך אחרת קצרה בידיעת יום התקופה בשבוע ומפני מה השליך הכל כ"ח כ"ח לפי שכל כ"ח שנים אם תשליכם ז' ז' לא ישאר מהם כלום לפי ששנת החמה שס"ה יום ושש שעות על דעת הרוב כשתשליך ימים ז' ז' ישאר ממנה יום א' ורביע יום ולא תמצא מנין שתשלים שבועות שלמים ולא ישאר ממנו כלום פחות מכ"ח שנים לפיכך כשתקבץ יום ורביע כ"ח פעם יצא לך ל"ה יום והוא ה' שבועות שלמים לפיכך עשו מחזור התקופה כ"ח שנים כדי שיהיו כל ימיו מושלכים ז' ז' ולא ישאר ממנו כלום, ואח"כ קח לכל השנים שנשארו פחות מכ"ח יום ורביע לכל שנה והוא הנשאר יתר על השבועים השלמים :

**ה** כִּיצַד. הָרִי שְׁרָצִינוּ לַיְדַע תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שְׁנַת תְּשַׁע מְאוֹת שְׁלֹשִׁים וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיצִירָה. כְּשֶׁתְּשַׁלִּיךְ הַכֹּל כִּיח כִּיח תִּשָּׂאֵר שְׁנָה אַחַת. תִּקַּח לָהּ יוֹם אֶחָד וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת וְתוֹסִיף עָלָיו ג' נְמֻצָאֵת תְּקוּפַת נִיסָן בְּלֵיל חֲמִישִׁי שֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּלֵילָה. וְכִשְׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה הָרִי תִהְיֶה תְּקוּפַת תַּמּוּז בְּשַׁעָה וּמְחָצָה מִיּוֹם ה'. וְכִשְׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה תִהְיֶה תְּקוּפַת תְּשֵׁרִי בְּט' שָׁעוֹת מִיּוֹם ה'. וְכִשְׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה תִהְיֶה תְּקוּפַת טַבַּת בְּד' שָׁעוֹת וּמְחָצָה מְלִיל ז'. וְכִשְׁתוֹסִיף עָלֶיהָ שְׁבַע שָׁעוֹת וּמְחָצָה תִהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן הַבָּאָה בְּתַחֲלַת יוֹם ו'. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה עַד סוֹף הָעוֹלָם תְּקוּפָה אַחַר תְּקוּפָה :

**ו** אִם תִּרְצֶה לַיְדַע בְּכַמָּה יוֹם בַּחֲדָשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שְׁנָה זוּ. תִּדַּע תַּחֲלָה בְּאִי זֶה יוֹם מִיָּמֵי הַשְּׁבוּעַ תִּהְיֶה וּבְאִי זֶה יוֹם יִקְבְּעוּ נִיסָן שֶׁל שְׁנָה זוּ וְכַמָּה שָׁנִים גְּמוּרוֹת עָבְרוּ מִן הַמַּחְזוֹר.

וְתִקַּח לְכָל שָׁנָה אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם וְתוֹסִיף עַל סְכוּם הַיָּמִים ז' יָמִים  
בְּזִמְנֵים אֵלוֹ. וְהִשְׁלֵךְ הַכֹּל ל' ל' וְהִנְשָׂאָר פְּחוֹת מְלִי תִתְחִיל  
לְמִנּוֹתוֹ מֵרֵאשִׁי חֹדֶשׁ נִיסָן. אִם יִגִּיעַ לְיוֹם הַתְּקוּפָה מוּטָב וְאִם  
לֹא הוֹסִיף יוֹם אוֹ שְׁנַי יָמִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים עַל הַמְּנִין עַד  
שְׁיִגִיעַ לְיוֹם הַתְּקוּפָה. וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁנָה מְעַבְּרַת תִּתְחִיל לְמִנּוֹת  
מֵרֵאשִׁי חֹדֶשׁ אֶדְר שְׁנַי וְלְיוֹם שְׁיִגִיעַ הַחֲשֻׁבוֹן בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם מִן  
הַחֹדֶשׁ תִּהְיֶה הַתְּקוּפָה :

**פירוש** אם תרצה לידע בכמה יום וכו'. זו הדרך בידיעת יום התקופה בחדש:  
וכמה שנים גמורות עברו מן המחזור וכו'. פירוש ממחזור הלבנה של י"ט שנה  
לא ממחזור של כ"ח: ותקח לכל שנה י"א יום וכו'. והוא קרוב משארית שנה  
החמה על שנת הלבנה: ותוסיף על סכום הימים ז' ימים בזמנים אלו. כלומר  
במחזור ר"ס שהוא עת חיבורו ומפני מה ז' שהרי יתקבץ משעה ותפ"ה כמו  
ט"ו ימים נשלים אדר בז"ט תרמ"ב ישאר כמו ז' ימים או יותר ובזה המנין  
תכנס בו התקופה בניסן כמנין זה. לפיכך הוסיף ז' ימים בזמנים אלו ולאחר  
זה הזמן נוסף יותר מז'. ועל דרך האמת צריך להוסיף יותר שהרי שארית  
שעה ותפ"ה בר"ס מחזור ט"ו ימים וט"ז שעות ותת"כ חלקים וכשנגרע מזה  
המנין ז"ט תרמ"ב ישאר ח' ימים ושבע שעות וקע"ה חלקים אבל לפי שהוא  
אוחז דרך קצרה הוא זוכר החשבון בקירוב ולפיכך אמר בסוף שמוסיף יום  
אחד עד שיגיע ליום הקביעה. ויראה לי שלא אמר ז' ולא יותר אלא לפי  
שקביעת ניסן היתה בשנת היצירה ביום ה' לפי שמולד ניסן של שנה ראשונה  
של יצירה בליל ד' ונדחה לה' לפיכך אף על פי שהיתה בין התקופה הראשונה  
ומולד ניסן בשנה זו ז"ט תרמ"ב היה בינה ובין הקביעה ח' ימים ולפיכך נשאר  
יתר מז' ימים בשעות ולא השגיח בשעות אלא השגיח בימים שבסוף כשיוסיף  
יום אחר יום תכנס זאת התוספת. ועכ"פ יש בחשבון קירוב. ואח"כ השלך  
המתקבץ ל' ל' והוא ימי חדש העיבור וזה שתוסיף יום אחר יום הוא בשביל  
השברים שחסרו מן המנין או הותירו: ואם תהיה השנה מעוברת תתחיל  
למנות מר"ח אדר שני וכו'. לפי שאין אנו מוסיפין על שארית השנים הגמורות  
ועל כלל שעה ותפ"ה כי אם שארית החדשים לפיכך כשתהיה השנה מעוברת  
תתחיל להוסיף על תוספת אדר שני. ומזה המשל שזכרו ז"ל יתבאר לך מה  
שביארנו לפי שקביעת ניסן בזו השנה הנזכרת היה בחמישי והמולד של ניסן  
היה יום ה' בתחלת היום סימנו ה' י"ב תתרנ"ד והתקופה היתה בו' שעות  
מליל ה' כמו שביאר למעלה ולקח לח' שנים פ"ח יום והראוי פ"ז א' תתקל"ב  
והוסיף ששה והיה ראוי להוסיף ששה י"ז כ"ו שהרי מנת רנ"ט מחזור משעה  
ותפ"ה ט"ו ימים וט"ו שעות ושלי"ה חלקים נגרע ממנה ז"ט תרמ"ב נשאר

שמנה ימים ה' שעות תשע"ג חלקים וזהו שראוי להוסיפו וזה לא הוסיף אלא ז' וכשתקבץ הכל יהיו ל"ה ימים ז' שעות רמ"ה חלקים וזה המנין הוא שארית לחמה על הלבנה ולפי שבאלו הח' שנים שבמחזור ר"ס יש בהם שלש שנים מעוברות נשליך מזה המנין כ"ט י"ב תשצ"ג ג' פעמים וכללן פ"ח י"ד רי"ט והוא גורע צ' יום נשאר אח"כ ו' ימים י"ז שעות וכ"ו חלקים והוא אמר ה'. לפיכך יש בידינו יותר על מ"ש יום א' וי"ז שעות וכ"ו חלקים והוא התחיל למנות הה' ימים מתחלת ליל ה' והאמת שאינו מתחיל אלא משעת המולד והוא בתחלת יום ה' הרי ניתוסף החשבון י"ב שעות תתנ"ד חלקים. ונוסף בחשבון ב' ימים ורביע והה' שאמר הרי ז' ורביע יום. ונתחיל למנות מתחלת ליל ה' יגיע החשבון לליל ה' ו' שעות בלילה כמו שיצאת לנו שעת התקופה מקודם. הנה נתבאר לך שזה שאתה צריך להוסיף יום אחר יום הוא בשביל השברים שתקבץ מאלו החשבונות :

**א** פיצד. הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של שנת תתק"ל. שהיא שנה תשיעית למחזור ר"ס. מצאנו ראש חדש ניסן נקבע בה בחמישי ותקופת ניסן בחמישי. ולפי שהיתה שנה זו תשיעית למחזור יהיו השנים הגמורות שמונה. כשתתקח לכל שנה מהן י"א יום יהיו כל הימים פ"ח. תוסיף ז' הרי הפל צ"ה. תשליך הפל ל' ל' נשארו ה' ימים. כשתתחיל למנות ה' ימים מראש חדש ניסן שהיה בחמישי יגיע החשבון ליום שני. וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת אלא בחמישי. לפיכך תוסיף יום אחר יום עד שתגיע לחמישי שהוא יום התקופה. נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני מחדש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה :

**ב** זה שאמרנו תוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום התקופה. לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד או ב' או ג'. ופלא גדול הוא שתהיה צריך להוסיף ארבעה ימים. ואם מצאת שאתה צריך להוסיף על זה תדע שטעית בחשבון ותחזור ותחשב בדקדוק :



**פירוש** זה שאמרנו תוסיף יום אחר יום וכו'. לפי שא"א שיתקבץ מן התוספת יתר על זה וכ"ש אם יהיה יום הקביעה אחר יום המולד כיום או כשנים. שאין זה השינוי נוהג אלא כשיהיה יום המולד הוא יום הקביעה. לפיכך יתכן שיתרחק יום התקופה מיום הקביעה אבל אם יהיה יום המולד קודם ליום הקביעה כיום או כשנים יתרחק יום התקופה מיום המולד ויקרב ליום הקביעה. לפיכך אין אתה צריך להוסיף כלום או תהיה צריך להוסיף יום א' כפי ריחוק המולד מן הקביעה כמו המשל שזכרו ז"ל שהרי היה מולד ניסן ה' י"ב תתנ"ד חלקים משעה ראשונה והיתה הקביעה בו ביום והיתה השארית השניה ה' ימים והיתה התקופה בליל ה' מתרחקת מן המולד כמו ח' ימים ואילו היה יום הקביעה בשבת והיה המולד בשבע שעות מיום ה' והיתה התקופה בליל ה' אז היינו מוּנְיָן אלו הח' ימים מיום שבת היה מגיע החשבון ליום ד' ונוסיף יום נגיע ליום התקופה. ודע שזו הדרך השניה היא בעצמה הדרך הראשונה אבל הראשונה בדקדוק והשניה בקירוב כדי שימהר אדם להוציא זמן התקופה. ומה שישאר מן החשבון כפי הקירוב והוא החסרון המתקבץ מיכ"א ר"ד והחדש הלבנה אנו מוסיפים בשבילו יום או שנים או שלשה שאמר להוסיפם. ודע שבאלו הזמנים והוא בתחלת מחזור רס"ח אנו צריכים להוסיף חלק השבעה שאמר להוסיפם שמנה לפי ששארית שעה ותפ"ה לרס"ד מחזורים י"ו יום ושתי שעות ותתקע"ה חלקים נשליך מהם ז"ט תרמ"ב ישאר ח' ימים וי"ז שעות ושלי"ג חלקים. לפיכך אין פחות בהוספה מח' ימים במקום הזה שזכרם ז"ל, והשעות והחלקים שאמר שנשארן סוף שנכנסין בחשבון כשנוסיף יום אחר יום:

## הלכות קידוש החודש - פרק עשירי

**א** שְׁנַת הַחֲמָה לְמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא פְּחוֹת מִרְבִּיעַ מַחְכְּמֵי יִשְׂרָאֵל. יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁסִּיּהּ יוֹם וְחֲמֵשׁ שָׁעוֹת וְתַתְּקַצִּיז חֲלָקִים וּמִי"ח רְגַע. וְהֶרְגַע אֶחָד מֵעִיּו בְּחֶלֶק. וּלְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה תִּהְיֶה תּוֹסֵפֶת שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה י" יָמִים וְכִי"א שָׁעָה וְקַכִּי"א חֶלֶק וּמִי"ח רְגַע. סִימָן לָהֶן יַכִּי"א קַכִּי"א מִי"ח. וְלֹא

תִּמְצָא תּוֹסֵפֶת בְּמַחְזוֹר שֶׁל י״ט שָׁנָה כָּלֵל אֶלָּא בְּכָל מַחְזוֹר  
מֵהֶם יִשְׁלְמוּ שְׁנֵי הַחֲמָה עִם שְׁנֵי הַלְבָּנָה הַפְּשׁוּטוֹת וְהַמְעֻבְרוֹת:

**פירוש** שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות מרביע מחכמי ישראל יש מי שאומר שלש מאות וכו'. שנת החמה לדברי רב אדא בר אהבה כאשר אדם מבין מטעמו וכאשר ראינו מברייתא הנקראת על שמו היא שסי"ה יום ושש שעות פחות כ"ב חלקים ועוד פחות כ"ח רגעים לפיכך יהיו ימי תקופה אחת לדבריו צ"א וז' שעות ותקי"ט חלקים ולי"א רגעים ותהיה שארית שנת החמה על שנת הלבנה יכ"א קכ"א מ"ח רגעים ובחלקך שסי"ה יום וחמש שעות ותתקצ"ז חלקים ומ"ח רגעים ליי"ב יצא לך חדש חמה לי יום י' שעות ותקל"ג חלקים וי" רגעים ושליש רגע ובין שלשת חדשי חמה שהוא זמן תקופה אחת לשלשת חדשי לבנה ב' ימים וי"ז שעות ושלוש מאות חלקים ולי"א רגעים ושארית ששה ה' ימים י' שעות תי"ר חלקים ס"ב רגעים ושארית ט' ח' ימים ג' תתק"א י"ז ושארית י"ב יכ"א קכ"א מ"ח וכשאתה כופל את המותר הזה י"ט פעמים מניין שני מחזור לבנה יבא ממנו ז' חדשי עבור שאנו עושים במחזור והוא ר"ו י"ז קנ"א ונמצאת שעה ותפ"ה שבחשבון שמואל נאספה, וכשידע האדם זמן התקופה לדברי ר' אדא למחזור א' אינו צריך בחשבון אל מחזור אחר מפני שהתקופה חוזרת בראש כל מחזור אל אשר עברה בו מן החדש בשעת בריאתה ותקופה ראשונה שהיתה בעולם בעת שנבראו המאורות היתה תקופת ניסן והחמה בראש מזל טלה בתחילת ליל ד' והקדימה התקופה למולד ניסן לדברי ר' אדא ט' תרמ"ב בלבד. ואם תשאל מפני מה תקופת שמואל קודמת למולד ניסן בז"ט תרמ"ב ותקופת רב אדא לא קדמה אלא בט' תרמ"ב בפחות ז' ימים. והתשובה שבתקופת שמואל כשנחזיר שארית ו' חדשים אחורנית מיום ו"ב והוא מולד אדם הראשון יבא מולד ניסן בליל ד' בתשע שעות ותרמ"ב חלקים והתקופה הראשונה על דעת שמואל והיא תקופת תשרי היתה בג' שעות מיום ד' כ"ח אלול קודם מולד הראשון ביום א' וכ"ג שעה וכשנגרע חצי שארית שנת החמה על שנת הלבנה מזמן התקופה הראשונה יהיה הכל ז' ימים וט' שעות ותרמ"ב חלקים והוא מוקדם על מולד ניסן כזה השיעור מן הזמן, אבל בתקופת ר"א עשו על דעת ר' יהושע והיתה התקופה הראשונה בליל ד' בתחלת שעה ראשונה מן הלילה ועל דעת ר' יהושע יום ד' לבריאת עולם הוא ר"ח ניסן ללבנה ולחמה שהרי מולד הלבנה היה בליל ד' בט' שעות ותרמ"ב חלקים והוא מולד ניסן וכן תחלת שנת החמה היא שעת התקופה והיא היתה בליל רביעי בתחלת הרגע הראשון והוא תחלת חדש ראשון מחדשי שנת החמה לפיכך הוא היה ר"ח ללבנה ולחמה וראה הקב"ה בראש טלה בתחלת ליל ד' אבל הירח נברא בסוף מזל דגים והתחילה הלבנה והחמה ללכת במזלות במהלכם

המוסגל בהם עד שנתקבצו במעלה ראשונה ממזל טלה בכמו כ"ד חלקים ממנו בט' שעות מליל רביעי ותרמ"ב חלקים וכשם שבתחילת הבריאה קדמה החמה ללבנה ט' תרמ"ב והיתה בחדש אדר בכ"ט יום וגי' שעות וקכ"א חלקים כך לעולם כל ראש מחזור תבא התקופה באדר ותקדים למולד ניסן בט' תרמ"ב ואחר שמצינו שבתחלת תקופה הראשונה קדמה התקופה למולד ניסן ט' תרמ"ב כן כל תכלית מחזור תקדים התקופה ותהיה בסוף מחזור של לבנה קודם ראש המחזור הנכנס ט' תרמ"ב וזו התקופה של ר"א לא תבא על חשבונם תקופת ניסן בט"ז בניסן לעולם ותהיה השנה מעוברת ותהיה התקופה באדר, והיינו דאמר רב אדא כד חזית דמשכה תקופת ניסן עד שיתסר בניסן עברה לההיא שתא ולא תיחוש לה שנאמר את חדש האביב שיהא בתקופת ניסן, ולמה נקרא אותו בצינעה לפי שלא בקשו לגלות סודה ועתה ועונתה מפני המכשפים שאילו עמדו על סודה ועונתה ועתה היו מצליחים במעשיהם ולפיכך נשתכחה מן הדורות. הנה נתבאר מכלל הדברים שיש לנו ג' עתים על דעת ר' יהושע הראשון עת תקופת ניסן והיא תחלת התקופה והיא בתחלת ליל ד', והשני מולד ניסן בליל ד' עד ט' שעות תרמ"ב חלקים, והשלישי מולד אדם ביום ו' עד שתי שעות. לפיכך על דעתו יהיה מולד ניסן זולתי מולד אדם ומולד אדם שלישי ליום מולד ניסן ואע"פ שר' יהושע ור' אליעזר סוברין שמולד אדם ביום ו' בבי' שעות הרי הן נחלקים בחדש מולדו ר' אליעזר סובר שהוא ג' בתשרי ור"י סובר שהוא ג' בניסן. נמצא כתוב בכתב יד הגאון רמז"ל בקונדריסין בענין זו התקופה ארז"ל הקדימה התקופה למולד דברי רב אדא ט' תרמ"ב בלבד מפני שהלבנה הלשינה בחמה כמו שמפרש בגמרא דגרסינן התם ר' שמעון אומר כתיב ויעש אלהים את שני וגו' וכתוב את המאור הקטן אמר ירח לפני הקב"ה רבש"ע אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד אמר לו הקב"ה לך ומעט את עצמך אמר לפניו רבש"ע מפני שאמרתי לפניך דבר הגון אמעט את עצמי וכו' ומיעטו הקב"ה והיה המיעוט הזה אור שהיתה ראויה להבראות בחלק אחד עם החמה והיה אורה מתגדל וצומח לאלתר ומפני שהלשינה על החמה החזירה לאחר החמה כדי שלא יהיה האורה הנמצא בה מתפשט עד שתגיע אל החמה וזה הוא המיעוט שמיעטה לא שיהיה גופה גדול ואח"כ מיעטה אלא אורה הוא הגדול והמתמעט בעיני אדם ומפני זה קראה הכתוב בשני מקומות גדול וקטן, גדול מפני שאורה מתגדל ורבה בעיני בני אדם עד שיהיה גופו כאילו מלא אורה, וקטן מפני שאורה אחר גדלו מתמעט עד שיכלה. ובראה הקב"ה והאור בה עוד מתפשט והיה המיעוט הזה מהלך ט' תרמ"ב חלקים והמדה הזאת היא יתר ממחצית הזמן אשר הלבנה מסתתרת בו תחת אור החמה אשר הוא י"ח שעות כאשר פירשתי. והלבנה הולכת בשעות האלה אשר הקדימה התקופה למולד ה' חלקים מחלקי הרקיע ונמצאת בעת בריאתה עומדת בכ"ה מעלות

ממזל דגים והדביקה לחמה בכדי שלישית המעלה הראשונה ממזל טלה ונמצא בלבנה מן האור בעת בריאתה יותר ממחצית האור אשר היא נראית בו על הארץ והיה אורה מתמעט והולך עד שדבקה בחמה והוא מולד החדש ומכאן ואילך שב אורה לצמוח ולהאיר עד שיהיה בה מן האור מה שהיא יכולה להראות בו על הארץ עם שלש שעות ותרמ"ב חלקים מליל ה' בקצה המערב וראות הלבנה סמוך לשקיעת החמה ביום ד' ברוב הישוב מן המקומות שהם רחוקים מקצות המזרח בכדי ג' שעות עד סוף המערב ונמצאת הלבנה ביום ד' עצמו ראויה להקרות בשני שמות. והרוצה לידע יום התקופה ושעתה לדברי רב אדא ידע באי זו שנה עומד ממחזור י"ט ויחשוב ראש מחזורו לעולם מניסן והחשבון הזה יתכן בידך אם אתה גורע מן החשבון שאתה מחשב לו מתשרי ו' חדשים בלבד כגון אם אתה מחשב לתשרי זה י"ח שנים שלימות למחזור והוא תחלת י"ט הוי מחשב י"ז שנים וששה חדשים בלבד לתשרי ותהיה מתחיל לחשוב מניסן ותמצאם בתשרי זה כלו ו' חדשים משנת י"ח למחזור ואין בין שני החשבונות אלא ו' חדשים והתקופה בראש כל מחזור נופלת קודם מולד ניסן בתשע שעות ותרמ"ב חלקים ואתה גורע השעות האלו והחלקים ממולד ניסן ואתה תמצא התקופה אחר כ"ט ג' קנ"א חלקים ממולד אדר. ודע שאין במרחק מדת חדש לבנה. וזה יארע לך בשתי פנים במחזור לפי שכשאתה דורש תקופת ניסן לשנה השניה תדע שהתקופה נופלת בחדש ניסן והמרחק הזה הוא מרחק התקופה ממולד ניסן וכשאתה דורש תקופת ניסן לשנה שלישית תדע שהיא נופלת באדר שני מפני שהשנה מעוברת ואין במותר השנים מדת חדש העבור ויהיה המרחק שבידך מרחק התקופה ממולד אדר שני, ואם יעלה בידך יתר מחדש לבנה תדע כמה חדשי לבנה יש בו וגרע אותו ממנו ושמור הנשאר והוא מרחק התקופה מן המולד. אם יהיו החדשים אשר גרעת פחות מחדשי העבורים שעברו מן המחזור תדע שתקופת ניסן באדר ואם יהיו החדשים של עיבורים שלמים בידך תדע שהתקופה נופלת בניסן ואין צ"ל אם יהיו החדשים יותר מן העבורין כי זה אינו נמצא ואתה מוצא לעולם שתקופת ניסן בכל שנה מעוברת נופלת באדר שני ובכל שנה פשוטה נופלת בניסן חוץ משתי שנים בלבד שהיא נופלת בהם באדר והיא שנה ראשונה ותשיעית למחזור, וכשאתה יודע התקופה באי זה חדש היא נופלת הוי יודע מולד החדש ההוא והוסיף שעותיו וחלקיו ששמרת ותדע מהם יום התקופה מהשבוע ומהחדש. וכשתרצה לידע תקופת תמוז הוסיף על מרחק תקופת ניסן ב' ימים וי"ז שעות וש' חלקים ול"א רגע סימן ביי"ז של"א ויעלה בידך מרחק תקופת תמוז בשנה ההיא ממולד החדש הרביעי מחדש תקופת ניסן, ואם נמשכה תקופת תמוז בתוספת הזאת יתר מחדש לבנה תגרע ממנו חדש לבנה והנשאר הוא מרחק תקופת תמוז מן החדש החמישי לחדש תקופת ניסן כאילו היתה התקופה נופלת באדר ולא משך המרחק עד חדש לבנה בתקופת ניסן

והיא בשנת א' וט' והיתה תקופת תמוז ראויה ליפול בסיון אלא שהוסיף המרחק על חדש לבנה נוציא ממנו חדש לבנה ונופלת התקופה בתמוז אבל אם תהיה תקופת ניסן בניסן תהיה תקופת תמוז לעולם בתמוז ואין המרחק מושך שיעור חדש לבנה, וכשאתה יודע חדש תקופת תמוז הוי נוהג במרחקה המנהג אשר נהגת בתקופת ניסן ותדע עת התקופה מימי השבוע ומן החדש, וכן תעשה אם אתה דורש תקופת תשרי אלא שאתה מוסיף על מרחק תקופת ניסן ה' ימים ועשר שעות ות"ר חלקים וס"ב רגעים ותהיה התקופה נופלת או באלול או בתשרי ואם אתה דורש תקופת טבת הוסיף על מרחק תקופת ניסן ח' ימים ג' שעות ותתק"א חלקים וי"ז רגעים ותנהוג בו המנהג שנהגת בתקופת תמוז וניסן ותהיה התקופה נופלת או בכסליו או בטבת וזהו דרך חשבון התקופה לדברי רב אדא. והנה שרטטנו ד' לוחות וכתוב בהם מרחק ארבע תקופות השנה ממולדי החדשים נופלת בהם בכל שנות המחזור ומן הלוחות אתה יכול לידע יום התקופה ושעתה לאי זו שנה שתרצה ותוסיפו על מולד החדש שכתוב כנגדה ותמצא היום והשעה והעת והרגע שתפול בו התקופה ובכמה בחדש בכל שנה שתרצה ובכל מחזור שתרצה כל ימי עולם והתקופה הזאת בנויה על מהלך השמש האמיתי או קרוב לו בשני ימים אבל תקופת שמואל רחוקה מן התקופה האמיתית בכמו עשרה ימים כמו שיתבאר בנסיון ובחשבון:

**ב** בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה צ"א יום וז' שעות ותקיי"ט חלקים ול"א רגע. סימן להם צ"א ת"ק י"ט ל"א. וכשתדע תקופה מן התקופות אימתי היתה. תחשב מאותו רגע מנן זה ותדע תקופה שאחריה על הדרך שבארנו בתקופת השנה שהיא רביע:

**ג** תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה ראשונה של יצירה קדם מולד ניסן בט' שעות ותרמ"ב חלקים. סימן להם ט' תרמ"ב. וכן היא לעולם בכל שנה ראשונה של כל מחזור קדם מולד ניסן בתשע שעות ותרמ"ב חלקים:

**ד** כשתדע תקופת ניסן של שנה ראשונה מן המחזור. תחשב ממנה צ"א יום וז' שעות ותקיי"ט חלקים ול"א רגע לכל תקופה ותקופה עד סוף המחזור:

**ה** אם תרצה לידע מתי תהיה תקופת ניסן לפי חשבון זה. תדע  
תחלה שנים גמורות שעברו מן המחזור. ותקח לכל שנה מהן  
תוספת. והיא כ"א קכ"א מ"ח. וקבץ כל הרגעים חלקים וכל  
החלקים שעות וכל השעות ימים כדרך שתחשב במולדות.  
ותגרע מן הכל הטי' שעות ותרמ"ב חלקים. והנשאר תשליך  
חדשי לבנה. והנשאר שאין בו חדש לבנה תוסיף אותו על מולד  
ניסן של אותה שנה. ובגרע שיגיע המנין בו תהיה תקופת ניסן  
של אותה שנה:

**ו** ונראין לי הדברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין  
עבור השנה בעת שבית דין הגדול מצוי. שהיו מעברין מפני  
הזמן או מפני הצרך. לפי שחשבון זה הוא האמת יותר מן  
הראשון. והוא קרוב מן הדברים שנתבארו באצטגנינות יותר  
מן החשבון הראשון שהיתה בו שנת החמה שס"ה יום ורביע  
יום:

**ז** וחשבון שתי תקופות האלו שבארנו דרכם הכל בקרוב הוא  
ובמהלך השמש האמצעי לא במקומה האמתי. אבל במקום  
השמש האמתי תהיה תקופת ניסן בזמנים אלו בכמו שני ימים  
קדם שתי התקופות שיוצאין בחשבון זה. בין בחשבון מי  
שחשב רביע יום גמור בין למי שמחשב לפחות מרביע יום:

## הלכות קידוש החודש - פרק אחד עשר

**א** לפי שאמרנו בהלכות אלו שבית דין היו מחשבין בדקדוק  
ויודעים אם יראה הירח או לא יראה. ידענו שכל מי שרוחו

נְכוֹנָה וְלָבוּ תֵּאָב לְדַבְרֵי הַחֲכָמוֹת וְלַעֲמֹד עַל הַסּוּדוֹת יִתְאַוֶּה  
לִידַע אוֹתָן הַדְרָכִים שֶׁמִּחֲשָׁבִין בָּהֶם עַד שֶׁיֵּדַע אָדָם אִם יֵרָאֶה  
הֵיִרַח בְּלֵיל זֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה :

**פירוש** לפי שאמרנו בהלכות אלו. דבר זה בתחלת פי' וי' מזו ההלכה אמר ז"ל  
ודרכי זה החשבון וכו' עילת חלוקתם בזה הענין לפי שלא העתיקו בעלי מחקר  
הראשונים בראיית הירח כלום ואע"פ שהחכמים הקדמונים היו יודעים  
חכמת המזלות היטב לפי שהאומות שקדמו הישמעאלים בעלי הדתות לא היו  
עושין החדשים על ראיית הירח אלא ישראל בלבד והדברים שהיו ישראל  
סומכין עליהן ובית דין מחשבין בהן לא מצינו בהם העתקה מחכמינו  
הקדמונים, ושאר האומות יש מהם מי שהיה עושה חדשי הלבנה הזמן  
שמקבוץ לקבוץ ויש מהם מי שעושה החדשים חדשי החמה שמחלקים שנת  
החמה לשנים עשר חלק וקורין כל חלק חדש מחדשי החמה ועושין מקצת  
החדשים פחות משלשים וקצתן יותר משלשים והם הרומיים ויש מי שעושה  
החדשים כל חדש שלשים יום ומוסיפין חמשה ימים והם הנוצרים והפרסיים  
אבל כשבאו ההגריים והיתה סברתם שיעשו החדשים על הראייה כמו  
שסוברין ישראל לפיכך היו חכמיהם משתדלים בידיעת זה החשבון  
ומדקדקים בו כל אחד כפי יכלתו, יש מהם מי שעלה בידו האמת ויש מהם מי  
שדקדק הרבה ויגע ולא הגיע לידיעת האמת בזה החשבון רק צלל במים  
אדירים והעלה חרס בידו לפי שבדרכי זה החשבון קושי גדול מפני שינוי מהלך  
השמש והירח באורך וברוחב ובעגולת גבהו וכן שינוי מרחקו מן המולד ומנת  
גובה המדינה וכיוצא בזה כמו שיתבאר :

**ב** וְדַרְכֵי הַחֲשָׁבוֹן יֵשׁ בָּהֶן מַחְלֻקוֹת גְּדוֹלוֹת בֵּין חֲכָמֵי הַגּוֹיִם  
הַקְּדָמוֹנִים שֶׁחֶקְרוּ עַל חֲשָׁבוֹן הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימְטְרִיאוֹת.  
וְאֲנָשִׁים חֲכָמִים גְּדוֹלִים נִשְׁתַּבְּשׁוּ בָּהֶן וְנִתְעַלְמוּ מֵהֶן דְּבָרִים  
וְנוֹלְדוּ לָהֶן סִפְקוֹת. וַיֵּשׁ מִי שֶׁדִּקְדַּק הַרְבֵּה וְלֹא פָּגַע בַּדָּרָךְ  
הַנְּכוֹנָה בְּחֲשָׁבוֹן רְאִית הֵיִרַח אֲלָא צָלַל בְּמִים אֲדִירִים וְהֶעֱלָה  
חֶרֶס בְּיָדוֹ :

**ג** וּלְפִי אֲרָךְ הַיָּמִים וְרַב הַבְּדִיקוֹת וְהַמְּקִירוֹת נוֹדְעוּ לְמַקְצַת  
הַחֲכָמִים דְּרָכֵי חֲשָׁבוֹן זֶה. וְעוֹד שֵׁישׁ לָנוּ בְּעֵקְרֵים אֱלוֹ קְבָלוֹת  
מִפִּי הַחֲכָמִים וְרְאִיוֹת שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בַּסְּפָרִים הַיְדוּעִים לְכָל.

וּמִפְּנֵי כָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים כָּשֶׁר בְּעֵינַי לְבָאֵר דְּרָכֵי חֲשָׁבוֹן זֶה כְּדִי שְׁיִהְיֶה נֶכוֹן לְמִי שֶׁמְלָאוּ לְבוֹ לְקִרְבָּה אֶל הַמְּלֶאכֶה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ :

**ד** וְאֵל יִהְיוּ דְרָכִים אֱלוֹ קָלִים בְּעֵינֶיךָ מִפְּנֵי שְׁאִין אָנוּ צְרִיכִין לָהֶם בְּזִמְנֵי הַזֶּה. שְׁאֵלוּ הַדְּרָכִים דְּרָכִים רְחוּקִים וְעִמְקִים הֵן. וְהוּא סוּד הָעֵבוֹר שֶׁהֵיוּ הַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים יוֹדְעִים אוֹתוֹ וְאִין מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם אֶלָּא לְסִמוּכִים נְבוֹנִים. אֲבָל זֶה הַחֲשָׁבוֹן בְּזִמְנֵי הַזֶּה שְׁאִין בֵּית דִּין לְקַבֵּעַ עַל פִּי הָרְאִיָּה שְׁאָנוּ מְחַשְׁבִּין בּוֹ הַיּוֹם אֲפֹלוּ תִינּוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן מְגִיעִין עַד סוּפוֹ בְּשִׁלְשָׁה וְאַרְבָּעָה יָמִים :

**ה** שְׁמָא יִתְבוּנָן חֲכָם מִחֲכָמֵי הָאֲמוֹת אוֹ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמָדוֹ חֲכָמַת יָוֹן בְּדְרָכִים אֱלוֹ שְׁאֵנִי מְחַשֵּׁב בְּהֵן לְרְאִיתָ הַיָּרַח וְיִרְאֶה קְרוֹב מְעַט בְּמִקְצַת הַדְּרָכִים. וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁנִּתְעַלַּם מִמֶּנּוּ דְבַר זֶה וְלֹא יִדְעֵנוּ שְׂיֵשׁ בְּאוֹתוֹ הַדְּרָךְ קְרוֹב. אֵל יַעֲלֶה זֶה עַל דַּעְתּוֹ אֶלָּא כָּל דְבַר שֶׁלֹּא דִקְדָּקְנוּ בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁיִּדְעֵנוּ בְּעִקְרֵי הַגִּימְטְרִיאוֹת בְּרְאִיוֹת בְּרוּרוֹת שְׁאִין דְבַר זֶה מִפְּסִיד בִּידִיעַת הָרְאִיָּה וְאִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ. לְפִיכָךְ לֹא דִקְדָּקְנוּ בּוֹ :

**פירוש** שמא יתבונן חכם מחכמי האומות או מחכמי ישראל וכו'. סופנו לבאר זה הקירוב במקומו כשנגיע לו :

**ו** וְכֹן כְּשִׁירְאֶה בְּדָרְךָ מִן הַדְּרָכִים חֲסָרוֹן מְעַט מִחֲשָׁבוֹן הָרְאוּי לְאוֹתָהּ הַדְּרָךְ. בְּכוֹנֵה עָשִׂינוּ זֶה לְפִי שְׂיֵשׁ כְּנִגְדּוֹ יִתְרוֹן בְּדָרְךָ אַחֲרַת עַד שְׂיֵצֵא הַדְּבַר לְאֲמַתּוֹ בְּדְרָכִים קְרוֹבִים בְּלֹא חֲשָׁבוֹן אֲרֹךְ. כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְהַל הָאָדָם שְׁאִינוֹ רְגִיל בְּדְבָרִים אֱלוֹ בְּרַב הַחֲשָׁבוֹנוֹת שְׁאִין מוֹעִילִין בְּרְאִיתָ הַיָּרַח :



**ז** העקרים שצריך אדם לידע תחלה לכל חשבונות האצטגנינות. בין לדרכי חשבון הראיה בין לשאר דברים. אלו הן. הגלגל מוחלק בש"ס מעלות. כל מזל ומזל שלשים מעלות. ומתחיל מתחלת מזל טלה וכל מעלה ומעלה סי חלקים. וכל חלק וחלק סי שניות. וכל שניה ושניה שלשים שלישיות. וכן תדקדק החשבון ותחלק כל זמן שתראה :

**פירוש העיקרים וכו'.** בעלי חכמת התכונה חלקו הגלגל לש"ס מעלות לפי שזה המנין יש לו חצי ורביע ושמינית ושליש וחומש ועשור ושתות ותשיע אבל אין לו שביע ולכן אין מחלקין אותו לזולת זה המנין, ועשו התחלה ממזל טלה לפי שזה הפרק אין כמוהו בכל השנה זמן שוה לא חום ולא קור ובזה הזמן השמש מתחלת לנטות לצד צפון שהיא פאת הישוב :

**ח** לפיכך אם יצא לך בחשבון שכוך פלוני מקומו בגלגל בעי מעלות ולי חלקים ומי שניות. תדע שכוך זה הוא במזל תאומים בחצי מעלה אחת עשרה ממזל זה. לפי שמזל טלה לי מעלות ומזל שור לי מעלות נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל תאומים ומי שניות מחצי המעלה האחרון :

**ט** וכן אם יצא מקומו בגלגל בש"ס מעלות. תדע שכוך זה במזל דלי בכי מעלה בו. ועל דרך זו בכל המנינות. וסדר המזלות כך הוא. טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזניים עקרב קשת גדי דלי דגים :

**י** החשבונות כלם כשתקבץ שארית לשארית או כשתוסיף מנין על מנין. תקבץ כל מין עם מינו. השניות עם השניות והחלקים עם החלקים והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן השניות סי תשים חלק אחד ותוסיף על החלקים. וכל שיתקבץ מן החלקים סי תשים אותו מעלה ותוסיף אותה

על המעלות. וכשתקבץ המעלות תשליך אותן שׂים והנשאר משׂים ולמטה הוא שתופסין אותו לחשבון :

**יא** בכל החשבונות כֵּלָן כְּשֶׁתִּרְצֶה לְגַרֵעַ מִנֵּיָן מִמֵּנֵיָן. אִם יִהְיֶה זֶה שְׁגוּרְעִין אוֹתוֹ יִתֵּר עַל זֶה שְׁגוּרְעִין מִמֵּנוּ אֶפְלוּ בְּחֶלֶק אֶחָד תּוֹסִיף עַל זֶה שְׁגוּרְעִין מִמֵּנוּ שׂים מַעְלוֹת כְּדִי שְׂיִהְיֶה אֶפְשָׁר לְגַרֵעַ זֶה הַמֵּנֵיָן מִמֵּנוּ :

**יב** כִּיצַד. הֲרִי שֶׁהֲצָרִיכָךָ הַחֲשָׁבוֹן לְגַרֵעַ מֵאֲתִים מַעְלוֹת וְנִי חֲלָקִים וּמִי שְׁנִיּוֹת. סִימָן רִנִּי״ס. מִקִּי מַעְלוֹת וְכִי חֲלָקִים וְלִי שְׁנִיּוֹת. סִימָן קכ״ל. תּוֹסִיף עַל הַקִּי שׂים יִהְיוּ הַמַּעְלוֹת תִּ״ס וְתִתְחִיל לְגַרֵעַ הַשְּׁנִיּוֹת מִן הַשְּׁנִיּוֹת תִּבּוֹא לְגַרֵעַ אַרְבָּעִים מִשְׁלָשִׁים אִי אֶפְשָׁר. תָּרִים חֶלֶק אֶחָד מִן הָעֲשָׂרִים חֲלָקִים וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ שְׁשִׁים שְׁנִיּוֹת וְתוֹסִיף עַל הַשְּׁלָשִׁים וְנִמְצָאוּ הַשְּׁנִיּוֹת תִּשְׁעִים. תִּגְרַע מֵהֶם הַמִּי יִשָּׂאֵר חֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. וְתִחְזֹר לְגַרֵעַ חֲמִשִּׁים חֲלָקִים מִי״ט חֲלָקִים שְׁכָבֵר הַרִימוֹת מֵהֶם חֶלֶק אֶחָד וְעֲשִׂיתוֹ שְׁנִיּוֹת. וְאִי אֶפְשָׁר לְגַרֵעַ חֲמִשִּׁים מִתְּשַׁעָה עָשָׂר. לְפִיכָךְ תָּרִים מַעְלָה אַחַת מִן הַמַּעְלוֹת וְתַעֲשֶׂה אוֹתָהּ שְׁשִׁים חֲלָקִים וְתוֹסִיף עַל הַתְּשַׁעָה עָשָׂר וְנִמְצָאוּ הַחֲלָקִים עִ״ט. תִּגְרַע מֵהֶן הַחֲמִשִּׁים יִשָּׂאֵר תְּשַׁעָה וְעֲשָׂרִים חֲלָקִים. וְתִחְזֹר לְגַרֵעַ הַמַּאֲתִים מַעְלוֹת מִן אַרְבַּע מֵאוֹת וְנִ״ט מַעְלוֹת שְׁכָבֵר הַרִימוֹת מַעְלָה אַחַת וְעֲשִׂיתָ חֲלָקִים. יִשָּׂאֵר מֵאֲתִים וְתִשַׁע וְחֲמִשִּׁים מַעְלוֹת וְנִמְצָא הַשָּׂאֵר סִימָנוּ רִנִּי״ט כִּ״ט נִי. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל גִּרְעוֹן וְגִרְעוֹן הַשְּׂמֶשׁ וְהִירָח :

**יג** וְכֵן שָׂאֵר הַשְּׁבַעָה כּוֹכָבִים מִהֶלֶךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בַּגְּלָגֶל שְׁלוֹ מִהֶלֶךְ שְׁוֹה. אִין בּוֹ לֹא קָלוֹת וְלֹא כְּבִדוֹת אֶלָּא כָּמוֹ מִהֶלְכוֹ הַיּוֹם כָּמוֹ מִהֶלְכוֹ אֶמֶשׁ כָּמוֹ מִהֶלְכוֹ לְמָחָר כָּמוֹ מִהֶלְכוֹ בְּכָל יוֹם

וְיִזְכֹּר. וְגִלְגָל שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקִיף אֶת הָעוֹלָם  
אֵין הָאָרֶץ בְּאִמְצָעוֹ :

**ד** לְפִיכֹךְ אִם תִּעְרָךְ מִהֲלֹךְ כָּל אֶחָד מֵהֶן לְגִלְגָל הַמְקִיף אֶת  
הָעוֹלָם שֶׁהָאָרֶץ בְּאִמְצָעוֹ שֶׁהוּא גִלְגָל הַמְזָלוֹת. יִשְׁתַּנֶּה הַלִּוְכוֹ  
וְנִמְצָא מִהֲלֹכוֹ בְּיוֹם זֶה בְּגִלְגָל הַמְזָלוֹת פְּחוֹת אוֹ יוֹתֵר עַל  
מִהֲלֹכוֹ אִמֶּשׁ אוֹ עַל מִהֲלֹכוֹ לְמָחָר :

**ט** הַמְהֲלֹךְ הַשְּׁוֶה שֶׁמִּהֲלֹךְ הַכּוֹכָב אוֹ הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ הַיָּרֵחַ בְּגִלְגָלוֹ  
הוּא הַנִּקְרָא אִמְצָע הַמְהֲלֹךְ. וְהַמְהֲלֹךְ שֶׁיְהִיָּה בְּגִלְגָל הַמְזָלוֹת  
שֶׁהוּא פְּעָמִים יוֹתֵר וּפְעָמִים חָסֵר הוּא הַמְהֲלֹךְ הָאֱמִתִּי. וְבוֹ  
יְהִיָּה מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֱמִתִּי :

**פירוש** או השמש או הירח בגלגלו הוא הנקרא וכו'. דע שיש לשמש ולירח  
ולשאר כוכבי לכת שני גלגלים ויש מהם שיש לו ג' וגלגל קטן הנקרא גלגל  
המעגל אבל הכל נשתתפו בשיש לכל אחד מהם ב' גלגלים כל אחד מקיף את  
העולם אבל הא' מהן הארץ במוצקו ונקרא הגלגל הדומה וכן נקרא לפי  
שדומה במהלכו לגלגל המזלות לפי שחגורתו כנגד חגורת גלגל המזלות אינה  
נוטה מעליה לא לצפון ולא לדרום, והגלגל הב' אין הארץ במוצקו ואע"פ  
שהיא בתוכו ונקרא גלגל היוצא לפי שמוצקו יוצא ממוצק הארץ וגלגל הנושא  
לפי שהוא נושא מוצק השמש ומוצק גלגל המעגל בשאר הכוכבים וכוכב  
השמש קבוע בגלגל הנושא שלו אלכסונו שוה לעביו ותנועת השמש בזה הגלגל  
בכל יום מימות השנה אין לה בו לא קלות ולא כבדות והוא הנקרא המהלך  
האמצעי ומהלכה בערך אל גלגל המזלות הוא המהלך האמיתי המשתנה בכל  
עת שהרי כשנוציא קו מיושר ממוצק הארץ עד שיגיע אל השמש או אל אחד  
מגלגלי המעגל לשאר הכוכבים ויגיע אל שטח גלגל המזלות יגיע אל נקודה מן  
המזלות וכן נוציא קו אחד ממוצק גלגל היוצא עד מוצק השמש ויגיע ג"כ אל  
גלגל המזלות יפגע בנקודה אחרת חוץ מן הראשונה ויהיה בין שתי הנקודות  
קשת נקרא קשת השינוי בין שני המהלכים האמצעי והאמיתי פעם לתוספת  
פעם למגרעת, ואע"פ שקשת השינוי הוא גדול מזה הקשת בכל מקום כמו  
שאומר זה הענין במקומות אחרים מן החבורים שחברנו אותם בזו החכמה  
ונאמר עתה שנניח [צויר ל] גלגל המזלות אבג"ד ומוצקו ט' וגלגל היוצא אהז"ח  
ומוצק כ' וכוכב השמש בכל מקום ס' ושני הקוין היוצאין מנקודת ט' ומנקודת  
כ' ופוגעין בנקודת ס' ויוצאים ופוגעים בגלגל המזלות מגיעין ממנו אל נקודת

ל' ונקודת מ' ובין שני הנקודות קשת ל"מ ונקרא קשת השינוי בין שני המהלכים, ונקודת ל' הוא מקומה האמיתי ונקודת מ' מקומה האמצעי ועלת שינוי המהלך האמיתי לפי שנופל מגלגל היוצא בחצי גלגל המזלות קשת יתירה או חסרה ממנו. לפי שחצי גלגל המזלות שיש בו המרחק הרחוק נופל מן הגלגל היוצא יתר מחציו והיא קשת א' ע' פ' לפי שחצי המזלות בא"ד וחצי הגלגל היוצא הא"ח ובהפך זה בחצי בג"ד נפל בו מגלגל היוצא פחות מחציו והוא קשת עז"פ. ועל זה הדרך בכל קשת וקשת כמו שנתב' בספרי חכמת התכונה :

**טז** כָּבֵר אֱמַרְנוּ שְׂאֵלוּ הַדְרָכִים שְׂאֵנוּ מִבְּאָרִים בְּהִלְכוֹת אֱלוֹ אֵינָן אֶלָּא לְחֻשְׁבוֹן רְאִית הַיָּרֵחַ בְּלִבָּד. לְפִיכֵךְ עָשִׂינוּ הָעֵקֶר שְׂמִמְנוּ מִתְחִילִין לְעוֹלָם לְחֻשְׁבוֹן זֶה מִתְחַלֵּת לַיֵּל חֲמִישִׁי שְׁיוֹמוּ יוֹם שְׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ נִיסָן מְשָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת י"ז מִמַּחְזוֹר ר"ס. שֶׁהִיא שְׁנַת תַּתְקַל"ח וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיצִיָּה. שֶׁהִיא שְׁנַת תַּפ"ט וְאֶלֶף לְשֹׁטְרוֹת. שֶׁהִיא שְׁנַת ק"ט וְאֶלֶף לְחֶרֶבֶן בֵּית שְׁנִי. וְזוֹ הִיא שְׂאֵנוּ קוֹרְאִים אוֹתָהּ שְׁנַת הָעֵקֶר בְּחֻשְׁבוֹן זֶה :

**פירוש** **כבר אמרנו שאלו הדרכים שאנו וכו'.** דע שזה העיקר שהתחיל החכם רחוק מזמננו זה הרבה לפיכך אנו צריכים לעשות עיקר אחר שנתחיל ממנו וכבר עשינו עיקר שני מתחלת ליל שלישי שיומו אחד לחדש ניסן משנת תשעה ממחזור רס"ט ובפ"י"ב נבאר כיצד הדרך לידיעתו על דרך פרט אבל בזה הפרק נבאר הדרך בידיעתו על דרך כלל, והדרך בזה שנקבץ מנין הימים שמתחלת ליל ה' שיומו שלשה לחדש ניסן משנת ט' ממחזור רס"ט ונקח מנתם מן המהלך האמצעי לשמש או לירח ונוסיפהו על העיקרים שיסדם ז"ל ומה שיצא אחר זו התוספת יהיה העיקר השני והוא העיקר שסמכנו עליו אנחנו, וכבר מצאנו אלו הימים שבין שני העיקרים נ"ט אלף ותקל"ג יום וכבר חשבנו ודקדקנו ומצאנו העיקר שזכרו ז"ל נופל משני ערביים ביום שני מחדש עשירי הנקרא בלשונם שוא"ל ושנת תקע"ג משנותם ומצאנו תחלה שני הערביים שהוא יום נופל ביום שלשה מחדש אב שנת י"ב ממחזור רל"א :

**מהר"ל נ' חביב** כל מה שכתב הרב בזה הפרק הוא מבואר עם מה שפירש בו המפרש, זולתי במה שאמר הרב וז"ל לפיכך עשינו העיקר שממנו מתחילין וכו' שיומו יום שלשה לחדש ניסן וכו' קשה לי למה עשה הרב העיקר מיום שלשה לחדש והדין היה לעשותו מיום אחד לחדש. והתשובה לזה מבוארת לעניות דעתי והוא שהרב עשה עיקר מיום שנראה בו הירח כדי לשים משל

אח"כ בשנוסיף על העיקר תשעה ועשרים יום אם יראה הירח או לא ובודאי אם אותו היום עדיין לא היה יום הראיה פשיטא שלא יראה בסוף יום תשעה ועשרים כמו שכתבתי בראש פרק י"ב ואם כבר עבר יום הראיה פשיטא שכשנוסיף תשעה ועשרים יום שיראה הירח כמו שכתב הוא ז"ל גם כן בפרק הנזכר. האמנם בסוף יום תשעה ועשרים יש ספק אם יראה או לא ושם הרב משל בכל פרקיו אחר תשלום תשעה ועשרים יום כמוזכר בהם נמצא שנראה הירח כפי החשבון:

**יז** ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל כמו שבארנו. עשינו כל דרכי חשבון הזה בנויים על עיר ירושלים ולשאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה או שבעה ימים שבהן רואין את הירח תמיד ובאים ומעידים בבית דין. ומקום זה הוא נוטה מתחת הקו השוה המסבב באמצע העולם כנגד רוח צפונית בכמו ל"ב מעלות עד ל"ה ועד כ"ט. וכן הוא נוטה באמצע הישוב כנגד רוח מערב בכמו כ"ד מעלות עד כ"ז ועד כ"א:

**פירוש** ולפי שהראיה לא תהיה וכו'. בפרק א': ומקום זה נוטה מתחת הקו השוה וכו'. זה הקו הוא מכוון תחת עגולת משוה היום והיא חגורת גלגל תשיעי ונקרא בלשון ערבי כא אל סתוי, וירושלים נוטה לצד צפון העולם מתחת זה הקו ל"ב מעלות ונקרא זה הריחוק רוחב המדינה, גם ירושלים רחוקה מסוף הים המערבי לצד מזרח ט"ו מעלות ויש שם עגולה שחולקת היישוב לבי חלקים שוים סובבת מן הצפון אל הדרום הולכת אל אמצע היישוב לפי שכל היישוב מן המזרח אל המערב קרוב מק"ף מעלות וחצי זה המנין צ' לפיכך כל מדינה רחוקה מחוף הים המערבי צ' היא תחת זו העגולה ומזה למדנו שעיר ירושלים נוטה מתחת [ציור ל"א] זאת העגולה לצד מערב כ"ד מעלות לפי שהיא רחוקה מן המערב ט"ו מעלות וכן הדין בכל המדינות והן סוף היישוב משני הצדדים עגולת אבג"ד וקו א"ג אלכסון עגולת משוה היום והוא הקו השוה וכל מדינה שהיא עליו עגולת משוה היום אין לה רוחב, ואפשר שלא יהיה לה אורך והוא כשתהיה בסוף היישוב על אחת משתי נקודות א' או ג' וקו ב"ד אלכסון עגולת חצי היום לאמצע היישוב באורך א"ג וחצי כדור הארץ והוא אד"ג חרב לפי שהוא דרומי והחצי שהוא כדור הארץ שמקיף אותו חצי עגולת אב"ג צפוני ובו היישוב ונקודת ג' בפאת מערב וא' בפאת מזרח, וכל מדינה שהיא תחת עגולה ב"ד מרחקה מרוח מזרח ומערב

שוה והוא צ' מעלות. ונניח שלש מדינות תחת זו העגולה והן לס"פ, אבל רחבן משתנה, המדינה שהיא במקום ל' היא תחת הקו השווה ואין לה רוחב אבל יש לה אורך, אבל במדינה שבמקום ס' רחוקה מן הקו השווה קשת ל"ס והוא רחבה ונקודת פ' רחוקה מן הקו השווה יותר ורחבה קשת ל"פ. ואם תהיה מדינה מערבית מנקודת ס' כמו נקודת נ' והיא ירושלים ומרחקה מנקודת ס' כ"ד מעלות ורחבה מקו א"ג קשת מדינת ל"ס והוא ל"ב מעלה, וכן הדין בכל המדינות יש מהן שוין ברוחב ומשתנים באורך ויש מהן בהפך ויש מהן משתנים בשניהם באורך וברוחב וא"א שיהיו שתי המדינות שוין באורך וברוחב אלא שיהיו שתיהן מדינה אחת. ונקודת צ' נוטה לצד מזרח מאמצע היישוב ונ' לצד מערב ואז"ט על חוף הים המזרחי וגה"ח על חוף הים המערבי שהיא תחלת היישוב באורך שהרי הסכימו בעלי חכמת התכונה שתהיה התחלת האורך מים מערבי והכוכבים זורחים על ז' קודם צ' ועל צ' קודם ס' ועל ס' קודם לנ' ועל נ' קודם ה' ועל זו הדרך בכל מדינות היישוב:

## הלכות קידוש החודש - פרק שנים עשר

**א** מֵהַלֵּךְ הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמָצְעִי בְּיוֹם אֶחָד שֶׁהוּא כִּיד שְׁעוֹת נִיט חֲלָקִים וְשִׁמוֹנָה שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם כִּיד נט"ח. נִמְצָא מֵהַלְכָה בְּעֶשְׂרָה יָמִים תִּשַׁע מַעְלוֹת וְנִי"א חֲלָקִים וְכִי"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם טנ"א כ"ג. וְנִמְצָא מֵהַלְכָה בְּמֵאָה יוֹם צ"ח מַעְלוֹת וְשִׁלְשָׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים וְנִי"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם צ"ח ל"ג נ"ג. וְנִמְצָא שְׁאֲרִית מֵהַלְכָה בְּאֶלֶף יוֹם אַחַר שֶׁתִּשְׁלִיף כָּל שִׁס מַעְלוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. רס"ה מַעְלוֹת וְל"ח חֲלָקִים וְנִי שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם רס"ה לח"ן. וְנִמְצָא שְׁאֲרִית מֵהַלְכָה בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים יוֹם. קל"ו מַעְלוֹת וְכִי"ח חֲלָקִים וְכִי שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קל"ו כ"ח כ'. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תִּכְפַּל וְתוֹצִיא מֵהַלְכָה לְכָל מִנְיָן שֶׁתִּרְצֶה. וְכֵן אִם תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת סִימָנִין יְדוּעִים אֲצִלֵּךְ לְמֵהַלְכָה לְשָׁנֵי יָמִים וְלְשִׁלְשָׁה וְלְאַרְבָּעָה עַד עֶשְׂרָה תַעֲשֶׂה. וְכֵן אִם תִּרְצֶה לִהְיוֹת לָךְ סִימָנִין יְדוּעִים

מוֹכְנִין לְמַהֲלָכָה לְכִי יוֹם וּלְלִי וּלְמִי עַד מָאָה תַעֲשֶׂה. וְדַבֵּר גְּלוּי  
הוּא וַיְדוּעַ מֵאַחַר שְׂיַדְעַתָּ מִהֲלַךְ יוֹם אֶחָד. וְרֵאוּי הוּא לְהִיּוֹת  
מוֹכֵן וַיְדוּעַ אֶצְלָךְ מִהֲלַךְ אֶמְצַע הַשְּׁמֶשׁ לְכִי יוֹם וּלְשֵׁנִיד יוֹם  
שֶׁהוּ יָמֵי שְׁנַת הַלְבָּנָה בְּזִמְן שְׂחַדְשִׁיהָ כְּסֻדְרוֹ. וְהִיא הַנְּקִרָאָת  
שְׁנָה סְדוּרָה. שְׁבִזְמַן שְׂיִהְיוּ לָךְ אֶמְצָעִיּוֹת אֱלוּ מוֹכְנִין יִהְיֶה  
הַחֲשֻׁבּוֹן הַזֶּה קָל עֲלֶיךָ לְרֵאִיתָ הַחֲדָשׁ. לְפִי שְׂכִי יוֹם גְּמוּרִים  
מְלִיל הָרֵאִיָּה עַד לֵיל הָרֵאִיָּה שֶׁל חֲדָשׁ הַבָּא וְכֵן בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ  
אֵין פְּחוֹת מְכִי יוֹם וְלֹא יוֹתֵר. שְׂאִין חֲפָצְנוּ בְּכָל אֱלוּ  
הַחֲשֻׁבּוֹנוֹת אֶלָּא לְדַעַת הָרֵאִיָּה בְּלִבָּד. וְכֵן מְלִיל הָרֵאִיָּה שֶׁל חֲדָשׁ  
זֶה עַד לֵיל הָרֵאִיָּה לְאוֹתוֹ הַחֲדָשׁ לְשָׁנָה הַבָּאָה שְׁנָה סְדוּרָה אוּ  
שְׁנָה וַיּוֹם אֶחָד. וְכֵן בְּכָל שְׁנָה וְשָׁנָה. וּמִהֲלַךְ הַשְּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי  
לְכִי יוֹם כִּיחַ מְעֻלוֹת וְלִי חֲלָקִים וְשְׁנֵיָּה אַחַת. סִימָן כִּיחַ  
לִי א'. וּמִהֲלָכָה לְשָׁנָה סְדוּרָה שְׂמִיחַ מְעֻלוֹת וְנִיחַ חֲלָקִים  
וְטִי שְׁנֵיּוֹת סִימָן שְׂמִיחַ נִיחַ טִי:

**פירוש מהלך השמש וכו'.** כבר ידעת למעלה ענין המהלך האמצעי ושהוא מהלך השמש בגלגל המוסגל והוא גלגל היוצא ושהוא המהלך בשוה אין בו לא קלות ולא כבדות אלא מהלכו היום כמו מהלכו אמש כמו מהלכו למחר, וכבר אמרו ז"ל ששיעור זה המהלך נ"ט חלקים וחי' שניות וזו היא דעת חכם נקרא אלבתני שהרי אמר בספרו ששיעור מהלך השמש האמצעי ביום אחד נ"ט חלקים וחי' שניות וכי' שלשיים ולי"ה רביעיים בקרוב. אבל על דעת בטלמיוס נ"ט חיי"ז ייג י"ב לי"א ועל דעת זולת אלו השנים פחות ויתר כפי דעתו בשיעור שנת החמה שהרי היא אצל בטלמיוס שס"ה יום ורביע פחות חלק אחד משי' ביום ואצל אלבתני שס"ה יום ורביע פחות שלש מעלות משי"ס ביום ומי' חלקים על מנת שיהיה רביעי היום צ' מעלות, והדרך בידיעת שיעור המהלך ביום אי' שתחלק ש"ס מעלות הגלגל על שיעור שנת החמה ויצא לך מן החלוקה מהלך השמש ביום אחד כפי שינוי הדעות, והראיה שהוא ז"ל סמך על דעת אלבתני לא על זולתו שהרי כשנכפל מהלכה ב"י ימים הוסיף שלש שניות שהרי אמר שמנת עשרה ימים טנ"א כ"ג ועל דרך שאמר תחלה תהיה המנה טנ"א כ' בלבד. אבל לפי שיש במהלכה ביום אחד יתרון על נ"ט ח' כ' שלישיות קבץ אותם עשרה ימים כמו מאתים שלישיות לקח מהן ק"ף בגי' שניות והוסיף אותם על הכי' שניות נהיו כ"ג ונותרו כ' שלישיות כפל אותן עשר פעמים ולקח מהן גי' שניות והוסיף אותן על כפל קי' יום שהרי אמר שהוא צ"ח ל"ג נ"ג וכן

הדין במהלכה בשנה ובחדש. והדרך בכפילת השיעורין ברורה היא למבין אחר ידיעת העקרים שאמר למעלה פרק י"א:

**מהר"ל נ' הביב** מהלך השמש האמצעי וכו'. מה שכתב המפרש הרב סמך על דעת אלבאתני ולכן הוסיף בעשרה ימים ג' שניים נראה דבר אמיתי ונדון ומוכרח. אבל קשה לי למה לא עשה כן הרב באלף יום שהיה לו להוסיף שלשה שניים ג"כ שהוא העולה משני שלישים הנשארים במאה יום וכן בעשרת אלפים יום אשר בזמננו זה שהוא אחר העיקר של הרב יותר מקכ"ו אלף יום יש חלוף במקום השמש ז' חלקים שהם פחות וצלי"ע. גם במה שכתב הרב שמהלך החמה לשנה סדורה שמ"ח נ"ה ט"ו קשה לי כי למה שהוסיף הרב כפי המהלך הנזכר ז' שנים יותר מן הראוי. וצלי"ע כי עם היות עלו על לבי קצת דברים ליישבו עדיין לא נשלמו בשכלי ולכן לא כתבתים:

**ב** נקדה אחת יש בגלגל השמש וכן בשאר גלגלי השבעה כוכבים. בעת שיהיה הכוכב בה יהיה גבוה מעל הארץ כל מאורו. ואותה הנקדה של גלגל השמש ושאר הכוכבים חוץ מן הירח סובבת בשנה. ומהלכה בכל שבועים שנה בקרוב מעלה אחת. ונדה זו היא הנקראת גבה השמש. מהלכו בכל עשרה ימים שניה אחת וחצי שניה שהיא לי שלישיות. נמצא מהלכו בקי יום ט"ו שניות. ומהלכו באלף יום שני חלקים ושלישים שניות. ומהלכו בעשרת אלפים יום כ"ה חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום ארבע שניות ועוד. ומהלכו בשנה סדורה נ"ג שניות. כבר אמרנו שהעקר שממנו התחלת חשבון זה הוא מתחלת ליל חמישי שיומו שלישי לחדש ניסן משנת תתקל"ח וארבעת אלפים ליצירה. ומקום השמש במהלכה האמצעי היה בעקר הזה בשבע מעלות ושלישה חלקים ול"ב שניות ממזל טלה. סימנן ז"ג ל"ב. ומקום גבה השמש היה בעקר זה בכ"ו מעלות מ"ה חלקים ושמונה שניות ממזל תאומים. סימנם כ"ו מ"ה ח'. כשתרצה לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן שתרצה. תקח מנין הימים שמתחלת יום העקר עד היום שתרצה. ותוציא מהלכה



הָאֲמָצְעִי בְּאוֹתוֹ הַיָּמִים מִן הַסִּימָנִין שֶׁהוֹדַעְנוּ. וְהוֹסִיף הַכֹּל עַל  
הָעֶקֶר וַתִּקְבֹּץ כָּל מִין עִם מִינוֹ. וְהַיּוֹצֵא הוּא מְקוֹם הַשְּׁמֶשׁ  
בְּמַהֲלָכָה הָאֲמָצְעִי לְאוֹתוֹ הַיּוֹם. כִּי צָד. הָרִי שֶׁרְצִינוּ לִידַע מְקוֹם  
הַשְּׁמֶשׁ הָאֲמָצְעִי בְּתַחֲלַת לַיַּל הַשַּׁבָּת שִׁיוֹמוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ  
תַּמּוּז מִשָּׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת הָעֶקֶר. מְצָאנוּ מִנֵּין הַיָּמִים מִיּוֹם  
הָעֶקֶר עַד תַּחֲלַת הַיּוֹם זֶה שָׁאֲנוּ רוֹצִים לִידַע מְקוֹם הַשְּׁמֶשׁ בּוֹ  
מֵאָה יוֹם. לְקַחְנוּ אֲמָצַע מִהֲלָכָה לְקִי יוֹם שֶׁהוּא צִ"ח ל"ג נ"ג  
וְהוֹסַפְנוּ עַל הָעֶקֶר שֶׁהוּא ז"ג ל"ב. יָצָא מִן הַחֲשֵׁבּוֹן מֵאָה וְחֲמִשׁ  
מַעֲלוֹת וְל"ז חֲלָקִים וְכ"ה שְׁנִיּוֹת. סִימָנִין ק"ה ל"ז כ"ה. וְנִמְצָא  
מְקוֹמָהּ בְּמַהֲלָךְ אֲמָצְעִי בְּתַחֲלַת לַיַּל זֶה בְּמִזַּל סָרְטוֹן בְּט"ו  
מַעֲלוֹת בּוֹ וְל"ז חֲלָקִים מִמַּעֲלַת ט"ז. וְהָאֲמָצְעִי שֶׁיָּצָא בְּחֲשֵׁבּוֹן  
זֶה פְּעָמִים יִהְיֶה בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה בְּשָׁוָה. אוֹ קֹדֶם שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה  
בְּשָׁעָה. אוֹ אַחַר שֶׁקִּיעַת הַחֲמָה בְּשָׁעָה. וְדַבֵּר זֶה לֹא תַחֲוֹשׁ לוֹ  
בְּשֶׁמֶשׁ בְּחֲשֵׁבּוֹן הָרְאִיָּה. שֶׁהָרִי אָנוּ מְשֻׁלְּמִים קָרוֹב זֶה  
כְּשֶׁנִּחְשַׁב לְאֲמָצַע הַיָּרֵחַ. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת תַּעֲשֶׂה תַמִּיד לְכָל עֵת  
שֶׁתִּרְצֶה וְאַפְלוֹ אַחַר אֶלֶף שָׁנִים. שֶׁתִּקְבֹּץ כָּל הַשְּׂאֲרִית וְתוֹסִיף  
עַל הָעֶקֶר יֵצֵא לָךְ הַמְּקוֹם הָאֲמָצְעִי. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּאֲמָצַע הַיָּרֵחַ  
וּבְאֲמָצַע כָּל כּוֹכַב וְכוֹכָב. מֵאַחַר שֶׁתִּדַּע מִהֲלָכּוֹ בְּיוֹם אֶחָד כִּמָּה  
הוּא וְתִדַּע הָעֶקֶר שֶׁמִּמֶּנּוּ תַתְּחִיל. וַתִּקְבֹּץ מִהֲלָכּוֹ לְכָל הַשָּׁנִים  
וְהַיָּמִים שֶׁתִּרְצֶה וְתוֹסִיף עַל הָעֶקֶר וַיֵּצֵא לָךְ מְקוֹמוֹ בְּמַהֲלָךְ  
אֲמָצְעִי. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּגִבָּה הַשְּׁמֶשׁ תוֹסִיף מִהֲלָכּוֹ בְּאוֹתָם הַיָּמִים  
אוֹ הַשָּׁנִים עַל הָעֶקֶר יֵצֵא לָךְ מְקוֹם גִּבָּה הַשְּׁמֶשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם  
שֶׁתִּרְצֶה. וְכֵן אִם תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת עֶקֶר אַחַר שֶׁתַּתְּחִיל מִמֶּנּוּ חוּץ  
מֵעֶקֶר זֶה שֶׁהַתְּחִלָּה מִמֶּנּוּ בְּשָׁנָה זוֹ. כִּדִּי שֶׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ עֶקֶר  
בְּתַחֲלַת שְׁנַת מַחְזוֹר יְדוּעַ. אוֹ בְּתַחֲלַת מֵאָה מִן הַמֵּאוֹת. הַרְשׂוֹת  
בְּיָדְךָ. וְאִם תִּרְצֶה לְהִיּוֹת הָעֶקֶר שֶׁתַּתְּחִיל מִמֶּנּוּ מִשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ  
קֹדֶם עֶקֶר זֶה אוֹ לְאַחַר כִּמָּה שָׁנִים מֵעֶקֶר זֶה הַדֶּרֶךְ יְדוּעָה. כִּי צָד  
הִיא הַדֶּרֶךְ. כִּבֵּר יְדַעַת מִהֲלָךְ הַשְּׁמֶשׁ לְשָׁנָה סְדוּרָה וּמִהֲלָכָה  
לְכ"ט יוֹם וּמִהֲלָכָה לְיוֹם אֶחָד. וְדַבֵּר יְדוּעַ שֶׁהַשָּׁנָה שֶׁחֲדָשָׁה

שְׁלָמִים הִיא יִתְרָה עַל הַסְּדוּרָה יוֹם אֶחָד. וְהַשָּׁנָה שֶׁחֲדָשָׁה חֲסָרִין הִיא חֲסָרָה מִן הַסְּדוּרָה יוֹם אֶחָד. וְהַשָּׁנָה הַמְּעַבְרָת אִם יִהְיוּ חֲדָשָׁה כְּסֻדְרוֹ תִּהְיֶה יִתְרָה עַל הַשָּׁנָה הַסְּדוּרָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם יִהְיוּ חֲדָשָׁה שְׁלָמִים הִיא יִתְרָה עַל הַסְּדוּרָה לִּיא יוֹם. וְאִם יִהְיוּ חֲדָשָׁה חֲסָרִין הִיא יִתְרָה עַל הַסְּדוּרָה כִּיט יוֹם. וּמֵאַחַר שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ יְדוּעִים תּוֹצִיא מִהַלֵּךְ אֶמְצַע הַשְּׁמֶשׁ לְכָל הַשָּׁנִים וְהַיָּמִים שֶׁתִּרְצֶה וְתוֹסִיף עַל הָעֵקֶר שֶׁעָשִׂינוּ. יֵצֵא לָךְ אֶמְצָעָה לַיּוֹם שֶׁתִּרְצֶה מְשָׁנִים הַבָּאוֹת. וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַיּוֹם עֵקֶר. אוֹ תִּגְרַע הָאֶמְצָע שֶׁהוֹצֵאת מִן הָעֵקֶר שֶׁעָשִׂינוּ וַיֵּצֵא לָךְ הָעֵקֶר לַיּוֹם שֶׁתִּרְצֶה מְשָׁנִים שֶׁעָבְרוּ. וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ אֶמְצַע הָעֵקֶר. וְכֵּן תַּעֲשֶׂה בְּאֶמְצַע הַיָּרֵחַ וּשְׁאֵר הַכּוֹכָבִים אִם יִהְיוּ יְדוּעִים לָךְ. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר לָךְ מְכַלֵּל דְּבָרֵינוּ שֶׁכָּשֵׁם שֶׁתִּדַּע אֶמְצַע הַשְּׁמֶשׁ לְכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִיָּמִים הַבָּאִים כִּךְ תִּדַּע אֶמְצָעָה לְכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִיָּמִים שֶׁעָבְרוּ:

**פירוש** נקודה אחת יש בגלגל השמש וכו'. זאת הנקודה נקראת בלשון ערבי אנג והוא המרחק הרחוק מן הארץ והיא בצורה שקדמה נקודת ז' וכנגדה נקודת אחרת קרובה מן הארץ ונקראת בלשון ערבי חצץ והיא בצורה שקדמה נקודת ה' ועל הצורה שעברה [ציור ל'] היא הא"ח פז"ע ואלו ה' נקודות נמצאים לכל כוכבי לכת ומהלכה בכבודות מעלה אחת בכל ע' שנה על דעת האחרונים חוץ מן הירח שמהלך אלו המרחקים בו קל והוא בכל יום י"א מעלות וי"ב חלקים. וכל אלו הנקודות מהלכם מן המערב למזרח חוץ מגובה הירח שמהלכו בהפך מן המזרח למערב, וכשתבונן במה שזכרנו בשיעור מהלך הגובה בחדש ובשנה תמצא בו קרוב אבל אינו מפסיד בחשבון ראיית הירח כמו שאמר למעלה: **והאמצעי שיצא וכו'.** צריך אתה לידע תחלה ארבעה עקרים ואח"כ תבין זו ההלכה. העיקר הראשון ענין מנת המזלות הצומחים בכ"מ ונקרא מצעדי המזלות. העיקר ה' ידיעת שיעור היום ולילו, העיקר הג' ידיעת ענין היום האמצעי והאמתי, העיקר הד' ידיעת עלת השינוי הימים והלילות באורך ובקוצר. וביאור העיקר הראשון דבר ידוע שיש עגולה זורחין ממנה המזלות והכוכבים משוקעין בה נקרא בלשון ערבי דאיר"א אל אופק, ונניח שהיא עגולת א"ב ג"ד והעגולה שהשמש סובבת כנגדה נקראת גלגל המזלות בעגולת א' ה' ג'. והעגולה שחולקת הגלגל ה'ט' בשוה ונקראת עגולת משוה היום נקראת בלשון ערבי דאי"ר מעד"ל אלנה"ר בעגולת זה"ח,

ונניח נקודת ה' ראש מזל טלה וכנגדה ראש מזל מאזנים וכשיעלה חלק מגלגל המזלות יעלה עמו חלק מעגולת משוה היום, ושתי נקודות אלו נוגעות בעגול הראשונה כמו שאתה אומר שעלה מזל טלה כולו והוא קשת ג"ה ועלה עמו מעגולת משוה היום קשת ה"ח והוא מנתו מזו העגולה ונקרא בלשון ערבי מטאלע"ה ועל דרך זו בשאר המזלות. וזו הקשת תשתנה בשינוי מקום המדינות לפי שהמדינות שהן תחת הקו השוה יהיה בהן שיעור זו הקשת למזל טלה כ"ז נ"ג חלקים ושיעורם במצרים כ"א ז' חלקים ועל זו הדרך ידיעת שיעורם לכל מזל וזו היא צורתו [ציור ל"ב]. וביאור ידיעת העיקר השני והוא ידיעת שיעור הלילה ויומו והוא הזמן הכולל תנועה שלימה לגלגל ט' ותוספת קשת היא מכל תנועת השמש ביום אחד מעגולת משוה היום ונניח שהשמש בראש מזל שור יהיה שיעור היום והלילה בזו הנקודה ש"ס מעלות ויוסיף זה על מה שיעלה ממשוה היום עם תנועת השמש המוסגלת בה ביום אחד, וזה הענין כולל היום האמצעי והאמתי, וביאור העיקר הג' שהיום האמצעי הוא תנועה שלימה יומית ותוספת קשת ממשוה היום כשיעור אמצע השמש ביום אחד והיום האמתי תנועה שלימה ותוספת קשת ממשוה היום שהוא מנת תנועת השמש האמתית ביום א'. וביאור העיקר הרביעי. דע שהעגולות שבהם תסוב השמש בכל יום כל אחת מהן נחלקת בעגולת הזריחה והעריבה והיא עגולת האופק ב' חלקים פעם יהיו שוין והוא בכל מדינה שהיא תחת משוה היום על הקו השוה. לפיכך היום והלילה באלו המקומות שוין תמיד ובשאר המדינות הנוטות מתחת הקו השוה לצפון או לדרום עגולת מסבת היום בשני חלקים שונים לפיכך היום והלילה משתנים. ומפני שהישוב בצפון כשתהיה השמש במזלות הצפוניים יהיו הימים ארוכים מהלילה וכשתהיה בדרומיים יהיו הלילות ארוכים מהימים, לפי ששני צדי משוה היום אינם על עגולת האופק כמו המדינות שעל הקו השוה אבל הצד הצפוני גבוה בצפון והדרומי שפל בדרום לפיכך יהיה בצפון קשת ממסיבת השמש למעלה יתר מחציו וקשת פחות מחציו למטה תחת האופק לפיכך יהיו הימים ארוכים מהלילות במזלות הצפוניים ובמזלות הדרומיים בהפך לפי שהקשת של מעלה פחות מהקשת של מטה, וזו צורתו מעל האופק [ציור ל"ג]. וזו היא צורת האופק הנוטה וציר משוה היום גבוה מעל האופק. ודע שהשמש יש לה שינוי אחד מוסגל בה והוא קשת השווי שלה שבין מקומה האמצעי והאמתי וזה הקשת פעם יהיה גדול ופעם יהיה קטן וסוף תכליתו כשתהיה השמש או בראש טלה או בראש מאזנים יהיה סוף גדלו באלו השני מקומות שתי מעלות. והוא כשתהיה במרחק הממוצע. וכשתהיה בראש סרטן והוא המרחק הרחוק או בראש גדי והוא המרחק הקרוב אין לה שווי כלל. ובין אלו הארבע נקודות יהיה קשת השווי פחות מזה תמיד בין מעט בין הרבה אבל אינו מגיע עד שתי מעלות אלא בראש טלה או מאזנים ופעם יהיה זה השווי ראוי לתוספת על

האמצע ופעם לגרעון לפי מה שישתנה הלוחם האמתי פעם יהיה יתר מן האמצעי כשתהיה השמש במזלות שבין ראש גדי וראש סרטן על סדר המזלות והם שבאמצעם ראש טלה ופעם יהיה פחות מן האמצעי והוא במזלות שבין ראש סרטן וראש גדי על סדר המזלות והם המזלות שבאמצען ראש מזל מאזנים וזה השינוי אינו גלוי ביום או יומים מפני מעוטו ומורגש בו בימים רבים. כמו שתאמר כשתהיה השמש בגובה שלה אין לה שווי וכשתרחק ממנו יום אחד יהיה השווי שני חלקים ושני שניות, ואם תתרחק י' מעלות יהיה השווי כח"ל וי"ג שניים וכן יוסיף זה השווי עד שיגיע לשתי מעלות ושלוש שניות והוא כשתהיה השמש בג' מעלות ממזל מאזנים, ואח"כ הולך וחסר עד שיכלה במעלה ראשונה ממזל גדי, ואח"כ הולך ונוסף עד שתי מעלות ושלוש חלקים כשתהיה השמש בכ"ח מעלות ממזל דגים יהיה השווי בסוף תכליתו ואח"כ הולך וחסר עד שיגיע אל המעלה א' ממזל סרטן ושם הוא כלה. ויגיע לשמש שינוי אחר בשביל זריחתה ועריבתה והוא מפני הקשת העולה עמה ממשוה היום הנקרא מטאלי"ע אלברו"ג ונקרא מצעדי המזלות. והוא על שני פנים, הראשון כשתהיה המדינה על הקו השוה, והשני כשתהיה רחוקה ממנו, ואלו הן המדינות שיש להן רחב והוא מרחקה לצפון העולם, ודין המטאלי"ע בחלק האחד שוה בכל המדינות שהן תחת הקו השוה כלומר כשיעלה ממשוה היום עם מזל טלה באחת מן המדינות שעל הקו השוה כ"ז מעלות וני"ג חלקים ג"כ יעלה בזה השיעור במדינה אחרת מן המדינות שתחת משוה היום ואפילו הם ק' או אלף. והעילה בזה ששני צידי משוה היום הם על אופק כל המדינות שעל הקו השוה אחד צפוני ואחד דרומי ועליה מתקבצים כל אופק ואופק. ונניח עגולת [ציור ל"ד] אופק אמצע העולם אבג"ד וג' במערב וב' בצפון וא' במזרח וד' בדרום ואמצע אורך היישוב נקודת ה' והקו אה"ג הוא אלכסון משוה היום והוא הקו השוה שאם תהיה עליו מדינה לא יהיה לה רוחב. ונניח חצי היום לנקודת ה' עגולת בה"ד לפיכך תהיה נקודת ה' מרחקה מכל צד צ' מעלות בין מזרח בין מערב, ולפי שהיישוב בצפון ואורך כל מדינה הוא מרחקה מן המערב והיא נקודת ג' לפיכך כל מדינה שהיא רחוקה מן הקו השוה לצפון יש להן רוחב וגם יש לה אורך מן המערב והוא מרחקה מחצי האופק המערבי והוא קשת בג"ד אלא אם תהיה על חוף הים המערבי ונניח ג"כ המדינה מרחקה מנקודת ג' פ' מעלות והיא נקודת ז' על הקו השוה יהיה האופק שלה חבט"ד ועגולת חצי היום שלה בז"ד, וגם נניח מדינה מרחקה מנקודת ג' ע' מעלות והיא נקודת נ' על הקו השוה ואופק שלה ס"ב מ"ד וחצי היום שלה בני"ד, ונניח שתי מדינות מן הקו השוה לצפון, האחד ששים והשנית ע', האחת עוברת על ראש שוכני אופק דח"ב והשנית על ראש שוכני אופק דז"ב, לפיכך מן הצורה הזאת יתבאר לך שעגולת חצי היום לכל מדינה שהיא על קו השוה אפשר שתהיה אופק למדינה מן המדינות, ואחר שהקדמנו אלו העניינים יאות

לנו לבאר דבריו שאמר והאמצע שיצא מחשבון זה פעמים יהיה בתחלת הלילה בשה וכו'. דע תחלה שבעלי חכמת הגימטריאות כשרצו לידע מקום אמצע כל כוכב לכל עת שירצו הניחו מהלך יום א' וכפלו אותו והיה מנת שני ימים וכן עד שלשים ועד י"ב חדש ועד שנה תמימה וכן כל הימים והשנים והחדשים שרצו וכל השיעורים מכל מהלך אמצעי הוספתו בשיעור שוה. כאילו תאמר שאמצע השמש ביום אחד נ"ט ח' כ' ושני ימים אנ"ח יו"מ ובשלשה ימים בני"ז כ"ה ולפי שהכפילה על שיעור שוה לא יתכן להניח אותם בנויין על הימים המשוונים והם הימים האמתיים שפעם הם יתר מן הימים האמצעיים שהן שוין תמיד לפיכך תהיה כפילת מהלך הכוכב האמצעי שוה לפי שהיא בימים שוים ואילו עשו אותם על הימים האמתיים לא היה דבר נכון לפי שאין לימים האמתיים שיעור ידוע בכל זמן וזמן אלא ישתנה, לפיכך כשנקבץ התנועה האמצעית לימים השוים אפשר שלא הגיע עד שקיעת החמה אם יהיה האמצע יתר מן המטאל"ע, ואפשר שתתאחר לאחר שקיעת החמה אם יהיה האמצע חסר מן המטאל"ע, משל נניח הימים שנוסיף אותן על העיקר חמשים יום מנתה מן האמצע מ"ט מעלות וט"ז חלקים מ"א שניות נוסיפנו על העיקר שעשאו ז"ל שהוא ז"ג ל"ב יעלה אמצע השמש נ"ו מעלות כ' חלקים י"ג שניים והגובה יהיה אחר תוספת מנתו בחמישים יום על העיקר שלו יצא הגובה פ"ו מ"ה י"ו נגרע הגובה מן האמצע אחר שנוסיף על האמצע ש"ס מעלות ישאר שכ"ט מעלות ל"ד חלקים ונ"ז שניים ומנתה מן השווי כ"ח חלקים ולפי שהמסלול הזה יתר על ק"פ נוסיף זה המנה על אמצע השמש יעלה בידנו מקום השמש האמתי נ"ז מעלות וי"ח חלקים וי"ג שניים נקח מטאלעתו ברוחב ל' יהיה מ"ג מעלות ונ' חלקים והוא פחות מאמצע השמש ב"ג מעלות וט"ו חלקים וזה השיעור משעה ישרה שיוסיף בה הזמן האמתי על האמצעי אם תוסיף אותו על הזמן האמצעי יגיע הזמן עד שקיעת החמה וזו הי"ג מעלות וט"ו חלקים מנתה מן השעה נ"ג חלקים ומנתה מאמצע השמש יותר מב' חלקים במעט, נוסיף אותה על אמצע השמש עלה בידנו אמצע השמש לעת שקיעת החמה נ"ו מעלה וכ"ב חלקים וכ' שניים, וכן נוסיף על אמצע הירח כ"ט חלקים וחי שניות וזהו אמצע הירח לשקיעת החמה. משל אחר נוסיף על העיקר מנת ק' יום והוא צ"ח ל"ג נ"ג ונוסיף עליו ז"ג ל"ב יעלה בידנו ק"ה ל"ז כ"ה נגרע ממנו הגובה והוא פ"ו מ"ה כ"ג שניים יהיה המסלול י"ח נ"ב ב' מנתו מן השווי ל"ח חלקים, ולפי שהמסלול היה פחות מק"ף נגרע המנה מן האמצעי ישאר ק"ה מעלות בקירוב והוא מקום השמש האמתי נקח מטאלעה"א יהיו צ"ב נ"ז והוא פחות מן האמצע ב"ב מעלות וגי שניות והיא ד' חומשי שעה לפיכך צריכין להוסיף על אמצע השמש או הירח מנתה מן אמצע השמש או אמצע הירח עד שיהיה האמצע לשקיעת החמה, משל אחר הוספנו על עיקר מנת ר' יום מאמצע השמש הוא קצ"ז מעלות וז' חלקים ומ"ו

שניים וכשנוסיף על זה המנין העיקר יצא לנו ר"ד מעלות וי"א חלקים וי"ח שניים נגרע ממנו הגובה והוא פ"ו מ"ה יצא לנו מסלול השמש קי"ז מעלות וכ"ה חלקים ומ' שניים מנתה מן השווי מעלה אחת וחמשים חלקים, ולפי שהמסלול פחות מקי"פ נגרע המנה מן האמצע ישאר ר"ב מעלות כ"ט י"ח וזהו מקום השמש האמתי ומטאלעה"א ר"ה מעלות ול"ד חלקים בקירוב והאמצעי בזה המשל פחות מן המטאלע במעלה אחת וכ"ג חלקים והוא קרוב מעשור שעה ויהיה הזמן האמתי בזה המשל יתר על האמצעי בעשור שעה ונקח מנתה מאמצע השמש והירח ונגרע אותנו מן האמצע ל (ש) ישאר אמצע השמש או הירח לשקיעת החמה. משל אחר נוסיף על העיקר מנתה ש' יום מאמצע השמש והיא רצ"ה מ"א ל"א ואחר תוספת העיקר יהיה ש"ב מ"ה י"א נגרע ממנו הגובה והוא פ"ו מ"ה י"א ישאר המסלול רי"ו מעלות בקרוב ומנתה מן השווי מעלה אחת וי"ב חלקים נוסיף אותם על אמצע יעלה בידנו ש"ג נ"ז י"א והוא מקום השמש האמתי נקח מטאלעה"א יהיו שי"ח מעלות ושני חלקים והוא יתר על האמצע בי"ד מעלות וה' חלקים והוא כמו נ"ו חלק מס' בשעה וזהו שיוסיף בו הזמן האמתי על האמצעי נגרע מנתו מן האמצע לשמש או לירח יצא לנו האמצע לעת שקיעת החמה, וכבר הארכנו במשלים כדי שיודע הדבר על בוריו ולא נחוש לאורך הדברים מאחר שנבין הדבר היטב לפי שזו ההלכה קשה עד מאד. ודע שהמעלות שיש בהן סוף תוספת האמצע על מטאלעה"א הם סוף מזל תאומים שהרי הקשת תשעים ומטאלעה"א ברחב שלשים ע"ה כ"ד לפיכך הקשת יוסיף על מטאלעה"א בי"ד מעלות ול"ו חלקים. והמעלה שבה הקשת פחות מן המטאלעה"א הוא סוף מזל קשת שהרי הקשת ר"ע מעלות ומטאלעה"א רפ"ד מעלות ול"ו חלקים והמעלה שהקשת שבה שוה למטאלעה"א הוא ראש מאזנים שכל אחד מהם כ' מעלות אבל ראש טלה אין שם לא קשת ולא מטאלעה"א. ומאחר שדברנו באלו העניינים יאות לנו שנשלים דבריו שכתב בסוף פי"ד לפי שהן בנויין על דבריו הנה, שהרי אמר עתה והאמצע שיצא בחשבון זה פעמים יהיו בתחלת הלילה בשוה והוא כשיהיה האמצע שוה למטה למטאל"ע מקום השמש האמתי יהיה הזמן האמצעי שוה לזמן האמתי : **או קודם שקיעת החמה בשעה**. והוא בזמן שיהיה האמצעי פחות מן הזמן האמתי וצריך להוסיף על האמצע מנת הזמן שחסר ולא יגיע החסרון באלו המדינות אלא כמו שעה אחת או יתר מעט או חסר מעט כמו שנתבאר : **או אחר שקיעת החמה בשעה**. והוא בעת שיהיה הזמן האמצעי יתר על האמתי לפיכך צריך לגרוע מן הזמן האמצעי כנגד היתר עד שיגיע לשקיעת החמה וצריך לגרוע מן האמצע לשמש או לירח כנגד היתר עד שיהיה האמצע לשקיעת החמה : **ודבר זה לא תחוש לו בשמש וכו'**. לפי שהוא דבר מועט והיא תנועת השמש בשעה קרוב מב' חלקים או יתר מעט וסוף חסרונו או תוספתו והוא כשיהיה הזמן החסר או היתר שעה : **שהרי אנו**

**משלמין קירוב זה כשנחשוב לאמצע הירח.** לפי שאם יהיה הזמן החסר או היתר חצי שעה יהיה קירוב זה יותר מחלק א' ותנועת הירח האמצעית בחצי שעה יתר מי"ו חלקים כמעט כשיגרע זה הקירוב ממהלך הירח בחצי שעה ישאר ט"ו חלקים פעם נוסף אותה על אמצע הירח ופעם נגרע אותה ממנו ואם הזמן החסר או היתר כמו שעה ותנועת השמש בה כמו ב' חלקים ומחצה ותנועת הירח בשמש קרוב מל"ג חלקים נגרע מתנועת הירח לשעה תנועת השמש לשעה ישאר כמו שלשים חלקים פעם יוסף אותה על אמצע הירח או יגרע אותה ממנו. הנה נתבאר תשלום הקירוב שבשביל השמש בחשבון אמצע הירח. ואמר **ז"ל בסוף פרק י"ד** אם היתה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה תניח אמצע הירח כמות שהוא, שאם יהיה אמצע השמש מתחלת טלה עד ט"ו מעלות ממנו יהיה המטאלי"ע ברחב שלשים חסרים מן האמצע כמו ד' מעלות וכ"ו חלקים והוא קרוב משליש שעה כשהשמש בראש טלה יהיו סוף הימים האמתיים ויהיה הזמן עד שקיעת החמה בשוה וזה כולל כל אופק וזה שבין אמצע והמטאלע שהוא כמו שליש שעה תהיה לאחר שקיעת החמה. וכן הדין בחצי מזל דגים: **ואם תהיה השמש מחצי טלה עד תחלת מזל מאזנים תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים.** לפי שהמטאלי"ע בחצי טלה תחסר מן האמצע כמו ד' מעלות וכ"ו חלקים כמו שאמרו והמטאלי"ע בסוף מזל טלה תחסר מן האמצע כמו ח' מעלות ונ"ג חלקים ובחצי מזל שור תחסר המטאלי"ע מן האמצע י"ב מעלות ול"א חלקים ובסוף מזל שור תחסר המטאלי"ע מן האמצע י"ד מעלות ול"א חלקים. ואעפ"כ לא הוסיף על אמצע הירח באלו המ"ה מעלות כי אם מהלכו בחצי שעה אחר שיגרע ממנו מהלך השמש בחצי שעה ונשאר במקום האחד מעלה אחת וכ"ג חלקים קרוב משמינית שעה ובמקום השני והוא חצי מזל שור אחר שגרע מהלכו בחצי שעה נשאר קרוב משליש שעה והיא הנשארת לאחר שקיעת החמה ובמקום השלישי והוא סוף שור קרוב משעה גרע ממנו חצי שעה נשאר קרוב מחצי שעה והוא שאמר עליה שהיא לאחר שקיעת החמה בכמו שליש שעה ואע"פ שהיא יתירה מעט: **ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה תוסיף על אמצע הירח שלשים חלקים.** לפי שהמטאלי"ע בסוף מזל שור תחסר מן האמצע קרוב משעה כמו שאמרנו ומטאלי"ע חצי תאומים יחסר מן האמצע ט"ו מעלות וי"ח חלקים והוא יתר משעה במעט ובסוף תאומים יחסר ארבע עשרה מעלות ול"ו חלקים והוא קרוב משעה, ובחצי סרטן תחסר המטאלי"ע מן הקשת י"ב מעלות ו' חלקים, ובסוף סרטן י"א מעלות ו' חלקים, ואף על פי כן הוסיף על האמצע מנתה שעה ואף על פי שהחסרון יתר משעה במעט או פחות במעט או יתר מדי' חומשי שעה במעט וזה השיעור ברוחב ל', ולפי שדין זו התוספת או החסרון כולל מרוחב כ"ט עד ל"ו אם תחקור על אלו המטאלי"ע ברוחב ל"ו תצמיח מטאלי"ע חצי טלה תחסר מן הקשת ה' מעלות

ולייג חלקים והוא יתר משליש שעה ומטאלייע סוף טלה תחסר מן הקשת יי מעלות ול"ט חלקים והוא קרוב מחצי שעה ורביע שעה גרע ממנו חצי שעה ישאר רביע שעה ובחצי שור יחסר כמו שעה והוא ברחב יחסר כמו ד' חומשי שעה ובסוף שור יחסר כמו שעה וחומש שעה ובחצי תאומים יחסר י"ט מעלות קרוב משעה ויתר מרביע והוא ברחב ל' יחסר כמו ד' חומשי שעה בלבד ובסוף תאומים יחסר כמו י"ח מעלות וחצי ובחצי סרטן יחסר כמו ט"ז מעלות וכ"ו חלקים ובסוף סרטן יחסר כמו י"א מעלות ו' חלקים לפיכך פעמים יחוש לשליש השעה כשיהיה בחסרון יתר משעה או מחצי שעה או בשליש שעה או בפחות או ביתר ואע"פ שהוא ברוחב אחד חסר או יתר: **ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים.** שהרי חסרון המטאלייע בסוף סרטן יי מעלות ו' חלקים והוא מנת חצי שעה ושתות שעה וברוחב ל"ו ייג מעלות וכ"א חלקים והוא יתר מחצי שעה ושליש שעה וברוחב ל' יחסר בסוף ד' מעלות ול"ט חלקים והוא קרוב משליש שעה ורוחב ל"ו יחסר ו' מעלות וכ"ה חלקים והוא קרוב מחצי שעה ובין חצי בתולה וחצי מאזניים לא תוסיף ולא תגרע שהתוספת במטאלייע או הגרעון מעט והוא שמגיע בו האמצע לשעת הראיה: **ואם תהיה השמש בחצי מאזניים וכו'.** שהרי בחצי מאזניים מוסיף המטאלייע על הקשת בשתי מעלות וי"ט חלקים ובסוף מאזניים מוסיף ד' מעלות ול"ט חלקים ובחצי עקרב מוסיף ד' מעלות וי"ט חלקים ובסוף עקרב מוסיף ז' מעלות כ"ג חלקים הרי ידענו שסוף התוספת למטאלייע חצי שעה ושתות שעה, ואם תהיה השמש בתחלת מזל קשת תוסיף המטאלייע על הקשת ייג מעלה ול"ד חלקים ובסוף קשת תוסיף המטאלייע י"ח מעלות ול' חלקים והיא שעה ורביע והוא קרוב ממה שאמרו בתוספת מנת השעה והיא ל' חלקים ורוב משליש שעה והיא לאחר שקיעת החמה ובתחלת דלי יוסיף י"ז מעלות ול' חלקים: **ואם תהיה השמש בתחלת מזל דלי כו'.** שהרי במחצית קשת תוסיף המטאלייע י"ד מעלות ונ"ב חלקים והוא יותר מחצי שעה ושליש שעה. ובסוף דלי יוסיף המטאלייע יי מעלות ומ' חלקים ובחצי דגים ב' מעלות ונ"ג חלקים והוא שלישי שעה שאמר שהיא לאחר שקיעת החמה: **וכן אם תרצה לעשות לך עיקר כו'.** כבר עשינו העיקר לתחלת ליל ג' שיומו א' לחדש ניסן משנה ט' מחזור רס"ט שהיא שנת הק"א ליצירה אלף תרנ"ב לשטרות ומצינו בין שני העיקרים נ"ט אלף יום ותקלי"ג יום ויצא לנו אמצע השמש בעיקר שעשינו אחר תוספת העיקר שעשאו ז"ל בה' מעלות ל"ה חלקים ומ' שניות ממזל טלה סימנים ה"ל ה"מ, ויצא לנו מקום הגובה וכ"ט מעלות וי"ד חלקים ממזל תאומים, סימנו כ"ט י"ד:

**מהר"ל נ' חביב עוד כתב הרב והאמצעי שיצא בחשבון זה פעמים יהיה בתחלת הלילה וכו'.** המפרש האריך בזה הרבה יותר מן הראוי ולבסוף לא פירש שום דבר באמת. וקודם שאבאר זה אזכיר כי בחכמה הזאת לא זכיתי



ללמוד דבר ממלמדי כ"א מעצמי בספרים וגם זה לא ברוב פנאי כי אם בזמן שהייתי לוקח לעצמי ופורק מעל ראשי עול משא טורח עבודת עם הקדש מעט מזער, ועם כל זה נראה לענ"ד כי דברי המפרש הזה בכל זה הם דברים בטלים כשבא ליישב הלשון וגם בעיקרים הוסיף להביא מה שאינו צריך. והוא בזה האופן. כי הנה העיקר הרביעי לא ידעתי למה הוצרך להביאו כלל. גם הצורה האחרונה שבסוף והיא כי חלוף מצעדי המזלות בכל אופני חצי היום הוא שוה אינו מוכרח להזכירו. גם בסוף בפירוש הלשון שלא אמר דבר הגון הוא מבואר בזה האופן, שהוא כתב במשל האחר שהביא וז"ל נקח מטאלעתו ברוחב ל' וכו' והוא פחות מאמצע השמש ב"ג מעלה וט"ו חלקים וזה השיעור משעה ישרה שהוסיף בה הזמן האמיתי על האמצעי וכו' ע"כ. ועתה לא ידעתי איך אפשר שהמצעדים יהיו חסרים מן האמצע ויוסיף הזמן האמיתי על האמצעי כי הזמן האמיתי הוא שיעור העולה מהמצעדים ובודאי הוא חסר מהזמן האמצעי אם המצעדים חסרים מן האמצע וזה מבואר מאד למי שהבין דבר בחכמה. ובזה עצמו כתב במשל הב' ובמשל הג' שהיה לו להוסיף צוה לגרוע וז"ל והאמצעי בזה המשל פחות מן המטאלע במעלה א' וכו' ויהיה הזמן האמיתי וכו' ונקח מנתה ונגרע אותו וכו' ע"כ. ואם הזמן האמיתי הוא גדול מן האמצעי אם כן הלך הכוכב יותר מן האמצע ואיך צוה לגרוע. גם במשל הד' קשה כן. האמת כפי הנראה שלמד כן מדברי הרמב"ם ז"ל שצוה להוסיף במזל שמחצי טלה עד חצי בתולה ומחצי מאזניים עד חצי דגים צוה לגרוע, אבל זה טעות כי לא בשביל ליישב הלשון נאמר דבר שהוא שקר כפי החכמה והשכל. עוד יש קושיא אחרת נגד דברי המפרש הזה והיא, כי לדעת הזמן האמיתי באמת שיש בין ב' גבולי ימים רצוני במאה או מאתיים יום צריך לדעת מקום השמש האמיתי בהתחלה ועליית אותה המעלה מהתחלה ומקום השמש בסוף ועליית אותה המעלה ולגרוע העליות הראשונות מהשניות וזה המפרש עשה כן בסוף ולא בהתחלה ואם כן לא דקדק כלל. ואין כוונתי לבקש קושיות כנגדו כי אין תועלת בזה. אמנם הארכתיו בכל זה לפי שבכל מה שהשתדלתי להשיג כיד דעתי הקצרה כל פרטי לשון הרמב"ם ז"ל לא יכולתי ליישבם עדיין עד יערה עלי רוח ממרום. עם היות שכלל כוונת הלשון באמת היא מושגת אצלי ת"ל לענ"ד. ולכן השתדלתי לברר אם אמת מ"ש המפרש הזה וראיתי כי לא דבר נכונה. ולכן אומר כי בעלי החכמה הזאת ראו כי הימים אינם שוים זה לזה ר"ל כי יום אחד ולילו אינו שוה עם יום אחר ולילו. ואם היות החלוף הזה אינו נרגש ביום אחד או בשני ימים עם כל זה יורגש בכ' יום או יותר. וסבת החלוף הוא לפי ששיעור יום ולילו הוא תנועה אחת מכל הגלגל ועוד עליית מה שהלך השמש במזל בתנועתו האמתית וזה יש בו חלוף ושינוי משני פנים. האחד כי מהלך השמש במזל אינו שוה בכל הימים כי פעם הולך פחות והוא כשהוא ברום גלגלו ופעם הולך הרבה והוא כשהוא בשפל גלגלו. החלוף השני

הוא כי אפילו יהיה מהלך השמש שוה במזל בכל יום ויום עלייתו ממעלות המשוה אינו שוה ואם הימים אינם שווים אם כן המהלך האמצעי אין ראוי לכופלו בימים האמתיים כי אם בשווים ואח"כ צריך לראות כמה חסרים אותם הימים האמתיים מהאמצעים שהם השווים ולחסר המהלך הראוי לאותו השיעור מהמהלך האמצעי המוכפל על הימים השווים. או כמה יתרים עליהם ולהוסיף המהלך הראוי לאותו השיעור על מהלך האמצעי המוכפל. זו היא סבה כללית לדברי הרב ז"ל כאשר כתב המפרש אמנם מה שצוה להוסיף על מהלך הכוכב בימים שמחצי טלה עד חצי בתולה ומחצי מאזניים עד חצי דגים צוה לגרוע הסבה היא לפי שבכאן הימים נמנים משקיעת החמה עד שקיעת החמה. והנה המזל שמראש גדי עד ראש סרטן הם ארוכי השקיעה וקצרי העלייה ומראש סרטן עד ראש גדי הם בהפך קצרי השקיעה וארוכי העלייה ואם כן אם נקח ד' או ל' יום מתחלת טלה עד ראש סרטן בודאי הם גדולים מהאמצעיים וצריך להוסיף תוספת מהלך הכוכב באותו השיעור המועט ולהוסיפו על מהלך הכוכב המוכפל על הימים השווים וכן הדין עד קרוב לראש מאזניים כי יתרון התוספות שהיה הולך וגדל עד ראש סרטן הולך ומתקצר עד קרוב לראש מאזניים שאז אותו החלוף נשלם מכל וכל ומראש מאזניים עד קרוב לראש טלה הוא בהפך רצוני שהימים האמצעיים יותר גדולים הם מהאמתיים כיון שהמזלות שמראש מאזניים עד ראש גדי הם קצרי השקיעה הרבה ומראש גדי עד ראש טלה אותו החלוף הולך ומתמעט ונשלם בראש טלה. וזה החלוף שיש בין העליות לשקיעות לא הבין אותו המפרש ולכן לא עלה בידו לישב דברי הרמב"ם כאשר נתבאר. הרי לך סברא כללית למקום התוספת או למקום הגרעון אבל הגבולים הפרטיים שנתן הרב אין בי כח לתת להם סבה כי לענ"ד הם מהדברים שאמר הרב שאע"פ שיש חסרון או יתרון בקצת מהדברים שיאמר אינם מזיקים בראיה. ומי שהכריחני לומר כן הוא כי לבי אומר לי שמקום השמש שאמר הרב בעיקר הוא אחר שתקן הימים וזה מוכרח כפי השכל, ואני הוצאתי מקום השמש האמתי בעיקר והשקיעות של אותה המעלה שהם ברוחב ל"ב יי מעלות ל"ב חלקים. גם שקיעת חצי טלה באותו הרוחב ומצאתי שאותם הימים שבינתיים האמתיים יתרים על האמצעיים מעלה אחת וד' חלקים בקרוב וזהו עד שקיעת החמה ועוד שליש שעה אחר שקיעת החמה שהוא עת הראייה יהיו וי מעלות וחצי בקירוב. והרב בכל זה לא צוה להוסיף דבר במקום הירח האמצעי לפי שאינו מזיק כי הוא פחות מט"ו חלקים מהאמצע. אמנם מכאן והלאה שיוכל הירח ללכת באותו שיעור מהזמן ט"ו חלקים צוה להוסיף אותם עד סוף שור שמלבד הט"ו חלקים שצוה להוסיף יש עוד זמן נוסף קרוב לזמן הנוסף בחצי טלה אבל לא היה בזמן הנוסף יותר להוסיף ט"ו חלקים אחרים לשיהיו ל' אמנם מכאן והלאה צוה להוסיף ל' עד סוף סרטן וכו'. כלל הדברים כשיש בשיעור יתרון

הימים האמתיים על האמצעיים זמן שיוכל הירח ללכת בו ט"ו חלקים הוא חושש אליו ומצוה להוסיפו ולפחות מזה אינו חושש, גם כשיש בהם חסרון זמן כזה הוא חושש אליו לא בפחות. וזה יש לי כתוב בנסיון כי הוצאתי לזמן כל הגבולים שכתב הרב היתרון שיש לימים האמתים על האמצעיים או החסרון. ופירוש מ"ש הרב ודבר זה לא תחוש לו בשמש בחשבון הראייה שהרי אנו משלמים וכו', אין כוונתו כאשר כתב המפרש שקירוב זה שבשמש עצמו תקן כתקון הירח שאם בירח לא חשש לפחות מט"ו חלקים כ"ש שלא יחוש לבי' חלקים וחצי שבשמש, אבל כוונתו שאין לחוש לזה הקירוב הבא מצד חלוף הימים בשמש למיעוטו אמנם בירח שהקירוב הוא גדול הוא ישלים זה שם. זהו מה שהשיגה יד דעתי הקצרה בהבנת דברי הרב. ואיני סומך על עצמי לפי שקשה לי שהרב אמר שהאמצעי שיצא בחשבון זה פעמים יהיה קודם שקיעת החמה כשעה ואני חפשתי על זה בסוף תאומים שאז הוא הזמן שזה החלוף הוא יותר גדול ולא מצאתי שיקדם קודם שקיעת החמה כי אם כ"ד חמישיות שעה, גם חפשתי על סוף קשת שאז יוצא האמצע בחשבון זה אחר שקיעת החמה יותר מאוחר ומצאתי שהוא מתאחר אחר שקיעת החמה כשעה ושליש בקרוב וצ"ע. גם מ"ש המפרש הזה בסוף פי"ד הם דברים בטלים כי כל מ"ש שם הם דברים נוגעים לענין החלוף שיש בין קשת היום לקשת הלילה שאצלו אמנם חלוף הימים שהרב רצה לתקנו הוא החלוף שיש בין יום ולילה ליום ולילה אחר או בין סך ימים ולילות לסך ימים ולילות אחר וא"כ כל דבריו בטלים. וראוי לדקדק עוד למה לא חשש הרב במהלך אמצע המסלול לחלוף הימים כיון שמהלכו הוא קרוב למהלך אמצע הירח והיה לו להוסיף על אמצע המסלול או לגרוע ממנו סך דקים שוה לסך דקי תיקון אמצע הירח. והתשובה לזה מבוארת לענ"ד והיא כי אע"פ שדקי תיקון אמצע המסלול הם רבים שלפעמים יגיעו עד לי' לתוספת או לגרעון עם כל זה בערך המזל הוא דבר מועט כי הרוב שיוכל להגיע במזל מלי' דקים מאמצע המסלול לא יעלה עד שלשה דקים כאשר תראה זה מבואר בלוח מנת מסלול הירח ולמיעוטו לא חשש הרב לתקנו כי אינו מזיק בראייה. ומכאן תראה שהוא אמת מה שכתבתי שלא תקן הרב חלוף הימים באמצע השמש למיעוטו כמו שלא תקנו באמצע המסלול כי העולה משניהם במזל הוא קרוב להיותו שוה וכמו שלא חשש בזה לא חשש בזה. ודברי המפרש הם בטלים מכל וכל ולא הרגיש כי הרב לא תקן אמצע המסלול ולדעתו היה לו לרב לתקנו כיון שתקן אמצע השמש. ולמי שיקשה בעיניו איך הרב לא חשש לכל אלו הקרובים שכתבנו אומר אליו כי אולי השלימם הרב ממקום אחר וככה אני חושב:

## הלכות קידוש החודש - פרק שלשה עשר

**א** אם תרצה לידע מקום השמש האמתי בכל יום שתראה. תוציא תחלה מקומה האמצעי לאותו היום על הדרך שבארנו. ותוציא מקום גבה השמש. ותגרע מקום גבה השמש ממקום השמש האמצעי והנשאר הוא הנקרא מסלול השמש:

**פירוש** אם תרצה לידע מקום השמש האמתי וכו'. וכבר הודענו שמקום הכוכב האמיתי לשמש או לזולתו הוא מקומה מגלגל המזלות בערך אל מוצקו והוא סוף הקו הישר היוצא מאמצע כדור הארץ עד הכוכב ומגיע עד שטח גלגל המזלות והכונה היא ידיעת המקום האמיתי לא האמצעי: **ותגרע מקום גובה השמש וכו'.** שהרי אם יהיה הכוכב במרחק הרחוק בסוף גבהו אין לו שווי לפי שעלת השינוי הוא שינוי קצות שני הקוים הפוגעים במוצק הכוכב ומתחתכים עליו, שהאחד יוצא ממוצק גלגל היוצא והבי יוצא ממוצק העולם ומגיעות עד שטח גלגל המזלות אבל בנקודת א' בצורה שקדמה בפרק י"א והיא גובה השמש [צויר ל'] אין לשמש שיווי לפי ששני הקוים הנזכרים אין בין קצותיה שינוי לפי שהאחד נופל על חברו והם בצורה שקדמה קו א' כ' וקו ט' א' וכן הדין כשתהיה השמש בנקודת ז' והוא מרחקה הקרוב לפי שגם כן ב' הקוים האלו נופל כל אחד על חברו ואין בין שני קצותיהם שינוי לפי שגם קו כ' ז' נופל על קו ט' ז' ומפני זה אין לשמש ולא לזולתה באלו השתי נקודות שווי והם שתי נקודות ז' ל' וזולת אלו השני נקודות יש לכל נקודה שווי מיוחד כמו שני קוי ט' ס"מ ו"ב ס"ל שיש בין שני קצותיהם קשת ל"מ וכבר הגיעה נקודת א' באלו הזמנים והיא שנת העיקר שעשינו אנחנו בסוף מזל תאומים כמו שביארנו למעלה x לפיכך תהיה נקודת ב' היא ראש טלה וכשנגרע הגובה מן האמצע ישאר לנו קשת נקראת מסלול השמש, כלומר דרך השמש המיוחדת בה בגלגל היוצא, לפי שאין הפרש בין מסלול ודרך דכתיב במסלה נעלה פירוש בדרך, ואם יהיה הגובה רב מן האמצע לא נוכל לגרוע מן האמצעים נוסף על האמצע ש"ס מעלות ואחר כך נגרע הגובה מן האמצעי יצא לנו המסלול. ואם יהיה הגובה שוה לאמצע אין שם גרעון. ואם תהיה נקודת ב' ראש טלה יהיה האמצע יותר מג' מזלות והגובה קרוב משלשה מזלות כמו שיהיה האמצע קשת בא"מ. וכבר ידעת שקשת הגובה קשת ב"א תגרע מן בא"מ ישאר א"מ, וזהו הנקרא מסלול. ואם יהיה בהפך כגון שיהיה

ב"ק והגובה ב"א ולא נוכל לגרוע ב"א מן ב"ק נוסף על קשת ב"ק ש"ס מעלות ונגרע ב"א מן האמצע שהוספנו עליו ש"ס מעלות והנשאר הוא מסלול השמש. ואם יהיה הגובה והאמצע שוין שיהיה שיעור כל אחד מהן קשת א"ב יהיה מקום האמצע הוא מקום הגובה ואין שם מסלול ויהיה הכוכב בזה המקום אין לו שווי ומקומו האמצעי הוא מקומו האמתי:

**ב** וְתִרְאֶה כִּפָּה מְעֵלוֹת הוּא מְסֻלּוֹל הַשָּׁמֶשׁ. אִם הָיָה הַמְסֻלּוֹל פְּחוֹת מִק"פ מְעֵלוֹת. תִּגְרַע מִנֵּת הַמְסֻלּוֹל מִמְּקוֹם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֻצְעִי. וְאִם הָיָה הַמְסֻלּוֹל יוֹתֵר עַל ק"פ מְעֵלוֹת עַד ש"ס תוֹסִיף מִנֵּת הַמְסֻלּוֹל עַל מְקוֹם הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֻצְעִי. וְכֵן שְׂיִהְיֶה אַחַר שְׂתוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמֻתִּי:

**פירוש** **ותראה כ"פ**. אם המסלול פחות מק"פ שיהיה מקומו בקשת אד"ג ואם יהיה יותר מק"פ ויהיה מקומו בקשת גב"א ואם יהיה בקשת אד"ג יהיה מקומו האמצעי יותר מן האמתי לפי שקו טס"ל היוצא ממוצק הארץ מחסר מהקשת האמצעי והוא בא"מ קשת ל"מ לפיכך נגרע מנת המסלול והוא קשת ל"מ מן האמצע והוא קשת בא"מ ישאר מקום האמיתי לשמש והוא קשת בא"ל לפי שנקודת ל' סוף הקו היוצא ממוצק העולם ונקראת קשת בא"ל הקשת האמיתי ונקודת ל' הוא מקום השמש האמיתי, וכשתהיה השמש בקשת גב"א יוסיף הקשת האמיתי על האמצעי לפיכך כשנוציא מקום השמש האמצעי נוסף עליו מנת המסלול יצא לנו המקום האמיתי, לפי שאם יהיה האמצע קשת ב"א דג"ל ותגרע ממנו קשת הגובה והוא ב"א ישאר קשת המסלול קשת אדג"ל והוא יותר מק' והיה קשת מ"ל מוסיף על הקשת האמצעי לפיכך נוסף קשת ל"מ על קשת באדג"ל יצא לך קשת האמיתי ותהיה נקודת מ' הוא מקום השמש האמיתי והוא סוף הקו היוצא ממוצק הארץ ומגיע עד הכוכב לנקודת ס' ויוצא אל נקודת מ':

**ג** וְדַע שְׂאֵם יְהִיָּה הַמְסֻלּוֹל ק"פ בְּשׁוּוֹה אוֹ ש"ס בְּשׁוּוֹה. אִין לוֹ מְנָה אֶלָּא יְהִיָּה הַמְּקוֹם הָאֲמֻצְעִי הוּא הַמְּקוֹם הָאֲמֻתִּי:

**פירוש** **ודע שאם יהיה כ"פ**. שהרי אם יהיה האמצע קשת ב"א ד"ג והגובה קשת ב"א כשנגרע ב"א מן האמצע ישאר קשת אד"ג והוא ק"ף ותהיה השמש במרחק הקרוב ואין לה מנת שווי לפי שאין בין שני הקוים הנזכרים שנוי וכן אם יהיה הגובה פחות מן האמצע בש"ס מעלות יהיה האמצע נקודת א' ואין



**פירוש** היה המסלול יתר על ק"פ וכו'. והדמיון יהיה המסלול ר' יהיה קשת אדג"ל ותהיה קשת אד"ג ק"פ וקשת ג"ל כ' יהיה קשת לב"א ק"ס ותדע מנתו והוא קשת ל"מ, לפי שאין הפרש שתקח המרחק מן הגובה מצד אד"ג או מצד קשת אב"ג מאחר ששניהם שוים לפיכך מנת הר' היא בעצמה מנת ק"ס בשוה וכן הדין אם היה המסלול ש' היה מנת ש' כמו מנת ס' ע"ד שביארנו בקשת ר'. והמשל שהביאו ז"ל ברור הוא. ובמשל שעשינו כבר ידעת בתחלה שאמצע השמש היה בעיקר שעשינו בה' מעלות ל"ה חלקים מ' שניים ממזל טלה, סימנם ה' ל"ה מ', ומקום הגובה היה בכ"ט י"ד חלקים באנו לגרוע הגובה מן האמצע אינו נגרע ממנו לפי שהוא מועט ממנו נוסף על האמצע ש"ס מעלות יהיה כלל האמצע ש"ה לה"ם גרע ממנו מקום הגובה והוא פ"ט י"ד חלקים ישאר רע"ו מעלות וכ"א חלקים ומ' שניות וזו היא מסלול השמש לעת העיקר השני, נקח מנתה והיא מעלה אחת ונ"ח חלקים לפי שגרענו המסלול והוא רע"ו כא"מ מש"ס מעלות ישאר לנו פ"ד מעלות בקירוב ומנתה קרוב ממעלה אחת ונ"ח חלקים. ולפי שהמסלול הזה היה יתר על ק"פ נוסף מנתו על אמצע השמש והיא ה' מעלות ול"ה חלקים ומ' שניות יהיה כללם ז' מעלות ול"ג חלקים מ' שניות ממזל טלה, סימנם ז"ל ג"מ, והוא מקום השמש האמיתי :

**ו** וכן אם ה' המסלול ש' מעלות. תגרע אותו מש"ס ישאר ס'. וכבר ידעת ש' מנת ס' מעלות מעלה אחת ומ"א חלקים. וכן היא מנת הש' מעלות. ועל דרך זו בכל מנן ומנן :

**ז** הרי שה' המסלול ס"ה מעלות. וכבר ידענו ש' מנת הש' היא מעלה אחת ומ"א חלקים. ומנת ה' היא מעלה אחת ונ"א חלקים. נמצא בין שתי המנות י' חלקים. ולפי חשבון המעלות יהיה לכל מעלה חלק אחד. ויהיה מנת המסלול שהוא ס"ה מעלה אחת ומ"ו חלקים :

**ח** וכן אלו ה' המסלול ס"ז היתה מנתו מעלה אחת ומ"ח חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל מסלול שיהיה במננו אחרים עם העשרות. בין בחשבון השמש בין בחשבון הירח :

**ט** כיצד. הרי שרצינו לידע מקום השמש האמתי בתחלת ליל השבת י"ד יום לחדש תמוז משנה זו. תוציא אמצע השמש ותחלה לעת הזאת. וסימנו ק"ה ל"ז כ"ח כמו שבארנו. ותוציא מקום גבה השמש לעת הזאת. יצא לך סימנו פ"ו מ"ה כ"ג. ותגרע מקום הגבה מן האמצעי. יצא לך המסלול י"ח מעלות ונ"ב חלקים ושתי שניות. סימנם י"ח נ"ב ב'. ואל תקפיד בכל מסלול על החלקים אלא אם יהיו פחות משלשים אל תפנה אליהם. ואם היו שלשים או יותר תחשב אותם מעלה אחת ותוסיף אותה על מנין מעלות המסלול. לפיכך יהיה מסלול זה י"ט מעלות ותהיה מנתו על הדרך שבארנו ל"ח חלקים :

**י** ולפי שהמסלול הזה היה פחות מק"פ. תגרע המנה שהיא ל"ח חלקים מאמצע השמש ישאר ק"ד מעלות ונ"ט חלקים וכ"ה שניות. סימנם ק"ד נ"ט כ"ה. ונמצא מקום השמש האמתי בתחלת ליל זה במזל סרטן בט"ו מעלות בו פחות ל"ה שניות. ואל תפנה אל השניות כלל לא במקום השמש ולא במקום הירח ולא בשאר חשבונות הראיה. אלא חקר על החלקים בלבד. ואם יהיו השניות קרוב לשלשים עשה אותם חלק אחד והוסיפו על החלקים :

**פירוש** ואם יהיו השניות קרוב כו'. צריך שיהיה חלף אמירתו קרוב לשלשים יתר על שלשים לפי שהמובן מקרוב ללי פחות מלי ופחות מלי הוא משליכו ואינו משגיח עליו ואפילו בחלקים כשהיו פחות מלי אינו חושש להן כ"ש בשניות :

**יא** ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתראה. תדע יום התקופה האמתי כל תקופה שתראה. בין תקופות הבאות אחר עקר זה שממנו התחלנו. בין תקופות שעברו משנים קדמוניות :



**פירוש ומאחר שתדע מקום וכו'.** לפי שתקופת ניסן היא עת היות השמש בתחלת מזל טלה במהלכו האמיתי על דעת בעלי חכמת התכונה ותקופת תמוז היותה בראש מזל סרטן ותקופת תשרי היותה בתחלת מזל מאזניים ותקופת טבת היותה בראש מזל גדי וזה החשבון ידוע מן הדרך הנזכרת:

## הלכות קידוש החודש - פרק ארבעה עשר

**א** הִיָּרַח שְׁנֵי מֵהֲלָכִים אֲמָצְעִים יֵשׁ לוֹ. הִיָּרַח עֲצָמוּ מְסַבֵּב בְּגִלְגָּל קָטָן שְׂאִינוּ מִקִּיף אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ. וּמֵהֲלָכוֹ הָאֲמָצְעִי בְּאוֹתוֹ הַגִּלְגָּל הַקָּטָן נִקְרָא אֲמָצְעִי הַמְּסֻלּוּל. וְהַגִּלְגָּל הַקָּטָן עֲצָמוּ מְסַבֵּב בְּגִלְגָּל גָּדוֹל הַמִּקִּיף אֶת הָעוֹלָם. וּבְמֵהֲלָךְ אֲמָצְעִי זֶה שֶׁל גִּלְגָּל הַקָּטָן בְּאוֹתוֹ הַגִּלְגָּל הַגָּדוֹל הַמִּקִּיף אֶת הָעוֹלָם הוּא הַנִּקְרָא אֲמָצְעֵ הִיָּרַח. מֵהֲלָךְ אֲמָצְעֵ הִיָּרַח בְּיוֹם אֶחָד יִיג מַעֲלוֹת וְיִי חֲלָקִים וְלִיָּה שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם יִיג יל"ה :

**פירוש הירח שני מהלכים אמצעיים יש לו כו'.** דע שיש לירח ד' גלגלים הגלגל האחד שהוא הגלגל העליון נקרא נחש בריח ובלשון ערבי פלק אלגוז"ם ותנועתו בכל יום מן המזרח למערב על הפך סדר המזלות ג' חלקים וי"א שניים בקירוב ומוצקו הוא מוצק העולם, והגלגל השני גם מוצקו מוצק הארץ נקרא גלגל נוטה לפי שחגורתו נוטה מעל חגורת המזלות לצפון ולדרום כמו ה' מעלות ותנועתו בכל יום על הפך סדר המזלות מן המזרח למערב י"א מעלות וט' חלקים וכשתוסיף עליה תנועת הגלגל הא' יהיה כללם מן מזרח למערב י"א מעלות וי"ב חלקים לפי שהגלגל האחד מגיע גלגל הנוטה בסביבתו בהכרח לפי ששני צירי הגלגל האחד הם כנגד שני צירי גלגל המזלות ושני צירי גלגל הנוטה הם נוטין מעל שני צירי גלגל המזלות כפי נטיית חגורתו מעל חגורתו ושיעור זו הנטייה חמש מעלות והוא סוף רוחב הירח. והגלגל הג' נקרא גלגל היוצא ונקרא גלגל הנושא לפי שהוא נושא מוצק גלגל המעגל שאנו מבארים אותו ותנועתו בכל יום מן המערב למזרח על סדר המזלות כ"ד מעלות וכ"ג חלקים בקירוב ומוצקו יוצא ממוצק הארץ בכמו י' מעלות וכ'

חלקים וכשתשליך י"א מעלות וי"ב חלקים מתנועת הנושא לפי ששני גלגלים הראשונים מחזירין את הנושא כשיעור תנועתם לפי שמוצקו יוצא ממוצקם ישאר אחר הגרעון לפאת מזרח י"ג מעלות וי"א חלקים בקירוב לפי שיש לנו שניות יתרים בתנועת הגלגל הראשון והשני ישאר מעט פחות. והגלגל הד' נקרא מעגל והוא הגלגל הקטן שאינו מקיף את העולם וגוף הירח תקוע בו ותנועתו בכל יום י"ג מעלות וג' חלקים ונ"ד שניות מחלקי זה הגלגל הקטן אע"פ ששיעורה בערך אל גלגל המזלות מועט. ואין משערין זאת התנועה אלא בערך זה הגלגל הקטן. ונניח הגלגל הא' [ציוור ל"ה] עגולת אבג"ד והגלגל הב' עגולת הזח"ט והגלגל היוצא הכל"מ וגלגל המעגל הנ"ס וכוכב הירח נקודת נ' וב' במזרח וד' במערב ומוצק הארץ ע' ומוצק גלגל היוצא פ' וזה שתמצא בשארית מהלך ק' יום לאמצע הירח ג' שניות יתרים לפי שיש במהלך היומי שלישיות יתירים וגם זה שאתה מוצא חסרים בשארית מהלך יום לאמצע המסלול ז' שניות לפי שאמצע המסלול מהלכו ביום א' י"ג מעלות וג' חלקים ונ"ד שניות פחות מעט וזה שלא חשש להם בכפילת י' ימים לפי שלא נתקבץ מהם שיעור שיחסר אותו מן המנין ונתקבץ מהם בק' יום שיעור שיחסר אותו מן המנין ז' שניות ולפיכך חשש להם :

**ב** נמָצָא מֵהֶלְכוֹ בַּעֲשָׂרָה יָמִים קל"א מַעְלוֹת ומ"ה חֲלָקִים וְחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קל"א מה"נ. וְנִמְצָא שְׂאֲרִית מֵהֶלְכוֹ בְּקִי יוֹם רל"ז מַעְלוֹת וְל"ח חֲלָקִים וְכ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם רל"ז ל"ח כ"ג. וְנִמְצָא שְׂאֲרִית מֵהֶלְכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם רי"ו מַעְלוֹת וְכ"ג חֲלָקִים וְנ' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם רי"ו כג"ו. וְנִמְצָא שְׂאֲרִית מֵהֶלְכוֹ בְּיֵ אֲלָפִים יוֹם ג' מַעְלוֹת וְנ"ח חֲלָקִים וְכ' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ג' נ"ח כ'. וְנִמְצָא שְׂאֲרִית מֵהֶלְכוֹ בְּכ"ט יוֹם כ"ב מַעְלוֹת וְשֵׁשָׁה חֲלָקִים וְנ"ו שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם כב"ו ונ"ו. וְנִמְצָא שְׂאֲרִית מֵהֶלְכוֹ בְּשָׁנָה סְדוּרָה שְׁמִיד מַעְלוֹת וְכ"ו חֲלָקִים ומ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָן לָהֶם שְׁד"ס כ"ו מ"ג. וְעַל דָּרְדָּר זֶה תִּכְפַּל לְכָל מְנִין יָמִים אוֹ שְׁנָיִם שְׁתַּרְצָה :

**ג** וּמֵהֶלֶךְ אֶמְצָע הַמְּסָלוֹל בְּיוֹם אֶחָד י"ג מַעְלוֹת וְשֵׁשָׁה חֲלָקִים וְנ"ד שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם י"ג גנ"ד. נִמְצָא מֵהֶלְכוֹ בַּעֲשָׂרָה יָמִים ק"ל מַעְלוֹת ל"ט חֲלָקִים בְּלֹא שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ק"ל ל"ט. וְנִמְצָא

שְׂאֵרֵיט מִהֶלְכוֹ בְּמֵאָה יוֹם רַכִּיּוֹ מֵעֲלוֹת וְכִיִּט חֲלָקִים וְנִיִּג  
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם רַכִּיּוֹ כִיִּט נִיִּג. וְנִמְצָא שְׂאֵרֵיט מִהֶלְכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם  
קִיִּד מֵעֲלוֹת וְנִיִּח חֲלָקִים וְחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קִיִּד נַחִיּוֹן.  
וְנִמְצָא שְׂאֵרֵיט מִהֶלְכוֹ בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים יוֹם שְׁכִיִּט וּמִיִּח חֲלָקִים  
וְעֶשְׂרִים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם שְׁכִיִּט מַחִיִּכ. וְנִמְצָא שְׂאֵרֵיט מִהֶלְכוֹ  
בְּכִיִּט יוֹם יִיח מֵעֲלוֹת וְנִיִּג חֲלָקִים וְדִי שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם יִיח  
נַגִּיד :

**ד** וְנִמְצָא שְׂאֵרֵיט מִהֶלְכוֹ בְּשָׁנָה סְדוּרָה שִׁיָּה מֵעֲלוֹת וְנִיִּג שְׁנִיּוֹת  
בְּלֹא חֲלָקִים. סִימָנָם שִׁיָּה יִיג. מְקוֹם אֲמֻצֵּע הִירַח הָיָה בְּתַחֲלַת  
לַיִל חֲמִישִׁי שֶׁהוּא הָעֵקֶר לְחֻשְׁבוֹנוֹת אֵלוֹ בְּמִזֵּל שׁוֹר מֵעֲלָה אַחַת  
וְיִיִד חֲלָקִים וּמִיִּג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם (אִי) [לִיִּא] יִיִד מִיִּג. וְאֲמֻצֵּע  
הַמְּסֻלּוֹל הָיָה בְּעֵקֶר זֶה פִּיִּד מֵעֲלוֹת וְכִיִּח חֲלָקִים וּמִיִּב שְׁנִיּוֹת.  
סִימָנָם פִּיִּד כִיִּח מִיִּב. מֵאַחַר שֶׁתִּדַּע מִהֶלֶךְ אֲמֻצֵּע הִירַח  
וְהָאֲמֻצֵּע שֶׁהוּא הָעֵקֶר שֶׁעָלָיו תּוֹסִיף. תִּדַּע מְקוֹם אֲמֻצֵּע הִירַח  
בְּכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה עַל דְּרָךְ שֶׁעֲשִׂיתָ בְּאֲמֻצֵּע הַשָּׁמֶשׁ. וְאַחַר  
שֶׁתּוֹצִיא אֲמֻצֵּע הִירַח לְתַחֲלַת הַלַּיְלָה שֶׁתִּרְצֶה הַתְּבוּנָה בְּשָׁמֶשׁ  
וְדַע בְּאִי זֶה מִזֵּל הוּא :

**פירוש** **מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי שהוא וכו'.** כבר ידעת  
שעשינו עיקר שני והדרך בידיעת מקום אמצע הירח ואמצע המסלול כמו  
הדרך בידיעת מקום השמש האמצעי, וכבר ידעת מה שיש מהימים בין ב'  
העיקרים, לקחנו מנת מאמצע הירח ואמצע המסלול והשלכנו כל ש"ס מעלות  
נשאר לנו אח"כ משארית אמצע הירח באלו הימים ש"נ מעלות וכ"ז חלקים  
וחמשים שניות הוספנו עליו העיקר שזכרו ז"ל יצא לנו אחר תוספת העיקר  
כ"א מעלות ומ"ב חלקים ושלוש שניות ממזל טלה ונשאר לנו משארית אמצע  
המסלול קע"ט מעלות וכ"ט חלקים וי"ז שניות הוספנו עליו העיקר שזכרו  
ז"ל למסלול יצא לנו אחר התוספת רפ"א מעלות ונ"ז חלקים ול"ט שניות :  
ומאחר שתדע מהלך אמצע הירח והאמצע שהוא העיקר שעליו תוסיף תדע  
וכו' התבונן בשמש כו'. כבר זכר ענין זה בפ"ב ואמר והאמצע שיצא בחשבון  
זה פעמים יהיה לתחלת הלילה בשוה כו', כבר ידעת שתנועת הירח בשעה אחת  
קרוב מל"ג חלקים כשנגרע ממנו תנועת השמש לשעה ישאר שלשים חלקים

בקירוב אם תהיה התוספת שעה או ט"ו חלקים אם תהיה התוספת חצי שעה, והוא כשתהיה השמש במזלות הצפוניים ובמדינות שזכרם ז"ל שהרי שם יהיה קשת היום יתר מק"פ מעלות ויהיה חציו יתר מתשעים מעלות בשעה או בחצי שעה ואם תהיה השמש במזלות הדרומיים יהיה החסרון עד שעה שהרי קשת היום פחות מק"פ וחציו פחות מתשעים ולפיכך פעם יהיה חצי קשת היום יותר מצ' ופעם חסר מצ' ומפני זה נקח מנת זה החסר או היתר ממהלך השמש האמצעי ונוסיף אותו על מקום הירח או נגרע אותו ממנו כמ"ש ויצא לך מקום הירח לשעת הראייה וכבר הארכנו בזה הענין בפרק י"ב מזו ההלכה:

**ה** אם היתה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה. תניח אמצע הירח כמות שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים. תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים. ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה. תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים. ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים. ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מאזניים. הנח אמצע הירח כמות שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מאזניים עד תחלת מזל קשת. תגרע מאמצע הירח ט"ו חלקים. ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד תחלת מזל דלי. תגרע מאמצע הירח ל' חלקים. ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד חצי מזל דגים. תגרע מאמצע הירח ט"ו חלקים:

**ו** ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא. הוא אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בכמו שלישי שעה באותו הזמן שתוציא האמצע לו. וזה הוא הנקרא אמצע הירח לשעת הראייה:

## הלכות קידוש החודש - פרק חמשה עשר

**א** אם תִּרְצֶה לִידַע מְקוֹם הַיָּרַח הָאֲמִתִּי בְּכָל יוֹם שְׁתִּרְצֶה. תּוֹצִיא תְּחִלָּה אֶמְצֵעַ הַיָּרַח לְשַׁעַת הָרְאִיָּה לְאוֹתוֹ הַלֵּילָה שְׁתִּרְצֶה. וְכֵן תּוֹצִיא אֶמְצֵעַ הַמַּסְלּוֹל וְאֶמְצֵעַ הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹתוֹ הַעֵת. וְתִגְרַע אֶמְצֵעַ הַשֶּׁמֶשׁ מֵאֶמְצֵעַ הַיָּרַח. וְהַנְּשֹׂאֵר תִּכְפַּל אוֹתוֹ. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מְרַחֵק הַכְּפּוֹל:

**פירוש** אם תרצה לידע מקום הירח האמיתי וכו'. כבר ידעת שמקום הירח האמיתי הוא מקומו בגלגל המזלות בערך אל מוצק הארץ ואמצע הירח לשעת הראייה כמו שהקדים אחר תוספת החלקים שזכר או גריעתן מאמצע הירח: והנשאר תכפול אותו וזה הנקרא המרחק הכפול וכו'. דע שהמרחק הוא מרחק אמצע השמש מאמצע הירח והוא מקום מוצק גלגל המעגל. ונניח מוצק גלגל המעגל והשמש והגובה הגבוה של ירח בצורה שקדמה בנקודת א' ואח"כ נע כל אחד מהם בתנועתו לרוח שסובב אליה ונע מוצק גלגל המעגל אל המזרח כ"ד מעלות וכ"ג חלקים ונעה השמש ג"כ למזרח נ"ט חלקים וחי' שניות ונע גלגל נחש בריח שלשה חלקים וי"א שניות ונע גלגל הנוטה י"א מעלות וטי' חלקים והחזיר גלגל היוצא אל המערב בשיעור י"א מעלות וי"ב חלקים נשאר לגלגל היוצא לפאת מזרח י"ג מעלות וי"א חלקים בקירוב והוא מרחק מוצק גלגל המעגל ממקום הקבוץ. ונניח שתחלת מזל טלה הוא מקום קבוץ אמצע השמש ואמצע הירח ונקודת ראש המרחק הרחוק מגלגל הנוטה ונע כל אחד מהן בתנועתו המסוגלת בו ונעה השמש על סדר המזלות נ"ט חלקים נגרע אותם מי"ג מעלות וי"א חלקים שהוא אמצע הירח והוא מרחק הירח מראש טלה ישאר בין השמש ובין מוצק מעגל י"ב מעלות וקרוב מי"ב חלקים לפיכך יהיה המרחק הכפול הוא מרחק מוצק מעגל הירח מן הגובה שלו. ונניח שנקודת א' ראש טלה ובה השמש והגובה של ירח ומוצק מעגלו ונקודת הראש, ונע מוצק המעגל מנקודת א' עד נקודת ב' אחר שהחזירו גלגל הנוטה י"א מעלות וי"ב חלקים נשאר י"ג מעלות וי' חלקים ול"ה שניות והוא מרחק מוצק המעגל מראש טלה ונע השמש מנקודת א' עד נקודת ג' י"ט חלקים יהיה בין נקודת ג' ונקודת ב' י"ב מעלות וי"ב חלקים ונע הגובה י"א מעלות וי"ב חלקים והוא מנקודת א' עד נקודת ד' אחורנית שלא על סדר המזלות יהיה המרחק בין הגובה ואמצע השמש קשת ג"ד והמרחק הכפול מד' עד ב', ועל זה הסדר וזה השיעור יתרחק זה מזה ביום אחר יום וזו היא צורתו [ציור ל"ו]. וכשיתרחקו זה מזה עד שיגיע מוצק המעגל אל המרחק הקרוב יהיה הגובה כנגדו ונניח שהגיע עד נקודת ז' [ציור ל"ז]. ותהיה כנגדה נקודת ה' והיה כל אחד משני המרחקים בריבוע השמש ואח"כ ינוע מוצק המעגל עד שיגיע לנגד השמש וכן יגיע הגובה לנגד השמש לפי שמרחק שניהם מן השמש שונה ויהיה

המוצק של מעגל עם הגובה בחלק אחד ושניהם כנגד השמש ואח"כ ינוע מוצק המעגל עד שיגיע לריבוע השמש מן הצד האחר ויהיה במרחק הקרוב וכנגדו המרחק הרחוק ואח"כ ינוע המוצק עד שיגיע אל השמש בראש מזל שור לפי שתנועת השמש בזה הזמן קרוב ממזל אחד. וזו היא צורת רבוע השמש למעגל הירח בראשונה [ציור ל"ח]. וזו היא צורת המעגל הרחוק כנגד השמש בשוה י"ד מעלות ומשהו ממזל מאזנים לפי שהשמש במזל טלה בכמו י"ד מעלות ומשהו. וזהו היא צורת מעגל הירח במרחק הקרוב כנגד המרחק הרחוק והוא מרביע לשמש מן הצד האחד ברבוע השני ואח"כ יחזור ללכת על הסדר בראש מזל שור כגון זה [ציור ל"ט]:

**ב** וְכָבֵר הוֹדְעָנוּ שְׁלֹא בָּאֲנוּ בְּכָל אֱלוֹי הַחֲשֻׁבוֹנוֹת שְׁעָשִׂינוּ בְּפָרְקִים אֱלוֹ אֶלֶּא לְדַעַת רְאִית הַיָּרַח. וְלַעוֹלָם אִי אֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה מְרַחֵק זֶה הַכְּפוֹל בְּלִיל הָרְאִיָּה שְׂיִרְאָה בָּהּ הַיָּרַח אֶלֶּא מִחֲמַשׁ מְעֻלוֹת עַד ס"ב מְעֻלוֹת. וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיִוָּסֵף עַל זֶה וְלֹא יִגְרַע מִפְּנֵוּ:

**פירוש ולעולם א"א שיהא מרחק זה וכו'.** עלת זה הדין לפי מה שביאר בפרק י"ז מזו ההלכה שיש לראייה קצין ידועין באורך וברוחב וביאר שהפחות שבקצין תשע מעלות והקץ הגדול כ"ד מעלות לפיכך כשיהיה המרחק הכפול כמו שהוא בסוף מזל דגים ותחלת מאזנים בזה הזמן ד' מעלות ומשהו והוא כפל הקשת שבין אמצע השמש ואמצע הירח והוא מוצק המעגל ואפשר בזו הצורה שיהיה השמש והירח כל אחד בתכלית שוויו, ותכלית שווי השמש הוא בהיותה באחד משני האמצעים שלה שתי מעלות יתר על האמצע שלה. או חסר ממנו תכלית שווי הירח ה' מעלות והוא בהיותו על הקו הפוגע בגלגל המסבב ואינו חותכו והוא כשיהיה מוצק גלגל המסבה במרחקו הרחוק מגלגל היוצא. וזה השווי של ירח הוא בזולת פאת שווי השמש וכשנקבץ אלו השני שוויים יהיו ז' מעלות וכשנוסיף על זה ב' מעלות ומשהו והוא שיעור המרחק יהיה הכל ט' מעלות ומשהו. וזהו הקץ הראשון שיראה בו הירח. ועשינו שיעור המרחק שתי מעלות ומשהו לפי שאמר ז"ל ולעולם א"א שיהיה המרחק זה הכפול בליל הראייה שיראה בה הירח אלא מה' מעלות עד ס"ב מעלות כלומר מתחלת ה' מעלות עד סוף ס"ב מעלות אע"פ שלא נכנס במעלה ה' אלא חלקים מועטים. לפיכך כשתוסיף ב' מעלות ומשהו על השבע מעלות שהן כלל השני שוויים מרוחקים מאמצע המאורות בשני פאות יהיה הכל ט' מעלות ומשהו. וזהו הקץ הקצר שאפשר שיראה בו הירח. והקץ השני והוא כשיהיה המרחק הפסול ס"ב מעלות יהיה המרחק ל"א מעלות ותהיה השמש והירח בתכלית

שויים פונים זה לעומת זה והוא השבע מעלות הנזכרות כשגרע אותן מן המרחק והוא ל"א מעלות ישאר כ"ד מעלות וזהו הקץ הב' הארוך שיראה בו הירח. והמשל על הקץ הראשון נניח [ציור מ'] , גלגל השמש אבג"ד וגלגל הירח הזח"ט ונניח מוצק גלגל המעגל נקודת ה' תהיה נקודת ה' אמצע הירח ויהיה אמצע השמש נקודת ב' ותהיה קשת ב"ה מרחק אמצע השמש מאמצע הירח יותר משתי מעלות ויהיה סוף תכלית שווי השמש במרחקה האמצעי בפאת מערב והוא שתי מעלות קשת פ"ב ויהיה קשת ה"ז חמש מעלות והוא תכלית שווי הירח למזרח כמו שהוא אבג"ד וגלגל הירח ה"ז ח"ט ומוצק הירח ה' ותכלית שוויו קשת ה"ז ונניח אמצע השמש והיא במרחקה האמצעי נקודת ב' וסוף שווייה קשת ב"מ והוא שתי מעלות וקשת ה"ז תכלית שווי הירח למערב חמש מעלות, וכבר הנחנו קשת ה"ב ל"א מעלות והוא מרחק אמצעי השמש מאמצע הירח, נגרע ממנו קשת ה"ז והוא סוף שווי הירח במרחקו הרחוק וקשת ב"מ והוא סוף שווי השמש ישאר קשת ז"מ והוא הנשאר בין שני השוויים כ"ד מעלות והוא הקץ הב'. וזו היא צורתו [ציור מ"א]:

**מהר"ל נ' חביב כתב הרב ולעולם א"א שיהיה זה המרחק הכפול וכו'. מ"ש** המפרש בסבת אלו הגבולים נראה אמיתי אלא שפי' במ"ש הרב וז"ל אלא מחמש מעלות שנכנסו חלקיה במעלה החמישית ולא ידעתי מי הכריחו לפרש כן. אלא פירוש מחמש ר"ל מתחלת חמש כי אפילו אם נפרש כן יקשה על זה שאמר הרב שהרי תיקון השמש ביותר גדול כפי דברי הרב הוא מעלה אחת וני"ט חלקים ותיקון הירח לדעתו ז"ל גם יגיע לה' מעלות וח' דקים. כשנחבר שניהם יעלה ז' מעלות וז' דקים. והיה מן הראוי כשהמרחק הכפול הוא ד' מעלות שיאמר הרב שהוא אפשר שיראה הירח. ואם נפרש מחמש שאמר הרב שכבר נכנסו חלקים במעלה הה' כ"ש שיקשה. ולכן בהכרח פירוש מחמש ר"ל מתחלת חמש והוא סוף ארבע, ולדקים הנזכר נראה שלא חשש הרב להם יען כי הוא אפשר רחוק שהשמש והירח שניהם ימצאו יחד בתכלית תיקונם ותיקונם של זה הפך משל זה. גם כי אפילו כשיהיה כן א"א שיראה הירח כי אם לאותם העומדים במקום גבוה ובזמן שיהיה האויר צח כאשר כתב הרב בפ"ח לכן נתן הרב גבול קבוע מתחלת מעלת ה' כנזכר. ושאר דברי הפרק הזה והבא אחריו מבוארים בפירושי:

**ג** והואיל והדבר כן. התבונן במרחק זה הכפול. אם יהיה המרחק הכפול חמש מעלות או קרוב לחמש אין חוששין לתוספת ולא תוסיף כלום. ואם יהיה המרחק הכפול משש מעלות עד אחת עשרה מעלות תוסיף על אמצע המסלול מעלה אחת. ואם יהיה מרחק הכפול משתים עשרה מעלות עד י"ח מעלות תוסיף על אמצע המסלול שתי מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מ"ט מעלות עד כ"ד מעלות תוסיף על אמצע המסלול שלש מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מכ"ה מעלות עד ל"א מעלות תוסיף על אמצע המסלול מ"ב מעלות עד ל"ח מעלות תוסיף על אמצע המסלול ה' מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מל"ט מעלות עד מ"ה מעלות תוסיף על אמצע המסלול שש מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול ממ"ו מעלות עד נ"א מעלות תוסיף על אמצע המסלול שבע מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מנ"ב מעלות עד נ"ט מעלות תוסיף על אמצע המסלול ח' מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מס' מעלות עד ס"ג מעלות תוסיף על אמצע המסלול ט' מעלות. ומה שיהיה אמצע המסלול אחר שתוסיף עליו מעלות אלו הוא הנקרא מסלול הנכון :

**פירוש** והואיל והדבר כן כו'. זו הקשת שהיא ה' מעלות מנתה מ"ד חלקים ואילו היה מנתה מעלה אחת היה מוסיף אותה על המסלול ונקח בזה המסלול המנה של השווי אבל אלו המ"ד חלקים מזיקין בחשבון הראייה מפני שמנתם מעוטה ואין משגיחין עליהם. וענין זה השווי הוא השינוי בין גובה המעגל והאמצעי ובין גבהו האמתי. וזה השווי קורא אותו בטלמיס נטיית גלגל המעגל ונליזתו פירוש נזילתו מנכח מוצק המזלות ומנוכח מוצק גלגל היוצא אל נקודה אחרת נקראת הנקודה הנכחית ונקראת ג"כ נטיית גובה מעגל האמצעי המתיישר אל הנקודה הנכחית מעל הגובה הנראה אל המתיישר מוצק העולם וצריך שיהיה לנו נקודה ידועה מגלגל המעגלות ממנה תהיה התחלה למנין המסלול כשיהיה מוצק המעגל במרחקו הרחוק מן הגלגל היוצא וכשילוז מוצק המעגל ממרחקו הרחוק ישתנה הגובה האחד מחברו ויהיה סוף האלכסון המיושר לנקודה הנכחית הוא הגובה האמצעי, והמשל נניח גלגל הירח הנוטה עגולת אבג"ד וגלגל היוצא אה"ז והגובה היוצא א'.



ומוצק המעגל ז' ומוצק הארץ ט' ומוצק היוצא ח' והנקודה הנכחית כ' ונקודת ל' מן המעגל הוא סוף הקו היוצא מן הנקודה הנכחית והוא הגובה האמצעי ונקודת מ' היא סוף הקו היוצא ממוצק העולם והוא הגובה האמיתי ותהיה נקודת נ' היא הנקודה שיהיה הקבוץ עליה בתחלה כלומר קבוץ אמצע השמש ואמצע הירח והוא מוצק המעגל והגובה הגבוה לירח. ונניח שהיה ראש טלה ונתראה מרחק הגובה מן השמש י' מעלות יהיה מרחק הכפול כ' מעלות והוא קשת ז"א, ונניח הירח במעגלו ע' ונוציא קו ישר מנקודת ט' אל נקודת ע' וכבר זכר שמנת כ' מעלות ג' מעלות תהיה קשת ל"מ ג' מעלות והוא שווי המסלול והוא השינוי שבין הגובה האמצעי והאמיתי ויהיה אמצע המסלול קשת ל"ע וכשנוסיף קשת ל"מ על קשת ל"ע יצא המסלול הנכון, ונניח אמצע המסלול הוא קשת ל"ע ס' מעלות מחלקי המעגל והוא קשת ל"ע כבר זכר שהוא ג' מעלות יהיה קשת מ"ע ס"ג מעלות. וזו צורתו [ציור מ"ב]. ודע שאלו המנות הם בקירוב לפי שלא לקח כל מנה מהם לקץ מיוחד אלא אמר מקץ פלוני עד קץ פלוני שהרי אמר ואם יהיה הרוחק הכפול מו' מעלות עד י"א תוסיף על אמצע המסלול מעלה, וכשתבונן בספרי בעלי החשבון תמצא מנת ו' מעלות נ"ג חלקים ומנת י"א מעלות מעלה אחת ול"א חלקים לפי קירוב החשבון ולקח לאלו השש מעלות מנה ידועה בין שתי המנות. וכן מ"א ועד י"ח לקח ב' מעלות וי"ח מעלות מנתם מן השווי ב' מעלות ול"ט חלקים. וכן מ"יח עד כ"ד הוסיף ג' מעלות ומנת כ"ד ג' מעלות ל"א חלקים ומכ"ה עד ל"א הוסיף ד' מעלות והנה מנתה ארבע מעלות ושנים ושלישים חלקים ומל"ב עד אחת ושלישים מעלות הוסיף ה' מעלות ומנת ל"ח ה' מעלות ול"ג חלקים ומל"ח עד מ"ה הוסיף ו' מעלות ול"ג חלקים וממ"ו מעלות עד נ"א הוסיף ז' מעלות ומנת נ"א ז' מעלות ונ"ג חלקים ומנ"ב עד נ"ט הוסיף ח' מעלות ומנת נ"ט שמונה מעלות כ"ח חלקים ומס' עד ס"ג מעלות הוסיף ט' מעלות ומנת ס"ג חנ"ב, לפיכך זה הקירוב הוא לפי שהוא לוקח לכל שני מעלות מנה אחת ומפני זה לקח מנה ממוצעת בין שתי המנות של ב' הקצין. ואם תשאל למה מוסיפין המנה שלו הקרוב במרחק הכפול על אמצע המסלול תמיד ולמה לא זכר מקום גרעון ומקום תוספת. והתשובה שהרי התבאר בחכמת התכונה במופת שכל זמן שיהיה המרחק הכפול פחות מק"ף מעלה תוסיף מנתו על אמצע המסלול וכשיהיה המרחק הכפול יתר על ק"פ תגרע מנתו מאמצע המסלול והואיל והדבר כן א"א בחשבון הראייה שנגרע מנת המרחק הכפול מן אמצע המסלול שהרי אי אפשר בליל הראייה שיגיע המרחק הכפול ליתר מס"ב מעלות כמו שנתבאר בתחלה שהרי אמרנו שאם יהיה המרחק הכפול פחות מק"פ מעלות נוסיף מנת המרחק הכפול על אמצע המסלול ולפי שלא היתה הכונה לידע מקום הירח האמיתי אלא לליל הראייה בלבד ולפיכך לא זכר שווי המסלול אלא לס"ב מעלות מן המרחק הכפול ואע"פ שיש מרחקות כפולות יתר מס"ב

עד ק"פ ועד ש"ס, ואע"פ שיש לכל חלק וחלק מנה בפני עצמה ופעם מוסיפין אותה על המסלול ופעם גורעין אותה ממנו אבל בליל הראייה לא יתכן הגרעון לפי שהמרחק הכפול יהיה פחות מק"ף לפיכך מוסיפין מנת המסלול על אמצע המסלול תמיד :

**ד** ואחר כך תראה כמה מעלות הוא המסלול הנכון. אם היה פחות מק"פ מעלות תגרע מנת המסלול הזה הנכון מאמצע הירח לשעת הראיה. ואם היה המסלול הנכון יותר על ק"פ מעלות עד ש"ס תוסיף מנת זה המסלול הנכון על אמצע הירח לשעת הראיה. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו הוא מקום הירח האמתי לשעת הראיה :

**פירוש** ואחר תראה וכו'. המסלול הנכון הוא השינוי שבין מקום הירח האמצעי ובין מקומו האמתי והעילה שבשבילה נגרע מנת המסלול הנכון ממקום הירח אם היה המסלול פחות מק"פ לפי שהירח היה לצד השמש וכבר הנחנו נקודת הקבוץ נקודת נ' הוא ראש טלה ויהיה בין ראש טלה ונקודת ז' והוא מוצק מעגל הירח י' מעלות כמו שהודענו בתחלה והוא אמצע הירח, וכבר אמרנו שקשת מ"ע מחלקי המעגל הוא המסלול הנכון, ולפי שהירח הוא בפאת השמש שהרי הנחנו הירח בנקודת ע' והשמש קרוב מראש טלה והוא נקודת נ' לפיכך יאות לנו שנגרע שווי המסלול מן האמצע שהרי האמצע קשת נ"ז והשווי קשת צ"ז והאמיתי קשת צ"נ ואילו הירח בחצי השני מן המעגל כמו נקודת פ' היינו מוסיפים קשת השינוי והוא קשת ק"ז על האמצע והוא קשת ז"נ ותהיה הקשת האמיתית קשת ק"נ ואם יהיה המסלול ק"פ כמו שהוא על נקודת ו' או ש"ס כשתהיה על נקודת ד' לא יהיה ביניהם שינוי ויהיה מקום הירח האמצעי הוא מקומו האמיתי :

**ה** ודע שאם יהיה המסלול הנכון ק"פ בשוה או ש"ס בשוה אין לו מנה. אלא יהיה מקום הירח האמצעי לשעת הראיה הוא מקום האמתי :

**ו** וכמה היא מנת המסלול. אם יהיה המסלול הנכון עשר מעלות תהיה מנתו נ' חלקים. ואם יהיה המסלול הנכון כ' מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ולי"ח חלקים. ואם יהיה

שְׁלֹשִׁים תְּהִיָּה מְנָתוֹ שְׁתֵּי מַעְלוֹת וְכִי"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מִי  
תְּהִיָּה מְנָתוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְשֵׁשׁ חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה נִי תְּהִיָּה  
מְנָתוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וּמִי"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה סִי תְּהִיָּה מְנָתוֹ  
אַרְבַּע מַעְלוֹת וְטִי"ז חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה עִי תְּהִיָּה מְנָתוֹ אַרְבַּע  
מַעְלוֹת וּמִי"א חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה פִי תְּהִיָּה מְנָתוֹ חֲמִשׁ מַעְלוֹת.  
וְאִם יִהְיֶה צִי תְּהִיָּה מְנָתוֹ חֲמִשׁ מַעְלוֹת וְהִי חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה  
קִי תְּהִיָּה מְנָתוֹ הִי מַעְלוֹת וְחִי חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה קִי"י תְּהִיָּה  
מְנָתוֹ דִי מַעְלוֹת וְנִי"ט חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה קִי"כ תְּהִיָּה מְנָתוֹ דִי  
מַעְלוֹת וְכִי חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה קִי"ל תְּהִיָּה מְנָתוֹ דִי מַעְלוֹת וְיִי"א  
חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה קִי"מ תְּהִיָּה מְנָתוֹ גִי מַעְלוֹת וְלִי"ג חֲלָקִים.  
וְאִם יִהְיֶה קִי"נ תְּהִיָּה מְנָתוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וּמִי"ח חֲלָקִים. וְאִם  
יִהְיֶה קִי"ס תְּהִיָּה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וְנִי"ו חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה קִי"ע  
תְּהִיָּה מְנָתוֹ מַעְלָה אַחַת וְנִי"ט חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה קִי"פ בְּשׁוּה  
אֵין לוֹ מְנָה כְּמוֹ שְׁאַמְרָנוּ אֶלָּא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמָצְעִי הוּא  
הַמְּקוֹם הָאֲמָתִי :

**ז** וְאִם יִהְיֶה הַמְּסֻלּוּל הַנֶּכּוֹן יוֹתֵר עַל קִי"פ מַעְלוֹת. תִּגְרַע אוֹתוֹ  
מִשִּׁי"ס וְתִדַּע מְנָתוֹ כְּדָרְךָ שְׁעֲשִׂיתָ בְּמְסֻלּוּל הַשְּׁמֶשׁ. וְכֵן אִם יִהְיֶה  
בְּמִנְיֵן הַמְּסֻלּוּל אֶחָדִים עִם הָעֲשָׁרוֹת תִּקְחֵה מִן הַיּוֹתֵר שְׁבִין שְׁתֵּי  
הַמְּנוֹת הָאֶחָדִים. כְּדָרְךָ שְׁבַאֲרָנוּ בְּמְסֻלּוּל הַשְּׁמֶשׁ בְּמְנוֹת שְׁלוֹ  
כְּךָ תַעֲשֶׂה בְּמְסֻלּוּל הַנֶּכּוֹן בְּמְנוֹת שְׁלוֹ :

**ח** כִּיצַד. הָרִי שְׁרָצִינוּ לַיְדַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמָתִי בְּתַחֲלַת לַיִל  
עָרַב שַׁבָּת שְׁיֻמוֹ שְׁנֵי לְחָדָשׁ אֶרֶץ מִשְׁנָה זֹו שֶׁהִיא שְׁנַת הָעֶקֶר.  
וּמִנְיֵן הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתַּחֲלַת לַיִל הָעֶקֶר עַד תַּחֲלַת לַיִל זֶה  
שְׁאָנוּ רוֹצִים לַיְדַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמָתִי בּוֹ כִי"ט יוֹם. תּוֹצִיא  
אֲמָצַע הַשְּׁמֶשׁ תַּחֲלַת לַיִל זֶה. יֵצֵא לָךְ אֲמָצְעוֹ לִי"ה מַעְלוֹת וְלִי"ח  
חֲלָקִים וְלִי"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם לִי"ה לִי"ח לִי"ג. וְתּוֹצִיא אֲמָצַע הַיָּרֵחַ  
לְשַׁעַת הָרְאִיָּה לְעֵת זֹו. יֵצֵא לָךְ אֲמָצְעוֹ נִי"ג מַעְלוֹת וְלִי"ו חֲלָקִים

ול"ט שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם נ"ג ל"ו ל"ט. וְתוֹצִיא אֶמְצַע הַמְסָלוּל לְעֵת  
זוֹ יֵצֵא לָךְ אֶמְצָעוֹ ק"ג מְעֵלוֹת וְכ"א חֲלָקִים וּמ"ו שְׁנִיּוֹת.  
סִימָנָם ק"ג כ"א מ"ו. תִּגְרַע אֶמְצַע הַשְּׁמֶשׁ מֵאֶמְצַע הַיָּרֵחַ יִשְׁאֵר  
י"ז מְעֵלוֹת וְנ"ח חֲלָקִים וְשֵׁשׁ שְׁנִיּוֹת. וְזֶה הוּא הַמְרָחֵק. תִּכְפֹּל  
אוֹתוֹ יֵצֵא לָךְ הַמְרָחֵק הַכְּפוּל ל"ה מְעֵלוֹת וְנ"ו חֲלָקִים וְי"ב  
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ל"ה נ"ו י"ב. לְפִיכָךְ תוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמְסָלוּל  
חֲמֵשׁ מְעֵלוֹת כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ וְיֵצֵא לָךְ הַמְסָלוּל הַנְּכוּן ק"פ מְעֵלוֹת  
וְכ"א חֲלָקִים. וְאִין מִקְפִּידִין עַל הַחֲלָקִים בְּמְסָלוּל כְּדָרְךָ  
שֶׁבְּאַרְנוּ בַּשְּׁמֶשׁ :

**ט** וּבְאֵנוּ לְחַקֵּר עַל מְנַת זֶה הַמְסָלוּל הַנְּכוּן שֶׁהוּא ק"ח נְמֻצָּאֵת  
מְנַה שְׁלוֹ חֲמֵשׁ מְעֵלוֹת וְחֶלֶק אֶחָד. וּלְפִי שֶׁהַמְסָלוּל הַנְּכוּן הָיָה  
פְּחוֹת מִק"פ תִּגְרַע הַמְנַה שֶׁהוּא חֲמֵשׁ מְעֵלוֹת וְחֶלֶק אֶחָד מִן  
אֶמְצַע הַיָּרֵחַ. יִשְׁאֵר מ"ח מְעֵלוֹת וְל"ג חֲלָקִים וְל"ט שְׁנִיּוֹת.  
תַּעֲשֶׂה הַשְּׁנִיּוֹת חֶלֶק וְתוֹסִיף עַל הַחֲלָקִים. וְנִמְצָא מְקוֹם הַיָּרֵחַ  
הָאֲמִתִּי בְּשַׁעַה זוֹ בְּמִזַּל שׁוֹר בְּי"ח מְעֵלוֹת וְל"ו חֲלָקִים מִמְעַלֵּת  
ל"ט. סִימָנָם י"ח ל"ו. וְעַל הַדָּרְךָ הַזֶּה תִּדַּע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי  
בְּכָל יַעַת רְאִיָּה שֶׁתִּרְצֶה מִתַּחֲלַת שָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא הָעֵקֶר עַד סוֹף  
הָעוֹלָם :

## הלכות קידוש החודש - פרק ששה עשר

**א** הָעֵגְלָה שֶׁשׁוֹבֶבֶת בָּהּ הַיָּרֵחַ תִּמְיֵד הִיא נוֹטָה מֵעַל הָעֵגְלָה  
שֶׁשׁוֹבֶבֶת בָּהּ הַשְּׁמֶשׁ תִּמְיֵד. חֲצִיָּה נוֹטָה לְצָפוֹן וְחֲצִיָּה נוֹטָה  
לְדָרוֹם. וְשְׁתֵּי נְקֻדּוֹת יֵשׁ בָּהּ זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ שֶׁבֶהֱן פּוֹגְעוֹת שְׁתֵּי  
הָעֵגְלוֹת זוֹ בְּזוֹ. לְפִיכָךְ כְּשִׁיְהִיָּה הַיָּרֵחַ בְּאַחַת מִשְׁתֵּיהֶן נִמְצָא

סוֹבֵב בְּעִגּוּלָה שֶׁל שֶׁמֶשׁ כְּנֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ בְּשׁוּה. וְאִם יֵצֵא הַיָּרֵחַ מֵאַחַת מִשְׁתֵּי הַנְּקֻדּוֹת נִמְצָא מְהֵלֵךְ לְצִפּוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לְדֶרוֹמָה. הַנְּקֻדָּה שְׁמֹמְנָה יִתְחִיל הַיָּרֵחַ לְנִטּוֹת לְצִפּוֹן הַשֶּׁמֶשׁ הַיָּרֵחַ הַנִּקְרָא רֵאשׁ. וְהַנְּקֻדָּה שְׁמֹמְנָה יִתְחִיל הַיָּרֵחַ לְנִטּוֹת לְדֶרוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הַיָּרֵחַ הַנִּקְרָא זָנֵב. וּמְהֵלֵךְ שׁוּה יֵשׁ לָזֶה הָרֵאשׁ שְׂאִין בּוֹ לֹא תוֹסֶפֶת וְלֹא גֶרֶעוֹן. וְהוּא הוֹלֵךְ בְּמִזְלוֹת אַחֲרֵינִית מְטָלָה לְדָגִים וּמְדָגִים לְדָלִי וְכֵן הוּא סוֹבֵב תָּמִיד :

**פירוש העגולה שסובבת בה הירח תמיד וכו'.** זו העגולה היא חגורת גלגל הירח לפי שכבר אמרנו שיש לירח די' גלגלים גלגל נחש בריח והגלגל הנוטה ושניהם מוצק הארץ והג' נקרא הגלגל היוצא כלומר מוצקו יוצא ממוצק הארץ והרביעי גלגל המעגל וזו העגולה שזכרה הנה היא עגולת גלגל היוצא שאין מוצק המעגל ומוצק הירח זזין מעליה והיא נוטה מעל עגולת נחש בריח המדומה בחגורת המזלות חציה נוטה לצפון וחציה לדרום לפי שחגורת גלגל נחש בריח תחת חגורת המזלות בשוה ונניח חגורת המזלות עגולת אבג"ד וחגורת הנוטה אהג"ז ושתי נקודות הפגיעה א"ג ונקודת ה' סוף נטיית הירח בצפון ונקודת ז' סוף נטייתו בדרום וכשיהיה באחת משתי נקודות א"ג יהיה מוצק המעגל על גלגל המזלות ואע"פ שהוא על חגורת הנוטה לפי ששתי הנקודות משתי העגולות יחד, וזו היא צורתו [ציור מ"ג]: **הנקודה שממנה יתחיל וכו'.** בזה המשל הוא נקודת א' והירח יסוב מנקודת א' עד נקודת ה' שהיא סוף נטייתו בצפון ויסוב עד נקודת ג' והנקודה השניה נקראת זנב והיא נקודת ג' וממנה יתחיל הירח לנטות לדרום כנגד נקודת ז' והוא סוף נטייתו בדרום: **והוא הולך במזלות אחורנית,** לפי שגלגל נחש בריח מהלכו על הפך סדר המזלות והוא פ"י אחורנית, וזה השיעור מן התנועה היא תנועתה וכשנקבץ תנועתו בימים שבין שני העיקרים יהיה רע"ב מעלות וכ"ו חלקים וי"א שניים. נוסף עליו העיקר שזכר ז"ל והוא ק"פ נ"ז כ"ח, יצא לנו מקומו בליל ג' שיומו א' לחדש ניסן שנה ט' ממחזור רס"ט צ"ג כ"ג ל"ז וזהו הנקרא אמצע הראש נגרע זה האמצע מש"ס ישאר לנו רס"ו מעלות ול"ו חלקים וס"ג שניים וזהו מקום הראש האמיתי והיא בכ"ז מעלות ממזל קשת והזנב כנגדו בכ"ז מעלות ממזל תאומים. ולמה נגרע מקום הראש מש"ס מעלות ולא עשינו כמו שעשינו במקום השמש והירח וזולתם לפי שהראש מהלכו על הפך סדר המזלות עד שישוב אחורנית וזהו מקומו:

**ב** מֵהַלֵּךְ הָרֹאשׁ הָאֲמֻצָּעִי בַיּוֹם אֶחָד גַּי חֲלָקִים וַיִּיָּא שְׁנִיּוֹת.  
נִמְצָא מֵהֲלָכוּ בְּיַמֵּים לַיָּא חֲלָקִים וּמִיּוֹ שְׁנִיּוֹת. וְנִמְצָא מֵהֲלָכוּ  
בְּקִי יוֹם הִי מַעְלוֹת וַיִּיּוֹ חֲלָקִים וּמִיּוֹ שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם הִיּוֹ מִיּוֹ.  
וְנִמְצָא מֵהֲלָכוּ בְּאֶלְפִי יוֹם נִיב מַעְלוֹת וְנִיּוֹ חֲלָקִים וַיִּי שְׁנִיּוֹת.  
סִימָנָם נִיב נִיּוֹ. וְנִמְצָא שְׁאֲרִית מֵהֲלָכוּ בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים יוֹם  
קִסִּיט מַעְלוֹת וְלַיָּא חֲלָקִים וּמִי שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קִסִּיט לַאִיִּמ.  
וְנִמְצָא מֵהֲלָכוּ לְכִיט יוֹם מַעְלָה אַחַת וְלַיָּב חֲלָקִים וְטִי שְׁנִיּוֹת.  
סִימָנָם אִי לְבִיט. וְנִמְצָא מֵהֲלָכוּ לְשָׁנָה סְדוּרָה יִיחַ מַעְלוֹת וּמִיּוֹ  
חֲלָקִים וּמִיּוֹ שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם יִיחַ מִיּוֹ מִיּוֹ. וְאֲמֻצָּע הָרֹאשׁ  
בְּתַחֲלַת לַיִל הִי שֶׁהוּא הָעֶקֶר הָיָה קִיפ מַעְלוֹת וְנִיּוֹ חֲלָקִים וְכִיח  
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קִיפ נִיּוֹ כִיח :

**ג** אִם תִּרְצֶה לַיִדַּע מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּכָל עֵת שְׁתִּרְצֶה. תּוֹצִיא  
אֲמֻצָּעִים לְאוֹתוֹ הָעֵת כְּדָרְךְ שְׁתּוֹצִיא אֲמֻצָּע הַשֶּׁמֶשׁ וְאֲמֻצָּע  
הַיָּרֵחַ. וְתִגְרַע הָאֲמֻצָּע מִשִּׁס מַעְלוֹת. וְהַנְּשֹׂאֵר הוּא מְקוֹם  
הָרֹאשׁ בְּאוֹתָהּ הָעֵת. וְכַנְּגָדוֹ לְעוֹלָם יְהִי מְקוֹם הַזָּנָב :

**ד** כִּיצַד. הֵרִי שְׁרָצִינוּ לַיִדַּע מְקוֹם הָרֹאשׁ לְתַחֲלַת לַיִל עָרַב שְׁבַת  
שְׁיֹמוֹ שְׁנִי לְחֻדְשׁ אֶזְרַם מְשָׁנָה זֹו שֶׁהִיא שְׁנַת הָעֶקֶר. וּמִנְּוֹ הַיָּמִים  
הַגְּמוּרִים מִתַּחֲלַת לַיִל הָעֶקֶר עַד תַּחֲלַת לַיִל זֹו שְׁאֲנוּ רוֹצִים  
לַיִדַּע מְקוֹם הָרֹאשׁ בּוֹ כִיט יוֹם :

**ה** תּוֹצִיא אֲמֻצָּע הָרֹאשׁ לְעֵת הַזֹּאת עַל הַדָּרְךְ שְׁיִדְעָתָ. וְהוּא  
שְׁתּוֹסִיף מֵהֲלָכוּ לְכִיט יוֹם עַל הָעֶקֶר. יֵצֵא לָךְ אֲמֻצָּע הָרֹאשׁ  
קִפִּיב מַעְלוֹת וְכִיט חֲלָקִים וְלַיָּא שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קִפִּיב כִיט לַיָּא.  
תִּגְרַע אֲמֻצָּע זֶה מִשִּׁס יִשְׂאֵר לָךְ קִעִיז מַעְלוֹת וְלִי חֲלָקִים וְכִיג  
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קִעִיז לְכִיג. וְזֶה הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ. וְאַל תִּפְּנֶה  
אֶל הַשְּׁנִיּוֹת. נִמְצָא מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּמִזְל בְּתוֹלָה בְּכִיז מַעְלוֹת וְלִי

חלקים. ומקום הזנב כנגדו במזל דגים בכ"ז מעלות ושלשים חלקים :

**ו** לעולם יהיה בין הראש ובין הזנב חצי הגלגל בשנה. לפיכך כל מזל שתמצא בו מקום הראש יהיה הזנב במזל ז' ממנו בכמו מנן המעלות והחלקים בשנה. אם יהיה הראש ב' מעלות במזל פלוני יהיה הזנב ב' מעלות במזל ז' ממנו :

**ז** ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הזנב ומקום הירח האמתי. התבונן בשלשתן. אם מצאת הירח עם הראש או עם הזנב במעלה אחת בחלק אחד. תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא לדרומה. ואם ראית מקום הירח לפני מקום הראש והוא הולך כנגד הזנב. תדע שהירח נוטה לצפון השמש. ואם היה הירח לפני מקום הזנב והרי הוא הולך כנגד הראש. תדע שהירח נוטה לדרום השמש :

**פירוש** ומאחר שתדע מקום הראש כו'. חקרנו בזה המשל ולא מצינו הירח לא עם הראש ולא עם הזנב לפי שמקום הירח האמיתי במזל טלה ידענו שהירח בצפון המזלות לפי שהוא לפני הראש והוא פונה אצל הזנב מטלה לשור ולתאומים, ואע"פ שהזנב פונה לנגדו מתאומים לשור אבל תנועתו כבדה מתנועת הירח הרבה לפיכך נראה הירח כאילו הוא המתנועע והנקודה כאילו היא קיימת אין לה תנועה לפיכך הירח בזה המשל צפוני. והתועלת בידיעת רוחב הירח ואם הוא צפוני או דרומי כדי לידע אם הוא אז לצפון או לדרום מעל גלגל המזלות כדי לידע יחוס העגולה הנכחית מן האפק :

**ח** הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה. היא הנקראת רחב הירח. ואם היה נוטה לצפון נקרא רחב צפוני. ואם היה נוטה לדרום נקרא רחב דרומי. ואם היה הירח באחת משתי הנקודות לא יהיה לו רחב כמו שבארנו :

**ט** לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה רֹחַב הַיָּרֵחַ יִתָּר עַל ה' מַעְלוֹת בֵּין בְּצַפּוֹן בֵּין בְּדָרוֹם. אֲלָא כָּךְ הוּא דְרָכּוֹ יִתְחִיל מִן הָרֹאשׁ וַיִּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ מְעַט מְעַט. וְהִמְרָחֵק הוֹלֵךְ וְנוֹסֵף עַד שְׂיִגִיעַ לְחֻמֶּשׁ מַעְלוֹת. וַיִּחְזֹר וַיִּתְקַרֵּב מְעַט מְעַט עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב כְּשִׂיגִיעַ לְזָנָב. וַיִּחְזֹר וַיִּתְרַחֵק מְעַט מְעַט וְהִמְרָחֵק נוֹסֵף עַד שְׂיִגִיעַ לְחֻמֶּשׁ מַעְלוֹת. וַיִּחְזֹר וַיִּתְקַרֵּב עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב:

**פירוש לעולם לא יהיה רוחב הירח יתר על ה' מעלות וכו'.** ידעו זה הענין בחכמת העיון בכלים המזומנים לידיעת זה השיעור זולת מן השיעורים ומצאו אותו ה' מעלות ואע"פ שיש מי שחלק בזה השיעור בפחות ויתר לפי שיש מי שאמר שתכלית זה הרוחב ד' מעלות ומ"ט דקים וי"א ד' וחצי וי"א ה' מעלות וגי' דקים ועכ"פ רוב החכמים סומכין על דעת מי שאמר שתכליתו ה' מעלות ודרכו שיתחיל מנקודת הראש והיא נקודת א' ויתרחק ממנה מעט מעט אל צד נקודת ה' עד שיגיע אל מרחקו ונקודתה מגלגל המזלות והוא קשת ה"ב ה' מעלות ותחזור ויתרחק מן הזנב והמרחק נוסף עד שיגיע אל נקודת ז' והיא סוף נטייתו בדרום ושיעור קשת ז"ד ה' מעלות ויחזור ויתקרב עד שיגיע אל הראש והיא נקודת א' ויהיה כמשפט הראשון ולא יהיה לה רוחב. וכשיהיה בקשת א"ה נקרא רחבו רוחב צפוני נוסף וכשיהיה בקשת ה"ג נקרא רחבו רוחב צפוני חסר. וכשיהיה בקשת ג"ז נקרא רחבו רוחב דרומי נוסף וכשיהיה בקשת ז"א נקרא רחבו רוחב דרומי חסר. ודע שאין הירח פוגע בראש או בזנב אחר שינוע תנועה שלימה אלא מסיבה פחותה שיעור מהלך הראש בחדש א' לפי שבעת שיסוב הירח מן הראש על סדר המזלות מכ"ז מעלות ממזל קשת הוא חוזר אל הראש ופוגע בה בכ"ה מעלות ממזל קשת לפי שהראש סובב אחורנית במזל קשת בכ"ט יום מעלה ול"ב חלקים. והדמיון נניח שהירח נתקבץ עם הראש בכ"ז מעלות ממזל קשת וסובב על סדר המזלות עד שיפגע בנקודת הראש פעם שנייה ולא יפגע בה בכ"ז מעלות ממזל קשת עד שנמצא מן הקבוץ הראשון עד הקיבוץ הב' מסבה שלימה שהיא ש"ס מעלה אלא מסבה פחותה מהלך הראש בשיעור הזמן שסבב בו הירח זה השיעור לפיכך יתקבץ עמו בכמו כ"ה מעלות ומשהו ממזל קשת כפי התאחרות הראש במהלכו אחורנית ממקום הקיבוץ הראשון:

**י** אִם תִּרְצֶה לֵידַע רֹחַב הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא בְּכָל עֵת שְׂתִרְצֶה. וְאִם צְפוֹנִי הוּא אוֹ דְרוֹמִי. תּוֹצִיא מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמֵתִי לְאוֹתָהּ הָעֵת. וְתִגְרַע מְקוֹם הָרֹאשׁ מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ



הָאֲמִתִּי. וְהִנְשָׂאָר הוּא הַנִּקְרָא מִסְּלוּל הָרֹחֵב. וְאִם יִהְיֶה מִסְּלוּל הָרֹחֵב מִמְעַלָּה אַחַת עַד ק"פ. תִּדְעַ שְׁרֹחֵב הַיָּרֵחַ צְפוּנִי. וְאִם הָיָה הַמִּסְּלוּל יָתֵר עַל ק"פ תִּדְעַ שְׁרֹחֵב הַיָּרֵחַ דְּרוֹמִי. וְאִם הָיָה ק"פ בְּשׁוּוֹה אִו ש"ס בְּשׁוּוֹה אִין לַיָּרֵחַ רֹחֵב כָּלָל. וְתִחְזֹר וְתִרְאֶה מִנֵּת מִסְּלוּל הָרֹחֵב כְּמָה הִיא. וְהוּא שְׁעוֹר נְטִיתוֹ לְצָפוֹן אִו לְדָרוֹם. וְהוּא הַנִּקְרָא רֹחֵב הַיָּרֵחַ הַדְּרוֹמִי אִו הַצְּפוּנִי כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ:

**פירוש** אם תרצה לידע רוחב הירח וכו'. תגרע ממקום הראש מעלה שבשבילה גורעין מקום הראש ממקום הירח, לפי שכונתנו לידע רוחב הירח וזה לא נדע אותו אלא בידיעת מרחק הירח מן הראש לפיכך נגרע מקום הראש ממקום הירח ישאר מרחק הירח מן הראש, וכבר ידעת שמקום הראש הוא מזל קשת בזה המשל בכ"ו מעלות ול"ו חלקים וכ"ג שניים כמו שידענו בזה המקום ומקום הירח האמיתי במזל טלה בכ"ו מעלות וכ"ט חלקים ואין גורעין הרוב מן המועט נוסף על אמצע הירח ש"ס מעלות יהיה הכל שפ"ו מעלות וכ"ט חלקים, נגרע מזה הכלל מקום הראש והוא כ"ו ל"ו ממזל קשת ישאר קי"ט מעלות ונ"ב חלקים והוא נקרא מסלול הרוחב והוא מרחק הירח עצמו מן הראש ומנת המסלול והוא רוחב הירח עצמו והוא שיעור נטיית הירח מגלגל המזלות באותה מעלה וזה הרוחב היוצא לנו בזה המסלול הוא רוחב צפוני לפי שזה המסלול פחותה מק"פ ובקשנו מנת זה הרוחב מן הקשת צריכין אנו לגרוע זה המסלול מק"פ לפי שהוא יותר מצי נשאר לנו קרוב מסי מעלות וכ"כ הודיעונו שמנת סי מעלות די מעלות וכ' חלקים וזו הרוחב הצפוני לזה המסלול לפי שזה המסלול פחות מק"פ:

**יא** וכמה היא מנת מסלול הרוחב. אם יהיה מסלול הרוחב עשר מעלות ותהיה מנתו נ"ב חלקים. ואם יהיה המסלול הזה כ' מעלות ותהיה מנתו מעלה אחת ומ"ג חלקים. ואם יהיה המסלול ל' ותהיה מנתו שתי מעלות ול' חלקים. ואם יהיה המסלול מ' ותהיה מנתו שלש מעלות וי"ג חלקים. ואם יהיה המסלול נ' מעלות ותהיה מנתו שלש מעלות ונ" חלקים. ואם יהיה המסלול ס' ותהיה מנתו ארבע מעלות וכ' חלקים. ואם יהיה המסלול ע' ותהיה מנתו די מעלות ומ"ב חלקים. ואם

יְהִי־הַמְסָלוּל פִּי תִהְיֶה מְנַתּוֹ ד' מַעְלוֹת וְנִי־הַחֲלָקִים. וְאִם  
יְהִי־הַמְסָלוּל צ' תִהְיֶה מְנַתּוֹ ה' מַעְלוֹת :

**יב** וְאִם יִהְיוּ אֶחָדִים עִם הַעֲשָׂרוֹת תִּקַּח הָרְאוּי לָהֶם לְפִי הַיְתָר  
שְׁבִין שְׁתֵּי הַמְּנוֹת כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתָ בְּמִסְלוּל הַשְּׁמֶשׁ וּבְמִסְלוּל הַיָּרֵחַ.  
כִּי־צָד. הָרִי שֶׁהָיָה מִסְלוּל הָרֹחַב נִי־ג מַעְלוֹת. וּכְבָר יִדְעָתָּ שְׂאֵלוֹ  
הָיָה הַמְסָלוּל נִי הַיְתָה מְנַתּוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְנִי חֲלָקִים. וְאֵלּוּ הָיָה  
הַמְסָלוּל ס' הַיְתָה מְנַתּוֹ ד' מַעְלוֹת וְכִי חֲלָקִים. נִמְצָא הַיְתָר בֵּין  
שְׁתֵּי הַמְּנוֹת ל' חֲלָקִים ג' חֲלָקִים לְכָל מַעְלָה. וְנִמְצָא לְפִי חֶשְׁבוֹן  
מִסְלוּל זֶה שֶׁהוּא נִי־ג שְׁלֹשׁ מַעְלוֹת וְנִי־ט חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה  
תַּעֲשֶׂה בְּכָל מְנִין וּמְנִין :

**יג** מֵאַחַר שֶׁתִּדְעַ מְנַתּוֹ שֶׁל מִסְלוּל הָרֹחַב עַד צ' כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ.  
תִּדְעַ מְנוֹת שֶׁל כָּל מְנִינּוֹת הַמְסָלוּל. שְׂאֵם יְהִי־הַמְסָלוּל יְתָר עַל  
צ' עַד ק"פ תִּגְרַע הַמְסָלוּל מִק"פ וְהַנְּשָׂאָר תִּדְעַ בּוֹ הַמְּנָה :

**יד** וְזֶה הוּא רֹחַב הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת לַיִל זֶה. וְהוּא דְרוֹמִי שֶׁהָרִי  
הַמְסָלוּל יְתָר עַל ק"פ. וְכֵן אִם הָיָה הַמְסָלוּל יְתָר מִק"פ עַד ר"ע  
תִּגְרַע מִמֶּנּוּ ק"פ וְהַנְּשָׂאָר תִּדְעַ בּוֹ הַמְּנָה :

**טו** וְאִם הָיָה הַמְסָלוּל יְתָר עַל ר"ע עַד ש"ס. תִּגְרַע אוֹתוֹ מִש"ס  
וְהַנְּשָׂאָר תִּדְעַ בּוֹ הַמְּנָה :

**טז** כִּי־צָד. הָרִי שֶׁהָיָה הַמְסָלוּל ק"נ תִּגְרַע אוֹתוֹ מִק"פ נִשְׂאָר ל'.  
וּכְבָר יִדְעָתָּ שֶׁמְנַת שְׁלֹשִׁים שְׁתֵּי מַעְלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְכָד  
תִּהְיֶה מְנַת ק"נ שְׁתֵּי מַעְלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים :

**יז** הָרִי שֶׁהָיָה הַמְסָלוּל ר'. תִּגְרַע מִמֶּנּוּ ק"פ יִשָּׂאָר כ'. וּכְבָר  
יִדְעָתָּ שֶׁמְנַת כ' הִיא מַעְלָה אַחַת וּמִי־ג חֲלָקִים. וְכֵן אִם תִּהְיֶה  
מְנַת ר' תִּהְיֶה מַעְלָה אַחַת וּמִי־ג חֲלָקִים :

**יח** הרי שהיה המסלול שי תגרע אותו מש"ס נשאר סי'. וכבר ידעת שמנת ששים ארבע מעלות וכי חלקים. וכך היא מנת שי די מעלות וכי חלקים. ועל דרך זו בכל המנינות:

**יט** הרי שרצינו לידע רחב הירח כמה הוא ובאיזו רוח הוא אם צפוני או דרומי בתחלת ליל ערב שבת שני לחדש אפר משנה זו. וכבר ידעת שמקום הירח האמתי היה בליל זה ביי"ח מעלות ול"ו חלקים ממזל שור. סימנו י"ח ל"ו. ומקום הראש היה באותה העת בכ"ז מעלות ול"י חלקים ממזל בתולה. סימנו כז"ל. תגרע מקום הראש ממקום הירח. יצא לך מסלול הרחב רל"א מעלות ו' חלקים. סימנו רל"א ו'. לפי שאין משגיחין על החלקים בכל המסלול. ונמצאת המנה של מסלול זה בדרךים שבארנו בפרק זה שלש מעלות וני"ג חלקים. וזהו רחב הירח בתחלת ליל זה. והוא דרומי שהרי המסלול יתר על ק"פ:

## הלכות קידוש החודש - פרק שבעה עשר

**א** כל הדברים שהקדמנו כדי שיהיו עתידים ומוכנים לידיעת הראיה. וכשתרצה לדעת זאת תתחיל ותחשב ותוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ומקום הראש לשעת הראיה. ותגרע מקום השמש האמתי ממקום הירח האמתי והנשאר הוא הנקרא ארך ראשון:

**פירוש כל הדברים שהקדמנו כו'.** כבר ידעת שמקום השמש האמיתי לשעת העיקר בז' מעלות ל"ג חלקים מי שניות ממזל טלה סימנו ז' ל"ג מי ומקום ירח האמיתי כ"ו מעלות ותשעה ועשרים חלקים ממזל טלה ויצא לנו מקום הראש האמיתי במזל קשת בכ"ו מעלות וכ"ג חלקים ול"ו שניים גרענו בו

מקום השמש האמיתי ממקום הירח האמיתי יצא לנו האורך הראשון והוא י"ח מעלות נ"ד חלקים ב' שניים, וכבר ידעת שרוחב הירח היה צפוני ד' מעלות כ' חלקים וזהו רוחב הראשון, ולפי שמקום הירח היה במזל טלה בקשת שהיא תחלת גדי עד סוף תאומים והאורך הראשון קרוב מי"ט מעלות ידע שהירח נראה בכל א"י ואין אנו צריכין חשבון אחר ע"פ העיקרים שזכר אותם לפיכך ידענו שהירח של ר"ח ניסן שנת העיקר השני נראה בליל ג' והוא תחלת ניסן בחשבון וגם תחלתו בראייה, ואם תשאל מה היא עילת אלו הקצים הקצובים לראייה שהן פחות מט"ו מעלות או יתר על ט"ו או פחות מי' ויתר על כ"ד מעלות ולמה נתן אלו הקצין הקצובין בלא פחות ולא יתר, והתשובה שעילת אלו הקצין הקצובין הנסיון והבחינה בלבד הורה עליהם לפי שראו בבחינה הדבר כן שהרי כשמצאו האורך הראשון פחות מט' מעלות בקשת שבין גדי ותאומים ועיינו בירח אם יראה אם לא יראה ועשו כן פעמים רבות ולא ראו אותו ואפילו קטן וכן כשיהיה בשאר המזלות זולתי אלו הנזכרים שהם מתחלת סרטן עד סוף קשת והיה הקץ פחות מעשר מעלות לא יראה וכן הדין ביתר מט"ו ועד כ"ד שיראה עכ"פ וכשיהיה הקשת מט' מעלות עד סוף ט"ו או מתחלת י"א עד סוף כ"ד הוצרכנו באלו השתי צורות לדרוש ולחקור עד שידעו אם יראה הירח או לא יראה לפיכך אלו הו' חלקים הולכים אל הנסיון, ואם תשאל עוד למה היה קץ הראייה במזלות שתחלתן מזל גדי וסופן מזל תאומים פחות מן הקץ במזלות שתחלתן מזל סרטן וסופן מזל קשת ולמה לא היה הדבר בהפך או יהיה הקץ בכל שוה, והתשובה שעילת זה השינוי מפני הקשת ממשוה היום שעולה עם כל מעלה ומעלה ממעלות המזלות ושנוייה בכל מזל ומזל בכל מדינה ומדינה ונקראת מצעדי המזלות ובלשון ערב מטאל"ע אל ברוג שהרי המזלות שבין מזל גדי ומזל תאומים עולה עם כל אחד מהם ממשוה היום פחות מהן והקשת שבין סרטן וסוף קשת עולה עמהן ממשוה היום יותר מהם שהרי הקשת שבין תחלת גדי וסוף תאומים יעלה עמה ממשוה היום במצרים ק"נ מעלות והקשת האחרת יעלה עמה ממשוה היום ר"י מעלות וכל מזל שעולה עמו קשת ממשוה היום פחות ממנו שוקע עמו קשת יתר ממנו שוה לקשת ממשוה היום שעלה עם שכנגדו והוא המזל השביעי ממנו, וכל מזל שעולה עמו קשת יתר ממנו הוא שוקע עמו קשת ממשוה היום פחות ממנו והוא שוה לקשת שעולה עם שכנגדו, שהרי מזל טלה עולה עמו ברוחב שלשים והיא מדינת מצרים קשת מעגולת ממשוה היום כ"א מעלה ושבעה חלקים ומזל מאזנים שכנגדו והוא קשת שביעי ממנו עולה עמו ל"ד מעלות ול"ט חלקים לפיכך שוקע עם מזל טלה בזו המדינה ל"ד מעלות ול"ט חלקים ממשוה היום ומזל מאזנים שוקעת עמו נ"א מעלות וז' חלקים וכן הדין בכל המזלות, לפי שמזל טלה אינו שוקע כלו עד שיעלה מזל מאזנים כלו וכן מזל מאזנים כלו אינו שוקע עד שיעלה מזל טלה כלו לפיכך כל מזל הוא

שוקע עם מעלות ממשוה היום שוין למעלות שעולין עם מזל שכנגדו והוא עולה במעלות ששוקע בהן מזל שכנגדו. ואחר שהקדמנו זו ההקדמה נתבאר לנו עילת זה השינוי שהרי המזלות שהן מראש גדי עד סוף תאומים אין שוקעין במהרה לאורך קשת עריבתן לפיכך אפילו היה האורך הראשון שלהן קצר הירח נראה גבוה ואינו ממהר לשקוע, ושאר המזלות דינן בהפך זה הדין לפי ששוקעין במהרה שהרי הקשת ששוקעת עמהם ממשוה היום קצרה ומפני זה צריך שיהיה האורך הראשון שלהן ארוך ואם לאו תראה הירח למטה וממהר לשקוע, ונניח עגולת האופק אבג"ד ה"ז [ציור מ"ד]. ועגולת משוה היום אח"ה ועגולת המזלות גטח"ז ועגולת המסבה היומית בט"ד ונקודת ראש מזל מאזניים ח' וקשת ג"ט עשר מעלות מתחלת מזל אריה ותהיה נקודת ג' ראש מזל אריה והוא שוקע עם קשת ט"ב ממסבת היום לפי שהיא ט"ב מעגולת המסבה היומית והוא דומה למשוה היום לפי שציריהן אחד ושיעור קשת ט"ב ח' מעלות ומ' חלקים והוא חלק מקשת היום והוא הזמן ששוקעת בו קשת ג"ט ונקודת ה' בפאת המזרח ונקודת א' בפאת המערב. הנה התבאר לך שבוזה המזל הנזכר והוא מזל אריה מנתו עשר מעלות מתחלתו ממשוה היום והיא קשת שקיעתה מן האופק המערבי שמונה מעלות ומ' חלקים והיא שוה למטאלי"ע עשר מעלות מתחלת מזל דלי והוא המזל שכנגדו וזה הקשת הוא חלק מקשת היום והוא קצר בערך אל זולתו מקשת העריבה למזל שכנגדו לפיכך הצריך שיהיה קשת האורך הראשון ארוכה כדי שיהיה הירח גבוה בראיית העין לפי ששקיעתו במהרה כפי קוצר קשת ט"ב לפיכך אמר שצריך שיהיה באלו המזלות מעשר מעלות עד כ"ד מעלות, וזה הקשת הוא שהצריך לו דרישה וחקירה עד שידע אם יראה הירח או לא יראה ונניח ג"כ י' מעלות מן המזל שכנגדו תהיה י' מעלות ממזל דלי תהיה עגולת האופק אבג"ד ה"ז ועגולת משוה היום גח"ה ועגולת המזלות א"ט ח"ד ועגולת המסבה היומית ב' ט"ז ונקודת ט' היה סוף י' מעלות ממזל דלי ונקודת א' ראש מזל דלי כשהיא שוקעת תהיה קשת ט"א י' מעלות וקשת ט"ב מן המסבה היומית והיא הקשת ששוקעת עם אלו הי' מעלות ממזל דלי ושיעורה י"א מעלות וכ"ב חלקים והוא הזמן מקשת היום ששוקעת בו קשת ט"א והוא זמן ארוך בערך אל זמן המזל שכנגדו לפיכך די לנו שתהיה קשת האורך הראשון ט' מעלות לפי שקשת השקיעה ארוכה תהיה הלבנה גבוהה בראיית העינים ותתאחר בשקיעה כגון זו הצורה [ציור מ"ה]. הנה התבאר לך שכל זמן שהקשת ממשוה יום השוקעת עם קשת מן המזלות ארוכה אין צריך שיהיה האורך הראשון ארוך לפי שהירח אינו ממהר לשקוע שהרי יראה לשקיעתו מקשת היום זמן רב ובזמן שקשת השקיעה קצרה צריך שיהא האורך הראשון קשת גדולה לפי שהירח ממהר לשקוע מפני שהנשאר מקשת היום קשת קטנה לפיכך במזלות שזמן שקיעתן ארוך מפני גודל קשת העריבה אינו צריך שיהיה האורך

הראשון שבין השמש והירח ארוך והוא מתחלת מזל דלי עד סוף תאומים, אבל במזלות שזמן שקיעתן קצר מפני קוטן קשת העריבה צריך שיהא ארוך הראשון ארוך והוא מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת:

**מהר"ל נ' חביב** להיות זה הפרק פרי ועיקר אלו ההלכות ראיתי לבאר כלו בלשון קצר לא כדברי המפרש שהאריך במקומות יותר מן הראוי ובמקומות לא הבין כלל דברי הרב כמו בנליזת מעגל והרבה צורות לבטלה: **כתב** הרב כל הדברים שהקדמנו וכו' עד תצטרך לדרוש ולחקור בחשבונות הראיה: **פירוש** הסבה הכוללת בהיות גבול הראיה יותר קטן במזל שמתחלת גדי עד סוף תאומים מבמזלות שמתחלת סרטן עד סוף קשת היא בעבור שהמזל שמתחלת גדי עד סוף תאומים הם ארוכי השקיעה כנזכר למעלה. ר"ל שמעלות אלה המזלות מהאזור ישקעו באיחור הרבה יותר ממעלות משוה היום שבהם תשוערנה שעות היום והלילה לא ישקע שם הירח עד שירד השמש מאד תחת הארץ ולא יוכל להשליך ניצוציו על הלבנה באופן שידעיק את אורה, וההפך במזלות שמסרטן ועד קשת:

**ב** ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הירח תדע מקום הירח כמה הוא. ואם הוא רחב צפוני או דרומי והוא הנקרא רחב ראשון. והזהר בארץ הזה הראשון וברחב הראשון ויהיו שניהם מוכנים לך:

**ג** והתבונן בארץ זה הראשון וברחב הזה הראשון. אם יצא לך תשע מעלות בשוה או פחות. תדע בודאי שאי אפשר לעולם שיראה הירח באותו הלילה בכל ארץ ישראל ואין אתה צריך לחשבון אחר. ואם יהיה הארץ הראשון יתר על ט"ו מעלות תדע בודאי שהירח יראה בכל ארץ ישראל ואין אתה צריך לחשבון אחר. ואם יהיה הארץ הראשון מ"ט מעלות ועד ט"ו תצטרך לדרש ולחקר בחשבונות הראיה עד שתדע אם יראה או לא יראה:

**ד** כמה דברים אמורים בשקיה מקום הירח האמתי מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם היה מקום הירח

מִתְחַלֵּת מִזֵּל סַרְטָן עַד סוֹף מִזֵּל קְשֶׁת וַיְהִי אֲרֶדֶךְ הָרֵאשׁוֹן עֶשֶׂר מַעֲלוֹת אוֹ פְּחוֹת. תִּדְעַ שְׂאִין הַיָּרֵחַ נִרְאָה כָּלֵל בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה בְּכָל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָיָה הָרֵאשׁוֹן יָתֵר עַל כִּיּוֹד מַעֲלוֹת וַדָּאֵי יִרְאָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל. וְאִם יְהִי הָאֲרֶדֶךְ הָרֵאשׁוֹן מִעֶשֶׂר מַעֲלוֹת עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע תִּצְטָרֵךְ לְדָרֵשׁ וְלַחְקוֹר בְּחֻשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה אִם יִרְאָה אוֹ לֹא יִרְאָה:

**ה** וְאֵלּוֹ הֵן חֻשְׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה. הַתְּבוּנָה וְרִאֵה הַיָּרֵחַ בְּאִיזָה מִזֵּל הוּא. אִם יְהִי בְּמִזֵּל טָלָה תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ הָרֵאשׁוֹן נִיט חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל שׁוֹר תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ מַעֲלָה אַחַת. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל תְּאוּמִים תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ נִיט חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל סַרְטָן תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ (מ"ג) <sup>[נ"ב]</sup> חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל אֲרִיָּה תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ מִי"ג חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל בְּתוּלָה תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ לִי"ז חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל מֵאֲזַנִּים תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ לִי"ד חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל עֶקֶב תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ לִי"ד חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל קְשֶׁת תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ לִי"ו חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל גְּדִי תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ מִי"ד חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל דָּלִי תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ נִי"ג חֲלָקִים. וְאִם יְהִי בְּמִזֵּל דָּגִים תִּגְרַע מִן הָאֲרֶדֶךְ נִי"ח חֲלָקִים. וְהַנְּשָׂאָר מִן הָאֲרֶדֶךְ אַחַר שֶׁתִּגְרַע מִמֶּנּוּ אֵלּוֹ הַחֲלָקִים הוּא הַנִּקְרָא אֲרֶדֶךְ שְׁנִי:

**מהר"ל נ' חביב** **כתב עוד הרב ואלו הן חשבונות הראיה וכו'.** פירוש כוונת הרב בכל זה כאשר יתבאר בסוף היא לדעת כמה זמן יתאחר הירח לשקוע אחר שקיעת החמה והוא אשר קראו הרב קשת הראיה ר"ל כמה מעלות ממשוה ישקעו משתשקע החמה עד שישקע הירח: **כתב עוד הרב התבונן וראה באי זה מזל הוא הירח וכו' עד ושינוי מראה האורח בשעת הראיה לעולם גורעין אותו וכו':** פירוש טעם כל זה מבואר הרבה בספר התכונה, כי בעבור שהקו המגביל מקום הירח האמיתי במזל הוא הקו היוצא ממרכז הארץ ועובר דרך מרכז הירח אל גלגל המזלות והקו המראה לעינינו את מקום הירח במזל הוא הקו היוצא מניצוץ עינינו אשר אנחנו עומדים על שטח גבנונית הארץ ועובר ג"כ דרך מרכז הירח אל גלגל המזלות יהיה בהכרח הבדל מה בין שני הקווים האלה בגלגל המזל אחרי צאתם מנקודות מתחלפות והפגשם בנקודה אחת

באמצעים שהיא מרכז הירח והתפרדם משם ומעלה וההבדל הזה יראה תמיד את הירח קרוב לאופק כפי הנראה יותר ממה שהוא כפי המקום האמיתי ולכן בעת הראיה שהירח כלפי המערב יראה כפי ראותנו שהוא יותר קרוב אל השקיעה ממה שהוא כפי המקום האמיתי ויהיה א"כ יותר קרוב אל השמש כפי הנראה מהבטתנו יותר ממה שהוא כפי המקום האמיתי. ולכן יצטרך בהכרח לגרוע שינוי המראה מהאורך הראשון וכן תמיד אחר חצי היום אבל קודם חצי יום הוא בהפך שמוסיפין שינוי המראה על מקום הירח האמיתי ולכן אמר ושינוי מראה האורך בשעת הראיה לעולם גורעין וגוי לאפוקי משינוי מראה האורך שהוא קודם חצי היום שמוסיפין אותו על מקום הירח ומוסיפין אותו על האורך הראשון לאחר המולד:

**וְלָמָּה גּוֹרְעִין חֻלְקִים אֵלוֹ. לְפִי שְׁמֵקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי אֵינוֹ הַמְּקוֹם שֶׁיִּרְאֶה בּוֹ אֶלָּא שְׁנוּי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם בְּאֶרֶץ וּבְרֹחַב. וְהוּא הַנִּקְרָא שְׁנוּי הַמְּרָאָה. וְשְׁנוּי מְרָאָה הָאֶרֶץ בְּשַׁעַת הַרְאָיָה לְעוֹלָם גּוֹרְעִין אוֹתוֹ מִן הָאֶרֶץ כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ:**

**פירוש** ולמה גורעין כו'. צריך אתה לידע ענין שינוי המראה והוא הקשת שבין מקום הירח האמיתי מגלגל המזלות ובין המקום שיראה ממנו והוא על ג' פנים. האי שינוי המראה בעגולת הגובה. והבי שינוי מראה האורך, והגי שינוי מראה הרוחב. ונניח [ציור מ"י] עגולת הגובה עגולת אבג"ד ועגולת גלגל הירח הנוטה עגולת הזח"ט ועל שטח כדור הארץ נקודת כ' והוא מקום הראות ומוצק העולם נקודת י' והירח בגלגל המעגל נקודת ל' וסוף הקו הישר היוצא ממוצק הארץ עד הירח ומגיע עד עגולת הגובה ופוגע בה בנקודת נ' הוא קו יל"נ והקו היוצא משטח הארץ מנקודת כ' אל הירח ומגיע אל עגולת הגובה קו כל"מ יהיה בין סוף שני הקוים קשת מ"נ מעגולת הגובה ונקראת קשת שינוי המראה בגובה וזה הקשת כל זמן שהוא קרוב לנקודת ד' והוא מקום השקיעה הוא מתגדל וכל זמן שהוא מתקרב אל נקודת א' והוא נכח הראש הוא מתמעט לפי שאם יהיה הככב על נקודת א' והוא גובה הראש אין לו שינוי מראה לפי שהקו היוצא ממוצק הארץ והקו היוצא משטח הארץ והם שתי נקודות כ"י אלו השני קוים נופלים זה על זה ואין ביניהם שינוי ואם תהיה עגולת הגובה והיא עגולת אבג"ד היא חגורת המזלות בעצמה תהיה זו העגולה פוגעת בנכח הראש והוא במדינות שרחבם כ"ד מעלות או פחות. לפיכך יהיה שינוי המראה באורך בלבד ויהיה קשת נ"מ מעגולת המזלות והוא בעצמו שינוי המראה בעגולת הגובה לפי שעגולת הגובה בזו הצורה היא עגולת המזלות בעצמה ויהיה שינוי המראה באורך הוא בעצמו שינוי המראה בעגולת



הגובה ובזו הצורה לא יהיה לו שינוי מראה ברוחב. ואם תהיה עגולת אבג"ד והיא עגולת הגובה היא עגולת רוחב הירח יהיה שינוי המראה ברוחב בלבד ויהיה הוא בעצמו שינוי המראה בעגולת הגובה ויהיה לו שינוי מראה באורך. ונניח נקודת ע' ראש מזל טלה תחת האופק המערבי וכבר שקע במערב ונקודת פ' ראש מזל שור והשמש בנקודת ד' כשהיא שוקעת באופק יהיה קשת עפ"ד ל"ה מעלות מתחלת טלה עד ה' מעלות ממזל שור לפי שמקומה האמיתי ע"ד הנחה כבר אמרנו שהוא ה' מעלות ממזל שור וקשת ע"נ נניח שהוא מ"ח מעלות ונקודת נ' הוא מקום הירח האמיתי והוא סוף י"ח מעלות ממזל שור ותהיה קשת נ"מ שינוי המראה והיא מעלה אחת ויהיה קשת ע"מ מ"ז מעלות ונקודת מ' היא הנקודה שיראה בה הירח לעין. לפיכך גרענו קשת נ"מ והיא קשת שינוי מראה האורך מן האורך הראשון והיא קשת ד"נ ושיעורו י"ג מעלות ישאר בידינו י"ב מעלה וזהו הנקרא אורך השני. הנה נתבאר בבירור ובמופת עילת גרעון שינוי מראה האורך מן האורך הראשון תמיד ואי אפשר להוסיף אותו בשום מקום מן המזלות לפי שסוף קו כל"מ תמיד הוא נוטה אל האופק שלא על סדר המזלות לפיכך צריכין אנו לגרוע קשת שינוי מראה האורך מן האורך הראשון תמיד והמופת על השנויים החלקיים לכל קשת מהמזלות מבואר בספרי הגימטריאות:

**אָבֵל שְׁנוּי מְרֵאָה הָרוּחַב. אִם הָיָה רֹחַב הַיָּרֵחַ צְפוּנֵי גוֹרְעִין חֲלָקִים שֶׁל שְׁנוּי מְרֵאָה הָרוּחַב מִן הָרוּחַב הָרֵאשׁוֹן. וְאִם הָיָה רֹחַב הַיָּרֵחַ הַדְּרוּמִי מוֹסִיפִין הַחֲלָקִים שֶׁל שְׁנוּי מְרֵאָה הָרוּחַב עַל הָרוּחַב הָרֵאשׁוֹן. וּמָה שְׂיִהְיֶה הָרוּחַב הָרֵאשׁוֹן אַחַר שְׂמוֹסִיפִין עָלָיו אִזְּ גוֹרְעִין מִמֶּנּוּ אוֹתָם הַחֲלָקִים הוּא הַנְּקָרָא רֹחַב שְׁנֵי:**

**פירוש** אבל שינוי מראה הרוחב. העילה שבשבילה אם יהיה רוחב הירח צפוני גורעין חלקים של שינוי מראה הרוחב מן הרוחב הראשון לפי שרוחב הירח צפוני והראשון הוא יתר על הרוחב השני לפי שרוחב הירח הראשון הוא קשת בין גלגל המזלות ובין מקומו בגלגל הנוטה בנקודת פגיעתו בעגולת הגובה וזו הקשת היא מעגולת הרוחב והיא עגולה יוצאה מציר המזלות ופוגע בנקודת הפגיעה בין עגולת הגובה ועגולת הנוטה והוא סוף הקו היוצא ממוצק הארץ עד שמגיע אל עגולת הגובה זו העגולה היא פוגעת בחגורת המזלות על זווית נצבת והרוחב השני הוא קשת ג"כ מעגולת הרוחב שעוברת על קצות הקו הישר היוצא משטח הארץ אל עגולת הגובה וגם זו העגולה היא כעמוד אל חגורת המזלות. ונניח חצי האופק המערבי אב"ג ונכח הראש נקודת ד' וציר המזלות ק' ורביע עגולת המזלות ה"ב וקשת מגלגל הנוטה צפוני ה"ז וקשת

הגובה ד' ח"ט והנקודה שפוגעת בה עגולת הגובה בחגורת גלגל הנוטה נקודת ח' והיא צפונית לפיכך נקודת ח' היא הראש, ונניח קשת ה"ב מחגורת המזלות הם טלה שור תאומים ותהיה נקודת ב' ראש טלה והוא פונה לשקוע תהיה נקודת ה' ראש סרטן ויהיה בין נכח הראש ובינה ברוחב ל"ו מעלות כ"ה חלקים. ונניח קשת הרוחב הפוגעת בראש הקו היוצא ממוצק הארץ המגיע אל עגולת הגובה והיא נקודת ח' ומגיע אל חגורת המזלות לנקודת מ' תהיה קשת ח"מ היא רוחב הראשון ותהיה נקודת נ' מעגולת הגובה היא מקום הירח הנראה והיא סוף הקו היוצא מן הראות אל עגולת הגובה וגם נוציא מציר המזלות עגולה עוברת על נקודת נ' עד שתגיע אל עגולת המזלות ופוגעת בה על נקודת ס' והיא עגולת קנ"ס ויהיה קשת נ"ס היא הרוחב השני וכשנוציא קשת בעמוד על קשת ח"מ מנקודת נ' והיא קשת נ"ע תהיה הקשת ס"נ כמו קשת ע"מ ותהיה קשת ע"ח תוספת הרוחב הראשון על הרוחב השני לפיכך כשנגרע קשת ח"ע מקשת ח"מ ישאר קשת ע"מ והוא שוה לקשת נ"ס והוא הרוחב הב' וזו צורתו [ציור מ"ז]. ואם יהיה הירח צפוני [ציור מ"ח] והראש על נקודת השקיעה ומקומו בראש מזל טלה ויהיה רביע המזלות בפאת מערב יהיה הדין בב' הצורות האלו אחד והוא שנגרע חלקים על שינוי מראה הרוחב מן הרוחב הראשון בעת שיהיה רוחב הירח צפוני, אבל אם יהיה רוחב הירח דרומי יהיה הדבר בהפך ונניח חצי עגולה האופק אב"ג וקשת מן המזלות ה"ב והוא מתחלת מאזנים עד סוף קשת [ציור מ"ט] ויהיה ראש מאזנים על נקודת ב' פונה לשקוע ותהיה נקודת ה' ראש גדי והיא נקודת הזנב ותהיה קשת מן הנוטה ה"ז בדרום וקשת דח"ט מעגולת הגובה פוגעת בגלגל הנוטה על נקודת ח' וקשת מ"ח מעגולת הרוחב והיא הרוחב הראשון דרומי ונקודת נ' על עגולת הגובה והוא סוף הקו היוצא מן הראות מעל שטח הארץ ותהיה קשת נע"ס קשת מעגולת הרוחב והוא הרוחב הנראה, ונוציא קשת בעמוד מנקודת ח' והוא מקום הירח האמיתי על קשת הרוחב הנראה והוא קשת ע"ח מובדל מן הרוחב השני קשת ע"ס שוה לרוחב הראשון והוא קשת ח"מ לפיכך קשת הרוחב הב' יתירה על הרוחב הראשון בקשת נ"ע לפיכך אז"ל ואם יהיה הרוחב דרומי מוסיפין החלקים של שינוי מראה הרוחב על הרוחב הראשון לפיכך יצא לך רוחב השני אם תוסיף על הקשת ח"מ קשת נ"ע יצא לך קשת ס"נ והוא הרוחב השני נראה לעין לפי שלא יועיל בראיה אלא הקשת הנראה. ואם תהיה [ציור נ'] נקודת הזנב על האופק נניח הצורה כמו שהיא אבל תהיה נקודת ז' מן הנוטה שהיתה על האופק על חצי היום בצד נקודה ה' ונקודת הזנב הנחנו אותה בראש גדי יהיה בצד המערב פונה לשקוע גדי דלי דגים ותהיה נקודת ה' ראש טלה ויהיה גם כן הרוחב הראשון מ"ח והרוחב הב' ס"נ והוא מוסיף על הרוחב הראשון בקשת ע"נ כמו שנהיה בצורה שקדמה עגולת אהד"ג היא עגולת חצי היום בכל הצורות של שינוי המראה והיה הרוחב השני

קרוב מן האופק יותר מרוחב ראשון לפי שראיית העין הגיע לנקודה מעגולת הגובה הקרובה מן האופק כמו שנתבאר בתחלה. ודע שאלו הצורות שזכרנו אותם הם האבות ואפשר בהרכבה שיבאו כמה צורות אבל טורח האריכות מונע אותנו לזכור הכל. ושיעור שינוי המראה לכל חלק מהמזלות מבואר בספרי חשבון הגימטריא [ציור נ"א]:

**מהר"ל נ' חביב** כתב עוד הרב אבל שינוי מראה הרוחב היא בעצמה עד ותכין אותו לפניך ויהיה עתיד. פירוש הסבה בשינוי מראה הרוחב וכו' הרוחב היא בעצמה הסבה שביארנו בשינוי מראה האורך. ולפי שמרחב הירח לא יוסיף על ה' מעלות והקשת שבין אזור המזל לאופק המישור אינו כי אם כ"ג מעלות ל"ג דקים לא יוכל הירח להתרחק מאופק המישור יותר מכ"ח מעלות ל"ג דקים בקירוב. ונמצא שבירושלים תוב"ב שרחבה ל"ב מעלות שעליה בנה הרב כל חשבונותיו יהיה הירח נוטה תמיד מנכח הראש כלפי דרום. ולהיות הקו היוצא מניצוץ עינינו אל גוף הירח מראה אותו תמיד יותר קרוב אל האופק ממה שהוא כפי האמת כמו שהתבאר נמצא שיראה לנו הירח תמיד יותר קרוב אל האופק הדרומי ממה שהוא כפי המקום האמיתי. וע"כ אם היה רוחב הירח צפוני גורעין החלקים על שינוי מראה הרוחב מן הרוחב בראשון ואם היה דרומי מוסיפין אותם עליו והיוצא הוא רוחב הנראה ונקרא רוחב שני. ואמר הרב וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי לפי שצוה למחשב בחשבונות האלו שיגרע אלה החלקים מהרוחב הראשון או יוסיפם עליו כפי מה שהודיע והוא אמר תחלה שאם הרוחב צפוני גורעין אותם ואם הוא דרומי מוסיפם אותם ולא צוה בכאן למחשב להתבונן בו אם הוא צפוני או דרומי כאשר עשה בשינוי מראה האורך שצוה ואמר התבונן וראה הירח באי זה מזל הוא וכו'. ועם כל זה וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי כלומר שלא הוצרך לצוות על הרוחב שתתבונן אם הוא צפוני או דרומי לפי שכבר ידעתו מן הפרק שעבר וכמו שהעיד על זה בתחלת זה הפרק באמרו ומאחר שתדע מקום הראש וכו' ואין כן בידיעת הירח באי זה מזל הוא לפי שמקום הירח שיערו הרב במספר המעלות לבד לא במספר המזלות וע"כ הוצרך לצוות התבונן הירח באי זה מזל הוא:

**ח** וְכִמָּה הֵם הַחֲלָקִים שְׁמוֹסִיפִין או גּוֹרְעִין אוֹתָן. אִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ בְּמִזַּל טָלָה וְתִשְׁעָה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזַּל שׁוֹר י' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזַּל תְּאוּמִים ט"ז חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזַּל סָרְטָן כ"ז חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזַּל אַרְיָה ל"ח חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזַּל בְּתוּלָה מ"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמִזַּל מֵאֲזַנִּים

מ"ו חלקים. ואם יהיה במזל עקרב מ"ה חלקים. ואם יהיה במזל קשת מ"ד חלקים. ואם יהיה במזל גדי ל"ו חלקים. ואם יהיה במזל דלי (כ"ד) [כ"ז] חלקים. ואם יהיה במזל דגים י"ב חלקים :

**ט** מאחר שתדע חלקים אלו תגרע אותן מן הרחב הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענוך ויצא לך הרחב השני. וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי. ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה הרחב השני ותכין אותו לפניך ויהיה עתיד :

**י** ואחר כך תחזר ותקח מן הרחב השני הזה מקצתו. מפני שהירח נלזז מעט במעגלו. וכמה הוא המקצת שתקח ממנו. אם יהיה מקום הירח מתחלת מזל טלה עד כי מעלות ממנו. או מתחלת מזל מאזניים עד כי מעלות ממנו. תקח מן הרחב השני שני חמשיו. ואם יהיה הירח מכי ממזל טלה עד יי מעלות ממזל שור או מכי ממזל מאזניים עד יי מעלות ממזל עקרב תקח מן הרחב השני שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל שור עד כי ממנו או מעשר מעלות ממזל עקרב עד כי ממנו תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מכי מעלות ממזל שור עד סופו או מכי ממזל עקרב עד סופו תקח מן הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד עשר מעלות ממנו או מתחלת מזל קשת עד עשר מעלות ממנו תקח מן הרחב השני שתותו. ואם יהיה הירח מי מעלות ממזל תאומים ועד כי ממנו או מעשר ממזל קשת עד כי ממנו תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום הירח מכי ממזל תאומים עד כ"ה ממנו או מכי ממזל קשת עד כ"ה ממנו תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם יהיה מקום הירח מכי ממזל תאומים עד חמש מעלות ממזל סרטן או מכי ממזל קשת עד חמש מעלות ממזל גדי לא תקח כלום.

לפי שאין כאן נליזת מעגל. ואם יהיה הירח מחמש ממזל סרטן עד עשר ממנו או מחמש ממזל גדי עד עשר ממנו תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם יהיה מקום הירח מיי ממזל סרטן עד כ' ממנו או מעשר ממזל גדי עד עשרים ממנו תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום הירח מכי ממזל סרטן עד סופו או מכי ממזל גדי עד סופו תקח מן הרחב השני שתותו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות ממנו או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו תקח ממנו הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח מיי מעלות ממזל אריה עד כ' ממנו או מיי ממזל דלי עד כ' ממנו תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מכי ממזל אריה עד עשר ממזל בתולה או מכי ממזל דלי עד עשר ממזל דגים תקח מן הרחב השני שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר ממזל בתולה עד סופו או מיי מעלות ממזל דגים עד סופו תקח מן הרחב השני בי חמשיו. וזאת המקצת שתקח מן הרחב השני היא הנקראת מעגל הירח:

**פירוש** ואחר כך תחזור ותקח מן הרחב השני הזה מקצתו מפני וכו'. דע שזו הנליזה לא הרגישו בה ולא הבינוה אלא מקצת חכמי התכונה האחרונים אבל הראשונים כמו בטלמיס וחבריו לא זכרו זאת הנליזה ולא זכר אחד מהם שסובב הירח נלוז במעגלו לצפון או לדרום לפי שהקדמונים היו סוברים שחגורת גלגל המעגל בשטח חגורת גלגל היוצא וחגורת גלגל היוצא בשטח גלגל הנוטה ולא זכרו שהירח סובב על חגורה אחרת זולתי חגורת מעגלו אלא הוא סובב עליה תמיד ואינו זו מעליה לא לצפון ולא לדרום לפיכך אצל הקדמונים לא יהיה לירח נליזה במעגל כלל. ועל דעת האחרונים שהרגישו בזו הנליזה מצאו אותה בכלי העיון אחר בחינה גדולה שחגורת המעגל נוטה תמיד מעל חגורת הנוטה כלפי חגורת המזלות וגם מצאו בעיון שסוף הנליזה כשיהיה הירח במזל טלה או במזל מאזנים ותכלה זאת הנליזה במזל סרטן וגדי בין שיהיה הירח בסוף רחבו או בזולתו לפי שפעם יהיה במזל טלה או במאזנים ותהיה בתכלית רוחק הנוטה מעל המזלות או יהיה רחבו רוחב חלקי פחות מתכלית רחבו וה"ה בכל מזל ומזל בין סרטן בין גדי בין זולתם וכן הדין בכל נליזה ונליזה חלקית ובכל מעלה ומעלה מן המזלות שהרי אם יהיה רוחב

הירח השני ה' מעלות והוא במזל טלה או מאזנים תקח מן הרוחב השני ב' מעלות שהן שני חומשיו ואם יהיה הרוחב השני ג' מעלות תקח מן הרוחב מעלה אחת וי"ב חלקים שהן שני חומשי הג' מעלות ועל דרך זו בכל מזל ומזל ובכל רוחב ורוחב חוץ ממזל סרטן וגדי או קרוב מהן לפי שאין שם נליזת מעגל וזו היא צורתו [ציור ט"ז]. משוה היום וחגורת המזלות וחגורת הנוטה והירח בסוף נטייתו במזל טלה או מאזנים, וה"ה אם תהיה הנטייה חלקית במזל טלה ומאזנים או זולתם :

**מהר"ל נ' חביב כתב עוד ואחר כך תחזור ותקח מן הרוחב השני הזה מקצתו וכו' עד ודע שאם לא יהיה שם נליזת מעגל וכו'.** הפירוש כבר ידעת כי כשנאמר שמקום הירח במעלה פלונית ממזל פלוני, כוונתנו בזה שכאשר נדמה קשת יוצאת מקוטב האזור ועוברת על מרכז הירח ומגעת עד מעלה אחת ממעלות האזור אותה המעלה היא מקו הירח. ובהיות לירח מרחב תהיה החתיכה מזאת הקשת שבין מרכז הירח למעלת האזור שהקשת הזאת מגעת עליה היא קשת המרחב. ולהיות כל הגלגלים סובבים בתנועה היומית סביב קטבי העולם אשר קטבי האזור נוטים מהם לצפון ולדרום כ"ג מעלות ל"ג דקים הנה כאשר נשער קשת מהאזור שתצא ממעלת הירח ותגיע עד אי זו מעלה שוקעת ונדמה קשת אחרת נכחית לה יוצאת ממרכז הירח ומגעת עד העגולה המגבלת שקיעת המעלה השוקעת הנזכרת שהיא עגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על נקודת האופק ששם שקיעת אותה המעלה ולא יהיה הירח בראש סרטן או בראש גדי, שתי הקשתות האלה תהיינה מתחלפות בהכרח במדת ארכן. ר"ל שייחס הקשת האחת מהו אל העגולה שממנה חוצבה אותה הקשת מתחלפת ליחס הקשת השנית על עגולתה באופן שלא יוכלו ראשי שתי הקשתות האלה להגיע אל העגולה המגבלת שקיעת המעלה הנזכרת בזמן אחד. והחלוף הזה הוא שקרא הרמב"ם הנה נליזת מעגל ואבאר לך סודו: דע כי בהיות הירח בראש סרטן או בראש גדי אין שם נליזת מעגל לפי שהעגולה היוצאת מקטבי האזור ועוברת על ראש סרטן וראש גדי היא בעצמה העגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על שתי הנקודות ההנה. ולכן כאשר נדמה העגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על אי זו מעלה שוקעת ונדמה עוד שתי קשתות נכחיות האחת יוצאת ממעלת הירח והשנית יוצאת ממרכז הירח ושתייהן הולכות אל העגולה הנזכרת בהכרח תהיינה שתי הקשתות האלה שוות באורכן כפי יחס עגולותיהן אפילו היה הירח בתכלית המרחב הואיל ומעלת הירח היא ראש סרטן או ראש גדי. אבל בהיות הירח באחת מהמעלות הנוטות מראש סרטן או מראש גדי יהיה חלוף בהכרח בין שתי הקשתות כפי יחסן אל עגולותיהן, לפי שכאשר תטה המעלה שבה הירח מראש גדי עד ראש טלה הנה בהכרח שני רבועי העגולה היוצאות מקטבי האזור ועוברת על אותה המעלה שהם רביע צפוני מערבי ורביע דרומי מזרחי

יטו בשעת הראיה מהעגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על אותה מעלה כלפי מערב ורביע צפוני מזרחי ורביע דרומי מערבי יטו אז מהעגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על אותה מעלה כלפי מזרח ותתחברנה שתי העגולות האלה על המעלה ההיא ועל הנכחית לה וכל זה נמשך מצד שקוטב האזור הצפוני נוטה מעל עגולת חצי היום שהיא העגולה העוברת על קטבי העולם ועל נכח הראש כלפי מערב והדרומי כלפי מזרח ויתחייב מתוך זה שאם מרחב הירח צפוני והוא מראש גדי והלאה כלפי טלה שתהיה הקשת שבין מעלת הירח לאי זו מעלה שוקעת ביחס אל עגולת אותה הקשת יותר ארוכה מהקשת הנכחית לה היוצאת ממרכז הירח ומגעת עד עגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על מקום שקיעת אותה מעלה ביחס אל עגולת אותה הקשת אחרי שהקשת מהעגולה היוצאת מקטבי האזור ועוברת על מעלת הירח אשר הירח באותה הקשת מערבית לקשת העגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על מעלת הירח כי בהיות מרחב הירח צפוני יהיה הירח בחלק צפוני מהעגולה ומזה יתבאר שבהיות מרחב הירח דרומי תהיה הקשת היוצאת ממעלת הירח והולכת אל אי זו מעלה שוקעת יותר קטנה מהקשת הנכחית לה היוצאת ממרכז הירח ועוברת על מקום שקיעת אותה מעלה אחרי שהירח בחלק מערבי דרומי מהעגולה וכל עוד שתרחק המעלה מראש גדי תהיה הנטייה יותר גדולה בעבור שנטיית קטבי האזור מעגולת חצי היום יותר גדולה והיא הולכת וגדלה עד ראש טלה שאז יהיו קטבי האזור רחוקים מעגולת חצי היום רביע העגולה הנרשמת מסביב קטבי האזור סביב קטבי העולם שהוא תכלית המרחק שאפשר להם לקטבי האזור להתרחק מעגולת חצי היום ולכן תהיה שם נליזת המעגל הזאת בתכלית הגודל שאפשר לה להיות אם לצפון אם לדרום על האופן שהתבאר. ומראש טלה והלאה תהיה נליזת המעגל הזאת הולכת ומתמעטת עד היות הירח בראש סרטן שאז שוכבות שתי העגולות שהן העגולה היוצאת מקטבי העולם והעגולה היוצאת מקטבי האזור ועוברת על מעלת הירח שהיא ראש סרטן שתיהן שוכבות זו על זו וישבו עגולה אחת בעצמה ולא תהיה שם נליזת מעגל נמצא שבמזלות שמראש גדי עד סוף תאומים אם היה מרחב הירח צפוני יצטרך לגרוע נליזת המעגל מן האורך השני כי אז הקשת מהאזור היוצאת ממעלת הירח ומגעת עד מקום שקיעת השמש היא יותר ארוכה ביחס אל עגולתה מקשת הנכחית לה היוצאת ממרכז הירח ומגעת עד העגולה המגבלת שקיעת השמש ביחס אל עגולתה ויגיע אי"כ הירח לאותה עגולה קודם שתגיע אליה מעלתו. ואם היה מרחק הירח דרומי יצטרך להוסיף נליזת המעגל על האורך השני כי אז הקשת היוצאת ממעלת הירח ומגעת עד מקום שקיעת השמש היא יותר קטנה ביחס אל עגולתה מהקשת הנכחית לה היוצאת ממרכז הירח ומגעת עד העגולה המגבלת שקיעת השמש ביחס אל עגולתה וקודם שיגיע הירח לאותה העגולה הגיע אליה

מעלתו וכאשר תטה מעלת הירח מראש סרטן והלאה יהיה הדבר כולו בהפך שרביע צפוני מערבי מהעגולה היוצאת מקטבי האזור ועוברת על מעלת הירח יהיה מזרחי לעגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על אותה מעלה ורביע דרומי מערבי יהיה מערבי מצד שקטבי האזור הצפוני נוטה מעל עגולת חצי היום כלפי מזרח והדרום כלפי מערב וע"כ תהיה שם נליזת המעגלות ותהיה הולכת וגדלה עד ראש מאזנים כמו שהיתה הולכת וגדלה מראש גדי עד ראש טלה ועל אותו היחס לפי שכל שתי מעלות שמרחקן מראש סרטן או מראש גדי מרחק שווה נטייתן ממשוה היום ג"כ שווה ונטיית קטבי האזור בהן מעגולת חצי היום שווה וע"כ תהיה בהכרח נליזת המעגל שווה בהן ובראש מאזנים תהיה נליזת המעגל בתכלית גדלה בעבור שיהיו אז קטבי העולם רחוקים מעגולת חצי היום בתכלית המרחק כמו בראש טלה, ומראש מאזנים והלאה תהיה נליזת המעגל הולכת ומתמעטת כמו שהיתה הולכת ומתמעטת מראש טלה ועד ראש תאומים ועל אותו היחס מן הטעם הנזכר ועד היות הירח בראש גדי ולא תהיה שם נליזת המעגל כמו שהתבאר. ומזה יתחייב שבמזל שמראש סרטן עד סוף קשת אם היה המרחב צפוני נוסף נליזת המעגל על האורך השני כי אז הקשת מהאזור היוצאת ממעלת הירח ומגעת עד מקום שקיעת השמש היא יותר קטנה ביחס אל עגולתה מהקשת הנכחית לה היוצאת ממרכז הירח ומגעת עד העגולה המגבלת שקיעת השמש ביחס אל עגולתה מצד שהירח הוא אז ברביע צפוני מערבי מהעגולה היוצאת מקטבי האזור ועוברת על מעלת הירח שאותו הרביע הוא מזרחי לקשת היוצאת מקטבי העולם ומגעת עד מעלת הירח. וקודם שיגיע הירח לאותה העגולה ר"ל העגולה המגבלת מקום שקיעת השמש תגיע אליה מעלתה. ואם היה המרחב דרומי נגרע נליזת המעגל מן האורך השני כי אז הדבר בהפך וכמו שיתבאר בנקל למי שהבין מה שביארנו עד הנה. ומה שיצא הוא מדת אורך הקשת שבין מרכז הירח לעגולה המגבלת מקום שקיעת השמש הנכחית לקשת האזור שבין מעלת הירח למקום שקיעת השמש כשנתן לכל עגולה ש"ס מעלות גדולה כקטנה והאורך הזה הוא שקרא הר"ם אורך ג'. והנה צוה הר"ם שתשוב ותתבונן ברוחב הירח הזה אם הוא צפוני או דרומי ולא רצה שיספיקך מה שידעת מזה ברוחב הא' לפי שכבר יתכן שיהיה הרוחב הא' לפאת צפון פחות משינוי מראה הרוחב והדרך הקצרה היא שתגרע אז הרוחב הראשון משינוי המראה והנשאר יהיה רוחב השני לפאת דרום אבל כשרוחב הירח האחד דרומי א"צ עוד להתבונן ברוחב השני כי א"א שיהיה הראשון דרומי והשני צפוני. וכבר תוכל להבין בנקל ממה שהתבאר שכשלא יהיה שם נליזת מעגל אין מקום לאורך השלישי, והוא מ"ש הר"ם ודע שאם לא יהיה שם נליזת מעגל וכ"ו. אלא שבחר לקרא אז האורך השני בשם אורך ג' לשתי סבות, הא' בעבור שיבא אחריו עוד חשבון אורך אחר והוא צריך להודיעו בשם ואם לא



היה כאן אורך ג' היה צריך לקרוא האורך ההוא אורך ג' ולא יצדק שם זה כשיהיה לנו אורך ג' מפני נליזת המעגל וע"כ הוצרך לתת בכאן שם כולל ולקרוא האורך השני אורך ג' כשלא יהיה שם נליזת מעגל. והנה יקרא בהחלט חשבון האורך הבא אחריו אורך ד'. והשנית בעבור שגם כשאין שם נליזת מעגל ראוי שיקרא האורך השני אורך ג' עכ"פ לפי שמדת אלה הארכים המתחלפים הם חלקים מתחלפים מהגלגל כל אחד נבחר בבחינה שונה זו מזו והאחרונה נמשכת מהקודמת לה תמיד כי עיקר הדבר המבוקש בכל אלו החשבונות הוא מדת אורך הקשת שתשקע ממשוה היום בין שקיעת השמש לשקיעת הירח, וכדי לדעת זה אנו צריכים תחלה לדעת המרחק שבין שתי המאורות ממעלות האזור כפי מקומם האמיתי. ולהיות הדבר שצריך לדעת ראשונה קראנוהו אורך ראשון ואח"כ צריכין אנו לדעת המרחק שבין שתי המאורות ממעלת האזור כפי מקומם הנראה. והנה החלק הזה מהגלגל הוא מתחלף מהראשון ולא נוכל לדעתו אם לא נדע תחלה המרחק כפי המקום האמיתי וע"כ קראנו החלק מהגלגל המגביל המרחק הנראה אורך שני ואחר שידענו זה צריכין אנו לדעת המרחק שבין מרכז הירח אל העגולה המגבלת מקום שקיעת השמש בקשת הנכחית לקשת האזור שבין מעלת הירח למקום שקיעת השמש כדי שנבוא מתוך זה אל המבוקש שאמרנו וכמו שיתבאר אח"כ. והנה זה החלק מהגלגל מתחלף משני החלקים הראשונים ולא נוכל לדעתו אם לא נדע תחלה החלק מהגלגל המגביל המרחק הנראה שהוא האורך השני וע"כ קראנו זה החלק אורך ג'. והנה אמר הר"ם שכשלא יהיה שם נליזת מעגל יהיה החלק מהגלגל המגביל המרחק שבין מרכז הירח אל העגולה המגבלת מקום שקיעת השמש בקשת הנכחית לקשת האזור שבין מעלת הירח למקום שקיעת השמש הנקרא אורך ג' וזהו שסיים הרב לא פחות ולא יותר :

**יא** ואחר כך תחזור ותבונן ברחב הירח ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם הנה צפוני תגרע מעגל הירח הנה מן הארץ השני. ואם הנה רחב הירח דרומי תוסיף המעגל הנה על הארץ השני. במה דברים אמונים כשהנה מקום הירח מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם הנה הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת יהיה הדבר הפך. שאם יהיה רחב הירח צפוני תוסיף המעגל על הארץ השני. ואם הנה רחב הירח דרומי תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו הוא הנקרא

אַרְךָ הַשְּׁלִישִׁי. וְדַע שֶׁאַם לֹא יִהְיֶה שָׁם נְלִיזָת מְעַגֵּל וְלֹא נָתַן  
הַחֲשָׁבוֹן לְקַחַת מִן הַרְחֵב הַשְּׁנִי כְּלוּם. יִהְיֶה הָאֲרֶךְ הַשְּׁנִי עֲצָמוֹ  
הוּא הָאֲרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי בְּלֹא פְחוֹת וּבְלֹא יִתֵּר:

**פירוש** ואחר כך תחזור ותתבונן וכו'. עילת זה הדין לפי שמתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים הקשת השוקעת עמהם ממשה היום ארוכה ונקראת מגריב אלברויג ושאר המזלות שמתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת הקשת ששוקעת עמהן קצרה כמו שביארנו בתחלת זה הפרק וקשת השקיעה הוא חלק מקשת היום הנקרא מסבת היום לפיכך כשתהיה קשת ארוכה יראה הירח גלוי למעלה ויתאחר זמן שקיעתו וכשתהיה קצרה יראה הירח למטה ויהיה העת שבין שקיעת השמש ושקיעת הירח קצר. והמזלות שתחלתן מזל גדי וסופן מזל תאומים אם יהיה הירח בהם הוא שוהה לשקוע לפיכך כשתהיה רוחב הירח צפוני גורעין מעגל הירח מן האורך השני. ואם יהיה הרחב דרומי מוסיפין אותו על האורך הב' לפי שהוא נראה קרוב מן האופק. ובשאר המזלות בהפך, והמשל נניח במדינה שרחבה שלשים והיה הירח בעשר מעלות ממזל דגים ורחבו צפוני והיתה המעלה השוקעת כ' מעלות ממזל דגים וכן אם היה הירח בעשר מעלות ממזל דגים והיה השוקע כ' מעלות ממזל דגים והיה רוחב הירח דרומי בעת שרחבו צפוני נראה גבוה בראיית עינים. ובעת שרחבו דרומי הירח נראה שפל ממה שהוא צפוני. לפי שכשהיה בצפון יהיה קרוב מן אופק זו המדינה יתר ממה שהוא בדרום. והמופת על זה כבר זכרו אקליד"ס בחבורו בשינוי המראה שהמראים כשהיו על קו אחד ישר והיו הרואות למטה מן הנראים נראית הרחוק למטה והקרוב למעלה. ונניח ג' דברים נראים והם אב"ג דה"ז, [ציור נ"א]. ונניח נקודות ח' מקום הרואות שהנראים נראין בקוים היוצאין מן הרואות לפיכך נוציא קו ח"ב ח"ד ח"ז ולפי שהרואות אינם זזות והקוים היוצאין מן העין משתנים יהיו קו ח"ב שפל מקו ג"ד וקו ג"ד שפל מה"ז ובהכרח נקודת ב' נראית למטה מנקודת ד' ונקודת ד' נראית למטה מנקודת ז'. ולפי שאנחנו ביישוב בצפון משה היום יאות שתראה הכוכבים הצפונים גבוהים מן האופק יתר מן הדרומיים ולפי שפאת צפון קרובה אלינו מפאת דרום לפיכך הוצרך ז"ל לגרוע ממקום הכוכב הצפוני הנראה גבוה ולהוסיף על הדרומי הנראה שפל לפי שתנועת הכוכבים בתנועה היומית מן המזרח למערב וכשיוסיף או יגרע על מקום הירח יהיה הקו היוצא מן הרואות אל הירח נראה על דרך מיושר על קו אחד ויהיה מרחקו מן הרואות מרחק א', ונניח [ציור נ"ב] עגולת חצי היום אגה"ז ועגולת האופק אח"ה ועגולת המזלות דח"ז וציר המזלות הצפוני ב' והדרומי ו' ונכח הראש ג' והשמש על האופק המערבי פונה לשקוע ושתי נקודות גובה הירח ג"ט צפוני וג"ע עוברת מן הצפון ומגעת עד הירח בדרום ומקום הירח האמיתי

בצפון על עגולת הגובה בנקודת ה' ומעלתו מן המזלות נ' ורחבו האמיתי ה"נ ומקומו הנראה בעגולת הגובה נקודת ר' ומעלתו הנראית נקודת צ' ורחבו הנראה בצפון רוחב ר"צ וארכו הראשון והוא ח"נ והשני ח"צ לפי שגרענו מן האורך הראשון והוא ח"נ שינוי מראה אורך והוא נ"צ ישאר ח"צ וקשת שינוי המעגל ר"ש לפי שהירח נוטה כלפי המזלות, ולפי שהוא במזל שור מן המזלות שקשת שקיעתם ארוכה לפיכך נגרע נליזת המעגל מן האורך הב' והוא ח"צ ישאר ח"מ והוא האורך הג' אילו היה במזלות שמתחלת סרטן עד סוף קשת שקשת שקיעתם קצרה ורוחב הירח צפוני כמו שהוא הוספנו נליזת המעגל הזה על האורך השני והוא קשת ח"צ, אבל עגולת הגובה המגעת אל הדרום היא פוגעת בירח האמיתי על נקודת ס' בדרום ועל מקומו הנראה ק' ומעלתו האמיתית בעגולת המזלות מ' והנראית כ' ונליזת מעגלו בדרום ק"פ והוא במזלות שמתחלת גדי עד סוף תאומים שקשת שקיעתם ארוכה לפיכך נוסף נליזת זה המעגל והוא קשת כ"ל השווה לקשת ק"פ על האורך השני בזו הצורה והוא קשת ח"כ יצא האורך הג' ח"ל, ואילו היה הירח במזלות הנשארות שקשת שקיעתם קצרה היינו גורעין זה המעגל מן האורך הב' יצא האורך הג' קשת פחות מקשת ח"כ, והנה אנו מבארים אח"כ צורות אחרות בזה הענין : **ודע שאם לא יהיה שם נליזת מעגל ולא נתן החשבון לקחת וכו'.** והוא כשיהיה מקום הירח קרוב מראש סרטן או מראש גדי כמו שאז"ל לפי שבאלו השני מקומות יהיה שטח גלגל המעגל כשטח גלגל הנוטה ואין לו נטייה לא לצפון ולא לדרום. ודע שראיית הירח תודע משלש קשתות. הקשת הראשונה שבין ב' המאורות במעלות השקיעה וממנה יודע אורך זמן הגלותו על הארץ וקוצרו, והדרך בידיעת זו הקשת שנגרע החלק השוקע עם השמש בעת שקיעתה מן החלק השוקע עם הירח ומה שביניהם הוא המעלות שבין הירח והשמש ממעלות השקיעה, משל אם תהיה השמש בתחלת מזל שור נקח החלק השוקע עמה משבילי עליות המזלות מצאנו שהמעלה השוקעת עמה ממעלות משוה היום רי"ד מעלות ול"ט חלקים, ואם יהיה הירח ב"י מעלות ממזל שור שוקע עמו ממשוה היום רי"ד מעלות ול"ט חלקים, ואם יהיה הירח ב"י מעלות ממזל שור שוקע עמו ממשוה היום רכ"ו מעלות וכ"ד חלקים נגרע המעט מן הרב ישאר י"א מעלות ומ"ה חלקים וזהו הקשת שבין השמש והירח במעלות השקיעה וזו היא הקשת הא'. והקשת הב' שבין ב' הקשת המאורות לפי הרוחב וממנה יודע תוספת האור בירח וחסרונו. והקשת הג' קשת הראיה והיא קשת מעגולת הגובה שבין עגולת האופק והשמש עליו ובין כוכב שיש לו רוחב ויהיה מקומו למעלה מן האופק, ואפשר שיהיה קשת הראיה קשת בין הירח על האופק ובין השמש תחת האופק [ציור נ"ג]. ונניח קשת האופק המערבי קשת אח"ה וקשת המזלות דח"ז ועגולת הגובה והירח בצפון ג"ט ותכלית רוחב מקום הירח האמיתי נ' ומעלתו הנראית צ' ומקום הירח האמיתי ה'

והנראה ר' ויהיה הרוחב האמיתי ה"נ והרוחב הנראה צ"ד והשמש על נקודת ח' לפיכך תהיה קשת הראייה מעגולת הגובה ר"ט ובאמת שהיא קשת ח"ר והיא הקשת שבין השמש והירח, ואם נניח השמש תחת הארץ והיא נקודת כ' והירח על האופק המערבי בנקודת ט' תהיה קשת כ"ט היא קשת הראייה והיא שווה לקשת ט"ר וקשת ח"ר היא הקשת שבין שני המאורות כפי האורך והרוחב בעגולת הגובה ואילו לא היה לירח רוחב היה מקומו האמיתי הוא מקום מעלתו והיא נקודת נ' והנראה צ' ותהיה קשת הראייה כלה קשת צ"ח לפיכך תהיה קשת ח"נ היא הקשת שבין שני המאורות כפי מעלות השקיעה לפי שהשמש כשהיא שוקעת שוקע עמה חלק ממשוה היום וכשתשקע נקודת נ' והיא מעלת הירח האמיתי שוקע עמה חלק אחד ממשוה היום כמו שביארנו למעלה ומה שביניהן הוא הקשת שבין שני המאורות במעלות השקיעה והוא קשת ממשוה היום או מן המסבה היומית דומה לה. והנה אנו מבארין הצורות שאמרנו למעלה לבארם. נניח [ציור נ"ד] עגולת חצי היום אב"ג דה"ז וחצי האופק המערבי אח"ה והשמש נקודת ח' ועגולת המזלות דכטח"ז ועגולת הגובה גסנ"ל ונקודת ל' מעגולת הגובה על האופק בצפון ועגולת רוחב ראשון בס"כ ורוחב ראשון ס"כ ועגולת רוחב שני ב' נ"ט ורוחב שני נ"ט ונקודת נ' הוא סוף הקו היוצא משטח הארץ מן הראות תהיה זו הנקודה מקום הירח הנראה וכשנוציא עמוד נ"ע תהיה קשת ע"כ כמו קשת נ"ט ויהיה קשת ס"ע שינוי מראה הרוחב ותהיה קשת נ"ע שינוי מראה באורך לפי שהוא שווה לקשת ט"כ וקשת נ"ס קשת שינוי המראה בעגולת הגובה ותהיה נקודת ס' היא נקודת הפגיעה בין עגולת הגובה וקשת מן הגלגל הנוטה ויהיה גלגל הנוטה דס"פ. ונניח הרוחב הראשון ארבע מעלות ומחצה ונניח הירח בכ' מעלות ממזל שור תקח לו עשרה חלקים והוא שינוי מראה הרוחב והוא בזה המשל קשת ס"ע נגרע אותה מן הרוחב הראשון והוא ס"כ ישאר לנו קשת ע"כ שווה לקשת נ"ט, ולפי שהירח בכ' מעלות ממזל שור והרוחב צפוני נקח מן הרוחב הב' רביעיתו והרוחב הב' היה ד' מעלות וכ' חלקים יהיה רביעיתו מעלה אחת וה' חלקים ונניח שהיא קשת נ"מ והיא מעגל הירח נגרע זה הקשת מן האורך השני והוא קשת ח"ט ישאר קשת ח"צ ויהיה שיעור זה הקשת שמונה מעלות וכ"ה חלקים ואילו היה הירח במזלות שבין סרטן וגדי על סדר המזלות היינו מוסיפין זו המעלה וחמשה חלקים על האורך השני ויהיה האורך השני עם תוספת מעגל הירח קשת ח"ק, והדרך בזו התוספת או הגרעון שנבדיל מקשת ט"נ שיעור קשת נ"מ שנעשה נקודות ט' ציר ונסב עליה עגולה והיא עגולת צש"ק תהיינה השלש קשתות שוות והן ט"צ ט"ש ט"ק וקשת ט"ש שווה לקשת נ"מ תהיה כל אחת משתי קשתות ט"ש ט"ק שווה לקשת נ"מ, לפיכך כשיהיה הירח במזלות שקשת שקיעתם ארוכה יחסר המעגל מן האורך השני ובמזלות שקשת שקיעתם קצרה יוסיף המעגל על האורך השני לפי

שממהר לשקוע, ואם יהיה רוחב הירח דרומי יהיה הדבר בהפך. ונניח נציור  
[י"ה] עגולת חצי היום אב"ג דה"ז ועגולת האופק אח"ה ועגולת המזלות דח"ז  
ועגולת הגובה גס"ל וקשת מן הנוטה בדרום ד"פ ונקודת ל' מעגולת הגובה על  
האופק בדרום ורוחב הירח הראשון בדרום ס"כ והרוחב השני ט"נ ושינוי  
הרוחב קשת ע"נ וקשת מעגל הירח נ"מ וקשת ט"ק שוה לו וכן קשת ט"צ  
וקשת ס"ע שינוי מראה האורך לפי שהוא שוה לקשת ט"כ מן המזלות לפיכך  
אם יהיה הירח מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים נוסף מעגל הירח על  
האורך השני לפיכך נוסף קשת ט"ק על קשת ח"ט יצא לך האורך השלישי  
ח"ק. ואם יהיה הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת תגרע המעגל (והוא  
קשת ח"ץ) והוא קשת ט"ק מקשת ח"ט נשאר קשת ח"ץ והוא האורך הג' כמו  
שאמר ז"ל:

**יב** ואחר כך תחזור ותראה הארך השלישי הנה והוא המעלות  
שבין הירח והשמש באיזה מזל הוא. אם יהיה במזל דגים או  
במזל טלה. תוסיף על הארך השלישי שתותו. ואם יהיה הארך  
במזל דלי או במזל שור. תוסיף על הארך השלישי חמישיתו.  
ואם יהיה הארך במזל גדי או במזל תאומים. תוסיף על הארך  
השלישי שתותו. ואם יהיה הארך במזל קשת או במזל סרטן.  
תניח הארך השלישי כמות שהוא ולא תוסיף עליו ולא תגרע  
ממנו. ואם היה הארך במזל עקרב או במזל אריה. תגרע מן  
הארך השלישי חמישיתו. ואם יהיה הארך במזל מאזניים או  
במזל בתולה. תגרע מן הארך השלישי שלישיתו. ומה שיהיה  
הארך השלישי אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח  
אותו כמות שהוא. הוא הנקרא ארך רביעי. ואחר כך תחזור  
אצל רחב הירח הראשון ותקח שני שלישי ל'עולם. וזה הוא  
הנקרא מנת גבה המדינה. ותתבונן ותראה אם יהיה רחב  
הירח צפוני. תוסיף מנת גבה המדינה על הארך הרביעי. ואם  
יהיה רחב הירח דרומי. תגרע מנת גבה המדינה מן הארך  
הרביעי. ומה שיהיה הארך הרביעי אחר שגורעין ממנו או  
שמוסיפין עליו הוא הנקרא קשת הראיה:

**ואחר כך תחזור ותראה כו',** צריך אתה לידע מנת כל מזל ומזל ממשוה היום העולה עמו או השוקע עמו וזה הנקרא בלשון ערבי מטאלי"ע אל ברוג"ת ונקראת מצעדי המזלות, ואנו זוכרין מטאלי"ע המזלות בב' מקומות ברוחב שלשים ורוחב שלשים ושלוש והוא אמצע המדינות שסמך עליהם בראייה והוא מרוחב כ"ט עד רוחב ל"ג וירושלים רחבה ל"ב ומצרים רחבה שלשים ודמשק רחבה ל"ג וידיעת מטל"ע כל מעלה ומעלה וכל מזל ומזל בכל מדינה ומדינה הוא מספרי חשבון תקופות וגמטריאות הבנויים על המופת: **דע** שכונת הגאון ז"ל היה להודיעך הקשת ממשוה היום שבין ב' המאורות במעלות השקיעה אחר שיוסיף או יגרע נליזת המעגל על האורך השני עד שנעשה אורך שלישי וכונתו עתה להודיעך האורך הרביעי. וכבר ידעת מן השביל שקדם שיש מזל שמעלות עלייתו פחות ממנו ויש מזל מעלות עליותו יתר ממנו וכן המעלות ששוקעות עם כל מזל ומזל ממשוה היום פעם יתר ממנו ופעם חסר וכל מזל שעולה עמו ממשוה היום קשת מה הוא שוקע עם עליון מזל שכנגדו, והמשל ברוחב שלשים שהרי מזל טלה עולה עמו כ"ח מעלות ז' חלקים ושוקע עמו ממשוה היום ל"ד מעלות ול"ט דקים ואלו המעלות הם שעולים עם המזל שכנגדו והוא מזל מאזנים וכן מזל מאזנים שוקע במעלות ממשוה היום שעולים עם מזל טלה והן כ"א מעלות וז' חלקים, והעילה בזה לפי שהמזל השוקע כשיתחיל תחלתו לשקוע יעלה מן המזרח תחלת המזל שכנגדו ובסוף שקיעתו הוא סוף עליות שכנגדו שהרי תחלת מזל מאזנים בעת שיעלה ישקע תחלת טלה וכשישקע סוף טלה יהיה סוף מאזנים עולה לפיכך מזל טלה שוקע עם ל"ד ומזל מאזנים שוקע עמו כ"א ז' והם המעלות שעולות עם מזל טלה, לפיכך אמר ז"ל אם יהיה במזל דגים או במזל טלה תוסיף על האורך השלישי שתותו. לפי ששקיעת טלה עם קרוב מל"ה מעלות ממשוה היום וזה המנין יתר על מעלות מזל טלה בה' מעלות והם שתותו, ודין מזל דגים כמו טלה לפי ששניהם שוים במעלות עלייתם ושקיעתם, והמשל שאם יהיה האורך השלישי י"ב מעלות תוסיף עליו ב' מעלות אם יהיה זה האורך במזל דגים או טלה לפי שדין שניהם אחד וזהו המרחק שבין שני המאורות במעלות השקיעה אחר תוספת נליזת המעגל ושיעורו שהם י"ד מעלות: **ואם יהיה האורך במזל דלי או במזל שור תוסיף על האורך השלישי חמישיתו.** לפי שקשת השקיעה במזל דלי ומזל שור ממשוה היום תוסיף על מעלת כל מזל מהם קרוב מן השתות לפי שהשוקע עם כל אחד מהם קרוב מל"ו מעלות והשש מעלות היתירות על השלשים הם חומש השלשים לפיכך אמר ז"ל שתוסיף בכל אחד מאלו הב' מזלות חמישית האורך הג' כפי תוספת מעלות קשת השקיעה על מעלות המזל: **ואם יהיה האורך במזל גדי או במזל תאומים תוסיף על האורך השלישי שתותו.** לפי שקשת שקיעת כל אחד מאלו השני מזלות לא תוסיף על מעלות המזל כי אם שתותו, לפי שקשת שקיעת כל

אחד מאלו השני מזלות ל"ד מעלות וחצי והוא קרוב מחמש ושלישים : **ואם יהיה האורך במזל קשת או במזל סרטן תניח האורך השלישי כמות שהוא לא תוסיף עליו ולא תגרע.** לפי שקשת השקיעה באלו השני מזלות קרובה ממנין מעלות המזל לפי שכל אחת מהן כ"ט נ"ה חלקים : **ואם יהיה האורך במזל עקרב או במזל אריה תגרע מן האורך השלישי חמישיתו,** לפי שקשת השקיעה מכאן ואילך פחות ממעלות המזל או בחומש או בשליש. לפי שקשת שקיעת מזל עקרב או אריה כ"ד מעלות וכ"ב חלקים לפיכך קשת השקיעה פחותה ממעלות אלו השני מזלות בקרוב בחומשם ומפני זה גרע אותה מן האורך השלישי. וכן קשת השקיעה במזל מאזנים ובתולה כ"א מעלות וז' חלקים והוא חסר ממעלות המזל בקרוב משלישו, ואלו המעלות שמוסיפין או גורעין היא מעלות מקשת היום שבין שקיעת החמה ושקיעת הירח, וזה האורך הרביעי הוא המרחק שבין השמש והירח במעלות העריבה ובלשון ערבי אל בע"ד באל גר"ב והוא חלק קשת היום, וזכרנו המשל ברוחב שלשים וה"ה לרוחב כ"ט עד ל"ו, ואע"פ שבמטאלי"ע אלו המדינות חסרון או יתרון על מה שזכרנו במשל אבל הדין בתוספת או בחסרון אחד מרוחב כ"ט עד רוחב ל"ו : **ואחר כך תחזור אצל רוחב הירח הראשון ותקח ממנו שני שלישי לעולם כו'.** כבר ידעת מכלל הדברים שקדמו בזה הפרק שהאורך הראשון הוא המעלות שבין מקום השמש האמיתי ובין מקום הירח האמיתי מקשת המזלות ואע"פ שיש לירח רוחב והאורך השני הוא זה הקוטר אחר שגורעין ממנה שינוי מראה האורך והאורך הג' הוא האורך השני אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו מעגל הירח, והאורך הרביעי הוא האורך השלישי אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו מעלות העריבה והוא המרחק שבין השמש והירח במעלות העריבה והוא חלק מקשת היום והוא בעצמו קשת מן המסבה היומית ומזו הקשת יודע אם הירח ממהר לשקוע או מתאחר מלשקוע לפיכך האורך הראשון הוא ממעלות המזלות והאורך הרביעי הוא ממעלות משה היום והוא מנת המעלות של מזלות ששוקעין עמה וקשת הראייה היא העולה מן האורך הרביעי אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו מנת גובה המדינה והוא קשת מעגולת הגובה בין מקום השמש והוא על האופק ובין הירח ויש לו גובה על הארץ, והמשל שנניח עגולת האופק אב"ג ועגולת חצי היום עגולת אה"ג ונקודת ה' נכח הראש וקשת ה"י קשת מעגולת הגובה ונקודת ד' מקום הירח האמיתי ונקודת ז' מקום הירח הנראה ויהיה קשת ד"ז הוא קשת שינוי מראהו בעגולת הגובה לפיכך תהיה קשת הראיה קשת ז"י לפי שנקודת ב' מונחת מקום השמש האמיתי כגון זה [ציור נ"ו] ועגולת המסבה היומית חט"כ צפונית ועגולת משה היום למ"נ וחצי המזלות סב"ע וגלגל הנוטה קשת סד"ו ונניח נקודת צ' היא מקום מעלות הירח האמיתי כשנוציא קשת כעמוד מנקודת ד' מעגולת הגובה אל גלגל המזלות יגיע אל נקודת צ' ונוציא עמוד

אחר מנקודת ז' יגיע אל נקודת פ' ותהיה נקודת פ' הוא מקומו הנראה מן המזלות ויהיה האורך הראשון קשת ב"צ מן מקום השמש האמיתי והיא נקודת ב' על האופק עד נקודת צ' והוא מעלת הירח האמיתי ויהיה האורך השני קשת ב"פ שבין השמש על האופק ובין הירח הנראה ויהיה האורך הג' קשת ב"פ פחות מקשת המעגל או ביותר ממנו לפיכך יהיה אורך הג' או פחות מקשת ב"פ או יתר ממנה, והאורך הד' הוא קשת ב"ט שהוא קשת ממסבת השמש היומית דומה לקשת ממשוה היום, כשנוציא ממשוה היום עגולה עוברת על נקודת ט' ומגעת עד משוה היום לנקודה ונניח שהיא נקודת ק' יהיה קשת מ"ק דומה לקשת ב"ט והיא בעצמה האורך הג' כשתוסיף עליו או תגרע ממנו מנת האורך הזה ממשוה היום והוא הנקרא המרחק במעלות העריבה כמו שאמרנו למעלה וקשת הראיה היא קשת ז"י מעגולת הגובה בין האופק והשמש עליו ובין מקום הירח הנראה והוא קשת ד' מעגולת הגובה והוא האורך הד' בעצמו כשתוסיף עליו או נגרע ממנו מנת גובה המדינה, וזאת הצורה שקדמה היא בהיות רוחב הירח צפוני וכשתרצה לידע הצורה על שיהיה מנת רוחב הירח דרומי נחזור הצורה הראשונה [ציור נ"ז]. ונניח מסבה השמש הצפונית מסבת דרומית וכן קשת המזלות דרומי ויהיה האורך הא' ב"צ והב' ב"פ והשלישי ב"ק חסר ממנו המעגל או תוסיף עליו והאורך הד' קשת מ"ק וכנגדו מעגולת המסבה היומית קשת ב"ט תוסיף עליו או תגרע ממנו מנת גובה המדינה. ועילת לקיחתו מן הרוחב הראשון שני שלישי לעולם וכו' שכבר ביארנו שאפשר שתהיה קשת הראיה פחותה מן האורך הד' ובהפך. ונתבאר בחכמת התכונה שיחס רוחב גי"ב רוחב המדינה אל גי"ב תשלום רוחב המדינה עד צ' כיחס גי"ב תוספת אחת משתי קשתות על חברתה אל גובה רוחב הירח בשעת הראיה והשני קשתות מן האורך הרביעי וקשת הראיה. ואלו הד' שיעורים מתיחסים על ד' שיעורין מתיחסים נופלין על ד' פנים. תכפול הא' בד' ותחלק אותו על השני יצא לך שיעור הג' שאינו ידוע, ואם תחלק המוכפל על הג' יצא לך שיעור הד' שאינו ידוע, ואם תחלק אותו על הד' יצא לך הא' שאינו ידוע, והמשל אם יהיה הראשון ג' והשני ו' והרביעי ח' והשלישי אינו ידוע, כשנכפול הראשון בד' והוא ג"ח, יצא לך כ"ד כשנחלק הכ"ד על השני והם ו' יצא לך השלישי ד', ואם היה הידוע הוא השלישי אבל אין השני ידוע נחלק המוכפל בקצות והוא כ"ד על השלישי והוא ד' יצא לך הב' הנעלם והוא ו', ואם היה הנעלם הא' תכפול הב' והוא ו' בג' והוא ד' ותחלק המוכפל הזה על הרביעי והוא ח', יצא לך הראשון ג', ואם יהיה הד' הוא הנעלם תחלק המוכפל מו' עם ד' והוא כ"ד על הראשון והוא ג' יצא לך שיעור הד"ח (כזה). ואחר זאת הקדמה תקח גי"ב רוחב המדינה בגי"ב רוחב הירח ונניח רוחב המדינה ל' והגי"ב טלה ל' ותקח גי"ב תשלום רוחב המדינה והוא ח' וגי"ב נ"א נ"ז מ"א ותקח גי"ב ד' מעלות והוא רוחב הירח ע"ד הנחה



וגיב"ה דיא"ז, ואלו הג' שיעורים יש להם שיעור א' שיתייחס עמהם, ואפשר שיונח האחד מן הרביעי שאינו ידוע השיעור הראשון או השני או השלישי או הרביעי, ונניח אותו השלישי, לפיכך נכפול גי"ב הראשון והוא שלשים בגי"ב הד' והוא גי"ב רוחב הירח והוא ד' מעלות י"א ז', ונחלק אותו על גי"ב השני והוא גי"ב תשלום רוחב נ"א נ"ז מ"א, יעלה בידינו מן החלוק שתי מעלות וכ"ה חלקים ול"ו שניות הוא השינוי שבין שתי הקשתות הנזכרות והם קשת הראיה וקשת האורך הרביעי, אבל בזו הצורה אינו מגיע עד שני שלישי רוחב הירח לפי ששני שלישי רוחב הירח (המנות) שתי מעלות ומ' חלקים והוא יותר מן היוצא מן החלוקה כמו ט"ו חלקים, ואם נקח זה ברוחב ל"ד יהיה גי"ב ל"ד והוא הרוחב לג"ז ותשלומו לנב"ו וגיב"ה מ"ז מ"ט ל"ב, ואם נכפול גי"ב רוחב המדינה בגי"ב רוחב הירח ונחלק אותו על גי"ב תשלום רוחב המדינה יעלה בידינו קרוב מב' שלישי רוחב הירח ביתר מעט, וזה השיעור העולה בידינו מן החלוקה הוא השיעור המבוקש ידיעתו והוא השינוי שבין קשת הראייה והאורך הד', ואם נקח זה הענין ברוחב ל"ו יהיה גי"ב רוחב ששה ושלישים ל"ה מעלות וי"ו חלקים וגי"ב תשלום רוחב המדינה והוא א"ח ל"ב נ"ד נכפול גי"ב רוחב המדינה וגי"ב רוחב הירח ונחלק אותו על גי"ב תשלום רוחב המדינה יצא לנו ג' מעלות וג' חלקים היא השינוי שבין קשת הראיה והאורך הרביעי, והוא בזו הצורה יתר על שני שלישי רוחב הירח בכדי כ"ג חלקים ולפיכך לקח שני שלישי רוחב הירח תמיד ואעי"פ שפעמים יהיה חסר ממנו ופעמים יהיה כמותו ופעמים יהיה יתר ממנו, לפי שאינו מחשב לראיה ברוחב אחד מיוחד. ואם תשאל ותאמר למה קרא לזה השינוי מנת גובה המדינה. והתשובה לפי שזה השיעור מגיע לחשבון הראיה בשביל רוחב המדינה ורוחב המדינה הוא שיעור גובה ציר משוה היום מעל אופק ההוא והוא בעצמו שיעור נטיית עגולת משוה היום מעל נכח ראשם לדרום והוא שיעור מרחק המדינה מן הקו השוה, שהרי ראית שפעמים שהיתה זאת המנה פחות משני שלישי רוחב הירח ופעמים כמותו ופעמים יותר ממנה לפיכך כל מדינה יש לה מנה מזה השינוי בפני עצמה בשביל גובה ציר משוה היום והשתנותו, ואילו עשינו זה החשבון למדינות אחרות היה השינוי הרבה שהרי ברוחב עשרים יהיה גי"ב כ"ב ל"א י"ו וגי"ב תשלום הרוחב נ"ו כ"ב נ"ד וכשנכפול גי"ב (כ"ב ל"א י"ו וגי"ב תשלום הרוחב נ"ו כ"ב נ"ד וכשנכפול גי"ב) עשרים בגי"ב רוחב הירח המונח בתחלה והוא ד' י"א ז' ונחלק אותו על גי"ב תשלום רוחב המדינה יעלה בידינו מעלה אחת ול"א חלקים ועשרים חלקים והוא יתר משליש רוחב הירח במעט ואינו מגיע לשני שלישי רוחב הירח. ואם נחשב לרוחב מ"ח יהיה גי"ב רוחב המדינה מ"ד מעלות ול"ה חלקים ול"ט שניים וגי"ב תשלומו ל"ב והוא מ"ב מעלות וגי"ב מ"א נ"ב נכפול גי"ב רוחב המדינה בגי"ב רוחב הירח המונח בתחלה ונחלק אותו על גי"ב תשלום רוחב

המדינה יעלה בידינו ארבע מעלות ול"ט חלקים והוא יותר מרוחב הירח בל"ט חלקים לפיכך לא לקח שני שלישי רוחב הירח אלא באלו המדינות שרחבן מכ"ט מעלות עד ל"ו לפי שאינו מחשב לראיה לרוחב אחר לפיכך היה זה השיעור מן הרוחב בקירוב וכאילו אמר אח"כ תחזור אצל רוחב הירח הראשון ותקח ממנו שני שלישי לעולם באלו המדינות שרחבם מרוחב כ"ט עד רוחב ל"ו: **ותתבונן ותראה אם היה רוחב הירח צפוני תוסיף מנת גובה המדינה וכו'.** דע שכל כוכב שיש לו רוחב אם היה רחבו צפוני הוא שוקע אחר שתשקע מעלתו ואם היה רחבו דרומי הוא שוקע קודם שתשקע מעלתו ונניח עגולת האופק [ציור נ"ח] אב"ג וחצי היום אהג"ד וחצי המזלות הב"ד והירח על האופק בצפון נקודת ח' ובדרום על האופק נקודת מ' וכשנוציא עגולה מציר משה היום עוברת על הירח באופק והוא בצפון על נקודת ח' היא מגעת לירח ומגעת עד גלגל המזלות תחת האופק על נקודת ט' לפיכך שקעה מעלתו והיא נקודת ט' קודם שישקע הוא. וכשהרוחב דרומי הירח והוא נקודת מ' מגיע עד האופק ועדיין לא הגיע מעלתו אל האופק והוא נקודת כ' לפי שהעגולה היוצאת מציר משה היום כבר הגיע אל מעלות הירח קודם שתגיע אל הירח והוא על האופק בנקודת מ', לפיכך אם יהיה רחבו דרומי הוא שוקע קודם שתשקע מעלתו, לפיכך זה הענין אירע לירח בשביל הפיכת הגלגל ונטיית עגולת משה היום לדרום, ולפיכך אמר אם יהיה רוחב הירח צפוני הוסיף מנת גובה המדינה על האורך הדי' לפי שסוף האורך הדי' אם יהיה הירח למעלה מן האופק היא נקודת ט' מן המזלות שהוא שוה לקשת ממשוה היום או הדומה לו ממסבת השמש היומית וכשתוסיף מנת גובה המדינה על האורך הרביעי יגיע לנקודה ששוקעת עם הירח והוא על האופק והיא נקודת ב' ואם יהיה רוחב הירח דרומי תגרע מנת גובה המדינה מן האורך הדי' עד שיגיע אל האופק ויודע החלק ששוקע עם הירח זולתי מעלתו והיא ג"כ נקודת ב' :

**מהר"ל נ' הביב כתב עוד אח"כ תחזור ותראה האורך הג' וגו' עד הוא הנקרא אורך ד'.** הפירוש ראוי שתדע שהאורך הג' שהוא שיעור הקשת שבין מרכז הירח לעגולה המגבלת מקום שקיעת השמש הנכחית לקשת האזור שבין מעלת הירח למקום שקיעת השמש אנו רואים אותו כאילו הוא קשת מאזור המזלות אחרי שהיא נכחית לקשת האזור ותוגבל הקשת הזאת באזור כשני עגולות יוצאות מקטבי העולם, הראשון עוברת על מרכז הירח ועל אזור המזלות והשנית עוברת על מעלות השמש השוקעת, והוא שאמר שהאורך הג' הוא המעלות שבין הירח והשמש לכן בא הר"ם עתה להורותנו הדרך אשר נעלה בה לדעת כמה מעלות ממשוה היום ישקעו בעוד שתשקע כל הקשת הנזכר ר"ל קשת האורך השלישי מהאזור. ידוע הוא כי כל שתי מעלות שמרחקן מראש טלה מרחק שוה שקיעתן שוה וכן בראש מאזנים וע"כ היו דגים וטלה שוים וכן דלי ושור גדי ותאומים קשת וסרטן עקרב ואריה מאזנים

ובתולה, ובאופק ירושלים תוב"ב המזלות היותר ארוכי השקיעה הם דלי ושור והיותר קצרי השקיעה הם מאזנים ובתולה ואחריהם באורך דגים וטלה ובקוצר עקרב ואריה, ואחריהם באורך גדי ותאומים אלא שההבדל שביניהם לדגים וטלה כ"כ מועט שכמעט אינו מוחש, ובקוצר קשת וסרטן אלא שהקוצר בהם כל כך מועט שכמעט אינו מוחש וכל זה תראה מבואר היותו כן בלוח המצעדים שהביא המפרש כי תדע שקיעת המזל מעליות שכנגדו. דרך משל שקיעת טלה הם כמו עליית מאזנים וכן כלם. והתבונן כי בכל הפרק הגביל הדברים כפי מקום הירח ולא עשה כן בהודעת האורך הדי' רק אמר שתראה האורך הג' באי זה מזל הוא שעל האמת אינו תלוי במקום הירח לבד אבל בכל האורך בכללו ואם יהיה האורך בשני מזלות תוכל לשער האורך הדי' כפי המעלות שבכל מזל מהם: **כתב עוד ואח"כ תחזור אצל רוחב הירח הראשון ותקח ממנו שני שלישי לעולם וגו' עד הוא הנקרא קשת הראיה.** הפירוש אחר שהורנו הרב הדרך לדעת אורך הדי' שהוא מספר מעלות השוקעות ממשוה היום בעוד שתשקע קשת האורך הג' ממעלות האזור בא עתה להודיענו כמה תקרב אל הירח או תרחק ממנו הנקודה מהאופק שבה תשקע הירח העומדת רחוקה מהאזור כפי המרחב יותר ממה שתקרב או תרחק הנקודה מהאופק שבה תשקע כל קשת האורך הג' ממעלות האזור אל המעלה הנגבלת בעגולה היוצאת מקטבי העולם ועוברת על הירח ועל אזור המזלות. ולהיות החלוף הזה בלתי נמצא במקומות אשר הם תחת משוה היום כי כל העגולות הנכחיות למשוה היום תשקענה שם ברגע אחד קרא לזה התיקון מנת גובה המדינה כלומר גובה הקוטב על האופק. ודבר ברור הוא שהעגולות הנכחיות למשוה היום כל שתהיינה יותר לצפון האופק תהיינה הקשתות אשר על הארץ יותר ארוכות ותהיה א"כ כל נקודה מאותן הקשתות אשר מחציין ומעלה כלפי נכח הראש יותר רחוקה מהאופק ויותר מאוחרת לשקוע וכל עוד שתהיינה יותר נוטות לדרום האופק תהיינה הקשתות אשר על הארץ יותר קטנות ותהיה א"כ כל נקודה מהן יותר קרובה אל האופק ויותר ממהרת לשקוע והקורבה והרוחק האלה יתחלפו בכל אופק ואופק כפי מרחבו לפי שכל עוד שגיבה הקוטב יותר על האופק תהיינה הקשתות אשר על הארץ מהעגולות הנכחיות למשוה היום הצפונית אליו יותר ארוכות וההפך בדרומית. ואמר הר"ם שנקח מהרוחב הא' בעבור זה שני שלישי לעולם שהוא העולה בקירוב משקיעת השיעור שתתארך או תתקצר העגולה הנרשמת במרכז הירח סביב האופק לכל אחד משני צדדי האופק יותר מהעגולה הנרשמת במעלה האחרונה מן האורך הדי' באופק ירושלים תוב"ב. ולפי שבתקונים שזכר קודם לזה הבדיל ביניהם כשיהיה הירח במזל כך או במזל כך הוצרך לומר בתיקון הזה שהוא שוה לעולם ובעבור שכשהמרחב צפוני העגולה הנכחית למשוה היום הנרשמת במרכז הירח יותר נוטה לצפון

האופק ויותר ארוכה מאותה שהיא נרשמת במעלה האחרונה מהאורך הדי וההפך כשהמרחק דרומי צוה להוסיף מנת גובה המדינה על האורך הדי כשהמרחב צפוני ולגרוע אותו כשהוא דרומי ואשר יהיה הוא מה שיתאחר הירח לשקוע אחר השמש הנקרא קשת הראיה:

**יג** כיצד. הרי שבאנו לחקור אם יראה הירח בליל ערב שבת שני לחדש איר משנה זו או לא יראה. תוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ורחב הירח לשנה זו כמו שהודענו. יצא לה מקום השמש האמתי בז' מעלות וט' חלקים ממזל שור. סימנו ז"ט. ויצא לה מקום הירח האמתי בז' מעלות ולי"ו חלקים ממזל שור. סימנו י"ח ל"ו. ויצא לה רחב הירח ברום דרום שלש מעלות וני"ג חלקים. סימנו נ"ג ג'. וזה הוא הרחב הראשון. ותגרע מקום השמש ממקום הירח ישאר י"א מעלות וכ"ז חלקים. סימנו י"א כ"ז. וזה הוא הארץ הראשון. ולפי שהיה הירח במזל שור יהיה שנוי מראה הארץ מעלה אחת וראוי לגרע אותה מן הארץ הראשון. יצא לה הארץ השני י" מעלות וכ"ז חלקים. סימנו יכ"ז. וכן יהיה שנוי מראה הרחב י" חלקים. ולפי שרחב הירח היה דרומי ראוי להוסיף עליו שנוי המראה שהוא עשרה חלקים. יצא לה הרחב השני ד' מעלות וגי' חלקים. סימנו ד"ג. ולפי שהיה הירח בז"ח מעלות ממזל שור ראוי לקח מן הרחב השני רביעיתו והוא הנקרא מעגל הירח. יצא לה מעגל הירח לעת זו מעלה אחת וחלק אחד לפי שאין מדקדקין בשניות:

**יד** ולפי שרחב הירח דרומי ומקום הירח האמתי בין ראש גדי וראש סרטן. ראוי להוסיף המעגל על הארץ השני. יצא לה הארץ השלישי י"א מעלות וכ"ח חלקים. סימנו י"א כ"ח. ולפי שהארץ הזו במזל שור ראוי להוסיף על הארץ השלישי חמישיתו שהוא שתי מעלות וי"ח חלקים. ויצא לה הארץ הרביעי י"ג מעלות ומ"ו חלקים. סימנו י"ג מ"ו. ותזרנו אצל

הֶרְחַב הָרְאִישׁוֹן וְלָקַחְנוּ שְׁנֵי שְׁלִישָׁיו וַיֵּצֵא מִנֶּת גְּבֵה הַמְּדִינָה וְהוּא שְׁתֵּי מַעְלוֹת וְלִיָּה חֲלָקִים. וּלְפִי שְׁהִיָּה הֶרְחַב דְּרוֹמִי. רְאוּי לְגַרֵעַ מִמֶּנּוּ מִנֶּת גְּבֵה הַמְּדִינָה מִן הָאָרֶץ הֶרְבִּיעִי. וְשָׂאֵר לָךְ יִיָּא מַעְלוֹת וְיִיָּא חֲלָקִים. סִימְנוּ יִיָּא יִיָּא. וְזוֹ הִיא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה בְּלִילָה הַזֶּה. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תַעֲשֶׂה וְתִדַע קֶשֶׁת הָרְאִיָּה כְּמָה מַעְלוֹת וְכְמָה חֲלָקִים יֵשׁ בָּהּ בְּכָל לַיִל רְאִיָּה שְׁתִּרְצָה לְעוֹלָם :

**טו** וְאַחַר שְׁתִּצָּא קֶשֶׁת זוֹ תִבְיִן בָּהּ. וְדַע שְׂאֵם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה תִשַׁע מַעְלוֹת אוֹ פְּחוֹת אִזּוֹ אֶפְשָׁר שְׁיִרְאָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה יִתֵּר עַל יִיָּד מַעְלוֹת אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִרְאָה וְיִהְיֶה גְלוּי לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל :

**פירוש** **ואחר שתוציא קשת כו'.** כבר ידעת שהאורך האי' היא הקשת שבין שני המאורות וממנה יודע תוספת האור בירח וחסרונו אם יהיה גדול יהיה אורו רב ואם יהיה קטן יהיה אורו מעט, וקשת הראיה היא האורך הרביעי אחר שמוסיפין עליו או גורעים ממנו מנת גובה המדינה, והאורך הד' הוא המעלות שבין ב' המאורות ממעלות השקיעה לפיכך מקשת הראיה יודע אורך הגלותו על הארץ וקצורו לפיכך אם תהיה קשת הראיה ט' מעלות או פחות יהיה קשת הגלותו על הארץ קצרה הוא ממחר לשקוע אז אי'א שיראה בכל איי, ואם תהיה קשת הראיה יתר על יי'ד מעלות יהיה זמן הגלותו ארוך ואינו שוקע במהרה לפיכך אי'א שלא יראה בכל איי :

**מהר"ל נ' חביב** **כתב עוד ואחר שתצא קשת זו תבין בה וכו' עד ועד כאן סוף הקצים.** הפירוש אלה הקצים הם מערך האור ההווה מהשמש על הירח אל האור ההווה מהשמש על הארץ כי כל עוד שיהיה האורך יותר רב יהיה האורך הווה מהשמש על הירח יותר מעט ואע"פ שיהיה האור ההווה מהשמש על האופק רב לא יסתיר ממנו את הירח בהיות האור ההווה ממנו על הירח הנרשם בניצוץ עינינו המביט לירח מעט, וכל עוד שתהיה קשת הראייה יותר ארוכה יהיה האור ההווה מהשמש על האופק יותר מעט ואע"פ שיהיה האור ההווה מהשמש על הירח רב הוא בלתי מורגש אלינו למיעוט האור ההווה מהשמש על האופק. ע"כ פירוש דברי הרב. והנך רואה אתה המעיין איך הודעתיד ידיעה ציורית כל דברי הפרק הזה בשלימות וקוצר גבול בערך דברי המפרש ובפרט עם שני צורות שציירתי לראות מהן בחוש פירוש נליזת מעגל ומנת גובה המדינה שכתב הרב ואיך יתחייבו כל הדינים שכתב הרב להוסיף

או לגרוע כי לשאר דברי הפרק אין צריך צורות למבין קצת וחקקתי אותם השתי צורות בסוף קונדרס קצר שכללתי בו כל דברי הרב בראיית הירח ובקוצר גדול וקלות נמרץ עם היותו בצד אחר ארוך כי נרמזו בו סבות כלליות לכל דברי הרב, וקראתיו **דרך הקדש**. והמעייין דברי עם דברי המפרש יראה היתרון. ואחר זה ראיתי לזכור ב' קושיות חזקות שיש לי בדברי הרב. הא' פרטית במה שכתב בשיעור מנת גובה המדינה, השנית בכלל דברי הפרק: **הקושיא הא'** היא שהרב כתב שנקח מהרוחב הראשון שני שלישי לעולם לתיקון מנת גובה המדינה, ואני לא יכולתי לצייר איך הושה הרב המדות שאמר שבין שיהיה הרוחב צפוני או דרומי שלעולם נקח שני שלישי הרוחב הראשון בהיות שהרוחב השני שהוא רוחב הירח הנראה כשהוא לצד צפון הוא פחות מהרוחב הראשון וכשהוא לצד דרום הוא יותר מהרוחב הא' והציור נותן במקומות מהגלגל שיחס אורך קשת העיגול הנרשם במרכז הירח הנראה כשרחבו צפוני על ידי התנועה היומית מעת שתשקע השמש עד הגיעו לנקודת שקיעתו באופק על קשת העיגול מהמזל המקביל אליו ברוחב שוה שהוא הנקרא אורך שלישי הוא ביחס קוצר קשת העיגול הנרשם במרכז הירח כשרחבו דרומי ושוה לרוחב הצפוני הנראה שהזכרנו על ידי התנועה היומית מעת השקיעה עד הגיעו לנקודת שקיעתו באופק מקשת העיגול מהמזל המקביל אליו הנזכר שהוא הנקרא אורך שלישי ר"ל שיחס אורך זה על זה בערך עגולתם כיחס קוצר זה מזה בערך עגולתם ג"כ. וא"כ איך אמר הרב שתיקון מנת הגובה להוסיף על הצפוני שני שלישי הרוחב. הא' שבדרך משל נשים שהיה כל הרוחב ג' מעלות וב' שלישי הם ב' מעלות שוה כמעט לרוחב הב' כשהירח הוא במאזנים שהתיקון לגרוע מהרוחב מ"ו דקים וכשהוא דרומי בזה הרוחב בעצמו רצוני ג' מעלות שוה הרב לגרוע זה השיעור בעצמו שהוא שתי מעלות בהיות אז רוחב הירח הנראה קרוב לכפל מזה שהוא ג' מעלות ומ"ו דקים. ולבאר זה יותר על ידי הצורה שהזכרתי אמר כי הנה המעייין בה יראה כי ב' קשתות ג"כ הם הקשתות הנזכרות, האחד הוא יתרון אורך הצפוני והאחר קוצר הדרומי ושתיהן נרשמות על ידי מרכז הירח הנראה וכפי הנראה בצורה. וגם הציור נותן כן הקשתות זו לזו וא"כ איך נתן הרב לתיקונים שיעורים מתחלפים. ואם באתי לומר שאין הכוונה בכאן לדעת שיעור אותם הקשתות הנזכרים כי אם שיעור שקיעתן ר"ל שיעור הקשת ממשוה הנאחז בין שתי עגולים יוצאים מקטבי העולם ועוברים על שתי נקודות נ"ב וככה הוא האמת כאשר נתבאר למעלה עכ"ז לא יצאתי מהקושיא בשלימות כי גם השני קשתות הנזכרים מעיגול המשוה הנאחזים בין שני עגולים הנזכרים נראים שוים זה לזה בזה המצב מהגלגל וצ"ע: **עוד** ראיתי להעיר על דבר אחר כזה בדברי הרב עם היותו קל להשיב על פי דרכו ז"ל והוא זה. כי הנה בכאן יש שלש חלוקות אחרות שלא נתן הרב הדין בהם. הראשון

כשלא נשוה רוחב שני לירח והוא כשרוחב הירח הא' צפוני והוא שוה לחלוף המראה [החלוקה הב' כשלא היה רוחב א' לירח וע"י חילוף המראה יש לו רוחב לצד דרום] החלוקה הג' היא כשרוחב הירח הא' צפוני וחלוף המראה יותר גדול מרוחב הנזכר שאז יהיה רוחב הירח לצד דרום כשיעור יתרון חלוף המראה על רוחב הירח הא'. בג' חלוקות האלו כנראה לא נזכר בדברי הרב מהדינים. והנראה הוא שאין צריך לשום תיקון בכל אלו החלוקות למנת גובה המדינה אלא שהאורך הד' הוא בעצמו קשת הראיה וזה כי בחלוקה הא' השכל והציור גוזר כי אין צריך תיקון. גם בחלוקה השנית אין צריך תיקון על פי דברי הרב וזה כי הוא צוה שכשרוחב הירח הא' דרומי עם היות שצריך להוסיף עליו חלוף המראה לא נקח לענין מנת גובה המדינה כי אם שני שלישי הרוחב הא' ולא נחוש למה שנתוסף עליו על ידי חלוף המראה אם כן גם כשלא היה רוחב א' לירח לא נחוש לרוחב הדרומי שיש לו על ידי חלוף המראה וכל שכן בחלוקה השלישית שלא נחוש אליו לסבה הנזכרת: **הקושיא הב'** בכלל דברי הרב היא שהרב כתב במזלות שהם מראש גדי עד סוף תאומים שאם יהיה האורך הא' יותר מט"ו מעלות א"א שלא יראה הירח ושם יהיה האורך הא' פחות מט"ו מעלה תצטרך לדרוש ולחקור וכו'. ואנחנו כאשר התבוננו בחשבונותינו מצאנו שבהיות הירח בראש גדי ויהיה לו אז בתכלית מרחבו לדרום שהוא המצב שבו יתאחר יותר להראות באלה המזלות ויהיה האורך הא' י"ג מעלות ד' דקים תהיה אז קשת הראיה ט' מעלות בצמצום והוא שאמר שאם תהיה קשת הראייה יתר על ט' מעלות ויהיה האורך הא' י"ג מעלה יראה. וא"כ למה נתן הרב הגדר כל כך ארוך עד ט"ו מעלות וידיעת איך המקום שהזכרנו הוא המצב שבו יתאחר יותר להראות באלו המזלות הוא מבואר למחפש ודרך כלל הוא כד הוי במקום אחר אי זה שיהיה מאותם הששה מזלות. אם הרוחב יהיה צפוני וצריך לגרוע נליזת המעגל צריך להוסיף מנת גובה המקום, ואם הרוחב יהיה דרומי וצריך לגרוע מנת גובה המדינה צריך להוסיף נליזת המעגל. מלבד זה צריך להוסיף על האורך השלישי מפני שקיעת המזלות ותצא קשת הראיה יותר ארוכה. אמנם במצב אשר זכרתי אין שם נליזת מעגל גם אין שם תוספת כיון שקשת האורך הג' כולו הוא במזל קשת ויש שם מנת גובה המדינה לגרוע לכן צריך שיהיה שם קשת האורך הא' יותר גדול מבכל שאר המקומות שבמזל הנזכר. גם במה שאמר הרב במזלות שהם מראש סרטן עד סוף קשת יש לתמוה עליו בכיוצא בזה ויותר. וזה שאם באנו לצמצום החשבון בסרטן ע"פ הדרכים שביאר הרב מצאנו שבהיות האורך הא' בראש מאזנים בה' מעלות כ"ב דקים ויהיה הירח בתכלית מרחבו לדרום אז תהיה הקשת הראיה ט' מעלות בצמצום ולמה א"כ אמר הרב בראש הפרק שאם היה האורך הא' יתר על כ"ד מעלות א"א שלא יראה ושם יהיה האורך הא' מעשר מעלות עד כ"ד מעלות במזל הנזכר תצטרך לדרוש ולחקור בחשבונות הראיה. והלא מתוך

דבריו בקצי הראיה יראה בביאור שאם יהיה האורך האי יתר על כ"ה מעלות כ"ב דקים אי"א שלא יראה כנוצר. וידיעת איך המקום שהזכרתי הוא המצב שצריך שיהיה קשת האורך האי יותר ארוך מבכל שאר המקומות מהששה מזלות הנזכרים הוא מבואר למחפש ודרך כלל. ובקוצר הוא כי באותו המצב נליזת המעגל הוא לגרוע והוא היותר גדול מבכל שאר המקומות שהוא ב' חומשי רוחב הב'. גם בשביל השקיעות צריך לגרוע שליש האורך הג' והוא השיעור היותר גדול אי"כ קשה הקושיא הנזכרת, ואם באתי לחשוד ולומר כי שמא ח"ו לא דקדק הרב בדבריו ירא אני פן ישרפני בהבל פיו, וראיתי להחכם כה"ר אברהם זכו"ת ז"ל שנענש על שחשב על הרב כך בפירוש מספרו וז"ל שם, והגדרים שכתב הרמב"ם ז"ל לאקלים ירושלים תוב"ב הם אלה. התבונן באורך הזה האי אם יצא לך מט' עד ט"ו מעלות וכ"ש יותר אז אפשר שיראה הירח, ואם פחות מט' אז אין לה אור מהשמש שיהיה אפשר לה שיראה, ואם יותר מט"ו מעלות אז אינך צריך חשבון כי בודאי יראה, וכל זה אם היה הירח מתחלת גדי עד סוף תאומים בעבור שאלו המזלות שוקעים במהירות בכל אקלים. הנה זה הגדר האי שנתן הרב. והתימה עליו מרוב זריזותו ובקיאותו בזאת החכמה איך נתן זה הגדר עד ט"ו מעלות כי בודאי הגדר הוא כפי הדרכים שהוא נתן לראית הירח עד שלש עשרה מעלות ולא יותר. ולפי הנראה לי שהוא [נ"א כשגגה היוצאת מלפני השליט] טעה בזה החשבון בשחשב כי החלופים שיבאו במאזנים הם עצמם יבאו בטלה ר"ל החלופים שהם מלבד המצעדים, ואינו כן כי אם הרוחב דרומי במאזנים ה' מעלות אז יבא בחשבון לגרוע מהאורך ה' מעלות ועשרים דקים. שתי מעלות בעבור נליזת המעגל וג' מעלות ועשרים דקים בעבור האופק ועוד דקי חלוף ההבטה שיהיה הכל בקירוב שש מעלות ובטלה לא יהיה אלא מעלה אחת נ"ב דקים לגרוע, וכן בכל המזלות שהם מגדי עד סרטן לא יבא לגרוע על הרוב מהאורך יותר משלש מעלות ועשרים דקים ועוד דקי חלוף ההבטה שיגיע הכל לדי מעלות ולא יותר וא"כ הגדר הוא י"ג מעלות ולא יותר, אבל הגדרים האחרונים הם באים כסדר וכשורה ואלה הם. אם יהיה מקום הירח מתחלת סרטן עד סוף קשת שאלו המעלות שוקעים במהירות אז גדרי ראיית הירח מ"י מעלות עד כ"ד מעלות. ואם היה פחות מ"י לא יראה ואם יותר מכ"ד אז אינך צריך חשבון כי בודאי יראה עכ"ל: והנך המעיין רואה החכם הזה עם היותו גדול בדורו בחכמה הזאת איך נלכד ברשת הסכלות וקוצר ההבנה בדברי הרב שהוא הקשה כנגד הרב בגדרים שנתן במזלות שהם מתחלת גדי עד סוף תאומים ולא הקשה כנגדו בגדרים שנתן המזלות שהם מראש סרטן עד סוף קשת אדרבה אמר עליהם שהם באים כסדר וכשורה וכבר ביארתי למעלה והראיתי בחוש שהקושיא היא גם כן כנגד מה שכתב בגדרים האחרונים ויותר חזקה שהרי בגדרים הראשונים לא הוסיף כי אם מעלה אחת ונ"ו דקים ובגדרים



האחרונים הוסיף שתי מעלות ל"ח דקים. ויכול הייתי לבקש מלשונו ז"ל סבת שגגתו והמקום שבו נסתבך שכלו כאשר הוא עשה על הרב ז"ל, אבל איני רוצה כי לענ"ד לא קרה לו זה אלא לעונש מה שכתב על הרב שטעה או ששגג והשתדל לבקש סבת טעותו או שגגתו וקרה לו בזה מה שאז"ל כל המתייהר חכמתו ניטלת ממנו כי גם במקום אחר בפרק ההוא מצאתיו שנלכד בדבר שהמתחילים בחכמה לא יתפשו בו וז"ל שם וכן לזה העת עצמה תקח חלוף הרוחב ותגרע אותו מרוחב הירח הא' אם היה צפוני או תוסיפהו עליו אם היה דרומי אם היה רוחב המדינה מכ"ד מעלות ומעלה וכו' ע"כ. הבט נא המעיין איך הוא אמת מה שאמרתי שניטלה כל חכמת החכם הזה לעונש מה שכתב על הרב ז"ל, כי בכאן נכשל בדבר מבואר מאד והוא שכתב שזה הדין שביאר הרב ברוחב הב' יובן אם היה רוחב המדינה מכ"ד מעלות ומעלה וזה שקר מפורסם והגבול והנכון הוא אם רוחב המדינה מכ"ח מעלות ול"ג חלקים ומעלה בקירוב כי זהו העולה מנטיית ראש סרטן ומרוחב הירח אבל אם הוא פחות מזה במשל שרוחב המדינה כ"ה מעלות אם רוחב הירח הא' צפוני והוא כ' מעלות וכ"ש יותר צריך להוסיף חלוף המראה על הרוחב הא' והעולה משניהם הוא הרוחב השני והסבה מבוארת במ"ש למעלה. ומדברי הרב בכאן אין להביא ראיה לדבריו כי הרב דבר בכאן ברוחב שהוא מכ"ט עד ל"ה ולכל המקומות שהם בתוך אלו הגבולים הירח צפוני לעולם אבל מכ"ד ומעלה שכתב שקר מפורסם. הרי שאין לחשוך על הרב ח"ו שלא דקדק בדבריו וגם אין זה מהדברים שראוי להניחם בצ"ע מכל וכל אבל ראוי להשתדל בביאורו כיון שזאת היא קושיא בדברי הרב מיניה וביה. והנלענ"ד הוא כי הרב עצמו פתח בלשונו להכנס בו להבין כוונתו. ומקום הפתח הוא במה שדקדק כשנתן גבול לאורך הא' שאמר אם יצא לך ט' מעלות וכו' תדע בודאי שא"א שיראה הירח בכל א"י וכו' ואם יהיה האורך הא' יתר על ט"ו מעלות תדע בודאי שהירח יראה בכל א"י, ובזה בעצמו למטה במזלות שמראש סרטן עד סוף קשת הוסיף תיבות בכל א"י הן בגבול הא' הן בגבול האחרון. גם כשהזכיר שיעור קשת הראייה דקדק ככה שאמר וז"ל. ודע שאם תהיה קשת הראייה ט' מעלות וכו' א"א שיראה בכל א"י ואם תהיה קשת הראייה יתר על י"ד מעלות א"א שלא יראה ויהיה גלוי לכל א"י ע"כ. ולא כן עשה הרב למטה כשערך קשתות הראייה אל האורך הא' כי לא הזכיר בשום אחד מהם לשון זה והוא בכל א"י אלא ודאי יראה לבד, וכוונתו בכלל זה היא כי כשהאורך הא' הוא כשיעור שאמר בראשונה הרי הוא נראה בכל המקומות שבא"י הן בהרים הן בעמקים וגאיות אמנם כשאינו באותו השיעור ודאי יראה אבל לא בכל א"י. ויתבאר יותר זה במ"ש הרב בפ' י"ח דבר ידוע וברור שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה וגו' עיין כל לשונו שם עד ואם היה בימות הגשמים או במקום גבוה ביתר ודאי יראה אם לא יהיו שם עבים המבדילים

ע"כ. ולכן כשבא הרב לבאר גבול האורך האי שא"א בכמותו שלא יראה הירח הוסיף בשיעורו ונתן בו גבול שיוכל להראות בכל מקום שיהיה מא"י ואז אין צורך לב"ד לשום חשבון. ולא רצה להשען על קצו המצומצם עם קץ קשת הראיה המצומצם לפי שגם אז ב"ד צריכין לחשבונות הראייה כדי לידע מתוכם אם העדים עדי שקר כי הוא אפשר קרוב כגון שלא היו עומדים בראש הר גבוה ותלול ומפני זה צריך לדעת מתי יצטרכו ב"ד לחקור מהעדים אם היו בראש ההר בעת הראיה ומתי יהיו חוששים שמא עדי שקר הם באמרם שהיו עומדים בעמק. ועל כן הרחיב הרב רבינו משה ז"ל גבול האורך האי בראש גדי מעלה אחת נ"ו חלקים ובראש מאזניים שתי מעלות ל"ח חלקים ואמר שאם יהיה האורך האי יתר על ט"ו מעלות בראש גדי א"א שלא יראה ובנקל נאמין לעדים שראו את הירח גם אם היו בגיא גדולה מאד. אבל מאלה הגבולים נצטרך לחקור בחשבונות הראייה ולדרוש מהעדים מקום שבתם בעת הראייה ואם נמצא קשת האריה והאורך האי מצומצמים עם שני קציהם ויאמרו שהיו בגיא ובפרט בימות החמה ראוי לדון שעדי שקר הם. ואם נמצא הקצים עודפים על מדתם בצמצום אבל אינם מגיעים לקץ הברור שיראה בעמקים ובגאיות נדע אם הם עדי שקר כפי יחס מקום שבתם אל יחס ההרים הגבוהים וכפי זה נצטרך להרבות עליהם בחקירות ובדיקות עד שנדע אמתת הדבר. ומפני שהירח יראה בראש גדי יותר מהר מבראש מאזניים כשהיו הקצים שוים בשני המקומות לזכות האויר בהיות השמש שם יותר מבהיותו בראש מאזניים הוסיף הר"ם בראש מאזניים בעבור העמקים והגאיות ממה שהוסיף בראש גדי ואולם מי הגיד לו אלה השיעורים בגבהי ההרים ועמקי הגאיות אפשר שמצא באי זה ספר מספרי הקדמונים גובה ההרים היותר גבוהים שבא"י וכן עומק הגאיות והעריך אותם אל זכות האויר בראש גדי יותר מבראש מאזניים והוציא משם אלו הגבולים וכל זה ע"פ מ"ש בתחלת פרק י"א שיש לו בעיקרים קבלות מפי חכמים וראיות שלא נכתבו בספרים הידועים לכל. אלה הדברים האחרונים הנני אומר אותם מאומד הדעת אמנם כלל כוונת הלשון וישוב הקושיא הנזכרת נלע"ד אמיתי ונכון והרב בעצמו פתח לנו פתח להכנס בו באותו הלשון שהוסיף ואמר בכל א"י כנזכר. ועתה ראינו כי הפתח הוא גבול יותר מאד במה שסמך לאותו הלשון ואין אתה צריך לחשבון אחר. כלומר כי באורך קשת הראייה כזה אין צריך לב"ד שום חשבון אחר. אמנם בפחות מזה עם היות אפשר שיראה הנך צריך לחשבונות הראייה כדי לחקור מתוכם העדים כאשר השלים ביאור כל זה הרב בעצמו פרק שמנה עשר: **עד כאן הגיע פירוש החכם כה"ר לוי בן חביב זלה"ה על הלכות קדוש החדש להרמב"ם ז"ל בחבורו הגדול:**

**טז** ואם תהיה קשת הראיה מתחלת מעלה עשירית עד סוף מעלת י"ד. תערך קשת הראיה אל הארץ הראשון ותדע אם יראה או לא יראה מן הקצין שיש לו. והן הנקראין קצי הראיה:

**פירוש** ואם תהיה קשת הראיה מתחלת מעלה עשירית וכו'. ומפני מה הוא עורך קשת הראיה על האורך שהרי אף על פי שקשת הראייה בינונית יהיה אורו רב בשביל האורך הראשון לפיכך הוא נראה ואם יחסר אחד מהם מקצה לא יראה:

**יז** ואלו הן קצי הראיה. אם תהיה קשת הראיה מיתר על ט' מעלות עד סוף עשר מעלות או יתר על עשר. ויהיה הארץ הראשון י"ג מעלות או יותר. ונדאי יראה. ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה הארץ פחות מזה לא יראה:

**פירוש** ואלו הן קצי הראיה אם תהיה קשת הראיה מיתר על ט' מעלות ויהיה האורך הראשון י"ג מעלות או יותר ודאי יראה. לפי שאע"פ שזמן הגלותו בינוני אורו רב והוא נראה, ואם תהיה הקשת פחות מזה יהיה אורו מעט הגלותו קצרה ואע"פ שאורו רב, ואם יהיה האורך פחות מזה יהיה אורו מעט ואע"פ שזמן הגלותו בינוני, וכן הדין בכל החלקים שזכרם הרב ז"ל אם יתקבצו שניהם ואע"פ שהם בינוניים יראה ואם יחסר אחד מהן יהיה לו אחד משני דברים, או יהיה אורו מועט וזמן הגלותו רב או בהפך ולא יראה. משל בקשנו לידע אם יראה בתחלת ליל ה' אחר העיקר בו' חדשים שלשה חסרים ושלשה מלאים וכללן קע"ז יום לקחנו מנתן מאמצע השמש היה כללן קע"ד מעלות כ"ז חלקים ולי' שניים נוסף זה העיקר על העיקר שעשינו ליל ג' שיומו יום ראשון מחדש ניסן והיתה בו אמצע השמש כ"ה מעלות ממזל טלה ולי"ה חלקים ומ' שניים, יצא לנו אמצע השמש ק"פ מעלות ושלשה חלקים וי' שניות סימנים ק"פ ג"י ויצא לנו מקום הגובה פ"ט י"ד ב"ז כן עשינו באמצע הירח לקחנו מנת קע"ז יום היה קע"ב מעלות וי"ג חלקים וי"ח שניים והיה העיקר כ"א מ"ב ג' וכללן קצ"ג מעלות ונ"ה חלקים וכ"א שניים סימנים קצ"ג נ"ה כ"א וכן לקחנו מנת קע"ז יום מאמצע מסלול הירח היה קנ"ב לי' י"א הוספנו על העיקר והוא רפ"א נ"ז נ"ט נשאר לנו ע"ד מעלות וכ"ח חלקים וי' שניות סימנים ע"ד כ"ח י', באנו לחקור על מקום השמש האמיתי גרענו הגובה מאמצע השמש יצא לנו מסלול השמש צמ"ח מ"ג מנתו מן השווי מעלה אחת

וני"ט חלקים, ולפי שהמסלול הזה פחות מק"ף נגרע מנתו מאמצע השמש יצא לנו מקום השמש האמיתי קע"ח מעלות וארבע חלקים וי' שניות בכ"ט מעלות ממזל בתולה. באנו לחקור על מקום הירח האמיתי גרענו מקום השמש האמצעי מאמצע הירח נשאר לנו י"ג נ"ב י"ג כפלנו אותה היה המרחק הכפול כ"ז מ"ד כ"ב לקחנו מנתו והיא ד' מעלות הוספנו אותם על אמצע המסלול היה המסלול הנכון ע"ח כ"א י' ומנתו ד' מעלות וני"ז חלקים, ולפי שהמסלול הנכון פחות מק"ף נגרע מנתו מאמצע הירח ישאר לנו קפ"ט מעלות ני"ח חלקים כ"א שניים וזהו מקום הירח האמיתי בי' מעלות ממזל מאזנים. אח"כ לקחנו מנת קע"ז יום מאמצע הראש יצא לנו ט' כ"ב כ"ט הוספנו אותו על העיקר והוא צ"ג כ"ג ל"ז והיה הכל ק"ב מ"ו ו' גרענו אותו מש"ס היה הנשאר רנ"ז מעלות וי"ג חלקים ומ"ד שניים וזהו מקום הראש האמיתי. אם תרצה לידע רוחב הירח לעת הזה תגרע מקום הראש ממקום הירח האמיתי ישאר לנו רצ"ב מעלות בקירוב וזהו מסלול הרוחב נגרע אותו מש"ס ישאר ס"ח מעלות והמנה שלה ד' מעלות ול"ה חלקים וזהו רוחב הירח, ולפי שמסלול הרוחב יתר על ק"פ יהיה זה הרוחב דרומי, ואח"כ באנו לחקור על הראיה בליל זה גרענו מקום השמש האמיתי ממקום הירח האמיתי נשאר לנו י"א מעלות בקירוב וזהו האורך הראשון, ולפי שהירח בין סרטן וגדי והאורך הראשון יתר מי' מעלות צריכין אנו לדרוש ולחקור אם יראה הירח או לא יראה, ולפי שהירח קרוב במזל בתולה תגרע ממנו ל"ז חלקים והוא שינוי מראה האורך ישאר י' מעלות וכ"ג חלקים וזהו הנקרא אורך שני, והרוחב הראשון כבר אמרנו שהוא ד' מעלות ול"ה חלקים והוא דרומי, והירח במזל בתולה ומנתו משינוי מראה הרוחב מ"ד חלקים, נוסף אותה על הרוחב הראשון יצא לנו הרוחב הב' ה' מעלות וכ"ב חלקים, ולפי שהירח במזל בתולה נקח מן הרוחב השני שני חומשיו והן ב' מעלות וט' חלקים, ולפי שרוחב הירח דרומי והוא במזל בתולה תגרע אלו השתי מעלות וט' חלקים מן האורך השני יצא לנו האורך הג' ח' מעלות וי"ד חלקים, ולפי שזה הקשת במזל מאזנים נקח שלישיית האורך הג' ממנו ישאר ה' מעלות וחצי וזהו הנקרא אורך רביעי, וחזרנו אצל רוחב הירח הראשון לקחנו שני שלישייו והוא ג' מעלות וה' חלקים והוא מנת גובה המדינה, ולפי שרוחב הירח דרומי תגרע מנת גובה המדינה מן האורך הד' ישאר שתי מעלות וכ"ה חלקים וזהו קשת הראיה ולפי שזו הקשת פחותה מטי' מעלות ידענו שא"א שיראה הירח בליל ה' יום א' מחדש תשרי בחשבון זה לפיכך הוא נראה בליל ו' בהכרח. משל אחר נוסף על העיקר שעשינו מנת שנה תמימה פשוטה וכסדרן מאמצע השמש והירח והמסלול ומנת שנה סדורה ר"ל שנת הלבנה מאמצע השמש שמ"ח נ"ה ט"ו נמצא מקום האמצע אחר תוספת הערך שני"ד ל' כ"ה ומקום העיקר לגובה אחר תוספת מנת שנה סדורה פ"ט י"ד נ"ג נגרע מקום הגובה מאמצע השמש יהיה המסלול

רס"ה י"ו ב' ומנתה מן השווי מעלה אחת ונ"ט חלקים, ולפי שהמסלול יתר על ק"ף תוסיף מנתו על האמצע יצא לך מקום השמש האמיתי שני"ו כ"ט נ"ה. וכן חקרנו על מקום הירח האמיתי לקחנו מנת שנה סדורה מאמצע הירח שמ"ד נ"ו מ"ג והוספנו עליו העיקר שעשינו והוא כ"א מ"ב ג' יעלה בידינו י' מעלות וחי' חלקים וי' שניות, לקחנו מנת שנה סדורה מאמצע המסלול והוא ש"ה מעלות וי"ג שניים והוספנו עליו העיקר והוא רפ"א נ"ז נ"ט יצא לנו אמצע המסלול רכ"ז נ"ה י"ב ובקשנו לידע מקום הירח האמיתי גרענו אמצע השמש מאמצע הירח ונשאר י"א ל"ז נ"א כפלנו אותו עלה בידינו כ"ג ט"ו מ"ב מנתו שלש מעלות נוסיף אותה על אמצע המסלול יעלה בידינו המסלול הנכון ר"ל מעלה ומנתו ד' מעלות וי"א חלקים, ולפי שהמסלול הנכון יתר על ק"ף נוסיף מנת זה המסלול על אמצע הירח לשעת הראייה יוצא לנו מקום הירח האמיתי עשר מעלות וי"ט חלקים וי' שניות ממזל טלה באנו לחקור על רוחב הירח הוספנו על אמצע הראש והוא העיקר מנת שנה סדורה מתנועתו והוא י"ח מעלות ומ"ד חלקים ומ"ב שניות והיה הכל קי"ב מעלות וחי' חלקים כ"ט שניים נגרע אותו מש"ס מעלות ישאר רמ"ח מעלות בקירוב וזהו מקום הראש האמיתי ביי"ח מעלות ממזל קשת ואח"כ גרענו מקום הראש ממקום הירח האמיתי ישאר קכ"ב מעלות בקירוב וזהו מסלול הרוחב ומנתו מן הרוחב ד' מעלות וי"ד חלקים, ולפי שהמסלול הזה פחות מק"ף יהיה רוחב זה צפוני ואח"כ באנו לחקור על הראייה גרענו מקום השמש האמיתי ממקום הירח האמיתי נשאר בידינו י"ג מעלות מ"ט חלקים נ"א שניים. וזהו האורך הראשון. ולפי שזה האורך בין ט' מעלות וי"ד והוא בין ראש גדי וסוף תאומים צריכים אנו לחקור בחשבונות הראייה. ולפי שזה האורך בין סוף דגים ותחלת טלה צריכים אנו לגרוע מזה האורך נ"ט חלקים ישאר י"ב מעלות חמשים חלקים י"א שניים וזהו אורך שני, ולפי שרוחב הירח צפוני צריכין אנו לגרוע שינוי מראה הרוחב מן הרוחב הראשון. ולפי שהירח במזל טלה נגרע מן הרוחב הראשון ט' חלקים ישאר מן הרוחב הראשון ד' מעלות ה' חלקים, וזהו הנקרא רוחב שני. ולפי שהירח במזל טלה לקחנו מן הרוחב הזה השני שני חומשיו והוא מעלה אחת ול"ח חלקים וזהו הנקרא מסלול הירח, ולפי שרוחב הירח צפוני והירח במזל טלה נגרע המעגל הזה מן האורך השני ישאר י"א י"ב י"א ויצא לך אורך ג', ולפי שהאורך הזה בסוף מזל דגים ותחלת טלה נוסיף על האורך הג' שתותו והוא מעלה אחת ונ"ב חלקים יהיו הכל י"ג ד' י"א וזהו אורך רביעי. וחזרנו אצל רוחב הירח הראשון ולקחנו ב' שלישי והוא ב' מעלות ומ"ט חלקים והוא הנקרא מנת גובה המדינה, ולפי שרוחב הירח צפוני נוסיף מנת גובה המדינה על האורך הרביעי יעלה בידינו ט"ו מעלות ונ"ג חלקים וי"א שניים וזו היא קשת הראייה, ואם תעיין בקיצי הראייה תמצא שהירח נראה בליל זה והוא ליל ז' שיומו א' לחדש ניסן שנת י' ממחזור רס"ט

והוא אחר שנה סדורה מן העיקר שעשינו, שהרי שנת שנה סדורה כשנשליך אותה ז' ז' ישאר ד' ימים ונתחיל מליל העיקר הראשון יצא לנו ליל ז' שהרי הארבעה הם שלישי ורביעי וחמישי וששי מימי השבוע ויגיע החשבון לליל ז' יום א' מחדש ניסן. ודע שמכלל הדברים שהקדים ז"ל יתבאר העניינים שצריך להם בראיית הירח והן שזכרן על זה הסדר: א. מקום אמצע השמש והוא תנועתה בגלגלה היוצא שוה בלא קלות ולא כבדות: ב. מקום גובה השמש והוא המרחק האחור ממוצק הארץ ולשון ערבי אוג אל שמש: ג. מסלול השמש והוא הקשת שבין מקומה האמצעי ובין נקודת הגובה: ד. מנת המסלול והוא שוויה: ה. מקום השמש האמיתי והוא מקומה בגלגל המזלות: ו. אמצע מסלול הירח והוא תנועתו בגלגל המעגל: ז. אמצע הירח והוא תנועת מוצק גלגל מעגלו על גלגלו היוצא: ח. אמצע הירח לאחר שקיעת החמה והוא אמצע הירח אחר שמוסיפין עליו או גורעים ממנו מעלות השקיעה לאותו העת: ט. המרחק הכפול והוא מרחק מוצק מעגל הירח מסוף גובה שלו לפי שלקחנו מרחק המוצק מן השמש וכפלנו אותו: י. המסלול הנכון הוא אמצע המסלול אחר שמוסיפין עליו השווי והוא מנתו: יא. מנת המסלול הוא המרחק שבין אלדרי"ו האלוסט"י ואלקיקי"ה: יב. מקום הירח האמיתי והוא מקומו מגלגל המזלות: יג. אמצע הראש הוא תנועתו בימים ידועים: יד. מקום הראש האמיתי הוא הקשת מן המזל אחר שגורעין האמצעי שלו מש"ס מעלות: טו. מסלול הרוחב הוא מרחק הירח מן הראש: טז. רוחב הירח הוא שיעור נטייתו מגלגל המזלות ונקרא רוחב ראשון: יז. אורך ראשון והוא מרחק הירח האמיתי ממקום השמש האמיתי: יח. שינוי מראה האורך הוא השינוי שבין מקום הירח האמיתי ובין מקומו הנראה: יט. אורך שני הוא האורך הראשון אחר שגורעין ממנה שינוי מראה האורך: כ. שינוי מראה הרוחב הוא השינוי שבין רחבו הנראה ובין רחבו האמיתי: כא. רוחב שני הוא הרוחב הראשון אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו שינוי מראה רוחב: כב. מעגל הירח הוא נטיית חגורת המעגל מעל חגורת הנוטה: כג. האורך השלישי הוא האורך השני אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו ממעגל הירח: כד. האורך הרביעי הוא המרחק שבין השמש והירח במעלות השקיעה והוא קשת מעגולת משוה היום מסבה היומית דומה למשוה היום בין השמש והירח: כה. מנת גובה המדינה והוא ב' שלישי רוחב הירח בשעת הראיה: כו. קשת הראיה הוא האורך הד' אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו מנת גובה המדינה: כז. קיצי הראיה הוא עריכת אורך ראשון לקשת הראיה:

**יח** וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִיָּתֵר עַל עֶשְׂרֵי מַעְלֹת עַד סוֹף י"א  
מַעְלֹת אוּ יָתֵר עַל אַחַת עֶשְׂרֵה. וְיִהְיֶה הָאָרֶךְ הָרְאִישׁוֹן י"ב

מַעֲלוֹת או יוֹתֵר. וַדַּאי יִרְאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקִּשְׁת פְּחוֹת מְזָה או יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מְזָה לֹא יִרְאֶה :

**יט** וְאִם תִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה מִיֵּתֵר עַל יִיא עַד סוּף יִיב מַעֲלוֹת או יֵתֵר עַל יִיב. וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִיָּה מִיֵּתֵר או יוֹתֵר וַדַּאי יִרְאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקִּשְׁת פְּחוֹת מְזָה או יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מְזָה לֹא יִרְאֶה :

**כ** וְאִם תִּהְיֶה קִשְׁת הָרְאִיָּה מִיֵּתֵר עַל יִיב מַעֲלוֹת עַד סוּף יִיג מַעֲלוֹת או יֵתֵר עַל יִיג. וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִיָּה מִיֵּתֵר או יוֹתֵר וַדַּאי יִרְאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקִּשְׁת פְּחוֹת מְזָה או יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מְזָה לֹא יִרְאֶה :

**כא** וְאִם תִּהְיֶה הָרְאִיָּה מִיֵּתֵר עַל יִיג מַעֲלוֹת עַד סוּף יִיד מַעֲלוֹת או יֵתֵר עַל יִיד. וְיִהְיֶה הָאֶרֶץ הָרְאִיָּה מִיֵּתֵר או יוֹתֵר וַדַּאי יִרְאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקִּשְׁת פְּחוֹת מְזָה או יִהְיֶה הָאֶרֶץ פְּחוֹת מְזָה לֹא יִרְאֶה. וְעַד כָּאן סוּף הַקִּצִּין :

**כב** כִּי־צַד. בְּאֵנוּ לְהִתְבַּוֵּן בְּקִשְׁת הָרְאִיָּה שֶׁל לַיִל עֶרֶב שַׁבַּת שְׁנֵי לְחֻדְשׁ אֵיר מִשְׁנָה זו. יֵצֵא לָנוּ בְּחֻשְׁבוֹן קִשְׁת הָרְאִיָּה יִיא מַעֲלוֹת וְיִיא חֲלָקִים כְּמוֹ שֶׁיִּדְעֶתָ. וּלְפִי שֶׁהִיא קִשְׁת הָרְאִיָּה בֵּין עֶשֶׂר עַד אַרְבַּע עֶשְׂרֵה עֲרֻכְנוּ אוֹתָהּ אֶל הָאֶרֶץ הָרְאִיָּה. וְכִבֵּר יִדְעֶתָ שֶׁהָאֶרֶץ הִיא בְּלִיל זֶה יִיא מַעֲלוֹת וְכִיז חֲלָקִים. וּלְפִי שֶׁהִיִּתָּה קִשְׁת הָרְאִיָּה יֵתֵר עַל יִיא מַעֲלוֹת וְהִיא הָאֶרֶץ הָרְאִיָּה יֵתֵר עַל עֶשְׂרֵה יוֹדֵעַ שֶׁוַדַּאי יִרְאֶה בְּלִיל זֶה לְפִי הַקִּצִּין הַקְּצוּבוֹת. וְכֵן תִּשְׁעָה בְּכָל קִשְׁת וְקִשְׁת עִם הָאֶרֶץ הָרְאִיָּה שְׁלָה :

**כג** וְכִבֵּר רְאִיתָ מִן הַמַּעֲשִׂים הָאֵלוּ כִּמָּה חֻשְׁבוֹנוֹת יֵשׁ בוֹ וְכִמָּה תוֹסְפוֹת וְכִמָּה גְרוּעִין אַחַר שֶׁיִּגְעְנוּ הַרְבֵּה. עַד שֶׁהַמַּצִּיָּאֵנוּ

דְּרָכִים קְרוּבִים שְׂאִין בְּחֻשְׁבוֹנָם עִמָּךְ גָּדוֹל. שֶׁהִיִּרְחַ עֵקֶלְקֵלוֹת גָּדוֹלוֹת יֵשׁ בְּמַעֲגָלוֹתָיו. וּלְפִיכֹךְ אָמְרוּ חֲכָמִים (תהילים קד-יט) 'שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ יָרַח לֹא יָדַע מְבוֹאוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים פְּעָמִים בָּא בְּאַרְכָּה פְּעָמִים בָּא בְּקֶצֶרָה. כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה מַחֲשָׁבוֹנוֹת אֵלּוּ שְׁפָעָמִים תּוֹסִיף וּפְעָמִים תִּגְרַע עַד שֶׁתִּהְיֶה קֶשֶׁת הַרְאִיָּה. וּפְעָמִים תִּתְּהֶיּה קֶשֶׁת הַרְאִיָּה אֲרוּכָה וּפְעָמִים קֶצֶרָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ:

**כד** וְטַעַם כָּל אֵלּוּ הַחֻשְׁבוֹנוֹת וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִים מִנֵּן זֶה וּמִפְּנֵי מָה גּוֹרְעִין. וְהִיאֵךְ נוֹדַע כָּל דָּבָר וְדָבָר מֵאֵלּוּ הַדְּבָרִים. וְהִרְאִיָּה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. הִיא חֲכָמַת הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימְטְרִיּוֹת שֶׁחִבְרוּ בָּהֶם חֲכָמֵי יָוֵן סְפָרִים הַרְבֵּה וְהֵם הִנְמַצְּאִים עֲכָשׁוּ בְּיַד הַחֲכָמִים. אֲבָל הַסְּפָרִים שֶׁחִבְרוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיוּ בִימֵי הַנְּבִיאִים מִבְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר לֹא הִגִּיעוּ אֵלֵינוּ. וּמֵאַחַר שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בְּרָאיוֹת בְּרוּרוֹת הֵם שְׂאִין בָּהֶם דְּפִי וְאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמַחְבֵּר בֵּין שֶׁחִבְרוּ אוֹתָם נְבִיאִים בֵּין שֶׁחִבְרוּ אוֹתָם הָאֲמוֹת. שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּתְגַּלָּה טַעְמוֹ וְנוֹדַעָה אֲמַתָּתוֹ בְּרָאיוֹת שְׂאִין בָּהֶם דְּפִי אָנוּ סוֹמְכִין עַל זֶה הָאִישׁ שֶׁאָמְרוּ אוֹ שֶׁלְּמָדוֹ עַל הַרְאִיָּה שֶׁנִּתְגַּלְתָּה וְהַטַּעַם שֶׁנִּוֹדַע:

## הלכות קידוש החודש - פרק שמונה עשר

**א** דָּבָר יָדוּעַ וּבְרוּר שְׂאֵם יוֹצֵא לָךְ הַחֻשְׁבוֹן שֶׁהִיִּרְחַ יִרְאֶה בְּלִילָה. אֶפְשָׁר שֶׁיִּרְאֶה וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִרְאֶה מִפְּנֵי הָעֵבִים שֶׁמְכַסִּין אוֹתוֹ אוֹ מִפְּנֵי הַמְּקוֹם שֶׁהוּא גִּיָּא אוֹ שֶׁיְהִיָּה הַר גְּבוּהָ כְּנֶגֶד רוּחַ מַעֲרָב לְאֲנִשֵׁי אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁנִּמְצָאוּ כְּאֵלּוּ הֵן יוֹשְׁבֵין בְּגִיָּא.



שְׁהִירַח לֹא יֵרָאֶה לְמִי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם נְמוּדָּה אֲפֹלוּ הִיא גְדוֹל  
וְיֵרָאֶה לְמִי שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַר גְּבוּהָ וְתִלּוּל אֶף עַל פִּי שְׁהִירַח  
קָטָן בְּיוֹתֵר. וְכֵן יֵרָאֶה לְמִי שֶׁשׁוֹכֵן עַל שְׂפַת הַיָּם אוֹ לְמִי שֶׁמְהַלֵּךְ  
בְּסַפִּינָה בַּיָּם הַגְּדוֹל אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר :

**פירוש** דבר ידוע וברור שאם וכו'. דע שמתחלת זה הפרק עד סוף אמירתו כמו  
שאמרנו בהלכות אלו ברור הוא ואין צריך בו פירוש :

**ב** וְכֵן בְּיָמוֹת הַגְּשָׁמִים אִם יִהְיֶה יוֹם צַח יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ יוֹתֵר מִמָּה  
שֶׁיֵרָאֶה בְּיָמוֹת הַחֶמָּה. לְפִי שֶׁבְּיָמוֹת הַגְּשָׁמִים אִם יִהְיֶה יוֹם צַח  
יִהְיֶה הָאֵוִיר זָד הַרְבֵּה וְיֵרָאֶה הַרְקִיעַ בְּטֹהַר יוֹתֵר מִפְּנֵי שֶׁאֵין  
שָׁם אָבֶק שֶׁיִתְעַרֵב בְּאֵוִיר. אֲבָל בְּיָמוֹת הַחֶמָּה יִהְיֶה הָאֵוִיר  
כָּאֵלוּ הוּא מְעֻשָׂן מִפְּנֵי הָאָבֶק וְיֵרָאֶה הַיָּרֵחַ קָטָן :

**ג** וְכָל זְמַן שֶׁתִּמְצָא קִשְׁתַּת הָרְאִיָּה וְהָאֶרֶץ הָרֵאשׁוֹן שֶׁתְּעַרְךָ לָהּ  
עִם שְׁנֵי הַקְּצִין שֶׁלָּהֶם בְּצִמְצוּם. יִהְיֶה הַיָּרֵחַ קָטָן בְּיוֹתֵר וְלֹא  
יֵרָאֶה אֲלֵא בְּמָקוֹם גְּבוּהָ בְּיוֹתֵר. וְאִם תִּמְצָא קִשְׁתַּת הָרְאִיָּה  
וְהָאֶרֶץ הָרֵאשׁוֹן אֲרֻכִּין הַרְבֵּה וְהוֹסִיפוּ עַד סוֹף הַקְּצִים שֶׁלָּהֶן  
מִמַּעְלוֹת. יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ גְּדוֹל וּלְפִי אֶרֶץ הַקִּשְׁתַּת וְהָאֶרֶץ הָרֵאשׁוֹן  
יִהְיֶה גְּדוֹלוֹ וְגִלְתוֹ לְכָל :

**ד** לְפִיכֵן רְאוּי לְבֵית דִּין לְשׁוּם שְׁנֵי דְבָרִים אֵלוּ בְּלִבָּם. שֶׁהֵן זְמַן  
הָרְאִיָּה וּמְקוֹמָהּ. וְשׂוֹאֲלִין אֶת הָעֵדִים בְּאֵי זֶה מְקוֹם רְאִיתָם.  
שֶׁאִם הִיְתָה קִשְׁתַּת הָרְאִיָּה קְצָרָה וְיִתְּנוּ הַחֲשָׁבוֹן שֶׁיֵרָאֶה  
בְּצִמְצוּם. כְּגוֹן שֶׁהִיְתָה קִשְׁתַּת הָרְאִיָּה ט' מַעְלוֹת וְהִי חֲלָקִים  
וְהִיא הָאֶרֶץ הָרֵאשׁוֹן י"ג מַעְלוֹת בְּשׂוּהָ וּבְאֵוֹ עֵדִים שֶׁרְאוּהוּ. אִם  
הִיא בְּיָמוֹת הַחֶמָּה אוֹ שֶׁהִיוּ בְּמָקוֹם נְמוּדָּה חוֹשְׁשִׁין לָהּ וּבּוֹדְקִין  
אוֹתָן הַרְבֵּה וְאִם הִיא בְּיָמוֹת הַגְּשָׁמִים אוֹ בְּמָקוֹם גְּבוּהָ בְּיוֹתֵר  
וְדַאי יֵרָאֶה אִם לֹא יִהְיֶה שָׁם עֲבִים הַמְּבַדִּילִין :

**ה** עדים שָׂרְאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנוֹ וּבָאוּ וְהֵעִידוּ וְקִבְלוּם בַּיּוֹם הַזֶּה וְקִדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה הַרְאֵשׁוֹן וּמָנוּ כִּי יוֹם מִן הַיּוֹם הַזֶּה הוּא יוֹם הַחֹדֶשׁ וְלִיל שְׁלֹשִׁים לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ מִפְּנֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִרְאוֹת אוֹ מִפְּנֵי שְׂפִסּוּהוּ עֲבִים. וְהָרִי בַּיּוֹם הַזֶּה מְצַפִּין לוֹ כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְלֹא בָּאוּ עֲדִים וְעִבְרוּ אֶת הַחֹדֶשׁ וְנִמְצָא יוֹם רִ"ח הַשְּׁנִי יוֹם ל"א כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ:

**ו** וְהִתְחִילוּ לְמִנּוֹת כִּי יוֹם מִן יוֹם רִאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וְלִיל שְׁלֹשִׁים לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ. אִם תֹּאמַר שֶׁכָּדָּר מְעַבְרִין אֶת זֶה וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים וְקוֹבְעִין רִאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי יוֹם ל"א. כָּדָּר אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּלִיל שְׁלֹשִׁים גַּם מִחֹדֶשׁ זֶה וְנִמְצָאוּ מְעַבְרִין וְהוֹלְכִין וְעוֹשִׂין חֲדָשִׁים אַחַר שְׁלֹשִׁים כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה. וְנִמְצָא בְּחֹדֶשׁ אַחֲרוֹן אֶפְשָׁר שֶׁיִּרְאָה הַיָּרֵחַ בְּלִיל כ"ה בּוֹ אוֹ בְּלִיל כ"ו. וְאִין לָךְ דְּבַר שְׁחוֹק וְהִפְסֵד יוֹתֵר מִזֶּה:

**ז** וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה דְּבַר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא שֶׁלֹּא יִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה. אֲלָא דְּבַר קְרוֹב הוּא הַרְבֵּה. וּפְעָמִים רַבּוֹת יִצְרָע זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּמִדִּינוֹת שְׂזֵמֵן הַגְּשָׁמִים שֶׁם אֲרֻךְ וְהָעֲבִים רַבִּים. שְׂאִין אָנוּ אוֹמְרִין שֶׁלֹּא יִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה אֲלָא שֶׁלֹּא יִרְאָה בְּתַחֲלַת הַחֹדֶשִׁים וְיִרְאָה אַחַר כָּדָּר. וּפְעָמִים לֹא יִרְאָה מִפְּנֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּרְאָה בָּהֶם וְחֲדָשִׁים שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּרְאָה בָּהֶם לֹא יִרְאָה מִפְּנֵי הָעֲבִים אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָטָן בְּיוֹתֵר וְלֹא נִתְּכָנוּ אָדָם לְרִאוֹתוֹ:

**ח** אֲלָא הַקְּבֵלָה שֶׁהִיא בְּיַד חֲכָמִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִפִּי מִשָּׁה רַבֵּנוּ כָּדָּר הִיא. שֶׁבְּזִמְנוֹ שֶׁלֹּא יִרְאָה הַיָּרֵחַ בְּתַחֲלַת הַחֹדֶשִׁים חֹדֶשׁ אַחֲרֵי חֹדֶשׁ. בַּיּוֹם הַזֶּה קוֹבְעִין חֹדֶשׁ מְעַבְּרִין מִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְחֹדֶשׁ חֲסָר מִכִּי יוֹם. וְכֵן מִחֲשָׁבִין וְקוֹבְעִין חֹדֶשׁ מְעַבְּרִין וְחֹדֶשׁ חֲסָר בְּקִבּוּעָה לֹא בְּקִדּוּשׁ. שְׂאִין מִקְדָּשִׁין אֲלָא עַל הַרְאֵיָה. וּפְעָמִים

עוֹשִׂין מְלֵא אַחַר מְלֵא אוֹ חֹסֵר אַחַר חֹסֵר כְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם מִן  
הַחֲשָׁבוֹן :

**ט** וּמִתְכַּוְּנִין לְעוֹלָם בְּחֲשָׁבוֹנָם שְׂאֵם יִרְאֶה הַיֵּרַח בְּחֹדֶשׁ הַבָּא  
יִרְאֶה בְּזִמְנוֹ אוֹ בְּלֵיל עֲבוּרוֹ. לֹא שִׁירָאָה קֹדֶם זְמַנּוֹ שֶׁהוּא לֵיל  
כ"ח. וּבְחֲשָׁבוֹנוֹת הָרְאִיָּה הָאֵלוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ יִתְבָּאֵר לָךְ וְתִדַּע מִתִּי  
אֶפְשֶׁר שִׁירָאָה, וּמִתִּי אִי אֶפְשֶׁר, שְׂלֵא יִרְאֶה. וְעַל זֶה סוֹמְכִין  
וּמְעַבְרִין חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ אוֹ עוֹשִׂין חֹדֶשׁ חֹסֵר אַחַר חֹדֶשׁ חֹסֵר.  
וְלְעוֹלָם אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֹדָשִׁים הַמְּעַבְרִין בְּשָׁנָה וְלֹא  
מוֹסִיפִין עַל שְׁמוֹנָה חֹדָשִׁים הַמְּעַבְרִין. וְגַם לְעֲבוּר חֹדָשִׁים אֵלוֹ  
שֶׁמְעַבְרִין לְפִי חֲשָׁבוֹן עוֹשִׂין סְעֻדַת עֲבוּר הַחֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁאַמְרָנוּ  
בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי :

**י** וְכָל שֶׁתִּמְצָא בְּגִמְרָא מִדְּבָרִים שֶׁמֵּרְאִין שְׁבִית דִּין סוֹמְכִין עַל  
הַחֲשָׁבוֹן וּמִפִּי מִשָּׁה מְסִינִי שֶׁהַדְּבָר מְסוּר לָהֶם וְהַרְשׁוּת בְּיָדָם  
לְחַסֵּר אוֹ לְעַבֵּר. וְכֵן זֶה שֶׁחֹסֵר תִּשְׁעָה חֹדָשִׁים בְּשָׁנָה וְכָל כֵּיוָצֵא  
בְּזֶה הַכֹּל עַל עֶקֶר זֶה הוּא בְּנוֹי בְּזִמְן שְׂלֵא נִרְאֶה הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנוֹ :

**יא** וְכֵן זֶה שֶׁאַמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמְעַבְרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לְצַרְךָ הוּא  
בְּחֹדָשִׁים אֵלוֹ שֶׁמְעַבְרִין אוֹתָן לְפִי חֲשָׁבוֹן וְעוֹשִׂין אֶחָד מְלֵא  
וְאֶחָד חֹסֵר. וַיֵּשׁ לָהֶם לְעַבֵּר חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ אוֹ לְחַסֵּר. בְּזֶה הוּא  
שֶׁמְעַבְרִין לְצַרְךָ מִפְּנֵי שְׂלֵא נִרְאֶה הַיֵּרַח בְּזִמְנוֹ. אֲלֵא בְּעַת  
שִׁירָאָה הַיֵּרַח בְּזִמְנוֹ שֶׁהוּא תַּחֲלַת הַיּוֹתוֹ נִרְאֶה אַחַר שְׁנַת־קַבָּץ  
עִם הַשֶּׁמֶשׁ מִקְדָּשִׁין לְעוֹלָם :

**יב** וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ שָׁם בֵּית דִּין וְסוֹמְכִין עַל  
הָרְאִיָּה. אֲבָל בְּזִמְנֵים אֵלוֹ אֵין סוֹמְכִין אֲלֵא עַל הַקְּבִיעָה בְּזֶה  
הַחֲשָׁבוֹן הָאֶמְצָעִי הַפְּשוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת  
אֵלוֹ :

**יג** יתבאר בספרי החשבון התקופות והגימטריאות שאם יראה הירח בארץ ישראל יראה בכל מדינות העולם שהן למערב ארץ ישראל ומדינות כנגדה. ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל אפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומדינות כנגדה. לפיכך אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל אין בזה ראיה שלא יראה בארץ ישראל אלא אפשר שיראה הירח בארץ ישראל:

**פירוש** יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריאות וכו'. התקופות הוא כמו תקופת הימים כלומר חזרת הזמן הידוע והכונה בזה היא חזרת השמש למקומה מגלגל המזלות עד שיחזור לסוף הזמן לכמות שהיה ובמקצת המקומות תהיה הכונה בזו המלה על חזרת כל כוכב משאר כוכבי לכת אל מקומו הראשון. וענין גימטריאות חכמת החשבון והיא מלה יוגית תורה על החשבון והם אומרים בלשון יוני אגומטריאה, ותורה בדברי חכמים על חשבון מיוחד והוא חשבון אותיות המלה כמו אמרם ז"ל שמנין רד"ו שמה ר"י והוא זמן ישיבת ישראל במצרים וכן חשבון ונושנתם בארץ שמניינו תתנ"ב והוא מנין ישיבת ישראל בארץ עד שחרב בית ראשון וכן כל כיוצא באלו: **שאם יראה הירח בא"י יראה בכל המדינות שהן במערב א"י**, לפי שכל מקום שהוא למערב א"י הכוכבים שוקעין ממנו אחר ששוקעין באופק א"י לצד מערב לפיכך כשיראה הירח בא"י נדע בודאי שיצא מתחת ניצוץ השמש כל שכן שיראה באופק הנמוך המערבי לפי שיצא מתחת ניצוץ השמש ועוד שהוא גבוה על האופק המערבי יותר מאופק ארץ ישראל: **ומכוונת** כנגדה שהרי אפשר שיהיו שתי מדינות האחת מזרחית והאחרת מערבית והם שונים ברוחב הרבה ויראה הירח בארץ ישראל ולא יראה במדינה שהיא מערבית מארץ ישראל כמו שנבאר אח"כ אבל עתה אנו מדברים על המדינות המכוונות זו כנגד זו ברוחב או במדינות שהן מתקרבין בריחוק קירוב מעט כמו ו' או ז' מעלות ואע"פ שאין רחבם אחד. והמשל נניח [ציור נ"ט] עגולת אבג"ד עוברת על שני קצוות היישוב מן המזרח למערב והוא אופק אמצע היישוב לפי שאמצע היישוב מרחקו מן המזרח צ' מעלות ומן המערב ג"כ צ' מעלות. ואפשר שתהיה המדינה שבאמצע היישוב על קו השווי ותהיה עגולת משהו היום עוברת על נוכח ראשם ואפשר שתהיה רחוק מהשווי לפי שיש לה רוחב. ונניח סימן אמצע היישוב נקודת ש' וגם נניח שלש מדינות אחרות מתקרבין ברוחב ומשתנות באורך ונניח רוחב האחת כ"ט מעלות וארכה ס"ג מעלות מפאת מערב ותהיה נוטה מאמצע היישוב לצד מערב כ"ז מעלות ונניח האופק שלה

עגולת כל"מ ונניח רוחב המדינה האחת ל"ב וארכה מן המערב ס"ו מעלות וחצי והיא ירושלים לפיכך היא נוטה מאמצע היישוב כנגד רוח מערב כ"ג מעלות וחצי ויהיה האופק שלה עגולת נס"ע. ונניח רוחב המדינה האחרת ל"ה מעלות וארכה ס"ט מעלות לפיכך היא נוטה מאמצע היישוב לרוח מערב כ"א מעלות והאופק שלה פצ"ק לפיכך כשיראה הירח גבוה על אופק אמצע היישוב והיא עגולת אבג"ד אחר שיצא מתחת ניצוץ השמש היא נראית בהכרח על כל אופק מערבי מזה האופק לפי שהוא נמוך ממנו בפאת מערב מפני שהוא גבוה בראייה אצלם ועוד שיצא מתחת ניצוץ השמש לפיכך הוא נראה בהכרח על אופק כל"מ ועל אופק נס"ע ועל אופק פצ"ק וכן הדין בכל אופק שהוא נמוך מחברו לצד מערב לפי שהארץ כדורית וכן דין אופק ירושלים והוא אופק נס"ע עם אופק כל"מ כגון זו הצורה [ציור נ"ט]: **ואם יתן החשבון שלא יראה בא"י אפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב א"י**, כלומר שאם יתן החשבון כשתהיה השמש על אופק ירושלים והוא אופק נס"ע והיא מתחלת לשקוע שלא יראה הירח לפי שלא יצאה מתחת ניצוץ השמש מפני שמרחקה מן השמש קשת קטנה תהיה תחת ניצוץ השמש לפיכך אין בני א"י רואין אותה וכשתגיע השמש אל אופק המדינה שהיא למערב א"י כלומר למערב ירושלים והוא אופק כל"מ יצא הירח מתחת ניצוץ השמש לפי שהירח כבר נתרחק מן השמש בזמן שבין שתי השקיעות שמעל שתי האופקים פירוש בין אופק נס"ע וכל"מ, לפיכך יראה באופק המערבי ואינו נראה באופק ירושלים ואפשר שלא יראה באופק כל"מ המערבי מירושלים כמו שאינו נראה בירושלים באופק נס"ע לפי שיהיה המרחק בין ב' האופקים כלומר אופק ירושלים ואופק המדינה המערבית מרחק מעט ולא יתן החשבון שיראה במדינה המערבית כמו שאינו נראה בירושלים לפי שלא יצא מתחת ניצוץ השמש לפי שהזמן שבין שתי השקיעות מעט ואינו מספיק ליציאת הירח מתחת ניצוץ השמש שהרי ע"ד הנחה כשתהיה השמש על אופק ירושלים ויהיה בינו ובין הירח ז' מעלות שהרי בודאי אין הירח נראה בירושלים לפי שלא יצא מתחת ניצוץ השמש וכשתשקע החמה מעל אופק ירושלים יהיה בינה ובין שקיעתה באופקים המערביים זמן פעם יהיה קצר ופעם יהיה ארוך, אם יהיה ארוך הזמן עד שיתרחק הירח ריחוק שיראה בה מפני שיצא מניצוץ השמש בעת שהגיע השמש אל האופק המערבי הוא נראה בזה האופק אע"פ שאינו נראה באופק ירושלים כמו שאנו אומרים שנתרחק יותר על הז' מעלות ח' מעלות אחרות ויהיה בין הירח והשמש בעת שקיעתה באופק המערבי ט"ו מעלות שבודאי יראה באופק המערבי לפי שיצא מתחת ניצוץ השמש, ואם יהיה בין שני האופקים ריחוק מעט שיאות שלא יתרחק הירח מן השמש בעת שתהיה השמש על האופק המערבי כגון שלא יהיה ביניהם מן הנטיה שיעור שיוסיף ריחוק הירח מן השמש אלא כמו מעלה אחת יותר על הז' הראשונות יודע

בודאי שאינו נראה באופק המערבי כמו שאינו נראה באופק ירושלים לפי שלא יצא מתחת ניצוץ השמש : אם יראה הירח במדינה שהוא למערב א"י אין בזה ראייה שנראה הירח בא"י, שהרי כבר אמרנו בתחלה שאפשר שיראה במדינה המערבית מפני שיצא מן הניצוץ ולא יראה במזרחית לפי שלא יצא עדיין מן הניצוץ :

**יד** אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים במדינה המערבית המכוננת כנגד ארץ ישראל בידוע שלא נראה בארץ ישראל :

**טו** וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל בידוע שלא נראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכוננות כנגדה. ואם יראה בארץ ישראל אפשר שיראה במדינות מזרחיות ואפשר שלא יראה. לפיכך אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ ישראל ומכוננת כנגדה בידוע שנראה בארץ ישראל. ואם לא נראה במדינה המזרחית אין בזה ראיה אלא אפשר שיראה בארץ ישראל :

**פירוש** וכן אם לא נראה הירח בא"י וכו'. דין זה החלק כדין החלק שלפניו שאם תערוך א"י למזרחיות תהיה ערכה כערך המדינה המערבית לירושלים :

**טז** וכל אלו הדברים כשהיו המדינות שבמערב ושבמזרח מכוננות. כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלטים מעלות עד ל"ה מעלות. אבל אם היו נוטות לצפון יותר מזה או פחות. משפטים אחרים יש להן שהרי אינן מכוננות כנגד ארץ ישראל. ודברים אלו שבארנו בערי מזרח ומערב אינן אלא להגיד כל משפטי הראיה להגדיל תורה ולהאדירה. לא שיהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראית הירח או תועיל להם כלום. אלא לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ ישראל כמו שבארנו כמה פעמים :

**פירוש** וכל אלו הדברים כשהיו וכו'. דע זה הדין פלא הוא ולא נודע אלא דמיון השכל לפי שהמפורסם שהכוכבים שוקעין במדינות המזרחיות קודם המערביות וזה הדין על תנאי שיהיו מכוונות ברוחב או קרובים ברוחב אבל אם יהיו ב' המדינות משתנים ברוחב הרבה אפשר שיעלה הכוכב באופק מערבי קודם עלייתו באופק המזרחי וכן הוא שוקע באופק מערבי קודם שישקע מן האופק המזרחי. ונניח [ציור ס'] מדינה רחבה מ' מעלות וארכה ל' ומדינה אחרת רחבה חמשים מעלות וארכה נ' מעלות ויהיה אופק המדינה המזרחית בד"ח ואופק המערבי זח"ט ואופק הקו השווה אב"ג ועגולת משוה היום אג"ח וראש מזל גדי סובב עליהם כט"י, לפיכך כשיהיה הירח או השמש בזו המסבה הם שוקעים מן אופק המדינה המערבית מנקודת ט' קודם שתשקע מן אופק המזרחי מנקודת י'. ועילת זה הדין שינוי הרוחב הרבה וזהו שאמר משפטים אחרים יש לה פירוש בזריחתה ובעריבתה, והעילה לפי שאינן מכוונות כנגד ארץ ישראל אלא רחבן משתנה הרבה. ומן הצורה הזאת יתבאר שהכוכב שוקע בנקודת ט' מן האופק המערבי קודם שתשקע מנקודת י' מן האופק המזרחי לפיכך בזו הצורה יראה הכוכב שוקע מעל המערביים קודם המזרחיים:

## הלכות קידוש החודש - פרק תשעה עשר

**א** לפי שאמרו חכמים שבכלל דברים שהיו בודקין בהן את העדים אומרין להן להיכן היתה הירח נוטה. כִּשְׁר בְּעֵינֵי לְהוֹדִיעַ דָּרְדַּר חֲשָׁבוֹן דָּבָר זֶה. וְאִין אָנִי מְדַקְדָּק בּוֹ לְפִי שְׂאִינוֹ מוֹעִיל בְּרֵאִיָּה כָּלָל. וּתְחִלַּת חֲשָׁבוֹן זֶה לֵידַע נְטִיַת הַמְּזֻלּוֹת תְּחִלָּה:

**פירוש** לפי שאמרו חכמים וכו' להיכן היה הירח נוטה וכו'. פירוש לצפון השמש או לדרומה וכו' נניח [ציור ס"א] עגולת משוה היום אבג"ד ועגולת המזלות אהג"ז וגי ראש טלה וא' ראש מאזנים וז' ראש סרטן וה' ראש גדי, ומנקודת ג' תתחיל השמש לנטות עד ז' סוף הנטייה בצפון וחוזרת ומתקרבת עד נקודת א' ממשוה היום. וחוזרת ומתרחקת ממנה אל הדרום עד סוף הנטייה והוא ראש גדי והיא נקודת ה' ומתקרבת עד שתגיע לראש טלה:

**ב** הַעֲגֵלָה שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בְּמַחְצֵית הַמַּזְלֹת שָׁבָה מִהֲלֹךְ הַשָּׁמֶשׁ. אֵינָה עוֹבֶרֶת בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם מִחֲצֵי הַמְּזָרֵחַ לְחֲצֵי הַמַּעֲרָב. אֲלָא נוֹטָה הִיא מֵעַל הַקּוּ הַשְּׁוֹה הַמְּסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם כְּנֶגֶד צְפוֹן וְדָרוֹם. חֲצִיָּה נוֹטָה לְצָפוֹן וְחֲצִיָּה נוֹטָה לְדָרוֹם :

**ג** וְשִׁתֵּי נִקְדוֹת יֵשׁ בָּהּ שְׁפּוֹגְעַת בָּהֶן בְּעִגְלַת הַקּוּ הַשְּׁוֹה הַמְּסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם. הַנִּקְדָּה הָאֶחָת רֹאשׁ מִזֵּל טָלָה. הַנִּקְדָּה הַשְּׁנֵיָה שְׁכַנְגָּדָה רֹאשׁ מִזֵּל מֵאֲזַנִּים. וְנִמְצְאוּ שְׁשֵׁה מַזְלֹת נוֹטוֹת לְצָפוֹן מִתְחַלְתַּת טָלָה עַד סוּף בְּתוֹלָה. וְשְׁשֵׁה נוֹטוֹת לְדָרוֹם מִתְחַלְתַּת מִזֵּל מֵאֲזַנִּים עַד סוּף מִזֵּל דָּגִים :

**ד** וּמֵרֹאשׁ מִזֵּל טָלָה יִתְחִילוּ הַמַּזְלֹת לְנֻטוֹת מְעַט מְעַט וְלִהְתַּרְחֵק מֵעַל הַקּוּ הַשְּׁוֹה כְּנֶגֶד הַצְּפוֹן עַד רֹאשׁ סֶרְטוֹן. וַיְהִיָּה רֹאשׁ סֶרְטוֹן רְחוֹק מֵעַל הַקּוּ הַשְּׁוֹה לְרוּחַ הַצְּפוֹן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת וְחֲצִי מַעְלָה בְּקֶרֶב. וַיִּחְזְרוּ הַמַּזְלֹת לְהִתְקַרֵּב לְקוּ הַשְּׁוֹה מְעַט מְעַט עַד רֹאשׁ מֵאֲזַנִּים שֶׁהוּא עַל הַקּוּ הַשְּׁוֹה. וּמֵרֹאשׁ מֵאֲזַנִּים יִתְחִילוּ לְנֻטוֹת וְלִהְתַּרְחֵק כְּנֶגֶד רוּחַ דָּרוֹם עַד רֹאשׁ גְּדִי. וַיְהִיָּה רֹאשׁ גְּדִי רְחוֹק מֵעַל הַקּוּ הַשְּׁוֹה לְרוּחַ דָּרוֹם שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת וְחֲצִי מַעְלָה. וַיִּחְזְרוּ הַמַּזְלֹת לְהִתְקַרֵּב מְעַט מְעַט כְּנֶגֶד הַקּוּ הַשְּׁוֹה עַד רֹאשׁ טָלָה :

**ה** נִמְצָא רֹאשׁ טָלָה וְרֹאשׁ מֵאֲזַנִּים מְסַבֵּב עַל הַקּוּ הַשְּׁוֹה. וְלִפְיִכְךָ כְּשֶׁתְּהִיָּה הַשָּׁמֶשׁ בְּשָׁנֵי רֵאשִׁים אֵלּוּ לֹא תְהִיָּה נוֹטָה לֹא לְצָפוֹן וְלֹא לְדָרוֹם. וְתִזְרַח בְּחֲצֵי מְזָרֵחַ וְתִשְׁקַע בְּחֲצֵי מַעֲרָב. וַיְהִיָּה הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה שְׁוִין בְּכָל הַיּוֹם :

**פירוש** ויהיה היום והלילה שוים בכל הישוב. לפי שכל שתי עגולות גדולות כל אחת חותכת חברתה על מחציתה וכל אופק ואופק עגולה גדולה ועגולת משוה היום עגולה גדולה החצי הגלוי ממשוה היום על הארץ הוא זמן היום וחציה האחר נסתר תחת הארץ והוא זמן הלילה. והראיה שעגולת משוה היום



עגולה גדולה לפי שהיא חוגרת לגלל תשיעי ובראש טלה ומאזנים השמש באלו שתי הנקודות נוכח משוה היום. לפיכך עגולת כל אופק ואופק חולקת עגולת משוה היום על מחציתה. לפיכך יהיה היום והלילה שוים בכל היישוב כשתהיה השמש בראש טלה או בראש מאזנים :

**י** הרי נתברר לך שכל מעלה ומעלה ממעלות המעלות נוטה לצפון או לדרום ויש לנטיתה שעור. (ורב) [נרחב] הנטיה לא תהיה יותר על שלש ועשרים מעלות וחצי בקרוב :

**יא** ואלו הם השעורים של נטיות לפי מנין המעלות של מעלות. והתחלה מתחלת מזל טלה. יי מעלות נטיתם ד' מעלות. כ' מעלות נטיתם ח' מעלות. ל' מעלות נטיתם י"א מעלות ומחצה. ומ' מעלות נטיתם ט"ו מעלות. נ' מעלות נטיתם י"ח מעלות. ס' מעלות נטיתם כ' מעלות. ע' מעלות נטיתם כ"ב מעלות. פ' מעלות נטיתם כ"ג מעלות. צ' מעלות נטיתם כ"ג מעלות וחצי מעלה :

**יב** ואם יהיו אחדים במנין תקח להם מנתם מבין שתי הנטיות כמו שבארנו בשמש ובירח. כיצד. חמש מעלות נטיתם שתי מעלות. ואם הנה מנין המעלות כ"ג נטיתם ט' מעלות. ועל דרך זו בכל האחדים שהן עם העשרות :

**יג** ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחת עד צ'. תדע נטיתם כלן כדרך שהודענו ברחב הירח. שאם הנה המנין יתר על צ' עד ק"פ תגרע אותו מק"פ. ואם הנה יותר על ק"פ עד ר"ע תגרע ממנו ק"פ. ואם הנה יותר על ר"ע עד ש"ס תגרע אותו מש"ס. והנשאר תדע נטיתו והוא נטית אותו המנין שבידך בלא גרעון ולא תוספת :

**פירוש** ומאחר שתדע הנטייה של מעלות וכו'. שאם יהיה הקשת ק"י מתחלת מזל טלה עד סוף סרטן [ציור ס"ב] והוא קשת ג"ט תגרע אותו מק"פ והוא קשת

ג"א ישאר סי מעלות והוא קשת ש"א, ונטייתה כמו נטיית קשת ג"ר והוא סי ונטייתה קשת ק"ר שהיא כמו ש"ת, ואם יהיה הקשת ר"י הוא קשת ג"ז א"ח נגרע ממנו ק"פ והוא קשת גז"א ישאר ל' והוא מזל מאזנים. ואם יהיה שי והוא קשת גזא"מ תגרע אותו מש"ס ישאר ששים והוא קשת מ"ג. ועל הדרך הזאת בכל קשת וקשת:

**2** אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו השווה כנגד צפון העולם או כנגד דרום העולם. תדע תחלה כמה נטיית המעלה שהיא מקום הירח האמתי ולאי זה רוח היא נוטה לצפון או לדרום. ותחזר ותחשב ותוציא לחב הירח הראשון ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם נמצאו לחב הירח ונטיית מעלתו ברוח אחת כגון שהיו שניהם צפונים או דרומיים תקבץ שניהם. ואם נמצאו בשתי רוחות כגון שהיה האחד דרומי והאחד צפוני. תגרע המעט משניהם מן הרב והנשאר הוא מרחק הירח מעל הקו השווה באותה הרוח שהיה בה הרב בשניהם:

**פירוש** אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל וכו'. לפי שהגלגל הנוטה הוא רחוק מעל עגולת המזלות וגלגל המזלות נוטה מעל עגולת משוה היום ונניח [ציור סיג א'] לעגולת משוה היום עגולת אבג"ד ועגולת המזלות אהג"ז וגלגל הנוטה אחג"ט, וגלגל הנוטה פעם יפגע בעגולת המזלות בנקודה שפוגעת עגולת המזלות בעגולת משוה היום, ופעם פוגעת בה בנקודה אחרת, ונניח בתחלה שפוגעת בה על שתי נקודת השווי והן א"ג ופעם תפגע בה על ב' נקודות אחרות והם ח"ט ותהיה נקודת סוף הנטייה בצפון בצורה השניה [ציור סיג ב'] נקודת כ' ובדרום נקודת ל'. וכשיהיה הירח על קשת אט"ג בצורה הא' יהיה נוטה לצפון וכשיהיה על קשת אח"ג יהיה בדרום וכשיהיה בנקודה ח' תהיה נטייתו בצפון כ"ח מעלות ול"ה חלקים לפי שסוף נטיית המזלות מעל משוה היום והוא קשת ח"ב כ"ג מעלות ול"ה חלקים וסוף נטיית גלגל הנוטה מעל המזלות חמש מעלות והוא קשת ה"ח. לפיכך יהיה קשת מרחק הירח ממשוה היום קשת ב' ה"ח, וכשיהיה בנקודה אחרת כמו נקודת כ' יהיה רחבו מעל המזלות קשת כ"ל ומרחק המזלות ממשוה היום ל"מ לפיכך יהיה מרחק הירח ממשוה היום קשת כל"מ, וכן הדין בכל קשת וקשת, לפיכך אמר אם נמצאו רוחב הירח ונטייתו ברוח אחת כמו זה המשל לפי ששניהם צפוניים כי קשת ה"ח וקשת כ"ל צפונית מעל המזלות וקשת ח"ב וקשת כ"מ צפונית מעל

משוה היום, וכן הדין בדרום כמו שנאמר שהיה רחבו מעל המזלות קשת ט"ז או קשת ס"ע, ונטיית המזלות מעל משוה היום גם לדרום קשת ז"ד או קשת פ"ע לפיכך כשיהיה הירח בנקודת ט' בדרום תהיה נטייתו מעל משוה היום אל הדרום קשת טז"ד וכשיהיה הירח בנקודת ס' תהיה נטייתו מעל משוה היום אל הדרום קשת פע"ס, ואם תפגע עגולת הנוטה בעגולת המזלות על ב' נקודת השווי והם בצורה ראשונה נקודת א' או נקודת ג' וגם הירח על הנקודה ויהיה הירח בראש או בזנב ממקום השווי או יהיה הירח בנקודת הראש או הזנב שלא במקום השווי והם בצורה השנייה והם נקודת ח' או נקודת ט' יהיה מרחקו ממשוה היום הוא מרחק מעלתו לפי שאין לו רוחב לפי שהוא על גלגל המזלות מפני שהוא במקום הפגיעה, ואם יהיה בנקודה אחרת כמו נקודת מ' מן הצורה השניה יהיה רחבו מעל המזלות מ"נ ומרחקו ממשוה היום מ"צ ושניהם בצפון, ואם יהיה רוחב בצפון ע"פ ומרחקו ממשוה היום פ"ס פחות מן הרוחב בקשת ע"פ, לפיכך אמר אם נמצאו בשתי רוחות כגון שהיה האחד דרומי והשני צפוני תגרע מעט משניהם מן הרוחב, לפיכך בזו הצורה תגרע קשת ע"פ והוא מרחק המזלות מן הנוטה והנשאר יהיה מרחק הנוטה ממשוה היום וכן הדין בכל קשת וקשת. כיצד כבר ידעת שהירח היה במזל שור בי"ח מעלות תהיה נטייתה בצפון על הדרך שלמדנו אם יהיו אחדים עם העשרות י"ז מעלות ומ"ב חלקים, ולפי שרוחב הירח בזה המקום היה צפוני כ' מעלות וכ"ו חלקים והרי שניהם ברוח אחת הרוחב והנטייה נקבץ אותם יהיה כללם כ' מעלות ול"ח חלקים בצפון וזהו מרחק הירח ממשוה היום:

**יא** כִּיצַד בָּאֵנוּ לִידַע כַּמָּה הַיָּרֵחַ נוֹטָה מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה בְּלִיל הָרְאִיָּה שֶׁהוּא שְׁנֵי לְחֻדְשׁ אֶיֶר מְשָׁנָה זֹו. וְכִבֵּר יִדְעַתְּ שְׁמַעְלַת הַיָּרֵחַ הָיְתָה י"ט מִמִּזָּל שׁוֹר. נְטִיָּתָה בְּצָפוֹן כָּמוֹ י"ח מַעְלֹת. וְרֹחַב הַיָּרֵחַ הָיָה בְּדָרוֹם כָּמוֹ ד' מַעְלֹת. תִּגְרַע הַמַּעַט מִן הָרֵב יִשָּׂאֵר י"ד מַעְלֹת. וְנִמְצָא הַיָּרֵחַ רְחוֹק מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה י"ד מַעְלֹת לְרוֹחַב צָפוֹן. שְׁהָרֵי הַמִּנְיָן הָרֵב שֶׁהוּא שְׁמוֹנָה עָשָׂרָה מַעְלֹת הָיָה צְפוֹנִי. וְכָל חֲשֶׁבוֹן זֶה בְּקֵרוֹב בְּלֹא דְקָדוּק לְפִי שְׂאִינוֹ מוֹעִיל בְּרְאִיָּה:

**יב** אם תִּרְצֶה לִידַע לָאֵי זֹו רוֹחַ מְרוּחוֹת הָעוֹלָם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ נוֹטָה. תִּחְשֹׁב וְתִדַּע מְרַחְקוֹ מֵעַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה. אִם יִהְיֶה עַל הַקוֹ הַשָּׁוֶה אוֹ קְרוֹב מִמֶּנּוּ בְּשִׁתִּים אוֹ שְׁלֹשׁ מַעְלֹת בְּצָפוֹן אוֹ בְּדָרוֹם.

יִרְאֶה מְכוֹן כְּנָגְד אֶמְצַע מְעַרְב וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ מְכוֹנֵת כְּנָגְד  
מִזְרַח הָעוֹלָם בְּשׂוּה :

**פירוש** אם תרצה לידע לאיזה רוח מרוחות העולם וכו'. [ציור ס"ד א'] נניח א"ב גדה"ו אופק ירושלים ורחבה ל"ב מעלות ועגולת המזלות גז"ו ועגולת משוה היום בז"ה וב' חצי המזרח וה' חצי מערב ועגולת אז"ד הוא גלגל הירח הנוטה והשמש שוקעת בנקודת ו' והירח גבוה על האופק המערבי י' מעלות על נקודת ח' והוא קרוב מחצי מערב מכוון כנגד חצי מערב והוא המאיר ממנו והאפל לצד מזרח אבל ב' קרניו מן המאיר פונים לחצי מזרח כגון זו הצורה. בזו הצורה הב' [ציור ס"ד ב'] הירח רחוק מעל הקו השוה והוא עגולת גז"ו לצפון והוא נראה בין מערב העולם והוא נקודת ו' אל הצפון על נקודת ח'. וגם בזו הצורה האופק אבגדה"ו ועגולת משוה היום עגולת גז"ו והמזלות בט"ה והנוטה אזח"ד והירח נראה בין מערב העולם והוא נקודת ו' ובין צפונו והיא פאת כ'. ופגיעתו נוטה מן המזרח והוא נקודת ג' כנגד דרום העולם, והוא פאת ל', ובצורה הג' [ציור ס"ד ג']. האופק אבגדה"ו ומשוה היום אז"ד והמזלות בז"ה וגלגל הנוטה גח"ו והירח ט' והשמש נקודת ה' שוקעת והירח נראה בין מערב העולם והיא נקודת ד' ובין דרומו והיא פאת כ' ופגיעתו נוטה מן מזרח העולם והיא נקודת א' לצד צפון העולם והוא פאת נקודת ל' ושני קרניו כנגד מזרח העולם והוא נקודת א' ובין צפונו והיא ל' :

**יג** וְאִם יִהְיֶה רְחוֹק מֵעַל הַקּוֹ הַשְּׂוּה לְצִפּוֹן הָעוֹלָם. יִרְאֶה בֵּין  
מְעַרְב הָעוֹלָם וּבֵין צְפוֹנוֹ. וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מְכֻנָּגְד מִזְרַח  
הָעוֹלָם כְּנָגְד דְּרוֹם הָעוֹלָם :

**יד** וְאִם הָיָה רְחוֹק מֵעַל הַקּוֹ הַשְּׂוּה לְדְרוֹם הָעוֹלָם. יִרְאֶה בֵּין  
מְעַרְב הָעוֹלָם וּבֵין דְּרוֹמוֹ. וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מְכֻנָּגְד מִזְרַח  
הָעוֹלָם כְּנָגְד צִפּוֹן הָעוֹלָם. וּלְפִי רֵב הַמְּרַחֵק וּלְפִי רֵב הַנְּטִיָּה :

**פירוש** ולפי רוב המרחק ולפי רוב הנטייה. שאם יהיה רחוק הרבה לצפון תהיה נטייתו ופגיעתו מכנגד המזרח לצד הדרום הרבה, ואם יהיה הריחוק מעט תהיה נטייתו מעט ופגיעתו מכנגד המזרח לצד הדרום הרבה, ואם יהיה הריחוק מעט תהיה הנטייה מעט וכן הדין ברחקו בדרום, לפיכך אמר ז"ל ולפי רוב המרחק ולפי רוב הנטייה : **נשלם פירוש קדוש החדש**

**טו** ומחקירת העדים שאומרים להם כמה היה גבוה. ודבר זה יודע מקשת הראיה. שבזמן שתהיה קשת הראיה קצרה יראה הירח כאלו הוא קרוב מן הארץ. ובזמן שתהיה ארוכה יראה גבוה מעל הארץ. ולפי ארך קשת הראיה לפי גבהו מעל הארץ בראית העינים :

**טז** הרי בארנו חשבונות כל הדרךים שצריך להם בידיעת הראיה ובחקירת העדים. כדי שיהיה הכל ידוע למבינים ולא יחסרו דרך מדרך התורה ולא ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים. [\(ישעיה לד-טז\)](#) 'דרשו מעל ספר ה" וקראו, אחת מהנה לא נעדרה : סליק הלכות קדוש החדש

---

## הלכות תעניות

מצות עשה אחת והיא לזעק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שלא תבוא על הצבור :

ובאור מצוה זו בפרקים אלו :

## הלכות תעניות - פרק ראשון

**א** מְצוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְזַעַק וּלְהַרְיֵעַ בְּחֻצוֹצְרוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצְּבוּר. שְׁנַאֲמַר (במדבר י-ט) 'עַל הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם בְּחֻצְרוֹת'. כְּלוּמַר כָּל דְּבַר שֶׁיֵּצֵר לָכֶם כְּגוֹן בְּצֻרַת וְדְבַר וְאַרְבֵּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן זְעָקוֹ עֲלֵיהֶן וְהִרְיֵעוּ:

**מגיד משנה** מצות עשה מן התורה וכו'. זה מבואר בכתוב ומפורש בספרי. וראיתי לרבינו בספר המצות שלו שמנה תרועה זו ותקיעה שבשעת הקרבנות במצוה אחת ותמה אני למה שהרי שני פסוקים הם בכתוב. ונראה שדעתו ז"ל שהמצוה היא אחת כללית לתקוע בחצוצרות במקדש בעת הקרבנות ובעת הצרות בין במקדש בין בגבולין ואין ראוי למנותן בשתי מצות ועוד צ"ע. ויתר הדברים שכתב רבינו כאן דברים ברורים וראויין אליו ומפורשים בספרא ובספרי:

**לחם משנה** (כתב המחבר ז"ל הלכות תעניות להרמב"ם ז"ל עיינתי בהם בכפר ליואדי ויען כי ספרי אין אתי וצריך אני לחפש בספרים בקצת ענינים כאשר נבא העיר בעזרת האל אציגם פה):

**כגון בצורת ודבר וארבה וכו'.** קשה דהא בפ"ג דמסכת תעניות (דף י"ט) אמרו במשנה על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפואה וכו' שמעון התימני אומר אף על הדבר ולא הודו לו חכמים ואמרו בגמרא (דף כ"ב): איבעיא להו לא הודו לו חכמים בשבת אבל בחול הודו לו או דילמא לא הודו לו כלל ת"ש דתניא מתריעין על הדבר בשבת ואין צ"ל בחול רבי חנן בן פיטום תלמידו של ר"ע (משום ר"ע) אומר אין מתריעין על הדבר כל עיקר ע"כ. ופירש"י ז"ל אין מתריעין כל עיקר אפילו בחול דגזרה היא ע"כ. כלומר גזרו חול אטו שבת והא דלא גזרו בכל הני דמתני' כגון שדפון וחסיל ואינדך דמתריעין בחול משום דדבר הוא רוע גדול ואתו לארועי בשבת אי שרו בחול משמע דלחכמים דקי"ל כוותייהו אין מריעין בחול. ורבינו ז"ל כתב כאן ולקמן בפ"ב דמתריעין על הדבר וכן בהלכות שבת פ"ב כתב דאין זועקין ומתחננים על הדבר בשבת משמע הא בחול מתריעין ולא כחכמים. וי"ל דבמתני' יש שלש מחלוקות דלחכמים אין מתריעין על הדבר אפילו בחול ולשמעון התימני מתריעין אפילו בשבת ולת"ק דלעיל מתריעין בחול שכן אמרו במשנה למעלה עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות ר"ע אומר מתריעות ולא מתענות א"כ הרי רבנן אמרי בפירוש דמתריעין ורבינו ז"ל פסק כהך רבנן דהוי סתם משנה. ולפי זה האי לא הודו לו חכמים דמתניתין הוי סברא שלישית כדכתיבנא. אבל ראיתי לרבינו ז"ל

שכתב בפיי המשנה וז"ל ר' יוסי אומר שאין תוקעין בשופר בשבת אלא כדי שיתקבצו העם להושיע אותה מדינה אבל לזעוק ולהתענות לא ואין הלכה כר' יוסי למנוע מהם הצעקה בשבת אלא שצועקין ומתענין להם בשבת ולא כשמעון התימני שאומר מתריעין על הדבר אבל הדין אצלנו אין מתריעין על הדבר כל עיקר אבל מתענים עליו בלבד ואותם שנפל בהם הדבר הם בלבד מתענים ומתריעין כמו שקדם ע"כ. נראה דהוא מפרש דשמעון התימני היה אומר דמתריעין על הדבר בשבת אפילו הסביבות של המדינות שאמרו במתניי דמתענות ולא מתריעות ועל דא קאמרה הגמרא דלא הודו לו חכמים דאין מתריעות הסביבות אפילו בחול אלא מתענות בלבד וכמו שקדם ולפי זה הוי הך ולא הודו לו חכמים סברת ת"ק דלעיל ופסק כת"ק. ולכולהו פירושי קשה דבגמרא אמר בברייתא דר"ע פליג אדשמעון התימני ולית ליה דאין מתריעין כל עיקר והא ר"ע גופיה אמר במתניתין דהסביבות מתריעות ולא מתענות והיא גופא מתענה ומתרעת וא"כ בין דאיירי מתניתין בסביבות כפירוש הרמב"ם ז"ל בין בהיא גופא כדפרישית קשיא דר"ע אדר"ע דמתניתין קאמר דאיכא התרעה ובברייתא קאמר דליכא. ואפשר לומר דתרי תנאי ואליבא דר"ע והך ברייתא הוי רבי חנן דאמר כן משמו ודמתניתין הוא אחר. או אפשר לומר דר"ע דמתניתין לא קאי אלא אמפולת ולא על דבר אבל בדבר אית ליה דלית ליה התרעה כלל לפירוש הרמב"ם ז"ל בסביבות ולפי מאי דפרישית אפילו בעיר עצמה לית ליה לר"ע התרעה וכל זה דוחק. וא"ת אי הרמב"ם ז"ל מפרש דלא הודו לו דקאמר מתניתין לא קאי אלא אסביבות מני"ל דבהיא עצמה אין צועקין ואין מתחננין בשבת שכן כתב בפ"ב מהלכות שבת. וי"ל דפסק כמתניי דלא הזכירה התרעה בשבת בדבר כלל משמע דלית ליה התרעה בשבת בדבר אפילו בהיא עצמה :

**ב** וְדָבָר זֶה מִדְרָכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא. שְׂבִיזְמֵן שְׁתָּבוֹא צָרָה וַיִּזְעָקוּ עֲלֶיהָ וַיְרִיעוּ יַדְעוּ הַכֹּל שְׂבִגְלָל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הוֹרַע לָהֶן כְּפָתוּב [\(נרמיה ה-כה\)](#) 'עוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ וְגו'. וְזֶה הוּא שְׂיִגְרָם לָהֶם לְהִסִּיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם :

**ג** אָבֵל אִם לֹא יִזְעָקוּ וְלֹא יִרְיעוּ אֶלָּא יֹאמְרוּ דָּבָר זֶה מִמְּנַהֵג הָעוֹלָם אֲרַע לָנוּ וְצָרָה זֹו נִקְרָה נִקְרִית. הָרִי זֹו דָּרָךְ אַכְזָרִיּוֹת וְגוֹרְמַת לָהֶם לְהַדְבִּק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וְתוֹסִיף הַצָּרָה צָרוֹת אַחֲרוֹת. הוּא שְׁפָתוּב בַּתּוֹרָה [\(ויקרא כו-כו\)](#) 'וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקִרְיִי [\(ויקרא כו-כח\)](#) 'וְהִלַּכְתִּי גַם אֲנִי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קִרְיִי. כְּלוֹמַר כְּשֶׁאָבִיא

עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם  
חמת אותו קרי :

**ד** ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד  
שירחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות  
ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד. ואם היו במקדש מריעין  
בחצוצרות ובשופר. השופר מקצר והחצוצרות מאריכות.  
שמצות היום בחצוצרות. ואין תוקעין בחצוצרות ושופר  
כאחד אלא במקדש שנאמר [\(תהילים צח-ו\)](#) 'בחצוצרות וקול שופר  
הריעו לפני המלך ה' :

**מגיד משנה ומדברי סופרים להתענות וכו'.** זה ברור שאין כאן תענית מן  
התורה שלא נזכר ענוי בכתוב: **ובימי תעניות אלו וכו'.** מדברי רבינו נראה  
שאינן תוקעין אלא בחצוצרות בגבולין ולא בשופר כלל. וכן נראה לכאורה מן  
הברייתא שבפרק ראוהו בית דין בראש השנה (דף כ"ז) שאמרו שם בגבולין  
מקום שיש חצוצרות אין שופר. ופירש רש"י ז"ל וכן רוב המפרשים מקום  
שיש חצוצרות כגון תעניות. והקשו לזה ממה שאמרו פירקא קמא דתענית  
(דף י"ד) אלא שופרות דכולי עלמא לא פליגי דקרי לה התרעה. ותירץ הראב"ד  
ז"ל בפירושו שתקיעת החצוצרות היתה על סדר ברכות הנזכרות פרק רביעי  
אבל בשופרות היתה בשאר היום בשעה שהיו מתפללין. ולדברי רבינו שלא  
הזכיר שופר בגבולין כלל יש לי לומר דשופרות לאו דוקא אלא כלפי שאמרו  
התרעה בעננו שהיא בפה הזכירו שופרות הרגילין בכל מקום ולפי שיש  
במקדש שופרות ועל בית המקדש הזכירו שופרות אבל בגבולין אין שם לעולם  
אלא חצוצרות. ומכל מקום המחזור כדברי הרשב"א ז"ל דבמקדש איכא  
תרתי חצוצרות ושופר ובגבולין ליכא אלא חד מינייהו חצוצרות או שופר.  
וז"ש בדברי הגאונים תקיעה בשופר בתעניות לפי שבאי זה מהן שירצה רשאי  
ובלבד שלא יביא שניהם אלא במקדש עכ"ד: **ואם היו במקדש וכו'.** משנה  
וברייתא פרק ראוהו בית דין (ראש השנה כ"ו): **ואין תוקעין וכו'.** שם בגמרא:

**לחם משנה ומריעין בחצוצרות בלבד.** על מה שתירץ הראב"ד ז"ל ויישב  
הסוגיות דפ"ק דתעניות ודפרק ראוהו ב"ד שתקיעת החצוצרות היתה על סדר  
הברכות אבל בשופרות היתה בשאר היום בשעה שהיו מתפללין. ק"ק לישנא  
דגמרא דאמר בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' דהיינו בבית המקדש  
בעינן חצוצרות ושופר אבל לא בגבולין דמשמע מריהוט הלשון דבגבולין ליכא



שופר כלל כדברי רבינו ז"ל דאילו להראב"ד ז"ל צריך לדחוק דלא איירי קרא אלא לענין סדר הברכות ולא משמע כן מפשט הכתוב דבכל גונא משמע דאמר קרא דבגבולין ליכא שופר. אבל על מה שכתב הרשב"א ז"ל קשה דכיון דבר"ה קאמר קרא שופר אמרינן שופר דוקא ולא אמרינן שופר או חצוצרות אי"כ בתעניות נמי דאמר קרא חצוצרות כדכתיב והרעותם בחצוצרות נימא חצוצרות דוקא וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה ומפני זה היא מצות יום התענית בחצוצרות לפי שהתענית אינו אלא על צרות הצבור וה' אמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם אי"כ הול"ל דחצוצרות דוקא. ומדברי הר"ן ז"ל בפ"י ההל' יש ללמוד תירוץ על קושיא זו שכתב שם וז"ל והיינו טעמא משום דכיון דאמר רחמנא דבשעת מלחמה מריעין ילפינן מינה נמי בכל צרה וצרה שלא תבא על הצבור דמריעין ומיהו כיון דבחצוצרות בכינופיא דכלהו ישראל הוא דאשכחן כדכתיב והיה לך למקרא העדה ולמסע את המחנות ותעניות דבגבולין לאו כנופיא דכל ישראל הוא ולהכי תוקעין ומריעין בשופר דר"ה ולא בחצוצרות ע"כ. ומכאן יצא לו להר"א ז"ל שופר משום דלאו כינופיא דכל ישראל הוי ומיהו אי בעי בחצוצרות תוקע בה כמ"ש בברייתא מקום שיש חצוצרות אין שופר כתב הר"ן ז"ל דלפי פירוש זה הוי שעת מלחמה ולא תעניות כדפירש"י ז"ל ורבינו ז"ל: **ואם היו במקדש מריעין בחצוצרות וכו'.** קשה למה לא הזכיר כאן רבינו ז"ל דהשופר צריך שיהיה בשל פשוטין כדאמר רבי לוי בפי' ראוהו ב"ד (דף כ"ו): דשל יובל ושל ר"ה הוי בכפופין ושל כל השנה בפשוטין ופירש"י ז"ל (של כל השנה) של תעניות דהוא פסק כר' לוי בהלכות שופר אי"כ למה לא הזכיר כאן דצריך שיהיה בשל פשוטין כרבי לוי כמו שהזכיר שם בר"ה דבעי כפוף ולא עוד אלא דמשמע מדבריו בריש הלכות שופר כדכתב ה"ה ז"ל דר' לוי לעיכובא קאמר. ולפי זה הכא נמי לעיכובא וכיון דהוי עיכובא לא הוה ליה לרבינו ז"ל למשתק מינה. ונ"ל דרבינו ז"ל סובר דמתני' הזכירה גבי תענית כפופין וכן רבי לוי שהזכיר פשוטין אין הכונה לומר דדוקא הך בעי אלא משום דבר"ה ויובל קאמר דבעינן פשוטין אליבא דמתני' הוצרכה לומר דבתעניות בכפופין סגי ולא בעי דוקא בפשוטין אלא בכפופין סגי וכן ר' לוי דקאמר פשוטין ר"ל דלא בעינן כפופין אלא בפשוטין סגי ולא כמו ר"ה דבעינן דווקא כפופין אלא בכל ענין סגי. וטעמא כמו שכתב רש"י ז"ל דבתעניות כיון דהוי לכנופיא לא איכפת לן כלל. שכיון שכן מסתבר דלא איכפת לן כלל ולכך לא הזכיר רבינו ז"ל כאן כלל דבכל גונא כשר. ודייק לישניה דכתב בריש הלכות שופר שכתב ושופר שתוקעין בו בין בר"ה בין ביובל וכו' משמע דוקא להני קפדינן שיהא כפוף אבל לא במקום אחר. ומ"מ קשה למה לא הזכיר רבינו ז"ל שם שיהא מצופה זהב ולא כאן שיהיה מצופה כסף כדאמרינן במשנה בפי' ראוהו ב"ד: **כתב ה"ה** ז"ל הזכירו שופרות הרגילים בכ"מ וכו'. פירוש דבריו דשופר הוא בר"ה

וביובל משא"כ בחצוצרות והוקשה לו מ"מ אע"פ שהוא רגיל בכ"מ כיון דהדין הוא בחצוצרות לא הוה ליה למשבק דינא דהוי בחצוצרות ולמנקט שופר דלא הוי דינא הכי. לזה תירץ דהא במקדש איתיה וכיון דבכ"מ הוא רגיל ובדין זה איתיה במקדש מש"ה נקטיה :

**ה** תַעֲנִיּוֹת אֱלוֹ שְׁגוּזָרִין עַל הַצְּבוֹר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת אֵינָן יוֹם אַחַר יוֹם. שְׂאִין רַב הַצְּבוֹר יְכוּלִים לַעֲמֹד בְּדָבָר זֶה. וְאִין גּוּזָרִין בְּתַחֲלָה תַעֲנִית אֶלָּא <sup>[א]</sup> בְּשַׁנֵּי בְּשַׁבַּת וּבְחַמִּישֵׁי שְׁלֹאֲחָרִיו וּבְשַׁנֵּי שְׁלֹאֲחָרִיו וְכֵן עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשַׁנֵּי עַד שְׁיַרְחֻמוּ :

**מגיד משנה** תעניות אלו שגוזרין וכו'. גם זה פשוט ומבואר בכמה מקומות במסכתא: ואין גוזרין תחלה תענית אלא בשני וכו'. משנה פ' סדר תעניות כיצד (תענית ט"ו): אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה בחמישי שלא להפקיע שערים אלא ג' תעניות הראשונות שני וחמישי ושני ושלוש שניות חמישי ושני וחמישי ר' יוסי אומר כשם שאין הראשונות בחמישי כך לא שניות בחמישי ולא אחרונות. ופסק רבינו כר' יוסי דנמוקו עמו. ופירוש שלא להפקיע שערים פי' רש"י ז"ל כשרואים בעלי חנויות שקונין למוצאי יום התענית ב' סעודות גדולות אחת ליום ואחד לשבת תמהים והם סבורים שבא רעב לעולם ומייקרין השער אבל כשהתחילו בשני יודעין שאין זה אלא מפני התענית עכ"ל. ורבינו לא הזכיר הטעם לפי שאפילו במקום שאין לחוש לו כגון עיר שרובה עכו"ם הדין כן וכ"כ קצת הגאונים ז"ל שבשום מקום אין גוזרין תענית לכתחלה אלא בשני וכן נהגו ועיקר :

**לחם משנה** ואין גוזרין בתחילה תענית אלא בשני בשבת וכו'. מדכתב רבינו ז"ל וכן על הסדר הזה שני וחמישי ושני ולא קאמר חמישי ושני וחמישי כת"ק משמע דפסק כר' יוסי. ומ"ש ה"ה ז"ל דפסק כר' יוסי דנימוקו עמו. קשה דאי משום דר' יוסי נימוקו עמו ולהכי פסק כוותיה א"כ בדין דלקמיה דקאמר על עיר שהקיפוח עכו"ם וכו' דמריעין ופליג ר"י ואמר לעזרה אבל לא לצעקה היה לו לפסוק כר' יוסי משום דנימוקו עמו ולא פסק וכמ"ש ה"ה ז"ל בפ"ב מהלכות שבת אע"ג דאין נראה כן מדברי הטור ז"ל בסי' תקע"ו וכמ"ש שם הרב"י ע"ש. וגם מ"ש שרבינו ז"ל לא הזכיר לפי שאפילו במקום שאין לחוש וכו'. קשה וכי רבינו ז"ל דרכו להזכיר בכל הדינים טעמן שהוקשה לו דאמאי לא הזכיר כאן הטעם :

**1** אין גוזרין תענית על הצבור לא [ב] בשבתות ולא בימים טובים. וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא בחצוצרות ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה. אלא אם כן היתה עיר שהקיפיה עכו"ם או נהר או ספינה המטרפת בים. אפלו יחיד הנרדף מפני עכו"ם מפני לסטים ומפני רוח רעה (מתענין עליהם בשבת ו) זועקין ומתחננים עליהם בתפלה. אבל אין תוקעין אלא אם כן תקעו לקבץ את העם לעזר אותם ולהצילן:

**מגיד משנה** אין גוזרין תענית על הצבור וכו'. זהו מבואר ויתבאר מהדין הנזכר בסמוך ופשוט הוא בכמה מקומות: **וכן אין תוקעין וכו'.** משנה פי' סדר תעניות האלו האמור (דף י"ט) ועל אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפיה עכו"ם או נהר ועל ספינה המטרפת בים. ובגמ' (דף כ"ב) ויחיד הנרדף מפני עכו"ם מפני רוח רעה ומפני הליסטים מתריעין עליהם בשבת. על כולן יחיד רשאי לסגף עצמו בתענית ר' יוסי אומר אינו רשאי וכו' ובפ"ק (דף י"ד) אמרינן מאי התרעה אילימא בשופרות שופרות בשבת מי איכא אלא לאו בעננו. ולפי מה שמצאתי בספרי רבינו שכתוב בהן מתענין עליהן בשבת וזועקין ומתחננין בתפלות נראה שהוא מפרש בעננו תפלת תעניות שהיא עננו מתפללין אותה לפי שמתענין. ומכאן למד רבינו שמתענין על דברים אלו בשבת ולא ראיתי כן לאחד מן המפרשים ז"ל. והרבה ראיתי שהם מפרשים דהך התרעה דעננו רוצה לומר מי שענה ולא עננו ממש דתפלת תענית ואדרבה יש שפירשו שאפילו בחול אין גוזרין תענית על הצבור מחמת דברים אלו, וז"ש שהיחיד רשאי לסגף עצמו כלומר על הצבור אין גוזרין תענית אבל היחיד רשאי לסגף עצמו. ולפי דעת רבינו יש לפרש שהיחיד רשאי לסגף עצמו בתעניות רצופין זא"ז ואין כן הצבור אלא על הסדר. ובאמת שדברי רבינו במ"ש מתענין בשבת תמהים בעיני וצ"ע: **אבל אין תוקעין אלא"כ תקעו לקבץ וכו'.** ז"ש למעלה שאמרו פ"ק שופרות בשבת מי איכא בתמיה אבל לעזור אותן פשיטא שהרי אפילו חילול גמור מחללין ויוצאין בכלי זיין להצילן כנזכר פ"ב מה' שבת:

**כסף משנה** אין גוזרין תענית על הצבור לא בשבתות וכו'. אלא אם כן היתה עיר שהקיפיה עכו"ם וכו' מתענין עליהם בשבת. הרב המגיד כתב שהוא תמה על זה. והנה הטור כשהעתיק דברי רבינו השמיט תיבת מתענין ונראה שלא היה כתוב כן בנוסחתו. והיא הנוסחה הנכונה שהרי בהלכות שבת פרק שני ופרק שלשים שכתב שזועקין על אלו בשבת לא כתב שמתענין עליהם:

**לחם משנה** **אלא אם כן היתה עיר שהקיפיה וכו'.** בגמרא (דף כ"ב:) איפליגו ר' יוסי ורבנן אי יחיד רשאי לסגף עצמו או לא ורבינו ז"ל לא הזכירו ונראה שטעמו משום דס"ל דהנהו תנאי פליגי בפלוגתא דאמוראי אי יושב בתענית נקרא חוטא או לא דלר"י נקרא חוטא ולית ליה מאי דכתבו התוספות ז"ל דלא פליגי בהכי אלא פליגי בהיכא דלא מצי מצער נפשיה אלא ס"ל דפליגי בהכי וכיון דהוא פסק בהל' דעות דנקרא חוטא ממילא משמע דק"ל כר"י וכיון דכן אין היחיד רשאי לסגף עצמו ולהכי לא הזכיר חילוק בין יחיד לציבור ומדסתם משתמע כר"י. עוד כתב רבינו ז"ל מתענין (עליהם) בשבת וכו' וכן כתב בפירוש המשנה כדכתיבנא ואע"ג דבהל' שבת בפרק ב' ולא בפי' ג' לא הזכירו אפשר דסמך על מ"ש כאן. ונ"ל טעמא משום דסבירא ליה דכל היכא דהזכירו במתני' מתריעין סתמא הוי ג"כ מתענין וכדכתבו התוספות ז"ל לעיל בריש מתני' גבי מתריעין עליה מיד והקשו כיון דכל מתריעין משמע מתריעין ומתענין למה הוצרכו לפרש במתניתין אותה העיר מתענה ומתרעת ותירצו משום דבעי ר"ע לאיפלוגי בסיפא דקאמר מתריעות ולא מתענות ע"כ משמע דכל מתריעין דמתני' הוי תענית ג"כ ואע"ג דהך מתריעין דשבת הוא תרועה בפה ולא דמי לשאר מתריעין דמתני' מ"מ משמע ליה לרבינו ז"ל כיון דכל מתריעין דמתני' משמע תענית ה"ה הא. והר"ן ז"ל בפ"י ההלכות בריש פ"ג כתב דאע"ג דתרועה דמתניתין הוי עם תענית הך דשבת הדבר מוכיח דהוי בלא תענית הרי שהוקשה לפירושו לשון המשנה. זה נ"ל הכרח לפי רבינו ז"ל וכדכתיבנא. וה"ה ז"ל כתב שטעמו משום שהוא מפרש דענינו האמור בסוגיא בפ"ק הוא ענינו דתפלת תענית וקשה לזה הפירוש מה שהקשו שם התוספות ז"ל ורש"י דא"כ איך קאמר דאחרונות יתרות על הראשונות למ"ד ענינו דהוי תפלת תענית הא בראשונות נמי אמרינן ענינו. ועוד מה שהקשה רש"י ז"ל דמאי פריך בגמרא מסימן לדבר יריחו לפרוך וכי בשבע תעניות י"ח תפלות איכא. ונ"ל לתרץ ולומר דנהי דרבינו ז"ל סובר דענינו לאו דוקא ענינו דתפלת תענית אלא ענינו אבינו ענינו כמו שאומרים בסליחות כדכתב רש"י ז"ל אלא מה שהזכירו בגמרא בלשון ענינו משמע דאית בהו נמי ענינו דתפלת תענית. זה נ"ל לישב דברי ה"ה ז"ל ודוחק. עוד כתב ה"ה ז"ל דיש מי שפירש דעל אלו הדברים אין מתענין. וקשה על זה דהא דבר גריע מהני דהא אין מתריעין בשבת על הדבר דלא הודו לו חכמים לשמעון התימני בדבר ובאינך מתריעין בשבת וכיון דק"ל דבדבר מתענין כמתניתין דאמרה דאותה העיר מתענה ומתרעת וכו' א"כ כל שכן בכל אינך ולכן דעת רבינו ז"ל עיקר. והר"ן ז"ל בפירוש ההלכות נראה דתירץ זה דלא גזרו באלו תענית מפני שהם בהולים או מפני שצריך לעשותן רצופין יעו"ש אבל בדבר דלא שייך הך טעמא דלא גזרו: **אלא א"כ תקעו לקבץ (והוא לעזרה)**. והוא לעזרה דאמר ר' יוסי סובר רבינו ז"ל דאפילו תרועה בשופר כדכתב בפ"י המשנה שהבאתי וטעמו כדכתב

הייה ז"ל אע"ג דר"י לא קאי אלא אדרבנן ורבנן תרועה בפה קאמר מ"מ מ"ש  
והוא לעזרתן הוי אפילו בשופר שאפילו חילול גמור מחללין כדכתב הייה ז"ל:

**ז** וְכֹן אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית בְּתַחֲלָה בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים אוּ בְּחִנְכָּה  
וּפּוּרִים אוּ בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וְאִם הִתְחִילוּ לְהִתְעַנוֹת עַל הַצָּרָה  
אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד וּפָגַע בָּהֶן יוֹם מֵאֵלוֹ מִתְעַנִּין [ג] וּמְשַׁלְּמִין הַיּוֹם  
בְּתַעֲנִית:

**מגיד משנה** וכן אין גוזרין תעניות בתחלה וכו'. משנה וגמי' פ' סדר תעניות  
כיצד (דף ט"ו וי"ח) ופסק כר' יוסי דכיון שהתחילו יום א' קודם אין מפסיקין  
וכן פסקו ז"ל:

**לחם משנה** או בחנוכה ופורים וכו'. התוספות כתבו דבחנוכה ופורים דכתיב  
בהו ימי משתה ושמחה אין משלימין:

**ח** תַּעֲנִיּוֹת אֵלוֹ שְׁמִתְעַנִּין עַל הַצָּרוֹת אֵין מִתְעַנִּין בָּהֶן לֹא עֲבָרוֹת  
וְלֹא מִינִיקוֹת וְלֹא קִטְנִים. וּמִתְרִין לֶאֱכֹל בְּלֵילָה אֶף עַל פִּי  
שְׁמִתְעַנִּין לְמַחַר חוּץ מִתְעַנִּיּוֹת הַמָּטָר כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְכָל תַּעֲנִית  
שְׁאוּכְלִין בָּהּ בְּלֵילָה בֵּין צְבוּר בֵּין יְחִיד הָרִי זֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה עַד  
שֶׁיַּעֲלֶה עִמוֹד הַשָּׁחַר. [ה] וְהוּא שְׁלֵא יֵשֶׁן אֲבָל אִם יֵשֶׁן אֵינוֹ  
חוֹזֵר וְאוֹכֵל:

**מגיד משנה** תעניות אלו שמתענין על הצרות וכו'. דע שכל תעניות של דבריהם  
עוברות ומניקות אין מתענות בהן וכל אדם אוכל בהן בלילה חוץ מאותם  
שביארו חכמים בהם שהן מתענות ושהלילה אסור וזהו שהוצרכו לומר כן  
בתשעה באב ובקצת תעניות של מטר כמו שיתבאר פ"ג וזה מוכרח מן הגמי'  
(דף י"ד) ומוסכם מן הפוסקים ז"ל: **וכל תענית שאוכלין בה בלילה וכו'.** פ"ק  
ת"ר עד מתי אוכל ושותה עד שיעלה ע"ה דברי רבי ראבי"ש אמר עד קריאת  
הגבר וקי"ל כרבי מחברו. עוד שם אמר רבא לא שנו אלא שלא גמר אבל גמר  
אינו אוכל. איתיביה אביי ישן ועמד ה"ז אוכל ותירצו התם בשלא סלק. א"ד  
אמר רבא ל"ש אלא שלא ישן אבל ישן אינו אוכל איתיביה אביי ישן ועמד וכו'.  
ותירץ התם במתנמנם. ופסקו בהלכות כלישנא בתרא דכל שלא ישן אפילו  
סלק אוכל עד שיעלה ע"ה והכל תלוי בשינה וזה דעת רבינו וכן עיקר אע"פ  
שיש דעת אחרת לקצת הגאונים ז"ל. ובירושלמי גבי ישן ועמד אסור הדא

דתימא בשלא התנה אבל התנה מותר והוא כתוב בפירוש הראב"ד בס' העתים  
אבל לא נכתב בהלכות ויש להחמיר :

**לחם משנה** וכל תענית שאוכלין בו בלילה וכו'. הרי"ף ז"ל כתב בהלכות אחר  
שהביא השתי לשונות האי מילתא לא איפסיקא וכו' שמעינן דהלכה כלישנא  
בתרא ועוד דאיסורא דרבנן הוא ולקולא עבדינן ובין סילק ובין לא סילק אם  
לא ישן אוכל ועולה עד שיעלה עמוד השחר ע"כ. ומשמע מתוך דבריו כפי מה  
שהבין הרא"ש ז"ל בפסקיו דבעינן תרתי כדי שלא יוכל לאכול שיסלק וגם  
ישן אבל סלק ולא ישן יוכל לאכול אי"נ ישן ולא סלק דהוי ישן בתוך הסעודה  
לא מהני שיוכל לאכול אלא תרתי בעינן סלק וישן, וכיון דהרי"ף ז"ל כתב  
דסלק לא מהני כ"ש ישן בתוך הסעודה ולא סלק דלא מהני וכדכתב הרא"ש  
ז"ל שם דישן בתוך סעודתו לאונסו ולכך לא הוצרך הרי"ף ז"ל לבאר דישן  
בתוך הסעודה קודם שסלק לא מהני. אבל מדברי ה"ה נראה שהבין מדברי  
הרי"ף ז"ל דלא איכפת לן דסלק כלל אלא אם ישן אפילו בתוך הסעודה לא  
יוכל לאכול ואם לא ישן אפילו סלק יוכל לאכול וא"כ לא איכפת לן דסלק  
ולחכי רבינו ז"ל לא הזכירו. כן נראה מדברי ה"ה ז"ל שהביא בדברי הרי"ף  
ז"ל שכתב והכל תלוי בשינה וא"ה קשיא טובא דאיך כתב הרי"ף ז"ל דקיי"ל  
כלישנא בתרא (דף י"ב) דהוי קולא הא שויים הם ל"ק ולישנא בתרא דבכלהו  
איכא קולא מצד וחומרא מצד דללישנא קמא כל זמן שלא סלק אע"פ שישן  
יאכל וזו היא קולא ואם סלק אע"פ שלא ישן לא יאכל וזו היא חומרא ול"ב  
כל זמן שלא ישן אע"פ שסלק יאכל וזו היא קולא ואם ישן אע"פ שלא סלק  
אלא שהוא בתוך הסעודה לא יאכל וזו היא חומרא וכ"כ הרי"ף ז"ל בפירוש  
ההלכות. ועוד קשה דהרי הראב"ד ז"ל והרא"ש ז"ל שויים כולם כמבואר  
בפסקי הרא"ש ז"ל דסלק הוי היסח הדעת יותר מישן בתוך הסעודה. לכן נ"ל  
לומר דה"ה ז"ל הבין בדברי הרי"ף ז"ל כדברי הרא"ש ז"ל ומ"ש שהכל תלוי  
בשינה ולא קאמר דתרתי בעינן סלק ושינה הוא משום דטעמא דלא מהני בלא  
סלק שינה הוא משום דהוי שינת עראי כדכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו דאילו  
הוא שינת קבע ודאי דמהני אלא משום דשינה גרועה לא מהני אבל בסלק הוי  
שינת קבע א"כ נמצא דאע"ג דבעינן סלק אין הטעם אלא שיהא השינה קבועה  
נמצא דהכל תלוי בשינה אבל לעולם דבעינן סלק. ורבינו ז"ל כיון דכתב היכא  
דלא ישן יאכל ומשמע אפילו סלק א"כ כ"ש ישן בתוך הסעודה ולא סלק  
דיאכל דהוי ישן לאנסו כדכתב הרא"ש ז"ל ולכך הוצרך רבינו ז"ל לבארו.  
כנ"ל לישיב דברי ה"ה ז"ל. והר"ב ז"ל בא"ח סימן תקס"ד יישבם בענין אחר  
יע"ש :

**ט** כָּשֶׁם שֶׁהַצְבוּר מִתְעַנִּים עַל צָרְתָן כֶּךָ הַיְחִיד מִתְעַנֶּה עַל צָרְתּוֹ. כִּי־צַד. הָרִי שֶׁהָיָה לוֹ חוֹלָה אוֹ תוֹעָה בַּמִּדְבָּר אוֹ אָסוּר בְּבֵית הָאָסוּרִין. יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת עָלָיו וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּתַפְלָתוֹ. וְאוֹמֵר <sup>[נ]</sup> עֲנֵנוּ וְכוּ' בְּכָל תְּפִלָּה שֶׁמִּתְפַּלֵּל. וְלֹא יִתְעַנֶּה בְּשִׁבְתוֹת וְלֹא בְּמוֹעֲדוֹת וְלֹא בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְלֹא בְּחֻנְכָּה וּפְוֵרִים :

**מגיד משנה** **כשם שהצבור מתעניין וכו'.** מלשון רבינו נראה שהוא סבור שהיחיד חייב להתענות על צרתו כשם שהצבור חייב להתענות על צרתו ודבר נכון הוא אע"פ שאין לו הכרח מן הגמרא שיש לפרש כל מה שהזכיר בגמרא בתענית יחיד שהוא כשקבל עליו מדעתו לא שיהיה מחוייב להתענות אבל דברים נראים הם שכיון שהתענית הוא מדרכי התשובה והכניעה כל יחיד ויחיד מחוייב לחפש בדרכיו בעת צרתו ולשוב אל ה'. וברור הוא בהרבה מקומות שאינו רשאי להתענות בימים שהזכיר רבינו ואפילו התחיל כגון שקבל להתענות ב' וה' של כל השנה כולה והתחיל בהם ופגעו בו אחד מימים אלו אינו מתענה בהן שלא אמרו התחלה אלא לצבור וכן מוכרח בברייתא דיחיד שקבל תענית וכו' דפ"ק (דף י"ב) לפי הפירוש הנכון ובביאור אמרו פ"ק (דף י') שהיחידים מפסיקין לראשי חדשים ומבואר בהלכות. והטעם לפי שאין קבלת התענית נדר גמור וחמור שהרי אמרו (דף י"ב) לוח אדם תעניתו ופורע וזה ברור. ודע שדעת רבינו שחנוכה ופורים לפנייהם ולאחרייהם מותרין בתענית. ועוד יתבאר בהלכות מגילה וחנוכה :

**לחם משנה** **כשם שהצבור מתעניין על צרתו כך היחיד מתענה על צרתו.** כתב ה"ה שאם התחיל ופגע באחד מהימים שהזכיר רבינו ז"ל דהיינו שבתות ומועדות ור"ח וחנוכה ופורים שאינו מתענה בהם והוא מוכרח בברייתא דיחיד שקבל תענית בפ"ק לפי פירוש הנכון והברייתא היא שאמרו שם (דף י"ב) יחיד שקבל עליו ב' וה' ובי של כל השנה כולה ואירעו בס יו"ט הכתובים במגילת תענית אם נדרו קודם לגזירתנו יבטל נדרו את גזרתנו ואם גזרתנו קודמת לנדרו תבטל גזרתנו את נדרו, וכתב הר"ן ז"ל בפ"ק דתעניות ואיכא למידק אמאי תבטל גזרתנו את נדרו והא בשבתות וימים טובים שהם מן התורה תנן פותחין ביו"ט בשבתות אלמא צריכים להיתר חכם. ותירצו בזה שני תירוצים האחד דכי אמרינן תדחה את נדרו היינו לומר שילך אצל חכם ופותח לו בכך כדרך שפותחין לו בשבתות וימים טובים. עוד יש תירוץ שני דאע"ג דבנדריים על דבר מצוה כדבר רשות ויו"ט ושבתות צריכים היתר אפ"ה ביו"ט אלו של דבריהם עשו חיזוק בשל דבריהם יותר משל תורה, והוא דחה ב' התירוצים והעלה העיקר כדברי הרמב"ן ז"ל דהאי נדר לאו נדר ממש אלא

קבלה דתענית בעלמא וקבלה דתענית לא חמירא כנדר ע"כ. והוא הפירוש הנכון שהזכיר ה"ה ז"ל ולאפוקי מהתירוצים ראשונים. אבל קשה דרבינו ז"ל כתב בפ"ג מהל' נדרים דהנודר לצום כמה ימים ופגע בהם חנוכה ופורים נדרו בטל ולא יצום מפני שהם מדבריהם וצריכים חיזוק ע"כ. וא"כ אין מברייתא זו ראייה לדעת רבינו ז"ל לימים שאינן של דבריהם דאפשר לומר דשאני התם מפני שהם של דבריהם אבל בעלמא היכא דהוי דבר מן התורה אז ידחה את נדרו. איברא דמההיא דמפסיקין לר"ח יש ראייה מפני שרבינו ז"ל סובר שם דהוי מן התורה אבל מהך ברייתא ליכא ראייה וכיון דהוא בא לתת טעם לדברי רבינו ז"ל עכ"פ צריך שהראיות שמביא יהיו ראיות לדעתו והוא ודאי משמע דבא לתת טעם לדבריו דאמאי אינו מחלק בין התחיל ללא התחיל וכמו שנראה כן דעת הרב"י ז"ל בסי' תי"ח ואם היינו אומרים דהך ואפילו התחיל דקאמר ה"ה ז"ל הוי מילתא באפי נפשה ולא בא לתת טעם לרבינו ז"ל אי"ש אבל לא משמע כן אלא כדפרישית. [וכתב עוד ה"ה] והטעם לפי שאין קבלת תענית וכו'. עם זה נתיישב למה פסק הר"י ז"ל ורבינו ז"ל כהנהו תרי לישני דסלק וגמר וישן וגמר כל"ב לקולא הא נדר הוא והוי דאורייתא ולחומרא וכמ"ש הרא"ש ז"ל בפסקיו לתת טעם לדברי הראב"ד ז"ל דפסק לחומרא [ואמר] שאין זה נדר גמור אלא קבלת תענית לבד :

**2** כָּל תַּעֲנִית שְׁלֹא קִבְּלָה עָלָיו הִיָּחִיד [1] מִבְּעוֹד יוֹם אֵינוֹ תַּעֲנִית. כִּיצַד מִקִּבְּלָה. כְּשִׁיתְּפַלֵּל תְּפִלַּת מְנַחָה אֹמֵר אַחַר הַתְּפִלָּה מְחַר אָהָא בְּתַעֲנִית וְגוֹמֵר בְּלִבּוֹ לְהַתְּעַנּוֹת לְמְחַר. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּלִילָה לֹא הִפְסִיד כָּלוּם. וְכֵן אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ וְקִבֵּל עָלָיו לְהַתְּעַנּוֹת שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים זֶה אַחַר זֶה אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה לֹא הִפְסִיד תַּעֲנִיתוֹ. וְאֵינוֹ צָרִיךְ כְּפֻנָה לְכָל יוֹם וְיוֹם מִבְּעוֹדוֹ :

**מגיד משנה** כל תענית שלא קבלה עליו מבע"י לא שמה תענית אימת מקבל אמר רב במנחה ושמואל אמר בתפלת המנחה. ופסק רבינו כשמואל דאמר בתפלת מנחה משום דא"ר יוסף התם כותיה דשמואל מסתברא. ובקצת ספרי רבינו מצאתי כשיתפלל תפלת המנחה או אחר תפלה. ונראה פירושו קודם שיעקור רגליו אחר שסיים תפלתו וכשיתפלל ר"ל בשומע תפלה ודאי דשמואל ה"ק בתפלת המנחה באי זה מקום שירצה אלא שאין להזכיר צרכיו אלא בש"ת או אחר תפלתו. ומ"מ יש לי תימה קצת בדברי רבינו שכתב אומר עננו. ונראה מדבריו



שהוא מתפלל עננו בתפלת המנחה והוא תמה שלא תקנו עננו אלא ביום התענית אבל קודם לכן ודאי לא, וכן ראיתי לכל המפרשים ופירשו שהוא מקבל תעניתו ומתפלל שירצה בתענית שיתענה למחר ואפשר שאף לזה נתכוין רבינו: **וכן אם גמר בלבו וכו'.** זה מתבאר שם (דף י"א:) במימרא דיחיד שקבל עליו תענית שני ימים וכו' כמו שיתבאר בסמוך:

**כסף משנה** כל תענית שלא קיבלה עליו היחיד וכו'. כתב ה"ה ומכ"מ יש לי תימה קצת בדברי רבינו שכתב אומר עננו ונראה מדבריו שהוא מתפלל עננו בתפלת המנחה והוא תמה וכו'. ואני אומר נוסחא משובשת נזדמנה להרב המגיד בדברי רבינו שבנוסחא שלנו בספרי רבינו אין כתוב כן:

**לחם משנה** כיצד מקבלה כשיתפלל תפלת מנחה וכו'. כתב ה"ה ז"ל דפסק כשמואל משום דאמר רב יוסף כותיה מסתברא ואע"ג דהסיוע שהביא מברייתא ליתא דהרי הביא ברייתא אחרת בגמ' דמשמע דיאכל קאמר וכדהקשה הראב"ד להרי"ף ז"ל הביאו הרא"ש ז"ל בפסקיו מ"מ כיון דאמר מסתברא כותיה פסק כן. ונ"ל לומר דהכונה דס"ל דהך דקאמר שמואל דמקבלו בתפלת המנחה לאו למימרא דאם קבלו קודם אינו קבלה כלל אלא לא הוי קבלה מעליותא לדחות יו"ט של דבריהם אבל מ"מ קבלה הוי. ויש סעד לזה מהא דהביא רב יוסף ראייה מברייתא דמגילת תענית דקאמרה להן כל אונס דייתי עלוהי מקדמת דנא ייסר מאי לאו ייסר עצמו בצלו ומשמע ליה לטור דלא איצטריך ייסר עצמו בצלו אלא לדחות אלו הימים שיהיה קבלתו קבלה מעליא אבל אי לא דחי אלו הימים הוי קבלה ולכך כתב הטור ז"ל בסימן תקס"ג דכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אי הלכתא כרב או כשמואל הטוב שלא יפסיק בתפלה ואי שמואל דוקא קאמר אבל אי לא קבלה בתפלה לאו כלום הוא היכי נפיק מידי שמואל א"ו דה"ק כיון דלשמואל קבלה מיהא הוי טוב שלא להפסיק בתפלה ועבדינן כרב. וכמ"ש שם הרב"י ז"ל לתרץ קושיא זו כנ"ל: **וכן אם גמר בלבו וכו'.** זהו כפי גירסתו שגורס בפ"ק דתענית (דף י"א:) במימרא דרב הונא יחיד שקבל עליו להתענות שני ימים וכו':

**יא** קַבֵּל עָלָיו [ח] מִבְּעוֹד יוֹם לְהִתְעַנּוֹת לְמַחֵר בְּלֵבָד וְהִתְעַנָּה. וּבִלְיָה נִמְלָךְ לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם שְׁנֵי. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּן בְּתַעֲנִיתוֹ אֵינָה תַעֲנִית מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קִבְּלָה עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לומר שְׁהָיָה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּלֵיָה וְהַשְּׂפִים בְּפִקּוֹר וְנִמְלָךְ לְהִתְעַנּוֹת שְׁאֵין זֶה תַעֲנִית כָּלֵל:

**מגיד משנה קבל עליו מבע"י כו'.** שם א"ר הונא יחיד שקבל עליו תענית שני ימים זא"ז אפילו אכל ושתה כל הלילה כולה למחר מתפלל תפלת תענית לן בתעניתו אינו מתפלל תפלת תענית. ובהלכות כלומר אם לא קבל עליו אלא יום אחד בלבד והתענה אותו היום ובלילה נמלך ולן בתעניתו למחר אינו מתפלל תפלת תענית שהרי לא קבל עליו מבע"י ע"כ. וכן פירשו הגאונים ז"ל וזו היא שיטת רבינו. ודע שכ"ש אם לא קבל עליו תענית כלל מבע"י ונתענה לילה ויום שאינו תענית. ויש שאין גורסין במימרא שני ימים זא"ז ומפרשים שהיא בתענית אחת וכמ"ש :

**לחם משנה קבל עליו מבע"י להתענות למחר בלבד כו'.** זו היא מימרא דרב הונא בפ"ק. וי"ל על רבינו ז"ל דאית ליה לקמן דתענית שעות אפילו לא קבלו מאתמול סגי כסברת הרמב"ן ז"ל וזהו מה שהקשה הרא"ש ז"ל בפסקיו וז"ל והרמב"ן ז"ל כתב דאפי' לא קבל עליו מזמן המנחה כיון שקבל עליו תענית קודם שעת התענית סגי ותימה מ"ש מתענית יום שצריך לקבל עליו בשעת המנחה ואם קבל עליו בלילה לא הוי תענית. וי"ל דהתם הוא מחוייב תענית יום שלם הילכך צריך קבלה קודם שיתחיל התענית ולפי זה מי שלא היה בדעתו להתענות ובלילה נמלך וקבל עליו תענית הוי תענית דלא גרע מקבל עליו תענית משש שעות ומעלה וא"א לומר כן מדקאמר ליה אביי לעולם מתענים לשעות וכו' ושאני הכא [דאיכא שעות דליליא] דלא קבלה עלויה ע"כ. וא"כ על רבינו ז"ל קשה מדידיה אדידיה והגמרא נמי הוי תיובתיה דלפי דעת זה היכא דנמלך בלילה להתענות לא גרע מתענית שעות והוא כתב דלא הוי תענית כלל ומדכתב כלל משמע משום תענית שעות לא עלתה לו ומינה דגמרא נמי הוי תיובתיה וכדכתב הרא"ש ז"ל דאמאי קאמר דלא קבליה עלויה הא בתענית שעות לא קבלו אלא בו ביום לבד. וי"ל דאה"נ דאי קבליה בתורת תענית שעות ודאי דמהני אלא דדעתו שיהא בתענית יום שלם ואע"ג דאינו מחוייב תענית יום שלם וכדכתב הרא"ש ז"ל מ"מ כיון שדעתו שיקובל בתענית יום שלם עד שאילו היה חייב יום אחד היה נפטר עם זה לפי דעתו מש"ה לא מהני כלל דאינה יכולה להתקיים מחשבתו דלהיות תענית יום שלם צריך שיקבלהו מאתמול וכיון דמחשבתו לא נתקיימה גרע מתענית שעות ולא הוי תענית כלל. זה נראה לי ליישב דעת הרמב"ן ז"ל ורבינו ז"ל :

**יב** הַרְוֹאָה חָלוּם רַע צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת לְמַחֵר. כְּדִי שְׁיָשׁוּב וַיַּעֲזֹר בְּמַעֲשָׂיו וַיִּחַפֵּשׂ בְּהֶן וַיִּחְזֹר בְּתִשׁוּבָהּ. וּמִתְעַנֶּה וְאֶפְלוּ בְּשַׁבָּת. וּמִתְפַּלֵּל עֲנָנוּ בְּכָל תְּפִלָּה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא קִבְּלָהּ מִבְּעוֹד יוֹם. וְהִמְתַּעֲנֶה בְּשַׁבָּת [ט] מִתְעַנֶּה יוֹם אַחֵר מִפְּנֵי שֶׁבִטֵּל עֲנָג שַׁבָּת :

**מגיד משנה** **הרואה חלום רע צריך להתענות וכו'.** זה מבואר שם (דף י"ב): ובהרבה מקומות יפה תענית לחלום כאש לנעורת ובו ביום ואפילו בשבת. ובפי' אין עומדים כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גז"ד של ע"י שנה אר"נ וחוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת מאי תקנתיה ניתיב תענית על תעניתיה ופירש הר"ח ז"ל בתענית חלום וכ"ה במדרש תהלים וזהו דעת רבינו. ופי' ניתיב תעניתא למחר ביום א' או ביום אחר אם אינו בריא להתענות שני ימים רצופין. וכתוב בה"ג שבשבת אומר עננו באלהי נצור לשוני:

**לחם משנה** **הרואה חלום וצריך להתענות כו'.** בפ"ק דתעניות (דף י"ב): אמרו יפה תענית לחלום וכו' ובו ביום ואפילו בשבת ואמרו שם ליתיב תענית לתעניתיה וא"כ קשה מה לו לה"ה ז"ל להביא ההיא דפי' אין עומדין דקאמר קורעין גזר דינו ור"ח פירשה בתענית חלום וקאמר שכן דעת רבינו ז"ל ומי הזקיקו לכך ומנ"ל דדעת רבינו ז"ל כן דילמא רבינו ז"ל הוציא דינו מפ"ק דתענית שהוא שם ברור כשמש. אלא שי"ל דבפ"ק דתענית לא אמרו אלא שאם רצה לעשות התענית הוא יפה לו אבל לא שיהא חייב לעשותו וא"כ רבינו ז"ל שכתב שחייב לעשות ולפשפש במעשיו מנ"ל לכך נסתייע מההיא דקורעין גז"ד וכיון שכן ודאי שחייב הוא לעשותו דס"ל כפירוש ר"ח ז"ל שפירש שם דאיירי בתענית חלום ובודאי דראוי לחייבו בשביל כך:

**ג** **מתענה** [נ] אדם שעות והוא שלא יאכל כלום שְאָר היום. כיצד. הרי שְהָה טְרוֹד בַּחֲפָצָיו וּמִתְעַסֵּק בְצַרְכָּיו וְלֹא אָכַל עַד חֲצוֹת או עַד [כ] תִּשְׁעַ שְׁעוֹת וְנִמְלֵךְ לְהִתְעַנּוֹת בְּשָׁעוֹת שֶׁנִּשְׁאַרוּ מִן הַיּוֹם. הרי זה מתענה אותן שעות ומתפלל בָּהֶן עֲנֵנוּ. שְהָה קִבֵּל עָלָיו הִתְעַנִּית קִדְּם שְׁעוֹת הִתְעַנִּית. [כ] וְכֵן אִם אָכַל וְשָׁתָה וְאַחַר כֵּן הִתְחִיל לְהִתְעַנּוֹת שְאָר הַיּוֹם הֲרִי זֶה תְעַנִּית שְׁעוֹת:

**ההראב"ד** **וכן אם אכל וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל זה אינו כלום שהרי אמרו והוא שלא טעם כלום כל אותו היום ועוד אמרו כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית. המימרא הראשונה מיעטה שאם אכל בחצי היום ורצה להתענות עד הערב לאו כלום היא כי מאחר שאכל שוב אינו מתענה. והמימרא השניה באה למעט מי שאמר אפילו בערב הריני בתענית עד חצי היום כי מאחר שלא יצא עליו היום בעינוי קבלתו לאו כלום היא, עכ"ל:

**מגיד משנה** **מתענה אדם שעות וכו'.** החלק הראשון שכתב רבינו נראה מוסכם מן הגאונים שזהו מתענין לשעות שהעלו בגמרא (תענית דף י"א):

שהוא תענית ומתפלל בהן **עננו אבל מ"ש וכן אם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר היום ה"ז תענית שעות** לא ראיתי כן לאחד מן המפרשים ז"ל. ובהשגות כתב א"א אין זה כלום וכו' לאו כלום היא עכ"ל. ובאמת לפי גירסא שכתב הר"א ז"ל והוא דלא טעם כל אותו היום אין התנצלות לרבינו במ"ש. אבל גירסתו כך היא והוא דלא טעים כלום עד הערב ובא למעט מי שמתענה עד חצות היום ואוכל שאר היום אלא שקשה לזה הפירוש מאי דא"ל אביי האי תעניתא מעליתא הוא וכו' לפיכך נראה שרבינו סובר דהא דר"ח קמייטא לאו הלכתא היא וזהו שלא הביא בהלכות ומ"מ דבריו הם מן המתמיהין וצ"ע. וראיתי לרשב"א שכתב בתשובת שאלה ששמע השואל שרז"ל חזר בו ותקן כך ענוי שעות אחר אכילה אינו ענוי אלא אם לא טעם באותו היום ונמלך להתענות חושבין לו שעות מאותה שעה שנמלך ע"כ. וזה דבר אמת וכן עיקר:

**לחם משנה** **וכן אם אכל ושתה כו'.** כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו דאע"ג דלכאורה נראה דהירושלמי מסייעו מ"מ לא שבקינן גמי' דידן דאית ליה דבעינן שלא יטעום כלל כל היום ועוד רצה להסכים הירושלמי עם גמי' דידן הפך דברי רבינו ז"ל ולומר דמאי דקאמר בירושלמי הוא דמיקרי תענית שצריך לקיים נדרו דל"ת דלא מיקרי נדר כיון שלא קבל עליו להתענות יום שלם קמ"ל דמיקרי שפיר נדר וצריך לקיים דבריו אבל לענין ענינו לא מקרי תענית ע"כ. וק"ק לזה דא"כ מאי הקשו בגמרא מההוא דר"י דקאמר לבי נשיאה אהא בתענית עד שאבא לביתי הא נדר הוא ותענית מקרי ול"ל לתרוצי לשמוטי נפשיה מדברי הנשיא דמשמע דתענית לא הוי כדכתב רש"י ז"ל והא לא צריכה וה"ז הוי כאידך מימרא דקאמר בירושלמי דר"י הריני בתענית עד שנחסיל פירקין. וי"ל דמ"מ כיון דלא הוי תענית להתפלל ענינו לא ה"ל למקרי ליה תענית אי לאו לשמוטי נפשיה וכן ההיא דנחסיל פירקין קאמר הכי לזרוזי נפשיה וקראו בשם תענית שהוא שם חמור. ולמה שהקשו על רבינו ז"ל תירץ ה"ה ז"ל דהגירסא היא והוא דלא טעים כלום עד הערב. ומ"מ קשה א"כ מאי חידש ר"ח במימרא שניה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית דלהראב"ד ז"ל במימרא דוהוא שלא טעם אשמעינן דאם אכל ושתה בתחילת היום ואח"כ קבל תענית לא מהני ובמימרא שניה אשמעינן דאם קבל מבערב עד חצי היום לא מהני כיון דאוכל אח"כ אבל לרבינו ז"ל קשה מה השמיענו במימרא שניה. ונראה דלא גריס כגירסתנו דגרסינן ואמר ר"ח וכו' אלא ר"ח לטעמיה כדכתב הר"ן ז"ל ולפי זה הכל דבר אחד אלא שה"ה היה לו לבאר כן ואולי בגירסתו של ה"ה היה לו כך. עוד כתב אלא שקשה לזה הפ"י מאי דאמר ליה אביי האי תעניתא מעלייתא וכו' ודאי דקושיא אלימתא היא אבל מ"מ אפשר לתרץ זה ולפרש דאביי הוה סבור דמ"ש והוא שלא טעם כלום עד הערב הוא שלא טעם כל היום כלל ולכך הקשה תענית מעליתא היא והמתרץ תירץ לו דאימלך אימלוכי. וסובר רבינו ז"ל דאפשר לפרשו בשני פנים או שלא אכל

עד עתה אלא שלא היה בדעתו להתענות או שאכל עד עתה משום שלא היה בדעתו להתענות ומפני כן כתב השני דינים דסבר ליה דהשני פירושים אמת וכתב זה אחר דין דאמלוכי לומר דאיכא גונא אחרינא דאמלוכי כגון אם אכל ושתה ולא היה בדעתו להתענות ואח"כ נמלך להתענות אבל אביי ודאי דהיה סבור דכל היום היה מתענה ועם זה נסתלקה קושייתו של ה"ה ז"ל:

**ד** כָּל הַשְּׂרוּי בְּתַעֲנִית. בֵּין שְׁהִיָּה מְתַעֲנֶה עַל צָרְתּוֹ אוֹ עַל חֲלוּמוֹ בֵּין שְׁהִיָּה מְתַעֲנֶה עִם הַצְּבוּר עַל צָרְתָּם. הֲרִי זֶה לֹא יִנְהַג עֲדוּנִין בְּעֲצָמוֹ וְלֹא יִקַּל רֵאשׁוֹ וְלֹא יִהְיֶה שְׂמִיחַ וְטוֹב לֵב אֶלָּא דוֹאֵג וְאוֹנֵן כְּעֵנִין שְׁנֵאָמַר (איכה ג-לט) 'מַה יִּתְאוּנֵן אָדָם חֵי גִבֹּר עַל חֲטָאִיו'. וּמִתֵּר לוֹ לְטַעַם אֶת הַתְּבַשִּׁיל וְאַפְלוּ בְּכַדֵי רְבִיעִית וְהוּא שְׁלֹא יִבְלַע אֶלָּא טוּעֵם [ט] וּפּוֹלֵט. \* שְׂכַח וְאָכַל מִשְׁלִים תַּעֲנִיתוֹ:

**ההראב"ד** שֶׁכַח וְאָכַל וכו'. א"א ירושלמי בשאמר יום זה אבל אם אמר יום סתם אבד תעניתו, עכ"ל:

**מגיד משנה** כל השרוי בתענית וכו'. מפורש שם (דף י"א) ואל ינהוג עדונים בעצמו ומבואר ודאי דבכל תענית הוא כן ודבר פשוט הוא: ומותר לו לטעום וכו'. בברכות פ' היה קורא (דף י"ד) השרוי בתענית טועם ואין בכך כלום רב אמי ורב אסי טעמי עד רביעתא וכתוב כאן בהלכות ומפרשי רבנן דצריך לאזדהורי כי היכי דלא ליבלע כלום: שֶׁכַח וְאָכַל וכו'. ובהשגות א"א ירושלמי בשאמר יום זה אבל אמר יום סתם אבד את תעניתו ע"כ. ואמת הדבר שכן הוא בירושלמי מפורש הובא בהלכות כאן וכבר כתב רבינו חילוק זה סוף פ"ד מהלכות נדרים בביאור וכאן פשוט הוא שדבריו הם בשקבל עליו אותו יום וכן הוא ענין הפרק. והמעין היטב החלוקה שחלק רבינו ספריו ימצא כי בצדק כל אמרי פיו:

**טו** יַחִיד שְׁהִיָּה מְתַעֲנֶה עַל הַחוּלָה וְנִתְרַפָּא. \* עַל צָרָה וְעִבְרָה. הֲרִי זֶה מִשְׁלִים תַּעֲנִיתוֹ. הַהוּלָה מְמָקוֹם שְׂמִתְעֵנִין לְמָקוֹם שְׂאִין מְתַעֲנִין הֲרִי זֶה מְתַעֲנֶה וּמִשְׁלִים תַּעֲנִיתוֹ. הַלָּה מְמָקוֹם שְׂאִין מְתַעֲנִין לְמָקוֹם שְׂמִתְעֵנִין הֲרִי זֶה מְתַעֲנֶה עִמָּהוּן. שְׂכַח וְאָכַל וְשִׁתָּה אֶל יִתְרָאָה בְּפִנְיָהֶם וְאֵל יִנְהַג עֲדוּנִין בְּעֲצָמוֹ:

**ההראב"ד** על צרה ועברה וכו'. א"א סובר זה המחבר לחלק בין יחיד לציבור ואנו אומרים אחד יחיד ואחד צבור על כל צרה שעברה משלימים תעניתם חוץ מתענית של גשמים שאין צרה עוברת גמורה אלא צרת גשמים שהיא לשעתה, עכ"ל:

**מגיד משנה** יחיד שהיה מתענה וכו'. גם זה באותה ברייתא שם (תענית י'): כלשון רבינו: ההולך ממקום שמתענין וכו'. ברייתא פ"ק כלשון רבינו:

**לחם משנה** ההולך ממקום וכו' הרי זה מתענה ומשלים תעניתו. בברייתא פ"ק (דף י'): אמרו הרי זה מתענה ומשלים וכתב רש"י ז"ל ומשלים כל התעניות שקבלו עליהן בני עירו ע"כ. ורבינו ז"ל כתב ומשלים תעניתו וק"ק דפשיטא דישראל התענית בשלמא לרש"י ז"ל אשמעינן חידושא דישראלים כל השאר אבל לרבינו ז"ל כיון דמתענה ודאי דישראלים דאי לאו תענית הוא, ואולי תעניתו דקאמר ר"ל כל התעניות אשר קבל וכדפירש"י ז"ל הגם כי הלשון דחוק: הרי זה מתענה עמהן. רבינו ז"ל לא חלק בין דעתו לחזור לאין דעתו לחזור כדכתב הטור ז"ל בסימן תקע"ד והרא"ש בפסקיו משום דס"ל כדברי התוספות ז"ל דבין הכי ובין הכי הואיל וקבל עליו התענית מתענה ומשלים: שכח ואכל ושתה אל יתראה בפניהם. כתב הטור ז"ל בסימן ר"יג בשם ר"י דאפילו בעיר מותר לאכול שלא בפניהם ע"כ. ולשונו זה שהוא לשון הברייתא הויא תיובתייהו דלא קאמרו בברייתא אלא כשעשה בדיעבד אל יראה בפניהם כאילו אכל [אבל] לעשות בצניעה ולכתחלה ולא יראה בפניהם לא דאלת"ה לישמעין דאפילו לכתחילה יכול לאכול ולא יתראה בפניהם. וי"ל דה"ק לדעתם שכח ואכל בפניהם אל יתראה כאילו אכל במזיד אלא יראה להם דאכל בשוגג ויבינו שלא לכתחילה עשה כן:

**טז** צבור שהיו מתענין על הגשמים וירדו להן גשמים. אם קדם חצות ירדו לא ישלימו אלא אוכלין ושותין ומתכנסין וקוראין הלל הגדול. שאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרס מלאה. ואם אחר חצות הואיל ועבר רב היום בקדשה ישלימו תעניתו. וכן אם היו מתענין על צרה ועברה או על גזרה ובטלה. אם קדם חצות לא ישלימו ואם אחר חצות ישלימו:

**מגיד משנה** צבור שהיו מתענין וכו'. משנה פרק סדר תעניות האמור (דף י"ט) וכר"א וכן מפורש בגמי' (דף כ"ה) ודין המשנה בירדו להם גשמים וסובר רבינו

דה"ה בכל צרה שהצבור מתעניין אם עברה קודם חצות אין משלימין תעניתן אבל יחיד ודאי משלים תעניתו והטעם משום דטרחא דצבורא טפי הקלו עליה אי"נ משום דב"ד כי גזרי תענית לבן מתנה עליהן בכך אבל יחיד דברים שבלבו אינן דברים ואם תשאל מתניי למה דברה בגשמים בלבד יש לי לומר משום דהיא שכיחא טפי ונכרת העברתה אבל שאר צרות כגון דבר ומפולת וכיוצא בהן אין העברתן נכרת בחצי היום אבל ודאי ה"ה לכל צרה שהיא כיוצא בגשמים שהעברתה נכרת שאין מתעניין דמאי שנא זה נ"ל לדעת רבינו. ובהשגות א"א סובר זה המחבר כו'. ודברי רבינו נראין יותר וזהו שהברייתא דברה ביחיד בדוקא ודין הלל הגדול שכתב רבינו מפורש במשנה ובגמרא כלשונו ופשוט הוא שא"א הלל הגדול אלא כשנענו ביום תעניתם על הדרך שהזכיר רבינו :

**יז** **בְּכָל יוֹם תִּעְנִית שְׁגוּזָרִין עַל הַצְּבוּר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת. בֵּית דִּין וְהִזְקָנִים יוֹשְׁבֵין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבוֹדְקִים עַל מַעֲשֵׁי אַנְשֵׁי הָעִיר מֵאַחַר תְּפִלַּת שְׁחֲרִית עַד חֲצוֹת הַיּוֹם. וּמְסִירִין הַמְּכַשׁוֹלוֹת שֶׁל עֲבָרוֹת. וּמְזַהְרִין וְדוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִין עַל בְּעָלֵי חָמֵס וְעֲבָרוֹת וּמְפָרְשִׁין אוֹתָן. וְעַל בְּעָלֵי זְרוּעַ וּמְשִׁפְּלִין אוֹתָן. וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֲלוֹ. וּמְחַצֵּי הַיּוֹם וְלַעֲרֵב רְבִיעַ הַיּוֹם קוֹרְאִין בְּבָרְכוֹת וְקַלְלוֹת שֶׁבַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר [\(משלי ג-יא\)](#) 'מוֹסֵר ה' בְּנֵי אֵל תִּמְאָס וְאֵל תִּקְרָץ בְּתוֹכְחָתוֹ. וּמְפָטְרִין בְּנֵבִיא בְּתוֹכְחוֹת מְעַנְּנֵן הַצָּרָה. וּרְבִיעַ הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן מִתְּפִלָּלִים מְנַחָה וּמִתְחַנְּנִים וְזוֹעֵקִים וּמִתְוַדְּדִים כְּפִי כָחֵם :**

**מגיד משנה** **בכל יום תענית שגוזרין וכו'.** פ"ק (דף י"ב) אמר אביי היכי עבדינן מצפרא לפלגא דיומא מעיינינן במילי דמתא מפלגא דיומא לפניא רבעא דיומא קרינן ומפטירין ורבעא דיומא מצלינן ובעינן רחמי דכתיב ויקרא בספר תורת אלהים רביעית היום ורביעית מתודים. **ומ"ש רבינו קוראין בברכות וקללות וכו'.** משנה פרק בני העיר (מגילה ל' ל"א) בתעניות ברכות וקללות, ואנו מנהגנו לקרות בבקר ובערב בפי' ויחל ומפטירין בדרשו ואין אנו נוהגין לא כסדר שאמרו חכמים ולא לקרות אחר חצי היום ולא לקרות מה שנהגו הם ומדברי קצת הגאונים נראה שאף הם היו נוהגין כמנהגנו ואיני יודע טעם לשינוי מנהג חכמים ז"ל :

**לחם משנה** **בכל יום תענית שגוזרין על הצבור כו'. בפ"ק דתעניות (דף י"ט):**

הביאו הא דאביי על ג' תעניות אמצעיות דאסרום במלאכה דהקשו שם אמאי והביאו קרא דקדשו צום קראו עצרה אספו זקנים ואמר שם כעצרת מה עצרת אסור בעשיית מלאכה אף תענית אסור בעשיית מלאכה והקשו שם אי מה עצרת מאורתא וכו' ותירצו דומיא דאסיפת זקנים מה אסיפת זקנים ביום אף צום נמי ביום ואימא מטיהרא אמר רב שישא בריה דרב אידי מסייע ליה לרב הונא דאמר מצפרא כנופיא היכי עבדינן אמר אביי וכו' ועוד הביאו הא בפרק בני העיר (דף ל'): גבי מתניי דחוזרין לכסדרן ור' ירמיה אמר לסדר הפטרות הוא חוזר ומקשו ליה מתניי דאמרה לכל מפסיקין ואמרו שם ובתענית למה לי הפסקה ליקרי מצפרא בעניינא דיומא ובמנחה בתעניתא ותירצו מסייע ליה לרב הונא מצפרא כנופיא היכי עבדינן אמר אביי וכו' ופירש"י ז"ל מצפרא כנופיא מאספין בני אדם ובודקין ומזהירין אם יש בידם עבירה [ויוחדלו כדי שיתקבל התענית] לפיכך אין פנאי בשחרית לקרות בתורה ע"כ. ומשמע בהדיא מסוגיא דפי' בני העיר דבשחרית לא היו קורין בתורה כלל שהיו טרודין לחפש בעבירות וכן תירצו שם אליבא דהלכתא דהא קי"ל כר' ירמיה וכ"נ מדברי רבינו ז"ל שכתב שמחצי היום ואילך קוראין ולא הזכיר בשחר כלל. אבל הטור ז"ל בסימן תקע"ט כתב דקורין בשחרית בקללות ובמנחה בפרשת ויחל והוא תימה דמוכח בגמרא דבשחר אין קורין כלל גם בשני ראשונות דאית ליה דקורין שחרית ומנחה ויחל כמו שהעלה כונתו הרב"י ז"ל בסימן תקע"ח והדין עמו מהטעם שכתב ודברי הרא"ש ז"ל יוכיחו שהם כן בפסקין דמתניתין דברכות וקללות לא איירי אלא בז' תעניות אחרונות שכתב כן כדי להסכים מתניי עם מ"ס שכתב שם אחר שהביא דברי מ"ס וז"ל מיהו איכא למימר דמתניתין נמי איירי בתשעה באב ובז' תעניות ולא פליגי ע"כ. מ"מ קשה דכיון דכתב בסי' תקע"ה שב"ד דורשין וחוקרין מצפרא כדאיתא בגמ' א"כ ליכא קריאת תורה בשחרית כדאמר בפי' בני העיר. כל זה אני תמיה על הטור ז"ל דרוצה להלך על שיטת הגמרא דמחלק בין ז' תעניות אחרונות לאחרות דבאחרונות קורין בקללות אבל בראשונות לא דאילו לא היה הולך על שיטת הגמ' אלא שהיה כותב דבכל קורין ויחל לא הייתי תמיה שהייתי אומר שהיה הולך על מנהג הגאונים כמ"ש ה"ה ז"ל ולא על שיטת הגמרא. ויותר אני תמיה על הר"ן ז"ל שכתב וז"ל מדאמרינן דמפלגא דיומא לפניא רבעא דיומא קורין ומפטירין משמע שלא היו קורין בבוקר בפי' תעניות אלא מחצי היום ואילך ואף הגאון רב פלטוי כתב בתעניות של שני וחמישי בצפרא קרינן בפרשתא דשבתא ובמנחה בפרשת תעניות ע"כ. משמע לכאורה דאית ליה דבבוקר לא היו קורין אלא בפרשת השבוע והוא הפך הנאמר בסוגיא בפי' בני העיר דבבוקר לא היו קורין כלל. ונ"ל לתרץ למה שהוקשה בעיני ה"ה ז"ל ואיני יודע טעם לשינוי מנהג חכמים ועם זה יתברר טעם רב נטרונאי דבזמן



הגמרא כיון שהיו כל כך עסוקים ורדופים במצות ולהסיר המכשלות והעבירות ראוי היה לבטל קריאת התורה בבוקר כדאמרינן בפי בני העיר ולחפש בעבירות ולהסיר מכשולות אבל בדורות אלו שאין אנו רודפים כל כך במצוה אין ראוי לנו לבטל קריאת התורה בבוקר בשביל כך והוא טעם נכון לרב נטרונאי שכתב הר"ן ז"ל דכיון דמן הדין היינו קוראים בבוקר פרשתא דשבתא כדאמר בפי בני העיר אי לא דמחפשים השתא דלית לן ה"ט הדרינן לדינא דבשחרית קורין פרשתא דשבתא ובערב פרשת התענית אבל הכונה דס"ל דבכל התעניות אנו קורין בבוקר ובערב בחד גוונא דכיון דהם תקנו במנחה הפרשה אע"ג דבשחר לא תקינו מפני שהיו טרודים השתא דאין אנו טרודים קרינן בשחרית מאי דקרינן במנחה וקורין ויחל. קשה טובא דבפי בני העיר משמע דאי לאו מטעמא דטרודים היו קורין פרשת השבוע דכן הקשו לרי' ירמיה ל"ל הפסקה כו' וקי"ל כר"י דהא קרינן פרשיות השבוע עם ד' פרשיות וא"כ לא היה לנו לקרות אלא פרשת השבוע בבוקר ובערב ויחל ותו דבז' תעניות פסק דבבקר קורין קללות ובערב ויחל אע"ג דלא הוי בחד גוונא וכיון דכן אמאי לא קרינן בבוקר פרשת השבוע ובערב פרשת הקללות ולמה לי הפסקה לדידן דקי"ל כר"י ונשארה לנו הקושיא בלי תירוץ על כן דברי הטור נעלמו ממני. עוד יש לי קצת תימה על הטור ועל רבינו ז"ל דמסוגיא בפי"ק דתעניות משמע דהך דאמר רב הונא כנופיא מצפרא לא הוי בג' תעניות ראשונות דהא אסיפת זקנים דצוה הכתוב לא הוי אלא בג' תעניות אמצעיות דהם אסורים במלאכה דאמר קרא קראו עצרה ואמרינן בגמ' דהוי כעצרת שאסור במלאכה והא לא הוי אלא באמצעיות ואחרונות אבל לא בראשונות ואם כן מנא להו לומר הך דדורשין וחוקרין דהוי אפילו בתעניות ראשונות דבגמרא לא משמע הכי כדכתיבנא: **קוראין בברכות וקללות שבתורה כו'.** קשה דבפרק בני העיר (דף ל' ל"א) אמרינן במתני' דתעניות ברכות וקללות אין מפסיקים בקללות ואמרו בגמרא (דף ל"א:) מנא הני מילי א"ר חייא בר גמדיא א"ר אסי דאמר קרא מוסר ה' בני אל תמאס ר"ל אמר לפי שאין אומרין ברכה על הפורענות. ופירש"י ז"ל אל תמאס והמפסיק בהן מראה עצמו שקשה לו לקרות וכו' משמע דיהיב טעמא למאי דאין מפסיקין בקללות ועל דא הביאו קרא דמוסר ה' בני אל תמאס וכן משמע דר"ל אמר לפי שאין אומרין ברכה וכו' משמע שהוא טעם לאין מפסיקין אבל אין זה טעם לקריאה בברכות וקללות מענין אחר כדכתב רבינו ז"ל דמה טעם הוא זה אבל טעם הקריאה כדכתב רש"י ז"ל להודיע שעל עסקי חטא באה פורענות לעולם ויחזרו בתשובה וכיוצא בזה כתב רבינו ז"ל בפ"ג מה' תפלה וז"ל קורין ברכות וקללות כדי שישובו העם ויכנע לבבם כשישמעו אותם, ואולי דזו כונתו במ"ש מוסר ה' בני אל תמאס כלומר אע"פ שיבואו לך צרות הרבה אל תמאס בתוכחת האל יתברך אלא תשוב ותקרא אותם: **ומפטירין בנביא בתוכחות.**

כן אמרו שם בגמרא והתימה מהרב"י שכתב בסימן תקע"ד דמדברי רבינו ז"ל בפיי"ג מהל' תפלה משמע דאין מפטירין בשום תענית לא בשחרית ולא במנחה אלא בתשעה באב בלבד דהא בהדיא כתב כאן שמפטירין בתעניות שגוזרין על צרות ואע"ג דשם הזכיר הפטרה בתענית ט' באב ולא הזכיר בתעניות דשאר צרות ודאי דסמיך על מ"ש כאן ואולי לא אמר הרב בית יוסף ז"ל כן אלא למעוטי ג' תעניות הכתובים אבל לא תעניות שגוזרים על הצבור דבהדיא כתב כאן מפטירין בהן :

## הלכות תעניות - פרק שני

**א** אלו הן הצרות של צבור שמתעניין ומתריעין עליהם. על הצרת שונאי ישראל לישראל. ועל הקרב. ועל הדבר. ועל חיה רעה. ועל הארבה. ועל החסיל. ועל השדפון. ועל הירקון. ועל המפלת. ועל החלאים. ועל המזונות. ועל המטר :

**מגיד משנה** אלו הן הצרות וכו'. פרטי צרות אלו שהזכיר רבינו כלן מבוארות פרק סדר תעניות האמור (תענית דף י"ח י"ט) חוץ מצרת המזונות שהיא מבוארת פרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף צ"א) כמו שיתבאר :

**ב** כל עיר שיש בה צרה מכל אלו. אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבר הצרה. וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות אבל מבקשים עליהם רחמים. ובכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת כמו שאמרנו. חוץ מצרת המזונות שצועקין עליה אפלו בשבת. אבל אין מתריעין עליה בחצוצרות בשבת :

**מגיד משנה** כל עיר שיש בה וכו'. שיטת רבינו בזה כשיטת הר"א ז"ל בפירושו דלרבנן אין שום צרה שהסביבות מתענות ומתריעות ואפילו מכה משולחת אלא מתענות ולא מתריעות. אבל הרמב"ם ז"ל סבור שיש צרות משולחות שאפילו הסביבות מתענות ומתריעות ופ"י סביבות אותה הפרכיא :

**ובכל מקום אין צועקין וכו'.** דין שאר צרות שאין מתריעין עליהן בשבת נתבאר פ"א ודין המזונות בפרק המוכר את הספינה (בתרא צ"א) מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת. ופ"י רבינו מתריעין בתפלה וכן פירש"י ז"ל ופשוט הוא שאין דוחין שבת לתקוע בחצוצרות שאין תקיעתן דבר ברור שיציל:

**כסף משנה** כל עיר שיש בה צרה מכל אלו וכו'. כתב ה"ה שיטת רבינו בזה וכו' דלרבנן אין שום צרה שהסביבות מתענות ומתריעות וכו' במשנה פ"ג דתעניות (תענית י"ח י"ט) עיר שלא ירדו עליה גשמים או שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות אבל לא מתריעות ר"ע אומר מתריעות אבל לא מתענות וידוע דהלכה כת"ק וסובר רבינו דה"ה לשאר הצרות כולם:

**לחם משנה** כל עיר שיש בה צרה וכו'. תימה גדול הוא על רבינו ז"ל שהרי במתניי (דף י"ט) הזכירו הא דשדפון וירקון וארבה וחרב וחייה רעה שמתריעין עליה בכ"מ מפני שהיא מכה מהלכת ורבינו ז"ל לא כתב אלא בכולן דהסביבות דוקא מתענות ולא מתריעות. והרב ב"י בסי' תקע"ו ובספר כסף משנה תירץ ופירש דהוא הסביבות מכח סברא דאיך אפשר דדבר אינו בכלל מכות מהלכות ועוד איך אפשר דבמקומות הרחוקים מתריעין על שום מכה דא"כ היינו צריכים להתענות לעולם שהרי אין זמן בעולם שלא יהיה בו חרב באחד מן המקומות. והכריחו לומר כן לשון דבכ"מ ועוד דחק עצמו בלשון מתניי במה שאמרה מפני שהיא מכה מהלכת וכתב דכל מכה היא מהלכת (וק"ק) מפני שכל מכה שבעיר אחת דרכה להיות מהלכת. ולעיקר הקושיא נ"ל דהרב המגיד ז"ל רמזה במ"ש שיטת רבינו ז"ל בזה כשיטת הראב"ד ז"ל בפירושו דלרבנן אין שום צרה שהסביבות מתענות ומתריעות ואפילו מכה משולחת וכו'. אבל מ"מ צריך לישב פ"י זה של הראב"ד ז"ל. ונ"ל דהוא גריס במתניי כדגריס הרא"ש ז"ל בהך מתניי דמתריעין עליהם מיד מפני שהיא מכה מהלכת ולפי זה טעם שהיא מכה מהלכת לא הוי אלא להתריע מיד כלומר שאינו כגשמים שאין מתריעים אלא על ג' אמצעיות אבל לא בראשונות אלא מתריעין מיד מפני שהיא מכה מהלכת ומפרש דכ"מ שהם הסביבות משום הברייתא שאמרו בגמרא על כולם אין מתריעין אלא באפרכיא שלהם וכתב הר"ן ז"ל שבא לומר שאפילו במכה מהלכת אע"פ ששנינו מתריעין עליה בכ"מ אין מתריעין אלא באפרכיא שלהם ופירוש סביבות הוי אפרכיא כדכתב ה"ה ז"ל א"כ לפי זה מתניי קאמרה דאלו מתריעין בסביבות שלהם כמו בדבר וגשמים ויש לאלו יתרון שמתריעין מיד מפני שהיא מכה מהלכת וס"ל להראב"ד ז"ל דזה לא איירי אלא לר"ע דאית ליה התרעה מיד בסביבות ולא ענוי אבל לרבנן הוי בהפך ענוי ולא התרעה והוכרח לומר כן משום דקשיא ליה דמעשה בה' זקנים שהביא אמרו שגזרו תענית ולמה לא אמרו שהתריעו אלא

מפני שאלו הזקנים סבירא להו כתי"ק והוי ענוי ולא התרעה והראיה שהביא מן הזקנים היא דזאת היא צרה להתענות לרבנן סביבותיה ומינה לרי"ע התרעה בסביבות. זהו דעתו של הראב"ד ז"ל וכי"כ בא"ח סימן תקע"ו בבית יוסף דהראב"ד ז"ל פירש דהך דקאמר על אלו מתריעין הוי התרעה בלא תעניות והוי כרי"ע וא"כ נמצא לפי פירוש זה דלדידן דקיימא לן כרבנן מתענין הסביבות וזהו שכתב ה"ה ז"ל דדעת רבינו כדעת הראב"ד ז"ל בפירושו. אבל הרמב"ן ז"ל רוח אחרת עמו דס"ל דהך מתריעין דמתניתין הוי בעינוי ג"כ והך סיפא אתי כרי"ע דאפילו רבנן מודו משום דהויא מכה מהלכת ולכך מתריעין בכ"מ מיהו בכ"מ מפרש שהוא הסביבות מכח הברייתא שכתבתי וכדפירש הר"ן ז"ל כדכתיבנא. ומה שהזכירו כאן התרעה ובעובדא דזקנים תענית משום דהא והא איתא נמצא דבזו כ"ע מודו דהסביבות מתענות ומתריעות :

**ג** על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד. עכוי"ם שפאו לערף מלחמה עם ישראל או לטל מהם מס או לקח מידם ארץ או לגזר עליהם גזרה אפלו במצוה קלה הרי אלו מתענין ומתריעין עד שירחמו. וכל הערים שסביבותיהם מתענין אבל אין מתריעין אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתו :

**מגיד משנה** על הצרת שונאי ישראל וכו'. פ' סדר תעניות (דף י"ט) על עיר שהקיפוח עכוי"ם וכו' וביבמות פרק הבא על יבמתו אמרו ליה לרבא אתו חברי לבבל גזר תעניתא x ושם מתבאר שגוזרין תענית על הגזירה ודבר ברור הוא. ודין הסביבות מבואר פרק סדר תעניות כדעת ת"ק דריש מתני' דהוא סתם משנה :

**ד** על החרב כיצד. אפלו חרב של שלום כגון שערכו מלחמה עכוי"ם עם עכוי"ם ועברו במקום ישראל אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה הרי זו צרה ומתענין עליה שפאמר [ויקרא כו-](#) ו' וחרב לא תעבר בארצכם' מכלל שראית המלחמה צרה :

**מגיד משנה** על החרב כיצד וכו'. במשנה תענית (דף י"ט) ועל החרב ובגמ' א"צ לומר חרב שאינה של שלום אלא חרב של שלום :

**ה** ועל הדבר. אי זו היא דבר עיר שיש בה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר. ויצאו ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר. היו בה אסף ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה דבר. ויצאו ביום אחד או בארבעה אין זה דבר. וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנון אנשי המדינה לענין זה :

**מגיד משנה** **אי זהו דבר כו'.** משנה וגמרא (דף י"ט וכ"א) עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים זה אחר זה ה"ז דבר ביום א' או בדי' ימים אין זה דבר עיר גדולה המוציאה ט"ו מאות רגלי כגון כפר עכו ויצאו ממנה ט' מתים בג' ימים ז"ז הרי זה דבר ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר. **וכתב רבינו ואין הנשים והקטנים והזקנים וכו'** ודבר ברור הוא שכוונת רגלי הגברים לבד מטף :

**כסף משנה** **אי זו היא דבר וכו' ואין הנשים והקטנים והזקנים וכו'.** כתב ה"ה דהכי דייק מתני' דקתני עיר המוציאה ת"ק רגלי דרגלי משמע הגברים לבד מטף. והר"ן כתב דלשון המוציאה דייק הכי. ול"נ שמהירושלמי למד כן דגרסינן התם בתים שאמרו בריאים ולא מרועעים ודכוותה בחורים אבל לא זקנים וכי היכי דמשמע זקנים יש למעט קטנים וכן יש למעט נשים לפי שהן חלושות המזג :

**לחם משנה** **יצאו ביום אחד או בד' ימים אין זה דבר וכו'.** ברייתא היא בפ"ג דתעניות (דף כ"א) ואמרו שם בברייתא עיר המוציאה ת"ק רגלי נכגון כפר וכו' ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר וכו' עוד שם דרוקרת עיר המוציאה ת"ק רגלין הוה ויצאו ממנה ג' מתים ביום אחד וגזר ר"נ בר רב חסדא תענית אר"נ בר יצחק כמאן כר"מ דאמר ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו] לא כ"ש ע"כ. ומחלוקת דר"מ ור"י איתא בפרק כיצד הרגל (דף כ"ד) ואמרו שם בגמרא הלכה כר"י במועד ולא כר"מ דאית ליה דכשהעידו בו ג' פעמים אפילו ביום אחד סגי אלא כר"י דאית ליה ג' ימים דוקא כדמשמע מקרא דאמר תמול מתמול ודרשינן ביה תלתא זמני דמשמע בתלתא יומי ולא אמרינן ריחק נגיחותיו חייב קירב לא כ"ש וא"ש שפסק כאן רבינו ז"ל דביום אחד אינו דבר משום דלא קיימא לן כר"מ וכן הטור פסק כן בא"ח סימן תקע"ו. אבל יש לי תימה על הטור ז"ל דבסימן קי"ד כתב בשם הר"ם מרוטנבורג דהיה אומר בשמיני עצרת אתה גבור צ' פעמים עד משיב הרוח ומוריד הגשם כנגד ל' יום

שאומר אותו ג' פעמים ביום ועכשיו אם היה מסופק אין צריך לחזור וראיתי בפי כיצד הרגל דאמר גבי שור המועד ריחק נגיחותיו חייב קירב לא כ"ש וכו'. והרב רבינו פרץ דחה ראיה זו דלא דמי והרא"ש ז"ל נטה לסברת הר"מ מרוטנבורג משמע מהתם דהלכתא כר"מ אליבא דכולהו דע"כ לא פליגי התם אלא אי דמי להא דר"מ או לא. ודבר זה תימה דבהדיא איפסיקא הלכתא כר"י כדכתיבנא ועוד דא"כ למה פסק הטור ז"ל בסימן תקע"ו דביום א' אינו דבר הא לר"מ הוי דבר כדמשמע בפ"ג דתעניות וכי תימא דמאי דפסקינן כר"י בפרק כיצד הרגל הוי לענין שור המועד משום דמשמע דקרא לית ליה ק"ו משום דקרא הזכיר ימים ולא קאמר סתמא העדאה דלישתמע בין בגי ימים בין ביום אחד אבל בעלמא דליכא קרא ודאי דהסברא כר"מ הוא אמת ולכך הביא הר"מ מרוטנבורג ז"ל ראיה מיניה. א"ת כן מלבד שהוא דחוק עדיין קשה לך קושיא אחריתי דלמה גבי דבר לא פסק דביום אחד הוי דבר כר"מ כיון דסברתו היא אמת. ואולי י"ל דכיון דברייתא קאמר ביום אחד לא הוי דבר פסק כותיה ומאי דקאמר בגמרא כמאן כר"מ ה"ק ליה בתמיה להיכן אתה סומך בדין זה לר"מ אפילו לדר"מ לא דמי דשאני הכא דאיכא טעמא דכשהם ביום אחד הוי מקרה ולא הוי דבר אבל בגי ימים ודאי דאינו מקרה אבל התם טעמא הוא דטבע השור הוא רע וכיון דהוטבע בו בגי פעמים ביום אחד ודאי דהוי קנין רע כדכתב שם הרב בית יוסף ז"ל בשם מהר"י אבוהב ז"ל יעוין שם. ופי' כן הטור ז"ל כדי לפסוק כסתם ברייתא ועדיין צ"ע: ואין הנשים והקטנים וכו'. כתב ה"ה ז"ל דנפקא ליה ממאי דאמרו בגמ' חמש מאות אלף רגלי דמשמע לבד מטף אבל הרב בית יוסף ז"ל כתב דנפקא משום דאמרינן בירושלמי גבי מפולת בתים שאמרו בריאים ולא מתרועעים דכותיה בחורים ולא זקנים כו'. ולי נראה דאין הלשון משמע אלא כדברי ה"ה ז"ל דלדבריו לא קפיד רבינו ז"ל אלא שמנין האנשים של החמש מאות יהיו לבד מנשים וקטנים וזקנים אבל לפי פירוש הרב בית יוסף ז"ל לא קפיד אלא שהמתים אשר ימותו יהיו בחורים ולא זקנים ולא נשים וקטנים ואפילו יהיו בעיר חמש מאות רגלי לבד מזקנים ונשים וקטנים אם ימותו חמשה או ו' קטנים בגי ימים לא הוי דבר דומיא דמפולת דאם יפלו בתים רעועים לא הוי מפולת ואין זה במשמע דברי רבינו דנראה דמאי דקאמר הוא לענין מנין החמש מאות כדקאמר ואין הנשים והקטנים וכו' ממנין זה אבל לא דבר ממנין מאשר ימותו אם יהיו נשים וקטנים או גדולים:

**1** הָיָה דָּבָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִתְּעַנִּין שְׂאֵר גְּלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶן.  
הָיָה דָּבָר בְּמַדִּינָה וְשִׁירוֹת הוֹלְכוֹת וּבָאוֹת מִמֶּנָּה לְמַדִּינָה אַחֲרָת  
שְׁתִּיָּהֶן מִתְּעַנּוֹת אֶף עַל פִּי שְׁהֵן רְחוֹקוֹת זֹז מֵזֹז:

**מגיד משנה** **היה דבר בא"י וכו'.** בגמרא (דף כ"א:) אמרו ליה לרב נחמן איכא מותנא בא"י גזר תעניתא אמר גבירה לוקה שפחה לא כ"ש והקשו טעמא דגבירה ושפחה הא שפחה ושפחה לא והא אמרו ליה לשמואל איכא מותנא בי חוזאי וגזר תעניתא ותירצו שאני התם כיון דשכיחי שייראתא מיגרי ע"כ בגמ'. ולא נכתב בהלכות ולא ידעתי הטעם:

**אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משלחת.** פיצד. נראתה בעיר ביום הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום אם ראתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם הרי זו משלחת. ואם היתה שדה הסמוכה לאגם וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם הרי זו משלחת. לא רדפה אחריהם אינה משלחת. ואם היתה באגם אפלו רדפה אחריהם אינה משלחת אלא אם כן טרפה שניהם ואכלה אחד מהן. אבל אם אכלה שניהם באגם אינה משלחת מפני שזה הוא מקומה ומפני הרעבון טרפה לא מפני שהיא משלחת:

**מגיד משנה** **אין מתענין על חיה וכו'.** כל החלוקים שהזכיר רבינו מבוארים בברייתא וסוגיא שם (דף כ"ב) ומ"ש ואם היתה באגם וטרפה שניהם ואכלה אחד מהם משולחת אכלה שניהם אינה משולחת מבואר שם. והטעם מפני שכל שלא אכלה אלא אחד נראה שלא היתה רעבה אלא לאחד ואע"פ כן טרפה שניהם אלמא משולחת היא להרוג שלא מחמת רעבון אבל בשאכלה שניהם נראה שמחמת רעבונה לשניהם טרפתם ואינה משולחת כיון שהם באו בגבולה ובאגם שלה וכן פירש"י ז"ל:

**כסף משנה** **אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משולחת כיצד נראתה בעיר ביום ה"ז משולחת נראתה בשדה ביום אם ראתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם ה"ז משולחת ואם היתה שדה הסמוכה לאגם וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם הרי זה משולחת לא רדפה אחריהם אינה משולחת.** זו היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ובקצת ספרים היא כתובה בשיבוש: **תנן בפ"ג דתעניות (דף י"ט) על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ועל הארבה ועל החסיל ועל החרב מפני שהיא מכה מהלכת.** ויש לתמוה על רבינו שהשמיט זה ולא כתב שיהו מתריעין על שום צרה בכ"מ. ונ"ל שטעמו משום דמפשטא דמתניתין משמע דעל אלו בלבד מתריעין בכ"מ מפני שהם מכות מהלכות אבל על שאר צרות כגון מטר או דבר או מפולת אין מתריעין

עליהם במקומות הרחוקים לפי שאינם מכות מהלכות וסביבותיה לבדן מתענות ולא מתריעות לת"ק והוקשה לו ז"ל היכי מצינן למימר דדבר אינה בכלל מכות המהלכות והלא הדבר ידוע שאין בעולם מכה מהלכת יותר מהדבר. וע"ק דהיאך אפשר לומר דבמקומות הרחוקים מתריעים על שום מכה דא"כ היינו צריכים להתענות לעולם שהרי אין זמן בעולם שלא יהא בו חרב באחד מהמקומות וא"כ בכל העולם היו צריכים להתענות לעולם מפני שהיא מכה מהלכת ולכן הוא ז"ל מפרש דהא דתנן על אלו מתריעין בכ"מ לאו במקומות הרחוקים קאמר אלא בסביבותיה דוקא וקאי אמאי דקתני לעיל מהאי מתניי דעל מטר או דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות ולא מתריעות ר"ע אומר מתריעות ולא מתענות והשתא קאמר דגם על אלו הצרות מתריעין בכ"מ כלומר בסביבות אותה העיר על השדפון ועל הירקון וכו' מפני שהיא מכה מהלכת ויש לסביבות לחוש לעצמה פן תדבקם הרעה אבל עיירות שחוץ לסביבות אין חוששין כלל ולפי זה האי מתניי דקתני על אלו מתריעין בכ"מ אתיא כר"ע דאילו לת"ק על אלו מתענין בכ"מ מבעי ליה וכיון דקי"ל כת"ק הוי דינא הכי בין בהנך דמני האי מתניתין שדפון וירקון וארבה וכו' בין באינך דלעיל מטר דבר מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת וסביבותיה מתענות ולא מתריעות וז"ש אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהם על הצרת שונאי ישראל ועל וכו' ועל החסיל ועל השדפון ועל הירקון ועל המפולת ועל המזונות ועל המטר כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות אבל מבקשין עליהם רחמים. ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו שכלל כל הצרות ופסק בהן דסביבותיה מתענות א"כ היכי יהיב מתניי טעמא מפני שהיא מכה מהלכת דמשמע דאיכא מכה שאינה מהלכת שאין הסביבות חוששין להם כלל. ונ"ל שרבינו מפרש דמפני שהיא מכה מהלכת אינו הבדל בין מכה למכה אלא נתינת טעם הוא כלומר למה כשיש צרה בעיר אחת מתענות או מתריעות סביבותיה ויהיב טעמא מפני שכל מכה שיש בעיר אחת דרכה להיות מהלכת ומתפשטת לסביבותיה:

**לחם משנה** **נראתה בשדה ביום וכו'.** מ"ש בספרינו בחלוקה זאת לא רדפה אחריהם הרי זו משולחת ודאי דהוא ט"ס ובגירסא שהביא הרב בית יוסף ז"ל ליתיה ומוכרח הוא ולא ברחא לבד אלא שעמדה היא משולחת כיון שאינה סמוכה לאגם. ובגמרא (דף כ"ב) אמרו ל"ק ה"ק נראתה בעיר ביום משולחת בעיר בלילה אינה משולחת אי נמי בשדה ביום משולחת בשדה בלילה אינה משולחת. ורבינו ז"ל פסק כלישנא קמא אע"ג דבמקומות אחרים פסקינן כלישנא בתרא משום דמילתא דרבנן הוא ולקולא נקטינן דבשדה בכל גונא בין ביום בין בלילה אינה משולחת ואין מתענין:



**ח** בַּתִּים הַבְּנוּיִים בַּמִּדְבָּרוֹת וּבְאַרְצוֹת הַנְּשָׁמוֹת הוֹאִיל וְהוּן מְקוֹם גְּדוּדֵי חֲיָה. אִם עָלְתָה לַגַּג וְנִטְלָה תִּינּוֹק מֵעַרְיֶסָה הָרִי זֶה מְשַׁלַּחַת. וְאִם לֹא הִגִּיעָה לַמִּדָּה זֶה אֵינָה מְשַׁלַּחַת. שְׂאֵלוֹ בְּנֵי אָדָם הֵם שְׂסַכְנוּ בְּעַצְמָם וּבָאוּ לַמְּקוֹם הַחַיּוֹת :

**ט** \* שְׂאֵר מֵיַי רֶמֶשׂ הָאָרֶץ וְרֶמֶשׂ הָעוֹף שְׂשַׁלְּחוּ וְהִזְיָקוּ. כְּגוֹן שְׁלֹחַ נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים וְאִין צָרִיד לֹא מֵר צָרְעִין וְיִתּוּשִׁין וְהִדוּמָה לָהֶן אִין מִתְעַנֵּין עֲלֵיהֶם וְלֹא מִתְרִיעִין אֲבָל זֹעַקִין בְּלֹא תְרוּעָה :

**ההראב"ד** **שאר מיני רמש וכו'.** א"א אם היו נושכין וממיתין אפי' צרעין ויתושין וזבובים כי כלם שלוחי המקום הם עכ"ל :

**מגיד משנה** **שאר מיני רמש הארץ וכו'.** ברייתא סוף פ"ק (דף י"ד) מבוארת. ובהשגות א"א אם היו נושכין וממיתין אפילו צרעין ויתושין וזבובין כי כולן שלוחי המקום ע"כ. ואני אומר אם כדבריו כשהזכירו בברייתא שלוח נחשים ועקרבים היה להם לחלק בין ממיתין בין אינן ממיתין אלא הטעם שאין מתענין הוא מפני שאדם יכול להרגן ולהשמר מהם משא"כ בחיה רעה :

**כסף משנה** **שאר מיני רמש הארץ וכו'.** כתב ה"ה על דברי הראב"ד אם כדבריו כשהזכירו בברייתא וכו' אלא הטעם שאין מתענין הוא מפני שאדם יכול להרגן ולהשמר מהן משא"כ בחיה רעה. ואני אומר שאם מטעם זה איפכא מסתברא שיותר קשה הוא להשמר מהרמשים מלהשמר מחיה רעה. ולענין מ"ש הראב"ד נ"ל שאם היו נושכים וממיתים פשיטא שמתענין עליהם וכדברי הראב"ד שאין אדם יכול להשמר מהם שהרי עשויים לבוא ולנשוך את האדם שלא מדעתו וברייתא בשאינם ממיתים אלא מזיקין והכי דייק לשון רבינו ששולחו והזיקו :

**לחם משנה** **כגון שילוח נחשים ועקרבים וכו'.** הטור ז"ל השיג עליו בסימן תקע"ו וכתב ונראה דנחשים ועקרבים מתענין עליהם ע"כ. ואע"ג דבברייתא (דף י"ד) בפ"ק הזכירו נחשים ועקרבים ואמרו שם ושאר כל מיני פורעניות המתרגשות [לבא בעולם] כגון חכוך חגב וזבוב וצרעת ויתושין ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעים נראה דהטור מפרש דלא הוה נחשים ועקרבים לאידך אלא לענין ההתרעה אבל לא לענין העינוי דבנחשים אית ליה דודאי

מתענים מפני שסתמן ממיתים אבל טעם רבינו ז"ל כבר ביארו הרב בית יוסף ז"ל:

עַל הָאַרְבֵּה וְעַל הַחֲסִיל אֶפְלוּ לֹא נִרְאָה מִהֶן אֶלָּא כִּנֵּף אֶחָד בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִתְעַנִּין וּמִתְרִיעִין עֲלֵיהֶן. וְעַל הַגּוֹבָאֵי בְּכָל שָׁהוּא. אֲבָל עַל הַחֲגָב אֵין מִתְעַנִּין עֲלָיו וְלֹא מִתְרִיעִין אֶלָּא זוֹעֲקִין בְּלִבָּד:

**ההראב"ד** אבל על החגב וכו'. א"א אלא חגב ידוע להם שאינו מזיק אבל שאר מינין מזיקים הן שהרי הילק והגזם השחיתו בימי יואל וה"ה לסלעם וחרגול ועכשיו שאין אנו מכירין מיניהם על כלן מתריעין, עכ"ל:

**מגיד משנה** על הארבה ועל החסיל וכו'. במשנה (דף י"ט וכ"ב) על הארבה ועל החסיל ובגמ' ארבה וחסיל אפילו לא נראה אלא כנף בכל א"י מתריעין מיד עליו: ועל הגובאי. בגמ' (דף י"ט): ברייתא מתריעין על הגובאי בכל שהוא רשב"א אומר אף על החגב וקי"ל כת"ק. ובהשגות א"א אלא חגב ידוע להם כו'. ואני אומר לדבריו למה הזכירו בפרט ארבה וחסיל וגובאי אלא ודאי הם היו יודעים מינין אלו שהן מיוחדין בהשחתה בלא תערובת שאר המינין משא"כ בשאר המינין. וכתב רבינו דינו כדין הכתוב בגמרא והבקי בהן ובשמותיהן יודע על אי זה מהן מתריעין:

**לחם משנה** אפילו לא נראה מהם אלא כנף אחד כו'. קשה טובא דכיון דהוא פסק כת"ק (דף י"ט) דעיר שיש בה צרה סביבותיה מתענות ולא מתריעות א"כ למה פסק כשיש ארבה אחד בכל א"י מתענין ומתריעין דהא הר"ן ז"ל בפ"ג דתענית רבותא קא משמע לן דכל א"י מקרי אפרכיא אחת ונקראו בכלם סביבות לעיר שיש בה צרה דפ"י סביבות אפרכיא כדכתב ה"ה ז"ל וטרח להביא ראיה על זה ויותר מזה אין לנו אלא שנקרא כל א"י סביבות לעיר שיש בה צרה כשאותה העיר מא"י וכיון דאנן קי"ל כת"ק א"כ מתענים ולא מתריעין ואיך כתב דכיון שנראה אחד בכל א"י כלם מתריעין אע"ג דלשון זה הוזכר בברייתא הם דברי ר"ע ואיהו אזיל לטעמיה דאית ליה דבסביבות מתריעין וכיון דכל א"י הוי סביבות לעיר שיש בה צרה לכך מתריעין אבל לדין קשה אם לא שנאמר דס"ל לרבינו דכל א"י מקרי כעיר אחת וכשיש באחת מהן צרה כלן מתריעין מפני דכולה כעיר אחת ומה שהביאו במשנה ראיה מחמשה זקנים הוא דהמכה היתה באשקלון דאינה מא"י כדכתב הר"ן ז"ל ואע"ג דחשיב כא"י מ"מ אינה כא"י ממש להיות נחשבת עם א"י כעיר אחת וגוף אחד אלא א"י הוי כסביבות לה וגזרו תענית מפני שהסביבות

מתעניין אבל לא התרעה כדפירשי לעיל לדעת רבינו ז"ל והוא פירוש הראב"ד ז"ל כדכתיבנא לעיל וזו הראיה שהביאו שהסביבות מתעניין ומינה דלר"ע מתריעין אבל באמת כל זה דוחק דהא שנינו ג' ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן והגליל משמע דנחשבות כג' ארצות וטרח הר"ן ז"ל לומר דנחשבים כאפרכיא אחת אבל שיהא נחשבת כעיר אחת דבר רחוק הוא וצריך עיון :

**יא** על השדפון ועל הירקון משיתחיל בתבואה. ואפלו לא התחיל אלא במקום קטן כמלא פי תנור גוזרין עליו תענית ומתריעין :

**מגיד משנה על השדפון ועל הירקון וכו'.** במשנה (דף י"ט) על השדפון ועל הירקון וכו' עוד שם מעשה שירדו זקנים מירושלים לעריהם וגזרו תענית על שנראה כמלא תנור שדפון באשקלון ובגמ' (דף כ"ב:) מפורש כמלא פי תנור ופי' תבואה שיעשה ממנה פת כמלא פי תנור וברייתא בגמ' (דף כ"ב) על השדפון ועל הירקון בכל שהוא. ונראה לי שרבינו מפרש דהאי כל שהוא יש לו שיעור והיינו כמלא פי תנור וקרי ליה כל שהוא לפי שהוא דבר מועט אבל רש"י ז"ל פירש כיון שנראה כל שהוא מתריעין מיד ומלא תנור דמתני' הוא להתענות אי נמי מעשה שהיה כך היה עכ"ל. ולשון אחרון שכתב דכך היה מעשה אבל לענין דינא אפילו בכל שהוא קשה לי דא"כ למאי שקלו וטרו בגמ' אם הוא כמלא תנור תבואה או כמלא פי תנור פת ומאי איכפת לן מאי דהוה הוה. גם לשון ראשון קשה לי שהוא ז"ל חלק בין תענית להתרעה ומשמע התם דהנהו דאמרינן מתריעין עליהן מתענין בהתרעה קאמר אלא ודאי דברי רבינו עיקר :

**לחם משנה על השדפון ועל הירקון וכו'.** פירוש תבואה שיעשה ממנה כמלא פי תנור ואמרו בגמ' בפ"ג דתעניות (דף כ"ב:) ועדיין תבעי לך ככסויא דתנורא או דילמא כי דרא דריפתא דהדר לה לפומא דתנורא תיקו, ע"כ. ורבינו ז"ל לא פסק כבעיא זו כלל ולא ביאר דעתו ולא ידעתי למה :

**יב** על המפלת כיצד. הרי שרבתה בעיר מפלת כתלים בריאים שאינן עומדים בצד הנקר הרי זו צרה ומתעניין ומתריעין עליה. וכן על הרעש ועל הרוחות שהן מפילין את הבגן והורגין מתעניין ומתריעין עליהן :

**מגיד משנה** על המפולת כיצד וכו'. משנה שם (דף י"ט וכו'): על המפולת ובגמרא מבואר שאינו קרוי מפולת אלא בנפילת כותלין בריאות ושאינו עומדות בצד הנהר דאיכא תרתי וכמ"ש רבינו: **וכן על הרעש וכו'**. נראה שזה נכלל בכלל מפולת שהזכירו חכמים:

**יג** על ההללים כיצד. הרי שירד חלי אחד לאנשים הרבה באותה העיר כגון אסקרה או תרחור וכיוצא בהן והיו מתים באותו החלי הרי זו צרת צבור וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חכונד לח הרי הוא כשחין פורת. ואם פשט ברוב הצבור מתעניין ומתריעין עליו. אבל חכונד יבש צועקים עליו בלבד:

**מגיד משנה** על החליים כיצד וכו'. שם (דף י"ט): ברייתא ואסכרה בזמן שיש עליה מיתה מתריעין עליה בזמן שאין עליה מיתה אין מתריעין עליה: **וכן חכונד לח וכו'**. בב"ק פ' מרובה (דף פ'). מתריעין על החכונד בשבת והקשו מדתניא ושאר מיני פורעניות הבאים על הצבור כגון על החכונד וכו' לא היו מתריעין אלא צועקין. ותירצו ל"ק הא בלח הא ביבש. דאריב"ל שחין שהביא הקב"ה במצרים היה לח מבפנים ויבש מבחוץ שנאמר ויהי שחין אבעבועות ע"כ שם:

**כסף משנה** וכן חיכונד לח וכו' ואם פשט ברוב הצבור וכו'. נראה מדברי רבינו דרובא דוקא בעינן ונראה שכ"כ משום דקתני בברייתא (תענית י"ד) גבי חיכונד שאר מיני פורעניות הבאים על הצבור משמע דכל הצבור בעינן ורובו ככולו:

**לחם משנה** על החליים כיצד וכו'. הרב בית יוסף ז"ל בסימן תקע"ו תמה דלמה לא חלקו כאן בין מתו ג' בגי' ימים למתו ביום אחד או בארבעה כמו שחלקו בדבר ותירץ דשאני דבר שהוא שינוי אויר ממית בלי שהיית זמן וכל שאינו באותו ענין וכו' אינו אלא אקראי בעלמא. וקשה קצת בעיני דלדעתו יהא חמור מיתת אסכרה ממיתת דבר ובמיתת אסכרה אפילו שימותו שנים ביום אחד סגי ובדבר בעינן שלשה בשלשה ימים. לכך נ"ל דרבינו ז"ל תירץ קושיא זאת בלשונו שכתב הרי שירד חולי אחד לאנשים הרבה מאותה מדינה כלומר שבדבר אע"פ שלא ירד הדבר באנשים הרבה אלא שהוכו ג' אנשים לבד ומת כל אחד ביומו סגי אבל הכא אינו כן אלא שירד החולי ברוב העיר כמו חיכונד שכתב שפשט ברוב הצבור גם חולי זה ודאי שהוא כמוהו שכן כתב שירד לאנשים הרבה דמשמע רוב הצבור ואפילו תאמר לאנשים הרבה לא משמע רוב הצבור מ"מ הרי ירד לכמה אנשים ואע"פ שלא מתו אלא שנים מהם ודאי

דהיא מכה משולחת כיון דהיא באה על אנשים הרבה אע"פ שרבים ניצולים כיון שראינו שנים מהם מתים מתענין ומתריעין ולפי זה כ"ש בדבר שאם ראינו שהוכו בדבר בעיר אנשים הרבה אע"פ שלא מתו אלא ב' מהם ביום אחד מתענין דלא גרע מאסכרה דכיון דפשט ברוב הציבור מתענין דהא באסכרה דבעי רוב הציבור נפקא ליה לרבינו ז"ל מברייתא דפ"ק דתעניות (דף י"ד) והוא בפרק מרובה (דף פ"ב) דקאמרת ושאר כל מיני פורעניות המתרגשות לבא על הצבור ומשמע שבאה על רוב הצבור א"כ ה"ה וכל שכן בדבר דלא גרע משאר פורעניות והרבנותא דאיכא בדבר הוא דאע"פ שלא נתפשטה המכה ברוב הצבור אלא הוכה אחד בכל יום ומתו שלשה בשלשה ימים ולא הוכו בעיר אנשים הרבה ולא אחרים לבד מהם דהוה ס"ד דמקרה הוא קמ"ל כיון דהוא דבר חיישינן ומתענין ובאסכרה בזה האופן אולי דאין מתענין דאם מתו שלשה בשלשה ימים כל אחד ביומו ואחרים לא חלו מחולי ההוא אין מתענין. כנ"ל לישיב קושיא זאת: **וכן חיכוך לח הרי הוא כשחין פורח וכו'.** בפי מרובה (שם דף פ'): אמרו מתריעין על החיכוך בשבת והך התרעה בפה היא דבשופרות ליכא התרעה בשבת. ותימה על רבינו ז"ל דאיך לא הזכיר זעקה גבי חיכוך בשבת כמו גבי מזונות כיון דבהדיא אמרו כן בפי מרובה בשחין לח כדפי רבינו ז"ל וקשה עוד מזאת דבראש הפרק לעיל כתב ובכ"מ אין זועקים ולא מתריעין בשבת כמו שאמרו חוץ מצרת המזונות שזועקים עליהם ואפילו בשבת משמע דליכא שום דבר אחר שזועקים והא ליתא דהא איכא חיכוך כדכתיבנא. וגם שם קשה דהא איכא עיר שהקיפוח ויחיד הנרדף שזועקים בשבת כמ"ש בריש פי ראשון, והטור ז"ל בסימן תקע"ו כיון בלשונו יפה שכתב אבל על כל האחרים אין מתענין כו' חוץ מעיר שהקיפוח עכו"ם או נהר וספינה המיטרפת וכו' אבל על רבינו ז"ל קשה. מיהו בהני י"ל דלא חש רבינו ז"ל לחזור ולהוציאה מן הכלל דבכ"מ דפ"ב דסמך על מ"ש בפ"א אבל הא דחיכוך קשה טובא דלא הזכיר וצ"ע:

**יד** על המזונות כיצד. הרי שהזולו דברים של סחורה שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן. כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל. ונתמעט המשא והמתן עד שיצטרך התגר למכר שוה עשרה בששה ואחר כך ימצא לוקח. הרי זו צרת צבור ומתריעין עליה וזועקין עליה בשבת:

**מגיד משנה על המזונות כיצד וכו'.** פרק המוכר את הספינה (בתרא צ"א) ת"ר מתריעין על פרקמטיא אפילו בשבת. א"ר יוחנן כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בא"י א"ר יוסף והוא דזל וקם עשרה בשיתא:

**טו** על המטר כיצד. הרי שרבו עליהן גשמים עד שיצרו להן הרי אלו מתפללין עליהן. שאין להן צרה יתרה מזו שהבתים נופלין ונמצאו בתיהן קבריהן. ובארץ ישראל אין מתפללין על רב הגשמים מפני שהיא ארץ הרים ובתיהם בנויים באבנים ורב הגשמים טובה להן ואין מתעניין להעביר הטובה:

**מגיד משנה על המטר כיצד וכו'.** פי' סדר תעניות וכו' (תענית י"ט וכו"ב): במשנה מבואר שאין מתריעין על רוב גשמים ובגמרא אמר רב בגולה מתריעין עליהם מיד ותניא נמי הכי והזכירו שם הטעם כדי שלא יהו בתיהם קבריהם וכמ"ש רבינו:

**לחם משנה שהבתים נופלים ונמצאו בתיהם קבריהם.** ה"ה דאיכא טעמא שמטשטשין את הקרקע ואינה מוציאה פירות כדאמרו שם בגמרא בברייתא בעתם לא שכורה ולא צמאה שכל זמן שהגשמים מרובים וכו' ובודאי שעל זה מתפללין כדכתב הר"ש בר צמח כתבו הרב בית יוסף ז"ל בסי' תקע"ו אלא שבגמ' איתא הטעם יותר גדול וכן דקדק הטור ז"ל בלשונו שכתב אבל ארץ מצולה שרוב הגשמים קשים לה ולא עוד אלא שמפילין וכו' משמע דאיכא טעמא אחרינא דמטשטשין אלא שזה הוא טעם יותר גדול שבתיהן קבריהם:

**טז** תבואה שצמחה ונמנע המטר והתחילו צמחין ליבש הרי אלו מתעניין וזועקין עד שיירדו גשמים או עד שייבשו הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל שהוא זמן פריחת האילנות שם ולא ירדו גשמים הרי אלו מתעניין וזועקין עד שיירדו גשמים הראויין לאילנות או עד שיעבר זמנם:

**לחם משנה והתחילו צמחים ליבש הרי אלו מתענים וכו'.** פי' במשנה (דף י"ח:) שנינו אבל צמחים ששנו מתריעין עליהן מיד וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום מתריעין עליהן מפני שהיא מכת בצורת ירדו לצמחים אבל לא ירדו לאילן לאילן ולא לצמחים לזה ולזה אבל לא לבורות שיחין ומערות מתריעין עליהן מיד ע"כ. והרב ב"י בסימן תקע"ה כתב דהך התרעה דזרעים ששנו הוי בפה מדכתב מתעניין וזועקין ולא כתב מתריעין ולדבריו בכל אינך דמתני' דפסקו גשמים בין גשם לגשם וירדו לצמחים אבל לא לאילן דבמשנה הזכירו מתריעין וכן בברייתא הזכירו התרעה מתריעין על האילנות בפרוס הפסח ורבינו ז"ל לא כתב התרעה בכל הני אלא תענית צ"ל ג"כ דס"ל לרבינו

ז"ל דכל הני התרעות דמתני' הוי בפה. ולי קשה דבכ"מ דמזכיר התרעה מפרש רבינו ז"ל בשופר זולת כשהזכיר התרעה בשבת משום דא"א התרעה בשופרות בשבת אבל כל אינך הוי בשופר דשדפון וירקון וארבה וחסיל וכל הני שהזכיר המשנה זאת ואמרו עליהן מתריעין מפרש רבינו ז"ל בשופר ומ"ש דבהני מפרש בפה ועוד דברייתא אמרו מתריעין על האילנות בפרס הפסח וכו' ואמרו שם ואסכרה בזמן שיש בה מיתה מתריעין. ועוד אמר מתריעין על הגובאי וכו' והך דאסכרה וגובאי מפרש רבינו ז"ל התרעה בשופר. והך דמתריעין על האילנות הוי בפה וכולהו בחדא ברייתא ובחד לישנא מתנו. לכן בעיני ק"ק. ועוד נשאל להרבי"י ז"ל אם האמת כן הוא דכשרבינו ז"ל הזכיר בפרק זה מתענין הוי תענית דוקא ולא התרעה גבי חרב דכתב לעיל על החרב כיצד אפילו חרב של שלום כגון שערכו מלחמה עכו"ם עם עכו"ם וכו' הרי זו צרה ומתענים עליה ולא הזכיר שם התרעה וכן גבי מטר שכתב על המטר כיצד הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצרו להם הרי אלו מתפללין עליהן וכו' שלא הזכיר שם התרעה הי"נ דהוי תענית בלא התרעה וכ"ת אין הי"נ זה א"א דלעיל בראש הפרק אחר שהזכיר צרות של חרב ושל מטר כתב כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה ומתרתע עד שתעבור הצרה והדר מפרש חרב ומטר וכיון דפריש למאי דאמר לעיל ודאי הוא שתענית שהזכיר בהן עם התרעה הוא. אלא מאי אית לך למימר דכיון דרבינו ז"ל הזכיר בריש הפרק דעל כל אלו הצרות מתריעין מפרש להו השתא לא איצטריך ליה לחזור ולומר מתריעים דכיון דכתב תענית לחוד ממילא משמע נמי התרעה דאדלעיל סמיד, א"כ גם אנו נאמר בהני דכיון דכבר הזכיר לעיל דבמטר מתריעין והשתא מפרש לחלוקה דמטר א"כ כיון דכבר הזכיר התרעה ממילא משתמע דהך תענית דאמר כאן הוי בהתרעה אבל מ"מ ק"ק דבשאר החלוקות דשדפון וירקון וארבה ומפולת ואידך לא עשה רבינו ז"ל כך אלא הזכיר תענית והתרעה בהן ולא סמך אמאי דהזכיר לעיל בראש הפרק דאותה העיר מתענה ומתרתע כמו שסמך גבי חרב ומטר וראוי לשים לב על זה ולא ידעתי למה אם לא שנאמר שאינו סומך על מ"ש לעיל כדכתב הרבי"י ז"ל והראיה שבאלו תמה לפרשה אבל מ"מ דעת רבינו ז"ל נראה בעיני דבכל הני איכא התרעה ועדיין צ"ע. ומ"מ צ"ל דאינו מפרש רבינו ז"ל כפירש"י דהא בצמחים ששנו מתריעין עליהן מיד דמפרש נותנין להם חומר ז' אחרונות אלא דוקא בהא דהתרעה מדמינן להו לז' אחרונות דתני חלוקות שהזכיר כאן רבינו ז"ל עד סוף הפרק הם פירוש דעל המטר ובמטר דוקא כתב לעיל בריש הפרק דמתריעין דהיינו התרעה דוקא. ומה שלא הזכיר דין ירד לאילן ולא לצמחים או לזה ולזה ולא לבורות דהם חלוקות המוזכרות במשנה משום דאין צורך דהרי הזכיר בדבריו שמתענין בכל עת הצורך בין לצמחים בין לאילנות בין לפירות :

**יז** וְכֵן אִם הִגִּיעַ זְמַן חַג הַסְּכּוֹת וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים הֲרֵבָה כְּדִי לְמַלְאוֹת מֶהֶם הַבּוֹרוֹת הַשִּׁיחִין וְהַמְעָרוֹת הָרִי אֱלוֹ מִתְעַנִּין עַד שְׂיֵרֵד גְּשֶׁם הָרְאוּי לְבוֹרוֹת. וְאִם אֵין לָהֶם מַיִם לְשִׁתּוֹת מִתְעַנִּים עַל הַגְּשָׁמִים בְּכָל עֵת שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם מַיִם לְשִׁתּוֹת וְאֶפְלוּ בְּיָמוֹת הַחֲמָה :

**מגיד משנה (טז-יז) תבואה שצמחה וכו'.** משנה ראש פ' סדר תעניות האלו האמור (דף י"ח י"ט) ופירושה בגמרא שאם ירדו גשמים וצמחו הזרעים וחזרו ושנו מתריעין עליהן מיד א"ר נחמן דוקא שינוי אבל יבשו לא פשיטא שינוי תנן ותירצו לא צריכא דאקון מהו דתימא אקנתא מלתא היא קמ"ל לאו מלתא היא ע"כ. ופירושה לדעת רבינו דיבשו שוב אין בהם תקנה ואחרית ואפילו עמדו בקנה שלהם ויבשו והיינו אקון שהזכירו בגמרא ולזה הזכיר רבינו יבשו סתם וכן פ"י הראב"ד ז"ל ויש בזה פירוש אחר לרש"י ז"ל וזה עיקר: **וכן אם הגיע זמן הפסח וכו'.** משנה (דף י"ח): ירדו לצמחים ולא לאילן מתריעין ובגמ' (דף י"ט): מתריעין על האילנות בפרוס הפסח ועל בורות שיחין ומערות בפרוס החג ואם אין להם מים מתריעין עליהם מיד ואי זהו מיד שלהן שני וחמישי ושני וכבר ביאר רבינו פרק ראשון שכל תעניות הצבור הם בזה הסדר שני וחמישי ושני:

**יח** פְּסָקוּ הַגְּשָׁמִים בֵּין גְּשָׁם לְגְשָׁם אַרְבָּעִים יוֹם בְּיָמוֹת הַגְּשָׁמִים הָרִי זֶה מִכַּת בְּצֻרָת וּמִתְעַנִּים וְזוֹעֲקִים עַד שְׂיֵרְדוּ הַגְּשָׁמִים אוֹ עַד שְׂיַעֲבֹר זְמַנָּם :

**מגיד משנה פסקו הגשמים בין גשם וכו'.** במשנה (י"ח): וכשפסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום מתריעין עליהן מיד מפני שהיא מכת בצורת ופירשו בגמרא (דף י"ט) מכה המביאה לידי בצורת. ופירש רבינו שאין זה אלא בימות הגשמים ודבר פשוט:



## הלכות תעניות - פרק שלישי

**א** הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת ימות הגשמים. אם הגיע שבועה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות שני וחמישי ושני. וכל התלמידים ראויין לכך:

**מגיד משנה** הרי שלא ירדו גשמים כל עיקר וכו'. משנה פ"ק (תענית י) הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין אוכלין ושותין משחשכה ומותרין במלאכה ברחיצה בסיכה בנעילת הסנדל בתשמיש המטה ובגמרא מאן יחידים רבנן א"ר הונא יחידים מתענין שלש תעניות שני וחמישי ושני ופירשו שם דדוקא כסדר הזה. עוד שם ומפסיקין ב"ח. ורבינו לא הזכיר זה ולא מה שאמרו אוכלין ושותין משחשכה לפי שאלו הן כתענית יחיד לדברים אלו וכבר נתבארו דינין אלו פרק ראשון. עוד בגמרא (דף י'): ת"ר לא יאמר אדם תלמיד אני אין אני ראוי לכך אלא כל התלמידים ראויין לכך:

**לחם משנה** אם הגיע י"ז במרחשון וכו'. בפ"ק דתעניות (דף י'): ת"ר לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה [והתלמידים עושים עצמם] דברי ר"מ ר' יוסי אומר עושה וזכור לטוב וכו' כך גירסת הרי"ף ז"ל. ולפ"ז אליבא דר"י כל אדם אפילו אינו ת"ח יכול להחזיק עצמו ת"ח לכך. ומפני כן כתב הרב הב"י בסימן תקע"ה דאין גירסת הטור ז"ל כן דא"כ היה לו לפסוק כר"י ולמה כתב דשאר העם אינן יכולין להחזיק עצמן תלמידים לכך כיון דהלכה כר"י לגבי דר"מ וכתב שגירסתו כגירסת רש"י ז"ל וגרסינן בלשון שני דה"ק לא כל אדם יכול לעשות עצמו יחיד וכן לא לעשות עצמו תלמיד ופליג ר"י ארישא וקאמר דיכול לעשות עצמו יחיד וקשה על זה דפשטה דברייתא משמע א"כ דר"י אפילו אשאר העם קאמר דיכול לעשות עצמו יחיד דר"מ בשאר העם קאמר דאינו יכול לעשות עצמו לא יחיד ולא תלמיד ועל דא קאמר ר"י דיכול לעשות יחיד ודוחק לומר דר' יוסי אתלמיד דוקא קאי כדכתב שם הרב"י דר"מ בכל אדם הם ועלייהו קאי מילתיה דר"י דיותר נכון בעיני לומר דגריס כגירסת הרי"ף ז"ל. ומ"מ פסק כר"מ משום דסתמא דברייתא כוותיה דאמר אלא כל התלמידים יחידים משמע אבל לא שאר העם וכן דברי רבינו הם כדברי הטור ולפ"ז אתי שפיר דאזיל בשיטת הרי"ף רביה וגם הרא"ש ז"ל נראה דגריס כגירסת הרי"ף ז"ל בפסקיו ואזיל הטור לפי זה בשיטת אביו הרא"ש ז"ל. ולהכי הביא ה"ה ז"ל הברייתא לרמוז דטעם רבינו ז"ל זהו דמשום הכי פסק כר"מ כדכתבנא:

**ב** הגיע ראש חדש כסלו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור שני וחמישי ושני. ומתרין בהן לאכל ולשתות בלילה. ואנשי משמר אין מתענין עמהן מפני שהו עסוקין בעבודה. וכל העם נכנסים לבתי כנסיות ומתפללין וזועקין ומתחננין כדרך שעושין בכל התעניות:

**מגיד משנה** הגיע ר"ח כסלו וכו'. . ואנשי משמר וכו'. משנה פרק שני (דף ט"ו): גבי אנשי משמר וחכ"א תעניות הראשונות לא היו מתענין פי אנשי משמר הכהנים שהיתה משמרתן באותה שבת:

**לחם משנה** ומותרין בהן לאכול ולשתות בלילה וכו'. אמרינן בגמי בברייתא (דף י"ב) עד מתי אוכלים ושותים עד שיעלה ע"ה. וכבר כתבו רבינו ז"ל בפרק ראשון שכתב וכל תענית שאוכלים בה בלילה בין צבור בין יחיד וכו' והרבי"י בסי' תקס"ד כתב דין זה בשם רבינו ז"ל ואין צורך דברייתא היא כדכתיבנא:

**ג** עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור שני וחמישי ושני. ובשלש אלו אוכלין ושותין מבעוד יום כמו שעושין בצום כפור. ואנשי משמר מתענין מקצת היום ולא משלימין. ואנשי בית אב והם העוסקין בעבודה באותו היום לא יהיו מתענים כל עקר. וכל תענית שאוכלין בה מבעוד יום אם אכל ופסק וגמר שלא לאכל אינו חוזר <sup>[א]</sup> ואוכל אף על פי שיש שהות ביום:

**מגיד משנה** עברו אלו ולא נענו וכו'. פ"ק במשנה (דף י"ב): ודין אנשי משמר פ"ב (דף ט"ו): סברת חכמים במשנה ופירוש הכהנים היו חלוקים למשמרות בכל שבת ושבת והמשמרת היתה חלוקה לבתי אבות לימי שבוע ואם תכבד העבודה על אנשי בית אב בני משמרתן היו מסייעין להן: וכל תענית שאוכלין וכו'. זו סברת ההלכות שכתבו פ"ק ולענין תענית שפוסק בה מבע"י חזינן לגאון דקאמר הכי אע"פ שפוסק חוזר ואוכל מבע"י עד שיבא השמש ואנן מסתברא לן דה"מ היכא דלא קבלה עליה לתענית אבל היכא דקבלה עליה לתענית א"כ איתסר ליה למיכל ולמשתי דהא אמרינן לענין זמן וכו' ולענין משתי מיא היכא דלית ליה למיכל לית ליה למשתי והכי נמי כתב רב האי גאון ז"ל עכ"ל. ולזה כתב רבינו אם אכל ופסק וגמר שלא לאכול וכו' לפי שאינו

אסור אלא בשגמר שלא לאכול אבל אם לא גמר שלא לאכול ודאי אינו אסור והגמר הזה הוא קבלת התענית שהזכירו בהלכות ויש מן האחרונים ז"ל שחלקו בזה ואמרו שאפילו פסק על דעת שלא לאכול חוזר ואוכל כל היום והביאו ראיה לזה מן המדרש הנזכר באיכה רבתי דרבי יהודה בן בתירא אחר שאכל ופסק ערב יום הכפורים חזר ואכל הרבה לכבוד אדם אחד שזימנו. ואני אומר שאם כונת ההלכות ורבינו היא בשקבל עליו בפירוש והוציא בשפתיו שלא יאכל עוד היום וקבל עליו תענית אין מן המדרש הזה תשובה עליה מ"מ כתב הרמב"ן ז"ל שאין קבלה אוסרת אלא ביום הכפורים שיש לו תוספת דכיון שהוא מקבלו מבעוד יום אפילו קודם זמן התוספת הרי זה אסור אבל שאר תעניות שאין להם תוספת כלל אין קבלה אוסרת בהן ואע"פ שמדברי רבינו נראה שיש לתעניות אלו תוספת שהרי כתב למעלה בסמוך כמו שעושיין בצום כפור דברי הרמב"ן ז"ל נראין עיקר לא יהיו חמורין אלו מתשעה באב שיתבאר בפ"ה שאין לו תוספת כמו שאבאר שם :

**לחם משנה** וכל תענית שאוכלים בה מבע"י וכו'. בפ"ד דתעניות (דף ל') תניא כל שהוא מחמת ט' באב אסור לאכול בשר ולשתות יין ואסור לרחוץ וכו' ר' ישמעאל ברי"י אומר משום אביו כל שעה שמותר לאכול וכו'. וכפי מה שמפרש הרמב"ן ז"ל ברייתא זו כדכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו לרבנן אית להו דאכל סעודה שמפסיק בה בט' באב אסור לרחוץ משם ואילך אבל מותר לאכול ולשתות עד בה"ש ור' ישמעאל ברי"י אית ליה דלרחוץ נמי מותר וכפי פי' הראב"ד ז"ל דהביא שם בפסקיו נפקא לן דבט' באב אחר שהפסיק אינו יכול לאכול בין לת"ק בין לר"י בר ר"י והרמב"ן ז"ל תמה על הר"י ז"ל איך לא הביאה בהלכותיו וגם על רבינו ז"ל ודאי דיש לתמוה כן שלא ראינו שחילק בין ט"ב לשאר תעניות אלא הך כללא דכייל הכא הוה לכל התעניות והשתא קשה אי מפי' ההיא ברייתא כפי' הראב"ד ז"ל דין זה ליתיה בט"ב אלא משאכל סעודה שהפסיק בה אסור לאכול ואיהו כייל הכא כללא דמותר ולא ראינו בדיני ט"ב שחילק שם שיהא אסור לאכול משמע דאית ליה דט"ב שוה לכל שאר התעניות דמותר לאכול אחר שהפסיק א"כ קבלו בפירוש ואי מפי' כפי' הרמב"ן ז"ל מ"מ היה לו להזכיר בדיני ט' באב דאסור לרחוץ אחר שהפסיק כת"ק. וראיתי להרא"ש ז"ל שכתב בפסקיו על דברי הרמב"ן ז"ל ולא כן עמא דבר ודבר תימה הוא שיהא מותר לאכול ולשתות ויהא אסור לרחוץ ולסוד. ואיכא למידק עליה מה שמקשה להרמב"ן ז"ל הא ע"כ ת"ק סבר הכי דע"כ א"א שיפרש הוא הברייתא אלא כפירוש הרמב"ן ז"ל דלהראב"ד ז"ל נפקא דאסור לאכול אחר הפסקה ואיהו ז"ל סבר בהפך אם כן ודאי דאית ליה פירוש הרמב"ן ז"ל בברייתא וכיון שכן ת"ק ע"כ אית ליה הכי ומה שפסק כן הרמב"ן ז"ל הוא משום דר' ישמעאל בר ר' יוסי יחידאה הוא כדכתב הוא ז"ל וא"כ מה תמה עליו כיון דדברי ת"ק הכי הוי, ואפשר

דהשיג עליו דאע"ג דדברי ת"ק הם מ"מ לא היה לו לפסוק אלא כר' ישמעאל דמסתבר טעמיה דדברי ת"ק הם דברי תימה דאיך אפשר שיהא מותר לאכול ולשתות ואסור לרחוץ ועם זה יצא לנו תירוץ להרי"ף ז"ל ולרבינו ז"ל דמשום הכי פסקו כר' יוסי. ולפי"ז אין חילוק בין תשעה באב לשאר תעניות דבכולהו אחר שהפסיק מותר לאכול ולרחוץ ולסודך ולכך לא הוצרכו לבאר כלל בתשעה באב. ועוד יש לתת טעם מפני דר' ישמעאל בר ר' יוסי משם אביו אמרו וקיימא לן דר' יוסי נמוקו עמו ולכך פסקו כוותיה :

**ד** בַּשְּׁלֹשׁ תַעֲנִיּוֹת אֱלוֹ כָּל הַעַם אֲסוּרִין בְּעֲשֵׁית מְלֶאכֶה בַּיּוֹם וּמִתְרִין בְּלִילָה. וְאֲסוּרִין בְּרַחֲצַת כָּל הַגּוּף בְּחִמְיָן אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו מִתְּרִין. לְפִיכָךְ נוֹעְלִין אֶת הַמְּרַחְצָאוֹת. וְאֲסוּרִין בְּסִיכָה. וְאִם לְהַעֲבִיר אֶת הַזָּהָמָה מִתְּרִין. וְאֲסוּרִין בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה. וּבְנִעִילַת הַסַּנְדָּל בְּעִיר אֲבָל בְּדָרָךְ מִתְּרִין לְנַעַל. וּמִתְפַּלְלִין בְּבֵיתֵי כְּנִסְיוֹת וְזוֹעֲקִין וּמִתְחַנְנִין כְּשֶׁאָר תַעֲנִיּוֹת :

**מגיד משנה בשלש תעניות אלו וכו'.** כל אלו הפרטיין שהזכיר רבינו מבוארים שם משנה (י"ב) וגמרא (י"ג) חוץ ממ"ש בסיכה שאם להעביר את הזוהמא מותר ולמד זה רבינו מק"ו מאבל הנזכר שם (דף י"ג): היתר זה ודבר ברור הוא. ודין התפלה ר"ל שאין בהם התוספת וסדר הנזכר באחרונות ברייתא שם פרק שני (דף ט"ו):

**לחם משנה בשלש תעניות אלו וכו'.** כתב ה"ה ודין התפלה ר"ל שאין בהם התוספת והסדר הנזכר באחרונות ברייתא שם פ"ב. הברייתא היא דאמרו שם בריש פ"ב (דף ט"ו): ג' תעניות ראשונות ושניות נכנסים לבה"כ ומתפללין כדרך שמתפללין בכל השנה כולה ע"כ. ומפרש כדרך שמתפללין וכו' היינו שאין מוסיפין על הסדר דאי למעוטי דאין מוציאין התיבה לרחובה של עיר הרי כבר אמרו ונכנסין לבה"כ. וקשה על זה דאם פשט הברייתא כן ללישנא קמא דפ"ב דאית ליה דאומרים כ"ד באמצעיתא קשה מהך ברייתא ולל"ב דהתם דאית ליה דלא מצלינן כ"ד באמצעיתא אמאי לא מייתי סייעתא מהך ברייתא וכבר הקשו התוס' קושיא זו בפ"ב ותירצו דלא אתא הברייתא אלא שאין מוציאין התיבה לרחובה של עיר אבל לה"ה ז"ל דסובר דאין פשט הברייתא כן קשה. וי"ל דה"ה ז"ל לא פי' כן הברייתא אלא אחר דאית לן הלכתא כל"ב דפ"ב דאית ליה דלא מצלינן באמצעיות דכן ראוי לפסוק כל"ב והשתא מפרש הברייתא בכה"ג ומ"מ אין הברייתא הכרח כל כך דיש לדחות כתירוץ התוס' ז"ל ומ"מ ק"ק דהכרח גמור הוא משום דרבינו ז"ל פסק

כלישנא בתרא דבפרק שני והיה לו לה"ה להזכיר דמה שהזכיר אינו מבואר  
יפה אם לא נודעה לנו הסוגיא דפרקא קמא :

**ה** עָבְרוּ אֱלוֹ וְלֹא נֶעְנְוּ בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹת עַל  
הַצְּבוּר שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי. וּבְאֱלוֹ  
הַשְּׁבַע בְּלִבָּד עֲבָרוֹת וּמִיִּנְיָקוֹת מְתַעֲנוֹת אָבֵל בְּשָׂאָר הַתַּעֲנִיּוֹת  
אֵין עֲבָרוֹת וּמִיִּנְיָקוֹת מְתַעֲנוֹת. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָן מְתַעֲנוֹת אֵין  
מְעַנְגוֹת עֲצָמוֹן בְּתַפְנוּקִים אֶלָּא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת <sup>[ב]</sup> כְּדֵי קִיוּם  
הַקֹּלָד :

**מגיד משנה** **עברו אלו ולא נענו וכו'.** במשנה שם (דף י"ג): **ובאלו השבע בלבד**  
וכו'. שם (דף י"ד) תני חדא דעוברות ומניקות מתענות בראשונות ואין מתענות  
באחרונות ותניא אידך מתענות באחרונות ואין מתענות בראשונות ותניא  
אידך אין מתענות לא באחרונות ולא בראשונות אמר רב ששת נקוט מציעתא  
בידך זו עיקר הנוסחא שם. ופירושה לדעת רבינו שהברייתות האלו חולקות  
זו על זו ורב ששת פסק כברייתא מציעתא ופירוש אחרונות הן שבע אלו שאין  
אחריהן תענית. וראשונות הן שש תעניות ראשונות ולזה פסק רבינו כברייתא  
אמצעית. אבל יש גירסא אחרת נקוט מציעתא דמתרצא לכולהו. ואף לגירסא  
ראשונה פירש רש"י ז"ל שכל הברייתות מסכימות שבשלש אמצעיות הן  
מתענות בלבד ולא בראשונות שהרי אינם חמורים כל כך ולא בשבע אחרונות  
לפי שהן מרובין ולא תוכלנה להתענות בהן וברייתא ראשונה קוראה  
האמצעיות ראשונות [לא] ראשונות ממש ואחרונות אחרונות ממש וברייתא  
שניה קוראה ראשונות ג' ראשונות ואחרונות הן האמצעיות וברייתא שלישית  
קוראה ראשונות ראשונות ממש ואחרונות אחרונות ממש ולא דברה  
באמצעיות אבל ממילא שמתענות בהן כיון שלא אמרה אין מתענות באחד  
מהן זהו פירושו ז"ל ואף כן פי' הראב"ד ז"ל ואף בהלכה כתוב בפירוש שהן  
מתענות באמצעיות בלבד וכ"כ בס' העתים. ובירושלמי מפורש ג"כ שאין  
מתענות בשבע אחרונות ורבינו תפס לו המתחוויר לפי לשון הגמרא כי ברור  
הוא שהלשון יותר נאות לפירושו ממה שהוא לפי השיטה האחרת: **ומ"ש**  
**ואע"פ שאין מתענות אין מענגות עצמן וכו'.** דבר מבואר הוא בירושלמי  
באותן שאין מתענין :

**לחם משנה** **עברו אלו ולא נענו וכו' ובאלו השבע בלבד עוברות וכו'.** רבינו ז"ל  
מפרש דהברייתות פליגי כדכתב ה"ה ז"ל וקרי בגמרא ראשונות לשש  
ראשונות והברייתא דאמרה מתענות בראשונות ולא באחרונות הוא משום

דהראשונות שש והאחרונות הם ז' ואע"פ שיכולות להתענות שש שבע אין יכולות א"נ השש ראשונות יש הפסק דגוזרים שני וחמישי ושני ואח"כ מפסיקים החמישי וגוזרין השני הבא והחמישי דכבר איפסיקא הלכתא כרבי יוסי לעיל כדכתב רבינו ז"ל בפרקא קמא דאפילו התעניות שניות לא יגזרו בתחלה אלא בשני אבל הז' הם שני וחמישי ושני וה' וב' וה' בלי הפסק ובכולי האי אין כח בהן לעמוד: **כתב** ה"ה ובירושלמי מפורש ג"כ שאין מתענות בז' אחרונות קשה דהרב"י ז"ל כתב בסימן תקע"ה וז"ל ובירושלמי אמרו שמתענות בראשונות ובאמצעיות ולא באחרונות ולד"ה חולק על גמרא דידן ולא קיימא לן כוותיה ע"כ וכיון דלא קיימא לן כוותיה מה ראייה מביא מהירושלמי. וי"ל דמכל מקום הוי קצת סייעתא לדידהו דמתענות באמצעיות ולא באחרונות אף על גב דבראשונות פליגי אבל לרבינו ז"ל באחרונות דקאמרה גמרא דמתענות קאמר התם דאין מתענות ובראשונות נמי פליגי דהתם קאמר דמתענות והגמרא דידן סוברת דאין מתענות כדקאמר נקוט מציעתא בידך:

**וּבְשֵׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אֱלוֹ אֲנִשִּׁי מִשְׁמֶר מִתַּעֲנִין וּמִשְׁלִימִין. וְאֲנִשִּׁי בַּיִת אָב מִתַּעֲנִין מִקְצַת הַיּוֹם וְלֹא מִשְׁלִימִין. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא אָסוּר בְּשֵׁלֶשׁ אֲמֻצָּעִיּוֹת אָסוּר בְּאֵלוֹ הַשֵּׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת:**

**מגיד משנה** **ובשבע תעניות אלו וכו'.** פרק שני (דף ט"ו): דברי חכמים במשנה: **וכל דבר שהוא אסור וכו'.** מבואר שם פירקא קמא (דף י"ג י"ד):

**וַיִּתְרוֹת אֱלוֹ. שֶׁבֶהן בְּלִבָּד מִתְרִיעִין וּמִתְפַּלְלִין בְּרַחוּב הָעִיר. וּמוֹרִידִין זָקֵן לְהוֹכִיחַ לָעַם כְּדִי שְׁיִשׁוּבוּ מִדְּרָכָם. וּמוֹסִיפִין שֵׁשׁ בְּרִכּוֹת בְּתַפְּלַת שְׁחָרִית וּבְתַפְּלַת מְנַחָה וְנִמְצְאוּ מִתְפַּלְלִין כִּי"ד בְּרִכּוֹת. וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנִיּוֹת. וּבְשָׁנֵי מַטִּין לַעֲת עֶרֶב וּפּוֹתְחִין אֶת הַחֲנִיּוֹת. אֲבָל בְּחֲמִישֵׁי פּוֹתְחִין כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. וְאִם יֵשׁ לַחֲנוּת שְׁנֵי פְתָחִים פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד וְאִם יֵשׁ לַחֲנוּת אֶצְטָבָה פּוֹתֵחַ כְּדָרְכוֹ בְּחֲמִישֵׁי וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ:**

**מגיד משנה** **ויתרות אלו שבהן בלבד וכו'.** שם במשנה (דף י"ב): מה אלו יתרות על הראשונות שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות בשני מטין עם חשכה ובה' מותרין מפני כבוד השבת ובגמ' (דף י"ד): תנא בשני מטין לעת ערב ובחמישי פותחין מפני כבוד השבת. יש לו ב' פתחים פותח אחד ונועל אחד ואם יש לו

אצטבא לפניא פותח כדרכו ואינו חושש. ופרק שני (דף ט"ו) בשבע אחרונות מוציאים את התיבה ברחובה של עיר וכו' והזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושין וכו' עמדו בתפלה וכו' ואומר לפניהם כ"ד ברכות י"ח שבכל יום ויום ומוסיף עוד שש ברכות. וכתב רבינו שבשחרית ומנחה היו מוסיפין אותן אע"פ שלא נתבאר בגמרא כיון שהזכירו סתם משמע שבכל התפלות מוסיפין אותן ולא בשחרית בלבד שאל"כ היה להם לפרש וכ"כ הרמב"ן ז"ל:

**כסף משנה** ונועלים את החנויות ובשני מטין לעת ערב ופותחין את החנויות. כך היא הנוסחא האמיתית ובקצת ספרים כתובה בטעות:

**לחם משנה** ואם יש לחנות אצטבא וכו'. בגמ' (דף י"ד): תניא מטין בשני עד הערב ובחמישי פותחין כל היום כולו מפני כבוד שבת היו לו שני פתחים פותח א' ונועל א' היה לו אצטבא כנגד פתחו פותח ונועל כדרכו ואינו חושש ע"כ. ונראה דרבינו ז"ל מפרש כך. אע"פ שאמרו בחמישי דפותחין כל היום כולו מפני כבוד השבת מ"מ אם היה לחנות שני פתחים הרי יכול לנעול אחד ולפתוח אחד ודיו. ואמר עוד דאע"פ דיש לחנות ב' פתחים אם יש לה אצטבא פותח ונועל כדרכו כלומר השני פתחים ואין צריך לפתוח א' ולנעול א' וכולה סיפא בחמישי הוי ולא בשני וכן נראה מדברי הרב ב"י ז"ל בסימן תקמ"ה:

**ח** עָבְרוּ אֱלוֹ וְלֹא נִעְנּוּ. מִמַּעֲטִין בְּמִשָּׁא וּמִתָּן וּבְבִנְיָן שֶׁל שְׂמֻחָה כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר. וּבְנִטְיָעָה שֶׁל שְׂמֻחָה כְּגוֹן מִינֵי הַדָּס וּמִינֵי אֶהָלִים. וּמִמַּעֲטִין בְּאִירוֹסִין וּבְנִשְׂוֹאִין אֶלָּא אִם כֵּן לֹא קִיָּם מִצְוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה. וְכָל מִי שֶׁקִּיָּם מִצְוֹת פְּרִיָּה וְרִבְיָה אָסוּר לוֹ לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּשָׁנֵי רַעְבוֹן. וּמִמַּעֲטִין בְּשִׂאֲלַת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ. וּתְלַמְדֵי חֻכְמִים לֹא יִשְׁאַלוּ שְׁלוֹם אֶלָּא כְּנִזְוִפִין וּכְמַנְדִּין לְמַקּוֹם. וְעַם הָאָרֶץ שֶׁנָּתַן לָהֶם שְׁלוֹם מִחֲזִירִין לוֹ בְּשִׁפְהַ רָפָה וְכַבֵּד רֹאשׁ:

**מגיד משנה** עברו אלו ולא וכו'. פ"ק (י"ב): משנה עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן ובבנין ובנטיעה ובאירוסין ובנשואין ובשאלת וכו' תנא בנין בנין של שמחה נטיעה נטיעה של שמחה איזהו בנין של שמחה זה הבונה בית חתנות לבנו אי זו היא נטיעה של שמחה זה הנוטע אבורנקי של מלכים. ובהלכות ירושלמי הדא דתימא בבנין של שמחה אבל אם היה כותלו גוהה סותרו ובונהו ע"כ. ומכאן למד רבינו דלאו חתנות ממש ולא דוקא אבורנקי ממש אלא כיוצא בהן דהיינו ציור וכיור ונטיעות העשויות להריח ולהתענג:

וממעטין באירוסין וכו'. כתב רבינו א"כ לא קיים מצות פריה ורביה. דבר ברור הוא שאינו מבטל מצוה גמורה. ובגמרא (דף י"א) אסור לאדם שישמש מטתו בשני רעבון תנא חשוכי בנים משמשין מטתן בשני רעבון: וממעטין בשאלת שלום בין אדם וכו'. במשנה שם (דף י"ב. ודף י"ד): בשאלת שלום שבין אדם לחבירו כבני אדם הנזופים למקום וכו'. ובגמ' ת"ר חברים אין ביניהם שאלת שלום ועם הארץ ששאל מחזירין לו בשפה רפה ובכובד ראש:

**לחם משנה** ממעטין במשא ומתן וכו'. בתשעה באב תניא פ' החולץ (דף מ"ג) ברייתא כי האי גוונא הביאה הטור ז"ל בסימן תקנ"א, קודם לזמן הזה פירוש מר"ח עד התענית העם ממעטים בעסקים מלישא וליתן מלבנות ולנטוע ומארסין (אבל לא) כונסין וכו'. וקשה דרבינו ז"ל בדיני תשעה באב לא כתב אלא משנכנס אב ממעטין בשמחה ולא הזכיר כלל מדינים אלו. ושם ז"ל דרבינו ז"ל מפרש דמשא ומתן דאוסר כאן ברייתא זו הוי של שמחה דומיא דבנין ונטיעה של שמחה כסברא דדחו שם התוס' ז"ל בפרק החולץ. וכיון שכן כיון שכתב ממעטים בשמחה לא הוצרך להזכיר כל אלו כיון דהם ענייני שמחה ודאי דנכנס בכלל מ"ש ממעטים בשמחה אבל אי הך משא ומתן הוי כל משא ומתן אפילו אינו של שמחה היה לו לרבינו להזכיר בדיני ט' באב משנכנס אב ממעטין במשא ומתן אפילו אינו של שמחה דאין זה נכנס בכלל ממעטין בשמחה: ובנטיעה של שמחה וכו'. ה"ה ז"ל הביא הירושלמי דקאמר אבל אם היה כותלו גוהה סותרו ובונהו וכתב עליו דמשם למד רבינו דלאו חתנות ממש ול"ד אבורנקי ממש וכ"כ הר"ן ז"ל בסוף פ"ק דתעניות דמשמע כן מהך ירושלמי. וטעמא דאל"כ אמאי קאמר בירושלמי כותלו גוהה אפילו אין כותלו גוהה כיון דלא הוי של חתנות מותר דמשום הך טעמא מוקי לה הטור והרא"ש אביו ז"ל הך דכותלו גוהה דאיירי אפילו בבית חתנות. אבל רבינו ז"ל סבר דלהכי נקט כותלו גוהה לומר דכל דלא הוי דומיא דכותלו גוהה כיון שיש לו דירה לדור בו ועושה זאת להרוחה בעלמא אינו עושה אלא דבר שהוא מוכרח לו כגון אם נפל כותל ביתו או אם אין לו מקום לדור יעשה אבל מילתא דעביד להרוחה לא. והוצרכתי לכתוב כן מפני שראיתי להרב ב"י ז"ל שכתב על ה"ה ז"ל ואיני יודע היאך למד כן לא מהירושלמי ולא מהגמ' דידן ובסי' תקנ"א הביא דברי הר"ן ז"ל שהם כדברי ה"ה ז"ל ולא תמה עליהם. ובסימן תקע"ה תמה ונדמה לו דבר חדש ועם מה שביארתי הוא פשוט בעיני: וממעטין באירוסין. התוס' כתבו בפ"ק דמגילה (דף ה'). בד"ה ממעטין) דהך דמעטין באירוסין הוי דלא יארסו כלל וחמירי מתשעה באב שמארסין בו ע"כ. וכ"כ דברי רבינו ז"ל שכתב א"כ לא קיים פ"ו משמע דאי לאו אסור ובתשעה באב תניא בההיא ברייתא דהחולץ שהבאתי שמארסין וכ"כ הטור ז"ל בסימן תקנ"א וכ"כ רבינו ז"ל בפי' עשירי מהל' אישות מותר לארס בכל יום חול אפילו בט' באב וכו' וא"כ ק"ק על ה"ה ז"ל שכתב לעיל בראש פרק



זה דברי הרמב"ן ז"ל נראין עיקר לא יהו אלו חמורים מטי' באב שיתבאר בפרק חמישי שאין לו תוספת ע"כ. משמע דאין ראוי להיות חמורים יותר מתשעה באב וכאן נראה דחמורין יותר כדכתיבנא. ואם כן נתבטל ק"ו דידיה וצ"ע:

**ט** תלמידי חכמים חוזרין לבדם ומתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של תקופה אבל לא הצבור. שאין גוזרין על הצבור בשביל גשמים שלא ירדו יתר משלש עשרה תעניות אלו. וכשתענין היחידים עד שיצא ניסן מתרין לאכל בליקלה ומתרין בעשית מלאכה וברחיצה ובסיכה ותשמיש המטה ונעילת הסנדל כשאר כל התעניות. ומפסיקין לראשי חדשים ופורים. יצא ניסן של תקופה והוא כשהגיע השמש לתחלת מזל שור אין מתענים. שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה הואיל ולא ירדו כל עקר מתחלת השנה:

**מגיד משנה** **תלמידי חכמים חוזרין וכו'.** במשנה (דף י"ב:) היחידים חוזרין ומתענים עד שיצא ניסן ומפרש ניסן ניסן של תקופה. **וכתב רבינו אבל לא על הצבור** מפורש פ"ק (דף י"ד) ר"י נשיאה גזר י"ג תעניתא ולא איעני סבר למגזר טפי א"ל ר' אמי הרי אמרו אין מטריחין על הצבור יותר מדאי אר"י ל"ש אלא גשמים אבל לשאר מיני פורעניות מתענין והולכין עד שיענו: **וכשמתענין היחידים וכו'.** זה ברור שם (דף י"ג) שכל תענית שהוא של צבור יחידים מותרין בכל אלו ומפסיקין בר"ח וחנוכה ופורים: **יצא ניסן של וכו'.** במשנה (דף י"ב:) יצא ניסן ולא ירדו גשמים הגשמים סימן קללה:

**לחם משנה** **יצא ניסן של תקופה וכו' אין מתענין וכו'.** בסוף פ"ק דתעניות (דף י"ב:) אמרו יצא ניסן וירדו גשמים (הגשמים) סימן קללה. ובירושלמי אמרו על זה ובלבד ניסן של תקופה ע"כ. והטור ז"ל כתב בסי' תקע"ה יצא תקופת ניסן. ובאמת שאין הלשון מורה כפירוש דא"כ תקופה של ניסן מבעי ליה מאי ניסן של תקופה הדברים הפוכים. לכך נראה ודאי כפי רבינו ז"ל שמיום תקופת ניסן מונים (מעלה מטה x) ל' יום עד שנכנס השמש בתחלת מזל שור דהתקופה של ניסן כתב רבינו ז"ל פ"ט מהל' קדוש החדש היא השעה והחלק שנכנס השמש בראש מזל טלה ובהליכת מזל שור עוברין ל' יום יותר מעט ואז נכנס למזל שור וזה הנקרא ניסן של תקופה כלומר דמנין ניסן מיום התקופה דומה למ"ש בפ"ק דר"ה שבט דתקופה דמנין שבט מיום התקופה של טבת

הכא נמי כיוצא בזה והוא עיקר הפירוש דכשיעברו אלו הימים אחר תקופה של ניסן לא יתפללו עוד : **אבל לא הצבור**. כתב ה"ה ז"ל מפורש פ"ק ר"י נשיאה כשגזר תעניתא וכו'. נראה דסובר דהא דר' יהודה נשיאה (דף י"ד) בתענית המטר איירי ודבריו לקוחים מדברי הר"י ז"ל בהלכות וכבר תמה הר"ן ז"ל על זה דאין נראה כן מדברי הגמ' דאמרו שם רבי אמי דעבד לגרמיה הוא דעבד אלא הכי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שנו וכו', ואולי י"ל ולתרץ זה דהני דהתעניות היו בשביל הגשמים אבל ממה שתלה ר' אמי הטעם מפני שאין מטריחין ולא תלה מפני שיצא זמן של רביעה משמע דאית ליה דאפילו בשאר פורעניות כן ועל זה תפס עליו רבי אבא דאינו כן אלא לעצמו דרש שלא רצה להתענות בשאר פורעניות ולכך נתן טעם זה אבל אינו כן דאינו אלא בגשמים אבל לא בשאר פורעניות ועם זה נסתלקה תמיהת הר"ן ז"ל ועל זה הדרך הלך ה"ה ז"ל :

**בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֹל הַדּוֹמָה לָהּ. אָבֵל**  
מְקוֹמוֹת שְׁעוֹנֹת הַגְּשָׁמִים שְׁלָהֶן קָדָם י"ז בְּמֶרְחָשׁוֹן אוֹ אַחַר  
זָמַן זֶה כְּשֶׁיִּגְיַע זְמַנָּם וְלֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים יְחִידִים מִתְּעַנִּים שְׁנֵי  
וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי. וּמִפְסִיקִין בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֲנֻכָּה וּבְפוּרִים.  
וְשׁוֹהִין אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ שְׁבַעַה יָמִים. אִם לֹא יֵרְדוּ גְשָׁמִים בֵּית דִּין  
גּוֹזְרִין עַל הַצָּבוּר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת עַל הַסֵּדֶר שְׁאֲמַרְנוּ :

**ההראב"ד** בד"א בא"י וכו'. א"א על ההקדמה איני מודה לו שאע"פ שיש מקומות שמקדימים וזורעים אין להם הפסד באיחור הגשמים עד הזמן הנזכר במשנה, עכ"ל :

**מגיד משנה** בד"א בא"י וכו'. זה ברור ומבואר בירוש' וגם נראה מן הגמ' שלנו (י"ד :). ובהשגות א"א על ההקדמה איני מודה לו וכו'. ודעת רבינו שכיון שאין הזמנים שוין מה לי להקדים מה לי לאחר :

**כסף משנה** בד"א בא"י וכל הדומה לה אבל מקומות שעונת גשמים שלהם קודם י"ז במרחשון וכו' ושוהין אח"כ כמו ז' ימים. טעמו שכך שוהין בא"י שהרי כשהגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים היחידים מתענין ב' וה' וב' נמצאו נגמרים בכ"ה לחשון ואם הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים ב"ד גוזרים ג' תעניות הרי ה' ימים שנשארו מחשון ויום ר"ח כסלו הרי ו' ימים ובשביעי שהוא מחרת ר"ח כסלו מתחילים להתענות אם הוא יום ב' ואם לא יהיה יום שני ימתינו מלהתענות עד יום ב' הבא ראשון ונמצאו שוהים יותר מז' ימים.

ואפשר שמפני כך כתב שוהין כמו ז' ימים מפני שלפעמים שוהים יותר משבעה אבל קשה שלא הי"ל לכתוב אלא שוהים כמו ו' ימים שהרי ה' ימים מסוף חדש חשון ויום ר"ח כסלו ו' ימים ולא ז'. ואפשר שרבינו כתב כמו ו' ימים והיה כתוב ו' וטעה הסופר בין ו' לז'. ויותר נכון לומר כי מפני שכשר"ח כסלו אינו אלא יום אחד הם ששה ימים וכשר"ח כסלו ב' ימים הם ז' ימים לפיכך כתב כמו ז' ימים. והר"ן כתב שלא נתבארו לו יפה דברי רבינו:

**לחם משנה** בד"א בא"י וכו'. בפ"ק דתעניות (דף ו') איפליגו ר"מ ור' יוסי ור' יהודה בזמן ג' רביעיות ר"מ אית ליה ראשונה בג' במרחשון בינונית בשבעה בו אפילה ב"יז בו ר' יהודה אומר בשבעה ובשבעה עשר ובשלשה ועשרים ר' יוסי אומר בשבעה עשר ובעשרים ושלשה ובר"ח כסלו וכן היה ר' יוסי אומר אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסלו ואמרו שם אמר רב חסדא הלכה כר' יוסי אמימר מתני לה להאי דרב חסדא בהא לישנא בשלשה במרחשון שואלים את הגשמים ר"ג אומר בשבעה בו אמר רב חסדא הלכה כר"ג כמאן אזלא הא דתניא רשב"ג אומר גשמים וכו' כמאן כר' יוסי אמר רב חסדא הלכה כר' יוסי. עוד אמרו שם בשלמא רביעה ראשונה לשאול שליטת להתענות שניה למאי א"ר זירא לנדריס דתנן הנודר עד הגשמים משירבו גשמים עד שתרד רביעה שניה וכו'. ובאמת קשה בלישנא בתרא דכיון דפסק ר"ח כר"ג דשואלים בז' בו א"כ איך פסק אח"כ כר' יוסי דאי הלכה כר' יוסי אין שואלים אלא ב"יז דהכי אמרו שם רביעה ראשונה לשאול ולכך שנה רש"י ז"ל הגירסא שם ואמר נראה דגרסינן אמר רב חסדא הלכה כר' יהודה דאית ליה ראשונה בז' והשתא אתי כמאן דפסק הלכה כר"ג דהוי בז' ולא היה רש"י ז"ל אפשר לו לגרוס הלכה כר' מאיר דלמאי פסק הלכה כר' מאיר ברביעה ראשונה אם לא לשאול כדאמר שם ראשונה לשאול ואיהו פסק כר"ג דהוי בשבעה לכך הוכרח רש"י ז"ל לומר דגרסינן הלכה כר' יהודה ולפ"ז היחידים מתחילין להתענות מכ"ג בו דהוי זמן רביעה שליטת לר' יהודה דהא אמרו שם שליטת להתענות והיינו יחידים. ורבינו ז"ל דפסק דמשהגיע י"ז במרחשון מתחילין להתענות הוי כר' מאיר וכסתם מתניתין דאתי כוותיה כדכתב שם רש"י ז"ל ואע"ג דפסק דשואלין בז' בכ"ג הוי משום עולי רגלים כדיהיב ר"ג טעמא במתניי ואע"ג דהשתא ליכא עולי רגלים כבר הוקשה זה בעיני הר"ן ז"ל בפ"ק דתעניות ויישב זה יעויין שם. ולפי זה צ"ל דמה שאמר רבינו ז"ל כאן מקומות שעונת גשמים קודם י"ז או אחר י"ז היינו ברביעה שליטת שהיא האפילה דאז מתחילין להתענות היחידים ומשערינן ג' רביעיות באומד כדכתב הר"ן ז"ל בפ"ק דתעניות גבי ס' יום אחר התקופה הי"נ אמרינן הכי דאחר דמשערים הג' רביעיות באומד הדעת והוי רביעה אפילה שהיא השליטת קודם י"ז או אחר י"ז אז מתחילין להתענות היחידים דאי לאו הכי הרי אמרו שליטת להתענות ומ"ש ושוהין אחרי כן כמו ה' ימים

כבר נתן הטעם הרב"י ז"ל. ובכן נראין הדברים. וקשיא טובא חדא דאיך פסק כר"מ דבלישנא קמא בגמ' שהבאתי אמר רב חסדא הלכה כר' יוסי ובלישנא בתרא ע"כ גרסינן הלכה כר' יהודה וכיון שכן כיון דר' חסדא אמר הלכה כר' יוסי או כר' יהודה לא הוה ליה למפסק כר"מ אע"ג דסתם מתניתין כותיה דאיך יש לו כח לרבינו ז"ל לחלוק על גמרא ערוכה. ותו קשיא טובא דגבי נדרים הנודר מן הגשמים פסק כר' יוסי דברביעה שניה הוי מכ"ג מרחשון ואילך וכו' והיינו כלישנא קמא דאמר הלכה כר' יוסי ודבריו כחומץ לשנים וכעשן לעינים דא"כ לא היו היחידים מתחילין אלא מר"ח כסליו כדקאמר התם בגמרא בהדיא והוא פסק כאן בהפך כי באמת דעתו נראה כר"מ כדכתיבנא והולך לשון הר"ן ז"ל בפ"י ההלכות מסכים לדברי כתב שם על מתניי דהגיע י"ז במרחשון וכו' וסתמא דהך מתניתין כר"מ דזמנה של רביעה ראשונה x בז' וכו' אבל ר"י פליג עליה וכו' ולר"י אין היחידים מתענים עד ר"ח כסליו ואמרינן לעיל בגמ' א"ר חסדא הלכה כר"י אממר מתני להא שמעתא דר"ח אהא דבגי בחשון שואלין את הגשמים ר"ג אומר בז' בו ואר"ח הלכה כר"ג. ולפ"ז צ"ע אי קי"ל כסתם משנה מדאמר ר"ח הלכה כר"י אע"ג דבתר הכי אמרינן דאמימר מתני לה וכו' אפ"ה כיון דלישנא קמא הוי לישנא דגמרא ולישנא בתרא הוי מילתיה דאמימר משמע דאלישנא קמא סמכינן שבענין זה כתב הרב וכו' ובסוף דבריו כתב אבל הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל סמכו על סתם מתניי הרי מבואר בלשונו זה דמתניי כר"מ אבל לר' יהודה שואלין בז' ובכ"ג מתחילין היחידים להתענות בשלישית ולר"י היחידים מתחילין מר"ח כסליו ולר"מ ב"ז במרחשון כמתניי א"כ כיון דכאן פסק כר"מ איך בהל' נדרים פ"י כתב רבינו ז"ל האוסר עצמו בדבר עד הגשם וכו' ואם אמר עד הגשמים ה"ז אסור עד שירדו גשמים והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהיא בא"י ובמקומות הסמוכים לה מכ"ג במרחשון ואילך אם אמר עד שיפסקו הגשמים וכו' הרי מבואר שם דבגי במרחשון רביעה שניה כר"י וכאן פסק כר"מ. גם יש לתמוה על הטור ז"ל דכאן בטא"ח הלכות תעניות פסק כסתם מתניתין דהיינו כר"מ כדכתיבנא ובטיו"ד סימן ר"כ פסק כר' יהודה דכ"כ שם עד שתרד רביעה שניה שהיא בא"י י"ז במרחשון וכו' וכן בטח"מ בסי' רמ"ד בהל' זכיה מההפקר כתב הולכים בשבילים שעל פני השדות עד י"ז במרחשון שהוא זמן רביעה שניה ע"כ הרי דפסק כר' יהודה והוא סותר למ"ש בהלכות תעניות. אבל מה שהקשה עליו הרב"י ז"ל ס"י ר"כ ועל הרא"ש ז"ל דלמה פסקו כר"י לגבי דר' יוסי אין זו קושיא דיש לתרץ דהוא גורס כג"י רש"י ז"ל שכתב למעלה דגריס כלישנא בתרא א"ר חסדא הלכה כר"י ופסק כלישנא בתרא. אבל מה שהקשיתי אני ודאי קושיא היא. ועוד תימה על רבינו ז"ל דפסק כאן כר"מ ושם פסק כר"י בהל' נדרים ובהל' מתנות עניים לא פסק לא כזה ולא כזה דשם כתב בפ"א מאימתי מותרים כל אדם בשכחה של זיתים

בא"י ה"ז מותר בה מר"ח כסליו שהיא זמן רביעה שניה בשנה אפילה ע"כ. ואי פסק כר"י הוי זמן רביעה שניה בכ"ג בחשון וכדכתב בהלכות נדרים וכבר עמד על זה שם הרב בעל כ"מ ותירץ דמדכתב רבינו ז"ל בשנה אפילה דמשמע דבשאר השנים אינו כן משמע דמפרש דר' יוסי ארביעה שניה קאי וה"ק רביעה שניה בשנה בכירה ב"ז ובשנה בינונית היא בכ"ג ובשנה אפילה בר"ח כסליו וכו' ואע"ג דבנוסחאות דידן כתוב בדברי ר"מ איזו היא רביעה ראשונה הבכירה כ"ג וכו'. ולפי זה הפי' לשון הבכירה והבינונית וכו' מתפרש דעל השנים קאמר שנה בכירה ושנה בינונית ושנה אפילה ועל דא קאי ר' יהודה וכן ר"י וא"כ משמע דבראשונה פליגי. ואפשר דלא גרסינן ראשונה דבפי' קונם יין (דף ס"ב:) כשהביאו ברייתא זו לא אמרו שם אלא איזו היא רביעה ולא הזכירו ראשונה, ואפשר דרבינו ז"ל מפרשה השניה, ובאמת פי' זה מוכיח ממ"ש רבינו ז"ל בפ"י המשנה דפ"ח מפיאה ובפ"ט משביעית דשם כתב בהדיא כדברים האלו שכתב הרב"י ז"ל. אבל קשה לעני"ד דאיך יישב כל הסוגיא דאמרו שם כמאן אזלא הא דתניא רשב"ג אומר גשמים שירדו ז' ימים זה אחר זה אתה מונה בהם רביעה ראשונה ושניה בשלישית כמאן כר' יוסי. עוד אמרו שם בשלמא רביעה ראשונה לשאול שלישיית להתענות שנייה למאי וכו' דמכל הני מוכרח לומר דר' יוסי מאי דקאמר ב"ז וכו' איירי בזמן הרביעיות שלשתן ולא ברביעה שניה לבד ובשניה חלוקות דלפי זה לא יתיישב מ"ש כמאן כר' ולא מה שקשה בשלמא וכו'. על כן הדברים נראים קשים בעיני ולא ירדתי לסוף דעת רבינו, ומ"מ לתרץ מה שהקשיתי על הטור ז"ל דאע"ג דאמרו בגמ' שלישיית להתענות אין זה מוכרח דאע"ג דקי"ל כר' יהודה דשלישית בכ"ג מ"מ מתחילין התעניות ב"ז שהיא רביעה שניה דכיון דעברה הראשונה איכא צערא ולא אמרו כן בגמ' שלישיית להתענות אלא על דברי ר"י שכ"כ במס' נדרים כשהביאו סוגיא זו אמרו ואמרינן עלה בשלמא רביעה ראשונה וכו' כלומר לר"י דאמר דשלישית להתענות שכן אמר אין היחידים מתענים עד שיגיע ר"ח כסליו וכו' משמע דס"ל שלישיית להתענות ניחא ליה שלישיית וניחא ליה ראשונה אבל שנייה למאי אבל אגן דקי"ל כר' יהודה משום דר"ח כלישנא בתרא קאמר הכי כדפרישית ולא אמרינן דמתני' דהגיע י"ח במרחשון דהיחידים מתענין דהוי דלא כר' יהודה דהוי הלכתא כותיה דאדרבה ראוי ליישב סתם משנה אליבא דהלכתא ונאמר דס"ל למתני' דשניה להתענות דכיון דעברה ראשונה איכא צערא ומתענין אבל מה שקשה בעיני על רבינו ז"ל קשה עד מאד אצלי וצ"ע. ומ"מ עיקר החילוק שחילק רבינו ז"ל בין א"י לשאר המקומות כתבו בפירוש המשנה ונ"ל סעד לדבריו מגמ' דידן דבפרקא קמא הביאו ברייתא גבי נינוה א"ר יהודה אימתני בזמן שהשנים כתקן וישראל שרוים על אדמתם אבל בזמן הזה הכל לפי השנים הכל לפי המקומות הכל לפי הזמן ואע"ג דר' פליג על הא ברייתא וקי"ל כותיה דאמרינן התם היינו

לענין דאומרו בשומע תפלה אבל לענין התענית ודאי דקיי"ל כברייתא דיעשה כל אחד בזמנו דאין סברא שישאל שום אדם דבר בלא זמנו וכדהכריח רבינו ז"ל בפירוש המשנה ע"ש ואפשר דלראיה זאת רמז ה"ה ז"ל שאומר וגם נראה מן הגמ' שלנו :

**יא** כָּל תַּעֲנִיּוֹת שְׁגוּזָרִין הַצְּבוּר בְּחוּצָה לְאָרֶץ אוֹכְלִים בָּהֶם בְּלֵילָה וְדִינֵיהֶם כְּדִין שְׁאָר הַתַּעֲנִיּוֹת. שְׂאִין גּוּזָרִין עַל הַצְּבוּר תַּעֲנִית כְּגוֹן צוּם כְּפוּר אֶלָּא בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלֶבֶד וּבְגִלְל הַמָּטָר. וּבְאוֹתוֹן עֶשֶׂר תַּעֲנִיּוֹת שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ אֲמֻצָּעִיּוֹת וְשִׁבְעַת אַחֲרוֹנוֹת :

**מגיד משנה** כל תענית שגוזרין הצבור בחוצה לארץ וכו'. פירקא קמא (דף י"ג:) אמר שמואל אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד. וכתב הרמב"ן ז"ל שהטעם מפני שאין נשיא בחוצה לארץ וגזרתן גזרת הדיוטות והרי הן כיחידים ואין יכולת בידם להשוות תעניותיהן לתענית צבור אלא הרי הן כיחידין ואינן מפסיקין בהן מבעוד יום ואינן אסורין אלא באכילה ושתיה ביום בלבד ומתוך הטעם הזה כתב שבחוצה לארץ כל יחיד ויחיד צריך קבלה בערבי תעניות אלו ואין נראה כן מדברי רבינו שכתב פ"א. **וכתב רבינו בארץ ישראל בלבד ובגלל המטר** לומר שבשאר הצרות אפילו בארץ ישראל אין להם חומר זה והטעם לדבריו שלא ראינו שהזכירו בהן בגמרא חומרות אלו ולפיכך מן הסתם הן מותרין וכ"נ מדברי רש"י ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל חלוק בזה ואומר שבשאר צרות יש בהן חומרות אלו. ומנהגנו כדברי רבינו :

**לחם משנה** כל תעניות שגוזרין הצבור בח"ל וכו'. כתב ה"ה ז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל שהטעם וכו'. נראה מדברי ה"ה ז"ל דסובר רבינו ז"ל כטעמו של הרמב"ן ז"ל מפני שאין נשיא בח"ל אבל לענין הקבלה שכתב שבח"ל כל יחיד ויחיד צריך לקבלו בזה לא סבר כותיה וכדכתב הרב בית יוסף בסי' תקפ"ה בתירוץ בתרא על דברי הטור ז"ל יעויין שם. ומכל מקום נראה שדעת הרמב"ן ז"ל דאף על גב דהן כתעניות יחיד מתריעין ומוסיפין שש ברכות דהא הרב בית יוסף ז"ל בסי' תקע"ה הביא תשובה להרשב"א ז"ל שאמר לו השואל משמו של הרמב"ן ז"ל דהיכא דשנו חכמים מתריעין ומוסיפין שש ברכות באחרונות ומשמע דבח"ל היא. וקצת קשה כיון דכתעניות יחיד ממש דיינינן ליה דהא בעי קבלה לכל חד וחד אמאי מוסיפין שש ברכות כתענית צבור :

## הלכות תעניות - פרק רביעי

**א** בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות של מטר מתפללין על סדר זה. מוציאין את התבה לרחובה של עיר וכל העם מתקבצים ומתכסים בשקים. ונותנין אפר מקלה על גבי התבה ועל גבי ספר תורה כדי להגדיל את הבקיה ולהכניע לבם. ואחד מן העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין במקום הנחת תפלין כדי שיכלמו וישובו. וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו:

**כסף משנה** ונותנין אפר מקלה על גבי התבה ועל גבי ספר תורה. איני יודע מנין לו לרבינו שנותנין אפר מקלה על גבי ספר תורה:

**לחם משנה** משבע תעניות האחרונות של מטר מתפללין על סדר זה וכו' לאפוקי שאר צרות שאין אומרים סדר זה בתעניות. וכמ"ש הרב ב"י בסוף סי' תקע"ט לאפוקי ממאי דכתב הר"ן ז"ל בריש פ"ב דתעניות דמדאמרינן לר' יהודה שאין אומרים זכרונות ושופרות אלא ביובל ובר"ה ובשעת מלחמה ומדקאמר שעת מלחמה הוא הדין לשאר צרות אלא דלישנא דקרא נקט. ורבינו ז"ל אפשר דסובר דשעת מלחמה הוי דוקא. ומ"מ תעניות של מטר דוקא קאמר: **אפר מקלה על גבי התבה**. כתב רש"י ז"ל בפירוש המשנה (דף ט"ו) דהוה אפר מקלה גנאי יותר מאפר סתמא ולכך משימין אותו. והא דלא קאמר זכר לעקידת יצחק כדאמרו בגמ', אפשר דס"ל דבגמ' לא פליגי אלא גבי אפר שנותן כל אחד על ראשו אם הוה מהך טעמא או לא אבל גבי אפר שנותנין על גבי התבה לא שאלו למה הוה אפר מקלה ולכך נראה ודאי דאית להו דטעמא הוי משום דהוי גנאי יותר מאפר סתמא. אי נמי אפשר דרש"י ז"ל פ"י כן למאן דלית ליה טעמא דזכר לעקידת יצחק והתוס' דפירשו בין בהך דנותנין על גבי התבה בין בהא דנותנין על כל אחד ואחד משום דהוי זכר לעקידת יצחק למאן דלית ליה בגמרא הך טעמא אפשר דאית ליה טעמא דרש"י ז"ל:

**ב** ואחר כך מעמידו ביניהם זקן חכם והו יושבין. לא היה שם זקן חכם מעמידו חכם. לא היה שם לא זקן ולא חכם מעמידו אדם של צורה. ואומר לפניהם דברי כבושין. אחינו לא שק ולא תענית גורמין אלא תשובה ומעשים טובים. שכן מצינו בנינוה שלא נאמר באנשי נינוה וירא האלהים את שקם ואת תעניתם אלא [\(יונה ג-ט\)](#) 'וירא האלהים את מעשיהם'. ובקבלה הוא אומר [\(יואל ב-ג\)](#) 'קרעו לבבכם ואל בגדיכם'. ומוסיף בענינות אלו כפי כחו עד שיכניע לבם וישובו תשובה גמורה:

**ג** ואחר שגומר זה דברי כבושין עומדין בתפלה ומעמידו שליח צבור הראוי להתפלל בתעניות אלו. ואם היה אותו שאומר דברי הכבושין ראוי להתפלל מתפלל ואם לאו מורידו אחר:

**לחם משנה** **רגיל בתפלה וכו'.** בברייתא אמרו כד [בקי] בברכות כולן וכן כתב הטור ז"ל רגיל בתפלה ובכל הברכות. ורבינו ז"ל כלל הכל ברגיל בתפלה:

**ד** ואי זה הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו. איש שהוא רגיל בתפלה. ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים. ומטופל ואין לו. ויש לו יגיעה בשדה. ולא יהיה בבניו ובבני ביתו וכל קרוביו הנלוים עליו בעל עברה. אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא יצא עליו שם רע בילדותו. שפל בך. ומרצה לעם. ויש לו נעימה וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו הרי זה מפאך. ואם אינו זקן הואיל ויש בו כל המדות האלו יתפלל:

**מגיד משנה (א-ד)** **בכל יום ויום משבעה תעניות אלו וכו'.** ראש פי סדר תעניות כיצד וכו'. (תענית ט"ו וט"ז) ובברייתא ובגמ' מבואר הסדר שהזכיר רבינו בפשיטות קרוב לשון רבינו:



**ה** וּשְׁלִיחַ צְבוּר מִתְחִיל וּמִתְפַּלֵּל עַד בְּרֶכֶת גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל. וְאוֹמֵר זְכוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת מֵעֵין הַצָּרָה. וְאוֹמֵר [\(תהילים קכ-א\)](#) 'אֵל ה' בְּצָרָתָה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי'. [\(תהילים קכא-א\)](#) 'אִשָּׁא עֵינַי אֶל הַהָרִים' וְגו'. [\(תהילים קל-א\)](#) 'מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה'". [\(תהילים קב-א\)](#) 'תִּפְלָה לְעֵנִי כִי יַעֲטֹף' וְגו' :

**ו** וְאוֹמֵר דְּבָרֵי תַחֲנוּנִים כְּפִי לְחוּ. וְאוֹמֵר רְאֵה נָא בְּעֵינָיו וְרִיבָה רִיבֵנוּ וּמַהֲרָ לְגַאֲלָנוּ. וּמִתְחַנֵּן וְאוֹמֵר בְּסוֹף תַחֲנוּנָיו מִי שְׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרְיָה הוּא יַעֲנֵה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל :

**ז** וּמִתְחִיל לְהוֹסִיף שֵׁשׁ בְּרָכוֹת שֶׁהוּא מוֹסִיף זֶה אַחֵר זֶה. וּמִתְחַנֵּן בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּדְבָרֵי תַחֲנוּנִים וּפְסוּקִים מִדְּבָרֵי קְבָלָה וּמִכְתָּבֵי הַקֵּדוֹשׁ כְּפִי שֶׁהוּא רָגִיל וְחוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּחִתִּימוֹת אֵלוּ :

**ח** בְּרֵאשׁוֹנָה הוּא חוֹתֵם מִי שְׁעָנָה אֶת מֹשֶׁה וְאַבּוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף הוּא יַעֲנֵה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' זוֹכֵר הַנְּשֻׁכָּחוֹת :

**ט** בְּשֵׁנִיָּה הוּא חוֹתֵם מִי שְׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל הוּא יַעֲנֵה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה :

**י** בְּשְׁלִישִׁית הוּא חוֹתֵם מִי שְׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בְּמִצְפָּה הוּא יַעֲנֵה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה :

**יא** בְּרַבִּיעִית הוּא חוֹתֶם מִי שְׁעֲנָה אֶת אֱלֹהֵינוּ בְּהַר הַכְּרִמָּל הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תַּפִּלָּה :

**יב** בְּחֲמִישִׁית הוּא חוֹתֶם מִי שְׁעֲנָה אֶת יוֹנָה בְּמַעֵי הַדְּגָה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַעֹנֶה בְּעַת צָרָה :

**יג** בְּשִׁשִּׁית הוּא חוֹתֶם מִי שְׁעֲנָה אֶת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִירוּשָׁלַיִם הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ. וְכָל הָעַם עוֹנִין אִמּוֹ אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה כְּדָרְךָ שְׁעוֹנִין אַחַר כָּל הַבְּרָכוֹת :

**יד** בְּשַׁבְּעִית אוֹמֵר רְפָאנוּ ה' וַנִּרְפָּא וְכוּ'. וְגוֹמֵר הַתַּפִּלָּה עַל הַסֵּדֶר וְתוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת. וְכֹסֶדֶר הַזֶּה עוֹשִׂין בְּכָל מְקוֹם :

**טו** כְּשֶׁהָיוּ מִתְפַּלְּלִין עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה בִירוּשָׁלַיִם הָיוּ מִתְכַּנְּסִין לְהַר הַבַּיִת כְּנֻגַד שַׁעַר הַמְּזֻרָח וּמִתְפַּלְּלִין כְּסֵדֶר הַזֶּה. וְכִשְׁמַגִּיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לֹאמֵר מִי שְׁעֲנָה אֶת אַבְרָהָם אוֹמֵר בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל. וְהוּ עוֹנִין אַחֲרָיו בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וְחֲזוֹן הַכְּנָסֶת אוֹמֵר לְתוֹקְעִים תִּקְעוּ בְּנֵי אֶהָרֹן תִּקְעוּ. וְחוֹזֵר הַמִּתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר מִי שְׁעֲנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה וְאַחַר כֵּן תוֹקְעִין הַכְּהֻנִּים וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין :

**לחם משנה** **כשהיו מתפללין על הסדר וכו'.** נראה דרבינו ז"ל מפרש דמתניי דקאמרה (דף ט"ו:) וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא היינו נוהגים כן אלא בשער המזרח קאי נמי אתקיעות וראיה לדבריו במתניי ברישא לא אמרו בסדר התרועות כלום ולפי"ז מתניי פליגא אברייתא דקאמרה בהדיא דעושין

סדר זה בגבולין דאחר דהזכירה הסדר אמרה בד"א בגבולין אבל במקדש אינו כן וכו' ופסק כמתניתין כ"כ הר"ן ז"ל בהך מתניי בפ"י ההלכות שהוא דעת רבינו ז"ל, ובאמת דברי רבינו ז"ל נ"ל קשה דהך עובדא דמתניתין גופא הזכירה בסיפא דברייתא ואמרו וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא היו עושין אלא בשער המזרח ובהר הבית והיינו ממש עובדא דמתניי וכיון דבברייתא על כרחין צריך לפרש עובדא זו דלא קאי אתקיעות דבהדיא קאמרה ברישא וסדר תקיעות עבדין בגבולין א"כ למה לא נפרש במתניי כן ולא נאמר דמשנה פליגא אברייתא:

**טז** וְכֹן בְּבִרְכָה הַשְּׁנִיָּה לָזוֹ שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה מִן הַשֵּׁשׁ שְׁמוֹסִיף חוֹתֶם בָּהּ בְּרוּךְ ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם בְּרוּךְ אַתָּה ה' זֹכֵר הַנְּשֻׁכָּחוֹת. וְהוּן עוֹנִין בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וְחִזְוֹ הַכְּנָסֶת אוֹמֵר לָהֶן הָרִיעוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הָרִיעוּ. וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ צְבוּר וְאוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת מִשָּׁה וְאַבוֹתֵינוּ עַל יָם סוּף הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. וְאַחַר כֵּן מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין:

**יז** וְכֹן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה בְּאַחַת אוֹמֵר תִּקְעוּ וּבְאַחַת אוֹמֵר הָרִיעוּ עַד שֶׁיִּגְמֹר כָּל שִׁבְעַת הַבְּרָכוֹת. \* וְנִמְצְאוּ הַכְּהֻנִּים פְּעַם תוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין. וּפְעַם מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין שִׁבְעַת פְּעָמִים. וְאֵין עוֹשִׂים הַסֵּדֵר זֶה אֶלָּא בְּהַר הַבַּיִת בְּלְבָד. וְכִשְׁהוּ תוֹקְעִין וּמְרִיעִין שֵׁם תוֹקְעִין בְּחִצּוֹצְרוֹת וּבְשׁוֹפָר כְּאַחַד כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ:

**ההראב"ד** ונמצאו הכהנים וכו'. א"א מן התוספתא אסף את אלה ולא כמ"ש הוא והתוספתא עצמה משובשת שלא היתה תקיעה עם התרועה ולא התרועה עם התקיעה במקדש ואפשר שהיו שלשתן בגבולין תקיעה תרועה תקיעה, עכ"ל:

**מגיד משנה (ה-יז) ושליח צבור מתחיל וכו'.** מדברי רבינו נראה שזכרונות ושופרות ואל ה' בצרתה לי ושאר המזמורים שהזכיר כולן נאמרים בבת אחת אחר ברכת סליחה ואין בהם חתימת ברכה וכ"נ מדברי רב שלום גאון ז"ל. אבל רש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל והמפרשים האחרונים ראיתי שפירשו שכל אחד

מהן נאמר בברכתו וחותם עליו. בברכה ראשונה הוא אומר פסוקי זכרונות וחותם בהן זוכר הנשכחות. בשניה אומר פסוקי שופרות וחותם שומע תרועה. בשלישית אומר אל ה' בצרתה לי וחותם שומע צעקה וכן בשאר. ונותנין טעם מפני מה נתיחד כל אחד מהם לחתימתו לפי שהוא דומה לו ואף לשון המשנה (דף ט"ו) מוכיח שכן הוא ואומר לפנייהם כ"ד ברכות י"ח שבכל יום ומוסיף עליהם שש אלו הן זכרונות ושופרות. אל ה' בצרתה לי. אשא עיני אל ההרים. ממעמקים קראתיך ה'. תפלה לעני כי יעטוף. אלמא אלו הן השש שהוא מוסיף. ואם כוונת רבינו היתה כן היה לו לבאר ודבריו צ"ע. עוד נראה לי מדברי רבינו שבגבולין אין תוקעין בסוף כל ברכה וברכה והוא ז"ל מפרש מ"ש במשנה (דף ט"ו): לא היו נוהגין כן אלא בשערי מזרח ובהר הבית שהוא על התקיעות ועל עניית ברוך שם ומ"מ יש תקיעות בגבולין בתענית כמו שמוכיח כאן ובמסכת ר"ה (דף כ"ז) אלא שאינן על סדר ברכות זהו דעתו ז"ל. אבל יש מן האחרונים שפירשו שאף בגבולין תוקעין בסוף כל ברכה וברכה ואין הגבולין חלוקים מן המקדש לענין התקיעות אלא שבמקדש אחר שאומר חזן הכנסת לכהנים תקעו חוזר ואומר ש"צ מי שענה קודם שיתקעו וכמו שכתב רבינו. ובגבולין תוקעין מיד שאמר להם תקעו. וטעם חזרת מי שענה במקדש פירשו ז"ל לפי שהענייה במקדש היא ברוך שם ונראית כברכה בפני עצמה ואילו לא היו חוזרין מי שענה היה נראה שהתקיעות אינן באות על הברכות אלא על ברוך שם לכך התקינו שיחזור מי שענה ואח"כ יתקעו אבל בגבולין אין הענייה אלא אמן בלבד ולזה לא הוצרכו לחזור מי שענה, אלו דבריהם ז"ל ולדברי הכל מבואר הוא שאין תוקעין בגבולין בחצוצרות ושופר כנזכר פ"א:

**לחם משנה פעם תוקעין ומריעין וכו'.** בברייתא (שם) אמרו הכי ת"ר על הראשונות אומר ברוך ה' אלהי ישראל וכו' והם תוקעין ומריעין ותוקעין וכו' ועל השניה הוא אומר וכו' הריעו בני [אהרן] הריעו והם מריעין ותוקעין ומריעין וכן בכל ברכה וברכה וכו', מפורש כאן דכשאומר להם תקעו עושים התקיעה קודם וכשאומר הריעו עושין התרועה קודם וכן הטור בסי' תקע"ט הזכיר סדר זה בראשונה הזכיר תר"ת ואח"כ הזכיר תרועה ותקיעה ותרועה ואח"כ תר"ת. ועל זה הסדר עוד הוסיף אלא שלא הזכיר שחזן הכנסת אומר להם תקעו או הריעו. ואפשר דסובר דאין זה אלא במקדש ולא ידעתי בו טעם ברור ולכן אני תמיה על הרב"י ז"ל שכתב בסימן תקע"ט על דברי הטור ז"ל וצ"ל שהוא מפרש דאע"ג דפעם אחת היה אומר להם תקעו ופעם אחת היה להם הריעו לא היה אלא לחלוק כבוד לתרועה כמו לתקיעה אבל לעולם היה תר"ת ושלא כדברי הרמב"ן שכתב דבשער המזרח בהר הבית כשהיה אומר תקעו היו תוקעין ומריעין ותוקעין ומריעין וכשהיה אומר להם הריעו היו מריעין ותוקעין ומריעין ע"כ, דאיך אפשר לחלוק על דברי הרמב"ם ז"ל דברייתא ערוכה הוא כדכתיבנא ועוד היכן ראה בדברי הטור ז"ל שחולק עליו, ואולי

גירסא אחרת נזדמנה לו בדברי הטור ז"ל שאומר שבכלן תוקע תרי"ת ולנו הגירסא כדכתבנו בדברי הטור ז"ל והיא מסכמת כדברי הגמרא: **ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים**. כן מבואר במשנה וברייתא דהווי שבע פעמים דבסוף ברכת גואל ישראל דאינה ממנין השש ברכות קאמר שם בהדיא דתוקעין ומריעין ותוקעין. וקשה דבפרקא קמא אמרינן אין פוחתין מזי תעניות על הצבור שבהן י"ח התרועות ע"כ. ופירש"י ז"ל שהן מוסיפין וי ברכות ולכל אחת ג' תרועות, והשתא קשה דכ"א הויין דהא איכא שלש אחרות בברכת גואל ישראל אלא שי"ל דלא מני אלא התרועות הבאות מחמת הברכות הנוספות:

**יח** שבע תעניות האלו כל מקום שגוזרין אותם שם אחר שמתפללין יוצאין כל העם לבית הקברות ובוכין ומתחננים שם. כלומר הרי אתם מתים כאילו אם לא תשובו מדרכיכם. ובכל תענית מתעניות הצרות שגוזרין על הצבור מתפללין תפלת נעילה בכל מקום:

**מגיד משנה** שבע תעניות וכו'. מפורש שם בגמרא (תענית דף ט"ז) שיוצאין לבית הקברות ומפרש רבינו שהוא אחר תפלה ופשוט הוא: **ובכל תענית וכו'.** מפורש בפרק בשלשה פרקים (דף כ"ו) שיש נעילה בתענית ופירש הראב"ד ז"ל דבכל תענית צבור קאמר בין בראשונות בין באחרונות דאי באחרונות בדוקא הוה ליה למתני במה אלו יתרות על הראשונות ואף בזמן הזה הדין כך וזה דעת רבינו אף על פי שלא נהגו כן הוא עיקר:

**לחם משנה** שבע תעניות אלו וכו'. אחר שמתפללין יוצאין כל העם לבית הקברות משמע דאין יוצאין לבית הקברות אלא בזי תעניות האחרונות ולא באמצעיות וקשה דבהדיא אמר רב אשי בפ"ק (דף י"ג י"ד) ובמתניתין כשאמר יתירות על הראשונות ולא מני כ"ד ברכות משמע דהם שוין לכ"ד ברכות ותיבה לאו שיורא משום דחשיב לה באידך פרקין ובתר הכי אמר דכ"ד נמי חשיב ליה באידך פרקין ולא הוי שיורא משמע דכל דלא חשיב באידך פרקין דומיא דתיבה וכ"ד ברכות ודאי דלאו שיורא ומהך טעמא דייק הראב"ד דאית בהו נעילה באמצעיות מדלא תני לה גבי יתירות דליכא למימר דנעילה חשיב לה לאידך פרקין וכמ"ש הר"ן ז"ל בריש פי' בתרא דתעניות וא"כ הא דבית הקברות דלא חשיב לה באידך פרקין אי איתא דאיכא בזי אחרונות ולא באמצעיות אמאי לא מני לה מתניי' וכן הא דמתכסים בשקים דמשמע דליתיה באמצעיות אמאי לא מני לה כיון דלא חשיב לה באידך פרקין. וי"ל דאלו

החומרות דכסוי שקים ויציאת בית הקברות הרי הוא כאילו מנה אותם במשנה דכיון דחשיב שנותן כל אחד אפר על ראשו כסוי שקים ויציאת בית הקברות מילתא דדמי להאי הוי אלא דמתניי לא חששה למתניי כל מילי דצער: **הרי אתם מתים כאלו וכו'.** בגמ' (דף ט"ז) איפלגו למה יוצאים לבית הקברות ר' לוי בר חמא ור"ח חד אמר הרי אנו חשובים לפניך כמתים וחד אמר כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים מאי בינייהו איכא בינייהו קברי עכו"ם. ופירש"י ז"ל קברי עכו"ם במקום שאין קברי ישראל לבקש רחמים אפילו על עצמן ליכא כ"ש עלינו ע"כ. נמצא דרבינו ז"ל דפסק כמ"ד הרי אנו כמתים הולכים לקברי עכו"ם במקום שאין קברי ישראל ולכן סתם רבינו ז"ל וכתב יוצאים לבית הקברות סתמא ומפרש רבינו ז"ל הרי אנו חשובים לפניך כמתים שר"ל שנמות כאלו אם לא נחזור בתשובה אע"פ שאין פשט הלשון משמע כן לכאורה: **ובכל תענית מתעניות הצרות כו'.** כן דעת הראב"ד ז"ל מהכרח מתניי דיתרות על הראשונות כדכתיבנא ואע"ג דבג' ראשונות אין הדבר מוכרח דאע"ג דאיכא ברייתא בפ"ק (דף י"ג:) דאמרה אין בין ג' ראשונות לאמצעיות אלא שבאלו מותרין בעשיית מלאכה וכו' דמשמע דלכל שאר הדברים שוים כבר דחו שם דבאיסור מיירי בתפלה לא מיירי ומ"מ הדין כן מטעמא דכתב הר"ן ז"ל בריש פ' בתרא דתעניות א"נ כיון דאמרו בגמ' ואבע"א דאמצעיתא וכו' לישנא בתרא עיקר ולית לן דחוייא דבאיסור מיירי בתפלה לא מיירי. והטור ז"ל דאית ליה בסיי תקע"ט דבאחרונות אומרים נעילה ומשמע דלא בראשונות ובאמצעיות כדכתב שם הרב"י ז"ל אפשר דאית ליה דהך הכרח דרב אשי לאו הכרח הוא ואיהו נמי לא אמר אלא מתניתין דייקא דקדוק בעלמא דהא אע"ג דתני אלו אמרינן דשייר כדכתבו התוס' ז"ל בכמה דוכתי. וכ"ת מאי שייר דהאי שייר בית הקברות ושקים ולית ליה תירוצא שתירצתי לעיל דהם כלולים במתניי זה נראה טעמו ז"ל:

**יט** יִרְדּוּ לָהֶם גְּשָׁמִים עַד מְתֵי יְהִיּוּ יוֹרְדִין וַיִּפְסְקוּ הַצְּבוּר מִן הַתְּעִנִּית. מִשְׁיָרְדוּ בְּעֶמְק הָאָרֶץ הַחֲרָבָה טָפַח. וּבִבְיַנּוֹנִית טָפַחִים. וּבְעֶבּוֹדָה עַד שְׁיָרְדוּ בְּעֶמְק שְׁלֹשָׁה טָפַחִים:

**מגיד משנה** ירדו להם וכו'. סברת ר' יהודה בברייתא פ' סדר תעניות האמור (דף כ"ה:) והלכתא כוותיה דר"י כמו שמבואר בהלכות:

## הלכות תעניות - פרק חמישי

**א** יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר [\(ויקרא כו-מ\)](#) 'והתנדו את עונם ואת עון אבתם וגו' :

**ב** ואלו הן יום <sup>[א]</sup> שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכתבת גחלת ישראל הנשארה וסבב להתם גלותו. ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק. וי"ז בתמוז חמשה דברים ארעו בו. נשתברו הלוחות. ובטל התמיד מבית ראשון. והבקעה ירושלים בחרבן שני. ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה. והעמיד צלם בהיכל :

**לחם משנה** והובקעה ירושלים בחרבן [בית] שני. אע"ג דתענית דקרא דצום הרביעי לא הוי אלא בטי משום דהובקעה העיר בטי מ"מ השתא עבדינן ליה ב"י מפני שחרבן בית שני חמיר והובקעה העיר ב"י. וכ"ת י בטבת דעבדינן ליה משום דסמך מלך בבל ידו על ירושלים בחרבן בית ראשון היו לנו לשנותו ליום אשר סמך צר ידו על העיר בחרבן בית שני דחמיר לן. י"ל דשאני הכא דהכל היה בחדש אחד ואין קפידא לשנותו בין טי ל"י אבל התם הזמנים חלוקים. ובהא דהבקעת העיר כתב הרב"י ז"ל בסיי תקמ"ט דבגמרא נפיק מקרא ולא דק אלא גמרא הוא דמקרא לא נפיק אלא בתשעה : **והעמיד צלם בהיכל.** רש"י ז"ל (דף כ"ו :) גריס והועמד וקאי אצלם שהעמיד מנשה ופלוגתא היא בירושלמי אית דתני העמיד ואית דתני הועמד :

**ג** ותשעה באב חמשה דברים ארעו בו. נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ. וחרב <sup>[ב]</sup> הבית בראשונה ובשנייה. ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבות מישראל והיה

לָהֶם מֶלֶךְ גָּדוֹל וְדָמוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וְגִדּוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ  
הַמְּשִׁיחַ. וְנִפְל בְּיַד הַרוֹמָיִים וְנִהְרָגוּ כְּלָם וְהִיְתָה צָרָה גְדוֹלָה כְּמוֹ  
חֲרָבֹן בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ. וּבּו בַּיּוֹם הַמוֹכָן לְפָרְעָנוֹת חֲרָשׁ  
טוֹרְנוֹסְרוּפוֹס הָרָשָׁע אֶת הַהִיכָל וְאֶת סְבִיבָיו לְקַיֵּם מֵה  
שֶׁנֶּאֱמַר [\(ירמיה כו-יח\)](#) [\(מיכה ג-יב\)](#) 'צִיּוֹן שָׂדֵה תַחֲרָשׁ':

**מגיד משנה (א-ג) יש שם וכו' ואלו הן יום ג' בתשרי וכו'.** ארבעת ימי  
הצומות האלו מפורשים בראש השנה פ"ק (י"ח): וחמשה דברים שאירעו ביי"ז  
בתמוז וחמשה שאירעו בתשעה באב כולן מפורשין במשנה בפ' בגי פרקים  
בשנה (תעניות כ"ו):

**ד** וְאַרְבָּעָה יְמֵי הַצּוֹמוֹת הָאֵלוּ הֵרִי הֵן מִפְּרָשִׁין בַּקְּבָלָה [\(זכריה ח-](#)  
[יט\)](#) 'צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְגוֹי'. צוֹם הַרְבִּיעִי זֶה שְׁבַעָה עָשָׂר  
בְּתַמּוּז שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ הַרְבִּיעִי. וְצוֹם הַחֲמִישִׁי זֶה תְּשַׁעָה בְּאָב  
שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי. וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי זֶה שְׁלֹשָׁה בְּתִשְׂרִי שֶׁהוּא  
בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי. וְצוֹם הָעֶשְׂרִי זֶה עֶשְׂרָה בְּטִבֵּת שֶׁהוּא בַּחֲדָשׁ  
הָעֶשְׂרִי:

**מגיד משנה וארבעת ימי וכו' צום הרביעי זה י"ז בתמוז וכו'.** זו סברת ר"ע  
שם פ"ק דר"ה (י"ח): שהוא מפרש הכתוב על סדר חדשים וכן הלכה:

**ה** וְנִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵים אֵלוּ לְהַתְּעַנּוֹת. וּבִי"ג <sup>[ג]</sup> בַּאֲדָר זָכָר  
לְתַעֲנִית שֶׁהַתְּעַנּוֹ בִּימֵי הָמֶן שֶׁנֶּאֱמַר [\(אסתר ט-לא\)](#) 'דַּבְּרִי הַצּוֹמוֹת  
וְזַעֲקֶתְסִי. וְאִם חָל י"ג בַּאֲדָר לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת מִקְדִּימִין וּמִתְּעַנִּין  
בְּחֲמִישִׁי שֶׁהוּא י"א. אָבֵל אֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְמֵי הַצּוֹמוֹת שֶׁחָל  
לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת דּוֹחִין אוֹתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת. חָל לְהִיּוֹת בְּעָרֵב שַׁבָּת  
מִתְּעַנִּין בְּעָרֵב שַׁבָּת. וּבְכָל הַצּוֹמוֹת הָאֵלוּ אֵין מִתְּרִיעִין וְלֹא  
מִתְּפַלְּלִין בָּהֶן תְּפִלַּת נְעִילָה. אָבֵל קוֹרִין בַּתּוֹרָה שְׁחֲרִית וּמְנַחָה  
בְּ(שְׁמוֹת לֵב-א) 'וַיַּחַל מִשָּׁה'. וּבְכֻלָּן אוֹכְלִים וְשׁוֹתִין בְּלִילָה חוּץ  
מִתְּשַׁעָה בְּאָב:



**מגיד משנה** ונהגו כל ישראל וכו'. תלה רבינו ענינן במנהג לפי שנתבאר בגמרא שם שבזמן שיש שלום דהיינו לכשיבנה בהמ"ק הן לששון ולשמחה אין שלום ואין גזרה ידועה על כל ישראל רצו מתענין רצו אין מתענין חוץ מתענית תשעה באב הואיל ונכפלו בו צרות. ועכשיו נהגו הכל כמ"ש רבינו והרי הן חובה על כל ישראל עד שיבנה בהמ"ק: **ובשלשה עשר וכו'**. תענית זה לא נזכר בגמרא אבל נהגו בו ואמרו קצת מפרשים שמ"ש פ"ק דמגילה (דף ב') זמן קהלה לכל היא ר"ל זמן תענית שנקהלו הכל בשושן ב"ג באדר להתענות עם מרדכי ואסתר ועל זה סמכו להתענות: **ואם חל י"ג באדר וכו'**. גם זה פשוט והטעם שא"א לאחרו עד יום א' לפי שהוא פורים וכן אין מתענין בע"ש מפני כבוד השבת ואע"פ שנפסקה הלכה בתענית שחל להיות בע"ש מתענה ומשלים כמו שיתבאר בסמוך דוקא כשבא זמנו הקבוע לו בע"ש אבל כשהוא נדחה מזמנו אין קובעין אותו בע"ש וכן מפורש בתשובת הגאונים ז"ל: **אבל אחד מן וכו'**. פ"ק דמגילה (דף ה') תשעה באב מאחרים ולא מקדימין ובגמרא משום דאקדומי פורענותא לא מקדמינן וממילא דה"ה לשאר תעניות: **חל להיות וכו'**. כך נפסקה הלכה בעירובין פ' בכל מערבין (דף מ"א) הלכתא מתענה ומשלים. וכתב הראב"ד ז"ל שלא אמרו משלים אלא שאינו אוכל קודם שקיעת החמה אבל ודאי משתשקע החמה מתוספת שבת הוא וכבר קדש היום אם רצה לאכול אוכל שכיון שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות ע"כ דבריו: **ובכל הצומות וכו' תפלת נעילה**. פרק מקום שנהגו (פסחים נ"ד): מבואר שאין נעילה בט"ב וה"ה לשאר. והתרועה דבר פשוט הוא שאינה נוהגת בהן. **ומ"ש שקורין ויחל** כן נהגו חוץ מתשעה באב שקורין כי תוליד בנים בשחרית וכבר נתבאר בדברי רבינו פ"ג מה' תפלה: **ובכולן אוכלין וכו'**. כתב הרמב"ן שמעיקר הדין כולן שוין בלילה וביום אלא כיון שנתבאר בשאר צומות חוץ מט"ב רצו מתענין רצו אין מתענין מאי דנהוג נהוג מאי דלא נהוג לא נהוג ועשו אותן כתענית יחידים אלו דבריו והמנהג פשוט הוא:

**לחם משנה** **אבל אחד מד' ימי צומות וכו'**. בגמ' (דף כ"ה) אמרינן בט"ב דאקדומי פורענותא לא מקדמינן כלומר דאי לאו האי טעמא היה לנו לעשותו ביום ה' דביום ו' א"א כיון דנדחה מזמנו אין קובעין אותו בע"ש כדכתב ה"ה ז"ל בלשון הקודם, וא"ת למה היינו עושים כן אדרבה טפי עדיף לאחרו ליום ראשון דהוא סמוך ליום שבת שהוא זמנו הקבוע מלעשותו ביום ה' שהוא רחוק מזמנו הקבוע. י"ל דמ"מ היה ראוי להקדים כדי למהר להתאבל על ירושלים ולזה הוצרכו בגמרא טעמא דאקדומי פורענותא לא מקדמינן. א"נ י"ל דאי לאו טעמא דאקדומי פורענותא היו קובעין אותו בע"ש ואע"ג דכיון דנדחה מזמנו אין קובעין בע"ש כדכתב ה"ה ז"ל לעיל מיניה שאני חרבן ב"ה דחמיר טובא וכל שאפשר לשומר ליום הקבוע סמכינן וקובעין אותו בע"ש: **חל להיות בע"ש וכו'**. כתב ה"ה ז"ל בשם הראב"ד ז"ל וכו' אבל ודאי

משתשקע החמה מתוספת שבת הוא וכבר קדש היום אם רצה לאכול אוכל שכיון שנכנס לתחום שבת שוב אינו רשאי להתענות. מריהוט הלשון משמע דקשיא רישא אסיפא דבתחילה כתב אם רצה לאכול וכו' ואח"כ כתב שאינו רשאי דמשמע דחייב לאכול. ונראה דה"ק כיון דאינו רשאי להתענות ואינו יכול לקבל תענית בע"ש כדי שלא לאכול משתשקע החמה השתא שאירע שחל ט"ב בע"ש ולא קבלה יהיה הדבר תלוי ברצונו אבל אם יתענה אין בו איסור מפני דלא בא התענית מצד קבלתו אלא שאירע כך :

**1** [ד] מְשִׁיכְנִס אָב מִמַּעֲטִין בְּשִׂמְחָה. וְשֶׁבֶת שְׁחַל תְּשַׁעָה בְּאָב לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ אָסוּר לְסַפֵּר [ה] וּלְכַבֵּס וּלְלַבֵּשׁ כְּלֵי מְגַהֵץ אֶפְלוּ כְּלֵי [ו] פְּשֵׁתָן עַד שְׁיַעֲבֹר הַתַּעֲנִית. וְאֶפְלוּ לְכַבֵּס [ז] וּלְהַנִּיחַ לְאַחַר הַתַּעֲנִית אָסוּר. וְכָבֵר נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לֶאֱכַל בֶּשָׂר בְּשֶׁבֶת זֶה וְלֹא יִכְנָסוּ לְמַרְחָץ עַד [ח] שְׁיַעֲבֹר הַתַּעֲנִית. וַיֵּשׁ מִמְּקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ לְבַטֵּל הַשְּׁחִיטָה מִרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ [ט] עַד הַתַּעֲנִית :

**מגיד משנה משנכנס אב ממעטין בשמחה שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסורין לספר ולכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ובגמ' (דף כ"ט:) א"ר נחמן לא שנו אלא לכבס וללבוש אבל לכבס ולהניח מותר ורב ששת אמר אפילו לכבס ולהניח אסור ואיתותב ר"י מדתניא אסור לכבס לפני תשעה באב אפילו להניח לאחר ט' באב וגיהוץ שלנו ככבוס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ, עוד שם אע"פ שאמרו כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ אבל אסור ללבשן בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה ע"כ בגמ', והעולה מכל זה הוא שאסור ללבוש אפילו כלי פשתן מכובסין עד התענית אבל לכבס כדי להניח כולן אסורין חוץ מכלי פשתן. והרמב"ן ז"ל הוסיף להתיר כבוס שלנו אפילו בכלי צמר כדי להניח ורבינו לא כתב בזה שום היתר לפי שנהגו להחמיר ולא כתב מה שאמרו ובה' מותרין לפי שענינו כשחל ט' באב להיות בע"ש ובזמננו אינו חל כדי שלא יבא יום ערבה בשבת ולכשיבנה ב"ה ונקדש ע"פ הראיה יהיה ט' באב לששון. ודע שאחר התענית אפילו ללבוש מותר וכן מסקנת הגמ' ומבואר בלשון רבינו שכתב עד התענית: **וכבר נהגו כל ישראל וכו'.** המנהג הזה לא פשט בארצות אלו לענין אכילת בשר שאין נמנעין אלא ערב התענית אבל אין כנסין למרחץ ודבר ברור הוא שבדין גמור אפי' ערב תשעה באב מותרין לרחוץ :**

**לחם משנה משיכנס אב ממעטין בשמחה וכו'.** כבר כתבתי לעיל למה לא הביא רבינו להא דממעטין המשא ומתן דהיא ברייתא בהחולץ. והרב ב"י ז"ל בסי' תקנ"א כתב וההיא דהחולץ מדת חסידות היא או במקום שנהגו ולפיכך השמיטוה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ע"כ ודוחק: **וללבוש כלי מגוהץ.** קשה דאפילו מכובס מבעי ליה כדכתב ה"ה ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל וכתב שכן דעת רבינו ז"ל. אשר על כן נ"ל לומר דהוקשה לו לרבינו ז"ל בפ"ב דתעניות (דף כ"ט:) על דברי רב נחמן בפירוש מתני' דלספר ולכבס דהיינו לכבס וללבוש דאמאי נקט מתני' לכבס ללבוש לחודא סגי וכבר הקשה הרא"ש ז"ל זה בפסקיו וכתב דאין סברא לומר דלר"נ מותר ללבוש המכובסים קודם לכן. ולי היה נראה לומר דרבינו סבירא ליה דדעת ר"נ הוא דמה שהוא מכובס מקודם לכן יכול ללבוש אבל לא המגוהץ דודאי מגוהץ קודם לכן אסור ללבוש ולהכי נקט מתניתין לכבס וללבוש דללבוש המכובס מקודם ודאי דמותר וע"כ לא פליג רב ששת עליה דר"נ אלא בלכבס ולהניח דאסור אבל ללבוש המכובס קודם לכן מודה ליה ולכך כתב רבינו ז"ל דאינו אסור ללבוש אלא המגוהץ מקודם לכן ולא המכובס. אבל ה"ה ז"ל אין כן דעתו אלא הסכים דעת רבינו ז"ל לדעת הרמב"ן ז"ל ולדבריו צ"ל דמגוהץ דנקט רבינו ז"ל ל"ד נקטיה דה"ה מכובס. ובמתני' אמרו ובה' מותרין מפני כבוד השבת וכתב ה"ה ז"ל דרבינו לא הזכירו מפני דלדידן לא מקלע בערב שבת ט' באב אבל ראיתי לרבינו ז"ל בפירוש המשנה שכתב בהא דבחמישי מותרין הוי דלא כהלכתא שכתב ובחמישי מותרין הוא מאמר רשב"ג שאמר כל השבת אסור ואפילו אחר התענית משמע דאית ליה דאי חמישי הוי קודם התענית אין סברא להתיר ומתני' איירי אחר התענית אליבא דר"ש ולפי זה אי"ש דלדידן דקיי"ל דלאחריו מותר ליתיה להאי דינא ולכך לא הזכירו רבינו ז"ל. אבל תימה על זה שפירש רבינו ז"ל בפירוש המשנה דבגמרא אמרו בברייתא חל להיות בערב שבת מותר לכבס בחמישי מפני כבוד השבת ואם לא כבס בחמישי בשבת מותר לכבס בערב שבת מן המנחה ולמעלה לייט עלה אביי ואי תימא רב אחא אהא ע"כ, הרי בהדיא אמרו בברייתא דאפילו כשחל ביום ששי ובחמישי מותר ולמה אמר במתניתין דבחמישי בשבת מותרים הוי דלא כהלכתא. ואולי דרבינו ז"ל מפרש דמאי דקאמר לייט עלה אביי אהא קאי נמי אהא דבה' מותרים אע"ג דרש"י ז"ל פירש דקאי אהא דואם לא כבס בחמישי אולי סובר רבינו ז"ל דאכולה מילתא מהדר וכיון דלייט עלה אביי לא רצה רבינו לפרש דמתני' כך משום דמשמע ליה דהוי כהלכתא. זה נראה קצת טעם לרבינו ז"ל אם שהוא קצת דחוק:

**ז** תִּשְׁעָה בָּאֵב לַיְלֹ כְּיֹמוֹ לְכֹל דְּבַר. וְאִין אוֹכְלִין אֶלָּא <sup>[א]</sup> מִבְּעוֹד יוֹם. וּבִין הַשְּׂמֻשׁוֹת שְׁלוֹ <sup>[ב]</sup> אֶסוּר כְּיוֹם הַכְּפוּרִים. וְלֹא יֹאכַל בְּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן <sup>[ג]</sup> בְּסַעֲדָה <sup>[מ]</sup> הַמִּפְסִיק בָּהּ. אֲבָל שׁוֹתֶה הוּא יַיִן מִגְתּוֹ שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ פְּחוֹת. וְאוֹכַל בְּשָׂר מְלִיחַ שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר. וְלֹא יֹאכַל <sup>[נ]</sup> שְׂנֵי תַבְשִׁילִין <sup>[ס]</sup>:

**מגיד משנה** **תשעה באב לילו כיומו לכל דבר וכו'.** זה מבואר בהרבה מקומות ועיקר בפסחים פ' מקום שנהגו (דף נ"ד): ושם נתבאר שבין השמשות שלו אסור ואע"ג דספיקא דרבנן הוא בכי האי ספק אזלינן לחומרא כדאיתא התם ומכאן למד הרמב"ן ז"ל שאין לתשעה באב תוספת מבע"י כמו שיש ליום הכפורים שאם היה לו תוספת לא היה צורך לומר שבין השמשות שלו אסור שהרי תוספת מבעוד יום הוא ודבר ברור הוא: **ולא יאכל בשר וכו'.** משנה פ' בגי' פרקים (תעניות כ"ו): לא יאכל שני תבשילין לא יאכל בשר ולא ישתה יין ומפורש בגמרא (דף ל') שאינו אסור אלא בסעודה המפסיק בה והוא שתהיה מו' שעות ולמעלה וכמ"ש רבינו וכן מפורש שם שאוכל הוא בשר מליח כל זמן שהוא כשלמים, פי' שנשתהא במלח יותר משיעור שני ימים ולילה אחד וכן שותה הוא יין מגתו והוא כל שלשה ימים הכל כדברי רבינו. והעלה הרמב"ן ז"ל שפירוש ב' תבשילין הם אפילו ממין אחד של ירק או קטנית והוא שיהיו ב' מיני תבשילין אבל ב' מינין בקדרה אחת מותרין וכן כל מיני פירות חיינן מותרין ללפת בהן את הפת וסעודה המפסיק בה כל שאינו עתיד לסעוד סעודה אחרת של קביעות אע"פ שדעתו לאכול עראי לא כאלה שבטנם בטן רשעים אוכלין בשר ומשתכרין ביין ואח"כ אוכלין עראי כדי להפסיק באכילה שאין בה בשר ויין:

**לחם משנה** **שיש לו שלשה ימים.** קשה דבגמרא (דף ל') לא אמרו אלא כשלמים דהיינו ב' ימים ולילה אחד:

**ח** בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׂאֵכַל עָרַב תִּשְׁעָה בָּאֵב אַחַר חֲצוֹת. אֲבָל אִם סָעַד קִדְּם חֲצוֹת אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִפְסִיק בָּהּ אוֹכַל כָּל מַה שְּׂיִרְצָה. וְעָרַב תִּשְׁעָה בָּאֵב שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת אוֹכַל וְשׁוֹתֶה כָּל צָרְכּוֹ וּמַעֲלָה עַל שְׁלַחְנוֹ אֶפְלוֹ כְּסַעֲדַת שְׁלֵמָה. וְכֵן תִּשְׁעָה בָּאֵב עֲצָמוֹ שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת אֵינּוֹ <sup>[ע]</sup> מְחַסֵּר כְּלוּם:

**מגיד משנה** **וערב תשעה באב וכו'.** ברייתא (שם דף כ"ט):

**ט** זו היא מִדַּת כָּל הָעַם שְׂאִינָן יְכוּלִין לְסַבֵּל יְתָר מִדָּאֵי. אָבֵל חֲסִידִים הָרְאִישׁוֹנִים כָּד הִיְתָה מִדְּתָן. <sup>[9]</sup> עָרַב תְּשֻׁעָה בָּאָב הָיוּ מְבִיאִין לוֹ לְאָדָם לְבַדּוֹ פֶּת חֲרָבָה בְּמַלַּח וְשׁוֹרָה בְּמִים וְיוֹשֵׁב בֵּין תַּנּוּר וְכִירִים וְאוֹכְלָה וְשׁוֹתָה עָלֶיהָ קִיתוֹן שֶׁל מִים בְּדֹאָגָה וּבְשִׁמּוֹן וּבְכִיָּה כְּמִי שְׁמֵתוֹ מְטָל לְפָנָיו. כְּזֶה רָאוּי לְחַכְמִים לַעֲשׂוֹת <sup>[10]</sup> אוֹ קָרוֹב מְזָה. וּמִיָּמִינוּ לֹא אָכְלָנוּ עָרַב תְּשֻׁעָה בָּאָב תִּבְשִׁיל אֶפְלוֹ שֶׁל עֲדָשִׁים אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּה בְּשִׁבָּת :

**מגיד משנה** **אבל חסידים וכו'.** (דף ל"א) אמר רב כך היה מנהגו של ר"י ב"ר אלעאי ערב ט' באב מביאין לו פת חרבה במלח ושורה אותה במים ויושב בין תנור וכירים ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו ע"כ :

**ז** עֲבֵרוֹת וּמִיִּנְיָקוֹת מִתְּעַנּוֹת וּמִשְׁלִימוֹת בְּתְשֻׁעָה בָּאָב. וְאָסוּר בְּרַחֲצָה בֵּין בְּחֻמִּין בֵּין בְּצוּנָן וְאֶפְלוֹ לְהוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בְּמִים. וְאָסוּר בְּסִיכָה שֶׁל תְּעַנּוּג <sup>[11]</sup> וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה כְּיוֹם הַכְּפוּרִים. וּמְקוֹם שְׁנֵהָגוּ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה עוֹשִׂין. וּמְקוֹם שְׁנֵהָגוּ שְׁלֹא <sup>[12]</sup> לַעֲשׂוֹת אֵין עוֹשִׂין. וּבְכָל מְקוֹם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטָלִין. וְאָמְרוּ חֲכָמִים שְׁהַעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם :

**מגיד משנה** **עוברות ומיניקות וכו'.** מימרא פ' מקום שנהגו (פסחים נ"ד): וכתב הרמב"ן ז"ל אלא מיהו חיה כל לי וכן חולה שהוא צריך מאכילין אותו וא"צ אומד דבמקום חולי לא גזור רבנן עכ"ל. ודבר פשוט הוא שאם תמצא לומר שאין מאכילין אלא במקום סכנה למה להו למימר עוברות ומיניקות מתענות השתא חולה שאין בו סכנה מתענה אלו לא כ"ש אלא ודאי לא החמירו במקום חולי. וכן נ"ל לדקדק מכאן שעוברות ומיניקות פטורות מלהתענות בגי' צומות אחרים שלא החמירו עליהן אלא בטי' באב בלבד : **ואסור ברחיצה וכו'.** שם ונכתב בהלכות בפ' בשלשה פרקים : **ואסור בסיכה וכו' של תענוג וכו'.** ברייתא שם (תענית ל') אסור בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ופ"י רבינו בסיכה של תענוג ודבר ברור הוא דלא עדיף מיום הכפורים וכן הדין לרחיצה שמותר ביום הכפורים : **ומקום שנהגו וכו'.** משנה פרק

מקום שנהגו (פסחים דף נ"ד:) סתם משנה: **ואמרו חכמים ז"ל וכו'.** סברת דברי רבי עקיבא בברייתא פרק בשלשה פרקים בשנה (תענית דף ל'):

**לחם משנה** **ואסור בסיכה של תענוג.** כתב ה"ה ז"ל ודבר ברור הוא דלא עדיף מיום הכפורים. ודבריו קשים אצלי דאי ילפינן מיה"כ אפילו סיכה שאינה של תענוג אסור דכ"כ רבינו ז"ל בסוף הלכות שביתת עשור ופ"י סיכה שאמר של תענוג הוי להעביר את הזוהמא וכ"כ הטור ז"ל בהל' יוה"כ סימן תרי"ד סיכה דתניא אסור לסוך וכו' אבל בלא חולי אפילו אינו סך לתענוג אלא להעביר את הזוהמא אסור ונפקא מהירושלמי דאמרו על זה סיכה בין של תענוג בין שאינה של תענוג וכך הם דברי רבינו ז"ל בסוף הלכות שביתת עשור שכתב שם אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג ואם היה חולה וכו' וכתב שם ה"ה ז"ל דנפקא ליה מהירושלמי א"כ נתבאר מכאן דביה"כ סיכה להעביר את הזוהמא אסורה וכאן כתב דוקא סיכה של תענוג משמע דכשאינה של תענוג דהיינו להעביר את הזוהמא מותרת. ונראה דנפקא ליה מהא דאמרינן בפ"ק דתעניות (דף י"ג:) גבי אבל והלכתא אבל אסור לרחוץ וכו' אבל לסוך אפילו כל שהו אסור ואם להעביר את הזוהמא מותר ע"כ, ונראה לו להשוות ט' באב לאבל דהכל משום צער דכשאמר שם בגמ' ולא ביה"כ דהוי משום תענוג וכיון דקיי"ל דבאבל סיכה שאינה של תענוג מותר דהיינו להעביר את הזוהמא וכן פסק רבינו ז"ל בהל' אבילות והטור ז"ל כתב כאן דסיכה של תענוג דוקא אסורה ואיך השוה רבינו והענינים רחוקים. וגם על הטור ז"ל קשה לי שעשה השוואה כיוצא בזו בסימן תקנ"ד שכתב דבט"ב אפילו שלא לצורך ברכה ותפלה אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ אותם וכו' שלא אסרו אלא סיכה של תענוג כדאיתא בגמ' מי שיש לו חטטין וכו' ומה ענין חטטין לסיכה שאינה של תענוג יה"כ יוכיח שסיכה שאינה של תענוג אסורה ובחטטין מותרת כדכתב הוא עצמו בסימן תרי"ד ואדמייתי ראיה מחטטין דהיא ברייתא דמתניא גבי יה"כ לייתי ראיה מברייתא אחרת דאמרו שם אם היה מלוכלך בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש והיא ראיה מפורשת אבל זו אינה ראיה דשאני חטטין שהוא חולי אבל להעברת לכלוך לא התירו דחילוק זה יש בין רחיצה לסיכה כנראה מדברי הטור ז"ל בסימן תרי"ד דרחיצה להעביר את הזוהמא מותרת וסיכה אינה מותרת אלא מחמת חולי לבד ודברים אלו צ"ע בעיני. וכל דיני יה"כ שהזכיר רבינו ז"ל גבי רחיצה ונעילת הסנדל וכו' נוהגים בט"ב וסמך רבינו ז"ל כאן על מ"ש שם ולכך כתב כאן ביה"כ, אלא דמ"מ בההיא דשורה מטפחת יש קצת חילוק בין יה"כ לט"ב באב דביוה"כ משמע מדברי הטור ז"ל דסוחטה מערב יום הכפורים ובתשעה באב לא וא"כ היה לו לרבינו ז"ל לבאר אלא שרבינו ז"ל לא הזכיר ביה"כ ענין הסחיטה, ואולי הוא סובר דהדין שוה בשניהם ולכך סמך כאן על מ"ש שם. צ"ע בסדר התפלות לעיל אחר הל' תפלה שהזכיר רבינו

ז"ל שאומרים נחם בטי' באב ומדלא חלק בין מנחה לשאר התפלות משמע דאית ליה דאומרים אותו בשלש תפלות כדעת הרא"ש ז"ל (מ"ק דף כ"ו) בפי בתרא דתעניות :

**יא** [ש] תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה באב. אלא יושבים דוים ונאנחים כאבלים [ת]. ואם נתן להם עם הארץ שלום מחזירים לו בשפה רפה וכבד ראש. [א] ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים ובמשנה ובהלכות ובגמרא ובתלמודות. ואינו קורא אלא באיוב [ב] ובקינות ובדברים הרעים שפירמיהו. ותינוקות של בית רבן בטלין בו [ג]. ומקצת החכמים נוהגין שלא להניח בו תפילין של [ד] ראש :

**מגיד משנה** **תלמידי חכמים אין וכו'.** תוספתא אין שאלת שלום לחברים בתשעה באב ולהדיוטות בשפה רפה. פי' משיבין את ההדיוטות בשפה רפה וכן אמרו בירושלמי : **ואסור לקרות וכו'.** דברי ר' יהודה בברייתא שם (תענית ל') והלכה כמותו ומ"מ כתב הרמב"ן ז"ל שאומר סדר היום פרשת התמיד ואיזהו מקומן וכל הסדר כדרכו ואינו חושש : **ומקצת החכמים נוהגין וכו'.** פירוש סברת רבינו הוא שרשאי אדם להניח תפילין בטי' באב והרי הוא בזה כשאר הימים אלא שמקצת החכמים נהגו שלא להניחם שאם היה דעתו ז"ל שאסור להניחם לא היה כותב כן אלא דעתו הוא כמ"ש וכן הוא עיקר. ואע"פ ששנינו בברייתא כל מצות שנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב אסור ברחיצה וכו' לאו כלל גמור הוא אלא כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט והן הדברים שנפרטו בברייתא רחיצה וסיכה ושאר הדברים תדע דלאו כלל הוא שהרי אין לנו כפיית המטה בתשעה באב וכן מפורש שם בגמ'. ויש מי שפי' שהוא כלל לכל מצות ל"ת הנוהגות באבל ואע"פ כן אין תפילין בכלל לפי שאפילו אבל אינו אסור בהן אלא ביום ראשון ולא אמרו אלא מה שנוהג באבל כל שבעה וכן העלה הרמב"ן ז"ל :

**יב** משחרב בית המקדש תקנו חכמים שֶהיו באותו הדור שאין בונין לעולם בנין מסיד ומכיר כבנין המלכים. אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשיר מקום אמה על אמה כנגד הפתח

## בְּלֹא סִיד. וְהַלּוֹקֶת חָצַר מְסִידָת וּמְכִיֶּרֶת הָרִי זוּ בְּחֻזְקָתָהּ וְאִין מְחִיבִים אוֹתוֹ לְקַלֵּף הַכְּתָלִים :

**כסף משנה** משחרב בהמ"ק תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונין לעולם בנין מסוייד ומכוייר וכו'. הטור כתב סד אדם את ביתו בסיד ומניח בו אמה על אמה בלא סיד זכר לחרבן הבית והרמב"ם ז"ל כתב אין בונין בנין מסיד כבנין המלכים אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר בו אמה על אמה ואינו משמע כן בגמרא (בתרא ס' ע"ב) דבתר דמייתי הך ברייתא ת"ר לא יסוד אדם את ביתו בסיד ואם עירב בו חול או תבן מותר ר' יהודה אומר חול הרי הוא טרכסיד ואסור תבן מותר ומסיק כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו ומשייר בו אמה על אמה אלמא ע"י שיור אמה על אמה מותר כל מיני סיד עכ"ל, נראה מדבריו שהוא סבור שטעמו של רבינו שאסור לבנות בנין מסיד המלכים הוא מהא דת"ר לא יסוד אדם את ביתו בסיד ומפני כך הוקשה לו מדמסיק בתר הכי סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו אמה על אמה אלא על ידי שיור אמה על אמה מותר כל מיני סיד. ותמהני עליו כמה תימהני, חדא דהא דקתני כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו וכו' לאו מסקנא דשקלא וטריא על דין סד את ביתו בסיד היא אלא הכי איתא ת"ר כשחרב הבית בראשונה רבו פרושים בישראל וכו' נטפל להם ר' יהושע אמר להן מפני מה אין אתם אוכלים בשר וכו' שלא להתאבל כל עיקר א"א וכו' להתאבל יותר מדאי א"א וכו' אלא כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט. וכיון דברייתא באפי נפשה היא לא שייד למימר דמסיק כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד דהא לאו מסקנא היא. ועוד דאת"ל דפליגי ברייתות אהדדי אפשר דתהוי הלכתא כקמייתא ולא כבתרייתא דמשום דמרי דגמרא מייתי לה בבתרייתא לא מכרעא מילתא דתהוי הלכתא כוותה. ועוד דהא איכא למימר דלא פליגי דבחדא מתרי גווני שרי או שעירב בו חול או תבן או ששייר בו אמה על אמה וברייתא קמייתא תני תקנתא דחול ותבן ואידך ברייתא קתני תקנתא דשיור אמה. ועוד לפי דברי הטור מאי ניהו סיד כבנין המלכים ומאי ניהו טח את ביתו בסיד דתרווייהו סיד ניהו ומה בין זה לזה שאסר רבינו בזה והתיר בזה. לכך נ"ל שהטור לא דק בדברי רבינו כלל דרבינו לאו אמיני סיד קפיד דכל מיני סיד שוים ולא אתי למיסר אלא מיני ציור וכיור, וכך מפורש בדברי רבינו שכתב תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונין לעולם בנין מסוייד ומכוייר כבנין המלכים וזה ברייתא מפורשת בסוף פרק חזקת הבתים שנויה בלא מחלוקת אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייחין בזמן הזה ומשמע ליה דסיוד וכיור ופיוח מיני פיתוחים וציורים הם ואפשר דאין מכיירין ואין מפייחין הם פיתוחים וציורים ואין מסיידין אינו מיני ציור אלא כמשמעו וה"ק אין מסיידין ועל



הסיוד יכיר ויפייח דאילו כוור ופיוח בלא סיוד תחלה לא תאר לו ולא הדר הילכך לא מיתסר. ואפשר עוד לומר שדרך העולם כשרוצים לסוד בתיים טחים בטיט תחלה ואח"כ סדים בסיד אבל המלכים אין טחין בטיט תחלה אלא הכל סיד וקתני דאין מסיידין בענין זה שהוא דרך גדולה ומעלה ובסיוד וכיור כזה אין שום תקנה אפי' ע"י שיור אמה והיינו דלא קתני בהאי מתניתא שום תקנתא, וזה שכתב רבינו שאין בונין לעולם בניין מסוייד ומכויר כבנין המלכים ומדקאמר לעולם משמע שאין לו שום תקנה ובאין תרי ברייתות סובר רבינו דלא פליגי אהדדי אלא חדא ברייתא תנא תקנתא חדא ואידך תני אידך תקנתא ותקנתא דשיור אמה הרי כתב אותה בהדיא ותקנתא דעירוב חול ותבן לא איצטריך למיתני דאין בונין בנין מסוייד לחודיה משמע בלא עירוב דבר אחר: **ודע** דבהיא דהלוקח חצר מסויידת וכו'. מסיים בה בברייתא נפלה אינו חוזר ובונה אותה, ולא חשש רבינו לכתבה משום דמילתא דפשיטא היא:

**יג** וְכוּ הִתְקִינוּ שְׁהַעֲוֹרֵךְ שְׁלַחַן לַעֲשׂוֹת סְעֻדָה לְאוֹרְחִים מְחֻסָּר מִמֶּנּוּ מְעַט וּמְנִיחַ מְקוֹם פְּנוּי בְּלֹא קְעָרָה מִן הַקְּעָרוֹת הָרְאוּיֹת לְתֵת שָׁם. וְכִשְׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה תְּכֵשִׁיטִי הַכֶּסֶף וְהִזְהֵב מְשִׁירַת מִין מִמֵּינֵי הַתְּכֵשִׁיט שְׁנוּהָגַת בְּהוֹן כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תְּכֵשִׁיט שְׁלֵם. וְכִשְׁהַחֲתָן נוֹשֵׂא אִשָּׁה לוֹקַח אֶפֶר מִקְלָה וְנוֹתֵן בְּרֵאשׁוֹ מְקוֹם הַנְּחֹת הַתְּפִלִּין. וְכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים כְּדִי לְזַכֵּר יְרוּשָׁלַיִם שְׁנֶאֱמַר [\(תהילים קלז-ה\)](#) 'אִם אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי' [\(תהילים קלז-ו\)](#) 'תִּדְבַק לְשׁוֹנֵי לְחֻפֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי':

**מגיד משנה (יב-יג) משחרב בית המקדש תקנו וכו' עד וכן גזרו שלא לנגן.**  
הוא בבבא בתרא פרק חזקת הבתים (ס' :) והובא בהלכות פרק בגי פרקים:

**יד** וְכוּ גְזֵרוּ שְׁלֹא לְנַגֵּן בְּכָלִי <sup>[ח]</sup> שִׁיר. וְכָל מֵינֵי זֶמֶר וְכָל מְשִׁמֵּיעֵי קוֹל שֶׁל שִׁיר אָסוּר לְשִׁמַּח בְּהוֹן וְאָסוּר לְשִׁמְעוֹן מִפְּנֵי הַחֲרָבָן. וְאֶפְלוּ שִׁירָה בְּפֹה עַל הַיַּיִן אָסוּרָה שְׁנֶאֱמַר [\(ישעיה כד-ט\)](#) 'בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן'. וְכָבֵד נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לומר דְּבָרֵי תִשְׁבָּחוֹת או <sup>[ח]</sup> שִׁיר שֶׁל הוֹדָאוֹת לְאֵל וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן עַל הַיַּיִן:

**מגיד משנה** **וכן גזרו שלא לנגן בכלי וכו'.** פרק אחרון דסוטה (דף מ"ח) ובפ"ק דגטין (דף ז') זמרא מנא לן דאסור ואסיקו דאפילו זמרא דפומא אסור : **וכבר נהגו כל ישראל וכו'.** כן כתב רבינו האיי גאון ז"ל האי דאמרינן זמרא דפומא אסור ה"מ כגון נגינות של אהבה שבין אדם לחברו ולשבת יפה ביפיו אבל שירות ותושבחות וזכרון חסדים של הקב"ה מנהג כל ישראל לאמרן בבית חתונה ובבית המשתאות בקול נגינות ובקול שמחה :

**טו** **ואחר כך גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל.** וְשֵׁלֵא נִיחַ הַחֶתֶן בְּרֵאשׁוֹ שׁוּם כָּלִיל שֶׁנֶּאֱמַר [\(יחזקאל כא-לא\)](#) 'הָסֵר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרֵם הָעֶטְרָה'. וְכֵן גָּזְרוּ עַל עֶטְרוֹת כָּלוֹת אִם הָיָה שָׁל כֶּסֶף אוֹ זָהָב אֲבָל שָׁל גְּדִיל מִתָּר לְכֻלָּה :

**מגיד משנה** **ואח"כ גזרו על עטרות וכו'.** שם (סוטה דף מ"ט). משנה גזרו על עטרות חתנים והלכה כלוי דבכל דבר אפילו של קנים ושל חילת אסור. ופי' דוקא חתנים שהוא זמן שמחה אבל שאר בני אדם מותרין בכולן וכ"כ ז"ל : **וכן גזרו על עטרות של כלה וכו'.** שם במשנה ועל עטרות כלות ופירשו בגמ' מאי נינהו אר"י עיר של זהב. והעלה הרמב"ן ז"ל דלאו דוקא עיר של זהב אלא כל שהיא של כסף או של זהב אסורה ולפי שדרכן היה בכך הזכירו עיר של זהב. ויש לזה ראיה וזהו שכתב רבינו של כסף או זהב ועיקר ואף אלו אינן אסורות אלא לכלות אבל לשאר נשים מותרות :

**כסף משנה** **ואח"כ גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל.** כתב הטור אסרו עטרות לחתנים וקאמר רב (סוטה דף מ"ט) : לא שנו אלא של מלח וגפרית אבל של ורד והדס מותר ושמואל אמר אף של ורד והדס אסור אבל עושה של קנים ושל חילת, ופסק הרמב"ם כשמואל ואיני יודע למה דהא קיימא לן כרב באיסורי עכ"ל. ולא דק דהא רבינו אף כשמואל לא פסק דלשמואל של קנים ושל חילת מיהא שרי ואילו רבינו כתב סתם לאסור ולא חילק. וטעמו משום דבגמרא בתר פלוגתא דרב ושמואל אמרי' ולוי אמר אף של קנים ושל חילת אסור וכן תני לוי במתניתיה. ופסק כלוי משום דגדול מרב ושמואל היה : **סליק הלכות תעניות**

**טז** **מי שראה ערי יהודה בחרבנם אומר** [\(ישעיה סד-ט\)](#) 'ערי קדשך היו מדבר' וקורע. **ראה ירושלים בחרבנה אומר** [\(ישעיה סד-ט\)](#) 'ירושלים מדבר' וגו'. **בית המקדש בחרבנו אומר** [\(ישעיה סד-ט\)](#) 'בית

קִדְשָׁנוּ וְתִפְאֶרְתָּנוּ וְגוֹי וְקוֹרֵעַ. וּמַהֲיֶכֶן חָיֵב לְקַרֵּעַ מִן הַצּוֹפִים.  
וְכַשְׁיִגִיעַ לְמִקְדָּשׁ קוֹרֵעַ קָרַע אַחֵר. וְאִם פָּגַע בְּמִקְדָּשׁ תְּחִלָּה  
כְּשֵׁיבֹא מִדֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר קוֹרֵעַ עַל הַמִּקְדָּשׁ וּמוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם:

**מגיד משנה** **מי שראה ערי יהודה בחורבנם אומר ערי קדשך היו מדבר וקורע**  
**וכו'.** במועד קטן בפי' ואלו מגלחין (דף כ"ו) א"ר אלעזר הרואה ערי יהודה  
בחורבנן אומר ערי קדשך היו וגוי ירושלים בחורבנה אומר ירושלים מדבר  
היתה וגוי בית המקדש בחורבנו אומר בית קדשנו ותפארתנו וגוי וקורע על  
המקדש ומוסיף על ירושלים כשפגע במקדש תחלה ואם פגע בירושלים תחלה  
קורע על ירושלים בפני עצמה ועל המקדש בפ"ע. וכתב הרמב"ן ז"ל אני תמה  
כיון דקתני על ערי יהודה בחורבנם קורע מה צורך לומר בירושלים בחורבנה  
והלא בכלל היתה, וי"ל שאם קרע בערי יהודה חוזר וקורע על ירושלים שאילו  
בשאר ערי יהודה קרע על אחת מהן אינו קורע על השניה וקורע על ערי יהודה  
בפני עצמן ועל ירושלים קורע אחר בפ"ע ואם קרע על ירושלים תחלה אינו  
קורע על שאר ערי יהודה שכבר קרע לקדושה שבכולה, עכ"ל:

**יז \*** **כָּל הַקְרָעִים הָאֵלוּ כָּלָם קוֹרֵעַ בְּיָדוֹ מְעַמָּד וְקוֹרֵעַ כָּל כְּסוֹת  
שְׁעָלָיו עַד שְׁיִגְלָה אֶת לְבוֹ. וְאֵינוּ מְאַחָה קְרָעִים אֵלוּ לְעוֹלָם.  
אָבֵל רִשָּׁאֵי הוּא לְשַׁלְּוֹן לְמַלְלוֹן לְלַקְטוֹן וּלְתַפְרוֹן כְּמִין סְלָמוֹת:**

**ההראב"ד** **כל הקרעים וכו'.** א"א לא כן נראה מן הגמרא שהרי שנו בתוספתא  
לא השוו לאביו ולאמו אלא לאיחוי בלבד אבל בכלי וכל הבגדים שעליו עד  
שיגלה את לבו לא השוו אבל שיקרע בחוץ לעיני העם גם לזה השוו הנשיא  
בלבד, עכ"ל:

**מגיד משנה** **כל הקרעים האלו כולן בידו מעומד וכו'.** שם ואלו קרעים שאין  
מתאחין הקורע על אביו ואמו ועל רבו וכו' ועל ערי יהודה ועל המקדש ועל  
ירושלים, ודעת רבינו שבכל אלו הדברים הם שוים קרעים אלו וכשם שעל  
אביו ואמו הם ביד ועד שמגלה את לבו הוא הדין לאלו. ובהשגות אמר אברהם  
לא נראה כן מן הגמ' שהרי שנו בתוספתא לא השוו לאביו ולאמו אלא לאיחוי  
בלבד אבל בכלי וכל הבגדים שעליו עד שיגלה את לבו לא השוו, עכ"ל. ואף  
דעת הרמב"ן ז"ל נראה כן ופי"ט מהלכות אבל יתבאר:

**לחם משנה** **כל הקרעים האלו כו'.** בברייתא הזכירו שם דהקרעין שאין  
מתאחין הם על אביו ועל אמו ורבו ונשיא ואב ב"ד ושמועות וברכת השם

וס"ת שנשרף וערי יהודה וכו'. ורבינו ז"ל נראה דכיון דהושוו לאיחוי ולאביו ולאמו הושוו לכל הדברים, וקשה דבברכת השם בהלכות ע"א גבי מגדף לא הזכיר שם אלא קורעין ולא מאחין משמע שם דסובר דלא הושוו אלא לאיחוי בלבד וכן ברבו לא הזכיר אלא מגלה את לבו וקורע ואינו מאחה ולא הזכיר השאר אף על פי שבברייתא הזאת הושוו לאביו ולאמו והיה לו להשוותו לכל הדברים כדעתו כאן גבי מקדש וירושלים וצ"ע וגם בהלכות אבלות צ"ע:  
**סליקו להו הלכות תעניות בס"ד**

**יח** הָיָה הוֹלֵךְ וּבָא לְירוּשָׁלַיִם הוֹלֵךְ וּבָא <sup>[ח]</sup> תוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם  
אֵינוֹ קוֹרֵעַ קְרֹעַ אַחֵר. וְאִם לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם חוֹזֵר וְקוֹרֵעַ:

**מגיד משנה** היה הולך ובא לירושלים הולך ובא וכו'. ירושלמי שמעון קמטרא שאל לר' אבא בגין דאנא חמר וסליקנא לירושלים בכל שעה א"ל תוך ל' אין אתה צריך לקרוע לאחר ל' יום אתה צריך לקרוע ע"כ:

**יט** כָּל הַצּוּמוֹת הָאֵלוֹ עֲתִידִים לְבָטֵל לְיָמֵי הַמְּשִׁיחַ. וְלֹא עוֹד  
אֶלָּא שְׁהֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת יוֹם טוֹב וְיָמֵי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה שְׁנֶאמַר  
<sup>[זכריה ח-יט]</sup> 'כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם  
הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבַיִת יְהוּדָה לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה  
וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אָהֲבוּ': סָלִיק הַלְּכוֹת  
תַּעֲנִיּוֹת

**מגיד משנה** כל הצומות האלו עתידים ליבטל וכו'. שנאמר יהיה לבית יהודה לששון וכו'. והאמת והשלום אהבו: סליק הלכות תעניות

---

## הלכות מגילה וחנוכה

יש בכללן שְׁתֵּי מִצּוֹת עֲשֵׂה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים וְאֵינָן מִן הַמְּנִיָּן :

וּבְאֹר שְׁתֵּי מִצּוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ :

## הלכות מגילה וחנוכה - פרק ראשון

**א** קְרִיאַת הַמְּגִלָּה בְּזִמְנָהּ מִצּוֹת עֲשֵׂה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים שֶׁהִיא תִּקְנַת הַנְּבִיאִים. וְהַכֹּל חֲנֻכָּה בְּקְרִיאַתָּהּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים <sup>[א]</sup> וְגָרִים וְעֹבְדִים מְשַׁחֲרָרִים. וּמְחַנְכֵּין אֶת הַקְּטָנִים לְקִרְוָתָהּ. וְאַפְלוּ <sup>[ב]</sup> כֹּהֲנִים בְּעִבּוּדָתָן מִבְּטָלִין עֲבוּדָתָן וּבָאִין לְשִׁמְעַ מִקְרָא מְגִלָּה. וְכֵן מִבְּטָלִים תִּלְמוּד תּוֹרָה לְשִׁמְעַ מִקְרָא מְגִלָּה קַל וְחָמֵר לְשִׁאָר מִצּוֹת שֶׁל תּוֹרָה שֶׁכָּל נִדְחִין מִפְּנֵי מִקְרָא מְגִלָּה. וְאֵין לָדָּבָר שֶׁנִּדְחָה מִקְרָא מְגִלָּה מִפְּנֵי חוּץ מִמֵּת מִצְוָה <sup>[ג]</sup> שֶׁאֵין לוֹ קוּבְרִין שֶׁהַפּוֹגֵעַ בּוֹ קוֹבֵרוֹ תִּחְלָה וְאַחַר כֵּן קוֹרָא :

**מגיד משנה** קְרִיאַת הַמְּגִלָּה בְּזִמְנָהּ וְכוּ' וְהַכֹּל חַיִּיבִין בְּקְרִיאַת מְגִלָּה וְכוּ'. מִשְׁנָה פִּירְקָא קַמָּא דְעֶרְכִין (דף ב') : הַכֹּל חַיִּיבִים בְּמְגִלָּה וְאִמְרִינָן לְאִתּוּי נָשִׁים וְכַדְרֵבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי דְאִמַר נָשִׁים חַיִּיבוֹת בְּמִקְרָא מְגִלָּה שֶׁאִם הֵן הִיוּ בְּאִתּוֹ הִנֵּס וְהָא דְרִיבִי"ל פִּי"ק דְּמְגִלָּה (דף ד') וְדִין הַקְּטָנִים שֶׁמְחַנְכֵּין אוֹתָן מִפּוֹרֶשׁ בְּסוּגִיא פֶּרֶק הַקּוֹרָא אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרַע (דף י"ט) : אֲבָל חֶרֶשׁ וְשׁוֹטָה פְּטוּרִים הֵם לְגַמְרֵי כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר : וְאַפִּילוּ כֹהֲנִים בְּעִבּוּדָתָן מִבְּטָלִין וְכוּ'. מִימְרָא פִּי"ק (דף ג') וְכֵן מְבֹאָר שֶׁשֶׁמְּבַטְלִין תִּלְמוּד תּוֹרָה וְשֶׁמּוֹכִיחַ בְּבִיאוֹר שֶׁכֹּל הַמִּצְוֹת נִדְחוֹת מִפְּנֵי חוּץ מִמֵּת מִצְוָה :

**לחם משנה** הַכֹּל חַיִּיבִין בְּקְרִיאַתָּהּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְגָרִים וְעֹבְדִים מְשׁוֹחֲרָרִים וְכוּ'. אִפְשָׁר דְרַבִּינוּ ז"ל סָבוּר כְּדַכְתַּב הַרְבִּי"י בְּסִי" תְּרַפ"ט דְּעֹבְדִים שֶׁמְלוּ וְטַבְלוּ לְשֶׁם עֲבָדוֹת אֵינָם חַיִּיבִים וְלֹהֲכֵי מִפְּרָשׁ הוּא ז"ל דְּדוּקָא עֲבָדִים מְשׁוֹחֲרָרִים וְאֵין לְדַמּוֹתָם לְנָשִׁים דְּשֶׁאֵינִי נָשִׁים שֶׁעִי"י אִשָּׁה נַעֲשָׂה הִנֵּס וְכַמִּי"ש שֶׁשֶׁ הַרְבִּי"י ז"ל אֲבָל אֵין לּוֹמַר דְרַבִּינוּ ז"ל מִפְּרָשׁ דְּעֹבְדִים דְּבְרִייתָא הֵם מְשׁוֹחֲרָרִים מְשׁוּם

דאס הם עבדים ממש נלמד מדין נשים דא"כ איך פירש דהם עבדים משוחררים דהשתא נמי קשה דבכלל גרים הם א"ו דהעיקר כמו שפירשתי: **וכן מבטלין תלמוד תורה.** בפ"ק (דף ג') אמרו שמבטלין ת"ת ק"ו מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין ת"ת לא כ"ש ובגמ' הקשו דאדרבא ת"ת חמירא ואמר שם דת"ת דרבים חמירא מעבודה וא"כ נראה לכאורה דת"ת דרבים לא מבטלין מקמי מגילה כיון דלא ילפינן לה מעבודה וא"כ קשה על רבינו ז"ל למה אמר סתם מבטלין ת"ת ולא חילק בין יחיד לרבים. ונראה ודאי דאפילו ת"ת דרבים מבטלין והראיה דבגמרא שאלו שם מקרא מגילה ומת מצוה הי מנייהו עדיף ואנן קיי"ל דמת מצוה דוחה אפילו תלמוד תורה דרבים וא"כ אי תלמוד תורה דרבים דוחה מקרא מגילה מאי קמבעיא ליה השתא תלמוד תורה דרבים דדוחה מקרא מגילה מת מצוה דוחה אותה כל שכן מקרא מגילה שנדחית מפני מת מצוה אלא ודאי דאפילו תלמוד תורה דרבים נדחה מפני מקרא מגילה ולהכי קמבעיא ליה:

**ב** אַחַד הַקּוֹרָא וְאַחַד הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַקּוֹרָא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְהוּא שֶׁשִׁשְׁמַע מִפִּי מִי שֶׁהוּא חָיָב בְּקִרְיָאָתָהּ. לְפִיכֵךְ אִם הָיָה הַקּוֹרָא קָטָן אוֹ שׁוֹטֵה הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ לֹא יֵצֵא:

**מגיד משנה** אחד הקורא וכו'. משנה פרק הקורא את המגילה למפרע (י"ט): הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחש"ו ור' יהודה מכשיר בקטן והלכה כסתם משנה אבל אשה נראה מדברי רבינו שהיא מוציאה את אחרים וכן עיקר:

**כסף משנה** אחד הקורא ואחד השומע וכו' לפיכך אם היה הקורא חש"ו השומע ממנו לא יצא. בפ"ב דמגילה (דף י"ט): תנן הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחש"ו פ"י האי חרש היינו שהוא מדבר ואינו שומע ואמרין בגמרא מאן תנא חרש דיעבד נמי לא רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר"י אומר לא יצא, ולפי זה לא קיי"ל כי הא מתני' דהא בפרק היה קורא (ברכות ט"ו): איפסיקא הלכתא דלא כר"י ולפיכך יש לתמוה על רבינו שפסק שאם היה הקורא חרש השומע ממנו לא יצא. ולכך צ"ל שאין בנוסחת ספרי רבינו אלא שוטה וקטן בלבד לא חרש וכן נמצא בספר א"ח שכך היתה נוסחתו בספרי רבינו וכך אמרו בירושלמי לית כאן חרש באשגרות לישן היא מתני'. ואם נפשך לקיים נוסחת ספרינו כדברי רבינו שכתוב בה חרש אפשר לדחוק ולומר שסובר רבינו דאע"ג דגמרא מוקי מתניתין כר"י היינו אי אמרינן דכי היכי דפליגי בק"ש פליגי במגילה אבל כיון דחזינן דרבי גבי ק"ש שנה הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסי אומר לא יצא דמשמע

דסבר דהלכה כת"ק דיצא וגבי מגילה שנה סתם דלא יצא אית לן למימרא דסבר דמגילה שאני דבעינן בה פרסומי ניסא וכל שלא השמיע לאזנו ליכא פרסומי ניסא. ודרך זה צריך לומר לדעת רי"ף והרא"ש שכתבו גבי מגילה סתם מתניתין דלא יצא וגבי ק"ש פסקו דיצא:

**לחם משנה** אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו. פרק הקורא למפרע (דף י"ט): משנה הכל כשרים וכו' חוץ מחש"ו ר' יהודה מכשיר בקטן ובגמי אמרו מאן תנא חרש דיעבד נמי לא א"ר מתנה ר' יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר' יוסי אומר לא יצא וממאי דר' יוסי וכו' עוד אמרו במאי אוקימתה כר' יהודה וכו' אלא הא דתני יהודה בריה דר"ש בן פזי וכו' ואלא מאי ר' יהודה ואפי' לכתחלה וכו' אלא הא דתניא וכו' לעולם ר' יהודה ואפילו לכתחלה ולא קשיא הא דידיה והא דרביה וכו' השתא דאתית להכי אפילו תימא ר' יהודה וכו' והא דתני ר"י בריה דר"ש בן פזי ר"מ היא וכי הך סוגיא איתא בברכות פ' היה קורא (דף ט"ו). והרבי"י נר"ו תמה על רבינו ז"ל תימה גדולה בסי' תרפ"ט דהוא ז"ל פסק דשומע מן החרש לא יצא ובגמי אמרו דהך אתיא כר' יוסי ובגמרא פ' היה קורא איפסיקא הלכתא דלא כר' יוסי וכן רבינו ז"ל עצמו בפ"ב מהל' ק"ש כתב ואם לא השמיע לאזנו יצא (וכן בהלכות קריאת התורה גבי חרש שאינו שומע הברכה פסק דיצא דהיינו כר' יהודה). ועוד נ"ל לדקדק דכיון דבגמרא אמרו במסקנא השתא דאתית להכי אפילו תימא וכו' משמע דבמסקנא עדיפא ליה לגמי לאוקמי מתני' כר' יהודה משום דהוי הלכתא כוותיה וכדכתבו התוס' ז"ל א"כ נראה דבמסקנא מתני' ר' יהודה היא וליכא בה פלוגתא כלל ובקטן שהגיע לחינוך מכשיר אבל בקטן שלא הגיע לחינוך לא וא"כ קשה דהיה לו לרבינו ז"ל לפסוק כמסקנא והיה לומר דבקטן שהגיע לחינוך כשר אבל בקטן שלא הגיע לא. וי"ל ולתרץ הכל דרבינו ז"ל הוקשה לו בהלכה קושיא והוא דכשאמר בגמרא לעולם ר' יהודה ואפילו לכתחלה דהיכי אפשר לומר דאם היה ר' יהודה מכשיר בחרש ואפילו לכתחלה היל"ל במתניתין ר' יהודה מכשיר בקטן ובחרש ומדקאמר בקטן מכלל דבשאר מודה דבשלמא למאי דס"ד מעיקרא דר"י מכשיר בחרש בדיעבד אבל לכתחלה לא אתי שפיר דלא אמר ר"י מכשיר בקטן ובחרש משום דבקטן מכשיר לכתחלה ובחרש אינו כן דלכתחלה אינו כשר אלא דוקא בדיעבד אבל השתא דאמרינן דאפילו לכתחלה מכשיר בחרש קשה, לכך מפרש הוא ז"ל הסוגיא דכשאמרו בגמרא לעולם ר"י ואפילו לכתחלה ר"ל דר' יהודה לכתחלה קאמר ומתני' דמגילה וההיא דשמע לא דמיין אהדדי דבמגילה דהוי פרסומי בעינן טפי שמיעת אזן ור' יהודה דאמר התם יצא הכא מודה דלא יצא וא"כ מתני' דחרש נמי אתיא כר"י ומש"ה אמר מכשיר בקטן דבהחרש מודה דלא יצא וטעמא דפרסומי ניסא כדכתב הרב ב"י. והשתא אתי שפיר נמי דסתמיות דרבי לא קשו אהדדי דבמגילה סתם לן לא יצא משום

פרסומי ניסא אבל בשמע דליכא פרסומי סתם לן דיצא ועל זה אמרו בגמרא השתא דאתית להכי כלומר השתא דאשמעת לן פלוגתא דר"מ לא צריך לן לדחוקי ולומר דלית ליה דרביה אלא דרביה אית ליה וברייתא דבן פזי הוא ר"מ וברייתא דברכת המזון הוא ר' יהודה אבל מתניי דחרש אתי ככ"ע מטעמא דפרישית משום פרסומי ניסא ודלא כרשיי ז"ל דקאמר ולפי המסקנא אתי מתניי כר' יהודה וחסורי מחסרא וכו' וכן מה שאמרו בגמ' בפי היה קורא השתא דאתית להכי וכו' הא ר"מ הא ר"מ הא ר"מ פירוש בכה"ג הברייתא דתורם ר"מ ודברכת המזון ר' יהודה אבל מתניי אתי ככ"ע ולהכי פסק רבינו ז"ל בחרש דלא יצא דכ"ע מודו אבל בשמע ותורם פסק דיצא משום דליכא טעמא דפרסומי ניסא כדפרישית. וא"ת כשהקשו בגמרא ואמרו ואלא מאי ר' יהודה ואפילו לכתחלה אלא הא דתניא וכו' אמאי לא הקשו ממתניי דא"כ דר' יהודה הוא לכתחלה לא משיירא מתניתין כלל דהל"ל ר"י מכשיר בקטן ובחרש כדאקשינן. וי"ל דהוא הדין דהמקשה הוה מצי לאקשוויי אלא רוצה להקשות לו מהברייתא דקאמרה בפירוש דלכתחלה לא וע"כ אתי כר' יהודה דאלי"כ אתיא דלא כמאן :

**א** מְצוּה לְקָרוֹת אֶת [ד] כֶּלֶה. וּמְצוּה לְקָרוֹתָהּ בְּלֵילָהּ וּבַיּוֹם. וְכָל הַלַּיְלָה כָּשֶׁר לְקָרִיאַת הַלַּיְלָה. וְכָל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְקָרִיאַת הַיּוֹם. [ה] וּמְבַרֵךְ קֹדֶם קְרִיאַתָּהּ בְּלֵילָהּ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת וְאֵלוֹ הֵן. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִקְרָא מִגְּלוּת. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם וּבְזַמַּן הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֲחִינּוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזַמַּן הַזֶּה. וּבַיּוֹם אֵינּוּ [ו] חוֹזְרִים וּמְבַרֵךְ שֶׁהֲחִינּוּ. וּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיִינוּ לְבָרֵךְ אַחֲרֶיהָ מְבַרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל הַרְבֵּה אֶת רִיבֵנוּ וְהִדָּן אֶת דֵּינֵנוּ וְהַנּוֹקֵם אֶת נַקְמָתֵנוּ וְהַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אִיבֵי נַפְשֵׁנוּ בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַנִּפְרָע לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם הָאֵל הַמוֹשִׁיעַ [ז] :

**מגיד משנה** מצוה לקרות את כולה וכו'. פסק הלכה בגמרא שם (דף י"ט) הלכה כדברי האומר כולה: **ומצוה לקרותה וכו'.** פ"ק מימרא חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום ובמשנה פרק הקורא את המגילה למפרע (דף כ'): כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ביום כשר כל היום :



**ומברך קודם קריאתה בלילה וכו' על מקרא מגילה וכו'.** פרק הקורא את המגילה עומד ויושב (דף כ"א) מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך ובגמרא לא שנו אלא לאחריה אבל לפני חייב לברך ואמרו מאי מברך מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו. וכתב רבינו שכיון שבירך בלילה שהחיינו אינו חוזר ומברך ביום והרי זה כסוכה שכיון שבירך זמן בלילה אינו מברך ביום. אבל יש מן המפרשים שכתבו שעיקר הקריאה היא ביום ואע"פ שבירך זמן בלילה חוזר ומברכו ביום וכן נהגו בארצותינו: **ומקום שנהגו לברך אחריה מברך וכו'.** שם בגמרא (דף כ"א:) באתרא דנהיגי מאי מברך אמר ר' יוחנן הרב את ריבנו:

**לחם משנה** **וכל הלילה כשר לקריאת הלילה וכו'.** כתב ה"ה ז"ל דנלמד זה מדאמר במשנה (כ' :) כל דבר שמצותו ביום כשר כל היום דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה. וקשה דשם ס"פ הקורא את המגילה למפרע (כ"א) אמרו זה הכלל לאתוויי מאי ואמר דדבר שמצותו ביום אתי לאתוויי סידור בזיכים ודבר שמצותו בלילה אתי לאתוויי אכילת פסחים ודלא כר' אליעזר וא"כ זה הכלל הוא אינו שהוא דלא כהלכתא שהרי רבינו ז"ל בהלכות קרבן פסח כר"א וכן בסידור בזיכין פסק בהל' תמידין דלא כר' יוסי וא"כ איך נלמוד מכלל זה. ועוד קשה דאמאי אמר בגמ' דדבר שמצותו בלילה וכו' אתי לאתוויי דלא כר"א דזה הכלל אינו משום דהלכתא כר"א דסתם מתני' אתי כוותיה והוי דוחק דקשיא סתמא אסתמא נימא דאתי לאתוויי מקרא מגילה בלילה דכשר כל הלילה כדכתב רבינו ז"ל. וי"ל לקושיא האחת ואע"ג דכלל זה אינו מ"מ מתני' כללא כייל בכל הדברים ואע"ג דבההיא דאכילת פסחים פליג ר"א מ"מ היכא דלא אשכחינן פלוגתא ודאי דאמרינן דהדרין לכולין דמתני' והיכא דאתכחיש כללין אתכחיש והיכא דלא אתכחיש לא אתכחיש. ולשניה יש לומר דגמרא לא שני הכי משום דלא אשכחן במשנה דקאמרה דחייב אדם לשנות את המגילה בלילה אלא ריב"ל אמרה ואם כן טפי מסתבר לאוקמי כללא לאתוויי דבר המפורש במשנה יותר מדבר שאינו מפורש במשנה:

**א** **איזהו זמן קריאתה.** זמנים הרבה תקנו לה חכמים שנתאמר **(אסתר ט-לא)** 'בְּזַמְנֵיהֶם' [ח]. ואלו הן זמני קריאתה. כָּל מְדִינָה שֶׁהִיְתָה מְקַפֶּת חוֹמָה מִימֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ אֶף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ עֲכָשׁוּ חוֹמָה קוֹרִין בְּט"ו בְּאֶדָר. וּמְדִינָה זוּ הִיא הַנְּקֻרָאת כְּרָד. וְכָל מְדִינָה שֶׁלֹּא הִיְתָה מְקַפֶּת

חומה בימות יהושע ואף על פי שהיא מקפת עתה קוראין  
ב"ד. ומדינה זו היא הנקראת עיר :

**מגיד משנה** איזהו זמן וכו'. (דף ב'). ראש פ' מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג  
ב"ד ב"ה ובגמרא זמנים הרבה תקנו חכמים להם ובמשנה כרכים המוקפים  
חומה מימות יהושע בן נון קורין ב"ו. וכתב רבינו בין בארץ בין בח"ל וכן  
כתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל והביאו ראיות לזה ועיקר. ומפרש בגמרא  
שאע"פ שאין לו חומה עכשיו קוראין ב"ו :

**ה** שושן הבירה אף על פי שלא היתה מקפת חומה בימי יהושע  
בן נון קוראין ב"ו שבה היתה הנס שנאמר (אסתר ט-יח) ונח  
בחמשה עשר ב'. ולמה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלק כבוד  
לארץ ישראל שהיתה חרבה באותו הזמן. כדי שיהיו קוראין  
כבני שושן ויחשבו כאלו הן כרפין המקפין חומה אף על פי  
שהן עתה חרבין הואיל והיו מקפין בימי יהושע קורין ב"ו  
ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה :

**מגיד משנה** שושן הבירה וכו'. מפורש בסוגיא שם (דף ב') דלדברי הכל  
בשושן קוראין ב"ו ומפני הטעם שכתב רבינו הואיל ונעשה בה נס ומבואר  
בהלכות : ולמה תלו הדבר וכו'. ירושלמי שם :

**ב** בני [ט] הכפרים שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני  
ובחמישי תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום הכניסה.  
כיצד. אם חל יום י"ד להיות בשני או בחמישי קוראין בו ביום.  
ואם חל ביום אחר חוץ משני וחמישי מקדימין וקוראין בשני  
או בחמישי הסמוך ל"ד :

**מגיד משנה** בני הכפרים וכו'. במשנה (דף ב') הכפרים מקדימין ליום הכניסה  
ופירשו בירושלמי שהוא מפני קריאת התורה וכ"כ בתוספות :

**לחם משנה** בני הכפרים וכו'. נראה שרבינו מפרש ביום הכניסה שקורין  
הכפרים הוא בכפר שלהם דשם מתכנסים בבתי כנסיות ואינן מתקבצים אלא  
בשני ובחמישי בבתי כנסיות שלהם וכן כתבו התוס' ז"ל בפ"ק דיבמות (דף

י"ד) בשם הרב רבי חיים ותירץ קושיא חזקה שיש שם בגמרא וכן מורה לשון רבינו ז"ל שכתב שאינן מתקבצים בבתי כנסיות וכו' משמע דהוא בבתי כנסיות שלהם וכן מורה הלשון שכתב לקמן כפר שמקדימין וקורין וכן בזמן שאין נכנסין בו ואם הוא מפרש שבאים לעיר לקרות לא היל"ל אלא בזמן שאין נכנסין לעיר מאי בו אלא הכונה היא שבו בכפר עצמו היו מתכנסין בבית הכנסת ולהכי אמר דאם אין נכנסים בכפר בשני ובחמישי להתאסף שם אין קורין אותה אלא בי"ד :

**ז** פיצד. חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקורין בחמישי שהוא יום י"א. חל להיות בשלישי קורין בשני שהוא יום י"ג. חל להיות ברביעי קורין בשני שהוא יום י"ב. **ז** וכל אלו שמקדימין וקורין קדם י"ד אין קורין אותה <sup>[ט]</sup> בפחות מעשרה :

**ההראב"ד** וכל אלו שמקדימין וכו'. א"א ואף בי"ד עצמו מצוה בעשרה כרב אסי דהא רב גופיה דפליג עליה חש להא דרב אסי ומאי דכתב הרב ז"ל בהלכות ודחה לרב אסי לאו מילתא היא דהיכא דאפשר למיהוי בעשרה מצוה למהדר עלייהו והיכא דלא אפשר ודאי קרי ביחיד, עכ"ל :

**מגיד משנה** כיצד אם חל י"ד וכו'. מפורש במשנה בארוכה: וכל אלו שמקדימין וקורין וכו'. בגמרא (דף ה'). אמר רב מגילה בזמנה קורין אותה ביחיד שלא בזמנה בעשרה ורב אסי אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה קורין אותה בעשרה הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי. ובהלכות ואע"ג דחש לה רב להא דרב אסי קי"ל כרב. וכן העלה הרשב"א ז"ל מתוך הירושלמי שאמרו כל שאמרו ידחה ליום הכניסה ובלבד בעשרה ושם מוכיח דלדעת הירושלמי לא צריך בזמנה עשרה. ופי' זמנה בי"ד או ט"ו לבני כרכין. שלא בזמנה קודם לכן מחמת אי זו סבה שיהיה. ובהשגות א"א ואף בי"ד עצמו מצוה בעשרה וכו' והיכא דלא אפשר קרי ביחיד עכ"ל. וזה דעת רב אסי ממש דודאי אפילו רב אסי לא אמר אין קורין אלא בעשרה ולישתמע עכובא אלא קורין אותה ב"י קאמר היכא דאפשר וכבר כתבתי שהרשב"א ז"ל הכריע כדברי ההלכות ומי"מ אי איכא עשרה טפי עדיף ברב עם הדרת מלך אבל א"צ לחזור אחריהם :

**לחם משנה** כיצד חל י"ד להיות באחד בשבת וכו' וכל אלו שמקדימין וכו'. כתב ה"ה שלא בזמנה קודם לכן מחמת איזו סיבה שיהיה וכו' כלומר לא תימא יום הכניסה דכפרים כדפרישית דא"כ קשה דבזמן רב אסי ורב כבר

נתבטל יום הכניסה וכדהקשו עליו אלא אימא מחמת איזו סיבה אחרת כמו מפרש בים ויוצא בשיירא וכדכתב הר"ן ז"ל. ובהשגות א"א וכו'. כוונת ההשגה במ"ש ומאי דכתב הרב ז"ל ודחה להא דרב אסי (דף ה') לאו מילתא היא לפי הנראה דהכונה להקשות עליו מה שהקשה על הר"ן ז"ל הר"ז הלוי ז"ל דהוא דחה להא דרב אסי משום דאמר ר' יוחנן לקמן דבין הכתובים לא יצא ה"מ בציבור (אבל ביחיד) דמשמע דביחיד יצא ועל זה הקשה דמ"מ נימא דהלכתא כרב אסי דעד כאן לא קאמר רב אסי אלא דמצוה לאהדורי היכא דאפשר אבל היכא דלא אפשר יצא וא"כ ר"י דאמר לקמן יצא הוא היכא דלא אפשר זו נראה כוונתו ז"ל. ואם כן הבין ה"ה ז"ל בדבריו אלו לכאורה קשה מאי דקאמר וזה דעת רב אסי ממש דאדרבא נראה זה כסיוע לדברי הראב"ד ז"ל א"כ נאמר דמתחלה רצה להודות לו ואמר כלומר ודאי דהדין עמו דדעת רב אסי כך הוא אבל מ"מ הרשב"א ז"ל הכריח כדברי ההלכות ז"ל מכח ההיא דירושלמי. ואפשר לומר דהוא הבין בדברי הראב"ד ז"ל שהקשה להר"ן ז"ל דאמאי דחה לדרב אסי לגמרי נהי דלית הלכתא כוותיה מכח ההיא דר' יוחנן ועוד דאין הלכה כתלמיד במקום הרב וכדכתבו התוספות מ"מ מיחש מיהו חיישינן כי היכי דחייש רב גופיה והיכא דאפשר למיהדר בתר עשרה מצוה למיהדר ולכך השיג עליו ה"ה ז"ל דהיכי קאמר הכי דאם כן פירש היינו דעת רב אסי ממש וכיון דהוא מודה דלית הלכתא כרב אסי משום דאין הלכה כתלמיד במקום הרב א"כ ודאי דלא חיישינן לדרב אסי כלל. וכתב עוד ומ"מ וכו', הרגיש לפי פירושו שפירשו דפלוגתא דרב ורב אסי הוא אי מצוה למיהדר או לא א"כ רב דס"ל דאינו אפילו מצוה אם כן תקשי ליה מההיא דסמכו של בית רבי שמבטלין ת"ת שלהם לקרותה וכדהקשה הר"ן ז"ל ותירצו הוא בעצמו דמ"מ אע"פ שאין צריך לחזר אחריהם ברוב עם הדרת מלך. ומ"ש דודאי אפילו רב אסי וכו' משמע דדקדק מלשון רב אסי מדלא קאמר אין קורין אלא בעשרה דהוה משמע עיכובא ומדקאמר קורין אותה ב"י משמע דלכתחלה קאמר. ויש לדקדק דהרי אמר קורין שלא בזמנה בעשרה והאי קורין משמע עיכובא וכדמשמע מדברי רבינו ז"ל שכתב וכל אלו שמקדימין וכו' אין קורין אותה בפחות מעשרה דמשמע דהוא עיכובא. ויש לומר דמאי דקאמר קורין הוא משום בזמנה ביחיד והתם לא שייך לומר אין קורין אלא ביחיד אבל רב אסי היל"ל בין בזמנה בין שלא בזמנה אין קורין אותה אלא בעשרה:

**ח** כְּפָר שְׂמִקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִיסָה בְּזִמְן שְׂאִין נְכַנְסִין  
בוּ בְּשָׁנֵי וּבְחֻמֵּי שִׁי אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּיַד. וְכָל עִיר שְׂאִין  
בָּהּ עֶשְׂרֵה בְּטָלְנִין קְבוּעִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לְצַרְכֵי הַצְּבוּר הָרִי הִיא

כְּכַפֵּר וּמִקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִיסָה. וְאִם אֵין שָׁם עֲשָׂרָה  
בְּנֵי אָדָם \* תִּקְנָתוֹ קִלְקֵלְתוֹ וְהָרִי הֵם כְּאֲנָשֵׁי עִיר גְּדוּלָה וְאֵין  
קוֹרְאִין אֶלָּא בְּיִיד :

**ההראב"ד** תקנתו קלקלתו וכו'. א"א כתב אותו ואין לו טעם ואולי מפני שאינו לא כפר ולא כלום וכן אמרו כפרים מקדימין וכן אמר מאימתי נעשית עיר הנדחת משהיו בה מעשרה עד מאה ופירש בירושלמי עיר לא כפר עיר לא כרך יותר ממאה כרך הוא עשרה כפר פחות מעשרה לא עיר ולא כפר, וכל זה אינו מספיק דלעולם אימא לך עשרה ופחות מעשרה כפר הוא עכ"ל :

**מגיד משנה** כפר שאין נכנסין וכו'. במשנה (דף ה'). א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסין בשני ובחמישי אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה ע"כ. וידוע כ"מ שאמר ר"י אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים: ועיר שאין בה וכו'. במשנה אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין פחות מכן הרי היא ככפר ובגמרא תנא עשרה בטלנין של בית הכנסת. ומדברי רבינו נראה דדוקא לעיר בעינן עשרה בטלנין אבל לדרך המוקף חומה לא בעינן וזהו שאמרו איזו היא עיר ולא הזכירו כרך וזה דעת התוספות. והם פירשו מה שאמרו בגמרא (דף ג'): אמר ריב"ל כרך שאין בו עשרה בטלנין נדון ככפר דלאו כרך המוקף חומה מימות יהושע קאמר אלא בסתם כרך המוזכרים בגמרא שהם מקומות גדולים. ונראה שיש לזה הפירוש סעד ממה שהקשו עליו בגמרא מאי קמ"ל תנינא אי זו היא עיר וכו' ותיירץ כרך איצטריכא ליה ואע"ג דמקלעי ליה מעלמא. ואם דברי ריב"ל בכרך המוקף חומה מימות יהושע בן נון שזמנן בט"ו מאי קושיא ממתניתין והא טובא אשמעינן דאי ממתניתין לא שמעינן דינא אלא בעירות ואיהו אשמעינן בכרכין המוקפין. ומכל מקום שיטה אחרת יש בזה דאפילו בכרך המוקף מימות יהושע בעינן עשרה בטלנין ואם לאו ה"ז כעיר וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: ואם אין בעיר וכו'. בירושלמי הוא זה לפי גרסת רבינו. ובהשגות א"א כתב אותו ואין לו טעם ואולי מפני שאינו לא כפר וכו'. ועוד האריך ואין להאריך בזה שאין לנו קריאה קודם י"ד בזמן הזה כמו שיתבאר בסמוך :

**כסף משנה** וכל עיר (שיש) [שאינן] בה עשרה בטלנין וכו' ואם אין שם עשרה בני אדם תקנתו קלקלתו והרי הם כאנשי עיר גדולה ואין קורין [אלא] ב"י"ד. פירוש שכשבני העיר מקדימין ליום הכניסה קלקלה הוא להם לפי שהם נדונים ככפר וכשאינן קורין אלא ב"י"ד תקנה הוא להם לפי שהם נדונים כאנשי עיר ולא כבני כפר, ושיעור הלשון כאילו אמר קלקלתו תקנתו וכך הוא פירושו

קלקלתו שאין שם יי תקנתו להיות נדונין כאנשי עיר גדולה לקרות ביי"ד. וכבר היה אפשר לפרש דאדרבה כשזמנם ארוך יותר כלומר שמקדימין תקנה הוא להם וכשזמנם קצר כלומר שיש להם יום מיוחד ולא יותר קלקלה הוא להם ולפי זה יתיישב הלשון כפשוטו שלפי שאמר למעלה שאם יש שם עשרה בטלנין הרי הם ככפר אמר לא יעלה על דעתך לומר כ"ש כשאין שם עשרה בני אדם שתהיה נדונה ככפר אלא אדרבה מה שתחשוב שמתקן אותה לשתדון ככפר שהוא שאין שם עשרה בני אדם הוא סבה לשיתקלקל ולא יקראו אלא ביום מיוחד כאנשי עיר גדולה. אלא שבספ"ב דסנהדרין (דף כ"ב:) ורפ"ב דתעניות (דף י"ז.) איתא שתקנתו קלקלתו ומתפרש כפירוש הראשון:

**לחם משנה** **וכל עיר שאין בה עשרה בטלנין וכו' תקנתו קלקלתו וכו' ואין קורין אלא ביי"ד.** ר"ל הקלקול שלו הוא מתקן דהקלקול שלו הוא דאין בו עשרה בני אדם דרים שם ומפני כך הוא מתוקן דהוא כעיר גדולה ובגמרא (דף ג'): איכא מימרא דריב"ל כרך שישב ולבסוף הוקף וכו' ולא הזכירה כאן רבינו ז"ל ונראה שהוא סבור כפירוש רש"י ז"ל דלא נאמרה לענין מקרא מגילה אלא לענין בתי ערי חומה. עוד שם כרך שחרב ולבסוף ישב ואוקמוה בגמרא כרך שחרב מעשרה בטלנין והיינו ודאי שלא הוקף מימות יהושע שאם הוקף מימות יהושע אפילו אין בו יי בטלנים נדון ככרך, ולא הזכיר רבינו ז"ל מכל דבר זה כלל:

**ט** **במה דברים אמורים שם מקדימין וקוראין ביום הכניסה בזמן שיש להם לישראל מלכות.** [כ] **אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה שהוא יום י"ד ויום ט"ו. בני הכפרים ובני עירות קוראין ביי"ד. ובני כפרין קוראין בט"ו:**

**מגיד משנה** **במה דברים אמורים שמקדימין וקורין וכו'. בגמרא (דף ב').** אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהשנים כתקן וישראל שרויין על אדמתם אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה והוא כדברי חכמים כמבואר שם:

**לחם משנה** **בד"א שמקדימין וכו'. שם (דף ב':)** אמר ר' יהודה וכו' והוא כדברי חכמים. ובגמרא הקשו מינה להיא דאימתי במקום שנכנסין בשני ובחמישי וכו' ואוקימו חד כר' יהודה וחד כר' יוסי ב"ר יהודה ורבינו ז"ל פסקה לתרתי משום דבגמי לא הקשו אלא דמשמע להו כר"י שאמר אימתי וכו' בזמן שאין מלכות קאמרה דהוא בזמנו אבל רבינו ז"ל ביאר הדבר כבר שלא דבר אלא בזמן שנוהג הכניסה:

בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא במקומו. ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה קורא עם אנשי המקום שהוא שם. וכרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו אם אין ביניהם יתר על אלפים אמה הרי זה כרך וקוראין בהמשך עשר:

**מגיד משנה** **בן עיר שהלך לכרך וכו'.** פרק הקורא את המגילה למפרע (דף י"ט.) בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהן. ובגמרא אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בליל י"ד ונתעכב ולא חזר אבל אין דעתו לחזור בליל י"ד קורא עמהן דכתיב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מכדי כתיב הפרזים למה לי למכתב היושבים בערי הפרזות הא קמ"ל דפרוז בן יומו נקרא פרוז ומדפרוז בן יומו נקרא פרוז מוקף בן יומו נקרא מוקף ע"כ לשון הגמרא. ופירש"י ז"ל והרבה מן המפרשים דהא דרבא אבן כרך שהלך לעיר קאי דלא תימה בשעתיד לחזור במקומו בזמן חיובו של כרך דהיינו בליל ט"ו אלא בשעתיד לחזור בליל י"ד ואינו מתעכב שם ביום י"ד קצת אבל אם אין דעתו לחזור למקומו בליל י"ד אלא שנתעכב שם אותו הלילה וקצת מן היום שהוא עיקר הקריאה אפילו יצא שם קודם ט"ו וחוזר למקומו קורא כעיר וה"ה לבן עיר הלך לכרך ואין דעתו לחזור בליל ט"ו. ולפי פירוש זה כשכתב רבינו אם דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ר"ל בזמן קריאת המקום שהוא בו עתה לא זמן המקום שיצא משם וכן עיקר: **וכרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו אם אין ביניהם יותר מאלפים אמה הרי זה כרך וקוראין בט"ו.** כך מצאתי הנוסחא בספרי רבינו ונראה ממנה דאפילו נראה עמו אם רחוק יותר מאלפים אמה אינו כרך, ואני תמה בזה שהרי שנינו פ"ק (דף ב' :) אריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון כרך ועד כמה אמר ר' ירמיה כמחמתן לטבריא מיל ואחר מכן (דף ג' :) אמרו גופא אמר ר' יהושע כרך וכל הסמוך לו וכו' תנא סמוך אע"פ שאינו נראה נראה אע"פ שאינו סמוך ופירשו נראה אע"פ שאינו סמוך דיתבא בראש ההר, סמוך ואינו נראה ביושבת בנחל ע"כ בגמרא. וכיון שכן דבר פשוט הוא שאין שיעור מיל לנראה שא"כ היינו סמוך והכרח גמור הוא לפרש האי ועד כמה אסמוך בלחוד אבל אנראה כל זמן שהוא נראה וכן פירש"י ז"ל ופשוט הוא. ואני תמה לפי לשון רבינו למה הוזכר נראה שהרי אם אין ביניהם יותר ממיל שהוא אלפים אמה הרי הוא סמוך ואפילו אין נראה עמו דינו כמוהו ואם רחוק יותר אפילו נראה עמו אין נדון כמוהו, ובאמת שגם בהלכות היה להם לבאר זה ולא הביאו אלא מימרא שהזכרתי ראשונה אלא שסמכו להם

על מ"ש דהכרח הוא לפרש דעד כמה אסמוך לו בלבד קאי דאי לא למה הוזכר נראה עמו. ונ"ל שעיקר הנוסחא בדברי רבינו כרך וכל הנראה עמו וכל הסמוך לו אם אין ביניהם וכו', ואם אין ביניהם לא קאי אלא אסמוך בלבד וזה דבר מוכרח בגמרא :

**כסף משנה** **בן עיר שהלך לכרך וכו'.** פרק הקורא את המגילה למפרע (דף י"ט). תנן בן עיר שהלך לכרך וכו' (עיין במ"מ). וכפי טבע החלוקה מאמר רבא יסבול אחד מג' פירושים, אם שנאמר שחוזר לבן עיר שהלך לכרך ומשם נלמוד לבן כרך שהלך לעיר, או שנאמר דקאי לבן כרך שהלך לעיר ומשם נלמוד לבן עיר שהלך לכרך, או נאמר דקאי אתרוייהו בין לב"ע שהלך לכרך בין לבן כרך שהלך לעיר. והיותר נראה מהפירושים הוא הפירוש הראשון דרבא ארישא קאי שעיקר הדבר אם דעתו שלא להמצא במקום ההוא ביום קריאת מקומו אף אם נתעכב קורא כמקומו ואם דעתו להתעכב כאן קצת יום קריאת מקומו דהיינו י"ד לב"ע שהלך לכרך נעקר מלהיות כבן עירו וקורא עמהם ומשם נלמוד לבן כרך שהלך לעיר שאם דעתו לחזור יום קריאת מקומו דהיינו ט"ו אף אם נתעכב קורא כמקומו ואם דעתו להתעכב קצת יום קריאת מקומו דהיינו ט"ו בטל מעליו שם אנשי מקומו וחל עליו שם אנשי העיר הזאת ופרוז בן יומו פי' שיומו שהוא יום קריאת אנשי מקומו שהם מוקפים ודעתו להתעכב כאן קצתו מקרי פרוז וכן פי' מוקף בן יומו מיקרי מוקף. אבל לא יתכן פי' זה לפי שהוא בנוי על שרבא קאי ארישא ומשם אנו לומדים לסיפא ובגמרא אמרינן איפכא דמדפרוז בן יומו מיקרי פרוז מוקף בן יומו וכו' הרי שמבן כרך שהלך לעיר אנו לומדים לב"ע שהלך לכרך. והטור כתב ב"ע שהלך לכרך וכו' ויש לדקדק בלשונו מה הוסיף באומרו כיצד ממה שאמר קודם. ב' למה למעלה תפס ב"ע שהלך לכרך בתחלה ובכיצד תפסם בהפך. ג' למה בב"כ שהלך לעיר אמר חל עליו ובב"ע שהלך לכרך אמר נסתלק מעליו וכו'. ולזה נאמר שבלי ספק הר"י לא תפס פי' שני משום דהיכי נימא דרבא לא קאי אלא אסיפא ומינה ילפינן לרישא ואורחא דגמרא איפכא הוי גם הפירוש הא' לא יישר בעינינו מהטעם שאמרנו למעלה ולכן תפס לו הפי' הג' דרבא קאי בין ארישא בין אסיפא וה"פ דמשום דאין מעבירין על המצות היום הראשון שהוא י"ד ראוי לישא וליתן בו אם יתחייב אם לאו וב"ע שקריאת מקומו ב"י"ד אם כשהלך לכרך לא היה דעתו להמצא באותו מקום ביום ההוא אף אם נתעכב עדיין הוא כאנשי מקומו וקורא ב"י"ד אם דעתו שלא להמצא במקום הזה ביום קריאתה אף אם נתעכב לא חל עליו חובת קריאת מקום זה אבל אם דעתו להתעכב קצת יום קריאת מקום זה הרי חל עליו חובת זמן קריאתו וקורא עמהם. ועם הפי' הזה מתיישב לשונו כהוגן שתחלה אמר בן עיר וכו' ואחר כך חזר ואמר כיצד וכו' לפי שבתחלה אמר הדין דרך כלל שאם דעתו לחזור בליל י"ד חוזר לשתי החלוקות ואח"כ פירש כיצד חוזר לכל אחד ואחד



וטעם אומרו בבן כרך חל עליו ובבן עיר נסתלק מעליו. הנה מתוך מה שפירשנו יתבאר שלפי שבן כרך עדיין לא הגיע זמן מקומו ואנו מחייבים אותו בזמן זה קודם זמנו לפי שהיה דעתו להתעכב שייך שפיר למימר חל עליו אבל בבי"ע שהגיע זמן מקומו ואנו פוטרים אותו מטעם שהיה להתעכב שייך שפיר למימר נסתלק מעליו, והטעם שלמעלה תפס בי"ע בתחלה לפי שתפס לשון המשנה אבל בכיצד תפסם בהפך להודיענו חולשת הפירוש הא' דרבא קאי ארישא ומשם נלמד לסיפא ורמז לנו דא"א משום דמבן כרך וכו' ילפינן לבי"ע וכו' כמי"ש למעלה. אי"נ לפי שחלוקת בן כרך וכו' מוסכמת מרוב הפוסקים לכן תפסה ראשונה ובזה נתיישב לשון הר"י. אבל נשאר קצת דוחק והוא שלזה הפי' מוקף בן יומו וכו' הי"פ מוקף בן יומו שאיבד יום עירו דהיינו שהיה דעתו להתעכב מיקרי מוקף ונסתלק מעליו חובת אנשי מקומו ופרוז בן יומו היינו שנתעכב בעיר יום י"ד שהוא יום קריאתם חל עליו חובת בני מקום זה. ולכן פירש"י הפירוש השני דהיינו דרבא קאי אבי"כ שהלך לעיר שקריאתם בי"ד אם היה דעתו להמצא עמהם ביום קריאתם אף אם נתעכב אינו נחשב רק כאנשי מקומו ואם דעתו להתעכב הרי הוא נחשב עמהם וקורא עמהם דה"ל פרוז בן יומו ומיקרי פרוז ומינה לבי"ע שהלך לכרך שקריאתן בט"ו אם דעתו שלא להמצא שם יום קריאתם לא הוי מוקף ליומו וקורא כמקומו בי"ד אבל אם עתיד להתעכב יום קריאתם דהיינו ט"ו אין צריך לקרותה בי"ד אלא ממתין וקורא עמהם אע"פ שסופו לחזור לאחר זמן משום דהוי מוקף ליומיה ומיקרי מוקף. ורבינו סתם דבריו שכתב בזמן הקריאה ולא משתמע אם פי' בזמן קריאת המקום שיצא משם או בזמן קריאת המקום שהוא בו עתה אבל כבר הוכחנו מכח הגמרא שא"א לפרש בזמן קריאת המקום שיצא וא"כ ע"כ יש לנו לפרש דברי רבינו שכוונת דבריו באומרו בזמן הקריאה בזמן קריאת המקום שהוא בו עתה כפירש"י וכ"כ ה"ה שזה דעת רבינו גם הר"ן פירש על הר"ף הפירוש הזה ויש לנו לומר שרבינו מסכים עם רבו הר"ף ז"ל: **וכרך וכל הסמוך לו וכו'.** כתב הרב המגיד ז"ל שבנוסחת הספרים כ"כ וכתב שהנוסחא האמיתית כרך וכל הנראה עמו וכל הסמוך לו וכו' ואם אין ביניהם לא קאי אלא אסמוך בלבד וכתב שזה דבר מוכרח בגמרא. ואני אומר הרי תקננו דברי רבינו בשבוש הנוסחא אבל מה נעשה והטור כתב ז"ל וכן הכפרים הסמוכים להם אפילו אינם נראים עמהם כגון שהם בעמק או שנראים עמהם אפילו אינם סמוכים כגון שהם בהר ובלבד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל, ואם באנו לומר שגם נוסחת ספרי הטור נתקן כאשר תקננו נוסחת רבינו מה נעשה להר"ן שכתב על מימרת ריב"ל דכרך וכל הסמוך וכו' דאפשר דכי אמרינן ועד כמה וכו' אכולה מילתא מהדר בין לנראה עמו בין לסמוך ועלינו ליישב לשון הגאונים האלה אשר מפיהם אנו חיים. ואמת הדבר שמה שספק הרב המגיד ראוי לספקו כל מעיין והוא שא"כ למה הוזכר נראה שהרי אם אין

ביניהם יותר ממיל הרי הוא סמוך ואפילו אין נראה עמו דינו כמוהו ואם רחוק יותר אינו נדון כמוהו. וליישב זאת הקושיא ראיתי להביא לשון הגמרא ולפרש הפירושים אשר בטבע החלוקה אפשרית. בפ"ק דמגילה (דף ב' :) אמר ריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון כדרך ועד כמה א"ר ירמיה כמחמתן לטבריא מיל ואחר מכאן אמרו (דף ג' :) גופא אריב"ל וכו' תנא סמוך אע"פ שאינו נראה נראה אע"פ שאינו סמוך ופי' נראה אע"פ שאינו סמוך דיתבא בראש ההר סמוך אע"פ שאינו נראה ביושבת בנחל ע"כ בגמרא. והנה אפשר לנו לפרש דכי בעי ועד כמה לא בעי רק אסמוך דאנראה לא בעי מידי דאפילו רחוק כמה כיון דרואין אותו מן הכרך נדון כמותו. ונראה שזה דעת ה"ה ואפשר היה לנו לומר שגם דעת רבינו והטור זה הוא וכשכתבו אם אין ביניהם אלפים אמה ארישא קאי דהיינו אסמוך לו דאילו לנראה לא בעינן האי שיעורא כדאמרן אלא שזה דוחק, אי"נ אפשר לפרש דכי בעי ועד כמה לא בעי אסמוך דסמוך משתמע סמוך ממש דהיינו בעיבורה של עיר אלא אנראה בעי דאין סברא לומר שאפילו רחוק כמה פרסאות לפי שהוא נראה מן הכרך יהיה נדון כמוהו וזה נראה דעת רבינו והטור שכשכתבו אם אין ביניהם אלפים אמה וכו' אסיפא דהיינו נראה אע"פ שאינו סמוך קאי. ועוד אפשר לפרש בדרך אחרת דכי קאמר אם אין ביניהם אלפים ה"פ בשתתן חבל מעיר לעיר באויר לא מדה בקרקע ונכון הוא לדעת הר"ן :

**לחם משנה** **בן עיר שהלך לכרך וכו'.** עיין בהרב"י ז"ל כי הוא האריך לבאר זה יפה. ומה שאמר רבינו ז"ל ונתעכב וכו' הוא משום דסובר דהכל תלוי במחשבה ואין תלוי הדבר במעשה אבל מלשון ה"ה ז"ל נראה שהדבר תלוי במעשה שכתב אלא כשעתיד לחזור וכו' ואין מתעכב שם ביום י"ד וכו' משמע דהדבר תלוי במעשה, ואע"פ שנראה שבא לפרש דברי רבינו ז"ל לא בא לפרש אלא ענין זמן הקריאה דקאמר רבינו ז"ל דאיירי בזמן קריאת המקום שהוא בו עתה אבל בהא לא קא מיירי דודאי פליג רבינו ז"ל עליה. ומ"ש אלא כשעתיד לחזור ואינו מתעכב דמשמע דתרתני בעינן מחשבה ומעשה אבל בחד מנייהו קורא כאנשי המקום ולבסוף נראה דכתב איפכא דקאמר אין דעתו לחזור אלא שנתעכב וכו' דמשמע דתרתני בעינן לקרות כאנשי המקום אשר שם מחשבה ומעשה וא"כ נראה דקשיא דיוקא אדיוקא. הא לאו מילתא היא דודאי הכל תלוי במעשה ופי' דעתו ואין דעתו ר"ל המעשה אבל אינה תלויה במחשבה כלל. עוד איכא (בגמרא דף י"ט) אמר רבא בן כפר שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא עמהן ולא הביאה רבינו ז"ל משום דלדידן הכפרים והעיירות שוים דליכא יום הכניסה וכמ"ש ה"ה ז"ל לקמן גבי חל יום חמשה עשר וכו' שאמר ודברי רבינו ז"ל הם בזמן הזה שאין לנו יום הכניסה אע"ג דזה ודאי דוחק דכיון דהזכיר הדינים שהוא בזמן הכניסה היה לו להזכיר הכל ולא להזכיר מקצת ולהניח מקצת :

**יא** עִיר שְׁהִיא [מ] סָפֵק וְאִין יְדוּעַ אִם הִיְתָה מִקְפֶּת חוּמָה בְּיָמֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אֹי אַחַר כֵּן הִקְפָּה קוֹרְאִין בְּשָׁנֵי הַיָּמִים שָׁהוּ יִיד וְטִיּוֹ וּבְלֵילֵיהֶם. וּמִבְּרַכִּין עַל קְרִיאָתָהּ בְּיִיד בְּלֶבֶד הוֹאִיל וְהוּא זָמַן קְרִיאָתָהּ לְרַב הָעוֹלָם :

**מגיד משנה** עיר שהיא ספק וכו'. שם (דף ה'): רב אסי קרא מגילה בהוצל בי"ד ובט"ו אלמא מספקא ליה חזקיה קרא בטבריא בי"ד ובט"ו משום דמספקא ליה. וכתב רבינו שמברך בראשון ולא בשני וכן כתבו ז"ל, ומ"מ י"מ שכתבו דמדת חסידות היה להם אבל מדין גמור אזלינן בתר רובא דעלמא ולא מוקפין נינהו. ויש מי שכתב שלא חשו לספק זה אלא בא"י שהיו עריהם ידועות בשעת התקנה מחמת דין בית בבתי ערי חומה אבל בח"ל מעיקרא כך התקינו שכל שהוא ספק לא יקראו אלא בי"ד. וי"מ שהיו סוברים ונוהגין כדברי רבינו וכן ראוי לעשות:

**יב** קְרָאוּ אֶת הַמְּגִלָּה בְּאֶדְרַר רֵאשׁוֹן וְאַחַר כֵּן עֲבְרוּ בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה חוּזְרִים וְקוֹרְאִים אוֹתָהּ בְּאֶדְרַר הַשָּׁנִי בְּזָמְנָהּ :

**מגיד משנה** קראו את המגילה באדר וכו'. משנה שם (ו'): קרוב ללשון רבינו:

**לחם משנה** קראו את המגילה באדר ראשון ואחר כך עיברו בית דין וכו'. הוא הדין למתנות לאביונים שאם נתנו בראשון צריך לתת בשני דכן אמרו שם במשנה (דף ו'): אין בין אדר ראשון לשני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים ורבינו ז"ל כיון דכתב דלא יצא מידי מקרא מגילה הוא הדין ממתנות דכולה חדא מילתא היא:

**יג** אִין קוֹרְאִין אֶת הַמְּגִלָּה בְּשַׁבַּת גְּזֵרָה [נ] שְׁמָא יִטַּל אוֹתָהּ בְּיָדוֹ וְיִלְךְ אַצֵּל מִי שְׁהוּא בְּקִי לְקִרְוֹתָהּ וְיַעֲבִירָנָה אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים. שְׁהַכֵּל חֲיָבִים בְּקִרְיָתָהּ וְאִין הַכֵּל בְּקִיאִין בְּקִרְיָתָהּ. לְפִיכֵן אִם חָל זָמַן קְרִיאָתָהּ בְּשַׁבַּת מְקַדְּיָמִין וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ קִדְּם הַשַּׁבַּת. וְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת פּוֹרִים בְּאוֹתָהּ שַׁבַּת כְּדִי לְהַזְכִּיר שְׁהוּא פּוֹרִים :

**מגיד משנה** אין קוראין את וכו'. שם (דף ב' ודף ד'): במשנה ומבואר בגמ' הדין והטעם: לפיכך אם חל וכו'. במשנה שם (דף ב' ודף ד'). ובגמ' פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענייניו של יום ובהלכות פירשו ט"ו לבני הכרכים ע"כ. והוא הדין לי"ד לבני עיירות אבל תפסו להם ההלכות לשון זה לפי שבזמננו שאין מקדשין על פי הראיה לעולם אין י"ד חל בשבת כדי שלא יבא יוה"כ בערב שבת וזה ברור בדרכי הקביעות וכל מה שהזכירו חל י"ד בשבת הוא בזמן הראיה:

**לחם משנה** ושואלין ודורשין בהלכות פורים וכו'. מלשון רבינו ז"ל משמע דמשום שהוא נדחה וקראו המגילה אתמול וישכחו שהיום הוא פורים לכך הצריכו לדרוש בענייניו של יום אבל אם לא היה נדחה שקראו המגילה היום לא היה צריך ובגמרא לא מוכח הכי דאמרו שם בפירקא קמא (דף ד') על מימרא דרבי יהושע בן לוי פורים שחל וכו' והקשו שם מאי איריא פורים אפילו יום טוב נמי דתניא משה תקן להם לישראל וכו' מהו דתימא נגזור משום דרבה קמ"ל משמע דרבנותא הוא לאשמועינן דמזכירין כאן וכל שכן כשלא היה נדחה וא"כ למה כתב רבינו ז"ל טעם זה שיוכל האדם לטעות. ונראה לומר דרבינו ז"ל רצה לומר דאף על גב דאיכא למגזר משום דרבה וא"כ לא היה ראוי לקרות בשבת זו כדאמרו בגמ' אע"ג דבשאר פורים קורין מ"מ קורין בשבת זו כדי להזכיר שהוא פורים והשתא ודאי פשיטא דקורין בשאר פורים מכ"ש ולא צריכנא להאי טעמא הכא אלא משום דאיכא למגזר משום הכי:

**יד** כיצד. יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת בני עירות מקדימין וקוראין בערב שבת ובני כרכים קוראים בזמנם באחד בשבת. חל יום ט"ו להיות בשבת בני כרכים מקדימין וקוראין בערב שבת שהוא יום ארבעה עשר ובני עירות קוראין בו ביום שהוא זמנם ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר:

**ההראב"ד** כיצד יום ארבעה עשר וכו'. א"א כל זו הפסקא בשיבוש והרי היא מסודרת במשנה, עכ"ל:

**מגיד משנה** כיצד יום י"ד שחל וכו'. במשנה (דף ב'). חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ומוקפין חומה למחר ואין הלכה כמשנה זו דאתיא כרבי דאמר (דף ד' ה'). הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה ואנן קי"ל כת"ק דברייתא וכרב דאמר הכין פורים שחל להיות

בשבת ערב שבת זמנן לאפוקי מדרבי וכ"ש לדידן דאין לנו עכשיו יום הכניסה שקורין בערב שבת וזה ברור וכבר כתבתי שאין יום י"ד חל בשבת בזמן הזה. ובהשגות א"א כל זו הפסקא בשבוס והרי היא מסודרת במשנה ע"כ. וכבר כתבתי שאין הלכה בזו כאותה המשנה והוא פשוט ואולי נוסחא משובשת בדברי רבינו נזדמנה לו לר"א ז"ל, ואם היתה כונתו לפסוק כסתם משנה לא יפה כיון: **חל יום חמשה עשר וכו'.** זה מבואר במשנה (דף ב'). אלא ששם אמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה ודברי רבינו הם בזמן הזה שאין לנו יום הכניסה כמו שנתבאר וזה פשוט ומבואר:

## הלכות מגילה וחנוכה - פרק שני

**א** הקורא את <sup>[א]</sup> המגלה למפרע לא יצא. קרא ושכח פסוק אחד וקרא פסוק שני לו וחזר וקרא פסוק ששכח וחזר וקרא פסוק שלישי <sup>[ב]</sup> לא יצא מפני שקרא פסוק אחד למפרע. אלא כיצד עושה. מתחיל מפסוק שני ששכח וקורא על הסדר:

**מגיד משנה** הקורא את וכו'. ריש פרק (מגילה דף י"ז.). הקורא את המגילה למפרע לא יצא ובגמרא קראה סירוסין לא יצא. ובהלכות ירושלמי סירוסין קרי חדא פרא חדא פירוש קורא אחד ומניח אחד כגון שקרא פסוק אחד ומדלג פסוק שני וקורא פסוק שלישי וחוזר הפסוק השני שדלג הקורא כי האי גוונא לא יצא דהוה ליה למפרע ע"כ. עוד בגמרא תנו רבנן השמיט בה הקורא פסוק אחד לא יאמר אגמור את כולה ואקרא את הפסוק אלא קורא מאותו הפסוק ואילך ע"כ:

**ב** מצא צבור שקראו חציה לא יאמר אקרא חציה האחרון עם הצבור ואחזר ואקרא חציה ראשון, שזה קורא למפרע. אלא קורא מתחלה ועד סוף על הסדר. קרא <sup>[ג]</sup> ושקה מעט וחזר

וְקָרָא אֶף עַל פִּי שְׁשָׁה כְּדִי לְגַמֵּר אֶת כָּל הַזְּאִיל וְקָרָא [ד] עַל  
הַסֵּדֶר יָצָא :

**מגיד משנה** מצא צבור וכו'. בברייתא קרוב ללשון רבינו : קרא ושהה וכו'.  
בגמרא מחלוקת בשהה כדי לגמור את כולה. ובהלכות דאפילו שהה יותר  
מכדי לגמור את כולה יצא וכן פסקו ז"ל :

**ג** הַקּוֹרֵא אֶת הַמִּגְלָה עַל פֶּה לֹא יָצָא יְדֵי חוּבָתוֹ. הַלּוֹעֵז שֶׁשָּׁמַע  
אֶת הַמִּגְלָה הַכְּתוּבָה בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבְכַתֵּב הַקֹּדֶשׁ אֶף עַל פִּי  
שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ מָה הֵן אוֹמְרִין יָצָא יְדֵי חוּבָתוֹ. וְכֵן אִם הִיְתָה  
כְּתוּבָה [ה] יְוֵנִית וְשָׁמַעָה יָצָא אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ מַכִּיר, וְאֶפְלוּ הִיָּה  
הַשּׁוֹמֵעַ עִבְרִי :

**מגיד משנה** הקורא את המגילה וכו'. משנה שם (דף י"ז). קראה על פה לא  
יצא : הלועז ששמע וכו'. במשנה והלועז ששמע אשורית יצא : וכן אם היתה  
כתובה יונית וכו'. בגמרא (דף י"ח). רב ושמואל דאמרי תרוייהו לעז יוני לכל  
כשר. ופסק רבינו כן וכן עיקר, ומשנתנו בשאר לועזים הוא וכו"פ הרבה מן  
הפוסקים :

**לחם משנה** וכן אם היתה כתובה יונית. בגמרא (דף י"ח) רב ושמואל דאמרי  
תרווייהו בלעז וכו' וכבר כתב רבינו ז"ל בהלכות תפילין פרק חמישי דכבר  
נשתקע יונית מן העולם ומפני זה לא הביאו בהלכות הך דרב ושמואל. אבל  
הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו דטעם ההלכות הוא דס"ל דרב ושמואל לאו אליבא  
דנפשייהו קאמרי אלא אליבא דרשב"ג ולית הלכתא כרשב"ג ע"כ. ולא  
הבינותיו דהא מוכח בגמרא דרב ושמואל ס"ל כרשב"ג דהקשו שם ולימא  
הלכתא כרשב"ג ותירצו אי אמר הלכה כרשב"ג הי"א הי"מ שאר ספרים וכו'  
משמע דאית להו דהלכה כרשב"ג וכן בפ"ק (דף ט'): אמרו אמר ר' אבהו אמר  
ר' יוחנן הלכה כרשב"ג וליכא מאן דפליג עליה וצ"ע :

**ד** הִיְתָה כְּתוּבָה תְּרַגּוּם אוּ בְּלִשׁוֹן אַחֶרֶת מְלִשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם לֹא  
יָצָא יְדֵי חוּבָתוֹ בְּקִרְיַתָּהּ אֶלָּא הַמַּכִּיר אוֹתָהּ [ו] הַלִּשׁוֹן בְּלִבָּד.  
וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה כְּתוּבָה בְּכַתֵּב אוֹתוֹ הַלִּשׁוֹן. אָבֵל אִם הִיְתָה  
כְּתוּבָה בְּכַתֵּב עִבְרִי וְקִרְאָהּ אֶרְמִית לְאֶרְמִי לֹא יָצָא שְׁנִמְצָא זֶה

קורא על פה. וכיון שלא יצא ידי חובתו הקורא לא יצא השומע  
מפניו :

**מגיד משנה** היתה כתובה תרגום וכו'. במשנה (דף י"ז). קראה תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז ופירש"י לועזות שיודעים לשון אחר שאינו לה"ק. ונראה מדבריו שאע"פ שיודע אשורית ויודע לעז אילו רצה לקרותה בלעז יוצא בה ידי חובתו. וזה נראה בדעת רבינו ואין נראה כן מן הירושלמי שאמרו יודע לעז ויודע אשורית מהו שיוציא אחרים בלעז לא יצא כהדא כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן אלמא פשיטא להו שמי שיודע אשורית ולעז הוא עצמו אינו יוצא בלעז ע"כ בחדושי הרשב"א ז"ל וכן כתב הרמב"ן ז"ל: והוא שתהיה כתובה וכו'. מפורש בגמרא שם (דף י"ח). הדין והטעם :

**כסף משנה** היתה כתובה תרגום וכו' והוא שתהיה כתובה בכתב אותו לשון. אין לפרש דברי רבינו דתרתיה בעי חדא שתהא כתובה באותה לשון ועוד שתהא כתובה בכתב אותו לשון לאפוקי אם היתה כתובה בלשון גפטי וכתב עילמי דהא לא קפדינן שלא תהא כתובה בלשון אחר אלא כדי שלא יהא כקורא ע"פ אבל כל שכתובה באותה לשון שהוא קורא אע"פ שכתובה בכתב אחר מה בכך והכי דייק לשון רבינו שסיים וכתב אבל אם היתה כתובה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי לא יצא שנמצא זה קורא על פה. אלמא דמאי דקאמר והוא שתהיה כתובה בכתב אותו לשון לא אכתב קפיד אלא אלשון דבלשון הוא דשייך למימר שקורא על פה או שאינו קורא על פה ולא בכתב. כתב ה"ה היתה כתובה תרגום וכו' ונראה מדבריו שאע"פ שיודע אשורית ויודע לעז אילו רצה לקרותה בלעז יוצא בה י"ח ואין נראה כן מן הירושלמי וכו'. ר"י ב"ש ז"ל בתשובותיו הביא תשובת הר"ן שכתב לפרש הירושלמי לדעת מי שסובר דיודע לעז ויודע אשורית אילו רצה לקרותה בלעז יוצא ידי חובתו :

**ה** הקורא את המגלה בלא פונה לא יצא. פיצד. ה"ה פותבה או דורשה או מגיחה אם פון את לבו לצאת בקריאה זו יצא ואם לא פון לבו לא יצא. קרא והוא מתנמנים הואיל ולא נרדם בישנה יצא :

**מגיד משנה** הקורא את המגילה וכו'. במשנה היה כותבה דורשה ומגיחה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא ופ"י רבינו אם כוון לבו לצאת כפי דבריו שפסק פ"ב מהלי שופר דבעינן כוונה לצאת ואולי שהכל מודים במגילה: קרא והוא

**מתנמנם וכו'.** במשנה שם (דף י"ז) קראה מתנמנם יצא ובגמ' (דף י"ח): היכי דמי מתנמנם נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר:

**לחם משנה** הקורא את המגילה בלא כוונה לא יצא וכו'. כתב ה"ה ז"ל ואולי שהכל מודים במגילה, וקשה דהא בר"ה פרק ראוהו בית דין הקשו לרבא דאמר מצות אינן צריכות כוונה מההיא דהיה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא ואמרו מאי לאו כיון לבו לצאת לא לקרות וא"כ משמע דבמגילה נמי למ"ד אין מצות צריכות כוונה לא בעי כוונה לצאת דהא תרוייהו תני בברייתא וא"כ איך כתב דהכל מודים במגילה הא מאי דפסק כרבא דאמר מצות אינן צריכות כוונה וכמ"ש הוא ז"ל בפרק חמישי ודאי דלא מודה במגילה, וכ"ת דמאי דאמרו בגמרא כיון לצאת לא קאי אלא אשופר וברייתא לצדדין קתני דבכולהו בעינן כוונה אבל לא דמי האי כוונה להאי כוונה דבמגילה בעינן לצאת ובשופר לשמוע מ"מ קשה לו מנין לחלק בין מגילה לשופר ולמשכונני נפשין לאוקמי ברייתא בהאי דוחקא. ואפשר היה לחלק דבשופר עביד קצת מעשה שהיא התקיעה ולהכי לא בעי כוונה אבל במגילה דלא עביד מעשה כלל בעי כוונה וכעין זה חילק רבינו יונה ז"ל סוף פ"ק דברכות דהקשה על רבינו האי ז"ל ושאר הפוסקים שפסקו דמצות אינן צריכות כוונה מההיא דפתח בחמרא וסיים בשיכרא ותירץ שאפילו מי שסובר דמצות אינן צריכות כוונה ה"מ בדבר שיש בו מעשה קצת שהמעשה הוא במקום כוונה כגון נטילת לולב וכו'. אבל קשה לי על זה דבגמ' מוכח בהדיא דלמ"ד מצות אינן צריכות כוונה הוי אפילו בקריאת שמע דלא שייך שם מעשה כלל וכן בתקיעה לא שייך מעשה כדכתב ה"ה ז"ל בפרק חמישי מהלכות שופר וצ"ע:

**בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים שְׁהִמְכוּן לְבוּ בְּכַתִּיבָה יָצָא. בְּשִׁנְתָּפוֹן לְצֵאת בְּקִרְיָא שְׁקוּרָא** [א] בְּסִפְרָ שְׁמַעְתִּיק מְמַנּוּ בְּשַׁעָה שְׁהוּא כּוֹתֵב. אָבֵל אִם לֹא נִתְּפוֹן לְצֵאת בְּקִרְיָא זֶה שְׁכָתֵב לֹא יָצָא. שְׁאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ אֶלָּא בְּקִרְיָא מְסַפֵּר שְׁכָלָה כְּתוּבָה בּוּ בְּשַׁעַת קִרְיָא:

**לחם משנה** שקורא בספר וכו'. נראה ודאי שצריך שאותו ספר יהיה מגילה עשויה כתקנה:



**ז** הקורא את המגלה וטעה בקריאתה וקרא קריאה משבשת יצא. לפי [ח] שאין מדקדקין בקריאתה. קראה עומד או יושב יצא ואפלו בצבור. אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה מפני כבוד הצבור. קראה שנים אפלו עשרה כאחד יצאו הקוראין והשומעים מן הקוראין. וקורא אותה גדול עם הקטן ואפלו בצבור :

**מגיד משנה** הקורא את המגילה וכו'. בירושלמי תניא אין מדקדקין בטעויותיה חד אמר יהודים וחד אמר יהודיים ולא חזר חד מנהון. וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל ודוקא בטעויות שהלשון והענין אחד יהודים ויהודיים אבל טעות אחר לא שא"כ לא קראה כולה, עכ"ל: קראה עומד וכו'. ראש פרק (דף כ"א.) הקורא את המגילה עומד ויושב יצא. פי' עומד או יושב ופירשו בירושלמי אפילו לכתחלה: אבל לא יקרא בצבור וכו'. קראה שנים וכו'. במשנה שם (דף כ"א.) קראה שנים יצאו ובגמרא במגילה אפילו עשרה קורין עשרה מתרגמין מ"ט הואיל וחביבא להו יהבי דעתייהו :

**לחם משנה** אבל לא יקרא בצבור וכו'. מדברי הטור ז"ל משמע דרבינו ז"ל פליג על הירושלמי דאמר אפילו לכתחלה שהרי כתב הקורא את המגילה וכו' אבל בירושלמי משמע דאפילו לכתחלה וכו' והרמב"ם ז"ל כתב וכו'. דמשמע מדקאמר והרמב"ם ז"ל כתב דפליג על הירושלמי. אבל אפשר דרבינו ז"ל לא פליג עליה אלא דהוקשה לו על הירושלמי דמתני' בדיעבד קאמר ואיך קאמר דאפילו לכתחלה ותירץ דמתני' מיירי אפילו בצבור ובצבור לכתחלה לא מטעמא דקאמר אבל הירושלמי דקאמר אפילו לכתחלה לא קאמר אלא ביחיד ואולי שזה דעת ה"ה ז"ל שהביא הירושלמי על דברי רבינו ז"ל משמע דלא פליג: וקורא אותה גדול עם הקטן וכו'. נראה דהשמיענו דאע"ג דאחד מן הקוראים דהיינו הקטן אינו מוציא האחרים ידי חובתם ודילמא יהיב דעתיה אקטן מ"מ כיון שגדול קורא עמו לית לן בה :

**ח** אין קוראין בצבור במגלה הכתובה בין הכתובים. ואם קרא לא יצא. אלא אם כן היתה יתרה על שאר היריעות או חסרה כדי שיהא לה הכר. אבל [ט] היחיד קורא בה ואפלו אינה חסרה ולא יתרה ויוצא בה ידי חובתו :

**מגיד משנה** אין קוראין בצבור וכו'. שם (דף י"ט:): מבואר ובהלכות פרק הקורא למפרע מימרות והעולה מהן בביאור הוא כדברי רבינו ומבואר בהלכות:

**ט** אין פותבין המגלה אלא בדיו על הגויל או על הקלף כספר תורה. ואם כתבה במי עפצא [נ] וקנקנתום כשרה. כתבה בשאר מיני צבעונין פסולה. וצריכה [כ] שרטוט כתורה עצמה. ואין העור שלה צריך לעבד [ט] לשמה. היתה כתובה על הנר או על עור שאינו מעבד או שכתבה עכו"ם או אפיקורוס פסולה:

**מגיד משנה** אין כותבין את המגילה וכו'. במשנה (דף י"ז.). היתה כתובה בסם בסקרא בקומוס וכו' לא יצא עד שתהיה כתובה אשורית על הספר ובדיו ושם נתבארו דברי רבינו. ומה שכתב במי עפצא וקנקנתום כשרה אף על פי שלא נזכר שם פשוט הוא ונלמד מדין קל וחומר מספר תורה כמו שנתבאר פרק ראשון מהלכות תפילין. ודע שבקנקנתום פסולה ובמימימי כשרה ושם יתבאר: וצריכה שרטוט וכו'. פרק קמא (דף ט"ז:): צריכה שרטוט כאמתה של תורה: ואין העור שלה וכו'. זה פשוט שלא נזכר בה עבוד ואינה כספר תורה אלא לדברים שהשוה לו: היתה כתובה על הנייר וכו'. שם על הנייר ועל הדפתרא לא יצא. או שכתבה עכו"ם וכו':

**ז** היו בה אותיות [מ] מטשטשות או מקרעות. אם רשומן נכר אפלו היו רבה כשרה. ואם אין רשומן נכר אם היתה רבה שלם כשרה. ואם לאו פסולה והקורא בה לא יצא. השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקרָאן הקורא את המגלה על פה יצא:

**מגיד משנה** היו בה אותיות וכו'. שם (דף י"ח:): תנו רבנן השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם יצא והקשו והא תניא היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות אם רשומם ניכר כשרה ואם לאו פסולה ותירצו לא קשיא הא בכולה הא במקצתה ע"כ ונתבארו דברי רבינו: השמיט בה הסופר וכו'. כבר נתבאר זה בסמוך ומכאן אתה למד שכשאמרו קראה על פה לא יצא לא אמרו במקצת פסוקים וכתב בעיטור הלכך רשאין הצבור לקרות על פה עם הקורא במקצת פסוקים עכ"ל:

**יא** המגלה צריכה שתהא תפורה כלה עד שיהיו כל עורותיה מגלה אחת. ואינה נתפרת אלא בגידין [ט] כספר תורה. ואם תפרה שלא בגידין פסולה. ואינו צריך לתפר את כל היריעה בגידין כספר תורה אלא אפלו תפר בגידין שלש תפירות בקצה היריעה ושלש [ס] באמצעה ושלש בקצה השני כשרה מפני שנקראת אגרת:

**מגיד משנה** המגילה צריכה תפירה וכו'. שם (דף י"ט). אמר רב מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת שאם הטיל שלשה חוטי גידין כשרה. ובהלכות פירשו שתיים בשתי קצות היריעה ואחת בתוך היריעה אמר רב נחמן ובלבד שיהו משולשין ע"כ. ופירש רבינו משולשים שיהא בכל אחד משלשה מקומות אלו שלש תפירות וכן פירשו בעיטור אבל רש"י ז"ל פירש שהיא מראש מקום היריעה עד מקום תפירת הגיד הראשון כממנו עד השני ומן השני לגי כמשלישי עד סוף התפירה עכ"ל ודברי רבינו עיקר:

**יב** וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ועשרת [טז] בנשימה אחת [טז] כדי להודיע לכל העם שכלם נתלו ונהרגו כאחד. ומנהג כל ישראל שהקורא המגלה קורא ופושט [יז] כאגרת להראות הניס וכשיגמר חוזר וכורכה כלה ומברך:

**מגיד משנה** וצריך הקורא לקרות וכו'. מימרא פרק קמא ושם א"ר זירא וי"ו דוזיתא צריך לממתחיה כזקיפא מ"ט כולהו בחדא זקיפא איזדקיפו. עוד שם שירה זו אריח על גבי אריח לבנה על גבי לבנה, פי אריח ואת ואת זה ע"ג זה, לבנה שמות האנשים שהם רחבין ושתיהם בהלכות ולא ידעתי למה לא נתבארו בדברי רבינו ואולי יש לו פי אחר בזה: ומנהג כל ישראל וכו'. כך כתוב בהלכות בשם רבינו הא"י גאון ז"ל:

**יג** שני הימים האלו שהן י"ד וט"ו אסורין [ק] בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום. בין לבני כרפין שהן עושין ט"ו בלבד. בין לבני עירות שהן עושין י"ד בלבד. ושני [ה] הימים אסורין בהספד ותענית [ש] באדר הראשון ובאדר השני. אנשי כפרים

שְׁהִקְדִּימוּ וְקִרְאוּ בְּשָׁנִי אוּ בְּחֻמֵּי שְׁמַיִם הַסְּמוּד לְפִוּרִים מְתָרִים  
בְּהִסְפָּד וְתַעֲנִית בְּיוֹם קְרִיאַתָּהּ וְאַסְוִרִין בְּהִסְפָּד וְתַעֲנִית בְּשָׁנִי  
הַיָּמִים הָאֵלֶּה אַף עַל פִּי שְׂאִין קוֹרְאִין בְּהוֹ:

**מגיד משנה** שני הימים האלה וכו'. שם פ"ק (דף ה'): לאסור את של זה בזה  
ששניהם אסורין בכל מקום: ושני הימים האלו וכו'. משנה שם (דף ו'): אין  
בין אדר ראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים ובגמי'  
בלשון אחרון הכי קתני אין בין י"ד של אדר ראשון לי"ד של אדר וכו' הא  
לענין הספד ותענית זה וזה שוין ובהלכות וכן הלכתא. וכתב רבינו דה"ה לט"ו  
ופשוט הוא: אנשי כפרים וכו'. במשנה (דף ה'). אע"פ שאמרו מקדימים  
מותרים בהספד ותענית ומתנות לאביונים ובגמרא (דף ד' ה'). אבל שמחה  
אינה נוהגת אלא בזמנה:

**יד** מְצוֹת יוֹם י"ד לְבָנֵי כְּפָרִים וְעִירוֹת וְיוֹם ט"ו לְבָנֵי כְּרָכִים  
לְהִיּוֹת יוֹם שְׂמֻחָה וּמְשֻׁתָּה וּמְשָׁלוּחַ מְנוֹת לְרַעִים וּמְתַנּוֹת  
לְאַבְיוֹנִים. וּמְתָר בְּעֵשֶׂית מְלֶאכָה, וְאַף עַל פִּי כֹן אֵין רְאוּי  
לְעִשׂוֹת בּוֹ מְלֶאכָה. אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל הָעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּיוֹם  
פּוּרִים אֵינוֹ רוֹאֶה [ת] סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. בְּנֵי כְּפָרִים שֶׁקִּדְמוּ  
וְקִרְאוּ בְּשָׁנִי אוּ בְּחֻמֵּי שְׁמַיִם אִם חִלְקוּ מְעוֹת לְאַבְיוֹנִים בְּיוֹם  
קְרִיאַתוֹ יֵצְאוּ. אָבֵל הַשְּׂמֻחָה וְהַמְשֻׁתָּה אֵין עוֹשִׂין אוֹתָם אֶלָּא  
בְּיוֹם י"ד. וְאִם הִקְדִּימוּ לֹא יֵצְאוּ. וְסֵעֵדַת פּוּרִים שֶׁעֲשָׂאָה [א]  
בְּלֵילָה לֹא יֵצְא יְדֵי חוּבָתוֹ:

**מגיד משנה** מצות יום י"ד וכו'. מפורש שם בהרבה מקומות: ומותר בעשיית  
מלאכה וכו'. מחלוקת אמוראי שם (דף ה'): פסק כרבא דהוא בתרא דאמר  
ימי שמחה ומשתה קבילו עליהו יום טוב לאסור בעשיית מלאכה לא קבילו  
עליהו וכן פסקו בהלכות ושאר הפוסקים: אבל אמרו וכו'. בני כפרים וכו'.  
במשנה הנזכרת למעלה (דף ה'). ובגמרא (דף ד'): ג"כ הואיל ואמרו בני כפרים  
מקדימין גובין בו ביום ומחלקים בו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות  
למקרא מגילה אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה. ורבינו כתב אם חלקו ולא  
כתב מחלקין מפני לשון המשנה שאמרו מותרין משמע אבל לא חייבין אלא  
רשאין ואף פירוש הברייתא כן הוא לדעתו ז"ל: וסעודת פורים וכו'. מימרא

שם (דף ז'): כלשונה. ופירוש בלילה ליל שבו קורין את המגילה אבל בליל אחר יום הקריאה פשיטא שלא יצא שכבר עבר פורים:

**לחם משנה** אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה סימן ברכה. לא ידעתי למה לא חילק רבינו ז"ל בין אתרא דנהוג לאתרא דלא נהוג וכמו שחילקו בגמ' וכן נטיעה של שמחה שאמרו שם שמותר. והטור ז"ל ביאר כל זה: בני כפרים שקדמו וכו'. נראה דס"ל דמ"ש במשנה (דף ה') אע"פ שאמרו מקדימין וכו' מותרים וכו' ר"ל דרשאיין לתת מתנות לאביונים באותו היום. וא"ת והיכי קאמר אע"פ שאמרו וכו' אדרבה הואיל ואמרו הול"ל וכדהקשו לעיל בגמ' דברייתא דאמרה אע"פ שאמרו והקשו אדרבה משום שאמרו הוא הכא נמי משום דאמרי מקדימין משום הכי רשאיין דאל"כ לא הוי רשאיין. וכ"ת ה"ק אע"פ שאמרו מקדימין מ"מ רשאיין ולא חייבין דס"ד דחייבין לתת מתנות לאביונים א"כ מה הקשו בגמ' בברייתא נימא דמ"ש הברייתא נמי ה"ק דאע"פ שאמרו כפרים מקדימין וכו' דהוה ס"ד דחייבים קמ"ל דגובין כלומר אם ירצו גובין דכן הוא פירוש הברייתא לדעת רבינו ז"ל. וי"ל דשפיר פריך בברייתא דאע"פ שפירושה הוא רשות מ"מ לא הוזכר בברייתא לשון רשות כדי שיפול עליו לשון אע"פ כמו שהוזכר במשנה לשון מותרין שהוא רשות, א"נ י"ל דמתניי מאי דקאמר קאי אמותרין בהספד. וא"ת לדעת רבינו ז"ל דחלוקת המעות ביום הקדימה רשות א"כ היכי קאמר ר"י בגמ' מפני שעניניהן של עניים נשואות וצריך לחלק ביום הקריאה לכך אין קוראין אותה בשבת הא לדעתו ז"ל דחילוק יום הקדימה רשות ולמה דחו המגילה משום קריאתו בשביל זה. הא לאו מילתא היא כלל דבשלמא כשאנו יכולים לחלק ביום י"ד ויום ט"ו עצמו ודאי דהחלוקה ביום הקדימה רשות אבל כשאין אנו יכולים לחלק ביום פורים עצמו כמו היכא דאיתרמי בשבת אז ודאי דהחלוקה ביום הקדימה חשוב מפני שעניניהן של עניים נשואות למקרא מגילה: ואם אין לו מחליף וכו'. שם (דף ז'): אביי בר אבין ור"ח מחלפי סעודתייהו להדדי ע"כ. ופירוש רבינו ז"ל בה מבואר. ורש"י ז"ל פירש זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חבירו עמו. וקשה על דבריו דא"כ לא היה מקיים מצות משלוח מנות אלא אחד מהם שהיה נותן סעודתו לחבירו אבל חבירו לא היה מקיים וכן הקשה מהר"ק ז"ל. ול"נ לתרץ דהיו עושין כך זה היה נותן סעודתו לחבירו במתנה בשנה זו ואחר שהיה שלו אז חבירו כשהיה נותן לו מאותה סעודה והיה סועד עמו נמצא שגם הוא נותן לו כיון שכבר היתה קנויה לו במתנה והרי נתן מהנתון לו:

**טו** כִּיצַד חוֹבֵת סְעֵדָה זו. שְׂיֵאכֵל בְּשֶׁר וַיִּתְקַן סְעֵדָה נְאֻה כְּפִי אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדוֹ. וְשׁוֹתָה יַיִן עַד <sup>[ב]</sup> שְׂשִׁיתֶכֶר וַיִּרְדָּם בְּשִׁכְרוֹתוֹ.

וְכֹן חֵיב אָדָם לְשַׁלַּח שְׁתֵּי מְנוֹת בְּשָׂר אוֹ שְׁנֵי מִינֵי תַבְּשִׁיל אוֹ שְׁנֵי מִינֵי אֶכְלָין לַחֲבֵרוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ט-יט) 'וּמְשַׁלּוּחַ מְנוֹת אִישׁ לַרְעֵהוּ, שְׁתֵּי מְנוֹת לְאִישׁ אֶחָד. וְכָל הַמְרַבָּה לְשַׁלַּח לַרְעִים מְשֻׁבָּח. וְאִם אֵין לוֹ [ג] מַחְלִיף עִם חֲבֵרוֹ זֶה שׁוֹלַח לְזֶה סְעֻדָתוֹ וְזֶה שׁוֹלַח לְזֶה סְעֻדָתוֹ כְּדֵי לְקַיֵּם וּמְשַׁלּוּחַ מְנוֹת אִישׁ לַרְעֵהוּ :

**מגיד משנה** כיצד חובת וכו'. שם מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן ובשאר מקומות אמרו אין שמחה אלא בבשר: **וכן חייב וכו'.** שם (דף ז') תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מתנות לאחד אביי ורב חנינא הוו מחלפי סעודתייהו מתנות לשני בני אדם: **ואין מדקדקין וכו'.** ירושלמי פ"ק דמגילה כלשון רבינו: **ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת.** משנה הובאה פרק השוכר את האומנין במציעא (דף ע"ח): מגבת פורים לפורים:

**טז** וְחֵיב לְחַלֵּק לְעַנְיִים בְּיוֹם הַפּוֹרִים. אֵין פּוֹחֲתִין מְשָׁנֵי עַנְיִים נוֹתֵן לְכָל אֶחָד מִתְּנָה אַחַת אוֹ מְעוֹת אוֹ מִינֵי תַבְּשִׁיל אוֹ מִינֵי אֶכְלָין שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ט-כב) 'וּמִתְּנוֹת לְאֶבְיוֹנִים', שְׁתֵּי מִתְּנוֹת לְשְׁנֵי עַנְיִים. [ד] וְאֵין מְדַקְדְּקִין בְּמְעוֹת פּוֹרִים אֶלָּא כָּל הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְטַל נוֹתְנִין לוֹ. וְאֵין מְשָׁנִין מְעוֹת פּוֹרִים לְצַדְקָה אַחֶרֶת :

**לחם משנה** ואין משנין מעות פורים וכו'. בפרק השוכר את האומנין (דף ע"ח) אמרו על מתניי דהשוכר את החמור להולכה בהר וכו' אתיא כר"מ דאמר כל המעביר על דעת בעל הבית גזלן הוי. והקשו הי ר"מ וכו' אלא הא ר"מ דמגבת פורים דתניא מגבת פורים לפורים מגבת העיר לאותה העיר כו' ר' אליעזר אומר מגבת פורים לפורים ואין העני רשאי ליקח מהם רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי ר' יעקב שאמר משום ר"מ ורשב"ג מיקל ודחו דדילמא התם לאו טעמא משום דמעביר על דעת בעל הבית גזלן הוי אלא דאדעתא דפורים הוא דיהיב ליה אדעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה וחזרו לומר אלא הא ר"מ דתניא ר"ש ב"א אומר ואסיקו מההיא דסבר ר"מ ברייתא דהמעביר על דעת בעה"ב גזלן הוי ומשמע להו להלכות ולהרא"ש ז"ל דכיון דמסקנא סבר ר"מ הכי א"כ איגלאי מילתא דמאי דקאמר מעיקרא ואין העני רשאי וכו' מהך טעמא ודחיה דאדחו בגמרא דילמא התם דאדעתא דפורים וכו' לא קמה וא"כ כיון דטעמא משום דמעביר על דעת בעה"ב גזלן הוי כיון דלית הלכתא כוותיה בהא ה"ה דההיא דמגבת דכולא חד טעמא הוי ולהכי

לא כתבו בהלכות בפי השוכר את האומנין ההיא דאין העני רשאי. אבל רבינו ירוחם ז"ל כתב דיש גורסים בההיא דאין העני רשאי וכו' דברי ר"מ שאמר משום ר"ע וכיון דכן ודאי דהלכתא כההיא ברייתא דהא קי"ל כר"ע מחבירו ולפי זה ההיא דחיה דדילמא התם משום דאדעתא וכו' קמה לה וטעמא דההיא ברייתא לא הוי משום מעביר על דעת בעל הבית גזלן הוי וכן הוא דעת הטור ז"ל שהביא ההיא דאין העני רשאי ליקח מהם רצועה וכו'. ודעת רבינו ז"ל שלא הזכיר זה הוא כדעת ה"ה :

**יז** מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעדתו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר [\(ישעיה נז-טו\)](#) 'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים' :

**מגיד משנה** מוטב לאדם וכו'. דברי רבינו ראויין אליו :

**יח** \* כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין לבטל לימות המשיח חוץ <sup>[ה]</sup> ממגלת אסתר והרי היא קימת כחמשה חמשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטל לעולם. ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר [\(ישעיה סה-טז\)](#) 'כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני'. ימי הפורים לא יבטלו שנאמר [\(אסתר ט-כח\)](#) 'וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' :

**ההראב"ד** כל ספרי הנביאים וכו'. א"א לא יבטל דבר מכל הספרים שאין ספר שאין בו למוד. אבל כך אמרו אפילו יבטלו שאר ספרים מלקרות בהם מגילה לא תבטל מלקרותה בצבור, עכ"ל :

**מגיד משנה** כל ספרי וכו'. במדרש, ויש כאן השגה. ואם כונתו כפשוטו לימות המשיח האמת יראה את דרכו X :

**לחם משנה** כל ספרי הנביאים וכו'. השיג עי"ז הראב"ד ז"ל [לא יבטל] דבר מכל הספרים שאין ספר שאין בו למוד וכו', נראה כונתו שהוא הבין בדברי רבינו ז"ל שר"ל שספרי הנביאים יתבטלו לגמרי ואין לומדים מהם לדבר מן

הדברים וכמאן דליתיה ואמר שאין הדבר כן שהרי כל ספר וספר מהם אנו לומדים ממנו דברים הרבה וא"כ יתבטלו אותם הדינים, וזה אמרו שאין ספר שאין בו למודין, לכך אמר דאין הכוונה כמ"ש רבינו ז"ל שיגנזו אלא קיימים יהיו אלא אע"פ שאין קוראים בהם בכל שעה אלא לשום עת רחוק מ"מ במגילת אסתר קורין:

## הלכות מגילה וחנוכה - פרק שלישי

**א** בבית שני כשפילכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצות. ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות. וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שרחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד חרבון השני:

**לחם משנה** בבית שני וכו'. כתב ה"ה וכשאמרו בפ"ק דר"ה לא בטלה מגילת תענית לענין חנוכה ופורים וכו'. פ"ק דר"ה (דף י"ט:) אמרו והלכתא בטלה והלכתא לא בטלה קשיא הלכתא אהלכתא ל"ק כאן בחנוכה ופורים כאן בשאר יומי. וא"ת לפי דעת רבינו ז"ל דלא בטלה בחנוכה ופורים ר"ל ביומייהו דוקא א"כ לימא אידי ואידי בחנוכה ופורים ומאי דקאמר בטלה הוא לפנייהם ולאחרייהם ודקאמר לא בטלה היינו ביומייהו. וי"ל דעדיפא מינה משני דבטלה הוי לגמרי בין ביומייהו בין לפנייהם ולאחרייהם ועוד דסתמא דגמרא הוא דמתרץ קושטא דמילתא דקים לה לגמרא דבחנוכה ופורים לא בטלה ובשאר יומי בטלה:



**ב** וּכְשֶׁגָּבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאַבְדוּם בְּכִיָּה בְּחֹדֶשׁ כָּסְלוֹ הָיָה וְנִכְנְסוּ לְהִיכָל וְלֹא מִצְאוּ שָׁמֶן טְהוֹר בַּמִּקְדָּשׁ אֲלָא פֶּךָ אֶחָד וְלֹא הָיָה בּוֹ לְהַדְלִיק אֲלָא יוֹם אֶחָד בְּלֶבֶד וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ גֵרוֹת הַמַּעֲרָכָה שְׂמוֹנָה יָמִים עַד שֶׁכִּתְּשׂוּ זַיִתִּים וְהוֹצִיאוּ שָׁמֶן טְהוֹר :

**ג** וּמִפְּנֵי זֶה הִתְקִינוּ חֲכָמִים שְׁבָאוֹתוֹ הַדוֹר שֶׁיְהִיוּ שְׂמוֹנֵת הַיָּמִים הָאֵלוּ שֶׁתַּחֲלֶתֶן כִּיָּה בְּכָסְלוֹ יָמֵי שְׂמֵחָה וְהַלֵּל וּמִדְּלִיקוֹן בְּהוֹן הַגֵּרוֹת בְּעָרֵב עַל פְּתַחֵי הַבָּתִּיּוֹת בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה מִשְׂמוֹנֵת הַלַּיְלוֹת לְהִרְאוֹת וּלְגַלוֹת הַנֶּסֶם. וְיָמִים אֵלוּ הֵן הַנִּקְרָאִין חֲנֻכָּה וְהוֹן אֲסוּרִין בְּהַסְפַּד וְתַעֲנִית כִּימֵי הַפּוֹרִים. וְהַדְּלָקָה הַגֵּרוֹת בְּהוֹן מִצְוָה מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים כְּקִרְיַאת הַמְּגִלָּה :

**מגיד משנה (א-ג) בבית שני כשמלכי וכו'.** ספור המאורע הזה פשוט וידוע בפי' במה מדליקין בשבת (דף כ"א:) ת"ר בכ"ה בכסליו יומי חנוכה דלא למספד בהון שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה לילות לשנה אחרת קבעום ימים טובים ושם אמרו נר חנוכה מצוה להניח על פתח ביתו. ודע שדעת רבינו כדעת האומר שחנוכה ופורים אינן אסורים בהספד ותענית אלא הן עצמן אבל לפנייהם ולאחרייהם מותרין וכשאמרו פי"ק דר"ה (דף י"ט:) לא בטלה מגילת תענית לענין חנוכה ופורים דוקא ביומן אבל לפנייהם ולאחרייהם בטלה וזהו שאנו מתענין ביי"ג באדר :

**ד** כָּל שְׂחִיב בְּקִרְיַאת הַמְּגִלָּה חַיֵּב בְּהַדְּלָקָה גַּר חֲנֻכָּה וְהַמְּדִלִיק אוֹתָהּ בְּלַיְלָה הָרִאשׁוֹן מִבְּרֵךְ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת וְאֵלוּ הֵן. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק גֵּר שֶׁל חֲנֻכָּה וְשֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבוֹתֵינוּ וְכוּ'. וְשֶׁחֲחִינוּ וְקִיָּמְנוּ וְכוּ'. וְכָל הָרוֹאֶה <sup>[א]</sup> אוֹתָהּ וְלֹא בִרְךָ מִבְּרֵךְ שְׂתִים. שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבוֹתֵינוּ <sup>[ב]</sup> וְשֶׁחֲחִינוּ. וּבִשְׁאֵר הַלַּיְלוֹת הַמְּדִלִיק מִבְּרֵךְ שְׂתִים וְהָרוֹאֶה מִבְּרֵךְ אַחַת שֶׁאֵין מִבְּרַכֵּין שֶׁחֲחִינוּ אֲלָא בְּלַיְלָה הָרִאשׁוֹן :

**מגיד משנה** כל שחייב בקריאת וכו'. שם (שבת דף כ"ג.) אמר ריב"ל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הם היו באותו הנס והשאר פשוט הוא שהן חייבין ושם מפורש שחש"ו פטורין א"כ הרי היא כמגילה: **והמדליק אותה וכו'.** שם מימרא מבוארת ואמרו בה הרואה מברך שתיים. ופירש רבינו הרואה אותו ולא בירך דעתו ז"ל שאע"פ שיצא מן המצוה כגון שהדליקו עליו בתוך ביתו מברך וזה דעת קצת הגאונים ז"ל. והרשב"א ז"ל כתב מסתברא בשלא הדליק ולא הדליקו עליו בתוך ביתו ואינו עתיד להדליק הלילה הא לא"ה אינו צריך לברך דלא מצינו יוצא מן המצוה וחוזר ומברך על הראיה. ויש מרבוותא דפירשו אע"פ שמדליקין עליו בתוך הבית צריך לברך על הראיה ואין להם על מה שיסמוכו עכ"ל. וכן ראיתי לבעל העיטור שכתב ורואה דוקא שעומד בקרון או בספינה שלא הדליק בביתו וכן פירשו מפרשים אחרים ולשון הגמרא שהזכירו רואה סתם יותר נאות לדעת רבינו:

**לחם משנה** והמדליק אותה בלילה הראשון מברך ג' ברכות כו' וכל הרואה אותה ולא בירך מברך שתיים. כתב ה"ה ז"ל מימרא מבוארת ואמרו בה הרואה אותה ולא בירך x. ונראה לי שיש ט"ס בדבריו וכן צריך להגיה ואמרו בה וכל הרואה אותה מברך כלומר דייק לשון רבינו ז"ל שהוסיף על לשון המימרא מלת כל שאמר כל הרואה מברך וקאמר דמ"ש רבינו ז"ל וכל הרואה אותה כוונתו לומר דבכל אופן שיראה אותה אפילו שהדליקו עליו בתוך ביתו ולכך קאמר כל. וז"ש ואמרו בה הרואה אותה וכו' דעתו ז"ל על מה שכתב כל הרואה הוא מפני שדעתו ז"ל וכו':

**ה** בְּכֹל יוֹם וַיּוֹם מְשֻׁמוֹנֵת הַיָּמִים אֵלוּ גּוֹמְרִין אֶת הַהֵלֶל וּמְבָרְךְ לְפָנָיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְגִמְרָא [ג] אֶת הַהֵלֶל בֵּין יְחִיד בֵּין צְבוּר. אַף עַל פִּי שֶׁקְרִיאַת הַהֵלֶל מְצֻוֶה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים מְבָרְךְ עָלָיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ כְּדָרְךְ שֶׁמְבָרְךְ עַל הַמְּגִלָּה וְעַל הָעֵרוּב. שֶׁכָּל וְדָאֵי שֶׁל דְּבַרְיָהֶם מְבָרְכִין עָלָיו. אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִיהֶם וְעֵקֶר עֲשִׂיתָן לוֹ מִפְּנֵי הַסֵּפֶק כְּגוֹן מַעֲשֵׂר דְּמָאֵי אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. \* וְלָמָּה מְבָרְכִין עַל יוֹם טוֹב שְׁנֵי וְהֵם לֹא תִקְנוּהוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַסֵּפֶק כְּדִי שְׁלֹא יִזְלְזְלוּ בּוֹ:

**ההראב"ד** ולמה מברכין על יו"ט שני וכו'. א"א זה הטעם לאביי אבל רבא חלק עליו ואמר שאין הטעם לדמאי אלא מפני שרוב ע"ה מעשרין הם אבל ספק אחר אפילו בדרבנן מברכין:

**מגיד משנה** **בכל יום ויום וכו'.** פ"ב ממס' ערכין (י'). ארשב"י ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל אלו הן ח' ימי חנוכה. וכתבוהו כאן בהלכות: **אע"פ שקריאת וכו'.** זה ידוע שמברכין על ההלל ובפי' במה מדליקין (כ"ג). שאלו גבי ברכת חנוכה היכן צונו רב אויא אמר מלא תסור רנב"י אמר שאל אביך ויגדך והקשה רב עמרם על מה שאמרו שמברכים על של דבריהם מדתנן הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואי אמרת בדרבנן בעי ברכה היכי מברך והא בעינא והיה מחניך קדוש וליכא ותירץ אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דבריהם לא בעי ברכה והקשו על תירוץ זה והא יו"ט שני דספק דדבריהם וקא מברכין ותירצו התם כי היכי דלא ליזלזלו ביה ורבא תירץ על קושית הדמאי ואמר רבא רוב ע"ה מעשרים הן. ודעת רבינו והגאונים ז"ל לפרש דרבא לא פליג אהאי טעמא דאביי דהא בהדיא אמרינן בברכות (כ"א). ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ק"ש מאי טעמא ק"ש דרבנן אלמא כל ספק דדבריהם לא בעי מיהדר וברוכי אלא טעמא דרבא כיון דתקינן רבנן וגזרו על הדמאי כמצוה של דבריהם ממש הוו להו לתקוני בברכה אלא משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן עבוד רבנן היכרא דלא לימרו כדאורייתא דמי להו לרבנן. ומכאן למדו הגאונים ז"ל לספק מילה שאין מברכין עליה וזה כדעת הרמב"ן ז"ל אבל הר"א ז"ל סבור דרבא פליג אדאביי ולרבא כל ספק אפילו בדרבנן בעי ברכה וכן כתוב בהשגות וקבלת הגאונים תכריע:

**לחם משנה** **אע"פ שקריאת הלל מצוה מד"ס מברך עליו.** ה"ה ז"ל האריך בלשון זה לפרש הסוגיא לדעת רבינו ז"ל וצריך אני לבאר דעתו בפירוש הסוגיא שנראה מחולף ממה שכתב רבינו ז"ל בתשובותיו לחכמי לונל הביאה מ"ע בסוף הלכות מילה דשם כתב רבינו ז"ל וז"ל וכן האנדרוגינוס אין מברכין על מילתו (מפני שהוא אינו זכר ודאי) ושאלו ממנו חכמי לונל ז"ל וז"ל והלא ספק תורה הוא ועל ספק דרבנן הוא דלא מברכין (עליו) אבל ספק דאורייתא מברכין (עליו) חוץ מן הדמאי מפני שרוב ע"ה מעשרין הן כדאיתא בפרק במה מדליקין וכו' ושם השיב רבינו ז"ל כמבואר באותה תשובה ואיני חש להעתיקה שהספר מצוי ביד כל אדם. ונראה דדעת חכמי לונל הוא לפרש הסוגיא דפרק במה מדליקין כך דהקשו שם (דף כ"ג) דהיכי מברכין בחנוכה משום דהיא מצוה דדבריהם הא בדמאי אין מברכין עליו אע"פ שמצותו מצוה מדבריהם ותירץ אביי ואמר ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה פ"י כל דבר שהוא ודאי מדבריהם כלומר בכל המצות בין שיהיו מדרבנן כגון נר חנוכה ועירוב בין שיהיו מדאורייתא כגון מעשר וכיוצא בו כיון שהם מצות בודאי הנה הברכות אשר תקנו בהם חכמים נקראו מצוה מדבריהם ודאית ולכך בעי ברכה אבל ספק דדבריהם כלומר כל דבר שהמצוה אינה ודאית אלא ספק בין שנפל לי הספק אם עשיתי המצוה או לא בין שהמצוה

עצמה תקנוה חכמים מפני הספק בכל איזה אופן שיהיה הנה הברכה נקרא בהן ספק דדבריהם ולכך לא בעי ברכה והקשו מיו"ט שהוא ספק מדבריהם ותירצו דטעמא דיו"ט כי היכי דלא לזלזלו ביה ובא רבא ונחלק על אביי ואמר דודאי ספק דבריהם בעי ברכה וטעמא דדמאי הוא מפני שרוב ע"ה מעשרין הן וכו' ואע"ג דאמרינן בפרק מי שמתו (דף כ"א) דספק קרא ק"ש לא בעי ברכה מפני שק"ש הוי דרבנן היינו דוקא היכא דהמצוה עצמה היא מדרבנן אבל ברכת המצוה שעיקר המצוה מן התורה כגון דמאי שעיקר המעשר מן התורה ודאי דמברכינן אי לאו טעמא דרוב ע"ה מעשרין וכדכתב הר"ן ז"ל בפי' במה מדליקין חילוק זה לדעת המפרשים, נמצינו למדין לפי דעת זה דבכל ספק דאורייתא כלומר שהמצוה היא של תורה מברכינן אבל היכא דהמצוה מדרבנן כגון ספק בירך בק"ש וידוע לו שקרא ק"ש ודאי דלא מברכינן. זו היא דעתם של חכמי לוניל. ומפני כן השיגו על דברי רבינו ז"ל דעל ספק דרבנן הוא דלא מברכינן אבל על ספק דאורייתא מברכינן דק"ש כרבא וזו היא דעת הראב"ד ז"ל בהשגות. וה"ה ז"ל הבין כאן שפירוש הסוגיא הוא כן לדעת רבינו ז"ל בחילוף קצת שסובר הוא שדעתו ז"ל הוא דרבא לא פליג אאביי כלומר דס"ל ודאי דכל ספק דדבריהם לא בעי ברכה מכח ההיא דמי שמתו דספק קרא ק"ש וכו' דלא מסתבר ליה לחלק כחילוק המפרשים ז"ל בין היכא שהמצוה היא מדבריהם להיכא דהמצוה היא מדאורייתא דמשמע ליה דהכל שוה ובכל ענין מודה רבא לאביי דלא בעי ברכה ומה שהוצרך לתרץ בדמאי רוב ע"ה מעשרין וכו' הוא משום דדמאי הוי עיקר תקנתו על הספק כלומר שרבנן מתחילה תקנוהו על הספק וכיון דכן הוי כודאי דדבריהם והוא מצוה מהם ולכך ראוי לברך עליו אי לאו טעמא משום דרוב ע"ה מעשרין וכו'. נמצא לפי דעת זה שבכל ספק שנסתפק לי אין מברכינן עליו אבל בדבר שעיקר תקנתו על הספק כלומר שחכמים תקנו עליו מן הספק כמו דמאי ודאי דמברכינן זולת דמאי מטעמא דרוב ע"ה מעשרין הן וא"כ לפי זה לא צריכנא ביו"ט טעמא דלא ליזלזלו ביה דהרי יו"ט עיקר תקנתו על הספק הוא, וא"כ יש לתמוה טובא כפי פירוש זה שמפרש ה"ה ז"ל בדעת רבינו ז"ל דא"כ איך כתב רבינו ז"ל טעמא ביו"ט משום דלא ליזלזלו ביה והא ק"ש כרבא לגבי דאביי ולדידיה לא צריכא לטעמא דאתי לזלזולי וטעמא דיו"ט לאו מש"ה הוא אלא משום דעיקר תקנתו על הספק. וע"ק דאיך כתב ועיקר עשייתן לא מן הספק כגון דמאי וכו' דלדברי רבא אינו כן דכל דבר שיהיה כמו דמאי שעיקר תקנתו על הספק ודאי דמברכינן עליה ובדמאי שאני שרוב ע"ה מעשרין הן וא"כ איך כתב דכל ספק שיהיה כמו דמאי שאין מברכינן עליו. ורבינו ז"ל באותה תשובה נראה שמפרש הסוגיא באופן אחר וה"פ ודאי דדבריהם כגון נר חנוכה ועירוב בעי ברכה אבל דבר שעיקר תקנתו על הספק כגון דמאי לא בעי ברכה והקשו על זה מיו"ט שעיקר תקנתו על הספק והיכי בעי ברכה ותירצו משום דלא

ליזלזלו ביה ובא רבא ותירץ דכל דבר שעיקר תקנתו על הספק מברכין דלא כאביי שהרי ביו"ט מברכין וטעמא דלא מברכין בדמאי מפני שרוב ע"ה מעשרין הן אבל לענין ספק שנסתפק לנו אי מברכין אי לא בהא לא איירי סוגיין כלל דכ"ע מודו דלא מברכין וראיה ממה שאמרו בשמיני ספק שביעי מיתב יתבינן ברוכי לא מברכין זהו מה שביאר שם רבינו ז"ל באותה תשובה. ולפי זה ג"כ קשה הקושיא שהקשיתי דכיון דקי"ל כרבא לא היה לו להזכיר כאן בה"ל חנוכה טעמא דלא יזלזלו. ועוד איך כתב כגון מעשר דמאי כמו שהקשינו למעלה. ומ"מ עכ"פ צ"ל שה"ה ז"ל לא ראה אותה תשובה של רבינו ז"ל ולא הבין בדבריו שהוא מפרש הסוגייתא כך דאלת"ה איך כתב דרבא לא פליג אאביי דהא בהדיא אמרינן בברכות כו' דעכ"פ צריך אתה לומר דפליג אאביי כיון דמאי דקאמר אביי הוא דדבר שעיקר תקנתו על הספק מברכין א"כ ודאי דרבא פליג אהא כמו שאמר ה"ה ז"ל לבסוף דאי לאו טעמא דרוב ע"ה מעשרין הוה קאמר בדמאי דמברכין משום דעיקר תקנתו על הספק כדכתיבנא ובשלמא אי ה"ה ז"ל הבין בדברי רבינו ז"ל דמפרש דמאי דקאמר אביי ספק דדבריהם לא בעי ברכה איירי בכל ספק דדבריהם בין שעיקר תקנתו על הספק בין ספק שנסתפק לנו ניחא דקאמר דלא פליג אאביי אמאי דקאמר דספק שנסתפק לנו דלא מברכין אלא אמאי דקאמר דהיכא דעיקר תקנתו על הספק אין מברכין אהא לחודיה פליג עליה אבל אי מפרש כפירוש רבינו ז"ל דסוגיין לא איירי אלא כשעיקר תקנתו על הספק לחודיה ועל דא קאמר אביי ספק דדבריהם לא בעי ברכה א"כ היכי קאמר דלא פליג רבא עליה א"ו כדאמרנו. ותו איכא לאקשווי קושיא חזקה בדברי רבינו ז"ל דס"ל דכל ספק אפילו של תורה אין מברכין עליו כגון ספק מילה כדכתב בהדיא בהלכות מילה דא"כ איך כתב בה"ל ק"ש פסק ק"ש ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה הא הוי ספיקא בדבר דרבנן והיה לו לעשות המצוה בלא ברכה וכמו דבמילה עושה המצוה בלא ברכה ה"נ היה לו לקרות ק"ש בלא ברכה והרב"י בטא"ח ס"י ס"ז כתב שדעתו של רבינו ז"ל כדעת ה"ר יונה שכל דבר שהוא ספק של תורה מברכים עליו ולאפוקי מדברי האומרים דכיון דהברכות דרבנן נינהו משום ספיקא דרבנן אינו חוזר ומברך ע"כ. ואצלי לענ"ד נראה ממ"ש שרבינו ז"ל דעתו הפוך מדעת ה"ר יונה שהרי במילה פסק שאין מברכין עליו מספיקא ואצלי שהרב"י ז"ל עצמו פליג דידיה אדידיה שהרב ז"ל בטי"ד סימן כ"ח גבי כיסוי הדם דכוי שכתב הטור שאין לברך עליו הביא לשון הרא"ש ז"ל שכתב בשם ה"ר יונה ז"ל שצריך לברך על כיסוי הדם בכוי והוא חלק עליו ואמר דאפילו דהמצוה מדאורייתא אין מברכים עליו מספיקא וכתב הוא ז"ל שכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל שלא כדעת ה"ר יונה ז"ל. והרב"י כתב שם שדעת הראב"ד ז"ל בהשגות כדעת ה"ר יונה א"כ קשיא דידיה אדידיה. ונ"ל לתרץ הקושיא ולומר שמה שאמר שם ספק

קרא אינו ר"ל שיש לו ג"כ ספק בברכות דאז אינו חוזר ומברך אלא ר"ל שבברכות אין לו ספק שודאי לו שלא אמרן והוא דומה לחלוקה שלאחריה שכתב אבל אם יודע שקרא ונסתפק לו אם בירך וכי היכי דהתם פשיטא ליה בחדא ומספקא ליה בחדא בחלוקה קמייתא נמי פשוט לו בברכות שלא אמרן ואין לו ספק אלא בקריאה ולהכי חוזר ומברך כיון שפשוט לו שלא אמרן ומיהו אם היה פשוט לו שקרא ק"ש אע"פ שקראה בלא ברכותיה לא יחזור ויקראנה בברכותיה דאפשר דהרב"י ז"ל סבור כדעת הרא"ה כתבו הרב"י ז"ל בסימן מ"ו דסובר דהיכא שקראה מתחילה בלא ברכות אינו יכול לחזור ולקרותה בברכות דכבר יצא י"ח ולהכי כתב רבינו ז"ל ספק אם קרא כלומר דוקא ספק אבל בודאי קרא אע"פ שלא קרא הברכות כבר יצא ואין לו לחזור ולברך אבל גבי מילה שכתב שיעשה מילה בלא ברכה הוא מפני שהוא ספק אם הוא זכר וחייב במילה או אם היא נקבה ופטור ואם נסתפק לו אם חל עליו חיוב ברכה או לא חל אז ודאי אזלינן לקולא אבל הכא כבר ידע שיש עליו חיוב ברכה ולא אמרה ולהכי יחזור ויברך. ולקושיא הראשונה שהקשיתי על מה שהבין ה"ה ז"ל בדברי רבינו ז"ל עלה בדעתי לומר דרבא ג"כ צריך לטעמא דלא לזלזלו ביה דאלי"כ תקשי ליה היכי מברכין על יו"ט שני הא הוא מנהג ואין מברכין על המנהג לדעת רבינו ז"ל כמו שכתב גבי קריאת ההלל וכן הקשה ר"ת ז"ל לדעת מי שסובר שאין מברכין על מנהג בפרק היה קורא בד"ה ימים שהיחיד גומר בהם וכו' ולהכי ודאי דלדעת רבינו ז"ל צריך רבא לטעמא דלא ליזלזלו ביה ומפני כן מברכים אע"פ שהוא מנהג ומה שחולק על אב"י הוא דסבור דכל דבר שעיקר תקנתו על הספק מברכין חוץ מהדמאי מפני שרוב ע"ה מעשרין הן. ומ"ש רבינו ז"ל אבל דבר שהוא מדבריהם ועיקר עשייתן וכו' אין מברכין ר"ל דבר שעיקר תקנתו על הספק והוא ספק דומה לדמאי שבדמאי יותר נוטה אחד מצדדי הספק מהצד האחר דודאי נוטה [שלא] לברך מפני שרוב ע"ה מעשרין הן ולזה כתב רבינו ז"ל כגון מעשר דמאי כלומר שהוא נוטה יותר לצד שאין ראוי לברך מצד שראוי לברך. כל זה עלה בדעתי לדחוק ולפרש אבל מה אעשה שלשונו אומר ולמה מברכין וכו' והם לא תקנוהו אלא מפני הספק דמשמע שמה שהוקשה לו הוא מפני שיו"ט שני הוא על הספק ולפי מה שפירש אין הקושיא אלא מפני שלדין הוא מנהג, ועוד שלפי מה שמפרש רבינו באותה תשובה אין התירוץ הזה עולה כלל שנראה שרבא לית ליה טעמא דלזלזלו וכו' שכן כתב שם ובא רבא ופריק וכו' אל תאמר דכל דבר שעיקר תקנתו על הספק לא תקנו עליו ברכה שהרי יו"ט שני מפני הספק הוא משמע דלית ליה טעמא דלא ליתו לזלזולי ביה דאלי"כ היכי קאמר שהרי יו"ט שני מפני הספק הוא וכו' הא איכא טעמא דלא ליתו לזלזולי ביה על כן דברי רבינו ז"ל צל"ע. ומ"מ למדנו דעת רבינו ז"ל ממה שכתב באותה תשובה דכל דבר שנסתפק לנו בברכות בין שהמצוה מן התורה בין

שהיא מדרבנן אין מברכים והביא ראייה ממה שאמרו בסוכה מיתב יתבינן ברוכי לא מברכין דאינו סובר הוא ז"ל דטעמא דלא מברכין משום דסתרי אהדדי כדכתב הרב האלפסי במסכת סוכה אלא סובר דטעמא משום דהוי ספק ולכך לא מברכין מספיקא דלא שייך טעמא דלא ליזלזולי ביה ואע"ג דמזלזולי ולא יתבי בסוכה מ"מ אין זה זלזול כזלזול יו"ט דאתי לחלל יו"ט ובכל דבר שעיקר תקנתו על הספק כלומר שחכמים גזרו ותקנו עליו ביחוד ולא הניחוהו בכלל שאר הספקות כמו דמאי דחכמים נמנו לגזור עליו ביחוד וכן יו"ט שני אז ודאי מברכין משום דהוי מצוה מדבריהם אי לאו דאיכא טעמא כמו בדמאי דרוב ע"ה מעשרין הן אבל כל דבר שלא נמנו עליו חכמים לתקן בו ביחוד אלא הניחו לנו הדבר שנדון בו ככל הספקות שבתורה אז ודאי עושין המצוה ולא מברכין. וה"ר יונה בפרק מי שמתו כתב דכל דבר שהוא ספק של תורה מברכין עליו והביא ראייה מדאמרין בשבת פרק במה מדליקין דאין מברכין על הדמאי בשעה שמפרישין ממנו מעשר ואמרין התם טעמא מפני שהוא ספק של דבריהם דמשמע דוקא מפני שהוא ספק של דבריהם אין מברכין עליו הא אם היה ספק דאורייתא מברכין עליו ע"כ. וכיוצא בזה כתב הרא"ש ז"ל בשמו בריש פרק כסוי הדם גבי כוי דמברכים עליו מפני שספק דאורייתא הוא. ויש לתמוה עליו דהא דמאי ספק של תורה הוא דהוא ספק אם הוציא מעשר או לא הפריש מעשר וחייב להפרישו מן התורה והרי הוא דומה לכוי דשמא חיה היא וחייב לכסות מדאורייתא או בהמה הוא ופטור דכותה נמי הא ואיך חילק מדמאי לכוי. וחכמי לונ"ל בשאלתם לרבינו ז"ל והראב"ד ז"ל בהשגות משמע דס"ל דדמאי הוא דאורייתא שכן כתבו בשאלתם על ספק דאורייתא מברכין חוץ מן הדמאי מפני שרוב ע"ה מעשרין ע"כ, משמע דדמאי ספק דאורייתא קרי להו ולא נקרא ספק דדבריהם אלא מפני שהברכה היא מדבריהם. ואולי יש לדחוק ולפרש דברי הר"י יהודה ז"ל דהכי קאמר דוקא דמאי מפני דהוי ספק דבריהם כלומר דמן התורה אזלינן בתר רובא דרוב ע"ה מעשרין הם וכתירוצא דרבה אלא דרבנן חששו חששא זו ולכך לא בעי ברכה אבל ודאי היכא דהוי ספק של תורה בעי ברכה ומאי דקראו ספק של דבריהם משום דרוב ע"ה מעשרין הם ודוחק. וא"ת לדעת רבינו דסובר אביי דדבר שעיקר תקנתו על הספק אין מברכין עליו והא בדיקת חמץ בתחילתה נעשתה על הספק וכדכתב ה"ה ז"ל בהל' חמץ ומצה וא"כ איך מברכין. וי"ל דמ"מ מצות הביטול הוא מן התורה ואביטול הוא דמברכין ואע"ג דלא מברכין אביטול חמץ כבר נתן טעם שם הר"ן ז"ל:

**1** וְלֹא הִלֵּל שֶׁל חֲנֻכָּה בְּלִבְד הוּא שְׁמֵדְבָרֵי סוּפְרִים אֶלָּא קְרִיאַת הַהִלֵּל לְעוֹלָם מְדָבְרֵי סוּפְרִים בְּכֹל הַיָּמִים שְׁגוּמְרִין בְּהוֹן אֶת

ההלל. וְשִׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם בְּשָׁנָה מְצֻנָה לְגִמְרַ בְּהֶן אֶת הַהֶלֶל.  
וְאֵלוֹ הֵן. שְׁמוֹנֵת יָמֵי הַחֵג. וְשִׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה. וְרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח  
וְיוֹם עֶצְרָת. אַבָּל רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכְּפוּרִים אֵין בְּהֶן הֶלֶל לְפִי  
שֶׁהֵן יָמֵי תְּשׁוּבָה וְיִרְאָה וְפִחַד לֹא יָמֵי שְׂמֻחָה יִתְּרָה. וְלֹא תִקְנֶנו  
הֶלֶל בְּפוּרִים שֶׁקָּרִיאת הַמְּגִלָּה הִיא הַהֶלֶל:

**ההראב"ד לעולם מדברי סופרים וכו'.** א"א ויש בהם עשה מדברי קבלה  
השיר יהיה לכם:

**מגיד משנה ולא הלל של חנוכה וכו'.** בפירוש אמרו פרק היה קורא (ברכות דף  
י"ד). אמרינן ק"ו קריאת שמע דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא אלמא הלל  
דרבנן ושם בסתם הזכירו אלמא בכל זמן הוא דרבנן ויש מפקפקין בזה  
ואומרינן שיש ממנו מן התורה. והר"א ז"ל כתב בהשגות א"א ויש בהן עשה  
מדברי קבלה השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ע"כ. ובאמת שבפרק ערבי  
פסחים (דף קי"ז) אמרו שנביאים תקנו הלל על כל צרה שנגאלין ממנה אבל  
לאמרו בימים קבועין מדבריהם הוא ואע"פ שהביאו בערכין (דף י'): אותו  
פסוק אינו אלא לסמך ולדמיון, זה דעת רבינו והוא הנראה: **ושמנה עשר יום**  
**וכו'.** מימרא פ"ב בערכין (דף י'): ושם ביארו הטעם שהזכיר רבינו למה אין  
קורים בראש השנה ויום הכפורים ולא בפורים:

**כסף משנה ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמד"ס אלא קריאת ההלל לעולם**  
**מד"ס.** וכתוב בהשגות א"א ויש בהן עשה מדברי קבלה השיר יהיה לכם כליל  
התקדש חג. ע"כ וכתב עליו ה' המגיד ובאמת שבפרק ערבי פסחים אמרו  
שנביאים תקנו הלל על כל צרה שנגאלים ממנה אבל לאמרו בימים קבועים  
מדבריהם הוא ואע"פ שהביאו בערכין אותו פסוק אינו אלא לסמך ולדמיון  
זה דעת רבינו והוא הנראה עכ"ל. וק"ל על דבריהם, אם על הראב"ד שכתב  
שיש בו עשה מדברי קבלה כמשיג על רבינו שכתב שהוא מד"ס והלא אף אם  
נודה שכן הוא שיש בו עשה מדברי קבלה שפיר דמי למקרייה ד"ס וא"כ מה  
רצה להשיג או להוסיף על דברי רבינו, גם ה"ה שכתב שאע"פ שהביאו בערכין  
אותו פסוק אינו אלא לסמך ולדמיון נראה מדבריו שאילו הובא לראיה ממש  
מודה הוא להראב"ד שלא היה ראוי לומר שהוא מד"ס וכתב בסוף דבריו זה  
דעת רבינו והרי רבינו להדיא בשה"מ אשר לו בשרש הא' חולק על בה"ג שמנה  
קריאת ההלל ומקרא מגילה מצות עשה והשיג עליו רבינו שאין ראוי למנות  
בכלל תרי"ג מצות שהם מדרבנן והרי מקרא מגילה דברי קבלה מפורשים הם  
לא הביאום לסמך ולדמיון ואפ"ה קורא אותם רבינו מצות דרבנן. ואין לומר  
שה"ה יודה להראב"ד שאילו הובא לראיה לא היה ראוי לקרותו ד"ס גם לא



ד"ת אבל דברי קבלה. ומ"ש רבינו בסי' המצות על מקרא מגילה מצות דרבנן איידי דנקט הנך אחריני נקט נמי מקרא מגילה וקושטא דמלתא דלאו דברי תורה היא אבל דברי קבלה מקריא שהרי רבינו בתחלת הלכות מגילה וחנוכה כתב יש בכללן שתי מצות עשה מד"ס והיה לו לומר אחת מד"ס ואחת מדברי קבלה והכא דוקא נקט אלא ודאי דאף מצות דברי קבלה ד"ס מיקריא בין הובא לסמך בין הובא לראיה. והרמב"ן ז"ל בספר השגותיו כתב ובמס' ערכין דרשו בו השיר וכו' ואע"פ שזה מדברי קבלה הוא אבל יאמר הנביא שישירו לשם המושיעם כמו שמשוררים בליל אכילת הפסח הרי שאמר שאילו מן הכתוב היתה הראיה לא היה נמנה בתרי"ג מצות אבל במצות דרבנן. ועוד קשה על ה"ה שכתב ואמת שבפי' ערבי פסחים אמרו שנביאים תקנו הלל וכו', שנראה שאילו תקנו גם הימים הקבועים לא היה מד"ס וזה אינו דאטו מי נימא דקריאת התורה בשבת ובשני וחמישי שחרית דתקנת משה היא שאינה מד"ס וטובא נמי כהאי גונא כשניות ועירובין דתקנת שלמה היא ונביא הוה וכלהו מד"ס מיקרו. ועוד שנראה מדבריו ז"ל שמצות עשה לגמור את הכל על כל צרה שנגאלין כיון שנביאים שביניהם תקנוהו לכך אבל לאומרו ב"י ימים הוא דרבנן. ולשון רבינו סותר זה שכתב ולא הלל של חנוכה וכו' אלא קריאת הלל לעולם מד"ס וכיון שמצינו לו ז"ל בספר המצות שכתב שמצות הלל דרבנן היא גם לשונו כאן מוכיח כן כך יש לנו לפרשו ודברי הראב"ד והה"מ צריכין עיון:

**לחם משנה** ולא הלל של חנוכה בלבד וכו'. כתב הה"מ ז"ל ויש מפקפקים בזה ואומרים שיש ממנו מן התורה כלומר ההלל של חנוכה הוא ודאי מדרבנן מפני דלא מפקינן ליה מהשיר יהיה לכם וכו' כדאמר בערכין (דף י'): אבל השאר דמפקינן להו מהאי קרא הוא מן התורה וז"א ממנו מן התורה ודעת רבינו ז"ל דהכל מדרבנן. וא"ת קשה לכולהו דאיך אמרו בפ"ד דתעניות (דף כ"ח): אמר רבא זאת אומרת הלילא דריש ירחא לאו דאורייתא משמע דבחנוכה ובכל השאר הוי מן התורה כיון דדחי מעמד. ויש לומר דמאי דקאמר [לאו] דאורייתא ר"ל אין לו סמך כלל בתורה אבל כל השאר מה"ת לדעת רבינו ז"ל משום דיש להם סמך מדברי קבלה בפסוק השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, וחנוכה אף על גב דלית ליה סמך מכל מקום נביאים תקנו לומר הלל בכל צרה והוי קצת סמך וכדכתב שם רש"י ז"ל:

**ז** מקומות שְׁעוֹשִׁין יום טוב שְׁנֵי יָמִים גּוֹמְרִין אֶת הַהֵלֶל עִשְׂרִים וְאַחַד יוֹם. תְּשַׁעָּה יָמֵי הַחֹג. וְשְׁמוֹנָה יָמֵי חֲנֻכָּה. וְשְׁנֵי יָמִים שֶׁל פֶּסַח. וְשְׁנֵי יָמִים שֶׁל עֶצְרָת. אֲבָל בְּרֵאשִׁי חֲדָשִׁים קְרִיאַת הַהֵלֶל

מְנַהֵג וְאֵינוֹ מְצַוֶּה. \* וּמְנַהֵג זֶה בְּצַבּוֹר לְפִיכָךְ קוֹרְאִין בְּדִלּוּג. [ד] וְאִין מְבָרְכִין עָלָיו שְׂאִין מְבָרְכִין עַל הַמְּנַהֵג [ה]. וְיַחֲד לֹא יִקְרָא כָּלָל. וְאִם הִתְחִיל יִשְׁלִים וְיִקְרָא בְּדִלּוּג כְּדָרָךְ שְׂקוֹרְאִין הַצַּבּוֹר. וְכֵן בְּשֵׁאֵר יְמֵי הַפֶּסַח קוֹרְאִין בְּדִלּוּג כְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים :

**ההראב"ד** ומנהג זה בצבור וכו'. א"א זה אינו כלום וכבר כתבנו עליו. ומה שכתב ליחיד שהתחיל לקרוא בדילוג לא אמר כלום אלא יקרא כמו שירצה וחותם כחתימת הצבור, עכ"ל:

**מגיד משנה** מקומות שעושין שם שני ימים וכו'. גם זה במימרא ההיא שם (דף י"י) ובגולה כ"א יום : אבל בר"ח וכו'. שם בערכין (י"י) : שאלו ר"ח דאיקרי מועד לימא ותירצו לא איקדיש בעשיית מלאכה ופרק בגי פרקים (תענית דף כ"ח) : רב איקלע לבבל בר"ח חזנהו דהוו קרו הלילא סבר לאפסוקינהו כיון דחזא דקא מדלגי אמר מנהג אבותיהם בידיהם ואמרו שם תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר ע"כ. והמעשה של רב מוכיח בבאור שאפילו מנהג פשוט בכל ישראל לא היתה קריאתו ואפילו בדלוג לא היו קורין בא"י שבא ממנה רב לבבל שאם היה מנהג פשוט בכל מקום לא לימרו סבר לאפסוקינהו דהא מנהג היה לקרותו בדלוג בכל מקום. ומפני שקריאתו תלויה במנהג כתב רבינו שאין מברכין עליו וכן אמרו קצת מפרשים והביאו ראיה ממה שאמרו בפי' לולב וערבה (מ"ד) : גבי ערבה ביום ז' חביט חביט ולא בריך אלמא קסבר מנהג נביאים הוא ומכאן שאין מברכין על המנהג ויש מן הגאונים כדעת זו ויש בזה הרבה סברות ומנהגנו שצבור מברכין עליו ויחיד אומרו בלא ברכה. ומ"ש רבינו ויחיד לא יקרא הוא פירוש למה שאמרו (תענית כ"ח) : תנא יחיד לא יתחיל וכו'. ויש בזה פירושים אחרים וכבר כתבתי מנהגנו : וכן בשאר ימי הפסח וכו'. דעת רבינו להשוות חולו של פסח לר"ח וזה נראה כדעת כל המפרשים חוץ מהרמב"ן ז"ל שחלק ביניהם ואמר דבחולו של פסח אפי' יחיד מחוייב לקרותו בדלוג שעיקר תקנה כך היתה לאומרו בחול הפסח בדלוג ולברך עליו :

**כסף משנה** וכן בשאר ימי הפסח וכו'. כתב הרב המגיד דעת רבינו להשוות חולו של פסח לר"ח וזה נראה כדעת כל המפרשים חוץ מהרמב"ן ז"ל שחילק ביניהם ובסוף הל' ברכות כתב רבינו בפירוש שהלל של חוה"מ של פסח אין מברכין עליו : ובכאן נשלם החלק הראשון וספר זמנים. ההודאה למלך מלכי המלכים ואדוני האדונים :

**ח** כִּיצַד מְדַלְגִין. מִתְחִילִין מִתְחַלֵּת הַהֵלֵל עַד (תהילים קיד-ח)  
'חֲלָמִישׁ לְמַעַיְנֹו מַיִם וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר (תהילים קטז-יב) 'ה' זְכָרְנוּ יְבָרְךָ'  
כֹּוֹי עַד (תהילים קטז-יח) 'הִלְלוּיָהּ וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר (תהילים קטז-יב) 'מָה  
אָשִׁיב לָהּ" עַד (תהילים קטז-יט) 'הִלְלוּיָהּ וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר (תהילים קיח-ה)  
'מִן הַמָּצָר קָרָאתִי יְהוָה עַד סוֹף הַהֵלֵל. זֶה הוּא הַמְּנַהֵג הַפְּשׁוּט.  
וַיֵּשׁ מְדַלְגִין דְּלוּג אַחֵר :

**מגיד משנה** כיצד מדלגין וכו'. זה המנהג גם כן בינינו :

**ט** כָּל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְקִרְיַת הַהֵלֵל. וְהַקּוֹרָא אֶת הַהֵלֵל לְמַפְרַע  
לֹא יֵצֵא. קָרָא וְשָׁהָה וְחָזַר וְקָרָא אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כְּדִי לְגַמֵּר  
אֶת כְּלוֹ יֵצֵא. יָמִים שְׁגוּמְרִין בָּהֶן אֶת הַהֵלֵל יֵשׁ לוֹ לְהַפְסִיק בֵּין  
פֶּרֶק לְפֶרֶק אֲבָל בְּאֲמֻצֵּעַ הַפֶּרֶק לֹא יִפְסִיק. וַיָּמִים שֶׁקּוֹרְאִין בָּהֶן  
בְּדְלוּג אֲפִלוּ בְּאֲמֻצֵּעַ הַפֶּרֶק [1] פּוֹסֵק :

**מגיד משנה** כל היום כשר לקריאת ההלל וכו'. משנה פרק הקורא את המגילה  
למפרע (מגילה כ' :) : הקורא את ההלל וכו'. שם (דף י"ז) הקורא את המגילה  
למפרע לא יצא ובגמרא תנא וכן בהלל : קרא ושהה וכו'. סוף ר"ה (דף ל"ד) :  
מוכיח דהלל ומגילה שוין בזה וכבר נתבאר הדין לענין מגילה פרק שני : ימים  
שגומרין וכו'. פ' היה קורא (ברכות י"ד) אמר רבא ימים שהיחיד גומר בהן  
את ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק וימים שאין היחיד  
גומר בהם את ההלל אפילו באמצע הפרק פוסק. ומדברי רבינו נראה שהוא  
פוסק לכל דבר ואינו כדין ק"ש שאינו מפסיק אלא לדברים ידועים כמבואר  
פרק ב' מהלכות ק"ש, וכן בדין שהרי אין ברכה מתוקנת לאחריו ותלויה היא  
במנהג. אבל רוב המפרשים ז"ל ראיתי שפירשו שבימים שהיחיד גומר את  
ההלל הוא כק"ש ממש וימים שאין היחיד גומר הרי הוא באמצע הפרק בהן  
כבין פרק לפרק בימים שהיחיד גומר זהו דעתם ז"ל :

**לחם משנה** ימים שגומרים בהם ההלל וכו'. כתב הה"מ ז"ל וכן הדין שהרי  
אין ברכה מתוקנת לאחריו וכו'. קשה דמנין לו להה"מ ז"ל זה דהא בגמ' (דף  
י"ד) משמע דלא למדו אלא מק"ש מק"ו שכן אמרו שם בהלל ובמגילה מהו  
שיפסיק אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן לא כ"ש וא"כ דיו לבא  
מן הדין להיות כנדון והכי אמרת דפסיק טפי מק"ש. וי"ל דזה סברת הבעיין  
אבל התרצן חידש לו סברא אחרת דאמרינן פוסק ואין בכך כלום והיה די

לומר פוסק לבד למה ליה למימר ואין בכך כלום אלא הכי קאמר לא כמו שאתה סובר דפסקינן בק"ש אלא אין בכך כלום ופוסק כמו שיראה מפני הסברא דאמר וכן בדין וכו', ומה שאמר בגמ' שאני רב בר שבא דלא חשיב וכו' אינו רוצה לומר לדעת רבינו ז"ל שאין בזה שאלה מפני הכבוד דלא חשיב ליה ולכך לא שאל דאפילו שלא מפני הכבוד רשאי לשאול לדעת רבינו ז"ל אלא הכוונה לומר דלא פסק מפני דלא חשבו כלל ולכך לא פסק לו מפני דהוי פסק שלא לצורך, ומה שאמר הה"מ פוסק לכל ר"ל לדבר שיש בו צורך קצת:

**ז** כָּל יוֹם שְׁגוּמְרִין בּוֹ אֶת הַהֵלֶל מְבָרֵךְ <sup>[ז]</sup> לְפָנָיו. וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו מְבָרֵךְ. כִּי צַד מְבָרֵךְ. יְהַלְלוּהוּ ה' אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֵׂיָהּ וְצַדִּיקִים וְחַסִּידִים עוֹשֵׂי רְצוֹנָהּ וְכָל עַמֵּהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַנָּה יוֹדוּ לְשִׁמְךָ כִּי אַתָּה ה' לָךְ טוֹב לְהוֹדוֹת וְנַעֲמִים לְשִׁמְךָ לְזַמֵּר וּמַעֲוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה הָאֵל בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְּלֶכֶת הַמְּהַלֵּל הַמְּשַׁבַּח הַמְּפָאֵר חַי וְקַיִם תָּמִיד וּמְלוּךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

**מגיד משנה** כל יום שגומרין בו את וכו'. בסוכה פרק לולב הגזול (דף ל"ח ול"ט) ומקום שנהגו לברך אחריו יברך. ובגמרא לא שנו פירוש שתלוי במנהג אלא לאחריו אבל לפניו מצוה לברך:

**יא** יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְכַפֵּל מִ (תהילים קיח-כא) 'אוֹדֶה כִּי עֲנִיתָנִי עַד סוֹף הַהֵלֶל כּוֹפְלִין כָּל דָּבָר וְדָבָר שְׁתֵּי פְעָמִים. וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְכַפֵּל וְכַפֵּל וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֹשׁ לְכַפֵּל אֵין כּוֹפְלִין:

**מגיד משנה** יש מקומות שנהגו לכפול וכו'. שם במשנה ובגמרא מבוארין מנהגין אלו:

**יב** מְנַהֵג קְרִיאַת הַהֵלֶל בְּיָמֵי חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים כָּף הָיָה. אַחַר שְׁמֵבְרֵךְ הַגָּדוֹל שְׁמַקְרָא אֶת הַהֵלֶל מִתְחִיל וְאוֹמֵר הַלְלוּיָהּ וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר הַלְלוּ עִבְדֵי ה' וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה' וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר יְהִי שֵׁם ה' מְבָרֵךְ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם וְכָל הָעָם עוֹנִין

הַלְלוּיָהּ וְכֵן עַל כָּל דְּבָר. עַד שֶׁנִּמְצְאוּ עוֹנֵין בְּכָל הַהֲלָל הַלְלוּיָהּ  
מֵאַה וְשִׁלֵּשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים סִימָן לָהֶם שְׁנוֹתָיו שֶׁל אֶהְרֹן :

**מגיד משנה** מנהג קריאת ההלל בימי חכמים וכו'. המנהג הזה מבואר בגמ' (דף ל"ח:) שם. ומ"ש רבינו שהן קכ"ג פעמים הסימן שנתן להם הכל מבואר במדרש תהלים :

**לחם משנה** מנהג קריאת ההלל וכו'. בפרק לולב הגזול (דף ל"ח:) מבואר כל זה. ואמרו שם הוא אומר הודו לה' והם אומרים הודו לה' מכאן שמצוה לענות בראשי פרקים. וקשה דלמה לא הזכיר זה רבינו ז"ל שהוא אומר הודו והם אומרים הודו. וי"ל דסובר רבינו ז"ל דרבא כשאמר זה אינו אלא למנהג שהיה מנהג אחר אחר המנהג הראשון וכדמשמע התם ולכך הוצרכו לומר הודו והם יענו הודו כדי להודיענו שמצוה לענות וכו' כלומר מפני שבמנהג האחרון הזה לא היו עונין בראשי הפרקים כמו שהיו עושים במנהג הראשון לכך הוצרכו לעשות דוגמא לדבר כדי שלא תשתכח ועשו היכר זה אבל במנהג הראשון לא היינו צריכים להיכר זה שהרי היו עושים הפסקות בראשי הפרקים אבל כל שאר הדברים האמורים שם שהם ללמד לנו דינים סובר רבינו ז"ל דאפילו במנהג הראשון היה זה מפני שלמדנו דינים מהן שהם צריכים לזמן ההוא. זה נ"ל דעתו של רבינו ז"ל :

**יג** וְכֵן כְּשֶׁהַקּוֹרֵא מְגִיעַ לְרֹאשׁ כָּל פֶּרֶק וּפְרָק הֵן חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין מֵה שֶׁאָמַר. כִּי צַד. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וְהַקּוֹרֵא אוֹמֵר בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֵעֹז וְכָל הָעָם עוֹנֵין הַלְלוּיָהּ עַד שִׁיאֲמַר אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַחֲנוּנָי וְכָל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע ה' וְכוּ'. וְכֵן כְּשִׁיאֲמַר הַקּוֹרֵא הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם :

**מגיד משנה** וכן כשהקורא מגיע לראש פרק וכו'. ג"ז שם מצוה לענות ראשי פרקים וכן מפורש שם שעונין אחריו אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא. והכל מבואר שם :

**יד** הַקּוֹרֵא אוֹמֵר אֲנֵא ה' הוֹשִׁיעָה נָא וְהֵם עוֹנֵין אַחֲרָיו אֲנֵא ה' הוֹשִׁיעָה נָא. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ <sup>[ח]</sup> רֹאשׁ פֶּרֶק. הוּא אוֹמֵר אֲנֵא ה'

הַצְּלִיחָה נָא וְהִם עֹנִים אָנָּה הִי הַצְּלִיחָה נָא. הוּא אוֹמֵר בְּרוּךְ הַבָּא וְכָל הָעַם אוֹמְרִים בְּרוּךְ הַבָּא. וְאִם הָיָה הַמְּקַרָּא אֶת הַהֵלֶל קָטָן אוֹ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה עֹנָה אַחֲרֵיהֶם מִה שֶׁהוּא אוֹמְרִין מְלָה מְלָה בְּכָל הַהֵלֶל. זֶהוּ הַמְּנַהֵג הַרְאֵשׁוֹן וּבֹרְאוֹ לֵילָךְ. אֲבָל בְּזִמְנִים אֵלּוּ רְאִיתִי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת מְנַהֲגוֹת מְשֻׁנוֹת בְּקִרְיָאָתוֹ וּבְעֵנִית הָעַם וְאִין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמָה לְאֶחָד :

**מגיד משנה** ואם היה הקורא וכו'. שם במשנה ובגמ' (דף ל"ח) :

**לחם משנה** הוא אומר ברוך הבא והם אומרים ברוך הבא וכו'. תימה דשם אמרו הוא אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ה' מכאן לשומע כעונה ופירש"י ובברוך הבא היו סומכים עליו ואין עונין לא בתיבות עצמן ולא הללויה מכאן נלמוד לשאינו יודע לא לקרות וכו' אם שמע וכיון לבו וכו'. וכפי דעת רבינו ז"ל שאומר והם אומרים ברוך הבא אין ללמוד דין זה כלל וא"כ דבריו הם הפך הגמרא וצ"ע:

## הלכות מגילה וחנוכה - פרק רביעי

**א** כִּמָּה [א] נְרוֹת הוּא מְדָלִיק בְּחֲנֻכָּה. מְצֻוֶה שְׂיִהְיֶה כָּל בַּיִת וּבַיִת מְדָלִיק נֵר אֶחָד בֵּין שְׂהִיּוֹ אֲנָשֵׁי הַבַּיִת מְרַבֵּין בֵּין שְׁלֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא אָדָם אֶחָד. וְהַמְּהַדָּר אֶת הַמְּצֻוֶה מְדָלִיק נְרוֹת כְּמִנְיֵן אֲנָשֵׁי הַבַּיִת נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בֵּין אֲנָשִׁים בֵּין נָשִׁים. וְהַמְּהַדָּר יוֹתֵר עַל זֶה וְעוֹשֶׂה מְצֻוֶה מִן הַמְּבַחֵר מְדָלִיק נֵר לְכָל אֶחָד בְּלִילָה הַרְאֵשׁוֹן וּמוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה נֵר אֶחָד :

**מגיד משנה** כמה נרות הוא מדליק וכו'. פרק במה מדליקין (שבת דף כ"א):  
תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך.

ופי רבינו שמהדרין מן המהדרין עושין מה שמהדרין עושין להדליק נר אחד לכל אחד ואחד מבני הבית ועושין יותר מהן שמוסיפין בכל לילה ולילה כמנין נרות של ליל ראשון ופי' מדליק נר אחד לכל אחד ואחד, זה פירוש רבינו ונכון הוא :

**ב** כִּיצַד. הָרִי שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת עֹשְׂרָה. בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן מִדְּלִיק עֹשְׂרָה נְרוֹת וּבְלִיל שְׁנַי עֹשְׂרִים וּבְלִיל שְׁלִישִׁי שְׁלֹשִׁים עַד שֶׁנִּמְצָא מִדְּלִיק בְּלִיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנִים נְרוֹת :

**ג** מְנַהֵג פְּשוּט בְּכָל עֲרִינוֹ בְּסִפְרָד שֶׁיְהִיוּ כָּל אַנְשֵׁי הַבַּיִת מִדְּלִיקִין נֵר אֶחָד בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן וּמוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין נֵר בְּכָל לַיְלָה עַד שֶׁנִּמְצָא מִדְּלִיק בְּלִיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנָה נְרוֹת בֵּין שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרַבִּים בֵּין שֶׁהָיָה אָדָם אֶחָד :

**מגיד משנה** מנהג פשוט בכל ערינו וכו'. ג"כ הוא מנהגנו :

**לחם משנה** מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בכל לילה. וא"ת לדעת רבינו ז"ל שמפרש שמהדרין מן המהדרין עושין מה שמהדרין עושין א"כ הך מנהג כמאן דמהדרין מדליקין נרות כמנין אנשי הבית בכל לילה ולילה בלי הוספה ואם כן אנו דמדליקין נר אחד בלילה הראשון ואנו הולכים ומוסיפין לא אתיא כוותייהו וכמהדרין מן המהדרין נמי לא אתיא ואי מדינא לא בעינן אלא אחד בלילה הראשון וכן בכל לילה ולילה בלי הוספה כלל ואם כן מנהג דידן לפי דעת רבינו ז"ל לכאורה נראה מנהג בטעות בשלמא לפירוש המפרשים דמהדרין מן המהדרין אין מדליקין אלא נר אחד בלילה הראשונה והולכים ומוסיפין נוחא. וי"ל דמכל מקום לא הוי מנהג בטעות כיון דעבדינן כדין ואף על גב דמדינא לא בעי הוספה אנו נראה לנו למיעבד האי פשרה ולעשות ההוספה בכהאי גוונא :

**ד** נֵר שֵׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי פִּיּוֹת עוֹלָה לְשָׁנֵי בְּנֵי אָדָם. מֵלֵא קַעֲרָה שָׁמוֹ וְהַקִּיפָה פְּתִילוֹת. אִם כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי כָּל פְּתִילָה וּפְתִילָה נְחֹשֶׁבֶת כִּנֹּר אֶחָד. לֹא כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי נַעֲשִׂית כַּמְדוּרָה וְאֶפְלוֹ כִּנֹּר אֶחָד אֵינָה נְחֹשֶׁבֶת :

**מגיד משנה** **נר שיש לה שתי פיות וכו'.** מימרא שם (כ"ג): כלשונו ופירש"י ז"ל לשני בני אדם למהדרין שעושין נר לכל אחד ואחד וכן פירשו בעיטור. ולי נראה אפילו לשאינן מהדרין כגון שפתחי בתי שני בני אדם סמוכין זה לזה בכדי שהנר הוא לכל פתח בטפח הסמוך לו אי נמי כגון שני בני אדם הנכנסין בפתח אחד והם חלוקים בעיסתן ואינן סמוכין על שלחן אחד שכל אחד צריך להדליק, כך נ"ל: **מלא קערה וכו'.** גם זה שם:

**לחם משנה** **נר שיש לו שתי פיות עולה לשני בני אדם.** כתב הה"מ ז"ל כגון שני פתחי בתי בני אדם וכו'. ואע"ג דבעינן מזוזה מימין וחנוכה משמאל וכי ה"ג לא מצי למיהוי הכי וכדהקשו התוס' אפשר דסובר הה"מ ז"ל דלא בעינן הכי אלא לכתחלה אבל לעיכובא לא ובדיעבד עולה:

**ה** אין מדליקין גרות חנכה קדם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין. שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד <sup>[ב]</sup> שתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה כמו <sup>[ג]</sup> חצי שעה או יתר. עבר זמן זה אינו מדליק. וצריך שיתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכבתה אינו זקוק להדליקה <sup>[ד]</sup> פעם אחרת. נשארה דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לסלקה עושה:

**מגיד משנה** **אין וכו'.** שם (דף כ"א): מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק ופירשו בגמרא דאי לא אדליק מדליק אי נמי לשיעורו. ובהלכות שני פירושין היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו. והשני שצריך ליתן לתוכן שמן כדי שיהא דולק והולך עד השיעור הזה ושניהם כתבן רבינו ושם נתבאר בהלכות ששעורו עד שתכלה רגל מן השוק כמו חצי שעה אחר שקיעת החמה. **וכתב רבינו עבר זמן זה אינו מדליק** וכן לשון הגמרא מוכיח דקאמר אי לא אדליק מדליק אלמא אחר זמן זה אינו מדליק דאי לא שיעור זה מה הועיל לנו. ויש מן המפרשים נדחקין ואומרים דודאי אם לא הדליק בתוך שיעור זה מדליק כל הלילה דהא תנן (מגילה כ') כל שמצותו בלילה כשר כל הלילה אלא שלא עשה מצוה כתקנה אבל תוך זמן זה עשה מצותה כתקנה אלו דבריהם ז"ל. ולשון דאי לא אדליק קשה לפירוש זה דמצוה כתקנה אינו כל הזמן הזה דא"כ הוה להו למימר לאדלוקי. **ומ"ש רבינו ולא מקדימין ולא מאחרין** יצא לו ממה שאמרו שם



(שבת דף כ"ג:) תנא ובלבד שלא יקדים ולא יאחר והוא מפרשה בנר חנוכה: **הדליקה וכבתה וכו'.** שם (דף כ"א.) כבתה אין זקוק לה וכן העלו בהלכות: **נשארה דולקת וכו'.** זהו הפירוש הראשון שכתבתי למעלה בשם ההלכות ומכאן למד הרמב"ן ז"ל שדעת ההלכות שמותר השמן שבנר חנוכה מותר לכל צרכי חול. ונראה לי אפילו כבה תוך זמנו שלא כדברי קצת הגאונים שמותר השמן שביום ראשון מוסיף עליו ביום שני ומדליקו וכן בשאר הימים והנותר ביום שמיני עושה לו מדורה ושורפו לפי שהוקצה למצותו. ודעת רבינו וההלכות לדמותן לעצי סוכה ונוייה שמותרים לאחר החג וכל שכן כאן שאפילו בעודו דולק תוך שיעורו לא נאסר להשתמש ממנו אלא משום בזוי מצוה וכן עיקר:

**לחם משנה** **נשארה דולקת וכו'.** כתב הה"מ ז"ל ודעת רבינו ז"ל וההלכות ז"ל לדמותה וכו' וכמ"ש כאן שאפילו באותו נר דולק וכו' אלא משום בזוי מצוה. וא"ת בעצי סוכה ונוייה נמי הוי טעמא משום בזוי מצוה וכמו שאמרו שם בפרק במה מדליקין (שבת דף כ"ב) בעו מיניה מריב"ל מהו להסתפק מנוי סוכה וכו' ואמרו שם במסקנא אבוהון דכולהו דם כלומר כסוי הדם דנפקא לן מקרא שלא יכסנו ברגל מפני שלא יהו מצות בזויות עליו. וי"ל דמכל מקום איכא טעמא אחרינא בסוכה לימים טובים והא מיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא וכמו שכתבו שם התוספות ז"ל:

**כָּל** <sup>[ה]</sup> **הַשְּׂמָנִים וְכָל הַפְּתִילוֹת כְּשֵׁרוֹת לְנֵר חֲנֻכָּה וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין הַשְּׂמָנִים נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה וְאִין הָאֹר נִתְּלִית יָפָה בְּאוֹתָן הַפְּתִילוֹת. וְאֶפְלוּ בְּלִילֵי <sup>[ו]</sup> שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹךְ יָמֵי חֲנֻכָּה מִתֵּר לְהַדְּלִיק הַשְּׂמָנִים וְהַפְּתִילוֹת שֶׁאֲסוּר לְהַדְּלִיק בָּהֶן נֵר שֶׁבֶת. לְפִי שֶׁאֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְנֵר חֲנֻכָּה בֵּין בְּשֶׁבֶת בֵּין בְּחַל וְאֶפְלוּ לְבַדֵּק <sup>[ז]</sup> מְעוֹת אוֹ לְמִנּוֹתָן לְאוֹרָה אֲסוּר:**

**מגיד משנה** **כל השמנים וכו'.** כן פסקו בהלכות כרב (דף כ"א:) דאמר פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול ואמרו מ"ט דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה וכן פסקו רוב הפוסקים ז"ל: **ואפילו למנות מעות וכו'.** שם (דף כ"ב) מבואר אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ופסקו בהלכות וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל לאסור כל תשמישים ועיקר:

**ז** נַר חֲנֻכָּה מְצֹוּה לְהַנִּיחוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ בְּטַפַּח הַסָּמוּךְ לַפֶּתַח עַל שְׂמַאל הַנִּכְנָס לַבַּיִת כְּדִי שְׁתֵּהֵי מְזוּזָה מִיָּמִין וְנַר חֲנֻכָּה [ח] מְשֻׂמָּאל. וְאִם הָיָה דָר בְּעֵלְיָה מִנִּיחוֹ בַּחלוֹן הַסָּמוּכָה לְרִשׁוֹת הָרִבֵּיִם. וְנַר חֲנֻכָּה שֶׁהַנִּיחוֹ [ט] לְמַעְלָה מִעֲשָׂרִים אָמָה לֹא עָשָׂה כָּלוּם לְפִי שְׂאִינוֹ נֶכֶר :

**מגיד משנה** **נר חנוכה וכו'.** מימרא שם : **ואם היה דר וכו'.** ברייתא שם (דף כ"א :) : **ונר חנוכה וכו'.** שם (דף כ"ב) נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, עוד אמרו שם (דף כ"א :) זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה תוך עשרה טפחים ודחו שם הראיה ולפיכך לא נכתב בהלכות. ועוד נראה לי ראיה לדחות זה מהמימרא הראשונה דאמר למעלה מעשרים פסולה משמע דתוך עשרים אמה באי זה מקום שירצה כשרה אלא שיש לתרץ דלא פליגן ואע"פ שבתוך כ' אמה אין שם פסול מצוה מן המובחר היא בתוך עשרה טפחים. ויש שפסקו כן שמצוה להניחה בתוך עשרה ומדברי בעל העיטור נראה כדעת רבינו וההלכות :

**ח** בַּיָּמֵי הַסִּפְּנָה מְנִיחַ אָדָם נַר חֲנֻכָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִבְּפָנָיִם וְאֶפְלוֹ הַנִּיחוֹ עַל שֶׁלְחָנוֹ דִּיּוֹ. וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ הַבַּיִת נַר אַחַר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ. וְאִם הִיָּתָה שָׁם מְדוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ נַר אַחַר. וְאִם אָדָם חָשׁוּב הוּא שְׂאִין דָּרְכוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְמְדוּרָה צָרִיךְ נַר אַחַר :

**מגיד משנה** **בימי הסכנה וכו'.** שם ברייתא ופי' סכנת עכו"ם שיקפידו על הדבר : **וצריך להיות וכו'.** מימרא שם אמר רבא וצריך נר אחר להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב אף על גב דאיכא מדורה צריך :

**ט** נַר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוּ חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן [י] אִו עֲכוּוִיִּם לֹא עָשָׂה כָּלוּם עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ מִי שֶׁהוּא חַיָּב בַּהֲדַלְקָה. הַדְּלִיקוּ מִבְּפָנָיִם וְהוֹצִיאוּ דְלוּק וְהַנִּיחוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ לֹא עָשָׂה כָּלוּם עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ בְּמִקוּמוֹ. אָחִז הַנֵּר בְּיָדוֹ וְעָמַד לֹא עָשָׂה כָּלוּם שֶׁהָרוּאָה אוֹמֵר לְצָרְכוֹ הוּא עוֹמֵד. עֲשִׂשִׁית שֶׁהִיָּתָה דוֹלְקֵת כָּל

היום כִּלּוֹ לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת מְכַבֵּה וּמְבַרֵךְ וּמְדַלֵּיקָה וְשֶׁהַדְּלָקָה  
היא הַמְצִיחָה וְלֹא הַתְּנַחָה. וּמִתֵּר לְהַדְּלִיק [כ] נֵר תְּנַפְּהָ \* מִנֵּר  
תְּנַפְּהָ :

**ההראב"ד** מנר חנוכה לנר חנוכה וכו'. אמר אברהם על ידי קינסא :

**מגיד משנה** נר חנוכה וכו'. שם (דף כ"ג) והשתא דאמרת הדלקה עושה מצוה  
הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה כלום ודאי מדליקה: **הדליקו**  
**מבפנים והוציאו דלוק וכו'.** שם (דף כ"ב): אמר רבא הדליק מבפנים והוציאה  
לחוץ לא עשה כלום: **אחז הנר ביזו וכו'.** שם מימרא הדין והטעם: **עשית**  
**שהיתה דולקת וכו'.** מימרא שם (דף כ"ג): **ומותר להדליק נר של חנוכה וכו'.**  
שם (דף כ"ב) אמר שמואל מדליקין מנר לנר ורבה עבד כותיה ומשום הכי  
הלכתא כותיה דשמואל אף על גב דרב פליג עליה וכן פסקו בהלכות ושאר  
הפוסקים. ובהשגות א"א ועל ידי קינסא ע"כ. רצה לומר שאפילו ע"י קינסא  
מותר וכבר הכריחו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דעל ידי קינסא ודאי אסור כיון  
שבשעה שמדליק אינו עושה המצוה ולא אמרו אלא במדליק מנר לנר ממש  
וכגון בפתילות ארוכות וזה נראה דעת רבינו :

**לחם משנה** **ומותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה וכו'.** שם רב אמר אין  
מדליקין מנר לנר ושמואל אמר מדליקין ואמרו שם יתיב ההוא דרבנן קמיה  
דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה (הוא) אמר  
להו לא תציתו ליה טעמא דרב משום דקא מכחיש מצוה מאי בינייהו איכא  
בינייהו דקא מדליק משרגא לשרגא מאן דאמר משום בזוי מצוה משרגא  
לשרגא מדליק מאן דאמר משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור.  
והקשו שם בגמרא למאן דאמר טעמא דרב משום אכחושי מצוה ואסיקו  
בקשיא. וסובר הראב"ד ז"ל דכיון דאסיק בקשיא אית לן למפסק כמאן דאמר  
טעמא דרב משום בזוי מצוה וכיון דכן פליגי רב ושמואל ואנן קיימא לן  
כשמואל דשרי משום דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת ואם  
כן על ידי קינסא שרי כשמואל ומפני כן כתב בהשגות ועל ידי קינסא. אבל  
רבינו ז"ל סובר דאית לן למפסק כמאן דאמר טעמא דרב משום אכחושי מצוה  
משום דרב אדא אמר לא תציתו לההוא דרבנן דאמר משום בזוי מצוה ואית  
לן למפסק כרב אדא דההוא מריה דגמרא טפי מההוא דרבנן דקאמר משום  
בזוי מצוה ואף על גב דמאן דאמר אכחושי מצוה אסיק בקשיא אפשר דסובר  
רבינו ז"ל דמאי דאמר שם בגמ' מאי הוי עלה פי' הוא דהוי תיובתא גמורה  
הך דאקשינן למאן דאמר אכחושי מצוה או לא הוי תיובתא ואסיק דלא הוי  
תיובתא גמורה וכדפי' הרא"ש ז"ל ולהכי פסקינן לחומרא כמאן דאמר טעמא

דרב משום אכחושי מצוה ובהא פליג שמואל אבל בבזוי מצוה כמו קינסא מודה שמואל דאסור וכן פסק רבינו ז"ל בפרק שלישי מהלכות תמידין ומוספין דעל ידי קינסא אסור משום בזוי מצוה שכתב שם נר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דישונו כו' כיצד מדליקו כו' ואינו יכול להדליקו בנר אחר משום בזיון ע"כ. וכי תימא אמאי לא קאמר הרב המגיד ז"ל דפסק כרב דהלכתא כותיה באיסורי וכמאן דאמר דטעמא משום בזוי מצוה משום דלא אסיק בקשיא. וי"ל דודאי דכמאן דאמר משום אכחושי מצוה עיקר כדפרישית דאית לן למפסק כרב אדא ועוד דאית לן למפסק בהא כשמואל משום הא דאמר אביי כל מילי וכו'. וא"ת כיון שרבינו ז"ל פסק כמאן דאמר אכחושי מצוה ובהא פליגי ומודה שמואל בבזוי מצוה דאסור א"כ אמאי כתב בהלכות מעשר שני פרק ג' דטעמא דמעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב לחלל עליהם מעשר הוא משום שמא יכוין ממנו משקלות וכו' היה לו לומר דהוי טעמא משום בזיון ואף על גב דהוי לחלל עליהם מעשר אחר מכל מקום דמי לקינסא וכמו שאמרו בגמרא פרק במה מדליקין מתיב רב אויא סלע של מעשר שני וכו' אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר אבל בקינסא אסור שמואל כלומר והיינו כמאן דאמר משום אכחושי מצוה הא לא תהוי תיובתא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי הא תהוי תיובתא אמר רבה גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין ע"כ. משמע דלא נאמר טעם זה אלא למאן דאמר משום בזוי מצוה אבל למאן דאמר משום אכחושי מצוה לא אמרן טעם זה אלא משום דדמי לקינסא. ויש לומר דסובר רבינו ז"ל דאפילו למ"ד משום אכחושי צריך להאי טעמא מפני שיש לדקדק בלשון המקשה דאמר אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר אבל בקינסא אסור שמואל הא לא תהוי תיובתא דהיל"ל אי אמרת בשלמא כו' ניחא כי כן הדרך בכל המקומות ומאי האי לישנא דקאמר הא לא תהוי תיובתא, ונראה דכונתו היא דאע"ג דהאי לא דמי לגמרי לקינסא דאע"ג דבקינסא איכא בזוי הכא ליכא בזוי דבקינסא זה דאנו מדליקין אינה היא עצמה המצוה אלא שאנו מדליקין בו הנר מצוה וא"כ ודאי דהתם איכא בזיון אבל הכא אלו המעות הם עצמם הם המצוה שהרי עליהם מחללין המעשר וזה נרמז בלשון רש"י ז"ל שכתב ואע"ג דלמצוה קא בעי להו לקינסא דמי כלומר אע"ג דהם עצמם המצוה מ"מ דמי קצת לקינסא ומשום הכי אמרו בגמ' הא לא תהוי תיובתא כלומר ניחותא ודאי ליכא דמ"מ לא שייך כאן בזיון אבל מ"מ לא הוי תיובתא גמורה אלא בדרך קשיא שיש בה קושיא מעט אלא למ"ד משום בזוי מצוה איכא תיובתא גמורה ובא רבה ותירץ אין זה טעם המשנה דלעולם לא למ"ד משום בזוי איכא תיובתא ולא למ"ד משום אכחושי איכא קשיא קצת דטעמא דמתני' לא משום הכי הוה אלא טעמא הוא שמא יכוין משקלותיו בין למ"ד אכחושי בין למ"ד משום בזוי מצוה ופירש רבינו ז"ל גזירה שמא יכוין

משקלותיו שלא כפירוש רש"י ז"ל דלרש"י ז"ל קשה היכי קאמר ומפיק להו לחולין הא אין כאן הוצאה לחולין אלא הרי הן כמו שהיו וכבר הוקשה לרש"י ז"ל זה ואמר כלומר יניחם בחוליהן כמו שהן. ורבינו ז"ל מפרש כך דטעמא דאין שוקלין כנגד מעשר שני מעות מפני שהפירות דרכן לחסר ואע"פ ששקל אתמול ליטרא של פירות אפשר שזו הליטרא של פירות היא חסרה מעט והוא חושב שהיא שלמה וישקול כנגדם כסף ויחשוב שהכסף הוא ליטרא ג"כ ואינו כן אלא הוא פחות מעט מפני שפירות מעשר שני אשר שקל כנגדם חסרו מעט ונמצא שהמעשר שמחלל על ליטרא זו של כסף הוא מוציאן לחולין בפחות מדמיו. ובזה יובן כוונת רבינו ז"ל במה שאמר שם גזירה שמא יכוין ממנו משקלות ונמצאו הפירות חסרים והוא שוקל בהן מעות לחלל עליהם מעשר נמצא מוציא מעשר שני לחולין בפחות מדמיו ע"כ. ומ"ש גזירה שמא יכוין וכו' אפשר שהוא גורס בגמ' אמר רבה גזירה שמא יכוין משקלותיו ופירושו כך אם כשהיה זה שוקל היה משער בדעתו החסרון שהיו יכולין לחסר אלו הפירות של מעשר מעת ששקלן ועד עתה ודאי דהיה יכול לשקול כנגדה אבל אין זה משעת החסרון שחסרו אלא הוא יכוין המשקל כמו שהיה בתחלה ויחשוב שיש כאן באלו הפירות ליטרא כמו שהיה בתחלה ואינו כן אלא נמצאו הפירות וכו'. ואפילו שנאמר שגורס בגמרא כגרסתנו גזירה שמא לא יכוין משקלותיו אפשר ליישב בלשון פירוש רבינו ז"ל ולומר דה"ק שמא לא יכוין המשקל ששוקל הליטרא של כסף כנגדו של מעשר שני לא יהיה ליטרא אחת בכיון אלא הוא פחות מליטרא מפני שהפירות של מעשר שני חסרו וזה פירוש רבינו ז"ל. וא"ת א"כ מה לי מעות של מעשר שני מה לי מעות אחרים שאינן של מעשר שני היל"ל שאין לשקול כסף שמחללין מעשר שני כנגד פירות דעלמא משום דאפשר דהפירות חסרו. ויש לומר דאין הכי נמי אלא לא נקט מעשר שני אלא משום מה שאמר ראשונה אין שוקלין כנגדו, ופירוש דינר זהב בכאן לא הוי טעמא אלא משום בזיון ולא שייך דין זה אלא במעשר שני אבל מ"ש ואפילו לחלל עליהם וכו' ודאי דדין זה בכל פירות איתיה דזיל בתר טעמא דגזירה כדפרישית. ונראה לפי פירוש זה שודאי סלע של מעשר שני יכול לשקול כנגדו סלע של מעשר אחר מפני דלא שייך כאן טעמא דהוא חסר דבפירות שייך האי טעמא שדרכן לחסר וא"כ לפי זה ודאי לא גריס בברייתא סלע של מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב אלא מעשר שני אין שוקלין כנגדו דר"ל הפירות של מעשר שני וכו'. וכן מצאתי הגירסא בגמ' דכתיבת יד :

2 תָּצַר שְׂיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים בְּשִׁתֵּי רוּחוֹת צָרִיכָה שְׂתֵּי [ט] גְּרוֹת.  
שָׁמָּא יֵאמְרוּ הָעוֹבְרִים בְּרוּחַ זֶה לֹא הֵנִיחַ יַר הַתְּנִיכָה. אָבֵל אִם הָיוּ  
[מ] בְּרוּחַ אַחַת מְדָלִיק בְּאַחַד מֵהֶן :

**מגיד משנה** חצר שיש לה שני פתחים וכו'. שם (דף כ"ג) מבואר הדין והטעם :

**יא** אורח שְׁמַדְלִיקִין עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק עָלָיו בְּמָקוֹם שְׁנֵתְאָרְחַ בּוֹ. אֵין לוֹ בֵּית לְהַדְלִיק עָלָיו בּוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק בְּמָקוֹם שְׁנֵתְאָרְחַ בּוֹ. <sup>[ט]</sup> וּמִשְׁתַּתְּף עִמָּהוּ בְּשָׁמֶן. וְאִם הָיָה לוֹ בֵּית בְּפָנָי עֲצָמוֹ אֶף עַל פִּי שְׁמַדְלִיקִין עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק בְּבֵית שֶׁהוּא בּוֹ מִפְּנֵי הָעוֹבְרִין :

**מגיד משנה** אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו וכו'. שם מפורש אכסנאי חייב בנר חנוכה א"ר זירא מריש כי הואי בי רב הוה משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזי בתר דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדלקי עלאי בביתאי: **ואם היתה וכו'.** בהלכות אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא ופ"י רבינו אפילו מדליקין עליו בתוך ביתו וכן עיקר דודאי בכה"ג כיון דפתח בבא לנפשיה אי לא מדליק איכא חשדא וגדולה מזו אמרו למעלה בחצר שיש לה ב' פתחים בשתי רוחות שצריכה להדליק מפני החשד ופ"י בגמ' חשדא דבני מתא דזמנין דחלפי בהא ולא חלפי בהא ואמרי כי היכי דבהאי פתחא לא אדליק בהאי פתחא נמי לא אדליק ע"כ בגמרא שם :

**לחם משנה** **ואם היה לו בית בפני עצמו וכו' צריך להדליק בבית שהוא בו מפני העוברין וכו'.** כתב הה"מ ז"ל ופירש רבינו אפילו מדליקין וכו'. נראה שכתב כן מפני שיש לפרש פירוש אחר בהלכות דהכי קאמר אי פתח בבא לא מהני ליה בשיתוף דפריטי אלא שעל כל פנים צריך להדליק משום חשדא והיינו דוקא למי שאין מדליקין בתוך ביתו, לזה אמר שרבינו ז"ל מפרש דאפילו מדליקין עליו וכו' דכיון דטעמא משום שלא יחשדוהו שאינו מדליק מה לי מדליקין עליו מה לי אין מדליקין :

**יב** מִצּוֹת נֵר חֲנֻכָּה מְצוּהַ חֲבִיבָהּ הִיא עַד מְאֹד וְצָרִיךְ אָדָם לְהִזְהָר בָּהּ כְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַיָּסוּד וּלְהוֹסִיף בְּשִׁבְחַ הָאֵל וְהוֹדָיָהּ לוֹ עַל הַיָּסוּדִים שֶׁעָשָׂה לָנוּ. אֶפְלוּ אֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל אֶלָּא מִן הַצְּדָקָה שׁוֹאֵל אוֹ מוֹכֵר כְּסוּתוֹ וְלוֹקֵחַ שְׁמֶן וְנִירוֹת וּמְדַלֵּיק :

**מגיד משנה** מצות חנוכה וכו'. שם (דף כ"ג): א"ר הונא הרגיל בני"ח הויין לו בניס ת"ח: ומ"ש רבינו אפילו אין לו מה יאכל וכו'. נראה שלמדו ממה שנתבאר פ"ז מהל' חמץ ומצה שאפילו עני שבישראל לא יפחות מדי כוסות

והטעם משום פרסומי ניסא וכ"ש בני"ח דעדיף מקדוש היום כמו שיתבאר  
בסמוך :

**לחם משנה** מצות נר חנוכה וכו'. כתב הרב המגיד וכל שכן בנר חנוכה דעדיף  
מקדוש היום. וקשה דמאי כל שכן הוא זה אי אמרינן חנוכה עדיף מקדוש  
היום היינו דחנוכה הוי פרסומי ניסא כדאמרינן בגמרא מה שאין כן בקדוש  
היום אבל ארבע כוסות דאיכא בהו פרסומי ניסא כדכתב הרב המגיד ז"ל ודאי  
דהוי כמו חנוכה ואם כן לא היה לו להרב המגיד ללמוד הדין מכל שכן אלא  
מהוא הדין וצ"ע: **סליקו להו הלכות מגילה וחנוכה בס"ד** :

**יג** הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קדוש היום והדלקת  
נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקדוש  
היום. הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה  
שיש בו זכרון הנס :

**מגיד משנה** הרי שאין לו וכו'. שם ני"ח וקדוש היום ני"ח עדיף משום פרסומי  
ניסא. וכתוב בה"ג אם רוצה להדליק ני"ח ונר שבת מתחלה מדליק של חנוכה  
ואח"כ של שבת שאם הדליק של שבת תחלה כבר קבל שבת עליו ונאסר  
להדליק של חנוכה. וכבר השיבו עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ואמרו שאין  
הדלקת הנר קבלה האוסרת והביאו ראיות לזה ואדרבה מדליק של שבת  
תחלה דתדיר ועדיף טפי משום דהוא נר ביתו. ולא מצאתי בדברי רבינו קבלה  
אוסרת בע"ש ואף לא תוספת כמ"ש פ"א מהלכות יוה"כ. ומ"ש רבינו הואיל  
ושניהם מד"ס הכונה שהקידוש אע"פ שהוא מן התורה אפשר בלא יין  
כמבואר בפרק כ"ט מהל' שבת וכן נתנו טעם זה קצת מפרשים ז"ל :

**יד** ה"ה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר  
ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום  
בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה נתנה לעשות שלום  
בעולם שנאמר [\(משלי ג-יז\)](#) 'דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום' :

**מגיד משנה** היה לפניו וכו'. שם מבואר ני"ח ונר ביתו נר ביתו עדיף משום  
שלום ביתו : גדול השלום וכו'. בספרי. ושם אמרו גדול השלום שחותמיהן של  
כל הברכות שלום שנאמר ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום :

## סליק הלכות מגלה וְחִנּוּכָה :

---

נְגִמַר סֵפֶר שְׁלִישִׁי וְהוּא סֵפֶר זְמַנִּים. הַלְכוֹתָיו עֶשֶׂר. וּפְרָקָיו  
שִׁבְעָה וְתִשְׁעִים :

הַלְכוֹת שַׁבַּת שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים : הַלְכוֹת עֲרוּבֵין שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים :  
הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים : הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב  
שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים : הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים : הַלְכוֹת  
שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים : הַלְכוֹת שְׁקָלִים אַרְבָּעָה  
פְּרָקִים : הַלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ תִּשְׁעָה עֶשֶׂר פְּרָקִים : הַלְכוֹת  
תַּעֲנִיּוֹת חֲמִשָּׁה פְּרָקִים : הַלְכוֹת מְגִלָּה וְחִנּוּכָה אַרְבָּעָה פְּרָקִים :

וּבְכָאן נִשְׁלַם הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן הַמְּסִים בְּשָׁלוֹם.

**יְהִי שֵׁם ה' מְבָרַךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם :**